13
6 M
28

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

26 2/6
A A
14 14
13-15.6.25

DN. IOANNIS

GVTIERREZ

IVRISCONSVLTI

PRÆCLARISSIMI

HISPANI

CANONICI DOCTORALIS

ALMÆ ECCLESIÆ CIVITATENSIS

ADVOCATI PLACENTINI

CANONICARVM QVÆSTIONVM

Vtriuſq; fori, tam exterioris quàm interioris animæ,

LIBER TERTIVS.

Qui totus circa SPONSALIA DE FVTVRO & MATRIMONIA verſatur.

Cum INDICE *tam capitulorum quam rerum locupletiſſimo.*

IESV·BIBL·SEC·COLL·SOC·

ANTVERPIÆ,

APVD IOANNEM KEERBERGIVM.

M. DC XIIX.

Cum gratia & priuilegio.

EXCELLENTISSIMO

PRINCIPI DOMINO

AC

D. FRANCISCO GOMEZ

DE SANDOVAL ET ROIAS

DVCI DE LERMA

MARCHIONI PRAECLARISSIMO DE DENIA

CEA ET AMPVDIA

ET POTENTISSIMI REGIS PHILIPPI III.

A CONSILIIS

EIVSQVE EQVORVM PRÆFECTO

AC VT VVLGO DICITVR

SVMILLER DE CORPS

TOTIVSQVE CASTELLÆ COMMENDATARIO MAXIMO

ARCISQVE BVRGENSIS

AC DOMVS REGIÆ DE TORDESILLAS PRÆPOSITO

DN.

IOANNES GVTIERREZ

CANONICVS DOCTORALIS

ALMÆ ECCLESIÆ CIVITAT.

S. P. D.

EPIGRAMMATARIVS *ille Bilbilitanus noſter (Excellentiſsime Princeps) æternitatem commendans, cuius omnes homines ſunt maximè amatores, ait;* Victurus, genium debet habere liber. *Cui etiam aſtipulatur Ouidius de Ponto.* Scriptis fit viuax virtus, experſque ſepulchri. *Vnde igitur hæc vita æterna, ſeu hæc æternitas vitæ, melius paratur, quam ex literis; ſiquidem homines reddunt non ſolum immortales, ſed penè cum diuis æquantur, ad quam æternitatem nemo*

vnquam ſine bono auſpicio, aut alicuius Clariſsimi Principis præſenti numine aſpirare poterit. Quod igitur præſentius numen? quem aptiorem, præſtantioremque genium? quem denique Auguſtiorē Mecœnatem hic meus poterit habere liber, vt per te æternus fiat, quam te noſtræ Hiſpaniæ fulgentiſsimum ſydus? Nam à fulgentiſsimo gloriæ tuæ ſplendore religionis, quidam me affectus inuaſit, & ſicuti, qui ex tetra caligine, ad Solis nitorem prorupit inſolito radiorum iubare ſuffuſus oculorum lumine caſſus caligare incipit; Ita ego literis adhuc tantummodo intentus ad tui nominis claritatem prouenjens, allucinari, & cæcutire incipio. Sed quod celſitudinis tuæ magnitudo hinc ademit, illinc humanitas, comitas, & facilitas egregia tua ad dicendum inuitat, & impellit. Quid autem te ex antiquiſsima, & generoſiſsima Gomeciorum, & Sandoualium familia eſſe ortum commemorē, cum nulla ſit tam ingenua, & inclyta, cui non conſanguinitatis, aut affinitatis vinculo ſis coniunctus, cuique non minus te illi, quam illam tibi ſplendoris attuliſſe cuncti fateātur, ſed vt tua eſt humanitas ſæpe in ore habes. Aliena laudat genus, qui laudat ſuum; *exiſtimans ſolam virtutem Chriſtiani Principis vnicum eſſe decus, & ornamentum.* Quia & genus, & proauos, & quæ non fecimus ipſi, Vix ea noſtra putas. *Vnde ergo tuarum laudum immenſa præconia meo hebeti calamo percurram? quod exordium ſumam? quemve progreſſum teneam? prorſus ignoro. Cum earum præſertim vaſta congeries, facundiſsimum quemque Oratorem balbutire, & remorari poſſint. Quis namque erit tam audax tamque à facundia potens, qui minima tua, & maiorum facinora, exigua chartula comprehendere audeat? cum ingentia volumina vnaquæque requirant. Tot, tantaque de tuis egregijs laudibus dicenda ſe agminatim ingerunt, & ſeſe feſtinabunda offerunt, quæ hoc encomio prima dicantur, vt me omnino hæſitare faciant. Si cœpero namque de incomparabili prudentia dicere: occurret iuſtitia, quæ poſtponi gemebunda dolebit: ſi de fortitudine egero intrepida, triſtabitur temperantia, omnium perturbationum moderatrix ac libidinum inimica: ſi liberalitatem laudauero, frugalitas ipſa ſe contemni exiſtimabit. Si clementiam demum extulero, ſeueritas indignabitur, quamcumque denique arripuero, illæ cæteræ inuidebunt; ita enim in ſingulis virtutibus eminuiſti, quaſi reliquas non poſsideas. Prætereo inuitus animi integritatē, & morū continentiam, & in ſupremo Regis Philippi Senatu, in decernēdis grauiſsimis cauſis ac rei iudiciū, tanta eſt enim in te æquitas incorrupta, vt ab ea vel vnguem latum diſcedere non ſis paſſus; prætermitto tacitus reliquas corporis, & fortunæ ſingulares dotes, ſed non ſilebo munificam tuam naturam, quæ ita proprie tua eſt, vt cum reliquis omnibus principibus (abſit inuidia verbo) nihil commune habeat. Nullus vnquam fuit tam miſer, cui benignitatis tuæ viſcera non patuerint. Nemo tam perditis rebus derelictus, qui apud tuam ſacram ancorā perfugiū non inuenerit. Quam laudem, benignitas iſta ex vniuerſis virtutibus generata tibi non peperit? Quid enim ſigillatim de religionis cultura dicam? Quid de illibatæ virginis peculiari obſeruatione, cui tot tantaque*

magni-

magnifica templa, & vtriuſque ſexus cœnobia erexiſti, & ſacraſti, vt non vſquam gazas, & diuitias reponere Deo acceptius potuiſſe videaris? Quid pietatem in reliquos diuos repetam, præſertimque in Diui Pauli Valliſoletani celeberrimum templum, de quo recte dici poteſt, quod de Cæſaris Amphiteatro, Vnum pro multis fama loquatur opus. *Sed ne tuarum laudum Oceano pauca dicendo iniuriam irrogaſſe videar, Timãthes velo contegam, quod penicillo verborum depingere nequeo, fruſtra namque de his verba fiunt, ad quæ perficienda nulla ſuppetit facultas.*

Quapropter (generoſiſsime Princeps) ne te diutius immorer, Cum tot ſuſtineas & tanta negotia ſolus, *ne prologus maiora promittat in fronte quã habeat in receſſu, de me quam breuiſsime potero nonnihil dicam. Affero imo offero tibi librum iam tertium Canonicarũ quæſtionum, (duos namque priores libros de his quæſtionibus, tamquam totius Eccleſiæ Primati, Sanctiſsimo Patri noſtro Clementi VIII. veluti primitias meas conſecraui, alia complura volumina in lucẽ iam edidi, glorioſiſsimo Regi noſtro Philippo II. vtpote orthodoxæ Eccleſiæ propugnatori accerrimo, dicaui) Poſt cuius duo luminaria magna, inter reliquos Chriſtianorum Dinaſtas tu ſolus es mihi viſus, cui omnia mea opera, & me ipſum iure optimo deuouerem: nunc igitur poſt longa ſtudiorum curricula, & in eis indefeſſos labores has Canonicas Quæſtiones per te prælo committere exopto, vt ſi quid parum doctè, & circunſpecte dictum fuerit, tu, qui es norma, & Canon, quem Iuriſconſulti inſpicere debent, corrigas, & emendes. Nam licet per multos annos Iuri Canonico indefeſſe inſudauerim & in Academijs, & conuentibus forenſibus Chriſtianorum Regum ſcripta mea ducantur, & probentur, glorioſiſsimum tamen duxi, à te prudentiſsimo Principe probari, vt ſi aliquid in re literaria luminis in hoc Auguſtobricenſi angulo protulerim, per te ſuo candelabro locetur, & præfulgeat, ne in tenebris deliteſcat, imo Reipublicæ Chriſtianæ proſit, cui pro virili in hoc Doctorali apice ſemper profui, meque tibi ipſi de meliori nota commenda inque tuam clientelam accipe; tuo namque clypeo ſuffultus genuinos liuidorũ dentes non perhorreſcam, quoniam altius decurrit tuæ celſitudinis Sol, quam quo eorum latratus peruenire valeant.*

AD LECTOREM.

HOc opus inceperam priuſquam in publicum exirent tres tomi, quos de Matrimonio poſtea inſcripſit doctiſsimus Thomas Sanchez Granaten. Theolog. è Societate IESV, & quamuis illis viſis ſuperuacaneum fortaſſis videri poſſet de hac materia vlterius agere, cum exactiſsime ipſe eam perrractauerit illis tribus tomis decem Libros integros continentibus: attamen cum ſemper in animo habuerim ſolos tres Canonicarum quæſtionum in vtroque foro conficere, duobus iamdiu in diuerſis marerijs in publicum editis; tertium, & vltimum conſtituere decreui in materia matrimoniali in praxi frequentiſſima, & vtiliſſima, tũ quia eſt huiuſmodi, tum etiam quia grauiſſimas cauſas matrimoniales in praxi ſummo ſtudio definierim, & ad alias conſultus reſponderim longis commentarijs, quę in hoc libro ſuis locis inſeruntur, & omnia breuius diſſeruntur, omiſſa tantum materia de debito coniugali, & de diuortio, de qua per Thom. Sanchez vbi ſupra 3. tom. lib. 9. & 10. apud ipſum videnda, ne hoc opus plus debito oneremus. Denique eo iam diu perfecto Ferdinandus Rebello è Societate ſimiliter IESV opus longum de obligationibus iuſtitiæ in publicum edidit, in quo inter alia plures ſectiones, & capita in materia matrimoniali congerit, inſuper & de impedimentis matrimonij valde docte examinat citãs Thom. Sanchez, ſed quia hic mire & doctiſſime claro ingenio, & multa lectione textuum, & Authorum ſuum opus elaborauit, eius ordinem ſequi omnino decreui; certus, quod Lectorem huius noſtri non pœnitebit, ſi forſan id voluerit perlegere.

Aprobacion del Obiſpo de Ciudad-rodrigo.

POR comiſsion de los Señores del Conſejo, yo Don Hieronymo Ruyz de Camargo, por la gracia de Dios, y de la Sancta Sede Apoſtolica Obiſpo de Ciudad-rodrigo del Cōſejo del Rey nueſtro Señor, he viſto y hecho ver el libro que el DOCTOR IOAN GVTIERREZ Canonigo Doctoral de la nueſtra Sancta Igleſia Cathedral deſta Ciudad ha cōpueſto, que ſe intitula, DE SPONSALIB. ET MATRIMONIIS, y me parece que el libro es muy conforme a los demas, que tan doctamēte ha eſcrito el Autor, y andan impreſſos cō licēcia, y priuilegio de ſu Mageſtad, y por tal le aprueuo, y aſsi ſe le podra dar la que aora pide para eſte, pues fuera de no auer en el coſa alguna contra nueſtra Sancta Fè Catholica, mueſtra las grādes letras del Author, y el deſſeo que tiene del biē y aprouechamiento de todos: y por ſer el libro de materia que tāto ſe pratica, ſera de mucha vtilidad y prouecho, en cuyo teſtimonio damos la preſente aprobacion, en forma baſtante firmada de nueſtro nombre, y ſellada con nueſtro ſello, y refrendada del infra ſcripto Notario publico de nueſtra Audiencia, en Ciudad-rodrigo à primero de Março de Mil y ſeyſcientos y diez y ſeys años.

El Obiſpo de Ciudad-rodrigo. *Paſſo ante mi Bernardo Gonçalez.*

APROBACION.

Por comiſsion de los Señores del Conſejo Real he viſto con particular atencion, y cuydado el tercero tomo de las QVESTIONES CANONICAS DE SPONSALIBVS ET MATRIMONIO *que ha compueſto el* DOCTOR IVAN GVTIERREZ *Canonigo Doctoral de la Sancta Igleſia Cathedral de Ciudad-rodrigo, el qual es muy docto, y digno de Autor tan conocido por ſus grandes letras en eſtos Reynos, como eſtimado en los eſtraños, por lo qual y por las ſingulares queſtiones que trata, y reſuelue con admirable diſtincion muy precisas, y neceſſarias para los tribunales Eccleſiaſticos, y que en el no ay coſa contra los Sagrados Canones, me parece conuiniente, y muy prouechoſo para todos los deſta profeſsion ſe le de al Autor la licencia que pide para imprimirle, y que deſto reſultara al bien comun que de los demas libros que ha ſacado a luz, en Madrid a 15. de Setiembre de 1616 años.*

El Doctor Iuan de Bedoya Morbogueio.

APPROBATIO CENSORIS.

LIBER hic CANONICARVM QVÆSTIONVM IN VTROQVE FORO, TAM QVOAD SPONSALIA QVAM MATRIMONIA, per D. IOANNEM GVTIERREZ concinnatus, quod controuerſa omnia circa illud argumentum, & ſimul quæ vnumquemque, cum parochum, tum iudicem Eccleſiaſticum, circa illud ſcire & cognoſcere conuenit, breuiter, ſolide, & dilucide pertractet, & S. Canonū conſtitutiones examinet, & exponat, vtiliter recudetur, & in hiſce Prouincijs Belgicis luce donabitur. Quod teſtor 24. Aprilis 1618. Antuerpiæ in Seminario Epiſcopali.

LAVRENTIVS BEYERLINCK
Archipreſbyter & Canonicus Eccleſiæ Cathedral. Antuerp. librorumq; Cenſor.

SVMMA PRIVILEGII.

ARCHIDVCVM *Priuilegio cautum eſt, ne quis citra voluntatem* IOANNIS KEERBERGII *Typographi Antuerpienſis proximo ſexennio imprimat, vel alibi impreſſum in has ditiones importet venalemue habeat* D. IOAN. GVTIERREZ CANONICARVM VTRIVSQVE FORI, TAM EXTERIORIS QVAM INTERIORIS ANIMÆ QVÆSTIONVM LIB. 3. DE SPONSALIBVS ET MATRIMONIO. *Qui ſecus faxit, confiſcatione librorum, & graui pœna mulctabitur; vt latius patet in litteris datis Bruxellæ* XXVI. *Aprilis* 1618.

Signat.

Steenhuyſe.

DN. IOAN. GVTIERREZ

CANONICARVM VTRIVSQVE FORI TAM EXTERIORIS QVAM INTERIORIS ANIMÆ QVÆSTIONVM

LIBER TERTIVS.

Qui totus circa SPONSALIA de futuro & MATRIMONIA verſatur.

CAPITVLVM PRIMVM.

Quot ſint ſponſalia, & quid?

SVMMARIVM.

1 SPONSALIA *tripliciter ſumuntur, vt hic, & numeris ſequentibus.*
2 *Sponſalia primo modo accepta, ſunt futurarum nuptiarũ promiſsio. & num. 3.*
4 *Differentia, quæ datur inter ſponſam de futuro, & ſponſam de præſenti.*
5 *Sponſi poſt contractum matrimonij de præſenti ante copulam, quandoque appellantur maritus & vxor.*
6 *Sponſa de futuro aliquando in iure appellatur vxor.*
7 *Communis vſus loquendi attendendus eſt, quando ſtatutum iubet, quod mulier nupta, ſeu maritata non ſuccedat, ſi tantum ſit deſponſata per verba de præſenti, non tamen traducta ad domum viri.*
8 *Sponſaliorum ſignificatio proprior, & frequentior eſt futurarum nuptiarum promiſsio, & num. 9. ponitur diſtinctio obſeruanda.*
10 *Diſpoſitio, quando dicatur fauorabilis, & quando odioſa, & quæ ſunt conſideranda. & num. 11.*
12 *Sponſa de præſenti nondum cognita decedente, an locum habeat ſtatutum præcipiens, vt vxore decedente abſque liberis, vir dotem vel partem eius lucretur.*
13 *Intellectus tex. in c. 3. circa finem de ſententia excommunicationis, de percutiente clericum cum vxore, matre, vel ſorore, aut filia propria turpiter inuentum loquente: & an habeat locum in percutiente clericum turpiter inuentum cum ſponſa ſua de præſenti à ſe non cognita carnaliter, num. 14. & nu. 15. an procedat in ſponſa de futuro, & numeris ſequentibus.*
16 *Adulterium an committatur cum ſponſa de futuro.*
17 *L. ſi vxor 13. in princip. verſ. Diuus. ff. ad l. Iul. de adulter. & in §. ſi minor eiuſdem legis intellectus.*
18 *Circumſtantia copulæ habitæ cum alterius ſponſa de futuro, an ſit neceſſario confitenda ſacerdoti?*
19 *Circumſtantia notabiliter aggrauans peccatum, licet ſpeciem eius non mutet, an ſit confitenda? & num. 20.*
21 *Filij nati ex fornicatione cum ſponſa alterius de futuro an ſint adulterini? & an hi dicantur filij naturales, vel ſpurij? num. 22.*
23 *L. 11 Tauri intellectus.*
24 *Filij nati poſt votum caſtitatis ſimplex an ſint naturales?*

SPonſalia tripliciter ſumuntur; primo pro futuri matrimonij promiſsione: ſecundo pro matrimonio de præſenti copula non conſummato, vt in *c. 3. loco de præſumpt. & in c. 2. & in c. fi. de ſponſ. duo. & c. coniuges, & c. qui deſponſatam 27. q. 2.* & Matth. 1. *cum eſſet deſponſata*, &c. & ita tenent communes ſecundum Viuald. *in Candel. Aur. 7. ſacram. in materia de ſponſ. c. 1. q. 1.* tertio dicũtur ſpõſalia munera, quę à ſpõſo ſponſę dabãtur. *l. 1. c. ſi nuptiæ ex reſcript.* & ita accipitur 1. Reg. *c. 18. nõ habet Rex ſponſalia neceſſe*: de prioribus 2. modis ſponſaliorum hic agendũ eſt, de tertio autem ſuo loco. 1

Sponſalia autem primo modo accepta, ſunt futurarum nuptiarum promiſsio, *c. noſtrates, 30. q. 5. & in l. 1. ff. de ſponſal. cum ſimil.* eo quod veteres per ſtipulationem futuras ſibi vxores ſponderent; *l. 1. & 2. ff. de ſponſal. l. ſponſio. ff. de verb. ſignificatione*, & ibi Alciat. & Rebuf. *in verſic. veteres enim.* Præpoſit *in rubrica de ſponſal & matrimo. numero 2.* & ibi Manan. Socin. *numero 6.* D. Couarru. *in quarto, de ſponſal. prima parte, cap. primo, in principio.* Petrus Nicol Morius *de ſponſal. in principio numero 6* Victoria *in ſumm. in materia de ſponſal. in principio.* D Thom Nauar. & alij plures, quos refert & ſequitur Viuald. *in ſuo Candelabr. aureo ſeptem ſacramentorum, titulo de ſponſalib. cap. 1. num. 3. pagina 381.* Marc. Ant. Cueb. *lib. 5. inſtitut.* Maior *tit. 10. num 2.* Maſcard *3. tom. de probat. concluſione 1332.* eſt communis inter omnes DD ſecundum Petrum de Ledeſma *in ſumm. de ſponſal. cap. 3. pag. 29.* Thom. Sanchez *lib. 1. de ſponſalib. diſputatione 1. num. 7.* 2

Vnde D. Thom. *in 4 diſtinctione 27. quæſtione 2. art. 1. ad 6.* quem ſequitur Cuch *vbi ſupra numero 1.* dum appellat ſponſalia ſacramentalia, quædam matrimonij, ſicut exorciſmum baptiſmi, intelligendus eſt de ſacramentalibus matrimonij, id eſt de præuijs ad ipſum matrimonij ſacramentum: non vero, quod ſponſalia habeant ſanctitatem aliquam præuiam ipſi ſacramento matrimonij, ſicut exorciſmi, habent ſanctitatem aliquam; qua ratione dicuntur ſacramentalia, vt obſeruauit Petrus de Ledeſma *de matrim. quæſtione 43. articulo 1 folio 96 §. vltimo ſupponendum eſt*; quem refert, & ſequitur Thom. Sanchez *vbi ſupra num. 8.* & ita DD. noſtri vxorem à ſponſa, quæ coniugalem conſenſum præſtitit. in

hoc diſtingunt, quod vxor poſt nuptialem benedictionem, ſeu carnis copulam dicatur: antea vero ſponſa appelletur. Sponſalia ſecūdo modo accepta ſunt & dicuntur matrimonium de præſenti in facie Eccleſiæ celebratum, non tamen copula conſummatum, *cap. ex publico, de conuerſione coniugat.*

3 Quia quodammodo eſt adhuc promiſſa reſpectu effectus matrimonij ſecundum Abb. *in d. cap. 3. loco in fi.* quam ſignificationem diuina etiam Scriptura obſeruat, & eam frequens vſus recepit ſecundum Abbatem *in d. ca. ex publico per tex. ibi.* Ancharr. Felin. & Dec. quos refert, & ſequitur D. Couar. *d. c. 1. nu. 3. & 4.* & Motius *vbi ſup. nu. 2.* & nouiſsime Thom. Sanchez è Societate Ieſu, *lib. 1. de matrimonio diſputatione 1. de ſponſal. num. 1.*

4 Vnde ea differentia datur inter ſponſam de futuro, & ſponſam de præſenti. coniugem, & vxorem: quod ſponſa de futuro eſt illa, quæ alteri de futuro promiſſa eſt: ſponſa de præſenti illa dicitur, quæ per verba de præſenti contraxit, per quæ verba matrimonij ſacramentum conficitur, ſed nondum eſt copula ſequuta: vxor autem, vel coniux illa appellatur, quæ iam à viro ſuo eſt cognita, latè D. Couar. *1. part. de ſponſalibus, cap 1. nu. 3.* & latiſsimè Dominic. à Soto *in 4. diſt. 27. q. 2. art. 1.* quos refert, & ſequitur Viuald. *vbi ſu c. 1. n. 7. pag. 382.*

5 Quandoq; tamen poſt contractum matrimonij de præſenti, etiam ante copulam, appellantur vir, ſiue maritus, & vxor: quia nuptias non concubitus, ſed conſenſus facit, *l. nuptias. ff. de reg. iur. cap. ſufficit. 27. quæſt. 2. & cap omnes, eadem cauſa, & quæſt. cap. conſultationi. de ſponſal. c. cum initiatur. cap. coniuges. c. coniugiū. eod. tit. de ſpōſal. l. 5 tit. 2. part. 4 & ibi* Greg. Lop *in gloſ. verb. conſentimiento.* & conſtat ex c. 1. Matth. ibi: *Iacob genuit Ioſeph virū Mariæ.* & ibi: *Noli timere accipere Mariam coniugē tuam.* Marian. Socin. *in d. rubr. de ſponſal. d. n. 6. &* Thom. Sāchez *vbi ſup. d. n. 1.* & probauimus latè *in noſt. tract. de tutel. 1. p. c. 9 num. 6. cum ſequentibus.*

6 Imo etiam aliquādo in Iure ſponſa de futuro appellatur vxor *ca. iuuenis de ſponſalib.* ibi: Quia ipſa cōiux ipſius fuiſſe dicitur: *iuncta gloſ. verb. coniux.* id eſt, ſponſa: & in ſacris Literis Gen. 19. ibi: *Iacob dixit ad Laban: Da mihi vxorem meam:* quæ tantum erat ſibi promiſſa. Thom. Sanch. *vbi ſup.* Sponſi ergo coniuges appellantur, non ratione præſentium, ſed ſpe futurorum, ex eo quod propter fidem, quam in deſponſatione dederunt, poſtea efficiantur veræ vxores. *cap. ſic quippe. 27. q. 2.* vbi Gratian. ex pluribus hoc ipſū probat, cuius eſt locupletiſsimus teſtis D. Hieronym. aduerſus Heluid. *de perpetua Virginitate B. Mariæ. 2. tom.* vt refert, & ſequitur D. Couar. *d. cap. 1. num. 4* & nos *d. c. 9. n. 9.*

Ideoque Iura loquentia de matrimon. & de marito, & vxore accipienda ſunt, quando matrimoniū per verba de præſenti contractum eſt, quamuis copula ſequuta non ſit, vt docet idem Couar. *in 4. 2. p. cap. 1. n. 4.* Matien *in l. fin. gloſ. 6. n. 1. tit. 2. lib 5. nouæ collect. Reg.* & nos *de iuram. confirmat. 1. p. c. 51. n. 2.*

7 Quod ſi aliquando Iura ſolum ſunt intelligenda in viro, & vxore data cōmixtione carnali, & in matrimonio iam conſummato, id erit, vel ex communi vſu loquendi ex legis intētione, vel ex alia ſimili ratione ſecundum D. Couar. *vbi ſup.* Quod ſi communis vſus loquendi haberet, quod deſpōſatæ per verba de præſenti, nondum ad domum viri traductæ, dicātur ſponſæ, & non maritatę, etiam deſpōſata per verba de præſenti ad domū viri non traducta, non excludetur virtute ſtatuti habentis, vt mulier nupta, ſeu maritata non ſuccedat patri, aut matri, exiſtentibus maſculis: quia communis vſus loquēdi præualet communi ſignificationi verborum, *l. cum De laſsonis. §. aſinam ff. de fundo inſtruct. cum ſimilibus* ſecus ſi ſtatutum excluderet filiam dotatam, & aliqua eſſet deſponſata per verba de futuro, & pro ea dos ſoluta fuiſſet: quia iſta diceretur dotata ex quo eſt certa de dote ſua, vt cum Antonio, & alijs tradit Marian. Socin *in rubr. de ſponſ. n. 8. 9. & 10.* dicens tandem, quod hęc deciſio apud ſe non tranſit ſine dubio, ſed tunc non intendit inſiſtere. Ego vero circa primum dictum de communi vſu loquendi teneo, quod prædixi *in d. tract. de tutel. 1 p. q. 9. n. 6. cum ſeqq.* & præcipue *n. 9.* nempe, quod ſponſus, & ſponſa de præſenti, re vera vir. & vxor dici poſſunt: & quod vocabulo noſtro Hiſpano propria ſignificatione ſponſati appellantur quoque, *caſados*, licet non dicantur, *velados*: & inter eos dicitur eſſe matrimonium ante velationem, *vt in l. 2. in fin. tit. 1 & in l. 26. tit. 11. part. 4.* & in Conc Trident *ſeſ. 24. c. 1. de ref. matr.* & ibi latius cum alijs probauimus. Circa ſecundum de ſtatuto excludēte filiam dotatam, &c. veram eſſe cenſeo præd. deciſ quia militat eadem ratio, & intentio ſtatuti in filia deſponſata per verba de futuro dotata, & ſua dote ſoluta, quæ in filia nupta dotata.

8 Proprior autem, & frequentior ſignificatio ſponſaliorum eſt prima ſup. dict nempe, futurarum nuptiarum promiſsio, vt tenent Abb. Anton. Felin. Mari. Soci. *n. 7.* & communiter DD. *in rubr. de ſponſ. in Decretal* & Couar. *vbi ſup. n. 4. in fin.* Anton. Cuch. *de inſtit. maior. lib. 5. tit. 10. n. 3.* & Thom. Sanchez alios allegans *vbi ſup. d. nu. 1.* & Ledeſma *vbi ſup. pag. 30. col. 1* vnde quoties de ſponſis mentio fiat, intelligi debet de ſolis ſponſis de futuro, niſi aliud ſuadeat communis, ac frequens vſus loquendi, eiuſve intentio: qui legem dedit, contractum, vel teſtamentum fecit, vt cum alijs reſoluit D. Couar. *d. c. 1. in fine*, & cum pluribus Didac. Perez *in l. 1. lib. 5. ordinamenti fol. 4. in verſ. quæro vtrum*, & Lodouic. Lopez *in ſecunda parte Inſtructor. in noua editione, in materia de matrimonio c. 36. fol.* 1031. & quod ſtatutum loquens de vxore, non intelligatur de ſponſa, & loquens de ſponſa de futuro, nō intelligatur de vxore, niſi aliud exprimatur: tenent Anton. *in rubrica de ſponſalib. nu. 4.* & ibi Præpoſitus *nu. 6.* Thom. Sanchez *d. lib. 1 diſput. 1. n. 2.* verba namque ſtatuti proprie ſunt intelligenda, *l. 3 §. hæc verba ff de negot. geſt. c. in noſtra* & ibi Innocent. *de iureiur. cum ſimil.*

9 Sed in hac re obſeruanda eſt huiuſmodi diſtinctio, vt ſiquidem materia odioſa ſit, vt ſi ſtatutum contineat, filiam dotatam non ſuccedere patri, tunc minime comprehendatur ſpōſa de futuro: ſi autem materia ſit fauorabilis, cōprehendatur etiam ſponſa de futuro, *per tex. in l. non ſine. C. de bonis quæ lib. ſancta l. 1 C. eodem tit.* Hanc diſtinctionem tenet Abb. *in c. tertio loco de præſumption. in fin. & in c ex publico. n 9. de conuerſ coniugat. & in rubrica de ſponſalib nu. 5.* & ibi Alex de Neuo, *n 6* Felin. *n. 1.* & bene Marian Socin. *in 8 & 11.* Greg. Lopez *ante l. 1 ad fin. tit. 1. p. 4* Marcus Anton Cuch *lib. 5. inſtit maior. tit. 10. n. 8 & 9.* & alios allegans contra Tiraquel. Tho. Sanchez *d. diſput. 1. n 2 poſt princip. & n. 3 verſ. verum in hoc.* Roder. Suarez *in l. 2. fori. tit de los caſamientos, n 34* & Villalobus *in erario commun. opin verb. matrimonij appellatione.* Ant. Gabriel *tom 2. commun opin. lib. 11. eodem verbo matrimonij appellatione.*

10 At ſciendum tamen, quando dicatur diſpoſitio fauorabilis, & quando odioſa, conſiderandum eſt, primū intentum diſpoſitionis, ſi enim id ſit, ſtatuere in fauorē alicuius, erit fauorabilis, licet in damnum, & odiū alterius reſultetur, ſi vero primū intētum ſit in alicuius odiū, & pœnā, quamuis cedat in alterius fauorem, erit odioſa: quia ex primario fine attendenda eſt diſpoſitio: ita colligitur ex gloſ. *in c. ſi*

propter

propter de reſcript. in 6. verb. primi anni. ad finem, & tenēt ibi Dominic. *n. 9.* Franc. *n. 6.* gloſ. etiam *in c. ſciāt cuncti, de elect. in 6. verb. alios* & ibi Dominic. & Franc. *in fine*. Bart. *in l. qui exceptionem 40 in princip. n. 2. per illum tex. ff. de condit. indebit.* & ibi Alberic. & Salic. vterque *nu. 1.* idem Bart. *in l. ſi quis, nec cauſam, in princip. n. 6 ff. ſi cert. pet.* & ibi Paul. de Caſtr. *nu. 4.* & eſt optimus tex. ad hoc *in c. Statuimus de decim. in. 6.* ibi: cum non ſit dicēdum aſperum, ſed pium potius, & benignum: idem tenent cum alijs D. Coua. *lib. 1. var. reſolut. c. 11. n. 5.* Mandoſius *regul. 10. de annal. poſſeſſor. q. 3. n. 7.* Flamin. Pariſ. *de reſignat. benef. lib. 12. q. 2. nu. 23. cum ſequentibus.* Thom. Sanch. *d. lib. 1. diſput. 1. n. 4.* vbi appellat hanc doctrinam cōmunem, atq; communiter receptam: & gloſ. *in d. c. ſciant cuncti*, allegatur ad hoc, quod quando agitur de obſeruātia iuramēti eſt res fauorabilis, ac proinde fieri debet extenſio, licet ſit materia pœnalis, ſecūdū Auēdañ. *2. par. c. 27.* Prætor. *nu. 30.* dicens, quod hęc eſt cōmunis opinio.

11 Et præfata communis doct. & diſtinctio, vt vera ſit, intelligenda eſt, quando odium à fauore diſtingui nequit, tūc enim ex principali intentu fauoris, aut odij iudicanda eſt fauorabilis, aut odioſa: at vero, quoties fauor, & odiū diſtingui cōmode poſſūt; extendēda eſt, quatenus eſt fauorabilis, reſtringēda vero, quatenus eſt odioſa: ita & bene cōcordando opiniones docent Couar. & Thom. Sāchez *vbi ſup.*

12 Ex ſupra dictis etiam decidenda venit ea quæſtio, an ſtante ſtatuto, vt vxore abſq; liberis decedente, vir dotem, vel partē eius lucretur, ſi ſponſa de præſenti nondum cognita obierit, dos, vel pars illa dotis viro adquiratur? videtur namque, cum hæc diſpoſitio fauorabilis appareat, viro adquiri, iuxta diſtinctionem communē ſupra adductam, & ita hanc partem pluribus late cōprobat Felinus *in c. tertio loco, n. 1. cum ſequentibus de præſumpt. & n. 2.* eam probabilē eſſe cenſet, & eam multi ſequuntur, ſecundum Abbatem *in d. c. ex publico n. 7. de conuerſ. coniug.* & fuit opinio Baldi *in d. l. non ſine*, quem ſequitur ibi Paul. de Caſtro: idem Bald. *in l. Deo nobis num. 6. C. de Epiſcop. & cleric.* & Bald. *in l. ſolet §. quæ virum, num. 2. ff. de his, qui not. infam.* & Gomez Arias *in l. 79. Taur. num. 1.*

Nihilominus tamen contraria ſent. in hoc eſt tenenda, nempe minime ſponſum lucrari præd. dotē, vel partem eius marito delatam in præd. ſpecie: eſt namque materia odioſa, cum ſponſa ſine cauſa eam dotis partem amittat, & præterea mens principalis ſtatuti nōn concurrat, ſupponentis tacite, vxorem debere eſſe cognitam, & adhuc decedere ſine liberis, ita tenet latiſsime hanc quæſtionē pro & contra examinans Salic. *in l. cum inter. C. de donat. ante nupt.* Abb. *in d. c. ex publico n. 7 cum ſequētibus, de conuerſ. coniug. & conſil. 1. n. 4. cum ſequentibus, vol. 1.* & Felin. alios referens *in d. c. 3 loco, n. 2.* Conſtan. *de ſponſalib. tit. quid ſint ſponſalia n. 11. vol. 9. tractat. diuerſ. Doctorum in nouis*, Summa Tabie. *verb. ſponſalia §. 1. in fin. &* Thom. Sanchez *d. lib. 1. diſput. 1. nu. 5.* & iuxta hanc partem plures DD. conſuluerunt, quos refert Marianus Socin. *in rubrica de ſponſalib. nu. 12.* vbi inquit; pluries ſe habuiſſe de facto, & conſuluit (& recte meo iudicio) conſiderata qualitate verborum ipſorum ſtatutorum, ac eorum ratione qua potuerūt moueri ſtatuentes, & alijs circunſtantijs ad id neceſſarijs.

13 Deinde colligitur ex ſuperioribus, quid dicēdum ſit circa deciſionem tex. *in cap. 3 de ſentētia excommunic. circa finem*, ibi: nec ille compellendus eſt ad Sedem Apoſtolicam venire, qui in clericum cum vxore, matre, ſorore, vel filia propria turpiter inuentum, manus iniecerit violentas: an habeat locum in percutientem clericum turpiter inuentum cum ſponſa de præſenti, nondum carnaliter cognita à ſponſo, an incidat in pœnam excommunicationis, vel non? in caſu namque illius tex. quamuis prima facie maritus in excommunicationis ſentētiam incurrere videbatur, licet non ſit compellendus ad Sedem Apoſtolicam pro abſolutione venire, vt apparet manifeſte ex verbis ipſius iam relatis: attamē contrarium verius, & communiter receptum eſt, per omnes ibi, ſcilicet, eum non incurrere per eundum met tex. à contrario ſenſu, ibi: cæterum (quæ eſt dictio aduerſatiua) iuncto fine, ibi: non erit à ſententia excommunicationis immunis: ergo in caſu proximo pręcedenti eam non incurrit; ita tenet Nauar. *in Manual. Latin. c. 27. n. 84. iuncto n. 80.* & inquit Thomas Sāchez *vbi ſupra n. 6.* quod omnes nemine diſcrepante (quod ipſe viderit) intelligunt eū tex. vt is percuſſor non incurrat ſentētiam excommunicationis.

Verum quod ille tex. iuncto præd. ſuo communi intellectu non procedat in percutiente clericū turpiter inuētū cū ſua ſponſa de præſenti à ſe incognita carnaliter, & ſic quod incidat in pœnā excōmunicationis, facit communis reſolutio ſupra adducta, quia cum res ſit exorbitans à iure cōmuni, & clericis odioſa, nomine vxoris, comprehendi non videtur ſponſa de præſenti incognita. 14

Nihilominus tamen cōtrarium in hac vltima ſpecie eſt verius, & tenēdū, imo quod in caſu illius tex. idem ſit dicendum in ſponſa de præſenti à ſponſo non cognita: nempe, vt ſponſus clericū cum ea turpiter repertū percutiens, minime incurrat excōmunicationis ſententiā. Ratio namque illius tex. hoc ſuadet, quia mens Pontificis fuit excuſare maritum ab hac excommunicatione, ob iniuriā adulterij atrocem ſibi illatā, ob quam Iure Ciuili cōceditur ſibi accuſatio, vt *in l. ſi vxor. 13. in principio, in verſic. Diuus Seuerus. ff. ad l. Iuliam de adult.* de cuius tex. intellectu infra agemus: quę ratio pariter militat in quacumq; ſponſa de præſenti, cum vere committatur cum ea adulterium, & violetur alienus torus, vt poſtea dicemus: & ita in terminis hanc ſententiam expreſſe tenuit gloſ. *in d. c. 3. verb. cum vxore*, & ibi Ant. de Butrio *nu. 13.* Anchar. *in fine.* Abbas *n. 9.* Syluest. *in Summa verb. excommunicatio 6. dicto 10.* & Tho. Sanch. *vbi ſupra* alios allegans.

Sponſus tamē de futuro percutiēs clericum cum ſponſa turpiter inuentum incidit in pœnā excōmunicationis, Papæ reſeruatā, *Canon. ſi quis ſuadēte diabolo 17. quæſt. 4.* vt ſentit præd. gloſ. communiter approbata ſecūd. D. Couar. *in 4. de ſponſalib. 1. part. c. 1. num. 12.* vbi tamen, inquit, ſe credere, ratione iniuriæ, quæ ipſi ſponſo infertur, ipſum ſponſum excuſari, & ſatis eſſe ab Epiſcopo eundem abſolui, cū ex *eodem capitulo 3.* appareat, percutientē clericum cum ſorore turpiter inuentum excuſari: quem ſequitur Marc. Antonius Cucbus *inſtitut. maior. lib. 5. tit. 10. n. 5.* & Ludou. Lopez *in 1. par. Inſtruct. in materia de matrim. in 2. edit. c. 36. fol. 1031. §. ex prædictis etiam 2.* 15

Sed contra hanc ſententiam facit primo: quia ſi præd. ratio, & fundamentum Couar. aliquid probaret, dicēdum eſſet, huiuſmodi percuſſorem immunem eſſe ab excommunicatione, ſicut de percutiēte clericum repertū cum ſorore turpiter ſtatuitur *in d. c. 3.* hoc autē non eſt ita; quia percutiēs clericū repertū cum ſponſa de futuro turpiter incidit in excommunicationem, vt nullus negat: igitur, &c. Secundo, quia regulariter excommunicatio percutiētis clericū eſt Papæ reſeruata, vt *in d. c. ſi quis ſuadente diabolo*, niſi in caſibus à iure expreſſis: ſed hic nō eſt huiuſmodi: ergo ius antiquū remanet in ſuo robore, quod enim nō mutatur, quare ſtatre prohibetur. *l. præcipimus, cum ſimil. de appellat.*

Tertio, quia tex. *in d. c. 3.* ſolū excipit ab obligatio-

 ne

ne adeundi ad Sum. Pōtificem pro huiuſmodi abſolutione percutientem clericum turpiter inuentū cum vxore. Nomine autem vxoris, præmaxime in odioſis clericis, non cōprehenditur ſponſa de futuro, vt patet ex ſup. dict. ergo abſolutio in hac ſpecie peti, & obtineri debet à Som. Pontiſ. nec ſufficit quod ab Epiſcopo cōcedatur. Ex quibus hanc opinioné contra priorem Couar. cum cōmuni tenent, & probant Viuald. *in Candel. Aur. 7. Sacram. 1. p. tit. de ſponſ. n. 11. verſ. quæritur 5.* & Thom. Sanch. *de matrim. lib. 1. diſp. 1. n. 6.* vbi dicunt hanc opinionem eſſe cōmunem, & veriorē cont. Couar. *vbi ſup.* quod ita credo, & teneo, quamuis opinio Couar. ſit benigna, non tamen tuta.

16 Ex ſup. dict. etiam venit reſoluenda quæſtio illa celebris, an adulterium cōmittatur cum ſponſa de futuro? Videtur namq; cum ea adulterium cōmitti ex tex. *in d. l. ſi vxor 13 in prin. verſ. Diuus. ff. ad l. Iul. de adult.* ibi: Etiā in ſponſam hoc idē vindicandom, quia neq; matrimoniū qualecunque, nec ſpem matrimonij violare permittitur: expedo verba illa, neque ſpem matrimonij: nam cum præceſſerint alia de matrimonio qualecunq; , hîc dicitur, nec ſpem matrimonij, hoc eſt, ſponſalia de futuro, quę quidē ſunt futurarū noptiarum promiſſio, vt ſup. probauimus: qood etiam probatur *in §. ſi minor. euſd. l.* & in terminis ſic in ſponſa de futuro intelligit eam l. gloſ. & alij, qoos refert, & ſequitur D. Couar. *1. p. c. 1. n. 7.* vbi id benè probat.

Secundò, hæc eadem pars probari videtur ex *l. 1. tit. 17. p. 7. in princ.* vbi dicitur: *Adulterio es yerro que home faze, iaciendo con muger caſada, o deſpoſada con otro.* Vbi ponitur mulier deſponſata ampliatiuè ad nuptam: & in terminis hanc opinionem tenet gloſ. *in c. quemadmodū, verb. ſponſ. 1. de iureiur.* Abb. & ibi Hippoſit. *in c. diſcretionem. de eo, qui cogn. vxor. &c.* Oldrad. & Alueric. *in l. Miles. §. quærebatur. ff. ad l. Corn. de adult.* Ciſuent. *in l. 81. Taur, in prin.* & hoc eſt verū ſtando iuri communi, ſecundum Greg. Lop. *in d. l. 1. verb. o deſpoſada:* & latè eam probat, atque defendit D. Sarmi. *li. 1. ſelect. interpret. c. 5. num. 1. cum ſeqq.* vbi reſpondet fundamentis Couar. ſup. & tandem concludit *num. 4.* eſſe verum adulterium: & tenendo hanc ſententiam eam limitat Sarmient. *vbi ſup. n. 5.* vt non procedat quādo iam ſponſa expreſſe cōſtituiſſet à ſponſalibus recedere: ſolus nāque animus in mente retētus ad hoc nō ſufficeret, vt ibi probat.

Nihilominus tamen cōtraria ſententia in præfata quæſtione principali tenenda eſt; imò quod cum ſponſa de futuro adulterium minimè cōmittatur.

Primò, quia adulterium eſt alieni tori violatio. *c. lex illa. ad fi. 36. q. 1. l. inter. §. 1. ff. ad legē Iul. de adult. l. 1. in princ. tit. 17. part. 7.* Diuus Thom. *2. 2. q. 154. art. 8. in corpor.* Gloſ. *in rubrica. C. de adulter.* Doctores *in rubr. ext. de adulter. in Decretal.* Didacus Perez poſt alios, quos citat *in l. 2. tit. 15. lib. 8. Ordinament. in gloſſa: Y fiziere adulterio: pag. 289. col. 1.* & plerique ex infra citandis: ſed coitus cum ſpōſa de futuro non violat alterius torum; ius enim nō competit ſponſo de futuro accedendi ad ſponſam de futuro ante coniugalem cōſenſum: ergo adulterium non committitur cum ſponſa de futuro.

Secundò, qoia adulteriū propriè ſolum cōmittitur cū nupta. *l. inter. 6. in princ. ff. ad l. Iuliam. de adult.*

Tertio ex *l. 81. Taur. hodie l. 4. ti. 20. li. 8. nona collect. reg.* ibi: *Si alguna muger eſtando caſada, o deſpoſada por palabras de preſente cometiere adulterio:* At ſponſa de futuro non eſt nupta, nec deſponſata per verba de præſenti, ergo acceſſus ad illam non eſt adulterium, ſed tantum ille qui committitur cum nupta, vel ſponſa de præſenti, & in terminis hanc ſententiā voluerunt, & tenent gloſſa *in c. quidam deſponſauit, verb. ſed mœchus, 27. q. 2. & in d. c. diſcretionem verb. reatum adulterij,* vbi Cardinal. id notat, Antonius de Butrio *n. 6. de eo, qui cognou. conſang. vxo.* gloſſa *in c. ſi vero. El primero, de ſententia excommunic. verb. cum vxore,* Ananias *in cap. 1. nu. 2. in fin. de adult.* Felin. *in rubrica de ſponſalib. num. 1. in fin.* D. Couar. *in 4. de ſponſalib. 2. parte cap. 1. num. 8. & de iure regio* idem probat Greg Lopez *vbi ſup. in verſicule, ſed per leges.* Aot Gomez *in l. 80. Tau. num. 47. in verſ. dubium tamen eſt,* vbi dicit communem: & veriorem eſſe exiſtimat Don Iuan Vela *de pœnis cap. 1. de adulterij pœna pag. 4. verſ. quid autem dicendum.* Marc. Antou. Cuchus *de inſtitution. maior. lib. 5. tit. 10. num 4.* Eſt communis ſecundum Iulium Clarum, qui eam ſequitur *lib. 5. receptarum ſentent §. adulterium, verſic. Sed hæc omnia:* ſequitur Conſtan. *de ſponſalib tit. quid ſint ſponſalia n. 17. & 18. vol. 9. tract. diuerſorum Doctorum in nouis,* & vbi Carte. *eodem tit. l. 2. c. 3. in fine,* Didac. Perez *in l. 1. tit. 1. l. 5. ordena verſ. item deducitur. pag. 5.* & ad Greg. Lop. *vbi ſupra* ſe refert Didac. Perez *in d. l. 2. tit. 15. lib. 8. pag. 289. col 1. in gloſ. E hiziere adulterio. paulo poſt princip.* Gomez Arias *in l. 81. Taur n. 1. cum ſeq.* vbi late eam defendit Cantera *in ſuis quæſtion. criminal §. de adulterio n. 26. pag. 476.* eſt communis ſecund. Azeued qui eam ſequitur *in l. 3. n. 5. tit 20. l. 8. nonæ collect. reg.* eandem ſequitur Viuald. *in ſuo Candelab. aureo ſeptem ſacrament. tit. de ſponſal. n 9.* Ludouic. Lopez *in 1 p. Inſtruct. in noua editione c. 29 §. ad hæc libet. & in 2. par. in materia de matri §. 36. §. aduertendum eſt tertio:* Enriquez *lib. 11. de matrim. c. 13 n 4.* Manuel Rodri. *in 1. tom ſuæ Summæ c. 53. n. 3. in fine;* & nouiſſime eos ſequitur Thom. Sanchez *de matrim lib. 1. diſput 2 num. 2.*

Difficultas conſiſtit in reſponſione ad *d. §. Diuus: & §. ſi minor;* nā pro facto duorū videtur eis reſpōdere, vt affirmat Greg Lopez *vbi ſupra ad finē gloſſæ.* 17

Couar namq; *vbi ſupra d. n 8. ad fin.* & communiter DD. reſpōdent *ad d. § Diuus* ibi, licere ex reſcripto Imperatoris, coitū alterius cum ſponſa de futuro vindicare; non tamen ex eo quod ille coitus ſit adulterinus: ſed quia iniuria atrox ſponſo infertur propter ſpem matrimonij, vnde ſponſus nō vindicat hanc fornicationem, eo quod ſit adulterium, ſed ratione iniuriæ atrocis ſibi illatæ, quemadmodū iniuriā ſponſæ illatam vindicare licet ob eandē matrimonij ſpem. *l. item apud Labeonem §. ſponſam quoque ff. de iniurijs,* vel ſaltem *in d. §. Diuus,* (inquit Couar.) ſponſus non vindicat illam fornicationē iure adulterij. quod ſibi ſat eſſe, ipſe Præſul affirmat, inde opinans, verum ſenſum *d. § Diuus, & §. ſi minor,* non obſtare, quia videlicet loquūtur in accuſatione quæ fit iure ſponſi, non vero iure adulterij, vt aperte dicit conſtare ex eius litera, nempe *d. §. Diuus,* vel quod erit ille tex. intelligendus de ſponſa ad domū traducta, cū qua ex illa traductione conſenſus coniugalis, ſaltē tacitus, interceſſerat, cum illa eſſet nubilis malitia ſupplente ætatem, vt ibi latius probat. Hic tamen intellectus ad *d. §. Diuus* non placet Sarmient. *vbi ſupra n 1.* quia ibi probatur contrariū iungendo eū cum verſ. præcedenti: cum enim ibidē dictum fuiſſet: ſed & in eam vxorem poteſt maritus adulterium vindicare, quæ vulgaris fuerit, &c. Sequitur *d. §. Diuus Seuerus & Antonin.* reſcripſerunt etiam in ſponſam hoc idem vindicandum, quia nec matrimoniū qoalecūque, nec ſpē matrimonij violare permittitur: quod confirmatur ex *d. §. ſi minor:* ibi, ſed quaſi ſponſa poterit accuſari ex reſcripto Diui Seueri, quod ſopra relatū eſt. Addit prætera non poſſe defendi intellect. præd. Couar. ad *d. §. ſi minor,* quia ille tex. in eo ſolū fundatur, quod ſponſa ſit, & ad hoc allegatur ibi reſcriptum Diui Seueri, in quo nulla traductio, ſeu copula eſt neceſſaria, vt ſponſa dici poſſit.

Nihi-

Nihilominus licet hæc pūctuatio & replica ſubtilis ſit & ſuo ingenio digna,adhuc intellectus Couar.&cōmunis ad dicta iura ſuſtineri poteſt &debet:tum quia communis eſt,quem verū eſſe tenent tot viri grauiſſimi,ita vt merito non ſit cenſendum eos hallucinatos fuiſſe,& ſolum Sarmientū veritatem attigiſſe : tum etiam, quia etſi iungendo *d. §. Diuus* cum *§.præcedenti*,qui loquitur de adulterio ad fin. verba *d.§.Diuus* illa nempe,etiā in ſponſam hoc idem vindicandū,intelligenda ſint:ptoprius tamē, & verius eſt, vt intelligatur de iniuria atroci illata ſponſo ex copula habita cum ſua ſponſa de futuro, quæ etiā commiſſa fuit *in § præcedenti* cū vxore.Itaque reſpectu copulæ cum vtraq;cōmiſſæ eadē vindicta dicitur, & eſt:non tamē ex hoc appellare voluerunt Diuus Seuerus & Antoninus adulterium, copulam,commiſſum cum ſponſa de futuro, ſicut cōmiſſum cum vxore:ſed parificare intēdunt vindictam in vtroque caſu de qua vtetque §.loquitur, diuerſimode tamen: in primo namq: illa copula cū vxore admiſſa,adulteriū & bene nominatur: in ſecundo vero minime, ſed aſſeritur hoc idem vindicandum, ſcilicet, iniutiā atrocem illatam ſpōſo, in quo ſufficit verificari idētitatem cum *§. præcedente*: diuerſa etenim ratio reſpectu adulterij militat inter copulam habitam cum vxore, & inter habitā cum ſponſa de futuro,adeo, vt veriſimile non ſit, Iuriſconſultum intellexiſſe.adulteriū cōmitti cum vxore de futuro,cum in ea ſpecie definitio adulterij ſupra aſſignata, minime conueniat, nec cadat : quia proprie adulteriū in nupta committitur, iuxta Papin.Iuriſcōſultū *in d.l.inter liberos ad fin.ff.ad l.Iuliam de adulter.*Nec eſt dicendū Papinianū contrariū eſſe in hoc Vlpiano Authori *d. l. ſi vxor. 13. §. Diuus.* ſed imo potius vtrumq; idem ſenſiſſe:hocque manifeſtum fit ex ratione *d.§.Diuus*,ibi:quia neque matrimonium qualecunque, nec ſpem matrimonij violare permittitur. Hæc nāque ratio aperit mentem , & intellectū *d.§. Diuus Seuerus*:nempe quod non liceat violare matrimoniū,nec ſpem ipſius: ſed nihilominus diuerſa ſunt matrimonium iam contractū , & ſponſalia de futuro,quæ dicuntur & ſunt ſpes matrimonij futuri ; in illo enim violatur matrimoniū ipſum,hoc eſt,eius torus:in his autē,ſcilicet,ſponſalibus de futuro cum nondum fuerit contractum matrimonium,ſed tantum violatur ſpes futuri matrimonij,quod nec etiam licet:non tamen inde ſequitur,quòd ſi violetur ſpes matrimonij futuri, ſit adulterium,cum nullum adhuc interceſſerit matrimonium de præſenti, ſed erit grauis & atrox iniuria,maior quam cum non ſponſa, propter illā qualitatē ſpei futuri matrimonij aggrauantē ipſam iniuriam. Quis enim non videt magnā eſſe differentiam inter copulā admiſſam cum vxore alterius,& cum ſponſa de futuro ? Quomodo igitur appellari poteſt adulteriū vbi matrimoniū , aut ſponſalia de præſenti non interceſſerint?Quod etiā probatur ex tex. *in c.quemadmodū de iur. iur.* vbi ſi quis iurauit cū muliere contrahere propter ſuperuenientem fornicationem, vel deformitatē,eam repellere poteſt,& tamen ſi eſſet vxor matrimoniū non dirimeretur, ſed tantum ſeparareutur coniuges quo ad torum, & mutuā cohabitationē, vt ibi probatur & alibi. Similiter intellectus Couar.ad *d.§.ſi minor* ſupra aſſignati veriſſimi ſunt, & literales,imo ibidem probatur copulā cōmiſſam cum ſponſa de futuro non poſſe accuſari iure viri,ſed quaſi ſpōſa ex reſcripto Diui Seueri, quod ſupra relatū eſt,ſcilicet ob atrocem iniuriam ſibi illatam. Quòd ſi replices, adhuc ibi illam copulam appellari adulteriū in illis verbis, ex eo adulterio:reſpōdet Couar. ideo ibi illud dici quia ſponſa ad domū ſponſi erat traducta, ex quo conſenſus coniugalis ſaltē tacitus interceſſerat, cū puella eſſet nubilis,malitia ſupplente ætatem,ſiquidē fuit vir impotens,& ob id cognita ab alio,& nihilominus iure viri accuſari non poteſt,ſed vel, quaſi ſponſa ex reſcripto Diui Seueri,quia erat minor,& ſic ſponſa de futuro,de qua loquitur *d. §. Diuus*, & nec ſpem matrimonij violare licet,quāuis enim tūc verum coniugium iudicabatur iuxt.Gloſ.& ibi cōmuniter D D.*in cap.1 §.vnic.de deſponſatione impub.l.6.*cōmuniter approbatā ſecundū Prępoſ.*in c.de illis: El ſegundo.eodem tit.* Adhuc tamen tex. ille *in d. §. ſi minor nec, l.3.tit.20.l.8.nouæ collect reg* quatenus exegit ad adulterij pœnas incurrendas , ipſos ſponſos qui conſenſum coniugalem præſtiterunt conſtitutos fore in ætate perfecta duodecim annorū in fœminis,& quatuordecim in viris à Sacris Canonibus requiſita,non videtur permittere adulterij accuſationem,quam ſaltē permittit iure ſponſaliorū *d. §.ſi minor*,nō tamē *d.l.Regia*,vt recte cōſiderauit Coua.*d.c.1.n 14.& 15.* vbi bene agit de intellectu *d.l 4. Regia.*

Non obſtat etiam *d.l.* 1.ibi,*O deſpoſada con otro, tit. 17.partit.7.* quia lex illa in hoc neceſſario intelligēda eſt de ſponſa de præſenti , non verò de futuro , vt patet ex definitione adulterij ſtatim ab ea poſita, ibi,*E tomo eſte nombre*, ſcilicet *adulterio,de dos palabras de Latin*, alter & torus,*que quiere tanto dezir, como home que va, o fue al lecho de otro por quanto la muger es contada por lecho del marido,con quien es ayuntada:*nota verbum ,*con quien es ayuntada:*ergo eſt ſponſa de pręſenti ad minus : ex quibus omnibus remanet forma præd. communis reſolutio,quòd adulteriū non cōmittitur cum ſponſa de futuro, nec ipſa de adulterio accuſari poteſt,licet atrox iniuria facta ſit ſpōſo: quod procul dubio eſt veriſſimū iure noſtro Regio *ex d.l.3.tit.20.l.8.nouæ collect.reg.ibi. Que toda muger que fuere deſpoſada por palabras de preſente con hombre que ſea de catorze años cumplidos,y ella de doze años acabados è hiziere adulterio, &c.* Et *l. 4. eius tit.in principio*, ibi, *ſi alguna muger eſtando con alguno caſada , o deſpoſada por palabras de preſente, en faz de la Sancta Madre Igleſia , cometiere adulterio, &c.* ergo ad hoc, vt ipſum committatur, & accuſari poſſit de adulterio,eiuſq; pœnas incurrat,opus eſt,quòd ipſa mulier ſit nupta & ſic ſponſa de præſenti in facie Eccleſiæ; alias ſecus à cōtrario ſenſu,& ita obſeruauit Greg.Lopez *in d.l.1.tit.17.in Gloſ. ò deſpoſada*,ibi:ſed per leges,&c.

Hinc eſſe videtur eum,qui cum alterius ſpōſa de 18 futuro fornicatus fuerit, non teneri ad confitendū Sacerdoti hanc circūſtantiam,ſeu qualitatem ſponſaliorū,nec ipſa ſponſa ad hoc aſtringitur, cum hæc qualitas ſpeciem peccati non mutet, licèt omnibus iniuriā paſſis ſatisfactio debeatur;circunſtantiæ nāque,quæ peccati ſpeciem non mutāt, non ſunt neceſſario confeſſario reuelandæ in interiori animæ iudicio ſecund.D.Thom.*in 4.ſentent.diſt.17.q.3.* Archiepiſcop. Florentin.*in 3.p.ſuæ Summæ tit.17.c.17.§.5.*Syluest.*verbo confeſſio.1.q.9.& verbo circumſtantia.* Nauar.*de pœnit.diſtinct.5.in princip.* & hæc eſt communis,&frequentiori calculo recepta ſententia ſecund.Couar.*de ſponſalib.1.parte. cap.1.in princip.n.14.* Concil.Trident.*ſeſſio. 4. cap. 5.& Canone 7.* dum ibi declaratur,quòd circumſtantiæ , quæ mutant ſpeciem , ſunt confitendæ;ergo à contrario ſenſu,quæ non mutant ſpeciem , non ſunt confitendæ, prout docuimus *lib.1.Canonic.quæſtionum c.3.à nu 25.* & Padilla *in l. ſi qua beneficia,num 28.C.de diuerſ. reſcript.*

Cum igitur hæc,de qua agimus, circunſtātia copulæ habitæ cum ſponſa alterius de futuro ſpeciem peccati non mutet, quia non eſt adulterium , conſequitur ipſam non eſſe neceſſario confitendam·& in terminis ita tenet Couar.*vbi ſupra.* quem ſequitur Viualdus *in cādelabro aureo 7 ſacram 1.parte in materia*

de ſponſalib. c.1. num. 10. & dicit eſſe probabilem Petrus de Ledeſma *de matrimonio quaſt.*43. *art*,1. *dubio vltimo.*

Cuchus tamen *de inſtitut. maior. lib.*5. *tit.* 10. *num.* 7. hoc ſic intelligendũ opinatur, niſi illa ex tali congreſſu conceperit, ne maritus alienam prolem alat, ſibique hæredem extraneum ignarus in præiudicium propriæ ſobolis inſtituat: & tandem inquit, quod imo, quia in tali progreſſu hoc periculu ſubeſt, videtur omnino hæc circunſtantia aperienda, quaſi peccatũ augẽs, cum meruere hoc periculum debuiſſet, & propterea ab hoc peccato cautius ſe abſtinere: & ſic tenet in effectu cõtra priorem ſententiam Couar. & ſequacium, prout expreſſe aduerſus eum probat Sarmient. *vbi ſupra lib.*1. *ſelect. interpret. c.*5. *num.*3. & Ludouic. Lopez in 1. *parte Inſtructor. cap.*29. *§. ad hoc libet.* & præterea hanc ſecundam ſententiam contra Couarruu. ſequitur tanquam longe probabiliorem Petrus de Ledeſma *vbi ſupra, & in additionibus* eam probat cum magis communi Doctorum, prout eum refert, & ſequitur Manuel Rodriguez *in ſua Summa* 1. *parte cap.*53. *de la confeſsiõ nu.*3. quia qualitas hæc notabiliter aggrauat peccatum, ſi quidem ob eam poteſt ſponſus ſponſam repudiare *c. quemadmodum de iureiurando.*

19 Et qualitas notabiliter aggrauans peccatum, licet ſpeciẽ eius non mutet, eſt confitenda, vt ibi late probat, & nos quoque docuimus *vbi ſupra, nu.* 26. Hanc etiam partem veriorem exiſtimat in præmiſſa ſpecie Thom. Sanchez *de matrim. lib.*1. *diſputatione* 2. *num.*6. qui *num.*7. inquit. Quod quãuis hic acceſſus non ſit vere adulterium, mutat tamen peccati ſpeciem, cum, vltra fornicationem, ſit iniuſtitia aduerſus ſponſalium fidem, vt ibi late probat aduerſus Enriquez, & hæc ſecunda ſententia aduerſus priorem mihi magis placet, & verior & tenẽda videtur, nempe quod prædicta circunſtantia ſponſalium de futuro ſit neceſſario confitenda ſubiecendo ſponſum, vt aiunt præfati Authores.

20 Limitat hanc ſententiam Thomas Sanchez *vbi ſupra*, vt procedat quando hæc circunſtantia ſe tenet ex parte fœminæ, id eſt, dum aliquis fornicatur cum ſponſa alterius de futuro: ſecus, ſi ſe teneat ex parte viri, vt ſi ſponſus de futuro fornicetur, quia tunc hæc circunſtantia ſponſalium non eſt neceſſario detegenda in confeſsione: mouetur, quia ea iniuria reputatur prudentum arbitrio leuis in fornicatione ſponſi de futuro, quia licet ea fornicatio iniuriam contineat, ac circunſtantiam diuerſam ſpecie iniuſtitiæ aduerſus ius acquiſitum ſponſæ per ſponſalia, non tamen excedit limites culpæ venialis, ac proinde inquit, non eſſe neceſſario fatendam, & ſecus eſſe fatetur in ſponſæ fornicatione, quæ atrox eſt ſponſi iniuria.

Diſplicet tamen mihi hæc limitatio, quoniã ſpõſus. & ſponſa ſe habent vt correlatiua. ac proinde diſpoſitum in vno debet cenſeri diſpoſitum in alio. *l. final. C. de indict. viduit.* Tolet. *l. final. ff. de accept. lat. l.* 1. *C. de Cupreſ. lib.* 11. *cum ſimil.* & quamuis atrox, & grauior reputetur prudẽtũ arbitrio fornicatio ſpõſæ de futuro quàm ſponſi, nihilominus hæc grauis nimis eſt, ſiquidem violatur ſpes. & fides futuri matrimonij, & aggrauatur notabiliter peccatum, ac proinde hæc circunſtantia neceſſario à ſponſo de futuro confitenda eſſe videtur, quod à fortiori procedit, ſi ea mutat ſpeciem peccati. prout mutare fatetur ipſemet Thom. Sanchez *vbi ſupra*: præterea, & contra eum facit nõ leuis ratio, nam ſi maritus fornicetur cum alia fœmina, quam propria vxore, neceſſario fateri debet ſuum ſtatum, & conditionem, hoc eſt, ſe eſſe vxoratum, quia ea circunſtantia mutat ſpeciem peccati, quod nemo negabit, & tamen arbitrio prudentum ea fornicatio leuior reſpectiuè iudicabitur, quam vxoris: ergo idem in propoſita ſpecie fornicationis ſponſi de futuro reſpectiue etiam: ſiquidem ob eam ſponſa de futuro poterit ſpõſum ſuum repudiare, ex quibus hanc ſententiã contra Thom. Sanchez cenſeo eſſe veriorem, & ſecuriorem in animæ iudicio.

Vltimo, ex ſup. dictis plane infertur, filios ex fornicatione cum ſponſa alterius de futuro natos non eſſe adulterinos, quia ea fornicatio adulterium non eſt, vt probauimus, ita recte tenet Couar. *d.* 1. *p. de ſponſal. cap.*1. *n.*13 *in principio.* Ludouic. Lopez *in* 2. *p. ſus Inſtructorij in materia de matrimonio cap.*36 *§. aduertendum eſt* 3. Sanchez *de matrimonio lib.*2. *diſputatione* 2. *num.*8. 21

Dubium tamen eſt an huiuſmodi filij, de quibus agimus, ſint, & dicantur naturales, vel ſpurij? & D. Sarmient. *lib.*1. *ſelectar. interpret. cap.*5. *num.*5. probat contra Couar. eos non eſſe naturales. pro quo facit *l.* 11. *Taur. hodie l.*9. *tit.*8 *lib.*5. *non. coll. reg.* vbi diſponitur: *Que entonces ſe digan ſer los hijos naturales, quando al tiempo que nacieron, ò fueron concebidos, ſus padres podian caſar con ſus madres juſtamente ſin diſpenſacion:* Sed huiuſmodi fornicator non poterit iuſte cum ſponſa alterius matrimonium contrahere, ex qua conceperat illum filium, obſtantibus ſibi illis ſponſalibus de futuro alterius hominis: ergo filius ille non erit naturalis, ſed ſpurius ſic ſcriptum eſt à Ceruãtes *in d. l.* 11. *Taur. nu.*145. *cum ſequentibus*, quod filij nati ex eo qui ſimplex votum caſtitatis emiſerat non ſunt naturales. 22

Nihilominus tamen tenendũ eſt contrariũ, nẽpe, filios natos ex fornicatione habita cũ alterius ſponſa de futuro eſſe naturales; quia tẽpore cõceptionis poterant parentes eorum validè contrahere, non obſtantibus præd. ſponſalibus, licet peccarent; patet, quia per matrimonium de præſenti ſoluũtur ſponſalia de futuro, vt per Thom. Sanch. *lib.*1 *diſput.* 48. *num.*1. *ex tex. in cap. ſi inter, de ſponſal. & cap.*1. *de ſponſ. duorum & cap. ſi.* 27. *q.*2. & Matienço *in rubrica. gloſ.* 1. *nu.*49 *tit.*1 *lib.*5. *non. coll reg.* ergo cum hi poterãt iuſte (hoc eſt valide) contrahere non obſtantibus præd. ſponſalibus de futuro, hæc potentia ſufficit ad hoc, vt præd. filij dicantur naturales, iuxta *d. l.* 11. *Taur.*

Quæ dum ad hoc poſtulat vt parentes poſsint libere contrahere, intelligi debet, id eſt, valide, quia non habent impedimentum dirimens, vt cum iudicio perpendit Enriquez *lib.*11. *de matrimonio cap.*20. *n.*3. quem ſequitur Thom. Sanchez *d. lib.*1. *diſputatione* 2. *num.*8. 23

Quo fit contra Ceruantes *vbi ſupra*, quod filij geniti poſt votum caſtitatis ſimplex, merito ſint & dicantur naturales. vt in terminis recte probat Lara *de aliment. in l. ſi quis à liberis nu.*93. *ff. de lib. agnoſc.* & Pater Molin. 1. *tom. de iuſtitia & iur. tract.*2. *diſputatione* 167. *col.*949. & comprobat Sanch. *vbi ſupra*, qui etiam præd. noſtram ſententiam ex his tenet. 24

CAPITVLVM II.

De ætate requiſita ad ſponſalia de futuro, & ad matrimonia.

SVMMARIVM.

1 *Ætas requiſita ad ſponſalia de futuro contrahenda, & numeris ſequentibus.*

3 *Septennes vſum rationis habere debent ad hoc, vt ſponſalia valide contrahere poſsint: & ante ſeptennium nõ ſufficit is vſus rationis, qui alias ſufficit ad peccandum lethaliter, vt in num.*12.

4 *Ratio quare ius Canonicum eandem ætatem requirat ad ſponſalia in viris, & fœminis, cum diuerſam ad matrimonia petat.*

5 *Spon-*

5 *Sponſalia de futuro vltima die ſeptennij incept[a] contrahi poſſunt, imo ſufficit, etiam ſi duo, vel tres dies ſeptennij deficiant, vt in num.6. imo in medio ſeptimi anni, vt in num.8.*

7 *Parum pro nihilo reputatur in omni materia, vt in auditione miſſæ, recitatione horarum, furto, ieiunio & alijs.*

9 *Sponſalia de futuro in quacunque ætate contracta valent, ſi via ordinaria, vel miraculoſe vſus rationis acceleretur.*

10 *Malitia an ſuppleat ætatem in ſponſalibus?*

11 *Sponſalia non ſunt contracta ante ſeptennium, niſi probetur contrahentes eſſe doli capaces: ſeptennio vero completo contracta ſunt valida, niſi probetur non eſſe eos doli capaces.*

13 *Sponſalia contracta ante ſeptennium, ſi nulla ſint, poſt ſeptennium conualeſcunt, ex ratificatione expreſſa, vel tacita.*

15 *Sponſalia inualida contrahere ante ſeptennium non eſt peccatum mortale. & num.15. vbi agitur de intellectu tex. in ca.2. de deſponſatione impuberum.*

16 *Matrimonium contrahere ante ætatem legitimam culpa eſt mortalis.*

17 *Aetas legitima ad matrimonium validum contrahendum eſt 12. annus in fœmina, in viro quatuordecimus: & hæc ætas debet eſſe completa, vt in num. 18. ſufficit tamen ſi prima dies præd. termini ætatis ſit incepta, vt in num. 19. quinimo idem erit dicendum, quamuis tres dies ex ea ætate deficiant, vt in nu.20. in dubio autem ante præd. ætatem, nec mas, nec fœmina præſumuntur generationi apti, niſi contrarium aſſerens id probet, vt in num. 21. eſt tamen præd. præſumptio iuris tantum, contra quam probatio in contrarium admittitur, vt in num.22.*

23 *Malitia in matrimonio ſupplet ætatem, ſi tunc adſit potentia generandi, & ſufficiens diſcretio ad ſe obligandum.*

1 IN ſponſalibus contrahendis (vt inquit Modeſtinus *in l. ſponſalibus 14. ff. de ſponſalibus*) ætas contrahentium definita non eſt, vt in matrimonijs: quapropter primordio ætatis ſponſalia effici poſſunt, ſi modo id fieri ab vtraque perſona intelligatur: id eſt, ſi non ſint minores, quam ſeptem annis.

Tandem Iure Canonico probatur *in c. literas, & in ca. acceſſit de deſponſatione impub. & in ca. ad diſſoluendum, eodem tit. lib.6. in princip. tit.1. par.4.* & ita tenent omnes DD. de hac re agentes, quorum plures refert *Candela aureum 7. Sacrament. 1. parte in materia de ſponſ. c.2. num.12.* & cæteri infra citandi. Nauar. cũ communi *in Manual. Latin. cap.22. num.29.* poſt Syluest. *in Summa verb. ſponſalia quæſt.2 §. tertium.* Dominic. à Soto *in 4. diſtinct.27. q.2. art.2. ad ſecundum.*

Et ſeptennium iſtud completum deſideratur in ſponſalibus contrahendis, vt probatur in dictis iuribus, & fatentur omnes, vt affirmat *Thom. Sanchez de matrimonio lib.1. diſputatione 16. n.2.* & tenet quoque Motius *de ſponſal. titul. qui poſ. contrah. ſponſal. nu. 5. fol.168.* & ratio eſt, quia ſeptennio completo incipit communiter vſus rationis, & libertas, vt probatur *in l. ſi infanti §. vltimo iuncta l. potuit C. de iure delib. & in d. l. in ſponſalibus in verbis ſupra relatis*, hanc rationem aſſignat D. Thom. *in 4. diſtinct. 27. quæſt. 2. art.2.* quẽ omnes ſequuntur, vt inquit Thõ. Sanch. *vbi ſupra*, & approbatur *in d. l.6. in principio.* ibi, *Porque entonces comiençan à auer entẽdimiento. è ſon de edad que les place las deſpoſadas, tit.1. p.4.* vbi etiam quod ſponſalia contracta ante ſeptennium amborum, aut alterius nihil valerent.

2 Maior ergo ſeptennio, imo quilibet, alias habilis poſt ſeptimum annum completum poteſt ſponſalia de futuro contrahere, non tantum per ſe, ſed & per nunciũ, procuratorem, vel parentes, & tutores, & curatores pro pupillis, & etiã alij ſine mandato alterius, hoc eſt, quamuis non habeat mandatũ à principio, ſed non ſunt ſpõſalia donec ille, vel illa ſciuerit, & ratum habuerit. Canones namq; in hoc non requirunt niſi cõſenſum contrahentium: *ca. cum locum de ſponſal. cum ſimil.* ita Motius *vbi ſupra de ſponſalib. tit. qui poſ. contraher. ſponſal. num.5.* vbi *nu.* 6. inquit aduertendum eſſe, quod ſi pater ſciente filio contrahit ſpõſalia pro filio ipſo tacente, licet aliter non cõſentiat, expreſſe tenẽt ſpõſalia, quia taciturnitas operatur iſto caſu cõſenſum, vt *in cap. vnic. §. fin. de deſponſation. impub. lib.6.* & quod ſecus eſt in alijs abſq; ipſo patre, & matre, quia non ſufficit ſola præſentia, ſed oportet quod alter conſentiat expreſſe, vel tacite per cohabitationẽ, vt *in c. ad id quod de ſponſal.* Abb. & Marſ. quos ibi ad hoc ibi citat.

3 Requiritur tamen quod ſeptennes vſum rationis habeant, nam ſi vterque, aut vnus eorũ illum adeptus non ſit, ſponſalia ſunt nulla. & ita intelligitur *d. l. in ſponſalibus ff. de ſponſal.* dum inquit, non eſſe præſcriptam ætatem ſponſalibus, ſicut in matrimonio. Nam in matrimonio ſemper ſufficit ætas præſcripta à iure, in ſponſalibus autem non ſemper; ſæpe namque ſeptennio completo deeſt rationis vſus, ita gloſ. *ibidem in fin.* & alij, quos refert & ſequitur Thom. Sanch. *d. lib.1. diſputatione 16. num.3.*

4 Ratio autem quare Ius Canonicum eandem ætatem ad ſponſalia in viris, & fœminis præſcripſerit, cũ tamen diuerſam ad matrimonia petat, nempe 14. annos in viris, in fœminis autem 12 vt infra dicemus, hæc eſt, quia ad ſponſalia ſufficit vſus rationis, qui eodem tempore viris & fœminis aduenit, ad matrimonium autem requiritur potẽtia generandi, quæ tardius in viris reperitur, ita D. Tho. *vbi ſupra ad tertium.*

5 Sufficit tamen ad ſponſalia de futuro, vt vltima ſeptennij dies ſit incepta, etſi non ſit completa, & hoc fauore matrimonij, ſicut fauore teſtamenti: hoc introductum, & deciſum eſt *in l. qua ætate ff. de teſtam.* quia non debet eſſe minus fauorabile matrimonium, quam teſtamentum: ita in terminis tenet cum Abb. D. Couar. *in 4. de ſponſal. 1. parte cap.2. nu.2.* Mandoſ. Enriquez, & Ludouic. Lopez, quos refert, & ſequitur Sanchez *d. lib.1. diſputatione 16. n. 2. verſ. hinc colligitur, & verſ. ſufficit tamen:* loquitur etiam eadem opin. Motius *de contractib. tit. qui poſſint contrah. ſponſal. num.2. ad fin. fol.168. col.1.*

6 Quinimo ſufficeret moraliter completum eſſe ſeptennium in hac materia, veluti ſi duo, vel tres dies deficiant, quia quod parum diſtat à re, parum, aut nihil diſtare videtur, vt inquit alias Philoſoph. Ariſtotel. *2. Phyſicorum. l. penult. ff. de milit. teſtam.*

7 Et in omni materia parum pro nihilo reputatur, vt in auditione miſſæ, recitatione horarum, furto, ieiunio, & alijs, quæ propter paruam quantitatem mortalia non dicuntur, vt reſoluit Nauar. in Manual. *cap.11. num.4.* & communis ſecund. *Candelab. aureum ſeptem ſacram. ſtatim infra citandum:* vnde licet iura requirant ſeptenniũ eſſe completum ad ſponſalia de futuro valide contrahenda, non tamen definit moraliter completũ eſſe, etſi duo, vel tres dies deficiant, non enim in tam paruo tempore perficitur intellectus, & vſus rationis impuberũ. ita, vt antea, eundem non habuerint, cui accedit, quod de minimis non curat Prætor, & ita hanc partẽ tenent Ioan. Andreas *in d. c. literas nu.2.* Enri. *in c. acceſſit, eodem tit. de deſponſatione impub.* Præpoſit. *in c. iuuenis n.7. in 5. fallacia de ſponſ. gloſ. in Summa 30. q. 2. ad mediũ.* ibi: niſi proximi ſint ſeptennio: ſequitur plures allegans, & dicens communẽ Didac. Perez *in l.1. l.5. Ordin. pag.6. col.1. ad fin. verſicul.2. opinio: & col. ſeq.* D.

Thom. *in 4. ſentent. diſtinct. 27. quæſt. 2 artic. 2. ad ſeptimum*, & ibi Palud. *quæſt. 1. art 2. concluſ.* 2. Richardus de Mediauilla *art. 3 quæſtion. 1 ad 2.* Archiepiſcopus Florent. *in 3. parte ſuæ Summæ tit. 1. cap. 18. in princip.* Syluester *in Summa, verb. ſponſalia, quæſtione 2. in 2 dict.* & Tabien. *ibidem quæſt. 4. num 5.* Soto *in 4. d. diſtinct. 27. quæſt. 2. art. 2.* eſt cōmunis ſecund. *Candelab. aur. 7. ſacram. 1. parte in materia de ſponſal. cap 2 n. 15. ad 3.* & ſecundū Petrū de Ledeſm. *in Summa de ſacramento matrimonij pag. 41. col. 1 verſ. la ſegunda ſentencia es*, quā ipſe ſequitur ibi, *digo lo ſegundo*, ſequitur Barthol. à Ledeſma *de matrimonio dubio. 11. fo. 1240.* Ludou. Lopez *2. parte Inſtructorij de matrim. c. 37. fo. 1039.* Vega *l. 6. ſuæ Sūmæ caſu 101.* & quod valeant ſponſalia, quādo cōtrahētes ſeptēnio nimis propinqui ſunt, tenent etiā Victo. *in Summa de matrimonio n. 284.* & Veracrux *1. parte Speculi coniug. art. 36. §. primo, ſponſalia expreſſa. l. fin. tit. 1. partita 4.* ibi, *ſiete años, ò poco menos*: & quod ſi deficeret vna hebdomada, & aliquid amplius ſpōſalia ſint valida, tenet Viuald. *in ſuo Candelab. aur. vbi ſupra d. n. 15* poſt Sotū *vbi ſupra*, & Manuel Rodriguez *in 1. tom ſuæ Summæ in 2. editione cap 224. num 2.*

8 Imo in rigore, vt ait S. Thom. *vbi ſupra* valerent, quamuis contrahatur in medio ſeptimi anni, quod etiam dixit Præpoſ. *vbi ſupra d. num. 7.* & Viuald. *vbi ſupra*, & ſuperiorem ſententiam communē receptiorem, & benigniorem, atque tenendam eſſe cenſeo: tametſi contrariā cum Alex. de Neuo *in d. l. literas n. 2. in fin.* imo quod exigatur ſeptennium metaphyſicè completum, vbi de malitia ætatē ſupplēte non conſtat: tenet vt probabiliorē Thom. Sanch. *d. lib. 1. diſputatione 16. ſub num. 4. in verſ. verum probabilius*, quod non credo, nec probo, ſed præcedentem magis receptam ſententiam, vt prædixi: intelligit tamē D. Thom quod prædixerat, valere ſponſalia de futuro, quamuis contraheretur in medio ſeptimi anni: arbitrio boni viri, nempe ſecundum conditionem contrahentium, quia in quibuſdam magis acceleratur rationis vſus, quam in alijs, & ſic intentio diſcretionis, & complacentia nuptiarum, quod ſequitur D. Couar. *in Clementina ſi furioſus 3. parte in initio n. 5. de homicid.* ſequitur etiā Didac. Perez, *vbi ſupra verſ. ſed melius eſt.* ſecundum Sanct. Thom. & *Candelab. aur. vbi ſupra n. 15. ad fin.* & alij, quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. *d. lib. 1. diſputat. 16. n. 13. ad fin. in verſ. melius tamen*, & ita eſt tenēdum, prout etiam tenet Greg. Lopez *in d. l. 6. Gloſſa 0.* ibi gloſſa: tamen ſuperiora cōfirmant ex eo. quia licèt Ius Canonicum præſcribit ſeptenniū, vt præſumatur rationis vſus ad contrahenda valide ſponſalia de futuro, non autem ante eam ætatem, hoc tamen procedit, vbi contrarium non apparet, vt cum alijs tenet & fatetur idem Sanchez *vbi ſupra num. 10.*

9 Hinc etiam eſt, vt ſecundū veriorem, probabiliorem, & communem ſententiā Doctorum valida ſint ſponſalia de futuro in quacunque ætate contracta, ſi via ordinaria, vel miraculoſe vſus rationis acceleretur, vt tenent Alex. de Neuo *in c. iuuenis nu. 19. de ſponſal.* vbi quod ſi conſtet de prudentia pueri ſexto ætatis anno valent ſponſalia, & Ant. Gabriel *tom. 2. commun. opin. l. 17. in verſ. ſponſalia facta*, ibi: proximi ſeptennio. & *in verſ. ſponſalia etiam folio 212.* Vbi dicit eſſe cōmunem ſententiā valere ſponſalia quadriennio cōtracta, ſi adſit rationis vſus, quos refert Thomas Sāchez *vbi ſupra n. 14.* arbitrio ergo prudentis viri ſecundum cōditionem contrahentium, & eorum vſum rationis hoc diſcernendū erit, iuxta doctrinam D. Thomæ *vbi ſupra* communiter recepti.

10 Deducitur etiam ex ſupra dictis, quid dicendum ſit in illa ſatis controuerſa quæſtione, an malitia in ſpōſalibus ſuppleat ætatē? In qua ſunt duæ opiniones cōtrariæ. prima habet, nō ſupplere, & ſic quod non valeant ſponſalia ante ſeptennium contracta, etiam ſi eo tempore rationis vſus contrahentibus adſit, ita tenent Abb. *in d. c. iuuenis num. 5. in c. gemma n. 6. de ſponſalib.* & alij plures, quos citat Thom. Sanchez *d. lib. 1. diſputatione 16. num. 5.* dicentes, malitiam tantum ſupplere ætatem, quādo fœmina ante ſeptennium fuit tentata ad copulam. tunc namque dicunt oriri publicā honeſtatē propter copulæ tentationem per *cap. iuuenis de ſponſal.* hanc eandē ſententiam tenet, & probat Motius *de contract. tit. de nupt. in rub. qui poſſint contrahere ſponſalia num. 3. & 4. fol 168.*

Secunda opinio multo verior, communis, & tenenda proculdubio habet, malitia ſupplente ætatē valide contrahi ſponſalia ante ſeptennium, ſicut & matrimoniū ante ætatē ad id iure requiſitā. ex tex. *in c. de illis, el ſegundo, de deſponſatione impub.* Ita in terminis tenet gloſ. *in d. c. iuuenis de ſponſalibus verb. dubia: & in cap. ſponſa eodem titulo in fine, & in ſumma verb. ſponſalia 30. quæſt. 2.* Ioann. Andr. *in c. vnic. num. 1. de ſponſa. impub. lib. 6.* & ibi Philip. Francus *in princ num. 2.* idem Ioann. Andr. *in c. iuuenis num. 9. de ſponſal.* & ibi cæteri communiter DD. Couar *in 4. de ſponſalib. 1. parte cap. 2. n 1.* & alij quāplures Iuriſtæ cōmuniter. D. Thom. *in 4. diſtinct 27. quæſt. 2. art. 2. ad 7.* & alij communiter Theologi, quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. *vbi ſupra n. 9* & eſt communis ſecundum Motium *vbi ſupra n. 3. verſic. contraria, & nu. 4.* vbi alios refert, licèt ipſe eam non ſequatur, ſed quam prædiximus.

11 Tandem ex ſupra dictis reſoluimus ante ſeptennium non eſſe ſponſalia, niſi probetur contrahentes eſſe doli capaces; ſeptennio vero completo eſſe ſponſalia, niſi probetur non eſſe doli capaces, ſic Enric. *in cap. acceſſit n. 2. de deſponſatio. impub.* quem refert, & ſequitur Sanchez *vbi ſupra num. 11.* veritati igitur eſt in hoc ſtandum, ſicut in reliquis.

12 Non tamen ſufficiet in propoſito is rationis vſus ante ſeptennium ad ſponſalia de futuro validè contrahenda, qui ſatis eſt, vt puer ille poſſit lethaliter delinquere ſecund. D. Thom. *in 4. diſtinct. 17. quæſt. 2. art. 2. ad ſecundum* Ludouic. Lopez *in ſecunda parte Inſtruct. c. 37. de matrim. fol. 1030.* Pet. de Ledeſma *de matrimonio quæſt. 42. art 2. dubio 1.* Enriquez *lib. 11. de matrim cap 12. n. 9.* quicquid contrarium probare nitatur Sanchez *vbi ſupra num. 16.*

13 Cæterum ſi ſponſalia ante ſeptennium contrahantur, & nulla ſint: poſt ſeptennium tamen conualeſcunt ex ratificatione expreſſa, vel tacita, iuxta *d. c. literas, & ea. acceſſit de deſponſ. impub. c. vnico in principio & § porro. eodem tit. in 6.* Couar. *vbi ſupra num. 3.* & Sanchez *d. diſputatione 16 num. 5.* vbi *numeris ſeqq.* agit de ſignis, & requiſitis ad tacitā ratificationem.

14 Contrahere autem ſponſalia inualida ante ſeptennium non eſt peccatum mortale: quia tex *in cap. 2. de deſponſat impub.* dum diſtricte prohibet, ne aliqui, quorū vterque, vel alter ad ætatem canonibus determinatā non peruenerint coniungantur. niſi forte aliqua vrgentiſſima neceſſitate interueniēte, vtpote pro bono pacis. talis coniunctio toleretur, licèt præceptum contineat: quia in omni prohibitione continetur præceptum, vt inquit Archidiacon. *in cap. interdixit 32 diſtinct.* & præterea, quia intentio cuiuſlibet Legiſlatoris Eccleſiaſtici, vtentis in ſua lege verbo præceptiuo, aut prohibitiuo, eſt obligare ad mortalē culpam tranſgreſſorem, niſi per aliquod ſignum, vel verbum exprimatur. aut ſignificetur contrarium, vt cum communi ſententia reſoluimus *lib. 1. Canonic. quæſtionum cap. 7. num. 21.* & multo fortius in ſpecie *d. c. 2.* quia grauibus verbis

ibi

ibi vtitur Summus Pontifex. videlicet, diſtrictius inhibemus. Quare merito contra Ioan. Andr. ibi *n. 1.* Hoſtienſ. *in eodem loco.* & Alex. de Neuo *num 2.* dicunt, non eſſe leue contrauenire: & eſſe preceptum obligans ad mortale, docent Palud. *in 4. ſentent. diſtinctione 28. quæſt. 2. art. 1. num. 8. & 10.* & Summiſtæ communiter; nempe Syluest. *verb. matrimonium 5 q. 6. & verb. ſponſalia quæſt. 1. dicto 1.* Tabiena *verb. matrimonium 2. quæſt. 6 num 7.* Nauar. *in Manual. cap 22. num. 31.* Enriquez *lib. 11. de matrimonio cap. 13. num 13.* Petrus de Ledeſma *de matrimonio quæſt. 43. art 2. dubio 3.* quos refert, & ſequitur Sanchez *lib. 1. de matrimonio diſput. 19. num. 1.*

15 Hæc namque, quamuis ita ſe habeant, non tamen tex. *in d. cap. 2. de deſponſat. impub.* intelligi debet de ſponſalibus ante ſeptennium: quia tex. ille dicit, non coniungantur, & poſtea in ſua exceptione dicit, talis coniunctio toleretur. ſed ſponſalia de futuro non dicuntur coniunctio, ſed coniunctionis promiſsio: & cum materia ſit pœnalis, & probibitoria non eſt extendẽda vltra propriam ſignificationem, & nulla irrogatur iniuria ex his ſponſalibus tertiæ perſonæ, nec ſacramento, cum ſponſalia de futuro, ſacramentum non ſiot... Quare merito hanc opin. (quod contrahere ſponſalia inualida ante ſeptennium non ſit peccatum mortale) tenuerunt aliqui Theologi, vt inquit Ledeſma *vbi ſupra dubio 3.* & eã tenet Manuel Rodrig *in Summa 1. tom. in 2. editione cap. 244. num. 2.* & Sanchez *d. diſputatione 17. nu. 4.* dicens, hanc ſententiam multo probabiliorẽ eſſe, quam contrariam Soti *in 4. diſtinctione 29. quæſt. 2. art. 2 ad 1.* Nauar. Enriquez, & Ledeſma *vbi ſupra*, qui vltimus hoc declarat, pueros hos peccare mortaliter, ſi tunc habeant rationis vſum, & à fortiori cõſulentes; & inducentes eos ad contrahendum, imo communem dicit idem Ledeſma eam ſequutus *de ſacramento matrim pag. 41. ad fin & in principio ſequentis.* Sed nihilominus præcedens ſententia negatiua verior eſt, & tenenda: imo nec culpam venialem in hoc contractu ionenit Sanchez *vbi ſupra d. num. 4.*

16 Matrimonium autem cõtrahere ante ætatem legitimam culpa eſt mortalis, vt probatur *in d. cap. 2.* iuxta eius literam, & veriorem ſenſum, ſupra expẽſum, ita tenent Palud. Syluest Tabiena, Nauar. Petr. de Ledeſma, Enriquez, & Manuel Rodrig. *vbi ſupra*, niſi ex Epiſcopi licentia, & iuſta interueniente cauſa matrimonium ante legitimam ætatem celebretur, vt *in d. c. 2. in 2. parte*, ſic tenent pleriq; ex ſupra dictis, & ita eſt tenendum, quicquid Tho. Sanchez, *vbi ſupra num. 6.* contrarium teneat ſequutus intellectum Abb. *ad d. c. 2. ibidem num. 5.* & Prępoſit. *num. 2* explicantium illum tex. vt tãtum prohibeat, ne impuberes, vel pubes cum impubere, contrahãt matrimonium, ſimulque copulæ carnali dent operam, ne poſtmodum de valore matrimonij dubitetur: hoc namque diuinat ad illum tex. ſi quidẽ tantũ agit de prohibitione cõiunctionis in matrimoniũ, ante ætatem legitimã, non vero de copula. nec Ius Canonicum matrimonium de præſenti inter impuberes permitrit *cap. final. de deſponſat. impuber, & in cap. vnico §. Idemquoque eodem tit. lib. 6. cum ſimilib.* Sed tantum refert factum impuberum, vel impuberis, cum pubere contrahentium matrimonium, & decidit non eſſe matrimonium de præſenti, licet illud de facto intenderint contrahere, & quamuis interpretetur, ſponſalia illa tantum fuiſſe de futuro, non tamen inde ſequitur, permittere matrimoniũ contrahi ante ætatem legitimam, vbi malitia eam non ſupplet, quin potius illud prohibere videtur: ſiquidem declarat, non eſſe validum matrimonium de præſenti, ſed tantum interpretatur eum cõtractum eſſe ſponſalia de futuro, in quibus valere poteſt: ſicque non obſtat aliud fundamentum præfati Modemi, quod à iure antiquo recedendum non ſit abſque tex. expreſſo ob euitãdam iuris correctionem, adeo, vt ob hoc à propria verborum ſignificatione recedendũ ſit, vt per nos *lib. 3. practic. q. quæſtione 15. num. 34.* & alios, quos ibi refert. Verum namque in ſe hoc eſt, non tamen conuenit in propoſito. De ratione autem, & intelligentia *d. cap. fi. de deſponſatione impub. & d. c. vnic. §. idem quoque; eodem tit. lib. 6.* quare Ius Canonicum interpretetur matrimoniũ contractum à præd. perſonis ante legitimam ætatem ſponſalia de futuro, cum ea minime verbis expreſſis celebrauerint, aut promiſerint? agit latè D. Couar. *in 4. 1. parte cap. 3. per totum*, & nos etiam *de iuramento confirmat. 1. parte cap. 51. num. 35.*

Et præd. ſponſalia de futuro à iure talia interpretata ex matrimonio inter impuberes, vel inter puberem, & impuberem cõtracta, ſunt valida, & obligant, etiam ſi malitia non ſuppleat ætatis defectũ; vt definitur *in d. c. fi. de deſponſat. impub. & in d. c. vnic. §. Idem quoque, eodẽ tit. in 6.* gloſ. *in d. c. fi. verb. ſubarrata. & in d. §. idem quoque verb. matrimonium.* & vtrobique communiter DD. & alij quamplures Authores, quos cõgerit, & ſequitur Thom. Sãch. *lib. 1. de matrim. diſputatione 21. num. 2.* vbi recte hoc intelligit procedere in vtroque foro, & *num. 3.* limitat, vt non procedat, quãdo contrahetes prædicti re tantum expreſſe intenderunt matrimonij vinculo ſe conſtringere, tunc namque non manebunt in foro conſcientiæ obligati ad ſpõſalia· ſed erunt obligati, vbi ea intentio expreſſa non fuit, quia videntur ſecundum ius contrahere, & erunt ſponſalia: quod ſi prædicta intẽtio reſtrictiua in iudicio legitime probetur, nec etiam in foro exteriori manebunt obligati ad ſponſalia meo iudicio, quia tunc ceſſat iuris præſumptio, & interpretatio ex defectu legitimi conſenſus in vtroque foro.

Nec præd. iura, nempe *c. fi. de deſponſat. impub. & cap. vnic. §. idem quoque eodem tit. lib. 6.* corrigutur per ſacrum Concilium Trident. *ſeſſ. 24. cap. 1. in Decret. de reformatione matrimonij*, quia ſolis veris matrimonijs formam pręſcripſit caput illud, illiſque clandeſtine celebratis reſiſtit: at cõtractus huiuſmodi impuberum, vel quando alter eſt impubes, nec eſt, nec fuit verum matrimonium, ſed iuris interpretatione ſponſalia, ita tenet Nauar. *in Manual. Latin. c. 22. nu. 57.* & Ludouic Lopez *d. c. 37. fol. 1041. col. 1. in fine, & ſequenti*, & inquit Petrus de Ledeſma *de matrimonio quæſt. 45. art. 5. puncto 2. poſt dubiũ 4. fol. 181. col. 2.* quod ita declarauerunt Cardinales; & ſequitur hanc opin. Thom. Sanch. *d. lib. 1. diſputatione 21 nu. 5.* eſtque veriſsima, & tenenda, quamuis præd. declarationẽ Cardinalium in his proprijs terminis non viderim.

AEtas autem requiſita ad matrimonium validum 17 contrahendum eſt pubertas, nempe annus duodecimus in fœmina, vt conſtat ex *cap. cõtinebatur de deſponſatione impube.* in viro autem annus decimusquartus, vt *in cap. atteſtationes, & in c. ex literis eodẽ tit.* & hæc ætas ita à Iure Canonico ſtatuitur, atq; definitur, quod tunc præſumantur habiles ad copulã, & ad coniugalem conſenſum, vt conſtat *ex cap. puberes eodem titulo de deſponſat. impub.* & ibi, hoc notat gloſ. vltima, ab omnibus ibi communiter recepta, in hac etenim ætate aduenit pubertas: quare autem citius pubeſcant fœminæ, quam maſculi egimus in *authentica ſacramenta puberum num. 1. & 2. cap. ſi aduerſ. vendit* & Tiraquel *in l. 6. connubial num 31.*

Præd. ætas requiſita ad matrimonium contrahendum tam in viro, quam in fœmina debet eſſe completa, vt colligitur ex *d. c. continebatur de deſponſat impub.* dum ad valorem matrimonij puellæ non duodenis ponderatur, eam proximam duodecim

ann,

ann.fuiſſe ac à viro cognitā: idem probatur *in cap. attestationes eadem tit.* ibi, antequam ad annum decimumquartum perueniſſet, & *in c.ex literis eodem titulo.* ibi, donec compleat puer annum decimumquartum: & *in cap.final.eodem tit.* vbi quod non valeat coniugium puellæ, quæ circa duodecimum annum nupſit, niſi malitia ſuppleat ætatem, vbi gloſ. *verſ. circiter*, ait ad modicum tempus referri eam dictionem: vult ergo tex. ille non valere matrimonium fœminæ, cui modicum tempus ad duodecimum annum completum deficit, niſi malitia ætatem ſuppleat, & ita fatentur omnes DD. in dictis iuribus.

19 Satis tamen erit ſi prima dies anni duodecimi in fœmina, & decimiquarti in viro ſit incepta, vt teſtamenti fauore ſtatutum eſt *in l. qua ætate, ff. de teſtam.* cum fauor matrimonij minor non ſit, & in terminis ita tenent Ioan. Andr. *in d.cap.fin.num.3.* Anton.de Butr. & Abb. vterque *num.6.* Cardin. *n.2.* & alij plures, quos refert, & ſequitur Thom. Sāch. *lib.7.de matrim diſput.104.n.2.*

20 Quinimo, & idem erit dicendum, quamuis tres dies ex ea ætate deficiāt, ex eo, quod moraliter cenſeatur tūc completa, non enim metaphyſicè compleri requiritur, ſicut in ætate ſeptennij ad ſponſalia requiſiti, *ſup.num.6.* probauimus, & in terminis ætatis matrimonij: hoc idem in terminis docēt, & tenent Hoſtienſ. *in d.c. puberes num 5. de deſponſat. impub.* Alphonſ. à Veracruce *in 1.part. Specul. coniug. artic.16. verſ. primo ſponſalia* dicens requiri in fœmina annū duodecim. vel prope: & Martin. Ledeſma *in ſecundam partem quarti lib. Sentent. quæſt.60. art.1. col. penul. verſ. hæſitabis vlterius,* vbi dicit, ſatis eſſe, quamuis decem dies deſint; non enim concludentior ratio differentiæ aſſignari, aut inueniri poteſt in defectu vnius diei, quam aliorum paucorum, quamuis Abb. & alij, quos refert, & ſequitur Sanchez *d. lib. 7. diſput.104. num.3.* teneant in hoc cōtrarium: ſicut contrarium tenuit etiam in materia ſponſalium idē Sanchez, quem ſupra improbauimus.

21 In dubio autem ante dictam pubertatis completam ætatem (vel paucos ante dies, iuxta modo dictam ſententiam) nec mas, nec fœmina præſumuntur generationi apti, niſi contrariū aſſerens id probet, vt docet Innocent. *in cap. continebatur, num.3. de deſponſat. impub.* & alios referens Couarru. *in 4. de ſponſal. 2. parte cap.5. §. num.3.* Nauar. *in Manuali Latin. cap.22. num.29.* & Thom. Sanch. *vbi ſup num.4.* vbique impleta pubertate præſumitur hæc generandi potentia, ac proinde in eam negantem tranſire onus probandi, vt bene docet Dominic. *conſil. 24. num. ſexto.*

22 Eſt tamen præſumptio hæc iuris tantum, contra quam contraria probatio admittitur, vt benè quoque docet Hoſtienſ. *in d. c. puberes n. pen. de deſp. impub.* & cum eo Sanch. *vbi ſup.*

23 Ex quibus deducitur in matrimonio malitiam ſupplere ætatem, atque ideo validum eſſe matrimonium celebratū ante ætatem à iure præſcriptā ſi tunc adſit potentia generandi, & ſufficiens diſcretio ad ſe obligādum, vt deciditur *in c. de illis el ſecundo, & cap. puberes, & cap. fin. de deſp. impube.* Ideo namq; ius eam ætatem præſcribit ad matrimonium cōtrahendum validè, quod præſumat tunc pueros, & non antea, & iudicio ſufficienti ad matrimonium, & potentia generandi præditos eſſe: ergo, quando hæc adeſſe conſtat, cedet præſumptio veritati: ita Sanch. *vbi ſup. num.5.* vbi *num.20. cum ſeqq.* quid in propoſito nomine malitiæ intelligatur.

CAPITVLVM III.

De verbis, quibus ſponſalia, & matrimonia contrahuntur.

SVMMARIVM.

1 *Sponſalia de futuro, & matrimonia, quibus verbis contrahuntur?*

2 *Matrimonium contrahitur per verba præſentem coniugalem conſenſum exprimentia.*

3 *Idem erit, ſi contrahentes coram parocho, & teſtibus dicant inuicem, quod ſe recipiunt in virum, & vxorem, o que ſe entregan por marido y muger, vel tandem, quod ſe mutuo conſenſu coniungunt, vel habeo, teneoque in vxorem ex nunc, & promdebo tibi ſicut vxori ex nunc, ex nūc reputo te in vxorem, ipſa conſentiente: quia omnia important verba de præſenti. vt in nu 4 Idem ſi quærenti, vis hanc in vxorem? reſpondeat vir, placet, vel volo: & ſimiliter fœmina, vt in n 5. Idem eſt dicendum, quando verbum, volo, adijcitur accuſatiuo rei, vt in n.6 Idem per hæc verba, volo te eſſe vxorem meam, quādo illo verbo explicatur velle eligentis, ſeu velle efficax, quod eſt actu velle: ſecus, ſi præd. verbo explicetur appetitus, ſeu deſideriū quoddam, quod eſt velle inefficax, vt in num.7.*

8 *Verba illa, volo tecum contrahere matrimonium, vel te in vxorem accipere, an inducant matrimonium de præſenti, vel ſponſalia de futuro tantum? & n 9. cum ſequentibus.*

12 *Verba illa, nunquam te derelinquam pro alia, non efficiunt matrimonium.*

13 *Verba illa, non habebo aliam vxorem, vel non ducam aliam, aut aliquam, niſi te, vel non erit mihi alia vxor, niſi tu, quid inducant in propoſito, & numeris ſequentibus.*

14 *Communis vſus loquendi attendendus eſt in dubio, quem valorem habeant verba prolata in matrimonijs contrahendis. Amplia. in vtroque foro, vt in num. 15.*

15 *In matrimonijs contrahendis verba prolata ſunt intelligenda ſecundum communem vſum loquendi, non ſolum in foro exteriori ſed etiam in foro interiori animæ quando de intentione contrahentium conſtare nequit alias, & verba ſunt dubia.*

16 *In dubio an ſit matrimonium, necne? in fauorem matrimonij eſt pronuntiandum in vtroque foro: ſi tamen de intentione contrahentiū conſtet illi eſt ſtandum in foro conſcientiæ, licet verba ſint dubia, vt in numero 17. & non eſt, quo ad forum conſcientiæ curandum de verbis externe prolatis, quando de intentione contrahentium conſtat, vt in numero 18 vbi hoc ampliatur.*

19 *Opinio ſingularis vnius Doctoris celebris, matrimonium ſuſtinentis, præferri debet opinioni plurium impugnantium, niſi textus aperto innitantur. vt in numero 19. vbi quomodo hoc intelligatur.*

VErba promiſſoria, quoad ſonum, & ſignificationem de futuro efficiunt ſponſalia, non vero matrimonium, ſiue concipiantur per verbum, promitto, videlicet, promitto me ducturum talem fœminam, ſiue ſimpliciter proferantur, nempe ducam, vel accipiam MARIAM talem fœminam, vt colligitur ex *capite primo. & cap. inter virum. & cap.15. qui fidem de ſponſalib.* vbi late DD. & præcipuè Abb. Gofredus *in Summa de ſponſalib. numero quarto.* & Hoſtienſ. *in Summa titulo de ſponſalibus, numero ſexto,* & alij, quos refert, & ſequitur Maſcardus *de probat. tertio tomo, concluſione 1332. numero ſecundo,* Martin. do Grati *inter conſil.* 1

matri-

matrimonial. Zileti conſil. 15 numero ſexto. & ex Theologis Diuus Thomas in quarto ſententiarum, diſtinctione 27. quæſtione 2. articulo 1. in corpor. & ibi Ricard. articulo 3 quæſtione 2. Paludā. quæſtione 2. articulo quarto. concluſ. 4. numero 26. Sotus quæſtione 2. articulo primo, concluſione 3. & Palac. diſputatione 1. folio 571. concluſione 1 D. Anton. in tertia parte ſua Summæ, titulo 1. cap. 18 §. 2. Bartholom. à Ledeſm. de matrimonio, dubio nono, in princip. Viuald. in ſuo Candelab. aureo ſeptem ſacrament in materia de ſponſal. cap. 3. numero 19. vbi, quod ſpōſalia abſolute, vel ſimpliciterquinque modis cōtrahuntur, ſecund. Angel. in Summa verbo ſponſalia, n. 7. & Syluest. q 5 Sot. & cæteros ſuper Tho. Primo, ſimplici promiſsione, vt accipiam te in meam. Secundo per fidei dationem, vel iuramentum d. c. ſi inter verum de ſponſa. Tertio, quando ambo impuberes, vel alter eorum, maiores tamen ſeptennio, contrahunt per verba de præſenti, quia licet non valeant, vt matrimonium de præſenti; valent tamē, vt ſponſalia de futuro, vt in fine capitis præcedentis diximus. Quarto, per anuli ſubarrationem. cap ſi quis de ſponſ. auern 27. quæſtione 2. Quinto, dando arram: eandem communem ſententiam ſequitur alios allegans Thomas Sanchez de matrimonio lib. 1. diſputatione 18 num. 12. eſtque recepta apud omnes, & veriſsima.

2 Matrimonium autem contrahitur per verba præſentem coniugalem conſenſum exprimentia, tex. in c. penultim de ſponſal. cuius hæc eſt cōmunis interpretatio ſecund. D. Couat. in 4. de ſponſal. 2. p. c. 4. §. 1. n. 1. ſi quis enim fœminæ dicat (intellige hodie coram parocho, & teſtibus iuxta formam Sancti Concil. Trid) accipio te in vxorem, fœmina verò, è cōuerſo reſpondeat, & ego te in virum accipio, matrimonium cenſetur ex hoc contractum: idem eſt, ſi viro dicenti, accipio te in meam, reſpondeat fœmina, placet, ſecundum Couarruuiam vbi ſupra, poſt Hoſtienſem in cap. ſi inter, in principio, de ſponſalibus. & alios plures, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez dicto libro 1. diſputatione 18. num 50. dicens, idem eſſe, ſi reſpondeat, conſentio, ſecundum Hoſtienſem in dicto cap ſi inter; in princip. & ibi Ioann. Andre. num. 3. Anton. de Butrio n. 5. Ancharran. n. 2. Panotmit. n. 7. & Præpoſit. n. 2.

3 Idem erit, ſi contrahentes coram parocho, & teſtibus dicant inuicem, quod ſe recipiūt in virum, & vxorem, ò que ſe otorgan por marido, y muger; vel tandem, quod ſe mutuo conſenſu coniungant, vt inquit ſacroſanctum Concilium Tridentinum ſeſsione 24. cap. 1. in Decreto de reformatione matrim. ibi: Vbi parochus viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo conſenſu intellecto: vel dicat: ego vos in matrimonio coniungo, in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti. vel alijs vtatur verbis iuxta receptum vniuſcuiuſque Prouinciæ ritum.

4 Vnde ſimiliter erit matrimonium, habeo, teneoque in vxorem ex nunc, & prouidebo tibi ſicut vxori, ex nunc reputo te in vxorem, ipſa conſentiēte; quia hæc omnia important cōſenſum de præſenti ſecundum Paludanum in quarto ſentent. diſtinctione 27. quæſtione 2. art. 4. num. 25. Brunel. de ſponſal. concluſ. 13 numero 1. Palatiū d. diſtinct. 27. q. 1. fol. 571. colu. 1. quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. d. n. 10.

5 Idem, ſi quærenti, vis hanc in vxorem? reſpondeat vir, placet, vel volo, & ſimiliter fœmina, ſecundum Hoſtienſem in capite ex parte. de ſponſal. & ibi Enrich. numero tertio. Angel. in ſumma, verbo matrimonium 2. nu. 10. Summa Confeſſorum, quem refert, & ſequitur Syluest. verb matrimonium 2 quæſtione decima, & eos ſequitur Thomas Sanchez dicto numero 10.

6 Ex quibus proculdubio idem eſt dicendū, quando verbum, volo, adijcitur accuſatiuo rei: quia tunc manifeſte indicat conſenſum de præſenti, & conſtituit matrimonium, quod omnes profitentur ſecundum Couarruuiam in quarto de ſponſal. ſecūda parte, capite 4. §. primo, numero quarto, verſic. id tamē eſt apud omnes, &c. quem ſequutus ſum libro primo Canonicarum quæſtionum, capite vigeſimo primo, numero vigeſimo ſeptimo. Palac. vbi ſupra, folio 572. columna prima. Ludouic. Lopez in ſecunda parte Inſtructor. capite trigeſimo ſexto de matrimon folio 1034. & Thom. Sanch. dicto libro 1 diſputatione 18. num. 10. ad finem.

Idem per hæc verba: volo te eſſe vxorem meam, 7
quando illo verbo explicatur velle eligētis, ſeu velle efficax, quod eſt, actu velle; ſecus, ſi prædicto verbo explicetur appetitus, ſeu deſiderium quoddam, quod eſt velle inefficax: quia tunc non contrahitur matrimonium, nec ſponſalia, vt cum alijs reſoluimus vbi ſupra numero vigeſimo octauo, ſequitur alios allegans aduerſus Menoch. Thom. Sanch. vbi ſup. n. 29.

Deinde, quod dicendum ſit de verbis illis: Volo 8
cōtrahere tecum matrimoniū, vel te in vxorem accipere agit D. Couarruuias vbi ſupra, d. numero quarto, in verſiculo, ſin autem verbum volo, & nos dicto capite vigeſimoprimo, numero vigeſimotertio cum ſequentibus, & quatuor opiniones in hoc cōgerit Thomas Sanchez vbi ſupra numero vigeſimoſecundo cum ſequentibus. Ego autem in hoc articulo teneo ſequentes concluſiones.

Prima concluſio, Verba hæc: volo contrahere te- 9
cum matrimonium, te ducere, te habere, vel accipere in vxorem, inducunt tantum contractum ſponſalium de futuro: quia in hac ſpecie verbum, volo, adiungitur infinitiuo deſignanti initiū actus, eiuſque ſuſpenſiónem in ijs, quæ à ſola voluntate loquentis dependent. Ioann. Andreas, & Abb. in capite ex literis, de ſponſalibus, & eſt magis cōmunis, vt cum alijs reſoluit Couarruuias vbi ſupra, numero quarto: & nos dicto cap. 21. num. 21. & Viuald. in Candelab. aureo ſeptem Sacrament. in prima parte de matrimonio numero 49. necnon & plures alios referens Thom. Sanch. vbi ſup. num. 24. & 25. qui numero 26. hoc ampliat cum Menoch. libro tertio, præſumptione tertia, numero ſexto, vt procedat, etiamſi illis verbis, volo te ducere, addatur, & in te conſentire per verba de præſenti: quia adhuc ex hoc non erit matrimonium, cum nō conſentiat de præſenti, ſed tantum dicat ſe velle conſentire. Eadem prima concluſio eſt etiam cōmunis, vt late per Verονm quæſtione 6. numero 3. circa medium, verſic. vel ſecunda. & conſil. matrim. 60. numero 54. in fi. ibi, clarum eſt, & Rotam Romanam nouiſſim. deciſione 521. numero 7. in primo tom. pagina 15. vbi numeris ſeqq. eam probat dicens, quod ita fuit iam reſolutum, & ampliat etiamſi præd. verba ſint prolata in præſentia teſtium,. & ſacerdotis, & poſtea ſequuta ſint oſcula, & quod ita ſuit pronunciatum, & numero primo, cum ſequentibus idem probat in illis verbis, ſum contentus accipere Hiellam in vxorem meam: quāuis numero 20. cum ſequentibus dicat, quod licet maior pars ita tenuerit, nihilominus alij in contraria opinione perſtiterunt, ex fundamentis de quibus ibi, per eum, numero 21. & tandem num. 23. refert plures caſus, in quibus limitat præd. communem ſententiam, aſſerens num. 7. quod vbi adeſt communis opinio DD. ibi dicitur eſſe ius clarum, ſecundum Puteum, quem citat. Et præd. caſus, in quibus limitat communem præfat. ſententiam ſunt huiuſmodi. Quando de mente partium conſtaret voluiſſe per præmiſſa verba contrahere matrimonium de præſenti. Vel quando præceſsit tractatus de contrahendo matrimonio; ſaltem immediate. Vel quando communiter in loco verba illa aliam reciperent interpreta-

prera-

pretationem. Vel quando interuenerit parochus, ſubarratio in facie Eccleſiæ, cum benedictione amici, & conſanguinei, tractatio ſponſæ tanquam vxoris. Vel quando interuenerunt tripudia, conuiuia, oſcula, & alia, quæ ſolent interuenire inter contrahētes matrimonia de præſenti. Vel quando deliberatæ proferūtur. Vel quando facto ipſo, aut alias tacite necdum expreſſe id partes oſtendunt. Vel quando adſunt aliæ coniecturæ: nā & illæ ad hoc ſufficiunt, prout tenent DD. in ſingulis præd. ſpeciebus *in illa deciſione 221. n. 23.* relati.

Et quod præd. magis communis ſententia non procedat, quando conſuetudo loci habet, quod ea verba, volo te ducere, vel tecum contrahere matrimoniū, inducant matrimonium de præſenti, tunc namque cæteris neceſſarijs interuenientibus ipſum matrimonium celebratur, quia cum contrahentes conſuetudinis non ignari his verbis vtantur, ſatis ſibi ipſis indicantur velle matrimonium inire, tenet Ioānes Andreas *in d. cap. ex literis. el primero, prope fin. de ſponſal.* & ibi Cardin. *num.* 1. Alexand. de Neuo *numero 18.* D. Couarru. loquens in communi vſu loquendi, & nos *vbi ſupra numero 24.* Salzedo *in addit. ad Bernard. Diaz. in regula 275.* Antonius Cuchus *lib. 5. inſtit. maior. numero 42.* & Thomas Sanchez *vbi ſupra numero 26* & melius prius *num. 3.* ibi; vbi dicit, &c.

Secundo, quod quando præceſsit tractatus de contrahendo matrimonium de præſenti ſit ſufficiēs coniectura animi contrahendi matrimonium de præſenti per prædict. verba mutuo dicta, volo tecum contrahere, ſi aliud non obſiſtat, tenet Cardinal. *in Clemētina 1. quæſtione* 20 *de cōſanguin. & affinit.* Couar. Antonius Cuchus *vbi ſupra.* & Sāchez *n. 27.*

Tertio, quod quando præd. verba de quibus in præfata prima concluſione deliberatè, & ad interrogationem alterius ex contrahētibus prolata ſunt, inducant matrimonium de præſenti, docent ſupradicti præter Thomam Sanchea, & Manuel Rodriguez *in Summa primo tomo, ſecunda editione, cap. 216. numero ſexto.* contradicit tamen Sanchea *vbi ſupra d. numero 26.* ibi, limita ſecundo, ex Soto *in quarto, diſtinctione 27. quæſtione 2. articulo 1 poſt ſecundam concluſ. verſ. eadem fere,* quia velle contrahere, non eſt contrahere.

Nihilominus tamen hæc limitatio vera, communis. & tenenda eſt, quia ex deliberatione ſupponimus conſenſum contrahendi de præſenti. vtpote, quia de hoc ageretur, & ſic ſubiecta materia hoc expoſtulat, nec Sot. *vbi ſupra* loquitur, quando deliberate præd. verba prolata fuiſſent, ſed quando contrahentes ſimpliciter dicunt, volo tecum cōtrahere, & alter reſpondet, & ego tecum: quo caſu merito quod non ſit celebratum matrimoniū, quia velle contrahere ſimpliciter, & abſolute non eſt cōtrahere. Cæterum ſi prædicta verba deliberatè. hoc eſt, animo contrahendi matrimonium proferātur, vt quia hoc agebatur, quis dubitat eſſe matrimoniū: vis igitur conſiſtit in deliberatione contrahēdi matrimonium, vt habet, & ſentit communis ſententia, cæterum hac deficiente procedit opinio Soti, & Sanch. & ideo merito docuimus cum alijs *d. lib. 1. Canonicarum quæſtionum. cap 21. num. 25.* quod in promiſsione iſta, ego te volo accipere in meam: ſi conſtat de intentione, ipſi ſtandum ſit in foro cōſcientiæ: ſi vero de ipſa non conſtet, indicētur ſponſalia de futuro, non vero matrimonium, niſi præceſſerint verba matrimonij de præſenti, quia tunc per dicta verba videtur vel ſaltem præſumitur ea proferens executionem manifeſtare.

Deinde, & quarto declaratur prædicta prima, & communis cōcluſio, vt non procedat, ſi illis verbis: volo te habere, vel tenere in vxorem, adderetur dictio, ex nunc; quia tunc eſſet matrimonium, ſi hæc fierent coram parocho, & teſtibus, iuxta formam Concilij Tridentini, ita tenet Enriquez *lib. 11. de matrimonio, cap. 11. numero 6.* & Sanchez *vbi ſupra, numero 28.* qui hoc comprobat ex dictis per eum *ibidem numero 14* vbi reſoluit, beneque probat, in verbis de futuro, quæ ſignificant de præſenti ratione adiuncti, quando iunguntur particulæ illi adiunctæ verbis importantibus executionem, tunc namque manifeſtum eſt conſtituere matrimonium, videlicet quando adijciuntur hæc verba, vel dictiones, ex nunc, vel ſemper, vel omnibus diebus vitæ meæ, vel deinceps, vel poſthac, vel ab hoc tempore habebo te, vel tenebo te in vxorem, vel prouidebo tibi ſicut vxori, vel tractabo te ſicut vxorem, vel eris mihi vxor, ex tex. *in capite ex parte, de ſponſalibus, & in capite ſi quis dimiſit. 30. quæſtione 5.* Quia re vera prædicta verba. ita deliberatè prolata, important conſenſum de præſenti, ex quo etiam præcedens 3. limitatio comprobatur.

Secūda cōcluſio principalis in hac materia verborum dubiorum hæc eſt: quādo verbum volo adiungitur verbo denotanti executionem actus perfecti, & ſic matrimonij exercitiū: vt, volo te habere in vxorem, vel tenere in vxorem, cenſetur per prædicta verba matrimoniū contractum, quia iſti actus præmittunt contractum matrimonij, iuxta communem Doctorum ſententiam *in dicto capite, ex literis, & in dicto capite ex parte,* quorū plurimos citat Thomas Sanchez *dicto libro 1. diſputatione 18. num. 24.* vbi *in fine dicti numeri 24.* inquit, quod hæc ſententia eſt probabilis, niſi ſecundum Paludanum ſint aliquæ coniecturæ, ex quibus colligatur animus contrahendi ſola ſponſalia, vt quia tunc de illis agebatur: & hanc ſecundam concluſionem tenet etiam cum alijs *Candelab. Aureum ſeptem Sacrament. vbi ſupra, prima parte de matrimonio, nu. 49.* 10

Nihilominus tamē D. Couarruu. *in quarto de ſponſalibus. ſecunda parte, c. 4. §. 1. num. 4. in verſic. ſin autem,* ibi: quod quamuis, inquit, hoc eſſe dubium, & non videri verum, diximus etiam *dicto lib. 1. Canonicarum quæſtionum. cap 21. ſub numer. 26.* ex rationibus, de quibus ibi, niſi communis vſus loquendi id manifeſtè haberet, vel verba quæ de matrimonio de præſenti habentur, præceſſerint: præmaximè ſi ſequeretur ſtatim traductio ad domum, quo magis præſens voluntas contrahentium manifeſtaretur, adhibitis ſolemnijs Concil. Trident. Idem nunc probo, & nos ſequitur Thomas Sanchez *vbi ſupra, num. 25.* citans etiam pro eadē ſententia Anton. *in dicto capite ex literis. el primero, numero nono,* & Villalob. Berol. *in ſuis communibus opinionibus litera M. numero 65.* & Menoch. *de arbitrar. iudic. libro ſecundo, centuria quinta. caſu 466. numero 23. & 29.* & cum his declarationibus eſt intelligenda hæc ſecunda concluſio principalis.

Tertia concluſio communis Canoniſtarum eſt, quod per hæc verba, iuro, vel promitto, quod te habebo in vxorem, celebratur matrimonium: ſed cōtraria, imò, quod tantū celebrentur ſponſalia de futuro. eſt verior, probabilior, & tenēda. prout eam tenuerūt antiqui Canoniſtæ, & eſt communis ſententia Theologorum, vt latiſsimè examinauimus pro vtraque parte artic. hunc, & ita eū reſoluimus *d. lib. 1. Canonic. quæſtionum, cap. 21. à num. 21. cum ſequentibus, vſque ad num. 36.* idemq; conſtat ex Thom. Sanchez *vbi ſupra nu. 16 & 18.* vbi quāplurimos alios DD. pro vtraque parte refert, & tandem nos refert, & ſequitur, dicens hanc noſtram ſententiam eſſe probabiliorem, & ſibi non placere (prout mihi quoque non placet) moderationem Antonij Cuchi *lib. 5. inſtitut. maior. c. 11 nu. 43.* nempe eſſe matrimonium, ſi addatur verbū, promitto; nempe, promitto 11

me

me habiturum te in vxorem. Plæcet tamen Thomæ Sanchez limitatio, quam poſuimus *vbi ſupra, nu. 35.* quod ſit matrimonium, ſi loci conſuetudo obtineat, vt ea verba, habebo te in vxorem, importét conſenſum de præſenti, vel ſi tunc temporis de matrimonio tractabatur, & his verbis prolatis ſequatur traductio ad domum.

Tandem, licet prædicta communis opinio Canoniſtarum vera foret, locum nõ haberet, vbi ſpõſalia de futuro præceſſiſſent dicta verba denotãtia exequutionem, hoc modo concepto cõtractu: promitto, quod ducã te in vxorẽ, & tenebo te pro legitima coniuge: tunc namque propter præd. verba præcedentia, quæ ſunt futuri temporis reſtringuntur ſequentia in tempus matrimonij contracti, id eſt, cum matrimonium erit contractum, ſicq; ſponſalia de futuro iudicanda ſunt: verba namque ſubiecta, ex præcedentibus intelliguntur *l. ſi. §. cum dulcia, ff. de vino, tritico, oleoque legat. & in c. ſedes de reſcript. & in Clem non poteſt, de procurat.* & in terminis ita tenent Hoſtienſ & Abb. *in d. c. ex parte num. 7.* & ibi Præpoſ. *num. 6.* Roman. & Alex. quos ſequuti ſumus *d. lib. 5. Canonic. quæſtionum c. 2 t. n 36.* poſt Couar. *in 4. 2. parte c. 4. §. 1. n. 5. ad fin.* eandem ſententiam probarunt *in d. c. ex parte* Ioann. Andreas *n. 3.* Anton. de Butr. *n. 10.* Cardinal. *n. 5. quæſt. 2.* Anchar. *n. 5.* Enric. *num. 4.* Alex de Neuo *nu. 24.* & Speculat. *in titul. de ſponſal. in principio n. 7.* Decius *in c. iuramus, notabil. 3. de prob.* Greg. Lopez *in l. 2. tit. 1. partita 4. in glo e prometo,* Menoch *de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 3. n. 4.* Ludouic. Lopez *in 2. parte Inſtructorij c. 36. de matrim. fol. 1033.* Manuel. Rodrig. *in 1. parte ſummæ in noua editione, c. 216. num. 6.* & alios allegans Thomas Sanchez *d. lib. 1. de matrim. diſputatione 18 num 16.* itaque hæc eſt proculdubio veriſſima, & receptiſsima ſententia, & iuxta mentem contrahentium verbis prolata, ſimiliter etiam, quando verba præcedentia ſunt dubia declarantur per ſequentia ſignificantia aperte matrimonium, vt non habebo aliam in vxorem, niſi te, & accepto te in vxorem: tunc namque erit matrimonium: ita tenent Ioann. Baptiſt. Seuerin. *conſ. 86. numer. 1. & 2.* & Menoch. *d. præſumptione 3. num. 5.* quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez, *d. nu. 16. ad finem.*

12 Ex quibus deducitur, non eſſe veram opin. Hoſtienſ. *in d. ca. ex parte,* & illic Ioann. Andr. *nummer. 3.* Anton. de Butr. *nu. 10.* Anchar. *7.* Enric. *nu. 5.* Alex. de Neuo *27.* Præpoſit. *8.* Angel *in ſua ſumma verb. matrimonium 2. num. 5 s.* Roſel. *verb. matrimon. 3. numer. 6.* Sylueſt. *eodem verb. 2. quæſt. 10. dicto 5.* Brunel. *de ſponſal. concluſione 23. numero 1.* Villalob. *commun. opin. litera M. num. 57.* & Anton Gabriel *in 3 tom. commun. opin. verb. matrimonium*: tenentium per hæc verba, nunquam te derelinquam pro alia, efficere matrimonium: non enim præd. verba ſignificant conſenſum de præſenti, ſicut nec illa; non habebo aliã in vxorem, niſi te, vt *infra numero 13.* dicemus: vtroq; namque caſu rota oratio negatiua eſt, & hunc ſenſum habet, vt non abſolute promittam coniugalem ſtatum electurum, ſed ſi hunc elegero, tecum promitto confacturus matrimonium, ſeu te habiturum in vxorem: igitur promiſsio ſponſaliorum ſub conditione, ſi coniugalem vitam elegerim, potero tamen continere, atque in celibatu viuere, nec reus ero fractæ promiſsionis, ſicuti in illa promiſſione: non habebo aliam in vxorem, niſi te, cum Paludan. probant Couar. *in 4. de ſponſal. §. 1. numer. 8. verſ. ex quibus audacter*: & in proprijs terminis contra præd. priorem, & communem ſententiam, de qua nunc agimus, ita conſuluit Felix Maleotus, quem refert, & ſequitur Couar. *vbi ſupra numer. 3. ad fin.* ibi, hanc etiã conſuluit. & Tho. Sanchez *nu. 29. ad fin.* nec cum ſecuritate auderem conſulere iuxta communem præfatam ſententiam, quæ mihi falſa prorſus videtur, licet ſit communis.

Similiter infertur ex ſuperioribus ad deciſionem alterius quæſtionis, quid inducant in propoſito verba illa: non habebo aliam vxorem, vel non ducam aliam, vel aliquam in vxorem, niſi te, vel non erit mihi alia vxor, niſi tu? quæ hic longa ſerie eſſet quidem diſcutienda, niſi hoc feciſſemus *lib. 1. Canonicarum quæſtionum. cap. 21. à ſui princ. & per totum.* Vnde hic ſummariè reſoluam, vt proprio loco, quæ ibi late diſſerui, nunc addens, quæ poſtea viderim per alios deciſa. 13

Tres ſunt in hac quæſtione opiniones principales, quas ibidem adduxi. Prima habet per præd. verba matrimonium de præſenti cenſeri contractum ex fundamentis, de quibus *ibi nummer. 1. vſque ad num. 7.* incluſiue. Vbique hæc eſt communis noſtrorum ſententia, ſed *nu. 8. cum ſequentibus vſque ad numerum 11.* incluſiue eam improbauimus: nunc addo alios eandem primam ſententiam tenentes, relatos per Thom: Sanch. *lib. 1. de matrim. diſput. 19. num. 3.*

Secunda opinio eſt per præd. verba, non matrimonium, ſed ſponſalia tantum de futuro includi, quæ eſt etiam communis opinio Doctorum ſecundum Adrian. & alios, quos ibi retuli.

Tertia opinio vera, & tenẽda eſt, atq; communis etiã, quod per præd. verba nõ cenſeatur matrimonium, nec ſponſalia de futuro abſolute contracta, ſed ſub cõditione, ſi coniugalem vitã promittẽs elegerit, vt tunc cũ illa, cui fuit facta huiuſmodi promiſsio, contrahere debeat: poterit tamen, ſi maluerit cõtinere, atque in celibatu viuere; neq; ex hoc reus erit fractæ promiſsionis, quandoquidẽ virtute illius illi præciſe matrimonialiter coniungere non tenetur. vt ibidẽ late probauimus *nu. 13. cum pluribus ſeqq.* Hanc etiam ſequitur, & probat, nos & alios plures citans Thomas Sanchez *vbi ſup. nu. 5.* præſertim DD. *in ca. ex parte, de ſponſal.* Cepol. *conſi. 5. in ciuil.* Alciat. *in l. actione. num. 16. de tranſactio.* Nauar. *in Manuã. Hiſpan. ca. 22. n. 25. & l. 4. conſ. in 8. edit. tit. de ſponſal. conſ. 48. in ſecunda vero conſ. 7.* Grego. Lop. *in l. 2. in glo. prometo. tit. 1. part. 4.* & plures alios Theologos. Eandem ſententiam probat, & tenet Octauian. Vulpe. *de prapoſit. aduerbij, & coniunction. ſignificat. in dictione, niſi, num. 4. fol. 63.* præmaxime attento Concil. Trident. quia conſenſus in matrimonio certus, non dubius, & ſub verborum inuolucro, requiritur.

Intelligenda tamen eſt hæc ſententia, niſi ex coniecturis appareat, voluiſſe contrahentes per ea verba matrimonium, vel ſponſalia celebrare. veluti ſi de hoc tunc temporis agebatur, vt tenet Alexan. de Neuo *in d. cap. ex parte, n. 31.* poſt Speculatorem *de ſponſal. in principio num. 3.* Gregor. Lopez *vbi ſupra. &* & nos *num. 18.* & Thomas Sanchez *d. diſputatione 19. nummer. 7.*

Secundo, intelligenda eſt ſecund. aliquos, niſi contrahens diceret, nolo aliã niſi te: tunc namque dicũt ipſi eſſe matrimoniũ, vt per Speculatorẽ, & Gregorium Lopez *vbi ſup.* & Brunel. *de ſponſal. concluſione 23. num. 5. in fine.* quia æquiualet huic, volo te, & non aliã: ſed hoc nõ eſt verũ, & ita merito cũ Alciat. diſtinctionem hanc reprobauimus *vbi ſup. n. 21.* ſecundum Thom. Sanchez *d. diſputat. 19. num. 6.* Quare alij Authores indiſtincte in partem negatiuam reſponderunt, & loquuti ſunt. & hæc de dictione, niſi. Sed quid quæſo dicendum erit de dictione, quam? nempe: nullam aliam, quam te ducam. & quamuis Sot. *in 4. diſtinct. 29. quæſt. 2. art. 3. in ver. de hac autem negatiua.* & Bar-

B cholom.

tholom..de Ledeſma de matrimonio. dubio 25.in fine, & Petrus de Ledeſma ſentiant eſſe æquiuocam locutionem, imo Sotus ait, forſan eſſe ſenſum mere negatiuum, vt non ducam aliam niſi te; verius tamen eſt, idem importare in hac ſpecie dictionem, quam, quod importat dictio, niſi: ita Couarruuias in quarto, ſecunda parte, cap. quarto, §. 5. numero 7. & nos dicto capite 25. numero 15. Nauar. in Manual. Latin. ca. 22. numero 29. verſiculo decimo. Viualdus in Candelabro aureo ſeptem Sacrament. prima parte de ſponſal. capite 4. numero 27. qui duo tenent per illa verba, nullam aliam, quam te ducam in vxorem, non conſtitui ſponſalia, nec matrimoniom, ſed conſtringere ſic promittentem, caſu, qoo matrimonium eligat ad ducendam illam, ſicut diximus modo de dictione, niſi: quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. lib. 5. diſputatione 19. n. 8. idem ſentit de vtraque locutione Menoch. lib. 3. præſumptione 3. num. 8. & Marc. Ant. Coch. lib. 5. inſtit. maior. tit. 51. nu. 44. De dictione, præter, videlicet, nullam ducam præter te: Soto vbi ſupra probat includi affirmatiuã ducendi hanc, & ita eſſe ſponſalia, ſequitur Angles in ſuis Florib. Theologic. quæſtionum 1. parte quæſt. 2. de matrim. conditione difficultat. 9. folio 1035. Enriquez lib. 15. de matrimonio cap. 12. num. 7. & hæc ſeoteotia eſt ſatis probabilis ſecund. Thom. Sanchez vbi ſupra num. 9.

Ego autem, qui tertiam ſupra dictam opin principalem probaui in dictiooe, niſi, non poſſum contrariam hanc de dictione, præter, ſequi: quia dictio niſi, idem ſignificat, quod dictio, præter, & è conuerſo, cur igitur potius dicendum eſt in vna, quam in alia? Sed potius in vtraque. quod non inducatur matrimonium, nec ſponſalia, & DD loqoentes in dictione, niſi, hoc tenentes idem velle credendum eſt in dictione, præter: ſecundo, hæc eadem ſententia in dictione, præter, corroboratur non parũ ex deciſione tex. in cap. adijcimus 16. quæſt. 1. vbi dicitur, ſtatuimus, vt nullus præter Domini ſacerdotes audeat prædicare: non tamen inde ſequitur, poſſe omnes ſacerdotes prædicare: & in terminis hanc ſeutentiam tenet Enriquez lib. 11. de matrim. c. 13 an. 4. in fin. quem refert, & ſequitur Thom. Sanchez vbi ſupra num. 10. dicens hoc eſſe probabilius: imo eſt verius, & tenendum.

14 Illud tandem in hac materia, pro regula obſeruandum eſt, quod in matrimonijs contraheodis in dubio, quem valorem habeant verba prolata, communis vſus loquendi attendendus, & obſeruandus eſt: cap. ex literis. El primero, de ſponſalib. & ibi communiter DD. & late cum communi probat D. Couar. in 4. de ſponſalib. 2. parte c. 4. § 1. n. 2. & Candelab. aure. 7. ſacrament. de matrim. 1. parte, nume. 48. & nos alios allegantes lib. 1. Canonic. quæſtionum cap. 21. nu. 3. cum ſequentibus, vbi quod etiam attendenda eſt loquentiũ qualitas, & conditio; c. ſolitæ de maiorit. & obedientia, & Ant. Cuchus lib. 5. inſtit. maio. tit. 15. n. 38. Thomas Sanchez lib. 1. de matrimonio diſputatione 18. nu. 4. vbi quod etiam attendendum eſt, de qoo tunc temporis tractabatur, ſi enim de matrimonio verba dubia ccuſendum eſt matrimoniũ cõſtituere: & ſi de ſpõſalibus, ſponſalia vt colligitur ex cap. intelligentia de verb. ſignific. & docent Palud. in 4. diſtinct. 27. q. 1. art. 4. concluſione 5. n. 27. Alphonſ. à Veracruce in 1. parte Speculi. art. 57. dubio 2. & generaliter in dubio faciẽda eſt interpretatio contra eum, qui potuit apertius ſuam mentem declarare, argumento l. veteribus 40. ff. de pact. vt ſi alter ex contrahentibus dicat, ſe voluiſſe cõtrahere ſponſalia, & alter oppoſitũ ei credetur, & è cõtra: præterquam, ſi is, qui primo verba protulit, dixit verba certa, & clara, ſponſalium, vel matrimonij, quia tunc ſecundum intellectũ debent intelligi verba ſequentia, quia reſponſio intelligi debet iuxta interrogationem: l. vt reſponſum, & ibi cõmuniter Doctores. C. de tranſaction. l. ſi defenſor. §. qui interrogatus, in fin. ff. de interrogation. actor. ibi: hic enim magis eum puto ad interrogationem reſpondiſſe: ex quo tex. communiter DD. deducunt, & notant, quod reſponſio ambigua, & generalis declaratur, & reſtringitur per præcedentem interrogationem, vt late probat Greg. Lopez in l. 26. glo. 5 tit. 51. partita 5. & Franciſcus Beccius conſ. 55. num. 4. lib. 1. & in terminis noſtris ſponſaliorum, & matrimonij ita tenent Palodan. vbi ſupra, & Petrus de Ledeſma de Matrim. quæſt. 45. art. 3. dubio 1. concluſione 4. hoc tamen velim intelligas, quando verba ſequentia ſunt æquiuoca, atque dubia, vt præmiſimus: ſecus vero erit, quando eſſent determinata, & clara, vt cum iudicio obſeruauit Alphooſ. à Veracruce in 5. parte Speculi coniug. art. 47. dubio 2. quem ſequitur Thom. Sanchez d. lib. 1. diſputatione 18. n. 4. ad finem: vbi etiã quod in dubio fauendum eſt fœminis. quia ſimplicius res tractare ſolent, faciliuſque à viris decipiũtur, prout tenent Enriquez lib. 11. de matrimonio cap. 11. num. 6. Bartholom. à Ledeſma de matrimonio lib. 9. fol. 5234. & Petrus de Ledeſma d. dubio 5.

15 Et ſupra d. regula cõmunis deducta ex d. c. ex literis, quæ habet, quod in matrimonijs contrahendis verba prolata ſint intelligenda, ſecundũ communẽ vſum loquendi procedunt non ſolum in foro exteriori, in quo loquuti ſumus, ſed etiam in foro interiori animæ quaodo de intentiooe cootrahentiũ conſtare oequit alias, & verba dubia ſunt, ſic tenẽt Palud. in 4. diſtinct. 27. quæſt. 1. art. 1. num. 10. & quæſtione 2. art. 4. concluſione 5. Angel. in ſumma, verb. matrimonium 2. num. 8. Ludo. Lopez in 2. parte Inſtruct. c. 36. de matrim. fol. 1033. col. 2. quod accipiendum eſt ſecund. Thom. Sanchez d. lib. 1. de matrim. diſputatione 18. nu. 8. ad fin. quando contrahentes verborum ſignificationem intelligebant alias ſecus. Nam vbi eſſet ignorantia, deeſt voluntas.

16 Sic in dubio, an ſit matrimoniũ, necne. in fauorẽ matrimonij, & pro ipſo iudicandum eſt, nõ ſolum in foro exteriori, vt in cap. ſi. de ſententia, & re iudic. vbi deciditur, quod duobus iudicibus ordinarijs diuerſas ſententias proferentibus, præfertur ſentẽtia in fauorẽ rei, niſi in cauſa fauorabili matrimonij: quem tex. adducit gloſſ. verb. in liberali, in cap. ex literis de probat. & ex his hanc doctrinam generalem, nempe, quod in dubio iudicandum ſit pro matrimonio, tenent. & probant communiter DD. in cap. ex parte, de ſponſalib. Cardinal. in ca. fin. de clandeſt. deſponſatione. Abb. in c. final. numer. 7. de deſponſatione impub. Lapus allegat. 56. numer. 14. Alciat. lib. 1. reſponſ. conſ. 13. numer. 15. Menoch. de præſumpt. lib. 3. præſumptione 3. num. 9. & plures allegans Marc. Ant. Cuchus de inſtitut. maior. lib. 5. tit. 11. num. 156. Maſcard. de probatio. conclu. 1027. num. 1. Thom. Sanch. alios allegans d. lib. 1. diſputatione 18. num. 5. Greg. Lopez in l. 18. in glo. que fue dado por libertad, tit. 22. partita 3. limitans, niſi ſententia eſſet euidenter ioiqua, ex l. ſi pater. in fine principij. ff. de inofficioſ. teſtamẽto. Sed etiam in foro conſcientiæ: quod probatur, quia in vinculo matrimonij nõ eſt aliquod diſcrimẽ iotet iudicium exterius, & interius: ſiquidem matrimonium, quod validum eſt in conſcientiæ iudicio. erit etiã firmum in foro exteriori. Ruſus, quod nullũ eſt in interiori foro animæ, minime valebit in exteriori, tametſi iudex, qui per exteriora ſigna iudicare debet, pronunciet illud eſſe matrimonium, quod verum non eſt. tex. recte expenſus in c. tua nos deſponſal. Paluda. in 4. diſtinct. 27. q. 2. art. 5. in vtroque namque iudicio id agitur, an matrimonium probetur, id eſt, an conſenſus coniugalis fuerit præſtitus: ſed

tantum

tantum verſatur differentia in cognoſcendi modo; in foro namque conſcientiæ ſtatur cōfeſſioni propriæ, etiam in requiſitētibus mille teſtes: in exteriori vero, non creditur ipſi confitenti in cauſa propria, ſed teſtibus, alijſq; legitimis documentis: in ſubſtantia igitur nullum eſt diſcrimē inter vtrumq; forum, licet maxime differant in modo cognoſcendi de qualibet re, quæ in cōtrouerſia verſatur, & ita eſt intelligenda Doctorum interpretatio, quæ habet tex. *in d. c. tua nos in 1. parte*, loqui in foro iudiciali. in ſecunda vero in foro conſcientiæ, quam ibi probāt Abb. *col. 1. & in c. quæ in Eccleſiarum, de conſtit.* & eſt communis hic ſenſus, vt alios referens affirmat D. Couar. *in 4. 2. parte c. 2. num. 2.* & prius *in 1. parte c. 4. §. 1. nu. 9. verſic. ego vero*, & Greg. Lopez *in l. 3. tit. 1. partita 4. in gloſſ. con ella*: Menoch. *lib. 3. præſumptione 1. numer. 30.* vbi dicunt, & docent, dubitantem de conſenſu, & quo affectu acceſſerit ad ſponſam, compellendum eſſe in vtroque foro ad matrimonium, & in vtroque foro præſumi habuiſſe conſenſum, reiecta quadā Syluestri diſtinctione, *verb. matrimonium 2. quæſt. 15.* niſi poſt tale dubium contraxiſſet cum alia, tunc enim ſecundum ipſos præferri debet poſterius matrimonium certum priori dubio: ſequitur Thom. Sanch. *vbi ſupra n. 6.*

Quidquid Enriquez *lib. 11. de matrimonio. capit. 13. num. 4. in fine* dicat, nempe, quod licet in dubio an matrimonium ſit, necne? in foro exteriori ſit pro matrimonio iudicandum, attamen in foro cōſcientiæ nemo in dubio tenetur ad onus matrimonij: non enim hoc eſt verum, ſed quod prædiximus.

17 Si tamen de intentione contrahentium conſtet, illi ſtandum eſt in foro conſcientiæ, licet verba ſint dubia, intelligentia namque dictorum ex cauſis eſt aſſuméda, dicendi, quia nō ſermoni res, ſed rei eſt ſermo ſubiectus, vt *in c. intelligētia 6. de verb. ſignificat.*

18 Hinc Hoſtienſ. *in c. ex parte in princip.* & ibi Enri. *numer. 1. de ſponſal.* Angel. *in ſumma verb. matrimonium 2. num. 13.* Syluest. *verb. matrimonium 2. quæſt. 10. dicto 6.* & Nauar. *in Manual. Latin. c. 22. num. 79.* inferunt non eſſe, quo ad forum conſcientiæ, curandum de verbis externe prolatis, quando de intentione contrahentium conſtat: addunt Angel. & Syluest. *vbi ſupra*, & Nauar. *num. 80.* adeo hoc verū eſſe, vt ſi intendant contrahere de præſenti eſſet verum matrimonium, quamuis verba ſonent de futuro, quorum hæc eſt vera mens, & intentio, quod ſi deſit intentio, & conſenſus internus, qualiacunque ſint verba, nulla ſponſalium, aut matrimonij oritur obligatio: & è contra, ſi adſit intentio ſe obligandi vinculo matrimonij, aut ſponſalium, eaque manifeſtetur alteri aliquo ſigno exteriori, ita, vt ambo contrahentes intelligant, ſe mutuo per illa verba velle contrahere matrimonium, vel ſponſalia, ſufficiunt qualiacunque verba: cum enim de ratione matrimonij, vel ſponſalium non ſint expreſſa verba, ſed verba, vel ſigna, ſatis eſt, ſi verbis id ſignificantibus, vel ſi verba id non ſignificent, ſigno externo, ſibi mutuo animum indicent: ita in terminis declarat, & tenet Thomas Sanchez, *d. diſputatione 18. num. 2.* dicens. ob hoc, optime Sotum *in 4. diſtinct. 27. q. 2 artic. 1. poſt ſecundam concluſionem, verſ. quod ſi*: & Bartholom. à Ledeſma *de matrimonio dubio 8. prope fin.* & Pala Concanonicum noſtrum quondā, iam vita functū *diſtin. 27. diſputatione 1. folio 571. col. 2.* aſſerere. quod licet conſenſus contrahentium ſit de præſenti, ſi non ſibi mutuo per verba de præſenti explicēt, ſed per verba de futuro, non ſit matrimonium: quod etiam dixit Petrus de Ledeſma *de matrimonio, quæſt. 45. art 3. dubio 2. ad 7. pag. 157. & ſequenti*, vbi etiam, quod ſi contrahentes velint contrahere, & intelligant ſe velle matrimonium inire, quomodocumque explicetur cōſenſus, & per quæcunque verba eſt verum matrimonium.

Quod ſi de intentione contrahentium conſtare nequit, & res dubia ſit, iudicandum eſt in vtroque foro, iuxta communem verborum intelligentiam: ſed ſi hæc non adſit, ſed dubium omnino ſit, in tali dubio pro matrimonio eſt iudicandum in vtroque foro, vt prædiximus.

Quod adeo procedit, vt opinio ſingularis alicu- 19
ius Doctoris celebris matrimoniū ſuſtinentis præferri debeat opinioni pluriū impugnantiū, niſi textui aperto innitantur, iuxta doctrinam Hoſtienſ. *in Summa de cognatione ſpirituali ſuper verb aliter* DD. *in rubrica de ſponſalib.* Barbat *conſ. 6. numer. 2. volum. 1.* Anton. Gabriel *tom. 2 commun. opinionum fol. 95. col. 1. in verſicul. opinio huius Doctoris, ex Menoch.* plures referens *lib. 2. præſumptione 71. numer. 30. cum ſeqq.* Anton. Cuchus *lib. 5. inſtitut maior. tit. 11. numer. 157.* Nauar. *in Manual. Latin cap 27. num. 287.* ſequitur alios allegans Thomas Sanchez, *d. lib. 1. de matrim. diſputatione 18. n. 7.* vbi veram eſſe intelligit cū alijs, dummodo illa opinio ſingularis probabili rationi innitatur.

Sed non eſſe veram hanc ſententiam probat Decius *in cap. 1. num. 31. de conſtitut.* dicens, quod communis ſententia Doctorum contra matrimonium, teſtamentum & cæteras cauſas fauorabiles præferatur. & ſequēda ſit, opinioni ſingularis vnius Doctoris contrariæ, nō enim fauore matrimonij, vel alterius ſimilis cauſæ videtur recedendū à cōmuni opinione. quia ſic fauorabilis cauſæ debitores ſumus. quod alijs iniuſtitia non fiat, *c. ex tenore de foro competent. & in c. final. de donat. inter virum, & vxor.* Pro quo facit etiam *l. ſi pater in fine princ. ff. de inofficioſ. teſtam.* ibi, niſi aperte iudices inique, ſecundum heredem ſcriptum pronuntiaſſe apparebit; quare merito hanc opin. tenet idem Barbat. *conſ. 3.* ſcribit præclare *columna penulti. verſ. nec obſtat, volumine 1.* vbi intelligit ſuperiorem opin. niſi opinio verior, & probabilior eſſet in contrarium, quia tunc non deberet iudicari pro matrimonio, *ex d. l. ſi pater*: addens, quod hoc ſequitur omnis prudentia iuris, quem refert, & ſequitur aduerſus priorem ſententiam Decius *vbi ſupra*, & Alciat. *lib. 3. Paradoxorum c. 7. nu. 3. & 4. & in reg. 1. præſumptione 40. numer. 2.* Auiles *in c. 1. Prætor. in glo. fid. num. 15.* ibi, item limitatur, & Cotta *in 2. parte memorab. iuris in verb. nuptiarum cauſa*, & Ioan. Oroſc. *in l. 1. numer. 17. ff. de officio quæſtor.* vbi retenta hac opinione, quærit, quod ergo erit, teſtamenti, matrimonij priuilegium? Et reſpondet. id eſſe, vt ſi variæ opiniones, ſi res dubia ſit, melius is faciat, qui pro teſtamento, & matrimonio pronūciat; non tamen opinio ſingularis vnius, vel alterius Doctoris in fauorem teſtamenti contra communem ſequenda eſt, quando conſtat clare, quod cōmunis opinio eſt contra matrimonium, vel quod opinio ſingularis eſſet notorie falſa, vt conſtat ex Decio, & reliquis modo citatis, & tenet plures allegans contra priores Ioan. Neuizant. *in ſua Sylua nuptial. lib. 5. nu. 73.* & Menoch. *vbi ſupra n. 31.* hanc etiam ſententiam contra priorem ſequutus ſum *in repetitione l. vnic. num. 21. C. quando non petent. part.* & verior mihi, & tenenda proculdubio nunc quoque videtur, præcipue cum etiam ſit tantorum virorum iudicio probata; magna eſt enim authoritas cōmunis opinionis in iudicando, & conſulendo, & ideo tenenda, & ſequenda eſt, vt lariſſime probat Neuizant. *vbi ſupra d. lib. 5. n. 1. cum pluribus ſequentibus*, vbi pluribus modis eā ampliat, & limitat: & tamē noſtrā in proprijs terminis opinionē ſup. vt vidimus tenet, & probat etiā in cauſa matrimoniali poſt Deciū. *vbi*

ſupra,

ſupra, num. 28. cum ſequentibus, & tradit Auiles etiam d. num. 15.

CAPITVLVM IV.

An ſponſalia de futuro poſt Sacrum Concilium Tridentinum celebrata obligent, eius ſolennitate non obſeruata.

SVMMARIVM.

1 *Sponſalia de futuro poſt Sacrum Concilium Tridentinum, an obligent, eius ſolennitate non obſeruata? & numeris ſequentibus.*

2 *Sponſalia de futuro clandeſtina ſunt omnino licita ex ſe, abſque culpa.*

3 *Sponſalia de futuro ſunt valida, licet contrahentes diſpares ſint valde genere, vel diuitijs, dummodo cōtrahens conſcius ſit conditionis alterius contrahentis: niſi ſcandalum magnum ex eo matrimonio probabiliter timeretur, vt in n. 4.*

5 *Promiſſio interna tantum homini facta non obligat, ſeclusa iuris poſitiui diſpoſitione: attento ſolo iure naturali, vt hic.*

6 *Promiſſio Deo facta matrimonij contrahendi ex ſe, niſi alijs veſtiatur circunſtantijs, inualida eſt.*

7 *Votum firmiſſimo animo emiſſum profitendi religionem ante matrimonium conſummatum, an validum ſit?*

8 *An liceat habenti votum caſtitatis, vel religionis contrahere matrimonium animo firmiſſimo ingrediendi religionem ante matrimonij conſummationem?*

8 *Votum matrimonij, quando ea ratione fit, quod vouens ſe fragilem, & frequenter carnis tentationibus ſuccumbentem ſperetur, an obliget?*

9 *Votum matrimonij quando fit in honorem Dei, & cauſa pietatis, an validum ſit?*

1 HAnc quæſtionem latiſſime examinauimus in noſtro tractatu de Iuramento confirmat. 1. parte cap. 51. numer. 3. cum plurimis ſequentibus, vbi neruoſe probauimus, Sacrum Concilium ea non prohibere, nec in ipſis loqui, ſed tantum in matrimonio clandeſtino de præſenti, ac proinde ſponſalia de futuro tam iure communi, quam poſt Concilium valida eſſe, præcipue iurata, & compellendos eſſe contrahentes ea obſeruare, & adimplere cenſuris Eccleſiaſticis, & ita practicari communiter reſoluimus, tametſi moderata coerctione vtendum in hoc ſit: excipiuntur caſus de quibus ibi.

Superuenit Ioan. de Segura, qui *in ſuo Directorio iudic. Eccleſ. in 2. parte c. 15. num. 6. & 7. cum ſequentibus*, noſtram præd. ſententiam improbat, & firmiter inquit eſſe tenendum ac aſſerendum, poſt Concil. Triden. iudicem minime compellere debere, ſic de futuro matrimonium contrahere promittentes ad implementum promiſſionis, ſed ſtatim ſine lite, & eius ſtrepitu eſſe faciendam monitionem à iudice, de qua *in c. requiſiuit de ſponſal.* quod ſi ei nō obtemperetur, compulſionem ceſſare: diſcretique iudicis eſſe poſt Concil. Tridenti. deſiſtere prorſus à coactione, & hæc & alia aſſerit præfatus Modernus iuri, rationique, necnon, & praxi quotidianæ omnium tribunalium Eccleſiaſticorū contraria, & ideo merito eum poſtea improbauimus *lib. 1. Canon. quæſtionum cap. 18. poſt n. 10. ad fin.*

Sed quo magis eius temeritas, & audacia conuincatur, referam nūc quamplurimos grauiſsimos Authores præter à nobis priori loco citatos, qui noſtrā ſententiā expreſſe profitentur, & ſequuntur tanquam veriſſimam, ex quibus apparet ſatis, eſſe communem, & magis communiter receptam, & veriſſimam, ac proinde proculdubio tenendam tā in puncto iuris, quam in iudicando, & conſulendo, prout etiam quotidie tenetur, & iuxta eā in praxi ante noſtra ſcripta, & poſtea prout ab hinc quadraginta annis, & plus ſæpiſſime vidimus iudicata, reiecta opinione contraria Seguræ, necnon & Albornoz, *de arte contract. lib. 4. tit. 1.* & Matienço, *in rubrica tit. 1. gloſ. 1. num. 45. in princip. & n. 50. in fin. lib. 5. nouæ collect. reg.* qui aliud inique etiam ſenſerunt.

Noſtram autem ſententiam tenent Nauar. *in Manual. Latin. cap. 25. numer. 144. & lib. 3. conſili. in 1. editione, tit. de voto, conſil. 6. numer. 3. & lib. 4. tit. de conſanguin. conſ. 3. numer. 7. in 2. vero editione eodem tit. de voto conſ. 3. num. 5. & lib. 5. tit. de raptor. conſ. 4. numer. 3. verſ. 5.* & Didac. Perez *in l. 1. tit. 1. fol. 39. col. 1. verſicu. contrarium lib. 5. ordinam.* vbi inquit quod in pluribus cauſis ita per iudices ordinarios iudicatur, prout pluries vidit D. Spino *in ſuo Specul. teſtam. gloſ. 15. nu. 79. & 80. Salzed. in addition. ad practic. crimin. Canonic. Bernardi Diaz, cap. 73. verſ. 9.* Mendoça *de pact. lib. 1. cap. 4. num. 62.* Azeued. *in l. 1. num. 14. cum ſequentibus tit. 1. lib. 5. nouæ collect. reg.* Galleg. *de cognatione ſpiritual. c. 13.* Alphonſ. à Veracruce *in appendic. ad Specul. coniug. dubio 9.* Celſ. *in ſumma caſuum reſeruat. caſu 19.* Palati. *in 4. ſentent. diſtinct. 40. quæſt. vltim. in fine.* Enriquez *lib. 11. de matrimonio cap. 5. num. 8.* Ludouic. Lopez *in 1. parte Inſtruct. cap. 85. in fine: & in ſecunda parte in materia de matrim. cap. 37. pag. 1041. col. 1. & cap. 39. pag. 1061. col. 1.* Bartholom. de Ledeſ. *de matrimonio dubio 8. pag. 1229.* Petrus de Ledeſma *de matrim. quæſt. 45. art. 5. circa ſecundum punctum dubio 4. fol. 180. col. 2. in fin. & in Summa de ſacramento matrim. cap. 3. fol. 31. col. 2. in 4. concl.* vbi quod ſponſalia obligant ad contrahendum matrimonium ſub pœna peccati mortalis, & quod hoc docent omnes Theologi, & Iuriſtæ: Manuel Rodriguez *in ſua ſumma 1. tom. in 2. editione, ca. 244. numer. 10. Candelabrum Aureum 7. ſacrament. 1. parte cap. 4. de ſponſal. numer. 28. & cap. 5. numer. 47.* & Vega *lib. 6. ſuæ ſummæ caſu 104.* & nouiſſime nos & præd. referens eandem ſententiam ſequitur probat atque defendit reſpondens contrarijs, & à nobis in priori loco fundamenta huius ſententiæ mutuo accipiens Thomas Sanchez *de matrim. lib. 1. diſputatione 12. nume. 2. cum ſequentibus*, ſicque eſt declaratum ab Illuſtriſſimis Cardinalibus, vt poſt nos aliqui ex ſupra citatis referunt, & plures declarationes Cardinal. idem dicentes refert, & congerit Farina. *in 4. parte declarat. Cardinal. ſuper cap. 1. in Decret. de reformatione matrim ſeſſion. 24.* Conc. Trident. addit, & bene Petrus de Ledeſma *vbi ſupra in d. Summa tit. del Sacramento del Matrimonio fol. 33. col. 1. & 2.* quod iudices regulariter, & communiter debent compellere eos, qui ſponſalia de futuro contraxerunt, vt promiſsionem adimpleant, alias peccant contra iuſtitiam, & quod in hoc conueniunt omnes DD.

Vnde male diſtinguit Morius *de contractib. titu. de ſponſalib. ſub rubrica de naturalibus ſponſaliorum capit. incip. capio, &c. num. 1. fol. 169. col. 3. in princip. & ſub rubric. quæ actio detur pro ſponſalib. fol. 170. in princip.* dicens, quod licet ſponſalia obligent ſub mortali, in foro tamen contentioſo, qui ſponſalia contraxerunt non compelluntur matrimonium contrahere, quoniā matrimonia debent eſſe libera, cum matrimonia coacta malū exitum habere ſoleant, limitat tamen hoc poſterius fauore publici boni, quia tūc cōtrahens ſponſalia per cenſurā Eccleſiaſticam eſſet compellendus ad matrimoniū cōtrahendum, quia iudici obedire tenetur, verbi gratia, quādo publicū bonum futurum operatur, vt eſt alicuius regni cōuerſio

uerſio ad fidem, vt notauit Ioſeph. Angl. quem citat: veritas namque eſt, in vtroque foro regulariter etiam ſemoto bono communi, & à fortiori cum eo contrahentes ſpōſalia de futuro compellendos eſſe ad matrimonium contrahendum, & ſic ad fidem, & promiſsionem adimplendam cum effectu, vt ſatis ſuperque probatum remanet.

2 Ex quibus aperte deducitur præd. ſponſalia de futuro clandeſtina eſſe omnino licita ex ſe abſque culpa, vt in terminis verius tenent, & probant Veracruz, *vbi ſupra d. dubio 9. fol. 45. §. ad dubium*, & Ludouic. Lopez *in ſecunda parte Inſtructor. in materia de matrimon. cap. 37. verſ. 1041. col.* 2. & Salzed. *vbi ſupra d. c. 73. verſ. 9. & §. ex quibus*, & Petrus de Ledeſma *de matrimonio quæſt. 45. art. 5. circa ſecundum punctū, dubio 4.* vbi refert reſponſum Cardinal. huiuſmodi: præceptum Concilij Tridentini, quod matrimonium celebretur coram parocho, & teſtibus non extenditur ad ſponſalia: & dicit eſſe peccatum mortale ea non adimplere: quod etiam contra alios bene probat Thomas Sanch. *d. lib. 1. de matrim. diſputatione 13. n. 1. &* 2.

3 Imo etiam valida ſunt ſponſalia præd. de futuro, licet contrahentes diſpares ſint valde genere, vel diuitijs, dūmodo contrahens cōſcius ſit cōditionis alterius cōtrahentis, quia tunc videtur velle cedere iuri ſuo, & exceſſus donationem facere, ita tenet Alphonſ. à Vera Cruce *in tertia parte ſui Specu. coniug. art. 19. concl. 2.* Cordoua *lib. 1. ſui quæſtionar. quæſt. 13. dicto* 1. & Molina Theolog. *de Iuſtitia, & Iur. tom. 2. diſputatione 271. fol.* 113. dicens, quod quamuis puella nobilis, & viuēs malefaciat cōtrahendo ſpōſalia contra patris voluntatem, cum ignobili, aut paupere, eo quod exequutio eſſe nequeat ſine aliorum ſcandalis, & ipſius puellæ dedecore, & ita prodigi, & cum peccato promiſerit, tenetur tamē, & quod nemo auderet affirmare oppoſitum, eo quod ſit contra Eccleſiæ praxim, huiuſmodi fidem ſeruare cogentis, quem refert, & ſequitur Tho. Sanchez *lib. 1. de matrim. diſputatione 14. nu.* 2. tametſi Nauar. *in Manual. c. 16. n. 18.* contrarium teneat, quando inæqualitas eſt magna, ſed poteſt eius opinio ſaluari, vt infra ſtatim dicemus in caſu ſequenti.

4 Superior tamen ſententia affirmatiua limitanda eſt, niſi ſcādalum magnum ex eo matrimonio probabiliter timeretur. Nam virtus iuſtitiæ obligare non poteſt ad actum, qui ſine peccato adimpleri non poteſt: ſed contrahere matrimonium cum magno illo ſcandalo eſt aperte lethalis culpa, quia notabiliter charitas proximi læditur, diſſoluitur parentum pietas, & cognatorum amicitia: ergo, &c.

Hoc idem probatur aut ſaltem colligitur ex tex. *in c. cum in tua de ſponſ.* ibi, de ſama, vel ſcandalo: vbi gloſſ. *verb. ſcandalo* Abbas *numer.* 4. Alex. de Neuo *num.* 6. Præpoſ. *num.* 2 dicentes, quod quando vehementer ſcandalum timetur ex matrimonij contractu inter contrahentes conſanguineos, poteſt, & debet iudex interdicere matrimonium, ita etiam tenet Abb. *in c. requiſiuit n. 4. de ſponſal.* quod Eccleſia non debet compellere implere ſponſalia, quoties rixæ inter parentes contrahentium probabiliter timentur, & melius hoc expreſſe tenent, & docent Fel. *conſ.* 26. *num* 21. & Nauar. *d. c. 16. nu.* 18. Menoc. *conſ. 1. num. 44. & 66. volumine* 1. & Corduu. *d. quæſt. 13. paulo poſt princip.* & nos *lib. 1. Canonic. quæſtionum cap. 20. & 23.* Capua *lib. 2. deciſ. 78. num. 3.* Ludouic. Lopez *in 1 parte Inſtructor. cap. 76. in 2. editione, fol. 189. col.* 2. loquuti ſumus, quamuis ſequuta ſit virginis defloratio ſub ſpe matrimonij futuri, quod quidem verum eſt propter præcedentem rationē ſecund. Tho. Sanch. *d. lib. 1. diſputatione 14. n. 3.* vbi etiā quod idem dicendū eſt, licet nulla ſit inter contrahentes diſparitas ſecund. Ludouic. Lopez *vbi ſupra*. Sed quod caute hoc ſcandalum eſt conſiderādum, quia non ſufficit quodcunque, cum ſæpe vanæ minæ iactentur, terroreſque opponuntur, & diſcordiarum pericula intentantur, quæ tamen experientia teſte, vbi defuerit ille impetus, & matrimonium celebratur, & in nihilum recidunt, facileque animi cōciliantur, ſedaturque omnis tempeſtas: idē probat, quoties eſt timor probabilis peſsimi exitus, vt odij capitalis inter ipſos contrahentes ſecund. Menoch. *vbi ſupra d. n. 66.* & nos *n.* 23.

Hinc inquit Sanchez *vbi ſupra num.* 4. quod nos docemus *d. num.* 23. nempe poſſe patrem impedire ſponſalia filij contra eius voluntatem inita: eſſe intelligendum, quando ſcandalum dictum probabiliter timeretur, alias ſecus: ſed nos *vbi ſupra d. n. 23. & à num. 17. cum ſequentibus* loquuti recte ſumus, quando ſcilicet ex huiuſmodi matrimonio filij cum indigna contrahentis ſumma diſcordia, & odium inter patrē, & filiū induci poſſet; quod ſufficit, ſiquidem ex hoc ſcandalum probabiliter timeri poteſt.

Quamuis autem ſuperiora vera ſint, promiſsio 5
tamen interna tantum homini facta, non obligat, ſecluſa iuris poſitiui diſpoſitione, attento ſolo iure naturali, nempe, ſi mente aliquis ſe obliget, nō vero per modum voti, ſed fœminæ adducendam illam in vxorem. Ita tenet D. Thomas *2. 2. q. 88. art 1 in corpore. & in 4 diſtinct. 38. quæſt. 1. art 1. quæſtiuncula prima*, Abulenſ. *cap. 30. Num. quæſt.* 44. Angles *in ſuis Floribl. Theologic. quæſtion. 2. parte, in quæſtione de voto, art. 2. in 4. difficultate*, eſt communis ſententia Iuris prudētium ſecund. Magiſtrum Aragon ſuper Thom. *vbi ſupra art. 3. fol. 992. in verſ. dico: & in verſicul. de eadem ſimplici:* & nos *lib. 2. Canon. quæſtionum ca 22. numer.* 4. Mercad. *lib. 6. de contractib. cap. 16. §. en todos eſtos.* Garſiam *de contractib. 1. parte cap. 5. fol.* 41. Ludou. Lopez *1. parte Inſtructor in 2. editione cap. 177. §. ad quæſtionem exiſtimo.* Cordona *in ſua Summa quæſtione* 133. Enriquez *lib. 13. de excommunicat. ca. 17. num 5. in commento litera I.* Manuel Rodriguez *1. tomo ſuæ Summæ in 2. editione cap. 95. ſtatim in princip.* & dicit eſſe probabilē Molina Theolog. *in 2. tomo de Iuſtitia, & Iur. tractatu 2. diſputat.* 266. & huic adhæret Thom. Sanchez *de matrimonio, lib 1. diſputatione 3. n.* 5. alios allegans, quāuis *n. 4. in fine* aſſerat, contrariā eſſe ſatis probabilē, quam tenuerunt Ledeſm. *in ſecundam partem 4. quæſtione 18. art. 1. dubio* 13. & Palacios *lib. 5. de contractib. cap 11. §. Porro vt meam*, Mendoça *lib. 1. de pactis cap. 4. nu.* 8. & in eā magis inclinant Soto, & Angles, & Aragon, necnon & Molina *vbi ſupra*. Sed prima negatiua eſt verior, communis, & tenenda, vt patet ex ſupradictis.

Promiſsio autem Deo facta matrimonij contra- 6
hendi ex ſe, niſi alijs veſtiatur circūſtantijs inualida eſt, impedit enim cœlibatum, qui dignior eſt matrimonio, vt definitur à ſacro Concil. Trid. *ſeſsione 24. Cano.* 10. inquit enim: Si quis dixerit, ſtatum cōiugalem anteponendū eſſe ſtatui virginitatis, vel cœlibatus & nō eſſe melius, ac beatius manere in virginitate, aut cœlibatu, quam iungi matrimonio, anathema ſit votū enim eſt promiſsio melioris boni, ſecund. Tho. per omnes receptū *2. 2. quæſt. 88. art. 2. in corpore in fin.* vt docuimus *lib. 2. Canonic. quæſtionū cap 22. number.* 1. quod optime probat Aragon *de Iuſtitia, & Iur. in 2. 2.* D. Thom. *quæſt* 88. *de voto, ar. 2. pag. 632. col.* 1. obligabit tamen huiuſmodi votum contrahendi matrimonij eo caſu, quo matrimonium eſſet in præcepto, vt, ſi vouens deflorauerit virginem fide data de matrimonio; quia tunc præſtantius eſt matrimoniū, quia eſt in præcepto: itē quādo ex eo matrimonio ſperaretur vtilitas maxima totius reipublicę: vt pax inter Principes Chriſtianos,

bellorumque ſedatio, vel copioſa infidelium conuerſio; tunc namque vtilius eſſet ad Dei honorem matrimonio copulari, vt docet Thom. Sanch. *lib. 1. de matrim. diſputatione 4. n. 8.* vbi alia adducit in propoſito.

7 Dubitari tamen contingit, an votum firmiſſimo animo emiſſum profitendi religionem, ante matrimonij conſummationem validum ſit? Et valere votum matrimonij ſi vtrinque votum caſtitatis emiſſum ſit, vt contigit in matrimonio Beatæ MARIAE Virginis, probat Dominicus à Soto *lib. 7. de Iuſtitia, & Iur. quæſt. 1. art. 3. in verſ. ſed an ſaltem licere*: quia hoc votum eſt de re bona, vt de ſacramento, eiuſque gratia recipiendi, & quia non præcludit viam ad maius bonum, cum ante matrimonij conſummationem poſſit vouens ingredi religionem, idque in animo habeat.

Cæterum notum eſt, validum eſſe id votum, ſi eſſet aliqua particularis ratio ob quam ad Dei honorem id matrimonium expediret, vt euenit in matrimonio Beatiſsimæ Virginis MARIAE.

Secluſo tamen hoc caſu nullo modo eſſet validum, vt docet Magiſter Aragon *vbi ſupra*, & probat ex profeſſo Thom. Sanchez *vbi ſupra, nu. 2.* cui opitulatur alia ratio, nempe, quod eo animo contrahens illudere videtur ſacramento, & notabilem iniuriam infert puellæ, nam cogit ipſam abſque nuptijs eſſe, donec ipſe profiteatur: etſi egrediatur, eſſe vxorem monachi cum ſuo dedecore, & eo profeſſo, non ita facile alij nubet, & ſuſpicionis nota non leui afficietur: exiſtimabunt enim multi eam deſertam eſſe ob aliquod vitium: decipit etiam in re graui puellam, nulla enim hoc animo cognito ei nuberet: inſuper, priuat eam interim redditione debiti, ſi ab ea petatur: & præterea exponitur, ſic contrahens manifeſtiſsimo periculo mutandi animum, & ſic violandi votum.

An autem liceat habenti votum caſtitatis, vel religionis contrahere matrimonium animo firmiſsimo ingrediendi religionem, ante matrimonij conſummationem, dicemus 1. cap.

8 Addit præterea Sot. *vbi ſupra verſ. contra hanc autem*, quem ſequitur Aragon etiam *vbi ſupra col. 2. §. ſed reſtat nunc*, & alij Moderni, non obligare etiam votum matrimonij, quando ea ratione fit, quod vouens ſe fragilem, & frequenter carnis tentationibus ſuccumbentem ſperetur. Contraria tamen ſententia in hoc eſt verior, & tenenda, imo quod huiuſmodi votum obliget ad ducendam vxorem, vt late eam probant, & tenent Caietan. *in 2. 2. q. 88. art. 2. dubio vltim.* Nauar. *in ſuo Manual. Latin. cap. 12. num. 43. in fin.* Bellarmin. *lib. 2. de monach. cap. 14.* Angles *in ſuis Florib. Theologic. quæſtionum. 2. p. quæſt. 1. de voto art. 1. difficult. 12.* Ludouic. Lopez *in 1. parte Inſtructor. cap. 44. §. votum abſolute.* Philiarc. *de officio Sacerdot. 1. tomo parte 2. lib. 3. cap. 17.* Enriquez *lib. 11. de matrim. cap. 6 num. 5.* Molin. Theolog. *1. tomo de Iuſtitia & Iur. tractatu 2. diſputatione 149. §. verum enim vero.* Manuel Rodriguez *in ſua Summa 1. tom. cap. 94. num. 14.* quos refert, & ſequitur, dicens quod eam tenent communiter Iuniores docti. Thom. Sanc. *d. lib. 1. diſputatione 4. n. 7.* vbi *n. 8.* reſpõder fundamentis contrariæ ſententiæ: hæc igitur ſecunda eſt magis communiter recepta & verior.

9 An autem validum ſit voti matrimonij, quando fit in honorem Dei, & cauſa pietatis late agit pro, & contra Sanchez, *vbi ſupra, num. 9. cum ſequentibus*, & tandem reſoluit non valere, niſi fiat ſub conditione, videlicet, ſi ducturus ſum vxorem, ducam pauperem.

CAPITVLVM V.

An ſufficiat acceptatio ſponſalium abſque repromiſſione, vt vterque contrahens remaneat obligatus.

SVMMARIVM.

1 *Acceptatio ſponſalium an ſufficiat abſque repromiſſione? & numeris ſequentibus.*

2 *Tacens videtur conſentire quantum eſt in ſui fauorem, non vero in ſui præiudicium.*

3 *Is, qui fidem dedit alteri acceptanti de contrahendo matrimonium, obligatur ad id contrahendum, non quidem ſponſalium vi, cum nulla ſint, ſed vi ſimplicis promiſsionis acceptatæ: niſi alter poſt acceptationem diu diſtuliſſet repromiſſionem & matrimonium perficere, vt in num. 4. & quid ſi promiſſor tempus ad complendam ſuam fidem adiecerit? num. 5.*

6 *Sponſalium repromiſſio mutua, etiam gratis facta, eſt obligatoria.*

7 *An promiſſio ſimplex matrimonij non mutua, ab altero tamen acceptata abſque repromiſſione, obliget ſub culpa lethali, an vero veniali tantum? & numeris ſequentibus, vbi late probatur pluribus fundamentis, quod obliget ſub culpa mortali: & numer. 10. quod hoc intelligatur, modo quis vere promiſerit, cum animo ſe obligandi, ſecus ſi ficta ſit promiſſio. vt hic, ſecundo intelligitur, modo exprimatur in promiſſione, cauſa ipſius promiſsionis, vt in nu. 11. intelligitur tamen hoc, vt in num. 12. tertio intelligitur principalis ſententia præd. niſi res ſint notabiliter mutatæ, vt in num. 13.*

14 *Quæ ſit materia grauis in promiſſione ſimplici, vt eius violatio ſit mortalis culpa?*

15 *Promittens generaliter vnum factum cum animo ſe obligandi, ſi id omiſerit, an delinquat mortaliter, necne? diſtinguitur, n. 16.*

PArtem affirmatiuam in hac quæſtione tenent Palud. *in 4. diſtinctione 27. quæſt. 1. art. 1. numer. 4.* 1
Alphonſ. à Veracruce *in appendic. ad Specul. coniug. dubio 9 ad ſecundum fol. 44.* & videntur tenere D. Anton. Archiepiſcopus Florentin. *in 3. parte ſuæ Summa tit. 1. cap. 18. in princip.* Summa Roſela *verbo ſponſalia num. 1.* & Syluest. *eodem verb. in princip.* dum dicunt, eſſe ſponſalia, ſi alter ſe acceptare oſtenderit a contrario ſenſu: & Summa Tabiena *verb. ſponſalia quæſtione 3. num. 4. in fine*, & Nauar. *in Manual. Hiſp. ca. 22. n. 22.* dum aſſerit, non eſſe ſponſalia, ſi altero promittente, alter minime acceptat.

Hac tamen ſententia, quamuis vera ſit, quatenus habet ex parte promittentis eſſe ſponſalium fauorem acceptantis, ita vt is promittens compelli poſsit ad implendam præd. promiſsionem: attamen, quatenus dicit acceptantem remanere itidem obligatum ad idem abſque alia repromiſsione, vera quidem non eſt, nec tenenda, ſed potius contraria: imo quod requiratur mutua promiſsio ad hoc, vt vterque maneat obligatus. Quod primo probatur, quia in dubio obligatio inducenda non eſt quoties ipſa non intercedit, cum ſit contra poſſeſſionem voluntatis ſuam libertatem poſsidentis, ſed acceptans tantum promiſſionem, hoc ſolum facit in ſui fauorem, nec ſe viciſſim idem facere adiecit, ergo non remanet obligatus, quod ex eo veriſſimum efficitur.

Quod tacens videtur conſentire, quantum eſt in ſui fauorem, non tamen in ſui præiudicium, gloſſ. 2
iunct.

iunct. tex. *in reg. qui tacet de regul. iur. in 6.* Innocent. *in cap. in Geneſi de electione, numer.* 8. Abb. *num.* 5. Felin. *num.* 19. *in cap. nonne de præſumpt.* Couar. *in practic. quæſtionibus ca.* 55. *num.* 5. late Menoch. *de præſumpt. lib.* 3. *præſumptione* 42. *num.* 4. Pacian. *lib.* 1. *de probat. cap.* 30. *numer.* 4. vnde taciturnitas non eſt ſufficiens conſenſus ſignum ad obligandum perſonam, iuxta gloſ. *in l. filius famil.* 8. *verbo non probatur de procurat.* Dyn. *in d. reg. qui tacet.* Pacian. *d. lib.* 1. *cap.* 29. *num.* 15. ergo ſimiliter acceptans promiſſionem, cenſetur ſolum acceptare in quantum eſt in ſui fauorem, vt promittens maneat ſibi obligatus, non autem in ſui præiudicium, vt ipſe obligetur. Secundo idem probatur, quia obligatio eſt onus, & iuris vinculum, hoc autem abſque promiſſione, vel repromiſſione expreſſa, aut ſaltem tacita ex ſignis æquipollentibus expreſſe non inducitur, præſertim, cũ ſit ſtricti iuris ; *l. quicquid aſtringendæ cum ſimil. ff. de verb. oblig.* ergo, &c. Tertio, quia nullus contractus fit, nec celebratur ſine conſenſu vtriuſque partis, vt patet *ex titulo inſtitu. de obligat.* ex conſenſu vel quaſi, &c. Sed acceptans promiſſionem alterius, minime ſe obligat, ergo obligatus non remanet: hinc *l. Regia ſecunda tit.* 16. *lib.* 5. *nouæ collect. Regiæ* requirit ad hoc, quod quis remaneat obligatus, vt conſtet, *que alguno ſe quiſo obligar à otro por promiſſion, o por algun contracto, o en otra manera*, vt ibidem cauetur, in noſtro autem caſu hoc non apparet, ſed tantum de acceptatione in ſui fauorem promiſſionis alterius, igitur acceptans non remanet obligatus, ſi de alio non conſtet.

Quarto, quia contra eum, qui potuit legem apertius dicere, & non dixit, eſt facienda interpretatio, *vt in l. veteribus ff. de pact. cum ſimil.* ſed hoc promittens potuit apertius dicere expoſcendo repromiſſionem alterius, & non fecit: ergo ſibi imputet.

Quinto, & vltimo huic ſententiæ fauet practica communis, quæ vtriuſque contrahentium mutuam promiſſionem ſequitur, atque deſiderat, ergo, &c.

Nec obſtat ſi in contrarium replices ex ſola acceptatione promiſſionis ſponſalium reſultare tacitam repromiſſionem, quæ ſufficit, quia taciti, & expreſſi idem eſt iudicium, *l. cum quid, cum ſimil. ff. ſi cert. pet.* non enim poteſt verificari acceptatio in hac ſpecie, quin etiam videantur ex vtraque parte contracta ſponſalia: nam reſpondemus, quod acceptatio præd. poteſt ſumi de per ſe ſolum, abſque tacita, nec virtuali repromiſſione; in hunc videlicet ſenſum, ſi acceptans voluerit alteri promittenti ei matrimonialiter conſentire, & ſic in fauorem tantum acceptantis, non vero, quod ipſe acceptans videatur ex hoc ſolo obligatus ad contrahendum matrimonium, ita vt ad hoc abſque ipſius conſenſu inuitus compelli poſſit, & ſic in ſui fauorem, cum in hac ſpecie fauor ſeparari poſſit ab odio, & ſic à præiudicio.

Quibus fundamentis merito hæc ſecunda pars verior efficitur, quam tenent Dominicus à Soto *in quarto, diſtinctione* 27. *quæſtione quarta articulo primo, poſt primam concluſionem verſicu. in contrarium tamen*, & Ludouicus Lopez *in ſecundo tomo Inſtructor. in materia de matrimonio capit.* 36. *folio* 1032. *§. prætərea quoniam*, & Petrus de Ledeſma *de matrimonio quæſtione* 43. *articulo* 1. *dubio* 5. *§ in hac difficultate, verſicu. ſit concluſio, in ſolutione ad* 6. & voluit idem Author *in ſumma de Sacramento matrimon. pagina* 30. *columna* 1. *in verſic. lo ſegundo*, & Thom. Sanchez *de matrimonio lib.* 1. *diſputatione* 5. *n.* 5.

3 Ex qua veriſſima, & tenenda ſententia deducitur, eum, qui fidem dedit alteri acceptanti tantum de contrahendo matrimonio, obligari ad id contrahendum, non quidem ſponſalium vi, cum nulla ſint, ſed vi ſimplicis promiſſionis acceptatæ: ita tenet Guilliem. quem refert, & ſequitur Diuus Antoninus Archiepiſcopus Florentin. *in tertia parte ſuæ ſummæ tit.* 1. *capit.* 18. *in princip. verſic. nota ergo*, Summiſtæ *verbo ſponſalia*, nempe Tabien. *quæſtione* 3. *num.* 4. *in fine*, *Armill. numero* 3. Soto *in* 4. *diſtinctione* 27. *quæſtione* 2. *articulo* 1. *poſt primam concluſ. verſicu in contrarium*, Nauar. *in Manual. Latin. capit.* 22. *numero* 25. *in princip.* Bartholom. à Ledeſma *de matrim. dubio* 8. *§. annotare oportet hic primum*: Ludouic. Lopez *in ſecunda parte Inſtructor. in materia de matrim. cap.* 36. *folio* 1035. *§. perpendendum eſt*, *& folio ſequenti. §. præterea quoniam*: Petrus de Ledeſma *de matrimonio quæſtione* 43. *art.* 1. *dub.* 5. *ad ſextum*. Segura *in ſecunda parte director. cap.* 55. *numero* 14. Manuel Rodriguez *in prima parte ſuæ ſummæ, in ſecunda editione cap.* 244 *numero* 5. *concluſione* 1. & ita teneo, eſtque recepta ſententia, quicquid contrarium velit Veracrux *in appendic. ad Specul. coniug. dubio nono, ad ſecundum. folio* 44. & Molin. *de Iuſtitia, & Iure in ſecundo tom. tractatu ſecundo, diſputatione* 263. *folio* 69. *ante § non defuerunt*: contra quos priorem ſententiam probat, veram eſſe dicens, quando matrimonij promiſſio fit gratis, & liberaliter, tunc namque altero acceptante promiſſionem nec repromittentem ſolus promittens obligatur, Thomas Sanchez *de matrimonio lib.* 1. *diſputatione* 5. *n.* 12.

Qui poſt Sotum, & Ludouicum Lopez *vbi ſupra* eam limitat, quoties alter poſt acceptationẽ diu diſtulerit repromiſsionem, & matrimonium perficere, tunc namque cenſetur contemnere, atque ita, qui promiſit manebit liber ex tacita promiſsione, & inquit Sanchez ibidem, hoc tempus arbitrio prudentis, atque attentis circumſtantiis occurrentibus perpendendum eſſe. 4

Verum hæc reſtrictio vera non videtur, ſiquidem promittens nullum tempus adimplendi ſuam promiſsionem adiecit, ſibique imputet, quare id non expreſſerit, nec ſufficienter conſtare videtur ex ſola dilatione acceptantis, quod cenſeatur ipſe promiſsionem præfatam contemnere, cum ſciat eam durare, nec promiſſor inſtet pro eius adimplemento, nec acceptans inſinuet ſuum contemptum, & ſic poterit ipſe quandocunque ille promiſſor voluerit cum alia perſona contrahere matrimonium, opponere ſe eius monitionibus, atque petere, vt fides prius ſibi data adimpleatur, & iudex debet hoc ſua ſententia præcipere, & pronunciare quid tenendum.

Ego quidem in hac ſpecie, quando ſcilicet nullum tempus exprimitur, quo promiſſor adimplere debeat ſuam promiſsionem contrahendi matrimonium cum ea perſona præſenti, & acceptanti abſque repromiſsione eiuſdem cenſeo verius, & tenendum eſſe contra præd. reſtitutionem Soti, Ludouic. Lopez, & Sanchez ex modo relatis fundamentis, quæ magis aſtringunt, quam contraria, & ſic quod licet alter acceptans tantum, poſt acceptationem diu diſtulerit repromiſsionem, & matrimonium perficere, non tamen ex hoc promiſsor liber remaneat, cum nec etiam huiuſmodi remaneret, ſi ambo ſimul promitterent ſibi inuicem matrimonium contracturis, & alter poſtea diu id adimplere diſtulerit: limito tamen hoc duobus modis. Primo, quando ille promiſsor requireret acceptantem in iudicio, vt perficeret cum eo matrimonium infra breuem terminum à iudice aſsignandum, eo ipſe acceptans renueret id adimplere tunc namque merito, quod promiſsor liber remaneat, accuſat demum contumacia, & à

iudi-

iudice litera conceſſa ad contrahendum cum alia perſona, extra iudicium fieret, ſi acceptans id, recuſaret. Secundo, quando de contemptu promiſſionis in iudice conſtaret: ſecus, ſi taciteis contemptus coniectari præſumatur per ſupradicta.

5 Quod ſi promiſſor tempus ad complendam ſuam fidem adiecerit, tunc diſtinguendum erit profecto tempus in hunc modum, aut enim id tempus adiectum fuit, non quidem eo animo, vt poſt dictum tempus promiſſio finiretur, ſed ſimpliciter in fauorem acceptantis, aut per modum finiendæ obligationis, hoc eſt promiſſionis. in primo caſu *numero* 3. liberabitur per lapſum diu temporis, in ſecundo vero liberabitur altera parte ante curſum temporis, vel contemnente petere implementum præd. promiſſionis: & hoc quidem ex mente, & animo externo promittentis, & acceptantis, iuxta quem iudicandum eſt: quod igitur remedium dabimus promiſſori in prioribus duobus caſibus, vt liberetur à ſua promiſſione perpetua? hoc profecto, vt petat à iudice Eccleſiaſtico competenti, vt aſſignet acceptanti terminum breuem, intra quem, vel in aſſignato ab ipſo promiſſore compellat eum, vel eam ad repromiſſionem actualem cum effectu mutuo faciendam, & adimplendam, ita vt alias promiſſor liberetur à præcedenti ſua promiſſione, & ei detur licentia, vt libere poſſit cum altero, vel altera contrahere, & cum hac declaratione, & diſtinctione, non vero alias procedere poteſt præd. Modernorum limitatio.

6 Verum ſi repromiſſio ſponſaliorum mutua, etiã gratis facta ſit, proculdubio erunt ſponſalia obligatoria: promiſſio vero ſola reſpectiue ad repromiſſionem ſequi debentem facta per modum contractus requirit neceſſario, vt obliget, quod ſequatur repromiſſio, & dum ea non acceſſerit, prior promiſsio non eſt efficax ad obligandum promittentem, ſed poteſt promittens libere, & tuta conſcientia à fide præſtita reſilire, & pœnitere, vt bene probat Thomas Sanchez *d. lib.* 1. *diſputatione* 5. *numero* 14. vbi quod in vtroque foro fides adhibenda eſt priori aſſerenti conſenſum reuocaſſe, vt aduertit Anton. de Butr. *in cap. penultim. numero quarto, de ſponſal.* quia in dubio præſumitur ſub ea conditione conſenſiſſe, ſi alter ſtatim repromittat, & *numero* 15. agit Sanchez, quando cenſebitur per modum contractus. & quando gratis promittere? & reſoluit, promittentis intentioni ſtandum eſſe: quod ſi de ea non conſtet, ex coniecturis deſumptis ex antecedentibus deprehendetur, quia ſi de matrimonio inter eos contrahendo tractabatur, manifeſtum eſt promiſsionem non eſſe gratuitam: ſi autem nullatenus de hoc ſermo erat, ſed ob aliquod beneficium acceptum, quaſi ſe gratum exhibens promiſit, cenſebitur ex gratitudine, ac beneuolentia promiſiſſe, & non per modum contractus reſpectiue, & in dubio iuxta ſponſaliom naturam, quæ eſt, vt ſit contractus mutuus, & reſpectiuus promittere; quare altero non repromittente, minime tenebitur.

7 Dubitatur tamen, an promiſsio ſimplex matrimonij non mutua, ab altero tamen acceptata, abſque repromiſsione eo caſu, quo prædiximus obligare, obliget ſub culpa lethali, an vero veniali tantum? & in hoc vtramque opin. ſecluſis alijs circunſtantijs probabilem dicit Petrus de Ledeſma *in ſua ſumma de ſacrament. matrimon. cap.* 3. *folio* 32. *columna prima ad fin. & columna ſequenti*, qui magis ſe inclinare videtur in partem mitiorem, nempe, tantum obligare ſub veniali culpa, niſi eſſent circunſtantiæ obligantes ad mortalem culpam, veluti ſi promiſsio facta fuiſſet in pretium, vel ſolutionem corporis mulieris, vel ſi ob præd. promiſsionem mulier incurriſset in damnum remanendi innuptæ: idem Ledeſma *de matrimon. quæſtione* 47. *articulo quinto, dubio ſecundo, conclusione* 1. *folio* 255. eandem ſequitur Enriquez *lib.* 11. *de matrim. cap.* 13. *num.* 2.

Fundatur hæc ſententia ex opinione tenentium ſimplicem promiſsionem acceptatam generaliter obligare tantum ſub veniali culpa, qui ſunt Caiet. 2.2. *quæſtione* 113. *articulo* 1. *dubio* 4. *& in ſumma verbo perfidia*, vbi & Armill. *numero vnic.* Soto *in quarto, diſtinctione* 20 *quæſtione* 2. *articulo* 2. *paulo ante* §. *at vero*: quamuis Franciſcus Garſia *de contract. prima parte, ca.* 3. Enriquez *lib.* 11. *de matrim. cap.* 13. *num.* 2. *& lib.* 13. *de excommunic. cap.* 17. *numero* 5. *&* 6. vbi addit, non implentem hanc promiſsionem, non teneri ad reſtitutionem, niſi poſt iudicis ſententiam. 8

Ego vero in vtroque caſu proculdubio teneo contrariam ſententiam, quam cenſeo eſse veriorẽ, & receptiorem, atque omnino tenendam, eo quod promiſsio ſimplex ſponſaliorum acceptata in materia graui, prout hæc eſt, obliget ſub mortali. Secundo, quia idem eſt dicendum generaliter in alia quacunque ſimplici promiſsione acceptata extra ſponſalia, vt obliget ſub peccato mortali in materia graui. Primum probatur ex fundamentis ſecundæ, quæ ſunt vrgentiſsima, quorum ſeptem congerit nouiſsime Thom. Sanchez *lib.* 1. *de matrim. diſputatione* 5. *numer.* 20. & præcipua ſunt ſequentia. 9

Primum, quia excommunicatio ferri non poteſt, niſi pro peccato mortali, vt probauimus *lib.* 2. *communic. quæſtionum. cap.* 26. *numero* 16. ſed pactum non ſeruans poteſt excommunicari, *ca.* 1. *de pact. cum ſimil.* ergo peccat mortaliter præd. promiſsionem non ſeruans.

Secundum, quia fides præſtita etiam hoſti eſt ſeruanda, *capit. noli* 23. *quæſtione* 1. *cum ſimilib.* ergo ſignum eſt, eius fractionem, eſſe culpam mortalem.

Tertium *ex cap. qualiter de pactis*: illi ſtudioſe agendum eſt, vt ea, quæ promittuntur, opere compleãtur, Abbas ponderat verbum, promittuntur, vt loquatur de ſimplici promiſsione.

Quartum, quia inter ſimplicem loquelam, & iuramentum Deus non conſtituit differentiam, *capit. iuramenti* 22. *quæſtione* 5. quod explicat Abb. *vbi ſupra in fine* quo ad obligandum, licet grauius peccet iuramenti tranſgreſsor: ergo obligat ad mortale.

Quintum, quia ſeruare fidem non ſolum pertinet ad veritatem, ſed etiam ad iuſtitiam, vt ait Cicero *lib. primo de Officijs.*

Sextum, quia quandocunque in foro exteriori iure quis compellitur adimplere promiſsionem, tenetur etiam ex lege iuſtitiæ implere in foro interiori ſub mortali, vt fatetur Caietan. author contrariæ ſententiæ *in ſumma, verbo perfidia*, & corroboratur, quia in vtroque foro idem ſeruandum eſt, vbi forus exterior non innititur falſæ præſumptioni, neque in pœnam, quæ iudicis ſententiam deſiderat, vt recte docent Sotus *lib.* 4. *de Iuſt. & Iur. q.* 5. *art.* 3. *verſ. quarto arguitur.* D. Couar. *in r. cum eſſes num.* 7. *de teſtament.* Ledeſma *in* 2.2. *quæſt.* 18. *artic.* 1. *dubio* 12. *fol.* 217. *col.* 2. *in principio*, ſed promittens cogitur in foro exteriori ſtare promiſsioni, vt *in d. cap.* 1. *& in cap. qualiter, de pact. & in l.* 2. *incip. Pareſciendo*, &c. *titulo* 16. *lib.* 5. *nouæ collect. regiæ*: nec lex hæc pœnalis eſt, aut falſæ præſumptioni innitens: ergo & in foro interiori obligat: quibus fit, vt ad reſtitutionem

tionem quoque iſte promittens teneatur,& ideo merito hanc partem,ſcilicet, quod promiſſio ſimplex acceptata generaliter obliget, non ſolum in foro exteriori, ſed etiam in interiori animæ ſub pœna peccati mortalis, tenent quamplurimi Authores,eſtque veriſſima,communis, & receptiſſima ſententia,vt patet ex Thoma Sanchez d. lib. primo, diſputatione 5. numero 20. qui eos citat, nempe Abb. in d.cap.qualiter in fine. Anto. de Butrio in d.cap.1 numero 2. de pact. & ibi Fortunius numero 30. Alexan. de Neuo in cap. debitores, numero 9. de iure iurando. Angel. in ſumma verbo pactum, numero 4. Tabien. quæſtione 2. numero 3. Syluest. quæſt 4. & verbo lex. quæſtione 10. dicto 12. Nauar. in Manuali Latin. capit. 18. numero 6. D. Couar. de pactis in 6. ſecunda parte §.4. numero 13. in verſ. quidam autem, Ioan. Molin. de differentiis inter forum conſcientiæ,& contentioſum, different. 17. Mendoça in pact. lib. 1. cap. 4. n. 2. cum ſequentibus, qui numero vltimo concludit, teneri reſtituere non implentem promiſſum, eumque cum promiſſio facta eſt poſſe occulta compenſatione vti; Theologi,& tãquam plures hanc ſententiam tenuerunt, nempe idem Caiet. 2.2. quæſtione 88. art. 1. in princip. dicens, promiſſionem ſimplicem de re leui non obligare ad mortale,ſecus de re notabili: Richardus in quarto ſentent. diſtinctione 88. articulo 3. quæſtione 3. & ibi Dionyſ. quæſtione 2. §. quæritur, Abulenſ. cap. 30. nume. 50. ad 52. & cum Guillier. D. Anton. 2. parte titulo 10. cap. 1. §. 4. Soto de Iuſtitia, & Iur. lib. 7. quæſtione 2. art. 1. ad primum, verſat vero Medin. lib. 5. de ſacror. homin. continentia cap. 23. verſ. ſed ars Nauar. lib. 2. de reſtitutione in noua editione cap. 2. numer. 7. corol. 3. numer. 329. Angles in florib. Theolog. quæſtionum 2. parte, quæſtione 1. de voto articulo 2. difficult. 3. concluſione 1. Barthol à Ledeſma dubio 8. de matrimonio §. adnotare oportet. Aragon 2.2. quæſtione 88. articulo 3. folio 991. §. hoc tamen non obſtante, Ludouic. Lopez in prima parte Inſtructor. in ſecunda editione cap. 180. §. porro, & hac, & lib. 2. de contractib. c. vltim. ad fin. verſ. at vero, Manuel Rodriguez in ſecundo tom. ſuæ ſummæ cap. 27. in princip. Mercad. lib. 7. de contract. cap. 16. ſtatim in princip. Michael Palat. lib. 5. de contractib. cap. 11. §. eſt igitur, vt ſummatim: & hanc ego ſemper tenui, conſului, teneo, & doceo omnino tenendam, quos Authores ideo retuli hic, licet ſint congeſti per Thomam Sanchez vbi ſupra, qui eam quoque ſequitur, vt facile lector videat, quam temerarium eſſet diſcedere ab hac veriſſima, & ſana doctrina tantorum Patrum, non obſtante opinione nonnullorum contrarium tenentium, quam nec veram, nec probabilem, nec ſecuram eſſe cenſeo.

Ex quibus manifeſte remanet probata prima ſuperior ſententia, quam tenuimus, & docemus, nempe promiſſionem ſimplicem ſponſalium acceptatam, quo caſu diximus obligare, obligare quidem ſub peccato mortali, vtpote ſuper re,& materia graui, quam in terminis noſtris nuncupatim tenet,& probat Bartholom. à Ledeſma dubio 8. de matrimonio §. annotare hic oportet primo. & Thomas Sanchez d. diſputatione 5. numero 26. lib. 1. de matrimonio.

10 Superior tamen receptiſſima ſententia, & tenenda, quæ habet, ſimplicem promiſſionem acceptatam, generaliter obligare in foro interiori ſub peccato mortali, intelligi debet modo quis vere promittat animo ſe obligandi, quoniam ſi ficta ſit promiſſio non tenetur promittens ex vi illius adimplere, vt in qualibet obligatione voluntaria traditur in l. obligationum, la primera. ff. de actio. & oblig. & de promiſſione l. 1. titulo 15. partita quinta, ibi, Promiſsion es otorgamiento. que fazen los homes por palabras, è con intencion de obligarſe, expreſſa l. 2. in principio, ibi, pareſciendo, que alguno ſe quiſo obligar. titulo 16. lib. 5. nouæ collect. reg. Matienço in l. 7. gloſſa ſecunda, num. 19. titulo 10. eodem lib. 5. & plures ex Theologis ſupra citatis, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez, vbi ſupra numero 21. dicens, quod ex hoc plurimæ promiſſiones poſſunt excuſari à mortali, quia per eas non intendunt homines ſe obligare præciſe, ſed ex quadam beneuola honeſtate, vtpote ſi promittens, requiſitus, vt promiſſionem iuramẽto confirmet, id recuſat, non ob reuerentiam iuramenti, ſed ne teneat mortali; vel ſi quando promitteret interrogatus, an vellet ſe obligare ad mortale, reſponderet negatiue, Caiet. 2.2. quæſt. 88. Ludouic. Lopez in 1. parte inſtruct. in 2. editione, cap. 180. Aragon vbi ſupra. fol. 992. Hæc exempla nõ arctant regulam prædictam, quin idem ſit dicendum in alijs ſimilibus, quibus conſtet, animum ſe obligandi defuiſſe. Promiſſio namque ficta ſponſalium abſque animo promittendi, nec implendi promiſſum, nec ſe obligandi, non obligat in conſcientia, vt tenent omnes ſecundum Petr. Ledeſ. in ſua Summ. tit. Del Sacramento del Matrimonio. c. 3. conclu. 2. fol. 30. ad fin. vbi in 3. concluſione ſecus eſſe dicit ſi promittẽs habet animum ſe obligandi, licet eum non habeat adimplendi promiſſum, ſecundum omnes, ſed de hoc agemus latius inf. alio cap.

Secundo eadem receptiſſima ſententia intelligi debet, dummodo exprimatur in promiſſione 11
cauſa ipſius promiſsionis, licet enim ſtipulatio, promiſsio, ſeu quilibet contractus ſine cauſa celebratus mero iure valeat, ſi tamen ex eo agatur, poteſt obijci exceptio doli mali, ita quod ſic obligatus ſoluere non teneatur; l. 2. §. circa. ff. de dol. mal. & met. except. & ibi notant gloſ. & communiter Doctores: eſtque communis prope omnium Doctorum ſententia, vt late reſoluimus in noſtro tractatu de iuramento confirmatorio, prima parte, cap. 47. de contrac. ſine cauſ. celebrat. n. 1. cum ſequentibus, vbi late id ampliauimus, & limitauimus.

Hæc tamen cauſæ adiectio ſolum deſideratur in 12
iure, ne ioco, & abſque animo promittendi promiſſio facta præſumatur, & per errorem. Quare ſi alia via conſtaret de promittentis voluntate, neque ex errore promiſiſſe, compelleretur, etiam in foro exteriori ſeruare fidem, vt docet Anton. Gomez in 2. tom. variar. reſolut. cap. 11. num. 4. in fin. diximus d. cap. 47. num. 6. Thomas Sanch. d. lib. 1. diſput. 5. nume. 22. in verſ. verius tamen eſt. & ante eum D. Couar. de pace. in 6. 2. parte. §. 4. nu. 14. vbi ait, præſumi donationem, quando conſtat, non ex errore cauſæ promiſiſſe, ſed cognouiſſe ex nulla cauſa ſe debere: in dubio tamẽ, quãdo talis ſcientia non probatur, promiſsio, ſeu obligatio ſine cauſa non valet: quia præſumitur aliquo errore facta, & non ex certa ſcientia, & tunc debitor non tenebitur in effectu oppoſita exceptione doli; quia in dubio donatio non præſumitur, l. cum de indebito, cum ſimil. ff. de probation. ita in terminis tenet Anton. Gom. vbi ſupr. numer. 1.

Sed cum in foro conſcientiæ ceſſet præd. præſumptio erroris, obligabit promiſsio, quamuis cauſa expreſſa minime ſit, ſecundum Syluest. in ſumma. verbo pactum q. 4. Nauar in Manu. Latin. c. 18. num 6. Matien in d. l. 2. glo. 1. nu. 11. tit. 16. lib. 5. nouæ collect. Reg. quos refert & ſequitur Sanchez d. n. 22. ad finem.

Tertio, intelligenda eſt præd. receptiſsima ſen- 13
tentia, niſi res ſint notabiliter mutatæ: quia tunc non obligabit præd. promiſsio, vt per Molin. 2. tom. de iuſtitia, & iure. diſputatione 272. & breuiter Sanchez vbi ſupr. num 43. & in materia promiſsionis ſponſalium opt. text. in cap. quemadmodum de iureiurando.

rando: vbi cauetur, quod is, qui iurauit cum muliere contrahere matrimonium propter ſuperuenientem fornicationem, vel deformitatem, eam repellere poteſt, ſecus propter præcedentem: quia in illo iuramento talis debet conditio ſubintelligi, ſi videlicet illa contra regulam deſponſationis non venerit, *l. 8. verſicul. La ſexta, tit. 1. part. 4.* & ibi Greg. Lop. *in glo fornicio*, & quando ſuperuenit notabilis deformatio idem probat *d. l. 8. in verſ. La terceraes.*

14 Quarto obſeruandum eſt in propoſito, inter Doctores non conſtare, quænam ſit materia grauis in promiſſione ſimplici, vt eius violatio ſit mortalis culpa? Nauar. namque *in Manual. Lati. c. 18. numer. 7.* ait, eam eſſe, quæ ſatis eſt, vt illius furtum ſit mortale: quia vtrobique iuſtitia violatur, Ludou. Lop. *in 1. par. inſtru: tory, in noua editione, c. 180. §. 3. requiritur, & lib. 2. de contract. capit. vltim. ad finem, §. aie vero,* tenet contrarium cum Ioanne de la Penna, dicens, quod quamuis furtum decem argenteorum eſſet mortale, non tamen eſſet ſufficiens materia, vt violatio promiſſionis donandi illos, eſſet mortale: ſecus ſi eſſet promiſſio donandi centum. Sed Tho. Sanch. *d. lib. 1. diſputatione 5. num. 24.* credit quadruplo maiorem materiam exigi in promiſſione, quam in furto, quod ibi late nititur probare: ſed ego non video rationem efficacem probandi ſuam aſſertionem hoc nomine quadrupli, maioris, vel minoris ſummæ: vnde mea ſententia eſt hoc relinqui arbitrio, & diſcretioni prudentis viri, qui hoc æſtimabit attentis debitis circumſtantijs concurrentibus perſonarum, rerum, & temporis qualitatibus, alijſque opportunis: cum iure non ſit determinata certa quantitas in propoſito, argumento *l. 1. cum ſimilib. ff. de iur. delib.*

15 Illud autem rectius exiſtimaſſe videtur Thomas Sanchez *vbi ſupra numero 25.* contra Nauarrum *lib. ſecundo de reſtitutione cap. 2. in noua editione, numero 329.* promittentem generaliter vnum ſacrum cum animo ſe obligandi, hoc omittentem, non delinquere mortaliter, cuius contrarium tenebat Nauar. *vbi ſupra* eo motus fundamento, quia detrimentum ſpirituale ex omiſſo ſacro eſt magnũ grauiuſque quocumque temporali. Item, quia vouens Deo ſacrum, & non implens mortaliter peccat: ſed rigida, & minus vera eſt hæc ſententia ſecund. Sanchez *vbi ſupr.* quoniam damnum ſpirituale conferendum non eſt cum temporali: alias promittens alteri vnam tantum orationem Angelicam, & omittens peccaret mortaliter, & ſimiliter conſulens venialiter: ſed hoc non eſt ita: ergo nec illud. Quare ad iudicandum, an ſit damnum graue; conferendum eſt temporale cum temporali, & ſpirituale cum ſpirituali: in genere autem damnorum ſpiritualium, non eſt tanti momenti omiſſio ſacri liberaliter promiſſi, vt cenſenda ſit mortalis: neque ſimile illud de voto: quia votum pertinet ad religionem, & eſt in ordine ad Deum, & ita multo ſtrictius obligat: ſi enim quis voueret, ſe quotidie recitare tertiam partem circuli Virginei, hoc eſt, *Del Roſario de nueſtra Señora.* ſemel omittens peccaret mortaliter, quia votum eſt Deo factum, ſecus ſi homini promitteretur, ita Sanchez *vbi ſupra.*

16 Nihilominus in ſpecie præmiſſa, ego ſic diſtinguerem, vt, qui gratis promiſit alteri vnum ſacrum, ad quod ſciebat (at quia ſibi indicatum fuiſſet, vel alias) donatarium teneri, & obligatum eſſe alteri, vel ratione pictantiæ receptæ, vel recipiendæ, vel alio alias præciſo vinculo, tenebitur per ſe, vel per alium illud ſacrum facere, alias non liberabitur: ſecus ſi promiſit vnum ſacrum alteri, qui illud expoſcebat, vel acceptauit ex cauſa deuotionis, quo caſu intelligo recte procedere opinionem Sanchez *vbi ſupra*, in priori autem opinione Nauar. quia ſciens obligationem alterius promiſit, ex quo viſus fuit in ſe ſuſcipere onus illius, ac proinde tenebitur, ac ſi proprium eſſet ab initio, qua in ſpecie, nempe, quando ex propria obligatione tenetur quis vnum ſacrum facere, proculdubio tenetur ad illud faciendum, per ſe, vel per alium ſacerdotem, & non implens promiſſum peccabit grauiter. in dubio autem, quando non conſtat de obligatione præciſa, crederem omittentem vnum ſacrum, quod promiſerat, non peccare mortaliter, iuxta opini. Sanchez, quam in hoc caſu veram eſſe cenſeo.

CAPITVLVM VI.

An promiſſio matrimonij facta abſenti obliget irreuocabiliter ante abſentis acceptationem, nemine pro eo acceptante, ſeu ſtipulante: & quid ſi tertius eius nomine ſtipuletur, vel acceptet?

SVMMARIVM.

1 *Promiſſio matrimonij facta abſenti, an obliget irreuocabiliter ante abſentis acceptationem, nemine pro eo acceptante, ſeu ſtipulante? & quid ſi tertius eius nomine ſtipuletur, vel acceptet? & numeris ſequentibus.*

2 *Donatio abſenti facta, iure communi, & regio antiquo ſept. Partitarum, ante acceptationem poterat reuocari: idem iure nouiori regio, vt in numero 3. idem eſt dicendum in promiſſione matrimonij abſenti facta, vt in numero 4.*

5 *In matrimonio contrahendo non requiritur ſimultaneus conſenſus, ſed ſatis eſt, quod vnus conſentiat per prius, & duret in conſenſu, quando alterius conſenſus accedit ex poſt facto.*

6 *Donatio facta piæ cauſæ an requirat acceptationem ad eius irreuocabilitatem?*

7 *Donatio, vel promiſſio matrimonij facta præſenti, & tacenti non poteſt reuocari.*

8 *Præſentia in propoſito donationis, & promiſſionis matrimonij non præſumitur, niſi probetur, limitatur n. 9. in caſu de quo ibi.*

10 *Promiſſio matrimonij, vel donatio facta infanti abſenti per maiorem ſeptennio, non poteſt reuocari, & num. 11.*

12 *Promiſſio matrimonij, vel donatio abſenti facta, an ad ſui irreuocabilitatem requirat, quod ipſa intimetur abſenti per certum nuncium, vel epiſtolam, & n. 13.*

14 *Acceptatio, & repromiſſio abſentis ſufficit, quod fiat per literas promiſſorias, reſcribendo abſenti, vel alij cuicumque: nec requiritur quod intimetur prædicta repromiſſio, vel acceptatio mittenti, vt in num. 15.*

16 *Iuramentum adiectum promiſſioni factæ abſenti non impedit eius reuocationem ante acceptationem.*

17 *Promiſſio de matrimonio contrahendo facta abſenti, aliquo ſtipulante, vel acceptante pro eo, an poſſit reuocari?*

Quæ-

1 QVæſtionem facit text. in cap. veniens, qui Cle-ric. vel vouent. vbi promiſſio matrimonij abſenti facta ponitur tanquam valida, & tamen non conſtat ex eo tex. aliquem acceptaſſe, & ita nonnulli ſentire videntur, licet id ſatis non aperiant.

Nihilominus tamen eſt reſolutio veriſſima Doctorum in contrarium, & ſic quod præfata promiſſio poſſit reuocari in vtroque foro ante acceptationem, quam tenet glo. in d. c. veniens, verb. promiſit abſenti; dum ait. per interpoſitam perſonam, quæ mandatum habebat ab hoc, alias nihil eſt: & ibi Ioan. Andr. numer. 8. dum inquit: Poteſt ſponderi abſenti, dummodo ſciat, vel ratum habeat: & ibi quoque Hoſtienſ. & Anchar. in princ. dum aiunt, abſenti fide data per literas, vel per nunciũ. Azeue. in l. 2. n. 20. & 21. tit. 16. lib. 5. nou. collect. Reg. Alphonſ. à Veracruce in ſuo ſpeculo coniug. 1. par. art. 16. §. ſed dubitatur vtrum. Angel. in Summa. verb ſponſalia, numer. 19. Syluester eodem verbo, in princip. quos ſequitur Tho. Sanchez lib. 1. de mat:im. diſput. 6. n. 24.

2 Quæ concluſio recepta probatur: quia iure Cõmuni, & Regio antiquo ſept. Partit. donatio abſenti facta ante acceptationem poterat reuocari, l. abſenti. ff. de donat. l. nec ambigi. C. eod. tit. l. 1. 2. & 3. tit. 11. & l. 4. tit. 4. part. 5. Idemque eſt in quocumq; alio contractu: nullus enim vim habet obligandi efficaciter, donec mutuus conſenſus accedat, interim namque non eſt contractus. §. in his, inſtit. de emptione, & vendit. l. contractus, C. de fide inſtrument. l. 1. in fin. ff. de contrah. empt. l. 2. ff. de action. & oblig. l. 56. in princ. & l. 63. l. 91. l. 93. in fine, tit. 18. part. 5. l. 1. tit. 11. part. 5. Greg. Lopez in l. 4. tit. 4. part. 5. in glo. no lo puede. D. Moli. lib. 4. de Hiſpan. primogen. cap. 2. numer. 61. & 62. Burgos de Paz iunior quæſt. 10. ciuili. num. 5. vbi alios refert, & Azeued. vbi ſupr. necnon & Sanchez vbi ſupr. num. 2. & ita docuimus in c. quamuis pactum in princ. num. 53. de pact. in 6. Obligatio namque non oritur, niſi ex mutuo duorũ conſenſu, l. 1. ff. de pact.

3 Sed & iure nouiſſimo noſtri Regni, nempe d. l. 2. inci. Pareſciendo que alguno ſe quiſo obligar, &c. tit. 16. l. 5. nouæ colle. reg. requiritur acceptatio donationis, & ante eam poteſt reuocari, vt diximus, & probauimus vbi ſup. eſtque verior, & communior opinio, vt videtur, & diximus conſ. 20. num. 3. & poſt nos eam tenet Azeu. in d. l. 2. num. 20. in fi. & num. 21. & ante nos D. Couar. Auend. Molina Iuriſta, Oroſcius, Olanus, Didac. Perez, Burgos de Paz, & Mieres, quos retulimus, & nunc quoque refert, & ſequitur Thom. Sanchez d. diſput. 6. num. 19. vbi etiam citat idem tenentes Enriquez lib. 13. de excommunication. cap. 17. num. 6. & Nauar. lib. 3. de reſtitutione in 2. editione. cap. 1. pag. 4. dubio 1. num. 270. & Manuel Rodriguez in 1. tomo ſuæ Summæ in 2. editione, cap. 95. n. 1. aduerſus alios tenentes contrarium, quos retulerat ipſe Sanch. vbi ſup. n. 18.

Ergo idem dicendum eſt in promiſſione matrimonij abſenti facta: tum quia promiſſio iure ciuili regulanda venit, licet fiat de matrimonio contrahẽdo, quatenus reſpicit initiũ cõtractus promiſſi.

4 Imo & attento etiam iure naturali promiſſio, & donatio acceptationem requirit, vt reuocari nequeat, vt verius eſſe credit, & probat aduerſus Couarru. & Molin. Theologum Thomas Sanchez d. diſputatione 6. num. 10. tum etiam, quia de iure canonico iudicandum eſt ſecundum leges, vbi non ſunt canonibus contrariæ cap. 1. & ibi gloſſ. verbo adiuuantur, & communiter DD. de nosi oper. nũtiatione, Gregor. Lopez in l. vltima in glo. in furto tit. 3. part. 14. Anton Cuchus lib. 1. inſtit. maior. tit. 1. numer. 13. Molina Theolog. 2. tomo de Iuſtitia & Iur. diſputatione 263. §. operæpretium tamen erit, & alios allegans Thomas Sanchez d. diſputatione 6. numer. 24. ius autem canonicum non eſt in hoc contrarium iuri ciuili, ſed vtroque iure acceptatio requiritur, vt per eundem Molinam d. lib. 1. diſputatione 7. n. 21.

5 In matrimonio ergo contrahendo non requiritur ſimultaneus conſenſus, ſed ſatis eſt, quod vnus conſentiat per prius, & duret in conſenſu, quando alterius conſenſus accedit ex poſt facto, ſecund. Hoſtienſ. in cap. ex literis. El ſegundo, de ſponſalib. Palac. Rub. cum communi in rubrica de donat. inter vir. & vxor. §. 50. num. 20. & tradit cum alijs D. Couar. de ſponſal. 2. parte cap. 4. in princip. numer. 7. & inquit Greg. Lopez in l. 10. tit. 1. partit. 4. in glo. verbo, ni conſiente en el, quod licet ibi videatur probari, quod in contractu matrimonij requiratur ſimultaneus cõſenſus, id eſt, quod ſimul, & eodem tempore præſtetur: opinio tamen Hoſtienſ. vbi ſupra, & in cap. dilectus eodem tit. modo relata contra Abb. in d. c. dilectus, eſt verior, & communiter tenetur, eandem opinionem Hoſtienſ. contra Abb. teſtatur communem plures allegans D. Couar. vbi ſupra, & opinio. Hoſtienſ. contra Abb. ſequitur Nauar. in Manual cap. 22. num. 80. & contra Abb. dicit eſſe communem opin. Ripa in 2. reſponſ. de ſponſal. numer. 7. & Azeued. in d. l. 2. ſub numer. 20. & eſt verior, omninoque tenenda, vt cum alijs teſtatur Candelab. aur. ſeptem ſacrament. in materia de matrimonio, in 1. tom. num. 42. pag. 410. cum ſequenti, & ita eſt tenendum, niſi ſecund. Couar. vbi ſupra tranſiſſet longum interuallum, vel reuocatus eſſet conſenſus prior, antequam ſecundus contrahens præſtaret ſuum mutuum conſenſum, credens, eum, qui prius conſenſerat; non pœnituiſſe, cum tamen pœnituerit, vt poterit: ergo interimque non acceptatur prior conſenſus reuocari, vt eſt prædictum, & tenet etiam in terminis Azeued. d. n. 20. verſ. neq; ſimultaneus, & ibi, eſt tamen verum & nu. 21. in princ.

Et præfata communis reſoluitur, de qua in principio huius c. quæ habet, quod promiſſio matrimonij poſſit ante acceptationem reuocari in vtroque foro, vt modo etiam dicebamus, procedit, licet matrimonium ſit cauſa pia, vt tenet Thomas Sanchez d. diſputatione 6. nu. 25.

6 Quamuis enim quam plures DD. teneant fauore cauſæ piæ, non requiri acceptationem promiſſionis eidem factæ, & ſic ſtatim ante acceptationem fieri irreuocabile, prout ſunt Tiraquel. de priuileg. cauſæ piæ, priuilegio 115. numer. 1. poſt Felin. in cap. 1. de pact. numer. 7. deciſ. Pedemont. 70. quamuis ſub dubio. & Molin. Theolog. in 2. tom. de Iuſtitia & Iure diſputatione 263. in verſ. Felinus tamen: cæterum contrarium verius, & probabilius eſt, vt docuimus in d. c. quamuis pactum in princi. numer. 55. de pact. in 6. & d. conſil. 20. numer. 1. cum communi ex D. Molin. lib. 4. de Hiſpan. primogen. cap. 2. num. 58. cum ſequentibus, & alijs Authoribus, præſertim glo. in l. illud, verbo alia in fin. C. de Sacroſanct. Eccleſ. & ibi communiter DD. & Couar. in rubrica de teſtament. tertia parte numer. 13. in princip. & lib. 1. varia. reſol. ca. 14. numer. 16. Anton. Gomez in 2. tom. var. reſol. ca. 4. num. 2. Greg. Lopez in l. 4. in verbo, no lo puede, tit. 4. partit. 5. Burg. de Paz Iunior, quæſt. 10. ciuil. numer. 31. Matienço in l. 2. 3. & 4. num. 9. tit. 10. lib. 5. nouæ collect. reg. Anton. Gabriel. commun. opin. tit. de verb. oblig. concluſione 1. numer. 72. Ceſalus conſil. 440. numer. 32. Iulius Clarus lib. 4. recept. ſentent. verb. donatio. quæſt. 12. in fin. Anton. Gama deciſione 381. num. 3. Manuel Rodriguez 1. tom. ſuæ Summa in 2. editione, cap. 95. num. 1. quos ſequitur dicens eſſe verius, communius, & probabilius Thomas Sanchez d. lib. 1. de matrimonio, diſputatione 6. num. 16. Denique præfata ampliatio probatur, quia cum promiſſio matrimonii futuri requirat con-

conſenſum alterius, & ſic acceptationem, & ſit cõtractus oneroſus, merito, vt reuocatio antea facta prioris conſenſus ſit valida, ſiquidem alter abſens eam promiſſionem non acceptauerat.

7 Procedit etiam eadem reſolutio, de qua ſopra in principio huius cap. vt ea promiſſio matrimonij cenſeatur acceptata, & obliget, ſi fiat præſenti, & tacenti, vt tenet Ludouic. Lopez *in 2. parte Inſtructorij, in materia matrim. ca. 26. fol. 1032. col. 1. §. præterea quoniam*, quem ſequitur Thom. Sanchez *d. lib. 1. diſputatione 6. numer. 26.* & merito: quia quoties de tacentis commodo agitur, cenſetur tacens in ſui fauorem conſentire, vt diximus ſupra cap. 5. num. 2. & ita quando promiſſio, & donatio fit præſenti, & tacenti, reuocari poſtea non poteſt, quia ex ſola præſentia cum taciturnitate cenſetur acceptata, vt docuimus cum alijs *in d. c. quamuis pactum in princip. numer.* 58. eſtque communis ſententia ſecund. Syluest. *in Summa verbo pollicitatio numer. vnic.* & D. Molin. alios referentem *d. cap. 2. numer.* 76. & Couar. dicentem contrariam ſententiam eſſe falſam *in rubrica de teſtament. 3. parte num.* 13. Iul. Clarum *vbi ſupra §. donatio quæſt. 14 verſicul. ſed pone.* Menchac. *lib. 2. controuerſ. illuſtrium c. 62. numer. 12. cum ſequentibus:* Menoch. *de præſumptio. lib. 6. præſumptione 42. numer.* 5. Azeued. *in l. 2. numer. 11. tit. 16. lib. 5. nouæ collect. reg.* & alios refert Thom. Sanch. *vbi ſupra numer.* 11. aduerſus Tiraquel. *de priuileg. cauſæ piæ*; Angles, & Manuel Rodrig. Imo addit Auendan. *in 2. parte cap. 1. præ. num.* 2. eſſe communem opinionem, quod ad validitatem donationis, vel priuilegij ſola ſcientia donatarij ſufficit: & ibi refert plures caſus, in quibus tacita præſumitur ſcientia, & acceptatio. ſequitur etiam Roland. à Valle, *conſil. 19. num. 33. & 34.* item *deciſ. Pedemont. 70. num. 12.* & Thom. Sanch, *ſub d. numer.* 11. vbi inquit, nos hoc tenuiſſe *in d. capit. quamuis pactum in princip. num.* 58. cum tamen ibi rectius tenuerimus contrarium, *numer.* 59. intelligentes præd. communem ſententiam, vt procedat, quoad validitatem tantum donationis: non vero, quoad irreuocabilitatem ipſius, quia ad hoc requiritur acceptatio, vel ſaltem præſentia donatarij cum taciturnitate ipſius, vt modo quoque probamus contra Thom. Sanchez præmaxime quando donatio fit ſub aliqua conditione, vel grauamine, aut grauaminibus. Vnde idem dicimus, & probamus in promiſſione matrimonij abſenti facta, vt minime ſufficiat quoad irreuocabilitatem, ſcientia alterius partis, niſi ipſa quoque acceptet, vel ſi fuerit præſens, ad minus taceat.

8 Quinimo in propoſito præſentia nõ præſumitur, niſi probetur, vt *in l. 2. C. de ſtatuis, & imaginib.* ibi, ſua probet acceſſiſſe præſentia: præſentia namque conſiſtit in facto, & facta non præſumuntur, niſi probentur, *l. in bello §. factæ ff. de captiu. & poſtlimin. reuerſ. l. quæcumque in fine ff. de public. in rem action.* & ita in terminis præſentiæ, quod non præſumatur, niſi probetur tenent Alberic. & Bald. per tex. ibi *in d. l. 2. num. vnic.* Paul. *in l. illud num. 6. C. de Sacroſanct. Eccleſ.* Menochius plures referens *de præſumpt. lib. 6. præſumpt. 18. num. 1. & 2.* Maſeard. *1. tom. de probat. conclu. 165. numer. 1.* & Sanchez *vbi ſupra ſub d. numer. 11. in verſicul. his tamen non obſtantibus*, &c. Vbi reſpondet ad *l. optimam C. de contrah. & committ. ſtipul.* quia ibi conſtabat per ſcripturam præſentia ſerui: & ad doctrinã gloſſæ *in l. 1. verbo inter præſentes C. eodem tit.* quod loquatur quando inſtrumentum facit mentionem de actu, qui fieri non poteſt, niſi per præſentes, & alijs Doctoribus probantibus contrarium: nec nos eius ſententiæ fuimus, *vbi ſupra num. 58. ad fin.* ſiquidem, non diſcuſſimus articulum, nec diximus, quæ opinio eſſet tenenda, ſed tantum remiſſiue preceſſimus. Nunc autem ex propoſito rem agentes, teneo præſentiam in dubio non præſumi in noſtro caſu, niſi ipſa probetur ex ſupra dictis, alias namque omnis promiſſio, vel donatio abſenti facta eſſet irreuocabilis regulariter, quod minime eſt dicendum: accedit præterea communis vſus, qui habet, quod quando donatarius præſens eſt tempore donationis, hoc ita exprimitur in inſtrumento ipſius, nempe, *hago gracia, y donacion a vos P. que eſtays preſente, &c.*

Deinde illud etiam obſeruandum cenſeo, quod 9
ſi tempore promiſſionis matrimonij vterque ſit in ciuitate eadem, vel loco, & eodem die, & coram eiſdem teſtibus alter alteri præd. promiſſionẽ fecerit matrimonij, licet ſimul præſentes non ſint, eſſent valida ſponſalia, & irreuocabilia, prout in ſimili donatione, vt valida ſit etiam abſque ratificatione, tenet, & probat Theſaur. *deciſ. Pedemontan. 70. num. 12.* per ea, quæ in ſimili tenet Bellonus *conſ. 5. num. 15. & 16.* & inquit Theſaur. quod ita nouiſsime cenſuit Senatus in cauſa magna Anno 1587. 15. Nouembris.

Similiter ſi promiſſio matrimonij fiat infanti 10
per maiorem ſeptennio, non requiritur acceptatio, & promittens reſilire nequit, ſed tenetur expectare donec infans ad ſeptennium perueniat, qui ſi tunc noluerit, remanet promittens liber, ſi vero voluerit, tenebitur ſeruare fidem: ita docent D. Antonin. *in 9. parte ſuæ Summæ tit. 1. ca. 18. ante §. 2.* Syluest. *verbo ſponſalia quæſt. 2. dicto 2. ad fin.* vbi Tabien. *q. 4. §. 5.* Armil. aurea *num.* 4. Bartholom. à Ledeſma *de matrimonio dubio 12. concluſione 4.* Manuel Rodriguez *in 1. tom. ſuæ Summæ in 2. editione, ca. 245. n. 7.* & Thom. Sanchez *lib. 1. de matrimonio diſputatione 6. num. 27.* aduerſus Cardinal. quem improbat: & fundamentũ huius veræ, & cõmunis ſentẽtiæ eſt.

Quia donatio ſeu promiſsio gratuita facta infan- 11
ti abſenti, nõ eget ipſius cõſenſu, nec acceptatione, ſed ſtatim ei acquiritur irreuocabiliter; tex. *in l. iubemus, C. de emancip. liberor. verſ. niſi infantes*, Decius *conſ. 245. n. 3.* D. Molin. *de Hiſpan. primog. lib. 4 cap. 2. n. 75* & nos late *conſ. 20. nu. 7 & 8.* Parif. *conſ. 77. nu. 33. lib. 1.* Burg. de Paz *quæſt. 10. cimil. num.* 18. Azeued. *in l. 2. n. 22. tit. 16. l. 5. nouæ collect. reg.* & tandem Tho. Sanch. *d. lib. 1. diſputatione 6. nu.* 15 dum tamẽ factus maior eam acceperit, Burg. de Paz, & Azeued. *vbi ſupra in verſ. an bene dicant.*

Ad hoc tamen, vt promiſſio matrimonij abſenti 12
facta irreuocabilis ſit, non oportet, vt abſenti intimetur per nunciũ ad id per promittentẽ deſtinatũ, vel per epiſtolam, prout requiri Thom. Sanchez *ibidem* exiſtimabat *n. 20.* eo motus fundamẽto, quia in reliquis promiſſionibus id deſideretur iure cõmuni, & regio, vt per eundem *ibidem n. 3. & 20.* ſed meo iudicio licet attento iure communi bene dicat: attenta tamen *d. l. 2. incip. pareſciendo*, &c. *tit. 16. lib. 5. nouæ collect.* non recte loqui videtur.

Siquidem verius eſt, & tenendum, quod etſi ea 13
lex regia nõ tollat acceptationem; tollit tamẽ alias ſolennitates requiſitas, nempe, quod donatarius certificetur de donatione, vel promiſſione gratuita per nuncium ad id deſtinatum per donatorem, vel promiſſorem, aut per epiſtolam; quia iuxta mentem, & deciſionem *d. l. regiæ* ſatis eſt, vt quilibet nunciet inſcio donatore, dummodo ſequatur acceptatio ante reuocationem, ſecund. D. Molin. *lib. 4. de Hiſpan. primogen. ca. 2. numer.* 62. Burg. de Paz iunior. *quæſt. 10. ciuil. num.* 24. & nos *in d. c. quamuis pactum in princi. numer.* 59. & Gregor. Lopez *in l. 4. tit. 4. partita 5. in glo. verbo, no lo puede*, & hoc ab omnibus recipitur, vt teſtatur Angul. *de meliorat. in l. 1. glo. 3. num.* 28. & tenet etiã Azeued.

in d. l. 2.

in d.l.2.numero 20 per totum, tit.16.lib.5.nonæ collect.reg. quibus magis eredendum eſt, quam Thom. Sanchez: ſufficiet ergo, vt abſens, eui fuit facta promiſſio matrimonij futuri, ſi aliũde certior factus de dicta promiſſione eam acceperit, quamuis certior ratio nun fiat per nuncium ad id deſtinatum per promittentem, nec per epiſtolam, per ſupradicta.

14 Ex quibus cenſeo etiam verius, & receptius eſſe, ſufficere acceptationem, & repromiſſionem abſentis reſcribendo mittenti literas promiſſorias, vel alij cuicunque, ſecond. Archid. *in cap. ne illud numero 5.30. quæſtione 5. & in c. final. prope. fin. de procurat. lib. 6.* vbi Ioan. Andreas *prope fin.* & Anchar. *in fine*, & Dominic. *in §. ſane numero 3* Francus *num. 5.* Felin. *conſil. 40. numero 16.* Zaſius *conſil. 3. numero 8. volumine 2.* Alexan. *conſil. 146. numero 51. volumine 5.* Angel. *in ſumma verb. matrimonium 2. numero 20.* D. Antonin. Archiepiſcopus Florentin. *in 3. parte ſuæ Summæ tit. 1. ca. 19. ante §. 1.* & alij, quos refert, & ſequitur Syluest. *verbo matrimonium 5. quæſtione 12.* Tabien. *verbo matrimonium ſecundo. quæſt. 6. numero 7.* Alphonſ. à Veracruce *in 1 parte ſpecul. coniug. art. 16. dubio 7. verſ. ſed de modo*, Henriquez *lib. 51. de ſacramento matrim. ca 2. numero 6. in commento litera N.* Candelab. *aureum 7. ſacrament. in 5. parte de ſacrament. matrim. num 46. in fin. pag. 413. in princip.*

15 Nec requiritur intimari præd. repromiſſionem conſenſuñ, & acceptationẽ abſentis mittenti, quicquid Sanchez *lib. 1. de matrimon. diſp 7. n. 35.* contrariam ſententiam aduerſus ſupra dictam cum eodẽ Veracruce *in appendic. ad ſpecu. dubio 3. in fine*, & Petr. de Ledeſma *de matrim. quæſt. 45. dubio vltimo. in ſolutione ad primũ*, late probare nitatur, euius argumenta facili negotio diluuntur, & tandem, quia donatio & promiſſio gratuita abſenti facta ſit irreuocabilis, per ſolã acceptationẽ eius cui facta fuit ante reuocationem promittentis, neque requiratur, quod eadem acceptatio intimetur, conſtat ex ſupradictis.

16 Iuramentum autem adiectum promiſſioni factæ abſenti de matrimonio contrahendo non impedit, quin ante acceptationem poſsit reuocari, niſi iuramentum fiat per modũ voti, vt rectius probat Tho. Sanchez *vbi ſupra d. diſp. 7. nu. 54. & 25. & 39.* vbi hoc ampliat, etiamſi adſit iuramentũ de non reuocãdo, quæ ſententia plurimum corroboratur, & cõfirmatur ex altera veriore plurium Doctorum, quæ habet, quod donatio facta abſenti etiam iurata, & cum pactu de non reuocando eam, poteſt reuocari ante acceptationem; quia iuramentum ſortitur naturam contractus ſuper quo interponitur, ac proinde eſt intelligendum, ſi donatarius eam acceptauerit. vnde ante acceptationem donator, etiam cum iuramento, non videtur ſe obligare ſaltem irreuocabiliter, vt late probauimus *in repet. c. quamuis pactum in princ. in ſecunda editione Salmanticæ facta ann. 1592. ſub n. 55. verſ re tamen accuratius de pact. in 6.* Azeued. *in d. l. 2 n. 25. tit. 16. lib. 5. nonæ collect. regiæ*, & alij plurimi Authores, quos nouiſsime refert Anton. Theſaur. *decis. Pedemontan. 70. num. 8.* tametſi ipſe ibi probet contrarium nobiſcum, *vbi ſup. in prima editione*, & cũ alijs pluribus authoribus, & hæc quando nemo pro abſente ſtipulatur promiſſionem matrimonij.

17 Supereſt, vt videamos, an idem ſit dicendũ, quãdo promiſsio matrimonij ſit abſenti, aliquo pro eo ſtipulante, aut acceptãte, an inquam, ita obliget, vt reuocari minime poſsit? veluti, eum agitur de matr. cõtrahendo inter parentes, vel cõſanguineos vnius vel vtriuſque partis, vir promittit abſenti fœminæ, vel eius conſanguineis, vel affinibus, aut alijs eius nomine, ſe contracturum matrimoniom cum ea, ipſique acceptant promiſsionem prædictam, & ſic remanent inita pacta matrimonialia.

Hanc quæſtionem, quando promiſsio matrimonij eſt reſpectiua, tribus cõcluſionibus abſoluit Th. Sanchez *lib. 1. de matrim 7. diſp. n. 29. cum ſequentibus.*

Prima concluſio eſt, quando promiſsio matrimonij eſt reſpectiua, & per modum contractus vltro, citroque obligatorij abſenti facta, quicunque eius nomine ſtipuletur abſque illius ſpeciali mãdato ad repromittendum, licet verba promiſsionis dirigantur in præſentem, vt promitto tibi me ducturũ Mariam, poteſt, ante abſentis repromiſsionem, quę viciſsim priori cõtrahẽti nota ſit, reuocari: ita Sãch. *vbi ſup. n. 31.* quam prius tenuit, & probauit D. Azened. *in d. l. ſecunda, ſub n 50.* ibi, eſt tamen verum, & *num. 21. in princ.* alios allegans.

Hanc concluſ limitat ille *n. 32.* vt intelligatur, niſi alter ſtipulãs contraheret promittendũ pro abſenti matrimonium, quæ promiſsio intelligitur, id eſt, ſe facturum, & curaturum, tunc nãque non poteſt promittens reſilire, quia eſt mutuus contractus vtrinque celebratus, & ſicut ſtipulans poteſt cogi, vt curet, & faciat quod in ſe eſt, ad quod ſe obligauit, ita & promittens tenetur fidem ſeruare, & probatur *in c. ſicut de ſponſalib.* poteſt tamen ſtipulans, antequam parti abſenti intimet remittere hanc ſponſionem, quia obligatio nõ eſt acquiſita abſenti, ſed huic ſtipulanti: at ſi intimaret abſenti, & ille acceptaret, iam non poſſet remittere.

Secunda concluſio, quando promiſsio eſt reſpectiua, quãuis alter promittat miſſo nuncio à ſponſa ad petendum promiſsionis fidem, dum nõ intimat ſponſæ, vt repromittat, illaque repromiſerit, poteſt adhuc reſilire, quia ante alterius repromiſsionem cõtractus nũ eſt perfectus, nec nuncius poteſt nomine abſentis repromittere, niſi ſpeciale ad id mãdatum habeat, vt in matrimonio definitum eſt. *in c. fin. de procurat. lib. 6.* & conſequenter idem in ſponſalibus probandum eſt; *l. oratio ff. de ſponſal.* ita Sanchez *vbi ſup. n. 33.*

Tertia concluſio, quando promiſsio matrimonij eſt reſpectiua, ſi mittatur nuncius non tantum ad petendum matrimonij promiſsionẽ, ſed, vt mittentis promiſſionem alteri intimet, ſatis eſt, vt alter coram illo repromittat, vt ſponſalia perficiantur ne vtrique abſque alterius conſenſu reuocare liceat, ita recte probat Thom Sanchez *vbi ſupra num. 34.*

Quarta concluſio, promiſsio matrimonij grauita abſenti facta coram perſona, quæ abſentis nomine ſtipulari poteſt, quam retulit Sanchez *vbi ſup. nu. 5. vſque ad 9.* non poteſt reuocari à promittente, ſi ille præſens abſentis nomine ſtipuletur, & promiſsio fiat per verba directa in præſentem. vt promitto tibi me contracturum cum Maria, vel per verba imperſonalia, vt promitto me contracturũ cũ Maria, ſecus ſi verba promiſsionis dirigantur in abſentem, vt promitto Mariæ abſenti matrimoniũ. Hanc concluſionem probat Sanchez *vbi ſup. n. 36.* addens *n. 37.* quod ſtipulans in præd. caſu, non poteſt remittere præd. promiſſionem *ex decis. Pedemontan. 70. n. 14.* & Matth. de Afflict. quem ibi refert, quamuis Collector illarũ deciſionũ, dicat, ſe tenuiſſe contrarium.

CAPITVLVM VII.

De deliberatione ad ſponſalia requiſita.

SVMMARIVM.

1 *Deliberatio, quæ requiritur ad validitatem ſponſaliorum, & an facta calore iracundiæ ſufficiat? & numeris ſequentibus.*

2 *Contractus calore iracundiæ geſtus non valet, niſi cum plenum iudicium adeſt confirmetur.*

3 *Licitatio vectigalium, quæ calore licitantis vltra modum ſolitæ conductionis inflauit, quando admittenda ſit?*

4 *Iuramentum, & votum calore iracundiæ facta non obligant.*

6 *Promiſsio omnis homini facta à ſubito irato, aut alio paſsionis motu percito non valet.*

7 *Deliberatio ſufficiens ad mortale, & ſic ad votum, & ſponſalia, quæ requiratur, & num.* 8.

1 DELIBERATIO plena, & matura requiri videtur ad validitatem ſponſaliorum ac proinde non ſufficere, quæ fit calore iracundiæ cum hæc ſit materia grauis, & agatur de obligatione, & vinculo perpetuo, prout eſt matrimonium, quod promittitur contrahendum, & facile contingat, quod qui inconſulto ſe obligãt cito pœniteant, & ex inde ſi cogantur adimplere fidem promiſsionis de contrahendo matrimonio difficiles exitus (vt frequenter ſolet) contingant, *c. requiſiſti ad fin. de ſponſal.* Tandem facit *regula quicquid calore iracundiæ 48. ff. de regul. iur. l. 3. ff. de diuort. ca. diuortium de pœnitentia diſtinctione 1. c. ſi quis iratus 2. quæſtione 3.* quibus iuribus cauetur, factum calore iracundiæ non prius ratum eſſe, quam ſi perſeuerantia ſequuta apparuerit iudicium animi fuiſſe: ſic iuramentum calore iracundiæ præſtitum non ligat: *l. 2. C. ad l. Iul. mag.* Philipp. Decius *in d. regula quicquid calore, num.* 4. Vltimo facit regula communis, & vulgaris in iure, quæ habet.

2 Quod contractus calore iracundiæ geſtus non valet, niſi cum plenum iudicium adeſt, cõfirmetur, vt ex ſupradictis probauit *gloſ. in d. cap. ſi quis iratus verbo ſi quis, & in l. 3. ſtatim in princip.* Decius poſt Bart. *in d. regula quicquid calore num.* 1. Roman. *ſingul.* 508. Iaſ. *in l. ſi filium, num. 5. de inoffi. teſtamento.* Felin. *in ca. Matthæus num. 2. de ſimon.* Tiraquel. *de priuileg. cauſæ piæ, priuileg. 18. & de pœnis temperand. cauſa 1. n. 24.* vbi limitant fauore cauſæ piæ, facit *l. licitatio 9. in prin. ff. de public. & vectig.*

3 Vbi quod licitatio vectigalium, quæ calore licitantis vltra modum ſolitæ conductionis inflauit, ita demum admittenda eſt, ſi fideiuſſores idoneos, & cautiones, is, qui licitatum me vicerit, offerre paratus ſit.

Nec obſtat, quod lex illa agat de ſpeciali caſu licitationis in ſubhaſtationibus, in quibus licitãtes certantes frequentiſsime præter voluntatem, aut ſaltẽ, *por tema, mas que por voluntad*, pretium vltra modum augent: vnde non videtur ad alios contractus calore iracundiæ celebratos extendendam, cum eadem ratio militare non videatur.

Quia reſpondetur, hoc idem regulare eſſe in alijs contractibus calore iracundiæ celebratis, non aliter enim ſunt rati, quam ſi cum plenum iudicium adeſt confirmantur, vt modo dicebamus.

4 Sic prætera videmus iuramentum, & votum calore iracundiæ facta non obligare, iuxta gloſ. *in cap. dudum verbo calore*, & ibi Hoſtienſ. & Butr. *in ca. ſicut ex literis num. 2. & in cap. ſi vero num. 7. de iur. iur. and.* Roman. *vbi ſupra*, Tiraquel. *de pœnis temperand. cauſa prima, num. 26. & 27.* & alij Authores: ergo nec promiſsio matrimonij inconſulta, & repentino motu facta valebit, ſi poſtea cum plenum iudicium interuenit, non ratificetur: vnde ſi quis calore concupiſcentiæ inflammatus, aut bene potatus licet non ebrius, omnino iuraſſet vxorem ducere Mariam, vel alteram fœminam, non videtur compellendus ad eam ducendam ex prædictis.

5 His tamen omnibus non obſtantibus in hac materia non ſic late, & generaliter docendum eſt, huiuſmodi parum deliberatam voluntatem, non obligare ad fidem promiſſam adimplendam. Sed caute & cum diſtinctione procedendum eſt, videlicet, eã deliberationem in propoſito ſufficere, quæ in materia lethalis culpæ ſufficeret ad culpam mortalem.

Vnde ſi quis ira, aut alio paſsionis motu ſubito percitus ſponſalia contrahat, ſi tanta eſt paſsio, vt rationis iudicium obtenebrauerit, & deliberationem ad peccatum mortale requiſitam impedierit, vt, ſi illo ſubito motu hominem interimeret, non eſſet mortale, tunc ſponſalia non eſſent valida, defectu deliberationis: quod raro cõtinget (ſupponit namque furorem completum) ſi autem non ita impedit deliberationem, quin homicidium illud tũc admiſſum eſſet culpa mortalis, ſpõſalia erũt valida, quod plerunque continget, quoties ſubito iratus, aut alio paſsionis motu percitus ſponſalia contrahit.

6 Quod quidem generale eſt in omni promiſsione homini facta, vt docent Nauar. *in Manual. Latin. ca. 18. num 7.* & Molina Theolog. *ſecundo tom. de iuſtitia, & iur. diſp. 267. in princ.* idemque eſt in voto, & iuramento, iuxta gloſ. *in c. mulier. 32. quæſt. 2.* & alios plures, quos retulimus, & ſequuti fuimus *lib. 2. canonic. quæſtionum cap. 22 num. 7.* vbi *numeris ſequentibus* alia plura adduximus in propoſito, Ioann. Andreas *in cap dudum num. 20. de conuerſ. coniugat.* vbi Butrius *num. 25.* Cardinal. *nu.* 5. Anchar. 10. Alexand. de Neuo *in c. ſicut ex literis n. 18. de iure iurand.* & ibi Imol. *in fine*, & Felin. *num. 3. & 4.* Decius *in d. l. quicquid calore num. 2.* Paludan *in 4. diſtinct. 38. q. 1. num. 9. & 10.* eſt communis ſecund. Nauar. vt reſoluimus, *vbi ſup.* & eam quoque tenent Manuel Rodriguez *in 2. tom. ſuæ ſummæ, cap. 92. n. 1.* Aragon. *in 2. 2. quæſt. 88. art. 1.* Angles *in floreb. Theologic. quæſtionum in 2. parte, quæſt. 1. de voto art. 1. difficultate 3.* Ludouic. Lopez *in prima parte Inſtructor. cap.* 43. & omnes prope Summiſtæ *verb. iuramẽtum, & verb. votum*, & tandem nouiſsime alios referens Thomas Sanchez *de matrimonio lib. 1. diſp. 8. n.* 5. vbi in terminis ſponſalium idem probat poſt Palud. *vbi ſupra n. 9.* & D. Anton. *in 2. parte ſuæ ſummæ tit. 11. cap. 2. in princ. & Syluest. verbo votum 2. quæſt.* 13. quod & nos in proprijs terminis de ſponſalibus adnotauimus *d. c. 22. num. 13.*

7 Inquit tamen Thomas Sanchez *vbi ſupra, num. 7.* quod ad hoc; vt adſit deliberatio ſufficiens ad mortale, & ſic ad votum, & ad ſpõſalia, is qui vouit, aut contrahit, debet præmeditari cauſam, nempe iram, anguſtiam morbi, belli, vel aliam paſsionẽ. & amorem impellentem, & finem, quem intendit ſecund. Paludan. *in 4. diſtinct. 38. quæſt. 1. n. 5.* D. Anton *in 2. parte ſuæ ſummæ tit. 11. c. 2. in princ. notabil. 6.* hocque docet Caietan 2 *2. q. 88. art. 1.* circa conditionem ad votum requiſitã, vbi hoc magis explicat, dicẽs, requiri, vt aliquis cõferat id de quo deliberat cũ eius oppoſito: aliàs non eſſet ſimpliciter liberũ: non tamen ad hanc deliberationem magna tẽporis mora requiritur; etiam dũ iudicium aliqua paſſione conturbatum eſt, vt docent Palud *n. 9.* D. Anton. Sylu. & Caiet. *vbi ſup* qui addit poſſe eam deliberationẽ impercibiliter fieri. vt ſi occurrat homini irato volenti vouere, quid facit, & adhuc voueat: imo dicunt Nauar. *cap. 12. num. 26.* & Ludouic. Lopez *in prima parte Inſtructor. ca. 43. paulo poſt princip. §. in momento*, quos ſequitur Sanchez *vbi ſupra* non exigi, vt ea deliberatio præcedat tempore, ſed ſolum naturæ ordine votum, vel tractum.

8 Vnde non eſt admittenda regula quam tradunt nonnulli, nempe Angel. *in ſumma verbo votum. 1. nu. 6.* Tabien. *ibidem q. 1.* & Supplement. Gabriel. *in 4. diſtinctione 38. quæſtione 1. art. 1.* & ſequaces, ſcilicet. quod ſi tranſacta periculi anguſtia, eum qui vouet.

vel

vel contrahit pœnitet, ſignum hoc eſſe defuiſſe requiſitam deliberationem, ac proinde non obligare: ſed non eſt ita, quia ſæpe eorum, quæ ex magna deliberatione facta ſunt, facientem pœnitet, tum etiam, quia calore iracundiæ multa fiunt deliberatione ſufficienti ad culpam lethalem, quæ eo calore ſecluſo minime admitterētur, ac proinde merito poſt alios præd. regulam improbauimus *lib. 2. canonic. q. cap. 22. num.* 14. refert, & ſequitur alios allegās Thomas Sanchez *d. diſputatione* 8 *numero* 8. vbi, quod in eo ſenſu poteſt illa regula admitti, quando ſcilicet dubitatur, an vehemens paſsio rationis vſu priuauit, quia tunc licet non ſit certa, eſt tamen aliquantulum probabilis coniectura, ſi ſtatim pœniteat facientem, defuiſſe deliberationem, vt explicuit Summa Tabien. *in ſecunda editione, verbo votum* 1. *quæſtione* 1. *num.* 2. eiſdem rationibus improbat ibi Sanchez aliam regul. quam docent Anton. de Butrio *in cap. ſicut ex literis num* 9. *de iur. iur.* & Abb. *in cap. ſi vero nu.* 7. *eodem tit.* quæ habet, quod ſi ceſſante calore iracundiæ minime votū, aut iuramentū emiſſum eſſet, non obligabit, ſed hoc non eſt verum, vt ibi per eū.

In dubio autem, an iracundia, vel perturbatio priuauerit vouentem, vel contrahentem ſponſalia deliberatione requiſita, necne? iudicandum eſt pro voto, vel ſponſalibus, Panormitan. *in cap. dudum* 8. *de conuerſ. coniugat.* Alex. de Neuo *in d. c. ſicut. ex literis num.* 18. & ibi Felin. *num.* 3. *de iur. iur.* quos ſequitur Thomas Sanchez *vbi ſupra nu.* 10. quia ſemper præſumitur deliberatio, & raro contingit, vt in tantam iracundiā quis incidat, vt rationis vſum impediat; denique, qualitas, quæ naturaliter homini ineſt, ſemper in dubio adeſſe prǽſumitur, vt cum Alciat. probat Menoch. *lib. 1. præſumptione* 14. *num.* 3. & probat latius ſupradictam concluſionem Sanchez *vbi ſuprad. num.* 10. quæ mihi vera, & tenenda videtur.

CAPITVLVM VIII.

De muto, & ſurdo, furioſo, inſano, & mente capto, an matrimonium contrahere poſsint?

SVMMARIVM.

1 *Mutus, & ſurdus an poſsint matrimonium contrahere? & numeris ſequentibus.*
2 *Mutus, & ſurdus ſimul an poſsit matrimoniū cōtrahere?*
3 *Mutus, & ſurdus poſſunt confiteri, & abſolui.*
4 *Mutus, & ſurdus ſimul, ac cæcus an poſsit matrimonium contrahere?*
5 *Furioſus, & inſanus an poſsit matrimonium contrahere? & numeris ſequentibus.*
6 *Intellectus tex. in cap. neque furioſus 32. quæſt. 7.*
7 *Diſtio, ſed ſi, aduerſatur in iure, & in facto.*
8 *Mulier, ſi contrahat matrimoniū cum furioſo, & poſtea cū ipſe reuerſus eſt ad ſanā mentem denuo contrahat matrimonium cum eo, tenebit hoc matrimonium ex nunc: & an tunc ſufficiat tacitus conſenſus, copula, vel cohabitatio ad renalidadū matrimoniū, vide n. 9.*
10 *Mente captus an poſsit contrahere matrimonium?*
11 *Mente captus nō poteſt cōtrahere. & numeris ſequētibus.*
12 *Mente captus non poteſt donare.*
13 *De furioſo, & mente capto dicta negatiue, quomodo intelligenda ſint?*
14 *Furioſus habens dilucida interualla, in dubio præſumitur actum feciſſe tempore ſanæ mentis, vt actus potius valeat, quam pereat, vt hic late agitur de hoc.*

1 A MVTO, & ſurdo incipiendo, habemus tex. *in cn. cum apud* 23. *in ordine de ſponſ.* vbi Innocentius III. Arelatenſi Archiepiſcopo ita reſcripſit, ſane conſuluiſti nos, vtrum mutus, & ſurdus alicui poſſint matrimonialiter copulari, ad quod taliter reſpondemus: quod cum prohibitorium ſit edictum de matrimonio contrahendo, vt quicunque non prohibentur, per cōſequentiam admittatur, & ſufficiat ad matrimonium ſolus conſenſus illorum, de quorum, quarumque coniunctionibus agitur, & cętera, idem decidit *l 5. tit. 2 partita 4. in verſ. eſto ſeria*, &c. ibi Gregor. Lopez *in gloſ. que fueſſe mudo*: vnde videtur, quod ſi talis velit contrahere, ſibi non poſſit, nec debeat denegari, cum, quod verbis non poteſt, ſignis valeat declarare, ita etiam cauetur in dictis iuribus.

Sed dubitari poteſt an hęc iura agant de muto, & ſurdo ſimul, an vero de diuerſis, quorum alter mutus, alter ſurdus ſit? & videtur prima facie de his loqui, nempe de ſolo muto, & de ſolo ſurdo, vt quilibet eorū matrimoniū ſignis contrahere poſsit, vt apparet ex primis verbis illius tex. ibi, alicui poſsint matrimonialiter copulari: loquitur n.iq; in plurali: nam ſi de muto, & ſurdo ſimul intelligeretur tex. ille eſſet ſolecismus: qui quidē intellectus, quod mutus tantum, & ſurdus tantum poſsint matrimoniū contrahere eſt in ſe veriſſimus, atque caſus indubius, & approbatur expreſſe *in d. l Regia* 5 Quinimo & hoc *in d. c. cū apud* videtur intelligere gloſ. *ibi verbo, Surdus*, & Anchar. *n.* 5. *Bald. in l. diſcretus n.* 1. *C qui teſtam. facere poſſ.* & ibi DD. Greg Lopez *vbi ſupra*, Flamin. Pariſ. *de reſignat. benef. lib.* 5. *quæſt.* 3. *n.* 26. & Bollus *in Oeconomia canonica claſſe* 2. *c.* 4. *§.* 7. *litera G.* 2

Nihilominus tamen tex. *in d. c. cum apud* intelligi etiam poteſt, & debet in muto, & ſurdo ſimul: is namque ſi intellectū perſpicacē habeat, ita vt ſignis edoceri poſſit, quid ſit matrimoniū, & ſignis indicare conſenſum, ſponſalia, & matrimonium valide contrahere poſſit, vt patet ex eodē tex. in reſponſione, ibi, videtur, quod ſi talis velit contrahere ſibi nō poſsit, nec debeat denegari. cū enim in principio loquutus fuiſſet de muto, & ſurdo, nunc in verbis proxime relatis eū ſingulari numero cōplectitur, ſi talis velit cōtrahere nō poſsit, nec debeat denegari.

Cum enim hi ſecundum omnes poſsint confiteri, & abſolui, merito, vt matrimonium quoque contrahere poſsint: & in terminis ita tenent, & intelligunt illū tex. DD. cōmuniter ibi, nēpe Hoſtienſ. *in verſ. ſurdus*, Ioan. Andreas, *n.* 15. Ant. de Butrio, *n.* 6. Card. *n.* 1. Abb. *in fin.* Alex. de Neuo, *n.* 12. Prępoſit. *n.* 5. Enric. *in c. tuæ n* 1. *&* 2. *de ſponſals.* Pariſ. *conſ.* 63. *volumine* 4. D. Couar. *in quarto, de ſponſalib.* 2. *parte c.* 2. *in fine*, Angel. *in ſumma verbo matrimoniū* 3 *impedimento* 18. *in princip.* Tabien. *verbo matrimoniū* 2. *q.* 6. *n.* 7. *in fin.* Greg. Lopez *vbi ſupra* Brunel. *de ſponſal. conc.* 14. *n.* 5. *&* 8. *volumine* 9. tractat Coſtanus *de ſponſalib. tit. qui poſsint contrahere ſponſalia, n.* 20. *eodem volumine.* Matięço *in rub. tituli* 1. *gloſ.* 1. *n.* 67. *lib.* 5. *nouæ collect. reg.* & Thomas Sanchez *lib.* 1. *de matrimonio diſp.* 8. *n.* 12. vbique poterit iudex deprehendere, & colligere cōſenſum legitimū ex geſtis, & ſignis: & quod eſt difficillimum, hoc poſſe habere legitimum conſenſum & quod ſic docent Hoſtienſ. Ioan. And. Enric. Abb. Alex. de Neuo, & Greg. Lop. *vbi ſupra* in dubio conſulendum eſſe Principem. 3

Quod ſi quis ſimul mutus, & ſurdus ac cæcus ſit, hunc quoque matrimonium cōtrahere poſſe affirmant multi ex præcitatis Authoribus, nempe Ioan. And. Card. Pan. Alex. de Neuo, *n.* 14. *&* 15. Enric. Angel. Tabiena, Greg. Lopez, & Brunel. & alios allegans Zeuallos, *tom.* 3. *commun. opin. q.* 950. *n.* 13. ſed negant Anchar. *in d. c. cum apud n.* 5. & Sanchez *vbi ſup. n.* 13. quamuis hæc nō à natura habeat, ſed caſu, niſi antequā in hęc incideret noſſet, quid eſſet matrimonium Id quoque negat Alexand. Carterius *lib.* 1. *de ſpōſal. c.* 4. de eo, qui tātū eſt ſurdus, & cęcus à natiuitate, quod verum credit Sanchez *vbi ſupra*, quia mutus ſolis ſignis edoceri poteſt, quid ſit matrimonium: cæcus autem ſigna hæc percipere nequit, nec etiam verba, cum ſimul ſurdus ſit. 4

5 De furioſo, & inſano, an matrimonium contrahere poſſit? habemus deciſionem Eccleſiæ, *in ca. dilectus 24 de ſponſalib.* quæ ita ſe habet: Dilectus filius R. propoſuit, quod filiam ſuam cuidam matrimonialiter copulauit, & infra: cum autem eadem mulier cum viro ipſo, qui cõtinuo furore laborat morari non poſſit, & propter alienationem furoris, legitimus non potue it interuenire conſenſus mandamus, quatenus. ſi rem noueris ita eſſe, præfatas perſonas cures ab inuicem ſeparari ex quo tex. manifeſte conſtat requiri, quod vterque contrahens matrimonium ſit ſui cõpos, rationiſque vſum habẽs, vnde ſi alteruter inſanus ſit, ſpõſalia, vel matrimonium ab eo contracta nulla erunt, vt *in d. c. dilectus*: eſtque expreſſa *l. 6. in princ. & in fine tit. 2. part. 4. in princ.* nãque inquit lex, *caſar pueden todos aquellos, que han entendimiento ſano pera conſentir el caſamiento, in fine*, dicit: *pero ſi, el que fueſſe loco, o loca, de manera que nũca perdieſſe la locura, no puede cõſentir para fazer caſamiẽto, maguer dixeſſe aquellas palabras, que fazen el matrimonio.* D. Cou. *in 4. de ſponſal. 2. part. c. 2. n. 5.* alios allegans, diximus *lib. 2. canonic. quæſt. cap. 4. n. 108.* vnde gloſſ. *in dict. c. dilectus verbo furorem verſ. poteſt dici*, dum ſentit, & voluit à communiter ſenſu quod matrimonium contractum à furioſo cum altero ſanæ mentis cõſcio furoris illius teneat. & valeat, merito reprobant Præpoſi. *ibi nu. a.* & D. Couar. *in 4. de ſponſal. 2. parte cap. 2. num. 7. in fin.* & Thom. Sanchez *lib. 1. de matrimon. diſputatione 8. numero 15.*

6 Neque aduerſus hanc ſententiam aliquid probat tex. *in c. neque furioſus 32. quæſt. 7.* ibi, neque furioſus, nec furioſa matrimonium contrahere poſſunt, ſed ſi contractum fuerit, non ſeparentur, quia tex. ille in hoc vltimo debet intelligi de matrimonio contracto ante furorem, vt patet ex ipſiſmet verbis modo relatis, nam cũ prius dixerit tex. quod furioſus, nec furioſa matrimoniũ contrahere nõ poſſunt & ſtatim incontinenti adijciat, ſed ſi contractũ fuerit non ſeparentur, plane intelligẽdus eſt de matrimonio cõtracto ante furorem: verba nãque illa, cõtractum fuerit, ſunt præteriti temporis: priora autẽ illa: neque furioſus, nec furioſa, ſunt futuri tẽporis.

7 Vnde aduerſatio a illa, ſed ſi, aduerſatur in iure, & in facto, proot eſt de ſui natura *l. ſed etſi lege in princ. ff. de petit. hæred. l. 1. in princip. l. 2. §. O filius, ff. ne quis eũ, & c.* Iaſ. *in auth. quod locum. C. de collation.* Gabriel *conſ. 10. n. 22.* Ruin. *conſil. 41. num. 8. lib. 2.* Octauianus Vulpeius *de præpoſitione aduerb. & coniũct. ſignif. in dictione, ſed:* & ita tex. *in d. c. neque furioſus* intelligũt communiter DD. ne ſit contrarius *d. cap. dilectus*.

8 Si tamen mulier contrahat matrimonium cum furioſo, & poſtea cũ ipſe reuerſus eſt ad ſanã mentem denuo contrahat matrimonium cum exiſtente iam in ſana mente, tenebit hoc matrimonium ex nunc, ex nouo vtriuſque conſenſu legitimo: non vero ex tunc, vt tenet gloſ. *in d. c. dilectus, verb. furore, in fine.* quam ſeqountur ibi communiter DD. eamque magis communem profitetur Ioan. Oroſc. *in l. patre furioſo, num. 21. ff. de his, qui ſunt ſui, vel alien. iur.* eſtque probata *d. l. Regia 6. in fine tit. 2. partit. 4.* ibi, *Pero ſi alguno fueſſe loco a las vezes, e deſpues tornaſſe a ſu atinerde, ſi en aquella ſazon, que fueſſe en ſu memoria cõſintieſſe en el caſamiento valdria.*

9 Vnde falſum eſſe cenſemus, quod Hoſtienſ. & Abbas *n. 4. in d. c. dilectus*, aſſeuerant: nempe matrimonium contractum à furioſo, validari per tacitũ conſenſum ipſius poſtquam ad ſanam mentem redierit, nempe per copulam, vel mutuam cohabitationem, nam cum ex tali matrimonio à principio non fuerit ortus conſenſus, vt inquit tex. *in d. ca. dilectus*, & matrimonium aſſertũ fuerit ipſo iure nullum, ſola copula, nec item mutua cohabitatio matrimonium efficere non poteſt, vt clare conſtat, & probatur ex textu iuncto eius communi intellectu *in capit. per tuas. & in c. fin. de condit. appoſit.* nuptias enim non cubitus, ſed conſenſus facit, vt in reg. iuris vulgari.

Nunc, quæ dicta ſunt de furioſo, vt matrimoniũ contrahere non poſſit durante furore, & quod de facto contractum ſit nullum, ampliatur, vt procedat etiam in mẽte capto, nempe, vt matrimonium ab eo contractum ſit nullum, æquiparatur namque furioſo, *l. ſecunda*, & ibi Bald. *C. de curat. furioſ.* tex. *in cap. ſicut, iuncta gloſ. verbo extra mentem de regular.* docet late Nau. *in c. ſi quando de reſcriptis exceptione 10. n. 5* 10

Et quia mente captus non poteſt contrahere ſecund. Ioan. Fabrum *in §. furioſus de inutilib. ſtipul.* & ibi Angel. *n. tertio*, qui legit illum tex. *in §. mutum. eiuſdem tituli*: ſequitur Gregor. Lopez *in l. 4. titulo. 11. gloſ. 1. partita quinta*, & bene probat Anton. Gomez *ſecundo tomo var. reſol. cap. 14. de reſtitutione minorum, n. 28.* & nos *conſil. 14. num. quinto*, vbi quod nec etiam poteſt teſtari mente captus, ſecũdum Decium, Rodericum Suarez, Ant. Gom. & Gregorium Lopez, quos ibi citauimus: & quod furioſus, mente captus, ſeu phreneticus non poſsit teſtari, nec contractum facere probat *l. furioſum C. qui teſtament. facer. poſ.* vbi Iaſ. & communiter Script. id notant, tex. *in l. in negotijs contrahendis ff. de reg. iur.* vbi Decius, & Cagnol. plura adducunt. eſt communis ſecund. D. Molin *lib. 2. de Hiſpan. primogenijs c. 9. n. 28. l. 1. tit. 13. partita 6.* 11

Similiter mente captus donare non poteſt, vt probat Petr. Rebuf. *in ſecundo tom. ad Regias conſt. tutiones Gallicas, in tra t. de donat. & alijs diſp. tanto & administrator. fact.* reprobat. *gloſ. 9. num. 14. pagina mihi 354.* & nos *d. conſil. 14. num. 6.* 12

Vnde merito, quod mẽte captus matrimonium valide contrahere non poſsit, vt docet Couarr. *in quarto Decretal. ſecunda parte c. 2. n. 8.* Greg. Lopez *in l. 6. titulo 2. partita 4. in gloſ. el que fueſſe*, Enriquez *lib. 11. de matrim. c. 4. n. 3.* Thomas Sanchez *de matrim. lib. 1. diſp. 8. n. 15.* vbi cum Socin. *conſil. 47 col. 3. verſic. Capio ſecundam difficultatem vol. 3.* & Greg. Lopez *vbi ſupra* hoc bene intelligit de mente capto, qui omnino rationis vſu deſtituitur: ſecus ſi non careat omnino intellectu, quem vulgo, *tonto, o attontado* appellamus, quia is deliberationem ſufficientẽ habet ad mortaliter delinquendum: idem tradunt Socin & Greg. Lopez *vbi ſup* de ebrio, qui omnino caret ratione, de quo per Enriquez, & Card. Florentin. *in d. c. dilectus de ſponſal.* & probauimus poſt Couar. & alios, quos in idem citauimus *lib. 2. Canonic. quæſt. c. 4. n. 107. & 112.* & Thom Sanchez. *d. diſp. 8. num 19.*

Quæ autem negatiue ſupradicta ſunt de furioſo, & mente capto, intelligenda ſunt de eo, qui perpetuo morbo præd. laboraret, nam ſi dilucido interuallo gauderet, poſſet eo tempore ſponſalia, & matrimonium contrahere, vt conſtat ex *l. Diuus ff. de offi. præſid.* & tenet *gloſ. in d. cap neque furioſus in princip. 32 qu 7. & in d. ca. dilectus verb. furore.* & ibi Ioan. And. *num. 3.* Henric. 1. Alex. de Neun *num. 16.* Præpoſit. *num. 1.* D. Couat. *d. c. a num. 5.* & cæteri communiter Canoniſtæ, & ex Theologis hoc idem docent D. Thom. *in 4 diſtinct. 34. quæſt vnic. art. 4.* vbi Ric. *art. 4 q. 1.* Diu. Bonauent *art. 3. q. 1.* Soto *q. vnic. art. 4. concluſ. 1.* & reliqui, quos ſequitur Sanchez *vbi ſupra num. 16.* 13

In dubio autem in hac ſpecie, nempe, cum furioſus dilucida habet interualla, ſi dubitetur, an actus tempore furoris, an ſanæ mẽtis geſtus fuerit, præſumitur rationis vſus, vt actus potius valeat, quam pereat, teſte Henriquez *lib. 11. de matrim. c. 4 n. 3.* & ante eum idem probarunt plures quos refert Maſc. *de probat. ſecundo tom. concluſione 825. n. 11. & 12.* 14

Sed

Sed hæc ſententia vera non eſt, nec tenenda: cũ enim furoris morbus ſuapte natura, perpetuus, inſanabilis, & deſperatus ſit, præſumitur durare omni tẽpore, & illa dilucida interualla ſunt per accidens, ideoque minimè præſumuntur, argumento *l. ſi vero §. qui pro rei qualitate, ff. qui ſatiſdat. cogantur*, ita in propoſito multis citatis probat, & tenet Præpoſit. *in d. ca. dilectus numero 2. de ſponſal.* D. Molin. *de Hiſpan. primog. lib. 2. cap. 9. numero 30.* & Menoch. plurimos referẽs *lib. 6. præſumptione 45. n. 68.* Anton. Gama *deciſ. Luſitan. 100. in primo tom.* Molin. Theolog. *de Iuſtitia, & Iure primo tom. diſputatione 136. folio mihi 735.* & Sanch. *d. lib. 1. diſp. 8. n. 17. verſ. tandẽ.* & vltra eos plures alij citati per Maſcard. *vbi ſup. n. 10.*

Quod procedit, & verum eſt, niſi ex actus qualitate, qui ita bene geſtus eſt, vt oſtendat non factum eſſe à demente, præſumatur geſtum eſſe tempore ſanæ mentis, vt cum alijs probat Couar. *d. c. 2. n. 7.* & Menoch. *d. præſumptio. 45. num. 66.* Matienço *in rubrica tit. 1. lib. 5. nouæ collect. reg. gloſ. prima numero 67.* & plures referens Maſcar. *vbi ſupra numero 15. cum ſequentibus*, & Sanch. etiam *vbi ſupra*, addẽs, quod ſimiliter præſumitur furioſus, quoad actus, qui paulo poſt furoris tempus aguntur, non autem quoad illos qui longo interuallo diſtant, ſecund. Couar. *vbi ſupra numero 5.* & Menoch. *d. præſumptione 45. numero 69.* & Ludou. Lopez, quem ibi citat Sanchez.

Tandem *ibidem* ipſe *numero* 18. obſeruat, quod quamuis habitu furioſus, ſi interualli dilucidi tẽpore ducat vxorem, valide contrahat, peccat tamen contrahendo, quia idoneus nõn eſt ad prolem educandam, niſi per alias coniunctas perſonas educationi ſatis conſuleretur.

Quod ſi non conſtat, eum de quo agitur, antea eſſe furioſum, non præſumitur furioſus, ſed ſanæ mentis, ex *l. 1. C. qui teſtam. facere poſſ. & l. non codicillos C. de codicil.* natura namque homines ſanæ mentis producit, quare aſſerenti aliquem inſanum eſſe, aduerſatur præſumptioni, quæ à natura ipſa deſcendit, ita docent cum alijs Couartuuias *vbi ſupra numero 5. ad fin.* & Menoch. *d. lib. 6. præſumptione 45. numero 18.* & Thomas Sanchez *vbi ſupra numero 17.* vbi aduertit iudicari ſanæ mentis, vt valide contrahat ſponſalia, quando eam deliberationem habet, quæ in materia graui ſufficeret ad culpam mortalem, vt de confectione teſtamenti docet Molina Theolog. *1. tom. de Iuſtitia, & Iure diſputatione 136. folio mihi 735.* quia vt eſt prædictum ea deliberatio ſufficit ad ſponſalia ipſorumque valorem.

Si tamen conſtet, aliquem dementia affectum fuiſſe, nec probetur conſueuiſſe habere dilucida interualla, præſumitur adhuc furioſus, vt cum communi reſoluit Couarruu. *vbi ſupra numero 6. verſic. è quibus*, & communem atque receptam, plures allegans contra alios, eam affirmat Maſcard. *vbi ſupra numero 5. & 6.* & Menoch. *vbi ſupra n. 49. & conſil. 82. numero 220. lib. 1.* & Sanch. *vbi ſupra d. numero 17. in verſ. quando autem conſtat*, vbi hoc inquit procedere, ſi probatum fuerit furorem duraſſe quodam continuo tempore, vt anno, vel menſe: ſecus ſi probetur in aliquibus actibus furioſum fuiſſe: non enim præſumitur tunc permanere furorem, ſecũdum Couarr. *vbi ſupra numero 6. verſic. procedit tamen.* Maſcard. plures allegans *vbi ſupra numero 7 & 8.* & Menoch. *d. præſumptione 45. num. 62.* & Ludouic. Lopez *in ſecunda parte Inſtructorij, in materia de matrimonio cap. 39. folio 150.* qui poſt Couarr. *vbi ſupra* aſſerit non præſumi durare furorem, vbi peritorum teſtimonio probatur ex accidenti quod iam ceſſauit contigiſſe, alias tres limitationes aſſignat Maſcard. *vbi ſupra numero 17. cum ſequentibus.*

Si demens, aut omnino ebrius tempore ſanæ mentis voluntatem habuerunt contrahendi ſponſalia, aut matrimoniũ, eamque tempore dementiæ, aut ebrietatis exequantur nihil faciunt, quia tempore debito, & requiſito, hoc eſt contractus, defuit ſana mens, quod ex alijs fundamentis probat late Ledeſma *in ſecundam partem quarti, quæſtione 60. articulo 3.* Alphonſ. à Vera cruce *in ſuo Specul. cõiugior prima parte, articulo 41. concluſione 5.* Petrus de Ledeſm. *de matrimonio quæſtione 58. articulo 3. dubio 1.* Matien. *in rubrica tituli primi, lib. 5. nou. collect. Reg. gloſ. 1. num. 208.* quos ſequitur Thom. Sanchez *lib. primo de matrimonio, diſputatione 8. num. 20.*

CAPITVLVM IX.

De promiſsione contrahendi matrimonium vnius contrahentis vera, & alterius ficta: deque matrimonio ſic contracto.

SVMMARIVM.

1 *Promiſſio ſponſalium quando fit animo promittendi, non tamen ſe obligandi, an vera ſint ſponſalia, & in foro conſcientiæ obligent? & quid in promiſſione matrimonij iuramento ſtabilita? num. 2. & quid in dubio? num. 3.*

4 *Vouens caſtitatem, ſimulque religionem, incertus tamen de intentione, an abſoluta, an potius caſu, quo ingrederetur religionem, tenetur dum dubitat de intentione reputare ſe ad caſtitatem obligatum, quamuis non admittatur ad religionem?*

5 *Matrimonium ficte contrahens per verba de præſenti, vel contrahere promittens abſque animo, & intentione ſe obligandi, an teneatur in conſcientia, vere conſentire? & numeris ſequentibus, vbi affirmatiua pars eligitur cum ſuis ampliationibus & limitationibus?*

11 *Ficte contrahens, quoties tenetur vere conſentire, an ſit abſoluendus quouſque vere conſentiat, vel contrahat, necne?*

12 *Matrimonium ſecundum vere contractum poſt primũ ficte celebratum quod inualidum eſt ex defectu conſenſus, validum ſit, necne?*

13 *Mulier poſt contractum matrimonium, an teneatur credere marito dicenti, ſe ficte conſenſiſſe, remiſſiue?*

QVANDO promiſsio ſponſalium fit animo promittendi, non tamẽ ſe obligandi vera ſunt ſponſalia, & in foro cõſcientiæ etiam obligant: ſatis namque eſt, cauſam eſſe volitam, nequit enim hic promittens laqueum inijcere, quin illaqueetur, vt in ſic iurante, vel vouente recte probauit Dominicus à Soto *lib. 7. de Iuſtitia, & Iure quæſtione 1 articulo ſecundo, in verſic. ſed quid ſi. & in verſic tertio, eodemque membro:* eſtque communis ſententia omnium Theologorum noſtri temporis, vt affirmat, eã bene probans Magiſter Aragon *de Iuſtitia & Iure q. 88. art. 1. pag. 969. verſic. contrarium*, & nos eam ſequuti ſumus aduerſus alteram communem Canoniſtatum, & Scoti ſententiam *lib. 2. canonic. quæſtionum c. 22 num. 31.* & Ludouic. Lopez dicens idem docuiſſe Pennam *in 1 parte Inſtructorij c. 42. § ſecundum Sot & c. 43. § quãuis votum.* Manuel. Rodrig. *in ſumma 2. tom. cap. 92. num 7.* 1

Ergo idem dicendum eſt in ſimili promiſsione ſponſalium, vt nuncupatim docet Petrus de Ledeſma *de matrimon. quæſtione 34 articulo 1. dubio 2.* quam ſententiam veriorem eſſe cenſeo, & tenendam, quamuis contrariam in vtroque teneat cum alijs Thomas Sanchez *lib. 1. de matrimonio diſputatione 9. numero 5.* vbi *numero 6* agit an ſint vera

ſponſalia, quando non fuit animus obligandi ſe ad ſolum veniale.

2 Præcedens communis ſententia, de qua in principio huius c. à nobis probata procedit etiam & à fortiori in promiſſione matrimonij iuramento ſtabilita, obligat namque, veraque ſponſalia conſtituit quando adeſt animus iurandi, licet expreſſe non ſe obligandi vt in ſimili promiſsione iurata tenent, & probant Caiet. in 2. 2. q. 89. articulo 7. ad quartum, Sot. lib. 8. de Iuſtitia, & Iure quæſtione 1. articulo ſeptimo, ad quartum, in verſ. at vero profecto D. Couarru. de pact. in 6. prima parte § quinto, numero 2 & nos cum alijs lib. 2. canonic. quæſtionum cap. 22. numero 31. Ludouic. Lopez in prima parte Inſtructor. capit. 42. § ſecundum Sotum, & Manuel. Rodrig. in primo tomo ſuæ ſummæ, in ſecunda editione cap. 192. numero 4 & ſecundo tomo, cap. 92. numero 7. Aragon. de Iuſtitia, & Iure in 2. 2. quæſtione 89. articulo 7. § quarta concluſio, pagina 5081. Enriquez lib. 11 de matrimonio cap. 13. numero ſecundo, comment. litera Z. quamuis in voto teneat contrarium, ſed primum eſt tutius ſecundum Tabien. verbo iurare quæſtione 11. quamuis Thom. Sanch. d. diſputatione 9. num. 9. lib. 1. teneat verius eſſe non obligare ex vi iuramenti, aut promiſſionis, nec eſſe ſponſalia, vt ibi nititur probare cum aliis.

3 In dubio autem, qui certus eſt promiſsiſſe cum iuramento, non tamen certus eſt an animum ſe obligandi habuerit, tenetur fidem ſeruare; vt in coacto cum iuramento promittere in indubio, animū ſe obligandi habuerit, necne? quod teneatur obligationem ſeruare docet Felin. in cap. ſi vero numero 8. verſic. quarto declarat de iur. iurand. & nos vbi ſupra d. numero 20. Nauar. lib. 3. conſil. in prima editione, titulo 34. de voto conſil. 4. in fine.

4 Vbi ait, vouentem caſtitatem, ſimulque religionem, incertum tamen de intentione: an abſoluta, an potius caſu, quo ingrederetur religionem, teneri, dum dubitat de intentione, reputare ſe obligatum ad caſtitatem, licet non admittatur ad religionem, quin eſt certus de voto, dubius tamen de intentione, & Corduua in ſumma, de caſos de conſciencia, quæſtione 147. vbi tenet in dubio, an votum obliget, eſſe neceſſariò petendam diſpenſationem, & Diuus Antonin. in ſecunda parte ſuæ ſummæ titulo 11. cap. 2. in princip. in verſic. nota 6. dicens tutius eſſe implere in dubio animi ſe obligandi, & hanc partem latiſsime probat, & ſequitur Thom. Sanch. d. diſputatione 9. numero 13. per totum lib. 1. ſecus erit in dubitante, an ſponſalia contraxerit, aliamve promiſsionem emiſerit? tunc namque ſi ſufficienti adhibita diligentia, adhuc manet dubius, vtrum matrimonium contrahere promiſerit, aliamve promiſsionem, vel votum emiſerit, minime tenetur, vt late probat Sanchez vbi ſupra numero 51. vbi plures ita tenentes allegat, & verū eſſe intelligit: vbi dubitat, ſecus ſi opinetur, ſe vouiſſe, ita, vt oppoſitum nō opinetur probabiliter, quia tunc tenebitur, quia habet aſſenſum: arbitror voluiſſe dicere, quando magis, & rectius ſe inclinat in partem affirmatiuam, quam negatiuam, nam ſi pro vtraque parte (vt inquit) opinionem probabilem haberet, liceret quamcunque amplecti.

5 Quod ſi quis ficte contrahat matrimonium per verba de præſenti, vel contrahere promittat, abſque animo, & voluntate ſe obligandi, non videtur teneri vere conſentire, & de nouo contrahere, vt in terminis hoc probat, & tenet Ledeſma in ſecundam 4. quæſtione 47. articulo 4. & eſſe probabilem aperte ſentit Victoria in ſumma de matrimonio num. 252. & alij moderni ſecund. alterū Ledeſm. de matrimonio quæſtione 45. articulo 4 dubio primo. § in hac difficultate in fine, & in hoc conueniunt omnes, nempe, vt ratione d. fictæ promiſsionis non tenetur vere conſentire. ſecund. eundem Petrum de Ledeſma in ſua ſumma de ſacramento matrimonij folio 34. columna 1. in verſic. La tercera difficultad: ibi, digo lo primero.

Nihilominus tamen contraria ſententia verior eſt, & magis tenenda, nempe vt huiuſmodi ficte cōtrahens matrimonium teneatur vere conſentire, quia hic adeſt contractus vtrinque obligatorius, do, vt des. alter iam impleuit tradendo poteſtatem ſui corporis, per verum matrimonium, ergo fictor tenetur vere implere Secundo, quia ſi aliud diceremus, ſequeretur alteri grauiſsimum damnum, quia cum in foro Eccleſiæ probare nequeat fictum alterius conſenſum, non permittetur ei aliud inire matrimonium. cogeturque continenter viuere. Tertio ratione fraudis, doli, & deceptionis alterius partis, quæ vere conſenſit fiſus promiſsione externa decipientis interne. Quarto, quia ex priori opinione negatiua multa alia inconuenientia ſequerentur, maximaque confuſio, & turbatio quietis reipub. introduceretur, aſſerentibus pluribus quotidie, ſe animum contrahendi interius non habuiſſe: denique quia illuſio fieret contractus matrimonij: quibus rationibus attentis, menio quod hic ficte promittens, vel ficte contrahens matrimoniū, teneatur vere conſentire, & de nouo contrahere matrimonium: hanc ſententiam videtur tenere Sāctus Thomas in 4 diſtinctione 27. quæſtione prima, articulo ſecundo, dum ait, hunc fictum contrahentem puniri in foro Eccleſiæ, & in foro pœnitentiæ: ergo cum in foro Eccleſiæ ſit certum, cogendum eſſe ſtare illi matrimonio, non conſtito de animo ficto, quo aſſerit fuiſſe contractum, videtur Diuus Thomas ſentire, idem eſſe in foro conſcientiæ: & expreſſe hanc ſententiam in terminis tenet Scot. in quarto, diſtinctione 30. quæſtione 1. in verſic. Reſpondeo, ſtante illo dolo, &c. Maior in 4 diſtinctione 27. quæſtione 1. Adrianus in 4. quæſtion. 2 de matrimonio, ad ſecūdum, Sot. in 4. diſtinctione 27. quæſtione 1. articulo tertio, in verſic. alia præcipua: Petrus de Soto dicēs eſſe indubitatam lecti. 3. de matrimonio § primum igitur, Nauarr. in ſumma cap. 22. numero 76. Methi. in ſua ſumma lib. 1. cap. 16. §. 13. folio 231. columna 2. Enriquez lib. 11. de matrimonio cap. 11. numero 3. Bañez in 2. 2. quæſtione 77. articulo 3. dubio 1. ad ſecundam confirmationem: Petrus de Ledeſma de matrimonio quæſtione 54. articulo 4. dubio primo, aſſerens priorem ſententiam eſſe improbabilem, & in ſumma de ſacramento matrimon. pagina 34 columna 2. in verſiculo, digo lo ſegundo, vbi inquit quod in hoc conueniunt omnes DD. & iterum dicit eam eſſe communem pagina 65. columna prima. & columna ſequenti, & hanc ſententiam dicit eſſe veriſſimam moraliter & regulariter Thomas Sanchez lib. primo de matrimonio diſputatione 51. numero quinto, vbi tamen aſſerit, quod ſi nullū ex talibus damnis, nec aliud notabile ſequeretur, probabiliorem reputaret priorem opinio. ſed quod raro, aut nunquam deſinent prædicta damna, & inconuenientia accidere, aut ſaltem vnum ex eis.

Nunc autem præfata, ſecunda verior, communis & tenenda ſententia aliquibus modis venit ampliāda, & limitanda.

Extenditur primo, vt procedat, & vera ſit, quā- 6
uis fœmina ficte ducta non ſit virgo, quia adhuc damnum grauiſsimum pateretur, cum continenter viuere compellatur, ita Sotus, Bañez, Petrus de Ledeſma vbi ſupra, & Sanchez numero 6. vbi limitat, niſi ipſa virum deciperet fingendo, vel dicendo ſe eſſe virginem, idem tenet d. diſputatione 11. numero 2. & 3. qui d. numero 6. idem dicit eſſe quando ipſa minime decepit, verum communiter virgo reputabatur, & vt talem vir eam ducebat,

alias

alias nullo modo eam ducturus, quia tunc ficte contrahens, non tenetur vere contrahere, quia notabile damnum pateretur contrahendo cum corrupta, & notabilis eſt mutatio inter eam, quam virginem credebat, & inter non vere virginem: item quia hæc eſt legitima cauſa diſſoluendi ſponſalia vera.

Supradicta tamen limitatio huius primæ extenſionis in foro tantum conſcientiæ procedere poteſt, nam in foro Eccleſiæ, alio non probato ſtandum eſt matrimonio: cæterum poſterius dictum Thomæ Sanchez modo relatum, quando ipſa mulier virum non decepit, ſed communiter virgo reputabatur, & vt talem vir eam ducebat (cum re vera talis non eſſet) alias eam nullo modo ducturus, vt tunc ficte contrahens non teneatur vere conſentire, & contrahere, ſcrupulo non caret: ſiquidem in præd ſpecie ipſa virum non decepit, ſed ipſe ſe decepit, & mulier virgo communiter reputabatur, nec tenebatur turpitudinem ſuam detegere, ſeque infamare, & præterea nullum notabile damnum pati virum, conſiderari recte poteſt, ſiquidem peccatum illud præcedens vxoris occultiſſimum fuit, cum communiter virgo tunc temporis exiſtimabatur.

7 Secundo ampliatur præd. doctri. communis, & vera, vt procedat etiamſi ficte contrahens minime copulam habuerit, adhuc enim tenetur vere conſentire, & contrahere: ita tenet Sotus *vbi ſupra* & Petr. de Ledeſ. *d. art. 4. dubio 1. concluſ. 1. in 4. probatione*, & cum eis Sanchez. *d. diſputatione* 11. *numero 7.*

8 Tertio extenditur præfata communis ſententia ſecund. Bartholom. à Ledeſma *de matrimonio dubio 19. fol. 1297.* vt procedat, etiam ſi contrahentes diſparis conditionis ſint, quia adhuc fictor tenetur vere contrahere.

Contrarium tamen verius plerique cenſent, quia eſt maxima in contractu æqualitas, vnde ſatisfaciet alio modo reſarciendo iniuriam: ſic probarunt Summa Roſela *verb. matrimonium* 4. *num. 2.* Angel. *in ſumma verbo matrimonium* 2. *numero* 15. Sylueſter *verbo matrimonium 4. quæſtione* 8. Sotus *in quarto diſtinctione 27. quæſtione 1. artic. 3. verſ. alia præcipua.* Nauar. *in Manual. cap. 22. numero 76.* Enriquez *lib. 11. de matrimonio cap. 11. numero* 3. Petrus de Ledeſma *de matrimonio. quæſtione* 45. *articulo* 4. *dubio 1. concluſione 2.* & Thomas Sanchez *lib. 1. de matrimon. d. diſputatione* 11. *num.* 8.

Sed adhuc pro ſuprad. ampl. tertia facere videtur quod eadem ratio doli, læſionis, ſcandali, & aliorum inconuenientium in hac ſpecie, quæ inter pares concurrere videtur, imparitas namque ſtatus & conditionis contrahentium nihil impedit, quominus matrimonium contrahi poſſit: at ſi dicas hoc procedere, quando vere, & non ficte matrimonium contrahitur: idem tamen videtur dicendum, ratione doli, & deceptionis: nihilominus tamen probo opin. negatiuam contra ampliationem, tum quia in ſpecie promiſſa, ipſa fœmina ſe decepit cōſentiendo vere, longe ſuperiori, eique credendo leuiter abſque ſufficienti fundamento: tum etiam propter authoritatem Doctorum tenentium hanc partem, quæ ſumma eſt, & communiter recepta hæc opinio dici poteſt, vnde merito procedit, ſiue fœmina diſparitatem norit ſiue ignorauerit, tenebatur namque viri conditionem inueſtigare, & ſcire, ſicut communiter omnes contrahentes matrimonium hoc exquirunt, & perſcrutantur, & paria ſunt ſcire, vel ſcire debere, *l. quod te mihi ff. ſi cert. peta.* præterquam, quod tam magna diſparitas non poteſt probabiliter ignorari, vt in ſpecie obſeruat Sanchez *vbi ſupra*, & in ſponſalibus loquens, idem Sanchez *d. lib. 1. diſputatione* 10. *numero* 21. qui *d. lib. primo, diſputatione* 11. *numero* 8 id credit, quoties contrahens manifeſta ficti conſenſus indicia præbuit, quia tunc ipſa fœmina ſe decepit, ſicque potius hæc erit limitatio ad prædictam communem ſententiam.

Quanta autem debeat eſſe hæc diſparitas arbitrio prudentis viri relinquitur, qui eam eſſe diſparitatem iudicet, vt merito fœmina ſe decipi credere debuerit, vt recte cenſuit Angel. *in ſumma verbo ſtuprum numero primo*, Nauarr. *in ſumma capit. 22. numero 76.* vel melius, ſi vir nobilis ſit, fœmina autem agricolæ filia; ſecund. Diuum Antoninum *in ſua ſumma ſecunda parte, titulo quinto cap. ſexto, §. primo*, Nauarr. *cap. 16. numero* 18. Cordub. *lib. primo ſui Quæſtionarij, quæſtione* 13. *dicto ſecundo*, Capu. *libr. ſecundo, deciſ. 78. numero ſexto*, Manuel Rodriguez *in primo tomo ſuæ ſummæ, in ſecunda editione, capit. 208. numero octauo*, quos ſequitur Thomas Sanchez *dicta diſputatione* 10. *numero ſexto, lib. primo, de matrimonio*, vbi idem recte probat, quamuis in genere pares ſint, licet notabiliter diuitiis ſint impares, ſecund. Nau. *in ſumma Latina c. 16. n.* 18. Alphonſum à Veracruce *in tertia parte Specul. coniug. articulo* 19. *concluſ.* 3. & alios, quos ibi quoque citat, vnde non requiritur tam grandis diſparitas, de qua per Petrum de Ledeſma *de matrimonio. quæſtione* 45. *articulo quarto, dubio* 1. *concluſione* 2. dum exemplum fingit de fœmina agricolę, vel fabri filia, & viro filio Comitis contrahentibus matrimonium, aut ſponſalia. 9

Secundo limitatur præfata communis ſententia affirmatiua de ficte contrahente matrimonium, quod teneatur vere conſentire, & de nouo contrahere, vt non procedat, quando peſſimi exitus probabiliter timerentur ex vero conſenſu præſtando, vt recte aſſeruit Enriquez *lib.* 11. *de matrimonio cap.* 11. *numero* 3. Petr. de Ledeſma *d. articulo quarto, dubio primo, concluſione ſecunda*. Sequitur Thomas Sanchez *d. lib. primo, diſputatione* 11. *numero* 9. vbi idem credit, quando grauiſſimum ſcandalum timeretur, vt in ſponſalibus hoc idem probauit *diſputatione præcedenti, nempe* 10. *num.* 9. 10

Obſeruant tamen in materia Enriquez *vbi ſupra d. numero* 3. & Petrus de Ledeſma etiam *vbi ſupra d. dubio primo concluſ. 1. in fine*, & Bartholom. à Ledeſma *dubio* 19. *de matrimonio*, quod quoties ficte contrahens tenetur vere contrahere, non eſt abſoluendus donec vere contrahat, quamuis ſe contracturum proponat, quia attentis circunſtantijs, reique grauitate iſte pœnitens, maxime eſt expoſitus periculo perſiſtendi in deceptione, ſed hoc ſic ſimpliciter, & indiſtincte dictum rigidiſſimum eſt, vnde rectius Thomas Sanch *d. diſputatione* 11 *lib.* 1 *numero* 10. temperandum credit, quando ea contradictionis ſigna præberet pœnitens, vt merito, ac iure optimo perſuadeat ſibi confeſſarius, illum ſtatim contracturum, vt de eo, qui iuſſus eſt reſtituere in alijs confeſſionibus nondum tamen reſtituit, aſſerunt communiter DD. iuxta hanc moderationem intelligendus eſt Petrus de Ledeſma *in ſumma de matrimon. pag. 65. ibi. de lo qual.* dum dicit *que eſte tal no le han de abſoluer ſi no tiene propoſito de caſarſe verdaderamente con la tal muger.* 12

Dubium tamen optimum, & grande eſt in propoſito, an ſecundum matrimonium vere contractū, poſt primum ficte celebratū, quod inualidū eſt ex defectu cōſenſus, validum ſit, necne? Hoſtienſ. nāque *in c. 11, qui fidem, prope finem: de ſponſal.* cenſet hoc ſecundum matrimonium irritum eſſe, & Ioann. Andr. *ibidem num.* 4. Anchar *n.* 5. & videntur cenſere eſſe probabile Anton. de Butrio ibi, *num.* 8. & Præ- 12

poſi *num.3.in fine:*argumento tex *in d. c.it. qui fidem*, ibi,licet præſumptum primum matrimonium videatur,contra præſumprionem tamen huiuſmodi nõ eſt probatio admittenda:ex quo ſequitur, quod neque verum,nec aliquod cenſeatur matrimoniũ, quod de facto eſt poſtmodum ſubſequutum Quãuis præfati vltimo citati Authores poſtea dicãt oppoſitam ſententiam eſſe tutiorem , nempe , quod poſterius matrimonium ſit validum: imo hæc ſecunda opinio eſt verior,cõmunis,& tenenda,quia non reperitur tex. ſtatuens matrimonium poſterius verũ,dirimi per prius fictũ : neque obſtat tex. *in d.cap.it,qui fidem*, quia ſecundum Abbatem ibi,& bene tex.ille non diſponit,ſecundum matrimoniũ eſſe irritum,ſed illatiue loquitur , ſi primum matrimoniũ ,quod de iure præſumitur,verum ſit, ſecundum eſſe nullum:quare ſi prius ſit irritũ, prout eſt ficte contractum, ceſſabit illatio, & ſecundum vere contractum erit legitimum. Præterea in ſpecie *cap.it,qui fidem*,in matrimonio illo præſumpro ab Eccleſia non defecir conſenſus verus , quinimo Eccleſia iuſte illum præſumit ex copula ſubſequutã poſt ſponſalia de futuro præcedentia vere contracta ad euitãdum peccatum.& animum fornicariũ: at in noſtro caſu in primo matrimonio defecit verus conſenſus,cum ficte contractũ fuerit;vnde merito,quod diuerſum conſtituatur in eo:ideo recte hanc partem probauit D.Thom. *in 4.diſtinct 27 q. 1. art.2.quæſtiuncula 4.ad primũ*.Paludan.Sotus, Adrian. & quam plurimi alij Theologi, & Iuriſtæ in vnum congeſti per Thom Sanch.*lib.1.de matrim. diſput.* 11. *num.1.*ex quibus conſtat hanc eſſe proculdubio veriorem & communem ſententiã,& omnino renẽdam:quam intelligo procedere quo ad forum conſcientiæ tantum, quoties fictio conſenſus prioris matrimonij omnino occulta fuit,& non apparens vllo modo,ſecus tamen erit in hac eadem ſpecie in foro Eccleſiæ,quia Eccleſia non iudicat de occultis,& ideo ipſa pro primo matrimonio,quod verũ vndequaque præſumit,& cenſet,pro eo iudicabit: imo puniet contrahentem ſecundum matrimonium,viua prima vxore,pro tali in ſuo foro reputata:cæterũ ſi iuridice conſtiterit de fictione prioris matrimonij,ſecundum pro valido iudicabit.primo annullato,& pro tali declarato: & tunc fictor vtroque iure pœna ſtupri erit puniendus , vt ſequenti capite dicemus.

13 An autem mulier poſt contractum matrimoniũ teneatur credere marito dicenti ficte conſenſiſſe, agit Petr de Ledeſma *in ſum de ſacramento matrimon. pag 61.col.2.verſiculo la vltima*.vbi *columna præcedẽti ad fi.* quærit,quod remediũ habeat ficte primũ cõtrahens matrimoniũ, & ſecundũ vere,qui eſt videndus.

CAPITVLVM X.

De contrahente falſo matrimonium cum fœmina, vt ab ea copulam extorqueat.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium falſo contrahens cum muliere, vt ab ea copulam extorqueat ad quid teneatur? & numeris ſequentibus, & ipſa ſeducta tute contrahet matrimonium cum alio,ſi probabilibus coniecturis perſuadere poſsit,in viro conſenſum coniugalẽ defuiſſe, vt in nu. 2.& num 3.caſus hic in ſimili in praxi contingens refertur, & nu. 4.ampliatur,quod fuit dictum num. 1. & num 5.cum ſequentibus:limitatur aliquibus modis. vſque ad numerum 9 incluſiuè & num. 10. ad quid teneatur vir in ſpecie de qua d.num.1.*

11 *Promittens fœminæ ſe eam ducturum quam putabat virginem eſſe.an teneatur hoc adimplere.ſi ipſa virgo non erat,etiam ſi iuramento firmaſſet ſuam promiſsionem?*

12 *Promittens fictè matrimonium fœminæ eamque deflorans ad quid teneatur ſi promiſsionem ſuam adimplere non poſsit,quia ſacris initiatus eſt , vel alteri matrimonio copulatus?*

13 *Promittens fictè matrimonium puellæ, & volens eam ſic deceptam ducere , parentes autem id renuant , ad quid teneatur?*

14 *Fictus promiſſor in caſu, quo teneatur virginem à ſe corruptam ducere.& aliam iniuſtè duxerit,viduus factus tenetur ad prius matrimonium.*

15 *Fictè promittens ſe deſponſaturũ fœminam, & ſub ea ſpe ipſam deflorans,quando ipſe vir eſt notabiliter degeneris conditionis,vel alia indicia præbuit ficti conſenſus,ex quibus fœmina facile poſſet præſumere dolum.an teneatur ei aliquid reſtituere?ſuppoſito, quod eam ducere præciſe minime teneatur, & numeris ſequentibus.*

17 *Diſparitas nota liberat à ductione præciſa in matrimonium:non tamen a reſtitutione dotis, & ſatisfactione prudentis arbitrio.vt in num 18.*

19 *Ficte promittens matrimonium corruptæ paris conditionis conſcius corruptionis,ad quid teneatur?*

20 *Fictus promiſſor, quando immunis eſt ab obligatione ducendi in vxorem mulierem ex cauſa notabilis inæqualitatis,&c.an ſi interrogetur à iudice ſi promiſerit, poterit id negare?*

21 *Interrogatus à iudice. num mutuo acceperit numos? quotve vera ia non debet,poteſt negare cũ iuramẽto, ſe non recepiſſe negando interrogationem , prout in ipſa continetur.*

22 *Clericus à cuſtodibus interrogatus,num aliqua portet, vt gabellam ſoluere compellatur?poteſt negare interrogationem,prout in ipſa continetur.*

23 *Rogatus ab vrbis cuſtodibus , num veniat ex tali loco? quem falſo putant peſte infectum eſſe,poteſt negare ex eo ſe non venire,intelligendo ex eo peſte infecto.*

24 *Promittens vere matrimonium,non tenetur ſeruare fidem ob aliquam cauſam,vt quia altera fornicata eſt, &c. vt hic.*

QVANDO quis vt à fœmina carnale commercium conſequatur, verbis ficte,non tamen animo matrimonium contraxit. ac ſemper animo, & affectu fornicario eam cognouerit, ita vt effectu matrimonium non ſit, dubitari contingit , ad quid teneatur in foro conſcientiæ hoc eſt,quærere , an ficte promittens matrimonium , & ſub ea ſpe deflorans virginem , teneatur eam vere ducere in vxorem?& præciſe non teneri,ſed ſatis eſſe, ducere,vel dotem conſtituere,videtur tenere D. Antonin.*in tertia parte ſuæ ſummæ tit.1.cap.19. in princip.* & ſupplement.Gabriel *in 4.diſtinct.28 quæſt.1.art 2. concluſ.1.*Bartholom.à Ledeſma *de matrimonio quæſt. 19.folio 1296.*quod cenſent probabile alij Theologi Neoterici, ſecundum Petrum à Ledeſma ſtatim citandum. 1

Sed vera,& communis ſententia eſt,hunc ſeductorem debere cum iſta matrimonium vere contrahere ſub pœna peccati mortalis, ſi nondum aliã vxorem duxerit:ſi vero aliam duxit , tenetur ei reſarcire damnũ quod ſtupro intulit:vnde conſequẽs eſt,vt Iure Canonico,& Ciuili pœna ſtupri ſit puniendus,iuxta *cap.1.& 2.de adulter.* ita tenet D Tho. *in 4.diſtinct.28.art 2 ad quartum* , Siluester *in ſumma verbo matrimonium 4.quæſt. 8.* idem comprobat dicens eſſe cõmuniter receptum Adrian.*in 4. in tractatu de matrimonio,quæſt.2.verſ.dico igitur ad quæſitum.* D. Couarr.*in 4. de ſponſalibus 2. parte cap.2.§. vnic. numero 4.*

5 Vbi etiam quod ipſa ſeducta, tute cum alio contrahet matrimonium, ſi coniecturis probabilibus perſuaden poſsit, in viro conſenſum coniugalē defuiſſe, ſecund. Adrian. *in 4. quæſt 2.* & Syluest. *quæſt 9* haſque coniecturas tribuere, diſpar genus, vel diuitiarum, ſtatusve conditionem parem, & opin. ſupra dictam D. Thom. principalem, communem appellat Dominicus à Soto *in 4 diſtinctione 27. art. 2. q. 1. verſ. aliqua præcipua, pagina mihi* 110. & Angles *in Floribus Theologic. quæſtionum in quæſt. de eſſentia matrim. pag. 368. in concluſione fictus*, &c. Ricard. *in 4. diſtinct. 28. art. 1 quæſt. 3. in fine.* Palud. *quæſt 1. articulo. 2. concluſione 4. & 5. num. 14. & ſequenti.* D. Antonin. *in 2. parte ſuæ ſummæ tit. 5. cap 6. §. 1.* Roſel. *verbo matrimonium 4. num. 2.* Angel *verbo ſuperius num. 1.* Syluest. *verbo luxuria quæſt. 5.* Tabien. *verbo reſtitutio quæſt. 22. num. 23.* Armil. *in num. 22.* Victoria *de matrimonio, numero 365.* Nauat. *in Manual. cap. 18. numero 18.* Ledeſma *in ſecundam partem quarti quæſt. 18. art. 2. ante dubium 1. fol. 241. col. 1.* Veracrux *in 3. parte Specul. coniug. art. 19. concluſ. 5.* Cordou. *in ſua ſumma de caſos de conſcientia, quæſt. 50. & lib. 1. ſui quæſtion. quæſt. 13. dubio 2.* Enriquez *lib. 11. de matrim. cap. 11. num. 2.* Beya *in ſua ſumma, caſu 18.* Ludou Lopez *in 1. parte Inſtructory cap. 76. fol. 189. col. 1. in 2. editione: & in 2. parte in materia de matrim. fol. 1035. columna 2.* Salon *de Iuſt. & Iur. in 2. 2. q. 67. art. 2. controuerſ. 5. in fin.* Emanuel. Rodrig *in 1. parte ſummæ in 2 editione cap. 208. numero 8.* Vega *lib. 2. ſuæ ſummæ caſu 229.* Petrus de Ledeſma *de matrim. quæſt. 45. art 4. dubio 1. ad confirmationem tertij & iterum in ſumma de matrimonio, pag. 67. col. 1. & 2.* Capua *lib. 2. deciſ. 78. num. 3.* & ante eos Ennc. *in cap. ex parte num 6. de ſponſal.* & poſt D. Spin. *in ſuo Specul. teſtament. gloſ. 15. princip. num. 73.* quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez *lib. 1. de matrimonio diſputatione 10. numero 3.*

Et hunc caſum iam habui in praxi, occulte namque fui conſultus ſimul cum alio viro graui Theologo à quadam nobili fœmina nupta iam diu, ingenue fatente, ſe nunquam vere conſenſiſſe in matrimonium, quo erat ligata in foro Eccleſiæ, ſed ficte timore parentum, exquiſiuitque à nobis remedium cōpetens pro ſaluatione animæ ſuæ. Reſpondimuſque, eam teneri verum conſenſum de nouo præſtare, ſeque conformare cum moribus viri, & vitam coniugalē, Domino adiuuante facere: ad quod perficiendum, ne ſcandalum oriretur, conſuluimus, vt ab Ordinario Eccleſiaſtico, nominibus minime expreſſis, licentiam de nouo contrahendi vere abſque monitionibus, ſecreto tamen impetraret, ſicque factum fuit, atque exequutum, & quamuis hic caſus à noſtro, de quo hic egimus, diuerſus ſit, nihilominus tamen eum adduximus, quia notabilis eſt, & poteſt in poſterum iterum, atque iterum contingere, vt ſciatur præd. remedium.

Nunc autem obſeruamus præd. communē ſententiam, de qua in hoc cap. ſupra egimus procedere quāuis non interceſſerit mutua promiſſio, ſed vir ficte promiſerit fœminæ matrimonium, ſi ſe deflorandam ei traderet, cui promiſſioni virgo innitens tradidit corpus, quia effectus eſt contractus, facio, vt facias, & virgo iam impleuit, ergo & vir etiā implere tenetur: ita DD. ſupra citati indiſtincte loquūtur de promiſsione, & in ſpecie tenet Thom. Sanchez *vbi ſupra num. 4.* quamuis ſolus Emanuel Rodrig. *vbi ſupra num 4.* aliquantulum trepidet, appellans hoc magis probabile, & pium.

Primo limitatur procedens communis ſententia, de qua in principio huius cap. non procedere quando vir notabiliter excedit, tunc enim fœmina huius exceſſus conſcia, non poteſt allegare ſe deceptam eſſe: debuit enim ſcire, virum adeo diſparem, ficte ſibi polliceri matrimonium, ita tenent quam plures ex ſupra citatis, præcipue. D. Anto. Syluest. Tabie. Angel. Nauar. & alij, quos refert, & ſequitur Thom. Sanchez *d. diſp. 10. num. 5.* & Petrus de Ledeſma *in ſumma de ſacramento matrim. pag. 66. in prima verſ. el ſegundo, & pag. 67. per totam.*

Idemque eſt, etiam ſi fœmina ignoraſſet conditionem viri, vt diximus cap præcedent. num. 8. & probat optima ratione Thomas Sanchez *vbi ſupra num 19. & 21* qui idem tenet, quando deflorata erat conſcia inæqualitatis. & exceſſus viri, ſed tamen taliter ei promiſerit matrimonium, vt vir prudēs merito crederet vere promittere, adhuc namque in vtroque caſu affirmat, & probat eſſe probabiliorem ſententiam, cum alijs Doctoribus, non teneri hunc eam ducere, ſed ad reſtitutionem inſtar vi, vel fraude deflorantis, & hoc contra alteram ſententiā etiam probabilem aliorum Doctorum tenētium, teneri eam ducere: qualis autem debeat eſſe præd diſparitas diximus ſupra num. 2. 6

Secundo limitatur præd. communis ſententia: vt non procedat, quando fœmina ex verbis, aut alijs claris coniecturis facile noſſe poterat fallacem animum promittentis, tunc enim ſibi debet imputare, & voluntarie videtur fraudi conſentire: ita D. Tho. & D. Antoni. & alij plures allegati per Sanchez *vbi ſup. nu. 7.* vbi *n. 8.* idem probat, quamuis iuramentū fictum ſine animo ſe obligandi interceſſerit. 7

Tertio limitatur, niſi ex eo matrimonio ſcandalū magnum timeatur probabiliter, tunc enim excuſatur ficte promittens, vt diximus capite præcedenti, quare dicendum eſt, pecunijs damnum illatum in hac ſpecie reſarcire, vt cum alijs probat Sanchez *d. lib. 1. diſp. 10. num. 9.* 8

Quarto limitatur, niſi ex eo matrimonio probabiliter malus exitus timeatur, vt ſi promittens norit puellam eſſe notabiliter leuē, vnde probabiliter peſſimus exitus timeatur, ſecundum Enriquez *lib. 11. de matrimon. c. 11. numero 2.* Manuel Rodriguez *1. tom ſuæ ſummæ, in 2. editione, c. 208. n. 8.* & Tho. Sāch. *d. diſputatione 10. num. 10.* & Petrus de Ledeſma *pagina 66. vbi ſupra columna 1. in fine*, vbi dicit communem.

Quinto limitatur, ſi fœmina decipiat virum dicendo, vel fingendo ſe eſſe virginem, quia in iniurijs datur compenſatio: imo licet ipſa non deciperet, ſi promittens ficte matrimonium exiſtimabat eam virginem, alias non cōtracturus cū ea, & poſtea compererit aliter ſe rem habere, non tenetur eam ducere, vt diximus c. præcedēti, & tenet Petr. Ledeſma *in ſumma de ſacram. matrimonij pag 65. a. ſi. & p. 67. col. 2. ibi, Verdad es:* & probat cum alijs Tho. Sanchez *d. diſputatione 10. num 11.* 9

Vbi etiam an teneatur hoc caſu vir reſtituere fœminæ aliquid ratione copulæ, & ita diſtinguit in hoc, vt ſi fœmina nō decepit teneatur ſecund. Cordubam *in ſumma quæſtione 13. dicto 3.* Manuel Rodrig. *vbi ſup n. 8* ſi vero fœmina decepit virum fingendo ſe virginem, ad nihilum teneri credit, *& nu. 12.* probat hoc procedere, etiam ſi poſtquam vir defectū virginitatis nouit, eam carnaliter cognoſcat, *& nu. 13.* probat ſimiliter non teneri promiſſorem fœminam ducere, ſi ipſa deflorata poſtea cum alio fornicetur, neque teneri ei damnum reſtituere aduerſus Nauar. ſi autem ficte promittens virgini tātum haberet cum ea tactus, non teneretur eam ducere, ſed alio modo reſtituere, vt bene Nauar *lib. 4. cōſ. 20. de ſponſ. lib. in 2. editione*, Secundum Sanchez, *d. diſputatione 10. numero 14.* quia non tanta eſt iniuria. 10

Sed ſi quis nō ficte ſub cōditione hac, ſi ſui corporis copiam faceret, fœminam ducere promiſit, quā reputa- 11

reputabat virginem eſſe, quæ talis non eſſet in cõſcientia, non tenetur eam ducere, etiam ſi eam ducturum eſſe iuraſſet, quia poteſt abſolutionem à iuramento petere, ſecus in foro exteriori, quia ſi eam conditionem non expreſſit, eſſet compellendus ad eam ducendam: præſertim, ſi iuramentum adiecit ad ſponſaliorum cõfirmationem, niſi grauis exitus, puta vxoricidiũ ex tali compulſione timeretur, vt probat in his terminis vtrumque Ludouic. Lopez *in 2. parte ſui Inſtruct. conſcient. cap. 36. de verbis exprement. ſponſal. vel matrim. col. mihi* 1036. *verſic. ſed quod.*

12 Quando vero ficte promittens, iam non poteſt fœminam à ſe defloratam cognoſcere, quia ſacris initiatus eſt, vel alteri matrimonio copulatus, tenetur illi fœminæ de nuptijs prouidere, ſecũdum D. Tho. Sylueſt. Tabien. & Petr. de Ledeſm. ſupra citatos, Sotum *in 4. diſtinctione* 27. *quæſt. 1. art. 3. verſ. alia præcipua*: non tamen tenetur integre dotare, ſed eo modo quo tenetur vi, vel fraude deflorans virginem, ſecundum Sanchez *d. diſputatione* 10 *num* 15. *lib.* 1. vel arbitrio viri diſcreti, ſecundũ Pet. de Ledeſm. *d. pag. 66. verſ. el tercero, in ſum de ſacram. matrim.*

13 Si autem fictus promiſſor velit puellam ſic deceptam ducere, & parentes eius nolint ei ipſam dare, tenetur ei reſtituere, dotem conſtituendo, ſi ſequamur Syluestr *verb. luxuria q. quæſtione 5. in fi.* Nauarr. *in ſum. cap* 16 *num.* 18. & Henrique *z lib. 11. de matrimonio ca. 11. num. 2. vbi iuncto commento litera L* dicit eſſe probabile, ad nihil teneri, quando ipſa recuſat matrimoniũ, ſed verius mihi videtur cũ Thom. Sãchez *vbi ſupra num.* 5. vtroque caſu ad nihil teneri, quia ſatisfacit ſi ad ipſam ducendam paratus ſit, quia hoc in corporis pretium ſpopondit, ergo cum per ipſum non ſtet quominus matrimonium non ſequatur, liber eſt alia obligatione.

14 Quod ſi fictus promiſſor in caſu quo teneatur defloratam à ſe virginem ducere, iniuſte aliud matrimonium contrahat, & viduus efficiatur nondũ reſtitutione facta tenebitur ad prius matrimoniũ, vt merito probauit Sanchez *d. diſputatione* 10. *num.* 16. *iuncto eo quod tenet eodem lib. 2. diſp.* 48. *nu.* 5.

15 Verum in propoſito, illa quæſtio difficilis eſt, atque valde ambigua reputatur inter DD. an ficte promittens ſe deſponſaturum fœminam, & ſub ea ſpe eam deflorans, quando ipſe vir eſt notabiliter dignioris conditionis, vel alia indicia præbuit ficti conſenſus, ita, vt fœmina facile poſſet præſumere dolũ, teneatur ei aliquid reſtituere, ſuppoſito quod eam ducere præciſe minime tenetur, vt ſupra in princip. huius cap. cum communi, & vera ſententia reſoluimus? videtur namque ad nihilum teneri, quia in hac ſpecie fœmina vidit, vel prudenter videre debuit ſe decipi, propter notabilem diſparitatem, vel alia fraudis aperta ſigna, & nulla neceſſitate coacta in ſtuprum conſenſit: ergo libere videtur conſenſiſſe, & ſe ipſa decepit, & intentio decipiendi, *ſolamente*, non obligat ad reſtitutionem, atque ita videtur ſentire D Thom. *in 4. diſtinct.* 28. *q. vnic. art. 2. ad 4.* quẽ ſequitur D. Anton. *in tertia parte ſuæ ſummæ tit. 1. cap. 19. in princip.* & Roſela *verb. matrimonium 4. num. 2.* Syluest. *verb. matrimonium 4. quæſt. 8.* Tabien. *verb. reſtitutio quæſt. 22. §. 23. & verb. matrimonium 2. quæſt. 7. §. 8.* vbi quod ſi quis doloſe contraxit, & extorſit copulam à virgine, & cum alia contraxit, tenetur ei ſatisfacere, & prouidere de nuptijs, niſi fuerit multo melioris cõditionis, vel aliud euidens ſignũ fraudis adfuerit, quia tunc non tenetur etiam prouidere de nuptijs, ſecundũ quoſdam: quia præſumitur velle decipi, & hoc expreſſe tenent Angel. *verb. ſtuprum nu. 1.* Armilla *verb. reſtitutio nu. 22.* Victor. *in ſumma de matrimonio num.* 265. Ludouic. Lopez *lib. 1. de contract. cap. 50. in ſolutione ad 5. fol.* 187. Vega *lib. 2 ſuæ ſummæ caſu* 234. & eam dicit probabilem Enriquez *lib. 11. de matrimon. c. 11. num. 2.* & hoc credit probabilius Thomas Sãchez *lib. 1. de matrimonio diſputatione 10. n. 19.* ad quem locum ſe remittit idem Author *d. lib. 1. diſputatione 11. num. 8. ad fin:m.*

Ego vero contrariam omnino ſententiam, & ſic affirmatiuam in hac eadem ſpecie veriorẽ, & magis communem, atque receptiorem eſſe cenſeo, ac præterea ſecuriorem, dolo nãque deflorat hic homo fœminã, & ſubinde iniuſtitiã admiſit, ergo tenetur ei ad reſtitutionem, neque obſtat quod hæc fœmina vidit, aut prudẽter videre debuit ſe decipi, & ſic libere conſenſiſſe, ſeque ipſa decepit, ſeu decepiſſe: reſpondemus nãque, quod virgo in dubio præſumitur ſeducta, atque decepta: argumento *l. vnic. C. de raptu virgin. circa fin* vbi quod pœna illius l. habet locũ ſiue volentibus ſiue nolentibus virginibus illud facinus perpetretur: quia hoc ipſum velle mulieris ab inſidijs iniquiſsimi hominis, qui meditatur rapinã, inducitur, niſi enim eã ſolicitaſſet, niſi odioſis artibus circũueniſſet, nõ faceret, illam velle in tãtum dedecus ſe prodere: idem ergo dicẽdum eſt in noſtro caſu, eo amplius quod vir eidẽ promiſerit, ſe illam ducturum, quamuis enim huiuſmodi fœmina viderit, aut prudenter videre debuit magnam diſparitatem viri contra ſe, aut alia ſigna fraudis, adhuc tamen credere potuit, quamuis ſub dubio promiſſionem præd fore adimplendam, vel ad minus in eius defectum ſibi alias eſſe ſatisfaciẽdum & de nuptijs prouidendum, & ſic præſumi contra eam non debet omnimoda remiſsio, nec voluntas libera conſentiendi in deceptione viri, in tam graue præiudicium ipſius fœminæ: ſæpeque contingere videmus impares præ libidine & exceſsiuo amore matrimonio coniungi: nõ ergo dici poteſt fœmina hæc abſolute, & libere conſenſiſſe, ſed ſub ſpe matrimonij promiſſi, aut ſaltem in eius defectum propter dotem competentem, ſibi propter dãnum illatum, & in ſatisfactionem ipſius præſtandam: & in foro conſcientiæ potius eſt iudicandum, ſecundum veritatem quam præſumptionem: veritas autem in propoſito eſt, quod vir voluit decipere, & decepit hanc fœminam, eius virginitatem falſis artibus, & vanis promiſsionibus violando: ex parte autem mulieris inducitur præſumptio quædã fallaxque ſæpe, quod ſe voluit decipere, ac proinde conſentire fraudi viri: ergo potius ſtandum eſt illi veritati, quam huic præſumptioni contrariæ.

Denique pro hac eadem parte affirmatiua, quam 16
defendimus, faciunt à nobis reſoluta *lib. 1. canonic. quæſtionum cap. 37. nu. 23* vbi in illa quæſtione, an ſi quis nõ ſeduxerit virginem, ſed illa ſponte acquieuerit, tunc ſtuprator teneatur eam ducere, vel dotare, iuxta diſpoſitionem *ca. 1. & 2. de adulter.* diſtinximus tres caſus. Primus eſt, qui pro hac noſtra, & communi ſententia plurimum facit, quando quis virginẽ dolo, vel fraude vanis promiſsionibus, vel vehementibus perſuaſionibus, ac importunis precibus eam viciauerit, tunc enim etiamſi ipſa conſentiat, tenetur deflorans in vtroque foro eam ducere, vel dotare: ſecundus caſus eſt, quando aperte cõſtat, & probatur, quod ipſa mulier ſe ingeſsit, & conſenſit, abſque aliqua violentia dolo, vel perſuaſione ex parte viri, vt quia ipſa attraxit eum ad cõcubitum, & tunc ei ad nihilum tenetur: tertius caſus eſt huic prope ſimilis: nempe, quando fœmina abſque ſeductione, dolo, fraude, atq; ſine omnia perſuaſione vel prece, ſed verbis blandis leuiter rogata libere ſtupro cõſenſit: & tunc merito quod ei aliqua reſtitutio facienda non ſit, quia adæquatur ſecundo caſui, & non eſt omnino diſsimilis, imo potius

tius pæne ſimilis: accedat etiam *l. tit. 19. partita 7.* ibi, *è no ſe puede eſcuſar, el que yoguiere con alguna muger deſtas, que no fizo muy gran yerro, maguer, que diga, que lo fizo con ſu plazer de ella, no le faziendo fuerça, ca ſegun dizen los Sabios antiguos, como en manera de fuerça es, ſonſacar è falagar las mugeres con prometimiento vanos, faziendo fazer maldad de ſus cuerpos, y aquellos que traen eſta manera, mas yerran, que ſi lo fizieſſen por fuerça.*

17 Prætcrea licet diſparitas nota liberet, & excuſet à ductione præciſa, in quo merito, quod præiudicetur fœminæ ſe in hoc decipienti, cum ſciat, vel ſcire deberet, illũ non adimpleturum ſuam promiſſionem ducendi illam non tamen ideo ſequitur nec iuſtum eſt, vt ipſe deceptor liberetur à reſtitutione dotis, & ſatisfactione iniuriæ, & damni dati, & illati à ſe conſulto fœminæ cum remaneat deflorata, & inhonorata, & ob id dote egeat facto culpoſo ſtuprantis, & promiſſio ducendi eam ficta, ſaltem habet vim precum importunarum.

Denique licet animus decipiendi ſolamente retentus non obliget ad reſtitutionem, ſequuto tamẽ damno, & leſione re ipſa, ſiue dolo, ſiue aliàs, quis dubitat reſtitutionem damni omnino debere fieri, præmaxime quãdo promiſsio nõ adimpletur? quibus in hanc partem affirmatiuam omnino, & proculdubio adducor, eamque firmiter probo cum cõmuni, & vera ſententia, hoc idem tenente, & affirmante, vt patet ex Authoribus ſtatim citandis, qui illam tenent, & probant, nempe Dominic. à Soto *in 4. ſentent. diſtinct. 27. quæſtione 1. art. 3. verſ. alia præcipue*, Nauar. *in Manual. Latino cap. 22. num. 76.* Ledeſma *in ſecundam partem quarti, quæſt. 18. articulo 2. ante dubium 2. concluſione 3. folio 241. columna 1.* Veracrux *in 3. parte Specul. coniug. articulo 19. concluſ. 3.* Corduba *lib. 1. ſu quæſtion. quæſtione 13. verſ. ſecundum dictum: & in verſ. tertia pars* Magiſter Beya *in ſuis caſibus conſcientiæ caſu 18 in princip.* Barthom. à Ledeſma *de matrimonio dubio 19. folio 1294.* Ludouic. Lopez *in 2. parte ſui inſtructor. in 2. editione in Materia matrimonij ca. 36. folio 1036. & in 1. parte ca. 76. fol. 189. columna 1. in fine, & colum. ſequenti*, Petrus de Ledeſma *de matrimonio, quæſt. 45. articulo 4. dubio 1. concluſione 2.* & idem voluit *in ſumma de ſacramento matrimonij pagina 767 columna 1.* dum dicit, *que entonces baſta que la dote, y no eſta obligado a caſarſe con ella*, Capua *lib. 2. deciſ. 78. num. 6. in fine* eam dicit probabilem, Enriquez *in loco ſupra citato iuncto commento litera C* & eam ſupponit Nauar. *lib. 2. de reſtitutione c. 3. parte 4. dubio 2. in ſecunda editione num. 427.* & Ludouic. Carb. *de reſtitutione, q. 26. in 10. concluſione*, ibi, verum ſi eſſent.

18 Qua opinione retenta, etſi Nauarrus *c. 16. nu. 18.* Cordub Veracrux, & Beya *vbi ſup.* ſentiant hunc teneri integre reſtituere, ſicut decipiens, vel vi corrũpens, eo quod talis ficta promiſſio habeat vim precum importunarum, quæ violentiæ æquipollent: melius tamen Sot Capua, Ludouic. Lopez, & Petrus de Ledeſma ſupra citati cenſent, non ita integre teneri reſtituere, ſed prudentis arbitrio conſideratis ex vna parte damno, ex altera vero, quod ipſa fœmina cenſetur ſua ſponte deceptam fuiſſe: & hanc ſententiam dicit eſſe ſatis probabilẽ Tho. Sanchez *de matrimonio lib. 1. diſputatione 10. nu. 18. ad fin* & ego eam libenter probo, & veriorem cenſeo.

19 Sed quid erit, ſi aliquis ficte promittat corruptæ paris conditionis matrimonium conſcius corruptionis, & ſub hac ſpe fœmina tradidit ei corpus? & hanc non teneri eam ducere ſed alio modo iniuriã compenſare, quia eam ducere non eſt æquale copulæ habitæ cum corrupta, ſed lõge maius docent Veracrux *in 3. parte Speculi coniug. artic. 19. concluſione 6.* Enriquez *libr. 11. de matrim. cap. 11. num. 2. in comment. litera R.* Ludouic. Lopez *1. parte Inſtructorij ca. 77. §. hinc emergit:* & eſſe probabile hoc credit Sanchez *d. diſp. 10 n. 23. lib. 1. de matrim.*

Ego vero contrarium verius, & tenendum eſſe exiſtimo, quia cum vterque ſit æqualis conditionis, & vir conſcius corruptionis fœminæ promiſerit ſe cum ea matrimonium cõtracturum, & ſub hac ſpe ipſa corpus ei tradiderit, non video cur hic nõ debeat, & teneatur vere cum ea contrahere ex facto ſubſequuto, & deceptione, licet ex priori conſenſu ficto non remanſerit obligatus in cõſcientia, ſiquidem fœmina ex ſua parte adimpleuit contractum, facio, vt facias, & ipſa ſe non deceperit, quia erat paris conditionis, & imputet ſibi vir, qui conſcius corruptionis hanc mulierem decepit: quare merito quod eam ducere teneatur, & in terminis ita tenẽt Paludan. *in quarto, diſtinctione 28. quæſt. 1 art. 2. concluſione 4. num. 14.* Cordub. alios citans *in ſua ſumma q. 49.* Ludo. Lopez *in 1. parte Inſtruct. in 2. editione c. 76. fol. 189. col. 2. in verſ. ſed quid iam:* vbi D. Tho. & alios pro hac opin. allegat. *& in 2. parte in materia de matr. c. 36. folio 1035. columna 2.* Manuel. Rodrig. *in 1. tom. ſuæ ſummæ in 2. editione c. 208. nu. 8.* licet minus bene alleget Sotum, & Naua. pro hac opinione, & limitat, quando eſt mutua promiſſio: & hanc ſententiã fatetur eſſe probabilem Sanch. *vbi ſupra lib. 1. de matrim. diſp. 10. num. 22.*

Quæ ſententia proculdubio procedet quando eſſet vidua bonæ famæ, infamiamque ex copula cõtraheret, ob quam inapta redderetur matrimonio, quia tunc non videtur aliter poſſe reſarciri damnũ ſecundum Nauar. *li. 4. conſi. tit de ſponſal. in 1. editione conſil. 48. & in poſteriori conſ. 7.* Ludouic Lopez *1. parte Inſtruct. ca. 77. §. hinc etiam liquet.* Petr. de Ledeſin. *de matrimonio, q. 45. art. 4. dubio 1. in ſolution. ad confirmationem tertij, & in ſum. de ſacramento matrim pag. 67. col. 2.* ibi, *el caſo es*, Thom Sanchez *d. diſputatione 10. nu. 24.* vbi improbat Alphonſ. à Veracru. *in 3. parte Specul coniugat. artic. 19. concluſ. 6.* dicentem fictum promiſſorem non teneri ducere corruptam cuiuſque ſit conditionis.

Quod ſi in ſpecie præmiſſa deceptor iam tranſierit ad ſecundas nuptias, tenetur prouidere priori deceptæ de nuptijs, vt cum D. Thom. *in 4.* tradit Ludouic. Lopez *d. c. 76. pag. 189. verſ. ſed quod iã*, vbi dupliciter limitat principalem ſuprad. noſtram ſententiam affirmatiuam, ſecundum omnes: Primo ſi ſponſus ſit multo melioris conditionis: Secundo ſi ex verbis viri mulier decepta facile potuit deceptoris deprehendere fallaciam, & quod hæ exceptiones locum etiam habent, antequam deceptor ſecundas nuptias celebrauerit, ſcilicet, quod in his duobus caſibus exceptis, illam ducere nõ teneatur, ſed poſt celebratas nuptias, compenſare illi teneatur arbitrio boni viri, penſato ex vna parte damno & ex alia parte, quod ipſa cenſetur ſua ſponte voluiſſe ſe decipi.

Sed ſi cõtrahentes ſponſalia æquales ſint, & alter vere promittat, alter ficte (quando nullũ aliud præter violatam fidẽ, ſequitur damnũ) fictus promiſſor contrahere non tenetur, niſi ſequeretur ſcandalum, vt cũ alijs probat Tho. Sanchez *d. diſp. 10. n. 26.* contra Petrum de Ledeſin. *de matrim. q. 43. art. 1. dubio 4.* cuius opinio probabilis eſt, ſecũdum eundẽ Tho. Sanchez, *vbi ſup. nu. præcedenti*, quos omnes in foro cõſcientiæ loqui intelligo, nã in foro Eccleſiæ ſtandum eſt promiſſioni externæ, ſi de alio non cõſtat, quia Eccleſia non iudicat de occultis.

Illud tamẽ in propoſito huius capitis magno pre- 20
tio habendũ erit pro ſecuritate conſcientiæ, quod quãdo fictus promiſſor immunis eſt ab obligatione ducendi mulierẽ in vxorẽ ex cauſis ſupra adductis, nempe notabilis inæqualitatis, &c. Etſi interroge-

tur à

tur à iudice, an promiſerit, poterit id negare, ne, ſi fateatur promiſsionem, cum intẽtione, qua id promiſit. probare nequeat cogatur inuoluntarie ad matrimonium, quia cum iudex interrogat, vt ad matrimonium debitum cogat, ſenſus interrogationis eſt, vel ſaltem interpretatiue, & rationabiliter eſſe debet, promiſiſti matrimunium, ita vt tenearis? ergo vere reſpondit eo ſenſu, non promiſi, ſcilicet, ita vt tenear, ita in terminis tenet Nauar. *in cap. humanæ aures 22. quæſt. 5. 1. quæſt. num. fi.* & Manuel Rodriguez *in 1. tom. ſuæ ſum. in 2. editione ca. 245. num 12.* & probat Thom. Sanchez *d. diſputatione* 10 *num.* 27.

21 Sic etiam interrogatus à iudice, num mutuo receperit numos? quos re vera iam non debet, poteſt iurare ſe non recepiſſe, ſcilicet, negando interrogationem, vt in ipſa continetur, quia non recepit, ita vt teneatur eos ſoluere, vt late probat D. Couar. *lib. 1. var. reſol. c. 2. num. 3. &* 4. & diximus late alibi.

22 Similiter clericus à cuſtodibus rogatus, num aliqua portet, vt gabellam ſoluere compellatur? poteſt id iuramento negare, intelligendo ſe nihil portare, ex quo gabellam debeat, Syluester *verbo mendacium quæſtione vltima*, & Sanchez *vbi ſupra*, qui vtrumque exemplum refert, & ſequitur, illud vero de clerico intelligendum eſt, de clerico non negatiatore, nam ſi negotiator ſit gabellam debet, vt *l. 7. tit. 18. lib. 9. nouæ collect. Regiæ.*

23 Conſequenter rogatus ab vrbis cuſtodibus, num veniat ex tali loco? quem falſo putant peſte infectũ eſſe, ſi norit peſte minime affici, poteſt iurare ex eo ſe non venire, intelligendo ex eo peſte infecto, vt cuſtodes rogare debent, Sylueſter *verbo iuramentũ 3. quæſtione 2.* Nauar. *in manua ca. 12. num. 19.* Philiar. *de officio ſacerdot. tom. 1. parte 2. lib. 3. ca. 14. in fi.* & Thom. Sanchez, *vbi ſupra.*

24 Ex quibus idem dicendum eſt, quoties aliquis vere promiſit matrimonium, non tamen tenetur ſeruare fidem ob aliquam cauſam, vt quia altera fornicata eſt, &c. Poteſt enim iuramento negare promiſsionem, ita vt teneatur, ſic Thom. Sanchez, *vbi ſup. d. diſputatione* 10 *num.* 28. vbi hoc non tantũ verum intelligit quoties certa eſt cauſa non implendi promiſſum, ſed etiam quando iudicio ſapientium eſt probabile, non teneri eam ſeruare, poteſt enim iurare ſe non promiſiſſe, ita vt teneatur, quia tuta conſcientia innirens opinioni probabili poteſt ſe non obligatum exiſtimare, & hanc partem tueri.

CAPITVLVM XI.

De matrimonio clandeſtino contracto abſque parocho, & teſtibus, an obliget vt ſponſalia?

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium clandeſtine contractum abſque parocho & teſtibus, an obliget, vt ſponſalia & numeris ſequẽtibus: eligitur pars negatiua, & ampliatur num. 2. vt procedat, etiam ſi matrimonium clandeſtine contrahentes animum habuerint ſe obligandi eo modo, quo melius poſſint: & num. 3. limitatur, quando vltra proceſſum eſt, nempe ad virginis deflorationem, quia tũc ratione damni illati, & iniuſtitiæ tenebitur vir eam ducere.*

1 HANC quæſtionem latiſsime examinauimus pro & contra in noſtro *tract. de iuramento confirmatorio ca. 51. numero. 28. cum ſequentibus, vſque ad numerum 37.* vbi partem negatiuam elegimus, etiam accedente iuramento. Contrariam tamen, & ſic affirmatiuam tenuit Alphonſus à Veracruce *in appendice ad Specul. coniugior. dubio 9. concluſione 2.* & Anton. de Cordub. *in ſum. quæſtione 52. in fi.* vbi falſo nos citat pro hac opinione, cum contrariam probauerimus.

Sed hanc affirmatiuam tenet etiam Henriquez aſſerens, ſic declaraſſe Cardinales *lib. 11. de matrimonio, cap. 5. numero 4.* & Bartholom. à Ledeſm. *de matrimonio, dubio 18. folio 284.* Ortiz *in ſua ſum cap 16. de matrimon. in fi.* & Vega *lib. 6 ſuæ ſummæ caſu* 102. *& lib. 4 caſu* 264. & eam dicit nouiſſime ſatis probabilem Thom. Sanchez *lib. 1. de matrimonio diſputatione 20 numero 2. in fi.* & alij relati à Zeuall. *in ſuis practic. quæſt. commun. contra com. quæſt. 604. n. 79.*

Sed nihilominus noſtra opinio negatiua præfata præualuit apud Iuriſtas, & Theologos, & magis recepta eſt, quam tenent, & ſequuntur Nauar. *lib. 4. conſil. in 2. editione, tit. de clandeſtin. deſponſatione, conſ. 3. numero 3. & in tit. de ſponſal. conſil. 1. numero 3.* Azeued. *in l. 1. numero 2. 3. 33. & 36. tit. 1. lib. 5. nouæ collect. Reg.* Alborrioz *in ſua arte contract. lib. 4 tit. 8.* Spino in Specul. *teſtament. gloſ 15. numero 78.* & ex Theologis noſter Conçanonicus Magiſter Palac. *in 4. diſtinctione 28. quæſtione vltima, prope fin. verſic. ex quire:* Petr. de Ledeſm. *de matrimonio quæſtione 45. articulo 5. puncto 2. poſt quartum dubium folio 182. concluſione 1. & in ſum. de ſacramento matrimon. cap. 6. del conſentimiento, pag. 71. col. 2. in verſiculo, La ſegunda dificultad.* Manuel Rodriguez *in 1. tom. ſuæ ſummæ in 2. editione cap. 220. numero* 1. Vega *lib. 6. ſuæ ſum. caſu 104. &* 122. & videtur ſupponere Ludouic. Lopez *in ſecunda parte ſui inſtruct. de matrim. cap. 37. folio 1041. columna* 1. & hanc nouiſſime probat, & amplectitur Thom. Sanchez *vbi ſupr numero 3. & 4.* & cum hac remanet Zeuall. *vbi ſupra*, itaque communis re vera dici poteſt hæc noſtra ſententia, Deo gratias, & veriſsima atque omnino tenenda.

Et procedit etiam ſi clandeſtine matrimon. con- 2
trahentes animum habuerint ſe obligandi eo modo quo melius poſſunt, vt recte credit Thom. Sanchez *vbi ſupra, numero 6* aduerſus Petr. de Ledeſm. Manuel & Vegam ab eo relatos, & eundem Petrum de Ledeſm. *in d. ſua ſum. pag. 72 col. prima in verſic. digo lo tercero*, ſed errant, quia etiam præd. verbis noluerunt ſe obligare de futuro, ſed de præſenti, hoc autem non valuit, ergo nec de futuro: quia hoc modo non ſe obligarunt, nec de eorum intentione ſic ſe obligandi conſtat, & illa verba meliori modo intelliguntur, vt ſonant, ſcilicet de præſenti quomodo abſque parocho. & teſtibus minime obligant.

Limitatur tamen noſtra, & communis ſententia 3
vt non procedat quando vltra proceſſum eſt, nempe ad virginis deflorationẽ, quia tunc ratione dãni illati, & iniuſtitiæ tenebitur vir eã ducere: ita Petr. de Ledeſm. *vbi ſupra in primo loco conc. 2. & in ſum. pag. 71. col. 2. ad fi.* ibi *Digo lo ſegundo, & in pria. col. ſequenti*, & Vega *d. caſu* 122. & Manuel *vbi ſup.* loquitur etiam quando animo decipiendi ſic contraxit, contrariũ tamen etiam in præd caſu probat, & tenet Thom. Sanchez *vbi ſupra*, non ſolum reſpectu ducendi, vt eam ducere non teneatur, ſed neque ad aliam reſtitutionem, ſicut quando ficte fuit contractũ, quia ipſa ſciuit, vel ſcire debuit ſtatim eſſe nullũ, & pœna grauiſſima dignum: ipſe vero verius, & tenendum eſſe cenſeo in hac ſpecie, quod ipſe eã ducere præciſe minime teneatur, cum contractus matrimonij præcedens ſit nullus, & irritus, ergo eius virtute ad id non tenetur, ſed ratione ſtupri tenebitur ei ad reſtitutionem damni illati arbitrio boni, & prudentis viri, *argumento c. 1. & 2. de adult.* & eorum quæ reſoluimus contra eundem Thom. Sanchez ſupra c. præcedent. licet in alio caſu, ſed tamen eius rationes idem probant in hoc.

CA-

CAPITVLVM XII.

De ſubarratione anuli, quid in hac materia operetur?

SVMMARIVM.

1 *Subarratio anuli quid operetur in materia matrimoniali? & in numeris ſequentibus, & numero 2. quod conſuetudo loci in hoc attendenda eſt, vbi, & num. 3. quid erit dicendum ſemota conſuetudine ante, & poſt Concilium Tridentinum: & num. 4. in quo digito immitti debet ad hoc anulus.*

5 *Sponſus qui habito tractatu inter amicos de matrimonio contrahendo, cum aliqua fœmina, miſit ei arras, vel iocalia, eaque ipſa recepit, videtur eam deſponſare, quia hoc eſt ſignum ſufficiens mutuæ promiſſionis, & quid ſi parentes eidem fœminæ anulum miſerint? num. 6.*

7 *Sponſalia erunt ſi cum tractaretur de matrimonio contrahendo viro promittenti matrimonium fœmina requiſita manum dedit ad fidem recipiendam.*

8 *Matrimonia præſumpta hodie ceſſant attento Concil. Trident. niſi eius forma ſeruetur?*

1 SVbarratio anuli ex ſe eſt ſignum æquiuocum, vnde ſi nihil præceſſit, ex quo matrimonium, vel ſponſalia præſumi valeant, neutrius erit effectus, Menoch. alios referens *de præſumptio. lib. 3. præſumptione 2. numer. 1. cum ſequentibus* Maſcard. *de probat. concluſione 1024. & ſequent.* poſt Abb. *in ca. fina. num. 7. de deſponſatione impub.* Greg. Lopez *in l. 2. verb. diziendo, tit. 1. partita 4.* Soto *in 4. diſtinctione 27. quæſt. 2. art. 1. concluſione 2.* Thomas Sanch. cum alijs *lib. 1. de matrimon. diſputatione 22. numero 1.*

2 Verum ſi conſuetudo loci ſit, vt anuli traditio ſignificet ſponſalia (vel olim ante Concilium Trident. matrimonium) hoc ipſum præſumitur iuxta loci conſuetudinem, gloſ. *in ca. fœminæ 30. quæſtione 5.* Abb. & communis *in cap. final. de deſponſatione impub.* Pariſ. *conſil. 55. nu. 43. & conſil. 60. columna vltim. lib. 4.* ſequitur, & communem profitetur D. Couar. *in 4. de ſponſal. 2. parte ca. 4. in princ. ſub numer. 3.* ibi, vel quando eſt conſuetudo, &c. Menoch. *vbi ſupra num. 6.* Cepola *conſil. 1. ciuil. n. 14.* Lapus *alleg. 56. n. 5 14. & 16.* Aretin. *conſil. 13. n. 4.* refert, & ſequitur plures Theologos allegans idem tenentes Thom. Sanch. *vbi ſupra numero 2.*

3 Semota autem conſuetudine ſi vir fœminæ conſenſum coniugalem exprimēti anulum tradiderit, matrimonium cenſentur contrahere, iuxta gloſ. quam ibi ſingularem dicit Abb. *in ca. penultim de ſponſal.* gloſ. *etiam in ca. tuæ in gloſ. verba de ſponſal.* eſt communis hæc ſententia in dictis locis, prout eam profitentur, & ſequuntur Couar. *vbi ſupra d. num. 3. in princip. & in verſ. id tamen*, vbi eam magis communem affirmat, & Menoch. *vbi ſupra numero 4.* Maſcard. etiam *vbi ſupra num. 2. & 3.* Villalob. *in ſuis communibus opin. litera M. num. 59.* & alij citati per Thom Sanchez *vbi ſupra numero 3.* qui idem ſequitur, & addit, quod ſi ſponſalia præceſſerunt ex parte vnius, non vero verba matrimonij erunt ſponſalia per ſubarrationem anuli alterius.

4 Et quamuis hoc nonnulli verum eſſe intelligant, quando anulus in medio degiti anularis ponitur, quia ibi eſt quædā vena, quæ ad cor ipſum protenditur, & ideo in ſignū mutuæ dilectionis in eo ponitur, vt per Maſcard. *vbi ſupra nu. 6.* qui cū Abb. *in ca. final. num. 7. de deſponſatione impub.* addit attendendam eſſe loci conſuetudinē, & videtur tenere Henriquez *lib. 11. de matrim. ca. 13. nu. 6.* dicens anulum eſſe ſignum poſitum in medio digito: hoc verum eſt, & procedit, vt præſumatur matrimoniū, quia ille anulus in matrimonij contractu ſignum præſefert illo pignore corda maris, & fœminæ coniungi, & ob id quarto digito ſiniſtræ manus infertur, quod ibi vena ſit ad ipſum cor tendens, vt explicat ex Iſido. *in d. ca. fœminæ 30. quæſt. 5.* Gelius, Macrob. Virgil. Polidor. & Plinius, quos refert, & ſequitur D. Couar. *d. ca. 4. in princip numero 3.* ibi, atque ille anulus: quando vero non ponitur in medio digito, præſumuntur ſponſalia, quia cum ſponſalia non ſint ipſa coniunctio, ſed coniunctionis promiſſio, non oportet anulum in medio digito poni, vt cordiū coniunctio ſignificetur, ita Anton. de Butr. *in ca. illud num. 7 de præſumptio. & in ca. final. numero 8. de deſponſat. impub.* & ibi Alex. de Neuo *nu. 13.* Præpoſ. 4. Aretin. *d. conſil. 13. numero 4.* Menoch. *vbi ſupra num. 16.* & Thom. Sanch. *num. 4.*

Obſeruandum eſt etiam, quod ſi habito tractatu 5 inter amicos de matrimonio contrahendo miſit ſponſus arras, vel iocalia, nihil aliud exprimens, & ſponſa, ea accepit, ſunt ſponſalia, quia hoc eſt ſignū ſufficiens mutuæ promiſſionis, quando ſponſæ de eo tractatu conſtitit, iuxta gloſ. *in d. ca. tuæ de ſponſal. in parte verba*, Corduba *in ſua ſumma quæſt. 193.* Paludan. *in 4. diſtinct. 27. quæſt. 1. art. 1. nu. 10.* Roſel. *verb. matrimonium 2. n. 17.* Enriquez *lib. 11. de matrim. cap. 13. num. 6.* addens idem eſſe, ſi pecunias nomine ſponſaliorum mittat, ſequitur Thom. Sanchez *vbi ſupra num. 5.*

Si vero parentes ipſi miſerint anulum, ſi credimus 6 gloſ. *in cap. final. verbo ſubarrauit*, ibi, & ſi fiat à patre, *de deſponſat. impub.* præſumuntur ſponſalia: ſed verius eſt, præſumi tantū donationem ſecund. Abb. *in d. c. final. num. 7.* Alex. de Neuo ibi, *numero 12.* & Maſcard. *vbi ſupra num. 6.* quare, niſi ex filij conſenſu mittant, nihil protſus agetur ſecund. Menochium *vbi ſupra num. 8.* & Thom. Sanch. *nu. 7.*

Similiter erunt ſponſalia, ſi cum tractaretur de 7 matrimonio contrahendo, viro promittenti matrimonium fœmina requiſita manum dedit ad fidem recipiendam, Anton. Gomez *in l. 52. Taur. num. 24.* Paludan. *in 4. diſt. 27. quæſt. 1. art. 1. nu. 4.* refert, & ſequitur alios allegans Thom. Sanch. *de matrim. lib. 1. diſputatione 22. nu. 6.* vbi idem credit, ſi ſponſus promitteret matrimonium, dummodo ipſa tradetet corpus ipſaque ſtatim tradiderit: ſecus autē ſi quis fœminæ manum capiat dicens, do tibi fidem de matrimonio contrahendo, ſi ipſa nihil reſpondeat, vt cum D. Antonin. & alijs hoc ibi tenet.

Hodie autem attento Sacro Concilio Trident. 8 *ſeſſione 24. cap. 1. de reformat. matrim.* matrimonium celebrari, nec præſumi celebratum poteſt, niſi ſeruata forma, de qua ibi, qui aliter, quam præſente parocho, &c.

CAPITVLVM XIII.

De ſponſalibus, & matrimonijs contractis per parentes pro filijs præſentibus, & tacentibus.

SVMMARIVM.

1 *Sponſalia contracta per parentes pro filijs ſuis expreſſe conſentientibus, vel tacite, vel ſi præſentes fuerint, nec contradixerint, obligant in vtroque foro, vt in num. 9 & quid in extraneis? nu 2. & 10.*

3 *Tutor ſi contrahat ſponſalia pro ſuo minore requiritur pro eorum validitate expreſſus minoris conſenſus, vel eius ratihabitio?*

4 *Frater an poſſit contrahere ſponſalia pro eius ſorore?*

5 *Mater an poſſit contrahere ſponſalia, vel matrimoniũ pro filio, vel filia præſenti, & tacenti? & quid ſi filius ſit emancipatus? num. 7.*

6 *Mater poteſt offerre filium ſuum religioni.*

8 *Parentes an poſſint contrahere ſponſalia, & matrimonia pro filijs ſuis ſpurijs, etiam ex damnato coitu genitis?*

15 *Parentes an, & quando poſſint contrahere ſponſalia, vel matrimonia pro filijs ſuis? numero 1. cum ſequentibus, & per totum caput. & numero 11. quid quando filij ſunt abſentes, vel non ſunt doli capaces?*

5 EX ſponſalibus, quæ parentes pro filijs puberibus, vel impuberibus contrahunt ſi filij expreſſe conſenſerint, vel tacite, vel ſi præſentes fuerint, nec contradixerint obligantur, & ex eis oritur iuſtitia publicæ honeſtatis; & eſt idem ſi filij tempore ſponſalium abſentes, & etiam ignorantes, eadem ſponſalia poſt ſcientes ratificauerunt tacite, vel expreſſe, ita deciditur ab Eccleſia *in ca. vnic. §. fi. de deſponſat. impub. lib. 6.* per quem tex. ita tenent ibi communiter DD. & in alijs quamplurimis locis, gloſſa *in ca. honorantur, verbo non de ſponſalibus 32. quæſt. 2.* Villalobos alios allegans *in ſuis communibus opinionibus litera M. numero 60.* Nauar. *in Manual. Latin. ca. 22 numero 58.* & omnes cæteri DD. de hac re agentes, & præcipue infra citandi, quidquid aliud male ſentiant quidam neoterici Authores, quibus non eſt aſſentiendum.

2 Dubitatur tamen, an idem dicendum ſit in alijs extraneis, & in hoc pars negatiua verior, communis, & tenenda eſt cum Abba. *in ca. ex parte de reſtitutione ſpoliat.* Ioan. Andr. & communiter DD. *in d. §. fin.* eſt communis, vt cum alijs affirmat eam ſequutus D. Couar. *in quarto ſecunda parte ca. 4. in principio numero 4.* gloſ. etiam *in ca. 1. verbo, præſente, de matrim. contract. contra interdictum Eccleſiæ,* vbi Innocent. *num. vlt.* Abb. *2.* Cardin. *primo,* Alex. de Neuo *num. 10. & 11.* Innocent. *in cap. 1.* & ibi communiter DD. *de deſponſat. impub.* Greg. Lopez *in l. 10. in gloſ. no las puede. tit. 1. partita 4.* Matien. *in rubrica tit. 1. gloſ. 1. num. 26. lib. 5.* & ex Theolog. hanc partem videtur ſentire D. Thom. *in quarto, diſtinctione 27. quæſtione 1. articulo 2. quæſtiuncul. ſecunda ad tertiam,* dum pro ſpeciali tradit, & docet, quod verba parentum ſufficiant præſentibus filijs & tacentibus, & tenet expreſſe Paludan. *in 4. diſtinctione 27. q. 1. numero 4. & quæſt. 2. art. 3. concluſione 4. num. 19. & 20.* D. Anton. *in 3. parte ſuæ ſummæ tit. 1. ca. 2. ante §. 1. in fine* Veracrux *in 1. parte Specul. coniug. art. 5. in fin.* Palac. *in 4. diſtinct. 27. quæſt. 1. folio 570. col. 1. in princip.* Angel. *verbo ſponſalia num. 4.* & ibi Syluest. *quæſt. 2. dicto 5.* Armill. *num. 6.* Tabien. *quæſt. 5. nu. 6.* Petrus Nicolaus Motius *de ſponſal. ſub tit. qui poſſint contrahere ſponſalia numero 6. & 7. folio 168.* & alios allegans Thom. Sanchez *lib. primo de matrimonio, diſputatione 23. num. 7.*

Vnde gloſ. *in ca. vnic. §. final. de deſponſatione impub. lib. 6. verb. ſponſ. l a,* quæ contrarium tenuit, falſa eſt omnino ſecundum Couar. & Mariençum *vbi ſupra,* ſicut ſimiliter falluntur cæteri Authores, qui tenuerunt, diſpoſitionem *d. §. fina.* habere locum & in extraneis, prout ſunt Richard. *in quarto diſtinctione 27. articulo 1. quæſtione 3. ad ſecundum.* Victoria *in ſumma de matrim. n. 250.* Sot. *in 4. diſt. 27. q. 1. ar. 4. verſ. præſens autem,* Ledeſm. *in 2. part. 4. quæſt. 47. art. 2. fol. 449. col. 1.* Angles *in ſuis Floril. Theolog. quæſtionum in 1. parte; q. de eſſential. matri. art. 2. dub. 3. folio 529.* Enriquez *lib. 11. de matrim. ca. 2. numero 6. in dicto commento litera P.* Petrus de Ledeſma *de matrimonio quæſtione 45. articulo 2. dubio 3.* Ludouic. Lopez *in 2. parte Inſtructorij de matrim. ca. 39. folio 1055. col. 2. in fine, & col. ſequenti.* Bartholomæus à Ledeſma *de matrimonio dubio 19. folio 1263.* Candelab. *aure. in 7. ſacrament. prima parte de matrim. num. 39.* & Vega *lib. 3. ſuæ ſummæ caſu 152.* horum namque opinio ſuſtineri non poteſt, ſiquidem Ius Canonicum ſpeciale ius conſtituit in parentibus, innuens à contrario ſenſu ſecus eſſe in extraneis.

Imo etiam & in tutore; qui ſi contraheret pro ſuo minore, requireretur expreſſus conſenſus, & ratihabitio eius, vt cum alijs probat, & tenet Gregor. Lop. *vbi ſupra.* 3

Et in fratre contrahente pro ſorore ſecund. Tabien. *vbi ſupra,* quamuis eum improbet in hoc Tho. Sanchez *vbi ſupr.* Sed nullo iure cauetur, quod diſpoſitum in hac ſpecie in parentibus habeat locum in alijs, non licet igitur Doctoribus ex capite hoc extendere ad alios: parentum namque munus eſt filios in matrimoniũ collocare, & præ nimio amore, quo ipſos proſequuntur præſumitur fore, vt ipſis bene conſulant, & ideo iure optimo iudicatur conſenſus ex præſentia filij tacentis: quæ ratio in alijs non ita militat: & licet in fratre pro ſorore contrahente ſponſalia, vel matrimonium militare videatur, vt idem in eo probauit Sanchez *vbi ſupra,* non tamen iure probatur, ideo probabilius eſſe cenſui non eſſe certam eius opin. ſed contrariam Tabienæ, ſicut in tutore, militare quoque videbatur eadem ratio, & nihilominus contrarium in eo ſicut in alio extraneo tenet Gregor. Lopez *vbi ſupra,* & cum alijs probat Morius *vbi ſupra num. 7.* contra gloſ. *in d. c. vltimo verb. ſponſalia de deſponſatione impub. l. 6.* & Morius *ibidem* idem probat in patruo, quod in tutore, nempe aliud in eis eſſe in propoſito, quam in parentibus, in hac namque materia omnes præter parentes pro extraneis reputari poſſunt. 4

Quo fit, & infertur, quod cum tex. *in d. §. final.* de parentibus loquatur, non ſolum de patre, ſed etiam de matre contrahente ſponſalia, vel matrimonium pro filio, vel filia præſente, & tacente, procul dubio intelligendus ſit, non enim in hoc curatur de patria poteſtate, nec ei tex. ille innititur, ſed amori parentũ, qui ardentior eſt in matre: & quia in ſpiritualibus ratio naturalis præfertur diſpoſitioni ciuili cuius eſt patria poteſtas naturaliter autẽ filius vtrique parenti ſubditus eſt, ac obedire tenetur. 5

Vnde mater poſſet filium offerre religioni, Innocent. *in ca. 2 numero primo,* & ibi Abb. *numero 6. de regular.* & ita merito DD. *in d. cap. vnic. §. fin. de deſponſat. impub. lib. 6.* & alij ex ſupra allegatis pro communi intelligunt *d. § fin.* vt refert Thomas Sanch. *vbi ſupra num. 9.* 6

Infertur ſecundo idem dicendum eſſe, licet filius emancipatus ſit, vt probat Innoc. *in ca. primo de matrim. contract. numero 1.* Ioan. Andr. *in d. cap. vnic. numero 2.* Franc. ibi *in §. porro numero 3.* & Dominic. *ibidem,* Enric. *in ca. primo de deſponſat. impub. numer. 5.* Brunel. *de ſponſal. concluſione 12. num. vnic.* & Sanchez cum eis *vbi ſupra num. 10.* 7

Tertio ex ſuperioribus deducitur, idẽ eſſe in filijs ſpurijs etiam ex damnato coitu generatis, quia in hoc conſideratur reuerentia iure naturæ debita, ita tenent Anchar. *in d. §. fin. numero 3.* & ibi Franc. *numero 3.* Brunel. & Sanch. *vbi ſupra illo numero 1. & hic numero 11.* pro quibus illationibus facit etiam generalitas tex. *in d. ca. vnic. §. fin.* dum indiſtincte de quibuſcumque parentibus, & filijs loquitur.

Quini-

9 Quinimo in vtroque foro dum non conſtat de diſſenſu interno procedit diſpoſitio *d.§.fin.* at verò in extraneis, etiamſi conſtet de interno conſenſu in neutro foro erunt ſponſalia, vel matrimoniũ, quia deficit externum ſignum ſufficienter manifeſtans internum illum conſenſum, vt rectè probat Thomas Sanchez *vbi ſupra nu.* 12. nec ſecundum ipſum ibi, Sacrum Concilium Tridentinum *ſeſſione* 24. *capit primo, de reformatione matrimon.* aliquid correxit in hoc, non quo ad ſponſalia, quia de his non meminit, neque quo ad matrimonium, quando parentes coram parocho, & teſtibus matrimonium ineunt filiorum præſentium, & tacentium nomine, quia conſtat parocho, & teſtibus de contrahentium conſenſu parentum voce explicato, ſecundum Veramcrucem *in prima parte Speculi coniugatorum articulo ſexto, in fin. & articulo ſeptimo, etiam in fine*, & ſequitur Sanchez *vbi ſupra numero* 13.

At quamuis hæc opinio vera, & probabilis ſit, nihilominus contrarium ſemper vidi in praxi obſeruari pro ſecuriori cautela, & firmitate, nempe, quod etiamſi parentes ſint cum filijs tempore contrahendi matrimonij, & illi hoc aperiant parocho coram teſtibus, nihilominus ipſe parochus interrogat filios contrahentes, eorumque exquirit conſenſum non vero parentum, conformans ſe cum diſpoſitione Concilij Tridentini *d. capit. primo*, ibi, vbi parochus viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo conſenſu intellecto, &c. Interrogatio igitur ipſorum contrahentium pro ſe requiritur inſuper & quod ex prædict. interrogatione parochus intelligat eorum mutuum conſenſum verbis, vel ſignis, aliove modo ſufficienti: verum, ſi hoc non fieret, ſed potius parentes interrogarentur à parocho coram teſtibus, præſentibus, & intelligentibus, ac tacentibus ipſorum filijs contraherent matrimonium nomine ipſorum filiorum, & pro ipſis, hocque parentes affirmarent, qui eſt proprius noſter caſus, de quo agimus, crederem profectò eſſe matrimonium iuxta præcedentem opinionẽ, quia præſentia, & taciturnitas filiorum, quorum nomine eorum parentes contrahũt matrimonium, ſufficiens externum ſignum conſenſus interni eſt iuris præſumptione, & diſpoſitione, vt *in d. a. vnic. ca. fina. de deſponſat. impub. lib.* 6. quod Sacrum Concilium non corrigit, nec de hoc caſu loquutum eſt, ſed de frequentiori, & regulari, ſcilicet, quando ipſimet coniungendi matrimonialiter per ſe contrahunt, nulla factà mentione de parentibus, noſter igitur caſus tanquam omiſſus remanet ſub diſpoſitione iuris communis, *argumento l. commodiſſime, cum ſimil. ff. de lib. & poſthum.*

10 At præfata prima ſententia negatiua communis, quæ aſſerit ſecus eſſe de extraneis, limitatur, vt nõ procedat, quando conſuetudo loci obtinuerit per alios explicari conſenſum, vt apud Indos, qui ita timidi, ac ſerui ſunt, vt neque pedem moueant abſque Gubernatoris ſui conſenſu, & ideo, quando matrimonium contrahunt, non ſolent ipſi verba proferre, ſed eorum nomine Gubernator, & eſt ſignum externum ſufficiens ad exprimendum conſenſum internum ex patriæ conſuetudine dum ipſi præſentes ſunt, & tacent, vt cum Alphon. de Veracruce *in prima parte Specul. coniug. articulo* 7. docent, & tenent Matienço *in rubrica tituli* 1. *de matrim. gloſſa* 1. *numero* 28. *cum ſequenti, lib.* 5. *nouæ collect. Reg.* & Tho. Sanch. *lib. primo de matrimonio, diſputatione* 23. *numero* 14.

11 Quod ſi parentes contrahant ſponſalia pro filiis abſentibus, vel infantibus, qui doli capaces non ſunt, ſatis nõ erit, ſecundum veriorem ſententiam, ſi poſtquam id nouerint, vel facti ſint doli capaces taceant non reclamantes ex *d. cap. vnic. §. final.* dum conſtituit differentiam inter ſponſalia à parentibus nomine filiorum præſentium, & tacentium contracta, quo caſu valent, ſi non contradixerint; & inter contracta filijs abſentibus, quo caſu ibi deciditur non valere, niſi certiores facti ratificauerint tacite, vel expreſſe: ergo in hac ſpecie vltra taciturnitatẽ requiritur, & petit ille tex. alia ſigna expreſſa, vel tacita conſenſus: & ratio eſſe poteſt, quia quando filius præſens eſt, & intelligens tacet, magis præſumitur, ſi diſſentiat illum reclamaturum, quam dum abſens eſt, quo caſu ſæpe obliuiſcitur, vel parum curat, forte exiſtimans ſe poſſe poſtmodum reclamare, vel nondum conſenſum præſtitiſſe: & ita merito hanc ſententiam probat Ioan. Andreas *in d. cap. vnic. num.* 2. & ibi Dominic. *§. porro*, & Franc. *num.* 4. Ant. de Butrio *in d. ca. tuæ, numero* 7. *de ſponſal.* Cardinal. *in ca.* 1. *numero* 2. *de deſponſatione impub.* & ibi Henric. *numero* 4. Brunel. *de ſponſal. concluſione* 11. *numero* 1. Corduba *in ſumma quæſtione* 193. Vega *lib.* 6. *caſu* 31. quos refert, & ſequitur contra alios plures tenentes contrarium Thomas Sanchez *d. diſputatione* 23. *numero* 17. in hoc itaque caſu noneſt differentia, ſiue parentes contrahant pro filijs, ſiue extranei, vt obſeruant Anto. *d. n.* 7. Cardin. 2. Sanchez *numero* 17. *ad finem vbi ſupra.*

CAPITVLVM XIV.

De promittente matrimonium pro abſente.

SVMMARIVM.

1 *Promittens matrimonium pro abſente, ad quid teneatur.*

2 *Promittens factum alienum Iure canonico ad quid teneatur.*

3 *Promiſſio facti alieni obligat etiam in foro conſcientiæ, & ad quid obliget.*

4 *Promiſſio facti alieni obligat etiam hodie attento Iure Ciuili, & in his Regnis attenta l.* 2. *titulo* 16. *lib.* 5. *nouæ collect. Regiæ.*

5 *Promittens factum alieni non ſatisfacit fidei præſtitæ, ſi ficte, & ſimulate id adimpleat, hoc eſt,* por cumplimiento, *vt hic habetur.*

6 *Promiſſor facti alieni ſi obſeruauerit recte, quod promiſit liber erit à pœna, & intereſſe, quod procedit etiam ſi promiſerit alterum facturum cum effectu, vt in numero* 7. *vbi, & in numeris ſequentibus limitatur aliquibus modis.*

10 *Promittens ſub certa pœna Titium fideiuſſorem, & adhibita omni diligentia, nolit Titius fide iubere, licet promiſſor excuſetur à pœna, ſed non ab alio fideiuſſore æque tuto præſtando.*

11 *L.* 11. *titulo* 11. *partita* 5. *intellectus.*

PRomittens matrimoniũ pro abſente Inſcio iuramento præſtito, vel abſque eo, tenetur bona fide abſque fraude, & fictione adhibere omnem diligentiam, quam rei qualitas expoſcit, vt ſequatur effectus: quod ſi alter adhuc nolit, promiſſor liber manet, & non eſt periurij reus: quod probatur primo. 1

Quia valet etiam Iure Ciuili attento, non ſolum Canonico promiſſio matrimonij alieni, gloſſ. *in ca. vnic. verb. nihil* 30. *q.* 2. Alex. de Neuo *in c. ex literis, el ſegundo, n.* 12. *de ſponſ.* D. Couar. *de pact. in* 6. *ſecunda parte §.* 5. *num.* 1. Præpoſit. *in ca. ſicut num.* 6. *de ſponſal.* nos *de iuramento confirmat.* 1. *parte ca.* 44. *numero* 2. & ex Theologis Molin. *in* 2. *tom. de Iuſtitia, & Iure*

tractatu 2. diſp. 268. §. qui ad 2. Tho. Sanch. *l. 1. de matr. diſp. 24. n. 6.* habet igitur hæc promiſſio hunc ſenſū Iure Canonico, vt ex ſupradictis cōſtat, quod promittens teneatur ſe facturum, & curaturū quod alter faciat, hoc nāq; dictat æquitas canonica, quod præſertim procedit, quando promiſſio facti alieni fuerit iurata, quia iuramentum hoc operatur, vt faciat actum valere meliori modo, quo poteſt, vt in terminis tenet gloſſa final. *in ca. ex reſcripto de Iur. Iurand.* & ibi communiter DD eſt communis, vt plures allegando affirmauimus *in d. ca. 44. numero 3.* & nobiſcum Thom. Sanch. *vbi ſupra numero 7.* & Molin. *vbi ſupra in §. quinto quando*, &c. Et ante eum cum alijs Roland. à Valle *conſil. 6. num. 23.*

2 Secundo, quia Iure Canonico valere huiuſmodi promiſſionem facti alieni, & intelligi modo ſupradicto: nempe, promittentem obligari ſe facturum, & curatorum docet communis ſententia contra Alciat. *in l. 4. §. cato num. 139. ff. de verb. oblig.* & Anton. Gomez *ſecundo tom. var. ca. 10. numer. 22.* vt patet ex dictis per nos *vbi ſupra d. numer. 2.* & tenet Anton. de Butrio *in ca. ex lit. el ſegundo, numero 9. de ſponſal.* & ibi Abb. *num. 6.* & Alex. de Neuo *num. 13* Alex. & Iaſ. *in l. ſtipulatio iſta in princip. num. 5. ff. de verb. oblig.* Felin. *in d. ca. ex reſcripto num. 18. de Iur. Iurand.* Villalobos *in ſuo ærario commun. opin. litera P. num. 521.* Couar. *vbi ſupra nu. 1. & 2.* Matien *in l. 2. titulo 16. gloſ. 6. n. 4. lib. 5. nouæ collect. Reg.* & ibi Azeued. *num. 42.* Molin. *d. §. quoad ſecundum*, & Thom. Sanchez *vbi ſupra num. 8.*

3 Tertio, quia promiſſio facti alieni obligat etiam in foro conſcientiæ, quia cum ius ei non reſiſtat, oritur ex ea obligatio naturalis, ita Couar. *vbi ſupra n. 2.* & Molina *diſputatione 268. §. quod ſi is*, Thomas Sanchez *vbi ſupra num. 9.*

4 Quarto, quia promiſſio facti alieni obligat hodie etiam Iure Ciuili in his regnis, attenta *l. 2. tit. 16. lib. 5. nouæ collect. Reg.* in eum, quem prædiximus ſenſum, nempe, vt promiſſor ſe aſtringat ad faciendum, & curandum, vt alius efficiat, vt cum Greg. Lopez *in l. 11. gloſ. 1. tit. 11. partita 5.* Matien. *in d. l. 2. gloſ. 6. num. 4. & 5* late probauimus *d. ca. 44. nu. 6.* & Olan. *in ſua concord. antin. litera O. nu. 9. & in correct. legū Partit. n. 94.* & Azeued. *in d. l. 2. n. 41.* Molin. Theolog. *in d. diſputatione 268. §. ad ſecundum.*

Cum hæc igitur ita ſe habeant veriſſima efficitur ex eis concluſio, & doctrina, quam in limine ſtatim huius cap. figimus, quod promittēs matrimoniū pro abſente inſcio cum iuramento, vel abſque eo teneatur bona fide, & abſque fraude adhibere omnem diligētiam quā rei qualitas expoſcit, quod ſi autem alter nolit, promiſſor liber remaneat, & non ſit periurus: quæ ſententia ſicut iure probatur, ita quoque authoritate omnium Doctorum de hac re agentium non caret: eſt enim communiter recepta, & approbata, vt conſtat ex ſupra allegatis in initio huius c. & ex quamplurimis ad hoc idem ſpecie citatis per Thom. Sanch. *d. diſput. 24. n. 11. lib. 1.* qui eam pro firma ponit, & ſequitur, refertque eam tenere D. Thomam *in 4. diſtinct. 29. quæſt. vnic. art. 4. ad 3.* & D. Bonauentur. ibi *quæſt. 3. in fine* D. Anton *in 3. parte ſummæ tit. 1. ca. 18. ante §. 1. verſ. item, qui contraxerunt, & ca. 7. in fine*, Sotū *in 4. d. diſtinctione 29. quæſt. 1. art. 4. ad 3.* Petrum de Ledeſm. *de matrimonio quæſt. 43. art. 2. dubio vltim. concluſione 1.* Vegā *lib. 5. ſuæ ſummæ caſu 558.* & quamplures Iuriſtas, & alios Summiſtas.

5 Illud tamen in propoſito ſommopere obſeruandum eſt, nempe, minime ſatisfacere fidei præſtitæ promittentem factū alienum, ſi ficte, & ſimulate, vt ipſo petendi modo indicet voluntatē parum propenſam, ad id aſſequendum (hoc eſt, vt vulgo dicitur, *por cumplimiento*,) vt conſtat ex ſupradictis, & ita Hoſtienſ. *in c. ex literis, el ſegundo, de ſponſal.* dicit teneri ad procurandū ſine plica, & ſine fictione (hoc eſt) *ſin doblez, y con verdad*, & tenet expreſſe Marant. *q. 7. numer. 2.* & confirmat Thom. Sanchez *vbi ſupra numero 12.* eſtque veriſſimum, & probauimus *d. ca. 44. ſub num. 3.* ibi quia hoc verbum importat, &c.

Vnde ſi promiſſor facti alieni hæc obſeruauerit, proculdubio liber quoque erit à pœna, & intereſſe, vt cum communi probauit D. Couarru. *vbi ſupra num. 3.* & nos *d. cap. 44. numero 3.* Greg. Lopez *in l. 84. in gloſ. e Guiſara tit. 18. partita 3. & in l. 11. in gloſ. tenudo titulo 11 partita 5.* Ant. Gabriel *3. tom. commun. opin. lib. 3. de pactis concluſione 2. numer. 2* Anton. Cuch. *lib. 5. inſtit. maior. titulo 12. numero 196.* Matien. *in l. ſecunda, gloſ. 6. numero 6 titulo 16. lib. 5. nouæ collect. Reg.* Molin. Theolog. *2. tom. de Iuſtitia, & Iur. diſputatione 268. §. quod ſi is*, & alios plures allegans Thom. Sanchez *lib. 1. de matrimonio diſput. 25. num. 3.* 6

Quod procedit etiāſi promiſſioni addatur, promiſſo alterum facturum cum effectu, adhuc namque promiſſor à pœna eximitur faciens, quod in ſe eſt, ſecundum communem ſententiam quam refert Roland. à Valle *conſ. 53 nu. 14. & 15. l. 1.* & eum Couarr. *vbi ſupra n. 6.* nobiſcū, & alijs probat recte Tho. Sanch *d. lib. 1. de matrim. diſputatione 25. num 4.* vbi *numero 5.* hoc temperat, cum Molin. *vbi ſupra*, vt non procedat, ſi promittens ſciebat ſe id minime obtenturum, aut ſi ea de re dubitabat, decepitque eo promittendi modo, eum, cui ſpopondit, vt illi promiſſioni innitens contractum onoroſum iniret, alias non initurus, vt ſi aliquam vxorem duxit, quia promiſit ſe obtenturum à Rege officium, idque tanquam certum ſuaſit, cū incertum eſſe intelligeret, tunc namque tenebitur huiuſmodi promiſſor in foro conſcientiæ æſtimationem rei promiſſæ reſtituere, quia iniuſtus deceptor fuit. 7

Limitatur ſecundo illud de pœna, quando de animo contrahentium conſtaret voluiſſe aſtringi ad pœnam, vel intereſſe in omnem euentū, quia tunc ad id tenebantur, neque excuſantur eo quod fecerint quod in ſe ipſis eſt, veluti ſi promiſerunt ſe alterum indemnē præſtituros, vel de proprijs bonis ſoluturos quia tunc non promittitur factum alienum, ſed proprium in eū euentū ſi alius nō efficiat, ſed cōpenſationis facti alieni, quod gerendū erat, ita tenet Decius *in regula impoſſibilium 144. n. 5. ff. de regul. iur.* Maranta *d. q. 7. n. 23.* D. Cou. *de pact. in 6. ſecunda parte, § 5. n. 5. in fine.* Ant. Gabriel, *vbi ſupra n. 9.* 8

Similiter quoties manifeſte patebit conſenſus promittentis, quod voluit ſeipſum teneri ad pœnam, vel intereſſe, ſi alter pro quo promiſit non fecerit, etiamſi is diligentiſſime curauerit, quod faceret, nihilominus tenebitur huiuſmodi promiſſor ad intereſſe, vel pœnam ſecund. Aret. *in l. ſi ita ſtipulatus §. poſſum ff. de verb. oblig.* cuius ſententiam veriorem eſſe arbitratur, eam bene probās cum alijs aduerſus alios D. Couar. *d. §. 5. num. 6.* eſt communis ſecund. Roland. à Valle *d. conſil. 35. nu. 12. cum ſequentibus* quam etiam ſequitur Marant. Anto. Gabriel, & Thom. Sanchez *vbi ſupra*, alia exempla ponit ibi Anto. Gab. 9

Sic etiā ſi quis ſub certa pœna promittat Titiū fideiuſſorem, & adhibita omni diligentia, nolit ille Titius fide iubere, licet promittēs excuſetur à pœna, quia perhibuit omnem diligentiam ſibi poſſibilem, ſed non ab alio fideiuſſore, æque tuto præſtando, vt cum Bald. Aretin. & Decio reſoluit Anton. Gabriel. *d. concluſione ſecunda num. 2.* quos refert, & ſequitur Sanchez *vbi ſupra, numero 7.* 10

Vltimo obſeruandum erit, ſuprad. omnibus nihil obſtare *d. l. 11. titulo 11. partita 5.* ibi, *ſi el otro no lo cumplie-* 12

cumpliere, teniendo ſera el de lo camplir, o de lo pechar, con los daños, y menoſcabos: quibus verbis attentis videbatur, corrigi ius commune, & probari promiſſorem facti alieni non liberari vnquam à pœna conuentionali, quamuis omnem diligentiam in ſe poſſibilem ſecerit, ſi alter non adimpleat. & ita Greg. Lopez ibi, verb. teniendo, aiebat, ſatis vrgere eam l. contra communem opin. & in terminis, ita tenet Villalobos in ſua. commun. Iuris Canonic. & Reg. litera P. num. 40. & in aratio communis opin. litera P. num. 52. Olanus in concord. iur. litera P. num. 78. & Azeued. in l. 2. nu. 42. tit. 16. lib. 5. nouæ collect. Reg. Nihilominus tamen lex illa non corrigit communem opin. ſupra dictam in verbis ſupra relatis, imo iux. præd. communem debet intelligi, nempe eo caſu, quo promiſſor non adhibuit omnem diligentiam ſibi poſſibilem, ſecus ſi illam adhibuit, vt late probauimus de iuramento confirmat. 1. parte cap. 44. num. 3. columna eius ſecunda, & hoc eſt verius ſecund. Thom. Sanchez d. diſput. 25. numer. 8. qui nos citat, & ſequitur contra ſupra dictos.

CAPITVLVM XV.

De obligatione ſponſaliorum, eorumque exequutione.

SVMMARIVM.

1 *Sponſata vni, (hoc eſt) ſponſa promiſſa, de Iure Ciuili, alteri nubere non prohibebatur. ſed Iure Canonico, & quo ad forum conſcientiæ eſt correctum.*

2 *Promittens ſponſalia, prius monendus eſt, quod ſi renuat fidem adimplere cogendus eſt cenſura Eccleſiaſtica, niſi, vt hic.*

3 *Promittens ſponſalia nullo præmiſſo tempore, nec conditione, quando cogendus ſit fidem adimplere?*

4 *Vouens Deo nullo præmiſſo termino, quando teneatur id votum adimplere?*

5 *Debitor ita demum tenetur ſoluere debitum, cum à creditore fuerit requiſitus, vbi quid in foro conſcientiæ.*

1 IVre Ciuili vni deſponſata, (hoc eſt) ſponſa promiſſa, alij nubere non prohibebatur l. 1. C. de ſponſalib. vbi gloſ. & Cyn. idem eſſe Iure Canonico aſſerebant, quod ſub dubio tenebat etiam Gratian 27. quæſtione 2. §. ſed alinnde, & § fin. & videtur probari in c. requiſiuit de ſponſal. vbi Abb. num. 6. dicit eſſe probabile: ſed in contrarium eſt communis ſententia. nempe, tex. illum in d. l. 1. C. de ſponſ. Iure Canonico eſſe correctum ac proinde ſponſalia obligare Iure Canonico attento, vt late probauimus de iuramento confirmat. 1. parte c. 51. nu. 3. cum ſequentibus, vbi reſpondimus ad d. c. requiſiuit.

Quod etiam procedit, quoad forũ conſcientiæ, obligant namque ſub culpa mortali, cum res ſit grauis, maximaque inferatur iniuria, ſi non impleantur, & præterea, quia omnis contractus obligat ex iuſtitia, ſed hic eſt contractus facio vt facias, ergo obligat ex iuſtitia, & ſub mortali: ita tenent D. Thom. in 4. diſtin. 27. quæſt. 2. art. 1. ad 2. & ibi Paludanus quæſt. 1. art. 2. poſt tertiam concluſionem nu. 14. D. Antoni. in 3. parte ſua ſummæ tit. 1. cap. 18. in fine, & §. final. Caietan. in ſumma verbo ſponſalia, Sotus in 4. diſtinctione 27. quæſt. 2. art 5. verſ. & reliqui: Petrus de Soto lectione 18. de matrimonio §. quo ad primum, Cordub. lib. 1. ſui quæſtion quæſt. 13. in principio, Alphonſus à Veraeruce in 1. parte Speculi coniug. art. 16. in princip. Henriquez lib. 11. de matrimonio cap. 13. num. 2. Petrus de Ledeſma de matrim. quæſt. 43. art. 1. dubio 3. Molina Theolog. de Iuſti. & Iur. ſecundo tom. diſputatione 271. folio 113. ad fin. Manuel Rodriguez 1. tom. ſummæ in 2. editione cap. 244. num. 1. Barthol. à Ledeſma de matrim. dubio 8. folio 1229. Ludouic. Lopez in 2. part. inſtruct. in materia de matrim. cap. 20. folio 1061. col. 1 Magiſter Beya in ſumma cap. 18 Vega lib. 6. ſuæ ſummæ caſu 105. quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez, lib. 1. de matrim. diſputatione 28. num. 2. Ex quibus conſtat, hanc eſſe communem ſententiam Theologorum, quam etiam tenent, & fatentur Iuriſperiti, & Summiſtæ, quorum plures refert idem Sanchez præcipue Abbatem in c. ex literis, el ſegundo, de ſponſal. à num. 3. Couat. in 4. de ſponſalib. 1. parte cap. 4. in princip. num. 2. & nos de iuramento confirma. 1. parte, cap. 51. num. 5. Matienço in rubrica, tit. 1. gloſ. 1. in numer. 43. lib. 5. nouæ collect. reg. Azeued. in l. 1. tit. 1. numer. 15. eodem lib. Marc. Anton. Cuchum lib. 5. inſtit maior. tit. 10. num. 21. Didac. Perez in l. 1 tit. 1. lib. 5. Ordinam. verſ contrarium tamen & nouiſſime Anaſtaſ. Germon. lib. 3. de ſacrorum immunit. cap. 21. num. 86. & 87. Angel. in ſumma verbo ſponſalia num. 21. & ibi Syluest. quæſt. 4. dicto 1. & quæſt. 10. dicto 3. Tabiena ibi. quæſt. 6. num. 7. & Armill. n. 7. Sarmient lib. 1. Select. interpret. cap. 5. nu. 3. & tenent alij, quos refert Sanchez vbi ſupra.

Quoad ſecundum de executione ſponſaliũ (hoc 2 eſt) an qui citra legitimam cauſam implere recuſat ſponſalia, ſit cogendus per iudicem fidem probare: in tres diuiſi ſunt ſententias ſcribentes, prima eſt negatiua, ex tex. in d. cap. requiſiuit, quam tenent Angel. in ſumma verbo ſponſalia, num. 42. & ibi Armill. num. 7. Anaſtaſ. Germon. vbi ſupra d. num. 86. Segura in Director. Iudic. Eccleſiaſtic. ſecunda parte, ca. 15. num. 4. cum ſequentibus, Angles in florib. Theolog. c. quæſtionum 1 parte in q. de eſſentia lib matrim. art. 4. difficult. 4. Manuel, vbi ſupra limitans, niſi ſequatur infamia: ampliant Armill. & Angel. etiam ſi ſponſalia ſint iurata.

Secunda ſententia eſt, tunc cogendum eſſe hunc ſponſorem, quando ſponſalia iuramento confirmauit, quam tenent plures Iuriſtæ, & Theologi, quos refert Thom. Sanchez d. lib. 1. diſput. 26. num. 3

Tertia verior, communis, receptiſſima in tribunalibus Eccleſiaſticis, & tenenda ſententia eſt, quã ſatis probauimus in noſtro tractatu de Iurament. confirmat. 1. parte d. cap 51. num. 4. & lib. 1. Canonic. quæſtionum cap. 18. num. 10. nempe prius monendum eſſe hunc promiſſorem, etſi renuat cogendum per cenſuram Eccleſiaſticam, niſi attentis circunſtantijs iudex prudenter arbitretur, ex inuitis nuptijs grauia mala, & ſcandala timeri, vt perpetuas diſſenſiones, iurgia inter coniuges, virũ relicta vxore diſceſſurũ, &c. Et hoc ſiue ſponſalia ſint iurata, ſiue nõ ex gloſ. in c. 2. de ſponſal verb. ex interpoſitione, & ibi Abb. & DD. & alibi ſæpiſſime, D. Couar. de ſponſal. in 4. prima parte cap. 4. in princip. dicens oppoſitam ſententiã eſſe erroneam, congerit plurimos, hanc noſtram ſententiam ſequentes, eam tenens, & dicens eſſe probabiliorẽ Thom. Sanchez d. diſputatione 29. nu. 4. vbi nu. 5. quod ſtudioſius compellendus eſt promittens, quãdo iuramento promiſſionẽ ſuã firmauit ex Abb. Alex. de Neuo, Ruſcla, Greg. Lopez, & Dida. Perez quos refert. & n. 6. tenet contra Petrum de Ledeſma de matrim. quæſt. 42. art. 1. dubio 3. dicentem quod cum iudex diſcedere debet à coactione ob ſcandali timorẽ, neceſſe eſt, vt iuridice id ſibi conſtet: quod nõ credit neceſſarium Thomas Sanchez, quia totũ hoc negotiũ arbitrio, & prudẽtiæ iudicis videtur eſſe cõmiſſũ, & ita credit ſufficere, vt iudex ex circũſtãtijs, quas præ oculis habet prudẽter arbitretur ſcandala ſequenda eſſe: ſed adhuc cenſeo requiri ad hoc aliquam cauſæ cognitio-

nem in foro exteriori, licet non ita magnam, quia modica coactione eſt tunc vtendum, non vero ſtrictiſſima, ne conſenſus requiſitus ad matrimonium deficiat: quare ſi ſponſum ita obſtinatum eſſe videat, vt libere conſentire matrimonio repugnet, monitione potius, quam exactiſſima coactione, vti debet: & hoc eſt, quod ſenſit *d. cap. requiſiuit*, ibi, monenda eſt potius, quam cogenda, ita Fortun. Garſ. *in cap 1. de pact.* D. Couar. *vbi ſupra numero 5.* nos *d. ca. 15. nu. 4.* Alex. Carrer. *lib. 1. de ſponſal. cap. 11.* Ant. Cuchus *lib. 5. inſtit. maio. cap.* 10 *num.* 20. *&* 21. Menoch. *conſil 356. nu 2. volumine 4.* Azeued. *in l. 1 nu 16. tit. 1, lib 5. nou. collect. reg.* Zunniga *de voto quæſt. 1. à numero 53.* Thom. Sanch. *d. diſputatione* 29. *nu.* 8. vbi nos, & ſupra dictos refert.

3 Nunc autem hic agendum eſt, quando teneatur implere, qui contraxit ſponſalia nullo præfixo termino, nec conditione adhibita? videtur namq; hīc promittentem teneri ſtatim habitā commoda opportunitate implere; quia in omnibus obligationibus, in quibus terminus ſolutionis non apponitur præſenti die debetur, *l. in omnibus ff. de reg. iur. & in l. cum qui, §. quoties ff. de verb oblig.*

4 Hinc eſt, quod emittens votum Deo, nullo præfixo termino tenetur ſtatim, vbi commode poteſt implere, quia per hoc votum dedicat vouens totū vitæ ſuæ tempus Deo, & ita tenetur ſtatim implere, ne Deum eo tempore, quo votū differt, defraudet, vt cenſet Palud. *in 4. diſt. 38. quæſt. 3. art. 2. concluſ. 2. in fin.* D. Anton. *in 2. parte ſuæ ſummæ tit. 11. cap. 2. § 1.* Sylueſter *verbo votum 2 quæſt. 5.* Suarez *in 1. tom. de ſacramentis quæſt. 72. art. 4. diſp. 31 ſectione 2. fol. 446. columna 2.* eſt communis ſententia ſecund. Tho. Sanchez *lib. 1. de matrim. diſput. 28. num. 1.*

Non ergo ſatisfaciet obligationi à ſe emiſſæ promittens fœminæ matrimonium, ſi ante mortem contrahat, quia promiſit toto vitæ ſpacio cum ea conuiuere, ergo eſt in mora, ſi ſtatim habita opportunitate non impleat, eo quod defraudet ſponſam eo tempore, & in terminis ita tenet Barthol. à Ledeſma *de matrimonio, dubio 13. in principio,* quæ ſententia vera eſt, requirente demum hoc, eo, cui promiſſio facta eſt: tunc namque, eo ſcilicet petente, tenetur promiſſor adimplere promiſſionem ſuam, ſi commode poteſt, nullo adiecto termino ſolutionis.

5 Quia debitor ita demum in huiuſmodi caſu tenetur ſoluere, cum à creditore fuerit requiſitus, *l. debitores præſentes C. de pignor.* vbi gloſ. *verb. conueniendi.* Hoſtienſ. & Abb. *in cap. final. numero 19. de præſcript.* Palud. *in 4. diſtinctione 38. quæſtione 3. articulo 2. numero 14.* Nauar. *in ſumma cap. 17. numero 79.* Manuel Rodriguez *in ſumma 2. tom. cap. 43. numero 4.* poſt alios Summiſtas, quos refert, & ſequitur Thom. Sanchez *vbi ſupra, numero 2.* vbi quod hoc in foro conſcientiæ intelligendum eſt, niſi creditor petere non audeat ex timore reuerentiali, tunc enim quamuis creditor non petat conſtituitur in mora promiſſor, ſecund. eoſdem Summiſtas, quos ibi citat, & inter eos Manuel Rodrig. addit, idem eſſe dicendum, quando ex obliuione creditor non petit: ex quo enim creditor debitum nouit, & potens commode petere debitum, non petit, videtur conſentire dilationi: idem igitur in ſponſalibus promiſſis dicendum eſt, vt recte probauit Thom. Sanchez, *vbi ſupra ad finem numeri ſecundi*, dicēs maxime pro fœminis aduertendum eſſe, quia licet multum cupiant ſponſalia perfici, ſæpe non audent petere, vel non inſtant ob ſponſorum timorē, vel ne tædio affecti deſiſtāt, vnde ſponſi tuti nō erunt, quia ea dilatio non eſt voluntaria, idem nos cenſemus eſſe dicendum in ipſis fœminis ſponſalia promittentibus quod teneantur ea adimplere, cum ab ipſis viris hoc fuerit petitum, vel ante, ſi minime ipſi viri id petunt, ex obliuione, aut quia rationabiliter non audent petere per ſupra dicta.

CAPITVLVM XVI.

De ſponſalibus contractis per patrem de vna ſuarum filiarum.

SVMMARIVM.

1 *Sponſalia non ſunt quoties pater promittit ſe vnam ex filiabus indeterminate daturum, & ipſæ conſentiant, neque oritur ex eo publicæ honeſtatis impedimentum. verum in hac ſpecie illis conſentientibus, electio erit promiſſoris vt in numero 2. & quid ſi ante electionem patris, omnes eius filiæ. vna excepta ſint mortuæ, an eam teneatur dare pater, in foro exteriori, & conſcientiæ? numero 3.*

4 *Pater ſi promittat alicui vxorem filiam ſuam Mariam, & caſu, quo nequeat eius ſororem, ad quid teneatur?*

5 *Promittens aliquam ex pluribus ſe ducturum, quid ſi poſtea vnam ex iis carnaliter cognoſcat?*

OMnes conueniunt, nō eſſe ſponſalia, quoties pater promittit ſe vnam ex pluribus filiabus indeterminate daturum, & illæ conſentiant, neque oriri ex eo publicum honeſtatis impedimentum: & probatur expreſſe *in l. 10. in princip. tit. 1. partita 4.* vbi cauetur, *que prometiendo, o jurando vn home a otro, que reſcibiria vna de ſus fijas per muger, per tales palabras como eſtas no ſe fazen las deſpoſajas porque ningunas de ſus fijas no eſtan delante, &c.* Et paulo infra, ibi, *e ſi el padre iuraſſe, o prometieſſe a aquel, que auia jurado a el que reſcibiria vna de ſus fijas, que gela daria por muger, ſi deſpues ninguna de ſus fijas non lo otorgaſſe, nin quiſieſſe conſentir en aquel, a quien auia jurado ſu padre por tal razon, non las puede el apremiar, que lo fagan de todo en todo.* 1

Verum in hac ſpecie illis conſentientibus promiſſioni patris, electio erit promiſſoris, prout generale eſt in omni alia promiſſione alternatiua, vt *in l. plerumque in fine ff. de iur. dot.* vnde pater in hoc caſu offerens quamcunque filiarum ſuarum excuſatur, quamuis alter eam ducere nolit, quod ſi antequam aliquam ex illis offerret, omnes, vna dempta, obirent, tenetur ſuperſtitem dare, ita expreſſe deciditur *in l. 11. tit. 1. partita 4.* qua ſecluſa idem probant Henric. *in cap. ad audientiam numer. 2. de ſponſal.* Gofred. *in ſumma tit. de deſponſat impub. nu. 14. 15. & 16.* D. Antonin. Archiepiſcopus Florent. *in ſua ſumma 3. parte tit. 1. cap. 18. ante §. 1. in verſic. item qui contraxerunt,* Sūmiſtæ Roſel. *verb. ſponſalia n. 4.* Angel. 9. Sylueſt. *quæſt. 6.* Tabie. *quæſt. 7 num. 1.* Armil. *num. 9.* Brunel. *de ſponſal. concluſione 5. num. 6.* quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. *de matrim. lib. 1. diſputatione 26. numer. 2.* & Petrus Nicol. Mocius *de ſponſal. tit. de ſubſtantial. &c. ſponſ. num. 5. & 6. fol. 169.* 2

Sed dum *d. l. 11.* inquit, *que ſi ante que el padre ſeñalaſſe alguna de ſus fijas para darſela, ſe murieſſen todas, fueras vna, que no ouieſſe voluntad a darle aquella, tenudo es de darſela, por cumplir la promiſſion que hizo*: procedit in foro exteriori: in foro namque conſcientiæ, ita diſtinguit Sanchez, *vbi ſupra n. 3.* vt ſi abſolute promiſit, volens ſe abſolute obligare, quamuis animū habuerit dandi certam, tenetur dare illam ſuperſtitem, ſi vero tantum habuit animum ſe obligandi ad 3

certam

certam tradendam, tunc, ſi aliud damnum, aot ſcandalum minime ſequatur, non tenetur illam ſuperſtitem dare, quia ficte promittens matrimoniũ, non renetur in foto conſcientiæ implere, ſi aliud damnum non ſequatur.

4 Quod ſi pater promittat alicui Mariam eius filiam ſponſam, & caſu, quo nequear eius ſororem, tenetur tradere Mariam, ſi poſſit: ſi autẽ nequeat, & Maria tacite, vel expreſſe conſenſit ſponſalibus, non ſub conditione, vt pater polliciratus eſt, ſed abſolute, tunc non poteſt ſororem eius tradere impediente hoc publica honeſtate orta ex prioribus ſponſalibus abſolutis: ſi autem illa non conſenſit, vel tantum ſub conditione, quæ impleta oon eſt, tenetur vtique ſororem dare iuxta promiſſa, cũ nullum publicæ honeſtatis impedimentum obſtet iuxta *cap. vnic. de ſponſal. lib. 6.* ita tenent, & recte Henrich. D. Anton Roſel. *numero* 5. Angel. *num.* 10. Sylueſt. & Thom. Sanch *vbi ſupra numero* 5. ſi autem quis promittat ducere vnam ex pluribus conſentientibus, poteſt eligere, quã maluerit ex eis, & electa tenebitur, quia omnes illæ repromiſerũt, & promiſſoris eſt electio, vt prædiximus, ita cauetur *in l. 9. verſ. otro ſi titulo 11. partita 4.* vbi Greg. Lopez *in verbo, otorgaſſe*, & Thom. Sanchez *vbi ſupra numero 6.*

5 Vtrum autem, quando quis vnam ex pluribus ſe ducturum promittit, poſtea aliquam ex illis carnaliter cognoſcat, ſponſalia illa tranſeant in matrimonium? magis ſpectat quæſtio hæc ad ius antiquũ, quam eo iure bene examinat Thomas Sanchez *vbi ſupra num. 7. cum ſequentibus*, quam ad ius nouum Sacri Concil. Trident. quo attento ceſſarunt iam matrimonia præſumpta per copulam, vt late probauimus *de iuramento confirmat. in 1. parte cap. 51. num. 18. cum ſequentibus*, & ideo hic eam omittimus: quod ſi promiſſio illa, & copula fieret, & haberetur affectu coniugali coram parocho, & teſtibus maneret ius antiquum illæſum, & eſſet matrimonium, vt recte obſeruat Thom. Sanchez *d. diſputatione 26. numero 12. ad fin.* vbi *numero 13.* quod non ideo conditio de dote conſtituenda in ſponſalibus adiecta extincta cenſeri debet, & ſic dotis ſoluendæ obligatio, ſecundum Sotum *in quarto diſtinctione 29. quæſt. 2. articulo 2. poſt tertiam concluſ. verſ. contra hanc autem, &c.*

CAPITVLVM XVII.

Vtrum in ſponſalibus, & matrimoniis pœna adijci poſſit pro firmiori eorum obligatione?

SVMMARIVM.

1 *Pœna an adijci poſſit in ſponſalibus, & matrimonijs pro firmiori obligatione? & per totum caput: deciditur negatiue.*

2 *Quod primo ampliatur, vt procedat non ſolum, quando pœna apponitur per ipſos ſponſos, ſed etiam per eorum conſanguineos, quando militat eadem ratio probabilis ſecundo ampliatur, vt procedat etiam quando pœna ponitur inter multum aſtrictos ipſis ſponſis amicitia, exiſtente eadem probabili ratione, vt in num. 3. Tertio ampliatur, vt procedat etiam, quando promittentes pœnam, graue damnum inferre poſſunt contrahentibus, niſi contrahantur. vt in numero 4. ampliatur quarto, vt procedat etiam ſi pœna ſit modica attenta contrahentium dignitate, vt in nu. 5. ampliatur alijs modis numeris ſequentibus.*

6 *Pœna adiecta de matrimonio contracto diſſoluendo non valet.*

7 *Pœna, quæ mulier promiſit, ſi alicui non nupturam, non valet.*

8 *Pœna adiecta fauore matrimonij, nempe, quod vir non tenebit concubinam, valet.*

9 *Pœna adiecta matrimonio per alios quando nulla imponitur neceſſitas contrahendi matrimonium, an valeat?*

10 *Pœna adiecta matrimonio inter omninò extraneos, vt hic bene, valet.*

11 *Pœna adiecta per ſponſum extraneo niſi perfecerit ſponſalia non valet.*

12 *Pœna promiſſa ab extraneo contrahenti ſponſalia valet.*

13 *Promiſſio pœnæ inter extraneos, ſi Petrus non duxerit Mariam, an valeat?*

14 *Pœna adiecta ſponſalibus, an valeat quo ad id, quod intereſt?*

15 *Pœna adiecta ſponſalibus, vel matrimonio ſponte ſoluto, an ſit reſtituenda? & num. 17.*

16 *Donatio in dubio non præſumitur, cum ſuis ampliationibus.*

17 *Pœna promiſſa in contractu ſponſalium, an firmetur iuramento? & numeris ſequentibus.*

20 *Promiſſio pœnæ in ſponſalibus eſt contra bonos mores naturales.*

25 *Iuramentum contra bonos mores, ciuiles, aut naturales quando dicatur eſſe?*

22 *Iuramentum ſoluendi pœnam in ſponſalibus adiectam, dato, quod non obliget, an ea ſoluta, ſtatim repeti poſſit?*

Pars negatiua deciditur *in cap. Gemma mulier* 29. *de ſponſalib.* ibi: cum itaque libera matrimonia eſſe debeant, & ideo talis ſtipulatio propter pœnæ interpoſitionem ſit merito improbanda: Mandamus quatenus, ſi eſt ita, eundem B. vt ab extorſione præd. pœnæ deſiſtat, Eccleſiaſtica cenſura compellas: idem probat *l. Titia 134. ff. de verb. oblig. & l. final. C. de ſponſal. l. 39. tit. 11. partita 5. l. 1. titulo 11. partita 4. in verſic. ca como quier;* & late probat Iure Canonico, & Concil. Pariſ. & Trident. *ſeſſ. 24. c. 9. de reforma.* M. Ant. Eugen. *conſil. 18. num. 14. cum ſequentibus*; vbi etiam quod non valet ſtatutum prohibitum matrimonii mulierum in forenſem ſub certa pœna: ſola tamen culpa venialis erit adiicere pœnam, non vero mortalis, quia cum ea minime valeat, & ſobinde non compellat ad matrimonium, non videtur res adeo grauis, ſecund. Caiet. *in ſumma titulo ſponſalia*, & ibi Armill. *num. 14.* quos ſequitur Thomas Sanchez *lib. 1. de matrim. diſputatione 30. num. 21. & diſputatione 32. ſub num. 21.* 1

Ampliatur primo, vt procedat d. concluſio negatiua non tantum, quando pœna per ipſos ſponſos apponitur, ſed etiam, quando per eos, qui ipſos ſponſos ita iure ſanguinis attingunt, vt probabile ſit fore, vt inducantur ad matrimonium, ne conſanguinei pœnam ſoluant, quia eadem ratio prohibitionis militat in hoc caſu; & ita merito tex. *in d. cap. Gemma.* annullat pœnam conſtitutam à parentibus ſponſorum: ita in terminis tenent gloſ. *in d. l. Titio in princip. verb. matrimonia ff. de verb. oblig.* & ibi Barto. & communiter DD. Ioan. Andre. Abb. & communiter DD. *in d. cap. Gemma*, eſt communis ſecund. D. Couar. *in quarto de ſponſal. 2. parte cap. 3. §. 7. nu. 5.* Guilliern. Benedict. *in cap. Raynutius verbo, qui cum alia, num. 98. de teſtam.* Matthæus de Peruſio *inter conſil. matrimonial.* *Zilet. conſil. 6. numero 5. Greg. Lopez in d. l. 39. verb. quieren. tit. 11. partit. 5.* Villalobos *in erario communium opin. litera P.* 2

num. 87. Ant. Gabriel *ſecundo tom. comm. opin. lib.* 14. *verſ. pœna ſupponatur, folio mihi* 199. *col.* 2. *ad fin.* Matienço *in rubrica t. t.* 2. *gloſ. num.* 2. *lib.* 5. *nouæ collect. Reg.* & ibi Azeued. *num.* 3. Gratia. *in reg.* 83. *num.* 15. Ludouic. Lopez *in* 2. *parte Inſtruct. de matrimonio cap* 41. *in princip.* quos ſequitur Thom. Sanch. *lib.* 1. *de matrimonio diſputatione* 30. *num.* 3. Anto. Cuchus *lib.* 5. *de inſt. maior. tit.* 12. *num.* 193.

3 Secundo ampliatur, vt procedat etiam, quando hæc pœna apponitur inter ita ſtricta amicitia coniunctos ſponſis, vt probabile ſit eis timore ductos, ne amici pœnam ſoluant contracturos matrimonium, vt tenent plures ex Doctoribus ſupra relatis, & *Bald. in l. final. num.* 10. *C. de ſponſal.* poſt Alber. ibi *numero* 5. Salic. 12. Cuman. *in d. l. Titia in princip. num.* 8. & Paul. de Caſtr *num* 2. Matien. *in dialog. relat.* 3. *parte capit.* 17 *num.* 8.

4 Tertio ampliatur, vt procedat etiã quando promittentes pœnam poſſint graue damnum contrahentibus inferre, niſi contrahant, quia ſimiliter matrimonij libertas in hac ſpecie impeditur: timore namque ne eos offenſos habeant, iacturam facientes pœnæ contrahent, vt ſi contrahentes ſint oppidi domini, vt cum Ant. de Butrio. Alex. de Neuo, & Præpoſito probat Tho. Sanch. *d. diſputatione* 30 *ſub nu.* 3. *in verſ. idem dicendum eſt*: vbi idem probat eadem ratione quoties pœnam promittentes, ſponſi ſubditi ſunt, vt ſi ſint eorum tutores ſecund. Speculat. *tit. de ſponſal. §. primo igitur numero* 2. *Bart. conſil.* 45. *in fin. volumine* 1. Alber. *in l. final. numero* 5. *C. de ſponſal.* Iaſon. *d. l. Titia in princip. num.* 12. & ibi Alciat. *num.* 10.

5 Ampliatur quarto, vt procedat etiam ſi pœna ſit modica attenta contrahentium dignitate: licet enim ea minime reddat contrahentes timidiores, ne libere contrahant, ac proinde non deſint, qui teneant eam valere, prout ſunt Cyn. *in l. fina. C. de ſponſalib.* Ioan Andre. *in d. c. Gemma num.* 9 & ibi *Henric. num.* 10. verius tamẽ eſt eam minime valere, quia iura de hoc agentia indiſtincte pœnã prohibent adhibere in contractibus ſponſaliorum, & matrimonij, eo quod ſit contra bonos mores, & quãuis modica ſit pœna, aliquantum impedit libertatem, etſi nõ impedit eſt per accidens, & in quodã ſpeciali caſu at iura adaptantur ad ea, quæ frequẽtius accidunt, *l. nam ad ea ff. de legib.* & in terminis ita tenent Bart. & communiter DD. *in d. l. Titia in princip. num.* 4. *ff. de verb. oblig.* Abb. communiter receptus *in d. cap. Gemma num.* 8. ſecund. & Couar. *in* 4. *de ſponſal.* 2. *parte cap.* 3. *§.* 7. *num* 5. eam namque ſequuntur *in d. cap. Gemma* Ant. de Butr. *num.* 8. Anchar. 6. Cardin. 2. Alex. de Neuo 15. & Præpoſ. *nu.* 9. Salic. *in d. l. final. num.* 10. *C. de ſponſal.* Summiſtæ *verbo ſponſalia.* nempe Roſel. *num.* 7. Angel. 14. Syluest. *quæſt* 9. *dicto* 2. eſt communis, & vera vt conſtat ex Villalobos *in ſuo ærario commun. opin. litera P. num.* 88. Montaluo, & Greg. Lopez *in d. l.* 49. *in gloſſa, la pena*, Alex. Carrer. *lib.* 1. *de ſponſal. cap.* 5. Matien. *in rubrica tit.* 2. *gloſ.* 2. *n.* 2. *lib.* 5. *nouæ collect. Reg* Azeued. *in d. l.* 2. *num.* 3. & alios allegans, eam ſequitur Thomas Sanchez *vbi ſupra num.* 11.

6 Ampliatur quinto, vt ſimiliter non valeat pœna de matrimonio contracto diſſoluendo, vel ſi ponatur pœna, ſi vir, vel vxor diſſoluerit matrimonium per ingreſſum religionis eo caſu, quo poteſt, vel accuſauerit alterum de adulterio, vel ex alia iuſta cauſa petierit diuortium: iura namque omnimodam libertatem deſiderant in matrimonio, vt in dictis iuribus ita tenet gloſ. *in d. l. Titia verb. matrimonia.* & ibi Cuman. *numero primo.* & Alciat. *in princip. n* 6. Hoſtienſ. *in d. cap. Gemma*, & ibi Cardinal. *in fine.* Alex. de Neuo *n.* 9. Præpoſ. 13. M. Anto. Cuch. *lib.* 5. *inſtit. mai. tit.* 12. *num.* 191. & Thom Sanchez *d. diſp.* 30. *num.* 9. vbi cum Alciat. *vbi ſupra*, quod cum hodie attenta l. Euangelica, repudia non ſunt licita, valet ſtipulatio pœnalis, ſi coniux repudiet cõiugem tanquam iuri conformis.

Sexto ampliatur, vt neque valeat pœna ſub qua 7 mulier promiſit ſe alicui non nupturã, ſiue in perpetuum, ſiue in tempus, ſiue ſit virgo, ſiue vidua, vt reiectis alijs opinionibus recte cenſuit Alberic. *in l. fina. n.* 10. *C. de ſponſal.* quem ſequuntur Alciat. *in d. l. Titia in princip num.* 5. & Thom. Sanchez *vbi ſupra num.* 8. docens diuerſum eſſe ſpe lucri ad matrimonium inuitari, vel ab eo ſeparari, quod in legatis ſub ea conditione contingit, vel metu pœnæ amittendi libertatem ad contrahendum matrimonium requiſitam auferri, quod contingit in caſu huius ampliationis.

Pœna tamen fauore matrimonij adiecta, quod 8 vir non teneat concubinam, valebit quidem, ita Bald. *in d. l. final. in fin.* poſt Alberic *num.* 9. Iaſ. *in d. l. Titia in princip. num.* 19. Præpoſ *in d. cap. Gemma n.* 13. & Sanchez *vbi ſupra num.* 10.

Superiora tamen intelligenda ſunt, quoties pro- 9 miſsio pœnæ ita concepta eſt, vt matrimonij neceſsitatem inducat, ne ea incurratur, vt ſi parentes, vel ſponſis coniuncti promittant pœnam in eo euentu, quo matrimonium minime ſequatur, tunc enim non valebit; ſecus vero erit, quando promiſerunt ſub certa pœna, ſe facturos, & curaturos, vel abſolute matrimonium filiorum, tunc namque valet promiſsio pœnæ, quia deficit omnino prohibitionis ratio, nulla namque imponitur ſponſis neceſsitas contrahendi matrimonium, timore ne parentes, aut alij coniuncti pœnam incurrant, quia ſi curent, vt matrimonium ſequatur, eo minime ſequuto eximuntur à pœna, vt prædiximus *cap.* 14 *n.* 1. *& ſequentibus*: ita recte tenent Imol. *in d. l. Titia in princip num.* 4. Alciat. *n.* 11. eſtque veriſſimum ſecundum Thom. Sanch. *d. diſputatione* 30. *n.* 4. aduerſus Bald *in d. l. fina. nu* 10. *C. de ſponſalib.* dicentem, in neutro caſu valere pœnæ adiectionem, ego tamen ſequor priorem partẽ affirmatiuam præcedentem, & ſic primam limitationẽ ſupra dictam cum Imol. Alciat & Thom. Sanchez.

Secundo limitatur præfata concluſio negatiua, 10 de qua *in d. cap. Gemma cum ſimi.* vt non procedat in pœna appoſita inter omnino extraneos, qui ipſos contrahentes nullo modo ex ſupra dictis attingũt, quia tunc valida erit, tunc namque per eam nullo modo impeditur matrimonij libertas, eo quod præd. pœnam parui pendant ſponſi, ſi omnino extranei eam ſoluant, ita tenent Bart. & communiter DD. *in d. l. Titia in princip.* & plerique ex Doctoribus ſupra citatis, & Greg. Lopez *vbi ſupra.* Coſta *in l. cum tale §. ſi arbitratu limitatione* 4. *n.* 4. *ff. de condit. & demonſtrat.* quod verum eſſe probant Hoſtienſ *in ſumma titulo de ſponſal. num.* 2. & Anto. de Butrio *in d. cap. Gemma num.* 7. *in fine*: ſi extranei abſque dolo nomine proprio pœnam ex proprijs bonis ſoluendam ſpondeant: ſecus, ſi mandato ſponſorum, vel parentum pœnam promittant, quia tunc haberent regreſſum contra mandantes, & ex eorum bonis ſoluenda eſſet pœna, vnde eadem eſſet ratio prohibitionis, ac proinde non valeret: quæ opinio veriſſima eſt, & ſequenda, prout eam quoque tenent, & probant Bald. *in d. l. final. n.* 10. *C. de ſponſal.* Cuman. *in d. l. Titia in princip. num.* 8. & ibi Imol. *num.* 4. Iaſ. 12. Alciat. 10. Matth. de Peruſio *inter conſilia matrimon. Zilet. conſil.* 6. *n.* 7. & Tho. Sanch. *d. diſputat.* 30. *ſub num.* 4. *in verſic. quod accipiendum eſt.*

Eadem ratione, ſi ſponſus promitteret extraneo 11 pœnam niſi perfecerit ſponſalia, non valebit promiſsio

miſſio pœnæ, quia impeditur matrimonii libertas ſecund. Anchar. *in d.c. Gemma n.6.* vbi Henric. *numero 4.* Præpoſ. 7. Salicet. *in l. final. nu. 12. C. de ſponſal.* Matthæus de Peruſ. *vbi ſupra.*

12 Secus eſſet, ſi extraneus promitteret pœnam contrahenti, valet namque, ac ſi extraneo promitteret, quia non impeditur matrimonii libertas, ſecund. Henric. *vbi ſupra d. num. 4.* & vtrumque ſequitur Thom. Sanchez *d. diſputatione 30. numero 6.*

13 Sunt tamen, qui cenſeant, ita demum valere promiſſionem pœnæ inter extraneos, quando ſe obligant deducendo ſponſalia contrahenda, non quidem per viam principalis obligationis, ſed per modum cuiuſdam conditionis, vt ſi dicant: promittimus hanc pœnam ſi Petrus non duxerit Mariã: tunc namque valebit promiſſio pœnæ: ſecus ſi deducant in pactum ſponſalia, per modum principalis obligationis, & pœnam, vt tali obligationi acceſſoriam, tunc enim ea non valeat tanquam acceſſoria à matrimonio, quod debet eſſe liberum, vt ſi extraneus promittat ſponſalia nomine Mariæ adiecta certa pœna nomine ſuo, ita Hoſtienſ. *in d. cap. Gemma,* & ibi Henric. *num. 3.* & Villalob. *in ſuo ærario commun. opin. litera P. num.* 88 nihilominus tamen tenendum eſt contrarium, nempe, vt in vtroque caſu valeat, ſecundum Greg. Lopez *in d. l. 39. in gloſ. quæren, ad fin.* & ante eum Ant. de Butr. *in d. cap. Gemma num. 7.* Anchar. 6. ſumm. Roſell. Sylueſt. & Matth. de Peruſio, quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. *vbi ſupra numero 7.*

14 Illa tamen quæſtio in propoſito maxime controuerſa eſt inter iuris Interpretes, an eſto quod pœna adiecta ſponſalibus, & matrimonio non valeat, nec exigi poſsit, an ſaltem ſi alterius ſponſorũ interſit, damnumque patiatur, poſsit pœna exigi; quatenus ſua interſit, quando alterius culpa non initur?

Tres namque ſunt opiniones in hoc articulo: prima habet poſſe peti intereſſe damni emergentis, & lucri ceſſantis: alia ait, neutrum lucrum peti poſſe, niſi ſponſus violans fidem dolo iniret ſponſalia, vt alter ſponſus illud patiatur, & hanc tenent plures Authores; mihi vero tertia ſententia placet magis, nempe poſſe exigi intereſſe damni emergẽtis, vt ſi alter ſponſus ratione ſponſalium expenſas fecerit, non autem intereſſe lucri ceſſantis, & hoc, non ratione promiſsionis pœnæ, quæ nullam obligationem peperit, ſed ratione iniuſtitiæ à violante fidem admiſſæ, vt recte cum aliis probauit Thom. Sanchez *lib. 1. de matrimonio d. diſputatione 30 num. 5.* qui numeris præcedentibus Authores primæ, & ſecundæ ſententiæ refert, earumque fundamenta.

15 Illud vero addiderim, quod etſi pœna adiecta ſponſalibus, vel matrimonio non valeat, nec exigi poſsit, ſi tamen ſponte ſoluatur eam recipiens non tenebitur reſtituere donec iuridice exactus ad reſtitutionem condemnetur, vt late probauit agens ad vtramque partem Thom. Sanch. *d. lib. 1. diſputatione 31. num. 2. per totum*: cuius opin. veram eſſe crederem, quoties ſimpliciter errore ductus promittens pœnam credens teneri, eam ſoluerit: cæterum ſi ſciens non teneri, eam nihilominus ſponte ſolueret, non erit recipiens condemnandus ad eius reſtitutionem ex regula iuris, quæ habet, cuius per errorem dati repentio eſt, eiuſdem conſulto dati, donatio eſt.

Quinimo idem eſſe videtur dicendum etiamſi inſcius iuris pœnam ſoluiſſet, quia ignorantia iuris, tam notiſſima, nempe *d. l. Titia. & d. ca. Gemma & d. l. final. C. de ſponſal.* non excuſat, ſaltem in foro exteriori, vt in iuribus vulgaribus: ſed adhuc in hoc vltimo ſubſiſto, & verum id non eſſe cenſeo, ſed potius contrarium.

Quia in dubio donatio regulariter non præſumitur, *l. Campanus ff. de oper. libert. l. cum de indebito. verſ. quis enim ſolut. ff. de probat.* late plura congerens in propoſito Maſcard. *de probat. 1. tom. concluſione 544. numero 1. cum ſequentibus,* vbi *numero* 5. quod potius præſumitur error, quam donatio: & *numero* 6. id ampliat, vt procedat etiam in facto proprio, & *num. 7.* quod potius præſumitur ſtultitia, quam donatio: nec obſtat quod paria ſint ſcire, vel ſcire debere, *l. quod te mihi,* & ibi communiter DD. *ff. ſi cert. pet.* & regula iuris præd. quod ignorantia iuris neminem excuſat. 16

Quia in hac materia pœnali non ſufficit ſcientia præſumpta, ſed certa requiritur, vt per Maſcard. *vbi ſupra num* 66. & 106. Vnde quando quis errore ductus credens teneri ad pœnam promiſſam in ſponſalibus, vel matrimonio eam ſoluiſſet, poterit eam repetere, præmaxime ſi id iuret niſi contrariũ probetur, nempe eam ſcienter ſoluiſſe, hoc eſt ſciẽs ad eam non teneri. 17

Sed an pœna promiſſa in contractu ſponſalium firmetur iuramento? maxime etiam controuertunt DD. quibuſdam exiſtimantibus, iuramentum in hac ſpecie obligare, licet contractum non firmet: prout ſunt, & ſentiunt Alex. de Neuo *in d. cap. Gemma numero 10. de ſponſal.* Corneus *conſil* 294. præmaxime *nu 5. volumine* 4. Vmbertus de Bouenco *in repetet. auth. ſacramenta puberum numero 133. C. ſi aduerſ. vendit.* & quamuis dubius, magis inclinat in hanc partem Fortun. Garſia *de vltim. fin. illatione 20. numero* 359. Menchaca *de ſucceſſ. creation. lib. 3. §. 28. nu.* 15. vbi in certo quodam caſu eam limitat ſumma Tabien. *verbo ſponſalia quæſt.* 8. *numero* 9. Armil. ibi *num.* 11. Aldin. Theolog. *tomo 1. de iuſtitia & Iur. tractatu 2. diſputatione* 151. *folio* 863. quæ ſententia eſt ſatis probabilis ſecund. Thom. Sanchez *lib. 1. de matrimonio diſputatione 32. num. 20. ad finem.* 18

Alii vero melius voluerunt, & tenent, huiuſmodi promiſsionem pœnæ non firmari iuramento.

Primo, quia huiuſmodi promiſsio interdicitur propter vtilitatem publicam ob matrimonii libertatem, vt *in d. l. final. C. de ſponſal.* ibi, cum in contrahendis nuptiis libera poteſtas eſſe debeat: & *in d. cap. Gemma,* ibi, cum itaque libera matrimonia eſſe debeant: intereſt namque reipublicæ maxime libera eſſe matrimonia, quia ex coactis iurgia, diſſenſiones, mala liberorum educatio, peſsimique exitus ſequuntur, vt experientia docet, & hoc vltimum probatur *in cap. requiſiuit de ſponſal.* fauore igitur publico interdicitur hæc promiſsio pœnæ, vt in terminis recte cenſuit Iaſ. *in d. l. Titia in princip. numero 17. in fin.* ergo non confirmatur iuramento, *cap. ſi diligenter de for. compet.* Bart. *in l. ſi quis pro eo n. 7. & 8. ff. de fideiuſſ.* Abbas, & communiter DD. *in cap. cum contingat de iur. iur.* DD. etiam communiter *in auth. ſacramenta puberum C. ſi aduerſ. vendit.* & late Couar. *de pact. in 6. ſecunda parte §. 1. numero 1. & 5.* Ant. Gomez *2. tom. var. reſol. cap. 14. num. 24. & 28.* Menchac. *vbi ſupra num.* 21. & nos *de iuramento confirmator. 1. parte cap. 58. num.* 15. Matien *in l. 2. gloſ. 3. num. 15. & 17. tit. 2. lib. 5. nouæ collect. Reg.* Seraph. alios referens *de priuileg. iuram. priuilegio 61. num. 13.* Sanchez *vbi ſupra num.* 8. 19

Secundo probatur ſuprad. negatiua ſententia principalis, quia promiſsio pœnæ in ſponſalibus eſt contra bonos mores naturales, quia continet culpam venialem, ſiquidem eſt improbatum à iure, vt ſupra probauimus hoc cap. 20

At iuramentum contra bonos mores naturales 21
non eſt

non eſt obligatorium, vt in regula *non eſt obligatoriũ.* quæ ſic debet intelligi. *de reg. iur. in* 6. Dupliciter namque iuramentum dicitur, atque eſſe poteſt contra bonos mores, ſcilicet, aut bonos mores ciuiles, aut naturales: contra bonos mores ciuiles eſſe dicitur, quando res promiſſa licet in ſe non ſit peccatum, poteſt tamen facile præiudicium inferre bonis moribus, quos in bene inſtituta republica ſeruari decet: contra naturales autem eſſe dicitur, quando res promiſſa impleri non poteſt abſque culpa lethali, vel ſaltem veniali, & de his intelligitur d. reg. *non eſt obligatorium*, non vero, quando iuramentum ſolum eſt contra bonos mores ciuiles, vt tenent plures, quos refert Couar. *de pact. in* 6. *tertia parte in princip. numero* 1. & cum aliis multis Menchac. *d. §. 28. num. 9. cum ſequentibus*, & nos *de iuramẽto confirmat. 1. parte ca. 40. num. 4.* Molin. Theolog. *1. tom. de Iuſtitia, & Iur. tractatu 2. diſputatione 151. in ſolutione ad primum*, & hæc eſt communis ſententia, quicquid Coua. *vbi ſupra* eam impugnet, vt conſtat ex ſupra dictis, eſtque communiſsima, vt ex Tho. Sanch. *d. lib. 1. diſputatione 32. num. 1.* vbi quod neceſſario fatendum eſt, tunc tantum iuramentum homini præſtitum non obligare quando promittitur res, quæ abſque culpa ſaltem veniali impleri non poteſt, ſecundum Abb. *in d. ca. cum contingat. numero 7.* & fatetur Couar. *vbi ſupra nu. 1. verſ. 3. conſtat.* Molin. *vbi ſupra diſputatione 149. §. his exemplis, & in 2. tom. diſputatione 271. fol. 117.* ſed promiſſio pœnæ in ſponſalibus eſt huiuſmodi, vt probauimus: ergo iuramento non confirmatur.

Et in terminis de quibus agimus, hanc ſententiam negatiuam merito, vt veriorem, & tenendam tuetur *Bart. in d. l. ſi quis pro eo num. 6. & in d. l. Titia in princip. numero 11.* vbi Angel. & Cuman. *num. 1.* Alciat *num. 2. in fine.* Salic. *in d. l. final. nu. 11. C. de ſponſal.* Ant. de Butrio *in d. ca. cum contingat nu. 8.* & ibi Alex de Neuo *n. 43. in fin.* & Imol. quamuis dubius *n. 32.* Alciat. *nu. 25.* Præpoſ. *in d. c. Gemma nu. 2.* Couar. alios allegans *in rubric. de teſtam. 2. parte num. 17.* Anton. Gomez *2. tom. var. reſol. c. 14. num. 24.* Anto. Cuchus *lib. 5. inſtit. mai. tit. 12. nu. 194.* & hanc ſequitur, & late probat alios allegans, & dicens eam probabiliorem Tho. Sanchez *d. diſputat. 32. numero 21. per totum*, eſtque communis ſententia, vt ex ſupra dictis patet, & ideo proculdubio tenenda, licet pœna modica ſit, vt cũ cæteris indiſtincte loquentibus contra Alciat. tenet Sanch. *vbi ſupra in fine, d. nu. 21.* qui *nu. 22.* bene infert hoc iuramentum minime obligare, & conſequenter nulla indigere relaxatione.

22 Vnde neceſſaria non eſt in propoſito longa, & inutilis, & neſcio an vera diſputatio, & reſolutio eiuſdem Thom. Sanchez *ibidem nu 24. & 25.* an dato, quod præd. iuramentum ſoluendi pœnam in ſponſalibus promiſſam obligaret ſatis fiat momentanea ſolutione ſtatim repetendo, concedaturque abſolutio, & tenet partem negatiuam, ſed minus bene, ſiquidem communis, & vera ſententia habet præd. iuramentum non obligare, neque relaxatione indigere, quod ſi adhuc aliud dicendum eſſet cum prima opinione affirmatiua ſupra dicta (quod negamus) in iuramento tamen ſoluendi in ludo amiſſa ad creditum, de quo agit Sanchez *vbi ſupra* ad fundandam ſuam nouam, & ſingularem opin. communis ſententia quoque habet, ſatisfieri momentanea ſolutione ſtatim repetendo, & concedatur repetitio, & iuramenti relaxatio, vt ex ipſomet Authore conſtat, qui quamplures grauiſſimos Authores, hoc tenentes, refert, cur igitur paſſim contra communem tenet: verior ergo, & magis recepta ſententia eſt contra ſe.

CAPITVLVM XVIII.

Vtrum arræ, & ſic pignus valide promitti poſſint pro ſponſalibus adimplendis?

SVMMARIVM.

1 *Arræ, & ſic pignus valide promitti poſſunt pro ſponſalibus adimplendis, & num. 2. de ratione differentiæ in hoc, & in appoſitione pœnæ prohibitæ. & numero 3. quod tradi debent, & nume 4. ampliatur, vt procedat etiamſi dicatur quod arræ dantur nomine pœnæ: & ſufficit in hoc confeſſio recipientis, vt in numero 5.*

6 *Arræ præd. an poſſint conſtitui vt in quacunque quantitate?*

7 *Arræ præd. an poſſint conſtitui in ſpecie?*

8 *Arræ in matrimoniis an poſſint vtrinque conſtitui?*

9 *Arræ præd. quando perdantur, & quando non, & numeris ſequentibus vbi numero 17. an pœna dupli vel quadrupli adiecta dationi arrarum debeatur, & num. 18. quid in foro conſcientiæ?*

19 *Pœna conuentionalis an debeatur in foro conſcientiæ.*

20 *Pœna conuentionalis de ſtylo curiæ non fit condemnatio, niſi quatenus intereſt.*

25 *Debitor pœnæ conuentionalis, dum à ſe non petitur an poſſit eam præſcribere, & quo tempore?*

22 *Pater promittens arras pro filia an eas amittat, ſi faciat quidquid in ſe eſt, vt matrimonium celebretur?*

RES eſt clara. ſiquidem licitum eſt arras apponere amittendas per ſponſalium fidei violatorem, *l. arris, & l. fina. C. de ſponſal. l. 1. tit. 11. partita 4. l. 84. tit. 18 partita 3.* probat D. Couar. *in 4. 2. parte c. 7. n. 6.* & vbique communiter omnes. 1

De ratione differentiæ inter appoſitionem pœnæ in ſponſalibus, & matrimonio prohibitam, vt c. præcedenti late probauimus, & arrarum, non ſatis conuenit inter Doctores, ſiquidem nulla ex ab eis traditis eſt concludens, quas refert, & improbat Thom. Sanch. *lib. 1. de matrimonio diſputatione 35. nu. 2.* vbi tandem inquit cum Iaſ. *in l. Titia in princ. numero 22. ff. de verb. oblig.* nullam earum concludere, nec ſcrupulo carere, ſed congruentiam quandam præſeferre, quæ ſufficiens fuit ad inducendum Legislatorem, vt arris promiſſis pœnam interdiceret: frequentior tamen ratio differentiæ in propoſito eſt, quod cum pœna non ſtatim tradatur, ſed promittitur in futurum, facile, & incaute in magna quantitate promittitur: arra autem, cum re ipſa tradi debeat in contractu ſponſalium, in minori quantitate, & maturiori conſilio tradetur, nec tantus ſuberit timor amittendi arras iam traditas, quantus ſoluendi pœnam promiſſam: faciliores enim multo ſunt homines ad promittendum, quam ad tradendum, quæ quidem ratio, etſi ſcrupulo nõ careat, vt inquit Sanchez, mihi tamen ex omnibus verior. & magis concludens videtur. 2

Ad hoc autem, vt valeat præd. promiſſio arrarum in propoſito, neceſſarium omnino eſt, quod tradantur, vt conſtat ex eiſdem legibus de hoc agentibus, nempe *ex d. l. final. C. de ſponſal.* ibi, acceperit arras, quod traditionem ſignificat: tex. *in §. item lapilli inſtitu. de rerum diuiſ.* idem apertius probatur *in d. l. 84.* in illis verbis: *los quales maravedis paſſaron a ſu poder, e otorgo que era pagado de ellos*: & præterea, quia quoties arræ non traduntur, nihil diſtarent à 3

pœ-

pœna, & in terminis ita tenent communiter DD. *in cap. Gemma de ſponſal.* nempe Anton. de Butrio *numero* 8. Cardin. *numero* 2. Anchar. 10. Alexan. de Neuo *n.*23. poſt Abb. *nu.*8. Præpoſ. *nu.*8 & 16. Bart. *in d.l. Titia in princip. n.* 6. & ibi communiter DD. nempe Angel. Paul. Imol. & Iaſ. *num.*23. Bald. *in l. final. n.*7. *C. de ſponſal.* Tita *lib.*2. *de vtroque retract. ad finem tituli, numero* 55. D. Couar. *vbi ſupra numero* 7. *&* 9. Socin. *conſil.* 3. *volumine* 1. Brun. *de ſponſ. ſub. concluſ.* 16. *n.*3. Summiſtæ *verb. ſponſalia.* nempe Roſell. *num.*7. Angel. 13. Sylu. *q.*9. *dict.* 1. & 3. eſt communis ſecund. Villalob. *in ſuo erario commun. opin. litera P. num.* 89. & probat Roder. Suarez *in l.* 1. *in princip. tit. de las arras,* Greg. Lop. *in l.*39. *tit.* 11. *par.* 5. *verb. la pena,* Ant. Gomez *in l.*50. *Tau. nu.* 12. Matien. *in rubr. tit.*2. *lib.*5. *nouæ collect. Reg. gloſ.*2. *n.*3. ſequitur Ludouic. Lop. *in* 2. *parte Inſtruct. conſcien. in materia de matrim. c.*36. *prope fi.* Tho. Sanch. *cum alijs lib.*1. *diſputatione* 35. *num.*3. *contra gloſ. verb. libera, & verb. accedens de procurat.* Palac. Rub. *in rubrica de donat. inter virum. & vxor.* §.2. *n.*2. *in fin.*

4 Quod adeo verum eſt, vt ſi quis dicat; do tibi centum pro pœna, ſi matrimonium tecum non contraxero, & re ipſa tradat illa centum, valebit quidem, quia nomine tenus pœna eſt, re autem ipſa arra, alias namque eſſet imponere legẽ verbis, & non rebus, contra *l.* 1. *&* 2. *C. commun. de legat. l.* 2. *ad fin. ff. de conſtit. princip.* ita in terminis tenet Ioann. de Imol. quamuis tandem relinquat cogitandum *in d.l. Titia in princip. n.*6. ſequitur dicens menti tenendum Gregor. Lop. *in d.l.*49. *verbo pena ad fin. titulo* 11. *partita* 5. Tho. Sanchez *vbi ſupra num.*4.

5 Deinde obſeruandum eſt in hac materia, quod licet Imol. *in d.l. Titia in princip. num.*7. & ibi Angel. *num.* 1. & Paul. *num.* 4. cenſeant, receptionem arrarum non probari confeſſione recipientis, eo quod ſit confeſſio inter perſonas ſuſpectas, & rei prohibitæ, *argum. l. qui teſt. cum ſimil. ff. de probat.*

Verius tamen, & receptius eſt, ſtandum eſſe in hoc confeſſioni recipientis, dum contrarium non probatur, *argumento l. Publ. §. final. ff. de poſit.* ita tenet Bart. *in d.l. Titia in principio numero* 7. vbi Aretin. Cuman. *numero* 8. Iaſ. 28. Alciat. 13. & placet Couar. *in* 4.2. *parte cap.*3. §.7. *numero* 10. Anton. Coch. *lib.* 6. *inſtit. mai. tit.*12. *num.*206. Matien. *vbi ſupra num.*3. Ludouic. Lop. & Sanchez, *vbi ſupra num.*5. Quod ſi vtraque pars hoc confiteretur, maxima eſſet fraudis præſumptio, ſecund. Bart. & Couar. *vbi ſupra* cum aliis, quorum opinio mihi non placet; ſiquidem vtile per inutile non debet vitiari, iuxta regul. iuris vulgarem: & quia eſt actus correlatiuus, arræ namque recipi non poſſunt, niſi tradantur: ergo confeſſio vtriuſque partis minime vitiare debet actum, quid enim intereſt in hac ſpecie inter confeſſionem vnius, & vtriuſque partis, ſiquidem cum arræ re ipſa recipiuntur, prohibitæ non ſunt, vt patet ex ſupra dictis: & ita cum iudicio Thom. Sanchez *vbi ſupra numero* 5. huius præſumptionis fraudis non meminit.

6 Vlterius; etſi maxime controuerſum ſit inter noſtrates, vtrum arræ conſtitui poſſint in quacunque quantitate, quibuſdam exiſtimantibus, non valere arras, quando tantæ ſunt, vt contrahentium qualitate attenta, veriſimile ſit fore, vt timore arras amittendi matrimonium ineant, vt ſunt Ioan. And. *in d. cap. Gemma numero* 9. & ibi Abb. *num.*8 Henric. 9. *in fin.* Alexan. de Neuo *num.* 15. & ibi Petrus Ranen. Cyn. *in d. l. Titia in princip. ff. de verb. oblig.* Roſel. *verb. ſponſalia numero* 7. & ibi Angel. *num.* 12. Syluest. *quæſt.*9. *dicto* 1. Brunel. *de ſponſal. concluſ.* 16. *num.*4. aliis vero ſentientibus, valere arras in quauis quantitate, dummodo dotis, vel donationis propter nuptias quantitatem non excedant, etſi hæc non interueniant, quantitatem præſcriptam à *lege, iubemus, ff. de repud.* ſcilicet, tertiam bonorum partem, ita docent Bart. *in d.l. Titia in princip. num.* 5. & ibi Alciat. *n.* 13. dicens hanc eſſe æquam, licet cõtraria ſit receptior, Salic. *in d.l. final. num.* 15. *C. de ſponſal.* Anton. *in d.c. Gemma num.*8. & ibi Præpoſ. *nu.*9. Suarez *vbi ſupra*, Brunel. *in d. concl.* 16. *n.*2. Cuchus *vbi ſupra n.*200. *cum ſeqq.*

Verior tamen, & magis communis ſententia habet, valide apponi poſſe arras in quacumque quãtitate, quia leges de hoc agentes generaliter, & indiſtincte loquuntur, & quia adhuc non militat eadem ratio in magnis arris, quã in pœna: cum enim illæ traditæ ſunt facilius, & ſuauius amittuntur, quam non tradita pœna ſoluatur; ita cum aliis probat, & tenet D. Couar. *in* 4.2. *part. de ſponſal. c.*3. §.7. *n.*9. Hoſtienſ. *in ſumma de ſponſal.* §.1. *nu.*2. Cardinal. *in d.c. Gemma nu.*2. Bald. *in l. fina. nu.*8. *C. de ſponſal.* Angel. *in d.l. Titia in princip. num.*2. & ibi Paul. *num.* 4. Cuman. *nu.*6. *&* 7. Imol. *num.*7. Iaſ. *num.*21. Tabien. *verb. ſponſalia quæſt.* 8. *n.*9. *in princip.* Greg. Lop. *vbi ſup.* Matie. *vbi ſupra num.* 4. & alios allegans Tho. Sanch. *vbi ſupra n.* 9. vnde iuſte caueri poteſt pro matrimonii ſecuritate magnas arras tradere, & ſtipulari in quadruplum, & ſi contrahentes ſint minores, facere, vt parentes tradant, ita Hoſtienſ. Tabien. & Sanchez *vbi ſupra n.* 10.

Obſeruandum eſt etiam, quod etſi non deſint, qui negent arras in ſpecie cõſtitui poſſe, ſed oportere, quod in quantitate numerata aſſignentur, & quod alias duplicari non poſſunt, prout duplicandæ ſunt ex altera parte, iuxta *l. final. C. de ſponſal.* ita tenet Bart. *in d.l. Titia in princip. nu.* 10. & Ant. de Butrio *in d. ca. Gemma num.*8. & ibi Anchar. *num.* 10. Abb. 8. Alex. de Neuo *num.* 26. Roſel. *verb. ſponſalia num.*7. Brunel. *de ſponſal. d. concluſione* 16. *num.*3. & Suarez *in l. prima in princip. tit. de las arras, lib.*3. *fori.* verius tamen eſt atque receptius, arras in ſpecie poſſe cõſtitui, vt decidit *l.* 84. *tit.* 18. *partita* 3. bene namque poteſt vere tradi poſſeſſio fundi pro arris dati, & etiam ficte per clauſulam conſtituti, & alias, ſicut traditur, quando venditur, poteſt etiam duplicari, ſi non ſequuto matrimonio reddatur fundus, & eius æſtimatio, & in terminis ita tenet alios allegãs D. Couar. *vbi ſupra n.*7. Bald. *in d.l. final. num.*8. & ibi Salic. *n.*2. *C. de ſponſal.* Præpoſ. *in d. ca. Gemma num.* 11. *de ſponſal.* Cuman. *num.* 10. & communiter DD. *in d.l. Titia in princip.* nempe Paul. de Caſtr. *numero* 4. Aret. *num.*9. Iaſ. 35. Alciat. *nu.* 17. Imol. *nu.*7. Greg. Lopez *in d. l.* 84. *in gloſ. tal viña.* Anto. Cuchus *lib.* 5. *Inſtit. mai. tit.* 12. *num.*203. & 207. Matien. *in rubrica tit.*2. *gloſ.*2. *n.*2. *lib.* 5 *nouæ collect. Reg.* & Azeued. *in l.* 2. *eiuſdem tituli num.* 6. & alios referens Tho. Sanchez *vbi ſupra n.* 12. licet Greg. Lop. *in d.l.*84. *in gloſ. è apodero*, teneat cum Bart. *in d.l. Titia columna fina.* realiter debere tradi poſſeſſio arrarum in ſpecie conſtitutarum, nec ſufficere tradi per conſtitutũ. 7

Deinde obſeruandum eſt, quod etſi communis opinio habeat arras non poſſe vtrinque conſtitui altero tradente certam arrarum quantitatem, & altero reddente ſimiliter arras, vt affirmat Thom. Sanchez *vbi ſupra numero* 13. vbi plures hoc tenentes refert, dicens eſſe communem, & valde probabilem ſententiam; probabilior tamen eſt valere, quia leges abſolute permittunt arras, nec in vanum eſt, hæc mutua traditio, quia dans arras perdit, quas dedit, & reſtituit, quas accepit, ſi per ipſũ ſtet quominus celebretur matrimonium, & ita merito tenent hanc opin. Cyn. *in d.l. fin. quæſtione* 6. *C. de ſponſal.* & ibi Bald. *num.*7. Salic. *num.*8. & probabiliorem dicit D. Couar. *vbi ſupra num.* 7. & eam ſequitur 8

tur Greg. Lopez *in d.l.84. in gloſ. tal viña, tit.18. partita 3.* vbi hæc opinio expreſſe approbatur, & ideo omnino eſt tenenda, quam etiam, cum alijs pluribus, quos refert, & ſequitur affirmãs eſſe probabilius Thom. Sanchez *vbi ſupra num.* 14 reſpondens *l. qui ſic 55. ff. de ſolut.* quæ pro priori opinione adducebatur: reprobatque duas limitationes huius ſententiæ, vnam Cuman. *vbi ſupra numero* 8. nempe, quando arræ vtrimque traditæ diuerſæ naturæ ſunt, quia vnus quantitatem alter vero ſpeciem dedit, aliam Alciat. *vbi ſupra*, eam temperantis, niſi æqualis ſumma arrarum vtrinque tradita ſit, quia verius eſt, cum cæteris Doctoribus, indiſtincte valere arrarum promiſſionem reciprocam, quia nulla ratio differentiæ aſsignari poteſt inter præd. caſus, & Greg. Lopez *in d. l.89. in gloſ. tal viña*, docet valere arras, licet in eadem quantitate vtrinque tradantur.

9 Similiter illud in materia noſtra obſeruandum eſt, quòd tradens arras eas amittit ſi culpa ſua matrimonium non ſequatur, eo autem ſequuto redeunt ad tradentem, ex *l. final. C. de ſponſal.* ſunt enim velut pignora, & ſigna pro ſecuritate contractus tradita: vnde iniuſte reſiliens ab eo, eas amittit, & contractu celebrato recuperat, vt contra Hoſtienſ. *in d. cap. Gemma*, & alios probat dicens eſſe communem D. Couarru. *vbi ſupra numero* 11. ſed eam tenet idem Hoſtienſ. ſibi contrarius *in ſumma titulo de ſponſa. §. 1. numero* 3. Abb. *in d. ca. Gemma num.* 7. & ibi Alex. de Neuo *num.* 17. & Præpoſi. *num.* 8. & Marien. *vbi ſupra num.* 5. & alios allegans Thom. Sanch. *de matrimo. lib.1. diſputatione 36. num.* 2.

10 Vbi numero quarto, quod per contrarium, qui citra culpam à ſponſalibus reſilit, non amittit arras, quas tradidit, ſed ipſi reſtituẽdæ ſunt, nempe, quoties iuſta cauſa eſt recedendi à ſponſalibus, vel ſi alteruter religionem ingrediatur, aut reperitur canonicum impedimentum inter illos. *l. arras, & l. final. C. de ſponſal.* quia vbi culpa abeſt, debet abeſſe pœna, *l. Sancimus C. de pœn.* & ita tenent omnes DD. teſte Sanchez *d. num. 4. in fin.*

11 Quod procedit, ſi tradens arras bona fide cõtraxit ſponſalia ignorans impedimentum, quia ſi conſcius fuit eius, non poteſt arras traditas recuperare, iuxta gloſſam *in d. l. final. verbo redd'i, C. de ſponſalib.* Anton. de Butr. *in d. ca. Gemma de ſponſal. numero octauo.* & ibi Alexand. de Neuo *num.* 22. Thom. Sanch. *d. diſputatione 36. numero* 5. inde inferens, quod ſi ſibi reddantur, quia alter ſponſus recipiens ignorabat, tradentem mala fide contraxiſſe, tenebitur reſtituere, quia ex natura contractus eas amiſerat, per ipſum enim culpabiliter ſtetit, cum impedimenti conſcius matrimonium promiſerat, arris in ſignum traditis.

13 Quod ſi tradens arras in mora fuerit ante obitum ſuum, vel recipientis contrahendi matrimonium ipſas amittit, vt habetur *in d. l. arris, & in d. l. final.* & ibi gloſ. *verbo præbuit*, & cum Syluest. probat Thom. Sanchez *vbi ſupra num.* 6.

14 Quando autem alter contrahentium ſolus tradit arras, & culpa non tradentis matrimonium minime ſequitur, tenetur hic reſtituere duplum, ideſt, ipſas arras receptas, & tantundem de ſuo patrimonio, vel triplum, aut quadruplum ſi hoc conuenit, ita cauetur *in l. final. C. de ſponſalib.* in præd. autem triplo, vel quadruplo computandæ ſunt arræ receptæ, ſicut computantur in duplo reſtituendo, vt cum Alexand. de Neuo *in d. ca. Gemma numero* 21. bene probat Sanchez *d. diſputatione 36. num.* 7.

15 Qui numero octauo hoc limitat, vt non procedat in minore 25. annorum, veniam ætatis non impetrante, quia tunc non tenetur ad amplius, quam ad id quod recepit, reſtituere, vt cauetur expreſſe *in d. l. final.* niſi parentes, vel aui arras receperint, quia hi tenebuntur in duplum, vt *in d. l. fin.* vbi gloſſa *verbo conuenit*, idem dicit de tutore, vel curatore: quod eſt intelligendum ſecundum Salic. *ibi numero quinto*, cum Cyno, quando pater vel mater, vel tutor recipit arras nomine proprio, promittendo matrimonium, ſecus ſi nomine filii, vel minoris, quod etiam ſequitur Thomas Sanchez *vbi ſupra numero* 8.

Si vero vterque arras dedit, & recepit, iniuſte 16
reſiliens ſuas perdet, & quas accepit reſtituet. ſecund. Dyn. *in d. l. final.* & ibi Salic. *numero nono*, qui hoc verum intelligit, quando vtraque arrarũ quantitas æqualis eſt, nam ſi, quam tradidit iniuſte reſiliens eſſet minor, teneretur ſupplere vſq; ad æqualitatem quantitatis arrarum alterius, cum alias non eſſet pœna dupli, ſequitur Sanchez *vbi ſupra num.* 9.

Dubium tamen eſt ingens in propoſito, an pœ- 17
na dupli, vel quadrupli adiecta dationi arrarum in caſu non paritionis, de qua *in l. final. C. de ſponſali.* quando quis iniuſte reſilit, habeat locum attento Iure Canonico, nempe *d. capit. Gemma*, quo annullatur omnis pœna, ſub qua matrimonium promittitur, vt matrimonium libere contrahatur, qua ratione videtur, hanc etiam pœnam reſtitutionis arrarum in duplum, aut quadrupli correctam eſſe, atque ablatam, & comprehendi ſub prohibitione illius tex. & tantum teneri, qui iniuſte reſilit arras receptas reſtituere: quod ita tenent nonnulli, in quorum opinionem magis inclinat, quamuis dubius, & relinquens cogitandum Gregor. Lopez *in d. l.84. in gloſſa, e todauia titulo 18. partita* 3. quia ſolutio dupli, vel quadrupli eſt mera pœna, & militat in ea eadem ratio prohibitionis, cum minime re ipſa tempore contractus tradatur, & ob hoc forte non fit mentio dupli, vel quadrupli *in l. prima, titulo* 11. *partita quarta*, ſed tantum, vt nolens ſtare matrimonio reſtituat arras receptas.

Nihilominus tamen communis ſententia eſt in contrarium in hac ſpecie, vt fatetur Gregor. Lopez *vbi ſupra*, atque eam tenet Paludan. *in quarto. diſtinctione 27. quæſtione 1. articulo 2. concluſione 3. numero* 13. eamdem præſupponunt Iuris Pontificii interpretes quamplurimi, qui probant non tradentem arras teneri ſoluere hoc duplum, vel quadruplum, ſi ita conuentum ſit, quod non dicerent, ſi Iure Canonico aduerſaretur: hi ſunt Hoſtienſ. *in ſumma titulo de ſponſal. §. primo n.*2. *& in d. c. Gemma ad fin.* & ibi Innoc. *num.* 1. Ioan. Andr. *num.* 7. Ant. de Butrio *numero* 3. Anchar. 5. Alexand. de Neuo *numero* 21. Præpoſ. 9. & Cardinal. *quæſt.* 3. *num.* 3. Anton Gomez *in l.50. Taur. nu.* 12. & alios referens Thom. Sanchez *d. diſputatione 36. num.* 11. vbi reſpondet fundamentis contrariæ partis.

Sed an ſaltem in foro conſcientiæ debeatur hæc 18
pœna dupli, vel quadrupli quæſtionis eſt? & de pœna dupli, quod non debeatur in foro conſcientiæ ante condemnationem iudicis eſt proculdubio, quia eſt pœna legis, quæ iuxta communẽ prope omnium ſententiam non debetur ante condemnationem, gloſ. vltima in fine communiter approbata *in cap. fraternitas 12. quæſt.* 2. de qua late alibi diximus: tenebitur igitur hic iniuſte reſiliens in conſcientia tantum ad reſtitutionem arrarum, quas recepit, vt recte docent in terminis Palud. *d. d. diſtinctione 27. quæſtione 1. articulo 2. concluſione 3. nu.* 13. Syluest. *verb. arra, quæſt.* 4. & ibi Armill. *num.* 4. Ludouic. Lopez *in 2. parte inſtructor. in materia de matrimonio c. 76. folio* 1032. Vega *lib. 2. ſuæ Summa caſu* 284. quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez *lib. 1. de matrim. diſputat. 37. num.* 1.

19 De pœna autem conuentionali, quæ eſt quadrupli, diſputant DD. & in triplici ſunt ſententia, vt refert ibi Thom. Sanchez, *num.2. cum ſequentibus.* Prima habet, pœnam conuentionalem debitam eſſe in foro conſcientiæ, & hæc eſt Anchar. quamuis aliquantulum dubij in *regul. poſſeſſor. de regul. iur. in 6. nu. 21. verſ. Primo quæro:* Felin. *in c. 1. num. 46. verſ. limita. 3. de conſtit.* & ibi Dec. *in 1. lectu. num. 73.* Menchac. *lib. 1. controuerſ. vſu frequent. c. 7. num. 21.* Palud. *vbi ſupra nu. 13.* vbi nuncupatim ait, hanc pœnam quadrupli ſtatim ſoluendam eſſe in foro conſcientiæ: & videtur eam tenere Nauar. *lib. 3. de reſtitutione cap. 2. in 2. editione dubit. 10. num. 274.*

Secunda ſententia habet, non deberi in foro cõſcientiæ pœnam conuentionalem ante iudicis ſententiam, quam exiſtimat probabiliorem, quamuis primam dicat ſatis probabilem Thom. Sanch. *vbi ſuprà numero 4.* allegans nõnullos Authores eam tenentes, prout ſunt Adrian. *quodlibet. 6. artic. 1. corollar. 3. in paruis, fol. 112.* & Ledeſma *in ſecunda partem 4. quæſt. 18. articulo 3. fol. 267.* Victoria, Ludoui. Lopez, Palacios, Beya, & nos *lib. 2. Canonic. quæſtionum cap. 20. num. 13.* & tandem dicit, quod eam tenent multi Neoterici doctiſſimi, & quod ideo in noſtro caſu dicendum eſt, pœnam quadrupli conuentionalem non deberi ante iudicis ſententiam. Tertia ſententia mihi verior, & tenenda, & quæ magis recepta videtur, habet, non teneri reſilientem ſoluere pœnam conuentionalem, donec alius contrahens eam petat, illo tamen petente, teneri, nulla iudicis expectata ſententia: petitio namque illa in pœna conuẽtionali vicem habet ſententiæ iudicis requiſitæ in pœna legali; quare ſicut in hac deſideratur ſententia iudicis, ita in illa creditoris petitio, ita tenet Philip. Corneus, *conſil. 69. volumine 2. & conſil. 55. numero 22. volumine 3.* Rebuff. *in repetitione l. vnic. C. de ſentent. quæ pro eo, quod intereſt proferuntur. in gloſ. proferantur, nu. 40. & 41.* quos refert, & ſequitur D. Couar *in 4. de ſponſal. 2. parte c. 6. §. 8. nu. 11.* & nos *de iuram. confirmat. 1. parte c. 36. nu. 11. ad fin.* Mench. *de ſucceſ. creat. in præfatione n. 98.* Menoch. *de arbit. lib. 2. cent. 3. caſu 260. nu. 40.* Padilla *in l. ſi quis maior. nu. 59. C. de tranſact.* Mexia *in prag. Taxæ panis cõcluſione 6. n. 100. cum ſequenti.* D. Azeu. *in rubrica tit. l. 2. nouæ collect. Reg. num. 28. cum ſequentibus,* Capua *lib. 2. deciſ. 11. nu. 32.* Molin. Theolog. *in 1. tom. de Iuſtitia, & Iure tractatu 2. diſputatione 97. in fine.*

20 Nec tenendo hanc ſententiam obſtat, quod de ſtylo curiæ non ſit pœnæ conuentionalis condemnatio, niſi quatenus intereſt, vt cum Matth. de Afflictis, & Auendañ. diximus *de iuramen. confirmat. 1. parte cap. 36. num. 10.* & quod ideo probata conſuetudine, ſi nullum intereſſe ſequatur, minime debebitur hæc pœna: ergo neceſſaria eſt interuentio ſententiæ iudicis, vt diſcuſsis moderatione pœnæ ac ſoluendi conſuetudine diſcernat, quid ſoluendum ſit: hoc namque procedit, & loquitur in foro exteriori, de quo nunc non agimus, ſed in foro interiori animæ, quod licite in eo exigi, & haberi poſsit pœna conuentionalis, ſi ſoluatur. quamuis excedat id quod intereſt, iuxta communem & magis receptam ſententiam docuimus *lib. 2. Canonic. quæſtionum cap. 20. num. 13. ad fin.*

Non etiam obeſt, quod Thom. Sanchez *vbi ſupra* nos allegat *d. n. 13. in princip.* pro contraria parte, nẽpe requiri ſententiã iudicis, quia reſpondemus, nos ibi non dixiſſe non ſufficere petitionem partis, ſed tantum, quod pœna conuentionalis non ſtatim ſoluenda eſt vt incurritur, ante mãdatum iudicis, quia hoc veriſsimũ eſt: cæterum, ſi petatur. & pœna vere, & realiter incurſa fuerit. cõtendimus in cõſcientia ſtatim cum petitur deberi, imo hoc ibidem paulo inferius annuimus, ibi, & ſic ſi petatur.

Nec intereſt, quod Thomas Sanchez non viderit; qua ratione probetur petitionem creditoris in propoſito vicem habere ſententiæ iudicis: ſiquidẽ cum pœna certa ſit conuenta, & de incurſu non dubitetur, & pars petit eam, opus non ſit in conſcientia alia ſententia, idemque ſupradicta operantur in eo foro, quod ſententia operaretur in exteriori, tandẽ debitor conſtituitur in mora ſoluendi per interpellationem in præd. ſpecie: ergo tenetur in conſcientia ex illo tempore ante condemnationem iudicis, quoties nulla exceptione defendi poteſt à ſolutione præd. pœnæ.

Hinc eſt, huiuſmodi debitorem pœnæ cõuentionalis, dum à ſe non petitur per creditorẽ poſſe eam præſcribere, ita, vt ceſſet actio illa ad pœnam, ſi ſpacio 30. annorum illa non petatur, *l. omnes C. de præſcript. 30. ann.* quia poſsidens. bonã fidem habet ante petitionem, cum eam offerre nõ teneatur, ita tenet Purpur. quem referunt, & ſequũtur Rebuff *vbi ſupra num. 42.* & Thom. Sanch. *numero 5.* ergo ſi petatur eſt in mala fide, & tenetur illam ſoluere. 21

Vltimo obſeruandum eſt, patrem tradentem arras, & promittentem matrimonium filiæ illas non amittere, ſi faciat, quicquid in ſe eſt bona fide, & abſque dolo, vt filia adimpleat, & ipſa adhuc nolit, vt cum Socin. recte probat Thom. Sanchez *diſputat. 36. n. 13.* contra Greg. Lop. *in d. l. 84. in gloſ. e Guiſara.* 22

CAPITVLVM XIX.

De arris promiſsis à ſponſo ſponſæ, vel à marito vxori.

SVMMARIVM.

1 *Arræ, quas promittit ſponſus ſponſæ, vel maritus vxori in Hiſpania ſucceſſerunt in locum donationis propter nuptias.*

2 *Arræ, quas promittit ſponſus ſponſæ, vel maritus vxori in præmium virginitatis, quæ non erat virgo, an ſint reſtituendæ per mulierem? & numeris ſequentibus.*

3 *Arræ præſumantur dari in præmium detrimenti virginitatis, quod per maritum vxor patitur.*

4 *Falſitas cauſæ finalis annullat donationem.*

5 *Arræ poſſunt dari viduæ, & corruptæ, & in num. 9.*

10 *Ceſſante cauſa tunc demum ceſſat effectus, quando ceſſant omnes cauſæ.*

11 *Viduus conſtituens arras fœminæ quam putabat virginem eſſe, & poſtea conſcius defectus virginitatis vitam coniugalem cum ea agat, an videatur valide donare?*

12 *Fœmina corrupta vtens medijs licitis, vt virginitatis defectum tegat, an peccet? necnon, & parentes, & alij interceſſores conſcij eiuſdem defectus, & copulantes eam matrimonio tanquam virginem?*

13 *Arræ poſſunt conſtitui a ſponſo ſponſæ, vel à marito vxori ante, vel poſt initum, vel conſummatum matrimonium.*

14 *Arræ in his Regnis Hiſpaniæ non poſſunt dari, nec promitti iuxta legem fori vltra decimam partem bonorum promittentis, nec huic legi poteſt renunciari.*

15 *Inſinuatio donationis arrarum non requiritur dũmodo ipſæ non excedant decimam partem bonorum eas promittentis.*

16 *Vxor, vel ſponſa poteſt arras promittere marito, vel ſponſo ob aliquam iuſtam cauſam, dummodo non excedant decimã partem bonorum eas promittẽtis.*

17 *Arræ poſſunt promitti tam de bonis præſentibus quam futuris, & mulier poteſt eligere tempus va-*

loris bonorum promittentis, dummodo decimam illorum non excedant.

18 *Arrarum promiſsio in dubio de bonis præſentibus intelligitur, niſi futura exprimatur. & numero 20. reijcitur quædam limitatio.*

19 *Hypotheca bonorum in alijs contractibus quam promiſsionis arrarum intelligitur de bonis præſentibus, & futuris, etiam ſi id non exprimatur, & de ratione differentiæ inter vtrumque caſum.*

21 *Arras promittens, quamuis hæredibus neceſsarijs careat, non poteſt eas vltra decimam bonorum ſuorum promittere.*

22 *Arras promittenti de bonis deducendum eſt omne æs alienum, item onera, & tributa dictorum bonorũ, & computandus eſt valor officiorum vendibilium, ſecus eorum quæ vendibilia non ſunt, vt in num. 23.*

24 *Arræ promiſsæ vltra valorem decimæ partis bonorũ eas promittentis non in totum vitiantur, ſed tantum in exceſsum.*

25 *Arras an poſsit extraneus promittere de ſponſi bonis?*

26 *Fidei iuſſor obligans ſe, vt principalis,* y haziendo de deuda, y caſo ageno ſuyo proprio, *poteſt conueniri directe abſque eo quod præcedat excuſsio in bonis principalis debitoris.*

27 *Arrarum decima an computanda ſit iuxta valorem bonorum, quæ ſponſus vel maritus bona fide poſsidebat, ſi poſtea euincantur, vel aliter conſtet non fuiſſe propria?*

28 *Arrarum promiſsio à poſſeſſore vinculi, vel maioratus quomodo ſit computanda, & num. ſequentibus.*

32 *Arrarum promiſsio vltra decimam partem bonorum an ſit valida in foro conſcientiæ? & numeris ſequentibus, vbi etiam quid in melioratione excedente tertium & quintum facta filiæ per contractum matrimonij inter viuos.*

36 *Lex ſemper eſt in viridi obſeruantia, nec ſufficit non vſus eius, niſi probetur contrarius vſus.*

37 *Arrarum promiſsio, vel datio vltra decimam partem bonorum promittentis an firmetur iuramento, & cui incumbat onus probandi exceſſum arrarum, num. 38.*

39 *Arræ promiſſæ per virum habentem filios prioris matrimonij, an ſint extrahendæ ex toto corpore hæreditatis, vel ex ſola ea parte, de qua poteſt libere diſponere?*

40 *Sponſalitia largitas ex quibus bonis eſt detrahenda.*

41 *Magnas arras promittens vir ea ratione, quod ampla ſibi dos promiſſa ſit, aliter minores arras promiſſurus, an teneatur arras promiſſas dote non ſoluta?*

42 *Minor an poſsit arras promittere? remiſsiue.*

43 *Mulier deſcendentes habens, quæ ſecundo non nupſit poteſt quemcunque ex deſcendentibus meliorare in tertia, & quinta arrarum parte. ſecus in muliere ſecundo nubente filios prioris matrimonij habente, vt in num. 44.*

45 *Vxor tranſiens ad ſecundas nuptias tenetur reſeruare filijs prioris matrimonij ſponſalitiam largitatem, quam habuit à viro prioris matrimonij.*

46 *L. 52. Tauri, hodie l. 4. tit. 2. lib. 5. nou. collect. Reg. litera, & intellectus refertur, & num. ſequentibus.*

50 *Dictionis, ſed, natura.*

51 *Electione ſponſalitiæ largitatis, vel arrarum ſemel facta non licet amplius variare.*

52 *Purgatio moræ attento Iure Canonico eſt licita etiam in caſibus, in quibus alias de Iure Ciuili locum non habebat, dummodo ius alterius non ſit factum deterius.*

SVpra egimus de arris, quæ iure communi traduntur inter ſponſos in ſignum, & pignus matrimonij futuri: nunc autem de his agamus, quæ in Hiſpania dantur, & accipiuntur pro donatione quã facit ſponſus ſponſæ, vel maritus vxori in præmium dotis receptæ, nobilitatis, vel pudicitiæ, quam ipſa ſoluto matrimonio lucratur.

Hæc autem arræ, licet valde diſtent à donatione 1
propter nuptias, quæ olim erat in vſu, ſucceſſerunt tamen in locũ illius: vt deciditur *in l. 1. in fin. tit. 11. parti. 4.* ibi. *E tal donacion como eſta dizen en Eſpaña propriamente arras*, & probauimus cum alijs *lib. 3. pract. q. 43. n. 2. 3. & 6.* & quamplurimi alij Hiſpani, quos congerit, & ſequitur Thom. Sanch. *lib. 6. de matrim. diſputat. 1. num. 1.*

Ex quibus deduci videtur, ſponſam creditam 2
virginem à ſponſo, cum tamen virgo non ſit, teneri huiuſmodi arras reſtituere, cum dentur in præmium virginitatis, vt *in l. res vxoris C. de donat. inter vir. & vx.* ibi, quia pudicitiæ præmio ceſsit, & ibi Bald. *in fin.* aut donationem factam per virum vxori præſumi fieri in pudicitiæ præmium.

Quare Palat. Rub. *in repet. rubricæ de donat. inter vi-* 3
rum. & vxor. §. 12. num. 1. & Gomez Arias *in l. 49. Taur. num.* 8. & Ant. de Padilla *in authentica res quæ, numero 31. C. commun. delegat.* dicunt arras præſumi dari in præmium detrimenti virginitatis, quod per maritum ſponſa patitur, & voluerunt alij, quos refert Thom. Sanch. *d. lib. 6. de matrim. diſputatione 27. numer.* 5. accedat ſtylus Tabellionum, qui habet, quod hæ arræ aſsignentur, & conſtituantur ratione virginitatis mulieris, & hæc videtur eſſe cauſa finalis conſtitutionis arrarum.

Falſitas autem cauſæ finalis annullat donationẽ, 4
l. 2. §. final. de donation. præcipue cum talis donatio arrarum procedat in ſpecie noſtra ex errore, quo ſponſus eam virginem eſſe putabat, alias minime daturus nec eam duceret.

Licet enim arræ dari poſsint viduę *l. 1. tit. 2. lib. 3.* 5
for. leg. idque omnes profitentur, at dum donans ignorauit, ſe corruptæ dare, præſumitur donatio facta in præmium virginitatis, ac proinde non valere, vt præduximus.

Et in terminis hanc ſententiam affirmatiuam tenet Caſtill. loquens de ſponſalitia largitate, atque alijs donatis per ſponſum ſponſæ, *in l. 52. Tauri in gloſ. anses de conſumido, num. 20. verſic. ex qua ratione*, & pro hac parte faciunt tradita, per Cordub. *in ſumm quæſtione* 135. Ludouic. Lopez *1. parte Inſtructor. cap. 76. §. præterea conſequenter*, Vega *lib. 1. ſummæ caſu* 387. Manuel *in ſua ſum. 1. tom. in ſecunda editione cap.* 208. *num.* 12.

Vbi reſoluunt, quod ſi viduus fœminæ quam du- 6
cit dotem conſtituat, credens eſſe virginem, aliter nullatenus cõſtituturus, neque cum ad ipſam acceſſit, nouit virginitatis defectum, tenetur ea fœmina, quæ vere virgo non erat, dotem reſtituere; & ſimiliter ſi cognito defectu dotaſſet, non tamen ita ample tenetur exceſſum illum reſtituere.

Et addit Manuel *vbi ſupra* caute dixiſſe hos DD. 7
ſi vir non nouit defectum dum ad ſponſam acceſſit: quia ſi tunc nouit, & vitam maritalem agat, cenſetur iniuriam remittere, & denuo dotare.

His tamen non obſtantibus, contraria ſententia 8
in articulo principali verior eſt, & tenenda, vt eam ex pluribus probat Thom. Sanch. *d. lib. 6. diſputatione 27. num. 4. 5. & 6.* vbi reſpondet fundamentis prioris ſententiæ, quam ſibi diſplicere affirmat, credens arras minime dari in virginitatis præmium, nec reſtituendas eſſe ab ea, quæ vere virgo non eſt, licet à marito virgo crederetur, nullo namque iure probatur arras dari ſolum in virginitatis præmium.

Imo ita poſſũt dari viduæ, & aliter corruptæ, ſicut 9
virgini,

virgini, vt probat *d.l.1. tit.2. lib.3. fori*, & docent Greg Lopez *in l.87. verbo, ſegun fuero, tit.18. partita 3. & in l.1. verbo, en Eſpaña, ad fi. tit.11. partita 4.* Ant. Gom. *in l. 52. Tauri num.* 13. dautur enim in præmiū pudicitiæ virginalis, vel vidualis, vt docet Couar *in cap. officij numero 4. de teſtamentis, & lib.2. var. reſolut. cap.6. num.7.* & nos quoque *lib.1. practic. quæſt. 124. num 2* tandem quia *d.l.87. tit.18. partita 3.* vbi deſcribitur forma inſtrumenti donationis arrarum, non continentur ea verba, quæ communiter Tabelliones apponere ſolent, ſcilicet, in honorem virginitatis; ſed tantum, *por razon del caſamiento*, quare merito Greg. Lopez *ibidem in gloſ. ſegun fuero, & in l. 1. verbo, en Eſpaña, ad fi. tit. 11. partita 4.* expendit *d.l. 87.* contra præd. vſum Tabellionum, addit Suar. *in d.l.1. tit.2. lib.3. fori num.1.* arras promitti vxori in honorem virginitatis, vel propter ipſius viri honorem, eſſeque imperitorū Tabellionum errorem in cōtractu apponere, promitti arras in honorem virginitatis, cum id neceſſe non ſit, ſufficiatque ſimplex promiſsio, & datio arrarum: ergo, quæ non eſt virgo minime tenetur eas reſtituere, & quamuis virginitas eſſet cauſa huius donationis, non tamen ea ſola eſt, ſed matrimonium, & in remuneratione dotis, vel nobilitatis ſponſæ, vel alia, vt affirmant DD. noſtri de hac materia loquentes.

10 Ad hoc autem, vt ceſſante cauſa ceſſet effectus, requiritur omnes cauſas ceſſare, vt docet Bart. *in l. 2. §. fi. in fin. ff. de donat.* late Tiraquel. *de cauſa ceſſante limitatione 16. per totam.* His & alijs quamplurimis fundamentis hanc ſecundam ſententiam optime comprobat, & defendit Tho. Sanchez, *vbi ſupra.*

11 Qui *numero* 5. inquit. minus bene dixiſſe DD. ſupra citatos, tenentes, viduum conſtituētem dotem fœminæ, eo quod putabat virginem eſſe, alias non conſtituturū, inualidè donare ſi ipſa virgo nō ſit, & teneri dotem reſtituere, vt ibi late probat, *aunque en el inſtrumento de la donacion ſe dixeſſe, que lo hazia por ſer el viejo, y ella donzella*, quia verba hæc intelliguntur, id eſt, iuuencula, vulgo, *moça*; minus etiam approbat, quod dixit Manuel *vbi ſupra*, ſcilicet, cenſeri virum hanc dotem remittere ſponſæ obligatæ ad reſtituendum, ſi conſcius defectus virginitatis vitá coniugalem cum ea agat, coactus namque neceſsitate id facit, quia fornicatio præcedens ius diuortij minime concedit, & in neceſsitatibus nemo liberalis exiſtit, *l. donari ff. de reg. iur.* ergo vita illa cōiugalis nō eſt coniectura nouæ donationis, quæ ſecunda ſententia principalis, tum etiam, & ſecunda contra Cordub. & ſequaces mihi omnino placent.

12 An autem peccet fœmina viens aliquibus medijs, alias licitis, vt virginitatis defectum tegat, & tanquam virgo nubatur. Necnon, & parentes, alijque interceſſores cōſcij eiuſdem defectus, & copulantes eam tanquam virginem, matrimonio? tangit Nauar. *in cap. inter verba. in ſecunda editione, concluſione 1. corol. 16. num.60.* vbi diſtinguit dicens, quod ſi credatur fore, vt vir non valde ægre ferat, nec ſit initiatus minoribus ordinibus, qui velit priuilegio Clericali gaudere, puella hæc, hunc defectum celás non peccat ſaltem lethaliter: ſi autem vir ſit initiatus minoribus ordinibus volés priuilegio Clericali frui, vel probabiliter credatur, vbi defectum perceperit vir, fore, vt ægerrimè ferat ipſaq; interficiat, aut ea relicta ad Indos proficiſcatur, aut aſperrime tractet, vitamque diſcordijs plenam agat: tutius ait eſſe, vt ipſi non nubat, niſi patefacto defectu, nec ſe audere oppoſitum conſulere: etſi hæc diſtinctio vera eſſe videatur, mihi autem proprior, & verior videtur in hoc puncto triplex concluſio, quam cōſtituit Thom. Sanch. *d. lib.6. diſputatione 27. numero 8. cū ſequentibus.* Prima habet, puellam hunc defectum, & alios celans non peccare contra iuſtitiam, licet aliquibus medijs vtatur, vt is defectus minime percipiatur. Secunda concluſio aſſerit: ſi veriſimile ſit fore, vt nunquam vir id vitium percipiat, vel eo percepto, non valde ægre ferat, nulla eſt culpa tegere, vel medijs alias licitis ad tegendum vti. Tertia concluſio affirmat: ſi veriſimile ſit, maritum habiturum illius defectus notitiam, & ægerrime laturum, vitamq; diſcordijs plenam acturum, ac male tractaturum vxorem, eſt peccatum lethale contra charitatē illi nubere eo tacito defectu, quia datur grauis anſa ſcandali, multorumque criminum, quæ ſaltem lex charitatis vitare obligat, nec oppoſitum eſt conſulendum, vt ibi bene probat ſingulas præd. concluſiones reſpondens contrarijs fundamentis.

Secundo ex ſupradictis deducitur, arras has cō- 13
ſtitui poſſe à ſponſo, vel marito ſponſæ, vel vxori, ante vel poſt initum, vel conſummatum matrimonium, vt probatur *in l.1. in fin tit. 11. partita 4. & in l 87 titulo 18 partita 3* ibi, *arras, y donaciones, &c.* Et in terminis hanc opin. tenēt Palac. Rub. *in repet. rub. de donat. inter vir. & uxor § 24 num.2. & in l.50 Tau. nu.4* & ibi Caſtill. *num.6* Anton Gom. *nu.12.* Montal. *in l.1. tit.2. de las arras, lib.3. for.* & ibi Suarez *num. 30.* D. Couar. *in quarto Decret. ſecunda parte cap.3. §. 7. num.12.* Baeza *de non melior. ratio. dot. filiab. cap.5. nu. 12.18.19.20. & 21.* Matien. *in l.2. gloſ. 2. num.2 tit.2. lib.5. nou. collect. Reg. & in rubrica gloſ.2. num.6.* D. Azeued. *in d.l.2. num.8.* & nos *lib 3. pract. quæſt.43. num.5.* Valaſc. *conſil.4. nu.4. tom.1.* Ayora *de partit. 2. parte, quæſt.44* & hoc eſt probabilius ſecund. Thom. Sanchez *d. lib.6. de matrim. diſputatione 29. num.2.* imo & receptius; vt conſtat ex ſupradictis: tametſi Greg. Lop. *in d.l.1. verb. en Eſpaña, tit.11. partita 4.* & Molin. Theolog. *tom.2. de Iuſtitia, & Iur. diſputatione 431. §. dubium eſt, num arræ, & §. ſimili modo*, teneant forte poſſe inito matrimonio arras dari, quando nobilitas, vel ingens vxoris dos, vel alia cauſa induceret, ad tunc donandū arras, ſecus, quādo meram donationem ſaperent, ſed verius, & tenendum eſt indiſtinctè, quod prædiximus ex ſupra dictis.

Vlterius in hac materia obſeruandum eſt, quod 14
in his Regnis Caſtellæ, vir tantum promittere poteſt ſponſæ, vel vxori decimam partem bonorū ſuorum pro arris, *d.l.1. tit.2. de las arras, lib.3. fori. l.50. Taur. quæ hodie eſt l.2. tit.2. lib.5. nou. collect. Reg.* vbi additur, quod non poſsit huic l. renuntiari: & hæc prohibitio non eſt facta iure Partitarum, vt rectè cenſet Greg. Lopez *in l.87. verb. ſegun fuero, tit.18. partita 3.* quamuis contrarium minus bene dixerit idem Greg. Lopez *in l.1. verb. arra, tit.11. partita 4.* vt cum iudicio perpendit Thom. Sanch. *d. lib 6. diſputatione 29. num.1.* vbi *num.2.* improbat Didac. Perez dicentem non poſſe arras excedere octauam dotis ſponſæ partem, ex *l 52. Taur.* ſed fallitur in hoc manifeſte Didac. Perez, quia *d.l.52 Taur.* tantum loquitur de ſponſalitia largitate, ſeu de iocalibus, vt ibi bene probat.

Addens *numero 3.* non requiri inſinuationem in 15
hac arrarum donatione, licet excedant ſummam aliarum donationum inſinuationem requirentium, dummodo non excedant decimam bonorum, quæ vir tunc poſsidet, vt tenet D Molin. Theolog. *2. tom. de Iuſtitia, & Iur. tractatu 2. diſputatione 290. verſ. quantum eſtque veriſimum.*

Secundo obſeruandum eſt, non tantum virum 16
poſſe arras vxori conſtituere, atque promittere, ſed etiam vxorem viro in nobilitatis, vel diuitiarū præmium (addo, vel ob aliam iuſtam cauſam, nēpe diſparitatis, ætatis, vel alias) nec poſſūt excedere decimam bonorū vxoris partem; ita probant, & tenent Azeued. *in l.2. num.1. & 2. tit. 3. lib.5. nou. collect.*

Reg.& Tho, Sanch. *vbi ſupra d.lib.6. diſputatione* 29. *num* 4.

17 Tertio, quod arræ poſſunt promitti de bonis præſentibus, & futuris, & vxor eligere poterit tempus, quo bonorum viri valor computandus ſit: & tunc decimam illorum non debent excedere, vt probatur, & diſponitur *in l.2.tit.2.de las arras, lib.3.for.*, per quam tanquam vſu receptam ita tenet Palac. Rub. *in rub. de donat.inter vir. & vx.§.24.num.1.verſic.ſi autem vir*, D.Caſtillo *in l.*50. *Taur.num.*5. & ibi Ant. Gomez *nu.*13. Roder. Suarez *in l.* 1*.num.*10*.verſ. nota vlterius lib.*3*.for.* diximus *lib.*3*.pract.quæſt.*42*.nu.*2 Marien *in l.*2 *gloſ.*1*.num.*5*.tit.*2*. lib.*5*. nouæ collect. Reg.*& ibi Azeued.*num.*24 Ayora *de partitio.* 1. *parte cap.*7*.num.*18. quos refert, & ſequitur Thom.Sãch. *vbi ſupra, num.*5.

18 Promiſsio tamen arrarum de ſolis bonis præſentibus facta intelligitur, niſi futura exprimatur, quare, ſola bona, quæ maritus tempore promiſſionis poſſidebat, inſpicienda ſunt ad taxandam arrarum quantitatem, vt reſoluimus *d.quæſt.*42*.num.*2. Padilla *in authentica res quæ, nu.*26*. C.commun.de legat.* Baeza, *de non melior.ration.dot.fil. cap.*31*.nu.*10. Azeued. *in d l.*2*.num.*22 Molin.Theol.2*.tom.de Iuſtitia, & Iur. diſputatione* 431*.verſ: circa hæc quæritur in fin.* Ayora. *vbi ſupra*, & late comprobat, & ſequitur Thom.Sanchez *vbi ſupra, nu.*6.& 7. reſpondẽs *l.fi. C.quæ res pig. oblig.poſ.& l.*5 *tit* 13*.part.*5. vbi deciditur, ſub hypotheca bonorum, comprehendi etiam bona futura.

19 Aliud namque eſt in obligatione aliquid dandi de bonis, aliud vero in bonorum hypotheca: in primo namque caſu agitur de magno præiudicio, vel damno promittentis, ſi nomine bonorum comprehenderentur futura, cum obligatio extenderetur: in ſecundo vero caſu licet hypotheca bonorum extendatur ad futura, agitur de modico præiudicio, cum ex hoc non in plus teneatur obligatus, ſed tantum ad principalis debiti ſecuritatem conſtituatur hypotheca, vt conſiderauit gloſ. *in d.l.fin.verb.pertinentium*, & ibi Salic.*num.*2.

20 Neque audiendi ſunt Baeza, & Azeuedo *vbi ſup.* dum temperant concluſionem modo proxime relatam, vt intelligatur, quando maritus tempore promiſſionis arrarum, bona aliqua poſſidebat, vel habebat, quia ſi ijs careret, tẽpus præſtationis, & non promiſſionis dicunt eſſe inſpiciendum; hæc namq; limitatio admittẽda non eſt, quia nullo iure probatur, vt recte oſtendit Tho.Sanch.*vbi ſup.num* 8.& 9.

21 Vbi *numero* 10. cum eiſdem Baeza, & Azeuedo tenet, quod quamuis promittens arras heredibus neceſſarijs careat, nõ poteſt vltra decimam bonorum partem promittere.

22 Deducendum tamen eſt omne æs alienum, vt liqueat quãtitas decimæ arrarum nomine vxori promiſſæ, vt probauimus *d.lib.*3*.pract.quæſt* 42*.num.*32. & tenent alij plures, quos refert, & ſequitur Thom. Sanch.*vbi ſupra num.*11. vbi *num.*12. quod ſimiliter deducenda ſunt in propoſito onera, & tributa, quæ ex præd.bonis promittenti arras ſoluuntur.

23 Sed ad computãdam hanc bonorum decimam, æſtimandus eſt valor officiorũ, quæ vendibilia ſunt, vt Tabellionatus, rectoris vrbis, & ſimilium: ſecus eorum, quæ vendibilia non ſunt, & computanda ſunt etiam illa bona, ad quæ vir habet actionem, vt cum alijs probat Sanchez *vbi ſupra, numero* 13.

24 Quod ſi arræ excedant decimam bonorum partem, non omnino ſunt inualidæ, ſed tantum quo ad exceſſũ, vt recte cum alijs pluribus Authoribus probat ibi Sanchez *num.*14. vbi *num.*16. idem probat, ſi fundus excedens valorem decimæ nomine arrarũ conſtituatur, tantum namque valebit, quo ad decimam bonorum, & non amplius ſecund. Ioan.Lup. *in l.*50*.Taur.num.*12. & ibi Caſtil.*num.*8.& Azeue.*in d.l.*2 *numero* 20*.tit.*2*.lib.*5 *nou.collect.Reg.*

25 Sed neque tertius aliquis poterit vltra decimam bonorum viri partem vxori promittere nomine arrarum, ſi credimus Ioan. Lupo *in l* 50*.Taur.num.*5. & ibi Caſtil.*num.*4 & Matienço *in l.*2*.gloſ* 2 *num.*8*. tit.*2*.lib.*5*. nouæ collect. Reg.* verius tamen eſt contrarium, niſi à conſanguineis; vel alijs extraneis promittantur, non vere de proprijs bonis, ſed de ſponſi bonis, vt recte probat Sanchez *vbi ſupra num* 18. vbi quod neque parẽtes ſponſi promittere poſſe arras pro filio, ſi excedãt decimã partem eorum, quæ de eorum bonis filius habiturus eſt, fit igitur ex ſupradictis, quod ſi tertius ex proprijs bonis, dotem, aut arras conſtitueret vltra quantitatem à legibus Regijs permiſſam, valida ſit ea promiſſio, ſeu cõſtitutio, ſecluſa fraude, & dolo: vnde obligans ſe tanquam fideiuſſor, non tenebitur vltra ſummam permiſſam, cum principalis obligatio non teneat, niſi tertius hic ſe obliget non acceſſorie obligationi paternæ, aut mariti, vt fideiuſſor, ſed tãquam principalis, ſcilicet, obligatus caſu, quo fratres ratam non habuerint eam ſummam exceſſiuam dotis, vel exceſſus arrarum petat, vt recte tenet, & probat Sanchez vbi ſupra, quod etiam verum intelligo ceſſare omni fraude, & dolo.

26 Sic etiam videmus, quod ſi fideiuſſor principaliter conſtituat ſe debitorem ſuſcipiendo in ſe obligationem, ſcilicet, *haziẽdo de deuda agena ſuya propria*, in eodem inſtrumẽto cum debitore principali, hoc caſu non requiritur, vt præcedat excuſsio in perſona debitoris principalis, ſed poteſt directe conueniri huiuſmodi fideiuſſor, vt cum communi reſoluimus *de iuramento confirmat.* 1. *parte cap.*23. *num.*8. & 11.

27 Dubitant præterea DD. in hac materia arrarum, an decima præd. computanda ſit iuxta bona, quæ maritus promiſsionis tempore bona fide poſsidebat, ſi poſtea illa euincãtur, vel aliter conſtet, non fuiſſe propria? & videtur in hac ſpecie minuendam non eſſe, quoniam bona noſtra appellãtur, quæ bona fide poſsidemus, quamuis aliena ſint, *l.bonorum appellatio* 49*.ff.de verb.ſignif.* & in terminis hanc partem tenẽt Roder. Suarez *in l.*1*.num.*5*.verſ. tene iſtam menti tit.*2*.de las arras. lib.*3*. fori*, Ant.Gomez *in l.*50*. Taur.num.*13. Baeza *de non melior. ration.dot.filiab.cap.*28*.num.*4*.& cap.*31*.num.*12. Matien.*in l.*2*.gloſ.*2*.num.*4*.tit.*2*.lib.*5*.non.collect.Reg.*& ibi Azeued.*nu.*23. Molin. Theolog.*in* 2*.tom. de Iuſtitia, & Iur. diſputatione* 431*.verſ.illud eſt obſeruandum*: ſed nihilominus verius eſt, & tenendum contrarium, imo quod condecima bonorum in propoſito computetur, eorum tantum, quæ re vera erant promittentis, vt late probauimus *lib.*3*.pract.quæſtione* 42*.num.*12. *cum ſequentibus*, & tenet Ayora *de partition.*1*.parte c* 7*.nu.*22. 23. *&* 24. & nouiſsime contra priores Thom. Sanchez, *d.lib.*6*.diſputatione* 30*.num* 2. idem probans *num.*3. in ſponſalitia largitate, quæ excedere nequit octauam dotis ſponſæ partem.

28 In poſſeſſore vinculi, & maioratus arras promittente vxori, vel ſponſę conueniunt omnes habendum non eſſe reſpectum ad valorem maioratus, ſed redditũum ſeu vſusfructus, quos promittens arras percepturus eſt toto tempore vitæ ſuæ, vt poſt nos *lib.*2*.pract.quæſt* 17*.num.*2*.in verſ. ſed his omnibus* affirmant Molin. Theol.2*.tom.de Iuſtitia, & Iur. diſputatione* 431*.colum.*3165*.verſ. tertia hæc*, & Thom.Sanch. *d.lib* 6*.diſputatione* 31*.num.*1. reſoluentes poſt alios, quos citant, eſſe æſtimandos præd. redditus iuxta regulam *l.hereditatis in.ff. ad l. Falcid.* traditam in vſufructu legato ad effectum, vt ex illo detrahatur Falcidia, vt patet ex ipſis, & alijs, quos citant,

præci-

præcipuè Sanchez, *numero ſecundo.*

29 Hanc autem computationem *d.l. hæreditatum* inquit gloſ. ibi *verb. triginta*, eſſe intelligendam, vt pẽdeat à futuro euentu vitæ illius redditus percepturi, quare ſi ſemel facta cõputatione pauciores annos poſtea vixiſſe comperiatur, quam computati ſunt, reddendum erit, plus illud, quo redditus æſtimati ſunt, ſi vero comperiatur, plus vixiſſe, addendũ erit incrementum hoc, computationi prius factæ, quia veritas præfertur præſumptioni, de qua *in d.l. hæreditatum*, & ita etiam tenet Bart. *ibidem verſic. quæro, quid ſi*, Alberic. & magis communiter DD. Imol. & DD. *in l. cum Titio ff. eodem titulo*, & hæc Accurſij ſententia frequẽtiori Doctorum calculo probata eſt, vt affirmat D. Couar. *lib.3.var.reſol. cap.9. num.9. in verſ. hinc deducitur*. quam ſequuti ſumus *d. lib.2. pract. quæſt 17. num.8.* hinc deducentes, vt præmoriente in caſu arratum, de quo agimus, marito, tantum fiat computatio eius temporis, quo maritus vixerit: ſi vero vxor prædeceſſerit, & maritus viuat, ab eoque petantur arræ promiſſę. nec certum ſit, quod vlteriori tempore viuet. & gaudebit prædicto vſufructu, fiet pro tunc computatio, & æſtimatio annorum iuxta formam *d.l. hæreditatum*, ibi, ſolitum eſt tamen: quod ſi minus, vel plus vixerit, poſtea eius ratio habebitur, vel ad diminuendas, vel ſupplendas arras, præſtita cautione ad id ab vtraq; parte, iuxta doctrinam Bart. ſupra dictam, niſi partes ipſæ alio modo ſe conueniant, quarum in hoc conuentio ratione incertitudinis vitæ mariti valida erit, vt probauimus *d. num.8.* & quãuis in hoc Molin. Theolog. *vbi ſupra*, & cum eo Thom. Sanchez *num.2. prope finem* dicant contra hanc noſtram ſententiam: merito Aymon. & Cepol. quos refert, & ſequitur Couar. *vbi ſupra in verſic. hinc deducitur*, recedere ab hac ſententia, cenſentes æſtimationem *d.l. hæreditatum*. minime pendere à futuro euẽtu, ſed ſemel legitime effectum ſeruãdũ eſſe, quicquid poſtea probet euentus: quia quod ſemel legitime factum eſt, retractari non debet ex ijs, quæ poſtmodũ acciderint, *l. ſancimus C. de adminiſt. tut. l. nec enim ff. de itin. act. quam priuat.*

Nihilominus tamen (parcant hi viri Theologi) præd. noſtra ſentẽtia verior, & magis communis eſt in terminis *d.l. hæreditatum*, ac proinde tenenda. Tũ,

30 Quia veritas ſemper præferenda eſt præſumptionĩ, & opinioni, *§. ſi quis tem inſtitu. de legat.* & ibi gloſ. *verb. in opinione* alia iura allegat, accedat præterea, quia veritas ſemper præualet, atque illi omnia cedunt *l. penult. §. mulier ff. de probat.* Bald. *in l. filium in prima lectura num.4. ff. de ijs, qui ſunt ſui, vel alien. Iur.* Pariſius *cõſil.209. nu.82. lib.2.* qui in ſpecie præſumptionis loquitur, quos refert, & ſequitur Menoch *lib.1. præſumptione 31. numero 4.* Tum etiam, quia opinio gloſ. & Bart. contra Cepol. & Aymon. quos refert, & ſequitur Couar. *vbi ſupra* frequẽtiori Doctorum calculo probata eſt, vt fatetur Couar. *vbi ſupra*, adducens etiam pro ea eundem Aymonem *conſil.105. nu.10.* ſibi contrarium: quare in iudicando, & conſulendo recedendum minime eſt à præd. magis cõmuni ſententia, quam probauimus vbi ſupra, nec etiam ab eadem deductione, quam ex ea in materia arrarum fecimus, quicquid contrarium dicant Molin. & Sanch. *vbi ſupra*, ſiquidem eorum opinio, & Couar. cui innituntur magis communiter, & merito damnatur, vt patet ex ſupradictis.

31 Sed eſt alius computandi modus certior, & facilior in propoſito, quem ex Moli. Iuriſta *lib.1. de Hiſpan primog. c.19. numero 41.* retulimus *d. quæſt.17. poſt nu.8.* nempe, vt in præmiſſa ſpecie poſſeſſoris maioratus arras promittentis, æſtimandus ſit valor bonorum maioratus, ſolum ad vitam eius poſſeſſoris; hoc eſt, vt annui redditus deductis expenſis, tanquã annui redditus ad vitam eiuſdem poſſeſſoris æſtimẽtur, vt in exemplo de quo ibi late egimus, nempe vnius pro octo, & hodie nouiſſime vnius pro ſeptem, quod etiam nos citans refert, & ſequitur Thom. Sanchez *d. lib.6. de matrimonio diſputatione 31. numero 3. & 4.*

Nunc videamus an in foro conſcientiæ valida ſit promiſſio arrarum vltra decimam bonorum eas promittentis, ita vt vxor non teneatur exceſſum illum reſtituere, vel contrarium? & quidem, validam eſſe in foro conſcientiæ præd. promiſſionem in exceſſu, ac proinde vxorem minime teneri prædictũ exceſſum reſtituere. 32

Facit opinio quorumdam Theologorum tenentium in ſimili quæſtione, nempe meliorationẽ cauſa dotis factam. vltra legitimam filiæ per contractum inter viuos, non eſſe irritam in foro cõſcientiæ, nec reſtituendam, donec iudicis ſentẽtia accedat, nec patrem meliorantem peccare, quia lex Regia id prohibens. non eſt ita vſu recepta, vt obliget in conſcientia, ſed tantum vt detur actio in foro externo ad repetendum, & paſſim ſic videmus fieri prædictas meliorationes, nec confeſſores iniicere ſcrupulum, quare ita videtur lex hæc vſu interpretata, ita tenent in terminis Cordub. *in ſumma quæſtione 124. in fin* licet poſtea aliquantulum trepidet: Mexia *in Taxa panis concluſione 6. numero 42.* Enriquez *lib.11. de matrimonio cap.20. numero 4.* Ludou. Lopez *lib.1. Inſtruct. cap.175. in ſecũda editione, & lib.2. de contract. cap.42. in princip.* Manuel Rodrig *in 2 tom. ſummæ in ſecunda editione, ca.97. numero 3.* quos refert, & ſequitur dicens hoc eſſe verius in his terminis Tho. Sanchez *d. lib.6 diſputatione 33. num.1. & 3.* facit Padilla *in auth Res quæ nu.23 C. commun. de legat.* dum dicit ſibi renuntiatum eſſe apud vtriuſq; prætorij æquiſſimos iudices, hanc l. diſſimulatione quadam exoluiſſe: ergo idem videtur dicendum in exceſſu arrarum, vt nec peccet promittẽs arras vltra decimam partem bonorum ſuorum, nec ille exceſſus ſit reſtituendus in foro conſcientiæ ante iudicis condemnationem: & idem in ſponſalitia largitate vltra octauam partem dotis, per ſupra dicta. 33

Ego ſalua pace præd. Authorum in vtraque ſpecie teneo contrarium, nempe, quod promiſſio arrarum vltra decimam partem bonorum eas promittentis & ſponſalitia largitas vltra octauã partem dotis, non ſit valida in foro conſcientiæ, quoad exceſſum, ſed illum reſtituendum eſſe nulla iudicis ſententia expectata, & præterea, meliorationẽ cauſa dotis factam filiæ per contractum inter viuos eſſe irritam in foro conſcientiæ, ac proinde exceſſum eſſe reſtituẽdum nulla expectata iudicis ſententia: quod probatur, quia vtrumque iuſtis legibus Regijs prohibetur, & inſuper in contrarium factum, eiſdem ll. annullatur. *por los muchos, y grandes inconuenientes, que de lo contrario reſultarian, y podian reſultar a los demas hijos, y herederos*, & ita merito in priori ſpecie arrarum, vt earum exceſſus vltra decimam, & ſponſalitiæ largitatis vltra octauam partem dotis non ſit validus in foro conſcientiæ, ſed illum reſtituendum eſſe nulla iudicis expectata ſentẽtia: hanc partem tenet Thomas Sanchez *vbi ſupra d. diſputatione 33. num.2.* quamuis ipſe, vt vidimus, probauerit, & tenuerit contrarium in melioratione facta filiæ ex cauſa dotis, & matrimonij: & in hac ſpecie priori arratum, & ſponſalitiæ largitatis non inueni vſque adhuc aliquem Authorem tenentem contrarium meæ præfatæ ſententiæ, quæ profecto eſt veriſſima tenenda. 34

In ſecunda vero ſpecie meliorationis ex cauſa dotis, & matrimonij per contractum inter viuos,

præfata mea ſententia contra Cordubam, & ſequaces eſt etiam verior, & tenenda eiſdem rationibus, quibus in prima ſpecie tenuimus in foro conſcientiæ eſſe nullam promiſsionem arrarum vltra decimam partem bonorum eas promittentis, quo ad exceſſum, eumque eſſe reſtituẽdum nulla expectata ad hoc iudicis ſententia: eędem namq; rationes militant, atque idem concludũ in vtraque, & re vera, nullam cõgruam rationem differentiæ inuenio inter vtramque ſpeciem: nec tantum tribuendũ eſt æquitati non ſcriptæ, vt offendamus iuſtitiam alterius partis ſine tuto, & concludenti fundamento. vt infra dicemus: & ita merito quod pater in foro cõſciẽtiæ peccet lethaliter, & filia meliorata teneatur reſtituere exceſſum docet, & late probat Baeça *de non meliorand. ratione dotis filiab. cap. 29. num. 1. & 2.* & quod pater peccet lethaliter ſic meliorans volunt, & tenent etiam Tellus Fernandez, *in l. 26. Taur. ad fin. verſ. vltimo complemẽto*, Rojas *in Epithom. de ſucceſ. cap. 3. num. 41.* & Angul. *de meliorat. in l. 10. gloſ. 9. num. 3.* & cum opinione Tell. & Bae. *vbi ſupra* tranſit ad eos ſe referens Azeued *in l. 1. num. 8. tit. 2. de las dotes, y arras, lib. 5. nou. collect. Reg.* itaque hæc noſtra ſententia non caret iuridicis fundamentis, nec authoritate Scriptorum, vt vidimus, ſicque nõ ſolum vera, & recepta videtur, ſed imo verior, & ſecurior. ac proinde tenenda in animę iudicio, & nec cęteris filijs, quibus præd. exceſſus applicatur, præiudicium fiat.

35 Supereſt nunc, vt reſpondeamus fundamentis contrarijs. Ad primum reſpõdemus præd *l. Regium de Madrid.* prohibentem filiam poſſe meliorari ex cauſa dotis, & matrimonij eſſe receptam, nuſquam enim vidimus in praxi de hoc dubitari, quamuis in negotijs forenſibus pluſquam 40 annis verſati fuerimus. ac proinde tanquam iuſtam, & latam ſuper re graui, & in fauorem Reipublicæ, & ſubditorum obligare debere in foro conſcientiæ, iuxta doctrinam quam adduximus *lib. 2. practic. q. 180. num. 9.*

Denique ſi ea lex dat actionem in foro externo ad repetendum, vt fatetur Sanchez. quare non obligabit in conſcientia? Ad ſecundum fundamentum contrarium, nempe, quod paſsim videmus fieri dictas meliorationes, nec confeſſores inijcere ſcrupulum, & quod ideo ita videtur præd *l. Regia* interpretata: facilis eſt reſpõſio, ſcilicet, quod non paſſim fiunt huiuſmodi meliorationes, imo parentes dotando filias ex cauſa matrimonij ſolent cauere ne inſtrumẽta dotis ſonent vllo modo meliorationem dotis, propter prohibitionem præd. *l. Regiæ*, & vt euitent nullitatem, quinimo, & ob eandem rationem viri contracturi matrimonium ſolent communiter petere aſſecuratores dotum, hoc eſt, *otros dotadores, con los padres de las que ſe han de deſpoſar, como ſon hermanos de ellas, o eſtraños, y anſi los vnos, y los otros ſiẽpre van con aquella lectura de huyr de la ley Real, que prohibe la dicha mejora, por cauſa de dote, temiendo ſu prohibition. Luego ſeñal es que eſta en vſo.* Præterea inaduertentia, & negligentia, aut potius contemptus confeſſariorum præd. *l. Regiæ* non eſt ſufficiens ad interpretationem ipſius; nec videtur ex hoc ita in vſu neglecta.

36 Lex namque ſemper eſt in viridi obſeruantia, *l. Arrians C. de Hæretic. & Manich.* nec ſufficit non vſus ad derogationem legis, ſed requiritur contrarius vſus, vt tenet Cyn. *in l. 2. num. 8. C. quæ ſit long. conſuet.* eſt communis, & vera hæc ſententia ſecundum Iaſ. *in l. de quibus num. 33. ff. de legib. Cepol. cautela 2. in fin.* Curi. Piſan. *lib. 2. cap. 18.*

At nullus Author, (quem viderim) affirmat præd. *l. Regiam* de non meliorandis ratione dot. filiab. eſſe vſu contrario, vel conſuetudine ſublatam, teſtimonium namque Padillæ *in d. auth. Res, quæ num. 23.* eſt de auditu tantum: vnde non probat: tandem accedat, quod Pragmatica ſanctione lata à noſtro Rege Philippo II. lata, & poſita in principio nou. collectionis Regiæ præcipitur omnibus iudicibus, vt in deciſionibus cauſarum obſeruent ll. Regias ibi contentas, non obſtante conſuetudine contraria, ſed hæc *l. Regia dotium*, de qua agimus, eſt poſita in d. noua collectione Regia, nempe *in d. l. 1. tit. 2. de las dotes, y arras, lib. 5.* agitur, &c.

An autem datio, ſeu promiſsio arrarum vltra decimam partem bonorum dantis, vel promittentis firmetur iuramento, anceps, & controuerſa quæſtio eſt inter noſtrates, in qua in duas diuerſas, ſeu potius contrarias ſententias itum eſt, vna eſt affirmatiua. vel ſaltem quod iuramentum ipſum ſit ſeruandum, altera eſt omnino negatiua: ego autem in hac negatiua ſemper permãſi, & in ea nunc permaneo, quoniam præd. prohibitio non tantum eſt in fauorem ipſius promittẽtis arras. ſed & in fauorem ipſius conſanguineorum, quibus defertur ius repetendi hunc exceſſum, vt *in l. 1. tit. 2. de las arras, lib. 3. fori.* at in præiudicium tertij contractus iuramento non firmatur, tex. *in cap. cum contingat ad fin. de iur. iur. & in cap. quamuis pactum de pact. in 6.* ita reſoluimus *in auth. ſacramenta puberum num. 44. C. ſi aduerſ. vendit. & de iuramento confirmat. 1. parte cap. 14. nu. 2. & lib. 2. pract. quæſt. q. 16. per totam*, & hanc ſequũtur alij plures quos refert contra alios dicens eſſe probabiliorem Thom. Sanchez *d. lib. 6 diſputatione 34 per totã*, præcipuè *nu* 2. vbi merito aliud probat in ſponſalitia largitate ſi donetur, aut promittatur cũ iuramento vltra octauam dotis ſponſæ partem, contra diſpoſitionem *l. 1. in fin. tit. 2. lib. 5. nou. collect. Reg.* quia in hac ſpecie deficit potiſſima ratio ob quam donatio arrarum vltra decimam partem bonorum non confirmatur iuramento; nempe præiudicium tertij: hoc tamen intelligẽdum eſt niſi excedãt quintum, tertiumve bonorum in præiudicium legitimæ deſcendentium, vel aſcendentium, vt nobiſcũ, & cum Spino declarat idem Sanchez *vbi ſupra, diſputatione 36. num. 18.* 37

Sed cui incumbet quæſo, ſoluto matrimonio onus probandi, quod arræ promiſſæ excedãt, vel non decimam partem bonorum eas promittentis? & in hoc triplex eſt ſententia. Prima habet, vxori incumbere onus hoc probandi, quod non excedant, quia hoc eſſe videtur eius fundamẽtum, ipſiuſque hæredum petentium eas: id ergo tenentur probare, cum in vlteriori quantitate à lege ſint prohibitæ, iuxta doctrinam gloſſæ communiter approbatę *in l. ſi vero §. qui pro rei qualitate ff. qui ſatiſd. cogantur, & l. cum de lo. ff. de probat.* hanc primam opinionem voluit Roder. Suarez *in l. 1. num. 15. tit. de las arras, lib. 3. fori*, Anton. Gomez *in l. 50. Taur. num. 13.* Matienço *in l. 2. gloſ. 2. nu. 9. tit. 2. lib. 5. nou. collect. Reg.* & dicit eam eſſe receptam D. Couar *lib. 2. var. reſol. cap. 6. num. 7.* 38

Secunda ſententia habet, quod dum vxor, aut eius hæredes petunt arras promiſſas, tenentur probare, eas non excedere decimam præd. ſecus, quando poſſidens arras, & conueniuntur à viro, vel eius hæredibus, quod ſint vltra decimam, quia tunc eis incumbit hoc probare; ita tenet Azeued. *in d. l. 2. nu. 19. tit. 2. lib. 5. nou. collect. Reg.* & Pelaez *de maiorat. parte quæſt. 52. num. 13. & 17.*

Verum his non obſtantibus ego ſemper fui in ea ſententia, vt neque vxor, nec eius hæredes teneantur probare eſſe arras intra decimam bonorum partem, ſed marito, vel eius hæredibus incumbere onus probandi exceſſum, cum vxor petens arras ſibi ſimpliciter promiſſas habeat ſuam intentionem fundatam ex ſuo inſtrumento; aduerſarius autem obijciens exceſſum, eum probare debet, cum ſit fundamentum ſuæ exceptionis,

nis, & ita merito in hanc ſententiam magis inclinauit D. Couar. *vbi ſupra*, atque eam tenent Baeça *de non melior. ratione dot. ſili. cap.* 36. *num* 19. & nos *de iuram. confirmat.* 1. *parte c.* 1. *n.* 23. *& lib.* 3. *pract. quæſt.* 40. *num.* 4. 5. *&* 6. Matien. *in l.* 1. *gloſ.* 7. *in fine tit.* 2. *lib.* 5. *nouæ collect. Reg.* Ayora *de partitio.* 1. *parte cap.* 7. *num.* 27. *cum duobus ſequentibus*, & Thom. Sanchez *vbi ſupra, diſputatione* 35. *num.* 4. vbi *num.* 5. quod duo ſunt caſus, in quibus citra controuerſiam vxor, vel eius hæredes nihil tenentur probare. Primus eſt, quando vxor, vel eius hæredes arras iam poſſident, & eſt indubius hic caſus, vt diximus *d. quæſt.* 40. *nu.* 3. ſecundus eſt: vbi adſunt aliquæ coniecturæ & præſumptiones, quibus iudices ſibi quodam modo ſuadent arras minime excedere decimam, ita Couar. & Matien. *in d. l.* 2. *gloſ.* 2. *numero* 7. *titulo* 2. *lib.* 5. *nouæ collect. Reg.*

39 Verum illa quando in propoſito vtilis, & opportuna ſe offerebat examinanda, niſi eam iam prius alibi diſſeruiſſemus: nempe, an arræ promiſſæ per virum habentem filios prioris matrimonij, ſint extrahendæ ex toto corpore hæreditatis, vel ex ſola ea parte, de qua poteſt libere diſponere, vt in Caſtella de quinto bonorum, vel ſi aſcendẽtes habeat, non vero deſcendentes legitimos, de tertio? ſed ne omittamus, quod neceſſarium eſt, breuiter reſoluimus, arras extrahendas eſſe in præmiſſa ſpecie, ex ea parte, de qua poteſt vir in præiudicium deſcendentium, vel aſcendentium diſponere; quamuis enim donatio arrarum ſit remuneratoria, non tamẽ debetur ex rigore iuſtitiæ, ſed ex liberali, & ſpontanea mariti promiſſione, qui nullo iure conſtringitur ad arras vxori aſſignandas. vt communiter Hiſpani docemus, & in terminis hanc veram ſententiam probauimus, & ſequuti ſumus *lib.* 3. *pract. quæſt.* 43. *num.* 22. *&* 23. necnon & Spino, Azeued. & Angul. quos refert, & ſequitur Thom. Sanchez *d. lib.* 6. *diſputatione* 36. *num.* 15. vbi *num.* 16. nobiſcum, & alijs contra Azeued. late, & recte probat, ſecus eſſe, ſi tempore, quo vir promiſit arras carebat liberis, tunc namque natis eis, poſtea ex toto hereditatis aceruo extrahendæ ſunt, & eis non obſtãtibus poterit pater in vita, vel in morte de integro quinto diſponere ſecundum eoſdem

40 Sponſalitia autem largitas extrahenda eſt de ea parte, de qua poteſt vir in Caſtella libere diſponere, nempe de quinta bonorum parte, ſi filios ex priori matrimonio habeat, vel ſi ſolos aſcendentes, de tertia: ſi autem filijs careret tempore promiſſionis extrahi debet de toto hęreditatis corpore, vt eſt prædictum de arris, vt reſoluimus *d. quæſt.* 43. *num.* 23. *in fin. & de iuramento confirmat.* 1. *parte cap.* 14. *nu.* 8. *verſ. qua profecto.* Spin. & Azeued. cõtra eundem, quos refert, & ſequitur Sanchez *vbi ſupra numero* 17.

41 Vir autem magnas arras promittens ea ductus ratione, quod ampla ſibi dos promiſſa ſit, aliter minores arras promiſſurus, non tenetur dote non ſoluta arras perſoluere: etſi minor dos, quam promiſſa eſt, ſoluatur, vel ſi in rerum dotalium æſtimatione decipiatur vir, poteſt pro rata minuere arrarum quantitatem: ex tex. *in l. pollicitatione* 3. *C. de donat. ante nupt.* ita docent Suar. *in l.* 1. *num.* 11. *verſic. vnum caſum tit.* 2. *de las arras, li.* 3. *for.* Bae. *de nõ meliorand. ratione dotis filiabus cap.* 32. *num.* 18. Azeued. *in l.* 3. *num.* 3. *& tit.* 2. *lib.* 5. *nou. collect. Reg.* Ayor. *de partit. c.* 7. *parte* 1. *num.* 34. quamuis hic loqui videatur, quando mulier mala fide ſe habet fallendo virum; eſtque veriſſimum, quod docent hi DD. ſecundũ Thom. Sanchez *d. lib.* 6. *diſputatione* 37. *num.* 2. contendit tamen id non probari *in d. l. pollicitatione* amplius cẽſens, quod quamuis maritus tempore promiſſionis arrarum non meminerit dotis promiſſæ, aut ſi forte tunc nondum promiſſa ſibi fuerit, ſed poſtea promittatur, poſſit non ſoluta dote arras nõ ſoluere: etſi non ſoluatur integrados, vel plus æquo æſtimatur, minuere poſſit pro rata dotis non ſolutæ, vel pluris æſtimatæ quantitatem arrarum, vt ibi probat allegans aliquos DD. hoc tenentes, & limitat, niſi matrimonium fuerit cõtractum habita fide de dote certo tempore ſoluenda, & ante id tempus matrimonium diſſolutum fuerit, quia tunc, licet dos ſoluta nõ ſit, tenetur vir vel eius hæres ad integras arras ſoluendas, ſecundum Afflict. dicentem ita deciſum eſſe in ſacro Concil. Neapol. & alios DD. quos ibi ad hoc citat, addens *num.* 3. quod ſi vir partem dotis remiſerit, tenetur integras arras ſoluere, quia quod remittit, vt ſolutum habetur.

42 An autem minor poſſit arras promittere videndus eſt Thom. Sanchez *d. lib.* 6. *de matrimonio diſputatione* 38. *num.* 37. *vſque in fi.* vbi ſex concluſionibus, quæſtionem hanc abſoluit, *& diſputatione* 39. *nu.* 11. *&* 12. duabus concluſionibus ſimiliter reſoluit aliã quæſtionem: vtrum filius familias poſſit arras promittere inconſulto patre? & quia in his ſpeciebus recte procedit Sanchez, neque habemus aliquid aliud addendum, tranſimus cum eo.

43 Mulier deſcendentes habens, quæ ſecundo non nupſit: poteſt quemcunque ex deſcendentibus meliorare in tertia, & quinta arrarum parte, imo melioratio generalis bonorum in hoc caſu comprehendit arras, poteſtque quintam partem cuilibet extraneo legare: & ideo nullum eſt diſcrimen in his regnis inter arras, & cætera bona vxoris. vt probauimus *lib.* 2. *practic. q.* 18. *num.* 5. *& lib.* 3. *quæſt.* 43. *à num.* 24. & tenet Tell. vterque Molin. & alij, quos refert, & ſequitur Thom. Sanchez *vbi ſupra diſput.* 140. *num.* 4. contra alios, quos retulerat *num.* 3. qui *num.* 7. recte docet eſſe certiſſimum mulierem habentem aſcendentes de ſola tertia arrarum parte poſſe in eorum præiudicium diſponere in Regno Caſtellæ.

44 Similiter mulier ſecundo nubens, ſuperſtitibus filijs ex priori matrimonio tenetur eis reſeruare arras, quas ab eorum patre ipſa mulier accepit, interilloſque ſunt ęqualiter diuidendæ ex teſtamento, aut ab inteſtato, nec poteſt ex illis inſtituere maioratum, aut meliorare quemquam eorum filiorum, vt cum alijs probauimus *lib.* 2. *practic. quæſt.* 18. *in fi. & lib.* 3. *quæſt.* 43. *numero* 25. ſequitur alios allegans Thom Sanchez *vbi ſupra diſputatione* 41. *nu.* 3. vbi affirmat hanc ſententiam eſſe communiorem, & probabiliorem, & citat pro ea *l.* 26. *titulo* 13. *partit.* 5. ibi: *las arras de las donaciones, que el marido finado le ouieſſe dado, en ſaluo fincan à ſus fijos del primer marido.*

45 Sic etiam ſponſalitiam largitatem à priori viro acceptam abſque dubio vxor tranſiens ad ſecundas nuptias, tenetur reſeruare filijs prioris matrimonij, quia eſt vera donatio profecta à viro in vxorẽ, vt cum Anton. Gomez, Matienço, & Molin. docet Sanchez *d. diſputatione* 41. *num.* 4.

46 *L.* 52. *Tauri quæ hodie eſt l.* 4. *titulo* 2. *lib.* 5. *nouæ collect. Reg.* cauetur, *que ſi qualquiera de los deſpoſados muriere deſpues de conſumido el matrimonio, la muger, y ſus herederos ganen todo lo que ſiendo deſpoſados le ouo dado el eſpoſo, no auiendo arras en el tal caſamiento, y matrimonio. Pero ſi arras ouiere, que ſea en eſcogencia de la muger, o de ſus herederos ella muerta; tomar las arras, o dexarlas, y tomar todo lo que el marido le ouo dado ſiendo con ella deſpoſado, lo qual ayan de eſcoger dentro de veynte dias deſpues de requeridos por los herederos del marido, y ſino eſcogierẽ dentro del dicho termino, que los dichos herederos eſcojan.*

47 Ex quã *l. Regia* cõſtat proculdubio, prædeceden-

te vxore in matrimonio conſummato, hęredes eius lucrari arras, ſi ipſas elegerint, potius quam iocalia intra terminum ab *eadem l.* aſſignatum, vt conſtat ex illis verbis, *Pero ſi arras ouiere que ſea en eſcogimiento de la muger, o de ſus herederos, ella muerta tomar las arras, &c.* Quod etiam probatur, quia cum arræ conſtituantur in pręmium virginitatis, nobilitatis, &c. vt ſupra hoc cap. diximus. hoc completum eſt conſummato matrimonio: igitur, &c. Deinde abſurdum eſſet contrarium, & contra omnem rationem, quod vxor prædecedens priuaretur arris, cũ ipſa culpa careat, & ſine culpa nemo punitur, quare notanda valde eſt hæc deciſio, quia iam vidi ex facto in praxi allegari cõtrarium ex parte viri prætendentis vxorem ſuam, quæ prædeceſſerat, ex hoc ſolum minime arras lucraram fuiſſe, ſed nihilominus fuit in iudicio condemnatus, & declaratum, quod hæredes vxoris lucrarentur præd. arras.

48 Secundo circa eandem *l. 52. Taur.* obſeruat Thomas Sanchez *lib. ſexto de matrimonio, diſputatione 32. numero quinto*, vxorem, vel eius hæredes eligentes ſoluto matrimonio arras, teneri viro vel eius hæredibus reſtituere ſponſalitiam largitatem, eiuſdem valoris, cuius erat tempore receptionis, quod ſi vſu deterior facta ſit, teneri æſtimationem deteriorationis reſtituere, quia non videtur reddita res reſtitutioni obnoxia, ſi deterior reſtituatur, *l. tertia, §. ſi reddita ff. commodat.* alias namque euenire poſſet, vſu conſumptum eſſe, & ita vxorem nihil reddere teneri, & vtrunque lucraretur, quod eſſet contra expreſſam deciſionem *d. l. Regiæ*: quare merito hanc obſeruationem prius probauit, & tenuit Ayora *de Partitionibus prima parte cap. ſeptimo, numero 35.* eſt tamen hoc caute accipiendũ (vt inquit Sanchez) nam cum veſtes tam quotidianæ, quam pretioſæ datæ per virum ante conſummationem matrimonij ſint ſponſalitia largitas, & has teneretur ſponſus dare ſponſæ ſaltem ad vſum conſtante matrimonio, quando iuxta perſonæ facultates, & dignitatem neceſſariæ ſunt, nec ſoluto matrimonio tenetur vxor eas reddere, niſi in eo ſtatu, quo tunc inueniebantur, deducendum ęſt ex hac reſtitutione ſponſalitiæ largitatis iuxta æſtimationem, quam tempore traditionis habuit, quod vir alias cõſumpturus erat cum vxore durante matrimonio in his veſtibus, & iocalibus, niſi ſponſalitiam largitatem dediſſet, etſi eædem veſtes eſſent conficiendæ, & conſumendæ, ſeu deteriorandæ. non reſtitueretur id pretium conſumptionis, vel deteriorationis, ſiquidem expendendum erat à viro, & profecto hæc conſideratio, & ſententia ſubtilis ac veriſſima, & tenenda mihi videtur.

49 Tertio obſeruat in propoſito *d. l. 52.* Gomez Arias *in l. 50. Taur. numero 29.* quod ſicut ſponſa per oſculum lucratur medietatem ſponſalitiæ largitatis, ita, ſi in eo matrimonio non interuenit ſponſalitia largitas, ſed ſolæ arræ, lucrabitur medietatem arrarum, etſi vtroque interueniat, poterit diſſolutis ſponſalibus, vel matrimonio illo rato ſponſa eligere medietatem arrarum, vel ſponſalitiæ largitatis, idque probat ex pluribus. His tamen non obſtantibus contrarium tenet, & probat late Thomas Sanchez *d. lib. 6. de matrimonio diſputatione 22. numero 18.* licet (vt ipſe inquit) nullum Authorem præter Gomez Arias *vbi ſupra* hanc quæſtionem diſputantem inuenerit, mouetur præcipue, quia *d. l. 52. Taur.* in prima eius parte tantùm loquitur, *de la mitad de lo que el eſpoſo houiere dado a la eſpoſa, que gane ella por el beſo la mitad*, & non loquitur in hac ſpecie, *de las arras*, ſed tantum in ſecunda parte, ibi, *pero ſi houiere arras*, hoc eſt, *quando el matrimonio ſe conſummo.*

50 De natura namque aduerſatiuę, pero, Latinæ, ſed, eſt quando ponitur abſque copula, &, vt aduerſetur in iure, & in facto, ita vt diuerſum caſum, & diuerſum ius importet, vt ibi cum communi probat; ſecus, quando ponitur cum copula, &, vt ſi dicat: ſed &, quia tunc denotant diuerſum factum, idem tamen ius, & vltra eum Octauia. Vulpei. *de præpoſitione*, &c. in hac dictione, ſed, *pag. 108. & in præd. l. 52. Taur.* aduerſatiua, pero, ponitur ſine copula: ergo importat diuerſum factum à præcedenti, & diuerſum ius, quo fit vt prima pars *d. l. Regiæ* non loquatur, nec intelligenda ſit, quando in ſponſalibus de futuro, vel de præſenti interuenit promiſſio arrarum, ſi namque eo quoque caſu lex vellet loqui, illud expreſſiſſet, ſicut expreſſit in ſecũda parte loquens in arris, & in ſponſalitia largitate: diuerſum namque eſt vnũ ab alio, & ideo diuerſis nominibus in iure nominantur, nempe arræ, & ſponſalitia largitas, ſi enim idem eſſent, diuerſis nominibus minime nuncuparentur; *argumento l. ſi idem codicill. C. de codicill. cum ſimilib.*

Electione autem ſemel facta arrarum, aut iocalium ab vxore, vel eius hæredibus, non licebit variare, *argumento l. Seruus electione in princip. ff. de legat. 1. & in l. apud Aufidium 20. ff. de optione legat. l. 25 titulo nono, partita ſexta*, & in terminis ita cum alijs tenet Thom. Sanchez, *d. diſputatione 22. numero ſecundo*, vbi *numero tertio* hoc verum intelligit, ſi ea electio effectum habuit, alias ſecus, vt ibi bene probat, & tenet in terminis cum Matienço, & Mieres, quos citat: & *numero 4.* quod tranſactis dictis 20. diebus ad electionem faciendam, purgatio moræ non admittitur, quia eſt terminus lege præſtitutus ſecundum Pelaez *de maior. prima parte quæſtione 48. numero ſeptimo*, & Azeuedo *in l. quarta, numero 32. in fine titulo ſecundo, lib. quinto nou. collect. Reg.* Pro quo adde, quod vbicunque fit exequutio ipſo iure abſque ſententia iudicis, tunc non habet locum purgatio moræ, vt *in l. ſi is, cui ff. de legat. ſecundo*, ſed in præmiſſa ſpecie, hoc ita contingit, quia vxore, vel eius hæredibus non eligentibus intra præd. viginti dies, exequutio fit à præd. *l. Regia 52.* ipſo iure, quia ipſo facto præcipitur in ea, quod tranſeat ius eligendi ad hæredes viri: ergo mora purgari non poteſt: deinde pro hac parte facit, quia in contractibus, vbi eſt dies, & pœna, non admittitur purgatio moræ, *l. traiectitiæ §. de illo, ff. de action. & oblig. l. magnam C. de contrah. & commit. ſtipulat. communit.* vt reſoluimus *in prima parte de Iuramento confirmatorio cap. 56. numero quarto, & tertia parte cap. 17. numero nono*, ſed in noſtra l. adijcitur terminus viginti dierum, intra quem debeat fieri præd. electio, inſuper & pœna, nempe, vt tranſacto termino abſque electione, transferatur ius eligendi ad hæredes mariti ipſo facto, nec vlla requiritur ad hoc iudicis ſententia, nec declaratio, & tanto fortior, quia præd. terminus, & pœna à lege præfigitur: igitur mora purgari non poterit. 51

Hæc quamuis Iure Ciuili, & Regio attento locum habeant: Iure tamen Canonico attento, eiuſque æquitate, etiam in diſpoſitione irrata, & alias vbi non poteſt mora purgari, admittitur purgatio morę, ſi ius alterius non ſit factum deterius, vt cum communi reſoluimus, *d. 3. parte de iuramento confirm. cap. 17. numero quinto, cum ſequentibus*, & res ſit integra iuxta à nobis tradita *de Tutel. prima parte cap. 16. num. 68. per totum*: & præd. æquitas Canonica ſeruanda eſt etiam in foro ſeculari, vt diximus *d. cap. 17. ſub num. 9.* 52

CA-

CAPITVLVM XX.

De promiſſione, vel legato ſub conditione nuptiarum, cum certa perſona.

SVMMARIVM.

1 *Relictum alicui ſub conditione ſi non nupſerit, an poſſit in foro conſcientiæ peti, ac habitum ſecure retineri, ſi nuptias contraxerit.*

2 *Pœna conſiſtens in lucro non acquirendo adiecta à contrahentibus ſponſalia an valeat, vt in exemplo hic poſito?*

3 *Donatio propter nuptias facta à viro vxori valet.*

4 *Inuitari quis ad matrimonium ſpe lucri bene poteſt.*

5 *Conditio teſtatoris præcipientis fœmina vt alicui nubat ſub pœna amiſſionis hæreditatis, aut legati ab eo relicti, valet: ampliatur numero 6. vt procedat etiam ſi teſtator præcipiat, vt matrimonium contrahat cum conſanguineo, vel conſanguinea intra quartum gradum: & idem, quando conſanguinitas eſt in ſecundo gradu, vt in numero 7. dummodo dicta conditio non apponatur in legitima, vt in numero 8.*

9 *Conditio appoſita per teſtatorem contrahendi matrimonium cum perſona indigna, reijcitur à legato, vel hæreditate: niſi fœmina, cui apponitur præd. conditio ſit vidua. ſed quamuis virgo non teneatur illi nubere, tenetur tamen ab alijs nuptijs abſtinere, vt in numero 10.*

11 *Legatum virgini, ſi Titio nupſerit, non efficitur caducum, ſi virgo illa ex paterno conſenſu alteri nubat, dummodo ipſa virgo parata fuerit antea nubere Titio, parent id impediunt.*

12 *Iuſſus contrahere matrimonium cum perſona nobili an ſatisfaciat, hoc faciendo pro prima vice, an vero pro ſecunda vice idem facere teneatur?*

13 *Grauatus aliquam ducere in vxorem primo renuntians, deinde pœnitentia ductus, eam ducere velit, an ſit audiendus, ſi legatum, vel maioratum petat? quid autem erit è conuerſo? numero 14.*

15 *Grauatus Seiam accipere in vxorem, ſi cum alia contrahat matrimonium, eaque poſtea defuncta, Seiam accipere velit, an hoc ſufficiat, vt conditioni parere videatur, vt conſequatur maioratum vel vinculum ſub præd. conditione relictum? & numero 16. declaratur.*

17 *Conditio ducendi in vxorem certam fœminam, ſi ipſa recuſet, vel alteri nubat, habetur pro impleta.*

18 *Conditio mixta, cuius implementum pendet ex voluntate alterius ex inſtitutis, veluti conditio contrahendi, habetur pro impleta quando impeditur ex facto illius, ex cuius etiam voluntate pendet eius implementum.*

18 *Conditio maioratus, qua cauetur, vt eius ſucceſſor aſtringatur cum certa fœmina matrimonium contrahere, ſi ea data opera ſe celauerit, vt requiſitio ſibi non fiat, & conditionis implementum impediatur, tunc dicitur per eam extitiſſe, quo minus matrimonium contraheretur, poteritque maioratus ſucceſſor cum qua voluerit contrahere, obſeruato prius, quod hic dicitur, & numero 19. an hoc procedat in primogenijs inſtitutis in contractibus inter viuos irreuocabilibus.*

20 *Legatum relictum Mariæ, ſi Titius cum ea contraxerit, an debeatur, ſi per ipſam non ſteterit, ſed per Titium, vt matrimonium non ſequatur?*

21 *Legatum alicui relictum, vel donatio, ſi efficiat, vt matrimonium aliquod contrahatur, eo non contracto, minime debebitur, licet omnem diligentiam adhibuerit, vt ſequatur ex ratione, de qua hic.*

22 *Conditio mixta caſu deficiens, abſque alterius culpa, nempe, vt ſi Maria hæres inſtituta, vel legataria ea lege, vt Titio nubat, antequam in mora ſit deceſſerit, vel ipſe Titius. an habeatur pro completa, vel non? & numeris ſequentibus, & quid fauore alimentorum? numero 25.*

26 *Conditio mixta, quando non impeditur à contrahentibus, ſed à quodam tertio, an tunc habeatur pro impleta, necne? remiſſiue.*

27 *Legatum relictum virginibus matrimonio collocandis an poſſit, vel debeat diſtribui religionem ingredienti?*

28 *Legatum relictum certa virgini maritandæ, ſi tempore teſtamenti iam nupta eſſet, poteſt illi hoc legatum dari, ſecus, ſi incertis matrimonio iungendis legatum eſſet.*

29 *Pater quando filiæ legauit ducenta pro ea maritanda, vel pro ſua dote, quam pater in vita ſua poſtea maritauit datis ſibi ſolis centum, an poſſit tunc filia ab hæredibus patris alia centum reſidua ſibi petere, vel non?*

PRo huius cap. introductione, illa quæſtio 1
eſſet hic opportune, & late examinanda, an relictum alicui ſub conditione, ſi non nupſerit, poſſit in foro conſcientiæ peti, ac habitum ſecure retineri, ſi nuptias contraxerit? niſi de ea latiſſime pro & contra egiſſemus *lib. 2. Canonic. quæſtionum cap. 25. numero 7. cum pluribus ſequentibus*, vbi probauimus multis fundamentis opin. Metymnæ *in ſuo C. de reſtitutione quæſtione 23. per totam*, tenentis, quod in hac ſpecie in foro conſcientiæ ſit ſtandum animo contrahentium, vel teſtatoris id reliquentis, vel legantis, quando is certus ſit: nempe, ſi dicatur, ſi non nupſerit, & non alias: ſi vero incertus ſit animus contrahentium, vel legantium tute poſſe ſtari iuris interpretationi, ſeu præſumptioni, quæ habet, vt ſi ſimpliciter relinquatur, ſi non nupſerit, reijciatur illa conditio, quia eſt in præiudicium matrimonij, ita vt nuptijs ſequutis legatum debeatur; quod ſi hæres probabiliter de animo legantis dubitaret, non eſſet per confeſſarium ad ſolutionem legati adſtringendus, antequam per iudicem condemnetur: contrarium aduerſus Metymnam tenuit omnino D. Couarru. *lib. 1. variarum reſol. cap. 19. numero 10.* & eius opin. ſequuti ſunt Mantic. & Riminald. Iunior, quos & eorum fundamenta ibi retulimus *numero 11. & 12.* & nihilominus *numero 13. cum ſequentibus* priorem opin. vt veriorem probauimus, reſpondendo late fundamentis contrarijs: & hanc Metymnæ, & noſtram ſententiam ſequuti ſunt quoque Ludouic. Lopez *lib. ſecundo de contract. cap. 45. paulo poſt princip. dicto ſecundo*, & Ludouic. Carb. *de reſtit. quæſt. 44. concluſione 5. & 6.*

Nunc autem nouiſsime ſcripſit Thomas Sanchez *lib. primo de matrimonio. diſputatione 33. numero 2. & diſputatione 34. numero 6.* dicens contra opin. Metymnæ, & noſtram eſſe tenendum, ſequutus contrariam Couarru. quam etiam citat ſequentes Spino *in Specul. teſtamen. gloſſa 14. numero 70.* & Ledeſmam *in ſecundam partem quarti, quæſtione 18. articulo primo, dubio 12. folio 227. columna 3.* & Molin. Theolog. *lib. primo de Iuſtitia, & Iure, tractatu ſecundo, diſputatione 207. folio 1268.* Ludouic. Lopez *in ſecunda*

parte Inſtructor. in materia de matrim. cap. 36. folio 1037. & mouetur Sanch. quia leges de hoc loquentes non ſunt pœnales, nec falſæ præſumptioni innituntur, ſed ſunt diſpoſitiuæ, & aduerſus certiſſimam teſtatoris voluntatem reiectis his conditionibus ob commune reipublicæ bonum hæreditatem, vel legatum deferentes, ac proinde, eas leges in vtroque foro ſeruandas eſſe.

Ego, etſi quæſtionem hanc difficilem iudicatim, & profitear, vtramque opin. eſſe probabilem; cæterum, veriorem adhuc cenſeo priorem, quam probauimus vbi ſupra, ex ibi late adductis, & minime poſſe dici ita audacter, omnino tenendum eſſe dictas ll. in vtroque foro ſeruandas eſſe, niſi in caſu, quo loquuntur, nempe in ſimplici conditione, non nubendi, quando teſtator vltra non proceſſerit, verum cum vltra proceſſit dicens, & non alias, vel ſi nupſerit nihil ei lego, non video profecto, quomodo aduerſus tam manifeſtiſſimam legantis voluntatem, imo potius non legantis, poſſit legatum huiuſmodi tuta conſcientia exigi, nec retineri, nec in hac ſpecie bonum commune reipublicæ offenditur, ſi legatum non debeatur contraueniendo expreſſe voluntati defuncti, ſiquidem potuit ipſe non legare. nec vllo modo compellebatur legare. at ſi legauit, fuit, ac ſi non legaſſet, attentis ſupra dictis verbis, & non alias, vel ſi nupſerit, nihil ei lego; quinimo hoc expedit reipublicæ, nempe, vt voluntates præmaxime tam apertæ teſtatorum ſuum exitũ habeant *l. vel negare ff. quemadmod. teſtam. aperiantur.*

2 Ad rem igitur noſtri capitis deueniendo obſeruandum primo eſt in hac materia, quod pœna cõſiſtens in lucro non acquirendo adiecta à contrahentibus ſponſalia non valet, nempe promitto tibi centum, ſi mecum contraxeris matrimonium, vt *in l. ſi ita ſtipulatus fuero te ſiſti 97. §. ſi tibi nupſero ff. de verb. oblig.* & ibi Bart. D. Couarru. alios allegans *in quarto de ſponſal. ſecunda parte, c. 3. §. 3. numero* . DD. *in cap. Gemma de ſponſal.* præcipue Anton de Buttio *numero* 7. Anchar. 8. Abb. 9. Alexan. de Neuo *numero* 16. Præpoſ. *numero* 7. Summiſtæ *verb. ſponſalia*, præſertim Roſell. *numero* 7. Angel. 14. Syluest. *quæſtione* 8. *dicto primo*, & alios allegans Thom. Sanchez *d. diſputatione* 33. *numero* 3. vbi reddit rationem, quia intentu libidinis præſumitur, promittentem inducere alterum ad matrimonium, vnde ceſſante turpitudinis præſumptione valeret huiuſmodi promiſſio, vt ſi vir promitteret fœminæ matrimonium, ſi ei centum, aliamue quantitatem dederit, quia intelligitur cauſa dotis: in dubio namque non præſumitur libidinis cauſa, ſed honeſta, vt recte inquit Couarru. *vbi ſupra d. numero* 1. & Thomas Sanchez *d. diſputatione* 23. *numero* 4. *in princip.*

Si vero vir promittat vxori tunc præſumitur libidinis cauſa, niſi vir ſit ignobilior, aut ſenior, & ita vxori promittat in iuuentutis, aut nobilitatis eius compenſationem, in priori namque proxima ſpecie procedit, & intelligendus eſt tex. *in d. l. ſi ita ſtipulatus §. ſi tibi nupſero*; vbi ea conditio reprobatur, nempe quando non adeſt iuſta cauſa: in ſecunda vero tex *in cap. de illis de condit. appoſ.* vbi approbatur conditio dandi certam quantitatem, à contrahentibus appoſita, ſcilicet, quando iuſta cauſa promittendi ſubeſt, ita Barth. Conart. *numero primo* & plerique ex ſupra citatis, qui ita conciliant præd. iura quæ alias contraria inter ſe videbantur, & Palac. Rub. *in cap. per veſtras de donat. inter vir. & vxor. notabil. 3. §. 21. numero* 1. & 2. & alios allegans Sanchez *d. diſputatione* 33. *numero* 4.

Valebit etiam proculdubio donatio propter nuptias facta à viro vxori, vt contra Ioannem Andr. recte probauit Bart. *in d. §. ſi tibi nupſero, numero vnic.* & Couar. *vbi ſupra numero ſecundo & tertio*, & Sanchez *d. diſputatione* 33. *numero* 5. 3

Secundo obſeruandum eſt, quod ſpe lucri bene poteſt quis inuitari ad matrimonium, vnde ſi aliquid legetur Mariæ ea lege, vt Titio nubat, ſi illi non nupſerit, non conſequetur legatum huiuſmodi, quia hæc non eſt vera pœna, ſed potius eſt, ſpe lucri ad matrimonium inuitari, *l. Titio §. 1. ff. de condit. & demonſtr. l. 1. C. de inſtitu. & ſubſtit.* vbi DD. communiter hoc probãt Canoniſtæ *in d. cap. Gemma de ſponſal.* Couar. *vbi ſupra numero* 6. & D. Molin. plures referens *libro ſecundo de Hiſpan. primog. cap. 13. numero primo cum ſequentibus*, vbi ampliat procedere, nedum in præcepto contrahendi cum certa perſona, ſed etiam, quando per viam modi eſt adiectum, dummodo conditio, ſiue modus honeſte impleri poſſit, *l. 14. tit. 4. pag. 6. l. 22. tit. 9. partita 6. verſic. eſto ſeria, in ſecundo*, & nos cum communi *conſil. 18. numero ſecundo*, quos & nos referens ſequitur etiam Thomas Sanchez *d. diſputatione 33. numero* 8. necnon & Summiſtæ, *vbi ſupra* & Mantic. *de coniect. vltim volunt. lib. 11. tit. 18. num.* 1. vbi plures refert, eſtque receptiſſima ab omnibus ſententia. 4

Valebit igitur conditio, ſi teſtator præcipiat fœminæ, vt alicui nubat ſub pœna amiſſionis hæreditatis, aut legati ab eo relicti, *l. cum ita legatum ſit, verſic. ſi Titia nupſerit ff. de condit. & demonſtrat. l. 4. in verſ. Pero ſi el teſtador, & l. 22. tit. 9. partit. 6.* ibi, *eſſo ſeria*, Palac. Rub. *in repet. d. cap. per veſtras notabil. 3. §. 21. numero* 1. D. Couar. *in 4. de ſponſalibus 2. pag. c. 3. §. 3.* Mantic. *vbi ſupra numero ſecundo*, Tellus Fernandez *in l. 30. Tauri, num. 9.* Mieres alios referens *de maiorat. 1. parte quæſt. 50. numero primo.* Molina Theolog. 1. *tomo de Iuſtitia. & Iur. diſputatione 207. fol.* 1265. Molin. Iuriſta, & nos *vbi ſupra*, & Thomas Sanchez etiam *vbi ſupra numero* 7. 5

Non enim eſt pœna priuare hæreditate non adimplentem, quoniam nondum eſt ius radicatum, nec formatum: tunc vero eſt pœna, quando aliquis priuatur hæreditate iam pure acquiſita; ſecus in noſtro caſu, quia ille, qui lucrum dat, pacto, vel modo, vel conditione adiectis, poteſt priuationem imponere, vt cum communi, & veriori ſententia probauimus *d. conſil. 18. numero 3. & 4.*

Ampliatur, vt procedat hæc obſeruatio etiam ſi teſtator præcipiat, vt hæres, vel legatarius cum conſanguinea infra quartum gradum matrimonium contrahat; valet enim hęc conditio, neq; impoſſibilis reputatur, ac proinde non reijcitur, quia teſtator intelligendus eſt, ſentiſſe interuenire debere ad hoc diſpenſationem Summi Pontificis, nec abſque ea matrimonium contrahendum, cum hoc à iure inſit, vt bene probat D. Molin. *d. lib. 2. de Hiſpan. primog. cap. 13 num. 1. cum ſequentibus*, & nos *d. conſil. 18. num. 6 7. & 8.* & ita tenendum eſſe cenſeo, tametſi Thomas Sanchez *de matrimonio lib. 5. diſp. 5. n. 19. & 26. in verſ. hanc ſententiam*, poſt alios, quos citat, ſentiat, & teneat requiri quod d. conditio, ſi Papa diſpenſauerit, exprimi debeat alias inſtitutio vel legatum purum remaneat: ſed verius eſt, quod prædiximus. Neque obſtat *l. 14. in fin. titul. 4. partita 6.* ibi, *fueras ende ſi aquel con quien lo mandaua que caſaſſe, fueſſe pariente de ella, o tal home con quien no podia, ni deuia caſar.* quia lex illa debet intelligi, & limitari, niſi diſpenſatio faciliter impetrari 6

poſſit

poſsit, vt cum Pelaez docuimus *d. conſil. 18. numero 12.*

7 Quinimo etiam valebit talis conditio, quando conſanguinitas eſt in ſecundo gradu, ſecundum Acoſtam *lib. 1. ſelect. interpret. cap 8. numero* 14. & D. Molin. *in adnotation. quas ponit ad fin. lib. de Hiſpan. primogen. numero* 12. & nos *d. conſil.* 18. *numero* 9 & Thom. Sanchez *vbi ſupra numero* 20. aduerſus eundem Molin. *d. cap. 13. numero* 12. *&* 13. & contra Henriquez etiam *lib. 12. de matrim. ca.* 10. *numero* 4. & addit Acoſta *vbi ſupra*, valere conditionem, vt contrahat cum conſobrino, ſi Pontifex diſpenſauerit, quia quamuis difficillima ſit diſpenſatio, hoc potius ad difficultatem, quam ad impoſsibilitatem pertinet, & quia ſæpe ſolet Papa concedere, vt probauimus *d. conſil. 18. numero* 10. quam ſententiam ſequitur etiam Thomas Sanchez *d. lib. 5. de matrimo. diſputatione 5. numero* 20. *ad fin.* vbi *numero* 21. quod incumbit legatario, vel maioratus ſucceſſori grauato ad contrahendum cum conſanguinea ſi Papa diſpenſauerit, impetrare diſpenſationem, cum ipſe teneatur implere conditionem, ſi vult legatum, vel maioratum, ſicut ipſi incumberet, quodcumque aliud onus legato adiectum ſubire, ſecund. Pelaez alios referentem *de maior. 1. parte quæſtione* 50. *numero* 3. *& in 4. parte quæſtione* 40. *numero* 20.

8 Nunc vero præd. 2. obſeruatio limitanda eſt, vt intelligatur, nempe, vt valeat ea conditio contrahendi matrimonium cum certa perſona, dummodo non apponatur in legitima, alias ſecus ex *l. quoniam in prioribus C. de inoffic. teſt. cum ſimil.* ita docet D. Couar. *in 4. de ſponſal. 2. ca. 3. §. 3. numero* 7. Mantic. plures referens *d. tit. 18. num.* 12. D. Molin. *lib. 2. de Hiſpan. primog. ca. 13. num.* 4. Thomas Sanchez *libro 1. de matrimonio diſputatione* 33. *numero* 10.

9 Secundo declaratur, vt procedat, quando grauatur hæres, vel legatarius ad ducendam vxorem, perſonam dignam, quia ſi indigna eſſet ijs nuptijs conditio reijceretur. *l. cum ita legatur ff. de condit. & demonſtra. l. 32. tit. 9. partita 6. & d. l. 14. fin. tit. 4. partita* 6. in verbis ſupra relatis, nempe, *con quien no podia, no deuia caſar*: durior namque eſt hæc conditio, quam viduitatis, *l. cum tale ff. de condit. & demonſt.* debet tamen intelligi hæc limitatio, cum fœmina, cui hoc grauamen imponitur vidua non eſt, ſi enim vidua eſſet non reijceretur talis conditio, vt indigno nubat, ſed quamuis non teneatur illi nubere, tenetur tamen ab alijs nuptijs abſtinere, alias legatum amittit, vt in *d. l. cum tale*, & ibi Acoſta *in §. ſi arbitratu ampliatione 3. num.* 8. Tellus Fernandez *in l. 30. Taur. numero* 9. & Thomas Sanchez *d. libro primo de matrimonio diſputatione* 33. *numero* 12.

11 Ex ſuperioribus deducitur, legatum virgini ſi Titio nupſerit, non effici caducum, nec amitti, ſi virgo illa ex paterno conſenſu alteri nubat, intelligitur namque illa conditio ſi honeſte poteſt, virgo autem non poteſt honeſte nubere, niſi ex paterno conſenſu; ita tenet Bald. *in l. 1. numero* 9. ibi: ſi quis tamen, *C. de inſtit. & ſubſtit.* Bertrand. *conſil. 148. volumine 1. numero* 10. D. Couar. *in 4. de ſponſal. 2. parte cap. 3. §. 8. numero* 2. Mantic. *de coniectur. vltim. volunt. lib. 11. tit. 18. in fine.* D. Molin. *libro 2. de Hiſpan. primog. cap. 13. numero* 22. Ioan. Gratian. *in reg. 83. numero 9.* & Thomas Sanchez *vbi ſupra numero* 13. contra Pelaez dicentem, hoc magis eſſe pium, quam tutum, & contra Ludou. Lopez dicentem hoc eſſe verum in foro externo, ſecus in interno, ſed idem in vtroque foro ſeruandum eſſe in his conditionibus admittendis, vel reijciendis probat *ibidem* Sanchez: ſequor tamen doctrinam Bald. & cæterorum *vbi ſupra* hoc adhibito temperamento, nempe quod ipſa fœmina parata ſit Titio nubere, à parente tamen impediatur, tunc namque merito, quod filia debeat conſequi relictum, ac ſi conditio vere impleta fuiſſet, ex eo, quod indecens eſſet ſibi, abſque parentis voluntate, imo aduerſus eam nubere, cum pater honeſte prætendere poſsit, ſuo arbitrio filiam matrimonio collocare: inſuper adderem ipſe, quod bona fide, & abſque fraude id fiat; alias namque ſecus eſſet.

Circa præd. ſecundam obſeruationem oritur primo hoc dubium: an iuſſus contrahere matrimonium cum perſona nobili ſatisfaciat hoc faciendo pro prima vice, an vero ſecunda vice idem facere teneatur, ita vt ſi non fecerit, amittat legatum, vel hæreditatem, ſub præd. conditione ſibi relictam? & quod adimpleat pro prima vice, facit regula, *l. Boues §. hoc ſermone ff. de verb. ſignif.* ita D. Acoſta *in l. cum tale §. ſi arbitratu, ampliatione 3. numero 10. ff. de condit. & demonſtr.* 12

Nihilominus tamen contrarium eſt tenendum, imo quod iſte talis amittat præd. hæreditatem, vel legatum, ſi viduus effectus ignobilem ducat, quoniam clauditur ibi conditio negatiua, quæ perpetua eſt, vt non ducat aliam, quam nobilem, quo caſu fallit regula, *d. l. Boues §. hoc ſermone*, vt late ibi per Tiraquel. *in ſeptima limitatione*, ſcilicet, de diſpoſitione negatiua: & in terminis ita tenet Oldrad. *conſil. 16. num.* 3. Paul. de Caſtr. *in l. hoc genus ff. de condic. & demonſtr.* & alij plures, quos refert, & ſequitur dicens ab omnibus recipi Peralt. *in l. vnum ex familia §. ſed et ſi fundum, numero 31. ff. de legat. ſecundo*, Mantic. *de coniectu. vltim. volunt. lib. 11. titulo 18. numero* 3. Gratia. *d. regula 83. numero* 10. Pelaez *de maior. prima parte quæſtione 51. numero* 36. & Sanchez *vbi ſupra numero* 14.

Secundum dubium eſt, quid erit dicendum, ſi grauatus aliquam ducere in vxorem primo renunciat, deinde pœnitentia ductus, eam ducere velit, an ſit audiendus, ſi legatum, vel maioratum petat? videtur namque pœnitentiam nihil præſtare, quia regula in hac materia eſt, ſufficere conditionem ſemel extitiſſe, licet poſtea deſierit, *l. ſi quis hæredem C. de inſtitution. & ſubſtitution.* DD. multi, quos refert, & ſequitur Tiraquel. *in l. ſi vnquam, verbo ſuſceperit liberos numero 151. C. de reuocand. donat.* D. Molin. *lib. 1. de Hiſpan. primog. cap. 6. numero* 17. Menoch. *lib. 4. præſumptione 183. num. 29.* 13

Ergo, ſi quis, verbi gratia, Mariam hæredem inſtituat, ſi Titio nupſerit, ac ipſo renuente hæreditatem obtineat, licet Titio poſtea volente, renuat Maria, non erit ipſa hæreditate priuanda, vt in terminis tenet Bart. *in l. prima quæſtione 12. numero 23. C. de inſtitution. & ſubſtitution. ſub conditione fact.* quem in hoc plures ſequuntur aduerſus Cyn. & Petr. quos congerit Tiraquel. *in d. §. hoc ſermone num.* 101. *&* 102. & Pelaez *de maiorat. 1. parte quæſtione 50. numero* 13. quorum ſententia receptior eſt, & in iudicijs amplectenda, quamuis contra eam arguat Acoſta *in d. l. cum tale §. ſi arbitratu limitatione 6. num.* 5. ſecundum Pelaez *vbi ſupra de maiorat. 1. parte quæſt. 50. num* 13.

Nihilominus tamen in re hac ita diſtinguendum erit cum Pelaez *ibidem*: nempe, quod ſi diſponens, qui ſub præd. conditione grauauit à ſe honoratum, priuauit eum ipſo iure, ſi vbi primum requiſitus fuerit nolit conditioni parere, pœnitentia ſubſequens nihil præſtet, quia ſtatim illo renuntiante fuit quæſitum ius alteri, & non licet variare, iure iam quæſito alteri, iuxta gloſ. *in cap. noſtri, verb. reuocare de electione*, Tiraquel. alios refert *in d. §. hoc ſermone*

ne li-

ne limitatione 23.num.5. Perals. in l.3. num.1.ff.de legat. 2. nec etiam eſt licita pœnitentia alteri iam iure quæſito ex præfata gloſ. & in cap. quamuis de reſcript. in ſexto, ſi autem non priuauit, & omnia ſunt integra, quia nulli eſt ius quæſitum, prodeſt pœnitentia: addit Pelaez num. 14. quod ſi grauatus minor ſit, poteſt in priori caſu beneficio reſtitutionis iuuari aduerſus conditionem non impletam: & num. 15. probat: quod ſi grauamen modi naturam inducat, non vero conditionis, audiendus erit grauatus, poſtea volens eidem parere, ſecundum Alex. conſil. 502. viſis, & ponderans numero 6. lib. 2. & ibi eius Additionatorem, & Pelaez in his ſequitur Thom. Sanch. vbi ſupra num. 15.

24 Quid autem dicendum ſit, quando grauatus aliquam ducere vxorem, velit hoc adimplere, illa autem nolit, poſtea vero pœnitentia ducta annuat, & grauatus tunc nolit, vtrum amittat legatũ, vel hæreditatem? Conſule Mantic. de conіect. vltim. volunt. lib. 11. tit. 58. à num. 38. & Menoch. de præſumpt. lib. 4. præſumptione 183. a num. 2. cum ſequentibus, vbi late de hoc agunt.

25 Vlterius dubitatur, quid ſi maioratus, vel vinculi ſucceſſor, qui Seiam accipere in vxorem iuſſus fuerat, cum alia contraxerit matrimonium, eaque poſtea defuncta, Seiam accipere velit, an hoc ſufficiat, vt conditioni parere videatur? & non ſufficere verum eſt: quia præd. conditio de immediatis nuptijs intelligitur, vt in l. matrimonij ff. qui & a quib. & in l. quod ait §. proinde ff de donat. ita Bald. in l. 1. in fine C. de inſtit. & ſubſt. ſub condit. fact. ea namque conditio ex voluntate inſtitutoris defecta cenſenda erit l. hæc conditio in princip. ff. de condit. & demonſtrat. l. hoc genus, vbi gloſ. ff. eodem, & vtrobiq; per ſcribentes Emanuel Acoſta in d. § ſi arbitratu limitatione 6. num. 3. & hoc probabile videtur ſecund. D. Molin. lib. 2 de Hiſpan. primog. cap. 13. num. 16. dũmodo tempore delatæ ſucceſſionis, vel poſt illam delatam, cum alia aduerſus inſtitutoris maioratus voluntatem contrahat: ſecus, ſi antea cum alia contraxerit, ſi tempore delatæ ſucceſſionis iam prima mulier defuncta ſit, cum conditionis ſemper tempus mortis præcedentis poſſeſſoris, atque delatæ ſucceſſionis reſpiciatur l. interueniſt ff. de legat. præſtand. & tenend. communiter DD. vt ibi, per eum, ſequitur Thom. Sanchez d. lib. 1. diſputatione 33. num. 17. quod ſi poſt delatam ſucceſſioné, Seia, quam maioratus ſucceſſor accipere aſtrictus erat, cũ alio contrahat, cõditio pro impleta habebitur, ex d. l. 1. C. de inſtit. & ſubſt. adeo, vt priori marito defuncto, maioratus ſucceſſor eam accipere non teneatur, eum maioratus inſtitutor de primis nuptijs ſenſiſſe cenſendus ſit ſecund. Bald. in d. l. 1. in fine, & cum Imol. & Acoſta ſequitur D. Molina vbi ſupra nu. 57. & Sanch. num. 20.

26 Si vero maioratus ſucceſſor à ſequenti requiſitus reſpondeat, ſe nolle Seiam vxorem ducere, ſtatim ſequenti ſucceſſori maioratus ſucceſſio defertur: adeo, vt ſi primus ſucceſſor mutata priori voluntate, velit Seiam accipere, à ſequenti maioratus ſucceſſore, ſucceſſio auocanda non ſit, vt cum Acoſta probat Molin. d. ca. 13. num. 18. ne maioratus ſucceſſio in pendenti aduerſus iuris regulas eſſe dicatur, quæ ſententia videtur ſubintelligenda iuxta diſtinctionem, de qua ſupra num. 12. in verſ. nihilominus tamen: quæ ſatis iuſta & Iuri & rationi congruere videtur.

27 Denique in propoſito illud animaduertendum erit quod ſi maioratus ſucceſſor paratus ſit contrahere cum vxore, quam ſibi eiuſdem maioratus inſtitutor accipiendam præcipit, illaque ipſius nuptias recuſet, ſeu alij nubat, conditio habebitur pro impleta, l. 1. C. de inſtit. & ſubſt. ſub condit. fact. ibi, aut Anthylli filio recuſante, matrimonium impeditum ſit.

Ex quo tex. deducunt ibi Bart. & communiter DD. & alibi ſæpiſſime, quod conditio mixta, cuius implementum pendet ex voluntate alterius ex inſtitutis, veluti conditio contrahendi, habetur pro impleta, quando impeditur ex facto illius, ex cuius etiam voluntate pendet eius implemẽtum, & probatur, etiam in l. 14. tit. 4. partita 6. Quare is, qui ex maioratus inſtitutionis præcepto, aliquam mulierem accipere aſtrictus eſt, ſolet illam requirere, vt cum illa contrahat, & ea illi nubat, quod ſi ipſa recuſet libere ille cum alia contrahere poterit, abſq; priuationis pœna maioratus, vel alterius relicti, ſub præd. conditione: ita D. Molin. lib. 2. de Hiſpan. primog. lib. 2. cap. 13 num. 54. dicens, quod pluries conſuluit, & obſeruatum ab alijs vidit: idem probauit Mantic. de coniectur. vltim. vol. lib. 11. tit. 18. num. 37. vbi alios citat Menochius de præſumpt. l. 4. præſumptione 183. num. 25. Molina Theolog. 1. tom. de Iuſtitia, & Iur. diſputatione 206. in fine. & 207. folio 1265. & Thom. Sanchez lib. 1. de matrim. diſputatione 33. num. 19. & 20. 28

Quod ſi ea cum qua maioratus ſucceſſor contrahere aſtrictus eſt, data opera ſe celauerit, vt requiſitio ſibi non fiat, & conditionis implementum impediatur, tunc etiã dicetur per eam ſtetiſſe quominus matrimonium contraheretur, poteritque maioratus ſucceſſor impune cum qua voluerit cõtrahere, eo obſeruato, vt prius maioratus ſucceſſor præd. teſtationem ex præcepto iudicis apud domũ illius mulieris, cum qua contrahere iuſſus erat, faciat, eiuſque familiaribus, & conſanguineis notam faciat, ita vt eius latitatio apertior fiat, l. 4. §. Prætor ait ff de dam. infect. ita in terminis probat D. Molina Iuriſta d. lib. 2. ca. 13. n. 15.

Supradicta omnia in diſpoſitione maioratus in 29
vltima voluntate inſtituti procedunt: ſecus in ſtabilito, & fundato in contractu irreuocabili: tunc namque conditio non habebitur pro impleta, etiamſi ex impedimento illius mulieris, cũ qua maioratus ſucceſſor contrahere aſtrictus erat, defuerit, quia id, quod extraordinario quodam iure in vltimis voluntatibus introductum eſt d. l. 1. C. de inſtit. & ſubſt. cum ſimil. non eſt facile ad contractus protrahendum, vt communiter Scribentes ibidem, & alibi cenſuerunt, & Greg. Lopez in d. l. 14. in gloſ. e no ſele embargara atque Emanuel Coſta in d. l. cum tale § ſi arbitratu limitatione 3. num. 18. eſt communis ſententia ſecund. D. Molin. d. cap. 13. num. 19. vbi quod quamuis hæc communis opinio iuris rigore conſiderato probabilior eſſe appareat: contraria tamen, quam tenent plures ex Scribentibus aduerſus communem non modicam æquitatem præſefert, forſanque in ſucceſſione primogeniorum in contractu inſtitutorum ex diſponentis præſumpta voluntate admitteretur ex ijs, quæ ibi num. 26. cum ſequentibus dicit, cuius opinionem in omnibus ſupra dictis ſimpliciter refert, eum eo tranſiens Thom. Sanchez vbi ſupra num. 21.

Sed ſi teſtator non dicat, lego Mariæ, ſi Titio 30
nupſerit, ſed lego Mariæ, ſi Titius cum ea cõtraxerit, an debeatur hæreditas, vel legatum, ſi per eam non ſteterit, ſed per Titium, vt matrimonium minime ſequatur? Doctores variant, vt conſtat ex adductis per Menoch. li. 4. præſumptione 183. a num. 32. Acoſta in d. l. cum tale §. ſi arbitratu limitatione 6. num. 27. ff. de condit. & demonſtrat. Mantic. de coniectu. vltim. volunt. lib. 11. tit. 18 num. 27. verius tamen eſſe cenſeo, conſiderandum eſſe, cuius intuitu, & fauore teſtator, matrimonium contrahi voluerit, nam ſi fauore

mulieris

mulieris inſtitutæ, vel legatariæ id fecerit, conſequetur ipſa legatum, ſi per ipſam non ſteterit: ſi vero fauore alterius, minime conſequetur, vt in terminis, cum alijs tenet, & probat, quamuis aliquantulum dubius Greg. Lopez *in d. l. 14. in gloſſ. ſi caſare, titulo 4. partita 6.* & ſequitur Tho. Sanch. *d. lib. 1. diſputatione 33. n. 22.*

21 Quod ſi alicui legatum, aut donatio fiat, ſi efficiat, vt matrimonium aliquod contrahatur, eo non contracto, minime id obtinebit, licet omnem adhibuerit diligentiam, vt ſequatur, quia hæc pœna conſiſtit in lucro non comparando, quod ſibi ſub ea cōditione offertur (aliud eſſet, vt ſupra diximus, pœna quæ non conſiſtit in lucro, ſed in damno patrimonij amittendi) ita in terminis tenet Roſella *in ſumma verb. ſponſalia numero 7.* & ibi Angel. *numer. 14.* Syluest. *quæſt. 8. dicto 1.* Sanchez *vbi ſupra numer. 23.*

22 Nunc vero agendū eſt de conditione mixta caſu deficiente abſque alterius culpa, nempe vt ſi Maria hæres inſtituta, vel legataria ea lege, vt Titio nubat, antequam in mora ſit obierit, vel ipſe Titius, quid tunc dicendum ſit? & quidem deficere in hac ſpecie conditionem, & legatum, vel hæreditatem non deberi probat expreſſe tex. *in l. legatum C. de cōdi. inſert.* vbi DD. communiter notant, gloſ. etiam, & communiter DD. *in l. 1. C. de inſtit. & ſubſt. ſub cōdit. fact. & in l. in teſtamento ff. de condit. & demonſtrat.* aperta *l. 14. tit. 4. partita 6.* ibi: *ſi acaecieſſe, que la muger ſe muera, o aquel con quien la mandaua caſar antes que ſe cumpla la condicion, eſtonce non vale el eſtablecimiēto, o la manda que aſſi fue fecha: & l. 22. tit. 9. partita 6.* D. Molin. *lib. 2. de Hiſpan. primogen. ca. 13. numero 23.* Mātic. *de coniectu. vltim. volunt. lib. 11. tit. 18. num. 37.* Menochius *vbi ſupra num. 40. & 41.* Thom. Sanch. *num. 24.* quicquid in hoc diſtinguat Moli. Theolog. *1. to. de Iuſt. & Iur. diſputatione 206. in fin. & diſputatione 207. folio 1263.*

23 Hæc tamen deciſio, & reſolutio, non procedit in maioratus ſucceſſione præd. modo relicta, nempe ſub præcepto contrahendi matrimonium, quia vt plurimum in maioratus inſtitutione huiuſmodi præceptum non veram conditionem, ſed modum tantum inducit, vt in terminis *d. l. legatum, & d. l. 14.* intelligit D. Molin. poſt gloſ. Bart. & alios *vbi ſupra numer. 24. & 25.* Acoſta *lib. 2. ſelect. interpret. ca. 22. num. 7.* & Thom. Sanc. *de matrimon. lib. 1. diſputatione 33. n. 25. ad fin. verſ. vltimo.* vbi cū Menoch. *lib. 4. præſumptione 184. num. 1. & 2.* limitat, niſi teſtator clare omnino velit modum impleri.

24 Quinimo, & in conditione in maioratus inſtitutione appoſita contrahendi matrimonij late nititur probare Molin. *vbi ſupra numero 26.* ex morte mulieris, cum qua maioratus ſucceſſor contrahere aſtrictus erat, non eſſe eundem ſucceſſorem priuādum maioratus ſucceſſione ex veriſimili, & præſumpta voluntate diſponentis, quem ſequitur Sanchez *vbi ſupra in verſic. quinto in fine.* Sed hoc duobus modis limitauit idem Molina *in adnotation. poſitis ad finem ſui operis num. 13.* Primo quando is, qui ſub hac conditione vocatus fuit, erat extraneus, fœmina autem ex familia inſtitutoris: ſecundo quando fœmina eſſet vocata ſub ea conditione, vt maſculo agnato nuberet, idque ob cōſeruandam agnationem factum fuiſſet: in his namque duobus caſibus, & in omnibus alijs, quibus compertum fuerit maioratus inſtitutorem, non aliter, quam ea conditione obſeruata vocationem feciſſe, præd. concluſio per eū tradita *n. 26.* nullo pacto ſubſiſtere poterit ſecūdum ipſum Moli. *in præd. ſua adnotatione*; quod mihi verum videtur.

25 Præterea fauore alimentorum adiecta eorum legato, caſu deficiens habetur pro impleta, vt probat Mantic. *de coniectur. vltim. voluntat. lib. 11. titul. 22. numer. 32. & 33.* Menochius alios referens *libr. 4. præſumptione 183. numero 42.* idemque erit in legato dotis puellæ relicto ea lege, vt Titio nubat, nam ſi puella hæc pauper ſit, non deficiet huiuſmodi legatum Titij obitu, quia ſuccedit loco alimentorum, ita Bald. nouel. *de dote 6. parte priuileg. 76. numer. 4. ad fin. & priuileg. 77. numer. 2.* D. Couar. *in ca. 3. de teſtam. numer. 11. verſicu. quinto inde colligitur.* Mantic. *vbi ſupra*, & Didac. Perez *in l. 1. titu. 5. lib. 5. ordinamenti columna 45. verſicu. eſt tamen notandum:* idem erit obſeruandum fauore libertatis, tunc namque conditio mixta caſu deficiens habebitur pro impleta, vt cum alijs probat Menoch. *vbi ſupra n. 43.* item, & fauore cauſæ piæ, Menoch. *ibidem numer. 44.* qui *numero 45.* idem probat, quando conditio partim impleta eſt, quas limitationes refert, & ſequitur Thom. Sanchez *lib. 1. de matrim. diſputatione 33. ſub numer. 25.*

Quando vero conditio mixta non impeditur à contrahentibus, ſed à quodam tertio, qui, verbi gratia, matrimonium impedit, quid tunc ſtatuendum ſit, late agit D. Molin. *lib. 2. de Hiſpan. primog. ca. 13. numer. 20. cum ſequentibus*, & Thom. Sanchez, *vbi ſupra numero 27.* qui *num. 28.* addit, quod verba exhortationis per teſtatorem inducta, grauamen, vel conditionem non continent, quod probatur ex ratione tex *in ca. quod præcipitur alias vltimo §. quod præcipitur 14. quæſt. 1.* Pelaez *de maiorat. 1. parte quæſtion: 50. numero 16.* 26

De legato autem relicto virginibus matrimonio collocandis, quod poſſit, vel debeat diſtribui virgini religionem ingredienti, late hic agendum eſſet, niſi bis de hoc diſſeruiſſemus diſtinguendo, nempe hoc modo: vt, quando relinquitur hoc legatum alicui perſonæ determinatæ, vt matrimonium ineat, debeatur eidem, ſi religionem ingrediatur per tex. *in auth. de Sanctiſſim. Epiſc. §. ſed & hoc præſenti, coll. 9. & in auth. niſi rogati C. ad Trebell.* ſi vero relinquatur indiſtincte, vel indiffinite pro puellis incertis maritandis, ſecus dicendum eſt cum frequentioribus contra alios, nempe huiuſmodi legatum in hac ſpecie diſtribui non poſſe puellæ monaſterium ingredienti, ſed ſolum matrimonium temporale ineuntibus; plures allegando cenſuimus *conſil. 26. numero 13. & lib. 1. Canon. quæſtionum ca. 32. numer. 20.* & congerit plurimos eandem diſtinctionem ſequutus Thom. Sanchez *lib. 1. de matrim. diſputatione 33. numer. 29.* vbi *numero 30.* limitat primum membrum præd. diſtinctionis, vbi coniecturæ eſſent, teſtatorem de nuptiis carnalibus intellexiſſe, tunc namque etiam legatum relictum alicui perſonæ determinatæ, non conſequetur hoc legatum ingrediendo religionem, quia ceſſat præd. præſumptio, vt probauimus *d. ca. 32. num. 19.* & ſequitur alios allegans Thom. Sanchez, *vbi ſupra numero 30.* vbi refert, & probat tres coniecturas in propoſito huius limitationis receptas per DD. quos citat: prima eſt, quando teſtator legauit puellæ ſi nubat perſonæ certæ; tunc namque intelligi nequit de nuptiis ſpiritualibus, quare religionem ingrediens non conſequetur legatum, vt cum aliis probauimus *d. cap. 32. numero 7.* Si tamen illa perſona certa obijſſet antequam puella ſit in mora, non obtinebit legatum vitam cœlibem ducens, ſed aliud matrimonium inire debet, vt ibi probat cum Baldo nouell. Couarru. & Didac. Perez: addit tamen cum eiſdem, quod poteſt hoc caſu puella religionem ingredi, & obtinere legatum ex veriſimili mente teſtatoris, cum matrimonium iniunctum à teſtatore impleri nequeat. Se- 27

cunda coniectura eſt, quando teſtator reliquit tertio ſi certa puella nupſerit, quia tunc non obtinebit legatum ſi puella illa religionem ingreſſa ſit. Tertia coniectura eſt, quando teſtator negatiue legauit Titiæ, ſi non nupſerit, (quæ conditio valet ſi Titia vidua ſit) quia tunc intelligitur de nuptijs temporalibus: quare ſi religionem ingrediatur obtinebit legatum: non enim veriſimile eſt teſtatorem voluiſſe retrahere à religionis ingreſſu, ſed ad eum inuitare, vt recte probauit Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 11. titu. 18. numer. 26.* & Menoch. plures referens *libr. 4. præſumpt. 148. numer. 6.* & Thom. Sanch. *d. lib. 1. diſputatione 33. ſub numer. 30. ante fi.*

Secundum autem membrum præd. diſtinctionis limitat Sanchez *vbi ſupra ſub numer. 32.* vt non procedat quando legatum eſſet ad collocandas matrimonio teſtatoris neptes, quia tunc dandum eſſet nepti ingredienti religionem propter præſumptam teſtatoris affectionem erga ſanguine coniunctos, plenius, & latius venit interpretandum legatum *l. Aurelius §. Titius teſtamento facto ff. de liber. legat.* ita in terminis tenet Nata *conſil. 296. numer. 6.* & Mantic. *de coniectur. vltim. volunt. lib. 8 tit. 5. numer. 22.*

28 Illud in propoſito ſciendum eſt: quod ſimiliter ſi teſtator legauit aliquid certæ virgini maritandæ, ſi tempore teſtamenti iam nupta eſſet, poteſt illi legatum dari: ſecus, ſi incertis matrimunio iungendis legatum eſſet: ita tenent Bald. *in l. fin. num. 51. C. de ſentent. quæ ſine certa quantit. proferuntur* Alex. *conſ. 146. volumine 5. nume. 6.* Hyppolit. *in rubrica de fideiuſſ. num. 85.* Pala. Rub. *in cu. per veſtras de donat. inter vir. & vx. notab. 3. § 12 numer. 6. pag. mihi 204. col. 2. & iterum §. 20. num. 6. pag. 208.* & Iaſ. *in l. quominus in repetitione numer 133. ff. de flumin.* & alios allegans Tiraqu. *de cauſ. ceſſant. limitatione 18. numer 4.* & Mexia *in l. Regia Toleti in 1. 2. partis. 1. fundament. nume. 35.* Didac. Perez *in l 1. titu. 2. lib. 5. Ordinamenti colu. 45. verſ. dubium eſt quotidianum fol. 79.* ſequitur Thom. Sanchez *d. diſput. 33. ſub numer. 32.* ibi, tandem, quia ſimile, aduerſus Tiraquel. *in l. ſi vnquam ver. ſuſceperit num. 219. C. de reuocand. donat.* & Mantic. *lib. 52. de coniectur. vltim. volunt. titu. 1. numer. 13.* volentes neutro caſu poſſe dari, niſi tempore teſtamenti, vel poſt illud conditum, dum mutare potuit teſtator, nouerit eſſe nuptam, hoc namque clarius eſſet, veruntamen prior diſtinctio tenenda videtur tanquam verior.

29 Vltimo hic examinanda venit quæſtio illa celebris, quando pater filiæ legauit ducenta pro ea maritanda, vel pro ſua dote. quam ipſe pater in vita ſua poſtea maritauit datis ſibi ſolis centum, an poſtea hæc filia poſſit ab hæredibus patris alia centum reſidua ſibi petere necne?

In hac quæſtione Dyn. & Oldrad. fuerunt ſibi contrarij prout eos refert Bart. *in l. Lucius, la primera, numer. 4. ff. de legat. 2.* Dyn. enim tenet partem negatiuam, quando teſtatur legauit pro filia maritanda, quia iam eſt maritata, & ſic ceſſauit, & finita eſt cauſa, ſecus quando legauit pro dote filiæ, quia conſtante matrimonio dos augeri poteſt, igitur quod reliquum eſt ex legato ad dotis augmentum peti poterit. Oldrad. autem indiſtincte in vtraque ſpecie tenet filiam admittendam eſſe ad petendam reliquam quantitatem legati.

Bart. vero *vbi ſupra d. numer. 4.* obſcure loquitur, ita vt nonnulli ex noſtris intelligant ipſum tenere opinionem Dyn. ſupra relatam, vt expreſſe cēſet, & ſequitur Palac. Rub. *in repetitione ca. per veſtras de donat. inter vir. & vxor. notabil. 3. §. 12. numer. 8. fol. mihi 205. col. 1.* & communiter DD. *in l. filia legatorum C. de legat.* eum ſequuntur, vt inquit Bald. nouel. *de dot. 5. parte princip. numer. 12. in fi. fol. mihi 71. col. 4.*

Alij vero, & rectius cenſent Bart. tenere opin. Old. affirmatiuam indiſtincte, & hæc opin. Oldra. eſt verior, & communis, vt plures allegans affirmat, & tenet D. Couar. *in cu. officij numer. 10. de teſtam.* & optime Peralt. *in d. l. Lucius numer. 38. per totum*, vbi bene probant iuxta verba Bart. recte intellecta ipſum tenuiſſe hanc ſententiam, non vero priore Dyn. Quod ex eo patet, quia vera, & propria intentio Bart. videtur fuiſſe velle dicere, quod quando per patrem filiæ legatur certa quantitas pro ea maritanda, & in vita eam maritauit cum minori quantitate: licet ſit dubium, an reſiduum petere poſſit, eo quia cauſa videtur finita, attamen quia fuit certa quantitas expreſſa, ſeu taxata, expreſsio cauſæ non coarctat legatum: ſed quando legantur ducenta nomine dotis, vel pro dote, tunc indubium eſt deberi legatum, quia non cenſetur, nec cenſeri debet limitatum per dotationem in vita factam minoris quantitatis, cum adhuc duret cauſa dotis, ſcilicet, augendæ conſtante matrimonio. Dum ergo Bart. *vbi ſupra in primo membro* dicit, quod ea maritata eſt finita cauſa, debuerat dicere excluſiue, hoc eſt, licet ea maritata ſit finita cauſa, non enim (inquit Peralta *vbi ſupra*) ratio, quam ſonat litera Bart. (quæ re vera eſt deprauata) eſt fundamentalis, quo ad quod ipſe dicit: imo de directo refragatur, vt patet ex membro ſtatim ſequenti ſupra citato: ſupereſt ergo ex ſupradictis, quod hæc ſententia Oldradi, quæ indiſtincte habet in vtraque ſpecie filiam admittendam eſſe ad petendum reſiduum eſſe veriorem, & magis receptam, ac proinde tenendam in iudicando, & conſulendo.

CAPITVLVM XXI.

De conditione retrahente à nuptijs.

SVMMARIVM.

1 *Conditio abſtinendi à matrimonio contractui adiecta an reijciatur, vel vitiet?*

2 *Reipublicæ intereſt, quod multis ex legitimo matrimonio procreatis augeatur.*

3 *Conditiones, quæ iure improbantur, vocantur impoſsibiles.*

4 *Conditiones impoſſibiles in contractibus appoſitæ ipſos vitiant.*

5 *Conditio abſtinendi à nuptijs adiecta in vltima voluntate reijcitur omnino, & de ratione differentiæ in hoc inter contractum, & vltimam voluntatem, numero 6.*

7 *Metymnæ opinio, & diſtinctio in hoc reijcitur.*

8 *Acoſtæ quoque alia improbatur.*

9 *Conditio auertens à liberis procreandis reijcitur.*

10 *Conditio legati facti extraneo de centum, ſi talis virgo non nupſerit, &c. non valet.*

11 *Conditio, ſi mulier, cui eſt relictum legatum, ſi non nupſerit, rogata ſit illud reſtituere, an valeat?*

12 *Conditio nuptias prohibens adiecta legato relicto patri, tutori, curatori, vel amico an valeat?*

13 *Conditio legati relicti Titiæ, & extraneo ſi ipſa non nupſerit, an reijciatur pro parte Titiæ?*

14 *Conditio legati auertens à nuptijs ſpiritualibus an reijciatur?*

15 *Legatum*

15 *Legatum certæ quantitatis factum filiæ ſi nupſerit. & minoris, ſi religionem ingrediatur, an valeat?*

16 *Conditio in primogenijs, & meliorationibus adiecta, quod monacha, nec ſacro ordine initiati ſuccedant, valida eſt.*

17 *Conditio adiecta legato, qua præcipitur, quod matrimonium contrahatur arbitrio, vel conſenſu tertij an reijciatur? & num. 18.*

19 *Conditio contrahendi matrimonium cum certo genere perſonarum valet.*

20 *Conditio teſtatoris hæredi adiecta, quod contrahat matrimonium cum aliqua fœmina, valet.*

21 *Fauori reipublicæ conuenit, vt filij matrimonium non contrahant abſque ſenſu maiorum.*

22 *L. cum tale §. reſcriptum ff. de condit. & demonſtrat. intellectus.*

23 *Conditio legato adiecta, ne filius abſque patris conſenſu vxorem ducat, ſeruanda eſt.*

24 *Legatum relictum ei, qui puellam violauit, ſi eam vxorem duxerit de conſenſu patris, valebit, reiecta ea conditionis parte, nempe de conſenſu patris.*

25 *Conditio legato adiecta ducendi vxorem, cum conſilio talis perſonæ valet: limitatur numero 28. declaratur n. 29. & 30.*

26 *Conditio per quam matrimonium per aliquod tempus differtur non reijcitur.*

27 *Conditio adiecta legato, ſi filia mea intra decimum ætatis ſuæ annum non nupſerit, valet.*

31 *Conditio adiecta legato ſi Titia non nupſerit, habebit poſt mortem ſuam centum, an valeat?*

32 *Conditio non nubendi admittitur in vidua, attento iure Authenticorum.*

33 *Virgo in conditione appoſita legato non nubendi, intelligitur, quæ nulli nupſit, quamuis corrupta ſit.*

34 *Conditio prohibens nuptias in homine viduo valida eſt.*

35 *Conditio non contrahendi matrimonium impoſita eunuchis valet.*

36 *Conditio nuptias prohibens valet fauore piæ cauſæ.*

37 *Legatum ea conditione relictum ſi Titia non nubat intra certum tempus, valet.*

38 *Legatum relictum, ſi Titia nupta non erit, valet ſi nupta non ſit.*

39 *Conditio non contrahendi matrimonium in quodam certo loco, vel oppido, valet.*

40 *Legatum factum Titiæ ſi non nupſerit Caio, Titio, vel Sempronio, valet.*

41 *Legatum relictum ſub conditione, ne matrimonium contrahatur cum ignobili deſcendenti a Iudæis, vel Sarracenis, valet, & conditio implenda eſt.*

1 Conditio abſtinendi à matrimonic contractui adiecta non reijcitur, ſed viriat, quando imponitur mulieri, quæ nunquam id contraxit, ac conſummauir aliud matrimonium: verbi gratia: vt ſi quis ei promittat centum ſi non nupſerit: eſt namque irrita hæc promiſſio, quia reputatur à iure impoſsibilis, vt probat Molina Theolog *ſecundo tomo de Iuſtitia, & Iure diſputatione 285. in fine*, & Henriquez *lib. 11. de matrim. ca. 12. n. 6.*

2 Intereſt enim teipublicæ, vt multis ex legirimo matrimonio procreatis augeatur, *l. 2. C. de indict. viduitat. tollend.*

3 Illæ namque conditiones, quæ iure improbantur, vocantur impoſsibiles, *l. conditiones, quæ contra bonos mores ff. de condition. inſtitu. l. 3. titu. 4. partita 6.*

Et condiriones impuſsibiles, ſiue de iute, vel natuta, vel de facto, vel perplexitatis in contractibus appoſitæ ipſos viriant indiſtincte, tex *in §. ſi impoſsibilis inſtit. de inutil. ſtipul. l. non ſolum ff. de action. & oblig. l. ſi ſuper impoſſibili ff. de fideiuſſo. l. impoſsibilium ff. de regul. iur. l. impoſsibilis ff. de verb. oblig* D. Molin. *de Hiſpan. primog. lib. 2. ca. 12. num 35. & 38.* & in terminis, quod conditio præd. non nubendi, de qua in principio huius cap. vitiet contractum, tenent Emanuel Acoſta *in l. cum tale §. ſi arbitratu limitatione 2. num. 1. ff. de condit. & demonſtrat.* Molina Theolog. *vbi ſupra in fine illius diſputationis 285.* & Thom. Sanchez *lib. 1. de matrimonio diſputatione 34. numero 2.* vbi improbat opin. Molinæ Theologi, *vbi ſupra*, dum limitat hanc concluſionem, vt non procedat, ſi prædictæ condiriones impoſsibiles de iure impleantur, & recte Sanchez probat contrarium. 4

Conditio autem eadem abſtinendi à nuptijs in vltima voluntate adiecta reijcitur omnino, & hæreditas, vel legatum pure debetur, *l. quoties 22. l. cum tale 71. §. Meniæ, & l. Titiæ ſi non nupſerit ff. de condi. & demonſtr. tex in §. impoſsibilis inſtit. de hæred. inſtitu. l. obtinuit ff. de condit. & demonſtrat. l. 3. tit. 4. partita 6.* D. Molin Iuriſt. *lib. 2. de Hiſpan. primog. ca. 12. nu. 36.* & in terminis præd. conditionis abſtinendi à nuptijs tenet Acoſta, & cum eo Thom. Sanchez *d. diſputatione 34. nu. 3.* amplianres, vt procedat etiam in donatione cauſa mortis. 5

Et varias rationes differentiæ in hoc inter contractus, & vltimas voluntates affert Sarmient. *lib. 2. Select. interpretat. ca. 3. numero vltim.* mihi non diſplicet, quam addit Thom. Sanchez *d. diſputatione 34. ſub num. 2. ad finem*, nempe quod ideo Ius Ciuile nō ſuſtinet contractus reiecta condirione impoſsibili, quia contrahentes ipſi cum adhuc ſint ſuperſtites, poſſunt ſuos contractus ſic vitiatos ob conditionis impoſſibilitatem efficere validos, remittendu conditionem impoſſibilem: at vero teſtator, qui iam obijt, non poteſt ſuam diſpoſitionem ad debitum modum teducere, vnde quod potuit, vt pet ipſam legem reduceretur, reiecta illa conditione, quod fit in teſtantis, & vltimæ voluntatis fauorem, ſuppoſito, illum voluiſſe de ſuis bonis diſponere, nempe, quod ad debitum modum redigatur, vt valida ſit, quæ alias omnino corrueret. 6

Ex quibus omnino cauendum eſt à Metymna *de reſtitutione quæſtione 23. in verſ. itaque quatuor conditiones*, dum ait; diuerſo modo reijci à legatis conditiones impoſſibiles, ac turpes, & quæ nuptias prohibent: illæ namque prorſus reijciuntur, hæ vero, quæ nuptias prohibent, non abſolute annullantur, ſed tantum eo caſu, quo legatarius matrimonium inire velit: verius namque eſt, & tenendum, has etiam, quæ nuptias prohibent, abſolute, ac prorſus reijci, ac pro non ſcriptis haberi, ſicut illas, vt docet gloſ. *in l. Titiæ ſi non nupſerit in fine ff. de condi. & demonſtrat.* D. Couar. *lib. 1. var. reſol. ca. 19 numero* 10. Riminald. *conſ. 215. numero 172. volumine 2.* Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 11. titu. 19. num. 1.* & Thom. Sanchez *lib. 1. de matrimonio diſputatione 34. n. 4.* 2

Secundo cauendum eſt ab Acoſta *in d. l. cum tale §. ſi arbitratu limitatione vltim. numero 5. cum ſequentibus ff. de condit. & demonſtr.* dum probat, præfatam conditionem, non incundi matrimonium, non reijci. quaſi nihil operetur, & pro non ſcripta habenda ſit. ſed nihil prorſus valere reſpectu primi matrimonij, valere tamen reſpectu ſecundi, vt ſi virgini legentur centum, ſi non nupſerit, obtinebit legatum prima vice nubens, illud tamen amittet, ſi ſecunda vice nupſerit: eſt enim hoc contra mentem omnium Doctorum tenentium 8

in hac ſpecie, omnino reijci præd. conditionem non nubendi, vt melius probauit aduerſus eum Sanch. *vbi ſupra numero* 5. vnde non erit opus præd. legatariam aliquam cautionem præſtare de reſtituendo legatum, ſi forte ſecundo nupſerit, nec eam præſtare tenetur, ſiquidem in caſu præmiſſo pro non ſcripta habetur præfata conditio in virgine, quod probat etiam Sanch. *d.num.*5.

9 Similiter etiam reijcitur conditio auertens à liberis procreandis, vt lego Titiæ centum, ſi liberos non habuerit.vel, ſi ſine liberis deceſſerit, ſecũdum Socin.*conſ.* 98. *numero* 7. *volumine* 3. Acoſt.*in d. §. ſi arbitratu ampl.*5.*num.*4. & Thom. Sanch. *vbi ſupra num.*7.

10 Non valebit etiam conditio, ſi extraneo legentur centum, ſi talis virgo non nupſerit, & ea rogatus ſit reſtituere illi virgini: debebitur namque hoc legatum licet nubat, quia mulier ad viduitatem inuitatur, vt legatum comparet, ſecundũ Acoſtam *vbi ſupra ampliatione* 5.*per totam*. & Mantic. *de coniectu vltim.volunt.lib.*11.*tit.*9.*n.*5.Sanchez *d.diſputatione* 34.*n.*8.

11 Nec etiam ſi mulier, cui eſt relictum legatum, ſi non nupſerit, rogata ſit illud reſtituere: veluti, lego Titiæ, ſi non nupſerit, centum.vt det Titio, nam etiam ſi nupſerit recipiet legatum, & reſtituet Titio, ac ſi pure, & abſque conditione recepiſſet, vt Titio reſtitueret, *l.non dubium ff. de lega.*3. vt probat late Acoſta *d.*6.*ampliatione per totam*. Mantic.*numer.*4. & Sanchez *vbi ſupra numer.*9. vbi vterque concludit, ſecus eſſe, ſi legentur virgini centum, ſi non nupſerit, & caſu, quo nubat, eius fidei committatur, vt reſtituat Titio: nam etſi nubat retinebit legatum, nec reſtituere tenebitur Titio, vt habetur expreſſe *in l.quoties ff.de conditio.& demonſtrat.* quia illud fideicommiſſum inducit viduitatem.

12 Nec etiam valet conditio nuptias prohibens adiecta legato relicto patri, tutori, vel curatori, vel amico ita coniuncto cum perſona, quæ abſtinere debet à nuptijs, vt probabile ſit fore, vt ea abſtineat, ne legatarius amittat legatum illud, ſecund. Acoſtam *in d.§. ſi arbitratu.ampliatione nona, per totam*, præmaxime *numero* 6. *& limitatione* 4. *numer.* 1. *cum ſequentibus*, Mantic. *d.libr.*11.*tit.*19. *num.*5.& Anton.Gabriel.quem refert, & ſequitur Thom. Sanchez *lib.* 1. *de matrimonio d.diſputatione* 34.*numer.*10. vbi idem probat, ſi legatum relinquatur conſanguineis.

13 Addit Mantic.& cum eo Sanchez *vbi ſupra*, quod ſi legatum relinquatur Titiæ, & extraneo, ſi Titia non nupſerit.reijcitur conditio pro parte Titiæ debita, & ita illam ſtatim conſequetur, & valebit pro parte extraneo relicta: & ita nubente Titia, nec ea, nec extraneus legatarius eam legati partem cõſequetur, quia non eſt veriſsimile Titiam à nuptijs detrahendam eſſe, ne extraneus illam legati partem amittat.

14 Dubitari tamen hic contingit, an idem dicendum ſit de conditione auertente à nuptijs ſpiritualibus, vt ſi Titiæ legentur centum, ſi religionem non ingrediatur, an hæc conditio reijciatur omnimodo à legato, ita, vt ipſum purum remaneat, & conſequatur Titia, ſine ipſa religionem ingrediatur, ſiue non? videtur namque pars affirmatiua vera, tum *ex auth. de Sanctiſ. Epiſc. §. ſed & hoc præſenti, collatione* 9. tum etiam. quia valet argumentum de matrimonio carnali ad ſpirituale, vt eſt notum: ergo, ſicut reijcitur præd. conditio à matrimonio carnali, ita etiã reijci debet à ſpirituali: & in terminis ita tenẽt Bal. & Decius, & cum eis Acoſta *in l. cum tale §. ſi arbitratu ampliatione* 51.*n.*1.*ff. de condi. & demonſtr.* Eucard.*in ſua Cent.legal.in loco de matrimonio carnal. ad ſpiritua. numer.*5. Alciat & Felinus, quos refert, & ſequitur Pariſ. *in ca.in præſentia, de probat.numer.* 137.*&* 143. Roland. à Valle *conſil.* 55. *numer.*20.*&* 25.*lib.*3.Metym.*in ſuo C.de reſtit.in.quæſt.* 23 *§. itaque quatuor conditiones*, Ledeſma *in ſecundam partem quarti, quæſtione* 18. *artic.* 1. *dubio* 12. *fol.*227.

Nihilominus tamen contraria ſententia in hoc verior eſt, & tenenda, nempe, minime eam conditionem eſſe reijciendam, ſed valere, quia quamuis religionis ſtatus perfectior ſit, non tamẽ ius tribuit hunc fauorem contra expreſſam voluntatem defuncti, quo caſu non procedit diſpoſitio *d.§.ſed & hoc præſenti*, ſed tantum ex præſumpta teſtatoris voluntate, vt probauimus *lib.* 1. *Canonic. quæſtionum capit.* 32. *numer.* 18. *&* 19. & argumentum de matrimonio carnali, ad ſpirituale procedit vbi eſt eadem ratio: ſecus, ſi ſit diuerſa, vt in noſtro caſu: ita in terminis tenet, & probat D. Couar.*lib.*1. *var.reſol.cap.*19.*numer.*10.*verſ. & tamen hic adde*, quem ſequuti fuimus *lib.* 2. *Canon. quæſtionum ca.*25.*numer.*5.& nunc quoque probamus, & ſequitur eum alijs Mantic. *de coniectur. vltim.volunt.libr.*11.*titu.*18.*numer.*31.Menoch. *de præſumpt. lib.*4.*præſumptione* 83.*numero* 18. 19 *&* 23. Molin. Theolog. 1.*tom. de Iuſtitia, & Iur. diſputatione* 207. *ad fin. in ſolutione ad primum*, & nouiſſime Thom. Sanchez *lib.*1.*de matrim.diſputatione* 34.*numer.*55.*per totum*.

Ex quibus profecto rationibus non procedit 15
communis illa, & magis recepta ſententia, quæ habet, quod ſi pater filiæ, vel puellæ legauerit cẽtum, ampliorem ve quantitatem ſi nupſerit, ſi vero religionem ingrediatur, vel profeſſa fuerit, minorem: filia, vel puella ingrediens religionem eiuſque monaſterium habebit, & conſequetur maiorem ſummam ſibi à teſtatore relictam, ſi ipſa nuberet: verius namque eſt, atque multo probabilius contrarium, vt cum communi etiam late *ibidem* probauimus *numer.*58. *cum ſequentibus*, & poſt nos Molina Theologus *vbi ſupra, d.diſputatione* 207.*columna* 1268. Ludou.Lopez *in ſecunda parte Inſtructor.de matrim.ca.*36.*fol.*103.& Thom.Sanch. *vbi ſupra num.*53. alios allegans.

Quare in primogenijs.& meliorationibus ea cõ- 16
ditio admittitur, & valida eſt, vt neque monacha, nec ſacro ordine initiati ſuccedere in eis poſſint: hæc namque conditio non eo tendit, vt ab hoc ſtatu retrahat, ſed vt familia conſeruetur, vt cum alijs probauimus *vbi ſupra, numer.* 6. & Sanchez etiam *vbi ſupra numero* 14. aliud cenſentes, quando ex tertia bonorum parte abſque regia facultate maioratus fit. quia tunc ſeruandus eſt ordo præſcriptus *in l.* 27. *Taur.* De conditione autem quæ ad religionem inuitat multa diſſerit Thom. Sanchez *d. diſputatione* 34.*n.*15.*cum ſequentibus*: ſed quia non ſunt de noſtra materia matrimonij carnalis, ea miſſa, conſulto facimus.

Illud denique in hoc cap.animaduertendum eſt 17
quod ſimiliter ea conditio à legato reijcitur, qua præcipitur, quod matrimonium contrahatur arbitratu, vel conſenſu tertij, quia qui tenetur, conſilium, vel licentiam alicui petere, tenetur ſequi, atque ita matrimonij libertas impediretur, ita expreſſe canetur *in l.cum tale § reſcriptum ff. de condit. & demonſtrat.*& tenent omnes communiter Scribentes, & procedit hoc, nedum, quando illud arbitrium dicit meram voluntatem, ſed etiam, quando prudẽtiale conſilium: honeſtum enim eſt illud ſequi, atque ita etiam matrimonij libertas impediretur: ita

aduerſus

aduerſus nonnullos tenent, & probant Acoſta *in d. §. reſcriptum numero* 7. D. Molin. *de Hiſpan. primog. cap.* 13. *numer.* 35. vbi alios idem tenentes refert: & de communi teſtatur, eam quoque ſequitur Tho. Sanchez *d. diſputatione* 34. *numer.* 19. & licet in ſpecie præmiſſa conditio illa contrahendi matrimonium arbitratu talis perſonæ reijciat, vt matrimonij libertati aduerſa, non vero altera clauſula in delegato, nempe contrahendi matrimonium, quia hæc matrimonio fauens eſt, ita Peralt. *in l.* 1. *numero* 32. *ff. delegat.* 2. & alios allegans Sanchez *vbi ſupra numer.* 20.

18 Ex quibus merito dubitari poteſt de ſententia Ioan. Lup. de Palac. Rub. *in ca. per veſtras, notabil.* 3. §. 21. *numero* 4. *de donat. inter vir. & vxo.* quem ſequitur Pelaez *de mater. prima parte quæſtione* 50. *numer.* 7. & 8. tenentis, valere conditionem, qua pater filium grauat in legato vinculi, vel maioratus, quod ei relinquit vltra legitimam, ne abſque conſenſu matris, vel alicuius propinqui vxorem ducat; quia textus, & DD. indiſtincte eam conditionem reijciunt, vt aduerſam matrimonij libertati, & quamuis id legatum debitum non ſit, ſi tamen relinquatur, conditiones iure improbatæ ab ipſo reijciuntur tanquam ſi extraneo ita legaret, & ita reprobant Palac. Rub. Acoſta *in d. §. ſi arbitratu ampliatione vltim. num.* 2. & Sanchez *d. lib.* 1. *diſputatione* 34. *num.* 21.

Sed nihilominus, etſi hæc ſententia contra Palacij Rubei iuri conſormis videatur ex *d. §. reſcriptum cum ſimil.* adhuc defendi, & probari poteſt opin. Palac. Rub. præfata, & Pelaez, quoties filius, vel filia aliter faciens priuaretur præd. legato propter expreſſam, & omnino repugnantem voluntatem teſtatoris, ac ſi non legaſſet, potuit enim nō legare: accedat, quod quamuis metu pœnæ non poſſit quis ad matrimonium aſtringi, poteſt tamen ſpe lucri inuitari ad matrimonium contrahēdum, vt *in l. Titio centum* §. 1. *ff. de condit. & demonſ.*

19 Per quem tex. in ſpecie cenſuerunt Bart. & communiter Scribentes, *ibidem* valere conditionem contrahendi matrimonium cum certo genere perſonarum, quia ex hoc non cenſetur adempta facultas contrahendi, licet ex parte reſtringatur, vt late cum alijs probat D. Molin. *lib.* 2. *de Hiſp. primog. ca.* 13. *num* 2. & 3. Pelaez *d. quæſt.* 50. *numer.* 1.

20 Quo fit, vt ſi teſtator præcipiat alicui, quod contrahat matrimonium cum aliqua fœmina, quod ſi id non contraxerit, vult eum hæreditate priuari, valeat huiuſmodi conditio, & ille priuabitur hæreditate, ſi conditioni non pareat: ita tenet & probat Oldrad. *conſ.* 16. *quæſt.* 1. Felin. *in cap.* 1. *de ſponſal. num.* 23. Guilliel. Benedict. *in repet. c. Raynutius verb. euidam Petro tradiderunt num.* 1. *vſque ad num.* 12. *de teſtam.* Palac. Rub. *in d. §.* 21. *numer.* 1. *cum ſequentibus*, Roder. Suarez *in l.* 1. *titu. de los caſamientos, lib.* 3. *fori, verſ. quæro primo*, DD. communiter *in l.* 1. *C. de inſtitut. & ſubſt.* D. Couar. *lib.* 4. *de ſponſal.* 2. *parte ca.* 3. §. 3. *numer.* 6. *cum ſequentis*, & plures alios allegans D. Molin. Iuriſt. *d. c.* 13. *numer.* 3. eamque bene probat Pelaez *d. q.* 50. *num.* 1. *ex l.* 14. *titu.* 4. *partita* 6. ibi: *Pero ſi el teſtador, que faze el teſtamento, mando a tal muger cien marauedis, ò fagola mi heredera, ſi ſe caſare con tal home*: & l. 22. titulo 9 partita 6. ibi: *eſto ſeria, como ſi el teſtador dixeſſe aſsi: mando à fulano home mil marauedis, ſi caſe cō tal muger*: & tandem inquit ibi Pelaez, quod hæc opinio Oldradi, & aliorum tanquam verior, & communior eſt tenenda.

21 Accedat pro hac opinione fauor Reipublicæ quod filij non contrahant matrimonium abſque conſenſu parentum, & maiorum, vt late proſequitur Pelaez *vbi ſupra numero* 7. *per totum* vbi etiam refert Laior. Calcan. *conſ.* 3. *col.* 6. *numer.* 2. *poſt medium* dicentem, quod quando teſtator in diſpoſitione ſimpliciter reliquit aliquid ſub conditione contrahendi matrimonium arbitrio alterius, conditio non valet. & legatum remanet purum: ſi vero teſtator tranſit vlterius diſponendo, priuando hæreditate, vel legato illum, quem iuſſit contrahere matrimonium arbitrio alterius, niſi conditioni paruerit, tunc valet conditio, & priuabitur legato, niſi conditioni paruerit ex Oldrado *vbi ſupra.*

Neque obſtat *d. §. reſcriptum cum ſimil.* quo cauetur, reijciendam eſſe præd. conditionem à legato, 22
tanquam impeditiuam matrimonij: quia procedit in ſimplici conditione præd. non vero, quando teſtator vlterius proceſſit, priuando hæreditate, vel legato hæredem, vel legatarium, ſi præd. conditioni non paruerit: patet ex ſupradictis, quia potuit non legare: ergo ſi ita legauit, ita vt ſi conditioni paratum non ſit, priuatio hæreditatis, vel legati manifeſte fiat, perinde haberi debet, & idem eſt, ac ſi non legaſſet: non enim multum præiudicatur filio ex præd. onere, ſi quidem, ſi inique arbitretur perſona, quæ in tali matrimonio arbitrium præſtare debet, filius huic arbitrio parere non tenetur, *l. vnde Seuerus ff. pro ſocio, l. ſi libertus ita iurauerit ff. de oper. libert. l.* 24. *titulo* 4 *partita* 3. ibi, *e ſi coſa deſmeſſarada mandaſſe deueſe enderezar por aluedrio de hombres buenos, e no ſeria tenudo el otro de ficar por ello*, &c. Et in terminis ex præd. ita tenet Pelaez *d. quæſtione* 50. *ſub numero* 8. *in verſicul. nec obſtat*: addens, quod ſi talis perſona, quæ præſtare debet conſenſum ad matrimonium contrahendum, puta, mater, vel alia ex iniuſta cauſa deneget conſenſum, ad iudicem recurri debet. qui in hoc medelam adhibebit, *argumento l. prima C. de nupt.* quæ ita ſe habet: Cum de nuptijs puellæ quærentur, neque inter tutorem, & matrem, & propinquos de eligendo futuro marito conuenit: arbitrium Præſidis Prouinciæ neceſſarium eſt, & ita etiam Molin. *d. lib. ſecundo, capit.* 13. *numero quinto*, inquit, ſuperiora intelligenda eſſe, dummodo præceptum hoc contrahendi matrimonium cum certa perſona honeſte impleri poſſit; alias conditio ipſa impoſſibilis de iure, atque inhoneſta iudicanda eſſet, vt ibi probat: quibus ſic viſis remaneo cum ſupra d. diſtinctione in hoc articulo, quam veram eſſe cenſeo, & tenendam in praxi expreſſa, & manifeſtiſsima teſtatoris voluntate.

Idemque tenendum eſſe cenſeo in conditione 23
legato adiecta, ne filius abſque paterno conſenſu vxorem ducat cum decreto irritanti, vt ſiquidem priuetur legato, ſi aliud faciat (hoc eſt) ſi conditioni non obtemperauerit, ſeruanda ſit præd. conditio, ac proinde amittat legatum, niſi pater inique arbitretur, aut aliter male ſe habuerit in re hac, quod regulariter præſumi non debet, ſed potius contrarium, magna enim eſt in hoc præſumptio pro patre, vtpote, cui incumbit, vt bene filios ſuos matrimonio collocet: ſi vero conditio præd. ſimpliciter adijciatur non vlterius procedendo ad priuationem legati, ſi aliter fiat: tunc quidem reijcitur præd. conditio, & legatum remanebit purum, iuxta ſupradicta. Tametſi Acoſta. Suarez, & alij. quos refert, & ſequitur Thom. Sanchez *diſput.* 34. *numero* 22. ſimpliciter aliud velint, eam ſcilicet cōditionē non valere. ſed non loquuntur quando teſtator vlterius ad priuationem proceſſit. ſi aliter factum fuerit, quo caſu verius eſſe cenſeo, quod prædixi.

24 Merito tamen inquit Acoſta *vbi ſupra ampliatione vltima numero* 13. quem refert, & ſequitur Sanchez *vbi ſupra numero* 23. quod ſi quis ei, qui puellam violauit, leget centum, ſi de conſenſu patris illam ducat, valebit legatum, reiecta ea conditionis parte, de conſenſu patris; quare etiam contra eius conſenſum illam ducens obtinebit legatum.

Loquuti ſumus de conditione, præcepto, & grauamine, quo teſtator, vel maioratus inſtitutor præcepit, vt ſucceſſor matrimonium non poſſit contrahere niſi arbitrio, voluntate, ſeu conſenſu parentum, vel aliorum: hæc namque conditio reijcitur à legato, & ipſum putum remanet, ne libertas matrimonij impediatur iuxta ſupradicta.

25 Nunc vero docemus, ſecus eſſe in conditione adiecta legato vxorem ducendi cum conſilio talis perſonæ: hæc enim conditio neceſſaria adimplenda eſt; alias ſucceſſor, vel ſic grauatus, maioratus ſucceſſione, vel legato priuandus erit, quia hoc conſilij præceptum honeſtum eſt, non enim impedit vllo modo matrimonij libertatem, ſiquidem conſilio ſolum requiſito, cum qua voluerit, libere contrahere poſſit, ita tenet Cynus *in l. cum tale §. ſi arbitratu ff. de condit. & demonſtrat.* & poſt alios antiquos Paulus de Caſtr. *in l. Turpia §. ſi Titiæ, numero tertio. ff. de legat.* 1. Alexand. *in princip. eiuſdem l. numero* 7. & ibi Iaſo. *numero quarto*, Palac. Rub. *in repet. capit. per veſtras §.* 52. *numero* 8. *de donat. inter vir. & vxo.* Ruderic. Suarez *in l. ſecunda, titulo de los caſamientos, lib.* 3. *for. numero* 23. *verſicul. ſed tene menti.* Guiliet. Benedict. *in repetitione ca. Raynutius in verſicul. qui cum alia matrim. contra numero* 88. *de teſtam.* D. Couat. *in quarto de Sponſal. ſecunda parte capit.* 3. *§.* 8. *numero* 3. Peralt. *in l. prima, numero* 32. *ff. de legat.* 1. Pelaez *de maior. prima parte quæſtione* 50. *numer.* 5. vbi dicit communem, & optime Aymon Crauet. *conſ.* 1 *numero* 3. vbi idem profitetur, & D. Molin. *lib.* 2. *de Hiſpan. primog. capit.* 13. *numero* 37. Mantic. *de coniect. vltim. volun. libr.* 11. *titu.* 18. *numer.* 10. Zephal. *conſ.* 319. *numer.* 42. Menoch. *conſ.* 69. *numer.* 28. *vol.* 1. Marc. Ant. Cuchus *lib.* 5. *inſtit. mai. titu.* 52. *numer.* 110. Gratian. *reg.* 83. *nume.* 13. Henriq. *lib.* 11. *de matrim. c.* 6. *numer.* 6. *& c.* 12. *numer.* 6. Ludou. Lopez. *in* 2. *parte Inſtruct. de matri. ca.* 36. *fol.* 1037. Manuel Rodrig. *in* 1. *tom. ſuæ ſummæ in* 2. *editione c.* 13. *numer.* 6. Thomas Sanchez *lib.* 1. *de matrim. diſputatione* 34. *nu.* 24. vbi plures refert: & obſeruat inſium, cum alicuius conſilio aliquid facere non ſatisfacere, ſi tantum conſilium requirat, ſed teneri expectare aliquantulo tempore conſilium, quamuis illud ſequi non aſtringat, iux glo. *in c. cum conſuetudinis verb. conſenſu de conſuet.* & ibi Hoſt. & Abb. *in c. cum vos nu.* 5. *de his quæ fiunt à Prælato*; alias namque fruſtra eſſe conſilium petere.

26 Non enim reijcitur conditio illa per quam matrimonium ipſum per aliquod tempus differtur, *d. l. cum tali §. Mænia ff. de cond. & demonſt. l. ſed ſi hoc §. fin. ff. eodem tit. l. Teopompus ff. de dote prælega.* præſertim, cum hæc dilatio inducta ſit ad petendum conſilium ad hoc, vt matrimonium melius contrahatur, quod nedum non eſt contrarium matrimonio, ſed eidem conueniens, *l. viduæ, & l. in computando C. de nupt.* & hæc eſt communis opinio, & ſatis probabilis, & ideo ſequenda contra Acoſtam ſecund. Molin. 2. *de Hiſpan. primog. c.* 13. *n.* 37.

27 Vnde ſimiliter poterit apponi talis conditio ſi filia mea intra quindecimum ætatis annum non nupſerit, nec reijcienda eſt, & impleri oportet, quia non inducit viduitatem perpetuam, ſed temporalem, & quidem modici præiudicij *d. l. ſed & hoc §. vltimo*, & ideo, ſi ipſa filia non paruerit conditioni, poterit priuari hæreditate, ita recte tenet, & probat Aretin. *conſil.* 67. *circa princip. in verſicul. venio ad primum*, quem refert & ſequitur Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib* 11. *titulo* 19. *numero ſeptimo*, vbi quod idē quoque, ſcilicet, quod teſtator poſſit ad tempus nuptias prohibere, tenet Paul. de Caſtr. Decius, & Socin. quos ibi refert: & *numero* 8. idem etiam probat, in conditione, ſi non nupſerit vſque ad ætatem viginti annorum, quia non videtur appoſita in fraudem nuptiarum, & ideo implenda eſt, vt ſcribit Iaſon. *in Authen. cui relictum numero* 3. *in verſicul. quarto notabiliter C. de indict. viduitat. tollend.* Cæterum, ſi conditio in tam longum tempus protrahatur, vt non ſit veriſimile ipſam virginem, poſt illud tempus, poſſe inuenire maritum paris conditionis, tunc quidem, quaſi adiecta in fraudem nuptiarum reijcienda eſt, ſecundum Aret. *d. conſ.* 67. *columna prima, verſicul. venio ad primum*, & Mantic. *vbi ſupra d. numer.* 8.

28 In caſibus autem in quibus non ſolum tenetur quis conſilium requirere, ſed etiam illud ſequi, conditio illa, ducendi vxorem cum conſilio talis perſonæ reijcitur, ita Roderic. Suar. *vbi ſupra*, quem refert, & ſequitur D. Molin. *d. lib.* 2. *c.* 13. *numero* 38. & Thomas Sanchez *d. lib.* 1. *diſputatione* 34. *numero* 25. hi autem caſus colliguntur ex traditis per Bat. *in l. prima §. ſi plures ff. de exercit.* Abb. *in ca. ex parte de conſtit. & in ca. cum in veteri de elect.* & alibi ſæpiſſime Scribentes: idem erit dicendum vbicunque magnum periculum verſaretur in conſilij requiſitione; adeo, vt ex hōc non ſolum videatur matrimonij libertas per tempus impedita, ſed verius omnino ſublata, tunc namque ea conditio ex inſtitutione reijcienda erit, ſecundum Abb. *in d. ca. ex parte numero quarto*, & late probat Felin. ibi, *columna prima*, & hoc in maioratibus præſertim, admittenda erit: ita tamen, vt non temere, & ex quacunque periculi ſuſpitione, & quæ facile ceſſare, vel amoueri poſſit à regula, quæ ex communi opinione comprehenditur, recedatur: ita D. Molin. *vbi ſupra numero* 29. & præfatam limitationem ſequitur etiam Thom. Sanch. *vbi ſupra numer.* 25.

29 Si tamen is, cuius conſilium requiritur, abſens ſit, & periculum ſit in mora, poterit actus ſine eius conſilio expediri, vt colligitur ex gloſ. *verb. Diœceſanis, in Clementina* 1. *de ſup. negli. præl.* & ibi Abb. *n.* 17. Bart. *in d. l. ſi plures*, Rebuf. *in praxi benef. titu. de forma Vicariæ numer.* 95. Tiraquel. *in l.* 6. *connubial. glo.* 8. *numer.* 16, Pelaez *de maior.* 1. *p. q.* 50. *nu.* 6. *in fin.* Gratia. *in reg.* 10. *in fin.* ſecus autem eſt, quando requiritur conſenſus ſecund. Rebuf. *vbi ſupra*: dicitur autem, non poſſe peti conſilium, quoties is, à quo petendum eſt, longe diſtat ſecund. Abb. *vbi ſupra d. numer.* 17. & Thom. Sanch. *d. diſputatione* 34. *num.* 26. qui vtrumque ſequitur.

30 Sed quid erit quæſo dicendum, ſi is, cuius erit requirendum conſilium, viuo teſtatore, deceſſerit? & videtur prima facie, conditionem ceſſare, legatumque amitti: *argumento l. cum tale §. ſi ſcriptum ff. de condit. & demonſtr.* ex quò tex. hanc opin. deduxit Alex. *in l. Turpia in princi. numer.* 7. *ff. de legat.* 1. quam ſequitur Felin. *in d. c. ex parte numer.* 1. & ibi Decius *numer.* 4. *ad fin.* Roderic. Suarez *vbi ſupra*, quos ad hoc citat D. Molin *d. lib.* 2. *c.* 13. *n.* 40. ſed verius, & tenendum eſt cōtrarium, nempe legatum nō amitti in præfata ſpecie, quoties per legatarium non ſtetit, quominus conditio impleatur, quia is, cuius requirendum erat conſilium obijt, vt late probat,

& tenet

&, tenet Mantic. lib. 11. de coniectu. vltim. volunt. titu. 18. numero 11. & ſequitur Sanchez vbi ſupra num 27. reſpondens ad d. §. reſcriptum: idem ſequitur in Hiſpan primogenijs. Molin. vbi ſupra numer. 41. quicquid in alijs priorem opin. teneat, ſed in diſtincte, hæc ſecunda verior & tenenda eſt, vt prædiximus.

31 Ea tamen conditio adiecta legato, ſi Titia non nupſerit, habebit poſt mortem ſuam centum, reijcitur, necnon & tempus, atque ita ſtatim legatum debebitur; ſecus ſi apponatur aliud tempus certum, vel incertum, vt poſt biennium, vel cum (verbi gratia) Meuius fuerit Conſul, tunc namque ſpreta non nubendi conditione, valebit temporis adiectio, & ante eius aduentum non debebitur legatum, vel hæreditas, l. cum tale §. Meuia ff. de condit. & demonſtr. & ibi communiter omnes DD. Ant. Gomez in primo tom. var. reſol. capit. 12. numer. 78. & Thomas Sanchez d. lib. 1. diſputatione 34. numer. 28.

32 Nunc vero primum obſeruandum eſt, quod quamuis conditio virgini appoſita non nubendi reijciatur, admittatur tamen in vidua attento iure Authenticorum, quo corrigitur ius antiquum Digeſtorum, quod eam conditionem etiam in vidua reijciebat, vt in Authen. de nuptijs §. quæ vero, collatione 4. & in Authen. cui relictum C. de indict. vidui. tollend. honeſtum namque eſt à ſecundis nuptijs abſtinere, ca. Saul. 30. quæſt. 1. l. hæc conditio ff. de condit. & demonſtr. vbi hoc notat Socin. & Corraſ. lib. 3. Miſcellan. ca. 1. Nam ex ſecundis nuptijs anima prioris mariti contriſtatur, vt in Auth. de non elig. 2. nubent. §. perſpeximus, & in Auth. de nupt. §. quæ vero in 2. tradit late D. Couar. alios allegans in 4. de ſponſal. ia ſecunda parte ca. 3. §. 9. num. 11. vbi quod Iure Canonico minime eſt correctum ſtatutum in d. Authen. cui relictum, & in Authen. quod locum C. de ſecund. nupt. cum ſimil. Eandem primam conſeruationem tenet, & probat Guillier. Bened. in repet. ca. Rainut. us de teſtam. in verb. qui cum alia, numero 100. cum ſequenti de teſtam. Anton. Gomez in l. 16. Taur. numero 8. & in 1. tom. var. reſol. ca. 12. numero 78. vbi dicit communem Acoſt. in l. cum tale §. ſi arbitratu limitatione vltim. numero 1. ff. de condit. & demonſtr. Mantic. de coniectur. vltim. volunt. lib. 11. titulo 19. numero ſecundo: Matienç. in l. 3. glo. 2. numero 14. titulo primo lib. 5. nou. Collect. Reg dixiimus lib. 2. Canonic. quæſtionum ca. 25. numero 2. Gratia. in regula 83. num. 14. Molina de Iuſtitia & Iur. 1. tom. diſputatione 207. columna 1264. & nouiſſime Thom. Sanchez vbi ſupra numer. 29.

33 Virgo autem in hac de qua agimus materia, & ſpecie intelligitur, quæ nulli nupſit, quamuis corrupta ſit, vt cum alijs tenent Anton. Gomez. Molina, & Gratia. numero 3. vbi ſupra, necnon & Sanchez cum alijs numer. 30. vbi, quod vidua etiam intelligitur, ſi matrimonium non conſummauit. & quod ideo in ſola vidua à viro cognita ea conditio admittitur, ſecundum Bal. & alios ab eo ibi ad hoc allegatos.

34 Secundo obſeruandum eſt, quod ſimiliter cōditio prohibens nuptias in homine viduo valida eſt, ex tex. in d. Authen. de nupt §. quæ vero, verſicul. vnde ſancimus, ibi, ſiue vxor maritum collatione 4. & quia vir, & vxor non debent ad imparia iudicari, ſicque valet argumentum à correlatiuis capit. Gaudemus de diuort. & in terminis ita tenent Philip. Carter. in l. fin. numero 1. C. de indict. vidui. tollend. Iaſon. in d. Authen. cui relictum, & alij plures, quos refert, & ſequitur aduerſ. Paul. de Caſtr. in d. l. final. in princi. numero 5. & Iaſon. ibi numero 28. Thom. Sanchez vbi ſupra numero 31. vbi numero 32. hinc infert, valere conditionem viduæ impoſitam, ſi arbitratu alicuius nupſerit, quia ſi poteſt imponi conditio perpetuæ viduitatis, à fortiori, vt non nubat, niſi de alicuius conſenſu, vt contra Cuman. multos referens tenet, & probat Acoſta in d. §. ſi arbitratu ampliatione vltim. numero 5. & Matien. in l. 3. gloſſ. 2. numer. 17. titu. 1. lib. 5. nou. collect. Reg. & Gratia d. reg. 83 numer. 14. quod ſi iuſte arbitretur tenebitur fœmina eius arbitrium ſequi: ſi autem arbitrari nolit, & mulier nupſerit admittetur ad legatum, quaſi impleta conditione, cum per eum non ſteterit ſecund. Acoſt. vbi ſupra numer. 5. vbi, quod ſi inique arbitretur, poterit mulier ad iudicem occurrere: ſed ſi ille viuo teſtatore obierit, non deficiet conditio, nec legatum, vt contra Acoſtam vbi ſupra recte cenſuit Thom. Sanch. vbi ſupra n. 32. nempe, quando vidua non fuit in mora petendi conſenſum.

Tertio obſeruandum eſt, valere conditionem 35
negatiuam non contrahendi matrimonium impoſitam impotentibus ad generandum, vt eunuchis: & ideo ſi contrahant, licet inualide, amittet legatum: quia ea conditio ratione ſobolis procreandæ reijcitur: in muliere tamen ſterili non valet: quia ſterilitas nec eſt perpetua, nec matrimonium impedit: ita Acoſta in d. §. ſi arbitratu limitatione 1. 4. & 5. & Sanchez vbi ſupra n. 33.

Quarto valet conditio nuptias prohibens fa- 36
uore piæ cauſæ, vt ſi legetur virgini, ſi non nupſerit, vel ſi arbitratu Titij nupſerit, quod ſi contra fecerit, transferri legatum iubetur ad aliquam piam cauſam: nam libertas, & pia cauſa in iure æquiparantur, vt eſt notum, ſed fauore libertatis, valet, ſi legetur, ſi Titia nupſerit, talis ſeruus liber ſit, vt in l. Titio §. ſeruus ſi fructus ff. de condit. & demonſtr. & in terminis ita tenent quamplures, quos referunt, & ſequuntur Guillier. Bened in d. cap. Raynutius. verbo. qui cum aliqua, numero 95. de teſtamen. Tiraquel. de priuileg. cauſæ piæ, priuileg. 18. Mantic. de coniect. vltim. vol. lib. 11. titulo 18. numero 8. & titulo 19. numero 11. Euerard. in loco a libertat. ad piam cauſam numero 6 Gratian. vbi ſupra numero 16. Sanchez n. 33. quicquid de hoc dubitet Acoſta in d. § ſi arbitratu limitatione 10. n. 8.

Quinto valebit legatum ea conditione reli- 37
ctum; ſi Titia non nubat intra certum tempus, l. ſed ſi hoc § ſina. ff. de condit. & demonſtrat. Acoſta in d. §. ſi arbitratu limitatione 8. numero primo, Mantic. de coniect. vltim. volunt lib. 11. titulo 19. numero ſexto, & alios allegans Thomas Sanchez d. diſputatione 34. numero 36. Vnde ſecund. ipſum cum Iaſon. Mantic & Enriquez, quos citat, valet conditio ſi fœmina non nubat ante 25. annum. quia vſque ad illud tempus non reputatur à iure eſſe magnam moram: ſecus tamen eſſet, ſi in tam longum tempus matrimonium protraheretur, vt veriſimile eſſet, virginem non inuenturam tunc virum, cui nubat, vt probauimus lib. ſecundo Canon. quæſtionum ca. 25. numero tertio. quo caſu iudex arbitrabitur, quod tēpus expectandum ſit, reliquo reiecto, ſic Guillier. Bened. & Aret. quos refert, & ſequitur Gratian. d. reg. 83. n. 7. & Sanchez d. n. 36.

Valebit etiam conditio adiecta legato, le- 38
go Titiæ, ſi nupta non erit, vt late probat Acoſta in d. §. ſi arbitratu limitatione 7. per totam, & Sanchez vbi ſupra numer. 37. Ratio eſt, quia non inducit viduitatem, ſaltem perpetuam, ſed confertur in caſum, quo teſtatore decedente nupta non ſit.

Tenet quoque conditio non contrahēdi in quo- 39
dam certo loco, vel oppido, quia extra illud contrahi poteſt: ita Acoſta vbi ſupra ampliatione 8. numero 1.

Mantic. *de coniect. vltim. volunt. libr. 11. titulo 19. numero 6.* Pelaez *de maiorat. 1. parte quæſtione 51. numero 1.* quod verum eſt, quando extra illud oppidum poſſet commode matrimonium inire ſecund. Acoſtam, & Sanchez *vbi ſupra numero 38.*

40 Vnde valeret etiam conditio viduitatis reſpectu certarum perſonarum, vt lego Titiæ ſi non nupſerit Caio, Titio, & Sempronio *l. cum ita, cum l. ſ. quentes ff. de condit. & demonſtra.* quia non prohibetur alijs nubere: ſed hoc verum eſt, & procedit, quando moraliter loquendo, & expectatis circunſtantijs occurrentibus, liberum ei relinqueretur reipſa nubere: ſecus quando vltra eas perſonas nequit commode nubere ſecund. Acoſtam *in d. §. ſi arbitratu ampliatione 8. nu. 1.* Molin. *1. tom. de Iuſti. & Iur. diſputatione 207. col. 1264* quos refert & ſequitur Thom. Sanc. *vbi ſupra num. 39.*

41 Similiter valebit conditio, ne matrimonium contrahatur cum ignobili deſcendenti à Iudæis, vel Sarracenis, quia relinquitur libertas contrahendi cum alijs; ita tenet Greg. Lopez *in l. 3. tit. 21. partita 2. in glo. con villana*: Molin. *late lib. 2. de Hiſpan. primogen. c. 13. num. 28.* Gratian. *in reg 83 num. 12.* Pelaez *de maiorat. 1. p. q. 51. num. 1.* Azeuedo *in l. 11. num. 20. titu. 6. lib. 5. nouæ collect. Reg.* Manuel Rodrig. *1. tomo ſua Summæ in 2. editione ca. 133. num. 6.* Henriquez *lib. 11. de matrim. c. 6. num. 6.* Thom. Sanch. *vbi ſupra, numer. 40.* & huiuſmodi conditio cum negatiua ſit, omnes nuptias claudit, & comprehendit tam primas, quam ſecundas, & vlteriores, vnde perpetua eſt, & quocunque tempore contrauenrum ſit, amittetur legatum, cum in omnibus illis nuptijs eadem ſit ratio prohibitionis, vt docet Pelaez *d. q. 51. num. 36* qui *num. 37.* late probat, hoc procedere, etiam ſi matrimonium non conſumauerit coniuge obeunte, vel religionem profitente, ſequitur Thomas Sãchez *vbi ſupra num. 42.* vbi cum Pelaez *vbi ſupra num. 37.* tenet, quod ſi matrimonium illud eſſet irritum, non amittetur legatum.

CAPITVLVM XXII.

An fideiuſſores, vel pignora dari poſſint pro ſecuritate matrimonij contrahendi?

SVMMARIVM.

1. *Fideiuſſores pro ſecuritate matrimonij contrahendi interuenire, nullo iure prohibentur.*
2. *Pignora pro ſecuritate matrimonij contrahendi, an interuenire poſſint?*
3. *Pœna, vel arræ an promitti poſſint in matrimonio ſpirituali, vel ingreſſu religionis?*

1 NVllo iure prohibentur fideiuſſores pro ſecuritate matrimonij contrahendi interuenire poſſe: ita tenet Hoſtienſ. *in ſumma titulo de ſponſalib. §. primo, numero ſecundo, ad fin.* Alexand. de Neuo *in capit. Gemma numero 31. de ſponſal.* Alberic. *in l. final. numero ſeptimo, C. de ſponſal.* Thom. Sanchez *lib. primo de matrimonio diſputatione 38. numero 1.* non tamen ſecundum ipſos tenebuntur ad pœnam, ſicut nec ipſi contrahentes, ſed bene ad intereſſe prout ipſi contrahentes ad hoc teneri probauimus *ſupra cap. 17. num. 14.*

2 De pignoribus contendunt DD. qui in triplici ſententia ſunt diuiſi: Prima habet interuenire non poſſe, niſi pro intereſſe præſtando, & eo ſoluto, reſtituenda eſſe præd. pignora, quia per *l. final. C. de ſponſal.* reijcitur omnis pœna demptis arris, ita tenent Anton. de Butrio *numero nono*, & Abb. *numero 10. in d. ca. Gemma*, & videtur eam ſequutus Præpoſ. ibi *numero 14.* & tenent Summiſtæ *verbo ſponſalia*, præcipue Roſel. *numero 7.* Angel. *numero 15.* Syluest. *quæſtione 8. dicto tertio*, Brunel. *de ſponſal. concluſ. 36. num. 7.*

Secunda opinio affirmat, pignora pro ſecuritate matrimonij interuenire poſſe, dummodo realiter tradantur, quia vocantur arræ: *l. prima. C. ſi Rector prouinciæ, & c. multa gloſ. a ibi, verbo pignora*: item quia traduntur loco arrarum: hanc tenent Specul. Archidiac. Azo. Hoſtienſ. & alij quamplures Authores, quos refert Thomas Sanchez *d. diſputatione 38. numero tertio*, vbi etiam citat Imolam dicentem, hoc procedere, ſiue dicatur pignora tradi pro arris, ſiue pro matrimonij obſeruatione, & Alexand. de Neuo addentem valere pignora, licet pro arrarum ſecuritate, quæ nondum traditæ ſunt, dentur, ſi in ea quantitate conſiſtant, vt ſi promittantur mille aurei nomine arrarum, nec tradantur, ſed in pignus dentur mille tritici modij: quia ſuccedunt loco arrarum, & eius naturam ſapiunt: limitant inſuper Ioan. Andr. & Alexand. de Neuo, niſi pignora magna ſint attenta contrahentium dignitate, ſicut eadem moderatione admittuntur arræ, & hæc ſecunda ſententia mihi non diſplicet prælerquam, quod eam ſequuntur, & tenent plures Authores.

Tertia ſententia nihilominus verior eſt, & tenenda. nempe, quod ſi præcedat ſtipulatio pœnæ, & tradantur pignora, minime valeat hæc conuentio: ſecus ſi præcedat arrarum ſtipulatio: & ratio eſt, quia cum principale non valet, corruit acceſſorium, quod eius naturam ſequitur: *regula acceſſorium de reg. iur. in ſexto, l. cum principalis 138. ff. de reg. iur* ergo cum pœna non valeat, arræ autem admittantur, pignora acceſſoria arris valida erunt, excluſis his dum pœnæ accedunt, ita tenet gloſſa *verb. matrimonia in l. Titia ff. de verb. oblig.* & ibi Bart. *in princ. num. 2.* Albet. *in d. l. final. numero 3. C. de ſponſal.* & ibi Salic. *num. 14.* Anchar. *in d. c. Gemma num. 10. de ſponſal.* & Henric. *numero 8.* Carter. *de ſponſal. lib. 1. ca. 5.* quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. *vbi ſupra numer. 4.* addens, quod in dubio, quando traduntur pignora, nulla præcedente pœnæ ſtipulatione, valent, licet nulla arrarum mentio fiat, quia cenſentur pro arris tradi, vt docent Henric. & Salicet. *vbi ſupra*: quinimo, quando nulla præceſſit pœnæ promiſſio, & traditum eſt pignus, licet dicatur tradi pro pœna, valebit vt tenet Sanchez *vbi ſupra*. quia nomine tãtum, tenus pœna eſt, nec admittenda eſt. ſecundum ipſum, limitatio Bartol. & Anchar. dicentium valere pignora, dum traduntur in quantitate, ſecus ſi in ſpecie, ſimilis namque arrarum limitationem improbauit idem Sanchez *d. lib. 1. diſputatione 35. n. 12.* & nos quoque *ſupra ca. 19. n. 7.*

Vtrum autem in matrimonio ſpirituali, vel ingreſſu religionis poſſit promitti pœna, vel tradi arras? non eſt præſentis operis: agit tamen de hoc Thom. Sanch. *d. lib. primo de matrimonio, diſputatione 39. per totam.* 3

CAP.

CAPITVLVM XXIII.

An vxor virum alio migrantem teneatur comitari? & an valeat pactum cum pœna tempore ſponſalium adiecta cohabitandi virum in certo loco?

SVMMARIVM.

1 *Vxor tenetur ſequi virum alio migrantem, vt transferat domicilium, ſub pœna peccati mortalis, vt in numero ſecundo, & an requiratur cauſa ad hoc? numero tertio, limitatur duobus modis, numero 4. & 5.*

6 *Vxor an teneatur comitari virum vagabundum? & numeris ſequentibus.*

11 *Vxor an teneatur ſequi, & comitari virum, quando ipſe ob delictum in exilium mittitur, & numeris ſequentibus.*

12 *Vxor tenetur alere virum ſuum inopem, culpa ſua bannitum.*

13 *Vxor, quando ex cauſa neceſſaria recedit à domicilio, illud alio transferens, tenetur vir ipſam ſequi: eſt tamen quædam differentia in hoc inter virum & vxorem, de qua n. 14.*

15 *Pactum cum pœna, quod vir teneatur habitare cum vxore in certa ciuitate, vel oppido an valeat? & numeris ſequentibus.*

20 *Conditio appoſita in primogenijs, quod ſucceſſor teneatur habitare in certo loco ſub pœna amiſſionis, valet.*

21 *Legatum ſub conditione habitandi in certo loco, vel quamdiu in tali loco habitauerit, an valeat?*

1 QVoad primum cum Diuo Auguſtino ſentiendum eſt, vxorem teneri ſequi virum alio migrantem, vt transferat domicilium: habetur *in c. vnaquæque 13. quæſt. 2.* vbi præcipitur, quod vnaquæque mulier ſequatur virum ſuum, ſiue in vita, ſiue in morte: cum enim coniuges teneantur ad mutuum obſequium, quod præſtare ſibi nequeunt, niſi ſimul habitent, & vir ſit caput mulieris, ad Epheſ. 5. & 1. ad Corinth. 11. conſequitur, vxorem in hac cohabitatione ſubditam eſſe viro, nam cuius matrimonio conſenſit, in officio mariti eſſe debet, *l. ſicut 48. ff. de oper. libert.* hæc concluſio eſt certiſſima, quam probant omnes DD. vt conſtat ex D. Couar. *in 4. de ſponſal. 2. parte c. 7. in princip. nu. 5.*

2 Et cum hæc materia grauiſſima ſit, tenetur ad hoc vxor ſub peccato mortali, ſecundum Nauar. *in Manual. ca. 14. numero* 20. Capuam *lib 2. deciſ. 59. numero 2.* Philiarc. *de officio Sacerd. 1. tom. parte 2. lib. 4. ca. 19. verſ.* 6. Manuel. Rodrig. *1. tom. ſuæ ſummæ ca. 15. num. 2.* quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. *lib. 1. de matrim. diſputatione 41 num. 1. ad fin.* eſtque verum proculdubio.

3 Nec deſideratur cauſa iuſta in viro mutandi domiciliũ, ad hoc, vt vxor teneatur illum ſequi, prout requiri affirmabat Alex. de Neuo *in c. de illis nu. 15. de ſponſal. & in c. 1. numer. 7. qui matrim. accuſ. poſ.* ſed qualitercumque velit vir transferre domicilium, aſtringitur vxor præcepto comitandi eum, dummodo non ex cauſa turpi, & inhoneſta, iux. gloſſ. *in c. 1. de coniug. lepreſ. verb. ſequatur*, & ibi Hoſtienſ. *ſuper eodem verb.* Anchar. *num. 6.* Abb. *in c. de illis n. 4. de ſponſ.* & alios refert Tho. Sanch. *vbi ſupra num. 5.* ſi vero vir alibi vult ſe transferre ad tempus lõgum, non cauſa mutandi domicilium, ſed vt ſtatim tranſacto eo tempore redeat ad ſuum domicilium, licet nonnulli teneant in hac ſpecie, vxorem non teneri virum ſequi, niſi domicilium transferat: verius tamen eſt contrarium; nempe teneri omnino eum comitari, quando ex iuſta cauſa illa tranſlatio fit, ſecund. Henric. *in d. ca. de illis numero 3. de ſponſal.* & ibi Alexan. de Neuo *numero* 9. & Abb. *numero* 4. quos refert, & ſequitur Thom. Sanchez *vbi ſupra n. 10.*

4 Limitatur primo præfata prima concluſio veriſſima, & communis, vt procedat, niſi vxor abſq; graui detrimento virum ſequi non poſſit ſicut, nec debitum reddere tenetur cum notabili ſalutis iactura; ita Sotus *in 4. diſtinctione 35. quæſtione vnic. articulo primo, ad ſecundum, in fine*, ſequitur Tho. Sanch. *vbi ſupra n. 3.*

5 Limitatur ſecundo, niſi maritus vellet vxorem pertrahere ad peccandum, aut ſi graui vitæ periculo vxor virum ſequens exponeretur, tunc namque eum ſequi, aut comitari non tenetur, quia vrget magis præceptum abſtinendi à peccato, vitamque tuendi, quam comitandi virum, ita Summiſtæ, *verb. vxor.* nempe Roſel. *numero* 3. Angelus, Syluest. *quæſtione* 8. Tabien. *quæſtione* 3. Armil. *numero* 6. & alij, quos refert, & ſequitur Sanchez *vbi ſupra numero 4.* vbi ex hoc infert contra Nauar. *lib. 4. conſil. titulo de diuort. conſil. ſecundo, numero quarto.* quod vxor probabiliter timens necari à viro extra territorium non tenetur ipſum ſequi.

6 Vlterius obſeruandũ eſt, quod mulier nõ tenetur ſequi, nec comitari virum, qui non vult habere certam ſedem, ſed hinc inde vagari, ſi tempore contracti matrimonij minime vagari ſolebat, aut ſi ſolebat, id vxor ignorauit: ſecus, ſi vagari ſolebat, idque vxorem non latuit, quia mores eius videtur approbare, & ad hoc onus ſe aſtringere: eſt communis ſecund. Couarru. *vbi ſupra d. numero quinto, verſic. ſed is mariti.* vbi alios allegat, gloſſ. *in ca. vnaquæque 13. quæſtione 2. verb. ſequatur*, & gloſ. *1. in verſicu. ſed etiam, in c. a. ſi quis neceſſitate 34. quæſtioni 1. & 2.* Hoſtienſ. *in ca. 1. qui matrim. accuſ. poſ. poſt princ.* Abb. *in ca. de illis numero 4. de ſponſal.* & ibi Henric. *numero 3. & 4.* Alexan. de Neuo *numero 9.* Præpoſ. *numero 3.* Anchar. *in ca. 1. numero 6. de coniug. lepreſ.* eſtque proculdubio communis, prout conſtat ex plurimis Authoribus ad hoc congeſtis per Thom. Sanchez *vbi ſupra d. diſputatione 41. numero 6.* qui eam etiam ſequitur, præſertim Guillier. Benedict. *in repet. C. Raynutius verb. cuidam Petro numero 89. de teſtament.* Tiraquel. *in l. 1. connubial. glo. 1. par. 1. numero 39.* Bernard. Diaz de Lugo *in regul. 100.* & ibi eius Additionatorem, Ioan. Lup. *in c. per veſtras de donat. inter vir. & vxo. in princi. §. 9. num. 13.* Montal. *in l. 11. tit. 1. lib. 3. fori.* Menoch. *de arbit. iudic. cent. 5. caſu 469. numero 4 5. & 7.* Gratia. *in regula 499. numero* 18. Ant. Cuchus *lib. 5. inſtit. mai. titulo 11. numero 149. cum ſequent.* Azeued. *in l. 29. in fine tit. 3. lib. 6. nouæ collect. Reg.* Nauar. *in ſumma ca. 14. numero* 20. Didac. Perez *in l. 29. titulo 11. lib. 4. Ordinam.* Manuel. Rodrig. *in primo tomo ſuæ ſummæ ca. 15. numero* 2. & tenent alij, quos refert Sanchez *vbi ſupra*.

7 Prima tamen pars negatiua præcedentis obſeruationis intelligenda eſt, præter quam ſi facile poſſet vxor viro ſociam ſe exhibere, quia tunc tenetur eum etiam vagum ſequi, vt cum Baldo tenent Tiraquel. Perez, & Sanchez *vbi ſupra numer. 7.*

8 Secundo eadem pars prima negatiua præd. obſeruationis intelligenda eſt, quando vagatio temeraria eſſet, nullaque iuſta ratione fieret, ſecus, quando non temere, ſed iuſte vir vagari vellet, quia tunc tenetur vxor eum ſequi, ſi eius conſuetudinem vagandi ab initio actus nouerat, alias ſecus; vt ex alijs probat D. Couarru. *vbi ſupra*, necnon

& Ludou.

& Ludou. Lopez in ſecunda parte Inſtructer. de matri. ca. 54. in fine: Cuchus vbi ſupra num. 549 & Peguer. deciſ. crim. 3. n. 11.

9 Sed nihilominus adhuc eſt grauiſſimum onus aſtringere mulierem ad continue vagandum, & ideo tenebitur vxor ſequi virum, quando eſt breuis vagatio; & ex honeſta, & neceſſaria cauſa; ſecus, quando eſt longa, niſi ſolitus eſſet vagari, vxore id ſciente, vt docet Præpoſ. in d. cap. de illis numer. 3. de ſponſal. quem ſequitur Sanchez vbi ſupra num. 8. vbi cum alijs addit, non teneri vxorem ſequi virum transfretantem ratione voti implendi, quando peregrinatio eſſet longa: ſecus, ſi breuis eſſet.

10 Vlterius ibidem numero 9. idem Sanch. intelligit ſecundam partem affirmatiuam, præcedentis obſeruationis, quæ habet, vt vxor teneatur ſequi virum, quando ipſius conſuetudinem vagandi nouerat, vt vera ſit, ſi vagari velit ex cauſa honeſta, iuxta gloſſ. in d. c. ſi quis neceſſitate, & alios, quos citat, hoc intelligens, quando non eſt inhoneſta, & turpis vagandi cauſa, quia tunc (hoc eſt, quando vagandi cauſa eſt inhoneſta, & turpis) cum vir vagãdo peccet, non tenetur vxor eius peccato conſentire, quod ſi cauſa vagandi non ſit turpis, licet non ſit neceſſaria, imo temere, & abſque cauſa vir vagari velit, tenetur vxor, quæ eius conſuetudinem nouerat, ipſum ſequi, ſecundum Couar. & alios, quos ibi ad hoc citat.

11 Secundo obſeruandum eſt in propoſito, quod etſi magna ſit inter noſtrates controuerſia, an vxor teneatur ſequi & comitari virum ſuum, quando ipſe ob delictum in exilium mittitur? quibuſdam exiſtimantibus, vxorem eum ſequi minime teneri, ne vxor innocens patiatur incommodum culpæ viri, & ob alienum delictum puniatur, prout ſunt Bald. in l. ſi cum dotem §. ſi mariti ni numero 5. ff. ſol. matrim. & ibi Ioan. de Imol. numer. 17. in fine, & in rubrica numero 7. ff. eodem titulo: Alexan. in l. Mema §. final. ff. de ann. legat. Additio. Bart. alios allegans in d. l. Mevia §. vxore ſuper verb. format. Palac. Rub. in repet. ca. per veſtras de donat. inter vir. & vx. in princip. §. 9. numer. 53. Henriquez libr. 15. de matrim. cap. 10. numer. 4. vbi idem tenet, quando vir eſt excommunicatus: verius tamen, & receptius eſſe credo, ac firmiter teneo contrarium, imo quod vxor in præd. ſpecie teneatur virum ſuum miſſum in exiliũ culpa ſua ſequi & comitari, quia ipſa debet ſequi viri infortunium l. ſi cum dotem §. ſin autem ff. ſolut. matr. & ita cum viro excommunicato habitare tenetur, cap. inter alia de ſententia excommunic. eique tenetur debitum reddere, ca. quoniam multos 11. quæſtione 3. neque hoc eſt puniri vxorem pro viri delicto: ſed pœna imponitur viro, & quia vxor Iure diuino tenetur eum ſequi ex cauſa neceſſaria, & ineuitabili alio migrantem, per accidens id infortunium patietur, non quidem per modum pœnæ, ſed quia iure ſeruitutis tenetur dominum, hoc eſt, caput ſequi: & in terminis vxoris erga maritum exeuntem à ciuitate ob homicidium admiſſum culpa ſua ita tenet gloſſ. verb. exiit innct. textus in c. 1. qui matrim. accuſ. poſſ. & ibi Hoſtienſ. ſuper eo verbo: Ioan. Andreas num. 2. Ant. de Butr. num. 9. Abb. numero 5. & in viro miſſo in exilium ob delictum tenet Hugo in cap. ſi quis neceſſitate 34. quæſtione prima, & ſecunda. & Ioan. Andr. cum Gofredo in d. ca. 5. numero 7. & ibi Alex. de Neuo numero 7 & Anchar. numero 4. & 5. Ant. de Butr. in ca. de illis in fin. de ſponſal. vbi Henric. numero 3. & Alex. de Neuo numero 11. Ægidius Boſſius referens Cepolam in ſua practica criminin. in tit. de crimin. læſæ Maieſt numero 32. & in titulo de bono public. numero 75. vbi idem dicit de viro excõmunicato: idem ſentit Speculat. in tit. de dote poſt divort. reſtituend. §. formatis numero 20 in verſ. quod ſi vir eſt in banno; dum dicit, vxor communicabit viro, ſi eſt in excommunicatione, vel in banno: & vtrunq; ſequitur, & probabilius eſſe cenſet Thom. Sanch. d. lib. 1. de matrimonio diſputatione 45. nu. 12.

Quo fit, vt vxor quoque teneatur alere virum ſuum inopem, culpa ſua bannitum, l. mutus bona mente ff. de iur. dot vt aduerſus gloſſam in l. ſi ſtipulata in fine verb. contra ſexus naturam ff. de donat. inter vir & vx. docent Gigas de crim. læſæ Maieſtatis quaſtione 25. numero 4 Ceſalus conſ. 324. numero 53. lib. 3. Petrus Dueñas contra alios in regul. 68 limitatione 10. Speculat. & Boſsius vbi ſupra, Iulius Clarus in practic. crimin. §. fi. quæſt. 8a. ſtatuto ſecundo, verſ. item quæro, vbi quod glo. illa communiter reprobatur Anton. Gabriel, & cum eo, & cæteris Thom. Sanchez vbi ſupra numero 13. addens, quod hæc obligatio alendi eſt ex fructibus dotis, ſi hi ſatis ſint: ſin autem non ſufficiant, de bonis paraphernalibus ſecund. Anton. Gabriel. & Iul. Clarum vbi ſupra. 12

Tertio obſeruandum eſt, quod quando vxor ex cauſa neceſſaria recedit à domicilio illud alio trãsferens, tenetur vir ipſam ſequi, quia quo ad mutua obſequia coniugalia pares ſunt, ita gloſſa in ca. 1. verb. ſequatur de coniug. lepros. & ibi Hoſtien. Innocent. n. 5. Anton. 11. Anchar. 6. & alios allegans Sanchez vbi ſupra n. 14. qui n. 15. 13

Ex ſupra dictis conſtituit in hac materia differẽtiam inter virum, & vxorem, quoad comitandi obligationem, vt cum vir caput ſit, ipſiuſque ſit gubernare, poſsit ad libitum eligere domicilium, & vxor tenetur eum comitari: vxor autem, cum ſubdita ſit, nequit habitationem eligere, & virum cogere, vt ipſam ſequatur. præterquam, ſi neceſsitate coacta domicilium mutet: tunc enim ius matrimonij compellens virum cohabitare vxori, conſequenter compellit, vt in eo euentu, ipſam comitetur, quia hoc ſpectat ad mutua obſequia coniugalia, in quo pares ſunt, vt prædiximus. 14

Circa ſecundum, de quo in titulo huius capitis, 15 an ſcilicet valeat pactum cum pœna in capitulis matrimonialibus adiectum, quod vir teneatur in certa ciuitate, vel oppido habitare cum vxore, ibique domicilium habere? maxime controuertunt DD. difficultas namque oritur ex deciſione tex. in l. Titio centum §. Titio centum, el ſegundo. ff. de condit. & demonſtr. vbi cauetur, non valere conditionem legato adiectam, vt à monumento teſtatoris legatarius non recedat, vel quod in tali ciuitate domicilium habeatur, quia per eam ius libertatis infringitur; ergo eadem ratione ſimilis conditio à ſponſalibus reijcietur, & in terminis ita voluerunt, atque profitentur Alexand. de Neuo in ca. 1. numero 9. de coniug. lepros. D. Couar. lib. 4. de ſponſal. ſecunda parte ca. 7. in princ. numero 5. Ant. Gomez ſecundo tomo var. reſol ca. 10. numero 24 Salzed. in additionibus ad reg. Bernardi Diaz reg. 800. Azeued. in l. 9. num. 34. tit. 15. lib. 4. & in l. 51. numero 25. & 22. titulo 6. lib. 5. nouæ collect. Reg. Ludouic. Lopez in ſecunda parte Inſtruct. de matrim. ca. 45. in fin. & ſuppoſita pacti nullitate, minime obligabitur maritus ad pœnam adiectam præd. pacto, ſecundum Alexand. de Neuo in d. ca. primo numero 10. quicquid contrarium probet Azeued. d. n. 22.

Nihilominus tamen vera, communis & tenenda ſententia in iudicando, & conſulendo habet id pactum eſſe ſeruandum in propoſito, & teneri virum ad obſeruationem ipſius: quia tempore traditionis rei ſuæ poteſt quis apponere pacta, & conditiones, quas voluerit, ca. verum de condit. appoſ. l. in traditionibus ff. de pact. diximus conſ. 1. numero 1. & conſ. 2. numero etiam primo, poſt Roland. à Valle

conſ.

conſil. 62. numero 14. volumine 1.

Præterea, quamuis hoc pactum contineat pœnã, eſt tamen in fauorem matrimonij, vt conſeruetur indiuidua vita, & cohabitatio ioter coniuges in hac ciuitate magis quam in alia, oppidove; non vero per eam infringitur libertas matrimonij, cum imo ipſum libere, & ſpontanee contrahi inter partes conueniat.

Probatur etiam ex l. 89. titulo 18. partita 3. ibi: otro ſi prometio por ſi, y por ſus hijos de morar en tal heredamiento para ſiempre jamas. Quem tex. inquit Greg. Lopez ibi, in gloſſ. para ſiempre jamas, notandum contra ea, quæ aduertuntur in d. §. Titio centum, neque obſtat tex. ille ſupra io cootrarium expenſus: quia loquitur, & procedit, vel ſaltem intelligendus eſt, in conditione vana, quæ in nullios fauorem cedit: ita Bart. ibi, numero 4. Cuman. Paulus de Caſtr. & Imol. Alexand. de Neuo, & Grego. Lopez ſupra citati, Palac. Rub. & Pelaez infra citandi, & Acoſta lib. 2. Select. interpret. capit. 19. numero 5. & cum alijs Lara de anniuerſ. & capellan. lib. 2. ca. 8. numero 67. pagina 368. & communiter alij DD. ſed hoc pactum, de quo agimus, cedit, & adijcitur in fauorem maximum vxoris, ne patria deſerta inter extraneos vitam agere cogatur: ergo validum eſt, eique non contradicit d. §. Titio centum, el ſegundo.

Et in terminis hanc partem affirmatiuam tenent Hoſtienſ. in ſumma titulo de coniug. ſeru. numero 5. in fin. & in ca. 1. qui matrim. accuſ. poſ. paulo poſt princip. ibi Ioann. Andr. numero 2. Anton. de Butrio numero 9. Anchar. numer. 5. eſt communis ſecund. Abb. ibi, qui eam ſequitur, & Præpoſit. numer. 5. Ant. Gomez vbi ſupra d. ca. 10. numero 24. Palac. Rub. in Rubric. de donat. inter virum, & vxor. §. 2. numero 3. Bernard. Diaz de Lug. regula 800. Greg. Lopez in l. 2. titulo 5. partita 4. in gloſſa porque, Nauar. in Manual. Latin. c. 14. numero 20. Pelaez de maiorat. 1. parte quæſtione 57. numero 2. & 3. Auendañ. reſponſ. 8. numero 11. Azeued. in d. l. 9. titulo 15. lib. 4. numero 34. dum dicit, ſecus eſſe (nempe, quod valeat dictum pactum) ſi poſſet intereſſe, & in fauorem alicuius apponeretur tale grauamen ſecund. Grego. Lop. & Ant. Gomez. vbi ſupra ſic intelligentes hanc ſecundam, & communem ſententiam: eſt communis etiam ſecund. Villalob. in ſuo Ærario commun. opin. litera V. numer. 125. ſequitur etiam eam Marc. Anto. Cuchos lib. 5. inſtit. maio. tit. 11. num. 150. & Specul. conſciẽt. tractatu 2. c. 36. §. 1. Pedraza 7. præcept. §. 19. Lud. Lop. in parte Inſtructo. c. 54. ad fin. Capua li. 2. deciſionum ca. 59. n. 2. Summa Roſel. in ver. vxor. n. 3. & ibi Angel. n. 9. Syluest. quæſt. 8. Tabien. quæ. 2. nu. 3. Armill. numero 6. Philiar. de offi. Sacerd. tom. 1. parte 4. lib. 4. ca. 19. verſ. ſexto. Manuel Rodrig. 1. tomo ſuæ ſummæ ca. 15. numero 2. & plures allegans Thom. Sanchez d. lib. 1. diſputatione 40. numero 2. & Lara vbi ſupra nu. 70. vbi citat pro hac parte Matienç. in rubrica titulo 1. de matrim. gloſſa vnic. num. 95. lib. 5. recopil. & Couar. in 4. 2. parte ca. 7. n. 5. & alios.

16 Quod ſi maritus diſcedat ab illo loco abſque iuſta cauſa, poterit ab vxore vindicari, vt in loco promiſſo demoretur, vt per bona iura concludit Ant. Capitius deciſi. Neapol. 135. quem refert, & ſequitur Auendañ. vbi ſupra in fine d. reſponſi. & Lara d. numero 70. Cæterum ſatisfaciet vir in hac ſpecie ſoluendo intereſſe, nec tenebitur præciſe habitare, iuxta omnium concordem ſententiam ſecund. Couarru. vbi ſupra d. numer. 5. Greg. Lopez, Anton. Gomez, & Azeued. vbi ſupra, & pœna huic pacto adiecta valebit ſecund. Anton. de Butr. in d. c. 1. qui matrim accuſ. poſ. numer. 9. & ibi Abb. nu. 5. Alex. de Neuo numer. 6. & Thom. Sanchez vbi ſupra nu. 5.

Vbi quod ſi noua cauſa recedendi ſuperuenerit, 17
tunc pactum non obligat ſecund. omnes DD. ſupra allegatos, & Tiraquel. in l. 1. connubiali gloſſa 1. parte 1. numero 39. nec etiam pœna ſecund. Tiraquel. vbi ſupra, & Pelaez numero 7. Didac. Perez in l. 29. titulo 11. lib. 4. ordinam. Azeued. etiam d. numero 34. in fine, & in l. 29. in fine titulo 3. lib. 6. nouæ collect. Reg. & Lara vbi ſupra numero 71. quod procedit etiam ſi pactum præd. iuramento firmatum fuerit, vt probat Sanchez vbi ſupra numero 4. cum Abb. in d. ca. 1. numero 5. & Alexand. de Neuo num. 6. qui matrim. accuſare poſſ.

Quod ſi vir noo obſtante præd. pacto, abſque 18
noua cauſa ſuperueniente domicilium mutet, vxor non tenetur eum comitari, qoia lex diuina in hoc euentu, eam ad comitandum virum non obligat, quidquid contrarium dicat Calderin. in ca. 1. de coniug. lepros. ita tenent quàm plures Authores ex ſupra citatis, nempe Bernar. Diaz, Angel. Syluester, Armill. Nauar. & alij, quos refert, & ſequitur Sanc. vbi ſupra n. 6.

Vbi etiam, quod ſi noua cauſa ſuperueniat, ob 19
quam licite contra pactum recedit vir, tenetur vxor ipſum ſequi in ijs caſibus, in quibus ſecluſo pacto tenebatur: quia cum tunc pactum nõ aſtringat, perinde iudicandum eſt, ac ſi pactum non eſſet, ſecundum Hoſtienſ. & alios plures, quos ibi ad. hoc citat.

Ex quibus omnibus deducitur, valere cooditio- 20
nem appoſitam in primogenijs, vt ſucceſſor ſub pœna amiſſionis maioratus teneatur in certo loco habitare, quia intereſt defuncto ad eius memoriam, & honorem conſeruandum, vt ſucceſſor maioratus commoretur in loco, vbi domus, & familia ſua eſt, alio namque migraote ſucceſſore facilius memoria, nomenque inſtitutoris aboletur, vt late probat Pelaez de maiorat. prima parte quæſt. 57. per totam, & in melioratione tertij Azeued. in d. l. 11. num. 22. titulo 6. lib. 5. nou. collect. Reg. & vtrumque tenet Sanchez vbi ſupra n. 7. vbi hoc verum intelligit ex ſupradictis, niſi iuſta cauſa recedendi interueniat ſecund. Pelaez vbi ſupra n. 5.

Vltimo denique aduertendum erit, diuerſum eſ- 22
ſe; ſi teſtator leget Titio ſub conditiooe habitandi in certo oppido, vel ſi leget, dum in tali oppido habitauerit; in priori namque caſu, reiecta conditione, quæ ſeruitutis ſpeciem contioet, debebitur legatum quando in nullius fauorem redundat præd. conditio, iuxta d. l. Titio centum §. Titio centum, el ſegundo, iuncto eios communi intellectu, de quo ſupra: in ſecundo vero caſu non reijcitur is modus, quamuis in nullius fauorem is cedat, non enim inuitatur legatarius ad ſpeciem ſeruitutis, ſed ſpe lucri, vt in certo loco habitet ſecund. Acoſtam lib. 2. ſelect. interpretat. c. 19. numer. 5. quem refert, & ſequitur Tho. Sanchez vbi ſupra numer. 8.

Agitur late in eapite cap. ſequentis, quibus ex cauſis ſponſalia de futuro diſſol-u antur?

CAPITVLVM XXIIII.

An ſponſalia de futuro, mutno contrahentium conſenſu, diſſoluantur? vel lapſo termino ad matrim. celebrandum aſsignato?

SVMMARIVM.

2 *Sponſalia de futuro an, & quando mutuo contrahentium conſenſu diſſoluantur, etiam iurata? & numeris ſequentibus: vbi etiam quid, quando vnus requirit alterum, & hic nolit?*

6 *Sponſalia certo tempore contrahenda, an eo tranſacto diſſoluantur? & quid in dubio? num. 7. & ſequentibus.*

1 HAbemus de primo tex. *in ca. ſecundo, incip. Præterea, de ſponſal.* cuius verba ſunt hæc: Præterea hi, qui de matrimonio contrahendo pure, & ſine vlla conditione fidem dederunt, commonendi ſunt, & modis omnibus inducendi, vt præſtitam fidem obſeruent, ſi autem ſe adinuicem admittere noluerint, ne forte deterius inde contingat, vt talem, ſcilicet ducat, qoam odio habet, videtur, quod ad inſtar eorum qui ſocietatem in interpoſitione fidei contrahunt, & poſtea, eandem ſibi remittunt, hoc poſſit in patientia tolerari. Qui tex. ſecund. Hug. & glo. finalé ibi, loquitur de cōparatiua permiſsione, & diſpoſitione, vt indicant verba illa: hoc poſſit in patientia tolerari, ne deterius inde contingat: ergo alias de mero iure debent compelli ſponſi, vt fidem, aut iuramētum ſeruent: hunc intellectum *ad d. ca. ſecundum de ſponſal.* ſequitur etiam Ioan. Andr. *in ca. de illis numero 1. in fin. de ſponſal.* Lanzelot. *inſtitu. Iuris Canonic. lib. 2. tit. de ſponſ. in verbo tolerari.* Nihilominus tamen, verus, germanus, & communis intellectus *d. ca. 2.* eſt, ſponſalia de futuro puberum diſſolui poſſe de iure mutuo ipſorum conſenſu ex illo tex. & quia omnis res per quaſcumque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur, vt in regula iuris vulgari. Deinde quia in hac ſpecie adfuit contractus tantum, & fides præſtita de contrahendo matrimonio, non vero matrimonium, nec ſacramentum, vt patet: ergo contractus ille, qui ſolo conſenſu fuit celebratus, ſolo etiam conſenſu re integra diſſoluitur, *l. ab emptione 58. ff. de pact.* tandem, quia tex. *in d. ca. 2. de ſponſal.* ad hoc idem decidendum in præd. ſponſalibos de futuro mouetur ſimilitudine ſocietatis, quæ cum mero iure mutuo conſenſu diſſoluatur incongrua profecto ratio eſſet, ſi ex ſola permiſſione, & diſpenſatiue procederet deciſio *d. ca. 2. de ſponſal.* quod ſi ibi dicitur, prios eſſe monendos, & modis omnibus inducendos, vt fidem præſtitam obſeruent, ideo cenſetur dictum, quia vulgi opinione attenta, videntur hi vinculum fidei præſtitæ offendere: & ideo ſont monendi contrahere, vt à mala apparentia deſiſtant, quamuis malum non ſit, etſi nolit, tolerat Eccleſia non ſolom permittens, ſed etiam approbans: ita hunc intellectum tenet Tancred. quem ibi cæteri contra Bernard. ſequuntur, ſecundum D. Couar. *in quarto de ſponſal. prima parte ca. 5. in princ. numero* 1. qui ſunt Gofredus *in Summa titulo de ſponſal. numer. 9.* Hoſtienſ. *in d. ca. 2. in fin. de ſponſal.* Innocent. *in ca. ſicut eodem titulo numer. 1.* Henric. *in ca. de illis numer. 5. eodem tit.* Felin. *in d. ca. 2. numer. 16. & in ca. 1. numero 2. de iur. iur.* Brunel. *de ſponſal. concluſione 9. numero 2.* Martin. de Garatis, *inter conſilia matrimon.* *Ziletti, conſil. 15.* Greg. Lopez *in l. 7. in glo. excuſacion tita. 1. partita* 4. D. Thom. *in 4. diſtinctione 27. quæſt. 2. art. 3. ad 5.* & ibi Soto *artic. 5.* D. Anton. *in 3. parte ſuæ ſummæ tit. 1. ca. 18. §. 1. caſu* 5. & Thom. Sanchez *lib. 1. de matrim. diſputatione 52. numer. 2.* vbi *num. 6.* plures alios idem tenentes citat: & eſt pro hac parte *lex clara 8. ibi, la quinta es, ſi los que ſon deſpoſados, ſe deſauinieſſen, è conſienten ambos para departirſe. tita. 1. partita 4.* ergo procedit tam de Iure Ciuili, quam Canonico, & in terminis tenet Motius *de ſponſalib. tun. quomodo ſoluantur, ſeu annullentur ſponſalia numero 3. folio 170.* & ita quotidie in praxi ſeruamus.

Quod procedit etiam, ſi ſponſalia fuerint iurata, quando iuramentum illud principaliter in fauorem partium præſtitum fuit, vt conueniunt fere omnes in hoc, vt conſtat ex D. Couar. *vbi ſupra*, qui hoc bene probat: *& de pact. in 6. prima parte §. 3. nu. 1. & 4.* & latiſſime plures allegans pro cōſtituto hoc docet Thom. Sanchez *vbi ſupra d. num. 6.* inter quos præter alios hoc tenet Ant. Cuchus *lib. 5. inſtit. maior. titulo 10. num. 60.* Petr. Greg. *in Syntagm. iur vniuer. parte 2. lib. 8. ca. 2. numero 8.* Matienç. *in rubrica tituli 5. glo. 1. num. 45. lib. 5. nouæ collect. Reg.* Menoch. *de arbitrar. iudic. lib. 2. centuria 2. caſu* 103. *numero* 2. Lanzelot. *in Inſtit. Iuris Canonici lib. 2. titulo de ſponſal. verbo liberent.* Maſcard. *de probat. concluſione* 1035. *numero* 57. Martin. de Garatis *vbi ſupra, numero* 51. Nauar. *in Manual. Latin. ca. 22. num. 25. caſu* 1. D. Thom. *2. 2. quæſt. 89. art. 2. ad ſecundum*, Motius *vbi ſupra numero* 4. vbi dicit communem, & quod glo. contraria *in d. ca. Præterea de ſponſal.* videtur communiter reprobata ſecundum Abb. ibi, & alios plures, quos citat Manuel Rodriguez *in 1. tomo ſuæ ſummæ in ſecunda editione ca. 245 nu. 10.* & quamplures alij Theologi, & Iuriſtæ idem tenent, quos allegat Sanchez *vbi ſupra.*

Et nedum procedit præfata communis ſententia in iuramento in fauorem alterius partis præſtito: ſed etiam, quando iuramentum eſſet principaliter adiectum in honorem Dei, vt ſi intuitu pietatis quiſque iuret fœminæ pauperi ſe eam ducturum, ſed tota res promiſſa cedit in fauorem partis, ſecundum veriorem, & multo probabiliorem ſententiam Doctorum contra alios, quam refert. & ſeqoitur. & probat Thom. Sanchez *vbi ſupra numero 7. 8. & 9.* & ego quoque probo: quicquid contrarium velit Motius *vbi ſupra numero* 5.

Nonnulla tamen in propoſito obſeruanda ſont: primum, quod tunc dicitur alterum à ſponſalibus reſilire, vt alter liber maneat, quando apparet alterum requiſitum, vt contrahat; nolle illo tempore, nec alio contrahere: alioqui, licet ille prouocatus dicat, ſe nolle illo tempore contrahere, non ſequitur eum diſſentire, quia forſan illud tempus non videtur ſibi conueniens ad contrahendum ob aliquam cauſam ſecund. Couar. *in 4. de ſponſal. in prima parte d. ca. 5. in princi numer.* 8. Ludou. Lopez *in ſecunda parte ſui Inſtruct. de matrim. capit. 38. fol.* 1047. & Thom. Sanchez *vbi ſupra numero* 5. qui hoc ita accipiendum eſſe ait, quando nullus terminus ſponſalibos contrahendis deſtinatus eſt: quia ſi is deſtinatus ſit, cauſa finiendæ obligationis, manebit alter liber: ſecus, ſi cauſa illius ſolicitandæ, vt dicemus *infra numero* 7. ita Ant. Cuch. *lib. 5. inſtit. maior. tit. 10. numer.* 70. Vnde ſecund. *Alexand.* de Neoo *in ca. ſicut numer. 17. de ſponſal.* 2

de ſponſal. quando terminus præfixus non eſt, quantumcunque tempus lapſum ſit, licet alter contradicat, alter non remanet liber, quia poteſt petere corã iudice, contradicẽtem compelli; hoc tamen durum videtur Thomæ Sanchez *d. diſputatione 52 numero 5.* quia non tenetur alter litem mouere, præmaxime ſi ſit fœmina, & ideo dicendũ eſſe putat in præd ſpecie quoties nullus præfixus eſt terminus, ſi alter requiſitus id tenuat rato tempore, vt ſit in mora, peccet lethaliter contra fidem ſponſalium præſtitã, alterum liberum manere: quia frangenti fidem, fides ſeruanda non eſt, *l. cum proponas* 21. *C. de pact l. ſi conuenerit. ff. pro Soc. ca. ſi infidelis* 28. *quæſt.* 2.

3 Secundo obſeruandum eſt, *d. cap. 2. de ſponſal.* vere, & proprie tunc procedere, cum ſponſi ſimul libere mutuo conſenſu, non coacte, ſponſalia præcedentia diſſoluunt: ſecus, ſi vna vel altera pars non libere, ſed coacta, & inuoluntarie mixte remittat fidem præſtitam, tunc namque in foro conſcientiæ, huiuſmodi remiſſio non excuſabit, ſicut nec aliorum debitorum, vt in exemplis poſitis à Thom. Sanchez *vbi ſupra numero* 3. vbi, quod quando alter lubens aſſentitur, obijcit tamen difficultates ad ineundum matrimonium, & incommoda, quæ inde emergũt, vt parentum repugnantiam, paupertatem, &c. tunc remiſſio excuſaret, & quamuis ficte ſponſus eam voluntatem oſtenderet, quia nimirum propoſitum habet nullo modo aſſentiendi; & tamen exterius ſe paratum oſtendat, ſi altera remittere nolit, tutum eum reddet remiſſio: quia libera fuit; & in alium propoſitum in animo retentum, peccatum fuit in ordine ad Deum, iniuriã autem nullam intulit, ſicut aliorum debitorum remiſſio ita obtenta valida eſt, iuxta tradita per eundem Thom. Sanchez *lib. 4. diſputatione 9. num. 17.*

4 Pro maiori autem ſecuritate negotij oportebit, quod præd. vera remiſſio vtriuſque partis fiat corã Ordinario Eccleſiaſtico contrahentiu, vt prius moneantur, & modis omnibus inducantur ad obſeruantiam fidei interpoſitæ, & inter ſe præſtitæ de contrahẽdo matrimonio, vt in præd. cap. 2. cauetur: quo facto per iudicem, ſi adhuc partes conſentiant in diſſolutione ſponſalium, iudex eam diſſolutionẽ approbabit, licentiamque vtrique cõcedet libere cũ alio contrahendi, & ita ſæpe fieri vidi, & feci: ſi tamẽ hic iudicialis actus omittatur. ſed coram Tabellione, vel Notario, & teſtibus, vel ſaltem coram teſtibus idoneis, hæc diſſolutio libere fiat, hoc iuridice probato, valebit præd. remiſſio, ac proinde nullũ impedimentum præſtabunt præcedentia ſponſalia, quominus alter cum alia contrahere poſſit, & è cõtra; ſiquidem præcedentia ſponſalia de futuro, per communem conſenſum vtriuſque partis diſſoluuntur, iuxta tex. *in d. cap. 2.* & cõmunem eius intellectũ ſupra relatum: at quod debeat præcedere præfata monitio potius videtur de conſilio, ad ſedandam vulgi opin. quam de præcepto, ſalua cenſura Sanctę matris Eccleſiæ.

5 Tertio obſeruandum eſt, quod quando alter tantum à ſponſalibus reſilit, quãuis ab obligatione immunis non ſit, alter tamen immunis manebit, eo quod prior ſponſalibus renũciat ſecund. Sarmien. *lib. 1. ſelect. interpret. cap. 5. numero* 4. Henriquez *lib. 11. de matrim. cap. 14. numero* 6. quos refert, & ſequitur Thom. Sanchez *d. diſputatione 52. numero* 4.

Quod ſi ſecundus cõtradicat reſilienti, prior reſiliens ante conſenſum, ſecundi contradicentis, poterit pœnitentia ductus redire ad ſponſalia, reuocãdo ſuum præcedentem diſſenſum, & cõpellere alterum ad perficiendum priorem vtriuſq; conſenſum de contrahendo matrimonio, vt id cum effectu celebrent.

6 Nunc autem videamus, vtrum termino in ſponſalibus contrahendis præfixo, tranſacto, liber maneat is per quem non ſtetit? & videtur prima facie dicẽdum, liberum non manere ex tex. *l. Celſus 27. §. 1. ff. de recept. arbit.* ibi: ſed ipſe recte putat duo eſſe arbitri præcepta. vnum, pecuniam dari; aliud intra calẽdas dari: licet igitur in pœnam nõ committas, quod intra calendas non dederis, quoniã per te non ſteterit: tamen cõmittis in eam partem, quod nõ das, ex quo tex patet in obligatione ſoluendi certo tẽpore, duo contineri, vnũ ſoluendi: aliud eo tempore prefixo hoc faciendi: ergo non impleto hoc poſteriori, adhuc remanet prior obligatio. Rurſus in terminis noſtris contrarium probat tex *in cap. ſicut de ſponſal.* ibi, niſi in iuramento ſuo certum terminũ præfixit, intra quem dictam duceret in vxorem, & per eum non ſtetit, quin ad ſtatutum terminum matrimonium conſummarit.

Pro quorum iurium concordia, & conciliatione obſeruandum eſt, dupliciter poſſe terminum obligationi adijci: primo ad reſtringendam, ſeu finiendam obligationem; & tunc lapſo termino ceſſat ex parte eius per quem nõ ſtetit, *l. ſi fideiuſſor 29. §. final. ff. mandat.* ibi: fideiuſſor ſi ſolus tempore liberatus, &c. Et ibi gloſſa *verb. fideiuſſor,* exponit, id eſt, quia fideiuſſerat, vt ad tempus teneretur, & *l. obligationũ, la ſegunda, paulo poſt princip.* ibi, ad diem autem, vſque ad calendas dare ſpondes: iuncta gloſ. ibi, *verb. dare ff. de action. & oblig.* Secundo modo poteſt adijci terminus ad ſoluendum obligationis effectum, id eſt, ad conſtituendum tempus, vt debitor deinceps in mora non ſoluendi conſtituatur, & tunc lapſus termini non extinguit obligationẽ, quo caſu loquitur, & procedit diſpoſitio tex. *in d. l. Celſus §. 1. & cap. cum dilecti de dolo contum.* ibi, cum mandatur alicui, vt ad certum tempus præſentet: ergo licet cõtrahens deficiat, adimplere in illo termino manebit in altero faciendi aſtrictus: terminus namq; tunc adijcitur, vt debitor citius impleat: ergo non debet contrarium operari, hoc eſt, liberationem: ſic docent Ant. de Butrio *in d. cap. ſicut. numero* 10. Abb. *numero* 11. Alexãd. de Neuo 18. Præpoſ *numero* 7. Angel. *in ſumma verbo obligatio numero 7. &* Syluest. *eodem verb quæſtione* 11. Summa Tabien. *quæſtione 3. numero* 4 Armil. *numero* 4. Bruuel. *de ſponſal. concluſ. 8. nu.* 4. D. Couar. *vbi ſupra,* nempe *lib. 4. de ſponſal 1. parte ca. 5. in princip. num. 8. verſ. ſecundo procedit, &c.* Marc. Ant. Cuch. *lib. 5. inſtit. mai. tit. 10. num. 67. cum ſequentibus.* Lanzelot. *inſtit. Iuris Canon. lib. 2. tit. de ſponſal. verb. terminum,* quos refert, & ſequitur Thom. Sanchez *d. lib. 1. diſputation: 53. num.* 2. Motius *de ſponſal. tit. quomodo ſoluantur ſponſalia numero 13. folio 171. columna ſecunda, ad fin. & columna tertia, in princip.*

7 Quod ſi dubitetur, quãdo cenſeatur terminus adiectus, ad finiendam, limitandam. & extinguendam obligationem, & quando ad ſolicitandũ, vbi de contrahentium animo non conſtat, duo obſeruanda ſunt.

Primum, quando terminus ab vno tantum contrahentium deſtinatur, vt alter intra illum impleat, cenſetur deſtinari tantum ad ſolicitãdum; vt ſi promittam tibi fore, vt vendam rem meã intra menſem, te non aſtricto ad emendum ſecundum Ant de Butr. Alex. de Neuo, & Thom. Sanch. *num. 3. vbi ſup.*

Secundum, quando terminus ab vtroque contrahentium imponitur, reſpectu alicuius rei per vtrumq; adimplendæ, ſi initio contractus adijcitur, hoc eſt, antequã cõtractus ſit perfecte initus. & obligatio contracta, cẽſetur adiectus cauſa reſtringẽdę obligationis, vt eo tranſacto, ipſa nõ duret: quando vero terminus adijcitur obligationi iam perfectæ, & contractui conſummato, cenſetur adiectus

cauſa ſolicitandi, ac proinde ipſius lapſu obligatio non extinguitur, vt *in d.l.Celſus §.primo cum ſimil.* ita reſoluunt Abb. Alexand. de Neuo *num.* 18. *cum ſequētibus*, Couar. *vbi ſupra verſic ſed in dubio.* Præpoſit. Angel. Syluest. Tabiena, Brunel Anton. Cuchus *nu.* 68. *cum ſequentibus* & Thom. Sanch. *vbi ſupra d.num* 3. & Motius *vbi ſupra num.* 53.

8 Iuxta quam diſtinctionem in ſpecie noſtra ſponſalium de futuro dicendum eſt: quod ſi ſponſalibus iam contractis, tractetur ex interuallo de die matrimonij celebrandi, lapſus termini neutrum liberat ab ſponſione; quia cum accedat contractui ſponſalium perfecte inito, cenſetur adiectus ad ſolicitandam obligationem, nec eius lapſus obligationē extinguit, ſi autem tempore ipſo, quo ſpōſalia contrahuntur apponatur terminus, vt ſi aliqui non abſolute dent ſibi fidem de matrimonio contrahendo, ſed de contrahēdo tali termino, tunc lapſus termini eximit ab obligatione illum, per quem non ſtetit: In priori namq; caſu procedit, & intelligitur *d.l.Celſus §.* 1. in poſteriori autem tex. *in d.c. ſicut de ſponſal.* vt conſtat ex verbis illius, ibi, niſi in iuramento ſuo certum terminū intra quem dictā fœminam duceret, præfigit, vt tenet expreſſe Archid. *in cap. nuptiarum 27. quæſt.* 1. vbi explicat *d.c. ſicut*, quādo ſponſi ſe obligarunt ad eum terminū, ita, vt vltra non tenerentur, Abb. *in d.c ſicut num.* 11. *& in c. de illis de ſponſalib. nu.* 5. *& in c. cum delecti, n.* 12. *de dol. & contum.* & alij plures, quos refert, & ſequitur Thom. Sanchez *vbi ſupra nu.* 5. inter quos Couar. *vbi ſupra d.n.* 8. & Greg. Lopez *in l.7. tit.* 1. *partita* 4. *in gloſ. excuſacion* An-. Cuch. *d.lib.* 5 *inſtit. maio tit.* 10. *num.* 67. *cum ſequenti*, Viuald. *in ſuo Candelabro Aureo 7. ſacrament. 1. parte de ſponſ. cap* 5. *num.* 40. Lanzel. *inſtitu. Iuris Canonici lib.* 2. *de ſponſal. verb. terminum*, Ludou. Lopez *in 2. parte ſui Inſtru. de matrim. ca.* 38. *fol.* 1047. & alios Summiſtas ſupra citatos aduerſus alios plures ab eodem Thom. Sanchez allegatos *numero* 4. tenentes indiſtincte, lapſo termino in ſponſalibus adiecto ſemper ea diſſolui ex parte eius, per quem non ſtat: verum præd. diſtinctio eſt verior, probabilior, cōmunis, & tenenda.

9 Ex qua deducitur, (eſtque menti tenendum, ne erres in praxi,) quod etiamſi tēpore ipſo, quo ſponſalia contrahuntur apponatur terminus ad matrimonium ipſum celebrandū, ſi tamen abſolute dent ſibi fidem, atque ſibi inuicem promittant de matrimonio inter ſe omnino, & præciſe contrahendo, licet in eodem cōtractu adijciatur, & ſignetur certus aliquis terminus de conſenſu partium ad illud matrimonium celebrandum, etiam tranſacto termino tenebūtur contractum adimplere, ea nempe ratione, quod tunc non eo animo terminus aſsignatur, vt limitetur, & extinguatur obligatio termino trāſacto, ſiquidem ex mente ipſorum contrahentium conſtet manifeſte, eſſe abſolutam ſuam voluntatem contrahendi matrimonium omnino, ſed vt obligatione præmiſſa adhuc durante ea ſolicitetur, & citius, ac commodius adimpleatur, cum omnes cōtractus ab intentione, conſenſu, & voluntate partiū regulentur: & ita cōmuniter fieri videmus, quod in inſtrumentis, & pactionibus dotalibus ponitur terminus matrimonio & nuptijs cōtrahendis, data fide abſolute contrahendi: & nihilominus tranſacto illo termino neutra pars reſilit, nec reſilire poteſt: nec obſtat ſecūdum membrum præd. diſtinctionis, quia loquitur, quando aliqui non quidem abſolute dant ſibi fidem contrahendi matrimoniū, ſed de eo contrahēdo tali termino reſtrictiue: nos autem hic agimus, quando abſolutè dant ſibi fidem de contrahendo matrimonio, & cauſa cōmodioris adimplementi, vel boni alterius reſpectu aſsignatur terminus prout in dubio præſumendum eſt, non vero cauſa reſtringendi, & finiendæ obligationis, cum id alias non conſtat, quod eſt diuerſum.

10 Limitatur etiam, & ſecundo præd. ſecundum mēbrum diſtinctionis tenendæ, vt intelligatur, & procedat, vt per lapſum termini, in ipſomet contractu adiecti, ſoluantur ſponſalia, quando ſtetit per vtrūque contrahentem, quominus perficeretur matrimonium; alias ſi ſtetit per alterum tantum, hic ad hoc ligatur, ne ex culpa ſua commodum reportet, alter vero liber manet, vt clare deducitur *ex d. cap ſicut.* ibi, & per te nō ſtetit, & tenēt in terminis Cardinal. ibi *ad fin.* Alex. de Neuo *num.* 20. & Præpoſ. 7. addens in dubio videri per alterum ſtare, quando vnus paratus eſt, ſequitur Thom. Sanchez *vbi ſupra num.* 6. vbi *numero* 7. cum Paludan. *in 4. diſtinct. 27. quæſt. 1 art 3. caſu 4. numero* 20, hoc limitat, quādo is, per quem ſtetit, legitimo impedimento ſponſalia, aut contractum nō perfecit, quia tunc minime diſſoluuntur, cum non ſtet per eum, vt ibi late probat: & *num.* 8. Idem tenet quando vterque iuſto impedimento detentus non perfecit tempore præfixo, ſecundum Ioan. Andr. *in cap. final. num. 4. de ſponſal.* & Cardin. *ibidem ad fin.* & Alexād. de Neuo *numero* 20. Præpoſ. *num. 7. in fin.* quare minus bene cenſuit Anton. de Butrio ibi, *numero* 10. tunc temporis manere vtrumque ſponſalibus obligatum, minime tamen peccare, aliud matrimonium celebrādo; nam ſi obligatus manet, peccat non implens, vel ſi non peccat, non manet ligatus.

Vltimo obſeruandum eſt, quod quando tempus deſignatur à iudice ſponſalibus perficiendis ob fornicationis periculum imminens, poteſt, eo tempore elapſo, is, per quem non ſtetit, aliud inire matrimonium: quia præd. terminus cenſetur appoſitus obligationi finiendæ, ne diutius cum fornicationis periculo, nuptiæ protrahantur ſecund. Præpoſit. *in c. de illis nu. 5. caſu 5. de ſponſal.* quem ſequitur Sanchez *vbi ſupra numero* 9.

CAPITVLVM XXV.

An per ingreſſum religionis, profeſſione non ſequuta, diſſoluantur ſponſalia?

SVMMARIVM.

1 *Sponſalia an diſſoluantur per ingreſſum religionis, profeſſione non ſequuta? & numeris ſequentibus: & quod ſi ſponſalia ſint iurata num. 2. & 3. limitatur communis, & tenenda ſententia affirmatiua.*

4 *Sponſalia iurans, ſi poſtea religionis voto ſe aſtrinxerit, an poſſit licite matrimonium inire, animo firmo ingrediendi religionem.*

5 *Sponſalia iurans nullo aſtrictus voto an poſſit matrimonium inire animo ingrediendi religionem, antequā conſummet?*

6 *Sponſalia contrahens, & ſub ea ſpe virginem deflorans, an poſſit religionem ingredi?*

7 *Votum religionis, aut caſtitatis prius omittens, virginemque poſtea deflorans fide data de matrimonio contrahendo cum ea, an teneatur ad matrimonium, vel prius ad votum?*

DVæ ſunt opiniones in hoc articulo, quas cū ſuis Authoribus refert nouiſſime Thomas Sanchez *lib. primo de matrim. diſputatione 42. per totam*: prima eſt negatiua, quā tenet, & probat D. Couar. *in quarto de ſponſal. ſecunda parte cap. 5. in princip. num. 11. verſic. ſexto*, Brunel. *de ſponſal. concluſione 8. num. 1.* Alexand. Carrer. *lib. 1. de ſponſal. c.* 15. Coſtan. *de ſponſal. titulo effectus ſponſal. numero 8. volum. 9. tract. diuerſ. Doct.* Anto. Cuchus *lib. 5. inſtitut. maio. titulo 10. numero* 57. Turrecremat. *in cap.* 1

vbi

vbi non eſt 30. quæſtione 2. articulo 4. num. 5. Mocius *de ſponſal. titulo quot modis ſoluantur ſponſalia num. 6. fol. 170. colūna 4.* Summa Armill. *verbo ſponſalia numero* 12 Durand. *in quarto diſtinctione 27. quæſtione 3. articulo 3.* & ibi Palud. *quæſtione 1. articulo 3. caſu 5. verſic. de ordin. vero religionis, aumer. 23.* & ibi Caiet. quæſtione 3. Viguerius *lib. iuſti cap. 16. §. 7. verſic. ſeptimo*, Alph. à Veraetuce *in prima parte ſpecul. coniug. articulo 21. caſu primo*, & dicit eſſe probabilem Petrus de Ledeſma *de matrim. quæſt. 43. articulo 3. num. 2. & in Summa de ſacram. matrim. cap. 3. de los deſpoſorios fol. 45. col. 1.* & hæc eſt ſatis probabilis ſententia ſecund. Tho. Sanchez *vbi ſupra d. diſputatione 42. num. 1. ad fin.* vbi tefert Palud. dicentem ingreſſū ante profeſſionem ſufficere vt manens in ſæculo poſſit iudicem adire, qui ex cauſa iuſta facultatem cōcedere poterit, aliud ineundi matrimonium: ſed inconſulto iudice, vel eo denegante facultatem, minime poſſe, ſed teneri alterius profeſſionem expectare.

Secunda opinio principalis affirmat, per ſolum ingreſſum ante profeſſionem dirimi ſponſalia præcedentia, & poſſe ſtatim manentem in ſeculo aliud matrimonium contrahere, & omnino ſolutum eſſe à priori fide data: hanc late probat. ſed non vrgēter Thom. Sanchez *vbi ſupra, numero 2.* plures Authores pro ea citans nempe Angel. *in ſumma, verbo, ſponſalia, numero 22.* & ibi Syluest. *quæſtione 10. caſu 2.* Innocent. *in cap. veniens ſuper verb. votum qui cleric. vel vouēt.* & ibi Hoſtienſ. Ioan. Andr. *numero 2.* Anchar. *numero 1.* Nauar. *in Manual. Latin. c. 22. nu. 26. caſu 2.* Greg. Lopez. *in l. 7. in gloſ. excuſacion. tit. 1. partita 4.* Dominic. à Soto *in 4. diſtinct. 27. quæſt. 2. art. 5. verſ. hoc tamen:* Corduba *in ſumma quæſt. 136. puncto 1.* Barthol. à Ledeſma *de matrim. dubio 13. caſu 1.* Enriquez. *lib. 11. de matrim. ca. 14. numero 3.* Candel. *in arreis 7. ſacram. 1. parte de ſponſal. cap. 5. numero 40.* Ludou. Lopez *in 2. parte Inſtructor. de matrim. cap. 18. fol. 1044.* Petrus à Ledeſma *vbi ſupra*, vbi quod eſt cōmunis & probabilior: Philiatc. *de offic. ſacerd. tom. 1. parte 2. lib. 4. c. 1.* Manuel Rodrig. *in 1. tomo ſuæ ſummæ in 2. editione ca. 245. numero 1.* Vega *lib. 3. ſuæ ſummæ caſu 323.* *quid tenendam?* Ego in rigore iuris priorem negatiuam ſententiam probo, quia nullibi cauetur, quod ſolus ingreſſus religionis ad hoc ſufficiat? attamen, cum nihilominus videam, ita communiter receptam eſſe hanc ſecundam opinionem affirmatiuam, cenſeo poſſe ſecure ipſam teneri in vtroque foro in iudicando, & conſulendo, præſertim attenta *l. 8. in princip.* ibi, *entra en orden de religion, titulo 1. partita 4.* dum de ſolo ingreſſu religionis agat l. illa ad diſſoluenda ſponſalia præcedentia, non vero requirit, ad hoc, profeſſionem ſimul.

Limitant hanc ſententiam Barthol. à Ledeſma, Manuel, & Vega *vbi ſupra* vt non procedat, quoties ingreſſus religionis fraudulenter fit ad fraudādum alterum ſponſum: ſed hæc moderatio ſecund. Thomam Sanchez *vbi ſupra*, non eſt neceſſaria ad hoc, vt manens in ſeculo liber ſit, ipſe tamē doloſus, qui animo ſtatim exeundi, ingreditur religionem, aſtrictus adhuc remanebit, quia fraus nemini patrocinari debet. *cap. ex tenore de reſcript. cum ſimilibus:* ſi vero ſponſus bona fide ingrediatur monaſterium, vt communiter fit, per eum ingreſſum vterque liber remanebit, ita, vt ſi poſtea habitum deferat, poterit libere matrimonium inire, ſicut manens in ſeculo, vt late comprobat Sanchez *vbi ſupra num. 5.*

Similiter inter DD. controuertitur, an hæc ſecūda ſententia procedat, etiamſi ſponſalia præcedentia fuerint iurata, ita, vt alter ſponſus poſſit ingredi religionem matrimonio minime contracto, vel teneatur prius id contrahere, vt iuramentum ſeruet? & pro parte affirmatiua inter alia fundamenta adducitur tex. *in capit. commiſſum de ſpōſalib.* vbi ita diſponitur. Tutius eſt ei, religione iuramenti ſeruata, prius contrahere, & poſtea, ſi elegerit, ad religionē migrare: ſecundo adducitur in argumentum tex. *in cap. debitores de iure iurando*; vbi, qui iurauit ſoluere vſuras, ob reuerentiā iuramenti, tenetur eas ſoluere: licet poſt ſolutionem, poſsit eas repetere. ſimiliter & tertio; quia, qui tenetur ſoluere debita, ſi ſoluendo eſt, tenetur prius ea ſoluere, quam religionē ingrediatur, ſecundum omnes: ergo & hic matrimonium contrahere, cum ad id iure iurādo ſe prius aſtrinxerit, & adimplere poſsit: & ita hanc opin. in terminis tenent Ricard. *in 4. diſtinctione 49. articulo 2. quæſtione 4.* Nauar. *in cap. non dicatis numero 3. 12. quæſtione 1. & in nouis operibus in ca. quis portio 12. quæſtione 1. numero 8.* Ledeſm. *in ſecundam partem quarti, quæſtione 45. numero 3.* Maiol. *lib. 1. de irregularit. cap. 34. numero 6.* Angles. *in ſuis florib. Theologic. quæſtionum 2. parte quæſtione 11. de impedimēto matrim. vbi de voto art. 3. dubio 1. folio 591.* Vega *lib. primo ſuæ ſummæ caſu 389.*

Sed verior, communis, & omnino tenenda ſententia eſt in contrarium, imò quod poſsit hic religionem ingredi, matrimonio non contracto, licet iurauerit illud ſe contracturū: quia tex. *in d. c. commiſſum*, tantum dicit, tutius eſſe prius contrahere matrimonium, & ſic conſilium tantum importat; ergo poteſt tuto oppoſitum fieri: ſecundo, quia iuramentum ſortitur naturam, & conditionem contractus ſuper quo interponitur, *l. final. C. de non numerat. pecun. tex. in c. quemadmod. de iur. iuran.* ſed in ſimplici promiſsione matrimonij intelligitur tacite illa conditio, niſi promiſſor religionem elegerit, vt ſupra dicebamus, ergo & in promiſsione iurata: tertio, quia fruſtra contraheretur matrimonium in ſpecie præmiſſa, animo ingrediendi ſtatim religionem in illuſionem fœminæ, qui huius animi conſcia, omnino renueret matrimonium: nec momentanea illa ſolutione re vera impletur iuramentum: & ita merito ſententiam tenet gloſ. *in d. c. cōmiſſum verb. tutius*, & ibi Hoſtienſ. & communiter omnes DD. Couar. *in 4. de ſponſal. 2. p. c. 5. in princip. nu. 11.* Marcus Anton. Cuchus *lib. 5. inſtitut. maior. titulo 10. num. 57.* Nauar. *lib. 3 conſil. titulo de voto in priori editione conſil. 6. in fin. in poſteriori conſil. 3. in fin.* Angel. *in ſumma verbo iuramentum 4. numero 3.* Syluest. *verbo iuramentum 3. quæſtione 5. & verb. religio 2. quæſtione 5. & 9.* Tabiena *verbo ſponſalia quæſtione 9. nu. 10. caſu 1.* Armilla *num. 12.* & quāplures alios Iuriſtas, & Theologos refert. & ſequitur dicens tamquā veriſsimam eſſe tenendā Thom. Sanchez *de matrim. lib. 1. diſputat. 43. nu. 3. per totum:* Petrus de Ledeſma *de matrim. quæſtione 43. articulo 3. dubio 1. difficultate 2. & in ſumma de ſacram. matri. d. ca. 3. folio 43.* Caietan. *in ſumma verb. perturium promiſſorium, cap. 2. circa fin. verſ. intellige ſecundo;* Sotus *in 4. diſtinct. 27. quæſtione 2. articulo 5. verſic. dubium hic*, Corduba *in ſumma quæſtione 136. in fine.* Enriquez *lib. 11. de matrim. cap. 13. numero 3. & cap. 14. numero 3.* Ludouic. Lopez *in 2. part. Inſtructor. cap. 38. de matrim. folio 1044.* Manuel Rodrig. *in ſumma 1. tom. ſecūda editione cap. 244. numero 5.* Vega. *lib. 6. ſuæ ſummæ caſu 41.* itaque hæc procul dubio eſt communis, & veriſſima ſententia, atque ideo ſine ſcrupulo tenenda in iudicando, & conſulendo.

Limitanda tamen, & intelligenda eſt communis 3
ſententia, niſi neceſsitas, aut commoditas, & vtilitas ſequeretur alteri ex contrahentibus, vt prius contrahatur matrimonium, tunc namq;, etſi iuramentū non interceſſerit, prius contrahendū eſt matrimonium: verbi gratia, *para legitimar los hijos, que oviesse de los deſpoſados de futuro, y conſervar la honra de la muger, que no dio ſu cuerpo, ſino a ſu eſpoſo, que la dio palabra*

bra de caſarſe con ella:ita Petrus de Ledeſma vbi ſupra vtrobique: Henriquez d.cap.3. numero 3. & Thom. Sanchez d. diſputatione 43. numero 4. ybi quod hæc obligatio non conſurgit ex iuramenti viribus, ſed ad reparandum damnum. Reſpondent ergo DD. ad d.cap.commiſſum:in eius ſpecie,cum,qui ſponſalia iurauerat nondum de religionis ingreſſu deliberaſſe, vt conſtat ex verbis illius tex.ibi:& poſtea ſi elegerit, quaſi nondum animo ſtatuiſſet, & ex alia parte inſtabat tempus, quo iuramentum aſtringebat, & ideo dixiſſe Pontificem,tutius eſſe ſtatim contrahere matrimonio, ne termino tranſacto in penuriam incidat, & contracto matrimonio bimeſtre ſupereſt ad deliberandum de ingreſſu: ſequitur Motius vbi ſupra numero 7, verſic. vel intellige folio 170. col.4. quaſi ſecus dixiſſet Pontifex, ſi ſtatim deliberato animo religionẽ ingredi vellet ex mente gloſſæ ibi.

4 Verum illa quæſtio in propoſito non caret inter noſtrates magna difficultate, & varietate, an qui ſponſalia iurauit, & poſtea ſe religionis voto aſtrinxit, licite poſsit matrimonium inire animo firmo ingrediendi religionem ante conſummationem? vt patet ex late adductis pro vtraque parte per Thom. d.lib.1.diſputatione 43.num. 6.& 7.quibus viſis,& bene perſpectis, mihi verior, & probabilior videtur ea ſententia, quæ habet, hoc non licere abſq; culpa mortali:tum, quia patentiſſimo periculo exponitur, qui ſic contrahit matrimonium mutandi animum,& violandi votum:tum etiam,quia negari nõ poteſt, qui in aliquo modo deroget dignitati voti caſtitatis,& religionis, ita contrahendo: tum, quia rectæ rationi repugnat, quod quis tradat poteſtatẽ ſui corporis alij, ad idque ſe obliget, quod implere minime intendit,tum etiam, quia eo animo cõtrahens illudere videtur ſacramentum matrimonij,notabilemque infert iniuriam puellæ. Cogit namque ipſam abſq; nuptijs eſſe donec ipſe profiteatur, etſi egrediatur, eſſe vxorem monachi cum ſuo dedecore;eo vero profeſſo,non ita facile ipſa alij nubet, & ſuſpicionis nota non leui afficeretur, exiſtimantibus multis eam deſertã eſſe ob aliquod vitium: decipit præterea eam in re graui, non enim hoc animo præcognito ipſi nuberet: & in terminis ita tenet gloſ.in d.cap.commiſſum verb.tutius,& ibi Hoſtiẽſ. paulo poſt princip. Ioan Andreas numero 3. Anto. de Butrio num.9. Præpoſ. numero 5. idem Ioan. Andre. in addit. ad Specul. tit. de conuerſ. coniugat. ad fin. Ant. Cuchus lib.5. inſtitut mai. tit.12. numero 20. & Ledeſ. in ſecunda partem 4. quæſtione 55 articulo 2. fol.468. columna 4. Manuel Rodri, in 1. tom. ſuæ ſummæ in 2. editione capit.244. num.5. vbi adhuc abſque voto dicunt eſſe culpam mortalem, eo animo contrahere matrimonium: & hanc ſequitur ex ſupradictis dicens eſſe multo probabiliorem Thom. Sanchez vbi ſupra numero 7. adducens pro ea plures Doctores affirmantes: aſtrictum voto caſtitatis, eo animo ducentem vxorem peccare mortaliter aduerſus alios oppoſitum tenentes,quos retulerat numero 6. vbi etiam refert Ant.de Butr. in cap ex publico num.9. de conuerſ. cõiug. & Enrichum in d.c.commiſſum nu.8.& ibi Alex. de Neuo nu.9.& 10.& Petrum de Ledeſm. tenentes in terminis noſtræ quæſtionis contrarium eius, quod modo probauimus: ſed profecto noſtra ſentẽtia mihi verior,& proculdubio magis recepta videtur, ac proinde tenenda, præterquam in nõnullis caſibus, quos excipiunt DD. ſupra allegati, præſertim Manuel Rodrig. & Sanchez nu.8. vbi ſupra: qui bene nu. 9. reſoluit cum alijs, quacumque ex ſupra d. opin. retenta; contrahentem matrimonium animo firmiſsimo religionis profitendæ ante conſummationem; non teneri matrimonio contracto religionem ingredi.

An autem ſponſalia iurans nullo aſtrictus voto, poſsit matrimonium inire animo ingrediendi religionem antequam conſummet: refert etiam duas opiniones contrarias ibi Sanchez nu.11. cum ſuis Authoribus, & veriorem cenſet, eſſe culpam mortalem, exceptis præd. nonnullis caſibus ex rationibus de quibus ſupra, quam etiam & nos ſequimur propter iniuriam, & deceptionem alterius, quæ in hoc caſu æqualis eſt, ſiue extet votum, ſiue non. 5

Vlterius obſeruandum eſt, quod ſponſalia contrahens, & ſub ea ſpe virginem deflorãs non poteſt ingredi religionem,& tenetur eam ducere, non enim aliter poteſt iniuriam ei illatam reſarcire, ita retinent Enriquez lib 11. de matrim. cap.13. num.3. in Commento litera K. & Manuel Rodrig. in 1. tom. ſuæ ſummæ in 2. editione cap 245. nu 11. vbi ampliat etiamſi non interceſſerit copula, ſi notabilis infamia rationabiliter ſequatur, quod dicunt eſſe tutius Corduba in ſumma q.182. & Ludou Lopez 1 parte Inſtructor cap. 77. verſic. ſed grauius,& vtrumque ſequitur,& probat Thom. Sanch d.lib 1. de matrim. diſputatione 44. num. 3 & 4. qui numero 5. idem probat, quãdo eſſet vidua honeſta, ac bonæ famæ,& non infimę ſortis.& notabilis infamia ipſi ſequeretur: & numero 6. idem tenet, quamuis ſponſalia vera non eſſent. vt quia promiſsio ficta fuiſſet, & numero 7. quod in his caſibus non ſatisfacit promiſſor. ſi contracto matrimonio, & non conſummato religionem ingrediatur, nec votum eius ſubſequutum, illum liberabit ab obligatione celebrandi matrimonium cum dicta ſponſa, & conſummatione ipſius, quia non potuit in præiudicium fœminæ id votum emittere, diſſolutis tamen ſponſalibus ex quacumque cauſa ſufficienti, vel matrimonio morte fœminæ, tenebitur votum implere, ſecund. eundem Sanchez d. diſputatione 44. num.8. 6

Sed quid erit quæſo, ſi quis prius votum religionis, aut caſtitatis emiſerit, virginemque poſtea deflorauerit fide data de matrimonio contrahendo cum ea, an teneatur ad matrimonium, vel potius ad votum? & profecto dicendũ videtur non poſſe hũc hac in ſpecie pręd. fœminã à ſe defloratam ducere, ſed teneri omnino votum hoc implere, cui derogari non potuit per poſteriorem obligationẽ, & in terminis ita tenent Nauar. lib.4. conſil. in 1. editione tit. de ſponſalib. conſil.21.& in 2. editione tit. qui cleric. vel vouent conſil.1. Manuel Rodrig. in 1. tom. ſuæ ſummæ in 2. editione c.208. nu.11. Candelabrum Aureum 7. ſacrament. 3. p.c.14 num.65. iuncto num.64.& hæc ſentẽtia eſt valde probabilis, ſecund. Thom. Sanch. lib.1. de matrim. diſputatione 45. nu.2. in fine. 7

Nihilominus tamen contraria ſententia, quæ aſſerit, teneri eã ducere magis ibi illi placet nu 9. qui pluribus rationibus eam probat: eamq; tenuerunt graues Magiſtri Salmãtini ſecund. Manuel. Rodrig. vbi ſupra,& alij viri doctiſſimi ex Societate IESV, ſecund. Thom. Sanchez vbi ſupra, & mihi quidem nõ diſplicet hæc ſecunda ſententia, quia iuſtitiæ vinculum fortius eſt, quam charitatis: ſed ob charitatis vinculum ſuperueniens tenetur quis religionis votum præcedens ſuſpendere; ratione parentum indigentiæ; vt omnes tenent: ergo à fortiori propter vinculum iuſtitiæ, quale eſt hoc: præ maxime, quia ex eo, quod deflorator fœminam hanc ducat, minime abſoluitur à voto, ſed tantum voti exequẽdo ad tempus differtur: ergo ſufficiens eſt cauſa tam vrgens: quæ ſententia intelligenda eſt, vt procedat quando præd. fœmina ignorauit præd. votum: ſecus vero erit, ſi id noſſet ante ſuam deflorationem, quia tunc ſeipſam deciperet, & alter teneretur votũ implere, vt recte obſeruauit Sanchez d. diſputatione 45. num.5. lib.1. de matrimonio.

CAPI-

CAPITVLVM XXVI.

An ſponſalia de futuro diſſoluantur voto ſimplici caſtitatis poſtea emiſſo?

SVMMARIVM.

1 *Sponſalia de futuro an diſſoluantur voto ſimplici caſtitatis poſtea emiſſo? & numeris ſequentibus.*

2 *Sponſalia de futuro diſſoluuntur per votum ſuſcipiendi ordines ſacros.*

3 *Sponſalia de futuro præcedentia dirimuntur per votum ingrediendi religionem.*

4 *Votum caſtitatis præcedens ſponſalia de futuro irritat.*

5 *Propoſitum cœlibatus ſeruandi in ſeculo, nulla ratione præd. ſponſalia dirimit.*

6 *Sponſo caſtitatem vouente, alter à fide ſponſalium ſeruanda eſt liber.*

1 Pars affirmatiua probari videtur ex tex *in c. veniens, qui cleric. vel vouent.* vbi fœmina vouit caſtitatem, vt à ſponſalibus exoneretur, quæſitum fuit à Summo Pontifice an ſtante voto poſſet nubere: & reſpondit, ob fornicarium periculum, iniungendam ei fore pœnitentiam de voto violato: hoc eſt, iuxta gloſſam ibi *verb. voto*: de animo violandi votum, & dandam eſſe ei nubendi licentiã: ergo votum caſtitatis præualet ſponſalibus; alias non peccaret in votum nubẽdo, volens fidem ſponſalium ſeruare Secundo ex tex. *in c. peruenit de iur. iurand.* vbi non infringet promiſſum, in melius commutans: tandem, quia vbi concurrũt duo vincula incompatibilia, & valida, fortius præualet, *c. ſi inter de ſponſ. alib.* ſed votum caſtitatis eſt fortius, quia inducit obligationem fidelitatis reſpectu Dei, ſponſalia vero reſpectu hominis, ergo præualet votum caſtitatis ſponſalibus, & in terminis hanc partem tenent quamplures Canoniſtæ, & Theulogi relati per Thom Sanchez *lib. 1. de matrimonio diſp. 46. num. 7.* inter quos Caldet. *in c. veniens*, & ibi Aut. de Butrio *n. 9* Præpoſit. *nu. 2.* Cardin. *in cap. auerſus, qui cleric, vel vouent.* Turrecrem. *in c. vbi non eſt. nu 5. 30. q 2.* Greg. Lopez *in l. 7. in gloſ. excuſacion tit. 1. par. 4.* Conſtan. *de ſponſal. tit. effectus ſponſal. nu. 9.* Alex. Carter. *lib. 1. de ſponſal. c. 1. tom. 9. tract. diuerſ. Doct.* Angel. *in ſumma verb ſponſalia nu 40.* D. Thom. *in 4. diſtinct. 38. q 1. artic. 3. quæſtiuncul a ad primum.* Palud. Ricard. Caiet. Soto, Veracrux, Enriquez, Bartholom. & Petr. de Ledeſma, relati à Sanchez *vbi ſupra*, & Manuel Rodriguez *in 1. tom. ſuæ ſummæ in ſecunda editione c. 245. nu. 2.* quorũ nonnulli loquuntur in ſponſalibus iuramẽto firmatis: & hæc ſententia eſt probabiliſsima, & tutiſsime amplecti poteſt, ſecundum Thom. Sanch. *vbi ſupra*, & hic eſt communis intellectus *d. c. veniens*, ſecundum Motium *de ſponſal. tit. quomodo ſoluantur fol. 170. col. 4* qui eam tenet.

Nihilominus tamen oppoſitum, imo quod ſponſalia non dirimantur per votum ſimplex caſtitatis ſubſequutum, tenent quamplurimi alij Authores: primo, quia nullo iure probatur ineſſe ſponſalibus tacitam conditionem, ſi ſtatum continentiæ elegero: ſecundo, ex tex. *in d. c. veniens, qui cleri. vel vouent.* vbi fœminæ, quæ promiſit matrimonium imponitur pœnitentia de fide mentita ſponſo, vt ibi explicant Hoſtienſ. *in verb. fide.* Ioan. Andr. *n. 3.* Ancha. 2. Alex de Neuo *nu. 4.* cum per ipſam ſteterit, ne matrimonium ſequatur, & tamen emiſit poſtea votum caſtitatis: ergo votum caſtitatis non dirimit ſponſalia præcedentia, denique quia Deus non acceptat promiſsionem rei alteri prius promiſſæ.

Hanc ſecundam ſententiam tenuit gloſ. *in d. c. veniens verb. de ſeueritate*, & ibi Abb. *n. 5.* Alex. de Neuo *nu. 6.* & alij quamplures Authores Theologi, & Canoniſtæ, quos in vnum congerit Tho. Sanch. *vbi ſup. nu 9* vbi eam probabiliorem appellat, eãque probat Mocius *vbi ſup.* quando ſponſalia fuerunt iurata: & quamuis te vera vtraq; opin. ſequi poſsit; mihi verior, & ſecurior videtur prior Sancti Thomæ, & ſequacium, ſiquidem alijs quampluribus cauſis leuioribus dirimuntur ſponſalia, vt *in l. 8. tit. 1. partit. 4.* ergo nimirum, ſi voto caſtitatis Deo facto diſſoluantur, & hac opinione retenta opus non eſt, hic examinare quæſtionem illam, de qua per Sanchez *vbi ſup. nu. 12.* vtrum teneatur qui emiſit votum caſtitatis poſt ſponſalia religionem ingredi, vel poſsit matrimonium illud inire, cum per præd. votum ſponſalia dirimãtur, & ſic non ſunt ſponſalia perficiẽda: ſimiliter non eſt neceſſaria alia quæſtio, de qua per Sanchez *ibid. num. 14* & altera *num* 15. quia vtraque quæſtio præſupponit ſponſalia non dirimi per votũ ſimplex caſtitatis poſt ſpõſalia emiſſum, quod ſi tenens præd. primam ſententiam, quæ habet, dirimi quidem, probabilius eſt, vouentem non teneri ad religionem, aut ordinem ſacrum ſuſcipiendum, ſed poſſe ingredi, ſi velit, ſin minus teneri ſponſalia perficere matrimonio contracto. In ſecunda vero quæſtione tenendum eſt, votum obligare in ipſius vouentis, non vero in ſponſæ præiudicium, vt cum alijs probat *idem* Sanchez.

2 Ex quibus idem in principali quæſtione dicendũ eſt in voto ſuſcipiendi ordines ſacros, vt hoc etiam ſponſalia dirimat, quia in ſacro ordine ſolemni caſtitatis votum includitur, vt *in cap. vnic. de voto lib. 6.* & ita hanc opinione ſupponunt Syluest. *in ſumma verbo ſponſalia quæſtione 7.* Nauar. *in Manual. Hiſpan. c. 22. numero 25.* & tenet expreſſe Dominicà Soto *lib. 7. de Iuſtitia, & Iur. quæſtione 1. articulo 3. paulo ante ſolutionem argument. in verſ. & pariter ad ſecundũ.* Cordub. *in ſumma quæſtione 136 puncto 4. opinione 5.* Enriquez *lib. 11. de matrimonio cap. 14 numero 4.* Veg. *lib. 6. ſummæ caſu 41. puncto 4. opi 5.* & hæc ſententia eſt probabiliſsima ſecund. Thom. Sanchez *d. lib. 1. diſputatione 47 numero 2.* tametſi *numero 3.* probabilius eſſe dicat ſponſalia non dirimi voto ordinis ſacri ſuſcipiendi, nec illis aſtrictum poſſe ad ſacros ordines promoueri, cum Palud. Maiol. & Ludou. Lopez cæterum prior ſententia contraria tenẽda videtur, quam ſequitur Motius *vbi ſupra num. 8.*

3 Illud tamen proculdubio eſt, quod ſiquidem votum ſit religionem ingrediendi, ſponſalia præcedẽtia dirimit, habet enim ſe reſpectu ſponſalium, ſicut votum ſolemne religionis reſpectu matrimonij rati, & non conſummati, ergo ſicut hoc diſſoluit matrimonium, ita & illud ſponſalia: ita tenet Nauar. *in Manua. Latin. ca 22. num 27. caſu* 10. Syluest. *verb. matrimonij 7. quæſtione 5. dicto quinto*, Cordub. *in ſumma quæſtione 136. puncto 4. opinione 5.* Enriquez *lib. 11. de matrim. cap. 14. num. 4.* Ludou. Lopez *in 2. parte Inſtructor. de matrimonio cap. 38. folio 1045.* Petr. de Ledeſma *de matrim. quæſtione 43. articulo 3. dubio 2. difficult. 2.* Philiarc. *de officio Sacerdot. tom. 1. parte 2. lib. 2. c. 1.* quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez *d. diſputatione 46. numero 2.*

4 Vbi *num: 3.* quod ſimiliter nemo dubitat, votum caſtitatis præcedens ſponſalia ipſa irritare, quia cõtinet rei illicitæ promiſsionem.

5 Et *numero* 4 quod propoſitum cœlibatus ſeruandi in ſeculo, nulla ratione ſponſalia dirimit.

6 Tandem *num.* 5. cum Palud. Syluestro, Cordub. Enriquez, Ludouic. Lopez, Manuel, & Vega affirmat in omnium ſententia certum eſſe, ſponſo caſtitatem vouente, altero à fide ſponſalium ſeruanda liberum eſſe; quia vouens, eo ipſo, ſpõſalibus renunciauit, & quia res ſunt notabiliter mutatæ.

CAPITVLVM XXVII.

De vi ſponſalium ſequuto matrimonio cum alia perſona.

SVMMARIVM.

1 *Sponſalia de futuro priora diſſoluuntur matrimonio de præſenti contracto cum alia perſona, etiam ſi prima ſponſalia eſſent iurata, præterquam, ſi matrimonium eſſet irritum, vt in numero 2.*

3 *Sponſalia an obligent poſt ſolutum matrimonium cum alia perſona contractu.*

4 *Sponſalia de futuro per copulam ſubſequutam tranſibant in matrimonium: hodie ſecus attento Sancto Concilio Tridentino.*

5 *Sponſalia priora de futuro non dirimuntur per ſecunda, etiam ſequuta copula, & hoc attento eodem Sancto Concilio Tridentino, & num. 6. quomodo hoc intelligendum ſit, & numero 7. ampliatur.*

1 MAtrimonio de præſenti cõtracto, non dubium eſt, priora ſponſalia de futuro diſſolui, tex. in c ſicut, & in c ſi inter virũ, cum ſimil. de ſponſal. & in c. 1. de ſponſal. duorum, & in c. fin. 27. q. 2. l. 8. in verſ la ſetena razon, tit. 1. partita 4. ex quibus idem receptum eſt communiter, etiamſi prima ſponſalia eſſent iurata vt probatur in d. ca ſicut ſecundum D. Couar. in 4. de ſponſal. 2. p. c. 5. in princ. n 4. vbi quod non eſt neceſſaria ad hanc diſſolutionem iudicis authoritas.

2 Si tamen irritum eſſet matrimonium, obligarent adhuc priora ſponſalia, quia non præſtat impedimentum, quod de iure non ſortiter effectum: regula, non præſtat, de regul. iur. in 6 ita tenent Ioan. Andreas in d. cap. ſicut. nu. 4. de ſponſal. & ibi Ant. de Butrio num 11. Cardinal. quæſt. vltim. Anchar. num 6. Præpoſ. num. 9. Enri. in cap. de illis num. 5. de ſponſal. Nauar. in manua. Hiſpan. cap. 22. num. 23. caſu 3. Paludan. in 4. diſtinct 27. q. 1 art. 3. caſu 6. nu. 24 quos ſequitur Thom. Sanch lib. 1. de matrim. diſputatione 48. num. 1. vbi quod alter ſponſus maneret à fide ſponſalium liber.

3 Dubitatur tamen an per matrimonium validum, omnino priora ſponſalia, cum alia perſona contracta, extinguantur, ita, vt ſoluto matrimonio profeſſione religionis, aut morte, nulla maneat illorum obligatio, ſed penitus extincta ſint? In quo duplex eſt ſententia: prima habet non omnino extingui, & ita ſoluto matrimonio teneri ſponſũ ad priora ſpõſalia perficienda. ita Adrian. in 4 quæſt. 2. de matrimonio, ad ſecundum. Petrus de Ledeſma de matrim. quæſt. 43 art. 3. dubio 2. ad ſecundum verſ. ſecunda cauſa eſt, & q. 46. art. 1. dub. 1. qui in præd. verſ. ſecunda cauſa eſt, hoc limitat, niſi ſponſus ex eo matrim tot genuiſſet liberos, vt alio inito matrimonio commode eos educare non poſſet, vel ita ſenex eſſet, vt non eſſet iã matrimonio aptus. idemque tenent viri doctiſsimi Neoterici, & eſt probabile ſecundum Thomam Sanch. d. diſput. 48. num. 2. ad finem.

Verũ contraria ſententia, imo quod priora ſponſalia per matrimonium de præſenti validum cum alia contractum omnino extinguantur, atque ideo ſoluto matrimonio, nullam illa perficiendi obligationem ſupereſſe, verior, receptior, & tenenda eſt; quia actio ſemel extincta amplius non reuiuiſcit, l. qui res §. aream ff de ſolut. cap. quæris de conſecrat. diſtinctione 4. & ita merito hanc tenẽt Ioan. Andr. Anton. Cardinal. Enri. & Anchar. vbi ſupra Alexand. de Neuo. in c. ip. literas nu. 7. de deſponſatione impuber. Præpoſit. in d. cap. ſicut numero 8. de ſponſal. Azcued. in l. 1. numero 13. in ſin. tit. 1. lib. 5. nouæ collect. Reg. Palud in 4. diſtinctione 28. q. 1. articulo 1. cõcluſione 4. num 8 Enriq. lib. 11. de matrimonio cap. 14. num. 2. & cap. 13. nu. 3. Manuel Rodrig. in 1. tom. ſuæ ſummæ in 2. editione c. 245. nu. 8. & alios allegans Tho. Sanch. d. diſput. 48. num. 3. vbi n. 4. eã ampliat vt procedat, etiamſi priora ſponſalia iuramẽto firmata ſint: & n. 5. limitat præd. cõmunem, & tenendam ſententiam, quando ſponſus ea ſpe virginem violaſſet, teneretur namque tunc ſoluto matrimonio eam ducere: non vi ſponſalium, quæ extincta ſunt. ſed ratione damni illati, niſi iam aliunde eſſet ei ſatisfactum. idemque probat, quando eſſet mulier honeſta vidua bonæ famæ, quæ notabilem eius iacturam paſſa eſſet, nec aliunde eſſet ſatisfactum: ſed vtrumque intelligo quod teneatur illam ducere, vel alias competenter eam dotare iuxta qualitatem perſonarum, & facultatem bonorum.

Similiter etiam attento iure communi, ſponſalia 4 de futuro per copulam ſubſequutã affectione coniugali tranſibant in matrimonium de præſenti, tex. in cap. is qui fidem, de ſponſal. & non dubium erat priora ſponſalia de futuro diſſolui per ſecunda, quibus ſubſequuta fuit copula prædicto modo habita: ita tenent Anton. & Præpoſ. in d. cap is, qui fidem col. 3. idẽ Præpoſ. in d. cap. de illis col. penultima, de ſponſal. expreſſa l. 8. verſic. la ſerena, ibi, eſſo miſmo ſeria ſi ealo prime, partita 4. vbi Greg. Lopez. in gloſ. el ſegundo, dicit merẽ tenendam eam legem, ad hoc, quia iure communi non erat ita clare expreſſum, idem bene probat D. Couar. in quarto, prima parte ca. 4. §. 1. num. 10.

Sed cum hodie attento Decreto Sancti Concilij Tridentini ſeſſione 24. ca 1. de reformatione, ceſſet matrimonium illud præſumptum, vt late probauimus in noſtro tractatu de Iuramento confirmat. cap. 51. num. 12. cum ſequentibus.

Dicendum eſt non dirimi priora ſponſalia per ſe- 5 cunda ſubſequuta copula. quia fides poſterior data in præiudicium prioris fidei irrita eſt, ita Nauar. in Manua. Latino cap. 22. nu. 26. caſu 3. Bartholom. à Ledeſm. de matrim. dubio 12. in princ. & caſu 8. Enriquez lib. 11. de matrim. cap. 13. nu 3. Manuel. Rodrig. 1. tom. ſuæ Summæ in 2. editione c. 245. num. 8. Philiarc. de officio Sacerdo. tom. 1. parte 2. lib. 2. cap. 1. Ludo Lopez in 2. parte ſui Inſtructorij de matrimonio ca 38. folio 1046. Thom. Sanchez d. lib. 1. diſputatione 49. num. 1. quod etiam probatur, quia ante Concil. Trident. quando copula erat habita affectu fornicario, eo quod poſteriora ſponſalia non tranſibant in matrimonium, minime prioribus derogabant, vt docet Sotus in quarto, diſtinctione 27. quæſtione 2. articulo 4 dubio 3. Nauar & Sanchez vbi ſupra. & Ledeſma in ſecundam partem 4. quæſt. 48. articulo 2.

Hoc tamen intelligendum eſt, ex parte contra- 6 hentis poſteriora ſponſalia· ex parte namque alterius, diſſoluta manent, quãuis cum poſteriori ſponſa non ſit habita copula, quia contrahens poſteriora ſponſalia, eo ipſo prioribus renunciat, vt probat Thom Sanchez d. diſputatione 49. numero 2. qui numero 3. cum Nauar. & Philiarc. vbi ſupra recte inquit, aliquando ita diſſolui ſponſalia poſteriora cum copula, vt neutrum matrimonium iniri poſſit, nempe si copula, & ſponſalia poſteriora habita fuerint cũ conſanguinea in priori gradu prioris ſponſæ, quia tunc, cum priori non poterit contrahi ratione affinitatis ex copula cum conſanguinea conſurgentis; nec etiam cum poſteriori ratione publicæ honeſtatis, quæ ex prioribus ſponſalijs validis orta eſt.

Nec etiam diſſoluuntur priora ſponſalia, per po- 7 ſteriora cum copula ratione damni illati, ſed adhuc

huc prior eſt dicenda. quia iniuria illata poſteriori, quamuis inſciæ priorum ſponſalium, non aufert ius ſuum priori, vt cum Soto, Manuel. & Enriquez contra Maior. & Palacium merito probauit Sanchez *vbi ſupra num.* 4. *&* 5. non tamen probo eius moderationem *numero* 6. dum aſſerit cum Ludouic. Lopez, & Enriquez, quod ex quadam æquitate aliquando eſſet ſeruanda cõtraria opinio: nempe, quãdo deflorata graue damnum pateretur, magnamque honoris iacturam, prior vero leuiter læderetur, nam hoc caſu, inquit ille, teneretur modicum illud damnum ſuſtinere ad vitandum proximi grauiſſimum: hoc namque in iuris rigore verum non eſſe, nec ita pronunciandum cenſeo: quia prior in tempore, potior eſt in iure, etiam ſi poſterior grauius damnũ patiatur, quam prior, & quia caritas bene ordinata incipit à ſeipſo, vt in iuribus vulgaribus, neque æquitatis ratio hoc impedit in iudicio, cum talis æquitas ſcripta in iure non inueniatur, vnde rigor iuris præferendus eſt, iuxta tradita *in l. placuit cum ſimil. C. de iudicijs.*

CAPITVLVM XXVIII.

An poſteriora ſponſalia iuramento confirmata derogent prioribus abſque iuramento contractis?

SVMMARIVM.

1 *Sponſalia poſteriora iuramento confirmata, an derogent prioribus abſque iuramento contractis.*

2 *Sponſalia priora ſi ante celebratum matrimonium cum priori diſſoluantur, an teneatur prior ſponſus ad poſteriora?*

1 SI doctori Innocentio credimus *in cap. veniens numero 1. de iureiur. and.* ſeruanda eſt poſterior promiſſio iurata, & priori aliter ſatisfaciendum eſt, & hoc ſuſtineri poſſe, inquit Imola ibi *numero 4.* & eam opin. tenet Abb. antiquus teſte Antonio de Butrio *in c. ſicut de ſponſal. in fin.* ſed proculdubio tenendum eſt, præualere priora ſponſalia, quia iuramentum poſterius fuit de re iniqua, & in præiudicium tertij, & ideo non obligat, iuxta regulam, *non eſt obligatorium de regul. iur. in 6 cap. cum cõtingat. de iur. iur. & in cap. quamuis pactum de pact. lib.* 6. & in terminis ita tenet idem Innocent. ſibi contrarius *in cap. ſicut de ſponſal.* & ibi communiter DD. D. Couar. *in 4. de ſponſ. 2. parte ca. 4. in principio numero* 3. Didacus Perez *in l. 1. titulo 1. lib. 5. ordinamenti, folio 3. verſic. ampliatur:* diximus *prima parte de iuramento confirmat. ca. 51. num. 6.* Matienç. *in rubrica gloſ. 1. numero 44. titulo 1. lib. 5. noua collect. Reg.* & eſt cõmunis hæc ſententia, vt conſtat ex quam pluribus Authoribus Canoniſtis, & Theologis, qui eam ſequuntur, quos refert, & ſequitur Thom. Sanchez *lib. 1. de matrimonio diſputatione* 50. *numero* 2. quæ ſententia tanquam vera, & receptiſſima approbatur expreſſe, & nuncupatim *in l. 8 in verſ. mas ſi alguno ſe deſpoſaſſe, titulo 1. partita 4.* ex parte tamen illius, cui prior fides data fuit, ſoluta ſunt ſponſalia, ex his, quæ ſupra cap. præcedenti diximus, & tenet Sanchez *d. diſputatione* 50. *numero* 3. qui *numero* 4. limitat præfatam communem ſententiam, quoties dum contracta ſunt poſteriora ſponſalia ſuberat iuſta, & ſufficiens cauſa recedendi à primis, tunc namque tenetur hic ad poſteriora, non enim peccat ea contrahens ſecundum Syluestr. *in ſumma verbo ſponſalia quæſtione 10. dicto 2.* & ideo ſponſalia erunt valida, & iuramentum obligabit.

Dubium tamen eſt ſatis graue in propoſito, vtrum in ſpecie præfatæ receptiſſimæ ſententiæ, ſi ante celebratum matrimonium cum priori diſſoluantur eius ſponſalia, teneatur hic ad poſteriora? & teneri ex vi promiſſionis affirmat Couar. *in 4. de ſponſal. 2. parte ca. 4. §. 1. num. 10. verſic. verum:* vbi idem probat, quando contingit mori priorẽ ſponſam, vel ad matrimonium impediri: nihilominus tamen contrarium eſt verius, & tenendum, vt recte probauit Thomas Sanchez *vbi ſupra numero* 6. limitans ratione damni illati virgini defloratæ, aut viduæ honeſtæ, magnam famæ iacturam patienti, non enim valuit contraria promiſſio iurata in præiudicium prioris tempore valido emiſſa, ac proinde, (vt prædiximus) nec ſecunda emiſſa tempore inhabili obligat tempore habili, vt tradit Abb. *in ca. placuit num. 4. de conuerſ. coniugat* per illum tex. & per *ca. quidam eodem titulo.* 2

CAPITVLVM XXIX.

De ſponſalibus ab impuberibus contractis quomodo ea diſſoluantur?

SVMMARIVM.

1 *Impuberes ſponſalia contrahentes, quando ab eis reſilire poſſunt? & numeris ſequentibus.*

4 *Probari incontinenti dicitur, quod intra triduum probatur, & num. 5. declaratur.*

6 *Impubes adepta pubertate, tacendo, hoc eſt, non reclamando, videtur ratificare ſponſalia à ſe contracta ante pubertatem.*

7 *Puberis reclamatio de ſponſalibus à ſe contractis ante pubertatem, coram quo fieri debeat?*

8 *Pubes cum impubere contrahens matrimonium, nunquam reſilire poteſt.*

9 *Maior ſeptennio contrahens matrimonium cum infante, non poteſt reſilire donec infans ſeptennium habeat.*

10 *Impubes quando poſſit reſilire à ſponſalibus pro eo à parente contractis?*

11 *Impubes ſicut à ſponſalibus veris reſilire non poteſt ante pubertatem, ita, nec à præſumptis quæ reſultant à matrimonio de præſenti ab impuberibus contracto.*

12 *Impubes cum iuramento ſponſalia contrahens non poteſt ab eis reſilire, ſed ille contractus in vim ſponſalium perfectus eſt.*

13 *Iuramentum impuberis, quando firmet eius contractum, & ſponſalia.*

IMpuberes ſponſalia contrahentes, reſilire ab eis non poſſunt ante pubertatem, ea vero adueniente, poſſunt iuxta tex. *in cap. de illis, el primero, & in ca. à nobis de deſponſatione impub.* iuxta quorum iurium intellectum Doctores variãt: quidam enim cenſent, ac ea intelligunt, de ſolis infantium ſpõſalibus, vt cenſet Hoſtienſ. *in ſumma de deſponſatione impub. §. quod iuris numero* 11. & videtur tenere Diuus Thom. *in 4. diſtinctione 27. q. 2. ad 3. artic.* 8. Nauar. *in Manuali Hiſpan. cap. 22. numero 24. caſu* 16. Enriq. *lib. 11. de matrimonio ca. 14 numero* 7. Philiar. *de officio Sacerdot. 1. tom. parte 2. lib. 2. ca. 1.* & Manuel Rodriguez *in 1. tom ſuæ ſummæ in 2. editione ca. 45. numero* 7. 1

Alij Authores ea iura interpretantur de ſponſalibus, non per ipſoſmet impuberes, ſed per alios ipſorum nomine contractis: ita D. Thom. *vbi ſupra articulo 2. ad primũ,* & Durandus *in 4. diſtinction. 27.*

quæſtione 3. articulo 3. nonnulli autem ea iura intelligunt de impuberibus cõtrahere intendentibus ſolũ matrimonium: cum enim illud inualidum ſit defectu ætatis, nec valuerit, vt ſponſalia defectu intentionis. poſſunt, cum peruenerunt ad pubertaté, reſilire, hoc refert Goſredus in ſumma titulo de deſponſatione impuber. numero 8.

Nihilominus tamen verius, & communiter receptum eſt, eos text. loqui, & intelligi debere de ſponſalibus impuberum, vt conſtat ex verbis tex. in d. ca. de illis, ibi: intra eoſdem pubertatis annos altero exiſtente cum ſponſalia contrahunt: ita gloſſa d. cap. de illis, in caſus poſitione, & cõmuniter DD. Hoſtienſ. in ſumma tit. de deſponſatione impub. §. quid iuris numero 51. Goſred. vbi ſupra D. Couar. in quarto, prima parte cap. 5. §. 1. numero 5. Gregor. Lopez in l. 7. verb. excuſacion. titulo 1. partita 4. Nauar. in Manual. Latin. ca. 22. numero 27. caſu 6. & lib. 4. conſil. titulo de deſponſat. impub. in prima editione conſil. 2. & in ſecunda editione conſil. 1. & nos lib 1. Canonic. quæſtionum c. 18 nu. 10. Matienç. in rubrica gloſ. 1. numero 55. titulo 1. lib 5. nouæ collect. Reg. & quamplurimos alios referens Thom. Sanchez libro 1. de matrim. diſputatione 51. numero 5.

2 Hoc ſic præhabito circa diſſolutionem ſponſaliũ impuberum, primo obſeruandum eſt, quod ſi duo impuberes ſponſalia contrahant, neuter poteſt ante pubertatem reſilire, quamuis vterque impubes peteret ſponſalium diſſolutionem, pubes tamen factus poteſt quilibet reſilire, vt habetur in d. ca. de illis, el primero, & ibi Præpoſit. & in cap. à nobis de deſponſat. impub. D. Couar. vbi ſupra numero 1. ad fin. & nu. 2. vbi quod pubes factus poteſt ſtatim contradicere, nec tenetur alium expectare, qui adhuc impubes eſt, ſecund. communem, quam Abb & Præpoſit. in d. ca. de illis columna 2 ſequuntur, & probat late plures allegans Thom. Sanchez vbi ſupra numero 6. 7. & 9. & procedit hoc in vtroque foro, vt tenet Enric. in ca. 2. num. 9. de ſponſal. & Summa Confeſſorum titulo de ſponſal. quæſtione 120. Palud. in 4. diſtinctione 27. quæſtione 5. articulo 3. caſu 10. num. 28. Lud. Lopez in 2. parte Inſtructor. de matrimo. cap. 38. fol. 1049. in fine.

Neque obſtat quod ſecundum præfatam communem opinionem nulla videtur cõſtitui differentia inter verſ. ſi verò, & verſ. vlti. d. c. de illis: reſpondemus namque maximum eſſe diſcrimen inter prædictos verſiculos: hoc nempe, quod dictus verſ. ſi vero, loquitur, quando tempore contractus alter erat pubes, & is, qui tempore contractus fuerat impubes, factus pubes petebat diſſolui ſponſalia: tunc enim inquit tex. quod iudicio Eccleſiæ poterunt adinuicem ſeparari. At vero tex. in d. ca. de illis verſ. vltimo in muliere, quæ tempore contractus fuit pubes, & petebat ſponſalia diſſolui ante pubertatem alterius, & inquit tex. quod cum ſemel in eum cõſenſerit, non poterit diſſentire, niſi ipſe cui nupſit, poſtquam ad legitimam ætatem peruenerit, in eam ſuum negauerit præſtare conſenſum, & hic eſt veriſſimus, & literalis, necnon & communis intellectus illius tex quem tenent, & ſequuntur ibi Hoſtienſ. ſuper verb. negauerit Ioan. Andr. numero 4. Anchar. numero 2. Abb. numero 6. & Henric. numero 4. Alexan. de Neuo numero 15. & 16. eſt communis ſecund. Couar. vbi ſupra expreſſa l. 8. verſic. mas ſi quando, &c. tit. 1. partita 4. quæ ita illum tex. interpretatur, ſequitur alios allegans Marcus Anton. Cuchus lib. 5. inſtit. maior. titulo 50. numero 80. & alios allegans Thomas Sanchez d. diſputatione 55. numero 9.

Et non ſolum impubes ſtatim pubertate adepta poteſt à ſponſalibus reſilire ſed imo tenetur, quia alioqui poſtea non poterit id facere: quia ex quo ſtatim non contradixit, vi bis eſt tacite conſentire, eruntque ſpõſalia illa firma quo ad effectum ſponſalium, quamuis non quo ad vim matrimonij, ita ſe habet communis ſententia Doctorum in d. ca. de illis, vt conſtat ex Hoſtienſ. ibi in princip. ſuper verb. antequam. Henric. numero 5. Præpoſ. & Alexand. de Neuo numero 15. & alijs, & teſtatur communem eam ſequutus D Couar. vbi ſupra d. numero 2. ſequitur plures citans Thomas Sanchez vbi ſupra numero 14. vbi quod ſtatim intelligitur triduum ante, vel poſt pubertatem ſecund. Hoſtienſ. Ioan. Andr. & Anchar numero 4. ibidem, argumento l. final. C. de erro. aduocat. ibi: incontinenti, id eſt, triduo: & l. final. C. de iudic. ibi: illico autem, id eſt, intra triduum.

4 Et quia illud dicitur incontinenti probari, quod intra triduum probatur iuxta doctrinam Bald. in d. l. final. C. de iudic. & Felin. in ca. veniens, el ſegundo, numero 15. de teſtibus, Rip. in l. 4. §. condemnatum ad fin. ff. de re iudic. Mandoſ. de monitorijs quæſtione 31. numero 8.

5 Quod ſi veriſimiliter potuit ignorare, atque rationabiliter ignorauit, ſuam pubertatem aduenisse, crederem profecto, conſtito de hoc, vltra præd. triduum poſſe diſſentire, dummodo ignorantia illa non ſit craſſa, ac ſuſpecta, veluti, quia potuit ſe informari cum mediocri diligentia de ſua ætate, relatione parentum, vel parentis ſuperſtitis, vel aliorum vicinorum, aut cõſanguineorum, vel alias, quia tunc ei imputabitur lapſus tridui abſque expreſſo diſſenſu, vel ſi actus poſitiuos ratificationis ſponſalium fecerit poſt adeptam pubertatem, quamuis eam iuſte ignorauerit, & hoc à fortiori.

6 Non enim opus eſt, vt factus pubes ſponſalia ratificet, ſed eo ipſo quod non clamat, manent indiſſolubilia, vt notat Hoſtienſ. in d. cap. de illis ſuper verb. ſi vero, & probat bene Sanchez vbi ſupra numero 15. qui numero ſequenti docet ſufficere impuberem ante pubertatem reſilire à ſponſalibus, ſi poſtea non mutet eum diſſenſum, nec amplius recordetur poſt pubertaté ad hoc, vt diſſoluta maneant: licet enim ſatis non ſit reclamare ante pubertatem ad ſponſalia diſſoluenda, prodeſt tamen hoc facere, ne impubes cenſeatur adepta pubertate conſentire, & ad declarandam voluntatem in qua præſumitur perſeuerare, vt impediatur ratificatio per ſuperuenientiam pubertatis, ita docent Anton. de Butrio numero 3. Alexand. de Neuo numero 16. & Præpoſ. numero 5. in d. ca. de illis, el primero, de deſponſatione impub. conſulentes, vt ſæpe impuberes reclament.

7 Quæ reclamatio, ſecundum DD. ibi, fieri debet coram Epiſcopo, vel eius Vicario, & ipſis deficientibus coram honeſtis perſonis, vt in appellatione contingit iuxta tex. in ca. final. cum materia de appell. refert plures ita tenentes, eoſque ſequutus Sanchez vbi ſupra numero 17. qui quo ad forum internum cõſcientiæ recte cenſet ſufficere internum diſſenſum.

8 Secundo in hac materia obſeruandum eſt, quod pubes cum impubere contrahens matrimonium nunquam reſilire poteſt, quia hoc tantum licet impuberi, cum pubes factus fuerit, & non antea niſi per triduum, vt prædiximus, & expreſſe habetur in d. cap. de illis, el primero, de deſponſatione impub. & ibi gloſſa, verbo ſemel, & communiter DD. late Couar. vbi ſupra numero 5. & plures referens Sanchez vbi ſupra num. 10.

9 Tertio, quod ſi maior ſeptennio contrahat cum infante, non poteſt reſilire donec infans ſeptennium

ſium habeat, & tunc eo volente tenetur promiſſia ſtare, vt late probat Thom. Sanchez *d. lib.1.de matrimonio diſputatione 6. num. 27.* & refert idem *d. diſputatione 51.num.11.*

10 Quarto, quod ſi parentes pro impuberibus ſpõſalia contrahant, quoties valida ſunt, non poteſt impubes reſilire, donec pubeſcat, ſecus, quando inualida ſunt ſecund. Ioan. Andr. *in d.ca.de illis num 4.* & Anchar. *numero etiam quarto*, quos ſequitur Sanchez *d.diſputatione 51.numero 12.*

11 Quinto obſeruandum erit, quod ſicut à ſponſalibus veris non licet reſilire ante pubertatem, ita neque à præſumptis, quæ reſultant ex matrimonio per verba de præſenti ab impuberibus contracto, *cap.à nobis de deſponſatione impub.* & ibi communiter DD. Couar. *in 4. 1.parte c.5.§.1. numero* 1. Cuchus *lib.5.inſtit.maior.tit.10.num.*80. Thom. Sanchez *d.li. 1.diſputatione 51.num.7.*

12 Vltimo his addendum duxi, impuberem ſponſalia præſtito iuramento contrahentem ratione ætatis non poſſe ab ijs recedere, ſed ille contractus in vim, & effectum ſponſalium perfectus eſt, iuxta gloſſam *in d ca.de illis, el primero. verbo indicio de deſponſatio.impub.* vbi communiter DD. gloſſa etiam *in ca. ex literis, el ſegundo, verb. ſub iuramento, de ſponſal.* & ibi etiam communiter DD. Couar. *in quarto, prima parte cap.5. §.1.numero 3 & de pact.in ſexto, tertia parte §. 1. numero 3.* & alij, quos refert, & ſequitur Thom. Sanchez *vbi ſupra num.22. & 23.*

13 Qui omnes cenſent, hoc iuramentum, vt firmet ſponſalia præſtandum eſſe ab impuberibus doli capacibus, qui, quoad hunc effectum tales dicuntur, quando ita proximi pubertati ſunt, vt intellectum, ac diſcretionem ad firma omnino, & irreuocabilia reddenda ſponſalia, & generaliter quoad contractus, & tunc maſculus dicitur proximus pubertati, quando excedit decimum & dimidium annum, fœmina vero, nonum & dimidium, iuxta gloſſam *in §.Pupillus, verbo infantiæ inſtit. de inutilib. ſtipul.* & gloſſ.final. *in l.1.* & ibi Bart *num.6.ff.de nouat.* Nauar. *lib.4.conſil.in 1. editione titulo de ſponſal.conſil.39 nu. 51.* & refert plures Petrus Dueñas *in reg.259.limitatione 3.* Caldas Pereyra *in l.ſi curatorem habens in parte minoribus, numero 7. & 8.C. de integ. reſtit. min.* & de maſculo habetur *in l.6. titulo 5. partita 6. & l.4.titulo final.eadem partita, & l.9.titulo 1. & l.8.titulo 31.partita 7.* ſed verius eſt, hoc arbitrio iudicis relinquendum eſſe, vt docet cum alijs Dueñas *vbi ſupra*, & Couar. *in 4.de ſponſal.2.parte ca.5.numero 5.& in Clement.ſi furioſus tertia parte in princip.num.5.de homic.* diximus *in authentica ſacramenta puberũ numero 4.C.ſi aduerſ.vendi.* & hæc eſt verior, & magis recepta opin. ſecund. Menoch. *de arbitrar.iudic.lib.2.cent.1.caſu 57.nu.* 43. quod iudicis arbitrium iuxta puerum, & fœminã, non excedentes dictam ætatem, vt iudicet proximos eſſe pubertati maximis coniecturis, & cautiſſime, & raro duci debet: ſed poſt eam ætatem non tam vehementes coniecturæ deſiderantur, ſed ſatis erit aliquot mediocria ſigna perpendere, quibus arbitretur puerum eſſe proximum pubertati: illum vero puerũ, cui ſex tantum menſes ad ætatem perfectam deerunt, audacius, ac leuioribus argumentis proximum eſſe pubertati arbitrabitur ſecundum Couar. in priori loco relatum, Dueñas *vbi ſupra limitatione 3.ad fin.* Menoch. *vbi ſupra num.52.* & Thom Sanchez *diſputatione 51.num.2.4.* quod ſi impubes non eſſet ita doli capax indiget relaxatione iuramenti, quæ facile concedenda eſt ſecund. Couar. *in quarto, prima parte §.1.numero 4.* Gratian. *regula 1.num.4.* & Sanchez *vbi ſupra num. 25.*

CAPITVLVM XXX.

De abſentia in longinquum ſponſi abſque alterius licentia, vtrum ob eam diſſoluantur ſponſalia de futuro?

SVMMARIVM.

1 *Sponſus abſens intra eandem Prouinciam quanto tempore expectandus ſit Iure Ciuili, & Canonico? & in numeris ſequentibus vſque in finem capitis.*

4 *Verbum, libere, denotat, non eſſe neceſſarium, licentiam ſacerdotis parochialis habere.*

IVre Ciuili, ſponſum abſentem intra eandem 1
Prouinciam biennio expectandum eſſe, decidit *l.ſecunda.C de ſponſal.* ſed *in l.2.C.de repud.* dicitur triennio expectandũ eſſe, cui conſonat. *l.8. tit. 1.partita 4.* vbi dicitur, *que quãdo alguno de los deſpoſados ſe va a otra tierra è no le puedẽ hallar, ni ſaber de eſta, deue el otro eſperar haſta tres años*, at vero *in l.ſæpe ff. de ſponſal.* ſtatuitur, ſponſum abſentem ex cauſa neceſſaria expectandum eſſe donec cauſa ceſſet: idemque de ſponſæ abſentia ſtatuendum eſt, cum ſit correlatiua vbi eadem ratio ſubeſt, vbi hic: ita in terminis docent Cyn. & Bald. *in d.l.2.in fin. C.de ſponſali.* Alex. de Neuo *in ca. de illis num. 16. de ſponſal.* quod expreſſe approbatur *in d. l. 8.* ibi *quando alguno de ellos ſe va a otra tierra*, vt recte obſeruauit Thom. Sanchez *lib.1.de matrimonio diſputatione 54.num.* 1. imo maior ratio diſſoluendi ſponſalia militat in abſentia ſponſæ in longinquum propter eius magis præſumptã inhoneſtatem, & ſiniſtram ſuſpicionem, quam in ſponſo.

Quo igitur modo varietas hæc componenda eſt? Anchar. *in c.de illis numero 2.de ſponſal.* inquit, quod ſiquidem ſponſus abeſt ex cauſa neceſſaria expectandus eſt, donec cauſa ceſſet, iuxta *d.l.ſæpe*, quæ ita intelligenda eſt, ſi vero ex voluntaria, tempus ſit arbitrarium, quia *d.l.2.C.de repud.* trienniũ præſcribens agit de matrimonio.

Rurſus Cynus *in l.2.C.de ſponſal.* & Abb. *in d. ca. de illis num.5.eodem titulo* ſic diſtingunt, vt ſi ſponſus abſit ex cauſa iuſta volũtaria, ſiue ſit in eadem Prouincia, ſiue in diuerſa biennio expectãdus ſit, iuxta *d.l.2.C.de ſponſal.* non vero triennio, quia *l.2.C.de repud.* de eo agens, ius minime ſtatuit, ſed factum narrat: ſi vero abſentia ſit ex cauſa neceſſaria expectandus ſit donec ceſſet impedimentum, iuxta *d.l. ſæpe.*

Verior tamen, magis communis, & receptior ſententia, has opiniones concordans eſt, quod ſiquidem ſponſus abeſt ex cauſa neceſſaria, vt ob parentum obitum, morbum, &c. expectandus ſit donec ceſſet impedimentum iuxta *d.l.ſæpe:* ſi vero abſit ex cauſa probabili, & iuſta, non tamen neceſſaria, tunc ſi ſit in eadem Prouincia ſit biennio expectandus iuxta *d.l.2 C.de ſponſal.* ſi in alia triennio iuxta *d.l.ſecundum C.de repud.* ita gloſ. *in d.l.2. in principio C.de ſponſal.* Hoſtienſ. *in ſumma titulo de ſponſal. numero 3.* Ioan. Andr. *in d.ca. de illis numero 6. de ſponſal.* & ibi Ant. de Butrio *num* 5. Alexand. de Neuo *n.14.* Præpoſ. 4. Angel. *in ſumma verbo ſponſalia numero 26* & ibi Syluest. *quæſt.10.caſu* 4. Couar. alios referens *in 4.de ſponſal.1.parte ca.5.in princ.n.7.* Marc. Anton. Cuch. *lib.5.inſtit.maio.tit.10 numero 64.* Menoch. *de arbit. indic. lib.2. cent.5. caſu 455. numero 7.* Matien. *in rubrica gloſ.1. numero 48. titulo 1.lib.5, nouæ collect. Reg.* Motius *de ſponſal. tit. quomodo ſoluantur ſponſalia, numero 12.fol.171.col.2.* & plures alios allegans

legans Thomas Sanchez *lib.1.de matrim. d. diſputatione 54.num 4.* vbi quod hæc diſtinctio reſpectu eiuſdem, vel alterius Prouinciæ procedit, quando ſcitur, quo ſponſus ſe tranſtulerit: ſed ſi hoc ignoratur triennio expectandus ſit ſecund. Alex. de Neuo, Couar. & Marienç. *vbi ſupra*, hocque diſponitur *in d.l. Regia 8.* vbi Gregor. *in gloſ. no lo puede*, hoc notat.

2 Poterit autem iudex tempus hoc reſtringere, ob fornicationis alterius ſponſi periculum, vel ex alia iuſta cauſa ſecundum Hoſtienſ. Ioan. Andream, Butrium, Alexandr. de Neuo, Sylueſt. Couar. Gregor. Lopez, Matien. & Mocium ſupra citatos, & alios, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez *vbi ſupra numero 4.* addens, quod ſimiliter poterit ex cauſa iuſta hoc tempus protrahere ex ſententia quorundam Authorum, quos refert.

Iure autem Canonico habemus tex. *in cap. de illis de ſponſal.* de hoc loquentem, qui nullum præſcribit tempus expectandi ſponſum abſentem, ſed liberum eſſe decernit alteri aliud matrimonium celebrare, ait enim: ſi quis iurauerit aliquam ducturum, & poſtea dimittit terram ſe ad alias partes transferens, liberum erit mulieri cum alio contrahere recepta de periurio pœnitentia, ſi per eam ſtetit.

3 Sed videtur, quod tex. hic non deneget tempus legale expectandum eſſe, ſed tantum decidere liberum eſſe ſponſæ alij nubere, ſi ſponſus dimittat terram, ſe ad alias partes transferens: quæ abſentia iuxta Ius Ciuile accipienda videtur, cum ei expreſſe Summus pontifex non derogat, nec illud ſufferat, vt euitetur legum correctio: & in terminis ita cenſuit gloſ. *in d.c. de illis, verbo liberum*, & ibi DD gloſ. etiam *in cap. ſicut, verb. quicunque de ſponſal.* & ibi etiam DD. & hæc eſt communis ſententia Canoniſtarum ſecund. Greg. Lopez *in d.l.8. gloſ. faſta tres años. tit. 1. partita 4.* qui eam dicit tenendam cum *d. l.8.* hoc declaret, Menoch. *de arbitrar. iudic. lib.2. cent. 5. caſu 455. numero 7.* Matienç. *in rubrica gloſ 1. nu.48. tit.1. lib.5. nouæ collect. Reg.* qui eam communem dicit, ſequitur etiam Ant. Cuchus *vbi ſupra, lib. 5. inſtit. maior. tit. 10. numero 64. cum ſequenti.* Sylueſt. *in ſumma verb. ſponſalia quæſtione 10. caſu 4* Roſel. *eodem verb. numero 8.* Palud. *in 4 diſtinct. 27 quæſtione 1. art. 3. caſu 3. numero 19.* Diuus Antoni. *in 3. parte ſuæ ſummæ tit. 1. ca. 18. §. 1. caſu 2.* Viguer. *lib. 6. inſtit. c. 16. §. 7. verſ. 7.* Petrus de Ledeſma. *de matrim. quæſt. 43. articulo 3. verſ. ſeptima cauſa*; & eam dicit ſatis probabilem Thom Sanchez *vbi ſupra num. 5.*

Nihilominus tamen contraria ſententia verior, communis etiam & tenenda eſt; imo quod Ius Ciuile ſupra dictum corrigatur, per *d. ca. de illis*: & ideo ſponſo in longinquam ſe Regionem transferente, non obtenta licentia ſponſæ, liberum erit ei, alij nubere: tum, quia longe recedens, videtur cedere iuri ſponſalium: tum etiam, quia *in d. c. de illis* dicitur liberum eſſe, & poſſe ſponſam aliud matrimonium libere contrahere: ſi autem triennium aut aliud tempus, vel ſponſi licentiam expectare deberet, iam non poſſet libere cum alio contrahere: argumento gloſſæ *in Clementina dudum de ſepult. verb. libere.*

4 Vbi quod verbum, libere, denotat, non eſſe neceſſe licentiam ſacerdotis parochialis habere: quã ſequuntur Abb. *numero 4.* Barbat, & Alciat. *in cap. 1. de offi. ordin. in 3. notab.* & Curt. *in 2. parte de feud. quæſtione 1.* & alios plures referẽs Couar. *in quarto, prima parte ca. 5. in princip. ſub numero 7.* Sanchez *d. lib. 1. diſputatione 54. num. 6.*

Similiter dictio, libere, intelligitur id eſt, ſine conſenſu alicuius. gloſ. *in cap. cum plures, verbo, libere, de offic. deleg.* Iaſ. *in l. nemo poteſt in 4. quæſtione, num. ff. de legat. 1.* Alciat. *conſil. 131. num. 5. lib. 9. & conſil. 14. numero 3. lib 4.* quos refert, & ſequitur Octau. Vulp. *de præpoſitione, aduerb. & coniunct. ſignific. ſuper dictione, libere, numero 2. verſ. & quod dictio, libero, pagina 57.* Nec alicuius authoritatem, vel conſenſum requirit, vt docet Bald. *in ca. quæ in Eccleſiarum num. 6. de conſtit.* Tiraquel. *in l. ſi vnquam, verb. reuertatur, num. 134. C. de reuoc. donat.* & alios allegans Octauian. *vbi ſupra in princip ante numerum 1.* vbi quod dictio, libere, ſignificat, ſine vllo penitus impedimento, ita, vt alicuius conſenſus non requiratur ſecund. Roland. à Valle *conſil. 42. numero 18. volum. 1.*

Ratio autem diuerſitatis inter Ius Canonicum, & Ciuile in hoc eſt, quia Ius Ciuile ſolum bonum publicum conſideret, nec ad peccatum attendit, vt notatur *in regula poſſeſſor malæ fidei de reg. iur. in 6.* Ius autem Canonicum peccatum conſiderat: quare cum ob ſponſi abſentiam immineat fornicationis periculum ſponſæ, concedit illi in præmiſſa ſpecie poſſe libere contrahere.

Et ita merito hanc ſecundam partem probarunt, & tenent contra priorem Abb. *in fin.* Cardinal. *in verſic. quæ ſit ratio* & Præpoſ. *in d. ca. de illis numero 5.* & ibi Alexan. de Neuo *numero 15.* Mynſing. *in ca. quoniam frequenter § porro num. 17.* vt late non conſtet Couar. *in 4.1. parte c. 5. in princip. ſub numero 7.* Augel. *in ſumma verbo ſponſalia numer. 26.* & ibi Summa Tabiena *quæſtione 9 num. 10. caſu 2.* Armilla *numero 12.* Brunel *de ſponſal. concluſione 8. numero 3.* eſt verior ſecund. Moci. *vbi ſupra d. numero 12.* eandem ſequuntur Nauar *in Manual. Latin. ca. 22. numero 26. caſu 4.* Catter. *lib. 1. de ſponſal. cap. 15.* Lancel. *inſtitu. Iuris Canonici lib. 2. tit. de ſponſal. verbo liberum*, Sotus *in 4. diſtinctione 27. quæſtione 1. articulo 5. verſ. decimo. quando:* Enriquez *lib. 11. de matrim. ca. numero 5.* Candelab. *aur. 7. ſacrament. in prima parte de ſponſal. ca. 5. numero 36.* Ludouic. Lopez *in ſecunda parte Inſtruct. de matrim. ca. 38. folio 1047.* Philiarc. *de offic. ſacerdot. 1. tom. parte 2. lib. 2. ca. 1.* Manuel. Rodrig. *in ſumma 1. tom. in 2. editione ca. 245. numero 4.* & eſt ſententia probabilior ſecund. Thom. Sanchez *vbi ſupra*, qui eam ſequitur *numero 6.* ex quibus facile deprehenditur hanc eſſe ſatis receptam ſententiam veram & tenendam.

5 Quæ procedit, etiamſi ſponſalia iuramento confirmata fuerint, vt expreſſe cauetur *in d.c. de illis*, & tenent plerique ex Doctoribus ſupra citatis.

Illa tamen differentia in propoſito inter ſponſalia iurata, & non iurata cõſtituit Abb. *in ca. ſicut numero 11. de ſponſal.* quod ad illa diſſoluenda requiritur iudicis authoritas, ad hæc tamen, minime, ſed in vtroque caſu eam requiri tenet D. Couar. *in quarto de ſponſal. prima parte c. 5. in princi. ſub d. numero 7.* & Mocius *d. numero 12.* idem probarunt Ancharranus *in d. ca. de illis numero 3.* & Nauar. *vbi ſupra*, dicens eſſe neceſſarium iudicem certum redeundi tempus præſcribere, vt eo tranſacto, poſſit fœmina alij nubere; iudiciſque arbitrio relinqui tempus abſentiæ ſponſi, dixit Philiarc. *vbi ſupra*, qui & Manuel Rodrig. etiam *vbi ſupra* dicunt iudicis licentia obtenta fas eſſe ſponſæ alij nubere.

Verius tamen eſſe cenſeo in vtroque caſu non eſſe præciſe neceſſarium Eccleſiæ iudiciũ, quoties manifeſte conſtat, ſponſum in longinquam regionem iam diu ſe contuliſſe abſque ſpe proximi redditus, ſed poſſe tunc libere ſponſam alij nubere, vt probatur expreſſe in *d.c. de illis*, vbi loquẽs de ſponſalibus iuratis, aut liberum eſſe ſponſæ cum altero contrahere: quia vt ſupra iure probauimus, vbi aliquid libere fieri poteſt, nulla alterius deſideratur licentia, authoritas, neque conſenſus: & in termi-

nis

nis noſtris ita voluerunt Soto, & Enriquez *vbi ſupra*, & tenent expreſſe Summa Tabiena *verb. ſponſalia, quæſtione 9. num. 10. in 2. caſu*, Armilla *num.* 12. Lanzelot. *inſtitu. Iuris Canonic. lib. 2. tit. de ſponſal. verb. liberum*, quos ſequitur Thom. Sanchez *vbi ſupra. nu.* 8. vbi *num.* 9. recte contra Enriquez ſuprad. communem, & receptam ſententiam, de qua ſupra hoc *c. n. 3. in verſ.* nihilominus, tenet procedere in vtroque foro, dummodo, vt per ipſum ibi *num.* 10. intelligitur, non de quacumque ſponſi abſentia, ſed dum in terram longinquam ſe tranſtulit, vt aperte ſignificatur *in d. ca. de illis*, ibi, dimittit terram, ſe ad alias partes transferens, & conſtat ex mente prope omnium Doctorum ſupra adductorum.

6 Alias namque: ſi ſpōſus eſſet in loco propinquo expectandus eſſet, vel requirendus, vt intra certum tempus contrahat matrimonium: etſi iuſto impedimento detineatur, non eſſent temere ſpōſalia dirimenda, ſed attenta ſponſæ qualitate, quæ forſan ex mora fornicationis periculum pareretur, ita credit. D. Couar. *d. num. 7. ad fin.* ibi, credo tamen, & Matienç. *in rubrica gloſ. 1. numero 48. titulo 1. lib. 5. nouæ collect. Reg. Candelab. aureum 7. ſacrament.* Ludou. Lopez *vbi ſupra*. necnon & Thom. Sanchez, *vbi ſupra num.* 11. & Mocius etiam *vbi ſupra numero* 12. *ad finem.*

7 Similiter etiam intelligenda eſt vtraque ſententia, vbi non eſt ſpes de proximo ſponſi redditu, ea enim exiſtente non diſſoluuntur ſponſalia, vt colligitur ex verbis modo relatis *d. cap. illis*, & tenent ibi Abb. *in fine*, & Præpoſit. *nu.* 5. Angel. *in ſumma verb. ſponſalia num.* 26. & ibi Syluest. *quæſt.* 10. *caſu* 4. Tabiena *quæſt. 9. num. 10. caſu 2.* Armilla *num.* 12. Enriquez *lib. 11. de matrim. ca. 14. num.* 5. & Thom. Sanchez *d. l. 1. de matrim. diſtinct. 54. num.* 12.

8 Quod ſi ſponſus de licentia ſponſæ longinquum ſe tranſtulit, inter eoſque conuenit de abſentiæ tempore, tantum eo tempore tenetur ſponſa eum expectare, ſecund. Ioannem Andream *in d. cap. de illis num.* 5. & ibi Ant. de Butrio *num.* 5. quare ſi tempore ſtabilito, ſeu ſtatuto, non venerit, poteſt ſponſa alij nubere, niſi conſtaret ſponſæ, inculpabiliter ſponſum non venire tempore ſtatuto, vt intelligit *ibidem* Sanchez *numero* 13. qui *numero ſequenti*, cum alijs ex ſupra dictis, tenet, ſponſam de futuro non teneri ſequi ſponſum vagum.

CAPITVLVM XXXI.

De diſſolutione ſponſalium de futuro ex cauſa fornicationis.

SVMMARIVM.

1 *Sponſalia de futuro etiam iurata diſſoluuntur per fornicationem ſubſequutam ſponſi, vel ſponſæ? & quid per tactus impudicos, amplexus, vel oſcula.*

2 *Sponſus, vel ſponſa de futuro fornicans aſtrictus manet, innocens autem liber.*

3 *Sponſa de futuro vi præciſa cognita carnaliter ab alio, an diſſoluantur ſponſalia?*

4 *Sponſalia de futuro an diſſoluantur vtriuſque fornicatione?*

5 *Sponſalia de futuro an diſſoluantur fornicatione ſpirituali, vt ſi alter ſponſus in hæreſim inciderit, affirmatur.*

1 CErtum eſt ſponſalia de futuro etiam iurata diſſolui per fornicationem, ſiquidem ea matrimonio ſuperueniens, ipſum, quoad tori ſeparationem diſſoluat: & quia iuramentum habet in ſe tacitam conditionem, niſi alter peccauerit in torum, quia frangenti fidem, fides ſeruanda non eſt, ſique ob hoc fornicans ſuſpectus de fide in futurum ſeruanda, ita definitur *in c. quemadmodum de iur. iurand. l. 8. verſic. la ſexta es*, & ibi notat Gregor. Lopez *titulo 1. partita 4.* Neque in hoc eſt facienda differentia inter virum, & fœminam poſt præd. ſponſalia fornicantes, quia quo ad hoc non iudicantur ad imparia, *cap Apoſtolus 32. quæſtione 7.* ita Abb. *in d. capit. quemadmodum numero* 4. idem *conſil. 48. in prima parte conſil.* D. Couar. *in quarto de ſponſal. prima parte ca. 5. in princip. ſub numero 2.* Menoch. *de arbit. iudic. lib. 2. cent. 5. caſu 455. numero* 5. Brunel. *de ſponſal. concluſione 8. numero* 4. Palud. *in 4. diſtinctione 27. quæſtione 1. articulo 3. caſu primo, numero 57.* Candelab. *aureum ſeptem ſacrament. 1. parte de ſponſal. ca. numero* 34. Enriquez *lib. 11. de matrim. ca. 14. numero* 6. Ludoui. Lopez *in ſecunda parte Inſtructo. in materia de matrimonio capite 38. folio* 1039. ſequitur Thomas Sanchez *de matrimonio lib. 1. diſputatione 55. numero quarto*, dicens, aliquem de hoc dubitantem non reperiſſe, & quod cæteri DD. indiſtincte loquuntur: nec tamen (vt bene docet ibi *num.* 5.) differunt circa hoc vir, & fœmina: quod ſi ipſa poſt ſpōſalia de futuro tactus impudicos alterius, aut amplexus, & oſcula patiatur, poterit vir ab ſponſalibus recedere, quia eſt notabilis mutatio, idque in magnum viri dedecus cedit: & quia huiuſmodi fœmina dicitur impudice viuere: at vero è conuerſo fœminæ non permittitur diſſoluere ſponſalia ob huiuſmodi tactus ſponſi cum alia, quia id ſponſæ non eſt dedecus, nec eſt mutatio alicuius momenti: & ſolum pares ſunt ratione mutuæ fornicationis ad diſſoluenda ſponſalia, ita credit Sanchez *vbi ſupra d. numero 5. ad fin.* Hoc tamen vltimum dubium videtur, quandoquidem vir hæc faciens etiam dicatur impudice viuere, & iuſte timeri inde poſſit periculum fornicationis. & præterea negari non poteſt, quin ſit mutatio magni momenti, licet non tanti, ſicut in fœmina reſpectu viri.

Supradicta tamen ſponſalium reſolutio ex cauſa 2
fornicationis eſt in fauorem ſolius innocentis: quare fornicans aſtrictus manet, innocēs autem liber, ita tenent, & probāt D. Couar. *vbi ſupra*, Sarmient. *lib. 1. Selectar. interpret. cap. 5. numero* 3. Nauar. *in Manual. Latin. cap. 22. numero 27. verſic. nono*, Anton. Cuchus *lib. 5. inſtit. maior. titulo 10. numero* 62. Alex. Carcerius *lib. 1. de ſponſal. ca.* 15. Petrus Nicol. Mocius *de ſponſal. tit. quomodo ſoluantur ſponſalia, numero 9. folio 175. columna 1.* Manuel Rodrig. *in 1. tom. ſuæ ſummæ in 2. editione cap. 245. numero* 6. Petrus de Ledeſma *de matrim, quæſtione 43. articulo 3. cauſa* 6. & Summiſtæ, alijque Authores, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez *vbi ſupra, numero* 6. ex quibus conſtat, hanc eſſe communem, & veram ſententiam.

Quod ſi ſponſa de futuro vi præciſa cognita ſit, 3
videtur ob hoc non præberi iuſte cauſam diſſoluēdi ſponſalia, quia ſponſa non fuit in culpa, nec ſimili culpa ſeparatur matrimonium, quoad torum, vt omnes fatentur, nec fœmina fidem frangit, nec ſuſpecta redditur in futurum, ſicque ceſſare videtur in hac ſpecie rationes *d. ca. quemadmodum*, & in terminis ita tenet Summa Tabien. *verbo ſponſalia quæſtione 9. numero 10. caſu* 6. Armilla aut. *in eodem verb. n.* 12. hoc limitantes, ſi ſponſus ad ordines promoueri anhelet.

Nihilominus tamen verior, & receptior ſententia habet, eſſe cauſam ſufficientē diſſoluēdi ſponſalia de futuro per copulā habitā cum ſponſa vi præciſa cognita, eo quod hæc ſit notabiliſſima mutatio & maxima nota vir afficeretur, rari enim crederent

rent inuitam omnino cognitam eſſe: & quaſitercũque id eueniat abhorrent homines cum ea contrahere, quod & alijs rationibus hanc veriſſimam ſententiam probarunt & tenent gloſ. *verb. maluerit in ca. raptor 27. quæſtione 2 & in ca. ſic quippe verb. quæritur, eadem quæſtione; & in d. ca. quemadmodum verbo oculos,* & ibi Hoſtienſ. *ſuper verbo iuramentum*, & communiter DD. *d. l. 8.* & ibi Gregor. Lopez *verbo, robada, titulo 1. partita 4.* D. Couar. *vbi ſupra numero 2.* & Nauar. *d. numero 27. verſic. 9.* Cuch. etiam *vbi ſupra d. numero 62.* & alij plures, quos refert, & ſequitur Thomas Sanch. *d. diſputatione 55. numero 7.* & Mocius *vbi ſupra*; ſecus erit reſpectu viri omnino inuiti, culpæque expertis fornicantis, cum in eo videantur ceſſare prædictæ rationes, quę in fœmina contrarium ſuadent, vt obſeruat Thom. Sanchez *vbi ſupra numero 8.*

Contrarium tamen verius eſſe mihi videtur, raro enim credi poteſt virum omnino inuitum expertemque omnis culpæ fœminã cognouiſſe, quod ſi id aliquando contigerit, adhuc notabilis mutatio videtur, & ideo merito hanc ſententiã tenuit gloſſa *in d. ca. ſic quippe in fine 27. quæſtione 5.* & videtur quoque tenere Naua. *in Manual. Latin. d. cap. 22. num. 27. verſ. 9.* dum indiſtincte dicit ſponſalia diſſolui ob alterius fornicationem violentam, quamuis hos graues Authores contra ſe Thom. audire nolit, ſed merito audiendi, & ſequendi. Pro qua diſtinctione facit doctrina Patris Toledo *in ſua Summa inſtruct. Sacer. lib. 5. cap. 10. verſic. alter caſus*: quæ habet, quod ſi fœmina comprehenſa cogeretur ad fornicationem, dummodo illa interius non conſentiret actui, quamuis pateretur ab altero, & ſentiret etiam delectationem, non peccaret, ſed quod hoc non habet locum ex parte agentis: nam agens abſque cõſenſu non agit: in conſenſu autem eſt mortale, nec excuſatur propter mortis periculum vel metum, nam quamuis paſſurus eſſet mille mortes, & liberaturus eſſet mille vitas aliorum, nũquam licet ex conſenſu fornicari, ſed nihilominus in ſpecie præd. Sanchez, verius mihi videtur in foro externo quod aduerſus eum dixi.

4 Denique obſeruandum eſt in propoſito, non compenſari mutua delicta, ſi vterque poſt ſponſalia fornicetur, & ſic fornicationem ſpõſæ, cum fornicatione viri: quare licet fœmina fornicans non poſſit reſilire ob ſponſi fornicationem, poterit tamen vir fornicans reſilire, vt cum communi tenet Enriquez *lib. 11. de matrimonio c. 14. numero 6.* & Sanchez *vbi ſupra numero 9.* aduerſus Palud. *in 4. ſentent. diſtinctione 27. quæſtione 7. articulo 3. nu. 17. verſic. quarto ia compenſando.*

5 Vltimo, quod dictum de fornicatione, vt ob eam diſſoluantur ſponſalia de futuro etiam iurata, procedit ſecundum omnes, de fornicatione ſpirituali, vt ſi alter ſponſus in hæreſim inciderit, quia hæc eſt notabiliſſima mutatio, vt tenet Thom. Sanchez *vbi ſupra numero 3.*

CAPITVLVM XXXII.

De diſſolutione ſponſalium de futuro ob ſuperueniens impedimentum, vel deformitatem.

SVMMARIVM.

1 *Sponſalia de futuro an dirimantur ob impedimentum dirimens ſuperueniens, & quid de impedimento impediente tantum? num. 2. & ſequentibus.*

3 *Sponſalia de futuro, etiam iurata, diſſoluuntur fœditate notabili, vel oculorum amiſſione, vel turpiore alia cauſa ſuperueniente, ſecus, ſi tempore contractus inerat, vel paralyſi, aut lepra? & numero quarto, quomodo hoc intelligatur.*

5 *Sponſalia de futuro an diſſoluantur, ſi ſponſa tempore ſponſalium pulcherrima eſſet, poſtea vero efficiatur notabiliter deformis?*

IMpedimentum dirimens ſuperueniens ſponſalibus de futuro, non dubium eſt ea dirimere: veluti, ſi contractis prædict. ſponſalibus oriatur affinitas inter ipſos ex fornicatione cum conſanguineis in primo, vel ſecundo gradu, quia iam non poteſt inter illos cõſiſtere matrimonium, iuxta deciſionem Concilij Tridentini, *ſeſſione 24. de reformatione matrim. ca. 4.* Mocius *de ſponſal. titulo quomodo diſſoluantur ſponſalia, numero 15. folio 171.* & hoc fatentur omnes olim intra quartum gradum, vt *ca. non debet de conſanguin. & affinit. l. 8. verſic. la quarta, titulo 1. partita quarta,* ibi, *ſi ante que caſeſſen de ſer en vno acaeſcieſſe cuñadia entre ellos, de manera que alguno dellos ſe ayuntaſſe carnalmente con pariente, ò con parienta del otro,* tex. *in ca. ſi quis ſponſam 27. quæſtione 2.* 1 3

De impedimento impediente tantum dubitant DD. quibuſdam tenentibus ob id diſſolui ſponſalia de futuro ex parte innocentis ſolum, ne alter ex crimine ſuo reportet commodum, & ideo licet obtineat diſpenſationẽ, non habeat ius ad priora ſponſalia, quia iam innocens ius diſſoluendi acquiſiuit, vt refert Paludan. *num. 31.* in loco ſtatim citando, & etiam Petrus de Ledeſ. *quæſt. 43. de matrim. art. 3. cauſa 3.* & voluerunt etiam Soto *lib. 4. diſtinct. 27. q. 2. art. 5. cauſa 8.* & Lanzelot. *inſtit. Iuris Canonic. lib. 2. tit. de ſponſal. verb. diffamatu*: alij vero tenent non dirimi ſponſalia per ſuperueniens impedimentum, quod tantum impedit, excepto voto ſimplicis caſtitatis, vt refert Thom. Sanchez qui hoc tanquam verius tenet contra primum *lib. 1. de matrim. diſput. 56. per totam.* quia talia impedimenta matrimonio obſtant dum res eſt omnino integra, ſecus, quando ſponſalia præceſſerãt, & ſic inchoatio matrimonij, & quia impedimenta hæc, excepto voto, iuxta opin. multorum non ſunt in vſu, neque diſpenſatione indigent, & hanc partem, vt veriorem, tenuit prius Paludanus *in 4. diſtinct. 27. q. 1. art. 3. num. 31.* 2

Ego vero primum probo, ſi impedimentum præd. diſpẽſatione egeat, & non poſſit faciliter impetrari, cum obſtet matrimonio indiſtincte, ſiue præcedat, ſiue ſubſequatur, ſecus alias, & hoc modo concordarem pręd. duas opiniones contrarias: promiſſio enim intelligitur, rebus in eodem ſtatu permanentibus iux. *præd. c. quemadmodum*; tenebitur tamen in primo caſu delinquens, ſi fœminam defloraut, vel ſi ea notabilem famæ iacturam patiatur, niſi ducatur in vxorem, ex iuſta cauſa impedimentum auferre modo ſibi poſſibili, vel eidem mulieri alias competenter, pro viribus ſatisfacere: eo namque ipſo, quod ſponſa habet ius ad matrimonium, cõparat ius ne iniuſte impediatur: ergo ſpõſus, qui iniuſte impediuit, ad hoc ex iuſtitia tenetur: ſecus quando nec hæc concurrunt, & diſpenſatio magnis impenſis eget, & magna mora, vt quia Roma valde diſtat, & hoc verius videtur, quam opinio Petri de Ledeſma *de matrimonio quæſt. 43. art. 3. cauſa 3.* affirmantis indiſtincte teneri diſpenſationem impetrare ſponſum præd. vt ſpõſalia perficiat, quia culpa ſua effectus eſt impotens, nec par ſit, vt immunitatem à fide præſtita delictum illi concedat, contra tex. *in capit. ſecundo, de tranſlat. Prælat.* ſed præd. diſtinctio mihi magis placet, quam tenet Thomas Sanchez *d. diſputatione 56. num. quarto* interpretans Ledeſmam *vbi ſupra*, & quamuis loquatur in impedimento dirimente, idem eadem

ratione

ratione dicendum eſt in impedimento impediente, quando diſpenſatione indiget , vt in noſtro caſu; ſuppoſito , quod in vtroque ſponſalia dirimuntur.

3 Similiter proculdubio diſſoluuntur ſponſalia de futuro, etiam iuramento firmata, fœditate notabili, vel oculorum , vel naſi amiſsione, vel turpiore alia cauſa ſuperueniente , ſecus ſi tempore contractus inerat , vel paralyſi , aut lepra : ſic definitur *in d. cap. quemadmodum in princip. de iur. iurand.* quia iuramentum intelligitur rebus in eodem ſtatu permanentibus, *l. 8. titulo primo, partita quarta,* ibi, *la tercera es, ſi alguno de ellos ſe faze gafo, ò contrecho, o cegaſſe , o perdieſſe las narizes, o le aviniesſe alguna otra coſa mas deſaguiſada, que alguna deſtas ſobredichas.* Vnde idem erit de quolibet morbo contagioſo ſuperueniente alteri ſponſo : eſt enim notabiliſſima mutatio , vt ſi morbus Gallicus alteri ſuperueniat , vt probat Nauar. *in Manual. Latin. cap. 22. numero 27. caſu octauo,* Marcus Anton. Cuchus *lib. quinto inſtit maior. titulo 10. numero 63.* Enriquez *lib. 11. de matrimonio cap. 14. numero ſexto*, Petrus à Ledeſma *de matrimonio quæſtione 43. articulo 3. cauſa quinta*, Philiar. *de offi: io Sacerd. tomo primo parte ſecunda , lib. 2. cap. 1.* Mocius *vbi ſupra*, vbi loquitur in lepra , eſt enim contra bonum prolis ſicut etiam præd. morbus Gallicus , & huiuſmodi, tenet etiam Thom. Sanchez *lib. primo de matrimonio diſputatione 57. numero 2.* vbi *numero 3.* idem tenet de graui infirmitate ſuperueniente , vt epilepſia ſecund D. Thom. *in 4. diſtinctione 27. quæſtione ſecunda, articulo tertio , ad tertium,* Paludan. ibi *quæſtione prima, articulo tertio, caſu ſeptimo, numero 25.* & Ant. Cuchum *vbi ſupra d. numero 63.* vbi idem probat, ſi os male oleat, nec arte medici ſubueniri poſſit: idem à fortiori dicendum eſt , ſecund. Cuchū, & Sanchez *vbi ſupra* ſi animi, vel exiſtimationis notabilis deformitas ſequuta ſit , vt ſi ſponſus , furti , vel alterius criminis turpis damnatus ſit ; quia eſt notabilis mutatio, imo maior eſt morum, & famæ habenda ratio quam corporum.

Et quod diximus de oculorum amiſsione iuxta tex. *in d. capit. quemadmodum*, qui in numero plurali loquitur, non procedit, ſi alter oculus tantum amittatur , vt affirmat Paludan. *vbi ſupra*. Sed nihilominus verius videtur adhuc vnius oculi amiſsione diſſolui ſponſalia de futuro præcedentia etiam iurata , quia eſt notabilis deformitas , & magna mutatio : facit etiam *d. l. Regia octaua*, ibi, *cegaſſe*, & in terminis ita tenent Nauar. Philiarc. Petrus de Ledeſma, & Sanchez *numero tertio, vbi ſupra* poſt D. Antoninum *in ſua ſumma tertia parte , titulo primo, ca. 58. §. primo. caſu 3.*

4 Supradicta omnia vellem intelligas ex parte illius, qui illæſus eſt, quia eo volente ſoluuntur ſpōſalia prædicta : ſecus alias , quia in fauorem illius hoc introductum eſt in dictis iuribus : & palam eſt , quemlibet fauori pro ſe introducto renunciare poſſe, *l. ſi quis in conſcribendo C. de Epiſ. & cleric. & in l. eodem modo incipiente, C. de pact. cum ſimil.* hoc tamen in propoſito procedit , niſi morbus incurabilis ſuperueniens talis eſſet , vt medicorum iudicio notabiliter matrimonium noceret, aut offenderet, non enim tenetur morbo affectus , cum tam notabili ſalutis detrimento, fidei ſponſalium ſtare, maxime cum res non ſint in eodem ſtatu, ſed notabiliter mutatæ, ita Sanchez, *d. diſp. 57. n. 5.*

5 Illud tamen in propoſito ſe offert examinandum , an ſi ſponſa tempore ſponſalium pulcherrima eſſet, poſtea efficiatur notabiliter deformis, diſſoluantur ſponſalia ex parte ſponſi? Et quidem cum tex. *in d. capit. quemadmodum in verſic. quod ſi poſt huiuſmodi*: tantum permittat hoc ob oculorum, vel naſi amiſsionem , vel pariter ob paralyſim , ſimiliter & *l. Regia 8. verſic. la tercera:* verius eſſe cenſeo in noſtra quæſt. ſpōſalia non diſſolui, vt in terminis arbitratur D. Coua. *in 4. de ſponſ. 1. p. cap. 5. in princip. numero 6. ad fin.* eandem ſententiam tenent , & probant Alex. Carter. *lib. primo de ſponſ cap. 5. in fin.* Matienç. *in rubrica gloſſ. 1. num. 47. titulo 1. lib. 5. nou. collect. Reg.* Ludouic. Lopez *in ſecunda parte ſui Inſtruct. in materia de matrim. cap. 38. folio 1047.* Quicquid Tho. Sanchez *d. diſputatione 57. numero 4.* probet contrarium, dicens, verius ſibi videri, quod in præd. ſpecie diſſoluantur ſponſalia, ſed fallitur meo iudicio, immeritoque receſsit ab opinione tantorum virorum ſic recte fundata in deciſione dictorum iurium : nec obſtanr ſua fundamenta , quia loquuntur in deformitate, & mutatione membrurum, veluti amiſsione oculorum, vel naſi, aut paralyſi , quæ eſt grauis infirmitas, & morbus: at deformitas , de qua hic & nunc agimus , vt aduerſatur pulchritudini vultus præcedenti, non eſt huiuſmodi, igitur, &c. Et quāuis Innocentius *in d. cap. quemadmodum numero 3.* & ibi Hoſtienſ. *ſuper verbo profecto*, explicantes illum tex. & illius rationem reddentes dicant , diſſolui ſponſalia, quando notabilis deformitas ſuperuenit, quia non manent res in eodem ſtatu , cum non ſit fœmina apta facere id , propter quod ducitur, ſcilicet, tollere viro fornicandi occaſionē , quia ad eā tam deformem accedere non valet : hoc de deformitate, tex. *in d. cap. quemadmodum*, quem interpretantur, intelligendum eſt, non vero de alia inferiori diuerſi generis, nempe, *por averſe hecho de hermoſa fea, ſin perder los ojos , ni narizes , ni tener otra enfermedad de las expreſſas en derecho.* Siquidem patet, virum poſſe accedere ad non pulchram, imo frequenter contingit, viros habentes pulcherrimas mulieres, cum aliis non pulchris fornicari: ſimiliter reſponſio eiuſdem Authoris ad *d. cap. quemadmodum* ,quæ habet, illam deformitatem oculorum , aut naſi amiſsionis , aut lepræ, proponi ibi tantum exempli gratia quod regulam non arctat , ſiue diſpoſitionem *l. 5. §. quod vulgo ff. de vi, & vi armat. l. damni infecti ſtipulatio ff. de damn. infect.* nihil obſtar , quia procedere poteſt in ſimilibus eandem rationem habētibus, aut grauioribus deformitatibus, quam ibi expreſsis : præſertim cum ille tex. adijciat poſt exempla lepræ, & paralyſis: illud nempe oculorum, aut naſi amiſsionis, vel quicquam ei turpius eueniret, & idem *d. l. Regia 8.* ibi, *ò le aviniesſe otra alguna coſa mas deſaguiſada, que alguna deſtas ſobredichas* : non vero in deformitate procedente ex defectu pulchritudinis , quę multo inferior deformitas eſt , & minime comprehenſa ſub diſpoſitione *d. cap. quemadmodum* ,vt patet: morbus autem Gallicus contagioſus eſt, & nimis ſaluti contrarius . nimirum ergo vt ex eadem ratione *d. cap. quemadmodum* à DD. includatur ſub eius diſpoſitione , alias enim ſequeretur, quod ex ſolis febribus ordinariis, & debilitate faciei, atque corporis, abſque alia grauitate nociua morbi ſponſalia de futuro diſſoluerentur , quod videtur abſurdum , & contra mentem Pontificis *in d. cap. quemadmodum.*

CAPITVLVM XXXIII.

De aliis cauſis ob quas diſſoluuntur ſponſalia de futuro.

SVMMARIVM.

1 *Sponſalia de futuro præcedentia ad diſſoluenda, eſt ſufficiens cauſa notabilis morum aſperitas, vel ſæuitia, quoties de nouo cognoſcitur.*

2 *Sponſalia de futuro diſſoluuntur ob graues, & capitales inimicitias inter ſponſos ortas.*

3 *Sponſalia de futuro an diſſoluantur ob paupertatem ſuperuenientem? & num. ſequenti.*

4 *Mulier nubens an tacite intelligatur omnia bona ſua in dotem dare?*

5 *Iurans ſe aliquam ducturum in vxorem, nulla dotis promiſſione præmiſſa, an teneatur eam ducere, ſi ea ipſi nullam dotem aſſignare vellet, cum ſit diues?*

6 *Sponſalia de futuro diſſoluuntur ob notabile inconueniẽs ſuperueniens, vel nouam cauſam, quæ à principio exiſtens ea contrahi impediret, & procedit etiamſi ſponſalia prædicta iuramento eſſent confirmata, vt in n. 7. & procedit etiam, ſi præd. noua cauſa ſuperuenirat, poſtquam ſponſus fuerit in mora implendi præd. ſponſalia, vt in num. 8. non tamen ſufficeret defectus ſolius magnæ pulchritudinis, vt in num. 10.*

9 *Credendum an ſit in vtroque, vel altero ſuo aſſerenti ſe minime promiſſurum ſi talis cauſa adeſſet?*

1 NOtabilis morũ aſperitas, vel ſæuitia, quoties de nouo agnoſcitur eſt ſufficiens cauſa diſſoluendi ſponſalia de futuro præcedentia, cum ipſa ſatis ſit ad ſepatationem, & diuortium matrimonii, quoad torum, & mutuã cohabitationem, vt *in cap. adulteras de reſtit. ſpoliat.* de quo late egimus *l. 1. Canoni. quæſtionum ca. 1. per totum*: eodem namque argumento vtitur tex. *in cap. quemadmodum de iur. iur.* ad probandum fornicatione dirimi ſponſalia de futuro; nempe, quia ea eſt iuſta diuortii cauſa: & in terminis ita tenet Abb. *in c. veniens a. 2. qui cleri. vel vouent.* & ibi Alex. de Neuo *n. 2.* Præpoſ. *in c. de illis n. 5. de ſponſ.* Dom. à Soto *in quarto Sentent. diſt. 27. quæſt. 2. art. 5. caſu* 11. Angel. *in ſumma verbo ſponſalia n.* 41. & ibi Sylu. *quæſt. 10. caſu 15.* Tabien. *quæſt. 9. n. 11. in fine*, Armill. *num.* 13. Alphonſ. à Veracru *in prima parte Specul. coniug. art. 21. caſu* 15. Philiarcus, Enriquez, & Ludo. Lopez, quos refert, & ſequitur Tho. Sanch. *l. primo de matrim. diſp. 58. n.* 1. vbi *n. 2.* idem eadem ratione probat, de qualibet ſufficienti cauſa ad faciendũ matrimonii diuortiũ.

2 Similiter diſſoluuntur ſpõſalia de futuro ob graues, & capitales inimicitias inter ſponſos ortas ex ratione tex *in c. 2. & in c. requiſiuit de ſponſ.* ne ſcilicet matrimoniũ infœlices exitus habeat: & quia eſt noua cauſa, & notabilis mutatio ſuperueniẽs, vt plurimos hoc tenentes refert, & ſequitur Tho. Sanch. *vbi ſupra n. 3.* præſertim Nau. *in Manual. Lati. cap. 22. n. 27. caſu 11.* Greg. Lopez *in l. 7. verb. excuſacion tit. 1. partita 4.* & vltra eos Mocius *de ſponſ. tit. quomodo ſoluantur ſponſalia n. 16 fol.* 171.

3 Sed an ob paupertatem ſuperuenientem ſponſalia de futuro præcedentia diſſoluantur, diſtinguendi ſunt duo caſus. Primus eſt, quando dotis promiſſio præceſſit. Secundus, quando ipſa non interuenit: in primo caſu vera, & communis ſententia eſt aduerſus Bald. *in d. c. quemadmodum n.* 8. & Alex. de Neu. ibi *n.* 16. diſſoluit ſponſalia, nec teneri virũ eam ducere, quia promiſſio eſt veluti conditio ſub qua ſpõſalia celebrantur, ideo deficiente conditione etiam citra fœminæ culpã non obligant, vt probat poſt alios Greg. Lopez *in l. 7. verb. excuſacion tit. 1. part. 4.* Brun. *de ſponſ. conclu. 8. nu. 6.* Menoch. *de arbitr. iudic. lib. 2. cent. 5. caſu* 455. *num.* 6. eſt communis ſecund. Couar. *in quarto de ſponſ. parte prima, cap. 5. in princip. num.* 4. eamque ſequuntur Dominic. à Soto *in 4. diſtinct. 27. quæſt. 2. articulo 5. caſu* 6. Barthol. à Ledeſma *de matrimonio dubio 13. caſu* 10. Petrus à Ledeſm. *de matrim. quæſt. 43. art. 3. cauſa* 9. Manuel Rodrig. *in 1. tom. ſuæ ſumma in 2. editione cap. 245. n.* 5. & plures allegans Thom. Sanch. *lib. 1. de matrim. diſputatione 59. n. 2. cum ſequentibus*, vbi idem probat, licet ſponſalia iuramento ſint confirmata.

In ſecundo autem caſu, quando ſponſalia non præceſſit dotis promiſſio, multi Authores tenent, nõ diſſolui propter paupertatem ſuperuenientem; vt ſunt gloſ. *in d. c. quemadmodum verb: oculos, de iur. iur.* & ibi Hoſtienſ. *ſuper verb. iuramentum.* Ioan. And. *n.* 15. Alex. de Neu. *n.* 16. Ant. de Butrio *n.* 14. Imol. *n.* 10. hanc etiam ſequitur communem eſſe profeſſus D. Couar. *vbi ſupra n.* 5. aduerſ. Abb. quẽ refert, ſequitur etiam & eam probat Alex. Carret. *lib. 1. de ſponſal. cap. 15. in fin.* & Menoch. *conſil. 386. n. 3. volumine* 4. Matienç. *in rubr. gloſ. 1. n. 47. tit. 1. lib. 5. nouæ collect.* Reg. Pet. Greg. *in ſuo Syntag. iuris vniuerſ. parte 2. lib. 8. cap. 9. num.* 9. Palud. *in quarto diſtinctione 27. quæſtione 1. articulo 2. numero* 14. Ludouic. Lopez *in ſecunda parte ſui Inſtructor. in materia de matrimonio cap. 38. folio* 1047. Manuel Rodrig. *vbi ſupra num.* 3. limitans vt intelligatur, quando ſponſus eſt ita diues, vt poſſit alias ſuſtinere onera matrimonii, vxoremque alere: & hæc ſententia eſt ſatis probabilis ſecund. Thomam Sanchez *vbi ſupra num.* 3. ex duobus fundamentis.

Primo, quia non eſt verum, quod mulier nubens 4
tacite intelligatur omnia bona ſua in dotem date, quando nullam dotẽ promiſit, vt cum aliis probat Couar. *d. n.* 5. Roland. à Valle *de lucro dotis quæſt.* 73. Maſcard. *de probat. concluſ. 577. n.* 2. Barboſ. *in rubrica ff. ſolut. matrim. in 4. parte n.* 32. Secundo, quia imputet ſibi ſponſus, qui nullum de dote conſtituenda, atque ſibi tradenda pactum adiecerit.

Nihilominus tamen verius eſſe cenſeo in præmiſſa ſpecie diſſolui ſponſalia; quia mulier diues cenſetur omnia bona ſua nubens in dotẽ promittere: vt contra priorem opin. negatiuam docet Bart. *in repetitione l. ſi conſtante n. 78. ff ſolut. matrim.* & plures allegans Anto. Gomez *in l. 50. Taur. n. 17.* & quãuis dubia ſit hæc opinio Bart. quia quamplures, vt vidimus, tenẽt cõtrariũ, de qua late agit Menoc. *lib. 3. præſump. 6. per totam*: negari tamen non poteſt, quin hæc ſit notabiliſſima mutatio, & quæ ſi à principio exiſteret, ſpõſalia impediret contrahi & præſertim ex eo hæc ſententia principalis fulcitur, quia alias ſponſus in eam non conſentiret, ſi pauper eſſet à principio, etſi conſenſit, fuit ratione ampli patrimonii, quod mulier tempore ſponſaliorum habebat: & præd. promiſſio ſponſalium, intelligitur rebus in eodem ſtatu permanentibus argumento *d. ca. quemadmodum*, vbi Abb. *numero* 10. licet aliquantulum dubius, hanc ſecundam opin. principalem contra priorem tenet & Brunel. *de ſponſal. concluſione 8 numero* 6. Angel. *verbo ſponſalia in ſumma numero* 33. & Syluest. *eodem verb. quæſtione* 10. *caſu* 9 Nauar. *in Manual. Latino cap. 22. numero* 27. Anton. Cucb. *lib. 5. inſtit. maior. titulo 10. numero* 71. Enriquez *de matrim. lib. 11. cap. 14. numero* 6. & huic ſententiæ tanquam veriori adhæret Thom. Sanebez *d. diſputatione 59. numero quarto*, vbi *numeris ſequentibus* infert idem eſſe dicendum in ſponſalibus iuratis ſecundum Cuchum *vbi ſupra n.* 71. item ſi ſponſus tẽpore ſpõſalium ditiſſimus eſſet, nam eo poſtea facto notabiliter paupere, non teneretur ſponſa ei nubere; quia

eſt

eſt notabiliſſima mutatio, quæ à principio contractum impediret ſecund. Cuchum *vbi ſupra d. nu 7 1.* ſecus tamen eſſet, ſi vno ſponſo in eodem ſtatu permanente, alteri ingentiſſima diuitiarum copia accreſceret, quia non ob id ſponſalia diſſoluentur, quia alter non eſt effectus deterioris conditionis, ita Sanchez *vbi ſupra num. 7.*

Et retenta præfata ſecunda opin. principal. ea admittanda eſſet, quoties ſponſus tempore ſponſaliū ita adamabat eam, vt etiamſi bona non haberet, vel ſaltem non in tanta quantitate adhuc & ſuam fidē de matrimonio contrahendo præſtaret, tunc namque deficere videtur potiora fundamenta ſecundæ opin. præſertim cum prima ſit communis indiſtinctè, & ſatis probabilis ac propterea vereor ne ea in praxi obſeruanda ſit, tametſi ſecunda verior videatur.

Quod ſi aliquis iuraſſet, ſe aliquam ducturum, 5 nulla dotis promiſſione præmiſſa, teneretur quidem iuxta probabilem ſententiam eam ducere, etiamſi, cum diues ſit, nullam eidem dotem aſſignare vellet.

Quia fœmina diues non tenetur dotem nō promiſſam aſſignare: cum enim mattimonium ſine dote eſſe poſſit, conditio deſignandæ dotis extrinſeca eſt: ac conditiones extrinſecæ non ſubintelliguntur, niſi exprimantur, *l. ſi ita ſtipulatus §. Chriſogonus ff. de verb. oblig.* & ſponſus ſibi imputet, quod nihil de dote conſtituendi pactus ſit, vt prædicebamus: & in terminis in ſpecie præmiſſa, quando ſponſus eſſet diues, & haberet bona ex quibus poſſet ſeipſum, & ſponſam alere ita tenet, & probat. D. Couar. *in 4. de ſponſal. prima parte cap. 5. in princip. numero* 6. Ant. Cuchus *lib. 5. inſtit. maior. tit.* 10. *num.* 71. Matienço *in rubrica gloſſa* 1. *numero* 47. *titulo* 1. *lib. quinto noui. collectio. Reg.* Ludouic. Lopez *in ſecunda parte ſui inſtruct. conſcient. in materia de matrimonio cap. 38. folio* 1048. *& cap. 36. folio* 1036. & Mannel Rodriguez *in ſua ſumma primo tom. in ſecunda editione cap. 97. numero* 8. & hoc probabile eſſe fatetur Tho. Sanch. *d. lib.* 1 *de matrim. diſp. 60. in princip.*

Ego vero contrarium verius eſſe cenſeo, vt probaui, cū aliis in meo tractatu *de iuramento confirmatorio prima parte cap.* 37. *numero* 31. *in fin.* & eſt doctrina expreſſa Bald. *in cap. iurauit numero* 3. *&* 4. de probat. Palac. Rub. *in repetitione cap. per veſtras de donat. inter virum, & vxor. notabil. 3. §. 2. num.* 4. ſequitur Menoch. *de arbitr. iudic. lib. ſecundo. cent. 5. caſu.* 455. *numero* 6. Palud. *in* 4. *diſtinctione* 28. *quæſtione* 1. *articulo 2. concluſione* 4. *numer.* 14. vbi ampliat etiam ſi vir ſub promiſſione matrimonii virginem defloraſſet, adhuc enim promiſſio præd. intelligitur, dote iuxta propriam poſſibilitatem conſtituta, & ideo ſine ea, non tenebitur eam ducere. & hoc credit probabilius eſſe Thomas Sanchez *d. diſp.* 60. *num.* 2. alios referens.

6 Illud tamen regulariter obſeruandum eſt in propoſito, quod quando poſt contracta ſponſalia de futuro, inconueniens aliquod notabile, aut noua cauſa ſuperueniret, quæ à principio exiſtens ea contrahi impediret, præbet iuſtam cauſam ea diſſoluendi. Ratio præcipua eſt, ex defectu intentionis, & quia rebus notabiliter mutatis (vt in propoſito contingit) ſimilis promiſſio non obligat: ita docent Hoſtienſ. *in ſumma titulo de iur. iuran. numero* 3. Anton de Buttio *in d. cap. quemadmodum*, Gregor. Lopez *in l. 7. titulo* 1. *partita* 4. *in gloſ. excuſation:* Nauar. *in Manual. latin. cap.* 22. *numero* 27. *& lib.* 4. *conſil. in prima editione conſil.* 34. *titulo de ſponſal. & in ſecunda editione eodem titulo de ſponſalib. conſil.* 9. *numero* 1. Cuchus *lib. 5. inſtit. maior. titulo* 10. *in fine.* Petrus Nicol. Mocius *de ſponſal. titulo quomodo ſoluantur ſponſal. numero* 17. *verſ. decimus quartus folio* 171. *col.* 3. Angel. *in ſumma verbo ſponſalia num.* 21. & ibi Sylu. *quæſt.* 10. *caſu* 17 *& verſ. pactum §. 4. & verſ. iuramentū* 3. *quæſt.* 1. Armilla *verſ. o, iuramentum numero* 35. & alios plures referens Thom. Sanchez *d. lib.* 1. *de matrim. diſput.* 62 *num.* 3. ſi igitur hac regula vera, & communis, atque indubitata ſententia.

Et procedit quidem etiamſi ſponſalia prædicta iuramento fuerint confirmata, quia iuramentum ſortitur naturam, & conditiones contractus, cui adiicitur, *l. fin. C. de non n. pecun cum ſimil.* & intelligitur rebus in eodem ſtatu per manentibus, vt *in d. c. quemadmod. de iur. iurand.* & probat late Thom. Sanchez *vbi ſupra num.* 4. quia hanc ampliationem in terminis tenet. 7

Procedit etiam eadem communis regula, & ſententia ſecundum ipſum *eodem nu.* 5. licet noua cauſa ſuperueniens, quæ ſufficiens ſit, contingat poſtquam ſponſus fuit in mora implendi ſpōſalia prædicta; & ſic ſua culpa, vt quia cum teneretur intra annum, aliumve terminum ſponſalia implere, biennio non impleuit: m ſi tranſacto illo termino prior ſponſa fornicetur, . it alia notabilis mutatio ſuperueniat, ſponſus non tenetur eam ducere; tenebitur tamen et damnū reſarcire. quod ex ea mora ſponſæ redundauit. vt ibi recte probat: intelligo tamen hoc niſi culpa & facto proprio ipſius fœminæ id damnum ei acciderit, vtpote ex propria fornicatione, vel alias. quia vltima mora nocet. 8

Addit Sanchez *n.* 6. obſeruandum eſſe, aſſerenti ſe minime promiſſurū ſi à principio talis cauſa adeſſet, adhibendam eſſe fidem in vtroque foro, ſi iudicio prudentis viri, conſideratis negotii circunſtātiis, veriſimile ſit nequaquam promiſſurū, ſecund. Nauar. *in Manual. Latin. c.* 18. *n.* 7 quia ea, quæ conſiſtunt in animo alicuius partis iuramento probantur iux. regul. communem gloſſæ, & Doctorum notiſſimā: hoc tamen, quoad forum contentioſum ſcrupulo non caret, ſiquidem ſolo iuramento partis in his ſtandum eſſe non videtur, cum etſi animus in mente retentus hominibus innoteſcere nequeat, & ſic teſtibus probari non poſſit: attamen cauſa ſuperueniens, à principio ignorata, quod ſit magna, vel parua teſtibus probari poteſt, ex qua veriſimiliter probi homines, & communiter accidentibus non promiſiſſent, ſi eam ſciuiſſent, vel adhuc promiſiſſent: hoc autem licet iudicio, prudentis viri conſiderari poſſit attentis circunſtantiis negotii: nihilominus tamen, cum ex actis non conſtet, præterquam ex iuramento ſolo partis neceſſarium iudico, vt à partibus allegetur, & probetur: in foro autem conſcientiæ veriſſima eſt præd. ſententia Nauar. & in foro exteriori adhibito præd. temperamento. 9

Non tamē erit ſufficiens cauſa recedendi à præd. ſponſalibus, defectus ſolus magnæ pulchritudinis, quæ tempore ſponſalium aderat. vt ſupra probauimus ex rationibus de quibus ibi: & quia hoc à principio cogitari potuit, ſiquidem regulariter pulchritudo mulieris facile decidit, & areſcit. nec etiam accreſcentia diuitiarum vni ſponſo ſuperueniēs eſt iuſta cauſa diſſoluendi ſponſalia præcedentia, altero in eodem ſtatu permanente, vt ſupra quoque probauimus. Hactenus de cauſis ſuperuenientibus ad ſponſalia præcedentia de futuro diſſoluenda. 10

H ij CAPI-

CAPITVLVM XXXIV.

De cauſis præcedentibus ſponſalia de futuro ad ipſa diſſoluenda.

SVMMARIVM.

1 *Sponſalia de futuro ex cauſis præcedentibus notis diſſolui non debent; ſecus, ſi erant ab altero probabiliter ignoratæ, vt in numero 2. veluti ob fornicationem præcedentem ſponſæ à ſponſo ignoratam, vt in numero 3. Idem dicendum eſt, ſi ſponſus putaret ſponſam eſſe virginem, quæ vidua eſſet, vt in numero 3. & quod ſi ſponſus nouit, eam eſſe viduā, ignorauit tamen præcedentem fornicationem, numero 4. & quid ſi ſponſus conſcius erat, ſponſam impudicam eſſe, & infamem ob fornicationem: poſtea tamen detegantur aliæ fornicationes præuiæ ſibi ignoratæ, quæ paulo plus infamem eam reddant? numero 5. & ſuperiora procedunt etiamſi præd. ſponſalia iurata ſint, vt in numero 6. ſecus eſt in fornicatione ſponſi præcedente ipſa ſponſalia, vt in numero 7.*

8 *Sponſalia de futuro, an, quibus caſibus ex cauſis iuſtis præcedentibus diſſolui poſſunt, hoc fiat ipſo iure, vel alias.*

9 *Sponſus ſi conſcius cauſæ ſufficientis ad diſſoluenda ſponſalia de futuro, ſponſam cognouit carnaliter, vtrum ex hoc videatur ius ſuum remittere?*

10 *Sponſus aliquo vitio occulto laborans an poſſit alterum ſponſum ad fidem præſtitam ſeruandam cogere, cuius ſi alter ſponſus conſcius eſſet, poſſet à ſponſalibus reſilere?*

1 NVnc agamus de cauſis præcedentibus ipſa ſponſalia de futuro: & quidē, ſi ipſæ notæ ſint contrahentibus ſponſalia, procoldubio, vt omnes fatentur, ob eas diſſolui nō debent, quia ſcienti, & conſentienti non fit iniuria, fraus, nec dolus, vt in regula iuris vulgari: & quia ſic contrahens ſcienter, alterius mores, perſonam, & qualitatem approbare videtur: vnde ſibi imputet, ſi aliter, quam ſibi decebat, fecit, aut promiſit.

2 Si vero cauſæ ipſæ alias ſufficientes ad diſſoluenda ſponſalia de futuro, ſi poſtea ſuperueniſſent, præcedant ipſa ſponſalia, erant ab altero probabiliter ignoratæ, ſufficiunt ad diſſoluenda ſponſalia de futuro poſtea ſubſequuta: paria enim ſont, aliquid ſuperuenire, & præcedere ignoranter: res enim dicitur fieri, quando primum innoteſcit, *ca. Paſtoralis de exception.* iuxta illud Marci vltimo: *Data eſt mihi omnis poteſtas*, ideſt, ex nunc eſt nota: ſimiliter paria ſunt in iure non eſſe, & non apparere, *l. Duo ſunt Titii ff. de teſtamen. tutel. l. in lege ff. de contrah. empt.* cum enim nihil volitum, quin præcognitum ſit, ignorans non cenſetur approbaſſe, quod neſcit. Similiter *in lege final. C. de ſponſalib.* cauetur reſilientem à ſponſalibus ex cauſa præcedenti ignorata, non amittere arras: & in terminis hanc ſententiam tenet Dominic. à Soto *in quarto, diſtinct. 27. quæſt. 2. artic. 5. caſu nono*, & Viguerius *lib. inſtit. cap. 16. §. ſeptimo, verſic. 7. in fine* Barthol. à Ledeſ. *de matrimonio dubio 13. caſu 6.* alter Ledeſma, nempe Petrus, *de matrimonio quæſt. 43. artic. 3. cauſa 5. & 11.* Enriquez *lib. 11. de matrim. cap. 14. num. 6.* Ludou. Lopez *in ſecunda parte ſui inſtructo. in materia de matrimonio ca. 38. folio* 1041. *cum ſequenti*, & Thom. Sanch. *lib. primo de matrimonio diſputatione 64. num. 2.*

3 Quo fit, vt idem à fortiori ſit dicendum ob fornicationem ſponſę præcedentem ſponſalia ignoratam à ſponſo, qui eam virginem exiſtimabat, ex eiſdem rationibus, & alia magni ponderis, & momenti, nempe, quod vir notabile damnum incurreret ſi adhuc compelleretur ſponſalia huiuſmodi de futuro perficere, cum bigamus fieret, ac proinde ad ordines, ſi illos eligat, promoueri non poſſet, vt cum ſupra dictis & aliis pluribus Authoribus tenet, & probat ibi Sanchez, *numero 3.*

Vbi idem dicendum eſſe affirmat ſi ſponſus putaret eſſe virginem, quæ vidua eſſet, ob irregularitatem quam incurreret, etſi forte ipſe alias bigamus eſſet, nouam bigamiam incurreret, & ita difficilior redderetur diſpenſatio. 4

Quinimo ſecundum ipſum ibi *n. 4.* etſi controuerſum ſit, an idem dici debeat, quando ſponſus nouit ſponſam viduam eſſe, ignorauit tamen præcedentem fornicationem: verius tamen eſt, in hac etiam ſpecie, ſponſum recedere poſſe à ſponſalibus de futuro, quia eſt notabilis mutatio, & cauſa de nouo cognita, quæ virum prudentem merito retraheret in principio à ſponſalibus contrahendis, & expreſſe hanc tenet Molin. Theolog. *in ſecundo tom. de Iuſtitia, & Iure diſputatione 2721 §. deinde ſi mulier.*

Vbi addit quod ſi ſponſus conſcius erat, ſponſam impudicam eſſe & infamem ob fornicationem, licet poſtea detegantur aliæ fornicationes præuiæ ſibi ignoratæ, quæ paulo plus infamem eam reddūt, non eſt ſufficiens diſſoluēdi cauſa, cum non ſit notabilis mutatio. 5

Superiora procedunt etiāſi ſponſalia iurata ſint, adhuc namq; diſſolui poſſunt ex eiſdē cauſis præcedentibus ignoratis, vt conſtat ex mente Doctorū de hac re agentium, & colligit, atque probat Thomas Sanchez *d. diſp. 64. num. 7.* 6

In fornicatione autem ſponſi præcedente ſponſalia iurata, ignorata à ſponſa, ſecus eſſe dicendum, nempe ob eam ſponſam reſilire non poſſe à ſponſalibus, quia nulla nota, nec ignominia eſt fœminæ nubere viro, qui aliam cognouit. probat ibi Sanchez *numero 9.* vbi fatetur, quod ſi ſponſus exiſtimabatur non valde virtuoſus, & demum cognoſcat ſponſa ipſum eſſe notabiliter vinis deditum, ita, vt notabilem prudentis arbitrio mutationem hæc notitia efficiat, erit iuſta cauſa, vt ſponſa à fide præſtita reſiliat, quia talis eſſet, ſi denuo ſuperueniret, & à principio cognita impediret ſponſalia cōtrahi. 7

Nunc autem videndum eſt, an in præd. ſpeciebus, in quibus ſponſalia de futuro diſſoluuntur ob præcedentem cauſam ſufficientem ignoratam, hoc ipſo iure fiat, vel ius concedat, ea diſſolui: vtilitas namque huius rei eſt valde neceſſaria propter publicæ honeſtatis impedimentum, quia ſi ſponſalia valida ſunt orietur impedimentum; alias ſecus: & in hoc, vera reſolutio, in ſpecie ſponſaliorum eadem probanda videtur, quæ in cæteris contractibus traditur bonæ fidei, prout eſt matrimonium: vt ſiquidē dolus vnius ſponſi in culpa exiſtentis, cauſam dedit contractui ſponſalium, quia alias nullo modo alter ſpōſus erat contracturus, hoc eſt, promiſſurus, ſint ipſo iure nulla, ita, vt ſpōſus deceptus nullo modo ipſis aſtringatur: ſecus ſi dolus cauſam contractui ſponſaliorum non dedit, ſed incidit in contractu, ſcilicet, quia eo cognito adhuc contrahenda eſſent ſponſalia præfata, tunc minime ſunt irrita ipſo iure, licet reſcindi poſſint; idemque eſt, quando dolus dedit cauſam contractui ſponſalium, ſed doli illius particeps non fuit alter ſponſus contrahens, ſed quidam tertius nullo cauſam dante, ſed ſi à falſa exiſtimatione deceptus eſt, 8

tunc

tunc enim verius eſt, ſponſalia eſſe valida, deceptũ tamen habere ius illa diſſoluendi, vt late probat in ſpecie Thom. Sanchez *d.lib.1. de matrim. diſputatione 64.per totam*, qui in diſputatione ſtatim ſequenti bene quoque iure reprobat non eſſe licitum diſſoluere ſponſalia de futuro cum dolus non dedit cauſam contractui, quia ſponſus ignorans cauſas ſufficientes, eo affectu contraxit, vt ſi eas noſſet non deſiſteret à contractu celebrando.

9 Verum dubitabis, quid erit, ſi ſponſus conſcius cauſæ ſufficientis præcedentis ignoratæ, vel ſubſequentis diſſoluendi ſponſalia, poſtea ſponſam carnaliter cognoſcat, vtrum cenſeatur ius ſuum remittere ex hoc. ita, vt ob illam cauſam non poſsit amplius ſponſalia diſſoluere? & in hoc dicendum eſt, quod ſi ſponſalia eo errore contracta valida ſint iuxta præcedentem diſtinctionem, de qua modo ſupra egimus in ſecundo membro, tunc ſponſus accedens carnaliter ad ſponſam cenſetur remittere ius reſcindendi ſponſalia, ratione præcedenti cauſæ ignoratæ, vel ſubſiſtentis, ſi ipſius cauſæ tempore coitus conſcius erat, quare non poterit iam ob eam cauſam ſponſalia diſſoluere: cum etiam coniuges conſcij fornicationis habitæ poſt matrimonium ſe cognoſcentes amittant ius petendi diuortium, & etiam diuortio celebrato per copulam cenſeantur ſe reconciliare, & in matrimonio perſeuerare teneantur, vt habet communis ſententia, de qua infra agemus in materia matrimonij: ergo merito, quod in ſponſalibus de futuro idem probandum, & tenendum ſit, vt in terminis tenent & probant Anton. Cuchus *lib.5. inſtit.mai.titulo* 10. *num.33.* Anton. à Corduba *in ſua ſumma quæſt.* 49. Ludou. Lopez *in 1.parte Inſtruct.capit.77.§ hinc emergit.* Manuel Rodriguez *in 1.tom. ſua ſummæ in 2.editione c.*208.*concluſio.* 30.*n.*10. quos ſequitur Thom. Sanchez *vbi ſupra diſputatione* 66. *num.*2. vbi *n.*3. hoc ampliat, vt procedat etiamſi ſponſus haberet voluntatem non remittendi: ſecus, ſi diſſolutis iam ſponſalibus haberet copulam, quia tunc non cenſetur ſponſam reconciliare, ita, vt ad ſponſalia teneatur.

Si vero priora ſponſalia in ſpecie huiuſmodi dubitationis, ipſo iure erant nulla, iux. præd. diſtinctionem, de qua *ſupra in 1.membro*, ſi ſponſus dum habuit copulam conſenſum habuit permanendi in prioribus ſponſalibus ſciens eſſe irrita, nec ſponſa priorem conſenſum reuocauerat, manent firma ſponſalia: idemque erit, ſi ſciebat per illum actum tacite ratificari, nec contrarium conſenſum habuit: ſecus autem ſi ignorauit, aut reuocauit cõſenſum: ita recte probat Thomas Sanchez *d. diſputatione* 66. *numero* 4. addens, idem dicendum eſſe, ſi quis virgini exiſtimatæ ſub expreſſa conditione promitteret matrimonium, ſi es virgo: nam ſi virgo non ſit cum promiſsio defectu conditionis ſit nulla, iudicandum eſſe ait, ſi poſtea eam cognoſcat, ac de ſpõſalibus nullis, quamuis copula habeatur, defectu virginitatis iam cognito.

10 Ex his decidenda venit altera elegans quæſtio in propoſito, quæ eſt huiuſmodi: an ſponſus poſsit cogere alterum ſponſum ad fidem ſponſalium ſeruandam quando aliquo vitio occulto laborat, cuius, ſi alter conſcius eſſet, poſſet ab eis iuſte reſilire? Nam ſi ſponſalia fuerunt valida, patiens vitium poterit cogere alterum ſponſum ſtare ſponſalibus, dum alter neſcit tali ſcientia illud vitium, vt iuſte poſsit à ſponſalibus reſilire: ſi vero ſponſalia eſſent omnino nulla, quia dolus dedit cauſam contractui, ſponſus doli conſcius non poteſt alterum ignarum cogere, cum nullo vinculo alter aſtrictus ſit, & ipſe potius teneatur iniuriam reſarcire, deſiſtendo à cõtractu, ita Tho. Sanchez *d.lib.1. de matrim. diſputatione* 68.*nu.* 7.& 8. iuxta probabiliorem ſententiam Doctorum, quos ibi refert *n.*4. tenentium coniugem adulterũ occultõ, non perdere ius exigendi debitũ. ſed poſſe exigere, vt ibi recte probat, quam tenent Archid. *in cap. in coniugio 32. quæſt.* 1. & ibi Turrecremata *in fine* referens Bern Hiſpa. Caiet. *in opuſculo 17.reſponſione* 4. quod habetur 1.*tom. opuſcul.tract.*31. Domin. à Soto *in 4.diſtinct.36.quæſt. vnic. articulo 4.verſ.vtrum vero vxor:* Ledeſm. *in ſecundam partem 4.quæſt.64.articulo 2.folio* 519.*col.*1.2.& 3. Palac. *in 4.diſtinct.35.diſp.1.folio* 786.*col.*1. Enriquez *lib.11.de matrimonio cap.15.num.*6.& Couar. *in 4.de ſponſal.2.parte cap. 7.§.2.num.*4. Matienç. *in rubrica gloſ.2.n.101.titulo 1.lib. 5. nouæ collect.Reg.* imo idem credit Sanch. *vbi ſupra num.*5. licet coniux innocens ſuſpicaretur alterum adulteratum eſſe, leuibus tamen indicijs, quæ non ſunt ſufficientia ad ipſum, in foro conſcientiæ excuſandum, quia alter non tenetur tunc fateri ſuum crimen nec innocens ius habet ſpoliandi eum iure petendi, & exigendi donec eius delictum ſufficienter norat. quare illa exceptio adulterij, quam opponit, non eſt legitima etiam in foro conſcientiæ: quam ſententiam principalem præd. Doctorum modo relatam veriorem eſſe cenſeo aduerſus alteram valde etiam probabilem, ſatiſque receptam aliorum tenentium contrarium, quos refert Sanchez *vbi ſupra num.*3.

CAPITVLVM XXXV.

An relaxatio iuramenti, vel authoritas iudicis requiratur ad diſſoluenda ſponſalia de futuro iurata?

SVMMARIVM.

1 *Relaxatio iuramenti, vel authoritas iudicis an ſit neceſſaria ad diſſoluenda ſponſalia de futuro? & n.2.*

3 *Sponſalia de futuro propria authoritate diſſolui poſſunt, imo diſſoluuntur per ingreſſum religionis, vel per contractum matrimonij cum alio poſtea celebrati.*

4 *Sponſalia de futuro, vbi eſt certitudo cauſæ & facti ex natura rei, diſſoluuntur abſque aliqua authoritate iudicis, niſi ratione ſcandali vitandi, & numero quinto, limitatur numero 6. & 7.*

8 *Iudex competens ad diſſoluenda ſponſalia de futuro ex cauſis ſufficientibus, vbi eius authoritas ad id requiritur, eſt iudex ordinarius Eccleſiaſticus, vel delegatus.*

Qvod non ſit neceſſaria relaxatio iuramenti in præd. ſpecie bene, & late probat Thomas Sanchez *lib.1. de matrimonio diſputatione 67.numero* 2. cuius in hoc ſententia vera mihi videtur. 1

De ſecundo hoc eſt, an ſit neceſſaria iudicis authoritas ad diſſoluenda præd. ſponſalia, quando adeſt iuſta cauſa, agit late idem Author *d.lib. 1.diſputatione 69. per totam.* 2

Illud autem primo in præmiſſa ſpecie obſeruandum eſt: Propria authoritate diſſolui ſponſalia de futuro ratione ingreſſus religionis, vel matrimonũ alterius contracti, quia in his duobus caſibus ius ipſum eſt notiſsimum. & cauſa eſt notoria, imo ab ipſo iure ſit tunc diſſolutio, vt probat D. Couar. *in quarto Decret.1.parte ca.5.in principio num.* 12.& *l.*8. *titulo 1.partita* 4.& ibi Montal.& Greg.Lopez, Anton. Cuchus *lib.5.inſtit.maio.tit.*10.*n.*59.*in fin.*& alii plures Canoniſtæ, & Theologi, quos refert Sanch. *vbi ſupra diſp.69.n.2.* Addunt alii alios caſus, nempe quando fornicatio eſt notoria, vel quando impedi- 3

mentum

mentum conſanguinitatis, vel affinitatis detegitur, & quando alter initiatur ordine ſacro.

4 Secundo generalius obſeruandum eſt, quod ex natura rei, vbi eſt certitudo cauſæ, & facti nulla deſiderator authoritas iudicii, niſi ratione ſcandali vitandi, vt conſtat ex Doctoribus infra citandis, & probat Sanchez *vbi ſupra numero 3. dict. diſp. 69.*

5 Hinc fit, vt ſi cauſa diſſoluendi ſponſalia publica ſit, ac certa tam de iure, quā de facto, poſſunt propria authoritate diſſolui: ita tenent Angel. *verbo ſponſalia numer.* 42. & ibi Syluest. *quæſtione* 11. Tabien. *quæſtione* 9. *numero* 10. *in fin.* Nauar. *in Manual. Latin. cap. 22. numer.* 28. Gregor. Lopez *in d. l. 2. in gloſ. mas en todas. titulo 1. partita* 4. Palud *in 4. diſtinctione 27. quæſtione 1. articulo 3. in fin. numero* 36. Manuel Rodrig *in 1. tom. ſuæ ſummæ in 2. editione cap. 45. numero* 11. Petrus de Ledeſm. *de matrim. quæſtione 43. artic. 3. dubio vltimo.* & alios referens Thomas Sanchez *vbi ſupra n. 4.* qui *n.* 5. addit, idem eſſe, quoties cauſa diſſolutionis certa eſt, de iure & de facto, licet occulta, & ſponſalia ſunt etiam occulta; quia tunc poſſunt propria authoritate diſſolui, quia ceſſat ſimiliter ſcandalum, ſicut in præcedenti ſpecie, vt tenent alii plures DD. quos ibi refert, & ſequitur.

6 Tertio obſeruandum eſt, quod quando cauſa certa eſt de iure, & de facto, occulta tamen, & ſponſalia publica, iudicis authoritas eſt neceſſaria ad ea diſſoluenda, non tamen eſſet culpa mortalis, ſed venialis, tunc propria authoritate diſſoluere præd. ſponſalia, niſi inde graue ſcandalum oriatur; quia nullo iure cauetur, eam authoritatem neceſſariam eſſe, & diſſoluens ſuo iure vtitur, vt tenent aliqui ex ſupradictis, eoſque referens Sanchez *vbi ſupra num. 6.*

7 Quarto, quando cauſa diſſolutionis eſt dubia de iure, quia non eſt certum eſſe ſufficientem, vel de facto, quia alter non eſt certus, eam adeſſe; peccatum mortale erit propria authoritate diſſoluere ſponſalia, quia eſt probabile iniuſtitiæ periculum, dum ſpoliatur alter in dubio iure ſibi quæſito, vt impleatur fides data, ita conſtat ex ſupra dictis.

8 Quinto, iudex competens, cuius authoritate ſponſalia diſſoluenda ſunt, eſt ſolus Eccleſiaſticus, ordinarius, vel delegatus, quia hæc eſt materia ſpiritualis, non autem parochus, quia non eſt iudex in foro exteriori, ita Palud. *in 4. diſtinct. 27. quæſt. 1. art. 2. num.* 38. & Sanchez *vbi ſupra n. 10. d. diſput.* 69.

CAPITVLVM XXXVI.

De probatione ſufficienti impedimenti matrimonii ad illud impediendum, ne contrahatur.

SVMMARIVM.

1 *Impedimentum matrimonii, ne illud contrahatur, quibus modis probetur? & numeris ſequentibus.*

2 *Impedimentum matrimonii probatur duobus teſtibus, imo & vno teſte, concurrentibus iis, de quibus numero 3. etiam ſi is teſtis non fuerit citatus, ſed per partem oblatus, vt in numero 5. ampliatur aliis modis in numeris ſequentibus: & quid ſi ſponſalia fuerunt iurata? numero 7. & quæ requirantur ad hoc, vt vnus teſtis de impedimento ſufficiatur, numeris ſequentibus, & numero 8. limitatur nu. 10. & 12. & numero 17. in caſu, de quo ibi.*

11 *Cap. licet ex quadam de teſtibus intellectus.*

13 *Fama ſola impedimenti an ſufficiat ad impediendum matrimonium & quæ requirantur ad hoc? numeris ſequentibus, & numero 15. quid ſi de contraria fama adeſſent clariores probationes.*

16 *Rumor impedimenti non ſufficiet ad impediendum matrimonium, & quæ differentia ſit inter famā, & rumorem, ibi.*

18 *Confeſſio impedimenti vtriuſque ſponſi ſufficit ad diſſoluenda ſponſalia de futuro, non tamen confeſſio illius, qui matrimonium recuſat.*

19 *Vnus teſtis deponens de impedimento matrimonii ſatis eſt in vtroque foro ad id impediendum.*

TRia ſunt genera probationum, quibus ſufficienter probari poteſt impedimentum matrimonii, ne celebretur: Primum eſt, quoties probatur duobus teſtibus idoneis conſanguinitas, vel affinitas in gradu prohibito inter contrahentes, quia in ore duorū vel trium ſtat omne verbum, vt *in ca. in omni negotio de teſtib.* & de hoc nemo dubitat. 1

Secundum eſt, vnus teſtis, is enim plene probat, 2
& ſufficiens eſt ad impediendum matrimonium, ne contrahatur (quibuſdam concurrentibus, de quibus infra ſtatim agemus) quia agitur de peccato euitando ita cauetur *in ca. ſuper eo. el ſegundo, de teſtib. & in ca. præterea, el ſegundo, de ſponſ.* & vtrobique DD. *l. 18. titulo nono, partita quarta*, nulluſque contradicit.

Vnde cum in hoc, ſoli teſtimonio vnius ſit dan- 3
da fides, is, qui ſolus ſcit impedimentum aliquod ſubeſſe inter volentes contrahere matrimoniū, licet id probare non poſſit, tenetur illud iudici denunciare, ſi is admonitus noluerit à contractu abſtinere, etiamſi illud impedimentum oriatur ex crimine occulto contrahere volentis, agitur enim de peccato euitando, ita Nauar. *in c. Sacerdos numero 27. de pœnitentia diſtinctione 6.* quem ſequitur D. Couar. *in quarto, ſecunda parte cap. 7. §. 10. numero 21. aduerſus Maior. in quarto, diſtinctione* 21. contrarium tenentem in impedimento quod cauſam habet ex crimine occulte contrahere volentis: non igitur ſtatim cauſa ad iudicem deferenda eſt, ſed prius mouenda ſponſa, vt deſiſtat, vt, vel ſic infamiam euitet: ſin autem nolit, adeundi ſunt parentes, vel viri pii, Prælatus, pater, vt ipſam moneant, aliave remedia occulta adhibeantur: quod ſi adhuc ipſa perſiſtat, fas eſt ad tribunal iudicis deferre, vt ex pluribus comprobat Thom. Sanch. *lib. 1. de matrimonio diſput. 70. n. 2.*

Et adeo verum eſt, vno teſte plene probari im- 4
pedimentum à principio, ne matrimonium contrahatur, vt procedat, licet is teſtis non fuerit citatus, ſed per partem producentem oblatus, non enim præſumitur ex hoc ſe ingerere: ſecus, vbi ſeipſum ingereret, tunc namque tanquam ſuſpectus eſſet repellendus ſecund. Abb. *in ca. cum in tua numero 2. de ſponſal.* vbi Alexan. de Neuo *numero* 4. Præpoſit. *numero* 1. & Maſcard. alios allegans *de probat. concluſione* 1035. *numero* 3. Thom. Sanchez *diſputatione 71. numer. 2. lib.* 1. quod verum eſſe crederem, niſi præceſsiſſet monitio parochi, vt omnes, qui ſcirent aliquod impedimentum ſubeſſe canonicum, id manifeſtaſſent, vel reuelaſſent, tunc enim ceſſaret præd. ſuſpitio, ac proinde fidem faceret vnus teſtis ad impediendum matrimonium contrahi.

Similiter ſufficiet vnus teſtis ad impediendum, 5
etiamſi is nolit parte citata, & publice ferre teſtimonium, ſed clam, & abſque nominis publicatione, vt probatur *in ca. Præterea, el ſegundo, de ſponſ.* & ibi hoc tenent communiter DD. Maſcard *vbi ſupra numero* 4. & Sanch. 3. quicquid gloſ. *in d. ca. præterea verbo publice* & Ioan. And. ibi n. 5. dicant teſtis publice

publiee confitenti.in caſu illius rextus non eſſe fidē
adhibendum, quia turpitudinem ſuam faretur, &
quia dictum vnius non ſatis probar : quia rectius
probanr contrarium ibi Hoſtienſ. *paulo poſt princip.*
num.7. Abb *num.7.* Præpoſ. etiam *numero 7.* & Alex.
de Neuo *eodem num.*

6 Procedit etiamſi teſtis eſſet denunciator, vel ac-
cuſator, allegaretque torpitudinem ſuam, vt colli-
gitur ex tex. *in ca. ad audientiam de ſponſal. & in ca. in-*
rauit de probat. & in c. 1. de cōſang. & affinit. vbi hoc te-
nent Anton. de Butr. *num.5.* Abb. *num 6.* Alexand.
de Neuo etiam *numero. 6.* & Maſcard. *vbi ſupra, nu-*
mero 5. & Sanchez *quarto*, vbi *numero 5.* idem pro-
bat in teſte criminoſo, vt conſtat ex *d. cap. Prætcrea,*
el ſegundo, vbi teſtis turpitudinem ſuam allegauit,
& ibi notat Cardina. *numero 1.* Neque in his caſibus
opus eſt accipere iuramentum à contrahentibus
in probationis ſupplementum, prout exiſtimabant
Tancredus, & Philip. quia cum in hac ſpecie vni-
cus teſtis plene probet, nullo ſupplemento opos
eſt, & ita merito eos reprobat Alex. de Neuo *in ca.*
ſuper eo numero 9. de conſang. & affin.

7 Quæſtio ramen in propoſito ſatis controuerſa
ſe offert, an ſuperiora procedant, quando ſponſalia
iuramento confirmata eſſent, nempe vt vnicus te-
ſtis deponens de impedimento plene probet ? &
non ſufficere, probare videtur tex. *in d. ca præterea,*
el ſegundo, de ſponſal. ob religionem iuramenti: Ec-
cleſia namque certa eſt de periurio, ſponſalibus nō
impletis, incerta autem de impedimento, & ſic eli-
git, quod tutius eſt: & in terminis ita tenet gloſ. *in*
d. ca. ſuper eo, de conſanguin. & affinit. verbo fama: & in d.
ca. Præterea verbo niſi, vbi Abbas *in fin.* Ant. de Butr.
numero 8. Cardin. *in fin.* Enrichus numero 3. & 4. I-
dem Anton. de Butr. *in d. ca. ſuper eo numero 6.* Iacob
Leonis. *inter conſil. matrimon. Z deti conſil. 49. numero*
21. Paludan. *in 4. diſtinctione 27. quæſtione 1. art. 3.*
caſu 9. numero 27. approbatur expreſſe *in l. 18. titulo 9.*
partita 4. ibi, *mas ſi el deſpoſorio, como ſobre dicho es, fu-*
eſſe firmado por jura, no ſeria creydo en ſu cabo ninguno de-
ſtos ſobredichos, vbi Gregor. Lopez *in gloſ. jura*, notat,
concordare illam l. cū *d. ca. Præterea*: & hanc opin.
probat aduerſus Hoſtienſ. & alios per illam l. quæ
vult quod in hoc caſu non ſufficiat dictū vnius te-
ſtis, licet integer ſit Paludan. *vbi ſupra.*

8 Nihilominus tamen verior, & probabilior in hoc
videtur eſſe ſententia contraria, imo quod etiam
vnus teſtis omnino integer deponens de impedi-
mento, ſufficiens probatio ſit ad impediendum
matrimonium, etiamſi ſponſalia iurata præceſſe-
rint, quia non minus, quam fama probat, quæ ſuf-
ficit ad diſſoluenda ſponſalia iurata, *vt ſupra numero*
13. dicemus, ergo & vnus teſtis, omnino integer,
ſufficit ad hoc: nec obſtat *d. capit. Præterea*, quia
ibi, teſtis, non erat omni exceptione maior, quia
nomine non publicato deponebat, allegabatque
turpitudinem ſuam: eodem modo poteſt reſpon-
deri ad *d. l. 18.* nempe, quod loquitur in patre, vel
matre, aut alio conſanguineo alicuius ex contra-
hentibus deponente de impedimento, vt conſtat ex
principio illius non etiam obſtat, quod prædixi-
mus pro contraria parte, ſcilicet, quod Eccleſia
certa eſt de periurio. ſponſalibus non impletis, in-
certa autem de impedimento, quia ratione peccati
euitandi hoc admitti par eſt, nēpe, vt impediatur
matrimonium contrahendum ad dictum ſuffici-
ens vnius teſtis: & ita merito Hoſtienſ. *in d. ca. Præ-*
terea ſuper verb. niſi iuramentum, & ibi Calderin. &
Anchar. *numero 4.* Præpoſit. *9. & in d. ca. ſuper eo in*
fin. & ibi Alexand. de Neuo *numero 9.* hanc opin. af-
firmatiuam tenent, atque probant dicentes impe-
dire ſponſalia iurata, teſtem integrum, & bonæ fa-
mæ, ſi iudex attentis circunſtantiis ſibi perſuadeat
verum deponere: eandem opin. Hoſtienſis extra
caſum *d. ca. Præterea*, probabiliorem ſibi eſſe aſſir-
mat D. Couar. *in quarto de ſponſal. ſecunda parte, ca 7.*
§. 10. numero 22. quando vnus hic teſtis eſt inte-
ger, & circunſpectiſſime teſtimonium dicit,
ſequitur etiam Maſcard. *d. concluſione 1035. nume-*
ro 10. Alphonſ. à Veracruce *in 3. parte Specul.*
coniug. d. articulo 8. & Thom. Sanchez *vbi ſupra nu-*
mero 8.

Nonnulla tamen requiruntur ad hoc, vt vnius
teſtis teſtimonium impediat matrimonium contra-
hendum. Primo: quod teſtis deponat: non enim
ſufficit ipſius denunciatio, niſi probaret de fama,
ſecund. Alexan. de Neuo per tex. ibi *in ca. cum in tua*
de ſponſal. nu. 9 & 14. vbi vltra vnum teſtem famam
requirit, & ſequitur Thomas Sanchez *vbi ſupra nu-*
mero 9.

Secundo requiritur, quod præd. teſtis iuret, a-
lias enim ei non creditur, vt cum alijs probauimus
lib. 1. Canonic. quæſt. ca. 11. nu 31 & 32. poſt Couar. *vbi*
ſupra num. 21. & poſt nos alios allegans Thom. San-
chez *vbi ſupra numero 10.*

Tertio requiritur, quod teſtis aſſerat cum iura- 9
mento ſe certo ſcire impedimentum, alias de ſolo
auditu teſtificans non impediret, quamuis alter te-
ſtis ſimul cum eo abſque iuramento dē certa ſcien-
tia deponeret, vt cum Couar. & alijs probauimus
vbi ſupra d. numero 32. & tenent Maſcard. & Thom.
Sanchez *vbi ſupra numero 10.* & Nauar. *lib. 4. conſil. in*
ſecunda editione titulo de conſanguinit. conſil. 2. nu. 1.

Limitatur tamen, quod modo prædiximus, ſci-
licet, non ſufficere teſtem de auditu deponentem, 10
vt non procedat, quādo teſtis hic diſtingueret gra-
dus conſanguinitatis. vel affinitatis, iuxta formam
tex. *in ca. licet ex quadam de teſtib.* tunc namque ſatis
eſt de auditu teſtificare ad impediendum matri-
monium celebrari ſecund. Couar. *vbi ſupra d. §. 10.*
numero 21. & nos *dicto ca. 11. numero 34.* vbi alios alle-
gauimos Maſcard etiam *concluſione 1035. numero 10.*
& concluſ. 410. numero 1. Nauar. & Thom. Sanchez
vbi ſupra numero 11. vbi cum Maſcardo addit requiri
teſtes eſſe perſonas graues, & deponere à maiori-
bus audiſſe ante litem motam, nam ſi poſt litem
motam audirent, nullam fidem facerent, niſi eſſet
auditus poſt litem motam in loco diſtantiſſimo.

In quo obſeruandum eſt duodecim requiſita *d.* 11
ca. licet ex quadam ad probandum, conſanguinita-
tem ex ſolo auditu tantum deſiderari, dum agitur
de matrimonio contractu dirimendo, nam ſi de eo
tantum impediendo nondum contracto agatur,
ſatis eſt vnicus teſtis de auditu impedimenti con-
ſanguinitatis qui à maioribus audiret, dummodo is
diſtinguat gradus clara computatione ab vtroque
latere, vt in d. cap. licet, ibi, ſingulos gradus, vt te-
nui & in praxi dixi obſeruari *vbi ſupra, num. 34.* &
voluit Maſcard. *d. concluſione 410. num. 9. & 10. & 21.*
vbi *nu. 33.* quod contrahentium conſanguinei ſunt
magis idonei teſtes ad probandam, vel negandam
conſanguinitatem, quia nulli ita conſtat de paren-
tela: niſi ipſorum intereſſit, commodumque reporta-
tent, quia tunc tanquam in cauſa propria teſtifi-
cantes admittendi non ſunt: & idem Maſcard. *con-*
cluſione 409. numero 2. & 3. inquit, quod conſanguini-
tas poteſt etiam probari per coniecturas, indicia,
& præſumptiones. cum ſit difficilis probationis: &
ſupradicta ſequitur etiam Thom. Sanchez *vbi ſupra*
num. 12.

Quarto requiritur, quod talis teſtis non ſit vilis 12
perſona, quia ſi huiuſmodi eſſet, ſponſalia etiam
non iurata minime impediret ſecund. Abb. *in d. ca.*
Præterea, el ſegundo, in fine de ſponſal. & in cap. cum in

tua numero 7. eodem titulo, vbi concludit ad impediendum etiam peccatum futurum, non admitti vilem perſonam ad denunciandum, niſi factum ita clandeſtinum ſit, vt probari nequeat, niſi per vilem perſonam: quod etiam probat Tho. Sanch. *vbi ſupra num. 12.* vbi ex hoc infert, iudicem conſiderare debere qualitatem perſonæ teſtificantis, & an ſibi diſpliceat matrimoniũ, necne? & alias circunſtantias ſecund. Hoſtienſ. & Calder. *in d. ca. Præterea, el ſegundo*, & ibi Ioan. Andre. *num* 4. Butr. 8. Ancharr. 4. & Gregor. Lopez *in l. 18. in gloſ. de vn, titulo 9. partita 4.* & tandem reſoluit multum verſari in iudicis arbitrio, quæ ſint veræ probationes, & quando teſtibus fides adhibenda ſit, vt late tradit Menoch. *de arbitr. iudic. lib. 2. cent. 1. caſu* 90.

13 Tertium genus probationis ad impediendum matrimonium contrahendum eſt, ſola fama, vt expreſſe deciditur *in d. c. ſuper eo de conſang. & affinit.* & ibi Abb. & commoniter DD. D. Couar. *vbi ſupra nu. 20. l. 18. tit. 9. partita 4.* & nemo ab hoc diſcrepat: eſt enim iure approbata hæc deciſio, quam etiam alios allegans tenet, & probat Petr. Duen. *in reg. 299. limitat. 6.* vbi citat etiam *l. 2. verſ. o a menos, tit. 3. partita 4.* & procedit, quamuis ſponſalia iuramẽto confirmata fuerint, iux. *gloſſ. in d. ca. ſuper eo verb. fide, & in d. ca. Præterea v. fama*, & vtrobique communiter DD. Eſt communis ſentẽtia ſecund. Couar. *vbi ſupra n. 22. in princ.* ex Præpoſito *in d. ca. Præterea n. 9.* & Tho. Sanch. *d. lib. 1. diſp. 71. n. 14.* contra Palud. quem refert oppoſitum tenentem ex tex. *in ca. cum in tua de ſponſal.* vbi vltra perſonam fide dignam, requiritur fama, eo quod ſponſalia iurata erant: ſed hic tex. non obſtat, quia illud ideo ibi quia teſtis non deponebat, ſed tantum denunciauit, vt recte obſeruat ibi Alex. de Neuo *num.* 9.

14 Requiruntur tamen ſequentia ad hoc, vt ſola fama in propoſito probet: primo, quod nõ ſit priuata, ſcilicet, ſi conſtet iudici, vt priuato, ſed quod ea probetur in actis, cum teneatur iudicare ſecundũ allegata, & probata, niſi conſtaret iudici, vt notorium, quamuis enim id non probetur, poteſt iudex iuxta illud iudicare, vt inquit Sanch. *vbi ſupra num.* 51. iuxt tex. *iuncta gloſſa* 1. ibi *in l. 1. C. qui & aduerſ. quos*: quod verum non credo niſi id eſſe notorium probetur, nec *d. l.* recte inſpecta probat quod *gloſ. ibidem* dicit. Poterit autem iudex fama priuata ductus, per ſeipſum de plano, & ſine aliquo ordine iudiciario diligenter de impedimento inquirere, vt cum alijs tenet Maſcard. *de probat. concluſione* 1035. *num.* 12. & Sanchez *ad fin. d. numero* 15. vbi cum Cardinal. & Præpoſ. addit, non eſſe opus in hac ſpecie partem citare, nec facere, vt teſtes iurent, quod vltimum ſecurum eſſe non cenſeo, ſed potius cõtrarium; imo quod teſtes iurent, alias namque quam fidem facient ad impediendum matrimonium? Alias enim daretur facile locus mille fraudibus, præterquam quod iudex iuridice non procederet, parum namque creditur teſti non iuranti vt prædiximus, & tenet cum alijs idem Sanch. *vbi ſupra numer.* 10.

15 Secundo non ſufficeret famam ad impediendũ matrimonium ſi de contraria fama adeſſent clariores probationes, gloſſ. *verbo famam*, per tex. ibi *in ca. cum in tua de ſponſ.* & ibi communiter DD. Maſcard *vbi ſupra numero* 14. & Sanchez cum alijs *vbi ſupra num.* 16. qui *numero* 17. idem probat, etiamſi conſanguinei deponant contra priorem famã, quia eorum iuramentum admittitur per tex. *in d. ca. cum in tua de ſponſal.* & ibi DD. & quod præd. fama, eiuſque probatio eliditur etiam arbitrio iudicis, ſi contra illam cõtrahere volentes iurent ſe non eſſe cõſanguineos, tunc enim iudicis arbitrio relinquitur iuxta perſonarum qualitatem admittere hoc iuramentum contra famam ſecundum Præpoſit. *in d. ca. cum in tua, numero* 4. Menoch. *de arbitr. iudic. li. ſecundo. cent. 2. caſu* 243. *numero* 4. & *caſu* 454. *numero* 1. & 2. Maſcard. *d. concluſ. 1035. numero* 16. idem de parentum iuramento aſſerunt Præpoſ. Menoch. & Sanchez *vbi ſupra.*

16 Quarto obſeruandum erit, rumorem non ſufficere ad impediendum matrimonium: quia rumor minus probat, quam fama, vt conſtat ex *d. ca. ſuper eo*: nam vt ibi communiter DD. docent, in hoc differunt fama, & rumor, quod fama eſt quando maior pars viciniæ acclamat, rumor vero, quando aliqua pars, vt tertia, vel quarta, ita cum alijs recte probat & tenet Sanchez *vbi ſup. a numero 18. aduerſus Præpoſ. in d. ca. ſuper eo, numero* 4. poſt Anton. *ibi numero 7.* tenentes ſufficere rumorem ad impediendum matrimonium.

17 Denique bene etiam probat Sanch *d. diſputatione 71. nu. 7. lib. 1.* quod non ſufficiet neque fama, nec vnus teſtis, quando non agitur de impedimento impediente matrimoniũ, ſed allegatur aliqua cauſa, qua exiſtente, nullum eſſet peccatũ contrahere, vt ſi ad diſſoluendũ ſponſalia allegaret ſponſus fornicationem ſponſæ, vel quid ſimile, quia cum hoc caſu non agatur de peccato euitando, ſed de alterius præiudicio, non ſatis eſt vnius teſtimoniũ, vt latiſſime hoc ibi bene probat aduerſus Paludan. cuius Paludani contraria ſententia pro foro conſcientiæ placet eidem Sanchez *diſp. vltim. d. li. 1. nu. 2. ad fin.* dummodo teſtis ille ſupradictis qualitatibus affectus ſit.

18 Illud denique obſeruandum eſt, quod quamuis confeſſio impedimenti vtriuſque ſponſi de futuro ſatis ſit ad diſſoluenda ſponſalia, licet iuramento firmata, ſint quia mutuo cõſenſu diſſolui poſſunt, & in terminis ita tenent Ancharran. *in d. ca. ſuper eo, numero* 4. & ibi Abb. *num.* 5. Menoch. *de arbitrar. iudic. lib. 2. centuria 2. caſu* 503. *num.* 2. Maſcard. *de probat. d. concluſione* 1035. *nu.* 17. & 18. & Alphonſ. à Veracruce *in 3. parte Speculi coniug. art.* 18.

Confeſſio vero impedimenti illius, qui matrimonium recuſat, non ſufficit ad id impediendum in præiudicium alterius ſecund. Anton. de Butrio *in d. ca. ſuper eo nu.* 8. & ibi Abb. *num.* 5. & Alex. de Neuo *num.* 13. Menoch. *de arbitr. iudic. vbi ſupra num.* 3. & Maſcar. etiam *vbi ſupra nu.* 18. ſecus eſt in confeſſione impedimenti illius, qui matrimonium celebrari optat, hæc namque ſatis eſt, quia alter volens non ſubſequi matrimonium, iam ex ſua parte diſſentit, confitens autem præd. impedimentum eo ipſo recuſat matrimonium celebrari, quare mutuus conſenſus ad diſſoluenda ſponſalia concurrit, ita tenẽt Ant. *nu* 8. *Abb* 5. *in d. ca. ſuper eo*, Maſcard. Menoch. & Veracrux *vbi ſupra*, & hanc vltimam obſeruationem tenet etiam & ſequitur Thom. Sanch. *d. lib. 1. diſp. 72. per totam.*

19 Vltimo aduertendum eſt, quod ſicut in foro exteriori vnus teſtis de certa ſcientia deponens cum iuramento de impedimento matrimonij; vel fama, ſatis eſt ad id impediendum, ita etiam ſufficiat pro foro interiori, vt probat Thom. Sanchez *d. lib. 1. diſputatione vltim. numero* 2. ex doctrina Archid. *in ca. ſi homo 35. quæſt. 3. per tex.* ibi, & Turrecremat. Laurent. & Gofred quos contra Vincent. & Tancred. refert, & ſequitur Enrich. *in d. ca. Præterea numero* 2. tenentes, conſanguineum videntem ſuum conſanguineum, velle eam ducere, quam ipſe carnaliter cognouerat, teneri impedimentum detegere, alterumque teneri credere, addit recte Archid. dummodo iuret, & coniecturæ ſint, eum non mentiri, vt prædiximus, & ſequitur eum Sanchez *d. diſputatione*

tatione vltim. ſub numer. 2 addens, quod imo ſi eſſet perſona fide digna teſtificans, & de certa ſcientia teſtificaret, nec ſuſpicio aliqua ſupereſſet, credit in foro conſcientiæ non eſſe neceſſarium iuramentum.

CAPITVLVM XXXVII.

De puella virgine in loco tuto, & honeſto deponenda, quoties ab alio pro ſponſa pro fide data petitur.

SVMMARIVM.

3 *Puella virgo petita in matrimonium contra voluntatem parentum, vel aliorum cum quibus habitat, quibus caſibus, vbi & apud quem deponenda eſt, atque conſtituenda, vt plena libertate fruatur? & de praxi obſeruanda in propoſito, & numeris ſequentibus. & quanto tempore remanenda ſit in depoſito, numero* 3.

4 *Lite pendente inter virum & vxorem ſuper cauſa matrimonij vbi & quomodo ipſa deponenda ſit? & num.* 5.

6 *Vxor conſummato iam matrimonio agens poſſeſſorio aduerſus maritum excipientem de conſanguinitate, vel alio impedimento prius reſtituenda eſt, quam cognoſcatur de exceptione, cum ſuis declarationibus, & limitationibus.*

1 TRiplicem caſum hoc caput expoſcit, deciſionemque eius in vnoquoque, quibus addam quartum, vt plene hæc materia in praxi vtiliſſima, & frequentiſſima declaretur.

Primus eſt, quando duo viri inuicem vnam met expoſcunt ſibi in vxorem puellam, & illa timet ſibi inferri violentiam ab eis, ideo petit poni in loco ſecuro, ne ab eis rapiatur.

Secundus eſt, quando vnus tantum contendit puellam virginem conſtitutam ſub poteſtate ſuorum parentum, vel conſanguineorum, ſub quorum cura, & gubernatione exiſtit, ſibi fidem matrimonij præſtitiſſe, & petit apud domum ſecurã. & honeſtam deponi, in qua libere voluntatem ſuã promere, & declarare poſſit.

Tertius caſus eſt, quando mater legitima tutrix filiæ impuberis, vel alius eius tutor, eam tradere alicui in ſponſam promiſit, an debeat ab ea, vel eo auferri, & in loco tuto deponi?

Quartus eſt, quando iudicio poſſeſſorio agitur à marito contra vxorem, & timetur de ſæuitia mariti, & propterea mulier non vult ſecum habitare, vel etiam quando opponitur impedimentum conſanguinitatis, de quo poteſt incontinenti conſtare. vel etiamſi proponatur exceptio, quod non fuit traducta ad domum viri, nec ipſa tradita.

Circa primum caſum habemus tex. expreſſum iuxta eius communem intellectum *in cap. cum locum 14. in ordine de ſponſal. & matrim.* vbi, quod cum locum non habeat conſenſus, vbi metus, vel coactio intercedit, neceſſe eſt, quod vbi aſſenſus cuiuſque requiritur, coactionis materia repellatur: matrimonium autem ſolo conſenſu contrahitur, & vbi de ipſo quæritur, plena debet ſecuritate ille gaudere, cuius eſt animus indagandus, ne per timorem dicat, ſibi placere, quod odit, & ſequatur exitus, qui de inuitis ſolet nuptijs prouenire: quocirca mandamus (inquit Gregorius Summus Pontifex reſpondens Papienſi Epiſcopo) quatenus puellam, de cuius matrimonio quæſtio ventilatur, in qua nihil eã timere oporteat, facias honeſte teneri, donec præd. cauſa terminata fuerit, & ſententia ſine cõtradictione cuiuſquam valeat executioni mandari.

Tex. hic duas habet lecturas: Primá eſt iuxta caſus poſitionem in illo tex. ſcriptam, & gloſſ. *fin. ibidem*: nempe, quod inter duos nobiles ciues Papienſes, quæſtio vertebatur ſuper matrim. cuiuſdam puellæ, vterque namque dicebat, ſe matrimonium cum illa contraxiſſe, mulier timebat violentiam ſibi inferri ab eis, & ideo mandat Papa Epiſcopo Papienſi, vt puellam illam, de cuius matrimonio quæritur, ponat in domo, in qua nihil eam timere oporteat, & honeſte teneatur vſque ad tempus executionis ſententiæ fiendæ: hanc lecturam tenet etiam Ioannes Andreas ibidem, & communiter DD. ſecund. Præpoſ. *numero tertio*, non tamen conſtat ex litera illius tex. niſi ex integra illius Decretalis aliud appareat: eſt tamen ſecund. eam deciſio expreſſa in hoc primo caſu, quam etiam ſequitur Angel. de Caſtr. *inter conſilia matrimonialia conſil. 21. numero decimo, volumine primo*, vbi cum tex. intelligit, quando duo petunt aliquam in vxorem, & dubitatur, cum quo illorum primo contraxerit, vel quando vterque dicit cum ea contraxiſſe ſponſalia de futuro, & vterque petit, quod cum eo contrahat matrimonium de præſenti, & dubitatur, ne conſentiat in illum, qui forte ſibi diſpliceat, quod hodie frequentius contingit poſt Concilium Tridentinum. Ruſus hic idem caſus duorum virorum eandem puellam in vxorem petentium poteſt etiam in ſpecie altera verificari, videlicet, quando duo litigant ſuper matrimonio inter eos contracto & alter eorum lite pendente cum eadem contrahat de præſenti, quod tunc ipſa ad inſtantiam primi ſequeſtranda ſit in monaſterio, vel apud aliã tutam vel honeſtam perſonam, vſque ad deciſionem cauſæ ex *d. cap. cum locum*, tenet Angel. de Caſtro *inter conſilia matrimonial. conſil. 31. numero primo, cum ſequentibus.* præcipue *numero* 10. *in primo volumine.* 2

Secunda lectura eſt Innocentij, Hoſtienſ. & aliorum, quod *in d. cap. cum locum*, cum vno tantum fuit contentio, & de eius potentia dubitabatur. vel etiam de parentum puellæ violentia, & contradictione, & ſic conuenit hæc lectura cum ſecundo caſu ſupra poſito, & eſt frequentior primo: & iuxta hanc lecturam præd. tex. allegat Georg. de Priolis *inter conſil. matrimon. conſil. 42. numero octauo, volumine primo*, vbi etiam quod debet d. puella eſſe ſuis conſanguineis ſociata per tex. *in cap. fine 33. quæſtione ſecunda*: ſed vt inquit Præpoſ. *d. numero tertio*, non eſt vis, quoad effectum, quia vtroque caſu ſatis probat ille tex. quod vbi timetur de metu aliquo modo in cauſa matrimoniali, debet ſeruari forma *d. ca. cum locum*, & ideo notat ex eo tex. Abb. ibi, quod vbi eſt indicandus animus puellæ ſuper contractu matrimonij debet iudex ex officio prouidere, vt collocetur in domo in qua nullum metum nullamque violentiam habeat timere: ex quo infert ſtatim ibi, quod ſi timeatur de violentia, & metu parentum, puta, quia puella contraxit clam parentibus inſcijs ad petitionem ſponſi. iudex debet puellam ſurripere de poteſtate parentum, & collocare eam in aliqua honeſta domo, puta in monaſterio monialium, vt *in ca. penultim. de probationibus*, vel apud honeſtos conſanguineos puellæ, & quod ita poteſt intelligi litera illius tex. ſi bene ponderantur verba ipſius, licet gloſſa habuerit aliũ intellectum, ex quo notat caſum in quo libera perſona quaſi ſecreſtatur: ſimiliter Præpoſ. ibi *numero tertio*, inquit, nota, ibi, honeſte teneri formam, quæ quotidie obſeruatur, quando iudex vult ſcire animum mulieris, vel quando alias litigatur in ma-

in matrimonialibus ſi per vinculo, vel etiam ſuper poſſeſſione, & timetur de aliqua ſæuitia, vel potentia, quia donec cauſa ſit finita, & executione mandata debet mulier ſequeſtrari in locum tutum, puta in monaſterio, iuxta tex. *in ca. penult. de probat.* & & vult etiam Ioan. Andr. *in d. ca. cum locum*, quæ omnia conueniunt, & volumus eſſe dicta tam pro primo, quam pro ſecundo caſu ex ſupradictis, & quod iudex poſſit facere ex officio puellam ſequeſtrare, & de vinculo matrimonij cognoſcere probat bene vltra Abbatem præcitatum Georg. de Priolis *d. conſil. matrimon. 42. numero nono, & decimo*, quia in matrimonialibus exuberat officium iudicis, vt *in d. ca. cum locum*, & præterea, quia vbicunque vertitur periculum animæ iudex ſupplere poteſt de facto, etiam vtraque parte præſente, vt *in c. cum nobis olim de elect. c. exceptionem de except. gloſ. 1. in c. bonæ de poſt. Prœl.* & ibi Ioannes Andreas ſuper verb. publicam vtilitatem, & alij DD. quos ibi citat.

2 Multa tamen alia addenda cenſui, quæ vtrique caſu deſeruient: nempe, quod hoc depoſitum puellæ, præcipue, ſi inter perſonas graues hoc negotiũ contingat, cum maxima maturitate, & deliberatione faciendum eſt, vt pote, quia ex eo, mille iniuriæ, rixæque ſequi poſſint inter conſanguineos, & amicos vtriuſque partis, non tamen dico denegandum, ſed caute faciendum penſatis penſandis, & cum informatione teſtium, quamuis non ſint omnino integri, quia ad hoc, alias ſufficere cenſentur, debentque deponere de fide matrimonij data, & de petitione viri petentis puellam pro ſponſa, vel producta ſchedula ſponſalium aliquibus teſtibus comprobata, non vero leuiter, abſque ſufficienti iuſtificatione depoſitum puellę petentis: item, quod ſi opus fuerit, inuocetur auxilium brachij ſecularis ad hoc, vt commodius ſine alteratione, & perturbatione conſanguineorum, & amicorum negotium expediatur: denique quod ab vtroque iudice, vel ſaltem à ſeculari ſub grauibus pœnis præcipiatur omnibus conſanguineis, & amicis & notis vtriuſque partis, vt in domus ſuas ſe recolligant, ab eiſque ne exeant donec aliud eis præcipiatur, & ſi opus fuerit miniſtri iuſtitiæ ponantur in diuerſis locis & vicis, vt obuietur rixis, cõtradictionibus, & violentijs parentum puellæ. Prætereà moneo, confeſſionem puellæ minime eſſe ſumendam in domo parentum, quia alias de nihilo ſeruiret eius depoſitum in domo tuta, & honeſta fiendum, ſiquidem hoc fit, vt cum ſumma libertate puella voluntatem ſuam, & veritatem inſinuet, & aperiat, at hoc minime fiet, nec finis intentus conſequetur. ſi in domo parentũ confeſſio præd. acciperetur, ſiquidẽ ſignis eorundem, & ſuorũ familiarium poſſet præueniri, & impediri libertas puellæ. Debet igitur prius puella deponi, & ſequeſtrari in domo tuta, & honeſta, in qua ipſa nihil timere oporteat, arbitrio iudicis Eccleſiaſtici deſignanda, vt libere declarare audeat cum iuramento: & cum experientia, quæ eſt rerum magiſtra, doceat in monaſterio Monialium hoc recte fieri non poſſit ob varias Monialium perſuaſiones, & inquietudines, ego (niſi aliud conſtaret, nempe has ceſſare in aliquo monaſterio ob Monialium ſanctimoniam, & ſummam quietem) puellam non deponerem apud alia monaſteria, nec apud conſanguineos, ſeu conſanguineas puellæ, vt ſponſo ſuſpectos: ſed in domo alias tuta, & honeſta, in qua nihil eam timere oporteat iuxta diſpoſitionem tex. *in dict. cap. cum locum*: cuius ingreſſum omnibus hinc inde coniunctis ſub grauibus pœnis, & Eccleſiaſticis cenſuris latæ ſententiæ interdicerem. Poſtmodum vero, aliquo temporis interuallo condecenti tranſacto, in mea domo, vel in Eccleſia, vbi liberius confeſſionem ſuam dicere poſſe videbitur, eam acciperem: & ſi opus fuerit, & iudici videbitur, præcipiet fœminæ vt prius peccata ſua confiteatur ſacramentaliter confeſſario ab ea eligendo, & ſacramentum Euchariſtiæ ſumat, vt cum maiori puritate veritatem dicat poſtea, & aperiat poſtea iudici prout in praxi ita obſeruari vidimus non ſemel, & mihi non diſplicet hæc praxis. Ad ſuperiora reducenda ſunt, quæ docet in propoſito primi caſus Doctor Ioannes Segura *in ſuo Directo Iudicum Eccleſiaſticorum in ſecunda parte ca. 16. numero 23. folio mihi 221. columna prima*, vbi dicit, quod iudices in ſpecie præmiſſa non debent facile moueri ad id exſequendum, ſed quod prius parocho, vel confeſſario, alijve honeſto viro, & fideli ſub ſigillo committant, vt ſumpta occaſione fœminam alloquatur, vt præſcrutetur, an id verum ſit, cuique illorum duorum nubere malit, & quod ſi id totum negauerit, & combannito viro, hoc eſt cum quo monitiones in Eccleſia ſunt factæ, nubere deſiderat, (vt frequenter fieri ſolet) nubat in Domino, quin iſta impedimento ſint: niſi incontinenti ſponſalitiæ promiſſionis, hic offerat probationem, quia ſi id teſtibus comprobauerit, iudex procedet iuxta ea, quæ idem Author ibi inquit ſe tradidiſſe in initio capitis præcedentis: quod ſi fœmina huic nubere conceſſerit, tenueritque cum viro combannito, niſi coacte contrahere, cum primum parochus, confeſſariusve, id iudici denunciauerint, domum ipſius fœminæ adeat, inuocato ad id (ſi opus fuerit) brachij ſecularis auxilio, eamque inde extrahat, & in loco honeſto, & tuto, nemini que ſuſpecto deponat, eiuſque ingreſſum omnibus hinc inde coniunctis, ſub grauibus pœnis, & cenſuris interdicat: poſteaque voluntate puellæ libere explorata, eam in matrimonium eo viro tradat, cui ipſa maluerit, in quo iudicis prudentia, & naturalis diſcretio maxime deſideratur, vt ſecundum negotij qualitatem, & perſonarum conditionem, id cautius diſponere valeat, & lites, rixæque & contentiones, aliaque incommoda, quæ in his caſibus exoriri ſolent, vitentur.

Non enim video vllo iure probari, nec opus eſſe, vt iudex in præmiſſa ſpecie, prius parocho, vel confeſſario, alijve viro committat examen puellæ, quod ipſe iudex per ſeipſum facere debet: ideoque gratis. & ex capite cenſeo eſſe dictum, nec vllo modo obſeruandum: item quod ſi ipſa negatur, & dicat, ſe combannito viro velle nubere, non video, qua ratione ei hoc concedendum ſit ſtante prætenſione alterius viri, contendentis ſibi prius fidem de contrahendo matrimonio dediſſe, quamuis ſtatim, (hoc eſt) incontinenti probationẽ non offerat, cum tamen terminus competens eiſdem ad probandum conſtituendus ſit poſt allegationes vtriuſque partis.

Qua ratione nec etiam audienda erit ipſa puella, ſi in libertate conſ[illegible]a ex duobus eam petentibus, ipſa elegerit in virũ eum, qui deterius ius habuerit in præiudicium alterius, melius ius habentis, ſed partibus auditis adminiſtrabit iudex iuſtitiam in cauſa: in reliquis probo dicta per Seguram *vbi ſupra*.

Supereſt modo, vt videamus circa hos duos caſus ſupra declaratos, quanto tempore puella remanenda eſt in domo, & loco tuto, vbi fuerit ad præd. effectum depoſita per iudicem eccleſiaſticum?

Et videtur prima facie dicendum, quod vſquequo confeſſionem liberam iudicialem fecerit, re-

manere

manere debeat ibidem: eaque facta, ſtatim reddenda reſtituendaque ſit parentibus: ſiquidem in eum finem, vt præfatam confeſſionem libere faceret, fuit abſtracta ab eorum domo, & in illo loco depoſita: ergo hoc expedito, quare amplius detinenda eſt contra voluntatem parentum, vel conſanguineorum.

Rurſus ex oppoſito habemus textum *in dict. capite cum locum in fine de ſponſalib.* vbi præcipit Papa Epiſcopo Papienſi, vt faciat puellam, de cuius matrimonio quæritur, in domo in qua nihil eam timere oporteat honeſte teneri, donec prædict. cauſa terminata fuerit, & ſententia ſine contradictione cuiuſque valeat executioni mandari: ergo quouſque hoc factum fuerit, puella in depoſito permanere debet: probat igitur tex. hic, quod ad officium iudicis ſpectat prouidere, vt ſua ſententia poſſit executioni mandari; ſicque non ſolum iudex ex officio habet prouidere ne iudicium fiat illuſorium ex defectu proceſſus, vt voluit gloſſa *in cap. primo, verb. abſentia, & in cap. cupientes §. cæterum, de electione lib. ſexto, & in cap. primo, de iud. in ſexto*, notat Barto. & communiter DD. *in l. 4. §. hoc autem iudicium ff. de damn. infect.* Sed etiam habet prouidere, ne iudicium fiat illuſorium de facto, quia ſententia nō poſſet executioni mandari, & hoc poteſt iudex officio facere, vt patet ex illo tex. dū dirigit verba ad iudicem, quo caſu naſcitur officium iudicis, vt in terminis tenet, & probat Præpoſit. *in dict. cap. cum locum ſub numer. ſecundo*, & cum ille tex. ſecundum diuerſas lecturas ſupradictas loquatur in dictis duobus caſibus, in vtroque ſeruanda videtur eius deciſio: quid tenendum?

Et quidem in primo caſu, in quo loquitur *dictum cap. cum locum*, iuxta eius communem intellectum, proculdubio ſeruanda erit ſua præfata deciſio. Cæterum in ſecundo caſu ſupradicto, quando vnus ſolus petit puellam in ſponſam inuitis parentibus, cum ipſa in loco tuto repoſita, liber ſponſalia cognoſcit, & velit nubere illi viro, finita res eſt, quia ſtatim iudex in eodem loco, antequam eidem auferatur libertas, eos deſponſare debet, aut deſponſari faciet per verba de præſenti, iuxta formam Concilij Tridentini. Quod ſi ipſa, fidem aſſertam, negauerit, adhuc in depoſito remanere debere videtur, vt ſententia ferenda in cauſa, ſine contradictione cuiuſque poſſit executioni mandari, ex diſpoſitione tex. *in d. cap. cum locum*, quo caſu eius ratio militat quoque, ſicut in primo. Quod ſi ex meritis cauſæ tunc temporis conſtiterit, non eſſe exactam, & perfectam omnino probationem ſponſalium, tunc iudex poterit iuſte arbitrari, vt puella depoſita parentibus reddatur, cum præcepto, & cenſuris, atque fideiuſſoribus idoneis commentarienſ. certæ competentis facultatis, quod durante lite alteri puella non nubet, & quod ex illo oppido non exiet, idque notum fiet parochis eius loci, ne contraueniant, aut faciant ſub alijs pœnis, & cenſuris, prout in praxi in ſimili caſu graui obſeruatum vidimus per Illuſtriſſimum quendam Nuntium Apoſtolicum huius Regni in gradu appellationis.

In tertio caſu ſupra poſito inuenio Paulum de Caſtro *conſilio 127. volumine primo.* dicentem, quod ſi mater legitima tutrix filiæ ipſam impuberem tradere in ſponſam alicui promiſerit, debet iudex in loco honeſto illam ponere ad effectum, vt in ætate perfecta, cui velit, libere nubat: quem ſequitur Aymon Sauilia *conſilio 190.* dicens adhuc matrem manere tutricem, etiam, ſi ipſa filia deponatur, iuxta conſilium Pauli, quod etiam refert, & ſequitur D. Couarruuias *in quarto de ſponſal. ſecunda parte, cap. 3. §. ſexto, numero ſecundo*, remouebitur tamen ab educatione filiæ, vt cum alijs probauimus *in noſtro tractatu de tutel. ſecunda parte, capit. octauo numero 14.*

De quarto caſu principali ſupra poſito de ſæuitia viri diximus late *lib. primo Canonicarum quæſtionum cap. 1. per totum*, & habetur *in cap. literas in fine, & in cap. ex parte; & in cap. ex tranſmiſſa de reſtit. ſpoliat.*

Poteſt etiam verificari in hoc deciſio *dict. capit. cum locum, de ſponſalibus*, nempe quando litigatur quomodocumque inter virum; & vxorem ſuper cauſa matrimoniali, ſi mulier eſt virgo, 4
quia non eſt reſtituenda marito, nec dimittenda in loco, vbi poſſit ad eam accedere, ſed debet poni in loco tuto, vt ibi ſtet donec cauſa finiatur, ita tenet Hoſtienſ. *ibidem*, & approbant communiter DD. ſecundum Præpoſitum *ibidem, numero tertio, in verſiculo vel alio caſu*, quod verum intelligo, quando ex parte mulieris iuſta, vel proportionabilis allegatur cauſa, ob quam viro ſuo non debeat tradi, nempe, quia lis mouetur de matrimonij non conſummati valore; alias ſecus, nulla legitima, ſeu rationabili cauſa ſubſiſtente, vt clarum eſt.

Sed prædicta communis ſententia procedit,
quando petitur à viro integra reſtitutio vxoris, etiam quoad copulam. 5
Tunc namque non conceditur, ſi matrimonium quamuis ratum, conſummatum non ſit: graue namque damnum pateretur fœmina; declarato poſtea inualido matrimonio: ſecus tamen erit quoad cohabitationem, & cætera obſequia præter copulam, quia illorum reſpectu reſtitutio concedenda erit, cum ius habeat alter ad hæc obſequia præter copulam matrimonio etiam per eam non conſummato, tex. eſt ad hoc à contrario ſenſu *in capite ex parte de reſtitutione ſpoliatorum*, vbi huius ſententiæ clare videntur eſſe Hoſtienſ. *ſuper verbo cauſam poſſit matrimonij*: & Anton. *in dict. capit. ex tranſmiſſa numero ſecundo*, dum affirmant, ad plenam reſtitutionem probandum eſſe matrimonium, & copulam, ſentire igitur videntur, ſecus eſſe, quando non petitur plena reſtitutio: & tenent expreſſe Abb. *in dict. capite ex parte numero 25.* Lignauer, quem refert, & ſequitur Imol. *in dict. capite ex parte numero 11.* Brunel. *de ſponſal. concluſ. 12. numero quinto*, Alexander Carrerius *lib. primo, de ſponſal. capit. tertio*, Barboſ. *in rubrica ff. ſolut. matrimon. in 2. parte, numero 80.* & Thomas Sanchez *lib. 2. de matrim. diſputatione 41. numero 50. verſic. ſed melius diſtinguunt*: vbi quod ſi periculum ſit de copulæ extorſione (prout re vera adeſſe videtur) cautio indemnitatis præſtanda eſt: etſi hæc minime ſufficiat, ad præcauendum periculum reſtitutio differenda eſt, ſecund. Abb. & Brunel. *vbi ſupra*, & ita merito meo iudicio multi Authores indiſtincte in præmiſſa ſpecie tenent, non eſſe faciendam reſtitutionem vxoris viro eam petenti, quoad nihil, argumento tex. à contrario ſenſu *in d. ca. ex tranſmiſſa de reſtitutione ſpoliat.* ibi: mandamus quatenus, ſi vobis conſtiterit, quod præfata mulier præd. militi legitime deſponſata fuiſſet, & ab eo cognita, ipſam ei reſtitui faciatis: ergo ſi non fuit cognita, reſtitutio indiſtincte non eſt facienda, & ita tenet ibi gloſſa *in verbo, & ab eo cognita*, & Hoſtienſ. ibi *ſuper eodem verbo*: Innocen. *in d. cap. ex parte numero quarto*, & ibi Ioannes Andreas *numero ſexto, in fin. ſeptimo, & octauo*; & Cardin. *numero quinto, oppoſitione prima*, Bald. *in cap. penultim. numero quinto, & octauo, de probation.* Ancharran. *in d. cap. ex tranſmiſſa numero primo*, Dominic. de Sancto Geminian. *conſil. 24. numero tertio*, quos

quos refert Thomas Sanchez *vbi ſupra in verſ. grauis tamen eſt difficultas*, tametſi poſtea *in dicto verſic. ſed alij*, melius probet præd. diſtinction.

6 Quod ſi mulier conſummato iam matrimonio agat poſſeſſorio, petens maritum ſibi reſtitui, licet maritus obijciat de conſanguinitate, vel alio impedimento, prius debet fieri reſtitutio mulieri, quã cognoſcatur de exceptione mariti, *cap. porro, de diuort. cap ex conqueſtione, & cap. literas de reſtitut. ſpoliat.* etiam, ſi illud impedimentum eſſet notoriũ, quando ſeparatio non eſt facta iuridice (hoc eſt iudicio Eccleſiæ) vt *in d. cap. porro* ita reſoluit Petrus Nicolaus Mocius *de matrimonio titulo quæ actio pro matrimonio, ſeu quomodo agi poſſit, & quot modis, numero primo, folio* 193. vbi *numero ſecundo*, id limitat in aliquibus caſibus.

Primo ſi obijciatur mulieri fornicatio publica, & manifeſta, quia hoc probato ita quod non poſſit aliqua tergiuerſatione celari, non fit reſtitutio, niſi ipſa vxor probaret virum adulterium commiſiſſe, quo caſu reſtitui debet, etiamſi ipſa fuiſſet publice fornicata, *cap. ſignificaſti de diuort.*

Secundo ſi obijciatur conſanguinitas, præſertim in gradibus diuina lege prohibitis, & probationes offerantur incontinenti iuratæ; tunc namque ad maiorem cautelam iuramento recepto, quod talis obiectio malitioſe non fiat: fiet quidem reſtitutio quoad cohabitationem, ſed non quantum ad copulam carnis, vt *in d. cap. literas*: quod verum intelligo quando non adeſt periculum de copulæ compulſione, alias ſecus iuxta ſupra modo dicta, *nu.* 5. Adde tu maxime ſi fama cõſentit, donec auditis probationibus, & diſcuſſis, cauſa ſine diffugio terminetur; incontinenti autem offerri dicentur probationes ſi intra triduum offerantur, vt late probat Thomas Sanchez *lib. 1. de matrim. diſputatione* 51. *numero* 14. & in terminis *diſputatione* 41. *numero* 50. *paulo poſt princip. lib.* 2. quod ſi probationes non offerantur incontinenti, reſtitutio facienda eſt, quoad cohabitationem, & totum, quia præſumitur contra eam, quæ ſine iudicio Eccleſiæ, ſua tantum temeritate receſſit à viro: hic eſt caſus expreſſus *in d. ca literas verſic. porro.* loquente in viro petente reſtitutionem vxoris, quæ ab eo receſſit ſua temeritate ſine iudicio Eccleſię, per quem tex. vltra DD. communiter ibi, ita etiam tenet Thom. Sanch. *d. lib.* 2. *diſputatione* 41. *d. nu.* 50. Vnde idem quoque erit è conuerſo in muliere agente poſſeſſorio contra maritum, qui eam ſua temeritate dimiſit, & opponit exceptionem præd. conſangninitatis, quo caſu loquitur Mocius *vbi ſupra*, qui tamen non ita exacte ponit hanc limitationem, eſt tamen vera, & conformis *d. verſ. porro.*

Tertia limitatio eſt, ſi obijciatur exceptio rei iudicatæ, ſcilicet ſuper diuortio, quo caſu non eſt reſtitutio facienda, niſi prius de illa exceptione cognoſcatur.

Quarta eſt, quando vir petit vxorem ſibi reſtitui, ſed ſufficienti cautione recepta, quod illi non inferet malum, *ca. ex transmiſſa de reſtit. ſpoliat.* & ſi ita illam capitali odio proſequitur, quod merito de ipſo diffidat, nec poſſit de ſufficienti ſecuritate prouideri, non ſolum non debet reſtitutio concedi, ſed potius debet ab illa remoueri, vt *in dict. cap. literas*: ita Mocius *vbi ſupra*, addens, quod in omnibus alijs caſibus mulieri petenti ſit reſtitutio facienda, & è conuerſo, dummodo probet, ſe in poſſeſſione fuiſſe, & à viro ſpoliatam, ſine iuris ordine, quia hæc duo probare debet, *cap. conſultationibus de officio deleg. & ca. cauſam, el primero, qui filij ſint legitim.* quod non procedit, quando matrimonium fuit clandeſtinum, gloſſa *in d. ca. ex tranſmiſſa, verbo legitime, de reſtitutione ſpol.* per illum tex. à contrario ſenſu, & cum alijs bene probat, & ſequitur Thom. Sanchez *lib. 3. de matrim. diſputatione* 45. *num.* 1.

CAPITVLVM XXXVIII.

An in cauſis matrimonialibus habeat locum iuramenti delatio?

SVMMARIVM.

1 *Iuramenti delatio an locum habeat in cauſis matrimonialibus? & numeris ſequentibus, vbi in hoc diſtinguitur, & numero ſecundo, quid attento Sacro Concilio Tridentino? & quid in iuramento neceſſario? numero* 3. *declaratur num.* 4. & 5.

HÆc quæſtio duplicem requirit inquiſitionem, ac diſcuſſionem. Prima eſt de iuramenti delatione voluntaria, vel iudiciali, nempe, quando vna pars defert alteri iuramentũ in cauſa matrimoniali, & iudex præcipit præſtari. 1

Altera eſt, de iuramento neceſſario, quod petit ſibi deferri pars in ſupplementum probationis in eadem cauſa matrimoniali, an locum habeat?

In primo caſu delationis iuramenti voluntariæ, vel iudicialis habemus expreſſam *l. Regiam* 10. *titulo* 11. *partita tertia. in verſic. otro ſi dezimos*, vbi expreſſe deciditur, *que ſi es contienda en juyzio entre algunos homes, en razon de caſamiento, &c. Bien ſe puede acabar por jura, auiniendoſe las partes ſobre ello*, vbi Gregor. Lopez *in gloſſa, auiniendoſe*: nuncupatim intelligit loqui legem illam in iuramento voluntario, vel iudiciali, quod defertur à parte parti: hoc tamen verum intelligit ibi Grégor. Lopez, quando reus defert iuramentum actori, qui ſtat pro matrimonio, ſecus ſi deferatur non ſtanti pro matrimonio, ſecundum Bart. poſt Iacob. Butric. *in l. 3. in princ. ff. de iur. iuran.* cuius opinio communiter approbatur, teſte Alex. ſecundum Gregor. Lopez, *ibidem*, qui eam ſequitur.

Secundo limitatur, vt non procedat præd. delatio iuramenti in præiudicium tertij, vt late probat D. Couar. *in quarto, de ſponſal. prima parte ca.* 4. *§. primo, numero* 5. vbi hoc expreſſe probat, & quod maris, & fœminæ confeſſio aſſerentium, matrimonium inter eos contractum fuiſſe clam abſque teſtibus, admittenda non eſt, vbi ex ea præiudicium fieret alteri coniugio; iuxta gloſſ. *in ca. ſi quis dixerit* 30. *quæſtione* 5. Dominic. *conſil.* 27. *Reg. l.* 2. *titulo* 3. *partita* 4. vbi expreſſim hoc cauetur, ſicque intelligendus eſt tex. *in cap. ſecundo, de clandeſtin. deſponſat.* dicens, poſſe matrimonium contractum, ex confeſſione vtriuſque coniugis, ab Eccleſia publicum iudicari, atque nunciari, vt procedat, quoties ex ea confeſſione præiudicium non fieret alteri coniugio; alias ſecus, ſiquidem tunc vtriuſque coniugis confeſſio matrimonium probat, quoties fit eo tempore, quo alteri matrimonio minime fit præiudicium. & poteſt expreſſe nouo conſenſu contrahi coniugium, iuxta gloſſam, & Abbatem *in ca. ſuper eo, de eo qui cognou. conſang. vxoris ſuæ*: & probatur *in d. ca.* 2. *de clandeſtin. deſponſ.* eſt communis ſecundum Curt. Iun. *conſil.* 27. *colum.* 2. & Couar. *vbi ſupra d. num.* 5. *in verſ. ſic ſane*, vbi quod ex his optime perpendi poteſt *d. l.* 10. *tit.* 11. *partita* 3. dicens in matrimoniali cauſa poſſe iuramentũ ab actore ipſi reo deferri: ſed lex illa loquitur, vt vidimus de conſenſu partium: non tamen procedit in præiudicium

2 cium alterius matrimonij, nec alienius tertij.

Sed hæc in matrimonio attento iure communi procedunt, quo matrimonia clandeſtina, licet prohibita, valida tamen erant: ſecus hodie attento Sacro Concilio Tridentino *ſeſſione 24. ca. 1. in Decret. de reformatione matrimonij*, quo cauetur, quod matrimonia deinceps celebrari non poſsint, niſi præſente parocho, vel alio ſacerdote, de ipſius parochi, ſeu ordinarij licentia, & duobus vel tribus teſtibus: niſi ita factum fuiſſe dicatur, & ad probationem eius peteretur de communi conſenſu partium, quod agenti pro matrimonio deferretur iuramétum hoc, quia tunc forſan, ſi non ageretur de præiudicio tertij, eſſet deferendum: procedere tamen poſſunt proculdubio in ſponſalibus de futuro, ſiquidem de ipſis non loquitur Concil. Trid. vt late probauimus *de iurament. confirmat. 1. parte ca. 51. num. 1. cum ſequẽtibus.*

3 In ſecundo vero caſu, hoc eſt de iuramento neceſſario in ſupplemento probationis, quando mulier, quæ in alterum per verba de præſenti matrimonialiter conſenſiſſe aſſerit, habet vnum bonum teſtem, & petit ei deferri iuramentum, habemus gloſſam tenentem in hoc caſu, non eſſe deferendũ iuramentum quantumcunque honeſta ſit perſona, quia hic agitur quaſi de ſtatu hominis cum per hoc ſeruitus conſtituatur in ipſo, nec cauſa dicitur modica, quia iuramentum defertur inſpectis circunſtantijs cauſæ, & perſonarum; ita gloſſa *in verbo abſoluto in ca. mulieri de iur. iurand.* quam gloſſam ſequuntur communiter DD. ibi, & D. Couar. *vbi ſup. in verſ. hinc etiam*, & Gregor. Lopez *in d. l. 10. in gloſſ. aduiniendoſe, ad fin.* Iaſ. *in l. 3. numero 25. ff. de in lit. iur. & in repet. l. admonendi num. 77.* & ibi Curt. Iun. *num. 67. ff. de iur. iur.* Boeri. *conſil. 40. num. 67. cum ſequentibus*, Ioan. de Selua *in tractatu de iuramen. 3. parte princip. quæſt. 3. volumine 5. tract. diuerſ. Doct.* Petr. Surd. *conſil. 12. num. 12. volumine 1.* vbi loquitur in cauſa ardua, & magni valoris, prout eſt matrimonialis, conſiderata qualitate perſonarum, vt in ea non ſit locus iuramento ſuppletorio; & ita eſt tenendum: tametſi Hoſtienſ. & Archid. quos refert Boerius *vbi ſupra* contrarium velint, & præſertim non eſt deferendum iuramentum in cauſa matrimoniali, quando ageretur de inualiditate alterius matrimonij legitimi, vt cum alijs tenet Boer. *vbi ſupra num. 69.*

Limitatur tamen hæc communis ſententia, vt ſit vera, niſi iudex concurrentibus aliquot coniecturis atque attenta perſonarum qualitate arbitretur iuramentum eſſe deferendum habenti probationem ſemiplenam, quæ ita dictis coniecturis coadiuuatur, vt non ſimpliciter dici debeat ſemiplena probatio: his namque recte à iudice penſatis poteſt talis delatio iuramenti fieri, ſiue agatur de quæſtione an matrimonium fuerit contractum? ſiue de aliquo impedimento ipſius coniugij ſecund. Abb *in d. ca. mulieri col. 4. nu. 1.* Alexand. *in l. 2. ff. de iur. iur.* Iaſ. *in d. l. admonendi num. 281.* vbi Curtius *num. 67.* hanc dicit eſſe communẽ opin. quam ibi probat. Curt. Senior, *fallent. 65.* Ioan. Corraſius *lib. 3. Miſcell. c. 4.* & Hyppoli. *ſingul. 27.* Couarru. *vbi ſupra* communem eſſe profitens ex Cur. Iun. *d. num. 67.* & aiens hoc pacto eſſe intelligendam gloſſam *in ca. vidua. de regul.* quæ dixit etiam in coniugali cauſa deferendum eſſe iuramentum ei, qui ſemiplene probauit: eandem communem limitationem ſequitur etiam Gregor. Lopez *vbi ſupra in fine Gloſſæ*, & Aymon Crauet. *conſil. 198. numero 10.* & Boerius *vbi ſupra num. 68. & 69.* dicens, quod vbi eſt pluſquam ſemiplena probatio, quia ſunt duo teſtes, quorum vnus non eſt integer, tunc ſecund. Abb. Paul. de Caſtr. Alexan. Iaſ. quos refert, debet deferri iuramentum actrici: & idem ſecund. omnes eſſe affirmat, vbi teſtes non eſſent integri. 4

Hodie tamen attento decreto Sancti Concilij Tridentini, ſupra citato, hoc ſimiliter ceſſat, quando ageretur de deferendo iuramento neceſſario ad probandum matrimonium, ſiquidem hoc non valet, niſi fiat coram parocho, & teſtibus, iuxta formam Concilij. 5

Quoad probanda autem ſponſalia de futuro Concilium non loquitur, vt prædiximus, & ideo in eis ſeruari poteſt, & debet præd. limitatio, tanquã in caſu omiſſo, qui remanet ſub diſpoſitione iuris communis, *l. commodiſſime cũ ſimil. ff. de lib. & poſthum.*

I SECVN-

SECVNDA PARS PRINCIPALIS.

CAPITVLVM XXXIX.

De ſancto Sacramento matrimonij.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonij definitio.*
2 *Matrimonium quando inſtitutum fuit, & numero 5. per totum latius.*
3 *Matrimonium ex eo, quod eſt ſacramentum, confert gratiam non ponentibus obicem & rite ſuſcipientibus.*
4 *Sacramenta nouæ legis conferunt gratiam.*
6 *Matrimonium propter quas cauſas eſt a Catholicis contrahendum.*
7 *Matrimonium quare magis a matre, quam à patre nomen aſſumpſerit?*

1 MATRIMONIVM eſt maris, & fœminæ coniunctio indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens, *l. 1. ff. de rita nupt. §. 1. inſtit. de patria poteſt. cap. illud in fine de præſumpt. & in ſumma 27. quæſtione 2. l. 1. titulo 2. partita 4.* D. Couarru. *in 4. de ſponſal. 2. parte in princip. numero 1.* Thom. Sanchez *lib. 2. de matrim. diſputatione 1. nu. 1.* vbi bene per ſuas particulas hanc matrimonij definitionem declarat, eſtque communis hæc definitio, teſte Carrotio *de matrimonio in princip. num. 2. folio 172.* & eſt recepta ab omnibus iuris vtriuſque profeſſoribus, & Theologis, ſecundum Ioan. Brunel. *in tractatu de ſponſal. & matrim. columna 2. concluſione 1.* vbi ſimiliter diſcurrit per ſingula definitionis verba: & Matienç. *in rubrica titulo 1. lib. 5. nouæ collect. Reg. numero 2.*

2 Matrimonium ante Adami lapſum inſtitutum fuit in naturæ officium, poſtea vero in concupiſcétiæ remedium: tandem in noua lege inductum fuit, ſeu eleuatum à Chriſto, vt eſſet ſacramentum, iuxta illud ad Epheſ. 5. *Sacramentũ hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto, & Eccleſia*: ita etiam decretum fuit in Concil. Florentin. ſub Eugenio IIII. Et nouiſſime definitum in Concil. Tridentin. *ſeſſione 24. de ſacramento matrimonij. Canone 1.* cuius verba ſunt hæc: Si quis autem dixerit, matrimonium non eſſe vere & proprie vnum ex ſeptem legis Euangelicæ ſacramétis à Chriſto Domino inſtitutum, ſed ab hominibus in Eccleſia inuentum, anathema ſit: ac proinde nemo ab hoc diſcrepat Catholicorum.

3 Vnde ex eo, quod eſt ſacramentum confert gratiam non ponentibus obicem & rite ſuſcipientibus, vt deciditur in eodem Concil. Trident. *ſeſſione 7. cap. 6. 7. &* 8. docet Victoria *in Summa de ſacramento matrimon. in princip. numero ſeu quæſtione 243.* & cæteri communiter Theologi.

4 Receptiſsimum namque eſt apud ipſos ſacraméta nouæ legis gratiam conferre, & docet Eccleſia in Concilio Florentin. *verſic. quinto hoc docet Eccleſia*: hoc autem eſt, Sacramentũ nouæ legis igitur gratiam confert: & hoc probat Col. Concilij, & Theologi frequentius fatentur, vt conſtat ex Maior. *in 4. diſtinctione 26. quæſtione 1.* & notat S. Thom. *2. 2. q. 100 articulo 2.* & profitetur cum alijs D. Couarr. *de ſponſal. 2. parte cap. 1. §. vnic. numero 3.* & probat latiſſime Bellarmin. contra quoſdam Hæreticos *de matrim. cap. 2. lib. 1 pagina 64 in paruis, cum ſequentibus, in 2. tom. tertia parte in verſic. reſtat nunc vt tertium, pagina 70.* & latiſsime idem probat aduerſus Hæreticos Alphonſ. à Caſtro *à lib. 11. aduerſ. Hæreſ. in tertia Hæreſi. colum. mihi 708. cum ſequentibus, tex. in principio quartæ partitæ.* ibi. *Por eſſo es vno de los mas nobles è mas honrados de los ſiete Sacramentos de la Sancta Igleſia.*

Non tamen inter DD. conſtat de tépore inſtitutionis, tã in lege naturæ, quã gratiæ: ſiquidé in lege naturæ nonnulli cenſent immediate inſtitutũ eſſe ab Adamo in illis verbis, quæ Deo inſpirãte protulit Gen. 2. *hoc nũc os de oſſibus meis, & caro de carne mea. quãobrẽ relinquet homo patrẽ, & matrẽ, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna* & inſuper probatur, quia Mat. 19. probat Chriſtus, matrimonium eſſe indiſſolubile, ex illis verbis inſtitutionis dicens: *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet* & dicto loco ad Epheſ. *cap. 5.* inquit Paulus: *Propter hanc relinquet homo,* &c. Tandem quia in Concil. Trident. *ſeſſione 24. in doctrina de Sacramento matrimonij in initio* dicitur, matrimonium multo antea fuiſſe ab Adamo ſignatum: hanc partem tenent, & probant gloſſa *in cap. vnic. de voto in ſexto. verbo in ſtatu,* Gofredus *in ſumma titulo de ſponſal. num. 7.* D. Couar. *in quarto ſecunda parte cap. 1. §. vnic. num. 6* Alexand. de Neuo *in rubrica de ſponſal. num. 17. l. 4 titulo 2. partit. 4.* & ibi Greg. Lopez *in gloſ. que los hueſſos,* Montalu. *in expoſitione proœmij quartæ partitæ & in prolog. legum fori libr. 3.* & ex Theologis Magiſter Sentent. *in 4 diſtinct. 26.* & ibi Bonauent. *articulo 1. quæſtione 2.* Durand. *ibidem in princip. in expoſitione literæ,* & Ricard. etiã ibi *articulo 1. quæſtione 3.* & Victor. *vbi ſupra,* Ledeſma *in ſecundam partem 4. quæſtione 44. articulo 2.* & alij relati à Thom. Sanchez *d. li. 2. diſputatione 4. num. 2.* Probabilius tamen eſt, inſtitutum ſimul ac præceptum eſſe à Deo, illis verbis Geneſis 1. *Creſcite, & multiplicamini*: tunc namque Deus fecit copiam illius, vt iungerẽtur, & mutuam corporum traditionem conceſſit, in quo matrimonium conſiſtit: deinde quia illis verbis intimatur potiſsimum matrimonij finis, qui eſt hominum multiplicatio: ergo per illa inſtitutum eſt matrimonium, quo finis ille comparatur; tandem quia nulla alia inſtitutione opus erãt, quam ipſomet præcepto: ſicut Euchariſtiam inſtituit eam præcipiendo Chriſtus, Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem*: poſtmodũ autem, matrimonium contraxit Adamus, cum dixit, *hoc nunc os,* &c. Ita Diuus Thom. *in 4. diſtinctione 26. quæſtione 2. articulo ſecundo, ad quartam,* Paludan. *ibi quæſtione 1. in fin.* & Sotus *quæſtione 1. articulo 2. verſic. Nihilominus,* Diuus Anton. *in tertia parte ſuæ ſummæ titulo 1. cap. 2. ante §. 1.* Abulenſ. 1. *Reg. cap. 8. quæſtione 42.* Viguer. *lib. inſtit. cap. 16. §. 7. verſic. 1.* Alphonſ. à Veracru. *in ſuo Specul. coniug. prima parte articulo primo, in princip. & in ſecunda parte articulo 5.* & Enriquez *lib. 11. de matrimonio cap. 1. num. 3. Candelab. aureum 7. ſacrament. prima parte de matrim. numero 7.* Petrus de Ledeſma *de matrimonio, quæſtione 42. articulo 2.* & alios referens Thom. Sanchez *d. lib. 2. de matrimon. diſputatione 4. nu. 3.* dicens, hoc eſſe probabilius, vbi etiã citat gloſ. *in c. fi. verbo inſtit. de frig. & maleficiat.* Turrecremat Sylu. & Did. Perez Et hęc ſentétia approbatur expreſſe in principio, & prologo quartæ par-

titæ,

citæ ibi, *é ſiu todo eſtó onde fecho muy grando honra que fizo mugier, que le diuſſe por compañera, en que fizieſſe linage, é eſtableſcio el caſamiento de ellos ambos en el Parayſo, &c.* & ibi, *onde porque eſta orden del matrimonio eſtableſcio Dios de porſi,* & ibi, *é que fue fecho é ordenado por Dios miſmo en el Parayſo, que es como ſu caſa ſeñalada.* Argumenta autem prioris ſententiæ tantum probant, matrimonium eſſe magis declaratum ab Adamo: ſicut Chriſtus extremam vnctionem inſtituit: manifeſtata autem eſt a Diuo Iacobo: & tandem Sanchez *vbi ſupra numero* 5. verius eſſe ecuſet cum pluribus Authoribus matrimonium Ioan. approbatum eſſe dum Chriſtus interfuit nuptijs; inſtitutum autem fuiſſe Matthæi 19. dum Chriſtus illud commẽdauit, eiuſque inſeparabilitatem præcepit, dicens: *quos Deus coniunxit, homo non ſeparet*: eiuſdem ſententiæ fuit D. Couar. *vbi ſupra §. vnic. numero* 6. dum dicit, ante peccatum Adami fuiſſe coniugium inſtitutum in officium naturæ, nempe ad conſeruationem humanæ creaturæ: dixit enim Deus Geneſ. c. primo: *Creſcite & multiplicamini*: atque idem repetit poſt diluuium omnibus hominibus pene conſumptis, Geneſ. 8. ait præterea Couar. *ibidem* inſtitutum etiam fuiſſe matrimonium, vt eſſet primæ humanæ ſocietatis copula, quæ amicabilem quandam coniunctionem alterius quidem regentis: alterius vero obſequentis complecteretur, quod probatur dũ Geneſ. 2. dixit Deus: *faciamus ei adiutorium ſimile ſibi*, & latius ibi hunc diſcurſum proſequitur, & probat & inſuper quod poſt peccatum fuit inſtitutum matrimonium in remedium fornicationis, & in medelam ac remedium peccati, eandem ſententiam ſecundam principalem, nempe quod matrimonium fuerit à Deo inſtitutum in Paradiſo deliciarum, tempore, quo primi parentes fuerunt creati, Adam ſcilicet, & Eua qui Diuino Spiritu ductus eius matrimonij indiſſolubilitatem pronunciauit, dicens Geneſ. 2. *hoc nunc os de oſsibus meis, caro de carne mea; quamobrem relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ & erunt duo in carne vna*. & quod per hæc verba videtur adhibitus expreſſus conſenſus, quæ ab Adam fuerunt prolata, ex quo mediante conſenſu matrimonium perficitur, tenet etiã Matienço *in rubrica titulo* 1. *de matrimonio gloſ.* 1. *num.* 37. *lib.* 5. *nouæ collect. Reg.* vbi etiam quod, quia Adam illa verba protulit ſpiritu prophetico, Redemptor noſter Matthæi cap. 19. ea verba ad ipſum Deum refert, vt notat Magiſter Sentent. *in* 4. *diſt.* 26. *tex. in ca. lex diuina* 27. *q.* 2. *gl. in ſumma* 27. *q.* 1. quã ſequũtur communiter Iuris Pontificij interpretes, quos refert Matienç. *ibidem*, eandem veritatem late comprobat Bellarm. *de matrim. ſecundo tom. tertia parte ca.* 2. *lib.* 1. *pagina* 64. *cum ſequent.* eſſe nempe matrimonium à Deo inſtitutum, & hoc duobus modis poſſe intelligi, vno modo, vt intelligatur à Deo eſſe cõiunctionem maſculi, & fœminæ, vt ea refertur ad genus propagandum: ſecundo modo eandem cõiunctionem eſſe à Deo vt refertur ad rem aliquam ſacram ſignificandam, & homines, qui ita coniunguntur, ſanctificandos.

Sed & Diuus Auguſtin. *ſuper d. loco* 1. *Geneſ.* ibi: *Benedixitque illis Deus, & ait: creſcite & multiplicamini*, &c. inquit mirabiliter: nos autem nullo modo dubitamus, ſecundum benedictionem Dei creſcere, & multiplicari donum eſſe nuptiarum, quas Deus ante peccatum conſtituit, nec dubitamus ſecũdum benedictionem Dei corporaliter potuiſſe illos in Paradiſo multiplicari, etſi non peccaſſent coituros, ſine vlla libidinis perturbatione, vt mẽbra ſola voluntas, non libido, moueret, illudque credendum, quod tanta multitudo naſci potuit hominum quoadusque prædeſtinatorum numerus compleretur quanti; & nunc per Dei gratiam colliguntur, ita Aug. vt additur *ſuper præd. loco in Gloſ. ordin. nouiſſima Lugdun. ann.* 1590 *edita*.

Sed cum ſupra dixerimus, quod ante peccatum matrimonium fuit inſtitutum in officium naturæ, & poſt peccatum in remedium fornicationis, ex his manifeſte apparẽt propter dictas cauſas, matrimonium eſſe à Catholicis contrahẽndum: vnde ſi ex alia cauſa contraheretur, nempe ob diuitias, ſeu pulchritudinem, non rite contrahi videtur, valebit tamen matrimonium, vt *in cap. tua*, notat Abb. *nu.* 4. *de ſponſal.* & D. Th. *in quarto, diſtinct.* 30. *quæſt.* 1. *art.* 3. Maior. *in* 4. *diſtinct.* 26. *quæſtione* 1. ita Couar. loco ſtatim citando. 8

Gaietan, tamen *in* 2. *tom. quæſtione* 3. *de matrimonio* licitum eſſe probat contrahi matrimonium propter pulchritudinem, aut diuitias, ita vt iſtæ cauſæ contingant, vt ratio matrimonij cum tali fœmina, vel vt cauſæ applicandi animum ad coniugium: ergo non ſunt cauſæ finales, ſeu principales, ſed cauſæ ſine quibus actus non fieret. quæ finales minimé dicuntur: illa eſt nãque cauſa principalis ad quam is, qui actum agit magis intendit, quamque præcipuam exiſtimat, ſecundum Diuum Thomam 1. 2. *quæſt.* 18. *art.* 7. quem refert D. Couar. *in* 4. 2. *parte c.* 1. *§. vnic. num.* 7. quo ſit inquit Couar. *ibidem*, vt ſi in has cauſas pulchritudinis, ac diuitiarum ſeu libidinis principalis animus intenderet, non crederet ipſe licite, ſed cum graui peccato contrahi matrimonium, vt inquit probare Ambr. Catharin: *lib.* 5. *contra Caietan. ca. de matrimonio*.

Ego vero ſecus credo eſſe dicendum ſi principalis animus in prædictas cauſas non intenderet, ſed in officium naturæ, & remedium fornicationis: quamuis adhuc ob eas cauſas ſimul contrahens matrimonium moueatur, quia per accidens, & in conſequentiam hæ cauſæ venire videntur, hoc licitum namque eſt iuxta opinionem Caietan. quæ mihi in propoſito non diſplicet poſſum ſiquidem licite eam mihi in vxorẽ eligere, quæ mihi magis expediat diuitijs, & pulchritudine, nec non & genere alijſque condecentibus qualitatibus, vt matrimonium meliorem exitum ſortiatur, imo & hoc eſt prudentius, ſiquidem mihi teneor magis proſpicere, dummodo principale intentum dirigatur in fines, & bonum matrimonij, nec Abb. *vbi ſupra* dicit in præmiſſa ſpecie non rite contrahi matrimonium, ſed quod tenet matrimonium, licet ob illas cauſas inducatur quis ad contrahendum. Præterea S. Thom. *in* 4. *diſtinctione* 30. *quæſt.* 1. *art.* 3. *ſuper illo articulo vtrum matrimonium poſſit eſſe ex conſenſu alicuius in aliquam, propter cauſam inhoneſtam?* hoc ſolum reſpondet, dicendum, quod cauſa finalis matrimonij poteſt accipi dupliciter, ſcilicet, & per ſe, & per accidens: per ſe quidem ea matrimonij eſt, ad quam matrimonium eſt de ſe ordinatum, & hæc ſemper bona eſt, ſcilicet procreatio prolis, & fornicationis vitatio, ſed per accidens cauſa finalis ipſius eſt hoc, quod contrahentes intendunt ex matrimonio, & quia hoc quod ex matrimonio intenditur, conſequitur ad matrimonium, & priora non variantur ex poſterioribus, ſed è conuerſo; ideo ex illa cauſa non recipit matrimonium bonitatem, vel malitiam ſed ipſi cõtrahentes. quorũ eſt finis per ſe; & quia cauſæ per accidens ſunt infinitæ, ideo infinitæ tales cauſæ poſſunt eſſe matrimonij, quarum ſunt quædã honeſtæ, & quædã inhoneſtæ. Hactenus D. Tho. Hę autẽ cauſę, de quibus hic agimus nẽpe diuitiarũ, pulchritudinis. & generis nõ ſũt inhoneſtę, nec malitioſæ, ſed potius honeſtę, & abſq; malitia, vt patet: ergo rite. & abſq; crimine ob eas cõtrahitur matrimoniũ, diuitiarũ, ſcilicet, ad onera matrimonij me-

lius ſuſtinenda, & filios ex eo procreandos ditiores relinquendum: pulchritudinis vero, vt magis amor inter coniuges conſeruetur, generis autem, vt maiori qualitate, & nobilitate fulgeant, tam ipſi contrahentes, quam eorum filij ac reliqui deſcendentes, & meliores vxores, aut maritos inueniant, & ad alios quã plurimos bonos & honorabiles effectus: non igitur peccabunt qui intendentes principalia bona matrimonij, matrimonium contrahunt eo fine. diuitiatum, pulchritudinis, vel generis alijſve iuſtis, & honeſtis cauſis, ſi ad id per accidẽs moueantur; libidinis autem cauſa dirigitur ad matrimonium, & quamuis ante matrimonium celebratum inhoneſta per ſe ſit, & culpabilis, non tamen ea impedire videtur debitum ordinem, & valorem matrimonij contrahendi, quia priora nõ variantur ex poſterioribus, vt inquit D. Th. *vbi ſupra*. Hoc eſt, boni fines matrimonij principaliter intẽti, ex libidine per accidens non variantur.

7 Matrimonium autem quare magis à matre nomen aſſumpſerit, quàm à patre plures rationes refert Mocius *de matrim. in prin. num. 1. folio* 172. inter quas illa magis arridere videtur, quod dicatur matrimonium ab effectu quaſi matris munium, ſecundum Innocen. D. Thom. Sylueſt. & alios, & quod ideo dicitur matrimonium à maiori onere, quia fœminæ magis incumbit officium educandæ prolis in vtero, & extra donec per ſe quodammodo ſtare poſſit: & hinc inquit tex. *in ca. ex literis de conuerſion. infidel.* quod infans ante partum eſt oneroſus in partu doloroſus, poſt partum laborioſus.

CAPITVLVM XL.

De matrimonio tam vere, quam præſumptiue probato.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium vere probatur, quando conſtat ipſum celebratum fuiſſe iuxta formam Sacri Concilij Tridentini ſeſſione 24. ca. 1. in Decreto de reformatione matrimonij.*

2 *Matrimonium non præſumitur, niſi probetur.*

3 *Matrimonium præſumptum pluribus modis probari poteſt, vt in numeris ſequentibus.*

4 *Matrimonium præſumitur contractum, quando ſponſus ſponſam ad propriam domum traduxit, & quomodo hoc intelligatur, & quo iure?*

5 *Matrimonium præſumitur contractum, quando præceſſerunt verba quidem de præſenti, ſed iuris interpretatione de futuro, vt inter impuberes, aut impuberem, & puberem, & quomodo hoc intelligatur & numero 16. & quid hodie ſi poſtea in ætate legitima conſtituti velentur? num. 18.*

6 *Matrimonium præſumitur ex ſimultanea viri, & mulieris cohabitatione, & quomodo, & quando hoc*

8 *locum habeat, & quo tempore præſumatur hoc caſu ſolemnitas requiſita? numeris ſequentibus, & præcipue numero 57.*

9 *Matrimonium, quando præſumatur ex traditione anuli per virum facta fœminæ.*

10 *Matrimonium, quando præſumatur ſub conditione contractum, copula ſubſequuta? & quid hodie attento Decreto Sacri Concilij Tridentini? num. 11. & 15.*

15 *Sponſalia de futuro an hodie per copulam ſubſequutã tranſeant in matrimonium de præſenti? & numeris ſequentibus.*

Verba an ſint de ſubſtantia matrimonij? late hic agitur.

MATRIMONIVM vere probatur, quãdo conſtat, ipſum celebratum fuiſſe iuxta formam à Sacro Concilio Tridentino præſcriptam *ſeſſione 24. ca. 1. in Decret. de reformat. matrim.* Forma autem eſſentialis illa eſt, quod contrahatur præſente parocho, vel alio ſacerdote de ipſius parochi, ſeu ordinarij licẽtia, & duobus teſtibus: quod ſi aliter fiat, contractus eſt irritus, & nullus, vt *ibidem* cauetur, & præcipitur. 1

Matrimonium namque inter virum, & mulierẽ contractum fuiſſe non præſumitur, cum ſit, quid facti: & ex conſenſu conſiſtat, vt infra late docebimus, conſenſus autem eſt, quid facti, *l. conſilio ff. de curat. furioſ.* & notat Cephal. *conſi. 82. num. 69. volum.* facta autem non præſumuntur, niſi probentur, *l. in bello §. factis ff. de capti. & poſt limi. reuerſ. cum ſimil.* Ergo merito aſſerenti matrimonium eſſe contractum incumbit onus id probandi iuxt. regul. tex. *in l. ei, qui ff de probat. cum ſimil.* & in terminis matrimonij ita tenet Bart. *conſil 42. in 1. parte conſil.* Philip. Corneus *conſil. 68. numero 13. lib. 3.* Alexand. conſil. 150. *numero 1. & conſil. 154. ante numer. 1. volum. 5.* Pariſ. *conſil. 59. numero 1.* & ibi *in princ. volumine 4.* Cepola *caut. 18.* Decius *in l. ſi emancipati nu. 3. C. de collat.* Cephal. *conſ. 64. num. 19. volumine 3.* Menoch. *conſ. 199. num. 2. volumine 2.* & alios referens idem Menoch. *lib. 3. præſumptione prima, num. 1.* Maſcard. *de probat. 2. tom. concluſione* 1022. *num. 3.* ergo, qui aſſerit inter aliquos cõtractum fuiſſe matrimonium, id probare debet, veris ſcilicet, vel præſumptis probationibus: ſicque à noſtris matrimonium aliquando appellatur verum, nempe à veris probationibus, aliquando præſumptum à probationibus præſumptis, ita Ioan. Lup. *in tractatu de matrimon. prima parte num. 52.* & Menoch. *d. præſumptione prima. num. 4.* 2

Matrimoniũ præſumptum pluribus modis probari poſſe DD. affirmant; primo, & principaliter, quando inter virum, & fœminam contracta ſunt ſponſalia de futuro, & inde ſequuta eſt inter eos copula carnalis; præſumit namque Eccleſia ex illa carnali coniunctione conſenſum coniugalem ob euitandum peccatum mortale, quod dubio procul eſſet, niſi inter ſponſum & ſponſam animorum affectio cõiugalis daretur, ex definitione Eccleſiæ in *ca. is, qui fidem, & in ca. veniens, el ſegundo, de ſponſal.* quæ præſumptio eſt iuris. & de iure, vt affirmant communiter DD. Hic primus modus matrimonij præſumpti ampliatur, & limitatur pluribus modis, vt late proſequuntur D. Couar. *in quarto de ſponſal. prima parte ca. 4. §. primo per totum*, & Menoch. *lib. 3. præſumptione 1. numero 5. cum pluribus ſequentibus*, ſed quia hodie ſtante præd. Decreto Concilij Trident. hæc ceſſant niſi in caſu de quo infra agemus, ideo amplius in declaratione *d. ca. is, qui fidem*, ipſiuſque materiam amplius non inſiſto. 3

Secundus modus matrimonij præſumpti eſt, quando ſponſus ſponſam ad propriam domum traduxit, *l. mulierem ff. de ritu nupt.* per quem tex. ita tenent plures DD. quos referunt Couar. *vbi ſupra §. 2. numero 1.* & Menoch. etiam *vbi ſupra num. 55.* hoc tamen procedit ſecund. Ius Ciuile: iure tamen Canonico talis præſumptio non eſt introducta iuxta communem opin. quam referunt Couar. *vbi ſupra*, & Menoch. *numero 56.* duobus tamen caſibus inquit Couarruuias poteſt prima opinio procedere: Primo quando eſt dubium graue, an præceſſerint ſponſalia de futuro, vel de præſenti, in hoc namque dubio ex traductione ad domum, præſumi poteſt, præcedentia ſponſalia eſſe de præſenti, & ſic pręſtitum fuiſſe ante traductionem conſenſum coniugalem ex Baldo, & Salicet. *in l. cum te, de donat. ante nupt.* & ſequuntur alij 4

tur alij, quos refert Menoch. vbi ſupra numero 57. dicens, quod hæc Didaci declaratio procedit quidem ſine controuerſia quoad Ius Ciuile, quo matrimonium ex ſola traditione præſumitur, ſed quoad Ius Canonicum dubia ipſi Menochio videtur, & recte quidem, quoniam ſi eo iure, non præſumatur matrimonium ex traditione, quando iam conſtat de ſponſalibus, quanto minus, quando nullum eſt ſignum, ſatis namque tunc eſt, quod ex traductione præſumantur ſponſalia, non autem matrimonium. Bald. autem Salic. & reliqui Iure Ciuili inſpecto loquuntur. Secundo poteſt prima opinio procedere ſecund. Couar. vbi ſupra, quando ſponſa fuit traducta ad ſponſi domum, cum illa ſolennitate, qua duci ſolent vxores ad maritorum domus: argumento cap. vidua de regularib. ſecundum Abbatem, & Ioan. Lup. quos ibi refert, ſequitur Menoch. d. præſumptione prima, num. 58.

5 Tertius modus matrimonij præſumpti eſt, quando præceſſerunt ſponſalia verbis quidem de præſenti, ſed iuris interpretatione de futuro, ſicut ſunt ſponſalia, quæ contrahuntur ab impuberibus, vel pubere, & impubere per verba de præſenti, tunc namque ea tranſeunt in matrimonium Iuris Canonici præſumptione, quãdo poſt ętatem perfectam ſuperueniunt ſigna aliqua, vt oſcula, amplexus, munera, anuli ſubarratio, cohabitatio, & ſimilia, iuxta gloſſam in c. vnic. § primo, de deſponſatione impub. lib. 6. verbo modum aliuum: eſt communis, vt pluribus relatis fatetur Couar. d. § ſecundo numero 3. tametſi num. 4. ex pluribus fundamentis ab ea diſcedat: eandem communem ſententiam ſequitur plurimos citans Menoch. d. præſumptione 1. numero 64. dicens, quod in iudicãdo à præfata receptiſſima ſententia non erit recedendum. Quæ quidem in his regnis probata eſt in l. 3. titulo primo, partita quarta, in verſic. otro ſi quando acaeſcieſſe, &c. Duobus tamen modis declaratur, vt per Couarr. & Menoch. vbi ſupra numeris ſequentibus. Primo vt procedat, & locum habeat, quãdo ſigna illa emiſſa ſunt ætate iam perfecta, & completa, ſecus ſi ætate adhuc imperfecta, etiamſi fuiſſet valde proxima: ſecundo, vt non procedat quãdo ſponſalia fuiſſent contracta à minore ſeptẽnio: nam hæc adueniente ipſa perfecta ætate non tranſibant in matrimonium ex illis ſignis, amplexibus, oſculis, ſubarratione, & ſimilibus, ſicut nec ſponſalia, re & verbis de futuro minime tranſeunt in matrimonium per amplexus, oſcula, munera, aliave ſigna, vt in ca. primo de matrim. contract. contra interdict. Eccleſiæ, & cum communi reſoluunt vbi ſup. Couar. §. 2. num. 2. & Menoch. præſumptione prima, numero 62. lib. 3.

Quartus modus matrimonij præſumpti eſt, ex ſimultanea viri, & mulieris cohabitatione, in quo diſtinguendi ſunt plures caſus.

Primus eſt, quando dubitatur an Iure Ciuili pręſumatur matrimonium inter pares ob cohabitationem & tunc ſecundũ omnes hoc præſumitur, gloſ. in l. in concubinatu, verbo eam habere ff. de concub. & in c. 2. verb. contubernia 30. quæſtione 5. D. Couarr. alios allegans in quarto de ſponſal. in 2. parte cap. 1. in princip. n. 5. Marienç. in rubrica gloſ. 1. numero 23. tit. 1. lib. 5. nouæ collect. reg. Regia l. 2. tit 14. partit. 4. poſt princip. ibi, è ſi de otra guiſa, Maſcard. de probat. ſecundo tom. concluſione 1024. num. 1. Menoch. d. præſumptione 1. num. 68. lib. 3. vbique hoc admittunt omnes, & hi quidem idem ſentiunt abſolute præſumi matrimonium, etiam quoad filiorum legitimationem, ex l. in liber. ff. de ritu nupt.

Contra hanc tamen receptam concluſionem tenuit Alciat. de præſumpt. reg. 2. præſumptione 5. num. 1. dicens matrimonium non præſumi ex cohabitatione, ſed potius fornicatio per tex. in d. cã. 2. in ca. aliter 30. quæſt. 5. quamuis ſecus ſit de Iure Ciuili per l. in liber. ff. de ritu nupt. & numeris ſequentibus, late agit in practica quid dicendum ſit, quoad numerum filiorum.

Hanc ſecundam partem tenent alij relati per Maſcar. vbi ſupra num. 2. vbi nu. 3. has opiniones concordat, vt prima procedat, quando præceſſerit verbum de futuro, & promiſsio de contrahendo, tunc namque per huiuſmodi actus præſumitur matrimonium eſſe ſecutum; ſecus autem ſi non præceſſiſſet: nam tunc non præſumitur matrimonium, teſte Cephalo, quem refert, & in hac ſpecie procedit ſecunda ſupradict. ſentent. quam etiam ibi limitat Maſcat. numero quarto, cum ſequentibus vbi ſupra alijs in caſibus.

Secundus caſus principalis eſt, an ex viri, & mulieris cohabitatione præſumatur matrimonium attento Iure Canonico, quoad ipſum virum, & mulierem omni conditione pares: & in hoc ſecundũ receptiſſimam omnium ſententiam, quam refert & ſequitur Menochius vbi ſupra, num. 69. non præſumitur matrimonium, ſed potius fornicatio, ex tex. iunct. gloſ. verb. contubernia in d. ca. 2. 30. quæſt. 5. Abb in ca. illud de præſumpt. & ibi Felin. n. 17. Lucas de Pena in l. 3. in 13. præſumptione. C. de apoch. public. li. 10. Ioan. Lup. in tract. de matrimonio ſecunda parte num. 12. Alciat. vbi ſupra num. 1. D. Couar. de ſponſal. in 2. parte ca. 1. num. 5. & Marienç. in rubrica gloſ. 1. num. 23. tit. 1. lib. 5. nouæ collect. Reg. & ſequuntur alij, quos refert Menoch. vbi ſupra, vbi eam probat addens, hunc caſum multo magis procedere, quando agitur de præiudicio alterius matrimonij ſecundum Pariſ. conſil. 59. nu. 7. lib. 4. & Couar. vbi ſupra nu. 5. ſequitur Maſcar. vbi ſupra num. 5. & 6.

Verum ſi eſſet longa cohabitatio, matrimonium ſolemniter contractum fuiſſe præſumeretur, iuxta tex. in ca. illud. vbi DD. de præſumption. Hoſtienſ. in ca. licet, verb. officij, vbi etiam Abb. columna penultim. de ſimon. Anchar. conſil. 117. ſatis impertinens poſt medium Alexand. conſil 79. volumine 1. Socin. conſil. 220. conſideratis column. 3. volumine 2. Maſcard. alios allegans vbi ſupra num 4. vbi exemplificat, quando cohabitatio eſſet per longum tempus, nempe decennium, ex Alexan. & Tiraquel. quos citat idem Maſcard. 3. tom. concluſione 1317. num 4. vbi, quod ex diuturnitate temporis præſumptio oriatur, quod matrimonium cõtractum validum, & legitime contractum cenſeatur, tenet etiam Ant. de Butr. in c. later circa fin. qui filij ſint legit. Cepol. conſil. 1. num. 5. num. 16. & hos referens Anton. Gabriel in ſuis concluſ. tit. de præſumpt. concluſione 1. num. 40. & comprobat Cephalus conſil. 64. num. 23. affirmans in caſu ſuo poſt Gozad. & Iaſ. ex curſu 25. annorum, quibus matrimonium durauit, præſumi matrimonium legitime contractum fuiſſe, & ſuperiores conſenſum præſtitiſſe, vt refert Ioannes Vincẽt. Honded. conſil. 87. num. 17. volumine 1. quod verum intelligo, prout loquuntur præfati Authores, quando conſtat, aut ſaltem non dubitatur, de celebratione matrimonij, ſed tantum, an ſolenniter, & legitime, & prout debebat contractum, & celebratum fuerit, tunc namque merito, quod ex longa cohabitatione præd. temporis præſumatur ſolenniter celebratum, quia ſolennitas extrinſeca ex diuturnitate temporis præſumitur interueniſſe in actu; l. filius famil. C. de petit. hæredi. l. qui in aliena §. 1. ff. de acquirend. hæredit. prouenit de cenſib. Innoc. Hoſtienſ. & communiter DD. in c. Albericus, vbi latiſsime Felin. de teſtib. & in c. illud de præſump. & in c. ſicut de re iudic. & hæc eſt magis cõmunis opinio, vt infinitos Authores referens teſtatur Maſcard. de probat. 3. tom. concl. 1317. ſolennitas extrinſeca num. 1.

7 Et quando agitur de modico præiudicio præſumitur ſolennitas ſpatio decem annorum, ſed ſi agatur de magno præiudicio, requiritur tempus 30. annorum, vt tradit Alexand. conſil. 179. num. 6. lib. 6. ſequitur Crauet. de antiq tempor. 3. parte princ. in princ. vbi id pluribus authoritatibus, & rationibus confirmat & Menoc. de præſumpt. lib. 3. præſumptione 132. numero 64. qui tamen nu. 66. inquit quod hoc tempus ſit in arbitrio iudicis poſitum, idem Menoch. conſil. 622. ſub numero 16. & hanc opin. quod relinquatur arbitrio iudicis crebriorem dicit idem Menoch. de arbit. iudic. caſu 3. lib. 2. centuria prima numero 2. cui libenter accedit in tanta varietate Maſcard. de probat. 3. tom. concluſione 1317. numero 47. & 48. dicēns fortaſſè eſſe æquiorem, & numero 49. ſequitur in hoc diſtinctionem Gabriel. conſ. 36. numero 52. de qua ibi per eum: & in proprijs terminis, quod ex curſu tēporis 30. annorum matrimonium præſumatur ſolenniter celebratum, tenet Puteus deciſ. 257. nu. 2. cum ſequentibus lib. 3. quem refert, & ſequitur Hondedeus d. conſil. 87. num. 52.

Imo ex curſu decennij cohabitationis coniugum præſumuntur interceſſiſſe denunciationes à Sancto Concilio Trident. ca. 1. de reformatione matrim. ſeſ. 24. requiſitæ, etſi non ſint de ſubſtantia, vt probat, & tenet Menoch. dicto conſilio 622. numero 16. iuncto num. 15.

8 Tertius caſus eſt, an ex viri & mulieris longa cohabitatione præſumatur à lege Pontificia matrimonium, quoad filiorum legitimationem, vt ſuccedere deinde poſſint? & in hoc caſu ſententia habet, præſumi hoc caſu matrimonium, vt tradunt gloſſa Abb. & Imol. in c. illud de præſum. tex. in ca. 1. 30. quæſtione 5. Innocent. in ca. ex parte de reſtitutione ſpol. Abb. in ca. lator. & in ca. ex tenore, qui filij ſint legit. & cum alijs Couar. in 4. de ſponſal. 2. parte c. 1. in princip. numero 5. Cepola conſil. Ciuil. 5. nu. 16. Socin. Senior conſil. 39. numero 6. in fine lib. 1. Iaſ. conſil. 168. columna 1. lib. 4. Felin. in d. ca. illud numero 15. in fin de præſumpt. Decius in l. nuptias nu. 4. ff. de regul. iur. & in ca. Eccleſiæ Sanctæ Mariæ numero 44. verſ. ſeptimo caſu, de conſtit. & conſil. 153. numero 2. & conſil. 472. num. 3. Curt. Iunior conſil. 52. numero 3. Oagnol. in l. ſi qua illuſtris numero 12. C. ad Orphitian. Pariſ. conſil. 13. num. 22. lib. 2. Socin Iunior conſil. 39. numero 17. lib. 3. Grāmatic. conſil. 26. numero 9. in Ciuil. Cephal. conſil. 435. n. 64. lib. 3. quos & alios refert & ſequitur Menoch. conſil. 199. n. 48. Matien. vbi ſupra d. num. 23. verſ. verum ſi hæc habitatio: vbi loquitur in habitatione diuturna nempe decem annorum: eandem principalem ſententiam ſequitur, & receptiorem eſſe affirmat idē Menoch. d. lib. 3. præſumptione 1. num. 70. plures allegans, vbi numeris ſequentibus eam veram eſſe in[illegible]igit pluribus concurrentibus requiſitis.

Primo; longa, vt diximus, cohabitatione, decem ſcilicet annorum, ſecund. Couar. & Matienç. vbi ſupra, & Menoch. qui alios allegat d. præſumptione 1. nu. 71. lib. 3. reiecta opinione Felini in d. ca. illud, columna penultim. in verſ. imo dicebat ſingulariter, Alciat. regula 1. præſumptione 41. nu. 1. &c. Euerard. in centuria legal. in loco à veriſimili nu. 19. qui opinati ſunt, ſufficere habitationem vnius anni cum dimidio.

Secundo requiritur, quod vir, & mulier pares ſint ſecund. Couar. poſt alios vbi ſupra, & Menochium d. conſi. 199. nu. 46. lib. 2. & de præſumptione 1. n. 71. vbi alios refert, quia ſecundum ipſum ibi numero 72. inter pares facile præſumitur matrimonium cōtractum tametſi Celſus Hugo conſil. 73. num. 5. poſt alios nonnullos ſentiat, hanc paritatem nihil operari de Iure Canonico, vt præſumatur matrimoniū: ſed imo contra huiuſmodi præſumptionem matrimonij poterit opponi diſcrimen generis inter ſic cohabitantes, vel quod vir non ita fœminam tractauerit, ſicuti vxorem ab eo tractari decebat, ita arbitratur Paulus de Caſtr. in l. donationes in princip. ff. de donat. cui accedit Lupus in repet. ca. per veſtras, tertio notabil. §. 7. numero 7. de donat. inter vir. & vxorem: quicquid ipſe voluerit §. 20. ad fi. & Paul. de Caſtro vbi ſupra, ſequitur Matien. vbi ſupra d. n. 23. in verſ. poterit tamen.

Tertio requiritur, quod mulier ipſa ſit, fueritque honeſtæ vitæ, non autem, quæ ſui corporis quæſtum fecerit, tunc namque nec Iure Ciuili inſpecto præſumitur ex cohabitatione matrimonium cum viro contractum, vt in l. vt liberæ, ff. de ritu nuptiar. Palcot. de nothis, ſpuriiſque fil. ca. 91. num. 1. in fin. quem ſequitur Menoch. d. conſ. 199. n. 49. lib. 2. de præſumptione. 1. num. 73.

Quarto requiritur, quod vir ipſe pertractet mulierem honorifice, eoque modo, quo vxores pertractari, & haberi ſolent, ſecund. Paul. de Caſtr. in d. l. donationes in princip. ff. de donat ex tex. in d. c. illud de præſumpt. ibi; in lecto, & menſa: ſequitur Palac. Rub. nec non & Matienç. vbi ſupra. & Couarr. d. numero 5. & Menoch. d. præſumptione 1. numero 74. tametſi diſſentiant ab hoc Bald. in ca. ex tranſmiſſa col. 1. de reſtitut. ſpoliat. Innocent. in ca. ex parte eodem titul. & Celſus d. conſil. 73. num. 6.

Quinto requiritur, quod habitatio ſit in vna, eademque domo: non enim ſufficeret quod vir habitaret in ſolita ſua domo, puta in paterna, & mulier in domo conductitia, vt cum alijs reſoluit Menoch. d. conſil. 199. numero 49. verſ. 3. quod dicitur, lib. 2. & d. præſumpt. 1. num. 75. lib. 3.

Sexto, & vltimo requiritur, quod hi ita cohabitantes coram teſtibus declarent, ſe habitare tanquam coniuges; ita Angel. quem refert, & ſequitur Menoch. d. conſil. 199. in fi. & in d. præſu. 1. num. 76. recte igitur Couar. & Matien. vbi ſupra exiſtimant, quod hæc præſumptio cohabitationis aliis argumentis coadiuuetur. Quartus caſus eſt quando vir, & mulier, qui ſimul cohabitabant, ſunt iam defuncti, & ambigitur de filiorum legitimatione, & in hac ſpecie etiam iure Pontifi. inſpecto præſumitur matrimonium fuiſſe contractum inter illos cohabitantes: ita gloſ. in c. lator, verb. probatur legitimus, in fine, qui filij ſint legitim. & ibi Abb. Felin. in c. per tuas col. vlt. de probat. Deciſ. in c. Eccleſiæ Sanctæ Mariæ num. 39. de conſtit. Iaſ. conſil. 168. col. 1. lib. 4. Cur. Iuni. conſil. 52. col. 1. Couar. vbi ſupra d. numero. verſ. quibus addendum erit: mouentur ex d. c. lator. quod tamen ſecund. Couar. hoc non probat, quia ibi filius reputabatur, & communi opinione credebatur legitimus: rectius igitur probari poteſt ea ratione, quod præſumendum non ſit, quod illi morientes mori voluerint in peccato mortali, & quod propterea contraxerint matrimonium, ita Menoch. d. præſumpt. 1. num. 77. tametſi ab hac ſentētia diſſentiant Henrich. Boic. in d. c. lator., & Alcia de præſumpt. reg. 3. præſum. 1. num. 2. in verſ & hoc facit, cuius conſiderationem diluit idem Menoch. lib. 6. præſum. 40. vbi agit an filius præſumatur legitimus, & ſub patris poteſtate: nos autem ſequimur opin. priorem gloſ. in d. ca. lator cuius authoritas magna eſt, & ſequacium.

In caſibus tamen in quibus ſecundum Ius Ciuile præſumitur matrimonium contractum inter virum, & mulierem, ſecundum vero Ius Canonicum non præſumitur, in foro Ciuili, quoad legitimationem filiorum, & ſucceſſionem obſeruabitur Ius Ciuile in hoc, ita tenent Bald. in l. etſi contra, C. de nupt. & in cap. ex tranſmiſſa, de reſtitutione ſpoliat. Felin. in d. ca. illud colum. vltim. de præſumpt. Decius conſil. 153. num. 4.

num. 4. Pariſ. conſil. 13. num. 23. lib. 2. Alciat. de præſumpt. regula 2. præſumptione 5. numero 2. Paleot. vbi ſupra capit. 5. numero 7. & latius cap. 19. numero 10. & probat late Menoch. d. præſumptione 1. numero 78. & 79. lib. 3. aduerſus Abb. in d. c. lator, cuius conſiderationibus ſatisfacit Alciat. vbi ſupra.

De legitimatione autem filiorum ex matrimonio nullo propter aliquod impedimentum, cum tamen ab ambobus coniugibus, vel ab vno ſaltem ignorabatur impedimentum, dicemus infra ſuo loco.

9 Quinto modo matrimonium præſumptum inducitur ex traditione anuli per virum facta fœminæ, cenſenſum coniugalem proferentem, hoc quippe conſenſum coniugalem in viro inſinuat, iuxta gloſſam primam in fin. communiter receptam in ca. penult. de ſponſal. ſecund. Matienç. in rubrica gloſ. 1. nu. 24. tit. 1. lib. 5. nou. collect. Reg. dicentem ita eſſe intelligendam gloſ. in cap. tenor, de re iudic. & in ca. vltim. gloſ. 1. & final. de deſponſat. impub. quæ habet, quod per anuli ſubarrationem præſumitur matrimoniũ quas gloſ. ſequuntur DD. varijs in locis, de quibus per Maſcard. d. probat. 2. tom. concluſione 1023. num. 1. nempe, vt procedant, quoties ab altero ex contrahentibus præceſſerunt verba ad matrimonium apta, & deinde ſubſequuta eſt ſubarratio ab ſponſo, vt aſſerit gloſ. in d. ca. penult. & ibi Abb. cuius opinio magis communis eſt, teſte Couar. in 4. de ſponſal. ca. 4. numero 3. Maſcard. vbi ſupra numer. 2. & 3. cui opin. acquieuit Greg. Lopez in l. 5. gloſ. penultim. titulo 2. partita 4. in fi. & cum eis Matienç. vbi ſupra: & Menoc. d. lib. 3. præſumptione 1. numero 94. & 95. & conſil. 199. n. 52. verſ. præterea, volumine 2. & inquit Maſcard. vbi ſupra d. numero 3. quod ſponſalia de futuro præſumuntur per anulum quando fuiſſet miſſus ſponſæ ad oſtendendum ſe eſſe paratum ad cõtrahendum, ſed & alias declarationes, ſeu potius limitationes ad hoc, vt per anuli immiſſionem præſumatur matrimonium, refert, & congerit Maſcard. vbi ſupra n. 4. cum ſequentibus.

10 Sed eſt & alia coniectura atque præſumptio cõtracti matrimonij, nempe, quando vir, & mulier contraxerunt matrimonium ſub conditione, & deinde copula carnali ſe iunxerunt, tũc namque præſumuntur pure contraxiſſe, quod per copulam videntur à conditione præcedente receſſiſſe, ca. de illis, ca. ſuper eo ca. per tuas de conditio appoſit. & hæc præſumptio eſt iuris, & de iure, iuxta gloſſam in d. ca. de illis, Speculat. & alios, quos refert, & ſequitur Menoch. d. præſumptione 1. num. 81. vbi, quod hæc præſumptio ſolum inducitur per copulam carnalẽ ſubſequutã, non autem per alios actus, vt puta per amplexus, oſcula, & his ſimiles: ſed & vſque ad vndecim exempla ſuper his enarratis matrimonij præſumpti congerit, & declarat Menoch. vbi ſupra d. præſumptione 1. per totam, quæ non expedit hic referre, cum hodie ceſſent, vt ex ſtatim dicendis apparebit, ſuperiora ideo prædiximus, quia frequentiora ſunt cætera non ita.

11 Hodie vero præd. præſumptiones, & coniecturæ nihil prodeſſe poſſunt ad inducendũ ex eis matrimonium, ſiquidem in ſacro Conc. Triden. ſeſſ. 24. in Decreto de reformatione matrim. c. 1. cauetur, matrimonia non cenſeri legitime cõtracta, ſed omnia clãdeſtina, & nulla eſſe, niſi præſente parocho, vel alio ſacerdote de ipſius ſacerdotis, ſeu ordinarij licẽtia, & duobus, vel tribus teſtibus fuerit matrimonium contractũ: ex quo ſequitur hodie matrimonia præſumpta etiã præſumptione iuris, & de iure ſublata eſſe ſecund. Nauar. in Manual. confeſ. ca. 25. n. 144. qui manifeſte dixit locũ amplius non eſſe hodie diſpoſitioni d. c. ex, qui fidẽ, de ſponſal. quẽ refert, & ſequitur Menochius d. lib. 3. præſumpt. 1. num. 99. vbi num. 100. inquit, hinc fieri, vt hodie filij nati ex matrimonio præſumpto, quamuis præſumptione legitimi non ſint, & conſequenter inſucceſſibiles, vt ipſemet Menoch. reſpondit conſil. 199. numero 57. lib. 2. ſicuti, nec illegitime nati non legitimantur ob ſubſequutum matrimonium clãdeſtinum ex Boer. quæſt. 107. eandem ſententiam, quod hodie per Sanctum Cõcil. Trident. vbi ſupra ceſſarunt hæc matrimonia præſumpta, & quod neque ſponſalia, nec matrimonium de præſenti inter impuberes tranſeant in verum matrimonium per copulam, vel alios actus occulte habitos tenuit idem Nauarro. in Manual. ca. 27. numero 141. & probauimus late de Iuramento confirmatorio prima parte ca. 51. numero 12. 13. & 14. & iterum lib. primo Canonicarum quæſtionum, ca. 18. numero quarto, Matienço in rubrica gloſ. prima, numero 53. 54. & 62. titulo primo, lib. quinto nouæ collect. Regiæ Azeued in l. 1. eiuſdem tituli numero 29. & 37. Didacus Perez in l. 2. titulo 15. lib. 8. Ordinam. folio 289. verſic. infertur etiam, & in l. prima, titulo 1. lib. 5. folio 41. ante verſic. ſecundo corrigitur, Segur. in Director. Iudic. Eccleſiaſt. ſecunda parte, 14. 15. nume. 40. & quam plures Theologi, quos refert, & ſequitur Thom. Sanchez lib. 3. de matrim. diſputatione 40. num. 3.

Hinc fit, vt etiam, quando ſponſalia de futuro coram parocho, & teſtibus celebrata ſunt, per copulam occultam minime hodie in matrimonium tranſeant, quia neque parochus, nec teſtes teſtificari poſſunt, niſi de ſolis ſponſalibus, quibus inter fuere, cum copula, per quam tranſituri erant in matrimonium ipſis abſentibus habita fuerit, vt cũ Petro de Ledeſ. de matrimonio quæſtione 46. articulo 2. dubio primo, recte probauit Thom. Sanchez, d. diſputatione 40. numero 6. aduerſus Palat. in quarto, diſtinctione. 28. diſputatione 1. folio 629. colum. 2. verſic. at vero, contrarium affirmaturum, quamuis ſubobſcure. 12

Quinimo etiamſi copula illa habita ſit coram parocho, & teſtibus poſt ſponſalia de futuro, non trãſibunt per præfatam copulam in matrimonium de præſenti, ſecundum Petrum de Ledeſm. d. articulo 2. dubio ſecundo: quod tamen bene procederet quando ſponſalia fuerunt clandeſtina, quia tunc parochus, & teſtes tantum poſſunt teſtificari de copula: idemque erit, ſi ſponſalia coram diuerſo parocho, & teſtibus celebrarentur ab his, coram quibus haberetur copia, quia neutri teſtificari poſſent de matrimonio, ſed alteri de ſponſalibus, alteri de copula: ſecus vero erit, quando tam ſponſalia de futuro, quam copula fiunt coram eodem parocho, & teſtibus, tunc namque videtur ius antiquum manere illæſum, atque ita tranſire in matrimonium, verum quidem, ſi animo coniugali, præſumptum autem, quando fornicatio haberetur copula, adeo, vt probata copula, & ſponſalibus præcedentibus præd. modo, præſumeret Eccleſia matrimonium, cogereturque ad illud, ſicut ante Concil. Trident. cogebat, quia mutuus conſenſus de præſenti ſufficienti ſigno externo manifeſtatus coram parocho, & teſtibus conſtituit matrimonium, ſed illa copula poſt ſponſalia, eſt ſufficiens ſignum externum de præſenti, vt conſtat ex d. ca. is, qui fidem, de ſponſ. alias male Eccleſia ex eo præſumeret matrimonium, ad illudque compelleret: ergo cum habeatur coram parocho, & teſtibus, conſtituet hodie matrimonium, ita refert Petrus de Ledeſm. d. dubio 2. tenuiſſe quendam virum doctum, & ſequitur Tho. San. vbi ſupra n. 7. addens idem dicendũ eſſe de quibuſcunque alijs ſignis, per quæ olim ſpõſalia tranſibãt in matrimoniũ. 13

Vt ſi hodie ſolẽnis traductio ad domũ, quæ olim erat ſufficiens ad explicandũ cõſenſum de præſenti, 14

fieret coram parocho, & teſtibus, coram quibus inita ſunt ſponſalia, iiſdem aduertentibus id fieri animo contrahendi de præſenti, ſat eſſet ad matrimonium, vt docet Enriquez *lib. 11. de matrim. ca. 3. nu. 7.* dicens hoc tenuiſſe Couar. Baldes, & alios Theologos: & probat D. Spino *in ſuo Specul. teſtament. gl. ſ. 15 n. 65. & 66.* aliàs ſecus, vt probauimus in loco ſtatim citando: quando autem dicatur, & ſit ſolennis traductio ad domum in propoſito agit Couar. *in 4. de ſponſal. 2 parte c. 4. § 2. n. 1.* Menoch. *d. lib. 3. præſumptione 1. n. 56. cum duobus ſequentibus* & nos *de Iuram. confirm. 1. par. c. 51. n. vltimo.* Sed contra modo dicta *in præcedenti verſ. quinimo. nu. 13.* facere videtur *ca. 1. de reformatione matrim. ſeſ. 24.* Sacri Concil. Trid. dũ requirit, quod parochus interroget contrahentes matrimonium, & eorum mutuum conſenſum intelligat: ergo copula ſimplex habita coram parocho & teſtibus, qui iidem interfuerunt ſponſalibus de futuro præcedentibus, nec ſolennis traductio ad domum nõ ſufficiet ad inducendum matrimoniũ, attento Sancto Concilio Trident. Sed nihilominus præcedentem opin. probo, quando copula illa, vel ſolennis traductio ad domum & cætera ſigna externa, per quæ olim ſponſalia de futuro tranſibant in matrimonium, fiunt coram eiſdem parocho, & teſtibus qui interfuerunt ſponſalibus de futuro, aduertentibus animo contrahendi de præſenti id fieri, quo caſu recte procedunt ſuperiora, & Concilium non contradicit, imo fauet: quia non requiritur pro forma eſſentiali valoris matrimonij, quod parochus interroget contrahentes, ſed tantum, quod intelligat mutuum eorum conſenſum ſigno externo ſufficienti, vt patet ex eiſdem verbis Cõcilij modo relatis, *iuncto verſic. qui aliter quam præſente parocho,* &c. & hoc erit verum matrimonium. Vnde infero, non ſufficere hodie copulam animo fornicario habitam poſt ſponſalia de futuro, contra id, quod modo ex Thom. Sanchez retulimus, quia matrimonia præſumpta de iure communi hodie ceſſant ſtante Concilio Tridentino.

15 Et quæ reſoluimus in ſponſalibus de futuro ſubſequuta copula corã parocho & teſtibus eadem dicenda eſſe cenſeo in ſponſalibus conditionalibus, copula eodem modo ſubſequuta, eadem ratione.

16 Deducitur etiam ex ſuperioribus, quid dicendum ſit, quando matrimonio de præſenti, vtriuſque, vel alterius impuberis malitia non ſupplente ætatem, interſunt parochus, & teſtes, an tranſeat in verum matrimonium accedente copula, vel alijs actibus occulte factis? Videtur namque pars affirmatiua vera, quia iam ſemel conſenſus de præſenti præſtitus fuit coram parocho, & teſtibus, & quia hic videtur caſus omiſſus, cum de eo mentionem nõ fecerit Concil. Triden. ſed tantum, quando matrimonium de præſenti clam omnino fit, ergo remanet ſub diſpoſitione Iuris communis, *l. commodiſſime. cũ ſimul ff. de lib. & poſthum.* & ita quondam tenui ſub correctione Sanctæ matris Eccleſiæ *in meo tractatu de Iuramento confir. 1. parte ca. 51. nu. 18. in prima impreſſione.* Sed re maturius conſiderata poſtea contrariũ, vt verius, probauimus *lib. 1. Canon. quæſtionum c. 18. per totum,* & præcipue *nu. 3. cum ſequentibus,* & poſt eam *alia editione, d. ca. 15. nu. 18. de Iuramento confirm.* nempe, vt ſiue ab initio matrimonium de præſenti fuerit contractum ab impuberibus, vel à pubere, & impubere ſeruata forma Sancti Concilij, ſiue non poſtea adueniente pubertate non conualidetur tacite per copulam mutuam, mutuam cohabitationẽ nec per alium quemcumque modum, de quibus *in c. vnic. §. 1. de deſponſat. impub. libr. 6. iuncta ſua gloſſa verb. modum,* communiter approbata, niſi expreſſe, eadem forma Sacri Concilij repetita, vel ſeruata, matrimonium ratificetur, vel fiat, nempe coram parocho, & teſtibus, quam veriorem ſententiã tenuit etiam Didac. Perez *in l. prima titulo 1. lib. 9. Ordinam. Verſic. ſexto, pagina 41.* Matienç. *in rubrica gloſſa 1. numero 58. titulo 1. lib. 5. nouæ collect. Reg.* Enriquez *lib. 11. de matrimonio ca. 3. num. 7.* Manuel Rodrig. *in Summa tom. 2. in ſecunda editione ca. 220. num. 2.* & eſt tenenda omnino ſecund. Tho. Sãchez *lib. 3. de matrim. diſputatione 40. num. 9.* vbi *num. 12.* cum Enriquez *vbi ſupra,* quod non ſatis erit, ſi ipſi contrahentes renouent conſenſum inter ſe ſolos, ſed quod debet eſſe coram parocho, & teſtibus, quia alias non poſſent teſtificari de contractu de præſenti.

Infertur etiam ex præcedentibus hodie attento S. Concil. Trident. non habere locum nec procedere communem opin. de qua *ſupra num. 7.* quæ habet ex longa cohabitatione, nempe decennij, vel vlterioris tẽporis viri, & mulieris paris conditionĩs tamquam coniugum præſumi matrimonium inter eos legitime fuiſſe celebratum: cũ pro forma ſubſtantiali & eſſentiali ad valorem matrimonij requiratur ipſum celebrari coram parocho, & teſtibus, &c. Vnde cum iam ceſſent matrimonia præſumpta & cohabitationi quantumcunque longiſſimæ intereſſe non poſſint parochus, & teſtes moraliter loquendo, conſequens eſt, vt hic modus probandi matrimonium præſumptum de iure communi, iam hodie attento Concil. Trident. locum non habeat, nec procedat. Bene verum eſt, quod probato vere matrimonio (prout ſemper teſtibus affirmatiue, quantumcunque antiquum articulatur, & generaliter probatur) ex diuturnitate temporis præſumetur, ſolennitates Concilij interueniſſe ad illud contrahendum, & præſentiam parochi, & teſtium, vt ſupra probauimus, quod eſt notabile in praxi. Deducitur namque in ea, & probatur articulus huiuſmodi: *ſi ſaben, &c. que fulano, y fulana fueron caſados, y velados ſegun orden y precepto de la Sancta madre Igleſia de Roma, y como tales marido y muger hizieron vida maridable juntamente de conſuno, y por tales fueron auidos, y tenidos, y communmente reputados, y anſi es publico y notorio, y publica voz, y fama ſin contradicion alguna:* & hoc eſt valde vtile ad legitimitatem filiorum ex eo matrimonio procreatorum, licet non probetur monitiones præceſſiſſe, nec teſtes, & parochum eidem matrimonio præſentes fuiſſe, quia ex antiquitate temporis ſimul cum d. probatione generali præſumitur, has ſolennitates interceſſiſſe, vt ſupra docuimus: præmaxime, ſi aliquibus teſtibus, qui præſentes fuerint ipſi matrimonio de illo deponerent, cætera namque ſolennia proculdubio tunc interueniſſe præſumeretur ex diuturnitate temporis. 17

18 Denique deducitur, quod celebrato matrimonio per verba de præſenti inter impuberes, vel puberẽ, & impuberem coram parocho, & teſtibus, quod iuris interpretatione habetur pro ſponſalibus de futuro, iuxta iura ſupra allegata, ſi poſtea in ætate legitima conſtituti velentur, & recipiant benedictiones nuptiales in Eccleſia à proprio parocho, coram teſtibus, ex hoc ſignum exterius ſufficiens colligitur: *Porque por las dichas velambres, y ſanctas ceremonias de que la Igleſia vſa en ellas, diziendo el deſpoſado delante del proprio parrocho, ò otro clerigo con ſu licencia, y teſtigos.* Sponſa, hunc anulum, & has arras tibi dono in ſignum matrimonij, *y ella,* ego recipio, *con las demas bendiciones del Manual,* ex hoc actu, & ſubarratione, & per illa verba parochi coram teſtibus: Benedic coniuges iſtos, &c. Satis inducitur, & ratificatur re, & verbis, nunc in legitima ætate matrimonium præcedens per verba de præſenti, licet iuris interpretatione, tunc temporis fuerint tantum ſponſalia de futuro propter defectum ætatis, iuxta

tex. in

tex. *in ca. ſi quis vxorem 27. quæſtione ſecunda*, & *in ca. noſtrates*, & *in ca. fœminæ 30. quæſtione quinta, ca. illud de præſumptionibus*, & ibi gloſſa, *verbo anulos, ca. tenor de re iudic. in ſancta gloſſa, verbo. ſubarraſſet.*

Et in terminis generaliter de ſubarratione facta in Eccleſia præſente ſacerdote cum ſolius benedictionibus, & orationibus, idem voluit gloſ. *verb. anulos in d. c. fœmina*, & ibi Archid. *num.* 2. Hoſtienſ. *in c. fin. de deſponſat. impub. in principio verſ. ſi vero perſonæ*. Ioan. Andr. *in verſ. in gloſ.* 1. Ant. de Butrio *num.* 8. *in verſ. ſi nihil diſponit*, & Præpoſ. *num.* 4. Lupus *allegatione* 50. *num.* 13. *num præced.* Menoch. *lib.* 3. *præſumptione* 2. *nu.* 63. quod verum intelligit Couarr. *in* 4. *de ſponſal.* 2. *part. c.* 4. *in princip. ſub num.* 3. vbi ab altero contrahentium præceſſerunt verba coniugio apta, & ſequuta eſt ſubarratio, vel quando conſuetudine eſt inductum, vt in matrimonio anulus detur, certa ſignata forma, & ſub illa daretur, ac fieret anuli traditio, iuxta gloſſam *in d. c. fœminæ 30. quæſt.* 5. Abbatem, & communem *in d. c. final.* ſequitur plures alios citãs Tho. Sanch. *lib.* 1. *de matrim. diſputatione* 22. *nu.* 2. vbi *num.* 3 quod ſi verba vtrius præceſſerint, immiſſio anuli, & receptio operatur verbum expreſſum alterius, & conſenſum. Quare ſi verbum matrimonij præceſſit, operatur matrimonium, ſi vero ſponſalium, ſponſalia, quia tacens conſentit facto ipſo, dum anulum recipit: argumento *l. Paulus ff. rem ratã hab.* ita gloſſa *in ca. tuæ verb. verba, de ſponſalib.* & *in ca. penultim. eodem titulo, verb. dicente*, & tenent quã plures DD. quos ibi ad hoc citat, & inquit Gigas *conſil.* 38. *num. ſeptimo*, quod ex quo mulier paſſa eſt, ſe deſponſare per anuli immiſſionem, matrimonium tenet.

Quia ſecundum magis communem opin. Mo-
19 dernorum *in ca. tuæ de ſponſal.* & *alibi*, verba non ſunt de ſubſtantia matrimonij: quam etiam ſententiam communem profitetur plures allegans Couarr. *vbi ſupra nu.* 1. nempe, quod verba non requiruntur de ſubſtantia matrimonij, ſed ex is ad eſſentiam matrimonij exteriora ſigna, cum ſit ſacramentum: & eſt communis præfata prima communis ſententia, vt plures referens teſtatur. Quinti. Mando. *in addit. ad Lupum alleg. præd.* 56. *num.* 17. *litera* T. & quamuis Gigas *vbi ſupra num.* 19. referat Innoc. *in d. ca. tuæ*, tenẽtem contrarium per tex. ibi. imo quod quantum ad Eccleſiam verba ſint de ſubſtantia matrimonij, & quod hæc eſt effectualiter communis opinio, addit tamen ita eſſe diſtinguendum cum Ioan. Andr. *in d. ca. tuæ* quod aut præceſſit tractatus de matrimonio contrahendo, & tunc vera ſit prima opinio Hoſtié. quod verba non ſunt de ſubſtantia matrimonij in valentibus loqui: aut non præceſſit tractatus, & tũc vera ſit opinio contraria Innocentij.

Cum ergo in præmiſſa ſpecie, de qua agimus, præceſſerit matrimonium per verba de præſenti celebratum inter impuberes, vel puberem, & impuberem præſente parocho, & teſtibus. quãuis nullum fuerit ob defectum ætatis, reſolutum iuris præſumptione in ſponſalia de futuro, & ſubſequutæ ſint velationes, & benedictiones ſolennes, atque ſubarratio ad fores Eccleſię in forma ſupradicta corã parocho, & teſtibus, quibus ſatis aperte ſignatur cõiugium illud, atque matrimoniũ de præſenti, aut ſaltem ratificatur, & roboratur in legitima ætate matrimonium præcedens, conſequens eſſe videtur vt etiam hodie ſtante præd. Decreto Sancti Concil. Trid. *ſeſ.* 24. *in Decreto de reformatione matrim. ca.* 1. ibi qui aliter, &c. hoc matrimonium validũ, & firmum ſit, vt ex ſupra dictis apparet.

Hæc tamen, quamuis primo aſpectu recte dicta eſſe videantur, nihilominus ex ſequentibus cõtrauertuntur, maximamque pati difficultatem videntur, & quidem primo.

Quia actus agentium non debent operari vltra eorum intentionem, *l. non omnis, cum ſimil. ff. ſi cert. pet.* ſed ſic eſt, quod quando hi ſponſi velati fuerunt benedictioneſque nuptiarum in Eccleſia ſolenniter receperũt, ſeruata inter eos ad fores Eccleſiæ præd. ſubarratione in forma Eccleſiæ conſueta. ſupra relata; minime declararunt, ſe habere animum, aut intentionem de nouo contrahendi, nec verba, aut ſigna externa mutui conſenſus de hoc interuenerunt, ſed tantum ſolennizandi primum matrimonium per verba de præſenti iam contractum, nullum tamen ob defectum ætatis, reſolutũ iuris præſumptione in ſponſalia de futuro, & ita actus hic ſolennis non potuit operari aliud matrimonium diuerſum non intentum, ſed tantum ſolennizationem (vt ita dicam) præcedentis, nulli ergo &c. Immiſſio namque anuli ſubſequuta tantum operatur confirmationem præcedentium, non vero matrimonium, niſi verba matrimonij præceſſerint, iuxta communem ſententiam, de qua per Tho. Sanchez, *d. lib.* 1. *diſp.* 22. *num.* 3.

Secundo, quia donatio, & immiſſio anuli, & ararum per ſponſum facta ſponſæ ad fores Eccleſiæ in ſignum matrimonij, & receptio ipſius, benedictiones, & monitiones factæ per parochum corã teſtibus, coniugibus in Eccleſia fiunt in ordine, & relatione ad matrimonium præcedens, iam celebratum, ex ſuppoſitione, quod ſit iam factum, & hæc videtur eſſe intentio parochi benedicentis, & velantis ſponſos, ſiquidẽ ipſe ſponſus ſub hoc nomine defert ſponſam ad Eccleſiam priuſquam ei tradat anulum, & arras: ergo nullum matrimoniũ de nouo per ſupradicta celebrari videtur.

Tertio, quia Eccleſia eadem forma, ſolennitate, orationibus, & benedictionibus vtitur erga omnes coniuges per verba de præſenti: ergo ſi diceremus ex ijs matrimonijs validis nouum matrimonium de præſenti contrahi, ſequeretur inde, quod ſacramẽtum matrimonij iteraretur abſque neceſsitate; hoc autem eſſet abſurdum, & contra iuris diſpoſitionem, ergo &c.

Neque his oberit communis opinio ſupra pro priori parte adducta, quæ habet induci matrimonium per immiſsionem anuli iuxta fores Eccleſiæ præſente parocho, & teſtibus, iuxta formam, & ritum Romanæ Eccleſiæ; quia debet intelligi eo caſu, quo non præceſſerat matrimonium de præſenti, ſed tractatus de matrimonio contrahendo, & poſtea agitur de eo celebrando de præſenti, tunc namque per immiſsionem, vel traditionem anuli, & ſubarrationem factã à ſponſo, ſponſæ recipienti, vel digitum extendenti inducitur matrimonium de præſenti, præcipue ad fores Eccleſiæ, & hodie coram parocho, & teſtibus, vt in multis locis pergunt ad celebrandum matrimonium iuxta conſuetudinem patriæ: ſed celebrato iam prius alibi matrimonio per verba de præſenti, non dicit præfata communis opinio, quod poſtea inducatur ex anuli immiſsione, & ſubarratione aliud matrimoniũ & quod pręd. communis ſententia debeat ita intelligi, præterquam quod conſonat iuri, & rationi, conſtat etiam ex mente Doctorum tenentium eã, & præcipue ex Ant. de Butrio *in ca. fide deſponſatione impub. num.* 7. *in verſ. ſi nihil diſponit*, ibi aut ſit in apparatu ad matrimonium, & præſente ſacerdote, & ad fores Eccleſiæ, & præſumitur matrimonium, vt hic & ex Menoch. *d. lib.* 3. *præſumptione* 2. *numero* 7. & in terminis ita declarat hanc materiam Lupus *d. allegatione* 56. *numero* 17. dicens, verum eſſe in præmiſſa ſpecie ipſo facto ſine verbis matrimonium non contrahi nullo præcedente tractatu inter ipſos

contra-

contrahentes de matrimonio contrahēdo: ſed quādo pactum præcedit aliquis tractatus, vel verba de matrimonio contrahendo, poſtea ipſum factum, vel ſignum aptum ad matrimonium: ſubarratio ſufficit ad matrimonium contrahendum, & præſumitur pro matrimonio, & probatur per tale ſignum, vel factum, & ille tractatus, ſiue verba illius tractatus trahuntur ad ſignum, vel factum. & ibi eius Additionator, Quintilian. Mandoſ. litera, Z. inquit, quod hæc eſt pulcherrima diſtinctio per quam cōcordantur opiniones omnium, & refert alios plures Authores ad eam recurrētes, ipſamque ſequētes. & conſtat etiam hæc diſtinctio ex concordia ſupra aſſignata inter illas duas communes opiniones contrarias ſupra relatas circa illam quæſtionē, an verba ſint neceſſaria ad contrahendum matrimonium?

Nihilominus tamen his non obſtantibus, prout vere non obſtant, in propoſita *ſupra quæſtion. in verſ. Denique deducitur, numero* 18. nempe in matrimonio per verba de præſenti contracto inter impuberes, vel puberem & impuberem, verior eſt prior pars, & tenenda ibidem affirmata, ſcilicet, quod per anuli immiſſionem, & ſubarrationem, atque cæteras cæremonias Eccleſiæ conſuetas, coram parocho, & teſtibus in legitima ætate ad fores Eccleſiæ factas ratificetur, & reualidetur prædict. matrimoniū, ſiquidem verba præcedentia fuerunt prolata de præſenti, quamuis inualide, & ideo conualidatur nunc matrimonium obſeruatis præ. ſolemnitatibus, cōpleta legitima ætate, & ſic tēpore habili, & opportuno, quam etiam tenuit Anton. de Butrio, *in cap. final. de deſpenſat. impub. numero* 8. & 9. dum dicit, quod quando eſt dubium, an ſubarratio confirmet matrimonium in minori ætate contractum. ſuperueniēs ſubarratio completa ętate per immiſsionem anuli abſque dubio ratificat matrimonium (intellige hodie præſente parocho, & teſtibus) & tandem ſe remittit ad Lapum *vbi ſupra* ex quo, & eius additione modo reſoluimus, quod ſi præceſsit tractatus de matrimonio cōtrahendo, ſubarratio inducit matrimonium de præſenti, ſed ſic eſt, quod in noſtro caſu præceſsit tractatus de matrimonio contrahendo imo ſponſalia de futuro valida iuris interpretatione, ex matrimonio per verba de præſenti inter impuberes, vel puberem, & impuberem de facto cōtracto, & cum animo, & fine perficiendi matrimonij in forma Eccleſiæ, & completa ætate, ſubſequitur quod immiſsio anuli, & ſubarratio ad fores Eccleſiæ coram parocho, & teſtibus, necnon & velationes, ac ſolemnes coniugis benedictiones ad effectum ſolemnizandi, & confirmandi illa ſponſalia & matrimonium de facto præcedens ratificet, ergo per hæc proculdubio ratificatum permanet, & reualidatum dictum matrimonium.

At quis dubitat, quod matrimonium præcedens, quamuis alias inualidum ob defectum ætatis legitimæ, adueniente poſtea ætate, ex profeſſo poſsit verbis ratum haberi corā parocho, & teſtibus? ergo & facto, ſignoque externo ſufficienti, puta anuli immiſsione, & traditione arrarū, dicendo præd. verba *Eſpoſa eſtas arras vos endono en ſeñal de matrimonio, reſpōdiendo ella, anſi las recibo*: plus namque declaratur voluntas facto, quam verbis, *l. ſi tamen §. & qui ff. de adil. edict. l. de quibus ff. de legib.* & nihil intereſt in propoſito, an facto vel verbo quis declaret voluntatem ſuam, *ca. primo, 43. diſtinctione, gloſ. in d. c. fin. verb. ſubarratis de deſponſatione impub & in c. penult. de regul. in verb. niſi euidenter.* & ibi DD. quanto magis concurrente ſimul conſenſu mutuo cum facto: & in terminis noſtris idem expreſſe tenet Præpoſ. *in d. c. fin. ſub nu.* 4. ibi, aut inter impuberes hodie requiritur præſentia parochi, & teſtium. Pro qua etiam ſententia vera, & tenenda facit, quod ſupra reſoluimus ex Henriquez *lib. 11. de matrim. ca. 3. nu. 7. verſ. cum ſponſalia* &c. Vbi quod ſponſalia impuberum verbis de præſenti contracta tranſeunt in matrimonium de præſenti, ſi traductio, nunc poſt Concilium Tridentinum fiat ſolenniter coram parocho, & teſtibus, aduertentibus id fieri cum intentione contrahendi: ergo à fortiori idem erit dicendum in noſtra ſpecie de qua agimus, per anuli immiſſionem, & arrarum traditionem, & receptionem in ſignum matrimonij cum cæteris ſolennibus de quibus ſupra, corā parocho, & teſtibus: qua ſententia ſic ſufficiēter probata, & retenta.

Non obſtant modo difficultates contra eam ſupra adductæ, quoniam iam ex ſuperioribus diluuntur, & quidem non primum, quia hic non agimus de nouo matrimonio cōtrahendo, ſed de priori præcedente de facto, roborando, & confirmando per ſupra dictas ſolennitates, & ſigna exteriora.

Ad ſecundam reſpondemus, eam nihil cōtra noſtram ſententiam probare ſed imo potius eam confirmare, ſiquidem, vt modo dicebamus in reſponſione ad primam: hic non agimus de nouo matrimonio celebrando, ſed de priori nullo debito tēpore ratificando.

Ad tertiam negamus, ſacramentum reiterari, ſed matrimonium nullum præcedentem ob defectum ætatis valide ratificari.

Ad quartam eodē modo reſpōdemus. Ad quintam de reſponſione, & intellectu communis ſententiæ, de qua ibi dicimus, eā pro nobis potius facere, vt patet ex ea.

CAPITVLVM XLI.

De materia, forma, & miniſtro Sacramenti matrimonij.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonij forma, & de miniſtro; & numeris ſequentibus.*

2 *Parochus an ſit miniſter ſacramenti matrimonij.*

3 *Contrahentes matrimonium conſtituti in peccato mortali, an de nouo peccent mortaliter, & quid ſi parocho intereſſente matrimonio?*

SEx opiniones diuerſæ Doctorum inueniūtur circa hunc articulum, quas cum ſuis Authoribus refert late Thomas Sanchez *lib. 2. de matrimonio diſputat. 5.* eaſque in ſumma referam, & eligam, quæ mihi verior, & tenenda videtur. 1

Prima eſt gloſſæ *in ca tuæ de ſponſal. verbo nec forma* aſſerentis conſenſum contrahentium eſſe materiā, verba autem, quibus ille exprimitur, eſſe formam, quia conſenſus informantur per verba: quam gloſſam ibi ſequuntur Abb. *num.* 10. Præpoſ. *in fine*, Alexand. de Neuo *numero* 25. Syluelt. *in ſumma verbo matrimonium* 1. *quæſt.* 1. Nauar. *in Manual. Latin. ca.* 22. *numero* 20 Humada *in l. 2. numero* 19. *in fine titulo* 1. *partita* 1. Capreol. & Decius relati à Sanchez *vbi ſup.* qui eam reijcit, nam materia totalis ſacramenti debet eſſe ſenſibilis, licet partialis, vt contritio in ſacramento pœnitentiæ poſſit eſſe non ſenſibilis: improbat eam etiam Couar. infra referendus.

Secunda ſententia habet, quod cōſenſus eſt forma, verba autem eū exprimentia, materia, quia cōſenſus determinat, & perficit verba, quæ eo ſecluſo, nihil efficerent. ita tenet Maior *in 4. diſt.* 26. *q.* 1. quæ ſententia eadem, qua 1. ratione reijcienda eſt.

Tertia

Tertia ſententia docet, contrahentes eſſe materiam.verba autem,formam;quia in cæteris contractibus ita contingit:ita Palud.*in 4.diſtinctione 26. q. 4.articulo 3.ad 2.nu.23.*& alij plures Theologi, quos citat Sanchez *vbi ſupra,nu.4.* & ſequitur D.Couar. *in 4.de ſponſal.ſecunda parte cap.1.§.vnic.num.* 8. quæ ſententia,etſi à Sanchez refutetur.vera quidem videtur, & tenenda, prout eam tenent grauiſſimi Theologi, & nouiſſime Zambrao. Hiſpalen. *in ſuis Aureis deciſionibus caſuum conſcientiæ cap.7.de matrim. in principio numero 2.pag.334.* vbi alios citat.

Quarta eſt ſententia Ricardi *in 4. diſtinctione 26. articulo 4.quæſtione 2.*& aliorum Theologorũ, quos citat, eam tamen reijcit Sanch. *vbi ſupra,numero 5.* nempe quod verba,quæ à priori contrahente proferuntur ſunt materia, quæ vero à poſteriori, forma.

Quinta ſententia eſt Cani *lib.8.de locis Theolog. ca. 5.in ſolutione ad tertiam:* dicentis, verba contrahentium eſſe materiam, formam autem verba ſacerdotis,ſi matrimonium in quantum eſt ſacramentum conſideretur,licet in quantum eſt contractus non exigat ſacerdotis verba, credit namque ille, matrimonium abſque ſacerdotis præſentia contractum eſſe validum,non tamen ſacramẽtum,ſed reprobat hoc late Sanchez *lib.2.diſputatione 6.*

Sexta & vltima ſententia habet,quod verba,ſeu ſigna, quibus conſenſus exprimitur, ſunt ſibi inuicem materia,& forma ſecundum diuerſas rationes, in verbis namque contrahentium eſt expreſſio mutuæ traditionis,qua quilibet tradit alteri ſui corporis poteſtatem,& ſecundum hoc dicuntur materia; & expreſſio mutuæ acceptationis,qua quilibet acceptat traditionẽ ſibi per alterum factã, & ſecundũ hoc dicuntur forma:huius ſententiæ videntur eſſe D.Thomas *in 4.diſt.26. quæſt.2.art.1.*& eam tenet Dominicus à Soto *in 4.diſtinctione 1.quæſtione 1.articulo 6.verſ. ad dubium, & diſtinctione 26. quæſtione 2. articulo 3* Bellarmin.*libr.1.de matrimonio cap. 6.* Soarez *1.tomo de Sacramentis,quæſtione 60.artic.8.diſputatione 2.ſectione 1.* Petrus de Ledeſma *de matrimonio quæſtione 42.articulo 1. dubio 4. concluſione 7.* Manuel Rodrig.*in 1.tom.ſuæ ſummæ,in 2.editione,cap.216.nu. 3.* Angles *in ſuis Floribus Theologic. quæſtionum in 1. parte de matrimonio quæſtione 1.de eſſentia matrim. diſtinctione 26.articulo 4.difficultat: 1.concluſione 2.* Ludouic Lopez *in ſecunda parte Inſtructor. conſcient. in materia de matrim.cap.35.fol.1020.* D. Spino *in ſuo Specul. teſtamentorum gloſſa 15 num.13.*& probat late eos ſequutus, & dicens, quod hæc ſententia eſt amplectenda, Thomas Sanchez *de matrim. lib.2.diſputatione 5. numero 6.* quæ etiam mihi placet, nec non & tertia Palud. & ſequacium ſupra relata, quælibet enim harum teneri poteſt:Hæc tamen vltima ſententia receptior videtur & melior, nempe in ſumma:quod verba vnius coniugis, quæ primo proferuntur, ſunt materia: & verba alterius, quæ proferuntur vltimo, ſunt forma, quia perficiunt ſacramentum,vt conſtat ex D.Thoma *vbi ſupra*, & ita eſſe tenendum ſine dubio affirmat Victoria *in ſumma de matrimonio quæſt.247.* & eſt communior ſecundum Zambran *vbi ſupra.*

2 Miniſter autem huius ſacramenti nonquam fuit parochus,nec etiam eſt talis miniſter poſt Concilium Tridentinum, ſed ipſi contrahentes ſunt miniſtri conficientes ſacramentũ matrimonij quicquid Cano vbi ſupra,& alij dixerint, vt late optimeq; probat Sanchez *vbi ſupra diſp.6.n.2.*cum Soto, Bellarm. & alijs pluribus Theologis.

3 Hinc nonnulli deducunt coniuges peccato mortali affectos celebrantes matrimonium peccare lethaliter,non ſolum ea ratione,quod ſacramentum ſuſcipiant,quod proculdubio eſt verum, ſed etiam quatenus miniſtrant, ita Nauar.*in c.1.§.ſacerdos num. 10.de pœnitentia. diſtinctione 6.in ſolutione ad quintum,* Petrus Ledeſm *de matrim.quæſtione 42. articulo 3. ad vlt.*& vt probabile ponit Suarez *in 1. tom. de Sacrament.quæſtione 65.articulo 4. diſputatione 16.ſectione 4.* & eſt probabile ſecundum Tho.Sanchez *d. lib.2.de matrim.diſputatione 6. numero 3.* ſed nihilominus ſecund.ipſum ibi *num.4* multo verius eſt,non peccare lethaliter eo capite,& ratione miniſterij, quia nõ ſunt miniſtri conſecratione ad id munus,ſed ſolum illis conceſſum eſt neceſſitate quadam, quia oportuit materiam, & formam in ipſo contractu conſtitui:contractus autem fieri non poterat,niſi per cõtrahentium conſenſus,vnde ſolum miniſtri conſecrati lethaliter delinquunt,ſi culpa mortali affecti miniſtrent, ita Palud.*in 4.diſtinct. 5.quæſtione 2. nu. 22.* Sotus *in 4.diſtinctione 1.quæſtione 5.articul.6.in fine* Ledeſm.*in primam partem 4. quæſtione 5.art 6.dubio 3.* Enriquez *lib.11.de matrim cap 2.in fine,* Ludou. Lopez *in 2.parte inſtruct.de ſacrament. in genere cap. 59. concluſ.4.*& in hanc ſententiam magis inclinat Suarez *vbi ſupra.* idem probantes in ſacerdote culpæ mortalis reo aſſiſtente matrimonio, nempe quod neque peccet lethaliter,quia non eſt miniſter conficiens ſacramentum,quod & probat Sanchez, *d. diſputatione num.5.* vbi quod nec etiam ſacerdos in mortali exiſtens nuptiarum benedictionem celebrans lethaliter peccet,quia ea benedictio non eſt ſacramentum,ſed ſacramentale quoddam ſecund. Palud.& Ludouic.Lopez *vbi ſupra.*

CAPITVLVM XLII.

An matrimonium in lege natura, & veteri fuerit ſacramentum,& nunc tale ſit in lege noua?

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium an in lege naturæ, & veteri fuerit ſacramentum,& nunc an tale ſit in lege noua? & num.2.*

3 *Matrimonij in ſacramento quid ſint actus ſacramenti, effectus,& vinculum?*

4 *Matrimonium infidelium poſt legem nouam. non eſt ſacramentum,& quid ſi ambo poſtea baptizentur? & an tunc gratiam conferat? numero 5.& an tunc opus ſit obſeruare formam Sacri Concilij Tridentini,hoc eſt de nouo id contrahere, vel ratificare coram parocho,& teſtibus? num.6.*

QVOAD primum veritas eſt,matrimonium in lege naturæ & veteri non fuiſſe ſacramentum,nec gratiam contuliſſe, ſed contractum naturalem: quod primo probatur ex Concil.Florentino *in Decret.de ſacrament.*vbi numerat matrimonium inter ſacramenta nouæ legis & diſtinguit hæc à ſacramentis veteris legis, quod illa gratiam conferant,hæc vero legis veteris minime Secundo deciditur in Concil.Trident.*ſeſſione 24.cap.1.de matrim.*vbi expreſſe dicitur, & affirmatur matrimonium eſſe ſacramentum nouæ legis à Chriſto inſtitutum:& in Decreto immediato ante Canones dicitur:matrimonia nouæ legis gratia,excedere connubia veterum.& ita tenent Soto *in 4. diſtinctione 26. quæſtione 2. articulo 1. & 2.* Ledeſma *in ſecundam partem 4. lib. quæſtione 44. articulo 2.* & contrariam ſententiam non eſſe tutam affirmat Bellarmin. *libr. 1. de matrimon. cap.5.* 1

cap.5.ad ſecundum: eandem veram ſententiam probat Enriquez *lib.11.de matrim.c.2.num.1.& in commento lit.x4,V* dicit oppoſitam ſententiã eſſe falſam, Petrus de Ledeſma, cum alijs, quos refert *de matrimonio quæſtione 32.articulo 2.folio* 69 & Thomas Sanchez *lib.2.de matrim.diſputatione 7.num.2.* Vnde non ſunt eudiendi Petrus Soto *de matrimonio, lectione 2. § de inſtitutione*, Alphonſ. à Caſtro *lib.11.contra Hæreſes.verbo nuptiæ, Hæreſi* 3. Cathar. *lib.5.contra Caiet.titulo de matrim.quæſt.*3.& ſimiles tenentes contrariũ, large tamen, & improprie fuiſſe ſacramentum fatentur Enriquez, & Sanchez *vbi ſupra*.

2 In lege autem noua proculdubio matrimonium fidelium eſt vere, & proprie ſacramentum gratiam conferens: & quamuis olim hæc concluſio non erat vſque adeo liquida, quia licet ex fide eſſet, matrimonium eſſe ſacramentum, non tamen erat de fide gratiam conferre vſque ad Concilium Florentinũ: poſt Florentinum autem res erat certa, non tamen de fide, vt contendit Soto *in 4.diſtinctione 26.quæſtione 2 art.*3. ſed poſt Concilium Tridentinum iam hoc eſt de fide, vt conſtat *ex ſeſſione 7.canon 7.& 8. & ſeſſione 24.canone 1.* ex quibus hoc docet Victoria *in ſumma de matrimonio num.*243.& latiſſime comprobat ex Sacræ ſcripturæ locis, Patrum teſtimonijs, & rationibus Bellarmin *lib.1.de matrim.ca.2.cũ duobus ſequentibus*, Thomas Sanchez *d.lib.2. diſputatione* 10.*num.2.*vbi *num.* 6. agit, an fideles contrahentes matrimonium poſſint ab eo ex intentione ſeparare rationem ſacramenti, ſi intendant verum matrimonium, ita tamen, vt matrimonium ſacramentum non ſit?

3 In hoc autem ſacramento matrimonij actus contrahentium ſunt ſacramentum tantum: effectus ſacramenti eſt res tantum: vinculum verò, quo cõiuges perſeuerant, dicitur res, & ſacramentum ſecundum D.Tho. *in quarto, diſtinctione 26. quæſtione 2. articulo 1.ad quintum* communiter receptum: gratia autem ſacramentalis matrimonij habet duplicem effectum, vnus eſt, reprimere concupiſcentiam: alter vero efficere, vt coniuges fideliter ſibi aſſiſtant, operas ſuas communicẽt, ac prolem religioſe educant, vt cum Ricard. & alijs reſoluit Sanchez, *d.diſputatione* 10 *numero* 4. qui *num.*5. recte probat ſacramentum matrimonij eſſe vnicum, non vero duo ſacramenta, prout alij voluerunt.

4 Matrimonium autem infidelium poſt legem nouam non eſt ſacramentum, quia cum Baptiſmus ſit ianua ſacramentorum, vt definit Concilium Florentinũ *in decreto de ſacramento Baptiſmi*, Infideles incapaces ſacramentorum ſunt: & quamuis *in cap. gaudemus de. diuort.* appelletur ſacramentum, id tamen eſt large, & improprie in quantum aliquo modo deſignat vnionem Chriſti cum Eccleſia, licet improprie, quia fide carent, ita Abulenſ. *primo Regum ca.8.quæſtione 42.& ſequenti*, *Soto in quarto diſtinctione 26.quæſtione 2.articulo 3.ad quartum.* Alphonſ. à Veracruce *in tertia parte Specul.coniu articul.* 35. Bartholom. à Ledeſma *de matrim.dubio 4.in fine*, Petrus de Ledeſma *de matrimonio quæſtione 59 articulo 2. dubio primo*, Thomas Sanchez *lib.ſecundo de matrimonio diſputatione 8. numero primo*, vbi *numero ſecundo* idem probat cum alijs in matrimonio cõtracto ex Pontificia diſpenſatione inter fidelem, & cathecumenã, vt ex parte neutrius ſit ſacramentum cõtra Sotum & Elchium, tenentium eſſe ſacramentum ex parte ſolius fidelis, nam cum matrimonium in vtroque coniuge ſit vnum numero ſacramentum, ſic eſt vnũ numero matrimonium, ſi in vno non eſt ſacramentum, nec erit in altero.

5 Sed an matrimoniũ infidelium dum ambo poſtea baptizantur, efficiatur ſacramentum, gratiamque eis conferat, non ſatis conſtat inter Authores hac de re agentes: Quidam enim partem negatiuam probant, & tenent, alij vero affirmatiuam, eo tamen moderamine, vt non ſtatim ac baptizant, ſed cum habent nouum conſenſum aut antiquum verbis, aut nutibus, vel copula maritali approbant, & hanc tenent plures Authores, eſtque valde probabilis ſententia: ſed verior, & probabilior eſt, quam plures etiam ſequuntur: quod matrimonium infidelium ſtatim ac baptizantur, efficitur ſacramentũ, & gratiam confert, nec deſideratur ad hoc aliquis nouus conſenſus: ita late probat, & reſoluit citans Authores vtriuſque ſententiæ Thom. Sanchez *lib.2.de matrimonio diſputatione 9.per totam.*

Illud denique in propoſito obſeruandum eſt, 6 quod cum apud infideles matrimonium legitime contrahatur, & validum ſit, vt conſtat *ex prima ad Corinth.7.*& definitur *in c.gaudemus de diuort.& in c.in infidelibus de conſanguinit.& affinit.* dum ad fidem cõuertuntur opus non eſt, vt iterum coram parocho & teſtibus contrahant: formam namque hanc Cõcilium Tridentinum præſcripſit pro nuptijs inter fideles denuo contractis: infideles autem, fideles facti, non denuo contrahunt, ſed in legitimo matrimonio prius inito perſeuerant: ita Nauarr. *in priori editione lib. 1.conſil.35.de pact. conſil.4 in fine, & in ſecunda editione lib.5. titulo de conuerſ. infidel. conſil. 2. in fine*, Manuel Rodrig. *1.tom.ſuæ ſummæ in ſecunda editione cap.230.numero* 1 Vega *lib.4.ſummæ caſu* 113.& 379. quos ſequitur Thom. Sanchez *vbi ſupra d.diſputatione nona, num.primo*, vbi *num.nono*, cum alijs Anthoribus tenet optime facere hos nouos fideles, ſi benedictiones Eccleſiæ vulgo, *velationes*, poſt baptiſmum recipiant, licet minime ad id aſtringantur.

CAPITVLVM XLIII.

De matrimonio per procuratorem, nuncium, vel per epiſtolam contracto ſuper cap. fi. de procurat. lib. 6.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium contrahi poteſt per procuratorem habentem ad hoc ſpeciale mandatum, & numeris ſequentibus per totum caput, vbi eius requiſita enunciantur.*

2 *Matrimonium contrahi etiam poteſt per epiſtolam.*

4 *Procurator ad contrahendum matrimonium cum certa quadam fœmina, non poteſt alium in ſui locum ſubſtituere, niſi hoc ſibi concedatur ſpecialiter à domino.*

5 *Mandati ad contrahendum matrimonium reuocatio annullat ipſum matrimonium poſt eam celebratum, etiam ignorata reuocatione, ſecus in alijs actibus, vt in num.6.*

7 *Contractus alij, quam matrimonij geſti per nuncium, vel per epiſtolam, ſi ante præſentationem mittentem pœniteat, nulla intimatione facta alteri parti an ſint nulli?*

8 *Matrimonium, quare per procuratorem celebrari poſſit, non vero cætera ſacramenta?*

9 *Mandatum ad matrimonium contrahendum, reuocari poteſt, etiam ſi fuerit iuratum.*

10 *Matrimonium contractum per procuratorem, vel per literas, an conferat gratiam?*

11 *Cap.fi.de procurat.lib.6.non eſt correctum per Concilium Tridentinum, dummodo ſeruetur in eo forma eiuſdem Concilij, & numeris ſequentibus.*

14 Man-

14 *Mandans contrahere matrimonium cum certa quadam perſona ſi interim non conſentiat, nec diſſentiat, ſed ſit in alijs occupatus, validum erit matrimonium poſtea celebratum.*

15 *Matrimonium contractum virtute mandati ad id ſufficientis conceſſi, ſi tempore contractus matrimonij adfuit verus conſenſus domini, valet, licet tempore mandati præſtiti ficte conſenſiſſet.*

16 *Mandatum ad contrahendum matrimonium poteſt præſtari abſque ſcriptura.*

17 *Fœmina poteſt conſtitui procuratrix ad contrahendum matrimonium pro alia perſona ſimul cum viro, vel duo viri, vel duæ fœminæ.*

18 *Procurator datus ad contrahendum matrimonium, quibus verbis vti debet, cum illud contrahit.*

19 *Procurator conſtitutus ad contrahendum matrimonium non debet excedere fines mandati, aliàs matrimonium erit nullum, vt in exemplis hic poſitis.*

20 *Matrimonium celebratum virtute mandati, vel diſpenſationis Apoſtolicæ abſque monitionibus præmiſſis, an ſit validum? & num. 21.*

22 *Matrimonium contractum per procuratorem bene poteſt poſtea per eos iterari, imo bene facient, ſi hoc obſeruent ad vitandos ſcrupulos.*

23 *Matrimonium, quando ſit per procuratorem, quis ſit miniſter, materia, & forma?*

24 *Mandatum ad contrahendum matrimonium, an tacite reuocari poſsit nec ne? & quibus modis? & numeris ſequentibus vſque ad finem capitis.*

25 *Proteſtatio vnius ex contrahentibus matrimonium facta non valet in præiudicium alterius abſque eius conſenſu.*

26 *Reuocatio procuratoris tacita ad hoc, vt ſit ſufficiens, quomodo debet apparere ad hoc, vt ſit valida?*

27 *Vbi ius aliquid diſponit, debet euidentiſſime de contraria voluntate conſtare, vt à iure communi recedamus, vt in exemplis hic poſitis.*

28 *Mandatum ad contrahendum matrimonium tacite reuocatur & quibus actibus id fiat. & in numeris ſequentibus.*

30 *Ratio generalis legis diſponentis in caſu ſpeciali, extenditur ad omnes caſus, in quibus ratio debita poteſt applicari.*

31 *Correctio l. antiquæ nõ eſt inducenda in dubio, niſi ratio expreſſa in lege noua apta ſit ad corrigendam legem antiquam.*

32 *Verba diſpoſitiua legis, vbi proprie non decidunt caſum certum, ſi ratio diſpoſitionis illum decidit, ille caſus dicitur proprie eſſe in diſpoſitione.*

33 *Non refert, quid ex æquipollentibus fiat.*

AEquipollentium eadem eſt diſciplina, ibidem, d. num. 33.

34 *Matrimonium, aut ſponſalia non debent iudicari, quando conſtat de animo contrahentium, aut alterius eorum, quod non habuerint animum contrahendi, ſed extorquendi copulam.*

35 *Cap. tua nos, de ſponſalib. intellectus num. 34. & 35.*

36 *Matrimonium non eſt iudicandum in foro iudiciali, ſi quis ex conſenſu fœminæ proteſtetur, ſe nolle cõſenſum præſtare per quæcumque verba ab ipſo die proferenda, &c. vt hic.*

37 *Matrimonium in neutro foro eſt, illud de facto contractum, in quo conſtat de diſſenſu per euidentia ſigna exteriora, alijsve legitimis argumentis, vel teſtibus.*

38 *Matrimonium contrahens per verba de præſenti, ſed animo ficto, ſi poſtea vero animo contraxerit cum ſecunda, validum eſt matrimonium ſecundum, & quid in foro exteriori Eccleſiæ? numero 39. Idem ſi præd. mandatum dedit ſine intentione vlla contrahendi, vt in num. 40.*

41 *Vetare ne procurator contrahat matrimonium, habet vim reuocationis.*

42 *L. final. ff. de repudijs intellectus.*

43 *Reſpondetur fundamentis contrarijs.*

MAteria hæc vtiliſsima & in praxi frequentiſsima eſt, & in ea tres articuli ſunt diſcutiendi.

Primus eſt, an matrimonium per procuratorem olim poſſet, & hodie poſt Concilium Trident. contrahi valeat, & de hoc agemus in hoc cap. 1

Secundus eſt, an mandatum ad contrahendum matrimonium poſsit tacite ſicut expreſſe reuocari, & quomodo? de quo in cap. ſequenti.

Tertius eſt, an in caſo in facti contingentia occurrenti inter duos magnates fuerit ſufficienter tacite, vel expreſſe tempore debito reuocatum mandatum ad matrim. contrahẽdum conceſſum ex diſceſſu poſtea ſubſequuto, ita vt matrim. virtute præfati mandati ſolenniter contractum ſit nullum, & ſecundum matrimonium ab eodem mãdante poſtea perſonaliter contractum, cum alia validum, vel è contra? & hoc aliud cap. latius occupabit.

Quantum ad primum articulum: *coſa antigua es en el mundo hazerſe caſamientos por internuncio, y procurador entre abſentes: como ſelee en el cap. 24. del Geneſi: adonde ſe eſcriue, que el Patriarca Abraham ſiendo ya viejo de muchos dias, auiendo muerto Sara ſu muger, y cumplido con ſu entierro, quiſo dar eſpoſa à ſu hijo Iſaac, y para eſto llamo à vn criado ſuyo de confiança, que ſe llamaua Eliezer, y mandole que fueſſe a Meſopotamia, y que de alli traxeſſe eſpoſa, y muger para Iſaac ſu hijo: El criado anſi lo hizo, eſcogiendo para ello a Rebecca hija de Batuel hijo de Melcha, y de Nachor, hermano de Abraham dandola arras, y preſeas, y concertando, y haziendo cõ ſus padres el dicho deſpoſorio y caſamiento, con voluntad y conſentimiento de ella. Y ellos ſe la entregaron, para que la lleuaſſe por eſpoſa de ſu ſeñor Iſaac, y por tal la recibio el: Anſi lo notan los Doctores por aquel texto de la Sagrada Eſcriptura.* Vt ex noſtris profitetur Victoria *in ſumma de matrimonio nu. 246.* & Syluest. *in ſumma verb. matrimonium 5. num. 9. y otros,* nempe, quod matrimonium fuit contractum per internuncium, & procuratorẽ inter Iſaac, & Rebeccam abſentes.

En eſte deſpoſorio (ſegun dize Sanct. Antonino en ſu Hiſtoria 1. parte lib. 1. ca. 1. §. 8.) ſe figuro el del Hijo de Dios con la naturaleza humana: en el qual ouo embaxada del Paranimpho Sant Gabriel, embiado del Padre Eterno a vna donzella: como lo fue Eliezer de Abraham à Rebecca: la ſagrada Virgen dio el conſentimiento deſpues de auer tenido vn alto, y marauilloſo coloquio con el Angel, y luego fue vnida con Dios la naturaleza humana: la Gentilidad aſſi miſmo figurada en Rebecca vino à Chriſto hecha ſu eſpoſa por la Fe.

El derecho Canonico tambien permite ſe pueda contraher matrimonio, por procurador è internũcio, vt in cap. ex parte, el ſegundo, 14. in ordin. de conuerſ. coniug. ibi, quidam nobilis proponebat, ſe prius mulierem ipſam mediantibus internuncijs per verba de præſenti, arra etiam interpoſita deſponſaſſe: *adonde la gloſſa, ver. internuncijs, dize:* nota, quod matrimonium poteſt cõtrahi per nuncios inter abſentes, vt hic videtur, *y alega otros textos para ello,* & etiam per interpretem cõtrahi poteſt, gloſſa communiter approbata *in cap. ex literis in principio, verb. intellexerit, de ſponſal.* teſte D. Couar. *in quarto de ſponſal. 2. parte c. 4. §. 1. numero 3.* & probat late cum alijs nouiſſime Thomas Sanch. *lib. 3. de matrim. diſputatione 39. num. 3.*

Et per epiſtolam, iuxta gloſſam *in ca. nec illud. verb. vxor. 30. quæſtione 5.* Felin. *in ca. ex parte numero 10. de reſcript.* Scotus *in quarto, diſtinctione 27. quæſtione 2. in fin.* & ibi Dominicus à Soto *quæſtione 1. articulo 3. verſ.* 2

at vero: quamnis Couar. plures referens *in quarto de ſponſal. ſecunda parte, cap. 4. in princip. numero 11. in fin.* Didac. Perez, *in l. 1. titulo 1. lib. 5. Ordinã folio 2. in verſic. quid autem ſit in matrimonio*, & Thomas Sanchaz *vbi ſupra, lib. 2. diſputatione 12. numero 1.*

3 *Pero el texto capital, y deciſion expreſſa, y formal, que en Derecho Canonico ay, para que el matrimonio ſe pueda contraher por procurador, es el ca. fi. de procurat. lib. 6. que decide, y determina tres coſas, y concluſiones clara, y abiertamente.*

La primera es, que el procurador para contraher matrimonio, no es idoneo de otra manera, ſino es teniendo eſpecial poder para ello que ſe entiende ſeñalando la perſona con quiẽ ſe ha de contraher el matrimonio y dandole poder eſpecial para ello, iuxta tex. *in l. generalis 34. ff. de ritu nupt.* & gloſ. *in d. cap. fi. verbo ſpeciale* communiter approbata ſecundum Couar. *vbi ſupra d. cap. 4. in principio numero 8.* & plurimos referentam Thom. Sanchez, *d. lib. 2. diſputatione 11. num. 4.* vbi quod ſufficeret, quãuis in mandato non exprimeretur perſona ſi ore tenus, vel per litaras exprimeretur, non anim ſatis eſt mãdatum genarala ad omnia negotia expreſsis aliquibus axigautibus ſpeciala mandatum, ſed dabet aſſe nominatim ad matrimonium contrahendum cum certa perſona: licet enim, quando axprimuntur aliqui caſus ſpecialas mandatum petantas, clauſula genaealis ſubſaquans extendatur ad alios caſus non expraſſos exigeutes ſimiliter ſpeciale mandatum, iuxta tex. *in cap. qui ad agendũ de procurat lib. 6.* non tamen extenditur ad matrimonium, quia illud intalligitur de caſibus, qui axpreſſis ſimilas ſunt, nõ autam da longa maionbus, vt aſt matrimonium per tex. *in Clementina, non poteſt de procurat.* ita gloſ. *in d. c. qui ad agendum, verb. non expreſſo*, & ibi communiter DD. *in d. cap. fi. verb. ſpeciale*, & alij plures Authores, quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. *d. lib. 2. diſputatione 11. numero 3.* vbi quod ſimilirer atiam ad contrahanda ſponſalia requiritur mandatum ſpeciale, ſacundum Dominic. *in d. cap. fi. in principio numero 2. de procurat. in 6.*

Deſta tercera concluſion, yn vemos la differencia que ay del poder que ſe requiere para celebrar matrimonio entre auſentes a lo que ſuccedio en el deſpoſorio de Iſaac y Rebecca, porque entonces no fue meneſter ſeñalar al internuncio la perſona de la deſpoſada futura, por eſtar aquello ordenado por diſpoſicion Diuina, ahora la Igleſia Catholica por euitar fraudes, y por otros juſtos reſpectos, tiene ordenado lo que auemos viſto en eſta primera concluſion del dicho cap. fi.

4 *La ſegunda concluſion es, que eſte tal procurador no puede ſubſtituir, ni nombrar otro en ſu lugar, por el gran peligro que de dicho tan arduo podria reſultar, excepto ſi eſpecialmente le fueſſe tambien cometido eſto*, & idem aſt in hoc in procuratore dato ad contrahenda ſponſalia, vt conſtat eadem ratione, & docet Cuah. *lib. 5. inſtit. maior. tit. 10. num. 17.* ſaquitur Thom. Sanch. *d. diſput. 11. nu. 5.*

5 *La tercera, que ſi a eſte procurador antes que haga y celebre el contracto del matrimonio en nombre de ſu parte le fuere reuocado el poder por el ſeñor que ſe le dio; y contraxere deſpues el matrimonio, ſera de ningun momento el tal matrimonio, aunque el procurador, y ella con quien contraxo, ouieſſen ignorado totalmente la dicha reuocacion: y eſto porque falto el conſentimiento del, ſin el qual no puede tener firmeza el matrimonio.*

6 Vnde ſpeciala eſt hoc in matrimonio contra iuris regulam in alijs actibus, requirentem procuratorem conſtitutum ad negotia, certiorem faciendum eſſe de rauocatione, vt ea proſit, *Clementina vnic. de renunciat. cap. ex parte de reſcript. l. ſi mandaſſe ff. mandat. l. 1. §. fin. ff. de contrah. emptione. l. 1. ff. quod iuſſu;* cuius ratio eſt, quia in cæteris contractibus poteſt ius ſupplere conſenſum contrahentium, illiſque renitentibus dominium transferre: in matrimonio autem minime hoc potaſt, hoc namque aſt ſpeciala in matrimonio, vt docat gloſ. *in d. Clementina vnic. de renunciat. verb. ignorantem, & verb. cedendum*, & ibi DD. gloſ. etiam *in d. cap. fi. verbo ignoraret*, & ibi communitar DD. gloſ. *in cap. nec illud, verbo vxor 30. quæſtione 5.* ſequitur plures Canoniſtas, & Theologos referans hoc tenentes Thom. Sanch. *in d. diſputatione 15. numero 6.*

Quod ſi alius contractus fiat per nuncium, vel 7
per apiſtolam, tunc ſi ante præſautationem pœniteat mittentem, licet reuocatio non intimetur nuncio, vel epiſtolam recipienti, obligatio impeditur, *l. ſi pater ff. de manum vindict. in princip.* vbi gloſ. *verbo non fiat*: Ioan. Andr. *in cap. fi. num. 1. de procur. in 6.* & ibi Dominicus *in §. ſane numero 2.* Anchar. *num. 1. verſic. ſed hic quæro*, Francus *numero 7.* Sanchez *vbi ſupra numero* etiam 7. vbi aſſignat rationem differentiæ dicans hæc vera eſſe, quamuis gloſ. *in d. l. 5. in fin. ff. de contrah. empt.* neget diſcriman, aſſeratque in vtroque euantu reuocationis notitiam daſiderari, nempe in alijs contractibus geſtis par procuratorem, & par nuncium, val per apiſtolam. Ego varo hoc vltimum varius eſſe credo, axcepta cauſa matrimonij. Remanet igitur ex ſupra dictis ſatis iure probatum, matrimonium contractum per procuratorem validum eſſa ante Concilium Trident. & probatur etiam *in cap. honorantur 32. quæſtione 2. & l. ſufficit ff. de ſponſ. & l. 5. in fi tit. 2 & l. 1. & l. 10. in verſ. con el matrimonio, tit. 2. part. 4.* Chriſtus namqua eleuans matrimonium ad aſſe ſacramenti, non immutauit contractus naturam, quæ eſt vt poſſit intar abſentas per procuratorem celebrari, ita Thom. Sanchez *vbi ſupra num. 2. ad fin.*

Sed quare hoc in alijs ſacramentis non contin- 8
git? aam rationam adducit Robert. Bellarmin. *cap. 5. de matrimon. lib. 1. in 2. tom. 3. partis, fol 95. in par. ms, in verſic. ſi quis autem*: nempe quod Deus ſacramanta vario modo inſtituit prout reſcrant variæ, in quibus aa inſtituit: ſacramentum Baptiſmi in lotiona inſtituit, ideo aquam adhiberi voluit: ſacramantum Euchariſtiæ in refectiona, idao panam, & vinum elegit; ſacramentum pœnitentiæ in forma iudiciali, idao varbis ſententiam pronunciari mandauit: & ſic de cateris: matrimonium autam in contractu quodam conſtituit; & ideo more contractuum ſaruari voluit: in contractibus autem nihil extrinſecus applicauit, ſed ipſi contrahentes mutui conſanſus ſignificatione contractum afficiunt: hæc enim aſt natura contractus, vt ipſi ſe contrahentes ligent: nac opus habeant tertia perſona, à qua ligentur, & vt cum abſentibus, & per procuratoram contractum facere, ſi velint, queant, in alijs autem ſacramentis iſta locum non habent, quia repugnant corum naturæ, & propriatati, neque enim ratio admittit, vt quis ſe ipſum regeneret, aut abſans abſentem lauet, aut vnus lauetur pro alio, & ſic da cæteris.

Reuocatio autem procuratoris effectum habe- 9
bit, illudque nullum reddat, quamuis iuramantum de procuratore non reuocando intaruenerit, quia licet reuocans efficiatur ex hoc periurus, tenebit tamen reuocatio, iuxta gloſ. *in d. cap. fi. verb. reuocatio, de procurat. lib. 6.* & ibi communitar DD. Felin. *in cap. ex parte numero 52. de reſcript.* Syluest. *verbo matrimonium 5. quæſtione 13.* & alios allegans D. Couar. *in 4. de ſponſal. 2. parte cap. 4. in princip num. 10. in fi.* vbi quod hæc opinio quoad matrimonium ita frequenter recipitur, vt minime ſit in dubium reuocanda: & illa gloſſa eſt communiter approbata,

vt

vt alios allagando affirmauimus *in noſtro tractatu de Iuramento confirmat. 1. parte cap. 1. numero* 80. Seraphin. *de priuileg. iuramene. priuileg.* 75. *numero* 7. Alponſ. à Veracruce *in ſuo Spec. coniuga. 1. parte, articulo* 16. *dubio* 8. Ludouic. Lopez *in ſecunda parte Inſtruct. de matrimonio, cap.* 47. *folio* 1120. Manuel Rodriguez. *in 1. tom. ſuæ Summæ. in 2. editione, cap.* 216. *numero* 8. Thom. Sanch. *vbi ſupra, numero* 8. vbi *numero* 9: quod ſimliter valebit reuocatio procuratoris mere interna, quoad forum conſcientiæ, licet quoad externum incumbat reuocanti eam, teſtibus probare, ex tex. *in d. cap. fin.* ibi, cum illius conſenſus defeecerit, ſine quo firmitatem habere nequiuerit, & ita tenet D. Thom. *in 4. diſtinctione* 29. *in fin.* exponens Magiſtri literam, & prædicta refert Rebellus *de obligat. iuſtitiæ, lib. 2. quæſtione* 5. *in princip.*

10 Dubium tamen eſt maximum inter Authores, an matrimonium contractum per procuratorem, vel per literas conferat gratiam. Durand *in 4. Sentent. diſtinct.* 26. *quæſtione* 3. *numero* 11. *& in quodam opuſculo de matrimonio tractatu* 12. *quæſtione* 2. hoc negant necnon Magiſter Cano. *de locis Theolog. lib. cap.* 5. *& in relectione de pœnitentia parte* 5. *fol.* 13. & Victor. *in ſua Summatit. de matrim. numero* 222. & 224. Frater Martin. de Ledeſm. *in 2. tom. ſuis quæſt. quæſtione* 44. *art.* 8. quamuis dicat, quod hæc ſententia non caret aliquo ſcrupulo: & Bartholomæus à Ledeſm. *in ſuo ſummario de Sacramentis difficult.* 18. *de matrimonij ſacramento, colum.* 1279. *cum ſequent.* & habet aliquam probabilitatem cum Sot. *in 4. diſtinctione* 27. *quæſt.* 1. *art.* 3. *in verſic. at vero*, Petr. de Ledeſm. *de matrim. quæſtione* 42. *art.* 1. *dubio* 7. *concluſione* 1. Ludouic. Lop. *in 2. parte ſuæ Inſtruct. de matrim. cap* 35. *fol.* 1027. & huius opin. al. Author. *cap.* 6. fundamenta refert Thom. Sanchez *d. lib.* 2. *de matrimonio diſputatione* 11. *num.* 26. imo alij tentare voluerunt. quod licet ante Concilium Trident. matrimonium contractum per procuratorem erat ſacrament. non tamen poſt illud Concilium, qui *ſeſſione* 24. *c.* 1. *in Decret. de reformat. matrim.* expreſſe exigitur præſentia contrahentium ad rationem matrimonij, dum dicitur, quod parochus, qui debet eſſe præſens, debet interrogare virum, & fœminam, quibus interrogatis, & eorum conſenſu audito dicat; ego vos in matrimonium coniungo, &c. Hoc autem abſentibus partibus fieri non poteſt: ergo, &c. Et propterea addit Concilium, qui aliter quam præſente parocho, &c. Ergo præſentia contrahentium eſt etiam neceſſaria, hocque. & eodem fundamento concludunt hodie poſt Concilium Trident. *in præd. cap.* nõ ſolum matrimonium contractum per procuratorẽ non eſſe ſacramentum, ſed imo nec contractum, ac proinde non valere, vt latiſſime nititur probare in hac ſententia permanens Bartholomæus à Ledeſm. *vbi ſupra colum.* 1286. *in verſic. Tertia concluſio.* cuius opin. 7. fundamenta refert Thom. Sanchez *vbi ſupra num.* 19.

His tamen non obſtantibus vera & communis atque tenenda prorſus ſententia eſt affirmatiua, nempe, quod matrimonium legitime contractum per procuratorem, non ſolum ante Conciliũ Trid. ſed etiam poſt illud, hodie ſit verum ſacramentum, ſicque gratiam conferat, quia Concilium Florent. & Trid. abſolute. & indiſtincte definiunt matrimoniũ fidelium in lege noua eſſe ſacramentum, neque excipiunt contractum per procuratorem, ex quo, & alijs quampluribus fundamentis reſpond. contrarijs hanc veram ſententiam latiſsime probant, ac tenent D. Tho. *in 3. parte quæſt.* 42. *num.* 3. Dominic. à Soto *in 4. diſtinctione* 27. *quæſt.* 1. *art.* 3. qui licet dicat, quod ſententia contraria Caiet. habet aliquam probabilitatem, poſtea ſubdit, quod habet temeritatem quandam; D. Couar. *in 4. de ſponſal. 2. parte cap.* 1. *§. vnic. numero* 5. allegans pro ſe Cather. *lib.* 5. *contra Caiet. in cap. de hoc ſacramento*, & late probans alios quamplures allegans Didac. Perez *in l. 1. tit. 1. lib.* 5. *ordin pag.* 9. *verſ. vtrum autem*, & Michael Palac. Conc. canonicus noſter *in 4. diſtinct.* 26. *diſputatione vnic. pa.* 556. & eſt communis ſententia tam Iuriſperitorum, quam Theologorum, ſecund. Barthol. à Ledeſma *vbi ſupra*, licet ipſe (vt prædiximus) teneat contrariam; eandem ſententiam tenet dicens eſſe probabiliorem, & communiorem, & quod tenentes contrarium falluntur, *Candelab. aureum* 7. *ſacram. in tit. de ſacram. matrim. in verſic. ex qua reſolutione infero, num.* 43. *pag.* 411. eandem ſequi videtur Bellarmin. *vbi ſupra, c.* 7. *pa.* 105. præcipue in ſubſcriptione illius c. dum inquit; omne legitimum matrimonium inter Chriſtianos contractum, eſſe ſacramentũ, hanc etiã affirmatiuam ſententiã tenet, ac late probat Petrus de Ledeſma *in addit. ad 3. partem D. Thom. q.* 42. *art.* 1. *pag.* 58. *verſ. ſeptima difficultas, cum ſequentibus*, dicens, quod eam ſequũtur cõmuniter diſcipuli D. Thom. & eius Expoſitores. & etiam Interpretes Iuris Canonici ſuper Concil. Trident *ſeſſio.* 24. & quod eſt longe probabilior, & magis conformis vſui Eccleſiæ.

Eandem ſententiam ſequitur Henriq. vocans oppoſitam falſam *li.* 11. *de matrimonio cap.* 2. *num.* 2. Angles *in Floribus Theologicarum quæſtionum* 1. *parte, q.* 1. *de eſſentia matrim. diſt.* 27. *art.* 2. *diffic.* 4. *fol.* 529. Matien *in rubr. gloſ.* 1. *n.* 133. *tit.* 1. *lib.* 5. *nou. collect.* *Reg.* Nauar. *in c. Fratres, de pœnit. diſt.* 5. Manuel Rodrig. *in 1. tom. ſumma, in 2. edit. c.* 216. *n.* 1. & *c.* 220. *n.* 3. Corduba *lib.* 1. *quæſtionar. q.* 25. *in fi* Vega *lib.* 4. *ſuæ Summæ caſu* 264. & late probans, alioſq; allegans, & reſpondens fundamentis contrarijs Thom. Sanch. *vbi ſupra n.* 27. & 32. & hoc eſt tenendum, quidquid nonnullas concluſiones in hoc articul. conſtituat Rebellus *vbi ſupra.*

Ex quibus eadem ratione deducitur, & firmiter 11 tenendum eſt, quod tex. *in d. c. fin. de procurat. lib.* 6. nõ eſt hodie correctus per Decretum S. Concil. ſupra citatum; ſiquidem in eo non agitur de matrim contrahendo inter abſentes per procuratorẽ, neq; hoc tollitur, & ita remanet tex. *in d. c. fi.* in ſuo vigore, & obſeruantia, & ſic eius caſus ſub diſpoſitione Iuris communis, quia quod non mutatur, quare ſtare prohibetur, vt *in l. præcipimus, C. de appellat. & in l. ſancimus, C. de teſtamentis*, neq; per ſubadditos intellectus correctio inducenda eſt; quãuis clauſula nihil operetur, vt docet Aymon Crauet. *conſil.* 259. *n.* 2. & nos cũ alijs *lib.* 3. *pract. q.* 15. *n.* 35. quod etiã probatur, quia in Cõcil. Flor. & Trid. dicitur, quod matrimoniũ eſt ſacramentũ, & nõ eſt maior ratio de vno matrim. quam de alio, ſiquidem ſunt eiuſdẽ naturæ, & ſpeciei: ergo ſi vnũ eſt ſacramentũ, & alterũ huiuſmodi eſſe debet: nec obſtãt verba Cõcil. Triden. ſupra in contrarium expenſa, atque inducta de præſentia contrahentium, & de interrogationibus eis faciendis per parochum, quoniam hæc non ſolum poſſunt fieri perſonaliter, ſed etiam per procuratorem, habentem ad id ſpeciale mandatum; ſiquidem Concilium nuncupatim non requirit præſentiam perſonalem contrahentium, & pars per huiuſmodi procuratorem præſens eſſe dicitur; & reſpondere, quia qui per alium facit, per ſe facere videtur, vt in regula iur. Denique Concil *in verſiculo, qui aliter, quam præſente parocho*, &c. quamuis loquatur de præſentia parochi, & teſtium, non idem repetit de præſentia perſonali contrahentium: & adiectionem, qui, licet referat ſubſtantiue partes, non tamen præſentiam perſonalem requirit earundem,

ſed tantum præcipit, vt partes non aliter contrahãt matrimonium, quam præſente parocho, & teſtibus, &c. Sed procurator habens à domino ſpeciale mandatum ad contrahendum matrimonium cum aliqua certa fœmina eſt pars legitima nomine domini ſui eum conſtituentis, vt *in d. c. fi.* omnia enim noſtra facimus, quibus authoritate noſtra impartimur, vt *in regula, qui per alium de reg. iur. in 6. cum ſimil*: ergo matrimonium etiam hodie attento Decreto Concil. Trident. poteſt contrahi per procuratorem habentem ad id ſpeciale mandatum, ſeruata in reliquo forma Concil. Trid. ſiquidem ipſum Concilium expreſſe, nec tacite, præciſe, nec in indiuiduo præcipit contrarium: quo fit vt opinio contraria Fratris Barthol. de Ledeſma ſupra relata ſit omnino falſa, & non tenenda, & ita rectius, quod hic tenemus, voluit Didac. Perez *vbi ſupra, pag. 2 verſic. quid autem*, quandoquidem author hic poſt Concil. ſcripſit, & illud refert in alijs articulis, & nihilominus probat matrimonium poſſe contrahi per procuratorem, & expreſſe hoc docet *Candelabr. aureum ſeptem ſacramentorum, titulo de ſacramento matrimonij, numero* 47. dicens, quod licet olim per procuratorem poſſet celebrari matrimonium, hodie tamen minime poſt Concilium Tridentinum *ſeſſione* 24. *de reformat. matrim. cap.* 1. niſi concurrat parochus, vel alius ſacerdos de eius, vel Epiſcopi licentia, & duo, vel tres teſtes, in quorum præſentia contrahentes per ſe, vel per procuratorem præſtent requiſitum conſenſum. Hanc eandem ſententiam tamquam indubiam contra priorem probat Petrus de Ledeſma *vbi ſupra*, dicens, quod etiam poſt Concilium Tridentinum conficiuntur vera matrimonia per procuratores, & omnes exiſtimant, quod illa matrimonia ſunt valida, & hoc patet ex vſu Eccleſiæ: eandem ſententiam latiſſime comprobat reſpondens fundamentis contrarijs, & plures alios Authores allegans Thomas Sanchez, *d. lib. 2. diſputatione* 21. *numero* 20. *per totum & numero* 21: inter quos citat Nauart. in pluribus locis, & Matienç. *vbi ſupra, numero* 32. Antonium Cucchum *lib. 5. inſtitution. maior. titulo* 11. *numero* 35. Flam Pariſ. *lib. 10. de reſignatione benef. quæſtione* 6. *numero* 11. Veracru. *in appendice ad Speculum coniug. dubio* 3. *in fin.* Bellarmin. *lib. 1. de matrimonio, cap. 5 verſiculo atque hinc etiam*, Henriquez *lib. 11. de matrimonio cap. 2. numero* 2. qui *in Commento litera B.* dicit oppoſitum eſſe errorem, Manuel. Rodri. *in primo tom. ſuæ Summæ, in ſecunda editione cap. 220. nu. 3.* Molin. Theolog. *in ſecundo tom. de Iuſtitia, & Iur. tractat. 2. diſputatione* 254. *in principio*, & alios referens nouiſſime Zeual. *lib. 3. comm. opinion. quæſtione* 750. *numero* 63. *cum ſequent.* vbi quod ita ex facto fuit in praxi declaratum, & quod in tribunalibus iudicum Eccleſiaſtic. caſus eſt planus, & ſine aliqua dubitatione apud viros graues. Non enim improprie dicitur fieri à nobis, quod de mandatu ſpeciali noſtro fit, vt conſtat *ex l. prima, §. adipiſcimur, & iunctis § ſequentibus. ff. de adquir. poſ.*

22 Non me latet quoſdam (vt fertur) Iuris conſultos noſtri temporis tentaſſe tenere in præmiſſo articulo Concilium Tridentinum in hoc minime corrigere *d. c. fin. de procurat. lib. 6.* ſed tamen mandatum ad contrahendum matrimonium requirere hodie poſt Concilium Tridentinum pro ſua eſſentiali, ac ſubſtantiali forma præſentiam parochi, & teſtium tempore quo mandatum conceditur, & quod alias ſit nullum, idque probare nituntur ex pluribus Primo ex doctrina Riminal. *conſilio* 467. *numero* 78. *& ſequent. volumine* 4. docentis ſolennitatem requiſitam ad aliquem actum eſſe neceſſariam ad dandam commiſſionem faciendi illum actum, & ita prohibente ſtatuto donationem fieri abſque quinque teſtibus cenſeri prohibitum mandatum donandi abſque illis, ex *l. oratio, ff. de ſponſal.*

Secundo, argumento textus *in l. 39. Tauri hodie l. 53. titulo 4. lib. 5. nou. collect. Reg.* vbi diſponitur, eamdem ſolennitatem exigi in mandato conficiendi teſtamentum, quæ in ipſo teſtamento requiritur.

Tertio, quia ſicut quando vxor non poteſt contrahere ex forma ſtatuti ſine conſenſu propinquorum, & in noſtris Regnis ſine licentia viri, ita nec conſtituere procuratorem poteſt ad contrahẽdum abſque eadem ſolennitate, vt tradunt Noſtrates *in l. 55. Taur.* & quia in mandato ad contrahẽdum matrimoniũ præſtatur conſenſus, ſed hic præſtari non poteſt, niſi coram parocho, & teſtibus, vt in Concil. Trident. ergo, &c.

Sed hæc opinio falſa omnino eſt, & nullo modo defendi poteſt, ſiquidem Concilium loquitur de ipſo contractu matrimonij, hoc eſt, de celebratione actuali ipſius: tunc enim requiritur de eſſentia, & ſubſtantia matrimonij, quod parochus ſit præſens, vel alius ſacerdos de ipſius, vel Ordinarij licentia, necnon duo, vel tres teſtes, & ſic tempore quo matrimoniũ ipſũ celebratur, atque efficitur, non vero loquitur Concilium Tridẽtinũ in mandato ad contrahendum matrimonium, nec de hoc verbum illud ibi dicitur, etſi voluiſſet annullare d. mandatum abſque ea ſolennitate conceſſum, vtique expreſſiſſet: argumento *l. vnic. §. vbi autem, verſic. nam ſi contrarium, C. de cadut. toll. l. item apud Labeonem, §. ait Prætor, ff. de iniur. c. ad audientiã. de rescrip.* & quando conceditur d. mandatum non efficitur matrimonium, nec tunc præſtatur conſenſus actualiter matrimonio: ſed mandatur præſtari matrimonio futuro celebrando: & ſic tantum conceditur facultas ad præſtandum poſtea conſenſum de præſenti, & celebrandum matrimonium in forma Eccleſiæ, & Sancti Concilij Trident. ſeruanda nomine mandantis cum certa quadam fœmina: vnde mandatum hoc ſolum requirit ſolennitatem, alias deſideratam inſtrumentis publicis ſi coram notario, vel tabellione concedatur, quinimo per literas concedi poteſt: poſtea vero in executione, & ſic cum celebrandum ſit matrimonium præſentia parochi, & teſtium requiritur, vt prædiximus. Præterea Concilium Trident. ſolum introduxit de nouo, vt matrimonium ipſum non aliter contrahatur, quam præſente parocho, &c. Corrigens in hoc iura antiqua, quibus matrimonia clandeſtina erant valida: & nihil loquitur, aut diſponit de mandato ad contrahendũ matrimonium: ergo remanet noſter caſus ſub diſpoſitione Iuris Communis, iuxta *l. cõmodiſſimo, ff. de lib. & poſthu. cum ſimil.* Accedat deniq; praxis totius Eccleſiæ, quæ habet, vt poſt Concilium Trident contrahatur matrim. per procuratorem, & nunquam auditum eſt præd. ſolennitatem præſentiæ parochi, & teſtium ſimul tempore, quo conceditur præd. mandatum obſeruari. 23

Exemplum vero *d. l. 39. Tauri* eſt diuerſum, continetque caſum ſpecialem: primo ad vitandas commiſſariorum fraudes, vt conſtat *ex l. 31. Taur. hodie l. quinta, titulo quarto, lib. quinto nouæ collect. Reg.* ibi, *y los tales comiſſarios hazen muchas fraudes*: ſecundo, quia mandatum ad teſtandum continet ſimul ſpeciem teſtamenti, nempe hæredis inſtitutionem, ſubſtitutiones, exhæredationes, meliorationes, dationes tutorum; quę omnia ſi cõmiſſarius non faciat, per tale mãdatũ, manẽt ipſo iure facta, vt *in l. 35. Taur. hodie l. ſeptima, d. titulo 4. lib. 5.* merito ergo, quod cum in hoc mandato ad teſtandum contineatur teſtamentum, quod ad horum valorem debeat interuenire ca-

re eadem ſolennitas, quæ io ipſo teſtamento, quod à teſtatore ipſo conficitur, deſideratur, & requiritur, ſiquidem ipſemet teſtator hoc mandato teſtatur: at boc non ſic contingit in mandato ad matrimonium contrahendum conceſſo: quia in ipſo mandato nullum matrimonium celebratur, ſed contrahendum ſolenniter mandatur; illud vero de ſtatuto, & lege Regia, quod mulier non poſsit contrahere ſine cooſenſu propinquorum, vel licentia viri, ideo procedit, quia alias fieret fraus ſtatuto, & legi Regiæ: at in matrimonio oulla fraus fit; ſiquidem tempore quo celebrabitur ipſum matrimonium ſolennitas requiſita à Coocilio ſeruari debet; veriſsima igitur, & tenenda proculdubio eſt hæc noſtra ſententia, quam pluribus annis antequam Thomas Sanchez ſua commentaria de matrimonio in lucem prodiret ita fundaui, tenui, & docui: nunc vero eam approbat, tenet, & amplectitur ipſemet Thomas Sanchez *lib. ſecundo, diſputatione 21. numero 23. cum ſequentibus.*

Denique antequam ad ſecundum articulum procedamus nonnulla hic obſeruanda duxi pro declaratione, & ampliore huius materiæ.

14 Primo, quod ſi ille, qui mandatum conceſſit ad cootrahendum matrimonium cum certa quadam perſona, nec conſentit, nec diſſentit, ſed fuit in alijs occupatus, valebit matrimon. poſtea ſolenniter contractum virtute illius mandati, quiá durat prior conſenſus virtualiter, cum non ſit obex contrariæ voluntati. vt cum Syluest. *verbo matrimonium 5. quæſtione* 10. Veracruce *prima parte Specul. articulo 16. dubio ſexto.* Barthol à Ledeſin. *de matrimonio, dubio* 18. *folio* 1279. & Enriquez *lib 11. de matrimonio, cap. 4. numero quarto.* tenet & probat Thomas Sanchez *vbi ſupra num.* 11. inde inferens *numero* 12. quod ſi procuratore miſſo concedens mandatum in amentiã incidat, & talis perſeuerat, dum procurator nomine ſuo contrahit, valet matrimonium: quia virtualiter manet prior conſenſus cum reuocatus non ſit; argomento *cap. maiores in fin. de baptiſm.* ita Enriquez *vbi ſupra*, quem ipſe ſequitur.

15 Secundo, quod ſi dum quis mandatum dedit ad matrimonium contrahendum conſenſum finxit, ſed tempore, quo eius procurator nomine ipſius contraxit habet verum conſenſum, valet matrimonium, quia cum tunc temporis conficiatur, ſufficit præd. verus conſenſus, ita Enriquez *lib. 11. de matrimonio, cap. 2. numero* 2. quem ſeqoitur Thomas Sanchez *vbi ſupra diſputatione 11. numero* 13. addens, quod quocumque tempore intermedio diſſenſus ſit nihil refert, dummodo tempore, quo celebratur matrimooium, conſenſus adſit, intellige formalis, vel virtualis, iuxta modo dicta.

16 Tertio, quod poteſt talis procurator conſtitui abſque ſcriptura, vt in qnocumque procnratore generaliter probator, *in l. 13. titulo 5. partita* 3. ibi, *è quando lo biziere de palabra*, gloſ. *in l. maritus, verbo præſcripſerit, C. de procurat.* & ibi DD. Iaſ. *in l. 1. numero* 7. *C. eodem titulo*, & plures allegans Didac. Perez *in l. tertia, in verſic. virum autem, titulo 4. lib. 3. Ordin.* & in terminis io mandato ad contrahendum matrimonium hoc tenet Angel. *conſil.* 122. quem refert, & ſequitur Thomas Sanchez *vbi ſupra, numero* 14.

17 Quarto, quod diuarſitas ſexuum procuratoribus ad contrahendum matrimonium eſt impertinens, quare duo viri, vel duæ fœminæ poſſunt eſſe contrahentium procuratores, quia ſexuum diuerſitas ſolum reqoiritur in ipſis, qui matrimonio coniunguntur, ita Petrus de Ledeſma *de matrimonio. quæſtione 42. articulo 1. dubio 7.* Sanch. *vbi ſupra num.* 15.

Quinto, quod procurator ad contrahendum matrimonium his verbis vti debet cum illud contrahit: talis dominus meus conſentit in te, vel accipit te in vxorẽ me mediãte. ita Hoſtienſ. *in ſumma titulo de ſponſal. §. qualiter contrahatur*, Francus *in d. cap. ſi. numero 4. de procurat. lib. 6.* Syluest. *verbo matrimonium 5. quæſtione* 14. D. Couar. *in 4. Decret. in ſecunda parte, cap. 4. in princip. numero* 8. Greg. Lopez *in l. 5. tit. 2. partita 4. in gloſſa con mandado. Candelab. aur. 7. ſacram. prima parte de matrim. numero* 45. Enriq. *d. lib. 11. cap. 2. numero* 2. & alios allegans Thom. Sanch. *vbi ſupra, numero* 16. vbi quod valebit etiam matrim. ſi dicat; recipio te in virum, vel vxorem nomine talis perſonæ, quia fere idem eſt ſecundum Couar. & Greg. Lopez, atque Ant. Gabriel. quos citat. 18

Sexto, quod ſi procurator mandati fines excedat, non valet matrim. vt ſi mandatum detur contrahendi certa dote conſtituta, & procurator cootrahat ea conditione non ſeruata, tunc namque nihil agit, ex text. *in l. diligenter ff mandat. cum ſimil.* & quia quoties quis limites poteſtatis ſibi traditæ excedit, priuatus cenſendus eſt. Menoch. *de recuperand poſſeſ. rem. 8. numero 13 & 17. conſil. 69. numero 1073. cum ſequ:ntibus, volumine* 1. Ita tenet in terminis Sanch. *vbi ſupra numero* 17. cuius opin. probo ea fortiori ratione, quia in præmiſſa ſpecie conſenſus concedentis mandatum defecit ſine ea dote contrahendo matrim. ergo matrim. eſt nullum, vt *in d. cap. fin. de procur. lib.* 6. 19

Septimo obſeruandum eſt, recte Sanch. *vbi ſupra* dixiſſe, cum cenſet, qood ſi in commiſſione, & mandato ad contrahendum matrim. dicatur, do tibi facultatem contrahendi matrimonium cum tali perſona, ſeruata forma Concilij Triden. vt ſemper dici ſolet, ſi mooitiones omittantur ex Ordinarij diſpenſatione, vel remiſſione valebit proculdubio matrim. qoia forma Concilij Trid. eſt præmiſsis denunciationibus, niſi Ordinarius diſpenſauerit: idemque ibi probat, ſi omittantur abſque diſpenſatione Ordinarij; licet in mandato expreſſe dicatur, do tibi facultatem cootrahendi præmiſſis denunciationibus, quia hæc potios eſt admonitio quædam, vt ſeruetur forma ioris communis, quam intentio inducendi nouam formam, & conditionem, vt late probat idem Author *lib. 3. diſputatione 33. numero* 3. quod etiam mihi verum videtur, ſiquidam alias valet matrimonium coram parocho, & teſtibus celebratum, ſine præd. denunciatiooibus, & abſque remiſſione Ordinarij earum, vt cooſtat ex eodem Concilio, ibi; qui aliter, & c. abbi reſoluimus. 20

Ex qua ſingulari doctrina infero idem eſſe dicendum in diſpenſationibus Apoſtolicis, ad contrahendum matrimonium commiſſis Ordinario ſeruata tum forma Sancti Concilij Tridentini, quia ſi Ordinarius rite, & recte diſpenſet, poterit remittere præd. monitiones ſi ita conuenire iudicauerit, & matrimonium abſque ipſis præmiſſis validum erit; imo etiamſi illæ omittantur de facto abſque licentia ordinarij, per ſupra dicta, quæ optime hic conueniunt, & boc conuincunt. 21

Octauo aduertendum, optime facere contrahentes per procuratorem, ſi poſtmodum ipſimet iterum matrimonium ineant ad tollendos ſcrupulos, quia quamuis cætera ſacramenta repeti non poſſint eadem materia manenti, hoc eſt in matrimooio ſpeciale, quia cum ſit contractus eiuſque naturam, & condiriones retineat, poteſt, ea parte qua contractus eſt, cæterorom modo ſæpius iterari, vt docent Sotus *in quarto diſtinctione 27. quæſtione prima, articulo tertio, verſic. non prorſus*, & Ludouicus Lopez *in ſecunda parte Inſtructor. de* 22

matrim. cap.35. folio 1027. quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez *vbi ſupra, numero* 31. vbi quod iteratur ne forte prior conſenſus reuocatus ſit: & ſic potius ſit ad cautelam quam ex neceſsitate, quando mattimon. per procuratorem recte contractum eſt, & hoc eſt in vſu, & ſine culpa, ſecundum Ludouicum Lopez *vbi ſupra, verſic. quinto, & in verſic. ad quintum*, & dicemus *infra capite ſequenti ad finem.*

23 Nono, & vltimo obſeruandum eſt, quod quando matrimonium ſit per procuratorem, nec procurator eſt miniſter, nec in ipſo recipitur ſacramentum, nec verba ipſius ſunt materia, & forma ſacramenti: ſed contrahentes ſunt miniſtri, & recipiunt in ſe ſacramentum, & expreſsiones conſenſuum ipſorum, quatenus innoteſcunt per procuratorem, ſunt materia, & forma, procurator autem eſt conditio ſine qua non, vt docent Enriquez *lib. 11. de matrimonio cap ſecundo, numero ſeptimo, in principio, & ad ſin.* Petrus de Ledeſma *de matrimonio, quæſtione 42. articulo primo, dubio ſeptimo, ad quartum*, & Sanchez *vbi ſupra, numero* 28. Vnde infertur ſecũdum ipſos, minime delinquere huiuſmodi procuratorem ſi dum contrahit, peccato mortali affectus ſit, quia non recipit in ſe ſacramentum, nec miniſtrat: mittens autem procuratorem tenetur ſub culpa mortali eſſe in gratia, eo tempore, quo veriſimile eſt fore, vt procurator nomine ipſius contrahat, quia tunc recipit ſacramentum, ita tenet Sotus *vbi ſupra in verſi. ad ſecundum reſpondetur*, & alij, quos refert, & ſequitur Sanchez *d. lib. 2. diſputatione 11. numero* 30. vbi contra Sotum, & Ludouicum Lopez id procedere affirmat, etiamſi contrahens ignoret, quo tempore celebrandum ſit matrimonium, quia ſacramenti ſuſceptio obligat ad debitam diſpoſitionem ſub lethali culpa, & ita, vel tenetur nõ mittere procuratorem, vel toto eo tempore diſpoſitus eſſe, quo probabiliter is contracturus eſt: & hoc ratione ſacramenti, quod recipi ſperat, ſecus in quantum eſt miniſter ſacramenti, vt probauimus *ſupra cap de materia, forma, & miniſt. ſacramenti matrimon. numero 3.* & ita diſtinguntur hi duo caſus.

Secundus Articulus principalis. An mandatum ad contrahendum matrimonium poſsit, vel cenſeatur tacite reuocatum ex aliquibus actis, ita vt ſecundum matrimonium valeat, & teneat?

24 NVnc videndum eſt, an mandatum ad contrahendum matrimonium tacitè reuocari poſsit, & ex quibus actibus cenſeatur reuocatum? & videtur quidem, tacite reuocari non poſſe: ſed, quod omnino expreſſa reuocatio requiratur, vel ſaltem actus omnino contrarius, & incõpatibilis cum præd. mandato.

Primo ex tex. *in d. cap. fin. de procurat. lib ſexto*, quatenus requirere videtur expreſſam reuocationem: is enim tex eſt, qui primo in ſpecie noſtra admittit reuocationem præd. mandati, licet ea procuratori, nec parti intimata fuerit: ergo qualis eſſe debeat iſta reuocatio ab eodem textu accipiendum & poſtulandum eſt, ipſe autem loquitur in expreſſa reuocatione; igitur tacita non ſufficit: præſertim quod vſquequo reuocetur expreſſe mandatum non videtur poſſe dici omnino deficere conſenſum: quoniam, vt optime conſiderauit Ioannes Andreas *ibidem in nouellis*, quoties quis non per ſe, ſed per alium procuratorem, vel miniſtrum voluit obligari, quia tunc non ſuo, ſed alterius facto, & miniſterio obligatur, vt notatur *in l. multum intereſt. C. ſi quis alt. vel ſib. & in §. illum, inſtit. de verb. obligat. & in l. primaſſ. quod iuſſ. neceſſe eſt*; vt reuocatio eius expreſſa intercedat, licet intimatio non ſit neceſſaria, nihil enim tam naturale eſt, quam quod eodem vinculo, quo ligatum eſt, diſſoluatur. *l. prout quiſque, C. de ſolut. regula, omnis res per quaſcumque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur*, eademque ſolennitas requiritur in actu deſtruendo, quæ in ipſo conſtruendo, vt in dictis iuribus, & in alijs vulgaribus.

Secundo facit, nam quando conſtituitur procurator ad hunc effectum contrahendi matrimonium duo efficiuntur vincula: Primum eſt conſenſus præſtitus, vt procurator nomine conſtituentis contrahat matrimonium: Secundum eſt conſtitutio procuratoris, & conſenſus in eo conſtituendo adhibitus: ſed duo vincula fortiora ſunt vno, *l. Baliſta, cum ſimil. ff. ad Trebel.* & funiculus triplex difficilius rumpitur, & vbi duæ concurrunt rationes, vna ſublata, vel deficiente, altera remanet, & cum ea ſuſtinetur actus, & deſponſatio *§. affinitatis, cum ſimilı. inſtitut. de nupt.* ergo ita videtur dicendum in propoſito, vt licet per tacitam reuocationem videatur recedi à primo actu, & vinculo, hoc eſt, à primo conſenſu, non tamen à ſecundo, in conſtituendo procuratore adhibito, quia ille non reuocatur expreſſe nec per actum realem contrarium, ergo habemus intentum.

Tertio facit, quia licet ille, qui dedit mandatum ſpeciale alteri ad contrahendum matrimonium aliquos actus contrarios poſtea faciat, per quos videatur illud reuocare: hoc tamen incertum eſt, an eo animo in indiuiduo hoc fecerit, vt conſenſum à ſe præſtitum omnino reuocauerit, vel dubius, & perplexus potius fuerit, & deliberans, quam reſolutus non contrahendi cum perſona à ſe in mandato nominata: item potuit poſtea pœnitere, & redire ad primum conſenſum, & conſtitutionem procuratoris, & ideo conſulto eum expreſſe non reuocaſſe, quandiu igitur hoc expreſſe non fecerit, videtur potius ſaltem reſpectu finis futuri velle in expreſſa conſtitutione procuratoris remanere, quamuis aliqua verba dicat, vel proferat, ex quibus tacita voluntas contraria colligatur: præſertim cum actus reuocationis expreſſe dependeat à ſola eius voluntate, & eadem facilitate, qua dedit mandatum, poſſit illud reuocare, dum igitur hoc expreſſe non fecerit, videtur ſibi ſcienter aſylum aliquod reſeruare, quo poſſit vti d mandato, prout re vera videntur remanere reliquiæ prioris voluntatis, & conſenſus.

Confert, quod in ſimili inquit gloſſa, *in cap. tua nos de ſponſal. verbo mulierem*, nempe quod is, qui coram pluribus proteſtatur, quod omnia quæ dicet, vel faciet, non eſt dicturus, vel facturus animo contrahendi matrimonium · ſi tamen poſtea publice dixit, conſentio in talem (intellige illo ignorãte, aut ſi ſciuit, diſſenſit proteſtationi) vere matrimonium contrahit, & Eccleſia debet iudicare pro matrimonio, & in omnibus iſtis recurrendum eſt ad verborum intelligentiam, & huiuſmodi verba interpretatiua non poſſunt ſeruire intentioni: item potuit ab illa voluntate immediate recedere, quod apparet ex eo, quod publice fecit per ſe, vel per procuratorem ſuum: nulla enim, inquit Cicero *Tuſculan. lib. primo*, eſt celeritas, quæ cum animi celeritate poſsit contendere. Vnde Boetius, cor hominis eſt mobilius omni mobili. quod ſi adhuc dicatur, quod tempore contractus erat in ea voluntate, quam prius erat proteſtatus non creditur ei. quia contra eum ſit interpretatio, qui dolum adhibuit, vt *in d. c. tua.*

Et

25 Et quia contractus matrimonij pendeat à voluntate vtnoſque contrahentis, noo valet proteſtatio facta ab vno in ptæiudicium alterius, niſi ille conſentiat, vt per Bart. & omnes *in l. non ſolum. §. morte. numero* 22. *ff. de nou. oper. nunciat.* & per Maſcard. *de probat. tertio tom. concluſione* 1243. & opin. gloſſ. *in d. cap. tua nos*, ſequitur *ibidem* Anton. de Butr. *numero* 16. Anchar. 8. Abb. *nono*, Alexand. de Neuo *numero* 15. Præpoſ. *numero* 2. *in fin.* Innocent. *in cap. veniens, el ſegundo, de ſponſal.* Ioan. Brunel. *de ſponſal. & matrimon. concluſione* 10. *numero* 11. *volumine* 9. *tract. diuerſ.* eſtque communiter recepta gloſſa illa, teſte D. Couar. *in quarto, de ſponſal. ſecunda parte, cap. 2. in princip. numero* 3 *in fin.* vbi alia in propoſito addit Matienç. *in rubrica gloſſ.* 1. *numero* 66. *titulo* 1. *lib.* 5. *nou. collect. Reg.* & plores allegans Thomas Sanebez *lib. 2. de matrim. diſputatione* 45. *numero* 2. de cuius rei intelligentia infra latius ſiio loco agemus: ergo idem videtur poſſe dici in noſtra ſpecie, vt quamuis conſtituens procuratorem ad contrahendum, poſtea protulerit aliqoa verba deſignantia pœnitentiam, per qoę videatut proteſtare, aut ſaltem ioſinnare ſe nolle conſentire, cum tamen expreſſe mandatum præd. nõ reuocauerit, cum poſſet, quinimo poſtea per procnratorem contraxerit, cenſetut receſſiſſe ab illis verbis denotantibus pœnitenriam, mutaſſeque illam racitam voluntatem, præcipue com ingens interuallum interceſſerit intet mandatum, & contractum matrimonij eius virtute celebratum. quo tempore inrermedio potuerir ſæpe expreſſe illod mandatum reuocaſſe.

26 Quarto, qoia licet mandatum procuratoris reuocetur etiam tacite, hæc tamen tacita reuoeatio debet apparere pet actum realem in contrarium factum, nempe, ſi antequam procutatot illo mandato vtatur, mandans cum alia contrahat matrimoniom, vel ſaltem dederit ſecnndum mandatum ad contrahendum cum alia, vt iofra dicemus, vel per inciſionem procuratoris, vel ſimile qoidptam, vt apparet ex adductis per Bertach. *in repertorio, verbo procurator reuocatur*: noo vero per verba ſolum ad effectum non perducta.

Præterea & quinto, quia dno ſpecialia non poſſunt cõcurrere eirca eandem rem, *l. prima, cum communi, C de dot. promiſſione*, ſed ſi reuocatio tacita ſufficeret in propoſito, eſſent duo ſpecialia, vnum quod iotimatio non eſſet neceſſaria, vt *in dicto capit. fin. §. fin. de procurat.* alrerum, qnod tacita reuocatio ſufficeret: denique quia expreſſnm facit ceſſare tacita, *l. ſi ita ff. de lib. & poſthum l. Clemens Patronus, eodem titulo.*

27 Sexto, & vltimo adduco optimam doctrinam ex viſceribus iuris deductam, quæ habet, qood vbi ius aliqoid diſponit, debet euidentiſſime de contraria voluntate conſtare, vt à iure communi recedamus, *l. prima. C. de conditionibus inſert.* vbi in ſpecie illos textus, fœmina deſcendens præfertur maſculo tranſoerſali, niſi alia defuncti voluntas euideoter probetur ad idem: *l. Lucius, §. quæſitum. ff. de legatis tertio*, ibi, reſpondi pertinere, niſi aliud ſenſiſſe teſtatorem probetur, *l. nuptura. ff. de iur. dot.* ibi, oiſi euidentiſſime contrarium probetur. *l. libertas, §. fin. de manumiſſ. teſtament.* ibi, niſi aliud ſenſiſſe patrẽ familias manifeſtiſſimis rationibus probauerit, *l. ſi plures, ff. de vulgar. & pupill.* ibi, niſi alia forte fuerit mens teſtatoris, quod vix credendum eſt, niſi euidenter fuerit expreſſnm. Ex quibus iuribns, quod prædiximns in hoc ſexto fundamento, deducit Doctor Molina *libro tertio de Hiſpanorum primogenit. capit. quarto, numero* 32. addens, *numero* 33. qood qui habet præſumptiouem iuris contra ſe, oneratut dutioribus probationibns, ſecundum Bald. & Fulgoſ. per tex. ibi *in l. ſi extraneus, ff. de condic. cauſ. data*, & ibi Iaſ. *numero* 5. Curtius Iunior *in l.* 1. *numero* 28. *C. de impub. & alijs ſubſt.* Iaſ. *in l. non hoc, numero* 15. *ad fin. C. vnd. legit.* Molina *vbi ſupra numero* 34. addens *numero* 36. quod in materia priuatiua, vel excluſiua, illud, quud non eſt expreſſum, priuarionem, ſeu excluſionem oon inducit per tex. *in auth. de non eligend. 2. nub. §. cum igitur, collat.* 1. ſed ius commune diſponit, quod primum matrimonium contractum per procuratorem ſit validum, & legitimnm, niſi mandatum fuerit prius reuocatum, vt *in d. cap. fin. de procurat. lib* 6. ergo de reuocatione, & ſic de contraria voluntate debet euidentiſſime conſtare ad boe, vt annulletut ſecundum matrimonium, quod nuncupatim probari videtur *in l in ſponſalibus, ff. de ſponſ. canonizata in cap. neptis tuæ* 31. *quæſtione* 2. ibi: intelligi tamen filiam ſempet patri conſentire, niſi euidenrer diſſenriat, quem tex. citat Magiſter Senten. *in 4. diſtinctione* 29. *articulo . verſiculo in lib. Pandect.* Thomas & eius diſcipuli communitet, Soto *in quarto. diſtinctione* 27. *quæſtione prima articulo* 3. *verſiculo, vtrum autem.*

28 His tamen omnibus oon obſtantibus contraria ſententia verior eſt, & tenenda; imo, quod in ſpecie *d. ca. fi. §. fi. de procurat. lib.* 6. ſufficiat racita mandati reuocatio, non ſolum expreſſa ad hoc, vt matrimonium virtute d. mandati tacite reuocati contractum ſit nullum, vt in ſpecie docet D. Couar. *in quarto Decret. 2. parte cap. 4. in principio, numero* 11. v. g. ſecundum ipſum, ſi is, qui mandarum dedit ante contractum matrimoniom, ex primo mandato dederit ſecundum mandatum ad contrahendnm cum alia, *cap. ſi duo, de procurat. lib.* 6. vel ſi ſtatim matrimonium cum alia cõtraxerit. Hæc eoim gratia exempli dicta ſunt à Couar. & exempla oon attant regulam, *l. damni infect. ſtipulatio, cum ſimil. ff. de damn. infect.* & Cooar. in hoc ſequuntur *Candelab. aur. 7. ſacrament. in 1. parte de matrimonio numero* 44. citaos Angel. *verbo matrimonium ſecundo numero* 18. & Sylueſt. *verbo matrim.* 1. & Ludouic. Lop. *in 2. parte ſui Inſtruct. de matrim. cap.* 47. *folio* 1120 & Thom. Sanchez *d. lib. 2. diſputatione* 11. *num.* 10. voluntas namque non tantum verbis, ſed etiam factis demonſtratur, *l. Paulus reſpondit ff. rem rat. hab.* imo magis facto, quam verbis oſteoditur, *l. ſi tamen §. ei quod ff. de adili. edic. l. repetenda.* & ibi Decius *C. de inſtit. & ſubſt.* & late Iaſ. *in l. apud Iulian. §. conſtat. ff. de legat. 1. & in l. furioſum nu. 4. C. qui teſtam. fac. poſ.* non enim eſt veriſimile, tractante matrimonium cum aliqua in priori voluntare contrahendi cum alia periiſtere, Ferret. *conſ.* 281. *n.* 12. & Sanch. *vbi ſupra* & ideo dato mandato ad contrahendum cum ſecunda reuocator primum, *l. ſi quis cum procuratorio. §. ſi. ff. de procurat. ca. penult. eodem tit.* facit gloſ. *in ca. ſuper eo. de condit. appoſit. verbo alieno arbitrio*; vbi quærit de illa quæſtione, ſi filius familias cõſentiat in aliquam mulierem, ſi pater eius ſuum præſtaret aſſenſum, idque ſigoificauit patti abſenti, ſed antequam pater conſentiret filius mutauit voluntatem, & dixit, qnod nullo modo vult illam ea ſciente, etiam ſi pater conſentiret. poſtea pater cõſeoſit, hęc ignorans reſpõdet non eſſe matrim. Vnde ſi contrahat matrim. cum alia, tenet, quia oon dicitur conſenſus, niſi ſit tempore quo pater conſenſit, quia nec dicitur habere talem poreſtatem, niſi cui conceſſa durat, & quia vbi deeſt legitimus conſenſus non eſt legitimũ matrim. & ex Theologis præter ſuprad. eandem ſententiam tenuit prius in terminis D. Thom. *in 4. Sent. diſtinct.* 29. *quæſtione* 1. *poſt art. 4. in expoſitione tex.* Inquit enim, videtur quod non poſſit fieri matrimonium per internuncios,

quia ſi ante aduentum nuncij alter pœniteat, non erit matrim. & dicetur, quod poteſt aliquis alterum procuratorem conſtituere ad conſentiendum, tametſi ante pœniteat, quam ille conſentiat, non eſt matrim. nec in rei veritate ſecundum iudicium Eccleſiæ, ſi aliquibus ſignis appareat eum pœnituiſſe, ſed ex quo conſenſus per internuncios factus eſt, matrim. tenet, ac ſi ipſe feciſſet: idem in effectu tenet Altenſ. *in ſum. lib.* 13. quem refert, & ſequitur Sylueſt. *in ſum. verb. matrim. quinto, numero* 50. *&* 11. & Barthol. de Ledeſm. *in ſuo ſummar. ſacrament diſſicult.* 18. *de matrim. ſacram. pagina* 1279. dicens, quod ſi superueniat reuocatio poſtquam iam illa conſenſerat, ſi hoc Eccleſiæ conſtare poſſit, quod ſcilicet ille prius diſſenſit, ſimiliter non tenet matrimoniũ, quia nec vere nec interpretatiue concurrunt conſenſus, ſed ſi non conſtat de diſſenſu priuato, cogeretur vir propter probationis defectum eam ducere, quia Eccleſia non iudicat de occultis.

29 Pro qua vera ſententia conſidero primo rationẽ finalẽ *d. cap. fi. de procur. lib.* 6. ibi, cum illius conſenſus defecerit, ſine quo firmitatem habere nequiuit, ſcilicet matrimonium, conſenſus enim neceſſarius eſt ad valorem matrimonij, alias ſine ipſo, eſt nullius momenti, *ca. primo, ca. cum locum, c. tuæ, ca. tua de ſponſal. ca. ſufficiat, ca. ſic quippe* 27. *quæſtione* 2. *cap. tuas de ſponſ. duor. l. nuptias ff. de regul. iur.* coniugium enim fit inter cõſentientes, & ſpontaneos, non vero inter renitentes, & inuitos, vt *ca. neptis tuæ. & in ca. ſi vero* 31. *quæſtione* 2. quæ iura ad hoc refert Magiſter Sentent. *lib.* 4. *diſtinctione* 29. & Nauar. *conſil.* 36. *numero* 1. *de ſponſal. in* 1. *editione*; eſtque ſimiliter communis conſenſus Theologorum, ſacramentum matrimonij perfici cum conſenſus vtriuſque coniugis exprimitur, ſecundum Bellarmin. *vbi ſupra ca.* 7. *verſic. ſecundo probatur, pag.* 106. *in fine, in parmis*, & conſenſus ad matrimonium ita eſt neceſſarius, vt neque Eccleſia eo ſecluſo poſſit matrimonium efficere, vt cum Victoria probat D. Couar. *in quarto de ſponſal. prima parte ca.* 4. *in princip. num.* 4 nec Summus Pontifex legem condere, qua caueatur, matrimonium quandoque ſine conſenſu conſtitui, vt tenet Abb. *in c. 1. per venerabilem num.* 21. *qui filij ſint legitim* quem refert, & ſequitur Nauar. *vbi ſupra numero* 2. & Couar. *in quarto in* 2. *parte ca.* 2. *in princ. num* 1.

Cum igitur ratio tex. *in d. ca. fin. §. fi. de procurat. li.* 6. ſupra relata, comprehendat etiam tacitam reuocationem mandati, ex qua colligitur diſſenſus illius matrimonij quod prius conſtituerat celebrare per procuratorem ſicut expreſſam, conſequens eſt, vt deciſio illius tex. vtramque comprehendat reuocationem, nempe expreſſam, & tacitam ex ratione expreſſam in eo, quia vbi militat eadem ratio, idem ius ſtatuendum eſt, *l. illud cum ſimil. ff. ad l. Aquil.*

30 Præterea, quando lex ponit caſum ſpecialem, & aſſignat rationem generalem, generaliter eſt intelligenda in omni caſu, cui ratio reddita poſſit applicari, vt probat tex. & ibi notat Bart. *in l. regula, §. fin. ff. de iuris & fact. ignor.* idem Bart. *in l. pater filium, §. ſi fundum, ff. de legat.* 3. Imol. *in l. ſi ita quis, §. ea lege ff. de verb. oblig.* Decius *conſil.* 12. *circa fin.* Pariſ. *conſil.* 69. *numero* 164. *lib.* 3. Hieronym. Gratus *reſponſ.* 88. *num.* 21. *lib.* 2. *& reſponſ.* 13. *numero* 44. *lib.* 5. Boer. *conſil.* 26. *numero* 4. Cephal. *conſil.* 169. *numero* 16. *lib.* 2. quod procedit etiam in materia correctoria, & ſtricte interpretanda, vt tradit Rip. *lib.* 2. *reſponſ. ca.* 3. *num.* 6. Corneus *conſil.* 273. *numero* 3. *lib.* 4. Bald. *in auth. quas actiones, numero* 4. *verſiculo, ſed ego dico. C. de Sacroſ. Eccleſ.*

31 Vbi, quod licet ad inducendam correctionem requiratur lex expreſſa, *l. præcipimus, C. de appellat. cum ſimil.* nec ſufficiat ſubauditio, vt notat gloſſa *in ca. ſapientes, §. quod ſi per viginti, verbo petere, de electione, lib.* 6. tamen ſi ratio poſita in l. noua eſt apta corrigere legẽ antiquã, illam corrigit, etiamſi tenor legis nouæ hoc non dicat: ratio enim ſic diſponit, ſicut diſponere ſolent verba diſpoſitiua, *l. emptor. §. final ff. de rei vendic.* vbi Bartol. & Alber. Bald. *in cap. dilectus filius numero* 2. *columna* 1. *de reſcript.* Decius *in ca.* 2. *requiris, num.* 1. *de appell. & conſil.* 64. *nu.* 6. *& conſil.* 227. *n.* 3. Crauet. *de antiquit. temporis in princip. num.* 35.

Ex quibus dixit Fortun. Garſ. *in l. Gallus, §. idem* 32
credendum, numero 19 *ff. de lib. & poſthum.* quod quando verba diſpoſitiua proprie non decidunt caſum certum, ſi ratio diſpoſitionis illum decidit, ille caſus dicitur proprie eſſe in diſpoſitione, quod repetit Curt. Iun. *in l. venia, numero* 29. *C. de in ius vocand.* Ideoque dici ſolet, quod ratio diſpoſitionis eſt ipſa diſpoſitio, vel ſaltem potior pars ipſius, quia eſt anima, & ſpiritus diſpoſitionis, vt inquit Bald. *in l. ſi quis ſeruo, numero* 7. *C. de furt.* Pariſ. *conſil.* 16. *numero* 22 *&* 30 *lib.* 3. Felin. *in cap. tua nos, numero* 3. *de ſententia excommunic.* & alij plures, quos congerit Tiraquel. *in l. ſi vnquam, verbo libertis, nu.* 38. *C. de reuoc. donat.* ergo cum ratio expreſſa *in d. ca. fi. de procur. lib.* 6. ſit generalis ex defectu conſenſus, ſine quo matrimonium non tenet, neceſſe intelligendum eſt non ſolum in caſu expreſſo reuocationis expreſſæ, ſed etiam in omnibus alijs caſibus particularibus tacitæ reuocationis, quos eadem ratio defectus conſenſus comprehendere poteſt quod etiam comprobatur ex alijs doctrinis ſimilibus, quas latius adduximus *lib* 3. *practic. quæſtione* 17. *num.* 71. *cum pluribus ſequentibus.*

Secundo principaliter eadem pars comproba- 33
tur, quia non refert, quid ex æquipollentibus fiat, æquipollentium namque eadem eſt diſciplina, *l. ſi mater* vbi Bart. *C. de inſtit. & ſubſt. ſub condi. fact.* & idem iudicium *Clementina exiuit. §. cum autem*, & ibi Cardin. *in* 4. *notabil. de verb. ſignific.* & æquipollens ſemper ſubauditur, & ſufficit, hęc eſt notabilis doctrina Bart. *in l. ab emptione, numero* 13. *ff. de pact.* Paul. de Caſtr. *conſil.* 296. *columna* 2. *num.* 2 *in ſecunda parte*: imo etiam ſi forma mandati debeat impleri in ſpecifica forma, ſatis tamen impletur per formam iux. mentem diſponentis omnino æquipollentem, vt per D. Couar. *in ca. quamuis pactum, in prima parte, §.* 4. *numero* 9. *in verſic. ea vero, de pact. in* 6. quæ omnia præmaxime procedunt in noſtra ſpecie, in qua ſolus conſenſus, vel diſſenſus attenditur, vt *in d. c. fin. in fin. de procur. in* 6 quomodocumq; igitur iuridice conſtet in foro exteriori de diſſenſu, habebit locum diſpoſitio *d. cap. fin.*

Tertio facit, quia quando poteſt conſtare dea- 34
nimo ipſorum contrahentium, vel alterius eorum, quod non habuerit animum cõtrahendi, tunc non debet iudicari matrimonium, vel ſponſalia contraxiſſe, ſed ſolum extorquendi copulam, vt probat tex. ad literam *in cap. tua nos, de ſponſal.* vbi quidam, qui non appellabatur Ioannes, volens tamen extorquere copulã à muliere, dixit, Ioannes te deſpõſat, & mulierem hoc modo deſpõſauit, poſtea cum impeteretur à muliere ſuper matrimonio, dicebat, ſe non vocari Ioannẽ, ſed alio nomine, attamen eam deſponſaſſe animo habendi cum ea copulam, non vero animo contrahendi cum ea matrimonium, inquit tex. quod ex quo mulier fuit deſponſata per verba de præſenti, & conſtabat de corpore, debet compelli ad accipiendã eam vt vxorem, quia aliter de animo allegato non contrahendi non cõſtabat: ideoque inquit tex. dirigendo verba ad iudicẽ (qualiter hoc tibi conſtiterit non videmus) quaſi ſentiat tex. quod ſi de animo conſtitiſſet iudici, ſcilicet,

quod

quod ille noluiſſet contrahere matrim.cum puella, non debuiſſet compelli ad inhærendũ illi: ita illum tex.expendit Anton.Francus *de Doctoribus conſil.*68. *volumine 1.conſil.matri.numero* 32.quod animus probatur ex verbis præambulis, *l.Falcinius,§. qui ſic.ff. ex quib.cauſ.in poſſeſ.eatur, l.reprehendenda, C. de inſtit. & ſubſti. ſub condit.fact.* notat Bald.*in l.fœliciſſima, C. de his, qui à non domin.manumit. & in rubrica,C.de fid. inſtrumen.* Idemque prius tenuit S. Thom.*in 4. diſtinctione 27. quæſtione 1. articulo 2. circa fin.* ibi, niſi ſigna euidentia doli appareant,quia de quolibet eſt præſumendum bonum, niſi probetur contrarium, & Syluest. *vbi ſupra* dicens,quod ſi euidentibus ſignis apparet de ſimulatione, Eccleſia non iudicabit matrimonium eſſe & conſequenter,is,qui conſenſerit poterit de nouo contrahere: quod ſum. Roſella dicit poſſe intelligi, quando vterque, vel alter ſtatim poſt contractum reclamaret ſe non conſenſiſſe: ſecus ſi poſt tempus notabile, etiamſi iuraſſet ſe numquam conſenſiſſe, ſecundum Richard. *in quarto, diſtinctione* 29. ſed melius dicendum videtur ſecundum Syluest. *vbi ſupra*, quod totum iudicis arbitrio relinquatur:quia etiam ſi quis ſtatim reclamaret poſſent eſſe coniecturæ in oppoſitũ; vt quia nouiter potest melius cũ alia contrahere,vel huiuſmodi: & quod matrimonium ſecundum teneat deficiente cõſenſu ad primum eſt communis, ſecundum Syluest. ibi *numero* 8.

Sed & in fauorem huius partis expenditur fortius *d.ca.tua nos.§.nos autem* vbi cum in principio illius tex in narratione facti diceretur, quod ille diſſenſerit,& diſſentiat, & *in verſi. ſuper quo*. Papa dicat videri forte pro coniugio præſumendum, niſi tu nobis expreſſe ſcripſiſſes, quod ille non propoſuit,nec conſenſit illam ducere in vxorem, quod qualiter tibi conſtiterit non videmus: intrat nunc *d.§.nos autem*, & dicit, quod ſi res ita ſe habet.vt ille numquam conſenſerit in prædictam, non debet ex illo facto coniugiũ iudicari, cum in eo nec ſubſtantia coniugalis contractus, nec forma contrahendi coniugium valeat inueniri,quoniam ex altera parte dolus ſolummodo affuit, & defuit omnino conſenſus, ſine quo cætera nequeunt fœdus perficere coniugale.

35 Senſus igitur communis huius Decretalis eſt. vt in prima parte loquatur in foro iudiciali, in ſecunda vero in foro cõſcientiæ, vt reſoluit cum alijs D. Couar. *in 4.in ſecunda parte ca.2 in princip. numero 2.* allegans ad idem *l. 5. titulo 2. partita 4.* ſed ſic eſt, quod in vinculo matrimonij nullum diſcrimen eſt inter iudicium exterius, & interius: in vtroque enim foro conſenſus requiritur, vt probat Couar. *vbi ſupra numero 1. & 2.* illud ſiquidẽ matrimonium quod validum eſt, in conſcientiæ iudicio,idem etiam erit validum in foro exteriori,& quod nullum eſt in illo,in hoc minime valebit,tametſi iudex, qui per exteriora ſigna iudicare debet pronunciet illud eſſe matrimonium,quod vere non eſt, vt *in d.cap. tua nos*: Palud.*in 4.diſtinct.27. quæſtione 2.articulo 5.* in foro namque conſcientiæ ipſius confitentis dictum ſufficiens exhibet teſtimonium etiam repugnantibus mille teſtibus: at in foro exteriori ipſi cõfitenti in cauſa propria non creditur, ſed teſtibus, alijſque legitimis documentis ſecundum D. Couar, *vbi ſupra d. numero* 2. & ante eum idem in effectu probauit Syluest. *verbo matrimonium 4. numero 1.* dicens non credi in foro Eccleſiæ dicenti, ſe non intendiſſe contrahere, quia alias quilibet ſic poſſet dicere, & ſepararetur matrimoniũ,& inquit Nauar.*conſil.8.de ſponſal.numero* 3. quod coniugi cõfitenti aliquid contra matrimonium non creditur in foro exteriori, etiam ſi alter, vel altera coniux idem confiteatur, iuxta tex.*in ca.ſuper eo, iuncta gloſſa ibi,de eo,qui cognouit.conſang. vxor. ſuæ*, & iuxta notata *in ca. lator, & in c.tenor de re iudic. & c. iurauit de probat.*

Hinc eſt,non eſſe in foro iudiciali iudicandum 36
matrimonium, ſi quis ex conſenſu fœminæ proteſtetur ſe nolle cõſenſum præſtare per quæcumque verba ab ipſo die proferenda, ac demum ipſa verba coram pluribus proferat, imo de illa proteſtatione iudici conſtet, niſi ſequuta fuerit copula carnalis,hæc enim cum dolo præd.operatur matrimonium, vt cum Hoſtienſ. & alijs ante Conciliũ Tridentinum probat, & tenet Syluest. *verbo matrimonium 4.numero* 11.& D.Couarru. *ſupra numero* 3.addens conſenſum expreſſum alterius partis requiri, nempe contra quam fit proteſtatio, nec ſufficere tacitum inductum ex præſentia cum taciturnitate, licet alij DD. de hoc dubitent; procedit tamen in eo iudicio, quãdo ipſemet contrahens perſonaliter præd. verba proferret; tunc enim merito, quod requiratur præſentia partis ipſiuſque conſenſus;attamen, quando contrahit per procuratorem, ſufficiet quod conſtet de ipſius conſenſu anteriori, & præcedenti matrimonij celebrationem.quia per eum remouetur conſenſus in mandato contentus.

Fit igitur ex ſupra dictis, & manifeſte concludi- 37
tur, nedum in foro conſcientiæ, ſed etiam in foro exteriori Eccleſiæ, non eſſe matrimonium illud de facto contractum,in quo conſtat de diſſenſu per euidentia ſigna exteriora, alijſve legitimis argumẽtis, & teſtibus, vt in ſpecie tex *in d.ca. tua nos cum ſimil. ſupra adductis*: ipſis vero deficiẽtibus,quia probatio deficit, non tamen ius in foro conſcientiæ tantum, non iudicabitur matrimonium, quando quis profert verba matrimonij,animo omnino diſſentiendi. cum in vtroque foro requiratur conſenſus pro eſſentia, & ſubſtantia matrimonij, vt ſupra probauimus, & conſtat ex pluribus Sacroſanctis Concilijs, & late docet S.Thomas *in 4.diſtinct.27. quæſtione 1.articulo 2. & in addit. 3. partis quæſtione 45. numero 4.* Angel.*in ſumma verb matrimonium ſecundo, numero 14.* Syluest. *verbo matrimonium 1. quæſtione 5. & matrim.5.* Soto *in 4.diſtinctione 27.quæſtione 1. articulo 3.concluſione 2.* vbi late id probat, & *Candela. aureum ſeptem Sacrament. in titulo de ſacramento matrim. verſic. quæritur.quid ſ. verba, numero 40.pagina* 410. nec non & Petrus de Ledeſ. *in addit.ad tertiam partem,quæſtione 45.in principio*: at vero in foro iudiciali validum erit præd. matrimonium,niſi de diſſenſu conſtet,vt prædiximus; & in tali caſu Eccleſia compellet eum ad ſtandum cum prima vxore,quia iudicat ſecundum ea,quæ foris apparent. nec decipitur in iuſtitia,quamuis decipiatur in facto,ſed ille debet prius excommunicationẽ ſuſtinere, quam ad primam vxorem accedat, vel debet in alias regiones remotas fugere; ita S. Thomas *vbi ſupra in fine d.articul.2.*

Quarto & magis in terminis accedat communis 38
illa Theologorum,& concors ſententia,quæ habet, quod quando aliquis contrahit matrimonium per verba de præſenti,ſed animo ficto, & poſtea vero animo contraxit cum ſecunda, validum eſt matrimonium ſecundum, eo quod primum matrimonium fuit nullum, & ita manſit habilis ad ſecundum matrimonium,& conſequenter fuit validum,quamuis ſic cõtrahens commiſerit peccatum graue: ita tenent D.Thom.*in additiõ.3.partis,quæſtione 45.* & omnes expoſitores illius, & Sot.*in 4. diſtinctione 27.quæſtione 1. articulo 3. circa fin. concluſione 2. &*

2.& 4. Nauar. *in Manual. cap.* 22. *numero* 76. & eſt hæc ſententia omnium Doctorũ, ſecundũ Adrian. & Sot. *vbi ſupra*, & communem eam eſſe teſtatur eos referens Petrus de Ledeſm. *vbi ſupra, verſic. in huius rei, pagina* 163. *columna* 1. qui in ſequentibus refert nonnullas limitationes, & alij Moderniores, eãdem ſequitur, & plurimos citans Thom. Sanch. *lib.* 1. *de matrim. diſputatione* 11. *numero* 1. & diximus *ſupra cap. num.*

Hæc tamen communis ſententia loquitur, & procedit in foro conſcientiæ ſuppoſita veritate facti.

39 At vero in foro exteriori Eccleſiæ ſecus erit dicendum: niſi conſtet de veritate, hoc eſt de diſſenſu, quia tunc idem indicabitur in foro exteriori, quod in foro conſcientiæ, vt probauimus *ſupra in tertio fundamento*: & ſufficiunt in hoc coniecturæ, vt probat cum alijs Petrus de Ledeſma *vbi ſupra, verſ. tertia concluſio, pagina* 168. in illa nempe ſpecie, quando poſt contractum matrimonij vir dicit fœminæ, ſe non habuiſſe verum conſenſum, an mulier poſſit ſtatim illi credere, ita vt ſtatim remaneat liber ad contrahendum cum alia, ſi voluerit? Nam poſitis ibi prius duabus concluſionibus, quas late probat. Prima, quod non ſtatim id credere debeat coniux, ſicut neque Eccleſia credit per tex. *in cap. per tuas de probat.* ſecundum Nauar. *in Manual. cap.* 22. *numero* 82. Secunda, quod ſi generetur ex tali dicto credulitas, vel dubium in animo audientis debeat facere diligentiam, & hoc ante Concilium Trident. ſecus poſt, vt ibi per eum: conſtituit idem Auth. tertiam concluſionem, nempe quod aliquæ poſſunt eſſe coniecturę in præfata ſpecie, propter quas poſſit credere alter coniux qui cõſenſit, illum non habuiſſe conſenſum. Prima coniectura eſt, ſi ille prius dixit amicis, ego volo decipere iſtã mulierem. Tum enim eſſet coniectura ſufficiens ad credendum illum non habuiſſe conſenſum: ergo ita, & eodẽ modo videtur dicendum in noſtro caſu, & quæſtione, quod conſtituens procuratorem ad cõtrahendum matrimonium cum fœmina abſente, ſufficiat ad probandum diſſenſum, quod id inſinuauerit amicis, & conſanguineis, alijſque perſonis, nempe ſe numquam habuiſſe voluntatẽ, nec conſenſum contrahendi matrimonium cum illa, ac proinde ſe id non facturum: alteram adiungit præfatus Author coniecturam, nempe ſi ſtatim declaret vir ſe non habuiſſe conſenſum, & in ſignum huius rei fiat ſacerdos, vel profiteatur religionem, vel contrahat cum ſecunda, & pacifice viuat cum illa.

40 Quinto, & propius accedendo ad noſtrum caſum: illum prope decidere videtur Nauar. *conſil.* 16. *de ſponſal.* tametſi ob defectum probationis diſſenſus in foro exteriori iudicet validũ fuiſſe prius matrimonium: inquit enim quod quidam nempe N. dedit mandatum ad contrahendum matrimonium cum A. ſine intentione vlla contrahendi cum illa: & mandatarius contraxit legitime ignorante N. nulla facta mentione intentionis non contrahendi, neque ratificato mandato: deinde contraxit matrimonium publice, & conſummauit cum alia. Reſpondet Nauar. ibi: primo quod conſulens cenſetur in foro exteriori cõtraxiſſe bis matrimonium, tam à iudice Eccleſiaſtico, quam ſeculari. Secũdo quod in foro interiori indicabitur contraxiſſe tantũ cum ſecunda, & quod ei cohabitare debet. Tertiò, quod ad excuſandum ſe à pœna, quam meretur in foro exteriori oportet, vt præſentatus coram officio Inquiſitorum narret factum vere dicens ſe pœnitere plurimum, quod vſus fuerit præfat. diſſimulatione, & quod eam plane confitetur, & ſupplicat, vt condemnent eum pœna, & pœnitentia, quam meretur in foro interiori, & exteriori vtentibus cum eo miſericordia ſolita: attento quod nondum eſt vocatus ad vllum iudicium, &c. Hoc namque conſilium Nauar. etſi expreſſe non faciat pro hac parte nec ei contradicat: negari tamen non poteſt, quin potius eidem faueat, quãdoquidem ſignificat eundem prope caſum noſtro prope ſimilem: diſcrepat tamen in eo, quod diſſenſus, & defectus intentionis contrahendi cum prima non conſtabat in ſuo caſu: at vero ſi de eo conſtaret; quis dubitat, quin vir ille doctiſſimus, & optimus Canoniſta, cum ſciret propter defectum conſenſus probatum non effici matrimonium, non ſolum in foro cõſcientiæ, ſed etiam in foro Eccleſiæ, idem dixiſſet, ac probaſſet?

Sexto, in terminis *d. ca. fin. de procurat. lib.* 6. hanc 41
partem voluit ibidem gloſſa, *verbo reuocatus*: dum addit, vel vetitus ne contraheret: vetare igitur ne procurator contrahat matrim. habet vim reuocationis: quam gloſ. ibi communiter ſequuntur DD. & inquit Archid. in proprio loco, *verbo reuocatus*: idem, quod hic dicit, obtinet, vbi quis ſuum conſenſum exprimit per literas, quod fieri poteſt: & Ioan. And. *columna* 1. ait, quod nedum in matrimonio, ſed etiam in alijs caſibus tenetur, quod volens per ſe ipſum obligari mittendo nuncium, vel epiſtolam, ſi ante eorum præſentationem pœniteat, reuocatum cenſetur mandatum, nec poſtea obligatur, etiam ſi nuncius non fuerit certioratus, quod vltimum *ſupra numero* 6. improbauimus, & procurator datus ad contrahendum matrimonium, cenſetur potius nuncius, quam procurator, cum concipiat verba in perſona domini, vt notat Philip. Francus ibi, *columna* 3. *numero* 7. & prius *columna* 2. *nu.* 5. *ſuper gloſſa in verbo reuocatus*, notat ex ea, quod dominus, qui dedit mandatum ad contrahendum matrim. poteſt pœnitere antequam procurator cõtrahat: & ſic ſentit, quod illa pœnitentia habet vim reuocationis, cum de ipſa conſtat: eandem opin. tenet gloſſa optima *in cap. nec illud, verbo vxor. in verſic. ſed quid dices,* 30. *quæſtione* 5. dicens, quod ſi quis conſenſum ſuum exprimat alicui fœminę per nuncium, vel per epiſtolam, & antequam recipiat literas, & conſentiat, eum pœniteat, non eſt matrim. licet illa poſtea cõſentiat, quia requiritur, quod duret voluntas, & adſit mutuus & ſimultaneus conſenſus, *ca. ſi inter virum. cum ſimil. de ſponſ.* quam gloſ. ſequitur Probus *in addit. ad Monach. in d. ca. fin.* quia per nunciũ, vel per literas negotiatur nomine domini, & tamquam per picam, & organum, vt paret ex DD. ibi, maxime Ioan. Andrea, *in nouellis*: quæ ratio etiam militat, vt prædiximus, quando per procuratorem contrahitur matrimonium: quia & ipſe procurator contrahit nomine domini, vt ibi omnes DD. concludunt. & Syluest. *in ſumma verb. matrimonium* 5. *numero* 14. & Veracru. *in Specul. coniug. in* 16. *articulo de ſponſal. in fin.* & diximus ſupra, eandem principalem ſententiã, de qua agimus in terminis *d. cap. fi. §. fi. de procurat. lib.* 6. tenet etiam Innocentius *in cap. iuuenis, numero* 5. *de ſponſal.* vbi ita ait. Item poteſt quis contrahere per procuratorem, dummodo voluntas eius duret, vſquequo conſentiat alius, ſcilicet abſens, ſed ſi eum pœniteat, antequam abſens conſentiat, non tenebit factum procuratoris, etiamſi ad eum, vel ad abſentem, cum quo contrahitur, non perueniat reuocatio, quia ibi deficit conſenſus in id tempus concurrens, ſine quo non tenet matrimoniũ, idem in effectu probat Hoſtienſ.

in ſum-

in ſumma de ſponſ. & matrim. in verſic. qualiter contrahatur, numero 7. ibi, ſi vero, & Ancha. *in d. ca. ſi. numero 2. columna 2. de procur. lib. 6. & l. 1. titulo 1. partita 4.* ibi, *è no arrepintiendo.* Præterea, quod ſufficiat per aliquem actum mutaſſe propoſitum, & voluntatem contrahendi matrimonium docet Alexand. *conſil. 146. numero 18. lib. 5.* & colligitur ex Paulo Pariſ. *conſil. 55. numero 15. & 16. volumine 4.* & ex Socin. *conſil. 29. columna 1. & 2. volumine 2. & conſil. 83. numero 14. volumine 1. conſil. matrim.* vbi loquitur quando mulier pœnitentia ducta alteri ſuum præſtirit conſenſum, & *in ſecundo tom. conſil. matrim. conſil. 13. numero 6. & 7.*

42 Vltimo, pro hac ſecunda parte adduco optimum tex. imo expreſſum *in l. fin. ff. de diuert.* ibi, illud rectiſſime placuit, qualiquali voluntate intelligi poſſit, patronũ animum habere deſijſſe, quaſi in vxorem, &c. & ibi, cumque vel tenuis intellectus haberi poteſt nolentis nuptã; & ſtatim l. illa ponit cõiecturas ſequentes, ex quibus mutatio voluntatis colligitur, nempe, ſi patronus ſibi deſponderit aliam, vel deſtinauerit, vel matrimoniũ alterius acceperit, alias, appetierit; credendum eſt, nolle hanc nuptam & ſi concubinam ſibi adhibuerit idem erit dicendum: & ibi gloſſa *verb. deſtinauerit* & Odofr. explicant, ideſt propoſuerit aliam habere in ſponſam, eo ipſo namque, inquit Odofr. tacite videtur patronum declarare ſe nolle libertam: & *numero 1. in verſic. tertio dicitur,* addit: ſi placet patrono expreſſe vel tacite libertam in vxorem nõ habere, poterit alij nubere eo inuito, placet patrono expreſſe, quod alij poſſit nubere, & mitti libertæ libellum repudij, placet ei tacite, ſi faciat ei tale quid, quod non poteſt fieri à viro conſtante matrimonio, quia conuenit eam actione rerum amotarum, vel accuſat eam de adulterio, vel alio crimine, item ſi accepit aliam in vxorem, vel aliam concubinam, vel aliã petijt vxorem, nam eo ipſo tacite declarat patronus, quod non vult eam libertam, quæ ab eo inuito diuertit, habere vxorem, & *numero 3.* notat, quod quis aliquando declarat voluntatem ſuam verbis, & factis: aliquãdo verbis tantum, & *numero 4.* quod poſito vno ex contrarijs, vel de ijs, quę ſe non compatiuntur, tollitur & reliquum, vt ibi & *C. vt nemo priuatus, l. 1. & C. de teſtam. l. non codicillum:* ſimiliter Bald. *in d. l. fin. in verſic. illud rectiſſime,* notat ex eo tex. quod voluntas, & animus præſumitur durare, niſi probetur cõtrarium ſaltem ex indicijs, & coniecturis: vnde qui facit actum incompatibilem, vel quaſi, ad id, qood iam voluit, præſumitur, nolle, & mutaſſe voluntatem

Modo non obſtant fundamenta prioris partis, quia eis ſatisfit in hunc modum.

43 Ad primum reſpondetur quod in propoſito eandem vim babet tacita reuocatio, quam expreſſa; dũmodo ex illa conſtet iuridice de diſſenſu, & pœnitentia prioris conſenſus, vt paret ex ratione finali illius tex. quæ hunc caſum quoque comprehendit. & decidit, vt prædiximus: nec verum eſt requiri formalem reuocationem mandati, ſed ſufficit tacita, ex qua id colligatur, vt probanimus.

Ad ſecundum reſpondemos, duo illa vincula ex eodem facto oriri, & in idẽ tẽdere. dependet namque tota res à conſenſu; quare illo deficiente per pœnitentiam vtrumque vinculum ſimul dirumpitur, atque diſſoluitur; conſtitutio enim procuratoris facta fuit ad exequendum conſenſum in matrimoniom dandum, ipſo autem conſenſu deficiente couſequenter ceſſat, & remanet reuocatum mandatum tamquam acceſſorium, & ab illo depẽdens: deſtructo autem fondamento corruit ædificium *ca. cum Paulus 1. quæſtione 1. l. vrigo ff. quod vi, aut clam,* Beccius *conſilio tertio, numero 25.*

Tertium quoque ceſſat, qooniam ſupponimus ex tacita præd. reuocatione conſtare de diſſenſu: at vero quod poſt eum iterum conſentiat, contracto iam mattimonio de facto nihil refert, quoniam ex priori mandato iam tacite reuocato matrimonium contrahi valide non poteſt: nec gloſſa *in d. ca. tua nos de ſponſal.* de proteſtatione loquens quicquam facit in propoſito: quia in illa ſpecie proteſtans poſtea perſonaliter contrahit matrimonium, & ideo videtur à proteſtatione diſcedere, & de nouo conſentire: at vero nos agimus de contrahente per procuratorem poſt ipſios diſſenſum, & pœnitentiam mandari: ideoque nimirum, quod matrimonium poſtea celebratum per ſuum procuratorem nõ valeat quia ipſe de nouo non conſenſit tunc, cum celebratur, ſed eius procurator poſt pœnitentiam domini ſui, & ideo non tenet matrimonium ob defectum conſenſus, à quo diſſenſu dominus per contractũ procuratoris nullo modo videtur receſſiſſe.

Ad quartum reſpondeo, ſufficere in noſtra ſpecie quod re vera conſtet de diſſenſu, licet non intercedat actus verbalis reuocationis, quandoquidem deciſio tex. *in d. ca. fin. §. f. n. de procur. lib. 6.* ſolum fundatur in defectu conſenſos neceſſarij alias requiſiri ad valorem matrimonij.

Ad quintum reſpondeo, non eſſe verum concurrere duo ſpecialia in propoſito; ſed tantum Ius commune fundatur optima, & viua ratione, nempe in defectu conſenſus: qui ita deficit in vno caſu, quam in alio: nec mandatum expreſſum præcedẽs poteſt impedire tacitam reuocationem ſubſequutam: ſed imo ipſa illud perimit tamquam ei actu cõtrario, quia vltima derogant prioribus, *l. pacta noniſſima, cum ſimil. C. de pact.* non enim diſſenſus poſterior ſe compatitur cum priori mandato, & conſenſu, vnde neceſſe eſt, vt ille cedat poſteriori diſſenſui tamquam ſibi contrario, & repugnanti.

Ad ſextum, & vltimum reſpondetur, ſatis euidenter conſtare de voluntate reuocandi mandatũ præcedens ipſo facto, quando ſubſeqoitur clarus diſſenſus prioris conſenſus in mandato contenti, & ſic eius pœnitentia.

Nec obſtat *l. in ſponſalibus, ff. de ſponſal.* cũ ſimilibus huic ſexto fundamento ſupra adiunctis, dum ibi habetur, quod in ſponſalibus etiam conſenſos illorum habendos eſt, qoorum in nuptijs deſideratur, & quod filia intelligitur ſemper patri conſentire, niſi euidenter diſſentiat; quoniam, vt prædiximus, ſatis euidenter conſtat de diſſenſu, quando re vera ille legitime probatur, & ſic reipſa, & facto, quo magis declaratur voluntas, quam verbis, vt prædiximus, indocitur reuocatio mãdati præcedentis.

Secundo reſpondetur, caſum *d. l. in ſponſalibus cum ſimil.* eſſe diuerſum à noſtro: in illo enim filia præſente, pater eius nomine, & pro ea iure ſibi permittente ſponſalia contraxit: vnde cum ad valorem ſponſalium in hac ſpecie non ſolum ſufficiat conſenſus expreſſus filiæ, ſed etiam tacitus, vt ſi filius præſens ſit, nec contradixerit, obligetur, ſi vero abſens, & etiam ignorãs eadem ſponſalia, poſt ſciens ea ratificauerit tacite, vel expreſſe, iuxt. deciſionem tex. *in ca. vnic. §. fin. de deſponſat. impub. lib. 6.* merito quod ad excludendom illom tacitum cõſenſum ex ſua præſentia à iure inductum requiratur euidens diſſenſus, nam vt inquit Magiſter Senten. *vbi ſupra,* filia patris volontati non repugnans conſentire intelligitur: ergo com ſola tacita voluntas in hoc operetur, & inducat conſenſum filiæ præſentis; rectiſſime, vt is deficiat, requiritur quod euidenter filia diſſentiat, alias dicetur conſentire: at in noſtro caſu etiam ſi præceſſerit expreſſus conſenſus

ſenſus conſtituentis procuratorem ad contrahendum matrimonium contentus in mandato, ſuffiert eius diſſenſus clare probatus; ex quo conſequitur tacita reuocatio mandati præcedentis, taciti namque & expreſſi idem eſt iudicium *l. cum quid. ff. ſi cert. pet. cum ſimil.* præcipue cum in vtroque militet eadem ratio, nempe defectus conſenſus, vt in propoſito.

CAPITVLVM XLIV.

Tertius Articulus principalis circa caſum in praxi contingenti inter duos magnates, an in eo ſufficienter fuerit probatus diſſenſus ad reuocationem mandati prius dati de contrahendo matrimonio cum altera: ita vt ſecundum matrimonium tenuerit, non vero primum, vel è contra?

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium primum ſolemniter in facie Eccleſiæ celebratum per procuratorem habentem ad id ſpeciale mandatū præfertur ſecundo, dum nō conſtat de mandati reuocatione, & numeris ſequentibus.*
2 *Teſtes ſingulares regulariter non faciunt fidem.*
3 *Mille teſtes ſingulares tantum probant quantum vnus.*
4 *Teſtes redduntur ſingulares ex diuerſitate loci & temporis, quod procedit etiam quando teſtes ſingulares tendunt ad eundem finem, etiamſi deponant in genere ſuper eodem facto principali, vt in numero 5.*
6 *In dubio pronunciandum eſt pro matrimonio.*
7 *Verba enunciatiua non inducunt diſpoſitionem, quando contingit principaliter dubitari de eo, quod enunciatur, & nunc dubitatur.*
8 *Verba enunciatiua dicuntur illa, quæ continent præambulum, vel procœmium, in quibus non conſiſtit voluntas; ſeu per ſe non ſtant, ſed in aliud tranſeunt, & non eſt verbum principale orationis.*
9 *Teſtes in cauſa matrimoniali requiruntur omni exceptione maiores, ſed contra num. 68. cum ſequentibus.*
10 *Teſtis omni exceptione maior dicitur ille, qui nulla exceptione repelli poteſt.*
11 *Teſtis omni exceptione maior, ſeu omni ſuſpicione carens non eſt ille, cuius fides non tantum ex obiectione permittitur, ſed & diminuitur, cuius opinio in diſcrimen, & magnam dubitationem reuocatur.*
12 *Teſtis qualitas, quod ſit maior omni exceptione, debet deduci, & probari, & ideo cauti debent eſſe aduocati in hoc.*
13 *Teſtes conſanguinei, & affines in cauſa matrimoniali non ſunt omni exceptione maiores, ſed contra infra numero 68. cum ſequentibus.*
14 *Teſtes conſanguinei infra quartum gradum vxoris ſecundi matrimonij carnaliter cognitæ, non ſunt admittendi contra primum matrimonium.*
15 *Frater deponens pro fratre in cauſa matrimoniali non facit fidem, niſi pro valore matrimonij.*
16 *Teſtes mediatores, & progenetæ matrimonij, an faciāt fidem pro eo? & numero 17. & numero 92. & 93.*
18 *Teſtes familiares, & domeſtici non ſunt maiores omni exceptione in cauſa matrimoniali.*
19 *Amicus, an ſit idoneus teſtis?*
20 *Teſtes, qui alias ſunt inhabiles an admittātur in his, quæ ſunt difficilis probationis, & ſic in ſubſidium, vt ſunt ea, quæ communiter occulte fieri conſueuerunt, & ſic quando veritas aliter haberi non poteſt? & numero 21.*
22 *Teſtibus in his, quæ domi fiunt magis creditur domeſticis, quam alijs.*
23 *Familiares Epiſcopi vel Principis admittuntur in teſtes pro dominis ſuis, ſi ſint perſonæ valde honeſtæ.*
24 *Teſtes inhabiles admittuntur quando concurrunt cum alio habili, quod procedit etiam in duobus teſtibus examinatis, quorum vnus eſſet inhabilis, alius vero plusquam habilis, vt in numero 25. ſed hoc procedit quando ex natura rei, de qua agitur, probanda, veritas aliter ſciri nō poteſt, vt in crimine Hæreſis, conſpirationis, & ſimilium: ſecus vero ſi ex accidenti non poſſit per alios probari, quinimmo procedit quando ſumus in his, in quibus, nec habitu, nec actu ex communi curſu, veritas haberi poteſt, vt in numero 26. vbi exempla ponuntur.*
27 *Teſtes domeſtici ad probandum ea, quæ domi facta ſunt non recipiuntur, quando agitur de matrimonio diſſoluendo, & interuenit culpa producentis.*
28 *Teſtes inhabiles producti ab eo, qui potuit adhibere teſtes habiles, & eos non produxit, non probant, etiamſi factu ſit de ſui natura difficilis probationis.*
29 *Teſtes inhabiles etiam quando veritas aliter haberi non poteſt, non probant, ſi patiantur plures defectus, neque ſunt teſtes integri, & omni exceptione maiores.*
30 *Teſtes inhabiles etiam quando concurrunt cum alio habili, non admittuntur in cauſa matrimoniali, in qua etiam numerus teſtium non ſupplet, idemque eſt in alia cauſa ciuili graui, ſicut nec in cauſa criminali.*
31 *Matrimonium an ex ſolo metu reuerentiali contractum ſit nullum, aut validum? & numeris ſequentibus.*
32 *Metus ſolus reuerentialis viri erga vxorem, parentis erga filium, &c. an ſufficiens ſit ad reſcindendum matrimonium, vel alium contractum?*
Et quid vbi cum metu reuerentiali ſimul concurrit nimia crudelitas, & ſæuitia eius, cui reuerentia debetur, vt in numero 33.
Et quid ſi pater erat vir terribilis, vel nimium crudelis, & ſæuitiam præſeferat, ſolituſque ſit ſæuire, vbi ſuæ non obtemperatur voluntati, etiamſi minæ, & verbera non præceſſerint, numero 34. & 40.
35 *Vultus potentis terribilis abſque minis incutit iuſtum metum.*
36 *Conſtitutus re vera in periculo vitæ ſuæ inſtanti, quod aliter euadere non poteſt, quam occidendo eum, quem occidi iubet Princeps aut potens vir, an excuſetur occidendo?*
37 *Metus reuerentialis cum importunis precibus an ſufficiat, & quando ad reſcindendum contractum, & num. 38*
39 *Metus reuerentialis an ſufficiat reſpectu patrui ad contractum reſcindendum?*
41 *Metus reuerentialis patris præcipientis aliquid filio ſub pœna ſuæ maledictionis non eſt ſufficiens.*
42 *Matrimonium eſt validum contractum à filio non præcedentibus minis parentis, ſed ſolum eo timore, ne patris indignationem incurrat.*
43 *Metus reuerentialis cum enormi læſione ſufficit ad contractum reſcindendum, & idem in matrimonio, vt in exemplis hic poſitis.*
44 *Metus reuerentialis ſolus an ſufficiat ad profeſſionem religionis annullandam?*
45 *Metu reuerētiali ſtante an ſit opus probare, quod minans ſolitus ſit ſuas minas exequi ad reſcindendos contractus.*
46 *Metus ſolus reuerentialis an annullet conſenſum præſumptum ex præſentia cum taciturnitate in matrimoniali cauſa.*

47 *Metus*

47 *Metus reuerentialis non ſolum datur in patre, & patruo ſed etiam generaliter in eo, qui iure aliquo ſubiectioni alteri ſubeſt, vt in clerico reſpectu Epiſcopi, in ſeculari reſpectu Magiſtratus cui ſubditur, in vxore reſpectu viri. & reſpectu ſoceri.*
Et de auo, quia tamquam pater colitur, vt in n. 48

49 *Timor reuerentialis matris an ſit ſufficiens ad reſcindendum contractum?*

Et quid in ſorore reſpectu fratris maioris num 50. vbi de fratre minore reſpectu maioris cum eo habitante.

51 *Matrimonij per procuratorem celebrati diſſenſus præcedens quomodo probetur. & num. ſequent.*

52 *Teſtium ſingularitas triplex eſt, de qua hic.*

53 *Teſtes ſufficit conuenire in vnum, & eundem finem rei, licet in alijs diſcrepent.*

54 *Teſtes ſingulares bene probant præſumptam voluntatem n. 45. & n. 55.*

56 *Teſtes ſingulares bene probant quando agitur de probando aliquem eſſe hæreticum in genere: ſecus quādo agitur de probanda aliqua ſpecie hæreſis, vel quando agitur de probando aliquo actu, in quo de neceſſitate tempus ſit probandum, vt in exemplo poſito, num. 57.*

58 *Exempla non arctant regulam, nec alterant ſubſtantiam, & naturam.*

59 *In ijs, quæ ſecreto ſiunt, admittuntur probationes per coniecturas.*

Gloſſa authoritas præualet inter opiniones, & qui ei adhærebit numquam errabit, n. 59.

60 *Iudex ex aliqua iuſta cauſa poteſt induci ad credendum teſtibus ſingularibus, ſicut etiam induci poteſt ad non credendum in caſibus, in quibus ipſi probant.*

61 *Teſtes ſingulares probant quando ſunt valde digni, & deponunt veriſimilia.*

62 *Teſtes ſingulares probant, quando ratio concordiæ teſtium ſingularium eſt eadem veritas.*

63 *Teſtes ſingulares probant, quando cum eis concurrunt aliæ coniecturæ.*

64 *Teſtes in dubio præſumuntur conteſtes, licet ipſi ſe non inuicem allegent, cum poſſint eſſe conteſtes.*

65 *Verba enunciatiua quando adſunt diſpoſitiua, bene probant, quia ipſa ſtant de per ſe, cum emanent principaliter propter ſe.*

66 *Verba enunciatiua probant quando ſunt neceſſaria ad actum, de quo agitur, & eius validitatem quoad illum actum.*

67 *Verba enunciatiua inducunt diſpoſitionem, quando illud enunciatum eam importat, & proferuntur ab eo, qui diſponere poteſt.*

68 *Teſtes omni exceptione maiores non requiruntur quādo agitur de fœdere matrimonij, & ſic de eo contrahendo, vel probando, quinimo etiam fœminæ, & conſanguinei admittuntur formatis ſeruandis.*

Et in numero 69. vbi refertur liter. l. 16. tit. 9. partita 4.

70 *Teſtes inhabiles, qui iure alias repelli poſſunt a teſtificando, non admittuntur in cauſa matrimoniali, prout ſunt infames, periuri, inimici, excommunicati, & ſimiles: & quomodo hoc intelligatur?*

71 *Teſtes inhabiles regulariter ad teſtificandum non admittuntur.*

72 *Teſtes inhabiles, quod in cauſa matrimoniali admittantur, nullus opinatur, niſi quando ſit matrimonium coram parocho, & teſtibus, vel ſponſalia in inſtrumento publico, & quid quando agitur de probando matrimonio clandeſtino.*

73 *Quicunque teſtes habentes vſum rationis ſufficiunt ad matrimonij valorem, nec deſideratur, quod habeāt qualitates a iure requiſitas, quare admittuntur licet ſint infames, excommunicati, parentes, conſanguinei, ſerui, familiares, fœminæ, imo & infideles, ex rationibus in numeris ſequentibus adductis.*

74 *Teſtes inſtrumentarij appoſiti in inſtrumento ex communi contrahentium conſenſu, quamuis alias ſint illegitimi, & inhabiles faciunt ſufficientem fidem, nec repelluntur.*

75 *Teſtes vocati, & rogati à partibus, vt interſint actui generaliter fidem faciunt, quod procedit non ſolum in teſtibus inſtrumentarijs, & ſic in inſtrumento publice appoſitis, ſed etiam in adhibitis in priuata ſcriptura non negata. & hoc multo magis procedit in teſtibus ſubſcriptis tam in publica quam in priuata ſcriptura, vt in numero 76.*

77 *Teſtes in matrimonio adhibentur communi conſenſu contrahentium, ergo ſufficiunt quicumque, præſertim cum in libro parochi deſcribendum ſit matrimonium cum nominibus teſtium, vt præcipitur in Sacro Concilio Tridentino.*

78 *Teſtes omni exceptione maiores admittuntur, etiam quando agitur de diſſolutione matrimonij, & ſeparatione coniugum, ſed imo, & tunc parentes, & conſanguinei vtriuſque ſexus ſunt teſtes idonei, & ſufficientes ad hoc, imo & meliores ſunt.*

79 *Matrimoniali in cauſa parentum teſtimonium accipitur ad fauorem filiorum & refertur ad hoc litera l. 15 tit. 9. partitæ 4.*

80 *Thom. Sanchez opinio dum indiſtincte & generaliter dixit ad probandum impedimentum debere eſſe teſtes non tantum idoneos ſed omni exceptione maiores, id eſt, quibus nihil oppone poſſit, improbatur.*

81 *Iudicis arbitrio relinquitur quanta fides ſit adhibenda teſtibus in cauſis matrimonialibus, conſideratis his de quibus hic.*

82 *Concordia Maſcardi reijcitur ſuper eo articulo an teſtes in cauſa matrimoniali debeant eſſe omni exceptione maiores necne?*

83 *Cap. 1. de conſanguin. & affinit. circa qualitatem teſtium in cauſa matrimoniali intereſſe debentium intellectus.*

84 *Teſtes debere eſſe omni exceptione maiores quomodo intelligatur.*

85 *Cap. in literis de teſtibus intellectus.*

86 *Teſtes conſanguinei, vel affines admittuntur, etiam quando agitur de diſſoluendo matrimonio contracto per procuratorem non ſolum ratione conſanguinitatis, & affinitatis, ſed etiam cuiuſcumque alij impedimenti, prout eſt diſſenſus, & in n 87. & 90.*

88 *Teſtes familiares admittuntur, quando agitur de probando aliquo negotio, in quo familiares veriſimiliter habent maiorem notitiam, quam alij.*

89 *Teſtes fama, & conuerſatione præclari deponentes de diſſenſu matrimonij bene probant.*

91 *Perſonæ maiores. & negotia maiora veniunt in mandatis procuratorum. & in contractibus, & alijs rebus, licet nominentur minores, vel minora.*

94 *Teſtis valde amicus admittendus videtur.*

95 *Teſtes domeſtici bonæ famæ, & opinionis faciunt fidem, etiamſi agatur de dirimendo matrimonio occulto, vel publico.*

96 *Matrimonium clandeſtinum nocte occulte celebratū, an probetur teſtibus domeſticis in præiudicium matrimonij publici, & ſolemnis poſtea celebrati?*

97 *Teſtes inhabiles an in cauſa matrimoniali admittantur cum aliæ habili?*

Item an numerus teſtium ſuppleat defectum?

98 *Ætas nec alia qualitas deſideratur in procuratore ad matrimonium celebrandum, præter eam, quam ius naturale expoſcit ad explicandum conſenſum nomine alterius, nimirum rationis vſum.*

99 *Teſtes ad matrimonium non requiritur, quod ſint rogati.*

100 *Parochus, & teſtes non eſt opus ad valorem matri-*

 moni

monij celebrati per procuratorem, quod videant literas, in quibus continetur poteſtas procuratoris, ſed tantum quod mandatum ſit ſufficiens, & quod exprimatur coram eis conſenſus de præſenti.

101 *Contrahentes per procuratorem optime facient ſi poſtmodum ipſimet iterum matrimonium ineant ad tollendos ſcrupulos.*

GRauis profecto res hæc eſt, in qua ſpeciali auxilio, fauore, ac gratia Dei opus eſt, illuminet igitur omnipotens Deus corda iudicum, viamque veritatis aperiat, vt eo duce iuſte decernant, & cauſam definiant, & vt difficultas huius cauſæ, veritaſque magis eluceſcat.

1 Pars negatiua. Primo probatur in fauorem primi matrimonij: quia hic conſtat de primo matrimonio ſolenniter in facie Eccleſiæ celebrato in forma à iure permiſſa, nempe per procuratorem habentem ad hoc ſpeciale mandatum iuxta eam, de qua *in ca. fin. de procurat. lib.* 6. neque oſtenditur vlla reuocatio expreſſa præd. mandati ante celebrationem præd. matrimonij facta, ſed poſtea: ergo pro primo matrimonio iudicandum eſt, etiamſi non interceſſerit copula carnalis: quia matrimonium ratum ante copulam perfectum quidem eſt, quoad vinculum, ſanctumque ex Sanctitate Sacramentum, vt fuit inter Beatiſſimam Virginem MARIAM, & Ioſeph. *ca. beata coniux: cu. omne 27. quæſtione 2.*

Secundo, quia diſſenſus contrarius, ex quo tacita reuocatio mandati prætenditur, non eſt ſufficienter probatus, vt patet, quia omnes teſtes videntur ſingulares ſi recte inſpiciantur, vnde matrimonium ſolenne præcedens probatum inſtrumento publico, & mille (vt ita dicam) teſtibus conteſtibus, alijs teſtibus ſingularibus de diſſenſu deponentibus infringi non debet.

2 Teſtes namque ſingulares regulariter fidem non faciunt, tex. *in ca. nihilominus*, & ibi gloſſ. *3. q. 9 & in c. tam literis, de teſtib.* & ibi glo. *verbo ſolent. li. cet cauſam de probat. c. bona, de elect.* Ant. de Butr. *in c. veniens, columna vltim. de teſtib.* Aymon Crauet. *conſ. 41. numer. 1.* eſtque receptiſſima, & indubitata omnium opinio, & communis allegatio in iudicijs.

3 Et mille teſtes ſingulares tantum probant, quantum vnus. Bald. *in l. ius iurand. col. 2. C. de teſtib.* Petr. Surd. *conſ. 12. numero 5. lib. 1.* ſequitur plures referens Ant. Gabriel. late declarans, & limitans *lib. 1. de teſtib. conclu. 2. per totam*, & inquit Menoch. *conſ. 98. numer. 12. lib. 1.* hoc eſſe diuina lege ſtatutum etiam in ciuili negotio, Deuter. *c.* 19 credere enim dicto vnius teſtis ſingularis eſt contra ius diuinum, & humanum, vt cum Bald. affirmat Roland. à Valle *conſ. 95. num. 20. volumine* 4. ſequitur Petrus Surd. *vbi ſupra num. 6.*

4 Et ex diuerſitate loci, & temporis teſtes redduntur ſingulares, Bald. *conſ. 39 columna 2. volumine 3.* Paul. de Caſtr. *conſ. 155. in fin. volumine 2.* Alex. *conſ. 116. volumine 1.* Aymon Crauet. *conſ. 9. num. 17.* quos refert, & ſequitur Petrus Surd. *vbi ſupra, num. 7.* vbi etiam, quod teſtes deponentes de verbis prolatis diuerſo tempore, & in diuerſo loco videntur etiam de diuerſo facto atteſtari: diximus late *lib. 3. pract. quæſt. 12. num. 4. & 5.*

5 Quinimo, hoc procedit etiam, quando teſtes ſingulares tendunt ad eundem finem, etiamſi deponant in genere ſuper eodem facto principali ſecundum communem opin. quam adducunt plures citantes Ant. Gabriel. *d. conclu. 2. de teſtib. lib. 1. num. 24. & 41.* & Maſcard. *conclu. 856. num. 3. cum ſequentibus*, & Iul. Clar. *in pract. crimin. §. fi. q. 53. verſ. quid ſi ragatur*, vbi quod hanc dicit communem Menchac. *prima parte de teſtam. §. 1. num. 4.* & eſt verior, & magis communis, vt ex Alex. refert Matthæus Gabriel *lib. 18. commun. opin. verſ. teſtes ſingulares, in 1. tom. commun. opin. pag. 574. in principio, in antiquis:* eandem refert eſſe magis communem, & veriorem ex Menchac. Hyppolit Riminald. Iunior *conſ. 7. num. 26. volumine 1.* hanc probat late Simanc. *de inſtit. Cathol. cap. 64. num. 61. cum pluribus ſequentibus*, loquens in hæreſi probanda tam in ſpecie, quam in genere, dicens *n. 69.* quod contraria opinio periculoſa eſt, & omnino falſa, & quod ideo à pleriſque Iuriſperitis eſt exploſa, & eiecta, & *n. 66. & 67.* duos caſus excipit, idemque generaliter probat in cæteris rebus, nempe vt ad probandum aliquid in genere nō ſufficiant teſtes ſingulares: idem in hæreſi ſentire videtur D. Cantera *in 5. quæſtione crimin. num. 5. pag. 346. col. 2.* Tiber. Decian. *primo tom. lib. de probat. c. 35. nume. 5. & 6. fol. 267.* Ergo probatio generalis diſſenſus nō eſt concludens, niſi deſcendatur ad actus particulares eius, & hi neceſſario probari debent teſtibus conteſtibus iuxta communem concordiam, & diſtinctionem Doctorum, de qua *infra in materia teſtium ſingularium.*

Tertio, quia negari non poteſt, niſi, quod in dubio pronunciandum eſt pro matrimonio *c. fin.* & ibi DD. de ſententia, & re iud. & ſic pro primo, & non pro ſecundo in præiudicium primi præſumendum eſt, & in materia matrimoniali in dubio, quod certius eſt tenere debemus, *ca. iuuenis de ſponſal.* & ſic tutius eſt in dubio credere valorem matrimonij. Nauar. *conſ. 23. n. 1. de ſponſal. in 1. editione.* 6

Quarto, quia non eſt deductum nec probatum in proceſſu quod conſtituēs procuratorem ad cōtrahendum præd. matrim. proteſtatus fuiſſet diſſenſum, & pœnitentiam prioris conſenſus coram teſtibus, vt requiri videbatur; ſed eius probatio tota videtur eſſe potius de verbis enunciatiuis propter aliud emiſſis.

Quæ non inducunt diſpoſitionem, quando contingit principaliter dubitari de eo, quod enūciatur, vt nunc dubitatur iuxta doctr. Ant de Butr. *in ca. illud de præſumpt.* quem refert, & ſequitur Alex. *conſ. 21. n. 4.* & ibi eius Additio. *& conſ. 136. col. 6. num. 11. volu. 1.* & iterum *conſ. 202. col. 2. nu. 3. volu. 2.* ſic limitans *l. optimam C. de contrab. & committ. ſtipul.* Felin. *in ca. per tuas numero 12. de prob.* Dec. *in auth. ſi quis in aliquo documento, numero 37. C. de edend.* Matth. de Afflict. *deciſ. Neapolit. 83. numero 1.* Petrus Surd. plures allegans, *conſ. 5. n. 6. volumine primo.* 7

Verba enim enunciatiua dicuntur illa, quæ continent præambulum, vel proœmium, in quibus nō conſiſtit voluntas, ſeu per ſe non ſtant, ſed in aliud tranſeunt, & non eſt verbum principale orationis, ita Bald. *in l. 1. num. 9. C. de falſ. cauſ. adiect. legat.* quem ſequitur Alex. *conſ. 82. num. 22. volumine 3.* & alios citans Aymon. Cranet. *de antiquit. temp. 1. parte, c. 3. nu. 17. & 54.* ſecus tamē eſt, ſi verba diſpoſitiua adſint, quia ipſa ſtant per ſe, cum emanent principaliter propter ſe ſecund. Bal. vbi ſupra, & ſentit quoque Matth. de Afflict. *vbi ſupra.* 8

Quinto, & præcipue, quia omnes teſtes deponentes in hac cauſa de diſſenſu conſtituentis procuratorem ad contrahendum primum matrimonium patiuntur defectus, & repulſas, quibus non ſunt omni exceptione maiores, & ideo non faciunt fidem in hac cauſa matrimoniali.

In cauſa namque huiuſmodi matrimoniali requiruntur teſtes omni exceptione maiores, tex. eſt expreſſus *in c. 1.* & ibi glo. *verb. maiores, de conſang. & affinit.* vbi Ant. de Butrio *in 8. notabil.* Abb. *in. 5. verſic.* 9

item

item nota, Præpoſ. *in 9.& penultim. notab.* tex. & ibi gl. *fin. in c. in literis de teſtib.* refert plurimos huius opin. Authores Ant. Gabriel. *lib. 1. de teſtib. concluſione 8. numer. 1.* eandem opin. ſequuntur plures allegati per Maſcard. *de probat. 2. tom. concluſione* 1022. *numer.* 4. vbi quod iſtud vna mente omnes conſulentes ſenſerunt, & *num.* 10. *in fin.* quod eſt magis communis, & refert plurimos idem Maſcard. *in 3. tom. conclu.* 1361. 6. *num.* & nonnullos D. Couar. *in 4. de ſponſal. 2. part. c. 8. §. 12. num. 7.* & Ioan. Vincent. Honded. *conſ. 77. num.* 42. & ante eos Thom. Grammat. *conſil. criminal. 26. num.* 48. vbi addit non ſufficere, quod alias ſint idonei, & inſuper quod teſtes in cauſa matrimoniali deponentes requiruntur eſſe probatæ vitæ, & optimæ opin. & fidelis conuerſationis, & quod non ſit veriſimile ipſos deierari ex aliquo reſpectu, ſeu cauſa, & ſic quod in effectu ſint omni exceptione maiores: & *numero* 50. inquit, quod debent teſtes producendi in cauſa matrimoniali eſſe præclaræ famæ, & conuerſationis, vt *in capit. inſuper qui matrim. accuſ. poſ.* & ibi Præpoſ. & pluribus modis, & omnes DD. vno ore conſentiunt, vt inquit Ant. Cuchus *in loco ſtatim citando numero* 164. vbi *numero* 165. monet hoc eſſe adeo obſeruandum, vt in primis probari debeat teſtes in cauſa matrimoniali productos fuiſſe, & eſſe omni exceptione maiores. Hanc partem comprobat, licet eam non ſequatur, Thomas Sanchez *de matrimonio lib. 3. diſputatione 41. numero* 4. & expedire, vt in cauſa matrimoniali adhibeantur teſtes omni exceptione maiores, quia ſi poſtea in dubium verteretur coram iudice, an matrim ſit contractum, paulo maiorem fidem adhibendam exiſtimat, & fatetur hoc expedire, vt ceſſet omnis quæſtio Thom. Sanchez *vbi ſupra n. 6.*

Et præfata communis ſententia præcipue procedit, quando agitur de matrimonio infringendo, & diſſoluendo, veluti in ſpecie noſtra contingit; vt in dictis iuribus, & ibi omnes, & etiam præcitati, præcipue Anton. Gabriel *numero* 3. allegans plures hoc nuncupatim tenentes, eſtque magis communis opinio ſecundum Maſcard. *vbi ſupra, numero* 10. *& concluſione* 1019. *numero* 10. vbi admonet ab ea non eſſe recedendum in iudicando, & conſulendo, & ſecundum Fatin. *de oppoſitione contra teſt. quæſtione 62. limitatione 6. numero* 106. *& numero* 107. quam etiam probat *numero* 15. & Carol Ruyn. *conſilio 149. numero 32. & conſilio 150. numero 16. volumine* 5. vbi in fortiori caſu loquitur, nempe in probando matrimonio clandeſtino præcedenti in præiudicium alterius ſecundi matrimonij publice in facie Eccleſię celebrati, nempe, vt tunc requirantur teſtes omni exceptione maiores per *d. ca.* 1. ergo à fortiori huiuſmodi teſtes requirentur in fauorem ſecundi matrimonij ad diſſoluendũ prius publicum, & ſolẽne, vt in præmiſſa ſpecie contingit: & in terminis teſtium deponentium de metu ad infringendum matrimonium ſponte, & publice contractum tenet ex prædict. iuribus Ioan. Baptiſta Ferret. *conſil. 540. numero 4.*

10 Et ille dicitur teſtis omni exceptione maior, qui nulla exceptione repelli poteſt, ita Bernard. *in d. ca. 1. verbo maiores, de conſang. & affinit.* gloſſa etiam *in ca. at ſi clerici in princ. de iudic. & in c. 1. de teſti. & in §. item verborum de inutil. ſtipul.* quas commendat Præpoſ. *in d. ca. 5. columna* 2. & dixit eſſe mirabiles Barbat. *in rubrica de probat. num. 29.* & ſingulares Iaſ. *in addit. ad Portium in d. §. item verborum,* & eas ſequitur Couar. *vbi ſupra,* eſt communis ſecundum Maſcard. alios allegantem *vbi ſupra, num. 5. in 1. loco: & in 2. loco numer. 6.*

Hinc eſt, non eſſe teſtem omni exceptione maiorem, ſeu omni ſuſpicione carentem, cum cuius fides non tantum ex obiectione perimitur, ſed & diminuitur, cuius opinio in diſcrimen, & magnam dubitationem reuocatur, iuxta tex. *in c. licet cauſam de probat.* vbi in cauſa ardua non admittitur teſtis, qui ex aliqua parte diluitur, quem tex. dicit ſingularem Bald. *in ca. ad noſtram, col. 1. eodem tit. ad idem l. optimam C. de contrah. & commit. ſtipul.* probat late alios citans D. Couar. *vbi ſupra n.* 8. 11

Quinimo iſta qualitas, quod teſtis ſit maior omni exceptione debet deduci, & probari, & cauti debent eſſe in hoc Aduocati, quia cum iſta qualitas non præſumatur, niſi probetur, nihil reuelabunt teſtes examinati, vt tenent plures Authores congeſti per Maſcard. *concluſione 361. num. 7. & in conclu. incip. qualitas, quæ eſt 1249. numero 13. cum ſequentibus;* vbi *num.* 18. quod licet qualitas idoneitatis, & bonæ famæ debeant præſumi, & ſic quod quis ſit dignus, vt per ipſum *conclu. 222. & 223. volumine 1. & conclu.* 878. & 1006. *volu.* 2. nihilominus quando ſumus in ſtatuto ſeu diſpoſitione exigenti aliquam ex his qualitatibus, ſeu ſimilibus, non ſufficit præſumptio etiam, quæ ineſt à natura, ſed debet teſtis qualitas probari, ibique refert plures ita tenentes, & eſſe communem affirmat, *& numeris ſequentibus,* eam ſequitur & Honded. *d. conſ. 77. num. 5. & 22. cum ſequẽtibus,* præcipue *num.* 26. vbi reſoluit, quod licet de iure teſtis regulariter idoneus præſumitur, niſi cõtrarium probetur, & ita quis non tenetur probare idoneitatem teſtium, quæ de iure præſumitur, etiã in caſu, quo lex teſtes idoneos requirit, vt in caſu *d. capit. cum eſſes de teſtamentis,* vt tenent plures, quos ad hoc ibi allegat. Attamen, quando lex exigit teſtes non ſimpliciter idoneos ſed idoneitatem in ſupremo gradu, tunc non ſufficit allegare idoneitatem ordinariã reſultantem ex iuris præſumptione, ſed debet probari, quod quis ſit idoneus in ſuperlatiuo gradu, ita concordans ſupradictas opin. ſed in noſtra ſpecie. & cauſa matrimoniali requiruntur teſtes non ſimpliciter idonei, ſed omni exceptione maiores ad infringendum matrimonium, vt vidimus: ergo qualitas hæc neceſſario deducenda erat, & probanda, vt tenet Ant. Cuchus *vbi ſupra* in his propriis terminis; quo fit quod teſtes producti in hac cauſa, qui repulſam patiuntur, quamuis eorum authoritas, & perſonæ ſint comprobatæ pluribus alijs teſtibus, nihilominus non ſunt maiores omni exceptione, nec fidem integram facient ad infringendum primum matrimonium: quia ex approbatione præd. hoc eſt *por el abono de ſus perſonas,* non auferuntur repulſæ, & obiectiones eorum; nempe quod ſint conſanguinei, vel affines intra quartum gradum, vel familiares, &c. & tunc proderit præd. comprobatio, quando teſtes repulſam non patiuntur. ſiquidem in cauſa matrimoniali quamuis teſtes repulſis careant, debet probari, quod ſunt maiores omni exceptione iuxta ſupra dicta. 12

Quoad repulſam autem conſanguinitatis, & affinitatis, quam patiũtur plures teſtes ex productis ab eo magnate, qui ſtat contra primum matrim. & inſtat pro ſecundo, clarum eſt in iure, quod non ſunt maiores omni exceptione, quia obſtat eis exceptio conſanguinitatis, & affinitatis: t. a. *& ta. accuſatores* 3. 4. 5. tradit late poſt alios Ant. Gabriel *lib. 1. de teſtib. concluſione 53. per totam, in priori impreſſione;* vbi *num.* 11. plures allegans, inquit, quod coniunctus non eſt omni exceptione maior: & licet *ibidem num.* 51. dicat, quod pro matrim. & contra matrimonium conſanguinei ſunt teſtes idonei, ſtatim ſe refert ad aliam ſuam conclu. præcedentem, quę eſt 13

9.quando parentes,& conſanguinei dicantur teſtes idonei ad probandum matrimonium,& *nu.* 32. cum Ruyno *conſ.* 150.*numer.* 16. *verſ. nec obeſt. volumine* 5. tenet, quod quando agitur de infringendo alio matrimonio non admittitur probatio parentum, & conſanguineorum: quod patet, quia ita præcipitur *in d.c.*1.*de conſang.& affinit.& in d. c.in literis de teſtib.cum ſimil.* & eſt magis communis ſententia,vt ſupra docuimus: quinimo idem Gabriel, *d.concluſione* 9.*numero* 31. tenet,quod etiam probata qualitate parentum,& conſanguineorum non probabunt matrimonium, nedum ſtante paritate,ſed nec etiam ſtante diſparitate: ergo à fortiori non probabunt, quando agitur de infringendo matrimonio, & inquit Ferret. *conſ.* 281. *numero* 12. in cauſa matrimoniali non eſſe admittendos præd. teſtes.

14 Præterea,& vlterius multo minus videntur admittẽdi alij teſtes, qui ſunt cõſanguinei infra quartum gradum vxoris ſecundi matrimonij dicti magnatis,ſiquidem ab eo eſt carnaliter cognita tamquam eius vxor,& teſtimonium parentũ, vel coniunctorum non recipitur in cauſa matrimoniali, quando probatur, quod mulier carnaliter fuit cognita,quia tunc agitur de iniuria totius familiæ: ita Decius *conſ.*133.*num.*4.*in verſ. tertio conſiderandum.& conſ.*310.*verſ.& hoc maxime*,Pariſ.*conſ.*58.*num.*15. *volumine* 4.*& conſ.*59.*num.*25. *verſ.& idem voluit, volumine* 4.Alciat.*de præſumpt.*1.*regul.in* 2.*præſumptione n.* 4.vbi quod ita obtinuit, quos refert Ant. Gabr. *d. concluſione* 9. *nu.*22.Menoch.*de arbitr. iud.c.lib.*2.*centuria* 2.*caſu* 102.*n.*9. & ſequitur plures citans Maſc. *concluſione* 1022.*n.*27.idem eſt,quando alias remaneret infamata, licet non probetur carnaliter cognitã fuiſſe,vt ex alijs docet Gabriel.*d.conclu.*9. *num.*23.& Tho.Grammatic.*conſ.criminal.*26.*num.*44.*&* 45.ſed ſic eſt,quod ſi dictum ſecundum matrimonium nõ valeret, ſecunda vxor, & eius familia illuſtriſſima remaneret infamata: ergo ipſius parentes, & conſanguinei,qui nimis hoc matrim. affectant tãquam partes,quorum maxime intereſt,nõ ſunt admittẽdi in teſtes.neque eis plena,& integra fides adhibẽda eſt contra primum matrimonium ſolemne, vt cum alijs probat Ant.Gabriel *d.concluſione* 9.*n.*26.

15 Frater deinde ſtantis pro ſecundo matrimonio proculdubio quando deponit pro fratrein cauſa matrimoniali non facit fidem,niſi pro valore matrimonij,vt late per Ant.Gabr.*vbi ſupra conclu.* 14. *per totam*,& præcipue *nu.*33.non vero quando deponit contra matrimonium, per omnia ſupradicta, & in terminis docet Carol.Ruy.*d.conſ.*150 *n.* 16.*in princi. volumine* 5. præcipue ſi cohabitet cum fratre pro quo deponit,vt plures allegans tenet Ant. Gabr. *ibi n.*18.quinimo coniuncti cohabitantes cum illo, vel cum illa pro quo,vel qua deponunt non recipiũtur ad teſtimonium in cauſa matrimoniali, vt tenent citati per Ant.Gabriel.*d.concl.*10.*n.*25.&Th.Grammat.*d.conſ.crim.*26.*n.*44.

16 Inſuper alij teſtes producti in fauorem ſecũdi matrimonij fuerunt eius mediatores,& proxenetæ, vt ita dicam,illudque depacti ſunt ad inſtantiam eiuſdem magnatis,qui pro eo ſecundo matrim. ſtat, vt conſtat ex actis cauſæ: ſed ſic eſt,quod de iure huiuſmodi teſtes in cauſis criminalibus, & ciuilibus, quando ex eo aliquod emolumentum conſequuntur,non ſunt idonei teſtes ob præſumptã affectionem cauſæ,vt perficiatur,quod ipſi tractauere, vt *in ca.*1.*de teſtib.lib.*6.& ibi glo.& DD. &in terminis cauſæ matrimonialis.ita tenet *conſ.matrimon.*61.*nu.* 13.*in* 1.*tom.*Ioan.Baptiſta Ferret.*conſ.*296. *numer.*9. & quod proxeneta pro matrimonio non ſit omnino integer teſtis (multo minus contra id) tenet Ant.Gabriel *lib.*1.*de teſtib.concluſione* 20.*n.*11.*in priore editione*,qui in princip. illius regulæ late probat generaliter cum magis communi opinione, quod proxeneta non poteſt altera parte inuita teſtificari: idem teſtatur Matth.Gribald.*lib.*18.*commu. opin. in materia teſtium,verſ. proxeneta, vel mediator*, & de communi teſtatur etiam Ferret. *vbi ſupra d. num.*9. & quod proxeneta à teſtimonio repellatur, Maſcard.*de probat.*3.*tom.concluſione* 1233.*numero* 4. vbi *nu.* 5.cum Crauet.*conſ.*86.*num.*4.& Socin.Iun. *conſ.*89. *nu.*18.*volumine* 1.quod omnes, qui habent præſumptam affectionem ad cauſam à teſtimonio repelluntur, idem loquens in proxeneta probat idem Maſcard.*conclu.*1358.*num.*36.& Ioan. Vincent. *conſ.* 52.*num.*10.*cum communi*,*volu.*1.*& num.*11.cum pluribus Authoribus ampliant, vt procedat etiam ſi proxeneta præmium non ſit conſequutus; tametſi ſint nonnulli Authores tenentes, quod proxeneta, licet alias non ſit teſtis omni exceptione maior, tamen pro matrimonio cenſetur idoneus teſtis,quos refert idem Maſcar.*concluſione* 1022.*num.* 20. *ſed nu.* 21.allegat in contrarium, & ſic pro primo Barbatium,& remittit ſe ad dicta in concluſione proxeneta,quæ tamen nulla eſt, quæ ab hoc verbo incipiat,ſed agit de hoc *concluſione* 1233.*&* 1358. vbi tenet,quod prædiximus in fauorem huius partis, & quod proxeneta teſtis eſſe non poſſit in negotio, in quo fuit mediator,tenent plures gloſſæ, & eſt magis communis ſententia ſecundum Farinat.*de oppoſitione contra teſtes,quæſtione* 60.*num.* 406. vbi quamplurimos DD.eam tenentes congerit, & numeris ſequentibus eam quinque modis ampliat.

Poſſunt tamen hæ opiniones contrariæ conciliari,vt per Anton. Gabriel Ferretum, & Farinat. *vbi ſupra numero* 414. vbi alios allegat: nempe, quod 17
proxeneta, & mediator in cauſa matrimoniali non ſit teſtis omnino integer, ſed quod ſit in conſideratione iudicis, quanta ſit ei fides adhibenda,inſpecta qualitate cauſæ, & perſonarum, & in cauſa matrimon.loquens Farinat.*vbi ſupra, numero* 444.At hæc omnia inducunt in præſenti cauſa, vt præd. teſtibus integra fides non adhibeatur contra prius matrimonium ex nimia affectione, ad ſecundum igitur non ſunt integri teſtes in propoſito.

Alij teſtes producti ad probandum diſſenſum 18
mandati,ſunt familiares,& domoſtici conſtituẽtis procuratorem ad primum matrimonium celebrandum tempore depoſitionis,& multo ante; ergo nõ ſunt teſtes integri, nec maiores omni exceptione, *vt in cap.in literis de teſtib.& in ca.*1.2.*&* 4. *& in ca. accuſatores*, 3. *quæſtione* 5. *& in ca.* 1. *§.teſtes quos*, *& in §.etiam Ciuili*, 4. *quæſtione* 3. *& in ca.* 1. *§.*1. 14. *quæſtione* 2.*l.etiam,C.de teſtib.& latiſſime* per Ant.Gabriel. *lib.*1.*commun.opin.de teſtib. concluſione* 10. *per totam*, *in priori editione*,Maſcar.*de probat.concluſione* 1358. *numero* 46.& hæc concluſio ſine dubio ab omnibus,& paſſim recepta eſt,non ſolum in criminalibus, ſed etiã in ciuilibus,ſecundum Farinat. *de oppoſ.contra teſt. quæſtione* 55.*numero* 1.*cum ſequentibus*,*tom.*2. & teſtis domeſticus nedum non probat,ſed neque facit indicium aliquod,nec præſumptionem ſecund.Bald. *in l.in teſtimonium in apoſtil.ff.de teſtib.* vbi allegat ad hoc Speculat.& probatur *in d.§. teſtes*, ibi,interrogari non potuit,& voluit etiam Abb.*in d.ca. in literis,de teſtib.*ſequitur Thom.Grammatic. *d. conſ. criminal.*26.*numer.*33.vbi *nu.*34. quod teſtes domeſtici regulariter in cauſa criminali repelluntur.&hoc eſt verius, vt plures allegans contra alios affirmat Farinat.*vbi ſupra numer.*88.*&* 132.nempe,vt non faciat teſtis domeſticus examinatus parte opponente iudicium,neque præſumptionem.

Item

19 Item alius teſtis eſt intimus amicus eum producentis ex plutibus, & ingentibus beneficijs in eum collatis, & in eius filios: at vero teſtis multum amicus partis non eſt omni exceprione maiot, vt eum Bart. *in repet. l. admonendi, numero 37. ff. de iure iurand.* tenet Alexand. *conſ. 13. incip. ex his, quæ in themate, columna penult. in verſ. item non eſt integer teſtis, volumine 1.* & loquens in cauſa matrimoniali idem tenet *conſil. matrim. 70. numero 16. volumine 3. & conſ. 35. numero 12. & conſil. 48. numero 11. & 18. eodem volumine.* Et tegulariter, quod maxima, & vehemens amicitia minuat fidem teſtis, eſt communis opinio ſecuudum Ant. Gabriel. *lib. 1. de teſtib. concluſione 11. numero 4. cum ſequent. in 3. editione*, & late eam probat Rebuffus *de reprobatione, & ſalutatione teſtium numero 39. cum ſequent.* & hæc eſt communis ſententia Doctorum, vt plurimos eitans affirmat Farinat. *vbi ſupra, de oppoſ. contra teſt. quæſtione 55. numero 236.* quamuis ipſe *ibidem num. 242.* dicat veram, & practicatam apud ſe, hoc eſt, Italos, eſſe opin. quod teſtes amici indiſtincte ad teſtificãdum admittantut, nec vnquam repellantut, ſiue amicitia ſit leuis, ſiue magna: admiſſi autem nõ ſunt teſtes integræ fidei, & omni exceptione maiores, quia illis de fide diminuitur modo plus, & modo minus, iuxta qualitatem amieitiæ arbitrio iudicis.

20 Neque contra hoc quintum fundamentum huius partis oberit, quod teſtes, qui alias ſunt inhabiles admittuntut in ijs, quæ ſunt difficilis ptobationis, & ſic in ſubſidium, vt ſunt ea, quæ communiter oeculte fieri conſueuerunt, vt adulterium, ſurtum, & huiuſcemodi, in quibus, vt plurimum nulli teſtes intetuenire ſolent, niſi fortaſſe mulieres, & domeſtici, *l. conſenſu §. ſuper plagijs, C. de repud. l. non omnes §. a Barbaris ff. de re milit. cap. veniens, el ſegundo*, & ibi notant omnes de teſtib. ita plures allegans Maſcar. *de probat. 3. tom. concluſione 1360. numero 1. cum ſequentibus.*

Quando enim veritas aliter haberi non poteſt, teſtes alias minus idonei fidem faciunt, vt *in d. cap. veniens, el ſegundo, in fine de teſtib.* & ibi gloſſa *final. & in ca. tum dilecti, verſ. & ſi tres*, & ibi glo. *d. verb. & ſi tres, de electione, & in ca. final. de teſtib. cogendis*, glo. 2. *in verb. iurare ca. tertio loco de prob.* refert, & ſequitut plures allegans Anton. Gabriel *vbi ſupra concluſione 7. numero 1.* Ant. Gomez *3. tomo C. de probatione delict. numero 21.* vbi exemplificae in his, quæ fiunt nocte cãpo, & eremo, & communiter reeepta eſt hæc ſententia à Doctoribus, vt plures referens teſtatut Farinat. *vbi ſupra de oppoſ. contra teſtes, quæſtione 62. limitatione 1. numero 28. & 29. cum ſequentibus*, vbi quomodo intelligenda ſit, & in ſequentibus limitationibus vbi latiſſime præd. communem ſententiam, de qua oppoſuimus nunc declarat.

21 Similiter domeſtici teſtes recipiuntur ad probãdum ea, quæ domi facta dieuntut, vt *in l. conſenſu, §. Præterea, C. de repud.* & ibi Bald. tex. *in d. cap. veniens in fine, de teſtib.* Atet. *conſ. 53.* ſequitut plures congerens Ant. Gabriel *vbi ſupra, concluſione 10. numero 33* & Vincent. Honded. *d. conſ. 15. numer. 20. volumine 1. vbi numero præcedent.* quod frater etiam cum fratre cohabitans eſt idoneus teſtis in caſibus, in quibus magis pet eos veritas ſciri poteſt, & tegulariter extraneis non ſolent innoteſcere ſecundum Bald. *in l. ſi parentes numero 6. C. de teſtib.* & Atetin. *d. conſil. 53. columna penultim. verſ. primo, quod illa iura*, eſt communis, vt plures allegans affirmat Farinat. *de oppoſit. contra teſtes, quæſtione 62. limitatione 3. numero 50. cum ſequentibus*, vbi eam ampliat, & limitat pluribus modis, & prius *quæſtione 55. numero 35.* vbi loquitur, quando aliter veritas haberi non poteſt.

Quinimo in ijs, quæ domi fiunt, magis creditur domeſticis, quam alijs, Batt. *in l. quoties. 11. C. de naufrag. lib. 11.* Anton. Gabriel *d. concluſione 10. numero 38.* vbi *numero 43* tequirit hoc caſu, quod teſtes ſint honeſtæ, & probatæ vitæ, quia ſi ſunt huiuſmodi, non ſolum domeſtici, vt diximus. & late Gabriel *vbi ſupra numero 19. & 20.* ſed etiam conſanguinei probant. vt per Ant. Gabriel. *vbi ſupra. concluſione 13. numero 3.* & loquens in vtriſque Maſcard. *vbi ſupra, numero 18. & in d. concluſione 1022. num 28. & concluſione 400. num. 5.* 22

Addens *numero* 6. cum Felin. quod familiares Epiſcopi, vel Principis admittuntut in teſtes pro dominis ſuis, ſi ſint perſonæ valde honeſtæ, & allegat alios plutes idem tenentes, & *numero 7. & 8.* id ex alijs comprobat, & in familiaribus Epiſcopi, vel Abbatis Ant. Gabriel cum alijs, *d. concluſione 10. numero 20.* in quibus hæc eſt communis ſententia, vt plures allegans affirmat Farinat. *vbi ſupra, quæſtione 55 numero 127.* ſed in caſu præſenti, alij teſtes quam prædicti ex natura negotij, quod occulte agebatur ob timorem reuerentialem patrui haberi, nec intereſſe poterant, ergo fidem faciunt. 23

Præſertim, quia teſtes inhabiles admittuntut, quando concurrunt cum alio habili, ita Bald. *in l. ſi quis ex argentarijs, §. cogentur, in princip ff. de edend.* eſt communis, vt plures allegans teſtatut Ant. Gabriel *vbi ſupra, concluſione 5. num. 1.* & Maſcar. *d. concluſione 1360. num. 13.* 24

Quod procedit etiam in duobus teſtibus examinatis, quorum vnus eſſet inhabilis. alius vero pluſquam habilis, tũc namq; ſit inter eos cõpenſatio, & vnius inhabilitas, ac defectus ſuppletur ex magna fide, & habilitate alterius, vt tradunt communiter DD. *in d. §. cogentur per illum tex. in verſ. quid enim, &c.* vt plurimos allegans teſtatur eſſe ita communiter à Doctoribus receptum Farinat. *de oppoſ. contra teſt. quæſtione 62. limitatione 14. numero 328.* vbi *numer. 344.* quod teſtis ſupplens debet eſſe præſtantiſſimæ fidei, & omni exceptione maior, & ſic non ſufficie eum eſſe ordinariæ fidei, ſecund. Aymon. & alios, quos citat. 25

Sed in præſenti cauſa cum famulis, & conſanguineis concurrunt alij teſtes. qui non ſunt huiuſmodi: ergo omnes hi iuncti faciunt plenam fidem. Item numerus teſtium ſupplet defectum iuxta gloſſam *in l. 3. §. 1. verbo numerus. ff. de teſtib.* & ibi Iacobus Butricar. Iaſ. *in auth. ſi vero, in verſ. tertio fecit, C. de Iudic.* ſequitur plures referens Ant. Gabr. *vbi ſupra, concluſione 6. in princip.* Maſcard. *vbi ſupra, num. 14.*

Non, inquam, obſtant ſupradicta, quia quantum ad primum reſpondemus procedere, quando ex natura rei, de qua agitur, probanda, veritas alias ſciri non poteſt, vt in crimine hæreſis, conſpirationis, & ſimilium: ſecus vero, ſi ex accidenti non poſſit per alios probari: ita plures citans declarat, & intelligit materiam hanc Anto. Gabriel *d. lib. 1. de teſtib. concluſione 7. numero 5.* vbi *numero 6* ſublimitat, & declarat, vt procedat, quando à communiter accidentibus alij teſtes haberi non poſſunt, nec eſt neceſſarium, quod ſit impoſſibile alios teſtes haberi ſecund. Zaſium *conſ. 2. numero 60. volumine 2.* Quinimo procedit quando ſumus in ijs, in quibus nec habitu, nec actu ex communi curſu veritas haberi poteſt. vt ſunt ea, quæ à communiter accidentibus occulte fieri conſueuerunt, vt furtum, partus ſuppoſitus, ſimulatio contractus, ſimonia, adulterium, fraus, dolus, & huiuſmodi, de quibus per Menoch. *de arbitra. iud. caſu 116.* ſecus erit in ijs, in quibus actu, & habitu plures teſtes interuenire potuerũt, tametſi actu non interuenerint, ita Ant. de Butr. *conſ. 24.* 26

incip. quæſtio hac dubia, & in capit. 3. loco de probat. Iaſ. in l. cunctos populos, numero 50. C. de Summa Trinit. & Fide Cathol. Carol. Ruyn. conſil. 149. numero 33. & conſ. 150. numero 18. volumine 5. Imo probandum eſt ab examinante, veritatem aliter haberi non poſſe, vt inquit Butrius d. conſ. 24. & Thom. Grammar. d. conſ. criminal. 26. numero 37. dicens, quod alias ſemper teſtes non integri ſufficerent, quia pars allegaret id factum fuiſſe in domo, idem Grammatic. conſ. crimin. 45. numero 11. refert plurimos Maſcard. de probat. tertio tom. concluſione 1360. numero 8. & 9. vbi in fine quod ita ſentiunt DD. qui de hac materia loquuntur, & numero 10. probat cum alijs pluribus, quod in caſibus, in quibus alij teſtes inueniri potuerunt à communiter accidentibus, ſi non interueniunt, non plene probant, ſed faciunt aliqualem probationem, idem Maſcard. d. concluſione 1360. numero 10. cum ſequentibus, & ſupra dictam doctrinam ſequitur plures allegans, & communem dicẽs contra Iulium Clarum Farinat. vbi ſupra, de oppoſ. contra teſtes, quæſtione 62. numero 62. & 64. vbi etiam exemplificat in ijs, quæ ſunt geſta in capitulo, & congregatione Canonicorum, in qua nonniſi Canonici interuenire ſolent, capit. tertio loco de probat. cum ſimil. Item in geſtis domi, l. conſenſus, §. Seruus, C. de repud. in quibus admittuntur teſtes inhabiles, ſecus in alijs, vt ibi per eum tancto num. 50. iſta tamen qualitas, ſcilicet veritatem aliter haberi non poſſe, non præſumitur à iure, ideo per producentem eſt allegaranda, articulanda, & probanda, vt prædiximus, & tenet præterea plurimos citans Farinat. d. quæſtione 62. numero 57. vbi in fine præd. numeri, quod negari non poteſt hanc opin. communiter à Doctoribus receptam eſſe: quam num. 50. limitat non procedere, quando notorium eſſet, veritatem aliter haberi non poſſe: tunc namque talis qualitas nec eſt articulanda, nec probanda, ſed ſufficit, quod allegetur. vt in terminis voluit Cephalus conſ. 75. num. 46. lib. 1. iudicisque arbitrio remittitur, quãdo dicatur, notorium eſſe veritatem aliter haberi non poſſe, qui iudex inſpecta qualitate perſonarum, negotij, loci, & temporis id optime arbitrabitur, l. ſi quando, C. vnde vi: l. 3. §. in magis ſcire poteſt, ff. de teſtib. cum alijs adductis per Plotum de in litem iur. and. §. 2. numero 8. vbi eum Socin. conſ. 146. præſtantiſſime per totum volumine 1. affirmat, iudicem poſſe ex officio, & à ſeipſo de huiuſmodi qualitate ſe informare, quem referunt, & ſequuntur Maſcard. de probat. lib. 3. concluſione 1403. numero 2. & 4. & Farinat. vbi ſupra, d. quæſtione 62. numero. 59. & 60. vbi vtrumque ſequitur, & numero 61. inquit, quod per hanc limitationem nunquam vidit in practica ſeruarum, quod ſcilicet, articuletur, & probetur, quod veritas aliter haberi non poſſit. ſemper enim iudex id arbitratur ex natura facti, loci, & perſonarum, vt prædictum eſt.

Sed ſic eſt, quod ad reuocandum dictum mandatum ad contrahendum matrimonium cõceſſum vel ad diſſentiendum ab eo poterant, imo ſolent à communiter accidentibus alij teſtes, extranei ſcilicet, & omni exceptione maiores, inueniri, & coram fideli Notario, vel Tabellione, & eiſdem teſtibus reuocari præfatum mandatum: ergo prædicti teſtes conſanguinei, & domeſtici non faciunt integram fidem, quod ſi in ſpecie noſtra ob metũ reuerentialem patrui magni oportuit reuocationem mandati, vel diſſenſum occulte fieri, vel præſtari, id ex accidenti contigit. non vero ex natura rei. præcipue cum occulte etiam potuerit coram Tabellione, & teſtibus amicis, vel domeſticis rogatis reuocari pręd. mandatum, prout idem conſtituens alias fecit, imputandum eſt igitur ei, cur hoc non fecerit, cum quando agitur de matrimonio, ſoleant interuenire teſtes extranei, vt vltra ſupradicta tenet gloſſa, & DD. in capit. tertio loco, de probat. Alex. conſ. 151. numero tertio, & conſ. 152. numero 15. volumine 2. Ferret. conſ. 264 numero 8. & Grammatic. d. conſ. 26. numer. 38. vbi loquitur in actum, ad quem quis deliberate, & ex propoſito accedit, ſeu procedit.

27 Ad ſecundum. quod teſtes domeſtici recipiuntur ad probandum ea, quæ domi facta ſunt imo illis magis credi debet, quam alijs, dummodo ſint honeſtæ, & probatæ vitæ, vt dicebamus: Reſpondemus, hoc non procedere, quando agitur de matrimonio diſſoluendo (vt hic) & interuenit culpa producentis, vt cum Aretin. in cap. in literis, verſ. ſecundo dubitatur, de teſtib. & cum apoſtill. ad deciſ. Toloſan. 4. in verſ. item admittuntur, reſoluit Ant. Gabriel. d. concluſione 10. de teſtib. lib. 1. numero 44. vbi numero 46. limitat etiam cum Ruyno d. conſ. 149. numero 35. volumine 5. in præiudicium præcedentis matrimonij, tunc namque teſtes familiares, & minus idonei non admittuntur, etiam quoad ea, quæ fiunt occulte in domo, vt eſt tex. ſingularis loquens in copula illicita, quæ ex ſua natura, & communi curſu, actu, & habitu occulte committi ſolet, in d. c. in literis de teſtib. vbi notant omnes dicentes, quod iſto caſu non habent locum iura contraria: idem Anto. Gabriel de teſtib. concluſione 9. numero 32. dicens cum Ruyno conſ. 150. numero 5. volumine 5. non admitti probationem parentum in cauſa matrimoniali, quando agitur de infringendo matrimonio, ſequitur Thom. Grammatic. conſ. crimin. 26. numero 37. & 38. allegans ad hoc Abb. & Felin. in d. cap. in literis, vbi dicunt eſſe ibi notabilem caſum de hoc, & probatur hæc fallentia ex ſupradictis, dum reſoluimus, quod quãdo agitur de diſſolutione matrimonij teſtes debẽt eſſe omni exceptione maiores. Quæ ſententia magis communiter à Doctoribus recepta eſt, & ideo ab ea non eſt recedendum in iudicando, & conſulendo, vt cum alijs affirmat Farinat. vbi ſupra, d. quæſtione 62. numero 106. & 107. contra alios plures relatos per Ant. Gabriel. d. concluſione 8. de teſtib. numero 3. verſicul. contrarium & Maſcard. concluſione 1019 numero 8. vbi numero 11. cum ſequentibus, quod ſine dubio tanto magis hoc procederet, quando pro matrimonio concurreret aliquod aliud adminiculum vel præſumptio iuxta diſtinctionem de qua ibi per eum, quem ſequitur Farinat. vbi ſupra, numero 10. Sed teſtes, de quibus agimus in hac lite, non ſunt maiores omni exceptione, ſicut nec coniunctus, vt plurimos citans tenet Ant. Gabriel d. concluſione 13. numero 21. ergo, &c.

28 Et quod quando producens teſtes inhabiles potuit adhibere teſtes habiles, & non adhibuit, non probent inhabiles, etiamſi factum ſit de ſui natura difficilis probationis, tenet etiam cum alijs Farinat. de oppoſitione contra teſtes d. quæſtione 62. numer. 30. & 66. & 72.

29 Præterea regula illa, quod teſtes inhabiles admittuntur, quando veritas aliter haberi non poteſt (licet non conueniat in propoſito, vt prædiximus) procedit tamen, niſi teſtes patiantur plures defectus; quia tunc bi non admittuntur etiam in ſubſidium, vt cum alijs probat Gabriel. concluſione 7. de teſtib. numero 10. & allegans plures Maſcar. de probat. 3. tom. concluſione 1360. numero 21. Houded. conſ. 106. nu. 56. & 57. eſt communis, vt plures citans affirmat Farinat. d. quæſtione 62. n. 80.

Similiter, & ſi teſtes inhabiles admittantur in caſu, in quo veritas aliter haberi non poteſt, non tamen ſunt integræ fidei, nec omni exceptione maiores, & propterea, non plenam, ſed qualemqualem

faciunt

faciunt probationem, & iudicium, vt cum verioti, & magis recepta ſententia affirmat contta alios DD. Farinat. *vbi ſupra, de oppoſitione contra teſtes d. quæſtione 62. numero 68. 73. & 77.* vbi in fine eam tam in iudicando, quam in conſulendo omnino amplectendam credit tamquam veriorem, & etiam magis communiter receptam.

30 Non obeſt etiam, quod prædicebamus, teſtes inhabiles admitti, quando concurrunt cum alio habili: quia reſpondemus, hoc non procedere in cauſa matrimoniali, in qua etiam numerus teſtium non ſupplet, idemque eſt in alia cauſa ciuili graui, vt expreſſe tenet Gabriel *de teſtib. concluſione 5. numero 13. & concluſione 6. numero 6. cum* Decio *conſ.* 133. Grammatic. *d. conſ* 26. *numero* 51. & 52. Zaſ. *conſ. 3. volumine* 2. ſicut nec in cauſa criminali, vt per Gabriel. *d. concluſione 6. numero* 5. quæ omnia pluribus ad ſingula eorum allegatis tenet etiam Farinat. *de oppoſitione contra teſtes d. quæſtione* 62. *numero* 311. *cum quatuor ſequentibus*: quod præmaxime procedere videtut in noſtro caſu, in quo agitur de infringendo matrimonio prædicto, cum tunc exigantur teſtes omni exceptione maiores, vt prædiximus, imo etiam, quod ſint plures conſanguinei. adhuc eis minor fides adhibenda eſt, propterea quod coniunctus non ſit omni exceptione maior, vt probat cum alijs Gabriel *d. concluſione* 13. *numero* 20. & 21. & inquit Carol. Ruyn. *d. conſ* 149. *numero* 37. *volumine* 5. quod contrarium procedit in cauſis ciuilibus non arduis, ſed in cauſis criminalibus, & ciuilibus arduis, numerus non ſupplet defectum, præcipue, quando agitur de matrimonio dirimendo (vt in præſenti cauſa) ita probatur *in d. ca. in literis*, quo in ſpecie ad hoc allegant Moderni, Patiſ. *in l. ſi quis ex argentarijs §. 1 ff. de edend.* poſt Bald. *in capit. ad noſtram de probat.* & tenet idem Carol. Ruyn. *conſ.* 150. *numero* 18. *volumin.* 5. vbi addit, quod cauſa, in qua tractatur de diſſolutione matrimonij, dicitur ardua *ca. 1. de conſang. & affinit.* addo ego *ca. final. de procurat. lib.* 6. ergo, &c.

Minus obeſt quod in propoſito, quod conſanguinei, & domeſtici ſunt valde honeſti. quia nihilominus non ſunt maiores omni exceptione, vt requiritur ad diſſoluendum matrimonium, vt diximus: & non ſufficit, quod conſanguinei ſint alias idonei ſecund. Thomam Grammatic. *d. conſ. crim.* 26. *num.* 48.

Hæc ſunt, quæ pro hac parte adducta fuerunt ab Aduocatis pro primo matrimonio, & in fauorem ipſius.

Secunda pars affirmatiua. Nihilominus tamen deciſa fuit hæc cauſa per omnes Iudices Supremos concorditer in fauorem ſecundi matrimonij in facie Eccleſiæ perſonaliter contracti, annullato præcedenti matrimonio etiam ſolenniter celebrato per procuratorem, ratione diſſenſus, & defectu conſenſus, qui quidem defectus conſenſus, & ſic diſſenſus reputatus fuit pro ſufficienter probato, & alijs rationibus, de quibus infra, & ita exequutum fuit.

Primo ob metum reuerentialem erga patruum magnum, quē nepos ex fratre ſumme colebat, ac ſi eſſet proprius pater, cuius quidem patrui magni iuſſu, qui ſupradictum primum matrimonium maxime affectabat, nepos mandatum dedit procuratoribus ab eodem patruo nominatis ac deſtinatis ad contrahendum dictum primum matrimonium, vt patruo obtemperaret; licet inuitus, ſuppoſitis eiuſdem nepotis tenera ætate, animique docilitate, & per contrarium, ſenili ætate, auſteritate, & terribili patrui conditione, necnon & ipſius minis, ac quod nepotem vt filium domi alebat, vt ſatis probatum exiſtit in proceſſu, quæ ſimul iuncta contractum matrimonij ſubſequutum, nullum reddidere, vt ex infra dicendis apparebit deducendo rem à ſuis principijs, vt hic (Deo duce) late faciemus ſicut materia huius libri noſcit, quamuis ad præſ. ſingendum hoc fundamentum contra primum matrimonium pauca ſufficerent.

Eſt igitur in re hac primum obſeruandum: matrimonium ex ſolo metu reuerentiali contractum, non eſſe nullum, ſed potius validum, niſi eo caſu, quo cæteri cōtractus ex hoc metu ſunt reſcindēdi, nempe præcedentibus minis illatis ab eo qui ſolet quod minatur, exequi, vel niſi enormis læſio in contractu contingat ſimul cum metu reuerentiali, vt late probat, & reſoluit cum communi aduerſus Igneum D. Couar. *in quarto de ſponſal. ſecunda parte ca. 3. §. 6. numero 4. & 5.* dicens ab omnibus eſſe receptum, & Padilla *in l. interpoſitas, numero 17. C. de tranſact.* Emanuel. Soarez *in Theſau. receptarum ſententiar. verbo matrimonium metu conſequnti.* Nauar. *lib. 4. conſ. in 1. editione, in titul. de ſponſal. conſ. 36. numero 10. & in ſecunda editione lib. 1. titul. de his, quæ vi: conſ. 10. numero 10.* Ludouic. Lopez *in ſecunda parte Inſtructorij, in materia de matrim. ca. 40. fol. 107. in §. igitur pro reſolutione*, Thomas Sanchez *lib. 4. de matrim. diſputatione 6. numero 2.* vbi quod non requiritur tam iuſtus, vt requiritur ad alios contractus irritandos, vt docent Præpoſ. *in ca. cum locum. numero 6. de ſponſal.* Neuizan. *conſ. 46 numero 3.* & Nauar. *vbi ſupra.* In matrimonio namque maior libertas deſideratur, quam in reliquis contractibus: tametſi adhuc in matrimonio metus reuerentialis cum enormi læſione non videatur ſufficiens ad illud irritandum, vt dicemus infra. 31

Secundo, quod licet ſint diuerſæ opiniones inter DD. an ſolus metus reuerentialis viri erga vxorem parentis erga filium, &c. ſufficiens ſit ad reſcindendum matrimonium, vel alium contractum, quarum opin. vna eſt affirmatiua, vt in alijs contractibus à matrimonio late iure probat allegans gloſſam iunctam textui *in l. 1. §. quæ onerandæ, verbo metu, ff. quar. rerum act. non detur.* & plures alios Authores Thomas Sanchez *vbi ſupra, numero 4.* & in matrimonio, quod irritetur ſolo metu reuerentiali, docent expreſſe Ioan. Igneus *in l. 2. §. eleganter, numero 139. ff ad Senat. Conſult. Syllan.* vbi late eam probat, & in numeris præcedentibus. & Nauar. *vbi ſupra*, in caſu de quo ibi per eum. Alex. Carter. *de ſponſal. lib. 4. cap. 9. ad fin.* & Menchac. *lib. 1. controuerſ. illuſtr. ca. 35. nu. 19.* dicit ſaltem forte hodie Iure Canonico, & Ciuili C. irritari matrimonium per ſolum metum reuerentialem, quamuis olim Iure Digeſtorum, eo quod facile permittebatur repudium, non irritaretur. Hāc primam ſententiam voluit prius Anto. de Buttio *in ca. cum virum, numero 6. de regular.* loquens in actibus ſpiritualibus exigentibus omnimodam libertatem, vt hi annullentur per ſolum metum reuerentialem abſque minis: licet ſecus ſit de alijs actibus. & eam tenet Fetretus *conſ. 296. numero 14.* eſt communis ſecund. Padill. *vbi ſupra numero 16.* & hanc primam ſententiam nouiſſime ſequitur, & probat Fr. Baſil. *de impedim. matrim. ca. 29. §. 11. pagina 421. in verſ. mihi tamen.* 32

Secunda ſententia habet metum reuerentialem patris eſſe cadentem in virum conſtantem. & ſufficere ad cōtractus reſciſſionem, non autem metum ſimilem aliorum, quibus etiam reuerentia debetur, quam probat. & tenet Barbat. *conſ. 60. numero 1. cum ſequentibus, volumine 1.* idem videtur tenere Anchar. *in ca. ex literis numero 2. de deſponſa. impub.* &

Montalu. *in l.8. glo.2. tit.11. lib.1* For. Alex. poſt alios *in l. ſi cum dotem, §. eo autem tempore, numero 11. ff. ſolut. matrimonio.*

Tertia affirmat, contractum initum, cui debetur reuerentia, vel ad eius vtilitatem reſcindi ob metum reuerentialem, ſecus cum alio, nec in eius vtilitatem celebratum, ita Baldus *in l. fideiuſſor, la ſecunda, §. Pater Seı ad fin. ff. de pignor.* Roman. *in d.l. ſi cum dotem, §. eo autem tempore, numero 11.* Barbat. *in ca. cauſam matrimonij, in principio, de officio delegat.* Sarmient. *lib.2. ſelect. interpret. capit. 11. numero 10.* & al j.

Nihilominus tamen vera, & magis recepta ſententia ac proinde tenēda habet, quod prædiximus, nempe, ſolum metum reuerentialem, niſi minæ, aut verbera, aut alius metus grauis illi adiungatur, non dici cadere in conſtantem virum, ac proinde matrimonium non annullare, nec alios contractus. vt *in ca. cum contingat, de iure iur.* & ibi Abb. *in princip.* eſt communis ſecund. Alciat. ibi *numero 1. & 2.* qui multis modis eam ampliat, & limitat, & latiſſime Ant. Gomez *in ſecundo tom. var. reſol. ca. 14. de reſtitut. min. numero 27. per totum*, & Padill. *vbi ſupra*, D. Molin. *lib.2. de Hiſpan. primog. ca.3. numero 9. cum pluribus ſequentibus*, & nos *de iuramento confirmat. 1. parte ca.1. numer.15. & in Auth. ſacramenta puberum, numer. 94. C. ſi aduerſ. vendit. & conſ. 16. numero 16.* & in terminis matrimonij contracti per metum reuerentialem ſolum, quod ſit validum, probauimus ſupra in prima obſeruatione, & loquens tam in matrimonio, quam in cæteris contractibus, hanc ſententiam reputans eam multo magis veriorem latiſſime ſex fundamentis comprobat Thom. Sanchez *lib.4. de matrimonio diſputatione 6. numero 7.* vbi nos, & alios infinitos Authores tam Iuriſtas, quam Theologos in idem congerit, *& numer 9 & 10.* improbat eum alijs ſecundam, & tertiam ſententias ſupra relatas. Addit tamen ibi *numer. 11.* quod in aliquo caſu attentis particularibus circunſtantijs occurrentibus poſſet admitti ea opinio, quę habet, metum reuerentialem reſcindere contractus initos cum ipſo, cui reuerentia debetur, nempe ſi cum metu reuerentiali concurrat filium eſſe valde paternis præceptis obtemperantem: & mulierem valde imbecillem, virumque crudelem, & auſterum circa vxorem, vel patrem erga filium ſibi non conſentientem, quia tunc, ſi vir, aut pater præcipiat vxori, aut filio, vt cōtractum celebret in ipſius præcipientis vtilitatem, eſt metus ſufficiens ad reſcindendum contractum, vt optime admittunt Suarez *allegatione 24 num.5.* Matienç. *in dialog. relat. tertia parte, ca.20 n.19.* & nos *conſ.16. n.16.* Ioa. Garcia, & Salzed. quos ibi citat.

At in propoſito minæ, quas patruus fecit nepoti ſufficientes non videntur, vt caderent in conſtantē virum, ſiquidem non fuerunt mortis, nec cruciatus corporis per actus exteriores, vt *in ca. veniens. el ſecundo, in princip.* & ibi Abb. *in quarto notabil. & in ca. conſultationi in fine, ſancta glo.* & ibi Cardin. & Butrius *de ſponſal. in ca. cum dilectus de ijs, qui vi, & cauſ.* Dominic. *conſ. 15. columna penultim. verſicul. ſuper ſecundo dubio*, Alexan. *conſ. 156. numero 12. lib. 5. & conſ. 99. col. 1. lib.3.* Ferretus *conſ. 340. numer. 5.* nec iactura omnium bonorum ſuorum, nec maioris partis eorum, iuxta tex. & ibi glo. *de his, quæ vi.* &c. Et D. Couar. *in 4. de ſponſal. 2. parte ca.3. §.4. numer.8.* vbi idem probat in amiſſione magnæ rei: cum igitur hæc deficiant in præſenti cauſa, ſolus metus reuerentialis patrui non videbatur ſufficiens ad annullandum matrimonium, iuxta dictam veriorem, & magis communiter receptam ſententiam.

Sed cum in propoſito vltra metum reuerentialem patrui magni, eiuſque minas concurrat auſteritas magna, & terribilitas conditionis eiuſdem patrui, inſuper & tenera ætas nepotis, eiuſque docibilitas, & magna ſubiectio ad aliud dicendum inducunt.

Vbi enim cum metu reuerentiali ſimul concur- 33
rit nimia crudelitas, & ſæuitia eius, cui reuerentia debetur, iuſtam timoris cauſam inducit ſecundum Abb. *in ca. cauſam matrimonij n. quinto. de officio delegat.* vbi Decius *num.5.* & alios referens D. Molin. *vbi ſupra d. num.9.*

Idem ſi pater erat vir terribilis, vel nimium cru- 34
delis, & ſæuitiam præſeferat, ſolituſque ſæuire ſit, vbi ſuæ non obtemperatur voluntati, etiamſi minæ. & verbera non præceſſerint ſecund. Abb. *in d. c. cum virum, numer.8. de regul.* qui hoc relinquit arbitrio iudicis varijs circunſtantijs conſideraris, idem tenet Abb. *in ca. nonne numer. 1. de præſumpt.* vbi Felin. *numer. 1.* & alij, quos refert, & ſequitur Thom. Sanchez *d. lib.4. de matrimonio, diſputatione 6. numer.12.*

Ex quibus notabiliter dixit Bald. *in ca.1. §. iniu-* 35
ria, columna penult. de pace iuramento firmand. prout eum refert, & ſequitur eum alijs, quos citat Thom. Sanch. *vbi ſupra, numer. 13.* vultum potentis terribilem abſque minis incurere iuſtum metum, quia virtute clauduntur ibi minæ: quæ verba ego non inuenio in meo Baldo: ſed tantum *in d. columna penulti. numer. 59.* hæc quæ ſequuntur: Sed pone, quidam potens mihi mandauit, quod occidam Titium, alias interficiet me, nunquid excuſar, cū alias vitam meam ſaluare non poſſum, dicit Petrus quod ſic ad *l. Aquil. l. ſcientiam §. qui cum aliter*, & ibi per Cyn. & ſequitur eum alijs hanc doctrinam Baldi Iulius Clarus *in ſua practica crimin. §. fin. quæſtione 60. in verſ. ſolet dubitari*: ibi. hæc autem de plano, &c. & ibi. hinc infertur. eſt communis, vt cum alijs refert, & ſequitur Farinat. *tertio tomo de delict. titulo de pœnis temperand. quæſtione 97. n 19. & tomo 4. titulo de homicid. quæſtione 124 n.94.*

Vbi quod hæc communis poteſt procedere, quā- 36
do quis re vera eſt conſtitutus in periculo vitæ ſuæ, & periculum eſt inſtans, illudque aliter euadere nō poteſt, quam occidendo eum, quem occidi iubet ille princeps, aut potens vir, ſecus ſi aliquo modo tale vitæ ſuæ periculum effugere valet ſecund. Cyn. & alios, quos ibi ad hoc citat, & hæc declaratio vera mihi videtur, & tenenda. 37

Non enim Bald. *in d. ca.1. §. iniuria de pact. iuramento firm* loqui videtur in terminis huius cauſæ matrimonialis de qua agimus, nec tenere id, ad quod eum citauit Thomas Sanchez, nempe, vultū potentis terribilem abſque minis incutere iuſtum metum, nihilominus tamen hoc verum reputo eadem ratione in viro potente, & ſeuero erga eos, quibus mandare poteſt ex Grammatic. voto 38. quē referunt Iulius Clarus, & Farinat. *vbi ſupra*. in quæſtione namque Baldi ſupra relata, etiamſi Princeps. ſeu vir potens. & ſeuerus non minetur, modo ſit ſolitus interficere, ac male tractare, non exequentes ſua mandata. quamuis iniuſta idem eſt dicendum, eſt enim vtroque caſu patratio timoris, vt bene cōſuluit Bertaz. *conſ. 173. numero 12. cum ſequentibus, lib. 1.* poſt Bal. & alios, quos citat. eoſq; ſequitur Farin. *vbi ſupra, de pœnis temper. d. quæſtione 97. num.22.*

Quis igitur potentior, aut ſeuerior (præter Regem) quam præd. patruus, vt probatum exiſtit in proceſſu? ergo ſimul cum ſuis minis: ergo eius vultus iuſtum metum incutit in eius nepotem ſibi multum obedientem, atque docilem, & timidum erga eum.

Quod

37 Quod & præcipue procedit in propoſito, cum ſit de iure, quod metus reuerentialis, cum importunis precibus ſufficiat ad reſcindendum contractũ ſecund. Matthæum de Afflictis *deciſione Neapol.* 69. quem refert, & ſequitur in propoſito matrimonij D. Couar. *d. ca. 3. in fine*, & probat quampluribus doctrinis tam in alijs contractibus, quam in matrimonio lariſſime Thom. Sanchez *lib. 4. de matrimonio diſputatione 7. numero 4. per totum, cum ſequentibus*, vbi citat hoc tenentes in terminis ſponſalium, & matrimonij, *& numero 7.* hanc reputat probabiliorem ſententiam inter alias duas, quas prius retulerat.

38 Et *num.* 8. monet non quaſcumque preces aſſiduas, importunas dici, ſed quæ ſunt inſtantiſſimæ, & ſæpius repetitæ, & inculcatæ: importunum nã que dicitur, quaſi ſine portu, & abſque quiete, vt inquit Archidiac. *in ca. fin. numero 2. de reſcript.* & docet Peralt. *in l. ſi quis, in principio, numero 34. ff. de legat. 3.* idem probatur ex tex. *in Auth. de hæred. & F.alcid. in princip* ibi: ſemper igitur nobis importunę ſunt, vbi gloſſa, *verb. importunæ* exponit, id eſt, valde inſtantes, & *in l. 1. C. de petitionibus bonorum ſublat. li. 10.* ibi, inuerecunda petentium inhiatione, & ibi glo. exponit, id eſt, frequenter petitione, ſed & eſt optimus tex. Sacræ Paginæ pro hac parte Iudicum ca. 16. vbi importunas Dalilæ preces ſic explicat: *cumque moleſta eſſet ei, & per multos dies iugiter adhæreret, ſpatium ad quietem non tribuens*, &c. vbi Nicolaus de Lyra, ſuper his verbis, inquit, hic conſequẽter deſcribitur veritatis apertio, quia per moleſtiam mulieris importune petentis, veritatem rei aperuit ad ſui interitum, importunæ igitur preces de quibus in propoſito agimus debent eſſe inſtantiſſimæ repetitæ, & inculcatæ ad hoc, vt ſimul iunctæ cum metu reuerentiali operentur contractus reſciſſionem, tamquam actum inuoluntarium, ac importunitate aſſidua, & frequentiſſima obtentum, atque extractum.

At in caſu noſtro hoc contingit, quia interuenerunt multæ ac importunæ preces, & perſuaſiones patrui magni, erga nepotem ad hoc, vt prædictum mandatum daret coram Tabellione ad contrahendum matrimonium nominatim cum prima, & non cum altera, cum minis præd. eijciendi eã à domo ſua, quinimo, & à Curia Regis, quibus omnibus iunctis cum præd. metu reuerentiali potentia, & ſeueritate patrui ſatis comprobatur extorſio, & nullitas d. conſenſus.

39 Quod autem metus reuerentialis ſimiliter ſit reſpectu patrui, probatur, quia patruelis ſeu nepos, vel neptis ex fratre patris, illum tanquam patrem veneratur, Ancharran. *conſ. 339. numero 32.* Crauet. *conſ. 976. numero 16. lib. 5.* Capitius *deciſ. 159. numero 36.* Padilla *in l. interpoſitas, numero 25. in fin. C. de tranſact.* nos *conſ. 16. numero 17.* Peralt. *in l. Titia cum teſtamento §. qui in vita, numero 1. ff. de legat. 2.* Menoch. *conſ. 493. volumine 1.* Salzedo *in addit. ad Bernard. Diaz de Lugo, in reg. 535. in fin.* Marc. Ant. Cuch. *lib. 5. Inſtitut. mai. titulo 12. numero 148.* Thom. Sanchez *vbi ſupra, d. diſputatione 6. numero 34.* addens, quod quamuis aliqui ex his loquantur de nepte ex fratre, *que es ſobrina de parte de padre*, vt Anchar. & Peralta, idem dicendum eſt in nepote ex fratre (hoc eſt) *en el ſobrino varon de parte del padre*, & ita Aymon. Capitius, nos. Padilla, & Salazar indiſtincte de patruo loquuti ſumus. & Menoc. loquitur de patruele, quod nomen vtrumque ſexum comprehendit: & expreſſe tenet Ant. Cuchus dicens talem metum irritare matrimonium, quando puella, vel maſculus eſt paulo pubertate maior ſecund. Cuchum *vbi ſupra*, ſed ſecund. Sanchez melius limitat Capitius, nempe, vt procedat quando patruelis eſt in domo patrui, ſub eiuſque gubernatione remanſit, vt in præſenti cauſa remanſit: addit Sanchez, quod quamuis Doctores non loquantur de auunculo, *que es el tio hermano de madre*, credit tamen reſpectu eius dari etiam metum reuerentialem, quando cum eo nepos ex ſorore habitat, ab eoque gubernatur, quia eadem eſt ratio.

40 Tertio in materia metus reuerentialis erga patruum, illud obſeruandum eſt, non recte nouiter cẽſuiſſe Cuchum *d. lib. 5. Inſt. maior. titulo 12. n. 133. & 134* ad matrimonium irritandum, non ſat eſſe metũ reuerentialem patris cũ minis, niſi ſimul adſint verbera in filio maſculo adultæ ætatis: ſecus in filia puella, & filio impubere, & etiam in alijs, iuriſdictioni alterius ſubiectis ex rationibus de quibus ibi per eum: omnes namque fere DD. tenentes præfatam veriorem, & receptiorem ſententiam cum ſua limitatione de minis, & verberibus expreſſe exemplificant, etiam in filio: & ratio eſt, quoniam metus reuerentialis patris cum minis, aut verberibus aufert liberam voluntatem filij, defectus autem liberi conſenſus in matrimonijs multum operatur, vt vidimus: cautius tamen circumſpiciendũ eſt, de paternis minis ad incutiendum metum cadentem in conſtantem virum, quam aliorum: cum enim neceſſarium ſit, vt minans ſolitus ſit minas ſuas exequi, eæque debeant eſſe mali grauis, vt infra dicemus, minus præſumitur de patre ratione pietatis, ſuas minas executuro: cæterum ſi pater atrox ſit, & ſolitus eas exequi, idem in illo, ac in alijs dicendum eſt, vt optime cum alijs contra Cuchum *vbi ſupra* probat Sanch. *ibidem n. 9.* dicens oportere ad hoc quod pater graue damnum minetur.

41 Quia non ſufficeret ad irritandum matrimoniũ, ſi ſub pœna ſuæ maledictionis illud præciperet; ea enim maledictio non eſt cauſa neceſſaria mali cuẽtus, ſecundum Palac. *in quarto, diſtinctione 29. diſputatione 1. in fine.*

42 Quarto obſeruandum ſimiliter eſt, quod ſi filia matrimonium contrahat, non pręcedentibus minis ſolũm eo timore, ne patris indignationẽ incurrat, erit validum matrimonium huiuſmodi, quia is metus non cenſetur cadens in conſtantem virum, ita tenet gloſſa *in l. ſi patre cogente, glo. fina. ff. de ritu nupt.* quam ſequitur alios allegans Thom. Sanchez *lib. 4. de matrim. diſputatione 6. numero* 14. vbi hoc modificat, vt procedat, quando indignatio illa patris, vel viri non diu permanebit, ſed ſpes eſt futuræ reconciliationis, quia ſi timeret probabiliter diuturnam fore indignationem, & ſemper ſe habituram patrẽ, aut virum valde infeſtum, & indignatum, obiectu rumque paſſim illam inobedientiam, credit eſſe timorem cadentem in virum conſtantem: ibique hoc late probat.

43 Quinto, quod etſi idem metus per quem cæteri contractus veniunt reſcindendi ſufficiat, vt matrimonium ob eum contractum irritum fiat, & ideo ſolus metus reuerentialis cum enormi læſione in alijs contractibus ſufficiens ſit ad eos reſcindendos, vt *ſupra* diximus *in prima obſeruatione n. 31.* ac proinde idem videbatur dicendum in matrimonio, veluti ſi filia ob patris reuerentiam nubat viro longe diſparis conditionis, cui alias non nuberet, vt tenuit Ludou. Lopez *in ſecunda parte Inſtructor. noui, in materia de matrimonio, capit. 40. folio 107 t. in fine, in §. cuius quidem opinio.* & voluit Couar. *in quarto, ſecunda parte capit. 3. §. 6. numer. 4.* verius tamen, & tenendum eſſe cenſeo in hoc de matrimonio cum Thom. Sanchez *vbi ſupra numer.* 15. quod imo matrimonium nõ irritetur ex ſolo metu reue-

reuerentiali cum enormi læſione ex ratione differentiæ in hoc inter contractum matrimonij, & cæteros contractus, quam ibi aſſignat.

44 Sexto, quod etſi quamplures teneant, ſolum metum reuerentialem ſufficere ad profeſſionem religionis annullandam, vt ſunt gloſſa per tex. ibi *in c. præſent. verbo patrem* 20. q 3. & alij quamplures, ſitque communis hæc ſententia, vt profitentur Couar. & Padilla ſtatim citandi, eâque tenet Emanuel Rodrig. *in ſua ſumma, ſecundo tom. c.* 8. *num.* 10. & alij quamplures relati à Thoma Sanchez *vbi ſupra, numer.* 17. verior tamen, & tenenda ſententia eſt contraria: nempe vt ſicut ſolus metus reuerentialis nõ ſufficit ad annullandum matrimonium, ita neque profeſſionem religionis ſecund. Abb. *in d. ca. cum virum, num.* 8. Couar. alios allegantem *in* 4. 2. *parte*, §. 6. *num.* 7. & 8. Padilla *in d. l. interpoſitas, numer.* 17. Matienç. *in Dialog. Relatoris*, 3. *parte, ca.* 20. *numer.* 4. Cucbum *lib.* 5. *Inſtit. maio. tit.* 12. *num.* 139. Salze. *in addit ad Bernard. de Lug. in regula* 532. *ampliatione* 5. & eam tenet bene probans, & plures alios DD. citans Thom. Sanchez *vbi ſupra, num.* 18. vbi *numero ſequenti* reſpondet fundamentis prioris partis contrariæ: ſecus eſt in profeſſione tacita, nam eam bene cenſetur annullare metus reuerentialis, vt cum Innocent. & alijs probat Thom. Sanch. *d. lib.* 4. *de matrimonio, diſputatione* 6. *num.* 35. *in verſ. & confert valde, & num.* 39.

45 Septimo eſt obſeruandum, quod etſi non deſint, qui cenſeant, non requiri probari, quod minâs ſolitus ſit ſuas minas exequi, ad reſcindendos contractus celebratos ob metum reuerentialem ſimul cũ minis, vt ſunt Catol. Ruy. dicens eſſe communem *conſ.* 121. *num.* 6. *vol.* 4. Roman. *in d. l. interpoſitas, num.* 14. *C. de tranſ.* Alciat. *in d. c. cum contingat, numer.* 1. *de iur. iur.* quos refert, & ſequitur latiſſime hoc probans, & defendens Riminal. *in princ. inſtit. quibus aliẽ. licet, &c. num.* 305. *cum ſequentibus*: verior tamen, & receptior eſt opinio contraria, ac proinde tenenda, ſcilicet, etiam cum metu reuerentiali, & minis requiri probari quod minans ſolitus ſit ſuas minas exequi, ad hoc, vt contractus matrim. & cæteri ob eum metum reſcindantur, & annullentur, vt probat plurimos citans Thom. Sanch. *vbi ſupra, num.* 21. vbi *num.* 24. addit, quod in dubio quando vir potens, vel Magiſtratus minatus eſt, & dubium eſſet de ſua conditione an atrox eſſet, & ſolitus minas exequi, dicendum eſt incutere iuſtum metum, vt late probat Berous *in c.* t. *de officio deleg. numer.* 19. quod etiam ſignificauit Padilla ſic intelligendus *in d. l. interpoſitas, num.* 20. dum dicit allegauti has minas non incumbere onus probandi cõſuetudinem minantis, quaſi præſumptio ſit huius cõſuetudinis, quod quidem ſic ſimpliciter dictum, niſi id verum intelligamus in ſpecie præmiſſa Beroi, & nõ alias, non cenſeo probandum.

46 Octauo aduertimus, diuerſas eſſe Doctorum ſententias circa eam quæſtionem, an ſolus metus reuerentialis annullet conſenſum præſumptum ex præſentia cum taciturnitate. v. g. Si præſente filio, vel filia, & tacente contrahat pro eo, vel ea pater ſponſalia, vel matrimonium: filius tamen, etſi conſentiat tacendo, non tamen faceret, niſi ob reuerentiam patris? Prima namque quamplurium Doctorum ſententia habet, ſolum metum reuerentialem annullare tacitum conſenſum, & præſumptũ, quamuis minæ non intercedant. quam tenet gloſſa *in c. vnuſquiſque, verbo ſaltantium* 22. *q.* 4. *& in c. plerumque, verbo & tacent* 2. *q.* 7. *& in l. filius familias* 8. *verbo non probatur, ff. de procurat* Bart *in l. qua dotis, num.* 23. *ff. ſolut. matrim.* & alios referens D. Couar. *in* 4. *de ſponſal.* 2 *parte ca.* 3. §. 6. *numero* 5. Menchac. *lib.* 1. *controuerſ. illuſtr. ca.* 35. *num.* 21. Matienç. *in Dialog. relat.* 3 *parte, ca.* 10. *numero* 5. Azeued. *in l.* 9 *numero* 28. *tit.* 1. *lib.* 5. *nouæ collect. Regiæ*, Peralta *in l. Titia cum teſtam.* §. *qui in vita, num.* 1. *ff. de legat.* 2. Cuchus *lib.* 5. *Inſtit. maior. tit.* 12. *numero* 131. & alii plures; quos pro hac parte citat Thom. Sanchez *d. lib.* 4. *diſputatione* 6. *num.* 35.

Secunda eſt ſententia tenentium contrarium, nempe non ſufficere in hoc metum reuerentialem, niſi adſint minæ: quam tenent Abb. *in ca. nonne, numero* 1. *ad fin.* & ibi Felin. *numero* 22. *de præſumption.* idem Felin. *in ca. cauſam matrimonij, numero* 4. *in fin. de officio delegat.* dicens in praxi hanc ſibi placere, quãuis attento iuris rigore contraria ſit verior, hanc etiam ſecundam ſententiam probarunt Francus *in capit.* 2. *de pact. in* 6. *numero* 2. *verſicul. ſecundo etiam patet*, Socin. *in l.* 2. *numero* 7. *ff. ſolut matr.* & ibi Vincent. *numero* 4. Iaſ. *in l. quæ dotis, num.* 96. *ff. ſolut. matrim.*

Tertia ſententia verior, & tenenda habet, quod ſi actus ſit præiudicialis, ſatis eſt metus reuerentialis, vt non videatur filius conſentire tacendo, vt *in l. penultima, ff. de furtis*: ſi vero actus ſit fauorabilis, vt matrimonium, quod pater contrahit pro filio, filiave, tunc cenſetur conſentire, neque conſenſus annullatur per ſolum metum reuerentialem, & ita procedit ſecunda ſententia ſupra adducta, quæ in hoc caſu eſt vera, ita Decius *in d. ca. cauſam matrimonij, numero* 26. *cum ſequentibus, de officio delegat.* Alex. *in d. l. quæ dotis, numero* 27. *in fin. ff. ſolut. matrim.* & *in d. l. interpoſitas, numero* 5. *C. de tranſact.* vbi Alciat. *numero* 13. & nos *de iuramento confirmat.* 1. *parte, cap.* 4. *numero* 28. Barboſa alios referens *in l.* 2. §. *fina. numero* 7. & 8. *ff. ſolut. matr.* & Thomas Sanchez cum alijs *vbi ſupra num.* 37. vbi citat Enriquez *lib.* 11. *de matrimonio ca.* 9. *numero* 5. dicentem, ſecus eſſe in matrimonio, quod contrahit pater, aut tutor pro puella præſenti, & tacenti, quando ipſa non eſt cauſa cõtradicere patri, aut tutori truculento pro ea reſpõdenti, quia tunc eſt nullum matrimonium, nõ enim dixit abſolute patri, aut tutori, ſed addidit, truculẽto, quaſi requirens vltra reuerentiam, vt tacite adſint minæ, vt bene obſeruat Sanchez *vbi ſupra*, truculentus enim Latine dicitur, qui vultu crudelitatẽ præſert, alioſque terret, vt ex Ciceron. & alijs probat, & exponit Calepin. *in ſuo dictionario ſecunda parte in hoc eodem verbo.*

Priorẽ tamen partem præcedentis diſtinctionis intelligo veram eſſe, niſi modicum ſit præiudicium, parum namque pro nihilo reputatur, ita Alexa. & nos vbi ſupra, necnon & Sanchez modo citatus, ibi, intellige autem: vbi etiam intelligit, quando eſt matrimonium præiudiciale, non cenſeri conſentire, quoad præſumptionem in foro exteriori: quia ſi vere eſſet conſenſus, eſſet matrimonium.

Rurſus, & ſecunda pars præd. diſtinctionis eſt intelligenda, niſi matrimonium eſſet præiudiciale, tunc namque filius, vel filia præſens, & tacens non cenſetur conſentire, quo ad præſumptionem in foro exteriori, niſi vere eſſet conſenſus, quia tunc erit matrimonium, vt modo dicebamus: nam ſi matrimonium, aut ſponſalia eſſent indigna filio, aut ei præiudicialia, non præſumeretur conſenſus ob taciturnitatem, quando filius taceret ob patris reuerentiam, vt tenent Barboſa *vbi ſupra, numer.* 9. & Sanchez *numer.* 38. vbi, quod re vera conſentiret, non credit Sanchez annullari per eum metum, vt ipſe proxime dixit, & tenet ſecunda ſententia ſupra relata.

Nono obſeruo, metum reuerentialem non ſolum 47
dari

dari in patre, & patruo, de qoibus ſupra egimos: ſed etiam generaliter in eo, qui iure aliquo ſubiectionis alteri ſubeſt, vt in clerico reſpectu Epiſcopi: in ſeculari reſpectu Magiſtratus, cui ſubditur: in vxore reſpectu viri, vt tenent omnes de hac re agẽtes: vnde idem eſt reſpectu ſoceri, quia hic parentis locum obtinet, *vt in l. quia parentis 17. ff. ſolut. matrim.* imo non minor reuerentia debetur ſocero, qoam patri, vt inquit Iaſ. *in l. tranſactionem numer. ſecundo, C. de tranſact.* & ita, quod reſpectu ſoceri detur metus reuerentialis, tenet Aymon Crauer. *conſil. 282. numero nono*, Aretin. *conſ. 24. numero ſexto*, Padilla *in d. l. interpoſitas, numero 21. in fin. C. de tranſaction.* Salced. *in addit. ad reg. l. 532. Bernard. Diaz.* & hos referens & ſequens Thom. Sanchez *d. lib. 4. de matrimon. diſputatione 6. num. 26.*

48 Idem eſt dicendum de auo, quia tanquam pater colitur, vt cum Nauar. *in ſecunda editione titulo de conuerſione coniugat. conſ. tertio, numero ſecundo*, probat Sanchez *vbi ſupra, numero 27.* dicens idem eſſe eadem ratione de timore aliorum aſcendentium, quia tanquam parentes habentur, & coluntur, & *numero 28.* idem probat in curatoris timore, quia loco parentis habetur, vt in terminis tenet Nauar. *lib. 1. titulo de his, quæ vi, in ſecunda editione conſ. 10 numero 5.* dicens irritare matrimonium, & profeſſionem, caſu, quo timor curatoris irritaret, & de tutore idem dicit Enriquez *lib. 11. de matrim. ca. 9 n. 5.*

49 Secus autem eſſe de timore matris tenet Burgos de Paz, *conſ 3. numero 35.* nempe, vt non ſufficiat ad reſcindendum contractum eius timore celebratum, quia fœminæ minus timentur, cum minus audaces ſint, & imbecilliores. *l. quiſquis, §. ad filias C. ad l. Iul. mageſt.* ibi. quas pro infirmitate ſexus minus auſuras eſſe confidimus, *l. ſecunda, ad fin. titulo 2. partita 7.* ibi *: non deue home aſmar.* &c. idem voluit Hyppolit. *conſ. 124. n. 13.* dicens non præſumi metũ ſi filia contrahat in præſentia matris, ſicut quando præſente patre: at ſecus eſſet dicendum, quando mater eſſet crudelis, & auſtera, ſolitaque minas exequi vt ſupponit Aretin. *d. conſ. 24. numero ſexto*, & nos probauimus *conſ. 16. n. 16. & 19.* ſequiturq; Sanchez *vbi ſupra, n. 30.*

50 Ideoi dicendum eſt in ſorore reſpectu fratris maioris, in caſibus in quibus patris, vel mariti metus reuerẽtialis ſat eſt ad cõtractus reſciſionẽ. ſufficit namq; etiam fratris maioris natu reſpecto ſororis, quia ſoror minor quandã reuerentiam, & timorẽ habet reſpectu fratris maioris, vt cũ quamplurimis Autoribus tenet, & probat Sanchez *vbi ſupra n. 31.* vbi bene hoc verum eſſe intelligit cum pleriſq; eorum, quando ſoror minor cum fratre maiore habitat, ab eoq; gubernatur, alias ſecus: *& n. 32.* idẽ in ſupra modo dictis eſſe dicedum probat in fratre minore reſpectu maioris cũ eo habitante, & ab eo gubernato ſecundũ DD. quos ibi citat: & *n. 33.* idẽ eadem ratione cũ Peralta dicendũ eſſe affirmat in ſorore minore cohabitante cũ ſorore maiore, à qua gubernatur. quia tunc ſoror maior eſt veluti mater.

51 Ex quibus ſatis, ſuperque remanet completum, & locupletatum hoc primum fundamentum cõtra primum matrimonium, & in fauorem ſecundi: & materia metus reuerentialis circa matrimonium, quando ſufficiat ad id irritandum, & quando non, declarata, & interpretata.

Secundum principale fundamentũ huius ſecundæ partis in fauorẽ ſecundi matrimonij cõſtituo ex diſſenſu prioris matrimonij per mandantẽ manifeſtato, antequã id celebraretur in proceſſu præſenti probato magno numero teſtiũ grauiſsimorũ, nẽpe poſtquam fuit cõceſſum dictũ mãdatum, vſque ad diem, quo de facto, & ſine cõſenſu fuit celebratum dictum matrimonium, & antequã celebraretur, vt pater ex actis proceſſus, & hoc quampluribus vicibus, ita vt circa ipſum diſſenſum ante celebrationẽ d. primi matrimonij nullus relictus ſit locus ambigendi.

Tertio, & præcipue, quia idem Magnas, qui mãdatum conceſſit ad contrahendum primum matrimonium, paucis diebus ante celebrationem ipſius matrimonij deliberate deſtinauit, & reſoluit, non ducendi in vxorem priorem, ad quã mandatum dederat, ſed ſecundam, cum qua paulo poſt verũ matrimonium, & legitimum contraxit certum nuncium mittendo ad eam petendam in vxorem. prout fuit petita eius nomine, & commiſſione. & ſæpe ac ſæpius de hoc fuit actum, & tractatum cum actoribus ſecundæ mulieris, ita, vt viciſsim multa hinc inde ſuper hoc matrimonio efficiẽdo ante celebrationẽ primi matrimonij fuerint actitata, quouſque cõcluſum fuit negotium ante celebrationẽ primi matrimonij: inſuper idem Magnas tempore debito iuſsit accerſiri ſuum Iuris peritum ad reuocandum dictum mãdatum à ſe cõceſſum, viſo, quod ſecundũ matrimonium erat iã depactum, & cõcluſum: hocque contigit eodem die, quo primum matrimoniũ poſtea alibi per procuratorem fuit celebratum, ex quo inducitur prædicti mandati reuocatio, aut ſaltem diſſenſus ipſius tempore opportuno, quamuis actu, & verbis formalibus reuocatus non fuerit. niſi duabus horis poſtea quam primum matrimonium fuit celebratum ob moram Iuriſperiti, non tamen ob culpam eiuſdem Magnatis: durauit ſiquidem ipſe ſemper in ſuo diſſenſu cum animo expreſſo reuocandi reipſa præd. mandatum, prout toto illo mane fuit expectans præd. ſuum Aduocatum ad reuocandum ipſum mandatum: & cum primum matrimonium illa met die poſt prandium in loco valde remoto, & diſtanti ab eo, in quo degebat idẽ Magnas, fuerit de facto ignoranter ſaltem diei celebratum, non fuit facta prius reuocatio expreſſa dicti mandati, ſemper tamen defecit conſenſus cõtrahendi matrimonium cum prima, vt patet ex actis: ergo; ſicut prius mandatum conceſſum ad contrahendum matrimonium cum certa quadam perſona reuocatur per dationem ſecundi ad contrahendum cum alia, vt probauimus ſupra in ſecundo articulo, ita eadem ratione dicendum eſt, reuocari etiam per commiſsionem, quamuis verbalem, probatam tamen teſtibus alteri vere datam tractandi, agendi, & perficiendi matrimonium cum alia diuerſa muliere, ſiquidem hoc eſt mandatum, quod iure ſcripturam non requirit, quia per nuncium matrimonium celebrari poteſt, vt infra dicemus: & ita merito hoc in terminis tenere, & probare videtur Hyppolitus Riminaldus *conſil. matrimon. 77. numero 32. in primo tomo conſ. matrim.* vbi inquit, quod coniectura amoris præambuli alterius puellæ, cum qua quidam Martinelus contraxit matrimonium per metum, eſt parum tuta, propter præſumptionem contrariam, quod ille erat captus amore alterius puellæ, illamque dicebat in vxorem capere velle, iamque amicum elegerat qui eam à patre ſuo peteret, vt plures teſtes dicunt, vnde colligitur (inquit ille) quod amor ſuus cum priori puella erat vanus, & ſimulatus, non autem ex corde: & vna præſumptio tollit aliam, *l. Diuus, ff. de in integr. reſtitutione*, & inquit Ferretus *conſ. 281. numero 12. verſiculo, concurritur*, non eſſe veriſimile, quod qui quæſiuit matrimonium contrahere cum alijs mulieribus, prius cum alia contraxerit, & valet argumentum huiuſmodi, *capit. quia veriſimile. de præſumption.* & addit, quod in ſuo caſu pater, & patruus viri habuerunt

buerunt conſilium à peritis, quod nullum extabat matrimonium inrer virũ.& priorem mulierẽ, prout vere in præſenti cauſa contigit, pro quarum opinione Authorum allegat expreſſum textum in ſæpe *d. l. final. ff. de diuort. circa finem*, ibi, vbicumque agitur, vel tenuis intellectus videri poteſt nolentis nuptam, dicendum eſt, iam incipere libere cum alio eſſe connubium: proinde, ſi patronus ſibi deſponderit aliam, vel deſtinauerit, vel matrimonium alterius appetierit, credendum eſt, nolle hanc nuptam, etſi concubinam adhibuerit, idem erit dicendum, iunctis his, quæ *ſupra articulo ſecundo, in vltimo fundamento ſecundæ partis verioris*, adduximus circa interpretationem *d. l. final.* quibus nunc addimus, quod ſignificatio illius verbi, deſtinauerit, de quo *in d. l. final.* deſumi poteſt ex traditis per Rebuff. *in l. 203. ff. de verbor. ſignificat. pagina 902. in verſ. deſtinati*, ibi, aliquando, vbi quod ſumitur pro decernere, deliberare, vt *in d. l. is, qui deſtinauit petere, ff. de rei vendicat. l. cum hi. §. cauſæ*, ibi, aut ſi deſtinauerit domicilium transferre, *ff. de tranſactio. cum ſimil.* idem Rebuff. *in l. 30. verſ. deſtinata. ff. de verbor. ſignific. pagina 267.* vbi etiam, quod deſtinare puellã, eſt promittere ſe daturum, etiam & alicui aſſignare: & Plautus *in Rud.* inquit, Minis triginta puellam deſtinat, &c. Calepinus *verbo deſtino*: appetere vero eſt deſiderare. Laurẽtius Valla *lib. quinto, c. ſeptimo*, ait, appeto eũ expeto, cũ ratione appeto, qualiacumq; expeto honoſta, planaq; bona, idẽ Rebuf. *in l. 234. verſ. primo appetere, ff. de verb. ſignif. pa.* 1021.

Quarto, quia patruus inſcio eius nepote tranſactis pene ſex menſibus à die dati præd. mandati in ſcriptis miſit illud ad locum, vbi degebat mulier prima, cum qua virtute d. mandati erat contrahendum matrimonium ad Magiſtratum illius ciuitatis, cui fuit datum, vt eo ſtatim vteretur, timidus, & dubius voluntatis ipſius nepotis, ne illud reuocaret, ideoque eum certiorem non fecit patruus, quamuis ſibi fuit dictum à viro confidenti opus eſſe, vt priuſquam mitteret præfatum mandatum ita antiquum, certiorem faceret de prædict. miſſione nepotem ſuum, & nihilominus hoc conſulto omiſit: ergo coniectura, & indiciũ ſatis probabile eſt prædicti diſſenſus nepotis.

Stante igitur multiplici, & elato diſſenſu probato in proceſſu multis modis, de quo non eſt dubium, etſi præd. mandatum expreſſis verbis reuocatum non fuerit, animo tamen, & facto contrario manifeſte conſtat de tacita eius reuocatione: vnde quia matrimonium ſine conſenſu celebrari non poteſt, & de facto alias celebratum irritum eſt, & inane, ac per conſequens ſecundum matrimonium poſtea vero conſenſu celebratum fuit, & eſt validum, vt patet ex ſupradictis, atque adductis pro hac parte, ex quibus ceſſant primum, & ſecundum fundamentum prioris partis.

52 Ad tertium, de teſtibus ſingularibus, plurimis modis reſpondetur: primo, teſtium ſingularitatem triplicem eſſe, vnam obſtatiuam, quando inſurgit repugnantia, aut contrarietas in vno actu, de quo tantum probando agitur, prout contingit in teſtibus Sanctæ Suſannæ, & hæc ſingularitas nihil probat, cum teſtes dicantur contrarij, imo ipſi in crimen falſi incidiſſe dicuntur: ideoque puniti fuerunt de falſo, Daniel. cap. 13. tradit Boſſius *in practica criminal. titulo de falſ. numero* 23. & nos *libr. 3. practic. quæſtione 12. numero ſeptimo.* Alia ſingularitas teſtium eſt diuerſificatiua, ex qua inducitur diuerſitas rei, & effectus in ſubſtantia, veluti, quando actor dicit ſe mutuaſſe decem. & teſtes dicunt quidam ſe vidiſſe mutuaſſe decem in menſe Auguſti, alij vero in menſe Septembri, illi teſtes dicuntur ſingulares loco, & tempore, non tamen contrarij, ideoque non probant nec conteſtes dicuntur, nec coniunguntur ad faciendam plenam, nec ſemiplenam probationem. Tertia ſingularitas eſt. commutatiua, aut adminiculatiua, quando videlicet ex ipſis ſingularibus teſtibus nulla reſultat repugnantia, ſeu diuerſitas factorum: ſed imo omnes ſuper ipſo facto principali concordant, & ad eundem finem tendunt ad probandam. & coadiuuandam actoris intentionem ſuper eo, quod per ipſum actorem petitum fuit, licet in loco aut tempore diuerſi reperiantur, & tunc coniunguntur ad plenam probationem faciendam: hanc diſtinctionem, & doctrinam late, & optime probat Aymon Craueta *conſ. 267. numero 3. cum ſequentibus*, & iterum *in tractatu de antiquit. tempor. quarta parte principal. in argumento teſtium, triplex ſingularitas in capit. incipient. ſed enim, folio mihi 89. in paruis. numero 1. cum ſequentibus*. & Ioſeph. Ludouic. *deciſione 9. Peruſina num. 10. cum ſequentibus, parte prima*, & nos *vbi ſupra. d. quæſtione* 12.

In hac tertia ſpecie ſingularitatis, quæ noſtro caſui conuenit, quoniam omnes teſtes dicti Magnatis tendunt ad vnum, eundemque finẽ, vnumque factum, nempe voluntatis diſſenſus, & pœnitentiæ d. Magnatis prioris matrimonij, de quo in præd. mandato, concordant in facto principali, licet in loco, ac tempore diuerſi videantur, ac proinde bene probant.

Communis namque eſt ſententia Doctorum, 53 ſufficere teſtes conuenire in vnum & eundem finem rei licet in alijs diſcrepent, vt late probat plures Authores citans Aymon Craueta *d. tractatu, & capit. nono, in verſicul. adducitur*. ex quo ibi, *in præfatione, numero* 11. infert eadem ratione, teſtes ſingulares ſufficere ad probandum quid in genere, nempe hæreſim, iuriſdictionem, vſuram, poſſeſſionem, famam, & ſimilia: genus enim conſtat, & perficitur ex pluribus ſpeciebus, & particularibus, vnde licet teſtes deponant de diuerſis actibus, tamen quia tales actus tendunt ad eundem finem, & ad probationem illius generis, non repelluntur tãquam ſingulares ſecundum plures DD. quos ibi ad hoc nuncupatim citat, gloſſam etiam *in l. ob carmen, §. final. ff. de teſtib.* quibus addo Paul. de Caſtro loquentem in fraternitate probanda *conſ. 155. volumine 1. numero 1.* & hæc eſt magis communis opinio, ſecundum eundem Crauetam, *conſ. 73. numero 34. & conſ. 267. numero 4.* vbi veriorem, & magis communem eam appellat, & probat *numero 5.* & Decius plures allegans *conſ. 650. numero 11.* Iaſ. *in l. admonendi, num.* 212. ibi, videtur ergo, *ff. de iur. iur.* dicit communem Iacob. Leoniſſa *conſ. matrimon. 48. numero 13. volumine 1.* qui *numero 19.* eam ſequitur, & declarat: idem *conſ 51. numero 1. cum ſequentibus, eiuſdem volum.* vbi loquitur in actibus ſucceſſiuis, & etiã in momentaneis, qui habent aliquem tractum temporis ſucceſſiuum, licet actus ſit reiterabilis, vt in Miſſa. &c. Eandem ſequitur, & communem, ac magis communem eſſe affirmat plures referens, & bene declarans alia plura huius concluſionis exempla Anton. Gabriel. *lib. 1. de teſtib. concluſione 2. numero 18. & 20. cum ſequentibus, in prima editione*, idem teſtatur plures referens Franciſcus Viuius *libr. 18. commun. opin. verſ. teſtes ſingulares, pagina 393. in prioribus*: Emanuel Soarez *in ſuo Theſauro receptarum ſententiarum lib. 1. commun. opin. pagina 568. col. 2. verſ. teſtes ſingulares, circa fin.* & loquens in furore probando in genere, idem cum alijs bene declarans, tenet Maſcard. *de probat. ſecundo tom. concluſione 827. numero 7. cum ſequentibus*, & in hæreſi idem Maſcard.

conclu-

concluſione 858. & latiſſime omnium plurimos citans, & plura exempla aſſignans, idem probat Hyppolit. Riminal. *conſil. ſeptimo, numero* 27. *cum ſequentibus, lib. primo*, & hæc re vera meo iudicio eſt magis communis ſententia, vt late etiam eam probauimus *d. quæſtione* 12. *numero nono*, & nouiſſime plures allegans in probatione famæ dicit magis communem bene eam probans Farinatius *tomo ſecundo de indicijs, & tortura, quæſtione* 47. *numero* 265. *cum ſequent. folio mihi* 123. & iterum *eadem quæſtione* 47. *numero* 304. *& ſequent. folio* 125.

54 Vnde ad probandum diſſenſum, & pœnitentiam tam longi temporis, teſtes ſingulares ſuper eodem facto deponentes bene concludunt, ac probant iuxta præd. magis communem reſolutionem.

55 Sicut etiam bene probant teſtes ſingulares præſumptam voluntatem, vt in ſpecie cum Aymone *conſilio* 73. & Marian. Socin. Iuni. *conſil.* 178. *volumine* 1. reſoluit Anton. Gabriel *vbi ſupra numer.* 54. contra Gratum *conſil.* 50. *volumine* 2 & Ruyn. *conſil.* 51. *volumine* 1.

56 Nec dicatur, quod ſuprad. modo relata communis ſententia fallit in duobus caſibus, qui ambo contrarij videntur ſpeciei de qua agimus: primo, vt procedat, quando agitur de probando, aliquem eſſe hæreticum in genere: ſecus, quando agitur de probanda aliqua ſpecie hæreſis, tunc enim de qualibet ſpecie, & actu debent ad minus eſſe duo teſtes conteſtes, alias, ſi ſint ſingulares non probant, ſecund. Felin. *in cap. licet ex quadam, de teſtib.* quem refert, & ſequitur Anton. Gabriel *vbi ſupra numero* 41. & Maſcard. loquens in actibus furoris particularibus probandis, *d. concluſione* 827. *numero* 8. *cum ſequentibus*, & plures referens Stephan. Lamberteng. *de contract. gloſſa* 15. *numer.* 16. *cum ſequentibus*.

57 Secundo, quando agitur de probando aliquo actu, in quo de neceſſitate tempus ſit probandum: vt quia aliquis intendit probare poſſeſſionem alicuius rei aliquo tempore limitato, tunc namque requiruntur teſtes conteſtes, & ſingulares non ſufficiunt, vt colligitur ex gloſſa *in d. l. ob carmen, §. final.* & Iacobus Leoniſſa *vbi ſupra, numer.* 22. ſequitur expreſſe alios citans Maſcard. *vbi ſupra, numer.* 57. 58. & 61. & hæc eſt communis doctrina, ſecund. eundem *d. concluſione* 827. *numer.* 10. quam ſequitur etiam Stephan. Lamberteng. *vbi ſupra, numer.* 32. ex quibus videbatur in propoſito, non ſufficere teſtes ſingulares ad probandum diſſenſum, & pœnitentiam mandati præcedentis ad contrahẽdum matrimonium, & quod tempus diſſenſus ante celebrationem prioris matrimonij erat neceſſario probandum.

Sed re vera non obſtant prædictæ limitationes, & quidem non prima, quia ea procedere poſſet, quando hic non ageretur de probando diſſenſu in genere (prout agitur) ſed ſolum de actibus particularibus eius: at in noſtro caſu agitur de probando diſſenſu in genere ante præſtitum conſenſum virtute præd. mandati: ergo ſufficiunt teſtes ſingulares, præſertim cum etiam reddant rationem, & teſtificent conformiter de aliquibus actibus particularibus loco exempli: exempla autem nõ arctant regulam.

58 Nec alterant ſubſtantiam, & naturam, vt conſtat in ſpecie ex Hyppolit. Riminald. Inn. *vbi ſupra*, & tenet in terminis Ferret. *conſil.* 389. *numer.* 24. vbi quod ad probandum actum in genere, qui habet in ſe tractum ſucceſſiuum, & reiterabilem ſufficiunt teſtes ſingulares diuerſorum actuum & temporum. & quod licet ſit quæſtio diſputabilis, pro affirmatiua, eſt gloſſa, & communis opinio Doctorum, & iterum *conſil.* 290. *numer.* 1. *cum ſequentibus*, vbi hoc fundat, præcipue in probanda copula.

Et quod in ijs, quæ ſecreto fiunt, admittuntur 59
probationes per coniecturas: & *numero* 2. quod inter opiniones præualet opinio gloſſæ, quia omnes alias antecellit: & quod qui adhærebit opinioni gloſſæ numquam errabit.

Non obſtat ſecunda præfata limitatio, quia ceſſat in noſtro caſu, in quo omnes teſtes deponunt, & teſtantur de diſſenſu, & pœnitentia Magnatis ſui mandati ad contrahendum cum prima, & hoc ante celebrationem præd. primi matrimonij, & cum his expeditur prima reſponſio ad regulam, quæ habet quod teſtes ſingulares regulariter non faciunt fidem.

Secundo reſpondetur non procedere præd. re- 60
gulam, ſi iudex ex aliqua iuſta cauſa inducatur ad credendum teſtibus ſingularibus, quia poteſt id facere, ſicut etiam induci poteſt ad non credendum in caſibus, in quibus ipſi probant, vt conſtat ex Gabriele *vbi ſupra, numer.* 60. & 62. vbi plures refert, quia omnis fides teſtium eſt iudicis arbitraria, & ex Stephan. Lamberteng. *vbi ſupra, num.* 35.

Tertio quod præd. regula fallit, quando teſtes 61
ſunt valde digni, & deponunt veriſimilia (vt in propoſito cõtingit) ita tenet cum alijs, quos citat Ant. Gabriel *vbi ſupra, num.* 75.

Quarto limitatur regula præfata, quæ habet, te- 62
ſtes ſingulares fidem non facere, vt non procedat, quando ratio concordiæ teſtium ſingularium eſt eadem veritas, vt cum Mariano Socin. reſoluit idem Gabriel *vbi ſupra, num.* 75. vt hic videtur eſſe.

Quinto non procedit, quando cum teſtibus ſin- 63
gularibus concurrunt aliæ coniecturæ, Aymon Crauera *de antiquit. tempor.* 4. *parte numer.* 57. & Gabriel *vbi ſupra, numer.* 76. vel alia adminicula, Paulus de Caſtro *conſil.* 281. *num.* 10. *ad finem, verſic. item obſtat, quod teſtes ſingulares, &c. lib.* 1. & *conſil.* 250. *poſt num.* 3. *lib.* 2. Aymon Craueta *conſil.* 178. *numer.* 8. Cefalo *conſil.* 149. *ſub num.* 12. *verſic. & propterea*, Roland. à Valle *conſil.* 82. *num.* 47. *volumine* 2. Petrus Surdus *conſil.* 93. *nu.* 65. ſed hic concurrunt, vt prædiximus: ergo, &c.

Sexto, & vltimo reſpondetur, quod in præſenti cauſa non ſolum adſunt teſtes ſingulares prædicti diſſenſus, ſed etiam, vltra eos, adſunt alij teſtes conteſtes, quatuor, vel quinque actuum diſſenſus, & claræ pœnitentiæ, vt conſtat ex memoriali deducto fideliter ex proceſſu iuſſu iudicum.

Præſertim, quod etiam in cæteris teſtibus, vbi 64
non conſtat de ſingularitate teſtium, loco, & tempore in dubio, præſumuntur conteſtes, licet ipſi ſe non inuicem allegent, cum poſſint eſſe conteſtes, vt refert plures Authores huius doctrinæ Anton. Gabriel *concluſione ſecunda de teſtib. num* 5. & 6. eamque ſequitur Ioan. Vincent. Honded. *conſil.* 15. *nu.* 22. *volumine* 1. vbi *numer.* 23. addit, hoc præcipue locum habere, quando teſtium dicta concordant, & tendunt ad eundem finem, & præterea ſingulares non ſunt, ſed conteſtes ſecund. Cranetam *conſil.* 73. *numer.* 34. Burſat. *conſil.* 118. *numer.* 22. *lib.* 1. vbi communem dicit: & in præſenti cauſa hoc contingit.

Ad quartum fundamentum partis contrariæ reſpondemus, quod hic non ſumus in dubio, ſed in caſu claro, ſiquidem diſſenſus ſufficienter probatur multis modis, vt patet, ex ſupra dictis.

Ad quintum, de verbis enunciatiuis reſpondemus,

mus, quod etſi aliquando actũ fuerit incidenter de dicto diſſenſu cum de alijs principaliter ageretur, verumtamen tunc deliberate, & alias cum etiam principaliter ageretur de dicto primo matrimonio, præd. Magnas ſemper aſſeruit, & affirmauit, ſe non ducturum primam mulierem in vxorem vllo modo, vt teſtes affirmant: ergo non fuit neceſſaria alia proteſtatio, nec reuocatio mandati, ſiquidem liquido conſtat de diſſenſu; & ſine conſenſu, proculdubio matrimonium poſtea celebrari nequiuit, ac ſi expreſſe, & nuncupatim fuiſſet reuocatũ præd. mandatum, vt *ſupra* ſatis probatum fuit *in ſecundo articulo principali*.

65 Et quando adſunt verba diſpoſitiua bene probant, quia ipſa ſtant de per ſe, cum emanent principaliter propter ſe ſecund. Bald. *in l. 1. numero 9. C. de falſa cauſ. adiecta legat.* & ſentit quoque Matthæus de Afflict. *deciſ. Neapol.* 83. *numero* 1. & in vtroque caſu, nempe in reuocatione verbali mandati ad contrahendum matrimonium, & diſſenſu expreſſo præd. matrimonij antequam contraheretur, militat eadem ratio defectus conſenſus, licet expreſſe non fuerit formaliter reuocatus.

66 Præterea verba enunciatiua probant, quando ſunt neceſſaria ad actum de quo agitur, & eius validitate, quoad illum actum, vt tenet Anton. de Butrio *in cap. illud de præſumpt.* quem ſequitur Felin. *in ca. per tuas, numero 12. de probat.* Decius *in Auth. ſi quis in aliquo documento numero* 37. *C. de edend.* Greg. Lopez *in l. 32. titulo 11. partit. 5. in gloſſa. Creyda.*

67 Similiter verba enunciatiua inducunt diſpoſitionem, quando illud enunciatum importat diſpoſitionem, & proferuntur ab eo, qui diſponere poteſt, ita additio. Alex. *conſil. 21. num. 4. litera D. lib. 1.* vt in noſtro caſu contingit: ergo, &c.

Ad ſextum, & vltimum fundamentum partis contrariæ, quod eſt fortius omnibus, nempe quod in cauſis matrimonialibus requiruntur teſtes omni exceptione maiores, præcipue cum agitur de infringẽdo matrimonio, & de diſſolutione ipſius: reſpondemus probando contrarium, & quidem

68 Primo, quia quando agitur de fœdere matrimonij, & ſic de eo contrahendo, vel probando, nõ requirũtur teſtes omni exceptione maiores, quinimo etiam fœminæ, & conſanguinei admittuntur, ſeruatis ſeruandis, vt *in cap. ſuper eo, el ſegundo, de teſtib.* & ibi communiter DD. & *in cap. videtur. qui matrim. accuſare poſ.* eſtque recepta opinio, arbitrio tamen iudicis, qui caute perpendat quanta ſit teſtibus adhibenda, ſecundum Couar. *in quarto de ſponſal. ſecunda parte cap. 8. §. 12. numero 8. in verſic. nam in hac:* ibi, receptum tamen, eſt communis, vt plures allegans late probat Maſcard. *in 2. tomo de probat. cõcluſione* 1022. *numero* 15. *per totum*, & ante eum Ant. Gabriel. *lib. 1. de teſtib. concluſione 9. per totam, in prima editione*, & Ioan. Bapt. Ferret. *conſil.* 383. *num.* 41. vbi quod ſufficit regularis probatio, id, quod etiam conſtat ex *l.* 26. *tit.* 9. *partita* 4. quæ ita ſe habet.

69 *Negando alguna muger en juyzio, que non fiziera pleyto de caſar con aquel que la demandaſſe por eſpoſa. Si aquel que la demandaſſe quiſieſſe eſto probar, puede adozir en teſtimonio los ſus parientes miſmos en vno con los della, ò los della tan ſolamente, ò otros qualeſquier de buena fama: pero ſi aquel que demandaſſe la muger por eſpoſa, non fueſſe tan rico, ni tan honrado, ni tan poderoſo, ni de tan buen linage como ella, non puede adozir ſus parientes en teſtimonio, porque ſoſpecharian contra el, los que quieren acrecer honra, e pro de ſu pariente, mas ſi fueren yguales en eſtas coſas ſobredichas, bien pueden adozir aquel que la demanda por eſpoſa en teſtimonio ſus parientes con los della, ò con otros eſtraños. E ſi alguna muger demãdaſſe por eſpoſa algun home, è lo el negaſſe, en eſſa miſma manera podria teſtimoniar contra el.*

70 Hoc in parentibus, & conſanguineis, vel alijs quibuſcumq; bonæ famæ, vt ibidem cauetur, procedit, non tamen in alijs inhabilibus, qui iure alias repelli poſſunt à teſtificando, nempe infames, periuri, inimici, excommunicati, & ſimiles: hos namque non reperio iure admiſſos ad plenam probationem faciendã in cauſa matrimoniali, nec in alijs regulariter: & hoc, quando ſponſalia, vel matrimonium fiunt, & celebrantur ſine præſentia parochi, & abſque inſtrumento publico, ſed tantum coram teſtibus inhabilibus, vel etiam per inſtrumentum priuatũ, negatur tamen ab vna partium; tunc namque teſtes inhabiles fidẽ non faciunt, quamuis ſint conſanguinei, quod ſi fiant coram parocho, & teſtibus, vel ſponſalia coram Tabellione, vel Notario publico per inſtrumentum, quicumque teſtes etiam prædicti inhabiles ſufficiunt, vt ſtatim dicemus.

Et quod teſtes inhabiles regulariter ad teſtificandum non admittantur, tenent communiter vbique DD. & tradit pro regula cum ſuis ampliationibus Farinatius *de oppoſitione contra teſtes, quæſtione 62. in princip. numer. 19. cum ſequentibus*: plus namque eſt dicere teſtem omni exceptione maiorem, quam idoneum. 71

Vnde, quod inhabiles in cauſa matrimonij admittantur, nullus opinatur, vt teſtatur Farinatius *vbi ſupra, in ſexta limitatione numer. 102. in fine*: addo ego: niſi quando fit matrimonium coram parocho, & teſtibus, vel ſponſalia in inſtrumento publico, vt ſtatim dicemus. 72

Quando vero agitur de probando matrimonio clandeſtino, omiſſis opinionibus, de quibus per Maſcard *d. concluſione 1022. numer. 9. cum ſequentibus*, videnda eſt deciſio Rotæ 209 *numero 12. nouiſſim. in prima parte per totam*, vbi in materia diſtinguit tres caſus principales: quam citat Farinat. *vbi ſupra, numero* 105.

Secundo, quia imo vt inquit, & pluribus fundamentis comprobat Thomas Sanchez *lib. 3. de matrimonio, diſputatione 41. numero* 5. verius eſt ad matrimonij valorem ſufficere quoſcumque teſtes habentes vſum rationis, nec deſideratur, quod habeant qualitates à iure requiſitas, vt in alijs negotijs, habiles, ac legitimi teſtes habeantur, vt *in d. l. Regia* cauetur, ibi, *ò otros qualeſquier de buena fama*: quare ſufficit, licet ſint infames, excommunicati, parentes, conſanguinei, ſerui, familiares, fœminæ, imo & infideles, vt ait Alphonſ. à Veracruce ſtatim citandus. 73

Vrgentiora autem fundamenta huius opinionis ſunt ſequentia.

Primum, quia teſtes inſtrumentarij appoſiti in inſtrumento ex communi contrahentium conſenſu, quamuis alias ſint illegitimi, & inhabiles, faciunt ſufficientem fidem, nec repelluntur, iuxta gloſſam *in Auth. de teſtib. §. & licet, verb. & ſupplicijs*, Bald. *in l. parentes, numer. 1. verſic. vel dic. C. de teſtib.* eſt communis ſententia, vt plures allegans teſtatur Farinat. *de oppoſ. contra teſtes, quæſtione 54. numer. 40. & quæſtione 62. numer. 110. cum ſequentibus*, vbi pluribus modis eam ampliat, & limitat, & eam ſequitur cum alijs Thom. Sanch. *vbi ſupra. d. numer 5.* 74

Et procedit generaliter in quocumque actu, in quo teſtes ſunt vocati & rogati à partibus, vt interſint in eo. iuxta eandem gloſſam, & quamplures alios DD. quos refert, & ſequitur Farinat. *d. quæſt. 62. num. 111. vbi num. 115.* 75

Quod procedit non ſolum in teſtibus inſtrumẽtarijs, & ſic adhibitis in publico inſtrumento, ſed 76

etiam

etiã in adhibitis in priuata ſcriptura, ſecund. Bald. & alios DD quos ibi ad hoc citat, quod verum intelligo, quando priuata ſcriptura non negatur, *& numero* 116. inquit Farinac. *vbi ſupra*, quod multo magis hoc procedit in teſtibus ſubſcriptis tam in publica, quam in priuata ſcriptura.

77 Sed ſic eſt, quod teſtes in matrimonio adhibentur communi conſenſu contrahentium: ergo ſufficiunt quicumque, præſertim cum in libro parochi deſcribẽdum ſit matrimonium cum nominibus teſtium, vt præcipitur *in ca. 1. in Decreto de reformatione matrim. ſeſſione* 24. Concil. Trident.

Secundum fundamentum huius opin. eſt, quod Concil. Trident. non requirit ad valorem matrimonij niſi parochum, & duos, vel tres teſtes ſimpliciter, non exprimens, quod ſint idonei, prout in caſu, & ſpecie tex. *in cap. cum eſſes. de teſtament.* exprimitur, ibi, coram presbytero, & tribus, aut duabus alijs perſonis idoneis: ergo ad valorem matrimonij non requiritur aliqua qualitas præter eam, quæ iure naturæ eſt neceſſaria, vt teſtimonium ferre poſſint, nempe, vt compotes ſint vſus rationis. Quibus fit, vt hanc principalem concluſionem, nempe, quod ad matrimonium probandum, eiuſque valorem ſufficiant præd. teſtes alias inhabiles, verius tenuerint, & probauerint Alphonſus à Veracruce *in ſuo Speculo coniugiorum, dubio 7. per totum*, Marcus Anton. Cuch. *lib. 5. inſtit. maior. titulo 11. numero* 61. D. Spino *in ſuo Specul. Teſtam. gloſſa 15. numero* 46. Enriquez *lib. 11. de matrim. cap. 3. numero* 9. Ioan. Segur. *in ſuo Director. Iudicum Eccleſ. 2. parte cap. 15. numero* 60. Manuel Rodrig. *in primo tom. ſuæ ſummæ, in ſecunda editione ca. 219. num.* 18. Petrus de Ledeſma *de matrim. quæſtione 45. articulo 5. puncto 3. poſt primum dubium, folio* 193. *columna* 2. *§. concluſio ſit*: quos refert, & ſequitur Thom. Sanchez *vbi ſupra*, & Zenall. *in practic. quæſtion. prima parte, quæſtione* 604. *numero* 84. *folio* 183. *columna* 2. quæ ſententia meo iudicio veriſſima eſt, & proculdubio hodie tenenda attento *ſupradicto ca.* Concil. Trident. conſtito de fide matrimonij per parochum, & teſtes, qui matrimonio interfuere, licet alias inhabiles ſint, nec requiritur, quod teſtes ad matrimonium contrahendum ſint rogati, vt bene cum alijs probat Thomas Sanchez *d. lib. 3. diſputatione 41. num. 7.*

Nec obſtat, quod in præſenti cauſa non agitur de probando matrimonio, ſed potius de eo diſſoluendo ex defectu conſenſus, qui defectus conſenſus probandus videtur per teſtes omni exceptione maiores, ſiquidem agitur de diſſoluendo primo matrimonio, iuxta *ca. primum, de conſanguinit. & affinitate*, & ſupra adducta circa hoc *in prædi. ſexto fundamento prioris partis.*

78 Quoniam idem habet locum, & procedit etiam quando agitur de diſſolutione matrimonij, & ſeparatione coniugum; non enim tunc requiruntur teſtes omni exceptione maiores, ſed imo parentes, & conſanguinei vtriuſque ſexus ſunt teſtes idonei, & ſufficientes ad hoc, verum & meliores ſunt, non loquor de alijs teſtibus alias inhabilibus, ſed de his, quorum modo meminimus, vt habemus textum expreſſum de hoc Iuris Canonic. *in cap. videtur, qui matrim. accuſ. poſ.* vbi deciditur, quod parentes, fratres, & cognati vtriuſque ſexus in teſtificationem ſuorum ad matrimonium coniungendum, vel dirimendum admittantur, tam antiqua conſuetudine, quam legibus: ideo enim (inquit tex.) maxime parentes, etſi defuerint parentes, proximiores admittuntur: quoniam vnuſquiſque ſuam genealogiam cum teſtibus, & chartis, tum etiam ex recitatione maiorum ſcire laborat, qui etiam melius recipi debent, quam illi, qui melius ſciunt, & quorum eſt intereſſe, ita vt ſi non interfuerint, & conſenſum non adhibuerint, ſecundum ll. nullum fiat matrimonium, quod vero legitur, pater non recipiatur in cauſa filij, nec filius in cauſa patris, in criminalibus cauſis, & contractibus verum eſt, in matrimonio vero coniungendo, & disiungendo ex ipſius coniugij prærogatiua, & quia fauorabilis res eſt congrue admittuntur, tex. igitur expreſſus eſt decidens concluſionem, de qua in hac tertia reſponſione, & qui refragari, aut cauillari minime poteſt, idem probat tex. *in cap. ſuper eo, el ſegundo, de teſtib.* & ibi gloſſa, & DD, per quæ iura ita tenent communiter DD. Abb. *in d. cap. ſuper eo in tertio notabili*, & Couar. plures referens *vbi ſupra, in verſiculo. & locum obtinet*, Greg Lopez *in l. 18. in gloſſa tantos teſtigos, titulo 9 partita* 4 & alij citati ab Anton. Gabriel. *vbi ſupra, d. numero* 3. & eſt communis ſecundum Maſcard. *vbi ſupra, numero 14. & 23.* & late Viuius *lib. 2. commun. opin. num.* 280.

Et per tex. *in d. cap. videtur*, eſt communis ſententia Doctorum, quod in cauſa matrimoniali parentum teſtimonium accipitur ad fauorem filiorum, vt plures allegans reſoluit Farinat. *de oppoſitione contra teſtes. quæſt. 54 regula 3. nu.* 191 poſt Maſcard. *d. concluſione 1022. numero 23. cum ſequenti*, & ſuperiora expreſſe approbantur *in l. 15. tit. 9. partita* 4. cuius verba ſunt hæc: 79

Teſtimoniar puede todo home, que ſea de buena fama ſobre pleyto de accuſacion, que ſea fecha para departir el caſamiento, por razon de parenteſco, ò de cuñadez haſta el quarto grado, è porque dudarian algunos ſobre tal razon, ſi podrian ſer aducho los parientes en teſtimonio, ovo por bien la Sancta Igleſia de lo moſtrar. E mando, que ſi la muger acuſaſſe al marido, ò el marido à ella, que eran parientes, ò cuñados, faſta el quarto grado ſobredicho, que tambien fueſſen recebidos por teſtigos los parientes del marido, como de la muger, para desfazer tal matrimonio, è tovo por bien que eſtos fueſſen ante recebidos que otros: porque mejor ſaben ellos el parenteſco, que otros ningunos: e ſe trabajan quanto pueden para ſaber ſu linage. Y lo miſmo determina aquella ley. ſi la accuſacion hizieſſe algun pariente de los caſados, ò otro eſtraño qualquiera, y lo miſmo en los que ſe quiſieſſen caſar, denunciando alguno que avia entre ellos tal embargo, como ſobredicho es, & iuxta d. legem intelligenda eſt *d. l. 18. in verſ. Pero ſi el caſamiento*, ibi, *con tantos teſtigos, è tales quales fueren meneſter para probar eſto*, ſcilicet, iuxta formam *l. 15.* præcedentis, & ſimiliter domeſtici admittuntur, quando accuſatur matrimonium propter conſanguinitatem, vt cum alijs probat Farinat. *de oppoſitione contra teſtes, quæſt. 55. nu. 26. & num.* 108.

Vnde minus caute idem Thom. Sanchez *de matrimonio lib. 2. diſputatione 37. ſub numer 11. in verſiculo, debent autem*, ſe habuit; dum indiſtincte, & generaliter dixit ad probandum impedimentum debere eſſe teſtes, non tantum idoneos, ſed omni exceptione maiores, id eſt quibus nihil opponi poſſit: fiſſus allegatione Maſcard. *concluſione 1023. quæ in meo lib. eſt* 1022. *a nu. 4. vſque ad nu.* 14. debuit namque Sanch. meminiſſe tex. *in d. ca. videtur, & d. l. 15.* quæ iura clare, & maniſeſte decidunt ad diſſoluendũ matrimoniũ admittendos eſſe teſtes omnes homines bonæ famæ, & etiã parẽtes, cõſanguineos, & affines vtriuſq; ſexus, quos pro idoneis, ſufficientibus, & melioribus teſtibus quã extraneos admittendos eſſe decidũt; nõ igitur recte dici poteſt cõtra præd. iura indiſtincte, & generaliter teſtes ad probandum impedimentũ contra matrimoniũ contractũ, non ſolũ debere eſſe idoneos, ſed etiã omni exceptione maiores, ſiquidem ſufficit, quod ſint bonæ famæ. quinimo parentes conſanguinei, & affines ſunt meliores, quã extranei ex rationibus, de qui- 80

bus in d.iuribus, Maſcard. autem citatus in ſui fauorem per Sanchez defecit in concordia, quam aſſignat *num.11. & 12.* ad opiniones contrarias in hoc articulo, vt infra ſtatim dicemus *in verſiculo, neque admitto, num.82.*

81 Addit tamen Couar. *vbi ſupra, verſic. arbitrio tamen*, hoc eſſe intelligendum arbitrio iudicis, qui caute perpendet quanta ſit his teſtibus fides adhibenda ex cauſæ pendentis qualitate, perſonarum conditione pari, aut diſpari, aut diſſimili, ſecundum Hoſtienſ. *in d.cap.ſuper eo*, & alios Authores, quos citat, & inquit hoc colligi *ex l.16.tit.9 partita 4.* quæ tamen loquitur quando agitur de probando matrimonio, quod negatur præceſſiſſe, & inquit Maſcard. *d.concluſione 1022.num.25.* hoc verum eſſe niſi conſtaret parentes, & alios coniunctos incredibili ardere deſiderio, vt matrimonium, ſuper quo deponunt, optatum finem conſequeretur, quia tunc vti ſuſpecti non eſſent accipiendi in teſtes, ſecundum Felin. & alios, quos ibi citat, quod temperat *numero 26.* vt locum ſibi non vendicet ſi parentes, & coniuncti prędicti ſint admodum vita integri. & honeſtæ perſonæ, nam ob vitæ probitatem non debent repelli à teſtimonio perhibendo pro filijs in cauſa matrimoniali, vt monuit Iaſ. *conſil.2.verſic. quod ſi quiſpiam, num.18.volumine 2.*

82 Neque admitto concordiam, & reconciliationem eiuſdem Maſcard. *d.concluſione 1022.numero 11. cum ſequentibus inter præd. opiniones contrarias, & inter cap.1.de conſanguinit. & affinit. & c.in literis de teſtibus*, ex vna parte, & tex. *in d.cap.videtur, qui matr.accuſ. poſ.* ex altera, nempe quod tex. *in d.cap.videtur*, & communis ſecunda opinio ſupra adducta procedat quando matrimonium contractum non habet præſumptiones vrgentes pro ſe, tex. vero *in d.cap.1. & in d.c.in literis* cum magis communi opinione, primo loco in contrarium adduct. quando matrimonium contractum habet vrgentes præſumptiones pro ſe, vt videtur conſtare ex illis iuribus ex tempore, & copula ſubſequutis, ſecundum Beccium *conſilio 162. numero 3.* quia nihilominus concordia hæc diuinat ad caſum *d.cap.videtur*, vnde non eſt tenenda, & præterea eſt falſa, quia tex. *in d.cap.1. & in d.cap.in literis*, eorumque diſpoſitio non fundatur principaliter in cōſummatione matrimonij, vt ibi per DD. ſed in eius vinculo indiſſolubili, etiamſi non ſit conſummatum matrimonium propter magnitudinem ſacramenti, & periculum animæ eius diſſolutionem prætendentis.

83 Tex. igitur *in d.ca.1.de conſanguin. & affinit.* requirens teſtes omni exceptione maiores ad diſſoluendum matrimonium propter conſanguinitatem, vel affinitatem non excludit parentes, & conſanguineos ad probandam conſanguinitatem, vel affinitatem inter coniugatos, nec eſt præſumendum, eos voluiſſe excludere, ſiue matrimonium ſit copula conſummatum, ſiue non, in hoc namque nulla vis eſt, cum indiſtincte ſint admiſſi per *d.ca.videtur, cum ſimil.* quod minime corrigitur per *d.ca.1.* nec *d.ca.in literis*, ſed tantum decidit *d.ca.1.* quod ſi per teſtes circunſpectos omni exceptione maiores conſtiterit de affinitate coniugum in quarto gradu, diuortium fiat inter eos.

Tex. vero *in d.cap in literis de teſtib.* inquit, quod non ſunt idonei teſtes, quos actor de familia ſua produxerit ad probandum impedimentum matrimonij, nec ſunt admittendi aliqui, niſi probatæ ſint vitæ, & opinionis, de quibus veriſimile non ſit, quod debeant pro aliquo deierare: at huiuſmodi ſunt parentes, & conſanguinei vtriuſque ſexus; vt *in d.cap.videtur, cum ſimil.* ergo eos non excludit *d.ca.1.nec d.ca.in literis*, imo potius declarantur hæc iura per *d.ca.videtur*; præcipue cum hi melius ſciant ſuam parentelam, & genealogiam, quare ſunt meliores, & idoniores teſtes, quam alij, vt *in d.cap.videtur, & in d.l.15 titulo 9. partita 4.* & ita bene concordantur omnia præd. iura, & revera non ſunt contraria inter ſe.

84 Illud autem quod prædiximus, eos dici teſtes omni exceptione maiores, contra quos nulla exceptio opponi poteſt, intelligi debet, non quidem ſimpliciter contra quos nulla exceptio opponi poteſt, ſed qui non poſſunt repelli aliqua exceptione legitima, ſecund. Abb. *in cap 1. numero 32. de iudic.* & poſt eum, & alius Honded. *conſil.77. numero 21. volumine 1.* & tenuit prius gloſ *in d.ca 1 verbo maiores, de conſanguinit. & affinitate*, ſed parentes, & conſanguinei bonæ famæ in propoſito ſunt legitimi teſtes, vt *in d.ca.videtur, & l.Regia 15.* ergo repelli non poſſunt, & ſunt omni exceptione maiores in cauſa matrimoniali, tam quando agitur de probando matrimonio, quam de eo ſeparando, & diſſoluendo, vt *in d.ca.videtur, & in d.l.Regia.*

85 Præterea tex. *in d.ca.in literis* Ideo repellit teſtes de familia actoris, quia non erant honeſti. dicebant enim ſe interueniſſe facto inhoneſte perpetrato per dominum ſecund. Bald. ibi, *per l.hac verba, ff.de adult.* & ſic vt participes repellebantur ſecundum eundem, quem ſequitur ibi Felin. *numer.6.* vnde ſi fuiſſent honeſtæ perſonæ, non proceſſiſſet illa Decretalis, ſecund. ipſum, qui ita intelligit *l.conſenſu, C.de repudijs* ex Innoc. quem citat, qui ibi, ſuper verb. familia, exponit, ſeruos, vel in patria poteſtaté conſtitutos, & quod alij familiares poſſunt licite reddere teſtimonium, vt *in cap.ſuper prudentia 14. quæſtione 3.* & quod iudex diligenter attendat honeſtatem perſonæ, vt niſi honeſtæ ſint nulli eorum eis credatur, vt ibi. addit Felin. *ibidem numero 6.* conſiderandum fortiter pro hoc, quod mater, & ſimiles, teſtificantur in talibus, etiam in præiudicium matrimonij conſummati, vt *in d.ca.videtur, & in d.ca.ſuper eo*: vnde non eſt diuerſa ratio in familiaribus honeſtis, quem intellectum ſenſit gloſſa *in ſumma 14.quæſt.2.in fine.*

Poteſt etiam reſpondere ad *d.ca.in literis*, loqui nempe de illo, qui ad diſſoluendum matrimonium allegauit impedimentum affinitatis cauſatum ab ipſo opponente ex copula illicita, & contra quem vrgebant aliæ præſumptiones calumniæ, vnde illo caſu grauatur probare impedimentum per teſtes probatæ fidei, & opinionis, vt ibidem per Abbat. & Felin. poſt Aret. quos refert, & ſequitur Ioan. Baptiſt. Ferret. *conſil.364.numero 7.* & inſuper ibi, alteri coniugi nulla culpa imputari poterat, & de opponentis malitia apparebat propter habitationem ſimultaneam ſeptenij, & probationem, quam offerebat ex ſuis domeſticis, & familiaribus, qui non erant perſonæ honeſtæ, ſiquidem copulæ illicitæ aſſerebant ſe interfuiſſe, & numquam antea id manifeſtauerant: ex quibus iuſtiſſime à Summo Pontifice iudicantur ſuſpecti, & non admittendi.

Habemus igitur ex ſupradictis plane probatum, quod teſtes conſanguinei, & familiares bonæ famę admittuntur in teſtimonium in cauſa matrimoniali, non ſolum quando agitur de fœdere, & valore matrimonij, ſed etiam de eo infringendo, & diſſoluendo: quod non ſolum probauimus authoritate grauiſſimorum virorum, & communis opinionis, ſed etiam deciſione textuum Iuris Pontificij, & legum Regiarum.

86 Quod ſi dicatur in præſenti cauſa non agi de diſſoluēdo priore matrimonio ex cauſa cōſanguinitatis, vel affinitatis, quo caſu loquitur tex. *in d.ca.videtur*,

tur, cum ſimil. & hoc ratione particulari eorundem iurium, ſed de diſſoluendo matrimonio, ratione diſſenſus, & tacitæ reuocationis mandati intercedentis, antequam id celebraretur, in qua ſpecie nō loquuntur præd. iura, nec militat eorum ratio ſupra dicta, nempe, quod vnuſquiſque ſuam parentelam, & generationem ſcire laborat: nec etiam dicatur quod ratio poſita *in fine d. ca. videtur*, ibi: quod vero dicitur, pater non recipiatur in cauſa filij, &c. ſit generalis, & ſic videtur omnes caſus comprehendere, iuxta plura à nobis cumulata *lib. 3. practic. quæſtione 17. numero 75. cum pluribus ſequentibus*, de quibus ſupra in ſecundo artic. principali mentionem fecimus, quia ſpecies præcedens *d. cap. videtur*, eſt ſpecialis, nempe cum agitur de diſſoluendo matrimonio ex cauſa conſanguinitatis vel affinitatis, & ſpecies antecedens reſtringit, & arctat genus ſubſequens, *l. vltima. §. cui dulcia. ff. de tritic. vino, oleoque legat.* & ibi gloſſa Bart. & DD. tex. *in cap. ſedes, de reſcript. & Clementin. non poteſt, de procurat. cum ſimil.* late Felinus *in d. cap. ſedes*: ergo tex. *in d. ca. videtur* ſolum habet locum in ſua ſpecie, in qua loquitur: ſecus vero in alia diſſimili.

87 Reſpondebimus, hæc minime obſtare; quia deciſio tex. *in d. ca. videtur*, procedit etiam in probatione cuiuſque alij impedimenti matrimonij, in quo militat eadem ratio, & præſertim in probando diſſenſu ante matrimonium celebratum interueniente, qui eſt noſter caſus: & probatur primo, quoniam ratio illius tex. in fine poſita prægnans, & generalis eſt, nempe, quod in matrimonio coniungendo, & diſſoluendo parentes, & conſanguinei congrue admittuntur ex ipſius coniugij prærogatiua, & quia fauorabilis res eſt; ergo vbicumque hæc ratio militat idem ius eſt ſtatuendum, *l. illud, ff. ad l. Aquil. cum ſimil.*

Secundo, quia quando ratio legis eſt generalior, & deciſio particularis, tunc ratio illa generalior pro lege habetur, & deciſio loco exempli habetur iuxta communem omnium Doctorum ſententiam, & doctrinam, quam adduximus, *d. quæſt. 17. num. 101.*

Tertio, quia ratio particularis *d. ca. videtur*, nempe quod parentes, & conſanguinei admittuntur in teſtes, quoniam vnuſquiſque ſuam genealogiam, &c. quæro, conſanguinitas, & affinitas non poteſt bene probari per extraneos, vt fit quotidie per eos, & per conſanguineos? poteſt quidem, vt patet: quare igitur textus *in d. cap. videtur* cenſet, & reputat pro melioribus teſtibus ad probandam conſanguinitatem, & affinitatem parentes, & conſanguineos, quam extraneos, niſi quia illi melius hoc ſciunt: ergo eadem quoque ratio militat, & procedit in reliquis impedimentis dirimētibus matrimonium, quę melius per conſanguineos domeſticos, & familiares bonæ vitæ, & famæ probari poſſunt, præcipueq; in diſſenſu, & tacita reuocatione mandati, quando cauſa aliqua adeſt ſeruandi ſecretum, prout in præſenti cauſa adfuit, & quidem maxima, nempe timor reuerentialis patrui cū ipſius minis, & reliquis de quibus ſupra: & ita Abbas *in d. c. videtur* generaliter intelligit eum tex.

88 Quarto, quia etiam generaliter in materia teſtium traditum eſt à noſtratibus, quod quando agitur de probando aliquo negotio, in quo familiares veriſimiliter habent maiorem notitiam, quam alij, tunc admittuntur, licet alias regulariter contrarium ſit à iure inductum, vt cum Ioanne Crito tradit Gigas *conſil. 29. numero 25.* eſtque gloſſa expreſſa *in d. ca. videtur, verbo legibus*, & inquit Stephanus Aufrerius *de reprobatione teſtium, numero 36.* quod in ijs, quæ veriſimiliter melius ſciuntur per domeſticos, & familiares, quam per alios, admittuntur domeſtici ſecūnd. Ioan. Andr. & Bart. quos refert, tenet etiam Hyppolit. *in libro 1. numero quarto C. de quæſtion.* Viuius *in lib. commun. opinionum, concluſione 8. verſic. teſtes affines, fol. 379.* quos refert, & ſequitur Rota Genuenſ. 130. *numer. 5.* addens, quod ſecund. Bartol. *in l. quoties, de naufrag. lib. 11.* & Aretin. *conſil. 13. numero 17.* his caſibus familiares, & domeſtici melius ſcientes præferuntur alijs teſtibus: idem in hoc vltimo cum alijs tenet Anton. Gabriel. *ibidem, dico de teſtib. concluſione 10. numero 38.* & quod recipiantur, cum Bart. & Ant. de Butrio tenet Anton. Gabriel *ibidem numero 40.* & non ſolum hæc doctrina poteſt dici communis, ſed ab omnibus recepta eſt, vt plurimos citans affirmat Farinat. *de oppoſ. contra teſtes, quæſt. 55. nu. 27.*

Quinto, in proprijs terminis diſſenſus, quod ſufficiat teſtes eſſe fama, & conuerſatione præclaros, (prout fūt examinati in propoſito) probatur ex tex. *in cap. inſuper, qui matrim. accuſar. poſſ.* qui tex. ſubſequitur immediate poſt *d. cap. videtur*, eſtque eiuſdem Summi Pontificis, nempe Clementis III. dum ibi defectus conſenſus probatur per præd. teſtes, nec requiritur, quod alias ſint omni exceptione maiores: quod ſi ibi non fuit diſſolutum matrimonium, id contigit propter conſenſum puellæ, & ratificationem per copulam ſubſequutam: ergo ſi puella illa in copulam non conſenſiſſet, ſed extaret in ſuo priori diſſenſu, recte probatus remaneret diſſenſus per prædictos teſtes. 89

Sexto probatur ex doctrina ſingulari, & extraordinaria magni illius practici, & famoſi Iuriſconſulti Alberici de Roſatis *in tractatu de teſtib. titulo, quando teſtes repellantur ratione domeſticitatis, numer. 21. volumine 5. tract. diuerſ. Doct. in antiquis, folio mihi 178.* vbi loquens in proprijs terminis *d. cap. videtur, qui matrim. accuſ. poſſ.* de quo agimus, inquit, & docet pro conſtanti, quod non ſolum in impedimento conſanguinitatis, verum in quocumque alio, ex quo matrimonium veniret diſſoluendum, domeſtici admittuntur, & addit, quod hoc de facto ſeruatur, & citat expreſſam gloſſam ad hoc *in cap. 1. 14. quæſtione 2.* quem refert, & ſequitur Gigas *d. conſil. 29. numer. 24.* idem ſuprad. non allegans, tenet & probat Maſcard. *d. concluſione 1022. numer. 8.* & Farinat. *de oppoſ. contra teſtes, quæſtione 55. numer. 108.* ſi domeſtici admittuntur, ergo & à fortiori conſanguinei bonæ famæ, vitæ, & conuerſationis coram quibus occulte diſſenſus fuit pronunciatus, ex præd. iuſta cauſa metus reuerentialis patrui. 90

At regula *d. cap. ſedes de reſcript. & l. final. §. is, cui dulcia, ff. de tritic. vin. oleoque legat. cum ſimil.* non obſtat ſupradictis, quoniam *d. cap. ſedes* procedit in reſcriptis, in quibus propter eorum odioſitatem ponitur ſpecialis doctrina; ſecus eſt in mandatis procuratorum, & in contractibus, & alijs, in quibus licet nominentur perſonæ minores, veniunt etiam maiores, & negotia maiora, vt cum Innoc. & alijs probat Felin. *in d. cap. ſedes, num. 5. in quinta declaratione, & præd. l. final. §. is, cui dulcia* loquitur in legatis, quæ non extenduntur vltra mentem teſtantis in præiudicium hæredum. Reſpondemus ſecundo, & vrgentius, quod regula dictorum iurium loquitur in diſpoſitione hominis: nos vero agimus in diſpoſitione Legiſlatoris, quæ & ratio generalis comprehendit, & decidit virtualiter omnes caſus, & pro ipſamet lege habetur, & deciſio particularis loco exempli eſt, atque habetur iuxta communem doctrinam ab omnibus ſequutam, quam ſupra adduximus, quæ potius locum hic habet, quia eſt in proprijs terminis, quam contraria, quæ 91

in alijs diuerſis loquitur, vt patet, & quælibet in ſuo caſu procedit, nec vna alteram corrigit, aut lædit.

Deueniendo nunc ad repulſas ſingulorum teſtium Magnatis diſſentientis, de hoc deponentiũ: dicimus, teſtes conſanguineos mulieris ſecundi matrimonij non eſſe idoneos teſtes in fauorem eius, eo quod patiuntur ſimul plures defectus cum conſanguinitate præd. nempe, quod ſua conſanguinea fuit cognita carnaliter à præd. ſuo viro, & ſic agitur de honore familiæ, & ideo ardentiſſime deſiderant, ſecundum matrimonium declarari pro valido, in cuius fauorem deponunt, & primum pro nullo, & præterea fuerunt mediatores, & anthores præd. ſecundi matrimonij, idque vſque ad finem debitum perduxerunt tamquam fautores ipſius Magnatis, eum aſſociando, quamobrem non ſunt legitimi teſtes iuxta ſupra reſoluta: nec frater carnalis præd. Magnatis, quia cohabitat cum ipſo, & ab eo in eadem domo, & menſa alitur, cæterum adſunt alij plures teſtes dicti diſſenſus legitimi, & idonei, quibus credendum eſt, licet ſint conſanguinei, vel domeſtici, vt probauimus.

Alius teſtis, qui fuit mediator, & proxeneta ſecundi matrimonij eſt idoneus, eique fides dari poteſt, propter ipſius magnam qualitatem, vt conſtat ex actis, ſiquidem hoc relinquitur arbitrio iudicis, vt ſupra reſoluimus agendo de eius repulſa.

92 Quod etiam probatur ex *l. 36. tit. 16. partita* 3. aſſerente, *que el corredor de conſentimiento de partes puede ſer apremiado a teſtificar: pero no contra voluntad de vna de las partes, ſi el de ſu grado no quiſiere venir à dezir ſu dicho*: ergo cum præd. teſtis in propoſito ſponte ſua depoſuerit in hac cauſa admitti debuit, & fidem facit: & ita ibi Greg[...]r. Lopez referens opiniones diuerſas, quæ c[...]a hoc erant de Iure communi, de quibus ſupra egimus: tandem, inquit, cogita, quia cum iſta lex loquatur ita indiſtincte, & generaliter, forte indiſtincte eſſet intelligenda, & quia non debet præſumi quod proxeneta propter modicum commodum, vel affectionem deieret: & de Iure Canonico mediatores, ſi non agatur criminaliter, ſed ciuiliter, & emolumentum non fuerint aſſecuti, admittuntur in teſtes, vt *in ca. 1. de teſtib. lib. 6.* quæ loquitur in mediatoribus ſimoniæ, in quibus idem cum alijs probat Farinat. *de oppoſ. contra teſtes, quæſtione* 60. *numero* 420. cum ſequentibus, vbi id declarat.

93 Quinimo fauore matrimonij proxeneta admittitur in teſtem, eique creditur, vt cum alijs probat Farinat. *vbi ſupra, numero* 442. vbi *numeris ſequentibus* inquit, quod licet contrarium teneant Alexand. Decius, & alij, quos ibi citat, verius tamen eſt eum admitti, ſed non reputari integræ fidei, & omni exceptione maiorem, ſecundum alios, quos ibi refert, & tandem addit iudicis arbitrium eſſe remiſſum, quanta fides ſit iſto caſu proxenetæ teſti adhibenda: quod ſi proxeneta eſſet perſona multum integra, & legalis (vt hic) bene probaret ſecund. ipſum Farinat. *vbi ſupra, numero* 436. & hoc procedit ſuppoſita magis communiter à Doctoribus recepta ſententia, quæ habet, quod proxeneta teſtis eſſe non poteſt in negotio, in quo fuit mediator, iuxta gloſſ. *in Auth. de inſtrument. caut. & fide, §. in his, in verbo ad numeratorem, & in alijs locis*, & quamplures Authores, quos congerit hoc affirmans Farinatius *vbi ſupra, numero* 406. & 408. quæ communis regula patitur præd. limitationes quæ faciunt ad propoſitum, & alias plures, cum nihilominus contraria ſit etiam communis, imo eam veriorem, rationabiliorem, & magis communem credidit Rota Ianuen. 188. *numero* 7. quam ad hoc refert Farinat. *vbi ſupra, numero* 407. *ad fin.* præfatur tamen numero ſtatim ſequenti in fine regulam negatiuam contrariam primo relatam, ſine dubio magis communiter à Doctoribus receptá eſſe, quod nos quoque cenſemus: de iure tamen noſtro Regio habemus deciſum, quod prędiximus, nempe per *l. 36. in fine, titulo* 16. *partita* 3. ibi, *ſi el de ſu grado no quiſiere venir à dezirlo*, quæ eſt intelligenda ſecund. Gregor. Lopez *vbi ſupra*, vt teſtatur Zeuallos *primo tom. commun. opin. contra communes, quæſt.* 75. *ad fin.*

Teſtis quoque valde amicus præd Magnatis ob 94
beneficia erga filios ſuos prius collata, admittendus videtur, quoniam ad hoc, vt amicitia repellat teſtem, eumque inhabilitet, debet eſſe tanta, quod propter amicitiam vnius reſultaret odioſitas alterius partis, cõtra quem teſtificat, vt declarat Bald. *in l. ſi quis, columna final. numero* 8. *C. de teſtib.* Alex. *conſil.* 78. *num.* 1. & 2. *lib.* 1. & *conſil.* 4. *numero* 9. & *conſil.* 76. *viſo libello, columna final. volumine* 6. quem refert, & ſequitur Ferret. *conſil.* 392. *numero* 27. & communem teſtatur plures allegans Farinat. *de oppoſit. contra teſtes, quæſtione* 55. *numero* 236. vbi à *numero* 232. late hanc materiam declarat.

Similiter non obſtat, quod domeſtici, etiam ad 95
probandum ea, quæ domi facta ſunt, non recipiuntur in teſtes, nec illis magis creditur, quam alijs in præiudicium præcedentis matrimonij ſolemnis, vt ſupra dicebatur pro priori parte. Quia primo reſpondemus, contrarium nos probaſſe in hac ſecunda parte quando domeſtici ſunt bonæ famæ, & opinionis, etiam, ſi agatur de dirimendo matrimonio, non ſolum quando matrimonium eſt occultũ, ſed etiam publicum, quia melius per hos, & cõſanguineos probari poteſt, quam per extraneos.

Secundo, quod in proprijs terminis, in quibus 96
loquutus eſt Carol. Ruyn. *d. conſil.* 549. & 550. dum tenet, quod matrimonium clandeſtinum nocte occulte celebratum non probetur teſtibus domeſticis in præiudicium matrimonij publici, & ſolennis poſtea celebrati, quia hoc negotiũ eſt eius naturæ, quod actu, & habitu alij teſtes adeſſe poterant matrimonio clandeſtino occulto: in hac, inquam, eadẽ ſpecie contrarium tenet Aretin. *conſil.* 13. *num.* 17. vbi concludit, quod nõ ſolum admittitur domeſtici in hoc caſu, & ſic ſuper ijs, quæ difficiliter per alios probari poſſunt, ſed quod alijs præferuntur, idem tenet Decius *conſil.* 162. *num.* 14. *verſic.* 4. ita reſpondens ad regul. *d. ca.* 1. *de conſang. & affini.* & allegat alios DD. ita tenentes, quos etiam ſequitur in propoſito Ioan. Baptiſta Ferret. *conſilio* 364. *nu.* 14. ergo cũ in cauſa præſenti diſſenſus ſit prius emiſſus occulte ob metum reuerentialem patrui antequam prius matrimonium ſolenne celebraretur, poteſt recte probari teſtibus domeſticis, & conſanguineis, vt ita lateret patruum: & confirmatur, quia cũ ipſe patruus occulte, clauſis ianuis coram ſuis familiaribus fecerit, & induxerit ſuum nepotem, vt mandatum daret in ſcriptis ad primum matrimonium contrahendũ, nimirũ, ſi nepos eodẽ ſecreto, & cautela vſus fuerit ad diſſentiendũ, & contradicendũ.

Denique teſtes domeſtici prædicti, nullũ alium defectum patiuntur, quam illum ſolũ, quod ſint domeſtici. hic autem iam eſt purgatus ex ſupra dictis.

Non obſtat etiam, quod pro priori parte addu- 97
ximus, nempe. quod in cauſa matrimoniali teſtes inhabiles non admittuntur cum alio habili: item quod numerus teſtium non ſupplet defectum: reſpondemus namque primo: quod in noſtra ſpecie domeſtici nõ ſunt inhabiles, vt probauimus: ſecundo, quod contrarium tenet Decius *d. conſil.* 163. *nu.* 27. ſcilicet, quod in probando matrimonium, numerus teſtium ſupplet defectum perſonarum, cum

Aret.

Aret. *conſil.*13. & And.Sicul.*conſil.*15.*lib.*3.*& conſil.* 16.*lib.*4. & rurſus Decius *vbi ſupra, numero* 28. probat, quod dato eſſent probationes imperfectæ, debent coniungi propter multas præſumptiones, & coniectuꝛas manifeſtas, quæ in ſuo caſu concurrebant (vt in noſtro concurrunt) ex quibus in cauſa matrimoniali idem eſſe dicendum ibi, probat: de quibus videndus eſt etiam Farinat. *de oppoſ. contra teſtes, quæſtione* 55. *numero* 109. *&* 150. *& quæſtione* 62. *num.*325.*&* 328. *cum ſequentibus.*

Supereſt igitur ſufficientiſſime ſatisfactum fundamentis prioris partis, & hæc ſecunda bene probata, ita vt ſemper cenſuerim recte fuiſſe iudicatum prius matrimonium prædictum per procuratorem celebratum, fuiſſe nullum, ob defectum conſenſus, ac per conſequens, ſecundum validum, vt poſt deciſionem præſentis cauſæ in terminis tenet, & probat Fr. Alphonſ. de Vega *en ſu Sum. de caſos de conſciencia, editione prima, ann.* 1594. *lib.* 4. *caſu* 565. *folio mihi* 231. cum ann. proxime præcedenti 1593. fuiſſet prolata prædicta ſententia diffinitiua in Regia Curia, & Regali Conſilio per ſeptem iudices Apoſtolicos conformiter electos per Regiam Maieſtatem Philippi II. Hiſpaniarum Regis, quorum iudicum vnus nos fuimus ad laudem, & gloriã omnipotentis Dei. Amen.

98 Denique in materia *d. cap. final. de procurat. lib.*6. obſeruandum eſt, nullam deſiderari ætatem, nec aliam qualitatem in procuratore ad matrimonium celebrandum, præter eam, quam ius naturale expoſcit ad explicandum conſenſum nomine alterius, nimirum rationis vſum, vt latiſsime, & recte quampluribus fundamentis comprobat Tho. Sanchez *lib.*3.*de matrim. diſputatione* 41. *numero* 8. *per totum*, reſpondens fundamentis contrariis de procuratore ad negotia, prout eſt, ad matrimonium contrahendum, debere eum eſſe ætatis decem & ſeptem annorum: inter alia autem fundamenta huius partis in fauorem matrimonii, illa duo mihi veriſſima eſſe oſtendunt, & requiruntur, primum, de præſentia parochi requiſita ad valorem matrimonii iuxta Decretum Concilii Trident. qua ſuppletur defectus ætatis 17. ann. procuratoris, vſus rationis capacis ad exprimendum conſenſum ſui domini. Secundum quod ſicut conſenſus puberis, qui habet ætatem 14. annorum completam, ſufficiens eſt ad ſe obligandum matrimonio, coram parocho, & teſtibus præſtitus, vt patet, ita & eodem modo ſufficiens eſſe omnino debet ad præſtãdum conſenſum legitimum coram parocho, & teſtibus pro domino ſuo, à quo habet ſpeciale. & ſufficiens mandatum ad matrimonium valide contrahendum. Duriſſimum enim, atque abſurdum, indignumque creditu eſſet, aſſerere contrarium, præterquam, quod nulla ratio differentiæ inter hos caſus dari poteſt.

99 Teſtes autem ad matrimonium non requiritur, quod ſint rogati, quia id nullo iure cauetur: imo ad rei geſtæ fidem faciendam; teſtes non rogati ſufficiunt, *l. fidem, ff. de teſtib.* & inter caſus, quibus requiritur, quod teſtes ſint rogati, vt in *auth. rogati, C. de teſtib. iuncta gloſſa verbo in teſtamentis, & in d. l. ad fidem verbo non rogatus, & l.*35.*tit.* 16. *partita* 3. matrimonium non numeratur: ergo in eo nõ requiritur, quod teſtes ſint rogati; & in terminis ita tenet gloſſa *in cap. noſtrates, verbo inuitatis* 30. *quæſtione* 5. Aret. *conſil.*14. Decius *conſil.* 169. Socin. *in ſuis reg. iuris regula* 420. *in fine, litera T.* Nauar. *lib. quarto conſil. in prima editione, titulo de ſponſal. conſil.*20 *numero* 1. *& in ſecunda editione, titulo de clandeſt. deſponſat. conſil.*21 *nu. primo*, Gregor. Lopez *in l.*1. *verbo, ſin teſtigos, titulo* 3. *partit.*4. Segur. *in Director. Iudic. Eccleſiaſt. ſecunda parte, cap.*15. *numero* 53. Enriquez *lib.*11.*de matrim. cap.*3.*numero* 9. quos ſequitur Thom. Sanchez *lib.*3.*de matrim. diſputatione* 41. *numero* 7. *aduerſus gloſſam in cap. teſtes, verbo audierunt*, 3. *quæſtione* 9. & Barba. *conſil.* 45. *numero* 3. *volumine* 1. qui contrarium ſine iure tenebant, & quamuis in hoc articulo referat duas opin. communes contrarias Zeuallos *practic. primo tomo, quæſt.*484. prima tamen ſuprad. ſententia, quæ habet non requiri, quod teſtes in cauſa matrimoniali ſint rogati, eſt verior, magis communis, & tenenda, vt cenſeo abſque dubio, maxime attento Sacro Concil. Trident. quia id non requirit, ſed ſolum ſimpliciter & abſolute, quod interueniant duo, vel tres teſtes coram parocho quando celebratur, & contrahitur matrimonium cum Decreto irritante ſi aliter celebretur matrimonium, vt patet *ex cap.*1. *de reformatione matrim. ſeſſione* 24. & tamen ſi requireretur, quod præd. teſtes ſint rogati, id exprimeretur à Concilio, cum in eo forma omnino obſeruanda præfigatur, hoc non exprimitur, nec requiritur: igitur, &c. Et ita merito, inquit Zeuallos *vbi ſupra*, quod non ſeruatur contraria opinio de conſuetudine.

Nec etiam opus eſt ad valorem matrimonii celebrati per procuratorem, quod parochus, & teſtes, qui ei interſunt, videant literas in quibus continetur poteſtas procuratoris, ſed tantum quod mãdatum ſit ſufficiens, & quod exprimatur coram eis conſenſus de præſenti, alias deberẽt eſſe viri docti, vt ſcirent, an ea poteſtas ſit ſufficiens, necne? Imo, ſi aliud diceretur, cenſerentur iudices. Præterea nullo iure reperitur requiſitum, quod mandatum ad negotia prout eſt, matrimonium legatur, vel videatur à teſtibus contractus pro valore ipſius; hoc namque ad partes contrahentes attinet, ſuoque periculo cedit, ſi enim mandatum procuratoriũ ſufficiens fuerit, valebit contractus eius virtute celebratus, ſin minus ſecus, in matrimonio autem examen mandati ad Ordinarium ſpectat tanquam iudicem, vel in eius defectum ad parochũ, cuius aſsiſtentia, & præſentia pro valore matrimonii requiritur: cæterum ſi mandatum ſit aliàs ſufficiens, & conſenſus de præſenti in forma debita præſtetur, valebit quidem matrimonium, quamuis ipſi præd. mandatum non viderint, nec legerint, tametſi Ordinarius ratione contẽptus poſsit procedere cõtra eos, quos in hoc culpabiles inuenerit, præſertim, ſi abſque eius licentia monitiones fuerint omiſſæ, vel remiſſæ, ſicut valet matrimoniũ, quod celebratur per ipſoſmet contrahentes coram parocho, & teſtibus ſine licentia Ordinarii, & abſque monitionibus, vt in præfato Concilii Tridentini Decreto, *in verſic. qui aliter*: accedat præterea praxis totius Eccleſiæ, quæ hoc recepit, nempe, vt non ſit opus, quod parochus, & teſtes videant literas, in quibus continetur poteſtas procuratoris ad celebrandum matrimonium, de qua praxi teſtatur in propoſito Thomas Sanchez *lib.*5.*de matrimonio. diſp.*8.*ſub n.*24. ibi, nam quando aliqui, &c. 100

Vltimo addimus, optime facere contrahentes per procuratorem, ſi poſtmodum ipſimet iterum matrimonium ineant, ad tollendos ſcrupulos: nam quamuis cætera ſacramenta repeti nequeant eadem materia manente; hoc tamen eſt in matrimonio ſpeciale, quia cùm ſit contractus, eiuſque materiam, & conditiones retineat, poteſt, ea parte, qua contractus eſt, cæterorum more, ſæpius reiterari, vt volunt DD. quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez *lib.*2. *de matrimonio, diſp.*11.*num.*31. vbi quod reiteratur matrimonium, ne forte prior conſenſus reuocatus ſit. 101

CAPITVLVM XLV.

An hodie poſt Concilium Tridentinum matrimonium poſsit contrahi valide per literas?

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium attento Iure communi ante Concilium Tridentinum poterat celebrari per literas, & per epiſtolam, validumque erat: & quid hodie poſt Concilium Tridentinum, numero ſecundo, & ſequentibus.*

3 *Conſenſus ſimul vtriuſque contrahentium ad valorem matrimonij, an ſit neceſſario præſtandus, abſque temporis internallo, necne?*

1 MAtrimonium ante Concilium Tridentinum, attento Iure communi, proculdubio poterat celebrari per literas, & per epiſtolam, validumque erat, iuxta gloſſam *in cap. nec illud. verbo vxor 30. quæſtione 5.* Felin. *in ca. ex parte Decani, numero 10. de reſcript.* refert plures D. Couar. *in quarto de ſponſalib. ſecunda parte, cap. 4. in princip. numero* 11. ſequitur Dominicus à Soto *in quarto, diſtinctione 27. quæſtione 1. articulo 3. verſic. at vero quamuis poſt Scotum* ibi, *quæſt. 2. in fine*: Nauar. *lib. 4. conſil. in prima editione, conſil. 2. numero nono, & in ſecunda, conſil. 6. num. 9. de cognatione ſpirituali,* & plures citans Didacus Perez *in l. prima, titulo 1. lib. 5. Ordinament. pagina 2. in verſi. quod autem ſit in matrimonio,* Matienço *in rubrica gloſſa 1. numero 32. titulo 1. lib. 5. nouæ collect. Reg.* Molina Theologus *ſecundo tom. de Iuſtitia, & Iure, diſputatione 254. in princip.* Vega *lib. 4. ſuæ Summæ caſu 264.* quorum plures poſt Concil. Trident. ſcripſerunt, Thom. Sanchez *lib. 2. de matrimonio, diſp. 21. in princip.* & alii communiter DD.

2 Quod modo ſciendum eſt, & oportet, an hodie ſtante Sacroſancto Concil. Trident. *ſeſſione 24. cap. 1. de reformatione matrim.* ibi, qui aliter, quam præſente parocho, &c. matrimonium per literas, ſiue epiſtolam coram parocho, & teſtibus valide contrahi poſsit? & pars affirmatiua certa eſſe videtur, ſicut valet celebratum per procuratorem coram parocho, & teſtibus poſt Trident. Conc. vt reſoluimus ſup. c. 43. Primo, quia ratio finalis Conc. Triden. irritantis matrimonia clandeſtina (vt patet *in d. cap. 1. in princip*) eſt, vt notum ſit Eccleſiæ matrimonium, probarique poſsit, ne aliud publice, & aliud occulte celebretur, ſed quando celebratur per procuratorem, vel literas coram parocho, & teſtibus probari poteſt, & conſequitur finis intentus: ergo, &c. Secundo, quia etiam in noſtra ſpecie concurrit alia ratio Concilii Tridentini, ne ſcilicet celebretur matrimonium ab alio, quam à proprio parocho. Tertio, vt euitemus Iuris communis correctionem, quæ in dubio euitanda eſt, iuxta iura vulgaria. Quarto, quia plures DD. qui poſt Concilium Tridentinum ſcripſere adhuc docent matrimonium per literas, vel epiſtolam contrahi, & celebrari poſſe, ſi igitur hoc per Concilium Tridentinum cenſerent eſſe correctum, hoc ſimpliciter non dixiſſent: & in terminis hoc incidenter voluit, dixit ac expreſsit Ludouicus Lopez *in ſecunda parte Inſtructorii de matrimonio capit. 35. folio 1027. columna ſecunda*, & tenet expreſſe Enriquez *lib. 11. de matrimonio, cap. 2. numero 6.* & eſſe probabilius aſſerit Thomas Sanchez *lib. 2. de matrimonio, diſputatione 12. numero 3.* exemplificando duos caſus, in quibus, celebrato per epiſtolam matrimonio poteſt vtriuſque conſenſus coram parocho, & teſtibus præſtari: primus eſt, quem poſuit Enriquez *vbi ſupra*, ſi epiſtolam mittens ſcribat ſe non ſolum facere ſui corporis traditionem, ſed ex tunc traditionem per alterum ſibi faciendam acceptare: tunc enim, ſi epiſtola lecta coram parocho, & teſtibus, alter conſentiat, iam vtriuſque traditio, & acceptatio fit coram eodem parocho, & teſtibus. Secundus caſus eſt, quem dicit in nemine inueniſſe, ſi recipiens epiſtolam reſcribat mittenti, ſe accepiſſe literas, in quibus vult ipſum in coniugem, & ſimiliter ipſum velle: tunc enim ſi hac epiſtola reſcripta lecta coram parocho, & teſtibus, recipiens coram illis conſentiat, iam mutua acceptatio, & traditio conſtat parocho, & teſtibus quia illa epiſtola continet traditionem reſcribentis, & acceptationem traditionis factæ à priore mittente, & prior mittens ſe tradit, & acceptat coram parocho, & teſtibus, quibus fit, vt matrimonium per literas ſic ſolenniter celebratum, ſit etiam ſacramentum, vt celebratum per procuratorem ita Sanchez *vbi ſupra n. 4.*

Rurſus pro contraria parte, & ſic negatiua facit, quia videtur eſſe magnum diſcrimen inter matrimonium per procuratorem celebratum, & per literas poſt Concil. Trident. quia quando celebratur per procuratorem, pars mittens eum cenſetur præſens matrimonio, & conſentit per ſuum procuratorem præſentem, quia, qui per alium facit, per ſe ipſum facere videtur, iuxta regulam iuris notoriam: & Concilium Tridentinum requirit præſentiam perſonalem ad conſenſum legitimum præſtādum matrimonio, vnde poteſt præſtari per procuratorem coram parocho, & teſtibus: at, quando matrimonium fit per literas modis de quibus ſupra, nulla adeſt perſona præſens, quæ tunc pro abſente mittente conſenſum præſtet, ſed tantum adſunt eius literæ, vel epiſtola abſque perſona aliqua pro abſente, & matrimonium non efficitur tempore, quo abſens conſentit in literis, ſed tempore, quo coram parocho, & teſtibus præſtatur conſenſus ab vtroque, vt patet in Concilio Trident. ſupra citato, ibi, vbi parochus viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo conſenſu intellecto, vel dicat: ego vos in matrimonium coniungo, &c. Sed tunc non adeſt abſens, nec eius procurator, qui conſentiat eo tempore: ergo nullum eſt matrimonium per literas, vel epiſtolam celebratum, iuxta idem Concilium, ibi, qui aliter, &c. Secundo pro hac parte facit, quia hic modus celebrandi matrimonium per literas poſt Concilium Tridentinum non eſt in vſu, nec praxis Eccleſiæ eum recepit, quod ſciam: ergo ſic contrahens, ſaltem ſe exponit dubio, & periculo in re tam graui, an matrimonium ſic contractum ſit validum, necne? Cum tamen ſit expeditum, quod per procuratorem legitimum poſsit etiam poſt Concil. Trident. celebrari matrimonium, vt ſupra reſoluimus dicto cap. hocque medium pro abſentibus eſt facilimum, & in terminis hanc partem negatiuam tenet, & probat Petrus de Ledeſma *de matrimonio, quæſtione 45. articulo 3. dubio vltimo, ad primum. folio mihi* 160. & Bartholomæus de Ledeſma *de matrimonio dubio 18. folio* 1286. Manuel Rodriguez *in primo tomo ſuæ Summæ in ſecunda editione, capit. 216. numero 1. & cap. 220. numero tertio.* & in hanc partem magis inclinat, quamuis dubius, Alphonſus à Veracruce *in appen-*

appendice ad Speculum coniugiorum, dubio tertio, in fine. prout eos refert Thomas Sanchez *ubi ſupra, numero ſecundo*, quamuis eam non probet, ſed affirmatiuam, vt prædiximus: quid tenendum?

3 Mihi videtur, deciſionem huius quæſtionis dependere ab illa, an neceſſarium ſit ad valorem matrimonii vtriuſque contrahentium conſenſum ſimul abſque temporis interuallo præſtari, necne? In primo namque caſu, non valebit matrimonium per literas, ſiue per epiſtolam, in ſecundo vero teneat, ſiquidem per literas exprimitur conſenſus ſcribentis, & acceptatio reſcribentis, & coniungitur mutuus conſenſus vtriuſque, & de hac ſecunda quæſtione, ex qua diximus dependere deciſionem principalis quæſtionis, de qua in hoc cap. agimus, late diſſerit in vtramque partem Thomas Sanchez *lib. ſecundo de matrimonio, diſputatione 32. numero ſecundo, cum ſequentibus,* vbi *d. numero ſecundo* refert fundamenta, & nonnullos Authores partis affirmatiuæ, nempe neceſſarium eſſe conſenſum vtriuſque coniugis ſimul tempore præſtari: & *numero tertio* inquit, quod ſecunda ſententia multo probabilior, ait, id non requiri, ſed ſatis eſſe temporis mora intercedente conſenſus ab vtroque præſtari, modo conſenſus prioris coniugis reuocatus non ſit, idque duobus modis comprobat, & refert Diuus Thomas, & quamplurimos Theologos, & Iuriſtas hanc ſententiam tenentes, eſtque receptiſſima, & tenenda pro vera proculdubio, attento Iure communi, & *numero quarto* addit, quod ſi altero non ſtatim conſentiente, prior, qui conſenſerat, affirmet, ſe conſenſum reuocaſſe, credendum erit ei, ſecund. Antonium *in cap. ſi inter, numero quarto, de ſponſal.* Inquit præterea Sanchez *ubi ſupra, numero ſeptimo*, cum quamplutibus Authoribus contra Maior. & Nauar. exigi ſimultatem motalem, ita, vt non magnum interuallum inter vnius, & alterius conſenſum diſtet, quod arbitrio prudentis relinquitur attentis particularibus circunſtantiis ſecund. Petrum de Ledeſma, quem ibi refert, & ſequitur aduerſus alios certum tempus ad hoc præfigentes.

4 Quibus ſic ſuppoſitis reliquum eſt, vt in priori quæſtione principali, de qua in hoc cap. etiam verior, & tenenda videatur Iure communi ſaltem attento, quæ habet, quod matrimonium per literas, vel epiſtolam poſſit contrahi.

Adhuc tamen remanet dubium, an poſt Concilium Tridentinum idem ſit dicendum? & affirmatiua pars vera quoque & tenenda videtur in duobus caſibus ſupra relatis, ex Thom. Sanchez *d. lib. ſecundo, diſputatione 12. numero tertio*, nec tunc obſtant fundamenta pro contraria parte ſupra adducta, quoniam eis reſpondemus, quod per literas lectas, & acceptas ſimul cum nouo conſenſu, eas exhibentis coram parocho, & teſtibus concurrit conſenſus mutuus vtriuſque partis, ac ſi per procuratorem abſentis eius nomine præſtaretur, quod idem in effectu eſſe videtur, ſiquidem hoc Iure communi licet, & non inuenimus correctum, nec ſublatum expreſſe per Concilium Tridentinum, ſicut, nec illud de matrimonio contracto per procuratorem, ergo & hoc quoque per literas contractum: modo ſupra dicto ſeruato, validum eſſe debet, & in terminis ſecundæ quæſtionis, nempe quod per Concilium Tridentinum non ſit correctum Ius commune, quod habet, vt neceſſarium non ſit ad valorem matrimonii conſenſum ſimul ab vtroque coniuge præſtari probat cōtra nonnullos, ſaltem in tribus caſibus, de quibus ibi per eum, Thomas Sanchez *d. lib. 2. diſputatione 32. numero 17.* ergo & in ſpecie noſtræ quæſtionis principalis, de qua in titulo huius capitis, in matrimonio per literas, vel epiſtolam contractum eſt, idem dicendum venit, nempe vt validum ſit, etiam hodie poſt Sacrum Concilium Tridentinum.

Nihilominus tamen ſecunda opinio contraria negatiua ſecurior eſt, & conſulenda in praxi, ante factum ob multa, quæ contingere poſſent, quæ prudentem virum mouere poſſent ad præd. matrimonium inualidum iudicandum: non enim oportet in re graui, & tanti momenti, relinquere valorem huiuſmodi matrimonii arbitrio alterius, ſed certiorem, & ſecuriorem partem ſequi, in materia opinabili, & vbi nulla eſt euidentia, ſed potius praxis communis contrarium, nempe vt in abſentia matrimonium celebratur per procuratorem, & non per literas, nec per epiſtolam.

CAPITVLVM XLVI.

De conſenſu ad matrimonium requiſito, & qualis eſſe debeat, & ſufficiat.

SVMMARIVM.

1 *Conſenſus mutuus contrahentium eſt neceſſarius ad matrimonium.*

2 *Matrimonium an per aliquam potentiam poſſit abſque proprio conſenſu conſtare?*

3 *Nulli humanæ poteſtati eſt conceſſum coniungere aliquos in matrimonium, ſine illorum conſenſu.*

4 *Conſenſus matrimonium efficiens, non eſt explicite in copulam, ſed in ius & poteſtatem ad talem copulam: implicite autem, & virtute ad copulam.*

5 *Bonum matrimonii triplex eſt, non tamen irritatur ob aliquem peruerſum finem, qui eius ſubſtantiæ, & prædictis tribus bonis minime aduerſetur.*

6 *Intentio contra bona matrimonii an quando non deducitur in pactum, ſed in mente retinetur, irritetur matrimonium, necne?*

7 *Finis contrahentium matrimonium qualis eſſe debeat vt culpa immunes ſint?*

8 *Conſenſus ad matrimonium non ſatis eſt, quod ſit internus, ſed oportet, quod verbis, vel ſignis exprimatur, & quomodo ſe habent in hoc ſigna exteriora? numero 9.*

10 *Conſenſus in valentibus loqui ad matrimonii valorem an requiratur, quod verbis exprimatur, vel ſufficiant ſigna? & n. 11. & 12.*

13 *Interrogatio contrahentium matrimonium, & expreſſio conſenſus à quo coram incipere debeat?*

14 *Conſenſu ficto, vel metu cadente in conſtantem virum extorto vnius ex contrahentibus, ſatis eſt, quod qui minus legitime conſenſit, denuo conſentiat, abſque eo, quod vterque conſentiat, niſi alter prorem conſenſum reuocauerit: neque opus eſt quod de nouo celebretur matrimonium coram parocho, & teſtibus ſi prius coram ipſis fuit celebratum. vt in numero 15. De conſilio autem ad maiorem ſecuritatem, & cautelam petita ſuit licentia ab Ordinario, vt coram teſtibus iterum contraherent occulte matrimonium, nominibus contrahentium non expreſſis præd. Ordinario, vt in numero 16. & an ſit tunc opus aliquid declarare contrahentibus prioris matrimonii nullitatis? vide num. 17. & 18. & quid ſi temporis interuallum in modo intercesſerit? vide num 19.*

Con-

1 CONſenſus mutuus contrahentium eſt neceſſarius ad matrimonium, eſtque eius cauſa efficiens, *cap. ſufficit 27. quæſtione 2. cap. cum apud, & cap. cum locum. & cap. tuæ de ſponſ. & in cap. tuas cum alijs de ſponſal. duorum l. nuptias, ff. de regul. iur.* eſtque certiſſimum, vt in Concilio Florentino *in Decreto de reformatione matrim.* & in Concilio Tridentino *ſeſſione 24. in Decreto de reformatione matrimon. cap. primo*, & comprobat late poſt omnes Theologos Thomas Sanchez *lib. ſecundo de matrimonio, diſputatione 25. & diſputatione 26. numero 5.* vbi quod conſenſus eſt de eſſentia matrimonii, ſecundum Supplementum Gabriel. *in quarto, diſtinctione 27. quæſtione 1. articulo primo*, & eſt indubitatum ſecundum Adrian. *in 4. quæſtione 2. de matrim.*

2 Adeo, vt ſecund. eundem Sanchez *d. numero quinto*, ſit probabilis ſententia, per nullam potentiam poſſe matrimonium abſque proprio conſenſu conſtare, prout tenent aliqui ex diſcipulis Diui Thomæ, vt refert Petrus de Ledeſma *de matrimon. quæſtione 45. articulo 1. dubio 1. concluſione 3.* qui tamen partem contrariam probat, imo, quod hoc vinculum conſtare poſſit de poteſtate Dei abſoluta abſque coniugum conſenſu, quia Deus poteſt ſupplere vices cauſæ efficientis, vt calefacere abſque igne: conſenſus autem mutuus, ſolum eſt cauſa efficiens huius vinculi matrimonii: quam ſententiam prius probauit, & tenuit Dominicus à Soto *in quarto, diſtinctione 27. quæſtione 1. articulo 2. concluſione prima*, Victoria *in relectione de matrim. prima parte, numero 4.* Ledeſma *in ſecundam partem 4. quæſtione 47. articulo 1.* Alphonſ. à Veracruce *in prima parte Specul. coniug. articulo 2. §. Item ſi non eſſet*, & Concanonicus noſter Magiſter Palac. *in quarto. diſtinctione 1. folio 563. cum ſequent.*, Angles *in ſuis Florib. Theolog. quæſtionum prima parte de matrim. quæſtione 1. de eius eſſentia, diſtinctione 27. articulo 2. in princip. folio. 527.* Enriquez *lib. 11. de matrim. cap. 1. numero 3.* Bartbol. de Ledeſ. *de matrim. dubio 16. folio 1265.* Ludou. Lopez *in ſecunda parte Inſtructor. de matrimonio cap. 39. verſic. circa præd. doctrinam*, & Vega *lib. 4. ſuæ ſummæ caſu 73.* & ſic, hæc opinio affirmatiua eſt magis communiter recepta.

Sunt nonnulli dicentes, Deum immediate coniunxiſſe primos parentes abſque illorum conſenſu, idque Chriſtum ſignificaſſe in illis verbis Matthæi 19. *quos Deus coniunxit*, &c. & hoc dicit eſſe probabile Palud. *in quarto, diſtinctione 26. quæſt. 2. artic. 2.* ſed quamuis præfata ſecunda ſententia affirmatiua Soti, & reliquorum ſatis probabilis ſit, hoc tamen vltimum additũ non eſt verum. ſecund. Thomam Sanchez *d. lib. ſecundo de matrim. diſputatione 26. numero 4.* quia ad ſuauem Dei prouidentiam ſpectabat, ne matrimonium primum, quod aliorum norma, & exemplar erat, proprio conſenſu conſiſteret.

3 Illud autem certiſſimum eſt, nulli humanæ poteſtati eſſe conceſſum, coniungendi aliquos in matrimonium, ſine illorum conſenſu, vt vltra alia fundamenta, quibus hæc veritas probari poteſt, conſtat ex Concilio Trident. *ſeſſione 24. in Decret. de reformatione matrimonij, ca. nono*, vbi excommunicat omnes Principes ad matrimonium compellentes, ergo ſupponit non poſſe ad id aliquos compellere: hæc eſt communis ſententia Theologorum, vt conſtat ex congeſtis per Thom. Sanchez *d. lib. 2. diſputatione 27. numero 2.* vbi eam late probat, & *numero 3.* cum Ledeſma *in ſecundam partem quarti, quæſtione 47. articulo 2. in fin.* & Enriquez *lib. 11. de matrim. cap. 6. numero 7.* tenet nihilominus poſſe Principem, quando bono communi valde expediret, aliquem compellere, vt alicui nubat, ipſo tamen inuito matrimonium conſtituere nequire.

4 Deinde obſeruandum eſt, vt (quicquid alii dicant) conſenſus matrimonium efficiens non eſt explicite in copulam, ſed in ius, & poteſtatem ad talem copulam: implicite autem, & virtute ad copulam, vt ex D. Thom. & communi quamplurium Theologorum, quos ad hoc refert, probat, & tenet Thom. Sanchez *d. lib. 2. de matrimonio, diſputatione 28. n. 3. vbi num. 4.* id declarat.

5 Quamuis autem in matrimonio (vt omnes fatentur) reperiatur triplex bonum, nempe, bonum fidei, prolis, & ſacramenti, non tamen irritatur ob quemcumque peruerſum finem, qui eius ſubſtantiæ, & præd. tribus bonis minime aduerſetur: cæteri namque contractus, & ſacramenta ex peſſimo fine adiuncto, ſeruatis ſubſtantialibus, numquam annullantur, vt docent D. Auguſtin. *lib. de bono coniugal. cap. quinto*, & habetur *in cap. ſolet 32. quæſtione 2.* Diuus Thomas *in 4. diſtinctione 30. quæſtione 1. articulo 3.* quos omnes alii ſequuntur ſecund. Thomam Sanchez *lib. 2. de matrim. diſputatione 29. numero 8.* idque colligit Abb. *in cap. tua, num. 4. de ſponſal.* ex eo tex. vbi matrimonium cauſa libidinis contractum ponitur ac validum.

6 Illa autem quæſtio in propoſito eſt ſatis controuerſa inter Authores, an quando intentio contra bona matrimonii non deducitur in pactum, ſed mente retinetur, matrimonium irritetur, necne, quam DD. variis in locis examinant, eoſque in triplici ſententia diuiſos refert Thom. Sanchez, *d. diſputatione 29. numero 9 cum ſequentibus.* Prima habet irritari, vt ſi contrahentes intendũt non educare prolem, & venena procurare ad eam impediendam, vel ſibimetipſis debitum negare, ſecus, ſi intendant aliis commiſceri, quia primum pertinet eſſentialiter ad fidei bonum: ſecundum vero accidentaliter, *cap. aliquando 32. quæſtione 2.* ibi, qui cõtrahunt eo animo, vt vel filios non ſuſcipiant, aut ſuſceptos enecent, non habeant connubium: hanc opin. tenet gloſſa *verb. etſi ab initio in d. cap. aliquando*, Turrecremat. *in cap. ſicut non omnis, §. his itaque art. 1. 32. quæſtione 2.* Angel. *in ſumma verbo matrimonium ſecundo, numero 23. & ſequent.*, Ricard. *in 4. diſtinctione 31. articulo 2. quæſtione 1.* VValdenſ. *de ſacrament. cap. 131.* Petrus de Soto *lectione 26. de matrimon. in princip.* Enriquez *lib. 11. de matrim. cap. 12. num. 7.*

Secunda ſententia docet, intentionem contrariam matrimonii ſubſtantiæ, eiuſque bonis mente retentam, non irritare illud, vt ſi quis intendat tãtum ad tempus inire matrimonium, hanc tenent Ant. de Butrio *in cap. de infidelibus, numero de conſanguinit. & affinit.* Roſel. Sylueſt. Lanzelot. & aliqui Theologi, quos refert Thomas Sanch. *vbi ſupra, num. 10.* & de propoſito non conſummandi, dummodo non deducatur in pactum, docent Abb. *in cap. commiſſum, numero 2. de ſponſal.* & ibi Alexand. de Neuo, *n. 5.* & Præpoſit. *n. 4.*

Tertia ſententia verior, & quæ magis recepta videtur, habet, contrahentem matrimonium debere ſaltem implicite intendere bonum ſacramenti, quod euenit, quando non habet intentionẽ contrariam: non tamen eſſe opus, vt implicite intendat alia duo matrimonii bona, quare, ſi haberet animum etiam corde retentum aduerſum bono ſacramenti, quia ſcilicet intenderet non contrahere matrimonium, niſi ad tempus, non eſſet verum matrimonium, ſi tamen haberet intentionem aduerſam

uerſam aliis duobus matrimonii bonis, cot de ſolum retentam, nec in pactum deductam, valetet matrimonium, vt ſi intenderet vitate prolem, & habitam non educare, debitum negare, & adulterari: hanc late probat, & ſequitur Thomas Sanchez *vbi ſupra, numero* 11. adducens pro ea D. Thom. *in quarto, diſtinctione* 31. *quæſtione prima, articulo tertio, in corpore*: & D. Bonauenturam ibi, *articulo primo, quæſtione tertia*, & alios plures Authores, & mihi quoque magis placet hæc ſententia, circa cuius intellectum, & declatationem alia obſeruat Thom. Sanchez *vbi ſupra n.* 12.

7 Qualis autem debeat eſſe finis contrahentium matrimonium, vt culpa immunes ſint, agit late idem Thom. Sanchea, *d. lib.* 2. *diſputatione* 29. *numer.* 14. *cum pluribus ſequentibus*, vbi etiam agit, an contrahere matrimonium ob fines extraneos, videlicer, ob pulchritudinem, vel diuitias, ſit peccatum? & *num.* 24. cum D. Thoma, & communi teſoluit in præd. ſpecie, quod ſi fines indifferentes, mattimonio extranei, ſint ſolum cauſa ſecundaria, & applicationis ad contrahendum, nulla eſt culpa, ex quo communiter excuſantut conttahentes matrimonium, ob fines indifferentes matrimonio extraneos, quia communiter non eliguntur, vt fines, ſed vt rationem applicationis ad matrimonium, vel ad matrimonium cum tali, & manet finis matrimonii debitus, etiamſi de illo non cogitent, quia eo ipſu quod matrimonium contrahere intendunt, niſi finem debitum exptefſe excludant, illum virtute, & implicite intendunt, ita Caieran. in *primo tomo, tractatu* 12. *de matrimonio, quæſtione* 3. D. Couar. *in quarto lib. Decret. ſecunda parte, cap.* 1. *§. vnic. numero* 7. & Sanchez *vbi ſupra, numero* 25.

8 Conſenſus hic ad matrimonium, non ſatis eſt, quod ſit internus, ſed oportet, quod verbis, vel ſignis exprimatur, vt contra VVicleph late probat VValdenſ. *de Sacrument cap.* 132. neque obſtant tex. *in cap. tuæ*, *& cap. cum locum de ſponſal.* vbi habetut ſolos conſenſus efficere matrimonia: & verba neceſſaria eſſe, quoad Eccleſiam, quia dupliciter reſpondet Sanchez *vbi ſupra, diſput.* 30. primo ſatis eſſe ſolum conſenſum, ideſt non deſidetari verba determinata, ſicut in aliis ſacramentis, ſed ſatis eſſe quibuſcunque verbis, vel ſignis conſenſus interni pateſiant: & exigi verba ad faciliorem probationem in foto externo, ſecundo, & melius, dictionem excluſiuam non excludere comitantia, & ita minime excludere expreſſionem pet ſigna externa, quæ comitatut ipſum conſenſum in omni humano cõtractu, vt patet ex tex. *in cap. licet de ſponſ. duorum*, ibi, ita quod vnus alterum in ſuo mutuo conſenſu verbis expreſſe recipiat, & in Concil. Trident. *ſeſſione* 24. *cap.* 1. *in Decret. de reformatione matri.* ibi, vbi parochus viro, & muliete interrogatis, & eorum mutuo conſenſu intellecto: vel dicat, &c.

9 Nec externa ſigna ſe habent ad conſtituendum ſacramentum, tanquam conditio, ſine qua non, quaſi per illam innoteſcant mutui conſenſus. & ita, ſi Deus, eos, contrahentibus reuelaret, eſſet matrimonium abſque aliquo ſigno exteriori, ita Maior. *in quarto, diſtinctione* 26. *quæſt.* 1. *ad tertium*, & eſt probabile, vt inquit Alphonſ. à Veractuce *in prima parte Specul. coniug. articulo* 3. ſed probabilius eſt, eſſe de ratione ipſius contractus, & ideo matrimonium non conſtare Deo reuelante vtrique mutuos conſenſus, vt cum Almain, Victoria, Soto, Ledeſ. Palacio, Angles, & vtroque Ledeſma affirmat, & probat Sanch. *d. lib.* 2. *diſputatione* 30. *num.* 2. *&* 3.

10 Dubium tamen notabile ſe offert in propoſito explicandum, in quo DD. maxime variant, an ſcilicet, in valentibus loqui requiratur, quod conſenſus in matrimonio verbis exprimatur, vel ſufficiant ſigna exteriora ad eum exprimendum pro matrimonii valore? in non valentibus loqui clara res eſt, ſatis eſſe ſigna, tex. *in cap. cum apud, & in cap. tuæ de ſponſal.* ſed in valentibus loqui, contrarium nuncupatim probari videtur in *d. c. tuæ de ſponſal.* à contrario ſenſu, ibi, mattimonium in veritate contrahitur per legitimum viri, & mulieris conſenſum, ſed neceſſaria ſunt, quantum ad Eccleſiam, verba conſenſum exprimentia de præſenti, nam ſurdi, & muti poſſunt contrahere matrimonium per conſenſum mutuum ſine verbis, & pueri ante annos legitimos per verba ſola non contrahunt, cum intelligantur minime conſentire: ſecundo ex *d. cap. licet de ſponſal. duorum in verbis ſupra relatis*, ibi, ita, vt vnus alterum, verbis conſuetis expteſſe recipiat, &c. Tertio facit ponderatio Pontificis *in cap. conſultationi de ſponſalib.* ibi, cum verba proceſſiſſent: quare hanc ſententiam tenuit gloſſa *in cap. tua nos, verb. nec forma de ſponſal. & in l. cum notiſſimi, C. de præſcript.* 30. *vel* 40. *ann. verbo ſolam*, vbi Bald. *numero* 7. Innocent. *in d. cap. tuæ, paulo poſt princip.* & ibi Calder *& conſil* 5. *de ſponſal.* & alii plures, quos congerit Thomas Sanchez, *lib. ſecundo de matrim. diſputatione* 31. *numero* 2. & hanc opin ſequuntur multi grauiſſimi Canoniſtæ, quos refert Henric. Boic. *in d. cap. tuæ*, & teſtantur communem Imol. *columna* 1. Bald. Nouell. *numero fin. in l. prima, §. ſi quis ita interroget, ff. de verb. oblig.* & Brunel. *de ſponſal. concluſione* 14. *columna* 1. prout eos ad hoc refert Padilla infra ſtatim citandus: & inquit, hanc ſententiam eſſe indubitatam poſt Concil. Trident. *ſeſ.* 24. *cap.* 1. *in Decret. de reformatione matrim.* Cephal. *conſil.* 540. *numer.* 39. *&* 47. *volumine* 4. & inquit Padilla *in l. & in epiſtola, num.* 13. *ad fin.* quod hæc omnia ceſſabunt iam hodie, cũ certa ſorma ſit ab Eccleſia præſcripta, ſub qua matrimonium contrahi oporteat in *d. cap.* Concil. Trident. eandem opinionem refert alios tenentes Zeuallos *tertio tom. commun. opin. quæſtione* 750. *numer.* 21. vbi *numeris præcedentibus* refert fundamenta huius partis.

Verum his non obſtantibus, contraria ſententia eſt verior, communis, & tenenda, nempe ſatis eſſe etiam in valentibus loqui, ſigna conſenſum exprimentia pro valore matrimonii, vt melius colligitur *ex d. c. tuæ* pro contraria parte adducto; dum ibi Pontifex conſultus, an verba ſint neceſſaria ad matrimonium? teſpondet, ſolum conſenſum legitimum requiri explicitum verbis, vel ſignis, vt patet ex *verſ. Nam ſurdi, & muti* (quæ eſt ratio præcedentium) poſſunt contrahere matrimonium per conſenſum mutuum, ſine verbis: quia ſi non intellexiſſet, ſolum conſenſum verbis, vel ſignis explicitum, ſufficere, ille verſic. non bene reſponderet præcedentibus, nulliuſque rei rationem redderet.

Nec obijciatur, dictum fuiſſe in præcedentibus, verba eſſe neceſſaria, quoad Eccleſiam, quia non eſt credendum, ſtatim Pontificem ſe correxiſſe: præmaxime, quia non dixit abſolute, verba eſſe neceſſaria, ſed quoad Eccleſiam (hoc eſt, quoad faciliorem probationem in foro externo Eccleſiæ) ergo, ſi aliis modis, ſcilicet, per ſigna exteriora, conſtat de conſenſu mutuo contrahentium, valebit matrimonium: ſecundo hæc verior, & communis ſententia probatur à contrario ſenſu *in c. ex parte de reſtit. ſpoliat.* ibi, cum per ſolam traductionem, quam non præceſſere ſponſalia, vel conſenſus legitimus, nullum introducatur vinculum matrimonii: tertio ex tex *in ca. vnic. §. final. de deſponſatione impub. lib.* 6. vbi patet ſufficientem præſtat

conſen-

conſenſum ad matrimonium pro puella præſente, & tacente, & eſt verum matrimonium: quia ſecund. D. Thomam *in quarto, diſtinctione 27. quæſtione 1. articulo 2. quæſtiuncula ſecunda, ad tertium*, verba parentum reputantur puellæ, & eſt ſufficiens ſignum, quod ſunt eius, ex quo non contradicit, ergo ſufficiunt ſigna exteriora ad valorem matrimonii exprimentia, vel potius ſignificantia legitimum conſenſum valentis loqui: quarto *ex cap. final. de coniugi. ſeruor.* ibi, nec facto, nec verbo conſenſit: ergo ſatis eſt, facto conſentire, vel verbis: quinto, quia nihil refert, quod quid ex æquipollentibus fiat, *cap. licet ex quadam de teſtib.* cum factis magis exprimatur voluntas, quam verbis: *cap. dilectis de appellat. l. de quibus, ff. de legibus*: ſexto, quia ſi verba eſſent de matrimonii eſſentia, non pateretur pia mater Eccleſia, tandiu ignorantiam eſſe circa rem grauiſſimam, ſed clare id expreſsiſſet. quod tamen hactenus non explicuit: ſeptimo, quia imo Concilium Florentinum *in Decreto de ſacrament.* cum ſingula ſacramenta ſigillatim poneret: ita dixit, conſenſus per verba regulariter expreſſus facit matrimonium: non dixit, ſemper, ſed regulariter, ideſt, communiter, Concil. Tridentin. *ſeſ. 24. cap. 1. in Decret. de reformatione matrimonij*, inquit: vbi parochus viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo conſenſu intellecto, vel dicat, &c. Non enim dicit Concilium, quod ſit neceſſarium exprimere contrahentes matrimonium conſenſum verbis, ſed quod parochus intelligat eum: hoc autem, & verbis, & facto, nempe ſignis exterioribus, & id aperte ſignificantibus, vt nutu intelligi poteſt, ergo, &c.

Et in terminis hanc ſententiam tenuit gloſ. *in d. cap. tuæ in part. verb. de ſponſalib.* & ibi Hoſtienſ. Cardinal *numero 1.* Anton. de Butrio, *numero 8.* Anchar. *numero 3.* dicens opin. hanc eſſe multum æquam, & teſtatur communem Abb. ibi, *numero 3.* Alex. de Neuo, *numero 25.* eam ſequutus: probant etiam pro communi idem Cardinal. *in cap. ſi inter numero 4.* Abb. *numero 6.* poſt gloſſam ibi, *verbo dicente, de ſponſal.* gloſſa etiam *in cap. ſufficiat 27. quæſtione 2.* Abb. *in cap. ex parte de reſtit. ſpoliat. numero 8. & 28.* & ibi Ant. Franciſc. & Sapia, *in addit. ad eundem*: dicunt communem eam ſequuti Aretin. *conſil. 13. columna 2. numero 2.* Boerius *deciſ. 8. numero 18.* Bellamera *conſil. 88.* Cagnolus *in l. nuptias, numero 7. ff. de regul. iur.* Purpurat. *in l. 3. numero 93. ff. ſi cert. pet* D. Couar. *in 4. de ſponſalib. ſecunda parte, cap. 4. in princip numero 1.* vbi plures allegat Villalob. *in ſuo ærario commun. opin. litera M. numero 54. & ſequenti*, Anton. Gabriel *in prima editione tom. 2. commun. opin. verb. matrimon. numero 11. folio 96.* Syluest. *in ſumma verbo matrimonium 2. quæſtione 7.* vbi teſtatur communem, Tabien. *verbo matrimonium ſecundo, quæſtione 8. §. 9.* Summa Roſel. *verbo matrimonium tertio, numero 2.* Angel. *eodem verb. matrimonium 2. numero 4.* Nauar. *in Manuali, c. 22. numero 20.* eandem plures allegans teſtatur veram, & communem Padilla *in l. & in epiſtola, numero 13. C. de fideicommiſ.* dummodo ſigna adſint apta ad ſignificandum conſenſum, facit *l. 5. titulo 2. partita 4.* ibi, *conuiene, que lo fagan por palabras, para que ſe pueda probar*, & ibi Gregor. Lopez *in gloſ. por palabras*: Brunel. vbi ſupra, *concluſione 24. numero 2.* Marc. Ant. Cueh. *lib. 5. inſtit. mai. titulo 11. numero 32.* Maſcard. *de probat. concluſione 1024. numero 2.* Matienç. *in rubrica, titulo 1. gloſ. 8. numero 22. lib. 5. noua collect. Reg.* D. Spino *in Specul. teſtament. gloſ. 15. numero 3. & 13.* Humada *ſuper l. 2. gloſ. 2. numero 20. titulo 1. partita 1.* & alii communiter quamplures Iuriſtæ, & Theologi, ita videtur tenere D. Thom. *in quarto ſententiarum, diſtinctione 27. quæſtione 1. art. 2. quæſtiuncul. 2. ad 2. & 3.* & tenent Palud. *ibidem quæſtione 2. articul. 3. numero 17.* Maior. *quæſtione 1.* ſupplementum Gabriel. ibi *articulo 2. concluſione 3. & 4.* Soto *in 4. diſtinctione 27. quæſtione 1. articulo 3. concluſione 2. verſic. ex huiuſmodi.* Alphonſ. à Veracruce *in 1. parte ſpecul. coniug. articulo 3. & in appendice ad ſpecul. dubio 3. propoſitione 2.* Palac. *in quarto, diſtinctione 27. diſputatione 1. folio 562. columna 1. & 568. columna 1. & 569. columna 1.* Enriquez *lib. 11. de matrimonio cap. 2. numero 6.* Pater Suarez *primo tom. de Sacrament. quæſtione 60. articulo 8. diſputatione 2. ſectione prima, & ſecunda*, Candelab. *aureum 7. Sacramentorum de matrimonio, numero 37.* Ludouic. Lopez *in ſecunda parte Inſtructor. de matrim. cap. 35. folio 1020. & cap. 39. folio 1055. columna 2.* Manuel Rodrig. *in primo tomo ſuæ Summæ in ſecunda editione cap. 216. numer. 5.* Bartholomæus à Ledeſma *de matrim. dubio 17. fol. 1271.* Petrus de Ledeſma *de matrimonio. quæſtione 45. articulo 2. dubio ſecundo.* & plures alios tam Canoniſtas, quam Theologos allegans, hanc ſequitur, atque communem, & tenendam profitetur Thomas Sanchez *de matrimonio lib. 2. diſputatione 31. numer. 5. per totum*, vbi *numer. 6.* reſpondet fundamentis contrariis, reijcio alias duas diuerſas quorundam Doctorum opiniones, quas idem Author refert ibi, *numer. 3. & 4.* quæ non ſunt communes, nec tenendæ, ſed præcedens ſecunda ſententia, quæ proculdubio verior eſt magis communis, & tenenda, & hanc ſequitur plures allegans dicens eſſe veriorem, & receptiorem ac tenendam in iudicando, & conſulendo ſub correctione Sacroſanctæ Matris Eccleſiæ, Zeual. *vbi ſupra, n. 22. cum ſeq.*

11 Quinimo licet nonnulli DD. Moderni teneant, ſaltem verba in propoſito eſſe de neceſsitate præcepti, attamen multo certius eſt, nullum eſſe de hoc præceptum, vt cum aliis pluribus probat, & tenet Thom. Sanchez *vbi ſupra, numer. 9.* vbi fatentur, culpam eſſe venialem non exprimere verbis conſenſum ad matrimonium, ſed ſolum ſignis, niſi iuſta cauſa excuſaret, quod ſi conſenſus eſſet dubius peccatum mortale committeretur, vnde ſcandala, liteſque oriri poſſent.

12 Ad eſſentiam tamen matrimonii requiruntur ſigna exteriora, ſi verba non proferantur, cum ſit ſacramentum, vt probat D. Couar. *in quarto, ſecunda parte, c. quarto, in princip. num. 2.* at, quod ſit ſacramentum, tenet cum communi alios citans Thomas Sanchez *vbi ſupra, n. 8.*

13 Hæc autem expreſsio conſenſus coniugalis, non refert à quo incipiat, à viro, vel à fœmina, quamuis honeſtum ſit, fœminam prius interrogari, iuxta tex. ſic paſsim intellectum *in cap. penult. de ſponſal. & in cap. licet de ſponſ. duorum*: ita tenet Cardin. & Ioan. And. *numer 3.* & Anton. de Butr. *numer. etiam 3. in d. cap. penult. de ſponſal.* & D. Couar. *vbi ſupra*, necnon & Thomas Sanchez *vbi ſupra, numer. 12.* vltra quos, idem tenet contra gloſſam *in l. primam. ff. de adoptio.* & Ioan. Oroſc. *in l. 2. numer. 8. ff. eodem titulo*, dicens, quod hodie hoc iure vtimur, vt prius mulier interrogetur, idem & nos profitemur, & teſtamur ex diuturna conſuetudine, quamuis Ioan. Andreas, Ant. & Cardinal. atque Sanchez dicant honeſtius eſſe à viro initium ſumere, quia in præd. textibus prius verba viri proponuntur. & quia vir caput eſt, & fœminæ verecūdiæ ſubiectiores ſunt: Concil. autem Trid. *ſeſsione 24. ca. 1. de reform. matrim.* loquens de parocho, inquit, viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo conſenſu intellecto, non declarans, quis eorum debeat

beat prius interrogari, quaſi nihil referat à quo incipere debeat præd. conſenſus coniugalis: atque ideo merito præd.conſuetudini ſtandum eſt, quod ſi alter fiat incipiendo à viro, validum proculdubio erit matrimonium, mutuo conſenſu vtriuſque intellecto à parocho, vt inquit Concil.

14 Quod ſi conſenſus vnius ex contrahentibus fuit legitimus, alterius vero illegitimus, quia fuit fictus, vel metu cadenti in conſtantem virum extortus, ſatis erit, vt ille, qui minus legitime conſenſit, denuo conſentiat, abſque eo, quod vterque de nouo conſentiat, dummodo alter conſenſum non reuocauerit, vt de ficte conſentiēte docent Ricardus *in quarto, diſtinctione 29. articulo 1. quæſtione 3.* Petrus de Soto *lib. 3. de matrimonio, paulo poſt princip. §. primum igitur,* Ludouic. Lopez *in prima parte Inſtructor. cap. 85. ad fin. & §. penultim.* Manuel Rodriguez *in prima parte ſuæ ſummæ in ſecunda editione, ca.* 208. *numero* 7. poſt Hoſtienſ. *in cap. dilectus de ſponſa. ſuper verb. contrario,* Ioan. Andr. ibi, *numero* 7. Anchar. *numero* 3. Alexand. de Neuo *numero* 18 *in fin.* Syluest. *in ſumma, verbo matrimonium* 8. *quæſtione* 5. *dicto* 6. Nauar. *in ſumma ca.* 22. *numero* 8. & quando alter metu cadenti in conſtantem virum conſenſit; D. Tho. *in quarto, diſtinctione* 29. *quæſtione vnic. articulo* 3. *quæſtiuncula ſecunda, ad ſecundum;* quem ibi ſequuntur alij DD. communiter, Nauar. *in Manual. cap.* 25. *num.* 51. *in fine,* Gregor. Lopez *in l.* 15. *in gloſſa, le pluguieſſe, in fine, titulo* 2. *partita* 4. & plures vtriuſq; Scholæ referens probat Tho. Sanchez *lib.* 2. *de matrim. diſputatione* 32. *numero* 9. aduerſus nonnullos, quos *numero praeced.* retulerat, tenentes contrarium.

15 Non tamen eſt opus, vt iterum coram parocho, & teſtibus in præmiſſa ſpecie celebretur hoc matrimonium: id namque fieri debet quando omnino celebratur matrimonium, hic autem iam prius fuit celebratum ſolemniter coram parocho, & teſtibus, & nunc ſuppletur tantum defectus interni conſenſus, ita in terminis probauit, & tenet Henriquez *lib.* 11. *de matrimonio, cap.* 15. *n.* 2. *in commento litera I.* Ludouic. Lopez, & Manuel Rodriguez *vbi ſupra,* quos ſequitur Thom. Sanchez *d. diſputatione* 35. *numero* 13. quæ opinio vera mihi quoque videtur, & poteſt ſecure teneri.

16 Nihilominus tamen in praxi conſulti in ſimili ſpecie nos, & quidam grauis Theologus Religioſus, & Prælatus Ordinis Prædicatorum, conſuluimus, pro maiori ſecuritate, & cautela, vt cum licentia Ordinarij, & commiſſione ipſius nobis facta nominibus eorum non expreſſis ipſi Ordinario, coram teſtibus iterum contraherent occulte, ob euitandū ſcandalum, quia communiter reputabantur pro veris coniugibus, cum tamen vnus eorum numquam vere, ſed ficte tantū cōſenſiſſet, cui reſpondimus, teneri in conſcientia vere conſentire, & ſic fuit obſeruatum, & exequutum, quia alter, qui vere conſenſerat, à principio hoc quoque exoptabat. Cæterum ſi dubitaretur de voluntate perſeuerandi matrimonio, illius, qui vere cōſenſit ab initio, ſi præd. fictus conſenſus ei manifeſtaretur, melius eſt, quod qui ficte conſenſit, vere interne conſentiat, abſque eo, quod iterum ab vtroque matrim. denuo celebretur propter ſcandalum euitandum, & alia inconueniētia, quæ inde ſubſequi poſſent, ſi defectus conſenſus præcedens alteri coniugi manifeſtaretur, quod ipſe denuo nollet contrahere.

17 Quando vero matrimonium fuit omnino nullum ob impedimentum occultum, an tunc idem ſit dicendum, vel non? agemus infra *cap. ſequenti, numero* 6. non enim opus eſt in ſpecie, de qua hic agimus, aliquid intimari alteri coniugi, nempe matrimonium non valuiſſe, vt cum Petro de Soto, & Ludouic. Lopez, *vbi ſupra,* obſeruat Sanchez *d. diſputatione* 32. *numero* 10. vbi *numero* 11. cum alijs DD. tenet ſatis eſſe in hoc caſu, quod prædiximus, nempe, quod ille interne nunc vere in corde ſuo conſentiat: idemque probat in ſponſalibus.

Secus autem eſſe ait, ſi vterq; metu, vel ficte con- 18
ſenſit, quia tunc vtriuſque conſenſus innouandus eſt, denuoque matrimonium contrahendum.

Et *numero* 15. probat, & tenet cum Nauar. *in Ma-* 19
nual. cap. 25. *numero* 80. ſatis eſſe ſi ficte, vel metu conſentiens poſt vere aſſenſum præbeat, quocumque temporis ſpacio interiecto, licet plures interceſſerint menſes.

CAPITVLVM XLVII.

De conſenſu in matrimonio cum opinione vtriuſque coniugis credentis, quod adſit impedimentum, quod re vera non ſit.

SVMMARIVM.

1 *Conſenſu in matrimonium, cum opinione vtriuſque coniugis credentis, quod adſit impedimentum, quod re vera non ſit, an efficiatur matrimonium? & quid verſa vice vt in num. 2.*

3 *Matrimonium nulliter celebratum ob impedimentum dirimens, impetrata diſpenſatione, vel eo ceſſante, vt quia prior vxor viuebat, & iam obijt, non conualeſcit, & an coniux conſcius impedimenti in hac ſpecie ſit neceſſarium, vel oporteat, quod certiorem faciat alterum illius impedimenti, vel ſatis ſit, hac nullitate tacita poſtea renouare conſenſum? num 4.*

5 *Matrimonium nulliter celebratum coram parocho, & teſtibus ob aliquod occultum impedimentum, an ſublato impedimento ſit iterum celebrandum coram parocho, & teſtibus, vel ſufficiat nouus conſenſus occultus renouando priorem conſenſum abſque parocho, & teſtibus? & hoc attento Sacro Concilio Tridentino? & numeris ſequentibus, vbi latiſſime de hoc agitur.*

7 *Forma data eſſe videtur, quando lex Regia ſtatuit quibus in locis, & iuriſdictionibus, & coram quibus iudicibus inſinuatio fiat, & cum certis modificationibus.*

8 *Forma ſtatuti non obſeruata, actus eſt nullus.*

9 *Ablatiuus abſolutus importat conditionem.*

Conſenſerunt duo habiles in matrimonium 1
hodie coram parocho, & teſtibus, vnus tamen eorum, vel vterque credebat, vel opinabatur eſſe inter eos canonicum impedimentum, quod re vera non ſubeſſet, quæritur an ſit matrimonium? & videtur hoc nō eſſe verum matrimonium. Primo ex defectu cōſenſus omnino certi, & indubitabilis, cum tamen certum ſit, in matrimonio requiri cōſenſum liberum, atque certum, vt in quampluribus capitulis tituli de ſponſal. & alibi ſæpiſſime inuenitur deciſum, & ſupra etiam eſt dictū, ſed hic conſenſus ab vno, vel vtroque coniuge præſtitus, qui credebat licet falſo, ſubeſſe impedimentum, non eſt huiuſmodi, ſed potius contra opinionem, & credulitatem ipſius, & ſic culpabilis: ergo non valet huiuſmodi matrimoniū, tāquā illuſorio, iuxta eius opinionē celebratū. Secundo, quia opinio præfertur veritati, vt *in l. is, qui putat, ff. de acquir. hæredit.* vbi, quod qui putat, ſe neceſſariū hæredē eſſe, repudiare nō poteſt, etſi vere volūtarius hæres ſit: ergo, qui putat, non poſſe dari corporum mutuam traditionem nec cohabitationē propter canonicum aliquod impedimentum, errat in ſubſtantia coniugij, igitur non eſt matrimoniū. Tertio, ex doctrina Ab-

batis *in cap. cum in Apoſtolica, numero 6. de ſponſal.* quæ habet, quod credens impedimentũ, quod tamen nõ ſubeſt, matrimonium quoad Deum non contrahit, licet protulerit verba apta ad contrahẽdũ matrimonium. Similiter inquit ibi Vincent. quod quãdo maritus errat in facto contrahẽdo ſecundũ matrimonium credẽs primũ matrimoniũ tenere, quod nullũ poſtea declaratur, nun valet ſecundum matrimonium, quia defecit conſenſus. quem ibi ſequuntur communiter DD fatentes, quod poterit cogi, ex quo vxor ſecunda primum matrimonium ignorabat contrahere cum iſta ſecunda, poſtquam declaratum fuerit primum matrimonium non tenere, vt *in cap. primo de eo, qui duxit*, &c. ita affirmat Præpoſ. *in d. cap. cum in Apoſtolica, numero 3. ad finem*: ergo idẽ prorſus videtur dicendum in propoſito: & hanc opin. in terminis tenent quamplures Authores, quos refert Thomas Sanchez *lib. ſecundo de matrimonio diſputatione 33. numero 1.* & inter eos Petrum à Ledeſma dicentem eſſe probabilem.

Contrariam tamen ſententiam, imo quod in præmiſſa ſpecie validum ſit matrimonium, ſi contrahentes intendebant, quantum in ſeipſis erat, conſentire, probarunt alij plures Authores, quia hæ perſonæ ſunt re vera habiles ad contrahendum, & intendunt, quatenus poſſunt contrahere: ergo vere contrahunt: qua ratione, & alijs ita tenent gloſſa *in Summa in verbo vtraque quæſtio, in fine 34. quæſtione 1. & in d. ca. cum in Apoſtolica. verb. remanere de ſponſ.* Roſella *verbo impedimentum, in 12. impedimento in fine*: Tabien. *eodem verb. in 10. impedimento in fin.* D. Couar. *in quarto de ſponſal. ſecunda parte, cap. 3. §. 7. numero 2.* Diuus Antonin. *in tertia parte ſuæ Summæ titulo 1. cap. 9. in fin.* Petr. de Ledeſm. *de matrim. quæſtione 51. articulo 9. dubio 2.* Bartholom. de Ledeſm. *de matrimonio dubio 52. concluſione 3.* Enriquez *li. 11. de matrim. cap. 11. numero 5.* Manuel Rodrig. *primo tom. ſuæ ſummæ, in ſecunda editione. cap. 233. num. 3.* qui duo vltimi loquuntur, quando dubitant contrahentes de morte prioris viri, & hæc ſententia probabilior eſt ſecund. Sanchez *vbi ſupra, numero ſecundo, in principio*, & mihi verior videtur, & tenenda, eo addito, quod his in foro exteriori non eſt adhibenda fides, ſi negent ſe conſenſiſſe: ſecus in foro conſcientiæ, vt tenet D Couar. *vbi ſupra d. §. 7. numero 4.* & Sanch. etiam *vbi ſupra, numero 3.* qui fundamentis prioris partis reſpondet.

2 Verſa vice, ſi quis ficte contraheret, & errore ductus, quo putabat illud matrimonium eſſe validum, verbis, vel facto conſentiat, non erit matrimonium: nihil enim tam contrarium conſenſui, quam error, *l. ſi per errorem, ff. de iuriſd. omnium iudic.* vt cum alijs pluribus probat Thom. Sanchez *lib. ſecundo de matrim. diſputatione 34. numero 2. & diſputatione 36. numero 3. per totum*, & quamuis aliqui ex præd. Doctoribus hoc temperent, vt non ſit matrimonium, quando ſi denuo conſentiens ſciret ſe liberum eſſe, minime conſentiret; vnde à contrario ſenſu Doctores præd. videntur oppoſitum ſentire, quando ſi libertate cognita adhuc aſſenſum præberet, vt ſunt Roſella, Syluester, Victoria, Nauar. Ledeſma, & Magiſter Palacius: verius tamen eſt, etiam in hoc caſu non eſſe matrimonium, quia ea tantum eſt voluntas habitualis, & quamuis error concomitans non ſit cauſa inuoluntarij contrarie, eſt tamen cauſa inuoluntarij negatiue, id eſt cauſa, vt ibi non ſit actus, & conſenſus voluntarius poſitiue, ſed tantum eſt in habitu, & animi præparatione, quia ſi ſciret, haberet actum voluntatis, matrimonium autem requirit actum voluntarium de præſenti: quare, vt eſſet matrimonium, oporteret, vt cum denuo confirmat hunc actum voluntatis, eliceret, quamuis primum matrimonium ſit nullum, volo ex nunc eo ligari, ita Sanchez *d. diſputatione 34. numero 3.*

3 Quod ſi matrimonium celebratum fuit nullum ob impedimentum canonicum, dirimens impetrata diſpenſatione, vel eo ceſſante, vt quia prior vxor viuebat, & iam obijt, id matrimonium non conualeſcit, niſi nouus conſenſus vtriuſque coniugis accedat: iuxta gloſſam *in cap. non debet, verb. de cætero*, per tex. ibi *de conſanguin. & affinit.* eſt communis. vt cum alijs affirmat D. Couar. *in quarto de ſponſal. 2. parte, cap. quarto, in princip. numero 5.* tradunt Nauar. *in Manual. cap. 22. numero 47. & 80. & in cap. ſi quis autem de pœnitentia, diſtinctione 7. numero 70. & lib. 4. conſil. titulo primo, de ſponſal. in vtraque editione, conſil. 12.* Gregor. Lopez *in gloſſa, le plug meſſe, in fine titulo 2. partita 4.* Didac. Perez *in l. prima, titulo 1, lib. 5. Ordinam. folio 18 §. ex quibus reſpondendum*: Sarmient. *lib. 6. Select. interpret. cap. 17. in fine.* Matienç. *in rub. [illegible] titulo 1. gloſſa prima, numero 66. lib. 5. nou. collect. Reg.* Segura, Aualos *in Directorio Iudic. Eccleſ. ſecunda parte, cap. 15. numero 39. cum ſequenti* D. Thom. *in quarto Sentent. diſtinctione 40. quæſtione vnic. articulo quarto, ad ſextum.* & communiter eius diſcipuli, quorum plurimos refert, & ſequitur Thom. Sanchez *de matrimonio lib. 2. diſputatione 3?. numero 2.* vbi *numer 3.* docet aduerſus Petrum à Veracruce, ſatis non eſſe interne conſenſum renouari inter hos coniuges.

4 Illa tamen quæſtio in propoſito maxime controuerſa eſt, an in præmiſſa ſpecie ſit neceſſarium, vel oporteat, coniugem conſcium illius impedimenti, alterum coniugem certiorem facere de nullitate prioris matrimonij, vel ſatis ſit, hac nullitate tacita, renouare conſenſum? requireretque longum examen, niſi tam recte peractum eſſet à Thom. Sanch. *d. lib. 2. diſputatione 36.* vbi refert, & late fundat duas opiniones in hoc contrarias: prima habet coniugem impedimenti conſcium, obtenta diſpenſatione, vel impedimento ceſſante, non oportere alteri aperiri, prius matrimonium fuiſſe nullum, ſed ſatis eſſe, ſi caute curet vtriuſque conſenſum renouari, diſſimulanter petendo ab altero, vt pro ſua conſolatione ipſum habeat in coniugem, & ipſo ſimiliter dicente, ego quoque volo te in coniugem: & hanc tenent quamplures Authores, quos refert cum ſuis fundamentis ibidem numero ſecundo. per totum: ſecunda ſententia ait, neceſſarium eſſe, vt id matrimonium conualeſcat, coniugem impedimenti ignarum, certiorem fieri de prioris matrimonij nullitate, licet cauſa ei tegatur, vt patet ex cõceſſione Bullæ Cruciatæ facta Commiſſario in illis verbis: Altero impedimentum ignorãte, prius de nullitate prioris conſenſus certificato, &c. necnon & alijs fundamentis, & quampluribus Authoribus eam tenentibus, vt ibi latiſſime per eum numero 3. per totum, vbi hanc ſecundam multo probabiliorem eſſe affirmat, eamque ponit inter quinque pro prima concluſione tenenda in ſecunda concluſione ait, ſufficere, ſi nouus ille conſenſus procederet ex cognitione æquiualenti ſcientiæ nullitatis prioris matrimonij, licet alter coniux eam ignoraret: vt ſi coniux impedimenti conſcius peteret ab alio ſic: me ita diligis, vt, ſi non eſſet inter nos matrimonium, denuo contraheres, ac, nunc vis me in coniugem, ac ſi non fuiſſet validum inter nos matrimonium prius contractum? & reſpondeat alter, ita volo, interrogansque ſe quoque idem velle dicat.

In tertia concluſione inquit, ſufficere etiam ſi coniuges ſcientes impedimẽtum ceſſaſſe, ſe affectu maritali cognoſcant, vt prius matrimonium irritum conualidetur, iuxta gloſſam *in cap. non debet, verbo de cætero, de conſang. & affin.* & communem opin. plurium DD. quos ibi refert *numero 3. in tertia concluſ.*

vbi

vbi quod poſt Concil. Trid. quo huiuſmodi matrimonia præſumpta ceſſarunt: ait ad duo prodeſſe hanc communem ſententiam, vnum eſt, pro infidelibus, qui inualide contraxere, nam ſi ceſſante impedimento, vt mortuo priore coniuge, qui tunc ſuperſtes erat, morteque per ipſos ſcita, cognoſcant ſe, ſicut prius, tanquam coniuges, conualidabitur matrimonium, cum illi lege Concilij non aſtringantur, quod maxime prodeſſe ait, ad diſcernendum, quando infideles conuertuntur, in quo matrimonio per ipſos inito perſeuerare permittendi ſunt. Alterum eſt, quia ſi nullitas prioris matrimonij occulta ſit, illudque coram parocho, & teſtibus celebratum ſit, conualidabitur per eam copulam affectu maritali habitam, per quã ante Concilium côualeſceret, vt latius probat cum alijs, quos citat, idem Sanchez *d. lib. 2. diſputatione 37. num. 14.*

Ex quibus deducitur, quod vbi non timetur probabiliter ſcandali periculum, verbi gratia, fore, vt vir nullitatis conſcius nollet denuo contrahere, & maneret fœmina remedio deſtituta, cum impedimentum illud probari non poſſit, & maxime, ſi eſſet proles, vel non eſſet periculum infamiæ, quale ſcandalum, vel periculum non timetur cõmuniter, cum impedimentũ eſt ex parte viri, & aliquando, quando eſt ex parte fœminæ, attẽta viri, & ipſius fœminæ conditione, curandum omnino eſſe vt vterque coniux notit, matrimonium non valuiſſe, vel ſaltẽ, vt ignarus nullitatis conſentiat, ex tunc in matrimonium caſu, quo à principio irritũ fuiſſet: nec in hoc caſu poteſt tuta conſcientia amplecti prior opinio, nimirum, vt diſſimulanter tecto impedimento conſcius coniux ignoranti perſuadeat, vt illum habeat in coniugem: ita Tho. Sanch. *vbi ſupra num. 7.*

Quarta concluſio ipſiuſmet Authoris habet, quod vbi eſſet probabilis timor prædicti ſcandali, aut infamiæ, nec poſſet extorqueri conſenſus ille conditionalis abſq; præd periculo, poſſet amplecti prior opinio, vt omnino tecta prioris matrimonij nullitate perſuadeatur ignoranti, vt ex tunc babeat alterũ in coniugem, modo quo dictum eſt ſupra in propoſita priori opinione, vt probat Sanch. *vbi ſupra n. 8.*

Vltima concluſio Sanchez *vbi ſupra numero 9.* ita ſe habet; quando nec hic conſenſus poteſt extorqueri, quia vir hilaris non eſt, & ira non vult reſpondere, & ex alia parte petit debitum ab vxore, ipſaque ſine ſcandalo ſubterfugere nequit, reddẽdoque peccaret, cum nondum ſit matrimonium: poteſt abſq; verbis denuo matrimonium illud conſiſtere copula illa affectu maritali habita ex parte ſua, nam ex parte alterius, cum putet eſſe matrimonium, conſtat eo affectu haberi, & hoc, etiam ſi alter coniux ignoret prius matrimonium fuiſſe inualidum, vt ibi, & allegat Authores hanc concluſionem tenentes.

5 Supereſt nunc, vt circa præmiſſa videamus, an matrimonium coram parocho, & teſtibus celebratum, inualidum tamen ob occultum impedimentum, ſit ablato impedimẽto iterum coram parocho, & teſtibus celebrãdum, vel ſufficiat nouus conſenſus occultus renouando priorem conſenſũ abſque parocho, & teſtibus, & hoc atteto Concil. Tridentin. & poſt ipſum *d. ſeſſione 24. cap. 1. in Decreto de reformatione matrimonij?*

Hanc quæſtionem late examinaui pro & contra *in tractatu de iuramento confirmat. prima parte, cap. 51. n. mero 22. cum ſequentibus, & lib. 1. Canonic. quæſtionum cap. 18. per totum,* vbi partem affirmatiuam late probanimus, nempe, requiri, vt iterum coram parocho, & teſtibus denuo celebretur matrimonium, etiam in caſu, quo ex hoc graue ſcandalum orire ſur, & infamia aliquorum vitari non poſſit, niſi per ſecretam expreſſionem conſenſus: & hoc vltimum contra Specul. coniug. & Antonium de Cordoua: quæ ſententia probatur ex eo, quod in diplomate Cruciatæ conceditur Commiſſario Generali facultas diſpenſandi in matrimonio occulto impedimento celebrato, vt iterũ occulto celebretur: ergo attento Tridentin. Concilio id fieri non poterat, quia alias fruſtra eſſet priuilegium, & deinde ratione probatur ea noſtra ſententia; nempe ex clauſula ſolita apponi in diſpenſationibus conceſſis ad reualidandum matrimonium nullum propter occultum impedimentum, ſcilicet, ſi ita eſt cum eis, vt inter ſe publice, & ſeruata forma Concilij Tridentini contrahant, diſpenſes: ergo alias matrimonium nullum reualidari non poteſt: & ideo merito præfatam noſtram ſententiam tenuerunt, Nauat. *lib. 4. conſil. in prima editione, titulo primo de ſponſal. conſil. vndecimo, & in ſecunda editione titulo de deſponſatione impub. conſil. 3.* Palacius *in quarto, diſtinctione 27. quæſtione 1. folio 566. in fin. & ſequenti,* Matien. *l. 1. tit. 1. gloſ. 1. nu. 3. lib. 5. nouæ collect. Reg.* Bartholomæus à Ledeſma *de matrimonio dub. 17. folio 1275. & ſequenti,* & videtur tenere Did. icus Perez *in d. l. 1. titulo 1. folio 18. in verſic. ex quibus reſpon lendum erit.*

Nihilominus tamen contrariam ſententiam indiſtincte probarunt alij plures Authores, inter quos idem Nauat. *in Manual. cap. 22. num. 1070. & cap. 16. in noua editione, numero 37. & d. lib. 4. conſil. titulo de ſponſal. in prima editione capit. 35. numero 2. & in ſecunda editione conſil. 14. in fine* Cuchus *de iuſtit. matr. lib. 5. titulo 11. numero 65.* & alij plures, quos refert, & ſequitur, atque late probat contra nos *vbi ſupra,* & ſequaces, nouiſſime Thomas Sanchez *lib. 2. de matrimonio, diſputatione 37. per totam:* quorum præcipuũ fundamentum eſt, ſic declaraſſe Pium V. & ſacræ pœnitentiariæ Prętorum ea declaratione frequenter vti: & ait Petrus de Ledeſma *de matrimonio quæſtione 45. articulo 5 dubio primo?* ſic declaraſſe Cardinales. Quinimo Thomas Sanchez *vbi ſupra, numero 7.* contra Petrum de Ledeſma *vbi ſupra,* docet multo probabilius eſſe, ſtando in ipſo Decreto Concilij, poſſe clam abſque parocho, & teſtibus celebrari, & ita Pium V. minime diſpenſaſſe, ſed declaraſſe Concilium, *& numero 4. cum ſequentibus* plura hinc infert. Limitat tamen Thom. Sanchez *vbi ſupra, numero 10.* ſuam ſuprad. principalem ſententiam, & ſic ſecundam cum ſuis corollarijs ex ea illatis, vt procedat, dummodo parochus, & teſtes impedimentum illud ignorarent, quia ſi id noſſent, quantumcumque alias eſſet occultum, neceſſario repetendum eſſet coram parocho, & teſtibus, quia cum conſtet ipſis in foro Eccleſiæ matrimonium eſſe nullum, non ſunt teſtes valoris, ſed nullitatis matrimonij ſecundum Enriquez *lib. 11. de matrimonio, cap. 3. numero 7.* & Petr. de Ledeſma *de matrim. quæſtione 47. articulo 3. dubio vltim.* idemque credit Sanchez, quando alter ſolus ex duobus teſtibus requiſitis, vel ſolus parochus impedimentum noſſet, quia iam deſunt nèceſſaria ad valorem matrimonij, cum vel parochus, vel alter teſtis requiſitus non ſit teſtis valoris matrimonij: ſi autem tempore, quo aſtiterunt matrimonio, ignorabant impedimẽtum, licet poſtea ſcirent, taliter, quod non eſſet probabile in foro externo; poteſt abſque parocho, & teſtibus innouari, vt ibi probat, & ſimiliter credit, poſſe iterum occulte celebrari, ſi parochus tempore, quo matrimonio interfuit, nouerat impedimentum intra ſolam confeſſionem, quia eum tunc ſciat ſolum, vt Deus, & nullo modo in foro Eccleſiæ, vere teſtis eſt illius matrimonij.

Secũdo intelligit, & limitat idem Author *numero 11.* præfatam ſecundam, & ſuam ſententiam,

N ij vt

mus, quod etſi aliquando actũ fuerit incidenter de dicto diſſenſu cum de alijs principaliter ageretur, verumtamen tunc deliberate, & alias eum etiam principaliter ageretur de dicto primo matrimonio, præd. Magnas ſemper aſſeruit, & affirmauit, ſe non ducturum primam mulierem in vxorem vllo modo, vt teſtes affirmant: ergo non fuit neceſſaria alia proteſtatio, nec reuocatio mandati, ſiquidem liquido conſtat de diſſenſu; & ſine conſenſu, proculdubio matrimonium poſtea celebrari nequiuit, ac ſi expreſſe, & nuncupatim fuiſſet reuocatũ præd. mandatum, vt *ſupra* ſatis probatum fuit *in ſecundo articulo principali.*

65 Et quando adſunt verba diſpoſitiua bene probant, quia ipſa ſtant de per ſe, cum emanent principaliter propter ſe ſecund. Bald. *in l.* 1. *numero* 9. *C. de falſa cauſ. adiecta legat.* & ſentit quoque Matthæus de Afflict. *deciſ. Neapol.* 83. *numero* 1. & in vtroque caſu, nempe in reuocatione verbali mandati ad contrahendum matrimonium, & diſſenſu expreſſo præd. matrimonij antequam contraheretur, militat eadem ratio defectus conſenſus, licet expreſſe non fuerit formaliter renocatus.

66 Præterea verba enunciatiua probant, quando ſunt neceſſaria ad actum de quo agitur, & eius validitate, quoad illum actum, vt tenet Anton. de Butrio *in cap. illud de præſumpt.* quem ſequitur Felin. *in ca. per tuas, numero* 12. *de probat.* Decius *in Auth. ſi quis in aliquo documento numero* 37. *C. de edend.* Greg. Lopez *in l.* 32. *titulo* 11. *partit.* 5. *in gloſſa. Creyda.*

67 Similiter verba enunciatiua inducunt diſpoſitionem, quando illud enunciatum importat diſpoſitionem, & proferuntur ab eo, qui diſponere poteſt, ita additio. Alex. *conſil.* 21. *num.* 4. *litera D. lib.* 1. vt in noſtro caſu contingit: ergo, &c.

Ad ſextum, & vltimum fundamentum partis contrariæ, quod eſt fortius omnibus, nempe quod in cauſis matrimonialibus requiruntur teſtes omni exceptione maiores, præcipua cum agitur de infringẽdo matrimonio, & de diſſolutione ipſius: reſpondemus probando contrarium, & quidem

68 Primo, quia quando agitur de fœdere matrimonij, & fide de eo contrahendo, vel probando, nõ requirũtur teſtes omni exceptione maiores, quinimo etiam fœminæ, & conſanguinei admittuntur, ſeruatis ſeruandis, vt *in cap. ſuper eo, el ſegundo, de teſtib.* & ibi communiter DD. & *in cap. videtur. qui matrim. accuſare poſ.* eſtque recepta opinio, arbitrio tamen iudicis, qui caute perpendat quanta ſit teſtibus adhibenda, ſecundum Couar. *in quarto de ſponſal. ſecunda parte cap.* 8. §. 12. *numero* 8. *in verſic. nam in hac:* ibi, receptum tamen, eſt communis, vt plures allegans late probat Maſcard. *in* 2. *tomo de probat. cõcluſione* 1022. *numero* 15. *per totum,* & ante eum Ant. Gabriel *lib.* 1. *de teſtib. concluſione* 9. *per totam, in prima editione,* & Ioan. Bapt Ferret. *conſil.* 383. *num.* 41. vbi quod ſufficit regularis probatio, id, quod etiam conſtat ex *l.* 26. *tit.* 9. *partita* 4. quæ ita ſe habet.

69 *Negando alguna muger en juyzio, que non fiziera pleyto de caſar con aquel, que la demandaſſe por eſpoſa. Si aquel que la demandaſſe quiſieſſe eſto probar, puede adozir en teſtimonio los ſus parientes miſmos en vno con los della, ò los della tan ſolamente, ò otros qualeſquier de buena fama: pero ſi aquel que demandaſſe la muger por eſpoſa, non fueſſe tan rico, ni tan honrado ni tan poderoſo, ni de tan buen linage como ella, non puede adozir ſus parientes en teſtimonio, porque ſoſpecharian contra el, los que quieren acrecer honra, ò pro de ſu pariente, mas ſi fueren yguales en eſtas coſas ſobredichas, bien puedan adozir aquel que la demanda por eſpoſa en teſtimonio ſus parientes con los della, ò con otros eſtraños. E ſi alguna muger demãdaſſe por eſpoſa algun home, è lo el negaſſe, en eſſa miſma manera podrias eſto moſtrar contra el.*

70 Hoc in parentibus, & conſanguineis, vel alijs quibuſcumq; bonæ famæ, vt ibidem cauetur, procedit, non tamen in alijs inhabilibus, qui iure alias, repelli poſſunt à teſtificando, nempe infames, periuri, inimici, excommunicati, & ſimiles: hos namque non reperio iure admiſſos ad plenam probationem faciendã in cauſa matrimoniali, nec in alia, regulariter: & hoc, quando ſponſalia, vel matrimonium fiunt, & celebrantur ſine præſentia parochi, & abſque inſtrumento publico, ſed tantum coram teſtibus inhabilibus, vel etiam per inſtrumentum priuatũ, negatur tamen ab vna partium; tunc namque teſtes inhabiles fidẽ non faciunt, quamuis ſint conſanguinei, quod ſi fiant coram parocho, & teſtibus, vel ſponſalia coram Tabellione, vel Notario publico per inſtrumentum, quicumque teſtes etiam prædicti inhabiles ſufficiunt, vt ſtatim dicemus.

71 Et quod teſtes inhabiles regulariter ad teſtificandum non admittantur, tenent communiter vbique DD. & tradit pro regula cum ſuis ampliationibus Farinatius *de oppoſitione contra teſtes, quæſtione* 62. *in princip. numer.* 19. *cum ſequentibus:* plus namque eſt dicere teſtem omni exceptione maiorem, quam idoneum.

72 Vnde, quod inhabiles in cauſa matrimonij admittantur, nullus opinatur, vt teſtatur Farinatius *vbi ſupra, in ſexta limitatione numer.* 102. *in fine:* addo ego: niſi quando fit matrimonium coram parocho, & teſtibus, vel ſponſalia in inſtrumento publico, vt ſtatim dicemus.

Quando vero agitur de probando matrimonio clandeſtino, omiſſis opinionibus, de quibus per Maſcard *d. concluſione* 1022. *numer.* 9. *cum ſequentibus,* videnda eſt deciſio Rotæ 509 *numero* 12. *nouiſſim. in prima parte per totam,* vbi in materia diſtinguit tres caſus principales: quam citat Farinat. *vbi ſupra, numero* 105.

73 Secundo, quia imo vt inquit, & pluribus fundamentis comprobat Thomas Sanchez *lib.* 3. *de matrimonio, diſputatione* 41. *numero* 5. verius eſt ad matrimonij valorem ſufficere quoſcumque teſtes habentes vſum rationis, nec deſideratur, quod habeant qualitates à iure requiſitas, vt in alijs negotijs, habiles, ac legitimi teſtes habeantur, vt *in d. l. Regia* cauetur, ibi, *ò otros qualeſquier de buena fama:* quare ſufficit, licet ſint infames, excommunicati, parentes, conſanguinei, ſerui, familiares, fœminæ, imo & infideles, vt ait Alphonſ. à Veracruce ſtatim citandus.

Vrgentiora autem fundamenta huius opinionis ſunt ſequentia.

74 Primum, quia teſtes inſtrumentarij appoſiti in inſtrumento ex communi contrahentium conſenſu, quamuis alias ſint illegitimi, & inhabiles, faciunt ſufficientem fidem, nec repelluntur, iuxta gloſſam *in Auth. de teſtib. §. & licet, verb. & ſupplicijs,* Bald. *in l. parentes, numer.* 1. *verſic. vel dic. C. de teſtib.* eſt communis ſententia, vt plures allegans teſtatur Farinat. *de oppoſ. contra teſtes, quæſtione* 54. *numer.* 40. *& quæſtione* 62. *numer.* 110. *cum ſequentibus,* vbi pluribus modis eam ampliat, & limitat, & eam ſequitur cum alijs Thom. Sanch. *vbi ſupra. d. numer.* 5.

75 Et procedit generaliter in quocumque actu, in quo teſtes ſunt vocati & rogati à partibus, vt interſint in eo, iuxta eandem gloſſam, & quamplures alios DD. quos refert, & ſequitur Farinat. *d. quæſt.* 62. *num.* 111. vbi *num.* 115.

76 Quod procedit non ſolum in teſtibus inſtrumẽtarijs, & ſic adhibitis in publico inſtrumento, ſed

etiam

etiã in adhibitis in priuata ſcriptura, ſecund.Bald. & alios DD. quos ibi ad hoc citat, quod verum intelligo, quando priuata ſcriptura non negatur, & *numero 116.* inquit Farinat. *vbi ſupra*, quod multo magis hoc procedit in teſtibus ſubſcriptis tam in publica quam in priuata ſcriptura.

77 Sed ſic eſt, quod teſtes in matrimonio adhibentur communi conſenſu contrahentium: ergo ſufficiunt quicumque, præſertim cum in libro parochi deſcribẽdum ſit matrimonium cum nominibus teſtium, vt præcipitur *in ca.1. in Decreto de reformatione matrim. ſeſſione 24.* Concil. Trident.

Secundum fundamentum huius opin. eſt, quod Concil. Trident. non requirit ad valorem matrimonij niſi parochum, & duos, vel tres teſtes ſimpliciter, non exprimens, quod ſint idonei, prout in caſu, & ſpecie tex. *in cap. cum eſſes. de teſtament.* exprimitur, ibi, coram presbytero, & tribus, aut duabus alijs perſonis idoneis: ergo ad valorem matrimonij non requiritur aliqua qualitas præter eam, quæ iure naturæ eſt neceſſaria, vt teſtimonium ferre poſſint, nempe, vt compotes ſint vſus rationis. Quibus fit, vt hanc principalem concluſionem, nempe, quod ad matrimonium probandum, eiuſque valorem ſufficiant præd. teſtes alias inhabiles, verius tenuerint, & probauerint Alphonſus à Veracruce *in ſuo Speculo coniugiorum, dubio 7. per totum*, Marcus Anton. Cuch. *lib. 5. inſtit. maior. titulo 11. numero 61.* D. Spino *in ſuo Specul. Teſtam. gloſſa 15. numero 46.* Enriquez *lib. 11. de matrim. cap. 3. numero 9.* Ioan. Segur. *in ſuo Director. Iudicum Eccleſ. 2. parte cap. 15. numero 60.* Manuel Rodrig. *in primo tom. ſuæ ſummæ, in ſecunda editione ca. 219. num. 18.* Petrus de Ledeſma *de matrim. quæſtione 45. articulo 5. puncto 3. poſt quartum dubium, folio 193. columna 2. §. concluſio ſit*: quos refert, & ſequitur Thom. Sanchez *vbi ſupra*, & Zeuall. *in practic. quæſtion. prima parte, quæſtione 604. numero 84. folio 183. columna 2.* quæ ſententia meo iudicio veriſſima eſt, & proculdubio hodie tenenda attento *ſupradicto ca.* Concil. Trident. conſtito de fide matrimonij per parochum, & teſtes, qui matrimonio interfuere, licet alias inhabiles ſint, nec requiritur, quod teſtes ad matrimonium contrahendum ſint rogati, vt bene cum alijs probat Thomas Sanchez *d. lib. 3. diſputatione 41. num. 7.*

Nec obſtat, quod in præſenti cauſa non agitur de probando matrimonio, ſed potius de eo diſſoluendo ex defectu conſenſus, qui defectus conſenſus probandus videtur per teſtes omni exceptione maiores, ſiquidem agitur de diſſoluendo primo matrimonio, iuxta *ca. primum, de conſanguinit. & affinitate*, & ſupra adducta circa hoc *in præd. ſexto fundamento prioris partis.*

78 Quoniam idem habet locum, & procedit etiam quando agitur de diſſolutione matrimonij, & ſeparatione coniugum; non enim tunc requiruntur teſtes omni exceptione maiores, ſed imo parentes, & conſanguinei vtriuſque ſexus ſunt teſtes idonei, & ſufficientes ad hoc, verum & meliores ſunt, non loquor de alijs teſtibus alias inhabilibus, ſed de his, quorum modo meminimus; vt habemus textum expreſſum de hoc Iuris Canonic. *in cap. videtur, qui matrim. accuſ. poſ.* vbi deciditur, quod parentes, fratres, & cognati vtriuſque ſexus in teſtificationem ſuorum ad matrimonium coniungendum, vel dirimendum admittantur, tam antiqua conſuetudine, quam legibus: ideo enim (inquit tex.) maxime parentes, etſi defuerint parentes, proximiores admittuntur: quoniam vnuſquiſque ſuam genealogiam cum teſtibus, & chartis, tum etiam ex recitatione maiorum ſcire laborat, qui enim melius recipi debent, quam illi, qui melius ſciunt, & quorum eſt intereſſe, ita vt ſi non interfuerint, & conſenſum non adhibuerint, ſecundum ll. nullum fiat matrimonium, quod vero legitur, pater non recipiatur in cauſa filij, nec filius in cauſa patris, in criminalibus cauſis, & contractibus verum eſt, in matrimonio vero coniungendo, & disiungendo ex ipſius coniugij prærogatiuá, & quia fauorabilis res eſt congrue admittuntur; tex. igitur expreſſus eſt decidens concluſionem, de qua in hac tertia reſponſione, & qui refragari, aut cauillari minime poteſt, idem probat tex. *in cap. ſuper eo, el ſecundo, de teſtib.* & ibi gloſſa, & DD. per quæ iura ita tenent communiter DD. Abb. *in d. cap. ſuper eo in tertio notabili*, & Couar. plures referens *vbi ſupra, in verſiculo, & locum obtinet*, Greg. Lopez *in l. 18. in gloſſa, tantos teſtigos, titulo 9. partita 4.* & alij citati ab Anton. Gabriel. *vbi ſupra, d. numero 3.* & eſt communis ſecundum Maſcard. *vbi ſupra, numero 14. & 23.* & late Viuius *lib. 2. commun. opin. num. 280.*

Et per tex. *in d. cap. videtur*, eſt communis ſententia Doctorum, quod in cauſa matrimoniali parentum teſtimonium accipitur ad fauorem filiorum, vt plures allegans reſoluit Farinat. *de oppoſitione contra teſtes. quæſt. 54. regula 3. nu. 191.* poſt Maſcard. *d. concluſione 1022. numero 23. cum ſequenti*, & ſuperiora expreſſe approbantur *in l. 15. tit. 9. partita 4.* cuius verba ſunt hæc. 79

Teſtimoniar puede todo home, que ſea de buena fama ſobre pleyto de accuſacion, que ſea fecha para departir el caſamiento, por razon de parenteſco, ò de cuñadez, haſta el quarto grado, è porque dudarian algunos ſobre tal razon, ſi podrian ſer aduchos los parientes en teſtimonio, ouo per bien la Sancta Igleſia de lo moſtrar. E mando, que ſi la muger acuſaſſe al marido, ò el marido à ella, que eran parientes, ò cuñados, faſta el quarto grado ſobredicho, que tambien fueſſen recibidos por teſtigos los parientes del marido, como de la muger, para desfazer tal matrimonio, è touo por bien que eſtos fueſſen ante recibidos que otros: porque mejor ſaben ellos el parenteſco, que otros ningunos: e ſe trabajan quanto pueden para ſaber ſu linage. Y lo miſmo determina aquella ley, ſi la accuſacion hizieſſe algun pariente de los caſados, ò otro eſtraño qualquiera, y lo miſmo en los que ſe quiſieſſen caſar, de nunciando alguno, que auia entre ellos tal embargo, como ſobredicho es, & iuxta d. legem intelligenda eſt *d. l. 18. in verſ. Pero ſi el caſamiento*, ibi, *con tantos teſtigos, è tales quales fueren meneſter para probar eſto*, ſcilicet, iuxta formam *l. 15.* præcedentis, & ſimiliter domeſtici admittuntur, quando accuſatur matrimonium propter conſanguinitatem, vt cum alijs probat Farinat. *de oppoſitione contra teſtes, quæſt. 55. nu. 26. & num. 108.*

Vnde minus caute idem Thom. Sanchez *de matrimonio lib. 2. diſputatione 37. ſub numer. 11. in verſiculo, debent autem*, ſe habuit; dum indiſtincte, & generaliter dixit ad probandum impedimentum debere eſſe teſtes, non tantum idoneos, ſed omni exceptione maiores, id eſt quibus nihil opponi poſſit: fiſſus allegatione Maſcard. *concluſione 1023. quæ in meo lib. eſt 1022. à nu. 4. vſque ad nu. 14.* debuit namque Sanch. meminiſſe tex. *in d. ca. videtur, & d. l. 15.* quæ iura clare, & manifeſte decidunt ad diſſoluendũ matrimoniũ admittendos eſſe teſtes omnes homines bonæ famæ, & etiã parẽtes, cõſanguineos, & affines vtriuſq; ſexus, quos pro idoneis, ſufficientibus, & melioribus teſtibus quã extraneos admittendos eſſe decidũt; nõ igitur recte dici poteſt cõtra præd. iura indiſtincte, & generaliter teſtes ad probandum impedimentũ contra matrimoniũ contractũ, non ſolũ debere eſſe idoneos, ſed etiã omni exceptione maiores, ſiquidem ſufficit, quod ſint bonę famæ, quinimo parentes conſanguinei, & affines ſunt meliores, quã extranei ex rationibus, de qui- 80

bus

bus in d.iuribus, Maſcard. autem citatus in ſni fauorem per Sanchez defecit in concordia, quam aſſignat num.11. & 12. ad opiniones contrarias in hoc articulo, vt infrà ſtatim dicemus in verſiculo, neque admitto, num.82.

81 Addit tamen Couar. vbi ſupra, verſic. arbitrio tamen, hoc eſſe intelligendum arbitrio iudicis, qui caute perpendet quanta ſit bis reſtibus fides adhibenda ex cauſæ pendentis qnalitare, perſonarum conditione pari, aut diſpari, aut diſſimili, ſecundum Hoſtienſ. in d.cap.ſuper eo, & alios Authores, quos citat, & inquit hoc colligi ex l.16.tit.9 partita 4. quæ tamen loquitur quando agitur de probando matrimonio, quod negatur præceſſiſſe, & inquit Maſcard. d.concluſione 1022.num.25. hoc vetum eſſe niſi conſtaret parentes, & alios coniunctos incredibili ardere deſiderio, vt matrimoninm, ſuper quo deponunt, optatum finem conſequeretur, quia tunc vti ſuſpecti non eſſent accipiendi in teſtes, ſecundum Felin. & alios, quos ibi citat, quod temperat numero 26. vt locum ſibi non vendicet ſi parentes, & coniuncti prędicti ſint admodum vita integri. & honeſtæ perſonæ, nam ob vitæ probitatem non debent repelli à teſtimonio perhibendo pro filijs in cauſa matrimoniali, vt monnit Iaſ. conſil.2. verſic. quod ſi quiſpiam, num.18. volumine 2.

82 Neqne admitto concordiam, & reconciliationem eiuſdem Maſcard. d.concluſione 1022. numero 11. cum ſeqnentibus inter præd. opiniones contrarias, & inter cap. 1. de conſanguinit. & affinit. & c. in literis de teſtibus, ex vna parte, & tex. in d.cap. videtur, qui matr. accuſ. poſ. ex altera, nempe quod tex. in d.cap. videtur, & communis ſecunda opinio ſupra adducta procedat quando matrimonium contractum non habet præſumptiones vrgentes pro ſe, tex. vero in d.cap.1. & in d. c. in literis cum magis communi opinione, primo loco in contrarium adduct. quando matrimonium contractum habet vrgentes præſumptiones pro ſe, vt videtur conſtare ex illis mribus ex tempore, & copula ſnbſequutis, ſecundum Beccium conſilio 162. numero 3. quia nihilominus concordia hæc dininat ad caſum d.cap. videtur, vnde non eſt tenenda, & prætereа eſt falſa, quia tex. in d. cap.1. & in d.cap. in literis, eorumque diſpoſitio non fundatur principaliter in cõſummatione matrimonij, vt ibi per DD. ſed in eius vinculo indiſſolubili, etiamſi non ſir conſummatum matrimoninm propter magnitudinem ſacramenti, & periculum animæ eius diſſolutionem prætendentis.

83 Tex. igitur in d.ca. 1. de conſanguin. & affinit. requirens teſtes omni exceptione maiores ad diſſoluendum matrimonium propter conſanguinitatem, vel affinitatem non excludit parentes, & cnnſanguineos ad probandam conſanguinitatem, vel affinitatem inter coniugatos, nec eſt præſumendnm, eos voluiſſe excludere, ſiue mattimonium ſit copula conſummatum, ſiue non, in hnc namque nulla vis eſt, cum indiſtincte ſint admiſſi per d. ca. videtur, cum ſimil. quod minime corrigitur per d.ca. 1. nec d. ca. in literis, ſed tantum decidit d.ca. 1. quod ſi per teſtes circunſpectos omni exceptione maiores conſtiterit de affinitate coniugum in quarto gradu, diuortium fiat inter eos.

Tex. vero in d. cap in literis de teſtib. inquit, quod non ſunt idonei teſtes, quos actor de familia ſna produxerit ad probandum impedimentum matrimonij, nec ſunt admittendi aliqui, niſi probatæ ſint vitæ, & opinionis, de quibus veriſimile non ſit, quod debeant pro aliquo deierare: at huiuſmodi ſunt parentes, & conſanguinei vtriuſque ſexus; vt in d.cap. videtur, cum ſimil. ergo eos non excludit d. ca.1. nec d. ca. in literis, imo potius declarantur hæc iura per d.ca. videtur, præcipue cum hi melius ſciant ſuam parentelam, & genealogiam, quare ſunt meliores, & idoninres teſtes, quam alij, vt in d.cap. videtur, & in d.l.15 titulo 9. partita 4. & ita bene concordantur omnia præd. iura, & revera non ſunt contraria inter ſe.

Illud autem qund prædiximus, eos dici teſtes omni exceptione maiores, contra quos nulla exceptio opponi poteſt, intelligi debet, non quidem ſimpliciter contra quos nulla exceptio opponi poteſt, ſed qui non pnſſunt repelli aliqua exceptione legitima, ſecund. Abb. in cap 1. numero 32. de iudic. & poſt eum. & alios Hnnded. conſil.77. numero 21. volumine 1. & tenuit prius gloſ in d.ca.1 verbo maiores, de conſanguinit. & affinitate, ſed parentes, & conſanguinei bonæ famæ in propoſito ſunt legitimi teſtes, vt in d ca. videtur, & l. Regia 15. ergo repelli non poſſunt, & ſunt omni exceptione maiores in cauſa matrimoniali, tam quando agitur de probando matrimonio, quam de eo ſeparando, & diſſoluendo, vt in d.ca. videtur, & in d.l. Regia. 84

Prætereа tex. in d.ca. in literis Ideo repellit teſtes de familia actoris, quia non erant honeſti. dicebant enim ſe interueniſſe facto inhoneſte perpetrato per dominum ſecund. Bald. ibi, per l. hac verba, ff. de adult. & ſic vt participes repellebantur ſecundum eundem, quem ſequitur ibi Felin. numer. 6. vnde ſi fuiſſent honeſtæ perſonæ, non proceſſiſſet illa Decretalis, ſecund. ipſum, qui ita intelligit l. conſenſu, C. de repudijs ex Innoc. quem citat, qui ibi, ſuper verb. familia, exponit, ſeruos, vel in patria poteſtatẽ conſtitutos, & quod alij familiares poſſunt licite reddere teſtimonium, vt in cap. ſuper prudentia 14. quæſtione 3 & quod iudex diligenrer attendat honeſtatem perſonæ. vt niſi honeſtæ ſint null. minus eis credatur, vt ibi. addit Felin. ibidem numero 6. conſiderandum fortiter pro hnc, quod mater, & ſimiles, teſtificantur in talibus, etiam in præiudicium matrimonij conſummati, vt in d.ca. videtur, & in d. ca. ſuper eo: vnde non eſt diuerſa ratio in familiaribus honeſtis, quem intellectum ſenſit gloſſa in ſumma 14. quæſt 2. in fine. 85

Poteſt etiam reſponderi ad d. ca. in literis, loqui nempe de illo, qui ad diſſoluendum matrimonium allegauit impedimentum affinitatis cauſatum ab ipſo opponente ex copula illicita, & contra quem vrgebant aliæ præſumptiones calumniæ, vnde illo caſu grauatur probare impedimentum per teſtes probatæ fidei, & opinionis, vt ibidem per Abbat. & Felin. poſt Aret. quos refert, & ſequitur Ioan. Baptiſt. Ferret. conſil.364. numero 7. & inſuper ibi, alteri coniugi nulla culpa imputari poterat, & de opponentis malitia apparebat propter habitationem ſimultaneam ſeptẽnij, & probationem, quam offerebat ex ſuis domeſticis, & familiaribus, qui non erant perſonæ hnneſtæ, ſiquidem copulæ illicitæ aſſerebant ſe interfuiſſe, & numquam antea id manifeſtauerant: ex quibus iuſtiſſime à Summo Pontifice iudicantur ſuſpecti, & non admittendi.

Habemus igitur ex ſupra dictis plane probatum, quod teſtes conſanguinei, & familiares bonæ famę admittuntur in teſtimonium in cauſa matrimoniali, non ſolum quando agitur de fœdere, & valore matrimonij, ſed etiam de en infringendo, & diſſoluendo: qund nnn ſolum probauimus anthoritate grauiſſimorum virorum, & communis opinionis, ſed etiam deciſione textuum Iuns Pontificij, & legum Regiarum.

Quod ſi dicatur in præſenti cauſa non agi de diſſnluẽdo priore matrimonio ex canſa cõſanguinitatis, vel affinitatis, quo caſu loquitur tex. in d.ca. videtur, 86

tur, cum ſimil. & hoc ratione particulari eorundem
iurium, ſed de diſſoluendo matrimonio, ratione
diſſenſus, & tacitæ reuocationis mandati interce-
dentis, antequam id celebraretur, in qua ſpecie nō
loquuntur præd. iura, nec militat eorum ratio ſu-
pra dicta, nempe, quod vnuſquiſque ſuam paren-
telam, & generationem ſcire laborat: nec etiam di-
catur quod ratio poſita *in fine d. ca. videtur*, ibi: quod
vero dicitur, pater non recipiatur in cauſa filij, &c.
ſit generalis, & ſic videtur omnes caſus compre-
hendere, iuxta plura à nobis cumulata *lib. 3. pra-
ctic. quæſtione 17. numero 75. cum pluribus ſequentibus*,
de quibus ſupra in ſecundo artic. principali men-
tionem fecimus, quia ſpecies præcedens *d. cap. vi-
detur*, eſt ſpecialis, nempe cum agitur de diſſoluen-
do matrimonio ex cauſa conſanguinitatis vel affi-
nitatis, & ſpecies antecedens reſtringit, & arctat
genus ſubſequens, *l. vltima. §. cui dulcia. ff. de tritic. vi-
no, oleoque legat.* & ibi gloſſa Bart. & DD. tex. *in cap.
ſedes, de reſcript. & Clementin. non poteſt, de procurat. cum
ſimil.* late Felinus *in d. cap. ſedes*: ergo tex. *in d. ca. vi-
detur* ſolum habet locum in ſua ſpecie, in qua lo-
quitur: ſecus vero in alia diſſimili.

87 Reſpondebimus, hæc minime obſtare; quia de-
ciſio tex. *in d. ca. videtur*, procedit etiam in probatio-
ne cuiuſque alij impedimenti matrimonij, in quo
militat eadem ratio, & præſertim in probando diſ-
ſenſu ante matrimnnium celebratum interuenien-
te, qui eſt noſter caſus: & probatur primo, quo-
niam ratio illius tex. in fine poſita prægnans, & ge-
neralis eſt, nempe, quod in matrimonio coniun-
gendo, & diſſoluendo parentes, & conſanguinei
congrue admittuntur ex ipſius coniugij prærroga-
tiua, & quia fauorabilis res eſt; ergo vbicumque
hæc ratio militat idem ius eſt ſtatuendum, *l. illud, ff.
ad l. Aquil. cum ſimil.*

Secundo, quia quando ratio legis eſt genera-
lior, & deciſio particularis, tunc ratio illa genera-
lior pro lege habetur, & deciſio loco exempli habe-
tur iuxta communem omnium Doctorum ſenten-
tiam, & doctrinam, quam adduximus, *d. quæſt. 17.
num. 101.*

Tertio, quia ratio particularis *d. ca. videtur*, nem-
pe quod parentes, & conſanguinei admittuntur in
teſtes, quoniam vnuſquiſque ſuam genealogiam,
&c. quæro, conſanguinitas, & affinitas non poteſt
bene probari per extraneos, vt fit quotidie per
eos, & per conſanguineos? poteſt quidem, vt
patet: quare igitur textus *in d. cap. videtur* cen-
ſet, & reputat pro melioribus teſtibus ad pro-
bandam conſanguinitatem, & affinitatem paren-
tes, & conſanguineos, quam extraneos, niſi quia
illi melius hoc ſciunt: ergo eadem quoque ratio mi-
litat, & procedit in reliquis impedimentis dirimē-
tibus matrimonium, quę melius per conſanguineos
domeſticos, & familiares bonæ vitæ, & famæ pro-
bari poſſunt, præcipueq; in diſſenſu, & tacita reuo-
catione mandati, quando cauſa aliqua adeſt ſeruan-
di ſecretum, prout in præſenti cauſa adfuit, & qui-
dem maxima, nempe timor reuerentialis patrui cū
ipſius minis, & reliquis de quibus ſupra: & ita Ab-
bas *in d. c. videtur* generaliter intelligit eum tex.

88 Quarto, quia etiam generaliter in materia te-
ſtium traditum eſt à noſtratibus, quod quando a-
gitur de probando aliquo negotio, in quo familia-
res veriſimiliter habent maiorem notitiam, quam
alij, tunc admittentur, licet alias regulariter con-
trarium ſit à iure inductum, vt cum Ioanne
Crito tradit Gigas *conſil. 29. numero 25.* eſtque
gloſſa expreſſa *in d. ca. videtur, verbo legibus*, & inquit
Stephanus Aufrerius *de reprobatione teſtium, numero
36.* quod in ijs, quæ veriſimiliter melius ſciuntur
per domeſticos, & familiares, quam per alios, ad-
mittuntur domeſtici ſecund. Ioan. Andr & Bart.
quos refert, tenet etiam Hyppolit. *in libros. numero
quarto C. de quæſtion.* Viuius *in lib. commun. opinionum;
concluſione 8. verſic. teſtes affines, fol. 379.* quos refert, &
ſequitur Rota Genuenſ. 130. *numer. 5.* addens, quod
ſecund. Bartol. *in l. quoties de naufrag. lib. 11.* & Are-
tin. *conſil. 13. numero 17.* his caſibus familiares, &
domeſtici melius ſcientes præferuntur alijs teſti-
bus: idem in hoc vltimo cum alijs tenet Anton. Ga-
briel. *ibidem, dico de teſtib. concluſione 10. numero 38.* &
quod recipiantur, cum Bart. & Ant. de Butriore-
net Anton. Gabriel *ibidem numero 40.* & non ſolum
hæc doctrina poteſt dici communis, ſed ab omni-
bus recepta eſt, vt plurimos citans affirmat Fari-
nat. *de oppoſ. contra teſtes quæſt. 55. nu. 27.*

Quinto, in proprijs terminis diſſenſus, quod 89
ſufficiat teſtes eſſe fama, & conuerſatione præcla-
ros, (prout fūt examinati in propoſito) probatur ex
tex. *in cap. inſuper qui matrim accuſar. poſſ.* qui tex. ſub-
ſequitur immediate poſt *d. cap. videtur*, eſtque eiuſ-
dem Summi Pontificis, nempe Clementis III. dum
ibi defectus conſenſus probatur per præd. teſtes,
nec requiritur, quod alias ſint omni exceptione
maiores: quod ſi ibi non fuit diſſolutum matrimo-
nium, id contigit propter conſenſum puellæ, & ra-
tificationem per copulam ſubſequutam: ergo ſi
puella illa in copulam non conſenſiſſet, ſed extaret
in ſuo priori diſſenſu, recte probatus remaneret
diſſenſus per prædictos teſtes.

Sexto probatur ex doctrina ſingulari, & extra- 90
ordinaria magni illius practici, & famoſi Iuriſ-
conſulti Alberici de Roſatis *in tractatu de teſtib. titu-
lo. quando teſtes repellantur ratione domeſticitatis, numer.
21. volumine 5. tract. diuerſ. Doct. in antiquis, folio mihi*
178. vbi loquens in proprijs terminis *d. cap. videtur,
qui matrim. accuſ. poſſ.* de quo agimus, inquit, & do-
cet pro conſtanti, quod non ſolum in impedimen-
to conſanguinitatis, verum in quocumque alio, in
quo matrimonium veniret diſſoluendum, dome-
ſtici admittuntur, & addit, quod hoc de facto ſer-
uatur, & citat expreſſam gloſſam ad hoc *in cap. 1.
14. quæſtione 2.* quem refert, & ſequitur Gigas *d.
conſil. 29. numer. 24.* idem ſuprad. non allegans, te-
net & probat Maſcard. *d. concluſione 1022. numer. 8.*
& Farinat. *de oppoſ. contra teſtes, quæſtione 55. numer.*
108. ſi domeſtici admittuntur, ergo & à fortiori
conſanguinei bonæ famæ, vitæ, & conuerſationis
coram quibus occulte diſſenſus fuit pronuncia-
tus, ex præd. iuſta cauſa metus reuerentialis pa-
trui.

At regula *d. cap. ſedes de reſcript. & l. final §. is, cui dul-* 91
cia, ff. de tritic. vin. oleoque legat. cum ſimil. non obſtat
ſupradictis, quoniam *d. cap. ſedes* procedit in reſcri-
ptis, in quibus propter eorum odioſitatem ponitur
ſpecialis doctrina; ſecus eſt in mandatis procura-
torum, & in contractibus, & alijs, in quibus licet
nominentur perſonæ minores, veniunt etiam ma-
iores, & negotia maiora, vt cum Innoc. & alijs pro-
bat Felin. *in d. cap ſedes, num. 5. in quinta declaratione, &
præd l. final. §. is, cui dulcia* loquitur in legatis, quæ
non extenduntur vltra mentem teſtantis in præiu-
dicium hæredum. Reſpondemus ſecundo, & vr-
gentius, quod regula dictorum iurium loquitur in
diſpoſitione hominis: nos vero agimus in diſpoſi-
tione Legislatoris, quæ & ratio generalis compre-
hendit, & decidit virtualiter omnes caſus, & pro
ipſamet lege habetur, & deciſio particularis loco
exempli eſt, atque habetur iuxta communem do-
ctrinam ab omnibus ſequutam, quam ſupra ad-
duximus, quæ potius locum hic habet, quia
eſt in proprijs terminis, quam contraria, quæ

in alijs diuerſis loquitur, vt patet, & quælibet in ſuo caſu procedit, nec vna alteram corrigit, aut lædit.

Deueniendo nunc ad repulſas ſingulorum teſtium Magnatis diſſentientis, de hoc deponentiũ: dicimus, teſtes conſanguineos mulieris ſecundi matrimonij non eſſe idoneos teſtes in fauorem eius, eo quod patiuntur ſimul plures defectus cum conſanguinitate præd. nempe, quod ſua conſanguinea fuit cognita carnaliter à præd. ſuo viro, & ſic agitur de honore familiæ, & ideo ardentiſſime deſiderant, ſecundum matrimonium declarari pro valido, in cuius fauorem deponunt, & primum pro nullo, & præterea fuerunt mediatores, & anthores præd. ſecundi matrimonij, idque vſque ad finem debitum perduxerunt tamquam fautores ipſius Magnatis, eum aſſociando, quamobrem non ſunt legitimi teſtes iuxta ſupra reſoluta: nec frater carnalis præd. Magnatis, quia cohabitat cum ipſo, & ab eo in eadem domo, & menſa alitur, cæterum adſunt alij plures teſtes dicti diſſenſus legitimi, & idonei, quibus credendum eſt, licet ſint conſanguinei, vel domeſtici, vt probauimus.

Alius teſtis, qui fuit mediator, & proxeneta ſecundi matrimonij eſt idoneus, eique fides dari poteſt, propter ipſius magnam qualitatem, vt conſtat ex actis, ſiquidem hoc relinquitur arbitrio iudicis, vt ſupra reſoluimus agendo de eius repulſa.

92 Quod etiam probatur ex *l. 36. tit. 16. partita* 3. aſſerente, *que el corredor de conſentimiento de partes puede ſer apremiado a teſtificar: pero no contra voluntad de vna de las partes, ſi el de ſu grado no quiſiere venir à dezir ſu dicho*: ergo cum præd. teſtis in propoſito ſponte ſua depoſuerit in hac cauſa admitti debuit, & fidem facit: & ita ibi Gregor. Lopez referens opiniones diuerſas, quæ circa hoc erant de Iure communi, de quibus ſupra egimus: tandem, inquit, cogita, quia cum iſta lex loquatur ita indiſtincte, & generaliter, forte indiſtincte eſſet intelligenda, & quia non debet præſumi quod proxeneta propter modicum commodum, vel affectionem deieret: & de Iure Canonico mediatores, ſi non agatur criminaliter, ſed ciuiliter, & emolumentum non fuerint aſſecuti, admittuntur in teſtes, vt *in ca. 1. de teſtib. lib. 6.* qui loquitur in mediatoribus ſimoniæ, in quibus idem cum alijs probat Farinat. *de oppoſ. contra teſtes, quæſtione 60. numero* 420. cum ſequentibus, vbi id declarat.

93 Quinimo fauore matrimonij proxeneta admittitur in teſtem, eique creditur, vt cum alijs probat Farinat. *vbi ſupra, numero* 442. vbi *numeris ſequentibus* inquit, quod licet contrarium teneant Alexand. Decius, & alij, quos ibi citat, verius tamen eſt eum admitti, ſed non reputari integræ fidei, & omni exceptione maiorem, ſecundum alios, quos ibi refert, & tandem addit iudicis arbitrium eſſe remiſſum, quanta fides ſit iſto caſu proxenetæ teſti adhibenda: quod ſi proxeneta eſſet perſona multum integra, & legalis (vt hic) bene probaret ſecund. ipſum Farinat. *vbi ſupra, numero* 436. & hoc procedit ſuppoſita magis communiter à Doctoribus recepta ſententia, quæ habet, quod proxeneta teſtis eſſe non poteſt in negotio, in quo fuit mediator, iuxta gloſſ. *in Auth. de inſtrument. caut. & fide, §. in his, in verbo ad numeratorem, & in alijs locis*, & quamplures Authores, quos congerit hoc affirmans Farinatius *vbi ſupra, numero* 406. & 408. quæ communis regula patitur præd. limitationes quæ faciunt ad propoſitum, & alias plures, cum nihilominus contraria ſit etiam communis, imo eam veriorem, rationabiliorem, & magis communem credidit Rota Ianuen. 188. *numero* 7. quam ad hoc refert Farinat. *vbi ſupra, numero* 407. *ad fin.* præfatur tamen numero ſtatim ſequenti in fine regulam negatiuam contrariam primo relatam, ſine dubio magis communiter à Doctoribus receptã eſſe, quod nos quoque cenſemus: de iure tamen noſtro Regio habemus deciſum, quod prędiximus, nempe per *l. 36. in fine, titulo 16. partita* 3. ibi, *ſi el de ſu grado no quiſiere venir à dezirlo*, quæ eſt intelligenda ſecund. Gregor. Lopez *vbi ſupra*, vt teſtatur Zeuallos *primo tom. commun. opin. contra communes, quæſt. 75. ad fin.*

Teſtis quoque valde amicus præd Magnatis ob 94
beneficia erga filios ſuos prius collata, admittendus videtur, quoniam ad hoc, vt amicitia repellat teſtem, eumque inhabilitet, debet eſſe tanta, quod propter amicitiam vnius reſultaret odioſitas alterius partis, cõtra quem teſtificat, vt declarat Bald. *in l. ſi quis, columna final. numero* 8. *C. de teſtib.* Alex. *conſil. 78. num. 1. & 2. lib. 1. & conſil. 4. numero 9. & conſil. 76. viſo libello, columna final. volumine* 6. quem refert, & ſequitur Ferret. *conſil. 392. numero* 27. & communem teſtatur plures allegans Farinat. *de oppoſit. contra teſtes, quæſtione 55. numero* 236. vbi à *numero* 232. late hanc materiam declarat.

Similiter non obſtat, quod domeſtici, etiam ad 95
probandum ea, quæ domi facta ſunt, non recipiuntur in teſtes, nec illis magis creditur, quem alijs in præiudicium præcedentis matrimonij ſolemnis, vt ſupra dicebatur pro priori parte. Quia primo reſpondemus, contrarium nos probaſſe in hac ſecunda parte quando domeſtici ſunt bonæ famæ, & opinionis, etiam, ſi agatur de dirimendo matrimonio, non ſolum quando matrimonium eſt occultũ, ſed etiam publicum, quia melius per hos, & cõſanguineos probari poteſt, quam per extraneos.

Secundo, quod in proprijs terminis, in quibus 96
loquntus eſt Carol. Ruyn. *d. conſil.* 149. & 150. dum tenet, quod matrimonium clandeſtinum nocte occulte celebratum non probetur teſtibus domeſticis in præiudicium matrimonij publici, & ſolennis poſtea celebrati, quia hoc negotiũ eſt eius naturæ, quod actu, & habitu alij teſtes adeſſe poterant matrimonio clandeſtino occulto: in hac, inquam, eadẽ ſpecie contrarium tenet Aretin. *conſil. 13. num.* 17. vbi concludit, quod nõ ſolum admittũtur domeſtici in hoc caſu, & ſic ſuper ijs, quæ difficiliter per alios probari poſſunt, ſed quod alijs præferuntur, idem tenet Decius *conſil. 162. num. 14. verſic.* 4. ita reſpondens ad regul. *d. ca. 1. de conſang. & affin.* & allegat alios DD. ita tenentes, quos etiam ſequitur in propoſito Ioan. Baptiſta Ferret. *conſilio 364. nu.* 14. ergo cũ in cauſa præſenti diſſenſus ſit prius emiſſus occulte ob metum reuerentialem patrui antequam prius matrimonium ſolenne celebraretur, poteſt recte probari teſtibus domeſticis, & conſanguineis, vt ita lateret patruum: & confirmatur, quia cũ ipſe patruus occulte, clauſis ianuis coram ſuis familiaribus fecerit, & induxerit ſuum nepotem, vt mandatum daret in ſcriptis ad primum matrimonium contrahendũ, nimirũ. ſi nepos eodẽ ſecreto, & cautela vſus fuerit ad diſſentiendũ, & contradicendũ.

Denique teſtes domeſtici prædicti, nullũ alium defectum patiuntur, quam illum ſolũ, quod ſint domeſtici. hic autem iam eſt purgatus ex ſupradictis.

Non obſtat etiam, quod pro priori parte addu- 97
ximus, nempe. quod in cauſa matrimoniali teſtes inhabiles non admittuntur cum alio habili: item quod numerus teſtium non ſupplet defectum: reſpondemus namque primo: quod in noſtra ſpecie domeſtici nõ ſunt inhabiles, vt probauimus: ſecundo, quod contrarium tenet Decius *d. conſil. 163. nu.* 27. ſcilicet, quod in probando matrimonium, numerus teſtium ſupplet defectum perſonarum cum

Aret.

Aret. *conſil.* 13. & And. Sicul. *conſil.* 11. *lib.* 3. *& conſil.* 16. *lib.* 4. & rurſos Decius *vbi ſupra, numero* 28. probat, quod dato eſſent probationes imperfectæ, debent coniungi propter multas præſumptiones, & coniectutas manifeſtas, quæ in ſuo caſu concuttebant (vt in noſtro concurrunt) ex quibus in cauſa matrimoniali idem eſſe dicendum ibi, probat: de quibus videndus eſt eriam Farinat. *de oppoſ. contra teſtes, quæſtione* 55. *numero* 109. *&* 110. *& quæſtione* 62. *num.* 325. *&* 328. *cum ſequentibus.*

Supereſt igitut ſufficienriſſime ſatisfactum fundamentis prioris partis, & hæc ſecunda bene probata, ita vt ſemper cenſuerim recte fuiſſe iudicatum prius matrimonium prædictum per procuratorem celebratum, fuiſſe nullom, ob defectum conſenſus, ac per conſequens, ſecundum validum, vt poſt deciſionem præſentis cauſæ in terminis tenet, & probat Ft. Alphonſ. de Vega *en ſu Sum. de caſos de conſciencia, editione prima, ann.* 1594. *lib.* 4. *caſu* 265. *folio mihi* 231. cum ann. proxime præcedenti 1593. fuiſſet prolata prædicta ſententia diffinitiua in Regia Curia, & Regali Conſilio per ſeptem iudices Apoſtolitos conformiter electos per Regiam Maieſtatem Philippi II. Hiſpaniarum Regis, qoorum iudicum vnos nos fuimus ad laudem, & gloriã omnipotentis Dei. Amen.

98 Denique in materia *d. cap. final. de procurat. lib.* 6. obſeruandum eſt, nullam deſiderari ætatem, nec aliam qualitatem in procoratore ad matrimonium celebrandum, præter eam, quam ius naturale expoſcit ad explicandum conſenſum nomine alterius, nimitum rationis vſum, vt latiſsime, & recte quampluribus fundamentis comprobat Tho. Sanchez *lib.* 3. *de matrim. diſputatione* 41. *numero* 8. *per totum*, reſpondens fundamentis contrariis de procuratore ad negotia, prout eſt, ad matrimonium contrahendum, debere eum eſſe ætatis decem & ſeptem annorum: inter alia autem fundamenta huiua partis in fauorem matrimonii, illa duo mihi veriſſima eſſe oſtendunt, & tequiruntut, primum, de præſentia parochi requiſita ad valorem matrimonii iuxta Decretum Concilii Trident. qua ſuppletur deſectus ætatis 17. ann. procuratoris, vſus rationis capacis ad exprimendum conſenſum ſui domini. Secuudom qood ſicut conſenſus puberis, qui habet ætatem 14. annorum completam, ſufficiens eſt ad ſe obligandom matrimonio, coram parocho, & teſtibus præſtitus, vt patet, ita & eodem modo ſufficiens eſſe omnino debet ad præſtãdum conſenſum legitimum coram parocbo, & teſtibus pro domino ſuo, à quo habet ſpeciale. & ſufficiens mandatum ad matrimonium valide contrahendum. Duriſſimum enim, atque abſurdum, indignumque creditu eſſet, aſſerere contrarium, præterquam, quod nulla ratio differentiæ inter hos caſus dari poteſt.

99 Teſtes autem ad matrimonium non requiritur, quod ſint rogati, quia id nullo iure caoetur: imo ad rei geſtæ fidem faciendam, teſtes non rogati ſufficiunt, *l. fidem, ff. de teſtib.* & inter caſus, quibus requiritur, quod teſtes ſint rogati, vt in *auth. rogati, C. de teſtib. iuncta gloſſa verbo in teſtamentis, & ead. l. ad fidem verbo non rogatus, & l.* 32. *tit.* 16. *partita* 3. matrimoniom non numeratur: ergo in eo nõ requiritur, quod teſtes ſint rogari, & in terminis ita tenet gloſſa *in cap. noſtrates, verbo innuatis* 30. *quæſtione* 5. Aret. *conſil.* 14. Decius *conſil.* 169. Socin. *in ſuis reg. iuris regula* 420. *in fine, litera T.* Nauar. *lib. quarto conſil. in prima editione, titulo de ſponſal. conſil.* 20 *numero* 1. *& in ſecunda editione, titulo de clandeſt. deſponſat. conſil.* 11. *nu. primo*, Gregor. Lopez *in l.* 1. *verbo, ſin teſtigos, titulo* 3. *partit.* 4. Segur. *in Directbor. Iudic. Eccleſiaſt. ſecunda parte, cap.* 15. *numero* 53. Enriquez *lib.* 11. *de matrim. cap.* 3. *numero* 9. quos ſequitur Thom. Sanchez *lib.* 3. *de matrim. diſputatione* 41. *numero* 7. *aduerſus gloſſam in cap. teſtes, verbo audieruut*, 30. *quæſtione* 9. & Barba. *conſil.* 45. *numero* 3. *volumine* 1. qui contrarium ſine iure tenebant, & quamuis in hoc articulo referat duas opin. communes contrarias Zeuallos *practic. primo tomo, quæſt.* 484. prima tamen ſuprad. ſentenria, quæ habet non requiri, quod teſtes in cauſa matrimoniali ſint rogati, eſt verior, magis communis, & tenenda, vt cenſeo abſque dubio, maxime attento Sacro Concil. Trident. quia id non requirit, ſed ſolum ſimpliciter & abſolute, quod interueniant duo, vel tres teſtes coram parocho quando celebratur, & contrahitur matrimonium cum Decreto irritante ſi aliter celebretur matrimonium, vt patet *ex cap.* 1. *de reformatione matrim. ſeſsione* 24. & tamen ſi requireretur, quod præd. teſtes ſint rogati, id exprimeretur à Concilio, cum in eo ſorma omnino obſeruanda præfigatur, hoc non exprimitur, nec requiritur: igitur, &c. Et ita merito, inquit Zeoalloa *vbi ſupra*, quod non ſeruatur contraria opinio de conſuetudine,

100 Nec etiam opus eſt ad valorem matrimonii celebrati per procuratorem, quod parochus, & teſtes, qui ei interſunt, videant literas in quibus continetur poteſtas procuratoris, ſed tantum quod mãdatum ſit ſufficiens, & quod exprimatur coram eis conſenſus de præſenti, alias deberẽt eſſe viri docti, vt ſcirent, an ea poteſtas ſit ſufficiens, necne? Imo, ſi aliod diceretur, cenſerentur iudices. Præterea nullo iure repetitur tequiſitum, quod mandatum ad negotia prout eſt, matrimonium legatur, vel videatur à teſtibus contractus pro valore ipſius; hoc namque ad partes contrahentes attinet, ſuoque periculo cedit, ſi enim mandatum procuratoriũ ſufficiens fuerit, valebit contractus eius virtute celebratus, ſin minus ſecus, in matrimonio autem examen mandati ad Ordinarium ſpectat tanquam iudicem, vel in eius defectum ad parochũ, cuius aſsiſtentia, & præſentia pro valore matrimonii requiritur: cæterum ſi mandatum ſit aliàs ſufficiens, & conſenſus de præſenti in ſorma debita præſtetur, valebit quidem matrimonium, quamuis ipſi præd. mandatum non viderint, nec legerint, tametſi Ordinarius ratione contẽptus poſsit procedere cõtra eos, quos in hoc culpabiles inuenerit, præſertim, ſi abſque eius licentia monitiones fuerint omiſſæ, vel remiſſæ, ſicut valet matrimoniũ, qood celebratur per ipſoſmet contrahentes coram parocho, & teſtibus ſine licentia Ordinarii, & abſque monitionibus, vt in præſato Concilii Tridentini Decreto, *in verſic. qui aliter*: accedat præterea praxis totiua Eccleſiæ, quæ hoc recepit, nempe, vt non ſit opus, quod parochos, & teſtes videant literas, in quibus continetur poteſtas procoratoris ad celebrandum matrimonium, de qua praxi teſtatur in propoſito Thomas Sanchez *lib.* 5. *de matrimonio. diſp.* 8. *ſub n.* 24. ibi, nam quando aliqui, &c.

101 Vltimo addimus, optime facere contrahentes per procoratotem, ſi poſtmodum ipſimet iterum matrimonium ineant, ad tollendos ſcrupulos: nam quamuis cætera ſacramenta repeti nequeant eadem materia manente, hoc tamen eſt in matrimonio ſpeciale, quia cum ſit contractus, eiuſque materiam, & conditiones retineat, poteſt, ea parte, qua contractus eſt, cæterorum more, ſæpius reiterari, vt volunt DD. quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez *lib.* 2. *de matrimonio, diſp.* 11. *num.* 31. vbi qood reiteratur matrimonium, ne forte prior conſenſus reuocatus ſit.

CAPITVLVM XLV.

An hodie poſt Concilium Tridentinum matrimonium poſsit contrahi valide per literas?

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium attento Iure communi ante Concilium Tridentinum poterat celebrari per literas, & per epiſtolam, validumque erat: & quid hodie poſt Concilium Tridentinum, numero ſecundo, & ſequentibus.*

2 *Conſenſus ſimul vtriuſque contrahentium ad valorem matrimonij, an ſit neceſſario præſtandus, abſque temporis interuallo, necne?*

1 MAtrimonium ante Concilium Tridentinum, attento Iure communi, proculdubio poterat celebrari per literas, & per epiſtolam, validumque erat, iuxta gloſſam *in cap. nec illud. verbo vxor 30. quæſtione 5.* Felio. *in ca. ex parte Decani, numero 10. de reſcript.* refert plures D. Conar. *in quarto de ſponſalib. ſecunda parte, cap. 4. in princip. numero 11.* ſequitur Dominicus à Soto *in quarto, diſtinctione 27. quæſtione 1. articulo 3. verſic. at vero quamuis poſt Scotum* ibi, *quæſt. 2. in fine*: Nauar. *lib. 4. conſil. in prima editione, conſil. 2. numero nono, & in ſecunda, conſil. 6. num. 9. de cognatione ſpirituali,* & plures citans Didacus Perez *in l. prima, titulo 1. lib. 5. Ordinament. pagina 2. in verſi. quid autem ſit in matrimonio*, Maticoço *in rubrica gloſſa 1. numero 32. titulo 1. lib. 5. nouæ collect. Reg.* Molina Theologus *ſecundo tom. de Iuſtitia, & Iure, diſputatione 254. in princip.* Vega *lib. 4. ſuæ Summæ caſu 264.* quorum plures poſt Concil. Trident. ſcripſerunt, Thom. Sanchez *lib. 2. de matrimonio, diſp. 21. in princip.* & alii communiter DD.

2 Quod modo ſciendum eſt, & oportet, an hodie ſtante Sacroſancto Concil. Trident. *ſeſſione 24. cap. 1. de reformatione matrim.* ibi, qui aliter, quam præſente parocho, &c. matrimonium per literas, ſiue epiſtolam coram parocho, & teſtibus valide contrahi poſsit? & pars affirmatiua certa eſſe videtur, ſicut valet celebratum per procuratorem coram parocho, & teſtibus poſt Trident. Conc. vt reſoluimus ſup. c. 43. Primo, quia ratio finalis Conc. Tridē. irritantis matrimonia clandeſtina (vt patet *in d. cap. 1. in princip*) eſt, vt notum ſit Eccleſiæ matrimonium, probarique poſsit, ne aliud publice, & aliud occulte celebretur, ſed quando celebratur per procuratorem, vel literas coram parocho, & teſtibus probari poteſt, & conſequitur finis intentus: ergo, &c. Secundo, quia etiam in noſtra ſpecie concurrit alia ratio Concilij Tridentini, ne ſcilicet celebretur matrimonium ab alio, quam à proprio parocho. Tertio, vt euitemus Iuris communis correctionem, quæ in dubio euitanda eſt, iuxta iura vulgaria. Quarto, quia plures DD. qui poſt Concilium Tridentinum ſcripſere adhuc docent matrimonium per literas, vel epiſtolam contrahi, & celebrari poſſe, ſi igitur hoc per Concilium Tridentinum cenſerent eſſe correctum, hoc ſimpliciter non dixiſſent: & in terminis hoc incidenter voluit, dixit ac expreſsit Ludouicus Lopez *in ſecunda parte Inſtructorii de matrimonio capit. 35. folio 1027. columna ſecunda*, & tenet expreſſe Enriquez *lib. 11. de matrimonio, cap. 2. numero 6.* & eſſe probabilios aſſerit Thomas Sanchez *lib. 2. de matrimonio, diſputatione 12. numero 3.* exemplificando duos caſus, in quibus, celebrato per epiſtolam matrimonio poteſt vtriuſque conſenſus coram parocho, & teſtibus præſtari: primus eſt, quem poſuit Enriquez *vbi ſupra*, ſi epiſtolam mittens ſcribat ſe non ſolum facere ſui corporis traditionem, ſed ex tunc traditionem per alterum ſibi faciendam acceptare: tunc enim, ſi epiſtola lecta coram parocho, & teſtibus, alter conſentiat, iam vtriuſque traditio, & acceptatio fit coram eodem parocho, & teſtibus. Secundus caſus eſt, quem dicit in nemine inueniſſe, ſi recipiens epiſtolam reſcribat mittenti, ſe accepiſſe literas, in quibus vult ipſum in coniugem, & ſimiliter ipſum velle: tunc enim ſi hac epiſtola reſcripta lecta coram parocho, & teſtibus, recipiens coram illis conſentiat, iam mutua acceptatio, & traditio conſtat parocho, & teſtibus quia illa epiſtola continet traditionem reſcribentis, & acceptationem traditionis factæ à priore mittente, & prior mittens ſe tradit, & acceptat coram parocho, & teſtibus, quibus fit, vt matrimonium per literas ſic ſolenniter celebratum, ſit etiam ſacramentum, vt celebratum per procuratorem ita Sanchez *vbi ſupra n. 4.*

Rurſus pro contraria parte, & ſic negatiua facit, quia videtur eſſe magnum diſcrimen inter matrimonium per procuratorem celebratum, & per literas poſt Concil. Trident. quia quando celebratur per procuratorem, pars mittens eum cenſetur præſens matrimonio, & conſentit per ſuum procuratorem præſentem, quia, qui per alium facit, per ſe ipſum facere videtur, iuxta regulam iuris notoriam: & Concilium Tridentinum requirit præſentiam perſonalem ad conſenſum legitimum præſtādum matrimonio, vnde poteſt præſtari per procuratorem coram parocho, & teſtibus: at, quando matrimonium fit per literas modis de quibus ſupra, nulla adeſt perſona præſens, quæ tunc pro abſente mittente conſenſum præſtet, ſed tantum adſunt eius literæ, vel epiſtola abſque perſona aliqua pro abſente, & matrimonium non efficitur tempore, quo abſens conſentit in literis, ſed tempore, quo coram parocho, & teſtibus præſtatur conſenſus ab vtroque, vt patet in Concilio Trident. ſupra citato, ibi, vbi parochus viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo conſenſu intellecto, vel dicat: ego vos in matrimonium coniungo, &c. Sed tunc non adeſt abſens, nec eius procurator, qui conſentiat eo tempore: ergo nullum eſt matrimonium per literas, vel epiſtolam celebratum, iuxta idem Concilium, ibi, qui aliter, &c. Secundo pro hac parte facit, quia hic modus celebrandi matrimonium per literas poſt Concilium Tridentinum non eſt in vſu, nec praxis Eccleſiæ eum recepit, quod ſciam: ergo ſic contrahens, ſaltem ſe exponit dubio, & periculo in re tam graui, an matrimonium ſic contractum ſit validum, necne? Cum tamen ſit expeditum, quod per procuratorem legitimum poſsit etiam poſt Concil. Trident. celebrari matrimonium, vt ſupra reſoluimus. dicto cap. hocque medium pro abſentibus eſt facilimum, & in terminis hanc partem negatiuam tenet, & probat Petros de Ledeſma *de matrimonio, quæſtione 45. articulo 3. dubio vltimo, ad primum. folio mihi 160.* & Bartholomæus de Ledeſma *de matrimonio dubio 18. folio 328.* Manoel Rodriguez *in primo tomo ſuæ Summæ in ſecunda editione, capit. 216. numero 1. & cap. 220. numero tertio.* & in hanc partem magis inclinat, quamuis dubius, Alphonſus à Veracruce *in*

appro-

appendice ad Speculum coniugiorum, dubio tertio, in fin. prout eos refert Thomas Sanchez *vbi ſupra, numero ſecundo*, quamuis eam non probet, ſed affirmatiuam, vt prædiximus: quid tenendum?

3 Mihi videtur, deciſionem huius quæſtionis dependere ab illa, an neceſſarium ſit ad valorem matrimonii vtriuſque contrahentium conſenſum ſimul abſque temporis interuallo præſtari, necne? In primo namque caſu, non valebit matrimonium per literas, ſiue per epiſtolam, in ſecundo vero teneat, ſiquidem per literas exprimitur conſenſus ſcribentis, & acceptatio reſcribentis, & coniungitur mutuus conſenſus vtriuſque, & de hac ſecunda quæſtione, ex qua diximus dependere deciſionem principalis quæſtionis, de qua in hoc cap. agimus, late diſſerit in vtramque partem Thomas Sanchez *lib. ſecundo de matrimonio, diſputatione 32. numero ſecundo, cum ſequentibus,* vbi *d. numero ſecundo* refert fundamenta, & nonnullos Authores partis affirmatiuæ, nempe neceſſarium eſſe conſenſum vtriuſque coniugis ſimul tempore præſtari: *& numero tertio* inquit, quod ſecunda ſententia multo probabilior ait, id non requiri, ſed ſatis eſſe temporis mora intercedente conſenſus ab vtroque præſtari, modo conſenſus prioris coniugis reuocatus non ſit, idque duobus modis comprobat. & refert Diuus Thomas, & quamplurimos Theologos, & Iuriſtas hanc ſententiam tenantes, eſtque receptiſſima, & tenenda pro vera proculdubio, attento Iure communi, & *numero quarto* addit, quod ſi altero non ſtatim conſentiente, prior, qui conſenſerat, affirmet, ſe conſenſum reuocaſſe, credendum erit ei, ſecund. Antonium *in cap. ſi inter, numero quarto, de ſponſal.* inquit præterea Sanchez *vbi ſupra, numero ſeptimo*, cum quampluribus Authoribus contra Maior. & Nauar. exigi ſimultatem moralem, ita, vt non magnum interuallum inter vnius, & alterius conſenſum diſtet, quod arbitrio prudentis relinquitur attentis particularibus circunſtantiis ſecund. Petrum de Ledeſma, quem ibi refert, & ſequitur aduerſus alios certum tempus ad hoc præfigentes.

4 Quibus ſic ſuppoſitis reliquum eſt, vt in priori quæſtione principali, de qua in hoc cap. etiam venor, & tenenda videatur Iure communi ſaltem attento, quæ habet, quod matrimonium per literas, vel epiſtolam poſſit contrahi.

Adhuc tamen remanet dubium, an poſt Concilium Tridentinum idem ſit dicendum? & affirmatiua pars vera quoque & tenenda videtur in duobus caſibus ſupra relatis, ex Thom. Sanchez *d. lib. ſecundo, diſputatione 12. numero tertio*. nec tunc obſtant fundamenta pro contraria parte ſupra adducta, quoniam eis reſpondemus, quod per literas lectas, & acceptas ſimul cum nouo conſenſu, eas exhibentis coram parocho, & teſtibus concurrit conſenſus mutuus vtriuſque partis, ac ſi per procuratorem abſentis eius nomine præſtaretur, quod idem in effectu eſſe videtur, ſiquidem hoc Iure communi licet, & non inuenimus correctum, nec ſublatum expreſſe per Concilium Tridentinum, ſicut, nec illud de matrimonio contracto per procuratorem, ergo & hoc quoque per literas contractum: modo ſupra dicto ſeruato, validum eſſe debet, & in terminis ſecundæ quæſtionis, nempe quod per Concilium Tridentinum non ſit correctum Ius commune, quod habet, vt neceſſarium non ſit ad valorem matrimonii conſenſum ſimul ab vtroque coniuge præſtari probat cõtra nonnullos, ſaltem in tribus caſibus, de quibus ibi per eum, Thomas Sanchez *d. lib. 2. diſputatione 32. numero 17.* ergo & in ſpecie noſtræ quæſtionis principalis, de qua in titulo huius capitis, in matrimonio per literas, vel epiſtolam contractum eſt, idem dicendum venit, nempe vt validum ſit, etiam hodie poſt Sacrum Concilium Tridentinum.

Nihilominus tamen ſecunda opinio contraria negatiua ſecurior eſt, & conſulenda in praxi, ante factum ob multa, quæ contingere poſſent, quæ prudentem virum mouere poſſent ad præd. matrimonium inualidum iudicandum: non enim oportet in re graui, & tanti momenti, relinquere valorem huiuſmodi matrimonii arbitrio alterius, ſed certiorem, & ſecuriorem partem ſequi, in materia opinionabili, & vbi nulla eſt euidentia, ſed potius praxis communis contrarium, nempe vt in abſentia matrimonium celebratur per procuratorem, & non per literas, nec per epiſtolam.

CAPITVLVM XLVI.

De conſenſu ad matrimonium requiſito, & qualis eſſe debeat, & ſufficiat.

SVMMARIVM.

1 *Conſenſus mutuus contrahentium eſt neceſſarius ad matrimonium.*

2 *Matrimonium an per aliquam potentiam poſſit abſque proprio conſenſu conſtare?*

3 *Nulli humanæ poteſtati eſt conceſſum coniungere aliquos in matrimonium, ſine illorum conſenſu.*

4 *Conſenſus matrimonium efficiens, non eſt explicite in copulam, ſed in ius & poteſtatem ad talem copulam: implicite autem, & virtute ad copulam.*

5 *Bonum matrimonii triplex eſt, non tamen irritatur ob aliquem peruerſum finem, qui eius ſubſtantiæ, & prædictis tribus bonis minime aduerſetur.*

6 *Intentio contra bonu matrimonij an quando non deducitur in pactum, ſed in mente retinetur, irritetur matrimonium, necne?*

7 *Finis contrahentium matrimonium qualis eſſe debeat vt culpa immunes ſint?*

8 *Conſenſus ad matrimonium non ſatis eſt, quod ſit internus, ſed oportet, quod verbis, vel ſignis exprimatur, & quomodo ſe habent in hoc ſigna exteriora? numero 9.*

10 *Conſenſus in valentibus loqui ad matrimonii valorem an requiratur, quod verbis exprimatur, vel ſufficiant ſigna? & n. 11. & 12.*

13 *Interrogatio contrahentium matrimonium, & expreſſio conſenſus à quo eorum incipere debeat?*

14 *Conſenſu ficto, vel metu cadente in conſtantem virum extorto vnius ex contrahentibus, ſatis eſſe, quod qui minus legitime conſenſit, denuo conſentiat abſque eo, quod vterque conſentiat, niſi alter priorem conſenſum reuocauerit: neque opus eſt quod de nouo celebretur matrimonium coram parocho, & teſtibus, ſi prius coram ipſis fuit celebratum, vt in numero 15. De conſilio autem ad maiorem ſecuritatem, & cautelam petita fuit licentia ab Ordinario, vt coram teſtibus iterum contraheretur occulte matrimonium, nominibus contrahentium non expreſſis præd. Ordinario, vt in numero 16. & an ſit tunc opus aliquid declarare contrahentibus prioris matrimonij nullitatis? vide num. 17. & 18. & quid ſi temporis interuallum in medio intercesſerit? vide num 19.*

Con-

1 COnſenſus mutuus contrahentium eſt neceſſarius ad matrimonium, eſtque eius cauſa efficiens, *cap. ſufficit 27. quaſtione 2. cap. cum apud, & cap. cum locum. & cap. eua de ſponſ. & in cap. tuas cum alijs de ſponſ. d. duorum l. nuptias. ff. de regul. iur.* eſtque certiſſimum, vt in Concilio Flotcotino *in Decreto de reformatione matrim.* & in Concilio Tridentino *ſeſſione 24. in Decreto de reformatione matrimon. cap. primo*, & comprobat late poſt omnes Theologos Thomas Sanchez *lib. ſecundo de matrimonio, diſputatione 25. & diſputatione 26. numero 5.* vbi quod conſenſus eſt de eſſentia matrimonii ſecundum Supplementum Gabriel. *in quarto, diſtinctione 27. quaſtione 1. articulo primo*, & eſt indubitatum ſecuodum Adrian. *in 4. quaſtione 2. de matrim.*

2 Adeo, vt ſecund. eundem Sanchez *d. numero quinto*, ſit probabilis ſententia, per nullam potentiam poſſe matrimonium abſque proprio conſenſu conſtare, prout tenent aliqui ex diſcipulis Diui Thomæ, vt refert Petrus de Ledeſma *de matrimon. quaſtione 45. articulo 1. dubio 1. concluſione 3.* qui tamen partem contrariam probat, imo, quod hoc vinculum conſtare poſſit de poteſtate Dei abſoluta abſque coniugum conſenſu, quia Deus poteſt ſupplere vices cauſæ efficicotis, vt calefacere abſque igne: conſcoſus autem mutuus, ſolum eſt cauſa efficiens huius vinculi mattimonii: quam ſententiam prius ptobauit, & tenuit Dominicus à Soto *in quarto, diſtinctione 27. quaſtione 1. articulo 2. concluſione prima*, Victoria *in relectione de matrim. prima parte, numero 4.* Ledeſma *in ſecundam partem 4. quaſtione 47. articulo 1.* Alphonſ. à Veracruce *in prima parte Specul. coniug. articulo 2. §. Item ſi non eſſet*, & Concanonicus noſter Magiſter Palac. *in quarto. diſtinctione 1. folio 563. cum ſequent.*, Angles *in ſuis Florib. Theolog. quaſtionum prima parte de matrim. quaſtione 1. de eius eſſentia, diſtinctione 27. articulo 2. in princip. folio 527.* Enriquez *lib. 11. de matrim. cap. 1. numero 3.* Barthol. de Ledeſ. *de matrim. dubio 16. folio 1265.* Ludon. Lopez *in ſecunda parte Inſtructor. de matrimonio cap. 39. verſic. circa præd. doctrinam*, & Vega *lib. 4. ſuæ ſummæ caſu 73.* & ſic, hæc opinio affirmatiua eſt magis communiter recepta.

Sunt nonnulli dicentes, Deum immediate coniunxiſſe primos parentes abſque illorum conſenſu, idque Chriſtum ſignificaſſe in illis verbis Matthæi 19. *quos Deus coniunxit*, &c. & hoc dicit eſſe ptobabile Palud. *in quarto, diſtinctione 26. quaſt. 2. artic. 2.* ſed quamuis præfata ſecunda ſententia affirmatiua Soti, & reliquorum ſatis probabilis ſit, hoc tamen vltimum additū non eſt verum, ſecund. Thomam Sanchez *d. lib. ſecundo de matrim. diſputatione 26. numero 4.* quia ad ſuauem Dei prouidentiam ſpectabat, ne matrimonium primum, quod aliorum norma, & exemplar erat, proprio conſenſu conſiſteret.

3 Illud autem certiſſimum eſt, nulli humanæ poteſtati eſſe conceſſum, coniungendi aliquos in matrimonium, ſine illorum conſenſu, vt vltra alia fundamenta, quibus hæc veritas ptobari poteſt, conſtat ex Concilio Trident. *ſeſſione 24. in Decret. de reformatione matrimonij, ca. nono*, vbi excommunicat omnes Principes ad matrimonium compellentes, ergo ſupponit non poſſe ad id aliquos compellere: hæc eſt communis ſententia Theologorum, vt conſtat ex congeſtis per Thom. Sanchez *d. lib. 2. diſputatione 27. numero 2.* vbi eam late ptobat, & *numero 3.* cum Ledeſma *in ſecundam partem quarti, quaſtione 47. articulo 2. in fin.* & Enriquez *lib. 11. de matrim. cap. 6. numero 7.* tenet nihilominus poſſe Principem, quando bono communi valde expediret, aliquem compellere, vt alicui nubat, ipſo tameo inuito matrimonium conſtituere nequire.

Deinde obſeruandum eſt, vt (quicquid alii dicant) cooſenſus matrimonium efficiens non eſt explicite in copulam, ſed in ius, & poteſtatem ad talem copulam: implicite autem, & virtute ad copulam, vt ex D. Thom. & communi quamplurium Theologorum, quos ad hoc refert, probat, & tenet Thom. Sanchez *d. lib. 2. de matrimonio, diſputatione 28. n. 3. vbi num. 4.* id declarat. 4

Quamuis autem in matrimonio (vt omnes fatentur) reperiatur triplex bonum, nempe, bonum fidei, prolis, & ſacramenti, non tamen irritatur ob quemcumque peruerſum finem, qui eius ſubſtantiæ, & præd. tribus bonis minime aduerſetur: cæteri namque contractus, & ſacramenta ex peſsimo fine adiuncto, ſeruatis ſubſtantialibus, numquam annullantur, vt docent D. Auguſtio. *lib. de bono coniugal. cap. quinto*, & habetur *in cap. ſolet 32. quaſtione 2.* Diuus Thomas *in 4. diſtinctione 30. quaſtione 1. articulo 3.* quos omnes alii ſequuntur ſecund. Thomam Sanchez *lib. 2. de matrim. diſputatione 29. numero 8.* idque colligit Abb. *in cap. tua, num. 4. de ſponſal.* ex eo tex. vbi matrimonium cauſa libidinis cootractum ponitur ac validum. 5

Illa auteoi quæſtio io propoſito eſt ſatis eootrouerſa inter Authores, an quaodo intentio contra bona matrimonii noo deducitur in pactum, ſed mente retinetur, matrimonium irritetur, necne, quam DD. variis in locis examinant, eoſque in triplici ſententia diuiſos refert Thom. Sanchez, *d. diſputatione 29. numero 9 cum ſequentibus.* Prima habet irritari, vt ſi contrahentes intendunt noo educare prolem, & venena procurare ad eam impediendam, vel ſibimetipſis debitum negare, ſecus, ſi intendant aliis commiſceri, quia primum pertinet eſſentialiter ad fidei bonum: ſecundum vero accidentaliter, *cap. aliquando 32. quaſtione 2.* ibi, qui cōtrahunt eo animo, vt vel filios non ſuſcipiant, aut ſuſceptos enecent, non habeant connubium: hanc opin. tenet gloſſa *verb. etſi ab initio in d. cap. aliquando*, Turrecremat. *in cap. ſicut nonomnis, §. his itaque art. 1. 32. quaſtione 2.* Angel. *in ſumma verbo matrimonium ſecundo, numero 23. & ſequentib.*, Ricard. *in 4. diſtinctione 31. articulo 2. quaſtione 1.* VValdenſ. *de ſacrament cap. 131.* Petrus de Soto *lectione 26. de matrimon. in princip.* Entiquez *lib. 21. de matrim. cap. 12. num. 7.* 6

Secunda ſententia docet, intentionem contrariam matrimonii ſubſtantiæ, eiuſque bonis mente retentam, non irritare illud, vt ſi quis intendat tātum ad tempus inire matrimonium, hanc teoent Ant. de Butrio *in cap. de infidelibus, numero de conſanguinit. & affinit.* Roſcl. Sylueſt. Lanzelot. & aliqui Theologi, quos refert Thomas Sanch. *vbi ſupra, num. 10.* & de propoſito nun conſummandi, dummodo noo deducatur in pactum, docent Abb. *in cap. commiſſum, numero 2. de ſponſal.* & ibi Alexand. de Neuo, *n. 5.* & Præpoſit. *n. 4.*

Tertia ſenteotia verior, & quæ magis recepta videtur, habet, contrahentem matrimonium debere ſaltem implicite intendere bonum ſacramenti, quod euenit, quando non habet intentionē contrariam: non tameo eſſe opus, vt implicite intendat alia duo matrimonii bona; quare, ſi haberet animum etiam corde retentom aduerſum bono ſacramenti, quia ſcilicet intenderet non contrahere matrimonium, niſi ad tempus, non eſſet verum matrimonium, ſi tamen haberet intentionem ad-

uerſam

uerſam aliis duobus matrimonii bonis, cot de ſolum retentam, nec in pactum deductam, valeret matrimonium, vt ſi intenderet vitare prolem, & habitam non educare, debitum negare, & adnlteran: hanc late probat, & ſequitur Thomas Sanchez *vbi ſupra*, *numero* 11. adducens pro ea D. Thom. *in quarto, diſtinctione* 31. *quæſtione prima, articulo tertio, in corpore*: & D. Bonauenturam ibi, *articulo primo, quæſtione tertia*, & alios plures Authores, & mihi quoque magis placet hæc ſententia, circa cuius intellectnm, & declarationem alia obſeruat Thom. Sanchez *vbi ſupra n.* 12.

7 Qualis autem debeat eſſe finis contrahentinm matrimonium, vt culpa immunes ſint, agit late idem Thom. Sanchez. *d. lib.* 2. *diſputatione* 29. *nnmer.* 14. *cum pluribus ſequentibus*, vbi etiam agit, an contrahere matrimonium ob fines extraneos, videlicet, ob pulchritudinem, vel diuitias, ſit peccatum? & *num.* 24. cum D. Thoma, & communi reſoluit in præd. ſpecie, quod ſi fines indifferentes, matrimonio extranei, ſint ſolum cauſa ſecundaria, & applicationis ad contrahendum, nulla eſt culpa. ex quo communiter excuſantur contrahentes matrimonium, ob fines indifferentes matrimonio extraneos, quia communiter non eliguntur, vt fines, ſed vt rationem applicationis ad matrimonium, vel ad matrimonium cum tali, & manet finis matrimonii debitus, etiamſi de illo non cogitent, quia eo ipſo quod matrimonium contrahere intendunt, niſi finem debitum expreſſe excludant, illum virtute, & implicite intendunt, ita Caietan. in *primo tomo, tractatu* 12. *de matrimonio, quæſtione* 3. D. Couat. *in quarto lib. Decret. ſecunda parte, cap.* 1. *§. vnic. numero* 7. & Sanchez *vbi ſupra, numero* 25.

8 Conſenſus hic ad matrimonium, non ſatis eſt, qnod ſit internus, ſed oportet, qnod verbis, vel ſignis exprimatur, vt contra VVicleph late probat VValdenſ. *de Sacrament cap.* 132. neque obſtant tex. *in cap. tuæ, & cap. cum locum de ſponſal.* vbi habetur ſolos conſenſus efficere matrimonia: & verba neceſſaria eſſe, quoad Eccleſiam, quia dupliciter reſpondet Sanchez *vbi ſupra, diſput.* 30. primo ſatis eſſe ſolum conſenſum, ideſt non deſiderari verba determinata, ſicut in aliis ſacramentis, ſed ſatis eſſe quibuſcunque verbis, vel ſignis conſenſus interni patefiant: & exigi verba ad faciliorem probationem in foro externo, ſecundo, & melius, dictionem excluſiuam non excludere comitantia, & ita minime excludere expreſſionem per ſigna externa, quæ comitatur ipſum conſenſum in omni humano cõtractu, vt patet ex tex. *in cap. licet de ſponſ. duorum*, ibi, ita quod vnus alterum in ſuo mutuo conſenſu verbis expreſſe recipiat, & in Concil. Trident. *ſeſſione* 24. *cap.* 1. *in Decret. de reformatione matri.* ibi, vbi parochus viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo conſenſu intellecto: vel dicat, &c.

9 Nec externa ſigna ſe habent ad conſtituendum ſacramentum, tanquam conditio, ſine qua non, quaſi per illam innoteſcant mutui conſenſus. & ita, ſi Deus, eos, contrahentibus reuelaret, eſſet matrimonium abſque aliquo ſigno exteriori, ita Maior. *in quarto, diſtinctione* 26. *quæſt.* 1. *ad tertium*, & eſt probabile, vt inquit Alphonſ. à Veracruce *in prima parte Specul. coniug. articulo* 3. ſed probabilius eſt, eſſe de ratione ipſius contractus, & ideo matrimonium non conſtare Deo reuelante vtrique mutuos conſenſus, vt cum Almain, Victoria, Soto, Ledeſ. Palacio, Angles, & vtroque Ledeſma affirmat, & probat Sanch. *d. lib.* 2. *diſputatione* 30. *num.* 2. & 3.

10 Dubium tamen notabile ſe offert in propoſito explicandum, in qno DD. maxime variant, an ſcilicet, in valentibus loqui requiratur, quod conſenſus in matrimonio verbis exprimatur, vel ſufficiant ſigna exteriora ad eum exprimendnm pro matrimonii valore? in non valentibus loqui clara res eſt, ſatis eſſe ſigna, tex. *in cap. cum apud, & in cap. tuæ de ſponſal.* ſed in valentibus loqui, contrarium nuncupatim probari videtur in *d. c. tuæ de ſponſal.* à contrario ſenſu, ibi, matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri, & mulieris conſenſum, ſed neceſſaria ſunt, quantum ad Eccleſiam, verba conſenſum exprimentia de præſenti, nam ſurdi, & muti poſſunt contrahere matrimonium per conſenſum mutuum ſine verbis, & pueri ante annos legitimos per verba ſola non contrahunt, cum intelligantur minime conſentire: ſecundo ex *d. cap. licet de ſponſal. duorum in verbis ſupra relatis*, ibi, ita, vt vnus alterum, verbis conſuetis expreſſe recipiat, &c. Tertio facit ponderatio Pontificis *in cap. conſultationi de ſponſal. lib.* ibi, cum verba proceſſiſſent: quare hanc ſententiam tenuit gloſſa *in cap. tua nos, verb. nec forma de ſponſal. & in l. cum notiſſimi, C. de præſcript.* 30. *vel* 40. *ann. verbo ſolam*, vbi Bald. *numero* 7. Innocent. *in d. cap. tua, paulo poſt princip.* & ibi Calder *& conſil* 5. *de ſponſal.* & alii plures, qnos congerit Thomas Sanchez, *lib. ſecundo de matrim. diſputatione* 31. *numero* 2. & hanc opin ſequuntur multi grauiſſimi Canoniſtæ, quos refert Henric. Boic. *in d. cap. tuæ*, & teſtantur communem Imol. *columna* 1. Bald. Nouell. *numero fin. in l. prima, §. ſi quis ita interroget, ff. de verb. oblig.* & Brunel. *de ſponſal. concluſione* 14. *columna* 1. prout eos ad hoc refert Padilla infra ſtatim citandus: & inquit, hanc ſententiam eſſe indubitatam poſt Concil. Trident. *ſeſ.* 24. *cap.* 1. *in Decret. de reformatione matrim.* Cephal. *conſil.* 540. *numer.* 39. & 47. *volumine* 4. & inquit Padilla *in l. & in epiſtola, num.* 13. *ad fin.* quod hæc omnia ceſſabunt iam hodie, cũ certa forma ſit ab Eccleſia præſcripta, ſub qua matrimonium contrahi oporteat in *d. cap.* Concil. Trident. eandem opinionem refert alios tenentes Zeuallos *tertio tom. commun. opin. quæſtione* 750. *numer.* 21. vbi *numeris præcedentibus* refert fundamenta huius partis.

Verum his non obſtantibus, contraria ſententia eſt verior, communis, & tenenda, nempe ſatis eſſe etiam in valentibus loqui, ſigna conſenſum exprimentia pro valore matrimonii, vt melius colligitur *ex d. c. tuæ* pro contraria parte adducto; dum ibi Pontifex conſultus, an verba ſint neceſſaria ad matrimonium? reſpondet, ſolum conſenſum legitimum requiri explicitum verbis, vel ſignis, vt patet ex *verſ. Nam ſurdi, & muti* (quæ eſt ratio præcedentium) poſſunt contrahere matrimonium per conſenſum mutuum, ſine verbis: quia ſi non intellexiſſet, ſolum conſenſum verbis, vel ſignis explicitum, ſufficere, ille verſic. non bene reſponderet præcedentibus, nulliuſque rei rationem redderet.

Nec obijciatur, dictnm fuiſſe in præcedentibus, verba eſſe neceſſaria, quoad Eccleſiam, quia non eſt eredendum, ſtatim Pontificem ſe correxiſſe: præmaxime, quia non dixit abſolute, verba eſſe neceſſaria, ſed quoad Eccleſiam (hoc eſt, qnoad faciliorem probationem in foro externo Eccleſiæ) ergo. ſi aliis modis, ſcilicet, per ſigna exteriora, conſtat de conſenſu mntuo contrahentium, valebit matrimoninm: ſecundo hæc verior, & communis ſententia probatur à contrario ſenſu *in c. ex parte de reſtit. ſpoliat.* ibi, cum per ſolam traductionem, quam non præceſſere ſponſalia, vel conſenſus legitimus, nullum introducatur vinculum matrimonii: tertio ex tex *in ca. vnic. §. final. de deſponſatione impub. lib.* 6. vbi pater ſufficientem præſtat

conſen-

conſanſum ad matrimonium pru puella præſente, & tacente, & eſt verum matrimonium: quia ſecund. D. Thomam *in quarto, diſtinctione 27. quæſtione 1. articulo 2. quæſtiuncula ſecunda, ad tertium*, verba parentum reputantur puellæ, & eſt ſufficiens ſignum, quod ſunt eius, ex quo oon contradicit, ergo ſufficiunt ſigna exteriora ad valorem matrimonii exprimentia, vel potius ſignificantia legitimum conſenſum valentis loqui: quarto *ex cap. final. de coniugi. ſeruor.* ibi, nec facto, nec verbo conſenſit: ergo ſatis eſt, facto conſentire, vel verbis: quinto, quia nihil refert, quod quid ex æquipollentibus fiat, *cap. licet ex quadam de teſtib.* cum factis magis exprimatur voluntas, quam verbis: *cap. dilecti de appellat. l. de quibus. ff. de legibus*: ſexto, quia ſi verba eſſent de matrimonii eſſentia, non pateretur pia mater Eccleſia, taodiu ignorantiam eſſe circa rem grauiſſimam, ſed clare id expreſsiſſet. quod tamen hactenus non explicuit: ſeptimo, quia imo Concilium Florentinum *in Decreto de ſacrament.* cum ſingula ſacramenta ſigillatim poneret: ita dixit, conſenſus per verba regulariter expreſſus facit matrimonium: non dixit. ſemper, ſed regulariter, ideſt, communiter, Concil. Tridentin. *ſeſ. 24. cap. 1. in Decret. de reformatione matrimonij*, inquit: vbi parochus viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo cooſenſu intellecto, vel dicat, &c. Non enim dicit Concilium, quod ſit neceſſarium exprimere contrahentes matrimonium conſenſum verbis, ſed quod parochus intelligat eum: hoc autem, & verbis, & facto, nempe ſignis exterioribus, & id aperte ſignificantibus, vt nutu intelligi poteſt, ergo, &c.

Et in terminis hanc ſententiam tenuit gloſ. *in d. cap. tuæ in part. verb. de ſponſalib.* & ibi Hoſtienſ. Cardinal *numero 5.* Anton. de Butrio, *numero 8.* Anchar. *numero 3.* dicens opin. hanc eſſe multum æquam, & teſtatur communem Abb. ibi. *numero 3.* Alex. de Neuo, *numero 15.* eam ſequutus: probant etiàm pro communi idem Cardinal. *in cap. ſi inter numero 4.* Abb. *numero 6.* poſt gloſſam ibi, *verbo dicente, de ſponſal.* gloſſa etiam *in cap. ſufficiat 27. quæſtione 2.* Abb. *in cap. ex parte de reſtit. ſpoliat. numero 8. & 28.* & ibi Ant. Franciſc. & Sapia, *in addit. ad eundem*: dicunt communem eam ſequuti Aretin. *conſil. 13. columna 2. numero 2.* Boerius *deciſ. 1. numero 18.* Bellamera *conſil. 88.* Cagnolus *in l. nuptias, numero 7. ff. de regul. iur.* Purpurat. *in l. 3. numero 93. ff. ſi cert. pet* D. Couar. *in 4. de ſponſalib. ſecunda parte, cap. 4. in princip. numero 1.* vbi plures allegat Villalob. *in ſuo ærario commun. opin. litera M. numero 54. & ſequentib*, Anton. Gabriel *in prior editione tom. 2. commun. opin. verb. matrimon. numero 11. folio 96.* Sylueſt. *in ſumma verbo matrimonium 2. quæſtione 7.* vbi teſtatur communem, Tabien. *verbo matrimonium ſecundo, quæſtione 8. §. 9.* Summa Roſel. *verbo matrimonium tertio, numero 2.* Angel. *eodem verb. matrimonium 2. numero 4.* Nauar. *in Manuali, c. 22. numero 20.* eandem plures allegans teſtatur veram, & communem Padilla *in l. & in epiſtola, numero 13. C. de fideicommiſ.* dummodo ſigna adſint apta ad ſignificandum conſenſum, facit *l. 5. titulo 2. partita 4.* ibi, *conuiene, que lo hagan por palabras, para que ſo pueda probar*, & ibi Gregor. Lopez *in gloſ. por palabras*: Brunel. vbi ſupra, *concluſione 14. numero 2.* Marc. Ant. Cuch. *lib. 5. inſtit. maior. titulo 11. numero 32.* Maſcard. *de probat. concluſione 1024. numero 2.* Matienq. *in rubrica, titulo 1. gloſ. 1. numero 22. lib. 5. nouæ collect. Reg.* D. Spino *in Specul. teſtament. gloſ. 15. numero 3. & 13.* Humada *ſuper l. 2. gloſ. 2. numero 20. titulo 1. partita 1.* & alii communiter quamplures Iuriſtæ, & Theologi, ita videtur tenere D. Thom. *in quarto ſententiarum, diſtinctione 27. quæſtione 1. art. 2. quæſtiuncul. 2. ad 2. & 3.* & tenent Palud. *ibidem quæſtione 2. articul. 3. numero 17.* Maior. *quæſtione 1.* ſupplementum Gabriel. ibi *articulo 2. concluſione 3. & 4.* Soto *in 4. diſtinctione 27. quæſtione 1. articulo 3. concluſione 2. verſic. ex huiuſmodi.* Alphonſ. à Veracruce *in 1. parte ſpecul. coniug. articulo 3. & in appendice ad ſpecul. dubio 3. propoſitione 2.* Palac. *in quarto, diſtinctione 27. diſputatione 1. folio 562. columna 1. & 568. columna 1. & 569. columna 1.* Enriquez *lib. 11. de matrimonio cap. 2. numero 6.* Pater Suarez *primo tom. de Sacrament. quæſtione 60. articulo 8. diſputatione 2. ſectione prima, & ſecunda*, Candelab. *aureum 7. Sacramentorum de matrimonio, numero 37.* Ludouic. Lopez *in ſecunda parte Inſtructor. de matrim. cap. 35. folio 1020. & cap. 39. folio 1055. columna 2.* Manuel Rodrig. *in primo tomo ſuæ Summæ in ſecunda editione cap. 216. numer. 5.* Bartholomæus à Ledeſma *de matrim. dubio 17. fol. 1271.* Petrus de Ledeſma *de matrimonio, quæſtione 45. articulo 2. dubio ſecundo*, & plures alios tam Canoniſtas, quam Theologos allegans, hanc ſequitur, atque communem, & tenendam profitetur Thomas Sanchez *de matrimonio lib. 2. diſputatione 31. numer. 5. per totum*, vbi *numer. 6.* reſpondet fundamentis contrariis, reijcio alias duas diuerſas quorundam Doctorum opiniones, quas idem Author refert ibi, *numer. 3. & 4.* quæ non ſunt communes, nec tenendæ, ſed præcedens ſecunda ſeotentia, quæ proculdubio verior eſt, magis communis, & tenenda, & hanc ſequitur plures allegans diceos eſſe veriorem, & receptiorem ac tenendam in iudicando, & conſulendo ſub correctiooe Sacroſanctæ Matris Eccleſiæ, Zeual. *vbi ſupra, n. 22. cum ſeq.*

Quinimo licet nonnulli DD. Moderni teneant, 51
ſaltem verba in propoſito eſſe de oeceſſitate præcepti, attamen multo certius eſt, nullum eſſe de hoc præceptum, vt cum aliis pluribus probat, & tenet Thom. Sanchez *vbi ſupra, numer. 9.* vbi fatentur, culpam eſſe venialem non exprimere verbis conſenſum ad matrimonium, ſed ſolum ſignis, niſi iuſta cauſa excuſaret, quod ſi cooſenſus eſſet dubius peccatum mortale committeretur, vnde ſcandala, liteſque oriri poſſent.

Ad eſſentiam tamen matrimonii requiruntur ſi- 52
gna exteriora, ſi verba non proferantur, cum ſit ſacramentum, vt probat D. Couar. *in quarto, ſecunda parte, c. quarto, in princip. num. 2.* at, quod ſit ſacramentum, tenet cum communi alios citans Thomas Sanchez *vbi ſupra, n. 8.*

Hæc autem expreſſio cooſenſus coniugalis, non 53
refert à quo incipiat, à viro, vel à fœmina, quamuis honeſtum ſit, fœminam prius interrogari, iuxta tex. ſic paſſim intellectum *in cap. penult. de ſponſal. & in cap. licet de ſponſ. duorum*: ita tenet Cardin. & Ioan. And. *numer 3.* & Anton. de Butr. *numer. etiam 3. in d. cap. penult. de ſponſal.* & D. Couar. *vbi ſupra*, necnon & Thomas Sanchez *vbi ſupra, numer. 12.* vltra quos, idem tenet contra gloſſam *in l. prima. ff. de adoptio.* & Ioan. Oroſc. *in l. 2. numer. 8. ff. eodem titulo*, dicens, quod hodie hoc iure vtimur, vt prius mulier interrogetur, idem & nos profitemur, & teſtamur ex diuturna conſuetudine, quamuis Ioan. Andreas, Ant. & Cardinal. atque Sanchez dicant honeſtius eſſe à viro initium ſumere, quia in præd. textibus prius verba viri proponuntur. & quia vir caput eſt, & fœminæ verecundiæ ſubiectiores ſunt: Concil. autem Trid. *ſeſſione 24. ca. 1. de reform. matrim.* loqueos de parocho, inquit, viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo conſenſu intellecto, non declarans, quis eorum debeat

beat prius interrogari, quaſi nihil referat à quo incipere debeat præd. conſenſus coniugalis: atque ideo merito præd. conſuetudini ſtandum eſt, quod ſi alter fiat incipiendo à viro, validum proculdubio erit matrimonium, mutuo conſenſu vtriuſque intellecto à parocho, vt inquit Concil.

14 Quod ſi conſenſus vnius ex contrahentibus fuit legitimus, alterius vero illegitimus, quia fuit fictus, vel metu cadenti in conſtantem virum extortus, ſatis erit, vt ille, qui minus legitime conſenſit, denuo conſentiat, abſque eo, quod vterque de nouo conſentiat, dummodo alter conſenſum non reuocauerit, vt de ficte conſentiẽte docent Ricardus *in quarto, diſtinctione 29. articulo 1. quæſtione 3.* Petrus de Soto *lib. 3. de matrimonio, paulo poſt princip. §. primum igitur,* Ludouic. Lopez *in prima parte Inſtructor. cap. 85. ad fin. & §. penultim.* Manuel Rodriguez *in prima parte ſua ſumma in ſecunda editione, ca. 208. numero 7.* poſt Hoſtienſ. *in cap. delectus de ſponſa. ſuper verb. contrario,* Ioan. Andr. ibi, *numero 7.* Anchar. *numero 3.* Alexand. de Neuo *numero 18. in fin.* Syluest. *in ſumma, verbo matrimonium 8. quæſtione 2. dicto 6.* Nauar. *in ſumma ca. 22. numero 8.* & quando alter metu cadenti in conſtantem virum conſenſit; D. Tho. *in quarto, diſtinctione 29. quæſtione vnic. articulo 3. quæſtiuncula ſecunda, ad ſecundum;* quem ibi ſequuntur alij DD. communiter, Nauar. *in Manual. cap. 22. num. 51. in fine,* Gregor. Lopez *in l. 15. in gloſſa, le plugueſſe, in fine, titulo 2. partita 4.* & plures vtriuſq; Scholæ referens probat Tho. Sanchez *lib. 2. de matrim. diſputatione 32. numero 9.* aduerſus nonnullos, quos *numero præced.* retulerat, tenentes contrarium.

15 Non tamen eſt opus, vt iterum coram parocho, & teſtibus in præmiſſa ſpecie celebretur hoc matrimonium: id namque fieri debet quando omnino celebratur matrimonium, hic autem iam prius fuit celebratum ſolemniter coram parocho, & teſtibus, & nunc ſuppletur tantum defectus interni conſenſus, ita in terminis probauit, & tenet Henriquez *lib. 11. de matrimonio, cap. 12. n. 2. in commento litera I.* Ludouic. Lopez, & Manuel Rodriguez *vbi ſupra,* quos ſequitur Thom. Sanchez *d. diſputatione 32. numero 13.* quæ opinio vera mihi quoque videtur, & poteſt ſecure teneri.

16 Nihilominus tamen in praxi conſulti in ſimili ſpecie nos, & quidam grauis Theologus Religioſus, & Prælatus Ordinis Prædicatorum, conſuluimus, pro maiori ſecuritate, & cautela, vt cum licentia Ordinarij, & commiſſione ipſius nobis facta nominibus eorum non expreſsis ipſi Ordinario, coram teſtibus iterum contraherent occulte, ob euitandũ ſcandalum, quia communiter reputabantur pro veris coniugibus, cum tamen vnus eorum numquam vere, ſed ficte tantũ cõſenſiſſet, cui reſpondimus, teneri in conſcientia vere conſentire, & ſic fuit obſeruatum, & exequutum, quia alter, qui vere conſenſerat, à principio hoc quoque exoptabat. Cæterum ſi dubitaretur de voluntate perſeuerandi matrimonio, illius, qui vere cõſenſit ab initio, ſi præd. fictus conſenſus ei manifeſtaretur, melius eſt, quod qui ficte conſenſit, vere interne conſentiat, abſque eo, quod iterum ab vtroque matrim. denuo celebretur propter ſcandalum euitandum, & alia inconueniẽtia, quæ inde ſubſequi poſſent, ſi defectus conſenſus præcedens alteri coniugi manifeſtaretur, quod ipſe denuo nollet contrahere.

17 Quando vero matrimonium fuit omnino nullum ob impedimentum occultum, an tunc idem ſit dicendum, vel non? agemus infra *cap. ſequenti, numero 6.* non enim opus eſt in ſpecie, de qua hic agimus, aliquid intimari alteri coniugi, nempe matrimonium non valuiſſe, vt cum Petro de Soto, & Ludouic. Lopez, *vbi ſupra,* obſeruat Sanchez *d. diſputatione 32. numero 10.* vbi *numero 11.* cum alijs DD. tenet ſatis eſſe in hoc caſu, quod prædiximus, nempe, quod ille interne nunc vere in corde ſuo conſentiat: idemque probat in ſponſalibus.

Secus autem eſſe ait, ſi vterq; metu, vel ficte conſenſit, quia tunc vtriuſque conſenſus innouandus eſt, denuoque matrimonium contrahendum. 18

Et *numero 12.* probat, & tenet cum Nauar. *in Manual. cap. 22. numero 80.* ſatis eſſe ſi ficte, vel metu conſentiens poſt vere aſſenſum præbeat, quocumque temporis ſpacio interiecto, licet plures interceſſerint menſes. 19

CAPITVLVM XLVII.

De conſenſu in matrimonio cum opinione vtriuſque coniugis credentis, quod adſit impedimentum, quod re vera non ſit.

SVMMARIVM.

1 *Conſenſu in matrimonium, cum opinione vtriuſque coniugis credentis, quod adſit impedimentum, quod re vera non ſit, an efficiatur matrimonium? & quid verſa vice vt in num. 2.*

3 *Matrimonium nulliter celebratum ob impedimentum dirimens, impetrata diſpenſatione, vel eo ceſſante, vt quia prior vxor viuebat, & iam obijt; non conualeſcit, & an coniux conſcius impedimenti in hac ſpecie ſit neceſſarium, vel oporteat, quod certiorem faciat alterum illius impedimenti, vel ſatis ſit, hac nullitate tacita poſtea renouare conſenſum? num. 4.*

5 *Matrimonium nulliter celebratum coram parocho, & teſtibus ob aliquod occultum impedimentum, an ſublato impedimento ſit iterum celebrandum coram parocho, & teſtibus, vel ſufficiat nouus conſenſus occultus renouando priorem conſenſum abſque parocho, & teſtibus? & hoc attento Sacro Concilio Tridentino? & numeris ſequentibus, vbi latiſſime de hoc agitur.*

7 *Forma data eſſe videtur, quando lex Regia ſtatuit quibus in locis, & iuriſdictionibus, & coram quibus iudicibus inſinuatio fiat, & cum certis modificationibus.*

8 *Forma ſtatuti non obſeruata, actus eſt nullus.*

9 *Ablatiuus abſolutus importat conditionem.*

Conſenſerunt duo habiles in matrimonium hodie coram parocho, & teſtibus, vnus tamen eorum, vel vterque credebat, vel opinabatur eſſe inter eos canonicum impedimentum, quod re vera non ſuberat, quæritur an ſit matrimonium? & videtur hoc nõ eſſe verum matrimonium. Primo ex defectu cõſenſus omnino certi, & indubitabilis, cum tamen certum ſit, in matrimonio requiri cõſenſum liberum, atque certum, vt in quampluribus capitulis tituli de ſponſal. & alibi ſępiſſime inuenitur deciſum, & ſupra etiam eſt dictũ, ſed hic conſenſus ab vno, vel vtroque coniuge præſtitus, qui credebat licet falſo, ſubeſſe impedimentum, non eſt huiuſmodi, ſed potius contra opinionem, & credulitatem ipſius, & ſic culpabilis: ergo non valet huiuſmodi matrimoniũ, tãquã illuſorio, iuxta eius opinionẽ celebratũ. Secundo, quia opinio præfertur veritati, vt *in l. is, qui putat, ff. de acquir. heredit.* vbi, quod qui putat, ſe neceſſariũ hæredẽ eſſe, repudiare nõ poteſt, etſi vere volũtarius hæres ſit: ergo, qui putat, non poſſe dari corporum mutuam traditionem nec cohabitationẽ propter canonicum aliquod impedimentum, errat in ſubſtantia coniugij, igitur non eſt matrimoniũ. Tertio, ex doctrina Ab- 1

batis *in cap. cum in Apoſtolica, numero 6. de ſponſal.* quæ habet, quod credens impedimentũ, quod tamen nõ ſubeſt, matrimonium quoad Deum non contrahit, licet protulerit verba apta ad contrahẽdũ matrimonium. Similiter inquit ibi Vincent. quod quãdo maritus errat in facto contrahẽdo ſecundũ matrimonium credẽs primũ matrimoniũ tenere, quod nullũ poſtea declaratur, non valet ſecundum matrimonium, quia defecit conſenſus, quem ibi ſequuntur communiter DD. fatentes, quod poterit cogi, ex quo vxor ſecunda primum matrimonium ignorabat contrahere cum iſta ſecunda, poſtquam declaratum fuerit primum matrimonium non tenere, vt *in cap. primo de eo, qui duxit*, &c. ita affirmat Præpoſ. *in d. cap. cum in Apoſtolica, numero 3. ad finem*: ergo idẽ prorſus videtur dicendum in propoſito: & hanc opin. in terminis tenent quamplures Authores, quos refert Thomas Sanchez *lib. ſecundo de matrimonio diſputatione 33. numero 1.* & inter eos Petrum à Ledeſma dicentem eſſe probabilem.

Contrariam tamen ſentẽtiam, imo quod in præmiſſa ſpecie validum ſit matrimonium, ſi contrahentes intendebant, quantum in ſeipſis erat, conſentire, probarunt alij plures Authores, quia hæ perſonæ ſunt re vera habiles ad contrahendum, & intendunt, quatenus poſſunt contrahere: ergo vere contrahunt: qua ratione, & alijs ita tenent gloſſa *in Summa in verbo vtraque quæſtio, in fine 34. quæſtione 1. & in d. ca. cum in Apoſtolica. verb. remanere de ſponſ.* Roſella *verbo impedimentum, in 12. impedimento in fine*: Tabien. *eodem verb. in 10. impedimento in fin.* D. Couar. *in quarto de ſponſal. ſecunda parte, cap. 3. §. 7. numero 2.* Diuus Antonin. *in tertia parte ſuæ Summæ titulo 1. cap. 9. in fin.* Petr. de Ledeſm. *de matrim. quæſtione 51. articulo 9. dubio 2.* Bartholom. de Ledeſm. *de matrimonio dubio 52. concluſione 3.* Enriquez *li. 11. de matrim. cap. 11. numero 5.* Manuel Rodrig. *primo tom. ſuæ ſummæ, in ſecunda editione. cap. 233. num. 3.* qui duo vltimi loquuntur, quando dubitant contrahentes de morte prioris viri, & hæc ſententia probabilior eſt ſecund. Sanchez *vbi ſupra, numero ſecundo, in principio*, & mihi verior videtur, & tenenda, eo addito, quod his in foro exteriori non eſt adhibenda fides, ſi negent ſe conſenſiſſe: ſecus in foro conſcientiæ, vt tenet D. Couar. *vbi ſupra d. § 7. numero 4.* & Sanch. etiam *vbi ſupra, numero 3.* qui fundamentis prioris partis reſpondet.

2 Verſa vice, ſi quis ficte contraheret, & errore ductus, quo putabat illud matrimonium eſſe validum, verbis, vel facto conſentiat, non erit matrimonium: nihil enim tam contrarium conſenſui, quam error, *l. ſi per errorem, ff. de iuriſd. omnium iudic.* vt cum alijs pluribus probat Thom. Sanchez *lib. ſecundo de matrim. diſputatione 34. numero 2. & diſputatione 36. numero 3. per totum*, & quamuis aliqui ex præd. Doctoribus hoc temperent, vt non ſit matrimonium, quando ſi denuo conſentiens ſciret ſe liberum eſſe, minime conſentiret; vnde à contrario ſenſu Doctores præd. videntur oppoſitum ſentire, quando ſi libertate cognita adhuc aſſenſum præberet, vt ſunt Roſella, Syluester. Victoria, Nauar. Ledeſma, & Magiſter Palacius: verius tamen eſt, etiam in hoc caſu non eſſe matrimonium, quia ea tantum eſt voluntas habitualis, & quamuis error concomitans non ſit cauſa inuoluntarij contrarie, eſt tamen cauſa inuoluntarij negatiue, id eſt cauſa, vt ibi non ſit actus, & conſenſus voluntarius poſitiue, ſed tantum eſt in habitu, & animi præparatione, quia ſi ſciret, haberet actum voluntaris, matrimonium autem requirit actum voluntarium de præſenti: quare, vt eſſet matrimonium, oporteret, vt cum denuo confirmat hunc actum voluntatis, eliceret, quamuis primum matrimonium ſit nullum, volo ex nunc eo ligari, ita Sanchez *d. diſputatione 34. numero 3.*

3 Quod ſi matrimonium celebratum fuit nullum ob impedimentum canonicum, dirimens impetrata diſpenſatione, vel eo ceſſante, vt quia prior vxor viuebat, & iam obijt, id matrimonium non conualeſcit, niſi nouus conſenſus vtriuſque coniugis accedat: iuxta gloſſam *in cap. non debet, verb. de cætero*, per tex. ibi *de conſanguin. & affinit.* eſt communis. vt cum alijs affirmat D. Couar. *in quarto de ſponſal. 2. parte, cap. quarto, in princip. numero 5.* tradunt Nauar. *in Manual. cap. 22. numero 47. & 80. & in cap. ſi quis autem de pœnitentia diſtinctione 7. numero 70. & lib. 4. conſil. titulo primo, de ſponſal. in vtraque editione, conſil. 12.* Gregor. Lopez *in gloſſa l. le plug meſſe, in fine titulo 2. partita 4.* Didac. Perez *in l. prima, titulo 1, lib. 5. Ordinam. folio 18 §. ex quibus reſpondendum*: Sarmient. *lib. 6. Select. interpret. cap. 17. in fine.* Matienç. *in rub. tota titulo 5. gloſſa prima, numero 66. lib. 5. nou. collect. Reg.* Segura, Aualos *in Directorio Iudic. Eccleſ. ſecunda parte, cap. 15. numero 39 cum ſequent.* D. Thom. *in quarto Sentent. diſtinctione 40. quæſtione vnic. articulo quarto, ad ſextum.* & communiter eius diſcipuli. quorum plurimos refert, & ſequitur Thom. Sanchez *de matrimonio lib. 2. diſputatione 37. numero 2* vbi *numer. 3.* docet aduerſus Petrum à Veracruce, ſatis non eſſe interne conſenſum renouari inter hos coniuges.

4 Illa tamen quæſtio in propoſito maxime controuerſa eſt, an in præmiſſa ſpecie ſit neceſſarium, vel oporteat, coniugem conſcium illius impedimenti, alterum coniugem certiorem facere de nullitate prioris matrimonij, vel ſatis ſit, hac nullitate tacita, renouare conſenſum? requireretque longum examen, niſi tam recte peractum eſſet à Thom. Sanch. *d. lib. 2. diſputatione 36.* vbi refert, & late fundat duas opiniones in hoc contrarias: prima habet coniugem impedimenti conſcium, obtenta diſpenſatione, vel impedimento ceſſante, non oportere alteri aperiri, prius matrimonium fuiſſe nullum, ſed ſatis eſſe, ſi caute curet vtriuſque conſenſum renouari, diſsimulanter petendo ab altero, vt pro ſua conſolatione ipſum habeat in coniugem, & ipſo ſimiliter dicente, ego quoque volo te in coniugem: & hanc tenent quamplures Authores, quos refert cum ſuis fundamentis ibidem numero ſecundo. per totum: ſecunda ſententia ait, neceſſarium eſſe, vt id matrimonium conualeſcat, coniugem impedimenti ignarum, certiorem fieri de prioris matrimonij nullitate, licet cauſa ei tegatur, vt patet ex cõceſſione Bullæ Cruciatæ facta Commiſſario in illis verbis: *Altero impedimentum ignorãte*, prius de nullitate prioris conſenſus certificato, &c. necnon & alijs fundamentis, & quampluribus Authoribus eam tenentibus, vt ibi latiſſime per eum numero 3. per totum, vbi hanc ſecundam multo probabiliorem eſſe affirmat, eamque ponit inter quinque pro prima concluſione tenenda in ſecunda concluſione ait, ſufficere, ſi nouus ille conſenſus procederet ex cognitione æquiualenti ſcientiæ nullitatis prioris matrimonij, licet alter coniux eam ignoraret: vt ſi coniux impedimenti conſcius peteret ab alio ſic: me ita diligis, vt, ſi non eſſet inter nos matrimonium, denuo contraheres, ac, nunc vis me in coniugem, ac ſi non fuiſſet validum inter nos matrimonium prius contractum? & reſpondeat alter, ita volo, interroganſque ſe quoque idem velle dicat.

In tertia concluſione inquit, ſufficere etiam ſi coniuges ſcientes impedimẽtum ceſſaſſe, ſe affectu maritali cognoſcant, vt prius matrimonium irritum conualidetur, iuxta gloſſam *in cap. non debet, verbo de cætero, de conſang. & affin.* & communem opin. plurium DD. quos ibi refert *numero 3. in tertia concluſ.*

vbi

vbi quod poſt Concil. Trid. quo huiuſmodi matrimonia præſumpta ceſſarunt: ait ad duo prodeſſe hanc communem ſententiam, vnum eſt, pro infidelibus, qui inualide contraxere, nam ſi ceſſante impedimento, vt mortuo priore coniuge, qui tunc ſuperſtes erat, morteque per ipſos ſcita, cognoſcant ſe, ſicut prius, tamquam coniuges, conualidabitur matrimonium, cum illi lege Concilij non aſtringantur, quod maxime prodeſſe ait, ad diſcernendum, quando infideles conuertuntur, in quo matrimonio per ipſos inito perſeuerare permittendi ſunt. Alterum eſt, quia ſi nullitas prioris matrimonij occulta ſit, illudque coram parocho, & teſtibus celebratum ſit, conualidabitur per eam copulam affectu maritali habitam, per quã ante Concilium cõualeſceret, vt latius probat cum alijs, quos citat, idem Sanchez *d. lib. 2. diſputatione 37. num. 14.*

Ex quibus deducitur, quod vbi non timetur probabiliter ſcandali periculum, vt ibi gratia, fore, vt vir nullitatis conſcius nollet denuo contrahere, & maneret fœmina remedio deſtituta, cum impedimentum illud probari non poſſit, & maxime, ſi eſſet proles, vel non eſſet periculum infamiæ, quale ſcãdalum, vel periculum non timetur cõmuniter, cum impedimentũ eſt ex parte viri, & aliquando, quando eſt ex parte fœminæ, attẽta viri, & ipſius fœminæ conditione, curandum omnino eſſe vt vterque coniux norit, matrimonium non valuiſſe, vel ſaltẽ, vt ignarus nullitatis conſentiat, ex tunc in matrimonium caſu, quo à principio irritũ fuiſſet: nec in hoc caſu poteſt tuta conſcientia amplecti prior opinio, nimirum, vt diſſimulanter tecto impedimento conſcius coniux ignoranti perſuadeat, vt illum habeat in coniugem: ita Tho. Sanch. *vbi ſupra num. 7.*

Quarta concluſio ipſiuſmet Authoris habet, quod vbi eſſet probabilis timor prædicti ſcandali, aut infamiæ, nec poſſet extorqueri conſenſus ille conditionalis abſq; præd periculo, poſſet amplecti prior opinio, vt omnino tecta prioris matrimonij nullitate perſuadeatur ignoranti, vt ex tunc habeat alterũ in coniugem, modo quo dictum eſt ſupra in propoſita priori opinione, vt probat Sanch, *vbi ſupra n. 8.*

Vltima concluſio Sanchez *vbi ſupra numero* 9. ita ſe habet; quando nec hic conſenſus poteſt extorqueri, quia vir hilaris non eſt, & ita non vult reſpondere, & ex alia parte petit debitum ab vxore, ipſaque ſine ſcandalo ſubterfugere nequit, reddẽdoque peccaret, cum nondum ſit matrimonium: poteſt abſq; verbis denuo matrimonium illud conſiſtere copula illa affectu maritali habita ex parte ſua, nam ex parte alterius, cum putet eſſe matrimonium, conſtat eo affectu haberi, & hoc, etiam ſi alter coniux ignoret prius matrimonium fuiſſe inualidum, vt ibi, & allegat Authores hanc concluſionem tenentes.

5 Supereſt nunc, vt circa præmiſſa videamus, an matrimonium coram parocho, & teſtibus celebratum, inualidum tamen ob occultum impedimentum, ſit ablato impedimẽto iterum coram parocho, & teſtibus celebrãdum, vel ſufficiat nouus conſenſus occultus renouando priorem conſenſũ abſque parocho, & teſtibus, & hoc attẽto Concil. Tridentin. & poſt ipſum *d. ſeſſione 24. cap. 1. in Decreto de reformatione matrimonij?*

Hanc quæſtionem late examinaui pro & contra *in tractatu de iuramento confirmat. prima parte, cap. 51. numero 22. cum ſequentibus, & lib. 1. Canonic. quæſtionum cap. 18. per totum*, vbi partem affirmatiuam late probauimus, nempe, requiri, vt iterum coram parocho, & teſtibus denuo celebretur matrimonium, etiam in caſu, quo ex hoc graue ſcandalum oriretur, & infamia aliquorum vitari non poſſit, niſi per ſecretam expreſſionem conſenſus: & hoc vltimum contra Specul. coniug. & Antonium de Cordoua: quæ ſententia probatur ex eo, quod in diplomate Cruciatæ conceditur Commiſſario Generali facultas diſpenſandi in matrimonio occulto impedimento celebrato, vt iterũ occulto celebretur: ergo attento Tridentin. Cõcilio id fieri non poterat, quia alias fruſtra eſſet priuilegium, & deinde ratione probatur ea noſtra ſententia; nempe ex clauſula ſolita apponi in diſpenſationibus conceſſis ad reualidandum matrimonium nullum propter occultum impedimentum, ſcilicet, ſi ita eſt cum eis, vt inter ſe publice, & ſeruata forma Concilij Tridentini contrahant, diſpenſes: ergo alias matrimonium nullum reualidari non poteſt: & ideo merito præfatam noſtram ſententiam tenuerunt, Nauar. *lib. 4. conſil. in prima editione, titulo primo de ſponſal. conſil. vndecimo, & in ſecunda editione titulo de deſponſatione impub. conſil. 3.* Palacios *in quarto, diſtinctione 27. quæſtione 1. folio 566. in fin. & ſequenti,* Matt. *in l. 1. tit. 1. gloſ. 1. nu. 3. lib. 5. noua collect. Reg.* Bartholomæus à Ledeſma *de matrimonio dubio 17. folio 1275. & ſequenti,* & videtur tenere Didacus Perez *in d. l. 1. titulo 1. folio 18. in verſic. ex quibus reſpondendum erit.*

Nihilominus tamen contrariam ſententiam indiſtincte probarunt alij plures Authores, inter quos idem Nauar. *in Manual cap. 22. num. 70. & cap. 16. in noua editione, numero 37. & d. lib. 4. conſil. titulo de ſponſal. in prima editione capit. 35. numero 2. & in ſecunda editione conſil. 14. in fine* Cuchus *de inſtit. maior. lib. 5. titulo 11. numero 65.* & alij plures, quos refert, & ſequitur, atque late probat contra nos *vbi ſupra*, & ſequaces, nouiſſime Thomas Sanchez *lib. 2. de matrimonio, diſputatione 37. per totam*: quorum præcipuũ fundamentum eſt, ſic declaraſſe Pium V. & ſacræ pœnitentiariæ Prætorium ea declaratione frequenter vti: & ait Petrus de Ledeſma *de matrimonio quæſtione 45. articulo 5. dubio penult.* ſic declaraſſe Cardinales. Quinimo Thomas Sanchez *vbi ſupra, numero 7.* contra Petrum de Ledeſma *vbi ſupra*, docet multo probabilius eſſe, ſtando in ipſo Decreto Concilij, poſſe clam abſque parocho, & teſtibus celebrari, & ita Pium V. minime diſpenſaſſe, ſed declaraſſe Concilium, & *numero 4. cum ſequentibus* plura hinc infert. Limitat tamen Thom. Sanchez *vbi ſupra, numero 10.* ſuam ſuprad. principalem ſententiam, & ſic ſecundam cum ſuis corollarijs ex ea illatis, vt procedat, dummodo parochus, & teſtes impedimentum illud ignorarent, quia ſi id noſſent, quantumcumque alias eſſet occultum, neceſſario repetendum eſſet coram parocho, & teſtibus, quia cum conſtet ipſis in foro Eccleſiæ matrimonium eſſe nullum, non ſunt teſtes valoris, ſed nullitatis matrimonij, ſecundum Enriquez *lib. 11. de matrimonio, cap. 3. numero 7.* & Petr. de Ledeſma *de matrim. quæſtione 47. articulo 3. dubio vltim.* idemque credit Sanchez, quando alter ſolus ex duobus teſtibus requiſitis, vel ſolus parochus impedimentum noſſet, quia iam deſunt neceſſaria ad valorem matrimonij, cum vel parochus, vel alter teſtis requiſitus non ſit teſtis valoris matrimonij: ſi autem tempore, quo adfuerunt matrimonio, ignorabant impedimẽtum, licet poſtea ſcirent, taliter, quod non eſſet probabile in foro externo; poteſt abſque parocho, & teſtibus innouari, vt ibi probat, & ſimiliter credit, poſſe iterum occulte celebrari, ſi parochus tempore, quo matrimonio interfuit, nouerat impedimentum intra ſolam confeſſionem, quia cum tunc ſciat ſolum, vt Deus, & nullo modo in foro Eccleſiæ, vere teſtis eſt illius matrimonij.

Secũdo intelligit, & limitat idem Author *numero 11.* præfatam ſecundam, & ſuam ſententiam,

vt procedat, niſi periculum ſit, vt detegatur impedimentum, & probetur in foro externo, tali namq; periculo exiſtente celebrandum iterum eſt coram parocho, & teſtibus ſecund. Enriquez *d.lib.* 11. *de matrim.c. tertio, numero* 6. Manuel Rodrig. *primo tom. Summæ in ſecunda editione cap.* 220. *num.* 2. Imo quamuis id periculum minime ſit, ſi impedimentum ſit plene probatum in foro externo, credit Sanch. *vbi ſupra, d. numero* 11. neceſſario iterandum eſſe coram parocho, & teſtibus: & quod ad hoc, vt impedimentum dicatur occultum, vt eo ſublato poſſit matrimonium clam celebrari, occultum accipi debet, vt diſtinguitur contra plene probabile, quia quando impedimentum plene probari poteſt in foro externo, tunc proculdubio ſi matrimoniũ clam ratificatum validum eſſet, ſequerentur ex eo omnia inconuenientia, quæ olim ex matrimonio clandeſtino valido ſequebantur: probato namque impedimento poſſet alter coniux aliam vxorem ducere, eum qua in perpetuo adulterio viueret, cũ Eccleſiæ minime conſtet de occulta reualidatione matrimonij illius publici, quod propter impedimentum plene probatur fuiſſe nullum.

Tunc autem dicetur plene probabile impedimẽtum in foro externo ad diſſoluendum matrimonium publice contractum, quando duobus teſtibus probari poteſt, *cap. quoties de teſtib.* citat plures Authores hoc tenentes Maſcard. *de probat. concluſione* 410. *numero* 19. *inuncto numero* 9. debent tamen hi duo teſtes eſſe non tantum idonei, ſed omni exceptione maiores, id eſt, quibus nihil opponi poſſit, vt per plura iura, & DD. docet idẽ Maſcard. *concluſione* 1023. *numero* 4. *cũ pluribus ſequentibus*, quare ſecund. Sanchez *vbi ſupra, d. numero* 11. *ad finem*, ſi ſola relatione coniugis ſcirent impedimentum tres, vel quatuor, adhuc diceretur impedimentum occultum, dum non eſt publica fama, quia teſtes illi non faciunt plenam fidem ad diſſoluendum matrimonium, quia tantum deponunt de coniugis cõfeſſione, quæ non eſt ſufficiens ad hoc.

Supra dicta omnia in hac ſecunda ſententia ideo retulimus, vt nuncupatim ſuper ſingulis noſtrum iudicium interponamus, an vera nobis videantur, necne? quid igitur eſt dicendum dubio principali?

6 In primis, & ante omnia doceo, quod ſi verum eſt, bonæ memoriæ Pium V. vel alium Summum Pontificem declaraſſe in præmiſſa ſpecie, ſufficere præſtari nouum conſenſum occulte, prout Nauar. & alij aſſerunt, atque affirmant, proculdubio id tenendum eſt, iuxta tenorem, continentiam, & formam ipſius declarationis: ego autem numquã vidi eam, licet viderim plura breuia ſacri Prætorij pœnitentiariæ commiſſa in ſuprad. ſpecie confeſſoribus ad contrahendum de nouo matrimonium, abſque parocho, & teſtibus ob occultum impedimentum prioris matrimonij nul. verum hoc ius ſpeciale continet in caſibus illis particularibus, in quibus ſic diſpenſatum reperitur, cum ijs, qui ſacram pœnitentiariam adierunt pro remedio, nõ vero quo ad alios deinceps, qui ſimilia breuia non impetrauerint.

Secundo dico, quod ſecluſa præd. declaratione, & facultate Summi Pontificis, vel ſacræ pœnitentiariæ ſtando tantum in Iure communi, prima noſtra ſententia verior eſt, & tenenda, non vero ſecunda ex fundamentis de quibus per nos vbi ſupra, quæ magis profecto vrgent, quam contraria: nec video quomodo Epicheia vtendum ſit contra generalitatem, & in diſtinctionẽ præfati decreti Tridentini, ibi, qui aliter, quam præſente parocho, & duobus, vel tribus teſtibus matrimonium contrahere attentabunt, eos Sancta Synodus inhabiles reddit ad ſic contrahendum, & huiuſmodi contractus irritos, & nullos eſſe decernit, &c. Nec ſufficit, quod parochus, & teſtes interfuerint primo matrimonio, quia id nullum fuit, ac ſi non contractum, nec celebratum fuiſſet, quare neceſſarium eſt, vt quando de nouo valide renouantur conſenſus, ſolennitas requiſita à Concilio interueniat, atque obſeruetur, Concilium namque parochum, & teſtes requirit ad valide celebrandum matrimonium, non vero pro inualido: quia tunc etiamſi parochus & teſtes ignorantes interueniant, non ſuſtinetur matrimonium, ſiquidem ipſi poſtea matrimonio renouato, nec alij teſtes non interueniant, & præſertim, quia ſi ſacrum pœnitentiariæ Prætorium frequenter vtitur præfata declaratione Pij V. eſt in foro conſcientiæ, non vero in externo, vt patet, quia committitur diſcreto viro confeſſori, &c. & viuæ vocis oraculo Summi Pontificis conceſſione, non vero virtute declarationis Pij Quinti, & adhuc opus eſt occurrere ad ſacræ pœnitentiariæ Prætorium, ergo alias reuocari non poteſt conſenſus ad reualidandum prius matrimonium nullum, abſque parocho, & teſtibus, & ita tenendum eſſe cenſeo, ſalua in omnibus cenſura, & iudicio Sedis Apoſtolicæ. Eandem noſtram ſententiam tenet nouiſſime Zambran. *in ſuis Aureis deciſionibus, cap.* 7. *de matrimonio, dubio ſecundo, folio* 342. *cum ſequentibus*, niſi graue timeatur incommodum ex tali aſſiſtentia, & impedimentum ſit occultum, nec timeatur poſtea publicandum, tunc namque ait ſecure eſſe locum contrariæ ſententiæ; ego autem teneo indiſtincte quod prædixi.

Hinc fit, vt (ad illationes contrarias, & cætera relata ex Thoma Sanchez *vbi ſupra*, deſcendendo) cenſeamus, quod ſequitur: nempe, ſuas decem illationes non eſſe veras, nec ſecuras ex rationibus ſupradictis: præcipue illam, quam quinto loco adduximus ex eodem Sanchez *dicta diſputatione* 37. *numero nono*, nempe, quod non obſtante clauſula diſpenſationis: Seruata forma Concilij Tridentini, &c. licet, commiſſionis virtute, non poſſit diſpenſare, vt occulte celebretur matrimonium, at poteſt diſpenſare in impedimento; quo per diſpenſationem ceſſante, abſque aliqua diſpenſatione, iuxta Decretum Concilij Tridentini, poteſt illud matrimonium inter ipſos ſolos contrahentes celebrari: hoc namque eſt contra mentem, & expreſſa verba Summi Pontificis, diſponentis, quod ſeruetur forma Concilij Tridentini, in qua noluit diſpenſare: ſi igitur Commiſſatius hoc non poteſt, nec partes.

Præterea, quia ipſæ partes debent in totum obſeruare, & adimplere prædict. diſpenſationem, & ſic vti forma Concilij, quia non poſſunt eam diuidere acceptando in partem, & in partem contraueniendo, præd. namque diſpenſatio continet formam, quæ eſt indiuidua, & diuiſio formam corrumpit, vt plures allegans tenet Franciſc. Beccius *conſil.* 12. *numero* 20. *folio mihi* 23. *columna* 3. vbi etiam quod forma eſt de genere indiuiſibilium: at, quod diſpenſatio præd. contineat formam, patet.

7 Quia quando lex Regia ſtatuit quibus in locis, & iuriſdictionibus, & coram quibus iudicibus inſinuatio fiat, & ita cum certis modificationibus forma data eſſe videtur, Ancharan. *conſil.* 242. *ex tenore in fin.* Decius *conſil.* 262. *in cauſa magnifici, numero quarto, & in pluribus alijs conſilijs* relatis per Beccium *conſil.* 66. *numero* 9. *lib. primo, & numero* 10. quod in dubio forma data à ſtatuto cenſetur ſubſtantialis. Et *num.* 11.

8 Quod forma ſtatuti non obſeruata actus eſt nullus, vt per DD. quos ibi ad hoc citat: ergo cum

Sum-

Summus Pontifex, & Legiſlator ſupremus præcipiat in his diſpenſationibus, quod ſeruetur forma Concil Trid. & in eo caueatur, quod matrimonium celebretur coram parocho, & teſtibus cum Decreto irritante, vt videmus, profecto neſcio, quomodo aliter fieri poſſit.

9 Ablatiuus namque abſolutus, prout eſt ille, ſeruata forma Concilij Trident. importat conditionem iuxta *l. à teſtatore, & ibi notatur, ff. de condict. & demonſtrat.* eſt communis hæc regula ſecund Iaſ. *in rubrica ff. ſolut. matr. in ſecunda lectura, num 10. cum ſequentibus,* vbi late ampliat. & limitat. & Roland. à Valle *conſil. 63. num. 3 lib. 4.* Padill. *in l. prima, numero 16. cum ſequẽtibus,* & Becci *conſil 39. numero 18. lib. 1. fol. 63. in fin.* allegans alios, & *num. 19,* quod cõditio importat formam *l. qui heredi, & Mæuius, ff. de condit. & demonſtra.* Quibus ſic ſtantibus, non video quomodo præd. opin. ſingularis contraria tam periculoſa perſuaderi poſſit. quare eam prorſus improbo.

Circa aliam opin. eiuſdem Thom. Sanchez *vbi ſupra, numero 14.*

10 Dum cenſet, & dicit, matrimonium illud, quod propter impedimentum occultũ nullum fuit: poſſe reualidare copula affectu maritali inter coniuges habita: ſicut reualidatur nouo conſenſu occulto, vt ibi nititur probare dicens ſic docere Enriquez, *lib. 11. de matrim. cap. 3. numero 6. & cap. 9. ad fin. in commento litera A,* & Emanuel Rodrig. *in primo tom. ſuæ Sũmæ in ſecunda editione, cap. 220. numero 2.* & Ludou. Lopez *in ſecunda parte Inſtructor. de matrim. cap. 40. ad fin. & cap. 37. ad fin.* vbi etiam addit, reualidari quoq; per traductionem ſolemnem ad domum, & diuturnam habitationẽ, quæ ſigna ſunt interni conſenſus; ſicut ante Concilium per hæc tranſibant ſponſalia in matrimonium.

Sed & hanc opinionem ſuſpicor quoque non eſſe veram, tum ex ſupradictis, tum etiam. quia Cõcilium Tridentinum caſum comprehendit cum generaliter, & indiſtincte loquatur; tum, quia nec huiuſmodi matrimon nullum ex impedimento occulto verbis de præſenti conualeſcit, niſi coram parocho, & teſtibus iteretur, vt probauimus, tandem quia etiam ſtando in opinione contraria, quæ eſt Sanchez, requiritur, ſecundum ipſum *in diſputatione præcedenti, num. 3.* quod coniux ſciens impedimentum occultum alterum coniugem certiorem eius faciat, ad hoc vt nouus conſenſus occultus reualidet atque ratificet matrimonium nullum, vel faltẽ, quod coniuges ſciant impedimẽtũ ceſſaſſe ad hoc, quod copula poſtea affectu maritali habita matrim. præcedens nullum conualidetur, vt ipſemet cenſuit *ibidem d. n. 3. in tertia concluſione,* & diximus ſupra, ſed nihilominus, & tunc requiri præſentiam parochi, & teſtium contendimus, vt in terminis quoq; *d. cap. ex, quæ fidem de ſponſal.* ſupra probauimus.

Et quãuis Authores citari à Sanch. pro ſua opin. eam videantur tenere, loquuntur tamen ſuppoſita declaratione clara, & formali Pij V. cuius ſupra meminimus, eiuſque receptione in vſu, vt patet ex Ludo. Lop *vbi ſupra, præcipue d. c. 40. fol. 1073. col. 1.* ibi, nihilominus, qua cauetur, ſecundum Nauar. quod matrim. nullum ob occultum impedimentum celebratum coram parocho, & teſtibus poſſit poſtea ſublato impedimento, nouo conſenſu reualidari, ſine parocho, & teſtibus, quod ſi ita eſt, nil mirum, vt idem ſit dicendum per copulam maritali animo habitam, ſed vt prædiximus, nobis non conſtat de præd. declaratione, ſed potius cõtrarium ex vſu ſacri Prætorij pœnitentiariæ, & præterea nos *de iuramento confirmatorio, prima parte, cap. 51. numero vltimo,* probauimus, hodie attento Sacro Concil. Trid. nullo caſu per traductionem ad domum ſponſalia de futuro fieri matrim. de præſenti, niſi ſeruata omnino forma d. Decreti, quę de matrimonijs clandeſtinis loquitur, quia eo attento, etiam interueniente cum effectu copula carnali, non trãſeunt in matrimoniũ de præſenti, igitur minus tranſibunt per traductionem ad domum, quacumq; ſolemnitate traductio fiat, niſi ſeruetur forma tradita à Sacro Concilio ad matrimonia contrahenda, & tamen Sanchez *vbi ſupra, in fin. d. numeri 14.* ſe remittit ad nos in hoc, in *ſupra d. cap. 51. numero vltim.* ergo noſtra ſententia contra ipſum in ſupradict. ſpecie tenenda eſt, nẽpe in reualidando conſenſu matrimonij præcedentis nullo ob occultum impedimentum, quod non ſufficiat copula, affectu coniugali habita, nec etiam nouus conſenſus, abſque parocho, & teſtibus poſt Concil. Trident.

Circa primam limitationem eiuſdem Authoris, quam aſſignat *in d. diſputatione 37. numero 10.* de qua ſupra concedimus matrimonium nullum ob occultum impedimentum, neceſſario repetendum eſſe coram parocho, & teſtibus, quoties parochus, & teſtes, vel alter eorum qui ei aſtiterunt, nouerunt dictum impedimentum. Cæterum ex ſuperioribus idem probamus, etiamſi id ignorarent: ſimiliter idem facimus circa ſecundam limitationem eiuſdem Authoris *numero 11* ſupra relatam, nempe, vt indiſtincte, ſiue periculum, vt detegatur impedimentum occultum. & probetur, ſiue non ſit, matrimonium iterandum ſit coram parocho, & teſtibus, in vtroque enim caſu militant rationes, & argumenta pro noſtra priori principali ſententia ſupra adducta.

Quod autem obijcitur de ſcandalo futuro, & infamia ex publicatione coram parocho, & teſtibus, re vera reparari poteſt, ex dictis in cap. præcedenti, nempe, quod ceſſante impedimento, confeſſarius conſulatur, & is quidem ſuppreſſis nominibus contrahentium, & impedimento, impetret ab Ordinario loci licentiam, vt coram ſe, & teſtibus familiaribus, vel alijs confidentibus iterum contrahant. & præcedens matrimonium nullum ratificẽt: quod ſi contingat timeri, aut dubitari, an alter coniux ignarus impedimenti certior eius factus cõſentiet, tunc poteſt vti cautela Caietani, & ſequacium, iuncta hac noſtra, quod conſulatur confeſſarius, &c. adhoc vt nouus conſenſus pateat parocho, vel alij ſacerdoti de Ordinarij licentia, & teſtibus, & euitetur ſcandalum. Probo tamen opinionem Cordubæ *in Summa quæſtione 51. in verſic. Y eſte matrimonio,* & Bartholomæi à Ledeſma *dubio 17. de matrim. folio 1276. in fine,* quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez *dicto lib. ſecundo de matrimonio, diſputatione 37. numero 13.* tenentium, hos, qui ſublato impedimento clam reualidarunt matrimonium, non teneri Eccleſiæ benedictiones ante reualidationem præmiſſas iterum recipere, quia ſemel receptæ ſunt nec poſſent ſine ſcandalo repeti, nec ſunt de matrimonij eſſentia, non tamen per hoc recedo à mea præmiſſa ſententia, nempe quod iterum reualidetur matrimonium coram parocho, & teſtibus modo, & cautelis prædictis.

CAPITVLVM XLVIII.

Confeßarius an teneatur admonere coniuges, quos nouit ex ignorãtia inualide matrimonium contraxiſſe?

SVMMARIVM.

1 *Cap. quia circa de conſanguinitate, & affinitate: & cap. cum iam dudum de præbend. concordia, & intellectus.*

2 *Confeſſarius an, & quando teneatur admonere pœnitentem, orta ignorantia inuincibili alicuius rei? & numeris ſequentibus. ponuntur duæ regulæ altera affirmatiua, & altera negatiua, cum ſuis declarationibus.*

5 *Ignorantia triplex eſt affectata, ſupina, & ſic vincibilis, & culpabilis; item & inuincibilis, quæ excuſat.*

1 PRo huius quæſtionis deciſione ſolet adduci caſus textus *in cap. quia circa, de conſangnin. & affinit.* vbi conſultus Innocentius III. de quibuſdam, qui ſubreptitia diſpenſatione matrimonium contraxetant, ſic reſpoodet: Diſsimulare poteris, vt remaneant in copula ſic contracta, cũ ex ſepatatione magnum videas ſcandalum imminere: cuius text. communis intellectus eſt ex gloſſa ibi in fine, & communitet DD. ibi, quod diſsimulatio illa Pontificis diſpenſationem inducat; cuius ratione coniuges illi tuti remanſerunt io ptiori matrimonio, quod alias inualidum erat: neq; obſtat tex. *in cap. cum iam dudũ de præbend.* vbi ptobari videtur, diſſimulationem Priocipis non inducere diſpenſationem, quia ibi Pontifex non dixit, eſſe diſſimulãdum, ſed tantum impunitatem, ac factum tolerat, tunc namque conniuendo, non inducitur diſpenſatio, quia multa per patiẽtiam tolerantut, quæ ſi deducta fuiſſeot in iudicio, exigente iuſtitia, non deberent toletari, vt inquit tex. *in d. cap. cum iam dudum in fine.* At vero Sũmus Pontifex *in d. cap. quia circa, de conſanguinit. & affinit.* reſpondendo dixit; talem diſſimulare poteris, &c. quod eſt diuerſum: ex quo communi intellectu ad illa iora deduci videtur in quæſtione præmiſſa, de quo in titulo huius cap. cõfeſſarium omnino diſsimulare debere, & non admonete coniuges de præd. impedimento, & inualiditate matrimonij.

Hic tamen communis intellectus verus non eſt, ac ptoinde adduci nõ poteſt ad deciſionem noſtrę quæſtionis, vt recte oſtendunt D. Couarru. *in quarto de ſponſal. 2. parte, cap. 6. §. 10. numero* 15. & nouiſsime Thom. Sanchez *lib. 2. de matrim. diſputatione 38. numero* 12. vbi ſimilitet alios intellectus illorum iurium refert, atque improbat.

Verus igitur, ac legitimus ſenſus *d. cap. quia circa,* cum concordantibus, eſt: quod ibi coniuges bona fide exiſtimabaot ſe legitime coniugatos eſſe, & ex veritatis detectione timebatur graue ſcãdalum, quaptopter Summus Pontifex dicit tacendum, & diſsimulandum eſſe illoſque in matrimonio illo putatiuo, & inuincibili ignorantia excuſato, permittendos eſſe, ita illum tex. intellexerunt Gofredus, quem refetunt, & ſequuntur Adrian. *quodlibet. 5. articulo ſecundo, litera E, verſic. ſed circa hæc dicta.* Medina *in ſuo C. de reſtitutione, tractatu ſecundo. de confeſsione dimidiata reiteranda, verſic. corollarie,* ſequitur Nauat. *in cap. ſi quis autem de pœnitentia, diſtinctione ſeptima, à numero 67. vſque ad 73. & lib. primo conſil. in prima editione de temporib. ordinand. conſil. nono, numero primo,* Couar. *in 4. de ſponſal. ſecunda parte, cap. 6. §. 10. numero 15.* Cordub. *in ſua Sũma, quæſtione 189. puncto primo, verſ. a lo qual haze,* Aragon *in Secunda Secundæ D. Thom. quæſtione 33. articulo 6. concluſione* 3. quos ſequitur Thomas Sanchez *vbi ſupra, numero 12. verſ. legitimus ergo ſenſus, &c.*

Ex quo ſequi videtur in ſpecie noſtræ quęſtionis, 2
quod ſi ſit ignoraotia inuincibilis facti, vel iuris humani, oon vero Diuini, nec ſit in damnum alicuius, & non eſt ſpes emendæ, ſed timor quod pœnitens ſcandalizetur, confeſſarius noo teneatur eos coniuges admonere, alias teneatut, & in terminis ita teoet Adrianus *vbi ſupra, litera F. verſic. ad quæſtionem reſpondeo, & articulo 4. quæſtione 5. de cõfeſsione, dubio* 7. & videtur tenere Nauar. *in Manual. cap. 22. numero* 83. & iterum *vbi ſupra, numero* 71. & Couar. etiam *vbi ſupra, d. numero* 15. & dicit hoc eſſe probabile Bartholom. à Ledeſma de *pœnitentia dubio* 53.

Nihilominus tamen pro reſolutione huius quæ- 3
ſtionis duæ ſunt conſtituendæ regulæ cum ſuis declarationibus: vna eſt affirmatiua, & altera negatiua.

Affirmatiua eſt: data ignorantia vincibili, & culpabili lethalitet impedimẽti dirimentis, cuiuſcumque iuris, vel facti ſit, non poteſt confeſſarius diſſimulare, quamuis admonitio non ſit profututa, & quodcumque ſcandalum pœnitentis ſequatur; ita tenent omnes teſte Thom Sanch. *d. diſputatione 38. numero* 2. qui eam probat, & addit teneri confeſſarium admonete in hac ſpecie cum Soto *in quarto, diſtinctione 18. quæſtione 2. articulo 4. ad ſecundum,* & Ledeſm. *in ſecundam partem quarti, quæſtione 8. articulo 4. dubio* 8. Aragon *vbi ſupra, concluſione* 4. contra Medinam: & nonnulla abſeruit Sanchez *vbi ſupra numero* 3. circa modum inueſtigaodi, an talis ignorantia ſit culpabilis, vel non?

Et procedit hæc regula, etiamſi ignorantia cuiuſcumque iuris, aut facti inuincibilis ſit, ſi ſpes probabilis adſit fore, vt monitio proſit, ſine graui ſcandalo, & detrimento: in hac namque ſpecie tenetur etiam confeſſarius admonere pœnitentẽ, veluti, ſi nouit cõfeſſarius matrimonium eſſe nullum, & poteſt facile pœnitens diſpenſationem impetrare, & credit adhibendam eſſe diligentiam ad eam impetrandam, nec eſt periculum, vt interim accedat ad vxorem ſciens iam non eſſe ſuam, licet raro hoc cõtingat, cum diſpenſatio Summi Pontificis impetranda eſt, & longe diſtat Roma, quia ſaltem eſt periculum magnum incootinẽtiæ cum vxore dum impettatur diſpenſatio, ita tenet, & probat Thomas Sanchez *vbi ſupra numero quinto,* obſeruans, quod in caſu, quo teneatur confeſſarius admonere, non tenetur ante abſolutionem, ſed ſatis eſt poſt, niſi confeſſarius probabiliter ctedat, ante abſolutionem profuturam monitionem, poſtea vero minime, vt tenent Metymna *C. de confeſsion. tractatu 2. in quæſtione de confeſſione dimidiata iterand.* Cordub. *in ſua Summa, quæſt. 189. puncto ſecundo.*

Secunda regula, & ſic negatiua eſt, quod quoties 4
ignorantia præd. impedimenti eſt inuincibilis iuris humani, aut facti abſque tertij præiudicio non tenetur confeſſarius admonere, nec quilibet alius, quando nulla inde ſperatut vtilitas, quia ſequeretut perplexitas, vel ſcandalum ex ſeparatione, vel difficultas, ita tenent omnes Doctores ſupra citati ante has regulas, & alij plures, quos refert, & ſequitur late id probans, & exemplificans Thomas Sanchez *lib. ſecundo de matrimonio, diſputatione 36. numero ſexto.* vbi idem verum eſſe credit, non tantum vbi iam eſt contractum matrimonium, ſed etiam ante illum cõtractum: & *numero ſeptimo* docet, quod imo tenetut confeſſarius tacere in caſu huius regulæ, ne ſequantur incõuenientia prædicta, præbeatq; peccandi anſam his, qui in bono ſtatu ſunt ſecund. Adrian.

Adrian. Metymnam, Sotum, Cauum, Angles, Nauar. & Cordub. quos refert, & *numero octauo*, cum Ledeſm. Cordub. & Enriquez bene probar contra Sotum, quod in hac ſpecie, coniugi neganti debitum ex alia cauſa exiſtẽti in præd. ſpecie inuincibili valotis matrimonij poſſit confeſſatius præcipere, vt debirum reddar.

Ampliatur præfata regula negatiua, vt procedat, etiamſi ignorantia illa ſit circa ius Diuinum, & naturale, quia ſi confeſſarius probabiliter credat, conſilium ſuum nõ profuturũ, tenetur nou admonere, quando ea ignorantia inuincibilis eſt, quia rationes præcedentis regulæ æque probanr, ſiue ignorantia ſit circa ius humanum, ſiue circa Diuinũ, & in terminis ita tenent Ioannes à Metymna, Sotus, Cano, Ledeſma, Enriquez, Bartholom. à Ledeſma, Aragon, & Corduba, quos refert, & ſequitur Sanchez *vbi ſupra, numero* 9. & hoc eſt probabilius contra Adrian. Nauar. Couar. & Ledeſmam ſupra citatos ante dictam primam regul. rarius tamẽ dabitur ignorantia inuincibilis iuris Diuini, & naturalis, quam iuris humani, vel facti, præſertim, circa præcepta Decalogi, in quibus ignorantia excuſans non datur, quia lumine naturali nota ſunt, vt cum communi ſententia Doctorum, tenet Ludouic. Lopez *in prima parte Inſtruct. conſcientiæ, ca. 3. pagina 12. in verſic. an circa præcepta*, & Vega *lib. 4. ſuæ Summæ caſu* 260.

Ampliatur & ſecundo præd. regula negatina, vt procedat, quamuis peccatum illud per ignorantiam inuiucibilem excuſatum, ſit iu detrimentum proximi: verbi gratia, pœnitens bona fide poſſidet primogenium, aliamue rem, quod confeſſatius nouit iniuſte poſſidere, & credit, nihil profuturam monitionem, quia eſt difficillimum relinquere illud: vel videt pœnitentem teneri reſtituere. & ignorantia inuincibili excuſati, monitumque non reſtitnturũ: tunc namqne confeſſarius tenetur tacere, ita cum alijs tener, & probat Thomas Sanchez *vbi ſupra, numero decimo*, vbi cum Metymna idem probat, etiamſi peccatum illud in proximi dettimentum ſit contiuuatum; vt ſi quis exerceat vſuras, laborans ignorantia inuincibili, quia alios conſuluit, & videat confeſſarius, ſe monendo nihil profuturum, vt reſtituar acquiſita, nec, vt abſtineat in futurum, tenetur namque tacere propter præfatas rationes: imo inquit ibi, prædict. omnia circa hanc regulam procedere, & vera eſſe, quando credit confeſſarius fore, vt pœnitens libenter recipiat monitionem: at videt remedium eſſe difficillimum, vt ſi ſcandalum, & notabilis infamia inde ſequautur: ex quo ipſe infert ibi, *numero vndecimo*, quod à fortiori, quando pœnitens ſub mortali culpa tenetur ad aliquid adeo difficile, vt confeſſarius credat, illum tunc cæco animo minime recepturum, & alia vice melins ſuſcepturum, excuſaturque ignorantia inuincibili. poterit tunc tacere, & in opportunius tempus differre: Imo prudenter agere confeſſarios, dum nou omnia ad quæ pœnitens tenetur, ſimul, & prima vice aperiunt, ne deterritus omnino abſtineat à confeſſione, ſed paulatim debent eum docere, ad ea. quæ tenetur.

Nunc vero dicta iu hac regula negatiua limitantur, vt non procedant, quando pœnitens dubins interrogaret confeſſanum, vel virum doctum de re illa, tunc namque tenetur ei veritatem aperire, quamuis profutura non ſit, qnia iam conſcientia pœnitentis læſa eſt illo dubio, & taciturnitatem confeſſoris, vel viri docti prudenter poſſet pœnitens in ſuum fauorem interpretati. quare taciturnitas illa eſſet errotis approbatio. vt cum Soto, & alijs quampluribus Theologis tenet Thom. Sanchez *d. lib. 2. de matrim. diſputatione* 38. *numero* 14. vbi quod aliqui ex his idem dicunt, ſi pœnitens tamquam ſcrupnlum, quo agitatur id faſſus fuerit: ſed nihilominus verins eſſe, quando ſolus eſt ſcrupulus poſſe confeſſarium tacere, vel reſpondere, vt deponat ſcrupulum, quia ſcrupulus non aufert bonam fidem, & ignorantiã inuincibilem, ſed ſolum quando conſcientia dubia eſt, ex ſufficienti fundamento ſecund. Cordub. & Enriquez. Ego autem contrarium verius eſſe cenſeo, & probo, quia ſtante ſcrupulo, vere non cadit, nec datur ignorantia inuincibilis, ſiquidem ideo tunc conſulitur confeſſarius, vel alius vir doctus, vt ſubmoucat ſcrupulum, & conſulentis conſcieutia quieta maneat, ergo conſultus veritatem apetire debet, & tenetur conſulenti, uec adimplet, dicendo, quod depouat ſcrupulum, ſi re vera ſcrupulus veritati accedat, imo confeſſatius, vel vir doctus conſultus, hoc reſpondendo, cum tamen verum ſit impedimentum illud, & legitimum onerabir conſcientiam ſuam ſcienter, licet exonerauerit conſcientiam conſulentis, & ita merito hanc uoſtram ſententiam plures ſequuntur, nempe Soto, Aragon, Bartholom. à Ledeſma *vbi ſupra*, & præterea Angles, & Ludouicus Lopez relati à Sanchez *vbi ſupra*, quamuis minus bene ab eorum iuſta, & ſecura ſententia diſcedat ſequutus priorem, quam modo retulimus.

Secundo limitantur, vt non procedant ſupetius dicta circa præfatam regulam negatiuam quando ex præd. ignorantia inuincibili timeatur malum boni communis. Tunc namque tenetur confeſſarius admonere, quia præfertur bonum commune priuato, ita Enriquez *vbi ſupra*, & Thomas Sanchez *vbi ſupra, numero* 15. vbi exemplificat, & idem eſſe dicit, ſi eſſet ſcandalum, publicaque fama nullitatis matrimonij, teneretur confeſſatius admonere, quia talis ignorantia eſt contra bonum commune, & Adrian. *quodlibet. 5. articulo 2. litera I. & 4. quæſtione quinta, de confeſſione dubio ſeptimo*, Zambran. Hiſpalen. *in ſuis Aureis deciſionibus, capit. 7. de matrimonio, dubio quarto, numero 3. pag.* 349.

Tertio limitantut, niſi ſcandalum pœnitenti ſeqnutum ex admonitione momentaneum ſit, & tunc præſtabit, quod poſt abſolntionem admoneatur, ne turbatione gratia, & fructus ſacramenti impediatur, ita cum alijs probat Sanchez *vbi ſupra, numero* 16. qui *numero 17. & 18.* alias duas limitationes quorundam refert, ſed eas improbat. Sed quia actum eſt de ignorantia vincibili culpabili, & de ignorantia inuincibili, pro intelligentia neceſſaria, & præciſa ſupradictorum, oportet ſcire, quæ ſit illa, item & hæc.

In quo aſſerendum eſt, quod ignorantia tri- 5
plex eſt in propoſito, affectata, ſupina, & ſic vincibilis, atque culpabilis, & inuincibilis, quæ excuſat.

Affectata iguorantia eſt, qua quis, quæ tenetur ſcire, nõ vult, quo liberius ſine morſu peccat, quæ quidem ſolita eſt culpam augere, vt docet Ludouicus Lopez ſtatim citandus, & Vega *lib. 11. caſu* 365. & latius *lib. 5. caſu* 256.

Supina autem ignorantia eſt, qua quis ignorat id, quod commnniter omnes ſui ordinis, & conditionis homines ſciunt, quæ ignorantia craſſa quoque appellari ſolet, quæ contingit per latam culpam, quæ excuſat à tauto, ſed nou à toto ſecundum Ludouic. Lopez in *prima parte ſui Inſtructorij Conſcientiæ cap. 136. pagina mihi 297. columna 2.* ſed hanc non excnſare non adhibentem debitam diligentiam, inquirendo, quod tenetur inquirere, probat tex. *in cap. penultim. ad fin. & cap. final. 37. diſtinctione, & l. regula. §. ſed facti*, ibi, verum eius, qui eam

rem inquirendo diligenter notam habere poſſunt, *ff. de iur. & fact. ignorant. l. ſi auiam in fine, C. de ingenuis manumiſ.* gloſſa optima in propoſito, *in cap. innotuit, verbo ignorantiam de elect.* talis enim ignorantia eſt indirectè voluntaria, vt docet Diuus Thom. *1. 2. quæſtione 6. articulo 8. in corpore, & quæſtione 19. articulo 6.* & cum eo omnes communiter DD. Theologi: id quod ſatis explicuit tex. *in cap. final. de clandeſt. deſponſat.* ibi: cum illi taliter contrahendo, affectatores ignorantiæ videantur, quaſi dicat, eam ignorantiam fuiſſe affectatam, ac indirectè volũtariam, eo quod debitæ diligentiæ ad inquirendum omiſſæ ſunt, ergo non excuſat, vt ex prædictis probat Thomas Sanchez *lib. 3. de matrimonio diſputatione 42. numero 1.* & tenet Vega *d. lib. 5. caſu 256. & lib. 4. caſu 197.*

Ignorantia autem inuincibilis ſecundum Theologos, quæ ſecundum Iuriſtas probabilis nuncupatur, eſt illa, qua communiter homines adhibita diligentia laborant, qualis eſt hominis conſulentis viros ſcientia, & cõſcientia ſufficienti ad id præditos, & pro talibus habitos, qui falſe illi conſuluerunt; argumento *cap. Capellanos iuncta gloſſa 3. de ferijs,* & hæc omnino excuſat, quãdo eſt cauſa actus, ſcilicet, quando actus non fieret, niſi ignoraret, ita Ludouic. Lopez *vbi ſupra,* & Vega *d. lib. 5. caſu 256.* & prius *lib. 4. caſu 197.* qui *d. caſu 256.* exemplificat in eo, *Que no pudo alcançar lo que deue, o por falta de entendimiento, o porque no tiene a quien preguntar quien ſe lo enſeñe bien.*

Iuxta ſupra proxime igitur dicta circa modos ignorantiæ diſcreti confeſſarij diſcernant, quando teneantur monere pœnitentem, vel non de nullitate matrimonij.

CAPITVLVM XLIX.

An coniux impedimenti conſcius excuſetur à culpa reddendo debitum ad vitanda maiora mala, & quo remedio ei ſuccurratur?

SVMMARIVM.

1 *Coniux impedimenti conſcius, an poſſit reddere debitum, dum ab Eccleſia ad id compellitur per excommunicationem, vel ſi mortem ſibi timet, niſi reddat? & numeris ſequentibus.*

2 *Coniux conſcius impedimenti, illo ceſſante per diſpenſationem, vel ſi propria voluntate tolli poſſit, an teneatur obedire denuo conſentiens?*

3 *Coniugi conſcio impedimenti, quæ remedia competãt, & numeris ſequentibus.*

5 *Episcopus an poſſit diſpenſare cum coniuge conſcio impedimenti occulti ſui matrimonij, & numeris ſequentibus.*

6 *Episcopus non poteſt diſpenſare in lege ſuperioris, fallit in caſu vrgentis neceſſitatis, vt in numero 7. & 8. quando ratione impedimenti non eſt recurſus ad Papam, & quæ requirantur ad hoc. nu. 9. & 10.*

11 *Episcopus an aliquando poſſit diſpenſare in impedimento matrimonij dirimente, antequam matrimonium contrahatur?*

12 *Episcopus an poſſit diſpenſare in prædictis caſibus, quando facile recurri poteſt ad Nuncium Apoſtolicum habentem poteſtatem ad diſpenſandum, vel ad quemcumque alium habentem poteſtatem diſpenſandi, vt eſt Commiſſarius Cruciatæ.*

13 *Vicarius generalis Episcopi non poteſt diſpenſare in impedimento occulto matrimonij.*

14 *Episcopus an poſſit delegare alteri facultatem diſpenſandi in impedimentis occultis matrimonium dirimentibus, in caſibus in quibus ipſe poteſt diſpenſare? & numeris ſequentibus.*

15 *Iuriſdictio voluntaria commiſſa ex priuilegio Principis delegari non poteſt.*

16 *Iuriſdictio principis priuilegio competens non perſonæ ſed perpetuo dignitati, vel officio, non eſt delegata, ſed ordinaria, & poteſtatis ordinariæ iura habet.*

17 *Cap. vltim. §. final. de officio delegat. intellectus.*

18 *Decreti Sancti Concil. Trident. ſeſſione 24. ca. 6. de reformatione intellectus.*

19 *Delegari poteſt quælibet poteſtas ordinaria.*

20 *Episcopus poteſt generaliter delegare caſus ſibi ratione neceſſitatis vrgentis competentes, antequam contingant, vt in impedimento occulto dirimente matrimonium, & num. 21.*

22 *Episcopus an poſſit ſpecialiter delegare Vicario caſum Hæreſis, attento Concil. Trident. ſeſſione 24. ca. 6. de reformatione?*

23 *Coniux, matrimonio bona fide vtrinſque contracto, dubitans tamen poſtea de ipſius valore, an poſſit debitum petere, & reddere? & an liceat tunc deponere hoc dubium ſpeculatiuum, nec practice dubitare ratione poſſeſſionis? & numeris ſequentibus, præcipue numero 24. 28. & 29.*

25 *Scientia eſſe poteſt ſpeculatiua, & practica, & quæ ſit vnaquæque harum.*

26 *Scientia, opinio, ſeu dubitatio ſpeculatiua, quando adeſt, licitum aliquãdo contrarium operari, vt hic.*

27 *In dubijs eſt amplectendum, quod tutius eſt, & in quo nullum peccati periculum verſatur, & quomodo hoc intelligatur?*

30 *Coniux, dato quod ſuus coniux illicite debitum petat, an reddere teneatur?*

31 *Coniux, an quando conſcientia pulſat animum ex credulitate probabili & diſcreta, quamuis non euidente, nec manifeſta, reddere, & poſtulare debitum poſſit? & numeris ſequentibus, & an vnus teſtis impedimenti, vel iuramentum alterius coniugis ſufficiat? num. 32. & 34.*

35 *Coniux, qui primo dixit eſſe impedimentum ſui matrimonij, ſi poſtea ſe retractet, tenetur alter coniux tunc ei reddere debitum: ſed ſi ei credat, non poteſt petere, nec reddere, vt in numero 36. & an teneatur credere? numero 37.*

38 *Coniux dubitans probabiliter de matrimonij valore propter aſſertionem alterius coniugis nequit petere, nec reddere, donec deponat dubium.*

39 *Coniugi aſſerenti ſi ficte conſenſiſſe quando credatur, & quid ſi proteſtatio ficti conſenſus præceſſit? & an ſufficiat teſtimonium dicentis adfuiſſe impedimẽtum, vt coniux credat, vel dubitet, & abſtineatur, & qualis probatio impedimenti dirimentis ſufficiat ad matrimonium diſſoluendum? & numeris ſequentibus.*

40 *Viro dicenti adeſſe impedimentum in ſuo matrimonio, an ſit adhibenda fides reſpectu ſui ipſius? & numero 41. quid reſpectu vxoris? & quæ certitudo requiratur in hoc, numero 42. & quæ coniecturæ ſufficiant iudicis arbitrio committitur, numero 43. & eſt ſufficiens coniectura reuocatio conſenſus incõtinenti facta, vt in numero 44. & in numeris ſequentibus aliæ plures coniecturæ referuntur: & numero 48. quid ſi puella neget, ſe verum conſenſum præſtitiſſe?*

49 *Authoritas Eccleſiæ requiritur etiam ſtantibus ſufficientibus coniecturis ficti conſenſus ad celebrandum aliud matrimonium priori ſpreto.*

50 *Vxor non tenetur credere viro neganti verum conſenſum præſtitiſſe, quando coniecturæ prioris conſenſus ſunt vehementes, & cætera, vt hic.*

51 *Diſſenſus in matrimonio, an probetur vtriuſque coniugis confeſsione.*

52 *Proteſtatio coniugis ante matrimonium affirmantis, ſe nolle, per quæcumque verba poſtea à ſe proferenda matrimonium contrahere, an ſit ſufficiens diſſenſus indicium?*

1 QVoad primum, an coniux impedimenti conſcius poſſit reddere debitum, dum ab Eccleſia ad id compellitur per excommunicationem, vel ſi mortem ſibi timet, niſi reddat? Miror profecto quomodo DD. noſtri auſi ſint in dubium refricare hanc quæſtionem, & in diuerſas ſententias ire, cum habeamus expreſſam deciſionem Pontificiam eam aperientem, nempe *in c. Inquiſitioni 44. in ordine de ſententia excommunic. in Decretalibus*, quæ eſt huiuſmodi: Inquiſitioni tuæ reſpondentes, credimus diſtinguendum: vtrum alter coniugum pro certo ſciat impedimentum coniugij propter quod ſine mortali peccato non valeat carnale commercium exercere, quamuis illud apud Eccleſiam probare non poſſit: an non ſciat pro certo, ſed credat: in priori caſu debet potius excommunicationis ſententiam humiliter ſuſtinere, quam per carnale commercium peccatum operari mortale. In ſecundo diſtinguimus, vtrum habeat conſcientiam huiuſmodi ex credulitate leui, & temeraria, an probabili, & diſcreta: & quidem ad ſui paſtoris conſilium (conſcientia leuis, & temerariæ credulitatis exploſa) licite poteſt, non ſolum reddere, ſed exigere debitum coniugale: verum cum conſcientia pulſat animum ex credulitate probabili, & diſcreta, quamuis non euidenti, & manifeſta, debitum quidem reddere poteſt, ſed poſtulare non debet, ne in alterutro, vel contra legem coniugij, vel contra iudicium cōſcientiæ committat offenſam. Ergo tamquam certiſſima eſt præd. bimembris dictio, quæ in primo caſu negatiuo probatur etiam *in cap. literas de reſtitutione ſpoliat. in verſic. porro cum muliere*, &c. vbi gloſſa *verb. tolerare, & in d. ca. Inquiſitioni, verb. humiliter*, & ibi Hoſtienſ. *ſuper verb. verum*, Ioan. Andr *num.* 6. Ant. de Butr. *numero* 17. Cardinal. *quæſt. penultim.* Anchat. *num.* 3. Conat late *in 4. Decret. ſecunda parte ca. 7. §. 2. numero* 7. Summiſtæ, Roſel. *verbo impedimentum, impedimento 1. num* 8. Angel. *verbo debitum. numero* 18. *& verb. matrimonium ſecundo, numero* 15. Sylueſter *verbo matrimonium ſecundo. quæſtione* 15. *& verb. matrimonium quarto, quæſtione* 8. *& matrimonium* 6. *quæſtione* 4. *& verb. debitū, in fin. & eodem verb.* Armill. *in fine*, Tabiena *verbo matrimonium* 4. *quæſtione* 11. *numero* 12. Nauar. *in Manuali Latin. ca.* 16. *numero* 39. & ex Theologis ita tenent D Thom. *in quarto, diſtinctione* 27 *quæſtione* 1. *articulo ſecundo, quæſtiuncul.* 4. *in fin. & diſtinctione* 38. *in fin.* & D. Bonauent. *ibidem diſtinctione* 38. *in expoſitione literæ Magiſtri in fine*, Durand. *diſtinctione* 38. *in princip. in expoſitione literæ Magiſtri*, Ricard. *eadem diſtinctionē in fine*. Palud. *in 4. diſtinctione* 36. *quæſtione 2 articulo 2. numero* 15. quos, & alios plures refert, & ſequitur Thomas Sanchez *de matrimonio lib. 2. diſputatione* 39. *numero* 5. eſtque communis, & receptiſſima omnium ſententia, vt ex ſupradictis patet, & probatur expreſſe *in d. cap. Inquiſitioni cum reliquis ſupra relatis ex litera illius tex.*

Vnde falſiſſima eſt, & valde in fide periculoſa cōtraria ſententia nonnullorum, quę habet, in priori caſu illius tex. nempe, coniugem conſcium certi impedimenti occulti poſſe reddere debitum, dum ab Eccleſia compellitur per excommunicationem, vel ſi mortem ſibi timet, niſi reddat, ſecundum Thomam Sanchez, *vbi ſupra, numero* 5. quam prius retulerat, *numero* 1. *&* 2. cum ſuis fundamentis, & Authoribus.

Similiter ex eodem conſtat, falſam eſſe aliam opin. quorundam, quam probat Henriquez *lib. 12. de matrimonio cap. 3. numero 2. in commento litera, X.* diſtinguentium inter impedimentum dirimens iure naturali, vt tunc nullo modo poſſit coniux impedimenti conſcius reddere debitū, quantumcumque per Eccleſiam ob probationis defectum ad id compellatur: & impedimentum dirimens Iure Eccleſiaſtico, & tunc poſſit: ſiquidem *in d. ca. Inquiſitioni, & in d. ca. literas de reſtitutione ſpoliato.* indiſtincte cauetur, nullo modo impedimenti conſcium poſſe debitum reddere: imo *in d. ca. literas* dicitur, conſcium conſanguinitatis, præſertim in gradibus Diuina Lege prohibitis, non poſſe debitum reddere: ergo idem clare ſentit, & inſinuat eſſe tex. ille in gradibus humana lege prohibitis: dictiones namque implicatiuæ, prout illa, præſertim, & ſimiles, etiam implicant in caſu contrario, vt cum alijs reſoluimus *lib. primo Canonic. quæſtionum ca. 20. numer* 5. & dictio, præſertim, ſignificat, quod idem ſit in caſu contrario iuxta gloſſam *in l. illud, verb. exiſtimari, in fine. ff ad legem Aquil.* ſequitur alios allegans Octauian. Vulpe. *de præpoſition. aduerb. & coniunctionis ſignificat. in dictione præſertim, ante numerum primum, pag. 10. columna* 2. & ideo præd. diſtinctionem late, & quidem merito ex pluribus improbat Thomas Sanchez *d. lib. ſecundo de matrimonio, diſputatione* 39. *numero* 6. vbi *numero* 7. aliam tertiam opin. Philiarc. falſiſſimam etiam dicit: & *numero* 8. tamquam certiſſimum tenendum eſſe inquit, quod prædiximus, nempe, coniugem nullitatis matrimonij conſcium ob impedimentum dirimens, ſiue Diuino, ſiue humano iure, nullo euentu poſſe reddere debitum coniugi ignoranti, licet excommunicetur ab Eccleſia, vitæque periculum ſubeat, grauiſſimaque ſcandala, vt probat ibi, *numero* 5 *&* 6. & in hac ſpecie probabilius eſt ſecundum ipſum ibi, *numero nono*, eam excommunicationem coram Deo non obligare, vt tenent in proprijs terminis gloſſa *in d. ca. literas, verbo tolerare de reſtitutione ſpoliat.* & Victoria *in Summa de matrimonio, numero* 264. Ledeſm. *in ſecundam partem quarti, quæſtione* 48. *articulo ſecundo, aduerſus Abulenſ. ſuper Matthæū c.* 19. *quæſtione* 72. & Paludan. *in quarto, diſtinctione* 27. *quæſtione* 1 *articulo* 37. ſed prior opinio negatiua verior, & tenenda videtur, quia excommunicatio minime incurritur, niſi ob inobedientiam lethalem, quæ in hac ſpecie non adeſt: quinimo rigidiſſimum eſſet aſſerere, vere eum excommunicatum eſſe, qui Dei timore ductus, Eccleſiæ falſæ præſumptioni innitenti non accedit: & præterea probatur: quia quoties homo certus eſt, non peccaſſe mortaliter cōtra obedientiam Eccleſiæ, non incurrit excommunicationem iuris apud Deum, nec eſt priuatus Eccleſiæ ſuffragijs: & quāuis ſecus ſit in ſententia hominis, quia interdum tenet, etiamſi irretiat innocentem, puta, quando error non exprimitur in ſentētia, quia tunc ligat quo ad Eccleſiam, non tamen, quoad Deum, vt cum Soto, & alijs Theologis probauimus *lib. primo Canonic. quæſtionum ca. 7. num.* 30.

Alia minuſcula in propoſito quærit Thom. Sanchez *vbi ſupra, num.* 10. *&* 11. quæ apud ipſum ſunt videnda.

2 Nempe, vtrum ſi impedimentum dirimens iam ceſſaret diſpenſatione illius obtenta, vel propria voluntate tolli poſſet, teneatur obedire denuo cōſentiens coniux ille? & verius eſſe cenſet, & probat adhuc non teneri obedire: nec in præd. caſibus tenetur obedire, quoad cohabitationem, etiamſi id poſſit facere citra incontinentiæ periculum, niſi

ſequa-

ſequatur ſcandalum, & copia adeſſet fugiendi in locum vbi ceſſaret, & hoc non ratione præcepti, ſed ratione ſcandali ſecundum Petrum à Ledeſma *de matrimonio, quæſtione* 45. *articulo* 4. *dubio ſecundo, ad ſecundum, in fine*, & Thom. Sanchez *vbi ſupra, numero* 11. contra alios.

3 Plura remedia aſſignant DD. varijs in locis, quibus ſuccurrunt huic coniugi anxio nimis propter excommunicationem Eccleſiæ ex vna parte: & ex altera, quod non poſſit conſentire, & obedire, cum certo ſciat adeſſe impedimentum dirimens, & illud non poſſe probare: quæ congerit Thomas Sanchez *vbi ſupra, numero* 13. omnia tamen difficilia ſunt, & raro prodeſſe poterunt, vt videre licet apud ipſum.

4 Mihi autem illud facilius, & melius videtur, nempe, vt coniux impedimenti occulti conſcius occurrat ad ſacræ pœnitentiæ Prætorium, caſum inſinuet, & breue diſpenſationis impetret, vt iterum denuo abſque teſtibus matrimonium contrahatur occulte, hocque inſinuet alteri coniugi impedimenti occulti ignaro, aliquo opportuniori modo iuxta caſus cōtingentiam, de quibus ſupra egimus, vt matrimonium reintegretur, quod ſi ambo coniuges ſint impedimenti conſcij, facilior erit medicina, & cura de communi conſenſu.

5 Dubitant tamen DD. an in caſu magnæ neceſſitatis (vt in ſpecie præmiſſa) poſſit Epiſcopus diſpenſare in impedimentis occultis, matrimonium dirimentibus, vt iterum matrimonium celebrari poſsit, nec coniux illius conſcius deſtitutus remedio maneat, cum excommunicatur ab Eccleſia, & difficilis ſit aditus ad Romam?

Et non poſſe diſpenſare in hac ſpecie Epiſcopum tenet, & probat Dominicus à Soto *lib.* 1. *de Iuſtitia, & Iure, quæſtione* 7. *articulo tertio, in verſic. at vero ſciſcitaris*, idem voluit *in quarto diſtinct.* 37. *quæſtione vnic. articulo* 2. & Cordoua *lib.* 1. *ſui quæſtionarij quæſtione* 11. *in verſic. hæc igitur ſecunda opinio: & in ſua Summa, quæſtione* 45. *in verſic. El ſegundo punto deſta primera opinion es*, Alphonſ. à Veracruce *in tertia parte ſui Specul. coniug. art.* 18. *in fine*, & Medina 1. 2. *quæſtione* 97. *articulo* 4. Fundamentum huius opinionis eſt.

6 Quod Epiſcopus non poteſt diſpenſare in lege ſuperioris, hoc eſt Summi Pontificis, cuius Decreto, vel Concilij generalis omnia impedimenta dirimentia matrimon. ſtatuta ſunt, vt omnes fatentur, præcipue Archidiacon. *in ca. licet Canon, de elect. lib.* 6. Abbas *in ca. cum dilecti, numero* 10. *de electione*, communis *in ca. at ſi Clerici, §. final. de iudic.* vbi Felin. *numero* 5. Rebuf. *in tractatu nominat. quæſtione* 5. *numero* 32. D. Couar. *in quarto, ſecunda parte, ca.* 6. *in principio, numero* 15. *&* §. 10. *numero* 11. & nos *lib.* 1. *Canonic. quæſtionum ca.* 5. *numero* 10. & Thom. Sanchez *libro* 2. *de matrim. diſputatione* 40. *num.* 1.

Nihilominus tamen verior, & receptior eſt contraria ſententia, imo quod Epiſcopus poſsit in hac ſpecie diſpenſare concurrentibus his circumſtantijs. Prima quod matrimonium ſit publicum, impedimentum autem occultum. Secunda quod futurum ſit ſcandalum in ſeparatione. Tertia quod ad Summum Pontificem aditus non pateat inopia, aut alia iuſta cauſa impedimenti, & hoc.

7 Primo, quia quamuis regulariter Epiſcopus non poſsit in lege Summi Pontificis, aut Concilij diſpenſare, poteſt tamen in caſu vrgentis neceſsitatis, quando ad Summum Pontificem non patet aditus, vt docent Abb. *in cap. at ſi Clerici, §. de adulterijs, numero nono, de iudic.* Bald. *in l. omnes populi, numero* 8. *ff. de Iuſtitia, & Iur.* Roman. *ſingul.* 486. Rebuf. *in praxi benef. titulo de diſpenſatione ad plura beneficia, numero* 30. *&* 31. Petrus Dueñas *in regula* 248. *limitatione* 2. & prius Bernard. Diaz *in regula* 238. & Gratian. *in regula* 433. *numero* 8. & nos *lib. primo Canonic. quæſtionum, cap.* 23. *numero* 18. Marcus Anton. Cuchus *lib. ſecundo inſtitut. titulo* 6. *numero* 334. & alios referens Thom. Sanchez *vbi ſupra, ſub numero* 3. Sed in hoc caſu concurrit grauiſſima neceſsitas in ijs, qui Summum Pontificem conſulere nequeunt, deſtitutique remedio manerent, cum abſque ſcandalo ſeparari nequeāt, præcipue ſi proles ex matrimonio adſit, vel alter ſolus impedimentum nouit, nec cum occultum ſit, probari poſsit, vel illud abſque famæ iactura detegere non poteſt, vel ſi vterque ſciat impedimentum, cum probari nequeat, abſque ſcandalo ſeparari non poſſunt: ergo poterit Epiſcopus diſpenſare ratione huius neceſsitatis, & ſcandali vitandi.

Secundo, quia quando Summus Pontifex reſeruat ſibi abſolutionem alicuius criminis, præterquam in mortis articulo (quod quidem fortius eſt) poteſt Epiſcopus abſoluere, quando ratione impedimenti non eſt recurſus ad Papam, vt tenent Doctores, quos refert Enriquez *lib.* 6. *de pœnitentia, cap.* 16. *numero* 1. *& cap.* 9. *numero* 7. *& ca.* 10. *numero primo, & ſecundo*, vbi idem affirmat de caſibus reſeruatis in Motibus proprijs Sixti V. non obſtante rigidiſsima reſeruatione, cum derogatione Bullæ, & Concilij Trident. & ſuperior doctrina tradita in hoc verſiculo eſt probabiliſsima ſecundum Thom. Sanchez *vbi ſupra in verſic. tertio*: ergo idem dicendū eſt à fortiori in noſtro caſu, vbi non tam rigida, & ſtricta reſeruatio eſt. 8

Quare merito hanc partem in articulo principali, de quo agimus, tenent Selua, Rebuf. & alij, quos refert, & ſequitur D. Sahagum *in d. cap. at ſi Clerici, §. de adulterijs, numero* 79. *&* 80. *de iudic.* Nauar. *in Manual. Latin. ca.* 22. *numero* 85. Summiſtæ, Angel. *verbo diſpenſatio, num.* 5. *verſic. ſecundo*, & ibi Syluest. *quæſtione* 5. *§.* 15. Tabiena, *quæſtione* 14. *in fin.* Armilla *verbo diſpenſare, numero* 20. idem Nauar. *conſil.* 84. *numero* 7. *de conuerſ. coniug.* D. Spino *in ſuo Specul. Teſtament. gloſſa* 15. *numero* 86. *Candelab. aureum* 7. *Sacrament. prima parte de matrimon. numero* 248. Enriquez *libro* 6. *de pœnitentia, cap.* 10. *numero primo, & lib.* 12. *de matrimon. cap.* 3. *numero* 2. Bartholom. à Ledeſma *de matrimon. dubio* 50. *ad finem, folio* 1521. Capua *lib.* 2. *deciſ.* 80. *numero* 14. Manuel Rodriguez *in Explicatione Bullæ Cruciat. §.* 13. *numero* 6. *in fine.* & ibi Anton. Gomez *clauſula* 10. *numero* 58. Ludouic. Lopez, dicens forte ita eſſe *in ſecunda parte ſui Inſtructorij conſcientiæ, §. vltim. ad finem, in §. porro hic etiam illa quæſtio*, Vega *lib.* 6. *ſuæ Summæ caſu* 143. *in fine & libro primo, caſu* 232. & viri doctiſsimi Neoterici idem tenent, praxiſque ita recepit ſecundum Nauar. & Manuel. Rodriguez *vbi ſupra*, & Thom. Sanchez *d. lib. ſecundo de matrimon. diſputatione* 40. *numero* 3. *ad fin.* qui eos ſequitur dicens hanc opin. eſſe multo veriorem, eamque voluit Soto ſibi contrarius *in quarto ſentent. diſtinctione* 41. *quæſtione vnic. articul. tertio, in fine*.

Vbi inquit, quod ſi contra iuſtitiam publicæ honeſtatis aliqui cōtrahant, & expeditiſsimus non ſit ad Papam acceſſus, nullum eſſet periculum, quamuis Epiſcopus diſpenſaret, requiritur tamen ad hoc bona fides contrahentium, & quod ſeruentur, vel ſeruatæ fuerint in contrahendo præd. matrimonium ſolemnitates ad id requiſitæ, vel ſi per Ordinariū fuiſſent remiſſæ, alias namque data mala fide in contrahendo vtriuſque coniugis vel propria authoritate neglectis ſolennijs minime poſſet diſpenſare Epiſcopus, vt cum alijs poſt Concilium Trident. probat, & tenet late contra Enriquez, 9

Thomas

Thomas Sanchez *vbi ſupra*, *numero* 4. & credit, data mala fide vnius poſſe Epiſcopum diſpenſare conrra Ludouic. Lopez. addit inſuper non ſatis eſſe ſcientiam ſpeculatiuam, qua coniux nouitſe acceſsiſſe ad conſanguineam eius, cum qua contrahere vult ad inducendam malam fidem in propoſito, niſi coniungantur ſcientia practica, qua ſciat inde oriri impedimentum ad matrimonium contrahendum: & quod non excluderur bona fides, quamuis procedat ex lata culpa, ſed dolus requiritur, vt ibi latiſsime probat, & limitat quando ignoranria eſſet adeo craſſa, vt eſſet ingens temeritas, tunc namque æquiparatur dolo.

10 Inſuper *numero quinto* addit Sanchez, idem dicendum eſſe, nempe, quod Epiſcopus poſsit diſpenſare, quando contrahentes non eſſent pauperes, ſed expenſas neceſſarias habeant ad diſpenſationem Pontificis obtinendam, propter vrgentem neceſsitatem, quia, vel Roma latiſsime diſtat, eſſetque magnum incontinentiæ periculum tandiu expectare: ſimiliter ſi impedimentum eſſet ex parte fœminæ, quæ conſanguineo viri ante matrimonij contractum copulata eſt, non poteſt impedimentum viro detegere, quia famæ, & forte vitæ iacturam patietur, nec poteſt à viro ſine ſcandalo ſeparari, nec ei negare debitum: & *num. 6.* probat in caſibus prædictis, quibus Epiſcopus poteſt diſpenſare in impedimento occulto dirimente, poſſe etiam in duobus impedimentis occultis idem facere, cuius opinio ex ſupradictis non diſplicet.

11 Illud autem non audeo affirmare, quod ille enixe ptobare contendit, *numero ſeptimo*, nullius tamen Anthoris patrocinio fretus: poſſe nempe Epiſcopum diſpenſare aliquando in impedimento matrimonium dirimente, antequam matrimonium contrahatur, quando ſcilicet, vrgentiſſima neceſsitas id poſtularet, & tentatis omnibus medijs nulla euadendi via aperitur, ſed ſuſpicio vehemens oriretur alicuius criminis detecti in confeſſione, ſi fœmina abſtinere velit à nuptijs, aut differre, dum Pontificia diſpenſatio obrinetur: veluti, ſi accedit mulier manefaſura, & aperitur habens impedimentum dirimens, cuius detectio infamiam notabilem produceret, & ſunt omnia iam parata ad nuptias veſpere celebrandas: ſecus, ſi aliqua euadendi via aperiretur, vt in exemplo voti de quo ibi per eum: non enim video aliquo iure, vel ſolido fundamento hanc opin. muniri, aut defendi poſſe abſque maximo periculo, ideoque eam non firmo, nec conſulo in præd. ſpecie poſſe Epiſcopum diſpēſare, nec quorſum Epiſcopus hoc facere debeat.

Laudo tamen remedium, quod ibi aſsignat ad euadendam ſuſpicionem malam alicuius criminis, quæ alias oriri poſſet: nempe, quod fœmina illa voueat caſtitatem ad tempus, nempe per menſem conſulente confeſſario, & dicatur conſanguineis ſe voto caſtitatis obligatam eſſe, iuſſumque ſibi eſſe à confeſſario, vt à nuptijs abſtineat, donec voti diſpenſatio impetretur à Summo Ponrifice (tacere enim debet votum fuiſſe ad tempus, ne Epiſcopi diſpenſatio petatur) & dum pro illa diſpenſatione obtinenda Romam mittitur, poteſt occulte diſpenſatio veri impedimenti obtineri: non tamē debet hoc remedio vti, niſi quando commoda via vti poſsit, & ea ſuccurri periculo præd. imminenti ſperetur.

12 Melius autem *ibidem* Sanchez *numero* 8. contra Enriquez *lib. 6. de pœnitentia. cap. 10. numero primo, in commento litera D. & lib. 12. de matrim. ca. tertio numero primo in commento litera H.* tenet, & probat, Epiſcopum nō poſſe diſpenſare in præd. caſibus, quando facile recurri poteſt ad Nuncium Apoſtolicum habentem poteſtatem ad diſpenſandum in ſimili caſu, vel ad quemcumque alium ſimili facultate præditum, vt eſt Commiſſarius Generalis Cruciatæ, qui poteſtatem habet diſpenſandi in impedimento dirimenti occulto poſt contractum matrimonium bona fide ex parte ſaltem vnius coniugis. prout tenent Anton. Cuchus, Ludouic. Lopez, & Manuel Rodriguez *vbi ſupra*, & Vega *lib. 6. ſuæ Summa caſu* 143. *in fine*. Commiſſarius tamen Cruciatæ Generalis non habet poteſtatem diſpenſandi, niſi detecta nullitate prioris matrimonij alteri coniugi, quare, ſi ea nō detecta expediret celebrari matrimonium, vrgenti neceſsitate poſſet occurri pro diſpenſatione ad Epiſcopum, vt admonet Sanchez *vbi ſupra*, *numero* 8. *ad finem*, vbi *numero nono* obſeruandum eſſe dicit, habentem priuilegium diſpenſandi in caſibus Epiſcopalibus, etiam matrimonialibus, minime poſſe diſpenſare in caſibus, qui non iure ordinario, ſed ratione vrgentis neceſsitatis competunt Epiſcopo, ſecundum Enriquez, & Manuel. Rodrig. quos ibi refert, & ſequitur, quia hi non dicuntur caſus Epiſcopales, ſed vere ad Epiſcopum pertinēt, & ex quadam iuris interpretatione Epiſcopo cenſentur permiſsi: non igitur confeſſarius, qui ab Epiſcopo habet ſuos caſus, poterit in ſupradictis diſpenſare ratione prædicta.

13 Quinimo non poterit Generalis Vicarius Epiſcopi diſpenſare in hoc matrimonij occulto impedimento: quia ex generali commiſsione, & facultate Vicariatus non habet poteſtatem diſpenſandi, niſi ſibi ſpecialiter concedatur, iuxta gloſſam *in cap. quæ de cauſa, verbo quicquid 2. quæſtione 5.* Rebuf. *in praxi benef. in forma Vicariat. numero* 44. Anton. Cuch. *lib. 2. inſtitut. Maio. titulo 8. numero* 111. & nos *lib. primo Canonic. quæſtionum, capit. 19. numero* 15. congerit alios plures Thomas Sanchez *dicto libro ſecundo de matrimonio, diſputatione* 40. *numero* 12. & in terminis noſtris tenet ipſe ibi poſt Enriquez *lib. 12. de matrimonio. cap. 3. numero* a. vbi etiam obſeruat, hanc poteſtatem Epiſcopi diſpenſandi in dictis impedimentis occultis eſſe pro ſolo ſoro conſcientiæ, quod verum eſt, & probat etiam Sanchez *vbi ſupra*, *numero* 10.

14 Illa autem quæſtio hic in propoſito ſe offert examinanda, an Epiſcopus poſsit delegare alteri facultatem diſpenſandi in impedimentis occultis matrimonii dirimentibus, in caſibus, in quibus ipſe ratione imminentis neceſsitatis, & alias diſpenſare poteſt, & idē generaliter in caſibus, qui iure Summo Pontifici reſeruantur, & ſolum competunt Epiſcopo, vel Epiſcopis ratione imminentis neceſsitatis, quia non eſt ad Summum Pontificem facilis recurſus; vt diſpenſare in lege ſuperioris, vt ieiunij, feſtorum, &c.

Et quidem pars negatiua aſtrui videtur *ex cap. vltim. §. final. de officio delegat.* vbi dicitur, quod nulli, cui commiſſum fuerit excommunicare, vel abſoluere aliquos, diſpenſare cum irregularibus, licet hæc alijs demandare, quia non ſibi iuriſdictio ſed certum potius miniſterium committitur.

15 Hinc eſt, quod iuriſdictio voluntaria commiſſa ex priuilegio Principis delegari non poteſt ſecundum Bald. *in l. 3. num. 6. C. quando prouocar. non eſt neceſ.* refert plures Gratian. *in regula* 443. *num.* 13. ſequitur Thom. Sanchez *vbi ſupra num etiam* 13.

Secundo ex Decret. Concilij Trident. *ſeſsione* 24. *c. 6. de reformatione* ibi, & in quibuſcumque caſibus, &c. vbi concedens Epiſcopis caſus occultos Summo Pontifici reſeruatos explicat, quod delinquentes, quoſcumque ſibi ſubditos in diœceſi ſua per ſeipſos, aut Vicarium ad id ſpecialiter deputatum in foro conſcientiæ gratis abſoluere poſsint, impoſita

ſita ſalutari pœnitentia, ergo non poteſt delegare.

Nihilominus tamen contrarium eſt tenendum, imo quod in præd. caſibus poſſit Epiſcopus alteri delegare facultatem diſpenſandi, ex ſequentibus.

16 Primo quia iuriſdictio Principis priuilegio competens nõ perſonæ, ſed perpetuo dignitati, vel officio, non eſt delegata, ſed ordinaria, & poteſtatis ordinariæ iura habet Bart. *in l. ambitioſa, numero 34. ff. de decret. ab Ordin. faciend.* D. Couarru. alios referens *lib. 3. var. reſol. cap. 20. numero 6. in verſ. etenim, & numero nono, in fine. & numero 10. in princip.* & plures citat Sanchez *vbi ſupra, numero 14.* ergo poterit delegari, iuxta gloſſam *in ca. final. verb. caſibus de officio Ordin.* Couar. *vbi ſupra, numero 6. in princip.* & Sanchez plurimus allegantem, & probatur in caſu ſpeciali, in quo ratione vrgentis neceſſitatis competit Epiſcopis abſoluere, & impeditos ire Romam, vt abſolutionem obtineant ab excommunicatione incurſa propter clerici percuſionem *in d. cap. final. de officio Ordin.* & in proprijs terminis noſtræ quæſtionis hanc partem tenet Enriquez *lib. 12. de matrim. c. 3. numero 2.* dicens poſſe Epiſcopum delegare poteſtatem, quam habet diſpenſandi in impedimentis matrimonium dirimentibus, quando bona fide cõtractum eſt, & contrahentes non habent recurſum ad Summum Pontificem, ſequitur Thom. Sanchez *vbi ſupra,* id amplians *numero 15.* vt procedat etiamſi certum ſit, reſeruata ſpecialiter Principi in ſupremæ iuriſdictionis ſignum delegari non poſſe: fallit namque hoc, niſi quis ex officio, aut dignitate habeat ius ea exercendi, licet id contingat cauſa priuilegij conceſſi eidem dignitati, tunc enim poterit delegari ſecund. Couar. *d. lib. 3. var. reſol. cap. 20 num. 10. in principio,* qui id limitat, quando res commiſſa tanti momenti eſſet, vt per alium expediri nequeat, qualis eſt poteſtas conferendi beneficia; quam ſolo Vicario ſuo generali poteſt Epiſcopus delegare iuxta gloſſam *in cap. deliberatione, verb. cuicumque de officio delegat. lib. 6.* & alios, quos refert, & ſequitur Couar. *numero 6. in princip.* vbi eam dicit communem Doctorum ſententiam.

17 Supereſt nunc, vt reſpondeamus fundamentis contrarijs ſupradictis: ad primum *ex cap. vltim §. fin. de officio delegat.* dicimus procedere, & debere intelligi quando nudum miniſterium committitur perſonæ: ſecus, quando ex priuilegio perpetuo dignitati conceſſo, quia tunc non dicitur nudum miniſterium, ſed poteſtas ordinaria iuxta gloſſam *in cap. vltim. de officio Ordin. verbo caſibus,* Nauar. *lib. 5. conſil. in prima editione. titulo de ſententia excommunic. & conſil. 15. in fine.* Angel. *in Summa verb. excommunicatio 5. caſu primo, numero 39.* Syluest. *verb. abſolutio quarto, quæſtione 2. §. 6.* Thom. Sanchez *d. diſputatione 40. numero 17.*

18 Ad ſecundum. ex Decret. Concil. Trident. ſupra allegat. reſpondet Sanchez ibidẽ cum Nauar. quem citat. intelligendum eſſe, vt velit, Vicarium Epiſcopi non habere ex generali commiſſione Vicariatus hos caſus, niſi ſpecialiter committantur: non autem, vt velit negare Epiſcopo poteſtatem delegandi hos caſus, hoc namque poteſt facere, quia non eligitur induſtria certæ perſonæ: ſi enim hæc eligeretur, nec generaliter, nec ſpecialiter poſſet Epiſcopus delegare: & quia quoties aliquid conceditur Prælatis præſentibus, & futuris in perpetuum, non poteſt dici electa induſtria certæ perſonę, cum perſonæ incognitæ delegetur, vt docent Iaſ. *in l. more, numero 65. ff. de iuriſdictione omnium iudic.* Greg. Lopez *in l. 47. in fi. titulo 18. partita 3.* cum alijs, quos citat Menoch. *libro 2. de arbitrar. iudic. quæſt. 64. numero 17.*

Item, quia cum hæc ſit poteſtas ordinaria, vt pro- 19
bauimus, poterit generaliter delegari, ſicut alia quælibet ordinaria poteſtas, ita tenet Nauar. *lib. 5. conſil. in prima editione, titulo de ſententia excommunic. conſilio 15. num. 3. & in ſecunda editione, titulo de priuileg. conſilio 11. numero 4.* quem refert, & ſequitur Thomas Sanchez *vbi ſupra, d. num. 17. ante fin.*

Vbi hinc infert, idem dicendum eſſe in propoſi- 20
to in impedimento occulto dirimente matrimonium, & reliquis caſibus, qui ratione neceſſitatis vrgentis ſibi cõpetunt, quia poteſt hos caſus Epiſcopus generaliter delegare, cum ſit iuriſdictio ordinaria, ſcilicet antequam contingant.

Vnde non eſt audiendus Enriquez *lib. 14. de ir-* 21
regularit. cap. 19. in fi. & lib. 6. de pœnitentia, cap. 14. numero 7. iuncto commento litera O. tenens non poſſe Epiſcopum generaliter Vicario, vel alij delegare hos caſus, vt habeant facultatem generalem abſoluendi, vel diſpenſandi pro ſuo arbitrio. ſed tantum poſſe delegare Vicarijs ſpecialiter deputatis, ideſt, vt quando caſus occurrerit hoc poſſit facere, & dare facultatem, vt de mandato, & nomine ipſius hoc faciat, quod prius videtur tenuiſſe Cordub. *in ſua Summa, quæſtione 8.* Verior tamen eſt ſententia præcedens, nempe, vt Epiſcopus poſſit generaliter hos caſus Vicario ſuo generali, vel alteri delegare antequam eueniant, dummodo de ipſiſmet caſibus occultis, de quibus in Concil Trident. & alias ſibi iure competentibus in mandato, & delegatione generali, mentio fiat.

Hoc namque addo opinioni Nauar. & Sanchez *vbi ſupra*: non tamen diffiteor ſecurius eſſe, quod ſpecialiter delegentur cum euenerint Vicario generali, vel alij: contendimus tamen, validam, & ſecuram etiam eſſe generalem delegationem præcedentem eo modo, vt prædiximus.

Imo multi dicunt caſum hæreſis in Decreto præ- 22
fato Concil. Trident. Epiſcopis cõceſſum, & commiſſum, poſſe delegare Vicario ſpecialiter deputato, vt refert Sanch. *vbi ſupra, in fin.* cum hoc tranſiens, nec obſtant Concilij verba: ibi, Non eorum Vicarijs ſit permiſſum: quia intelligenda videntur, vt ſonant de Vicarijs generalibus ſimpliciter, non vero de his, qui ad hoc ſpecialiter per Epiſcopos deputabuntur.

Sed adhuc in hoc ſubſiſto, & contrarium teneo ex eiſdem verbis Concilij, ibi: Eis tantum, non eorum Vicarijs ſit permiſſum, quæ Vicarium ſpecialiter ad hoc deputatum comprehendere videntur: ſiquidem in præcedenti parte, Concilium hoc cõmittit Epiſcopis in quibuſcumque alijs caſibus occultis, etiã ſedi Apoſtolicæ reſeruatis, per ſe ipſos, aut Vicarium ad id ſpecialiter deputandum in foro conſcientiæ, & idem in hæreſis crimine in eodem foro conſcientiæ tantum, non eorum Vicarijs. quæ reſtrictio, & exceptio comprehendere videtur etiam Vicarium ſpecialem, tanquam facta à regula præcedenti affirmatiua, vt probauimus *lib. 1. Canonic. quæſtionum, ca. 13. numero 29.* aduerſus Nauar. *d. conſilio 15. lib. 5. de ſententia excomm. num. 3. cum ſequentibus; alias conſilio 11. l. 5. de priuileg.* & contra Ant. de Cordu. & Emanuel. Rodriguez, quicquid ipſe iterum *in ſumma prima parte, cap. 28. numero 3.* ſequatur opin. Cordub. contrariam: quæ quidem vera non eſt ex ſupradictis, ſed potius noſtra præfata ſententia *in d. numero 29.* verior, & probabilior eſt, vt ibi affirmauimus. Quam etiam tenet Suar. *de cenſur. diſputatione 21. ſectione 3. verſic. vtrum tamen nec ob hanc rationem, pagina mihi 387. columna 2.* & intelligit eam eſſe voluntatem Pontificum & praxim Romanam, vt Epiſcopi non poſſint, nec debeant amplius virtute Concilij abſoluere occultos

hæreticos

hæreticos in foro conſcientię, & quod ita in ſupremo Inquiſitionis Prætorio S. & R. Generalis inquiſitionis ſæpe pronunciatum eſt ſecundum Franciſc. Peuuam (quem refert) in tertia parte Directorij in Scholio *ad quæſtionem* 92. quam opinionem ſequitur Tolet. *in Summa lib. 1. cap. 30. verſic. 2.*

Quinimo declaratio Cardinal. ſuper d. Decreto Concil. reſpondit Epiſcopum, aut Inquiſitorē abſoluere non poſſe hominem hæreticum, etiam in foro cōſcientiæ; licet hæc facultas à Concilio ſit ipſis tradita, quam refert Nauar. *d. conſil.* 11. *numero* 1. vbi ſupplicat cuidam Illuſtriſſimo Cardinal. qui eū fecit certiorem de ea, ob quaſdam rationes quas ibi exprimit, vt aliquando ſi ei videbitur, & occurrerit opportunitas, aliquid eorum, quæ ibi dicit, inſinuetur. S.D.N. interim tamen dum non reuocatur præfata declaratio, vel ſuſpenditur, obſeruāda erit.

Hactenus de primo caſu tex. *in cap. Inquiſitioni, de ſententia excommunic.* nempe de coniuge de certo ſciente impedimentum coniugis propter quod ſine peccato non valeat carnale commercium exercere.

23 Nunc autem circa ſecundam partem eiuſdem textus, quando coniux non ſcit pro certo impedimentum ſed credit illud, primo loco dubitatur, verū matrimonio bona fide vtriuſque coniugis celebrato, alter dubitans de eius valore poſſit debitum petere, & reddere? & in hac quæſtione, vt certum ab incerto ſeparemus, obſeruandum eſt, quod quando ſcrupulus eſt ex leui, & temeraria credulitate ortus, poteſt depoſito ſcrupulo conſilio ſui paſtoris petere, & reddere debitum, ita decidit textus *in d. cap. Inquiſitioni in ſecunda parte*, & caſu illius textus, vbi gloſſa verb. leui, inquit, vt quia audiuit à leuibus, quibus credere non tenebatur: & quamuis textus ille dicat, conſilio proprij paſtoris deponendum eſſe ſcrupulum: idem dicendum eſt de conſilio cuiuſcumque viri docti, ſecundum Tho. Sanc. *lib.* 2. *de matrimonio diſputatione* 41. *num.* 42. vbi quod ſi cōiux practice dubitet, manifeſtum eſt manente eo dubio practico, nec reddere, nec petere poſſe.

24 Quod autem adhuc ſub iudice eſt, an licitum ſit deponere hoc dubium ſpeculatiuum, nec practice dubitare ratione poſſeſſionis, quæ eſt pro matrimonio, & ita reddere, & petere debitum?

25 Pro cuius rei clariori intelligentia ſupponendum eſt primo, ſcientiam, fidem, opinionem, & dubium, eſſe ſpeculatiue, vel practice. Scientia ſpeculatiua eſt, quæ in communi dictat certo, & euidenter aliquid eſſe faciendum, vel eſſe peccatum; verbi gratia, contractum eſſe vſurarium, vel illicitum accedere ad non ſuam. Opinio ſpeculatiua eſt, quæ in communi dictat non certo, ſed ſub formidine: dubium autem quando in communi dubitatur, dicitur autem dubium rei, aut opinio rei ſecundum ſe. Scientia autem practica eſt, quæ in ſingulari, & perpenſis omnibus circunſtantijs rei dictat aliquid hic, & nunc eſſe licitum, vel illicitum: & opinio, quando quis opinatur: & dubium, quando dubitat an hic, & nunc ſit licitum: appellatur autem ſcientia, vel opinio, vel dubium rei in particulari reſpectu operantis, & dicitur hæc ſcientia, opinio, vel dubitatio practica: prior dicitur ſpeculatiua, quoad modum vniuerſalitatis: & reſpectu poſterioris particularis, quæ practica dicitur; ita diſtinguit Caietan. *opuſculo* 17. *reſponſione* 13. *dubio* 7. *& Prima ſecundæ, quæſtione* 57. *articulo quinto, ad ſecundum*, & alij, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez *vbi ſupra, num.* 4. *&* 8. Breuius autem id comprehendit Nauarr. *in cap. ſi quis autem, de pœnitentia, diſtinctione* 7. *numero* 69. *& in Manuali Latino præl ud.* 9. *num. nono*, vbi vocat dubium ſpeculatiuum, dubium in generali: practicum vero, hic, & nunc.

Secundo ſupponendum eſt, quod quando eſt ſcientia, opinio, ſeu dubitatio ſpeculatiua licitum eſt, aliquando, contrarium operari, quia adeſt oppoſita cognitio practica, propter aliquam ſpecialem circunſtantiam, vt ſciens ſpeculatiue non licere in feſtis ſeruilia exercere, poteſt practice formare conſcientiam, ſibi licere, quia egeſtate premitur: ſimiliter dubitans ſpeculatiue, an hæc res ſit ſua, poteſt practice non dubitare, licere ſibi retinere, eo quod poſſideat: vnde ſcientia, opinio, aut dubitatio ſpeculatiua non excludit bonam fidem, quando iuſta cauſa ſuadet oppoſitum iudicium practicum: quia actus humani circa ſingularia verſantur, & quod in cōmuni illicitum eſt, poteſt ex aliqua circunſtantia reſpectu huius licitum fieri, vtquam plures Authores referens tenet eos ſequutus Thom. Sanchez *d. lib. ſecundo de matrimonio, diſputatione* 41. *num.* 8. 26

27 Ex quibus ipſe *n.* 9. infert intellectum *ad c. iuuenis & ca. ſi quis autem de pœnitētia diſtinct* 7. quibus cauetur, in dubijs eſſe amplectendū. quod tutius eſt & in quo nullum peccati periculum verſatur: id enim intelligi debet de dubio practico, & tunc non eſt cōſilium, ſed vere præceptum, vt docet Syluest. *in Summa verb. dubium, quæſtione* 2. *§. quarto* Nauarr. *in d. cap. ſi quis autem, num.* 42. Cordub. *lib. ſecundo. quæſtionar. quæſtione tertia, propoſitione tertia*, verbi gratia: dubitas practice, an hic, & nunc tenearis ieiunare, teneris, dum id dubium non deponitur: quia alias actus fieret cum conſcientia practice dubia: dicitur autem in dubijs, quando ſcilicet, vere dubium eſt, intellectu neutri parti adhærenti: ſecus namque eſt, quando probabiliter opinatur, alteram partem minus tutam, tunc enim poteſt eam amplecti, & in hoc ſenſu tantum, conſilium eſt amplecti id, quod tutius eſt, vt reſoluimus *lib. primo Canonicarum quæſtionum, cap.* 31. *num.* 41. & alios referens Thomas Sanchez *vbi ſupra, d. numero nono*, aſſerens conferre ad hoc opinionem probabiliſſimam multorum, quæ habet, ex duabus opinionibus probabilibus, fas eſſe minus probabilem eligere.

Hoc ſic præhabito, in dubio principali quatuor opiniones diuerſas refert, & fundat cum ſuis Authoribus Thomas Sanchez *lib. ſecūdo de matrimonio, diſputatione* 41. *in quarta quæſtione, numero* 42. *cum ſequentibus*. 28

Prima habet in præmiſſa ſpecie coniugem dubitantem de valore matrimonij bona fide vtriuſque celebrati, nec reddere, nec petere poſſe debitum, quam tenet Scotus *in quarto Sentent. diſtinctione* 30. *quæſtione prima, §. ſed de facto eſt*: quem ſequuntur Altidorenſis, Adrianus, Metymna, Petrus Soto, & Brunelus.

Secunda ſententia docet, poſſe petere, & reddere: quam tenent Ledeſma, Angles, Vega, & alij.

Tertia autē concedit, teneri reddere debitū, negat tamē eius petitionem, quę eſt Diui Tho. *in quarto, diſtinctione* 38. *in fine, in expoſitione literæ Magiſtri*, & alij quamplures Authores, quos refert Sanchez *vbi ſupra, numero* 45. quorum aliqui aſſerunt etiam impenſa ſufficienti diligentia manente eodem dubio non poſſe petere.

Quarta ſententia aſſerit, ante diligentiam adhibitam ad aſſequendam veritatem, teneri coniugem dubitantem reddere, non tamen poſſe petere: ea tamen ſufficienter adhibita poſſe reddere, & petere: quam ſententiam ibi late probat Thomas Sanchez *num.* 46. & refert Sotum, Ledeſmam, Veracru. Victoriam, Enriquez, Manuel. Rodriguez, Bañes, Tabien. & alios eam tenentes, è quibus opini-

nionibus, primam, & ſecundam dicit improbabiles Thomas Sanchez *vbi ſupra, numero 47.* tertiam autem valde probabilem: quartam cæteris probabiliorem, & procedere etiam, quando moraliter eſt improbabile adhibita diligentia, poſſe vinci dubium, quia tũc poteſt coniux dubitans reddere, & petere.

Ego autem omnino probo opinionẽ Diui Thomæ *vbi ſupra*, quæ eſt tertia, quia communior, & magis recepta, & verior mihi videtur, atque ſecurior, quartam autem cum præd. declaratione probabilem ſentio, & ſecundum eam poſſe conſuli ſecure. Primam autem, & ſecundam omnino improbo. Procedit autem prædict. quarta ſententia infra priori bimeſtre, vt recte obſeruat Sanchez *vbi ſupra, nu.48.& nu.49.* alio etiam modo declarat & ampliat eam *ibidem*.

29 Quod ſi matrimonio bona fide ab vtroque contracto, vterque dubitet de eius valore, conſtat, neutrum poſſe petere iuxta opinionem tertiam D. Thomæ ſupra relatam, & idem iuxta quartã ante præmiſſum debitum examen: poſtea vero manente eodem dubio poſſe.

30 Sed, quod habet difficultatem eſt: an dato, quod alter illicite petat: teneatur eidem reddere? & teneri exiſtimant Antonius à Corduba *in Summa quæſtione 45. puncto ſecundo*, Enriquez, vterque Ledeſma, & Ludouicus Lopez, quos citat Thomas Sanchez *vbi ſupra. quæſtione quinta, numero 54.* qui tamen *numero 55.& 56.* duabus concluſionibus veris (meo iudicio) hoc dubium reſoluit: prima eſt, quod cum vterque coniux dubitat de valore matrimonij bona fide contracti, illiciteque petit, non tenetur nec poteſt alter reddere, quando nouit petentem eſſe dubium de valore matrimonij, & nondum adhibitam eſſe diligentiam ad illud dubium vincendum, vt patet ex ſupradictis. Secunda concluſio eſt; quod ſi alter tantum dubius ſit, petatque à non dubitante, ante præmiſſum debitum examen, poteſt coniux non dubitans conſcius dubij alterius negare debitum, quia dubitans non habet ius ad petendum: poteſt etiam reddere: quia cum ipſe ſit in poſſeſſione pacifica; nec dubitet de matrimonij valore, nec tenetur credere alteri aſſerenti, nedum dubitanti, ergo poteſt vti bene ſua poſſeſſione petendo, & reddendo.

31 Tertius caſus principalis deciſus in d. capit. Inquiſitioni eſt, quando cum conſcientia pulſat animum ex credulitate probabili, & diſcreta, quamuis non euidenti, nec manifeſta, vt tunc quidem reddere poſſit, ſed poſtulare non debeat, vbi gloſſa *verb. probabili*, & diſcreta, inquit, puta, quia vidit virum cum conſanguinea ſua in locis ſuſpectis, & hora ſuſpecta ſolum cum ſola ante matrimonium, quia huiuſmodi præſumptiones probabilem inducunt credulitatem, vel quia publice dicitur ab hominibus.

32 Vnus autem teſtis etiam fidedignus, & iuratus, & amicus, & proprius parochus aſſerens coniugi adeſſe impedimentum non ſufficeret ad hoc, vt teneatur ei credere, ſed ad id oportet eſſe duos teſtes, iuxta tex *in cap. cum & à nobis, de teſtibus* vt arbitratur Nauar. *in Manual. Latin. capit. 22. nu. 82.* vbi quod minus tenetur credere coniugi affirmanti etiam cum iuramento, ſe numquam in illam conſenſiſſe, quando cum illa contraxit: præſumere namque poteſt, mentiri nunc eum, qui ſe nunc mentitum fatetur.

33 Si tamen leuiter credit, nec petere, nec reddere debitum poteſt durante illa credulitate, quam tamen leuiter conceptam leuiter deponere poteſt, reuocante coniuge ſuum dictum, vel habito illo pro mendacio, pro quali habet Eccleſia, vel ob alia indicia iuxta mentem Ricardi, Angeli, & Syluestri quos refert.

Et vt plenius examinemus hanc quæſtionem, & 34
doctrinam Nauar.

Obſeruandum eſt primo, coniugi id affirmanti non teneri alterum reddere, niſi de nouo conſentiat, quia ſtante illa aſſertione coniux ille nullum ius petendi habet, videturque iuri matrimonij renunciare: negando enim conſenſum concedit, nihil ſibi deberi, ſecundum Adrianum, & alios plures Authores, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez *lib. ſecundo de matrimonio, diſputatione 41. numero 52.* vbi idem eſſe dicendum aſſerit, ſi alter coniux aſſerat ſe habere impedimentũ occultum, ob quod matrimonium eſt nullum, non enim tenetur alter ei reddere, donec impedimentum tollat, quia tunc ſimiliter aſſerit, nihil ſibi deberi, ſecundum Enriquez, quem ibi ad hoc citat.

Secundo, quod ſi coniux ſe retractet, tenetur 35
alter ei reddere cum Roſella, & Angel. quod etiam probat Nauar. *vbi ſupra*: hoc tamen intelligit Sanchez, quando temerarie credidit alter coniux, quia ſi probabiliter credidit, non tenetur reuocanti fidem adhibere, donec prima indicia euacuentur, ſecundum Sylueſtr. & intelligit etiam teneri reddere quando reuocatio eſt tam grauis, & veriſimilis, vt alter coniux teneatur credere; quod ſi adhuc dubitet, non tenetur reddere, donec de nouo alter conſentiat.

Tertio inquit Thomas Sanchez, quod ſi coniux 36
credat alteri, in hac ſpecie non poteſt petere, nec reddere ſecundum Victoriam *in Summa de matrimonio numero 248. & 250.* Petrum de Soto *lectione tertia de matrimon. paulo poſt principium*, & Manuel Rodriguez *in ſua Summa prima tom. in ſecunda editione, c. 243 num. 6.*

Quarto probat, non teneri coniugem credere, 37
niſi tales ſint coniecturæ, vt credere conuincant, ſicque dum credere non conuincitur poteſt petere, & reddere, ſecundum Sotum, Enriquez & Manuel. quos refert: addo Nauar. vbi ſupra, hoc etiam tenentem, vt diximus.

Quinto affirmat Sanchez, quod ſi propter alter- 38
ius coniugis aſſertionem, dubitat alter probabiliter de matrimonij valore, nequit petere, nec reddere, donec dubium deponat; non petere, quia eſt dubius de valore matrimonij: non reddere, quia alter non eſt in poſſeſſione, nec ius petendi habet donec ſe retractet ſecundum Victoriam *vbi ſupra*: ſi tamen ſufficienti adhibita diligentia adhuc perſeueret illud dubium, credit Sanchez poſſe petere, & reddere, quia eſt in poſſeſſione bona fide à ſe incœpta, & proinde poteſt ea vti: quæ autem coniecturæ eſſe debeant, vt credere conuincant late agit idem Sanchez *lib. 2. de matrimonio diſputatione 45.*

Dubium tamen opportune ſe offert in propoſi- 39
to. Primo. quando credatur coniugi aſſerenti ficte conſenſiſſe? Secundo, quando proteſtatio præmiſſa matrimonio ficti conſenſus præſtandi, id probet? Tertio an ſufficiat teſtimonium dicentis adfuiſſe impedimentum (ſi ſit fidedignus) vt coniux credat, vel dubitet, & abſtineatur? Quarto, qualis probatio impedimenti dirimentis ſufficiat ad matrimonium diſſoluendum? has 4. quæſtiones late declarat Thomas Sanchez *d. lib. ſecundo de matrimonio, diſputatione 45. numero primo, cum plurimis ſequentibus*, & quamuis eius remiſſione contenti eſſe poſſemus, quia late, & exacte eas declarat, nihilominus tamen, vt interim, quo ipſe videatur, habeas

breuem

breuem reſolutionem, & ſatisfiat his dubijs breuiter, & ſummatie.

40 Prima concluſio, circa primũ dubium, hæc eſt: ſi agatur de fide adhibenda viro, reſpectu ſui ipſius in foro conſcientiæ credetur ei, ſecus in foro exteriori, niſi probet; ita fatentur omnes, & plures referens D. Couar. *de ſponſalibus prima parte, cap. quarto, §. primo, num. 9. & ſecunda parte, cap. ſecundo, numero ſecundo*, Menoch. *de præſumption. lib. primo, præſumptione 77. numero 16. & libr. tertio, præſumptione 1. numero 29. & 37. cum ſequentibus, & conſil. 385. à numero 21. volumine* 4. & probat late Sanchez *vbi ſupra, num. 2.*

41 Secunda concluſio, ſi agatur de fide adhibenda viro reſpectu mulieris, vt ipſa teneatur, vel poſſit ei credere aſſerenti ſe ficte cõſenſiſſe, & ſic nequeat vti eo matrimonio, & alij nubere, non tenetur regulariter, ei negãti ſe vere conſenſiſſe fidem adhibere, ex tex. *in cap. per tuas de probat.* ibi, nimis indignum eſt. &c. Et quia veriſimilius eſt modo mentiri, quam in contractu principali, vt tenent quam plurimi Theologi, & Iuriſperiti, quos refert, & ſequitur Sanchez *vbi ſupra, num. 3.* id amplians, vt verum ſit regulariter, etiamſi iuret vir fictum illum conſenſum: nam niſi aliæ circumſtantiæ concurrãt, de quibus ſtatim agemus, non eſt ei credendum, vt per DD. quos ibi ad hoc citat Sanch. *d. n. 3. in fine.*

42 Tertia concluſio, ea certitudo requiritur, & ſufficit, vt poſſit credere mulier, & aliud celebrare matrimonium, quæ virum prudentem certum moraliter redderet ficti conſenſus alterius, Couar. cum alijs *in quarto Decretal. ſecunda parte, cap ſecundo, num.* 4. poſt Sylueſt. *in Summa verbo matrimonium 4. quæſtione 9. dicto* 3. Nauar. *in Manuali Latin. cap. 22. num. 76. verſ. tertio.* Petr. de Ledeſma *de matrimon. quæſtione 45. articulo 4. in fine*, & Thom. Sanchez *vbi ſupra, numero* 4. qui *numeris ſequentibus* plura hinc infert.

43 Et quidem primo, *num. 5.* iudicis arbitrio committi, quæ coniecturæ ſufficiant: certitudinemque moralem faciant: quia licet vir ſtatim reclamet, & iuret ſe non conſenſiſſe poſſunt eſſe ea indicia; vt iure optimo fides ei nõ ſit adhibenda, vt ſi dignius matrimonium ſe offerat, ſecũdum Sylueſt. *verbo matrimonium 4. quæſtione* 1. credetur tamen dicenti ſe nõ conſenſiſſe, quando teſtibus probat veriſimilia ſigna ficti conſenſus ſecund. Palud. *in 4. diſtinct. 27. q. 2. art. 2. concluſione 4. num.* 14.

44 Secundo infert Sanchez *vbi ſupra, num. 6.* eſſe ſufficientem coniecturam, ſi cum vir protulit verba conſenſus, incontinenti reuocat, vt ibi late probat cum alijs.

45 Tertio eſſe ſufficientem coniecturam, vt poſſit vxor alij nubere, ſi vir ſtatim ſe ficte conſenſiſſe aperiat, aliudque matrimonium ineat, vt cum alijs pluribus ibi latequoque probat *nu. 7.* aſſerens idem dicendum eſſe, ſi vir ſtatim declaret fictum conſenſum, & tranſeat ad religionem.

46 Quarto infert cum alijs *numero* 8. eſſe ſimiliter ſufficiens indicium, ſi vir aſſerens ſe ficte conſenſiſſe ſit longe diſpar, ita, vt prudentis arbitrio vix credi poſſit illam eum duxiſſe: aiunt namque eſſe probabiles coniecturas ficti conſenſus, vt poſſit mulier tute alij nubere, generis, diuitiarum, ſtatuſque conditionem valde diſparem: idemque erit, ſi vir ad religionem tranſeat, vel ſi ordine ſacro initietur: viro autem non promoto ad alium ſtatum, non eſt tutum fœminæ ad alias tranſire nuptias, cum paſſim exempla virorum ſuppetant, qui cæco amore capti, nuptias valde impares celebrant, nec merito eſt eis credendum, quod fictum conſenſum præſtiterint, ne hoc aſylo confiſto poſtquam deſiderium, ſeu appetitum ſuum venereum conſequuti fuerint, refutent verum conſenſum à ſe præſtitum.

Quinto infert *numero nono*, eſto. quod non inueniatur præfata diſparitas, & poſt temporis interuallum fictus conſenſus detegatur à viro, ſi id iuramento affirmet, & ex vitæ eius qualitate probabile ſit, eum non peierare, quia ſolitus eſt quotannis ſacramenta recipere, bonorumque familiaritate vti, & ſimul aliam vxorem duxerit, vel religionem profitetur, vel (vt addit Nauar.) ordinem ſacrum aſſumat, erit ſufficiens indicium ficti conſenſus, quia non eſt veriſimile eum velle, ſibique & vxori adeo pernicioſa mentiri: ſecũdum Roſel. Sylueſt. & Nauar. quos ad hoc ibi refert, & ſequitur, ſed in hoc ſubſiſto, & credo non eſſe tutum nec verum in foro exteriori, maxime conſummato præd. matrimonio per copulam. 47

Sexto infert Sanchez *d. lib. ſecundo de matrimonio, diſputatione 45. numero* 12. quod ſi puella neget verum conſenſum ſe præſtitiſſe, veriſimilibus coniecturis metum patris comprobans, ſitque honeſtæ vitæ, & alij nubit, ſufficiens ſit coniectura. vt poſſit vir aliam ducere, vt tenet Sotus *in quarto, diſtinctione 27. quæſtione prima, articulo tertio, propoſitione prima, verſic. quo ergo gradatim.* Bartholom. à Ledeſma *de matrimonio dubio 19. concluſione tertia*, quod intelligit Sanchez *ibidem* non de metu cadenti in virum conſtantem, quia tunc fruſtra aliæ coniecturæ exigerentur, cum matrimonium eſſet irritum tunc, quamuis fœmina vere conſenſiſſet, ſed & hanc illationem veram eſſe non credo in foro externo. 48

Quare merito Manuel Rodriguez *in Summa primo tomo ſecunda editione, cap. 243. numero ſexto*, inquit, & tenet, quod hodie concurrentibus etiam prædictis coniecturis, vel circunſtantijs ficti conſenſus licitum non eſt abſque iudicis authoritate, matrimonio priori ſpreto ad aliud tranſire, vixque contingere caſum, vt id liceat: quia cum debeãt matrimonia coram parocho. & teſtibus celebrari (attento Sacro Concilio Tridentino) & parochus contrahentium teneatur nomina in libro ad id deſtinato ſcribere, ſcandalum ſequeretur, niſi prius matrimonium publica Eccleſiæ authoritate irritum declaretur: quod ſi prius matrimonium probari nequeat, quia parochus, & teſtes mortui ſint, nec præd. liber compareat, poterit tuto in loco longinquo, vbi ſcandalum non eſſet concurrentibus prædictis ficti conſenſus circunſtantijs, alter coniux aliud cõtrahere matrimonium, vt recte probauit Enriquez *lib. 11. de matrimonio, cap. 11. numero* 4. & Barthol. à. Ledeſma *de matrimonio dubio 19. in fine*, quod tandem ſequitur Sanchez *vbi ſupra, numero* 58. addens, quod poterunt etiam hodie prædictæ coniecturæ deſeruire, vt ex eis iudex Eccleſiaſticus, coram quo lis exagitanda eſt, poſſit deprehendere fictum conſenſum. 49

Septimo infert Sanchez *ibidem numero* 14. quod ſi coniecturæ prioris conſenſus ſint vehementes, 50 quia non eſt notabilis diſparitas, nec tam veriſimilis metus adfuit, & talibus verbis, & modo vir cõſentiat, vt arbitrio prudentis non poſſit vxor non credere, vere maritum conſenſiſſe, nec tenetur, nec poteſt credere, licet vir iuramento neget conſenſum, vt cum alijs ibi reſoluit: vbi etiam quod ſimiliter ſi non tantum neget verum conſenſum, ſed etiam verba conſenſum exprimentia; alter coniux certus de verbis prolatis, non poterit aliud matrimonium inire, quia ſicut alter mẽtitur negãdo verba, poteſt præſumi veritatem conſenſus negando eum mentiri, vt tenent Veracrux *tertia parte. Specul.*

coniugat. articul. 13, *concluſione* 4. & Bartholom. à Ledeſma *de matrimonio*, *dubio* 19. *concluſione* 1. *in fine*.

51 An autem diſſenſus in matrimonio probetur vtriuſque coniugis confeſsione aſſerentium ſe ficte conſenſiſſe? Partem affirmatiuam tenet Bald. *in l. final. numero* 21. *C. de hered. inſtit.* quod forte procederet niſi colluſionis præſumptio adeſſet ſecund. Greg. Lopez *in l. quinta*, *verbo*, *la Igleſia*, *titulo ſecundo*, *partita quarta*, quem refert & ſequitur Thomas Sanchez *vbi ſupra*, *numero* 15. ego vero contrariam opin. hoc eſt negatiuam, prorſus ſequor, & teneo, cum hæc confeſsio ſit in prioris matrimonij, in forma Eccleſiæ conſueta ſolenniter celebrati, præiudicium, præcipue hodie attento Concilio Tridentino, vt modo dicebamus in ſexta illatione ad fin. quinimo, & fortius ante Concilium hanc opinionẽ probauit Paludan. *in quarto*, *diſtinctione* 27. *quæſtione ſecunda*, *articulo quinto*, *numero* 28. & D. Antonin. *in tertia parte*, *cap*. 19. *paulo poſt princip*.

52 De proteſtatione vere coniugis ante matrimoniũ affirmantis ſe nolle per quæcumque verba poſtea à ſe proferenda matrimonium contrahere, an ſit ſufficiens diſſenſus indicium? ſunt duæ opiniones cõtrariæ, vna affirmat, altera negat, quas cum ſuis Authoribus refert Thomas Sanchez *vbi ſupra*, *dicta diſputatione* 4. *numero* 17. & 18. ipſe vero ibi *numero* 19. ita diſtinguit, vt ſiquidem ea proteſtatio fiat altero coniuge ſciente, & conſentiente valeat, & per eam videatur receſſum à conſenſu ſequenti, nec præſumatur matrimonium: ſi vero fiat altero ignorante, aut ſi ſciuit, diſſenſit proteſtationi, nihil prodeſt, ſed per ſequentem conſenſum videtur ab ea receſſum, & hanc tenent quamplures DD. quos ibi congerit, quam numeris ſequentibus bene declarat, & intelligit, vt ibi per eum, quem ſequor: & *numero* 21. *cum ſequentibus* late agit, an ob teſtimonium alicuius teſtificantis de impedimento dirimenti, teneatur coniux à matrimonio contracto abſtinere, impedimentumque credere, vel de eo dubitare? & reſoluit non teneri credere, licet audierit à fide digno iurãte, licet ſit amicus, vel proprius parochus, ſed teneri diligentiam adhibere ad aſſequendam veritatem: & interim teneri dubitare de matrimonij valore, & ſic gerere ſe tamquam coniugem dubium, qui iuxta ſupradicta, quandiu diligentiam non adhibet, tenetur reddere, non tamen poteſt petere, niſi, diligentia ſufficiente adhibita, nihil inuenerit, quia tunc poteſt tute conſcientiam deponere, & ſic poteſt ſuam poſſeſsionem tueri, ſicut quando audiuit à perſonis non fide dignis, tunc namque poteſt conſcientiam deponere, nec ea eſt ſufficiens dubitandi ratio.

Qualis autem probatio impedimenti dirimentis requiratur ad matrimonium legitime contractum diſſoluendum, late agit idem Sanchez *d. lib*. 2. *de matrimonio d. diſputatione* 45. *numero* 30. *cum ſequentibus*.

CAPITVLVM L.

Licitum an ſit petere, aut reddere debitum, cum vterque coniux, vel alter contraxit mala fide, dubius de morte prioris coniugis, aut alio impedimento dirimenti?

SVMMARIVM.

1 *Coniux qui dubia fide contraxit matrimonium, nullo pacto poteſt exigere debitum, reddere tamen tenetur.*

2 *Coniux vterque, quando mala fide contraxit matrimonium dubitans de impedimento, non poteſt petere, nec reddere debitum.*

3 *Coniux dubitans de valore matrimonij à ſe bona fide contracti, quia dubitat de ſeruitute alterius, an poſsit teneaturque reddere debitum, etiam Eccleſia id præcipiente?*

4 *Coniux, qui bona fide contraxit matrimonium, non tamen dubitat, ſed opinatur matrimonium eſſe nullum, an poſsit petere, & reddere debitum?*

QVANDO alter coniux dubia fide contraxit, nullo pacto poteſt exigere debitum, tenetur tamen reddere bona fide poſsidenti, tex. eſt expreſſus *in ca. Dominus de ſecund. nupt*. vbi expreſſe cauetur, quod coniux, qui nondũ de prioris obitu certus contraxit, non poteſt petere, tenetur tamen reddere: & ibi communiter DD. gloſſa *in Summa*, *verbo vtraque quæſtion*. 34. *quæſtione* 1. Innocent. *in d. cap. Dominus* Summiſtæ, Syluest. *verbo matrimonium* 4. *quæſtione* 9. *dicto* 3. Roſel. *verbo impedimentum impedimento* 12. *numero* 1. Tabiena *eodem verbo impedimentum* 10 *quæſtione* 1. *numero* 2. Armill. *verbo matrimonium*, *numero* 45. Nauar. *in Manuali Hiſpan. cap*. 22. *numero* 77. Pauinus *de viſitatione*, *quæſtione* 8 *ſecunda parte*, *num*. 59. & plures alij Theologi, quos refert, & ſequitur Thom. Sanchez *lib. ſecundo de matrimonio*, *diſputatione* 42. *numero* 2. contra Sotum, Ludouic. Lopez, & Vegam tenentes non poſſe petere nec reddere, nec coniugi mala fide cõtrahenti debitum de facto petenti alterum coniugem, niſi is, qui bona fide contraxit, non dubitet de matrimonio, quia tunc reddere, & petere poteſt, vt ibi bene probat Tho. Sanc. *n*. 3. & 4. aduerſus alios. 1

Quod ſi vterque coniux mala fide contraxit dubitans de impedimento, proculdubio nõ poteſt petere, nec reddere debitum, quia neutri ſuffragatur poſſeſsio cum mala fide incepta, ita tenent Alphõſ. à Veracru. *in tertia parte Speculi coniug. articulo tertio*, *in fine*; Angles *in ſuis Floribus Theologicar. quæſtionum in prima parte: de matrim. quæſtione* 11. *de impedimento Ordinis*, *artic*. 1. *dubio* 4. Enriquez *lib*. 11. *de matrimonio*, *ca*. 11. *num*. 5. *in fine*, & *cap*. 15. *numero* 13. & *lib*. 12. *cap*. 6. *numero* 5. quos refert, & ſequitur Thom. Sanchez dicens eſſe certiſsimum contra Syluestr. & Ledeſmam *vbi ſupra*, *dict. diſputatione* 42 *numero* 8. vbi *num*. 9. limitat quando cauſa ſubſit, vt id dubium practice deponant, & probabilius eſſe, valere matrimonium reputent ſecundum Enriquez *d. cap*. 11. *num*. 5. *in fine*: at rectius credit Sanchez, ſatis eſſe, ſi arbitrio prudentis rationes, ita probabiles ſint ad perſuadendum matrimonium valere, vt efficiant probabilem opin. quamuis probabilius ſit, matrimonium non tenere, cum ſatis ſit in moralibus ſententiam probabilem amplecti, iuxta veriorem opinionem: ergo hac opinione probabili valoris matrimonij exiſtenti, poteſt vterque petere, & reddere. 2

De eo autem, qui dubitat de valore matrimonij à ſe bona fide contracti, quia dubitat de ſeruitute alterius, an poſsit, teneaturque reddere, etiam Eccleſia id præcipiente, latiſsime agit ibi Thomas Sanchez *diſputatione ſequenti nempe* 43. *per totam*, duaſque ſententias principales quam plures Authores citans, refert in hoc puncto: Primam D. Thomæ *in quarto*, *diſtinctione* 36. *in fine*, *in expoſitione literæ*, & aliorum quam plurium tenentium, non teneri eum reddere. quamuis Eccleſia id præcipiat, quam tenent communiter Canoniſtæ *in cap. proposuit*, *de coniug. ſeruorum*, vt teſtatur eam ſequutus D. Couarru. *in quarto*, *ſecunda parte*, *capit*. 7. §. 2. *numero* 21. quam etiam tenent Nauarr. *in capit. ſi quis autem*. 3

ſi quis au-

ſi quis autem de pœnitentia, diſtinctione 7. n. 48. & Greg. Lopez *in l. 4. titulo 5. partita 4. verb. de parit.*

Secunda opinio habet in eo dubio teneri reddere debitum, quam tenet gloſſa *in capit. cuius rei 29. q. ſecunda, verb. remouiſſe, & in capit. ſecundo, de coniug. ſeruo. verbo audiuit*, & ibi Hoſtienſ. & alij plures, quos citat Sanchez *vbi ſupra, num 5. qui numero 8* reſoluit, quod quamuis ſententia probabilis ſit, quam ſupra primo loco retulimus, at multo probabilior eſt ſecunda, nempe, coniugem in hoc dubio teneri reddere debitum, etiam iudice non præcipiēte, nec ſibi præiudicium inferre: additque, quod ſi adhibita diligentia ſufficienti nequeat vincere dubium, poſſe vtendo ſua poſſeſsione etiam petere, neque in hoc ſibi parare præiudicium, quin poſsit ſeruitute detecta ab illo matrimonio recedere, cum inualidum fuerit, nec illa copula ratificatum: & quod poſſet coniux tutiſsime amplecti priorem ſententiam probabilem, & nolle reddere, etiam mandante iudice: quia forte iudex erit primæ ſententiæ, & coget poſtea cum ea manere: ego idem cenſeo propter Authores, & fundamenta vtriuſque ſententiæ, & ratione dubij poſſe coniugem, quam maluerit harum opinionem ſequi ſecure: ſecurius tamen faciet, ſi priorem ſequatur, non tamen cum detrimēto manendi excommunicatum.

4 Sed quid erit quæſo, ſi coniux, qui bona fide cōtraxit, poſtea non dubitet, ſed opinetur matrimonium eſſe nullum, an poſsit petere, & reddere? in hoc vera, & communis eſt reſolutio Sancti Thomæ *in quarto, diſtinctione 41 quæſtione vnic. articulo quinto, quæſtiuncula prima, ad tertium, & diſtinctione 38 in fine, in expoſitione literæ* & aliorum quam plurimorū, quos refert, ſequitur, & probat Thomas Sanchez *lib. ſecundo de matrimonio diſputatione 44. per totam*, quod aut hic coniux habet certam ſcientiam impedimēti matrimonij, aut opinionem: in primo caſu nec exigere, nec reddere debet: in ſecundo vero, debet reddere, ſed non exigere: illud autem de opinione intelligit Sanchez *vbi ſupra numero ſecundo*, ſi probabiliter opinetur, nullum eſſe matrimonium, quia tunc non poteſt petere: addit inſuper Sanchez *nu. quarto*, quod ſi coniux habet probabilem aſſenſum impedimenti matrimonij, vt quia habet probabilem opinionem vitæ prioris viri, & ſimiliter probabilem aſſenſum mortis, & ita valere matrimoniū, poteſt reddere, & petere debitum, quia licitum eſt amplecti opinionem probabilem valoris matrimonij, ſecundum vtrumque Ledeſmam, quos citat addens idem eſſe, quamuis probabilius crederet, non valere matrimonium, quia nihilominus probabilē habet opinionem valoris, & ideo poteſt petere, & reddere: vnde ſe declarat, vt dum dixit, habentem opinionem nullitatis matrimonij teneri reddere, non tamen poſſe petere: intelligendum eſſe, quando non habet aſſenſum opinatiuum vtriuſque partis, ſed ſolum nullitatis matrimonij, cum dubio, & formidine valoris: quæ quidē declaratio, & diſtinctio difficilis, & pæne inintelligibilis quidē in actu practico eſt, ad diſcernendum, quando ſit vnum, & quando aliud: ideo plus mihi placet prior communis reſolutio, niſi adeo in æquilibrio vtraque opinio contraria eſſet, vt poſſet merito ſine ſcrupulo coniux ſequi quamlibet, eamque amplecti: tunc namque ſi opinaretur, æque, vel quaſi, mortuum eſſe priorem coniugem, crederem, hunc poſſe reddere, & petere.

Quando autē coniux merito poſsit eſſe ſecurus de matrimonij nullitate, & quando probabiliter dubitare agit latiſsime idem Sanchez *d. lib. ſecundo de matrimonio, diſputatione 45 per totam.*

CAPITVLVM LI.

De probatione mortis coniugis abſentis requiſita ad hoc, vt ſuperſtes poſsit licite aliud matrimonium inire.

SVMMARIVM.

1 *Mors coniugis abſentis quomodo ſit probanda ad hoc, vt ſuperſtes aliud matrimonium contrahere poſsit? & per totum caput.*

Capitis in præſentia 19. in ordine de ſponſalib. intellectus per totum caput.

2 *Teſtis vnus affirmans coniugis abſentis mortem an ſufficiat ad hoc vt ſuperſtes aliud inire valeat matrimonium?*

3 *Fama de morte coniugis abſentis, an ſufficiat ad hoc, vt alter coniux poſsit aliud matrimonium celebrare?*

4 *Fama prædicta adiuuata alijs adminiculis ſufficit ad id, eo tamen modo, vt hic declaratur.*

HABEMVS in hoc determinationem Eccleſiæ *in c. in præſentia 19. de ſponſal.* vbi deciditur, & reſpondet Clemen. III. huiuſmodi conſultationi Cæſaraugust. Epiſcopo, quod quantocumque annorum numero ita mulieres remaneant viuentibus viris ſuis, non poſſunt ad aliorum conſortium canonice conuolare, nec authoritate Eccleſiæ permittat contrahere, donec certum nuncium recipiant de morte virorum, *l. 5. titulo 17. partita 7.* egimus latiſsime de hac materia *lib. 2. practic. quæſtione 8. per totam*, ex qua omnia ibi dicta ad hunc locum accommodanda ſunt: poſtea Thomas Sanchez *lib. 2. de matrim. diſputatione 46. per totam*, latiſsime quoque de eadem agit nos citās, & ſequens, & tandem quærit primo *nu. 5.* Verum deſideretur certum nūcium de alterius cōiugis morte haberi, vt ſuperſtes poſsit aliud matrimoniū inire: vel ſatis ſit probabilitas moralis, id eſt, vt ſit probabilis cauſa ad credendū iudicio ſapientiū? & refert in hoc duas opiniones primā affirmatiuā, quā fundat ex adductis per nos *vbi ſupr. nu. 2 & 3.* aliqua alia addendo, alioſque citando, & eam eſſe probabilem affirmat: Secundam ſententiam refert *num. 6.* quam probat nobiſcum *vbi ſupra num. 9.* & cum alijs pluribus, quos citat, dicens eſſe probabiliorem; nempe eandem certitudinem requiri, vt Eccleſia det contrahendi facultatem, & vt poſsit aliquis propria authoritate hoc facere: & ſic requiri tantam certitudinem, aut certum nuncium, aut per teſtes, vt iudicio prudentis non tantum probabilis, ſed certa iudicetur mors: & profecto hæc verior, & magis recepta, & tenenda ſententia in praxi. 1

Secundo quærit Sanchez *vbi ſupra nu. 10.* an ſufficiat vnus teſtis affirmans coniugis mortem ad hoc, vt liceat alteri ad ſecundas nuptias tranſire? & refert etiam in hoc alias duas opiniones, vnam affirmatiuam, dum tamen attendatur perſona nuntij, ſeu teſtis, eiuſque qualitas, & an per verba veriſimilia deponat, & quod in hoc iudicis arbitrium verſatur, ex *d. cap. in præſentia*, & ibi Hoſtienſ. *ad finem*, & Abbas *numero. 6.* idem Hoſtienſ. *in Summa titulo de ſponſal. duorum, numero 6* Angel. *in Summa verb. matrimonium tertio, impedimento 13. numero 4.* Veracru. *in prima parte Specul. coniug. articulo 42. conclusione 1.* Rurſus refert contrariam ſententiam negatiuam ex Bart. *in l. ſecunda, §. ſi dubitetur, num. 1 ff. quemadm. teſtament. aperiantur*: non tamen meminit tex. *in d. ca. in præſentia*, & in hāc magis inclinare videtur Greg.

Lopez *in l. 8. titulo 9 partita quarta, in gloſ. algunos*, & eam tenet Manuel Rodriguez *in primo tomo ſuæ Summæ in ſecunda editione, ca. 233. num. 2.* vbi, vltra certum nuncium, alias mortis coniecturas poſtulat, & inquit Sanchez *vbi ſupra*, quod hæc ſententia ſibi magis placet, quia fortiſsimis munitur rationibus.

Mihi vero prior ſententia longe verior, & receptior videtur, quam tenui, & probaui *d. quæſtione* 8. *numero 4. per totum*, in quam etiam reincidit Greg. Lopez *vbi ſupra*, & Sanchez quoque eam admittit, caſu, quo coniux obierit in loco diſtanti, vt facile nequeant aliæ probationes haberi, quia tunc (inquit) ſatis erit nuncius, & ita vnus teſtis conſiderata qualitate perſonæ, & vt veriſimilia dicat, quod iudicis arbitrio committitur: ſed extra hunc caſum tenet præd. ſecundam ſententiam, nempe, quod requiratur integra, & plena probatio: idem meo iudicio eſt de mente prioris ſententiæ, ſi quidē fundatur *in d. cap. in præſentia*, qui tex loquitur in maritis cauſa captiuitatis, vel peregrinationis abſentibus vltra ſeptennium, quorum vxores certificari non poſſunt de vita, vel morte ipſorum, licet ſuper hoc ſolicitudinem adhibuerint diligentem, & tunc decidit certum nuncium de morte viri ſufficere, qui certus nuncius intelligitur, de vno teſte conſiderata perſona, & qualitate ipſius, & an per verba veriſimilia deponat arbitrio iudicis, vel prudentis viri. vt habet prior opinio, quæ approbata videtur *in d. l. 5. titulo 17. partita 7.* ibi, *otroſi dez mos, que ſiendo el marido de alguna muger captiuo, ò yendo en Romeria, ò por otra à algun lugar eſtraño ſi a la muger viniessen nuevas del, ò mandado que era muerto è la perſona que ſe lo dize fueſſe home de creer ſi deſpues ſe caſaſſe ella con otro, maguer no fueſſe muerto el marido primero, è tornaſſe à ella no la podria accuſar de adulterio, por quanto ella ſe caſo, cuydando que lo podia fazer con derecho*: vbi Gegor Lopez *gloſſa final.* allegat *d. cap. in præſentia, de ſponſalibus.*

3 Ex quibus patet ſatis non eſſe famam ad probandam mortem viri abſentis, ad hoc, vt eius vxor poſſit aliud inire matrimonium: quia fama procedit ex incerto Authore, & plerumque fallaci, vt notatur *in cap. veſtra de cohabit. Cleric. & mul.* & in terminis ita tenet Abbas *in d. capit. in præſentia numero 6.* & probauimus *d. quæſtione 8 numero 4.* Alphonſ. à Veracruce *in ſuo Specul. coniug. prima part. articul. 42. concluſione 1.* Manuel Rodrig. *in primo tomo ſuæ Summæ in ſecunda editione, cap. 233. numero 2.* & alij plures Authores, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez *vbi ſupra, numero 15.* licet contrarium minus bene teneant Anton. Gomez *in l. 80. Taur. numero 31. in verſ. hodie tamen*: & Iulius Clarus *lib. quarto recept. ſentent. § fornicatio, in fine*, & Didac. Perez *in l. 3. ad fin tit. 1. lib. 5. Ordinamenti*, quos improbauimus *d. quæſt. 8. num. 4.*

4 Limitatur tamen hęc noſtra ſententia ſecundum plures Authores, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez *vbi ſupra*, niſi fama alijs adminiculis adiuuetur, tunc enim ſatis erit, quia certa moraliter probatio dici poteſt iuxta gloſſam *in cap. quoniam frequenter, verb. præſumitur, vt lite non conteſt.* & refert ibi Sanchez adminicula, quibus debeat adiuuari fama: *& num 7.* requiſita ad famam probandam. Ego vero in hoc potius teneo, quod ex ſententia Dominici à Soto probaui *d quæſtione 8. numero 4.* nempe, quod ad hoc, vt ſit bona fides in hoc, & à culpa liberetur coniux exigitur moralis certitudo ſecundum arbitrium, & iudicium prudentium, nempe per nuncium, aut æquipollens teſtimonium, & nō ſufficere tenuem opinionem de morte cōiugis, ſed requiri tantam, aut per nuncium, aut ſaltem per teſtes, vt iudicio prudentium non ſolum probabile, ſed certum iudicetur: & quod neque coniectura, nec fama ſufficiat, niſi forſan re diligenter exquiſita; longitudo abſentiæ, vel vniuerſalis fama, vbi cōiux commorabatur, obitum eius conteſtetur, ſimul cum alijs requiſitis, vt probat late Tho. Sanchez *vbi ſupra, numero 16. per totum*, qui omnino eſt videndus quoties caſus contigerit. Nec probo diſtinctionem Antonij de Butrio, & ſequacium: nempe quod illa certus nuncius de quo *in d. cap. in præſentia*, requiratur quantum ad Eccleſiæ certificationem, vt licētiam præſtet contrahendi, non vero quoad ipſam mulierem, quæ aliter certificata eſt de morte viri, nempe per famā, & cæteras præſumptiones: quoniam, vt cū Soto diximus vbi ſupra, illa verba, certum nuncium receperit vtrumque caſum comprehendunt: vt ibi latius probauimus.

Ex quibus fit poſſe mulierem in præmiſſa ſpecie & caſu *d. cap. in præſentia* per certum nuncium certioratam de morte viri, vel alias ſufficienter informata iuxta ſupradicta ad alias nuptias conuolare abſq; licentia Ordinarij, vt late probauimus *d. quæſtione 8. numero nono* & conſtat ex Authoribus, præcipue Ant. de Butrio, & alijs *in d. ca. in præſentia.* & Syluest. *in Summa verbo matrimonium 8. quæſt. 13. dicto 4.*

CAPITVLVM LII.

De proteſtatione ſilbi conſenſus ad matrimonium præſtandi.

SVMMARIVM.

1 *Proteſtatio præcedens alterius coniugis nullitatis conſenſus per quæcumque verba à ſe præſtandi, an ſufficiat ad irritandum matrimonium poſtea ſubſequutum? late hic agitur & per totum caput: nunc tamen ſecundo ponitur vera, & communis reſolutio atque concordia inter opiniones contrarias, atque diuerſas, & numeris ſequentibus, quædam limitationes atque declarationes referuntur, & aſſignantur.*

6 *Proteſtatio metus clam facta ad hoc vt valeat, debet eſſe cadentis in conſtantem virum. alias ſecus quod procedit non ſolum, quando proteſtatio ſit aduerſus eum, qui metum illaturum timetur ad matrimonium contrahendum, ſed etiam aduerſus tertium, qui metum non infert: & hoc fauore matrimonij. quia ſummam libertatem requirit, vt in num. 7.*

8 *Timens coactionem potentis, timere quoque neceſſe eſt, proteſtari coram eo, & ideo ſufficit proteſtatio clā facta coram teſtibus.*

9 *Proteſtatione facta in ipſo actu matrimonij aduerſa, parte præſente, & non contradicente, probatur metus ex ea.*

10 *Copula ſubſequuta poſt proteſtationem contra matrimonium, videtur ab ipſa proteſtatione receſſum.*

11 *Conſenſu deficiente in matrimonio, in foro animæ non efficitur matrimonium, etiam abſque præuia proteſtatione.*

12 *Proteſtatio diſſenſus ad matrimonium contrahendum ad forum externum eſt neceſſaria: ſecus quoad forum animæ.*

CELEBRIS eſt illa quæſtio in matrimoniali cauſa, an proteſtatio alterius coniugis, qui ante matrimonium coram pluribus profeſſus eſt, ſe nolle per quæcumque verba à ſe dicta, 1

dicta, vel dicenda matrimonium contrahere, ſit ſufficiens indicium diſſenſus, ita, vt matrimonium ſubſequutum publice in facie Eccleſiæ celebratum, nullum ſit, & irritum? & videtur quidem eam proteſtationem non prodeſſe, ſed ab ea præſumi eſſe receſſum per factum contrarium, & ſic matrimonium ſequutum poſtea eſſe validum: hanc tenent gloſſa *in cap. tua de ſponſal. verb. mulierem*: ibi, ſed pone, quod aliqui: communiter ibi approbata per DD. ſecundum D. Couarruu. *in 4. de ſponſal. ſecunda parte, cap. ſecundo, in princip. numero 3 ad fin.* & Nauarr. *in Manual. cap. 22. numero 78.* eamque ſequuntur D. Antonin. *in tertia parte ſuæ Summæ, titulo 1. c. 19. §. 1.* Summa Tabien. *verb. matrimonium ſecundo, quæſtione 7. numero* 8. & illam gloſſam dixit notabilem, & ordinariam Maſcard. *de probat. concl. 1243. num. 10 11. & 12.*

Rurſus contrarium, nempe, quod non ſit matrimonium affirmant, & tenent Ioann. Andreas *in d. cap. tua. num. 13.* Calderin. *conſil. 1. de his, quæ vi, &c.* Barbat. *conſil 60. num. 8. ad finem, lib. primo, & habetur ſecundo tom. communium opin. lib 14. verb. proteſtatio vnius*: Petrus de Ledeſma *de matrimonio, quæſtione 45. articulo 4. in fine*, Manuel Rodrig. *in primo tom. ſuæ Summæ ſecunda editione, cap. 243. num. 6.*

Sed in hoc articulo vera, & communis reſolutio, atque concordia eſt inter præd. opiniones contrarias, quod ſi præd. proteſtatio fiat altero coniuge ſciente, & conſentiente valeat, & teneat, ac per eam videatur receſſum à conſenſu ſequenti, nec erit matrimonium: & in hac ſpecie procedat ſecunda opinio negatiua ſupra dicta: ſi vero fiat altero ignorante, aut ſi ſciuit diſſenſiſſet proteſtationi, nihil ea prodeſt. ſed per ſequentem conſenſum cenſetur ab illa receſſum: & in hoc caſu procedat, & intelligenda ſit prima opinio affirmatiua: fundamenta huius diſtinctionis, & concordiæ ſunt clara, eaque referuntur à Thoma Sanchez ſtatim citando: quapropter eam tenent, & ſequuntur Innocent. *in cap. veniens, el ſegundo, de ſponſal.* Vincentius, & Anton de Butrio *in d. cap. tua nos, numero 16.* & ibi Anchar. *numero* 8. Abbas *numero* 9. Alexand. de Neuo *numero* 15. Præpoſit. *numero 2. in fine*, Felin. *in d. cap. cum M. numero 78.* & ibi Ripa, *numero* 86. Brunel. *de ſponſal. concluſione 10. numero* 11. D. Couarru. *vbi ſupra, in princip. d. numero* 3. Matienç. *in rubrica gloſſ. 1. numero 66. titulo primo, lib. 5. nouæ collect. Reg.* & conſuluit lariſſime Auguſtin. Berous *conſil. 35. per totum volumine 1.* Maſcard. *de probat. concluſione 1243. numero* 12. vbi alios citat, necnon & Thom. Sanchez *lib. 2. de matrimon. diſputatione 45. numero* 19. & ita proculdubio eſt tenendum, & practicandum. Et quicquid ſit in alijs, in matrimonio tamen conſenſus expreſſus eſt neceſſarius, nec ſufficit quod altero præſente, & tacente fiat proteſtatio, vt per eam videatur à futuro conſenſu receſſum, ne tantum ſacramentum illuſione, & leuitate contrahentium tractetur, ſecundum Couarr. & Marienç. *vbi ſupra*, & Thom. Sanchez *numero* 20. vbi merito increpat Anton. Cuchum *lib. 5. inſtitut. Maior. titulo 12. num. 163.* dicentem, ſatis eſſe in matrimonio altero præſente, & tacente proteſtationem fieri.

3 Limitanda tamen eſt prima pars præd. diſtinctionis, vt proteſtatio altero conſentiente valeat, niſi poſtea copula ſubſequuta ſit, tunc enim videtur omnino à proteſtatione receſſum, & præſumitur matrimonium iuxta gloſſam *in cap. per tuas verb. præſumendum de condition. appoſit.* per tex. ibi, & Innocent. *in d. cap. veniens, el ſegundo, numero vnico, de ſponſal.* & tenent plures alij ex ſupra relatis, necnon & Gregor. Lopez *in l. 3. titulo 1. partita 4. in gloſſa, verb. con ella*, Menoch plures referens *libr. 3. de præſumpt. præſumptione 1. numero* 15. Conarru. Matienç. Nauar. *vbi ſupra*, & Sanchez *numero* 21. alios citans, & late iure communi eam probans aduerſus Præpoſitum *in d. cap. tua numero 2. de ſponſal.* addens, quod hodie attento Concilio Tridentino *ſeſſione 24. cap. primo, de reformatione matrimon.* veriſſima eſt opinio contraria huic limitationi Præpoſiti, *vbi ſupra*, niſi nullitas matrimonij coram parocho, & teſtibus celebrati, ita occulta fuerit, vt in foro externo probari non poſſit: tunc namque habebit locum præd. doctrina communis: quia hodie poteſt ratificari matrimonium illud, copula affectu maritali habita, ſicut iure antiquo ea conualeſcebat, vt probauit ipſe Sanchez *d. lib. ſecundo, diſputat. 37. num.* 14. de cuius opinione egimus, *ſupra, cap. 47. num. 5. cum ſequentibus*, quod ibi diximus circa eam, hic iterum probamus.

Limitari etiam debet ſecunda pars præd. diſtin- 4
ctionis communis quæ habet, vt non valeat proteſtatio, altero non conſentiente, præmiſſa, vt intelligatur, quando doloſe facta fuit, hoc eſt, citra iuſtam cauſam: ſecus vero ſi iuſta cauſa adeſſet; vt ſi quis metu cogatur matrimonium inire, & clam coram teſtibus proteſtetur, ſe minime conſentire, valebit proteſtatio, nec ab ea videbitur receſſum per ſequens matrimonium, vt colligitur ex textu *in ca. Lotharius 31. quæſtione 2. & cap. 1. de his, quæ vi, metuſue cauſ. fiunt*, & ibi docet gloſſa *verb. propoſuit*, & communis opinio, quam refert, & ſequitur Thomas Sanchez *d. libr. 2. de matrimon. diſputatione 45. num. 22.* plures citans poſt Nauar. *d. cap. 22. num.* 78. & Maſcard. *concluſione 1243 num. 13.*

Quæ limitatio comprobatur ex eleganti doctri- 5
na Dyni *in l. quæ in aliena, §. ſi. ff. de acquir. hered.* docentis, cautelam eſſe vt timens fore, vt cogatur per Potentem ei vendere fundum, vt clam coram teſtibus proteſtetur diſſenſum: hæc namque proteſtatio efficiet, vt venditio nulla ſit: & quamuis Bart. ibi, *ad ſi numero* 6. reprehendat in hoc Dynum, eo quod cum venditio pendeat à duorum voluntate, debeat proteſtatio notificari alteri: nihilominus Bald. Ang. & Imola ibi ſequuntur Dynum, & reſpondent fundamento contrario Bartoli, nempe ita fallere, vbi iuſta cauſa proteſtandi concurreret, & ſequitur dicens eſſe receptam traditionem Natha *conſil. 451. numero 22. libr. 2.* Riminald. *conſil. 362. numero 86. lib 4.* Socin. Decius, Anton. Gabriel. quos refert, & ſequitur Thom. Sanchez *vbi ſupra, numero* 22. & Cuchus *libr. 5. inſtitut. Maior. titulo 12. num. 565.*

Debet tamen hic metus eſſe cadens in conſtan- 6
tem virum, alias proteſtatio illa clauſula non iuuabit, vt tenet Innocent. *in cap. 1. numero 3. de his, quæ vi* Cardinal. *in fine*, Abbas *num.* 14. & cum eis Thomas Sanchez *vbi ſupra, d. numero 22 in verſic. debet tamen*: inde inferens, metum reuerentialem non eſſe ſufficientem vt iuuet proteſtatio, niſi minæ, aut verbera accedant, quia aliter non eſt cadens in conſtantem virum, vt tenent DD. quos ibi ad hoc refert: addens, quod ſimiliter erit iuſta cauſa proteſtandi clandeſtine, vitatio ſcandali imminentis.

Nec obſtat ſi dicatur, ſuperiora de metu vera eſ- 7
ſe, quando proteſtatio fit aduerſus eum, quem metum illaturum timetur: ſecus, quando aduerſus tertium, qui metum non infert, tunc namque cũ culpa careat, ei notificanda eſt proteſtatio ne culpæ immunis damnum patiatur, vt alias declarant DD. de hac re loquentes, quos citat Sanch. *d. n. 22. ad fin.* hoc namque vt ibi bene obſeruauit idem Author, non habet locum in matrimonio, quia cum ſummam libertatem requirat, & petat, *c. cum locum de ſponſal.*

ſponſ.il. irritatur metu graui à quocumque illato.

8 Obſeruandum prætereа eſt in propoſito, quod timens coactionem potentis, timere quoque neceſſe eſt. proteſtati coram eo, eadem ratione: ergo ſufficit proteſtatio clam facta coram teſtibus ex præd. iuſta cauſa metus: quæ quidem proteſtatio, etſi fateamur, quod non ſit neceſſaria ad ipſius actus metu facti reſciſſionem, quia ſufficit metus ipſe ſolus ſufficienter probatus abſque præuia eius proteſtatione, iuxta gloſſam *verb. timore*, & ibi Abb. & communiter Doctores, *de his quæ vi*, &c. & gloſſam *in d.cap. Lotharius verb. innotuit*, & ſequuntur plures, quos refert, & ſequitur D.Coua. *in quarto de ſponſal. ſecunda parte, cap.3. §.5 numero* 12. eſt tamen vtilis, ſi fiat ex cauſa tamen legitima etiam ex interuallo, quia tunc actus geſtus præſumitur metu expeditus ſecund. Abbatem *in d.cap.1.* Decium *in cap.final. de appell.* optime Rip. *in cap. cum M. num.* 101. *de conſtitut.* Couarru. *vbi ſupra.* vbi quod debet fieri coram viris honeſtis, & publice: quod ſi hoc fieri publice non poſſit, quia nõ audet publice proteſtari ſecreto id fiat ſecundum Bald. & alios, quos citat: & quod ſi nec ſecreto valeat proteſtari, ſat erit poſtea probare metum iuxta gloſſam, & Abbatem *in d.cap.*1. etiamſi nulla fuerit præmiſſa proteſtatio, quæ ſi præceſſerit, vtilis erit, vt videmus, ratione præſumptionis metus, etſi is ſtricte non probetur.

9 Quod ſi proteſtatio fiat in ipſo actu aduerſa parte præſente, & non contradicente probatur metus ex præmiſſa proteſtatione metus, iuxta gloſſam, & tex. *in d.cap. Lotharius*, & notat poſt alios Ripa, *in d. cap. cum M. num.*91. & Couar. *vbi ſupra.*

10 Prædicta autem ſecunda limitatio intelligenda eſt, niſi quando proteſtatione ex iuſta cauſa præmiſſa, ſequatur copula, tunc namque videbitur à proteſtatione receſſum, vt cum alijs communiter reſoluit Sanchez *vbi ſupra, num.23.* poſt Nauar. *d.ca.*22. *numero* 78. & Gregor. Lopez *in l. 3. verbo carnalmente, titulo 4. partit.4.* quod an procedat hodie poſt Sacrum Concil. Trid. agit Sanchez *vbi ſupra, nu.21. ad finem.*

11 Denique obſeruandum eſt hæc omnia de proteſtatione tradita procedere in foro exteriori: nam in foro animæ, deficiente vero conſenſu, non erit matrimonium: excuſabitur tamen hic fictus contrahens ratione præfatæ proteſtationis ab habendo vero conſenſu in caſibus, in quibus ficte conſentiẽs tenebatur conſentire, vt obſeruat Thom. Sanchez *vbi ſupra, nu* 24. Pro cuius rei intelligentia ſciendũ eſt, quod quando aliquis, vt à fœmina carnalẽ copulam extorqueat, verbis, non animo matrimoniũ contraxit, ac ſemper animo, & affectu fornicario eam cognouerit, ita, vt coniugium effectum non ſit, ſeductor hic tenetur de nouo conſentire, & matrimonium contrahere ſub pœna peccati mortalis, ſi nondum aliam vxorem duxit: ſi vero aliam duxerit, tenetur ei reſtituere damnum, quod ſtupro intulit: & inſuper pœna ſtupri Iure Canonico, & Ciuili erit puniendus, iuxta *capit 1. & 2. de adulter.* ita cum D.Tho. *in 4. diſtinctione 28. articulo 2. ad quartum*, tenet, & probat dicens eſſe communiter receptum Syluest. *in Summa, verbo matrimonium quarto, quæſtione* 8. Adrianus *in quarto, in tractatu de matrimonio quæſtione 2. verſic. dico igitur ad quæſtionem*, & Couarruuias *in quarto de ſponſalib. ſecunda parte, cap. ſecundo, in princip. num ſecundo*, & Soto *in quarto, diſtinctione 27 articulo 3. quæſtione 1. verſic. alia præcipua, pagina mihi* 110. & Angles *in ſuis Florib. Theologic quæſtionũ, in quæſtione de eſſentialibus matrim. pag.* 368. *in concluſione fructus, &c.* & plurimos citans Thomas Sanchez *lib.1. de matrimonio, diſputatione* 10. *num.3.*

Et poſt hæc ſcripta multis annis iam elapſis præcedentem quæſtionem principalem, de qua in principio huius cap. late examinat Zeuallos *lib.3. Commun. opin. contra Comm. quæſtione* 825. *per totam*, qui cum ſupradictis concordat, & inſuper addit, nos & alios citans, quod metus carceris in quo quis detinetur iniuſte, vt aliquid ab eo extorqueatur, eſt iuſtus, vt matrimonium non ſolum ibi contractum ſit nullum, ſed etiam ſi extra carcerem quando fuit à cuſtodibus detentus, & hoc maxime præcedẽte proteſtatione diſſenſus matrimonij contrahendi, vt ibi per eum.

CAPITVLVM LIII.

De indiſſolubilitate matrimonij, & an Papa diſpenſet in matrimonio rato tantum?

QVOAD primum, cum matrimonium (vt patet ex eius definitione, de qua *ſupra cap. 39. numero primo,*) indiuiduam vitæ conſuetudinem retineat: & hoc diſtet inter matrimonium ratum tantum, & ratum, & conſummatum quoad ſignificationem: quod ratum ſignificat vnionem diſſolubilem Chriſti cum anima exiſtente in gratia: conſummatum autem ſignificat indiſſolubilem vnionem Chriſti cum Eccleſia per carnem aſſumptam: quia ſolum per matrimonium conſummatum fiunt coniuges vna caro *cap.2. de cõuerſione coniugat. & cap. lex 27. quæſtione* 2. probat late Thomas Sanchez *lib.2. de matrim. diſputatione 13. nu.* 1. vbi *num.2.* certum eſſe inquit in omni ſententia ſaltem Iure Diuino indiſſolubile eſſe matrimonium conſummatum, vt ibi bene probat. 1

Supereſt videndum an ea indiſſolubilitas matrimonij proueniat ex iure ipſo naturali, & ex matrimonij natura, vel tantũ ex Iure Diuino, poſitiuo (ex ratione ipſa ſacramenti, vel ſignificationis) vel Eccleſiaſtico: & ſimiliter, an idem dicendũ ſit de matrimonio rato? 2

Qua in re, quatuor opiniones refert cum ſuis fundamentis Thom. Sanchez *vbi ſupra num. 4. cum ſequentibus*: prima eſt, vtrumque matrimonium eſſe indiſſolubile de Iure Diuino naturali, quam tenent Lyra, Abulenſ. Soto, Couar. Cordub. Bartholom. à Ledeſma, Petrus de Ledeſm. Ludouic. Lopez, quos ibi refert, & nos quoque eam probauimus *lib. primo Canonic. quæſtionum, ca.17 num.13.* & 35. & nouiſſime Zeuallos *in ſuis practicis quæſtion. q.*343. *nu.5.*

Secunda opinio habet, prouenire ex præcepto Dei poſitiuo: quam tenet Abulen. *primo Regum, cap. 8. quæſtione 97 in princip. & quæſt.* 102. & 11?.

Tertia, indiſſolubilitatem matrimonij rati prouenire ex iure humano Pontificio iuxta gloſ *in cap. ex publico, verbo conſummatum. de conuerſ. coniug.* & alios Authores, quos ibi refert pro ea *num.6.*

Quarta ſententia, quam cæteris probabiliorem exiſtimat, & latiſsime comprobat, *nu.7.* habet duo capita: primum eſt: aliqualem inſeparabilitatem eſſe de natura matrimonij, & ita competere etiam matrimonio rato, de Iure Diuino, & naturali: vt vltra Authores ab eodem prius allegatos tenent etiam D.Thom. *in quarto, diſtinctione 33. quæſtione 2. articulo 1. in corpore.* & Bellamer. *lib. primo de matrim. ca. 4. paulo poſt princip.* & Henriquez *lib.11. de matrim. c. 8. num.2.* ſecundum caput huius ſententiæ eſt: omnimodam indiſſolubilitatem non competere matrimonio ex iure naturæ, nec ex ratione ſacramenti, ſed ex ſignificatione qua Chriſtus euexit illud ad ſignificandam vnionem indiſſolubilem Chriſti cum Eccleſia,

Eccleſia, per carnem aſſumptam: quæ ſignificatio tantum conuenit matrimonio conſummato; & ideo ſecundum hanc ſententiam, matrimoniũ conſummatum ſolum eſt omnino indiſſolubile, non vero ratum tantum, licet habeat aliquam indiſſolubilitatem: & allegat huius ſententiæ Authores. D. Thomam *in 4. diſtinctione 27. quæſtio. 1. articulo 3. quæſtiuncula 2. ad primam, & tertium*, & quam plures alios Theologos, necnõ & gloſſam *in c. quapropter. 27. quæſtione 2. in princi.* & plures alios ex Iuriſperitis: & hęc diſtinctio receptior, verior, & tenenda videtur, quę in primo membro concurrit cum noſtra priori ſententia, & in ſecundo mihi quoque placet ex eius fundamentis, & authoritate eam tenentium: ex quo infert Thomas Sanchez *numero* 8. hanc indiſſolubilitatem omnimodam non cõpetere matrimonio conſummato ex naturæ iure, ſed ex Chriſti Diuino præcepto poſitiuo impoſito. Matthęi 19. ibi, *Quę Deus coniunxit, homo non ſeparet*, vbi eleuauit matrimonium ad eſſe ſacramenti, & vt repræſentaret indiſſolubilitatem Chriſti cum Eccleſia per carnis vnionem, vt cum alijs ibi probat.

3 Quoad ſecundum, vtrum poſſit Papa diſpenſare in matrimonio rato tantum, vt ſoluto eius vinculo poſſint libere coniuges aliud matrimonium inire? iam hanc grauiſſimam quæſtionem latiſſime abſoluimus *d. lib. 1. Canonic. quæſtionum, cap. 12. per totum*, vbi adduximus duas opiniones contrarias, primam affirmatiuam Canoniſtarum ſecundam negatiuam Theologorum, cui adhæſimus, ſalua ſemper correctione Sanctæ matris Eccleſiæ, & poteſtate Sedis Apoſtolicæ: item adduximus concordiam communiter approbatam, nempe, vt cum cauſa legitima poſſit Papa in matrimonio non conſummato diſpenſare etiam de ordinaria poteſtate, & ita procedat prima opinio affirmatiua: abſque cauſa vero legitima, minime. & ita procedat ſecunda opinio negatiua: & tandem *in fine d. cap. 17.* non ſum inficiatus, quin prima opinio affirmatiua probabilis ſit, ideoque ſi Romanus Pontifex eam ſequendo ex cauſa legitima diſpenſauerit, prout plures diſpenſarunt, factum tenebit.

Poſtea tamen eaſdem duas communes ſententias contrarias cum alijs Authoribus retulit nos citans Zeuallos *vbi ſupra, tota illa quæſtione*, & tandem *in fine* ſequitur præfatam concordiam inter eas: & numero finali inquit, quod in dubio ſemper in Põtifice præſumitur in huiuſmodi diſpenſatione iuſta cauſa, quod mihi non diſplicet: eaſdem duas communes ſententias contrarias, cum alijs quampluribus Authoribus, & ſuis fundamentis nouiſſime refert, & nos ſimul Thomas Sanchez *lib. 2. de matrim. diſputatione 14. per totam*, & noſtram negatiuam affirmat probabiliſsimam, & quod eam tenent communiter Theologi, ipſe tamen *numero* 2. probat affirmatiuam dicens eſſe probabiliorem, & *numero* 5. reſpondet fundamentis contrariæ opinionis: & poſtea *diſputatione 15. numero* 5. inquit, probabile eſſe valere diſpenſationem Pontificis in matrimonio rato abſque cauſa iuſta conceſſam: ſed *nu. 6.* reſoluit verius eſſe non tenere diſpenſationem abſque cauſa iuſta factam: in dubio autem, vt prædiximus, pręſumere debemus huiuſmodi diſpenſationẽ Pontificis ex iuſta cauſa fuiſſe factam: ad hoc tamẽ, vt Pontifex diſpenſet in matrimonio rato, non cõſideratur mutuus cõſenſus coniugum, ſed exiſtente iuſta cauſa poteſt Põtifex diſpenſare altero eorũ inuito, vt cum alijs probat, & reſoluit Sanchez *d. lib. 2. de matrimonio diſputatione 15. numero 7.* quod ipſe quoque probo.

4 Inſuper Thom. Sanch. *d. lib 2. de matrimonio, diſputatione 14. numero 3.* agit, an poſsit Papa ſtatuere, vt matrimonium ratum dirimatur per ſubſequens copula conſummatum, contra deciſionem tex. *in cap. licet de ſponſ. duorum in fine*? & refert duas opiniones, in hoc contrarias, & reſidet in negatiua, reſpondens tex. *in d. cap. licet* qui videbatur cõtrarius: & ſic probat noſtram ſententiam, quam docuimus *d. cap. 17. numero 22.* & Couar. *in 4. de ſponſa. ſecunda parte, cap. 7. §. 4. numero 15.* & Matienç. *in rubrica gloſſa 1. numero 76. titulo 1. lib. 5. nouæ collect. Reg.* & Veracrux *in ſuo Specul. coniug. in ſecunda parte, articulo 28. concluſione 4. in ſecunda ratione.*

In matrimonio autem iam conſummato procul dubio cum veriori, & magis recepta ſententia tenendum eſt, Pontificem ex cauſa diſpenſare non poſſe, vt reſoluimus *d. ca 17. numero 21.* & poſt nos docet Thom. Sanchez *lib. 2. de matrimonio diſputatione 13. num. 11.* 5

CAPITVLVM LIIII.

Matrimonium ratum, an, & quo iure, & intra quod tempus diſſoluatur profeſsione ſolemni?

SVMMARIVM.

1 *Matrimonij vinculum rati, & non conſummati omnino diſſoluitur profeſsione ſolemni alterius cõiugis, & alter manens in ſeculo poteſt ad alias nuptias tranſire, ſed non dirimitur per vota emiſſa a quibuſdam fœminis religioſis Diui Dominici, quas Beatas vocant, & à quibuſdam viris Tertij Ordinis Diui Franciſci, vt in numero ſecundo, & in alijs, de quibus hic: & quid in Eremitis: & numero quarto, quid in profeſsione trium, vel quatuor votorum in Societate Ieſu: & numero quinto quod dirimitur per profeſsionem Monialium, & Clericorum Ordinum Militarium ſub clauſura viuentium, & quid de Equitibus Militarium Ordinum, qui non viuunt in communi? numero ſeptimo, & de aſcendentibus ad Ordinem Sacrum numero ſexto.*

8 *Matrimonium ratum, & non conſummatum, quo iure dirimatur per profeſsionem ſolemnem?*

9 *Matrimonium ratum, & non conſummatum, non ſolum profeſsione vnius coniugis dirimitur, ſed etiam amborum de communi conſenſu.*

10 *Cap. ex publico, de conuerſ. coniugat. litera refertur, & de eius intellectu, & materia agitur numeris ſequentibus, & an bimeſtre, de quo ibi, ſit ad deliberandum de religionis ingreſſu, vel ad profitendum conceſſum, nu. 11. & in numero 14. & 15. agitur proprius de eius ſenſu.*

12 *Sponſa duodennis ſi tranſeat ad religionem, quo tempore expectare debeat ad profitendum?*

13 *Sponſus ſi prætextu religionis animo differat matrimonium conſummare vagando de vna religione ad aliam intra annum probationis poteſt compelli dato termino peremptorio, vt maneat in vna religione, in qua impleto anno nouitiatus profiteatur vel ad coniugem redeat, & matrimonium conſummet.*

16 *Iudex cauſa cognita, an poſsit reſtringere, vel prorogare bimeſtre de quo in d. cap. ex publico de conuerſ. coniugator. quod poteſt facere regulariter ex alijs cauſis, vt in numero 17.*

18 *Coniuges intra bimeſtre à contractu matrimonij non tenentur ſibi inuicem reddere debitum, ſed ipſi iure gaudent illo termino ad deliberandum de religionis ingreſſu.*

19 *Coniux biennio tranſacto, vel alio termino à iudice præſcripto ad conſummandum matrimonium ipſo*

non con-

non conſummato, licet negando debitum peccet. poterit nihilominus ad religionem tranſire.

20 *Matrimonium ratum, & conſummatum non dirimitur profeſsione ſolennis religionis.*

21 *Matrimonium conſummatur, quacunque arte ſemen recipiatur intra vas naturale abſque illius penetratione, item, etiam ſi ſolus vir intra vas naturale fœminæ ſeminat. vt in numero 22. non tamen ſi non ſeminat, licet vas fœminæ penetret, vt in numero 24.*

23 *Semen fœmineum an ſit neceſſarium ad generandum?*

25 *Matrimonium non conſummatur per copulam præcedentem, ſed per ſubſequutam matrimonialem.*

26 *Matrimonium an conſummetur per copulam vi extortam?*

27 *Matrimonium an conſummetur per copulam vi extortam intra bimeſtre? & an tunc poſſit ſponſa ingredi religionem? num. 28.*

29 *Sponſa à ſponſo non vi cognita, ſed metu cadente in conſtantem virum, an poſſit ingredi religionem?*

30 *Sponſus vi, vel timore graui extorquens copulam à ſponſa de præſenti poſt bimeſtre conceſſum à iure ad deliberandum de religionis ingreſſu, an peccet?*

31 *Sponſo, & ſponſæ dicentibus matrimonium non conſummaſſe, an danda ſit fides?*

1 SVMMI Pontifices definierunt, eſtque omnino de fide tenendum, vinculum matrimonij rati non conſummati omnino dirimi profeſſione ſolemni alterius coniugis, & alter manens in ſeculo eſt omnino à vinculo abſolutus, poteſtque ad alias nuptias tranſire, vt *in cap. de ſponſatam 27. quæſtione 2. & in cap. decreta legalia eadem cauſa, & quæſtione, & in Extrauaganti antiq. Ioannis XXII. de voto, & in cap. 2. & in cap. ex publico de conuerſ. coniug. & in cap. ex parte tua, eodem titulo*, Concil. Trident. *ſeſsione 24. de matrimonio, Canone 6.* ibi, ſi quis dixerit matrimonium ratum non conſummatum per ſolemnem religionis profeſsionem alterius coniugis non dirimi, anathema ſit. Vnde alij textus *& l. 4. ad finem, & l. 21. in princip. titu. 1. partita* 4. decidentes per ingreſſum religionis matrimonium ratum non conſummatum dirimi, intelligi debent de ingreſſu cum effectu, nempe profeſsione ſequuta, vt tenet Abb. *in ca. ex publico, numero* 11. & cæteri communiter Doctores. & ex profeſſo cauetur. & declaratur *in d. Extrauaganti, & in d. Canone* 6. Concilij Triden. *& in l. 1. ad fi.* ibi: *è deſpues que fueſſe eſte tal entrado en Orden è ouieſſe fecho profeſsion, &c. titulo 2. partita* 4. idemque probat pluribus exemplis ex vſu Eccleſiæ & Apoſtolorum traditione à Chriſto deriuata Tho. Sanc. *lib. 2. de matrimonio diſputatione* 18. *num.* 3.

2 Vbi *numero* 4. cum pluribus Authoribus infert non dirimi matrimonium ratum non conſummatum per vota emiſſa à quibuſdam fœminis religioſis Diui Dominici, quas Beatas vocant, & à quibuſdam viris Tertij Ordinis D. Franciſci, quia non ſolemniter profitentur, ſed votis ſimplicibus ſe obligant, & ſecus eſſe probat in quibuſdam Beatis D. Franciſci Tertij Ordinis, quæ in communi viuunt, profitenturque, & ſunt religioſæ, vt declarauit Sixtus Quintus, & in quibuſdam Beatis D. Dominici clauſuram ſeruantibus, ex Soto, quẽ citat; vnde harum profeſsione dirimitur matrimonium ratum.

3 Similiter, quamuis olim dirimeretur profeſsione vitæ Eremiticæ in manu Epiſcopi, vel alterius Prælati facta, eo quod ſolẽnis eſſet, iã tamẽ hodie nõ eſt huiuſmodi: ſed Eremitæ aut nulla, aut ſimplicia vota emittunt, quibus matrimonium ratum non dirimitur, ſecundum Sotum *lib. 7. de Iuſtitia, & Iur. quæſtione 1. articulo* 3. ante ſolutionem argumentorum, & alios, quos refert, & ſequitur Enriquez *lib. 11. de matrimonio, cap. 8. numero* 7. & Thomas Sanchez *vbi ſupra, numero quinto.*

Vbi *num. 6.* quod quamuis dirimatur per ſolemnem profeſsionem trium, vel quatuor votorum in Societate Ieſu. non tamen dirimitur per vota coadiutorum formatorum in ea emiſſa: quia ſimplicia quamuis publice emittantur, vt teſtatur Gregor. XIII. in Bulla eidem conceſſa *in cap. aſcendente Domino*: & habetur *in parte quinta conſtitu. eiuſdem Societat. cap. 4. in princip.* ſecundum Enriquez *vbi ſupra.* 4

Dirimitur tamen per profeſsionem Monialium, & Clericorum Ordinum Militariũ ſub clauſura viuentium, quia ſolemnis eſt illa profeſſio, in quo conueniunt omnes ſecund. Sotum *in 4. diſtinctione 27. quæſtione 1. articulo 4. in verſic. hinc fit*, & Tho. Sanchez *vbi ſupra, numero ſeptimo.* 5

Non tamen diſſoluitur matrimonium ratum, & non conſummatum per aſcenſum ad Ordinem ſacrum, vt *in Extrauag. antiqua Ioann. XXII. de voto*: nec per Epiſcopatum, quamuis perfectior ſit ſtatus, vt conſtat ex vſu Eccleſiæ, fatenturque omnes: quia ius de ſola profeſſione hoc ſtatuit, vt bene probat, & fatetur Sanchez *vbi ſupra, numero* 9. vbi quod votum Ordini Sacro annexum, eſt per accidens ſolemne; nec ſtatus Epiſcopalis, quamuis perfectior ſit, cum mors ſpiritualis nõ ſit, repugnat ex natura rei coniugio, ſed ex ſolo Eccleſiæ ſtatuto: vitæ autem Monaſticæ repugnat ex natura rei matrimonium poſtea contractum. 6

De profeſſione autem Equitum Militarium Ordinum, qui non viuunt in communi, nec vxores ducere poſſunt, vt ſunt Equites D. Ioannis, magna dubitatio eſt inter Doctores, an per eam dirimatur matrimonium ratum, non conſummatum? ratio dubitandi eſt, quia hi non vere, & proprie ſunt religioſi, cum proprium retineant, moreque ſecularium extra clauſtra viuant, ita Dominic. à Soto *in quarto diſtinctione 27. quæſtione 1. articulo 4. verſiculo, quocirca ſi mea, &c. & lib. 7. de Iuſtitia, & Iur. quæſtione 5. articulo 3. ad 3. verſic. quod ſi contra.* 7

Nihilominus tamen contrarium eſt verius, & tenendum, imo, quod matrimonium ratum, non cõſummatum dirimatur per ſolemnem profeſsionem dictorum Ordinum Militarium, qui non viuunt in communi, nec vxores ducere poſſunt, vt ſunt Ordinis Diui Ioannis Equites, quia alias non dirimeretur matrimonium contrahendum, iuxta *cap. vnic. de voto in Sexto*, & hi Equites vere, & proprie religioſi ſunt, vt conſtat ex allegatis per Caſtillo de Bouadilla *in ſua Politica de Corregidores lib. 5. cap* 19. *numero* 21. & ita hanc opinionem principalem tenet Nauar. *lib. 3. conſil. titulo de conuerſ. coniugat. conſilio primo, in prima editione, & in ſecunda, conſil.* 2. Corduba *in Summa quæſtione* 178. *in fine*, Enriquez *libr. 11. de matrimonio, cap.* 8. *numero* 6. vbi refert caſum ita practicatum in Duce Metymnæ, & ita caueri in ſtatutis horum Equitum à Summo Pontifice approbatis, tenet etiam Manuel Rodriguez *in primo tom. ſuæ Summæ in ſecunda editione, cap. 239. numero 5. & in Bulla Cruciata, §. 9. numero* 123. Petrus de Ledeſma *de matrimonio. quæſtione 61. articulo 2. ad quartum*, Barboſ. *in rubrica ff. ſolut. matrimon. ſecunda parte, numero* 85. Vega *libr 6. ſuæ Summæ caſu* 17. quos ſequitur Thomas Sanchez *d. lib. 2. de matrim. diſputatione* 18. *num.* 8.

Quo autem iure profeſsio ſolemnis dirimat matrimonium ratum, & non conſummatum, ſunt tres opiniones probabiles, quas refert Thom. Sanchez *d. lib. 2. diſputatione 19. per totam*, vna habet, ex natura rei id profeſsioni competere, & ſubinde ex iure naturali Diuino, vt ibi probat citans D. Tho. & alios Authores eam tenentes. Secunda ſententia docet, 8

docet, diſſului ſolum Iure Pontificio, cuios Authores, & fundamenta refert *n.* 2. Tertia ſententia habet, hoc competere profeſsioni ex ſolo iure Diuino poſitiuo, concedere Chriſto id priuilegium illi cuius fundamenta, & quamplures Authores refert, & ſequitur ibi *n.* 3. *per totum* reputans eam probabiliorem, licet duæ præcedentes probabiles ſint, & hæc tertia ſententia eſt Scoti, & communis Theologorum, eamque probauimus *lib.* 1. *Canonic. quæſtionum c.* 17. *nu.* 26. 35. *&* 43. *ex d. c. ex publico de conuerſ. coniug.* ibi, ſecundum interpretationem ſacri Eloquij, & ibi Abb. in fine, necnon & matr. Anto. Cucchus *li.* 1. *inſtit. Maio. tit.* 12. *n.* 277. & nos refert Sanchez *vbi ſupra.*

9 Sed non ſolum profeſsio vnius coniugis, ſed etiã amborum de communi conſenſu diſſoluitur matrimonium ratum, & non conſummatum, ſecundum communiorem, & probabiliorem ſententiam, vt teſtatur Ledeſma *in* 2. *partem* 4. *quæſtion.* 63. *art.* 3. *fol.* 517. Enriquez *vbi ſupra, in commento litera.* D. & Thom. Sanchez *d. lib* 2 *diſput.* 20. *nu.* 3. quanuis contraria ſit etiam probabilis, vt conſtat ex *eodem num. præcedenti.* & alijs, quos ibi citat, eam tenentibus.

10 In propoſito tamen illud opportune, & neceſſario eſt inquirendum vtrum liceat quandocumque ante matrimonij conſummationem ſponſis ad religionem tranſire. vel ſit tempus ad hoc præſcriptũ? Reſpondemus hoc pendere ab intellectu *d. c. ex publico de conuerſ. coniug.* ibi: mãdamus quatenus, ſi præd. vir. eam carnaliter non cognouerit, eadem ad religionem tranſire voluerit, recepta ab ea ſufficienti cautione, quod ad religionem tranſire. vel ad virum ſuum redire intra duorum menſium ſpatium debeat, ipſam abſoluas.

11 Dubitatur tamen primo. vtrum bimeſtre. de quo ibi ſit ad deliberandum de religionis ingreſſu, vel ad profitendum: in quo Innocent. ibi *num. vnic.* tenet, hoc bimeſtre dari ad profitendum: ita. vt coniux teneatur religionem ingrediens intra bimeſtre profiteri vel matrimonium conſummare, ſequitur ibi Abb. *n.* 11. Præpoſ. *in c. fin.* 77. *diſt.* Nauar. *in Manual. Latin. c.* 16. *n.* 27. Tabien. *verb. matrim.* 3. *q.* 3. *n.* 4. & eſt probabilis ſecund. Thom. Sanchez *lib. ſecundo de matrim. diſputatione* 24. *numero quarto, in princip.* vbi *numero ſexto* dubitat an retenta hac opinione ſit hoc correctum per Concil. Trident. *ſeſſione* 25. *de reg. ca.* 15. ſtatuens nullum ad profeſſionem admittendum eſſe, niſi tranſacto integro nouitiatus anno? Et primo ex pluribus fundat, non eſſe correctum, ſed ſeruandam eſſe adhuc diſpoſitio. *d. c. ex publico.* vt detur illud bimeſtre ad profitendum: ſed tãdem *n.* 7. probat, & reſoluit, nihilominus corrigi per dictum cap. Concilij, & ita non poſſe coarctari annum probationis in caſu *d. cap ex publico,* & inquit hanc eſſe probabiliorem ſententiam, quam tenet Enriquez dicens ſic fuiſſe pronunciatum, & confirmatum *in Regia Cancellaria Valliſolet. lib.* 11. *de matrimonio, cap.* 5. *numero* 8. *& in commento litera,* F. & quod ita tenuerunt multi Iuriſperiti, ac Theologi: idem probarũt Bartholom. à Ledeſma, Palacio, Manuel Rodriguez, & Vega relati per Sanchez *d. num.* 7. eamque veriſſimam eſſe credo, & profiteor.

12 Ex qua inferunt Enriquez, & Sanchez *vbi ſupra, numero* 8. quod ſi ſponſa duodenis tranſeat ad religionem, eam expectare debere ſponſum quadriennium, cum profiteri nequeat ante decimum ſextum annum expletum, iuxta *d. cap.* 15. Decreti Concilij Tridentin. *ſeſſione* 25.

13 Quod ſi alter ſponſus prætextu religionis nimis differat matrimonium conſummare vagando de vna religione in alteram intra nouitiatus annũ poteſt iudex eum compellere, dato termino peremptorio, vt maneat in vna religione, in qua impleto nouitatis anno profiteatur, vel ad coniugem redeat, & conſummet matrimonium ſecund. Paludan. *in* 4. *diſtinctione* 27. *quæſtione* 3. *articulo ſecundo, concluſione ſecunda. numero* 14. Enriquez *d. libr.* 11. *de matrimonio, cap.* 5. *numero* 8. *in fin. & libr.* 11. *cap.* 54. *numero* 3. & alios referens Thom. Sanchez *vbi ſupra numero* 9. hæc de primo intellectu *d. cap. ex publico.*

Secundus habet, eſſe diſtinguendum, vt ſiquidem alter coniux ex alterius conſenſu ingrediatur religionem, detur ei annus ad profitendum: ſi autem ſine alterius conſenſu ingrediatur religionem habebit bimeſtre, iuxta deciſionem tex. in d. cap ex publico, quem ſic intelligit gloſſa *in cap. deſponſatam* 27. *quæſtione ſecunda, in princip.* & docent poſt gloſſam *in d. cap. ex. publico, verb. intra duorum.* Ioann Andr. ibi *numero octauo,* Cardinal. *quæſtione ſexta,* Anchar. *numero* 10. & Brunelus *de ſponſal. concluſione* 30. *numero ſecundo.* & dicit hanc ſententiam eſſe probabilem Sanchez *d. diſputatione* 24. *numero quarto,* & tunc dictum bimeſtre curret à dei, qua iudex præfixit terminum, vt colligitur ex d. cap. ex publico, & ibi notat glos. ſupradicta, & tenet Sanch. *vbi ſupra numero* 3. *ad fin.* 14

Nihilominus tamen verior, & tenendus intellectus ad illum tex. eſt ibi, bimeſtre dari ad deliberandum de religionis ingreſſu; ad profitendum vero dari integrum annum, qui annus coarctari à iudice non poteſt, ita tenet Hoſtienſ. *in Sũma de conuerſ. coniugat. nu.* 11. *& in d. cap. ex publico, ſuper verbo intra duorum,* & ibi Anton. de Butrio *numero* 12. & alij plures, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez *vbi ſupra, numero quarto,* vbi limitat cum Hoſtienſ. & Butrio, niſi magna interueniat cauſa, vt iudex annum nouitiatus coarctet, quia tunc id facere poterit, quod verum minime eſſe credo ex ſupradictis, & præcipue ex d. Decreto Concilij Trident. 15

Supradictum tamen bimeſtre datum in hoc caſu ad deliberandum eſt arbitrarium, vnde poterit iudex cauſa cognita id reſtringere, vel prorogare: quia licet quando datur terminus à lege abſque iudicis miniſterio, nequeat iudex eum reſtringere, vel prorogare, quia ipſe non eſt ſuper legem, ſecus tamen eſt, quando datur miniſterio iudicis, vt cõtingit in ſpecie d. cap. ex publico, vbi non ſignatur bimeſtre, ſed mandatur iudici. vt deſignet: ita in terminis tenet gloſſa *in d. cap. ex publico, verb. intra duorum,* & ibi Cardinal. *quæſtione quinta,* & Abb. *num.* 11. Nauar. *in Manual Latin. cap* 16. *num.* 27. Manuel Rodrig *in Summa* 2. *editione,* 1. *tom. cap.* 242. *num.* 1. & alij quam plures, quos refert, & ſequitur Tho. Sanchez *vbi ſupra, numero* 12. addens ex alijs, non debere iudicem à bimeſtri facile diſcedere, & bene meo iudicio, cum re vera illud bimeſtre ſit à iure aſſignatum, ſiquidem mandatur iudici, vt id aſſignet. 16

Et quamuis ex cauſa poſſit iudex terminum à lege præſcriptum reſtringere, iuxta doctrinam Bart. *in l.* 2. *numero* 4. *ff. de ſententia, & re indic. at.* quem ibi communiter DD. ſequuntur, ſecund. Molin. *lib.* 1. *de Hiſpan. primog. c.* 14. *numero* 19. hoc tamen non procedit, quando lapſo termino ponitur pœna priuationis, vel alis ſimilis, vt cum alijs probat Molina *vbi ſupra;* ſed hoc bimeſtre ponitur à iure, vt prædiximus, & eo tranſacto priuatur ſponſus iure amplius deliberandi, & excommunicandus eſt. ſi neget debitum: igitur, &c. Nihilominus tamen ex iuſta cauſa eaque cognita dummodo prudenter, & mature id fiat, non vero leuiter, & 17

ter,& cum facilitate,nec paſſim, ſed raro , & cum vrgenti cauſa , non recederem à prædicta communi ſententia,quæ habet terminum illum bimeſtrem conceſſum ad deliberandum poſſe iudicem reſtringere,vel prorogare:quot autem dies continere debeat illud bimeſtre nouiſſime agit Thomas Sanchez *vbi ſupra,n. 54. cum pluribus ſequentibus* , qui eſt videndus in propoſito quoties caſus occurrerit,late namque hoc examinat,raroque continget de hoc dubitari, præcipue cum iudex ex cauſa ita , vt prædiximus,poſsit illud bimeſtre reſtringere, vel prorogare.

18 Nec tenentur coniuges intra bimeſtre præd. à contracto matrimonio ſibi inuicem reddere debitum, etiamſi tunc temporis non intendant ingredi religionem; cum tamen intra illud tempus poſſint propoſitum in melius commutare , ſicque eo animo bimeſtri illo gaudere ad deliberandum,iuxta gloſſam *in cap. coniuges 27. quæſt. 2. verb. primum*, Summiſtæ,Roſel. *verbo debitum nu.* 1.Syluest.*eodem verbo.q.1.cauſa 4.*Tabien.*verb. matrimonium 3.quæſt.3. num.4.*Ledeſm.*in 2.partem 4.quæſt.66.art,1.folij* 524. *col.* 4. Bartholom . à Ledeſma *de matrimonio dubio 75. concluſione 3.* Armilla *verbo debitum, num. 5.* & alios plures referens Thomas Sanchez *dicta diſputatione 24.num.25. lib.2.*aduerſus Angel.*verb.debitum, numero* 14.

19 Poſt bimeſtre autem tranſactum , vel aliud tempus à iudice ad conſummandum matrimonium præſcriptum,ſi matrimoniũ conſummatum non ſit, licet coniux negando debitum peccet, poterit nihilominus ad religionem tranſire, iuxta gloſ. *in d.ca. ex publico, verb. intra duorum, de conuerſ. coniugat.* & ibi Hoſtienſ. *ſuper eodem verb.* Innocent. *num.* 1.Ant.de Butrio *nu.* 13.Cardinal.*q.8.* Anchar.*num.* 10.Marc.Ant.Cuch.*lib.5.Inſtit.maior.tit.*52.*nu.* 20. Syluest.*in Summa verb.votum 5.q.3.dicto* 1.Sanch. *vbi ſupra, num.* 27.

20 Matrimonium vero ratum,& conſummatũ,minime profeſſione ſolenni religionis dirimitur , nec diſſoluitur,vt probant aperte iura ſupra allegata,& conueniunt omnes.

Non tamen conſummatur matrimonium quacũque ſeminis effuſione extra vas naturale.

21 Conſummatur autem quacumque arte ſemen recipiatur intra vas naturale abſque illius penetratione,quia ea copula ſufficiens eſt generationi , & per eam vna caro ſponſi efficiuntur,vt poſt D.Ant. *in 3.parte ſuæ Summæ tit.1.c.11.ante* §.1. probat Domin. à Soto *in 4.diſtinct.27.q.1 .art.4.verſ. cauſa dirimendi*:Summiſtæ,Roſella *verb.impedimentũ 14.impedimento 8.*Syluest.*verb.matrim.q.15.dicto* 2. Tabiena *verbo impedimentũ,impedimento 4.q.2.n.* 3.Alex. de Neuo *in c.fraternitati nu.15.de eo,qui cognouit conſang. vx.ſuæ*,Greg.Lop.*in l.5.verb.carnalmente,tit.6.partita* 4. & alios referens Tho.Sanch.*lib. 2. de matrim. diſput.21.n.2.*vbi quod hoc verum eſt, quamuis dæmonij miniſterio ſemen viri in vaſe debito recipiatur ſecundum Roſellam,Sylueſtrum,& Tabien. *vbi ſupra.*

22 Quod ſi ſolus vir intra vas naturale fœminæ ſeminat,conſummatur matrimonium.

23 Quoniam ſemen fœmineum ad generandũ neceſſariũ nõ eſt,teſte Ariſtotele *lib.2.de generat.anim. c.2.*Galen.ſibi contrario *lib.de ſanitat.tuend.c.1.& lib. 2.de natural.facult.c.3.*Auicen.*lib.9.anim. ca.1.*refert plures alios ,eos ſequutus Hugo Senenen.*ſuper lib. Tegn.*Galen.*lib.2.ſuper § frigidum vero , & ſiccum*,& Fel.*lib.octauo Metaphyſic.quæſtione* 2.D.Tho.*in 3.parte q.31.art.5.ad tertium*,quem fere omnes Theologi ſequuntur ſecundum Tho.San.*d.lib. 2.de matrim. diſp. 21.n.*10,& in terminis ex hoc fundamento hæc ſententia in principali dicto, nempe, quod per ſemen ſolius viri in vaſe fœminæ conſummetur matrimonium,eſt probabilior,communis,& magis communis,quam tenent Cardinal.& Abbas *in fin.in d. cap. fraternitati*, & Alex.de Neuo *num.10. de eo, qui cognouit conſang.vxor ſuæ*:& ibi Anchar.Archidia.*in cap.extraordinaria 35. quæſtione 3.in fine*,Marcus Anton. Cuchus.*lib.5. Inſtitut. Maio tit.12.num.*243. Summiſtæ, Syluest.*verbo matrimonium* 8.*quæſtione 15.dicto 2.* dicens eſſe omnium,Roſel. *verbo impedimentum,impedimento 14.num.*8.Tabiena *eodem verbo: impedimento 4.q.2.n.3.in fine.* Sanctus Antoninus Archiepiſcopus Florentin. *in 3.parte ſuæ Summa tit. 1.ca.11. ante* §.1.Dominic.à Soto *in 4.diſtinct.27.q.1.art. 4.verſic. hoc autem perplexum*,Ledeſma *de matrim.dubio 40.concluſione* 5.Enriquez.*lib.11. de matrim.cap.* 8.*num* 8 *in commento litera N.& cap.15.num.3.*Vega *lib.3.ſuæ Sũma caſu* 157. & cæteri communiter, ita,vt ex eis conſtet eſſe communiorem ſententiam, vt ore pleno fatetur Thom.Sanchez *vbi ſupra dict. lib. ſecundo de matrimonio , diſputatione 21.num.10.& 55.* vbi probabiliorem quoque eam appellat.

Nihilominus tamen ipſe ibi,inquit, non eſſe adeo certam,quin probari poſsit contrarium : prout etiam contra communem tenent Vincent.& Hoſtienſ.necnon & alij relati per Sanchez *vbi ſupra*, qui inter alia mouentur,eo quod multi ſatis probabiliter tenent contra communem , ſemen fœmineum ad generationem neceſſarium eſſe,prout ſunt Hypocrates, Galenus ſibi contrarius,Valles,Vega, & alij philoſophi,atque Theologi , quos ibi refert *num.11.*

Adhuc tamen prior ſententia principalis eſt verior,& magis communiter recepta atque proinde tenenda:nec obſtat fundamentum modo relatum in contrarium,quoniam in eo, etiam cõmunis ſententia Philoſophorum,& Theologorum habet cõtrarium.Secundo reſpondemus Ariſtotel. *primo de natur.animal.c.20.& lib.2.cap.* 4. in vniuerſum negare, fœminam emittere ſemẽ, aut ex illo formari fœtum,ſed ſolum ex ſanguine:tertio,quia,etſi fateamur , fœminam conficere poſſe ſemen , illudque eſſe poſſe partem materiæ,ex qua formatur fœtus, non tamen hoc nos cogit ad dicendum, illud eſſe ſimpliciter neceſſariũ ad formationem prolis:quia cum ſanguis , & ſemen parum in ſubſtantia differant , & ex ſanguine facile poſsit elaborari ſemen, cur non poterit etiam naturali modo fieri , vt quãuis interdum fœmina non emittat ſemen , ſi ſufficientem ſanguinis copiam miniſtret,& virile ſemen ſit efficax , ac etiam copioſum , hoc ad naturalem generationem ſufficiat , vt late probat doctiſsimus Franciſcus Suarez ex Societate IESV *in tertiam partem Diui Thomæ.ſecundo tom.de Vita Chriſt. quæſtione 32.articulo primo,ſectione 1.diſputatione 10. folio mihi 182.columna 1.ad finem.& columna ſequenti.*

24 Non tamen cenſebitur matrimonium conſummatum dum ſponſus vas fœminæ penetrauit,ſi intra id ſemen non effundat:quia copula carnalis.per quam conſummatur matrimonium,eſt ea, per quã coniuges efficiuntur vna caro,vt conſtat ex ſignificatione: cõſummatio nãque matrimonij ſignificat, per eã carnis vnitatem,myſteriũ Incarnationis,per quod Chriſtus per vnitatem carnis eſt Eccleſiæ cõiunctus:patet etiam *ex c.2.de conuerſ.coniug.* ibi:quia cum non fuiſſent vna caro ſimul effecti:ergo ſenſit talem eſſe debere copulam,per quam vna caro efficiantur:ſed quando ſemen viri nõ recipitur intra clauſtrum fœminæ,nõ efficiuntur vna caro vt colligitur ex *c.lex,quod ex Benedicti Papæ.27.q.2.*ibi propinquitas enim ſanguinis : iunctis verbis præcedentibus, ibi ; neque oſculum parit propinquitatem,

tem, quod nullam facit ſanguinis commixtionem: dixerat enim non aliter fieri vnam carnem, quam ſi carnali copula ſibi cohæreant: & ideo hanc principalem ſententiam tenent, & probant quamplures Canoniſtæ, & Theologi, quos refert, & ſequitur, & late probat, & fundat dicens eſſe longe veriorem Thom Sanch. *lib. 2. de matrim. diſputatione* 21. *num.* 5. ex quibus conſtat hanc eſſe communem, & magis receptam ſententiam aduerſus alios nonnullos Doctores, quos refert Petr. de Ledeſma *de matrimonio, q.* 61. *art.* 1. *a folio* 581. Metymn. *lib.* 5. *de ſacra homin. continẽtia, c.* 76. & 79. & Manuel Rodrig. *in ſua Summa* 1. *tom. in* 2. *editione, c.* 239. *n.* 2. addit nonulla Sãch. *vbi ſupra, n.* 6. 7. *&* 8. circa declarationem præd. communis ſententiæ, quæ apud ipſum ſunt videnda.

25 Similiter non conſummatur matrimonium per copulam præcedentem, ſed ſubſequẽtem matrimonialem, illa namque fornicaria eſt: igitur, &c. ita cũ Paulo de Caſtro, Socino & Ioan. Boſcheo contra Hippolyt. & Neuizan. bene probat D. Couar. *in* 4. *de ſponſ.* 1. *parte, c.* 4. *§.* 1. *n.* 15 *&* 16. Acoſta *in l. cum tale, §. ſi arbitratu, ampliat. vltim. nu.* 19. *ff. de conditio.* & *demonſtrat.* Menoch. *lib.* 3. *præſumpt.* 1. *n.* 44. *&* 45. Syluc. *in Summa verb. diuortium n.* 3. *& verb. religio* 2. *q.* 9. Naua. *in Manual. Lati. c.* 22. *n.* 84. & alios plures referens Tho Sanch. *vbi ſupra, num.* 13.

26 De copula autem per vim extorta, an per eã cõſummetur matrimoniũ: plura diſſerit Tho. Sanch. *vbi ſupra, diſput.* 22. *per totam*, & primum reſoluit *n.* 1. proculdubio, copula vi extorta poſt bimeſtre à iure conceſſum vxori ad deliberandum de ingreſſu religionis conſummari matrimonium vere, & neutri licere ad religionem tranſire, prout tenent Ioan. Andreas, Præpoſit Syluest. Gregor. Lopez, Didac. Perez, & Petr. de Ledeſma, quos ibi refert, quæ opinio mihi etiam vera videtur, & tenenda.

27 Secundo examinat eam quæſtionem, an copula vi intra bimeſtre extorta conſummetur matrimoniũ? & refert aliquos cenſentes, non conſumari: & reſoluit *n.* 4. tanquam certum tenendũ eſſe, matrimonium conſummari, & effici prorſus indiſſolubile, quã ſententiã tenent quãplures alij Doctores ab eo citati; ex quibus ea communis, & vera redditur.

28 Tertio poſſe in ſpecie præmiſſa ſponſam per vim cognitam intra bimeſtre ingredi religionem, iuxta probabiliorem ſententiam, quam refert, probat, & ſequitur *num.* 6. cum pluribus Authoribus aduerſus alios plures, quos retulerat *nu.* 5. vbi dixit hanc vltimã eſſe ſatis probabilem, vtraque igitur probabilis eſt: mihi vero vltima probabilior videtur, & tenẽda.

29 Quarto *nu.* 12 reſoluit, probabilius eſſe, ſponſam à ſponſo non vi cognitã, ſed metu cadente in conſtantem virũ poſſe ingredi religionem, non rationẽ defectus voluntatis, ſed iniuriæ, & iniuſtitiæ illatæ ſponſæ cũ Ledeſma *in* 2. 4. *q.* 63 *art.* 3. *ad fin.* & Petr. de Ledeſm. *de matrim. q.* 61. *art.* 1. *fol.* 585. ego autem contrariũ probo in vtraq; ſpecie in vi cognita, dixi verſ præcedenti: in metu oppreſſa, de qua nũc agimus à fortiori: quia volũtas coacta voluntas eſt, *l. ſi mulier, §. ſi metu cũ ſimil. ff. quod met. cauſ.* deinde, quia licet vis omnimoda volũtate priuet, non tamẽ coactio aut metus, *l.* 1. *&* 2. *ff. quod. met. cauſ.* & in terminis hanc opin. vt veriorem tenent, & probant Ioan. Andr. *in regula, qua contra ius, de regul. iur. in* 6. Card. *in ca.* 2. *quæſt.* 2. *de conuerſ. coniugat.* Præpoſ *in ca. final.* 55. *diſtinct.* Syluest. *in Summa verb. diuortium, q.* 5 & ibi Armil. aur. *n.* 6. Greg. Lopez *in d. l.* 4. *in fin. tit.* 1. *partita* 4. Didac. Perez, & Palacio. quos refert Tho. Sanch. *vbi ſupra, num.* 11. vbi quod eſt ſatis probabile, mihi autem verius, probabilius, & omnino tenendum videtur.

30 Quinto idem Author *vbi ſupra, nu.* 13. reſoluit, nõ peccare ſponſum vi vel timore graui extorquentẽ copulam à ſponſa de præſenti poſt bimeſtre conceſſum à iure ad deliberandũ de religionis ingreſſu, quando tentatis alijs medijs pacifice nollet ſponſa: ſecus, ſi his intentatis, violentia vteretur ſponſus, quia tunc peccaret ratione modi D. Thom. *Secunda Secundæ, quæſtione* 154 *articulo* 7. *ad quartum*, quod veriſſimum eſt: ſed ſi hoc faciat ſponſus intra bimeſtre prędictum, peccabit lethaliter, vt probant, & tenent Dominic. à Soto *in* 4. *diſtinct.* 27. *quæſtione* 1. *articulo* 4. *verſic quod autem iuris*, Petrus de Ledeſma *de matrim. q.* 61. *art.* 1 *fol.* 583. ſequitur Thom Sanchez *d. lib.* 2 *de matrimonio diſput.* 22. *n.* 15. aduerſus Manuel, Rodrig. *in ſua Summa* 1. *tom. in* 2. *editione, ca.* 239. *numer.* 2 dicentem, ſponſum in præd. ſpecie non peccare lethaliter, ſed præcedens ſententia eſt verior, & tenẽnda, imo põteſt ſponſus in hoc caſu in foro exteriore puniri, vt cum alijs probat Couar. *in quarto de ſponſal. lib. ſecunda parte, ca.* 7 *§* 4. *num.* 11. & Ant. Gomez *in l.* 80. *Taur. n.* 39. & Sanchez *vbi ſupra*, qui hoc verum intelligit, quando ſponſa præmeditabatur ingreſſum religionis, ſecus alias, quia tunc non punitur, vt docent cum Baldo, & Salicet. Couar. & Sanchez *numero* 16. *vbi ſupra*, qui quoad culpam lethalem melius credit, vtroque caſu culpam committi, cum Petro de Ledeſma aduerſus Sotum *vbi ſupra*, an autem ſponſã vi cognita ante biennium poſſit ſemen expellere agit ibi Sanchez *nu* 17.

Vltimo pro complemento huius capit. obſeruandum erit fidem eſſe adhibendam iuramento ſponſi, & ſponſæ dicentium, matrimonium non conſummaſſe, ſi ſponſa non erat virgo, nec ad domum ſponſi traducta, ſecus ſi erat traducta in matrimonij præiudicium: *ca. ſuper eo, de eo, qui cognouit conſanguin. vxo.* &c. ita in terminis tenent Hoſtienſ. *in Summa titulo de conuerſ. coniugat. numero nono, verſic. quod ſi quis*: Bald. *in l. Deo nobis, in princip. numero* 7. *C. de Epiſcopis, & Cleric.* Ancharran. *in ca. ex publico, numero tertio de conuerſ. coniug.* vbi quod ſi erat virgo, & talis poſt aſpectum appareat, licet ad domum ſponſi traducta ſit, creditur, quia omnis probatio vincitur aſpectu, contrarium teſtificante: vtrumque ſequitur Thom. Sanchez *d. lib.* 2. *diſputatione* 23. *num.* 1. *&* 2. 31

CAPITVLVM LV.

De matrimonio clandeſtino.

SVMMARIVM.

1 *Clandeſtini matrimonij duæ ſunt ſpecies de quibus hic.*
2 *Exhæredationis pœna filij, vel filiæ contrahẽtis matrimonium clandeſtinum, an hodie per Concilium Tridentinum ſublata ſit? & numeris ſequentibus, vbi numero tertio, quando matrimonium clandeſtinum eſt nullum, & num* 4. *quando eſt validum.*
5 *Clandeſtinum matrimonium an dicatur, quando illicite monitiones omittuntur?*
6 *Clandeſtinum matrimonium an dicatur, quando omittuntur, celebratum tamen fuit publico coram maiori parte viciniæ quoad pœnas incurrendas?*
7 *Clam fieri dicitur, quod omiſſis iuris requiſitis efficitur, & filij nati ex huiuſmodi matrimonio non ſunt legitimi.*
Clandeſtinum matrimonium non dicitur, quando celebratur coram parocho, & teſtibus, licet hi non ſint rogati.
Matrimonium clandeſtinum, vide litera, Clandeſtini, clandeſtinum.

1 DVæ tantum ſunt ſpecies matrimonij clandeſtini ſecundum veriorem, & tenendam ſententiam, quicquid alij ſenſerint: Primn namque dicitur matnmonium clandeſtinum, quod clam fit, hoc eſt, ſine teſtibus: ſecundo quando omittuntur eius denunciationes ad perfectam matrimonij publicationem ab Eccleſia requiſitæ: cæteris namque ſolennitatibus omiſsis, non clandeſtinum, ſed minus ſolẽne appellabitur, & ita has duas ſpecies clandeſtinitatis conſtituimus *lib. 2. practic. quæſt. 4. num. 13.* poſt Gofred. *in Summa, titulo de clandeſtin. de ſponſat. num. 1.* Didac. Perez *in l. 1. tit. 1. lib. 5. Ordinam. fol. 38. col. 2. §. plura tamen*: docet etiam Salzed. *in practic. criminal. Canonic. ca. 73. in princip.* necnon & Caiet. in Summa *verb. matrimonium tit. cõtractus matrimonij poteſt ex ſeptem capitibus reddi vitioſas §§ & ſcito peccatum eſſe, verſ. tertium caput*, Soto *in 4. diſtinct. 28. q. 1. art. 1. paulo poſt principium, verb. clandeſtina*, Manuel Rodrig. *in 1. tom. ſuæ Summæ in 2. editione, ca. 217. n. 1.* & alios refert Thom. Sanchez *lib. 3. de matrim. diſputatione 1 nu. 3.* vbi quod hoc eſt multo rationi conformius, quod procedit etiam ſtante Decreto Concil. Trid. de hoc loquente, vt cum alijs probauimus *vbi ſupra, n. 13.* & alios plures allegans poſt nos Zeuallos *in ſuis Practic. quæſtionibus, q. 5. n. 8. 9. & ſequẽtibus* contra Azeued *in l. 1. tit. 1. lib. 5. nou. collec. Reg. n. 53. in fi.* tenenrem.

2 Quod pœna exhæredationis eſt hodie ſublata per Concil. quod verum non eſt iuxta ſupradicta, & contrarium tenet etiam, & probat Grati. *in reg. 83. nu. 11. & regula 194. nu. 9.* Greg. Lop. *in l. 10. tit. 1. in gloſ. pue de la desheredar, & in l. vltim. tit. 3. partita 4.* & Zeuallos *vbi ſupra n. 15.*

3 Circa primum modum clandeſtinitatis matrimonij ſupradictę, nempe quando matrimònium eſt irritum omnino, & nullũ hodie ſtante Decreto Cõcil. Trid propter defectum teſtium, vel parochi, vel omnium: illa quæſtio apud noſtrates maxime controuertitur, an tunc incurrãtur pœnæ matrimonijs clandeſtinis à iure impoſitæ tam à *l. 49. Tauri*, quam excõmunicationis à Synodalibus conſtitutionibus?

Hanc quæſtionem latiſſime examinaui pro vtraque parte cum ſuis fundamentis, & Authoribus *lib. 2. practic. quæſt. 4. num 1. cum ſequentibus vſque ad numerum 8.* & reſolui, quod licet in puncto iuris verior videatur opinio D. Molinæ affirmatiua, contraria tamen. & ſic negatiua in praxi tenẽda ſit, tãquã æquitati. & rationi magis cõſona cum Veracruce, & Segura, quos retuli: idem nunc cenſeo tenendum, tametſi adhuc opinionem Molinæ defendat Zeuallos *in ſuis Practic. quæſt. 5. nu. 13. cũ ſequentibus*, dicit tamen nouam ſe nunc amplecti noſtram ſententiam, quæ nec aduerſatur Molinæ, nec aliorum opinioni, imn vtramque opin. veriſſimam exiſtimat, & quod quælibet eſt practicanda, & tenẽda cũ caſus contingat, vt nullo modo euiterur pœna *d. l. 49. Taur.* ſtante Cõcil. Trid. ſed re vera præd. opiniones ſunt ſibi inuicem contrariæ, & non poteſt vtraq; teneri, quicquid hic Author dicat, & nihilominus ipſe magis inclinat in opinionem affirmatiuã Molinæ, & Gratian eius ſequacis: ſuperuenit nouiſſime Thomas Sanchez, qui *d. lib. 3. diſputatione 2, per totam hanc quæſtionem* latiſsime quoque examinat, & tandem relatis tribus opinionibus in hoc, primam Molinę cum alijs, ſecundam diſtinguentẽ inter excõmunicationem Synodalem, vt ipſa incurratur, etiamſi matrimonium clandeſtinum ſit nullum. & pœnam exhęredationis de qua *in d. l. 49. Tauri*, & hæc non incurratur, & tertiam negatiuam omnium pœnarum: & hanc amplectirur ipſe. & probabiliorẽ affirmat nos ſequutus, & Didac. Perez *in l. prima, titulo 1. lib. 5. Ordinam. fol. 30. § item ſolent: & ad fin. §. dubitatur vlterius*: & Seguram, quem nos retulimus, Palac. Rub. *in d. l. 49 Tauri, numero 3. & 4.* & ibi Caſtell *num. 17.* Matienç. *in d. l. 1. titulo 1. lib. 5. gloſſa 7. in fine*, & ibi Azeued. *num. 46.* & Barboſ. *in l. 1. in 4. parte, num. 39. §. ſoluto matrim.* Palacius, Ledeſma, Albornoz, Cordoua, necnõ & Pater Molin. *in 1. tom. de Iuſtitia, & Iure tractatu 2. diſput. 179. columna mihi 1040. §. obſerua*: & ita eſt tenẽdum, reiecta limitatione Barboſę vbi ſupra, & Segur. *in 2. parte ſui Directorij Iudic Eccleſ. ca. 15. nu. 29.* dicentiũ pręd. opin. negatiuam limitari debere quoad pœnã exhæredationis, niſi matrimoniũ illud clandeſtinum irritũ conſummaretur, quia tunc poterit filia exhæredari: ſed non eſt vera hæc limitatio, vt optime eam improbat Sanchez *vbi ſupra num. 6.*

4 Circa ſecundum modum matrimonij clandeſtini addit Thomas Sãchez *lib. 3. de matrimonio, diſputatione 1. num. 5.* non ſibi placere id, quod nos aſſerir dixiſſe *d. quæſtione 4. in fine*: nempe, quod ita demũ, quando denũciationes omiſſæ ſunt ex licentia Ordinarij, nõ eſt marrimonium clandeſtinum, ac per conſequens non incurritur pœna legis Tauri, quando præmittuntur ante eius conſummationẽ, niſi Ordinarius ipſe prorſus remiſerit iuxta Concil. Trident ſed re vera mibi hoc rribui non poteſt, quia id nõ dixi, ſed ſequentia verba formalia: Quando autem ex iuſta cauſa, vna tantum monitio præceſſit, vel omnes remiſſæ fuerunt arbitrio, & licentia Ordinarij. dum tamen poſtea fiant, exiſtimo, non eſſe matrimoniũ clandeſtinum, & per conſequẽs, non habere locum hoc caſu noſtrã legẽ: illa namq; verba, dum tamen poſtea fiant. ad tenorem licẽtiæ Ordinarij referuntur ad differentiã alterius caſus Conc. ibi: niſi Ordinarius ipſe expedire iudicauerit, vt præd. denũciationes remittantur, quod illius prudẽtiæ, & iudicio Sancta Synodus relinquit: tũc autem, cum omnino remittuntur denũciationes, arbitrio Ordinarij, eas præmitti ante cnnſummationẽ non eſt neceſſe: non ergo protuli præd. verba ad intelligendum, nec requirendum, quod prædictæ denũciationes fiant, cũ omnino non remittuntur ad excuſandum contrahentes à pœnis *d. l. Regia.* ſiquidem ſufficit ad hoc, quod ſint remiſſæ ante cõtractum matrimonij per Ordinarium, quamuis præmittendas eſſe ipſe dicat poſtea ante conſummationem, cũ iam matrimoniũ licite contractum ſit: potuit tamen Sanchez decipi ad rribuendum mihi, quod nec dixi, nec vnquam in mente habui, mala punctuatio Impreſſoris iñ meo libro facta. ponendo comma vnum, poſt verba illa, & licentia Ordinarij: & alrerum poſt illa, dum tamen poſtea fiant; cum tamen primum apponi non deberet, nec ſecundũ, ſed loco ſecundi duo puncta: prout in originali manu propria conſcripto appoſui: non igitur ſumus contrarij in ſubſtantia.

5 Illa autem quæſtio in propoſito eſt ſatis controuerſa, an quandn propria authoritate, & ſic illicite denunciationes præd. omittũtur, dicatur, & ſit matrimonium ſine eis, coram parocho, & teſtibus celebratom clandeſtinum, ad incurrẽdas pœnas clandeſtinis matrimonijs appoſitas? Et in hoc quamuis non deſint, qui teneãt in hac ſpecie matrimonium non eſſe clandeſtinum. verior imo veriſsima, & cõmunior ſententia eſt contraria, quod ſit huiuſmodi matrimonium clandeſtinũ, & incurrantur per id præd. pœnæ, vt late reſoluimus, probauimus, & tenuimus cũ alijs *d. li. 2. pract. q. 4 n. 8. cũ pluribus ſequentib.* quæ ſenrentia probaturetiam *in c. 4. §. ſi quis vero, de clandeſt. deſp.* vbi appellatur matrimoniũ clandeſtinum cui monitiones non præmittuntur, & ibi gloſſa *verbo clandeſtina 2.* Tandem ex *dict. Decreto* Concil. Trid. *ca. primo de reformatione matrim.* ibi, Sacri Concilij Lateranen. veſtigijs inhærendo præcipit Sancta Synodus, vt antequam matrimoniũ cõtrahatur, ter à proprio parocho denũciationes fiãt,

insuper

inſuper & *cap.* 5. cauetur, quod ſi quis intra gradus prohibitos matrimonium ignoranter contraxerit, ſiquidem ſolemnitates requiſitas in contrahendo matrimonio neglexerit, pœnis ſubijciatur, de quibus ibi: ſi vero ſolemnitatibus adhibitis impedimẽtum aliquod poſtea ſubeſſe cognoſcatur, cuius ille probabilem ignorantiam habuerit, tunc facile cum eo & gratis diſpenſari poterit; ergo cum ſolemnitates requiſitæ, & ſic monitiones omittuntur huiuſmodi matrim. pœnas meretur, & ita non dicetur publicum, ſed potius clandeſtinum: quare merito hanc eandem noſtram ſententiam quamplures alij DD. ſequuntur & approbant, quos nuncupatim refert Thom. Sanchez *vbi ſupra, dicta diſputatione* 1. *numero* 7. *lib.* 3. qui eam quoque probat.

6 Ex quibus profanda quoque erit illa Doctorum ſententia, quæ habet, quod matrimonium, cui denunciationes deſunt, publice tamen ſciente maiore viciniæ parte celebratur, adhuc clandeſtinum dicatur, quoad illius pœnas incurrendas, quia, vt prædiximus, attento *cap. final. de clandeſtin. deſponſa.* id matrimonium dicitur clandeſtinum, cui denunciationes non præmittuntur, nec ea publicitas illud clandeſtinitatis vitium purgat, cum nõ æquipolleat denunciationibus: quibus factis, vtpote authoritate, & præcepto Eccleſiæ facilius deteguntur impedimenta, quam quãdo celebratur matrimonium abſque denunciationibus, licet publice id fiat. Tunc namque quilibet ſe à denunciando impedimenta retrahit, quaſi ſua non interſit.

7 Tandem, quia id dicitur clam fieri, quod omiſsis iure requiſitis in actu efficitur, iuxta doctrin. Bart. *in l. final. in princip. verſic. qualiter, ff. de ritu nupt.* & in terminis ita tenet gloſſa *in d. cap. final. verbo clandeſtina primo, & ſecundo de clandeſtin. deſponſ.* & Clarus *in cap. ſecũdo, verbo publice, qui fil. ſint legitim.* & probanimus *lib.* 2. *pract. quæſtione* 4. *ſub numero* 3. & hæc opinio eſt magis communis, & verior, & ſic.

8 Quod filij nati ex huiuſmodi matrimonio non ſint legitimi, vt plures allegans affirmat, eam ſequutus ex tex. expreſſo *in cap. cum inhibitio. §. ſi quis vero de clandeſtin. deſpenſat.* Zeuallos *in ſuis practicis. quæſtione* 697. *numer.* 4. *cum ſequentibus*, vbi plures Authores allegat; & reſoluit procedere, etiam hodie poſt Cõcil. Trident. *in Decret. de reformat. matrim. cap.* 1. *ſeſsione* 24. & ante eum Ioan. Vincentius Hondedei *conſil.* 87. *numero* 23. *volumine* 1. eamque ſequitur plures alios referens Thom. Sanch. *d. diſputatione* 1. *numero* 12. *lib.* 3. *de matrim.* aduerſus Abbatem, & alios, quos citat tenentes contrarium *num.* 9.

9 Non autem erit, nec dicetur matrimonium clandeſtinum, ſed publicum, quando coram parocho, & teſtibus præmiſsis denunciationibus fit, etiam ſi teſtes non ſint rogati, quia hoc, nempe. quod ſint rogati, non requiritur, vt in terminis cenſet Greg. Lopez *in l. prima, titulo* 3. *partita* 4. *in gloſſa, ſin teſtigos,* quem ſequitur Sanchez *vbi ſupra, numero* 11. aduerſus Zephal. *conſil.* 503. *numero* 15 *iuncto numero* 16. & 17. *in fine, volumine* 4. & Maſcard. *de probat. concluſione* 1036. *in fine*, dicentes, matrimonium eſſe clandeſtinum celebratum coram parocho, & teſtibus, denunciationibus præmiſsis, ſi teſtes rogati non ſint, ſed minime hoc eſt verum.

CAPITVLVM LVI.

De denunciationibus ad matrimonium requiſitis.

SVMMARIVM.

1 *Denunciationes ad matrimonium celebrandum requiſitæ a Sacro Concilio Tridentin. quomodo, & quando fieri debent?*

2 *Denunciationibus præd. omiſsis, an validum ſit matrimonium coram parocho, & teſtibus celebratum, quando ab Ordinario non ſunt remiſſæ?*

3 *Speciale eſt in matrimonio ne ex ſimplici prohibitione abſque clauſula irritante irritetur.*

4 *Denunciationes requiſitæ ad matrimonium omittere, eſt peccatum mortale.*

5 *Denunciationes prædictæ fieri debent in vtriuſque contrahentium parochijs, quando diuerſarum parochiarum ſunt.*

6 *Denunciationes ad matrimonium fieri debent in vtriuſque contrahẽtium parochijs vbi diu verſati ſunt, & principaliorem habent larem, & veriſimilius eſt quod ſciantur impedimenta, & an extra Eccleſiam fieri poſſint in locis competentibus, vt in prædicationibus, in quibus magna copia populi conflueret, in numero ſeptimo, & 8.*

9 *Epiſcopus, & alij habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem poſſunt diſpenſare in denunciationibus alias requiſitis ad matrimonium, ante, & poſt ipſum.*

10 *Diſpenſare qui poſſunt in denunciationibus ad matrimonium, poſſunt ſimiliter etiam ex iuſta cauſa breuiare & prolongare eas.*

11 *Vicarius Generalis Epiſcopi poteſt diſpenſare in monitionibus requiſitis ad matrimonium a Sacto Concilio Trident. etiam ſi non habeat ad id ſpecialem delegationem Epiſcopi.*

12 *Parochus non poteſt diſpenſare in monitionibus requiſitis ad matrimonium celebrandum, etiamſi conſtitutio Synodalis, vel Epiſcopus id ſibi non reſeruauerit.*

13 *Epiſcopus an poſſit alicui delegare facultatem diſpenſandi in denunciationibus requiſitis ad matrimonium celebrandum?*

14 *Epiſcopi licentia alicui clerico conceſſa, vt aſsiſtat matrimonio, dummodo moneat contrahentes, ne matrimonium conſummment antequam monitiones fiant, at ii aſsiſtat, & non moneat, an ſit validum matrimonium?*

SAcrum Concilium Tridentinum *ſeſsione* 24. *in Decreto de reformatione matrim. cap. primo*, præcipit, vt inpoſterum antequam matrimonium contrahatur ter à proprio parocho tribus continuis diebus feſtiuis in Eccleſia inter miſſarum ſolennia publice denuncietur, inter quos matrimonium ſit contrahendum: quibus denunciationibus factis, ſi nullum legitimum opponatur impedimentũ ad celebrationem matrimonij in facie Eccleſiæ, procedatur, & quod ſi aliquando probabilis ſuſpicio fuerit, matrimonium malitioſe impediri poſſe, ſi tot præceſſerint denunciationes, tunc, vel vna tantum denũciatio fiat, vel ſaltem parocho, & duobus, vel tribus teſtibus præſentibus matrimonium celebretur, deinde ante illius conſummationem denunciationes in Eccleſia fiant, vt ſi aliqua ſubſint impedimenta facilius detegantur: niſi Ordinarius ipſe expedire iudicauerit, quod præd. denunciationes remittantur, quod illius prudentiæ, & iudicio Sancta Synodus reliquit. 1

2 Circa hanc conciliarem deciſionem, eiuſque praxim, & intellectum plura nobis ſe offerunt declaranda: Primum, an omiſsis præd. denũciationibus, non tamen remiſſis ab Ordinarin, matrimonium celebratum coram parocho, & teſtibus ſit validum? Hanc quæſtionem late examinauimus *in noſtro tractatu de Iuramento confirmatorio, prima parte, cap.51. numero 25.* & reſoluimus contra plures cum veriori, & receptiore, & in praxi obtenta ſententia præd. matrimonium eſſe validum: quia præd. denunciationes, etſi ſint de præcepto, non tamen ſunt de eſſentia & ſubſtantia matrimonij, vt patet ex verbis Concilij ſtatim ſequentibus ibi: qui aliter, quam præſente parocho, vel alio Sacerdote, de ipſius parochi, ſeu Ordinarij licentia, & duobus, vel tribus teſtibus matrimonium contrahere attẽtabunt, &c. vbi ad valorem formalem matrimonij non requirit illud de denunciationibus, quod præmiſerat: probatur etiam, quia olim validum erat huiuſmodi matrimonium omiſſis denunciationibus, vt definitur in d. Sancto Concilio Tridentino: ergo & hodie quia nihil innouatur, circa hoc, ſed id quod ſtatutum erat in Concilio Lateranen. quia in deſuetudinem paſſim abibat, in priſtinam obligationem, & ſtatum Concilium Tridentinum reſtituit, vt patet ex eius verbis modo relatis, ibi: Sacri Concilij Lateranenſis veſtigijs inhærendo.

3 Deinde ſpeciale eſt in matrimonio, ne ex ſimplici prohibitione abſque clauſula irritante annulletur, Decius *in cap. ſecundo, de teſtib. numero 17. in verſic. ſecus ſi temporalis ſit:* Rota nouiſſima *diuerſorum tomo 1. deciſione 750. numero 3.* Thom. Sanchez *de matrimonio lib. 3. diſputatione 5. ſub numero 3.* ſed Decretum irritans ſuper hoc non ponitur in Concil. Tridentino: ergo validum proculdubio eſt matrimonium coram parocho, & teſtibus omiſſis denunciationibus celebratum: quam etiam ſententiam probauimus *de Iuramento confirmat. prima parte, cap. 51. numero 25. & lib. 2. practic. quæſtione 4. numero 13.* & plures alios citans, & nos ſequitur nouiſsime Thom. Sanchez *d. numero 3.* nec non plurimos idem tenentes congerens contra Menoch. & alios Zeuallos *practic. quæſtionum Comm. contra Commun. quæſtione 604. num 48.*

4 Secundo eſt obſeruandum peccatum eſſe mortale, denunciationes prædictas abſque debita diſpenſatione omittere, vt docuimus *de Iuramento confirmat. prima parte cap. 51. numero 29.* & tenet Alphonſ. à Veracruce *in appendic. ad Specul. coniug. dubio 11.* & Salzed. *in addit. ad practic. crimin. Bernardi Diaz de Lugo, cap. 73. additione 2. verſic quintus eſt in ſuo Specul. teſtam. gloſſa 15. numero 26.* Didac. Perez *in l. prima titulo 1. lib. 5. Ordinam. columna 26 ad fin.* Petr. de Ledeſma *de matrim. quæſtione 45. articulo 5. pagina 186. verſic. ſed aliud eſt dubium,* Doctor Molin. *de Hiſpan. primog. lib. 2. cap 16. numero 20.* vbi etiam loquitur, quando contraxerunt inualide, quos refert, & ſequitur Zeuall *in d. concluſione 604. num. 85.* & alios plures referens Thomas Sanchez *d. diſputatione 5. numero 6.* aduerſus Sotum, & *num. ſeptimo* limitat, quando certum eſſet moraliter nullum ſubeſſe impedimentum, & parochus omitteret aliquam ex tribus denunciationibus, vel ante matrimonium, vel poſtea ante eius conſummationem cum Veracruce, & Petro de Ledeſma, quos refert: ex iuſta namque cauſa contrahendi ſine denunciationibus non eſt peccatum eas omittere, vt cum Didac. Perez, & Spino *vbi ſupra* tenet Zeuallos etiam *vbi ſupra, num. 87.* Addit ſimiliter Sanchez *vbi ſupra* eſſe mortale, ſi non fierent denunciationes in parochia vtriuſque contrahentis: improbatque Enriquez dicentem eſſe peccatum mortale, niſi fiant tribus feſtis continuis, licet fiant ter interpollate, [illegible] contrauenitur præcepto Concilij Tridenti[illegible] hoc rigidum videtur, vt bene inquit S[illegible] quia materia non adeo grauis apponet, ni[illegible] gnum interecederet ſpatium inter vnam, & alte[illegible] denunciationem.

Tertio obſeruandum eſt, omiſsis alijs opinio[illegible]bus: denunciationes præd. faciendas eſſe in vtriuſque contrahentis parochia, quando diuerſarum parochiarum ſunt, vt patet ex d. Decreto Concilij in illis verbis: ter à proprio contrahentium parocho, quod etiam poſtulat finis ob quem præd. denunciationes præcipiuntur fieri, nempe, vt ſcientes contrahentium impedimenta, illa detegant: & in terminis ita tenet Segura de Aualos dicens, ſic declaraſſe Cardinales *in ſecunda parte ſui Directorij, cap. 16. num. 19.* Enriquez *lib. 11. de matrim. cap. 7. num. 1.* Petrus de Ledeſma *de matrim. quæſtione 45. artic. 5. puncto 3.* Manuel Rodrig. *in primo tom ſuæ Summæ in ſecunda editione, cap. 217. num. 6.* & ita fit quotidie, vt videmus & praxis ipſa teſtatur ſecund. Thom. Sanchez *lib. 3. de matrim. diſputatione 6. num. 4.* debentque fieri à proprio contrahentium parocho, vel alio Clerico de ipſius licentia, vt tenent DD. *in cap. final. de clandeſtin. deſponſat.* & probatur à fortiori in dicto Decreto Concilij, ibi, vel alio Sacerdote de ipſius parochi, ſeu Ordinarij licentia, & ita ſe quoque habet praxis communis, & tenent vbi ſupra Manuel, & Sanchez *num. 5.*

Quarto, quod debent hæ denunciationes fieri 6
in vtriuſque parochijs, vbi diutius verſati ſunt contrahere volentes, & principaliorẽ habent larem, & veriſimilius eſt fore, quod ſciantur impedimenta, & ita merito Innocentius, & communiter Scribentes *in d. cap final.* & Greg. Lopez *in l. 1. verb. en la Igleſia, titulo 3. partita 4.* affirmant faciendas eſſe in Eccleſia vbi eſt parentum vtriuſque antiqua habitatio, quia ibi melius ſcientur impedimenta, & ita etiam tenet Segur. *vbi ſupra, c. 16 num. 19.* dicens ſic declaraſſe Cardinales, quem refert, & ſequitur Tho. Sanchez *d. diſputatione 6. num. 7.*

Addit Segura *vbi ſupra, numero 20. & 21* & Sanchez *numero 8.* quod tres dies continui feſtiui, quibus monitiones fieri debent iuxta præceptum Concilij Trident. non debeant ita immediate ſubſequi, quin aliquod dierum interuallum intercedat, vt decretum fuit in Concilio Colonienſ & in Concilio Prouincial. Moguntin. & vt ſuppetat tempus ad excogitanda, & opponenda impedimenta, vt conſequi poſsit finis intentus ex præd. denunciationibus: & præterea eadem ratione probant, quod ſi vna tantum denunciatio facienda ſit, omiſsis alijs duabus, non ſtatim matrimonium celebrãdum eſt, ſed aliquod temporis ſpatium expectandum eſt, alias videtur nullius momenti illa denunciatio, & quod hoc prudentis arbitrio attenta notitia quæ communiter habetur contrahentium, & impedimentorum periculo relinquendum eſt: idem referunt Petr. Cened. *in ſua collectan. 58 ad Decretales num. 11.* & Zeuallos *vbi ſupra, numero 43.* & inquit Sanch. *d. numero 8 in fine*, quod communiter ſatis videtur, ſi duo dies intercedant inter vnam, & alteram monitionem: credo tamen in praxi hoc non ſeruari ea ratione, quia Concilium Tridentinum id non præcepit, neque declarat: Ordinarius tamen, quando remittit vnam, vel alteram denunciationem, recte faciet, ſi poſt primam aliquod temporis ſpatium, breue tamen ſuo arbitrio, iubeat expectari, antequã matrimonium celebretur, licet nec hoc videam iuberi nec obſeruari.

Et quamuis præd. denunciationes regulariter 7
debeant fieri in Eccleſia inter Miſſarum ſolemnia, ſi

tamen

tamen extra Eccleſiam, in locis competentibus, vt in prædicationibus, magna populi copia confluente, fierent, idem credit eſſe dicendum Thomas Sanchez *lib. 3. de matrimonio diſputatione* 6. *numero* 9. vt in terminis eiſdem Iuris communis, nempe *d. cap. final. de clandeſt. deſponſatione* poſſe fieri extra Eccleſiam, in hoc caſu docent ibi Hoſtienſ. *ſuper verb. in Eccleſiis*, Ioan. Andr. *numero* 5. Ant. de Butrio *numero* 16. Anchar. Abb. *numero* 7. Alex. de Neuo *numero* 16. Præpoſ. *numer.* 7. *in princip.* Summa Roſel. *verbo impedimentum in primo impedimento, numer.* 15. contra Cardin. *in d. cap. fina. numero* 3. *verſic. quid ſi*: quæ merito poteſt appellari communis ſententia, & vera etiam poſt Concil. Trid. ſiquidem adhæret in hoc veſtigijs Concilij Lateranen. de quo *in d. cap. fi.* & tamen ei non contradicit, imo militat eadem ratio reſpectu finis intenti, ex eo quod denunciationes fiunt in Eccleſijs, hoc eſt, vt facilius detegantur impedimenta, ſi quæ ſunt, ad impediēda matrimonia contrahenda, & dirimenda iam contracta.

8 Imo eadem ratione infert Sanchez ibi *numero* 10. idem dicendum eſſe, quando non eſſet dies feſtiua, ſed ex aliqua cauſa adeſſet magnus concurſus populi ad Eccleſiam, vt quia eſſet feſtus vocationis, dies illius Eccleſiæ, vel quia inſignis concionator habet concionem, quia ſatisfit Concilij fini, & eadem prorſus militat ratio; & nihil aliud allegat: ſed nihilominus probari, & teneri poteſt hæc opinio, quamuis adhuc ſubſiſto, nec video, aut ſcio eam opin. practicari cum excedat literam, & verba Sacri Concilij Tridentini, & ſit prætereà, valebit tamen matrimonium hac in ſpecie celebratum coram parocho, & teſtibus ſi nullum adſit dirimens impedimentum.

9 Quinto principaliter eſt obſeruandum Epiſcopum poſſe hodie poſt Concilium Trident. diſpenſare, vt omittantur prædictæ tres denunciationes, vel aliqua earum ante, & poſt matrimonij conſummationem, vt cauetur in eodē Decreto Sancti Cōcilij ſupra citato: diximus *lib. primo Canonic. quæſtionum, cap.* 10. *num.* 10. & 11. & Seguta *in ſuo Directorio iudicum Eccleſ. ſecunda parte, cap.* 16. *num.* 5. affirmans id ita declaraſſe Illuſtriſſimos Cardinales, & ſequitur Zeuallos *practicarum quæſtionum Commun. contra Communes quæſtione* 604. *numer.* 90. idem poterunt habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, nulliq; Diœceſano ſubditi, vt tenet Nauar. *lib. 4. conſil. in prima editione, titulo de ſponſal. conſil.* 5. *in ſecunda, titulo de clandeſt. deſponſatione. conſil.* 2. Enriquez *lib.* 11. *de matrim. cap* 5 *nu.* 5. Manuel Rodriguez *in primo tom. ſuæ Summæ in ſecunda editione, cap.* 217. *num.* 4. vbi idem aſſerit de Magiſtro Scholæ Salmātin. reſpectu Scholaſticorum, qui in matricula deſcripti ſunt: quod verum eſſe dicit Thom. Sanch. *d. lib. 3. de matrim. diſput.* 7. *num.* 4. *ad finem*, ſi priuilegiū habeat: addens idem poſſe eadem ratione omnes Prælatos habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem.

10 Et qui poſſint diſpenſare in hoc, poterunt ſimiliter ex iuſta cauſa breuiare, vel prolongare denunciationum tempora ſecundum Secur. Daualos *vbi ſupra, num.* 3. & Sanchez *num.* 9. imo poterunt etiam cum iuſta cauſa diſpenſare, ne denunciationes fiant diebus feſtiuis, ſed in ferialibus, quia hoc minus eſt, quam remittere; & cui licet, quod eſt plus, licet etiam, quod eſt minus, vt in regula iuris vulgari ita tenet Barthol à Ledeſma *de matrimonio dubio* 21. *folio* 1338 quem ſequitur Sanchez *vbi ſupra, num.* 6. aduerſus Seguram *in ſecunda parte ſui Instruct. cap.* 16. *num.* 17. dicentem ſic eſſe declaratum à Cardinalibus, ſed forte illa declaratio fuit, non poſſe hoc ordinarie Epiſcopum facere, ſecus in caſu ſpeciali ob iuſtas cauſas, non enim videtur ex cauſa hoc denegatum Epiſcopo, ſiquidem, quod plus eſt, ſibi conceditur. Ordinarius prætereà alterius contrahentis poteſt cum vtroque diſpenſare in denunciationibus, ſicut poteſt alter Prælatus ratione connexionis, vtrumque copulare matrimonio, vt ſuo loco dicemus, & in terminis ita tenet Sanch. *vbi ſupra, numero* 7. quod præmaxime procedit in Prælato illius, in cuius parochia celebratur matrimonium; & quamuis idem poſſet alter Prælatus, nihilominus tamen, ſi ille nollet ſtare huiuſmodi remiſſioni, non ſineret matrimonium ſine denunciationibus celebrari.

11 Sexto eſt obſeruandum, Vicarium Generalem Epiſcopi poſſe abſque ſpeciali delegatione diſpenſare in his denunciationibus, quia hic eſt Ordinarius, ſiquidem habet vices Epiſcopi, vt probat late Thomas Sanchez *lib. 3. de matrim. diſput.* 29. *num* 3. & 5. & Concilium de Ordinario loquitur, & quando voluit excludere Vicarium, id expreſsit, vt *in eadem ſeſſione* 24. *cap.* 6. *de reformatione* ibi, & non eorum Vicarijs, & in terminis ita probaui, & tenui *lib.* 1. *Canonic. quæſtionum, cap.* 19 *num.* 15. & Seguta *cap.* 16. *num.* 2. & 3. Salzedo dicens quod praxis totius Orbis ſic recepit, in *practica criminali Canonica, cap.* 73. *in princip.* Iacob. Sbrotius *de Vicario Epiſcopi lib.* 2. *quæſtione* 201. *numero* 1 *cum ſequentibus*, & *quæſtione* 43. *nu.* 28. & 29. Veracrux *in appendic. ad Specul. coniug. dubio primo, folio* 4. *columna* 2. *in fin.* Manuel Rodrig. *in* 1. *tom ſuæ Summæ in ſecunda editione, cap.* 217. *num.* 4. vbi quod Vicarij Ordinis Diui Ioannis poſſunt diſpenſare in his denunciationibus, quia ſunt Ordinarij Eccleſiarum ſuis Vicarijs ſubditarum: vtrumque ſequitur, & probat Thomas Sanchez *vbi ſupra, num.* 10. & 11. Vicarij tamen Epiſcopi Foranei diſpenſare non poterunt in his denunciationibus abſque ſpeciali commiſſione, quia ſunt delegati ad ſpeciales cauſas ſecund. Veracruc. *vbi ſupra, dubio* 1. *in fine*, Manuel. Rodrig. *vbi ſupra*, & Zeuallos etiam *vbi ſupra, numero* 398. Thom. Sanchez *numero* 12. vbi *numero* 13. nobiſcum *vbi ſupra numero* 15. quod eſt intelligenda præd. ſententia affirmatiua de Vicario Epiſcopi Generali, quod poſſit diſpenſare in his denunciationibus, niſi Epiſcopus facultatem diſpenſandi in eis ſibi reſeruaret, quia tunc Vicarius Generalis Epiſcopi non poſſet diſpenſare: quia ſicut poteſt Epiſcopus totum officium reuocare, ita & partem.

Ex quibus fit, vt minime ſint audiendi, qui tenuerunt partem negatiuam, nempe Vicarium Generalem Epiſcopi, minime poſſe diſpenſare in præd. denunciationibus matrimonij, prout fuerunt Patres congregati in Concilio Prouinciali Toleran. Ann. 1583. quos refert Segur. *vbi ſupra*, quam etiam opinionem tenuerunt Menoch *conſil.* 69. *num.* 55. *cum ſequent., volumine* 1. & *lib.* 2. *de arbitr. iud. centuria* 5. *caſu* 453. *numero* 5. Cephal. *conſilio* 421. *à numero* 72. *vſque ad* 75. *volumine* 3. Paz *in ſua practic.* 2. *tom. prælud.* 3. *in fi* Spino *in Specul. teſtam gloſ.* 15 *numero* 29. Henriquez dicens, ſic declaraſſe Cardinales *lib.* 11. *de matrimonio, capit.* 5. *numero* 5. & Anton. Gom. *in expoſitione Bullæ Cruciatæ, cap.* 4. *num.* 19. & 21. nō enim eſt probabile, nec verum ex ſupradictis, licet aliud dicat, ſcilicet, quod eſt probabile, Thom. Sanchez *d. diſputatione* 7. *numero* 9. Sed prior opinio vſu, & moribus recepta eſt, vt diximus *vbi ſupra*, & in iure potiſsima habet fundamenta, ſecundum Zeuall. *d. quæſtione* 604. *nu.* 95. *ad fi.*

12 Ex quibus fit non poſſe parochum remittere præd. denunciationes, ſeu diſpenſare, vt matrimonium celebretur eis non præmiſſis propter matrimonij impedimenti ſuſpicionem, etiamſi cōſtitutio Synodalis, vel Epiſcopus ſibi hoc non reſeruauerit, vt late probauimus *lib.* 1. *Canonic. quæſtionum,*

cap.19.numero 6. Segur. vbi ſupra, numero 5 Nauar. lib. 4. conſil. titulo de clandeſtin. diſpen. conſilio 1. Menoch. d. conſilio 69. numero 61. volumine 1. Cephal. etiam vbi ſupra, numero 72. vſque ad numerum 75. Veraeru. ſibi contrarius in appendic. ad Specul. coniug. lib. 1. propoſitione 6. verſic. ex quo appares. Henriquez lib. 11. de matrimonio cap. 5. & dicit eſſe probabilem Petr. de Ledeſma de matrimonio quaſtione 45. articulo 5. circa tertium punctũ, dubio primo, licet alind ibi ipſe teneat, ſequitur etiam alios teferens Zeuall. d. q. 604. Thom. Sanch. vbi ſup. nu. 17. contra Petrum de Ledeſ. & alios, quos prius citauerat numero præcedenti, & d. numero 17. in fi. inquit nos bene docere vbi ſupra, numero 3. & de iuramento confirmatorio prima parte, cap. 51. numero 25. parochum propria authoritate omittentem præd. denunciationes in caſu ſuſpicionis malitioſi impedimenti poſſe arbitrio Ordinarij puniri.

13 An autem Epiſcopus poſsit alicui delegare facultatem diſpenſandi in his denunciationibus, negant Menoch. vbi ſupra, d. conſilio 69. à numero 55. volumine 1. & Cephal. d. cõſilio 421. à numero 72. volumine 1. quia dum eligitur perſonæ induſtria ad aliquod munus ſubeundum, id delegari non poteſt, cap. fi. §. is autem de officio delegat. & cap. is cui, eodem titulo. in 6. Sed in hac diſpenſatione eligitur induſtria Epiſcopi, cuius iudicio, & prudentiæ, hoc eſt Ordinarij, Concil. Trident. hoc remittit, vt patet ex eo in d. ſeſſione 24. cap. primo, in Decres. de reformatione matrim. igitur, &c. Præterea, hoc negotium tanquam tangens cauſam matrimonialem eſt arduum: ergo cenſetur electa ad id induſtria certæ perſonæ, vt tenent plures DD. quos refert, & ſequitur idem Menoch. de arbitr. iud. lib. 1. quæſtione 54. numero 11. & 12. & quæſtione 68. num. 25. & conſtat ex d. cap. is cui, de officio delegat. in 6.

Rurſus Henriquez lib. 1. de matrimonio, cap. 5. nu. 5. cenſet poſſe Epiſcopum Generali eius Vicario delegare facultatem diſpenſandi in præd. denunciationibus, alijs vero non, niſi in vna vel altera cauſa.

Verius tamen eſt poſſe Epiſcopum generaliter hanc facultatem delegare. quia iure ordinario ſibi competit, cum concedatur indiſtincte à Sacro Concil. Trident. omnibus Ordinarijs in perpetuum, vt bene probat, & tenet hanc opinionem in terminis Thom Sanchez d. lib. 3. diſputatione 7. numero 20. & ante eum Spino gloſ. 15. numero 29. Paz, & Ledeſm. quos refert, & ſequitur Zeuall. vbi ſupra, numero 93. & 99 Non enim vniuerſaliter verum eſt eligi perſonæ induſtriam, vbi negotium eſt arduum, & committitur prudentiæ alicuius: quia fallit quando delegatio fit perſonæ incognitæ, & indeterminatæ, vt Prælatis præſentibus, & futuris, vt hic contingit, & docent plures, quos ad hoc ibi citat, & tandem numero 21. bene probat poſſe Generalem Epiſcopi Vicarium hanc facultatem diſpenſandi in denunciationibus delegare quia eſt Ordinarius, & licet non poſſit alium Vicarium inſtituere, vt in cap. Clericos de officio Vicar. poteſt tamen vnam vel alteram cauſam delegare ſecundum plures DD. & gloſſas, quas ibi refert.

14 Denique in calce huius capitis illud obſeruãdum eſt, quod conceſſa licentia Sacerdoti, vt aſſiſtat matrimonio dummodo ſponſis præcipiat, ne conſumment matrimonium ante denunciationes, ſi ille aſſiſtat, id non monẽdo, validum erit matrimonium: ſicut ſimiliter valebit commiſſione facta Sacerdoti, vt interſit matrimonio præmiſſis denũciationibus, vel ſi ſponſandi impedimento careant, ſi ille his omiſſis nec præmiſſa indagine impedimenti interſit, ſi re vera nullum erat impedimentum dirimens, vt late probat Thom. Sanchez lib. 3. de matrimonio diſputatione 33. numero 2. & 3. vbi numero 4. agit, quid dicendum ſit, quando in commiſſione dicitur; coniunge in matrim. illos, ſi per ſolertem indaginem inueneris non eſſe impedimentum inter eos.

CAPITVLVM LVII.

De diſpenſatione in denunciationibus ad contrahendum matrimonium.

SVMMARIVM.

1 *Cauſa iuſta requiritur ad diſpenſandum in denunciationibus ad matrimonium à Sacro Concilio Tridentino requiſitis: non tamen requiritur cognitio iudicialis eius, ſed ſatis eſt, quod Ordinarius aliqua cauſa rationabili ſibi tantum cognita, has denunciationes remittat, vt in numero 2.*

2 *Cauſæ iuſtæ remittendi denunciationes ad matrimonium requiſitas multæ ſunt, & ſufficit quæcunque arbitrio Ordinarij iuſta.*

4 *Ordinarius an teneatur diſpenſare in denunciationibus ad matrimonium ſtante iuſta cauſa. vel an potius remaneat in ſua mera voluntate? vel an ab eius denegatione, quando diſpenſare tenetur, poſſit appellari, numero quinto, & an interim ſi ſit graue periculum in mora expediendi diſpenſationem, nec poſſit haberi copia iudicis Ordinarij, vt diſpenſet, poſſit denunciationibus omiſſis matrimonium contrahi coram parocho, & teſtibus, numero 6. & quid quando diſpenſare non tenetur Ordinarius, vide numer. 7.*

8 *Parochus aſſiſtens matrimonio abſque monitionibus, an & quando excuſetur?*

Cauſa iuſta proculdubio requiritur ad diſpẽſandum in denunciationibus ad matrimonium contrahendum, de quibus in Sacroſancto Concil. Triden. ſeſſione 4. cap. 1. in Decret. de reformatione matrim. cum hoc non liberæ voluntati, ſed iudicio, & prudentiæ Epiſcopi remittat, quæ verba arbitrium prudentiale, & ratione regulatum important, vt cum alijs probat Menoch. lib. primo de arbitr. quæſtione 8. numero 26. cum ſequentibus: requiritur ergo iuſta cauſa, & ita in terminis tenet Menoch. conſilio 69. numero 62. & 63. & nos docuimus li. 1. Canonic. quæſtionum cap. 19. numero 6. cum ſequentibus, Paz in ſua Practica ſecundo tom. Præludio 3 numero 11. D. Spino in ſuo Specul. teſtament. gloſa 15. numero 18. Segur. Daualos in ſuo Direct. Iud. Eccleſ. ſecunda parte, cap. 16. numero 17. Salzed. in Practic. crimin. cap. 73. §. diſpenſet. Enriquez lib. 11. de matrimonio, cap. 5. numero 5. Manuel Rodriguez in primo tom. ſuæ Summæ in ſecunda editione, cap. 217. numero 3. Anton. Gomez ſuper Bull. Cruciat. cap. 4. quæſtione 4 numero 26. id quod cõſtat inter omnes iuſtam, ſcilicet deſiderari, cauſam, vt eos referens ſequitur Zeuall. Practic. quæſtionum Commum. contra Com. quæſtione 604. numero 103. & poſt nos lib. primo Canonic. quæſtionum cap. 19. numero 4. Thom. Sanchez de matrimonio lib. 3. diſputatione 8. numero primo, addens numero 2. delinquere lethaliter Epiſcopum abſque legitima cauſa diſpenſantem, quia materia eſt grauis, ſecundum Paz, & Spinum vbi ſupra, & alios quos refert, & ſequitur Zeual. vbi ſupra, folio 105. quod ſic indiſtincte, & generaliter dictum non credo verum abſolute loquendo, quia ſi Prælatus ſine cauſa diſpenſaret in hoc quando certum eſſet moraliter, nullum ſubeſſe impedimẽtum, cum materia ſit leuis non peccaret mortaliter. ſicut idem Sanchez eodem lib. 3. diſputatione quinta, numero 7. credit, parochum omittentem aliquam ex tribus denunciationibus non peccare mortaliter in prædicta 1

dicta ſpecie, & probatur etiam ex traditis per ipſum Thom. Sanchez *d. lib. 3. diſputatione* 10. *numero* 6 *&* 7. inquit enim, & probat *d. numero* 6. cum pluribus alijs Authoribus, quos citat contra nonnullos, inter magnates poſſe licite remitti denunciationes, quia horum matrimonia ſunt valde publica, quia ſunt valde nota, quare ſi aliquod impedimentum inter ipſos eſſet, ſtatim ſciretur, & *d. numero* 7. inquit, idem eſſe dicendum generaliter, quando nullius impedimenti timor ſubeſt, ſecundũ Palud. Sotum, Ledeſm. Nauar. & Veg. quos ad hoc citat.

2 Nec requiritur cognitio iudicialis cauſæ huiuſmodi, ſed ſatis eſt, quod Ordinarius ex aliqua cauſa rationabili ſibi tantum cognita has denunciationes remittat, ſiquidem eas iudicio, & prudentiæ, & ſic ſuæ conſcientiæ remittitur per Concilium Tridentin. vt nos iam in praxi obſeruauimus, & docuimus *vbi ſupra, numero* 12. Zeuallos *quæſtione* 60 4. *numero* 104. & latiſſime comprobat nos ſequutus Thomas Sanchez *dicta diſputatione* 8. *numero* 4. *per totum*, aduerſus Enriquez, Seguram, & alios, quorum fundamentis late ſatisfacit ibi *numero* 3. *& numero* 5. bene hinc infert, & probat, hanc cauſæ cognitionem poſſe fieri ſine ordine, & figura iudicij, & teſtibus non receptis in forma iudicij, nec iurantibus, & etiam extra diœceſim, quia eſt actus iuriſdictionis voluntariæ.

3 Cauſæ autem legitimæ, atque ſufficientes ad diſpenſandum in præd. denuticiationibus multæ ſunt: imo ſufficit quæcumque arbitrio Ordinarij iuſta: quamuis enim Concilium Tridentin. eam ſolã expreſſerit, nempe, probabilem ſuſpicionem malitioſi impedimenti, quapropter ex ea ſola, & non alia poſſe Ordinarium in hoc diſpenſare, nititur probare Cephalus *conſilio* 421. *numero* 59. 60. *&* 87. *volumine* 3. attamen cum totum hoc negotium Concilium remiſerit Ordinarij iudicio, & prudentiæ: verius, & pro certo tenẽdum eſt, quod modo ſupra prædiximus, nempe ſufficere quamcumque cauſam iuſtam pro arbitrio Ordinarij, vt probauimus *d. c.* 19. *u nu.* 6. & Segur. Daualos *in ſecunda parte Director. iudic. Eccleſiaſtic. cap.* 16. *num.* 5. dicens, ſic declaraſſe Cardinales, & Manuel. Rodrig. *vbi ſupra, numero* 3. & Thomas Sanchez *lib. 3. de matrimonio, diſputatione* 9. *numero* 2. debet autem Ordinarius ad hoc informari, an aliqua impedimenta ſubſint inter volentes contrahere matrimonium, ne periculo exponatur coniungendi eos, qui ſunt impediti, & pro ſecuritate ſuæ conſcientiæ, ſecundum Paludan. *in quarto, diſtinctione* 28. *quæſtione* 2 *articulo* 3. *concluſione* 2. *numero* 20. & Sanchez *vbi ſupra, num. etiam* 20. qui *numero* 3. *cum ſequentibus*, per totam illam diſputationem duodecim cauſas congerit cum ſuis fundamẽtis, & Authoribus, ob quas licet remittere præfatas denunciationes, de quibus etiam agit Zeuallos *vbi ſupra, num.* 106. *cum ſequentibus*, & nos quoque de pluribus egimus *lib.* 1. *Canonic. quæſtionum cap.* 20.

4 Illa autem quæſtio in propoſito difficilis eſt, an exiſtenti iuſta cauſa diſpenſandi in denunciationibus, teneatur Ordinarius ad petitionem partis diſpenſare ſub pœna peccati mortalis? in quo articulo generaliter loquendo in quacumque diſpenſatione duas opiniones cum ſuis Authoribus, & fundamẽtis refert Thomas Sanchez *lib. tertio de matrimonio, diſputatione* 10. *numero* 2. *&* 3. Primam affirmatiuam, quam dicit eſſe probabilem: ſecundam, cui adhæret, quæ habet, non ſemper exiſtente iuſta cauſa diſpenſationem eſſe debitam, ſed quandoque: quãdoque vero eſſe gratiam: debitam, quando ius diſponit, Prælatum in aliquo caſu debere diſpenſare, prout in ſpecie noſtræ quæſtionis de denunciationibus omittendis velle videtur Concilium Tridentin. *vbi ſupra*, dum agit de diſpenſatione facienda per Ordinarium in præd. denunciationibus ob expreſſam illam cauſam ſuſpicionis malitioſi impedimenti innuens, vt ſi ſit illa diſpenſet: ergo tenetur Epiſcopus id facere, vt reſoluimus *lib. primo Canonic. quæſtionum, cap.* 20. *numero* 23. *verſ. præterea Ordinarij*, vel quoties in diſpenſatione vtilitas publica verſatur, vt quia vitatur ſcandalum, aut Eccleſiæ multo vtilior eſt: Gratiam, quoties ſolum diſpenſatio neceſſaria eſt competentis vtilitate, vt aſſerit Sanchez *dict. diſputatione* 10. *num.* 4. *&* 5.

Quare ſecundum ipſum ibi *num.* 6. in propoſito noſtræ quæſtionis diſtinguendum eſt, vt Ordinarius diſpenſare teneatur in caſibus, in quibus ſcandalum ſequeretur, vel eſt ſuſpicio malitioſi impedimenti, vt nos prius tenuimus: expedit enim bono publico ne matrimonia malitioſe, vi, aut fraudibus impediantur: & quando ſubditis expedit valde ad bonum animæ, aut corporis diſpenſatio, vt quando vir deflorauit fœminam, & eſt periculum mutationis voluntatis viri, vel contrahentes ſunt in peccato concubinatus, & illo pacto, animæ ſuæ ſaluti conſulent, periculumque eſt in mora, vel morti vicinus ducere vult concubinã, quo legitimat prolem, vel, vt in bono ſtatu decedat: quare, ſi citra iuſtam cauſam maioris doni Prælatus diſpẽſationem tunc negat, reus erit culpæ: ſecus quando nullum publicum, aut priuatum notabile damnum ſequitur, vt quando ſenex cum iuuencula, vel duo ſenes contrahere volunt, vel quando nullus eſt timor impedimenti inter contrahentes, vel ſunt magnates, & in ſimilibus cauſis; tunc enim licet Ordinarius poſſit diſpenſare, non tamen tenetur, vt ibi late probat vtrumque diſtinctionis membrum.

5 Ex qua reſolutione veriſſima primo deducitur, quod nolente Ordinario diſpenſare, exiſtente iuſta cauſa diſpenſationis, impedimenti malitioſi, vel alia ex qua tenebatur diſpenſare iuxta primum membrum præd. diſtinctionis, poterit ab eo appellari de denegatione diſpenſationis ſaltem, quoad effectum deuolutiuum, ſi vero ſubſit cauſa ex qua Ordinarius poterat diſpenſare, non vero tenebatur, & ita denegauit, quoad neutrum effectum habebit locum appellatio, ſed poterit miſericorditer officium ſuperioris implorari, vt ſi ex miſericordia velit diſpenſare, diſpenſet, vel cogat inferiorem, vt diſpenſet, vt poſt longam diſcuſſionem, & opinionum varietatem concludit bene Thomas Sanchez *d. lib.* 3. *de matrimonio. diſputatione* 10. *numero* 22. 23. *&* 24.

6 Secundo infertur, quod in caſibus primi membri diſtinctionis prædictæ, hoc eſt, quoties Epiſcopus tenetur diſpenſare, ſi ſit graue periculũ in mora expectãdi diſpenſationẽ, nec poſſit haberi copia iudicis Ordinarij, vt diſpenſet, poteſt illis omiſſis cõtrahi matrimonium, intellige coram parocho, & teſtibus, vt late probat Sanchez *vbi ſupra, numero* 27. *&* 28. qui *numero* 29. idem tenet, quando in eiſdem caſibus, quibus tenetur Epiſcopus diſpenſare abſque legitima cauſa diſpenſationem deneget, quia cum ſit debita, iniuſteque denegetur, perinde eſt ac ſi concederetur, vt tenẽt plures Authores, quos ipſemet refert: hoc tamen vltimum quoad forum conſcientiæ tantum, verum eſſe credo, ſecus quoad iudiciale, quia propter contemptum, & contrauentionem denegationis Ordinarij poterunt ſic contrahentes arbitrarie puniri, licet matrimonium validum ſit, niſi aliud obſiſtat.

7 Si vero concurrant aliæ iuſtæ diſpenſandi, ex quibus non tenetur Epiſcopus diſpenſare, quamuis poſſit, vt in ſecũdo membro præfatæ diſtinctionis, nempe, quando contrahentes ſunt magnates, aut non eſt timor impedimenti, aut ob verecundiam,

quia ſunt notabiliter diſpares, oolunt publice contrahere; nequeunt, ſi Epiſcopi copia deſit, vel diſpenſationem abſque cauſa neget, abſque denunciationibus inire matrimoninm, vt etiam probat Sanchez *vbi ſupra, num.30.*

Parochus autem aſſiſtens matrimonio omiſſis
8 denunciationibus timore mortis ſibi comminatæ non peccat, ac proinde puoiri non poterit, quia præcepta Eccleſiæ non obligant eo cum rigore, ſecund. Petrum de Ledeſma *de matrimonio, quæſtione 45. articulo quinto, puncto tertio, dubio ſecundo, in fine:* Vega *in Summa lib. ſexto, caſu* 116. quod verum intelligit Sanchez *vbi ſupra, numero 31.* niſi Tyrannus in contemptum denunciationum mortem comminetur, tunc namque tenetur parochus potins illam ſubire, vt in omnibus præceptis Eccleſiaſticis farentur vniuerſi: ſecundo ipſe verum intelligit præcedens dictum, niſi mortis comminatio eſſet commentitia, fraudulenta, vel ſimulata, ipſeque parochus fraudis, ſimulatiooiſque prædictæ particeps, vt hoc figmento à punitione Ordinatij liberaretur, tunc grauius eſſet puniendus arbitrio ipſius propter dolum, & fraudem admiſſam conſtito de hoc.

CAPITVLVM LVIII.

An licitum ſit matrimonium conſummare ante monitiones, vel poſt, ante benedictiones tamen Eccleſiæ, hoc eſt, velationes?

SVMMARIVM.

1 *Sponſi cognoſcentes ſe carnaliter remiſſis denunciationibus ab Ordinario ante celebrationẽ matrimonij, dummodo poſtea fiant. & interim ſe non cognoſcant ſub pœna excommunicationis, proculdubio contra facientes peccabunt mortaliter, & quid ſi nulla pœna adijciatur contra facientibus? numero ſecundo.*

3 *Matrimonium conſummare, ante benedictiones Eccleſiæ, an ſit peccatum, & quod? & an tunc negare debitum ſit peccatum? numero 4.*

1 QVando Ordinarins non diſpenſat, vt omnino denũciationes matrimonij contrahẽdi remittantur ſed tantum ne matrimonin præmittantur, dummodo poſtea fiant, & interim ſe non cognoſcant carnaliter coniuges ſub pœna excommunicationis, proculdubio eſt contra facientes peccare mortaliter. vt bene probat Petrus de Ledeſma *de matrimon. queſtione 45. articulo quinto, puncto tertio, dubio 1. §. ſed nos dicimus fol. 186.*

2 Quod ſi Ordinarius tantũ abſq; vlla pœna præcipiat, quod monitiones fiaot cõtracto iã matrimonio dubium eſt, an tunc, vel quoties contrahentes id conttahuot licite aut illicite conſummando matrimonium ante denunciationes, peccẽt mortaliter necne? In hoc articulo duæ ſunt opiniones, vna negatiua, quando ex parte parochi, vel conttahentium adhibita eſt diligentia ſufficiens ad cognoſcendum, an eſſet aliquod impedimentum matrimonium dirimens. & non reperitur eſſe tale, & præcipue, quando contrahentes breui tempore velleot ſic manere, animo poſtea publicãdi, ita tenent nonnulli Authores: altera opinio eſt affirmatiua, tam aote Concilium Tridenrinum, qnam poſtea, & hæc eſt verior meo iudicio, & tenent eam alij, quos refert, & ſequitur bene eam probans Thom. Sanch. *de matrim. lib 3. diſputatione 11. nu. 3.* qoi *num. præcedenti* refert fundamenta, & Authores primæ opinionis negatiuæ, *& numero 4.* idem recte probat in copulis inſequenribus non ſolum in prima eadem ratione.

Circa ſecundum, de quo in titulo huius capitis, 3
an licitum ſit, necne poſt contractum matrimoniũ de præſenti, & monitiones factas, ipſum matrimonium conſummate ante benedictiones Eccleſiæ? in quo articulo quatuor opiniones principales cum ſuis Authoribus, & fundamentis refert Thomas Sanchez *lib. tertio de matrimonio. diſputatione 12. per totam:* prima ait eſſe peccatum mortale: ſecunda habet eſſe mortale pro prima vice tantum: tertia aſſerit, tantum eſſe prohibitum petere ante benedictiooes, non autem reddere· quarta verior & magis communis, atque tenẽda affirmat non eſſe peccatum mortale conſummare matrimonium, ſiue petendo, ſiue reddendo ante benedictiones Eccleſiæ, ſi deſit contemptus: quia Concilium Tridentinum de hac re loquens *ſeſſione 24. cap. primo. in Decreto de reformatione matrimonij,* nõ præcipit, ſed hortatur, vt coniuges ante benedictionem ſacerdotalem in templo ſuſcipiendam in eadem domo non cohabitent: ſi ergo iudicaret eſſe mortale non hortaretur, ſed præciperet, & ideo hanc ſententiam tenent plurimi Authores, quos refert Thomas Sanchez *d. diſputatione 12. numero quarto,* qui *numero quinto, & ſexto* refert alios plures Authores tenentes, eſſe ſaltem peccatum veniale: & alios plures hoc negantes: eandem quartam ſententiam probare videtur Zeuallos *in ſuis Communib. contra Commun. queſt. 604. num. 133.*

Ipſe vero Sanchez rem hanc quibuſdam concluſionibus recte abſoluit: Primum certum reputat, non eſſe peccatum mortale conſummate matrimonium ante benedictiones Eccleſiæ, quinimo & probabilius reputat, non eſſe etiam peccatum veniale: imo cum nonnullis Authoribus reputat, eſſe ſanum conſilium aliquando conſummare ante benedictiones, nempe, quãdo ex aliqua iuſta cauſa benedictiones Eccleſiæ differuntur, eſtque periculum incontinentiæ; limitatque hanc concluſionem *num. octauo.* niſi adſit contemptus: non tamen eſſe huiuſmodi contemptum, licet aliquis ſcienter ante benedictiones conſummet non curans de hoc, quia tunc eredit, vel nullam eſſe culpam, vel ad ſummum venialem: limitat prætere a *numero nono* niſi ſcandalum ſequatur. Item *numero decimo,* niſi excommunicatio lata ſit in ea diœceſi aduerſus eos, qui non præmiſſis benedictonibus matrimonium conſummant, quia tũc eſſet culpa lethalis, pro qua ſola infligi excommunicatio poteſt: ita refert tenere Petrum de Ledeſma, Manuel. Rodtiguez, & Enriquez: ipſe tamen Sanchez *vbi ſupra* hæc probat contrarium, exiſtimans talem excommunicationem minime ligare, nec efficere eſſe culpam mortalem conſummare matrimonium ante benedictiones. Ego vero etſi probem libenter cætera omnia à præd. Thoma Sanchez *in hac ſua prima concluſione* tradita: hoc vltimum de excommunicatione, quod non liget in præmiſſa ſpecie, minime teneo, ſed potius contrariam ſententiam cum ſupra relatis Authoribus eam tenentibus: quoniam etſi diceremus præd. excommunicationem iniuſtam eſſe, quod nondum affirmo; ſententia tamen Paſtoris ſiue iuſta, ſiue iniuſta timenda eſt, vt ait Diuus Gregorius. nullam vero eſſe prædict. excommunicationis ſententiam, dicere non auderem: quare veram eſſe credo hanc, de qua agimus, opinionem cootra Thomam Sanchez.

Secundo, principalis in hac materia concluſio Thom. Sanchez eſt: quod qoamuis eſſet peccatum conſummare matrimonium ante Eccleſiæ benedictiones, id tamen eſſet verum de priori copula. non

tamen

tamen de vlterioribus: quia ea exhortatio eo tendere videtur, vt debitus ordo ſeruetur, & reuerentia benedictionibus debita præmittendo eas priori copulæ, qua matrimonium legitime conſummatur, qua habita, ſeruari amplius non poteſt: ſecus eſt, vt prædiximus hoc eodem capite in primo dubio, quando conſummatur matrimonium ante denunciationes, quia ea prohibitio eſt propter impedimenti timorem, quod per denunciationes detegi poteſt; quæ ratio militat etiam in ſequentibus copulis.

4 Tertio, *num.* 12. concludit Sanchez *vbi ſupra*, & bene, quod ſi eſſet culpa conſummare matrimoniū ante benedictiones Eccleſiæ, tam petens, quam reddens peccatet: addit *num.* 13. hinc inferri, quod ſi eſſet culpa conſummare ante benedictiones Eccleſiæ, neuter coniugum teneretur tunc alteri reddere, quia non petit debito tempore, vt docent plures Authores, quos ibi refert: quare cum ſit opinio probabilis eſſe veniale, poterit coniux huic ſententiæ adhærere, ſicque negare debitum ante Eccleſiæ benedictiones, etiam tranſacto bimeſtri ad deliberandum de religionis ingreſſu, vt docet Victoria ab eo citatus, & colligitur ex reliquis Doctoribus: ante bimeſtre autem, etiam benedictionibus adhibitis neuter coniugum reddere tenetur iuxta ſupra reſoluta, ſed tenendo eſſe ſolum conſilium, præmittere benedictiones conſummationi matrimonij nō erit vllum peccatum, nec veniale: tranſacto bimeſtri à contractu matrimonij tenetur vterque coniux debitum petenti reddere, quamuis benedictiones adhibitæ non ſint, vt tenet Sanchez *vbi ſupra, num.* 13. *ad fin.* quomodo autem procedat, & intelligatur illud, quod intra biennium coniux non teneatur alteri coniugi debitum reddere diximus *vbi ſupra*, quod nunc iterum ſubintelligendum eſſe cenſeo.

CAPITVLVM LIX.

An teneatur quis denunciare impedimentum occultum?

SVMMARIVM.

1 *Denunciare quis non tenetur impedimentum, quod teſtibus probare non poteſt, ſed contrarium probatur numero ſecundo in verſic. nihilominus tamen, limitatur numero quarto, ampliatur numero 5. cum ſequentibus.*

2 *Denunciare nemo tenetur, quod probare non poteſt.*

3 *Correctio fraterna præcedere debet ante quam impedimentum occultum denuncietur, ſi probabilis ſpes ſit, quod proderit.*

6 *Manifeſtanda ſunt commiſſa alij ſecreto, vbi vergunt in damnum publicum, aut tertiæ perſonæ imminens in futurum.*

7 *Secreta tenetur manifeſtare quis, quando petuntur tantum ad peccati remedium; & quod quando quis ea accepit ſub confeſſionis ſecreto naturali, nō vere in confeſſione ſacramentali, vt in num. 8.*

10 *Conſcius impedimenti ex ſolo auditu, an teneatur id denunciare? & numeris ſequentibus.*

13 *Conſcius impedimenti occulti, ſi nouit contrahentes impetraſſe diſpenſationem pro foro conſcientiæ, an teneatur id denunciare?*

14 *Diſpenſationis Apoſtolicæ iudex Commiſſarius, an poſſit interrogare contrahere volentes matrimoniū an ſe carnaliter cognouerint, quando in diſpenſatione mentio facta non ſit copula.*

IS qui impedimētum teſtibus probsre non poteſt, non tenetur id denunciare, vt tenent nonnulli Authotes, quos refert, & ſequitur ſupplementum Gabriel. *diſtinctione* 28. *quæſtione* 2. *articulo* 3. *dubio penultimo*, idem probat Maior *in quarto diſtinctione* 21. *quæſtione* 2. *argumento* 3. quando impedimentum oritur ex peccato occulto. 1

Nemo enim denunciare tenetur, quod probare non poteſt, vt docuimus *lib.* 5. *Canonic. quæſtionum, cap.* 11. *numero* 21. *in principio*, cum Nauar. & tenent Summiſtæ, Roſel. *verbo confeſſionis relatio, numero* 13. *in fin.* Angel. *verbo confeſſio* 8. *numero* 22. Enriquez *li.* 13. *de excommunicatione, cap.* 18. *num.* 13. vbi alios citant: & Nauar. *de reſtitutione lib.* 3. *cap.* 1. *in ſecunda editione num.* 358. 2

Nihilominus tamen in propoſita ſpecie contraria ſententia verior eſt, & tenenda, imo quod quilibet teneatur ſub culpa mortali denunciare impedimentum ſibi notum inter volentes inter ſe contrahere matrimonium, etiamſi occultum ſit, & illud probare non poſſit, vt probauimus *vbi ſupra, d. num.* 21. & 27. & Couar. *in quarto lib. de ſponſal. ſecunda parte cap.* 68. §. 10. *numero* 21. & ſequitur plurimos referens, eamque bene probans Thomas Sanchez *lib.* 3. *de matrim. diſputatione* 13. *num.* 2.

Ex quibus obſeruandum eſt, hoc procedere præmiſſa correctione fraterna, ſi impedimentum occultum ortum habuit ex peccato occulto, ſi probabilis ſpes ſit, quod præfata correctio fraterna proderit: alias namque fruſtranea eſſet, vt obſeruat ex alijs Sanchez *vbi ſupra, num.* 3. vbi etiam, quod non ſatis erit ad hoc, monitionem præd. ſemel fieri, & non prodeſſe, ſed oportere iterum, atque iterum eam adhibere, quandiu prudentis arbitrio ſperatur correctio per illam ſecund. D Thomam *Secunda Secundæ, quæſtione* 33. *articulo* 8. *ad primum*, & alios plures, quos refert, niſi periculum ſit in mora, vt ibi declarat. 3

Limitatur tamen primo præfata ſententia affirmatiua, niſi impedimenti conſcius timeat probabiliter magnum ſcandalum ex denunciatione, quia tunc licet probare poſſit, & mandatum denunciandi ſub pœna excommunicationis factum ſit, denunciare non tenetur ſecund. Adrian. *in confeſſion. quæſtione* 5. *dubio* 7. §. *de ſecundo*, & §. *tertio dico*, Nauar. *in Manual. cap.* 22. *num.* 83. & nos *vbi ſupra, numero* 29. Manuel. Rodrig. *in primo tom. ſuæ Summæ in ſecunda editione, ca.* 217. *num.* 8. & Sanchez *vbi ſupra, numero* 5. *cum ſequenti.* 4

Secundo hoc limitant, quādo impedimenti conſcius accepit illud ſub ſecreto, quis tunc ius naturæ obligat ſeruare ſecretum, vt cum Paludan. probauimus à contrario ſenſu *vbi ſupra, numero* 27. 5

Superuenit Thomas Sanchez, qui *d. lib.* 3. *de matrimonio, diſputatione* 13. *num.* 6. probat contrarium, nempe teneri quem denunciare, quāuis ſub ſecreto ſibi committatur extra confeſſionis ſigillum, vt ait optime docere eundem Pſludanum *in quarto, diſtinctione* 28. *quæſtione* 2. *articul.* 5. *in tertia pœna, numero* 31. *in principio.* Primo, quia hic non agitur de punitione, nec de alicuius damno, ſed de peccato vitando, & eripiēdo denunciatum à morte ſpirituali ſibi imminenti, & cum vita animæ omnibus rebus præferenda ſit, vincit hæc lex tamquam ſortior legem de ſeruando naturali ſecreto, famaque proximi.

Secundo, quia commiſſa alij ſecreto manifeſtanda ſunt, vbi vergunt in damnum publicum, aut tertiæ perſonæ imminens in futurum, ſecundum D. Thomam communiter receptum 2. 2. *quæſtione* 70. *articulo primo, ad ſecundum*: diximus *vbi ſupra, num.* 48. ſed hoc ſecretum eſt huiuſmodi, quia ſi eſt impedimentum dirimens, tendit in præiudicium alterius 6

coniu-

coniugis bona fide contrahentis, quod ſi mala vterque contrahat, in præiudicium matrimonij, quod irritum eſt, & prolis, quæ eſt illegitima, & in vtriuſque æternam damnationem, quia permanebunt in concubinatu: ſi vero impedimentum ſit tantum impediens, non vero dirimens, tendit in irreuerentiam ſacramenti, & damnationem contrahentis cum eo impedimento, & ſæpe in damnum tertij, cui frangitur fides: vt ſi impedimentum ſit priorum ſponſalium.

7 Tertio, quia accipiens fidem ſecreti, tenetur manifeſtare, quando petitur tantum ad peccati remedium, vt inquit Cordub. *li. primo ſui quæſt. quæſtione* 43. *dubio ſecundo, §. ſecundo, ſi autem illa reuelatio.*

8 Ex quibus omnibus idem dicendum eſſe infert Sanchez *vbi ſupra, d. num.* 6. *in verſ. hinc infertur*, quãuis impedimenti conſcius illud acceperit ſub confeſſionis ſecreto. verbi gratia, ſi ipſi dicatur, hoc tibi detego in confeſſione, cum tamen re vera non ſit confeſſio, ſed ſecretum naturale, vt tenent Innocentius *in cap. omnis vtriuſque ſexus num.* 7. & ibi Abb. *num* 25. *de pœnitent. & remiſſion.* & infiniti alij quos refert, & ſequitur Sanchez *vbi ſupra*, dicentes hunc non teneri celare vinculo ſigilli ſacramentalis, teneri tamen vi promiſſionis, ſicut ſi eſſet confeſſio ſacramentalis, & non obligare hoc ſecretum pluſquã iuramentum ſecreti ſeruandi, nec quando cedit in alicuius damnum, nec maiori vinculo, quam alia ſecreta naturalia: idque procedere ait ex Caietan. & alijs, licet genuflexo, factoque Crucis ſigno, & cõfeſſione dicta hoc ſecretum committatur, adhuc enim confeſſionis ſigillum non eſt, quando non detegitur animo vere fatendi, ſed tantum gratia dandi, aut petendi conſilium, item, neceſſe confeſſionis ſigillum, quando committens ſub illo ſecreto non intendit omnia peccata fateri, ſed illud vnum: intelligitur tamen quando non dicit accuſans ſe tamquam iudici.

9 Quid tenendum circa præd. ſecundam limitationem principalem? Ego difficilem cenſeo articulum hunc propter hinc inde adducta, & quia graue eſt ſecretum naturale frangere: nihilominus tamen ex ſupra dictis hæc ſecunda ſententia probabilior videtur, eo tantum caſu, quo denunciatio hæc à conſcio impedimenti occulti accepti in ſecreto facienda, ſufficiens eſſet iuxta iuris diſpoſitionem ad impediendum matrimonium celebrandum, ſeu id dirimendum; alias ſecus, quoties præd. denunciatio nõ prodeſſet, quo caſu procedat limitatio prædicta.

10 Hinc infero primo, quod conſcius impedimenti ex ſolo auditu, ſi audierat à perſona fide digna teneatur ea non denunciante, manifeſtare, quia notitia ex auditu habita à perſona fide digna, eſt vera notitia fidem faciens, quia poteſt Prælatus perſonã fide dignam, à qua denunciator audiuit, citare, eiuſque teſtimonium recipere, Nauar. *in ca. inter verba, in ſecunda editione corollar.* 66. *num.* 290. *cum ſequentibus* 11. *quæſtione* 3. *& in Manuali Latino cap.* 25. *numero* 46. Manuel Rodrig. *in Summa, primo tom. in ſecunda editione. cap.* 217. *num.* 9. *& de ordine iudiciorum, ca.* 4. *concluſione* 10. *num.* 12. Sanchez *vbi ſupra num.* 7.

11 Secundo infero ſecus eſſe dicendum, ſi perſona, à qua audiuit, non ſit fide digna, lcuiſque reputaretur. eius dicto denuntians ſecundum Nauar. *dicto corollar.* 66. *n.* 292. *& d. cap.* 25. *num.* 46. Cordub. *lib.* 1. *quæſtionar. q.* 43. *dubio* 2. *§. ſexto quando. fol.* 348. *col.* 2. *& in Summa. quæſtione* 64. *ad finem, §. el ſexto caſo*, diximus *lib.* 1. *Canonic. quæſtione* 11. *num.* 71. Nauarra *de reſtitutione lib.* 2. *in* 2. *editione, ca.* 4. *parte* 2. *dubio* 10. *num.* 108. Manuel Rodrig. *d. ca* 4. *del orden Iudicial, num.* 12. & Sanchez *vbi ſupra.*

12 Ex quo idem probo in eo, qui audiuit, & non meminit à quo audierit, vel ſi audiuit à [illegible] nihil certo ſcienti, quod tenet Nauar. *d. corollar.* [illegible] *mero* 291. vbi *numero ſequenti*, & Cordub. *vbi* [illegible] cent eſſe conſulendum huic audienti à non [illegible] gnis perſonis, vt faciat illas teſtificari; quod reprobat Nauar. *d. numero* 108. eo quod ſi perſonæ no ſint fide dignæ, reus exponitur manifeſto periculo iniuſtæ iniuriæ; ſed quando impedimentum non eſt infamatorium, præd. conſilium eſt bonum, quia tunc nullum eſt periculum in ea manifeſtatione, forteque prodent, vt impedimentum detegatur, ita & recte Sanchez *vbi ſupra, numero ſeptimo, ad finem.*

Vltimo in propoſito obſeruandum eſt, quod ſi 13
conſcius impedimenti occulti nouit contrahentes
impetraſſe diſpenſationem occultam pro foro con-
ſcientiæ, non tenetur denunciare ſecund. Thom.
Sanchez *vbi ſupra*, qui aliud cenſet, ſi impedimen-
tum publicum eſſet: eademque diſtinctio ſeruanda
eſt reſpectu ipſius contrahentis, nam ſi interroge-
tur in præd. ſpecie de impedimẽto occulto, non te-
netur illud fateri, ſi diſpenſationem impetraſſet pro
foro conſcientiæ: ſecus, ſi eſſet publica vox de illo
impedimento, aut concurrerent alia requiſita, ex
quibus iudex iuridice rogет idque conſtaret volen-
ti contrahere, tunc namque tenetur fateri veritatẽ,
vt bene probat idem Sanchez *d. lib.* 3. *de matrimonio,*
diſputatione 14. *num.* 4 *per totum.*

Quid autem dicendum erit in præmiſſa ſpecie, ſi parochus, aut Ordinarius nouit impedimentum, & impeditos obtinuiſſe diſpenſationem pro ſolo foro conſcientiæ? dicemus capit. ſtatim ſequenti.

Vltimo hic diſſerendum eſt, an in matrimoniali- 14
bus diſpenſationibus poſſint contrahere volentes
interrogari iuſte à iudice, cui commiſſa eſt diſpen-
ſatio, ſi preces veritate nitantur, an ſe carnaliter
cognouerint, de quo ipſi non ſunt infamati, nec de
eo aliter conſtet? in quo Salzedo *in practic. criminal.*
ca. 126. *§. vnde merito*, inquit, relegandam, & exter-
minandam quandam conſuetudinem, quæ potius
corruptela eſt appellanda, recepta in aliquibus tri-
bunalibus, quæ habet, hoc faciendi, quod præmiſi-
mus. Sed inquit Manuel. Rodriguez *de ordin. indic.*
concluſione quarta, num. 4. *ad finem.* ibi: *ni por lo dicho, &c.*
non eſſe iniquam, & malam præfatam conſuetudi-
nem aliquorum tribunalium, quia diſpenſatio ſub-
reptitia eſt tacita copula, iuxta veriorem ſententiã:
ergo dum interrogat iudex de copula, vt diſpenſa-
tionis valorem norit, licet occulta ſit, iuridice ro-
gat, tenenturque cõtrahere volentes fateri, vel non
vti diſpenſatione, ſiquidem interrogatio non ideo
tendit, vt illi puniantur, ſed vt impediantur vti diſ-
penſatione ſubreptitia, & inualide cõtrahere: quam
ſententiam aduerſus Salzed. cum Emanuele Ro-
drig. tenet etiam Thomas Sanchez *lib.* 3. *de matrimo-*
nio diſputatione 14. *numero* 3. vbi quod eſſet tamen ve-
ra doctrina illa, ſi interrogatio copulæ minime ad
diſpenſationis valorem conduceret: ego vero ceſ-
ſante præd. conſuetudine interrogandi de copula
occulta, minime de ea interrogarem, quandoqui-
dem Summus Pontifex id non præcipit in diſpen-
ſatione, & praxis huius Epiſcopatus Ciuitat. ita ſe
habet, vt in præmiſſa ſpecie occultæ copulæ dum
aliud non noſcitur, præd. interrogatio non fiat: ſed
verificatis precibus fit diſpenſatio iuxta tenorem
Bullæ diſpenſationis.

CAPI.

CAPITVLVM LX.

Ordinarius, vel parochus conſcius impedimenti, an teneatur, vel poſsit contrahere volentes, matrimonio copulare?

SVMMARIVM.

1 *Parochus regulariter, factis denunciationibus in Eccleſia iuxta formam Concil. Tridentini, ſi nullum opponatur impedimentum, poteſt, nulla exquiſita Ordinarij licentia, matrimonio aſſiſtere, contrahenteſque matrimonio copulare.*

2 *Parochus oppoſito impedimento, poteſt interdicere matrimonium, non autem de impedimento cognoſcere, ſed debet rem Ordinario remittere.*

3 *Parochus non poteſt aſſiſtere matrimonio frangentis aliorum ſponſalium fidem, ſed tenetur remittere ad Ordinarium.*

4 *Parochus aſſiſtere non debet matrimonio eorum, quorũ alter faſſus eſt, votum emiſiſſe, ſed eo non teneri, quia ficte vouit, ampliatur numero quinto, vbi numero ſexto, quid, quando parocho, vel iudici Ordinario denunciatur impedimentum?*

7 *Notarius, aut iudex, cui contrahere volens fatetur ſe aliquo impedimento laborare, et tenuiſſe tamen eius diſpenſationẽ pro foro conſcientiæ, an poſſit id non ſcribere, ſed admonere illum vt taceat, &c.*

8 *Contrahentes matrimonium, an ſcire debeant prius Doctrinam Chriſtianam?*

9 *Parochus tenetur habere librum, & in eo ſcribere coniugum, & teſtium nomina, & cætera, vt hic.*

10 *Parochus, vel Ordinarius, qui nouit impedimentum inter volentes contrahere matrimonium, quid facere debeat?*

11 *Sigillum confeſsionis ſacramentalis obligat, non ſolum reſpectu aliorum, ſed etiam ipſius pœnitentis.*

1 PRo huius quæſtionis planiori intelligentia ſupponimus primo regulariter, parochum factis dennnciationibus in Eccleſia iuxta formam Concil. Trident. contrahere volentium matrimonium, ſi nullum opponatur impedimentum, poſſe nulla requiſita Ordiuarij licentia matrimonio aſſiſtere, contrahenteſque matrimonio copulare vt patet ex eodem Concilio Trident. *ſeſsione 24. in Decreto de reformatione matrim. ca. 1.* ibi: Quibus denunciationibus factis, ſi nullum legitimum opponatur impedimentum ad celebrationem matrimonij in facie Eccleſiæ, procedatur: quatenus ibi loquitur de officio parochi, & nullam deſiderat ad hoc licentiam Ordinarij, ita probauimus late *lib. 2. practic. quæſtione 8. numero 9. verſ. ego autem.* & Enriquez *lib. 11. de matrim. cap. 7. nu. 1.* Manoel Rodrig. *in 1. tom. ſuæ Summæ in 2. editione, cap. 217. num. 11.* & Thomas Sanchez *de matrimonio lib. 3. diſputatione 15. num. 2. & 20.* quod praxis communis obtinet: vt autem dicatur matrimonium celebrari in facie Eccleſiæ, opus non eſt, vt in ipſa Eccleſia materiali, vel in eius limine celebretur: ſed ſatis eſt coram fidelium multitudine hodie per Concilium coram parocho, & duobus, vel tribus teſtibus celebrari, vt cum alijs probat Sanchez *vbi ſupra d. num. 20.*

2 Secundo, quod oppoſito impedimento, poteſt parochus interdicere matrimonium, non autem, de impedimento cognoſcere: ſed debet rem Ordinario remittere, vt de impedimento cognoſcat ex tex. *in cap. final. in fine principij de clandeſtin. deſponſatione. iuncto cap. 1. de conſanguinit. & affinit.* & tenent Hoſtienſ. & communiter DD. *in d. cap. finali.* & nos *vbi ſupra,* necnon & Greg. Lopez *in l. 1. in gloſ. deuen vedar. tit. 3. partita 4.* Segura Daualos *in Director. iudic. Eccleſiaſtic. 2. parte, ca. 16. nu. 4.* & alios citans Manuel *vbi ſupra, num. 10.* & Thomas Sanchez *num. 3.* Zeuallos *in practic. q. 604. n. 49.* & in praxi hoc etiam obſeruatur.

3 Non tamen licebit parocho aſſiſtere matrimonio frangentis aliorum ſponſaliorum fidem, ſed tenetur remittere ad Ordinarium, vt bene aduerſus Segurã *vbi ſupra, c. 15. n. 12.* probat Thom. Sanchez *vbi ſupra. n. 5.* vbi *nu. 6.* idem tenet contra Philiarcum, quando contrahentes, qui prius affirmarunt impedimentũ, & poſtea id negarunt, etiãſi aliter probari non poſſit, niſi in caſu de quo ibi per eum, Ordinarius tamẽ poſſet credere oppoſito priorum ſponſalium cum alia, impedimento fatenti illa, dicẽtique ficte promiſiſſe, ſi notabilis ſit diſparitas inter promittentem, & recipientem promiſſionem, quod ibi *nu. 7.* late probat.

4 Similiter parochus aſſiſtere non debet matrimonio eorum, cuius alter faſſus eſt votum emiſiſſe, ſed eo non teneri, quia ficte vouit, quamuis enim confeſſarius in foro conſcientiæ fidem pœnitenti adhibere debeat, non tamen in foro exteriori ad quem matrimonium pertinet, & etiam in iuramento metu coacto non credi, niſi in foro pœnitentiæ dicenti ſe caruiſſe animo ſe obligandi, niſi nullo alio pacto conſtet de voto emiſſo, præterquam ex confeſſione volentis contrahere, tunc enim ſi votum fateatur, & ſimul defectum animi obligandi, eſt ei fides adhibenda, prout hanc opinionem eſſe tenendã, reiecta longa diſtinctione aliorum, late & bene probat Thomas Sanchez *lib. 3. de matrimonio, diſputatione 15. num. 8. 9. & 10.*

5 Qui *num. 12.* recte etiam probat non poſſe parochum, dum ei conſtat extra confeſſionem de impedimento occulto, vt voto, publice petẽti matrimonium miniſtrare: ſecus in Ordinario, vbi nulla alia via probari poſſet impedimentum.

Quod ſi Ordinarius, vel parochus ſciat impedimentum, & impeditos obtinuiſſe diſpenſationem pro ſolo conſcientiæ foro, ſi nemo denunciat impedimentum, poſſunt diſſimulare, eoſq; matrimonio coniungere, vt poſt longam diſputationem concludit Thom. Sanchez *vbi ſupra num. 14.*

6 Qui *num. 15.* cõtrarium probat, ſi aliquis denunciet impedimentum illud parocho, vel Ordinario, quia eo caſu neuter poteſt diſsimulare, ſed tenetur non admittere diſpenſationem, nec illos coniungere debet, donec diſpenſationem in foro exteriori afferant ſecund. Nauarrum, Manuel. Rodrig. & Vegam, quos ad hoc citat.

7 Quod ſi notario ex iudicis commiſsione, vel ipſo iudice confeſsiones cõtrahentium recipiente ex officio, nullo opponente impedimentum, contrahens affirmet ſe aliquo impedimento impedienti, vel dirimenti laborare, obtinuiſſeque diſpenſationẽ occultam in foro conſcientiæ, poterit notarius, vel iudex id nõ ſcribere, ſed admonere illum, vt taceat, & ſe corrigat id negando, vt poteſt, vtendo æquiuocatione, verbi gratia, dicendo ſe non vouiſſe, intelligendo ita, vt modo impediat matrimoniũ, cum iam diſpenſationem obtinuerit impedimenti, vt probat Thom. Sanchez *vbi ſupra. num. 16.*

8 Inter alia impedimenta cõtrahendi matrimoniũ, illud adijcitur, quo ſolent Prælati præcipere, ne parochos ruſticos in matrimonium coniugat, vſquequo ſciant Doctrinam Chriſtianam, ipſoſque ſubditos compellere ad hoc, & parochos, vt eam interrogent: quod fieri poſſe affirmat Didac. Perez *in l. 1. titulo 1. lib. 1. Ordinament. fol. 19. columna ſecunda, in verſic. aliud etiam ſe offert dubium,* dicens, ita ſententia lata à Metropolitano Salmãtino pronunciatũ fuiſſe,

& ſe-

& ſequitur Manuel.Rodrig. *in 1.tom.ſuæ Summæ in ſecunda editione, cap.83.num.3.* ſed hæc ſententia dubia eſt, ſiquidem à iure non inuenitur ſtatutum ſimile impedimentum, & Epiſcopi non ſit noua impedimenta ſtatuere, ſed Eccleſiæ: poſſet tamen prædicta facere ſuauiter, & bono modo, quando contrahentes non inſtarent breui tempore eos detinere, donec Doctrinam Chriſtianam addiſcant, vt recte obſeruat Sanchez *vbi ſupra, num.19.* addens non eſſe curandum, vt ſciant peccata mortalia, & potius rudibus valde nocere ea edoceri, putant enim quãcũque ſuperbiã, gulam, & cætera eſſe peccata lethalia.

9 Parochus autem tenetur habere librum in eoque ſcribere coniugum, & teſtium nomina, locum, & tempus contracti matrimonij ſub culpa mortali, quia hoc tendit in finem vitandi lites, & vt Eccleſiæ conſtet de matrimonio, & licet Cõcilium Trident. in hoc non vtatur verbis adeo rigidis; quia dicit: habeat parochus apud ſe librum, &c. ex fine tamen, quem intendit, colligitur velle obligare ad mortalem culpam, & ita tenent Enriquez *lib.11. de matrimonio ca.7.num.4.* & Manuel.Rodriguez *vbi ſupra, d. ca.217. in fin.* Bartholom. à Ledeſma *de matrim. dubio 21. folio 1331. verſic. & adnotare,* quos refert Sanch. *vbi ſupra, d. lib.3. de matrimonio, diſputatione 15. numero 22.* vbi quod quando aliquis de licentia Ordinarij aſſiſtit matrimonio, tenetur parochum admonere, vt ſcribat in libro, vt ſeruetur præd. Decretũ Concilij Triden. non autem opus eſt authentica notarij ſubſcriptione, ſed ſatis eſſe ſimplice parochi, ſecundum Veramcrucem *in Appendice ad Specul.coniug. dubio 12. concluſione ſecunda.*

10 Quid autem dicendum ſit de Ordinario, vel parocho, qui in ſacramento confeſsionis nouit impedimentum dirimens matrimonium volentium contrahere, an poſsit, vel teneatur illis denegare matrimonium? agit latiſsime idem Sanchez *d. lib.3. de matrimonio, diſputatione 16. per totam:* vbi triplicem examinat quæſtionem: Primam, an ſacerdos poſsit, vel ei liceat vti ſcientia confeſsionis ad externam gubernationem, vt faciat, vel omittat aliquam, quæ alias non eſſet facturus, vel omiſſurus: Secundam, an teneatur? Tertiam, qualiter ſe habere debeat vbi in confeſſione nouit impedimentum matrimonij, quæ eſt propria noſtra quæſtio. Primam igitur ſuprad. quæſtionẽ pro vtraque parte late examinans refert duas opiniones. primam affirmatiuam docentem, id licere, quando effici poteſt abſque periculo detectionis confeſsionis: quare cum in gratuitis, vt ſacerdos liberam facultatem habet, nulla denegandi cauſa requiratur, ſed mera voluntas ſufficiat, poteſt ſacerdos omnino iuuari ex confeſsionis ſcientia, & facere, quæ aliter facturus non eſſet, aut denegare, quæ alias concederet, vt in gratuita electione non eligere, quem in confeſsione nouit indignũ, & amouere ob eandem notitiam ab officio ad nutum amouibili: quando autem res non eſt gratuita, ſed alius habet ius, cum requiratur aliqua cauſa, nõ poteſt ex ſola confeſsionis notitia, niſi alias cauſas allegare poſsit, amouere ab officio, aut denegare ſuffragium, vt ſi officium non eſt ad nutum amouibile: vel ſi quis præſentetur à patrono, & ex ſola cõfeſsione norit Prælatus eum eſſe indignum: quia in priori caſu, cum cauſa non deſideretur, nulla poteſt eſſe rationabilis ſuſpicio peccati detecti in cõfeſsione: in poſteriori vero, cum exigatur cauſa iuſta, nullaque alia allegari poſsit, poteſt eſſe rationabilis ſuſpicio alicuius indignitatis illius, quæ tamen ex ſola confeſsione cognita eſt, quamquidem primam ſententiam, & diſtinctionem ſequuntur communiter DD. eſtque receptiſsima, vt conſtat ex allegatis per Sanch. ibi *numero 2.* vbi *num.4.* inquit negari non poſſe eſſe probabiliſsimam, quæ ſine vllo ſcrupulo meo iudicio ſequi, & teneri poteſt. Secunda opinio in præd. prima quæſtione negatiue indiſtincte docet: non licere vti extra confeſsionem ſcientia per confeſsionem habita, ſed ſe habere debere confeſſarium ac ſi nihil in confeſsione ſciret, quam tenent Armill. Aurea *in ſua Summa ver. confeſſor, num. 7.* & Bañes *in 2.2. quæſtione 33. articulo 8. ad finem: §. ad confirmationem reſpondetur,* & eam latiſsime comprobat Sanchez *vbi ſupra, nu.3.* & multo magis placet eidem *num.4.* ſed prior eſt receptiſsima, vt prædiximus in ſecunda quæſtione principali: Thomas Sanchez *vbi ſupra, num. 6.* refert communem ſententiam Doctorum tenentium, non ſolum ſacerdotem poſſe vti ſcientia confeſsionis ad externum regimen, vt habet præfata prima receptiſsima ſententia in præcedenti quæſtione, ſed etiam teneri ea vti, & negare ſuffragium, &c. indigno noto per confeſſionem caſu, quo teneretur, ſi extra confeſsionem conſcius eſſet indignitatis illius: quam ſententiam ipſemet Sanchez *num.7.* probabilem eſſe affirmat, quamuis ſibi magis placere dicat contrariam cum Diuo Thoma, Palud. Sylueſt. & Ludoui. Lopez, quos refert: ſed retenta primi, eam intellige in ſuo proprio caſu, nempe in gratuitis, & quando id fieri poteſt abſque periculo detectionis confeſsionis, & non alias.

In tertia quæſtione principali, quæ ad noſtrum tractatum de matrimonio pertinet, Sanchez *vbi ſupra, numero 8. cum ſequentibus* refert quinque dicendi modos Doctorum: poſteaque *numero 14. cum ſequentibus tribus concluſionibus* quæſtionem hanc reſoluit: cuius dicta breuiter reaſſumam, & in quolibet meum ſenſum inſinuabo, vt claritate ſolita procedendo, vnuſquiſque facile, quod certius ſibi videbitur, deſumat.

Primus dicendi modus eſt, debere parochum occulte monere contrahentes, quod ſi nolint deſiſtere, nec poſsit ſuum miniſterium negare abſque ſigilli periculo; teneri eos matrimonio cõiungere: ita tenere affirmat Alenſ. Diuum Bonauent. Altiſ. Driedum, Palacio, Philiarc. Manuel. Rodrig. Henric. Angel. Syluest. Tabien. & Maiol quos citat: ſed illud de monitione præuia, ſecurum non videtur.

Quia ſigillum confeſsionis obligat non ſolum reſpectu aliorum, ſed etiam ipſius pœnitentis: non enim ſolum tenetur ſacerdos non detegere alijs peccatum auditum in confeſsione, ſed etiam tenetur nullo modo loqui de ipſo cum pœnitente extra cõfeſsionem, nec exprobrare, nec cõijcere illi crimen, nec in memoriam reducere, vel reuocare quia quãuis aliud facere non ſit proprie fractio ſigilli, eſt tamen quoddam genus, quaſi reuelationis, & offenditur ſigillum, vt cum alijs plurimis docet Sanchez *vbi ſupra, d. diſputatione 16. numero 3. in verſ. 3. quia ſigillum confeſſionis.* 11

Secundus modus eſt in propria ſpecie, quando volentes cõtrahere matrimonium publice petunt, an teneatur parochus eos coniungere? & teneri probatur, quia ob peccatum cognitum in occulto pœnitentiæ foro, non poteſt contrahentes priuare iure, quod habent petendi matrimonium in foro Eccleſiæ, dum in eo latet impedimentum, ita tenent Adria. Soto, Nauar. Medina, & alij Doctores in materia Euchariſtiæ loquentes, quos refert Sanchez *vbi ſupra, num.9.* ſentientes, aliud eſſe, ſi occulte id petant.

Tertius eſt, abſolute non debere parochum abſtinere à tali matrimonio miniſtrando, vt ex Metymna, & Enriquez cum quadam moderatione refert Sanchez *vbi ſupra numer. 10.*

Quartus, ſi miniſter non tenetur ex officio, quia

non

non eſt proprius parochus, licet ab eo habeat licentiam aſsiſtendi matrimonio, poteſt, & debet negare, quia eſt voluntarius miniſter, vt vitar proximi peccatum: ſi vero tenetur ex officio, non poteſt negare ſacramenta etiam occulte petita, quamuis ceſſet periculum fractionis ſigilli: quia ſcita in cõfeſſione, & ſic in conſcientiæ foro non tribuunt ius negandi miniſterium alias debitum, ita tenet Paludan. *in quarto, diſtinctione* 21. *quæſt.* 3. *articulo* 3. *numer.* 60. & in ſimili, quando peccator occultus per ſolam confeſsionem notus petit Euchariſtiam, parochus non poteſt ei denegare tempore quo tenetur miniſtrare, ſecus alias quando non eſt parochus vel etiamſi ſit parochus petitur quando non tenetur miniſtrare, tenent plures DD. quos citat Sanchez *vbi ſupra, numer.* 11. vbi declarat, quomodo hoc procedat.

Vltimus dicendi modus eſt, vt ſi ſit parochus, poſſitque circa confeſsionis ſuſpitionem ſe eximere, bene faciet ſe eximendo; ſi vero nequeat, tenetur miniſtrare matrimonium: ſi autem parochus non ſit, quamuis habeat licentiam miniſtrandi, debet ſe excuſare, ita tenent Soto, Cordoua, Ledeſma, Veracruz, quos refert Sanchez *dicta diſputatione* 16. *numer.* 2. vbi quod hi Doctores non diſtingunt, an peccator ille publice petat matrimonium, an occulte, licet diſtinguant in ſimili de Euchariſtia, & hic modus placet præ alijs eidem Authori ibi *numer.* 13. reiecta prima opinione receptiſſima, de qua ſupra: nempe occulte petenti, poſſe etiam parochum negare. vt docent Doctores in ſecundo dicendi modo relati: publice autem petenti, non poſſe parochum negare, ſecus in alijs ſacerdotibus, qui licet ex licentia miniſtrare poſſunt, credit tamen nec parochum, nec alios ſacerdotes teneri negare, ſiue alter publice, ſiue occulte petat ſequendo prædictam priorem ſententiam principalem.

Ego autem, qui prædictam receptiſſimam ſententiam, vt veriorem, & receptiorem amplexus ſum, hunc quintum dicendi modum, & diſtinctionem, vt ſupra factam, atque relatam ſequor, & omnino probo: Sanchez vero ſequendo ſuam, & ſic ſecundam opin. quæ habet, vt vidimus: non licere ſacerdoti vti ſcientia confeſsionis ad externos actus extra confeſsionem, aliud cenſet, ſtatuendo tres concluſiones, primam *numero* 14. quod parochus, ſiue quicumque alius ſacerdos habens licentiam aſsiſtendi matrimonio, vel miniſtrandi quodcumque aliud ſacramentum non poſſit expellere peccatorem etiam occulte petẽtem, ob ſolum peccatum in confeſsione notum: ſed vt dixi illa opinio, cui Sanchez in hoc innititur, eſt contra receptiorem, & tenendam, licet videatur probabilis, ideo proculdubio in actu publico ſequor primam, & ſic vltimum dicendi modum ſupra relatum.

Secundam concluſionem ſtatuit iuxta ſuam ſententiam Sanchez *vbi ſupra, numer.* 15. in hunc modum quod ſi talis peccator occulte petat, poteſt confeſſor ipſum ſecreto monere, vt deſiſtat. prout inquit fateri vniuerſos Doctores citatos pro omnibus ſententijs, ſed hoc videtur non ſecurum, vt prædiximus, niſi ea monitio fiat prius obtenta licentia ab ipſo pœnitente, vel intra confeſſionem, vt hoc vltimum docet vterque Ledeſma, vnus *in quarto, in ſecunda parte, quæſtione* 10. *articulo* 5. *dubio quarto, §. Præterea ſi Prouincialis, alter de pœnitentia dubio* 32. *concluſione* 7. & vtrumque probat Sanchez *d. num.* 15. *poſt principium*, ibi: dicendum tamen eſt.

Tertiam concluſionem ipſe ſtatuit *numero* 16. credens non teneri confeſſorem petere licentiam à pœnitente, vt eum moneat de peccato, quod vult admittere: ſed tantum in confeſsione teneri, eum monere, vt ibi bene probat: tranſeat.

CAPITVLVM LXI.

An ex aliqua cauſa poſsit valide contrahi matrimonium abſque parocho, & teſtibus?

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium poſt Sanctum Concilium Tridentinum non aliter contrahi poteſt, quam coram parocho, & teſtibus, vt in ipſo Concilio decernitur; quod etiam procedit in foro conſcientiæ.*

2 *Matrimonio nulliter de facto clandeſtine contracto abſque parocho, etiam eo conſummato poſſunt illi contrahentes abſque diſpenſatione (ſi nullum aliud impedimentum proponatur) de nouo inter ſe matrimonium celebrare, ſeruata forma Concilij.*

3 *Matrimonio contracto coram parocho, & teſtibus nulliter tamen ob impedimentum occultum, an poſtea obtenta eius diſpenſatione ſit iterum coram parocho & teſtibus celebrandum, vel ratificandum? remiſſiue.*

4 *Matrimonium in mortis articulo, deficiente copia parochi, an poſsit valide ſine parochi aſsiſtentia celebrari, quando matrimonium valde neceſſarium eſt? & numeris ſequentibus.*

5 *Forma inducitur ex Decreto irritante: & etiam quando ſtatutum aliquid exprimit iuxta actum conficiendum, aliter quam iure communi ſit diſpoſitum, vt in numer. 6.*

7 *Forma tradita a lege, vel ſtatuto eſt omnino ſeruanda, alias actus eſt nullus.*

8 *Matrimonium publice contractum coram maiore parte viciniæ abſque parocho non valet.*

9 *Matrimonium ob inuincibilem ignorantiam Concilij Tridentini, vbi illud obligat, celebratum ſine parocho, & teſtibus, non valet.*

10 *Lex etſi non afficiat ignorantes, quoad pœnam extrinſecam; ſecus tamen eſt quoad pœnam intrinſecam annullationis actus & n. 11.*

12 *Matrimonium celebratum abſque parocho, & teſtibus in locis, vbi nunquam fuit publicatum, vel receptum Concilium, valet.*

SAcrum Concilium Tridentinum *ſeſsione* 24. *ca.* 1. *in Decret. de reformatione matrim.* decreuit, vt non aliter, quam præſente parocho, vel alio ſacerdote de ipſius parochi, ſeu Ordinarij licentia, & duobus, vel tribus teſtibus matrimoniũ contrahatur, cum Decreto irritante contractus aliter facti: quod etiam procedit in foro conſcientiæ, vt tenet Petrus de Ledeſma *de matrimonio, quæſtione* 45 *articulo* 5. *verſicul. eſt tertium dubium, pagina* 178. *columna* 2. & Zeuallos *practic. quæſtionum Commun. contra Commun. quæſtione* 604. *n.* 76. quod quidem proculdubio eſt. 1

Et qui matrimonium ſine parocho clandeſtine contraxerunt, & conſummauerunt, poſſunt, ſi nullum aliud impedimentum adeſt, ſine diſpenſatione de nouo in facie Eccleſiæ matrimonium contrahere, vt cum declaratione Cardinal. ad hoc expreſſa tradit Salzed. *in addit. ad Bernard. Diaz de Lug. in Practic. crimin. Canonica. ca.* 73. *de clandeſtin. nuptijs interessentibus, folio* 227. *verſicul. quarto*, vbi hoc probat aduerſus Maiolum: in nonnullis tamen caſibus dubitant, & agunt DD. an excipi debeant ab hac regula? 2

Q Inter

3 Inter quos iſte præcipuus eſt, quando matrimonium ſemel legitime contractum aſt, poſteaquæ inuenitur nullum, ob occultum impedimentum, an poſtea obtenta diſpenſatione ſatis ſit ſine parocho, & teſtibus iterum contrahere, vel primũ matrimonium contractum ratificare? de quo late egimus ſupra alio capite.

4 Secundus caſus eſt, quando contrahere volens eſt in mortis articulo conſtitutus, & matrimonium valde neceſſarium eſt, & præterea non adeſt parochi copia, an poſsit valide abſque eo contrahi? & poſſe, tenet tanquam probabile Veracrux *in Appendi. ad Speculum coniug. dubio quinto, ſolutione ſecunda ad obiectionem poſitam poſt ſeptimam concluſionem:* ſequitur Vega *lib. tertio ſuæ Summæ, caſu* 361. & Capua *lib. 2. deciſione* 85. *numero* 8. *& ſub dubio* Azeuedo *in l. prima. numero* 38. *titulo* 1. *lib.* 5. *nona collect. Reg.* & ſex fundamenta huius opinionis refert Thomas Sanchez *lib.* 3. *de matrimonio, diſputatione* 17. *numero* 3. idemque probat Capua *vbi ſupra*, quando tutores indigno matrimonio volunt collocare puellam, prout eum refert Sanchez *vbi ſupra.*

Sed contrarium omnino, & proculdubio tenendom eſt, nempe irritum, ac nullum eſſe matrimonium in articulo mortis, & in quacumque alia neceſsitate contractum ſine parocho, & teſtibus *ex dicto cap. & Decreto* Concilii Tridentini, vbi generaliter, & indiſtincte ſemper, & vbique præcipitur, quod fiat coram parocho, & teſtibus, & contractus aliter facti irriti, & nulli iudicantur, & declarantur.

5 Ex quibus verbis forma inducitur, ex ſententia Baldi, & aliorum, *in l. prima, ff. de liberis, & poſthumis* Alexan. *conſil.* 212. *ponderatus in* 1. *dubio lib.* 6. Felin. *in cap cum dilecta de reſcript. numer.* 6. *ſigno quinto*, Beccii *conſil.* 66. *numero* 14. *lib. primo*, Ioan. Vinceot. Honded. *conſil.* 27. *numer.* 28. *volumine primo.*

6 Denique, quia forma etiam videtur inducta, quando ſtatutum aliquid exprimit circa actum cõficiendum aliter, quam iure communi ſit diſpoſitum, Anchar. *conſil.* 35. *viſa quadam*, & alios allegans Beccius *conſil.* 12. *n.* 23. *& conſ.* 62. *n.* 43. ſed iure communi matrimonia clandeſtina erant valida, vt *per totum de clandeſt. deſponſ.* & Concilium ea irritat, præcipiendo ne aliter fiant, quam coram parocho, & teſtibus, vt *in d. ca.* 1. *ſeſſion.* 24. *in Decreto de reformatio. matrim.* & ſic aliter, quam iure communi erat diſpoſitum: ergo inducitur forma.

7 Sed forma tradita à lege, vel ſtatuto eſt omnino, & præciſe obſeruanda, alias ea non ſeruata actus eſt nullus, vt *in d. cap. cum dilecta, cum ſimil.* Beccius *d. conſil.* 66. *numer.* 11. & vbi deficit forma, non ſufficit cauſa etiam iuſtiſsima, vt cum Baldo, & alijs tradit Beccius *conſ.* 58. *numer.* 18. Quare merito hanc partem tenent Nauar. *lib.* 4. *conſ. in prima editione, titulo de ſponſal. conſ.* 44. *& in ſecunda editione titulo de clandeſtin. deſponſatione, conſ.* 6. Didac. Perez *in l. prima, paulo poſt princip. folio* 29. *titulo* 1. *libr.* 5. *Ordinament.* Sarmiento *lib. primo ſelectar. interpret. capit.* 6. *numero* 7. D. Spino *in Specul. teſtam. gloſſa* 15. *numero* 44. 45. *&* 86. Aualos de Segura *in ſuo Director. Indic. Eccleſiaſt. ſecunda parte, capit.* 15. *numero* 44. Manuel Rodrig. *in Summa in ſecunda editione, primo tom. capit.* 219. *numero* 17. Bartholom. à Ledeſma *de matrimonio dubio* 21. Petrus de Ledeſma *de matrimonio, quæſtione* 45. *numero* 5. *circa tertium punctum, dubio* 3. *fol.* 192. *columna* 1. *§. ex præd. ſequitur:* Ludouic. Lopez *in prima parte Inſtructor. cap.* 86. Enriquez *libr.* 11. *de matrimonio, capit.* 3. *numero* 5. *&* 8. & Zeuallos *in ſuis Practic. quæſtionibus Communium contra Commun. quæſtione* 604. *numero* 63. *&* 75. vbi alios citat. Azeued. *in l.* 1. *titulo* 1. *lib.* 5. *nona collect. Regiæ, numero* 38. & ibi Matienço *gloſſa* 6. *verb. clandeſtino, numer.* 3. *in fine, & gloſſa* 7. *numer.* 2. ſequitur, & bene probat aliquos ex ſupra dictis referens Thom. Sanchez *dicto lib.* 3. *de matrimonio diſputatione* 17. *numer.* 4. vbi *numer.* 5. reſpondet fundamentis contrarijs, & nouiſsime nos citans Zambrã, Hiſpalen. *in ſuis Aureis deciſionibus, cap.* 7. *de matrimonio, dubio* 3. *numer.* 2. *folio* 347. Itaque hæc eſt certa & communis ſententia, & omnino tenenda, tametſi Dominicus *conſ.* 66. *column. penultim. & fi nal.* & D. Couar. *in* 4. *de ſponſal. ſecunda parte, ca.* 6. *in princip. numer.* 12. *ad fin.* & alios referens Cucbus *in Inſtit. maior. lib.* 5. *titulo* 11. *numer.* 87. necnon & relati per Thom. Sanchez *vbi ſupra, numero* 3. aliud ſentiant, & velint. Et communis præfata tenenda ſententia adeo procedit, vt neque Epiſcopus, vt in caſu magnæ neceſsitatis, quando non poteſt conſuli Summus Pontifex, diſpenſare in hoc poſsit, vt conſtat ex verbis præcedentibus Concilij, vbi concedit facultatem Epiſcopo diſpenſandi in diſpenſationibus, nõ vero in præſentia parochi & teſtium: ergo manifeſte videtur eam in hoc denegare, & ita docuimus *de Iuramento confirmat. prima parte, ca.* 51. *numero* 23. poſt Nauar. *in Manual. Latin. capit.* 22. *numero* 70. & Thom. Sanchez *vbi ſupra numero* 6. vbi bene eam alijs rationibus comprobat: ſequitur alios allegans Zeuallos *d. quæſtione* 604. *numero* 100.

Ex dictis ſupra ſimiliter deducitur, non valere matrimonium publice contractum ſciente maiori viciniæ parte, ſi parochus deficit, vt tenet Nauar. *in Manual Latino, capit.* 22. *numero* 144. Enriquez *vbi ſupra, capit.* 3. *numero* 5. Ludouic. Lopez, & Sanchez *vbi ſupra, numer.* 7. licet immerito dubitet idem Nauar. *d. Manual. cap.* 22. *numer.* 69. *in fine.* 8

Infertur etiam ex eiſdem, quod ignorantia inuincibilis Concilii Tridentini in præd. caſu, in locis vbi illud obligat non excuſet, ac proinde, ſi contrahentes huiuſmodi illud inuincibiliter ignorantes, contrahant abſque parocho, & teſtibus, huiuſmodi prætenſum matrimonium erit nullum, duobus præcipuis fundamentis. 9

Primum eſt, quoniam etſi lex non afficiat ignorantes quoad pœnam extrinſecam, bene tamen afficit quoad intrinſecam annullationis actus: argumento tex *in cap.* 1. *de conceſsione præb. in* 6. ſiue ignorauerint, ſiue non, vt *ibidem* probatur ibi, ſiue ignorauerit, ſiue non, non valebat: per quem tex. ita tenent quamplures Authores, quos refert, & ſequitur Thom. Sanchez *vbi ſupra d. lib.* 3. *diſputatione* 17. *num.* 10. 10

Secundum fundamentum eſt, quia quoties conſtitutio exprimit, à quo tempore debeat obligare, afficit ignorantes quoad nullitatem actus, licet nõ afficiat quoad alias pœnas, vt ſi dicat ex nũc, iuxta gloſſam *in Clementina ſecunda de Hæretic. verbo ex nunc*, & ibi communiter DD. & alibi ſæpiſsime, quos refert, & ſequitur Sanchez *vbi ſupra, d. num.* 10. ſed Decretum Concilii Trident. de quo ſupra, aſsignat tempus à quo incipit obligare, nempe tranſactis triginta diebus à publicatione in qualibet parochia: ergo ab illo tempore obligat, quoad annullationem matrimonii, etiam ignorantes: & ita in terminis merito tenent hanc opin. Metymn. Enriquez, Petrus de Ledeſma, quos refert, & ſequitur Sanchez *vbi ſupra, n.* 10. *ad fin.* 11

Si tamen matrimoniũ clam contractum ſit abſque parocho, & teſtibus in locis vbi numquam fuit publicatum Conciliũ Trident. vel vbi numquã fuit recep- 12

receptum, vt in quibuſdam Galliæ partibus, & in Polonia incolis illorum dum ibi habitant, validum erit, quia Concilium Trident. *vbi ſupra* decernit, illud Decretum robur non habere in vnaquaque parochia, niſi poſt triginta dies à die primæ publicationis, in eadem parochia numerandos, & quia ſi in illa receptum non ſit, quamuis legitime publicatum, ſaltem, quando decem anni tranſierunt, non obligat.

Sicut nec alia quælibet lex, vt cum alijs probauimus alibi, & tenent DD. communiter *in cap. primo de treg. & pace*: & in terminis ita tenent Doctores, quos ad hoc refert, & ſequitur Zeuallos *practic. quæſtionum Commun. contra Commun. quæſtione* 604. *numero* 143. necnon & Thom. Sanch. *d. lib.* 3. *de matrimonio, diſputatione* 18. *numero primo*, dicens, quod peccabunt hi, ſi omnino clandeſtine cõtrahant, ſicut peccarent ante Concilium Trident. & *numeris ſequentibus* late agit de peregrinis locorum vbi Concilium obligat, diuertentibus ad alia loca, vbi non obligat, & ibi contrahentibus matrimonium, vel è contra, quod hic conſulto omittimus, quia eſt de raro contingentibus.

CAPITVLVM LXII.

De Parocho miniſtro ſacramenti matrimonij.

SVMMARIVM.

1 *Parochi proprij aſsiſtentia exigitur de neceſsitate ſacramenti ad valorem matrimonij.*

2 *Parochus proprius vtriuſque contrahentium matrimonium eſt Epiſcopus, & eius Vicarius Generalis.*

3 *Parochus alienus, virtute Bullæ Cruciatæ, non poteſt eligi ad aſsiſtendum matrimonio.*

4 *Parochus proprius alterius contrahentis ſufficit, quod aſsiſtat matrimonio pro eius valore, ſaltem. ſi ſit parochus illius contrahentis, in cuius parochia celebratur: imo etiamſi extra parochiam, vel diæceſim celebretur matrimonium, vt in numero quinto, & an ad hoc requiratur licentia Ordinarij, vel parochi loci, in quo matrimonium celebratur? numero ſexto, vbi an peccet. punienduſque ſit parochus proprius aſsiſtens matrimonio abſque præd. licentia?*

7 *Matrimonium illorum, cui aſsiſtit ſacerdos ex commiſsione proprij parochi extra prouinciam committentis, an ſit validum? & numero nono, 12. & 13.*

8 *Epiſcopus tamquam Ordinarius poteſt conferre beneficia extra diæceſim, non tamen eius Vicarius, cui hoc Epiſcopus delegauerit.*

9 *Confeſſores ordinarij poſſunt excipere confeſsiones ſubditorum extra diæceſim, non tamen hoc poſſunt confeſſores delegati, ſed contra, & n. 11.*

10 *Iuriſdictio ordinaria, voluntaria, & etiam delegata poteſt exerceri extra territorium.*

14 *Religioſi habentes licentiam audiendi confeſsiones, an, & quando poſsint eas audire extra diæceſim licentiam concedentis.*

15 *Parochus proprius aſsiſtens matrimonio, an debet eſſe ſacerdos, necne?*

16 *Dictio, alius, eſt repetitiua ſimilium, & quomodo hoc intelligatur.*

17 *Epiſcopus non conſecratus poteſt exercere omnia Epiſcopi munera, demptis illis, quæ ab ordine dependent.*

18 *Parochus, etiamſi non ſit ſacerdos, poteſt licentiam concedere ſuis parochianis confitendi alieno parocho: ſicut eam quoque concedere poteſt recipiendi Euchariſtiam à religioſo, vt in num. 19.*

20 *Abſoluere poteſt proprius parochus, etiam non ſacerdos ab excommunicatione non reſeruata.*

21 *Parochus non ſacerdos poteſt concedere licentiam ſacerdoti ad aſsiſtendum matrimonio, non tamen non ſacerdoti, nec etiam Ordinarius, vt in n. 22.*

23 *Matrimonium celebratum coram parocho excommunicato, ſuſpenſo, vel irregulari non tolerato, an ſit validum? & an huiuſmodi parochus poſsit alio ſacerdoti dare licentiam aſsiſtendi matrimonio? numer. 24.*

25 *Parochus generaliter, vel ſpecialiter interdictus à ſacramentorum adminiſtratione an valide matrimonio aſsiſtat?*

26 *Parochus abſque vero titulo, ſtante communi errore, an valide aſsiſtere poſsit matrimonio?*

27 *Parochus ipſo iure priuatus beneficio, an valide aſsiſtat matrimonio, vt in exemplis hic poſitis?*

28 *Matrimonium contractum coram ſacerdote de licentia proprij parochi conceſſa ſolis verbis externis abſque tamen vera intentione occulta, an ſit valida?*

29 *Domicilium originis non ſufficit pro matrimonio eius, qui alibi habet domicilium habitationis.*

30 *Parochia propria, & diæceſis quæ dicatur?*

35 *Domicilium iuris fictione, vt originis propriæ, vel paternæ, aut beneficij, an ſufficiat pro matrimonio contrahendo.*

32 *Parochus delegatus ab Epiſcopo ad nutum, an valide aſsiſtat matrimonio?*

Aſsiſtentia parochi proprij contrahentium 1
exigitur de neceſſitate ſacramenti ad valorem matrimonij, vt patet *ex ca. primo, in Decreto de reformatione matrim. ſeſsione* 24. Sacri Concilij Tridentin. *in verſ. idcirco Sacri Lateranen. Concilij*: ibi: Antequam matrimonium contrahatur ter à proprio contrahentium parocho tribus continuis diebus feſtiuis in Eccleſia inter Miſſarum ſolemnia publice denuncietur. &c. & iterũ inferius, ibi: quod ſi quis parochus vel alius ſacerdos regularis, ſiue ſecularis ſit, &c. alterius parochiæ ſponſos ſiue illorum parochiæ licentia, matrimonio coniungere, aut benedicere auſus fuerit, ipſo iure tandiu ſuſpenſus maneat, quandiu ab Ordinario eius parochi, qui matrimonio intereſſe debebat, ſeu à quo benedictio ſuſcipienda erat, abſoluatur: verba igitur illius eiuſdem capituli in medio poſita, ibi, qui aliter quam præſente parocho, &c. de proprio parocho contrahentium intelligenda ſunt præciſe, iuxta præcedentia. & ſubſequentia; quod etiã probatur *ex cap. 13. in fin. de reformatione, eiuſdem ſeſsion.* 24. ibi, & à quo ſolo (ſcilicet proprio parocho) licite ſacramenta ſuſcipiant: & in terminis ita tenent, & docent Menoch. plures referens *conſil.* 398. *volumine* 4. Nauar. *lib. quarto conſil. in prima editione, titulo de clandeſtin. deſponſat. conſil. ſecundo numer. primo, & in Manual. Latin. ca* 25. *numer. fina. in fine*, & ita fuit deciſum Rotę ſententia, vt patet ex *deciſione nouiſſimorum* 643. & 656. & *ſequent. tom. primo*, & ſequitur Spino *in Specul. Teſtament. gloſſa* 15. *numer.* 37. Salzedo *in Practic. Criminal. Canonic. cap.* 37. *in nona editione, verſic. decimoquarto*, Segura Daualos *in Director. Iudic. Eccleſiaſtic. ſecunda parte, cap.* 15. *numero* 46. Manuel Rodriguez *in ſua Summa in ſecunda editione primo tom. cap.* 219. *numer.* 4. Petrus de Ledeſma *de matrim. quæſt.* 45. *articulo* 5. *puncto* 3. *dubio* 3. *concluſione* 1. Cordoua *in Summa, quæſtione* 43. *in fine*: & *quæſtione* 44. & 46. *in fin.* Alphonſ. à Veracru. Enriquez, Bartholo. à Ledeſma, Vega. & Ludouicus Lopez, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez, *lib.* 3. *de matrimonio, diſputatione* 19. *numero*

ſecundo, eſtque vera procul omni dubio hæc ſententia.

2 Proprius autem parochus vtriuſque contrahentis in propoſito eſt Epiſcopus, & eius Vicarius Generalis, vt tenet Salzed. *ad Practic. crimin. Bernardi Diaz de Lugo, ca. 7. additione 2. verſ. 14.* Spino *d. gloſſa 15. numero 28. 33. 38. & 41.* Segura *d. ca. 15. numero 47.* & alios referens Zeuallos *in Practic. quæſtionibus Commun. contra Commun. quæſtione 604. numero 54.* vbi ex Ledeſma *de matrimonio, quæſtione 45. articulo 5. verſic. dubium quartum. pagina 192. columna 2.* quod etiam Summus Pontifex, & ex commiſſione cæteri alij.

3 Ex quibus deducitur, quod licet virtute Bullæ Cruciatæ poſſit eligi quilibet ſacerdos approbatus ab Ordinario ad recipienda ſacramenta, non tamẽ poterit eligi alienus parochus, vel alius ſacerdos ad celebrationem huius ſancti Sacramenti matrimonij: non enim in Bulla hoc cenſetur conceſſum niſi de licentia Ordinarij, vel parochi, vt tam in benedictionibus nuptialibus, quam in coniunctione matrimonij expreſſe cautum eſt *in d. ca. primo, de reformatione matrim. ſeſſione 24. in verſ. Statuitque vt benedictionem*, ibi, vel priuilegio: & ſtatim infra, ibi, etiamſi id ſibi ex priuilegio, &c. & in terminis ita tenent Spino *d. gloſſa 15. num. 43.* Alphonſ. à Veracru. *in Appendice ad Speculum coniugiorum dubio 5. concluſione 7.* Bartholom. à Ledeſma *de matrimonio dubio 21. folio 1320.* Petrus de Ledeſma *de matrimonio, quæſtione 45. articulo 5. puncto tertio, dubio tertio, ad fin. §. ex dictis*, ſequitur Zeuallos *vbi ſupra, numer. 62.* vbi citat idem tenentes Sotum *de Iuſtitia, & Iure libr. 5. quæſtione 2. articulo 5.* Nauar. *in Manua. Latino, ca. 27. numer. 194.* & probat Thom. Sanchez *vbi ſupra, num. 3.*

4 Sufficit autem parochus alterius contrahentium aſsiſtens matrimonio ad ipſius valorem, ſaltem ſi ſit parochus illius contrahentis, in cuius parochia celebratur: quia cum hoc ſacramentum proprio parocho ſit commiſſum per Concilium Tridentinum, cenſetur etiam commiſſum alienum parochianum cum ſuo coniungere, cum hæc neceſſario connexa ſint, & indiuidua, quia matrimonium nonniſi inter duos conſiſtere poteſt, & Concilium, de aſsiſtentia proprij parochi in numero ſingulari loquitur, non vero in numero plurali, ſcilicet parochorum, ita docet Nauar. *in Manual. Latin. cap. 25. in fine, in poſteriori editione* dicens, ſic declaraſſe Cardinales, quamuis in antiqua editione aſſeruerit, ſolum ſponſæ parochum eſſe legitimum: idem Nauar. *conſ. primo, & conſilio 52. de ſponſalib. lib. 4. conſ.* Salzedo *in Practic. criminal. Canonic. ca. 73. in noua editione, in verſ. decimoquarto*, Spino *in Speculo Teſtament. glo. 25. numer. 45.* Segura Daualos *vbi ſupra, numer. 47.* Caualcan. *deciſione 12. numero 21. in ſecunda parte.* Zeuallos *vbi ſupra. d. quæſtione 604. numer 6.* & Thom. Sanchez *vbi ſupra, numero 4.* vbi alios ita tenentes citat, & *nu. 11.* cum alijs pluribus recte probat, & reſoluit, tenendum prorſus eſſe ſufficere proprium alterius contrahentis parochum, etiamſi in parochia alterius ſibi non ſubditi, matrimonium celebretur.

5 Sufficit etiam ad valorem matrimonij præſentia parochi alterius, vel vtriuſque contrahentis, quamuis in neutrius parochia, nec diœceſi celebretur matrimonium, non enim hoc requirit Concilium, ſcilicet, quod in parochia alterius, nec vtriuſque contrahentis, vel diœceſi celebretur matrimonium, ſed tantum, quod fiat coram parocho, & teſtibus: deinde quia præcipuus Concilij Tridentin. finis, dum petit aſsiſtentiam parochi matrimonio celebrando fuit, vt clandeſtinitas vitaretur, Eccleſiæque conſtaret matrimonium: ſed hic finis ſatis conſequitur, atque obtinetur, parocho vbicumque aſsiſtente matrimonio, vt patet: ergo hoc ſufficit: & quia authoritas, quam præſtat parochus matrimonio, non pertinet ad iuriſdictionem contentioſam, nec requirit cauſæ cognitionem, ergo vbique aſsiſtere poteſt matrimonio ſuorum parochianorum; ex doctrinis vulgaribus, & communibus, quas congerit Sanchez *d. diſputatione 19. numer. 8. & 14.* & in terminis hoc ibi tenet, & probat cum Salzedo *d. ca. 73. in ſecunda editione, §. vndecimo, &* Segura *d. ca. 15. num. 49. in ſecunda parte Director. Iud. Eccleſ.* Spino *gloſſa 15. numero 42.* Manuel Rodrig. *in primo tom. ſuæ Summæ in ſecunda editione, capit. 219. numero 7.* tametſi Nauar. *lib. 4. conſ. in prima editione, titulo de ſponſal. conſ. 52. & conſ. 47. numero 3. cum ſequenti, & in ſecunda editione, conſ. 4. & 14. numero 3. cum ſequentibus* affirmet, non ſatis eſſe parochum alterius, vel vtriuſque contrahentis, dum in neutrius parochia matrimoniũ celebratur, quamuis poſsit parochus extra parochiam exiſtens dare licentiam ſacerdoti, vt intra parochiam matrimonio aſsiſtat: hoc vltimum probo: primum vero contra priorem receptiſsimam ſententiam, minime.

Illa tamen quæſtio in propoſito ſatis inter noſtrates controuertitur, an ſcilicet proprius parochus aſsiſtens matrimonio extra parochiam abſque licentia Ordinarij, vel parochi loci, in quo matrimonium celebratur, peccet, puniendusque ſit? Salzedus namque *d. ca. 73. in noua impreſsione Practicæ criminal. Canonicæ, §. vndecimo*, & Enriquez *lib. 11. de matrimonio, capit. 3. numero 2.* & Manuel Rodrig. *vbi ſupra, d. num. 7.* partem affirmatiuam probant; quorum præcipuum, vltra alia, fundamentum eſt, quia parochus non poteſt ſponſos benedicere in aliena parochia, vt prædimus *ex ca. 1. ſeſſione 24.* Concil. Trident. *in Decreto de reformatione matrim.* ergo nec eos matrimonio coniugere impune, exiſtens extra parochiam. Rurſus contrarium ceſſante ſcandalo probauit Spino *numer. 42.* & Segur. *num. 49. vbi ſupra*: quorum opin. vt probabiliorem fundat, ſequitur, & defendit Thomas Sanchez *vbi ſupra, num. 18. & numer. 19.* reſpondet fundamentis contrarijs, & mihi quoque vera, & tenenda videtur ex dictis *ſupra in verſ. Item ſufficit.* 6

Difficilis quoque illa quæſtio in propoſito cẽſetur, an valeat matrimonium illorum, cui alius ſacerdos ex commiſſione parochi proprij aſsiſtit extra parochiam committentis? Pro parte negatiua facit primo, quia quamuis iudex Ordinarius poſsit extra territorium exercere iuriſdictionem voluntariam, delegatus tamen inferioris à Principe hoc facere nequit, vt *ex l. 2. de officio Proconſ.* tenent Barto. *in l. 1. numero 40. C. de Summa Trinit. & fide Catholic. & in d. l. 2. numero 2.* Franciſcus Marc. alios referens *deciſion. Delphinat. 157. in fin. in ſecunda parte*, & Thom. Sanchez *lib. 3. de matrimonio, diſputatione 34. numero 1.* vbi alia plurimos allegans congerit. 7

Nempe Epiſcopum tamquam Ordinarium poſſe beneficia conferre extra diœceſim, non tamen eius Vicarium, cui hoc Epiſcopus delegauerit ſecundum Franciſcum March. *vbi ſupra*, & Anaſtaſium Germon. *de indultis, §. tibi, quoad vixeris numero 88.* 8

Præterea adducit pro hac priori parte: confeſſores ordinarios poſſe excipere confeſsiones ſubditorum extra diœceſim, non delegatos, & ibi agit de veritate huius dicti, & in terminis ita tenet Nauar. *lib. 4. conſilior. conſil. 47. numer. 2. tit. de ſponſalib.* Franciſcus Marchis *deciſ. 715.* 9

tom.

tom.primo, prout eos refert Zeuallos *dicta quæſtione 604.numero 117.* ſed Franciſcus Marchis *vbi ſupra.* non agit de hoc, ſed *deciſione* 1054. qui non loquitur in terminis noſtris, Nauar. autem vbi ſupra hoc non tenet, ſed *in conſilio 14. de clandeſt. deſponſatione, numero 3. cum ſequentibus in editione Lugduni, Ann* 1594.

Sed multo verius eſt, atque tenendum in terminis noſtræ quæſtionis, non tantum proprium parochum, ſed etiam ſacerdotem de illius licentia aſſiſtentem matrimonio, valide aſſiſtere extra parochiam, ſicut ſi parochus ipſe extra illam intereſſet.

10 Quia iuriſdictio voluntaria, ad quam reducitur hæc aſsiſtentia, poteſt valide ab Ordinario, & à Delegato extra territorium exerceri, vt tam in genere, quam in ſpecie, de qua agimus, tenet, & probat Sanchez *vbi ſupra d. diſputatione 34. numero* 2. & 3. & nuncupatim aduerſus Nauar. *vbi ſupra*, tenet additio noua eiuſdem in fin. & Segura Daualos *in ſuo Directorio Iudic. Eccleſiaſtic. ſecunda parte, ca. 15. num. 49.* & Manuel Rodriguez *in Summ. 1. parte ca. 200. concluſione* 6. & in Vicario Epiſcopi, quod ex ipſius delegatione poſsit extra diœceſim conferre beneficia, tenent Dominic. *in ca. final de officio Vicar. lib.* 6. Boerius *deciſione* 30. *numero* 6. affirmans ſic iudicatum fuiſſe in Burdegalen. Senatu, & refert deciſionem Rotæ, Rebuſſus *in praxi benefic. titulo de reforma. Vicariatus, numero 227. & in regula Cancellariæ 13.* & alij quamplurimi, quos refert, & ſequitur Sanchez *d. diſputatione 34. lib. 3. de matrim. numero* 2. contra primo loco numero præcedenti à ſe citatos.

11 Et inferius ibi refert, & ſequitur alios quamplures docentes, non ſolum Ordinarios, ſed & confeſſores Delegatos poſſe audire confeſsiones ſubditorum diœceſis in qua expoſiti ſunt extra illam diœceſim.

12 Ergo & ſacerdos delegatus à parocho ad aſsiſtendum matrimonio, poterit valide extra diœceſim illi aſsiſtere.

13 Nec ſecundum eum *ibidem numero* 4. cenſebitur limitata licentia ad aſsiſtendum intra parochiam, eo quod parochus dicat ſacerdoti, vade ad domum Mariæ, verbi gratia, & aſsiſte ibi matrimonio, licet domus illa non ſit intra parochiam: nec ſi dicat coniunge Petrum, & Mariam in Eccleſia mea, vel concedo tibi vices meas ad aſsiſtendum matrimonio in mea parochia: quoniam hæc omnia fiunt cauſa demonſtrationis, & non cauſa reſtrictionis licentiæ: argumento tex. *in Clementina dudum de ſepultur.*

14 Vbi quod dum dicitur poſſe religioſos audire confeſsiones intra diœceſim, non fuit animus Põtificis locum reſtringere, ſed perſonas, hoc eſt ſubditos illius diœceſis, ſecus quando fit mentio ſubditorum, & intra diœceſim, vt patet ex textu *in ca. 6. incip. liceat Epiſcopis, in Decreto de reformatione, ſeſſione* 24. Sacri Concilij Trident. dum voluit Epiſcopis limitare poteſtatem ibi conceſſam, vt intra diœceſim ſolum ea habeatur: dixit, quoſcumque ſibi ſubditos in diœceſi ſua, &c. caute namque dixit, ſubditos ſuos, & in diœceſi, vt clare intelligeretur, limitare voluiſſe perſonas, & locum ad effectum de quo ibi, nempe ad abſoluendum in foro conſcientiæ gratis impoſita ſalutari pœnitentia ſubditos ſibi delinquentes in quibuſcunque caſibus occultis, etiam Sedi Apoſtolicæ reſeruatis in diœceſi ſua.

15 Dubium tamen eſt ingens, vtrum ad matrimonij valorem requiratur, quod parochus illi aſsiſtens ſit ſacerdos, necne? Primo namque neceſſario requiri videtur, quod ſit ſacerdos ex illis verbis Concilij *d. c.* 1. Qui aliter, quam præſente parocho, vel alio ſacerdote, &c.

16 Dictio namque illa, vel alio, eſt repetitiua ſimilium iuxta gloſſam final. *in l. ſi fugitiui, C. de ſeruis fugit.* communiter vbique approbatam, vt docuimus poſt alios *de iuramento confirmat. 1. parte, ca. 14. numer. 13. in fine*, Villalobus *in ærario commun opin. litera. A. numer.* 145. Menoch. *de arbitrar. Iudic. lib. 1. q. 80. num.* 122. Patian. *de probat. lib. 2. c. 3. n.* 239 nouiſsime Thomas Sanchez *lib. 3. de matrimonio, diſputatione 20. n.* 2. vbi alios allegat: & hoc præſertim, quia olim ex celebri Eccleſiæ ritu ſacerdos erat adhibẽdus nuptijs contrahendis, vt conſtat ex varijs Pontificum, Conciliorumque Decretis relatis à Gratiano 30. *q. 5. per totam*: & in terminis ita tenet Nauat. *lib. 1. conſ. in antiqua editione, tit. de officio Ordin. conſ. 1. & in 2. editione lib. 4. tit. de clandeſtina deſponſat. conſ.* 10. Alph. à Veracruce *in Appendice ad Speculum coniug. dubio 5. conclu.* 2. Salzed. *in Practic. criminal. Canoni. c. 73. verſic. 14. in noua editione.* & in hanc ſententiã referunt inclinaſſe Cardinales, nec Vicarium Epiſcopi, nec parochũ poſſe valide matrimonio aſsiſtere, ſi ſacerdos non ſit, quod etiam refert Zeuallos *d. practic. quæſt. 604. num.* 59. & hanc dicunt eſſe probabilem Petrus de Ledeſma *de matrim. q. 45. art. 5. puncto 3. fol. 191. in fin.* ibi ſit tertia concluſio, & Sanch. *vbi ſupra, d. n. 2. ad fin. lib. 3. de matrimonio, diſputatione* 20.

Contraria tamen ſententia verior, & probabilior videtur, nempe, non requiri parochum eſſe ſacerdotem ad valorem matrimonij, quia Concil. Trid. hoc non requirit, ſed abſolute loquitur pluries *in præd. ca. 1. de paroch.* etſi aliud voluiſſet, hoc expreſsiſſet, cũ ibi det formam præciſam ad valorem matrimonij. Denique quia parochus non ſacerdos exercere poteſt omnia, quæ à poteſtate ordinis non dependẽt: argu. tex. *in c. ſuffraganeis, & in c. ex tranſmiſſa de electione.*

17 Vbi deciditur, quod Epiſcopus non conſecratus poteſt exercere omnia Epiſcopi munera, demptis illis, quæ ab ordine dependent, ſed intereſſe matrimonio non eſt actus ordinis, ſed iuriſdictionis parochi: ergo, &c. Non obſtat quod prædiximus de dictione, alius, quia non ſemper qualitatem ſimilem præcedenti refert, vt docet bene glo. *in c. deinde verbo cum cæteris 26. diſt. & in c ſedes, verbo maiores, ad fin. de reſcript. & in authent. qui ſemel, verbo aliud. ſanct. tex. C. quomod. & quando iud.* & probatur ex illo Matthæi 21. & Marci 5. ibi, *& cum eo crucifixi ſunt alij duo latrones, & ex ca. Nouatianus 7. q. 1.* ibi; alios Pſeudoprophetas, & tunc ſecundum Imo. & Felin. quos refert, & ſequitur Sanchez *vbi ſupra, ſub nume.* 3. implicat diſsimilitudinem dictio, alius, quando ratio ſubiectæ materiæ id ſuadet, quod contingit in noſtra ſpecie, quia aſsiſtere parochum matrimonio ab ordine non dependet: ergo ex particula illa, vel alio ſacerdote, non colligitur ſufficiens argumẽtum ad corrigendum ius, quod ad obeunda munera ab ordine non dependentia, non requirit in parocho ſacerdotium.

18 Sic etiam videmus, quod parochus, etiamſi non ſit ſacerdos, poteſt licentiam concedere ſuis parochianis confitendi alieno, tametſi tex. *in c. omnis vtriuſque ſexus, de pœnit. & remiſ.* expreſſe decernat neminem poſſe confiteri alieno ſine licentia proprij ſacerdotis, ita tenet Palud. *in 4. diſtinct. 17. q. 3. art. 1. n. 5. in fin.* & Sotus *in 4. diſtinctione 18. quæſtione 4. articulo 3. verſ. circa confeſsiones*, quos ſequitur Thom. Sanch. *vbi ſupra.*

19 Vbi cum pluribus alijs DD. ſimiliter affirmat, quod etſi non liceat religioſo miniſtrare Euchariſtiã abſque licẽtia presbyteri parochialis, iuxta tex.

in Clementina 1. de priuileg. parochus etiam non ſacerdos poterit eam licentiam concedere: nec obſtant modo dictis tex. *in ca. omnis vtriuſque ſ. xus, & d. Clementina 1. de priuil.* dum loquuntur de parocho, vel presbytero parochiali, quoniam hic eſt modus loquendi, quia communiter parochi ſacerdotes ſunt, ſed cum hoc munus ad ordinem nõ pertineat, neq; ab eo dependeat, ſed ad iuriſdictionem, quam habet parochus etiam non ſacerdos, conſequitur huiuſmodi parochum etiam non ſacerdotem huiuſmodi licentias concedere poſſe, & eadem ratione aſſiſtere valide matrimonio.

20 Tandem, quia etſi *in ca. nuper de ſententia excommun.* caueatur *in verſ. in ſecundo vero caſu*, abſolutionem excommunicationis non reſeruatæ poſſe impendi à proprio ſacerdote, poterit nihilominus impendi à proprio parocho non ſacerdote, vt probat optime Hugolin. *de cenſur. tabul. 3. ca. 4. § 2. num. 2.* & ideo merito in terminis hanc ſecundam ſententiam, quod parochus proprius non ſacerdos poſſit valide aſſiſtere matrimonio, tenet Nauar. *lib. 4. conſ. in 1. editione, titu. de ſponſal. conſ. 30. & in ſecunda impreſſione titulo de clandeſt. deſponſat. conſ. 9.* & de iuris rigore defendi poſſe ait Salzed. *d. ca. 73. in noua editione, verſicul. decimo quarto*, eamque probat, & ſequitur Enriquez *lib. 11. de matrim. ca. 3. numero 5. & lib. 14. titulo de irregularit. ca. 6. numero 3. in fin. & lib. 5. de ſacrament. in genere, cap. 26.* Vega *lib. 6. ſuæ ſummæ, caſu 118. & 119.* eamque probabilem dicit Petrus de Ledeſm. *d. quæſtione 45. articulo 5. puncto 3. dubio 3. concluſione 3.* eandem tenet Zeuall. *vbi ſupra, d. quæſtione 604. numero 56. & 57.* & probat late ex prædictis, dicens eſſe multo probabiliorem Tho. Sanch. *vbi ſupra, nu. 3. per totum*, vbi *n. 4.* bene etiam probat aduerſ. Petr. Ledeſ. *vbi ſupra.* non peccare parochum non ſacerdotem aſſiſtendo matrimonio.

21 Parochus autem non ſacerdos poterit concedere licentiam ſacerdoti, vt interſit matrimonio, quod retenta qualibet opin. ex præcedentibus multo probabilius eſſe probat Tho. Sanch. *vbi ſupra, nu. 7.* cum Nauar. Enriq. & Manuel. Rodr. quos ad hoc refert, & ſequitur, addens certius eſſe ſi Ordinarius nondum ſacerdos hanc licentiam concederet ſacerdoti. quia reſpectu Ordinarij nihil eſt in Decreto Concilij Trid. ſignificans qualitatem ſacerdotij in eo deſiderari.

22 Non tamen parochus, vel etiam Ordinarius poterit licentiam concedere clerico non ſacerdoti aſſiſtendi matrimonio, alias eſſet nullum matrim. vt patet ex eodem Decreto Concil. Trid. in verbis ſupra relatis, quæ inducunt formam, ibi, vel alio ſacerdote de licentia ipſius parochi, vel Ordinarij, ita tenet Naua. & Petr. de Ledeſ. & alij plures, quos refert, & ſequitur Sanch. *vbi ſupra, nu. 10.* vbi quod præd. Decretum Concil. ita ſemper intellectum eſt, vſuque receptum, quod & nos affirmamus in praxi ſemper obſeruari, eandem ſententiam ſequitur Zeuall, *d. q. 604. n. 58.*

23 Quod ſi matrimonium celebretur coram parocho excommunicato, ſuſpenſo, vel irregulari non tolerato validum quidem erit, quia dum non priuatur parochus ſua parochia manet in ſua poſſeſſione, vt verus parochus, & Cõcil. de parocho loquitur indiſtincte: ergo nos diſtinguere non debemus, vtrum ſit excommunicatus, &c. vel non, iuxta *regulam iuris vulgarem, l. de pretio cum ſimil. ff. de publ. in rem act.* Præterea, quia præſentia parochi requiritur in matrimonio quaſi authoritatem illi præſtans per poteſtatem, quam habet in ſubditos, vt docet Nauar. *lib. 4. in 1. editione, tit. de ſponſal. conſ. 47. num. 6. ad 1. & in 2. impreſſione, titu. de clandeſt. deſponſ. conſ. 14. nu. 6. ad 1.* ſed authoritatem præſtare actui ſua præſentia non eſt actus iuriſdictionis: ergo poteſt valide fieri ab excommunicato non tolerato, ſuſpenſo, vel irregulari, & in terminis ita tenet Petr. de Ledeſm. *de matrim. q. 45. art. 5. puncto 3. dubio 3 in fin fol. 192.* & Vega cum Metym. *lib. 6. ſuæ Sum. caſu 119.* & ante eos Enriq. *lib. 11. de matrim. c. 3 numer. 4.* amplians *num. 5.* quando eſt irregularis, is, cui parochus dat licentiam aſſiſtendi matrim. ſequitur Tho. Sanch. *d. lib. 3. de matrim. diſput. 21. n. 4.* & ante eum Zeuallos *d. quæſt. 604. n. 65.*

Maxime tamen controuerſum eſt in propoſito 24 an parochus huiuſmodi, ſcilicet excommunicatus, ſuſpenſus, vel irregularis, non toleratus, dum non reijcitur à ſuo beneficio parochiali, poſſit licentiam concedere alij ſacerdoti aſſiſtendi matrim. & ſic an hoc pertineat ad iuriſdictionem necne? videtur nãque pars negatiua & ſic quod huiuſmodi matrim. ſit nullum ex eo conſtat, quia dare licentiam alieno ſacerdoti audiendi confeſsiones ſubditorum, parochi eſt actus iuriſdictionis, & ita non poteſt concedi valide ab excommunicato non tolerato, vt tenet Sylu. *in Sum. verbo abſolutio 2. q. 6. & verbo confeſſor 2. q. 4. effectu 5.* Domin. à Sot. *in 4. diſt. 18. q. 4. art. 3. verſ. circa conceſsiones*, Victoria *in Summa de confeſ. n. 152. & de excommunic. num. 345.* Ledeſ. *in 2. 4. q. 7. art. 5. dubio 11.* nos *lib. 1. Canon. quæſtionum, c. 1. numer. 89.* quam doctr. inquit eſſe veriſſimam Thom. Sanch. *vbi ſupra, d. diſput. 21. nu. 9.* aduerſus alios plures DD. quos retulerat *ibidem, num. 7.* aſſerentes poſſe Epiſcopum excommunicatum non toleratum concedere facultatem audiendi confeſſiones, & extreme vngendi, quia hoc non eſt actus iuriſdictionis, ſed ſola iuris ſibi competentis ceſsio: & ita hanc ſententiam negatiuam tenet in terminis Petr. de Ledeſm. *de matrim. q. 45. art. 5. punct. 3. dubio 4. fol. 192.* ſuper cuius fundamentis dicit eſſe cogitandum Zeuallos *d. q. 604. n. 120. ad fin.* ſed eſt ſatis probabilis hæc prima ſententia ſecundum Thom. Sanch. *vbi ſupra n. 6. ad fin.*

Nihilominus tamen contraria ſententia, & ſic affirmatiua eſt probabilior ſecundum eundem Auth. *ibidem num. 7. in principio*, vbi *ad fin.* refert Authores eam tenentes in terminis, nempe Enriq. loquens de excommunicato *lib. 11. de matrim. c. 3. num. 5. in commento litera Q. & lib. 13. de excommun. c. 7. nu. 7.* & Vega cum Metymna loquentes in excommunicato, & ſuſpenſo *lib. 6. ſummæ caſu 119.* quem eſſe videndum inquit Zeuall. *vbi ſupra*, quamuis enim doctrina ſupra allegata pro 1. ſent. negatiua ſit vera, & tenenda, eſt tamen differens ratio, quia ad cætera ſacramenta licite adminiſtranda deſideratur poteſtas ordinis, & iuriſdictionis; vnde parochus concedens alteri, vt poſsit ea adminiſtrare transfundit in illum iuriſdictionem, actumque iuriſdictionis, at vero ſacramentum matrimonij, non requirit iuriſdictionis vſum, ſed tantum habitualem iuriſdictionem in aſsiſtente, vel licentiam aſsiſtendi concedente, & præterea, quia ſicut parochus non toleratus priuatus eſt actiua ſacramentorum adminiſtratione, ita etiam poteſtate concedendi alteri licentiam ea adminiſtrandi, & ſicut nõ eſt priuatus poteſtate aſſiſtendi, vt reſoluimus, ita nec poteſtate dandi præd. licentiam, & quamuis venialiter peccaret parochus non toleratus aſſiſtendo matrimonio, non vero mortaliter, concedendo tum præd. licentiam aſsiſtendi alteri ſacerdoti, non quidem peccaret, vt vtrumque probat Sanchez *d. diſputatione 21. numero octauo*: ex quibus omnibus reſoluo proculdubio parochum excommunicatum, ſuſpenſum, vel irregularem toleratum proculdubio aſsiſtere poſſe matrimonio, & licentiam alij ſacerdoti concedere eidem aſſiſtendi, & in terminis cum

Ledeſm.

Ledeſm. *vbi ſupra. pag* 192. *columna* 2. tenet Zeuallos *d. quæſt.* 604. *n.* 120. *in principio.*

25 Parochus autem ſacramentorum adminiſtratione interdictus, ſiue generaliter, vt quando ei propter imperitiam datur Vicarius, vel coadiutor, & ſimiliter quando propter aliquod crimen priuatur ſacramentorum adminiſtratione, vel ſpecialiter, vt quando aliqua iuſta ratione præcipit Epiſcopus, vel eius Vicarius parocho ne aliquos matrimonio coniungat, valide vero aſsiſtit matrimonio, quia vere parochus eſt, retinetque parochiæ titulum, vt cenſuit Rota nouiſſim. *tomo* 1. *dec.* 429. & 790. Enriquez *lib.* 11. *de matrim. ca.* 3. *numero* 4. Manuel Rodrig. *in primo tom. ſuæ Summæ, in ſecunda editione, ca.* 219. *numero* 10. ſequitur Thom. Sanch. *vbi ſupra, d. diſputatione* 21. *numero* 11. & quod validum ſit matrimonium in vltimo caſu ex ſuprad. nempe, quod contrahitur coram parocho, cui interdictum eſt ab Epiſcopo ne interueniat, cenſuit Congregatio Illuſtriſ. Cardinalium deputatorum ad declarationem decretorum Concilij Trident. vt refert Salzed. *in Practic. Crimin. Canonic. in nona editione, ca.* 73. *in verſ. primum igitur dubium,* & Petrus de Ledeſm. *de matrimonio, quæſtione* 45. *art.* 5. *fol.* 190. *in verſ. primum dubium eſt,* & Zeuall. *d. quæſtione* 604. *nu.* 71. & probat latiſsime idem Sanchez *d. lib.* 3. *diſputatione* 32. *numero primo,* quod procedit, vt conſtat ex ſupra dictis, & declaratione Congreg. eorundem Cardin. licet parochus interdictus, ne aliquos matrimonio coniungat, eſſet parochus ad Epiſcopi nuncium amouibilis, & ſequitur Sanch. *vbi ſupra, numero* 12. qui eandem declarationem ad literam refert, idem Thom. Sanchez, *d. lib.* 3. *diſputatione* 32. *numero* 2. *verſ. Tertio probatur,* facit Rota nouiſſimorum 750. *numero* 4. *tom. primo,* quam ibi refert idem Author in verſiculo quarto, vbi deciditur, valuiſſe licentiam datam à parocho aſsiſtendi matrimonio contra formam Synodi præcipientis, ne daretur niſi adhibito Notario, & tribus teſtibus: eo quod Synodus non addiderit clauſulam annullatiuam.

26 An autem matrimonium contractum coram parocho habente poſſeſsionem parochiæ abſque vero titulo ſtante communi errore validum ſit, latiſsime agit Thom. Sanch. *lib.* 3. *de matrim. diſputatione* 22. *per totum,* verum eam bene reſoluit *num.* 60. *cum ſequentibus vſque in fin.* in hunc modum.

Primo, quod ſi parochus intruſus eſt abſque titulo collato à legitimo ſuperiori, non valet matrimonium, quia in neutro foro valent geſta per illum, vt probauit *n.* 49. & 50.

Secundo, quod ſi parochus habuit titulum à legitimo ſuperiori, inualidum tamen ob vitium occultum, valet matrimonium: quia dum adeſt communis illa ignorantia, parochus veram in vtroque foro iuriſdictionem habet, vt probauit *numero quinto,* & 13. & in terminis ita tenent etiam Enriquez *lib.* 11. *de matrim. ca. tertio, numero quarto,* & Manuel Rodrig. *in primo tom ſuæ ſummæ, in ſecunda editione, ca.* 219. *numero* 8. ampliat ſuperiora Sanchez ibi *numero* 61. vt procedant, quamuis contrahentibus notum ſit illum parochum vero titulo carere, quia vt ipſe probauit *num.* 42. etiam reſpectu ſcientium nullitatem tituli valent geſta per eum, dum adeſt communis error, addit etiam valere matrimonium, licet is, cui concedit parochus licentiam aſsiſtendi matrimonio, ſit merus laicus, ſi communi æſtimatione, & errore credebatur ſacerdos pro tali ſe publice gerens, quia quamuis parochus non poſsit dare licentiam non ſacerdoti, vt prædiximus, at concurrit titulus præſumptus, ſcilicet licentia, & à ſuperiori potenti concedere data, eſtque communis error, & impedimentum, ob quod inualida fuit, eſt ſolius iuris humani, in quo caſu ius ſupplet defectum & geſta per talem valida ſunt, vt probauit idem Author *ibidem numero* 27. *cum ſequentibus:* ſi autem parochus, qui licentiam dedit, erat intruſus, tunc non tenet matrimonium, quia ille intruſus omni potius iuriſdictione caret, & ſic licentia illa non eſt conceſſa à legitimo ſuperiore, ſecus ſi parochus haberet titulum præſumptum collatum à legitimo ſuperiore, inualidum tamen ob vitiũ occultum, quia tunc ob communem errorem, & reputationem valide gerit omnia ad parochi munus ſpectantia, idemque eſſet, ſi licentiam legitime conceſſam occulte reuocaſſet ſtante communi reuocationis errore, & ignorantia.

Probo etiam quod idem Author ibi, *numero* 62. ex Henriquez, & Manuel. vbi ſupra, infert, nempe, quod quamuis parochus eo ipſo beneficium amiſerit, vt quia intra annum ad ſacerdotium promotus non ſit, vel aliud incompatibile beneficium adeptus ſit, ſi matrimonio aſsiſtat, vel alius ſacerdos de eius licentia, validum ſit, quia quamuis ipſo facto priuatus titulo ſit, nondum tamen poſſeſsione ſpoliatus eſt, & interim præſumitur habere iuſtam cauſam retinendi: *ca. licet Epiſcopus de præben. lib.* 6. idemque eſt dicendũ, licet priuatio tituli fuerit per ſententiam hominis interim dum eo non ſpoliatur. 27

Similiter verum quoque mihi videtur validum eſſe matrimonium contractum coram ſacerdote, cui licentiam aſsiſtendi conceſsit parochus ſolis verbis externis abſque tamen vera intentione concedendi occulta, quia concurrit licentia collata à legitimo ſuperiore, & eius nullitas eſt occulta, atque ita adeſt communis error cum titulo præſumpto, vt probat Sanchez *vbi ſupra,* aduerſus Petrum de Ledeſma *de matrimonio, quæſtione* 45. *articulo quinto, puncto tertio, dubio quarto, folio* 192. *columna ſecunda in fin.* tametſi eius opin. ſequatur, & probet Zeuallos *d. quæſtione* 604. *n.* 121. 28

Domicilium autem originis quamuis ſufficiat pro ſacramento ordinis conferendo, licet promonendus alibi domicilium habitationis habeat, vt *in ca. cum nullus, de temp. ord. lib. ſexto,* non tamen ſufficit pro matrimonio, itaque parochus ſolius originis non cenſebitur proprius ad coniungendos aliquos matrimonio; quia Concilium Tridentinum ad hoc petit aſsiſtentiam proprij parochi, ſed parochia proprie, & diœceſis illa dicitur alicuius, in qua habet domicilium habitationis. 29

Et in dubio nomine domicilij non venit originis domicilium, ſed habitationis, iuxta glo. *in capit. ſtatutum.* §. *cum vero, verbo vnam dietam, in fin. de reſcrip. in ſexto,* & ibi Francus *numero* 12. & Dominic. *ad fin.* Anchar. *numero quarto,* refert plures Tiraquel. *de retract. Lignagi.* §. 9. *gloſſa ſecunda, numero* 21. poſt Felin. *in ca. fin. numero* 23. *verſ. beneſacit, de for. compet.* Thom. Sanch. *d. lib.* 3. *diſputatione* 23. *num.* 7. 30

Non igitur ſatis eſt domicilium iuris fictione, vt originis propriæ, vel paternæ, vel beneficij, ad hoc vt quis dicatur parochianus ſecundum Federic. de Senis *conſ.* 254. *incip.* 4. *ſubſequens, verſicul. ſuper falſo. fundamento,* & *ad fin. verſicul. ſed diceret aliquis:* ſequitur alios referens Menoch. *de præſumpt. li.* 6. *præſumptione* 42. *n.* 5. & Tho. Sanch. *diſput.* 23. *nu.* 7. vbi ex ſupradictis, & alijs hanc opin. in proprijs terminis matrimonij tenet. 31

Sed an non tantum parochi proprietarij, qui habent beneficium parochiale, ſed etiam parochi delegati, quos Epiſcopi conſtituunt, & ad nutum ipſius amoueri poſſunt, & vice curati conſtituti à parochis proprietarijs poſsint alteri ſacerdoti licentiam aſsiſtendi matrimonio concedere, agit late Thomas Sanchez *lib.* 3. *de matrimonio, diſputatione* 31. 32

per tot.am.& à n.12.vſque in fin.7. concluſionibus quæſtionem hanc recte reſoluit, & decidit cum ſuis declarationibus.

CAPITVLVM LXIII.

De domicilio requiſito contrahentium in aliquo loco ad hoc vt ibi ſortiatur proprium parochum, qui aſſiſtere poſsit, & debeat matrimonio, iuxta Decretum ſacri Concil. Trident. & caſus grauis in propoſito in praxi contingens refertur, atque deciditur.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium contractum ab ijs, qui relicta ſua origine, rebus & facultatibus ſuis ibidem, ſe contulerunt alibi longe cum animo ibi conſtituendi domicilium certis ex cauſis, & intra tres mẽſes poſtquam illic peruenerunt, ſe inuicem matrimonio copularunt coram parocho, & teſtibus, an ſit validum? & per totum caput, præcipue num.13. cum ſequentib. vbi pars affirmatiua probatur.*

2 *Domicilium noniter acceptum ad celebrandum matrimonium, relicta propria patria, videtur fraudulentum, non enim contrahitur domicilium niſi per decennium, aut alio tempore arbitrio iudicis, vt in n.3.& 10.*

4 *Domicilium in alio loco acquiritur per poſſeſsionem immobilium cum habitatione.*

5 *Domicilium non contrahitur per habitationem mille annorum ab eo, qui habet animum redeundi ad ſuam patriam, vbi bona ſua reliquit.*

6 *Proprius parochus ad contrahendum matrimonium dicitur illius loci, in quo contrahentes habent animũ permanendi: ſecus ſi habeant ad tempus redituri poſtea ad proprium domicilium.*

7 *Matrimonium in rure celebratum coram parocho illius, & teſtibus ab eo, qui eſt incola ciuitatis vel villæ prædium ruri habente, & illuc aliquoties accedente ad exercenda ruſticalia, an ſit validum?*

8 *Matrimonium non valet eorum, qui volentes illud cõtrahere, & timentes impedimentum ſibi faciendum in ciuitate, vbi ſunt incolæ, abierunt in aliã, & ibi de licentia Ordinarij ciuitatis, vbi erant incolæ, contraxerunt matrimonium: ſed contrarium num.32.& 33.*

9 *Pupillus ſicut ſepulturam eligere, nec parochiam mutare, ita nec ſua voluntate poteſt domicilium conſtituere, & n.34.*

11 *Habitatio fraudulenta in præiudicium parochi proprij, vel alterius habita in aliquo loco ad effectum adquirendi nouum parochum, non ſufficit.*

12 *Fraus, & dolus coniecturis, & indicijs probatur.*

14 *Habitator nouus animum ſuum declarans dicens ſe velle ibi habere domicilium, vel perpetuo manere ſortitur domicilium.*

15 *Animus contrahentis nouum domicilium probatur iuramento ipſius ad contrahendum ibi matrimonium.*

16 *Bona fides in dubio præſumitur circa nouum domicilium adquirendum, quando hoc exprimitur.*

17 *Matrimonium inter duos alienigenas contrahendum qui ſunt cogniti, quod non ſint comprehenſi inter vagabundos poteſt celebrari coram parocho, in cuius parochia contrahentes habitant.*

18 *Ciuilitas acquiritur, hoc eſt, vicinitas per matrimonium contractum in loco.*

19 *Parochia adquiritur ratione habitationis, quando ea breuis temporis non eſt, ſed in id oppidum ſe aliquis recepit cauſa alicuius negotij expediendi, vt eo expedito ad proprium domicilium redeat, vt adquirunt ſcholaſtici in loco ſtudij, famuli, & mercenarij non ad breue tempus locantes operas in domo heri, & hi qui cauſa peſtis, aut belli aliquo confugiunt.*

20 *Matrimonium celebrari poteſt coram parocho illius loci in quo aliquis ad negotium expediendum ſe contulit, non ad breue tempus, vt in exemplis hic poſitis.*

21 *Velationes, & benedictiones nuptiales receptæ in propria patria à ſuo parocho, matrimonij alibi contracti confirmant ipſum matrimonium.*

22 *Verba an ſint de ſubſtantia matrimonij, vel ſufficiant ſigna exteriora conſenſus in valentibus loqui.*

23 *Annuli immiſsio, & ſubarratio facta à ſponſo ſponſa recipiente, an inducat matrimonium de præſenti, præcipue ad fores Eccleſiæ, & coram ſacerdote.*

24 *Matrimonium contractum in minore ætate, an confirmetur datione annuli, vel ſubarratione facta poſt maiorem ætatem, & numeris ſequentibus.*

25 *Voluntas plus declaratur facto, quam verbis.*

27 *Sponſalia impuberum verbis de præſenti contracta an tranſeant in matrimonium de præſenti, ſi traductio nunc ſint poſt Concil. Trident ſolemniter coram parocho, & teſtibus aduertentibus id fieri cum intentione contrahendi.*

28 *Cohabitatio coniugum longo tempore habita magnam præſumptionem inducit in fauorem matrimonij.*

29 *Delegati iudicis nullitatem quis cognoſcat?*

30 *In dubio pro matrimonio eſt iudicandum, & quod in eius fauorem ſtandum ſit opinioni vnius Doctoris grauis, vel minoris partis, vide n.31.*

35 *Diſpenſatio conſanguinitatis ad matrimonium contrahendum ex cauſa conceſſa à Summo Pontifice licita eſt.*

36 *Fraus ex breuitate temporis præſumitur, & quomodo intelligatur?*

37 *Statuto ſtante, quod nullus emat frumentum in platea niſi pro ſuo victu, ſi quis id emerit pro ſuo victu totius anni, & poſtea mutato propoſito, recedat & vendat præd. frumentum, non punitur.*

38 *Dolus & fraus regulariter non præſumitur, & qui aliud dixerit, debet id probare, alias non obtinebit.*

39 *Dolus & fraus, quod probetur indicijs, & coniecturis, atque præſumptionibus, quomodo intelligatur.*

40 *diſpenſatio Papæ in primo, & ſecundo gradu conſanguinitatis fuit valida in caſu huius capitis, idque probatur.*

41 *Prouiſores Capituli ſede vacante, quibus fuit commiſſa diſpenſatio, potuerunt eam expedire.*

42 *Prouiſores ſede Epiſcopali vacante, regulariter non poſſint diſpenſationes Papæ ad matrimonia expedire.*

43 *Puberes, qui dicantur ad contrahendum matrimonium.*

44 *Pubes ſi poſt 14. ann. habilis non ſit, hoc eſt, potens ad copulam, an poſsit contrahere matrimonium.*

45 *Matrimonium prohibitum eſt Iure Canonico contrahere ante ann. pubertatis, quod regulariter procedit. fallit vt hic.*

46 *Proximus pubertati quis dicitur, & nu. 47. quod hoc relinquitur arbitrio iudicis ex diſcretione, & alijs circunſtantijs, de quibus hic.*

48 *Viro affirmanti ſe vxorem carnaliter cognouiſſe credendum eſt.*

49 *Obſtetricum inſpectio facienda eſt ad ſciendum, an mulier ſit carnaliter cognita.*

50 Potest

50 *Potens ad contrahendum quando quis dicatur, arbitrio iudicis relinquitur attentis his, de quibus hic.*

1 ORiginatij cuiuſdam oppidi, vel ciuitatis certis ex cauſis Hiſpalim ſe contulerunt animo ibi permanendi atque domicilium conſtituendi relictis rebus ſuis, dominio atque iuriſdictione in vaſſallos in loco originis, & & tranſactis tribus menſibus habitationis Hiſpali, ibi matrimonium inter ſe contraxerunt coram Ordinario Hiſpalen. Quæritur an hoc matrimonium fuerit validum necne.

Quæſtio hæc difficilis eſt, longamque petit examinationem materiæ domicilij, habitationis, ideo late hic opportune de ea agere decreui pro vtraq; parte, vt ex infra dicendis optimæ doctrinæ colligantur in materia matrimoniali, de qua agimus, non ſolum, ſed etiam in alijs in praxi valde vtiles.

2 In primis pro parte negatiua facit, quia præd. domicilij conſtitutio Hiſpali facta viderut in fraudem domicilij originis intenta, eo quæſito colore quod Hiſpali haberent patruum quendam Theſauriarum Sanctæ Eccleſiæ Archiepiſcopalis illius ciuitatis, in cuius domo commorarentur, vt à domicilio originis diuerterent, vbi, ſi celebraretur matrim. impedimentum opponeretur, ex quo ceſſaret, & effectum non ſortiretur ſuum prætenſum matrim. & ita re ipſa apparuit, ſiquidem celebrato matrimonio Hiſpali per vnum tantum annum ibi commorarunt, & poſtea reuerſi ſunt in ſuam patriam, & originem, vbi quampluribus ann. permãſerunt quouſque lis ſuper inualiditate matrimonij ex parte mulieris fuit mota; igitur in tempore adeo breui vnius anni non potuerunt domicilium contrahere Hiſpali; quia ad illud contrahendum, ſiue conſtituendum decennium requiritur, vt *in l. 2. C. de incol. lib. 10.* & late per Maſcard. plures allegantem *de probat. primo tom. verbo domicilium, concluſione* 534. *numero* 6. *l.* 32. *titulo* 2. *partita* 3. *in verſiculo, la ſetena. l.* 2. *in fin. titulo* 24. *partita* 4. vel quod ibi maiorem partem ſuorum bonorum haberent, vt per Menoch. *de arbitr. iudic. lib. 2. centuria* 1. *caſu* 86. *numer.* 8. *cum ſequentibus, & n.* 18. *& d. l.* 32. *in verſiculo, la octaua,* & Maſcard. *vbi ſupra, n.* 21.

3 Alij autem dixerunt tempus habitationis in aliquo loco ad inducendum domicilium relinqui arbitrio iudicis, & ſic, quæ dicatur aſſidua habitatio, vt conſtat ex Menoch. *vbi ſupra, numero* 16. & Maſcard. *numer.* 9. *&* 10. vel quod æque ſe haberent ad vtrumque locum, vt in terminis matrimonij tenet Nauar. *conſilio* 7. *numero* 3. *de clandeſt. deſponſ. lib.* 4. quod autem Hiſpali in præmiſſa quæſtione non contigit, vt ex eius caſu conſtat: igitur, &c.

4 Neque obſtat dicere contrahentes animum habuiſſe habitandi, & permanendi Hiſpali, quia vt inquit Rebuf. *in l. Pupillus, §. incola, ff. de verbor. ſignificatione, in verſiculo, quæro, pagina* 1048. *in principio*, neceſſarium erat ad hoc, quod res ſuas cum familia detulerit habitator, vel quod ibi remanſerit decem annis, vel quod domum ibi emerit, quia poſſeſſio immobilium cum habitatione facit aliquẽ incolam; *l. 1. cum ibi notatis, ff. ad municipal.* Menoch. *vbi ſupra, num.* 2.

5 Secundo principaliter eadem pars negatiua, quod matri. non valuerit in præd. ſpecie, probatur, quia ex quo d. contrahentes Hiſpali res ſuas non habebant, ſed in loco ſuæ originis, & Hiſpali tantum cauſa viſendi patruum ſuum, ibique ad tempus permanendi cum eo ſe contulerunt, non videtur habuiſſe animum perpetuo ibi permanendi, nec conſtituendi domicilium, ſed tantum cauſa recreationis, & ſtatim ſe conuertendi ad locum, & domũ originis, vbi ſemper prius commorabantur, & habebant vaſſallos, oppida, iuriſdictionem, & redditus magnos, quo caſu, quando ſcilicet quis habet animum redeundi, tunc etiam per mille annos non contrahitur domicilium, vt in ſcholari, & ſimilibus, ita Bart. *in l. quæſitum in principio ff. de leg.* 3. & plures allegans Menoch. *vbi ſupra, numero* 7. *&* 22. Thom. Sanchez *de matrimonio, lib. 3. diſputatione* 23. *numer.* 9. *verſiculo* 4. *& lauſ ime*, late probans *numer.* 11. *per totum*, & Maſcard. *numero* 13. *vbi numero* 15. idem dicit fortaſſe eſſe dicendum in pupillo, qui apud auiã tutricem, quæ alterius erat parochiæ, quam pupillus permanſit, nam cum legitima & neceſſaria cauſa ibi permanendi fuerit, non præſumitur ibi domicilium conſtituere.

6 Quo fit, vt in proprijs terminis circa matrimonium contrahendum valide, is ſolum dicitur proprius parochus parochiæ in qua contrahentes animum permanendi habent: ſecus ſi habitent ad tempus redditure poſtea ad proprium domiciliũ (prout in terminis contigit in hac ſpecie) ita deciſum fuit in Rota nouiſsimorum 643. *numero* 2. *&* 3. *volumine* 1. & tenet Enriquez *lib.* 11. *de matrimonio, cap.* 3. *num.* 3. Manuel Rodrig. *in primo tom. ſuæ Summæ in ſecunda editione, cap.* 219. *numero* 6. Segur. Daual. *in ſecunda parte Director. iudic. Eccleſ. ca.* 15. *numer.* 48. D. Spino *in Specul. teſtam. gloſſa* 15. *numero* 41. Petrus de Ledeſm. *de matrim. quæſtione* 45. *articulo* 5. *puncto* 3. *poſt dubium* 4. *§. dico tertio, ſi de facto, fol.* 193. *columna* 1. ſequitur Thom. Sanch. *de matrim. lib.* 3. *diſputatione* 23. *numero* 11. *ad fin. pagina* 559. *columna* 2. vbi refert Tho. Triuiſan. *lib.* 1. *deciſ.* 23 dicentem Venetijs deciſum eſſe, quod ſi mulier, quæ anni ſpatio habitauit cum amaſio, nubat alteri non aſsiſtente parocho domicilij fœminæ, ſed parochiæ amaſij, non valet matrimon. quia ratione illius habitationis, non contrahitur parochia, & quamuis vxor ſortiatur forum ratione domicilij, non tamen concubina, vt bene docet glo. *in ca. eos, verbo eos,* 32. *diſtinctione.*

7 Tertio, quia ciuitatis incolæ, & in rure prædia habentes, & ad ruſticalia exercenda aliquoties in anno ad rus accedentes dimiſſa in vrbe familiæ ſuæ parte, ſi coram parocho rurali, & teſtibus matrim. contraxerint, tale matrim. eſt nullum, non vero validum pronunciandum, quia non fuit celebratum coram proprio parocho cõtrahentium, nec alterius eorum, aut alio ſacerdote de Ordinarij, aut parochi licentia, vt bene probat Nauar. *conſ.* 7. *de clandeſtin. deſponſ. lib.* 4. *& conſ.* 1. *de paroch. numero* 2. *lib.* 3. vbi idem dicit de illo, qui cauſa peſtis, ſeditionis, vel belli fugit à ſua parochia primo quoque tempore, quo potuerit reuerſurus: & procedit etiam in eo, qui cauſa comitandi Regem, vel fugiendi peſtem, recreandi animum, vel agendi alia negotia, vel cauſa belli, manſerit aliqua parte anni, vel etiam toto anno extra ſuam parochiam, quia non ideo deſinit eſſe ſua, niſi manſerit alibi animo transferendi domicilium ſuum illuc in perpetuum ſecundum eundem Nauar. *conſ.* 1. *de decim. num.* 5. *lib.* 3. & priorem præcedentem ſententiam Nauar. latiſsime comprobat, & ſequitur cum plurimorum reſponſis atque Rotæ deciſione Menoch. *conſ.* 398. *per totum, volumine* 4. & Enriquez *in ſua Summa ſacrament. in ſecunda parte, titulo de matrimonio, capit.* 3. *num.* 3. ibi: nec ſatis eſt, &c. & Emanuel Rodrig. *in prima parte ſuæ Summæ, ca.* 200. *numero* 7. *ad fin. alias, ca.* 216. *numer.* 7. Tho. Sanch. *vbi ſupra, numer.* 9. pro qua communi doctrina eſt optimus tex. in terminis quoad ſepulturam, ea non electa, *in ca. is qui, de ſepult. libr.* 6.

8 Quarto, in proprijs terminis noſtræ quæſtionis

decidit

deeidit Nauar. *conſil. 14. de clandeſt. deſponſ. per totum lib. 4.* late probans, non valere matrimonium eorum, qui volentes illud contrahere, & timentes impedimentum ſibi faciendum in ciuitate, cuius erant incolæ, abierunt in aliam eiuitatem longe ab illa ſitam: in qua poſt aliquos dies de licenria Ordinarii præd. ciuitatis, euius erant incolæ, eontraxerunt matrimonium.

9 Quinto, quia pupillus (prout erat vnus ex contrahentibus in propoſito) ſicut ſepulturam eligere noo poteſt, nec parochiam mutare, *vt in cap. licet quarto, de ſepultur. lib.* 6. ita nec ſua voluntate poreſt domicilium conſtituere, quia non poreſt ſe obligare ſine tutore: licet poſsit reipſa (hoc eſt) ſtaodo vbi habet maiorem partem facultatum ſuarum, ita Bart. *in l. vnica, numer. 2. vbi pet. tut. & in l. placet, numer. 3. ff. ad municip. & in l. prima, num. 7. ff. de tut. & curat. dat. abſent.*

10 Sexto, quia licet eontrahentes Hiſpali declaraſſent animum ſuum permanendi ibi perpetuo, & ſic viderentur domicilium conſtituiſſe ſi id bona fide factum fuiſſet, multis tamen rationibus viſi ſunt id in fraudem veri, & originarii domicilii feciſſe, ac proinde eis patroeinari non debet, iuxta tex. *in cap. Sedes Apoſtolica de reſcript. cum ſimil.* fraus aotem ex eo colligitur, quod cum eſſent originarii, & domicilarii alterius Epiſcopatus, in quo habebant omnes facultates ſuas, domus principales antiquiſsimas maioratus ſuæ habitationis, iuriſdictionem, oppida cum vaſallis, & reliqua, inſuper & matrem, ipſa pupilla reliquit hæc omnia, & per vias inuſitatas ſe contulerunt Hiſpalim, & poſt tres menſes eelebrarunt inter ſe marrimonium eoram Ordinario Hiſpalen. & poſt annum reuerſi ſunt ad ſuam priſtinam habitarionem, & domum. Item hoe feeerunt. ne, ſi in propria origine, & babitatione matrimonium contrahendũ eſſet, denunciaretur, impediretur à marre puellæ, & aliis: omnia hæc ſigna, & indicia ſunt fraudis. Cauſa autem aſſerta, vt patruum viſerent, & cum eo commorarentur, non videtur eoncludens, nec præciſa ſaltem ad multum tempus, ſed tantum gratia recrearionis, animo ſtatim quod matrim. celebraretur Hiſpali, vel paulo poſt, quæ eſt pars remotiſſima à ſua origioe, illuc reuertendi, quare etiam ſi tunc dicerent id animo perpetuo permanendi Hiſpali facere, re tum ipſa in fraudem factum videtur, & color quæſitus, cuius prætextu matrimonium palliarent, ſicque ſimiliter omnes confingerent parochiam, vt Decretum Concilij Trident. de proprij parochi aſſiſtentia loquens defraudarent, quod eſſet abſurdum.

11 Et in terminis, quod habitatio fraudulenter in præiudicium parochi proprij, vel alterius parochi habita in aliquo loeo ad effectum aequireodi nouum paroehum, non ſufficiat, tenet Nauar. *conſ. 1. in fin. de decim. lib. 3. in noua impreſsione*, & Enriquez *in ſua Summa lib. 11. de matrim. ca. 3.* ibi, ſi autem vir, & fœmina: facit Ledeſma *in addit. ad tertiam partem de matrim. quæſtione 45. articulo 5. pag. 198.* quem refert, & ſequitur Manuel Rodrig. *vbi ſupra, in prima concluſione ad fin.* vbi quod extetus accedens ad partes, vbi Concilium Trident. *ſeſ. 24. de reformatione matrim* non eſt promulgatum, vt contraheret matrim. ſine paroeho, & teſtibus in fraudem l. & ſolũ gratia contrahendi matrimonium, tale matrim. eſt nullum, quamuis alias ſi fieret abſque fraude, eſſet validum.

12 Fraus autem, & dolus cooiecturis, & indiciis probatur, ſiquidem alias vere probari noo poteſt, vt *in l. dolum, cum ſimil. C. de dol.* late Maſcard. *de probat. primo tom. verbo dolus, concluſione 530. in numer. 1. & 2.* plures allegans, & *numero 3.* ait dolum probari præſumptiue, & non neceſſario, & *numero 4.* quod probatur per leuiores probationes, & *numero 5.* quod licet coniecturæ, & præſumptiones non probent ſui natura, tamen io his, quæ occulte fiunt, plenam probationem faciunt ſecundum plures DD. quos ibi citat, & prædicta refert, & ſequitur Menoch. *de præſumpt. lib. 5. præſumptione 3. num. 42. & 43.* hie autem, vt ex ſupradictis, & alijs conſtat, concurrunt plures coniecturæ, & præſumptiones fraudis: ergo præfatum matrimonium fuit nullum.

13 His tamen omnibus non obſtantibus rem maturius, & exactius conſiderando nobis viſum fuit matrim præd. validum fuiſſe, & eſſe, atque omnino obſeruandum, & ita ex facto deereuimus ſimul cum Epiſcopo Caurienſ. qui mihi cauſam decidendam remiſit ex rationibus, & fundamentis ſequentibus Primo, ex doctrina Abbatis *in ca. fin. in fin. de paroc.* vbi docet, & probat, quod ſi habitator immediate declarat animum, quod vult habere domicilium ſine expectatione alterius temporis, habebit domicilium: prædixerat enim Abb. paulo ſuperius, quod ad conſtituendum domicilium requiritur animus habitandi ibi perpetuo, & quod hie animus ex coniecturis deprehenditur: vnde ſecundum quod coniecturæ vrgent, requiritur maius, vel minus tempus, & quod in ſcholaribus requiritur tantum tempus, quia veniunt cauſa ſtudendi, & non conſtituendi domicilium; quæ ratio ceſſat in eo, qui ex toto deſeruit primum domicilium, & cũ omnibus rebus transfert ſe ad alium locum: nam ſi emit ibi poſſeſſiones, immediate præſumitur, quod vult conſtituere ibi domicilium, ſed vbi non emit poſſeſſiones, ſed ſtat ſic in ſuſpenſo, dicit tempus eſſe arbitrarium, vt ſecundum qualitatem temporis, & hominis iudex præſumat animum ſuum: omnia hæc moderatur poſtea Abbas in fine: (& oune ad rem) dicens vt ſupra, ſcilicet, & per hoc dico, ſi immediate iſte declarat animum, quod vult habere domicilium, quod ſine expectatione alterius temporis habebit domicilium, quam doctrinam Abbatis ad literam refert, & ſequitur Alciat. *in l. Pupillus, §. incola, numero 3. ff. de verb. ſignif.* & Andreas Gail. *lib. 2. practic. obſeruatione 25. numero 7.* Segura Daualos *in ſuo Director. iudi. Eccleſiaſt. 2. parte, cap. 15. numer. 48.* id iure probans, & Menoch. *de arbit. iudic. lib. 2. centuria 1. caſu 86. numer.* 2. ibi, nihilominus quamuis, & ſic limitans ſuperiora, prout fecit Abb. *vbi ſupra*: eandem etiam doctrinam refert, & ſequitur Maſcar. *de probat primo tom. verbo domicilium. concluſione 534. numero 3.* & latiſſime Thom. Sanch. *libr. 3. de matrimonio, diſputatione 23. num. 11 per totum*, vbi late probat cum alijs, quod vt vere aliquis dieatur parochianus, exigitur animus cooſtituendi domicilium, ibique perpetuo permanendi: ſecus ſi habens domicilium in vno loco ſe transferat in alium non animo permanendi, ſed ex cauſa limitata ad tempus, qua finita rediturus eſt ad proprium, vt in caſu *d. ca. is qui, de ſepult. in 6. ſupra citato*, & in ſcholaribus cauſa ſtudij diuertentibus ad Vniuerſitatem aliquam, & ſimilibus: ibique etiam loquitur in terminis matrimonij celebrandi, & citat Rotam nouiſsimorum, & reliqnos ſuprà citatos, inquitque ibi *numero* 13. hanc ſententiam eſſe probabiliſſimam.

14 Neque obſtant iam ea, quæ de modis probandi domicilium ſupra adduximus, nempe eſſe neceſſarium ad conſtituendum alibi domicilium, quod quis res ſuas cum familia detulerit, vel quod ibi remanſerit decem annis, vel quod domum, aliaſve poſſeſſiones immobiles ibi émerat, vt requirebant DD. ſupra citati in contrarium: hoc enim ijdem Interpretes

terpretes verum eſſe intelligunt, quando nouus habitator animum ſuum non declarat: & ſic in dubio. Cæterum ijdem expreſſe limitant, vt nõ procedat, quando nouus habitator animum ſuum declarat dicens, ſe velle ibi habere domicilium, vel perpetuo manere, quia tunc abſque expectatione alterius temporis habebit domicilium, vt conſtat ex Abb. & cæteris præcitatis: & probat latiſſime ex pluribus Thom. Sanch. *vbi ſupra, num. 1. & 2.* ex quibus conſtat hanc eſſe veram, & receptam ſententiam.

15 Hoc autem in noſtro caſu, & quæſtione contigit, quia vir, & fœmina ſtatim, quod Hiſpalim peruenerunt extraiudicialiter, & in iudicio cum iuramento affirmarunt. & proteſtati ſunt declarando animum ſuum verbis expreſſis ſe viuere, & reſidere Hiſpali velle, vt conſtat ex actis: quod ſufficit, quia eſt ſuper dependentibus ab animo ſuo, quamuis alia probatio non adeſſet, vt in terminis cũ alijs docet Menoch. *vbi ſupra, numero 6.* ergo matrim. fuit, & eſt validum.

16 Quia in dubio bona fides præſumitur in propoſito, vt in terminis tenet Nauar. *conſil. primo, de paroch. numero 3. lib. 3.* dum dicit, quod videtur ſufficere habitatio cũ bona fide, & ſine fraude ſuſcepta in aliquo loco, vnde non poteſt commode reuertere ad ſumenda ſacramenta in loco parochiæ, vnde habebat domicilium, & Segura Daualos *vbi ſupra, in ſecunda parte ſui Direct. iud. Eccleſ. ca. 15. nu. 48.* ibi, niſi animo illic commorandi ſe tranſtulerint: *& num. 50.* dicens.

17 Quod ſi matrimonium inter duos alienigenas contrahendum venit, qui tamen ſunt cogniti, quod non ſunt comprehenſi inter vagabundos, proprius eorum parochus eſſe intelligitur, in cuius parochia contrahentes habitant tempore, quo matrim. contrahitur, vt ab Illuſtriſſimis Cardinalibus Congregationis Concilij declaratum eſt, & quãuis eam declarationem ibi non inſerat, nec authenticam habeamus, ſufficit id eſſe iuri conforme, vt patet ex ſupra dictis, & infra dicendis, & tenet etiã Azeued. *in l. prima, numer. 6. titulo 3. lib. 7. noua collect. Reg.*

18 Dicens, quod imo ex dictis ll. idem iudicaret in eo, qui matrimonium in loco contraxit animo ibidem permanendi, cum ex dictis iuribus per matrimonium contractum ciuilitas acquiratur, & tenet etiam Manuel Rodrig. *in prima parte ſuæ Summa, capit. 200. alias 216. concluſione 5. numero 6.* ibi, *mas ſi ſe vau con animo de permaneſcer, pueden ſer caſados por el parrocho de aquella tierra adonde de nueuo van a morar*, & Enriquez *vbi ſupra, d. lib. 11. de matrimonio, capit. 3. numero 3.* ibi, ſolus enim dicitur illorum parochus, &c. & iterum ibi in gloſſa *litera X.*

19 Secundo principaliter eadem pars comprobatur à fortiori ex alia ſecunda benigniori, & veriori ſententia, quæ habet, acquiri parochiam ratione habitationis, quando ea breuis temporis non eſt, ſed in id oppidum ſe aliquis recepit cauſa alicuius negotij expediendi, vt eo expedito ad proprium domicilium redeat, vt acquirunt Scholaſtici in loco ſtudij, famuli, & mercenarij non ad breue tempus locantes operas in domo heri, & ij qui cauſa peſtis, aut belli aliquo confugiunt, & hæc ſententia eſt contra priorem ſupra relatam in ſecundo membro diſtinctionis, in primo ſuperiori fundamento, & probatur hæc ſecunda, quia is dicitur proprius parochus ad coniungendos aliquos matrimonio, & alij ſacerdoti licentiam concedendi ad matrim. celebrandum, qui ex *ca. omnis vtriuſque ſexus, de pœnit. & remiſ.* appellatur proprius ſacerdos ad audiendas confeſsiones, & dandam alteri ſacerdoti audiendi licentiam, vt patet ex eo tex. & tex. Concilij *ſeſ. 24. ca. primo, in Decret. de reformatione*, & docent Spino *in ſuo Specul. Teſtam. gloſſa 15. numero 38.* Petr. de Ledeſm. *de matrimonio, quæſtione 45. articulo 5. puncto 3. dubio 3 conclu. 1. & 3. folio 191. tum ſequenti*, & Thom. Sanch. *d. diſputatione 23. numero 10.* ſed *in d. c. cap. omnis vtriuſque ſexus*, appellatur proprius ſacerdos ad audiendas confeſſiones habens curam parochiæ, in qua aliquis per maiorem partem anni habitat, vt docent Angel. *in ſumma, verbo domicilium vnic. ad fin.* & ibi Syleſt. *numero 2.* idem Angel. *verbo parochia, in fin.* & ibi Syluest. *in fin.* & Tabien. ibi, *quæſtione 2. numero 3.* Innoc. & alij *in d. c. omnis, numer. 6.* nempe Ioan. Andr. *numero 13.* Ant. de Butr. *numer. 38.* Card *6.* Anchar. *numer. 9.* dicentes, illum dici proprium ſacerdotem Scholaſticorum, & mercenariorum, in cuius parochia per annum habitant: ergo ſimiliter is erit proprius parochus pro matrimonio, neque ad id, ſcilicet confeſſiones audiendas, requiritur animus perpetuo ibi habitandi. Eandem ſententiam ſecundam huius ſecundi fundamenti latiſſime alijs fundamentis, & quampluribus Authoribus comprobat, & ſequitur Thom. Sanch. *vbi ſupra, numero 12. per totum*, concludentibus, illum dici parochianum, qui habitat in parochia animo manendi, licet non animo domicilium conſtituendi, ſecus quãdo cauſa recreationis, vel ruralia exercendi, vt *in d. c. is qui de ſepult. lib. 6.* vnde dicunt eſſe parochianum loci belli veriſimiliter duraturi, quia tunc accedit animo commorandi: ſecus ſi per tranſitum exercitus tranſeuntis ſe ad ciuitatem contuliſſet, inſuper & pro ſcholaribus, & mercenarijs, & alijs ſufficere licentiam parochi parochiæ, quam inhabitant, niſi ſint cauſa recreationis, vel alia ſtatim redituri ad propriam parochiam.

Et in cauſa matrimonij idem conſuluerunt, & 20 tenent quamplures alij Authores, quos ibi congerit, nempe parochum proprium præſumi, & dici ſub cuius parochiali Eccleſia contrahere volentes habitant toto anno, vel maiori anni parte, non vero ſi ruri, aliove loco recreationis cauſa aliquot diebus, vel menſibus habitent redituri deinde ad ſolitum domicilium: & hanc probat tamquam veriorem Sanch. *vbi ſupra, numero 13.* durum namque ſibi videtur, vt ſcholaſtici, & alij, qui maiori anni parte imo & multis annis in aliqua diœceſi habitant, non poſſint ibi matrimonio coniungi: ergo cum d. contrahentes animo permanendi Hiſpali ſe contulerint, à fortiori potuerunt ibidem matrimonium valide contrahere coram Ordinario illius loci: vt probat ibidem idem Author *numer. 14.* inferens ex ſupradictis non opus eſſe expectare, vt maiori anni parte in parochia, vel diœceſi habitauerint; ſed ſtatim ac animum habitandi maiori anni parte habentes, incipiunt habitare, effici parochianos, & poſſe omnia ſupradicta erga illos exerceri, vt tenent Cardinal. *in Clementina 1. de priuileg. quæſtione 16.* Rebuf. *in rep. c. a. extirpandæ, §. qui vero de præbend. verſicul. contrariam opin. folio 385.* Syluest. *in Summa, verbo domicilium numer. 2.* Tabien. *verbo excommunicatio 5. caſu 11. quæſtione 4. numero 5.* vnde ſi quis habeat animum habitandi maiori anni parte in oppido, cum iam reſpectu illius efficiatur parochianus, licet eo tempore varias mutet parochias, & ita in nulla habeat animum habitandi, tempore requiſito recipere poterit ſacramenta omnia ab eo parocho cui actu tunc ſubditur, quia non habet aliam in eo oppido, ita Sanch.

vbi ſupra

vbi ſupra, numero 14. *ad fin.* vbi *numeris ſequentibus* alia infert.

1 Tertio, & principaliter eadem pars affirmatiua ex eo comprobatur, quod dicti contrahentes poſt annum matrimonij contracti inter eos reuerſi ſunt in propriam patriam originariam, ibique in ſua priori, & antiqua parochia cum licētia ſui proprij parochi, ipſoque præſente ab alio ſacerdote velationes, & benedictiones nuptiales receperunt, ſeruatis ſolēnijs in forma Eccleſiæ conſueta, dicēte ſponſo ad fores Eccleſiæ coram parocho, & teſtibus, ſponſa hunc anulum, & has arras tibi dono in ſignum matrimonij: & ipſa: ego recipio: ex quibus videtur induci, & celebrari matrimonium de nouo, quatenus hoc fieri neceſſarium fuiſſet per illum actum ſubarrationis, & immiſſionis anuli iunctis præd. verbis, & illis parochi: benedic coniuges iſtos, &c. iuxta tex. *in ca. ſi quis vxorem 27. quæſtione 2. & in ca. noſtrates, & in ca. fœminæ 30. quæſtione 5. c. illud de præſumpt.* & ibi gloſſa *verbo anulos, capit. tenor, de re iud. iuncta gloſſ. ſubarraſſet*: & in terminis de ſubarratione facta in Eccleſia præſente ſacerdote cum ſolitis benedictionibus, & orationibus idem voluit gloſſ. *verbo anulos, in capit. fœminæ*, & ibi Archid. *numer.* 2. Hoſtienſ. *in cap. fin. de deſponſat. impub. in princip. in verſicul. ſi vero perſonæ*; Ioann. Andr. *in verſicul. in gloſſa prima*, Ant. de Butrio *numer.* 8. *in verſicul. ſi nihil diſponit*: & Præpoſ. *numer.* 4. Lapus *allegatione 56. numer.* 13. *cum præced.* Menoch. *de præſumpt. lib.* 3. *præſumptione* 2. *numero* 7. quod verum intelligit C. Couar. *de ſponſal. ſecunda parte. cap.* 4. *in princip. numero* 3. vbi ab alteris contrahentiū præceſſerunt verba coniugio apta, & ſequuta eſt ſubarratio, vel quando conſuetudine inductum, vt in matrimonio anulus daretur certa ſignatus forma, ſecundum communem opinionem, quam refert: & inquit Gigas *conſ.* 38. *nu.* 7. quod ex quo mulier paſſa eſt ſe deſponſari per anuli immiſſionem, matrimonium tenet.

22 Quia ſecundum magis communem opin. Modernorum *in cap. tuæ de ſponſal.* & alibi, verba non ſunt de ſubſtantia matrimonij, quam etiam communem profitetur plures allegans Couar. *vbi ſupra, numero* 1. concludens ad eſſentiam matrimonij exigi exteriora ſigna cum ſit ſacramentum, & eſt communis præfata prima communis ſententia, vt plures referens teſtatur eam ſequutus Quintilian. Mandoſ. *in addit. ad Lapum, allegatione* 56. *numer.* 17. *litera T.* & quamuis Gigas *vbi ſupra, numero* 59. referat Innocent. *in d. capit. tuæ* per tex. ibi tenentem contrarium, imo quod quantum ad Eccleſiam, verba ſint de ſubſtātia matrimonij, & quod hæc eſt effectualiter communis opinio: addit tamen ita eſſe diſtinguendum cum Ioann. Andr. *in d. ca. tuæ*, quod aut præceſsit tractatus de matrimonio contrahendo, & tunc vera ſit opinio prima Hoſtienſ. tenentis, quod verba non ſunt de ſubſtantia matrimonij in valentibus loqui: aut non præceſsit tractatus, & tunc vera ſit opinio Innoc. Mihi tamen non probat hoc tertium fundamētum præd. partem affirmatiuam, dum eo intēditur probari, quod ſi non valuit præd. primum matrimonium, contractum fuit aliud ſecundum ſufficienter per dictas velationes, & benedictiones nuptiales, ex ſequentibus.

Primo, quia actus agentium non debet operari vltra eorum intentionem, *l. non omnis cum ſimil. ff. ſi cert. pet.* ſed ſic eſt, quod tempore velationum, & benedictionum nuptialium præd. coniuges animū non habuerunt de nouo contrahendi, nec ſigna, aut verba, nec mutuus conſenſus exterior adfuit, hoc ſignificantia, ſed tantum ſolennizandi primum matrim. iam contractum Hiſpali, benedictioneſque nuptiales eius recipiendi, & non vltra, nec amplius: ergo non potuit præter intentionem partiū aliud matrimonium de nouo induci, aut celebrari, ſed tantum ſolennizatio præcedentis: ſi ergo illud fuit nullum, aliud non remanet de nouo celebratum.

Secundo, quia anuli donatio atque arrarum facta ab ſponſo ſponſæ in ſignum matrimonij & reſponſio eius aſſerentis, ſic recipio, & benedictiones, & monitiones factæ à parocho coniugibus tēpore velationis ſunt in ordine ad matrimonium iam celebratum verbis de præſenti, ſuppoſito quod recte ſit celebratum, vt patet, quia ſponſus hoc nomine vocat ſponſam antequam ei donet anulum, & arras.

Tertio, quia eadem forma, & ſolennitate orationum, & benedictionum vtitur Eccleſia erga omnes coniuges: ergo ſi in matrimonijs validis diceremus, quod per velationes, & benedictiones nuptiales nouum matrimonium de præſenti celebratur, ſequeretur inde, quod reiterabatur ſacramentum matrimonij abſque vlla neceſſitate, quod eſſet abſurdum, & omni iuri contrarium.

Quid igitur reſpondebimus communi opin. Doctorum huius tertij fundamenti, quæ habet induci matrimonium per immiſsionem annulli iuxta fores Eccleſiæ præſente parocho non enim docemus eam non eſſe veram, ſiquidem illam omnes ſequuntur cum declarationibus ſupradictis.

Dico communem eam ſententiam in ſe veram 23 eſſe: intelligendam tamen fore eo caſu, quo non præceſsiſſet matrim. de præſenti, ſed tractatus de matrimonio contrahendo, poſteaque prætenditur celebrari de præſenti: tunc namque per immiſsionem, vel traditionem anuli, & ſubarrationem factam ab ſponſo ſponſæ recipienti, vel digitum extendenti, inducitur matrimonium de præſenti, præcipue ad fores Eccleſiæ, & coram ſacerdote, ad quem locum in quampluribus locis pergunt deſponſaturi vir & fœmina iuxta morem patriæ: non tamen inquit præd. communis ſententia, quod celebrato prius valide matrimonio inducatur poſtea aliud per velationes, & benedictiones Eccleſiæ, quia hoc eſſet abſurdum: quod autem hoc modo debeat intelligi præfata communis ſententia, præterquam quod hoc iuri, & rationi congruit, conſtat ex mente eam tenentium: præcipueque ex Antonio de Butrio *in cap. fi. de deſponſatione impub. ſub numero 7. in verſic. ſi nihil diſponit*, ibi: aut fit in apparato ad matrimonium, & præſente ſacerdote, & ad fores Eccleſiæ, & præſumitur matrimonium, vt hic. & in terminis ita declarat hanc materiam Lapus, *allegatione* 56. *num.* 17. dicens vetum eſſe in præd. ſpecie ipſo facto ſine verbis matrimonium non contrahi, nullo præcedente tractatu inter huiuſmodi contrahentes de matrimonio contrahendo: ſed quando factum præcedit aliquis tractatus, vel verba de matrimonio contrahendo, poſtea ipſum factum vel ſignum aptum ad matrimonium ſubarratio ſufficit ad matrimonium contrahendum, & præſumitur pro matrimonio & probatur per tale ſignum, vel factum, & ille tractatus, ſiue verba illius tractatus trahuntur ad ſignum, vel factum, & ibi eius Additi. Quintilian. Mandoſ. *litera Z.* inquit, quod hæc eſt pulcherrima diſtinctio, per quam concordantur opiniones omnium, & refert plures alios Authores ad eam recurrentes, & ſequentes, & conſtat etiam hæc diſtinctio ex concordia ſupra aſsignata inter illas duas communes opiniones contrarias ſupra relatas circa illam quæſtionem.

ſtionem, an verba ſint neceſſaria ad contrahendum matrimonium?

Cæterum licet illa communis præfata ſententia principalis adducta pro hac parte non faciat pro ea, nec dicendum ſit, matrimonium nouum de præſenti contrahi per velationes, & benedictiones Eccleſiæ, quando aliud validum præceſſit: nihilominus tamen alio modo formari poteſt quæſtio, ex cuius reſolutione nimis faueatur matrimonio præfato Hiſpali contracto inter dictos litigantes, dato quod validum illud non fuiſſet, nempe ita.

24 An matrimonium contractum in minori ætate, datione anuli, vel ſubarratione facta poſt maiorem ætatem, confirmetur?

In qua quæſtione Anton. de Butrio *in cap. fin. de deſponſatione impuber. numer. 8. ſtatim in initio* eam expreſſe tangens *in numero 9.* ſic diſtinguit: nempe quod quandoque eſt dubium, an ſubarratio contrahet matrimonium in minori ætate contractum, & tunc, aut ſuperuenit ſubarratio per immiſſionem anuli, & ſine dubio ratificat; aut fit ſubarratio per alias donationes, & munuſcula, & tunc dicit hic Hoſtienſ. & quidam, quod non: ſed hoc poteſt eſſe verum, quando ſponſalia ſunt de futuro, alias ſi mittitur ad domum poſt maiorem ætatem matrimonio contracto in minori, & dat munuſcula, ratificatur matrimonium: & tandem ſe remittit ad Lapum *vbi ſupra*, ex quo & ipſius Additionatore iam reſoluimus, quod ſi præceſſit tractatus de matrimonio contrahendo, ſubarratio inducit matrimonium de præſenti. ſed ſic eſt, quod in noſtro caſu præceſſit tractatus, imo ſponſalia de futuro valida: & ſubſequutum fuit poſtea ſeorſum matrimonium per verba de præſenti contractum: & poſt annum præd. benedictiones nuptiales cum traditione anuli, & arrarum in ſignum matrimonij ad effectum ſolennizandi, & confirmandi illa ſponſalia de futuro, & ſimul matrimonium præcedens, & fuerunt productæ literæ teſtimoniales coram parocho, & teſtibus de præd. ſponſalibus, & matrimonio præcedentibus ad ea ſolennizanda, & confirmanda; ergo per hæc proculdubio ratificatum, & ſolennizatum fuit præcedens matrimonium cum ſolemnitate debita, ſeruata forma Concilij Tridentini, ſicque ſaltem per viam ratificationis validum eſt præfatum matrimonium, & ſponſalia de futuro præcedentia tranſierunt in matrimonium per ſubarrationem præd. cum hæc fuerit intentio agentium, hoc eſt ſolemnizandi præcedentia circa matrimonij materiam & permanendi in ipſo.

At quis dubitat, quod ſi præfatum matrim. præcedens, quamuis alias inualidum fuiſſet, poſſet poſtea aduenıente ætate, vel pobertate ex profeſſo verbis ratum haberi coram parocho, & teſtibus? ergo à fortiori verbis, & facto.

25 Quia voluntas plus declaratur facto, quam verbis *l. ſi tamen, §. & quis, ff. de Ædilit. edict. l. de quibus, ff. de legib.*

26 Et ita nihil intereſt in propoſito, an facto, aut verbis quis declaret voluntatem ſuam, *ca. 1. 43. diſtinctione, gloſ. in cap. fi. verbo ſubarrauit, de deſponſat. impub. & in cap. penult. de regul. verbo niſi euidenter*, & ibi DD. & quod huiuſmodi matrim. in ſpecie, de qua agimus, contractum ab impobere confirmetur interueniente anulo poſt pubertatem, tenet expreſſe Præpoſ. *in d. cap. fin. ſub numero 4.* ibi, aut inter impuberes: ſed hæ velationes & benedictiones, anulique datio, & ſubarratio fuerunt factæ in duodecimo anno d. puellæ, cum ipſa perueniſſet iam ad pubertatem: ergo habemus intentum.

27 Deinde pro eadem parte adduco Enriquez *lib. 11. de matrim. cap. 3. numero 7. in verſic. olim ſponſalia*, vbi tenet, quod ſponſalia impuberum verbis de præſenti contracta tranſeant in matrimonium de præſenti, ſi traductio nunc poſt Concilium fieret ſolenniter coram parocho, & teſtibus, aduertentibus id fieri cum intentione contrahendi, quod veriſſimum videtur ex omnibus proxime dictis: ſed hoc ad literam contigit in propoſito, quia præd. velationes, & benedictiones, & ſic traductio ſolennis, fuerunt factæ coram parocho, & teſtibus cum intentione ſolennizandi præcedens matrim. & permanendi in eo, atque ad effectum perducendi præcedentia ſponſalia in exequutionem matrimonij, vt conſtat, quia omnia acta præd. fuerunt tunc exhibita parocho, & teſtibus, vt patet ex proceſſu: ergo dato, quod matrim. præcedens fuiſſet nullum; tamquam raiificatum ſolemniter per traductionem præd. debet validum reputari. Nec obſtat, ſi obijciatur, quod tunc temporis d. puella adhuc erat impubes, & ita deficiente ætate legitima ad contrahendum matrim. de præſenti, nullo modo ante ætatem legitimam potuit induci, aut præſumi, vel ratificari, aut confirmari præcedens matrim. nullum ob defectũ ætatis. Reſpondemus namque, quod & ipſa puella tempore velationis, & benedictionum nuptialium nondum adimpleuiſſet ætatem duodecim annorum, cum tamen eſſet conſtituta in duodecimo anno, nihilominus peruenerat iam ad pubertatem per prudentiam, & aptitudinẽ ad copulam, vt conſtat ex proceſſu, & ex infra latius dicendis, imo per annum integrum vitam maritalem egerat cum ſuo marito in eadem domo, & lecto, & ſic fuit validum matrim. per ratificationẽ legitimam.

Quarto, principaliter eadem pars affirmatiua in fauorem matrimonij ex eo comprobatur, quia valde durum eſſet annullare matrimonium celebratũ in facie Eccleſiæ virtute diſpenſationis Summi Pontificis (de cuius poteſtate ad diſpenſandum inter conſanguineos, etiam inter patruum, & neptem ex fratre ad contrahendum matrimonium, dubitari non poteſt) & verificatis precibus à iudice exequutore, cui fuit commiſſum à ſede Apoſtolica, & pro talibus veris ab ipſo declaratis, & pronunciatis, ac proinde declarato gaudere debere impetrantes præd. diſpenſationẽ, eiſque licentia conceſſa ad contrahenda ſponſalia de futuro ſtatim, & matrimonium de præſenti cũ ipſa puella perueniſſet ad ætatẽ perfectã, quæ eſt pubertatis (cuius meminit Papa in præd. diſpenſatione) & remiſſa Ordinario contrahentium declaratione ſuper prudentia, & aptitudine ad contrahendum de præſenti ſtatim matrim. quibus ſtantibus cũ contrahentes ſe contulerint Hiſpalim ad ibi habitandum animo illic reſidendi, & permanendi, & Ordinarius illius ciuitatis Eccleſiæ requiſitus per contrahentes cum ſupradictis documentis diligentias neceſſarias ſuper d. prudentia, & aptitudine puellæ ad matrimoniũ celebrandum fecerit cum pluribus obſtetricibus, ex quarum inſpectione puellæ, & ſuis depoſitionibus cum iuramento in iudicio conſtitit ſufficienter de eius prudentia, & aptitudine, & virtute earum licentiam conceſſit ad contrahendũ ſtatim matrim. de præſenti, quos ipſe iudex Ordinarius Eccleſiæ Hiſpalenſ. coram teſtibus in matrim. coniunxit, & ipſi ſimul cohabitauerunt vt coniuges, copula carnali inter eos ſæpe habita per tempus vnius anni continui, & plus Hiſpali, & poſtea commeando in patriam, & in propria antiqua parochia recipiendo velationes, & benedictiones Eccleſiæ cum licentia ſui proprij parochi vt tales coniuges, & poſtea multis annis eodem modo cohabitauerint. his omnibus ſimul iunctis profecto indignum, & con-

tra omnem iuriſprudentiam eſſet, imo quaſi temerarium, iudicare nullum fuiſſe præfatum matrimonium.

28 Ex cohabitatione namq; coniugum longo tempore habita magna præſumptio reſultat in fauorem matrimonij, vt in *ca. in literis 14.* ibi: cum eam in domo per ſeptennium tenuiſſet, de teſtib. per quem tex. ita tenet Gigas *conſil. 29 ſub numero 25.* ibi: cum ille vir, &c. & dixerunt vnanimiter Abb. Anton. de Butrio, Imol. Feliu. *in cap. illud de præſumpt.* & alios referens Maſcard. *de probat. 2. tom concluſione 1024. numero 1.* vbi *numeris ſequentibus*, refert opin. Alciat. & aliorum contrariam eamque limitat pluribus modis huic propoſito conuenientibus, nempe primo, vt præfata contraria ſententia non procedat, quando præceſſerit verbum de futuro, & promiſſio de contrahendo, quia tunc per huiuſmodi actus præſumeretur matrim. eſſe ſequutū, vt tenent DD. quos ibi ad hoc citat *num. 8.*

Secundo non procedit concurrentibus alijs ſimul coniecturis pro matrimonio, quoniam tunc præſumitur, iuxta ſententiam Dec. *conſil. 163. ſub numer. 2. verſic. accedit etiam copula*, quem refert Maſcard. *vbi ſupra, numer. 7.* ſed & alijs etiam modis limitat de quibus ibi per eum, qui propoſitum noſtrum non attingunt, at quamuis longa cohabitatio hodie attento Sancto Concilio Trid. ad matrim. inducendum non ſufficeret, cum iam ceſſauerint matrimonia præſumpta, cæterum cum hic fuerit ſeruata forma eiuſdem Concilij, & ſimul coniuges vt tales longo tēpore cohabitauerint, ex hoc prorſus tollitur obiectio contraria, & matrimonium firmum iudicandum eſt, nec quiſquam Ordinarius poterit præd. omnia infringere, nullaque eſſe declarare, cum authoritate Apoſtolica, eiuſque iudicis delegati exequutoris gratiæ diſpenſationis ſint facta declarata, & pronunciata.

29 Cum Delegatus à Papa in cauſa ſibi commiſſa maior ſit quocumque Ordinario, & etiam Legato à latere, *cap. ſtudiuiſti de officio Delegat.* & ibi gloſſa, & DD. *cap. ſane, el ſegundo, de officio Delegat.* & cum ſit Principis Delegatus, ſolus ipſe Princeps, vel is, cui Princeps delegauerit, nullitates, & geſta illius reuocabit, *l. ſi aduerſus, cap. ſi aduerſ. rem iudicat. l. minor in fin. ff. de minor.* tradit Aymon *conſil. 48.* nec etiam incidenter poteſt iudex Ordinarius de nullitate ſententiæ à Delegato Principis prælatæ cognoſcere, niſi adeo notoria, & potens ſit nullitas, vt conſtet ex actis, & proceſſu eiuſdem iudicis delegati, quia tunc ea habita pro nulla, de nouo ſuper negotio cognoſcendum eſſet, *cap. fraternitatis de frigid. & maleſi. cap. cum Bertoldus, de re iudic.* Vantius *de nullit. ſententiæ, v. coram quo nullitas, numer. 13.* & coadiuuatur hæc conſideratio ex adductis per me allegatione prima iuris, *num. 26. & 27.* nullæ ergo ſunt partes Ordinarij in hac cauſa ad cognoſcendum de facultate Papæ ad diſpenſandum conceſſa, neque de iniuſtitia, & nullitate actorum diſpenſationis, quibus matrimonium iſtud fuit celebratum, nec principaliter, nec incidenter, cum nulla nullitas ex actis appareat: quinimo geſta valida eſſe cenſenda ſunt, vt patet ex ſupra fundatis.

30 Præmaxime. quod quando aliquod dubium probabile exortum fuiſſet ſuper valore huiuſmodi matrimonij, in dubio pro matrimonio eſſet iudicandum *cap. fi.* & ibi DD de ſententia, & re iudic. *cap. ex literis iuncta gloſſa, verbo illiberali, de probat.* & inquit Abb. *in cap. fin. de deſponſat. impub. in fin.* quod in dubio ſemper eſt iudicandum pro matrimonio, quem refert, & ſequitur Gigas, *conſil. 37. numero 29.* & alios allegans idem Gigas *conſil. 33. numero 12.* & Ferretus *conſil. 48. numero 4.* Tolerabilius enim eſt aliquos contra ſtatuta hominum dimittere copulatos, quam coniunctos legitime contra ſtatuta Domini ſeparare, tex. eſt expreſſus *in cap. licet ex quadam 47. in fin. de teſtib.* quia ſcriptum eſt, *quod Deus coniunxit, homo non ſeparet*, & ideo iudicando pro matrimonio eſt tutior pars animæ litigantium, vt per Gigant. *conſil. 32. numer. 33.*

Hinc eſt, vt licet alias regulariter à communi opinione non ſit recedendum, ſed iuxta illam iudicandum, vt voluit Ioan. And. & omnes *in cap. . de conſtit. tex. in cap. nouimus de verb. ſignific.* & alibi ſæpiſſime: nihilominus in cauſa matrimoniali opinio vnius Doctoris grauis, vel opinioni minoris partis ſtans pro matrimonio, præualet, atque illi ſtatur contra communem opinionem, ſecundum Hoſtienſ. *in cap. ſi vir de cognat. ſpiritual.* quem exclamat Abb. ibi, *numer. 3.* & ſequuntur plures DD. quos refert, & ſequitur Gigas *d. conſil. 33. n. 13. & conſil. 37. num 32. & 33.* vbi *numer. 24* limitat niſi communis opinio haberet textum expreſſum pro ſe, & vtrumque cum alijs probat etiam ex d. cap. licet ex quadam, Thomas Sanchez *de matrimonio lib. 1. diſputatione 18. numero ſeptimo*, vbi refert Alexand. de Neuo *numero tertio*, & Præpoſ. *numero ſecundo, in d. cap. ſi vir*, hoc verum optime intelligentes dummodo opinio illa ſingularis probabili rationi innitatur. His recte conſtitutis, reliquum eſt vt ſatisfaciamus fundamentis prioris partis negatiuæ, quibus. vt maniſeſte vides iam ſufficienter reſponſum eſt ex fundamentis ſecundæ partis, & ſic affirmatiuæ, quæ hic iterum memoriæ ſunt recolenda, vt facile intelligas illa nihil obſtare, & ita remanet ſatiſfactū tribus primis fundamentis contrariis. 31

Non obſtat quartum de opinione Nauar. *conſil. 14. de clandeſt. deſponſatione per totum, lib. quarto*, late probantis non valere matrimonium eorum, qui volentes illud contrahere, & timentes impedimentum ſibi faciendum in ciuitate, cuius erant incolæ abierunt in aliam ciuitatem longe ab illa ſitam, in qua poſt aliquos dies de licentia Ordinarii præd. ciuitatis, cuius erant incolæ, contraxerunt matrimonium: ergo multo minus valebit contrahendo matrim. in præd. ſpecie ſine licentia ſui Ordinarii illius loci, vbi antea degebant, & erant incolæ. 32

Quia primo reſpondemus, quod ad fin. d. conſilii Nauarri adeſt additio noua eiuſdem Authoris, vbi dicitur concludi poſſe contrarium; prout etiam contrariam ſententiam tenent Director. Iudic. Eccleſiaſtic. *in ſecunda parte, cap. 15. numero 49.* & cū eo, & cum Salzed. contra Nauar. Emanuel Rodriguez vbi ſupra, nempe *in ſua Summa primo tomo, cap. 200. concluſ. ſexta, numero ſeptimo*, & experientia ac praxis communis huius Regni ita obtinuit, & obſeruat quotidie, vt domicilarii alterius Epiſcopatus cum licentia ſui Ordinarii extra ſuā diœceſim matrimonium contrahant, & tamen procul dubio ſunt valida eorum matrimonia.

Secundo dicimus, Nauar. *vbi ſupra*, non loqui, quando contrahentes matrimonium extra ſuum domicilium, domicilium nouum conſtituerant prius abſque fraude tamen in loco, vbi contraxerunt, vt in propoſito contingit. tunc enim ad illic contrahendum matrim. non eſt neceſſaria licentia ſui prioris Ordinarii, ſed ſufficit licentia Ordinarij, vbi contraxerunt nouum domicilium, & matrimonium, vt ſupra probauimus, ſiquidem is eſt ſuus parochus. 33

Non obeſt etiam quintum fundamentum, quia non eſt firmum: licet enim pupillus non poſſit 34

eligere

eligere ſepulturam,vt *in ca.licet de ſepult.lib.6.* & ibi DD.nec etiam verbis domicilium conſtituere,quia non poteſt ſe obligare:attamen puella præd. conſtituendo domicilium Hiſpali, prout expreſſe declarauit ſe velle ibi reſidere, & permanere, nemini ſe ex hoc obligauit ad ſubeunda munera, vel onera ciuitatis. Præterea,erat proxima pubertati, dolique capax, & prudens, vt conſtat ex proceſſu, & infra dicemus:ergo potuit contrahere, & contrahendo ſe obligare ſaltem naturaliter, quando in aliquo oporteret eam remanere obligatam.vt *in l. 1. ff.de act.& oblig.* Decius *in l.Pupillus,& in l.in negotijs, ff.de reg.iur.* Nauar.*conſil.4.numer.11. de deſponſatione impub.lib.4.* tandem authoritate tutoris domiciliũ, & incolatum ibi contraxit, vt conſtat ex proceſſu, ergo potuit obligari præd.domicilio,vt etiam probat Nauar.*vbi ſupra,* & ſic ceſſat ratio Bart.& cæterorum in contrarium ſupra citatorum.

Sextum fundamentum contrarium de fraude conſtitutionis domicilij Hiſpali factæ ad effectum contrahendi matrim. ibidem,ex eo diluitur, quod nulla fraus fuit articulata nec probata circa hoc, nec coniecturæ fraudis ſupra expenſæ ſufficientes, nec concludentes ſunt,quia poſſunt licitum continere,& ſic fraus non præſumitur,niſi probetur.

35 Licitum namque eſt impetrare diſpenſationẽ à Summo Pontifice ad contrahendum matrim.inter conſanguineos,& affines, imo in Republica Chriſtiana vſitatiſſimum, & præſertim iuſtum fuit in propoſito,vt familia. & domus d. puellæ in viro eiuſdem familiæ conſeruaretur, & in extraneum nõ tranſiret,& ne memoria extingueretur, & vt lites inter contrahentes motæ,vel mouendæ ſuper ſucceſſione domus,& bonorum parentum finirentur, & ſic pro bono pacis iuxta tex. *in ca.ſecundo de deſponſat.impub.* qui tex. procedit tam in coniunctione matrimonij quam ſponſalium,vt cum gloſſa ibi, & Abb.probat Nauar. *conſil.4.num.10.de deſponſat. impub.lib.4.*

Licitum quoque fuit d. puellam deferre Hiſpalim ordine,& mandato patrui ſui, quia erat tutor eius,& quia non bene educabatur in loco, vbi erat poſita per d.ſuum tutorem in patria,& quia creſcebat iam ætate,& libertate vtebatur;ideo eius tutor iuſſit eam ad ſe adduci ad obuiandum inconuenientibus quam plurimis, vt conſtat ex epiſtola miſſiua d.tutoris ad hoc deſtinata, & miſſa, & depoſitione teſtium in proceſſu examinatorum, hoc autem licitum fuit,& decens,imo maxime conueniens : eodem modo reſpondetur ad cæteras coniecturas ſupra adductas,facili namque negotio diluuntur.

36 Ad illud de breuitate temporis ex quo fraus præſumitur iuxta plurimos Authores, quos congerit Tiraquel.*de vtroque retract.titulo primo,§.1.gloſſa ſeptima.numero 77.* reſpondemus, contrahentes præd. non breui tempore reuertiſſe in patriam, ſed longo tranſacto,nempe vnius anni, & plus,poſtquam Hiſpali contraxerunt matrimon. ſimul ibi cohabitando,vt coniuges, & hoc ex noua cauſa ſuperueniente iuſta,& vera non autem ficta nec affectata, vt conſtat ex proceſſu,ſicque nulla fraus in hoc interceſſit,iuxta doctrinam Bartol. communiter recepti *in l.cætera,§.ſed ſi ſeparauit, numero tertio, ff. de legat.primo.*

37 Vbi decidit. quod ſi ſtante ſtatuto, quod nullus emat frumentum in platea niſi pro ſuo victu, quis emerit frumentum pro ſuo victu totius anni, & poſtea mutato propoſito recedat, & vendat præd. frumentum, non punitur, quia primum propoſitum fuit licitum,& bonum, quando de eo conſtat: quam doctrinam ſequitur Paul.de Caſtr. *in l.ſecunda in principio,numero 9.ff.ſi cert pet.* & Tiraquel.alios referens *de retract.in præfatione numero 77.* Auendañ. *reſponſ.33.numer. 3.* & late Auiles bene inferens ex hac doctrina ad caſum quotidianum *in ca.52.Prætor in gloſſa,en la tierra,nu.18.* & alij plures. Propoſitum autem contrahentium in propoſito viuẽdi, & permanendi Hiſpali conſtat, & probatur in proceſſu; ergo nulla fraus conſiderari poteſt ſecundum allegata,& probata.

Similiter non fuit fraus, nec illicitum remittere monitiones ad præd. matrim. contrahendum, ſiquidem hoc iuſta cauſa probata fuit factum iuxta formam Cõcilij,quia probabilis erat ſuſpicio,quod ſi monitiones præd. fierent ante celebrationem matrimonij, ipſum malitioſe impediretur, vti ergo remedio iuris atque Concilij permiſſione non eſt fraus.

Dolus namque & fraus regulariter non præſu- 38
mitur, & qui aliud dixerit debet id probare, alias non obtinebit, vt plures allegans late probat Maſcard. *de probat.primo tom. verbo dolus, concluſione 531. num. primo, cum ſequentibus vſque ad numerum 9.* incluſiue,& in fraude idem Maſcard.*ſecundo tom.verbo fraudem non præſumi,concluſione 814. numer. 5.* vbi *numer.6.* late probat,non ſufficere allegare fraudem in genere,niſi ipſa ſpeciatim deducatur, & probetur,& Menoch.*lib.6.præſumptione 78.nu.3.& lib. 4. præſumptione 82.nu.* 10.vbi quod fraus neque in habitu,neque in potentia præſumitur.

Et non obſtat, quod ſuperius tradidit dicens, 39
quod dolus & fraus probatur indicijs,& coniecturis,atque præſumptionibus, quia primo reſpondemus, hoc non procedere in caſibus in quibus requiritur dolus ad hoc,vt quis incidat in aliquã pœnam, nam tunc talis dolus debet eſſe euidens, vt cum communi opinione reſoluit idem Maſcard. *concluſione 530. numer. 6.* Secundo reſpondemus, quod procedit quando prædict. coniecturæ,& indicia ſunt perſpicacia, vt eſſe debent, id eſt, vt non poſſint accipi niſi in malam partem, vt reſoluit cũ alijs idem Maſcard.*d.concluſione 530.numero ſeptimo, octauo,& nono,*vbi quod manifeſtiſſimis indicijs debet dolus probari:& *numero decimo*, quod quæ ſint indicia perſpicua, ius non declarat, & quod idcirco iudicis arbitrio ſtatur: ſed ſic eſt, quod indicia, & coniecturæ fraudis,de quibus ſupra, non ſolum non probantur, ſed etiam ſunt actus, qui in bonam, & non in malam partem accipi poſſunt, vt prædiximus,ergo fraus præſumi non poteſt. Præterea,quamuis fraus probata fuiſſet, quod negamus, remanebat in fauorem matrimonij ratificatio, & confirmatio ipſius poſt annum facta coram parocho,& teſtibus per velationes, & benedictiones nuptiales Aurienſ. & cum his ſatisfactum eſt ſufficienter fundamẽtis ſupra adductis contra matrim.

Sed quia Aduocati puellæ venientis contra matrimonium ſex dubia mouerunt contra ipſum, eaque decidunt in fauorẽ ſuæ partis, operæ pretium duxi oſtendere eorum deciſiones veras minime eſſe.

Prima eſt, quod diſpenſatio prædict. Apoſtolicã 40
in primo, & ſecundo gradu conſanguinitatis non fuit valida, iuxta Decretum Concilij Tridentini, quod de hoc agit: & in hoc, ſolum affirmo, melius feciſſe eos ſi hoc dubium non proponerent : quia dubitari minime poteſt de poteſtate Papæ circa hoc,quinimo eſt crimen ſacrilegij id attentare, ſiquidem conſtat,& planum eſt Papam poſſe ac potuiſſe diſpenſare iuſtis ex cauſis in præd. gradibus, prout fecit, & ſedes Apoſtolica idem facere conſueuit ſæpe ac ſæpius in ſimilibus gradibus, etiam in

in perſonis inferiotis cōditionis p̃ræd. contrabentibus.

41 Secundom dubium eſt, an Ptouiſores ſede vacante Epiſcopat. Tudenſ. quibus fuit commiſſa præd. diſpenſatio habuerint iutiſdictionem virtute prædict. commiſſionis ad diſpenſandum cum dictis contrahentibus: in quo præd. Aduocati negatiue ſe habent, ſed re vera falluntut proculdubio, eum eis fuetit eommiſſa diſpenſatio per ſedem Apoſtolicam precibns verificatis, prout coram eis fuerunt verificatæ.

42 Tunc autem prædict. dubinm eſſet alicuius momenti, quando diſpenſatio commiſſa foret officiali Epiſcopi Tudenſ. quo caſu duæ ſunt opiniones contratiæ, vtrum Prouiſotes, vel Vicarij Capituli ſede vacante poſſint eam diſpenſationem expedire? quidam enim Authotes tenent partem negatiuam, quia in Capitulum ſede vacante non tranſit niſi iuriſdictio ordinaria Epiſcopi, non vero ſpecialis, & delegata, quam Papa committit Epiſcopo, vel eius officiali ad diſpenſandum, vel ad aliam tem expediendam: alij vero partem affirmatiuam in hoc defendunt, & quod magis eſt hæc ſecunda in praxi obſeruatut in aliquibus Epiſcopatibus, prior veto, & ſic negatiua in alijs. Sed quia hie non eſt noſter caſus, eum omittimus nunc: cæterum quando facultas, & commiſſio Papæ conceditur abſolute officiali Ciuitaten. Salmatin. Placent. &c. Proculdubio comprehendit directe, & ptoptie ex vi officij, & ſignificationis officialem illius loci exetcentem officium Prouiſotis, vel Vicarij ſiue ſit Epiſcopi, ſiue Capituli ſede vacante; ſiquidem quilibet eorum eſt officialis illius loci, & ita receptum eſt in praxi in his Regnis in ſimilibus caſibus, vt ſæpiſſime obſeruaui cum eſſem officialis Ciuitaten. ſede vacante, & obſeruatũ ab alijs vidimus proculdubio: de qua re late agit Tho. Sanch. *lib. 8. de diſpenſat. matrim. diſputatione 27. numero 32. cum ſequenti*, & Nicol. Garc. *de beneſic. ſexta parte, ca. 2. numero 40. cum ſequentibus*. vbi contratium tenet attento ſtylo Cutiæ, & Cancellariæ, quæ ſede Epiſcopali vacante non dirigit huiuſmodi litteras officiali Capituli, quia non confidit de illo, ſed Epiſcopo viciniori, ſeu eius officiali, de quo ſtylo teſtatur Hieronymus Paulus ab eo citatus, & quod eſt notiſſimus omnibus mediocriter in Curia verſatis. Cæterum de iure vera eſt prædicta diſtinctio.

Tertium dubium eſt, an facultas diſpenſandi comprehenderit caſum noſtrum; nempe ad eontrahendum mattimonium de pręſenti à puella minore duodecim annorum viro porenre tamen, hoc eſt prudente, & capace ad copulam, & ſic ad matrimonium pet inſpectionem, & declarationem obſtetricum: & vtrum iudices delegati à Papa diſpenſauerint in hunc caſum, & quidem Aduocati puellæ hoc dubium negatiue quoque reſoluunt, eo quod d. facultas ad duos tantum caſus ſe extendit verificatis precibus, vnum ad conttabendum ſponſalia de futuro: alterum ad contrahendum matrimonium de præſenti cum ad pubertatem peruenerit, hoe eſt ad 12. ætatis ſuæ annum: & nullus eorum eſt caſus præſens, ſed alius diuerſus non expreſſus, nec comptehenſus in d. facultate diſpenſandi, nempe poſſe d. puellam contrahere matrimonium de præſenti antequam ad 12. ætatis ſuæ ann. petueniat, habentem tamen prudentiam, & aptitudinem ad copulam, & quod ſic eſt caſus omiſſus in diſpenſatione, & in ea non comprehenſus, ac proinde ad eum non extendendus, quamuis adeſſet eadem ratio, vel maiot, præmaxime cum commiſſarij d. diſpenſationis in eo non diſpenſauerint, ſed potius remiſerint ad Ordinarium ſupplicantium, & quod vera pubertas puellæ eſt 12. annorum, & quod iſta eſt legalis ætas ad conttahendum matrimonium, de qua viſus fuit ſentire Summus Pontifex in præd. diſpenſatione, & eius commiſſarij in præd. remiſſione, quam fecerunt reſpectu pubertatis requiſitæ in diſpenſatione, quam ipſi vocauerunt perfectam ætatem.

Inſuper quia diſpenſatio ad contrahendum matrimonium de præſenti fieri non debuit à commiſſarijs ante pubertatem, ſed cum primum ad eam perueniſſet iuxta literam, & formam diſpenſationis, ibi, vt cum primum D. Antonia ad pubertatem peruenerit diſpenſes matrimonium inter ſe per verba de præſenti contrahere, itaque verba illa, eum primum peruenerit, coniungenda ſunt cum verbo, diſpenſes, quod eſt futuri temporis, & denotat tempus, in quo diſpenſandum eſt, & etiam conditionem, vt per Bart. *in l. 1. numero 9. ff. de cond. & demonſt. cum ſimil.* hoc autem non fuit ſic obſeruatum à præd. commiſſatijs, ſed diſpenſatio præd. fuit facta, & conceſſa ante tempus commiſſionis, & adimplementi conditionis, ergo fuit nulla, tamquam forma non ſeruata, & matrimonium ſolennizatum ante pubertatem iuxta tradita per Felin. *in cap. tum dilecta, numero ſexto, de reſcript.*

Sed nihilominus contrarium iure dicendum eſt, imo quod Bulla diſpenſationis concedit expreſſe facultatem diſpenſandi in caſu, quo ſumus, vere & proptie, vt patet ex illis verbis, & cum primum D. Antonia ad pubertatem peruenerit, &c.

Et vt hoc ad oculum pateat præſupponendum 43
eſt pro euidenti in Iure Canonico: quod puberes à pube ſunt dicti, & vocati, hoe eſt, à pudentia corporis nuncupati: quia hæc loca primum lanuginem ducunt: quidam tamen ex annis pubertatem iudicant, id eſt, eum eſſe puberem, qui 14. annum impleuerit, quamuis tardiſſime pubeſcat: *Certum eſt autem, eum puberem eſſe, qui ex habitu corporis pubertatem oſtendit, & generare iam poteſt*: ita definit tex. *in cap. Puberes 3. de deſponſat. impuber.* & ibi *gloſſa fin.* infert, quod pubertas ex vigore naturali, non ex annorum numero comprobatur, quoad matrimonium eontrahendum, & quod matrimonium conſideratur ex pubertate tantum, & non ex annorum numero; ſed quoad tutelam, vel curam, ætas annorum tantum conſideratur, vt *in l. indecorum, C. quando tutor. vel curat. & in princip. inſtitut. quib. mod. tutel.* &c. ſed quoad matrimonium bene inſpicitur, mulier & etiam vir, an ſint apti ad matrimonium, vt in iuribus à gloſſa illa citatis, quam ſequuntur ibi communiter DD. ad idem eſt tex. *in ca. de illis, el ſecundo, de deſponſat. impub.* vbi loquens tex. de illis, qui in minori ætate diſpenſantur, inquit.

Reſpondemus, quod ſi ita fuerint ętati proximi, quod potuerint copula carnali coniungi, minoris ætatis intuitu ſeparari non debent, ſi vnus in aliũ viſus fuerit conſentiſſe: cum in eis ætatem ſuppleuiſſe malitia videatur: idem probat tex. *in c. continebatur, de deſponſat. impub.* optimus tex. *in cap. fin. de eo, qui cognouit conſanguin. vxor. ſuæ*: vbi quidam enm puella, quæ nondum decimum ætatis ſuæ annum compleuerat, per verba de futuro contraxit, & eã infra eiuſdem anni ſpatium carnaliter cognouit, & nihilominus ſtatim fuit validum matrimonium ætatem ſupplente malitia, vbi Hoſtienſ. notat, ſic ætas interueniente carnali copula per biennium præuenitur, & idem intelligit in tempore anteriori, quia conſueuit anticipari, & hoc ex parte mulieris, cuius vas ſemper paratum eſt ſecundum Go-

fredum,

fredum, ſequitur ibi Ioan. Andr. *gloſſa* 1. Cardinal. Zabarel. Ant. de Burr. *in verſic. obſt. ii primo*, Præpoſ. *in fin.* Abb. *numero* 2. & 3. dicens: nota quod pubertas poteſt multum præueniri, nam hæc puella nondum compleuerat decimum annum, & tamen potuit cognoſci, quod patet ex eo, quia illa copula fuit inductum matrimonium: inferens ex hoc, quod copula habita cum minori præſumitur poteſtas cocundi in ipſa minore, licet aliter non probetur: eandem ſententiam repetit Hoſtienſ. *in d. cap. puberes, §. fin.* & Tiraquel. *in l. 6. connub. sal. gloſ. 1. parte 6. numero 38* dicens, quod quamuis leges præſumant eſſe puberes, & maturos nuptijs marem in 14. anno, fœminam in duodecimo, & ex hac præſumptione leges ſtatuant, tamen ex Pontificum decretis contrarium probari poteſt, & ſi comperiatur, valebit matrimonium, vt *in d. cap. de illis*, & *in ca. final. de deſponſat. impub.* Nauar. *conſil. 4. numero 13. eodem titulo, lib. 4.* vbi inquit, quod licet cocundi poteſtas non ſoleat cuenire vt plurimum ante præd. ætates, tamen frequenter euenit ante illas: illis maxime, qui nati in murice, & auro inter ſuperbas opes, & delitias vires maiores magiſque robur corporeum ſibi quærunt: & nos quoque idem probauimus *in repet. auth. ſacramenta puberum numero 4. C. ſi aduerſ. vendit.* & *lib. 1. Canonic. quæſtionum cap. 18. numero 10.* vbi quod hodie in hac ſpecie etiam attento Concilio Trident. valet matrimonium celebratum iuxta eius formam.

Cum igitur hæc ita ſe habeant, magna ac ſumma iuriſprudentia Summus Pontifex in præd. facultate diſpenſandi mentionem fecit pubertatis, vt cum ad eam perueniſſet puella poſſet contrahere, & celebrare matrim. de præſenti; & non dixit, cum compleuerit 12. annum ætatis ſuæ, nec annorum meminit, cum facile id exprimere poſſet, ſi vellet, ſed tantum pubertatis, quæ ſuprad. modo verificatur, & definitur: & literæ Apoſtolicæ recipiunt interpretationem à Iure communi, *ca. cauſam, q. 18. de reſcript. c. Eccleſia veſtra 57. de elect. cum ſimil.* quo fit, quod enim proprior pubertas ſit ea, quæ apparet & deducitur ex habitu corporis, & potentia generandi, quam ea quæ à iure præſumitur ex numero annorum, vt conſtat ex ſupradictis iuribus, præcipue ex *d. c. puberes*: ibi: certum eſt: & tenet Nauar. *vbi ſupra, numero* 12. dum, inquit, quod iure naturali requiritur ad contrahendum matrimonium, prudentia, & iudicium, ius autem, quod determinat tale iudicium euenire in maſculo in 14. anno, in fœmina in 12. non eſt ius naturale, ſed humanum determinatum arbitrio legumlatorum, qui reſpiciunt id, quod communiter accidit, iuxta *l. 4. & 5. ff. de legib.* merito, vt verba Summi Pontif. in facultate diſpenſandi, illa ſcilicet, cum primum D. Antonia ad pubertatem peruenerit, intelligenda ſint in potiori, vero, & proprio ſignificatu, nempe in pubertate naturali, hoc eſt, quæ conſtat ex prudentia, & habitu corporis, atque potentia ad generandum, potius quam in pubertate legali, & præſumpta, vel ſaltem in qualibet earum, quæ prius acceſſerit: ætas namque præfata à Canonibus definita præſumptiua eſt habilitatis ad copulam, & ad conſenſum coniugalem, vt colligitur ex *d. c. puberes*, vbi *gloſ. fin.* hoc notat, & ibi communiter DD. Couar. *in 4. de ſponſal. 2. parte c. 5. in princip. num. 2.* ibi: hæc tamen ætas at illa naturalis, ex prudentia ac potentia ad copulam vera ac propria eſt, vt patet ad ſenſum: & infirmitas intellectus eſt iuxta Philoſoph. quærere legem vbi eſt ratio naturalis: præſertim, cum hic habeamus etiam legem Canonicam hoc dictantem ſtabilitam à Summis Pontificibus, vt conſtat ex *d. ca. puberes, & cæteris iuribus ſupra ad hoc citatis.*

44 Hinc eſt, quod ſi quis poſt 14. annum habilis nõ ſit ad copulam, matrimonium contrahere non poteſt, quamuis interim, dum id legitime conſtat matrimonium iudicandum ſit, atque expectandum tempus aliquod, ex quo poſſit colligi illum inhabilem eſſe ad carnalem coniunctionem; *cap. Laudabilem de frigid. & maleſ. cum ſimil.* vt probat Couar. *vbi ſupra, in verſic. igitur ſi quis.*

45 Neque obſtat Iure Canonico prohibitum eſſe matrimonium contrahere ante præd. ætatem ad hoc ſtatutam, vt tradunt DD. diuerſis in locis, id enim regulariter procedit, quando non conſtat ante præd. ætatem prudentiam accelerari, & ſic pubertatem aduenisse: cæterum ſi hoc conſtiterit arbitrio iudicis, recte poteſt matrimonium contrahi ante præfatam ætatem, vt probant in indiuiduo iura, & DD. ſupra citati, & omnes, qui de hac re ſcripſerunt: concludunt enim, & reſoluunt vnanimiter, quod malitia in proximis pubertati ſupplet ætatem ad matrimonium contrahendum. Non itaq; iudex in noſtro caſu suppleuit ætatem, ſed ius ipſũ in quo fundatur facultas Apoſtolica ad diſpenſandũ, ſiquidẽ loquitur de pubertate, imo potius natura ipſa fecit capacẽ puellã ad contrahendum præd. matrimoniũ præueniendo ætatem: & quamuis cõmiſſarij dati ad diſpenſandũ non ſint loquoti in diſpenſatione de pubertate, ſed de perfecta ætate, idẽ tamen eſt, cum perfecta ætas in propoſito ſit, quam facit pubertas, & hæc eſt potior, quam præſumpta ab ætate, & præterea verba diſpenſationis factæ à præd. commiſſarijs intelligenda ſunt iuxta verba eiuſdem facultatis, ſiquidem eius formam alterare nõ potuerunt, imo hoc paulo infra in præd. diſpenſatione declarauerunt, ſiquidem quatenus ad prudentiam, & aptitudinem contrahendi ſtatim matrimonium de præſenti id remiſerunt ſuo Ordinario.

Nec fuit neceſſarium expectare tempus ipſum pubertatis D. Antoniæ ad diſpenſandum circa matrimonium de præſenti contrahendum: quia verbũ illud, diſpenſes, in facultate ad diſpenſandum appoſitum, cadit ſuper ſponſalibus de futuro, & matrimonio de præſenti in vna, & eadem oratione: ergo pariformiter debet determinari in vtriſque: iuxta eandem iuris regulam, quam pro ſe Aduocati contrarij adducunt: ergo ſicut potuit diſpenſari ſuper ſponſalibus de futuro, ita & ſimul ſuper matrimonio de præſenti celebrando, cum primum d. puella ad pubertatem perueniſſet, remittendo Ordinario, prout remiſerunt, prudentiam, & aptitudinem requiſitam ad contrahendum ſtatim de præſenti. Præterea, quamuis verbum illud: cum peruenerit, &c. denotet conditionem, refertur tamen ad celebrationem matrimonij, quæ eſt præcipua intentio Summi Pontificis, non vero differtur diſpenſatio, hæc namque ſtatim fieri poterat, & debebat conſtito de veritate precum, non enim opus erat bis diſpenſare diuerſis temporibus, ſed vno eodemque tempore ſuper omnibus diſpenſari poterat, primo ad conficienda ſtatim ſponſalia de futuro, deinde ad contrahendum matrim. de præſenti, cum primum ad pubertatem perueniſſet D. Antonia; veluti cum Epiſcopus concedit literas ſuas ſubdito ad recipiendos omnes Sacros Ordines diuerſis temporibus, quod abſque dubio fit quotidie, & recte fieri poteſt. Denique quando d. Commiſſarij diſpenſarunt circa vtrumque, iam D. Antonia peruenerat ad pubertatem naturalem prudentiæ, & aptitudinis ad contrahendum ſtatim verbis de præſenti, vt conſtitit, & probatum fuit coram dictis iudicibus, quod ſi tunc licentiam non conceſſerunt ad contrahendum ſtatim, fuit, quia non erat præſcus

D. Antonia ad faciendam inſpectionem corporalem, & examen prudentiæ neceſſarium, quę poſtea fuerunt facta Hiſpali, & ita merito remiſerunt ea ſuo Ordinario, qui fuit Hiſpalen. vt patet ex proceſſu. Supereſt ſciendum an D. Antonia, tempore quo contraxit matrimonium de præſenti Hiſpali, erat ætatis ſufficientis, vt dici poſſet proxima pubertati prudentialis, & aptitudinis ad eam requiſitæ.

Duæ lecturæ circa hoc reperiuntur in proceſſu: vna quod erat tunc temporis D. Antonia nouem annorum ſex menſium, & dimidio, quod deponunt quatuor teſtes conteſtes vltra alia adminicula: altera lectura eſt, quod D. Antonia tempore matrimonij contracti erat ætatis decem annorum cū dimidio, & plus, prout hoc affirmant ſeptem teſtes conteſtes cum alijs adminiculis, itaque hæc ætas maiori teſtium numero comprobata eſt.

Sed quando priorem amplectamur, nempe nouem annorum cum dimidio, & plus, hæc probatio ſufficeret, vt proxima pubertati tunc temporis ipſa dicatur computando ætatem reſpectu numeri annorum.

46 Proximus namque pubertati in maſculis dicitur, qui habet ætatem decem annorum cum dimidio, in fœminis vero, quæ habet nouem annos cum dimidio iuxta gloſ. *in l. Pupillus, inſtit. de inutil. ſtipul. & in l. Pupillum. ff. de reg. iur.* quæ gloſſæ ſunt communiter approbatæ, vt cum Iaſone, & alijs affirmat D. Couar. *in 4. de ſponſal. ſecunda parte, §. 5. in princip. numer.* 5. & Dueñas *in reg.* 259. *limitatione* 3. refert alios Menoch. *de arbit. lib.* 2. *centuria* 1. *caſu* 57. *numero* 21. *cum ſequenti*, & ſequitur eas Nauar. *conſil.* 4. *de deſponſat. impub. num.* 11. *lib.* 4. & quamuis in hoc articulo ſint aliæ plures opiniones diuiſæ, quas referunt Couar. & Menoch. *vbi ſupra*, profitentem (prout nos etiam cenſemus *in auth. ſacramenta puberum nu.* 4. C. *ſi aduerſ. vendit.* & Thom. Sanch. ſtatim citandus) receptiorem eam eſſe conſtat, quæ hoc relin-
47 quit arbitrio iudicis, qui id arbitrabitur ex diſcretione pueri, & ex alijs circunſtantijs, & quod hæc ſit verior, & magis recepta affirmat Menoch. *vbi ſupra, num.* 44. vbi *num.* 45. quod iudex non tantum annorum numerum, quantum perſonæ conditionem, actuſque qualitatem ſpectabit: & inquit Couar. *d. n.* 5. *in verſic. his tamen omiſſis*, &c. quod hoc arbitrium iudicis ante illam ætatem communi opinione definitam non eſt paſſim exhibendum, imo iudex, qui ante illam ætatem arbitrari debet puerum eſſe proximum pubertati, maximis eſt adducendus coniecturis, & cautiſſime id aget, ac tandem raro: at poſt illam ætatem non exiget iudicis arbitrium ita vrgentes coniecturas: ſat enim erit aliquot mediocria ſigna perpendere, ex quibus arbitretur puerum eſſe proximum pubertati: ſequitur Dueñas *vbi ſupra*, Menoch. *num.* 52. & Thomas Sanch. *de matrim. lib.* 1. *diſputatione* 51. *numero* 24. *ad fin.*

Quod autem iudex Ordinarius Hiſpalen. fecerit diligentias neceſſarias ad inueſtigandā, & cognoſcendam prudentiam puellæ, eiuſque aptitudinem ad contrahendum matrim. de præſenti, & potentiam coeundi, conſtat ex actis cauſæ tam per teſtes deponentes de aſpectu, viſu, tractatu, & conuerſatione, quam per depoſitiones cum iuramento factas obſtetricum & matronarum, quæ inſpexerunt eam corporaliter, & affirmarunt eam eſſe aptam ad ſupradicta. Ordinarius præterea præfatus alloquutus eſt ei ſæpe ac ſæpius ad cognoſcendam ipſius prudentiam, & diſcretionem, & declarauit cum cauſæ cognitione, eam eſſe ſufficientem, & aptam, eique ideo licentiam conceſſit ad contrahē-dum de præſenti, & ipſemet eam deſponſauit, & eius maritus iurat eam cognouiſſe carnaliter.

Cui eſt credendum in hoc, vt *in cap. continebatur de deſponſatione impub.* 48

Et quod inſpectio obſtetricum ſit facienda, pro- 49
ut fuit facta in propoſito, meminit *gloſ. ſi. in d. ca. puberes, de deſponſat. impuber.* & quamuis nonnulli DD. aſſerant non eſſe iuſtum fieri præd. inſpectionem, vt refert Menoch. *lib.* 2. *de arbitr. iudic. centuria* 1. *caſu* 58. *n.* 3. & 4. hoc ideo eſt, quia videtur res indecora, & inhoneſta, ſi tamen facta fuerit, ſufficiens probatio eſt potentiæ coeundi, & ita obſeruatur in praxi quoties ſimilis caſus contingit, & de hoc eſt tit. *ff. de vent. inſpic.* tolerabiliuſque eſt hoc fieri per fœminas peritas in arte, quam per viros medicos, ergo iuſte Ordinarius Hiſpalen. pręcepit fieri præd. inſpectionem, prout fuit facta: & vt omnis difficultas (ſi aliqua eſſet) ceſſaret.

Ex eo, quod arbitrio iudicis relinquitur, quando 50
quis ad coeundum potens dicatur, qui arbitrabitur aliquem eſſe potentem ad coeundum inſpecta perſonæ qualitate, membrorum diſpoſitione, & valetudine, ſecundum Menoch. *d. caſu* 58. *num.* 8. *cum ſequentibus*: quæ omnia hic interuenerunt, & iudex id arbitratus fuit ſufficientibus præmiſſis diligentijs: ergo iuſte factum eſt, & matrimonium recte tenet, & valet, & ita decreuimus, & pronunciauimus.

CAPITVLVM LXIV.

De habente duplicem habitationis parochiam, an aeque in qualibet poſsit matrim. inire.

SVMMARIVM.

1 *Parochiam duplicem quis habere poteſt, quando in vtraque æqualiter habitat, nempe in hyeme in vna, in æſtate vero in altera, & quomodo hoc intelligatur.*

2 *Parochiam duplicem habens, an æque in qualibet poſsit matrimonium inire, cum numeris ſequentibus, & in numero 3. quod vterque parochus ex illis poteſt audire confeſſionem eius, & adminiſtrare ſacramenta, vt in numero 4. vbi quomodo hoc intelligatur.*

5 *Canonica portio habentis duas parochias, qui elegit ſepulturam in diuerſo loco, diuidenda eſt inter vtramque parochiam, & non pertinet integra parochiæ inhabitationis tempore mortis.*

6 *Duo parochi in ſolidum, quoties alicui parochiæ præſunt, poteſt vterque ex illis altero inuito miniſtrare ſacramenta, & intereſſe matrimonio, aliſque aſſiſtendi licentiam dare, etiam ſi ipſi inter ſe habeant diuiſas hebdomadas inſeruiendi.*

POſſe quem habere duplicem habitationis parochiam non eſt nouum, quando in vtraque 1
æqualiter habitat, nempe in hyeme in vna, in æſtate vero in altera; vtraque namque eſt æque parochia iſtius; *l. aſſumptio, §. Filius, & l. eius, qui manumiſit, §. Celſus, ff. ad municip. cap.* 2. *de ſepult. in* 6. ibi: cum ab eo, qui duo habet domicilia ſe collocans æqualiter in vtroque: gloſ. *in capit. ſignificauit. de paroch. & in cap. cum nullus de tempor. ordin. verbo domicilium, lib.* 6. Matth. de Afflict. *deciſ. Neap.* 384. *numero* 5. quod autem diximus requiri, quod in vtraque æqualiter habitet,

non

non eſt amare, & ſtricte intelligendum, ſed moraliter, ita vt ſit æqualis omnino, aut fere æqualis habitatio, vt docent Summa Roſel. *verbo confeſſio ſacramentalis 3. numer. 40.* & alii, quos refert, & ſequitur Thom. Sanchez *de matrim. lib. 3. diſputatione 24. numer. 3.* idemque voluit Marc. Ant. Cuchus *lib 5. inſtit. mai. tit. 4. num. 186.* dum ait, eſſe parochianum habitantem æqualiter duplicem parochiam, ſecus ſi alteram longe frequentius colat. Expendo enim verba illa, longe frequentius, quaſi non ſit idem quando paulo plus aut minus tempus in vna habitat, quam in altera.

2 Quod ſi hoc ita verum eſt, vt fatemur, bene inde ſequitur, poſſe huiuſmodi habentem duplicem parochiam habitationis coram parocho vtriuſque matrimonium contrahere. Secundo hæc eadem pars probatur, quia vt reſoluimus ſupra, *cap. præced.* idem eſt parochus ad audiendas confeſſiones, & ad aſſiſtendum matrimonio.

3 Sed vterque ex duobus illis parochis poteſt audire confeſſionem illius, cum non ſit maior ratio in vno, quam in altero, iuxta gloſ. *in d. cap. cum nullus, verbo domicilium*, Hoſtien. *in ſumma, titulo de parochiis, §. penultimo, numer. 7. in principio*, Abb. *in c. ad Apoſtolic. in fin. de decim, & in cap. in noſtra, numero 10. de ſepult.* Ant. Cuch. *vbi ſupra*, & alii plures Iuriſtæ, & Theologi, quos refert, & ſequitur Tho. Sanch. *vbi ſupra, numer. 2.* ergo ſimiliter vterque parochus poterit intereſſe matrimonio, & ita ex præd. in terminis tenet, & probat Sanch. *ibidem d. numer. 2.* aduerſus Menoch. *conſil. 398. numero 7. volumine 4.*

4 Quæ ſententia tenenda quoad ſacramenta miniſtranda procedit, & intelligenda eſt, cum tantum parochum poſſe miniſtrare ſacraméta in præmiſſa ſpecie, quam parochiam tunc temporis ſuſcepturus inhabitat, vt in hyeme parochum parochialis hyemalis, vbi tunc habitat, & è contra in æſtate, vt cum communi Doctorũ ſententia refert Sanch. *vbi ſupra, nume. 4.* quare iuxta eam videbatur idem dicendum in aſſiſtentia ad matrimoniũ: nihilominus tamen probabilius eſſe probat Sanch. & recte *num. 5* indifferenter poſſe vtrumque parochũ intereſſe matrimonio, & miniſtrare ſacramenta, quia ille vtroque tempore habet duplicem parochum.

5 Et quia canonica portio habẽtis duas parochias, qui elegit ſepulturam in diuerſo loco diuidenda eſt inter vtramque parochiam, & non pertinet integra parochiæ inhabitationis tempore mortis iuxta tex *in cap. 2. de ſepult. lib. 6.* ergo ſimiliter ſacraméta poſſunt indifferenter vtroque tempore recipi ab ambobus parochis, cum omnia hæc ſint iura parochialia, & refert ſic docentes Nauar. *in cap. Placuit, numer. 78. de pœnit. diſtinctione 6.* & Enriquez *lib. 6. de pœnit. cap. 7. numer. 2.* vbi tamen *in com. litera, H.* bene aſſerit decens eſſe, vt recipiat ab eo parocho cuius parochiam tunc inhabitat.

6 Vbi tamen duo parochi inſolidum alicui parochiæ præſunt, prout in hac alma Eccleſia Maiori Ciuitaten. poteſt vterque ex illis altero inuito miniſtrare ſacramenta, & intereſſe matrimonio, aliũque aſſiſtendi licentiam dare ſecundum Syluest. *in Summ. verbo confeſſor ſecundo, quæſtione 4. parti. 2.* quem refert, & ſequitur Sanch. *vbi ſupra, numer. 6.* quod procedit etiam ſi ipſi parochi inter ſe habeãt diuiſas hebdomadas inſeruiendi, id namque gratia commodioris ſeruitii, & ratione diuiſionis laboris fit, non vero vt minuatur poteſtas inſolidum cuiuſque.

CAPITVLVM LXV.

De matrimonio vagorum.

SVMMARIVM.

1 *Vagi quomodo matrimonium contrahere poſſint, & debeant, & numeris ſequentibus.*
Et an peccet parochus ſi diligentiam requiſitam à Concilio Tridentino non obſeruauerit, numero 15. vbi quod valebit matrimonium.
2 *Vagi qui dicantur, & quis ſit eorum parochus.*
3 *Vagi poſſunt cuicunque parocho fateri.*
4 *Vagi vbique ſortiuntur forum, poſſuntque pro delictis alibi commiſſis puniri.*
5 *Vagus dum hoſpitatur in aliqua parochia obiter, non tenetur præciſe in ea recipere ſacramenta, ſed poteſt fateri cuilibet curato diœceſis.*
6 *Parochus non poteſt matrimonio vagorum intereſſe, niſi diligenti inquiſitione præmiſſa, & obtenta Ordinaris licentia, idem eſt in alienigenis alibi habentibus fixum domicilium, vt in numero 7. quod procedit etiam quando alter ſolus ex contrahentibus vagus aut forenſis eſt, vt in numer. 8. vbi quis eam licentiam præſtare poſſit, & quid de illis qui de certa parochia intra idem oppidum, vel ciuitatem mutantur, dum ad aliam parochiam tranſlati non ſunt, ſed ad breue tempus alicubi hoſpitantur, vide numer. 9.*
10 *Parochus vagorum ad aſſiſtendum eorum matrimoniis erit quicumque parochus: quod procedit etiamſi in fraudem proprii ſacerdotis vagi de reliquiſſent domicilium, vt in numer. 11.*
12 *Confeſſor deputatus pro vagis ille debet eorum matrimoniis intereſſe.*
13 *Deſerens omnino priſtinum domiciliũ, ſi iter agat, aut nauiget animo acquirendi nouum domicilium, dum nondum acquiſiuit incipiens habitare, ſi matrimonium contrahere velit, id poſſet corami quocumque parocho: vbi quid ſi alter ſit vagus, alter vero incola, num. 14.*

SAcroſanctum, œcumenicum, & Generale 1
Concilium Trident. *ſeſ. 24. cap. 7. in Decreto de reformat. matrim.* ſic ait:

Multi ſunt, qui vagantur, & incertas habent ſedes, & vt improbi ſunt ingenii, prima vxore relicta, aliam, & plerumque plures, illa viuente, diuerſis in locis ducunt: cui morbo cupiens Sancta Synodus occurrere, omnes ad quos ſpectat, paterne monet, ne hoc genus hominum vagantium ad matrimonium facile recipiant: Magiſtratus etiam ſeculares hortatur, vt eos ſeuere coerceant: Parochis autem præcipit, ne illorum matrimoniis interſint, niſi prius diligentem inquiſitionem fecerint, & re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint.

Pro huius decreti, & materiæ intelligentia vi- 2
dendum primo eſt, qui dicantur vagi, & quis ſit eorum parochus ad hoc, vt eos cõiungere valide poſſit matrimonio: quoad primum, vagi dicuntur, qui nullibi certam, ac conſtantem ſedem, & domicilium habent, ſed hincinde vagantur, *l. eius qui manumiſit 27. §. fi.* & ibi gloſſa, *ff. ad municip.* ita tenent communiter DD. & præcipue Bart. poſt gloſſam ibi *in l. 4. §. Prætor. numer. 24. ff. de damn infect.* eſt communis, vt plures allegans teſtatur Proſp. Farin. *in quæſtion. crimin. quæſtione 7. de inquiſitione, numer. 15.* & eam tenent etiam DD. infra citandi, Vnde recte Iul. Clar. *lib. 5. recept. ſent. in Practa.*

crimin. §. fin. quæſtione 39. *verſiculo. ſed hic quæro*, improbat ſententiam quotundam aſſerentium, exigi etiam ad hoc vt vagi aliqui dicantur carere domicilio originis, ſatis namque eſt vt dicantur vagi, ſi domicilio habitationis careant, alias enim neceſſarium eſſet vagorum ciuitatem originis, & oppida funditus eſſe euerſa: hoc autem raro, aut numquam contingeret his temporibus, vt patet, & ſic non eſſent vagi, conſequens eſt falſum, igitur & antecedens, vt præter Iul. Clar. *vbi ſupra*, docent etiam Ioan. de Imol. *in cap. dilectus*, *numero* 10. *de reſcript. & in cap. fin. numero* 15. *de eo, qui mittitur in poſſeſ. cauſ. rei ſeruand.* & Marian. *in cap. fin. numero* 57. *de for. compet.* quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. *de matrim. lib.* 3. *diſputatione* 25. *num.* 1. Vnde

Vagi etiam dicuntur, qui priſtinum domicilium omnino deſerentes nauigant, vel iter faciunt, quærentes vbi ſe collocent, vt in *d. l. eius, qui manumiſit, §. Celſus*, & tenent gloſſa *in cap. ſecundo, verbo domicilia de ſepultur. in* 6. *expreſſa l.* 22. *in verſic. el quarto caſo es*, & ibi Gregor. *in verbo, donde morare. tit.* 4. *partita* 1. Hoſtienſ. *in Summa de pœnit. & remiſſi. §. cui confitendum*, *numero* 14. *verſic. quarto cum quis*, poſt Goſred. *ibidem numero* 17. Ioan. And. *in cap. omnis vtriuſque ſexus*, *numero* 13. *de pœnit. & remiſ.* & communiter DD. Nauar. *in cap. placuit*, *numero* 75. & 82. *de pœnitentia, diſtinctione* 6. Summiſtæ, & Theologi, quos refert, & ſequitur Sanch. *vbi ſupra, numer.* 2. vbi *num.* 3. magis explicite declarat, & probat, idem eſſe vagum etiam dicit, qui derelicto priori domicilio iter facit ad locum, in quo domicilium conſtituere deſtinauit.

3 Vagi poſſunt cuicumque parocho fateri, vt patet ex præd. *l. Regia in verſic. el tercero*, & eſt communis ſententia Canoniſtarum, & Theologorum, vt patet ex Sanchez *vbi ſupra, numero* 5 plurimos referente.

4 Vagi namque vbique ſortiuntur forum, poſſuntque pro delictis alibi commiſſis puniri iuxta gloſ. *in l. hæres abſent, verbo debebit, ff. de iudic.* & ibi Bart. *§. proinde*, *numero* 4. refert plures Dueñas *in regula* 378. *limitatione* 4. Iulius Clar. *in Pract. crimi. §. fi. quæſtione* 39. *verſic. cæterum*, Aueudan. *ſecunda parte, cap.* 7. *præt. numero* 7. Decian. *in Pract. crim. lib.* 4. *cap.* 13. *numer.* 5. & alios referens Sanch. *vbi ſupra*, eſt communis, vt plurimos alios citans reſoluit Farinatius *vbi ſupra, d. quæſt.* 7. *num.* 13. vbi, & in *numer. ſequenti* eam declarat, & temperat.

5 Imo vagus dum hoſpitatur in aliqua parochia obiter, non tenetur præciſe in ea recipere ſacramēta, ſed poteſt fateri cuilibet curato diœceſis, vt cum Ricard. Palud. Ant. Caiet. Turrecrem. Tabiena, Victoria. Nauar. Ledeſma, & aliis probat, & tenet Sanch. *vbi ſupra, numer.* 7. & probatur *in d. l.* 22. *in verſic. el tercero es quando anda de vna tierra en otra, non auiendo voluntad de ſoſſegar en vn lugar, ca eſtonce puedeſe confeſſar con qualquier Clerigo que ſea: ſolo que aya poder de confeſſar è de dar penitencia.*

6 Quoad ſecundum obſeruandum eſt primo ex decreto Concilii Trid. vbi ſupra, quod parochus non poteſt matrimonio vagorum intereſſe, niſi diligenti inquiſitione præmiſſa, & obtenta Ordinarii licentia.

7 Idem eſt in alienigenis alibi habentibus fixum domicilium, ad horum namque matrimonium, vbi fixam ſedem non habent, celebrandum eadem diligens inquiſitio, Ordinariique licētia neceſſaria eſt, licet enim de his non loquatur Concil. vbi ſupra, eadem militat ratio in vtriſque, quia cum ignoti ſunt, poſſunt alibi matrimonium contraxiſſe, quæ eſt ratio d. decreti, ac proinde ratio expreſſa in eo vtroſque comprehendit: tum etiam, quia olim vſus obtinuerat ne forenſes ignoti matrimonio copularentur abſque literis teſtimonialibus ſui Epiſcopi, vt referunt Abb. antiquus, Ioan. Andr. *numer.* 5 *ad fin.* Abb. Panormit. *numer.* 7. *ad fin. in ca. fin. de clandeſt. deſponſat.* idem Ioan. Andr. *in cap. fin. numer.* 2. *de eo, qui dux. in matr.* Greg Lop. *in l.* 1. *tit.* 3. *in gloſſa, en la Igleſia in fin partita* 4. & in terminis ita tenent D. Segur. Daual. *in ſuo Direct. Iudic. Eccleſiaſt. ſecunda parte, cap.* 16. *numero* 18. *in fin.* Manuel Rodrig. *in prima parte ſuæ Summa, in ſecunda editione, cap.* 219. *numer* 3. & Thomas Sanchez *d. lib.* 3. *diſputatione* 35. *numero* 8. & ita in praxi vidi ſæpiſsime obſeruari, & obſeruaui: niſi forenſis ea ætate in locum contractus aduenerit, qua minime poterat alibi matrimonium inire, vt etiam obſeruauimus, & in praxi obſeruatum vidimus, & in terminis tenent etiam Segur. & Sanch. *vbi ſupra*.

Procedit etiam diſpoſitio conciliaris ſupradict. 8
quando alter ſolus ex contrahentibus vagus, aut forenſis eſt, vt quando alter vagus eſt, tenet Veracrux *in Appendic. ad Specul. Coniug. §. attendendum videtur*, & in vago, & forenſi loquens Thomas Sanchez *vbi ſupra, numero* 9. vbi *numer.* 10. quod Ordinarius in propoſito, cuius licentia petenda eſt, erit Epiſcopus, vel eius Vicarius Generalis. & quod idem dicendum erit de Vicariis aliorum Prælatorum habentium iuriſdict. quaſi Epiſcopalem.

Limitatur deciſio Concilii Trident. vbi ſupra de 9
vagis loquens, vt intelligatur de propriis vagis, & ſic de his, qui vagantur, & incertas habent ſedes: ſecus vero de illis, qui de certa parochia intra idem oppidum vel ciuitatem mutantur, dum ad aliam parochiam tranſlati non ſunt, ſed ad breue tempus alicubi hoſpitantur, quia de his non loquitur Concilium, quia non ſunt vere vagantes, & incertas habentes ſedes, & præterea in illo oppido noti ſunt, quare præmiſsis denunciationibus in parochia, vbi diutius habitarunt, poſſunt abſque licentia Ordinarii à proprio parocho matrimonio coniungi, vt recte diſtinxit Sanchez *vbi ſupra, num.* 9. *poſt medium, verſic. intellige.*

Parochus autem vagorum ad aſſiſtendum eo- 10
rum matrimoniis erit quicunque parochus, ſicut ad audiendas eorum confeſsiones diximus: & quia non eſt maior ratio vnius parochi, quam alii, & in terminis ita tenet Enriq. *lib.* 11. *de matrim. cap.* 3. *numer.* 3. is namque parochus debet eorum matrimonio aſſiſtere, à quo, ſi vellent, deberent ſacramenta recipere, ſed poſſunt à quolibet parocho: ergo & quilibet parochus poteſt matrimonio eorum aſſiſtere, ita tenent Petr. de Ledeſm. *de matrimonio, quæſtione* 45. *articul.* 5. *puncto* 3. *poſt dubium quartum, §. dico tertio, folio* 193. Manuel Rodriguez *vbi ſupra*, *numer.* 3. dicens ſic à Cardinalibus fuiſſe declaratum, Bartholo. à Ledeſma *de matrim. dubio* 21. *fol.* 1332. *§. annotare oportet*, Vega *lib.* 3. *Summæ caſu* 225. quos ſequitur Sanch. *vbi ſupra, num.* 11. vbi

Idem probat contra Bartholomæum à Ledeſma, 11
& Vegam *vbi ſu.* etiamſi in fraudem proprii ſacerdotis vagi dereliquiſſent domicilium, quia non eſt fraus, dum quis vtitur iure ſuo quare ſi vere, domicilio relicto, quamuis in fraudem proprii parochi, facti eſſent vagi, poſſent coram quouis parocho matrim. inire, ſicut mutantes parochiam in fraudem parochi poſſunt matrimonio copulari à parocho nouæ parochiæ: hæc autem opinio Sanchez vera eſt, & tunc recte procedit, cum domicilium vel parochia vere relinquitur, hoc eſt cum animo non reuertendi ad illud vel ad illam, ſed vagandi, vel permanēdi in noua parochia, licet in fraudē, &

odium proprii parochi, quo caſu loquitur Sanchez & bene vbi ſupra, ſecus vero eſſet ſi domicilium, vel prior parochia non vere, nec ex animo relinqueretur, ſed in fraudem, animo nempe ſtatim contracto alibi matrimonio reuertendi ad præd. ſuum domicilium, vel priorem parochiam, tunc namque & in hac ſpecie recte procedit limitatio Ledeſmæ. & Veg. quia præd. vagatio, & mutatio parochiæ plena eſt fraude, affectata, & procurata ad finem tantum contrahendi alibi matrimonium, & ſic nihil eis prodeſt tamquam facta in fraudem Concilij.

12 Si tamen alicubi eſſet confeſſor pro vagis deputatus, ille deberet eorum matrim. intereſſe, quia is eſſet ſolus illorum proprius ſacerdos in eo loco, vt cum Spino *de teſtamen. gloſ.* 15. *numer.* 43. probat Sanchez *vbi ſupra, num.* 12. hoc verum intelligens, quando ex priuilegio Pontificis ille eſſet deputatus pro vagis, vt nullus alius poſſet.

13 Idem quod de vagis dicendum eſt de illo, qui priſtinum domicilium omnino deſerens iter agit, aut nauigat animo acquirendi nouum domicilium, dum nondum acquiſiuit incipiens habitare, poſſet namque coram quocumque parocho contrahere matrimonium, iuxta formam d. decret. Concil. quia vagus eſt, & nulli ſubditus, vt probauimus, vt bene contra Henriquez docet Thomas Sanchez *num.* 13 vbi *nu.* 14. idem probat, ſi alter ſit vagus, alter vero incola, nempe, poſſe quemlibet parochum eos matrimonio cōiungere contra Pet. de Ledeſm. *de matrim. quæſtione* 45. *articul.* 5. *circa tertium punctum, poſt quartum dubium, fol.* 193. *columna* 1. §. *dico tertio*, ſi alter eſt vagus, aſſerentem, quod ſi alter tantum vagus ſit, requiritur præſentia proprii parochi, cuius opinio ſecurior eſt.

Cæterum contraria Sanchez in puncto iuris verior, & pro matrimonii fauore tenenda: rectius tamen idem Petr. de Ledeſm. *vbi ſupra* tenuit, quod ſicut quilibet parochus, cui vagi ſe ſubiicere vellent, poſſent eos matrimonio coniungere, ita poſſet dare licentiam alii ſacerdori eos coniungendi, & in hoc eum ſequitur Sanchez *vbi ſupra, numero* 15.

14 Vltimo obſeruandum erit in propoſito, quod licet parochus, vel alius ſacerdos cum ipſius licentia, qui vagos non ſeruato decreto Concil. Trident. *vbi ſupra*. matrimonio coniunxerit, nempe non præmiſſa debita diligentia, & licentia Ordinarii peccet mortaliter, ſecundum Petr. de Ledeſm. *vbi ſupra, §. dico ſecundo, verſiculo hinc ſequitur*, & alii, vt probat Sanchez *vbi ſupra, numer.* 16, valebit tamen matrimonium vagorum contractum coram parocho, non præmiſſa dicta diligentia, nec Ordinarii licentia petita, quia pro matrimonii eſſentia tantum deſideratur præſentia parochi, & duorum teſtium, vt *in ca. primo eiuſdem decreti* Concil. Trident. *de reformatione matrim.* Deinde, quia ad eundē finem exigitur hæc diligentia pro vagis *in d. cap.* 7. ad quem *d. ca. primo*, requiruntur pro indigenis, denunciationes, ſed his omiſſis valet matrimonium: ergo & omiſſa diligentia de qua *in d. c.* 7.

15 Tandem, quia *d. ca.* 7. non prohibet abſolute matrimonium abſque præd. licentia, ſed præcipit parochis, vt diligentiam præmittant, licentiamque petant, ergo eius omiſsio culpa erit, non tamen vitiauit matrimonium, ita & merito tenent, & docent Veracrux *in Appendic. ad Specul Coniug. fol.* 86. §. *eſt conſideratione dignum*, Enriquez dicens ſic declaratum eſſe à Cardinalibus *lib.* 11. *de matrim. ca.* 3. *numero* 3. Petr. de Ledeſm. *vbi ſupra, d. fol.* 193. *in §. dico tertio*. Albornoz *de contract. lib.* 4. *titulo primo*, Thomas Sanchez *d. lib.* 3. *diſputatione* 25. *numer.* 17. vbi idem probat ſi alius ſacerdos ſolius parochi licentia obtenta interſit tali matrimonio, quia licet peccet, valebit matrimonium.

CAPITVLVM LXVI.

Ordinarii qui dicantur ad aſſiſtendum valide matrimonio.

SVMMARIVM.

1 *Archiepiſcopus, & Epiſcopus in ſua diœceſi non dubium eſt, quin valide poſſint aſſiſtere matrimonio ſubditorum, dareque licentiam aſſiſtendi.*

2 *Archiepiſcopus nequit aſſiſtere matrimoniis ſubditorum ſuffraganei, quia non eſt Ordinarius ipſorum; niſi in cauſis appellationis, & in aliis caſibus ſpecialibus, & numer. 3. & 4. vbi quomodo hoc intelligatur.*

5 *Capitulum Eccleſiæ Cathedralis ſede vacante poteſt aſſiſtere matrimonio; vel alii ſacerdoti licentiam dare aſſiſtendi.*

6 *Abbas Eccleſiæ nulli Epiſcopo ſubiectæ poteſt matrimonio intereſſe, & alij aſſiſtendi licentiam concedere.*

7 *Habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem poſſunt aſſiſtere matrimonio, & licentiam ad id concedere alii ſacerdoti.*

8 *Epiſcopus non poteſt coniungere matrimonio ſubditos Abbatum, vel aliorum habentium iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem.*

9 *Cardinales in Eccleſiis ſui tituli habent iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, & ideo poſſunt aſſiſtere matrimonio, & licentiam concedere aſſiſtendi.*

10 *Legatus poteſt aſſiſtere matrimonio in prouincia ſuæ legationis; quia eſt Ordinarius in illa.*

11 *Legatus dicitur proprius ſacerdos ad audiendas confeſſiones.*

12 *Vicarius generalis Epiſcopi, ſeu Archiepiſcopi in ſua diœceſe eſt Ordinarius, ordinariamque iuriſdictionem habet.*

13 *Vicarius Capituli ſede vacante habet iuriſdictionem ordinariam.*

14 *Ordinarii mentio quotieſſit in Decreto, niſi ſubiecta materia aliud poſtat, intelligitur non tantum de Epiſcopo, ſed etiam de omnibus habentibus iuriſdictionem ordinariam.*

15 *Vicarij habentium iuriſdictionem Archiepiſcopalem ſunt Ordinarij, & nomine Ordinarij comprehenduntur, ſecus eſt in Vicario foraneo, niſi ſpecialem commiſſionem ad id habeat, vel cognitionem cauſarum matrimonialium ab Epiſcopo delegatam, & n.* 16. *&* 17.

18 *Parochi delegati quos Epiſcopi conſtituunt, & ad nutum ipſius amoueri poſſunt, & vicecurati à parochis proprietariis inſtituti, an poſſint alteri ſacerdoti licentiam aſſiſtendi matrimonio concedere?*

19 *Matrimonium contractum coram parocho ſuſpenſo, vel excommunicato, & teſtibus eſt validum.*

DE Archiepiſcopo, & Epiſcopo in ſua diœ- 1
ceſi nullum dubium eſt, quod poſſint valide aſſiſtere matrimonio ſubditorum, abique ſacerdoti licentiam aſſiſtendi concedere, quia ſunt Ordinarii, & parochis ſuperiores.

At Archiepiſcopus nequit aſſiſtere matrimoniis 2
ſubditorum ſuffraganei, quia non eſt Ordinarius ipſorum, niſi in cauſis ad ipſum deuolutis per appellationem, & in aliis caſibus ſpecialibus, iuxta tex. *in cap. Paſtoralis in principio*; & ibi communiter DD. *de officio Ordin.* & in terminis ita tenent Spino

de Teſtamentis, gloſ. 15. numer. 39. & 40. Segur. in ſuo Direct. Iudic. Eccleſ. ſecunda parte, cap. 15. numero 50. Petr. de Ledeſma de matrimonio, quæſtione 45. articulo 5. punct. 3. paulo ante dub. 4. Manuel Rodrig. in ſua Summa primo tom. in 2. editione, ca. 219. numer. 16. Thomas Sanchez de matrim. lib. 3. diſputatione 28. numer. 3.

3 Epiſcopo tamen nolente aliquos matrimonio coniungere, cauſaque per appellationem ad Archiepiſcopum delata poterit hic cauſa cognita aſſiſtere, vel dare licentiam cuicumque ſacerdoti aſſiſtendi matrimonio, vt patet ex ſupradictis, & tenent Spino, Segur. Manuel numero 3. & Sanch 4. ſupra citat. vbi hoc verum intelligit quando ſententia Archiepiſcopi tranſiſſet in rem iudicatam, alias ſecus.

4 Aliud tamen eſſet in Epiſcopo, vel Archiepiſcopo in ſua diœceſi, quia ſi aliquos lite mota vellet matrimonio coniungere, quamuis pars aduerſa appellaret, ſi de facto coniungeret, aut alter ſacerdos de eius licentia, valeret matrimonium, quia eſt paſtor Ordinarius, & licet per appellationem eius iuriſdictio ſuſpendatur, attamen cum maneat verus paſtor, & Ordinarius, & non ſit actus iuriſdictionis aſsiſtere matrimonio, aut dare licentiam alii ſacerdoti aſsiſtendi, valebit matrimonium: Archiepiſcopus vero in diœceſi ſuffragenei nulla ratione eſt Ordinarius, ſed tantū ſortitur iuriſdictionem ob appellationem, atque ita debet eſſe iuriſdictio iuxta naturam ſententiæ, quæ eſt, vt nihil prorſus operetur donec tranſeat in rem iudicatam.

5 Similiter Capitulum Eccleſiæ Cathedralis ſede vacante poteſt aſſiſtere matrimonio, vel alii ſacerdoti licentiam dare, quia ſuccedit in omni iuriſdictione ordinaria Epiſcopi, vt in iure eſt veriſsimum, & notiſsimum, & ita communiter practicatur.

6 Abbas Eccleſiæ nulli Epiſcopo ſubiectæ poteſt matrimonio intereſſe, & alii aſſiſtendi licentiam cōcedere, quia eſt Ordinarius, & habet iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, vt notant DD. in cap. Ioannes, & ibi Couar. numer. 1. de teſtam. & in terminis ita tenent Enriquez lib. 11. de matrim. cap. 3. numer. 4. Manuel Rodrig. vbi ſupra, numer 15. Petrus de Ledeſma de matrimon. quæſtione 45. articulo 5. puncto 3. paulo ante dubium 4. fol. 192. concluſione 3.

7 Quinimo omnes habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem hoc poſſunt facere, vt tenet Nauar. lib. 4. conſil. in prima editione, titulo de ſponſal. conſil. 47. numer. 1. & in 2. editione, titulo de clandeſt. deſponſat. conſil. 14. num. 1. ſequitur vtrumque Sanchez vbi ſupra, n. 6.

8 Vbi quod non poſſet Epiſcopus coniungere matrimonio ſubditos horum Abbatum, vel aliorum habentium iuriſdict. quaſi Epiſcopalem in Eccleſia nulli Epiſcopo ſubiecta, ſicut nec poteſt confeſſores exponere pro illis, vt docet Syluest. in Summa, verbo confeſſor. 2. quæſt. 7.

9 Cardinales etiam in Eccleſiis ſui tituli, quia habent in eis iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem per tex in cap. his, quæ, cum ibi notatis de maior. & obed. poſſunt hoc facere, vt tenent Nauar. Enriquez, Manuel, & Sanchez n. 7. vbi ſupra.

10 Legatus quoque idem poteſt in prouincia ſuæ legationis, quia eſt Ordinarius in illa, vt in cap. ſecundo de officio legat. lib. 6. & poteſt in prouincia ſibi commiſſa omnia. quæ Epiſcopus in ſua diœceſi. vt docuimus poſt alios lib. 1. Canonic. quæſtionum, cap. 11. num. 6. & poſt nos alios plures allegans Sanch. vbi ſupra, n. 8.

11 Et præterea, quia dicitur proprius ſacerdos ad audiendas confeſſiones, vt tradunt communiter DD. in c. omnis vtriuſque ſexus de pœnit. & remiſ. diximus d. lib. 1. Canon. quæſtionum, cap. 27 numer 24. & Sanchez vbi ſupra, vbi ex ſupradictis hanc opinionem in propriis terminis legati, quod poſſit aſsiſtere matrimonio incolarum prouinciæ ſuæ legationis, & alii ſacerdoti licentiam ad id concedere, tenet, & probat non ſolum in legato à latere, vt tenebat Enriquez d. lib. 11. cap. 3. numer. 4. ſed etiam in aliis legatis Pontificis, vt præſint alicui prouinciæ, quia ſunt Ordinarii iuxta gloſ in ca. 2. de officio legat. in 6. in princip. & ibi Philip Francus.

Vicarius Generalis Epiſcopi, ſeu Archiepiſcopi 12
in ſua diœceſi eſt Ordinarius, ordinariamque iuriſdictionem habet, iuxta gloſ. in cap. 2. de officio Vic. lib. 6. verbo officialem, & in l. fi. verbo Rectorum. C. de officio eius qui vicem, &c. congerit plurimos aduerſus nonnullos aliud tenentes Thomas Sanchez lib. 3. de matrim. diſputat. 29. numer. 3. ex quibus proculdubio conſtat affirmatiuam præd. ſententiam eſſe communem, & n. 4.

Idem probat in Vicario Capituli ſede vacan- 13
te.

Quod fit vt quoties in aliquo decreto mentio fit 14
Ordinarii, niſi ſubiecta materia aliud poſcat intelligi non tantum debere de Epiſcopo, ſed etiam de omnibus habentibus iuriſd. ordinariam, quia omnes illi Ordinarii ſunt iuxta gloſ. in cap. Ordinarii, verbo locorum, de officio Ordin. in 6. diximus lib. 1. Canon. quæſtionum, cap. 19. numer. 15. verſic. nihilominus. vbi quod nomine Ordinarii comprehenditur Vicarius Epiſcopi cum vere Ordinarius ſit, quod tenent etiam Nauar. Flam. Pariſ. & alii, quos refert, & ſequitur Sanch. d. diſputat. 29. numer. 5. addens, quod quoties in Concilio Tridentin. Ordinarii mentio fit comprehenditur Vicarius Epiſcopi, & Capituli ſede vacante, vnde proculdubio potens hic matrimonio aſſiſtere, & aſsiſtendi licentiam concedere alii ſacerdoti, cum hoc det Concil. Trid. ſeſſ. 24. cap. 1. de reformatione matrim. Ordinario, & ita communiter in praxi obſeruatur, & in terminis ita tenent Salzed. in pract. crimin. cap. 75 verſic. decimo quarto, Segura in Direct. Iudic. Eccleſ. ſecunda parte, cap. 15. numer. 46. & cap. 11. numer. 2. Spino in ſuo Specul. teſtam. gloſſa 15. numer. 38. Nauar. lib. 4. conſil. in prima editione, in titulo de ſponſal. conſil. 47. numer. 1. in ſecunda vero editione titulo de clandeſt. deſponſ. conſil. 14. numer. 1. Enriquez lib. 11. de matrim. cap. 3. numer. 4. nos lib. 1. Canon. quæſtionum cap. 19. n. 13. cum ſequentibus.

Et nouiſsime Sanchez d. diſputat. 29. numer. 18. 15
vbi numer. 19. idem dicendum eſſe aſſerit de Vicariis habentium iuriſdictionem Archiepiſcopalem, quia ſunt Ordinarii, & nomine Ordinarii comprehenduntur.

Secus eſt in Vicario foraneo, vt prædiximus vbi 16
ſupra, numer. fi. niſi ſpecialem commiſsionem ad id habeat, vel cognitionem cauſarum matrimonialium ab Epiſcopo delegatam, vt tenet Segura vbi ſupra, & cum eo Sanch. vbi ſupra, n. 20.

Superiora comprobantur ex veriori, & recep- 17
tiori ſententia Doctorum, quæ habet poſſe Vicarium Generalem Epiſcopi ex officio audire confeſsiones, & aliis etiam eas audiendi concedere in tota diœceſi, quia comprehenditur nomine proprii ſacerdotis, de quo in ca. omnis vtriuſque ſexus de pœnit. & remiſ. vt latiſsime plurimos referens ita tenentes contra alios comprobat Thomas Sanchez d. lib. 3. diſputatione 39. nu. 15. vbi numer. 16. reſpondet fundamentis contrariæ ſententiæ ab ipſo adductis ſupra n. 14.

An autem parochi delegati, quos Epiſcopi con- 18
ſtituunt, & ad nutum ipſius amoueri poſſunt, & vicecurati à parochis proprietariis inſtituti poſsint

alteri

alteri ſacerdoti licentiam aſsiſtendi matrimonio concedere, agit late per concluſiones Thom. Sanchez *lib 3. de matrim. diſp. 31. per totam.*

19 Matrimonium autem contractum coram parocho ſuſpenſo, vel excommunicato, & teſtibus validum eſſe probant Nauar. *conſil. 91. de ſponſal. lib. 4.* & Ledeſm. *de matrimonio, quæſtione 45. articulo 5. in tertio dubio, verſiculo vltimo ſequitur, fol. 192. columna 1. in fi.* & Zeuall. *Practic. quæſtionum, quæſtione 604. n. 65. fol. 181. col. 1.*

CAPITVLVM LXVII.

An prohibitio Epiſcopi, vel conſtitutionis Synodalis, ne parochus, vel delegatus ad vniuerſam curam parochiæ tali matrimonio aſsiſtat, nec det licentiam alij aſsiſtendi, niſi ſacerdotibus approbatis ab Epiſcopo, annullet matrimonium aliter celebratum.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium celebratum contra interdictum Epiſcopi, vel conſtitutionis Synodalis validum eſt, niſi adijciantur decretum irritans in tali prohibitione, & numeris ſequentibus.*

2 *Matrimonium celebratum a parocho inter vagos abſque prævia diligentia, de qua in Sancto Concilio Tridentino de hoc loquente, eſt validum.*

3 *Matrimonium contractum contra interdictum Eccleſiæ eſt validum.*

4 *Licentia data à parocho ad aſsiſtendum matrimonio contra formam conſtitutionis Synodalis non adiicientis decretum irritans eſt valida.*

Hæc quæſtio ſecluſa diſputatione ita reſoluenda eſt, nempe:

1 Matrimonium contractum coram parocho proprietario, vel delegato ad vniuerſam curam parochiæ, vel de eius licentia coram alio ſacerdote, validum eſt, quamuis Epiſcopus iuſſerit, ne tali matrimonio aſsiſtat, aut per ſe, vel conſtitutionem Synodalem interdixerit dare licentiam aſsiſtendi, niſi ſacerdotibus approbatis ab Epiſcopo, & is, cui danda eſt licentia, non ſit ex approbatis: niſi Epiſcopus, aut conſtitutio Synodalis expreſse addiderit decretum irritans aliter geſta; quod primo probatur ex decreto Sacri Concilii Trid. *ſeſsione 24. cap. 1. de matrim.* ibi, qui aliter quam præſente parocho, vel alio ſacerdote de ipſius parochi licentia, &c. ergo Epiſcopus nec conſtitutio Synodalis contrarium præcipere, aut ſtatuere poteſt.

2 Secundo ex *cap. 7. eiuſdem ſeſsionis* dum præcipit parochis ne interſint vagorum matrim. niſi præmiſſa diligenti informatione, & licentia Epiſcopi, & tamen ſi parochus his minime ſeruatis interſit eorum matrimonio, eſt validum, vt ſupra probauimus *cap. de matrimonio vagorum, numer. 15.* & cum aliis tenet Thomas Sanchez *lib. 3. de matrimonio, diſputatione 25. numer. 17.* idem probans cum Petr. de Ledeſm. ſi alius ſacerdos ſolius parochi licentia obtenta interſit tali matrimonio, quia licet peccet, vt dixerat *numer 16. præcedenti* ex ſententia aliorum, quos ibi refert, valebit matrimonium eadem ratione: ergo à fortiori erit validum matrimonium celebratum à parocho. vel ab alio ſacerdote de eius licentia contra prohibitionem Epiſcopi vel conſtitutionis Synodalis.

Tertio probatur ex deciſione tex. *in ca. 2. de matr. contract. contra interd. Eccleſiæ*, ibi, licet enim contra interdictum Eccleſiæ ad ſecunda vota tranſire non debuerit, non tamen eſt conueniens, vt ob id ſolum ſacramentum coniugii diſſoluatur, probatur eſſe ſpeciale in matrimonio id irritum non reddi ex interdicto, vel prohibitione ſimplici Eccleſiæ, vt notat Decius *in cap. 2. de teſtib. numero 17. in verſiculo, ſecus ſi temporalis, ſit*, & Rota nouiſsimorum *deciſione 750. n. 3. volumine 1.* 3

Et in terminis ita eſſe declaratum ab illuſtriſsimis Cardinalib. qui rogati an validum eſſet matrimonium, cui interfuit parochus non proprietarius, ſed annuus ad Epiſcopi nutum amouibilis cõtra mandatum Epiſcopi ne quoſdam deſponſaret: reſponderunt eſſe validum: referunt, & ſequuntur Ignat. Salzed. *in pract. crimin. cap. 73. §. primum igitur dubium fol. 236. columna 1. & ſequenti.* Petr. Ledeſm. *de matrim. quæſtione 45. articulo 5. puncto 3. dubio 2. folio 190. §. primum dubium*, Manuel Rodriguez *in primo tom. ſuæ Summæ in ſecunda editione, cap. 219. num. 4.* & Zeuall. *in Pract. quæſtionibus, quæſt. 604. numer. 71. folio 181. & numer. 72.* Thom. Sanchez *d. lib. 3. diſput. 32. n. 2.*

Et validam eſſe licentiam datam à parocho aſſiſtendi matrimonio contra formam Synodi præcipientis, ne daretur, niſi adhibito notario, & tribus teſtibus, eo quod Synodus non addiderit clauſulam annullatiuam, decidit Rota nouiſsim. *præd. 750. numer. 4. lib. 1.* ex quibus, & aliis ſuprad. reſolutionem omnimodam probauit in terminis Sanchez *vbi ſupra, d. num. 2. per totum*, qui *num. 3.* reſpondit argumentis contrariis. 4

CAPITVLVM LXVIII.

An Vicarius generalis Epiſcopi poſsit intereſſe matrimonio contrahendo, & alii ſacerdoti licentiã aſsiſtendi concedere?

SVMMARIVM.

1 *Vicarius Generalis Epiſcopi an poſsit intereſſe matrimonio, & alii clerico concedere licentiam aſsiſtendi, & num. ſequentibus.*

2 *Vicarius Generalis Epiſcopi non eſt proprius ſacerdos ad audiendas confeſsiones, nec facultatem alij ad id concedendam, niſi ad id ſpecialiter concedatur, ſed contrarium eſt verius, & receptius, vt in n. 9.*

3 *Vicarius Generalis non poteſt de cauſis matrimonialibus cognoſcere: ſed contrarium eſt verius, & receptius, vt in n. 8.*

4 *Matrimoniales cauſæ an poſsint delegari?*

6 *Vicarius Generalis, ſeu vices alicuius gerens omnia poteſt, quæ is, cuius vices gerit.*

7 *Vicarius generalis Epiſcopi eſt Ordinarius, ordinariamque iuriſdictionem gerit, idemque eſt in aliis Vicariis generalibus habentibus iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, vt in num. 10. idem eſt in Vicarijs generalibus Ordinum Militarium in ſuis Vicarijs, vt in n. 11*

12 *Vicarius foraneus non poteſt aſsiſtere matrimonio, neque alij clerico ad id licentiam concedere, niſi habeat cognitionem cauſarum matrimonialium ab Epiſcopo delegatam.*

13 *Vicarii inferiores, & foranei non poſſunt, nec ſolent licentiam concedere ad contrahendum matrimonium abſque præuijs monitionibus.*

14 *Vicarius generalis Epiſcopi, vel Archiepiſcopi, ceſſante ſua poteſtate, an poſſit aſsiſtere matrimonio, &c.*

15 *Iuriſdictio iudicis delegati, non expirat morte delegantis quoad negotia cœpta.*

16 *Iuriſdictio Vicarij Generalis Epiſcopi ceſſat ipſo iure morte Epiſcopi, & num. 17. & quid ſi eius mors ignoretur, num. 18.*

19 *Geſta per Vicarium Generalem Epiſcopi excommunicati, vel ſuſpenſi, vel notorij clerici percuſſoris, an ſint valida.*

20 *Vicarius Generalis Epiſcopi excommunicati, vel ſuſpenſi, an poſsit aſsiſtere matrimonio, aliįque ad id licentiam concedere.*

21 *Delegatio facta Vicario Epiſcopi excommunicati, &c. non ſuſpenditur durante dicta excommunicatione, &c.*

22 *Geſta per Vicarium Generalem Epiſcopi ab eo reuocatum, an & quando ſint valida, & quando non?*

23 *Reuocatio Vicarii Generalis, quomodo ſit intimanda?*

24 *Curæ, hoc eſt locum tenentes parochi, an poſsint dare licentiam alii preſbytero aſsiſtendi matrimonio, remiſsiue.*

1 PArtem negatiuam probat Petr. de Ledeſma *de matrimonio, quæſtione 45. art. 5. puncto 3. dubio 4. fol.* 192. cuius ſententia in hoc probatur primo, ex ſententia illorum, qui tenēt, quod Vicarius Epiſcopi non eſt proprius ſacerdos ad audiendas confeſsiones.

2 Nec concedendi facultatem ad id abſque ſpeciali eius commiſſione, quos refert cum ſuis fundamentis Thomas Sanchez *de matrimonio, lib. tertio, diſputatione 29. numer. 14.* Idem namque met eſt proprius ſacerdos in vtroque caſu, vt per eundē *d. lib. 3. diſp. 23. n. 10.*

3 Secundo, eadem opinio probatur ex alia tenentium, quod Vicarius ex generali commiſsione, non poteſt de cauſis matrimonialibus cognoſcere, ex gloſſa iuncta tex. *in cap. accedentibus, verbo dignitatis, de exceſ. Prælat.* vbi quod hoc pertinet ad dignitatem Epiſcopalem, & ibi Antonius de Butrio *numer.* 1. idem Ant. *in cap. primo de conſang. & affin. numer.* 11. & ibi Abb. *eodem numer.* 11. & Præpoſ. *numer. quinto*, congerit alios Thomas Sanchez *d. lib. 3. diſp. 29. num. 17.* Concil. Trident. *ſeſ. 24. cap. 20. de reform.* dum in eo deciditur ad ſolos Epiſcopos hoc pertinere.

4 Imo ſunt, qui dicunt, cauſas matrimoniales non poſſe delegari Vicario, quia ſtylus Curiæ facit ius, ita Menoch. *conſil. 17. numer. ſexto, & conſil. 69. numer. 55. cum ſequentibus, volumine* 1. quæ retulimus *lib. primo Canonicarum quæſtionum, cap. 19. numer. 15.* ſed ſtylus Curiæ habet, vt hæ cauſæ ſolis Epiſcopis delegentur, ſecundum Ioann. Andr. *in cap. cauſam matrimonii numer. ſecundo, de officio delegat.* & ibi Anton. *numer.* 2. Abb. & Dec. *num.* 2. ergo nec Vicarius generalis poterit aliquos matrim. copulare abſque ſpeciali commiſſione Epiſcopi: hæc ſunt, quæ pro hac parte coadiuuanda adduci poſſunt.

5 His tamen non obſtantibus contraria ſententia verior, & magis recepta in iure, ac in praxi, ac proinde tenenda eſt, imo quod Vicarius generalis Epiſcopi poſsit intereſſe matrim. aliique ſacerdoti concedere licentiam eidem matrimonio aſsiſtendi ex ſola inſtitutione Vicariatus, quamuis id ſibi nuncupatim non concedatur.

6 Quæ primo probatur, nam Vicarius generalis, ſeu vices alicuius gerens, omnia poteſt, quæ is, cuius vices gerit: *l. 1. §. hi, quibus verſ. à Præfectis verò Prætorio, vel eo, qui vice Præfecti ex mandatis Principis cognoſcit. ff. delegat. 3. & in l. 2.* ibi, & omnia, quæ ad iuriſdictionem Rectoris Prouinciæ pertinent, &c. *C. de officio eius, qui vic. alicuius iudic. obtinet*, vt cum aliis probauimus *lib. 2. Can. quæſtionum cap. 17. n. 15.*

Secundo, Vicarius generalis Epiſcopi eſt Ordi- 7
narius, ordinariamque habet iuriſdictionem, vt *in c. Romana in principio, cū gloſ. 1. ibi de appell. lib. 6.* eſt cōmunis vt diximus *d. c. 17. num.* 17. & poſt nos probat latiſsime plurimos referens Thom. Sanchez *d. lib. 3. diſp. 19. num. 3. & 5.* vbi quod quoties in aliquo Decreto fit mentio Ordinarii (niſi ſubiecta materia aliud poſcat) intelligitur non tantum Epiſcopus, ſed etiam omnes habentes iuriſdictionem ordinariam, Flamin. Pariſ. quem refert, & ſequitur idem Sanch. *d. diſputat. 29. n. 18. ad fi.* vbi quod quoties in Trid. Concil. fit mentio de Ordinario, comprehenditur nomine Ordinarii Vicarius Epiſcopi, ſed ad Ordinarium ſpectant omnia, quæ ſunt de lege diœceſana, & iuriſdictionis, vt per nos *d. c. 17. num. 18.* & ſub lege diœceſana, & iuriſdictionis conſiſtit totum ius, & poteſtas Epiſcoporum, *c. conquærente, & c. dilectus filius, cum gloſ. magna in principio, & per tot.* vbi Abb. & alii *de officio Ordin.* & nos *vbi ſupra n. 19.* ergo, &c.

Tertio, quia verius eſt, & receptius quod Vica- 8
rius generalis abſque ſpeciali commiſsione poſsit de cauſis matrimonialibus cognoſcere, ex tex. *in c. 1. de frigid. & malef. & in c. fin. de cognat. ſpirit.* & cōſtat ex pluribus eam ſententiam tenentibus, quos refert, & ſequitur Sanch. *d. diſput. 29. num.* 18. ergo Vicarius generalis poteſt aſſiſtere matrim. aliique ſacerdoti id committere.

Quarto, quia verior etiam, & receptior ſenten- 9
tia eſt Vicarium generalem eſſe proprium ſacerdotem ad audiendas confeſsiones, & alii ſacerdoti id committere, vt aduerſus priorem opinionem contrariam ſupra relatam late probat plurimos citans Thom. Sanch. *d. lib. 3. diſput. 29. n.* 15. & ita vſus obtinuit, ergo & matrim. aſsiſtere, facultatemque alii ſacerdoti ad id concedere per ſupradicta. Vltimo ex Decreto Concil. Trid. *ſeſſione 24. c. 1. de refor. matrim.* vbi expreſſe cauetur poſſe aſſiſtere parochū, vel alium ſacerdotem de licentia Ordinarii, ſed Vicarius Epiſcopi eſt Ordinarius, vt probauimus, ergo, &c. Et in terminis, de quibus agimus, ita tenet Nauar. *lib. 4. conſil. tit. de ſponſal. in 1. editione, conſil. 47. n. 1. & in 2. editione tit. de clandeſt. deſponſ. conſil. 14. n. 1.* & Henriq. *lib. 1. de matrim. c. 3. nu.* 4. Salzed. *in addit. ad practic. crim. Bernar. Diaz c. 75. verſ. 14.* Segur. *in Direct. Iud. Eccleſ. 2. parte c. 15. num. 46. & c. 16. num. 2.* Spino *in Specul. Teſtam. gloſ. 15. n. 38.* Manuel Rodrig. *in Summa 1. tom. in 2. editione, c. 219. n. 15.* quos refert, & ſequitur Sanch. *d. lib. 3. diſput. 29. n.* 18. vltra quem idem nos late prius probauimus cum Alph. à Veracruc. *d. lib. 1. Can. quæſtionum, cap. 19. nu. 15. verſ. nihilominus in ſimilibus terminis*, nempe Vicarium generalē Epiſcopi poſſe pro ſuo arbitrio, atque iudicio, & prudentia remittere denunciationes ad matrim. contrahenda, de quibus in Concil. Triden. ergo & matrimoniis aſſiſtere, licentiamque aliis ſacerdotibus ad id præſtare, & ita communiter video fieri, & obſeruari in praxi, eſtque veriſsimum etiam iure communi attento per ſupradicta.

Idemque dicendum eſt eiſdē rationibus in Vica- 10
riis generalibus habentibus iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, quia ſunt Ordinarii, & nomine Ordinarii comprehenduntur, vt cum Nauar. vbi ſupra tenet Sanch. *d. diſp. 29. num.* 19.

Vbi idem probat cum Manu. Rodr. in Vicariis 11
generalibus Ordinum Militarium in ſuis Vicariis.

Et *nu.* 20. id limitat in Vicario foraneo, niſi habeat 12
cognitionem matrimonialium cauſarum ab Epiſcopo delegatam ex Segur. *in ſuo Director. Iudic. Eccleſ. 2. parte cap. 15. num. 46. & cap. 16. n. 2.*

Sic etiam Vicarii inferiores, & foranei nō poſſunt, 13

nec

ne: ſolent licentiam cōcedere ad matrim. contrahendum abſque præuijs monitionibus, vt cum Alp. cnſ. à Veracruce probauimus *d.lib.1.Cano.quæſtionum.c.19.num 16.*

14 Sed an ſupenota procedant ceſſante Vicarij Generalis Epiſcopi, vel Archiepiſcopi poteſtate, quæſtionis eſt: in qua ſequenti diſtinctione trimembri vtendum eſt.

Aut enim ceſſat Vicarij huius poteſtas morte Epiſcopi, vel Archiepiſcopi, & in hac ſpecie proculdubio ipſo iure ceſſat omnino eius iuriſdictio, ac proindeomnia poſtea per ipſum geſta ſunt nullius momenti tamquam geſta à quodam priuato, iuriſdictioneque carente, eſt enim prorſus vtriuſque idē tribunal, & reputantur eadem perſona, *ca.2. de conſuet. in 6. & in cap. Romana. de appellat. lib.6.* atque cum morte Epiſcopi ceſſet eius tribunal, ceſſat etiam Vicarij, & hæc reuocatio per mortem eſt etiam quoad negotia cœpta, vnde ea perficere non poterit Vicarius Epiſcopi, eo mortuo.

15 Secus eſt in iudice delegato, quia eius poteſtas non expirat, quoad negotia cœpta morte delegantis, *ca. gratum, &c. relatum de officio delegat.* vt recte reſoluit Thom. Sanch. *lib.3. de matrim. diſputatione 30. num.3.* aduerſus Sbrozium *lib.3. de Vic. Epiſcopi quæſtione 45. num.2.* aliquos referen. dicentes non expirare, quoad negotia cœpta, loquuntur enim in iudice delegato, non vero in Vicario Generali Epiſcopi.

16 Ex quibus deceptus quoque fuit Enriquez *lib. 7. de indulgent. cap.21. num.5. in Commento litera, S.* dum dicit non ceſſare iuriſdictionem Vicarij ipſo iure Epiſcopi morte, ſed per capitulum depoui, hoc autem falſum eſt ex ſupradictis, vt bene quoque obſeruauit Sanch. *d. diſput. 30. n.1. & 2.*

Nec opus eſt quod hæc reuocatio per mortē intimetur Vicario, quia etiam non intimata operatur præd. ſuum effectum, vt cum alijs tenet Felin. *in c. ex parte Decani, n.19. verſ. fallit octauo, de reſcript.* Flam. Pariſ. *lib.7. de reſign. benef. q.24. num.36.* quos ſequitur Tho. Sanch. *d. lib.3. quæſt.30. nu.4.*

17 In hoc igitur primo caſu præſentis diſtinctionis reuocationis Vicarij per mortem Epiſcopi ipſo iure inductam, clarum eſt, ipſum Vicarium ſic reuocatū non poſſe aſſiſtere matrim. neque id alij etiam ſacerdoti cōmittere, quia nullam habet poteſtatem, nec iuriſdictionem, ac proinde erit omnino nullum quod ab eo poſt mortem Epiſcopi fuerit factū tanquam eius Vicario, ac ſi per alium priuatum iuriſdictione carentem factū fuiſſet, imo puniri poſſet tanquam perſona vſurpans iuriſdictionem illā, qua omnino caret, niſi à capitulo ſedevacāte de nouo ſibi fuiſſet conceſſa.

18 Vicario autem Epiſcopi eius mortem ignorante vel etiam conſcio, quando vtroque caſu communiter præd. mors Epiſcopi ignoratur, quia contingit in longinquis, valent interim geſta per ipſum Vicarium, non autem quando communiter ſcitur, licet ipſe Vicarius mortem ipſius Epiſcopi ignoret, vt optime reſoluit idem Thom. Sanchez *d. lib.3. diſp. 22. n.59. per totum, & diſputatione 30. num.4.* & hæc de primo membro præd. diſtinctionis.

19 Aut vero ſuſpenditur iuriſdictio Vicarij Epiſcopi excōmunicatione ipſiuſmet Epiſcopi, quod contingit quādo ipſe Epiſcopus eſt excōmunicatus, denūciatus, aut eſt notorius clerici percuſſor, iuxta Cōc. Conſtancienſ. vt late reſoluimus *lib.1. Can. q. c.1. nu. 76.* & poſt nos plures allegans, Tho. Sanch *lib.3. de matrim. diſp.22. n.32.* & hic eſt 2. caſus. tuncque ſicut geſta per ipſum Epiſcopum pertinentia ad iuriſdictionem ſunt irrita, ita etiā nulla ſunt geſta ab eius Vicario generali, quia eſt vnum, & idem tribunal, ita probat tex. *in c.1. de offic. Vic. in 6. in fin.* ibi, ea tamen, quæ ipſi gerendo huiuſmodi vices agunt eo taliter excommunicato manēte, ſi iuriſdictionē recipiunt tantum ab eodem, non poſſunt obtinere vigorem, & tenent gloſ. *1. verb. ipſius* & communiter DD. & nos *d. lib.1. Can. q. c.1. n.83.* & 84. & plurimos congerens Tho. San. *d. lib.3. de matr. diſp.30. n.2. & 6.* vbi *n.7.* hoc ampliat etiā quoad negotia cœpta, & *n.8.* idem eſſe dicendum affirmat, quādo Epiſcopus eſt interdictus, vel ſuſpenſus ob eandē rationē, ſecundum alios DD. quos refert, hoc intelligēs verum hodie poſt Concil. Conſtanc. quando Epiſcopus eſt denunciatus, nam ante denunciationem retinet iuriſdictionem.

20 Nihilominus tamen ſuſpenſa iuriſdictione Epiſcopi per excommunicationem, aut ſuſpenſionem ipſius denunciatam poterit eius Vicarius valide intereſſe matrimonio, alijque ſacerdoti id cōmittere, quia neutrū eſt iuriſdictionis (vt recte, & late probauit Sanch. *lib.5. diſp.21. nu.4. & 7.*) & in terminis ita etiam tenet idem Sanch. *d. lib.3. diſp.30. nu 10.* vbi addit ſecus eſſe, ſi Epiſcopus ſuſpenſus, interdictus, vel excommunicatus, denūciatus, aut notorius clerici percuſſor inſtituerit Vicarium, aut parochū, aut parochus excommunicatus vicecuratum, illeque aſſiſteret matrimonio, vel alij committeret, quia nihil valeret, illa namque commiſſio eſt actus manifeſtus iuriſdictionis, ac proinde facta à ſic excommunicato nihil valet, quia ille aſſiſtens matrimonio non eſſet verus Vicarius, parochus, aut vicecuratus.

21 Sed quamuis excōmunicato Epiſcopo, ſicut prædiximus, iuriſdictio Vicarij ſuſpendatur adhuc tum verus Vicarius manet, retinetque iuriſdictionē habitualem, ſicut & ipſe Epiſcopus, quare ſi ei cauſa delegetur ab alio, nō ſuſpēditur cognitio huius cauſæ delegatæ ab alio per excōmunicationē Epiſcopi, vt tenent Paulus *in Clementina 2. de reſcript.* & ibi Cardin. *quæſt.8.* Anchar. *col.1. in fin.* Felin. *in cap. inſinuante, nu. 2. de officio delegat.* Sbrozius *de officio Vicar. lib.3. q.17. num. decimo,* & eos ſequitur Sanch. *d. lib.3. diſp.30. num.9.*

22 Tertius caſus principalis eſt, quando Vicarius Generalis Epiſcopi eſt reuocatus ab ipſo Epiſcopo, & tunc ita ſubdiſtinguēdum eſt, aut enim reuocatio nota eſt Vicario, & communis error non adeſt, & tunc proculdubio geſta per ipſum ſunt nulla, & irrita, quare ſi matrimonio interſit, vel alij committeret, nil valet, quia iuriſdictione prorſus caret: ſi vero eſſet communis error reuocationis etiam ipſo illius cōſcio valent geſta per ipſum, iuxta *l. Barbarius Philippus, ff. de officio Præt.* & probat late Sanch. *d. lib. 3. diſputatione 22. n.59.* ſi autem ipſe Vicarius reuocationem ignoret, quamuis non ſit communis error, valent geſta per ipſum donec ipſi reuocatio intimetur: argumento tex. *in l. ſi forte 17. ff. de officio Præſid.* quicquid alij teneant relati per Buer. *deciſ.347. numero 12.* & 13. vt late probat, & tenet citans plures eiuſdem ſententiæ tenendæ Authores Sanch. *d. diſputatione 30. numero 11.* vbi *ad fin.* idem recte probat, etiamſi reuocatio Vicarij facta fuerit eius culpa, adhucnāque requiritur intimatio reuocationis ipſi Vicario facienda, vt facta poſt ipſam ſint nulla, interim enim quod non intimatur reuocatio, tacitus conſenſus reuocantis durare videtur, vt Vicarius vices exerceat donec ſibi reuocatio non intimatur, niſi reuocans expreſſerit nolle valere ex tūc, quādo reuocat, vt probabiliter limitant aliqui ſecundum Ricard. & Roſel. quos ibi citat Sanchez cum eis tranſiens.

23 Præd. tamen reuocationis intimatio ea exigitur in propoſito, qua certior fiat Vicarius de reuocatione per ipſum Epiſcopum, aut eius epiſtolam, aut

S alium no-

alium nomine eius, vt per eius procuratorem, vel nuncium ab ipſo ad id deſtinatum, vt cum Boet. *vbi ſupra num.* 14. *vſque ad num.* 18. Rebuf. *in praxi beneſ. titulo de form. Vicariat. num.* 212. & Ant. Cuc. *lib.* 2. *inſtit. maio. titulo* 8. *num.* 147. probat pro veriori Sanch. *d. diſputatione* 30. *numero* 13. aduerſus alios plures, quos numero præcedenti citauerat. aſſerentes ſatis eſſe qualemcumque notitiam reuocationis in vicario, vt ſi fide dignus caſu nouit reuocationem, certioremque de ea fecent Vicarium: ſed mea ſententia hoc non ſufficit, niſi quod prædiximus cum Boerio, & cæteris eius ſequacibus, ſiue loquamur in reuocatione Vicarij, vel delegati, vt quoque voluit Sanch. *d. diſputatione* 30. *in fine.*

24 De curis autẽ, qui ſubduntur alicui parocho proprietario, an poſſint dare licentiam alij ſacerdori, vt aſſiſtat matrimonio contrahendo, late agit nouiſſime Zambran. Hiſpalen. *in ſuis Aur. deciſionib. ca.* 7. *de matrimonio, dubio primo, per totum*, qui eſt videndus.

CAPITVLVM LXIX.

De præſentia parochi, & ipſius officio, & teſtium cum matrimonio aſſiſtunt.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium iuxta Sanctum Concil. Triden. ad hoc vt valeat celebrari debet coram parocho, & teſtibus, & qualis debeat eſſe iſta præſentia parochi, numero* 2. *&* 4.

3 *Parochi verba, coram quo celebratur matrimonium non ſunt de eſſentia ipſius, & numero* 16. *an peccet parochus venialiter ea omittens.*

5 *Conſenſus contrahentium coram parocho, & teſtibus matrimonium, ſufficit quod intelligatur per interpretem quando contrahentes ſunt diuerſi idiomatis.*

6 *Matrimonium contrahi poteſt per procuratorem, ad id ſpeciale mandatum habentem coram parocho & teſtibus.*

7 *Matrimonium celebratum coram parocho ad id accedente, diſtrahente tamen mente tempore contractus, etiamſi adſint teſtes, an valeat?*

8 *Matrimonium coram parocho, & teſtibus, celebratum eo non intelligente conſenſum non valet, niſi affectaret non intelligere occludendo aures, & oculos? & n.* 9. *quomodo hoc intelligatur.*

10 *Matrimonium coram parocho, & teſtibus vi detentis an valeat.*

11 *Matrimonium coram parocho, & teſtibus celebratum & conſenſum intelligentibus valet, quãuis ad aliud ſine dolo vocati, idem eſt ſi corã ipſis caſu tranſeuntibus matrimonium celebretur, ſi conſenſum intelligant, vt in n.* 12. *& n.* 13. *an tunc peccent parochus, & teſtes.*

14 *Licentia conceſſa a proprio ſacerdote alteri mota cadente in conſtantem virum, non ſ. t vals 'a & n.* 15. *quando præd. licentia eſt impetrata dolo, & mendacijs.*

17 *Parochus aſſiſtens matrimonio an poſſit verba proferre per interpretem coram teſtibus.*

1 SAcroſanctum Concil. Trid. *ſeſ.* 24. *de matrim. in Decret. de reformat.* præcipit, vt parochus, vel alius ſacerdos de ipſius parochi, vel Ordinarij licentia, & duo, vel tres teſtes aſſiſtant matrimonio celebrando, & aliter celebratum contractũ irritat, & annullat. Plura autem ſunt hic explicãda circa verũ intellectũ huius Decreti ſub correctione Sacroſanctæ Matris Eccleſiæ, cui omnia ſubijcio.

In primis obſeruãdum eſt, præſentiam hanc parochi, & teſtium ad valorem matrimonij, non tantum corpoream, ſed etiam moralem, & humanam requiri, quæ vltra phyſicam hoc eſt, corporalẽ præſentiam, addit vſum rationis, & aduertentiam: exigitur ergo vt parochus, & teſtes vſum rationis habeant, & intelligant conſenſum vtriuſque contrahentis: quare ſi eſſent ebrij, vel dormientes, vel non aduerterent, vel teſtes eſſent infantes, non valeret matrim. quod primo probatur ex *l. coram Titio* 209. *ff. de verb. ſign.* coram Titio (inquit) aliquid facere iuſſus, non videtur præſente eo feciſſe, niſi is intelligat: itaque ſi furioſus ſit, aut infans, aut dormiat, non videtur coram eo feciſſe: quem tex. & alia iura loquentia de præſentia perſonæ, intelligit ibi Reb. *in verſ.* 8. *intelligit, fol.* 923. vt ſi in actu cõficiendo requiratur perſonæ præſentia, non intelligitur quis præſens, niſi intelligat; idem cõprobat plures citans Fel. *in proœmio Decret. ſtatim in pri. n.* 21. *cu ſequentib.* cum igitur Concil. Trid. in loco præcitato ad valorem matrim. requirat præciſe præſentiam parochi, vel alterius ſacerdotis de ipſius parochi, ſeu Ordinarij licentia, & duorum, vel trium teſtium cũ clauſula Decreti irritãtis, intelligi debet iuxta Iuris cõmunis diſpoſitionem, ſcilicet, de præſentia more humano, hoc eſt cum intelligentia, & aduertẽtia actus, qui celebratur. Præſertim cum ideo per Con. Trid. requiritur præſentia parochi, & teſtium, vt cõſtet Eccleſiæ de matrim. contracto, & de eo teſtificari poſsint, ne viuente prima vxore aliquis poſsit ducere ſecundã. eo quod matrim. nõ conſtabat Eccleſiæ, vt patet ex proœmio eiuſdẽ Decreti, ſed vbi præſentia non eſt moralis, & humana, teſtificari nequeunt: ergo, &c. 2

Secundo eadem tenenda ſentẽtia comprobatur ex verbis claris præcedentibus eiuſdem cap. Concilij, illis videlicet parochus viro & muliere interrogatis, & eorũ mutuo conſenſu intellecto, vel dicat ego vos in matrim. coniungo, vel alijs verbis vtatur iuxta receptũ vniuſcuiuſque Prouinciæ ritũ. Ergo requiritur pręſentia cũ aduertentia & intelligentia.

Neque obſtat ſi contra hoc tam euidens fundamentum dixeris, verba hæc Concilij modo relata non eſſe de eſſentia matrimonij, quia ſacerdos non eſt miniſter huius ſacramẽti nec forma, vt late probauit Tho. Sanch. *lib. ſecundo de matrim. diſp. quinta n. ſexto, & diſp. ſexta, n. ſecundo*, & quia Conciliũ in clauſula irritante, de qua nunc agimus, in hoc ca. tantũ expreſsit, qui aliter, quam præſente parocho, &c. Nec explicat, dicente verba & eſt correctoriũ: ergo non eſt extendendũ, & ita in terminis, quod præd. verba non ſint de eſſentia matrimonij, quare licet omittantur validum eſt matrim. docent quam plurimi Authores, quos refert, & ſequitur Tho. Sãch. *lib.* 3. *de matrimonio, diſp.* 38. *n.* 4 & Zeuall. *in ſuis Practic. quæſt. lib.* 2. *quæſ.* 604. *n.* 53. *fol.* 179. *ad ſi & in princ. ſequenti*, & declaratio Concil. Illuſt. Card. ita cenſuit die 6. Ianuarij ann. 1582. in hæc verba. 3

Non pertinere ad ſubſtantiam matrimonij, vt parochus aliqua verba proferat, ideoque valere matrimonium, quãuis verba exprimentia conſenſum prolata ſint à contrahentibus tantum: dummodo parochus adhibitus a contrahentibus ſit præſens, & intelligat id, quod agitur, licet diſſentiat, & contradicat. parochum vero intelligi adhibitum etiamſi ex alia cauſa vocatus ſit, dummodo ad illum actum adhibeatur.

De parocho autem qui omiſſis tribus denũciationibus ſine Ordinarij licẽtia aliquos deſponſauerit, an matrimoniũ teneat, Congregatio cenſuit matrimonium quidem valere, ſed parochum ab Ordinario puniri poſſe. Quam refert *Addit Practic.* Bernard. Diaz *capit.* 73. *fol.* 236. 4

Ergo

Ergo cum præd. verba non requirant ad ſubſtantiam valoris matrimonij, ſed tantum ſimplex præſentia parochi, & teſtium ad hoc vt matrim. ſit validum, nō poteſt ex illis verbis ſumi tam efficax fundamentum ad probandum, requiri, iuxta Concilium, præſentiam moralem parochi, & teſtium, hoc eſt cum intelligentia actus, qui celebratur, ſiquidē póſtea Concilium tantum requirit præſentiam parochi, & teſtium ſimpliciter. Reſpondemus namque quod etſi præd. verba parochi ad ſubſtantiam valoris matrimonij non requirantur, prout vere nō requiruntur per ſuprad. non tamen ſuſtulit Concil. in verbis ſequentibus. qui aliter quam præſente parocho, &c. quod pt edixerat de præſentia parochi intelligentis conſenſum vtriuſque cōtrahentis, ſed tantum verba cum de eadem præſentia loquatur in verſiculo; qui aliter, &c. De qua ſupra paulu ante loquutum fuerat.

Quare hanc noſtram primam obſeruationem in terminis recte tenet M. Anto Cuch. *lib. quinto Inſtit. Mtio. titulo* 11. *num.* 59. & 60. ex hoc addens, quod qui doli capaces non ſunt, vt impuberes, vel, qui mentis non ſunt compotes, vt furioſi, mente capti, & amentes fruſtra teſtes matrimonio incundo aduocarentur, & ante eum Alphonſ. à Veracru. *in Appendice ad Specul. coniug. dubio quinto, concluſione* 4. & *in dubio ſexto concluſ.* 5. vbi quod præd præſentia parochi, & teſtium non quæcumque ſufficit, ſed humana debeat eſſe ſeu moralis, ita vt ſi parochus, vel teſtis aſſiſtens matrimonio eſſet dormiens, vel ebrius, vel vigilans, ſed penitus non attendens ad contractū, neque ad contrahentes, & ad expreſſionem conſenſus, talis aſſiſtentia non ſufficeret, neque diceretur aſſiſtere, & ſic matrim eſſet irritum, & nullum: eandem ſententiam recte probat, & tenet Petrus de Ledeſma *de matrimonio, quæſtione* 45. *articulo quinto, puncto* 3. *dubio* 2. *fol.* 88 *in verſic. in cuius expoſitione*; vbi etiam, quod non ſufficit præſentia phyſica, quæ dicitur, quando adſunt corporaliter, ſecundum ſuam naturalem ſubſtantiam, ſiue aduertant, ſiue nō, ſiue habeant vſum rationis, ſiue nō: eandem partem ſequuntur Spino *in ſuo Specul. Teſt. gloſ.* 15. *nu.* 47. & 48. Enriquez *lib.* 10. *de matrim. cap.* 3. *numero* 1. & 9. Rodrig. *in ſua Summa primo tom. in ſecunda editione, c.* 210. *num.* 1. & 8. Vega *lib.* 6. *ſuæ Summæ, caſu* 114. *cum ſequenti*, & Thomas Sanchez. *lib.* 3. *de matrimonio, diſputatione* 29. *num. primo.* & *diſputatione* 41. *num.* 2. & *diſputat.* 36. *num.* 2. ſufficere affirmat cum Veracru. & Henriquez, ſi parochus, & teſtes aliquo ſenſu percipiant conſenſum contrahentium, vt ſi non audiant verba videant tamen ſigna mutui conſenſus, facit declaratio Cardinal. ſupra relata in illis verbis: dummodo, &c.

5 Ex quibus primo infertur ſufficere etiam quod parochus, & teſtes intelligant mutuum cōſenſum contrahentium per interpretem putà ſi contrahentes ſint diſtincti idiomatis, ſiquidem ſat erit, quod ipſimet contrahentes alter alteri explicet conſenſum per interpretem iuxta gloſſ. *in cap. ex literis. el primero. de ſponſ. verbo intellexerit*, & ibi DD. Couarru. *in quarto Decret. ſecunda parte, cap.* 4. §. 1. *numero* 3. Thom. Sanch. *vbi ſupra ſub numero* 3. ergo ſimiliter ſufficiet, vt conſtet parocho, & teſtibus de mutuo conſenſu per interpretem: quia magis eſſentiale eſt, vt ipſi contrahentes conſenſum mutuum intelligant, cum hoc ſit de iure naturæ, & diuino ab initio requiſitum in matrimonio, & præterea, quia cæteri contractus poſſunt per interpretem celebrari, vt *in l. prima, §. ſi. ff. de verb. obl.* ibi, ſiue per ſe, ſiue per verum interpretem. & in terminis hāc primam illationem tenet, & probat Alph. à Veracruc. *in Appendic. ad Specul. Coniug. dubio* 2. *concluſione* 5. & *dubio* 3. *concluſione* 3. quem refert, & ſequitur Marc. Ant. Cuchus *vbi ſupra lib.* 5. *tit.* 11. *numer.* 34. Viuald. *in ſuo candel. Aur.* 7. *ſacram.* 1. *parte de matrim. num.* 36. & Tho. Sanchez *d. lib.* 3. *diſputatione* 39. *num.* 3. vbi *num.* 4. cū communi, quod eſt credendum hoc caſu dicto ſolius interpretis, quia non eſt teſtis, ſed electus ad declarandum communem contrahentium conſenſum.

6 Sic etiam videmus quod per procuratorem ſpeciale in id mandatum habentem poſſe cōtrahi matrim præſentibus verbis ſpecialiter, videlicet in mādato deſignata perſona *c. fi. de procurat. lib.* 6. & ibi communiter DD. quod non videtur eſſe correctum ſacrum Concil Trid *in Decreto præcitato*, vt cenſet Cuchus *vbi ſupra, num.* 35 & diximus ſupra.

7 Secundo infertur ex ſuprad. non eſſe veram doctrinam Enriq. *lib.* 11. *de mat. c.* 3. *num.* 1. *in Comment. lit. F.* dum ait, quod ſi parochus acceſſerit animo attendendi, quamuis tempore contractus diſtrahatur euagatione mentis, valere matrim. hoc enim falſum eſſe ex pluribus late, & recte probat Sanch. *vbi ſupra, num.* 5.

8 Deinde, & ſecundo obſeruandum eſt Congreg. Concil. Illuſt. Card. declaraſſe, non valere matrim. ſi ſacerdos non intellexit, niſi tamen affectatum eſſet non intelligere, vt refert Ignat. Salzed. *vbi ſupra, ad* 4. *dubium fol.* 137. *col* 1. *in fin.* & Zeuall. *d. lib.* 2. *Pract. Commun. contra Comm. n.* 68. & Pet. Ledeſ. *de matrim. q.* 45 *art.* 5. *verſ.* 4. *dubium. pag.* 190. *col.* 2. affectare autem eſt conſulto aliquid facere *l. quod ait lex* 22. §. *quod ait lex.* ibi: quod ſi non affectauit, *cum gloſ. verbo nō affectauit, ff. ad l. Iul. de adult.* quare videtur quod ſi conſultus vellet non intelligere conſenſum, ſed occluderet aures, & oculos, valeret matrim. iuxta præfatam declarationem Congregationis Cōcilij.

9 Qui enim affectauit ignorantiam, habetur, pro ſciente, Felin. *in c. fi. n.* 5. *in princ. de teſtib.* qui à *nu.* 3 *cū ſeqq.* plura congerit in propoſito: nihilominus tamē Tho. Sanch. *d. lib.* 3. *diſp.* 39. *n* 6. licet fateatur difficilem eſſe ſenſum illorum verborum præfat. declarationis, ibi: niſi tamen affectatum eſſet nō intelligere, inquit, hoc vnū ſe ſcite nullo modo valere matrim. quamuis parochus affectate, & conſulto non attendat nec intelligat conſenſus, quia tunc re vera non eſt præſens (ſcilicet moraliter) nec poteſt teſtificari de matrim. vt requiritur, & forte ſenſus illorum verborum eſt niſi parochus affectet ſe non intelligere. hoc eſt niſi conſulto, & data opera fingat ſe non intelligere. cum tamen re vera intellexerit, cuius in hoc iudicium, ſalua correctione Sacræ Congregationis Concil. mihi placet: in ſumma igitur valebit matri. quando parochus conſulto. & data opera fingit ſe non intelligere conſenſus contrahentium matri. ſi in rei veritate eos intelligat: ſecus alias: ſcilicet, ſi conſenſus non intellexit, quamuis ſuo facto. cum, vt reſoluimus, & eadem Congregatio inſinuat, requiritur intellectus, & aduertentia parochi aſſiſtentis matrimonio pro valore ipſius: vnde his deficientibus, quamuis propter affectationem. & culpam parochi, cum tamen conſenſus non intellexerit, nec ad id conſulto non aduerterit, matrim. non valebit.

10 Tertio obſeruandum eſt, valere matrimonium, quamuis parochus, & teſtes vi detenti interſint, dūmodo intelligant conſenſum contrahentium. argumento *l. coram Titio* 209. *ff. de verb. ſignificatione*, ibi, ſcire autem non etiam velle is debet, nam etiam eo inuito recte fit: vnde ſi ſtatutum prohibeat aliquid fieri ſine præſentia alicuius (vt hodie Concil. Trident. prohibet aliter fieri matrim quam præſente parocho, & teſtibus) ſatis eſt illum eſſe præſentem, quamuis nec conſentiat, nec conſulat id fieri, vt vo-

 luit

luit Bald. *in cap. ex parte Epiſcopi, columna 1. de reſcript.* Aret. *in l. ſi. quis mihi bona, §. ſi coram. primo notab. ff. de acq. hered.* & hoc fundaméto. & alijs hanc ſententiã in terminis Concil. tenet, & late probat Ignat. Salzed. *in ad lit. ad Pract. crimin. Canonic. Bernard. Diaz de Lug. cap. 73. verſic. Tertio, folio mihi 225.* cenſens, quod licet parochus inuitus, renuens, vel doloſe ad matrim. celebrandum à contrahentibus, vel alijs ſuo nomine fuerit adductus, dummodo contrahẽtium verba audiat, & probe intelligat tale matrim. firmitatem obtinebit, & quod ita fuit reſponſum Epiſcopo Salmantino D. Hieronymo Manrique à Cardinal. Congreg. Concil. ab eo conſultis ſuper hoc puncto: eandem ſententiam ſequuti ſunt, & probant D. Spino *in ſuo ſpecul. teſtam. gloſſa 15. nu. 49.* & Anaſtaſ. Germonij *titulo de indult.* Cardin. *§. ſi tibi quod vixeris, num. 73.* Albornoz *lib. 4. de art. contract. tit. 1.* Enriquez *lib. 11. de matrimonio, cap. 3. num. 1.* Petrus à Ledeſm. *de matrimonio. quæſtione 45. articulo 5. puncto 3. dubio 2. folio 189. §. quo propoſito,* Veracru. ante eos *in Append. ad artic. 8. Specul. coniug.* vbi de coactione agit *fol. 111.* Rodrig. *in Summ. 1. tom. in 2. editione, cap. 219. numero 11.* Vega *libr. 6. Summæ caſ. 116.* Aual. de Segur. *in ſuo direct. iud. Eccleſ. in 2 parte, cap. 15 numero 51.* Zeuall. *vbi ſupra, quæſtione 604. numero 70. folio 181. columna 2.* & Thom. Sanch. *d. lib. 3. de matrim. diſputatione 39. num. 9.* vbi *nu. 7.* retulerat nonnullos relinquentes hoc cogitandum, & aliqua fundamẽta pro contraria parte. & tenet contra eos, quod prædiximus cum cæteris ſupra citatis. & contra Carbon. *de reſtit. q. 45. §. poſtremo ne pluribus, & §. ſequẽti,* quem citauit ipſe Sanchez *ibidem. num. 8.* aſſerentem requiri teſtes eſſe ſpecialiter vocatos ad matrimon. & quod alias non valeret, ſed hoc improbat. adhuc tenens cum ſuprad. communi ſententia declarationem Congregationis Concilij Cardin. approbatam.

11 Quare idem probandum eſt, quando dolo parochus, aut teſtes ad aliud vocati interſunt matrimonio, intelligentes conſenſum coniugalem vtriuſque partis, validum namque tũc proculdubio erit matrimonium eiſdem rationibus, & in terminis ita tenent, & docent Nauar. *lib. 4. conſil. in prima editione, titulo de ſponſal. conſil. 20. in ſecunda vero titulo de clandeſt. deſponſ. conſil. 11.* Salzed. *ad Bernard. Diaz vbi ſupra, d. cap. 73. in verſic. 3. licet, folio 235. columna 1. & in verſic. quintum dubium folio 237. columna 2.* vbi affert declarationem Card. Concil. dicentem, Congregatio cenſuit valere etiamſi parochus aliam ob cauſam adhibitus ſit ad illum actum, Spino *vbi ſupra num. 48. & 49.* Azeued. *in l. 1. num. 39. titulo 1. lib. 5. nouæ collect. Reg.* Medin. *in Summa cap. 13. folio 231.* Ledeſm. *de matrim quæſtione 45. articulo 5. verſic. quintũ dubium,* Enriquez, & Rodrig. *vbi ſupra,* Zeuall. etiam *vbi ſupra numero 67.* & Tho. Sanch. præcitatus *n. 10.*

12 Vbi *num. 11.* cum alijs Authoribus tenet, & probat idem eſſe ſi matrimonium celebretur coram parocho, & teſtibus caſu tranſeuntibus; quia erit validum, intellige tamen, vt ex ipſis Authoribus conſtat, dum tamen intelligant conſenſum contrahentium, & aduertant, & *numero 12.*

13 Quod peccabunt lethaliter contrahentes coram parocho vi detento, vel caſu tranſeunte, vel dolo ad aliud vocato, vbi ſecus eſſe dicit reſpectu teſtium eodem modo aſsiſtentium matrimonio, quia non peccabunt lethaliter contrahentes coram ipſis teſtibus vi detentis, aut dolo adductis, vel caſu tranſeuntibus, ſed tantum venialiter, ſecluſa ratione iniuriæ, vel violentiæ illis illatæ: hæc enim ex qualitate iniuriæ penſanda eſt, an ſit mortalis, quia ipſi non gerunt vices Eccleſiæ authoritatem præſtando ipſius nomine matrim. ſicut parochus præſtat, ſed teſtium miniſterium ſolum ſubeunt, quod æque præſtare poſſunt vi detenti, aut caſu tranſeuntes, aut ad aliud dolo vocati, & præterea ſic contrahentes præiudicant iuri tertij eumque offendunt, ſi forſitã alter ex contrahentibus, vel vterque alijs de matrimonio contrahendo fidem præſtiterint, vel promiſerint.

Similiter validum erit matrim. coram alieno ſa- 14
cerdote initum de licentia proprij, metu cadẽti etiam in conſtantem virum, conceſſa, ſicut ſecundũ
veriorem ſententiam iuriſdictio metu extorta vali- 15
de transfertur, vt recte probauit idem Sanch. *d. lib. 3. diſputatione 39. numero 13.* vbi *numero 14.* idem late probat, quando licentia illa dolo, & mendacijs impetrata ſit à parocho, alias nullatenus conceſſuro, vt ſi falſo nomine alicuius magnatis petatur ab illo, vt concedat licentiam certo ſacerdoti nempe quod valebit adhuc præfata licentia, & matrim. virtute eius celebratum ex rationibus, de quibus ibi per eũ.

Sed quia ſupra, *numero 3. in verſic. neque obſtat,* reſoluimus verba parochi aſsiſtentis matrimonio, de quibus in Decret. Concilij, non eſſe de ſubſtantia matrimonij, & ideo validum eſſe, licet omittantur, nunc vero addimus, præd. verba eſſe de neceſsitate præcepti. Vnde quamuis abſque præd. verbis validum ſit matrim. peccabit tamẽ venialiter parochus
ea omittens, vt cum alijs rectè probat Thomas Sã- 16
chez *d. lib. 3. diſputatione 38. nu. 6. 7. & 9.* vbi *nu. 8.* quod non poterit parochus proferre dicta verba
per interpretem contra Alphonſ. à Veracru. aliud 17
tenentẽ, licet poſsit cõſenſum petere per ſe, vel per interpretem, nam diuerſa eſt ratio inter vtrumque, vt ibi probat. & *numero 10.* quod parochus non tenetur interrogare contrahentes, an aliquod impedimentum habeant ne contrahere poſsint, quamuis contrarium teneat idem Veracrux ſub pœna peccati mortalis, quẽ ibi merito improbat. cum iam præceſſerint monitiones in Eccleſia, vel ſint remiſſæ mandato Ordinarij, cui parochus obedire tenetur: ſecus quando in caſu neceſsitatis vrgentis, vt puta, quia non eſt aditus ad Epiſcopum, vel eius officialem, & Vicarium Generalem, parochus ipſo inconſulto denunciationibus omiſsis intereſſet matrimonio, tunc namque tenetur inquirere diligenter, an ſit impedimentum cum loco Epiſcopi ſuccedat, ita Sanchez *d. diſputatione 38. numero 10. ad fin.*

CAPITVLVM LXX.

De matrimoniis, & ſponſalibus præſumptis, an ceſſauerint poſt Concilium Trident.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonia, & ſponſalia præſumpta an ceſſauerint poſt Concilium Tridentinum?*

PArs affirmatiua probatur ex Decreto Sancti Concil. Trident. *ſeſ. 24. cap. 1. in Decreto de reformatione matrim. in verſic. qui aliter quam præſente parocho, &c.* Nam ſi conſenſus expreſſus, & verus hodie non conſtituit matrimonium niſi coram parocho, & teſtibus, vt ibi, à fortiori conſenſus virtualis implicitus, & interpretatiuus idem non efficiet. nempe in caſu *cap. is qui fidem, de ſponſal.* & de duobus impuberibus maioribus ſeptennio. vel pubere; & impubere maiori d. ætate contrahentibus matrim. de præſenti, quo caſu erant ſponſalia de futuro iuris interpretatione, & tranſibant in matrim. per copulam habitam affectu coniugali, vel aliquos alios actus, per quos explicabatur cõſenſus de præſenti,

ſenti, vt *in cap. vnico, §. idem quoque de deſponſat. impub. lib. 6.* & vtrobique DD. *in cap. atteſtationes, & cap. literas de deſponſat. impub.* D. Couar. *in 4. de ſponſal. 2. parte, cap. 4. §. 1. & 2.* Menoch. *de præſumpt. lib. 3. præſumptione 1. per totam*: hodie namque poſt præf. Cõcilium, non fiet matrim. de præſenti per præd. actus & ſimiles, niſi corã parocho & teſtibus matrimonium expreſſe celebretur, vt tenent communiter DD. & declararunt Cardinales Cõgregationis Cõcilij, vt docuimus *in noſtro tract. de Iuram. Confirm. ca. 51. num. 12. cum ſequentibus, & lib. 1. Canon. quæſtionum cap. 18. num. 3. & 4.* cum Matienç. quem ibi retulimus, & quam plurimis alijs Authoribus, quos refert & ſequitur Thom. Sanch. *lib. 3. de matrim. diſputatione 40. numero 3.* vnde nec erit matrim. quando parochus, & teſtes interſunt ſponſalibus iuramento ſtabilitis, nec quando ſponſalia coram parocho, & teſtibus celebrata ſunt per copulam occultam, vt bene probat Sanchez *vbi ſupra, numero 5. & 6.* nec per copulam habitam coram parocho, & teſtibus. quãdo ſponſalia fuerunt clandeſtina, vel ſi fuerunt ſpõſalia celebrata coram diuerſo parocho, & teſtibus ab his, coram quibus habetur copula: ſi vero tam ſponſalia de futoro, quam copula ſunt coram eodẽ parocho, & teſtibus ius antiquum remanet illæſum ac proinde tranſeunt in verum matrimonium, ſi animo coniugali habita ſit copula, præſumptum autem, quando fornicario haberetur copula, adeo vt probatis ſponſalibus de futuro, & ſubſequuta copula coram eiſdem parocho, & teſtibus præſumeret Eccleſia matrim. cogeretque ad illud ſicut ante Concilium cogebat, vt probat Sanch. *vbi ſupra, num. 7.*

Similiter etiam ex ſupradictis infertur, quando parochus, & teſtes interſunt matrimonio de præſenti vtriuſque vel alterius impuberis maioris ſeptẽnio malitia non ſupplente ætatem, vt minime quidem per Concil. Trident. trãſeat in verum matrim. de præſenti per copulam, vel alios actus occulte factos, ex quibus ante idem Concilium reſultabat verum matrim. vt bene probat Matienç. *in rubrica gloſſa 1. numero 57 titulo primo, lib. 5. non. collect. Reg.* & late nos *de Iuram. Confirm. prima parte, cap. 51. num. 18. in impreſ. Madrit. ann. 1507. in noua additione*: & latiſſime idem probauimus ex profeſſo *lib. 1. Cano. quæſtionum cap. 18. per totum*, & ſequitur Enriquez *lib. 11. de matrim. cap. 3. num. 7.* Manuel Rodrig. *in primo tom. ſuæ Summæ in ſecunda editione, cap. 220. numero 2.* Thõ. Sanch. *d. diſputatione 40. numero 9* vbi dicit, quod ita omnino tenendum eſt, & tandem Zeual. *pract. quæſtionum Commun. contra Comm. concluſione 604. numero 23. fol. 171.* erit igitur neceſſarium ad valorẽ præd. matrim. adueniente legitima ætate ratificare matrim. corã parocho, & teſtibus, vt per eum ibi poſt nos: at ſatis non erit, quod renouent conſenſus inter ſeipſos ſolos, ſed debent eſſe coram parocho, & teſtibus, vt bene tenet Sanchez *vbi ſupra, num. 10.*

CAPITVLVM LXXI.

De filijs natis ex matrimonio nullo bona fide celebrato, an ſint legitimi?

SVMMARIVM.

1 *Filiorum triplex modus reperitur, de quorum legitimitate dubitari contingit, & numeris ſequentibus.*

2 *Filij geniti ex matrimonio vere nullo, quando adfuit bona fides in vtroque vel in altero parente ignorante impedimentum, ſunt legitimi. quod non ſolum procedit in primogenio ſimplici, verum etiam in eo, quod ita lego relictum eſt, vt non niſi filio legitimo atque ex matrimonio legitimo deferatur, vt in num. 3.*

4 *Bona fides in dubio præſumitur, niſi contrarium probetur.*

5 *Conſanguinitatis notitia facilis eſt in primo, & ſecundo gradu, non vero in vlterioribus.*

6 *Actor ſi confiteatur matrimonium eſſe contractum in facie Eccleſiæ, ſed dixerit filium eſſe illegitimum propter impedimentum, non audietur, niſi probauerit impedimentum, & malam fidem parentũ.*

7 *Affinitatem ſuiſſe contrahentes, non ſufficit, niſi conſtet illum gradũ fuiſſe impeditiuum matrimonij.*

8 *Cap. ex tenore, qui fil. ſint legit. in procedat quando matrimonium nullum fuit clandeſtinum, omiſſis denunciationibus, & numeris ſequentibus.*

9 *Ignorantiæ non excuſat non adhibentem debitam diligentiam inquirendo quod tenebatur inquirere.*

10 *Monitiones requiſitæ ad celebrandum matrimonium remitti poſſunt ex iuſta cauſa, vt hic.*

11 *Matrimonium ex diuturnitate temporis præſumitur legitime contractum præcedentibus ſolemnitatibus requiſitis, ac proinde filij ex eo nati ſunt legitimi.*

12 *Matrimonium per longam coniugum habitationem ſolemniter contractum præſumitur.*

13 *Solemnitas, quando agitur de modico præiudicio, præſumitur ſpatio decem annorum. ſi vero agatur de magno præiudicio ſpatio 30. annorum.*

14 *Denunciationes requiſitæ à Sacro Concilio Tridentino ad celebrandum matrimonium præſumuntur interceſſiſſe ex curſu decem annorum cohabitationis mariti, & vxoris.*

15 *Filij nati ex matrimonio putatiuo nullo iam ab hinc 30 annis elapſis celebrato, & nõ alias ſunt legitimi.*

16 *Matrimonium ad hoc, vt clandeſtinum eſſe dicatur ad effectum illegitimitatis prolis, conſtare debet contractum fuiſſe non præmiſſis denunciationibus publice in Eccleſia.*

Triplex modus filiorum in propoſito reperitur, de quorum legitimitate dubitari cõtingit. 1

Primus eſt de natis, vel genitis ex matrimonio vere nullo, quando adfuit bona fides in vtroque, vel in altero parente ignorãte impedimentum, & de hoc nuncupatim agemus in hoc capite.

Secundus eſt de filijs generatis ex matrimonio clandeſtino re vera nullo ob latens impedimentum ignoratum. quod quidem matrim. fuit approbatum per Eccleſiam tamquam validum, & poſtea detectũ eſt impedimentum, & de hoc agemus late capite ſtatim ſequenti.

Tertius eſt de filijs natis ex matrimonio clandeſtino valido tamen, de quo agemus tertio abhinc capite

Ad primum ergo modum, & caſum, de quo ſupra, redeundo: certum eſt in ea ſpecie præmiſſa in hoc primo modo filios genitos ex matrimonio vere nullo quando adfuit bona fides in vtroque. vel in altero parente ignorante impedimentum eſſe legitimos, iuxta textum *in cap. ex tenore. qui fil. ſint legit.* vbi ſi coniugatus viuente prima vxore cõtrahat cũ ſecunda huc ignorante, ſoboles ex tali coniugio legitima reputatur, & ibi gloſſa *verbo ſi ambo parentes*, gloſſa etiam *in cap. tanta. verbo. aliam eodem titulo & in c. non omnis, verbo cõtineat 32. q. 2. & in c. referente, verbo ignorantiam, qui fil. ſint legit.* ex quo tex. *in d. c. ex tenore* colligunt, & notant Scribentes, quod bona fides vnius ex coniugibus facit prolem legitimam, ergo à fortiori idem erit dicendum ſtante bona fide amborum, vt in propria ſpecie hoc notat Tellus 2

Fernandez in l.6.Taur.num.8.& conſuluit Oldrad. conſilio.256.numero 4.Abb.in c.cum inhibitio, numero 9. de clandeſt. deſponſ. & hanc eſſe communem opinionem Theologorum, & Canoniſtarum affirmat Lupus in ſuo tractatu de matrimonio,ſecunda parte princip.nu. 14.& 18.Idem reſoluit Crotus, conſilio 304. numero 7.lib.3.Caſſad deciſione vnic.de ſponſal. vbi teſtatur,hanc opinionem magis communem,& eam tenet Hoſtienſ.in d cap ianua,verbo aliam. Domine. de Sancto Gemin.conſilio 66.columna 4.num.7. Ludouic.de Sardis in tract.de legitim.folio 9.columna 2.& folio 6.columna 2 Curtius Iun.conſilio.27. numer.8.D. Couar.de ſponſal.2.parte,cap.8.§.1.num.2.&.§.2.num. 16.Coſta in cap.ſi pater,prima parte,verbo vxor, numero 2.de teſtament.in 6.Veral deciſione 203.parte 2.Iaſ.conſilio 168.numero 8.lib.4.Pariſ conſilio 15.numero 44. & 45.lib.2.Gammatic.conſil. Ciuil.56.columna 2. num. 7.Cephal.conſilio 647. numero 4. lib. 4. vbi de communi teſtatur & idem tenet conſ. 444.n. 7.libr 3.& conſilio 156.num.2.lib.4.Anton. Gabr.in ſuis concluſ. titulo de legitim.concluſione 4. numero 2. vbi numero 3. hanc magis communem eſſe teſtatur,& hanc opinionem ab omnibus receptam eſſe inquit Roland. à.Vall.conſilio 93.numero 18 lib.3.& eam ſequitur alios allegans Patian.de probat.lib.2.cap.16.numero 30. & 48.vbi n.49.hoc verũ intelligit, quando apparet in facie Eccleſiæ fuiſſe contractum, vt infra dicemus, Menoch.conſilio 622.numero 8. lib.7. communẽ profitetur alios allegans Zeual.quæſtione 697.in principio,& numero 1.optima l.3.in verſiculo,otro ſi dezimos, & ibi Gregor.Lopez.tit.3. partita 4 ibi: mas ſi el vno dellos lo ſopieſſe,è non ambos, en tal manera ſeruan los hijos legitimos,ca el no ſaber del vno les eſcuſa,que les non puedan dezir,que non ſon fijos de derecho.l.prima,tit. 13. partita 4.in verſiculo,è aun ſi acaeſcieſſe,& in verſiculo, è eſto ſeria tambien,vbi loquitur in matrimonio in facie Eccleſiæ celebrato,& rationes tradit Sanch.lib.3.diſputatione 42.numero 2. eſt communis ſententia Doctorum, ſecundum Molin. Theolog. qui eam ſequitur, prima parte de Iuſtitia, & Iur diſputatione 165. in principio columna 932.ſequitur alios allegans Petr. Nicol.Motius de contract.titulo de matrimonio,numero 16.in principio,folio 187. columna 4 & Nauar.libr.4. conſilio 2. numero primo,qui fil.ſint legit. dicens præd. gloſſas eſſe communiter receptas, ſequitur Matienç. in gloſ. rubr. de matrimonio, numero 120. libr. 5.eandem plures allegans dicit proculdubio veriorem cum communi D. Molin. de Hiſpan. primog. lib.3.cap. 1.numero 13. & eam tenet Nauar. de ſponſal.libr. 1.conſilio 3.numero primo,& communem appellat eam ſequutus contra Sot. Molin. Theolog. de Iuſtitia, & Iur. diſputatione 165.in principio, col.932. & Molin. Iuriſta vbi ſupra.

3 Ampliat, vt non ſolum procedat in primogenio ſimplici, verum etiam in eo,quod ex lege relictum eſt, vt non niſi filio legitimo,atque ex legitimo matrimonio nato deferatur,in eo namque primogenio etiam filius ex tali matrimonio putatiuo in facie Eccleſiæ contracto ſuccedit,bona fide ſaltem vnius ex coniugibus interueniente, cum matrimonium illud quoad prolis legitimationem ex diſpoſitione iuris verum,atque legitimum cenſeatur filiuſque ex eo procreatus vere, non autem ficte legitimus ſit, vt ex pluribus probant Decius, & alij quos ibi ad hoc citat, necnon Honded. conſ. 87.num.3.cum ſeq. volumine primo.

4 Et bona fides in dubio præſumitur,niſi contrarium probetur.gloſſa & communis in cap. ſi diligenti,& in cap.Sanctorum.& in cap. vltim. de præſcript. & eſt communis ſententia, vt plures allegans reſoluit D. Couarru. in regula poſſeſſor, ſecunda parte §. 8. numero 2. de regul. iur. in 6. & in terminis hoc tenet Abb. in capit. porro de diuort.

5 Dicens, quod non eſt facilis notitia conſanguinitatis, niſi in primo, & ſecundo gradu, quia fratres, qui ſunt in primo gradu,& filij duorum fratrum,qui ſunt in ſecundo gradu facile ſe cunctis exhibent pro conſanguineis, ſed in vlterioribus gradibus non eſt ſic, vnde in illis notitia non eſt præſumenda, niſi probetur: ſequitur, & probat Celſus conſilio 31.ſub numero 9.vbi quod ipſi mulieri d. ignorantiam alleganti debet credi, facit etiam quod tradit Fuluius Patian.lib.2.de probat. ca.16.numero 72. folio 42.

6 Dicens, quod ſi actor fateatur matrimonium fuiſſe contractum in facie Eccleſiæ,ſed dixerit filium eſſe illegitimum propter impedimentum. non audietur niſi probauerit ſcientiam impedimenti, & malam fidem parentũ,vt docet magiſtraliter Ant. de Butr.in cap.peruenit,columna 2.verſiculo dic aut filius poſſidet,qui fil.ſint legit.& alij quos citat Patian. vbi ſupra.

Et quod in propoſito præſumatur ignorantia, niſi probetur ſcientia per eum qui dicit filios eſſe illegitimos,tenet Gregor.Lopez in l.3.gloſſ.1.tit.3. partita 4.

7 Et non ſufficit ſciuiſſe contrahentes affinitatem inter ſe intercedere,niſi conſtet gradum illum affinitatis fuiſſe impeditiuum matrimonij: non enim præſumitur hoc ſciuiſſe,vt in ſpecie reſpõdit Ruin. conſilio 100.numero 4.in fin. & conſilio 108. numero 2. lib.3.ſequitur Menoch.conſilio 622. ſub numero 7. volumine 7.vbi n.8.inquit alios allegans,ſatis eſſe quod vel pater,vel mater fuerint in bona fide, vt nati ex eo matrimonio dicantur legitimi.Sed hoc intellige & limita,vt per Abb.& reliquos vbi ſupra.

8 Illud tamen in propoſito controuerſum eſt inter noſtros Authores,an præfata deciſio tex.in d.cap.ex tenore,& communiſſima ſententia eorum per eum textum modo relata procedat necne? quando matrimonium illud nullum fuit clandeſtinum, nempe omiſſis denũciationibus; & procedere etiam ſi publicationes,& monitiones, de quibus in d. cap. cum inhibitio, de clandeſt.deſponſ. omittantur, plerique ex ſupradictis voluerunt, & præſupponunt,ſiquidem in ea ſpecie loquuntur, quia ſufficit quod coram amicis,& conſanguineis matrimonium celebretur ad hoc vt in facie Eccleſiæ cenſeatur eſſe celebratum,ſiquidem requiſita in d.c.cum ſimil.non ſunt de eſſentia, & forma matrim.& legitimationis prolis, ſed tantũ de ſolemnitate,& ad decorẽ ipſius inducta, & hanc ſententiam plurimos alios eiuſdem Authores citans ſequitur,veram & communem eſſe profitetur Maſcard. de probat. ſecundo tom. concluſio. 1036.v. matrimonium eſſe clandeſtine, numero quarto. vbi arbitratur ab ea non eſſe recedendum, vt quod fieri poſſit, faueamus matrimonio, & legitimitati prolis, vt tenent quamplures DD. ab eo ibi relati,& inquit Caſſador. vbi ſupra, quod ſaltem in re dubia ex interpretum controuerſia, pro legitimitate prolis ſententia eſt ferenda,quemadmodum & in ſummo Prætorio Rotæ factum eſſe teſtatur: eandem ſententiam tenent Aluar. de conſect. ment. defunct.lib.1.cap.3.numero 12.& Gratian.in regula 252. num.4.& alios allegans Ioann. Vincent. Honded. conſilio 87.numero 19. vbi quod non oportet in hac materia nimis ſubtilizare propter periculum illegitimitatis,quod ex Innoc.inquit Maſcard. vbi ſupra, tandem eandem ſententiam tenet cum alijs Gregor Lopez in l.3.titulo 3. partita 4. gloſſa prima, communem profitetur plures allegans Zeuall. vbi ſupra,in principio, & num.1.

Nihilominus tamen contraria ſententia, & ſic negatiua verior,& communis etiam & tenenda eſt,

nempe

nempe vt in hac eadem ſpecie, de qua agimus, filij legitimi non ſiat illi, qui ſunt geniti vel nati ex matrimonio vero nullo, omiſsis denunciationibus, etiamſi bona fide contrahentium fuerit celebratum ignorantium impedimẽtum, ex tex. in hoc expreſſo, qui cauillationem nõ recipit *in d. ca. cum inhibitio §. ſi quis vero, de clandeſtin. deſp.* ibi. ſi quis vero clandeſtina coniugia inire præſumpſerit in gradu prohibito, etiam ignoranter, ſoboles de tali coniunctione ſuſcepta protſus illegitima cenſeatur de parentum ignorantia nullum habituram ſubſidium, cum illi aliter contrahendò, non expertes ſcientiæ, vel ſaltem affectatores ignorantiæ videantur. cui conſonat *d. l. 3. in principio, titulo 3. partita 4.* ſic dicẽs: *Encubiertamente caſandoſe algunos, ſi embargo oueſſien entreſi, como de parenteſco, o de otra manera qualquier, por que no pudieſſen ſer marido e muger, atrian eſta pena, que los fijos que fizieſſen de ſoano non ſerian legitimos, nin ſe potrian eſcuſar por dezir, que ſu padre nin ſu madre non ſabian aquel embargo quando caſaron, è eſto es porque caſandoſe encubiertoſemeja, que ſabian que algun embargo auia entre ellos, porque lo non dexauan fazer, o alomenos que lo non quiſieron ſaber.*

9 Ignorantia namque minime excuſat, non adhibentem debitam diligentiam inquirendo, quod tenebatur inquirere, *cap. penult. ad fin. 37. diſtinctione, l. regula, §. ſed facti,* ibi, verum eius, qui eam rem inquirendo diligenter notam habere poſſunt, *ff. de iur. & fact. ignor. l. ſi aniam, in fi. C. de ingen. & manumiſ. gloſ. notabilis in c. inauuit, verbo, ignorantiam, de electione.* huiuſmodi enim ignorantia eſt voluntaria indirecte, vt docet S. Thomas *1. 2. quæſtione 6. articulo 8. in corpor. & quæſtione 19. artic. 6.* & cum eo omnes Theologi, teſte Thoma Sanchez, *lib. 3. de matrimonio diſputatione 42. numero 2. verſiculo, item quia,* quod optime probatur ex *d. c. cum inhibitio, §. ſi quis vero,* ibi: cũ illi taliter contrahendo affectatores ignorantiæ videantur, & ex *d. l. 3.* ibi, *ò alomenos que lo non quiſieron ſaber titulo 3. partita 4.*

Quare merito hanc ſecundam partem, vt veriſſimam probarunt, & tenent alij quam plures Authores citati à ſuperioribus relatis tenentium priorem, & præterea hanc ſecundam tenet gloſ. *in d. ca. cum inhibitio. in princip. verbo clandeſtina, & in §. 1. eodẽ verbo,* & ibi Anton. de Butr. *numer. 19.* Cardin. *in fine,* Anchar. *in 7. notab.* Hoſtienſ. *in ſumma eodem titulo, §. 1. verſic. quarto, & numero 8. verſi. ſed his,* Abb. Ennne. Boi. & alij multi, quos refert, & ſequitur Socin. Iun. *conſil. 86. numero 48. cum ſequentibus, libr. 2.* vbi *numero 49.* de communi teſtatur, & *numero 53.* aſſerit de iure ſcripto, hanc opinionem non habere dubitationem, ſequitur eam Iacob Leon. *inter conſil. matrimonial. diuerſ. conſil. 47. numero 5* late Cephal. *conſil. 503. numero 18. cum ſequentibus, & numero 26. & ſequentibus lib. 4.* Roland. à Valle *conſil. 93. numero 26. volum lib. 3.* vbi etiam de communi teſtatur, necnon & eam ſequutus Honded. *d. conſil. 87. numero 23.* & eam ſequitur Parian. *de probat. lib. 2. cap. 16. numero 69. in verſi. ego neſcio,* ibi, ſorte ortum, vbi loquitur etiamſi coram toto populo contraxiſſent parentes dict. filiorum, ex eo enim quod noluerunt contrahere ſecundum formam traditam à Concil. Trident. fuerunt in culpa, & mala fide, quæ filijs eorũ nocet.

Eandem ſententiam late probat, & ſequitur plures allegans, & de communi, & magis communi teſtatur Zeual. *in pract. quæſt. 697. numero 4. cum ſeqq.* vbi *numero 8. folio 322.* quod deciſio *d. cap. cum inhibitio, § ſi quis vero,* non eſt immutata, nec innouata per Concil. Trident. eandem recte probat, non tamen allegans Authores Sanchez *libr. 3. de matrim. diſputatione 42. numero 1. originali 641.* vbi *numero 3. & 4.* late probat eam locum habere non ſolum quando impedimentum, ob quod nullum fuit matrimonium, eſt conſanguinitatis, affinitatis, vel cognationis, ſed etiam quando ob quodcumque aliud impedimentum matrimonium irritum ſit pro quo eſt expreſſa *d. l. 3. in principio, titulo 3. part. 4.* ibi, *como de parenteſco, ò de otra manera.* Neque obſtat fundamentum partis contrariæ, nempe matrimonium, ſi remotis teſtibus contrahitur, vel contractum retinetur occultũ, nec ad notitiam aliorum deueniat, ſecus ſi publice conuocatis amicis, & conſanguineis fuerit contractum, vt *in c. 2.* & ibi DD. *de cland. deſp.* quia reſpondet Honded. *vbi ſupra, numero 24.* ex hoc non ſequi quin alijs modis clandeſtinitas conſideretur, prout eſt, quando non ſeruatur forma *d. cap. cum inhibitio,* ſed denunciationes omittuntur, vt notat gloſſa *in dict. capit. cum inhibitio in principio, in verbo clandeſtina.* & aduertit Socinus Iunior *dicto conſilio 86. numero 52.* clandeſtine namque quid fieri dicitur, quando omittitur ſolemnitas à iure in actu requiſita, Bart. *in l. fi. ff. de ritu nupt.* & hæc clandeſtinitas ob omiſſas denunciationes non conſideratur quoad omnes effectus matrimonij, quia etiam omiſsis denunciationibus ante Concil. Tridentin. matrimonium poterat dici palam, & in facie Eccleſiæ contractum, quoad alios effectus, dummodo aliter publice contractum fuiſſet, quo caſu admitti poteſt opinio Oldrad. Ioann. Andr. & aliorum de quibus ſupra, ſed tantum conſideratur clandeſtinitas ex omiſsis denunciationibus quoad hoc, ne filij reddantur legitimi, ſi impedimentum conſanguinitatis, &c. detegitur, poſtquam forma *d. capit. cum inhibitio* ſeruata nõ fuit, ſecundum Anton. de Butr. & alios, quos refert, & ſequitur Honded. *vbi ſupra, numero 25. & 26.* vbi latius proſequitur reſpondendo alijs fundamentis contrarijs, & ſic hæc ſecunda ſententia remanet ſatis probata, & euidens.

Quæ quidem primo declaranda, & limitanda 10 eſt, quando interueniret iuſta cauſa contrahendi matrimonium abſque publicationibus, veluti ſi probabilis ſuſpicio fuerit matrimonium malitioſe impediri poſſe, vt in Concil. Tridentin. *ſeſſione 24. cap. 1.* vbi quod tunc remitti poſſunt, etſi ſint remiſſæ iuſte, vel iniuſte, & in articulo mortis, (cum ſit periculum in mora) vel dato aliquo impedimento, propter quod non poteſt veniri ad Ordinarium, vt remittat denunciationes, vt enim Sarmiento, nobis, Spino, Segura Daualos, & Cenedo bene probat Zeuall. *vbi ſupra, numero nono, & 10.*

Secundo declaratur eadem ſecũda ſententia tenẽda, vt ex diuturnitate temporis matrimonij celebrati præſumatur legitime, & in facie Eccleſiæ præcedentibus ſolemnijs, hoc eſt denunciationibus, contractum fuiſſe, ac proinde filios ex eo natos eſſe legitimos, quamuis poſtea detegatur impedimentum dirimens ipſum matrimonium, ignoratum tamen ab vtroque, vel altero parente, habente bonam fidem, quod probatur, quia ſolennitas extrinſeca (prout eſt hæc denunciationum, de quibus agimus) ex diuturnitate temporis præſumitur interueniſſe in actu, *l. filius fam. C. de pet. hæred. l. qui in alienn, §. 1. ff. de pet. hæred. capit. peruenit de cenſib.* Innocent. Hoſtienſ. & communiter DD. *in capit. Albericus,* vbi latiſsime Felin. *de teſtib. & in capit. illud de præſumpt. & in capit. ſicut de re iudicat.* & hæc eſt magis communis opinio, vt infinitos Authores referens teſtatur Maſcard. *de probat, tertio tom.*

conclusione 1316. *ſolemnitas extrinſeca. numero* 1.

12 Sic per longam coniugum habitationem matrimonium ſolemniter contractum præſumitur, *c. illud*, vbi Canoniſtæ, *de præſumpt.* Hoſtienſ. *in cap. licet, verb. officij*, vbi etiam Abb. *columna penultima, de ſimon.* Anchar. *conſil.* 117. ſatis impertinens poſt medium, Alexand. *conſil.* 79. *volumine* 1. Socin. *conſil.* 270. *conſideratis his, columna* 3. *volumine* 2. Maſcard. alios allegans *concluſione* 1021. *matrimonium probatur, volumine* 2. & *in d. concluſione* 1316. *numero* 4. & in terminis, quod ex diuturnitate temporis præſumptio oriatur, quod matrimonium fuerit validum, & legitime contractum, tenent Anton. de Butr. *in cap. lator, circa fin. qui filij ſint leg.* Cepol. *conſil. Ciuil.* 5. *numero* 16. & hos referens Anton. Gabriel *in ſuis concluſ. tit. de præſumpt. concluſione* 5. *numero* 40. & comprobat Cephal. *conſil* 647. *numero* 23. affirmans poſt Gozad. & Iaſ. in caſu ſuo ex curſu 25. ann. quibus matrimonium durauit, præſumi legitime contractum fuiſſe, & ſuperiores conſenſum præſtitiſſe, ſequitur Ioan. Vinc. Hõded. *d. conſil.* 87. *nu.* 17. *volumine* 5.

13 Et quando agitur de modico præiudicio præſumitur ſolennitas ſpatio decem ann. ſed ſi agatur de magno præiudicio, tunc requiritur tempus triginta annorum, vt tradit Alexand. *conſil.* 179. *columna* 3. *numero* 9. *verſ. nec obſtat longitudo temporis, volumine* 7. ſequitur Aym. Crauet. *de antiquit. temp. tertia parte princ. in principio*, vbi id pluribus rationibus confirmat Menochius *de præſumpt. lib.* 3. *præſumptione* 132. *num.* 65. *cum ſequentibus*, vbi *numero* 66. dicit hoc relinquendum iudicis arbitrio, idem Menoch. *d. conſil.* 622. *ſub numero* 16. *lib.* 7. & quod matrimonium ex curſu temporis 30. ann. præſumatur ſolemniter celebratum, tenet etiam Puteus *decſ.* 257. *num.* 2. *cum ſequentibus lib.* 3. quem refert, & ſequitur Honded. *conſil.* 87. *num.* 52.

14 Sed imo, quod ex curſo decennij cohabitationis coniugum præſumantur interceſſiſſe denunciationes, de quibus in Concil. Trident. requiſitæ ad matrimonium contrahendum. etſi non ſint de ſubſtantia, probat & tenet Menoch. *d. conſil.* 622. *numero* 16. *iuncto numero* 55. *libr.* 7. Ex quibus conſtat filios

15 tunc eſſe legitimos. Sed in natis ex matrimonio putatiuo, nullo tamen iam abhinc 30. ann. elapſis celebrato, & non alias, idem probat. & tenet poſt alios, quos allegat Honded. *d. conſil.* 87. *numero* 17. & 52. *lib.* 1. vbi *numero* 53. quod præſumptio, quæ ex curſu temporis exoritur, admittit probationem in contrariũ: ipſa tamen non facta merito, vt pro matrimonio ex diuturnitate tanti temporis præſumatur ſolemniter id fuiſſe contractum, hoc eſt præcedentibus præfatis denunciationibus.

16 Quia ad hoc vt matrimonium clandeſtinum eſſe dicatur ad effectum illegitimitatis prolis conſtare debet contractum fuiſſe non præmiſſis denunciationibus publice in Eccleſia, vt cum communi reſoluit Maſcard. *concluſione* 1036. *num.* 1. ei enim, qui negat matrimonium recte factum, probare debet, vt in emancipatione probat *l. ab ea, §. idem reſpondit, ff. de probat.* quia eſt fundamentum ſuæ intentionis.

CAPITVLVM LXXII.

De filijs generatis ex matrimonio clandeſtino nullo, ob latens impedimentum ignoratum, approbato tamen ab Eccleſia tanquam valido detecto poſtea impedimento.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium clandeſtinum nullum ob latens impedimentum ignoratum, quod fuit approbatum ab Eccleſia tanquam validum, & poſtea detecto impedimento, operatur legitimitatem filiorum.*

Filij nati in caſu capitis, quod nobis, qui filij ſint legitimi in Decretalibus ſunt legitimi, numero primo, & quid in [illegible] ante Eccleſiæ approbationem, numero ſecundo, cum ſequentibus.

3 *Filius natus ex coniugato, & ſoluta omnino ignorante virum illum eſſe coniugatum ſequuto inter eos matrimonio valido, fit & eſt legitimus.*

4 *Filius natus, ante contractum matrimonium in facie Eccleſiæ ſtante bona fide, & impedimenti ignorantia, vnius coniugis legitimus efficitur per ſubſequens matrimonium validum.*

5 *L. 2. titulo 56. partita 4. intellectus.*

6 *Coitus coniugalis, quo tempore conſiderari debeat reſpectu prolis, an conceptionis, vel natiuitatis ad hoc vt ipſa legitima dicatur?*

7 *Filius ad hoc vt dicatur naturalis ſtante impedimento, quod tempus conſiderandum ſit.*

8 *Filij nati ſeu concepti pendente lite ante ſententiam, vel poſt eam, an ſint legitimi, necne? remiſſiue.*

9 *Sententia iudicis nulla requiritur ad declarandam illegitimitatem filiorum ex clandeſtino matrimonio nullo genitorum.*

ALEX. III. Summus Eccleſiæ Paſtor 1
Belnacen. Epiſcopo ita reſpondit, quod nobis: & infra: ſi qui autem de clandeſtino matrimonio poſtmodum ab Eccleſia comprobato generati fuerint, eos legitimos iudices filios, & hæredes: *tit. qui fil. ſint legit. in Decretalibus.*

Circa cuius text. intellectum, illud in primis obſeruandum eſt, quod quando matrimonium clandeſtinum re vera nullum ob latens impedimentum ignoratum approbatum fuit ab Eccleſia tanquam validum, & poſtea detectum eſt impedimentũ, proculdubio ſecundum omnes DD. filios genitos, & natos poſt approbationem matrimonij, ante impedimenti detectionem eſſe legitimos. quia tunc ceſſat ratio *capit. fin. §. ſi quis vero, de clandeſt. deſponſ.* quia habent tunc parentes legitimam cauſam ignorandi impedimentum: ita pro certo tradunt Anton. *numero* 7. & Anchar. *numero* 6. *in d. capit. quod nobis*, & ſequitur Thomas Sanchez *lib.* 3. *de matrimonio, diſputatione* 43. *num.* 1.

Illud

2 Illud autem inter eoſdem DD. ſub dubio eſt, an filij nati, aut geniti ante Eccleſiæ approbationem ſint legitimi in ſpecie *d. cap. quod nobis*, necne? in quo tres diuerſas ſententias probabiles refert, & fundat Thom. Sanchez *vbi ſupra numer. 2. 3. 4. & 5.* è quibus tertiam, & vltimam probabiliorem exiſtimat, & cenſet.

Prima eſt, filios conceptos ante approbationẽ, ſi poſtea nati ſint, legitimos eſſe, ſecus ſi nati ſint ante approbationem. Ita docet Hoſtienſ. *in Summa qui fil. ſint legit. numer 3. & in titulo, de clan. deſt. deſponſ. §. vltim. numer. 8. in fin.* Beroius *in quæſt. fam. l. 107. num. 2.*

Secunda ſententia habet, filios genitos ante approbationem, non eſſe legitimos, ſed eos ſolos, qui matrimonio iam approbato concepti ſunt, ita tenet gloſſa *in d. cap. quod nobis, verbo fuerint in princip.* & ibi Calder. & Abb. *numer. 5* & voluit Cardin. *ibi in fin.* & tenet Brunel. *de Sponſal. concluſione ſecunda, ampliatione 3. numero* 18. Summa Roſel. *verbo illegitimus, numero* 4. Angel. *verbo filius, num.* 12. & Tabien. *eodem verbo, quæſt. 5. num 6.*

Tertia ſententia eſt, filios conceptos antequam appareat impedimentum, licet ante approbationem nati ſint, effici legitimos, vbi matrim. publicatum fuerit, ac Eccleſiæ authoritate tamquam validum comprobatum, licet poſtea detegatur impedimentum. vnde tex. *in d. cap. quod nobis*, ibi, ſi qui de matrimonio clandeſtino poſtmodum ab Eccleſia comprobato generati fuerint, &c. intelligendus eſt, id eſt, ſi poſt ipſorum generationem approbetur ab Eccleſia, ſunt legitimi, ita tenent *in dict. cap. quod nobis, numero quarto.* Anton. de Butr. *numer. ſeptimo.* Anchar. *num. ſexto.* Alexand. de Neuo *num. ſeptimo*, Præpoſit. *num. i quarto.* & tenuit olim Abb. vt ipſe fatetur ibi *num. quinto*, eandem etiam tenent Syluestr. *verbo filij, quæſt. 8. §.* to Armil. Aur. *in ſumm. verbo filius, numer.* 14. Anto. Roſel. *in tractat. de legitimat. parte prima, cap. penult.* dicens eſſe communem, & idem affirmat D. Couar. idem profeſſus *in quarto de ſponſ. ſecunda parte, cap. octauo, § ſecundo, numero* 16. *verſiculo duodecimo*, vbi bene in propoſito loquitur, Petr. Nicol. Mozius *de contract. titulo de matrimonio, ſub numero* 16. *in verſiculo vndecimo ampliatur, folio* 188. *columna quarta*, & Thomas Sanchez *vbi ſupra, numero quarto*, exiſtimans eam eſſe probabiliorem, vt prædiximus, vbi reſpondit contrarijs fundamentis. Hoc enim contingit propter alterius bonam fidem, & ſic ignorantia alterius coniugis reddit prolem legitimam, quando matrimonium fuit in facie Eccleſiæ celebratum, iuxta text. *in cap. ex tenore, qui fil. ſint legit.* & late à nobis tradita cap. proxime præcedenti, & hanc communem ſententiam ſequor.

3 Quæ etiam comprobatur ex gloſſa *verbo aliam, in cap. tanta. qui fil. ſint legitim* quæ habet, quod filius natus ex coniugato, & ſoluta omnino ignorante virũ illum eſſe coniugatum ſequuto inter eos matrimonio valido, ſit & eſt legitimus: argumento *dict. cap. ex tenore eodem titulo.* iuxta priorem opinionem gloſſæ illius, quam in fi. dicit eſſe veriorem, ſimilis gloſſa *in cap. nos omnis, verbo continentiæ* 32. *q.* 2. quam ſententiã ſequuntur Hoſtienſ. *in d. c. tanta, verbo aliam*, & Dominic. *conſil. 66. col* 4. Ludouic. de Sard. *in tractatu legit. m. fol. 9. col. 2. & folio 6. col. 2.* Cur. Iun. *conſil. 27. num. octauo*, & Caſſador. *deciſione vnic. de ſponſal.* vbi fatetur hanc opinionem magis communem eſſe, vel ſaltem in re dubia ex Interpretum controuerſia pro legitimatione prolis ſententiã ferendam, quẽadmodum & in ſummo Prætorio factum eſſe teſtatur, quos refert D. Couarru. *vbi ſupra*, & Mozius etiam *vbi ſupra, in verſiculo vndecimo.* vbi quod licet contrariam partem multi DD tenuerint per tex. *in d cap cum inhibitio, §. primo, de clandeſtin. deſponſat.* & Ant Gom. cum alijs *in l. nona Taur. numero quinto*, & Gregor. Lopez per tex. ibi, *in l. ſecunda, gloſſ. en adulterio, titulo 15. partita quarta.* attamen quod eam credit veram, & communem: Mozius tamen *in principio numero* 17. inquit, primam opinionem de æquitate eſſe ſeruandam fauore filiorum, & matrimonij.

Et quod ſecunda opinio contraria in puncto iuris poſſet diſputando ſuſtineri, quod prius cenſuit Couar. *vbi ſupra, numero 8. ſtatim in principio*: loquuntur tamen hi duo Authores in matrimonio clandeſtino in contracto vero in facie Eccleſię ſtante bona 4 fide, & impedimenti ignorantia vnius, filius antea natus per ſubſequens matrim. validum, proculdubio legitimus erit, quamuis alias proles ſuſcepta ex inceſtu ignoranter cum concubina commiſſo legitima non efficeretur, ex matrim. vero ſequuto inter eius parentes, adhuc durante ignorantia, vt aduerſus Ant. de Butr probat Socin. *conſ. 31. nu. 41. & 74. volu. 2.* & cum eo Couar. *vbi ſupra, num. 17. ad fi.* & Molin. Iuriſta *lib. 3. de Hiſp. primog. cap. 1. num.* 11. & Theolog. 1. *par. de Iuſt. & Iur. diſp. 152. col. 975. in principio.* vbi alios citant, & bene id iure probant contra alios.

Et tenendo prædictam opinionem gloſſarum 5 poteſt reſponderi *ad d. l. 2. titul. 15. partit. 4. in verſ. otro ſi dezimos*, quæ expreſſa videtur pro 2. opinione contraria, vt loquatur, & procedat quando filij fuerunt ſuſcepti ſine colore matrimonij; nam ſi ſub colore matrimonij, licet cum adultero, vel adultera propter alterius ignorantiam filij eſſent legitimi: ſecus ſi non interuenit matrimonium, quia ex quo data fuit opera rei illicitæ, nihil prodeſt ignorantia, vt declarat Gregor. Lopez *in d. l. ſecunda, in gloſſa in adulterio*, ibi, & iſtam partem ego credo veram, & communem opinionem, &c.

Sed in hoc eſt egregia dubitatio, vtrum ſatis ſit, 6 quod tempore natiuitatis coitus potuerit eſſe coniugalis, an præciſe exigatur ad hoc conceptionis tempore coniugium potuiſſe contrahi inter parentes, ad hoc, vt filius dicatur naturalis? In quo communis opinio eſt ſatis eſſe, vel tempore conceptionis, vel natiuitatis matrimonium inter parentes contrahi potuiſſe, vt contra Salicet. & alios affirmat, & bene probat Couarru. *in quarto, ſecunda parte, cap. 8. §. ſecundo, numero ſecundo.* Eandem communem ſententiam probat, & ſequitur atque communiorem affirmat Molin. Theolog. *de Iuſtitia, & Iure tractatu ſecundo diſputatione* 172. *columna* 971. *in verſiculo filium naturalis*, & communis ſententia approbata eſt hodie in his Regnis, *l. 11. Tauri. quæ eſt l. nona. titulo octauo lib. quinto nouæ collect. Reg.* quo fit, vt ſi parentes poſt natiuitatem talis filij inter ſe matrimonium contrahant, talis filius eo ipſo legitimetur.

Deinde infertur ex d. communiori ſententia, 7 quod filius naturalis reputandus eſt is, qui licet conceptus ex ijs parentibus ſit, inter quos tempore conceptionis erat impedimentum dirimens matrimonium, tempore tamen natiuitatis ceſſauerat impedimentum, vt ſi ſoluta concepit ex coniugato, verumtamen tempore natiuitatis filij mortua erat vxor coniugati illius, aut ſi ſoluta concepit ex cõſanguineo, vel affine, attamẽ tẽpore natiuitatis filij obtenta erat diſpenſatio, vt cõtrahere poſſent; filius eo pacto natus erit naturalis,

& non

& non ſpurius, eo quod ſtatus filij ex tempore conceptionis, vel natiuitatis, prout magis tali filio fuerit expediens, eſt iudicandus, ita recte cenſuit Molin. *vbi ſupra*, & nouiſſime alios allegans Thomas Sanchez *libr. octauo de matrimonio, diſputatione ſeptima, numer.* 19. vbi loquitur quando proles concepta naſcitur poſt expeditam diſpenſationem ab Ordinario, & ante initum matrimonium, ex quo ſequitur, quod ſi proles naſceretur ante expeditam diſpenſationem ab Ordinario, cui fuit commiſſa per Sedem Apoſtolicam, non efficeretur legitima, quia adhuc durabat impedimentum quouſque ab Ordinario diſpenſatio expediatur, etiamſi Bulla diſpenſatoria huc peruenerit, non tamen fuerit expedita ab Ordinario.

8 Quid vero ſit dicendum de filijs natis ſeu cōceptis ante ſententiam pendente lite ſuper matrimonio, vel poſt ſententiam, à qua eſt appellatum, vel intra terminum datum ad appellandum inito alio matrimonio, an ſint legitimi necne? late agit Mozius *de contract. lib. titulo de matrimonio, ſub num. 16. verſic. de quo etiam, fol. mihi* 187. *col.* 4.

9 Obſeruandum quoque eſt in propoſito, nullam requiri iudicis ſententiam ad declarandam illegitimitatem filiorum ex clandeſtino matrimonio nullo genitorum, vt bene probat Thomas Sanchez *libr. tertio de matrimonio, diſputatione* 53. *num.* 8.

CAPITVLVM LXXIII.

An filij concepti vel nati ex matrimonio clandeſtino valido ſint legitimi?

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium coram parocho, & teſtibus celebratum abſque vllis denunciationibus, nullo ſtante impedimento dirimente, validum eſt, & non eſt clandeſtinum, vt in num.* 3.

2 *Filij nati ex matrimonio celebrato coram parocho, & teſtibus abſque denunciationibus, an ſint legitimi? & numeris ſequentibus per totum caput.*

4 *Legitimitas filiorum ex triplici cauſa cōtingere poteſt, vt hic, & in numeris ſequentibus.*

1 QVæſtio hæc verificari poteſt in matrimonio poſt Concilium Trident. celebrato coram parocho, & teſtibus non præmiſſis, nec remiſſis per Ordinarium denunciationibus, de quibus in Concilio: quod quidem nullo impedimento dirimente ſtante validum eſt, vt *in ſeſſione* 24. eiuſdem Concil. Tridentin. *cap. primo in Decret. de reformat. matrim.* ibi, qui aliter, quam præſente parocho, &c. cum denunciationes præd. non ſint de eſſentia ad valorem matrimonij, vt bene reſoluimus *prima parte de iur. confirm. cap.* 51. *numero* 25. contra Menoch. & alios, & hæc noſtra ſententia eſt communis, & vera, & communiter practicatur.

2 Cum igitur ſit validum mero iure matrim. celebratum coram parocho, & teſtibus ſi aliud legitimum impedimentum non obſiſtat: dubitamus in præſenti, an filij nati ex eo matrimonio ſint legitimi, necne? obſtante eis ſolum clandeſtinitate omiſſarum denunciationum, & ſic quod non fuerit celebratum in facie Eccleſiæ.

In hac quæſtione partem affirmatiuam, quod ſint legitimi tales filij, dicit eſſe probabiliorē Petr. de Ledeſma *de matrim. q.* 45. *art.* 5. *concluſ.* 1. *§. eſt tamē dubium, in verſ.* 2. *dicendum, fol.* 183. huiuſmodi namque matrim. proprie loquendo & in rigore, nō eſt clandeſtinum, ſed verum: quando enim illicite omiſſæ ſunt denūciationes, dici non poteſt matrim. clandeſtinum; ſiquidem præſente parocho, & teſtibus ſit, vt præcipit Concil. Trid. in verbis ſupra relatis.

Et ita, quod hoc matrim. non ſit clandeſtinum, tenent præter ipſum Ledeſm. Magiſter Palatio *in quarto diſtinctione* 28. *diſputatione* 3. *in verſ. quid, quo . in nullum*, *Candel. aur.* 7. *ſacrament. prima parte de matrim. num.* 243. Lud. Lopez *in* 2. *parte ſui Inſtruct. conſ. ict. de matrimonio, cap.* 39. *§. quæſt. autem illam, & cap.* 44. *ad fin. ante ſolut. ad primum*, Barboſ. *in l.* 1. 4. *parte, nu.* 39. *ff. ſolut. matrim.* idem Ledeſma *d. q.* 45. *art.* 5. *§. hic poſitus difficultas eſt*, & alij plures idem voluerunt relati à Thom. Sanch. *lib.* 3. *de matrimonio . diſputatione* 1. *num.* 6. ergo filij nati ex huiuſmodi matrimonio vero, & valido, licet omiſſæ fuerint denunciationes, non ſunt illegitimi, ſed potius legitimi, vt cenſet Petr. de Ledeſm. *in primo loco ſupra citato.* 3

Sed contrarium expreſſe tenet, & probat Tho. Sanch. *d. lib.* 3. *de matrim. diſputatione* 42. *num.* 6. dicens minus bene affirmaſſe Ledeſm. *vbi ſupra*, hanc pœnam illegitimitatis non habere locum vbi matrim. celebraretur coram parocho, & teſtibus, non præmiſſis denunciationibus, ſibi namque non placet, hos filios cenſeri legitimos, ſed quod in his habebit locum pœna illa illegitimitatis, quia hoc matrim. eſt clandeſtinum ex tex. *in cap. cum inhibitio, §. ſi quis vero, de clandeſt. deſponſatione, & l.* 1. *tit.* 3. *partit.* 4. ibi, *en para no ſer el matrimonio hecho encubiertamēte, ha meneſter, que ante que los deſpoſe, diga el Clerigo en la Igleſia ante todos como tal hombre ſe quiere caſar*, & probauimus late alios allegando *lib.* 2. *pract. quæſtione* 4. *numero* 9. *ad finē cum ſequentibus*, & plures citans contra priores idem Tho. Sanch. *d. lib.* 3. *diſp.* 1. *n.* 7.

Ego proculdubio in hoc articulo circa legitimationem filiorum ex præd. matrim. de quo agimus, nunc cenſeo priorem opin. Petri Ledeſ. primo loco citati veriorem, & tenendam omnino eſſe tam in ſtricta iuris diſputatione, quam in praxi, nempe filios natos ex matrimonio coram parocho, & teſtibus celebrato abſque tamen denunciationibus ſiue dicamus illud clādeſtinum, ſiue non eſſe legitimos, dummodo, vt ſupponimus, fuerit validum, & verū, quia non adfuit legitimum impedimentum illud dirimens, ſecus alias, ex tex. *in d. cap. cum inhibitio, §. ſi quis vero alleg. pro contraria parte*: text. namque ille expreſſe loquitur, quando matrim. fuit inualidū ob impedimentum ignoratum à parentibus, vt nūcupatim affirmat idemmet Thomas Sanchez *d. lib. tertio, diſputatione* 44. *num. ſecundo* ibi, nec caput finale, *§. ſi quis*, &c. ſimiliter Decretum Concilij Trid. *ſeſſione* 24. *cap.* 5. *de matrim.* quod pro ſe prius citauerat Thom. Sanch. *diſputatione* 42. *numero* 6. loquitur etiam in contrahentibus matrim. in gradibus prohibitis, vt patet ex eius verbis, ibi: Si quis intra gradus prohibitos ſcienter matrim. cōtrahere præſumpſerit: & ibi: quod ſi ignoranter id fecerit, &c. Idemque eſt, & intelligi debet eadem ratione in quocumque alio impedimento dirimenti, vt recte cenſuit ibidem Sanchez *numero ſeptimo.*

Secunda & præcipue hæc noſtra, & tenenda ſententia à fortiori probatur *in cap. tanta* 6. *in rubric. qui fil. ſint legit.* Tāta eſt vis matrimonij (inquit tex.) vt, qui antea ſunt geniti poſt contractum matrimonium legitimi habeantur, cui conſonat *l.* 1. *ad fin. titulo* 13. *partita quarta*: ſi enim hæc eſt vis matrimonij, vt poſt ipſum contractum filij antea geniti legitimentur, à fortiori idem erit dicendum in filijs natis ex eodem matrimonio valido, & vero coram parocho, & teſtibus celebrato, quāuis deficiant denuncia-

nunciationes, hæ ſiquidem omiſſæ matrim. ipſum coram parocho, & teſtibus celebratum non vitiant, vt probauimus.

Quod argumentum magis aſtringitur conſiderando ex duplici vel triplici cauſa legitimitatem filiorum in illo text. contingere poſſe.

Primo, aut ex virtute, & valore ipſius matrimonij. Secundo, aut ex Iure Canonico, id indulgenti matrimonio. Tertio, aut ex beneficio à iure introducto ob tacitum contrahentium conſenſum, quaſi præſumatur ab initio, cum liberos habuerunt, eũdem affectum contrahendi matrim. habuiſſe.

4 Si ex virtute, & valore matrimonij legitimitas filiorum prouenit in ſpecie *d. cap. tanta cum ſimil. qui filij ſint legitim.* vt ſonant verba illius tex. prout notant ibi communiter DD. & Palat. Rub. *in c. per veſtras de donat. inter vir. & vx. notab. 3. §. 20. numero 17.* Mantic. *de coniect. vlt. vol. lib. 11. titulo 12. numero 7. l. 1. ad ſi 1. titulo 13. partita 4.* & ibi Greg. Lop. ea vis, & valor matrimonij reperitur in matrimonio clandeſtino celebrato coram parocho, & teſtibus abſque denunciationibus cum ſit verum matrim.

5 Si prouenit ex Iure Pontificio, vt docent Pariſius *conſil. 12. nu. 23. & conſil. 15. nu. 1. volumine* 2. D. Couar. *de ſponſal. 2 parte cap.* 8. §. 2. *nu.* 18. Mantic. *vbi ſupra nu. 1.* & Enriquez *lib. 13. de excommunic. ca. vlt. n. 5.* & tunc cum Ius Pontificium vniuerſaliter id concedat vero matrimonio: non eſt cur matrimonio clandeſtino, vero tamen, id denegetur, quod ſi dicas eam legitimitatem conceſſam fuiſſe filijs ex beneficio à iure introducto ob tacitum contrahentium conſenſum, de quo ſupra.

6 Si tertio modo, vt affirmat Deciſ. Pedemont. *154. num. 4.* eadem prorſus præſumptio concurrit. imo euidens in matrim. clandeſtino vero, & valido, ergo filij nati ex hoc matrimonio legitimi ſunt omnino.

Quare idemmet Thom. Sanch. *d. lib. 3. diſputatione 42. num.* 8. mutauit ſuam priorem ſententiam cõtrariam, & hanc affirmatiuam tenet, & probat dũ infert, non eſſe audiendum M. Anton. *in corona conſeſ. ſecunda parte de ſacramento ordinis titulo de ſuſcipientibus ordinem num. 16.* dicentem filios natos ex matrimonio clandeſtino valido, aut celebrato, non præmiſſis denunciationibus, eſſe illegitimos, quia id, inquit Thom. Sanchez nullo iure probatur, & quia ea pœna ſolum imponitur *in d. cap. cum inhibitio. §. ſi quis vero de cland. deſponſ.* quando id matrimonium fuit inualidum ob ignoratum impedimentum, & refert gloſſam *in cap. quod nobis in fin. qui fil. ſint legitim.* & communiter DD. ibi. & alios alibi hanc opin. expreſſe tenentes: quinimo eandem ſequitur, & latiſſime ex propoſito in terminis comprobat cum alijs contra alios idem Thom. Sanch. *d. lib. 3. de matrim. diſputatione 44. per totam*: & ita eſt tenendum, vt præd filij nati ex matrimonio clandeſtino. vero, & valido ſint legitimi quoad omnia, etiamſi denunciationes non præceſſerint, celebratum tamen fuit coram parocho, & teſtibus iuxta formam Concil. ibi, qui aliter quam præſente parocho, &c.

CAPITVLVM LXXIIII.

An filij inceſtuoſi ſuſcepti ſub tractatu matrimonii contrahendi cum diſpenſatione Papæ obtinenda, vel forte de facto iam contracti mala fide vtriuſque parentis, legitimentur quo ad temporalia, & ſucceſſionem maioratus extra terras Eccleſiæ per ſubſequens matrim. poſtea de nouo celebratum diſpenſatione Papæ habente clauſulã huiuſmodi: prolem ſuſceptam, ſi qua forte ſit, & ſuſcipiendam legitimam decernendo declaramus?

SVMMARIVM.

1 *Filij inceſtuoſi ſuſcepti ſub tractatu matrimonij contrahendi cum diſpenſatione Papæ obtinenda, vel forte de facto iam contracti mala fide vtriuſque parentis an legitimentur, quo ad temporalia, & ſucceſſionẽ maioratus extra terras Eccleſiæ per ſubſequens matrimonium poſtea de nouo celebratum diſpenſatione Papæ, cum clauſula de qua hic, & per totum caput, præcipue n. 13. & 19. cũ ſequentibus.*

2 *Legitimatio prolis facta per Papam inter conſanguineos vel affines, inter quos diſpenſat ad contrahendum matrimonium, ceſſat & locum non habet, ſi ipſum matrimonium ſecutum non fuerit.*

3 *Proles efficitur legitima ex matrimonio nullo ſequuta diſpenſatione Papæ, quoties in ea vtitur Summus Pontifex verbo legitimationis prolis: ſecus ſi vtatur verbo diſpenſationis.*

4 *Papa circa ea quæ ſunt de iure poſitiuo habet poteſtatẽ illa reuocandi ex tunc, id eſt retro: idem eſt in legitimatione Papæ etiam quoad honores ſeculares, vt in num. 5.*

6 *Papa poteſt tollere conſtitutionem iuris poſitiui etiam quoad effectus præteritos, & num. 7.*

8 *Papa poteſt legitimare aliquem quoad omnem ordinẽ, beneficium, & dignitatem Eccleſiaſticam: ſecus reſpectu iuris iam alij quæſiti ex hæreditate alterius, vt in num. 9 & 10.*

11 *Papa diſpenſando in radice matrimonij poteſt legitimare filios ſpurios antea natos, vtendo clauſula prolem ſuſceptam, &c. Et quando dicatur diſpenſare ad radicem matrimonij, num. 20. & quando non, num. 22. & 23. & 33.*

12 *Filius ex coitu damnato, & nefario natus ſi reſcripto Principis legitimetur, an abſolute, & per omnia legitimus efficiatur?*

14 *Filius legitimatus per ſubſequens matrimonium an ſuccedat in maioratu, in quo vocati ſunt ſpecifice filij nati ex legitimo matrimonio, & non alias.*

15 *Filius legitimatus ex Principis reſcripto in ampliſſima forma an excludat alios conſanguineos vocatos ad ſucceſſionem quorumcunque bonorum.*

16 *Filius legitimatus ſubſtitutum excludit.*

17 *Legitimati nihil differunt a legitimis.*

18 *Legitimatus eſt vere legitimus, & nõ ſecundũ fictionẽ.*

21 *Legitimatio prolis operatur quoad ſpiritualia, non quoad temporalia, vt latius hic declaratur.*

24 *Legitimatio filiorum duplex eſt, vt hic.*

25 *Legitimatio filiorũ à Principe facta ad hoc vt ſufficiens ſit, debet fieri Principi mentio defectus præcedentis, & numero 32.*

26 *Legitimatio filiorum, vel diſpenſatio à Papa facta nõ eſt extendenda in præiudicium tertij, nec ſucceſſorum, niſi expreſſe hoc cauerit Princeps, vt in n. 32.*

27 *Filius legitimatus non comprehenditur ſub vocatione filiorum legitimorum, & nu. 28.*

29 Legi-

29 *Legitimationes filiorum ſimpliciter factæ tantum intelliguntur iure factæ quoad ſucceſsionem, & hæreditatem parentum eam petentium non vero quo ad maiorátus ſucceſsionem, antea & per anteceſſores inſtituti, & numero 30.*

31 *Filij inceſtuoſi præcipue data mala fide vtriuſque parentis non legitimantur per ſubſequens matrimonium ex diſpenſatione Pontificis celebratum, nec admittuntur ad ſucceſsionem maioratus, ad quã vocantur legitimi, & à fortiori ſi vocentur legitimi, & naturales, de legitimo matrimonio nati.*

1 CAsvs hic his diebus contigit in his Hiſpaniarum Regnis, de quo fui conſultus, inter duos nobiles, in ſecundo conſanguinitatis gradu conſtitutos: dubitatũ namque fuit, an præd. filij inceſtuoſi, ante matrimonium verum, & ratum celebratum ſuſcepti in præmiſſa ſpecie, fuerint effecti legitimi in omnibus, ac proinde poſ ſint, & debeant excludere proximiorem conſanguineum à ſucceſsione maioratus, in quo vocati ſunt legitimi, & de legitimo matrimonio nati.

Et videtur dicendum prolem ſuſceptam legitimã fuiſſe etiã, quoad temporalia ac proinde ſucceſsiſſe in præd. maioratu & proximiorem conſanguineum excluſiſſe ab eo, ex ſequentibus. Primo ex præd. clauſula diſpenſationis: prolem ſuſceptã, &c. quæ non inducit diſpenſationem, ſed legitimationem eiuſque declarationem, eo ipſo quod datur licentia contrahendi matrim. libere, & licite ſublato impedimento, hęc enim eſt vis matrimonij ſubſequuti efficiendi legitimã prolem antea ſuſceptam declarante hoc Papa in ipſa diſpenſatione impedimenti, cuius ſpecialis declaratio, ſiue decretum idẽ operatur, quod ius commune per matrim. ſubſequutum circa filios naturales, per tex. *in c. tanta, qui fil. ſint legit.* ſicut enim de hac Iuris communis legitimitate dubitari non poteſt, cum ſit Papæ, cuius eſt iudicare qui filij ſint legitimi etiã quoad ſucceſsiones bonorum, ita nec etiam declaratione ipſius Papæ, quam facit legitimando prolem ſuſceptam, vel ſuſcipiendam in ſpecie de qua agimus, ſiquidem eã quoque facit ex vi matrimonij ſubſequuturi virtute præfatæ diſpenſationis, quod poſtea celebrari debet cum effectu, quamuis hæc legitimatio reſpiciat retro, ſicut illa de qua *in d. c. tanta*; vtraque namque eſt declaratio Papæ. Sũmus nãque Pontifex, qui prius induxit id impedimentum, potuit poſtea tollere in particulari, prout id ſuſtulit, in cuius conſequentiã potuit iure optimo declarare prolem ſuſceptam, & ſuſcipiendam legitimam ex vi ſubſequuturi matrimonij, & ita vtramque æquiparat in præfata clauſula: ergo ſicut de prole ſuſcipianda poſt contractũ matrimonium inter diſpenſatos nulla eſt dubitatio, quin ſit legitima. ita & eodem modo de iam ſuſceptã declarante hoc ipſo Papa nuncupatim eiſdẽ verbis ac eadem oratione, quia vna determinatio reſpiciens plura determinabilia pariformiter debet in vnoquoque determinari, *l. iam hoc iure*, & ibi DD. *ff. de vulg. & pupill. cum ſimil.*

Et confirmatur, quia quicquid poteſt iuſte fieri per Canonem humanum, poteſt fieri per Papam, cum ipſe ſit pater, & Author Canonum *ca. 1. de conſtit. cap. ſi Romanorum 19. diſtinctione.* imo etiam Canones viui, iuxta tex. *in cap. ipſi ſunt Canones 9. quæſtione 3.* vbi gloſſa vnica ait, Summos Pontifices eſſe Canones animatos, ſicut & Imperator eſt lex animata in terris, *§. fin. in auth. de conſul. collatione 4.* vt vtrumque tradit Nauar. *conſil. 2. num. 6. qui filij ſint legit. l. 4. conſil. in 2. editione.*

2 Ex quibus probanda venit ſententia Thom. Sanchez *li. 8. de matrim. titulo de diſpenſationibus, diſputatione 7. numero 15.* credentis, quod ſi facta diſpenſatione, & legitimatione prolis ſuſceptæ, parentes pœnitentia ducti non inirent matrimonium, eam prolem ſuſceptam nullatenus fore legitimam, quia in fauorem matrimonij inter parentes prolis ineundi conceſſit Pontifex eam legitimationẽ, nullatenus alias conceſſurus, nulla enim alia ratio iuſtam hanc legitimationem reddens occurrit: ergo ea legitimatio facta per Ordinarium, vel confeſſorem pendet à matrimonio poſtea ineundo: eoque non inito ceſſat, quaſi ceſſante cauſa: hactenus ille: matrimonio ergo contracto, & inito virtute d. diſpenſationis ſit legitima proles antea ſuſcepta in noſtra ſpecie, ſicque legitimatio præd. pendet à matrimonio poſtea cum effectu ſubſequuto.

Secundum principale huius partis affirmatiuæ 3 adducitur fundamentum, quia quoties impedimentum matrimonij eſt de iure poſitiuo, hoc eſt Canonico, & proles fuit ſuſcepta ex coitu matrimoniali, licet matrim. de iure non tenuerit, ſi Papa vſus fuit verbo legitimationis, & non diſpenſationis, proles efficitur legitima, quoad vtrumque forum, quia poteſt tollere impedimentum inductum per Canonẽ, & ſic remanſit matrim. validum, præterquam, ſi impedimentum eſſet Iuris Diuini, ita Ioan. Andr. & Abb. *in cap. per venerabilem, numero 21.* & ibi eius Additio. alios allegat, *qui fil. ſint legit.* & Cardin. ibi *n. 9.* vbi quod quoad omnes actus iuris poſitiui poteſt Papa diſpenſare à tempore natiuitatis, & ſic retro, ſequitur Sylu. *in Sũma verb. legitimus, n. 12. verſic. quintum*, ibi, ſed verius, & alios allegans Celſus *conſil. 31. num. 7.*

Tertiũ eſt ex doctrina Card. *in Clementina vnic. col.* 4 *5. in verſ. nono quæro*, poſt gloſſam, *de conſang. & affin.* & melius *in Clemẽtina 1. col. 1. verſ. ſeptimo. nota caſum ſingularem*, vbi etiã notant Abb. & Ioan. de Imol. poſt gloſ. *de immun. Eccleſ.* prout eos refert, & ſequitur Celſus *d. conſil. 31. n. 10.* vbi concludunt, quod Papa circa ea quæ ſunt de iure poſitiuo, habet poteſtatem illa reuocandi ex tunc, id eſt retro.

Et ex hoc inferunt, quod illegitimus poſſit legitimari per Papã, ſic, vt habeatur pro legitimo ex tũc, 5 id eſt retro, etiam quoad honores ſeculares, prout notant Arc. & Abb. *in d. c. per venerabilem, verſ. ego pro concordia. ...erem*, &c. vbi in ſumma concludit, quod vbi Papa ſimpliciter legitimat matrim. tunc præcedens proles non cenſetur eſſe legitimata: ſecus tamen, quando legitimatur, vt ex tunc, id eſt, ac ſi à principio fuiſſet legitime contractum.

Tanta enim eſt poteſtas Papæ quoad effectũ iu- 6 ris poſitiui, quod poſſit tollere conſtitutionem etiã, quoad effectus pręteritos, adeo, quod excõmunicatus vigore d. Clementinæ vnic non indigebit abſolutione, vt tenent ibidem Anc. Ioan. de Imol. & alij *in d. Clement. 1. in verſ. gloſ. pro infectis*, vbi etiã Card. *prima oppoſ.* concludit, quod Papa poſſit non ſolũ ea, quæ facta ſunt, habere pro infectis, quoad effectũ, ſed etiam non factũ haberi pro facto, & præd. gloſ. *in d. Clemen. 1. verbo pro infectis de immun. Eccleſ.* dum 7 tenet, tantã eſſe plenitudinẽ poteſtatis Papæ, quod poteſt reuocare omnes ll. à ſe, vel prædeceſſoribus ſuis latas cũ omnibus effectibus ab eis productis ita vt cenſeantur reuocatæ à tempore, quo factæ fuerũt: dicit eſſe receptam cõmuniter Nau *d. conſ. 2. n. 9 qui fil. ſint legit. lib. 4. conſ. fol. mihi 46. col 2.* quod iterum probat ibi *n. 13. verſ. quinto*, quibus duobus locis inquit legem, quæ inducit impedimentũ in quarto conſanguinitatis gradu eſſe latam per Papas, non vero per l naturalem nec diuinam, & ſic Papã poſſe reuocare illã cum ſuis effectibus, ita, vt cenſeatur reuocata non tantum ex nunc, ſed & ex tunc, à tẽpore ſcilicet, quo fuit lata, licet non fuerit facta ab ipſo,

ipſo, ſed à prædeceſſoribus ſuis, & ibi nuncupatim loquitur quoad legitimitatē inducēdā, de qua agimus, & alios allegās Thu. Sāch *d. lib. 8. diſp. 7. n. 4.* vbi eam lariſſime probat dicēs eſſe receptiſsimā, ac veriotem ſententiā plurimos citans eam tenentes. nēpe diſpēſando Papa in radice matrimonij irriti, cōtra nonnullos tenentes contrarium relatos per ipſum ibi, *nu. 3.* & tandem inquit *in fi. d. n. 4.* quod illis diebus in Prætorio Granaten. ſententia hæc receptiſsima definita fuit.

8 Quartū, hæc pars fulcitur ex traditis per Syluest. *vbi ſupra in ſumma, verb. legitimus, num. 7. verſic. quædā vero*, vbi in terminis *d. cap. per venerabile* inquit, certū eſſe Papam legitimare poſſe ad omnem ordinē, beneficium, & dignitatem Eccleſiaſticā, cū hoc nihil ſit aliud, quam impedimēta Iuris Canonici amouere, & ad omnes actus ſeculares, & ſpirituales, & ad ſucceſsionē hæreditariam in terra ſibi ſubiecta ſi ſit illegitimus iure poſitiuo, quia omne tale poteſt remouere, non faciēdo quod legitimatus ſit natus legitime, ſed faciendo quod à ſucceſsione non repellatur ratione illegitimitatis, quia ſecundum Petr. de Palud. Eccleſia cuius eſt iudicare, an ſit legitimus etiam ad ſucceſsionē, poteſt eum facere haberi pro legitimo. & in terris ſibi temporaliter non ſubiectis legitimare poteſt non ſolū quantū ad ſucceſsionem reſpectu iuris quærendi, puta viuente patre. quādo conſtat de mente Papæ exprimētis. quaſi ad ſucceſ-
9 ſionem, quia hoc ſpectat ad ius poſitiuū. Reſpectu vero iuris iam quæſiti, quia legitimatur poſt mortē patris, iam quæſito alijs iure in hæreditate paterna aliud eſſe rectiſsime probat, quia obſtat non ſolū ius poſitiuum dicens eū non debere ſuccedere, ſed etiā naturale, dicens rem iuſte quæſitā, ſine culpa, & facto ſuo perdi non debere, vnde Papa facere nō poteſt, niſi ſit dominus temporalium in caſu, in quo Princeps poſſet, ſecundum Ancbar. & Petr. de Palud. quos ad hoc refert, & ſequitur Syluest. *vbi ſupra, numero 9.* dicens hanc eſſe veritatem.

Et quamuis in hoc de legitimatione poſt mortē alterius ex coniugibus contrarium probent, nempe poſſe fieri à Papa in radice matrimonij irriti præcedentis, Anchar. *conſil. 409. numero 6.* Boer. *deciſ. 264. numero 26.* Iacob de Puteo *deciſ. 483. numero 2 lib. 2.* Angel. *verbo Papa, numero 4.* & ibi Syluest. *in fin.* Molina *lib. 3. de iur. primogen. cap. 2. numero 12. in fin.* & late Nauar. *d. conſil. ſecundo, qui filij ſint legit. per totū, lib. 4. conſil. in 2. editione*, Peregrin. *de fideicommiſſ. articulo 24. in fin.* Sayto *in Theſaur. caſuum, tom. 1. lib. 6. cap. 11. numero 6.* quos pro hac parte refert Thom. Sanch. *d. lib. 8. de matrim. numero 5* nihilominus ſecūdum ipſum ibi, non caret difficultate, ſi cedat in tertij præiudicium, eo quod ſit auferenda hæreditas parentū illius prolis agnatis, vel alijs filijs, qui in eam ſucceſſerant poſſeſsionemque eius apprehenderant, & tandem inquit, & reſoluit dupliciter hanc diſpenſationem poſſe à Pontifice concedi, primo ex voluntate parentis, cui ſucceditur, qui adhuc ſuperſtes petit, aut inſſit peti ſic diſpenſationē expediri, & tunc poſsit à Pontifice concedi, non obſtante eo præiudicio, ſecundum Iacob. de Put. & Pereg *vbi ſupra* alios allegantem. Secundo, quando is parentis conſenſus nō præceſsit, & tunc, inquit Sanch. eſt multo maius dubium, in quo Iacob. Put. *vbi ſupra* id negat, Sed melius id cōcedit Pereg. cum Anchar. qui hoc expreſſe tenet. Sed nihilominus ipſemet Sāch. in hoc euentu credit noluiſſe Pontificem iuri aliorum acquiſito derogare, niſi ex certa ſciētia hoc feciſſe, quia in dubio clauſula in reſcriptis Principum appoſita intelligitur ſine tertij præiudicio. vt *in l. 1. §. ſi quis à Principe. ff. ne quid in loc. publico.*

10 Ego vero ſalua cenſura Sanctæ matris Eccleſiæ, & Sedis Apoſtolicæ, cui in omnibus me ſubijcio, verius eſſe credo fieri non poſſe præd. legitimationem matrimonij poſt mortem vtriuſque, vel alterius coniugum in præiudicium iuris iam tertio acquiſiti, tum ex ſupradictis, tum etiam quia additio noua Nauar. *ad fi. d. conſil. 2. qui fil. ſint legitimi*, inquit notandū, Gregoriū menſe Nouēb. 1584. negaſſe petitā hanc diſpenſationē; ac addidiſſe nō poſſe.

Supereſt igitur ex ſupradictis in hoc 4. fundamēto Papā poſſe legitimare, & approbare matrimoniū irritum de iure poſitiuo ei derogando ex tunc cum effectibus ſuis etiam, quoad ſucceſsionem bonorū reſpectu iuris quærendi, puta viuente patre, quādo conſtat de mente Papæ hoc exprimentis: quod facit pro hac parte affirmatiua, quam nunc fundare nitimur: & tandem idem Syluest. *vbi ſupra numero 15. verſic. quintum*, inquit, quod ſecundum Ioan. And. & Panormit. *in d. cap. per venerabilē*, legitimando Papa matrimoniū ex tunc erunt filij legitimi per omnia, modo proles fuerit generata ex coitu matrimoniali ſaltem effectu, licet iure poſitiuo nō tenuerit.

Et inquit Nauar. *in conſilio primo qui fil. ſint legitim.* 11
numero 1. lib. 4. conſil. in ſecunda editione, communiter teneri ab omnibus, quod diſpenſando Papa in radice matrimonij, id eſt, tollendo impedimentum, quo impediuntur, contrahere poterit per quandam conſequētiam, legitimare etiam filios ſpurios antea natos, & loquitur ibi Nauar. in diſpenſatione, cum clauſula prolem ſuſceptam, vel ſuſcipiendam legitimare reputantes.

Quintum fundamentum huius partis eſt ex tra- 12
ditis per Andr. Fachin. *lib. tertio controuerſ. iur. cap. 57. per totum* in ea quæſtione, an filius ex coitu damnato, & nefario natus, ſi reſcripto Principis legitimetur abſolute, & per omnia legitimus efficiatur, ac ſic, vtrum ſit diſpenſatio, an autem vera legitimatio? & pluribus fundamentis, & Authoribus pro vtraque parte relatis cenſet affirmatiuam ſentētiam veriorem eſſe, ſcilicet, eſſe veram legitimationem, non autem diſpenſationem: ergo idem à fortiori videtur dicendum in diſpenſatione Papæ in radice matrimonij facta cum declaratione, vel decreto legitimationis prolis antea ſuſceptæ.

Sexto hanc partem videntur tenere in fortiori- 13
bus terminis Vincent. & Abb. *in d. cap. tanta, nu. 14. in verſ. Idem dicit Vincentius*, cuius hæc ſunt verba: idem dicit Vincent. in natis ex coitu inceſtuoſo, licet pōſtmodum contrahant matrimonium per diſpenſationem Eccleſiæ, non tamen filij antea geniti legitimantur, quia tunc non poterat eſſe matrimonium, obſtante impedimēto affinitatis, vel conſanguinitatis: niſi aliud dicatur in diſpenſatione: nota exceptionem, niſi aliud dicatur in diſpenſatione: ergo cum adijcitur clauſula, in diſpēſatione, prolem ante ſuſceptam, ſi qua forte ſit & ſuſcipiēda, legitimā decernēdo, vel eſſe declaramus, licet matrim. de facto nō præceſſerit, hoc ſufficiet ad legitimationē d. prolis. Idem tenet, & probat Cardinal. *in d. cap. tanta, in fine*, vbi inquit: Pone, aliquis ex conſanguinea ſuſcepit filium, deinde diſpenſatur, & cōtrahit cum ea, an legitimetur: dic quod non vt huius cap. ſed diſpenſatio poteſt eſſe talis quod ſic: igitur attende ad formam *infra de priuileg. cap. porro, & cap. recepimus*: ergo cum in diſpenſatione, de qua agimus, declaretur legitima proles forſan ſuſcepta, & ſuſcipienda, erit prorſus legitima, quod etiam ſentiunt, & tenēt alij DD. vt teſtatur Couar. *vbi ſup.* & Boet. allegans alios *deciſ. 264. numero 25. in verſic. quod filij ante nati*, ibi: niſi coniuges hoc ignoraſſent, vel niſi (vt inquit Cyn. ibi) facta fuiſſet mētio de ipſis liberis: idem ſequitur in terminis Ant. de Roſel. *in tract. de legitim. lib. 1. cap. 2 de cauſa matrial. legitim. num 29.*

T ibi:

ibi:niſi diſpenſando,& de prole prouideret,*volum.
6.tract.in antiquis folio 266.* & idem *ibidem,C.de ma-
trim.*putat *numero 2.& 3. cum ſequentibus vſque ad fin.
folio 272.*vbi in fortiori caſu inquit eſſe communem
opin.Modernorum,quod nati, vel concepti in clá-
deſtinatione, ſequuta demum approbatione in fa-
cie Eccleſiæ legitimentur,etiam ſequuta poſtea de-
rectione impedimenti: & tandem in fine illius cap.
inquit,quod iſti filij idem habent, quod legitimati
per verum matrimonium, eandem priorem opin.
tenet idem Ant. Roſel.*lib.ſecundo,in princip. numero
22.folio 273.*& Ludou. de Sard.*in tract.natura.lib.cap.
de legitim.per verum matr, numero 16. volumine 6.folio
253.*nempe data ignorantia impedimenti.

14 Et tenendo hanc partem non obſtat, quod fun-
dator maioratus vocet tantum ad eius ſucceſsio-
nem filios legitimos natos ex legitimo matrimo-
nio,& non alias: quoniam, etſi in hac ſpecie adſint
diuerſæ Doctorum opiniones,verior tamẽ, & ma-
gis communis ſententia, & in praxi obſeruata ha-
bet,quod filius legitimatus per ſubſequẽs matrim.
dicatur natus ex matrimonio legitimo ad præd.ef-
fectum ſuccedendi in maioratu,vt late cum cõmu-
ni opinione aduerſus Bald. & alios reſoluit in ter-
minis D.Couat.*in quarto ſecunda parte cap.8. §.2. nu-
mero 30.* dicens Bald. opin. contrariam procedere
poſſe in filio legitimato per reſcriptum Principis:
eandem affirmatiuam ſententiam verã atque com-
munem videri teſtatur D.Molin.*de Hiſp.primogen.lib.
3.cap.1. numero 10.* vbi plures eam ſequentes refert
dicens,quod ſecundum eam non ſemel pronuncia-
tum vidit,ſequitur etiam eam Greg. Lop. *in l.1.in
gloſ.ſe caſa con ella,in verſ.nota etiam,titulo 13. partita 4.*
vbi dicit,ſe latius dixiſſe *in l.2.tit.15.partita 2.* hanc
etiam dicit eſſe magis communem,veram,æquam,
fauorabilem,& obſeruatam opin. & tenendam, &
ſequendam à viris, & timoratis iudicibus, Caual.
*tertia parte, deciſ.32. alias 106. numero 12.pagina mihi
1184.*qui à *numero 3.cum ſequentibus* plures Authores
adduxerat, & ſequendam iudicat, & communem
plures allegans contra alteram Graſſus *de ſucceſſ.§.
fideicommiſſum,quæſtione 38.numero 5.* eandem ſequi-
tur Molin.Theolog.*primo tom.de Iuſt.& Iur.diſputa-
tione 172.litera,B.col.974.*

Sed quamuis is,de quo agimus,hoc eſt proles ſu-
ſcepta ante matrimonium in præmiſſa quæſtione,
non ſit filius naturalis,ſed inceſtuoſus,attamen per
ſubſequens matrim.virtute diſpenſationis Papæ ad
contrahendum conceſſæ non obſtante conſangui-
nitatis,vel affinitatis impedimento infra 4.gradum
exiſtente cum præfata clauſula Pontificis, prolem
ſuſceptam,&c.eadem ratione videtur dicẽdũ quod
ſuccedat in præd.maioratu ex ſupradictis in ſecun-
do.& tertio fundamentis: præcipuo cum fundator
maioratus non excluſerit ab eius ſucceſsione legiti-
matos per ſubſequens matrim.vt potuerunt,in his
Regnis Caſtellæ in maioratu de ſuprad. inſtituto,
vt conueniunt omnes. ſecundum Molin.Theolog.
d.diſputatione 172. col 974. verſic. licet, ibi, vnde ſi
quis.

15 Et comprobatur, quia legitimatus per Principẽ
habentem authoritatem,& poteſtatem in ampliſsi-
ma forma cum verbis illis prægnantibus, ac ſi legi-
time, & de legitimo aut carnali matrimonio natus
eſſet, aut quoad omnia, & in omnibus, & per om-
nia,aut ad fœuda, fideicommiſſa, & bona emphy-
teotica,ac alia quæcumque bona poſsit ſuccedere,
ac ſi vere ac legitime natus eſſet, poteſt ſuccedere,
& excludere ſubſtitutum à dictis bonis, non obſtã-
tibus alijs agnatis in ſpe veſtita exiſtentibus, ſecun-
dum veram,& magis communem opin. Doctorum
ita obſeruata, vt latiſsime conſuluit Laur.de Pinu.
*conſ.53.chart.63.*Paul Pic.*conſil.24.*Socin.Senior *con-
ſil.63.numero 20.cum ſequenti,volumine 3.* & Rota Ro-
man Seraph *deciſ 368. numero 12.& 13. in prima parte
char.122.*vbi & in fortiori caſu dicit,alias Rotam iu-
dicaſſe,& iudicauit Hippolyt Bonacoſa *inter conſilia
Rimnald.Seni.conſil.775.volumine 4.chart.206.* vbi o-
ſtendit eſſe pronunciatum ad fauorem illorum de
Campegio,*numero 84. & in fine* dicit eſſe commu-
niorem, æquiorem, benigniorem opin. & Cherat.
Mazzol.*conſil.117.* & ad fauorem illorum de Bona-
coſis etiam fuiſſe iudicatum, quando ſcilicet eſt le-
gitimatus quoad omnia,& in ampla forma.alias ſe-
cus ſentit Curt. Senior *conſilio 73. ſuper memorata,
chart.186. per tot. & numero 16. & ſeqq.* cum alijs, &
præſertim Laur.de Pinu.*vbi ſupra,numero 60.*vt om-
nia hæc refert, & ſequitur Caualc. *d.deciſ.32. num.
11.in tertia part.chart.mihi 1183.* idem voluit Anton.
Gal Maluaſ.*conſil.30.num.6 volumine 1.& conſil. 18 n.
42.eodem volum.* & ſequuntur plurimi, quos conge-
rit,& ſequitur Peregrin.*de fideicommiſſ.art.23. nu 68.
folio 219. columna 1.cum ſequenti*: de quo late agit in
vtramque partem Ant.Gam. *deciſione 278.per totam,*
& eius Additio.diſtinctius *ad deciſ.279. per totam,* &
optime Molin. *de Iuſt. & Iur.primo tom. diſputatione
174.columna 1002.cum ſequentibus.*

Præterea legitimatus ſubſtitutum excludit ex 16
communi omnium Scribentium ſententia, quam
refert D.Molin.*lib.3.de Hiſpan primog cap.3.numero 2.*
Maluaſ. *conſilio 18.numero 35.& 37.*

Legitimati namque nihil differunt à legitimis, 17
tex.*in auth.quib.mod. natur.effic.legit.§. ſit igitur licen-
tia, & in auth.quibus mod.natur.effic.legit.§. & quoniam
varie,*& iterum ibi, ſi quis ergo filios legitimos non
habens, *collatione 6. cum ſimil.l.4. titulo 15.partita 4.*
ibi.*ſon dende adelante legitimos,* probat D. Molin. *vbi
ſupra,numero 1.*

Et legitimatus eſt vere legitimus, eandemque le- 18
gitimationem habet,quam legitimus, & non ſecũ-
dum fictionem Bart.*in l. ſi is, qui pro emptore, numero
29.ff.de vſucapio.* eſt communis ſententia,vt reſolui-
mus *in repet.§.fin,numero 165.inſtit.de hered. qual. &
differentia,& in l.nemo poteſt,numero 334.ff.de legat.1.*&
præd.opin.quod legitimati vt ſint legitimi,& ex le-
gitimo matrimonio nati, excludat ſubſtitutum, te-
ſtatur communem plures referens,eamq; late pro-
bans Tyber.Decian.*conſil.88.numero 1.cum ſequentibus
volumine 2.*

His tamen non obſtantibus (ſalua in omnibus 19
cenſura,& correctione Sacroſanctæ noſtræ matris
Eccleſiæ, cui omnino me ſubijcio) contrarium in
præmiſſa quæſtione matrimonij irrite ſcienter de
facto contracti ſequuta poſtea diſpenſatione Papæ
de dicto impedimento irritanti, ad contrahendum
de nouo matrim. illudque in facie Eccleſiæ ſolem-
nizare,& in eo poſtmodum permanere cum præd.
clauſula,prolem ſuſceptam,ſi qua ſit, & ſuſcipien-
dam exinde legitimam decernendo,imo quod pro-
les antea ſuſcepta in ſpecie, & caſu de quo agimus,
non excludat à ſucceſſione fideicommiſsi, vel ma-
ioratus cæteros agnatos legitimos à fundatore vo-
catos ad præd ſucceſsionem,verius de iure,& tenẽ-
dum in praxi cenſeo, & ſic quod præd. vocati, &
ſubſtituti, & eorũ proximior legitimus, & natura-
lis ſint præferendi præfato filio legitimato.

Primo,quia ad hoc, vt iſta proles ſuſcepta ante 20
præd. diſpenſationem, eſſet omnino legitima, &
præd.ſubſtitutos excluderet, eiſque præferretur in
ſucceſsione fideicõmiſsi, vinculi,& maioratus,ne-
ceſſarium erat,quod Papæ diſpenſatio fuiſſet ad ra-
dicem matrimonij,nempe quando Pontifex legiti-
mat matrim.& prolem, tunc namq; cenſetur diſpẽ-
ſatum in radice matrimonij, & conſequẽter pleniſ-
ſimam

ſimam eſſe quoad omnia legitimationem, quia hoc nihil aliud ſonat, quam id matrimonium ratum habere, & approbare, quaſi ab initio abſq; aliquo impedimento eſſet contractum, eo modo, quo ſubeſt Pontificiæ poteſtati, cui eſt id approbare retrotracta diſpenſatione ad ſui initium, & radicem, ita tenent Ioan. And. *in d. cap. per venerabilem, numero* 30. *qui fil. ſint legit.* & ibi Anchar. *numero* 21. Cardin. *quæſtione* 9. idem *conſilio* 409. *numero* 5. Mart. Laud. *de legit. articulo* 2 *numero* 85. D. Couar. *in quarto Decret.* 2. *parte cap.* 8. *§.* 8. *numero* 13. Celſ. *conſilio* 31. *num.* 7. Molin. *de Hiſpan. primog. lib.* 3. *cap.* 2. *numero* 12 *in fi.* dum ſe remittit ad Celſum *vbi ſupra*, dicens, quod hoc melius omnibus declarat: ſequitur etiam Peregrin. *de fideicommiſ. articulo* 24. *numero* 77. Ludouic. Lopez *in ſecunda parte Inſtructor.* vbi de matrimonio, *cap. vltimo, columna* 2. *concluſione* 3. & hanc dicit veriorem Thom. Sanchez *diſput.* 7. *num.* 28.

Sed in diſpenſatione de qua ſupra non legitimatur, nec approbatur prius matrimon. de facto contractum imo improbatur, ſiquidem diſpéſatur impedimentum ſecundi gradus conſanguinitatis dirimens exiſtens inter eos, & ſibi conceditur, vt poſſint inter ſe illud ſeruata forma Concilij Tridét. de nouo contrahere, & in facie Eccleſiæ ſolénizare, & in eo poſtmodum permanere ſimiliter libere, & licite valeát: ergo etſi proles antea ſuſcepta legitima ſimpliciter decerni præcipiatur, hoc non eſt in radice matrimonij, nec prout ex tunc: ſed alias, ac proinde legitima nõ efficitur à ſui natiuitate, nec eſt ſuſcepta de legitimo matrimonio: ſiquidem ipſum de facto contractum non fuit legitimatum à Papa: quo fit, vt neque per matrim. validum legitime ſubſequutum efficiatur legitima proles antea ſuſcepta, quia erat inceſtuoſa, & ſuſcepta ex damnato, & nefario coitu ſcienter commiſſo: imo idem eſſet etiáſi cum ignorantia eiuſdem impedimenti aliqui generarent filium ante matrim. qui proinde ex vtriuſq; exiſtimatione naturalis ſit, & non ſpurius, poſtea vero ſublato impedimento legitime contrahant, non enim ex hoc legitimatur præd. filius, eo quod eius parentes ante matrim. legitimum rei illicitę operam dederint clandeſtine contra præceptum Eccleſiæ contrahendo, vt cum alijs contra nonnullos bene probat D. Couar. *in quarto de ſponſal. ſecũda parte, cap.* 8. *§.* 2. *num.* 17. *ad fi.* quorum ſententia vera, & probabilis videtur D. Molin. *lib.* 3. *de Hiſp. primog. ca.* 1. *numero* 11. & Molin. Theolog. *de Iuſtitia. & Iur. primo tom. diſputatione* 172 *columna* 975. *paulo poſt princip.* ergo à fortiori, & procul dubio hoc procedit data mala fide vtriuſque contrahentis, ſiue inceſtum committétis, prout in noſtris proprijs terminis dicit eſſe ex ſe notiſsimum, & affirmare communem opinionem, quam refert, & ſequitur D. Molin. *d. lib.* 3. *cap.* 2 *numero* 10. reſtatur alter Molin. Theolog. *lib.* 3. *de Iuſt. & Iur. diſputatione* 624. *numero* 3. *in princip. columna* 369. *ad fi. & columna* 971.

21 Inquit, quod in hac ſpecie, quãuis Summus Pontifex poſsit legitimare prolem, vt reputetur, quaſi nata fuerit legitima, quod attinet ad inhabilitates Canonicas, & id cenſeatur facere ſi dicat, legitimũ ſe efficere matrim. illud illegitime contractum; non tamen poteſt, aut cenſetur id efficere quoad inhabilitates Ciuiles, atque adeo vt ſuccedat in maioratu præferaturque in ea ſucceſsione filio poſterius ex eiſdem parẽtibus legitime nato. Legitimatio ergo Papæ prolis antea ſuſceptæ operabitur quoad ſpiritualia, non quoad temporalia, ex tempore cõceſsionis ſequuto matrimonio valido; non vero ex tempore prioris matrimonij irrite contracti.

22 Nec per alteram clauſulam præd. diſpenſationis, quæ dicitur, vt poſsitis in veſtro ſic contracto matrimonio poſtmodum remanere, &c. eſt diſpenſatum in radice matrimonij, nec proles legitimari videtur in radice matrimonij, ſed à die diſpenſationis aufertur impedimentum, vt ab eo tempore renouatis conſenſibus, poſſint licite in eo matrimonio male antea inito, & poſtmodum recte de nouo matrimonio contracto remanere, & perſeuerare: hocque indicant verba illa diſpenſationis, & in eo poſtmodum remanere, ſcilicet iuxta verba immediate præcedentia, in veſtro ſic contracto matrimonio: ſed illud: inter vos publice ſeruata forma Concil. Triden. de nouo contrahere illudque in facie Eccleſiæ ſolemnizare, ſtatim namque ſequuntur verba illa: & in eo poſtmodum remanere, atque ita hanc partem tuentur D. Couar. *in quarto de ſponſal ſecunda parte, cap.* 8. *§* 8. *numero* 13. Henriquez *lib.* 11. *de matrim. cap.* 20. *numero* 2. Ludouic. Lop. *in ſecunda parte Inſtruct.* vbi de matrimonio, *cap. vltim. columna* 2. *concluſione* 3. quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez *d. lib.* 8. *de matrim. diſputatione* 7. *numero* 25. vbi ex eiſdem Couar. & Ludouic. Lopez addit, quod etſi præd. verbis addita ſit clauſula, vt proles legitima efficiatur (vt in propoſito) eam legitimationem non fore plenam, ſed eo ſolo iure fore cenſendam, quo ſi extra matrimonium à Pontifice fieret, & ratio eſt, ſecundum ipſum, quia verba præcedentia, nempe vt poſſitis in veſtro ſic contracto matrimonio remanere: nullatenus ad legitimationem aliquam conferunt, cætera autem verba addita; prolem antea ſuſceptam, &c. non legitimant prolem, niſi quoad ſpiritualia.

Secundo, & præcipue hæc pars comprobatur, 23 quia etiãſi Pontifex diſpenſans in matrimonio irrito, vt denuo celebretur, diſpenſet ſimpliciter cum prole ex eo matrimonio nata, non cenſetur in matrimonij radice diſpenſare, ſed tantum legitimare eam videtur, quoad ſpiritualia, ſicut ſi extra matrim. nata eſſet, quia diſpenſatio eſt ſtricti iuris, & ideo non eſt de omni legitimatione intelligenda, ſed de ea, quæ iure proprio conuenit Papæ, vt Papa eſt, vt cum alijs pluribus Authoribus tenet, & probat Thom. Sanch. *vbi ſupra, numero* 20. vbi *numero* 21. idem probat, etiamſi Pontifex in ea ſpecie explicaret, ſe prolem legitimam efficere, vt non cenſeatur in radice matrimonij diſpenſatio, ac per conſequens nec legitimatio, quoad temporalia, quia non facta eſt in ratione matrimonij præcedentis, nec Pontifex ſe matrimonium legitimare explicat, ſic Ant. Gam. *deciſione* 452. *numero* 2. *part.* 1. D. Molin. *lib.* 5. *de primog. cap.* 2. *numero* 10. *in fin. & numero* 11. *in principio*, vbi in proprijs terminis ſucceſsionis primogeniorum, & aliorum bonorum temporalium loquitur, nempe, vt non ſufficiat. Couar. & Ludouic. Lopez *vbi ſupra*, idem Sanch. *d. lib.* 8. *diſputatione* 35. *numero* 23. vbi temperat, niſi Pontifex diſpenſaret in ipſa matrimonij radice, aut eſſet in locis ſuæ temporalis iuriſdictionis, & exprimeret ſe velle etiam quoad ſpiritualia legitimare, Rebuf. *in praxi benef. titulo de reſcript. legitimat. miſſo numero* 5. *&* 6. *folio* 589.

Duplex namque eſt legitimatio, quædam iuris 24 diſpoſitione. Atque hæc ſolum fit per ſub ſequens matrimonium, neque comparatione omnium filiorum. Eſt tamẽ pleniſsima; eo quod Canonico, & Ciuili iure merito ſtatuta ſit, idque abſq; vlla inhabilitatis reſeruatione, quæ vtrouis iure introducta ſit. Alia vero eſt per reſcriptum Principis, qui ſupra ius, quo inhabilitates illegitimorum introductæ ſunt, poteſtatem habet, aut alicuius alterius, qui à tali Principe ad id habet facultatem, Molin. *de Iuſtitia, & Iur. primo tom. diſputatione* 171. *columna* 969. *& diſputatione* 173. *col.* 978.

25 Tertio, quia dato, ſed non conceſſo, quod hæc diſpenſatio fuiſſet in radice matrimonij, quod negamus, vt ex ipſa apparet, adhuc erat neceſſarium ad hoc vt proles antea ſuſcepta legitima efficeretur, quod Principi eius mentio fieret, vt inquit D. Couar. *vbi ſupra, d. numero* 13. *in principio*, & cum in hac diſpenſatione, hæc mentio prolis fuerit omiſſa, ſubreptitia cenſetur diſpenſatio, vel legitimatio præfat. iuxta tradita per Boer. *deciſione* 264. *numero* 27. *ad fi.* vbi quod ſubreptio cauſata ſiue ex vero tacito, quod exprimendum erat, ſiue ex falſo expreſſo, vitiat ipſo iure priuilegium, & diſpenſationem etiam in materia matrimoniali, vt *in cap. quod dilectio de conſang. & affinit.* ſequitur Celſus *conſilio* 31. *numero* 21. Menoch. *de arbitr. lib. 2. centuria* 3. *caſu* 203. *numero* 12. qui *numero* 2. loquitur in terminis legitimationis filiorum, quia tunc qualitas ipſius natiuitatis filij exprimenda eſt, an ſcilicet ſit ſimpliciter naturalis, vel ſpurius, vel inceſtuoſus, alias legitimationis conceſſio, & priuilegium ſubreptitium redditur, vt in ſpecie reſpondit Pariſ. *conſilio* 15. *numero* 15. *lib.* 2. Rebuf. *in praxi benef. titulo de reſcript. legitimat mixto, numero* 31. *pagina* 593. Sed in ſpecie de qua agimus nulla mentio prolis antea ſuſceptæ facta fuit Papæ ab impetrante præd. diſpenſationem, & legitimationem, vt ex ea patet: ergo, &c. Accedat quod imo Papa in hac diſpenſatione, & legitimatione prolis ſuſceptæ loquitur conditionaliter, ſi qua ſit, vt patet ex ea, ergo patet nullam mentionem eius ſibi factam fuiſſe, nec fuit petita præd. legitimatio vllo modo, ſed quod ex ſtylo ordinario ſuperaddita fuit clauſula illa.

26 Quarto, quia etiamſi hæc diſpenſatio, & legitimatio careret præd. vitio ſubreptionis, ſiquidem Pontifex ſuo motu eam conceſſit abſque tamen radice matrimonij, non tamen conceſſa intelligitur, nec extendenda eſt in præiudicium tertij, nec ſucceſſorum alias, hoc eſt, ex matrimonio valido, legitimorũ vocatorũ à fundatore, quibus eſt ius quæſitum ſaltem in ſpe venientium ab inteſtato, vt conſtat ex regula Cãcel. Apoſt. 48. quæ habet legitimationem fieri debere ſine præiudicio venientium ab inteſtato: quorum verborum hic eſt ſenſus, ſecundum receptam ſentẽtiam quamplurium DD. quos refert, & ſequitur, & magis probabilem exiſtimat And. Fachin. *lib. 7. controu. iur. cap.* 62. *in principio. & in verſic. ego vero*, vt legitimatus non ab inteſtato ſuccedat, ſi liberi exiſtent, vel collaterales, vel alij coniuncti vſque ad quartum gradum, imo etiam alij in infinitum, neque obſtat (inquit ille) ſi dicatur, quod hac interpretatione recepta nullum emolumetum adferet præd. legitimatio, quoniam primo multum adferet emolumenti ob eam cauſam, quod filius erit ſucceſsionis, & aliorum bonorũ capax ex teſtamento: deinde & ſecundo, quia nullis proximioribus exiſtentibus nõ fiſcus, ſed ipſe ad ſucceſſionem vocabitur, non igitur valet legitimatio, non citato ſubſtituto, quoad illius præiudicium, quia nõ præſumitur Princeps ius alteri in ſpe quæſitum auferre velle, *l. 2. §. merito, & in §. ſi quis a Principe, ff. ne quid in loco publico, cap. quamuis, & in cap. ſi pro te, de reſcript. lib. 6. cum ſimil.* Item, quia legitimatio eſt donum Principis, ideoque accipi debet ſine alterius læſione, *l. nec auus, C. de em. incip. lib.* & in terminis legitimationis ita tenet, & probat Anchar. pluribus rationibus *conſil.* 427. eandemque ſententiam ſequuntur quamplurimi Authores, quos refert, & ſequitur Marc. Ant. Pereg. *de fideicommiſ. artic.* 23. *num.* 5. *verſic. contra vero, folio* 216. *columna* 1. & iterum *numer.* 62. *folio* 217. *columna* 3. vbi quod ius in ſpe à iure approbata habent illi, quibus defunctus contrahendo, vel teſtando præiudicare nequibat, veluti ſpes ex fideicommiſſo conditionali poſt mortem patris, vel ex contractu, puta fœudali, aut emphyteotico, vel ex lege, aut conſuetudine, veluti in iure primogenituræ, aut maioratus, & iterum *numer* 63. vbi quod hæc deciſio, quæ eſt Ioan. And. *in cap. ſine culpa, de reg. iur. in 6. in Mercurialibus*, eſt communiter recepta per DD. *in conſilijs ab eo ſupra alleg.* idem ſequitur Rebuf. *vbi ſupra, numer*, 15. *& 16. pagina* 590. *& numero* 18. *pag.* 591.

Eandem ſententiam, nempe quod ſi ad maioratus ſucceſſionem filij legitimi inuitati ſint, ſub ea vocatione filius legitimatus non comprehendatur, lariſsime ex pluribus probat, ſequitur, & defendit D. Molin. *de Hiſpan. primog. lib. 3. cap.* 3. *numer.* 3. *cum pluribus ſequentibus*, & præcipue *num.* 10. vbi plures idem tenentes citat, & *numer.* 11. id etiam comprobat ex eo, quod dixerat *lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 31. *cum ſequentibus*, vbi concludit ius hoc maioratus ſucceſſionis etiam in ſpe conſiſtens non poſſe tolli à Principe niſi ex cauſa legitima, eaque citatis conſanguineis ſubſtitutis probata, & inſuper addit, quod Princeps non poteſt derogare iuri ſubſtitutorum, abſque eo quod vtatur clauſulis ex certa ſcientia, & de plenitudine poteſtatis, quæ clauſulæ à Principe nonniſi cauſa cognita apponi poſſunt, & *d. cap.* 3. *numero* 19. docet ex magis communi opinione, quod nec Principi ex poteſtate abſoluta id facere licet & tandem *numero* 24. *cum duobus ſequentibus* duos caſus conſiderat: primus eſt, quando legitimatio ſimpliciter conceſſa fuit (vt in noſtra ſpecie) in qua ſpecie certiſsimum eſſe, inquit, non videri ex illa derogari iuri ſubſtitutis competenti, prout in fœudo deciſum eſt *in c.* 1. *§.* naturales ſi de fœudo defunct. in vſib. fœud. 17

Secundus caſus eſt, quando in legitimatione adiectum eſt, quod filius legitimatur ad ſuccedendum in maioratu parentis derogando expreſſe iuri tranſuerſalium ſubſtitutorum cum clauſula ex certa ſcientia, & de plenitudine poteſtatis, & in hac ſpecie, quamuis fateatur communem eſſe ſententiam Doctorum, quod Princeps etiam abſque cauſa legitima, & citatione ſubſtitutorum poſſit illis in iure ad maioratus ſucceſſionem in ſpe quæſito præiudicare, contraria tamen opinio ſibi verior, atque probabilior ſemper viſa fuit, atque eam probat, ſed in noſtra ſpecie legitimatio fuit ſimpliciter facta à Papa abſque aliqua adiectione quoad ſucceſsionem maioratus, nec aliorum bonorum temporalium, & ſumus in terris non ſubditis quoad temporalia Pontifici, ſed Principi ſeculari, ergo ea legitimatio nullo modo proficere poteſt quoad præd. bona temporalia, prout eſt maioratus ſucceſſio.

Conferunt prætetea pro hoc eadem parte adducta per Molin. *vbi ſupra, numero* 30. *&* 40. vbi cum alijs reſoluit, quod quando is, qui fideicommiſſum reliquit ſub conditione, ſi abſque liberis legitimis deceſſerit, vt nobilis perſona alias in dignitate conſtituta legitimatus non excludit ſubſtitutum, neque eiuſdem fideicommiſsi capax eſt, Peregr. *de fideicommiſ. articulo* 23. *numero* 43. Molin. *ibidem numero* 31. vbi ex doctrina quamplurium Doctorum reſoluit fideicommiſſum relictum ſub conditione, ſi poſſeſſor ſine liberis legitimis, natis, vel ex legitimo matrimonio procreatis deceſſerit, (vt in noſtra ſpecie) numquam filius naturalis legitimatus ex Principis reſcripto ad eius primogenij ſucceſsionem admittendus erit, quem refert, ſequitur, & late probat alter Molin. Theolog. *primo tom. de Iuſt. & Iur. diſp.* 174. *col.* 1011. *in verſic.* 7. *concl.* & M. A Pereg. *de fideicõmiſ. d. articulo* 23. *numero* 45. *cum ſequentibus*, & ex traditis etiam per eundem Molin. *d.* 28

cap.

cap.3.lib.3. numero 36. vbi quod quamuis ſecundum communem opinionem ſupra relatam pro contraria parte, filius legitimatus excludat ſubſtitutum ſub ea cõditione, ſi ſine liberis legitimis deceſſerit, filius tamen ſpurius legitimatus non excludit ſubſtitutum, vt ibi late probat: faciunt etiam tradita per Addit.Ant.Gam.*deciſione 279.in 5. & 6.concluſione.numero* 25. & comprobatur etiam ex late traditis in propoſito per Molin.*vbi ſupra, columna* 1008. *cum ſequentibus d.diſputatione* 174. Ex quibus omnibus, quæ loquuntur in legitimato per Principis reſcriptum quoad temporalia, à fortiori probatur eadem ſententia in legitimatis ſimpliciter per Papam in terris quoad temporalia, ſibi non ſubditis.

29 Quinto, eadem pars probatur quoniam ſimiles legitimationes ſimpliciter factæ tantum intelliguntur de iure factæ quoad ſucceſsionem, & hæreditatem bonorum parentum eam petentiũ, non vero quoad maioratus ſucceſsionem antea, & per anteceſſores inſtituti, vt tenet Molin. Theol. *primo tomi. diſputatione 174 in principio, columna* 999. *cum ſequentibus*, Rebuſ.*in prax.benef.titulo de reſcript.legitimat.mixto, numero* 13.*folio* 590.& Maluaſ. *conſilio* 136. *num.*73. & 74. vbi *numero* 78. quod legitimatus debet conſentire, etiamſi legitimatio fiat per ſubſequens matrimonium.

30 Sexto, quia cum agitur de verificatione ſucceſsionis maioratus iuxta diſpoſitione, & vocationes teſtatoris primi fundatoris filij legitimati de iure non comprehenduntur ſub eis, vt docet Domin. Cardinal. Tuſchus *in concl.ſ. practic. concluſione* 373. *numero* 22. & 23.*lib.*3.*litera, F.* vbi etiam quod filij inceſtuoſi, & ſpurij non comprehenduntur, nec includuntur in ſtatutis, & diſpoſitionibus particularibus: vbi *numero* 2. ampliat etiam ſi legitimẽtur per ſubſequens matrimonium, quando ſcilicet vocantur legitimi nati ex legitimo matrimonio, ex Bald. *conſil.* 362.*per totum.volumine* 5.eſt cõmunis, vt plures allegans teſtatur eam ſequutus Tyber. Decian. *reſponſo.*88.*numero* 11.& 12. *volu.*2. & ſic probando primum, legitimum eſſe fratrem, vel conſanguineũ proximiorem inſtitutoris maioratus, debet excludere legitimatum, eiq; præferri in ſucceſsione maioratus, Dominic. Cardin. Tuſchus *in ſuis concluſ. practic.concluſione* 204.*lib.*3.*litera, F.* etiamſi per ſubſequens matrim. fuerit legitimatus iuxta veriorem, & receptiorem ſententiam, vt reſoluit, probat, & defendit contra alteram Zeuall.*in practic. quæſtiones Commun.contra Commun. quæſtione* 606.*per totam*: de quo etiam bene agunt Caſtillo *de vſufruct.*2. *parte, lib* 3.*cap* 11.*num.*25.& Biaſlot *in addition. ad* 2. *deciſion. Ant.Gam ad numerum* 7. & hanc partem tuetur dicens ſecundum eam bis fuiſſe iudicatum Petr. Surd.*deciſione* 319.*numero* 5 plurimos referens, & alij relati à Caualcan.*vbi ſupra, d.deciſione* 32. *numero* 3. *cum ſequentibus*, vbi etiam dicit ſecundum eam fuiſſe iudicatum.

31 Sed quoniam circa hoc proxime dictum ſupra retulimus in quinto fundamento prioris partis cõtrariam opinionem eſſe veram, communem, & in praxi receptiorem.

Ideo fortius in terminis de quibus nunc agimus, in hac quæſtione probatur hæc ſecũda pars, quam defendimus, ex eo quod, vt ſupradiximus, & reſoluimus cum communi, & proculdubio vera ſententia, filij inceſtuoſi præcipue data mala fide vtriuſq; parentis, non legitimãtur per ſubſequens matrim. cum diſpenſatione Pontificis impedimenti conſanguinitatis, vel ſimili dirimẽtis celebratum, nec admittũtur ad ſucceſsionem maioratus, ad quam vocantur legitimi, & à fortiori ſi vocantur legitimi, & naturales, ex legitimo matrimonio nati, maxime ſi iterum atque iterum id in inſtitutione maioratus repetatur propter enixam teſtatoris voluntatem: argumento *l.Balista, cum ſimil.ff. ad Treb.* vt in terminis tenet, & probat Petrus Surd. *deciſ.*319.*nu.*5.*in verſ.quæ opinio, &c.*

Ex quibus omnibus ſufficienter; & in proprijs terminis remanet proculdubio fundata hæc ſecunda pars omnino tenenda in iudicando, & conſulendo, ſalua (prout diximus, & nunc idem profitemur) correctione; & cenſura Sanctæ matris Eccleſiæ, cui in omnibus me ſubijcio: & reſponſum fundamentis contrarijs: ceſſat ſiquidem primum ex ſupra adductis pro hac ſecunda: ceſſat etiam ſecundum, & tertium ex eiſdem. Quartum vero loquitur, & procedit, quando id conſtat ex mente Papæ, vt quando diſpenſat ad radicem matrimonij, & in pleniſsima forma quoad omnia, vt etiam conſtat ex primo fundamento ſecundæ partis, in dubio namque Princeps nõ cenſetur velle præiudicare tertio, vt prædiximus, & affirmant Laur. de Pinu. in pro-
poſito *d conſil.*53.*num.*48. Et ideo licet Princeps ſu- 32
premus de plenitudine poteſtatis poſsit legitimare naturales, ſpurios, & inceſtuoſos, & adulterinos, vt ſuccedant in fideicommiſsis, & fœudis, ad quæ vocantur legitimi, & naturales, ad excluſionem ſubſtitutorum, hoc tamen credit temperandum Pereg *de fideicommiſ.articulo* 23.*numer.*69. cum princeps fuit certioratus, & monitus de cõditione fideicommiſſorum adeo, vt mens Principis patens ſit, vt voluent legitimatum contineri in fideicommiſſarijs, & fœudalibus ordinationibus ad præiudicium ſubſtituti, vel ad onus grauati, quandoquidem Principis regularis, ac recta intentio ſit, nolle per ſuas gratioſas conceſsiones tertio præiudicare, vt ibi late id probat.

Ad quintum ex reſolutis per Farinat. reſpondemus, id non eſſe firmum, ſiquidem conſiſtit in opinionibus diuerſis Doctorum, & præterea loquitur in Principis ſecularis legitimatione, quoad temporalia: & intelligendum eſſe in legitimatione facta quo ad omnia ex plenitudine poteſtatis cũ expreſſione, & excluſione ſubſtitutorum, vt patet ex modo dictis. Sed legitimatio de qua in noſtra quæſtione non eſt huiuſmodi: igitur, &c.

Ad ſextum reſpondemus, loqui & procedere in diſpenſatione ad radicem matrimonij, nẽpe quando Papa legitimat, vel approbat ex tunc præd. matrim. antea irrite contractum, & inſuper proles antea ſuſcepta legitimatur, vt patet ex Authoribus ibi citatis, & ex fundamentis huius ſecundæ partis: at in noſtra ſpecie non fuit diſpenſatum in radice matrimonij iam de facto contracti, ſed ad contrahendũ id de nouo, vnde legitimatio ſimplex prolis antea ſuſceptæ non præiudicat ſubſtitutis legitimis ad fideicommiſſum, vel maioratũ vocatis per inſtitutorem ipſius, de quibus nulla mentio facta fuit in præd. legitimatione, & ideo eis non præiudicatur: nec etiam obeſt illa magis communis ſententia in præd. fundamento partis contrariæ adducta in fauorem legitimati per ſubſequens matrim. vt excludat ſubſtituros legitimos vocatos etiam cum adiectione, quod ſint legitimi, & naturales nati ex vero, & legitimo matrimonio, nam ei pleni ſatis f...mus ſupra in fundamento 6 huius ſecundæ partis.

Neque etiam obeſt vltimum pro prima opinione adductum fundamẽtum, nempe quod legitimatus excludit ſubſtitutum, quia eſt vere legitimus, non vero per fictionem: quoniam non procedit in legitimatis ſimpliciter per reſcriptum Principis, nec in præiudicium ſubſtitutorũ legitimorum ad fideicõmiſſa, & maioratus perpetuos vocatorũ, de quibus nulla fit mentio in d.legitimatione, nec quibus

Princeps præiudicare expreſſe voluit. Et præterea ex traditis in propoſito per Decian *d. reſponſo.88. numero 11. volumine 2.* nempe quod legitimati admitti non poſſunt, quando teſtator in teſtamento poſuit conditionem, ſi ſine filijs deceſſerint legitimis, & naturalibus, & de legitimo matrimonio natis, & procreatis, his namque verbis ſtantibus eſt certa concluſio communiter recepta, quod legitimatus non excludit ſubſtitutum ſub hac conditione, illa enim dictio, de, cauſam immediatam ſignificat, vt ſcilicet à principio ſit natus de legitimo matrimonio, vt ibi late probat, qui eſt videndus.

33 Alia circa eandem quæſtionem, an Pontifex poſsit diſpenſare in radice matrimonij irrite contracti efficiendo diſpenſationem retrotrahi, ac proinde legitimando prolem antea habitam quoad temporalia, & ſpiritualia? late adducit Thomas Sanchez *d. lib. 8. de matrim. diſputatione 7. per totam* apud ipſum videnda quoties opus fuerit.

34 Poſt hæc ſcripta, & reſoluta peruenerunt ad me literæ exequutoriales cum tribus ſententijs conformibus Dominorum de Rota Sacri Palatij Apoſtolici: prima Reuerendi Patris Franciſci Vbaldi Hiſpal. die 4. Februarij ann. 1612. ſecunda Domini Franciſci Sacrati Archiepiſcopi Damaſceni. tertia Domini Alphonſi de Mançanedo & Quiñones; quibus latiſsime iure comprobatur in cauſa diſpenſationis conceſſæ per bonæ memoriæ Sanctiſſimum Papam Greg. XIII. dilectis filijs Martino Zeron, & D. Annæ Manuel ſuper matrimonio inter ipſos de facto celebrato, ac cum ipſis fuit diſpenſatum hoc modo: Vt impedimentis ſecundi ex vno & tertij ab alio communibus ſtipitibus conſanguinitatis graduum prędictorum non obſtantibus, in prædicto ſic contracto matrimonio remanere, ſeu illud inter eos publice ſeruata forma Concilij Tridentini, de nouo contrahere, illudque in facie Eccleſiæ ſolemnizare, & in eo poſtmodum ſimiliter remanere libere, & licite valeant: dummodo D. Anna propter hoc ab alio rapta non fuerit, &c. Cenſuiſſe Summum Pontificem per præd. verba in radice matrimonij diſpenſare, ac proinde D. Annam Zeron filiam procreatam ex ſupradictis ſic diſpenſatis, & D. Ioannem de Hineſtroſa Cardenas & Ribera coniuges Hiſpalen. de & ſuper maioricatu à quondam Martino Fernandez Zeron Hiſpalen. à præd. D. Anna Zeron poſſeſſo Iure pertineat, etiam in præiudicium tertij, alias vocati ad ſucceſſionem, quia illud præiudicium venit conſecutiue, quod non attenditur ſublato impedimento inter contrahentes per diſpenſationem, ſecundum Ruinum *conſilio 189. numero 16. lib. 2.* Aucbar. *conſilio 409. numero 5. verſiculo Canonica igitur conſtitutio.* Boer *deciſione* 264 *numero 32.* & D. Molin. *lib. tertio de Hiſpan. primog. cap. 2. numero* 10. *& ſeq.* & Peregrin. *de fideicommiſſ. articulo 24. in fi.* Ludouic. Lopez *in ſecunda parte Inſtruct. conſcientiæ, cap. fin. § de diſpenſatione petenda, verſiculo, Præterea notandum eſt, quod legitimatio:* & probatur latius in dictis literis executorialibus, quas impreſſas haben dat Romæ ſub anno à natiuitate Domini noſtri Ieſu Chriſti 1615. indictione 13. die vero Veneris tertia menſis Iulij, Pontificatus Sanctiſsimi Domini noſtri Patris Pauli Papæ Quinti anno eius 11.

CAPITVLVM LXXV.

De pœnis clandeſtine contrahentium matrimonium, & parochi clandeſtino matrimonio intereſſentis, vel de alieno parocho aliquos coniungente matrimonio ſibi non ſubditos.

SVMMARIVM.

1 *Vxor ſpoliata à viro, quamuis ante omnia ſit reſtituenda, hoc tamen fallit quando matrimonium fuit clandeſtinum.*

2 *Matrimonium ignoranter in gradibus prohibitis contrahentes, neglectis ſolemnitatibus requiſitis in eo contrahendo, ſeparandi ſunt, & carere debent ſpe diſpenſationis obtinendæ.*

3 *Contrahentes matrimonium clandeſtinum, hoc eſt, ſine parocho, & teſtibus redduntur inhabiles ad ſic contrahendum abſque aliqua declaratione, vt in numero 5. non tamen egent vlla diſpenſatione ſi velint iterũ contrahere in facie Eccleſiæ, vt in nu. 4.*

6 *Licentia Epiſcopi non eſt neceſſaria ad hoc vt matrimonium clandeſtinum, & ſic nullum contrahentes recedant ab eo, & nouum contrahant, niſi in caſu de quo hic, nec parochus in hac ſpecie eos coniungens alio matrimonio incurreret triennalem ſuſpenſionem, de qua in cap. final. de clandeſtin. deſponſatione, vt in numero ſeptimo.*

8 *Contrahentes matrimonium clandeſtinum abſque parocho, & teſtibus arbitrio Epiſcopi puniri debent.*

9 *Parochus, & teſtes aſsiſtentes matrimonio clandeſtino abſque præmiſsis denunciationibus peccarent grauiter, & in exteriori iudicio condignis pœnis ab Ordinario ſunt puniendi.*

10 *Excommunicationem an incurrant contrahentes matrimonium clandeſtinum?*

11 *Clandeſtini matrimonij pœna eſt mixti fori, & ſic erit locus præuentioni, & numero 12. quod præueniente iudice ſeculari non eſt locus inhibitioni iudicis Eccleſiaſtici.*

13 *Suſpenſionis pœna per triennium impoſita parocho intereſſenti matrimonio clandeſtino nullo non eſt ipſo iure lata, ſed imponenda, nec eſt correcta per Cõcilium vltra pœnam arbitrariam, vt in numero 14.*

15 *Parochi pœnæ intereſſentis matrimonio eorum, qui nõ ſunt de ſua parochia.*

16 *Ignorantia craſſa parochi Decreti Concilij circa aſſiſtentiam matrimonij clandeſtini, an excuſet à pœna ſuſpenſionis, & quando non?*

17 *Pœna noua mitior à lege impoſita corrigit grauiorem antiquam; ſecus in pœna noua impoſita à iudice.*

18 *Parochus alienus, vel alius qui non eſt parochus non aſſiſtens matrimonio ſed alij licentiam aſſiſtẽdi concedens non incurrit pœnam ſuſpenſionis nec aliam arbitrio iudicis.*

19 *Parochus triennio ſuſpenſus, quia interfuit matrimonio clandeſtino, ſi iterum alij matrimonio clandeſtino interfuerit primo triennio ſuſpenſionis durante, an per integrum aliud triennium ſuſpendi debeat necne?*

20 *Suſpenſus, vel exulatus aut relegatus ad tempus, ſi illo durante aliam ſimilem pœnam incurrat, an confundatur tempus ſecundæ pœnæ cum tempore primæ vel non?*

21 *Parochus ſuſpenſus ab officio, quia interfuit matrimonio clandeſtino, an ſit ſuſpenſus etiam à beneficio?*

22 *Parochus ſuſpenſus, quia interfuit matrimonio clandeſtino, an poſſit abſolui à ſuo Epiſcopo?*

23 *Epiſcopus an poſſit diſpenſare contra conſtitutionem Concilij? & numero 25.*

24 *Epiſcopus non poteſt tollere quamcunque ſuſpenſionẽ ob delictum impoſitam.*

26 *Filia contrahens matrimonium clandeſtinum, an poſt Concilium Tridentinum poſſit exhæredari à patre?*

1 MVlier coningata ſpoliata à viro quamuis regulariter ante omnia ſit reſtituenda, *ca. ex conqueſtione, cap. literas de reſtitutione ſpoliat. cum ſimilibus.*

Si tamen matrimonium fuit clandeſtinum, non reſtituitur ante omnia iuxta gloſſam *verbo legitime, in ca. ex tranſmiſſa de reſtitutione ſpoliat.* per illum tex. à contrario ſenſu, & ibi DD. probat late Thomas Sanchez *lib. 3. de matrimonio, diſputatione* 45. & hæc eſt prima pœna matrimonij clandeſtini.

2 Secunda eſt, vt ſi aliqui in gradibus prohibitis ignoranter matrimonium contraxerint, neglectis ſolemnitatibus requiſitis in eo contrahendo, tunc namque ſeparandi ſunt, & carere debent ſpe diſpenſationis obtinendæ, non enim dignus eſt, qui Eccleſię benignitatem facile experiatur, cuius ſalubria præcepta temere contempſerit, ita decernitur in in Sancto Concil. Trident. *ſeſſione 24. ca. 5. de reformatione matrim. in verſiculo quod ſi ignoranter*, de quo agit Sanchez *vbi ſupra, num. 3.*

3 Tertia eſt, quod contrahentes matrim. clandeſtinum, hoc eſt ſine parocho, & teſtibus redduntur inhabiles ad ſic contrahendum, vt cauetur *d. ſeſſione 24. c. 1. de reformatione matri. in verſiculo qui aliter,* &c. Nec hæc inhabilitas perpetua eſt. vt quidã voluerũt ſed tantum ad ſic contrahendũ, hoc eſt clandeſtine.

4 Vnde ſi veſint iterum palam contrahere in facie Eccleſiæ, nulla indigent ad hoc diſpenſatione, vt probauimus *de Iuramento confirmatorio prima parte, c. 51. numero* 22. Menoch. *de præſumpt. lib. 3. præſumptione prima in fin. 1. lib.* Didac. Perez *in l. 1. ad fin. titulo primo. lib. 5. Ordinament. folio 42. in verſiculo vlterius dubitatur* Matienç. *in Rubr. tituli primi, gloſſa prima, numero 40. lib. 5. nou. collect. Reg.* Azeued. *in l. 1. numero 36. eiuſdem tituli, & libri*, Marc. Anton. Cuch. *lib. 5. inſtit. maior. titulo 11. numero* 89. & alij quamplures quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez *d. lib 8. diſputatione 46. numero* 2. dicens eſſe certiſſimum, & ſic eſſe declaratum per Illuſtriſſimos Cardinales, vt referunt præfati Authores, *& num. tertio*, cum Nauar. & Maricnço.

5 Ex hoc infert primo. non opus eſſe declaratione aliqua, vt matrimonium abſque parocho, & teſtibus initum diſſoluatur, quia ex præd. Decrero Concil. Trident. conſtat eſſe nullum, nec Decretum illud aliquos latet.

6 Et *numero* 4. infert ſecundo cõtra Maiolum non eſſe neceſſariam Epiſcopi licentiam, vt hi recedant à priori matrimonio, nouumq; contrahant, niſi prius eſſet nimis publicum, ita vt veriſimiliter timeretur ſcandalum.

7 Ea tamen non præmiſſa, parochus eos coniungens alio matrimonio, non incurret trienualem ſuſpenſionem, *cap fin. de clandeſt. deſponſat.* quamuis ſit pœna arbitraria puniendus, ſecundum Salzed. *in practic. ca. 73. §. illud tamen non diffiteor, ex Manuel. primo tom. Summæ. 2. edit. ca. 221 num. 2.*

8 Similiter contrahentes matrimonium clandeſtinum ſine parocho, & teſtibus arbitrio Epiſcopi puniri debent, vt in dict. Decreto Concilij Tridentini & peccaret Ordinarius eos nnn puniens, quod ſi præd. matrimooium conſummauerint. erit grauius delictum, rigidiorque pœna imponenda erit, vt ex alijs probat Sanchez *vbi ſupra, num. 6.*

9 Quod ſi matrimonium celebretur coram parocho, & teſtibus prætermiſſis denunciationibus peccarent grauiter parochus, contrahentes, & teſtes, qui ſcienter huiuſmodi matrimonijs interfuerint, & in exteriori iudicio condignis pœnis ab Ordinario ſunt puniendi, vt tener Salzed. *vbi ſupra, verſiculo peccaret tamen*: quamuis in hac ſpecie ſolum parochũ puniendum eſſe dicat Enriquez *in ſua Summ. lib. 11. de matrim. ca quinto, nu. 6.* quia Concil. Trident. *& c. fin. de clandeſtin. deſponſ.* ſoli parocho imponunt pœnã, ſed inquit Sãchez *vbi ſupra n. 7.* Concil. Trident. nec paracho, nec cõtrahentibus omiſſis denunciationibus pœnam imponit, ſed tantum, quando abſque debito teſtium numero, vel ſine parocho celebratur matrimonium, *& d. ca. fin in fin. de clandeſtin. deſponſ.* expreſſe parocho aſſiſtenti, & contrahentibus abſque denunciationibus pœnam imponit: parocho triennalem ſuſpenſionem, contrahentibus condignam pœnitentiam, & cum pœna ibi non ſit præſcripta, erit arbitraria, vt reſoluimus *de Iuramẽto confirmatorio prima parte, ca. 51. num. 25.* & nobiſcum, & cum alijs Thomas Sanchez *dict. numero 7.* vbi etiam quod teſtes in præd. ſpecie condigna ſunt pœnitentia puniendi, vt nos quoque probauimus vbi ſupra, ſi vero parochus non inito conſilio, nec data opera, ſed ex ignorantia credens banna præceſſiſſe ea omiſit iuxta qualitatem ignorantiæ leuiori pœna puniendus erit, ſecundum Salzed. *vbi ſupra*, addentem, quod ipſi contrahentes ſi modo bonam fidem habuerint puniendi non ſunt, quia nulla culpa imponi poteſt, qui parocho aſſeueranti facta iam fuiſſe banna fidem præſtiterint, prout tenebantur, ex Segura *in Directorio Iudicum Eccleſiaſticorum, ſecunda parte, cap. 15. num.* 40.

Alia pœna contrahentium matrim. clandeſtinum in aliquibus diœceſibus eſt excõmunicatio, quam 10
Epiſcopi in ſuis Synodalibus conſtitutionibus in hos proferunt, & quamuis Dominicus à Soto *in quarto, diſtinctione 28. quæſtione vnic. in articulo ſecundo,* quo igitur, & Ledeſm. *in ſecundam partem quarti, quæſtione 47. articulo quinto, §. an autem, folio 452. columna prima, in principio*, cenſeant multum conſultius fore, eam excommunicationem non fulminari, quia ſi Pontifices. & Concilia ea opus eſſe iudicarent, eam tuliſſent, nihilominus tamen ſuſtineri poteſt, quod in hoc faciunt Prælati cum adiuuent pœnas Iure communi ſtatutas, imo expedit pœnas augeri, quotidie creſcente malitia hominum, vt recte conſiderauit Sanch. *lib. 3. diſputatione 46. num. 9.*

Cuius autem fori ſit imponere pœnas laicis clam 15
contrahentibus videndus eſt Thomas Sanchez *lib. 3. de matrimonio, diſputatione 54. per totum*, vbi *numer. 3.* concludit hoc delictum eſſe mixti fori, & ſic erit locus præuẽtioni. vt docent Menoch. *de ſucceſ. creat. l. 3. §. 26. num. 69.* Azened. *in l. prima, numero 42. & 46. titulo primo, li. 5. nou. collect. Reg.* & nos *lib. ſecundo practic. quæſtione ſecunda, numero primo*, vbi etiam reſoluimus in verſiculo poſt vero, quod poſt publicationem Sanctiſsimi Concil. Trident. *ſeſſione 24. ca. primo de reformatione matrim.* cum matrimonia clandeſtina ſint nulla.

Iudices ſeculares detinentes in ſuis carceribus 12
publicis huiuſmodi delinquentes, nẽpe ſic contrahentes, & teſtes intereſſentes huiuſmodi matrimonijs clandeſtinis nullis, minime teneri eos remittere ad iudices Eccleſiaſticos donec ab eiſdem ſecularibus puniantur, & quod reſpectu punitionis huius delicti cum ſit mixti fori, non habebit locum inhibitio iudicis Eccleſiaſtici, nec præceptum remittendi, ſed erit locus præuentioni, quod veriſsimum puto, quicquid Sanchez *vbi ſupra, numero 6.* dicat nos immerito ſic reſtringere, inquit enim, quod etiam modo poteſt eſſe neceſſaria teſtiũ depoſitio coram Eccleſiaſtico iudice, vt ibi per eum, ſed nos ibi non loquimur quando matrim. eſt validum; puta, quia celebratum fuit coram parocho, & teſtibus omiſsis denunciationibus, & quod ſit validum in hac ſpecie patet ex nobis *de Iuramento confirmatorio prima parte cap. 52. numero*, ſed loquuti ſumus in prædict practic. quæſtione quando matrim.

clandeſtinum procuIdubio eſt nullum, vt conſtat manifeſte ex noſtris verbis: at Sanchez loquitur quando eſt validum, quod eſt diuerſum.

13 Pœna autem ſuſpenſionis per triennium à iure impoſita parocho aſsiſtenti matrimonio clandeſtino eſt ipſo iure lata, ſed ferenda à iudice, vt conſtat *ex d.c.fi.de clandeſt.deſp.* ibi dum dicit ſuſpendatur, vt cum alijs probat Thom. Sanch. *d.li.3.diſputatione 48. num.2.* vbi ex hoc infert poſſe cauſa iuſta augeri, & minui, *ex d.§.fi.* ibi: grauius puniẽdus ſi delicti qualitas poſtulauerit. per quem ita tenet ibi Prępoſ. *numero 11. verſ. ſexto*, & Bernard. Diaz de Lug. *in ſua pract.crim.n. Canon. in noua editione. cap. 73. num.2.*

14 Neque eſſe correctam hodie hanc pœnam triennalis ſuſpenſionis per Concil. Trid. quando parochus vel alius ſacerdos aſſiſtit matrim. clandeſtino inualido defectu numeri teſtium, ſed vltra pœnam contrariam, quam in hoc caſu imponit parocho Concil. Trid. *ſeſ.24.cap.5.de reformat. matrim. verſic. inſuper parochum* imponendam eſſe triẽnalem ſuſpẽſionem, tuentur Ignat. Salzed. ad Bernard. *d.ca.73. verſic.8. nõ eſt oblimoni*, Veracruz *in Appẽdice ad Specul. coniug. dubio 11. in fine.* Maiol. *lib.3. de irregul. cap. 25. nu. 17.* Manuel. *1. tom. ſummæ, caſ. 112.*

Sed contrarium eſt verius, & tenendum, nempe ceſſare hodie ſuſpenſionem triennalem per pœnam arbitrariam impoſitam per Concil. Trid. vt rectius probant Marienç. *in l.5. gloſſa 7. titulo 5. lib.5. nouæ collect. Reg.* & Thom. Sanchez *vbi ſupra num.4.* qui *num. 5* libenter fatetur ſtandum eſſe pœnæ *d. ca. fi. §. fi.* quando parochus proprius, vel alius Sacerdos de eius licentia interfuit matrimonio valido, clandeſtino tamen ob denonciationum omiſsionem, cum Concil. Trid. in hac ſpecie nullam ſtatuat pœnam, vt ibi cum alijs probat.

15 Quod ſi quis parochus, vel alius ſacerdos, ſiue regularis, ſiue ſecularis ſit, etiamſi ſibi ex priuilegio, vel immemorabili conſuetudine licere contendat, alterius parochiæ ſponſos ſine illorum parochi licentia matrim. coniungere, aut benedicere auſus fuerit, ipſo iure tamdiu ſuſpenſus manet, quamdiu ab Ordinario eius parochi, qui matrimonio intereſſe debebat, ſeu à quo benedictio ſuſcipienda erat, abſoluatur, & in hoc caſu non habet locum ſuſpenſio triennalis, de qua *in d.ca.fin.de cland.deſponſ.* vt in terminis recte probauit Thom. Sanch. *d.lib.3. diſputatione.48.n.6.* aduerſus Enriquez, qui præd. Decreti fuit immemor.

16 Excuſabit tamen à præd. ſuſpenſione Concilij, qualibet ignorantia etiam craſſa, dummodo non ſit ita craſſa, vt ingens ſit temeritas, vt deducitur ex d. lo tex. ibi, auſus fuerit, & bene iure probat Sanchez *vbi ſupra, num.7.* qui eſt omnino videndus: vbi *num. 8.* cum alijs probat, quod ſacerdos regularis matrimonium ſolennizans abſque proprij parochi licentia vltra ſuſpenſionem ad nutum Ordinarij de qua in d.D. Decreti Concilij Trident. incurrit excommunicationem Pontifici reſeruatam, de qua *in Clementina prima, de priuileg.*

17 Licet enim noua pœna mitior lege noua ſtatuta corrigat rigidiorem antiquæ legis, hoc verum eſt in pœnis à iudice infligendis, non autem in his, quæ ipſo iure incurruntur, vt ſunt excommunicatio, & ſuſpenſio illa Concilij Trident. vt cum Anania, Nauar. & alijs tenet Sanchez *vbi ſupra. d. num.8.*

18 Parochus autem alienus, vel ſacerdos qui non eſt parochus non aſsiſtens matrimonio, ſed alij ſacerdoti licentiam aſsiſtendi concedens, non incurrit vllam pœnam ſuſpenſionis, nec per triennium, nec arbitrio Epiſcopi: vt late probat idem Thom. Sanchez *d.lib. 3. diſputatione 49. num. 2. cum ſequentibus*, credo tamen quod pœna alias arbitraria puniri poſſit, quia prohibitum fuit; argumento *l. nemo martyres C. de S.S.E.* Quod ſi non ſacerdos parochus eſſet, incurreret ſuſpenſionem Concil. Trident. coniungens alienos parochianos, quia reſpectu parochi non petit qualitatem ſacerdotij, non tamen incurreret ſuſpenſionem triennalem, ita Sanchez *vbi ſupra, num. 3.*

Parochus triennio ſuſpenſus, qui interfuit clandeſtino matrimonio in ſpecie de qua *in d.ca.fin. §.fi. de clandeſt. deſponſat.* & eo triennio adhuc durante iterum aſſiſtit, & ſuſpenditur alio triennio: an vtrũque triennium integrum cõplere debeat, vel vnum cum alio confundatur pro tempore, quo vtrumque 19
20 concurrit: dependet ab illa quæſtione, an ſuſpenſus, vel alia pœna videlicet ex illis affectus ad tempus, ſi durante illo tempore aliam ſuſpenſionem, vel ſimilem pœnam ad tempus incurrat, hoc poſterius tempus incipiat priori finito, vel ſtatim à tempore impoſitionis huius ſecundę pœnæ, in quæſtione tres opiniones Doctorum refert Thom. Sanchez *d.lib. 3. diſputatione 50.*

Prima eſt, vt incipiat finito priori tempore.

Secunda diſtinguit, vt ſiquidem imponatur pœna, vt ſpecies, id eſt cum determinatione temporis à quo incurritur, vt ſit ſuſpenſus per triennium à die delicti, tunc triennium poſterius incipit à die delicti commiſſi, & confunditur cum priori tempore: ſi vero pœna ponitur generaliter, & indeterminate, vt dicendo ſit ſuſpenſus per triennium, poſterius triennium incipiet priori finito.

Tertia ſententia eſt, quam præ cæteris eligit iſte Author, vt incipiat ſtatim à die ſententiæ iudicis inferentis poſterius triennium, aut quando incurritur ipſo iure ſtatim à die commiſsi delicti, & ita cõfundi cum priori tempore, niſi iudex in ſentẽtia declaret, vt incipiat finito priori tempore, quod poteſt iudex declarare, vt ibi recte probat.

Illud tamen addo, quod quãdo poſteriori iudici non cõſtitit de priori ſuſpenſione, vel exilio, idem erit dicendum, nempe vt poſterius tempus incipiat currere ſtatim à die ſententiæ iudicis inferentis poſterius triennium, vel ſtatim à die commiſſi delicti, quãdo pœna incurritur ipſo iure, quia in pœnis benigna eſt interpretatio facienda. vt in regula iuris vulgaris, & præfatam tertiam ſententiam tenent gloſſa. *verbo ſequentem in Clementina 2. de Magiſt.* & ibi Cardin. & alij relati à Sanchez *vbi ſupra, num.5.*

Parochus inſuper ſuſpenſus ab officio, quia interfuit matrimonio clandeſtino, non eſt ſuſpenſus à beneficio, quia tex. *in d.c.fi.§.fi.de cland. deſponſ.* ſolum præcipit ſuſpẽdendũ eſſe ab officio, & in terminis ita tenet Fr. Manul. Rod. *in 1. tom. Summæ, 2. editione, c.221.& nu.4.* contra Ludou. Lop. *in 2. parte Inſtru.conſc.tit.de matrim.c.39.fol.1060.col.2.* dicentem eſſe etiam ſuſpẽſum à beneficio, quia eſt graue crimen: addit tamen Manuel poſſe iudicem in hoc caſu ſuſpendere illum parochum à beneficio, quia per S. Concil. Trid. *ſeſ.24.c.1.de reformat. matri.* Epiſcopi arbitrio remittitur pœna. Illud tamen Decretum tantum loquitur quando matrim. clãdeſtinum, cui intereſt parochus, eſt nullum defectu numeri teſtiũ requiſiti, in quo caſu pœna ſuſpẽſionis antiqua ceſſauit, vt diximus *ſupra n.14.* & reſoluit Tho. Sanch. *diſput.51.nu.14 lib.3.* priorem doctrinam Emanu ſequutus, vbi admittit poſſe Iudicem ſuſpẽdere eum parochum triennio ſuſpenſum ab officio, eo quod interfuit matrim. clandeſtino ob ſolam denunciationum omiſſionem, ſuſpendere eum quoque ſimul à beneficio quando culpæ grauitas hoc poſtularet, per tex. *in d.ca.fi.§ fin.* ibi: grauius puniẽdus ſi culpæ qualitas poſtulauerit. 21

Dubium tamen eſt, an parochus triennio ſuſpenſus, 22

ſus, quia interfuit matrim. clandeſtioe poſſit à ſuo Epiſcopo abſului ab ea ſuſpenſione. Et poſte quidem videtor *ex c. nuper de ſententia excom. verſiculo in ſecundo caſu* ibi, quia conditor eius Canonis ſiue abſolutionem ſiue ſolutionem ſpecialiter non retinuit eo ipſo conceſſiſſe videtur alijs facultatem relaxandi, & ibi communitet DD. & eſt communis, vt affirmat Petrus Rebu. *n.* 42. in loco ſtarim citando, & licet ille tex. loquatur in abſolutione ab excommunicatione non reſeruata, cadem ratio eſſe videtur de abſolutione à ſuſpenſione non reſeruata, vt tenet Inno. *in cap.* 2. *de ſolut. in fin.* & in terminis *d. ca. fin.* §. *fin. de clandeſtin. diſpenſatione*, vbi non teſeruatur abſolutio à ſuſpenſione triennali de qua in illo tex. docent ibidem Hoſtienſ. *ſuper verſiculo per triennium.* Ioan. Andr. *numero* 11. Præpoſit. *numero* 11. Barthol. à Ledeſma *de matrimonio dubio* 21. *poſt ſextam concluſionem.*

Sed nihilomious contrarium eſt tenendum, quia ſuperiota ptocedant, vbi quis à iure ſuſpéditur indefinite nullo deſignato termino, ſecus vbi terminus ſoſpentioni adijcitur, vt in propoſito: pıæterea, quia illa conſtiturio *d. ca. fi.* eſt edita in Concil. geoerali Lateranenſ.

23 At Epiſcopus non poteſt diſpenſare in conſtitutione Conciliari, ſi in Concilio non exprimitur, quod poſſit diſpenſate, vt tenent communiter DD. *in cap. ſi at clerici.* §. *de adulter. de iudic.* & præcipue ibi Felin. *num.* 5. & D. Sahagum *ibidem numero.* 76. & regulam cum fallentijs punit in hoc Petr. Duen. *in regula* 248. Rebuf. *in tract. nominat. quæſt* 5. *numer.* 35 *fol.* 130 *ad fi.*

24 Denique, quia Epiſcopus quameunque ſuſpenſionem ob delictum impoſitam tollere non poteſt, iuxta gloſſam *in ca. cupientes,* §. *cæterum, verbo ſuſpenſus de electione in* 6. Abb. *in cap. tanolitteris, numer.* 3. *de teſtibus*, & ibi Aretin. *num.* 23. Nau. *in ſum. Hiſpan. ca.* 27. *num.* 163. *verſic. tercero, Latin. numero* 162. *verſiculo* 7. *cũ multis alijs*, vt per Thom. Sanchez *lib.* 3. *de matrimonio. diſputatione* 52. *numero* 2. vbi hanc ſecondam ſententiam in terminis in ſpecie, vt non poſſit Epiſcopus abſoluere à ſuſpenſione, cui certus terminus adijcitur cum gloſſa *in Clementina* 1. §. *verum, verbo excommunicationis, de hæret.* & cum alijs quampluribus DD. probat, & tenet contra ptiorem.

25 A ſuſpenſione autem ipſu iure impoſita à Sacro Concil. Trident *ſeſſione* 24. *cap.* 1. *in Decret. de reform. matrim.* Parocho, vel alij ſacerdoti coniongenti alienus parochianos abſque licentia proprij parochi, non ſolum Epiſcopus, ſed etiam eius Vicarius generalis poterit abſoluere, vt patet *ex d. cap.* 1. ibi: ipſo iure tamdiu ſuſpenſus mancat, quandiu ab Ordinario eius parochi, qui matrimonio intereſſe debebat, ſeu à quo benedictio ſuſcipienda erat, abſoluatur, vt per Sanchez *vbi ſupra*, *numero* 4. quia nomine Ordinarij comprehenditur Vicarius geoeralis Epiſcopi, & quicunque alius habens iuriſdictionem ordinariam, vt docet idem Sanchez *d. lib. tertio. diſputatione* 29. *numero quinto.* Itaque hic Ordinarius abſolututus non debet eſſe Ordinarius iudex ſuſpeoti abſoluendi, ſicut in alijs abſolotionibus, & diſpenſationibus contingit: ſed Ordioarius illius parochi cuius erat illod matrimonium celebrare, aut benedicere, vt expreſſe cauetur *in d. cap.* 1. Concilij.

An autem filia contrahens matrimonium, *que la Igleſia tiene por clandeſtino*, poſt Concil. Trident. poſſit exhæredari à patre ioxta *l.* 49. *de Toro, quæ habetur in l. prima titulo primo, lib. quinto non. collect. Reg.* & circa eius intellectum late egimus *lib. ſecundo practic. quæſtione prima, ſecunda, tertia, & quarta*, & poſt nos Thomas Sauchez *d. lib. tertio de matrimonio, diſputatione* 47. *per tota*: ideoque non oportet hic iterum ea repeti; & an tunc temporis requiratut ſentẽtia circa exhæredationem, & amiſſionem boootum bene agit Thomas Sanchez *vbi ſupra, d. lib.* 3. *diſputatione* 53. *in principio vſque ad numerum* 6.

CAPITVLVM LXXVI.

De contractibus tam matrimonij, quam alijs celebratis metu cadente in conſtantem virum, an ſint nulli ipſo iure, vel reſcindendi?

SVMMARIVM.

1 *Contractus quicumque metu cadenti in conſtantem virum celebrati, an ſint ipſo iure nulli necne? & numero* 2. *cum ſequentibus.*

3 *Dominium transfertur ex contractu metu celebrato.*

4 *Metu res acquiſita tranſit eo vitio affecta in quemcunque poſſeſſorem.*

5 *Metum paſſus ſua culpa incidens in eum non poteſt agere ad reſciſſionem contractus, & idem eſt quando metus abſque iniuria infertur, ſecus quando metum paſſus culpa reus fuit, ſed metus iniuſte, & non iuridice incutitur, tunc enim ſubuenitur metum paſſo, vt in numero* 6.

7 *Metu leui extorta an ſint in foro conſcientiæ, & externo reſtituenda ad petitionem partis metum paſſæ? & numeris ſequentibus.*

8 *Matrimonium contractum metu cadenti in conſtantem virum, an ſit validum necne, & numeris ſequentibus reſoluitur negatiue, & numero* 9. *quod non requiritur relaxatio iuramenti in propoſito, & numero* 10. *quod iuſtus metus dicetur etiamſi arma ſemel ſumpta fuerint depoſita, & numero* 11. *quod procedit ſiue præd. metus inferatur per contrahentem, ſiue abſque eius culpa per quemcunque alium, & numero* 12. 13. *&* 14. *ampliatur alijs modis.*

15 *Metus cadens in conſtantẽ virum quo iure irritet matrimonium?*

16 *Metus an irritet matrimonium, quando iuſte incutitur?*

17 *Matrimonium metu cadente in conſtantem virum an ita inualidum ſit, vt nullam prorſus pariat obligationem de non ratificando illud reſpectu eius, qui non eſt paſſus metum, vel, an poſſit hic reſilire antequam metum paſſus ratificet priſtinum conſenſum?*

18 *Contrahens vero conſenſu matrimonium per metum cadentem in conſtantem virum non peccat, quamuis id eſſe nullum ſciat,*

19 *Matrimonium contractum metu leui, non cadente in virum conſtantem, an ſit nullum in foro conſcientiæ, & numero* 20.

21 *Matrimonium metu cadente in conſtantem virum ratificatur, ſi poſtea accedat copula ſponte habita affectu coniugali, & ex tunc incipit valere, ſi alter qui abſque metu conſenſerat in priſtino conſenſu perſeueret.*

22 *Matrimonij ratificatio ad hoc, vt ex longa cohabitatione ſit valida requiritur, vt ratificans ſciat prius contractum fuiſſe nullum, alias namque ſi ex errore quo putabat prius matrimonium validum fuiſſe cohabitaret, aut copula maritali accederet, non ratificabitur prius matrimonium, & quod tempus ad ratificationem requiratur, num.* 23. *& nu.* 24. *quomodo hoc intelligendum ſit, requiritur etiam præterea, quod habitatio illa ſit omnino ſpontanea,*

ceſſante

ceſſaueritque omnino timoris cauſa, vt in numero 25.

25 *Metus cauſa durante durat metus, quamuis in actu exteriori appareat omnimoda libertas, & numero 26.*

27 *Vxor quæ nolebat conſentire cuidam inſtrumento percuſſa valde per maritum, ſi poſtea mulier conſenſit ex internallo, metu hoc feciſſe videtur.*

28 *Mulier, quæ ingreſſa eſt religionem per metum alicuius perſonæ etiamſi exiſtat in religione per multos annos, viuente illa perſona, quæ metum ei intulit, non ex hoc purgatur metus, & numero 29. an hoc procedat ſtante Sancto Concil. Trident. cum numeris ſequentibus.*

30 *Matrimonium poſt Sacrum Concilium Tridentinum de preſenti celebratum à duobus impuberibus, vel à pubere, & impubere, maioribus tamen ſeptennio, ſolemniter coram parocho, & teſtibus interueniente copula poſt pubertatem, cohabitatione, amplexibus, vel oſculis, non ratificatur abſque eo, quod eadem ſolemnitate repetita de nouo celebretur.*

31 *Copula quando ſufficiat ad ratificandum matrimoniũ nulliter contractum poſt Sanctum Concilum Tridentinum.*

32 *Metus impedimentum, vel alias dirimens, occultum, etiãſi poſtea ſit ſublatũ nõ tollit, quin iterum ſit expreſſe denuo celebrãdum coram parocho, & teſtibus, vel ſaltem abſque eis ſequendo quorundam opinionem, de qua & alijs duabus numero 32. ſtatim ſequenti, & 33. & 34. & 35. & 36.*

37 *Concilij Trident. Decretum cap. 6. de reformatione matrim. incipienti, liceat Epiſcopis, intellectus.*

38 *Benedictiones nuptiales ante tempus debitũ factæ non ſunt iterum faciendæ.*

40 *Matrimonium quando eſt nullum ob impedimentum occultũ, an ad eius ratificationem oporteat alterũ coniugem certiorem facere de nullitate prioris matrimonij?*

41 *Matrimonium an ſicut metu initum ratificatur copula ſpontanea affectu maritali habita, iuxta opinionem Thomæ Sanchez, ita etiam ratificetur copula graui metu extorta?*

42 *Sponſalia metu cadente in virum conſtantem inita an ſint valida, & numero 43. limitatur in metu leui.*

44 *Iuramentum in matrimonio metu graui præſtitum, an obligationem pariat?*

45 *Matrimonium ſecundum contrahens poſt aliud matrimonium metu contractum cum iuramento permanere debet cum ſecunda.*

46 *Sponſalia metu contracta accedente iuramento, non efficiuntur valida, & quid ſi metus ſit leuis, numero 47.*

48 *Iuramentum accedens promiſſioni dotis, & cõſtitutioni procuratoris ad matrimonium, & voto, vel profeſſione religionis, metu tamen extortum, non obligat, neque indiget abſolutione.*

49 *Metus ſiue iuſtus, ſiue iniuſtus ex graui malo habitus, vel quod natura accidit, vel in quod ſua ſe culpa coniecit, non annullat matrimonium, & numero 50. quid ſit quando metu iniuſto matrimonium fuit celebratum.*

1 Contractus quoſcumq; metu cadente in cõſtantẽ virum celebratos eſſe ipſo iure nullos plura ſuadent, quæ cumulant DD. infra citandi: quare hanc ſententiam voluit Bart. *in l. metum autem præſentem 9. §. volenti. numero 2. ff. de eo quod met. cauſ.* Fortun. Garſ. *de vltim. fin. illatione 21. numero 387. cum ſequentibus,* Sotus *lib. 8. de Iuſtitia, & Iure quæſtione 1. articulo 7. in ſolutione ad 3. in verſic. ſerioſus tamen,* Michael Palat. *lib. 4. de contract. cap. 9. §. dixerim igitur,* Molin. *de Iuſtitia, & Iur. ſecundo tom. diſputatione 326. in ſolutione ad ſecundum, columna 441.* Carbo. *de reſtitutione, quæſtione 46. concluſ. 5.* quod ſi hæc vera eſſet ſententia, bene ex ea inferretur, non trãsferri dominium ex cõtractu metu inito, vt probarunt Fortun. *d. illatione 21. numero 449.* & Molin. *vbi ſupra.*

2 Sed contraria ſententia in articulo principali verior eſt, & tenenda, imo quod contractus metu cadenti in virum cõſtantem celebrati ſint validi, ſunt tamen reſcindendi actione, quod met. cauſ. quia voluntas coacta voluntas eſt, *l. ſi mulier 21. §. ſi metu coactus, el ſegundo, ff. de eo, quod met. cauſ. & l. ſi metus cauſa 84. ff. de acquiren. hæred. tex. in principio de except. l. ſi. C. de his, quæ vi, met. ve cauſ. fiunt, l. 56. titulo 5. partita* 5. ibi *por miedo, ò por fuerça comprando, ò vendiendo deue valer: antes dezimos que deue ſer deshecha la compra:* & ita hanc ſententiam tenet gloſſa *in cap. vnic. de his, quæ vi, &c. in 6. notab. 1. & in cap. ſuper hoc de renunt. verbo reſignationis, & in cap. ſecundo, verbo coactus, de his, quæ vi,* &c. & ibi cõmuniter DD. diximus *in noſtro tract. de Iuram. Confirmatorio. prima parte, cap. 57. num. 21. & conſil. 16. num. 1* vbi cum communi id ampliauimus, etiamſi contractus ſit iuramento firmatus, quia adhuc reſcindi debet propter dolum, vel metum, & congerit quamplures Authores huius ſecundæ ſententiæ contra primam tam Iuris Canonici profeſſores, quam Iuris Ciuilis, & Theologos, qui hanc ſecundam ſequuntur, Thom. Sanchez *lib. 4. de matrim. diſputatione 8. num. 4. per totum,* vbi *num. 10.* late, & per ordinem reſpondet fundamentis contrarijs prioris ſententiæ, quæ adduxerat pro ea *num. 2.* & *num. 5.* cum alijs Authoribus recte deducit, & probat ex hac ſecunda ſentẽtia, quæ verior, & communiſſima eſt per contractus metu celebratos transferri dominium, & *num. 11.* reſpondet fundamentis contrarijs.

3 Aliqui tamen caſus excipiuntur, in quibus metu facta irrita ſunt, de quibus per gloſſam, *verbo coactus,* & ibi DD. *de his, quæ vi,* &c. & ſpecialiter de reſignatione beneficij metu facta agit Nauar. *in cap. accepta de reſtitutione ſpol. oppoſit. 5. per totam,* & Flam. Pariſ. *de reſign. benef. lib. 13. quæſtione 2.* & de teſtamento metu facto an nullum ſit Mench. *de ſucceſ. creat. §. 17. num. 5. cum ſequentibus,* & Padill. *in l. interpoſitas. num. 4. C. de tranſa.* Burſat. *conſil. 72. num. 22. volumine 1.* de iuriſdict. conceſſione metu extorta an valeat, agit Thom. Sanchez *li. 3. de matrim. diſputatione 39, numero 13.*

4 Nec intereſt, vt contractus metu celebratus reſcindatur, an is, in cuius fauorem contractus celebratus eſt, metum grauem intulerit, ſiue alius, quia res illa metu acquiſita tranſit eo vitio affecta in quẽcunque poſſeſſorem, vt expreſſe decidit tex. *in l. ſi cum exceptione 14. §. in hac actione, ff. de eo, quod met. cauſ.* vbi gloſſa *verbo lucrum,* idem ait eſſe, ſi ex cauſa non lucratiua, quod expreſſe probatur *in §. aliquãdo eiuſdem l.* ibi, vnde quidam putant bonæ fidei emptorẽ, &c. *iunctis verbis final. eiuſdem §.* ibi, ſed rectiſsime Iuliano videtur etiam hos teneri, ne metus, quem paſſus ſum, mihi captioſus ſit, & *in §. Pedius eiuſdem l.* quatenus indiſtincte ait, etiamſi ad alium res peruenit, gloſ. *in cap. 2. verbo coactus.* ibi, nec refert, &c. de ijs, quæ vi, &c. & ibi Hoſtienſ. *paulo poſt princip. ſuper verbo coactus* & Thom. Sanch. *d. lib. 4. diſputatione 8. num. 7.*

5 Limitatur tamen ſententia communis præfata, quę habet, quod contractus metu cadente in virum conſtantem celebrati ſint reſcindendi, vt procedat, niſi metum paſſus inciderit culpa ſua in metum, vt in

in exemplis, de quibus in l.continet, la tercera, §.ſed vim, ff.de eo, quod met.cauſ. & l.ſi mulier 21.ff eodem titulo: ratio eſt, quia in hac ſpecie ceſſat ratio iniuriæ illatæ metum paſſo, ſiquidem metus iuſte infertur, gloſ. verbo coactus in verſic. tenent ergo, de ijs quæ vi, &c. & ibi cõmuniter DD. diximus de Iuram. Confirmatorio prima parte cap.57.numero 5. & plures congerens Thomas Sanchez vbi ſupra, numero 8.

6 Vbi num. 9. hanc doctrinam communem veram eſſe intelligit, quãdo metus abſque iniuria infertur, iuxta d.l.ſi mulier: ſecus, quando metum paſſus culpæ reus fuit, ſed metus iniuſte, & non iuridice incutitur, tunc enim ſubuenitur metum paſſo iux. l. nec timorem, ff.de eo. quod met. cauſ. alias ſecus iuxta gloſ. in d.l.ſi mulier, verbo quia, Gofred. in Summa titulo de his, quæ vi, numero 3. Hoſtienſ. in cap.veniens, el ſegundo, de ſponſal.ad fin.& ibi Ioan.Andr.num.8.Ant. de Butr.7.& Henric.num.1.2.& 3. & ita ſe explicarunt Summ Roſel. verbo metus, num.2. Ang.num.10. & Sylueſt.quæſtione 6. Tabien. verbo coactio, quæſt. 8. num. 9. dicentes valere contractum metu iuſte incuſſo celebratum, vt ſi maritus minetur vxori accuſationem de adulterio, ſecus ſi iniuſte incutiatur metus, vt ſi mortem priuata authoritate ei minetur.

7 An autem extorta per metum leuem ſint reſtituenda in foro conſcientiæ necne, ſiquidem in foro externo non reſtituuntur ad petitionem partis metum paſſæ, niſi ſolum, quando metus fuit cadens in conſtantem virum, agit late idem Thom. Sanchez d lib.4.diſputatione 9.per totam, vbi quatuor opiniones contrarias diuerſorum Authorum in hoc refert, & fundat, prima eſt negatiua, quam tenet Metym. in ſuo C.de reſtit.quæſt.3.cauſa a.verſ.ſi fiat remiſſio: ſecunda, nullum eſſe diſcrimẽ in hoc inter vtrumque forum cum quadam diſtinctione de qua per Sarmient.lib.2.ſelect.interpret.cap.11. à numero 6.vſque ad 11. Tertia ſententia eſt diſtinguens in actibus gratuitis, vt donationibus, eleemoſynis, mutuis, & in actibus oneroſis, vbi non interuenit mera gratia, ſed do, vt des, facio, vt facias, vt in illis gratuitis extorta metu leui ſint reſtituenda: ſecus in oneroſis, ſecundum Ludouic.Lop. in ſuo Inſtruct.conſcien.ſecunda parte de matrim.cap.40.§.porro.

Quarta ſententia verior, communis, & tenenda eſt, nempe extorta per metum leuem, qui eſt cauſa ſine qua non, indiſtincte eſſe in foro conſciẽtiæ reſtituenda, quam latiſſime iure cõprobat plures Authores eam tenentes citans Thom. Sanchez d.diſputatione 9.num.4. & merito.quia & in foro externo, licet non detur actio, quod met.cauſ.niſi metus cadat in conſtantẽ virum. cæterum metum minorem paſſo ſuccurretur officio iudicis, & reſcindetur contractus, vt tenent plures, quos ibi num.5. refert, & ſequitur, & numeris 7.& 8.duobus modis limitat præd. quartam ſententiam, primo quando fit donatio ex metu non ad id incuſſo, quia tunc valet, nec tenetur alter reſtituere, veluti ſi quis, dum iniuſte mors ſibi imminet ab aliquo, cuidam pauperi aliquid promitteret, vel donaret, vt Deus ipſum ab eo periculo eriperet, valeret quidem nec teneretur pauper aliquid reſtituere: ſecundo quando metus incutitur iniuſte, quia ſi iuſte incutiatur, nõ tenetur accipiens reſtituere, quia ceſſat iniuſtitia, & iniuria, quæ eſt cauſa reſtitutionis: hinc plurima infert Sanch.vbi ſupra num.9.cum ſequentibus quoad forum conſcientiæ vtiliſſima, quæ per ipſum poſſunt nuncupatim videri.

8 Sed vt ad materiam noſtrã matrimonij metu cadenti in conſtantem virum contracti redeamus, an ſit validum ipſo iure, vel irritum, & nullum? obſeruandum procul dubio eſt, huiuſmodi matrimonium contractum metu cadenti in conſtantem virum, ad eum finem iniuſte incuſſo, eſſe nullum in vtroque foro, ex tex.in cap cum locum, & ca.veniens, el ſegundo, de ſponſal.& c.ſignificauit de eo, qui dux.in matr &c.cum ſimil. & in terminis ita tenet gloſſa verbo coactus in verſiculo, & primo in cauſa matrimonij, in ca.2.de his quæ vi. &c. & ibi communiter DD. D.Couar. de ſponſ. ſecunda parte, c.3.§ 5.numero 1. Nauar.in Man. c.22.n. 51.& 52.Matien.in Rubrica tit.1.gloſ.1.numero 189.vbi numero 190. ampliat etiam ſi præd. contractus matrim. metu factus ſit iuramento firmatus, vt in d.ca. ſignificauit, de eo, qui dux. in matr.&c. Couar. vbi ſupra, num.2. nos conſil.16.num.10.& plurimos referens lateque hoc probans Thom.Sanch. d.lib 4.diſputatione 12.numero 18.quicquid alij teneant quos ſupra numer.16.& 17. retulerat.

Nec requiritur relaxatio iuramenti in præd. ſpecie, vt cum alijs probat Matien. vbi ſupra d.numero 190. 9

Et iuſtus metus in propoſito fuiſſe dicetur, etiamſi arma ſemel ſumpta fuerint depoſita, vt cum alijs diximus d.conſil 16.num.10. 10

Ampliatur primo hæc veriſſima, & recepta ſententia, ſiue præd. metus inferatur per contrahentem. ſiue abſque eius culpa per quemcunque aliũ, vt bene probat Thom. Sanch. vbi ſupra, numero 19. 11

Secundo ampliatur, vt procedat nedum, quando aliquis cogitur cum certa fœmina matrimoniũ cõtrahere, ſed etiam cum incerta de certis, vt cum alijs probat D. Couar.d.§.5.numero 8. Padill. in l.interpoſitas, numero 6.C.de tranſact.Ant.Cuch.li.5. inſtit. maior.titulo 12.num.127.& cum alijs etiam Sanch.vbi ſupra, num.21.

Tertio ampliatur, vt procedat etiamſi matrim. contractum ſit in præſentia conſanguineorum, & amicorũ, licet tunc grauetur actor onere probandi metum duriorem, & grauiorem iuxta veriorem opinionem, quã refert ex Bald.Paul. & Felin. Ant. Gom. cap.14.de reſtitutione min.numero 27.nos d.conſil.16.num.24.Burg.de Paz conſil.numero 69.& Sãch. vbi ſupra, num.21. vbi in vtroque foro loquitur, ſi tunc vere non ceſſauit metus cogens ad matrimonium. 12

Quarto ampliatur, vt non ſolum matrim. metu viri cõſtantis initum ſit nullum: ſed etiã non valeat ipſo iure conſtitutio procuratoris ad illud ineundũ metu viri conſtantis facta, ita tenent Hoſtienſ in d. ca.cum locum, paulo poſt princip.de ſp.& ibi Ioan.Andr. num.1. Imol. in d.ca.2.numero 5.in fin.de ijs, quæ vi, D. Couar. in d.§.5.numero 9.ad fin. Padill. in d. l. interpoſitas, numero. 7. idque eſt ſpeciale in matrimonio ratione libertatis ad illud requiſitæ, quicquid ſit in conſtitutione procuratoris metu facta ad celebrandos alios contractus, vt recte cum alijs docet Sãch, vbi ſupra, num.22. 13

Quinto ampliatur, vt non ſolum matrim.& conſtitutio procuratoris ad illud contrahendum metu facta annullentur, ſed etiam dotis promiſſio, & ſolutio metu facta ſit ipſo iure nulla, tanquam matrimonio acceſſoria, l.ſi mulier 21.§.ſi dos, ff. de eo, quod met.cauſ.l.fi.titulo 11.partita 3.vbi hoc extenditur ad promiſſionem arrarum, vt metu facta non valeat, vt obſeruauit ibi Greg.Lopez in gloſſa, ò prometieſſe, Padill.in d.l.interpoſitas, numer.7. & Sanch.vbi ſupra, num.23.vbi ait hoc eſſe ſpeciale in dote, vt eius promiſſio metu facta ſit omnino irrita iuxta gloſ. ſæpe allegatam in d.cap.2, verb. coactus, de ijs, quæ vi, & alios quos ibi citat, vbi etiam defendit rationem præd. huius ſententiæ, nempe quod dos ſit acceſſoria matrimonio. 14

Quo autem iure metus cadens in conſtantem virum 15

virum irritet matrimonium, an iure naturæ, vel iure ſolum Eccleſiaſtico agit late idem Sanch. *d. lib. 4. diſputatione 14. per totam*, vbi duas opin. contrarias quamplurium Authorum refert, & illam veriorem eſſe credit, & probat, vt ſolo iure Eccleſiaſtico ſit irritum huiuſmodi matrimonium.

16 Sed an metus irritet matrim. quando iuſte incutitur, tres quæſtiones principales in hoc refert idem Sanch. *d. lib. 4. diſputatione 13. per totam*, & eam *numero 3.* tamquam probabiliorem late probat, metum minimum irritum reddere matrim. quãdo iuſte incutitur.

Sed quamuis metus iuſte incuſſus annullaret matrim. inutile prorſus eſſet medium quo aliqui iudices Eccleſiaſtici vtuntur, nolentes concedere facultatem incluſo in carcerem propter ſtuprum, vt ſtupratam ducat, donec carceribus extrahatur, vt libere contrahat, & ita ſolet extrahi, non tamen liber dimiſſus eam vxorem ducit, vt alios referens probaui, & ſequutus fui *de Iuramẽto confirmat. prima parte, cap. 51. num. 10.* & nobiſcum alios allegans Sanch. *d. diſputatione 13. numero 4.* vbi *numeris ſequentibus* nonnulla certa, & clara ex ſupradictis infert apud ipſum videnda.

17 Magna autem difficultas eſt, an matrimonium metu cadente in conſtantem virum contractum, ita inualidum ſit, vt nullam prorſus pariat obligationẽ denuo ratificandi illud reſpectu eius, qui non eſt paſſus metum, vel an poſſit hic reſilire antequã metum paſſus ratificet priſtinum conſenſum? in quo duos caſus diſtinguendos eſſe cenſeo: primus eſt, cum alter cõtrahens immunis fuit culpæ, quia ignorauit alteri metum fuiſſe incuſſum: & tunc hic cõtrahens non eſt cogẽdus ſtare matrimonio, poteſtque ab eo reſilire eius nullitate comperta, nec priori illo conſenſu ratificato per coactum.

Secundus caſus eſt, quando non coactus particeps fuit culpæ metus alteri illati, & tunc duplex eſt ſententia DD. vna ait, non poſſe eum, qui libere cõſenſit, reſilire, ſed teneri congruo tempore arbitrio prudentis expectare, an alter velit ſtare matrim. peccareque ſi hoc non expectet. Altera vero probabilior affirmat, non teneri cogentem in foro cõſcientiæ perficere illud matrim. donec per iudicem condemnetur, ſed libere altero inuito poſſe reſilire, niſi aliud damnum ſequutum ſit, vt late vtramque fundans hanc ſecundam probabiliorem, & merito appellat Thom. Sanch. *d. lib. 4. diſputatione 15. per totam.*

18 Contrahens autem vero cõſenſu matrimonium per metum cadentem in conſtantem virum, non peccat, quamuis id eſſe nullum ſciat, ita tenet Nauar. *in ca. 28. Manual. lingua Hiſpana compoſito in additione numerõ 51. ca. 22.* Enriquez *lib. 11. de matrim. cap. 9. numero 6.* & late Thom. Sanch. *d. lib. 4. diſputatione 16. numero 6. per totum*, vbi *numero 7.* ampliat idem eſſe, licet iuramentum accederet matrimonio metu extorto.

19 Magna tamen controuerſia inter DD. noſtros verſatur, an in foro conſcientiæ matrim. contractum metu leui, non cadente in conſtantem virum ſit nullum: quamplures namque volunt, idque affirmant quando conſenſus non eſt ſpontaneus, ſed illo metu extortus; ita vt nullo pacto contrahens id matrim. eligeret, niſi eo metu perterritus, alij vero quamplurimi Authores contrarium probant, & tenent, quia Eccleſia ſolum irritauit matrimonium metu viri conſtantis initum, & vtraque opinio eſt probabilis, hæc autem poſterior tenenda eſt tanquam probabilior, ſecundum Thom. Sanchez *d. li. 4. diſputatione 17. numero 4.* qui per totam illam diſputationem articulum hunc in vtramque partem examinat, & Authores vtriuſque opinionis refert. Addo ego tenẽtes priorem præf. opinionem in ſuo caſu ita reſtricto, vt prædiximus, non errare meo iudicio, ſaluo alio ſaniori.

20 Nihilominus tamen coactio quamtumuis leuis, ſi omnino conſenſum tollit, dirimit matrimonium in foro conſcientiæ, licet non dirimat quoad Eccleſiam, vt cum Gabriel. & communi Doctorum tenet Pater Ferdinandus Rebello Societatis Ieſu, *de obligat. Iuſtitiæ lib. 2. de matrimonio, quæſtione 11. ſectione 1. in verſiculo dixi modo, &c. pagina 278. columna 2.* quia ſine conſenſu non eſt contractus coram Deo, qualiſcumque ſit metus: Eccleſia vero, cui conſtat de facto, præſumit de meliori, ac proinde de conſenſu, vt ibi per eum.

21 Matrimonium tamen metu cadente in conſtantem virum celebratum, ratificatur, ſi poſtea accedat copula ſponte habita affectu coniugali, & ex tunc incipit valere, ſi alter, qui abſque metu cõſenſerat in priſtino conſenſu perſeueret, vt probat D. Thom. *in 4. diſtinctione 29. quæſtione vnica, articulo 3. quæſtiuncula 2. ad ſecundum*, & alij quamplures Theologi, & Iuriſtæ, quos refert, & ſequitur Sanchez *vbi ſupra d. lib. 4. diſputatione 18. num. 2.* vbi idem probat, ſi copula illa non ſit omnino ſpontanea, ſed metu leui extorta: & *numero 3.* addit non tantum per copulam ſpontaneam ratificari prius matrim. metu graui extortum, ſed etiam per diutinam habitationẽ mutuam ſpontaneam data opportunitate recedendi, vt *in ca. ad id de ſponſa.* & docent omnes de hac re agentes, nec tunc requiritur, quod ſimul interueniat copula, quia ipſa ſola ſpontanea ſufficeret, vt prædiximus, & ita hanc opinionem tenent Hoſtienſ. & communiter DD. *in d. ca. ad id*, Gregor. Lop. *in l. 15. in gloſſa, le plugieſſe, titulo 2. partita 4.* & alij, quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. *vbi ſupra, num. 4.*

22 Requiritur tamen ad hoc vt ſuperiora de diutina habitatione dicta procedant, vt ratificãs matrimonium ſciat matrim. prius contractum fuiſſe nullum; alias namque ſi ex errore, quo putabat prius matri. validum fuiſſe, cohabitaret, aut copula maritali accederet, non ratificabitur prius matrim. quia nihil magis contrarium cõſenſui, quam error, vt late probauit idem Sanchez *lib. 2. diſputatione 34. numer. 2.* ad quem locum ſe refert idem Sanch. *d. lib. 4. diſputatione 18. num. 5.*

23 Non autem in caſu *d. cap. ad id*, eſt neceſſaria cohabitatio anni, & dimidij, de qua ibi. quia is tex. narrat enim facti contingentiã, dum eius temporis habitationem ponderat, vnde prudentis arbitrio definiendum eſt hoc tempus, vt in ſpecie hac noſtra tenent communiter DD. ibi, & docet Couar. *in quarto Decret. ſecunda parte, cap. 3. §. 6. nu. 1.* Greg. Lop. *vbi ſupra*, Menoc. *de præſumpt. lib. 3. præſumptione 4. num. 25.* & alij, quos refert, & ſequitur Thom. Sãch. *d. lib. 4. diſputatione 18. num. 6.*

24 Vbi etiam quod hoc intelligendum eſt, quando ſumus in dubio, an potuerit fugere, nam quando conſtat de ſpontanea cohabitatione, quia data opportunitate illico, & incontinenti non fugit, ſufficit momentanea cohabitatio, ſecundum Ant. de Butr. *in d. cap. ad id. numero 9.* & ibi Alex. de Neuo *numero 6. & 7.* Neuizan. *conſil. 46. num. 32.* vbi quod hoc arbitrio etiam prudentis viri relinquitur, ſcilicet, vt intelligatur morali modo, non enim eſt neceſſariũ, ne cohabitans cenſeatur ſpontaneus, vt ſtatim mathematico modo fugam arripiat, quod etiam probauerat Hoſtien. *in c. 1. de ys quæ vi, &c. ſuper verbo non timore mortis*, & ibi Butrius *in fin.* Abb. *num. 12.* Henric. *num. 4.* Nauar. *in commentario 4. de regul. quod eſt ſuper c. Statuimus 19. quæſtione 3. num. 71.* & hæc quoad

forum

ſorum externum, nam in foro conſcientiæ nullius temporis habitatio poſtquam metuendi cauſa ceſſauit, ratificabit matrim. ſi non adfuit animus illud ratificandi, vt recte obſeruauit Sanch. *d. num. 6. ad fin.*

25 Requiritur præterea, quod habitatio illa ſit omnino ſpontanea, ceſſauentq; omnino timoris cauſa, durante namque cauſa metus, durat metus, quamuis in actu exteriori appareat omnimoda libertas, vt tradunt Bart. & alij communiter DD. quos refert, & ſequitur Sanch. *diſputatione 18. numero 7. vbi & in num. ſequentibus* hoc pluribus modis declarat quomodo intelligendum ſit, & tandem *num. 12.* tenet hæc omnia vera eſſe etiam poſt Cõcil. Trident. *ſeſſione 24. de matrimonio, cap. 1.* quando impedimentum metus erat occultum, & parocho ac teſtibus ignotum, vt probauit *lib. 2. diſputatione 37. num. 14.* quaſi ſecus ſit alias.

26 Durante enim cauſa metus ſemper durat metus, quamuis in actu externo appareat omnino libertas, ita Bart. *in l. 2. numero 7. C. de his quæ vi, &c.* & ibi Bald. *num. 8.* Zaſius *in l. 1. §. quæ onerandæ, numero 40. ff. quarum rerum actio non detur*, Decius *conſilio 219. numero 7. volumine 2.* Alexand. *conſilio 48. lib. 4.* facit doctrina Bartol. *in l. ſi ob turpem, num. 7. ff. de condit. ob turp. cauſam.*

27 Vbi inquit, quod ſi vir percuſſit valde vxorem, quæ nolebat conſentire cuidam inſtrumento, & poſtea mulier conſenſit ex interuallo, metu hoc feciſſe videtur, quia donec durat maleficium, durat metus, idem in alio propoſito reſpondit Angel. *in l. qui aliena, §. Celſus, ff. de adquir. hær.* Abb. *in cap. accedens, quarto notabil. de procurat.* Cardin. *conſilio 137.* ſic etiam Calderin. *conſilio 1. ſub titulo de his quæ vi, &c.*

28 Reſoluit, quod mulier, quæ ingreſſa eſt religionem per metum alicuius perſonæ, etiamſi exiſtat in religione per multos annos, viuente illa perſona, quæ metum ei intulit, non purgatur metus, iuxta textum *in cap. accedens de conuerſione coniug.* Idemque erit in matrimonio carnali, quia valet argumentum de vno ad aliud ex traditis per Euerard. *in Topicis legalib. loco à matrimonio, &c.* Idem reſpondit, licet in alio caſu, Aretin. *conſilio 14. incipiente, viſo, & diligenter conſiderato themate, numero 17. verſiculo, ſed reſtat nunc videre de quarto dubio*, Roland. à Vall. *conſilio 95. numer. 32. volumine 1.* Ant. Gom. *ſecundo tom. var. cap. 14. num. 27.* & plura congerit Menoch. *de præſumpt. lib. 3. præſumptione 4. num. 22.* Maſcard. *de probat. concluſione 1055. num. 32.* Gam. *1. parte, deciſione 346. num. 4.* & nos alios allegantes *conſil. 6. numer. 15.*

Verum ſupradicta doctiſſimi viri opinio Thom. Sanchez *vbi ſupra*, etſi ante Concil. Tridentinum procedere poſſet, poſt idem tamen Concil. eam veram eſſe non credo ex ſequentibus.

29 Primo, quia poſt Sacrum Concilium Tridentinum copula ſequuta poſt ſponſalia de futuro non ſufficit ad præſumendum coniugalem conſenſum, neque aliquod aliud ſignum, niſi expreſſus ſimultaneus conſenſus vtriuſque partis coram parocho, & teſtibus per verba de præſenti, vel ſigna ſufficientia exprimatur, vt late probauimus in noſtro tract. *de Iuramento confirmat. 1. parte, ca. 51. numer. 12. & ſequentibus*, & poſt nos Matienç. *in Rubrica tituli 1. lib. 5. nouæ coll. Reg. gloſſa 1. numer. 53. & ſequentibus*, & iterum nos *lib. 1. Canonic. quæſtionum, ca. 18. nu. 4.* vbi adduximus declarationem Congregat. Cardinal. à Sede Apoſtolica deputatorum ad declarationem dubiorum S. Concil. Trid. huiuſmodi Decretum Concil. Trident. *ſeſſione 24. c. 1. de reformatione matrim.* annullat tantummodo contractus matrimonij per verba de præſenti clandeſtine factos: ſponſalia tamen per verba de futuro reliquit in terminis Iuris communis, præterquam quoad copulam, quia per eam non tranſeunt in matrimonium: quam declarationem refert etiam Farinat. *tomo 4. ſuper præd. Decret. ſeſſione 24. cap. 1. de reformatione matrim.* eandem opinionem ſequitur, & probat Thom. Sanch. *lib. 3. de matrim. diſputatione 40. numero 6.* vbi *numero 7.* agit, quid dicendum ſit, quando copula fuit habita coram parocho, & teſtibus. Ergo nec copula ſequuta poſt matrimonium nullum, & irritum ex cauſa metus cadentis in conſtantem virum, vel alia legitima conualeſcere non poteſt ex copula ſpontanea poſtea ſubſequuta, vel ceſſante impedimento abſque nouo conſenſu libere præſtito de præſenti coram parocho, & teſtibus ſiue impedimentum fuiſſet publicum, ſiue occultum, quamuis in hoc vltimo caſu impedimenti occulti parocho, & teſtibus ignoto, alias ſufficeret expreſſus conſenſus vtriuſque coniugis abſque parocho, & teſtibus, non tamen ſufficit ſolus tacitus ex copula inductus atque præſumptus, ſiquidem primus conſenſus coram parocho, & teſtibus præſtitus fuit nullus, & illegitimus, vt late probauimus *d. cap. 18. lib. 1. Canonic. quæſtionum, numero 5. & 6.*

Secundo, & præcipue eadem noſtra ſententia principalis probatur; quia poſt Sacrum Concil. Trident. matrimonium de præſenti celebratum à duobus impuberibus, vel à pubere, & impubere maioribus tamen ſeptennio ſolemniter coram parocho, & teſtibus, interueniente copula poſt pubertatem, cohabitatione, amplexibus, vel oſculis minime ratificatur abſque eo, quod eadem ſolemnitate repetita de nouo celebretur, vt latiſſime poſt longam diſputationem ad vtramque partem reſoluimus *d. lib. primo Canonic. quæſtionum d. cap. 18. per totum*, & nos alios quam plurimos hoc idem tenentes refert, & tenet idem Sanchez *lib. 3. de matrim. diſputatione 46. num. 3. & 9. cum ſequenti*, & iuxta hanc noſtram reſolutionem ita fuit declaratum non ſemel per Sacram Congreg. Cardin. vt conſtat ex Farinatio *vbi ſupra, verſiculo ſponſalia inter impuberes pagina 67. columna 1.* & iterum ibi, *in verſiculo matrim. contractũ, pagina 69. columna 1.* 30

Si ergo hæc ita ſe habent vbi ſponſalia per verba de futuro celebrantur ab habentibus ætatem completam ad contrahendum de præſenti, vel quando iuris præſumptione ſunt ſponſalia de futuro, licet per verba de præſenti cõtraxerint ætate prohibente, vt probat tex. *in c. vnic. §. idem quoque, de deſponſatione impub. lib. 6.* à fortiori idem erit dicendum, quando matrimonium celebratum eſt nullum propter metum, vel alia ratione iuridica id impediente, & dirimente, nec valet, vt ſponſalia de futuro.

Tertio, quia in terminis eiſdem fundamentis, hãc partem in ſpecie tenuimus, & probauimus *d. ca. 18. numero 7. cum ſequenti.* vbi reſpondimus fundamentis contrarijs: copula namque etiam affectu maritali habita, etſi tacitum inducat conſenſum celebrãdi de nouo vel ratificandi matrimonium ſemel iam contractum irrite & nulliter, non tamen vllo modo expreſſum, qui requiritur ad matrim. celebrãdum, vel ratificandum non ſufficit attento Concilio Tridentino, quia nuptias non concubitus, ſed conſenſus facit forma debita præſtitus, vt *in l. nuptias 30. ff. de regul. iuris*: quare hanc ſententiam proculdubio veriorem, & tenendam eſſe cenſeo, contra priorem Thomæ Sanchez & ſequacium. 31

At, quod impedimentum metus, vel alias dirimens fuerit occultum, etiamſi poſtea ſit ſublatum, non tollit, quin iterum ſit expreſſe de nouo celebrandum coram parocho, & teſtibus, vel ſaltem abſque eis ſequendo tertiam opinionem, de qua in-

fra ſtatim agemus, ſiquidem prior conſenſus fuit nullus.

32 Licet enim triplex in hoc ſit ſententia Doctorũ; prima, quæ docet, deſiderari, vt iterum coram parocho, & teſtibus celebretur illud matrimonium, quam tenuit Nauar. *lib. 4. conſil. in prima editione, titulo 1. de ſponſal. conſil.* 11. *& in ſecunda editione titulo de deſponſat. impub. conſil.* 3. & nos *lib. primo Canon. quæſtionum, cap. 18. num. 7. & 8. de Iurament. confirmat. prima parte, cap. 51. num. 22. & 43.* Palat. Matienç. & alij relati à Thom. Sanch. *lib. 2. de ſponſ. diſputatione 37. numero 2.*

Secunda ſententia docet idem, niſi ſcandalum, aut infamia oriretur, vt tenent Cordoua, Segur. Ludouic. Lopez, & Veracrux, niſi illi mala fide cõtraxerint, quos refert Sanchez *ibidem numero ſecundo.*

Tertia habet, non eſſe neceſſarium iterum coram parocho, & teſtibus contrahere, ſed ſatis eſſe ſi cõtrahentes inter ſe ipſos ſolos renouent conſenſus, cui prorſus ipſe Sanchez *ibidem numero* 3. adhæret, & late eam comprobat cum Nauar. *lib. 4. conſil. titulo 1. de ſponſal. in 1. editione conſil.* 35. *& in ſecunda editione conſil. 14. in fin. & in Manual. ca. 22. numer. 70. & c. 16. in noua editione num. 37.* vbi dicit ſic poſtea declaraſſe Pium V. & ſacrum pœnitentiariæ Prętorium ea declaratione ſemper vti, idemq; tenentes refert Sãch. *vbi ſupra d. numer. 3. ad fin.* alios quamplures graues viros.

Et tandem *numer.* 4. idem dicendum eſſe docet qualecunque ſit impedimẽtum occultum, vt ſi matrimonium fuit nullum propter metum occultum cum Enriquez, & alijs, quos ibi refert.

Et numeris ſequentibus idem probat in alijs ſimilibus caſibus, de quibus ibi per eum, & præcipue *num.* 6. in matrimonio nullo ob occultum ætatis defectum, vt ætate completa ſatis ſit inter ipſos coniuges matrim. celebrari, ſecundum Enriquez *lib. 11. de matrim. cap. 3. num. 7.*

Nihilominus tamen iuxta præd. tres opiniones, & quamlibet earum requiritur nouus, & expreſſus vtriuſque coniugis conſenſus: eſt tamen differentia vtrum parochus, & teſtes debeant interuenire in ſecunda præd. celebratione matrimonij, at in caſu, de quo agimus, nempe copulæ de nouo habitæ ceſſante metu, & reliquis impedimentis occultis dirimentibus nullus cõſenſus expreſſus interuenit, ſed tacitus atque præſumptus, qui ſolus nõ ſufficit poſt Concilium Tridentinum, licet impedimentum fuerit occultum, & ignotum parocho, & teſtibus ad efficiendum verum matrim. vt probauimus: ergo nullo modo eſt dicendum contrarium.

Neque obſtat fundamentum Sanch. *d. diſputatione 37. numer.* 14. nempe matrimonium illud, quod propter impedimẽtum occultum nullum fuit, poſſe reualidari copula affectu maritali inter coniuges habita, ſicut reualidatur nouo conſenſu occulto: primo, quia Concilium Trident. *d. ſeſſione 24. cap. primo de reformatione matrim.* minime comprehendit hunc caſum, vt habet præd. tertia ſententia ſuprà relata: ergo tamquam caſus omiſſus remanet ſub diſpoſitione iuris communis, vt in iuribus vulg. ergo cum ſecundum ius commune tale matrim conualeſceret copula maritali, vt *in d. cap. is qui fidem, de ſponſ.* idem erit attento Tridentini Concilij Decreto. Quod ibi confirmat & ſecundo, quia ideo Concilium Trid. corrigit matrimonia præſumpta ex copula maritali conſurgentia, quia non requiritur præſentia parochi, & teſtium, ergo in caſu in quo talis præſentia non deſideratur, vt eſt hic, manebit Ius commune illæſum. Addit præterea & tertio pro ſua opinione Sanch. quia cum matrim. verbis, & ſignis contrahi poſſit, & copula affectu maritali habita, ſignum ſit conſenſus de præſenti, alias ſponſalia per illam non tranſirent antiquitus in matrim. contra *d. Decretal. is, qui fidem*, ſicut verbis de præſenti conualeſcit, ita copula illa affectu maritali. Non inquam obeſt hæc triplex argumentatio, quoniam etſi ſubtilis ſit, non tamen vera, nec ſolida. Ad primũ namque reſpondetur, quod Concil. Trident. *vbi ſupra*, generaliter, & indiſtincte tollit, & comprehendit omnia matrimonia præſumpta de Iure communi, ſiquidem decidit, quod parochus viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo conſenſu intellecto eos coniungat: & poſtea, qui aliter quam præſente parocho, vel alio ſacerdote de ipſius parochi ſeu Ordinarij licentia, & 2. vel 3. teſtibus matrimoniũ contrahere attentabunt, eos Sancta Synodus ad ſic contrahendum omnino inhabiles reddit, & huiuſmodi contractus irritos, & nullos eſſe decernit, &c. nullo modo ſola copula etiam maritali affectu habita poteſt inducere matrim. validum poſt Concil. Trident. Negamus igitur caſum præſentem remanere ſub diſpoſitione Iuris communis, ſiquidem *d. ca. is, qui fidem, & ca. 1. §. idem quoque de deſponſ. impub. lib. 6.* ſupra allegata ſunt hodie indiſtincte, & generaliter in omni caſu correcta, niſi quando ſponſalia de futuro fuiſſent celebrata, & copula poſtea affectu maritali coram eodem parocho, & teſtibus, vt ſupra diximus. Neque tertia ſententia ſupra relata in eo articulo vtrum matrimoniũ coram parocho, & teſtibus initum inualidum ob occultum impedimentum, ſit ſublato impedimento iterum coram parocho, & teſtibus celebrandum, quæ habet ſatis eſſe ſi contrahentes inter ſeipſos ſolos renouent cõſenſus; nobis obeſt in præſenti ſpecie copulæ: tum quia prima contraria ſententia eſt verior, probabilior, & recepta, vt probauimus, tum etiam, quia licet tertia contraria ſententia eſſet ſequenda tamquam receptior, & benignior atque declaratione Pij V. probata, de quo articulo iam ſupra egimus late in hoc eodem tractatu, adhuc tamen hæc tertia ſententia non requirit conſenſum nouum expreſſum, licet ſine præſentia parochi, & teſtium, vnde minime ſufficit tacitus per copulam, attento Sacro Concilio Trident. *vbi ſupra.*

Secundum argumentum, quo Sanch. confirmat ſuam opinionem, iam ceſſat ex ſupradictis, nempe quod Concil. Triden. non ſolum requirit præſentiã parochi, & teſtium ad contrahenda in poſterum matrimonia valida, ſed etiam cõſenſum expreſſum coram eiſdem exprimendum: ergo etſi daremus in noſtro caſu non eſſe neceſſariam præſentiam parochi, & teſtium, adhuc tamen remanet alterum requiſitum, ſine quo non eſſet validum matrim. nempe expreſſio conſenſus, ſed copula non eſt huiuſmodi, ergo, &c.

Ad tertium reſpondemus, vt non ſemel prædiximus, non ſufficere ſignum conſenſus (loquimur in valentibus loqui) ſed requiri expreſſum conſenſum: ex quibus hæc pars veriſſima manet, & contraria improbata.

Siue igitur in caſibus præcedentibus parochus, & teſtes impedimentum occultum ignorauerint (quod negat Thom. Sanchez) ſiue id noſſent (quod profitetur idem Author *d. diſputatione 37. lib. 2. num. 10.*) neceſſario repetendum eſt matrimonium coram parocho, & teſtibus, & quamuis in primo caſu ignorantiæ parochi, & teſtium ſecundum tertiam præfatam ſententiam ſufficiat renouare conſenſus abſque parocho, & teſtibus, nihilominus tamẽ ſaltem renouandi ſunt expreſſe conſenſus inter ſolos contrahentes, vnde tacitus conſenſus præſumptus ex copula minime ſufficiet ad inducẽdum de nouo

matri-

matrimonium poſt Conciliũ Trident. niſi expreſſe de nouo conſentiant iuxta ſupra dicta, & probata.

33 Quinimo ſecundum eundem Thom. Sanch. *vbi ſupra, numer. 11.* quando eſt periculum, vt detegatur impedimentum, & probetur in foro exteriori, tali periculo exiſtente, celebrãdum iterum eſt matrim. coram parocho, & teſtibus, vt tenet Enriquez *li. 11. de matrim. c. 3. n. 6.* & Manuel. Rodrig. *1. tom. Summæ in ſecunda editione, c. 220. n. 2.* imo quamuis id periculum minime adſit, ſi impedimentum ſit plene probabile in foro externo, credit ibi Sanch. *d. num. 11. verſic. imo neceſſario*, iterandum eſſe matrim. coram parocho, & teſtibus, vt ibi late probat.

34 Addens, dici plene probabile impedimentum in foro externo ad diſſoluendũ matrim. publice contractum, quando duobus teſtibus probari poteſt, vt cum alijs docet Maſcard. *de probat. concluſione 410. n. 19 iuncto num. 9.* & habetur expreſſe *in cap. quoties de teſtibus, & atteſt.* debent tamen illi duo teſtes eſſe non tantum idonei, ſed omni exceptione maiores, id eſt, quibus nihil poſſit opponi, vt multis iuribus, & Doctoribus probat idem Maſcard. *concluſione 1023 à num. 4. vſque ad 14.*

35 Quare ſi ſola relatione coniugis ſcirent impedimentum tres, vel quatuor teſtes, adhuc diceretur impedimentum occultum, dum non eſt publica fama, quia teſtes illi nõ faciunt plenam fidem ad diſſoluendum matrim. quia tantum deponũt de coniugis confeſſione, quæ ſufficiens ad hoc non eſt, ita Sanch. *d. num. 11. ad fin.*

36 Ex quo primo infert *num. 12.* quod ſi impedimẽtum illud delatum ad forum externũ minime probaretur, aut falſa informatione pronunciaretur ſententia pro matrimonio publice contracto, maneret adhuc occultũ, cum matrimonij valor conſtet Eccleſiæ, & ita poſſet conualeſcere nouo conſenſu occulto inter coniuges præſtito, ſecundum Enriquez *d. lib. 11. de matrim. cap. 3. num. 6.*

37 Secundo infertur declaratio ad Concil. Trid. *ſeſſione 24. cap. 6. de reformat. matrim.* vbi conceditur Epiſcopis facultas diſpenſandi in delictis occultis nõ deductis ad forum contentioſum; poterit namque Epiſcopus diſpenſare, ſi reus falſis teſtibus, aut probationis defectu abſolutus eſt à delicto ad forũ contentioſum deducto, vt cum Enriquez, Manuel. & Viuald. quos citat ibi. probat Sanchez.

38 Tandem idem ibi *num. 13.* obſeruandũ eſſe dicit, eos, qui ſublato impedimento reualidarunt matrimonium, non teneri Eccleſiæ benedictiones ante reualidationem præmiſſas iterum recipere, quia ſemel receptæ ſunt, nec poſſent ſine ſcandalo repeti, nec ſunt de matrimonij eſſentia, vt tenent Cord. & Bartholom. de Ledeſma, quos ibi ad hoc citat.

39 Ex quibus omnibus ſatis ſuperque remanet probatum matrimonium metu cadente in conſtantem virum celebratũ, vel ex alio impedimento dirimente, nullum, maxime ſi in foro exteriori eſt probabile præfatum impedimentum, ceſſante tali metu, vel impedimento præd. iterum eſſe celebrandum de nouo coram parocho, & teſtibus, copula autem ſola poſtea ſubſequuta etiam ceſſante metu, vel impedimento dirimente, minime ratificari nec reualidari ſufficienter, vt ſupra probauimus contra ſententiam Thom. Sanch. ſiue impedimentum occultum ſit notum parocho, & teſtibus, ſiue non: adhuc namque nouus expreſſus conſenſus ad id requiritur coram parocho, & teſtibus indiſtincte iuxta noſtram primam ſupra relatam ſententiam, & aliorum, vel ſaltem ſine parocho, & teſtibus iuxta tertiam ſententiam ſupra relatam cum declaratione Pij V. de qua ſupra.

40 Verum autem ad matrimonium inualidum ob impedimentum occultum ratificandũ ceſſante impedimento oporteat alterum coniugem certiorem facere de nullitate prioris matrimonij, vel hac nullitate tacita ſatis ſit renouare conſenſus, agit late Thom. Sanch. *eodem lib. 2. de ſponſal. diſputatione 36. per totam*, ipſum conſulito, & vide.

Difficultas tamẽ in eo verſatur, an ſicut matrim. 41
metu initum ratificatur copula ſpontanea affectu maritali habita iuxta opinionem Thomæ Sanchez, de qua ſupra, ita etiam ratificetur copula graui metu extorta, vt ſi quis metu cadenti in conſtantem virum cogatur matrimonium inire, illudque conſummare ſit validum? etiam poſt Concil. Trident. vel quando parochus, & teſtes ignari fuerunt impedimenti metus, idque occultum erat, vel aſtiterunt parochus, & teſtes matrim. & copulæ coacti?

Et in hoc articulo Palud. *in quarto, diſtinctione 29. quæſt. 1. art. 4. concluſione 3. num. 25.* & ibi Supplementum Gabrielis *dubio tertio, art. 3. concluſione 3.* tenet valere hoc matrimonium, & ibi Soto *quæſtione 1. art. 3. ad fi. verſiculo in contrarium*, quamuis valde anceps ſit, tandem tenet valere, & Angl. *in Flor. prima parte de matrim. quæſt. 3. de conſenſ. coact. art. 1. difficultate 4. folio 549.* Bartholom. à Ledeſm. *de matrimonio, dubio 23. ad fi.* Vega *lib. 2. ſuæ ſummæ caſu 513.* & dicunt eam probabilem Petr. de Ledeſm. *de matrim. quæſt. 47. art. 3. dubio penult.* & Henriquez *lib 11. de matrim. cap. 9. num. 7.* & eam dicit ſatis probabilẽ Thom. Sanch. *d. lib. 4. diſputatione 18. num. 13. ad fin.* qui prius *eodem num.* plura fundamẽta huius opinionis adduxerat.

Ego vero contrariam ſententiã, vt in ſpecie præmiſſa nullum ſit matrimonium, longe veriorem, cõmunem, & omnino tenendam eſſe cenſeo, non vero primam, quam tenet Abb. *in cap. diſcretionem nu. 3. in fin. de eo qui cogn. conſang. & in cap. conſultationi, in fi. de ſponſal.* & ibi Præpoſ. *numero 2. in principio*, & Alexand. de Neuo *num. 10.* Nauat. *in Man. Latin. cap. 22. numero 51. ad fin* Menoch *de præſumpt. lib. 3. præſumptione 4. numero 31 cum ſequentibus*, & præcipue *numero 35.* eandem tenent Henriquez, & Petr. de Ledeſm. *vbi ſupra*, & alter Ledeſm. *in ſecundam partem quarti, quæſtione 49. articulo 3. in fi.* & Magiſt. Palat. *in 4. diſtinctione 29. diſputatione vnic. folio 663. ante verſiculum, conſentiunt in dogmate*, & alij, quos refert, & ſequitur Thom. Sanchez *diſputatione 18. numero 15.* dicens eam eſſe multo probabiliorem, eamque pluribus fundamentis comprobat, & *num. 18.* ſatisfacit contrarijs, & *num. 16.* eam bene limitat, ſi matrimonio metu conſummato, aliquando accedat copula ſpontanea, depoſito iam prorſus metu, & animo ratificandi prius matrimonium inualidum, ſcienti accedente copula illa fuiſſe inualidum, & ea ratificari, quia tunc manet firmum matrimonium ante Concil. Trident. poſt Concil vero Trident. tenendum eſt quod prædiximus, contrahens tamen matrim. metu graui potius debet mortem pati, quam conſummare, quia cum non valeat matrim. ex copula fornicaria, poſſet tamen excuſari ſi accedat animo maritali, ſequens priorem opinionem (habitam pro probabili) aſſerentem ea copula ratificari matrimonium, ita tenet Henriquez *li. 11. de matrim. cap. 9. numero 7.* ſed intelligendum eſt in eo caſu, in quo poſt Concil. Trident. efficeretur verum matrimonium iuxta ſupra dicta.

De ſponſalibus metu cadenti in conſtantem vi- 42
rum initis quicquid dicat Henriquez *vbi ſupra, num. 6.* & Petr. de Ledeſm. *de matrimonio, quæſtione 47. articulo 3. circa tertium argumentum, dubio tertio*, ea valida eſſe, verior tamen, & recepta ſententia eſt ipſo iure eſſe nulla huiuſmodi ſponſalia ſicut matrim. metu graui contractum, & hoc ex tex. recte perpenſo *in cap. ex literis de deſponſat. impub.* & in termi-

nis eam tenent ibi. Ant. de Butr. *num.*1. Abb. *ſecundo*, Alexand de Neu. *numero etiam ſecundo*, & alij DD. quos refert, & ſequitur D. Couar. *in quarto de ſponſ. ſecunda parte, c.*3. *§.*5. *numer.* 1. Barboſ. *in Rubrica, ff. ſolut. matrim. quarta parte, numero* 30. & plures Theologi, quos refert, & ſequitur Sanchez *vbi ſupra, d. lib.*4. *diſputatione* 19. *numero ſecundo*, vbi recte expendit in hoc *d. cap. ex literis, & numero tertio* inquit, primam opinionem eſſe probabilem ſatis; ſed hanc ſecundam eſſe probabiliorem, eandem ſequitur Manuel Rodriguez *in ſua ſumma primo tom. in ſecunda editione, cap.*231. *num. quarto, & cap.*244. *num.*4.

Ego vero hanc ſecundam proculdubio probo vt veriorem, & receptiorem, & credo primam cōtrariam minime eſſe veram, probabilem, nec tenēdam in iudicando, & conſulendo.

43 Limitatur tamen hæc ſententia in metu leui, qui non irritat ſponſalia, ſicut nec matrimonium, vt per Sanchez *vbi ſupra, numero* 4. eſtque veriſſimum; in conſcientia tamen contrahens ſponſalia metu leui poteſt propria auhoritate reſilire ab eis ex rationibus, de quibus per eundem ibi *num.*6.

44 An autem iuramētum in matrimonio metu graui præſtitum obligationem pariat, ita vt indigeat relaxatione in alijs contractibus alias inualidis, late egimus de hoc *in noſtrò. tractatu de Iuramento Confirmatorio, prima parte, cap.*57. *numero* 19. *cum ſequentibus*, vbi reſoluimus affirmatiue contra alios: noſque refert, & ſequitur plurimos eiuſdem ſententiæ Authores congerens contra alios Thomas Sanchez *d. lib. quarto, diſputatione* 20. *num. quarto*, quamuis prior ſit probabilis, & in praxi, apud iudices ſeculares recepta ſecundum Couar. quem citat *numero tertio, & numero octauo* reſoluit, concedendam eſſe relaxationem ab Epiſcopo ab eo iuramento, licet metus ſit leuis, cum alijs pluribus Authoribus contra alios, quos numero præcedenti retulerat.

Sed in iuramento graui metu extorto adiecto matrimonio aliud probauimus *vbi ſupra, numero* 22. quæ ſententia eſt veriſſima, communis, & tenenda propter ſummam libertatem requiſitam in matrimonio, ideo merito, quod iuramentum extortum graui metu in matrimonio ipſum non confirmet, nec obliget, ac proinde relaxatione non indigeat, quam ſententiam nos referens *vbi ſupra*, & alios plurimos ſequitur Thomas Sanchez *vbi ſupra, num.* 15. 17. *&* 19.

Non tamen matrimonium metu graui contractum iuramento confirmatur, quia matrimonium metu contractum irritum eſt ex defectu liberi conſenſus, vt *in cap. cum locum de ſponſal. cum ſimil.* at iuramentum non ſupplet defectum conſenſus ſubſtantialiter requiſiti, vt notant DD. *in cap. fi. de procurat. lib.*6.

45 Et hinc eſt, vt is qui poſt matrimonium metu contractum, & iuratum aliam duxit, permanere debet cum ſecunda, priuſque matrimonium fuit inualidum: tex. expreſſus *in cap.*2. *de eo qui duxit in matrim.* &c. vbi gloſſa *verbo tanta*, hanc opinionē principalem tenet, & ibi communiter DD. & alij quos refert, & ſequitur dicens ita eſſe tenendū tanquam certum Sanchez *d. diſputatione* 20. *numero* 12. *&* 15.

46 Nec etiam ſponſalia metu contracta accedente iuramento valida efficiuntur, vt per eundem ibi *diſputatione* 21. *numero primo*, vbi *numero* 2. *&* 3. late agit, an id iuramentum obliget, relaxationeque indigeat, ſicut iuramentum ſoluendi vſuras, refertque duas ſententias diuerſas in hoc Doctorum, primam probabiliſſimam affirmatiuam, alteram negatiuam veriorem, quam probo, ſicut in matrimonio huiuſmodi modo probauimus.

47 Admonet tamen *numero nono*, ſponſalia metu leui contracta, & iuramento ſtabilita, quamuis valida ſint, prout erant ſecluſo iuramento, at minime confirmare iuramentum hoc, talem contractum in foro conſcientiæ, quare poterit contrahens illis contrauenire obtenta ab Epiſcopo abſolutione iuramenti iuxta dicta à ſe *diſputatione præced. numero* 8. *& nono.*

48 Iuramentum autem accedens promiſſioni dotis, & conſtitutioni Procuratoris ad matrimonium, & voto, vel profeſſioni Religionis metu extortū non obligat, nec indiget abſolutione, vt cum alijs probat late idem Author *d. diſputatione* 21. *num.*5. *&* 6.

49 Poſt hæc ſcripta in lucem prodijt ſua commentaria Fr. Baſilius *de impedim. matrim. cap.* 29. *§.* 12. *pagina* 424. *cum ſequentibus*, vbi in ſumma duo probat, & obſeruat, primum quod ſi metus ſiue iuſtus ſit, ſiue iniuſtus non inferatur ad extorquendum matrimonium, ſed aliquis ſit in metu conſtitutus ex graui malo, vel quod natura accidit, vel in quod ſua ſe culpa coniecit, matrimonium valet. Secundum quod quando metus iuſte incutitur, ad eum tamen finem. vt matrim. contrahatur, etiam tunc dicendum eſt ex cōmuni certaque ſentētia valere matrimonium iure naturali, vt docēt non pauci, quos refert, & ſequitur Sanchez *lib.* 4. *diſputatione* 13. *à numero* 3. & Baſilius *vbi ſupra, §.* 13. *per totum.*

50 Reſoluit, matrimonium ex metu iniuſto celebratum eſſe ratum, ſed Eccleſiæ authoritate diſſolui, vt poſt alios probat Sanchez *vbi ſupra, diſputatione* 14. *numero ſecundo*; quamuis ipſe Baſilius *vbi ſupra d. §.* 13. *verſiculo cæterum*. dicat verius ſine dubio eſſe matrimonium initum ex graui metu eſſe nullum non ſolum iure Eccleſiaſtico, ſed etiam inſpecto naturali.

CAPITVLVM LXXVII.

De matrimonio, & ſponſalibus metu celebratis.

SVMMARIVM.

1 *Metus quotuplex ſit.*
2 *Metus minor deſideratur in fœmina, quam in viro conſtante.*
3 *Metus minor cadit in puerum, quam in virum.*
4 *Metus quis dicatur cadens in conſtantem virum arbitrio iudicis relinquitur; & quid iure Regio, numero* 5.
6 *Metus mortis, mutilationis membri, & grauis corporis cruciatus, grauiumque verberum cadit in conſtantem virum.*
7 *Teſtibus deponentibus de metu magis credendum eſt, quam mille teſtibus deponentibus de ſpontanea voluntate.*
8 *Metus armorum eſt cadens in virum conſtantem, licet illa portans eis non vtatur; & etiam ſi arma fuerint depoſita. vt in numero* 9.
10 *Metus carceris an ſit cadens in conſtantem virum?*
11 *Metus infamiæ an ſit cadens in conſtantem virum?*
12 *Metus excommunicationis an ſit cadens in conſtantem virum?*
13 *Metus amiſſionis bonorum an ſit cadens in conſtantem virum?*
14 *Metus amiſſionis magni lucri an ſit cadens in cōſtantem virum?*
15 *Metus reuerentialis in quos detur, vt dicatur cadere in conſtantem virum.*
16 *Metus in perſonas filiorum, & aliorum coniunctorum an dicatur cadens in conſtantem virum?*

17 *Preces*

17 *Protes impertunæ,an & quãdo incutiant iuſtum metum.*

1 DVplex eſt metus, vnus cadens in conſtantem virum, alter vero in incouſtantem: vt *in c.veniens,el ſegundo de ſponſal. c.cum dilectus de his, quæ vi*, &c. Iuriſconſultus autem *in l.metum, la ſegunda, ff de eo, quod met.cauſ.* metum cadentem iu virum conſtantiſsimum inuenit: ſed ibi accipitur ſuperlatiuum pro poſitiuo, nempe in virum conſtantem,ad quem reducitur adiectiuum illud,conſtantiſsimum,ſecundum Dec. *in cap.ſi.num. 2.de appell.& in c.cauſam matrimony,numero 4. de officio deleg.* Menoch.*de arbit.iud.lib. 2. centuria 2. caſu 135. numero 2.* Flamin. Pariſ.*de reſignat.benef.lib.13.queſt: 1.num.54.cum ſequent.* quos ſequitur Thom.Sanch. *lib.4.de matrim.diſputatione 1. numero 9.* id comprobans à ſimili ex *l.metum,La premèra,ff.eodem titulo,quod met.cauſ.* vbi dicitur metum eſſe maioris mali timorem,ideſt,magni, vt explicat ibi gloſ. in principio, & ita merito Abb. *in d.c.cum dilectus numer. 3.* exponens Iuriſconſultum *in d.l.metum,la ſegunda,*ait ſufficere communem timorem,vt cadat in virum conſtantem. Appellatur etiam prior timor iuſtus *in ca. fin.de appell.* & poſterior iniuſtus, item prior appellatur probabilis, poſterior improbabilis,& præterea granis, & leuis, ſiue vanus, vt ex alijs Authoribus probat Thom.Sanchez *vbi ſupra,& num. 9. cum ſequentibus* late cõgerit, probat,& declarat quinque conditiones,quæ requiruntur, vt metus cadat in virum conſtantem, & hæc in ſumma ſunt: prima, vt malum, quod timetur, graue ſit: ſecunda, vt æſtimatio mali, quod timetur,ſit fortis,ideſt, vt timens non vane,leuiterque credat, malum illud ſibi imminere,ſed probabiliter, & rationabiliter: tertia, vt incutiens metum potens ſit minas exequutioni mandare,quia non eſt viri conſtantis ac fortis terreri quibuſcumque minis,vt viri inermis, vel ſi minans ſit ſenex, vel debilis, & alter iuuenis, ac fortis: quarta vt metum incutiens ſit ſolitus minas exequi in eodem genere non ſemel aduerſus alios; ſecus ſi ſit homo facile minas iactans, faciliuſque ira depoſita nihil,aut parum exequutioni mandans: quinta conditio eſt, quod timens non poſsit facile occurrere malis, alias ſecus.

2 Minor autem metus deſideratur in fœmina, quã in viro, fœminæ namque ſuapte natura ſunt valde imbecilles, vt late docet,& probat Tiraquel. *in l.1. connubial.n.71.cum ſequentibus*.quamuis enim aliquę fœminæ inueniantur conſtantiores frequentius tamen euenit,quod prius de eis diximus, nempe ſuapte natura timidiores & imbecilliores eſſe,ad quod ll. adaptantur, *l. nam ad ea, ff.de legi.* & in terminis quod minor metus ſufficiat in fœmina ad annullandum contractum matrimonij, & ad reſcindendos alios contractus, quam in viro tenet gloſ. *in c. cum locum,verb.metu de ſponſal.* & ibi communiter DD.D. Couar. *de ſponſ.2.parte,c.3.§.4.n.2. & 9.* Suarez *allegat.24.n.5.* Greg. Lop.*in l.15.tit. 2. partita 4. in gloſ. todo*: nos *conſil.16.num.3 & 13.*

3 Vbi quod ſic minor metus cadit in puerum quam in virum,vt docet experientia: eandem opin tenet Menoch. *de arbitr.lib.2.centuria 2.caſu 135.nu.4.* & 5. Mantic. *de cõie&.vltim.volunt.lib.2.tit.7.n.7.* Nauat.*in Manual.c.22.n 51.* & alij quamplurimi Anthores vtriuſque Iuris.&Theologi,quos in vnum congerit, & ſequitur Thõ.Sãch nouiſsime *de matri.lib.4.diſp.3. n.2.* eſtque receptiſsima, & tenenda hæc ſententia.

Ex qua primo infert Sanch. *vbi ſupra,n.3.*quod dũ tex.*in c.conſultationi de ſponſ.*ponderat ad irritandum fœminæ matrimon. initum eſſe metu cadenti in virum conſtantem, ea verba magis prouerbij loco ponuntur pro metu non leui, & vano, quam vt verbis inhærendum ſit: vnde recte inquit, ſufficiet metus, qui cadat in fœminam conſtantem, ſicque penſandum eſſe ad annullandum matrim. aut alios cõtractus à fœmina metu celebratos, quid fœmina conſtans tunc metueret penſata naturali fœminarum cõſtantia, quibus à natura ineſt minor animi vigor, corporiſque fortitudo,vt docent Ant. de But.*in d.c.conſultationi n.4.*Abb.*nu. etiam 4.* Præpoſ. *5.*& Alex. de Neuo *num.7.* & alij quamplures, quos citat,& congerit Sanch.*vbi ſupra,* qui *num.4.* idem dicendum eſſe aſſerit eadem ratione,non tantum in fœmina reſpectu viri, verumetiam inter ipſos viros.quia vt diſcernatur, quis ſit metus cadens in virum conſtantem attendenda eſt ætas, vt ſi ſit ſenex vel puer, cui metus incutitur, ſimiliter eius fortitudo,innataque animi magnitudo, aut paruitas,& fragilitas, & ſic attendenda eſt qualitas perſonæ metum paſſæ,vt ibi late probat, & plurimos id tenentes allegat.

In ſumma arbitrio iudicis relinquitur,quis dica- 4
tur metus cadens in conſtantem virum iuxta gloſſam communiter approbatam *in l. interpoſitas C. de tranſact.*& ibi DD.præcipue Padill.qui communem eſſe affirmat *num.13.* ex teſtim D. Couar. eandem ſequitur plurimos refereos,dicens,quod omnes pene noſtri hoc dixerunt Menoch. *de arbit. iud. lib.2. centuria 2.caſu 135.num.3.*vbi *num.4.& 5.* quod iudex prudens, ac diligens iuſtum metu arbitrabitur iuxta perſonarum qualitatem,&quod ſic minor metus cadit in puerum,quam in virum, vt docet experiẽtia,quæ omnia,& nos ſequuti ſumus *conſ.16.n.12.& 13.* & quod relinquatur arbitrio iudicis eſt concors Doctorum ſententia ſecundum Thom.Sanch. *d.li.4.de matrim.diſputatione 5.num.1.* vbi hoc iure probat & refert plures id tenentes, & ampliat, vt procedat etiam in foro interno prudentis arbitrio ſecundum Veramcruc. *prima parte Specul art. 8. num.6.* præfatam ſententiam,quod relinquatur arbitrio iudicis,quis dicatur metus cadens in virum conſtantem communem etiam profitetur ex Couar.vbi ſupra,Villalob. *in ſua Antin.iur. literá M.num.72.* & ſequitur alios allegans Olanus *in ſua Concord. iur.litera M.numer.40.* Hoc tamen arbitrium verſabitur tantum in caſibus non expreſsis à iure metus cadentis in conſtantem virum, nam quoad ea mala, quæ iure conſtat eſſe ſufficientia ad metum viri cõſtantis, non dabitur,nec datur arbitrium iudicis ad diſcernendum an is metus ſit cadens in cõſtantem virum,necne? ſiquidem à iure diſcernitur eſſe metum ſufficientem, & ſic cadentem in conſtantem virum:arbitria namque data ſunt in his,quæ ſub regula comprehendi nequeunt ob humanam varietatem,vt notatur *in l. non poſſunt,ff. de legib.* & docet Bald.*in c.a debis,quæ vi met.vel cauſ.fiunt* vnde ſecũdũ Syluest.*in Summa verbo metus,q.1.in fin.*quem ſequitur Sanch. *d.lib.4 diſput.5 n.2.*arbitrium erit quantum ad ea mala,quæ deducuntur ad mala expreſſa in iure,& quoad diſcernendum an ſit probabilis æſtimatio illorum,

Iure tamen Regio (ſi credimus Villalob.*vbi ſupra*) 5
ſublatum eſt arbitriũ ex *l.7.in verſ.otro ſi dezimos que* metus,*tit.33.partit.7.*vbi deciditur,*que* metus *en Latin tãto quiere dezir en Romãce,como miedo de muerte,o de tormẽto de cuerpo,o de perdimiẽto de miembro,o de perder libertad,o las cartas porque la podria amparar,o de recibir deshonra porque ſincaria infamado a de tal miedo como eſte,o de otro ſemejante,fablan las leyes deſte nueſtro libro,&c.*ergo tollitur arbitrium iudicis in hoc, ſiquidem certi caſus metus aſsignantur *in d. l. Regia*, ſed errat in hoc Villalobos, ſecundum Olan. *vbi ſupra*, ſiquidem expreſſe datur arbitrium iudici in ea l. ibi, *o otro ſemejante*, &c. ex quo deducitur illos caſus eſſe in

ea expreſſos gratia exempli, & Olanum in hoc ſequitur latius idem probans Tho. Sanch. *vbi ſupra, num. 3.* poſt Enriq. *libr. 11. de matrim. cap. 9. numer. 3. in commento litera* Y. quem citat: ſed re vera, quamuis in hoc nulla ſit antinomia inter Ius Commune, & Regium, vt bene aduertunt, & probant Olanus, Enriq. & Sanch. ex verbis *d. l. 7.* ibi, *o de otro ſemejante*, non tamen fuit oblitus Villalobos horum verborum, ſiquidem referens verba *d. l. Regiæ* inquit, vel ſimilium, citans ſtatim ad hoc *d. l. 7. tit. 33. part. 7.* nihilominus tamen merito improbatur, quatenùs voluit eſſe in hoc articulo antinomiam inter Ius Commune, & Regium, ſiquidem nulla eſt, quia vtrumque ius idem diſponit:

6 Quo fit vt citra controuerſiam metus mortis cadat in conſtantem virum, idemque dicendum eſt de metu mutilationis membri: & de timore graui corporis cruciatus, vt *in ca. cum dilectus de his, quæ vi met. ve cauſ. fiunt, & d. l. Regia 7.* ad quem metum grauia verbera reducuntur, cum grauiter crucient, vt docent omnes teſte Tho. Sanch. *d. diſp. 5. nu. 4.*

7 Et magis credendum eſſe teſtibus deponentibus de metu, quam mille teſtibus de ſpontanea volũtate probat idem Sanchez *lib. 4. diſp. 27. per totam.*

8 Metus etiam armorum eſt cadens in virum conſtantem, licet portans arma eis non vtatur, *l. tertia, in principio, ff. de vi, & vi arm.* & ibi Bart. & Angel. *l. 15 tit. 2. part. 4.* ibi, *como ſi vieſſe armas,* & ibi Greg. Lop. *verbo touieſſen*, diximus *conſil. 16. num. 8* Padilla *in l. cum proponas, la primera, num. 7. C. de tranſactio.* Ant. Cuch. *lib. 5. inſtit. maior. tit. 12. num. 158.* Ioan. Garſia *de nobil. gloſſa 17. nu. 16.* Thom. Sanchez *d. diſp. 5. nu. 5. lib. 4.*

9 Idemque eſt dicendum etiamſi arma ſemel ſumpta fuerint depoſita, vt cum alijs reſoluimus *vbi ſupra, nu. 16.* loquendo in matrim. Greg. Lop. & Sanchez *vbi ſupra*, necnon & Cuch. *nu. 159.* & Ant. Gab. à Sanch. citatus, qui *num. ſeqq.* idem probat de metu ſeruitutis, vel amittendi inſtrumenta, quibus libertas probari poteſt, vt *in d. l. 15. titulo 2. partita 4. & l. 7. tit. 33. partita 7.* quamuis non incontinenti amiſſis inſtrumentis redigendus ſit in ſeruitutem, quia ſufficit id periculum poſſe euenire, & idem de captiuitatis, & graui exilij timore.

10 De metu autem carceris, quod ſit iuſtus, & ita cadens in cõſtantem virum eſt tex. *in l. nec timorem, & l. qui in carcerem, ff. de eo, quod metus cauſ.* de cuius materiæ intellectu egimus late *in noſtro tractatu de Iuram. confirm. prima parte, cap. 57. per tot.* & præcipue *numero 5.* egimus de matrimonio contracto per incarceratum diſtinguendo caſus.

Sed dubitant DD. de quo metu hoc intelligendũ ſit; quidam enim indiſtincte loquuntur, alij vero de carcere perpetuo, ſed melius hoc intelligi debet de carcere diuturno, & de vinculis atrocibus, quia tunc eſt grauiſſima pœna, ſecus vbi carcer breuis eſſet, vt docet Sotus *in 4. diſtinct. 29. q. 1. art. 2. verſic. eiuſmodi metũ*, Aragõ *2. 2. q. 88. art. 3. §. pro explicatione huius difficultatis,* Henriquez *lib. 11. de matrim. cap. 9. num. 4.* Bart. à Ledeſm. *de matrim. dubio 23. fundamento 3.* Manuel. Rodrig. *in Sum. 1. tom. in 2. editione, cap. 231. concluſione 3. numer. 3.* quos refert, & ſequitur cum alijs Authoribus primæ, & ſecundæ ſententiæ prædict. Thom. Sanch. *d. diſputatione 5. num. 9. per totum*, vbi *numeris ſequentibus* agit de timore amiſſionis ſtatus, & de metu honoris amittendi, & ſtupri comminatione ſiue viro, ſiue mulieri, vt idem in ſupradictis dicẽdum ſit, ſcilicet vt dicatur iuſtus metus cadens in conſtantem virum.

11 De metu autem infamiæ vt ibi refert *num. 13.* non cõſtat inter DD. ſiquidem hi ſunt in triplici ſententia, ipſe vero Sanchez duabus concluſionibus articulum hunc abſoluit: prima eſt affirmatiua in metu infamiæ iuris, vt ſi quis deprehenſo in delicto infamiæ comminetur ei proditionem, vt cauetur *in l. nec timorem 7.* & ibi gloſ. & *in l. iſti quidem, §. fi. ff. de eo quod met. cauſ.* & docet Sum. Roſel. *verbo metus num. 2.* & ibi Angel. 5. & Syluest. *q. 4.* Sot. *in 4. diſt. 29. q. 1. art. 2. in fi.* Palac. Veracrux, Ledeſ. Henriq. & Manuel relati per Thom. Sanch. *vbi ſupra.*

Secunda concluſio eſt eiuſdem ibidem *nu. 15.* huiuſmodi metus infamiæ facti, cui non facile occurri poteſt, cadit in virum conſtantem; ſecus quando facile occurri poteſt, vt ibi late probat hoc intelligens quando infamia eſt grauis, & alicuius momenti, ſecus ſi ſit leuis.

De metu autem excommunicationis quidam aſ- 12
firmant eum cadere in conſtantem virum, alij vero negant, ſed in hoc, diſtinctione vti oportet; aut enim excommunicatio eſt iuſta, & tunc eius metus non cadit in virum conſtantem, quia eſt medicinalis: aut eſt iniuſta, & tunc eius metus cadit in virum conſtantem, ita plurimos hanc diſtinctionẽ ſequentes cumulat, tenet, & probat Thom. Sanchez *d. diſputatione 5. numero 17.* vbi *num. 18.* affirmat hanc ſententiam intelligendam eſſe in ſecundo membro, quatenus habet metum excommunicationis iniuſtæ cadere in virum conſtantem, quando ei facile non poteſt occurri, veluti ſi excõmunicatus non poteſt ſibi cõſulere appellando, vel quia non audet ob potentiam excommunicantis, & quia non habet in promptu ſuperiorem ad quem appellet, vel ſunt neceſſarij ſumptus, & eſt pauper, aut appellando eſt periculum in mora obtinendi abſolutionem, & impendet aliquod damnum de præſenti ob excõmunicationem, vt cum Abb. Felin. & alijs pluribus ibi probat; eandem diſtinctionem communiorem, & veriorem affirmat Fr. Baſil. *de imped. matr. c. 29. §. 6. pag. 402. verſ. cæterum mihi.*

De metu vero amiſſionis bonorum duæ ſunt ſen- 13
tentiæ contrariæ, vna affirmatiua, & altera negatiua, prout eas referr cum ſuis Authoribus Thomas Sanchez *vbi ſupra, numero 20.* qui *numero 21. cum ſequenti* plurimos referens probat, & reſoluit metum amiſſionis bonorum, vel maioris partis cadere in conſtantem virum, & *num. 23.* id temperat quando bona adeo exigua ſunt, vt illis detentis, aut deperditis non ideo pauperior, aut ditior moraliter loquẽdo poſſidens efficiatur, quia tunc cum id quod modicum eſt pro nihilo reputetur, nullius momenti quoque reputabitur ea iactura, & *num. 24.* ſecundo limitat eandem concluſionem affirmatiuã quando talis eſt maior pars bonorum, vt metum paſſus abſque illa ſuſtentari minime poſſet ſecundum aliquos Summiſtas, quos refert, ſed ſibi non placet hæc limitatio, & vniuerſaliter credit eſſe verum timorem amittendi maiorem partem bonorum eſſe iuſtum, vt ibi late probat. Imo *num. 25.* idem credit quando non eſt metus amiſsionis omnium facultatum, vel maioris partis, ſi ſit metus amiſſionis rei magnæ, & notabilis, quia virum conſtantem iure optimo hoc terret, vt ibi probat, & allegat DD. hoc tenentes atque ſentientes, & *num. 26.* idem tenet in timore amiſſionis inſtrumẽtorum totius, vel maioris partis patrimonij, vt id ſit metus cadens in conſtantem virum contra gloſſam *in l. iſti quidem 8. verbo metu, ff. de eo quod met. cauſ.* ſed cum additione ibi, & Bald. *in §. ſi is, in fi.* eandem affirmatiuam ſententiam tenet Fr. Baſilius *de impedim. matr. cap. 29. §. 6. pagina 483. verſiculo At mihi.*

De amiſſione autem magni lucri late agit San- 14
chez *vbi ſupra, numero 27. & 28* vbi reſoluit tunc eſſe iuſtum metum amiſſionis magni lucri atque cadentem in conſtantẽ virum, quando metum paſſus per iniuriam arcetur à lucro, ad quod ius habebat, vt in

in exemplis ibi per eum poſitis. Hoc limitat Baſilius *vbi ſupra*. quando quis non habet ius ad rem lucri, hæreditatis, vel beneficij.

De timore reuerentiali, an & quando cenſeatur cadens in virum conſtantem ad irritandum matrimonium, vel reſcindendum alium contractum egimus late ſupra.

15 Et is metus reuerentialis datur in eo, qui iure aliquo ſubiectionis alteri ſubeſt, vt in clerico reſpectu Epiſcopi; in ſeculari reſpectu Magiſtratus, cui ſubeſt; in vxore reſpectu viri; in filio reſpectu patris ſecundum omnes, vt teſtatur Thomas Sanchez *d. lib.4. de matrimonio diſputatione 6. numero 25.* vbi *numeris ſequentibus* idem probat cum alijs Authoribus reſpectu ſoceri, aui, curatoris, non vero matris, niſi ipſa eſſet crudelis, & auſtera, ſolitaque minas exequi, & in ſorore reſpectu fratris maioris, & in ſorore minore cohabitante cum ſorore maiori, & reſpectu patrui, vt nos quoq; probauimus cum alijs *conſilio 16. numero 17.* idemque probat, *de la ſobrina, y del ſobrino de parte de padre y en el tio hermano de madre*, vt reſpectu eius detur metus reuerẽtialis, quando cum eo nepos ex ſorore habitat, ab eoque gubernatur.

16 Certum autem eſt non requiri, vt timeantur ſuprad. mala in propria perſona, ſed ſatis eſſe, vt timeantur in perſona filiorum, vt cauetur *in l. iſti quidẽ 8. in fi. ff. quod metus cauſ.* ibi, Nihil intereſt in ſe, quis veritus ſit, an in liberis ſuis: cum pro affectu magis in liberis parentes terreantur: & licet ea l. loquatur limitate in filijs, idem extendẽdum eſt ad alias perſonas vltra filios, vt ſi ea mala timeantur in propria vxore, erit namque huiuſmodi metus cadens in virum conſtantem reſpectu iræ, vt cum alijs pluribus Authoribus probat Thomas Sanchez *d. libro quarto diſputatione 4. numero 13.* vbi idem eadem ratione inquit eſſe dicendum, ſi vxor timeat ea mala in viro; & *numero quinto* inquit idem eſſe dicendum, ſi timor inſeratur parentibus, vt filij contrahant, vt ibi probat cum alijs, & *numero ſexto* idem dicit de aſcendentibus: nam timor ipſis illatus reputatur iuſtus reſpectu deſcendentium: & *num. 7.* idem probat reſpectu fratrum, & *nu. 8.* idem latiſſime comprobat reſpectu aliorum conſanguineorum cum communi plurimorũ ſententia quos ibi citat: & *nu. 9.* idem reſoluit eſſe dicendum quando malum eſſet comminatum perſonæ arctiſſima amicitia coniunctæ contrahenti, item quando domeſticis alicuius metus infertur, vt ille contrahat, quando ibi grauis iniuria, quæ merito à viro conſtante timenda eſſet, ſequeretur domino, aut ſimile damnum, vt *in numero* 10. qui *numero* 11. inquit ſimiliter eſſe metum cadentem in virum conſtãtem, quando is incutitur affinibus, quando affinitas prouenit ex matrimonio: ſecus quando ex fornicatione: tandem *num. 12.* reſoluit extendi conſanguinitatem, & affinitatem in propoſito vſq; ad quartum gradum, & non vltra.

17 De precibus importunis an incutiant metum cadentem in virum conſtantem, ac proinde ſufficientem ad aliorum contractuum reſciſſionem, matrimonijque annullationem agit late idem Thomas Sanchez *d. lib. 8. diſput. 7. per totam*, & an ſaltem incutiant metum leuem, efficiantque inuoluntarium mixtum, ita vt eis extortum ſit in foro conſcientiæ reſtituendum *d. lib. 4. diſput. 10. per totum*: & an blanditiæ idem efficiant *diſputatione* 11. & Baſil. *vbi ſupra, §. 7. folio* 404.

CAPITVLVM LXXVIII.

De conditionibus appoſitis in matrimonijs, & præſertim, de illa inter impeditos, ſi Papa diſpenſauerit.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonio vel ſponſalibus contractis ſub conditione, ſi Papa diſpenſauerit, an ſit licita pœnitentia, & numeris ſequentibus, & an ea contrahentes incurrant ſententiam excommunicationis num. 4.*

3 *Pœnitens matrimonij, vel ſponſalium ſub conditione ſi Papa diſpenſauerit, contractorum tenetur refundere alteri parti volenti ſtare contractui, expenſas diſpenſationis.*

4 *Matrimonium inter impeditos contractum an valeat non adiecta conditione, ſi Papa diſpenſauerit.*

Oſcula, & alij tactus impudici non ſunt licita inter ſponſos de futuro impeditos contrahere matrimonium, adiecta conditione, ſi Papa diſpenſauerit.

Plura in hac materia examinat Thomas Sanchez lib. 1. de matrimonio, diſputatione prima cum ſequentibus.

ET in primis agam de matrimonio, vel ſponſalibus contractis inter conſanguineos, vel affines, ſub conditione, ſi Papa diſpenſauerit: & quamuis hanc quæſtionem latiſſime, & perſpicue examinauerim *ſupra lib. primo Canonic. quæſtionum cap 22. per totum*, vbi tres opiniones cum ſuis fundamentis retuli, primam validum eſſe huiuſmodi contractum, atque irreuocabilem, ſecundam penitus oppoſitam, tertiam quam cum alijs Authorib. probauimus validũ eſſe, ſed tamẽ reuocabilem. 1

None autem, quia poſt nos eandem quæſtionem latiſſime diſcurit Thom. Sanchez *d. lib. 5. diſputatione 5. per totam*, & aliter ſentit: dicam quod ſentio.

Primo quatenus refert præfatas tres opiniones Thomas Sanchez cum ſuis fundamentis & Authoribus, bene quidem ſe habet, non tamen placet quatenus *ibidem, d. diſputatione 5. numero 13.* inquit quod prima ſententia probabilis eſt, ſed tertia multo probabilior, nempe, talem promiſſionem obligare, & neutri altero inuito fas eſſe reſilire ſiue ante, ſiue poſt obtentam diſpenſationem: ſecundam autem (hoc eſt) noſtram ſententiam præd. inquit, minime ſe percipere: quia non videt qualiter ſtare poſſit aliquem eſſe obligatũ & ſemper poſſe reſilire: ſi enim poteſt reſilire (inquit ille) ergo non eſt obligatus, & quia ſimile de ſponſalibus impuberum ſibi non arridet, quia impuberes non ſemper reſilire poſſunt, ſed ſtatim quod pubertatem nacti fuerint: at iuxta noſtrã ſententiam poſſunt ſemper contrahentes reſilire, niſi obtenta diſpenſatione nouam obligationem ineant.

Non enim prima d. ſententia probabilis eſt, neç tertia multo probabilior, ſed potius ſecunda, quæ eſt noſtra non ſolum probabilior, ſed communis, & receptior atque proinde tenenda in iudicando, & conſulendo, prout illam vidi in praxi, & facti contingentia ſententia in contradictorio iudicio lata obſeruatam, vt affirmatimus *in fi. d. cap. 22.* & conſtat eſſe communem ex Authoribus quos *ibidem* retulimus *num. 17. & 18.* & eſt etiam verior ex fundamentis de quibus ibi: ſimile namque de ſponſalibus impuberum ſatis aſtringit in propoſito, quamuis enim impuberes non ſemper poſſint reſilire, ſed ſtatim ac pubertatem nacti fuerunt, paulo ante, aut poſt, nempe triduo, vt idẽ Author cum alijs reſoluit

lib. 1. *diſputatione* 51. *numero* 6. & 14. non vero ſemper: at iuxta noſtram, & communem ſententiam contrahentes ſub conditione, ſi Papa diſpenſauerit, poſſunt ſemper reſilire, hoc ideo eſt, quia ſemper manet idem impedimentum, quouſque non eſt expedita, & abſoluta diſpenſatio à Commiſſario, & Delegato Papæ, atque eadem debilitas conſenſus: impubes autem poſt completam ætatem, & iam diu factus pubes permanens in præd. ſuo conſenſu eum ratificare plene, & perfecte videtur ceſſante iam impedimento defectus ætatis, quare ſimile prædictum à nobis adductum reſpectu temporis imbecillitatis ætatis bene currit, atque aſtringit, quod ſufficit ad probandam noſtrã ſententiã, licet perfecta iam diu plene ætate reſilire amplius nõ poſſit pubes: ſicut idẽ merito videmus, & eſt dicendũ in noſtra ſpecie de ſponſalibus ſub cõditione, ſi Papa diſpenſauerit, celebratis, ſunt namque vera ſponſalia, & obligant irreuocabiliter, quando obtenta iã diſpenſatione ratificatur prior conſenſus, nempe quando iã conceſſa diſpenſatione per Ordinarium proceditur ex contrahentiũ cõſenſu ad denunciationes in Eccleſia faciendas, quia id eſt contractum promiſſionis tempore habili continuare, & niti, vt ad effectum perducatur, vt fatetur, & tenet Tho. Sanchez *d.lib.* 5. *diſput.* 5. *num.* 4. & 5. *in fi.* quo caſu merito limitatur à ratione ceſſante præd. 2. & receptior ſententia.

Idem eſt dicendum quando huiuſmodi conſanguinei, vel alio impedimento affecti contraxerunt per verba de præſenti ſub conditione, ſi Papa diſpẽſauerit, quia licet teneantur, & obligati remaneant cũ tamen impleta conditione ſint vera ſponſalia de futuro, iuxta *cap. ſuper eo de condit. appoſit.* vt cum aliis reſoluimus *d. cap.* 22. *num.* 7. & 22. & Tho. Sanchez *d. diſp.* 5. *num.* 14. & 24. vbi alios citat, eum hic conſenſus infirmus ſit, quamuis obliget, reuocabilis tamen erit interim quod tempore debito eum de nouo non ratificauerint in caſu, & modo præmiſſo per ſupra dicta.

2 Nec dici poteſt abſque ratione eſſe, quod conſanguinei ſeu alias impediti contrahere matrim. ſi illud de facto contrahant de præſenti, ſi Papa diſpẽſauerit, incurrant ſententiam excommunicationis, de qua *in Clementina prima de conſang. & affinit.* propter contemptum, vt credidimus, *d. cap.* 22. *num.* 17. cum negari non poſſit eos contra iuris diſpoſitionem contraxiſſe de facto, & ſic, propter contemptum, vt ibi diximus, quamuis alia ratione euitari poſſit præd. incurſio pœnæ excommunicationis, nempe quod præd. contractus de præſenti reſoluatur in ſponſalia de futuro, & propter ſponſalia de futuro excommunicatio in præmiſſa ſpecie nun incurratur, vt in terminis cum aliis tenet, & probat *ibidem* Thom. Sanch. *d. diſput.* 5. *num.* 18. quorum opinio probabilis, & fauorabilis eſt, & receptior.

3 Tenebitur tamen pœnitens in præmiſſa ſpecie noſtræ, & communis ſententiæ verioris, & tenendæ alteri parti conuentioni ſtare volenti reſundere expenſas, ad diſpenſationem impetrandam factas, *argumento l. ſi pecuniam, ff. de condit. cauſ. dat.* &c. vbi probatur dantem pecuniam alicui, vt iret Capuam, altero nondum profecto poſſe pœnitere, & reſilire, ita tamen vt indemnitas illa alteri præſtetur, eius quod expendit, per quem tex. ita docuimus *d. lib.* 1. *Canonic. quæſtionum cap.* 22. *numero* 19. idemque ſupponit Henriquez *lib.* 12. *de matrimonio cap.* 10. *in fi.* & hanc noſtram ſententiam probabilem dicit Thomas Sanchez *diſputatione* 5. *numero* 32. *ad fin.* & ita proculdubio eſt tenendum, quicquid idem Author *ibidem numero* 33. dicat, & probare nitatur contrariam ſententiam dicens eam eſſe probabiliorem cum Petr. de Ledeſm. *de matrimonio, quæſtione* 47. *articulo* 5. *dubio ſecundo*, non enim eius fundamenta aliquid concludunt, ſiquidem re integra antequam muterent ad impetrandam diſpenſationem contractus ſponſaliorum validus, & obligatorius in ſuo ſtatu manebat, ſiquidem nullus contrahentium tunc reſilıret, aut reuocauerat conſenſum, ac proinde bona fide fuerunt factæ expenſæ diſpenſationis volontate vtriuſque partis, vnde merito, quod ratione contractus adhuc durantis reſiliens poſtea teneatur alteri obedienti reſundere expenſas bona fide factas, ſecus eſt, quas poſt pœnitentiam feciſſet, ad priores tamen tenetur *ex d. l. ſi pecuniam*, cuius ratio militat etiam ante pœnitentiam, idque à fortiori procedit in caſibus, de quibus ibi per Sanchez *n.* 34.

Dubium tamen eſt, an valeat promiſſio matrimonii inter impeditos, non expreſſa, nec adiecta ea conditione, ſi Papa diſpenſauerit: & valere cum Molin. tenuimus *d. lib. primo Canonic. quæſtionum cap.* 22. *numero* 24. quia ipſa conditio tacite ineſt, & tetum *conſilio* 18. *numero* 5. *cum ſequentibus*, & Soto *in quarto ſent. diſtin.* 29. *quæſtione* 2. *articulo primo, verſiculo re vera fateor*, & hæc ſententia eſt ſatis probabilis, ſecundum Thom. Sanchez *d. diſputatione* 5. *nu.* 26. *ad fi. lib.* 5. qui tamen numero ſtatim ſequenti inquit, probabilius eſſe minime obligare promiſſionem ea conditione non expreſſa tanquam bonis moribus aduerſam, eamque ſententiã ibi late probat, & alios idemtenẽtes refert, inter quos & nos *d. cap.* 23. *nu.* 17. ibi: non obſtante, &c. Et re vera vtraque opinio defendi, & teneri poteſt, prima tamen ſanotabilior matrimonio videtur, nõ tamen procedere poteſt quando ſcienter matrim. de præſenti celebratur inter ſic impeditos nulla adiecta conditione, ſi Papa diſpenſauerit, quia tunc erit nullum, & incurrunt contrahentes excommunicationẽ iuris, de qua *in d. Clementina* 1. *de conſanguinit. & affinit.* ſed tunc demum cum ſpõſalia tantũ de futuro contrahuntur non adiecta conditione, ſi Papa diſpenſauerit, tunc namque cum ea neceſſario ſubintelligenda ſit, quia tacite ineſt, nimirum vt præd. ſponſalia non vitientur, ſed potius ſuſtineantur fauore matrim. attenta voluntate, & intentione partium. 4

Denique illud erit obſeruandum, non eſſe licita inter hos ſic impeditos contrahentes ſponſalia de futuro ſub conditione ſi Papa diſpẽſauerit, oſcula, & alios tactus, qui alias ſponſis de futuro non impeditis liciti ſunt, vt cum aliis docuimus *d. lib. primo Canonic. quæſtionum, cap.* 22. *num* 17. *in fin.* & ſequitur alios referens Thomas Sanchez *d. lib.* 5. *diſp.* 5 *numero* 38. vbi *numero* 39. inquit, idem eſſe dicendum impetrata diſpenſatione dum nõ eſt ratificatus ille prior conſenſus, quamuis retenta opinione, quam amplexus fuit *num.* 24. quod hæc ſunt vera ſponſalia impleta conditione dicendum ſit, licere illis amplexus, & oſcula, eo modo quo licent ſponſis de futuro. Ego vero cenſeo requiri ad hoc quod ſit iam ratificatus ille prior conſenſus poſt impetratam & expeditam ab Ordinario prædictam diſpenſationem. 5

CAPITVLVM LXXIX.

De poteſtate parentum in filios circa matrimonia contrahenda.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium contractum à filiis abſque parentum conſenſu eſt validum.*

2 *Parentum conſenſus ad ſponſalia, vel matrimoniũ filiorum*

rum non eſt ſatis, niſi ipſi filii conſentiant, & Canones aliud inſinuantes intelligendi ſunt de honeſtate, & ll. aliud ſtatuentes ſunt abrogatæ, vt in numero 3.

4 *Parentes non poſſunt cogere filios ad tales nuptias, ſed libere eas, vel alium ſtatum eligere debent.*

5 *Pater poteſt increpatione paterna cogere filium ad certum matrimonium.*

6 *Parentes peccant impedientes matrimonium filiorum abſque iuſta cauſa, poteſt tamen pater mediys ſuauibus impedire matrimonium filii quando alias non tenetur filius ad id matrimonium, vt in n.7.*

8 *Impedientes matrimonium directe, vel indirecte anathematis pœnam incurrunt ipſo facto, & an ſit excommunicatio latæ ſententiæ, num. nono, & 10.*

11 *Patres impedientes iniuſte matrimonia filiorum, an incurrant excommunicationem, & quid de aliis habentibus iuriſdictionem externam? numer. 12.*

13 *Filij an teneantur inire matrimonium quod ipſorum nomine ſpoponderunt parentes, & an peccent filii matrimonium inuitis parentibus contrahentes: & num 15. & 21.*

14 *Verbum, debet, quid importet?*

16 *Filius tenetur ſub culpa mortali obedire parenti præcipienti tale matrimonium contrahere, in caſibus de quibus hic, & numero 17. & 18. vbi limitationes referuntur.*

19 *Filius exiſtente iuſta cauſa non peccat contrahendo matrimonium inuitis parentibus, vt hic: ſecus ceſſante iuſta cauſa, vt in num. 20.*

1 Certum eſt ac tenendum omnino proculdubio, matrimonium contractum à filiis abſque parentum conſenſu eſſe validum, vt definitur *in cap. cum virum de regul.* & in Cõcil. Trident. *ſeſſione 24. cap. 1. de matrim.* & probauimus late *lib. 10. Canonic. quæſtionum cap. 20. n. 1 & 2.*

2 Similiter certum eſt, non ſatis eſſe parentum cõſenſum ad ſponſalia, vel matrimonium filiorum, niſi ipſi filii conſentiant, *cap. ſufficiat 27. quæſtione 2. & in cap. vbi non eſt 30. quæſtione 2. & cap. tuas de ſponſ. duorum, & ca. vnic. de deſponſ. impub. lib. 6.*

3 Et Canones exigentes parentum conſenſum intelligendi ſunt de honeſtate; quin imo leges clare ſignificantes aliter matrim. contractum eſſe irritum ſunt abrogatæ per Ius Canonicum, vt vtrumque latiſsime omnium comprobat Bellarm. *lib. 1. de ſacramento matrim. cap. 19. & 20.*

4 Quare non poſſunt parentes cogere filios ad matrimonium, vel ad tales nuptias, ſed libere contrahere debent, vel alium ſtatum eligere, vt fatentur omnes cum Diuo Thom. *in quarto, diſtinctione 29. quæſtione vnic. articulo 4.* quod intelligendum ſane eſt de metu, & coactione graui cadente in conſtantem virum.

5 Poteſt namque pater increpatione paterna cogere filium ad certum matrimonium, vt *in l. 10. titulo 1. partita 4.* ibi, *no les puede apremiar que lo fagan de todo en todo, como quier que les puede dezir palabras de caſtigo, que lo otorguen*, & ibi Gregor. Lopez in gloſſa *todo*, inquit, id eſt metu cadente in virum conſtantem, & expreſſe hanc obſeruationem tenet Gofred. *in Summa titulo de deſponſatione impub. numero 12.* & docent D. Soto *in quarto diſtinctione 29. quæſtione 1. articulo 4. in verſic. quod ſi quis arguat*, & Bellar. *d. cap. 19. propoſitione 3.* & Thom. Sanch. *lib. 4. de matrim. diſputat. 22. n. 5.*

6 Quinimo peccarent parentes impedientes matrim. filiorum abſque iuſta cauſa, vt cum aliis tenet Sanchez *ibidem numer. 6.* vbi *num. 7.* quando adeſt iuſta cauſa, vt quia matrimonium eſt indignum, tuue namque Princeps aut pater non peccaret, dũmodo id faciat abſque vi, & metu, vt probauimus *lib. 1. Canon. quæſtionum cap. 20. n. 9. & 27.* & nobiſcũ, & aliis Sanchez *ibidem numero 7.*

Vbi bene docet poſſe patrem mediis ſuauibus 7
impedire matrim. filii, quando alias non tenetur
filius ad id matrimonium, quia ſi ad id teneretur
ratione fidei præſtitæ manifeſtum eſt peccare mortaliter id impediendo.

Impedientes autem matrimonia quouis modo 8
directe vel indirecte anathematis pœnam ipſo facto incurrunt, vt decidit Concil. Trident. *ſeſ. 24. cap. 9. de matrim.* præcipiens omnibus cuiuſcumque gradus, dignitatis, & cõditionis exiſtant ſub præd. pœna, ne quouis modo directe, vel indirecte ſubditos ſuos, vel quoſcumque alios cogant, quominus libere matrimonium contrahant, quod Decretum dum inquit ſub anathematis pœna, quam ipſo facto incurrant, intelligit Alphonſ. à Veracruce *in*
Appendice ad Specul. coniug. prima parte, artic. 9. concluſ. 9
6. fol. 96. & in eodem Speculo prima parte, artic. 8. in fin. in ſecunda editione de maledictione ſolenni, non vero eſſe excommunicationem latam, & præterea, quia ipſummet Concil. Triden. *eadem ſeſ. c. 6.* vbi raptorem excommunicare voluit expreſſis verbis vtitur dicens, ſit ipſo iure excommunicatus.

Verius tamen, & receptius eſt contrarium, nem- 10
pe præd. verba excommunicationem latam ipſo facto ſignificare, & ita illud Decretum interpretantur Nauar. *in Sum. Latina c 27 n. 150. & Hiſpana cap. 28. addit. 2. in fin. ad n. 150. c. 27.* Ant. à Cordub. *in ſua Summa quæſt. 171. in 1. puncto in verſic. y el que tal caſamiento &c.* Enriquez *lib. 11. de matr. c. 6. n. 5.* & Ludou. Lopez *in prima parte ſui Inſtruct. conſc. c. 44. §. ſi aliquis*, quos refert, & ſequitur Tho. Sanc. *d. lib. 4. de matr. diſp. 22 n. 8.* vbi eam bene iure probat, & Suar. *de cenſur, ſectione 2. c. incip. vt autem folio 181. verſiculo ſic deinde.*

Patres autem iniuſte impedientes matrimoniũ 11
filiorum nõ incurrunt eam excommunicationem, vt docuimus *d. lib. 1. Canon. quæſt. ca. 20. in fin.* & ſequitur Molin. *lib. 1. de Iuſtitia, & Iur. diſp. 176. §. ad ſecundam partem* Manuel Rodr. *primo tom. ſuæ Summæ in ſecunda edit. c. 231. n. 7.* Enriquez *lib. 11. de matr. cap. 6. n. 5. in commento*, & eſt communis ſententia con-
tra Ludouic. Lopez, & Albornoz ſecundum Tho. 12
Sanchez *vbi ſupra. n. 9.* vbi eam bene probat, & *nu. 10.* dicens, quod ad incurrendam hanc excommunicationem requiritur, vt impedientes ſubditos habeant iuriſdictionem in foro externo: quare Epiſcopus ſi cogat, incurret, vt aiũt multi Theologi, & iuriſperiti conſulti, quos refert, & ſequitur Enriquez *vbi ſupra* addens, & bene, nec parochum impedientem incurrere, quia caret iuriſdictione in foro externo, nec Regem, aut Imperatorem, quia oporteret hoc exprimi, vt expreſsit idem Concil. Triden. *ſeſ 22. cap. 11. de refor. & Bulla cœnæ.*

Nunc agamus de filiis an teneantur inire matri- 13
monium, quod ipſorũ nomine ſpoponderunt parentes, & an ceſſante tali præcepto, vel eo non obligante, peccent filii matrimonium inuitis parentibus contrahentes.

Quoad primum proculdubio videtur filium teneri inire matrimonium, quod pater promiſit, vel iubet vt ineat, ex tex *in cap. primo de deſponſ. impub. in fin.* ibi, & poſtquam filius peruenerit ad perfectam ætatem, omnino debet hoc adimplere.

Expendo enim verbum, debet, quod de ſui na- 14
tura importat neceſsitatem, & præceptum, iuxta gloſ. *in cap. propoſuit. verbo non debet de appell. & in Clementina attendentes de ſtat. monach. in principio,*

cipio, verbo debeant, & ibi DD. & alibi ſæpiſsime, quos in vnum congerit Thom Sanchez *lib.4. de matrimonio, diſputatione 23. numero* 2. contra Atmil. Aur. & Ledeſm. *in 2 partem 4. quæſtione 17. art. 2. dub. 6.* aliud cenſentes: & in terminis huius primi dubii ita tenet Dominicus à Soto *in quarto, diſtinctione 29. quæſtione 1. articulo 4. col. 3.* dicens eſſe ſufficientem cauſam, vt filius teneatur ad matrim. ſi ſibi ſit conueniens, nullaque reſiſtendi iuſta cauſa adſit, prætetquam quod pro illo ſpoponderit, & iurauerit: eandē ſententiam tenet Nauar. *in Manual. cap. 14. numero* 15. & Manuel Rodrig. *in ſua Sum. 1. tom. in ſecunda editione, cap. 231. num. 6.* Ludouic. Lop. *in ſuo Inſtructor. prima parte cap. 54. §. ſed aduertitur*, & Capua *lib. 2. deciſionum cap. 55. n. 19.*

Nihilominus tamen non deſunt alii Authores exiſtimantes tex. *in d. cap. primo de deſpo. impub. in verb. ſupra relatis*, intelligi debere non de præcepti, ſed de honeſtatis debito propter ſubiectam materiam, in qua Ius Canonicum tantam libertatem poſtulat, ita tenent gloſ. *in d. cap. 1. verbo debet*, & ibi Hoſtienſ. *in fin.* Ioan. Andr. *num* 8. & cæteri communiter DD. & alii plures quos congerit Sanchez *vbi ſupra, n. 3.*

15 Quare in hac controuerſia ſuper intellectu verbi; debet, in propoſito noſtræ primæ quæſtionis reſoluendum eſt primo, regulariter non teneri filium implere ſponſalia, quæ abſque ſuo conſenſu pater promiſit, quia vt dicebamus c. præced. quoad contrahendum matrim. filius eſt liber, & in terminis ita tenent Ricard. *in quarto diſtinctione 29. articulo 1. quæſt. 4. in corpore, & ad ſecundum*, Abulenſ. *primo Regum cap. 18. quæſt. 24.* quos refert, & ſequitur Sanch. *d. diſp. 23. n. 3.*

16 Secundo aſſerimus, filium teneri ſub culpa mortali obedire parenti præcipienti, vt tale matrimo. contrahat, quando multum intereſt parentum, vt filius illud matrim. ineat, vt ſi eſſet medium ad graues inimicitias componendas, quæ eſſent inter parentes, & conſanguineos eorum, cum quibus eſt contrahendum matrim. ex virtute namque pietatis tenentur filii ſubuenire parentum neceſſitati: ergo idem eſt dicendum quando parentes indigent tali matrimonio, nempe vt filii in hac ſpecie obedire teneantur, ita tenent Cald. *in d. cap. primo de deſpo. impub.* & ibi Alexand. de Neuo *nu. 6.* Præpoſ. *num. 5.* & Henric. *nu. 6.* Suarez *in l. ſecunda, titulo de los caſamientos, numero 17. lib. 3. For.* Nauat. *in Manual. cap. 14. nu. 15.* & alii communiter Iuriſtæ, necnon & ſummi Theol. quales ſunt S. Tho. *in quarto, diſtinctione 29. quæſtione vnic. art. 4. in corpor.* Belarmin. *lib. primo de matri. cap. 19. propoſitione 3. in fin.* & alii quampluri-mi congeſti per Thom. Sanch. *d. diſput. 23. nu. 4.* qui eos ſequitur: eſtque hæc vera, communis, & rece-

17 ptiſſima ſententia, quam Sanch. *vbi ſupra num. 5.* intelligit eo caſu, quo eligat filius matrimonium inire, nam ſi alium ſtatum appetat, non poteſt pater ad ineundum matrimon. illum præcepto obligare, niſi in caſu, quo ob parentum indigentiam tenetetur filius abſtinere à religionis ingreſſu, vt tenent DD. quos ibi ad hoc citat, eſtque verum: ſecundo

18 intelligit eandem communem ſententiam *n. 6.* niſi iuſta cauſa ductus filius reſiſtat tali matrimonio, vt quia fide priorum ſponſalium cum altera contractorum aſtringebatur, vt tenet Manuel Rodr. *primo tomo ſuæ Summ. in ſecunda editio. cap. 231. nu. 6.*

19 Quoad ſecundum principale dubium præd. an ceſſante præceptio patris, vel eo non obligante peccent filii matrimonium inuitis parentibus contrahentes, ſeparando certa ab incertis, omnes docent, quod exiſtente iuſta cauſa in filio non peccet. vt ſi pater iniuſte prohibeat filium illud matr. quod appetit inire, vel ſi pater indigno matrimonio filiū collocare velit gratia amplioris dotis, vel ſi pater velit filium ducere vxorem ægram; imprudentē, aut durioris conditionis, cum qua probabiliter credat filius fore, vt pacem non habeat, vel ſi pater eſſet negligens in tradenda filio vxore, vt quia iam filius 25. annum exceſſit, vel quando aſpere tractaretur filius à parentibus, & plus iuſto opprimeretur, hæc exempla, & alia fingunt DD. citati per Sanchez *vbi ſupra, n. 8.* qui eos ſequitur.

Quando autem deficit hæc iuſta cauſa in filio, 20
Authores affirmant, & late probant, peccare filium mortaliter matrimonium ineundo, eſtque omniū Theolog. ſententia, vt probauimus *lib. 1. Canonic. quæſtionum cap. 20. numer. 3.* tenetur igitur filius ſub culpa lethali conſilium parentum circa matrim. petere, non tamen illud ſequi, & ita poteſt ipſis inuitis, prius tamen conſultis, contrahere matr. quod voluerit, niſi ratione ſcandali, vt quia probabiliter noſſet filius grauiſſima inde ſcandala, & odia capitalia ſubortura, quia tunc peccaret lethaliter filius ſic contrahendo contra charitatem, vt cum aliis probat Thom. Sanchez *vbi ſupra n. 10. & 11.*

Nihilominus tamen, licet filius poſſit ſine patris 21
conſenſu matrim. contrahere, non tamen ſine peccato poteſt conſilium patris ſpernere, vt cum aliis probauimus *vbi ſupra nu. 8.* & iuxta ſupradicta intelligenda ſunt, quæ diximus *lib. 2. practic. quæſtione 1. nu. 3.* nempe filiam Iure Canonico poſſe libere abſque patris cōſenſu, & licētia nubere, ſcilicet, quoad valorem matrim. non tamen abſque peccato ſi ſine conſilio eius illud contrahat ceſſante iuſta, vel rationabili cauſa.

CAPITVLVM LXXX.

De filiabus inuitis parentibus nubentibus, an poſſint exhæredari? & an dotem eis parentes conſtituere teneantur?

SVMMARIVM.

1 *Filiæ inuitis parentibus nubentes, an poſſint ab eis exhæredari, & dos denegari? & n. 2.*

3 *Parentes quoties poſſunt exhæredare filios, non tenentur eis alimenta præſtare, niſi ea quæ ſunt præciſe neceſſaria ad vitam, vt in nu. 4. & ideo tenentur dotare filias in hac ſpecie in quantitate neceſſaria, quādo alia alimenta filiæ nō ſuppeterēt, vt in n. 5.*

6 *Pater quando filiam matrimonio collocat, tenetur eam dotare.*

Etiā ſi ei dotē non promiſerit tēpore matrimonii, vt in n. 7.

Idem eſt ſi filia nupſit cum patris conſenſu cum modica, & minus competenti dote, quia poteſt augmentum petere, vt in n. 8.

9 *Pater tenetur filiam dotare etiamſi ei alimenta præſtare non teneatur, quando eſt diues.*

10 *Pater filiæ monaſterium ingredienti tenetur dotem conſtituere.*

Et idem eſt reſpectu filii volentis ad ſacros Ordines aſcendere, vt in n. 11.

12 *Pater an teneatur dotare filiam maiorem 25. ann. ipſo inuito nubentem.*

Et quid in filia minore 25 annorum ipſo inuito nubente? numero 13. vbi plures concluſiones aſſignantur.

DE priori quæſtione late egimus *lib. 2. practic. quæ. 1. & 5.* per totas, & nūc nouiſſime agit 1
nos citans Tho. Sanch. *lib. 4. de matr. diſp. 24. & 25.* quibus nihil opportunum nobis addendum ſe offert, ſiquidem omnia ad hāc materiam pertinentia bene, & diſtinctè ibi digeſta ſunt.

De

2 De ſecunda autem quæſtione circa dotem aſſerendum eſt, quoties parentibus ſas eſt filios exhæredare ob cauſas iure permiſſas, immunes eos eſſe ab obligatione dotandi filios, quia alimenta, & dos æquiparantur, & valet argumentum de alimentis ad dotem, vt omnes ſatentur.

3 Sed dum parentes poſſunt exhæredare filios, nō tenentur ad alimenta, vt docet cum alijs Couar. *in quarto de ſponſ. 2. parte, c. 8. §. 6. numero 17.* & D. Molin. *de Hiſp. primog. lib. 2. cap. 16. numero 3. l. 6. titulo 19. partita 4.* ergo neque ad dotem, vt in terminis tenent Philip. Franeus *in cap. vnic. §. porro numero 2. de deſpōſ. impub. lib. 6.* Palat. Rub. *in repet. cap. per veſtras, notab. 3 §. 13. numero 1. de donat. inter vir. & vx.* & alij plures relati per Thom. Sanch. *d. lib. 4. diſputatione 26. nu. 1.*

4 Non tamen ſecundum veriorem opinionem excuſatur pater in hac ſpecie à præſtatione alimentorum, quæ ſunt neceſſaria præciſe ad vitam, vt cū alijs probat D. Couat. *vbi ſupra.*

5 Et ideo tenebitur dotare in quantitate neceſſaria ad talia alimenta, quando aliunde alimenta filiæ non ſuppeterēt, ſed fame periret, vt merito vtrumque probauit cōtra Molin. Theolog. Thom Sanch. *vbi ſupra.*

6 Quando autem pater filiam matrimonio collocat, tenetur ei dotem conſtituere; hoc enim eſt officium paternum: *l. fi. C. de dot. promiſ. l. qui liberos de ritu nupt. l. 8. titulo 11. partita 4.* ad quod tenetur pater, non ſolum iudicis officio quoad id compellendus eſt, ſed etiam iure obligationis, vt cum alijs probat Menoch. *de præſumption. lib. 4. præſumptione 189. numero 64* quem ſequitur Sanch., *vbi ſupra numer. 2.*

7 Quinimo quando pater filiam matrimonio collocat abſque dotis mentione, tenetur eam dotare iuxta gloſſam *in l. obligamur, verbo lege, ff. de action. & oblig.* & plures allegat eādem opin. ſequutus D. Couat. *in quarto de ſponſ. ſecunda parte, cap. 3. §. 8. numero 7.* Palat. Rob. *in c. per veſtras, notab. 3. §. 20. numero 2. & §. 14. numero 11.* Rip. dicens eſſe omnium *in l. prima numero 56. ff. ſolut. matr.* Ant. Gom. *in l. 40. Taur. numero 87 verſic. 6. intellige.* Padill. *in auth. res, quæ, numero 75. C. communia de leg.* Baez. *de non melior. rat. dot. filiab. cap. 5. num. 6.* Menoc. *de præſumpt. lib. 4. præſumpt. 109. numero 56.* & plures alios citans aduerſus Bart. & nonnullos alios Thom. Sanchez *vbi ſupra, numero 3.* vbi eam bene probat.

8 Addens idem eſſe, ſi filia nupſit cum patris conſenſu cum modica, & minus competenti dote, quia poteſt augmentum petere ſecundum Bald. Paul. & Baez: quos refert. Fateor tamen difficile eſſe obtinere in hoc vltimo in praxi, ſiquidē dos fuit moderata ex conuentione vtriuſque partis, nec vnquam vidi ſimile augmentum dotis peti in actu practico.

9 Adeo autem verum eſt patrem teneri filiam dotare dum eam nuptui tradit, vt procedat etiam ſi ei alimenta præſtare non teneatur, quia eſt diues, vt tenent Bald. Angel. Paul. Alex. & Hippol. quos refert Baez. *vbi ſupra, d. cap. 5. numero 5. & cap. 2. numero 26.* Palat. Rub. *vbi ſupra, tertio notabil. §. 14. numero 1.* & Couar. *vbi ſupra numero 8.* Padill. *in d. auth. res, quæ, numero 67.* Menoch. *vbi ſupra num. 68.* & alij plures, quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. *vbi ſupra, numero 5.* contra Bart. *in l. mulier, §. cum proponeretur, numero 3. ff. ad Treb.* & probatur expreſſe hæc communis ſententia contra Bart. *in d. l. 8. titulo 11. partita 4.* ibi, *cā quier aya ella algo de lo ſuyo, o de otra parte, o non, tenudo es el padre de la caſar, i de la dotar*, & ibi notat Greg. Lop. *in gloſſa, el padre.*

10 Vbi etiam quod non ſolum filiæ nubenti tenetur pater dotem conſtituere, ſed etiam monaſterium ingredienti, vt tenet Bal. *in d. l. fi. C. de dot. promiſ.*
11 & alios plures referens Sanchez *vbi ſupra, numero 6.* vbi idem probat cum Auend. ſi filius velit ad ſacros Ordines aſcendere.

Quod autem dubitationem habet, eſt an pater 12
teneatur dotare filiam maiorem 25. ann. ipſo inuito nubentem, qua in re ſunt, qui exiſtiment patrem teneri ſi filia promiſit dotem, alias ſecus, & ſibi imputet vir, quod de dotis promiſſione minime egerit, ita Barth. *in d. l. obligamur in fi. ff. de act. & oblig.* Abb. *in cap. 1. num. 6. de deſponſ. impub.* & ibi Præpoſ. *numero 3.* idem Abb. *in rep. cap. Eccleſia, numero 20. de conſtit.* Montal. *in l. 10. titulo 1. partita 4.* & Syluest. *in ſumma, verbo dot, quæſtione 4.* ibique Tabien. *quæſtione 3. numero 4.*

Verior tamen multo eſt opinio contraria, imo quod in ſpecie ſuprad. pater teneatur filiæ dotem conſtituere, quamuis filia minime dotem promiſerit, indignoque nupſerit, ſic de filia maiore tenet indiſtincte Rip. *in l. 2. numero 57. ff. ſolut. mat.* & clarè Menoch. *vbi ſupra numero 58.* Francus *in cap. vnic. §. Porro numero 1. & 2. de deſponſ. impub. lib. 6.* Baez. *de non melior. ratione dotis fil. ab. cap. 18. numero 2.* & cum eis Sanch. *vbi ſupra, numero 11.*

Sed magis variant DD. circa eum articulum, an 13
pater teneatur dotare filiam minorem 25. ann. ipſo inuito nubentem: ſiquidem quatuor opiniones in eo inueniuntur cum ſuis Authoribus: prima habet patrem indiſtincte teneri dotare filiam abſque eius conſenſu nubentem iuxta gloſſam *verbo parentum, el primero, in c. fi. 32. quæſtione ſecunda*, quam tenent, & ſequuntur plures Authores, vt conſtat ex Gundiſalu, de Paz. *in ſua Pract. tertio tom. c. 6. §. 12. n. 12.* & alijs: ſecunda docet teneri dotare quando nupſit digno, ſecus ſi indigno, nec diſtinguit an filia promiſerit dotem necne, ſic gloſſa *in cap. de raptoribus in fin. 36. quæſtione 1.* & ibi Archid. Ioan. And. *in c. accedens in fin. de Procurat.* & ibi Ant. *numero 16.* *pract. c. fore. titulo de dot § 2.* Franc. *in cap. vnic. §. Porro numero 1. & 2. de deſponſ. impub. lib. 6.*

Tertia ſententia abſolute habet teneri dotare, licet ſit minor, & nubat indigno, licet dotem nō promiſerit, ita Palat. Rob. *in d. ca. per veſtras, notabil. 3. §. 10. in principio & §. 13. numero 1. & §. 15. num. 1. & §. 16. per totum*, & inſpecto iuris rigore dicit eſſe veram D. Molin. *de Hiſp. primog. lib. 2. cap. 16. numero 8.* fatetur tamen minorem dotem eſſe dandam attenta minori viri qualitate, & hæc ſententia mihi non diſplicet, eamque alios allegans ſequutus ſum *lib. 2. pract. q. 1. numero 4.*

Quarta ſententia eſt Montalui *in l. 10. titulo 1. partita 4.* Roſel. *verbo hæreditas, numero 10.* Angel. *verbo dos, numero 4.* Sylueſt. *quæſtione 4.* Tabien. *quæſtione 3. numero 4.* & Armill. aur. *numero 6.* tenentium, vt ſi filia nupſerit digno, dotemque promiſerit, teneatur pater eam dotare, ſecus ſi non promiſit, vel nupſit indigno.

In tanta varietate opinionum Thom. Sanch. *d. lib. 4. de matrim. diſputatione 26 numero 16. cum pluribus ſequentibus* rem hanc octo concluſionibus explicat nos citans *lib. 1. pract. quæſtione 1.* & alios quamplures, quibus inhærendum iure erit, quoties de hoc contigerit dubitari.

Prima concluſio eſt, pater tenetur dotare filiam minorem nubentem digno ſine tamen conſenſu patris, & dotis promiſſione, Sanchez plures referens *vbi ſupra, numero 16.*

Secunda concluſio: ſi filia minor abſque patris conſenſu, & dotis promiſſione nupſit digno, tenetur pater eam dotare: hanc concluſionem, & præcedentem limitant aliqui, niſi filia diues ſit, poſſitq; dotem promiſſam, aut non promiſſam ſoluere, tunc enim licet digniſſimo nubat, non tenetur eam pater dotare. Neque obſtat *d. l. 8. tit. 11. partita 4.* in

verbis

verbis ſupra in contrarium relatis, qoia dicunt eam l. loqui quando patris conſenſu filia nupſit, vt aperte ex ea colligitur, ibi, *tenudo es el padre de la caſar, e de la dotar*, & ratio ipſa naturalis poſtulat, vt filiam dignitem ſpretoque patre nubentem pater non teneatur dotare, ita tenent D. Couar. *in quarto de ſponſ. ſecunda parte, cap. 3. §. 8. numero* 8. & Ludou. Lop. *in prima parte Inſtruct. in noua editione, cap. 294. §. ſequitur alia quæſtio*, & eos referens Thom. Sanch. *d. diſputatione 26. numero* 18. vbi hoc inter hos caſus inquit diſtare, quod quando filia nupſit digno, & eſt pauper, tenetur eam pater plene dotare, quando autem indigno, non tenetur plene, ſed tantum iuxta quantitatem alimentorum, quæ ad vitam tuendam neceſſaria ſunt, vt ſtatim dicetur in ſequenti concluſione.

Tertia concluſio eſt, quando vir vel fœmina indignum matrim. iniere, ſi ita diuites eſſent, vt alimenta haberent, non tenetur pater dotare, ſi autem alimentis carerent, tenetur pater dotare in modica quantitate conuenienti ad alimēta vitæ neceſſaria, & hoc propter æquitatem naturalem, ne fame pereant, vt tenent *vbi ſupra* Rip. *nu.* 59. Couar. 7. Molin. 8. nos *numero* 5. Anton. Çuch. Baez. Veracru. Ludou. Lop. Manuel, quos refert, & ſequitur Sanch. *vbi ſupra numero* 19.

Quarta concluſio, pater tenetur alimēta præſtare filio abſque eius conſenſu ducenti vxorem, ſi aliunde non habeat, Decius *in l. nupsiãs 30. in fi. ff. de reg. iur.* Palat. Rub. *vbi ſupra, §. a 3. numero 1. in repetitione cap. in 3. notab.* D. Molin. *lib. 2. de Hiſp. primog. cap. 16. numero 2.* Rimmald. multos referens *conſ. 133. numero 42. volumine* 2. & Sanch. *vbi ſupra numero* 20.

Quinta concluſio, non tātum tenetur pater præſtare alimenta filio pauperi, ſed etiam vxori eius, ita plures referens Sanch. *vbi ſupra, numero* 21. amplians contra Ludou. Lop. etiam ſi talis filius indignam vxorem duxerit, & *numero* 23. ſextam concluſionem conſtituit reſoluens, quod is coniux dicitur indignus, cui alter matrimonio copulari non poteſt abſque dedecore iuxta ciuitatis mores ſecūdum Bart. & alios plores DD. quos ibi ad hoc citat, & *numero* 24. ſeptimam concluſionem conſtituit, vt indignus coniux etiam iudicetur ex bonis animi, vt ſi malis moribus imbutus ſit, vt in meretrice, quod ſit perſona indigna, & in viro, qui meretricatur, vel leno eſt, & *numero* 25. quod indignus dicitur etiam cōiux ex bonis fortunæ niſi aliunde exceſſus hic in diuitijs compenſetur, vt ſi pauperior nobilior ſit, & *numero* 26. vltimam ſuam concluſionem collocat dicens, quod indignus etiam habeatur is, com quo matrimonium conſiſtere non poteſt ob aliquod impedimentum, niſi in eo ſit diſpenſatum ſecundum Bald. & alios quos refert.

CAPITVLVM LXXXI.

De conditione honeſta, & poſsibili de præſenti, præterito, vel futuro adiecta matrimonio, an ipſum ſuſpendat?

SVMMARIVM.

1 *Conditio honeſta, & poſſibilis de præſenti, vel de præterito adiecta matrimonio illud non vitiat, nec ſuſpendit, ſi eſt vera; ſecus ſi falſa ſit.*

Si vero ſit conditio de futuro ſuſpendit matrimonium, vt nullo modo valeat quouſque ipſa verificetur, vt in numero 2.

Et numero tertio, quarto, & quinto, quomodo ſit intelligendum.

6 *Conditionis verificatio appoſita in contractu matrimonij vel ſponſalium de futuro an debeat conſtare parocho & teſtibus, vt in numero ſeptimo.*

Et quid in dubio, an ſuſpicet ſit in hac tenenda ſententia Theologorum, vel Canoniſtarum contra ea numero octauo.

9 *Copula habita inter contrahentes matrimonium conditionaliter an operetur implementum conditionis, quaſi ab ea videatur receſſum per copulam ſubſequentam, attento iure communi & ſtante Sancto Concil. Trident.*

10 *Conditio inter conſanguineos, vel affines, ſi Papa diſpenſauerit, an eo diſpenſante, remaneat verificata & celebratum matrimonium.*

Et an requiratur ſcientia diſpenſationis, numero 12.

Sponſalia de futuro an hodie poſt Concil. Trident. ſubſequuta copula efficiantur de præſenti, maxime ſi interſint parochus, & teſtes?

Et quid ſi conditio ſit de certa dote conſtituenda. num. 13.

14 *Matrimonium contrahens de præſenti ſub conditione honeſta, an poſſit conſenſum reuocare ante conditionis implementum?*

1 Conditio honeſta, & poſsibilis de præſenti, vel de præterito adiecta matrimonio illud non vitiat, nec ſuſpēdit, ſed ſi conditio tunc eſt vera, vt ſi pater tuus vult, vel voluit, eſt ſtatim validū matrim. ſtando in iure cōmuni: ſi autem eſt falſa, ſtatim eſt irritum, ita D. Thom. *in 4. diſtinct. 29. quæſt. vnic. art. 3. quæſtiuncula* 3. qoē omnes ſequūtur, vt affirmat Tho. Sanch. *de matrim. lib. 5. diſp. 6. num* 1. vbi etiam quod licet D. Thom. ſolom loquatur de conditione de præſenti, omnes idem dicunt in conditione de præterito, quam concluſionem communem bene ſibi iure probat.

2 Conditio tamen poſsibilis, & honeſta de futuro ſuſpendit contractum matrimonij, vt nullo modo valeat, dum cōditio non impleiur: tex. *in c. ſuper eo, & in c. de illis de condit. appoſ. l. 3. tit. 4. partita 4.* & in hac concluſione omnes conueniunt, ſecundū Tho. Sanch. *vbi ſupra, numero* 2.

3 Eſt tamen intelligenda primo hæc ſecunda concluſio, quando conditio adijcitur in ipſo actu contrahendi matrimoniū, ſecus ſi ex interuallo, matrimonio iam pure celebrato, cum enim iā ſemel ſuō effectum ſortitum ſit, nec liceat communi conſenſu ab eo recedere, nullam admittit conditionē: *argumento l. perfecta donatio, C. de donat. quæ ſub mod.* & in terminis ita tenet gloſ. *in d. ca. de illis, verbo huiuſmodi verbis*, & ibi cōmuniter DD. *de condi. appoſ.* D. Coua. *in 4 Decretal. 2. parte, c. 3. §. 1. n* 8. Nauar. *in ſumma c. 22. n. 62.* Paludan. & Summiſtæ, qoos refert, & ſequitur Thom Sanch. *vbi ſupra, num. 3.*

4 Secundo præfatam concluſionem veram intelligunt nonnulli, quos citat Abb. *in d. c. de illis, num. 5* vt procedat, vt conditio de futuro tunc ſuſpendat, qoando refertur ad arbitrium alterius, vt contraho tecū, ſi pater conſenſerit: quia eſt circa ſubſtantialia matrim. nempe circa conſenſum: ſecus de alia condit. vt contraho tecum ſi tantam dotem dederis, cū enim ſit circa qoalitatem, non ſuſpendit, ſed ſtatim valet matrimonium, hæc tamen declaratio, & intelligentia minime vera eſt, nec tenenda, ſed potius contrarium, nempe quod vtraqoe conditio ſupradict. ſuſpendat, vt probatur nuncupatim *in d. cap. de illis, & in d. l. 3. titulo 4. partita 4.* & ibi Gregor. Lopez *in verbo caſar*, & communiter alij quamplures DD. quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. *vbi ſupra, numero* 5. vbi *numero* 6. admonet, conditionem præd. ſi tantum mihi donaueris, appoſitam in matrimonij celebratione, intelligi debere quādo eſt cauſa iuſta dandi, vt in dotem, vel quia eſt diſparitas inter contrahentes, alias enim eſt conditio turpis iuxta *l. ſi ita ſtipulatus, la tercera, §. ſi tibi nupſero. ff. de verb. oblig.* quare tanquam conditio turpis non ſuſpendet,

sed

ſed reijcietur, vt cum alijs pluribus Author. hoc ibi tenet, & probat.

5 Tertio eſt intelligenda præfata ſecunda concluſio, vt quamuis conditio honeſta ſuſpendat tam matrimonium, quam ſponſalia vſque ad conditionis euentum; nec ſit vſque tunc perfecta obligatio, attamen non poteſt aliter recedere à ſponſione antequam conditio deficiat, ſed tenetur expectare vſque ad conditionis euentum, vt in proprijs terminis tenet gloſſa *in d. c. ſuper eo verbo alieno, de condi. appoſ.* & ibi Hoſtienſ. & communiter DD. D. Couar. *in quarto Decret. ſecunda parte, capit. 3. in initio numero* 6. & nos *lib. 1. Canon. quæſtionum, cap. 22. numero 22. in fine*, Marc. Anto. Cuch. *in ſuis Inſtitut. mai. lib. 5 titulo* 11. *numero* 54. *&* 55. *in fin.* Matienç. *in rubrica tituli 1. lib. 5. nou. collect. Reg. glo. 1. numer. 63.* & bene probat alios referens Tho. Sanch. *d. lib. 5. diſputatione* 6. *num.* 8.

6 Illam tamen quæſtionem difficilem cenſet, atque pro vtraque parte late examinat in propoſito idem Thom. Sanch. *lib. 5. de matrim. diſputatione* 8. *numero* 23. *&* 24. an ſi matrimonium celebretur de præſenti ſub conditione de futuro coram parocho & teſtibus efficiatur purum ſtatim impleta conditione de futuro, vel ſi contrahatur matrimonium de præſenti ſub conditione de præſenti, vel de præterito, vt ſi coram parocho, & teſtibus aliquis dicat, contraho tecum, ſi pater tuus conſenſit, vel modo conſentit: an ſi vera eſt conditio, ſit ſtatim matrimonium, vel ſit neceſſarium conſtare eidem parocho, & teſtibus verificationem conditionis de futuro, de præſenti, vel de præterito reſpectiue in ſingulis præd. caſibus? In primis namque fundat eſſe certum hoc deſiderari, & allegat Petr. de Ledeſm. id dicentem, & tenentem, qui licet loquatur tantum in conditione de futuro, eius tamen rationes idem omnino probant, ſcilicet non eſſe matrim. quando conditio eſt de præſenti, non tamen conſtat parocho, & teſtibus de conditionis veritate: inquit tamen *num.* 24. ſe negare non poſſe rationes d. primæ ſententiæ vrgentiſſimas eſſe, & quæ conuincere videntur: nihilominus contrariam partem, nempe, vt ſufficiat parochum, & teſtes intereſſe illi matrimonio de præſenti, ſiue conditio ſit de præſenti, ſiue de futuro; nec ſit neceſſarium, vt præſentes ſint conditionis verificationi, vt ibi late quoque fundat, & probat dicens ſibi valde probabilem eſse hanc opin. & tandem inquit, quod eam videntur clare tenere Nauar. *lib. 4. conſ. titulo de condi. appoſit. in vtraque editione, conſ. 1. numero* 6. & Manuel Rodrig. *in ſua ſumma in 2. edit. ca. 219. conclu.* 18. *numer. 19.* (ſed eſt *c.* 216. *conclu. 18. num.* 19.) vbi dicunt matrim. ſemel contractum coram parocho, & teſtibus ſub conditione licita, non eſſe opus, vt poſt aduentum conditionis iterum fiat coram parocho. & teſtibus, quia adueniente conditione retrotrahitur, ac manet perfectum, ac ſi à principio factum fuiſſet: idem Thom. Sanch. *d. lib. 5 diſput. 8. n. 23.*

7 Quid tenendum? Ego priorem opinionem veriorem eſſe cenſeo, & iuxta communem opinionem Theologorum veriſſimam, & tenendá, quæ habet quod in præmiſſa ſpecie adueniente conditione nō ſit matrimonium de præſenti, ſed ſponſalia de futuro, & ideo nouus conſenſus de præſenti ad matrimonium requiritur, vt latiſſime cum D. Thom. & communi contra communem Canoniſtarum probauimus cenſentes præfatam communem ſententiam Canoniſt. eſſe falſam *lib. 1. Canonic. quæſtic. 22. n. 21. & 22.* quam etiam eſſe communem Theol. profitetur Manuel Rodr. *vbi ſupra*, & eſt communis Theolog. probabiliſſima, vt plures allegans, nempe D. Thom. *in quarto 4. diſtinctione 29. quæſtione vnic. articulo 3. quæſtiuncula 3.* & alios, & nos, alioſque Iuriſtas profitetur idem Sanchez *lib. 5. diſputatione* 8. *numero* 3. tametſi *numero* 5. contrariam ſententiam Canoniſtarum; & aliquorum Theolog. probabiliorem exiſtimet. & probet. & in ſpecie in conditione inter inhabiles, ſi Papa diſpenſauerit, *ibidem* Sanchez *numero nono, & decimo.* Ergo cum præd. matrimonium etiam de præſenti celebratum ſub conditione de futuro, de præſenti, vel de præterito non ſit ſtatim matrim. de præſenti, quouſque conſtet conditionem eſſe verificatam, ſed ſponſalia de futuro, etiamſi fuerit celebratum per verba de præſenti, conſequitur, quod licet principio præſentes fuerint parochus, & teſtes, attento Decreto Sancti Concilij non ſufficiet, cum non fuerit matrimonium de præſenti, ſed tantum ſponſalia de futuro, ſed requiritur nouus conſenſus de præſenti coram parocho, & teſtibus purus, & perfectus, quo celebretur matrimonium de præſenti, vt poſt Concil. Trident. cum communi Theolog. proculdubio ſeruanda teſtatur Didac. Perez *in l. prima. titulo 1. lib. 5. Ordin. folio* 41. quem nos ſequuti ſumus. & merito *d. cap. 22. ſub d. numer.* 22. ibi, quæ hodie proculd. accedat, quia Concil. Trident. exigit, vt parochus. & teſtes aſsiſtant vero matrimonio, quod tale eſt ſimpliciter, & inducit vinculum indiſſolubile, vt de illo teſtificari poſsint, ſed illud matrim. conditionale, non eſt ſimpliciter matrim. ſed ſponſalia de futuro, vt probauimus; nec indiſsolubile, nec poſsunt vere parochus, & teſtes teſtificari de matrimonio contracto; cum illud pendeat à cōditionis verificatione futura, vel de præterito; aut de præſenti: ergo nullo modo eſt matrimonium: & confirmatur, quia finis Concilij eſt, ne poſſint ſponſi ad alias tranſire nuptias, cum de prioribus minime conſtet Eccleſiæ, ſed hoc inconueniens minime ceſſat, ſi parochus, & teſtes non interſint verificationi conditionis, ergo non eſt matrimonium abſolute.

Tertio, quia ſuper verificatione conditionis poteſt eſſe controuerſia citra præſentiam parochi, & teſtium, nempe vtrum conditio de futuro ſit poſtea verificata hoc vel illo modo, aut forma debita, vel conuenta, vel non. & idem in conditione de præſenti, vel de futuro an tunc ſic ſe habuerit necne, & præterea, an teſtes hoc ſufficienter deponant, vel an ſint habiles, integri, & legitimi, vel conteſtes necne: ergo non poteſt hoc matrimonium abſolute cenſeri validum, niſi de nouo pure, & cum vera certitudine, & nouo conſenſu de præſenti puro, & irreuocabili. & non conditionato coram parocho, & teſtibus celebretur.

Quarto, quia in dubio, & in concurſu duarum opinionum ſecurior, & communior Theologorum eſt tenenda, & ſequenda, ne matrimonialis contractus periculo nullitatis ſubijciatur, & quamuis in foro conſcientiæ, ſtante verificatione indubia conditionis poſsit teneri, & defendi opinio Nauarr. Manuel. & Sanch. attamen in foro exteriori verior, & receptior eſt prima opinio contraria, quam defendimus cum communi Theologorum, quam communem eſſe profitetur Manuel *vbi ſupra* contra ſuam, & Nauarr. opinionem. Ergo ſequenda eſt communis Theologorum, & noſtra tanquam verior, & ſecurior, quamuis ambæ poſsint eſſe, & ſint probabiles, ſed Theologorum, & noſtra multo quidem probabilior, & tenenda in iudicando; & conſulendo; præmaxime poſt Concil. Trident. & cum his ceſſat *diſputatio ſeptima* eiuſdem Thom. Sanch. 8

lib. quinto, loquitur enim ſuppoſita pro vera opinione Canoniſtarum.

9 Quod ſi pendente conditione illius matrimonij initi coram parocho, & teſtibus contrahentes habeant copulam, præſumeret Eccleſia receſſiſſe à conditione, & perfeciſſe matrimonium attento Iure communi, iuxta *capit. de illis*, & *per tuas de condi. appoſ.* non tamen poſt Concil. Trident. cum requiratur nouus conſenſus de præſenti exprimendus coram parocho, & teſtibus iuxta eius formam, & communem opinionem veriorem Theologorum ſupra adductam: & hoc non tantum in foro externo, vt voluit Thom. Sanch. ſtatim citandus, & iterum *lib. 1. diſput. 26. num. 12.* vbi expreſſe tenet, & probat id, ſed etiam in matrim. cum poſt conditionis implementum requiratur nouus conſenſus expreſſus ad perficiendum matrim. ſub conditione honeſta, & poſsibili ab initio: & Concilium corrigat matrimonia præſumpta, vt ſupra in matrimonijs nullis probauimus contra eundem Thom. Sanch. qui etiam in hoc *in d. diſputatione 8. n. 25. lib. 5.* proſequens ſuam priorem opinionem tenet contrarium.

10 Idem cenſeo dicendum ſi duo conſanguinei contrahant coram parocho, & teſtibus per verba de præſenti ſub conditione: ſi Papa diſpenſauerit ſuppoſita opin. Theologorum, quam tenuimus contra Canoniſtas, quæ habet non eſſe matrimonium abſque nouo conſenſu, quamuis Thom. Sanch. *diſput. 8. n. 26. in principio* teneat contrarium ſuppoſita opinione Canoniſtarum contraria, quam ibi num. 10. ipſe tenuit, & defendit.

11 Sic etiam ſponſalia de futuro quamuis antiquitus adueniente conditione per copulam tranſibant in matrim. iuxta *capit. is, qui fidem de ſponſal.* & docent communiter DD. tam Iuriſperiti, quam Theologi, quos ibi refert Sanch. *n. 26.* & alij quamplurimi; hodie tamen poſt Conci. Trid. hoc eſt correctum, cum ceſſauerit matrim. præſumpta, vt ibi quoque probat, & nos docuimus ſupra alio capit. quamuis ſecus eſſet ſi ſponſalia illa, & copula habita affectu vxorio fieret coram parocho, & teſtibus, quia iam ſeruatur forma, vt tenet Sanch. *d. nu. 26.* & diximus *vbi ſupra*.

12 Et an tunc requiratur in ipſis ſcientia diſpenſationis obtentæ necne? diſcrepant DD. in hoc, quos bene conciliat ibi Sanc. ita nempe vt ſi nomine cōtrahentium ſit obtenta diſpenſatio, ſat ſit vt is, qui impetrauit, ſciat eſſe obtentam: ſi vero non nomine eorum, ſed ipſis ignorantibus impetrata ſit diſpenſatio, neceſſarium eſt, vt ſciant eam eſſe obtentam, quia alias nil prodeſſet diſpenſatio, nec priuilegium, quare perinde eſſet, ac ſi ſine diſpenſatione commixti eſſent, cum illa à tempore ſcientiæ impetrantium, vel procuratoris tantum proſit.

13 Quod ſi conditio adiecta ſponſalibus ſit de dote conſtituenda, quamuis olim recedi videbatur à conditione per copulam, & hodie etiamſi omnia fiant coram parocho, & teſtibus, hoc tamen intelligendum eſt ad hunc effectum, vt non expectetur conditionis euentus ad purificandum matrim. nō tamen, vt dotis ſoluendę obligatio extincta ſit, quia hoc nullo iure deciditur, ita Sot *in 4. Sent. diſtinct. 29. q. 2. art. 3. poſt tertiam concl. verſ. contra hoc autem*, quem refert, & ſequitur Thom. Sanch. *lib. 1. de matrim. diſputatione 26. n. 13.* & recte.

14 Denique illud eſt obſeruandum, quod ſi contrahens matrim. de præſenti ſub conditione honeſta, reuocet conſenſum ante conditionis euentum, nullo modo adueniente conditione purificatur matrim. ſed cogendus eſt purificare, quia iam prior conſenſus non durat: glo. *in c. ſuper eo, verbo alieno de condi. appoſit.* & ibi communiter DD. Couar. *in 4. Decret. 2. parte, c. 3. in initio numer. 6.* Marc Ant. Cuch. *lib. 5. inſtit. mai. tit. 11. numer. 54.* & alios allegans Thom. Sanch. *d. lib. 5. diſputatione 8. num. 1.* vbi quod hoc procedit etiamſi reuocatio altero ignorante fiat iuxta tex. *in c. fin. de procurat. in 6.* ſecundum Couar. & Cuchum *vbi ſupra*.

CAPITVLVM LXXXII.

De conditionibus contra ſubſtantiam matrim. turpibus, & impoſsibilibus adiectis matrimony contractibus.

SVMMARIVM.

1 *Conditiones contra ſubſtantiam matrimonij in ipſo appoſitæ vitiant illud, conditiones vero turpes, aut impoſsibiles pro non adiectis habentur, vt in exemplis hic poſitis, & in numer. 21. & 38.*

2 *Bona matrimonij tria conſiderantur, vt hic.*

3 *Conditiones, & pacta contra tria bona matrimonij tollunt ipſius ſubſtantiam, & conſenſum debitum.*

4 *Conditio contra ſubſtantiam matrimonij in ipſo adiecta quando ipſum vitiet, vel non? & numeris ſequentibus, vbi quomodo hoc intelligendum ſit.*

8 *Conditio adiecta matrimonio, nempe ſi te adulterādum tradideris, eſt contra ſubſtantiam matrimonij, ac proinde illud vitiat.*

9 *Conditio adiecta matrimonio, ſcilicet ſi prolem neces, aut mutiles, aut eam mancam reddas, aut oculos eruas, eſt contraria bono prolis, ac proinde vitiat matrimonium.*

10 *Conditio illa adiecta matrimonio, ſcilicet ſi prolem à nobis ſemper abijciamus, & alendam exponamus, an vitiet ipſum matrimonium?*

11 *Conditio appoſita matrimonio, nempe contraria bonis ipſius, ſi eſt honeſta, an illud vitiet, vel tantum quando eſt turpis?*

12 *Matrimonium contractum inter Beatam Virginem Mariam, & Ioſeph quomodo proceſſerit?*

13 *Conditio adiecta matrim. ſcilicet contraho tecum ſi prius te voto caſtitatis ſic obſtrinxeris, vt numquā à me petas, nec reddas debitum, an vitiet matrimonium? Et quid in pacto, vel conditione adiecta de non exigendo debitum, n. 14.*

15 *Conditio vel pactum adiectum matrimonio, vt liceat ingredi religionem ante conſummatum matrimonium, illud non vitiat. Secus in conditione, quod tenerentur ambo, vel alter ingredi religionem ante vel poſt matrimonij conſummationem, num. 16.*

17 *Conditio illa adiecta matrimonio, nempe quod alter coniux minime teneatur debitum reddere, quoties alteri petere non licet, an vitiet matrimonium.*

18 *Conditio appoſita in matrimonio ab altero tantum cōiugum contra ſubſtantiam matrimonij an illud vitiet?*

19 *Conſenſus diuerſitas vitiat contractum, vt quando alter pure conſentit, alter vero ſub conditione.*

20 *Conditiones adiectæ in ſponſalibus de futuro contra ſubſtantiam, & naturam ipſorum ea vitiant.*

22 *Matrimonij in materia, in dubio in foro conſcientiæ ſtandum eſt intentioni contrahentium: in foro vero externo præſumptioni iuris Eccleſiæ.*

23 *Eccleſia nunquam præſumit verum matrimonium,*

vbi ex

vbi ex ipſa forma contractus non apparet conſenſus & quare excludat turpem conditionem.

Et quid in alijs contractibus, numer. 24. & 39. vbi ratio differentiæ in hac ſpecie aſsignatur, quare conditio turpis in matrimonio non vitiet ipſum, alios vero contractus irritet?

25 *Conditio adiecta matrimonio, nempe ſi te adulterandam proſtitueris, incitat ad peccandum, & non reijcitur, ſed vitiat matrimonium.*

26 *Conditio turpis adiecta matrimonio illud vitiat, quoties coniecturis apparet non aliter contrahentes voluiſſe contrahere.*

27 *Conditio turpis de præſenti, vel de præterito non reijcitur de matrimonio illa verificata, vt in exemplis, de quibus hic: ſecus autem non.*

28 *Conditio in ſponſalibus de futuro adiecta, ſcilicet contraham tecum ſi mecum concubueris, an ſit turpis necne?*

Et quid in alijs conditionibus, ſcilicet, ſi te virginem inuenero, vel ſi in primo coitu mihi placueris, numero 29.

30 *Conditiones turpes appoſitæ in ſponſalibus de futuro reijciuntur, ſicut appoſitæ in matrimonio.*

31 *Conditiones impertinentes, vt hic, ſuſpendunt matrimonium.*

32 *Modus turpis aut impoſſibilis, vel contra ſubſtantiam matrimonij appoſitus in eo an illud vitiet? & numeris ſequentibus.*

37 *Sponſalia contracta in diem, nempe contraham tecum abhinc vno anno, an ſint valida, & obligent?*

40 *Cap. fi. in 2. parte de condi. appoſit. 7. intellectus, qui omnes reprobantur.*

Et num. 41. ponitur verior, & tenendus.

42 *Conditio impoſſibilis reputata à contrahentibus poſsibilis, non reijcitur à matrimonio, vel ſponſalibus, vt hic.*

43 *Conditio impoſsibilis ad hoc vt reijciatur à matrimonio, requiritur quod illud contrahentes conſcij ſint iuris hoc diſponentis. Item quod ſit dubia contrahentium intentio an animo conſentiendi, vel potius irridendi eam conditionem appoſuerint: ſecus ſi ex alijs coniecturis conſtaret cõditionem impoſsibilem appoſitam fuiſſe ioco abſque animo contrahendi, vt in num. 44. & num. 45.*

46 *Conditio impoſsibilis appoſita in matrimonio ſiue de præterito, præſenti, vel de futuro reijcitur.*

47 *Conditio impoſsibilis de iure appoſita in matrimonio reijcitur ſicut impoſſibilis de facto.*

48 *Conditio de ſolo facto impoſsibilis, an reijciatur de matrimonio?*

49 *Conditio adiecta matrimonio, quæ ex ſui natura poſsibilis eſt, ſed ex accidenti impoſsibilis, vel ex lapſu temporis, non reijcitur de matrimonio.*

50 *Conditio adiecta matrimonio, ſi virgo es, non reijcitur ſed valet.*

51 *Conditio impoſsibilis contraria ſubſtantiæ matrimonij an ſit reijcienda?*

52 *Conditio illa adiecta matrimonio, ſi non aſcenderis Capitolium, an reijciatur, vel annullet matrimonium?*

a Gregorius IX. Summus Pontifex *in c. fi. de condi. appoſ.* decreuit, quod conditiones contra ſubſtantiam matrimonij, puta ſi alter dicat alteri, contraho tecum, ſi generationis prolem euites, vel donec inueniam aliam honore, vel facultatibus ditiorem, aut ſi pro quæſtu adulterandam te tradas, vitiant matrimonialem contractum. quantumcunque ſit fauorabilis, licet aliæ conditiones appoſitæ in matrimonio, ſi turpes, aut impoſsibiles fuerint, debeant propter eius fauorem pro non adiectis haberi. De primis conditionibus contra ſubſtantiam matrimonij agit etiam idem ſtatuens *l. 5. tit. 4. partita 4.*

De conditionibus contra ſubſtantiam matrimonij.

De ſecundis *l. 6.* quæ eſt finalis eiuſdem tituli, & vtrobique Greg. Lopez. c

Circa priorem partem *d. c. fi.* de cõditionibus contra ſubſtantiam matrimonij agentem obſeruandum eſt, in matrimonio tria bona conſiderari, nempe bonum fidei, quam mutuo ſibi coniuges in vita coniugali præſtant: deinde bonum prolis, & deinde bonum ſacramenti, & per hæc tria bona matrimonium honeſtatur, ita docent communiter Theologi cum Magiſtro Sent. *in 4. diſtinctione 31.* qui omnes hanc doctrinam à D. Auguſt. didicerunt *lib. 9. ſuper Geneſ. c. 7.* & probat Greg. de Valent. *tom. 4. diſput. 10. q. 4. de bonis matrim. punct. 1. col.* 1810.

Et quamuis hæc tria bona matrimonij non ſint de eius eſſentia, quoad exequutionem, ſunt tamen de eſſentia quoad obligationem, vt puta quod coniuges obligentur ad vitam perpetuam & indiuiduam, & ad fidem ſibi ſeruandam, reddendo debitum, negandoque corpus alijs, prolemque non impediendam, ſed educandam, ſi Deus eam dederit, vt late explicat Thom. Sanch. *de matrim. libr. 2. diſputatione 29. num. 12.* repetit *lib. 5. diſputatione 9. numero 2.*

Vnde conditiones, & pacta, per quæ coniuges ad aliquid his contrarium obligantur, tollunt matrimonij ſubſtantiam, & debitum conſenſum, vt *in d. c. fin. in 1. parte, & in d. l. 5. tit. 4. partita 4. & in c. ſolet 32. q. 2.* & probat latius Thom. Sanch. *d. libr. 5. diſput. 9. num. 3. vbi num. 4.* quod hoc procedit etiam ſtando iuri naturali, vt bene docet Petr. à Ledeſma *de matrim. q. 47. art. 5. dubio 4. concl. 2. & 3.* & quamuis plura contra diſpoſ. *d. c. fi.* in ſua 1. parte pro ratione dubitandi adducat idem Thom. Sanch. *num. 1.* eis tamen ſatisfacit *n. 14.* 5

Nunc vero deciſio *d. c. fi.* in 1. parte, dum loquitur de conditionibus contra ſubſtantiam matrimonij in ipſo adiectis, vt illud vitient, primo intelligi debet, quando conditio adiecta aduerſatur præſenti matrimonio; ſecus vero erit, ſi alij matrim. adijciatur, quia tunc præſens matrim. non vitiabit, vt contraho tecum, ſi feceris, vt coniux Petri adulteretur, vel ſumat venena ſterilitatis, vt docet Palud. *in 4. Sent. diſtin. 29. q. 2. art. 5 num. 27.* Ludou. Lop. *in ſuo Inſtruct. conſcient. 2. parte in materia de matrim. c. 42.* quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. *d. libr. 5. diſpu. 9. num. 5.* quare talis conditio tanquam turpis reijcietur iuxta *d. c. fi. in 2. parte*, & quæ infra circa eam partem agemus. 4

Secundo eadem prima pars *d. c. fi.* intelligenda videtur, ſiue conditio repugnans ſubſtantiæ matrimonij ſit de futuro, ſiue de præſenti, quia tex. in hoc indiſtincte loquitur de his conditionibus, vt vitient ipſum matrim. ita tenet D. Thom. *in 4. diſtinct. 29. q. vnic. artic. 3. quæſtiuncula 3.* & alij plures, quos refert ibidem Thom. Sanch. *num. 6.* 5

Contrarium tamen verius eſſe videtur, nempe, quod ſola conditio de futuro contra ſubſtantiam matrimonij illud vitiet, ſecus quando eſt de præſenti, vel de præterito, quia tunc valida erit conditio: tex. namque *in d. capit. fin.* loquitur

 de con-

de conditionibus, ſed conditio proprie non eſt, niſi quando confertur in futurum: denique Summus Pontifex id exprimit *ibidem*, nempe, ſi aliet dicar alteri, contraho tecum ſi generationis prolem euites, vel donec inueniam aliam honure, vel facultatibus ditiorem, aut ſi pro quæſtu adulterandam te tradas: idem conſtat ex *d.l. Regia 5. titulo 4. partita 4.* vt patet in eius exemplis ſupra relaris, & multum intereſt in propoſito inter has conditiones, vt patet ex Authoribus hanc ſecundam partem tenentibus contra primam, qui ſunt, Palud. *in quarto, diſtinctione 29 quæſtione 2. articulo 5. numero 26. & 27.* Adrian. *in quarto, quæſtione 3. de matrim. dubio 9. §. reſpondeo ad primum, quod maior, verſicul. ex hoc patet reſponſio ad ſecundum, & in verſicul. ad tertium dico*, D. Couarr. *in quarto de ſponſ. 2. parte, capit. 3. §. primo, numero 9.* Enriquez *libr. 11. de matrim. capit. 12. numer. 7. & cap. 4. numero 1. in commento litera*, F. Barth. à Ledeſma *de matrim. dubio 25. conclusione* 10. quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. *d. lib. 5. diſputatione 9. numero* 6. qui *num.* 7 ſaluat priorem ſententiam in vno caſu, de quo ibi per eum.

6 Dubium tamen eſt circa hanc primam partem *d. c. fi. de conditionibus appoſ.* an procedat non ſolum, quando adijciens conditionem contra ſubſtantiam matrim. principaliter intendit, vt ſequeretur aliquid contra matrimonij ſubſtantiam, vt donec aliam ditiorem inueniam, contraho tecum, qui eſt caſus *d. c. fi.* ſed etiam quando non principaliter id intenditur, ſed aliquid aliud, etſi id deficiat, velit matrimonium diſſolui: vt contraho tecum, etſi dotem non dederis, aut adulterium admiſeris, volo te poſſe relinquere. & non procedere in hac vltima ſpecie, ſed quod talis conditio non vitiet matrim. ſed tanquam turpis reijciatur, & maneat purum ac validum, tenent Ioan. Andr. *in c. 1 num.* 2. & ibi Vincent. & Ant. de Butr. *num.* 2. Anchar. *nu.* 2. & 3. Abb. *n.* 2. & Alex. de Neuo *n. etiam* 2. & *in c. fi. numer.* 4. *de condi. appoſ.*

Contraria tamen ſententia in hac ſpecie verior eſt, & tenenda, imo quod huiuſmodi conditio vitiet etiam matrim. & hoc eiſdem rationibus quibus tex. noſtri *c. fi.* in 1. parte fundatur: in vtroque enim caſu conditio reſolutiua eſt contra ſubſtantiam matrim. ſiquidem tollit eius ſubſtantiam ac principale bonum matrimonij, ſcilicet eſſe perpetuum, atque inſeparabile vinculum: ergo implicat habere legitimum conſenſum ad matrim. requiſitum cum præd. conditione ſeparabilitatis, & ideo merito hanc opin. tenent, & probant Abb. ſibi contrarius *in d. c. fi. num. 2. de condi. appoſ.* Cardin. *in d. c. 1. num.* 2 & ibi Præpoſ. *num. 1. & in d. c. fi. numer.* 4. D. Couar. *in 4 de ſponſ. 2. parte c. 3. §. 1. num.* 10. Lanzel. inſtit. Iur. Cano. *lib. 2. tit. de ſponſ. §. ſponſalia contracta ſub conditione, verb. pura*, Ludou. Lopez *in 2. parte Inſtruct. noui in materia de matrim. c. 42. fol.* 1088 quos refert & ſequitur Thom. Sanch. *d. lib. 5. diſputatione 9. num.* 8.

7 Et conditio contra ſubſtantiam matrim. illud vitiat non ſolum quando apponitur in vim obligationis, ſed etiam ſuſpenſiue, vt merito contra Adrian. voluit Couar. *vbi ſupr. num.* 7. & expreſſius Marc. Ant. Cueb. *lib. 5. inſti. mai. tit.* 11. *numer.* 113. necnon & Sanch. *vbi ſupr. numer.* 9. contra Ludo. Lop. etiam *vbi ſupra*. tex. namque *in d. c. fi. de condi. appoſ.* generaliter loquitur de conditionibus contrarijs matrim. & proprie eſt conditio quando ſuſpendit: denique quia quando apponitur ea conditio ſuſpenſiue adhuc inducit obligationem repugnantem matrim. quod ſub ea conditione contrahitur, ergo adhuc vitiat.

Ex quibus primo deducitur conditionem illam, ſi te adulterandam tradideris, eſſe contrariam matrim. etſi non addatur, & mihi debitum non ſolueris atque ita vitiare matrim. Quidquid contrarium teneat Angel. *in ſumma, verbo matrim. 3. num.* 11. matrim. namque fides vtriuſque comprehendit iuxta illud Pauli: Vir non habet poteſtatem corporis ſui, ſed vxor, neque vxor ſui, ſed vir: & præterea hæc noſtra, & aliorum ſententia contra Angel. probatur *in d. c. fin.* vbi hoc exemplum expreſſe ponitur abſq; præd. additione: merito igitur Angelum reprobant quamplures DD. quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. *d. lib. 5. diſput. 9. n.* 11. qui omnes hanc partem tenent, quam hic probamus, eſtque communis, recepta, & ſecuta ſententia. 8

Similiter illa conditio, ſi prolem neces, aut mutiles, aut eam mancam reddas, aut oculos eruas, eſt contraria bono prolis, atque ita vitiabit matrim. vt tenet Ludou Lopez *vbi ſupra d. ca.* 42. *folio* 1088. *columna* 2 necnon & Sanch *num.* 12. vbi *num.* 13. agit. 9

Quid dicendum ſit de ea conditione; ſi prolem à nobis ſemper abijciamus, & alendam exponamus: licet enim nonnulli cenſeant vitiare matri. tãquam contraria eius ſecundario fini, ſecus de illa conditione, ne filios proprio lacte nutrias, ſecundum Petr. à Ledeſma *de matrim. dubio 25. conclusione* 4. cæterum probabilius eſt, neutram harum conditionum eſſe contra ſubſtantiam matrimonij, quia non eſt omnino contra bonum prolis, ita melius tenent Ludouic. Lopez *vbi ſupra*, & Petrus de Ledeſma *de matrim. quæſtione 47. articulo 5. dubio 4. ad 5. argum. ſolutione* 2. quos ſequitur Sanch. *d. numer.* 13. 10

Verum illa quæſtio valde inter Authores controuerſa eſt, an conditio contraria bonis matrimonij, ſi honeſta ſit, illud vitiet, vel tãtum, quando eſt turpis? nempe ſi duo contrahant hac lege, vt in perpetua caſtitate viuant, aut conſummato matrimonio religionem profiteantur. 11

In hoc dubio duæ ſunt opiniones contrariæ: prima habet conditionem honeſtam, licet contrariam bonis matrimonij illud non irritare, vt in exemplo propoſito. Primum fundamentum huius partis eſt, quia copula carnalis non eſt de eſſentia matrimonij, licet ſit contra bonum prolis, ergo conditio de illa non habenda non illi aduerſatur, atque ideo nec illud irritat: & confirmatur, quia hac conditione videntur contraxiſſe Beata Virgo Maria, & Sanctus Ioſeph.

Secundum, quia ſi ambo ante matrimonij contractum voto ſimplici religionis, aut caſtitatis ſe aſtrixiſſent, eſſet verum matrimonium: non obſtante ea obligatione, qua alteruter tenetur ab altero minime petere debitum, ergo idem erit, quamuis ea conditio apponatur in ipſo contractu: ſed & ſunt pro hac opinione alia fundamenta, eamque tenent, & probant Paludan. Abulenſ. Barbat. & alij quos refert Thomas Sanch. *libr. quinto de matrim. diſputatione 10. numero 1.* vbi eam dicit vere eſſe probabilem, & refert Soto dicentem, non eſſe omnino improbabilem.

Secunda principalis opinio habet eiuſmodi cõditionem, de qua agimus, vitiare matrimoniũ. Primo, quia quãuis nõ ſit de eſsẽtia matrimonij, vt proles, & copula intẽdantur expreſſe, requiritur tamen ne adijciatur diſsẽſus cõtrarius potẽtię ſeu poſſibilitati ad illa, id eſt ad prolẽ, & copulam, cum ius, & potẽtia ad carnalem copulam ſit ſubſtãtialis: matrimonium namq; eſſentialiter conſiſtit in mutua corporũ traditione: quia vterque conſtituitur dominus alterius corporis, ad quod dominium intrinſece conſequitur ius, & poteſtas vtẽdo illo corpore: ſed quãdo in contra-

contractu marrimonij apponitur conditio, vt vterque coniux maneat in perpetua caſtitate, non ſolum tollitur copula carnalis, ſed etiam ius, & poteſtas ad talem copulam, obligatur namque ad non petendum, nec reddendum, quæ obligatio efficaciter impedit, ne ſequatur tale ius, & poteſtas, quantum eſt ex parte ſua: ergo quamuis conditio illa honeſta ſit, repugnat tamen intrinſecis, & neceſſarijs, ac matrim. illud deſtruit. Secundo eadem ſententia probatur, quia illa cõditio eſt contra bonum prolis: ergo irritatur. Preterea Summus Pontifex *in d. cap. ſi.* expreſſe diſponit conditionem contra bonum prolis matrimonium annullare, nec diſtinguit, an conditio honeſta ſit, vel turpis, nec vim facit in conditionis turpitudine, ſed in repugnantia bonis matrimonij, ergo æque illis repugnat ſiue turpis, ſiue honeſta ſit, & ideo merito hanc ſententiam tenent D. Thom. *in quarto Sentent. diſtinctione 18. quæſtione vnic. articulo 4. ad tertium*, & alij quamplurimi Authores, quos in vnũ congerit dicens eam eſſe probabiliorem Tho. Sanchez *vbi ſupra, numer. 2.* ex quibus manifeſte cõſtat hanc eſſe receptiorem, veriorem atque tenendam ſententiam: vbi *numer. 7.* reſpondet ad argumenta contraria, dicens ad primum, quod licet copula non ſit de eſſentia matrimonij, eſt tamen obligatio, & poteſtas ad copulam, quæ per id pactum tollitur.

12 Ad confirmationem de matrim. contracto inter Beatam Virginem, & S. Ioſeph reſpondet Thom. Sanch. *d. numer. 7.* quod ipſi non contraxerunt cum ea conditione ſed abſolute, & vere conſentientes in ius, & poteſtatem ſuorum corporum, quamuis vterque haberet propoſitum ſeruandi caſtitatem, & ita D. Thom. *in quarto, diſtinctione 30. quæſtione 2. articulo 1. quæſtiuncula 2 ad tertium*, inquit, Virgo implicite conſenſit in copulam, at copula nunquam fuit in propoſito: erat enim à Deo certificata nunquam ſubſequi debere: quod optime explicat Pater Suarez *de vita Chriſti, quæſtione 29. articulo 2. ſectione 1. in fi. folio mihi 126.* dicens potuiſſe Beatam Virginem conſentire in verum matrimonium, non conſentiendo actualiter, & explicite in carnalem copulam neque abſolute, neque ſub illa conditione; ſi Ioſeph debitum petiſſet, quia iam erat certa illum nunquam petiturum, vnde ſuperuacaneus, & otioſus fuiſſet talis actus, dixit autem Suarez actualiter, & expreſſe, quia in radice, & in cauſa videtur habuiſſe hunc conſenſum conſentiendo in matrimonium, quod de ſe ad talem copulam ordinatur, & ita inquit idem Suarez videtur loqui Caiet. & Auguſtinus *in cap. Beata Maria 27. quæſtione 2.* dum dixit: Beata Maria committens virginitatem ſuam Diuinæ diſpoſitioni conſenſit in carnalem copulam, non illam appetendo ſed Diuinæ inſpirationi in vtroque obediendo: hanc explicationem Suarez refert, & ſequitur Thom. Sanch. *lib. 2. de matrim. diſputatione 28. numer. 4.* qui *d. diſputatione 10. num. 7. lib. 5.* ſatisfacit cæteris fundamentis prioris opinionis.

13 De conditione autem: contraho tecum, ſi prius te voto caſtitatis ſic obſtrinxeris, vt nunquam à me petas, nec reddas debitum: licet aliqui cenſuerint non vitiare matrimonium, quos refert, & ſequitur Petrus de Ledeſm. *de matrimonio quæſtione 47. articulo 5. dubio 4. in ſolutione ad ſecundum, §. quod vero attinet, folio 235.* verius eſt, & tenendum vitiare matrim. quia eſt contra bonum prolis, vt docent, & profitentur Sotus *in quarto ſent. diſtinctione 29. quæſtione 2. articulo 3. verſicul. in prima autem concluſione*, D. Couar. *in quarto Decret. ſecunda parte, capit. 3. §. 1. numero 5.* Barthol. à Ledeſm. *de matrim. dub. 25. concluſione 4.* & Enriquez *libr. 11. de matrim. capit. 4. numer. 1. & libr. 12. cap. 2. in fin.* quos refert, & ſequitur Thom. Sanc. *d. lib. 5. diſputatione 10. numer. 3.* & nos quoque probamus.

Idem dicendum eſt in pacto appoſito in matrimonio de non exigendo debitum, vt cum Adrian. Viguerio, & alijs contra Syluest. *verbo matrimonium 4. quæſtione 7.* tenet idem Sanch. *vbi ſupra numer. 4.* qui *numero 5.* idem probat in pacto de nunquam cohabitando ſimul, ſecus ſi ad tempus: ſi autem fieret pactum, vt certis diebus abſtinerent à copula, vt ſextis ferijs, vel alio tempore vltra bimeſtre præfinitum à iure poſt initum matrimonium, eſſet irritum matrimonium. 14

Pactum autem appoſitum in matrimonij contractu, vt liceat ingredi religionem ante conſummatũ matrimonium, non vitiat ipſum, quia iure ineſt ea conditio, vt cum alijs bene reſoluit Thom. Sanch. *vbi ſupra, num. 6.* vbi idem docet in qualibet alia conditione appoſita, quæ iure ineſt, & ſimiliter in ea conditione, vt liceat vtrique ex communi conſenſu poſt conſummatum matrim. religionem profiteri. 15

Secus in conditione quod tenerentur ambo, vel alter ingredi religionem ante, vel poſt matrimonij conſummationem, quia ea conditio eſt contra matrimonij ſubſtantiam, ac proinde non valeret matrimon. vt ibi bene probat. 16

Vlterius ſi credimus M. Ant. Cucho *lib. 5. inſtit. mai. titulo 11. numero 112.* conditio illa appoſita in matrimonio, vt alter coniux minime teneatur debitum reddere, quoties alteri non licet exigere, matrim. non vitiat: ſed verius, & tenendum eſt contrarium, quia præfata conditio eſt contra matrimonij ſubſtantiam, atque proinde ipſum vitiat, ita tenent, probant & docent reſpondẽdo contrarijs Adrian. *in quarto, quæſtione 3. de matrim. dubio 4.* D. Couar. *in quarto de ſponſalib. ſecunda parte cap. 3. §. 1. numer. 6.* Ludouic. Lopez *in ſuo Inſtruct. conſcient. in materia de matrimonio, cap. 42. folio 1080. columna 2.* Petrus de Ledeſma *de matrim. quæſtione 47. articulo 5. dubio 4. circa ſolut. ad tertium, dub. 2. folio 236.* & Thom. Sanch. *lib. 5. de matrimonio, diſputatione 11. num. 2.* vbi *num. 2.* cum Adrian. & Petr. de Ledeſma *vbi ſupra*, quod valet conditio, nec vitiet matrimonium, quod poſſit coniux debitũ negare quoties id ſibi licet, quia alter non habet ius iuſtitiæ ad petendum, vt ſi alter adulteretur, vel petat in loco ſacro, quia à iure ineſt. 17

Quod ſi conditio contraria matrimonio apponatur ab altero tantum ex contrahentibus, an vitiet matrim. quatuor opiniones refert in hoc Thom. Sanchez *d. lib. 5. de matrim. diſputatione 12. per totam.* Prima eſt tenentium, requiri, vt vitiet matrim. vt apponatur ab vtroque contrahente, ita, vt ſi alter contrahens apponat, & alter contradicat, aut taceat, valebit matrim. & hanc tenent Innocent. *in d. cap. ſi. de condi. app. numero 1.* & ibi Hoſt. *paulo poſt princip.* Ioan. And. *numer. 2.* Ant. de Butr. *numer. 7.* Cardinal. *numer. 1. & in fin.* Enriq. *numer. 4.* Alex. de Neuo *numer. 8.* Præpoſ. *numer. 1.* & eam dicit valde probabilem D. Couar. *in quarto de ſponſ. 2. parte, ca. 3. §. 1. nu. 11.* & ſequuntur alij plures relati cũ ſuis fundamẽtis per Tho Sanc. *vbi ſup. n. 1.* 18

Secunda ſententia habet non eſſe matrimonium, ſed ſponſalia; hanc tenent aliqui relati per Couar. *vbi ſupra*, & probant Enriquez, & Ludouic. Lopez citati per Sanch. *vbi ſupra n. 2.*

Tertia ſententia docet non eſſe ſponſalia, nec matrimonium: hanc tenent Imol. Aret. Couar. Ant.

Cuch. Adrian. & Petrus de Ledeſma relati per Sanchez *vbi ſupra*, *numero* 3. & procedit ſecundum eundem Ledeſm. licet copula ſtatim ſequatur.

Quarta ſententia habet, vt ſi copula ſequatur ſit matrim. vnde ſupponit, quod copula deficiente non erit matrimonium: hanc tenent Abb. *in d. ca. fi. numer* 6. Roſcl. Syluest. Greg. Lopez, & Lanzelotus, quos refert Sanchez *vbi ſupra*, qui *numero* 5. in hac varietate opinionum inquit, primã, & quartam ſententias eſſe valde probabiles, tertiam cæteris probabiliorem: ego vero, etſi videam primam eſſe ſatis receptam, eam non ſequor. Secundam, & quartam improbo. Tertiam autem omnino probo, teneo & ſequor tanquam veriſſimam, & probabiliorem.

19 Diuerſitas namque in conſenſu vitiat contractum, vt quando alter pure conſentit, alter vero ſub conditione, *l. 1 §. ſi quis ſimpliciter*, *ff. de verb. oblig.* non enim vniuntur inter ſe conſenſus, ex qua vnione contractus oritur: ergo cum in hoc matrimonio inueniatur hæc diuerſitas erit nullum, quod ſi dicamus tacendo alterum contrahentem videri conſentire alteri adijcienti conditionem contra ſubſtantiam matrimonij, vel etiam tradendo corpus etiam cum contradictione Reſpondeo eo ipſo vitiatur matrimonium, ac ſi ambo ſub eadem conditione ab initio contraxiſſent ex deciſione *d. cap. fi.* in prima parte egimus de conditionibus contra ſubſtantiam, & naturam matrimonij in eo appoſitis, vt vitient ipſum matrimonium.

20 Idem eſt dicendum ac tenendum in eiuſmodi conditionibus appoſitis in ſponſalibus de futuro, vt docet D. Thom. *in 4. Sent. diſtinctione 27 quæſtione 2. articulo primo, in corpore*, communiter receptus per Theologos, quos refert Thom. Sanch. *d. lib. 5. diſputatione 14. numero* 1 qui *numero* 3. bene intelligendos eſſe omnes eos, quando conditio contraria ponitur tanquam implenda poſt matrim. quia ſemper illud annullat, ſecus quando ante debet impleri, quia tunc, ſi eſt contra inſeparabilitatem, vt contraham tecum niſi ante initum matrim. aliam ditiorem, aut pulchriorem inuenero; quia tunc non vitiat matrimonium: ſi vero ſit conditio contra fidem matrimonij vt ſi ante matrim fornicetis, tunc valebunt ſponſalia reiecta præd. conditione tanquam turpi, ſi vero aduerſetur bono prolis, vt ſi ante matrim. venena, quibus ſteriles efficiatis, ſumas, vitiat ſponſalia, vt ibi recte probat reiecta alia diſtinct. Petri de Ledeſma.

De conditionibus turpibus adiectis contractui matrimonij.

21 Hactenus egimus de conditionibus contra ſubſtãtiam, & naturam matrimonio adiectis, vt ipſum vitient, dicamus iuxta ordinem *d. ca. fin. de condi. appoſit.* de conditionibus turpibus, quæ quidem ſicut & impoſſibiles reijciuntur, & pro non adiectis habentur, ac proinde remanet purum, & validum ipſum matrim. fauore ipſius matrimonij, vt inquit tex. noſter.

22 Et in primis antequam rationem huius deciſionis inquiramus. ſupponendum eſt, in hac materia in foro conſcientiæ ſtandum eſſe intentioni cõtrahentis: in dubio autem ſtandum eſt præſumptioni fori exterioris, & definitioni Eccleſiæ, vt fatentur vniuerſi DD. & docet cum eis Thom. Sanchez *libr. 5. de matrim. diſputatione 1. numero* 4. communiter autem adijciuntur eo animo conditiones turpes, vt adimpleantur: ergo his non impletis nec ſponſalia, nec matrimonium communiter obligabunt, contrarium probat *d. c. fi.* ergo procedere non poteſt.

Nihilominus tamen deciſio noſtri tex. recte procedit. & ſeruanda eſt: licet enim maxima difficultas 23
ſit in cognoſcenda eius ratione; cum Eccleſia nunquam præſumat eſſe verum matrimonium, vbi ex ipſa forma contractus non apparet conſenſus. alias enim temerarie præſumeret, & abſque cauſa: ſed ex forma contractus matrimonij celebrati ſub cõditione turpi non apparet conſenſus abſolutus, ſed ſub illa conditione, ergo. &c.

Attamen in noſtra ſpecie ideo Eccleſia excludit turpem conditionem, quia ad peccandum incitat, quare cenſetur, vt impoſſibilis, id namque poſſumus, quod honeſte poſſumus *l. nepos Proculo* 125. *ff. de verb. oblig.* ita Sotus *in 4. diſtinctione 29. quæſtione 2. articulo 3. paulo poſt princip. concluſione* a Greg. Lopez *in l. 6. in glo. ſi ſortares, titulo 4 partita* 4. Palat. noſter Cõcanonic. *lib. 5. de contract. c. vltim. verſ. quamobrem dixerim.* Barth. à Ledeſm. *de matrim. dubio 25. concluſione 9.* Ludou. Lopez *in ſecunda parte Inſtruct. in materia de matrimonio, c. 43. ad fin.* & hæc eſt vera ratio ad noſtrum tex. ſecundum Thom. Sanch. *lib. 5. de matrim. diſputatione 15. n. 4.*

Neque obſtat contra hanc rationem, & deciſio- 24
nem noſtri tex. quod ſimiliter incitet ad peccãdum conditio turpis de futuro appoſita in alijs contractibus præter matrimonij contractum, & nihilominus non reijcitur, ſed vitiat contractum, vt *infra hoc ca. num. 39.* dicemus.

Item, quia ſimiliter conditio contraria ſubſtan- 25
tiæ matrimonij, vt ſi te adulterandam proſtitueris, incitat ad peccandũ, vt patet, & tamẽ nõ reijcitur, ſed vitiat matrim vt *in d. c. fi.* in prima parte: ergo non ideo reijcitur conditio turpis, quod ad peccatum incitet. his namque bene ſatisfacit Thom. Sanchez *d. diſputatione 15. n. 6.*

Addens quod ſi in noſtra ſpecie de conditionis 26
turpis adiectione, de qua agimus ex alijs coniecturis deprehenderetur non aliter voluiſſe, & contraxiſſe, quam ſub ea conditione, in vtroque foro non erit matrimonium purum, vt docet optime D. Couar. *in quarto de ſponſal. ſecunda parte, ca. 3. §. 2. numer. 5.* & idem in conditionibus impoſſibilibus probauit Thomas Sanch. *d. lib. 5. diſputatione 3. numero* 17. & de vtriſque *d. diſputatione 15. numer. 6. verſ. vnde fit:* vbi *numero 7. verſ. ſed dico inquit, d. ca. fi.* intelligendũ eſſe modo contrahentes norint conditionem eſſe turpem quia ſi honeſtam eſſe crederent, non reijceretur, ſed ſortiretur naturam aliarum conditionum honeſtarum, vt impleta conditione, & non aliter obligatio matrimonij, vel ſponſalium conſurgeret, ita tenet Adrian. *in quarto, quæſtione 3. de matrimonio, dubio 7.* & D. Couar. *vbi ſupra numer. 6.* & Ludouic. Lopez *in ſecunda parte ſue Inſtruct. conſcient. in materia de matrim ca. 43. folio* 1093. oportet etiam. vt præd. conditiones habeantur pro non adiectis in matrimoniu, vt vterque contrahens norit ius eas reijcere, & habere pro non adiectis, vt probat cum Alexandro Carrer. Sanch. *diſputatione 15. numero 7. verſicul. oportet etiam*, & loquens in conditionibus poſſibilibus idem quod in turpibus in hac eadem ſpecie probauerat *d. lib. 5. diſputatione 3. numero 11. & 12.* quæ ſunt maxime notanda in praxi. forſitan namque & raro hoc nouerint contrahentes matrim. ſub præd. conditionibus turpibus vel impoſſibilibus.

Conditio tamen turpis, quando eſt de præſenti, 27
aut de præterito non reijcitur de matrimonio; nẽpe: contraho tecum, ſi es inimica Petri, vel ſi hominem occidiſti, illa namque verificata valebit matrimonium, ſecus autem non, ita docet D. Thom.

in quarto

in quarto diſtinctione 29. quæſtione vnic. articulo 3. quæſtiuncula tertia, & ibi Palud. *quæſtione 2. articulo 5. numero 28.* & alij quamplures, quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. *d. lib. 5. diſputatione 15. n. 5.* contra Victor. *in ſumma, in materia de matrim. n. 260.* tenētem, quod iuxta diſpoſitionem d. cap. fi. conditio turpis de præſenti, aut præterito habetur pro non appoſita in foro exteriori: ſed fallitur in hoc ex ſupradictis.

28 De illa autem conditione ſponſalibus adiecta, contraham tecum ſi mecum concubueris, an ſit turpis, necne? ſunt opiniones. D. Couar. *in quarto de ſponſal. ſecunda parte, capit. 3. numer. 13.* & Anton. Cuch. *lib. 5. inſtit. mai. titulo 11. num. 51.* cenſent, eam conditionem non eſſe turpem, ac proinde ſuſpendere contractum, quod poſt Concil. Trident. locum habere non poteſt, cum iam ſponſalia de futuro non tranſeant in matrim. de præſenti per copulā, & ſic conditio illa turpis eſt.

Gloſſa vero *in capit. primo de ſponſal. duo verb. permiſerit.* & ibi Ant. de Butr. *numero 6.* Anchar. *in fin.* Abb. *numero 6.* Præpoſ. *numer. 4.* & alij Summiſtę cenſent, eam conditionem non ſuſpendere ſponſalia.

Rectius tamen alij cenſent, ſi intelligatur de conditione turpi, reijci tanquam turpem, & manere ſponſalia abſoluta: ſi vero de concubitu licito, & matrimoniali, ſuſpendere vſque ad aduentum conditionis: hanc opin. tenent Card. *in d. capit. 1. numero 3. de ſponſ. duo* & ibi Alexan. de Neuo, *numero 9. & 10.* Adrian. Sotus, & Nauar.

29 quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. *de matrim. lib. 5. diſputatione 16. numero 3.* vbi *numeris ſequentibus* agit de alijs conditionibus. ſi te virginem inuenero, contraham tecum, vel ſi in primo coitu mihi placueris.

30 In ſponſalibus quoque de futuro conditiones turpes adiectæ reijciuntur ſicut appoſitæ in matrimonio, vt habet concors omnium Doctorum ſententia indubitata, & receptiſsima, quamuis contrariam dicat probabilem Petrus à Ledeſm. vt late probat, & ſequitur præd. receptiſſimam ſententiam, & tenendam cum ſuis Authoribus Thom. Sanch. *vbi ſupra, lib. 5. diſputatione 17. per totum.*

31 Conditiones autem impertinentes adiectæ matrimonio, nempe ſi quis contrahat cum aliqua hac conditione, ſi non eſt cæca, muta, cocles, leproſa, aut alia inſigni turpitudine deformata, vel hanc edocta es artem ad alendam vitam, ſuſpendunt contractum matrimonij, nec aliter eſt validum, niſi illis ſtantibus, vt tenet, & late probat idem Tho. Sanch. *d. lib. 5. diſputatione 18. per totam*, vbi loquitur etiam in conditione, ſi es pulchra, aut bene morigerata.

32 Sed an idem quod de conditionibus eſt dictum hucuſque, dicendum quoque ſit de modo, & demonſtratione, & cauſa latiſſime agit pro & contra Thom. Sanch. *d. lib. 5. diſputatione 19. per totam*, qui tandem rem hanc aliquibus concluſionibus tenendis abſoluit cum ſuis Authoribus. Prima eſt.

33 Modus contrarius ſubſtantiæ, aut bonis matrimonij ipſum annullat, ſicut & conditio contraria, vt ibi late probat *n. 5.*

34 Secunda concluſio eſt, ſi modus ſit impoſſibilis, vt contraho tecum, vt digito cœlum tangas, valet omnino matrimonium reiecto modo, & ſimiliter ſi ſit turpis, vt ibi per eum, *n. 7.*

35 Tertia concluſio eſt, ſi modus eſt neceſſarius, vt contraho tecum, vt moriaris, habetur ſtatim pro impleto, vt ibi per eum, *n. 8.*

Quarta concluſio, ſi modus ſit honeſtus, & poſſibilis non ſuſpendit matri. ſed ſtatim eſt validum, vt ibi per eum, *n. 9.* 36

Quinta concluſio, ſi ſponſalia contrahantur in diem, vt contraham tecum abhinc vno anno, quāuis non obligent ad contrahendum ante anni lapſum, at non ſuſpendunt, ſed ſtatim ſunt pura, & obligant, vt ibi late probat, *n. 11.* 37

De conditionibus impoſsibilibus adiectis matrimonio.

Nunc vero agamus de conditionibus impoſſibilibus adiectis matrimonio, & eas quidem pro non adiectis ſicut turpes haberi propter fauorem matrimonij decidit expreſſe tex. *in d. cap. fin. in ſecunda parte de condi. appoſitis, & l. 6. titulo 4. partita 4.* 38

Ex quibus iuribus conſtat, quod matrim. contractum ſub conditione impoſsibili eſt ſtatim validum reiecta conditione.

Contra hanc definitionem pro ratione dubitandi adduco plura. Primum eſt, quod quando adijcitur conditio impoſſibilis, nulla videtur eſſe coniectura conſenſus ſed imo potius diſſenſus: vt cōſtat ex communi vſu loquendi: dum enim petita negare volumus, dicere ſolemus dabo tibi, ſi digito cœlum attigeris, quaſi expreſſius dicam, vel ſaltē dicere velim, quod ſicut cœlū digito attingere eſt impoſsibile ita nolo obligari tibi ad dandum, licet hoc promittam ſub illa conditione, vel quia ſcio eſſe impoſsibile digito cœlum attingere, ſicque hoc verificari non poteſt ideo & tibi hoc promitto. Ex quo manifeſte colligitur diſſenſus dandi vllo vnquā tempore: ergo cum contraho matrim. cum aliqua ſub conditione. ſi digito cœlum attigerit, vel ſub alia impoſsibili, eodem modo deficit conſenſus cōtrahendi, & potius ſignificatur diſſenſus. ergo nullum eſt matrim. deficiente conſenſu qui neceſſario requiritur ad valorem matri. vt ſunt de hoc quamplura iura vulgaria.

Secunda difficultas eſt, quia cæteri contractus ſub conditione impoſsibili celebrati non valent, *l. impoſsibilis, ſeptima in ordine, ff. de verb. oblig. §. ſi impoſſibilis inſtit. de inutilib. ſtipul. l. non ſolum 30. ff. de act. & oblig. l. 3. titulo 4. partita 6.* ſed matrimonium maiorem libertatem conſenſus deſiderat, quam cæteri contractus, quia cæteros contractus metus non irritat, nec ab eis excluditur pœna, vt conſtat ex late traditis per Thom. Sanch. *lib. 4. de matrim. diſputatione 8. nu. 4. cum ſequentibus*, quod ſecus omnino eſt in matrim. *vt in capit. cum locum, & capit. cum apud de ſponſal. cum ſimil.* ergo à fortiori non valebit matrimonium cum præd. conditione impoſsibili celebratum. 39

Tertio ex ratione *d. l. non ſolum*, vbi loquens in cōditione impoſsibili adiecta in cæteris contractibus, inquit, quia in ea re, quæ ex duorum, pluriumve conſenſu agitur, omnium voluntas expectatur; quorum proculdubio in huiuſmodi actu talis cogitatio eſt, vt nihil agi exiſtiment appoſita ea conditione, quam ſciant eſſe impoſsibilem: ergo fauor matrimonij abſque contrahentium conſenſu illud validum efficere minime poteſt.

Quarto, quia quando conditio eſt facto ipſo, & non à natura impoſsibilis, vt ſi montem aureum mihi dederis, ius præſumit diſſenſum iuxta gloſſam *in §. impoſsibilis, verb. impoſsibilis, inſtituta de hæred. inſtit.* & conſtat ex *l. cum hæres 4. §. 1. ff. de ſtat. lib.* ergo ſine conſenſu matrimonium valere non poteſt; hanc & alias difficultates, & rationes dubitandi contra tex. *in d. ca. fi. in ſecunda parte de condi. appoſi-*

tis adducit, & congerit Thom. Sanchez *lib.5.de matrimonio, diſputatione 3.num.1.*

40 Vbi numeris ſequentibus ſeptem intellectus ponit ad illum tex. Primus eſt Paludan. *in 4. diſtinctione 29. quæſtione 2. articulo 5. concluſione 5. numer.* 34. nempe, quod in foro conſcientiæ non ſit legitimum matrim. ſi conſenſus defuerit in apponente conditionem impoſſibilem, ſed teneri vere contrahere ob præceptum impoſitum *d. cap.fin.de condi. appoſ.* ſed hunc intellectum merito improbant communiter DD. quos ibi refert Sanch. *num.* 2. quia Eccleſia *in d.cap.fi.* non imponit contrahendi præceptum, ſed definit reiecta conditione impoſſibili matrimonium ſub ea celebratum eſſe validum.

Secundus intellectus ad *d. cap.fi. de condi. app.* eſt Adrian. *in 4. in materia de matrimonio, quæſtione 3. dubio ſeptimo*, nempe, vt præd. *cap. fi.* non intelligatur, quando contrahentes norunt conditionem eſſe impoſſibilem, tunc enim manifeſte videntur diſſentire, & refutare matrim. vnde non eſt habenda pro adiecta: intelligi ergo debet ille tex. dum contrahentes reputabant eſſe poſſibilem eam conditionem. ſed hunc intellectum reprobat etiam ibi Sanch. *numero 3.* ex rationibus de quibus ibi per eum.

Tertius intellectus eſt, matrimonium adiecta conditione impoſſibili vitiari, & ita non haberi pro adiecta, & quod tex. contrarius *in d.c. fin.* in ſecunda parte non agit de conditione ſuſpendente matrimonium, ſed de reſoluente, quæ iam matrimonium ſemel contractum, & perfectum in euentum conditionis reſoluit, vt conſtat ex exemplis ibi adductis, nempe, ſi te adulterandam proſtituas, & donec inueniam aliam pulchriorem, &c. impleri enim non poſſunt hæ conditiones, niſi matrimonio iam perfecto, & hoc denotant verba illa *d.cap. fi.* in ſecunda parte, licet aliæ conditiones ſi turpes aut impoſſibiles fuerint, &c. dictio namque alias ſimiles præcedentibus, in prima parte refert, & præterea, quia exceptio debet eſſe de regula, *l. nam quod liquide. §. fin. ff. de pen. legat.* vnde ſenſus illius tex. eſt, quod quando conditio impoſſibilis eſt reſolutiua, quæ impleri debet, matrimonio iam contracto habetur pro non adiecta, & manet matrimonium legitimum, & pure contractum, vt contraho tecum, ſi cœlum aſcendas, ſed nihilominus hic intellectus eſt contra torrentem omnium Doctorum, & non verus, vt pluribus rationibus eum merito improbat Thom. Sanch. *d. diſputatione* 3. *numer.4. lib.5.*

Quartus intellectus eſt, non fuiſſe Pontificis mentem, dum dixit impoſſibilem conditionem habendam pro non adiecta, quod eo ipſo iudicatur matrimonium ſub tali conditione contractum validum eſſe, ſed eius ſenſum eſſe, quod impoſſibilis conditio habeatur pro non adiecta, id eſt, quod non magis noceat contractui matrimonij, quam ſi non fuiſſet appoſita: vnde duntaxat voluit, quando per alias coniecturas præſumitur adfuiſſe conſenſum, reputandum eſſe matrimonium, ita Sot. *in quarto, diſtinctione 29. quæſtione 2. articulo 2. verſicul. mens ergo Pontificis. & in verſicul. & in ſumma nos nihil aliud, & in ſolutione ad primum*, & vterque Ledeſm. *in locis relatis* per Thom. Sanch. *d. diſputatione 3. num.5.* vbi hunc intellectum ex pluribus quoque improbat.

Quintum intellectum adducit idem Author ibi *numer. 6.* ex Ludou. Lop. quem quoque ibi improbat.

Sextus intellectus eſt, vt deciſio *d.ca.fi.* in ſecunda parte non intelligatur de conditionibus à natura impoſſibilibus, vt ſi cœlum digito attigeris: hæ namque vitiant matrimonium, quia cum non apponantur vt adimplendæ, irriſorius eſt contractus iudicandus, ſed intelligitur de conditione in ſe impoſſibili, & ſic adiecta, vt adimplenda, quia natura poſſibilis erat. at eſt penſata contrahentium qualitate impoſſibilis, vt ſi fœminę pauperi aliquis paupertatis ſuæ conſcius dicat, contraho tecum, ſi des in dotem Regnum, aut centum mille aureos, hæ enim conditiones, quæ obſeruandæ proponuntur, repelli debent à matrimonio, & pro non adiectis haberi: ſic docent viri doctiſsimi, vt teſtatur Couar. *in quarto de ſponſ. ſecunda parte, cap. 3. §. 2. numero 9.* & Ledeſm. *in ſecundam partem 4. quæſtione 45. articulo 1. fol. 441.* nec abhorret Sot. *in 4. diſtinctione 29. quæſtione 2. articulo 2. verſicul. profecto res*, nec Couar. *vbi ſupra* hunc intellectum omnino reprobat, ſed diſplicet Thom. Sanch. *d. diſputatione 3. numer.7.* ex pluribus quæ ibi adducit: & præcipue, quia communiter DD. intelligunt *d. c. fin. de condi. appoſ.* in ſecunda parte de conditionibus natura impoſſibilibus, ita gloſſa ibi, *verbo contra ſubſtantiam*, & ibi Henricus, *numero 4. & 6. expreſſa l. 6. titulo 4. partita 4.* & ibi Gregor. Lopez, *in gloſſa Monte de oro*, & tenent alij infiniti Authores congeſti per Sanch. *ibidem.*

Septimum intellectum ad illum tex. (vltra Thom. Sanchez *vbi ſupra*) inuenio nouiter aſsignatum à Gregorio de Valen. *in quarto tom. diſputatione 10. quæſtione 3. de conſenſu requiſito ad matrim. puncto tertio, verſicul. ea conſideratio eſt, columna* 1798. Nempe quod qui appoſita conditione turpi, vel impoſsibili cum aliqua perſona contrahit, non ſolet idipſum in vanum, & otioſe facere, ſed vt expectationi, & deſiderio perſonæ ſatisfacere videatur: nullo autem modo ſatisfacere videretur, ſi ex animo vellet contractum matrimonij ex conditione pendere, quæ vel omnino impleri non poteſt, vel non ſine peccato: non enim eſſet putandum, quod altera perſona alioqui prudens talem conditionem admitteret, & ſic minime illi ea ratione ſatisfieret, quoniam igitur animus in eiuſmodi contractibus eſſe ſolet, voto alterius perſonæ contrahentis ſatisfacere, merito præſumi poteſt non ſerio adiungi huiuſmodi conditiones, quæ ſi ſerio adiungerentur minime alteri contrahenti ſatisfieret: iam vero cum ex vna parte præſumi poſsit in tali caſu deeſſe ſerium conſenſum, ſi videlicet tantummodo conditio impoſſibilis, vel turpis conſideretur, & ex alia parte reſpiciendo ad finem contrahendi, qui moraliter loquendo ſolet eſſe, alteri contrahenti ſatisfacere, prudenter præſumi poſsit adeſſe tunc ſerium, & abſolutum conſenſum, non pendentem ex adiecta conditione, recte potuit Greg. 9. illius Decretalis Author ſtatuere propter fauorem matrimonialis cauſæ adeſſe potius conſenſum abſolutum ob rationem iam dictam, quam non adeſse præſumeretur. Quod ſi forte ex alijs circunſtantijs aliquando appareret totam huiuſmodi actionem fuiſse inſtitutam iocoſe, & ludibrie, non dubium eſt (inquit ille) quin matrimonium ſit habendum pro inualido, quia ſolum vult Pontifex, vt ex ipſa quidem conditione impoſsibili, vel turpi adiecta non fiat iudicium, quod matrimonium fuerit inualidum, ſed potius contrarium præſumatur, niſi aliud aliquid manifeſte obſtet, vt bene hoc attigit Soto in loco citato, & tandem inquit Gregor. de Valen. quod nec ſibi videtur non incommoda huius difficultatis explicatio.

Sed quamuis hæc doctrina vera in ſe ſit, incerta tamen, & generalitati illius tex. interpretatio mihi

mihi videtur, & non abſoluens omnino difficultatem eius, nec aperiens eius ſenſum clarum.

Quare verior mihi, & tenendus videtur alius, quem vltimo loco aſſignauit illi tex. Thom. Sanch. *vbi ſupra*, *numero* 18. omiſſis pro nunc fundamentis late ab eo ibi ſuppoſitis à *numer*. 8. *cum ſequentibus* quouſque eius intellectum percipiamus.

41 Eſt igitur verus intellectus *d. c. fi. in 2. eius parte*, quod omnes fideles dum ſacramenta recipiunt, cenſentur ea recipere iuxta Eccleſiæ intentionem, & dum contractum ineunt matrimonij, & norunt conditionem eſſe impoſſibilem, eamque reijci ab Eccleſia, & pro non adiecta haberi, ſed præſumere conſenſum eſſe purum & abſolutum, videntur velle pure contrahere iuxta intentionem Eccleſiæ, & vt ipſa Eccleſia præſumit, & iudicat tale matrimonium, niſi aliter explicent ſuam intentionem, ita tenent Paluda. *in 4. diſtinct. 29. q. 2. in fi.* Cou. *in 4. de ſponſa lib. 2. parte, c. 3. §. 2. numer. 1.* Greg. Lopez *in l. 6. titu. 4. partita 4. verbo, monte de oro, ad fi.* Metym. *C. de reſtit. q. 23. duplici columna ante fi. §. ad cognoſcendum autem*, Palat. *libr. 6. de contract. cap. 6. concluſione 1. & 2.* Alex. Car. *libr. 3. de ſponſal. c. 5.* quos ſequitur Thom. Sanchez *vbi ſupra, d. numero* 8.

In eo autem conſiſtit in hoc fauor matrimonij, quod in dubio Eccleſia ea verba præſumit accipi in ſenſu abſoluto, perinde ac ſi conditio impoſſibilis, vel turpis adiecta non eſſet, ita vt ipſa nihil penitus operetur, in dubio namque pro matrimonio iudicandum eſt iuxta tex. *in cap. fi. de ſententia, & re iudic.* cum enim vertatur periculum animæ, ſi forte ſeparentur, qui legitime ſunt coniuncti, & alijs coniungantur matrimonijs, elegit Eccleſia in dubio, quod animæ tutius eſt: ſatius enim eſt contra ſtatuta hominum dimittere legitime coniugatos, quam contra legem Dei eos ſeparare, vt cauetur *in capit. licet ex quadam de teſtib.* ita cum alijs Thom. Sanch *d. diſputatione 3. num. 15.* at in cæteris contractibus extra matrimonium non vertitur periculum animæ ex annullatione eorũ ob appoſitionem conditionis impoſſibilis, & hæc eſt vera ratio differentiæ inter eos ex vna parte, & contractum matrimonij ex altera, & in hoc conſiſtit eius fauor. cui innititur deciſio *d. c. fin. in ſecunda parte de condi. appoſ.*

Nunc autem pro comprobatione, & declaratione noſtri tex. & huius octaui intellectus, & præd. reſolutionis in eo contentæ, quam tenent præcitati Authores, & ſic poteſt dici recepta & vera, ac proinde tenenda.

42 Primo obſeruandum duximus, quod cõditio impoſsibilis reputata à contrahentibus poſsibilis non reijcitur à contractu matrimonij. vel ſponſalitij, ſed ſuum ſortitur effectum in vtroque foro: quare tex. *in d. cap. fin. in ſecunda parte* intelligendus eſt, quando ſciebant contrahentes conditionem eſſe impoſsibilem, ſecus ſi poſsibilem eam eſſe reputabant, vt quatuor fundamentis, & plurium Doctorum authoritate comprobat Thom. Sanch. *lib. 5. diſputatione 3. numero 8. per totum cum 2. numeris ſequentibus.*

43 Secundo obſeruandum eſt, quod ad hoc, vt conditio impoſsibilis habeatur pro non adiecta vltra cognitionem impoſsibilitatis conditionis, exigitur etiam, vt contrahentes conſcij ſint conſtitutionis d. capit. fi. ſtatuentis eam conditionem haberi pro non adiecta. & cenſeri purum matrimonium, imo non ſufficit ſi alter ex contrahentibus norit conditionem eſſe impoſsibilem, & ius ſtatuere haberi pro non adiecta: ſed oportet quod vtrumque notum ſit ambobus contrahentibus, vt late iure comprobat, & tenet poſt alios Authores, quos citat Sanch. *vbi ſupra, d. diſputatione 3. numero 11. cum ſequentibus*: quare moraliter loquendo, vt ipſe inquit *numero* 14 nunquam (ego vero dico raro) eueniet caſus in quo iudicandum ſit etiam in foro exteriori, matrimonium contractum ſub conditione impoſſibili eſſe validum, quia nunquam erit notum hoc ius ſaltem fœminæ contrahenti.

44 Tertio erit obſeruandum, conditionem impoſsibilem haberi pro non adiecta, quando dubia eſt contrahentium intentio, an animo conſentiendi, vel potius irridendi eam conditionem appoſuerint, tunc enim fauore matrimonij (vt diximus) præfertur pars illius conſeruatrix, & præſumit Eccleſia ea verba accipi in ſenſu abſoluto, ac ſi conditio præd. adiecta non eſſet: quare ſi ex alijs coniecturis conſtaret conditionem impoſsibilem loco appoſitam eſſe abſque animo contrahendi, tunc etiam in foro exteriori non haberetur pro non appoſita, ſed vitiaret matrimonium, quia iam intentio contrahentium non eſt dubia, ita probat cum alijs Sanch. *vbi ſupra, numer. 15. & 16.* vbi *numero* 17. ponit duas coniecturas diſſenſus in hac ſpecie. Prima eſt, quando ſic contrahens expreſsit, nolle ſe aliter contrahere niſi illa conditione eueniente. Secunda quando magna eſt diſparitas inter contrahentes, quia hæc coniectura ſatis indicat diſſenſum, & facit præſumere ioco cõtractum eſſe matrim. vt per eundem *lib. 3. diſputatione 15. num. 7.*

45 In ſumma deciſio *d. capit. fin. in 2. parte de condi. appoſ.* non ſolum locum habet in foro exteriori, ſed etiam in foro conſcientiæ, dum contrahentes incerti ſunt ac dubij an oppoſitam habuerint intentionem, ſicut de Baptiſmo, ac cæteris ſacramentis, dum ea recipiens non eſt certus de contraria intentione, iudicandum eſt in vtroque foro iuxta intentionem Eccleſiæ recepiſſe, vt late probat reſpondens obiectioni Petri de Ledeſma Thom. Sanchez *d. libr. 5. diſputatione 3. numero* 20. qui *numeris ſequentibus* infert iuxta ſupradicta, ad intellectum *Clement. vnic. de conſang. & affinit. & capit. fin. de bigam.* vt ibi per eum.

Ad rationes dubitandi, & difficultates ſupra adductas contra deciſionem tex. *in d. cap. fi. in 2. parte de condi. appoſ.* reſpondet idem Sanch. *vbi ſupra numero* 24.

46 Tandem deciſio tex. *in d. capit. fi. in 2. parte de condi. appoſit.* procedit non tantum in conditione impoſsibili de futuro appoſita in matrimonio, ſed etiam in conditione impoſsibili de præterito, vel de præſenti, ſecundum Palud. dicentem forte hoc eſſe verum *in 4. diſtinctione 29. quæſtione 2. articulo 5. numero* 28. D. Couar. *in quarto de ſponſ. 2 parte, capit. 3. § . 2. numero* 2. Gregor. Lop. *in l. 6. in gloſſa, monte de oro, ad finem titulo 4. partita 4.* Adri. & alios, quos refert, probat, & ſequitur Thom. Sanch. *d. lib. 5. diſputatione 4. numer. 3. & 4.*

47 Procedit etiam tex. *in d. cap. fin. in 2 parte* in conditionibus iure impoſsibilibus, ſicut in impoſsibilibus per naturam, nempe vt illæ quoque reijciantur, ſecundum Couar. & Gregor. Lop. *vbi ſupra*, necnon & Thom. Sanch. *numero 6. & 7.* vbi *numero* 8. hoc intelligit, ſi conditio referatur ad ius præſens, ſecus ſi ad futurum, vt in exemplo ibi per eum poſito cum ſua ſublimitatione, & *nu*. 9. limitat alio modo.

48 De conditionibus autem de ſolo facto impoſsibili-

poſſibilibus, an hæ quoque de contractu matrimonij reijciendæ ſint, iuxta diſpoſitionem *d. cap. ſi. in ſecunda parte*, an vero ſuum operentur effectum ſuſpendendo matrimonij valorem vſque ad illarum euentum late agit pro & contra cum ſuis Authoribus Thom. Sanch. *ibidem numero* 12. *&* 13. vbi *numer.* 24. inquit ſibi placere diſtinctionem Greg. Lop. *in d. l. 6. verbo, monte de oro.*

49 Et *numero* 15. agit etiam de conditione, quæ ex natura ſua poſſibilis eſt, at ex accidenti eſt impoſſibilis, aut ex lapſu temporis, *& numer.* 16. proculdubio tenet partem negatiuam cum ſententia recepta quamplurium Doctorum, quos ibi citat, & *num.* 17.

50 Inde infert conditionem hanc; contraho tecum ſi es virgo, non reijci, ſed ſi talis eſt valere ſtatim matrimonium, ſecus ſi talis non ſit, quia eſt honeſta conditio, & natura ſua poſsibilis, quamuis per accidens ſuppoſita defloratione impoſsibilis ſit, vt tenent DD. quos ibi ad hoc citat.

De conditione vero impoſsibili contraria ſubſtantiæ matrimonij agit etiam ibi *numero* 19. an reijcienda ſit, vel potius annullet matrimonium? & reſoluit non reijci, ſed annullare matrim. vt contraho tecum, ſi veneris ad exequias meas, quod eſt idem ac poſt obitum meum: & ſimiliter contraho tecum, ſi non aſcenderis Capitolium, quia cum ſit conditio negatiua, cuius contrarium toto vitę curriculo fieri poteſt, & eſt idem ac ſi diceret, contraho tecum poſt mortem meam, vt habetur *in §. ſi quis ſtipuletur, inſt. de verb. obl.* & refert DD ita tenentes in propoſito, eſtque verum, & tenendum. 51

TERTIA

TERTIA PARS

DE IMPEDIMENTIS

MATRIMONII.

CAPITVLVM LXXXIII.

SVMMARIVM.

1 *Impedimenta matrimonij quædam ſunt, quæ impediunt, non tamen dirimunt iam contractum, quædam vero quæ impediunt & dirimunt.*

2 *Matrimonium an interdicatur feriarum tempore ipſiuſque conſummatio, benedictiones, & ſponſæ in ſponſi domum traductio?*

3 *Matrimonium an liceat contrahere, & nuptias benedicere tempore interdicti, & ceſſationis à Diuinis?*

4 *Excommunicatus maiori excommunicatione poteſt valide matrimonium contrahere.*

Peccat tamen mortaliter ſi ante abſolutionem illud contrahat, vt in n. 5.

6 *Excommunicatus minori peccat mortaliter contrahens matrimonium ante abſolutionem.*

7 *Matrimonium ſcienter contrahens cum excommunicato an peccet?*

8 *Matrimonium contrahere cum excommunicato minori nondum denunciato nulla culpa eſt.*

9 *Matrimonium contrahentes excommunicati ambo an peccent?*

10 *Excommunicatus maiori, an poſſit ſponſalia de futuro cum iuramento celebrare abſque culpa lethali?*

11 *Benedictiones nuptiales conferri non poſſunt ligato excommunicatione maiori.*

12 *Excommunicatus maiori, vel minori tenetur præmittere abſolutionem antequam contrahat matrimonium.*

13 *Confiteri an teneatur contracturus matrimonium antequam illud contrahat.*

14 *Suſpenſus etiam generaliter ſi ſolis minoribus Ordinibus initiatus ſit, non peccat contrahendo matrimonium.*

15 *Doctoratus gradum accipiens excommunicatus validus eſt ſiue ſit in Iure Canonico, ſiue in Sacra Theologia.*

1 IMpedimenta matrimonij quædam ſunt, quæ licet ipſum licite contrahi impediant, contractum tamen de facto non dirimunt: quædam tamen ſunt impedientia, & dirimentia iam contractum: prioris gradus impedimenta non aduerſantur eſſentiæ matrimonij, ſed ſolennitati, & ornamento alicui accidentali, & ideo illud minime dirimunt: poſterioris autem generis ſunt contraria eſſentiæ matrimonij, ideoque id dirimunt: ea autem enumerat, & declarat Thom. Sanch. *de matrimonio ſecundo tom. lib. 7. diſputatione 6.*

2 An autem feriarum tempore interdicatur matrimonium, eius conſummatio, benedictiones, ac ſponſæ in ſponſi domum traductio, & ſic pro explicatione tex. *in c. Capellanus de ferijs, & c. non oportet, 1. & 2. & c. non licet: & c. nec vxorem 33. q. 4.* & Decreti Concil. Trident. *ſeſ 24. de reformat. mat. ca. 16.* vbi ſolennitates nuptiarum certis temporibus interdicuntur, latiſſime agit ibidem Thomas Sanch. *d. lib. 7. diſputatione 7. per totam.*

Et *quæſt. 8.* an tempore interdicti, & ceſſationis à 3
Diuinis liceat matrimonium contrahere, & nuptias benedicere.

Excommunicatus maiori excommunicatione va- 4
lide matrimonium contrahere poteſt, vt probatur *in c. ſignificaſti de eo, qui duxit in matr* &c. & quia licet peccet excommunicatus matrimonium contrahens, non tamen eſt tex. illud irritans, & in terminis, ita tenet glo. *in c. fi. verbo ſacramentis de ſententia excommunicat. in 6. & in ca. nullus verb. quod ſi, de conſecrat. diſtinctione 4. & in cap. illud verbo negatur, el primero. diſtinctione 95. & in d. ca. ſignificaſti in notabili edicto poſt caſus poſitionem*, & ibi communiter DD. Nauat. *in c. conſideret, §. cautus, numer 26. de pœnit. diſtinctione 5. & in Manual. cap. 22. numer. 8. D. Couar. in quarto de ſponſal. ſecunda parte, cap. 6. in initio numer. 3.* Ant. Cuch. *lib. 5. Inſtit. mai. tit. 11. num. 170. & titul. 12. num. 35.* Marien. *in rubrica tit. 1 glo. 1. num. 136. libr. 5. non. collect. Reg.* eſt communis, vt plures allegans cum Couar. & alijs Bart Hugolin. *de excommunicatione maiori Tabul. 2. c. 7. §. 2. incipienti, vidimus hucuſq; n. 4. pag. mihi 359.* & ſequuntur plurimi ex Iuriſperitis, & Theologis, quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. *d. lib. 7. diſputatione 9. n. 2.*

Vbi *num. 3.* cum alijs pluribus, quod peccat mor- 5
taliter ligatus maiori excommunicatione ſi ante abſolutionem ab illa contrahat matrimonium. quia excommunicatio hæc priuat receptione ſacramentorum ſub mortali, cum ſit materia grauiſſima, & *n.* 4. an ſit duplex peccatum mortale.

Et *numero* 5. quod ſimiliter eſt peccatum mor- 6
tale contrahere matrim. cum excommunicatione minori ante abſolutionem ab ea, quia hæc etiam interdicit ſacramentorum receptionem ſub culpa mortali.

Et *num. 6.* agit de eo, qui ſcienter matrim. con- 7
trahit cum ipſo excommunicato an peccet, in quo ita diſtinguit.

Quod aut excommunicatus eſt denunciatus, aut notorius clerici percuſſor, qui ſolum iubentur vitari per Concil. Conſtant. Martin. V. *incip. ad vitanda ſcandala*, &c. & tunc proculdubio contrahens cum huiuſmodi excommunicato peccat mortaliter iuxta communem Doctorum ſententiam; quoniam participat in ſacramento cum ligato excommunicatione maiori, qui eſt vnus ex caſibus, in quibus participatio hæc eſt mortalis, ſecundum omnes, & numer. *9.* docet in hac ſpecie duplicem culpam lethalem admittere contrahentem matrimonium cum excommunicato denuntiato, vel notorio clerici percuſſore, quando ipſum inducit hic contrahens.

Si vero excommunicatus non eſt denunciatus nec notorius clerici percuſſor, peccat etiam mortaliter contrahens matrim. ſcienter cum eo, ſecundum commune Doctorum placitum, quos refert *ibidem* Thom. Sanch. *numer. 7.* ipſe tamen *numer. 8.* latiſſime, & optime probat in hoc caſu contrarium exiſtimans hoc eſſe verius attento præfato Concil. Conſtant. de cuius litera & intellectu late egimus *ſupra lib. 1 Canon. quæſtionum c. 1. numer. 1 cum ſequentibus*, & mihi quoque hæc ſententia vera videtur, licet

contraria

contraria ſit communis, & probabiliſſima.

8 Vnde ſecundum eundem Sanch. *vbi ſupra, nu. 10.* nulla erit culpa contrahere matrim. cum excommunicat. minori obligato nondum denuntiato.

9 Et *n. 11.* late agit, & diſtinguit, quando vterque contrahens eſt excommunicatus.

10 Et *num.* 12. an excommunicatus maiori poſſit ſponſalia de futuro cum iuramento celebrare abſq; culpa lethali, & probat contra Palud. nullam culpã hunc incurrere, præter ſolam venialem participationis cum altero in contractu humano, caſu quo cæteræ participationes in humanis culpam inducerent.

11 Benedictiones autem nuptiales conferri non poſſunt ligato excommunicatione maiori, vt eſt certum apud DD. quos refert, & ſequitur Sanch. *ibidem num.* 13. vbi quod eſt peccatum mortale ea ratione quã intereſt excommunicatus Miſſæ, & officio Diuino benedictionis, atque in re ſacra participat cum alijs aſſiſtentibus. Quod ſi excommunicatio minor ſit, nullam dicit eſſe culpam benedictiones recipere, quia ſola ſacramentorum receptione priuat, vt fatetur Palud. quem ibi citat: &

12 *num.* 14. ex dictis infert teneri excommunicatum, ſiue maiori, ſiue minori præmittere matrimonij contractui abſolutionem ab excommunicatione, caſu, quo eſſet mortale cum illa contrahere iuxta ſuprad.

13 At vero, confeſſionem ſacramentalem non tenetur præmittere, quamuis peccato lethali ſit præpeditus, vt tenent Veracr. & Manuel Rodr. quos citat, atque ita Concil. Trident. *ſeſſione 24. cap. 1. de matrim.* ſolum hortatur ad confeſſionem, & communionem præmittendam.

14 Suſpenſus etiam generaliter ſi ſolis minoribus ordinibus initiatus ſit non peccat contrahens matrimoniũ, aut benedictiones ſuſpiciens, vt cũ alijs bene probat Thom. Sanch. *vbi ſupra d. diſputatione 9. n.* 15. de quibus etiam agit P. Suar. *de cenſur. tom. 5. diſputatione* 10. *ſectione 3.*

15 Ex quibus à fortiori dicendum eſt gradum ſimiliter Doctoratus excommunicato collatum validũ, & ratum eſſe, quia neque iuriſdictionem includit, neque vllo iure ſpeciali impeditur, quominus collatus valeat, vt tenet Hugolin. *vbi ſupra, c. 18. §. 1. folio mihi 437. per totum* poſt Cardin. & Ioann. Andr. & Decium quos in idem citat, quod maxime certum eſt de gradibus, qui authoritate Regia dantur. nam de gradu Theologiæ, vel Iuris Canonici, qui dantur authoritate Pontificia magis dubitari poteſt, quia magis ſpirituales videntur, & Eccleſiaſtici. Nihilominus tamen quia non ſunt propriè beneficia, aut Eccleſiaſticæ dignitates, & de eis non eſt aliquod ius expreſſum, quod rigoroſius rem hanc interpretemur, tenebit igitur & hic gradus Theologiæ, vel Iuris Canonici collatus excommunicato, vt probat Suar. *de cenſur. diſputatione* 16. *ſectione 2. nu. 4. verſ. ac propterea pag. 308. col. 1.*

CAPITVLVM LXXXIIII.

De impedimento Catechiſmi.

SVMMARIVM.

1 *Catechiſmus quis ſit, & vnde dicatur. Et n. 3.*

2 *Tenens puerum in Catechiſmo contrahit cognationem ſpiritualem imperfectam impedientem quidem, ſed non dirimentem matrimonium.*

4 *Cognatio ſpiritualis vna tantum pullulat in patrino Catechiſmi, & baptiſmi ſimul.*

Secus ſi ſint diuerſi patrini, quia quilibet ſuam cognationem ſpiritualem contraheret, vt in nu. 5.

6 *Catechiſmi impedimentum an ſit ſublatum per Sanctum Concil. Trident.*

7 *Parochus tenetur habere librum, in quo ſcribat nomina patrinorum baptiſmi.*

Catechiſmus eſt inſtructio fidei, quæ fit ante ianuam Eccleſiæ ſuper baptizando, diciturque ſic à Catechizo, id eſt inſtruo, vt *in cap. ante baptiſmum de conſecrat. diſtinct. 4.* ita docent & tenent omnes Summiſtæ ſuper hoc verbo. 1

Is autem, qui tenet puerum in Catechiſmo contrahit cognationem ſpiritualem imperfectam, impedientem quidem, ſed non dirimentem matrim. vt *in c. 2. de cognat. ſpirit. in 6. & in c. contracto de cogn. ſpiri.* 2
Eſt enim Catechiſmus quædam futuri baptiſmi profeſſio, eiuſque initium, & eſt quædam regeneratio imperfecta per fidem, quam proteſtatur Patrinus pro paruulo, vt cum D. Tho. *in 4. diſtinct. 42. q. 1. art. 2. ad 3.* Durand. ibi *q. 1. art. 2. n. 8.* Ricard. *art. 1. q. 2.* probat Thom. Sanchez *lib. 7. de matrim. diſput. 10. num. 1. & 2. qui numeris ſequentibus* late materiam hanc declarat. 3

Et *n. 8. ad fin.* libenter fatetur cum Palat. *in 4. diſtin. 42. fol. 928. cum ſequenti*, quod quoties eſſet idem Patrinus in Catechiſmo, & Baptiſmo vnica tantum pullularet cognatio, ſuperflua enim eſſet alia. 4

At vbi diuerſi eſſent Patrini vterque ſuam cognationem contraheret. 5

Dubium tamen eſt an hoc Catechiſmi impedimentum ſublatum ſit prorſus per Concil. Trident. *ſeſ. 24. de matrim. c. 2.* vbi ad primum gradum reſtricta eſt, & contracta cognatio, orta cognatio. & nulla in eo ca. mentio ſit Catechiſmi: eodem namque modo videtur dicendum reſtrictam eſſe cognationem Catechiſmi ad primum tantum gradum, & hanc opinionem in terminis tenent atque probant Nauar *in Manual. Latin. c. 22. n. 72. verſ. ad quæſtionẽ autem*, Miclos *lib. 3. de irregul. c. 25. nu. 14. §. Catechiſm.* Palatius *d. diſtin. 42. diſputatione vlt. fol. 927.* Manoel. *in ſumma 1. tom. in 2. editione, c. 226. in fine.* Bartb. à Ledeſm. *de matrim. dubio 46. in fin. in 2. editione*, Enriquez *lib. 2. de Baptiſm. c. 15. in fin.* Petr. de Ledeſm. *de matrim. q. 56. art. 3. §. in huius expoſitionem.* Ludou. Lop. *in 2. parte Inſtruct. conſcient. de matrim. ca. 46. impedimento* 4. Hugolin. *de matrim. c. 20. n. 5.* Viual. *in cãdelabro 1. parte de matri. n. 91.* Philiarc. *de officio ſacerd. tom. 1. parte 2. l. 2. c. 4.* Vega *1. tom. ſummæ, c. 33. caſu 39. ad fin.* Non eſt igitur omnino ſublatum hoc impedimentũ attento d. c. Concil. Trid. quandoquidem ſuprad. Authores tenẽt eſſe reſtrictũ ad primũ gradũ, ergo nõ eſt ſublatũ, quod etiã ſupponere videtur, qui poſt Conc. Trid. ſcribẽtes docẽt eſſe impedimentũ, prout ſunt Matienç. *in rubrica tit. 1. gl. 1. nu. 148. l. 5. noua collect. Reg.* Ant. Cuch. *lib. 5. Inſtit. mai. tit. 12. n. 17.* Lanzelot. *in inſtit. Iur. Can. lib. 2. tit. de triplic. cognat. per Catechiſmũ, verſ. diſſoluitur*, Toletus *in ſumma lib. 7. ca. 14. in fi.* & alij, & tenent in terminis Palati. *vbi ſupra.* & Bart. de Ledeſm. *d. dub. 46. de matri. in priori editione:* quæ ſententia eſt valde probabilis, ſecundum Thom. Sanch. *d. diſputatione* 10. *n.* 11. *in fin.*

Contraria tamen ſententia, imo quod hoc impedimentũ Catechiſmi ſit omnino ſublatũ per Conc. Trid. eſt verior, & tenenda, vt ex verbis eiuſdem Sãcti Concilij manifeſte oſtendit, & probat Thom. Sanchez *vbi ſupra, n.* 12. citans quamplurimos DD. modernos hanc partem tenentes, & profitetur eam eſſe modo communem.

Addens *n. 13.* expedire vt parochus ſcribat in libro (quẽ habere debet ad deſcribendũ nomina Patrinorum Baptiſmi iuxta *d. c. 2. ſeſſione 24. de matrim.*) an ſint illi Patrini in ſolo Catechiſmo: quod puer ſit iã modo baptizatus iuxta DD. quos ibi ad hoc refert: ipſe vero nõ ſolum hoc probat, ſed etiam exiſtimat parochum ad hoc teneri, cuius in hoc ſententia probabilis eſt vel ſaltem ſecurior, etſi non præciſa. 7

CAPITVLVM LXXXV.

De impedimento matrimonij voti ſimplicis.

SVMMARIVM.

1 *Votum ſimplex caſtitatis impedit matrimonium contrahendum, contractum tamen non dirimit.*
2 *Matrimonium ſcienter contrahens cum adſtricto voto ſimplici caſtitatis peccat mortaliter.*
3 *Votum religionis, aut ordinis ſacri aſſumendi aut matrimonij non ineundi impedit matrimonium contrahendum, contractum tamen non dirimit.*
4 *Voto ſimplici caſtitatis, aut religionis, vel ſacri ordinis aſſumendi, aut matrimonij non ineundi adſtrictus non poteſt matrimonium contrahere abſq; diſpenſatione.*
5 *Votum habenti impediens matrimonium contrahendum, non tamen illud dirimens, interroganti, an valeat matrimonium contrahendum aduerſus præd. votum, qualiter ſecure ſit reſpondendum.*
Et an liceat tunc conſulere malum ſimpliciter, vt maius malum euitetur, vt in exemplo de quo numero 6.
7 *Lot factum Geneſ.19.cap. qualiter à culpa excuſari valeat?*
8 *Mala non ſunt facienda, vt inde bona eueniant, & quomodo hoc intelligendum ſit?*
9 *Cap.19. Iudicum explicatur.*

1 CErtiſſimum eſt in iure votum ſimplex caſtitatis impedire matrimunium contrahẽdum, non tamen iam contractum dirimere, vt habetur *in cap. conſuluit, & in cap. veniens, & in cap. rurſus qui cleric. vel vouent. & in cap. vnic. de voto in Sexto.* & Epiſtula Innocent. I. *ad Victicum, cap. vltimo, & cap. quidam diſtinctione 27.* quod deſumptum eſt ex D. Auguſtino *libro de bono viduit. ad Iulianam, cap. 10. & cap. ſi vir eadem diſtinctione, cap. nuptiarum 27. quæſtione prima*, quod eſt ex D. Auguſtino *eodem lib. de bono viduit cap. octauo*, & probat Thomas Sanchez *libr. 7. de matrimonio, diſputatione 11. numero quarto, l. 11. ad fi. titulo 2 partita 4.* quæ ita ſe habet. *Mas ſi el voto es ſimple ſegun dize en la ley de que fozimos en miente en eſta, comoquier que embarga el caſamiento, que non vala, non lo deue desfazer deſpues que fuere fecho*, & ibi Gregor. Lopez *gloſſa ſi.* ampliat, vt procedat etiamſi ille, qui vouit ſimpliciter, contrahat cum eo, qui ſimiliter vouerat, iuxta gloſſam *in cap. fin. 27. quæſtione 1.* quam ſententiam tenent etiam Aſtenſ. *in ſua ſumm. ſecunda parte, lib. 8. titulo 16. articul. vnic. quæſtione ſeptima*, & Summiſtæ communiter, nempe Roſella *verbo impedimentum, impedimento 4. num. 6.* Angel. *verbo matrimonium 3. impedimento 5. numero 5.* Syluester *verbo matrimonium 7. quæſtione 5. dicto 6.* Tabien. *verbo impedimentum, impedimento 2. quæſtione 6. numero 7.* Nauar. *in Manual. cap. 22. numero 73.* Veracrux *in prima parte ſui Specul. Coniug. articulo 15. dubio 3.* & Matienc. *in rubrica tituli 1 gloſſa 1. num 152. lib. 5. non. collect. Reg.* quos ſequitur Thomas Sanchez *d. diſputatione 11 num. 10.*

2 Addit Greg. Lopez *vbi ſupra*, quod ille, qui contrahit cum vouente ſimpliciter, ſi eſt conſcius voti alterius peccat mortaliter, iuxta gloſſam *in cap. 1. 27. quæſtione 2.* ſequitur alios allegans Thom. Sanchez *vbi ſup. numero 11.*

3 Vbi reſpondet contrariis, & addit idem eadem ratione dicendum eſſe de contrahente cum habenti votum religionis, aut ordinis ſacri aſſumendi, aut non ineundi matrimonium: cum hæc etiam vota, & iuramentum de his rebus, etſi matrimunium impediant contrahendum, id iam contractum non dirimunt, vt de iuramento caſtitatis affirmat Syluest. *in ſumma, verbo matrimonium 7. quæſtione 5. dicto 10.* & de voto religionis docent Ant. Cuch. *libr. 5. de inſtit. maior. titulo 12. numero 18.* Tolet *lib. 7. ſuæ ſummæ, ca. 14. numero 3.* Grafis *in prima parte deciſ. lib. 2. cap. 85 in fin.* Enriquez *lib. 12. de matrim. cap. 2. num. 1.* Manuel *1. tom. ſuæ ſumm. in 2. editione, cap. 224. numero 1.* & de voto Ordinis ſacri aſſumendi Enriquez, & Manuel *vbi ſupra*, & de voto non ineundi matrimonium Enriquez *ibidem*, & nemo de hoc dubitat, vt affirmat ſupradictos ſequutus Thom. Sanch. *vbi ſupra, num. 7.* id ampliat procedere in votis conditionalibus, vt ibi per eum.

His tamen votis aſtrictus non poteſt matrimonium contrahere abſque diſpenſatione, quamuis vehementiſſimis carnis ſtimulis vrgeatur, expertuſque ſit paſsim ſe ſuccumbere, nec vires ad reſiſtendum ſentiat, ſiue votum anteceſſerit difficultatem hanc ſe continendi, ſiue ſubſequutum ſit: eſtque hoc certiſsimum vt bene probat Sanch. *vbi ſupra, nu. 9.* 4

Conſultus fui, qualiter reſponderi liceat aſtricto caſtitatis voto, vel alijs votis, quæ ſimiliter impediunt matrimonium contrahendum, & contractum non dirimunt, roganti an valeat matrimonium contra id votum celebratum? & inueni hunc articulum late examinantem Thom. Sanch. *libr. 7. de matrimonio, q. 11. num. 12.* vbi primo loco refert opinionem Hoſtienſ. *in ſumma titulo de voto, §. quot ſunt ſpecies votorum, numero 5.* ſatis ſcrupuloſe loquentis, nempe habenti votum caſtitatis, & roganti an poſſit matrimonium inire, reſpõdendum eſſe eum non poſſe: & vlterius inſtanti an contractum valeat, denegandam eſſe reſponſionem, quia ſi reſpondeatur inualidum eſſe, erit mendacium, ſi autem validum eſſe, præbebitur occaſio contrahendi matrimonium cum peccato mortali, atque ita reſpondens eadem culpa lethali inficietur, quam opinionem ſequitur Gregor. Lop. *in l. 2. in gloſſa, tanto nudo, tit. octauo, partita prima.* Alueric. Aſtenſis, Gaeta, Vega, & alij quos citat ibidem Sanchez, alij vero dicunt ſaltem eum non delinquere lethaliter, prout ſunt Sum. Roſel. Syluester, & Ant. Cuchus. 5

Ipſe tamen Sanchez in hoc puncto plura dicit. Primo eſſe prudenter eludendum ſic interrogantẽ. Secundo nullam eſſe culpam ſcandali, ſeu occaſionis peccandi datæ reſpondere dicẽdo peccari mortaliter, at matrimonium eſſe validum, vt ibi probat. Tertio dicit poſſe adeſſe peccatum incautæ reſponſionis, vt ſi quis videat fragilem interrogare, qui vera doctrina abuſurus eſt ad contrahẽdum id matrimonium cum ſacrilegio mortali, poteſtque commode cauta reſponſione relata veritate abſque mẽdacio interrogantem eludere, peccauit namque prudenter & minus caute ſe habens, propalans veritatem, non tamen erit peccatum mortale, ſed culpa venialis, niſi in reſpondente adſit malitia, quamobrem ſatius erit reſpondere grauiſsimum, & atrox ſacrilegij crimen eſſe violati voti, & ex huiuſmodi ſacrilego matrimonio infelices admodum exitus ac Dei ſupplicia poſſe iure optimo timeri: atque ita diuertendo in alia ſermonem, obliuiſcetur interrogans directæ reſponſionis, quod ſi ea prudens diuerſio non ſufficeret, vt interrogans deſiſtat ab incepta interrogatione, nulla erit culpa in reſpondente veritatem, quæ profecto ſententia prudens eſt, vera & tenenda, & iuxta eam reſpondendum in ſimili ſpecie.

Denique pro expeditione huius capitis quærendum eſt, an ei qui venereis tentationibus vexatus paſsim ſuccumbit, neque alijs medijs adhibitis ſit ſpes, vt illi conſulatur, liceat ſuadere, vt matrimo- 6

nium contrahat, quamuis voto caſtitatis ſimplici aſtrictus eſt, & ſic an liceat minus malum conſulere illi, qui maius perpetrare animo conſtituit, & ad id inducere illum? Quam té exactiſſime pertractat in vtraque ſpecie Thomas Sanchez *d. lib. ſeptimo, diſputatione 11. num. 14. cum pluribus ſequentibus vſque in fi.* & tandem *numero* 29. in priori ſpecie refert duas opiniones contrarias Authorum, & ipſe reſoluit moraliter, & in plurimum loquendo nunquam licitum eſſe tale conſilium, niſi eo voto ligatus ita malo inhæreat, vt nec diſpenſationem petere vellet, neq; à venereis deſiſtere, ſed omnino paratus eſſet ad illis vacandum: ſperareturque matrimonio inito illi malo conſultum fore, tunc namque licebit id conſilium dare, quo à maiori malo retrahatur, quia omnia requiſita ad cohoneſtandum minoris mali conſilium concurrunt.

In ſecunda vero ſpecie, an liceat minus malum conſulere illi, qui maius perpetrare animo conſtituit, & ad id inducere illum duplicem refert ſententiam quamplurium Doctorum. Primam, quæ habet illicitum hoc eſſe, & eam ſatis probabilem appellat *numero* 15. ſed veriorem exiſtimat contrariam, nempe licitum eſſe conſulere minus malum cauſa vitandi maius, quando is, cui conſulitur, conſtitutum apud ſe habebat maius illud malum perpetrare, & alia via à malo propoſito reuocari nequit, *cap. duo mala diſtinctione* 13. vt ſi quis decreuerit occidere aliquẽ, & nullo modo poſſum eum auertere ab eo animo, poſſum ei conſulere, vt potius eum percutiat, vel ab eo furetur, vel ſi quis certus ſit adulterium perpetrare nec alio modo retrahi poſſit, poteſt illi ſuaderi, vt potius fornicationem ſimplicem admittat, *ex cap. ſi quod verius 33. quæſtione ſecunda*, de cuius intellectu ibi late agit, nos, & alios quamplures citans, & tandem huius ſententiæ quamplurimos DD. congerit *d. numero* 15. & præcipuè nos citat *lib. ſecundo Canonic. q. cap. 23. numero* 43. *cum ſequent*, Matienc. Molin. Manuel. & alios, & *numeris ſequentibus* alia plura adducit in hac materia pro ampliatione, & declaratione dictæ ſecundæ ſententiæ inſerens ex ea ad nonnulla.

7 Hinc ſcire oportet qualiter factum Lot, Gen. 19. à culpa excuſari valeat, qui Sodomitis libidine furentibus abutendo hoſpitibus, quos domi exceperat, proprias filias ſtuprandas obtulit, vt ſic expleta libidine à peiore ſodomiæ ſcelere abſtinerent, inquit enim text. ille: *Nolite quæſo, fratres mei, nolite malum hoc facere: habeo duas filias, quæ necdum cognouerunt virum, educam eas ad vos, & abutimini eis ſicut vobis placuerit: dummodo viris iſtis nihil faciatis mali, &c.* de qua re latiſsime agit Pereira *d. cap. 19. diſputatione* 1. Ex ſuperioribus namque iuxta ſecundam præfatam ſententiam ſatis receptam, & veriorem, quæ habet licitum eſſe conſulere minus malum cauſa vitandi maius, quando is cui conſulitur conſtitutum apud ſe habet maius illud malum perpetrare, & alia via à malo propoſito reuocari nequit, probari videtur à culpa excuſari id factum Lot; ſiquidem Sodomitæ illi parati, & conſtituti ibant ad domum Lot, ad ſodomiam committendam cum eius hoſpitibus, & ita Sanctum Lot excuſat D. Ambroſ. *lib de Patriarch. lib. 1. de Abraham, cap.* 6. prout refertur *in cap. offerebat 32. quæſtione* 7. Offerebat (inquit ille) Sanctus Lot filiarum pudorem: nam ſi illa quoque flagitioſa impuritas erat, tamen minus erat ſecundum naturam coire, quam aduerſus naturam delinquere, præferebat domus ſuæ verecundiæ hoſpitalem gratiam, etiam apud Barbaras gentes inuiolabilem.

Hoc idem tenuit D. Chryſoſtomus *homil.* 43. *in Geneſ.* D. Auguſt. *lib. de mendacio cap.* 7. D. Thom. *quæſtione 2. de malo, articulo quinto, ad* 14. Adrian. *quodlibet. primo, articulo 3. ad octauum*, Caietan. & Oncala *in eundem locum Geneſ.* 19. idem Caietan. *ſecunda ſecundæ, quæſtione 78. articul. 4. notabil. 3. ad fi.* Greg. de Valent. *ſecunda ſecundæ, diſputatione quinta, quæſtione 21. puncto 4. columna* 4. Molin. Theolog. *de Iuſtitia, & Iur. ſecundo tom. diſputatione 335. in fi.* Aragon *ſecunda ſecundæ, quæſtione 62. articulo ſeptimo, in ſolutione ad ſecundum*, Carbo. *de reſtitutione, quæſtione 66. poſt tertiam concluſionem, verſiculo hoc factum*, & hoc magis placet Thomæ Sanchez *lib. 7. de matrimonio, diſputatione 11. numero* 28 vbi refert opiniones diſsidentes in modo excuſandi Lot, eique magis placet is, vt Lot minime obtulerit filias ea mente, vt Sodomitæ illis abuterentur, ſed quod ea ſubmiſsione illius deflexi ab hoſpitum Sodomitico abuſu temperarent, vt ſi quiſpiam in ſe vehementer indignanti pugionem offerat dicens; me eneca, non eo animo vt is mortem inferat, ſed vt ea ſubmiſſione placatus illam ſedet. ſic Caietan Oncal. & Molin. *vbi ſupra.* & merito Pereira *d. c. 19. diſput. 1. in fin.* ſi à culpa excuſandum ſit factum illud, hunc excuſandi modum omnibus præferri, vt inquit Thom. Sanchez, *d. num* 28. *ad fi.* tandem Pereira hoc relinquit iudicio rectiua ſentientis.

Rurſus pro contraria parte id factum damnant D. Auguſt. *lib. quæſtionum ſuper Geneſ. cap.* 41 & refertur *cap 1. diſtinctione* 4 dicens perturbationi Lot, & menti tanto malo permotæ, potius quam ſano conſilio tribuendum eſſe, *& lib. contra mendacium, cap.* 9. Pereira late *d. cap. 19. Geneſ. diſputatione 1. in fin.* Sot. *lib. 6. de Iuſtitia & Iur. quæſtione 1 articulo 5 columna penultima, verſiculo at vero Lot*, Salon *de Iuſtitia, & Iur. ſecunda ſecundæ, quæſtione 78. controuerſ. prima, in ſolutione ad quartum, in fi.* & late hanc partem comprobat, & tenet reſpondens contrarijs Nicolaus de Lyra *d cap.* 19. ſuper illa verba: *habeo duas filias*, necnon ibi Abulenſ. Thom. Anglicus, Hugo, Dionyſius Ferus, & alij quos refert Thomas Sanchez *vbi ſupra d. numero* 28. Pro quibus maxime vrgent verba illa *d. c. 19. educam eas ad vos, & abutimini eis ſicut vobis placuerit*: & ita inquit Molin. *vbi ſupra*, quod quamuis Lot non peccaret ſuadendo minus illud malum, ſi ſolum ad Sodomitarum culpam attendas, peccaret tamen contra iuſtitiam ac pietatem paternam aduerſus proprias filias, illas etiam ad vitandum maius Sodomitarum peccatum eis proſtituendo.

8 Quibus adde non eſſe facienda mala, vt inde eueniant bona iuxta dictum Apoſtoli: Et potius debemus omnia mala pati, quam peccato conſentire: ſic Diuus Auguſtinus alibi dicit: cum ergo cauſæ articulus venerit, vt hæc conditio proponatur, aut faciendum eſſe contra Dei præceptum, aut ex hac vita emigrandum, quorum duorum homo ſi cogatur alterum eligere comminante morte perſecutore ibi eligat Deo dilecto emori, quam Deo offenſo viuere, habetur *in homilia Euangel. primæ diei infra octauam Sancti Lauren. incipiente*: Niſi granum frumenti cadens in terram, &c.

9 Vnde ſimiliter ſenex ille, de quo Iudicum decimo nono, qui viris illis Ciuitatis Gabaa poſcentibus, vt educeret virum, qui ingreſſus fuerat tãquam hoſpes domum ſuam, vt eo abuterentur, reſpondit: *Nolite fratres mei, nolite facere malum hoc, quia ingreſſus eſt homo hoſpitium meum, & ceſſate ab hac ſtultitia: habeo filiam virginem, & hic homo habet concubinam, educam eas ad vos, vt humilietis eas, & veſtram libidinem compleatis: tantum obſecro, ne ſcelus hoc contra naturam operemini in virum.* Quibus non aſſentientibus tradidit cõcubinam illudendam, qua tota nocte abuſi fuerunt, vt ibi in ſpecie probat Nicolaus de Lyra ſuper illis verbis: educam eas, &c. quia nullus debet conſen-

conſentire in hoc, quod eſt peccatũ maxime mortale de genere ſuo, vt euitet in alio maius peccatũ, quod, etiam ibi probat Abulenſ. & profecto pars hæc ſecunda contra priorem probabilior videtur, niſi in aliquo velimus excuſare factum Lot propter perturbationem animi tanti periculi, in quo erat conſtitutus, quamuis ignorantia iuris naturalis adhuc non videbatur eſſe tolerabilis, quare ſuſpendo iudicium in re tam graui, & controuerſa inter DD. relinquens hoc doctioribus.

CAPITVLVM LXXXVI.

De impedimento raptus.

SVMMARIVM.

1 *Raptus Iure ciuili attento dirimebat matrimonium inter raptorem, & raptam celebratum.*

2 *Raptus ab initio naſcentis Eccleſiæ non dirimebat matrimonium, niſi quatenus conſenſus deerat raptæ.*

3 *Raptus Iure Canonico antiquo, & nouiori an interdicatur.*

Et numero quarto, vbi de intellectu cap. fin. de raptoribus.

5 *Raptus alienæ ſponſæ an hodie impediat matrimonium cum ea vel alia?*

6 *Raptus hodie attento S. Concil. Trident. quamdiu impediat matrimonium? & numeris ſequentibus, vbi de ipſius Concilij intellectu in hoc agitur.*

9 *Raptus de quo in Sancto Concil. Trident. an requirat traductionem de loco ad locum?*

10 *Raptor fœminæ, vt cum alio contrahat matrimonium, an incurrat pœnas Sancti Concil. Trident.*

11 *Raptus pœna an requirat copulam, vel non?*

12 *Raptus pœna an habeat locum attento Concil. Trident. quando ipſa volens adducta fuit?*

13 *Raptus pœna an habeat locum ſequuta pœnitentia rapientis antequam perueniatur ad locum, ad quem rapiebatur, & cætera, vt hic.*

14 *Raptus importunis precibus factus, aut ſi fœmina conducto pretio extrahatur, an ſit puniendus eiſdem pœnis?*

Et quid ſi dolis circumuenta virgo extrahatur, numero 15.

16 *Raptus pœna non eſt locus ſi virgo conſentiens, ignorantibus tamen parentibus, abducatur, & numero 17. quid quando fœmina volens, inuitis parentibus abducitur.*

18 *Stuprum an committatur quando fœmina ſponte ſua ad lectum viri cauſa luxuriæ accedit, ipſaque ab eo carnaliter cognoſcitur? & numeris ſequentibus.*

21 *Raptus cuiuſcumque mulieris an comprehendatur in Decreto Concil. Trident.*

22 *Raptus propriæ ſponſæ de futuro reclamantibus parentibus non comprehenditur ſub Decreto Sancti Concil. Trident. de hoc agentis.*

23 *Raptus pœna an habeat locum in fœmina virum nolentem rapiente? & numero 30.*

24 *Sponſalia de futuro inter raptorem, & raptam contracta non valent.*

25 *Raptor debet quoque pati pœnas Iure communi impoſitas, moderate tamen.*

26 *Raptor fœminæ ad matrimonium contrahendum ſi ipſam ducat in vxorem an liberetur ab infamiæ pœna, de qua in Concil. Trident.*

27 *Raptus ad matrimonium contrahendum qua pœna puniatur Iure communi, & de alijs circa intellectum l. vnic. C. de rapt. virgin. remiſſiue.*

28 *Anathematis pœna non eſt latæ ſententiæ, ſed ferendæ.*

29 *Raptus pœna de qua in Concil. Trident. locum habet, vbi ipſum eſt receptum, alias imponitur pœna Iuris communis.*

30 *Raptus pœna an habeat locum in fœmina rapiente virum ad matrimonium contrahendum.*

Et an ſit nullum matrimonium contractum cum iuuene rapto violenter ibidem.

RAptus Iure Ciuili attento dirimebat matrimonium inter raptorem & raptam, vt clare conſtat *ex auth. de raptor. mul §. vnic. verſiculo, quia enim*, ibi, tale ſtare matrimonium prohibuimus, per quem textum ita tenent Tiber. Decian. *in tract. crimin. lib 8. cap. 6. numero 9.* & Thomas Sanchez *de matrim. lib. 7. diſputatione 12. num. 1.* 1

Ab initio naſcentis Eccleſiæ non alia ratione raptus fuit impedimentum Eccleſiaſticum, niſi quatenus, vel quandiu conſenſus raptæ deerat, vt late probat Fr. Baſilius *de Impedim. matrim. cap. 39. pagina 569. verſiculo igitur circa hoc.* 2

Iure Canonico antiquo interdictum erat matrimonium inter raptorem, & raptam, *ca. de puellis, ca. ſi autem, & cap. placuit 36. quæſtione 2.* & quamuis communiter DD. illo iure attento dicant eſſe inualidum, non tamen id conſtat ex illis iuribus, ſed tantum fuiſſe interdictum. 3

Hodie vero Iure Canonico nouiori præd. iura corriguntur per tex. *in cap. fi. de raptorib.* quo conceditur matrim. inter raptorem, & raptam, & ita eſt ſeruandum, ſecundum communem Doctorum ſententiam.

Et quamuis nonnulli DD. eum text. intelligant, ita demum valere inter raptorem, & raptam matrim. ſi puella extra raptoris poteſtatem conſtituta, ac in priſtina libertate poſita conſenſum præbeat, ſecus vero alias ex *d. cap. fin.* ibi: rapta puella legitime contrahet cum raptore, ſi prior diſſenſio tranſeat poſtmodum in conſenſum, & quod antea diſplicuit, tandem incipiat complacere: verumtamen ſatis eſt, vt matrim. valeat eo iure attento, ſi rapta adhuc ſub poteſtate raptoris exiſtens vere libere conſentiat. Hoc eſt enim quod intendit, & petit *d. cap. fin.* nempe conſenſum poſtmodum adeſſe, id eſt, ſi iam diſſenſus ceſſauerit, quoniam ſi voluiſſet matrimonium eſſe nullum, dum rapta eſt ſub raptoris poteſtate, hoc expreſſe declaraſſet, vt fecit Conc. Trident. de quo infra, & ita hanc partem merito probant, & tenent cum alijs D. Couar. *in quarto de ſponſal. ſecunda parte, cap. 3. § 9. numero 1.* Abulenſ. *ſuper cap. 5. Matth. quæſtione 203. ad 3.* Maior *in quarto, diſtinct. 29. quæſt. 2. concluſione 2.* Turrecremat. *in c. apud miſericordem in fin. 36. quæſtione 2.* Alphonſ. à Veracruce *in prima parte Specul. Coniug. articulo 15. ad fin.* Matienc. *in Rubrica tituli 1. gloſſa 1. numero 142. lib. 5. nou. collect. Reg.* Marc. Ant. Cuch. *lib. 5. Inſtit. maio. titulo 12. num. 123.* Enriquez *lib. 12. de matrim. cap. 14. num. 4.* Emanuel Rodrig. *in primo tom. ſuæ ſummæ in ſecunda editione, cap. 232. numero 4.* Vega *in ſecundo tom. ſuæ Syluæ, cap. 34. caſu 157. notabil. 4.* quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. *d. lib. 7. diſputatione 12. nu. 42.* vbi quod ſic intelligẽdus eſt Decian. *lib. 8. tract. crim. cap. 13. num. 48.* aliud innuens, ſed nihilominus ſentiens: ſi rapta re vera libere conſentiat. 4

Raptus autem alienæ ſponſæ impedit hodie matrim. ita vt raptor ille nec cum rapta, nec cum quacunque alia poſſit inire matrimonium, non tamen contractum dirimit, vt *in cap. ſtatutum 27 quæſtione 2.* eſtque communis omnium Doctorum ſententia, vt plures referens profitetur Thom. Sanch. *vbi ſupra, numero 43.* vbi *numeris ſequentibus* late agit de hoc 5

impedimento raptus alienæ ſponſæ circa eius intellectum, & declarationem: hodie autem Sacroſancto Concil. Trident. *ſeſſ.24. de reformat. matrim. cap.6.* ita cauetur.

6 Decernit Sancta Synodus, inter raptorem, & raptam, quandiu ipſa in poteſtate raptoris manſerit, nullum poſſe conſiſtere matrimooium, quod ſi rapta à raprore ſeparata & in loco tuto, & libero conſtituta illum in virum habere conſenſerit, eam raptor in vxorem habeat: & nihilominns raptor ipſe, ac omnes illi conſilium, auxilium, & fauorem præbentes, ſint ipſo iure excommunicati ac perpetuo infames, omniumque dignitatum incapaces, & ſi clerici fuerint de proprio gradu decidant: teneatur præterea raptor mulierem raptam, ſiue eam in vxorem duxerit, ſiue non duxerit, decenter arbitrio indieis dotare.

7 Ex cuius text. contextura patet matrimoninm contractum inter raptorem, & raptam dum ſub raptoris poteſtate exiſtit, nec ſeparata eſt, ac in loco tuto, & libero conſtituta eſſe prorſus nullum, & ſic raptus pro eo tempore eſt impedimentum dirimeos, vt docent Nauar. *in Manual. Latin. cap.22. numero 74. & lib.4. conſil. in 1. editione, titulo de ſponſal. conſil.32. numero vnic. & in ſecunda editione lib.5. titulo de rapto. conſilio ſecundo, numero vnic.* Alphonſus à Veracruce, Oaand. Toled Enriquez, Azeued. & alij plures, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez *d. lib.7. de matrimonio, diſputatione* 13. *numero* 2. Fr. Baſil. *vbi ſupra, pag.570. verſiculo tertio denique*, Sanchez *vbi ſupra* ampliat cum Enriquez, vt procedat, licet rapta adhuc ſub raptoris poteſtate conſtituta re vera libere conſentiat, quia Concil. Trid. non eam ſolam libertatem petit ad huius matrimonij valorem, ſed vt plene rapta libera ſit à raptoris poteſtate.

8 Dubitant DD. an hic text. Concilij intelligendus ſit de omni raptu ſiue cauſa ineundi matrimonij, ſine cauſa ſolins libidinis explendæ factus ſit, an vero de raptu, quod tantum cauſa matrimonij celebrandi committitur? & quidem ex geoeralitate *d. cap.6.* Concilij in vtroque caſu procedere videtur, & ſic in omni raptu ſiue cauſa matrim. celebrandi, ſiue etiam cauſa explendæ libidinis, quam ſententiam probant, & tenent expreſſe Emanuel Saa *in Summa, verbo matrimoninm in principio numero* 9. dicens ſic declaraſſe Congregationem Cardinalium, & Don Ioan Vela *de pœnis delict. cap.29. §. ſed ego indiſtincte*, & voluit Alph. à Veracruce *in Appendic. ad Specul. Coniug.* vbi de raptu agit *folio* 81. *§. hic conſiderandum*, vbi inquit intelligi hoc Decretum de omni raptore: & eſt ſatis probabile, vt affirmat Thomas Sanch. *d. diſputatione 13. num.3. in fin.*

Alij vero cenſent in eo Decreto, ſolos fœminarum raptores cauſa contrahendi matrim. cum eis comprehendi, pluraque fundamenta pro ea parte adducunt, inter quæ fortius videtur illud, quod eum *d. cap.6.* Concilij corrigat ius commune *dict. cap fin. de rapt.* & ſit pœnale, eſt reſtringẽdum, maxime quod præd. *cap.6.* ſit pœnale, & ideo hanc ſententiam tenent Salzed. *in practic. crim. Bernard. Diaz. cap.78. in fin.* & Manuel Rod. *in ſua Summa, primo tom. in ſecunda editione, cap.13. numero 7.* Vega *2. tomo ſuæ ſummæ, cap.234. caſu 157. notab.1.* & hanc ſequitur dicens eſſe probabiliorem Thom. Sanch. *vbi ſupra, numero 4.*

Quid tenendum? ego cenſeo ſtandum eſſe in hoc declarationi Cardinalium, ſi qua ſit anthentica dirimens hanc quæſtionem, quod ſi nnlla ſit, ſeqnor hanc ſecundam partem ratione præd. pro ea adducta.

9 Plura tamen in propoſito ſunt obſeruanda pro intellectn, & declaratione illius Decreti Sancti Cõcilij Trid. & materiæ de qua agimus. Primum: ad hoc vt raptus comprehendatur in hoc Decreto deſiderari traductionem de loco ad locum. vt generaliter iure probauit Thomas Sanch. *d. lib.7. num 20. 21. & 46.* & ſpecialiter in terminis Concilij probatur ex *ipſomet cap.6. ſupra allegato* in illis verbis: Quãdiu ipſa in poteſtate raptoris manſerit, & iterum poſtea ibi: quod ſi rapta à raptore ſeparata, & in loco tuto, & libero conſtituta. &c. quæ verba hoc denotanr, & ſignificant, & ita in terminis tenent hanc ſententiam Nauat. *lib.5. conſil. in vtraque impreſ. titulo de raptor. conſil.1. numero vnic.* Manuel Rodrig. *in primo tom. ſuæ ſummæ in ſecunda editione, cap 232. numero 2.* Emanuel Saa *in ſumma, verbo matrimonium in principio, numero 9.* Vega *in ſua ſumma ſecundo tom. cap.34. caſu 157. notabil.2.* quos ſequitur Sanch. *d. lib.5. diſputatione 13. numero 7.*

Secundum, non eſſe locum pœnis *præd. cap.6.* ſi 10
quis proprio motu, non petente, qui matrimonium initurus eſt, fœminam rapiat, non vt ſecum, ſed vt cum alio matrimon. contrahat., hic namque raptor oon incidet in pœnas d. Decreti, ac proinde valebit matrimonium cum illo tertio initum, ſi fœmina re vera libere conſentiat, quamuis nondum extra raptoris poteſtatem ſit.

Secus ſi ad inſtantiam inituri matrimonium rapiat, tunc namque matrim. initum cum illo erit inualidum, niſi prius in loco tuto, & libero fœmina conſtituatur, & incurret ille, qui inſtitit, vt raptus efficeretut, cæteras pœoas tanquam verus raptor per interpoſitam perſonam ad effectum matrimonij: is vero, qui raptum exercuit, tamquam auxilium raptui ferens ad finem ineundi matrimonium incurret excommunicarionem, & cæteras auxiliantium pœnas: at cum ipſo valide poteſt fœmina contrahere prius quam in loco tuto, & libero reponatur, cum auxilium ferentes non puniantur in illo Decreto ea pœna, vt matrimonium cum ipſis conſiſtere nequeat, donec fœmina ſit ad locum tutum reſtituta, ita recte deduxit Tho. Sanch. *d. diſputatione 13. numero 7.*

Vbi *numero* 8. tenet nihil referre in caſu d. Decre- 11
ti, quod ſequatur copula, vel non ſequatur ad pœnas illius Decreti incurrendas.

Tertium, non eſſe locum ijs pœnis ſi fœmina vo- 12
lens abducta ſit, quamuis abductione ſequuta voluntatem mutet prioris facti pœnitentia ducta, ſecus ſi initio abductioni renitatur, quamuis poſt abductionem factam velit, vt late iure communi probat Thom. Sanch. *d. lib.7. diſputatione 12. numero 7.* & in terminis Concilij *diſputatione 13. numero 9.*

Vbi *numero* 10. probat eſſe locum præd. pœnis, 13
quamuis rapta cauſa matrimonij ineundi non ſit perducta ad locum deſtinatum, ſed io ipſo itinere raptor reſipiſcat: eo quod delictum hoc raptus in ipſa abductiooe conſummetur, & probauit idem Sanchez *diſputatione præcedenti, numero 21. ad fi.*

Quartum non eſſe locum prædict. pœnis, ſi ſolis 14
importuois precibus, aut pretio conducta fœmina extrahatur, hic namque non eſt verus raptus, vt late probat idem Sanchez *d. diſputatione 12. numero 10. cum ſequenti, & numero 32.* vbi ſecus, ſi tales eſſent preces, vt violentiæ æquiparentur, & in terminis hanc limitationem tenent Marc. Aot. Cuch. *lib.5. Inſtit. mai. titulo 12. numero 120.* & Alphonſ. à Veracruce *in Appendice ad Specul. Coniug.* vbi agit de raptu *folio 82. in verſiculo conſequenter etiam*, quos refert & ſequitur Thomas Sanchez *d. diſputatione 13. numero 11.*

Vbi *numero* 12. quod ſi dolis circumuenta virgo 15
extrahitur, non eſt locus his pœnis, quia non eſt
proprie

proprie raptus, cum ibi nulla interuenlatur violentia, vt probauit *diſputatione præcedenti, numero 33.* nec obſtare dicit, quod tradidit ibi *numero* 11. nempe hoc ſufficere, vt ſit locus pœnæ, *l. vnic. C. de rapt virg.* quoniam ea lex id explicat, at Decretum Concil. Trident. *d. cap. 6. de reformatione matrim. ſeſſione* 24. ſolos raptores comprehendit, & cum ſit pœnale, & correctorium, reſtringendum eſt, vt de vero, & proprio raptu intelligatur; & quando dolus opponatur etiam libertati mattimonij ſicut & violentia, cum vtrumque voluntatem auferat; non tamen omnis dolus id efficit, ſed is ſolus, qui verſatur circa perſonæ, aut conditionis errorem, & quamuis huiuſmodi ſit dolus, ac proinde auferat libertatem, & valorem mattimonij, non tamen infert vim, quæ ad propriam rationem raptus bis pœnis obnoxij neceſſaria prorſus eſt, quod verum quidem intelligerem, niſi talis eſſet dolus, qui violentiæ æquipararetur, vt in caſu præcedenti de importunis precib. quando violentiæ æquiparantur, diximus.

16 Quintum non eſſe locum præd. pœnis ſi virgo conſentiens ignorantibus tamen parentibus abducatur: non enim eſt hic proprie raptus, vt probauit Thomas Sanchez *d. diſputatione 13. numero 16.* quare recte hanc fallentiam in terminis Concilij probant Veracrux. Cuchus, Enriquez, & Emanuel Saa quos refert, & ſequitur Thom. Sanchez *d. lib. 7. diſputatione 13. numero* 13.

17 Vbi *numero* 14. late agit, an idem ſit dicendum, quando fœmina volens parentibus tamen inuitis extrahitur, & refert duas opiniones, primam quã plurium Doctorum affirmantium, tunc has pœnas incurri, quia eſt verus raptus, vt idemmet probauit *diſputation: præcedenti, numero 12. & 35.* ſecundam penitus contrariam, quæ eſt propria ſua ipſius: Ego priorem tamquã veriorem, & receptam probo atque in praxi tenendam eſſe cenſeo.

18 Similiter voluntas libera puellæ ingerentis ſe abſque aliqua violentia, dolo, vel perſuaſione ex parte viri, vt puta quia ipſa attraxit illum ad concubitum veniendo ad lectum eius, immunem reddit ſtupratorem in vtroque foro ab omni damno, & reſtitutione, quia ipſa eum prouocauit, atque induxit.

19 Imo quod magis eſt hoc procedit ſaltem in foro interiori animæ, etiam quando puella verbis blandis leuiter rogata libere ſtupro conſentit deficiente tamen dolo, fraude, atque nimia perſuaſione, vel prece, vt late cum communi probauimus *lib. primo Canonic. quæſtionum, cap. 37 numero 23. verſiculo ſecundus caſus eſt, & in verſiculo tertius caſus eſt.*

20 Vbi *numero* 24. contra Sotum, & Specul. Coniug. verius exiſtimauimus, & tenendum, quod in hac ſpecie, ſi pater, vel curator puellæ accuſaret ſtupratorem; debeatur illi æſtimatio damni ei prouenientis, quia maiori eget pecunia ad dotandum eam, & etiam iniuriæ quæ ſibi illata eſt, vt ibi cum alijs bene probauimus, & tenent Beatus Thom. Caietan. & alij multi grauiſſimi Authores, quos congerit Thomas Sanchez *lib. 7. de matrim. diſputatione 14. numero* 11. ipſe tamen ibi cum alijs probabilius eſſe dicit, quod in hac ſpecie ſtuprator nihil teneatur parentibus, aut tutoribus reſtituere, cuius Authoris fundamenta leuia, & non quidẽ concludentia ſunt, vt ex ipſis patet, cum re vera conſenſus, & libera voluntas puellæ, quamuis ſibi volenti noceat, parentibus autem, aut curatoribus ſua intereſſe vere putantibus præiudicium vllum inferre non poteſt ipſis inuitis, vel ignorantibus, iuxta veras iuris regulas, & notas, quo fit, vt prior noſtra ſententia, non ſua, magis recepta à noſtratibus eſſe videatur, & iam ſemel in praxi vidi eam admiſſam, & multo verior ac probabilior, ac proinde omnino ſecure tenenda eſt, præterquam quod eam limitaui *vbi ſupra, num.* 25. quando ita occulte mulier volens ſtuprata ſit, vt propter id nullam iacturam in fama, rebus, vel nuptijs paſſa ſit.

21 Sextum obſeruat Alphonſ. à Veractu. comprehendi in eo Decreto raptum cuiuſcumque fœminæ ſiue virginis, ſiue corruptæ, ſiue meretricis, & inhoneſtæ coniugatæ, & cuiuſcumque ſtatus quod probat, & ſequitur Thom. Sanchez *d. diſputatione 13. numero* 14. Ego vero etſi in cæteris prænarratis fœminis, præter vxoratam, idem ſentiam, non tamen in impedita aliu vero matrimonio attento prædict. Decreto Sancti Concil. Tridentin. quod re vera in raptu mulieris nubilis loquitur: at vxorata non eſt huiuſmodi, ergo, &c. Cui Decreto minus recte ſatisfacit meo iudicio Sanch. *vbi ſupra*, & cum ſit pœnale illud Decretum, extendi non debet contra eius ſatis inſinuatam mentem ad alium caſum in ipſo non comprehenſum: habebunt tamen locum in raptu mulieris coniugatæ aliæ pœnæ à Iure decretę, non tamẽ ſtatutæ à d. Concilio. & ideo merito hanc noſtram ſententiam ſenſit, & voluit Manuel Rodriguez *in ſua ſumma primo tom. in ſecunda editione, cap. 231. numero primo*, quicquid eum improbet Sanchez *vbi ſupra.*

22 Septimum obſeruo, non comprehendi hoc Decreto raptum propriæ ſponſæ de futuro reclamantibus parentibus, ſicut nec Iure communi, vt *in ca. penult. de rapt.* & late per Sanchez *d. diſputatione 12. numero* 15. quod Concil. Trident. minime corrigit, vt in terminis cum alijs tenet idem Author *in diſputatione 13. ſubſequenti. numero* 15. vbi limitat contra Henriquez quando ſponſa de futuro nolens rapitur.

23 Octauum verius eſſe, non eſſe locum his pœnis in fœmina, virum nolentem rapiente, vt probauit Thom. Sanchez *d. diſputatione 12. numero 25. & diſputatione 13. numero* 16. aduerſus alios quos ibi refert, quorum opinionem probabilem fatetur.

24 Nonum, quod ſicut in Decreto illo Trident. Concil. annullatur matrimonium inter raptorem, & raptam, ita etiam ſponſalia de futuro inter ipſos contracta non valebunt, vt bene probauit, & tenet Nauar. *lib. 4. conſil. titulo de conſang. & affinit. conſilio 3. numero 5. cum ſequentibus in priori editione, & in poſteriore lib. 5. titulo de raptor. conſilio vltimo, numero* 5. Manuel, & Vega, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez *d. diſputatione 13. numero* 17.

25 Deinde obſeruandum duxi, quod raptor debet etiam pati pœnas Iuris communis, moderate tamen, vt late per Pegue. *deciſion. crimin. 41. per totam.*

26 Ab infamiæ pœna de qua *in d. Decreto* liberant aliqui DD. raptorem ſi raptam ducat, prout ſunt Henriquez. Manuel Rodriguez, & Vega, idemque probat Henriquez de dignitatum incapacitate, ſed verius, & omnino tenendum exiſtimo cum Thom. Sanchez *d. diſputatione 13. numero* 1. minime ab his pœnis eximi raptorẽ etiamſi raptam ducat in vxorem, vt expreſſe probatur *in d. cap. 6.* Concilij, ibi: Et nihilominus raptor ipſe, ac omnes illi conſilium, auxilium, & fauorem præbentes ſint ipſo iure excommunicati ac perpetuo infames, omniumque dignitatum incapaces: hoc enim, includit, inducit, & ſignificat dictio nihilominus, Hiſpane *con todo eſſo, o ſin embargo deſſo, que es de auerſe caſado, l. fi. ff. de in integr. reſtitutione*, Rebuf. alia infra allegans *in l. 59. §. ea quæ nihilominus, ff. de verb. ſignificatione*, & probat latius hanc opinionem Sanchez *vbi ſupra, d. numero primo*, qui tandem *ad fin. d. numeri primi* recte quoque probat à pœnis d. Decreti liberum eſſe parochum aſſi-

ſtentem matrimonio raptoris, aduerſus Maiol. quem citat.

27 Quid autem ſit raptus, quæve eius pœna attento iure antiquo, & qualiter attento eodem iure ante Concil. Trident. matrimonio ineundo impedimentum ſit, & ſic de intellectu *l. vnica, C. de raptor. virgin. & ſimilibus, & l. Regiæ 3. titulo 20. partita 7. cum materia. & cap. ſi quis virginem 36. quæſtione 2.* vbi aſſeritur, ſi quis virginem, vel viduam (niſi deſponſauerit) rapuerit cum ſibi fauentibus anathema ſit. Late agit omnino videndus Thomas Sanchez *d. lib.*

28 *7. de matrimon. diſputatione 12. per totam, qui numero 2.* probat contra alios verba illa, anathema ſit, non eſſe latam, ſed ferendam ſententiam.

29 Et fratet Baſilius *vbi ſupra, pag. 570. columna 2. verſiculo verum, cum ſequentibus,* qui prius *columna 1. verſiculo circa quod Decretum, &c.* duo alia obſeruat. Primum, id Decretum Concilij habere locum in his locis, in quibus receptum eſt Concil. Trident. alias ſecundum quod antiquo iure ſtatutum eſt *in ca. fin. de rapt.* alterum idem Decretum intelligendum eſſe de raptoribus, & non eſſe extendendum ad raptores fœminas, vt notat Specul. *in Appendic. ad art. 32.*

30 *in prima parte,* quia difficile ius præſumit viro inſerri violentiam, quod ſi re vera eſſet etiam iuueni illatā vis, matrimonium eſſet nullum iure naturali ob conſenſum coactum, quod mihi non diſplicet, cum militet eadem ratio in vtroque, ergo idem ius ſtatuendum eſt iuxta iura vulgaria, & dicemus infra capite abhinc ſecundo de impedimento vxoricidij, &c. *numero 6.*

CAPITVLVM LXXXVII.

De impedimento inceſtus.

SVMMARIVM.

1 *Inceſtus commiſſus à viro cum conſanguineis ſuæ vxoris impedit matrimonium contrahendum, non tamen dirimit iam contractum.*

Et eius rationem, numero 2.

Et idem in inceſtu commiſſo ab vxore cum conſanguineis viri, vt in numero 3.

Et vtrumque ampliatur, numero 4.

5 *Coniux inceſtuoſus vſque ad quartum gradum impeditur petere debitum ab vxore.*

6 *Inceſtuoſus non impeditur petere debitum ab vxore, niſi quando inceſtus committitur ex illicita copula vſque ad ſecundum gradum attento S. Concil. Trident.*

7 *Impedimentum inceſtus an oriatur cum conſanguineis ſponſi, vel ſponſæ de futuro, contra publicæ honeſtatis impedimentum, & numeris ſequentibus.*

8 *Impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitiæ hodie iuxta Sanctum Concil. Trident. non extenditur vltra primum gradum.*

9 *Inceſtus cum affine nullo ſubſiſtente matrimonio præſtat impedimentū perpetuum matrimonio contrahēdo.*

10 *Impedimentum inceſtus non oritur cum cognata legali, vel ſpirituali.*

11 *Impedimentum inceſtus pluribus in caſibus non obſtat matrimonio contrahendo: primus eſt, quando ignoranter fuit commiſſus inceſtus, vt in numero 11.*

Secundus eſt, quando fœmina à conſanguineo mariti violenter cognita fit, vt in numero 12.

Et an tunc mariti conſanguineus incurrat impedimentum ad contrahendum matrimonium, numero 13.

Et quid ſi vxor in præd. ſpecie, non omnino inuita, ſed timore compulſa conſenſerit inceſtui, numero 14.

Tertius caſus, quando ſemen viri non cecidit intra vas mulieris, ſed extra, vt in numero 15.

Quartus caſus eſt quando inceſtus commiſſus fuit mortuo iam altero coniuge, vt in numero 16.

Et de intellectu cap. tranſmiſſæ de eo qui cognou. conſ. vxor. ſuæ, quod videbatur contrarium, agitur numero 17.

Et an impedimentum inceſtus occulti obſit matrimonio contrahendo, numero 18.

Et an ſententia requiratur ſuper inceſtu, vt impedimentum præſtet matrimonio contrahendo, numero 19.

20 *Inceſtus commiſſus cum propria conſanguinea an impediat matrimonium contrahendum cum non conſanguinea, ſicut commiſſus cum affinibus.*

21 *Deficiente Iure Canonico recurrendum eſt ad ius Regium.*

22 *Conſuetudine obtentum eſt, vt non petatur diſpenſatio inceſtus commiſſi cum conſanguinea ad contrahendum matrimonium cum alia, quæ non eſt conſanguinea.*

23 *Epiſcopus poteſt diſpenſare cum inceſtuoſo propriæ conſanguineæ ad contrahendum matrimonium cum alia non conſanguinea.*

INceſtus commiſſus à viro cum conſanguineis ſuæ vxoris impedit matrimon. contrahendum, non tamen dirimit iam contractum, *cap. 1. cap. tranſmiſſæ de eo qui cogn. conſang. vxor. ſuæ,* & ita cenſent atque decernunt communiter omnes DD. vt per Zeuall. *in ſuis Communibus contra Communes primo tom. quæſt. 737 ſtatim in principio.* 1

Et ratio eſt, quia talis inceſtus habet ex propria natura impedire exactionem debiti à coniuge, eo quod inde coniuges efficiantur affines, ita Caiet *2. 2. quæſtione 154. articulo 9. columna 2. §. ad ſecundam obiectionem:* atque ita inceſtus præſtat hoc impedimentum matrimonio ineundo, non tam ratione culpæ, quam ratione affinitatis contractæ, ſecundum D. Thom *in 4 diſtinctione 34. quæſtione vnic articulo 5. in ſolutione ad argumenta,* & ibi Ricard *articulo 4. quæſtione 2. ad primum,* Turrecremat. *in cap. quædam cum fratre 32. quæſtione 7. numero 2. ad 3.* & Thomas Sanch. *de matrim. lib. 7. diſputatione 15. numero 1.* 2

Vbi *numero 2.* idèm probat, ſi è contra vxor inceſtum committat cum conſanguineis viri, & allegat plures hoc tenentes, & nos *lib. 1. Canonic. quæſtionum, cap. 23. num. 5. & 21.* 3

Et ampliat hoc Sanch. *numero 3.* vt non tantum ipſis coniugibus reis huiuſmodi inceſtus interdicatur aliud matrimonium, ſed etiam illis conſanguineis coniugis, cum quibus alter coniux inceſtum admiſit, vt ibi bene iure probat. 4

Iure autem antiquo attento impedimentum hoc inceſtus ad hoc, vt coniux ille inceſtuoſus arceatur à petitione debiti, extenditur vſque ad quartum gradum: *argumento cap. non debet de conſanguinit. & affinit.* vt probauimus *lib. 1. Canonic. quæſtionum, cap. 23. numero 5.* & hoc tenent Hoſtienſ. & omnes quotquot de hac re diſputant, ſecundum Thom. Sanch. qui aliquos allegat, & iure etiam probat dicens, quod ita ſemper conſuetudine receptum eſt, idque tamquam veriſſimum amplectitur Thomas Sanch. *lib. 9. de matrim. diſputatione 27. numero 12. & prius lib. 7. diſputatione 15. num. 4.* 5

Sed hodie attento Sancto Concil. Trident. *ſeſſion. 24. de matrim. cap. 4.* hoc impedimentum affinitatis ex illicita copula in ſpecie præmiſſa admiſſa cum conſanguineis alterius coniugis, non extenditur 6

vltra

vltra ſecundum gradum quoad debitum, vt latiſſime, & fortiſſime iure probauimus d. lib. 1. Canonic. quæſtionum, c. 23. in fi. vbi alios allegauimus. hoc idem te ?entes: & quamuis nonnulli graues viri poſt nos hanc veriſſimam noſtram ſententiam momorderint, atque in eam, vt canes latrauerint, & contrarium probauerint, prout in ſpecie ſunt (vltra eos, qui ore tenus eum non ſcripſerint, nec commentaria ediderint in publicum) Angles, Caſedo, & multi Theologi Salmantin. & Compluten. & Petr. Ledeſm. & Veracr. quos refert Sanchez dict. lib. 9. diſputatione 27. num. 13. iam poſtremo, apud poſteriores, & grauiores Authores noſtra præfata ſententia præualet, & obtinet, prout ſunt Ouand. Palatio, Enriquez, Viualdus, dicens multos DD. conſultos Salmanticæ, & Compluti idem tenuiſſe, & præterea eam quoque probaot Candelabrum Aureum 7. ſacrament. Emanuel Rodrig. & Saa, Petrus de Ledeſma, & Vega, quos refert, & ſequitur nobiſcum tenens Thom. Sanch. d. lib. 7. diſputatione 15. numero 4. & latius d. lib. 9. diſputatione 27. numer. 14. dicens omnino probabilius hoc eſſe. Quinimo præfata noſtra veriſſima ſententia hodie canonizata eſt declaratione Congregationis Cardinalium, quam refert Sanch. d. diſputatione 27. numero 14. quæ ita ſe habet: Congregatio Concilij cenſuit, Decretum Trident. ſeſſione 24. de matrim. cap. 4 ad primum, & ſecundum gradum reſtringens impedimentũ indoctum propter affinitatem ex fornicatione contractum, cenſeri etiam ad eoſdem gradus reſtrinxiſſe impedimentum exigendi debitum ab vxore, quod inducitur ex affinitate prouenientc ex illicita copula à viro cum conſanguinea ſuæ vxoris poſt matrim. habita: alias duas ſimiles declarationes Cardinalium refert Farinat. in quarta part. ſuper hoc eodem Decreto Concil. folio mihi -1. columna 1. quæ ſont huiuſmodi, Congregatio cenſuit idem de impedimento affinitatis ſuperuenientc poſt matrimonium contractũ. Alia S. D. N. Gregor. XIII. ex ſententia Congregationis dixit per hoc Decretum ſublatum cenſeri impedimentum quoq; ſuperuenientis affinitatis poſt contractum matrimonium: quia ſi impedimentum dirimens ſublatum eſt, quod maius eſt: ergo & illud quod ſolum impedit, ne is, per quem contracta eſt affinitas, ſine peccato poſſit exigere debitum, quod minus eſt. Præterea Concilium ſuſtulit tertium, & quartum: ergo in omnibus.

7 Dubium tamen eſt in propoſito, an impedimentum hoc oriatur ex copula cum conſanguineis ſpõſi, vel ſponſæ de futuro contra publicæ honeſtatis impedimentum? & quidem in hac quæſtione, etſi Angel. de Clauaſ. in ſua ſumma, verbo inceſtus numero 5. & Veracruz in prima parte Specul. Coniug. artic. 25. in quodam dubio. quod mouet poſt ſecundam concluſionem, id negent, verius tamen eſt, & receptius ex ea copula oriri impedimentum contrahendi matrim. ex tex. in cap. 2. de eo, qui cogn. conſang. ibi: ſi matrem ſponſæ ſuæ cognouit, ſi ſponſæ numquam carnaliter adhæſit, poterit ex diſpenſatione cum alia matrimonium contrahere: ex quibus verbis conſtat textum illum loqui in ſponſa per verba de futuro, nam ſi eſſet de præſenti, non poſſet cum alia contrahere ex diſpenſatione Epiſcopi, de qua tex. ille intelligitur, quia Summus Pontifex eam ſibi non reſeruauit, vt ibi docent hoc vltimum Abb. & Alexand. de Neuo numero 3. & quod ille tex. intelligatur de ſponſalibus de futuro iam ſolutis ob affinitatem ortam cum ſponſa ex copula cum eius matre, tenet gloſſa ibi, verbo matrem ſponſæ, Innocen. Hoſt. & communiter DD. & probatur etiam in cap. duo pueri de deſponſat. impub. & in terminis, quod ex prædict. copula oriatur impedimentum contrahendi matrimonij, tenet gloſ. in d. cap. 2. verb. ex diſpenſatione de eo qui cogn. conſang. vx. ſuæ, & ibi Ioan. Andr. num. 4. Ant. de Butr. num. 2. & 5. Præpoſ. numero 4. Matienç. alios allegans in rubrica titul. 1. gloſſa 1. numero 138. lib. 5. nou. collect. Reg. & quamplures alios Theologos citans Thom. Sanch. d. diſputatione 15. numero 5. vbi quod ſecundum veriorem opinionem DD. hoc impedimentum eſt temporale, nimirum dum viuit complex delicti, cum quo inceſtus ille contra publicam honeſtatem admiſſus eſt; & ita docent Abb. in d. cap. duo pueri, numero 7. Alexand. de Neuo, numero 9. Præpoſ. numero 4. in principio, D. Couar. in quarto Decret. ſecunda parte, cap. 6. in principio, Anton. Cuch. lib. 5. Inſtit. maio. titulo 12. numero 28. & Ludou. Lopez in ſecunda parte Inſtruct. de matrim. cap. 46. impedimento quinto in fin.

Et quamuis olim hoc impedimentum ad quartum gradum protrahebatur, hodie vero non excedit primum gradum. Quare hodie ſponſus de futuro rem habens cum conſanguinea ſponſæ in ſecundo gradu, nullum incurret impedimentum, quia ſtatutum eſt ob publicam honeſtatem violatam, at publica honeſtas non excedit hodie primum gradum; iuxta Decret. Concil. Trident. ſeſſ. 24. de matrim. cap. 3. ita tenet Alphonſ. à Veracru. in prima parte ſui Specul. Coniug. articulo 23. in dubio quod mouet poſt ſecundam concluſ. quem ſequitor Thom. Sanch. d. diſputatione 15. numero 5. ad fi. lib. 7. de matrimonio, vbi numero 6. bene probat præd. impedimentum eſſe perpetuum quando quis copulam habuit cum conſanguineis ſponſæ de præſenti ante matrim. conſummatum, non ſecus ac ſi eſſet copula cum conſanguineis coniugis cognitæ: ſicut etiam accedenti ad conſanguineam ſponſæ de præſenti ante matrimonij conſummationem interdicitur petitio debiti, vt cum alijs probauimus lib. 1. Canon. quæſtionum, cap. 23. numero 15. & poſt nos, alios plures citans idem probat Sanch. d. num. 6. verſ. & ita: eſtque receptiſſima, vera, & tenenda ſententia. 8

Quinimo inceſtus cum affini, nullo ſubſiſtente matrimonio præſtat impedimentum perpetuum matrimonio contrahendo, vt probatur in cap. ſi quis cum matre 34. quæſtione 2. & in cap. ſi quis duabus 33. quæſtione 2. & in cap. ſi quis viduam 32. quæſtione 7. ita docent Nauar. in Manual. Latin. cap. 22. numero 74. Anton. Cueb. lib. 5. Inſtit. maio. titulo 12. numer. 27. in fin. Cordu. in ſua ſumma, quæſtione 55. Toledo lib. 5. ſuæ ſummæ c. 12. numer. 4. Petrus de Ledeſma, & alij plures, quos refert Thom. Sanch. d. diſputatione 15 numer. 7. vbi temperat hanc ſententiam, vt procedat in caſu valde ſpeciali (in quo loquitur) inceſtus cum matre, & filia, ſentiens non omnem inceſtum cum affinibus, orta affinitate ex fornicatione impedire: ſed quando eſt cum matre, & filia, & tunc ipſæ quoque incurrent idem impedimentum ſi conſciæ fuerint inceſtus, vt expreſſe dicitur in d. cap. ſi quis cum matre, quæ reſtrictio mihi nõ diſplicet. 9

Impedimentum autem non oritur ex inceſtu cũ cognata legali, vel ſpirituali, quia is proprie inceſtus non eſt: nec inuenitur tex. illud ſtatuens, ita tenet Nauar. lib. 4. conſil. in ſecunda editione, titulo de cognat. ſpiritual. conſil. 8. numero 8. Magiſter Palarios Concanonicus noſter Ciuitaten. in quarto, diſtinctione 34. quæſtione vnic. articulo 1. & alij, quos refert, & ſequitor Thomas Sanch. vbi ſupra, numero 8. 10

Nunc autẽ ſupradicta omnia de inceſtu cum conſanguineis coniugis, quod impediat matrimonium contrahendum, limitanda, & moderanda ſunt cum noſtræ facultatis Authoribus, pluribus modis, 11

quos congerit, & diſſerit Thomas Sanch. *d.lib.7. diſputatione 15.numero 9.cum ſequentibus*, de quorum veritate hic breuiter, & ſummarie agemus.

Primo limitantur, vt ipſa procedant, & intelligantur, quando ſcienter admiſſus eſt inceſtus, ſecus alias, vt expreſſe requirit tex. *in cap. primo de eo, qui cognou. conſang. vxo. ſuæ*, quod omnes communiter DD. profitentur, an autem excuſet ignorantia culpabilis, & ſolius facti, an etiam iuris late agit idē Thomas Sanch. *lib. 50. de matrim. diſputatione 32. num. 44.* & dicemus infra.

12 Secundo limitantur, quando fœmina à conſanguineo mariti violenter cognita ſit, vt habetur *in cap. diſcretionem de eo, qui cognou. conſang.*

13 Mariti vero conſanguineus, qui violenter eam cognouit, tanquam veri inceſtus reus, & affinitatis contractæ inter virum, & vxorem incurret impedimentum ad contrahendum matrimonium, ita Sanch. *vbi ſupra, nu. 10.*

14 Vbi, quid ſi non omnino iniuſta, ſed timore compulſa conſenſit inceſtui.

15 Tertio temperantur, vt procedant ſi inceſtuoſa copula ſit conſummata, ex qua oritur affinitas, alias ſecus, nempe quando ſemen à viro emiſſum non fuit intra vas legitimum fœminæ, vt cū alijs probat ibi Sanchez *num. 11.*

16 Quarto limitantur, vt procedant, quando inceſtus commiſſus eſt cum conſanguineis coniugis adhuc viuentis; ſecus ſi mortuo iam coniuge perpetretur, tunc namque non præſtabit id impedimentū, ita Dominic. à Soto *in quarto, diſtinct. 37. quæſtione vnic. articulo 5. paulo poſt primam concluſ.* Cordub. *in ſuo quæſt. lib. 1. quæſtione 12. articulo 1. columna 2. verſ. notetur etiam*: Enriquez *lib. 12. de matrimon. cap. 2. numero 1.* Viuald. *in ſua Candelab. Aur. 7 Sacram. primam parte*, vbi de matrimonio agit, *numero 96.* Emanuel Saa *in ſua ſumma, verb. matrimonium.* vbi de impedimentis tantum impedientibus *numero 7.* Vega dicens eſſe omnium *in ſecundo tom. ſuæ ſumma cap. 5. caſu 2.*

17 Adeſt tamen contra hanc ſententiam tex. qui videtur expreſſus *in cap. tranſmiſſæ 4. in ordin. de eo, qui cognou. conſang. vxoris ſuæ*, vbi loquitur quando vxore defuncta inceſtus commiſſus eſt, decidens hoc caſu matrimonium de facto contractum tenere, exactionem tamen debiti eſſe prohibitam, quamuis vir reddere debitum teneatur, etſi *l. 13. titulo 2. partita 4.* indiſtincte, & generaliter in hoc caſu loquatur in inceſtu commiſſo *con parienta de ſu muger*, & ſic videtur vtrumque caſum comprehendere, ſcilicet, ſiue viua, vel mortua vxore is inceſtus commiſſus ſit iuxta diſpoſitionem *d. cap. tranſmiſſæ*, hocque apertiſſime ſentiunt Palud. *in 4. diſtinctione 34. quæſtione 1. articulo 2. concluſione 2.* & ibi Supplementum Gabrielis *quæſtione vnic. articulo 1.* Caieta. *in repet. cap. ad limina 30. quæſtione 1. §. 4. numero 295.* dicentes ad hoc impedimentum incurrendum nihil referre an adulterium reperiatur cum inceſtu, necne? & in proprijs terminis hanc ſecundam ſententiam tenent, & probant D. Sarmient. dicens eſſe rem manifeſtam *lib. 7. ſelect. interpret. cap. 10. in principio.* Ouand. *in 4. diſtinctione 41. diſputatione vnic. propoſit. 8.* Petrus de Ledeſm. dicens eſſe rem certiſſimam *de matrim. q. 58. art. 4. dubio primo*, quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. *d. diſputatione 15. num. 12.* & hanc amplector tanquam veriorem, & probatam *in d. ca. tranſmiſſæ.*

18 Quinto limitantur ſecundum aliquos DD. vt procedant in inceſtu non occulto, ſecus ſi occultus ſit quos refert Tho. Sanch. *d. lib. 7. diſputatione 15. n. 53.* qui tamen rectius meo iudicio probat, & tenet contrarium, tum quod nullo iure probetur præd. limitatio; tum etiam quia inceſtus eſt eius naturę vt ſemper occulte cōmittatur: vnde ſi præd. limitatio vera eſſet, raro aut nunquā locus eſſet huic impedimento: quare merito contra d. limitationem tenet gloſſa *in c. qui dormierit, verbo neutrū 32. q. 7.* & Alfonſ. à Caſtr. *lib. 2. de lege pœnal. ca. 5. §. rurſus, 5. argumento*, & nos *d. lib. 1. Can. quæſtionum cap. 23. num. 8.*

Sic etiam mihi non placet alia & 6 limitatio nōnullorum exiſtimantium, vt tunc inceſtus impediat quando præceſſerit iudicis ſententia circa illud, vt videtur placere Palatio, & Simanc. quos refert Sanch. *ibidem num. 54.* contra eos etiam tenens, imo quod non deſideretur ſententia, vt inceſtuoſus priuetur iure petendi debitum, vt late probauit idem Sanch. *lib. 10. diſput. 30. n. 2.* & ob eaſdem rationes nec ad incurrendū hoc impedimentū requiratur ſententia, ſicut nō deſideratur ad incurrendū impedimēta dirimentis criminis, vt ſentiunt Caſtr. *in loco præcit.* & Petrus de Ledeſm. *de matrim. q. 58. art. 4. in fine.* 19

Magna tamē controuerſia eſt inter DD. an inceſtus cōmiſſus cū proprijs conſanguineis impediat matrimonium contrahendū, ſicut cōmiſſus cū affinibus, quæ hic neceſſario eſſet diſcutienda, niſi nouiſſime, & exacte iam fuiſſet diſcuſſa per Thom. Sanch. *d. lib. 7. de matrim. diſput. 15. n. 15. per totum*, vbi duas opiniones ſibi inuicem contrarias refert, & fundat allegans pro vtraque parte quamplurimos DD. antiquos, & modernos Iuriſtas, & Theologos. 20

Prima opinio eſt ſatis recepta, & cōmunis, quod huiuſmodi inceſtus commiſſus cū propria conſanguinea impediat matrim. cum alia quacunque fœmina, quam tenet gloſ. *in cap. de inceſtu, gloſ. fin. 35. quæſtione 3.* & vltra DD. innumeros eā tenentes probat expreſſe *l. 13. titulo 2. partita 4.* ibi, *el vno de ellos* (ſcilicet, *que impiden contraher matrimonio*) *vn peccado que llaman en Latin*, inceſtus, *que quiere tanto dezir como peccado, que home faze fazendo a ſabiendas con ſu parienta, o con parienta de ſu muger, o de otra con quien ouieſſe iazido faſta el quarto grado*, vbi Gregor. Lopez *in gloſſa, con ſu parienta*, refert eaſdem ſecundas opiniones contrarias, & in fine illius gloſſæ inquit, quod quia iſta noſtra lex ita interpretatur Iura Canonica, ſtādum eſt forte ei, & Doctoribus Iuris Canonici ita tenentibus, & eſt quam valde probabilis, ſecundum Tho. Sanch. *vbi ſupra.*

Secunda opinio, quæ communis & tenenda, & recepta appellari poteſt, habet contrariū, imo quod hic inceſtus cum propria conſanguinea commiſſus minime impediat matrim. contrahendum, & hanc tenent Diuus Tho. Couar. & alij quam plures Authores vtriuſque Scholæ relati per Sanch. *vbi ſupra*, vbi eam probabiliorem reputat, & vltra eum hanc opinionem ſequuti fuimus *lib. 1. Canonic. quæſtionum cap. 55. numero 6.* vbi quod hæc eſt communis Theologorum ſententia, contra priorem communem contrariam Canoniſtarum, hanc ſecundam ſequitur, & fundat Zeuallos *in ſuis Communibus contra Com. primo tom. quæſtione 737. numero 3. cum ſequentibus*, vbi eam veriorem, & receptiorem appellat, addens, quod ſemper illam defendit in iudicando, & conſulendo, & re vera negari non poteſt, quin hæc ſit magis probabilis, & communis ſententia: ſed cū prima contraria communis etiam ſit, & expreſſe approbata *in d. l. Regia partit.* in verbis ſupra relatis in praxi ſeruanda videtur, quia Iure Canonico non reperitur expreſſe aliquid deciſum in hoc, ſed ſint opiniones diuerſæ, & ambæ communes.

Deficiente namque Iure Canonico recurrendum eſt ad Ius Regium, quia leges Caſtellæ, & Hiſpaniæ ſunt Ius commune inter nos, & non municipale, vt late probat Did. Perez *in 3. p. q. promial. ordin. per totam*: ſi enim eſſet Ius Canonicum, 21

eum,quo clare probaretur ſecunda præd. opinio,ei prorſus eſſet ſtandum in materia Canonica, prout eſt hæc impedimenti matrimoniorum aduerſus ll. Ciuiles,& etiam Regias : ſed cum in hac ſpecie Ius Canonicum nihil decidat , ſed opinionibus diuerſis,& contrariis datus ſit locus, vt vidimus & Iure Regio probata ſit expreſſe præd. prima opinio ea in praxi ſequenda erit per ſupradicta.

22 Verum conſuetudine obtentum eſſe dicitur, vt in caſu inceſtus non petatur diſpenſatio etiam ab Epiſcopo, vt cum Palud. Nauar. & Cordub. diximus *vbi ſupra numero* 8. & dicemus ſtatim infra latius.

23 Et quod Epiſcopus in hoc caſu poſſit diſpenſare eſt communis ſententia,vt probauimus *eodem lib.* 1. *Canon.quæſtionum cap.*23. *numero* 12. vbi *numero* 14: quod vbi non eſt conſuetum petere diſpenſationem ab Epiſcopo,nec eſt hominum memoria , vt Epiſcopi diſpẽſent ad contrahendum matrim: cum alia legitima vxore; nec ad petitionem debiti, ſed potius Epiſcopi hoc ſcientes longo tempore diſſimulaſſent,non eſt neceſſaria eorũ diſpenſatio , quia videntur tacite conſentire,ac ſi diſpenſarent.

CAPITVLVM LXXXVIII.

De impedimento vxorcidij,& viricidij.

SVMMARIVM.

1 *Vxorcidium ira , odio , vindicta adulterij commiſſum impedit matrimonium contrahendum , contractũ tamen non dirimit: ampliatur num.2 .vt procedat, etiamſi maritus vxorem in adulterio deprehenſam propria authoritate occidat : limitatur tamen nu. 3. ſi vir adulterum ſibi traditam authoritate iudicis occidat.*

4 *Vxor virum occidens an iure impediatur cum alio matrimonium inire?*

5 *Verba gratia frequentioris vſus poſita in lege , eam non ſolent reſtringere , quin ad caſum minus frequentem extendantur.*

6 *Fœmina rapiens virum an incurrat pœnas l.vnic.C. de rapru virgin.*

7 *Finis legis dupliciter poteſt conſiderari,aut in communi, aut in particulari: quando ceſſat primo modo,ceſſat obligatio legis,non autem quando ceſſat in particulari.*

1 VXorcidium ita , odio , vindicta adulterij commiſſum impedimentum Canonicum eſt,ne vir aliam vxorem ducere poſſit, non tamen dirimit matrimonium,*cap.interfectores,& cap.admonere,& cap. quicumque* 33. *quæſt.* 2. eſtque receptiſſima ab omnibus ſententia.

2 Quod procedit, etiam ſi maritus vxorem in adulterio deprehenſam propria authoritate occidat, vt *in d.cap.quicunque* ibi,abſque certa probatione, & in ſpecie ita tenent D.Thom *in quarto,diſtinctione* 37. *quæſtione* 2.*articulo* 2.*in corpore* , & ibi communiter Theologi,& alibi ſæpiſſime,quorum plures refert, & ſequitur Thom.Sanch.*lib.*7.*de matrimonio. diſputatione* 16.*nu.*2. contra alios quos refert *nu* 3. dicens minime eos eſſe audiendos.

3 Secus tamen eſt ſi vir adulteram ſibi traditam iudicis authoritate occidat, tunc enim hoc impedimentum non incurrit,vt probatur *in d.ca.quicunque*, ibi,abſque lege, abſque certa probatione : grauitas namque peccati eſt cauſa huius impedimenti , vt *in l.*14.*titulo* 2.*partita* 4.ſed hoc deficit in propoſito; igitur non eſt impedimentum , atque ideo hanc opinionem tenent plures, quos refert , & ſequitur contra Ouand.Thom.Sanch.*vbi ſupra n.*14.

Quod autem maiorem difficultatem habet, eſt, 4
an idem impedimentum ad matrimonium contrahendum incurrat vxor,virum interficiens?& in hoc ſunt duæ opiniones contrariæ, prima eſt negatiua: quia Iura Canonica hoc impedimentum ſtatuentia de ſolo vxorcidio loquuntur , nec videtur eadem ratio de viricidio, quia hoc eſt rariſſimum, & vxores non ſunt promptæ ad id , imo ſunt timidæ, at vxorcidium eſt frequens , quia viri ſunt audaciores , & procliuiores ad id delictum perpetrandum, & ideo ad virorum audaciam, & inclinationem cohibendam Ius Canonicum pœnam hanc ſtatuit viro interficienti vxorem, non autem è contra vxori virum occidenti: qua ratione , & alijs motus Tho. Sanch. *d.lib.*7. *diſputatione* 12. *numero* 25. defendit pœnas viri raptoris fœminæ non extendi ad viri raptricem cum Cyno,& alijs DD.quos refert dicẽs hoc eſſe verius , & in terminis hanc partem cum Syluest.Armil.Ledeſ. Veracru Matien. Toledo,& Emanuel Saa, tenet, & veriorem dicit idem Tho. Sanch.*d.lib.*7.*diſput.*16.*nu.*6.

Nihilominus tamen contrariam ſententiam , & ſic affirmatiuam in noſtra ſpecie viricidij veriorem, & tenendam eſſe cenſeo ; imo quod idem impedimentum incurrat vxor virum interficiens ad matrim. ineundum; quoniam vir , & vxor ſunt correlatiua,& militat in vtroque caſu eadẽ ratio, & ideo diſpoſitum in vno cenſetur in alio diſpoſitum,vt in iuribus vulgaribus.

Imo maior eſt ratio in viricidio,grauius ſiquidem delictum eſt ſi vxor virum occidat , cui tanquam capiti debet reuerentiam,& ſubiectionem: & rationes poſitæ *in cap. admonere* 33. *quæſtione* 2. vbi hoc impedimentum vxorcidij ſtatutum eſt , procedunt etiam in viricidio, ibi , occidiſti vxorem tuam partẽ corporis tui legitimo matrim. ſociatam, filios tuos orfanos feciſti : & ita merito hanc partem tenent plures numero Authores,& graues, nempe Palud. Supplementum Gabrie. D. Antoni. Soto,Nauar. Ant.Cuch.Viguerius, Palatios, Enriquez. Ludouic.Lopez,Philiarcus, Viualdus, & Hugolin. quos refert Thom Sanch. *d. diſputatione* 16.*numero* 5. dicens quod hoc affirmant multi, & valde probabilitet.

Neque obſtant fundamenta prioris partis negatiuæ,tum quia non ſunt peremptoria , nec nimium vrgentia : tum etiam quia etſi Ius Canonicum in propoſito loquatur tantum de vxorcidio,hoc contigit,& eſt gratia frequentioris vſus , eo quod frequentius hoc contingat quam viricidium.

Verba autem gratia frequentioris vſus poſita in 5
lege ,eam non ſolent reſtringere,quin ad caſum minus frequentem extendantur , vt probauit idem Sanch.*lib.*6.*diſput.*19. *nu.*10. & late Tiraquel. *de retract. lignagier*,§.20.*gloſ.vnic.n.*4.*cum ſeqq.*præſertim cum eædem rationes impedimenti vxorcidij,imo & maiores militent in viricidio.vt probauimus,& hoc impedimentum vxorcidij nõ ſit contra Ius comm. ſed ſecundum Ius Canonicum,& ſic non obſtat *l.ſi vero* §.*de viro,ff.ſolut.matrim.* Neque obſtat opinio de 6.
fœmina rapiente virum,quod in ea non habeant locũ pœnæ *l.vnic.cum ſimil.C.de rapt.virg.*quã retulimus defendere Sanchez cum alijs . Contraria namque ſententia, & ſic affirmatiua in ea quoque ſpecie eſt verior,quam tenet gloſſa *in d. l.vnic. verbo ſponſa*, & eam ad hoc dicit ſingularem , & vnicam, Angel. de Peruſ. ibi *in fi.* & quod ſemel vidit in Ciuitate Florentiæ quandam meretricem comburi, ex eo,

quod

quod pêr vim rapuerat quendam pulchrum puerum, & hæc eſt communis opinio, vt ex alijs hoc affirmantibus profitetur, & eam ſequitur Anton. Gom. *in l.80. Taur. numero 37.* eſtque receptior, vt conſtat ex numeto Authorum, & fundamentis eá tenentium, atque probantium, quos congeſſerat prius idem Sanchez *d. diſputatione 12. numero 24. per totum*, quare eius fundamentum pro ſua opinione infirmum atque inſufficiens eſt, præſertim quod vir, & vxor ſunt correlatiua, non ſic in vito, & fœmina, qui minime quidem ſunt coniuges.

7 Accedat præterea communis doctrina in materia de legibus, quæ habet, quod finis legis dupliciter poteſt ceſſare, aut in communi pro tota Republica, aut in caſu particulari: quando ceſſat primo modo, ceſſat obligatio legis, non autem quando ceſſat in particulari, eſſentia namque legis eſt, quod reſpiciat bonum commune, in illumque tendat tanquam in finem; ita Magiſter Aragon *de Iuſtitia, & Iure, quæſtione 62. de domin. in verſiculo reſtat nunc reſpondere, pagina mihi 261. & iterum, quæſtione 67. de iniuſtitia Iudicis, articulo ſecunda, verſiculo quarto eſt aduertendum, pagina 467. columna 1.* ſed in noſtro caſu non ceſſat finis legis. in communi pro tota Republica, ſed in particulari pro illa, vel hac fœmina raro rapiente virum: ergo cum duret adhuc finis legis in communi locum habere debent pœnæ *d. l. vnic. C. de rapt. virg.* in fœmina rapiente virum, quamuis raro hoc accidat: hactenus de impedimentis ſolum impedientibus matrimonium.

De impedimentis dirimentibus matrimonium.

CAPITVLVM LXXXIX.

De impedimento erroris perſonæ, & qualitatis.

SVMMARIVM.

1 *Error perſonæ dirimit iure naturæ matrimonium, non tamen ſunt irrita cætera ſacramenta ex errore perſonæ, vt in numero 2.*

2 *Error perſonæ an irritet ſacramenta, numero 1. & 2.*

3 *Error qualitatis, aut doli antecedentis, an vitiet matrimonium?*

4 *Matrimonium non irritatur ex mendacio, & ſubreptione ad ipſum inducentium, & quid ſi tantus eſſet dolus, vt conſenſum auferret, numero 5, & quid quando qualitas, in qua erratur, ponitur per modum conditionis, num. 6.*

7 *Error qualitatis, quando redundet in errorem perſonæ, ita vt tunc vero circa perſonam erretur, ac proinde matrimonium ſit nullum.*

8 *Matrimonium non vitiatur ex ſolo nominis errore, quando de corpore conſtat.*

1 ERrot perſonæ dirimit iure naturæ matrimonium, quia eſt circa ſubſtantialia ipſius matrimonij & error in hoc libertatem, & conſenſum aufert, *l. ſi. per errorem, ff. de iuriſdi. omn. iudic.* & errantis nullus eſt conſenſus, nec voluntas, *l. cum teſtamentum, & l. non idcirco, C. de iur. & fact. ign.* at matrimonium abſque conſenſu eſt iure naturæ irritum: error autem in hoc eſt circa ſubſtantialia, nempe circa traditionem corporum, quod ad matrimonij eſſentiam pertinet.

Et quamuis cætera ſacramenta non ſint irrita ex 2 perſonæ errore, vt ſi quis baptizet, confirmet, vngat, abſoluat, ſacris ordinibus initiet Petrum exiſtimans eſſe Ioannem, valent namque hæc ſacramenta, & ita Geneſ. cap. 27. dum Iſaac benedixit filio ſuo Iacob exiſtimans eſſe Eſau, errauit in perſona, & tamen fuit valida benedictio, vt conſtat ex literæ contextu ibi: *Benedixique ei, & erit benedictus*; attamen hæc eſt ratio differentiæ inter matrimonium & reliqua ſacramenta; quod matrimonium indiuiduas perſonarum contrahentium conditiones reſpicit: & iuxta illas determinatur conſenſus, cum hæ conditiones per ſe, ſuapteque natura conſerant ad indiuiduam vitæ conſuetudinem inter coniuges retinendam, in quo conſiſtit matrimonij eſſentia: in cæteris autem ſacramẽtis non ſpectantur conditiones indiuiduæ recipientium, vtpote, quæ nihil conſerunt ad ſacramẽti finem, ac proinde per accidens ſe habent ad intentionem miniſtri, vt applicantis tale ſacramentum: idemque eſt in alijs contractibus humanis extra matrimonij contractũ, quorum iuſtitia commutatiua ſolam æqualitatem inter rẽ, & pretiũ, & rei venalis vſum ac commoditatem reſpicit, & ita nihil officit error in perſona venditoris, vel emptoris, dummodo æqualitas pretij, idem vſus, & commoditas ſeruentur: vnde fit vt error perſonę iure naturæ dirimat matrimonium contractum, quicquid ſit in alijs ſacramentis, & contractibus, ita tenent. & docent contra gloſ. *in ſumma, verbo quod autem 29. quæſtione 1.* affirmantem hoc impedimentum eſſe introducto ſolo Iure Eccleſiaſtico, Hoſt. *in ſumma titulo de matrim. numero 26.* & alij quamplures DD. antiqui, & moderni, quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. *lib. 7. de matrimonio diſputatione 18. nu. 12. cum ſequentibus*, inde inferens ad nonnulla, & reſpondes contrarijs; ex quibus conſtat hanc eſſe communiſſimam ſententiam.

Eſtque communis, & certa ſententia, vt etiam affirmat Fr. Baſilius *in tract. de impediment. matrim. cap. 22. verſiculo conſentiunt ergo: pagina 278.* quam etiam prius tenuit D. Thom. *in quarto Sentent. diſtinct. 30. q. 1. art. 2.* & Suar. *in tertiam partem D. Tho. tom. 3. diſputat. 13. ſectione 4. ad fi. verſiculo dixi autem. &* *Candelabr. Aureum 7. ſacram. titulo de matrimonio, quæſtione 127.* vbi quod error perſonę Iure naturali impedit matrimonium, quia tollit liberum conſenſum, error autem ſeruitutis tantum impedit Iure poſitiuo, ex *cap. propoſuit de conuerſione coniug.* Victoria *in ſum. de matrim. num. 270.*

Sed an idem ſit in errore qualitatis ſeu doli an- 3 tecedentis, qui ineundo matrimonio cauſam præbet, ita quod alias non celebraretur, nempe vt dirimat huiuſmodi matrimonium, dubitant DD. quorum nonnulli tenent, id matrimonium in foro cõſcientiæ irritum eſſe, ſecus in foro exteriori: in hoc namque affirmant validum eſſe, ita ſentit Præpoſit. *in cap. vltimo, in fin. de coniug. lepros.* & Merymna *de reſtitutione quæſtione 33. paulo poſt principium, verſiculo quibus præmiſſis*: quamuis id relinquat cogitandum Enerat. *in ſua centuria legal. in loco a matrimonio ſpiritual. ad carnal. num 2.*

Nihilominus tamen contraria ſententia veriſſima eſt & tenenda, imo quod in præmiſſa ſpecie matrimonium non irritetur, quia is error ſeu dolus non efficit matrimonium inuoluntarium ſicut nec profeſſionem religionis, quamuis ſecus ſit in voto ſimplici, ſponſalibus, & alijs contractibus ex rationibus de quibus per Thom. Sanchez *lib. 10. diſputatione 9. num. 20.*

Secun-

4 Secundo, quia matimonium etiam non irritatur ex mendacio, & ſubreprione ad ipſum inducentiũ, iuxta tex. *in c.cum in Apoſtolica de ſponſal.* & ibi Ant. de Butr. *numer.3.* Abb. *numero 2.* Præpoſ. *num. etiam 2.* & Alexand. de Neuo *numero 3.* & ita menro in terminis tenent gloſſ. *verbo actionem, in l.a Diuo Pio 58. ff. de ritu nupt.* quam ſequuntur communiter DD. vt conſtat ex Couar. *in 4. de ſponſal. 2. parte, cap. 3. §. 7. numer. 3. & lib. 1. var. reſolut. c. 5. num. 1.* & Didae. Perez *in l. 1. tit. 1. lib. 5. Ordinam. §. dubitatur vtrum matrim. dolo contrahatur, fol. 15.* Flamin. Patiſ. *de reſig. benef. lib. 13. quæſt. 3. num. 11.* Gregor. de Valen. *in 2.2. diſput. 5. q. 20. puncto 4. §. 2. probatur concluſio.* Molin. Theolog. *2. tom. de Iuſt. & Iur. tract. 2. diſp. 352. paulo ante 2. concluſ. §. illud eſt obſeruandum. & diſput. 259. §. illud poſtremo,* Anton. Cucb. *lib. 5. Inſtit. Maior. tit. 12. nu. 212.* & eam ſequuntur alij quamplurimi Authores, antiqui, & moderni, quos refert & ſequitur, & pluribus fundamentis comprobat Thomas Sanchez *lib. 7. diſputatione 18. numer. 18.*

5 Vbi *numero 19.* inquit eam temperare quoſdam quando tantus eſſet dolus, vt conſenſum auferret, quia tunc irritaret matrimonium, ſecundum Abbatem, Curtium, Angel. Sylueſt. & alios quos ibi refert; quamuis ipſe exiſtimet eam moderationem nõ eſſe neceſſariam.

Ego vero in hac ſpecie ſequor, & veram cenſeo, atque receptam hanc limitationem, ſiquidem videam, quod deficiente omninu conſenſu ſit nullum matrimonium, vt in iuribus vulgaribus.

6 Limitatur ſecundo præfata communis ſententia, quando qualitas in qua erratur, apponitur per modum conditionis in ipſo contractu, quando matrimonium initur, ſiue verbis exprimatur, ſiue mẽte contrahentis retenta ſit, tunc namque irritatur matrimonium, vt ſi contrahens eam actu intentionem haberet, duco hanc, ſi diues aut nobilis ſit: tunc enim deficiente ea qualitate deficit conditio, & ſubinde conſenſus ſub illa præſtitus, atque ita matrimonium erit nullum, quia conditio eſt honeſta: ita D. Bonauentura *in quarto, diſtinctione 30. in expoſitione literæ numero 4.* Palud. ibi, *quæſtione 1. art. 2. numero 2. concluſione 2.* D. Antonin. *in tertia parte ſuæ ſumm. tit. 1 cap. 2. in fi.* Sotus, & alij omnes, quos refert & ſequitur Thomas Sanch. *d. diſputatione 18. numero 21.* vbi quod requiritur, vt ea intentio apponendi talem conditionem ſit actualis, aut virtualis, nimirum vt contrahens habeat tunc illam actu, vel virtute, quia antea habuit, nec per contrarium actũ reuocata ſit; non vero ſufficit intentio habitualis, vt bene ibi probat.

Nec diſplicet in propoſito diſtinctio Fr. Baſil. *de impedim. matrim. c. 12. pag. 278. ad fi.* quæ habet, quod ſi conſenſus feratur expreſſe in ſubſtantiam contractus, & tamen circa alias circunſtantias nihil expreſſe cogitet, neque de oppoſitis, & in hoc caſu exiſtimat ipſe validum eſſe iure naturę contractum, quoties error non eſt circa ſubſtantiam, neque circa circunſtantias, quæ ſint ſubſtantiales illi actui, etiamſi re vera, ſi aliquid de circunſtantijs alijs cogitaret, quæ ſunt extrinſecæ, aut ad eas aduerteret, non contraheret. At ſi error ſit circa circunſtantias ſubſtantiales non valet, vt ibi latius explicat.

7 Error qualitatis, quando redundet in errorem perſonæ, ita vt tunc vere circa perſonam erretur, ac proinde matrimonium ſit nullum, latiſſime agit pro, & contra, & conſtituit regulas in hoc cum ſuis declarationibus Thom. Sanchez *d. diſputatione 18. numero 25. cum ſequentibus vſque in fi.* qui in propoſito eſt omnino videndus: & tandem *numero 38.* in ſummam redigens ea omnia, inquit breuiter tunc id accidere, quando erratur circa qualitatem, quæ certam perſonam deſignat, quæ contrahenti prius nota non erat abſque illa qualitate: nec conſtat, mẽtem contrahentis fuiſſe in perſonam ſibi præſentẽ, quæcumque illa ſit conſentire.

Ex quo infertur non vitiari matrimonium ex ſolo nominis errore, ſi de corpore conſtat: argumento contractus emptionis, & venditionis, *l. in venditionibus 9. ff. de contrah. empt.* & in terminis ita tenent Anton. de Butrio *in cap. tua, numero 14. de ſponſal.* Maior *in quarto, diſtinctione 30. quæſtione 1. notabil. vltim. ante primam concluſionem,* Ledeſm. *in ſecundam partem quarti, quæſtione 53. articulo 1. dubio 4.* Caiet. *in repetition. ca. ad limina 30. quæſtione 1 §. 4. numero 324.* Lanzelot. *in ſua Inſtit. Iur. Canon. lib. 2. tit. de nupt. ad fin.* quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez *vbi ſupra num. 27.* 8

CAPITVLVM XC.

De errore conditionis ſeruilis.

SVMMARIVM.

1 *Error conditionis ſeruilis cum eius ignorantia reddit matrimonium nullum.*

2 *Error conditionis perſonæ inter infideles non vitiat matrimonium, niſi aliqua ſpeciali eorum lege irritetur.*

3 *Error ſeruitutis ignoratæ non perpetuæ, ſed ad tempus an dirimat matrimonium?*

4 *Libertas concedi non poteſt pro tempore limitato, ſed ſemper pro quocumque tempore conceſſa, eſt perpetua.*

5 *Matrimonium contractum ignoranter cum ancilla ſtatu libera non valet, & quid ſi modicum tempus deficiat ad conſequendum omnino libertatem, numero 6.*

7 *Ratione vna ex duabus aſſignatis à quacumque diſpoſitione ceſſante, non ob id ceſſat diſpoſitio, altera ratione remanente.*

8 *Septennium ad ſponſalia de futuro valide contrahenda à iure requiſitum an requiratur, quod ſit omnino cõpletum, necne?*

9 *Matrimonium contrahens ignoranter cum ancilla, & poſtea eam cognoſcens carnaliter affectu vxorio iam manumiſſam, ignarus manumiſſionis non cenſetur reualidare matrimonium.*

10 *Matrimonium cum ancilla contractũ ignoranter per decennium reualidatur, vt hic.*

11 *Matrimonium contrahens ignoranter cum ancilla an poſſit detecta ſeruitute propria authoritate ab ea recedere.*

12 *Ignorantiæ ſeruitutis vnius contrahentis matrimonium cui incumbat onus probandi? & numeris ſequentibus.*

13 *Ignorantiam allegans pro fundamento ſuæ intentionis eam probare debet.*

15 *Scientia non præſumitur alieni facti, ſed potius ignorantia.*

16 *Ignorantia probatur iuramento eam allegantis.*

17 *Error conditionis ſeruitutis tunc nocet matrimonio contrahendo, quando tempore eius contractus erat nota in eo loco.*

18 *Scientia eorum, quæ communiter innoteſcunt, præſumitur.*

19 *Matrimonium ignoranter contractum cum liberta validum eſt.*

20 *Error ſeruitutis non veræ, ſed adſcriptitiæ, vel originariæ non dirimit matrimonium.*

21 *Serui adſcriptitij qui ſint.*

22 *Matrimonium ſcienter contractum inter ſeruos, & matrimonium liberi cum ancilla, vel liberæ cum ſeruo non ignorata ſeruitutis conditione validum eſt.*

23 *L. cum ancillis, C. de inceſtis nuptijs, corrigitur Iure Canonico attento.*

24 *Matrimonium contrahens ſcienter cum ancilla an peccet.*

Eſt tamen irregularis, vt in numero 25.

26 *Matrimonium contrahens ſcienter cum propria ancilla an ſit irregularis.*

Irregularis an ſit contrahens matrimonium ſcienter cũ ſerua, vel ancilla propria, num. 25. & 26.

27 *Error ſeruitutis vnius ex contrahentibus ignoratæ quãdo impediat, & dirimat matrimonium, & quando non?*

28 *Seruus contrahens cum ancilla credens eam eſſe liberam valide contrahit.*

1 Error conditionis ſeruilis quando liber contrahit cum ancilla, eius conditionem ignorans, vel libera cum ſeruo reddit matrimonium nullum, tex. *in c. ſecundo, tertio, & vltim. de coniug. ſeru. c. ſi quis ingenuus 29. q. 2. cum ſimil. l. Regia 11. titulo ſecundo, partita quarta*, ratio eſt ſecundum D. Thom. & communiter Theologos, quia is error valde bonis matrimonij aduerſatur, bono ſacramẽti, & indiuiduæ cohabitationi, cum ſeruus debeat in domo domini habitare, ab eoq; poſſit mitti in partes remotas, ibi vendendus: bono fidei, quia non poteſt ad libitum reddere debitum, ſed cum ei vacauerit, ſatisfeceritque obſequijs in quibus à domino occupatur: bono prolis, quia nequibit eam alere, cum omnia domino acquirat, nec erit in parentis poteſtate, vt religioſe educetur, & hæc concluſio eſt apud omnes certiſſima & Iure Canonico, & Regio expreſſe approbata, & deciſa: procedit tamen iure ſolo Eccleſiaſtico attento, non vero de iure naturali, vt cum probabiliori, & magis recepta Doctorum ſententia aduerſus nonnullos latiſſime probat Thomas Sanchez *lib. ſeptimo de matrimonio, diſputatione 19. numero 16.*

2 Vbi *numero 17.* quod valet matrimonium inter Infideles initum cum errore conditionis, niſi aliqua ſpeciali eorum lege irritetur, eo quod legibus Eccleſiaſticis id irritantibus minime aſtringantur, licet ſatis probabile ſit non valere, ſicut quoque valde probabile eſt iure naturæ, cui ſubijciuntur etiam Infideles, id matrimonium eſſe nullum, vt cenſuit, & probauerat idem Sanchez *vbi ſupra, numero 15.* cum paucioribus.

3 Idemque probant DD. in ſeruitute ignorata non perpetua, ſed ad tempus, nempe cum pro certo tempore conceditur ſeruo libertas, vt eo tranſacto in priſtinam redigatur ſeruitutem, dirimet namque matrimonium eo medio libertatis tempore contractum, vt tenent, atque probant D. Soto *in quarto diſtinctione 35. quæſtione vnic. articulo 2. columna quarta. verſiculo ad hæc*, Ledeſm. *in ſecundam partem quarti, quæſtione 54. articulo primo, ad ſi.* Manuel Rodriguez *in primo tom. ſuæ ſummæ in ſecunda editione, cap 220. numero 3.* & Vega *in ſecundo tom ſuæ ſummæ, cap. 34. caſu 67. § nota quæ anuque*, ſed contra eos merito probat valere in præmiſſa ſpecie matrim. Thom. Sanchez *de matrimonio lib. 7. diſputatione 19. numero 3.*

4 Quoniam libertas concedi non poteſt pro tempore determinato, ſed ſemel pro quocumque tempore conceſſa eſt perpetua. vt in *l. libertas 35. alias 32. iuncta l. ideo ſtatim ſequenti, ff. de man. teſtament.* & probat latius Sanchez *ibidem.*

Quod ſi liber contrahat matrimonium cum ancilla ſtatu libera, cui ex tempore aliquo, vt abhinc biennio conceſſa eſt libertas ignorante libero eam conditionem ſeruilem indiſtincte, non etiam valebit matrim. propter errorem, & ignorantiam conditionis perſonæ, vt in terminis tenet Angel. *in ſumma verbo matrimonium tertium, impedimento quarto, numero 6.* & Syluester *verbo matrim. octauo, quæſt 2. dicto 3.* 5

Hanc tamen concluſionem temperat Tho. Sanchez, *d. diſputatione 19. numero 4.* niſi modicum tempus deficiat, vt ſtatim liberam, & plenam acquirat libertatem, quia tunc id matrimonium valebit, quoniam in hac ſpecie ceſſant rationes primæ concluſionis in primo huius cap. affirmatæ, & inſuper hoc temperamentum alijs rationibus ibi comprobat, dicens, quod quamuis neminem inuenerit hoc tẽperantem, conſultis tamen viris doctiſſimis illis viſa fuit hæc ſua ſententia valde probabilis. 6

Mihi autem talis non videtur, ſed potius contrarium, ſiquidem in hac ſpecie non ceſſant omnes rationes, quibus Eccleſia ducta irritauit matrimonium inter liberum, & ancillam, etiamſi intra breue tempus ſit acquirenda libertas. ſiquidem liber contrahens cum huiuſmodi ſtatu libera ignorauit conditionem eius cum qua matrimonium inſcius contraxit, & re vera eo tempore fœmina ſerua erat; at quo breui tempore conſequutura eſſet libertatem, quid ad rem, ſiquidem liber homo cum ea tamquam omnino libera contrahens matrim. ſi ſciret tempore contractus matrimonij ipſam de ſeruili conditione, & ſtatu eſſe, credendum omnino ſit non contracturum: deceptus igitur fuit, & conſenſus defuit, quia nihil tam contrarium conſenſui, quam error: ergo eſt nullum matrimonium. Eccleſia igitur non ſolum ſuprad. rationibus irritat matrimonium à libero homine cum ancilla eius conditionis ignaro contractum, ſed etiam ex defectu conſenſus: quare etſi deficerent priores rationes, adeſt tamen hæc defectus conſenſus, qua ſola tanquam ſufficiente ſuſtinetur diſpoſitio: argumento tex. *in §. affinitatis, Inſtituta de nupt.* vbi probatur, quod quoties eiuſdem diſpoſitionis duæ ſunt rationes, ſublata è duabus altera, non ob id ceſſat diſpoſitio reliqua remanente. 7

Cæterum autem illius Authoris fundamenta nõ aſtringunt, exiſtimare præterea eundem, breuius ſpatium ſex menſium ſufficere ad valorem præd. matrimonij, quaſi hoc ſit modicum tempus potius ex arbitrio pendere, quam iure probari videtur, ſiquidem valor matrimonij ex modico, vel alio tempore non debet eſſe impendenti, cum matrimonium ſit actus legitimus, ſed initium contractus eſt inſpiciendum, an ſit tunc temporis validum, aut nullum: ergo, &c.

Præterea hæc noſtra ſententia comprobatur ex traditis in ſimilibus terminis per eundem Thom. Sanchez *lib. primo, diſputatione 16. numero 4.* vbi quærens, an ſeptennium requiſitum ad valorem ſponſalium de futuro requiratur, quod omnino completum ſit, vel ſatis ſit moraliter completum eſſe, quia parum deficit, quando non conſtat malitiam ſupplere ætatem, refert opinionem aliquorum, qui cenſent ſufficere moraliter cõpletum eſſe, vt ſi duo, vel tres dies deficiant, quia quod parum diſtat, nihil diſtare videtur: teſte Ariſtot. *ſecundo Phyſic.* ipſe vero Thom. Sanchez *ibidem* affirmat probabilius ſibi eſſe exigi ſeptennium metaphyſice completum, vbi de malitia ætatem ſupplente non conſtat, quod etiam ea ratione ibi probat, quia vel vna die deficiente 8

vere

vere non diceretur ſeptennium completum, ſed inceptum: item quia ad teſtamentum, in quo requiruntur quatuordecim anni completi ſi vna dies deeſſet, non valeret teſtamentum: ſimiliter non valeret profeſſio, ſi vna dies deficeret ad 16. ann. complementum, & hanc partem refert tenentes Couar. & alios DD. dicentes eſſe ſpeciale fauore matrimonii, vt ſatis ſit vltimam diem ſeptennii inchoatam eſſe, eiſdem igitur rationibus profitendum neceſſario eſt in ſpecie d. temperamenti nullum eſſe matrimoniũ, etiamſi breui tempore ſtatu libera libertatem plenam conſequutura ſit, ſiquidẽ ante plenam libertatem conſequutam ancilla vere ſit, hocque ignorans, ſed credens omnino eſſe. & fuiſſe ſemper liberam, cum ea ſeruitutis ignoratæ tempore liber matrimonium contraxerit, alias nõ contracturus, ſi id ſciret, propter dedecus ſuæ perſonæ, & indecorem ſuæ prolis, & generationis. Quæ profecto ſententia veriſſima eſt, tametſi in quæſtione modo enarrata in ſimili adducta de ætate ſeptennii, ad ſponſalia de futuro nondum completa aliud latius, & melius probauerimus contra eundem Thom. Sanchez *ſupra hoc eodem libro in principio cap. 2. n. 5. cum ſeq.* idem nunc in eodem articulo, de quo ibi teneo, & probo.

9 Præterea contrahens matrimonium ignoranter cum ancilla, & poſtea affectu vxorio copulam habens cum eadem iam manumiſſa ignarus manumiſſionis, non cenſetur reualidare matrimonium nullum præcedens, quia videtur ex antiquo conſenſu accedere, gloſſa *in cap. final. de coniug. ſeru. in fin. & in cap. ſi quis ingenuus 29. quæſtione ſecunda*, quam ſententiam ſequuntur communiter Summiſtæ, prout ſunt Gofredus *titulo de coniug. ſeru numero* 8. Roſel. *verb. impedimentum, impedimento* 3. *numero* 2. Syluest. *verbo matrimonium* 8. *quæſtione* 2. *dicto* 2. Tabien. *verbo impedimentum, impedim.* 1. *quæſtione* 12. *numero* 13. Nauar. *in Manual. cap.* 22. *numero* 23. Gregor. Lopez *in l.* 4. *tit.* 5. *partita* 4. *in gloſ. no es anſi.* Marc. Anton. Cuchus, *lib.* 5. *Inſtit. mai. titulo* 12. *num.* 50. & multi alii Theologi moderni, quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. *de matrim. lib.* 2. *diſputatione* 36. *ſub numero* 3. *ſeptimo fundamento*: conſenſus namque ab initio nullus fuit, & illa ignorantia ſemper durat, quare copula tunc non reputatur nouus conſenſus.

10 Validum tamen erit matrimonium liberi cum ancilla cum errore conditionis ſeruilis, quando tranſierit decennium ex quo illa ancilla eſt in poſſeſſione libertatis, nulla ſibi circa ſtatum controuerſia mota, vt probatur *in cap. penult. de coniug. ſeru.* vbi non auditur fœmina allegans viri ſeruitutem, qui probauit decennio ſe tanquam liberum geſſiſſe abſque aliqua controuerſia ſibi mota, quia eo decennio libertas præſcribitur, hoc eſt acquiritur, imo quinquennio, vt inquit gloſſa ibi *verbo decennio per l.* 1. *& l. ſi pater C. ne de ſtat. defunct.* hoc tamen procedit quoad forum exterius, quia in eo præſumitur matrim. in præmiſſa ſpecie, ſed in foro conſcientiæ ſecus eſt, niſi poſt præſcriptam libertatem nouus adfuerit conſenſus cognita prioris matrimonii inualiditate, vt voluit Paludan. *in quarto, diſtinctione* 36. *quæſtione* 1. *articulo* 2. *numero* 15. & clarius Palat. ibi *diſputatione vnic. col.* 5. *verſic. Porro quicquid, & verſ. ſequenti*, quod veriſſimum eſſe affirmat Thomas Sanchez *libr.* 7. *de matrimon. diſputatione* 19. *numero* 6. *ad fin.* ſi ante matrimonium initum ancilla illa iam legitime præſcripſiſſet libertatem, concurrentibus ad eam præſcriptionem requiſitis, tunc namque matrimonium eſſet legitimum, quia eſſet liberi cum libera: innuens à contrario ſenſu (quamuis id non exprimat) ſecus eſſe alias, nempe quando ante illud matrim. non eſſet præſcripta legitime libertas, licet poſt matrim. celebratum compleretur præſcriptio: & quidem recte meo iudicio, quoniam re vera tempore contractus matrimonii non erat vere liber, eiuſque conditio, & ſtatus erat ignoratus à libero contrahente cum ea.

Coniux autem ſeruitutis alterius ignorans, detecta eius ſeruitute poterit propria authoritate recedere quia hoc occulto, & ſine ſcandalo fit, ita tenent Ricard. Aſtenſ. Angel. Sylue. Nau. Soto, Ludou. Lop. Bart. à Ledeſm. quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez *vbi ſupra, numero* 7. addens, quod ſi matrim. ſit occultum (vt ſi iam teſtibus nec libro parochi probari poſſit, quia obierunt parochi, & teſtes, ac liber amiſſus eſt) poteſt etiam libere propria authoritate recedere, quoad habitationem, eo quod ſit certus, matrimonium fuiſſe nullum, & ceſſet ſeparationis ſcandalum, vt tenent DD. quos ibi refert: ſecus alias, nempe quando non ceſſat ſcandalum, tunc namque iudicio Eccleſiæ opus eſt, vt ibi bene probat. 11

Sed cum ignorantia ſeruitutis irritet matrimonium, dubitatur cui incumbat onus probãdi præd. an alleganti ignorantiam ſeruitutis eam probare teneatur, vel alteri coniugi ſeruilis conditionis onus incumbat probandi ſcientiam? & videtur primum ex tex. *in cap. ſi de coniug. ſeru.* ibi: Mandamus quatenus. ſi conſtiterit quod miles ignoranter contraxit cum ancilla: ergo ipſi alleganti ignorantiam incumbit onus probandi eam: præmaxime cum ancilla ſit in poſſeſſione matrimonii: ergo quouſque liber prætendens nullum eſſe matrim. ob ignorantiam ſeruitutis ſui coniugis ſuam intentionem tanquam actor probauerit, & ſic ſuam ignorantiam, tuenda eſt in ſua poſſeſſione matrimonii, & non ſpolianda. 12

Quando enim quis allegat ignorantiam pro fundamento ſuæ intentionis, eandem probare debet, vt cum Felin. & aliis tenet Maſcard. *de probat. volumine* 2. *concluſione* 279. *numero* 39. & in terminis, de quibus agimus, hanc partem tenet Henriquez *lib.* 11. *de matrimonio, cap.* 10. *numero* 5. 13

Verum hæc opinio vera non eſt, ſed potius contraria, imo quod coniux ſeruilis conditionis teneatur in propoſito probare ſcientiam ſuæ conditionis, & ſtatus in altero, & ignorantiam liberi non præſumi dum contrarium non probatur. 14

In alieno namque facto non præſumitur ſcientia, ſed ignorantia, vt in regula *præſumitur ignorantia de reg. iur. in* 6. *& in l. verius, ff. de probat & in l. fi. ff. pro ſuo, cum ſimil.* Maſcard. *de probat. tertio tom. concluſ.* 1214. *n.* 50. vbi quod hoc eſt verum ſi allegetur, ſecundum Bald. & alios, quos citat idem Maſcard. *concluſ.* 879. *verb. ignorantia num.* 1 *&* 6. *volum* 2. & ita merito in terminis hanc ſententiam tenent Hoſtienſ. *in d. c. ſi. n.* 3. *ſuper verbo conſtiterit*, & ibi Ioa. And. *n.* 3. Ant. de Butrio *num.* 6. Abb. *nu.* 6. Cardin. *in principio in prima oppoſ.* Alex. de Neuo *num.* 5. & Præpoſit. *n.* 4. quos refert, & ſequitur Tho. Sanch. *vbi ſupra, nu.* 8. ad fundamenta contraria reſpondemus. 15

Ignorantiam probari iuramento eam allegantis, tex. *in cap. vt iura, & in c. nulli in fin. de elect. in* 6. *cum ſimil.* quæ cumulat infinitos Authores citans Maſcard. *ſecundo tom. de probat concluſ.* 881. *num.* 1. *cum ſequentibus*. Limitanda autem eſt ſecunda ſententia ſupradicta, & proculdubio communis, & tenenda, vt ex pleriſque eius Authoribus conſtat, quando tempore contractus matrimonii conditio coniugis ſeruilis eſſet communiter in eo loco nota. 16 17

18. Quoniam præſumitur ſcientia eorum, quæ communiter innoteſcunt, *cap. 1. de poſtul. Prœl. cap. quod dictis, diſtinct. 16.*

19 Matrimonium autem contractum cum liberta, ideſt cum ea, quæ ancilla fuit, iam tamen libertate donata eſt, etiam ab ignorante eius conditionem, validum eſt, quia eſt vere libera, ac proinde eius conditionis error, cum non ſit ſeruitutis præſentis, non obſtat matrimonii firmitati, vt cum aliis tenet D. Couar. *in 4. 2 parte, c. 3. §. 7. n. 1. verſ. Primum*, tenent etiam communiter Summiſtæ, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez *d. lib. 7. diſputatione 19. num. 10.*

20 Quinimo error ſeruitutis non veræ, ſed aſcriptitiæ, vel originariæ non dirimit matrimonium, vt tenent Hoſtienſ. *in ſumma titulo de coniug. ſeru. numero 9.* Ioan. And. & communiter ſcribentes *in cap. 2. numero 2. de coniug. ſeru.* M. Anton. Cuch. *lib. 5. inſtit. mai. tit. 12. num. 55.* & ante eum alii plures Authores, quos refert. & ſequitur Sanch. *vbi ſupra, num. 10.* aduerſus gloſſam, & Palud.

21 Qui autem ſint hi ſerui aſcriptitii, & originarii declarat ex aliis idem Sanch. ibidem *num. 1.* nempe aſcriptitij, qui glebæ, ſeu prædio colendo ſunt perpetuo addicti, inde numquam receſſuri, dominiſque prædiorum annuos redditus omnes præter ſumptus, & victum reddituri: originarii autem ſunt orti ex his aſcriptitiis, & omnes hi aſcriptitii, & originarij ſunt vere liberi, quamuis ad certas operas teneantur.

22 Matrimonium autem ſcienter contractum inter ſeruos, & matrimonium liberi cum ancilla, vel liberæ cum ſeruo non ignorata ſeruitutis conditione validum eſt, ita definitur *in cap. ſecundo de coniug ſeru. & in cap. ſi quis liber 29. quæſtione 2. & in cap. ſi quis ingenuus eadem cauſ. & quæſtione, l. Regia 11. titulo 2. & l. 1. titulo 5. partita 4.*

23 Vnde Iure Canonico, quod in hac re præualet, corrigitur *l. cum ancillis, C. de inceſt. nupt.* decidens non valere matrim. inter liberum, & ſeruam: valet ſiquidem noſtro Iure Canonico attento detecta ſeruitutis conditione, vt in præd. iuribus, quæ ſunt præferenda in hac materia Iuri Ciuili, vt *in cap. penult. & final. de ſecund. nupt.* & ita tenet gloſſa *in d. cap. ſi quis liber in fi.* Ioan. And. & alii quamplures Authores, quos refert, & ſequitur Thomas Sanch. *vbi ſup. n. 13. ad fi.*

24 Quinimo ſecundum veriorem opin. non peccabit vllo modo liber abſque vrgenti cauſa, vel valde commoda ſcienter ancillam ducens in vxorem, vt bene probat Angel. de Clauaſ. *in ſua ſumma, verbo matrimonium, impedimento 4. in fin.* quem refert, & ſequitur contra Dom. à Soto aliud volentem Tho. Sanch. *vbi ſupra, num. 14. in principio*, qui *ad fi. d. numeri verſic. ſi vero* affirmat, quod ille, qui ſeruilis conditionis eſt, decipit liberum, & contrahit matrimonium cum eo conditionis ignaro, proculdubio peccat lethaliter, tum quod reddat matrimonium irritum, tum quod in re grauiſsima decipiens notabilem irroget iniuriam ſecundum Angel. *vbi ſupra*, Nauar. *in Manual materna lingua compoſito cap. 22. numero 33.* Enriquez *lib. 11. de matrim. cap. 10. numero 3.* & Petr. de Ledeſma *de matrim. quæſtione 52. articulo 2 difficultate 1. ante primam concluſionem.*

25 Ducens autem ſcienter ancillam in vxorem eſt irregularis, ex tex. *in cap. ſi quis viduam, diſtinctione 34. ex Canonib. Apoſto. cap. 18. deſumpto*, vbi dicitur, ſi quis viduam, aut eiectam acceperit, aut meretricem, aut ancillam non poteſt eſſe presbyter, aut diaconus, aut ex eorum numero, qui miniſterio ſacro deſeruiunt; vilis namque & infamis perſona reputatur ancillam ducens, & ita eum eſſe irregularem affirmat gloſſa ibi *verbo ancillam, & in cap. 1. verb. legem. 29. quæſt. 2.* & tenent communiter DD. quos refert, & ſequitur aduerſus Henriquez aliud ſentientem Thom. Sanchez *d. lib. 7. diſputatione 19. numero 14. in verſiculo eſt tamen irregularis*, amplians idem eſſe verum, quamuis ancilla virgo ſit, alias nihil decideret ille tex. ſiquidem ducens etiam liberam non virginem eſt irregularis ob bigamiam contractam. & deinde, quia tex. ille indiſtincte loquitur de ancilla, & ita ſentiunt plerique ſcribentium.

26 Quid autem erit quando liber duceret in vxorem propriam ancillam virginem, an ex hoc incidat in irregularitatem, variant DD. & partem negatiuam, vt veriorem contra alios probat Sanchez *vbi ſupra, in verſiculo, non tamen conſentiunt.*

27 Non tamen omnis conditionis error matrimonium nullum efficit, ſed ille ex quo fit deterior errantis conditio, ſecus ſi erretur in pari, aut digniori conditione, quare ſolum erit nullum matrimonium quando liber contrahens errat in ſeruili alterius conditione, quem liberum quoque credebat, ſi autem credebat alterum ſeruum, & ſit liber, ſiue ſit ipſe ſeruus ſiue liber, valebit matrimonium, quia errat inueniens digniorem conditionem quã ipſe putabat, hæc eſt certiſſima, & communiſſima ſententia, & tenenda, vt late eam probat infinitos eius Authores congerens Thom. Sanchez *d. lib. 7. diſp. 19. n. 23.*

28 Vbi quod ſimiliter valebit matrimonium ſi ſeruus contrahat cum ancilla credens eam liberam, quia ſerui conditio non efficitur deterior, ſi æqualem ſuæ conditionem reperiat, & *nu. 24.* reſpondet argumentis contrariis.

CAPITVLVM XCI.

Libertas an cenſeatur data ſeruo, vel ancillæ ex matrimonio eiuſdem permiſſu domini celebrato?

SVMMARIVM.

1 *Ancilla efficitur libera domino eius eam collocante in matrimonium viro libero ignaro ſuæ conditionis.*
Idem eſt ſi dominus dicat clerico, quod eos coniũgat matrimonio, vt in numero ſecundo.
Et ampliatur numero tertio.
Limitatur n. 4.
5 *L. 5. titulo 22. partita 4. intellectus.*
6 *Seruus contrahens matrimonium ſciente domino an efficiatur liber.*
7 *Ancilla contrahens matrimonium tacente domino, an eo ipſo conſequatur libertatem. & nume. ſequenti.*
Et quid in ſeruitute impropria, quæ eſt aſcriptitia, numero 9.
10 *Ancilla libera efficitur ex eo quod dominus nuptui eã tradat, & inſtrumentum dotis conficiat.*
Et quid ſi dominus præſens matrimonio id non conficiat, ſed alius, num. 11.
Et quid in ancilla aſcriptitia, num. 12.
13 *Ancilla an efficiatur libera, domino eius contrahente matrimonium cum ea.*
Et quid attento iure noſtro Regio, n. 14.
15 *Dominus manumittendo matrem ancillam, filii quos habuit ex ea manumiſſi quoque cenſentur.*

16 *Matri-*

16 *Matrimonium contractum ab ancilla, vel ſeruo cum perſona libera ignara eius conditionis, cum conſenſu domini, vel eo ſciente, & tacente an matrimonium ſit validum, vel non in caſibus, in quibus ancilla, vel ſeruus conſequitur libertatem?*

17 *Iure Canonico deficiente recurrendum eſt ad Ius Ciuile. & in noſtris Regnis ad Ius Regium.*

18 *Vir an poſſit ſe pretio venundare in præiudicium matrimonij, & ſic vxoris?*

Et quid in ipſa vxore, numero 20.

19 *L. fin. titulo 5. partita 4. intellectus.*

1 DOmino collocante ſeruum, vel ancillam matrimonio cum perſona libera ignara ſeruitutis, eam minime detegendo, eo ipſo talis ſeruus, vel ancilla libertatem conſequitur, ita decidit expreſſe tex. *in auth. ad hoc, C. de Latin. libert. deſumpta ex authentica de nupt. §. ſi vero Decretum. verſ. hoc autem decernimus, collatione 4.*

2 Idem erit ſi dominus dicat clerico. vel alij, vt coniungat ſeruum cum libera ignorante ſeruitutem, ea tacita, quia perinde eſt ac ſi ipſe dominus coniungeret, ita tenet Alphonſ. à Veracru. *in prima parte ſui Specul. articulo 30. in fine*, & vtrumque late probat, & ſequitur Thom. Sanch. *lib. 7. de matrim. diſputatione 20. numero primo*, vbi quod hoc non eſt in pœnam fraudis, ſed fauore matrimonii, vt valeat contra Veracr. & vtrumque Ledeſm.

3 Nec deſiderari credit iudicis ſententiam, vt is ſeruus liber fiat, vt ibi bene probat: & inſuper *numero* 2. minime quoque deſiderari dolum in eo domino tradenti nuptui ancillam libero tacita ſeruitute.

4 Si tamen vterque contrahens eſt ſeruus, vel ſi alter liber conſcius eſt ſeruitutis, quamuis dominus conſentiat, tradatque mancipium in matrimoniũ, non conſequitur ſeruus libertatem, vt bene probat D. Conar. *in quarto Decret. ſecunda parte ca. 3. §. 7 numero primo. verſic. ſecundo*, Auton. Cuch. *lib. 5. Inſtit. Maio. titulo 12. num. 48.* Valaſc. *de iur. emphyt. q. 37. numero 5.* Molin. Theolog. *primo tom. de Inſtitia, & Iur. tract. 2. diſputatione 39. §. ſeptimus eſt*, & alii plures, quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. *vbi ſupra, numero 3.*

5 Quare l. *Regia 5. titulo 22. partita 4* decidens, *que caſandoſe ſieruo alguno con muger libre, ſabiendolo ſu ſeñor, è non lo contradiziendo fazeſe el ſieruo libre porende, è que eſſo miſmo ſeria ſi caſaſſe la ſierua con hombre libre:* debet intelligi, quando coniux liber fuit ſeruitutis ignarus, vt explicat *l. 5. titulo 5 eadem quarta partit.* facit etiam *l. 3. tit. 11. lib. 4 ſeri*, & ita explicant D. Couar. Valaſc. & Sanch. *vbi ſupra*, addit Couar. ſe vidiſſe ita ſemel in Regio Prætorio Granatenſi per ſententiam definitum.

6 Vnde audiendus non eſt Abb. *in cap. illud numero 11. de præſumption.* dicens ſeruum forte conſequi libertatem, quando domino ſciente matrimonium contrahit, argumento tex. *in cap. ſi ſeruus ſciente, diſtinctione 54.* ibi: quod ſeruus promotus ad ordines ſciente domino efficitur liber, hoc tamen cum ſit in fauorem ſacri Ordinis definitum, non eſt ad matrimonium trahendum, in quo eadem ratio non inuenitur, ita & recte Thom. Sanch. *vbi ſupra n. 3. in verſ. vnde.*

7 Controuertunt DD. an quando dominus non collocat ancillam in matrimonium cum libero ſeruitutis ignaro, ſed conſcius matrimonii tacet ſeruitutem, ex hoc ſolum videatur ancillæ ſuæ donare libertatem, vel non? & partem negatiuam probarunt Paludan. *in quarto, diſtinctione 36. quæſtione 2. articulo 1. numero 8. in fin.* & ibi Supplementum Gabriel. *quæſtione 1. articulo 3. concluſione 2. in fin.* & vt probabilius defendit Veracru. *in ſuo Specul. Coniug. prima parte, articulo 30. §. dubitatur ad hoc*, & Ludouic. Lopez *ſecunda parte ſui Inſtructor.* vbi agit de matrimonio *cap. 47. de impedimento conditionis, columna 5.*

Contraria tamen ſententia in præmiſſa ſpecie, nempe ſatis eſſe ad hoc, vt ſeruus, vel ancilla conſequatur libertatem, vt domino tacente conditionem ſeruilẽ conſcioque matrimonii, illud celebrent cum perſona libera ſeruitutis ignara, eſt verior, magis recepta, & tenenda, vt expreſſe definitur *in d. authentica ad hoc, C. de Latina libertate, in authentica de nupt. collatione 4. § ſi vero decretum, verſiculo hoc autem decernimus*, & hoc ratione culpæ, doli. & grauis iniuriæ contrahenti libero illatæ per dominum ex ſua taciturnitate, quare dignus eſt, vt in pœnam illius fraudis, & fauore matrimonii, vt illud ſit validum, mancipium libertatem conſequatur, & hanc ſententiam tenent gloſſa *in cap. ſi quis ingenuus, verbo faciat, el primero, 29. quæſtione 2.* & alios allegans D. Couar. *in quarta de ſponſal. prima parte, cap. 3. §. 7. numero 1. verſiculo ſecundo*, Valaſc. *de iur. emphyteot. quæſtione 37. numero 4.* Molin. Theolog. *primo tom. de Inſtitia, & Iure tract. ſecundo, diſputatione 39. §. 7. eſt*, Anton. Cuch. *lib. 5. Inſtit. Mai. titulo 12. numero 48.* Ledeſm. *in ſecundam partem quarti, quæſtione 54. articulo 4. paulo poſt princip.* & alii plures Summiſtæ, quos refert & ſequitur Thom. Sanchez *d. lib. 7. diſputatione 20. numero 5.* & approbatur hæc opinio, & ſententia *in l. prima, titulo 5. partita 4.* ibi, *è ſi ſieruo de alguno caſaſſe con muger libre: ò home libre con muger ſierua eſtando ſu ſeñor delante, ò ſabiendolo: ſi non dixeſſe eſtonce que era ſu ſieruo, ſolamente por eſte fecho, que lo vee, ò lo ſabe. è callaſſe faceſe el ſieruo libre, è non puede deſpues tornar à ſeruidumbre.* idem probat *l. 5. titulo 22. partita 4.*

Admonet tamen Sanchez *vbi ſupra numero 6.* requiri dolum in domino ſic tacente, vt mancipium conſequatur libertatem, quia *d. authentica ad hoc*, expreſſe petit, vt dominus ex ſtudio taceat, & idem *in d. §. ſi vero decretum, verſiculo hoc autem decernimus*, 8
vbi gloſſa *verbo ex ſtudio*, & Bald. *in d. authentica ad hoc, in principio*, & probat latius Sanchez *vbi ſupra* inferens ex eo, dominum non plecti hac pœna amittendi ſerui, ſi non aduertens, vel ex ſimplicitate quantumcumque culpa lata interuenerit, taceat, quia deficit dolus, & ita quod ignorantia quantumcumque craſſa facti, vel iuris excuſabit, hæc autem admonitio etſi Iure communi vera ſit, Iure tamen noſtro Regio deficere videtur ex *d. ll. nempe ex d. l. prima, in d. verſiculo, è ſi ſieruo, &c.* ibi, *eſtando ſu ſeñor delante, ò ſabiendolo; ſi non dixeſſe entonces que era ſu ſieruo, ſolamente por eſte fecho que lo vee, ò lo ſabe è callaſſe faceſe el ſieruo libre è non puede deſpues tornar à ſeruidumbre*: expendo namque verba illa clara in propoſito: *ſolamente por eſte fecho que lo vee, ò lo ſabe, è callaſſe*: ergo non requiritur dolus, ſed ſola viſio, vel ſcientia abſque contradictione ſufficit: idem conſtat *ex d. l. 1. tit. 22.* ibi, *ſabiendolo ſu ſeñor, y no lo contradiziendo*: confirmatur, quia conditores harum ll. Regiarum cum ſcirent Iure communi requiri ad hoc dolum domini tacentis, hunc excluſerunt ſerio, contenti ſola ſcientia, & taciturnitate domini, vt *in d. l. prima, titulo 5. parti.* 4. Adde, non deſiderari ſententiam iudicis, vt huiuſmodi dominus priuetur dominio, vt bene probat ibidem Sanchez: intellige ergo quod ipſo facto libertas comparatur, donec iudicis ſententia declaratoria accedat, ſi id à domino negetur.

In ſeruitute tamen impropria, quæ eſt aſcripti- 9
tia, ſuperiora dicta *num. 7. verſic. contraria tamen*

ſententia, non procedunt: nam eadem ſeruitute aſcriptitia permanente eius error non obſtat valori matrimonii, vt prædiximus: quare fallitur Valaſc. *de iur. emphyt. quæſtione 37. numero* 4. contrarium aſfirmans, vt cum gloſſa, & Salic. rectius probauit, & tenet Sanchez *vbi ſupra. n.7.*

10 Ex ſuprad. deducitur, quod ſi dominus nuptui tradat ancillam ſuam libero ſeruitutis conſcio, & dotis inſtrumentum ancillæ conficiat, ex hoc quoque eo ipſo ancilla libera efficitur, quod probatur *in l. vnic. §. ſed & ſi quis homini, C. de Latin. lib.* & licet in eo tex. non fiat mentio ſcientiæ hominis liberi ſeruitutis ancillæ, id tamen conſtat ex *authen. ad hoc. ſtatim ſequenti*, dum ibi deciditur, quod quando alter ignorat ſeruitutem, ancilla conſequitur libertatem, ſiue dominus eam in matrimonium collocans dotale confecerit inſtrumentum, ſiue non: vnde vt ſpeciale aliquid contineat *d. l. vnic. in d. § ſed & ſi quis homini*, neceſſario intelligi debet, quando etiam ſcienter dominus ancillam tradit conficiens dotalia inſtrumenta, & ita merito hanc deductionem probatunt Molin. Theol. 1. *tom. de Iuſtit. & Iur. ſecundo tractatu, diſputatione* 39. *§ ſeptimus eſt*, & ante eum Abb. *in cap. illu. nu.* 11. *de præſumpt.* quos ſequitur Sanchez *vbi ſupra n.*9 Vbi non credit Abb. *vbi ſupra*, hoc extendenti ad dominum conſtituentem dotem aut donationem propter nuptias ſeruo, *ex d. l. vnic. §. ſed & ſi quis homini*, non inquam credit Abbati in hoc, quia ibi de ſola dote eſt ſermo, & de ſola ancilla, & quando lex voluit ſeruum quoque amplecti id explicat, vt conſtat ex *d. auth. ad hoc.* Nihilominus eadem ratio in effectu mihi in vtroque caſu militare videtur fundata in actu confectionis inſtrumenti dotalis, aut donationis propter nuptias à domini ſeruo, hoc eſt in fauorem ſerui.

11 Nec etiam Sanch. fidem præbet Henriquez *lib.* 11. *de matrim. cap.* 10 *numero* 4. *verſi.* 5. dicenti ancillā cenſeri manumiſſam ſi ſeruus præſente domino, & non contradicente dotalia inſtrumenta ancillæ cōficiat, nam tex. ſolum id decernit quando ipſe dominus cōficit, vnde non eſt cur extendatur ad permiſſionem, vt alius conficiat, quod verius credo contra Enriquez.

12 Idem cenſeo cum Sanch. contra Valaſc. *vbi ſupra, num.* 4. vbi tenebat ſeruum quoque aſcriptitium hanc conſequi libertatem ex confectione dotaliū inſtrumentorum facta per dominum: hoc namque verum non eſt, ſed potius contrarium ex ſupra modo dictis.

13 Quod ſi dominus ancillam propriam ducat in vxorem, etſi gloſſa. & alii nonnulli affirment Iure communi eam ſtatim conſequi libertatem, verius tamen eſt contrarium, vt tenent, & probant D. Couar. *in quarto de ſponſal. ſecunda parte, cap. 3. §. 7. numero 1. verſic. tertio*, Concanonic. noſter Magiſt. Palat. *in 4. diſtinctione 30 diſputatione vnic. columnu* 13. Molin. Theolog. *d. diſputatione 39. §. ſextus eſt*, Henriquez *lib. 11. de matrimonio cap. 10. numero 4. in commento literæ. Z.* Emanuel Saa *in ſumma verb. matrimonium*, vbi agit de impedimentis dirimentibus *numero 1. verſic. ſi dominus*, Viuald. *in Candelab. ſacrament. prima parte de matrim. numero* 125. & Sanch. *d. lib. 7. diſputatione 20. n.* 11.

14 Iure tamen noſtro Regio contrarium deciditur *in l. 1. titulo 13. partita 4.* ibi, *eſſo miſmo ſeria ſi alguno ouieſſe hijo de ſu ſierua, o deſpues de eſſo ſe caſaſſe con ella, catan gran fuerça ha el matrimonio, que luego que es fecho, es la madre porende libre, e los fijos legitimos*, & expreſſe notat Greg. Lop. ibi *in fin.* ex ſolo matrimonio competere matri libertatem, neque ad id eſt neceſſariū filium prius conceptum eſſe ex ea ancilla ſic nupta, vt bene probat Thom. Sanch. *vbi ſupra, numero* 12. ſed omiſit allegare pro hoc expreſſam *l. 5. ad fin. tit. 22. partita 4.* ibi eam, *dezimos que ſi el ſeñor ſe caſaſſe con ſu ſierua que ſeria la ſierua libre porende.*

Sufficit autem quod dominus manumittat matrem, vt filii quoque, quos ex ea habuit, cenſeantur manumiſſi, vt docent cum Fulgoſ. D. Couar. Molin. & Sanchez *vbi ſupra* id amplianres, vt procedat etiam in filiis ſpuriis, nempe tempore quo ipſe, vel ancilla erant coniugati. 15

Tandem hic decidenda venit quæſtio illa, an quando ancilla vel ſeruus contrahunt matrim. cum perſona libera ignara ſeruitutis domino tradente in matri. vel ſciente, & tacente ſeruitutem, in quibus caſibus conſequitur libertatem ex ipſo matrimonio, vt prædiximus, matrimonium ipſum ſit validum. vel non? & partem negatiuam tenet in hoc D. Couar. *in quarto Decret. ſecunda parte. cap. 3. §. 7. numero 1. verſ. ſecundo. in fin.* cuius opinio expreſſe approbatur *in l. 1. ad fin. tit. 5. partita* 4. ibi, *e maguer que dize de ſuſo, que el ſieruo ſe torna libre. porque vee, o ſabe ſu ſeñor que ſe caſa, e lo encubre, con todo eſto, no vale el caſamiento: porque ella no lo ſabia que era ſieruo, quando caſo con el: fueras ende ſi deſpues lo conſintieſſe por palabra, o por fecho*: & ibi Gregor. Lopez *in gloſſa penultima* inquit, concordat *cap 2. & cap. ſi. de coniug. ſeru.* ſed hæc iura non loquuntur quando dominus tradit ſuam ancillam in matrim. vel eo præſente, ſciente, & tacente celebratur, qui eſt noster caſus, ſed quando liber ignoranter cum ancilla contraxit abſque domino eiuſque ſcientia, & taciturnitate celebratur matrim. tunc namque ſimiliter matrim. eſt nullum, & ſeparatur, niſi poſtea hoc ſciens eam cognouerit, vt in illis iuribus, & *in l. 11. tit. 1. & in l. 3. tit. 5. partita* 4. qui eſt alius diuerſus caſus ab eo de quo hic agimus. 16

Nihilominus tamen contrarium, imo quod matrim. in præmiſſa ſpecie ſit validum, dicit eſſe tenendum Thom. Sanchez *d. lib. 7. diſputatione 20. numero* 14. tum quia probatur *in auth. de nupt. §. Decretum, verſiculo hoc autem decernimus*, & *in verſiculo ſi vero, collatione quarta*: tum etiam, quia gloſſa. & communiter DD. *in cap. vltim. de coniug. ſeruo.* & alii quamplurimi Moderni, quos congerit ibi Sanch. *in fin.* tenent hanc affirmatiuam ſententiā. & ſemoto Iure Reg. non dubito quin hæc ſecunda opin. per DD. ſit magis communiter recepta ex fundamentis, de quibus per ipſos, quam dicit quoque eſſe tenendam Sanch. non obſtante *d. l. Regia* expreſſa contrarium decidente: cui reſpondet, ſolum arguere conditores illius legis fuiſſe in ea opinione negatiua, non tamen habere vim legis, quoad deciſionem nullitatis matrimonii, eo quod ſit fori Eccleſiaſtici, bene tamen quoad libertatem dandam ſeruo illi, quia hoc eſt fori ſecularis; non tamē iſte Author allegat tex. vllum Iuris Canonici, quo decidatur in ſpecie de qua agimus validum eſſe matrimon. quod ſi is eſſet. vel ſit, fateor ſtandum eſſe eidem: adducit tamen eam rationem pro valore matrimonii, quod cum ſtarim eodem momento, quo perficitur matrimonium, maneat coniux ſeruilis conditionis affectus liber, ſeruitus illa eſt nullius conſiderationis, nec obeſt matrimonii fini, nec affert incommoda, ob quæ Ius Eccleſiaſticum irritauit matrim. cum errore conditionis celebratum.

Hæc tamen ratio non omnino vrget, ſiquidem ex alia ratione irritatur eo caſu matrimonium, præter illam, nempe ex defectu ſufficientis cōſenſus. ſiquidem ſi liber tempore contractus matrimonii ſciret conditionem ancillæ, vel ſerui cum qua vel cum quo contrahit matrim. proculdubio illud credendū eſt minime initurum propter infamiam, & notam

ſuæ

ſuæ conditionis, & ſtatus ſeruilis, deficiente autem conſenſu, cui nihil contrarius eſt quam error, vt dicebamus cap. præcedenti, nullum eſt matrimonium, vt in iure eſt notiſſimum, rectius igitur *d. l. Regia* videtur rationem reddere nullitatis matrim. ſcilicet, *porque ella no lo ſabia que era ſiervo, quando con el caſo*, quaſi arguat defectum conſenſus, vt poſtea in finalibus verbis id expreſſius inſinuat, dum limitat ſuam præcedentem deciſionem negatiuam dicens, *fueras ende ſi deſpues lo conſintieſſe por palabra, o por hecho*: ergo prius defecit conſenſus propter errorem præcedentem: hodie tamen conſenſus poſterior attento Sancto Concil. Trident. non valet nec ratificat præcedens matrim. nullum, niſi enim parocho, & teſtibus is præſtetur, ſi à principio hæc ſolennitas defuit.

Quid tenendum in præd. quæſtione principali? Ego quidem omnibus ſupradictis attente conſideratis cenſeo in his Hiſpaniarum Regnis ſeruandam eſſe deciſionem *d. l. Regiæ primæ ad ſit. tit. 5. partit. 4.* prout firmiſſime. & proculdubio docent Couar. & Gregor. Lop. *vbi ſupra*: nec obſtant fundamenta contraria Thom. Sanch. eiuſque opinio: quoniam tex. *in auth. de nupt. §. ſi vero Decretum, verſ. hoc autem decernimus, & in verſic. ſi vero*, vbi expreſſe deciditur, quod in ſpecie noſtra in indiuiduo valeat præfatum matrim. corrigitur expreſſe, & nuncupatim per *d. l. Regiam partitæ*, quæ in his Regnis, eſt omnino obſeruanda, & practicanda, ſimiliter communis opinio Theologorum, & aliorum, quæ habet validum eſſe præd. matrim. quam pro ſe citat idem Sanch. corruit *ex d. l. Regia* contraria pariter, & altera ratio, qua fundatur idem Author, ibi, nec etiam obſtat, quia in noſtro caſu defectus conſenſus impedit valorem matrimonii, vt modo dicebamus.

Denique, & peremptorie, quod de Iure Canonico, cui in hac materia ſtandum eſt, non video tex. vllum decidentem validum eſſe præd. matrim. in ſpecie de qua agimus, quod ſi is eſſet, D. Couar. nec Gregor. Lopez eum ignorarent, ſin autem adhuc contendatur enim eſſe, oſtendant eum, eique ſtabimus proculdubio, ſed cum is non inueniatur.

17 Et deficiente Iure Canonico recurrendum ſit ad Ius commune Ciuile, vt *in cap. 1. & 2. de non. oper. nunt.* & in his noſtris Regnis Ius Regium ſit Ius commune inter nos, non vero Ius Ciuile antiquum Romanorum, illud Ius Regium omnino in deciſionibus cauſarum deficiente Iure Canonico obſeruãdum eſt, vt bene probat Didac. Perez *in 3. quæſtione proœmiali in Ordinamentum Regale, in verſiculo his tamen non obſtantibus vſque in ſi.*

18 Et ſuprad. noſtra ſententia contra Sanchez confirmatur, & comprobatur ex alia veriſſima eiuſdem Sanchez *lib. 7. diſputatione 22. numero* 8 qui cum *in numeris præcedentibus illius diſputationis* egiſſet, an licitum ſit viro ſe venundare? & cum communi D. Thom. & aliorum Theologorum ſententia probaſſet *numer. 2.* integrum eſſe viro ſe venundare, renitente vxore, quamuis non vacet culpa lethali ea venditio abſque iuſta cauſa facta. vt *ibidem* per eum *numer. 4.* dicto tamen *num. 1.* inquit, quod quamuis dicta per eum circa viri venditionem ſint vera attento Iure communi, attamen affirmat, & tenet quod in hoc Hiſpaniæ Regno eſt ſeruanda *lex Regia ſinal. tit 5 partita 4.* contraria, quæ ait: *Si por ventura el marido ſe tornaſſe ſiervo à ſabiendas, por auer razon de ſe partir de ſa muger, non deve valer ni ſe departira el caſamiento, antes lo puede la muger demandar e ſacarlo aun de la ſeruidumbre ſi quiſiere: e eſto es porque ha derecho en el e por que naſce ende muy gran deshonra à ella e a ſus hijos ſi lo ouiere.* Ergo ita in noſtro propoſito de quo agimus ſeruandi eſt in Regno Hiſpaniæ *d. l. 1. ad fi. titulo 5. partita 4.* iam prius relata pro noſtra ſententia contra Sanchez.

Nunc autem in tranſitu obſeruandum eſt, quod licet *d. l. fi. tit. 5. partita 4.* loquatur in euentu, in quo vir ſe data opera vendit in fraudem matrimonii: attamen Gregor. Lopez ibi in gloſſa *à ſabiendas*, dicit ſupplendum eſſe maxime, quia idem eſt dicendum, licet non fiat venditio ea intẽtione, cum eadem ratio præiudicii vxoris decoris ipſius, & filiorum habeat locum in hoc caſu, vnde idem Gregor. Lopez *in gloſſa, ſacarle*, ait, poſſe venditionem retractari iuxta illius deciſionem, quamuis ea non impediat vſum coniugii, quia ratio dicti dedecoris, quam aſſignat l. illa militat etiam in hoc caſu: ac proinde, inquit Gregor. Lopez, vxorem retractantem hanc venditionem non teneri ſoluere pretium, vt alias deciſum eſt in patrono *in l. 3. ff. ſi liber, ingenu. eſſe dicatur*, & vtrumque ſequitur Thom. Sanch. *d. lib. 7. diſp. 22. d. n. 8.* 19

Vbi *nu. 9.* probat eum communi Doctorum ſententia quos refert, manifeſtum eſſe, minime poſſe, ſeipſam ſeruituti mancipare abſque viri conſenſu contra Hugon. Archidiac. & Bellam. dicentes poſſe vxorem ſe inuito viro venundare. 20

CAPITVLVM XCII.

An poſſint ſerui inuitis dominis matrimonio copulari.

SVMMARIVM.

1 *Serui licite poſſunt inuitis dominis matrimonium contrahere, & numeris ſequentibus.*
2 *Domini non poſſunt prohibere ac ſerui matrimonium iaceant.*
3 *Domini prohibendo coniugia ſeruorum peccant mortaliter.*
4 *Dominis quid liceat facere cum ſeruis contrahentibus matrimonium ipſis dominis inuitis, & numero 6.*
5 *Pater quid poſſit facere cum filio matrimonium contrahente contra ipſius voluntatem.*
7 *Serui vxorati contra voluntatem dominorum cui potius obedire teneantur, occurrente neceſſitate domini, & vxoris eodem tempore petentis debitum.*
8 *Domino an liceat ſeruum coniugatum in longinquas partes vendendum mittere?*

Licitum eſt ſeruis, inuitis dominis, matrimonium contrahere, ita deciditur *in cap. 1. de coniug. ſeru.* & ibi communiter Scribentes, D. Thom. *in 4. Sentent. diſtinctione 36. quæſtione vnic. articulo 2. in corpor.* quem omnes ſequuntur; eſtque proculdubio veriſſimum: ratio communis eſt, quoniam ius dominorum non ſe extendit, vt ſeruis matrimonium, eiuſque vſum prohibeant, cum ius naturale, & diuinum id conceſſerit ad naturæ humanæ propagationem, & in remedium contra cõcupiſcentiam, quod ius nec ſublatum eſt, nec auferri potuit iure gẽtium, quod ſeruitutem induxit: quam rationem ab impugnatione Scoti *in 4. diſtin. 36. quæſt. 1.* late defendit Tho. Sanc. *de matrim. lib. 7. diſp. 21. n. 3.* Domino antẽ non licet matrimoniũ ſerui impedire, quare iure optimo ſerui ab Eccleſia defenduntur ac proteguntur aduerſus dominũ prohibentẽ, vt omnes DD. fatẽtur, eritq; culpa mortalis ratione rei grauitatis, vt docet Tho. Sanch. *ibidem n. 5.* 1 2

*n.*5. vbi quod nec poterit dominus minari ſeruo aliquod ſupplicium ſeu damnum inſerendum, ſi matrimonium ineat: nec tuta conſcientia eum ob id punire, quia vſus eſt ſeruus iure ſuo, & in nihilo deliquit, vt ibi per eum *num.*6. poſt vtrumque Ledeſmam: agitque etiam, quæ culpa ſit contrarium facere, & reſoluit id ex ſupplicii qualitate iudicandum eſſe.

3 Et quod peccet mortaliter dominus, qui impedit ſeruorum coniugia, cum illis liceat iure naturali contrahere. & pro illis ſtent ll. Eccleſiaſticæ, tenet etiam nouiſſime Fr. Baſilius *de impedim. matrim. quæſtione 2 cap.*23. *§.* 1. *verſiculo ex dictis colligitur*, vbi quod peccat etiam dominus, ſi impediat inter ſeruos coniugatos maritale commercium quantum æquitas poſtulat.

4 Poterit tamen dominus ſubtractionem benficii ſeruo ſuo huiuſmodi, quod in ipſum ſua ſponte cōfert, minari, deinceps fore, vt non ita ſplendide ipſum induat ac delicate tractet atque in vilioribus occupet.

5 Sicut nec pater poteſt matrimonii contractum filio impedire mala minando, quamuis poſſit, quæ iure ſibi permiſſa ſunt minari, vt exhæredationem caſu ſibi à iure permiſſo, ſubtractionem tertiæ, & quintæ partis bonorum cæteros fratres in eiſdem præferendo, vt ll. noſtri Regni permittunt, ita Sanch. *vbi ſupra d. num.* 5. *verſic. poteſt tamen*, referens ſe de hoc vltimo alio loci.

6 Et *num.* 8. & 9. agit an domino certiori facto, mancipium de celebrando matrimonio tractare, liceat illud alio vendendum mittere, quo ſe incolumem ſeruet, damnique immunem, quod ex ſerui matrimonio in ipſum dominum redundat? & tandem cenſet, quod ſi iam matrimonium cœptum ſit, quia ſeruus fidem ſuam alligauerat alicui de matrimonio cum ea contrahendo, neſas ſit domino eo medio vti: ſi autem ſponſalia inita nondum ſint, poſſit vtique dominus mancipium ſic venundare, vt ibi bene, & late probat.

Verum illa quæſtio ſatis controuerſa eſt in propoſito, vtrum concurrente vno eodemque tempore obligatione domino inſeruiendi, & ſic obſequio domino præſtando, & altera petitionis debiti ab alio coniuge, cui potius teneatur ſeruus coniugatus ſatisfacere, (alioqui namque certum eſt, ſeruum per contractum matrimonii minime eximi ab obſequiis conſuetis domino præſtandis, vt probat tex. *in c.* 1. *de coniug. ſeru.* & ibi communiter DD.)

In quo articulo tres principales opiniones congerit, & fundat cum ſuis Authoribus Tho. Sanch. *d. lib.* 7. *de matrimonio diſputat.* 21. *num.* 12. Prima habet dominum præferendum *ex d. cap.* 1. & *ex regula, qui prior eſt tempore*, &c. quam tenent Goſredus, Innoc. & Hoſtienſ. & probatur *l.* 3. *tit* 5. *partita* 4. eamque limitant, quando periculum fornicationis immineret vxori non reddito ſtatim ſibi debito, niſi eodem tempore mortis periculo eſſet dominus expoſitus ſuperueniente inimico.

Secunda ſententia docet in hac ſpecie ſpeciales circumſtantias attendendas eſſe, nimirum periculū incontinentiæ, aut damnum petenti coniugi ex dilatione imminens, & detrimentum domino redundans ex mora præſtandi obſequii, ſi prius ſeruus coniugi debitum reddat: & illius cauſam anteponendam eſſe, qui maiori neceſſitate vrgetur, cuique mora grauius damnum inferret: quam ſententiam ſentiunt atque tenent S. Thom. & alii quamplurimi Authores, quos congerit Sanch. *vbi ſupra, n.* 13. vbi quod in dubio, an cætera ſint paria, & vtrius neceſſitas præponderet, fauendum eſt matrimonio præſertim incontinentiæ periculo imminenti, quam ſequitur etiam Fr. Baſilius *vbi ſupra*.

Tertia ſententia ait etiam contradicente domino inito matrimonio potius morigerendum eſſe coniugi petenti, niſi dominus graui neceſſitate obſequij ſtatim ſibi præſtandi opprimeretur, vt ſi ab hoſtibus necādus inuaderetur: hanc tenere videntur *alij* DD. nonnulli, & tenent in proprijs terminis Hoſtiē. & Celaia. quos refert Sanch. *vbi ſupra, numero* 14.

Mihi autem ſemper verior, & receptior atque proinde tenenda viſa fuit ſecunda ſententia ſupradicta, & nunc idem videtur, & teneo cum ſua additionē, quod in dubio vbi cætera ſunt paria, neutrius neceſſitate præponderante fauendum ſit matrim. præſertim, incontinentiæ periculo imminente, quam nouiſſime ſequitur, & late probat Sanch. *vbi ſupra, num.* 15. quoniam ius coniugis potius, & vetuſtius eſt, vt ibi per eum, qui *num.* 18. recte docet hoc prudenti moderatione, & non metaphyſice. & exacto rigore accipiendum eſſe, ſed morali modo, quia ius potius coniugis, ſiue volente domino matrimoniū ſit contractum, ſiue eo inuito non aufert ius ſeruitutis ac debita obſequia domino præſtanda, vnde licebit domino ſerui coniugem ſibi ſeruituti ſubiectum in neceſſarijs occupare, & cum alibi proficiſcitur ſecum deferre, vt ei miniſtret, & in alium locum mittere cauſa alicuius negotii expediendi, & non erit in poteſtate alterius coniugis ſitum ea paſſim ac plus iuſto impedire crebra debiti petitione, ſicut viro licitum eſt vxore deſerta aliquandiu abeſſe pro negotiis expediendis, nec ius vxoris eſt obſtaculum huic abſentiæ.

An autem liceat domino ſeruum coniugatum in partes longinquas mittere vendendum? maior, & grauior quæſtio eſt, quam latiſſime examinat idem Thom. Sanchez *d. lib.* 7. *diſput.* 22. *per totam*, vbi refert in hoc ſex diuerſas ſententias, cum ſuis fundamentis, & Authoribus, & tandem rem hanc *n.* 7. *cū ſequentibus* clare, & recte definit ſeptem concluſionibus, ad ipſum ergo erit occurrendum quoties caſus contigerit. 9

CAPITVLVM XCIII.

De filiis, an ſequantur conditionem patris, vel matris quoad honores & ſtatum?

SVMMARIVM.

1 *Filius quoad honores, & nobilitatem ſequitur conditionem patris.*

2 *Filius naturalis an & quando gaudeat vel non nobilitate patris.*

Et quid quoad exemptionem tributorum, numer. 3. *cum ſequentibus.*

4 *Filius naturalis habitus ex ancilla, & viro nobili an paternam nobilitatem conſequatur?*

5 *Filij quoad ſeruitutem ſequuntur conditionem matris, etiamſi naſcantur ex ancilla propria patris, vt in numero* 6.

7 *Filij quoad libertatem, vel ſeruitutem ſequuntur conditionem matris.*

Partus ſequitur ventrem quoad conditionem matris, vt in numeris 6. & 7.

8 *Conſuetudo legitime præſcripta valet vt filius non matris, ſed patris, aut vtriuſque parentis ſeruitutem ſequatur.*

9 *Partus ancillæ vt libertate gaudeat quo tempore ſufficiat, quod mater fuerit libera.*

1 Filius quoad honores, & nobilitatem ſequitur conditionem patris, ita deciditur *in l. cum legitime, ff. de ſtat. homin. & in l. 3. titulo 21. partita 2. & l. 1. titulo 11. partita 7.* quamuis alias vere nobilis ſit, qui ex vtroque parente nobili deſcendit, vt probat Otalor. *de nobilit ſecunda parte, cap. 2. num. 4. cum ſequentibus.*

2 Filius naturalis gaudet etiam nobilitate patris de conſuetudine, licet aliud ſit de Iure communi, vt bene probat Tiraquel. *de nobilit. c. 25. num. 10. cum ſequentibus.* Iure quoque noſtro Regio filius naturalis gaudet nobilitate patris, vt *in d. l. 1. tit. 11. partita 7.* vbi Gregor. Lopez *in verbo amiga*, id notat ſimiliter & D. Couar. *in 4. de ſponſal. 2. parte cap. 8. §. 4. num. 4.* Tellus Fernandez *in l. 11. Taur. numer. 2.* Auendañ. *in ſuo dictionario verbo, hijo natural,* Padilla *in l. naturalis n. 10. ff. de præſcrip. verbis,* Didac. Perez *in cap. 1. tit. 1. lib. 4. Ordinamenti, columna 1326.* Villalpand. *in l. 22. tit. 1. partita 7. §. 42. num. 4.*

Contrarium tamen probare videtur expreſſe *l. 3. tit. 15. partita 4.* arcens filium naturalem à patris, & aui honoribus: & hanc ſententiam, nempe quod filius naturalis non gaudeat nobilitate patris, frequentiorem eſſe affirmat Couar. *vbi ſupra, d. num. 4. ad fi.* & eam tenet Ioann. Oroſc. *in d. l. cum legitime in fi.*

Sed has leges Regias cõtrarias concordant Greg. Lopez *in d. l. 3. verbo, honras,* Auend. Didac. Perez, & Ioan. Oroſc. *vbi ſupra,* in hunc modum, nempe vt priores leges Regiæ procedant, & ſeruandæ ſint quoad nobilitatem patris, eam namque conſequatur filius naturalis ex patre nobili genitus, *d. vero l. titulo 15. partita 4.* quoad alios honores, quos non cõſequitur filius naturalis, quã cõcordiam ſequitur etiam, & probat Thom. Sanch. *lib. 7. de matrim. diſputatione 24. num. 1. ad finem.* Melior tamen verior, & omnino tenenda mihi videtur in propoſito alia concordia inter has leges Regias ne ſint contrariæ, prout re vera non ſunt, nempe quod leges priores Regiæ admittentes filios naturales ad nobilitatem patris, loquantur, & procedant in filijs omnino naturalibus ab ipſis legibus pro talibus habitis, quamuis non ſint de concubina domi retenta, nam & hi naturales dicuntur *ex l. 9. Taur.*

L. vero præfata *3. tit. 15. partita 4.* loquatur, & procedat in filijs ex damnato coitu natis, qui cum inſucceſſibiles patri ſint tam ex teſtamento, quam ab inteſtato, vt *l. 10. & 11. tit. 13. par. 6. & d. l. 9. Taur. quæ hodie eſt l. 7. titulo 10 lib. 5. nou. collect. Reg.* nimirum, ſi & ab honoribus, & patris nobilitate arceantur, & quod *d. l. 3.* loquatur in hac ſpecie, colligitur ex eius verbis, ibi, *E demas no podrian heredar los bienes de los padres, ni de los abuelos, ni de los otros parientes, que deſciẽden de ellos, anſi como dizen las leyes que fablan en eſta razon,* quæ ſunt *d. l. 10. & 11. titulo 13. partita ſexta,* at filius naturalis bene ſuccedit in totum patri ex teſtamento, ex *d. l. 11. tit. 13. partita ſexta, & l. 10. Taur.* & alijs fratribus agnatis, ex *l. fin. titulo 13. partita ſexta,* imo & ab inteſtato ſuccedit patri in duabus vncijs, ex *l. 8. titulo 13. partita ſexta,* ergo in filijs vere naturalibus non loquitur, nec poteſt intelligi *d. l. tertia, titulo 15. partita quarta,* ſed tantum in natis ex damnato coitu: quod clarius patet ex *l. quarta eiuſdem tituli 15. partita quarta,* quæ in filijs naturalibus loquitur, eoſque admittit ad honores patris, & per conſequens *l. d. 13.* præcedens, de qua agimus, non loquitur in filijs naturalibus, aliter enim ſuperflua eſſet *d. l. quarta,* quod non eſt dicendum: ita in terminis obſeruauit, & intellexit *d. l. tertiam* Padilla *in d. l. naturalis, num. 11. & 12.* & Rojas *de ſucceſſion. ab inteſtat. cap. 15. in fin.* quos refert, & ſequitur præd. concordiam aſſignans Azeued. *in l. 10. num. 51. verſic. ego tamen, titulo octauo, lib. quinto nouæ collection. Reg.*

3 Dicens quod ſic intrepide tenendum eſt, filium naturalem gaudere nobilitate patris, etiam quoad tributorum exemptionem, vt tenent Palac. Rub. Petr. Dueñas ab eo ibi relati, & veriorem, & probabiliorem teſtatur Antonius Lara *in l. ſi quis à liberis, in principio, ff. de lib. agn.* & D. Couar. *in quarto, ſecunda parte, cap. 8. §. quarto, numero quarto in fine,* vbi ita in Granatenſi Prætorio iudicatum aſſerit, & tenent alij plures Regnicoli, quos ibi etiam refert, & ſequitur Azeued. vbi quod ita interpide tenendum eſt cum communi noſtrorum, quod filius naturalis quoad omnia gaudet nobilitate patris, cæteri vero filij non legitimi non gaudeant nobilitate, nec honoribus patris.

4 Filius autem naturalis habitus ex ancilla, & viro nobili an paternam nobilitatem conſequatur, cum poſtea manumittitur, agit latè Thomas Sanchez *vbi ſupra, numéro quarto,* & inquit pium, & ſatis probabile eſſe nobilitatem comparare conſequuta libertate, quod ſequimur, tametſi non ſit expeditum quin in contrarium plura adduci poſſint.

5 Quoad vero ſeruitutem, filij ſequuntur conditionem matris, ita vt ſi mater ancilla ſit, filij ſunt ſerui eius, cuius eſt mater, quod ſi mater ſit libera, filij quoque liberi erunt, cuiuſcumque conditionis ſit pater: *l. partũ, C. de rei vendic. §. penult. inſtit. de iur. perſon. §. ſed & ſi quis, inſt. de ingenuis: tex. in cap. fin. de ſeruis non ordin.* idem continebat lex vetus, vt conſtat cap. 21. Exodi, ibi: *Si dominus dederit ancillam ſuam alicui in vxorem, & pepererit filios & filias, mulier, & liberi eius erunt domini ſui:* ratio verior meo iudicio eſt, quia proles corpus recipit à matre tamquam adminiſtrãte materiam, ex qua id formatur: ſeruitus autem ad corpus pertinet, ita D. Thom. & communis cum eo *in quarto, diſtinctione 39. quæſtione vnic. articulo quarto, in corpo.* omiſſis alijs rationibus, vna Bald. *in l. final. paulo poſt princip. C. de ſeru. fug.* & Salicet. *in l. partum in fin.* & alia, Angel. *in d. §. ſed & ſi quis, numero 1. in fin. de ingen.*

6 Et procedit præcedens deciſio, & concluſio, etiamſi aliquis ex ſua ancilla filium, vel filiam habeat, quia ſimiliter is ſuus filius, vel filia proprius ſuus ſeruus vel ancilla erit, vt probatur *in l. ſecunda, C. ſi mancip. ita fuerit alien. iuncta gloſſa ibi verbo filium, & in l. fin. C. commun. de manumiſ.* & in terminis ita tenet Padilla *in l. naturalis. numero quinto, ff. de præſcript. verb.* quem ſequitur, & probat Thom. Sanch. *lib. 7. de matrim. diſputat. 24. num. 6.*

7 Procedit etiam eadem concluſio, quamuis filij non ex legitimo matrimonio procreentur, ſequuntur enim quoad libertatem, & ſeruitutem conditionem matris, vt cauetur *in l. & ſeruorum 5. verſic. ingenui ſunt, ff. de ſtatu homin.* imo quamuis non deſint, qui teneant filios legitimos ex matrimonio conceptos non ſequi conditionem matris, ſed patris: verior tamen & recepta ſententia Canoniſtarum cum gloſſa *in cap. ſi. in fin. de ſeru. non ordinand. & in cap. primo verbo diſſoluenda de coniug. ſeruor.* Roſel. & Sot. quam veriſſimam appellat eam ſequutus, Sanchez *vbi ſupra, numero 8.* habet contrarium, nempe filios ex legitimo matrimonio procreatos ſequi conditionem matris, quoad libertatem, & ſeruitutem.

8 Valebit tamen conſuetudo legitime præſcripta, vt filius non matris ſed patris aut vtriuſque parentis ſeruitutem ſequatur, quia cum res hæc ſit ex iure humano poteſt præualere conſuetudo, *cap. fin. de conſuet.* & probatur in terminis *in cap. licet. de coniug. ſeru.* dum tex. ille ſupponit ſecundum leges cuiuſdam Prouinciæ, fœtum, quoad ſeruitutem, ſequi conditionem patris, nec id improbat, & ita tenent communiter Canoniſtæ *in cap. primo de coniug.*

conſueſ. ſeru. & in cap. fi. de ſeruis non ordinand. & in d. ca. licet, Padilla, *in d. l. naturales numer. 2. ff. de præſ. r. verbis*, Molin. *primo tomo de Iuſtitia, & Iur. tractatu ſecundo, diſputatione 33. ad fin.* & alij plures Canoniſtæ, & Theologi, quos refert, & ſequitur Thom. Sanchez *vbi ſupra, num. 9.*

9 Obſeruandū tamē erit pro declaratione ſupradictorū, ſufficere tēpore conceptionis aut natiuitatis aut medio tempore, matrem liberā fuiſſe, vt partus libertate gaudeat: vt ſi ancilla prægnans ſit manumiſſa, deindeque ante partum in ſeruitutem rédacta, proles nata libera erit ob libertatē matris medio illo tempore comparatam, vt expreſſe habetur *in d. §. ſed & ſi quis, inſtituta de ingen. & manu.* vbi, quod non debet calamitas matris proli in vtero exiſtenti nocere; vnde ſufficit vt per minimum temporis momentum à conceptione vſque ad partum mater libera fuerit; ad hoc vt ſoboles libera ſit, ita exponunt gloſſa *in cap. fin. verbo deteriorem partem 32. quæſtione quarta*, Hoſtienſ. *in cap. fin. num. 1. de ſeru. non ordin.* & ibi communiter DD. Soto *in quarto, diſtinctione 35. quæſtione vnica, articulo quarto, columna prima, ante verſiculum addit vero*, & Molin. *vbi ſupra*, & Thom. Sanchez *d. diſputatione 24. numero* 10. vbi ex Molin. ait id in fauorem libertatis conſtitutum eſſe natura rei poſtulanti, potius ſolios partus tempus expectandum, & *numero* 11. declarat quomodo hoc ſit intelligendum. & *numeris ſequentibus vſque ad numerū* 16. incluſiue plura deducit, & declarat hanc materiam quomodo intelligenda ſit: *num. 17.* late agit de communi ancilla duorum, aut plurium dominorū ab aliquo illorum manumiſſa, & poſt eam manumiſſionem antequam ſoluatur pretium alteri domino ſuæ partis, quam habebat in ancilla, pariat, an proles erit ſerua, & reſoluit affirmatiue late id probans, & declarans quomodo id ſit intelligendum, & *numero 18.* agit de ancilla ſtatu libera, & *numero 21. cum ſequent.* an domino, promittente ſe manumiſſurum certo tempore ſeruam promiſſione ipſi ancillæ facta, & non impleta tempore præfixo, fœtus poſt id tempus conceptus ſit liber, aut ſaltem teneatur dominus eum manumittere.

CAPITVLVM XCIIII.

De impedimento voti ſolemnis, & ordinis.

SVMMARIVM.

1 *Votum ſolemne religionis impedit, & dirimit matrimonium poſtea contractum, votum tamen ſimplex tantum impedit contrahendum, non tamen impedit poſtea contractum.*

2 *Votum ſolemne ad impediendum matrimonium poſtea contractū, ſolum dicitur, quod ſolemnizatū fuerit per ſuſceptionem ſacri ordinis aut per profeſſionē expreſſam vel tacitam factā alicui de religionibus per ſedem Apoſtolicam approbatis, & numero 7.*

3 *Votum ſimplex eſt generale comprehēdens multam materiam. ſcilicet caſtitatis, religionis, &c. vt hic.*

4 *Votum ſolemne particulare eſt, quia non fit niſi de caſtitate in clericatus ordinibus, & de religione per profeſſionem.*

5 *Matrimonium poſt ſolemnem religionis profeſſionem ſubſequutum eſt irritum.*

Et quo iure ſit hoc introductum, numero 6.

8 *Continentia eſt annexa ordini ſacro, ita vt illum ſponte ſuſcipiens teneatur in poſterum continere.*

9 *Continentia clericorum non tātum obligat ad continendum à nuptijs, ſed etiam à quocumque actu venereo.*

10 *Ordo ſacer quo iure matrimonium dirimat.*

11 *Continentia annexa ordinibus ſacris, an ſit de Iure Diuino, vel conſtitutione Eccleſiæ.*

Et an ſit ex voto, quod Eccleſia annexit ordini ſacro? numero 12.

13 *Continentia annexa ordinibus ſacris an obliget quando ſacer ordo fuit irritus ex iuſta cauſa, licet voluntarie acceptus?*

Et quid quando vi præciſa fuit quis promotus ad ordinem ſacrum? num. 14.

15 *Continentia in ordinato ordine ſacro metu an obliget? & numeris ſequentibus.*

16 *Baptizatus metu compellitur ſeruare fidem, & reliquas Eccleſiæ leges.*

17 *Ordinatus ſacris metu, & non conſentiens Iure Canonico, & Regio non recipit characterem.*

18 *Ordinatus ſacris ante vſum rationis, vel ante pubertatem an teneatur ad continentiam?*

19 *Prima tonſura, & quatuor minores ordines non impediunt matrimonium contrahendum.*

VOtum ſolemne religionis impedit, & dirimit matrimonium poſtea contractum, votum tamen ſimplex tantum impedit contrahendum, non tamen impedit poſtea contractum, textus expreſſus *in cap. meminimus, tertio in ordine, & in cap. rurſus ſexto, cap. fin. qui cleric. vel vouent. cap. vnic. de voto lib. 6.* 1

Vbi quod voti ſolemnitas ex ſola conſtitutione Eccleſiæ eſt inuenta, & ſolum votum debere dici ſolemne ad dirimēdum matrimonium poſtea contractum, quod ſolemnizatum fuit per ſuſceptionē ſacri ordinis, aut per profeſſionem expreſſam vel tacitam factam alicui de religionibus per ſedem Apoſtolicam approbatis, conſonat *l. 51. titulo ſecundo, partita quarta*, Tolet. *in Summ. lib. quarto, ca. 58. in principio*, vbi, quod votum ſimplex eſt generale cōprehendens multam materiam, fit enim de caſtitate, religione, eleemoſynis, peregrinationibus, & multis alijs. 2 3

Votum autem ſolemne particulare eſt, quia non fit niſi de caſtitate in clericatus ordinibus maioribus, & de religione per profeſſionem, de qua re latiſſime plura diſſerit, & præcipue in quo conſiſtat votum ſolemne, Thomas Sanchez *lib. 7. de matrimonio, diſputatione 25. per totam.* 4

Eſtque fide certiſſima tenendum matrimonium ſubſequutum poſt ſolemnem religionis profeſſionem eſſe irritum, vt eſt definitum in Concil. Trident. *ſeſſione 24. de matrimonio, Canone nono*, & ante per alia Concilia, & Summos Pontifices, & ita docuerunt Sancti Patres, vt latiſſime aduerſus Hæreticos noſtri temporis eorum rationibus confutatis, probat atque defendit Bellarmin. *in ſuis Controuerſ. lib. 2 de Monarch. à cap. 22.* & Thomas Sanchez *lib. 7. de matrimonio, diſputatione 26. num. 1.* vbi *num. 2.* latiſſime agit, quo iure id matrimonium ſit irritum, & relatis tribus opinionibus cum magis cōmuni ſententia reſoluit ſolo Iure Eccleſiaſtico id ſtatutū eſſe. 5 6

Nunc dicamus de ordine ſacro: & quidem ordo ſacer impedit matrimonium contrahendum, & contractum dirimit, tex. expreſſus *in cap. primo, qui cler. vel vouent.* qui loquitur in Diacono, & Subdiacono, & *in cap. ſecundo eiuſdem tituli, ca. ſi quis eorum, & cap. erubeſcant, & cap. lectores, & cap. placuit 32. diſtinctione, cap. à multis de ætate, & qual. l. 16 verſiculo, onde qualquier clerigo, titulo ſecundo, partita quarta*, quæ loquitur *en Subdiacono, o Diacono, o Preſte.* 7

Continentia namque annexa eſt ordini ſacro, ita vt illum ſponte ſuſcipiens teneatur in poſterū continere 8

tinere, hoc eſt conuenientiſſimum, vt probatur in quampluribus textibus Iuris Canonici, & definitũ extat de fide ſeſſione 24. Sancti Concil. Trident. Canone 9. & latiſſime cõprobant Michael de Metymn. de ſacrorum ordin. contin. lib. 2. & 3. Bellarm. in ſuis comment. lib. 1. de cleric. cap 19. cum ſequentibus, Valentia in ſuis controuerſ. lib. vnic. de cœlibat. à cap. 3. vſque in fi. & in quarta parte tract. de Sacramen ordinis, diſputat. 9. q. 5. puncto 5. per totum, & Thom. Sanch. de matrim. lib 7. diſputatione 27. num. 2. vbi num. 3.

9 Quod hæc continentia clericorum non tantum obligat continere à nuptijs, ſed etiam ab omni actu venereo perinde ac votum caſtitatis, eandem veritatem Catholicam, nempe per ordinem ſacrum dirimi matrimonium poſtea celebratum, comprobat idem Sanchez vbi ſupra, diſputatione 28. num. 2. qui numero 24. cum ſequentibus.

10 Late agit quo iure ſacer ordo matrimonium ſubſequens dirimat, & relans in hoc tribus opinionibus remanet cum cõmuniori, & veriori ſolo Eccleſiæ ſtatuto dirimi matrimonium ſubſequẽs per ordinem ſacrum.

11 Illa tamen quæſtio in propoſito etiam cõtrouertitur, an continentia annexa ordinibus ſacris, ſiue ex voto, ſiue ex cõſtitutione Eccleſię proficiſcatur, ſit Iure Diuino annexa: aut potius ex ſola Eccleſiæ conſtitutione ſtatuentis ordinatos in ſacris teneri ad continentiam aut ad votum continentiæ emittendum in ordinis ſacri ſuſceptione. quam rem exactiſſime peragit Sanch. d. diſputatione 27. numer. 4. & 5. vbi relata primum, & fundata ſententia nonnullorum Theologorum tenentium Iure Diuino annexam eſſe continentiã ordini ſacro: remanet cum contraria ſententia, tanquam veriori, (& meo iudicio receptiſsima) quod ſolo Iure Eccleſiaſtico annexa ſit continẽtia ſacris ordinibus, cum D. Thom. 2. 2. quæſtione 88. articulo 11. in fi. corpor. & quampluribus alijs magni nominis Theologis, & Canoniſtis, quam probo cum eiſdem.

12 Similiter ibi num. 9. cum ſequentibus latiſsime agit de alijs in propoſito, an ſcilicet præd. obligatio, qua tenentur ſacris initiari ad continentiam ſeruandam ſit ex mera conſtitutione Eccleſiæ hoc illis præcipientis, vel ex voto, quod Eccleſia annexit ordini ſacro.

13 Superiora limitantur in promoto inualide ad ſacros ordines, qui tamen vere promoueri voluit, at ordo fuit irritus deficiente aliquo ſubſtãtiali requiſito, aut quia ordinãs ſe finxit Epiſcopum: eo namque ſic ordinato ſi matrimonium contrahat, validũ erit matrimonium iuxta gloſſam verbo approbatis in c. vnico de voto in 6. & ibi Archid. num. 3. Ioan. And. ad fin. Dominic. num. 14. & alios allegans Thom. Sanchez, vbi ſupra, num. 13. vbi eam veriſsimam appellat, addens cum Palud. Supplemen. Gabriel. verius eſſe in hac ſpecie hunc ſic ordinatum ad nihil prorſus obligari, tametſi Ioan. Andr. Dominic. ac Brunel. quos ibi prius retulerat, tenuerint ſaltem voto ſimplici teneri ad caſtitatẽ ac proinde peccare matrimonium contrahens, prima tamen ſententia negatiua mihi in hoc dubio verior videtur.

14 Secundo limitantur in promoto ſiue aſſumpto ad ordinem ſacrum vi præciſa, quia cum deſideretur voluntas, non valet ordo nec character recipitur, vt conſtat ex cap. maiores de Baptiſm. & hoc conſtat inter omnes teſte Thom. Sanch. lib. 7. de matrim diſput. 20. num. 1. quidquid cõtrarium probabilius cenſeat Fr. Baſilius de Impediment. matrim. c. 3. § 4. fol. 67.

15 Denique ſunt, qui in aſſumpto ad ordinẽ ſacrum metu affirment. obligare eum ordinem ad continentiam, ac proinde matrimonium poſtea celebratum eſſe irritũ, quia ſic ordinatus recipit characterem ordinis, cui annexa eſt caſtitas, voluntas namque coacta voluntas eſt, ca. merito 15. q. 1. cum ſimilibus.

16 Sic etiam videmus, quod metu baptizatus compellitur ſeruare fidẽ ac reliquas Eccleſiæ ll. eo quod characterem recipiat, c. de Iudæis 45. diſt. quod eſt ex Concil. Tolet. 4. c. 56. huius opin. Authores pluſquã duodecim congerit Thom. Sanch. d. diſputat. 29. n. 4. lib. 7. vbi eam valde probabilem appellat, eamque probare videtur Rota in nouiſsimis, 1. p. deciſ. 560. num. 7. cum ſeqq. & Soto lib. 7 de Iuſt. & Iur. q. 2. art. 5. in ſolutione ad vltimum argumentum poſt Sylu. in ſum. verb. ordo 4. q. 1. d. 2. ſupplementũ Sũmæ Piſanæ verb. ordenatus 1. n. 6. Tabien. verbo ordo 2 Armill. verbo ordo n. 14. Palud. in 4. diſtinct. 38. quæſt. 3 art. 4. concluſ. 6. n. 25. D. Antonin. in 3. parte ſuæ Summæ titulo 14. ca. 16. in fi. & eſt lex Regia pro hac opinione 32. tit. 6. p. 1. ibi, onde porque algunos dudaron ſi aquel que es ordenado por miedo podria recibir por la orden ſeñal dentro en el alma (hoc eſt characterem) ò non, de partiolo el Derecho de Sancta Igleſia deſta manera, que ſi a alguno fazẽ premia que reciba orden amenazandolo que le tomaran el beneficio ſi non ſe ordenare, mager aquel conſienta, por tal miedo como eſte pues recibio la orden de fuera ya finca el alma dentro ſeñalada por ella: de manera que es tenudo de viuir ſin caſamiento, ſi a la ſazon que lo ordenaron non era caſado: porque la orden ſagrada ha tal virtud que mager no prometa de guardar caſtidad el que la recibe, tenudo es de mantenerla, & ibi Montalu. in fi.

Sed rurſus contrariam ſententiam, ſcilicet aſſumptum ad ordinem ſacrum metu cadenti in virũ conſtantem nullo iure cogi continentiã ſeruare, tenent gloſſa in cap. vbi iſta, verbo honorem 74. diſtinctione: & ibi Hugo, & Archidiacon. in fi. & Dominicus ibi quoque en fin. gloſ. in c. maiores, §. vltimo, verbo conditionaliter in fine de Bapt. & ibi Hoſtienſ. eodem verbo num. 38. & Henricus num. 7. & alij quamplurimi DD. Iuris Pontificij, & Theologi, quos refert Thom. Sanchez vbi ſupra, num. 5. inter quos Gregor. Lopez in d. l. 32. gloſſa, que le tomara el beneficio, vbi inquit, quod licet prima opinio videatur tutior, nempe, quod quando vis non fuit præciſa, ſed conditionalis, teneatur continere, tamen in rigore iuris illa videtur verior, quod quando fuit metus cadens in conſtantem virũ. quod non teneatur continere, & ſic quod poſsit contrahere matrimonium iuxta opin. gloſ. d. cap. vbi iſta: Nauar. lib. 1. conſil titulo de his quæ vi, in priori editione, conſil ſecundo, num. 4. cum ſequentibus, & conſil. 3. num. 2. & conſil. 4. nu. 1. in poſteriori editione conſil. 4. num. 4. cum ſequentibus, & conſil. 2. num. 1. & 3. & conſil. 5. num. 2. & in Manual. Latino cap. 22. numero 51. ad fin. & numero 52. Balthaſar Mogollon in tractatu de his, quæ vi. cap. 8. § 2. numero 13. vbi num. 5. refert tribus ſententijs ſe obtinuiſſe in iudicio hunc non teneri continere, & deciſ. Rotæ Roman. nouæ diuerſorum 561. num. 1. ad fin. cum ſequentibus, vbi in fi. concludit ſtylum Rotæ hanc ſententiã approbare Manuel Rodriguez in primo tom. ſuæ ſummæ, ſecunda editione, cap. 224. num. 5. & ſecundo tom. cap. 96. num. 4. concluſione 4. Emanuel. Saa in ſumma verbo ordo, numero 24. & alij, quos refert Sanch. vbi ſupra, cum ſuis fundamentis dicens numer. 5. in principio, hoc ipſum cenſere eſſe probabilius, & inferens num. 6. poſſe hunc licite matrimonium contrahere ex mente Doctorũ, & aliorum, qui id in proprijs terminis docent, & numero 7. id ampliat, vt procedat, quamuis metus non ſit cadens in conſtantem virum, modo ſit talis, vt præ timore illo ordinatus eſſet, eoque ſecluſo minime ordinaretur, & numero 9. limitat ſecundam principalem opin. ſupradictam, quando metu quã-

tumuis

tum.iis graui initiatus poſtea ratificaſſet verbo, vel facto, vtens ſemel ordine accepto, idque ſine coactione aliqua, is namque inpoſterum non poſſet reſilire, ſed tenetur continere ad inſtar aliorum clericorum, qui ſponte ad ordines aſſumpti ſunt, ex rationibus de quibus ibi per eum, & allegans ita tenentes Nauar. Manuel. Rodriguez, & Veg. & *numero* 11. reſpondet fundamentis adductis pro priori parte.

Quid tenendum in præfat. articulo principali? ego vtramque opinionem cenſeo de iure probabilem, ſecundam vero magis receptam, & approbatam eſſe, & in praxi obſeruatam attento Iure communi.

De Iure tamen noſtro Regio expreſſe approbatur prima opinio affirmatiua per *d.l.*32. in verbis ſupra relatis, & ibi notat Gregor. *in principio gloſſæ, que le tomara el beneficio.* ibi: quia coacta voluntas eſt, licet poſtea ad *fi. d. gloſſæ* oblitus verborum *d. legis* dicat ſecundam videri veriorem iuxta gloſſam *d. cap. vbi etiā*, quæ gloſſa loquitur attento Iure communi, ſed *præd. l. Regia* decidit expreſſe contrarium aſſerens. *que anſi lo departio el derecho de Sancta Igleſia*, & ſic Ius Canonicum. Vnde in noſtris Regnis proculdubio videtur tenenda, & obſeruanda præd. prima ſententia attenta *d. l. Regia* eam approbante, & declarante ſic deciſum eſſe Iure Eccleſiæ, hoc eſt Canonico. & præterea fortiſſimis quoque fundamentis probata remanet Iure communi d. prima ſententia, ſecunda vero quamuis ſit receptior, non tamen Iure Canonico reperitur expreſſe probata, ſed tantum aliquibus fundamentis, & argumentis, & authoritate plurium Doctorum ſequuta, vnde merito, vt deficiente expreſſo Iure Canonico recurrendum ſit ad Ius noſtrum Regium tanquam communne in ſuis Regnis maxime declaratorium Iuris Canonici, iuxta tradita per Didac. Perez *quæſt. 3. proœmiali per totam.*

17 Limitatur tamen eodem Iure Regio d. prima ſententia, *quando aquel que orde naron por miedo nunca conſintio, mas contradixo toda via, que en eſte caſo dize la d. l. 32. in verſiculo, mas ſi aquel que no recibe la orden non finca ſeñalado el alma dedentro por ello, ca la voluntad con el conſentimiento en vno faze ſeñal en el alma de dentro*, & ibi Grego. *in gloſſa ſi* intelligit hunc *verſi. illius l.* in coactione abſoluta, vt in *c. maiores, §. penultimo, & fi. de Bapt.*

18 De ordinato autem ad ſubdiaconatum, vel alium ordinem ſacrum ante vſum rationis, vel poſtea ante pubertatem an teneatur ad continentiam ac proinde matrimonium non poſſit poſtea cõtrahere, necne? agit late Thom. Sanch *lib 7. de matrim. diſputatione* 30. *per totum*, ſed quia caſus hic eſt de raro contingentibus, eum hic examinare prætermitto.

19 Prima vero tonſura, & quatuor minores ordines non impediunt matrim. vt probat Sanch. *d. lib. 7. diſputatione* 31. quod eſt proculdubio veriſſimum, quia nullus eſt tex. id vetans, imo id expreſſe iure conceditur, vt ibi probat *num. 3. vbi numeris ſequentibus* late agit, an vlla culpa ſit reſilire à præd. minoribus ordinibus, & matrimonium contrahere, aut ſaltem eos ordines recipere abſque intentione ad ſuperiores aſcendendi, ſed nec etiam hoc eſt de noſtra materia matrimonij: ſed id ſolum, de quo ſupra egimus in hoc cap.

Alia de tranſitu coniugis ad religionem, & ſacros ordines ante conſummationẽ matrimonij, & poſtea late tractat Fr. Baſilius *de Impediment. matrim. ca. 19. in principio cum ſuis §§.* apud ipſum videnda quoties opus fuerit.

CAPITVLVM XCV.

De licentia coniugis, & alijs requiſitis ad hoc vt alter coniux poſt conſummatum matrimonium poſsit in religione profiteri? & quid quando id fit abſque conſenſu remanentis in ſeculo?

SVMMARIVM.

1 *Licentia vnius coniugis manentis in ſeculo poſt conſummatum matrimonium, non ſufficit ad hoc vt licitus ſit ingreſſus alterius coniugis in religionem, niſi vterque ad religionem migrauerit, præterquam in caſu ſenectutis, &c. vt hic.*

2 *Ætas quæ eſſe debeat tam in maſculo quam in fœmina poſt conſummatum matrimonium ad hoc vt coniux poſſit in ſeculo remanere.*

3 *Ætas potentiæ generandi tam in viris, quam in fœminis.*

4 *Licentia Epiſcopi an ſit neceſsaria ad hoc vt coniux ſenex poſt ingreſſum religionis alterius poſſit remanere in ſeculo, conſummato iam matrimonio, & numeris ſequentibus.*

5 *Palatij opinio improbatur circa tranſitum religionis coniugis iuuenis altero religionem profitente.*

6 *Votum temporale coniugis manentis in ſeculo an ſufficiat altero religionem profitente.*

7 *Votum caſtitatis perpetuum coniugis manentis in ſeculo an efficiatur ſolemne, eo ipſo, quod alter profiteatur.*

8 *Coniux ſenex remanens in ſeculo ſuſpectus de incontinentia an debeat quoque profiteri?*

9 *Votum coniugis iuuenis remanentis in ſeculo non ſufficit, quamuis ita vitæ honeſtæ ſit, vt nullus incontinentiæ timor ſit.*

10 *Coniux manens in ſeculo ratificans alterius coniugis profeſſionem abs ſua licentia factam non indiget religionis ingreſſu, quamuis iuuenis ſit.*

11 *Profeſſio coniugis facta de licentia ſpontanea alterius valida eſt, quamuis in ſeculo remanens iuuenis ſit & de incontinentia ſuſpectus.*

12 *Ordinis peruerſio, quando non eſt de ſubſtantia, non vitiat actum.*

13 *Profeſſio coniugis altero manente in ſeculo abſque voto an valida ſit?*

14 *Coniux profeſſus à religione reuocatus per coniugem tenetur poſt mortem ipſius ad religionem redire in caſu de quo hic.*

15 *Matrimonium initum à coniuge profeſſo eſt irritum.*

16 *Aduerſus alios de quibus hoc numero 16.*

17 *Coniux profeſſus reuocatus ab altero coniuge tenetur ei debitum reddere.*

Non tamen debet petere, vt in numero 18.

19 *Profeſſio coniugis facta altero coniuge ignorante, vel eo contradicente poſt conſummatum matrimonium an valida ſit.*

Limitatur numero 20.

21 *Coniux inualide profeſſus tranſeundo ad aliud matrimonium peccat mortaliter.*

22 *Votum profeſſionis factæ ab altero coniuge irritæ an habeat vim voti ſimplicis?*

23 *Coniux abſque licentia alterius profeſſus an teneatur ab ipſo reuocatus redire poſt eius obitum ad religionem?*

24 *Coniugi licentiam concedenti alteri coniugi metu cadenti in conſtantem virum extortum, integrum eſt profeſſum repetere, ſecus quando metus leuis fuit.*

25 *Coniux manens in ſeculo poteſt reuocare licentiam a ſe præſtitam dolo grauis alteri coniugi ad ingrediendum religionem.*

26 *Coniux manens in ſeculo, qui non præſtitit licentiam alteri coniugi ingrediendi religionem, ſed tacuit, poteſt eum reuocare a religione.*

27 *Profeſſus abſque alterius coniugis licentia aut cum ea, dolo aut metu extorta an poſſit reſilire coniuge altero adulterante.*

Concil. Trident. ſeſ. 25. de regul. cap 19. intellectus.

1 Licentia vnius coniugis manentis in ſeculo poſt conſummatum matrimonium non ſufficit ad hoc, vt ſit licitus ingreſſus alterius coniugis in religionem, niſi vterque ad religionem migrauerit. præterquam ſi manens in ſeculo ſit ſenex, & abſque incõtinentiæ ſuſpicione, tunc namque requiritur, vt is votum caſtitatis emittat, ita expreſſe deciditur *in ca. cum ſit, & in cap. vxoratus, & in ca. ad Apoſtolicam de conuerſ. coniug.* iuxta quam diſtinctionem eſt intelligendus textus *in cap. 1. eodem titulo*, in quo omnes communiter conueniunt.

2 Quæ autem ætas ſit in hoc propoſito ſenectuti tam fœminæ, quam maſculo agit late Thom. Sanchez *lib. 7. de matrim. diſp 32. numero 15. & 16.* vbi relata opinione Soti, & aliorum exiſtimantium ætatem 60. ann. requiri ad hoc vt fœmina dicatur ſenex, ipſe Sanch. cenſet non videri hanc ætatem in propoſito præſcribendam ſenectuti, ſed id prudentis arbitrio committendum, & tandem *numero 16. verſiculo ex his ergo*, exiſtimat virum ſexagenarium eſſe dijudicandum ad hunc effectum ſenem, vt docent Authores numero præcedenti ab eo citati, & fœminas quinquagenarias credit eſſe ſenes ad eundem effectum.

3 Quia licet ſecundum Ariſtotel & alios Authores quos allegat vt plurimũ finis generãdi ſit viris ſeptuageſimus annus, mulieribus quinquageſimus, deinum tamen ſexageſimus annus eſt iam communiter viris terminus generandi attento naturali generandi ſtatu, quod ſi contrarium contingat, accidenti potius quam naturæ tribuendum eſt, vt ibi probat, cuius opinionem in hoc probo.

4 Dubium tamen eſt, vtrum ſit neceſſaria licentia Epiſcopi in caſu dictorum iutium? Et quidem pro parte affirmatiua adduci ſolet tex *in cap. ſi vir, & vxor 27. quæſtione 2.* inquit enim: ſi vir, & vxor diuertere pro ſola religioſa inter ſe cõſenſerint vita, nullatenus ſine Epiſcopi conſcientia fiat, gloſſa iuxta tex. *in d. cap. primo de conuerſione coniug. verbo reuocari* dum dicit: ſi coniux ſenex ſit ſat eſſe votum eius in ſeculo interueniente Epiſcopi authoritate, & eam exigi docent Hoſtienſ. *in d. cap cum ſis, numero 3. ſuper verbo permittas. & in d. cap. vxoratus numero vnic. ſuper verb. publico*, & ibi Ioannes Andr. *numero 1. ſuper verbo conſpectu Eccleſia*, & Anchar. *ibi numero 4. notabil. 3.* Ant. de Butr. *numero 4.* Cardin. *in fin.* & eſſe de ſubſtantia valoris profeſſionis tenent nonnulli, quos refert Thom. Sanchez *lib. 7 de matrim. diſputatione 32. numero 3.* explicans præfatam licentiam Epiſcopi poſſe ad tria requiſita eſſe: Primum ad valorem profeſſionis, ſecundum vt recte fiat, quaſi ſub præcepto ſit ea petenda, tertium ne coniux quamuis legitime profeſſus poſſit reuocari ad coniugem manentem in ſeculo: ſicut reuocari poteſt quando coniux manens in ſeculo non vouit continentiam, ſed conceſſit licentiam, vt dicitur *in cap. 1. de conuerſione coniug.* quamuis tunc profeſſio fuerit valida.

Quod primum cenſet Sanchez *vbi ſupra*, eam Epiſcopi licentiam non eſſe neceſſariam ad profeſſionis valorem ex fundamentis, de quibus ibi per eum, & ita ſentiũt gloſſa *in d. cap. ſi vir, verbo conſcientia*, & alij quamplures Canoniſtæ, & Theologi, quos ibi citat, nec diſſentit l. Regia ſecunda, ibi: *Pero deue ſer fecho por mandado del Obiſpo, o de alguno de los otros Prelados de la Sancta Igleſia, que han poder de lo mandar*, non enim hoc requirit l. illa tanquam neceſſarium ad profeſſionis valorem, ſed de honeſtate; teneret itaque ingreſſus, & profeſſio in ſpecie præmiſſa ſine licentia Epiſcopi, vt cum gloſſa, & cæteris DD. tenet ibi Gregor. Lopez *in gloſſa, del Obiſpo*, & cum eo Sanch. *vbi ſupra*, ſic intelligens *d. l. Regiam*, & mihi quoque placet. Quoad ſecundum ſimiliter verba, *d. cap ſi vir*, ibi: nullatenus ſine Epiſcopi conſcientia fiat: non inducũt præceptum, ſed honeſtatem, vt tenent, & docent ibi Archidiacon. *numero primo, ſuper verbo fiat*, & Bellam. *numero vnic.* & alij quos refert, & ſequitur Sanch. *vbi ſupra* addens ex Ioan. Andr. & Cardinal. conſuetudine receptum eſſe, vt ea licentia non petatur.

Quoad tertium exiſtimat Sanchez nihil ad rem facere defectum licentiæ Epiſcopi, aut eam interueniſſe quoad reuocationem, vt ibi bene probat. Ma- 5
giſter Michael de Palatio noſter Concanonicus *in quarto, diſtinct. 27. diſputatione ſecunda, columna 33. verſic. quocirca. fol. 579.* cenſet tranſitum ad religionem coniugis iuuenis, vt alter licite profiteatur, non debere eſſe ad profeſſionem emittendam, ſed potius vt ibi incluſus à vagationibus arceatur, atque ideo conſultum ſit incontinentiæ periculo, præſtatque huic opin. argumentum tex. *in cap. vxoratus de conuerſ. coniugat*, ibi: Si autem fuerit talis, quæ ſuſpicione non careat, voto continentiæ celebrato, à ſecularium hominum conuerſatione remoueatur.

Hæc tamen præd. Authoris opinio vera quidem non eſt, ac proinde non tenenda, ſed imo neceſſarium eſſe vt coniux ille iuuenis profiteatur, vt probatur *in eodem cap. vxoratus* in verbis immediate ſequentibus, ibi, & in loco religioſo, vbi Deo ſeruiat, perpetuo commoretur: & expreſſius *in c. cum ſis de conuerſ. coniug.* ibi, niſi vterque ad religionẽ migrauerit, & *in ca. primo, eodem tit.* ibi, niſi vxor ad religionem tranſierit: & *in ca. Agathoſa 27. quæſtione ſecunda.* ibi, poſtquam copulatione coniugij viri atque mulieris vnum corpus efficitur, non poteſt ex parte conuerti, & ex parte manere in ſeculo, & in terminis hanc ſententiam tenent Abb. *in d. cap. vxoratus numero 3. & in cap accedens numero 2. eodem titulo de conuerſ. coniug.* Syluest. *in ſumma, verbo diuortium, quæſtione 13. numero 2.* Dominic. à Soto *in quarto, diſtinctione 27. quæſtione 1. articulo 4. columna antepenultim. verſ. poteſt & vnus*, Palatios ſibi contrarius *in quarto, diſtinctione 32. diſputatione ſecunda, columna 10. folio 718 in verſic. at vrgentior eſt*, & alij, quos refert, & ſequitur Thom. Sanch *d. lib. 7 de matrim. diſp. 32. n. 4. ad fin.* vbi etiã, quod non eſt ſatis, ſi profiteatur vir aſſumpto habitu Equitum Diui Ioannis, quia etſi ea ſit profeſſio ſolemnis, at hi remanent in ſeculo cum periculo incontinentiæ, quod eſt contra tex. *in d. ca. vxoratus.*

Nec ſufficit votum temporale coniugis manentis 6
in ſeculo, nempe dum coniux profeſſus ſuperſtes fuerit, vt *in d. c. 1. de conuerſion. coniug.* ibi: niſi vxor ad religionem tranſierit, aut perpetuo caſtitatem ſeruare promiſerit: & *in c. ad Apoſtolicam eodem tit.* ibi, niſi reliquus perpetuam continentiam repromittat, ita tenent Hoſtienſ. Ioan. Andre. Ant. de Butrio, & alij, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez *vbi ſupra, numero 5.* eſtque veriſſimum, & tenendum.

Illa tamen quæſtio in propoſito difficilis admo- 7
dum eſt, an ſcilicet votum caſtitatis perpetuum cõ-

iugis

iugis manentis in ſeculo, efficiatur ſolemne, eo ipſo, quod alter profitetur: ac proinde irritum reddat matrimonium contractum contra id caſtitatis votum à manente in ſeculo poſt obitum coniugis profeſſi: in qua plures DD. affirmantes, & alios negantes refert Thom. Sanch. *vbi ſupra, numero 6. cum ſequentibus*, exiſtimans *numero* 8. nulla ratione id votum effici ſolemne, ex gloſ. *in cap. ſeruatim: verbo poſt mortem, diſtinctione* 32. & alios quos citat, reſoluens matrimonium poſt obitum viri profeſſi celebratū ab vxore eſſe validum, quamuis peccet contra votum ſimplex: quæ ſententia mihi verior, & tenenda videtur, ſiquidē in propoſito de quo agimus (quidquid ſit de ordine ſacro à viro de licentia vxoris aſſumpto) nullus tex. probat contrarium, & cum ſit res odioſa, & in matrimonij præiudicium non venit extendenda.

8 Illud autem obſeruandum eſt in propoſito, quod ſi coniux ſenex in ſeculo manēs ſuſpectus ſit de incontinentia, non ſufficit eius votum in ſeculo, ſed requiritur vt ad religionem trāſeat, iura namque de hac materia agentia non ſolum, & abſolute ponderant ætatē, ſed ſimul vt coniux in ſeculo manens de incontinentia ſuſpectus non ſit: *cap. cum ſis, & c. vxoratus, & cap. ad Apoſtolicam, & cap. ſignifi auit de conuerſ. coniugat* Ratio præterea, quare iura id decreuerunt, eſt, ne coniux religionem profiteatur manente altero in ſeculo cum incontinentiæ periculo, cui conſulere voluerunt. ergo in quacumque ætate id periculum ſit, manet ratio prohibitionis, & hanc opinionem latiſſime comprobat, & tenet cum alijs reſpondens difficultatibus contrarijs Thom. Sanch. *d. lib. 7. diſputatione 32. numero 9 per totum.*

9 Vbi *numero* 10. quod nec etiam ſufficit votum præd. vbi coniux manens in ſeculo eſt iuuenis, quāuis ita honeſtæ vitæ ſit, vt nullus incontinentiæ timor ſubſit, & numeris ſequentibus alia pertractat vtilia in propoſito, quorum illud ſatis notabile eſt.

10 Quod ſi alter coniux abſque alterius licentia profeſſionem faciat, ac manens in ſeculo ratificare velit, non indiget religionis ingreſſu, quamuis iuuenis ſit, ſed ſatis eſt in ſeculo caſtitatem vouere, vt ibi per ipſum alios allegantem, *numero* 14.

11 Deinde & ſecundo ſcire oportet, validam eſſe profeſſionem cōiugis de licentia ſpontanea alterius emiſſam manentis in ſeculo cum voto caſtitatis, licet hic ſit iuuenis, & ſuſpectus de incontinentia; quoniam non eſt de ſubſtātia profeſſionis coniugis profeſſio alterius, ſed tantum deſideratur, quando hic eſt iuuenis, vt profeſſio alterius licite fiat, non ergo eſt nulla ſi prætermittatur hic ordo.

12 Peruerſio autem ordinis, quando non eſt de ſubſtantia, non vitiat actum, vt *in l. 1.* & ibi Bald. *C. de appell.* Bart. *in l. prolatam, C. de ſentent.* &c. DD. *in cap. exhibita de iudic.* & in terminis, de quibus agimus, ita tenet Fedetic. de Senis *conſil. 37. ad fin.* Hoſtienſ. *in ſumma titulo de conuerſ. coniug. num.* 8. Innocent. *in c. 1. numero 1. verb. ſeruare, eodem titulo*, & ibi Abb. *num.* 8. dicens eſſe omnium, Anchar. *num.* 3. & Cardin. *in fine*, Aretin. *conſil. 59. num. 8. verſic. ſi ergo*, Summiſtæ, Roſell. *verbo impedimentum, impedimento 15. in principio*, Sylueſt. *verbo matrim 8. quæſt. 12. dicto* 4. Tabiena *verbo matrimonium 1. quæſt. 3. num.* 4 Dominic. à Soto *in quarto, diſtinctione 27. quæſtione 1. articulo 4. columna penultim. verſic. caſus autem*, Nauar. *lib. 3. conſil. titulo de conuerſ. coniugat. in priori impreſſione, conſil. 5. n. 3. & in poſteriori conſil. 14. num.* 3. Gregor Lopez *in l. 12. in gloſſa vale el caſamiento, tit. 7. partita* 1. Enriquez *lib. 11. de matrim. cap 8. num.* 9. & alios referens, & dicens eſſe certum Thomas Sanch. *lib. 7. de matrim. diſputatione 33. numero* 2. & ita proculdubio eſt tenendum quicquid contrarium teneat Angles, quem ibi nuncupatim citat, & improbat.

Et quamuis non deſint, qui præfatam communē, veram, & receptiſſimam ſententiā limitent, vt non procedat, quando coniux manens in ſeculo nullum votum emiſit, aſſerentes tunc nullam eſſe præfatam profeſſionem alterius, vt ſunt Innoc. *in cap. quidam, ſtatim in principio, & numero 3. & 4. de conuerſ. coniugat.* Victor. *in ſumma de matrimonio, num.* 253. & Emanuel Saa *in ſumma verbo religio, num.* 33. veriſſima tamen ſententia eſt in contrarium, imo quod etiam in hoc caſu præfata profeſſio ſit valida, tum eiſdem rationibus, quibus idem probauimus in priori caſu: tum etiam *ex cap ex parte, el primero, de conuerſ. coniug. & c. Agatoſa 27. quæſtione* 2. & in terminis hanc ſententiam tenent gloſſa *in d. c. vxoratus, verbo nullatenus, & in cap. ex parte, el primero, in fin. de conuerſ. coniug.* & alij quamplures DD. Iuris Pontificij, & Theologi, quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. *d. lib. 7. diſputatione 33. numero* 4. ex quibus conſtat hanc eſſe veriſsimam, & receptiſsimam ſententiam. 13

Tertio animaduertendum eſt, coniugem profeſſum à monaſterio reuocatum, eo quod defecerint aliqua iure requiſita, & coniugi reſtitutum, teneri, eo coniuge defuncto ad monaſterium redire, quia vere profeſſus eſt, ac ſolum coactum redire ad coniugem manentem in ſeculo ad conſulendum periculo incontinentiæ, quæ morte ceſſat, ita decidit expreſſe tex *in d. cap. ex parte, el primero. de conuerſ. coniug.* & tenent gloſſa *in d. cap. Agateſa verbo debeas 27. quæſtione* 2. Hoſtienſ. *in ſumma de conuerſ. coniug. numero* 8. Abb. *in capit. primo, num.* 8. *eodem titulo*, Gregor Lop. *in l. 12. in gloſſa, vale el caſamiento, titulo 7. partita* 1. & alij plures vtriuſque Scholæ Authores, quos refert, & ſequitur Thomas Sanch. *vbi ſupra numero* 5. 14

Vnde cum alijs inferens, quod ſi profeſſus ille aliud matrimonium tunc ineat, erit irritum huiuſmodi matrimonium ratione voti ſolemnis in illa profeſſione valida emiſsi, ſed meo iudicio debebat dicere in illa profeſsione inualida, non vero valida, & ſic defecit in litera Sanchez dictio in, vt patet ex *d. cap. ex parte* ibi: de iure, &c. 15

Quare neſcio, quo iure potuerit dicere Palat. *in quarto, diſtinctione 32. diſputatione 2. columnu 13. & 14.* præfatam profeſsionem reuocatione caſſari, ac proinde matrimonium poſtea initum eſſe validum, quem ſequutus eſt Vega *in ſumma ſecundo tom. cap. 34. caſu 104. § lo tercero*, hoc enim eſt contra tex. *in d. cap. ex parte, el primero, de conuerſ. coniug.* & contra communem præfatam opinionem huius tertiæ obſeruationis, & ideo merito eos reprehendit Thom. Sanch. *d. numero 5. ad finem.* 16

Quarto obſeruandum eſt in præmiſſa ſpecie, profeſſum hunc reuocatum ad coniugem manentem in ſeculo teneri illi debitum reddere, alias namque fruſtra fieret reuocatio, nec per eam conſuleretur incontinentiæ manentis in ſeculo, imo grauiori periculo exponeretur, licet enim coniux cōcedens licentiam profitendi videatur iuri ſuo renuntiare ac proinde videbatur alterum non teneri reddere debitum: attamen, quia renuntiatio non fuit ſufficiēs, & perfecta defectu modi ab Eccleſia præſcripti. ſuſpenditur voti exequutio ad hunc effectum, vt reddere teneatur, vt tenent Scotus *in quarto. diſtinctione 32. quæſtione vnic.* Paludan. & alij, quos refert, & ſequitur Sanch. *d. diſputatione 33. num.* 6. 17

At hic profeſſus tenetur non petere debitum ſecundum Scotum, & Sanchez *vbi ſupra* contra Turrecrem. tenentem neutrum poſſe exigere: ſed & alias quæſtiones huic materiæ concitues diſſerit late Sanch. *d. diſputatione 33. num. 8. cum ſequentibus, apud quem ſunt videnda.* 18

Hacte-

19 Hactenus [illegible] de profeſsione coniugis facta [illegible] coniugis nunc videamus an profeſsio [illegible] post conſummatum matrimonium facta ignorante altero coniuge, vel eo ſciente contradicente [illegible] valida ſit, & an potius profeſſus reuocandi ſit a religione, ſicque reuocatus ad quid teneatur?

Et in hoc de viro profeſſo vxore contradicente, & ad eius inſtantiam reuocato, decidit tex. *in cap. quidam de conuerſ. coniug.* quod votum non tenuit, vnde ratione voti ad monaſterium non tenetur redire & quod vlterius non poterit vxorem accipere, quia promiſit ſe non exigere debitum quod in eius poteſtate erat. [illegible] ideo quod hoc votum tenuit & in mulieris [illegible] poſtea a viro reuocata, reſpondet Summus Pontifex [illegible] quod licet votum eius [illegible] non tenuerit, [illegible] tamen fuit obligatorium, quatenus ſe poterat [illegible] promiſit [illegible] monaſterium ſe [illegible] exacturum carnis [illegible] erat in poteſtate ipſius, redire vero ad [illegible] non erat in eius poteſtate. & ideo [illegible] ad ipſam tenuit votum, con[illegible] itaque [illegible] quit Summus Pontifex ibi & ei conſuletur ad ſalutem, vt ad monaſterium redeat, ſi vero ad hoc induci non poterit ipſa inuita non eſt cogenda.

Proculdubio [illegible] eſt iuxta iura præd. profeſſionem illam nō habere vim voti ſolemnis profeſsionis: habebit tamen vim voti ſimplicis, & obligabit coniugem in quantum ſe obligare potuit, nempe vt in eo matrimonio abſtineat ſe à debiti exactione, & eo per mortem ſoluto ab alio matrimonio [illegible] & ab alijs quæ aduerſantur caſtitati promiſſæ, tenebitur tamen ad coniugem reuocatus reddere illi debitum, vt probant præd. textus. Hæc tamen recte intelligit Thomas Sanchez *lib. 7. de matrim. diſputatione 34. numero 13.* Niſi coniux ille emitteret votum

20 caſtitatis in ea profeſſione dependenter ab illa eiuſque valore & ex [illegible] immediato permanendi in religione: tunc namque in virtute talis intentionis ad nihil voluit obligari, [illegible] caſſata illa profeſſione. Vnde vt profeſsionē irritā faciens maneat voto ſimplici ligatus, deſideratur intentio obligādi ſe independenter à profeſsionis valore atque eam intentionem præſumit ius, vbi de contraria non conſtat, vt patet ex dictis iuribus.

Vnde eo caſu, quo id votū caſtitatis obliget iuxta ſuperiora, ratione illius voti caſtitatis coniux inualide profeſſus, & ad alterum reuocatus, non ſolum non poterit exigere debitum coge[illegible] ſed etiā humiliter id petere [illegible] poterit, vt cum Alber. & alijs pluribus Authoribus recte probat, & tenet Sanch. *vbi ſupra, numero 4.* contra Nau. *in ſuo Manual. c. 12. numero 60.* & Henriquez *de matrim. lib. 12. cap. 2. numero 9. & lib. 11. cap. 15. numero 9.* tenentes exactionem debiti coactiuam in præmiſſa ſpecie eſſe prohibitam in dictis iuribus, non vero humilem debiti petitionem, hoc namque falſum eſt, cum vtrumque cēſeatur prohibitum ratione d. voti caſtitatis, quia etiam humilis petitio debiti eſt prohibita ratione voti caſtitatis in præmiſſa ſpecie emiſſi, eo caſu, vt prædiximus, quod id votum caſtitatis obliget.

21 Soluto tamen eo matrimonio coniux ille inualide profeſſus in ſpecie præmiſſa tranſeundo ad aliud matrimonium peccabit mortaliter tamquam voti ſimplicis caſtitatis violator: matrimonium tamen huiuſmodi validum erit ac ratum: quia id votum non fuit ſolemne, ſed ſimplex, ita tenet gloſſa *in d. c. 10. At ſi ſa, verbo debeas 27. quæſtione 2.* & eſt communis. & receptiſſima ſententia, vt conſtat ex numero plurimorum Authorum, quos ad hoc congerit, & ſequitur Sanch. *d. diſputatione 34. numero 5. lib. 7.* & probatur *in l. 12. titulo 7. partita prima*, & ibi Gregor. Lop *in gloſſa vale*, & eam [illegible] Summiſtæ omnes quos nuncupatim ibi refert Sanch.

Sed an votum illud religionis emiſſum in ea profeſsione irrita vim habeat [illegible] altem voti ſimplicis religionis, agit Tho. Sanch. *vbi ſupra, num. 8. cum 2. ſequentibus* probans *numero 10.* latiſsime id votum religionis omnino fuiſſe irritum. 22

Inde inferens *numero 11.* ad deciſionē illius quæſtionis an coniux abſque licentia alterius profeſſus teneatur ab ipſo reuocatus redire poſt eius obitum ad religionem? 23

Gloſſa namque *in d. c. quidam, verbo non tenetur de conuerſ. coniug.* affirmat eum ad id teneri ac peccare non redeundo, explicans illum tex. dum expreſſe dicit non teneri redire, id eſt non eſſe cogendum ab Eccleſia, atque ita *d. l. [illegible] et eodem titulo* loquens in eodem caſu dicit inducendum eſſe redire, non tamen cogendum quam [illegible] ſequuntur quam plures Authores quos ibi ad hoc citat, & pro eadē *l. expreſſam 12. titulo 7. partita 1.* & refert alios dicētes poſſe hunc cogi redire ad religionē nō ad petitionem monaſterij ſed ex Epiſcopi officio, cuius eſt cogere à peccato retrahere.

Verum contraria ſententia, nempe hunc culpæ immunem eſſe quamuis ad religionem non redeat, verior longe eſt ac tenenda ex tex. *in d. c. quidam de conuerſ. coniug.* vbi aſſeritur hunc poſt coniugis obitū non teneri ad religionē redire: culpa ergo vacat nō rediens, quia vbi obligatio non eſt, tranſgreſsio nullam culpam inducit: præterea ſi eſſet peccatum eo caſu ad religionem non redire, eum obligaret Eccleſia ad redeundum cum igitur hoc nō faciat, ſed imo declarat, eum non teneri ad religionē redire, vt expreſſe cauetur *in d. c. quidam*: ergo non peccat non redeundo ad religionē [illegible] luto illo matrimonio, quia Eccleſia nihil diſponit cum peccato. Deinde quia *in d. c. [illegible] eodem tit.* ſolū dicitur cōſultius & congruētius ad huius ſalutem fore, vt ad monaſteriū redeat, ergo ad id non tenetur de rigore neque peccat non redeundo, quia ductus authoritate Iuris Canonici non redit, vnde præſat l. partitæ aliud decidens cū Authoribus prioris partis ſtāte Iure Canonico prēfato in contrarium non habuit vim nec poteſtatem obligandi ad peccatum, tande quia votum illud religionis, vt prædiximus fuit prorſus irritum: quare merito hanc ſecundam ſententiam melius, & rectius probatum [illegible] & tenent alij plures Authores, quos refert, & ſequitur Sanch. *vbi ſupra, num. 12.*

Ex ſupra dictis etiam alia plura deducit *numeris ſequentibus vſque in fin.* idem Author, ad quem recurrendum erit in materia, & mature diſſerenda, quæ ibi late pertractat, quoties caſus contigerit.

Coniugi autem licentiā concedenti alteri coniugi metu cadenti inconſtantem virū extortā integrū eſt profeſſum repetere, ſecus quando metus leuis fuit, vt conſtat ex tex. *in c. accedens de conuerſ. coniug.* & in terminis docēt quā plures DD quos refert, & ſequitur Tho. Sanch. *lib. 7. de matrim. diſp. 35. n. 1. cum ſequentibus*, vbi ea late probat, & plura ex ea deducit, & tādem *n. 80.* omnia dicta per ipſum in diſputatione præcedētū de coniuge abſque licētia profeſſo (quorum aliqua prediximus) dicenda eſſe de profeſſo cum licentia metu extorta. 24

Similiter, quando licentia fuit dolo graui extorta coniux manens in ſeculo poterit reuocare profeſſum: tex. *in cap. veniens ad fin.* ibi, ſuper reuocatione ipſius, &c. vbi mulieri e concedetur reuocatio viri, qui dolo licentiam extorſerat niſi fuiſſet fornicaria, atque ita hoc in terminis tenent Canoniſtæ, & Theologi, quos referunt, & ſequuntur Gregor. Lopez *in 2. gloſſa, ſolo otorgaſſe, titul. 10. partita 4.* & Thom. Sanchez *d. diſputatione 35. num. 9.* vbi etiam Summiſtas citat. 25

Et quamuis in pr[illegible] ſpecie gl[illegible] *in* [illegible] *ſeſe, de r* [illegible] *conſang.* & ibi Ab. An[illegible] C[illegible] l. tenuerint præſatam licen[illegible] lid[illegible] quod dolu[illegible] his ſpirit[illegible] nō nocer[illegible] ſt profe[illegible]ſionem illam eſſe irrit[illegible] & nu[illegible], vt cum Hoſtienſ. Ioan. Andr. Cardin. P[illegible] Pe[illegible] tro de Ledeſma rectius probat, & tenet [illegible] *diſputatione 35. nu.* 10. addens ſe credere [illegible] voti ſimplicis religionis habeat ea pr[illegible] lius caſtitatis quoad abſtinendum a d[illegible] ne & ab alio matrimoni[illegible], quamuis [illegible] lidum [illegible] eſſet, & tandem *nu.* 12. inquit [illegible] omnia dicenda eſſe, quæ numero [illegible] pr[illegible] vſque ad nu. 9. dixerat, quando licentia [illegible] metu extorta.

26 Quando vero coniux in ſeculo relictus nec [illegible] ſenſum, nec diſſenſum præſtitit, ſed [illegible] ingreſſum tacuit, [illegible] diſsimulauit, c[illegible] ordant DD. licitum eſſe ma[illegible] in [illegible] lo profeſſum reuocare, quia licentia deſide[illegible] atur, vt coniux eo iure priuetur, ſola autem diſſimulatio non eſt licentia vt plures allegans poſt Greg. Lop. *in ſupra* affirm. Sa[illegible] qui *num.* 13. id indiſtincte probat ſiue coniux diſſimulans norit ius, eam taciturnitate reputari conſenſum, ſiue id ignorauerit, *& numeris ſequentibus*

27 alia vtilia in propoſito declarat [illegible] *diſputatione* 36. late agit an coniux profeſſus aliquo [illegible] alterius coniugis aut cum ea, dolo, aut metu extorta poſsit reſilire coniuge altero poſtea adulterante.

28 De intellectu autem tex. Decreti Concil. Tridēt. *ſeſsione 25. de regular. cap.* 19. ibi: quicumque regularis prætendat ſe per vim, & metum i[illegible]greſſum reli[illegible]ionem, &c. latiſsime agit idē Tho. Sa[illegible]ch. *lib.* [illegible] *de matrim. diſputatione 37 per to[illegible]ta.* vbi octo quæſtiones principales agitat apud ipſum videndas quoties cumque caſus occurrerit, hic autē [illegible]as examinare non libuit ne materiam matrimonialem latius, quam oporteat, extendamus.

CAPITVLVM XCVI.

De requiſitis ad hoc vt vir ex licentia vxoris poſſit ad ordines promoueri?

SVMMARIVM.

1 *Coniugatus ad ſacros ordines promoueri non p[illegible] ſt niſi ab vxore continentiam pr[illegible] tente [illegible] a. ſolutus.*

Ne tunc eſt neceſſaria l[illegible] ntia Epiſcop[illegible] numer[illegible] 2

3 *Coniuges non ſunt permittendi ſimul [illegible] quando vir de l[illegible] tia vxoris profitent[illegible] continentiam, ad ſacros ordines eſt promotus, v[illegible]*

4 *Coniux ad ſacros ordines promotus [illegible] ſpontanea vxoris licentia abſque alys a iure requiſitis, an poſsit ubi p[illegible] a reuocari?*

5 *Vxor, quæ voto caſtitatis emiſſo, licentia conceſsit viro ad ſacros ordines ſuſcipiendos, redditur inhabilis ad matrimonium contrahendum poſt viri vitam, & an de f[illegible]o contractum dirimatur?*

6 *Vxor, quæ contradixit ordini ſacro ſuſcipiendo à marito; eaque reluctante maritus fuit ſacris initiatus, non prohibetur eo mortuo matrimonium inire.*

Et quid in v[illegible]re tacite conſentiente virum ſacris initiari, numero 7. & numero ſequenti.

9 *Maritus ad hoc vt poſ[illegible]it ad dignitatem Epiſcopalem promoueri, vltra licentiam vxoris, neceſſaria eſt quoque ipſius profeſsio in religione.*

10 [illegible]

TExtus [illegible] c[illegible] du[illegible] c[illegible] p[illegible] r[illegible] m[illegible] nte fuerit a[illegible] [illegible] religion[illegible] m v[illegible] [illegible] atis eſt in vtroq[illegible] [illegible] culo [illegible] ueat nec ſuffic[illegible] [illegible] ab[illegible] e præd. voto h[illegible] c[illegible] [illegible] ceſſarium eſt, vt p[illegible] an[illegible] *continentia* [illegible] h[illegible] ſententiam tene[illegible] *cap. Epiſcopus,* [illegible] *que* [illegible] *in cap. quia ſunt,* [illegible] *ſam 28 di*[illegible]*ne, &* [illegible] *ap. 2* [illegible] [illegible] *in F*[illegible] *ante I*[illegible] [illegible] 4[illegible] p[illegible] Thom. [illegible] *matrim.* *diſput.* [illegible] *numero* 1. vbi [illegible] valde probabi[illegible] & *numero* [illegible] opini[illegible] [illegible] votum [illegible] n[illegible] [illegible] & [illegible] *cap. Epiſcop.* [illegible] promiſſa. [illegible] vxor [illegible] [illegible] nes, [illegible] eſt incontinentia [illegible] culo n[illegible] [illegible] lus C[illegible] ne promoueretur, & in [illegible] ita [illegible] *in* [illegible] *verbo ſeparet* [illegible] D. [illegible] lios allegans *in quart*[illegible] *ſecunda p*[illegible] 3. *numero* [illegible]. N[illegible]ar. *in* [illegible] 22. *num.* [illegible] 5[illegible] *in fin. titulo* 6. [illegible] 1. & [illegible] *muy vieja,* [illegible] *en tit.* [illegible] 4. Anton. Cuc[illegible] 5. [illegible] *matr.* [illegible] 12. *numer.* 22. & [illegible] p[illegible] A[illegible] [illegible] *m. 6.*

N[illegible] eſt ne[illegible] licent[illegible] Epiſ[illegible] cum 2
[illegible] vt [illegible] S[illegible] [illegible] 32 *n*[illegible] *p. 39 n. 7* [illegible] 4. *nu*[illegible] 9.

Ne[illegible] ges [illegible] permitti de- 3
b[illegible]t ſimul h[illegible]bitare, [illegible] un[illegible] ſatis eſt ſubtr[illegible] ſequeſtrare, q[illegible] quia Apoſt[illegible] vxores, [illegible] *omnino* [illegible] ita docent [illegible] [illegible] & ibi Hug[illegible] Ar[illegible]id. [illegible] *num* 5 & Turrecr. mat. *num. vnic.* Abb. *in* [illegible] *coniugatus num.* 5. *de conuerſ*[illegible] *tur.* Franciſ. Mar[illegible]us *deciſ.* [illegible]34. *num.* 6. *parte* 2. [illegible]os ſequitur Sanchez *d. diſput.* 39. *nu.* 8. addente[illegible] quod etiam [illegible] ſuſpicione carerent, non ſunt permittendi in eodem lecto, aut in eadem camera eſſe [illegible] ſed [illegible] in eadem domo: imo moraliter lo[illegible]uendo exiſtimat Sanch. & prudenter atque ſecure n[illegible]c in eadem domo habitare permittendi ſint, quamuis e[illegible] ſ[illegible]id ſit licitum, non tamen vac[illegible]t magno incontinentiæ periculo, aut ſaltem no[illegible] [illegible]am iniquæ ſuſpicionis, & ſcandali præbebit.

An autem vir ad ordines ſacros prom[illegible] ſpōtanea vxoris licētia [illegible]ſque [illegible] poſſit ab ea ſaltē ex iudicis officio a[illegible] con[illegible] iugale reuocari, agit late Sanch. *d. diſput.* 39. *num.* 10.

un

cum ſequentibus: vbi relata opinione Dominici à Soto tenentis poſſe hūc profeſſum,de quo agimus, reuocari,quem ſequitur Barthol. à Ledeſm. quos citat:item & cōtraria communi ſententia D.Thō. & aliorum,inquit Sanch. ſibi placere eam diſtinctionem,vt ſiquidem vxor ſuum conſenſum præſtitit non ignara iuris ſtatuentis,quid ipſa efficere debeat,vt vir legitime promoueatur ad ordines, nullatenus reuocabitur vir eius promotus ad ordines ſolo cōſenſu,ſecus ſi id ius ignorauit,vt tenent gloſ.*in c.ſeriatim,verbo poſt mortem diſt.* 32. Henric. *in d.c.vxoratus n.12.de conuerſ.coniug.*& Angel. *verbo matrim.4.n.9.*Ego vero opinionem D.Tho. & cōmunem ſequor indiſtincte.

5 Vxor autem,quæ voto caſtitatis emiſſo licentiā conceſsit viro ſuo aſſumēdi ordinem ſacrum,redditur inhabilis ad matrimonium cōtrahendū poſt viri vitā,quod ſi de facto contrahatur erit irritum matrimonium,vt voluit gloſ.*in d.c.ſeriatim verbo poſt mortem* 32.*diſtinct.*& expreſſe approbatur *in d. l. 40. tit. 6. partita 1.* ibi, *e otro ſi deſque ouieren ſus maridos muerto,que no ſe puedan deſpues caſar,e ſi ſe caſaren no vale*,& ibi Gregor.Lopez *in gloſſa,que ha en ſi la orden*,& hoc inter omnes conuenit teſte Açor *in ſua ſumma lib.13.ca.14.quæſt.11.*idem tenent alij quam plures DD. quos refert,& ſequitur Thom.Sanchez *d. lib. 7.de matrimonio,diſputatione 40. num. 2.& 3.* vbi *numeris ſequentibus* hanc aſſignat legitimam rationem huius deciſionis,quia ſcilicet Eccleſiaſtica conſtitutio ob reuerentiam ordinis aſſumpti à viro ex licentia vxoris vouentis caſtitatem,reddit eam ad ſubſequens matrimonium inhabilem,vt dicūt nōnulli,quos ibi refert,& ante eum Açor *vbi ſupra*, & eam rationem primo loco reddit *d. l. 40.*ibi,*la vna por la obligacion de la caſtidad que ha en ſi la orden*: quæ lex ſtatim addit aliam rationem,ſed eſt eadem cum dicta,nempe,*porque la Igleſia defendio,que ſi los clerigos que ſon de ordenes ſagradas ouieſſen mugeres,e caſaſſen ellas deſpues de ſu muerte de ellos, que no valieſſe el matrimonio*,quod probatur *in cap.quia ſunt & in cap.ſi ſe.diſtinctione* 28. idem colligitur ex *cap. ſi qua vidua, eadem diſtinctione, & ex cap. ſeriatim in fin.diſtinctione* 32.

Ex quibus non eſt tenenda contraria ſent.quorundam antiquorum,de qua per gloſ.*in d.c.ſi ſe,ad fin.*explicādo textus contrarium probantes,vt intelligantur, quādo mulier profeſſa eſt,quam opin. ſequutus eſt etiam Dominic.à Soto *lib.7.de Iuſtit.& Iur.q.5.art.3.in ſolutione ad ſecundum in fin.* ea ſolum ratione quod nō ſit cur id votum efficiatur ſolēne, ideoque ſecundum hanc opin.licet peccet mulier, quę voto caſtitatis emiſſo licentiā cōceſſit viro ordinis ſacri aſſumendi,non tamen redditur inhabilis matrimonio contrahendo poſt viri obitum , ſed ſolum peccabit contra votū:hæc tamen vltima ſententia vera nō eſt nec tenenda, vtpote cōtra pręd. iura,quæ minime patiuntur præd. interpretationē

6 ſed indiſtincte probant non valere matrim.contractum poſt mortē viri in pręmiſſa ſpecie.Limitatur tamen prior ſententia tenenda,quando vxor præd. licentiā ordinis ſacri aſſumendi non conceſſit marito,ſed imo vir ea reluctāte eſt ſacris initiatus,nō enim videtur vxorem ad aliquid obligādam,abſque cuius conſenſu vir promotus eſt,ſecundum D.Tho. *in 4.diſt.37.q.5.art.2.ad* 4.quem ſequitur Sanch.*d. diſp.40.n.4.*aduerſus Açor.*lib.13.Inſtit.moral.c.14. quæſt.11.*

7 Sed quid erit in vxore tacite conſentiente virum ſacris initiari,veluti,quia non expreſſe cōſenſit,vel diſſenſit, ſed conſcia promotionis viri ad ordines diſſimulauit?& tunc quidem inter omnes quoque conuenit,vt inquit Açor *vbi ſupra*,matrimonium ab vxore huiuſmodi contractum poſt mortem viri eſſe irritum:idem tenent gloſſa *in d.ca.quia ſunt, verbo fuiſſe 28.diſtinct.*& ibi Archidiacon. & Dominicus, & alij plures,quos congerit,nō tamē ſequitur Tho. Sanch.*d.lib.7.diſputatione 40.num.5.*& approbatur hæc opinio *in d.l.40.*ibi:*la vna que non pueden caſar deſpues que ellos ſon muertos,quier contradigan,o non quando ſe quiſieren ordenar*:quare audiendum non eſſe cenſeo Thom.Sanchez *vbi ſupra d.num.5.ad fin.* exiſtimantem contrarium, nempe vxorem diſſimulantem id non pati detrimentum,quia ſola diſſimulatio in re tam ardua non reputatur conſenſus, nec iuri vxoris præiudicat,vt inquit ſe probaſſe diſputatione 38.num.15.vbi cum Sylueſt.Armil. Anton. Cuch.& Açor tenet contra quam plures alios DD. quos citauerat numero præcedenti,nullū,ex diſſimulatione vxoris,quod ſacris initietur,præiudiciū generatur ipſi vxori ad repetendum virum : ſicut idem eſſe probauimus in ſimili ſpecie *cap.præcedenti, n.26.in verſiculo quando vero coniux.*

Sed nihilominus his non obſtantibus in ſpecie, de qua hic agimus,*verſiculo ſed quid erit in vxore*, tenenda eſt prior ſentētia contraria Sanch. tum quia ea verior eſt,& communis.& lege Regia probata: tum etiam,quia magna ratio diuerſitatis militat inter caſum noſtrum de quo agimus mortuo viro, & altero reuocandi virum,in primo namque permāſit mulier in ſua ſcientia, & taciturnitate vſque ad mortem viri,vnde nimirū quod ſibi noceat ſua propria & tam longa taciturnitas,& diſſimulatio,quæ nihil aliud poteſt importare niſi conſenſum verum & irreuocabilem:in ſecundo vero quoad reuocationem viri cum hæc fiat eo viuente, potuit etiam diſſimulatio reſtringi,ac tempore limitari.

Rectius tamē meo iudicio cenſet Sāchez *vbi ſupra,num.7.*ſupradicta omnia procedere circa nullitatem matrimonij ab vxore,cuius conſenſu expreſſo,vel tacito vir fuit ſacris initiatus, contracti poſt mortem viri,quamuis vxor præd.iuris ignara eſſet, vt ibi bene probat cum Bonauētura,Turrecremat. & Gregor.Lopez contra alios,quorum opinionem eſſe piam,& probabilem profitetur. 8

Ad hoc tamen vt vir poſſit promoueri ad Epiſcopatum vltra licētiam vxoris,neceſſaria eſt quoque profeſſio ipſius vxoris in religione,vt cū gloſ. & alijs pluribus Authoribus bene probat Thomas Sanch.*d.lib.7.de matrim.diſp.* 41.*num.2.* contra nōnullos alios,quos retulerat *nu.1.& nu.4.*agit, quid quando maritus promouetur ad Cardinalis dignitatem,licentia vxoris.& refert opiniones. 9

An autē coniugatus ordines ſacros abſque licentia vxoris recipiens ſit irregularis,late agit Thom. Sanch.omnino videndus *d.lib.7.de matrimonio,diſp. 49.n. 1.cum pluribus ſequentibus.* 10

CAPITVLVM XCVII.

De clerico beneficiato contrahente matrimonium valide vel irrite.

SVMMARIVM.

1 *Beneficia per ſponſalia de futuro non amittuntur.*

2 *Beneficia clerici ſacris nō initiati an vacent per matrimonium validum ab eo celebratum ipſo iure, vel requiratur ad id iudicis ſententia?*

3 *Clericus ſponſam ducens de præſenti valide, non recuperat beneficium etiam alteri non collatum, quāuis ea ante copulam decedat,vel religionem ingrediatur.*

4 *Matrimonio valide contracto ab habente acceſſum,& regreſſum ad beneficium Eccleſiaſticū, vacat etiam acceſsus,& regreſsus.*

 5 *Cle-*

5 *Clericus contrahens matrimonium valide non poteſt priora beneficia retinere, ſed tenetur ea ſtatim dimittere.*

6 *Beneficia clerici matrimoniũ contrahentis poſſunt ſtatim impetrari atque alteri conferri.*

7 *Clericus beneficiatus matrimonium contrahens, non poteſt beneficium, quod habet, renunciare.*

8 *Clericus coniugatus non debet admitti ad Eccleſiaſtica beneficia, neque ad ſacros ordines, aut adminiſtrationes Eccleſiaſticas, niſi fortè caſtitatẽ voueret perpetuam.*

9 *Penſiones Eccleſiaſticæ an vacent per contractum matrimony.*

10 *Beneficia clerici contrahentis matrimonium nullum ex cauſis iuridicis an vacent?*

11 *Beneficium curatum aut ſimplex recipiens aut retinens abſque animo ſe ſacris initiandi an peccet, & quando teneatur ad reſtitutionem fructuum?*

12 *Matrimonium contrahentes ſcienter infra quartum gradũ conſanguinitatis, vel affinitatis, item & Religioſi, Moniales, & clerici ſacris initiati incurrunt ſententiam excommunicationis Canonis.*

13 *Clericus in ſacris matrimonium contrahens an ſit irregularis?*

1 CErtum eſt in iure beneficia non amitti per ſponſalia de futuro, quia hæc ſtatum plene incompatibilem non inducũt, ſed ſolum in via ſunt ad illud comparandum, ita tenent Ioann. Andr. *in cap. primo, numero 1. & in cap. Ioannes numero 23. de Cleric. coniug.* & ibi alibique communiter Canoniſtæ, D. Couar. *in 4. de ſponſal. 2. parte, c. 6. §. 3. num. 4.* Nauar. *in Manual. Latino cap. 25. numer. 120.* Mincha. *de ſucceſ. creat. lib. 3. §. 22. num. 47.* Iulius Clar. *lib. 5. recept. ſent. §. fi. in Pract crim. quæſt. 73. n. 3.* Dida. Perez *in l. 1. in verſic. tamen ſponſalia in tit. 1. lib. 5. Ordin fol. 4.* Maſcard. *de probat. conclu. 182. nu. 1. & vltim* congerit plurimos dicens hoc cõſtare apud omnes Tho. Sanch. *libr. 7. de matrim. diſput. 42. num. 1.* vbi improbat Ludo. Lopez addentem quod ſecundum omnes eſt priuandus hic clericus beneficio, ſed quod non eſt verum, nec aliquem inuenire potuit hoc dicentem.

2 Quod ſi clericus beneficiatus validum contrahat matrimonium, quamuis non deſint, qui teneant adhuc non vacare beneficium ipſo iure, ſed expectandam eſſe ſententiam, quia communis ſententia habet non vacare beneficium ante ſententiam, quamuis Canon ſtatuat ipſo iure amitti, vt per D. Couar. *in 4. de ſponſal. 2. part. c. 8. num. 10.* & in terminis videtur hoc tenere gloſ. *in c. coniugatus, verbo ad ſacros de conuerſ. coniugat.* & affirmant expreſſe Alex. Carrer. *lib. 3. de ſponſal. cap. 3.* & Manuel Rodrig. *in ſua Sum. 1. tom in 2. editione, ca. 264. nu. 1.* certiſſimum tamen eſt contrarium, imo quod per contractum matrimonij validum celebratum à clerico in minoribus conſtituto vacent ſtatim ipſo iure eius beneficia, & hoc non eſt, eo quod vllum delictum admiſerit contrahendo matrim. vt ſic ſententia iudicis deſideretur, ſed quod ſe vinculo incompatibili cum beneficio ſponte ſua innodet, ac proinde eo ipſo iure per ſpontaneã immiſsionem illud videatur ipſo facto repudiare, & in terminis ita tenent gloſ. *in ca. primo, verbo relinquenda de Cleric. coniug* & ibi communiter DD. gloſ. etiam, & Scribentes *in cap. vnic. verbo Clericus, de Cleric. coniug. in 6.* D. Couar. *in quarto de Sponſ. 2. parte cap. 6. §. 3. n. 4.* Montalu. *in l. 41. gloſ. vnic. tit. 6. partitu 1.* & ibi Greg. Lopez *in gloſ. el beneficio.* Iulius Clar. *in Pract. Crimin. §. fi. q. 73. n. 5.* Minch. *de ſucceſ. creat. lib. 3. §. 22. n. 45.* Maſcard. *de probat. concluſione 182. n. 1. & 2.* & nos *lib. 2. pract. q. 104. n. 3.* & congerit infinitos, idem ſequutus Sanch. *diſput. 42. n. 4.* ex quibus patet hanc eſſe veriſsimam, cõmunem, & receptiſsimam ſententiam, & omnino tenendam, ſicque nulla opus eſt ad hoc Iudicis ſententia, vt in terminis explicant Açor, & Ant. Cuch. quos ipſe Sanch. ibi ad finem refert, & ſequitur; qui *n.* 5. cum alijs Authoribus hoc ampliat, etiam ſi matrim. non fuerit conſummatum, & *numero* 6.

3 Quod clericus hic non recuperat beneficium etiam alteri non collatum, quamuis ſponſa nondum cognita decedat, aut ad religionem tranſeat.

4 Idem eſt in acceſſu, regreſſu, aut quibuſlibet alijs iuribus ad beneficium Eccleſiaſticum competentibus, vt ſi quiſpiam impetrauit gratiam aut reſcriptum ad præbendam vacaturam, vacant enim hæc omnia ſtatim ipſo iure ad inſtar beneficiorum per matrimonium validum celebratum ab eo, quia obtinebat, vel ſibi competebat ius ad illa, quia matrimonium eſt ſtatus incompatibilis cum beneficio, & omni iure ad illud competenti, vt bene iure probat & ſequitur allegans plures alios idem tenẽtes Thõ. Sanch. *vbi ſupra, nu. 7.* vbi *numeris ſequentibus* plura ex ſupradictis deducit.

5 Primo, clericum cõtrahentem matrimoniũ, nullatenus poſſe retinere priora beneficia ſed teneri ea ſtatim dimittere. ita tenet Nauar. *in Manual. Latin. c. 25. n. 120.* Ang. *in Summa verbo Apoſtaſia, n. 2.* & iterum *in verbo Clericus 5. n. 1.* Sylu. *verbo Apoſtaſia, q. 3. n. 8. in fin. & in verbo Clericus 2. nu. 2. verſic. peccat vero in iſtis,* Toled. *lib. 4. ſuæ Summæ c. 18. n. 4.* Manuel Rod. *in 1. tomo ſuæ Summæ in 2. editione, c. 30. n. vltim.* & alios allegans Sanch. *vbi ſup. n.* 10. addens ex eiſdem Angel. Sylu. Nauar. & Toledo, quod Clericus præfatus peccaret retinendo, quia eſſet iniuſtus retentor rei non ſuæ, & in re grauiſsima, & tenebitur inſuper ſi beneficium retineat ad reſtitutionem omnium fructuum à ſe poſt matrim. initum perceptorum ſecund. Açor, & Vegam, quos refert & ſequitur Sanch. ibidem *d. numero 12.*

6 Secundo deducitur, beneficia huiuſmodi Clerici coniugati, poſſe ſtatim tanquam vacantia impetrari ac alteri conferri, quia inito matrim. non iure, ſed ſolo facto poſsidet, Anchar. *in c. quod à te, n. 4. de Cleric. coniug* Açor *lib. 5. inſtit. moral. c. 8. q. 3.* & Sanch. *vbi ſupra, num. 11.*

7 Tertio infertur, minime poſſe præd. Clericũ matrim. iam contracto reſignare beneficium in fauorẽ tertij, ita tenent Bernar. Diaz *in practic. Canonica in noua editione, c. 80. n. 5.* & Zeuallos *in Pract. q. 147. n. 6.* & Flami. Pariſ. *de reſignatione benef. lib. 3. q. 1. num. 28.* quos ſequitur Sanchez *vbi ſupra.*

8 Clericus autem coniugatus non debet admitti ad Eccleſiaſtica beneficia, vel ſacros ordines, aut adminiſtrationes Eccleſiaſticas, niſi forte caſtitatẽ voueret perpetuam, & qui vnicam ac virginem habuiſſet vxorem ita cauetur *in c. 2. de Cleric. coniug.* de cuius tex. intellectu, quia difficilis eſt, vidẽdus erit quoties caſus in praxi obuenerit, Tho. Sanch. *d. libr. 7. de matrim. diſp. 42. n. 16. per totum.*

9 De penſionibus autem per cõtractum matrimonij an vacent ad inſtar beneficiorũ, late agit, & diſtinguit idem Sanc. *d. lib. 7. diſp. 44. per totam.*

10 An vero vacẽt beneficia Clerici cõtrahentis matrimonium nullũ ex cauſis iuridicis latiſsime quoque agit idem Author *d. lib. 7. diſp. 43. per totam.*

11 De eo denique qui recipit, vel detinet beneficiũ curatum, aut ſimplex vel penſionem animo nõ permanendi in ſtatu Clericali, ſed tranſeundi ad matrimonium an peccet. & quando ad reſtitutionem fructuũ perceptorũ teneatur, & quando non? egimus *lib. 2. Canon. q. c. 5. n. 20. cum ſequentibus.* & latius nunc agit Sanch. *d. lib. 7. diſp. 45. per totam,* ſed quia præfatæ quæſtiones ad materiam ipſius matrimonij prin-

.. .. & .. .. ..iatam non ſpectant, eas ..

11 Contrahentes .. .nter matrimonium inceſtuoſum cum .. .. ſanguinea, vel affine in .. quartum gradu ..onico int.. .. ..ctum abſque diſpenſatione Apoſtolica, item Regioſi, aut Monial.s contrahentes matrimonium ſacrilegum. Præterea clerici in ſacris ordinibus cõſtituti matrim ſac.. .egum cõ..tra.entes, incurrunt excõmunicationem Canonis, de qua in *Clement. ia vnica de co ſang. & aff.* cuius tex. materiam latiſsime circa præd. excõmunicationem declarat Tho. Sanch. *lib. .. de matrim. .. diſp. 44 per totam*, ſed quia nos in hoc libro tantum agimus de matrimonio, non vero de excommunicatione ſufficiat .. .. matrimonij nullitatẽ in præmiſſis ſpeciebus: cæterum q.. ad excommunicatione incurrendam illis caſibus, & in quibus non incurri .. ex defectu rationis .. *Clement.* .. & alijs .. .. viderı poteſt apud præd. Autho.. recte eã explicantẽ.

12 An autem clericus in .. .. ..iturus matrimonium contrahens ſi .. ..gul.. ..git idem Sanch. *d. lib. 7. diſputatione 49. numero nono, cum ſequentibus.*

CAPITVLVM XCVIII.

De impedimento conſanguinitatis.

SVMMARIVM.

1 *Conſanguinitatis definitio.*

2 *Lineæ definitio.*

3 *Linea conſanguinitatis eſt triplex, ..hic.*

4 *Linea in alio ſenſu duplex eſt, directa, & inflexa, vt hic.*

5 *Lineæ ..um ſit ment.. .. .. .. linea .. ..itur, vt hic.*

6 *Linea aſcenſus ſumitur ſurſum, & deorſum, non vero per tra.. ..ſum.*

7 *Lin.. .. .. in maioratibus.*

8 *Frater .. .. ſuam .. ..am, & alter frater .. .. .. de linea ſui fratris.*

9 *Stirps quid ſit & eius definitio.*

10 *C.. a.. .. computatio quomodo fiat.*

Iure Ciuili, C. inſtit. & Reg.. .. numer. 11. & 12. vbi litera l. 3. titulo 6. .. 3. ref.. ..

13 *Matrimonium in primo gradu conſanguinitatis lineæ rectæ, ſcilicet inter parentes, & filios eſt ipſo iure naturæ irritum ac nullum.*

14 *Matrimonium contrahi inter parentes, & filios an vllo caſu liceat, nempe ſi ſolum .. .. ſuperſint?*

15 *Filiæ Loth .. .. dum cum patre concubuere ex.. .. .. nullum .. ſupereſſe qui generati .. ..*

16 *Matrimonium .. ..dentes, & deſcendentes vſque ad q.. .. gradum prohibeatur.*

17 *Matrimonium poteſt contrahi inter conſanguineos, ex.. .. .. .. vltra quartum gradum.*

Et quomodo hoc intelligatur numero 18. .. .. .. ſin. de conſang. & ſin. ag..

19 *Gradus omnes conten.. .. .. 18. .. .. in lege noua circa matrimonium dirimendum, & n. 20.*

1 Conſanguinitas eſt vinculum perſonarũ ab eodem ſtipite deſcendentiũ carnali propagatione cõtractum, ita D. Tho. *in quarto diſt. 40. quæſt. vnic. articul. 1.* communiter receptus à Theologis, & Iuris peritis, teſte Tho. Sanch. *lib. 7. de matrim. diſp. .. n. ..* & quamuis aduerſus hanc definitionem conſanguinitatis inſurgant Palud. *in 4. diſt. 40. q. 1. art. 1.* & D. Cou. *in 4. Decretal. 2. parte c. 6. §. 6. n. 1. & 3.* eam redarguentes, quod diminuta ſit, dum poſt verba illa, ab eodem ſtipite, non ſit additum, verbum hoc propinquo, quo enim tacito, ex præd. definitione colligitur, homines vniuerſos conſanguineos eſſe, vtpote quia ab eodem Adamo deſcendunt: nihilominus tamen ſecũdum D. Tho. *vbi ſupra. ad 1.* nõ fuit opus eam propinqui explicare, q.. .. ipſo, quo mentio fit .. .. ..one de ſtipite, intelligitur de ita propinquo .. .. ..tus eius in deſcendentibus perſeueret: quam .. .. primi parentis Adami perſeueret in omnibus deſcendentibus ſecundum ſimilitudinem ſpeciei: at non perſeuerat ſecundum ſimilitudinẽ .. .. ..ã, iuxta quam auus & parentes .. .., quæ eorum imaginem, complexionemque ac morũ effigiem refert: virtus namque paterna non ſecundum totam ſuam perfectionem deſcendit in filium ſed imperfectius: .. .. debilior atque imperfectior eſt quanto in plures generationes deriuatur, ac tandem in tot protendi poteſt, vt omnino debilitetur & .. conſanguinitatis ratio deficiat, vt author eſt D. Iſidorus *lib. 1.. Etym. .. .6.* & refertur *in c. conſanguin. .. 35 q. 4.* alio autem argum. Coua. contra præfatam definitionem reſpondet, & recte ſatisfacit Sanch. *vbi ſup. verſi. .. ..argum.*

Conſanguinitas ipſa diſtinguitur per lineas & gradus: linea vero dicitur ordinata collectio perſonarum ab vno ſtipite deſcendentium diu.. ..os continens gradus, ſeu potius ipſæmet perſonæ conſanguineæ collectiue ſumptæ: gradus autẽ eſt habitudo ſeu menſura diſtantium perſonarũ, qua cognoſcitur, quota conſanguinitatis diſtãtia aliqui conſanguinei coniungantur. 2

Linea autem cõſanguinitatis eſt triplex, quædam aſcendentium, alia deſcendentium, quæ .. ..latur linea recta, alia eſt collateralis, ſeu tranſuerſalis, quę duplex eſt, quædã æqualis, alia vero inæqualis, vt latius hæc declarat cũ ſuis exemplis Tho. Sanch. *vbi ſupra, ..num. 2.* 3

In alio ſenſu linea duplex eſt, directa, & inflexa: recta autem & ipſa duplex eſt, deſcendentiũ & adſcendentium, *l. ſtem matr. ff. de gradib. paterna, & materna:* & eſt nomen collectiuum plur. um perſonarũ & graduum, Bal. ſiue Salic. apud Anelharran. *con. 95. n. .. Men. conſ. 197. n. .. & conſ. 585 n. 30* quos refert, & ſequitur Marc. Ant. Pet. *de fideic. art. 22. n. 4. f. 195.* 4

Sed melior & perfectior eſt definitio D. Thom. communiter recepta, quam ſupra adduximus.

Et cum de linea fit mentio, intelligitur de recta, non de tranſuerſali, ideoque de linea, v. g. Franciſci ſunt omnes eius deſcendentes vtriuſque ſexus maſculi, & fœminæ, tranſuerſales autem non ſunt de linea Franciſci, ſed de alia linea quiuis ab eodẽ ſtipite procedant ſi vti contingit in duabus vijs, quę ab eodem principio determinantur, duæ naque ſunt, & qui eſt in vna, non eſt in alia, vt cum alijs probat Pereg. *vbi ſup.* qui etiam quod linea alicuius ſumitur ſurſum, & deorſum, non vero pẽr tranſuerſum, & *in art. 26. n. 28. fol. 249. ..l. 4.* quod ſi pater habuiſſet filiũ, & filia, in maſculo inciperet linea maſculina ipſius patris, & in fœmina inciperet linea fœminina. 5 6

Et hinc eſt, vt in maioratus ſucceſſione linea recta debet ſemper ſuccedi, vt diximus *li. 2. Canon. qq. c. 14. n. 46.* vbi *numeris ſequentibus* alias regulas communes in materia ſucceſsionis maioratus circa lineam ſuccedere debentis adduximus. 7

Quilibet autem fratrum conſtituit propriã lineã, & alter de alterius linea non dicitur, vt cum Socin. Bet. & alijs docuimus *conſi. 13. .. 12. & d. lib. 2. Canon. qq. c. 14. n. 55.* & hæc de linea ſufficiant. 8

Stipes eſt perſona illa, à qua omnes perſonæ, de quarum coniunctione tractatur, deſcendũt & originem ducunt: quia licet iuxta D. Iſid. .. .. .. *verſ. 35. q. 5.* truncus, ſeu ſtips arboris conſanguinitatis nõ ſit primus parens à quo omnes deſcendunt, ſed primus eius generatio, hoc eſt, filij ipſius, tamen in modiu Eccleſia recepit, primum parentem, à quo procedunt omnes, de quorum conſanguinitate agitur, 9

 eſſe

eſſe truncum, ſeu ſtipitem, vt conſtat ex tex. *in cap. ad ſedem & in c. par itelæ 35. q. 5.*

10 Ad computandos autem conſanguinitatis gradus tres regulas conſtituit Thom. Sanch. *d. lib. 7. diſp. 50. n. 4. cum ſeqq.* apud ipſum videndas: & *n. 7.* ponit dif-

11 ferentiam computationis graduum inter ius Canonicum & Ciuile, nempè quod licet vtrumque ius conc[illegible] in cõputatione graduum in linea recta, attamen diſcordant in cõputatione graduum in linea tranſuerſa vt ibi per eum: at computatio graduum iuris Canonici ſeruanda eſt quoad matrimonia, quia circa hæc ius Ciuile diſponere non poteſt: ſed quoad ſucceſsiones ſeruãda eſt computatio graduum iuris Ciuilis, *l. 3. tit. 6. p. 4.* D. Couar. *in 4. de ſpõſal. 2. parte cap. 6. §. 6. num. 8.* vbi addit ſic ſeruandum eſſe tam in foro ſeculari, quam Eccleſiaſtico, ſed in alijs contractibus, actionibuſque cæteris ſimilibus, quamlibet computationem in proprio foro ſeruandam eſſe refert, & ſequitur alios plures idem tenentes allegans Sanch. *vbi ſupra, numero 8.*

12 Sed pro clariori intelligentia ſupradictorum, & vt quilibet hic habeat notitiam eorum, & opus nõ ſit recurrere ad dicta DD. in hac materia referam literã *d. l. 3. titulo 6. partita 3* quæ eſt huiuſmodi: *Grados de parenteſco ſe cuentan en dos maneras: La vna es ſegun fuero de los legos: la otra ſegun los eſtablecimientos de Sancta Egleſia, e aquella que es ſegun fuero ſeglar, ſe dize aſſi. Grado es manera de perſonas de partidas, que ſe ayuntan por parenteſco, por la qual manera de departamiento ſe demueſtra en quanto grado ſea llegada la vna perſona de la otra: aſmando toda via la rayz onde oujeron comienço: e ſegun el fuero de los legos: los fijos deſte tal, que es llamado rayz fazen el ſegundo grado, quier ſean dos, o mas, e los nietos del fazen el quarto grado: e los viznietos fazen el ſexto, e ſegun a eſto pueden contar adelante. E la otra manera que es ſegun a los eſtablecimientos de Sancta Egleſia, ſe dize aſſi Grado es conuenjente manera, e guiſada de perſonas ayuntadas por parenteſco, que decienden egualmente de vna rayz por departidas lineas. E ſegun a los eſtablecimientos de Sancta Egleſia los fijos de eſte tal, que es dicho rayz fazen el primero grado comoquier que ſean en las lignear departidas. E los nietos del fazen el ſegundo grado, e los viſnietos, el tercero, e los traſuiſnietos el quarto, e aſſi adelante. E la razon porque cuenta el fuero ſeglar los grados del parenteſco de vna guiſa, e de otra la Egleſia as eſta, porque el fuero ſeglar cuenta tan ſolamente en que manera deuen heredar los vnos a los otros quando mueren, e non fazen teſtamento, e la Egleſia cato en que manera deuen vuſar. Pero eſtos dos departimientos, que ſon entre los grados de eſtos fueros, han lugar en las perſonas que deſcienden por las lineas de trauieſſo, e non en las que ſuben, o deſciende derechamente, ca en eſtas, amos los fueros acuerdan*

13 Matrimonium in primo gradu conſanguinitatis lineæ rectæ, ſcilicet inter parentes, & filios eſt ipſo iure naturæ irritum ac nullum, ita tenent vniuerſi DD. Theologi, & Iuris vtriuſque profeſſores, [illegible] ſtq; veriſſima, & receptiſsima ſententia, & quamuis D. Thom. *in quarto diſtinctione 40. quæſt[illegible] e vnic articulo 3. in corpore,* nec plerique ex antiquioribus declarent, id matrim. iure naturæ eſſe i[illegible]itum, ſed tantum aſſirment eſſe contra ius naturæ: rationes autem, quibus ad id probandum vtuntur inſinuant eorũ mẽtem eſſe iure naturæ i[illegible]itati, & in terminis id tenẽt dicentes nulla humana poteſtate diſpenſari poſſe, vt id matrimonium valide contrahatur, Caiet. *2. 2. quæſtione 154. articulo 9. circa ſolutionem ad tertiũ,* Loazes *de matrim. Regis Angliæ, dubio 2. in ſolutione ad ſecundum fundament. partis negatiuæ, num. 3.* Dominic. à Soto *in 4. Sent. diſtinct. 40. quæſt. vnic. articulo 3. concluſione 2.* & Palacios *ibidem diſputatione vnic. col. 18. verſ. Porro autem,* Alphonſ. à Veracruce *in 2. parte Specul. Coniug. art. 22. concluſ. 1.* Valentia *in 4. parte diſput.*

10. q. 5. puncto [illegible] 4 [illegible] ualdus, & alij [illegible] *d. lib. 7* [illegible] 8. quod non tantum in [illegible] eſt verum, imo & natur. [illegible] mo non pecc[illegible]nte, idem dicend[illegible]

An autem contr[illegible] hi matrimo[illegible] & filios, ita malum ſit, vt in nullo [illegible] lem Dei diſpenſationem hoc liceat, [illegible] lius & mater aut pater & filia in [illegible] ſent, diſcrepant DD quibuſdam affir[illegible] huc non licere in præd. euentu matrim[illegible] trahi, vt ſunt Caiet. Ledeſm. Loazes, Lu[illegible] alijs vero & pluribus contrarium tenentibus [illegible] pe tunc id licere, hocque eſt verius, vt [illegible] referens Tho Sanch. *vbi ſup. n. 10.*

Sic enim D. Chryſoſt. *Homil. 44. in Gen.* [illegible] Ambroſ. *lib. 1. de Abra. c. 6.* excuſan[illegible] culpa, dum cum patre concubue[illegible] c[illegible] enim, nullum virum ſuperesse, qui ge[illegible]erat [illegible] ſeruire poſſet, Geneſ. 19. ibi: *Pater noſter ſenex [illegible] nullus virorum remanſit in terra qui poſſit ingredi ad [illegible] ta morem vniuerſæ terræ, veni inebriemus eum vino [illegible] miamuſque cum eo, vt ſeruare poſsimus ex patre noſ[illegible]* &c. vbi *literam A.* adducit, Theodoretus dicens [illegible] ſi ebrietas haud omnino culpa v[illegible], ea tame[illegible] quæ poſſit excuſari ex ratione de qua ib[illegible] c[illegible], ipſæ vero filiæ accuſari nullo modo po[illegible]un[illegible] na eum vidi[illegible]ent quatuor vrbes cum omnibus [illegible] igne [illegible] ſubuerſam Segor facile cred[illegible]t genus humanum eſſe periturum: & [illegible] filiæ excuſabiles ſunt, arbitrantes, ſe ſolas [illegible] cum patre ad conſeruationem gene[illegible]is hum[illegible]

Prohibiti[illegible] autem hæc & impedimentum [illegible] mens matrimonium inter aſcendentes, & d[illegible] dentes protrahitur ad quemcumque gradum [illegible] infinitum. Adamus ſi hodie reſurgeret [illegible] vxorem duc[illegible] poſſet, quia communis [illegible] generis humani parens eſt, ita tenent glo[illegible]a *in expoſitione arboris conſanguinitatis, [illegible] quar[illegible] interaſ[illegible] tes 35. quæſtione 5.* gloſſa etiam *in l. nuptiæ, verbo a[illegible] mitum, de ritu nupt. & in §. ergo, verſ. omnium* [illegible] ibi Angel. *numero 2. inſt. t. de nupt* Hoſtienſ. *in ſumma titulo de conſanguin. numero 9.* [illegible] *numero 17. quæ. 1c ne 9.* Abb. [illegible] *n del et numero 8. de conſang.* [illegible] & ibi Ca[illegible] [illegible] *ſt pr*[illegible] *t. poſ. numero 10.* [illegible] *num* [illegible] x. d[illegible] cuo [illegible] *pr[illegible]b[illegible]emus. num* [illegible]. Lambertin. *de iurepatron lib. 2. parte 1. quæſtione 9* [illegible] *18. numero 10.* D. Cœſar. *in 4. de conſ[illegible]* [illegible] *apart* [illegible] *ap. § 10. numero 4.* Muntaiu. *in* [illegible] *paulo* [illegible] *ſt pri[illegible] p. titulo 6. partita 4.* & ibi Gregor. [illegible] pe *verbo nunca,* Matienço *in Rubrica tit. 1 g* [illegible] *numero* [illegible] *lib. 5. nouæ collect. Reg.* Marc. Antõ. Cu[illegible] *li. 5. Inſt. t. maior. titulo 1°. numero 72. & titulo 13.* [illegible] *mero* [illegible] *& 6.* al os allegantes huius opinionis, & [illegible] rim[illegible] e[illegible]ng, et Thom. Sanchez *d. lib.* [illegible] *di* [illegible] *51. numero 12.* vbi [illegible] d So[illegible] Durand. & alij pl[illegible]nt hanc pr[illegible]ohibitionem eſſe de iure nat[illegible] vbi *numero 1*[illegible] probabilius eſſe affirmat ad aliq[illegible] gradum eam prohibitionem terminari *& num* [illegible] *cum ſequentibus* refert quinque ſententias [illegible] ſas circa, an ad quartum gradum protrahatur [illegible] re naturali attento; quarum vltimæ tamque pro[illegible] biliori ipſe adhæret, quæ habet in ſolo primo aſcendentium, & deſcendentium e[illegible]e ita inte[illegible] matrimoniũ iure naturæ, vt ir[illegible]m ſit eo iure a[illegible] tento, vt inter ſolos parentes, & liberos, ibiq[illegible] fert plures Authores huius ſententiæ, ego ver[illegible] ſaltem Eccleſiaſtico, quidquid ſit de iure naturæ [illegible] ſeo vſque ad quartum gradum protendi hoc impedimentum dirimens, *cap. non debet de conſan.* & [illegible] & ita tenent alij plures quos ibi refert Sanche[illegible]

mero [illegible]

[illegible] (quæ antea erat vſque ad ſeptimum [illegible] conſtat ex [illegible] tex. *& ex cap.* [illegible] 5. *& ex cap. nullum 35. quæ* [illegible] *cum ſimil* [illegible] intel [illegible] enda eſt, non ſolum in linea collate [illegible], ſed etiam in recta deſcendentium, & [illegible] probauit idem Sanch. [illegible] *lib.* [illegible] *diſputatione* [illegible] *num. 1.*

17 D[illegible] tamé c[illegible] is inę[illegible] ter diſtantibus à capite, ſi alter [illegible] gradu, alter vero intra illum poſitus [illegible] pulari, iuxta tex exp[illegible] *cap.* [illegible] *de conſang. & affinit.* tunc namque attenditur gradus [illegible] nitatis penes diſtantiam remotioris [illegible], na vt qui a [illegible] gradu remotior diſtat [illegible] eodem [illegible] ſin[illegible] diſtent inter ſe, vt bene probauit idem Sanchez *lib. 7. diſputatione 50. num. 6.* [illegible] *diſputatione 53. num. 4.*

18 Dubi[illegible] tamen contingit circa deciſionem *d. ca.* [illegible] quando [illegible] conſanguinitatis [illegible] in primo gradu, verbi gratia, [illegible] *di* [illegible] ciat [illegible] alio quinto c[illegible] ſanguinitatis [illegible], poteritne matrimonium [illegible] primo gradu & quidam [illegible] quia pertendens [illegible] ac compre[illegible] capite cum [illegible] in ipſo [illegible] Ioan. [illegible] *in* [illegible] *cap. inſtit.* [illegible] *num.* [illegible] Hoſtien[illegible] *ſis in ſumma titulo de conſang. §. vſque ad quantum gradum numero* [illegible] *de conſang.* [illegible] de Tiburg. *in ſumm.* [illegible] *lib. 4. titul.* [illegible] Cæterum [illegible] eſt contra deciſionem *d. cap.* [illegible] ac proinde [illegible] opinionem communiter DD. improbant, aſſerentes [illegible] conſanguinitatis gradum [illegible] & ita reprob[illegible] opinionem Ioan. Andr. *numero 2. in d.* [illegible] Ant[illegible] *numero 4.* [illegible] Abbat. [illegible] Pr[illegible] D. Co[illegible] *cap. 6.* [illegible] *in fin.* [illegible] *de matrim. cap 9. numero 2.* [illegible] *lib. 7.* [illegible] *cap. 5. numero 5.* eſt [illegible] ſententia ſecundum Thom. S[illegible] *diſputatione 5* [illegible] ubi alios eam ſequentes [illegible].

19 Le[illegible] conſanguinitatis [illegible] & alii [illegible] in [illegible] & ſucceſſi [illegible] ſit prohibitum [illegible] iuxta hanc [illegible] naturæ primus [illegible] tis in [illegible] tranſuerſa æquali, ut inter fratres [illegible] & ſecundus in eadem [illegible] nepotem, & amitam [illegible] quorum Authorum nomina, & fund[illegible] Tho. Sach. *lib. 7. de matrim.* [illegible] *num. 5.* ſed *numero 6.* aſſirmat [illegible] omnes [illegible] Leuitic 18. prohibitos [illegible] matrimonium in [illegible] omnes [illegible] ponſiſsimis [illegible] eſt Conc. Trid. [illegible] *matrim. cap. 3.* vbi ita decernitur: Si quis dixerit [illegible] impediant, & diſrimant, [illegible] reſeque

quam plurimi alio[illegible] huius ſententiæ Th[illegible] *num. 1.* [illegible] declarat.

Ita [illegible] quam [illegible] ſatis controuerſa eſt, an [illegible] gradus in linea tranſuerſa cõſanguinitatis [illegible] Leuit. 18 [illegible] de [illegible] naturali, ſa ten[illegible] quis gradus [illegible] linea, qui ita [illegible] matrimonium, ut aliud irritet? in qua tres [illegible] ſententiæ [illegible] ſuis fundamentis, & Auth[illegible] Sanchez [illegible] *ſupra numero 9 cum ſequentibus* [illegible] quę habet in linea inæquali pater[illegible] matrimonium in infinitum [illegible] in nullo gradu lineæ tranſuerſæ [illegible] naturæ matrimonium inter [illegible] eodem [illegible] ac proinde [illegible] naturæ [illegible] lidum eſſe matrimonium inter [illegible] ſorores. Tertia ſententia [illegible] Sanch. *vbi ſupra*, hab[illegible] lineæ tranſuerſæ vt inter fr[illegible] res [illegible] ſtrictum ac irritum ture [illegible] matrimonium [illegible] tenent Soto, Couar. & [illegible] Authores, quod [illegible] congru[illegible] *numero* [illegible] hæc ſententia Infideles [illegible] primo gradu cõſanguinitatis [illegible] ſeparat [illegible] & *numero 13.* [illegible] prohibitus Leuitic. 18 [illegible] matrimonium, & obligatio [illegible] Eccleſi[illegible] primum in linea recta [illegible] parentes & filios, & primum in [illegible] tranſuerſa, [illegible] rum inter fratres, & ſorores.

CAPITVLVM XCIX.

De impedimento affinitatis.

SVMMARIVM.

1 *Affinitas quid* [illegible], *& eius d*[illegible].

2 *Affinitas ex qua copula* [illegible] *oritur?*

3 *Affinitas eſt perſonarum proximitas ex nuptijs proueniẽs ſecundum leges.*

4 *Affinitas durat poſt mortem eius, qui affinitatis cauſa fuit.*

5 *Affinitas propriè gradus non habet, ſed menſurantur gradus inter affines iuxta gradus conſanguinitatis.*

6 *Coniuges non ſunt interſe affines, ſed principium affinitatis.*

7 *Affinitas an oriatur* [illegible] *matrimonio rato non conſummato,* [illegible] *potius impedimentum publicæ honeſtatis?*

8 *Conſanguinei mariti nullam affinitatem contrahunt cũ ſanguineis vxoris,* [illegible] *in exemplis hic poſitis.*

9 *Affinitas ex matrimonio* [illegible] *an iure naturæ dirimat matrimonium in aliquo gradu lineæ rectæ inter aſcendentes, & deſcendentes?*

Et quid in linea tranſuerſa, numero 10.

10 *Papa an poſsit diſpenſare, vt quis poſsit ducere duas ſorores ſucceſsiue in vxores? affirmatur.*

11 *Affinitas iure antiquo, & hodierno vſque ad quẽ gradum extendatur?*

12 *Affinitas ex copula illicita contracta hodie per S. Cõcil. Trident. non progreditur vltra primum, & ſecundum gradum.*

Et an [illegible] *gradibus impediat matrimonium cõtrahi? numer. 13.*

14 *Affinitas ex matrimonio orta impedit, & dirimit matrimonium intra quartum gradum.*

15 *Copula* [illegible] *conſanguineos,* [illegible] *affines habita poſt obtentam diſpenſationem a Papa, an ſit inceſtuoſa vel non?*

16 *Copula habita inter conſanguineos, vel affines non impedit exactionem debiti* [illegible] *propria vxore, vel viro.*

1 A [illegible] per[illegible] tum ex [illegible] pa[illegible] D. Thom. [illegible] nibus [illegible] 4. [illegible] *tione 41. quæ* [illegible] *mento* [illegible] *cundo,* [illegible] *in arbore* [illegible] *35. quæst.* [illegible] Gregor Lopez [illegible] *in gloss. por* [illegible] *ça de personas* [illegible] 6. [illegible] *tit.4.* dicitur propinquitas, [illegible] cognatione [illegible] nali ex ea [illegible] copula [illegible] quo ab illa distinguitur, & di[illegible] ex copula, quia e[illegible] ligitur per ſe, & ex parte affi[illegible] eſt, vt aliquando affinitas [illegible] reperiuntur, vt docent Sa[illegible] Thom. [illegible] & reliqui.

2 Qualis autem debe[illegible] copula ad [illegible] ndam affinitatem, declarat [illegible] Thomas Sa[illegible] *de matrimonio,* [illegible] *tatione 64.* [illegible] ſed quia hæc fœda, [illegible] eſta ſunt [illegible] atque pene a[illegible] que aliquo fructu [illegible] non ret[illegible] am.

3 At ſecundum [illegible] affi[illegible] eſt [illegible] proximitas, ex nuptijs pro[illegible] ns, & Iur[illegible] Regio per *d. l. 5. titulo 6. partita 4.* & per Gregor. Lopez ibi ita diffinitur.

4 Durat [illegible]ue affinitas poſt mortem eius qui affinitatis contrahe[illegible] cauſa fo[illegible] & conſanguinitas; vnde mortuo alte[illegible] coniuge, vel [illegible] ſo[illegible] antibus non diſſoluitur affinitas præd[illegible] ex copula, *tex. in cap. Frater* [illegible] *35. quæst.* [illegible] decisionis rationem aſsi[illegible] at D. Thom. [illegible] *ſtiancu*[illegible] *cum* [illegible] *re.*

5 Affinitas autem propri[illegible] grad[illegible] non habet, ſed menſurantur [illegible] adus inter affines iuxta grad[illegible] conſanguinitatis: [illegible] perſon[illegible] addita per[illegible] per carnis copulam mutat genus, & non gradum, iuxta gloſ. *in cap. non debet,* [illegible] *in ſecundo de conſang. & affinitate,* quod recte explicat Thom. Sanch *lib. 7. de matrim. diſputatione 64. numero 3.* vbi *numero 4.* agit de duplici ſtipite, & linea affinitatis.

6 Vir autem, & vxor non ſunt inter ſe affines, ſed principium affinitatis, vt proculdubio cum alijs pluribus docet D. Couar. *in quarto de ſponſal. ſecunda parte cap. 6. §. 7. numero 7.* ſequitur Gregor. Lopez *in l. 5. in gloſſa, del varon,* & [illegible] ſſe manifeſtum profitetur Sanch. *ibidem numero 5.* addens ex affinitate non oriri aliam affinitatem, vt latius dixit ipſe *diſputatione 67. numero 2.*

7 Dubium tamen eſt in propoſito ſcitu dignum, nẽpe, an ex matrimonio rato, non conſummato oriatur affinitas an potius ſola publica honeſtas & quãuis non deſint probantes ex præd. matrimonio rato oriri affinitatem, pro[illegible] eos refert Sanchez *vbi ſupra d. diſputatione 64. nu. 24* nihilominus verius eſt, quod quamuis dici poſsit oriri affinitatem i[illegible] p[illegible]rie, & large, ſiue quoddam affinitatis initium: attamen vere, & in rigore non oritur affinitas ex matrimonio rato tantum, & non conſummato: ſed hoc impedimentum vere, & proprio eſt publicæ honeſtatis & non affinitatis, quia deficit copula, ex qua affinitas contrahitur, vt patet ex eius definitione ſupra adducta: & quia hoc impedimentum publicæ honeſtatis appellatur *in c. fin. 35. quæſt.* & in termi[illegible] is it[illegible] gloſſ. *in capit. ſi quis deſponſauerit, in fine* [illegible] *7. quæſt.* [illegible] *in cap. iuuenis, nu. 4. & in cap. ſponſam, num.* [illegible] *ſal.* & alij qoamplurimi Authores, ex quorum numero conſtat hanc eſſe receptiſsimam ſen[illegible]tiam, quos referr. & ſequitur Thomas Sanchez *d. diſputatione 64. num. 25.* & probatur expreſſe *in d. l. Reg. 5. tit. 6. par. 4.* ibi, *ca maguer algunos fueſſen deſpoſados, o caſados non naſceria cuñadez de ellos a menos de ſe ayuntar carnalmẽte, l. 4. in verſic. 2. titul. 1. part. 4. & in verſic. mas del otro, &c. einſdem leg.*

Quod [illegible] dic app[illegible] N. Pi[illegible] V. [illegible] Con[illegible] [illegible] ann[illegible] ar[illegible] D[illegible] V[illegible] m[illegible] cti [illegible] m [illegible]

[illegible] 8
ſan[illegible] u
c[illegible]
c[illegible] m[illegible] & [illegible], &
d[illegible] cum [illegible] auncolus &
n[illegible] expreſſe tex. *in* [illegible] *com*[illegible] ter DD. C[illegible] *in 4. de ſponſal. 2. part. cap. 6. § 7. num.* [illegible] & Thomas Sanchez *lib. 7. de matrimonio diſput.* [illegible] *num. 2.*

Deinde in affinitas ex matrimo[illegible] conſ[illegible] 9 di[illegible] naturæ matrimonium in aliquo gradu lineæ rectæ [illegible] aſcendentes & deſc[illegible] tiſ[illegible] Thomas Sa[illegible] *lib.* [illegible] *de matrimonio, diſputatione 6*[illegible] *n. 5.* [illegible] & [illegible] hoc tres opiniones [illegible] prima docet [illegible] pro[illegible] b[illegible] in quocunque gradu [illegible] condu[illegible] Ioan. Andr. & alios plures D[illegible] refert *d.* [illegible] *m. 5.*

Secunda ſenten[illegible] in primo gradu affinitatis lineæ rectæ prohibitum atque irritum eſſe matri[illegible] tex, vt inter priui[illegible] & nouercam, vel priu[illegible] vitric[illegible] cr[illegible] & [illegible] quam ibi late [illegible] undat *num. 6.* & [illegible] B. Thom. *in illud* [illegible] *5. Om*[illegible] *au*[illegible] *Su*[illegible] *in* [illegible] *ſentent. di*[illegible] *41, quæſt.* [illegible] *antepenul* Nau[illegible] *4.* [illegible] *editione,* [illegible] *14. num. 18* [illegible] D. Couar. *in 4. de ſponſal. 2. parte* [illegible] *6. §. 10. num. 6.* quam tenent [illegible] plures Theologi & Iu[illegible] cong[illegible] ibidem Sanch. *d. numer. 6. cum ſuis fundamentis.*

Tertia ſententia cui tanquam probabiliori accedit San[illegible] *num. 7.* affirmat affinitatem [illegible] mo[illegible] in[illegible] ita pro[illegible] be re[illegible] n[illegible] add[illegible], ac [illegible] Ec[illegible] quo unque [illegible] eam probat allega[illegible] A[illegible] re[illegible] tamẽ Eccl[illegible] n[illegible] in huiuſmodi c[illegible] s[illegible] cut etiam rati[illegible] ne [illegible] *de conſang. & aſ init.* [illegible] *præd.* et[illegible] m[illegible] adnotauimus.

Idem pr[illegible] b[illegible] t S[illegible] *n. 11.* in linea trãſ- 10 uerſa, nempe in ea n[illegible] gradum affinitatis prohibitum [illegible] naturæ [illegible] irritet matrimonium [illegible] natura le indec[illegible] honeſtetur refe[illegible] plures D[illegible] ſententiam tenentes, ne[illegible] Su[illegible] Pontifices in hoc recte diſpenſaſſe, ac proinde m[illegible] do[illegible] varios [illegible] actatus ediderunt in huius veritat[illegible] confirmat[illegible], & [illegible] fauor[illegible] matrimonij Regis Angliæ Henrici VIII. cum Cathari[illegible] qui [illegible] ri[illegible] ent[illegible] contendebat, nec potuiſſe Pontific[illegible] diſpenſ[illegible] quod ea [illegible] nup[illegible] fratri ipſius Henri[illegible] viros doctiſſimos ib[illegible] refert [illegible] ſequitur h[illegible] ſententiam, quam certiſſimam appellat, nempe [illegible] Papam diſpenſar[illegible] cum [illegible] Reg[illegible], cãque quinque probo aſſertioni[illegible] Papam diſpenſare in linea tranſuerſa affinitatis, [illegible] agimus.

Iure ant[illegible] inter [illegible] erat atque irritum 11 matrimonium cũ alt[illegible] ſicut cum prop[illegible] ad ſept[illegible] grad[illegible] quẽ vſque ad illũ extendebatur affinitas, [illegible]

er

ex cap. nullum, & cap. generaliter 35. quæſtione 3. hodie autem iuſtis ex cauſis reſtricta eſt affinitas ad quartũ gradum, ſicut conſanguinitas, per tex. *in cap. non debet de conſang. & affin.* & quamuis nec olim nec hodie in dictis iuribus mentio fiat de affinitate ex copula illicita, ſed de orta ex coniugali: at cum ex Iure Canonico conſtet, ex copula illicita oriri affinitatem, ſicut ex licita, *cap. diſcretionem de eo, qui cognou. conſang. vx. ſuæ*, merito omnes DD. conſuetudine ſic explicante, metiuntur gradus affinitatis ex copula illicita iuxta gradum ortæ ex licita, & vtramque ad eundem gradum extendunt attento iure antiquo quod etiam ſupponit ita fuiſſe Sacroſanct. Concil. Tridẽt. *ſeſ. 24. de matrim. cap. 4.* dum affinitatem ortam ex fornicatione reſtringit ad ſecundum gradum, ita tenet & affirmat Thomas Sanch. *d. lib. 7. de matrim. diſputatione 67. numero 3.*

12 Quamuis olim attento Iure communi affinitas ex copula illicita protendebatur vſque ad quartum gradum, ſicut ea quæ prouenit ex matrimonio, vt prædiximus: hodie tamen per Sacroſanct. Conciliũ Tridentin. *ſeſſion. 24. de matrim. cap. 4* reſtricta eſt affinitas ex fornicatione conſurgens ad ſecundum gradum; in vlterioribus vero gradibus ſtatuit, huiuſmodi affinitatẽ ex illicita copula matrimonium poſtea contractum non dirimere.

13 Contigit autem in praxi dubitari circa hoc Decretum *in verſic. in vlterioribus vero gradibus*, &c. ibi: matrimonium poſtea contractum non dirimere ante Motum proprium Pij V. editũ ſuper hoc Ann. 1566. an affinitas ex fornicatione vltra ſecundum gradum impediret? Concilium namque Trident. in verbis illis: non dirimere, non dicit, nec impedire, ſed tantum non dirimere. & facilius quid impeditur à principio, quam ex poſt facto tollitur, iuxta regulam iuris vulgatem. *l. Patre furioſo. ff. de his, qui ſunt ſui, vel alien. iur.* & ideo hanc partem probauit Nauar. *in Manuali Latin antiquo, cap. 22. numero* 43. ego vero contrarium defendi. imo quod nec impediat, nec dirimat, & ita fuit iudiciali ſententia pronunciatum. & poſtea præd. Motus proprius PijV. declar. his verbis: Declaramus, & authoritate Apoſtolica decernimus, nullum hodie impedimentum remanere, quominus in vlterioribus gradibus huiuſmodi, libere, & licite matrimonium contrahi poſſit: & ita Nauar. poſtea viſo d. Motu proprio mutauit ſententiam in noua editione, & hanc veram, & approbatam per Pium V. adduximus *lib. 1. Canonic. quæſtionum, cap. 12. num. 2* & Gregor. XIII. ex ſententia Congregationis idem decreuit, vt refert Farinat. *in declarationibus Concil. Trident ſuper d. cap. 4.* & per illud me ſequitur alios allegans Thom. Sanchez *d. lib. 7. de matrimonio, diſputatione 67. numero* 4. vbi quod idem Pius V declarauit. quod nec affinitas contracta ex fornicatione ante Concil. Trident. vſque ad quartum gradum durat poſtea, ſed ſimiliter reſtricta eſt ad ſecundum.

14 Affinitas autem ex matrimonio orta, non eſt reſtricta per Concil. Trident. ſed etiam hodie dirimit matrim. vſque ad quartum gradum, ita tenent, & probant quamplurimi Authores, quos refert, & ſequitur dicens eſſe rem certiſsimam Thom. Sanchez *vbi ſupra numero quinto, per totum.*

Sed an attento d. Decreto Concil. Trident. in vlterioribus gradibus præter primum, & ſecundum ex copula illicita inceſtus punibilis committatur, late egimus *d. lib. primo, Canon. quæſtionum, cap. 23. numero* 3. vbi partem negatiuam probauimus, quam etiam poſt nos allegans alios probauit, & ſequitur Sanch. *vbi ſupra numero 7. & numero* 8. qui *numero 9.* agit.

15 An copula inter conſanguineos vel affines admiſſa poſtquam obtinuerunt diſpenſationem Apoſtolicam ad contrahendum matrim. ſit inceſtuoſa, vel non? & diſtinguit, vt ante diſpenſationem Ordinarij. cui Pontifex commiſit vt ſi preces veritati nitantur, diſpenſet, acceſſus ille proculdubio erit inceſtus, ſecus vero de copula intercedente poſt diſpenſationem factam, & expeditam ob Ordinario, quod probo.

Ex quibus deducitur, & infertur, copulam habi- 16
tam cum conſanguineis alterius coniugis vltra primum & ſecundum gradum, puta in tertio, vel quarto, minime hodie impedire debiti exactionem, à propria vxore, eaque petere, & exigere poterit abſque diſpenſatione, vt late probauimus *d. lib. . Can. q. c. 23. numero* 21. & poſt nos cum alijs, eandem ſequitur, & dicit eſſe multo probabiliorem Thom. Sanch. alios plures allegans *vbi ſupra, n 14* & tandẽ inquit, quod Congregatio Cardinalium hoc declarauit his verbis: Congregatio Concilij cenſuit, Decretum Tridentin. *ſeſ. 24. de matrim. cap. 4.* ad primũ, & ſecundum gradum reſtringens impedimentum inductum propter affinitatem ex fornicatione cõtractum: cenſeri etiam ad eoſdẽ gradus reſtrinxiſſe impedimẽtum exigendi debitum ab vxore, quod inducitur ex affinitate proueniente ex illicita copula à viro cum conſanguinea ſuæ vxoris poſt matrimonium habita, & nouiſsime hanc partem probat, & tenẽt cum alijs, quos citat Fr. Baſilius *de impedim. matrim. cap. 38. §. primo, verſiculo, ſed quæſtionem, folio 564. in verſiculo verum mihi:* dicens hoc eſſe probabilius.

CAPITVLVM C.

De impedimento cognationis ſpiritualis.

SVMMARIVM.

1 *Cognatio ſpiritualis, quæ ex baptiſmo naſcitur, inter quas perſonas contrahatur iuxta Sanctum Concil. Trident.*

2 *Cognatio ſpiritualis ex Baptiſmo, & Confirmatione orta non eſt ex Iure diuino naturali, aut ex Diuino poſitiuo, ſed ex ſolo Eccleſiaſtico, & numero quarto.*

3 *Cognatio ſpiritualis ex Baptiſmo, & Cõfirmatione orta impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum.*

5 *Cognatio ſpiritualis ſuperueniens non dirimit matrimonium præcedens, peccat tamen coniux patrinus in ea ſpecie.*

6 *Coniux ſcienter ex neceſſitate baptizans vel tenens tamquam patrinus in Baptiſmo, vel Confirmatione filium communem aut alterius coniugis, an priuetur ex hoc iure exigendi debitum.*

7 *Cognationis ſpiritualis impedimentum an contrahatur in baptiſmo priuato?*

8 *Cognatio ſpiritualis in baptiſmo an contrahatur inter plures perſonas tenentes puerum in baptiſmo, vltra quæ deſcribuntur in Sacro Concil. Trident.*

9 *Cognatio aliqua ſpiritualis an oriatur ex reiteratione ſolemnis priuati baptiſmi valide collati?*

10 *Cognatio ſpiritualis an oriatur ex baptiſmo conditionaliter facto.*

11 *Laicus in neceſſitate baptizans an contrahat cognationẽ ſpiritualem.*

12 *Pater qui in neceſsitate filium ſuum ex concubina baptizat, non poteſt eam ducere in vxorem.*

13 *Cognationis ſpiritualis ſpecies inter ſuſceptum de ſacro fonte baptiſmatis, & filium filiamve ſuſcipientis eſt ſublatum Decreto Concilij Trident. cap. 2. ſeſſione 24.*

Sacro-

1 SActoſanctum Concilium Tridentinũ *ſeſſione 24. de matrimonio cap. 2.* oſtẽdit inter quas perſonas contrahatur cognatio ſpititualis, quæ ex baptiſmo naſcitut.

2 Circa cuius materiam obſetuandum eſt, quod cognatio ſpiritualis ex Baptiſmo,& Confirmatione orta, non eſt ex Iure diuino naturali, aot ex Diuino poſitiuo, ſed ex ſolo Eccleſiaſtico, ſecundũ D. Thõ. ab omnibus teceptum *in quarto Sentem. diſtinctione 42. quæſtione 1. articulo 1. in corpore*, vbi *eodem articulo ſecundo, ad primum.* reddit rationem, & probat late Thom. Sanchez *lib. 7. de matrimon. diſputatione 54. num. 2.*

3 Iure igitut optimo Eccleſia inſtituit, vt cognatio ſpiritualis ex duplici hoc ſactamenro orta impediat & dirimat ſubſeqoens matrimonium, quod cauetur *in cap. 1. de cognat. ſpirit. in 6. & in cap. veniens*, & in alijs eodem titulo in Decretalibus, & rationem aſſignar Suarez *in tertia parte, quæſtione 67. de Baptiſm. articulo 8. in Commentario pagina mihi 298. verſiculo vltimo.*

4 Vnde fieti nequit, vt Iute natutali, aut Diuino poſitioo, is effectus ſibi competat, ita teſtatur D. Thom. *dicta diſtinctione 42. quæſtione 1. articulo 1. in corpore*, eſtque ab vniuetſis teceptum ſecundum D. Couar. *in quarto de ſponſal. 2. parte, cap. 6. §. 4. numero 1.* & Sanch. *vbi ſupra, num. 3. ad fin.*

5 Cognatio autem ſpiritualis ſupetoeniens matrimonio, vt quia alter coniux extra neceſsitatem fuit patrinns alterius in confirmatione, aut leuauit de ſacto fonte filium alterius, aut communem, non dirimet mattimoninm præcedens, nec ex hoc diſſoluitut, peccat tamen coniux patrinus in præd. ſpecie, quia id eſt prohibitum *in cap. primo, & ſecundo, 30. quæſtione 1.* quæ iura cottiguntut, quoad ſepatationis pœnam per tex. *in cap. ſi vir de cognatione ſpiritual.* vt bene probat Thom. Sanch. *lib 9. de matrim. diſputatione 26. numero 5.* & inſupet ptiuatur ſaltem iute petendi debitum, vt tenet Suarez *vbi ſupra, pagina 299. in verſic. idem impedimentum.*

6 An autem coniux ex neceſsitate ſcienter baptizans, aut tenens tamqnam patrinos in Baptiſmo, vel Confirmatione filium communem, aut alterius coniugis ptiuetur ex hoc iure exigendi debitum? ſũt in hoc duæ opin. probabiles, ptima negatiua. quam tenet gloſ. *in d. cap. ſi vir, verbo debitum*, & ibi Anchar. Præpoſ. & Cardin. *in fin.* & alij plutes, quos refert Sanch. *dicto libro nono, diſputatione 26. numero ſexto.*

Secunda ſententia, ſiue opinio habet conttariom, nempe eum coniugem teneri debitũ reddere, priuari tamen poteſtate illud exigendi ex ratione tex. *in d. capit. ſi vir de cognat. ſpiritual.* ibi, ſi ex malitia eius ſua fraus pattocinari non debet, & ibi notat Abb. *numero 5.* & communitet cæteri DD. gloſ. *in canoſſe 30. quæſtione 1. verb. non fraudentur*, D. Thomas *in quarto, diſtinctione 42. quæſtione 1. articulo primo, in corpore.* & ibi communiter Theologi, congetit plurimos vttiuſque ſcholæ Authores eam ſeqouius & probabiliorem affirmans Thomas Sanchez *d. libr. 9. diſputatione 26. numero 6. per totum*, vbi in fine inquit idem dicendum eſſe ſi ſcienter teneat coniux tamquam verus patrinus aliom coniugem in baptiſmo, vel confirmatione, quia cum cognationem ſpiritualem ſua culpa cum illo contrahat, interdicitur ſibi debiti petitio, ſecundom Entiquez *libr. 5. de confirmatione, cap. 3. in fin.* & Viuald. *in Candelab. Sacrament. prima parte de Confirmatione, num. 46.*

Hanc etiam ſecundam ſententiam ptincipalem commonem affirmat Soarez *vbi ſupra, in verſic. maius vero dubium*, ibi, tandem hæc eſt communis ſententia Doctorum, *pagina 299. & in verſic. quocirca libere fateor, pagina 300.* vbi licet fateatur nullum ſe inuenire in iure ſufficiens fundamentum ad hoc impedimentum, tamen quod in re morali communem ſententiam deſerere difficile eſt: ego autem & veriorem, probabiliorem, & receptiſſimam ac proinde proculdubio tenendam cenſeo hanc ſecũdam ſenteotiam. Idemque dicendum etit, qoando coniux non ſolum ex certa ſcientia, ſed etiam ex malitia, atque in matrimonij fraudem baptizat, aut tenet communem filium, aut alterius coniugis, vt eum alijs pluribus Authoribus bene probat Sãchez *vbi ſupra, numero 8.* vbi *num. 9. & ſequentibus* agit de alijs in materia opportunis.

Impedimeotum autem hoc cognationis ſpiritualis ſtando iuti antiquo conttahitur etiam in priuato baptiſmo, nedum in ſolemni; communis ſententia affirmat, vt patet ex D. Thom. Paludan. & alijs *d. diſtinctione 42.* Nauarr. *in Manual. cap. 16. numero 34. & cap. 22. numero 40.* & Couat. *in 4. Decret. cap. 6. §. 4. numero 4.* iura namque antiqua generaliter loquuntur de ſuſceptore non diſtinguendo inter baptiſmum ſolemnem, & priuatum, vnde infert Nauarr. idem eſſe ſeruandum nunc, quia Concil. Tridentin nihil in hoc innouauit, & addit *d. cap. 22. numero 39.* quod ſi in eo caſu nulli deſignentur in patrinos, omnes, qui tangunt baptizatum, contrahunt impedimentum, etiamſi ſint plures, quam duo, vel tres; qnia Concil. Tridentin. ſolum reſtringit hunc numerum ad ſuſceptores deſignatos, eandem affirmatiuam opinionem vetiorem eſſe affirmat nouiſſime Fr. Baſil. *de Impediment. matrimon. cap. 34. §. 4. folio 315. verſiculo ſecundo*, nempe ſpiritualem cognationem otiri etiam ex baptiſmo priuato, hoc eſt ſine ſolemnitate vlla miniſtrato. 7

Nihilomious tamen contratiam ſententiam tenet Dominic. à Soto *in quarto diſtinctione 42. quæſtione 1. articulo 3. circa fin.* quam latiſsime comprobat Patet Suarez *vbi ſupra in verſic. vltimo dubitari poteſt. pagina 300. col. 1. ad fin. cum ſequentibus*, & tandem fatetur verom etiam eſſe poſt Concilium Tridentin. poſſe hanc cognationem conttahi in ptiuato baptiſmo, quia Concilium nihil in hoc innouat, quod iure antiquo ſit conttatiom: non tamen probat Suatez ibi, quod Nauarr. dicebat (de quo ſup.) tunc poſſe plures, quam vnom, vel ad ſummum duos ſpirituale hanc cognatiooem contrahete, quia eſt aperte contra limitationem factam à Concilio Tridentin. vnde etiam falſum exiſtimat ibi Suar. dicere, ſi nullus ibi ſit ſpecialiter deſignatus in ſuſceptorem, omnes, qui tangũt puerum ſeu teoent baptizatum, contrahere hoc impedimentum, quotquot illi ſint, ſed potius in eo caſu dicat neminem contrahere, quia Concilium ſimpliciter voluit vt non poſſent eſſe plures ſuſceptores, quam duo, vir ſcilicet, & fœmina, & ad hoc voluit, vt qui fururus eſſet ſuſceptor, eſſet ſpecialitet deſignatus, & ideo. qui deſignatus non eſt iam noo eſt ſuſceptor, & cooſequenter nec cõtrahit impedimentum, alioqui non vitarentur incommoda, quæ Coocilium euitare intendit, ſi poſſent eſſe ſuſceptores ad hoc munus non deſignati, aut plures, quam deſignati: hæc omnia in baptiſmo ſolemni locum habent, & à fortiori in priuato, & quod hæc fere omnia applicari poſſnnt ad ſuſceptorem in ſacramento Confirmationis, nam in omnibus eſt eadem ratio, his tantum exceptis, quæ ad baptiſmum ptiuatum pertinent.

Eandem opinionem Suarez contra Nauarr. modo relatam dicit probabiliorem, eamqoe ſequitur cum alijs, qoos citat Thomas Sanchez *d. libr. 7. diſputatione 57. numero 12.* fatetur tamen opinionem Nauarr. non eſſe falſam, ſed ptobabilem, &

mm.

numero 11. allegat alios eam tenentes, ego in hoc opinionem Suar. & Sanch. teneo contra Nauar. *vbi ſupra*. Etiam autem communem ſententiam, nempe quod tenens puerum in baptiſmo priuato contrahat cognationem ſpiritualem tam attento iure communi, quam Concil. Trident. *vbi ſupra* cenſet probabilem allegans aliquos Authores eam ſequentes Thom. Sanchez *lib. 7. de matrimonio, diſputatione 62 numero* 13. licet *numero* 14. affirmet probabilius eſſe eam non contrahi à ſuſceptore, dicens in hanc ſententiam inclinare Sotum, & quod eam tenent Gallego *de cognatione ſpiritual. titulo 2. numero* 5. & Suarez *vbi ſupra*, Manuel *primo tom. ſuæ Summæ, ſecunda editione, cap. 226. numero 2. concluſione 2.* Veg. *prima tom. ſuæ Summæ, cap. 33. caſ. vltimo ad fin.* ſed vt vides ex litera Suarez ſupra à nobis fideliter relata, potius tenet contrarium cum communi tam ante Concil. Trident. quam poſt, nempe vt præd. cognationem ſpiritualem contrahat tenens puerum in baptiſmo priuato, hoc eſt non ſolemniter miniſtrata, quæ opinio verior, & tenenda mihi videtur aduerſus ſecundam negatiuam, & prætereà cenſeo, quod nullus alius, quam ſuſceptor in baptiſmo ita ſpecialiter deſignatus contrahat prædictam cognationem ſpiritualem ex Decreto expreſſo eiuſdem Concil. Trident. *de matrim. ſeſſione 24. cap. 2. per totum*, & præcipue in illis verbis: Quod ſi alij vltra deſignatos baptizatum tetigerint: cognationem ſpiritualem nullo pacto contrahant. Addit Suarez *vbi ſupra & verſic. nihilominus tamen. pagina 300. colum. 2.* quod quamuis in baptiſmo priuato cæremonia ſuſceptoris neceſſaria non ſit, ſi tamen vere ac proprie voluntarie adhibeatur, & tenens velit munus hoc ſuſcipere, probabile eſt, quod communis opinio dicit tunc contrahi cognationem ſpiritualem, quia tunc re vera eſt ſuſceptor, de quo ibi loquuntur. Sed contrarius videtur ſibi in hoc idem Anthor inferius, dum reprobat Nauarr. opinionem, de qua *ſupra in verſiculo nihilominus tamen*, ibi, non tamen probat, &c. quare neceſſe eſt, vt aut teneamus in hoc vnam vel alteram opinionem Suarez ex præd. duabus, & ideo merito Thomas Sanchez *vbi ſupra numero* 15. inquit verius eſſe etiam tunc minime cõtrahere cognationem ſpiritualem, qui in baptiſmo priuato, quamuis in eo cæremonia ſuſceptoris neceſſaria non ſit, at ſi vere & proprie adhibeatur, & tenens velit munus ſuſceptoris obire, eo quod non ſit in poteſtate tenentis ſitum, hanc cognationem contrahere, niſi petita ab Eccleſia ſeruentur & munus ſuſceptoris non obitur proprie, niſi quando baptiſmus eſt ſolemnis.

8 Quid autem erit, quando plures duobus patrini deſignantur aut duo viri, aut fœminæ contra ordinem præſcriptum à Sacro Concil. Trident. agit bene de hoc Thomas Sanchez *vbi ſupra, diſputatione 57. numero 13. cum ſequentibus*, vbi etiam alias quæſtiones in propoſito opportunas examinat.

9 Dubium tamen eſt, an in præd. ſpecie ex iteratione ſolemni baptiſmi priuati valide collati oriatur cognatio aliqua ſpiritualis? & quamuis non deſint, qui partem affirmatiuam teneant, nempe ex hac iteratione oriri cognationem ſpiritualem perfectam dirimentem ſubſequens matrimonium, qui ſunt Dominicus *conſil. 23. numero 4. & 6.* Probus *in addit. ad Monach. in cap. primo, de cognatione ſpirit. in 6. numero 2. & 3.* & inquit Mandoſ. *de ſignatura gratiæ, titulo diſpenſationum matrimonialium, §. magna fuit*: in Cõſilio Rotæ magna fuit ſuborta quæſtio circa hanc rem, quibuſdam affirmantibus hanc partem, inter quos erat Felin. qui tunc erat Rotæ Auditor. Nihilominus contrarium fuit concluſum in Cõſilio Rotæ, ſecundum Mandoſ. *vbi ſupra* ex ſolemni illa iteratione nullam prorſus cognationem oriri ſiue in rebaptizante, ſiue in patrinis, & hanc partem ſequuntur communiter Summiſtæ, & eos alioſque referens Thomas Sanchez *d. diſputatione 62. numero* 5. vbi quod abſque dubio ita tenendum eſt.

Hinc deducens *numero 6. & 7.* quod ex baptiſmo iterato ſub conditione, eo quod de prioris baptiſmi veritate dubitatur poſtquam conſtiterit, priorem fuiſſe validum, non oriri cognationem: ſed dum id non conſtat, præſumet Eccleſia cognationem ſecundum Sotum, & Bartholom. à Ledeſm. quod intelligit, & bene Sanch. quando eſt merum dubium: nam ſi ſint variæ opiniones probabiles inter viros doctos, quarum altera neget prioris baptiſmi valorem, altera autem affirmet, poterit tuta conſcientia quiſpiam vtram harum eligere, & tenendo baptiſmum non fuiſſe validum, dicet conſequenter probabile eſſe ex eo non oriri cognationem, ſed ex iteratione: contrarium vero dicet, ſi eam opinionem amplectatur, quæ ſuſtinet priorẽ fuiſſe validum. 10

Laicus autem in neceſsitate baptizans quidquid alij dicant, contrahit cognationem perfectã ſpiritualem ſequens matrimonium dirimentem cũ baptizato, eiuſque parentibus, quia omnia iura id volunt, & ſolum excipitur *in cap. ad limina 30. quæſtione 1.* quando coniux filium alterius coniugis in neceſsitate baptizat, & hoc quoad vſum matrimonij iam contracti, ne ſcilicet per illum actum præiudicetur debiti petitioni, quæ ratio non æque procedit in matrimonio contrahendo: ita tenent Hoſtienſ. *in ſumma titulo de cognatione ſpirit. § & an aliquis numero* 8. Abb. *in cap. ſi. numero 3. eodem titulo*, & alios allegans D. Couarr. *in 4. de ſponſal. 2. parte, cap. 6. §. 4. num. 4.* Greg. Lop. *in l. prima, verbo Clerigo, titulo 7. partita 4.* Matienç. *in Recop. glo. 1. numero 170. titulo 1. lib. 5. noua compil. Reg.* & alij quam plurimi Authores, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez *vbi ſupra numero* 10. idem probans in fœmina baptizante in extrema neceſſitate, eſtque & receptiſſima, & tenenda præd. ſententia, *& numero* 11. alios allegans. 11

Quod pater, qui in neceſſitate filium ſuæ concubinæ baptizat, non poteſt eam ducere in vxorem. 12

Alia plura in hac materia cognationis ſpiritualis examinat, & late pertractat Thomas Sanchez *d. lib. 7. de matrimonio a diſputatione 54. cum ſequentibus*, apud ipſum videnda, cum ibi ſint contexta: ſuperiora tamen diximus, quia ſunt potiora, & nominatim circa literam Concil. Tridentin. *de matrim. ſeſ. 24. cap. 2.* ſupra relatam, eiuſque declarationem. Adducit Sanchez *d. diſputatione* 54. aliquas quæſtiones, & Motus proprios Pij V. alias declarationes refert Proſper Farinac. *volumine 4. deciſion.* & declar. Concil. Trident. *ſuper eodem cap. 2. folio mihi* 69. & prius *deciſ. 236. folio* 25. vbi quod Congregat. Concilij cenſuit, ſpeciem cognationis ſpiritualis inter ſuſceptum de ſancto fonte Baptiſmatis, & filium, filiamve ſuſcipientis eſſe ſublatam Decreto Concilij *cap. 2. ſeſſione 24.* 13

CA-

CAPITVLVM CI.

De impedimento conſuetudinis ad matrim. contrahendum, vel dirimendum.

SVMMARIVM.

1 *Conſuetudo vim habet inducendi impedimentum dirimens matrimonium. & numeris ſequentibus.*

2 *Conſuetudo inducere non poteſt, vt inhabiles Iure Canonico ad contrahendum matrimonium, habiles ſint, & numeris ſequentibus. præcipue num. 7.*

3 *Conſuetudo nullo ſcandalo adiuncta non habet vim diſſoluendi matrimonium.*

4 *Conſuetudo a Summo Põtifice approbata poteſt inducere impedimenta matrimonij contractũ dirimentia.*

5 *Conſuetudo ad tempus impediens matrimonium. & ad tempus ſeparans valet, vt hic.*

6 *Conſuetudo an poſsit noua impedimenta matrimonij inducere, & id dirimentia.*

8 *Ratio differentia, quare conſuetudo poſſit noua impedimenta matrimonij inducere, non vero inducta a Iure Canonico tollere.*

9 *Cap. quod ſuper in fi. de conſang. ex vna parte, & cap. 1. & cap. ſuper eo de cognat. ſpirit. ex altera intellectus, & concordia.*

1 Conſuetudo vim habet inducendi impedimentum dirimens matrimonium, vt probat tex. *in cap. ſuper eo in fi. de cognat. ſpiritu. iuncto cap. 1. eodem tit.* ibi, niſi conſuetudo Eccleſiæ quæ ſcandalum generet, aliter ſe habere noſcatur.

2 Per contrarium autem nulla conſuetudine induci poſſe, vt Iure Canonico inhabiles ad contrahẽdum matrim. habiles efficiantur, probat tex. *in c. quod ſuper in fine de conſang. & affin. & in d. cap. ſuper eo in 1. ſui parte de cogna. ſpirit.* Si igitur conſuetudo habet vim inducendi impedimentum dirimens, vt in prioribus iuribus, cur eadem virtute carebit impedimentum dirimens Iure Canonico inductum auferendi, vt in iuribus ſecundo loco citatis? certe magnam repugnantiã inter ſe habere videntur hæc iura, vnde nimirum quod DD. noſtri varie ea interpretentur, & declarent.

3 Duplex igitur quæſtio declaranda oriri videtur ex deciſione præd. iurium. Prima, an conſuetudo vim habeat, vt poſsit noua impedimẽta matrimonium dirimẽtia ſtatuere? Secunda de eiuſdem conſuetudinis potentia ad impedimenta Iuris Canonici abroganda? quibus diſcuſsis, & reſolutis apparebit de vera intelligentia, & ratione dictorũ iurium.

In primis ſeparemus certa ab incertis. Primo cõuenit inter DD. conſuetudinem quocumque ſcandalo adiutam, nullam vim habere ad diſsoluendum matrim. ſemel legitime celebratum: quia eſt vinculum iuris naturalis, & diuini, & propter ſcandalum à veritate iuris diuini recedendum non eſt, *c. 2. de oper. nou. nunciat. & in regula, qui ſcandalizauerit, de reg. iur. in 6.* [illegible] *in c. fi. de ſponſ. duo.* deciditur non eſſe ſtandum conſuetudini, vt ſpreto priore matrimonio rato perſiſtatur in poſteriori conſummato: & in terminis hanc certam concluſionem, & conuenientiã inter omnes docuit gloſ. *in cap. 1. de cognat. ſpirit. verbo niſi cõſuetudo,* Abb. & alij, quos refert & ſequitur Thõ. Sanch. de *matrim. lib. 7. diſputatione 4. numero 2.*

4 Secundo, concordant DD. poſſe conſuetudine à Summo Pontifice approbata induci impedimenta matrimonium poſtea contractum dirimẽtia, atque Iure Canonico ſtatuta auferri: ita Hoſtienſ. *in d. cap. fin. num. 1. de ſponſ. duo. & in ſumma de cognat. ſpirit. §. quis ſit effectus numero* 6. & alij plures, quos refert & ſequitur Sanch. *vbi ſupra, num.* 3. vbi quod DD. concordes ſunt in hoc.

Tertio, ſimiliter fatentur omnes valere conſuetu- 5
dinem ad tempus impedientem matrimonium & ad tempus ſeparantem, non eo quod inualidum ſit ſed in pœnam, quod aduerſus prohibitionem initũ ſit, vt tenent Butr. & communiter DD. *in c. 1. & in c. ſuper eo de cognat. ſpirituali,* Tho. Sãch. *vbi ſupra, n. 4.*

Nunc autem deueniendo ad ſuprad. duplicem 6
quæſtionem, an conſuetudo vim habeat, vt poſſit noua impedimenta ſtatuere matrimonium dirimẽtia ac eos reddere inhabiles ad matrim. qui Iure Canonico attento habiles erant, DD. maxime diſcordant, varioſque modos interpretandi prædicta vtraque iura aſſignãt, atque conſtituunt, vt patet ex Tho. Sanch. *d. lib. 7. diſp. 4. n. 6. cum pluribus ſequentibus.* qui late eos refert cum ſuis Authoribus: qui tandẽ *numero* 11. explicando ſuam ſententiã exiſtimat: cõſuetudinem legitime præſcriptam, ac rationi conſonam iuxta diſpoſitionem *c. fi. de conſuetud.* ad legẽ ſtatuendam, & ſtatutam derogandam, vim habere inducẽdi nouum impedimentum dirimens ac ſubinde matrimonium aduerſus eam conſuetudinem celebratum eſſe nullum, idque ſolam conſuetudinem poſſe, abſque ſcandalo, & adminiculo alterius iuris, nec ad eam inducendam deſiderari ſcientiam Pontificis, ſed eo ignorante poſſe talem conſuetudinem legitime præſcribi, ſuumque operari effectum, dummodo ſit conſuetudo mixta clericorum & laicorum. quam ſententiam ibi latiſsime probat, & bene reſpondens *numero* 12. fundamentis contrarijs, eamque nos quoque ſequimur. & veram cẽſemus, & hoc quoad primam ſuprad. quæſtionem.

Quoad ſecundam autem quæſtionem, an con- 7
ſuetudo legitime præſcripta vim habeat abolendi aliquod impedimentũ dirimens efficiendo habiles ad contrahendum inter ſe matrimonium, qui Iure Canonico inhabiles ſunt? fere omnes DD. pro cõſtanti affirmant id non poſſe conſuetudinem: quã ſententiam probat gloſſa *in d. cap. quod ſuper, verbo non obſtante,* & alios referens D. Couar. *in quarto Decret. ſecunda parte, cap. 6. §.* [illegible] *nume.* 18. Ant. Cuch. *lib. 5. inſtit. mai. titulo 1*[illegible]*. numero 36.* Enriquez *li. 12. de matrim. cap. 1. numero 5. in commento litera, A* & alij plures antiqui DD. & moderni quos refert Thom. Sanch. *vbi ſupra, numero 13.* [illegible] ſuis fundamentis; quamuis hanc opinionem ipſe non ſequatur, ſed potius contrariam *numero 14.* imo quod conſuetudine poſſit derogari legi Eccleſiaſticæ ſtatuẽti impedimentum dirimẽs inter aliquos matrimonium, ac proinde vi conſuetudinis illius poſſe eos habiles effici ad contrahendum inter ſe matrimonium: & reſpondet contrarijs fundamentis, & præcipue *d. cap. quod ſuper, cum ſimil.* & tandem refert ſuæ ſententiæ fuiſſe Innocen. & Supplementum Gabrielis *in locis de quibus ibi per* eum: ego vero adhuc præfatam communem ſententiam contrariã ſequor, & probo, vt præd. iuribus ſecundo loco citatis in principio huius quæſtionis probatam.

Ratio autem differentiæ inter primum, & ſecũ- 8
dum caſum ſupradictos, quare conſuetudo legitime præſcripta vim habeat inducẽdi nouum impedimentum dirimens, non autem abrogandi impedimentum à Iure Canonico inductum ad dirimẽdum matrimonium, ea eſſe videtur, quia in priori caſu præfata cõſuetudo nõ eſt corruptela, & ſic nulla, ſed potius iure tolerabilis: ſi quidem eã permittit Ius Canonicum in locis præcitatis: in ſecundo vero caſu ſecus, vt decidit text. *in d. c. quod ſuper in fine,* ibi: ne autem intra gradus prohibitos matrimonium contrahatur, debes publice inhibere, & præſumptores Eccleſiaſtica diſtrictione punire, non obſtante conſuetudine, quæ dicenda eſt potius corruptela. & ibi gloſſa *verbo non obſtante*

ſtante conſuetudine, in verſic. ſed conſuetudo.

9 Tex. vero *in c. 1. & in cap. ſuper eo de cognatione ſpiritual.* loquuntur in coniugio filiorũ duorum compatrum, per quorum neutrum deuentum eſt ad compaternitatem, vt licite iure poſſint matrimonialiter copulari ſtante conſuetudine inſuper id permittente, niſi conſuetudo Eccleſiæ, quæ ſcandalum generet aliter ſe habere noſcatur, vt *in d. ca. 1. in fin. & in d. cap. ſuper eo, verſic. cæterum*, ibi: quod ſi eiuſdem Eccleſiæ conſuetudo (ſupple, quæ ſcandalum generet, vt *in d. c. 1.* eiuſdem tituli non obſeruata) habeat inter eos non ſuſtinere coniugium fieri, nec factum firmitatis robur habere; tu ſimili modo in Eccleſia tibi commiſſa coniugium huiuſmodi fieri non permittas, & ſi quos tales coniunctos inueneris iuxta earundem Eccleſiarum conſuetudinem, ipſos ſeparare ab inuicem non omittas: ita gloſ. *verbo conſuetudo in principio, in cap. ſuper eo.*

Obſeruo igitur diuerſos eſſe caſus *d. c. quod ſuper eo in fin. de conſang. & affin.* ex vna parte, & tex. *in d. cap. 1. & cap. ſuper eo de cognat. ſpirit.* ex altera: in illo enim deciditur ne intra gradus prohibitos matrimonium contrahatur, non obſtante conſuetudine contraria, quæ dicenda eſt potius corruptela: in hoc vero, quod filij duorum compatrum, per quorum neutrum deuentum eſt ad compaternitatem, poſſint licite inuicem matrimonialiter copulari ſtãte conſuetudine de hoc Eccleſiæ Metropolitanæ, vel aliarum circumpoſitarum, hoc permittente: ſecus ſi contraria ſit conſuetudo, quæ non ſeruata ſcandalum generaret, prout certe videtur id generatura diſſimilia, igitur hæc ſunt, & in diuerſis caſibus loquentia, ac ideo non poſſunt dici eſſe directo inter ſe contraria nec repugnantia: vnde merito quod conſuetudo legitime præſcripta vim habeat inducendi nonum impedimentum dirimens, vt *in d. ca. 1. & cap. ſuper eo de cognat. ſpirit.* non vero abrogandi Iure Canonico, iam inductum.

Secundo obſeruo, quod licet tex. *in cap. primo, & in cap. quod ſuper de cognat. ſpiritual.* loquantur in caſu ſpeciali, quo matrimonio iunguntur filij duorum compatrum, quibus nullo iure matrimonium prohibetur, id tamen extendendum eſt ad omnes alios caſus, in quibus nullum aliud impedimentum intercedit præter conſuetudinem ſcandalo comitatam, vt ſi hæc obtinuerit in quinto conſanguinitatis gradu coniunctos, non poſſint valide matrimonio copulari, ſiquidem militat eadẽ ratio, nec præfatus caſus relatus eſt *in d. cap. ſuper eo* ad illius deciſionem reſtringendam, ſed gratia exempli, ita tenet gloſſ. ibi *verbo conſuetudo, & in cap. fin. verbo cognouiſſent de ſponſ. duo. & in cap. cum olim in fi. de cler. coniug.* Ant. de Burr. Abb. & alij communiter, quos refert, probat & ſequitur Sanch. *d. diſputatione 4. verſiculo, & quamuis vterque textus.*

CAPITVLVM CII.

De impedimento cognationis legalis.

SVMMARIVM.

1 *Cognatio legalis eſt effectus adoptionis, ex eaque oritur ſicut affinitas ex copula.*
2 *Adoptio quid ſit?*
3 *Adoptio duplex, perfecta, & imperfecta, vt hic.*
4 *Cognatio legalis triplex, vt hic.*
5 *Cognatio legalis imperfecta, an impediat, & dirimat matrimonium?*
6 *Legalis cognatio triplex, an impediat, & dirimat matrimonium? Et quid de ea quæ oritur ex linea transuerſa? numero 7.*
8 *Cognatio legalis, ad hoc vt obſtet matrimonio contrahendo, debent concurrere in ea ſolemnia iuris.*
9 *Cognatio legalis ſuperueniens, an impediat debiti exactionem.*
10 *Cognatio legalis ſuperueniens ſponſalibus de futuro ea diſſoluit.*
11 *Cognatio legalis triplex an obſtet matrimonio perpetuo contrahendo, & ad quas perſonas, & gradus extendatur?*

COgnatio legalis eſt effectus adoptionis, ex eaque oritur, ſicut affinitas ex copula. 1

Adoptio autem, vt communiter definitur 2 à Iuriſperitis, eſt actus legitimus, per quem fit filius aut nepos, qui non eſt pene naturam imitans, D. autem Thom. *in quarto diſtinct. 42. quæſtione 2.* & communiter Theologi ita eam definiunt: eſt legitima ſuſceptio extraneæ perſonæ in filium, vel nepotem, vel deinceps, vtraque definitio adoptionis in idem coincidit, ita Thom Sanch. *de matrim. lib. 7. diſputat. 63. num. 1.* vbi eam probat.

Et *numero* 2. quod eſt duplex adoptio, quædam 3 eſt perfecta, per quam adoptatus tranſit in adoptantis poteſtatem, illique ſuccedit, & hæc dicitur arrogatio: altera eſt imperfecta, per quam adoptatus non tranſit in poteſtatem adoptantis, & hęc dicitur ſimplex adoptio, vt probatur *in §. adoptio, inſtit. de adopt. l. 7. titulo 7. partita 4.* & ita ab omnibus traditur: differunt autem in multis, vt ibi per Sanch. *d. nu. 2. qui n. 3.* refert, & congerit conditiones, quæ requiruntur, vt licitum ſit alicui aliquem adoptare.

Cognatio igitur legalis eſt triplex. Prima eſt li- 4 nea recta inter adoptantem, & adoptatum, ac adoptati deſcendentes, vt *in l. quin etiam ff. de ritu nupt. 55. in ordine. & in §. ergo non omnes, inſtit. de nupt. l. 7. titulo 7. partita 4.* Secunda eſt lateralis, ſeu in linea tranſuerſa inter adoptatum, & filios carnales adoptantis, *l. per adoptionem 17. in ordin. ff. de ritu nupt. & in §. inter eas, inſtit. de nupt. & in d. Regia l. ſeptima, & in cap. vnic. de cognat. legal. & in cap. per adoptionem 3. quæſt. tertia.* Tertia eſt per modum cuiuſdam legalis affinitatis, ad ſimilitudinem affinitatis naturalis, quæ eſt inter adoptantem, & vxorem adoptati, & è contra inter adoptatum, & vxorem adoptantis, *vt in l. adoptiuus 14. ff. de ritu nupt. & in l. octaua, titulo ſeptimo, partita quarta,* ita diſtinguit D. Thom. *in quarto, diſtinctione 42. quæſtione ſecunda, articulo tertio in corpore*, quem omnes ſequuntur (& merito) teſte Sanch. *vbi ſupra, numero ſexto*, & probat Fr. Baſilius *de impedim. matrim. cap. 25. verſic. ſunt autem tres ſpecies, pag 315.*

Dubium tamen eſt in propoſito, an ex adoptione 5 imperfecta, de qua ſupra, oriatur hæc cognatio legalis matrimonium impediens ac dirimens, an potius ex ſola perfecta: quæ arrogatio dicitur? in quo duas opiniones refert gloſſa *in cap. vnic. de cognat. legal. verbo quandiu, in verſic. item poſſet dici,* &c. Primam negatiuam, quod non oriatur: & *in verſiculo alij dicunt*: ſecundam affirmatiuam, quod oriatur hæc cognatio legalis ex adoptione imperfecta: primam ſequuntur, & tenent communiter Theologi, ſecundam autem affirmatiuam tenent, & ſequuntur communiter Canoniſtæ, vt affirmat Gregor. Lopez *in l. ſeptima, gloſ. que profijaron, titulo ſeptimo, partita quarta*, & latius Thom. Sanchez *d. diſputatione 63. numero 8. & 9.* qui licet affirmet ſatis probabilem eſſe, & communiſſimam hanc affirmatiuam Canoniſtarum referens plurimos eam tenentes; attamen adhæret priori negatiuæ tanquam probabiliori *d. numero 9.* dicens, quod contraria affirmatiua innititur leuiſſimis fundamentis, quibus reſpondet *inferius num. 10. ad fin.* ſed inſufficienter.

Ego veto ſententiam præd. affirmatiuam Canoniſtarum cenſeo ptoculdubio veriotem, receptiorem, & tenendam in indicando, & conſulendo per tex. *in cap. ita diligere, cap. per adoptionem 30. qu. 3.* & ex text. expreſſo *in cap. vnico de cogn. legal.* cuius veiba ſunt hæc: Si qua pet adoptionem mihi ſutot eſſe cœperit, quamdiu durat adoptio intet me & ipſam, nuptiæ conſiſtere non poſſunt: loquitut enim tex. hic expreſſe, indiſtinctè, & generalitet in adoptione, cuius natura eſt, vt adoptatus non tranſeat in poteſtatem adoptantis, & nihilominus decidit inter ſuprad. otiri impedimentum dirimens. Secundo probatut hæc ſententia in indiuiduo, ex *l. Regia 7. d. titulo 7. partita* 4. ibi, *è por eſte parenteſco atal embarganſe los caſamientos, ca el padre, que por fija alguna muger, o la recibe por nieta, o por viznieta, nunca puede con ella caſar. &c.* Loquitur enim exptesſe lex illa in adoptione impropria, per quam adoptata non intrat in poteſtatem adoptantis, vt patet ex verſiculo præcedenti, ibi, *la ſegunda es*, &c. nullo igitur pacto bis extantibus poteſt contraria opinio negatiua ſuſtineri, eum lex hæc Regia fulcita Iure Canonico, de quo *in d. cap. vnic.* expreſſe, & nuncupatim approbet noſtram hanc, quam ſequimur, affirmatiuam, vt adnotat Gregor. Lopez *ibidem* eam tenens. & patet ex tota eius litera, præterquam, ipſa eſt communiſſima, vt fatetur Sanchez.

Non igitur audere quis debet contra tam expreſſa iura tenere negatiuam, quæ leuiter eſt fundata, & reſponſiones aſſignatæ ad fundamenta affirmatiuè violentiam patiuntur: quib. fit vt minime quoq; ſint audiendi tenentes oriri rantum ex adoptione impetfecta impedimentum impediens, non tamen dirimens ſequens matrimonium: & multo minus, qui dicunt neutrum horũ oriri, cum vtrumque verius, & receptius ſit oriri, vt remanet ſatis probatum. Vtraque etgo adoptio impedit, & dirimit matrimonium; nam vbi lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus, *l. nõ diſtinguemus cum ſimil. ff. de arbitr.* & ita noſtram hanc affirmatiuam ſententiam ſequitur, & probat, & dicit communem contra Thom. Sanchez Fr. Baſilius *vbi ſupra, columna prima.*

6 Aliud & ſecundum dubium eſt, an omnes ptęd. tres ſpecies legalis cognationis impediant, & dirimant matrimonium? de prima ſpecie in linea recta aſcendentium non eſt dubium, ſed potius conuenit inter omnes, quod dirimat ſubſequens matrimonium: de tertia ſpecie, nempe de affinitate legali, licet quidam affirmauerint non obſtare matrimonio contrahendo, non tamen eſt vera eorum ſententia, ſed iure optimo eam reptobant Hoſtien. *in cap. vnic. de cognat. legal. numero tertio*, & ibi communiter DD. nempe Ioan. And. *numero* 5. Anton. de But. *numero* 6. Anchat. *num.* 5. Alexand. de Neuo *numero* 9. & cæteri omnes DD. tamquam rem exploratam ſtatuunt eam cognationem dirimere, teſte Thom. Sanch. *d. diſputatione* 63. *numero* 13.

7 De ſecunda ſpecie cognationis legalis in linea tranſuerſa, licet etiam nonnulli teneant, eam matrimonium nõ dirimere, ſed ſolum impedire, prout ſunt Specul. *in titulo de cognat. legal. §. vnic. numero* 2. & ibi Ioan. Andr. *in addit.* videtur eiuſdem ſententiæ fuiſſe, & eam tenent Præpoſit. *in d. cap. vnic. in fin.* vbi dicit communem *de cognat. leg.* & Gaeta *in repet. cap. ad limina 30. quæſtione 1. §. 4. quæſtione* 156. *numero* 405. verius tamen eſt, & magis communiter receptum per huiuſmodi cognationem dirimi ſubſequens matrimonium, vt probat text. *in d. cap. vnic.* dicens, nuptias conſiſtere non poſſe inter filium legitimum, & ſororem adoptiuam, ita tenet gloſſa *in ſum. verbo quod autem 30. quæſtione 3. & in d. cap. vnic. in fin.* & ibi communiter DD. D. Couat. *in quarto de ſponſal. ſecunda parte, cap. 6. §. 5. numero 2. & 3* Anton. Cuch. *libr. 5. Inſtit. maior. titulo 24. numero* 28. & alij quamplurimi, quos refert, & ſequitur Thomas Sanch. *vbi ſupra numero* 15. qui *numero* 16. reddit rationem. Ex quorum numero conſtat hanc eſſe receptiſſimam ſententiam ac proinde tenendam, præſertim cum ſit probata *in d. cap. vnic.* & approbata *in l. 8.* ibi, *ò eſte parenteſco, ò cuñadez que ſe haze ſegun mandan las leyes non embarga tan ſolamente el caſamiento, mas deſfazelo ſi fuere fecho*, & ibi notat expreſſe Gregor. Lopez *in gloſſa, mas deſfazelo*, contra priorem opinionem ſupra relatam.

Ideo autem hoc impedimentum legalis cognationis vim habet, licet legibus Ciuilibus inductum ſit, quia ſunt pręd. ll. Ciuiles Iure Canonico approbatæ, vt conſtat ex tex. *in d. cap. ita diligere 30. quæſt. 3. & in cap. per adoptionem eadem cauſ. & quæſt. & cap. vnic. cum ſimil. de cognat. legal.* per quæ iura ita tenet D. Thomas *in quarto, diſtinctione 42. quæſtione 8. articulo 2. in corpor. & ad quartum*, & ibi D. Bonauent. *art. 2. q. 2.* Palud. *quæſt. 1. art. 2. concluſ. 7. numero* 25. Abb. *in Regula de cogn legal. n. vnic.* Gregor Lop. *in l. 7. verbo, porque tit. 7. partit. 4.* Dominic. à Soto *in 4. diſtinct. 42. q. 2. art. 1. colum. 2. verſic. de adoptione, & art. 2. in fin.* & alij plures, quos congerit, & ſequitur Thomas Sanch. *diſputatione 63. num. 17.*

Ad hoc autem quod cognatio hæc legalis obſtet matrimonio, oportet in adoptione facienda ſeruari formam legibus præſcriptam: ea namque non ſeruata, ſed priuatim coram vicinis aut alijs honeſtis perſonis non interueniente magiſtratu corrueret actus, ac proinde nullum matrimonio impedimentum produceret: ita Hoſtienſ. *in cap. vnic. numero 1. de cogn. legal.* & ibi communiter DD. Greg. Lopez *in d. l. 7. verbo, ſu carta, tit. 7. partita 4.* in qua l. Regia forma ſeruanda in arrogatione, & adoptione præfigitur, ex qua l. illa inducit prædictum impedimentum: ergo præd. forma non ſeruata, deficit actus, & ſic non oritur ex eo præd. impedimentum, quam etiam ſententiam alios allegans ſequitur Sanchez *vbi ſupra num.* 18. 8

Vbi *num.* 19. agit, an hæc cognatio legalis ſuperueniens matrimonio iam contracto, impediat debiti petitionem reſpectu coniugis, qui eam contraxit, & inclinat in partem negatiuam cum Petro de Ledeſma, contra doctrinam generalem Syluestri. 9

Si autem cognatio hæc legalis ſuperueniat ſponſalibus præcedentibus de futuro, diſſoluentur pręd. ſponſalia: ita tenent Ioan. And. Hoſtien. Anton. de But. Anchar. Card *in c. veniens, de cognat. ſpir.* & alij, quos refert & ſequitur Sanch. *vbi ſupra num* 20. 10

An autem triplex cognationis legalis ſpecies ſuprad. perpetuo obſtet matrimonio contrahendo, & ad quas perſonas, & gradus extendatur, ne longius calamum protrahamus, cùm ſit materia parum practicabilis, videndus eſt omnino id late explicans Thomas Sanchez *dict. libro ſeptimo de matrim. diſp. 63. numero 24. cum ſequentibus vſque in fin.* & F. Baſil. *dict. cap.* 25. 11

CAPITVLVM CIII.

De impedimento iuſtitiæ publicæ honeſtatis.

SVMMARIVM.

1 *Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum tollitur per Sanctum Concil. Trident. vbi ſponſalia quacumque ratione valida non ſunt.*

2 *Iuſtitiæ publicæ honeſtatis definitio.*

3 *Iuſti-*

3 *Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum iure antiquo durabat vſque ad quartum gradum.*

Et quid hodie attento S. Concil. Trident. num. 5.

4 *Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum non oritur cum affinibus alterius ſponſi.*

5 *Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum non oritur hodie ex ſponſalibus irritis.*

Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum vbi ſponſalia valida ſunt, hodie non excedit primum gradum, num. 5.

Et an id procedat tam in linea recta, quam in tranſuerſali? num. 6.

7 *Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum an hodie attento Sacro Concil. Trident. procedat tantum in ſponſalibus de futuro intra primum gradum, vel vlterius in matrimonio.*

8 *Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum an hodie procedat in his, qui ſecundo gradu erant coniuncti ante Concil. Trident.*

9 *Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum an hodie attento Sancto Concil. Trident. procedat in ſponſalib. de præſenti contractis non ſeruata forma Concil. Trident.*

10 *Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum non oritur, quando factis denunciationibus iuxta formam Concilij, non apparet aliquod impedimentum.*

11 *Sponſalia ſi communi conſenſu diſſoluuntur, ſunt nulla, ac proinde ex eis non oritur iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum.*

12 *Sponſalia contracta ab impuberibus, quando inducant impedimentum iuſtitiæ publicæ honeſtatis vel non.*

13 *Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum, an oriatur ex ſponſalibus, in quibus defecit interior conſenſus, vel adfuit aliud impedimentum occultum, vt hic.*

14 *Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum in quem ſcaſum ſit perpetuum.*

15 *Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum an oriatur ex nexu ad copulam, abſque matrimonij fide præuia?*

16 *Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum non dirimit matrimonium præcedens.*

17 *Matrimonium contractum poſt ſponſalia de futuro cum alia, ex quibus ortum fuit impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitiæ, eſt irritum, & qui illud contraxit, tenetur ducere priorem ſponſam de futuro, niſi in caſu de quo hic.*

18 *Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum non oritur ex ſponſalibus contractis cum incerta perſona, vt hic.*

Et quid in ſponſalibus conditionalibus ante aduentum conditionis? num. 19.

20 *Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum an oriatur ex ſponſalibus cum Maria ſub conditione contractis, ſi poſtea contrahat ſponſalia pura cum eius ſorore? & numeris ſequentibus.*

21 *Pœnitere non licet à contractibus conditionalibus ante conditionis euentum.*

22 *Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum an oriatur ex matrimonio rato abſoluto non conſummato?*

23 *Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum an hodie oriatur matrimonio rato irrito, dum tamen non ſit ex defectu conſenſus.*

24 *Affinitatis impedimentum non oritur ex matrimonio rato non conſummato, remanet tamen impedimentum vlterioris gradus.*

25 *Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum ex matrimonio irrito conſurgens non eſt reſtrictum per Concil. Trid. ad primum gradum, ſed durat vſque ad quartum.*

26 *Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum an oriatur ex matrimonio ſub conditione celebrato.*

SAcro ſanctum Concil. Trident. [illegible] cap. 3. ſic 1
definit: iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum, vbi ſponſalia quacunque ratione valida non erunt, Sancta Synodus prorſus tollit, vbi autem valida fuerint, primum gradum non excedant: quoniam in vlterioribus gradibus iam non poteſt huiuſmodi prohibitio abſque diſpendio obſeruari.

Hoc autem impedimentum iuſtitiæ publicæ honeſtatis eſt propinquitas ex ſponſalib. proueniens robur trahens ab Eccleſiæ inſtitutione propter honeſtatem eius; ita D. Thom. *in quarto Sentent. diſtinctione 41. quæſtione vnic. articulo 1. quæſtiuncula 4. in corpore*, quem omnes ſequuntur ſecundum Thom. Sanch *lib 7. de matrim. diſputatione 68. numero primo*, vbi eam probat ſigillatim, & *numeris ſequentibus* plurima in propoſito huius impedimenti adducit, explicat, & declarat apud eum videnda, necnon Fr. Baſil. *de impedi. matr. cap. 18. cum ſuis §§. pag 219. cum ſequentibus*: ipſe vero præcipua tantum, & in praxi frequentiora atque vtiliora afferam, & proponam. 2

Iure antiquo hoc impedimentum iuſtitiæ publicæ honeſtatis durabat vſque ad quartum gradum, vnde contrahens ſponſalia de futuro, non poterat cum conſanguinea alterius ſponſi vſq; ad quartum gradum matrimonium valide inire, licet Iura Canonica de hoc agenti. gradum non explicauerint, ſed indiſtincte loquuntur de conſanguineis, prout ſunt tex. *in c. literas de deſponſ. impub. c. iuuenis, c. veniens, c. ad audientiam, c. ſponſam de ſponſ. clarius in c. vnic. de ſponſ. in 6.* cum enim conſanguinitas ad quartum gradum extendatur, intelligenda ſunt præfata iura de conſanguineis intra quartũ gradum: ita tenet D. Thom. *vbi ſupra*, & communiter omnes Theologi, & Iuriſconſulti antiqui, & moderni, quos refert, & ſequitur Sanch. *vbi ſupra, numero* 8. vbi *num. 9.* hoc ampliat cum alijs contra Francis. Vercel. vt procedat etiam in ſponſalibus irritis. 3

Non tamen oritur hoc impedimentum cum affinibus alterius ſponſi, vt recte contra Io. Monach. docent Ioan. Andr. Franc. Dominic & alij, quos refert & ſequitur Sanch. *vbi ſupra numero* 3. qui *num. 4.* recte etiam probat oriri hoc impedimentum cum conſanguineis etiam illegitimis alterius ſponſi. 4

Hodie autem hoc corrigitur per Decret. Concil. Trid. ſupra relatũ, quoad duo: primo quoad ſponſalia, quacumque ratione irrita: ex quibus ibi deciditur nullum prorſus oriri impedimentum. Secundo quoad gradum, ad quem extenditur hoc impedimentum, quando ſponſalia valida fuerint, vt primum gradum minime excedant, & cum Cõcilium in hoc indiſtincte loquatur, intelligendum videtur tam in linea recta, quam in tranſuerſali: ita Petrus de Ledeſm. Manuel Rodriguez, & Vega, quos refert, & ſequitur Sanch. *vbi ſupra, numero* 10. 5 6

Nunc vero pro declaratione d. Decreti Concilij operæ pretium duxi, quæ poſtea à Summis Pontificibus, & congregatione Illuſtriſ. Cardinal. ſtatuta ſunt hic addere, vt melius, & exactius hæc materia intelligatur.

Et primo bonæ memoriæ Pius V. Põtifex maximus ſuo Motu proprio ann. 1568. Kalend. Iulij declarauit hoc Decretum in ſponſalib. de futuro tantum loqui & procedere, nam in matrimonio de præſenti durat adhuc impedimentum in omnibus illis caſib. & gradib. quib. de iure veteri ante hoc Decretum introductum erat, cuius Motus proprij in propoſito meminit Farinat. *parte 4. declaration. Concil. Trid. ſuper Decret. de reformat. matrim. cap 3. in principio, pag. mihi 70. col. 1.* 7

Secundo, quod facultate huius Decreti gaudent etiam illi, qui ante Concilium contraxerunt in ſe- 8

cundo gradu, quia inter illos nulla affinitas præ-
ſupponitur, vt refert Farinat. *vbi ſupra verſiculo pri-
mum gradum*, & tenet quoque Sanchez *vbi ſupra
numero* 11. dicens, quod qui ante Trident. con-
traxerat ſponſalia irrita cum aliqua perſona, & ſub-
inde non poterat copulari matrimonio cum eius
conſanguineis, poteſt modo id facere perinde ac ſi
ſponſalia illa non contraxiſſet: etſi fuerunt ſponſa-
lia valida ac ideo tunc impeditum erat matrim. vſq;
ad quartum gradum, iam nunc tantum impeditur
vſque ad primum, vt docent Veracru. & Enriquez
in locis de quibus ibi per eum.

9 Tertio inquit Farinat. *vbi ſupra*, quod præſuppo-
ſita declaratione huius Decreti per conſtitutionem
ſanctæ memoriæ Pij V. cenſuit Congreg. oriri im-
pedimentum iuſtitiæ publicæ honeſtatis ex ſpon-
ſalibus per verba de præſenti, & nulliter contractis
omiſſa forma Concil. Trident. *cap* 1. *huius ſeſſion.*

10 Quarto, quod etiam Congregatio cenſuit ex
ſponſalibus contractis, ſi factis denunciationibus
non apparebit aliquod impedimentum, non oriri
impedimentum publicæ honeſtatis.

11 Quinto, ſimiliter Congregatio cenſuit, quod ſi
ſponſalia ſoluantur de communi conſenſu, ſint in-
ualida, vt refert Farinat. *vbi ſupra*, ſuper illis verbis:
Quacumque ratione valida non erunt: ex qua de-
claratione Congregationis, ſi ipſa ita ſe habet, ſu-
ſtinetur opinio Emanuel Saa *in ſum. verbo matrimo-
nium*, vbi de impedimentis dirimentibus agit *nu-
mero* 12. tenet contrahi hoc impedimẽtum ex ſpon-
ſalib. de futuro, niſi ſoluta fuerint communi vtriuſ-
que coniugis conſenſu, quamuis Thomas Sanchez
vbi ſupra, numero 21. ignarus d. declarationis, impro-
bare nitatur d. opinionem Emanuel Saa.

12 Deinde obſeruandum eſt, quod quando impedi-
mentum dirimens matrimonium eſt tale, vt in ea
ætate, in qua contrahuntur ſponſalia, explorari ne-
queat per experientiam, ea nõ reddere irrita; erunt
vera, & legitima ac proinde producunt impedimẽ-
tum publicæ honeſtatis, vt ſi puer in tenera ætate
re vera frigidus aut maleficiatus ſponſalia contra-
hat, impedimentum namque illud adhuc non erat
in actu impediendi, cum in ea ætate puer frigidus,
& non frigidus quantum ad generationis actum ſit
æque impotens: ita tenet Sanct. Thomas *in quarto
Sentent. diſputatione* 41. *quæſtione vnic. articulo* 1. *quæ-
ſtiuncul.* 4. *ad tertium*, & ibi Dominic. à Soto, *quæſtio-
ne vnic. articulo* 2. *columna penult. verſic. aliud vero*, Syl-
ueſt. *verbo matrimonium* 8. *quæſt.* 14. *dicto* 1. Ludo-
uic. Lopez *ſecunda parte Inſtructor. de matrimon cap.* 50.
col. 1. quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. *vbi ſupra,
num.* 12.

13 An autem quando ſponſalia ſunt valida de iure,
eo quod nullum iuris impedimentum intercedat,
ſed ſolum ſint irrita ex defectu conſenſus interni,
vel alterius cuiuſcumque impedimenti occulti, vt
ex voto caſtitatis, religionis, vel non nubendi inter-
no conſurgat, ex illis hoc impedimentum iuſtitiæ
publicæ honeſtatis, & ſic circa intellectum *cap. vnic.
de ſponſalib. lib.* 6. agit latiſſime Thom. Sanch. *vbi ſu-
pra, numero* 13. *cum ſequentibus, & numero* 18. agit, quid
quando parentes pro filijs præſentibus, & tacenti-
bus ac doli capacibus ſponſalia contrahunt, vt oria-
tur tunc hoc impedimentum publicæ honeſtatis,
licet ipſi pueri interius diſſentiant: & *numero* 19.
quid quando filij erant abſentes, vel ſi præſentes
erant minores ſeptennio, & nondum doli ca-
paces.

14 Præterea hoc impedimentum iuſtitiæ publicæ
honeſtatis in hunc ſenſum eſt perpetuum, nõ quod
extendatur ad alium gradum, quam prohibitum,
ſed ita, vt nec morte alterius ſponſi extinguatur, vt
tenet gloſ. *in d. cap. vnic. verbo publicæ, de ſpon[illegible]*
ibi Ioan. And. *numero* 5. Dominic. *in fine prin[illegible]*
in cap. ſponſa. numero 2 *de ſponſal* & ibi Alex. de N[illegible]
numero 7. & Præpoſi. *in fin.* Dominicus à Soto *in* [illegible]
diſtinctione 41. *quæſtione vnic. articulo* 2. *columna* 4. *v[illegible]
ſic. ſecunda concluſio in fi.* Toledo *lib.* 7. *ſuæ ſummæ,
cap.* 10 *numero* 5. & Manu. Rodrig. *in primo tom. ſuæ
ſumm. ſecunda editione, cap.* 234. *numero* 1. Sanch *vbi
ſupra, num.* 20.

Nec ſufficiet ſolus conatus ad copulam abſque 15
præuia matrimonij fide, ad hoc vt oriatur impedi-
mentum hoc publicæ honeſtatis, vt contra Archid.
in d. cap. vnic. numero 10. *in fin. de ſponſ. in* 6. probatur
ibi Ioan. Andr. *numero* 3. Anchar. *ad fin.* Domini-
cus *in principio numero* 12. Alexand. de Neuo *in cap.
iuuenis, numero* 20. *de ſponſal.* quos ſequitur Sanchez
vbi ſupra, d. diſputatione 68. *numero* 22. *d. lib.* 7. *de matri-
monio*; vbi addit bene oriri hoc caſu quando infan-
tes ſponſalia irrita defectu ætatis inierunt, & poſt
conſcij priorum ſponſalium, & quando iam legiti-
mam ætatem ad ea ratificanda aſſecuti ſunt [illegible]
fuerunt ad copulam, nam tunc oritur non rati[illegible]
nixus ad copulã, ſed quia eſt tacita rati[illegible] pr[illegible]
tura ſponſal. *cap. vnic. de deſponſat. impub. li[illegible]* & p[illegible]
inde eſt ac ſi tunc ſponſalia contraherent [illegible]
tunc oritur ex illis publicæ honeſtatis impedi[illegible]
tum.

Demum obſeruandum eſt, quod licet ex [illegible] 16
libus puris, & certis (dummodo non [illegible] nul[illegible]
defectu conſenſus) oriatur efficax impedime[illegible]
ad impediendum, & dirimendum ſequentia ſp[illegible]
ſalia, vel matrimonia, non autem ad præcedentia
diſſoluendum impedimentum iuſtitiæ publicæ [illegible]
neſtatis, vt *in cap. vnic. de ſponſal. in* 6. vbi glo[illegible]
derogatur eam reddit rationẽ, quia poſteriora ſpon-
ſalia prorſus irrita ſunt ratione publicæ [illegible]
iuſtitiæ ex prioribus inductæ ac proinde ex p[illegible]e-
rioribus non poteſt honeſtas prioribus der[illegible]
conſurgere, quod hodie apertum etiam eſſe atte[illegible]
Decreto Concil. Trid *d.* [illegible] .3. *ſeſ* 24. *de matrim.* a[illegible]
mat Sanchez *vbi ſupra. numero* 23. ſiquidem ibi d[illegible]
ditur ex ſolis ſponſ[illegible]libus irritis minime o[illegible]
impedimentum, exiſtimat autem [illegible]tento iure a[illegible]
quo text. *in d. cap vnic.* ex ijs poſterioribus ſponſalib.
conſurgere impedimentum publicæ honeſtatis iu-
ſtitiæ, licet non ad diſſoluenda priora ſponſalia bene
tamen ad dirimenda ſponſalia vel matrim. cum alia
conſanguinea intra primum gradum ſponſi, vel
ſponſę poſterioris; ſed quod hodie attento Decreto
Trident. nullum prorſus impedimentum oritur ex
talibus, vt puta quia irrita ſunt, quod probo.

Hinc deducitur primo, quod ſi poſt ſponſalia de 17
futuro, cum certa perſona, contrahat ſponſus ma-
trimonium de pręſenti cum eius ſorore, & nondum
illud conſummauerit, obligari illum ad ſeru[illegible]ndam
priori fidem ineundo cum illa matrimonium quia
matrimon. illud poſterius irritum non inducit im-
pedimentum publicæ honeſtatis derogans priorib.
ſponſalibus. quare cum priori validum erit matri-
monium: ſecus ſi cũ poſteriori conſummaſſet ma-
trimonium, quia tunc cum neutra poſſet valide i[illegible]i-
re, vt cum alijs bene probat Sanchez *vbi ſupra. nu-
mero* 24. vbi, & *numero* 25. alia addit apud ipſum vi-
denda.

Sponſalibus autem incertis nullum impedimen- 18
tum oritur, vt ſi quis det fidem de ducenda in vxo-
rem quandam ex filiabus Titij nulla ſignata ex il[illegible],
text *in cap. vnic. de ſponſalib. lib.* 6. præmaxime attento
d. Decreto de matrimonio, cap. 3. *ſeſſionis* 24. Concil.
Trident. dum deciditur ibi ex ſponſalibus irritis
non oriri hoc impedimentum iuſtitiæ publicæ
honeſtatis: hæc autem ſunt irrita, vt probat [illegible]
Thom.

Thom. Sanchez *lib. 1. diſputatione 26. numero 1.* igitur,&c.

29 Idem prorſus dicendum eſt de ſponſalibus conditionalibus, ante conditionis euentum; quare valebit matrimonium celebratum cum ſorore eius ſponſæ conditione nondum extante, vt *in d. cap. vnic. in fin.* Vnde per contrarium orietur præd. impedimentum poſt euentum conditionis, tunc namque ſunt ſponſalia pura, & habentia perfectum conſenſum: nec eſt hoc correctum, ſed imo confirmatum per Concil. Trident. *vbi ſupra*, quia nondum extante conditione ſunt ea ſponſalia irrita: ea vero extante remanent prorſus firma, & abſoluta, & ita poſt Concil. Trident. docent Henriquez, Bart. de Ledeſm. Petrus de Ledeſma, & Manuel Rodriguez in locis quibus eos refert, & ſequitur Thomas Sanchez *d. lib. 7. diſputatione 69. numero 2.*

20 Sed quid erit è conuerſo, ſi ſponſalibus contractis ſub conditione cum Maria, ineantur ſponſalia pura cum eius ſorore? videtur namque ex proxime dictis ex primis ſponſalibus conditionalibus non oriri impedimentum ad contrahendum pure cum ſecunda quæ eſt ſoror prioris. ac proinde non poſſe redire ſponſum ad priorem: oritur namque ex poſterioribus ſponſalibus impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitiæ, ac proinde non poſſe iam priorem ſororem duci; ita tenet gloſſ. *in d. c. 10. vnic. verb. præſenti de ſponſalibus in 6.* & Summa Tabien. *verbo impedimentum, in 11. impedimento, n. vnic.* & quidem attento iure communi text. in *d. cap. vnic.* verum eſt, licet enim ibi dicatur per poſteriora ſponſalia non derogari prioribus, hoc intelligitur de prioribus ſponſalibus veris, vt ibi per gloſſam, *verbo præſenti*: ſed conditionalia non vera ſponſalia pendente conditione, eo quod tunc deficit conſenſus. Hodie tamen attento Concil. Trident. *d. cap. 3. ſeſſ. 24. de reformation. matrimon.* in caſu de quo hic agimus ex poſteriorib ſponſalibus hoc impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitiæ non videtur oriri, quia ſunt irrita, vtpote contra priorem promiſſionem, quamuis conditionalem, vt in terminis tenet Thomas Sanchez *d. libr. 7. de matrimon. diſputatione 69. numero 3.*

Licet enim conditio honeſta ſuſpendat tam matrimonium, quam ſponſalia vſque ad conditionis euentum, nec ſit vſque tunc perfecta obligatio, at non poteſt alter antequam conditio deficiat recedere à ſponſione, ſed tenetur expectare vſque ad conditionis euentum.

21 Hoc namque eſt proprium contractus conditionalis, vt ante conditionis euentum neutri liceat reſilire inuito altero, *vt in l. qui balneum 9. & l. potior. 11. in principio, verſic. videamus ad ſi ff. qui potiores in pign. habeantur.* ibi, cum enim ſemel conditio extitit, proinde habetur, ac ſi illo tempore, quo ſtipulatio interpoſita eſt, ſine conditione facta eſſet, *l. 22. in principio, titulo 13. partita 5.* Tiraquel. *de retract. linag. §. 1. gloſſa 2. num. 26. & gloſ. 10. numero 43.* Ant. Gom. late *ſecundo tom. var. reſol. titulo de qualit. contractuum, numero 30. per totum.* Syluest. *in ſumma verbo donatio primo, quæſtione 15. numero 19.* Molin. Theolog. *ſecundo tom. de Iuſtitia, & Iur. diſputatione 285. concluſione 4.* Thomas Sanch. *de matrimonio lib. 5. diſputatione 6. numero 8.* vbi in proprijs terminis, quod conditio honeſta ſuſpendat tam matrimonium, quam ſponſalia vſque ad conditionis euentum & non poſsit alter antequam conditio deficiat recedere à ſponſione, ſed teneatur expectare vſque ad conditionis euentum, allegat plures hoc tenentes, inter quos nos citat *lib. 1. Canon. quæſtionum, cap. 22 numero 22. inſi.*

Nec obſtat, quod ſupra in verſic. idem prorſus dicendum eſt, reſoluimus ex ſponſalibus conditionalib. nullam oriri publicam honeſtatem ante conditionis euentum, ac proinde valere matrimonium initum cum ſorore eius ſponſæ, conditione nondum extante, quia cum præd. matrim. fuerit pure celebratum nullo extante impedimento irreuocabile fuit effectum, ac proinde opus non fuit expectare verificationem priorum ſponſalium conditionalium. Omitto, an peccauerit, qui præd matrim. celebrauit, non expectato aduentu conditionis licitæ, & honeſtæ priorum ſponſalium, & ſic ratione fidei, & promiſsionis prioris factæ: at vero in caſu de quo agimus in hoc verſic. ſed quid erit, è conuerſo ſponſalia pura; & abſoluta poſteriora fuerunt irrita ratione præd. & ideo merito, quod ex eis poſt Concilium Trident. id impedimentum non inducatur, & poſsit hic ſponſus ad priorem ſororem redire conditione priorum ſponſalium adueniente: hanc tamen ſententiam declarat, & intelligit pluribus modis Thom. Sanch. *d. lib. 7. diſputatione 69. nu. 4. cum ſequentibus vſque in finem.*

Nunc videamus, an ex matrimonio rato abſoluto, non vero conſummato, oriatur impedimentum iuſtitiæ publicæ honeſtatis, & quamuis de hoc vix reperiatur tex. expreſſe id diſponens, idem tamen quod in ſponſalibus de futuro abſolutis dicendum eſt, nempe oriri præd. impedimentum, ſi enim ex præd. ſponſalibus puris huiuſmodi impedimentum conſurgit, vt patet ex ſuprad. à fortiori conſurget ex matrimonio rato abſoluto, eo quod fortius vinculum ſit, & magis dehoneſtet aliud matrim. intra gradum prohibitum: ita tenent Ioan. Andr. *in cap. ſponſam in principio de ſponſal.* & ibi Abb. *nu. 1.* Præpoſ. *nu. 2.* idẽ Abb. *in c. non debet, nu 13. de conſang. & affinit.* Dominic. à Soto *in quarto. diſt. 41. quæſtione vnic. art. 2. columna penultima, verſiculo ſequitur tandẽ,* Nauar. *lib. 4. conſil. titulo de ſponſal. in prima editione, conſilio 33. num 2. in ſecunda vero conſilio 11. numero 2.* Alphonſ. à Veracruce *in Appendic. ad Specul. coniug. dubio penultimo, concluſione 1.* quos ſequitur Thom. Sanchez *lib. 7. de matrim. diſputatione 70. numero primo, vbi numeris ſequentibus* aliqua deducit, & infert ex hac communi, & tenenda reſolutione. 22

Dubium tamen eſt circa hoc, an quemadmodum impedimentum hoc iuſtitiæ publicæ honeſtatis attento Iure communi oritur ex ſponſalibus de futuro etiam irritis, attento vero Concil. Trident. minime idem dicendum ſit in matrimonio raro irrito ex quacumque cauſa, modo non ſit ex defectu conſenſus? in quo Nauarr. *in Manual. cap. 22. numero 58. corollar. ſecundo,* & D. Couar. *in 4. de ſponſal. ſecunda parte in nona editione, cap. 6. §. 2. numero 2.* & Ludou. Lopez *in ſecunda parte Inſtruct.* vbi agit de matrimonio, *cap. 50.* cenſent per Decret. S. Concil. Trident. *ſeſſione 24. de matrimonio, cap. 3.* id correctum eſſe, non tantum in ſponſalibus, ſed etiam in matrimonio rato: quia cum ſit correctum in ſponſalibus irritis, & hoc impedimentum non reperiatur expreſſe deciſum oriri ex matrimonio rato nullo, ſed id deducatur per quamdam conſequentiam, eo ipſo quod Concil. Trident. id corrigat in ſponſalibus nullis, videtur quoque in matrimonio raro nullo id correctum, quia acceſſorium ſequitur naturam principalis, vt in regula iuris vulgari, quæ opinio ante declarationem contrariam Sedis Apoſtolicæ probabilis videbatur, hodie tamen minime eſt vera, probabilis, nec tenenda vllo modo, ſed potius contraria; nempe id minime eſſe correctum ſed adhuc ſtare. & ideo oriri ex matrimonio rato irrito quacumque ex cauſa, prætetquam defectus conſenſus, hoc impedimentum, vt nuncupatim declarauit Pius V. Summus Pon-

tifex

tifex in ſuo Motu proprio incip. Ad Romanum ſpectat, &c. Ann. 1588. vbi quod cum multi dubitauerint, an Decretum Concil. Tridentin. *d. cap. 3.* intelligatur de ſponſalibus de futuro, vel etiam de matrimonio de præſenti non conſummato, ſic ait: Authoritate Apoſtolica tenore præſentium declaramus, & definimus Decretum Concilij huiuſmodi omnino intelligendum eſſe, & procedere in ſponſalibus de futuro dumtaxat, non autem in matrimonio (ſic vt præfertur) contracto: ſed in eo durare adhuc impedimentum in omnibus illis caſibus, & gradibus, quibus de iure veteri ante præd. Decretum Concil. introductum erat: ita obſeruant Nauar. *in Manual. Latin. cap. 22. numero 57.* Henriquez *lib. 12. de matrimonio, cap. 10. numero 2.* Greg. de Valent. *quarta parte, diſputatione 10. quæſtione 5. puncto 3.* vbi de impedimento publicæ honeſtatis, & Thomas Sanchez *d. lib. 7. diſputatione 70. numero 5.* vbi addit ſibi non placere temperamentum, quod adhibet Emanuel Saa, *verbo matrimon. numero 12.* vbi ait: ſi id matrimon. irritum ſit occultum, aut manifeſtum ſit fuiſſe irritum non oriri impedimentum, & numeris ſequentibus Sanchez *vbi ſupra* alia declarat, & deducit in propoſito vtilia apud ipſum videnda.

24 Et Congregatio Illuſtriſſim. Cardinal. cenſuit quoque ex matrimonio per verba de præſenti copula non ſequuta non oriri affinitatem: remanet tamen impedimentum hoc vlterioris gradus ex d. declaratione Pij V. & quod ita etiam fuit decretum, inquit Farinat. *ſuper d. Decreto, & c. 3. folio 79.* per Cõgreg. die 27. April. 1568 & de ordinatione Sanctiſſimi, & quod præter Cardinales interfuerunt omnes Priores Ordinum, & tres Reuerendiſſimi.

25 Et hoc impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitiæ ex matrimonio irrito conſurgens non eſt reſtrictum per Concil. Tridentin. *d. cap. 3.* ad primum gradum, ſed durat vſque ad quartum, vt declarauit Pius V. in præd. ſuo Motu proprio, & cum plurib. Authoribus bene tenet, & probat Sanchez *vbi ſupra, numero 16.* contra alios, qui d. Motum proprium non viderunt, quos ibi quoque refert, & numeris ſequentibus alia declarat in propoſito vtilia.

26 De conditionali autem matrimonio, nempe contracto ſub conditione de futuro honeſta, an ex eo oriatur hoc impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitiæ, late ibi quoque agit Sanchez *numero 20. vſque in fin.* & reſoluit contra Petr. de Ledeſm. verius multo eſſe ante conditionis euentum nullum oriri impedimentum poſt euentum vero conditionis diuerſimode tenendum, & loquendum eſſe iuxta diuerſas ſententias. Nam ſi teneamus non perfici matrim. ante nouum conſenſum, ſed eum contractum tunc habere vim ſponſalium abſolutorum, vt ſuſtinet valde probabilis ſententia, quam retulit *libr. 5. diſputatione 8. numero 3.* dicendum eſt ante nouum conſenſum perficientem matrim. oriri impedimentum publicæ honeſtatis, ſicut ex ſponſalibus abſolutis, nimirum vſque ad primum gradum, at tenendo ſtatim eueniente conditione perfici abſque nouo conſenſu matrimonium abſolutum, (quod ipſe tenuit *d. diſputatione 8. numero 5.*) dicendum omnino eſt oriri impedimentum vſque ad quartum gradum, ſicut ex matrimonio, vt ait idem Petrus de Ledeſm. Ego in hoc potius adhæreo opinioni Theologorum, quæ habet non effici matrimonium adueniente conditione, ſed tantum ſponſalia, niſi nouus conſenſus accedat, vt late probaui *lib. 1. Canonic. quæſtionum, cap. 22. numero 21. cum ſequentibus*, ac proinde teneo in quæſtione, de qua nunc hic agimus, ante nouum conſenſum perficientem matrimonium, hoc impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitiæ oriri vſque ad primum gradum tantum; præſertim cum ſententia Theologorum, quam probauimus *d. numero 21.* ſit communis, & probabiliſſima, vt fatetur idem Sanchez *d. libr. 5. diſputatione 8. numero 3.* Præterea cum hodie proculdubio ſit etiam ſeruanda, ſecundum formam Concil. Tridẽt. vt affirmat Didac Perez *in l. 1. titulo 1. lib. 5. Ordinam. folio 41.* quem etiam adduximus *vbi ſupra, numero 22.*

CAPITVLVM CIIII.

De impedimento diſparis cultus.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium inter diſpares cultu eſt nullum, veluti Fidelis cum Infideli.*
Poteſt tamen in hoc Papa diſpenſare, vt in numero 2.
3 *Matrimonium inter perſonam baptizatam, & cathecumenam eſt irritum.*
4 *Matrimonium inter Hæreticam, vel Apoſtatam, & Infidelem non valet.*
5 *Sponſalia inter Fidelem, & Infidelem an valeant ea conditione, ſi hic conuertatur?*
6 *Matrimonium perſonæ Fidelis cum Hæretica, vel Apoſtata a Fide eſt validum, quamuis non ſit licitũ.*
7 *Matrimonium contrahens cum perſona Hæretica, vel Apoſtata a Fide peccat mortaliter.*
8 *Pacta matrimonialia quod vnus ex filijs naſciturís fidei Catholicæ adhæreat, & alter Hæreſi, ſunt prorſus nulla, & irrita.*
9 *Sponſalia contracta inter Fidelem, & Hæreticum, vel Apoſtatam ſunt nulla.*

MAtrimonium inter diſpares cultu, nempe, 1
Fidelem, & Infidelem eſt nullum, vt omnes fatentur abſque controuerſia tam Theologi, quam Iuriſperiti: vetitum namque eſt matrimonium Fidelis cum Infideli, Iure diuino, naturali, ac proinde ſecluſo quouis Iure Eccleſiaſtico nullatenus licebit, niſi in aliquo ſpeciali euentu ita vrgens cauſa occurreret, vt recta ratio id matrimonium tunc ineundum dictaret, vt cum Soto, & alijs late probat Thomas Sanchez *lib. 7. de matrimonio, diſputatione 71. numero 5. vbi numero 6.* quod tota difficultas eſt, an ita Iure diuino id matrimonium interdictum ſit, vt eodem iure ſit etiam irritum? & refert quoſdam tenere affirmatiuam partem, & eorum fundamenta: verum *numero 7.* inquit multo verius eſſe non eſſe id matrimonium irritum aliquo iure naturali, diuino, aut diuino poſitiuo, ſed ſolum iure Eccleſiaſtico, vt ibi late probat allegans quamplurimos DD. Theologos hanc partem tenentes, & D. Couar. *in quarto Decret. ſecunda parte, cap 6. §. 11 numero primo*, Anton. Cuch. *libr. 5. Inſtit. Maior. titulo 12. numero 94.* Matien. *in rubrica gloſſa prima, numero 159. titulo 1. libr. 5. non. Collect. Reg.* Calderin. & alios Canoniſtas, eſtque communiſſima hæc ſentẽtia, ſecundum ipſum Sanchez *ibidem in fin. d. numero 7.* vt re vera conſtat ex numero Authorum eam tenentium: quinimo vt idem Author ibi *numero 8.* late diſcutrit, fatendum eſt nullum eſſe textum, quo hæc irritatio inducatur, & ita non haberi ex aliqua lege Eccleſiaſtica ſcripta, ſed ex receptiſsimo Eccleſiæ vſu vim legis obtinente, & ex Apoſtolorum traditione, vt docent Soto *in quarto, diſtinctione 39. quæſtione vnic. articulo 2. columna 4. verſiculo hæc autem*, Petrus de Soto, Ledeſm. Valent. Veracru. Bellarmin. Enriquez, Petrus de Ledeſm. & alij relati per Sanchez, ibidem.

2 Qui *numero* 10. ex ſupradictis deducit poſſe ex Pontificia diſpenſatione contrahi matrimonium inter Fidelem, & Infidelem, cum Pontifex diſpenſare poſſit in omni iure Eccleſiaſtico; quo attento matrimonium hoc irritum eſt, vt in terminis tenent plures Authores, quos ibi ad hoc refert: & tandem inquit, quod quamuis abſque vrgentiſſima cauſa ea diſpenſatio concedi non poſſit, valebit tamen matrimonium virtute illius diſpenſationis initum, vt ibi late probat cum Soto, & Barthol. à Ledeſm.

3 Similiter inter perſonam baptizatam, & cathecumenam eſt irritum matrimonium, quia cathecumena baptiſmo, qui ſacramentorum ianua eſt, careat, quamuis fidem teneat. & in gratia conſtituta eſſe poſſit, & hoc eſt quod inquit tex *in cap. cane 28. quæſtione* 1. ſi Chriſtiana ſit, non eſt ſatis, niſi ambo initiati ſint ſacramento baptiſmatis, vbi gloſſa *verbo ſi Chriſtiana* explicat, id eſt, catechizata, & ita tenent, & docent communiter Theologi, & alij, quorum plurimos refert & ſequitur Thomas Sanchez *vbi ſupra, num.* 2.

4 Vbi *numero* 4. tenet non valere matrimonium ſi Hæreticus, aut Apoſtata cum Infideli contrahat, eo quod illi tanquam vere baptizati ſubduntur legibus Eccleſiæ matrimonium hoc irritantibus.

5 An vero valeant ſponſalia inter Fidelem, & Infidelem ſub ea conditione, ſi hic conuertatur, & impleta conditione fiant omninò legitima, agit late idem Sanchez *lib.* 5. *de matrimonio, diſputatione* 5. *numero* 22. *cum ſequentibus. vbi numero* 23. reſoluit, & bene probat impleta conditione eſſe vera ſponſalia, quam ſententiam quoque tenent alij plures Authores, quos ibi citat, & probatur *in l.* 15 ibi, *Pero el Chriſtiano deſpoſarſe puede con muger que no ſea de ſu ley, ſobre tal pleyto que ſe torne ella Chriſtiana, antes que ſe cumpla el caſamiento, e ſi non ſe tornare ella Chriſtiana non valdrian las deſpoſajas, tit.* 2 *partita* 4.

6 Matrimonium autem perſonæ Fidelis cum Hæretica, vel Apoſtata à Fide ſecundum communem, & receptiſſimam ſententiam Theologorum, & Iuriſperitorum eſt validum, quamuis non ſit licitum, vt conſtat ex quamplurimis Authoribus vtriuſque Scholæ, quos refert & ſequitur Thomas Sanchez *d. lib.* 7. *de matrimonio, diſputatione* 72. *numero* 2 *contra gloſſam in cap. ſi. verbo contra ſubſtantiam de condi. appoſ.* Hoſtienſ. *in cap.* 2. *numero* 1. *de coniug. ſeru.* & ibi Anchar. *numero primo*, Carrer. de Hæret. *numero* 157. Simane. *de inſtit. Catholic. titulo* 40. *numero* 46. & Rojas *ſingul.* 128. *numero vnic.* tenentes eſſe irritum præd. matrimonium. vt expreſſe habetur *in Canone* 75. *ſextæ Synod. general.* & probauit expreſſe *l.* 15. *in principio, titulo* 2. *partita* 4.

Nihilominus tamen prior ſententia verior, & communis eſt atque tenenda, ſecundum Gregor. Lopez ibi *in gloſſa ni con Hereja*, & probatur aperte, vt inquit ipſe, & bene *in cap. decrevit in verſiculo quod intelligendum*, ibi: niſi forte, *de Hæret. in* 6. eamque ſequuntur D Thom. & infiniti alij Theologi Nauar. Couar. Matien. Ant. Cuchus, & alij quãplurimi congeſti per Sanchez *d. numero* 2. neque obſtat Canon in contrarium ſupra relatus, quia Canones illius ſextæ Synodi authoritate Concilij ſunt deſtituti, ſecundum Sanch. *d. numero* 2. & iterum 7. vbi etiam reſpondet cæteris fundamentis contrarijs.

7 Fatentur tamen omnes, matrimonium Catholicæ perſonæ cum Hæretica, vel Apoſtata eſſe peccatum, & multi dicunt, & veriſſime, eſſe mortale, quia contrauenitur iuſtiſſimo Eccleſiæ præcepto interdicenti id matrimonium, propter periculum fidei imminens coniugi Catholico ac proli, vt late & bene cum alijs tenet, & probat Sanch. *vbi ſupra. numero* 4. *& numero* 5. excipit loca, in quibus Hæretici non denunciati, nec notorij clericorum percuſſores cum Catholicis permixte conuiuunt, vt in Germania, Gallia, Polonia, in ijs enim ex conſuetudine recepta, & tolerata licent coniugia Catholicæ perſonæ cum Hæretica, dummodo Catholica libere permittatur, & abſque peruerſionis periculo in Fide permanere, vt ibi probat.

Pacta vero, quæ in coniugijs quandoque ineuntur, vt quidam ex filijs naſcituris, Fidei, alij autem Hæreſi adhæreant, ſunt prorſus impia, & irrita, vt cum Nauar. & Açor probat, ibidem Sanchez *numero* 6. 8

Vltimo obſeruandum eſt, ſponſalia inita inter 9 perſonam Catholicam, & Hæreticam, vel Apoſtatam eſſe irrita, quia promiſſio illa eſt de re turpi, & omnino illicita, & ideo nullam ſponſalium obligationem inducere poteſt, ſecundum Nauar. *lib.* 4. *conſil. titulo de ſponſal. in prima editione, conſilio* 38. *numero* 6. *& in ſecunda, conſilio* 5. *num.* 6. quem refert & ſequitur Sanchez *d. diſputatione* 72 *numero* 6. Sed & alia plura de matrimonio inter Infideles celebrato vno eorũ ad fidem conuerſo examinat latiſſime Thomas Sanchez *d. li.* 7. *diſputatione* 73. *cum ſequentibus vſque ad* 77. incluſiue, quæ omnia hic conſulto omittimus; quoniam in his Regnis Hiſpaniæ Dei miſericordia opus non habemus præd. quæſtionibus.

CAPITVLVM CV.

De impedimento criminis.

SVMMARIVM.

1 *Adulterium quando impediat matrimonium contrahendum morte alterius coniugis & quando non? & num.* 3.

2 *Text. decidentes non licere ducere in vxorem quam polluit per adulterium, quomodo ſint intelligendi?*

4 *Machinatio in mortem coniugis ſi ab vno tantum fiat ſine adulterio non impedit nec dirimit matrimonium.*

5 *Crimen impediens, & dirimens matrimonium eſt, quando cum adulterio interuenit machinatio mortis alterius coniugis.*

Et ampliatur numero 6. *vt procedat etiam in machinatione coniugis Infidelis à coniuge Fideli.*

Et numero 7. *in cooperante conſilio, & mandato.*

8 *Ratihabitio occiſionis coniugis, vna cum adulterio, non ſufficit ad impediendum matrimonium cum ſuperſtite.*

9 *Machinatio mortis alterius coniugis morte non ſequuta non ſufficit ad impediendum matrimonium.*

10 *Viricidium an ſufficiat ad impediendum matrimonium?*

11 *Viricidium factum ab vxore alia cauſa, quam contrahendi matrim. non ſufficit ad ipſum impediendũ.*

12 *Machinatio in mortem coniugis, ſimul cum adulterio an ſufficiat ad impediendum matrimonium, facta ab vno coniuge cum alio extraneo?*

13 *Adulterium ſubſequens machinationem in mortem alterius coniugis ſatis eſt, quod fiat durante matrimonio, hoc eſt, ante mortem alterius coniugis, ad impediendum matrimonium.*

14 *Adulterium cum machinatione mortis alterius coniugis, requiritur, quod ſit notum vtrique, ad hoc vt matrimonium ſequens impediat, vt hic: & ampliatur num.* 15.

16 *Adulterium ſimul cum machinatione mortis alterius coniu-*

coniugis, ad hoc vt impediat matrimonium, an requiratur, vt fiat in eum finem, ita vt non ſufficiat, quod in alium fiat? & numeris ſequentibus.

22 *Occidens vxorem propriam, animo aliam incertam ducendi, licet peccet contrahendo matrimonium, tamen valet.*

23 *Intentio requiſita necis alterius coniugis ineundi aliud matrimonium an in dubio præſumatur, ſequuta occiſione, ad impediendum matrimonium?*

24 *Matrimonium præcedens debet eſſe validum, ad hoc vt adulterium cum machinatione mortis ſequuta alterius coniugis impediatur matrimonium futurum, ſecus ſi fuiſſet irritum etiam bona fide exiſtente.*

25 *Michaelis Palatij opinio ſimpliciter loquentis in materia vxoricidij improbatur.*

26 *Adulterium committens ſimul cum fide data de matrimonio contrahendo poſt mortem alterius coniugis, impedit matrimonium contrahi ac dirimit.*

Idem eſt ſi de facto contrahatur durante primo matrimonio, vt in numero 27.

28 *Vxoricidium, ad hoc vt impediat, & dirimat matrimonium, plures conditiones requiruntur, de quibus hic.*

1 ADulterium cum machinatione mortis alterius coniugis: vel adulterium data fide de contrahendo poſt coniugis mortem: vel cum contracta matrimonij de præſenti cū adultera, matrimonium ſubſequens dirimit, adulterium ergo ſolum non obſtat matrimonio contrahendo, *cap. ſignificaſti de eo qui dux. in matrim. quam pol. per adult. cap. ſi quis viuente 31. quæſt. 1.*

2 Ex quibus iuribus ſupplendi, & intelligendi ſunt tex. *in cap. primo. & in c. ſp. illud vero 30 quæſtione 1.* generaliter ſtatuentes nulli licere ducere in vxorem eam quam prius polluit per adulterium, nempe quando cum adulterio concurrit vnū ex dictis duobus criminibus, alias enim licitum eſt matrimoniū cum illa, vt patet ex prioribus iuribus ſupra allegatis, & conſtat ex Diuo Auguſt. *lib. 1. de nupt. ca. 10. relato in cap. 2. 30. quæſtione 1.*

Similiter tex *in cap. primo, de eo qui dux. in matrim.* &c. qui videtur contrarium probare, ibi: & illam maxime intelligi debet, id eſt, tantum, vt explicant ibi Abb. *numero 3.* Alex de Neuo *numero 6.* & Præpoſ. *numero 2.* quod probatur expreſſe *in d. cap. ſignificaſti 6. eodem titulo*, & hodie habemus *l. Regiam finalem titulo 2. partita 4.* ita diſponentem.

Enemiga è muy gran peccado fazen todos aquellos que yazen coo las mugeres caſadas, è eſte peccado atal es llamado adulterio, è como quier que eſto ſea muy grande yerro, ſi acaeſcieſſe que ſe muriera el marido de aquella que fizo el adulterio, biē podria deſpues caſar con ella aquel cō quiē lo fizo, nō auiendo otra muger: fueras ende por tres razones. La primera es, ſi qualquier dellos mataſſe, o fizieſſe matar, o fueſſe en cōſejo de la muerte del otro marido, o de la muger cō intencion que caſaſſen deſpues en vno. La ſegunda, ſi aquel que yaze con ella le juraſſe y le prometieſſe que caſaria con ella deſpues que fueſſe muerto ſu marido. La tercera, ſi alguno yoguiſſe con muger agena, e ſe caſaſſe con ella ſeyendo viuo el marido, ca maguer ſe murieſſe el marido della nō valdria el caſamiēto, que ante ouieſſe fecho. Eſſo miſmo ſeria de la muger que fizieſſe adulterio con home caſado en alguno deſtas tres maneras ſobredichas, e maguer que quiſieſſen venir en vno los que ſe caſaſſen en alguna de las maneras de ſuſo dichas, deuelos la Igleſia departir, fueras ende ſi alguno dellos non ſopieſſe que era caſado el otro, quando ſe caſo con el. Ca eſtonce en eſcogencia es de aquel que lo non ſabe de fincar con el otro, o de partirſe del, e caſar a otra parte.

Ex quibus conſtat tria crimina ſupradicta, & vnumquodque eorum dirimere matrimonium contractum, nempe contenta in dictis iuribus, & l. Regia, & tenent S. Thom. *in quarto, diſtinctione 35. in fi. in expoſitione literæ*, & communiter DD.

Ex quibus deducitur, per adulterium tantum ſi non adſit promiſſio, vel fides data de matrimonio futuro, vel machinatio in mortem coniugis nullum oriri impedimentum: ſimiliter, quod ſola fides de contrahendo matrimonio, imo nec matrim. re ipſa contractum, non conſummatum ſi coniugem, cui fidem adſtringit, non cognoſcat, nec impedit, nec dirimit, vt *in d. cap. ſignificaſti, & cap. ſi. eodem titulo.*

Et præterea, nec machinatio in mortem coniugis ſi ab vno tantum fiat, & ſine adulterio, nec impedit, nec dirimit matrimonium, quia nullus Canon id ſtatuit, vt nouiſſime reperit Fr. Baſilius *de impedim. cap. 27. per totum*; vbi quatuor caſus in hoc conſtituit, qui quidem patent ex ſuprad. & infra dicendis, & *Candelabr. Aur. 7. ſacram. de impedimento crimin. matrim. numero 13. concluſione 3. cum ſequentibus.* 4

Primum igitur crimen, quod impedit ac dirimit matrimonium ſubſequens eſt, quando cum adulterio interuenit machinatio mortis alterius coniugis, *ca. ſuper hoc, de eo qui dux. in matrim. quam pol. per adult.* vbi expreſſe additur, ſiue fidem dederit, ſiue non, quod ea defuncta, hanc eſſet ducturus: tex. *in cap. primo, & cap. ſignificaſti eodem titulo, & in cap. primo, de conuerſione infidel. & in cap ſi quis viuente 31. quæſtione 1.* eſtque apud omnes conſtituta, plana, & receptiſſima hæc ſententia. 5

Quæ ampliatur primo, vt procedat etiamſi alter ex machinantibus alterius coniugis mortem infidelis exiſtat, ac fidelis eam intentarit, vt coniugis morte ſequuta alliciat infidelem ſpe ineundi cum ipſo coniugij, vt ad fidem reducatur: ita deciditur *in cap. primo, de conuerſ. infidel.* vbi ea ratio aſſignatur, quod Eccleſia tale damnum eo lucro compenſare nolit, ita docent D. Antonin. *in tertia parte ſuæ ſummæ titulo primo, cap. 5. numero primo*, Syluest. *in ſum. verbo matrimonium 8. quæſtion. 9. dicto primo.* Nauarr. *in Manual. cap. 22. numero 46.* Marc. Anto. Cuch. *lib. 5. inſtit. mai. titulo 12. numero 87.* Tolēdo *lib. 7 ſuæ ſummæ, cap. 6. numero 2.* Philiarc. *de officio ſacerd. tom 1. parte 2 lib. 2. cap. 5. imped. 4.* ſequitur Thom. Sanchez *lib. 7. diſputatione 78 numero 3.* vbi late diſſerit, qualiter potuerit Eccleſia infidelibus hoc impedimentum indicere in pœnam delicti tempore infidelitatis admiſſi: & qualiter ea pœna non extinguatur per baptiſmum, qui omnino præterita delicta abolet? & tandem reiectis duabus ſolutionibus huic difficultati aſſignaris, ipſe Sanch. reſpondet cum Enriquez *lib. 12. de matrim. cap. 14. numero 2.* eam pœnam infideli indictam non eſſe, nec indici potuiſſe ab Eccleſia, ſed ſoli fideli, vt perpetuo nequeat cum illo infideli, quantumcunque ad fidem conuerſo, matrimonium contrahere, ſicut hodie ex Eccleſiæ præſcripto irritum eſt matrimonium fidelis cum infideli, non ob impedimentum infidelis, ſed quod fidelis eo impedimento Eccleſiaſtico afficiatur. 6

Secundo ampliatur eadem communis ſententia, 7 vt procedat etiam, & ſatis ſit ad hoc vt præd. impedimentum dirimens inducatur, cooperari conſilio, aut mandato ad coniugis mortem, vt conſtat *ex d. cap. primo, de conuerſ. infidel* ex quo tex. & alijs fundamentis hanc opin. tenent Alber. *in ſuo dictionario litera, A. verb. adulter. verſic. naſci, de adulterio: & litera, I. verb. Impedimentum 8. verſic. crimina vero*: & communiter Summiſtæ, præcipue Syluest. *vbi ſupra dicto tertio*, Nauarr. *in Manual. cap. 22. numero 46.* Matienç.

plures

plures [illegible] *in rubrica gloſſa 1. numero 178. titulo 1. lib. 5.* [illegible] *Reg.* & plurimos congerens Sanchez *vbi ſupra, numero 5.*

8 Non tamen ſufficit ratihabitio occiſionis coniugis factæ [illegible] cum adultero, ita tenet gloſſa *in cap. ſi quis viuente, verbo occidiſſe 31. quæſtione 1. & in cap. 1. in fin. de conuerſ. infidel.* & ibi communiter DD. & alij quamplures DD. quos refert, & ſequitur Sanch. *vbi ſupra, numero 6.*

Plura tamen requiruntur ad hoc, vt hoc impedimentum locum habeat, & procedat.

9 Primo requiritur, vt machinatio illa effectum ſortiatur, alias namque ſola machinatio morte non ſequuta, non oritur hoc impedimentum, ſed poterunt adulter, & coniux ſuperſtes, altero alias defuncto matrimonium inire, quod manifeſte probat tex. *in d. cap. ſi quis viuente:* ibi, occidiſſe notetur, verba namque intelligenda ſunt cum effectu, *l. 3. §. hæc verba, ff. de negot. geſt. cum ſimil.* cæteri autem textus, quamuis de ſola machinatione loquantur, intelligendi ſunt eodem modo, id eſt, ſequuta morte cum effectu, ſecus alias, ita docent gloſſa *in fine in cap. primo, de conuerſion. infidel. & in cap. ſuper eo verbo machinata. & in cap. ſignificaſti 1. de eo, qui dux. in matrim. quam polluit per adul.* & eſt communis & recepta ſententia Canoniſtarum, & Theologorum, vt conſtat ex Thom. Sanch. *vbi ſupra numero 7.* vbi etiam quod tradita ſupra, nempe ſufficere mandatum, vel conſilium de coniuge occidendo intelligenda ſunt, quando id mandatum, vel conſilium cooperata ſunt aliquid ad mortem: ſi enim nullius effectus ad mortem fuerunt, eo quod interficiens erat iam omnino ad eam inferendam determinatus, nec conſilio animoſior factus eſt: vel fuit conſilium, aut mandatum ita reuocatum, vt nullum prorſus effectum habuerit, ita vt excuſet à reſtitutione, & irregularitate mandantem, vel conſulentem iuxta ea, quæ DD. in materia de reſtitutione, & irregularitate tradunt, de mandante, vel conſulente, non erit locus huic impedimento, cum petat effectum mortis ſubſequi, exactione coniugis, vel adulteri.

10 Secundo requiri videtur, quod occiſio ſit vxoris: nam ſi vxor interficiet virum ad contrahendum cũ adultero, nullum incurritur impedimentum, quin poſſit inter eos matrimonium conſiſtere: Ius enim Canonicum tantum loquitur de vxoris interfectione, vt *in ca. primo, & c. ſuper hoc & cap. ſignificaſti de eo, qui dux. in matrim.* &c. Vnde ad viricidium, quod non eſt tam frequens, extendendum minime eſt: & in terminis ita tenet Victor. *in ſumma de matrim. numero 293.* Ledeſma *in 4. 2. parte. quæſtione 61. articulo 2. poſt tertiam propoſitionem.* Caned. *in ſumma ſa ram. de matrim. cap. 5. ad fi. 1. in comment. num.* 38. & eſt probabile ſecundum Henriquez *lib. 12. de matrim. c. 14. n. 2. in comment. litera V.*

Hæc tamen opinio falſa eſt, ſiquidem alij textus Iuris Canonici loquuntur in propoſito etiam in viricidio, ex quo decidunt, oriri hoc impedimentum dirimens cauſa contrahendi matrim. cum adultero, prout ſunt *c. ſi quis viuente 31. q. 1.* ibi, niſi forte adulter, aut mulier virum, qui mortuus fuerat, occidiſſe notetur, & *c. 1. de conuerſ. infidel.* & in terminis ita tenent gloſ. *in c. fin. de eo, qui duxit in matrim.* &c. & communiter Canoniſtæ, ac Theologi, quorũ aliquos refert, & ſequitur Matienç. *in rubrica gloſſa 1. n. 197. verſic. eadem, tit. 1. lib. 5. nou. collect. Reg.* & innumeros refert, & ſequitur Thom. Sanch. *vbi ſupra, d. diſputatione 78. n. 8. per totum,* & ita procul dubio eſt tenendum.

11 Quamuis non idem erit de interfectione viri facta ab vxore alia cauſa, quam contrahendi matrimonij, quia tunc non erit impedimentum dirimẽs, vt ibi per eum, & latius *eodem lib. 7. diſputatione. 16. nu. 5. & 6.* & diximus ſupra alio capite.

Tertio requirunt multi, vt cum mortis machinatione interueniat adulterium, quando ſolus alter coniux, alterius coniugis mortem machinatur, ſecus quando coniux, & alter cum quo matrimoniũ ineundum eſt, machinantur alterius coniugis mortem: alij vero tenent in neutro caſu adulterium deſiderari: ſed ſatis eſſe coniugem interfici animo contrahendi matrimonium cum alio: alij ſemper petũt adulterium, vt huic impedimento locus ſit, harum opinionum Authores refert Thomas Sanchez *d. lib. 7. diſputatione 78. numero 9.* 12

Verior tamen, & receptior ſententia eſt, quod ſi ambo machinati ſunt in mortem viri, vel vxoris, impedimentum cauſetur ex eius morte, quamuis adulterium non præceſſerit, ſi vero alter eorum dumtaxat mortem machinetur, neceſſario requiritur, quod præcedat adulterium, vt impedimentum hoc oriatur, ita docent Ioan. Andr. *in cap. ſuper hoc de eo, qui dux. in matrim. quam polluit per adult. & in cap. 1. numero 2. de conuerſ. infidel.* & ibi Abb. *numero 8.* idem Abb. *in cap. 1. numero 3. & in cap. ſuper hoc in fin.* & communiter Canoniſtæ alibi ſæpiſſime, Nauar. *in Manual. cap 22. numero 46.* Montalu. *in l. fin. in fin.* & ibi Greg. Lop. *verbo, qualquier. titulo 2. partita 4.* Anto. Cuch. *lib. 5. Inſtit. mai. tit. 12. numero 76. & 77.* Bellarmin. *lib. 1. de matrim. cap. 22. columna 2. verſic. crimen autem homicidij,* Toled *in ſumma lib. 7. cap. 6. numero 3.* Valentia *quarta parte, diſputatione 10. quæſtione quinta, puncto 3. de impedimento crim.* & communiter etiam Theologi, quos & Iuriſtas quamplures congerit, & ſequitur Thomas Sanchez *vbi ſupra, numero nono, per totum,* eſt verior & receptior, & ab omnibus approbata, ſecundum Matienç. *in rubrica gloſſa prima, numero 179. titulo primo, lib. quinto, nou. collect. Reg.* itaque hæc eſt veriſſima, & receptiſſima ſententia, & proculdubio tenenda in iudicando, & conſulendo.

Satis tamen erit adulterium alterius ſubſequens machinationem, dum tamen ante mortem coniugis contingat adulterium, vt cum Monaldo tenet, & declarat Sanchez *vbi ſupra, numero 10.* vbi *numero 11.* docet cum pleriſque contra alios non ſufficere fidei datio de futuro matrimonio contrahendo loco adulterij, petunt namque cæteri Authores adulterium abſolute, & abſque hac limitatione ad hoc, vt illud impedimentum oriatur. 13

Quarto requiritur, vt adulterium illud, quod altero ſolo coniugis mortem machinante requiritur, ſit vtrique matrimonium contracturo notum: quare ſi vir coniugatus cum fœmina coniugij ignara adulteretur, & vt illam ducat, vxorem propriam occidat, nullum erit impedimentum dirimens inter eos, quia adulterium illud fuit à fœmina ignoratum: ita tenet Emanuel Saa *in ſumma, verbo matrimonium, numero 7.* ſequitur Sanch. *vbi ſupra numero 12.* 14

Vbi idem exiſtimat, quamuis fœmina illa ignorans alterius coniugium eſſet coniugata, adulteriũ enim cum illa, ſolo adultero machinante mortem propriæ vxoris non caſſaret matrimonium cum adultera illa ſoluto vtriuſque coniugio, vt ibi probat. 15

Magna tamen contentio eſt inter DD. an illa coniugis interfectio requiratur, quod fiat cauſa ineundi alterius matrimonij tantũ ad hoc, vt præd. impedimentum oriatur; an vero ſufficiat, quando alius finis adeſt? quibuſdam exiſtimantibus ſufficere ad id quemcumque alium finem, ſed verior, & magis communis ac receptior ſententia Canoniſtarum, & Theologorum docet contrarium, imo 16

quod

quod illa coniugis interfectio in propoſito veſtiatur fine ineundi alterius matrimonij, alias ſecus nempe quando alius finis adeſt, quia tunc non erit, nec eſt impedimentum dirimens, vt late probat, & tenet gloſſas, & alios plurimos hoc tenentes allegãs, ex quorum numero patet hanc eſſe receptiſſimam ſententiam, vt prædiximus, Thomas Sanchez *vbi ſupra, numero 13.*

17 An vero ſaltem tunc oriatur impedimentum tantum impediens? agit late idem Sanchez *d. lib. 7. diſputatione 16. per totam*, vbi reſoluit & bene negatiue.

18 Satis tamen erit, ſi ſaltem alter ex mortem coniugis machinantibus intendat matrimonium inire, vt recte etiam probat Sanchez *d. diſputatione 78. numero 14.*

19 Non erit ergo impedimentum dirimens, ſi coniugatus dicat adulteræ, niſi matrimonio ligatus eſſem, te ducerem, & poſtea occidat vxorem non ductus fine matrimonij cũ adultera contrahendi, quia ea verba non continent promiſſionem futuri matrimonij, nec machinatio illa abſque fine matrimonij impedimentum dirimens præſtat: ita tenet Calder. *in cap. ſuper hoc de eo qui dux. in matrim.* &c. & ibi Iacob de Zochis, quos refert Alexand. de Neuo ibi *numero 5.* & tenet Syluelt. *in ſumma verbo matrimonium 8. quæſtione 9. in fin.* tametſi Præpoſ. *in d. cap. ſuper hoc in fi.* & ibi Alexand. de Neuo, *numero 5.* ſentiant eſſe impedimentum dirimens, quod dicunt Angel. *in ſumma verbo matrimonium 3. impedimento 9. in fi.* tenendum eſſe ante initum matrim. ſecus eo inito, aſſerens oppoſitam ſententiam, nempe non eſſe impedimentum dirimens, eſſe veriorem, cui abſque ſcrupulo aliquo ante, & poſt contractum matrimonium adhærendum eſſe cẽſet ob præd. rationem Thom. Sanch. *d. diſputatione 78 num. 15.*

20 Similiter non erit huic impedimento locus, ſi coniux, & cum ipſo adulterans interficiant communi conſilio alterum coniugem, non vt matrimonio inter ſe copulentur, ſed vt liberius libidini vacent, vel ne ob adulterium ab ipſo coniuge interfecto occidantur, vel ob alium finem, quia illi machinationi deeſt finis ineundi matrimonij: ita tenet Emanuel Saa *in ſumma verbo matrimonium*, vbi de impedimentis dirimentibus, *numero 7.* Manuel Rodriguez *primo tom. ſuæ ſumm. in ſecunda editione, cap. 229. numero 5.* Vega *ſecundo tom. ſuæ ſummæ ca. 54. caſu 120* quos refert, & ſequitur Sanch. *vbi ſupra, numero 16.*

21 vbi *numero 17.* idem probat contra Anton. *in cap. primo, numero 2. de conuerſione infi l.* quando vir mortem vxoris machinatur animo ducendi alteram nec mors ſequatur, at poſtmodum adultera vxorem illam caſu eneeet, nec communi conſilio, nec animo nubendi coniugi ſuperſtiti, ſed alio fine ducta, non enim erit tunc impedimentum dirimens, vt ibi bene probat.

22 Denique vxorem propriam occidens animo ducendi aliam non certam, ſed indeterminatam, licet peccet contrahendo matrimonium, tamen valet, ita tenet Matienço *in rubrica gloſſa prima, numer. 180. titulo primo lib. 5. nou. collect. Reg.* vbi etiam, quod ſi quis occidat vxorem propriam animo ducendi vnam, vel alteram, ſiue plures ſint ſiue paucæ, dummodo omnes ſint nũcupatim & expreſſe intentæ, nullam eorum poterit ducere vxorẽ, & ſi duxerit, dirimetur matrimonium, vt probat Alphonſ. à Veracru. *in ſuo Specul. coniug. prima parte, articulo 34. in fi.* ſequitur alios allegans, & bene declarans Sanch. *vbi ſupra numero 18.*

23 Illud autem obſeruandum eſt in propoſito, intentionem requiſitam ineundi matrimonij ad hoc impedimentum præſumi eã in foro externo, quando aliquis [illegible] perimit, & cum [illegible] cum quo adulterium præceſſerat inire [illegible] nium vult, vel coniux ſuperſtes qui con[illegible] mit, vult cum adulterante matrimonio c[illegible] ſicque reputabitur in foro extern[illegible] tum dirimens, quamuis tale non ſit in foro c[illegible] ſcientiæ, quando ea intentio vere non [illegible] ner Dominicus a Soto *in quart. d.* [illegible] *ſtione vnic. articulo 4. aſſu ſecundo*, Manuel Rodriguez *vbi ſupra, numero 5.* Vega *ſecundo tom ſuæ ſummæ*, [illegible] *34. caſu 74. notabil ſecundo* Sanch. *vbi ſupra, nu. 19* [illegible] limitans, niſi ex magnis coniecturis probaretur oppoſita intentio.

Vltimo requiritur ad hoc vt præd. impedimentum, de quo agimus, oriatur, vt matrimonium prius ſit verum, quia ſi eſſet irritum, quamuis bona fide exiſtimatum legitimum, interfectio illius coniugis cum adulterio cum alio coniuge non erit impedimentum dirimens, vt cum alijs reſoluit Sanchez *vbi ſupra numero 20.* vbi ſatis eſſe putat ſi matrimonium foret verum, quamuis non conſummatum, & quamuis celebratum eſſet diuortium 24

Cauendum tamen eſt à Magiſtr. Palatio dicente impedimentum hoc reddere ſimpliciter quempiam inhabilem ad quodcumque aliud matrimoniũ. Hoc namque falſum omnino eſt, & contra doctrinam communem D. Thom. & aliorum, vt bene probat plures referens Thomas Sanch. *d. diſp. 78 n. 21.* 25

Secundum crimen dirimens matrimonium eſt, quando aliquis fide data de matrimonio contrahendo adulterium committit, tex. *in c. relatum 31. q. 1. & in c. 1. & in ca. venien. de eo, qui dux. in matrim. &c. & in cap. ſi. eodem titulo lib. 6.* Et hæc de impedimento criminis adulterij cum machinatione mortis coniugis. 26

Quando vero quiſpiam fide data de matrimonio contrahendo adulterium admittit, vel de facto cum eade adultera matrimonium contrahit priori coniuge ſuperſtite, matrimonium inter illos dirimitur, vt patet *ex c. relatũ 31 q. 1. & ex ca. 1. & ca. venien. & c. fin. de eo, qui duxit in matrim. quã polluit per adult.* & hoc ſecundu omnes, ne propter futuri matrimonij ſpẽ detur cauſa captandæ mortis coniugum: plures autem conditiones requiruntur ad hoc impedimentum incurrendum, quas late diſſerit. & congerit ſimul cum aliquibus quæſtionibus circa hanc materiam occurrentibus, & earum deciſione, Thomas Sanchez *de matrimonio lib. 7. diſputatione 79. per totam*: quæ in ſumma hæc ſunt. 27

Prima conditio eſt, quod adulteriũ committatur cum ſeminis intra vas effuſione. 28

Secunda, vt cum adulterio concurrat promiſſio etiam ſimplex, vt ducam te, futuri matrimonij, aut contractus matrimonij de præſenti, ſiue adulterium præcedat, ſiue ſubſequatur illam, dummodo non ſit remiſſa fides matrimonij aut matrimonium illud de facto initum iam diſſolutum, quando adulterium ſuperuenit: ſatis autem eſt, ſidem dari adulteræ de ineundo matrimonio cum perſona, quam quidam tertius deſignauerit, ſi id fraudulenter effectum ſit, vt tertius ille adulteram deſignet: ſufficit etiam, quamuis matrimonium illud clandeſtinum ſit, debent tamen eſſe fides, aut matrimonium, & adulterium eodem coniugio durante.

Tertia conditio eſt, vt adulterium perpetratum ſit, ſciente vtroque adultero alterius matrimonium: nec ſufficit, licet vterque adulter coniugatus ſit, & norit proprium coniugium: excuſat tamen ignorantia etiam non probabilis, ſed craſſa, & ſupina: ſufficit tamen, ſi fides detur, aut matrimonium ineatur ante ſcientiam alterius coniugij, ſi habita ſcientia accedat copula: ſed non ſufficit copula ante ſcientiam

tiam haberi, & poſt ſcientiam dari fidem, aut matrimonium de facto iniri.

Quarta conditio eſt, vt promiſſio matrimonij ſit externa, quamuis ficta fictione non apparente exterius, & quamuis promiſſio ſit conditionalis, niſi conditio ſit de præterito, aut præſenti, & nec conditio extiterit, nec tunc extet.

Quinta conditio eſt, quod promiſſio ab altero acceptata ſit, quamuis non repromittat; taciturnitas autē eius, cui promiſſio fit, abſque aliquo acceptationis ſigno numquam ſufficit ad hoc impedimentum incurrendum.

Sexta conditio eſt, vt prius matrimonium validum fuerit, quamuis non ſit conſummatum, & diſſolutum ſit quoad torum per diuortium: hæc late probantur per Thom. Sanch. *vbi ſupra, tota illa longa diſputatione 79.*

CAPITVLVM CVI.

De impedimento ligaminis, & de ſecundis nuptijs.

SVMMARIVM.

1 *Pluralitas vxorum ſimul, & eodem tempore eſt prohibita, & num. 3.*

2 *Vxores plures in ſimul habere nunquam vlli licuit, niſi cui fuit diuina reuelatione conceſſum.*

3 *Vxorum pluralitas nulli hodie lege Euangelica eſt permiſſa, & numero primo.*

4 *Benedictio nuptiarum à proprio parocho, vel ab Ordinario, vel eius licentiam habente hodie attento Concilio fieri debet.*

5 *Parochus proprius vel ordinarius ad impartiendam benedictionem nuptiarum quis dicatur? & numeris ſequentibus.*

6 *Ordinarius ad impartiendam benedictionem nuptiarū dicitur, qui habet iuriſdictionem ordinariam in loco, vt Archiepiſcopus, Epiſcopus, & Generalis Vicarius eorundem, & numero 7.*

8 *Parochus cuiuſque nubentium poteſt benedictionem nuptialem præſtare, & numero 9.*

10 *Nuptiæ ſecundæ vel vlteriores, & ſic diſſoluto matrimonio per mortem alterius coniugis licita ſunt.*

11 *Benedictiones nuptiales ſunt neceſſariæ, & de præcepto.*

12 *Benedictiones nuptiales omittere ex contemptu eſt peccatum mortale, & quando id fieri præſumatur.*

13 *Conſummare matrimonium ante benedictiones nuptiales an ſit peccatum, remiſſiue.*

14 *Benedictiones nuptiales, an & quando licet impertiri ſecundis nuptijs? late hic agitur.*

15 *Benedictiones nuptiales in primo matrimonio irrito præſtitæ non ſunt vlterius in alio impartiendæ.*

16 *Sacerdos ſecundas nuptias benedicens in caſu non permiſſo qua pœna puniatur.*

17 *Cap. capellanum, & cap. 1. de ſecundis nupt. intellectus, & numeris ſequentibus.*

18 *Suſpenſionis reſeruatio à iure inducta contra ſacerdotem benedicentem ſecundas nuptias in caſu non permiſſo iam eſt ſublata per Extrauagantem concertationi Ioannis XXII.*

19 *Pœna arbitraria imponenda eſt ſacerdoti benedicenti ſecundas nuptias in caſu non permiſſo.*

1 SAcroſanctum Concil. Trid. *ſeſſione 24. de reformatione matrim. Canon. 2.* definit, quod ſi quis dixerit licere Chriſtianis ſimul habere vxores, & hoc nulla lege diuina eſſe prohibitum, anathema ſit: & prius Innocentius III. *in ca. gaudemus de diuort.* & quod ſit prohibitum, ita, vt poſterius matrimonium priore ſubſiſtente ſit nullum, patet ex *d. cap. gaudemus*, & probat latiſſime Thomas Sanch. *lib. 7. de matrim. diſputatione* 80. *num.* 1. vbi *num. ſequentibus* hinc nonnulla deducit, & tandem *nu.* 4. affirmat vniuerſos fateri, pluralitatem virorum reſpectu vnius vxoris interdictam iure naturali prorſus eſſe; atque id matrimonium cū alijs præter primum virum eodem iure irritari: & *num. 5. cum ſequentibus* agit, an idē dicendū ſit de pluralitate vxorū reſpectu vnius viri? & relatis duabus opinion. in hoc cōtrarijs cum ſuis fundamentis, & Authoribus, tandē *num.* 8. affirmat mediam ſententiam amplectendam eſſe, & dicendum polygamiam vnius viri cum pluribus vxoribus, non eſſe omnino contra ius naturæ: atque adeo non eſſe contra prima, ac vniuerſalia eius principia, ſed aliquo modo aduerſari iuri naturæ, quatenus eſt contra concluſiones ab ipſis primis principijs deriuatas: eo quod non repugnet matrimonij naturæ, nec primario eius fini: ſed non ſatis cum matrimonio congruat, ſi omnes illius fines ſpectemus, atque proinde matrim. illud cum alia vxore initum, priore ſuperſtite eſſe attento ipſo iure naturæ nullum: idque latiſſime cōprobat plures Authores adducens: *& numeris ſequentibus* nonnulla ex ſupradictis deducit.

Nunquam enim vlli licuit in ſimul plures vxores habere, niſi, cui fuit Diuina reuelatione conceſſum, & ſic Patriarchæ, & alij iuſti viri, qui plures leguntur ſimul habuiſſe vxores, ab adulterio excuſantur, vt decreuit Innocent. III. *in d. cap. gaudemus, in verſic. nec vlli, de diuort* & multis relatis, & exploſa eorum ſententia, qui dicebant, nunquam licuiſſe vxorum pluralitatem, ſed permiſſam fuiſſe tamquā minus malam, probat latiſſime Bellarmin. *lib. 1. de matrim. toto cap.* 11. hæc autem diſpenſatio non fuit conceſſa aliqua externa ſcriptura, aut loquutione; ſed inſpiratione interna facta Patriarchis, quæ deriuata eſt, vi exempli, & conſuetudinis ad reliquos ex populo Iſraelitico, & proinde omnibus illis pluralitas vxorum licebat, quod tamquam notum ſupponitur Deuteronom. 21. ibi: *Si habuerit homo vxores duas*, &c. Diuus Thomas, Sotus & alij plures, quos refert, & ſequitur Bellarmin. *vbi ſupra cap. 11. propoſit. tertia, & quarta*, & Thom. Sanch. *d. diſputatione* 80. *num.* 12. vbi *num.* 13. addit ſatis probabile eſſe eam diſpenſationem extenſam eſſe ad populum Gentilium, atque ita eis antiquitus fuiſſe licitam vxorum pluralitatem; ſed probabilius eſſe contrarium, nempe non eſſe extenſam, vt docent plures Authores, ab eo ibi relati contra alios. 2

3 Sed iam in lege Euangelica eiuſmodi diſpenſatio caſſata eſt, quando Matthæi 19. reduxit matrimonium ad primæuum ſtatum, in quo vnica vxor licebat, vt prædiximus: ideoque nullis Fidelibus, nec Infidelibus licita eſt hodie vxorum pluralitas, vt *in d. cap. gaudemus*, & late cum alijs probat Sanchez *vbi ſupra, num.* 14.

4 Sacroſanctum Concil. Trident. *ſeſſione 24. in Decreto de reformatione matrim. cap.* 1. ſtatuit, benedictionem à proprio parocho fieri, neque à quoquam niſi ab ipſo parocho, vel ab Ordinario licentiam ad præd. benedictionem faciendam alij ſacerdoti cōcedi poſſe quacumque conſuetudine etiam immemorabili, quæ potius corruptela dicenda eſt, vel priuilegio non obſtantibus. Quod ſi quis parochus, vel alius ſacerdos ſiue regularis, ſiue ſecularis ſit, etiamſi id ſibi ex priuilegio, vel immemorabili conſuetudine licere contendat, alterius parochiæ ſponſos, ſine illorum parochiæ licentia matrimonio coniungere, aut benedicere auſus fuerit, ipſo iure tandiu ſuſpenſus maneat, quamdiu ab Ordinario eius parochi, qui matrimonio intereſſe debebat, ſeu à quo

à quo benedictio ſuſcipienda erat, abſoluatur.

5 Proprius autem parochus, vel Ordinarius in propoſito quis dicatur, patet ex ipſo *ca. 1. in principio*, dũ loquitur de præſentia parochi, ad ipſum matrim. celebrandum, dum decernit, quod qui aliter quam præſente parocho, vel alio ſacerdote, de ipſius parochi ſeu Ordinarij licentia, & duobus, vel tribus teſtibus, matrimonium celebrare attentabunt, eos ſancta Synodus ad ſic contrahendum omnino inhabiles reddit, &c. Idem ergo ſeruandum eſt in benedictionibus nuptialibus, quod apertius patet ex *eodem cap. 1.* Concilij, *in verſiculo ſtatuito*, &c. in verbis modo relatis, in quibus idem ſtatuitur quoad benedictiones nuptiales impartiendas, & tenet in terminis Sanchez *d. diſputatione 82. numero 5.*

6 Vnde Ordinarius intelligitur, qui habet eo loco ordinariam iuriſdictionem, vt Archiepiſcopus, Epiſcopus, vt Generalis Vicarius eorundem, & ſimilium, vt per Tho. Sanchez *d. lib. 3. de matrim. diſputatione 28. cum ſeqq.* & in terminis ita cenſuit Congregatio Concilij loquens in Vicario Generali Epiſcopi, relata per Farinat. *in 4. parte declarat. cum deciſionibus Concil. Trident. ſuper eode c. 1. Decreti de reformatione matrim. in verbo ſeu Ordinarij licentia, pagina mihi 68. columna 1.*

7 Quare Archiepiſcopi, Epiſcopi, & ſimiles iuriſdictionem ordinariam habentes in ſuis Diœceſibus, nec non & eorum Vicarij Generales poterũt præd. licentiam concedere impartiendi benedictiones nuptiales ſuis ſubditis, etiamſi contrahentes alias ſint parochiani Eccleſiarum Militarium Ordinum intra ſuas Diœceſes conſiſtentium, ſiquidem hi ſunt Ordinarij, hoc eſt, qui habent ordinariam iuriſdictionem in præd. ſuos ſubditos, alias enim ſequeretur, quod hi Ordinarij non poſſent licentiam concedere alij ſacerdoti, vt aſſiſtere poſſet matrimonijs celebrandis parochianis Eccleſiarum Militarium Ordinum, quod eſſet abſurdum: ergo & ad benedictiones nuptiales impartiendas eiſdem poterunt licentiam alij ſacerdoti concedere, eſtque proculdubium ex ſupradictis.

8 Sufficietque benedictiones nuptiales impartiri cuiuſuis contrahentis parochum, quia eodem tenore, & in eadem clauſula petitur, & requiritur *in præd. c.* Concilij Trident. vt proprius contrahentis parochus interſit matrimonio, & vt benedictiones
9 præd. conferat, ſed ad illud ſufficit parochus vtriuſuis contrahentis, vt diximus ſupra ſuo loco, & decreuit declaratio Concil. Cardinal. relata per Farinat. *vbi ſupra in verſ. vel alio ſacerdote, in fin.* Ergo & ad hoc; & in terminis ita tenet Cañedo *in collectan. ad Decret. 81. n. 9.* & Sanch. *d. lib. 7. diſputat. 82. num. 4.* quicquid minus recte contrarium velit, & teneat Zeuall. *in ſuis practic. quæſtione 604. nu. 148.* referens Paul. Fuſcum *de viſitatione lib. 2. cap. 3. numero 21.* & Caualcanum *ſecunda parte, deciſione 12. à numero 21.* dicentes ſic deciſum eſſe à Congregat. Cardinal. ſed dum talem declarationem authenticam non viderim, teneo priorem ſententiam, quam prædiximus contrariam huic ſecundæ.

10 Morte autem alterius coniugis, & ſic matrimonio diſſoluto per mortem illius licitæ ſunt ſecundæ, & vlteriores nuptiæ prioribus diſſolutis ac verum eſt ſacramentũ, hæc eſt veritas Catholica, & vniuerſalis Eccleſiæ conſuetudo eas approbat, vt conſtat ex Diuo Paul. cap. 7. ad Roman. atque ex Sanctis Patribus, quos citat & late probat vtrumque Sanchez *d. lib. 7. de matrimonio, diſputatione 81. numero 2.* contra quoſdam Hæreticos, quos retulerat *numero præcedenti*: eandem veritatem Catholicam ex Diuo Paulo *vbi ſupra*, aliiſque Sacræ Scripturæ locis, & Concilijs latiſſime, & ad oculum comprobat aduerſus præfatos Hæreticos Alphonſ. à Caſtr. *aduerſus Hæreſ. lib. 11. verbo nuptiæ, in verſiculo ſecunda hæreſis, columna mihi 707. cum ſequentibus*, D. Couar. *in 4. de ſponſal. 2. parte, cap. 3. §. 9. num. 4.* Didac. Perez *in l. 5. verſiculo quæri poteſt, folio 57. prima columna, tit. 1. lib. 5. Ordinamenti*, Magiſter Sentent. *in quarto diſtinctione 42. cap. 6.* & ibi id præcipue, Soto *quæſtione 3. articulo primo*, Matienç. *in l. 3. gloſſa 1. tit. 1. lib. 5.*

Quæritur autem in propoſito, de benedictioni- 11
bus nuptialibus quid Iure Canonico ſtatutum ſit, & quidem eas de præcepto eſſe in primis nuptijs colligitur *ex ca. noſtrates, & cap. ſponſus 30. quæſtione 5.* & Concil. Tridenr. *ſeſſione 24. de reformatione matrim. cap. primo*, idemque videmus quotidie ſeruari de conſuetudine per Eccleſiam: compelluntur namque ſponſi in omnibus Eccleſijs ad eas recipiendas in omnibus Diœceſibus, & teſtatur Thomas Sanchez *d. lib. 7. de matrimonio, diſputatione 82. numero 6.* vbi 12
quod eſſet peccatum mortale ſi ex contemptu omittantur; & quando in propoſito dicantur omitti ex contemptu, eo autem deficiente probabilius eſſe ait, venialem tantum eſſe culpam in hac omiſſione inueniri.

An autem ſit peccatum lethale, vel veniale, aut 13
nullum, conſummare matrimonium ante Eccleſiæ benedictiones late agit idem Sanchez *lib. 3. diſputatione 12 per tota*, & diximus ſupra ſuo loco. Quibus autem temporibus interdicatur ſuſceptio harum benedictionum, & quid tunc prohibeatur. & an liceat eas ſuſcipere tempore interdicti, & ceſſationis à Diuinis agit idem Author *lib. 7. de matrimonio, diſputatione 7. & 8.* & nos *vbi ſupra.*

Secundis autem nuptijs an liceat benedictionem 14
impartiri? inuenio plures opiniones contrarias in hoc, quas refert cũ ſuis fundamentis, & Authoribus Sanchez *d. lib. 7. diſput. 82. numero 11. cum ſequentibus.*

Prima habet, ſecundis nuptijs, quæ tales ſunt ex parte vtriuſque coniugis, aut ex parte ſolius fœminæ, non eſſe benedictionem impendendam, ſecus ſi ſint ſecundæ ex parte ſolius viri, ac proinde licitam eſſe benedictionem quãdo virgo nubit viduo.

Secunda ſententia ait, iura interdicentia ſecundarum nuptiarum benedictiones, debere intelligi durantibus primis, quare illis diſſolutis morte alterius coniugis, vel ob aliquod impedimentum licitã eſſe benedictionem, vt deciditur *in l. 2. titulo 12. partita 4.* & ibi Gregor. Lopez *in verbo non deuen.*

Tertia ſententia ſuſtinet attento iure nullis ſecundis nuptijs benedictionem conferendam eſſe indiſtincte.

Quarto probat, ſolum interdici benedictionem, quando ſunt ſecundæ nuptiæ ex parte mulieris, cui ſemel benedictio impertita fuit.

Quinta ſententia ita diſtinguit, vt ſi vterque vel alter coniux in primis nuptijs benedictionẽ acceperit non ſit ſecundis nuptijs benedictio impartiẽda, ſecus autẽ ſi neuter coniux in primis nuptijs benedictionẽ acceperit, & hanc diſtinctionem veriorem appellat, eamque ſequitur, & iure probat cum quamplurimis Authoribus, quos refert Sanchez *d. diſput. 82. nu. 15.* vbi *ad fi.* inquit, quod hoc habet verũ, licet mulier ſit corrupta, quia ſolæ ſecundæ nuptiæ ponderantur, & *numero 16.* agit de ratione huius prohibitionis.

Nec tex. interdicentes ſecundarum nuptiarum benedictionem, quando in primis alteri coniugi impertita eſt, corriguntur per Concil. Trident. *ſeſ. 24. de matrimonio, cap. 1. in Decret. de reformatione*; vbi ſimpliciter conſtituitur nuptijs eſſe benedicendum, quia intelligitur de primis, aut ſi de ſecundis in caſu non prohibito per Ius Canonicum, ſecundum Menoch. *de arbitr. lib. ſecundo, centuria 5. caſu. 417.*

numero

numero 2. Zeuall. *in ſuis Practic. quæſtionibus, quæſtione* 604. *numero* 134. quos refert, & ſequitur Sanchez *vbi ſupra, numero* 17. qui *numero* 18. *cum ſequentibus* late agit, an conſuetudo in hac materia valeat, & quę ſit conſuetudo, & praxis in hoc referens diuerſos modos conſuetudinis, & praxis.

Ego vero cenſeo uccurrendum eſſe circa præfatam quæſtionem ad Manuale ad ſacramenta Eccleſiæ miniſtranda cuiuſcumque Prouinciæ, & Epiſcopatus, & in hoc Ciuitatenſi Compoſtellanæ Prouinciæ in Manuali impreſſo Salmanticæ apud Ioannem à Canoua Ann. 1569. folio 35. in principio, cautum innenio quod ſi mulier fuerit vidua, & erat iam benedicta, dimittatur totum quod ſequitur, vſque ibi. His peractis (hoc eſt benedictio) ſi autem non erat benedicta procedat vlterius (ſcilicet benedicendo vt ibi) ſed clarius in alio Manuali nouiori impreſſo Salmanticæ apud hæredes Matthiæ Gaſtij Ann. 1585. ſubſcripto à fratre Ioanne Sancti Hieronymi, hæc quæſtio deciſa eſt expreſſe *folio* 120. *titulo de ſecundis nuptiis*, in hunc modum, & formam, & ita obſeruatur in praxi, nempe,

Cap. capellanum de ſecund. nupt.

Secundæ nuptiæ non ſunt benedicendæ, illæ vero cenſentur ſecundæ, (vt non benedicantur) quæ ſunt ſecundæ ex parte fœminæ, quamuis ſint primæ ex parte viri. Nec refert, an ipſa vidua ſecundo nubens ſit virgo, vel non, ſed an ſit ſemel benedicta: vnde, quæ ſemel nupſit, ſed ante benedictiones receptas vidua facta eſt, cum poſtea iterū nubit, benedicenda eſt: & quæ ſemel eſt benedicta, nō eſt iterum benedicenda. In eiuſmodi autem nuptijs non benedicuntur nec dantur arræ, nec anuli, nec ponitur velamen, nec iugale; nec dicitur Miſſa de nuptijs, ſed dumtaxat hæc fient. Sacerdos indutus, vt ſupra, accedit ad nubentes exiſtentes in ingreſſu Eccleſiæ: & illis aſperſis aqua benedicta, introducit eos in Eccleſiam dicendo Pſalmum: *Beati omnes qui timent Dominum*, &c. & ſtatim prætermiſſis omnibus alijs, audiunt Miſſam (quæ pro illis dicenda eſt) ſemoti ab altari. Dicēda eſt Miſſa de officio occurrenti, ſi ſit feſtum duplex aut dies Dominica, in alijs diebus poteſt dici Miſſa votiua iuxta illorum deuotionem: dummodo non ſit Miſſa ordinata pro ſponſo, & ſponſa: nec in ea dicatur aliquid ex iis, quæ ſunt inſerta in dicta Miſſa: & peracta Miſſa dicatur ſuper illos genuflexos ante altare ſequēs oratio. Oremus.

Reſpice Domine ſuper hanc coniunctionē tuā, vt ſicut miſiſti Sanctum Angelum tuum Raphaelē pacificum Tobiæ, & Saræ filiæ Raguelis: ita digneris Domine mittere benedictionem tuam ſuper hos famulos tuos, vt in tua voluntate permaneant, & in amore tuo viuant & ſeneſcant, & multiplicētur in longitudinem dierum. Per Dominum noſtrū Ieſum Chriſtum Filium tuum, &c.

Benedictio Dei Patris, † & Filij, † & Spiritus † Sācti deſcēdat ſuper vos, & maneat ſemper. Amē.

Et dicta ad eos exhortatione aſpergit eos aqua benedicta, & dicit: Ite in pace.

15 Obſeruandum tamen eſt, quod etiamſi priores nuptiæ, in quibus vterque coniux benedictiones accepit, reperiantur irritæ, non ſunt in poſterioribus repetendæ, ſiue ſint ijdem, qui inter ſe inualide contraxerunt, & ſublato iam impedimento, velint reſtaurare (hoc eſt validare) prius illud matrim. ſiue vterque aliud matrimonium irritum iniiſſet receptis benedictionibus, & nunc inter illos aliud matrim. celebretur, obſtabitque benedictio in primis irritis collata eius repetitioni in ſecundis: benedictio enim non tam proprie reſpicit nuptias, quam perſonas, nec ſemel recepta amittitur, quare hanc partem cum Summiſtis contra Tabienam recte probat, & tenet Sāch. *vbi ſupra, numero* 24. *&* 25. *cum dicto numero* 26.

Sacerdos autem benedicens ſecundas nuptias in caſu non permiſſo, ab officio beneficioque ſuſpēſus cum literarum teſtimonio ad Sedem Apoſtolicam mittendus eſt, vt *in cap. Capellanum, cap.* 1. *de ſecund. nupt.* circa cuius tex. intellectum nonnulla aduertenda ſunt. 16

Primo, quod præd. ſuſpenſio non eſt lata, ſed à iudice ferenda, quia non dicitur ibi eſſe ipſo iure ſuſpenſum illum ſacerdotem, ſed præcipitur Epiſcopo, vt ipſum ſuſpenſum remittat abſoluendum ad Summum Pontificē: quaſi dicat, ipſum ſuſpende, & vbi ſuſpenderis, à ſolo Summo Pontifice poteſt abſolui, vt ibidem intelligunt, & declarant Anton. de Butrio, *numero* 4. Abb. 5. Alexand. de Neuo, *numero etiam* 5. & Præpoſ. *numero* 1. *in princip.* Enric. *in fine*, eſt communis ſecundum Bernard. Diaz de Lugo *in pract. cano. c.* 74. *numero* 2. & ibi Salzed. *in addit. in verſ. ſecundum communem*, Couar. *in quarto. de ſponſ.* 2. *parte, cap.* 8. §. 11. *numero* 2. Nauar. *in ſuo Manual. Hiſpana lingua compoſito, cap.* 25. *numero* 537. Veracru. *in prima parte Specul. Coniug. articulo* 13. *in fin.* communem quoque cum Bernard. Diaz *vbi ſupra* eam appellat, & ſequitur Iulius Clar. *in pract. crim.* § *fin. quæſt.* 75. *numero* 2, *verſic. ſacerdos*; ſequitur etiam eam Didac. Perez *in l.* 5. *columna* 5. *verſ. intellegas, titulo* 1. *lib.* 5. *Ordinamenti folio* 53, eamque tenent Enriquez, Manuel Rodriguez. vterque Ledeſma, & alij, quos refert, & ſequitur Thō. Sanchez *d. lib.* 7. *diſputatione* 82. *numero* 27. 17

Secundo, quod reſeruatio quoque talis ſuſpenſionis ad Sedem Apoſtolicam iam ſublata eſt per Extrauagant. concertationi Ioann. XXII. nondum typis excuſam, vt docent plerique ex DD. ſupra citati; nempe Couar. Veracru. Salzed. vterque Ledeſm. Perez. & Sanch. 18

Tertio aduertendum eſt, quod iuxta frequentiorem, & veriorem ſententiam Doctorum, ſuſpenſio de qua *in d. cap.* 1. nun eſt pœna ordinaria huius delicti, ſed iure non eſt ſtatuta pœna ſacerdoti benedicenti ſecundis nuptijs legitime celebratis, & ideo pœna arbitraria imponenda erit, attentis circunſtātiis, quæ grauius, aut leuius reddunt delictū, vt plurimis Authoribus ad hoc citatis, & reſpondens *d. ca.* 1. affirmat Sanch. *vbi ſupra, numero* 30. cōtra nonnullos prius *numero* 29. à ſe citatos, & tandē *d. numero* 30. inquit quod poterit iudex huiuſmodi clericum ſuſpendere, ſicut poteſt alia pœna arbitraria punire ſecundum Nauar. *d. num.* 537. 19

CAPITVLVM CVII.

De bigamia.

SVMMARIVM.

1 *Bigamiæ triplex ſpecies eſt, & de ſingulis his hic agitur, & numeris ſequentibus.*
2 *Bigamia nulla contrahitur ſine carnali copula.*
3 *Irregularis non eſt contrahens matrimonium cum vidua à priori viro non cognita.*
& nu. 4. *nec etiam ſi fuerit cognita a priori viro, vel corrupta, ſi ipſe eam non cognouit.*
5 *Bigamia non contrahitur per matrimonium ratum, & non conſummatum.*
6 *Profeſſus vel voti ſolemnis tranſgreſſor matrimonium contrahendo ad hoc vt irregularis ſit, requiritur copula.*

7 *Bigamia interpretatiua, quatuor modis poteſt incurri, de quibus hic, & numeris ſequentibus.*

8 *Irregularis eſt, qui vera vxore nondum cognita, eaque ſuperſtite ad aliud matrimonium de facto tranſit, illud conſummans.*

9 *Irregularis an ſit, qui ſecundum matrimonium de facto contraxit, conſcius de illius impedimento, & quid de ignorante impedimentum, ſed bona fide contrahente ſecundas nuptias?*

10 *Irregularis eſt contrahens matrimonium irritum cum vidua carnaliter cognita, ſiue conſcius ſit impedimenti, ſiue non conſummando præd. matrimonium.*

11 *Irregularis an efficiatur accipiens in vxorem fœminam, à ſe ſolum defloratam?*

12 *Bigamus an ſit, qui poſt adulterium vxoris eam carnaliter cognouerit conſcius adulterii, vel non? & numero 13.*

14 *Irregularis an ſit ducens in vxorem iam corruptam, quam putabat eſſe virginem? & num. 15.*

16 *Irregularis, & bigamus an ſit, qui cognouit vxorem adulteram, vi præciſa cognitam?*

17 *Irregularis an ſit, qui cognouit ex præcepto Eccleſiæ vxorem adulteram compulſus, vel lite pendente, vel quia nequit adulterium probare?*

18 *Irregularitas ſimilitudinaria committitur à ſubdiacono, qui de facto matrimonium contraxit cum vidua, & eam cognouit carnaliter.*

19 *Clericus in ſacris conſtitutus virginem ducens in vxorem an irregularis ſit?*

Irregularis an ſit clericus in ſacris conſtitutus virginem ducens, num. 19.

20 *Clericus contrahens matrimonium nullum, an perdat beneficia?*

21 *Monachus profeſſus contrahens matrimonium de facto an incurrat irregularitatem?*

22 *Irregularis an ſit, qui poſt ſimplex votum caſtitatis tranſit ad nuptias, vel qui duxit vxorem eodem voto adſtrictam?*

23 *Irregularitas bigamiæ an extinguatur per baptiſmum, vel religionis profeſſionem, aut diſpenſationem.*

1 Bigamiæ ſecundum communem fere omniũ ſententiam triplex ſpecies eſt. Prima eſt veræ bigamiæ, quoties quiſquis duplex matrimonium contrahit, vtrumque conſummãs, deficit enim vere in hoc duplici matrimonio repræſentatio vnius matrimonij Chriſti cum vnica Eccleſia, de quo *in cap. debitum de bapt. cum ſimil. & in l. 5. titulo 1. partita 4.* Secunda ſpecies eſt bigamiæ interpretatiuæ: nempe cum duplex matrimonium initur, & conſummatur vtrumque, non tamẽ vtrumque validum eſt, ſed ſolum alterum, aut neutrũ: vel cum quis ducit non virginem, vel ſi virginem duxit, eam poſt adulterium cognouit, de qua inferius dicemus.

2 Tertia eſt ſpecies bigamiæ ſimilitudinariæ, nẽpe cum in ſacris cõſtitutus, aut profeſſus matrimoniũ contrahit, ac conſummat, etiam cum vnica, & virgine, de qua etiam infra agemus. Hanc tripliceem ſpeciem bigamiæ docet Speculat. *de diſpenſ. §. iuxta numero 6.* eſtque communis fere omnium ſententia ſecundum Thom. Sanchez *de matrimonio, lib. 7. diſputatione 83. numero 2. & 4.* vbi plures congerit, & Pater Suarez *in quinto tom. de cenſur. diſputatione 48. de irregul. quæ ex bigamia naſcitur, ſectione 1. folio 1178. columna 2. edition. Conimbric. Ann. 1603. Lugdun. vero Ann. 1604. folio 850.* & nouiſsime Auila *de Cenſur. ſeptima parte, diſputatione 8. dubio 1.* quamuis gloſſa *in cap. 2. verbo in bigamis, de bigamis*, duas tantum ſpecies bigamiæ eſſe referat.

Nulla tamen ſpecies bigamiæ, nec ratione illius irregularitas contrahitur, quæcumque matrimonia celebrentur & cum fœmina cuiuſuis ſtatus, niſi carnalis commixtio in illis matrimonijs intercedat, vt habetur *in d. cap. debitum de bigam.* de contrahente duo matrimonia, vel cum vidua: quia ſi non eſt in vtroque matrimonio, copula non eſt bigamia. 3

Contrahens autem cum vidua à priori marito non cognita, minime eſt irregularis, quamuis cum illa conſummmet, vt cauetur ſimiliter *in d. cap. debitum.* 4

Nec ſi contrahat cum vidua à priori viro cognita, vel qualitercumque corrupta, ſi cum illa copulam non habeat, vt iure bene probat Sanchez *vbi ſupra d. numero 4.* citans tex. *in cap. ſi. diſtinctione 34. & c. fin. de bigam.*

Et *numero 5.* merito increpat Magiſtr. Sentent. *in quarto, diſtinctione 27.* (quem omnes reprobant) dicentem, per matrimonium ratum contrahi bigamiam: quod eſt contra tex. expreſſum *in d. cap. debitum de bigam.* & ſimiliter audiendi non ſunt Roſel. Montaigna, & alij affirmantes, profeſſum ineuntem matrimonium, nec illum conſummantem effici irregularem, ſunt namque in hoc præd. Authores lapſi, quoniam nulla tunc contrahitur irregularitas. 5

Siquidem copula neceſſaria eſt, vt irregularitatem incurrat profeſſus, vel clericus voti ſolemnis tranſgreſſor per contractum matrimonij, ſicut in bigamia vera, & interpretatiua, vt melius cum alijs probat Sanchez *d. numero 5.* alia circa hanc primam ſpeciem bigamiæ bene examinat Sanchez *vbi ſupra, numero 6. cum ſimilibus* apud ipſum videnda, de quibus hic agere conueniens non decreui. 6

Circa ſecundam ſpeciem bigamiæ, hoc eſt interpretatiuæ, obſeruandum eſt, quatuor modis poſſe bigamiam hanc interpretatiuam incurri. Primo, quando quis duo matrimonia contraxit, & conſummauit, alterum validum, alterum de facto, id eſt, nullum, ſiue priori coniuge viuente, ſiue defuncto. 7

Secundo, quando duo quiſpiam contraxit matrimonia de facto, id eſt, ambo irrita. Tertio, quando ducit viduam à priori viro cognitam, vel per fornicationem corruptam, & cum ea conſummauit matrimonium. Quarto, quando virginem à ſe ductam, atque poſtmodum adulterij conſcius eam carnaliter cognoſcit, *l. 35. titulo 5. partita prima.*

Pro primo modo adducit etiam tex. *in cap. nuper in fin. de bigam. & in d. l. 35. in verſiculo, otro tal ſeria ſi algun clerigo*, vbi ſermo habetur de clerico, qui ante ſacrum ordinem matrimonium contraxit, atque in eo iam conſtitutus, aliud matrimoniũ celebrauit, deciditur namque ibi, eum tamquam bigamum reputari, non propter ſacramenti defectum, cum ſaltem poſterius matrimonium irritum ſit, ſed ob intentionis affectum ad duo matrimonia cum opere carnali ſubſequuto: ergo cum ſimilis affectus cum opere ſubſequuto reperiatur in primo, & ſecundo bigamiæ modis præd. idem in vtroque dicendum eſt: erit ſic contrahens ex iuris interpretatione bigamus, & irregularis, vt cum communi contra Enriquez pluri-

plurimos citans in quolibet modo ex ſupradictis
primo,& ſecundo,tenet & probat Tho. Sanch.*lib.
7.de matrim. diſputat.84. numero* 3. vbi etiam, quod
quamuis aliqui DD. ex ibi per eum citati appellent
bigamiam in hoc duplici caſu ſimilitudinariá; com-
muniter tamen appellatur interpretatiua, & vltra
Thom. Sanch. *vbi ſupra* eandem ſententiam in pri-
mo modo ex ſuprad.tenet & communem Theolo-
gorum, & Canoniſtarum affirmat Suarez *vbi ſupra
ſectione* 2. *numero* 2. vbi *numeris ſequentibus* alias duas
opiniones DD.refert in hoc articulo, vnam diſtin-
guentem,aliam ſimpliciter negantem,& *numero* 6.
cum communi etiam reſoluit,quod is, qui viuente
prima vxore ſcienter contraxit ſecundas nuptias,
fit irregularis, ſi cum vtraque conſummauit: &
numero 9. cum ſequentibus plurimis modis ampliat
præd. communem ſententiam.

8 Ex quibus deducitur primo, irregularem eum
eſſe,qui vera vxore nondum cognita,eaque ſuper-
ſtite ad aliud de facto matrimonium tranſit, illud
conſummâs,ſi poſtea coactus ab Eccleſia redire ad
legitimam vxorem eam carnaliter cognoſcat,vt cũ
D.Thom.& Aſtenſ. tenet & probat Thom.Sanch.
d. diſputatione 84. *numero* 4. qui *numero* 5. improbat
temperamentum Enriquez *lib.12.de matrim.cap.* 6.
*numero 9.in comment.litera X.*dicentis,quod ſit irre-
gularis, qui duplex matrimonium contraxit, niſi,
vbi ſemel matrimonium irritum contraxit, cognita
eius nullitate ad aliud tranſeat;hoc tamen & recte,
verum non credit Sanchez *vbi ſupra* ex rationibus
de quibus ibi per eum.

9 Illa tamen quæſtio ſatis controuerſa eſt in pro-
poſito, nempe an ſuperiora de irregularitate incur-
renda procedant nedum in eo, qui priori legiti-
mo matrimonio diſſoluto cõtrahit aliud de facto;
ideſt,irritum,quando conſcius impedimenti irritã-
tis poſterius iniuit: ſed etiam ſi ignorans impedi-
mentum bona fide putans ſe valide contrahere ſe-
cundas contrahat nuptias?& minime in hac vltima
ſpecie incurrere hanc bigamiæ irregularitatem te-
nent nonnulli,quos refert & ſequitur, & late pro-
bat Thom.Sanch.*d.diſputatione* 84.*num.* 6. ſed nihi-
lominus contraria ſententia verior, & communis
eſt,quam tenent Ioan.Andreas, & alij plures Au-
thores relati per eundem ibidem *ad fin.d.num.*6.vbi
eam profitetur communem, quam etiam ſequitur,
& bene probat Pater Suar. *vbi ſupra,d.ſectione* 2.*n.*8.

10 Deducitur etiam ex ſuperioribus, quod ſi quis
ducat viduam in vxorem vel fornicarie cognitam,
& matrimonium hoc ſit nullum propter impedi-
mentum irritans interueniens ſiue cognitum ſiue
incognitum,irregularis erit per tale matrimonium
conſummatum:argumento tex.*in d.ca.ſi. de bigam.*
atque ita hoc expreſſe affirmant Ricard. *in quarto,
diſtinctione 27.articulo 4.quæſtione* 3.Couar.*in Clemẽ-
tina ſi furioſus.prima parte relect.§.2.numero 2.verſic.* 2.
& 3.dicens eſſe ſententiam communi cõſenſu pro-
batam à Doctoribus Theologis *in 4.diſtinctione 27.*&
à Canoniſtis ſuper d.tex.necnon & Pater Suarez
vbi ſupra ſectione tertia, verſic.dubitatio vero eſt, numero
3.(vbi *numero* 4.*&* 5.eam defendit à fundamentis
Nauar.*in Manual. cap.27.numero 195. & lib.1. conſil.
primo*, de bigamis late oppoſitam ſententiam
probantis) eandem priorem ſententiam probat
Rota *de bigam. deciſ. prima. in nouis*: eſt que com-
munis,vt cum Couar. & alijs affirmat Sanchez *d.
diſputatione* 84.*numero* 10.*qui numero* 11.affirmat ve-
rius eſſe cõtrarium,nempe non incurri irregulari-
tatem in hoc caſu cum Nauar. vbi ſupra, & alijs
pluribus,quos ibi refert,& late probat eorum o-
pinionem:ego vero nihilominus communem ſen-
tentiam (hoc eſt priorem) probo, nedum in præ-
miſſa ſpecie,ſed etiam ſi illud vnicum matrim.cum
vidua vel corrupta celebratum ſit validum iuxta
Eccleſiæ præſumptionem, quamuis in foro con-
ſcientiæ non ſit tale, vt ſi conſenſus ſit fictus, vel
ante Concil.Trident.adfuit copula animo fornica-
rio habita poſt ſponſalia de futuro,vt affirmant in
vtroque foro Palud. Supplementum Gabriel. &
ſimpliciter Tabien. quos refert Sanchez *vbi ſupra,
numero* 12.quamuis ipſe ibi cum Enriquez, & Vi-
uald.dicat,eſſe probabilius non incurri in hac ſpe-
cie irregularitatem, & hoc tenet etiam Auila *vbi ſu-
pra verſic.ſecundo notandum eſt,circa ſi.*

An autem ducens fœminam à ſe ſolum deflora- 11
tam efficiatur irregularis? diſputat & refert du-
plicem ſententiam in hoc Sanchez *d. lib. 7. de ma-
trim.diſputatione* 84. *numero* 13. primam affirmati-
uam,quam tenet gloſ.*in cap. maritum, verbo concu-
binam.diſtinctione 33.& in cap. nemo in fin.diſtinctione*
32.Hoſtienſ.Ioann.Andr.Imol Anchar.Archid. &
Sum. Aſtenſ. ſecundam negatiuam,cui ipſe ad-
hæret *numero* 14. nempe hunc non eſſe bigamum
neque irregularem,& eſt D. Thomæ *in quarto, di-
ſtinctione 27. quæſtione 3.articulo primo,quæſtiuncula ter-
tia,ad ſecundum*, & aliorum quam plurimorum Au-
thorum ex vtraque Schola, quos in vnum conge-
rit,& citat ibi reſpondens fundamentis contrariæ
ſententiæ affirmatiuæ: ex quorum numero ſatis
apparet hanc eſſe receptiſsimam ſententiam, ita
vt temerarium forſan videri poſſet ab ea recede-
re,quam & veriorem, & ſequendam omnino eſſe
cenſeo,eamque communem affirmat Pater Suarez
*de cenſur.d.diſputatione 48 ſectione 3.verſic. dubitatio
vero eſt. numero*6.dum dicit communiter DD. aſſe-
rere,hanc irregularitatem ſolum contrahi, quando
quis ducit corruptam ab alio: *& numero* 7. eam
probat,& conſtat ex l.35.ibi,*fueras ende ſi el miſmo
la ouiere auidoante virgen.*

Ratio autem cur maior caſtitas in hac mate-
ria ex parte vxoris. quam ex parte viri requiratur
(alijs excluſis traditis à gloſſa communiter recepta
in cap. debitum de bigam. verbo cognitam)aſsignatur à
D.Thom.*in quarto, diſtinctione 27. quæſtione 3.articu-
lo 1. quæſtiuncula* 3. de qua per ipſum,quam com-
muniter Theologi recipiunt, & nonnulli Iuriſpe-
riti,ſecundum Thom. Sanchez *vbi ſupra, numero* 9.
contra Bellarmin.ab eo relatum, qui aduerſum
eam fortiſsime inſurgit, ſed à communi omnium
ſententia recedendum non eſt.ſecundum Sanchez
ibidem, qui eam rationem D. Thom. defendit ab
impugnatione Bellarmin. de qua etiam late
per Suarez *vbi ſupra verſicul. hæc igitur ſpecies bi-
gamiæ*, vbi quod ratio præd. D. Thom. eſt ſa-
tis metaphyſica, & ſubtilis, quare in ea non im-
moror.

Vltima ſpecies bigamiæ interpretatiuæ, eſt, 12
quam incurrit docens virginem, ſi poſtquam adul-
terata eſt,illam carnaliter cognoſcat;tex. *in cap. ſi
cuius, & in cap. ſi laico, diſtinctione* 34. vir namque
cognoſcendo vxorem ſuam ab alio cognitam ef-
ficitur maritus corruptæ, & ideo proinde iudi-
catur, ac ſi cum corrupta contraxiſſet. cenſe-
turque ex iuris interpretatione carnem ſuam in
plures diuiſiſſe, ſicut vxor, cum qua efficitur
vna caro, in plures diuiſit, nempe in ipſum vi-
rum cognoſcentem, & in eum, à quo alias cogni-
ta fuit.

Illud autem in propoſito ſcire oportet an ad in- 13
currendam hanc vltimam ſpeciem bigamiæ inter-
pretatiuæ requiratur quod vir ſciens, & prudens
vxorem adulteram cognoſcat: ſecus, ſi ignorans
inuincibiliter maleficium vxoris ad illam bona fide
accedat,vel quocumque horum modo hoc faciat

incurrat in præd. irregularitatem? In hoc triplex eſt ſententia: prima habet requiri omnino ſcientiam viri accedentis ad vxorem adulteram ad incurrendam hanc irregularitatem, ſecus ſi ignorans tunc ſit adulterij: ſic videntur tenere gloſ. *in cap. 2. verbo in bigamus, de bigam.* Rebuff. *de pacific. poſſeſ. num.* 194. *& l. 35. tit. 5. partita 1.* in illis verbis, *ò ſiendo caſada con aquella que oviesse virgen ſi oviesse ella adulterio, è deſpues oviesse el que vir con ella ſabiendolo, que parece importa condicion, y ſer neceſſario, que ſepa el marido el adulterio,* quia ablatiuus abſolutus importat conditionem, *l. à teſtatore, ff. de condit. & demonſt.* ergo *ignorando el marido el adulterio precedente, aunque tenga el que ver con ella deſpues no incurre en irregularidad,* & ibi expreſſe inquit Greg Lopez *in gloſ. que ver con ella ſabiendolo,* legem illam approbare hanc primã opinionem, & quod ideo ſoluta eſt hæc quæſtio, & quod æquior videtur hæc opinio, quam lex illa approbat, eamque tenet expreſſe Emanuel Saa *in ſumma, verbo irregularitas,* vbi agit de bigam. *numero* 3. & Petr. de Ledeſm. *de matrimonio, quæſt. 66. art. 3. columna penultima.*

14 Et in eo, qui duxit corruptam putans eam virginem, quod excuſetur ab irregularitate docent Emanuel Saa, & Ledeſm. *vbi ſupra.*

Secunda opinio eorum, qui ſentiunt cognoſcentem ignoranter vxorem adulteram repelli ab ordinibus ſuſcipiendis, non vero ab exequutione receptorum, vt voluit Præpoſit. *in d. cap. ſi cuius, diſtinctione* 334. Bernard. Diaz de Lug. *in ſua Practic. Canonica in noua editione, cap. 16. ad fi.* & Marc. Anton. Cuch. *lib. 4. Inſt. Maior. tit. 52. numer.* 164.

Tertia ſententia verior, communis, & receptiſſima ac omnino tenenda habet contrahi hanc irregularitatem ex quacunque adulterij ignorãtia cognoſcatur vxor, non enim agitur in hac ſpecie de vitio promouendi ad ordines, ad quod deſideratur ſcientia, ſed de ſignificationis defectu, quem poteſt pati ignorans, lex namque promotionis factum requirit, non voluntatem: *cap. vltim. 15. quæſtione* 1. & in terminis hanc tenent Gofred. *in ſumma, titulo de bigam. numero* 8. & ibi Hoſtienſ. *num.* 3. Ioann. Andr. *in cap. 2. numero 7. eodem titulo*, & alij quamplures Canoniſtæ & Theologi, quos in vnum congerit, & citat Thom. Sanchez *d. lib. 7. diſputatione* 84. *num.* 15. *verſic. ſed tenendum eſt*, hanc etiam dicit communiorem ſententiam Gregor. Lopez *vbi ſupra*, & nos *lib. 1. Canon. quæſtionum cap. 25. numero* 150. vbi quod eſt cõmunis, & obtinet, etiam ſi ex præcepto Eccleſiæ vxorem quis inuitus cognoſcat, iuxta magis communem ſententiam contra Innoc. & alios ſecundum D. Couar. *in Clementina ſi furioſus, de homicid. prima parte § 2. numero* 3. eandem tertiam ſententiam ſequuntur, & communem profitentur Iulius Clar. *libr. 5. recept. § fin. in Practic. Crim. quæſtione* 36. *numero* 10. Matienç. *in rubrica gloſſa prima numero* 102. *titulo 1. libr. 5. nou. collect. Reg.* Salzed. *ad practic. Bernard. Diaz vbi ſupra d. cap. 16. verſiculo ſine ignorantem*, & Pater Suarez *de cenſur. diſputatione 49. ſectione 3. verſiculo hæc igitur ſpecies, numer.* 15.

15 Et in eo qui duxit corruptam, quam credebat eſſe virginem quod ſit bigamus, & irregularis tenent D. Thom. *in quarto diſtinctione 27. quæſtione 3. articulo 1. quæſtiuncul. 3. ad tertium*, & ibi communiter DD. gloſſa *in cap. nemo. verb. virgo, diſtinctione 32. & in cap. vnic. verbo virginibus, de cleric. coniug. in* 6. Couar. *vbi ſupra, numero 2. verſic. tertio*, & alij quam plures Authores, quos refert, & ſequitur Sanchez *d. numero 15. in verſic. & in alio*, quod eſt omnino ſimile, vbi reprobat Bernard. Diaz *vbi ſupra d. cap. 16. ad fin.* limitantem præd. communem ſententiã, vt ſit irregularis vir cognoſcens adulteram, ſi poſſit probari adulterium, quia dicendum eſt cum Caſtr. *lib. ſecundo de lege pœnal. cap. 14 corollario* 2. hanc facti euidentiam ad hoc ſolum ibi peti vt ſi vir tentaret ſacros ordines recipere, iuſte poſſet repelli in foro externo, non autem vt ipſe vir ſit irregularis, vnde recte Nauar. *in Manual. ca. 16. n. 27. ait*, quod in foro cõſcientiæ, nihil refert, poſſit vir probare adulterium, necne.

Et idem dicendum eſt, quamuis fœmina ſit vi præciſa cognita, illam namque ducens aut iam ductam virginem cognoſcens poſt id adulterium violentum efficitur bigamus, & irregularis, iuxta gloſſ. *in cap. nemo, verbo virgo, 32. diſtinctione* & alios, quos refert. & ſequitur Sanchez *vbi ſupra, prope fin. d. numero* 15. ibi, tandem idem, &c. Suarez *vbi ſupra, num.* 16. 16

Deeo autem, qui cógnouit vxorem ſuam adulteram, Eccleſia præcipiente, vel eo, quod lis pendeat, vel quia nequit adulterium probare, an incurrat hanc irregularitatem? & videtur quidem ipſam nõ incurrere, quia iniuſte puniretur ob actum ad quẽ tenetur contra tex. *in cap. Nabuchodonoſor 23. quæſtione* 4. qua ratione, & alijs hanc partem negatiuam probarunt Innocent. *in cap. Inquiſitionis, numero 1. de ſententia excommun.* & ibi DD. præcipue Ioann. Andr. *numero* 3. Anton. de Burtio *numero* 12. Anchar. *numero* 3. & eiuſdem opinionis fuit gloſ. *fin. in cap. ſi cuius, diſtinctione* 34. & dicit probabilem Concanonic. noſter Magiſter Michael de Palat. *in 4. diſtinctione 17. diſputatione 4. col.* 4. 17

Hæc tamen opinio non eſt vera nec tenenda, ſed potius contraria affirmatiua ex rationibus de quibus ſupra in verſic. tertia ſententia verior, communis, & receptiſſima, &c. quam tenent D. Thom. *in quarto diſtinctione 27 quæſtione 3. articulo 1. quæſtiuncul. 3. ad quartum*, & ibi communiter Theolog. & alibi ſæpiſſime, eſtque communis, & receptiſſima prior omnium ſententia, vt conſtat ex quam plurimorum vtriuſque Scholæ ſententia, quos in vnum congerit eam ſequutus Thom. Sanchez *d. libr. 7. diſputatione* 84. *numero* 17. vbi *in fi.* eam appellat receptiſsimam apud omnes fere DD. quam etiam ſequitur Suarez *vbi ſupra, numero* 17.

Circa irregularitatem ex bigamia, quæ dicitur ſimilitudinaria, habemus tex. *in cap. ſi. de bigam.* quo deciditur, quod ſubdiaconus, qui cum vidua contraxit matrimonium de facto, & eam cognouit, bigamię pœnam incurrit, licet bigamus non ſit, & quod cum eo, contra doctrinam Apoſtoli tamquam cum marito viduæ, diſpenſare non licet, non propter ſacramenti defectum, ſed propter affectum intentionis cum opere ſubſequuto, proculdubio igitur hic irregularitatem incurrit, vt manifeſte ſupponitur in illo textu, & tenent communiter DD. de hac irregularitate ſimilitudinaria loquentes, quatenus affirmant, eam eſſe irregularitatem, de cuius ratione late agunt Thom. Sanchez *libr. 7. de matrimonio diſputatione* 85. *numero* 5. & Pater Suarez *de cẽſur. diſputatione 49. ſection. 4. pagina mihi 878. columna 2. editione Lugduni Anno* 1604. 18

Diſputant autem in propoſito DD. de clerico in ſacris conſtituto virginem ducente an ſit irregularis? Quam quæſtionem in vtramque partem late examinat Pater Suarez *vbi ſupra*, referẽdo duas opiniones diuerſas in hoc puncto. 19

Prima

Prima habet, habere locum in eo bigamiã, & irregularitatem.

Secunda ſententia negat: & tandem idem Author *ibidem num.* 6. inquit, quod licet hæc poſterior opinio non improbabiliter defendi poſsit, nihilominus prior eſt magis recepta, & in rigore verior.

Sed & aliam tertiam opinionem diuerſam inuenio in hac diſputatione diſtinguentem, nempe vt tunc demum ſacris initiatus ducens vxorem, irregularis efficiatur, quando ante ordinem contraxit vnum matrimonium, & poſt ordinem aliud vtrumque conſummans, ſecus ſi vnicum cum virgine ineat, ac conſummet matrimonium, ita Antonius de Butrio *in cap. nuper. numero 7. de bigam.* & ibi Abb. *numero 3.* & alij plures, quos refert cũ ſuis fundamentis Thom. Sanchez *lib. 7. de matrimonio, diſputatione* 85. *numero* 2. vbi *numero* 3. & 4. alias duas opiniones congerit & *numero* 5. tandem reſoluit incurri hanc bigamiæ irregularitatem ſimilitudinarie, quamuis in ſacris conſtitutus cum vnica, & virgine contrahat, ibique eam late iure probat atque vt veriorem defendit cum gloſſa fin. *in cap. ſane ſacerdotes de cleric. coniugat.* & communiot atque receptiſsima ſententia Canoniſtarum, & Theologorum, in quã pluribus locis, quos in vnum ibi congerit, & inter eos Couar. *in Clementina ſi furioſus. prima parte, §. 2. numero 2 verſiculo tertio, de homicid.* Nau. *in Manual. cap. 27. numero* 195. Toled. *lib primo ſumma, ca. 26. numero* 7. Valent. *quarta parte, diſputatione 7. quæſtione 19. puncto 3. in prima ſpecie irregularit.* Manuel Rodriguez *primo tom. ſumma ſecunda editione, ca.* 158. *numero 2. paulo ante primam concluſionem*, idem voluit alij quam plures, indiſtincte docentes, clericum in ſacris contrahentem matrimonium effici irregularem, vt per Couar. *in quarto Decret. ſecũda parte, cap. 6. §. 3. numero primo.* Anton. Cuch. *lib. 5. Inſtit. maior. titulo 12. numero* 214. Matienç. *in rubrica titulo 1. gloſſa prima, numero* 157. *Zeuall. in ſuis quæſtionibus Commun. contra Commun. quæſtione* 158. *numero* 1. & alij plures, quos etiam citat Sanch. *d. numero* 5. & hanc ſententiam teneo, & probo.

20 An autem clericus contrahens matrimoniũ nullum perdat ipſo iure beneficia, quæ obtinet? late agit Zeuall. *quæſtione* 146 *per totam*, & an etiã amittat regreſſum, acceſſum, & penſionem idem Author *quæſtione* 563. *num.* 4.

21 Monachus profeſſus ad nuptias tranſiens eandẽ irregularitatem incurrit, quamuis vnicam, & virginem ducat, vt cum communi, & receptiſsima ſententia vtriuſque Scholæ, merito probat, & tenet contra Henriquez, & Palat. Thom. Sanchez *d. lib. 7. diſputatione 85. numero* 7. & 8. vbi *numero* 10. quod hæc irregularitas clerici in ſacris cõſtituti, aut profeſſi matrimonium contrahentis non oritur ex defectu ſignificationis, ſed ex delicto, ſecundum DD. quos ibi refert, & ſequitur. & *numero* 11. & 12. quod
22 præd. irregularitatem non incurrit is, qui poſt ſimplex caſtitatis votum ad nuptias tranſit, neque qui duxit vxorem voto caſtitatis aſtrictam, quamuis ipſe ſolutus ſit; in quibus idẽ tenet in effectu Auila *vbi ſupra in verſiculo bigamia ſimilitudinaria.*

23 An autem bigamiæ irregularitas extinguatur per baptiſmum, religionis profeſsionem, vel diſpenſationem, & quis in eam diſpenſare poſsit? agit lariſsime idem Sanch. *d. lib. 7. diſputatione* 86. *per totã* ſed quia in hoc li. nos tãtũ agimus de his, quę principaliter attinent ad cauſas matrimoniales, omittimus ea, quæ *d. diſputatione* 68 aguntur: ſufficiant nunc ſupra adducta de præd. irregularitatibus, de quibus etiam alia diſſerit Auila *vbi ſupra in tota diſputatione* 8.

CAPITVLVM CVIII.

De pœnis ſecundarum nuptiarum infra annum luctus.

SVMMARIVM.

1 *Multæ pœnæ ſunt poſitæ Iure Ciuili mulieri viduæ ſecundo nubenti intra ann. luctus, & quando incipiat hic annus.*

2 *Pœnæ impoſitæ viduæ ſecundo nubenti infra ann. luctus ſunt correctæ Iure Canonico, cui eſt ſtandum etiam in foro ſeculari, vt in numeris 6. & 8.*

Et Iure Regio idem diſpoſitum eſt, vt in numero 3.

4 *Vidua ſecundo nubens intra ann. luctus non amittit antenuptialem donationem, nec ea, quæ ex liberalitate prioris viri ad ea peruenere, niſi habeat filios ex priori matrimonio.*

Idemque erit tunc quoad hæreditatem filii à viro prædefuncto relictam, vt in numero 5.

7 *Pœnæ impoſitæ viduæ ſecundo nubenti infra ann. luctus ſunt correctæ Iure Canonico, quacunque parte anni nubat.*

9 *Vidua ſecundo nubens infra ann. luctus non incurrit hodie in pœnam de qua in l. ſi qua mulier C. ad Senat. Conſult. Trebel. cum ſimilibus.*

10 *Pœna de qua in Auth. cum relictum C. de indict. vidui. tollend. aduerſus viduam ſecundo nubentẽ infra ann. luctus an ſit hodie correcta per Ius Canonicum & numeris ſequentibus.*

11 *Leges Imperatorum Romanorum in Hiſpania non habent vim legum, niſi quatenus rationi naturali innituntur.*

Vel conſuetudine receptæ ſunt in praxi, vt quotidie videmus iuxta illas iudicari, quando expreſſe decidunt caſum, non ſtante Iure Regio in contrarium, vt in numero 12.

13 *Hæredes viri teneantur reſtituere bona dotalia vxori immobilia ſtatim, mobilia autem, & ſemouentia atque incorporalia infra ann. ſoluti matrimonij: teneantur tamẽ eam alere interim, ſi ipſa inops ſit.*

Dum tamen non nubat intra ann. luctus, vt in numero 14.

15 *Hæredes mariti quando ſunt in mora reſtituendi bona dotalia viduæ eius vxori, tenentur tantum id reſtituere, quod intereſt ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis.*

16 *Alimenta relicta a viro vxori ſuperſtiti ſunt eidem præſtanda, etiamſi ſit ſecundo nupta viro diuite.*

Dos quando à viro præcipitur hæredibus reſtituenda vxori, debetur ſtatim, etiam infra annum, vt in numero 16.

Idem eſt quando vir tempore matrimonij promiſit dotem reſtituere ſtatim ſoluto matrimonio, vt pactũ aliquid operetur, numero 17.

18 *Hæredes viri an hodie teneantur alimenta præſtare vxori viduæ eo tempore quo ei dos non reſtituitur durante anno, ſi inops ſit.*

19 *Veſtes lugubres præſtitæ vxori viduæ an ſint reſtituenda hæredibus viri infra ann. luctus ipſa ſecundas nuptias contrahente.*

Et de lecto quotidiano num. 20.

21 *Pœnæ mulieri ſecundo nubenti infra ann. luctus impoſitæ in filiorum fauorem non ſunt correctæ Iure Canonico.*

33 *Pœnæ mulieris ſecundo nubentis intra annum luctus, quæ ſunt correctæ, & nõ correctæ Iure Canonico,*

 inte-

intelligenda ſunt de tertys, & vlterioribus nuptijs.

Vidua ſecundo nubens, vel vlterius non tenetur reſeruare filijs illius matrimonij, a quo nulla bona habuit, ſed filijs illius matrimonij ſuperſint, a quorum patrimonio paterno habuit bona.

1 IVre Ciuili multæ ſunt pœnæ impoſitæ mulieri nubenti intra primum annum luctus, qui numeratur à die mortis prioris viri, qui cedit etiam ignoranti. *l. genero. ff. de his qui not. infam.* & ita tenent gloſſæ, & communiter DD. vbique, & hoc duplici ratione, vt cauetur *in l. 3. in verſic. e mouieronſe los Sabios antiguos de vedar a la muger, &c. titulo 6. partita 7. La primera es por que ſean los homes ciertos, que el fijo que naſcio de ella es del primero marido. La ſegunda porque no puedan ſoſpechar contra ella, porque caſ tan ayna, que fue en culpa de la muerte de aquel con quien era antes caſada,* & ibi Greg. Lopez *in gloſſa vltima*, alias ll. Regias in idem citat: quot ſint autem huiuſmodi pœnæ, conſtat ex toto titulo *C. de ſecundis nupt.* & ex quampluribus ll. Regijs, & tractatibus diuerſorum Doctorum de hoc agentium, & ſex congerit examinans circa eas nonnullas quæſtiones Tho. Sanch. *de matrim. lib. 7. diſputatione 87. per totam, vſque ad numerum 20.*

2 Iure tamen noſtro Canonico, ſecundum veriſſimam, & receptiſſimam ſententiam pœnæ præd. ſunt correctæ, itaque ideo vidua poteſt impune ad ſecundas nuptias tranſire quocunque tempore, ex tex. *in cap. fin. C. de ſecund. nupt.* quamuis enim ille tex. ſolius infamiæ mentionem fecerit, ratio tamen quã reddit, ibi; conceſſa tamen ſibi ab Apoſtolo vtitur facultate, omnes alias pœnas amplectitur, ita tenent gloſſa *in l. prima, verbo honorarias, C. de ſecundis nupt.* & alij communiter DD. vt per D. Couar. *in quarto Decretal. ſecunda parte, cap. 3. §. 9. numero 5. & 6.* Gregor. Lopez *in l. 3. verbo, faſta vn año, titulo 12. partita 4.*

3 Et hæc ſententia in indiuiduo hodie in noſtris Regnis approbata eſt *in l. 3. tit. 1. lib. 5. nou. collect. Reg.* & ibi Modern. & nos prius in repetitione *l. nemo poteſt, ff. de leg. 1.* & congerit infinitos Thom. Sanch. *d. diſputatione 87. numero 23.* vbi *numero 24.* recte cum

4 communi, & vera etiam ſententia tenet contra nonnullos, viduam infra annum luctus ſecundo nubentem non amittere antenuptialem donationem, nec cætera omnia, quæ ex liberalitate viri prioris ad ipſam peruenere, quoad proprietaté, neque quoad vſumfructum, niſi habeat filios ex priori matrimonio, quia tunc amittet proprietatem, & tenetur eam reſeruare præd. filijs, vt infra dicemus: quæ ampliatio probatur ex verbis *d. l. 3. titulo primo lib. 5. nou. collect. Reg.* ibi, *ſin alguna pena, y ſin alguna infamia,* &c. ſuppoſito principio illius l. quod ita ſe habet, *mandamos que las mugeres viudas puedan libremente caſar dentro del año, &c.* & iterum ibi, *no obſtante qualeſquier leyes de fueros, y ordenamientos, y otras qualeſquier leyes, &c.*

5 Idemque erit dicendum quoad hæreditatem, in qua vxor inſtituta eſt hæres à marito, nempe, vt illam quoque amittat eius vxor ſi infra annum luctus illa ſecũdo nubat (intellige nullis relictis filijs prioris matrimonij.) vt recte aduerſus Addit. Alexandri ad Bat. *in l. prima, verbo ſi qua mulier, C. de ſecundis nupt.* Baldum. & Angel. probauit Barto *in l. prima, numero 84. cum ſequentibus, C. de ſecundis nupt.* quem refert, & ſequitur Sanch. *vbi ſupra, n. 25.*

6 Omnes namque pœnæ præd. ſublatæ ſunt, vt probauimus, prout hæc etiam eſſet pœna, ſi præd. hæreditatem amitteret vxor per ſecundas nuptias infra annum luctus celebratas, ergo ipſa quoque ſublata eſt.

Ex quibus primo deducitur correctas eſſe etiam eodem Iure Canonico præd. pœnas licet ea parte anni nubat vidua, vt merito dubitari poſſit an prioris vel poſterioris viri ſit proles, quia quamuis tunc vere videatur delinquere in prolem (qua ratione incurrebantur pœnæ, de quibus agimus vt *in d. l. 3. titulo 6. partita 7. in verbis ſupra relatis*, & ideo hanc partem affirmatiuam etiam Iure Canonico a te... nonnulli Authores tenent) attamen contraria ſententia in fauorem viduæ ſic ſecundo nubentis, eſt verior communis, & tenenda, quoniam tex. *in d. cap. fi. de ſecundis nupt.* decidit liberam concedi facultatem viduæ tranſeundi ad alias nuptias inf... annum luctus, & hoc generaliter, & indiſtincte, ergo conceſſa eſt in qualibet anni parte, atque ideo cum mulier à principio licite nubit, non debet ei nocere futurus euentus incertitudinis prolis: hæc eadem etiã ſententia probatur ex eadem generalitate, & reuocatione pœnarũ *in d. l. 3. tit. 1. l. 5. nouæ collect. Reg.* & in terminis eã tenent gloſſ. *in l. liberorũ, verbo collocare in fin. ff. de his, qui not. infam.* D. Couar. alios referens *de ſponſal. 2. parte, cap. 4. §. 9. num. 5* eamque dicit tutiorem Greg. Lop. *in l. 5. in fin. titulo 3. partita 6.* & eam eſſe forte probabiliorem inquit idem Greg. Lop. *in d. l. 3. verbo faſta, titulo 6. partita 7.* eamque ſequuntur alios referentes Ant. Gabriel *tom. 3. commun. opin. lib. 3. tit. de ſecund. nupt. concluſione 5. numer. 6.* Didac. Perez *in l. fi. titulo 1. lib. 5. Ordinam. veter. folio 53. verſic. ex qua doctrina,* & Thom. Sanchez *d. diſputatione 87. num. 26.* & eſt veriſſima, communis, & procul dubio tenenda ex dictis iuribus. 7

Secundo deducitur, pœnas præd. non ſolum eſſe ſublatas, & correctas Iure Canonico quoad forum Eccleſiaſticum, ſed etiam quoad forum ſeculare, & ſic in vtroque foro, vt probatur *in d. c. fi.* ibi: non debet legalis infamiæ ſuſtinere iacturam; non enim dedignantur in his præſertim ſeculares leges Sacros Canones imitari, vt ibidem deciditur, & in terminis ita tenent gloſſa *in d. cap. fin. verb. legalis*, & ibi Ioann. And. *numero 5* & Alex. de Neuo, *num 12.* Enric. *numero vltim.* Couar. & Didac. Perez *vbi ſupra*, Petr. Surd. *de aliment. titulo 7. quæſtione 22. num. 1. 15.* eſtque veriſſimum, vt affirmat Thom. Sanch. *vbi ſupra, numero 27.* contra Cyn. *in l. 1. C. de ſecund. nupt. quæſtione vltim.* & approbatur hodie in his Regnis hæc veriſſima, & recepta ſententia contra Cyn. *in d. l. 3. tit. 1. lib. 5. nouæ collect. Reg.* 8

Tertio infertur ſimiliter etiam eſſe hodie correctam pœnam, de qua *in l. ſi qua mulier quarta, C. ad S. C. Tertulian. & in Authen. de nupt. §. primæ ſiquidem, collatione 4.* nempe quod mulier ſecundo nubens intra annum luctus teneatur dare medietatem bonorum filijs prioris matrimonij, quoniam hæc non eſt pœna principaliter inducta in fauorem matrimonij, ſed in odium feſtinationis nuptiarum, ac proinde his contractis poſt annum luctus minime incurritur, prout incurreretur, ſi eſſet principaliter appoſita in fauorem filiorum, quod non contingit in reſeruatione proprietatis bonorum filijs: & ideo gloſſa final. *in cap. vltim. 2. quæſtione 3.* hanc opinionem forte eſſe veram, & eam expreſſe tenet Garro *in Rubrica, C. de 2. nupt. in noua editione, numero 128. in quinto remed. & in l. prima, C. eodem titulo, numero 106.* & cum eis Sanch. *vbi ſupra, numero 28.*

Deinde controuerti poteſt in propoſito deciſio eius quæſtionis an præd. Iure Canonico correcta ſit diſpoſitio tex. *in Auth. cui relictum, C. de indict. vidui. tollend. & in Auth. de nupt. §. quæ vero, verſicul. vnde ſancimus, collatione 4.* vbi cauetur, legatum relictum alteri 10

Prima habet, habere locum in eo bigamiã, & irregularitatem.

Secunda ſententia negat: & tandem idem Author *ibidem num.* 6. inquit, quod licet hæc poſterior opinio non improbabiliter defendi poſsit, nihilominus prior eſt magis recepta, & in rigore verior.

Sed & aliam tertiam opinionem diuerſam inuenio in hac diſputatione diſtinguentem, nempe vt tunc demum ſacris initiatus ducens vxorem, irregularis efficiatur, quando ante ordinem contraxit vnum matrimonium, & poſt ordinem aliud vtrumque conſummans, ſecus ſi vnicum cum virgine ineat, ac conſummet matrimonium, ita Antonius de Butrio *in cap. nuper. numero 7. de bigam.* & ibi Abb. *numero 3.* & alij plures, quos refert cũ ſuis fũdamentis Thom. Sanchez *lib. 7. de matrimonio, diſputatione* 85. *numero* 2. vbi *numero 3. & 4.* alias duas opiniones congerit. & *numero 5.* tandem reſoluit incurri hanc bigamiæ irregularitatem ſimilitudinariæ, quamuis in ſacris conſtitutus cum vnica, & virgine contrahat, ibique eam late iure probat atque vt veriorem defendit cum gloſſa fin. *in cap. ſane ſacerdotes de cleric. coniugat.* & communior atque receptiſsima ſententia Canoniſtarum, & Theologorum, in quã pluribus locis, quos in vnum ibi congerit, & inter eos Couar. *in Clementina ſi furioſus. prima parte, §. 2. numero 2. verſiculo tertio, de homicid.* Nau. *in Manual. cap. 27. numero 195.* Toled. *lib primo ſummæ, ca. 26. numero 7.* Valent. *quarta parte, diſputatione 7. quæſtione 19. puncto 3. in prima ſpecie irregularit.* Manuel Rodriguez *primo tom. ſummæ. ſecunda editione, ca. 158. numero 2. paulo ante primam concluſionem*, idem volũt alij quam plures, indiſtincte docentes, clericum in ſacris contrahentem matrimonium effici irregularem, vt per Couar. *in quarto Decret. ſecũda parte, cap. 6. §. 3. numero primo.* Anton. Cuch. *lib. 5. Inſtit. maior. titulo 12. numero 214.* Matienç. *in rubrica tituli 1. gloſſa prima, numero 157. Zeuall. in ſuis quæſtionibus Commun. contra Commun. quæſtione 158. numero 1.* & alij plures, quos etiam citat Sanch. *d. numero 5.* & hanc ſententiam teneo, & probo.

20 An autem clericus contrahens matrimoniũ nullum perdat ipſo iure beneficia, quæ obtinet? late agit Zeuall. *quæſtione 146. per totam*, & an etiã amittat regreſſum, acceſſum, & penſionem idem Author *quæſtione 563. num. 4.*

21 Monachus profeſſus ad nuptias tranſiens eandẽ irregularitatem incurrit, quamuis vnicam, & virginem ducat, vt cum communi, & receptiſsima ſententia vtriuſque Scholæ, merito probat, & tenet contra Henriquez, & Palat. Thom. Sanchez *d. lib. 7. diſputatione 85. numero 7. & 8.* vbi *numero* 10. quod hæc irregularitas clerici in ſacris cõſtituti, aut profeſſi matrimonium contrahentis non oritur ex defectu ſignificationis, ſed ex delicto, ſecundum DD. quos ibi refert, & ſequitur. & *numero 11. & 12.* quod

22 præd. irregularitatem non incurrit is, qui poſt ſimplex caſtitatis votum ad nuptias tranſit, neque qui duxit vxorem voto caſtitatis aſtrictam, quamuis ipſe ſolutus ſit; in quibus idẽ tenet in effectu Auila *vbi ſupra in verſiculo bigamia ſimilitudinaria.*

23 An autem bigamiæ irregularitas extinguatur per baptiſmum, religionis profeſsionem, vel diſpenſationem, & quis in eam diſpenſare poſsit? agit latiſsime idem Sanch. *d. lib. 7. diſputatione 86. per totã* ſed quia in hoc li. nos tãtũ agimus de his, quę principaliter attinent ad cauſas matrimoniales, omittimus ea, quæ *d. diſputatione* 68 aguntur: ſufficiant nunc ſupra adducta de præd. irregularitatibus, de quibus etiam alia diſſerit Auila *vbi ſupra in tota diſputatione* 8.

CAPITVLVM CVIII.

De pœnis ſecundarum nuptiarum infra annum luctus.

SVMMARIVM.

1 *Multæ pœnæ ſunt poſitæ Iure Ciuili mulieri viduæ ſecundo nubenti intra ann. luctus, & quando incipiat hic annus.*

2 *Pœnæ impoſitæ viduæ ſecundo nubenti infra ann. luctus ſunt correctæ Iure Canonico, cui eſt ſtandum etiam in foro ſeculari, vt in numeris 6. & 8.*

Et Iure Regio idem diſpoſitum eſt. vt in numero 3.

4 *Vidua ſecundo nubens intra ann. luctus non amittit antenuptialem donationem, nec ea, quæ ex liberalitate prioris viri ad ea peruenere, niſi habeat filios ex priori matrimonio.*

Idemque erit tunc quoad hæreditatem filii à viro prædefuncto relictam, vt in numero 5.

7 *Pœnæ impoſitæ viduæ ſecundo nubenti infra ann. luctus ſunt correctæ Iure Canonico, quacunque parte anni nubat.*

9 *Vidua ſecundo nubens infra ann. luctus non incurrit hodie in pœnam de qua in l. ſi qua mulier C. ad Senat. Conſult. Trebel. cum ſimilibus.*

10 *Pœna de qua in Auth. cum relictum C. de indict. vid. tollend. aduerſus viduam ſecundo nubentẽ infra ann. luctus an ſit hodie correcta per Ius Canonicum, & numeris ſequentibus.*

11 *Leges Imperatorum Romanorum in Hiſpania non habent vim legum, niſi quatenus rationi naturali innituntur.*

Vel conſuetudine receptæ ſunt in praxi, vt quotidie videmus iuxta illas iudicari, quando expreſſe decidunt caſum, non ſtante Iure Regio in contrarium, vt in numero 12.

13 *Hæredes viri tenentur reſtituere bona dotalia vxori immobilia ſtatim, mobilia autem, & ſemouentia atque incorporalia infra ann. ſoluti matrimonij: tenentur tamẽ eam alere interim, ſi ipſa inops ſit.*

Dum tamen non nubat intra ann. luctus, vt in numero 14.

15 *Hæredes mariti quando ſunt in mora reſtituendi bona dotalia viduæ eius vxori, tenentur tantum id reſtituere, quod intereſt ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis.*

16 *Alimenta relicta à viro vxori ſuperſtiti ſunt eidem præſtanda, etiamſi ſit ſecundo nupta viro diuiti.*

Dos quando à viro præcipitur hæredibus reſtituenda vxori, debetur ſtatim, etiam infra annum, vt in numero 16.

Idem eſt quando vir tempore matrimonij promiſit dotem reſtituere ſtatim ſoluto matrimonio, vt pactũ aliquid operetur, numero 17.

18 *Hæredes viri an hodie teneantur alimenta præſtare vxori viduæ eo tempore quo ei dos non reſtituitur durante anno, ſi inops ſit.*

19 *Veſtes lugubres præſtitæ vxori viduæ an ſint reſtituendæ hæredibus viri infra ann. luctus ipſa ſecundas nuptias contrahente.*

Et de lecto quotidiano, num. 20.

21 *Pœnæ mulieri ſecundo nubenti infra ann. luctus impoſitæ in filiorum fauorem non ſunt correctæ Iure Canonico.*

33 *Pœnæ mulieris ſecundo nubentis intra annum luctus, quæ ſunt correctæ, & nõ correctæ Iure Canonico,*

 intel-

intelligendæ ſunt de tertijs , & vlterioribus nuptijs.

Vidua ſecundo nubens, vel vlterius non tenetur reſeruare filijs illius matrimonij, à quo nulla bona habuit, ſed filijs illius matrimonij ſi ſuperſint, à quorum patrimonio paterno habuit bona.

1 IVre Ciuili multæ ſunt pœnæ impoſitæ mulieri nubenti intra primum annum luctus , qui numeratur à die mortis prioris viri , qui cedit etiam ignoranti . *l. genero . ff. de his qui not. infam.* & ita tenent gloſſæ , & communiter DD. vbique,& hoc duplici ratione, vt cauetur *in l. 3. in verſic. e mouieronſe los Sabios antiguos de vedar a la muger, &c. titulo 6. partita 7. La primera es por que ſean los homes ciertos , que el fijo que naſcio de ella es del primero marido. La ſegunda porque no puedan ſoſpechar contra ella , porque caſo tan ayna, que fue en culpa de la muerte de aquel con quien era antes caſada*, & ibi Greg. Lopez *in gloſſa vltima*, alias ll. Regias in idem citat: quot ſint autem huiuſmodi pœnæ. conſtat ex toto titulo *C. de ſecundis nupt.* & ex quampluribus ll Regijs, & tractatibus diuerſorum Doctorum de hoc agentium , & ſex coogerit examinans circa eas nonnullas quæſtiones Tho. Sanch. *de matrim. lib. 7. diſputatione 87. per totam, vſque ad numerum 20.*

2 Iure tamen noſtro Canonico, ſecundum veriſſimam , & receptiſſimam ſententiam pœnæ præd. ſunt correctæ atque ideo vidua poteſt impune ad ſecundas nuptias tranſire quocunque tempore , ex tex. *in cap. fin. C. de ſecund. nupt.* quamuis enim ille tex. ſolius infamiæ mentionem fecerit, ratio tamen quã reddit, ibi; conceſſa tamen ſibi ab Apoſtolo vtitur facultate , omnes alias pœnas amplectitur , ita tenent gloſſa *in l. prima, verbo honorarias , C. de ſecundis nupt.* & alij communiter DD. vt per D. Couar. *in quarto Decretal. ſecunda parte, cap. 3. §. 9. numero 5. & 6.* Gregor. Lopez *in l. 3. verbo, faſta vn año, titulo 12. partita 4.*

3 Et hæc ſententia in indiuiduo hodie in noſtris Regnis approbata eſt *in l. 3. tit. 1. lib. 5. non. collect. Reg.* & ibi Moderni, & nos prius in repetitione *l. nemo poteſt. ff. de leg. 1.* & congerit infinitos Thom. Sanch. *d. diſputatione 87. numero 23.* vbi *numero 24.* recte cum

4 communi , & vera etiam ſententia tenet contra nonnullos , viduam infra annum luctus ſecundo nubentem non amittere antenuptialem donationem, nec cætera omnia , quæ ex liberalitate viri prioris ad ipſam peruenere, quoad proprietaté, neque quoad vſumfructum. niſi habeat filios ex priori matrimonio. quia tunc amittet proprietatem, & tenetur eam reſeruare præd. filijs , vt infra dicemus; quæ ampliatio probatur ex verbis *d. l. 3. titulo primo, lib. 5. non. collect. Reg.* ibi , *ſin alguna pena, y ſin alguna infamia, &c.* ſuppoſito principio illius l. quod ita ſe habet, *mandamos que las mugeres viudas puedan libremente caſar dentro del año , &c.* & iterum ibi, *no obſtante qualeſquier leyes de fueros , y ordenamientos, y otras qualeſquier leyes, &c.*

5 Idemque erit dicendum quoad hæreditatem , in qua vxor inſtituta eſt hæres à marito , nempe, vt illam quoque amittat eius vxor ſi infra annum luctus illa ſecũdo nubat (intellige nullis relictis filijs prioris matrimonij.) vt recte aduerſus Addit. Alexandri ad Bar. *in l prima, verbo ſi qua mulier, C. de ſecundis nupt.* Baldum. & Angel. probauit Bario *in l. prima, numero 84. cum ſequentibus, C. de ſecundis nupt.* quem refert, & ſequitur Sanch. *vbi ſupra, n. 25.*

6 Omnes namque pœnæ præd. ſublatæ ſunt , vt probauimus, prout hæc etiam eſſet pœna, ſi præd. hæreditatem amitteret vxor per ſecundas nuptias infra annum luctus celebratas, ergo ipſa quoque ſublata eſt.

Ex quibus primo deducitur correctas eſſe etiam 7
eodem Iure Canonico præd. pœnas , licet ea parte anni nubat vidua, vt merito dubitari poſſit, an prioris vel poſterioris viri ſit proles, quia quamuis tunc vere videatur delinquere in prolem (qua ratione incurrebantur pœnæ, de quibus agimus , vt *in d. l. 3. titulo 6 partita 7. in verbis ſupra relatis* , & ideo hanc partem affirmatiuam etiam Iure Canonico attento nonnulli Authores tenent) attamen contraria ſententia in fauorem viduæ ſic ſecundo nubentis , eſt verior, communis, & tenenda, quoniam tex. *in d. cap. fi. de ſecundis nupt.* decidit liberam concedi facultatem viduæ tranſeundi ad alias nuptias infra annum luctus, & hoc generaliter, & indiſtincte ; ergo conceſſa eſt in qualibet anni parte, atque ideo cum mulier à principio licite nubat, non debet ei nocere futurus euentus incertitudinis prolis: hæc eadem etiã ſententia probatur ex eadem generalitate, & reuocatione pœnarũ *in d. l. 3. tit. 1. l. 5. nouæ collect. Reg.* & in terminis eã tenent gloſſ. *in l. liberorũ, verbo collocare in fin. ff. de his, qui not. infam.* D. Couar. alios referens *in ſponſal. 2. parte, cap. 4. §. 9. num 5* eamque dicit tutiorem Greg. Lop. *in l. 5. in fin. titulo 3. partita 6.* & eam eſſe forte probabiliorem inquit idem Greg. Lop. *in d. l. 3. verbo faſta, titulo 6. partita 7.* eamque ſequuntur alios referentes Ant. Gabriel *tom. 3. commun. opin. lib. 3. tit. de ſecund. nupt. concluſione 5. numer. 6.* Didac. Perez *in l. fi. titulo 1. lib. 5. Ordinam. veter. folio 53. verſic. ex qua doctrina*, & Thom. Sanchez *d. diſputatione 87. num. 26.* & eſt veriſſima, communis , & procul dubio tenenda ex dictis iuribus.

Secundo deducitur, pœnas præd. non ſolum eſſe 8
ſublatas. & correctas Iure Canonico quoad forum Eccleſiaſticum, ſed etiam quoad forum ſeculare , & ſic in vtroque foro, vt probatur *in d. c. fi.* ibi: non debet legalis infamiæ ſuſtinere iacturam; non enim dedignantur in his præſertim ſeculares leges Sacros Canones imitari, vt ibidem deciditur, & in terminis ita tenent gloſſa *in d. cap. fin. verb. legalis*, & ibi Ioann. And. *numero 5.* & Alex. de Neuo, *num 12.* Entic. *numero vltim.* Couar. & Didac. Perez *vbi ſupra* , Petr. Suid. *de aliment. titulo 7. quæſtione 22. numer. 15.* eſtque veriſſimum, vt affirmat Thom. Sanch. *vbi ſupra* , *numero 27.* contra Cyn. *in l. 1. C. de ſecund. nupt. quæſtione vltim.* & approbatur hodie in his Regnis hæc veriſſima, & recepta ſententia contra Cyn. *in d. l. 3. titu. 1. lib. 5. nouæ collect. Reg.*

Tertio infertur ſimiliter etiam eſſe hodie corre- 9
ctam pœnam, de qua *in l. ſi qua mulier quarta , C. ad* [illegible] *C. Tertulian. & in Authen. de nupt. §. primæ ſiquidem , collatione 4.* nempe quod mulier ſecundo nubens intra annum luctus teneatur dare medietatem bonorum filijs prioris matrimonij , quoniam hæc non eſt pœna principaliter inducta in fauorem matrimonij, ſed in odium feſtinationis nuptiarum , ac proinde, his contractis poſt annum luctus minime incurritur, prout incurreretur , ſi eſſet principaliter appoſita in fauorem filiorum, quod non contingit in reſeruatione proprietatis bonorum filijs : & ideo gloſſa final. *in cap. vltim. 2. quæſtione 3.* hanc opinionem forte eſſe veram , & eam expreſſe tenet Garro *in Rubrica, C. de 2. nupt. in nona editione , numero 128. in quinto remed. & in l. prima, C. eodem titulo, numero 106.* & cum eis Sanch. *vbi ſupra, numero 28.*

Deinde controuerti poteſt in propoſito deciſio 10
eius quæſtionis an præd. Iure Canonico correcta ſit diſpoſitio tex. *in Auth. cui relictum, C. de indict. viduit. tollend. & in Auth. de nupt. § quæ vero, verſicul. vnde ſancimus, collatione 4.* vbi cauetur, legatum relictum al

teri

ſeri coniugi ab altero, vel à quocumque extraneo ſub conditione; ſi ad ſecundas nuptias non tranſierit, minime poſſe intra annum luctus peti, niſi ſpes nuptiarum deficiat: poſt annum vero peti poſſe præſtita cautione de re cum fructibus reſtituenda, ſi conditioni paritum non fuerit? qui annus incipit currere à die mortis teſtatoris, quicumque ſit ille, & non à die ſcientiæ mortis, iuxta gloſſam *in d. Auth. cui relictum, verb. intra annum*, & ibi Bald *numero 12.* & Iacob. de Belloviſ. Acoſta *in l. cum tale, §. ſi arbitratu in fin. numero 34. ff. de condit. & demonſtra.* quos refert, & ſequitur Sanch. *vbi ſupra, num. 29.*

Et correctam eſſe diſpoſitionem *d. Auth. cui relictum* Iure Canonico voluerunt nonnulli, quos refert Acoſta *vbi ſupra, numero 31. cum duobus ſequentibus* eo quod ratio illius deciſionis ſit, vt docent ibi nonnulli DD. *in d. Auth. cui relictum*: quod intra id anni tempus potius à ſecundis nuptijs abſtinere cenſetur vidua metu pœnarum, quas incurrit, quam vt pareat voluntati defuncti.

Nihilominus tamen verior, & tenenda eſt in hoc articulo contraria ſententia, imo quod deciſio *d. Authen. cui relictum* non ſit Iure Canonico correcta, ſed potius ſeruanda ſit in praxi: non enim illius tex. ea eſt ratio, quam prædiximus, quia ibi idem deciditur de viro, cui vxor vel extraneus aliquid reliquit ſub præd. conditione, & tamen vir ſecundo nubens intra annum luctus nullis afficitur pœnis, quia maior honeſtas requiritur in fœminis, quam in viris, non enim hi vxores mortuas lugere compelluntur, *l. vxores, ff. de his, qui notantur infam.* & eſt bonus tex. *in Authen. de nupt. § primæ ſiquidem*, ibi: ſed viri quidem ibunt omni obſeruatione ſecuri, *collat. 4.* & in terminis ita docent communiter DD. & præcipue Hoſtic. *in ſumma, titulo de ſecund. nupt. numer. 5. verſic. ſic vidiſtis*, Acoſta *vbi ſupra numer. 33.* Tellus Fernandez *in l. 15. Taur. numero vnic.* Anton. Gabriel *tertio tom. commun. opinio. lib. 3. titulo de ſecund. nupt. concluſione 5. numero 7.* Mațienç. *in l. 4. gloſſa 3. numero 1. titulo 1 lib. 5. nouæ collect. Reg.* Thom. Sanchez *d. lib. 7. diſputatione 87. numer. 29.* qui alios ad hoc citant: non enim deciſio *d. Auth.* fundatur in pœnam aliquam, ſed vt voluntati defuncti obtemperetur: ergo non eſt correcta Iure Canonico, & ita merito in terminis hanc opin. tenent communiter Scribentes *in d. Auth. cui relictum* & eſſe ſeruandam, etiam in noſtra Hiſpania probat late Sanc. *vbi ſupra, num. 29. per totum.*

11. Licet enim in Hiſpania leges Imperatorum Romanorum non vigeant, niſi quatenus rationi naturali innituntur, vt *in l. prima Taur. & l. 6. titulo quarto, partita tertia*, tradit Acoſta *vbi ſupra*. late agit Burg. de Paz *in proœm. legum Taur. numero 32.* Nihilominus tamen, quia deciſio *d. Authen. cui relictum* ratione nō caret, ſiquidem voluntas teſtatoris ſeruari merito debeat, ſeruanda etiam eſt in Hiſpania deciſio *d.*

12 *Authen.* Et prætereà, quia licet præd. ll. Imperatorum, & illorum reſponſa legum vim non habeant, regulariter, id tamen fallit, quatenus conſuetudine huius Regni, vt leges recepta ſunt, vt quotidie in praxi videmus in tribunalibus Regijs, in quibus, vt leges allegantur, nullique iudices ſententiam proferunt niſi iuxta illas quando caſum expreſſe decidunt, & vbi iure Regio non corriguntur, vt late probant Burg. de Paz *in l. prima Taur. à numero 520. vſque ad num 565.* Pinel. *in rubrica, C. de bon. mater. ſecunda parte, numero 12.* Ciſuent. *in l. 3. Taur. num. 3.* Ant. Gom. *in l. 1. Taur. in principio*, Molin. Theolo. *de Iuſtitia, & Iure tractatu 2. diſputatione 176. in fi.* & Thom. Sanch. *vbi ſupra, numer. 30.* & vltra eum Didac. Perez *in tertia quæſtione proœmiali, columna 1. ad fin.*

Vlterius in propoſito quæri poteſt, an ſuppoſito quod de iure hæredes mariti defuncti tenentur vxori ſuperſtiti bona dotalia immobilia ſtatim tradere: mobilia autem, ſemouentia, & incorporalia intra annum, iuxta *l. vnic. §. exactio*, & ibi communiter DD. *C. de rei vxor. actione l. penul. titulo 11. partita 4.* & interim quod mobilia ſemouentia, & incorporalia non reſtituuntur, eſt alenda vxor vidua inops ab hæredibus mariti, ex ſententia gloſſæ communiter receptæ *in d. l. §. exactio, verbo reſtituendis in fin. & in l. diuortio gloſſa 2. ff. ſol. mat.* vt plures allegantes reſoluunt Mațienç. *in l. 3. gloſſa 2. numero 19. titulo 1. libr. 5. nou. collect. Reg.* & Barboſ. *in l. ſecunda in principio, num. 16. pag. 1579. ff. ſol. mat.* quæ communis reſolutio pluribus modis ampliatur, & limitatur, vt per Mațienç & Barboſ. *vbi ſup. in numeris ſequentibus.* 13

Suppoſito etiam quod præd communis ſententia non procedit in vidua nubente intra annum luctus: huic enim non debentur ex tunc alimenta, nec præd. bona dotalia mobilia, ſemouentia, & incorporalia ſunt ei reſtituenda, donec labatur annus à morte viri, vt per Iaſ *in §. fuerat, num. 25. inſtit. de actio.* D. Coua. *in quarto de ſponſal. ſecunda parte, cap. 3. §. 9. n. 9.* Matien. *vbi ſupra, numero 24.* M. Anton. Cuch *lib. 5. inſtit. maio. titulo 12. numero 160.* Azcued. *in d. l. 3. numero 6. & 7.* Petrus Surd *de aliment. titulo 7. quæſtione 22. numero 9.* Molin. Theolog. *tom. 2 de Iuſtitia, & Iur. tractatu ſecundo. diſputatione 322. columna antepen. verſic. interim dum vxor* Barboſ. *vbi ſupra numero 31.* & alios allegans Thomas Sanchez *d. lib. 7. diſput. 87. n. 30.* vbi hoc declarat, & limitat, addens, quod tantum tenentur ad id quod intereſt, quando hæredes mariti ſunt in mora non reſtituentes dotem tempore, quod ſolutioni deſtinatum eſt, ac inde vxor patitur damnum lucri ceſſantis, aut damni emergentis, inſtar aliorum debitorum, qui eius detrimenti cauſa ſunt dilati iniuſte debiti ſolutione, vt tenet frequentior ac verior ſententia, quam ibi refert. 14 15

Quod ſi vir legaſſet vxori alimenta, tenerentur hæredes ad ea præſtanda, quamuis ſecundus vir diues eſſet, ſicut quando dos in rebus mobilibus conſiſtens non poteſt peti intra annum, ſi tamen à marito relinquitur in teſtamento, debetur ſtatim, vt legatum illud aliquid operetur. *l. 1. ff. de dote prælег.* ibi, verum eſt in dote prælegata commodum eſſe repræſentationis, *§. ſed ſi vxori. inſtit. ad l. Falcid.* Petrus Surd. *de aliment. d. quæſt. 22. num 11. & 12.* Barboſ. *vbi ſupra, n. 36. in fin* 16

Vbi etiam quod eadem ratione, ſi maritus promittat dotem ſtatim reſtituere ſoluto matrimonio, vt pactum aliquod operetur, etiam mobilia ſunt ſtatim reſtituenda, quaſi tacite dilationi legali ſit renunciatum ſecundum Bart. *in l. ſi diuortio, numero 5. ff. de verb. oblig.* & alios, quos ibi refert Barboſ. dicens hanc eſſe veriorem opinionem contra Paul. *numero 15.* Aret. *numero 11.* & Iaſ. *num. 14. in d. l. diuortio.* 17

Dubitatur ergo an (& nunc ad rem) hoc ſit correctum Iure Canonico, ac proinde non obſtante tranſitu viduæ ad ſecundas nuptias intra annum luctus teneantur hæredes viri illo anno, quo dotem non reſtituunt, alimenta viduæ pauperi miniſtrare, perinde ac tenerentur ſi ad ſecundas nuptias non tranſiiſſet: ſed profecto dicendum eſt, hoc non eſſe correctum Iure Canonico, quia non eſt introductum in pœnam, ſed eo quod ceſſauerit ratio obligationis præſtandi illi alimenta: ita expreſſe tenet Garro. *in rubrica, C. de ſecundis nupt. in noua editione, remedio quarto, contra pœnas ſecundo nubent. num. 125.* Anton. Cuch. *lib. 5. Inſtit. Mai. titulo 12. numero 190.* Mațien. *in d. l. 3. gloſſa 2. num. 29. tit. 1. lib. 5. nou. collect.* 18

Reg. Sanch. *vbi ſupra numero* 30. *ad fin. in verſic. dubitatur ergo.*

19 Idem eſt dicendum ſecundum ipſos vbi ſupra. & Sanch. *numero.* 32. in veſtibus lugubribus præſtitis vxori viduæ, vt hoc minime etiam correctum ſit Iure Canonico, caſu, quod alias ipſa ſecundo nubens eas teneatur reſtituere: an autem hæredes viri teneantur eas præſtare viduæ relictæ egimus late *lib. 2. pract. q.* 95. *à num.* 6. *vſque ad* 12. & alios allegans Sanch. *d. nu.* 31. qui poſt nos ſunt videndi.

20 Idem etiam eſt in lecto quotidiano, de quo late etiam egimus *d. lib. 2. q.* 93. *cum ſequentibus*, hoc enim, & quod ibi diximus, minime eſt correctum Iure Canonico, quia non eſt proprie pœna ſecundarum nuptiarum, Palat. Rub. *in l.* 15. *Taur. num.* 6. & cum eo Sanch. *vbi ſupra, num.* 32. vbi late agit de materia lecti quotidiani poſt nos, quæ hodie non eſt correcta, ſed in ſua viridi obſeruantia remanet, & ideo de ea ſumus videndi quando caſus in praxi contigerit.

21 Similiter etiam pœnæ mulieris ſecundo nubentis in fauorem filiorum prioris matrimonij ſtatutæ non ſunt correctæ Iure Canonico iuxta gloſſ. *verbo honorarias. C. de ſecundis nupt.* & ibi communiter DD. D. Couar. *in quarto Decret. ſecunda parte cap.* 3. *§.* 9. *numero* 5. Greg. Lopez *in l.* 3. *verbo, faſta vn año, titulo* 12. *partita* 4. diximus in repetitione *l. nemo poteſt, num.* 211. *ff. de leg. st.* 1. & *lib.* 2. *pract. quæſtione* 95. *numero* 5. Matienç. *in l.* 3. *gloſſa* 2. *num.* 1. & 44. *titulo* 1. *lib.* 5. *nou. collect. Reg.* & *in l.* 5. *gloſſa* 8. *numero* 5. *titulo* 9. *eodem lib.* 5. eſtque communis omnium fere ſententia, vt plurimos referens affirmat Thumas Sanchez *d. lib.* 7. *de matrimonio, diſputatione* 18. *numero* 39. quam etiam ſententiam tenet idem Sanchez plures citans *li.* 6 *de matrimonio, diſputatione* 41. *numero primo*, & proculdubio in praxi tenendam aduerſus Abb. Felin. Dec. Menoch. dicentem contrariam communem, quos refert Sanchez *vbi ſupra, numero* 38. eos improbans *d. numero* 39. Qui *eadem diſ-*

22 *putatione num.* 2. *cum pluribus ſequentibus* 13. pœnas huiuſmodi late congeſſerat iure impoſitas viduę ſecundo nubenti in fauorem filiorum, quæ iuxta ſuprad. magis communem ſententiam non ſunt ſublatæ hodie neque correctæ Iure Canonico, & præſertim *n.* 40. *cum ſequentibus vſque in finem illius diſputationis* probat cum Authorum allegatione ſequentes pœnas non eſſe correctas, nempe.

23 Primo illam, vt coniux tranſiens ad ſecundas nuptias amittat proprietatem bonorum, quæ à defuncto coniuge habuit, & reſeruetur filijs prioris matrimonij, Gabr. *lib.* 3. *comm. opin. tit. de ſecundis nupt. concluſione* 1. *n.* 18. de qua late agemus in q. ſtatim ſequenti.

24 Secundo, ne poſsit mater illa dare ſecundo viro pluſquam vni ex filijs prioris matrimonij, cui minus dedit, quia ſimiliter eſt in fauorem filiorum ſtatuta ſecundum Couar. *vbi ſupra, n.* 8. *Matien. in l.* 2 *gloſ.* 2. *numero* 6. *tit.* 1. *lib.* 5.

25 Tertio, non eſſe etiam correctam illam pœnam, quæ habet, quod mater ſecundo nubens amittat tutelam filiorum. de qua late egerat prius Sanch. *vbi ſupra, nu.* 4. *cum ſequentibus*, & in terminis allegat ita tenentes Matienç *in d. l.* 2. *n.* 9. *tit.* 1. *lib.* 5. Azeu. *in d. l.* 3. *n.* 5. & Spin. *in Specul. teſt. gloſ.* 14. *n.* 102.

26 Quarto, ſimiliter non eſt correctum, quod alias tenent DD. nempe matrē, quæ non petito tutore, ac reddita adminiſtrationis ratione, & reliquo ſoluto ad ſecundas nuptias tranſierit, incurrere omnes pœnas, quæ mulieri ſecundo nubenti intra annum luctus ſunt iure ſtatutæ, vt late cum plurimis Authoribus ab eo citatis probat Sanch. *vbi ſupra, num.* 13. & 41.

Quinto, nec etiam eſt correctum, quod mater 27
ſecundo nubens priuetur educatione filij pupilli, vt bene probat Matienç. *in d. l.* 3. *gloſ.* 2. *num.* 8. *tit.* 1. *lib.* 5. Sanch. *num* 42. *in principio.*

Sexto, idem ibi probat in alia pœna, illa ſcilicet, 28
vt non poſſit exemplariter ſubſtituere, & vt excludatur per tacitam pupillarem.

Septimo, non eſt correcta alia pœna viduæ ſecū- 29
do nubētis, quæ habet, vt perdat priuilegia, & honorem prioris mariti, vt cum alijs probat aſſignans eius rationem *ibidem num.* 43.

Octauo, non etiam corrigitur illa alia pœna, in 30
quam incurrit mater ſecundo nubens, nempe, vt filij non teneantur matrem ſecundo nubentem dotare, vt ibi *d. num.* 43.

Nono, nec illa, ne poſſit reuocare donationem, 31
cauſa ingratitudinis.

Decimo, & vndecimo, quod pater teneatur ro- 32
gatus ab auo reſtituere hæreditatem filij, teneatur ſatiſdare de ea reſtituenda, ſi ſecundam vxorē ducat, & mater rationem reddere de modicis, ſi cū adminiſtraret bona filij, ſecundo nubat, hæ ſiquidem pœnæ ſunt introductæ in fauorem filiorum, vt bene probat, & tenet Sanch. *vbi ſupra, numero* 35. 36. & 43. *ad finem.*

Quæ autem prædiximus de ſecundis nuptijs, in- 33
telligenda ſunt ſimiliter de tertijs, & vlterioribus nuptijs reſpectu præcedentium, vt conſtat ex *l. cum alijs* 4. *C. de ſecūdis nupt.* & *l. hac edictali* 6 *ſtatim in principio, C. eodem titulo*, & tenent gloſſ. *in rubrica illius tituli*, & alij quā plures DD. quos refert, & ſequitur Sanchez *diſputatione* 88. *numero* 1.

Obſeruari tamen debet in propoſito, hoc eſſe in- 34
telligendum reſpectiue, nempe in fauorem filiorū remanentium eiuſdem matrimonij, ex quo eodem matrimonio alius filius deceſſit, cuius mater aſſecuta fuit bona de paterna ſubſtantia filij prædecedentis, ſecus in fauorem filiorum aliarum nuptiarum: vnde mater tranſiens ad tertium coniugium non tenebitur, quod aſſecuta fuerit per mortem filij primi matrimonij de paterna ſubſtantia relinquere filijs ſecundi matrimonij, ſed pleno iure fit domina deficientibus alijs filijs illius primi matrim. ita Bart. Bald. & communiter DD. *in Auth. ex teſtamento C. de ſecundis nupt.* vt affirmat Marc. Ant. Peregri. *conſil.* 81. *n.* 19. *cōtra Additiones* Alex. & alios, imo quod mater habuit de paterna ſubſtantia ob mortem proprij filij nō teneatur reſeruare priuigno ſuo fratri conſanguineo filij ſui, quia iura prædicta loquuntur de filijs eiuſdem matrimonij, vt cum Bald. *conſil.* 153. *libr.* 5. Petro de Anchar. *conſil* 278. Boer. *deciſ.* 185. *n.* 18. Rip. contra Corneum *conſil.* 242. *li.* 2. tenet & probat Peregrin. *vbi ſupra, numero* 190.

CAPITVLVM CIX.

De parente tranſeunte ad ſecundas nuptias quādo teneatur reſeruare filijs prioris matrimonij proprietatem bonorū, quæ à priore matrimonio proceſſerunt, & quando non?

SVMMARIVM.

1 *Vxor tranſiens ad ſecundas nuptias tenetur reſeruare filijs prioris matrimonij quæcunque bona habuit à primo marito titulo lucratiuo.*

2 *Vxor tranſiens ad ſecundas nuptias tenetur reſeruare omnia, quæ habuit ab inteſtato à filijs prioris matrimonij, quoad proprietatem (ſolo retento vſufructu) relinquens filijs prioris matrimonij.*

3 *Coniux ſuperſtes tenetur reſeruare filijs prioris matrimonij*

teri coniugi ab altero, vel à quocumque extraneo ſub cond[illegible] ne, ſi ad ſecundas nuptias non tranſieri[illegible] nunc poſſe intra annum luctus peti, niſi ſpe[illegible] ipſorum de[illegible]iat: poſt annum vero peti poſ[illegible] præſtita cautione de re cum fructibus reſtitue[illegible], ſi conditioni paritum non fuerit? qui annus incipit currere à die mortis teſtatoris, quicumque ſit ille, & non à die ſcientiæ mortis, iuxta gloſſam *in d. Auth. cui relictum, verbo intra annum*, & ibi Bald *numero* 12. & Iacob. de Belloviſ. Acoſta *in l. cum tale, §. ſi arbitratu in fin. numero* 34. *ff. de condit. & demonſtra.* quos refert, & ſequitur Sanch. *vbi ſupra, num.* 29.

Et correctam eſſe diſpoſitionem *d. Auth. cui relictum* Iure Canonico voluerunt nonnulli, quos refert Acoſta *vbi ſupra, numero* 31. *cum duobus ſequentibus*. eo quod ratio illius deciſionis ſit, vt docent ibi nonnulli DD. *in d. Auth. cui relictum*: quod intra id anni tempus potius à ſecundis nuptijs abſtinere cen[illegible]tur vidua metu pœnarum, quas incurrit, quam vt pare[illegible]t voluntati defuncti.

Nihilominus tamen verior, & tenenda eſt in hoc articulo contraria ſententia, imo quod deciſio *d. Auth. cui relictum* non ſit Iure Canonico correcta, ſed potius ſeruanda ſit in praxi: non enim illius tex. ea eſt ratio, quam prædiximus, quia ibi idem deciditur de viro, cui vxor vel extraneus aliquid reliquit ſub præd. conditione, & tamen vir ſecundo nubens intra annum luctus nullis afficitur pœnis, quia maior honeſtas requiritur in fœminis, quam in viris, non enim hi vxores mortuas lugere compelluntur, *l. vxores, ff. de his, qui notantur infam.* & eſt bonus tex. *in Authen. de nupt. § primæ ſiquidem*, ibi: ſed viri quidem ibunt omni obſeruatione ſecuri, *collat.* 4. & in terminis ita docent communiter DD. & præcipue Hoſtie. *in ſumma, titulo de ſecund. nupt. numer.* 5. *verſic. ſic videſtis*, Acoſta *vbi ſupra numer.* 33. Tellus Fernandez *in l.* 15. *Taur. numero vnic.* Anton. Gabriel *tertio tom. commun. opinio. lib.* 3. *titulo de ſecund. nupt. concluſione* 5. *numero* 7. Matienç. *in l.* 4. *gloſſa* 8. *numero* 1. *titulo* 1 *lib.* 5. *nouæ collect. Reg.* Thom. Sanchez *l[illegible]b.* 7. *diſputatione* 87. *numer.* 29. qui alios ad hoc citant: non enim deciſio *d. Auth.* fundatur in pœnam aliquam, ſed vt voluntati defuncti obtemperetur: ergo non eſt correcta Iure Canonico, & ita merito in terminis hanc opin. tenent communiter Scribentes *in d. Auth. cui relictum* & eſſe ſeruandam, etiam in noſtra Hiſpania probat late Sanc. *vbi ſupra, num.* 29. *per totum.*

11 Licet enim in Hiſpania leges Imperatorum Romanorum non vigeant, niſi quatenus rationi naturali innituntur, vt *in l. prima Taur. & l.* 6. *titulo quarto, partita tertia*, tradit Acoſta *vbi ſupra.* late agit Burg. de Paz *in proœm. legum Taur. numero* 32. Nihilominus tamen, quia deciſio *d. Authen. cui relictum* ratione nō careat, ſiquidem voluntas teſtatoris ſeruari merito debeat, ſeruanda etiam eſt in Hiſpania deciſio *d.*
12 *Authen.* Et præterea, quia licet præd. ll. Imperatorum. & illorum reſponſa legum vim non habeant, regulariter, id tamen fallit, quatenus conſuetudine huius Regni, vt leges receptæ ſunt, vt quotidie in praxi videmus in tribunalibus Regijs, in quibus, vt leges allegantur, nullique iudices ſententiam proferunt niſi iuxta illas quando caſum expreſſe decidunt, & vbi iure Regio non corriguntur, vt late probant Burg. de Paz *in l. prima Taur. a numero* 520. *vſque ad num* 565. Pinel. *in rubrica, C. de bon. mater. ſecunda parte, numero* 12. Ciſuent. *in l.* 3. *Taur. num.* 3. Ant. Gom. *in l.* 1. *Taur. in principio.* Molin. Theolo. *de Iuſtitia, & Iure tractatu* 2. *diſputatione* 176. *in fi.* & Thom. Sanch. *vbi ſupra, numer.* 30. & vltra eum Didac. Perez *in tertia quæſtione proœmiali, columna* 1. *ad fin.*

Vlterius in propoſito quæri poteſt, an ſuppoſito quod de iure hæredes mariti defuncti tenentur vxori ſuperſtiti bona dotalia immobilia ſtatim tradere: mobilia autem, ſemouentia, & incorporalia intra annum, iuxta *l. vnic. §. exactio*, & ibi communiter DD. *C. de rei vxor. action. l. penul. titulo* 11. *partita* 4. & interim quod mobilia, ſemouentia, & incorporalia non reſtituuntur, eſt alenda vxor vidua inops ab hæredibus mariti, ex ſententia gloſſæ communiter receptæ *in d. §. exactio, verbo reſtituendis in fin. & in l. divortio gloſſa* 2. *ff. ſolut. mat.* vt plures allegantes reſoluunt Matienç. *in l.* 3. *gloſſa* 2. *numero* 19. *titulo* 1. *libr.* 5. *nou. collect. Reg.* & Barboſ. *in l. ſi. vidua, in principio, num.* 16. *pagina* 579. *ff. ſolut. matr.* quæ communis reſolutio pluribus modis ampliatur, & limitatur, vt per Matienç & Barboſ. *vbi ſupra numeris ſequentibus.* 13

Suppoſito etiam quod præd communis ſententia non procedit in vidua nubente int[illegible] annum luctus: huic enim non debentur ex tunc alimenta, nec præd. bona dotalia mobilia, ſemouentia, & incorporalia ſunt ei reſtituenda, donec labatur annus à morte viri, vt per Iaſ. *in §. ſacrat, num.* 25. *inſtit. de action.* D. Coua. *in quarto de ſponſal. ſecunda parte, cap.* 3. *§.* 9. *n.* 9. Matico. *vbi ſupra, numero* 34. M. Anton. Cuch *lib.* 5. *inſtit. maio. titulo* 12. *numero* 160. Azeued. *in d. l.* 3. *numero* 6. *&* 7. Petrus Surd. *de aliment. titulo* 7. *quæſtione* 22. *numero* 9. Molin. Theolog. *tom.* 2. *de Iuſtitia, & Iur. tractatu ſecundo, diſputatione* 322. *columna antepen. verſic. interim dum vxor.* Barboſ. *vbi ſupra numero* 31. & alios allegans Thomas Sanchez *d. lib.* 7. *diſput.* 15 87. *n.* 30. vbi hoc declarat. & limitat, addens, quod tantum tenentur ad id quod intereſt, quando hæredes mariti ſunt in mora non reſtituentes dotem tempore, quod ſolutioni deſtinatum eſt, ac inde vxor patitur damnum lucri ceſſantis, aut damni emergentis, inſtar aliorum debitorum, qui eius detrimenti cauſa ſunt dilati iniuſte debiti ſolutione, vt tenet frequentior ac verior ſententia, quam ibi refert. 14

Quod ſi vir legaſſet vxori alimenta, tenerentur hæredes ad ea præſtanda, quamuis ſecundus vir diues eſſet, ſicut quando dos in rebus mobilibus conſiſtens non poteſt peti intra annum, ſi tamen à marito relinquitur in teſtamento, debetur ſtatim, vt legatum illud aliquid operetur, *l.* 1. *ff. de dote præleg.* ibi, verum eſt in dote prælegata commodum eſſe repræſentationis, *§. ſed ſi vxori. inſtit. ad l. Falcid.* Petrus Surd. *de aliment. d. quæſt.* 22. *num* 11. *&* 12. Barboſ. *vbi ſupra, n.* 36. *in fin.* 16

Vbi etiam quod eadem ratione, ſi maritus promittat dotem ſtatim reſtituere ſoluto matrimonio, vt pactum aliquod operetur, etiam mobilia ſunt ſtatim reſtituenda, quaſi tacite dilationi legali ſit renunciatum ſecundum Bart. *in l. ſi divortio, numero* 5. *ff. de verb. oblig.* & alios, quos ibi refert Barboſ. dicens hanc eſſe veriorem opinionem contra Paul. *numero* 15. Aret. *numero* 11. & Iaſ. *num.* 14. *in d. l. divortio.* 17

Dubitatur ergo an (& nunc ad rem) hoc ſit correctum Iure Canonico, ac proinde non obſtante tranſitu viduæ ad ſecundas nuptias intra annum luctus, teneantur hæredes viri illo anno, quo dotem non reſtituunt, alimenta viduæ pauperi miniſtrare, perinde ac tenerentur ſi ad ſecundas nuptias non tranſiiſſet: ſed profecto dicendum eſt, hoc non eſſe correctum Iure Canonico, quia non eſt introductum in pœnam, ſed eo quod ceſſauerit ratio obligationis præſtandi illi alimenta: ita expreſſe tenet Garro. *in rubrica, C. de ſecundis nupt. in noua editione, remedio quarto, contra pœnas ſecundo nubent. num.* 125. Anton. Cuch. *lib.* 5. *Inſtit. Mai. titulo* 12. *numero* 190. Matien. *in d. l.* 3. *gloſſa* 2. *num.* 39. *tit.* 1. *lib.* 5. *nou. collect.* 18

Reg. Sanch. vbi ſupra numero 30. ad fin. in verſic. du-
bitatur ergo.
19 Idem eſt dicendum ſecundum ipſos vbi ſupra &
Sanch. numero. 32. in veſtibus lugubribus præſtitis
vxori viduæ, vt hoc minime etiam correctum ſit
Iure Canonico caſu, quod alias ipſa ſecundo nubẽs
eas teneatur reſtituere: an autem hæredes viri te-
neantur eas præſtare viduæ relictæ egimus late lib.
2. pract. q. 95. a num. 6. vſque ad 12. & alios allegans
Sanch. d. nu. 31. qui poſt nos ſunt videndi.
20 Idem etiam eſt in lecto quotidiano, de quo late
etiam egimus d. lib. 2. q. 93. cum ſequentibus, hoc enim,
& quod ibi diximus, minime eſt correctum Iure
Canonico, quia non eſt proprie pœna ſecunda-
rum nuptiarum, Palat. Rub. in l. 15. Taur. num. 6. &
cum eo Sanch vbi ſupra num. 32. vbi late agit de ma-
teria lecti quotidiani poſt nos, quæ hodie non eſt
correcta, ſed in ſua viridi obſeruantia remanet, &
ideo de ea ſumus videndi quando caſus in praxi
contigerit.
21 Similiter etiam pœnæ mulieris ſecundo nuben-
tis in fauorem filiorum prioris matrimonij ſtaturæ
non ſunt correctæ Iure Canonico iuxta gloſſ.
verbo honorarias. C. de ſecundis nupt. & ibi com-
muniter DD. D. Couar. in quarto Decret. ſecunda
parte cap. 3. §. 9. numero 5. Greg. Lopez in l. 3. verbo,
faſta vn año, titulo 12. partita 4. diximus in repetitio-
ne l. nemo poteſt, num. 20. ff. de legat. 1. & lib. 2. pract. quæ-
ſtione 95. numero 5. Marienç. in l. 3. gloſſa 2. num. 1. &
44. titulo 1. lib. 5. nou. collect. Reg. & in l. 5. gloſſa 8. nume-
ro 5. titulo 9. eodem lib. 5. eſtque communis omnium
fere ſententia, vt plurimos referens affirmat Tho-
mas Sanchez d. lib. 7. de matrimonio, diſputatione 88.
numero 39. quam etiam ſententiam tenet idem San-
chez plures citans li. 6 de matrimonio, diſputatione 41.
numero primo. & proculdubio in praxi tenendam ad-
uerſus Abb. Felin. Dec. Menoch. dicentem contra-
riam communem, quos refert Sanchez vbi ſupra, nu-
22 mero 38. eos improbans d. numero 39. Qui eadem diſ-
putatione num. 2. cum pluribus ſequentibus 13. pœnas
huiuſmodi late congeſſerat iure impoſitas viduę ſe-
cundo nubenti in fauorem filiorum, quæ iuxta ſu-
prad. magis communem ſententiam non ſunt ſub-
latæ hodie neque correctæ Iure Canonico, & præ-
ſertim n. 40. cum ſequentibus vſque in finem illius diſpu-
tationis probat eum Authorum allegatione ſequen-
tes pœnas non eſſe correctas, nempe.
23 Primo illam, vt coniux trãſiens ad ſecundas nu-
ptias amittat proprietatem bonorum, quæ à defũ-
cto coniuge habuit, & reſeruetur filijs prioris ma-
trimonij, Gabr. lib. 3. comm. opin. tit. de ſecundis nupt. cõ-
cluſione 1. n. 18. de qua late agemus in q. ſtatim
ſequenti.
24 Secundo, ne poſsit mater illa dare ſecundo viro
pluſquam vni ex filijs prioris matrimonij, cui minus
dedit, quia ſimiliter eſt in fauorem filiorum ſtatuta
ſecundum Couar. vbi ſupra, n. 8. Matien. in l. 2 gloſ. 2.
numero 6. tit. 1. lib. 5.
25 Tertio, non eſſe etiam correctam illam pœnam,
quæ habet, quod mater ſecundo nubens amittat
tutelam filiorum, de qua late egerat prius Sanch.
vbi ſupra, nu. 4. cum ſequentibus, & in terminis allegat
ita tenentes Matienç in d. l. 2. n. 9. tit. 1. lib. 5. Azeu. in
d. l. 3. n. 5. & Spin. in Specul. teſt. gloſ 14. n. 102.
26 Quarto, ſimiliter non eſt correctum, quod alias
tenent DD. nempe matrẽ, quæ non petito tutore,
ac reddita adminiſtrationis ratione, & reliquo ſo-
luto ad ſecundas nuptias tranſient, incurrere om-
nes pœnas, quæ mulieri ſecundo nubenti intra an-
num luctus ſunt iure ſtatutæ, vt late cum plurimis
Authoribus ab eo citatis probat Sanch. vbi ſupra,
num. 13. & 41.

Quinto, nec etiam eſt correctum, quod mater 27
ſecundo nubens priuetur educatione filij pupilli,
vt bene probat Matienç. in d. l. 3. gloſ. 2. num. 8. tit. 1.
lib. 5. Sanch. num. 42. in principio.
Sexto, idem ibi probat in alia pœna, illa ſcilicet, 28
vt non poſſit exemplariter ſubſtituere, & vt ex-
cludatur per tacitam pupillarem.
Septimo, non eſt correcta alia pœna viduæ ſecũ- 29
do nubẽtis, quæ habet, vt perdat priuilegia, & ho-
norem prioris mariti, vt cum alijs probat aſſignans
eius rationem ibidem, num. 43.
Octauo, non etiam corrigitur illa alia pœna, in 30
quam incurrit mater ſecundo nubens, nempe, vt fi-
lij non teneantur matrem ſecundo nubentem do-
tare, vt ibi d. num. 43.
Nono, nec illa, ne poſſit reuocare donationem, 31
cauſa ingratitudinis.
Decimo, & vndecimo, quod pater teneatur ro- 32
gatus ab auo reſtituere hæreditatem filij, teneatur
ſatiſdare de ea reſtituenda, ſi ſecundam vxorẽ du-
cat, & mater rationem reddere de modicis, ſi cũ ad-
miniſtraret bona filij, ſecundo nubat, hæ ſiquidem
pœnæ ſunt introductæ in fauorem filiorum, vt be-
ne probat, & tenet Sanch. vt ſupra, numero 35. 36.
& 43. ad finem.
Quæ autem prædiximus de ſecundis nuptijs, in 33
telligenda ſunt ſimiliter de tertijs, & vlterioribus
nuptijs reſpectu præcedentium, vt conſtat ex l. cum
alijs 4. C. de ſecũdis nupt. & l. hac edictali 6. ſtatim in prin-
cipio, C. eodem titulo. & tenent gloſſa in rubrica illius ti-
tuli, & alij quã plures DD. quos refert, & ſequitur
Sanchez diſputatione 88. numero 1.
Obſeruari tamen debet in propoſito, hoc eſſe in- 34
telligendum reſpectiue, nempe in fauorem filiorũ
remanentium eiuſdem matrimonij, ex quo eo-
dem matrimonio alius filius deceſſit, cuius ma-
ter aſſecuta fuit bona de paterna ſubſtantia fi-
lij prædecedentis, ſecus in fauorem filiorum
aliarum nuptiarum: vnde mater tranſiens ad
tertium coniugium non tenebitur, quod aſſe-
cuta fuerit per mortem filij primi matrimonij de
paterna ſubſtantia relinquere filijs ſecundi matri-
monij, ſed pleno iure fit domina deficientibus alijs
filijs illius primi matrim. ita Bart. Bald. & commu-
niter DD. in Auth. ex teſtamento C. de ſecundis nupt. vt
affirmat Marc. Ant. Peregri. conſil. 80. n. 19. cõtra Ad-
diteon Alex. & alios, imo quod mater habuit de pa-
terna ſubſtantia ob mortem proprij filij nõ tenea-
tur reſeruare priuigno ſuo fratri conſanguineo filij
ſui, quia iura prædicta loquuntur de filijs eiuſdem
matrimonij, vt cum Bald. conſil. 153. lib. 5. Petro de
Anchar. conſil 278. Boer. deciſ. 185. n. 18. Rip. contra
Corneum conſil. 242. li. 2. tenet & probat Peregrin.
vbi ſupra, numero 190.

CAPITVLVM CIX.

De parente tranſeunte ad ſecundas nuptias quã-do teneatur reſeruare filijs prioris matrimonij proprietatem bonorũ, quæ à priore matrimonio proceſſerunt, & quando non?

SVMMARIVM.

1 *Vxor tranſiens ad ſecundas nuptias tenetur reſeruare fi-
lijs prioris matrimonij quæcunque bona habuit à
primo marito titulo lucratiuo.*
2 *Vxor tranſiens ad ſecundas nuptias tenetur reſeruare
omnia, quæ habuit ab inteſtato à filijs prioris ma-
trimonij, quoad proprietatem (ſolo retento vſufru-
ctu) reliquis filijs prioris matrimonij.*
3 *Coniux ſuperſtes tenetur reſeruare filijs prioris ma-
trimonij*

trimonij partem dotis datæ filiæ communi ab ambobus coniugibus, iam defunctæ, pro parte tangente ex bonis prædefuncti coniugis.

4 Coniux ſecundo nubens priuatur ſtatim ipſo iure dominio omnium lucrorum, quæ à coniuge defuncto perceperat, applicaturque cõmunibus liberis reſeruato ſibi dum vixerit ſolo vſufructu.

5 Coniux ſuperſtes cum filijs prioris matrimonij, qua ratione teneatur reſeruare præd. filijs ea, quæ habuit à priori viro, vel ab aliquo filio illius matrimonij?

6 Mater tranſiens ad ſecundas nuptias tenetur reſeruare filijs prioris matrimonij legitimam tangẽtem alicui eorum ex parte patris prædefuncti quoad proprietatem, retento ſibi vſufructu.

7 Fœmina tráſiens ad ſecundas nuptias intra vel poſt annum mortis viri tenetur reſeruare filijs prioris matrimonij, quæ habuit ab illo matrimonio.

8 Vir tranſiens ad ſecundas nuptias tenetur reſeruare filijs prioris matrimonij omnia, quæ habuit a prima vxore, & alijs filijs prioris matrimonij quoad proprietatem. ſicut idem ſtatutum eſt in fœmina tranſeunte ad ſecundas nuptias iuxta l. 15. Tauri quæ hodie eſt l. 4. titulo 1. lib. 5. nou. coll. Reg.

9 Coniux tranſiens ad ſecundas nuptias an poſſit præferre aliquem filium prioris matrimonij in bonis, quæ habuit à coniuge prædefuncto, vel a filio illius matrimonij? & numeris ſequentibus.

12 Coniux prædefunctus, quando meliorauit filium communem in tertia bonorum ſuorum parte, & coniugi ſuperſtiti reliquit quintum an teneatur hic tráſiens ad ſecundas nuptias reſeruare illud quintum quoad proprietatem filius prioris matrimonij.

13 Conſuetudo eſt interpretatiua legum, priuilegiorum, & ſcripturarum, quæ ex decennij curſu interpretantur, & declarantur, etiamſi ad præſcribendum requiratur tempus immemoriale.

14 Mater tranſiens ad ſecundas nuptias, an amittat vſumfructum bonorum, quæ habuit à viro vel filijs prioris matrimonij ſtatim quod ea alienet, & cõſolidetur cum proprietate?

Et quid ſi ea bona alienet mater ante tranſitum ad ſecundas nuptias? numero 15.

16 Mater ſecundo nubens tenetur præſtare filijs prioris matrimonij cautionem, de beneutendo arbitrio boni viri, ſalua rerum ſubſtantia bonorum, quæ habuit a primo matrimonio.

17 Parens tranſiens ad ſecundas nuptias, an & quando teneatur reſeruare filijs prioris matrimonij æſtimationem bonorum conſumptorum.

18 Hæredes mariti, an & quando teneantur reſtituere vxori valorem bonorũ ipſius conſumptorũ durãte matrimonio, quæ illi fuerũt tradita inæſtimata?

Et quid quando ſuperfuerunt bona lucrata conſtante illo matrimonio ſolutis patrimonijs vtrinſque & debitis illius matrimonij? numero 19. & numero 20. quid in dubio non ſtantibus bonis ſuperlucratis.

21 Oues, & alia animalia inæſtimata in dotẽ tradita, ſi fuerint perempta, debent ſuppleri ex fœtibus eorundem.

22 Res in dotem datæ inæſtimatæ conſiſtentes pondere, numero, & menſura ſi conſumptæ fuerint, debẽt tantundem reddi in genere ſoluto matrimonio, vel valor earum tempore quo diſſoluitur matrimonium, non vero tempore quo fuerunt datæ, vt in numero 23.

24 Mater tranſiens ad ſecundas nuptias, ad hoc vt teneatur reſeruare filijs prioris matrimonij bona quæ ex eo habuit, quatuor requiruntur, de quibus hic.

Et idem in patre traſeunte ad ſecũdas nuptias. vt in n. 25.

26 Vſusfructus parenti competens ex bonis alterius coniugis prædefuncti, quando ſuperſtes tranſit ad ſecundas nuptias, non extinguitur exeunte filio à poteſtate patris.

27 Parens tranſiens ad ſecundas nuptias, tenetur reſeruare bona, quæ habuit a priori matrimonio quoad proprietatem, non ſolum filijs illius matrimonij, ſed etiam nepotibus, & pronepotibus.

28 Coniux ſuperſtes tranſiens ad ſecundas nuptias an teneatur reſeruare filijs prioris matrimonij, quæ ab eo habuit quando ſecundum matrimonium non fuit conſummatum, vel fuit nullum.

29 Coniux tranſiens ad ſecundas nuptias, an teneatur reſeruare filijs prioris matrimonij legatum ſibi a prædefuncto relictum, titulo legati, inſtitutionis, vel reſtitutionis?

30 Mater tranſiens ad ſecundas nuptias, an teneatur reſeruare filijs prioris matrimonij proprietatem bonorum, quæ habuit a filio ex pupillari ſubſtitutione eidem facta per maritum?

31 Coniux tranſiens ad ſecunda vota an teneatur reſeruare filijs prioris matrimonij bona acquiſita contemplatione coniugis prædefuncti.

32 Coniux ſuperſtes tranſiens ad ſecundas nuptias, an teneatur reſeruare filijs prioris matrimonij proprietatem bonorum, quæ habebat in parte hæreditatis fratris præmortui, an potius in ea ſuccedat alij fratres eiuſdem matrimonij?

33 Coniux tranſiens ad ſecundas nuptias non tenetur reſeruare filijs prioris matrimonij bona, quæ proceſſerunt ex ſubſtantia aut filio eiuſdem matrimonij prædefuncto.

Quod procedit etiam ſi contemplatione patris, vel matris ſint acquiſita filio, num. 34.

35 Coniux tranſiens ad ſecundas nuptias non tenetur reſeruare filijs prioris matrimonij bona, quæ peruenerunt ad filium defunctum aliunde quã ex ſubſtantia parentum ſed in eis ſuccedit pleno iure.

36 Parens tranſiens ad ſecundas nuptias tenetur reſeruare filijs prioris matrimonij bona, quæ habuit ab eo quamuis præd. filij non ſint hæredes, & renunciauerint hæreditati parentis prædefuncti cum iuramento.

37 Parens tranſiens ad ſecundas nuptias non tenetur reſeruare filijs prioris matrimonij bona, quæ habuit ab eo ex contractu oneroſo acquiſita.

38 Mulier tranſiens ad ſecundas nuptias, an teneatur reſeruare filijs prioris matrimonij arras, quas à primo marito habuit, & an poſſit aliquem illorum in illis meliorare?

39 Mulier nobilis quæ plebeio nupſit, qui ei aliquid donauit ratione nobilitatis, an teneatur tranſiens ad ſecundas nuptias illud reſeruare filijs prioris matrimonij?

40 Coniux tranſiens ad ſecundas nuptias an teneatur reſeruare filijs prioris matrimonij illud, quod habuit à filio communi eiuſdem matrimonij titulo oneroſo?

41 Lucra acquiſita conſtante matrimonio reſeruari non debent filijs eiuſdem matrimonij per tranſitum ad ſecundas nuptias coniugis ſuperſtitis.

42 Bona, quæ coniux habuit ex bonis cõiugis prædefuncti, ex diſpoſitione legis, ſtatuti, vel conſuetudinis, reſeruantur filiis prioris matrimonij tranſeunte ad ſecundas nuptias coniuge ſuperſtite.

Et quid ex pacto mutuo inter coniuges inito, acquiſitorũ poſt mortem coniugis, ſuperſtite ad ſecundas nuptias tranſeunte, n. 43.

44 Coniux tranſiens ad ſecundas nuptias acquirit pleno iure bona, quæ habuit à priori matrimonio nullis extantibus filiis ex eo, & n. 71.

Quod procedit etiamſi coniux prædefunctus filios relinquat ex alio matrimonio, n. 45.

Idem eſt quando filij ſuſcepti ex priori matrimonio mortui fuerunt in vita parentum. n. 46.

47 L.

que in proprietate tenetur reſeruare filijs prioris matrimonij retento tantum ſibi vſufructu pro tẽpore vitæ ſuæ, licet Ripa *in d. l. fœminæ, §. illud in fi. C. de ſecundis nupt.* in contrariam partem inclinare videatur, vel ſaltem dubius maneat.

Sed nihilominus priorem partem, & ſic affirmatiuam tuentur, ſequuntur, & defendunt Fabianus de Giochis, *in authentica nouiſſima, quæſtione 12. in fi. C. de inoffici. teſtamento.* & Garõ *in Authentica ex teſtamẽto, in noua editione, num. 30. & ſequentibus, notabil. 5. C. de ſecundis nupt.* Boer. *deciſione 185. num. 6.* Villalob. *in ſuis commun. opin. litera B. num. 45. cum ſequenti.* Matienç. *in l. 3. gloſſa ſecunda, num. 41. titulo primo, lib. 5. coll. Reg.* & cum eis Tho. Sanchez *d. lib. 7. diſputatione 89. num. 19.* & vltra eos latiſſime hanc partem probat, & defendit Marcus Ant. Peregrin. *conſilio 78. num. 5. cum ſequentibus*; vbi quod hæc ſentẽtia apud Scriptores recepta fuit, & iterum *conſilio 80. num. 20. cum pluribus ſequentibus*, & ita eſt tenendũ, quidquid Hippolyt. Riminal. *conſilio 305. lib. 3.* & cum eo Fachin. *controuerſiar. Iuris lib. 3. cap. 63. per totum*, contrarium probare nitantur.

7 Obſeruandum tamen eſt, quod licet *d. l. fœminæ in principio* loquatur de ſœmina tranſeunte ad ſecũdas nuptias poſt ann. luctus, à fortiori tamen eſt idem dicendum, ſi ad eas tranſeat ante annum luctus vt tenet *ibi idem gloſſa verbo ſtatutum, & in d. l generaliter eodem verbo*, & ibi Bal. *in principio ante primo notabil.* Ripa *in d. l. fœminæ in principio in noua editione, quæſtione 10. num. 20.* & Azeued. *in d. l. 3. num. 2. titulo 1. lib. 5. non. collect. Reg.* & probat bene Sanchez *vbi ſupra, nu. 2. verſic. quamuis.*

8 Superuenit *l. 15 Taur. quæ hodie eſt l. 4. titulo 1. lib. 5. non. collect. Reg.* qua cauetur. *que en todos los caſos que las mugeres caſando ſegunda vez ſon obligadas a reſeruar a los hijos del primero matrimonio la propriedad de lo que ouiere del primero marido, o heredare de los hijos del primero matrimonio, en los miſmos caſos, el varon que caſare ſegunda, o tercera vez, ſea obligado a reſeruar la propriedad de ellos à los hijos del primero matrimonio, de manera que lo eſtablecido cerca deſte caſo en las mugeres que caſaren ſegunda vez aya lugar en los varones que paſſaren à ſegundo, o tercero matrimonio.* Idemque erat de Iure communi ſecundum communiſsimam, & fere certam ſententiam, vt plurimos congerens, inter quos & nos, tenet Tho. Sanchez *d. diſputatione 89. num. 10. lib. 7.* quidquid nouiſſime contrarium prætendat Fachin. *lib. 2. controverſ. cap. 64. col. 400.*

9 Ex qua lege confunditur diſtinctio Sarmient. *li. 7. ſelect. interpret. cap. 11. num. primo*, dicentis, quod quando coniux ſecundo cõiugatus habuit immediate bona à coniuge prædefuncto, nõ poſſit in his bonis præferre aliquẽ ex filijs prioris matrimonij; ſecus ſi ex ſucceſſione filij prioris matrimonij ea habuerit, in quibus filius patri defuncto ſucceſſerat, tunc namque poteſt coniux ſuperſtes ea diuidere inter filios reliquos prioris matrimonij atque in eis quemlibet illorum præferre, ſicut poteſt id efficere de proprijs ſuis bonis eo tamen excepto, quod illa bona ſunt neceſſario reſeruãda filijs prioris matrimonij, atque inter ipſos ſolos diuidenda, hæc autẽ minime ſed inter vtriuſque matrimonij filios.

Hæc autem diſtinctio non eſt vera attenta litera & deciſ. *d. l. Regiæ*, ſiquidem æquiparat per modum regulæ vtrumque caſum, & bona acquiſita ex priori marito vel ex filijs prioris matrimonij: ac proinde tenendum eſt, non licere parenti hæc bona inter filios prioris matrimonij diſtribuere, neque in eis quẽquam illorum præferre, ſed æqualiter reſeruari illis filijs, vt docuimus *lib. 3. pract. quæſtione 43. n. 25.* & contra Sarmient. breuiter Azeued. *in l. 4. n. 5. tit. 1. lib. 5. non. collect. Reg.* & voluerunt Ant. Gomez. *in l. 14. Taur. num. 2.* Matienç. *in l. 3. gloſſa 2. n. 42. titulo 1. d. lib. 5.* Molin. Theol. *de Iuſtitia, & Iur. primo tom. diſp. 163. col. 3. verſic. l. 3.* & pobat late contra Sarmient. Sanchez *vbi ſupra, n. 4.*

Quamuis enim *l. generaliter in principio, verbo diuidendi: & l. fœminæ in principio C. de ſecundis nupt.* concedebatur matri, vt pro ſuo arbitrio poſſet inter filios prioris matrimonij diuidere acquiſita à priori coniuge, quorum proprietatem amiſerat, ac in eis præferre, quem ex illis mallet, hoc autem ſublatum eſt per ius Authenticorũ, quo corrigẽte præd. ll. C. in hoc ſtatuitur ea lucra æqualiter inter filios prioris matrimonij diuidenda, nec licere parenti aliquẽ illorum nec etiam in modica parte præferre, vt cõſtat ex *Authen. lucrum C. de ſecundis nupt & in. Auth. de nupt. §. veniens, collatione 4. & in Auth. de non eligend. ſecundo nuben. §. proſpeximus, collatione 1.* 10

Nec hoc corrigitur per *l. 19. Taur. hodie l. 3. tit. 6. lib. 5. non. coll. Reg.* quãuis abſolute, & indiſtincte permittere videbatur parẽtibus in tertia, & quinta bonorum ſuorum parte quemlibet ex filijs, vel deſcẽdentibus præferre: quoniam hæc loquitur in bonis proprijs ipſorum coniugum, vt patet ex eius verbis ibi, *puedan ſeñalar en cierta coſa, o parte de ſu hazienda el tercio, y quinto de mejora*: at bona hæc reſeruãda prioribus filijs, non ſunt propriũ tranſeuntis ad ſecundas nuptias patrimonium, ſed ſolus vſusfructus & ita eſt tenẽdum, quiquid contrariũ velit Mieres *de Maior. in prima editione, in prima parte, quæſt. 54. in fine*, quem merito improbat Thom. Sanchez, *vbi ſupra, num. 3.* 11

Ex quibus primo deducitur quod ſi coniux prædefunctus prætulit filium cõmunem in tertia parte ſuorum bonorum, & alteri coniugi ſuperſtiti, quintum reliquerit iure legati vel inſtitutionis, & hic ſecundo nubat, ſuccedere debeant in proprietate illius quinti filij prioris matrimonij pro æquis portionibus iuxta diſpoſitionem *d. Auth. lucrum*, quæ ita ſe habet: Lucrũ hoc æqualiter inter liberos lege diſtribuitur, non arbitrio parẽtis permittitur: & in terminis (quãuis obſcure) id affirmare vedetur Ripa *in l. fœminæ in principio, in noua editione, quæſt. 27. n 67. C. de ſecundis nupt.* Nihilominus tamen in hac deductione contrarium tenet Sanch. *vbi ſupra, n. 5.* (ſibimet in ſuperioribus cõtrarius) imo filio illo prælato in tertia bonorum parentis defuncti parte dandam eſſe tertiam partem illius quinti atque deinde ex reſiduo dandam illi quandam portionem æqualem ſicut & reliquis filijs prioris matrimonij: & hoc ea ratione, quia Authenticæ ſunt inſertæ in libro C. à quodam priuato Authore, & ideo vim legis minime obtinent, niſi quatenus concordant cum Authentico originario, vt d. *Auth. lucrum* male tranſlata eſt ex Authentico originario. quod eſt *Auth. de nupt. §. venient autem collatione 4.* quia omiſſa ſunt verba illa, ideoque ſecundum portionem vnuſquiſque hoc lucretur: ergo filij ſucceſſuri ſunt in illo quinto ſecundum portionem, in qua vnuſquiſque ſucceſsit parẽti defuncto, & ſic ille, qui in tertio prælatus eſt ab ipſo præferẽdus quoque eſt in tertio illius quinti, & deinde ſicut vnus ex fratribus in ſua portione ſuccedet; & inquit Sanchez *ibidem*, quod ita merito duo cauſidici Prætorij Granatenſis ex peritioribus conſulti hanc ſecundam ſententiam tenuerũt. 12

Quid dicendum? ego vero, etſi cenſeam eam ſubtilem, & probabilem, difficile tamẽ eſſe, vt in praxi iuxta ipſam obtinẽdum, & iudicandum ſit, ſed imo potius iuxta priorem, & tenorem *d. Auth. lucrum*: & hoc ſequentibus rationibus.

Primo, quia magis recepta ſententia ſentit, & habet contrarium, quam idemmet Sanch. *vbi ſupra, n. 3. & 4.* ſequitur, & probat aduerſus Sarm. de qua *ſupra*,

ſupra,numer.9 in verſic hæc autem diſtinctio.

Secundo,quia etſi iu caſu præſenti coniux ſuperſtes ſecundo nubens non meliorer,nec præferat illum filium prioris matrimonij in tertia parte illius quinti,ſed iudicio alterius parentis prædefuncti fuerit prælatus in tertia ſuorum bonorū,ac proinde in tertia quoque parte illius quinti,cēſendus ſit iure,& mente prædefuncti couiugis etiam prælatus:boc tameu locum habere nou videtur ex litera *d. Authen.lucrum*,ibi:lucrum hoc æqualiter inter liberos lege diſtribuitur,&c.ergo etſi parens prædefunctus iure potuerit præferre filiū communem in tertia parte ſuorum bonorū,nou tameu aliquid diſpoſuit circa quintum à ſe viro relictū diſtribuēdum inter liberos iu caſu ſecundarum uuptiarum ſui viri, ergo relictus fuit hic caſus iu diſpoſitione Iuris communis *d. Auth. lucrum*, qua cauetur, lucrum hoc æqualiter lege diſtribuendum inter liberos.

Tertio,quia negamus,quod Authenticæ ſint inſertæ in libro C.ab vllo priuato Authore,id nāque minime couſtat,ſed potius coutrarium, hoc eſt, à tempore immemoriali eſſe inſertas Authenticas in libro C.prout nuuc & ſemper contextæ,ordinatę, & inſertæ ſunt in eo,& in praxi deficiēte Iure Regio obſeruantur,& iuxta eas pronunciatur iu tribunalibus iudiciarijs.ergo datu, ſed non conceſſo, quod *d. Authen.lucrū* male trauſlata eſſet ex Authētico originario,id Authenticū iam interpretatum eſt longiſſimo tempore,& immemoriali.iuxta tenorem & deciſiouem *d. Authen.lucrum*, ac proinde proculdubio obſeruandum eſt,quia cōſuetudo eſt interpretatiua legum,priuilegiorum,& ſcripturarū quæ ex decennij lapſu interpretantur,atque declarantur,idque procedit, etiamſi ad præſcribendum requiratur tempus immemoriale; vt cum communi docuimus *lib.3.Pract.quæſtione* 62 *num.* 26.& 27.quanto magis ſtāte cōſuetudine immemoriali.

Quarto,& peremptorie,quia *Auth. originarium de nupt.§.venient*, in illis verbis: ideoque ſecundum portionem vnuſquiſque,&c.non eſt contrariū huic noſtræ priori ſententiæ:ſuppoſito quod ille tex. à ſui principio vſque ad verba prædicta modo relata expreſſe tollit electionem parentibus non recte introductam in filios prioris matrimonij, prohibens alij cuidam filiorum dare,alium vero ex honorare, quia omnes ſimiliter ſecundis nuptijs exhonorati ſunt,ſed quemadmodum omnium filiorum ſimiliter hæredes exiſtunt parentes, & nou alij quidem ſuccedunt,alij vero nō,cur nō ſimiliter,inquit tex. ille,& ipſi,omnibus,ex æquo(nota verbū ex æquo, hoc eſt,æqualiter)quantum ad hoc conferant, ſed alios quidem eligant,alios vero deſpiciant?interrogat ille,quaſi dicat,minime quidē:ſed ad filios omnes ex prioribus offenſos nuptijs veniēt talia lucra, vt in principio illius tex.ſpecifice cauetur, & diſponitur. Quare verba poſtea ſequentia illius §. *venient ad fin.*ibi:ideoque ſecundum portionem vnuſquiſque boc lucretur, &c.intelligi quidem debent ſecundū deciſionem proxime præcedentem illius tex.ibi:ex æquo,&c.quod ad oculū patet,quia ſunt verba deducta,atque illata ex ea,nēpe,ideoque ſecundum portionem(ſcilicet ex æquo,id eſt,æqualiter)vnuſquiſque boc lucretur,& ita merito Ang.in hunc ſenſum verum,& literalem ſummat totum illum *§.veniunt*,in hunc modum: Lucra prædicta inter filios primi matrimonij æqualiter diuidūtur, & inter filios filiorū pro hæreditarijs portionibus: ita tamen vt non plus capiant,quam caperet pater eorum ſi viueret.

Neque obſtat,ſi replicetur,quod filius hic melioratus in tertia parte hæreditatis parētis prędefuncti non ſolum recipere debet portionē æqualem cum cæteris filijs prioris matrimonij,ſed etiam vltra eā, tertiam,quia hæc eſt etiam portio ſua. Reſpondemus nāque verba illa:Ideoque ſecūdum portionē vnuſquiſque hoc lucretur:intelligi debere de portione hæreditaria,nō vero de prælegato tertię partis;alias enim non ex æquo, ſed inæqualiter ſuccederent,& hoc manifeſtius fiet,conſiderando quod in caſu illius tex. nulla mentio fit alicuius prælegati,ergo non eſt ibi tex.vllo modo contra noſtrā ſententiam.quia non deciditur ibi noſter caſus:ergo cū omnes filij prioris matrimonij ex æquo ſuccedere debent in his lucris, vt in vtroque Auth. cauetur, non eſt cur contrarium dicamus in caſu, de quo agimus.

Secundo ex ſuperioribus deducitur,matrē trāſeuntem ad ſecundas uuptias non poſſe diſponere de proprietate illorum bonorum, quā filijs prioris matrimonij reſeruare tenetur ea alienando,aut obligando; *l.fœminæ in fin.princ.& in l.generaliter in princ. C. de ſecundis nupt.& in Auth.de nupt §.ſed,quod ſancitum eſt,collatione* 4.quia ſolo vſufructu eorum bonorum gaudet. 14

Quare videtur, quod ſi de facto ea bona immobilia mater alienet, ſtatim amittat vſumfructum illorum,& conſolidetur cum proprietate,ac proinde filij prioris matrimonij poſſint auocare, & petere ea à poſſeſſoribus: argumento text. *in l.ſi vſusfructus,ff.de iur.dot.& §.finitur.inſtituta de vſufruct.cum ſimilib.* tenet Bald. *in l. generaliter, §. in his C. de ſecundis nupt.* Sed contrarium probat tex. *in Auth. de non eligend. ſecundo nub. §. hoc autem .collatione prima*, & ibi notant communiter DD. imo quod alienatio valeat, & reuocabitur poſt mortem matris, poteſt enim eſſe quod filij prioris matrimon. decedant matre viuente, & ita nihil ad eos pertineat, quod ſecus eſt in alio vſufructuario,& ita merito contra Bald. *vbi ſupra* in hoc tenet Anton. Gom. *in l. 15. Taur. numero* 5. & late probat Thom.Sanchez *d.lib.7. diſputatione* 19. *numero* 7.

Addens Anton. Gomez, quod ſi talis mater ante tranſitum ad ſecundas nuptias alienauit aliqua bona prioris matrim. & poſt alienationem tranſierit ad ſecunda vota,filij prioris matri.ea bona petere,& vēdicare poſſe à poſſeſſoribus,licet videatur alienatio facta tempore congruo, & permiſſo ex tex.expreſſo *in d. §. hoc autem*, & ibi Bart. Angel.& DD. 15

Mater autem ſecundo nubendo tenetur præſtare cautionem filijs prioris matrimonij de bene vtendo arbitrio boni viri ſalua rerum ſubſtantia, vt *in l.hac edictali §.his illud de ſecundis nupt.* tenet Fulgoſ. *conſilio* 81. *in fi.* & Cifuentes *in d. l.* 15. *circa fi.* ibi: item dubitatur, Matienç. *in l.3.gloſſa ſecunda, numero* 16.*titulo primo.lib.5.* Gregor. Lopez *in l.*26.*verbo fincan,&c.in fin. titulo* 13. *partita* 5. vbi loquitur etiam in patre: ſed in patre communis opinio eſt in contrarium,imo quod pater non teneatur eam præſtare, vt ex alijs, quos citat, affirmant Matienç. *vbi ſupra*, & Azeue. *in l.* 4. *numero* 53.*titulo* 1.*lib.*5.*nou. collect. Reg.* vbi *numero* 54. idem probat etiam in matre, quod in patre, ſi hæc ſoluenda ſit, & bona ſint immobilia, nempe quod non teneatur præd. cautionem præſtare: niſi pro rebus mobilibus,& ſemouentibus,& inuentarium de iis facere, & æſtimationem,quam ſententiam prius tenuit tam in patre, quam in matre Ant. Gom. *in d.l.* 15. *num.*5. nempe, vt ſi bona ſint mobilia,debeat fieri eorum æſtimatio per arbitros electos à partibus, & præſtari ſatiſdatio, vt poſt mortem coniugis tranſeuntis ad ſecūdas nuptias 16

reſti-

reſtituatur illud pretium, & æſtimatio, vel reſtituãtur illa bona mobilia, ſi non ſunt deteriorata, vel reſtituantur cum æſtimatione damni, vel deteriorationis, ex tex. *in l. hac edictali, §. ſi illud & §. mobilium C. de ſecundis nupt.* & ibi gloſſa, & communiter DD. & hanc ſententiam probo cum Ant. Gom. & Azeued. *vbi ſupra* contra Ciſuent. & reliquos indiſtincte tenentes patrem, & matrem tranſeuntem ad ſecundas nuptias teneri præſtare præd. cautionem, quia in patre verior, & communis ſententia eſt in contrarium, imo quod eam præſtare minime teneatur. & in matre idem probat verior ſententia, niſi ſi bonis immobilibus iuxta formam ſuprad niſi mater alias non eſſet ſoluendo: ſiquidem omnia bona vtriuſque iure ſunt tacite hypothecata pro ſecuritate præd. bonorum, quæ filiis prioris matrimonii debent reſeruari per tranſitum ad ſecundas nuptias, vt *in l. ſi quis prioris, §. fin. C. de ſecundis nupt. d. l. 26. titulo 13. partita 5.* & ibi Gregor. Lopez Ant. Gom. & Azeued. *num. 50. vbi ſupra.*

17 Quod ſi parens non alienauit præd. bona, ſed conſumpſit, tenetur hæredes eius ad æſtimationẽ, vt *in l. fœminæ in fi. princip. C. de nupt.* ibi: Nam ſi quid ex eiſdẽ rebus in aliũ quemlibet fuerit ab ea tranſlatum, ex maternis redintegrabitur facultatibus, & *in l. generaliter in principio C. eodem*, ibi: Conſumptas vero ab hæredibus eius exigent, qui eas ſeruare debuerant: hoc tamen intelligendum eſt, quando culpa parentis, qui reſeruare tenebatur, res illa periit atque conſumpta eſt, quia ſi abſque eius culpa pereat, perit vero domino, nempe filiis, *l. incendium, C. ſi cert. pet.* ita Bald. *in d. l. generaliter in principio, numero 2. verſiculo ſed nunquid.* ibi, ſed pone, & ibi Nicolaus Arelat. *in noua editione, numero 116.* Ripa *in d. l. fœmina in fin. principii*. quos refert & ſequitur Thomas Sanchez *vbi ſupra ſub numero* 8. vbi ex Bald. idem eſſe dicendum addit, ſi culpa hæredum periit res illa filiis prioris matrimonii reſeruanda, & ſecundum hanc doctrinam, quæ vera eſt, cenſeo eſſe intelligendam præcedentem Anton. Gom. & Azeued. *vbi ſupra, numero 16. verſiculo mater autem.* de cautione præſtanda per mulierem, & æſtimatione facienda bonorum mobilium, & ſemouentium pro reſtitutione eorundem: cautio namque prædicta, & æſtimatio iuri ſuperſtitis parentis nocere non debet.

18 Sic videmus (extra materiam ſecundo nubentium) quod hæredes mariti non tenentur reſtituere vxori æſtimationem bonorum mobilium, quæ inuentario recepit in dotem maritus inæſtimata, ſi in matrimonio ſint conſumpta, ita enim Bald. *in l. de his per illum tex. C. de donat. inter vir. & vx.* tenet Caſſan. *in conſuetud. Burgund. rubrica 4. §. 2. numero 18. folio* 137. idem *in d. rubrica* 4. §. 24. *numero* 8. *folio* 202. vbi limitat cum Angel. quando bona ſunt conſumpta viuente vxore, & *numero 7.* aliud dicit, ſi dentur æſtimata, quia tunc periculo mariti conſumũtur, ſed hoc eſt limitandum quãdo hæ res mobiles datæ in dotem inæſtimatæ pereunt abſque culpa mariti; tunc namque periculum, vel commodum pertinet vxori. Vnde ſi veſtes, vel aliqua animalia dentur in dotem inæſtimata, & reperiantur conſumpta tempore diſſoluti matrimonii, non debetur aliqua æſtimatio vxori, iuxta tex. *in l. plerumque, ff. de iur. dotium*, per quem tex. ita tenet expreſſe Ant. Gom. *in l. 15. cum ſeq. Taur. n. 43 circa fin.* ibi, & addo quod tali caſu.

19 Si tamen ſint communia lucra conſtante matrimonio acquiſita ex ipſis, reſarciendum eſt decrementum rei immobilis, vel mobilis allatæ in matrimoniũ, quod deterior ſit reddita, vt quia vſu attrita ſit vel inueterata, alioquin accipienda eſt qualis fuerit reperta, vt bene probat Molin. Theolog. *de Iuſtitia, & Iur. ſecundo tomo, tractatu ſecundo, diſput. 433. columna* 1181. & Ant. Gom. *in d. l. 51. Taur. cum ſequenti in numer.* 69 Greg. Lopez loquens in damno ancillæ mortuæ durante matrimonio *in l. 20. in gloſſa, otro ſi del marido*, ibi, & quia, &c. *titulo 11. partita* 4. Roder. Suarez *in titulo, de las ganancias, columna fin.* Montalu. *in l. prima, in gloſſa, por medio, titulo 3. lib. 3. for. hodie eſt l. 1. titulo 5. lib. 5. nou. collect. Reg.* vbi Matien. *gloſſa 2. num.* 3. alios allegat. & ibi Azeued. *in l. 2. num. 12. eiuſdem tituli*, vbi idem citat Gregor. Lop. *in l. 18. in gloſſa verbo. el pro, tit. 11. partita* 4. vbi inquit, ita practicari, & Ayor *de partit. prima parte, cap. 7. numero 38. verſiculo his autem*, vbi limitat, niſi damnum talium bonorum obueniat culpa mariti; nam tunc ex bonis mariti non vero e lucris reſarcietur iuxta *gloſ. penult. in d. l.* 8 eandem primam limitationem ſequitur Matien. *in l. 3. gloſſa 7. numero 6. tit. 9. lib. 5.*

Si vero ſoluto matrimonio non poſſit conſtare 20
an res mobiles, vel ſemouentes ſint conſumptæ, vel peremptæ abſque culpa mariti, & ſic in dubio (non extantibus bonis ſuperlucratis durante matrimonio) maritus tenetur valorem, & æſtimationem ſoluere, ſi non probet ex vſu, vel caſu fortuito, vel alias abſque ſua culpa conſumptas, & peremptas, quia maritus cenſetur cuſtos, vel procurator vxoris, & rerum dotalium; ita dixit, & conſuluit in quæſtione de facto Anton. Gom. *vbi ſupra, num.* 43.

Peremptis autem ouibus vel animalibus debent 21
ſuppleri ea ex fœtibus, & fructibus eorum iuxta *legem plerumque, verſiculo ſi tamen, ff. de iur. dot. l. 21. titulo 11. partita* 4. Anton. Gom. *vbi ſupra d. numero* 43. vbi etiam limitat, & intelligit prædicta, quãdo res mobiles, vel immobiles, vel ſemouentes, quæ dantur in dotem inæſtimatæ conſiſtunt in 22
ſpecie, ſecus ſi conſiſtant in genere, quod pondere, numero vel menſura conſiſtit, vt triticum, vinum, oleum, & ſimilia, quia licet dentur inæſtimatæ periculum, & commodum eſt mariti, ac proinde pereunt, & conſumuntur periculo eius, & in his tacite videtur actum, vt maritus diſtrahat, vendat, & conſumat, & tantundem in ſuo genere reddat, ſicut dicimus in mutuo; vnde ſoluto matrimonio 23
maritus tenetur ſoluere tantundem in genere, vel eius valorem, vel æſtimationem tempore quo diſſoluitur matrimonium, non vero tempore contractus matrimonii, & dotis receptæ, iuxta *l. res in dotem datæ. ff. ſolut. matrimonio.* & ibi communiter DD. *l. 21. tit. 11. partita* 4. Ant. Gom. *vbi ſupra, d. n. 43. ad fin.*

Redeundo nunc ad reſeruationis bonorum materiam per tranſitum matris ad ſecũdas nuptias filiis prioris matrimonii faciendæ, à qua paululum digreſſi ſumus, non tamen abſque vtilitate aliqua, in praxi obſeruandum eſt quatuor ad hoc requiri, 24
primo, vt mater ad ſecundas nuptias tranſeat, ſecundo vt bona ſint acquiſita ex cõiugis prædefuncti patrimonio, tertio vt ſint acquiſita titulo oneroſo, quarto vt ſuperſint filii ex priori matrimonio.

Circa primum idem dicendum eſt in patre tranſ- 25
eunte ad ſecundas, vel vlteriores nuptias tam Iure communi, quam noſtro Regio per *l. 15. Taur. hodie l. 4. titulo 1. lib. 5. nou. coll. Reg.* vt ſupra reſoluimus: nõ tamen tenetur pater vſumfructum, quem ex bonis maternis filiorum lege acquirit, reſeruare filiis prioris matrimonii, illo namque potitur ex legis diſpoſitione, ratione patriæ poteſtatis, quæ minime extinguitur per tranſitum ipſius ad ſecundas nuptias *l. fi. C. de bon. maternis*: ita tenet Gomez Arias, & merito *in l. 12. Taur. numero* 16. quinimo etſi vſusfructus hic ratione patriæ poteſtatis patri competens ceſſet in noſtris Regnis per matrimonii con-

26 tractum receptis Eccleſiaſticis benedictionibus, vt deciditur *in l. 48. Taur. hodie l. 9. titulo 5. lib. 5. non. colle it. Reg.* attamen vſuſfroctus, quem vterius parens habet in bonis ex præmortui coniugis ſubſtanria à ſe aequiſitis, quorum proprietatem amiſit per tranſitum ad ſecundas nuptias, non extinguitur qualitercumque filio extra patriam poteſtatem conſtituto, eo quod hic vſusfructus toto parentis tempore vitæ alio iure durat, nempe *l. fœminæ, C. de ſecundis nupt.* ibi, poſſidendi tantum, atque fruendi in diem vitæ neque à patria poteſtate pendens, ſiquidem mater ſimiliter eum retineat, quæ minime habet filios in poteſtate, ita tenet D. Azeued. *in l. 4. numero 35. titulo 1. lib. 5. nonæ collect. Reg.* quem ſequitur Tho. San. *vbi ſupra, d. diſp. 89. n. 11. l. 7.*

27 Idem etiam dicendum eſt de nepotibus, & aliis deſcendentibus, his namque etiam tenentur aui, & reliqui aſcendentes bona reſeruare à coniuge præmortuo acquiſita tranſeuntes ad ſecūdas nuptias, vt docent gloſſa *in d. l. generaliter in principio, verbo generaliter, C. de ſecundis nupt.* Hoſtienſ. *in ſumma titulo de ſecundis nuptiis, §. quare, & qualiter, numero 5. verſic. & quod dixi*, Caſtill. *in l. 55. Taur. numero 8. columna 2. in verbo, las mugeres*, Guilierm. Bened. *in cap. Raynutius, verbo, & vxorem, deciſione 5.* vbi *de ſucceſſ. ab inteſt. numer. 89. de teſtam.* Gregor. Lop. *in l. 26. verbo, fincan, titulo 13. partita 5.* Menochius *conſil. 155. numero 31. volumine 2.* Anton. Gabriel *in tertio tomo commun. opin. lib. 2. titulo de ſecundis nupt. concluſione 3. numero 4.* Matienſ. *in l. 3. gloſſa 3. in fine, titulo 1. lib. 5.* Azeued. *in l. 4. eiuſdem tituli, numero vltimo. & nono, & in l. 6. titulo 9. numero 2. eiuſdem tituli*, & alios allegans, ex quorum numero patet eſſe hanc communem, & receptam ſententiam Sanch. *vbi ſupra, num. 52.* contra Molin. Theolog. *1. tom. de Iuſtitia, & Iur. tractatu ſecundo, diſp. 163. columna 3. notabil. 3.*

Hoc tamen verum eſt, quoad bona, quæ peruenerunt ad auiam ex ſubſtantia ipſius aut ſui coniugis, & è contra ad auum, ex ſubſtantia auiæ, & ſic de aliis aſcendentibus, etiam ſi ea bona ad nepotes prius peruenerint, quibus ab inteſtato auus, vel auia ſucceſſerunt, tenentur namque hi ad ſecundas nuptias tranſeuntes ea reſeruare nepotibus ſuperſtitibus ex priori matrimonio habitis: ſecus autem, ſi pater vel mater bona aliunde, quàm ab auo, vel ab auia quæſita, reliquerit filiis ſuis, hæc namque quamuis ad auiam per ſucceſſionem ab inteſtato perueniant, non tenetur ea reſeruare dictis nepotibus, vt cum aliis recte probat, & tenet *ibidem* Sanchez.

28 Sed quid erit quæſo, quando ſecundum matrimonium à parente ſuperſtite celebratum, non eſt conſummatum, aut forte eſt irritum. & nullum, an tunc ſit locus præd. reſeruationi in fauorem filiorum prioris matrimonii, necne? & quidem in priori ſpecie, nempe quando ſecundum matrim. non fuit conſummatum, Thomas Sanch. *d. diſputatione 89. numero 13. lib. 7.* exiſtimat tunc minime prædict. reſeruationi locum eſſe ex dictis per eum *eodem lib. diſputatione 87. numero 19.* vbi reſoluit ex pluribus pœnas ſecundo nubentium non incurri, ex matrimonio non conſummato, ſecundum Garron. *in l. prima, numero 8. notabil. 3. C. de ſecundis nupt.* & ibi Dec. *numero 4.* D. Couar. *in quarto de ſponſal. ſecunda parte, cap. 3. §. 9. numero 6. verſic. ſed vt pœnæ*, Ludouic. Lopez *ſecunda parte Inſtruct.* vbi *de matrimon. cap. 41. columna 3.* & horum opinio approbari videtur expreſſe *in l. fin. ad fin. titulo 12. partita 4.* ibi, *eſſo miſmo ſeria, ca no deue auer pena la muger que ſe deſpoſaſſe, ante que el año fueſſe cumplido, ſolamente que en eſte comedio no cumpla el matrimonio*: ergo non tenetur reſeruare bona prioris matrim. filiis eiuſdem; quia hæc inter alias eſt pœna à iure impoſita ex ſecundis nuptijs in fauorem præd. filiorum, vt prædixerat *eadem l. Reg.* ibi, *e deue perder las arras, è la donacion que le fizo el marido finado, e las otras coſas, que lo oviesse dexado en ſu teſtamento, è deuenlas auer los fijos, que fincaren del.* pœnalis namque & odioſa eſt materia hæc, vt patet, & ratio huius pœnæ eſt iniuria irrogata priori viro, & filiis, quæ non plene ac perfecte infertur, donec matrimonii conſummatio accedat.

Sed contra hanc ſententiam tenet Rip. *in rubrica, C. de ſecundis nupt. in noua editione, numero 16. & 17.* dicens, minime euitari præd. pœnas, licet prius matrimonium non fuerit conſummatum, eo quod non ſola turbatio ſanguinis, hoc eſt incertitudo, vtro ex matrimonio naſcatur proles, eſt cauſa harum pœnarum, ſed etiam deſpecta coniugis defuncti reuerentia, qui tam velociter dehoneſtatus eſt, & hanc partem probat etiam *d. l. fin.* ibi, *Pero la muger que fuere deſpoſada ſi el eſpoſo ſe murieſſe ante que el matrimonio fueſſe cumplido puede caſar ſin pena quando quiſiere.* Quid tenendum?

Ego pro clariori intelligentia huius articuli, duos caſus diuerſos cenſeo eſſe diſtinguendus.

Primus eſt ille, de quo loquimur in hac ſpecie, nempe, quando prius matrim. fuit conſummatū, ſecundum vero non.

Alter caſus eſt e contrario, quando prius matr. non fuit conſummatum copula, ſecundum vero vtique: in priori, & ſic in noſtro caſu, magis recepta Doctorum opinio eſſe videtur, quam prædiximus, nempe non eſſe locum præd. reſeruationi bonorum, ac proinde ſeruanda in praxi, licet eam difficultatem patiatur, quòd nullo iure requiratur nuncupatim, quod ſecundum matrim. ſit conſummatum ad hoc vt binubus teneatur reſeruare filiis prioris matrim. proprietatem præd. bonorum, ſed tantum quod parens ſuperſtes tranſeat ad ſecundas nuptias: at per ſecundum matrim. de præſenti in forma Eccleſiæ valide celebratum nuptiæ ſecundæ ineuntur: igitur &c. Præterea, ita deſpicitur coniugis prædefuncti reuerentia per ſecundum matrim. non conſummatum, ſicut ſi conſummatum eſſet: denique *d. l. fin. in fin. titulo 12. partita 4.* pro cōmuni allegata loquitur, *en la muger que ſe deſpoſaſſe ante que el año fueſſe cumplido: ſolamente que en eſte comedio non cumpla el matrimonio*, & ſic in ſponſa de futuro nondum carnaliter cognita, quia ſponſalia de futuro ſecuta copula tranſibant attento Iure communi, *cap. 11, qui fidem cum materia de ſponſal. in matrim. de præſenti*, quamuis hodie ſecus ſit attento Concil. Trident. & ita Gregor. Lopez *in d. l. fin. in gloſſa deſpoſaſſe*, videtur hunc intellectum ſentire ad eam l. Regiam dum allegat pro concordant. *l. ſolet. §. 1. ff. de his, qui not. infam.* vbi dicitur, quæ virum eluget, intra id tempus ſponſam fuiſſe non nocet, vbi gloſſa ſponſam exponit, ſcilicet per verba de futuro: nihilominus tamen prior ſententia communis tenenda eſt, quia negari non poteſt quin potius per conſummationem ſecundi matrim. iniuria fiat priori, quam per ſolam celebrationem ſecundi matrim. abſque eius conſummatione.

In ſecundo vero caſu præd. nempe quando primū matrim. non fuit conſummatū proculdubio tenendū eſt ceſſare pœnas ſecundo nubentiū contra Ripā, vt late cū aliis iure probat Sanch. *d. l. 7. diſp. 87. n. 19. per totum*: & meritoquidē, quia cū prius matr. nō fuerit cōſūmatū, ac proinde, ex eo filii minime geniti fuerint, non eſt quiſq; , cui proprietas bonorum

rum reſeruanda ſit, neque quibus fiat vlla iniuria ex ſecundo matrimonio conſummato.

Circa ſecundam ſpeciem matrimonii irriti an ſit locus reſeruationi bonorum quoad proprietatem? Tho. Sanch. *d. diſputatione 89. d. numero* 13. diſtinguit, vt ſiquidem, prius matrim. irritum fuit, locus ſit huic reſeruationi, ſi ex eo ſint filii legitimi geniti ob bonam vtriuſque, vel alterius fidem ſecundum Rip. quem citat, ſecus ſi præd. filii non ſint legitimi.

Si vero poſterius matrim. ſit irritum diſtinguit Sanch. in hunc modum: vt ſi tales nuptiæ ignoranter contractæ ſint, non ſit locus huic pœnæ, ſi autem ſcienter. non incurratur hæc pœna, donec iudicis ſententia accedat per ea, quæ ibi adducit, remittendo ſe ad dicta per ipſum *eodem lib. diſputatione 87. numero* 18. *& diſputatione* 90. *numero* 11. & hanc diſtinctionem probo aduerſ. Garron. *in l. prima in noua editione, articul. 3. numero* 50. *C. de ſecundis nupt.* tenentem indiſtincte incurri hanc pœnam, ſiue ſcienter, ſiue ignoranter contractæ ſint præd. ſecundæ nuptiæ.

29 Circa ſecundum requiſitum principale præd. ad hoc vt locus ſit huic reſeruationi de qua agimus, nempe, vt bona ſint acquiſita ex coniugis prædefuncti patrimonio, dubitatur primo. Quid ſi vir legatum aliquod relinquat vxori titulo legati, vel inſtitutionis, aut reſtitutionis, vel vxor viro, veluti quintum bonorum, vel quartum iuxta conſuetudinem immemorabilem loci, minuſve, teneatur coniux, cui relictum eſt, tranſiens ad ſecundas nuptias id reſeruare filiis prioris matrimonii, necne? Ratio dubitandi eſt ex tex. *in Auth. ex teſtamento, C. de ſecundis nupt.* quod ſi filius prioris matrimonij leget aliquid in ſuo teſtamento parenti, ſi is ad ſecundas tranſierit nuptias, non tenetur id legatum reſeruare filiis prioris matrimonii, quia tunc capit à filio tamquam ab extraneo, vt infra late dicemus: ergo idem ſimiliter dicendum eſt in coniuge legante in ſuo teſtamento aliquid ſuo coniugi ſuperſtiti, vt quamuis hic ſecundo nubat, non teneatur proprietatem huius legati reſeruare filiis prioris matrimonii.

Nihilominus tamen in præmiſſa ſpecie tenendum eſt contrarium in fauorem filiorum primi matrimonii, vt deciditur *in l. fœminæ in princ. C. de ſecundis nupt.* ibi: Teſtamento iure directo, aut fideicommiſſi, aut legati titulo, quia id titulo lucratiuo habetur ex bonis coniugis præmortui, non enim hæc lex eſt correcta per *d. Authen. ex teſtamento*, ſed in ſuo robore permanet, eſtque caſus ſpecialis, in quo eſt deterioris conditionis coniux ille, cui legatum relictum eſt, quam quilibet extraneus: & in terminis hanc opinionem tenent Oldrad. *conſil.* 33. *num.* 3. Rip. *in d. l. Fœminæ in principio, in noua editione, quæſtione 19. numero* 51. Boer. *deciſ.* 185. *numero* 7. amplians in donatione vnius coniugis alteri coniugi facta, & ex noſtris Palat. Rub. *in l. 14. Taur. numero* 22. & ibi Caſtillo *numero* 8. Cifuentes *in l. 15. Taur. numero 2. verſic. in ſecundo caſu*, & ibi Anton. Gom. *numero* 2. Matien. *in l. 3. gloſſa 2. numero 3. titulo 1. lib. 5. nou. collect. Reg.* D. Molin. *lib. 2. de Hiſpan. primog. cap.* 10. *numero* 60. Azeued. *in l. 4. numero 21. & 29. titulo 1. lib. 5. nou. collect. Reg.* Molina Theolog. *de Iuſtitia, & Iur. ſecundo tom. tract. 2. diſputatione 431. columna 7. verſic. dubium eſt.* & ſecundum hanc receptam, & communem ſententiam ſæpe in praxi conſuluimus, eamque nouiſſime ſequitur, & probat Thomas Sanchez *d. lib. 7. de matrim. d. diſputatione* 89. *numero* 14. eſtque veriſſima. & tenenda.

30 Illa tamen quæſtio difficilis eſt in propoſitu an mater biuuba teneatur reſeruare filiis prioris matrim. bona, quæ ex ſubſtitutione pupillari patris per mortem filii eiuſdem matrimonii conſequuta eſt? ſi enim ſubſtitutio illa pupillaris cenſetur teſtamentum patris reſeruare, tenebitur iuxta ſuprad. ſi vero filii non tenebitur, quia tunc ſuccedet ex teſtamento filii: ſi autem præd. ſubſtitutio pupillaris ex teſtamento ſit vtriuſque ſimul, ſcilicet patris, & filii, maiorem dubitationem quæſtio hæc habebit.

In hac quæſt. Bald. *conſil* 42. *incip. ad euidentiam num.* 3. & latius *conſil.* 216 *incip.* caſus talis eſt per totum, opinatur, non teneri matrem tranſeuntem ad ſecundas nuptias ea bona reſeruare filiis prioris matrimonii, ſed pleno iure ea acquirere quoad proprietatem, & vſumfructum, ea ratione, quia teſtamentum illud, cenſeatur patris, quoad ordinationem, filii autem, quoad ſucceſſionem, vere enim per illud ſuccedi tur filio. *l. Papinianus, §. ſed neque impuberi. ff. de inoffi. teſt.* & ita fauorabilior via eligenda eſt, vt ſuccedat mater tanquam ex teſtamento filii, & hoc dicit ſingulare Boer. *deciſ. 186. n.* 2 ſequitur etiam Ant. Gabr. *3. tom. commun. lib. 3. titulo de ſecundis nupt. concl. 3. nu* 24.

Contraria tamen ſententia, imo quod in præmiſſa ſpecie mater ſecundo nubens teneatur reſeruare filiis prioris matrimonii bona, quæ habuit ex pupillari ſubſtitutione patris vnius filii d. prioris matrim. verior proculdubio mihi videtur, & tenenda, quia re vera hæc bona cenſetur mater habere ex propria viri liberalitate: cum potuiſſet alicui relinquere excluſa penitus matre, & ideo merito hanc opinionem tenet Garron. *in Auth. ex teſtamento in noua editione, num. 15. cum ſequentibus, C. de ſecundis nupt.* vbi idem probat in matre, compendioſe ſubſtituta, decedente pupillo intra ætatem pupillarem: & vtrumque ſequitur Sanch. *d. diſputatione 89. num. 15. per totum* id limitans, vt procedat in bonis, quæ pupillus ille à patre habuit: ſecus vero in bonis aliunde quæſitis præd. pupillo, ea namque pleno iure retinebit mater tranſiens ad ſecunda vota.

Eadem ratione probat idem Author ibi, *num.* 16. quod quando coniux conſequitur aliquid ex teſtamento, vel donatione alterius coniugis prædefuncti, non tamen ipſius, id minime reſeruandũ eſt filiis prioris matrimonii, vt in exemplo de quo ibi per eum.

Bona autem, quæ coniux tranſiens ad ſecundas nuptias acquiſiuit ſibi data contemplatione coniugis prædefuncti an teneatur reſeruare filiis prioris matrimonii? ſunt opiniones. vna habet teneri, altera non teneri, quarum fundamenta congerit Anton. Gom. *in l. 14. Taur. cum ſequentibus. numero* 7. vbi tenet cum Palat. Rub. ibi affirmatiuam, eandem ſententiam ſequitur Alu. Valaſc *conſultatione 16. numero ſecundo, volumine primo*, & Molin. Theologus *in ſecundo tom. de Iuſtitia, & Iur. tractatu ſecundo, diſputatione 431. columna 1161. verſ. dubium eſt.* 31

Nihilominus tamen contraria ſententia in hoc & & ſic negatiua verior, & tenenda eſt meo iudicio; lex namque priuans coniugem proprietate acquiſitorum ex alterius coniugis ſubſtantia per tranſitum ad ſecundas nuptias, & reſeruans eam filiis prioris matrimonii eſt pœnalis, ac proinde loquens in caſu vero, vel ſimpliciter, extendi non debet ad caſum fictum, qualis eſt, vt donata coniugi contemplatione alterius coniugis cenſeantur donata à coniuge, cuius contemplatione donata ſunt. Denique, quia *l. Fœminæ in principio, C. de ſecundis nupt.* inquit: Ex facultatibus priorum maritorum, & ſtatim inferius, ibi: Ex bonis (vt dictum eſt) priorum maritorum: & in terminis hanc ſen-

tentiam tenent Romanus late eam probans *conſil. 405. a numero 1. vſque ad quartum*, Decius *in cap. Ecleſia de conſtitut. in noua editione, numero 125.* Guilier. Bened. *in repet. C. Raynutius de teſtam verbo quicum alia, numero* 199. D. Caſtillo *in l.15. Taur. colum.3. numero 2. verſic. ſed primum verius*, Villalob. *in ſuo AErario commun. opin. litera B. numero 38.* D. Azeued. *in l. 4. numero 42. titulo 1. lib. 5. non. collect. Reg.* & eſt multo verior hæc ſententia, vt alios allegans aſtirmat Thom. Sanch. *d. diſputatione 89. numero 17.* eam intelligens procedere quando præd. bona ita dantur vxori licet contemplatione viri, vt omnino proprietas acquiratur vxori, ſecus vero, quando ita ea bona dantur coniugi contemplatione alterius, verbi gratia, vxori contemplatione viri. vt cenſeatur ipſi viro, & non vxori donata, tunc namque nullatenus acquiruntur vxori, etiam quoad vſumfructum, quamuis non ſecundo nubat, nedum ſi nubat, ſed hæredibus mariti ſunt danda, iuxta ea, quæ late diſſeruimus alibi & poſt nos idem Sanch *lib.6.diſp. 26. per totam.*

Limito etiam ego eandem communem ſententiam, de qua ſupra, quando maritus traderet aliqua iocalia, vel alia bona ſua propria conſanguineæ, affini, vel amico, vt ea daret vxori, vel è contra: tunc enim cum ea ex ſubſtantia coniugis proceſſerint, & voluntate eius per mediam perſonam alteri coniugi ſint donata, coniux ea dono accipiẽs ſecundo nubens tenebitur reſeruare filiis prioris matrim. poſt mortem, iuxta ſupra modo dicta *ex d. l. Fœminæ in principio, C. de ſecundis nupt.*

32 Deinde obſeruandum eſt in materia præd. reſeruationis, quod iura diſponentia bona paterna obtenta ex ſucceſſione filii à coniuge tranſeunte ad ſecundas nuptias reſeruari debere filiis prioris matrimonii, intelligenda ſunt, quando ex ſucceſſione paterna immediate, aut mediate priori ſucceſſione filii obtinentur, ſecus in cæteris bonis, quæ ex paterna ſubſtantia profecta ſunt mediate, ex ſucceſſione fratris præmortui. Hæc namque pleno iure pertinent ad matrem, nec tenetur ea reſeruare filiis prioris matrimonii: hæc eſt doctrina mirabilis Salic. *in Auth. ex teſtamento paulo poſt princip. ſuper verbo peruenerunt, C. de ſecundis nupt.* quam alii ſequuntur ex modo citandis Authores.

Vnde fit, quod coniux filio prioris matrimonii in bonis paternis ſuccedens cum teneatur eorũ proprietatem aliis filiis illius matrim. reſeruare iuxta ſupradict. ſi poſtea alii filio eiuſdem matrim. obeunti ſuccedat is coniux in proprietate illã, quam habebat in parte fratris præmortui, non ſuccedent cæteri fratres eiuſdem matrim. ſed ſolum coniux ſecundo coniugatus, ac eam conſolidari cũ vſufructu, quem is parens habebat, eo quod eam proprietatem non habuit ex immediata filii ſucceſſione in bonis paternis, ſed ex immediata ſucceſſione illius in bonis fratris, reſpectu cuius parens non priuatur proprietate per tranſitum ad ſecunda vota: & in terminis ita tenent cum Imol. & Floriano Cornens *conſil.286. n. 3. lib. 1.* Boer. *deciſ. 192. numero 3.* Garron. *in d. Auth. ex teſtamento in noua editione, numero 41. cum ſequentibus*, dicens *numero 42.* ſic tenuiſſe plures Doctores Auinonenſes, & ita fuiſſe ſententia iudicum deciſum Petr. Barboſ. *in l. poſt dotem, numero 76. in fin. ff. ſolut. matrimonio*, quos refert, & ſequitur Sanchez *vbi ſupra numero 22.*

33 Bona autem, quæ peruenerunt ad filium ex ſubſtantia aui, vel aliorum aſcendentium præter patrẽ, aut matrem, parens ſuccedens filio in ea ſubſtantia auita ſecundo nubens non amittit, nec tenetur ea reſeruare filiis prioris matrim. quia tex. in hac materia reſeruationis huiuſmodi loquentes, agunt tantum de bonis, quæ eſt ſubſtantia paterna peruenerunt ad filium, & cum hæc materia ſit pœnalis, non eſt trahenda de vno caſu ad alium, nec nomine ſubſtantiæ paternæ claudi debet auita, & quia per tranſitum illum ad ſecundas nuptias iniuria principaliter infertur memoriæ coniugis præmortui, non autem aliis aſcendentibus, & in terminis ita tenent Bart. *in Auth. ex teſtamento numero 2. C. de ſecundis nupt.* Guil. Bened. poſt alios *in repet. cap.* Raynutius *de teſtamento, verbo, & vxorem, deciſione 5. numero 86.* Boerius *deciſ. 192. numero 5.* Gregor. Lopez *in l.26. in gloſſa, fincan, &c. titulo 13. partita 5.* Anton. Gom. *in l. 14. Taur. cum ſequentibus, numero 2.* Villalob. *in AErario commun. opin. litera B. numero 39.* Anton. Gabriel. *tertio tom. commun. opin. lib. 3. titulo de ſecundis nupt. concluſione 3. numero 16.* Azeued. *in l. 4. numero 43. titulo 1. & in l. 6. titulo 9. lib. 5. nouæ collect. Reg.* quos & alios refert, & ſequitur Thomas Sanchez *lib.7. diſputatione 89. numero 23.* contra Matien. & Molin. Theol.

Quod etiam procedit, licet contemplatione pa- 34
tris fuerint hæc bona acquiſita filio, ita vt ſint ipſius filii, vt cum Garron tenent Azeued. *in d. l. 4. n. 43.* & & Sanch. *d. n. 23. in fine.*

Quinimo, & à fortiori parens ſecundo nubens 35
ſuccedit pleno iure, quoad proprietatem, & vſumfructum in bonis, quæ aliunde peruenerunt ad filium, quam ex ſubſtantia parentum, nempe, quæ ab extraneo habuit, aut propria induſtria comparauit, vt diſponitur *in l. mater 5. C. ad Tertul. & in Authen. de nupt. §. hinc nos alia, verſic. ſed quanta quidem, collatione 4.* & conſtat ex proxime dictis, & tenent communiter DD. & quamuis maxima controuerſia gloſſarum, & aliorum ſit an hoc indiſtincte procedat, ſiue ſucceſſio in illis bonis filii mortui præcedat ſecundum parentis coniugium, ſiue illud ſequatur, verior, & receptior mihi illa videtur ſententia, quæ habet in vtroque euentu parentẽ ſecundo nubentum in hac ſpecie ſuccedere pleno iure in his bonis aliunde quæſitis, quoad proprietatem, & vſumfructum, ſiue parens ſecundo matrimonio copuletur ante mortem filii ſiue poſt, vt bene probat plures allegans Sanch. *vbi ſupra, n. 24.*

Reſeruatio autem bonorum quoad proprietatẽ, 36
quam parens ſecundo nubens tenetur facere filiis prioris matrim. iuxta regulam communem, de qua in hoc capite locum habet, fierique debet etiamſi filii præd. non ſint hæredes coniugis defuncti, vt quia hæreditati renunciauerint, adhuc namque coniux ſuperſtes tranſiens ad ſecunda vota tenetur illis reſeruare bonorum proprietatem, quæ à defuncto coniuge acquiſiuit, niſi præd. filii repellantur à ſucceſſione ratione ingratitudinis, iuxta tex. expreſſum *in Authen. hæres, C. de ſecundis nupt.* quod procedit etiamſi præd. renunciatio ſit iurata, quia eadem ratio militat in vtraque ſecundum Oldrad. *conſil. 294. numero 3.* Boet. *deciſ. 185. numero 18.* intelligi tamen debet hoc, quando poſt renunciationem illud lucrum ſuperuenit; ſecus ſi renunciationis tempore iam acquiſitum eſſet, vt cum Decio, & Ripa docet Sanchez *d. lib.7. diſputatione 89. numero 25.* vbi agit, quare ingrati filii ab hoc lucro excludantur, idemque probat in aliis filiis incapacibus ſucceſſionis, nempe vt ſi profeſſi eſſent in ordine Minorum; item agit qualis ingratitudo filiorum requiratur, vt huic reſeruationi locus non ſit, & quis tunc ſuccedat.

Circa tertium requiſitum ad hoc vt præd. reſer- 37
uatio locum habeat, de quo ſupra, nempe quod bona ſint à coniugis defuncti ſubſtantia ſuperſtiti parta tit. lucratiuo, obſeruandum eſt ex hoc recte deduci,

duci, acquiſita tit. onetoſo, vt ex contractu, effici coniugis ſuperſtitis omnino propria, nec proprietatem amitti per ſecundas nuptias, vt etiam conſtat ex *l. fœmina in principio. C. de ſecundis nupt.* ibi, donationibus factis, vel cuiuſlibet munificæ liberalitatis præmio, & tradunt omnes communiter DD. proculdubio, & tenet plures referens Azeued. *in l. 4. nu. 47. tit. 1. lib. 5. nou. collect. Reg.*

38 Hinc ſe offert polchra dubitatio circa arras à viro promiſſas mulieri, an eo defuncto relictis filiis illius matrimonii mulier ſecundo nubens teneatur illis proprietatem arrarum reſeruare, vel poſſit de eis libere diſponere inter filios, vel aliquem eorum meliorare? ſi enim donatio arrarum non eſt ſimplex, ſed remuneratoria in præmium virginitatis, nobilitatis, vel ob aliam cauſam (prout fieri ſolet) videtur nõ teneri reſeruare, quia huiuſmodi donatio facta vxori remuneratoria, non reſeruatur filiis prioris matrimonii, vt cum aliis docet Anton. Gabr. *3. tom. commun. opin. lib. 3 tit. de ſecundis nupt. concl. 1. num. 39.* non enim dantur hæ arræ tit. lucratiuo, ſed oneroſo, in compenſam pudicitiæ, quam vxor viro proſtituit, & dotis ab eo receptæ, vt late dixit Thom Sanch. *lib. 6. de matrimonio, diſpu. 27. num. 3. & 4.* Deinde, quia communiter arræ deducuntur in pactum ad inſtar contractus oneroſi, nec aliter conuenire vult vxor, vel parentes eius ad matrim. niſi tot arræ promittantur, & quamuis principium videatur eſſe voluntarium, nihilominus tamen idem videmus in dote, & tamen eam non tenetur vxor reſeruare filiis prioris matrim. & ita his rationibus hanc ſententiam in terminis arrarũ, quod eas quoque vxor vidua ſi ſecundas contrahat nuptias non teneatur reſeruare filiis prioris matrimonii, probabiliter tenent Aluar. Valaſc. *conſultatione 16. num. 6.* & Molin. Theol. *2. tom. de Iuſtitia, & Iure, diſputatione 431. in verſ. contrarium, columna mihi 1162.* addens, quod quando ſponſa relictis arris eligeret ſponſalitiam largitatem, vt ſibi conceditur *l. Taur. hodie l. 4. tit. 2. lib. 5. nouæ collect. Reg.* tunc non tenebitur vxor reſeruare filiis prioris matrim. ſponſalitiam largitatem quoad quantitatem valoris præciſe, qui arris reſponderet, quia quoad eum valorem, vim arrarum haberet materia propoſita.

Si vero donationem arrarum voluntariam eſſe dicamus, ipſa non habebitur ex titulo oneroſo, ſed potius lucratiuo. ac proinde vidua ſecundo nubens tenebitur reſeruare arras primi mariti filiis illius matrimonii, inter ipſoſque ſunt æqualiter diuidendæ ex teſtamento, aut ab inteſtato, nec poterit ex præd. arris inſtituere maioratum, aut meliorationem in quemquam eorum filiorum facere. vt prædiximus ſupra in hoc capite, & vltra ibi dicta, hanc ſecundam ſententiam tenent & probant in terminis Palat. Rub. *in rubrica de donat. inter vir. & vx. §. 67. num. 17. verſic ſe ire vera, & in l. 14. Taur. num. 10. & 11.* Roder. Suarez *in rep. L. quoniam in prioribus, in declaratione l. Reg. limitatione 10. num. 2. C. de inoffi. teſtamento, & en l. 1. tit. de las arras, lib. 3. for. numero 73.* amplians ſiue vir dederit arras, ſiue alius nomine viri, Villalobos *in ſuo AErario commun. opin. litera A. verbo arra, num. 251. in fine,* D. Molin. Iuriſt. *de Hiſpan. primogen. lib. 2. c. 10. num. 62.* nos *lib. 2. practic. q. 18. in fin. & lib. 3. q. 43. n. 25.* Ayora *de partition. 3. parte, q. 15.* Azeu. *in l. 4. numer. 6. tit. 1. lib. 5. nou. collect. Reg.* Ang. *de melior. l. 2. gloſ. 1. nu. 11.* & hæc eſt probabilior, & communior ſentent. ſecundum Tho. Sanc. *d. lib. 6. diſp 41. n. 3.* qui eam ſequitur. Quid tenendũ?

Ego hanc ſecundam, vt ſemper tenui, & nunc teneo atque libenter probo vt veriorem, & magis communem, à qua in iudicando, & conſulendo nõ eſt recedendum: vxor ſiquidem tenetur reſeruare filiis prioris matrimonii quicquid habuit à viro cauſa nuptiarum, puta ſponſalitiam largitatem, donationem propter nuptias, vel aliorum bonorum, vt cauetur *in d. l. Fœmina, C. de ſecundis nupt.* ibi, Quidquid ex facultatibus priorum maritorum ſponſaliorum iure, quidquid etiam nuptiarum ſolẽnitate percepit: tex. *in Authen. in donatione eodem titulo, & l. 1. titulo 2. lib. 3 for.* ex quibus ita tenet Anton Gom. *in l. 15. Tau. numero 3.* & Matien *in l. 3. gloſſa 2. num. 4. titulo 1. lib. 5. nouæ collect. Reg.* inferentes ex eo, quod hodie in iſto Regno talis mulier reſeruare tenetur filiis prioris matrimonii omnia illa, quæ tempore ſponſaliorum ſibi fuerunt data, & donata à ſponſo, ſecundum formam & diſpoſitionem *l. 52 Tauri:* tandem pro hac parte eſt *l. 26 tit. 13. part. 5.* ibi, *las arras, y las donaciones que el marido ſiendo le ouieſſe dado, en ſu a ſincan à ſus ſyos del primer marido,* & ibi Gregor. Lopez *in gloſſa ſi ncana ſus ſyos.* Vnde teneo contra Molin. Theol. *vbi ſupra, numero 151.* ſponſa relictis arris ſoluto matrim. eligeret ſponſalitiam largitatem virtute electionis ſibi datæ à præd. *l. 52. Taur.* infra terminum 20. dierum, de quo in eadem l. tenebitur eam reſeruare filiis prioris matrim. ſicut teneretur etiam reſeruare eiſdem præfatas arras ſi eas potius eligeret ſibi, quoad ſponſalitiam largitatem. quia quoad valorem eius, vim arrarum habet, vt etiam tenet cum aliis Sanch. *vbi ſupra, nu. 4. in principio*, non obſtant fundamenta prioris partis.

Quia ad primum reſpondemus, verum eſſe de donatione remuneratoria debita ex lege iuſtitiæ, qualis non e donatio arrarum: ad ſecundum negamus dari arras ex contractu oneroſo, quia licet dentur in præmium pudicitiæ, non ſunt debitæ ex rigore iuſtitiæ, ſed proficiſcuntur ex ſpontanea mariti voluntate, & conuentione partiũ voluntaria. Ad tertiũ, & vltimum, quod quamuis arræ deducantur in pactum. at principium promittendi eſt voluntariũ nullo iure ad id cogente. quod ſecus eſt in dote, vt late hanc differentiam inter arras & dotem probat Sanc. *d. n. 4. ad fin.*

39 Ex quibus videtur minus recte tenuiſſe Palat. Rub. *in d. l. 14. Taur. numero 8.* quem refert, & ſequitur Didac. Perez *in l. 6. titulo 2. lib. 4 Ordinamenti, columna 1378. verſiculo nec talis mulier*, dum tenet, quod ſi vir plebeius aliquid donauit vxori nobili, non tenetur illud reſeruare filiis prioris matrimonii, quamuis ad ſecundas tranſeat nuptias, ſed poteſt libere de eo diſponere, quia non habet titulo lucratiuo, ſed potius oneroſo quaſi ex quadã permutatione nobilitatis cũ pecunia, vel alia re; idemque probat de qualibet donatione remuneratiua, hoc namque iure procedere non poteſt iuxta ſuprad. in arris, in quibus contrarius ſibimet videtur in hoc Palat. Rub. ideo teneo in vtroque præd. ſecundam magis communem ſententiam.

40 Deducitur etiam ex ſupradictis, quod in his quæ habuit filios à parente defuncto tit. oneroſo ſuccedit coniux ſuperſtes tranſiens ad ſecundas nuptias pleno iure, nempe in proprietate & vſufructu, nec tenetur ea reſeruare filiis prioris matrimonii, vt recte probauit Garton *in Auth. ex teſtamento in noua editio. num. 29. C. de ſecundis nupt.* quem refert, & ſequitur Thom. Sanchez *d. lib. 7. diſput 89 num. 28.*

41 De lucris autem quæſitis durante matrim. inter virum, & vxorem, cum cenſeantur præd. bona labore vtriuſque coniugis acquiſita, & ſic tit. potius oneroſo, quam lucratiuo, merito quod in his reſeruatio præd. locũ non habeat, ſed pleno iure quoad proprietatẽ, & vſufructũ ſint vtriuſq; & de his libere diſponere poſſit inter filios abſq; vlla obligatione

 reſer-

reſeruationis proprietatis filiis priori matrim. ita tenent, & probant Rip. *in d. l. Fœminæ in principio in noua editione, q. 22. n. 59. C. de ſecundis nupt.* Ioan de Palat. Rub. *in l. 14. Taur. numero 5.* & ibi Caſtill. *num. 2.* Ant. Gom. *nu. 3* & Tello *nu. vnic* D. Couar. *in 4. de ſponſ. 2. p. c. 3. §. 9. num. 8.* Gomez Arias *in l. 12. Taur. n. 3.* Pinel. *in l. 1. in 5. p. nu 37. C. de bon. mater.* diximus *lib. 2. pra. l. q. 95. n. 21.* Azeued. *in l. 6. num. 1.* & ibi, Matien. *gloſ. 2. nu. 2. tit. 9. lib. 5. nou. collect. Reg.* & nouiſſime Thom. Sanch. *d. lib. 7. diſp. 89. n. 29.* quibus apparet hanc eſſe veriorem, & magis communẽ, & receptam ſententiam contra Ciſuent. *in d. l. 14. Taur. n. 1.* & Mencha. *de ſucceſ. creat. lib. 1. §. 1. num. 25. in fi.* hodie præd. magis communis ſententia contra Ciſuen. & Mencha. *vbi ſupra* expreſſe approbatur *in d. l. 14. Taur.* & ſic res eſt proculdubia.

42 Alia autem bona, & lucra, quæ coniux ſuperſtes lucratur ex patrimonio defuncti, ita diſponente lege, ſtatuto, aut conſuetudine reſeruantur filiis prioris matrimonii cõiuge tranſeunte ad ſecundas nupt. vt cum communi, veriori, & receptiori ſent. DD. aduerſus Bald. & alios reſoluimus *lib. 2. pract. q 95. n. 20.* & poſt nos plures citans nobiſcum idem probat Sanch. *d. diſp. 89 num. 30. & 31.*

43 Vbi *num. 32.* aliud probat de eo, quod coniux lucratur ex pacto mutuo inter ipſos inito, vt ſuperſtes altero defuncto lucretur certam alterius bonorum partem, nempe vt hoc non ſit reſeruandum filiis prioris matrim. per tranſitum ad ſecundas nupt. & bene contra nonnullos.

Quarta autem bonorum coniugis prædefuncti debita ſuperſtiti pauperi iuxta diſpoſitionem tex. *in Auth. præterea, C. vnde vir. & vx. & l. 7. titulo 13. partita 6.* reſeruari debet in omni euentu filiis prioris matrimonii ſiue coniux ille ſuperſtes tranſeat ad ſecundas nuptias ſiue non, quia hoc non eſt inductum in pœnam ſecundarum nuptiarum, ſed quia *eadem Authentica præterea*, quæ in hoc conſulit paupertati coniugis ſuperſtitis, ſimul præcipit prædict. quartam reſeruari filiis prioris matrimonii, ibi: vt tamen eiuſdem matrimonii liberis proprietatem ſeruet, ſi extiterint, ita cum Ang. *de meliorat. l. 2. gloſ prima, nu. 7.* obſeruat Sanch. *vbi ſupra, numero 33.* & quamuis *d. l. Regia 7.* hoc omiſerit, non tamẽ ideo correctũ cenſendum eſt ab ea, iuxta optimas doctrinas à nobis adductas *lib. 3. pract. quæſtione 11. num. 34. cum pluribus ſequentibus*, quæ huic propoſito optime deſeruiunt, quibus fit, vt etiam ſtante præd. l. Regia, quæ hoc non corrigit, ſed potius omiſit etiam hodie in caſu *d. Auth præterea*, illa quarta pars in proprietate reſeruari debeat præd. filiis prioris matrim. vt nuncupatim cauetur *in d. Auth. præterea* in verbis prænarratis.

44 Circa vltimum requiſitum reſeruationis bonorum; nempe quod ſuperſint filii ex priori matrimonio, hinc proculdubio fit, filiis non extantibus prioris matrimonii coniugem tranſeuntem ad ſecundas nuptias non amittere proprietatem bonorum à coniuge defuncto ſibi relictorum, & conſtat ex ſæpe allegata *l. fœminæ in principio, C. de ſecundis nupt.* ibi: Fœminæ, quæ ſuſcepris ex priori matrimonio filiis: & *in Auth. de nupt. §. ſi vero expectat, collatione 4.* ibi Siquidem non habeat filios, ſine periculo eſt, &c. Et *in eadem Auth. §. primæ ſiquidem, verſ. ſi igitur* ibi. Si igitur ſine filiis manſerint, & *in l. generaliter in principio, C. de ſecundis nupt.* ibi: Liberis communibus, &c. præd. namque reſeruatio in fauorem filiorum prioris matrimonii introducta fuit: nimirum ergo filiis non ſuſceptis, ceſſet fauor.

45 Id quod procedit ex mente expreſſa eiuſdem iuris, etiamſi coniux defunctus liberos relinquat ex alio matrimonio [illegible] tenetur [illegible] ſuperſtes [illegible] bona illis [illegible] in terminis [illegible] tenent Philip Co[illegible] *num. 6. in [illegible] volumine 2.* & Ri[illegible] *in [illegible] fœminæ [illegible] illud, numero penultim. dubio 4. C. de ſecundis nupt* quos ſequitur Sanchez *vbi ſupra num. 34.*

46 Idem eſt ſecundum communem ſententiam, quando filii ſuſcepti ſunt ex priori matrimonio, at omnes in vita parentis mortui ſunt abſque prole, tunc namque etiam parens ſuperſtes ſuccedit in his bonis pleno iure, & proprietas conſolidatur cum vſufructu, ſiue filii præmortui prioris matrimonii ab inteſtato, vel cum teſtamẽto deceſſerint, abſque prole tamen, vt prædiximus, ita tenet Bart. *conſil. 54 in fin. volumine 1.* & in aliis quampluribus locis citatis ab infra allegãdis Authoribus, quos congerit Thomas Sanchez *d. lib. 7 diſputatione 89. numero 37.* e quorum numero conſtat hanc eſſe receptiſſimam ſententiam, aduerſus alias quas *nu. 35. & 36.* retul. rat, hanc latiſſime probat, defendit, & ſequitur poſt Ant. Gom. *in l. 14. Taur. numero 5* Tello Fernandez *in l. 6. Taur numero 19 in fin.* Villalob. *in ſuo Aerario commun. opin. litera, B. num. 40.* Matien *in l. [illegible] gloſſa ſecunda, numero 15.* Zeuallos *in ſuis Pract. quæſtionibus quæſtione 671 numero [illegible].* Quare idem erit quando ſuperesſent [illegible] vel plures filii, ſed omnes incapaces. vt eſt præ[illegible]um. Addit Sanch. *vbi ſupra nu. 39.* & bene cum Guilier. Bened. pro intellectu *l. 6. Taur hodie l. 1. titulo 8. lib. 5 nou. collect. Reg.* diſponentis poſſe filium carentem 47 deſcendentibus diſponere de tertio bonorum ſuorum in præiudicium ſuorum aſcendentium; non eſſe extrahendum præd. tertium ex parte proprietatis, quam parens eius binubus reſeruare ei tenebatur, ſed ex ſolis bonis propriis illius ſibi d[illegible] dentis cum teſtamento: & per mortem filii proprietatem, quam habebat in bonis paternis, quam idẽ parens ob ſecundas nuptias amiſerat per[illegible] omnino ad parentem, qui illa priuatus fuerat.

48 Fructus autem pendentes, hoc eſt nondum percepti tempore mortis patris illorum bonorum [illegible] propter tranſitum ad ſecundas nuptias reſeruare tenetur filiis prioris matrimonii, ad ipſos [illegible] que pertinebunt, quia vſufructuarius (prout erat præfatus pater eorundem bonorum) non tranſmittit ad hæredes fructus nondum perceptos, nec illos facit ſuos, *l. ſi fun. [illegible] functa [illegible] de vſ fruct. [illegible] vſufructuarius me[illegible] ff. quemadmodum [illegible] amittatur, § is vero, Inſtituta de rerum diuiſ.* ita tenent Caſſãneus *in conſuet. Burgund. rubrica 6. §. 7. in fine,* Auendañ *reſponſ. 5. numero 7. in verſ. ex iſta con[illegible] ſ ne* D. Azeued. *in l. 4. numero 56. titulo prim. lib. 5. nou. collect. Re.* quos ſequitor Sanch. *vbi ſupra, nu. 40.* eſtque veriſſimum.

49 Plures tamen ſunt in iure caſus in quibus parens tranſiens ad ſecundas nuptias non tenetur reſeruare filiis prioris matrim. bona ex coniugis ſubſtantia prædefuncti habita, qui ſequuntur.

Primus, & præcipuus eſt quando filius decedens teſtatur, & inſtituit parentem hæredem bonorum, quæ à parente defuncto conſequutus eſt: tunc namque parens ille ſuperſtes tranſiens ad ſecundas nuptias ſuccedit pleno iure in illis bonis quoad proprietatem, & vſumfructum atque poteſt de illis diſponere, ſicut de aliis propriis, quia tunc pater bona illa capit inſtar extranei, tex. *in Authen. ex teſtamento, C. de ſecundis nupt [illegible] in corpore.* vnde ſumitur, nempe *in Authen. de nupt. §. [illegible] nos, verſic. ſi igitur, collatione 4.* capit namque ex voluntate expreſſa filii offenſi per ſecundas nuptias, propter quod remiſſa videtur propria offenſa iam facta, vel facienda, ſiquidem ſimpliciter & pure

pure abſque aliqua diſtinctione patrem hæredem inſtituit in illis bonis, idemque eſt dicendum eadem ratione, primo, ſi filius illi titulo legati, vel fideicommiſſi relinqnat ea bona parenti, vt *in d. §. hinc nos, verſic. ſi igitur*, ibi, ita & matri relinquens ſiue inſtitutionem, ſiue legatum, &c. Secundo ſi in codicillis filius parenti relinquat, vel donet inter viuos ſecundum Garron. *in d. Auth. ex teſtamento in noua editione, numero* 11. *cum* 3. *ſequentibus*, Anton. Gabriel. *in tertio tom. commun. opin. libr.* 3. *titulo de ſecundis nupt. concluſione* 3. *numero* 20. *cum ſequentibus*, & quando per donationem, hoc etiam probant, docent & tenent Anton. Gom. *in d. l.* 14. *Taur. numero* 2. Matien. *in l.* 3. *gloſ.* 2. *numer.* 15. & ibi Azeued. *nu.* 4. *tit.* 1. *lib.* 5. *non. collect. Reg.* & omnia præd. ſimul Sanch. *vbi ſupra, numer.* 41. nec diſtinguendum eſt in hac ſpecie an filius decedat ante ſecundas nuptias, vel poſt eas, vtroque namque caſu parens ſecundo nubens non tenetur reſeruare præd. bona filiis prioris matrim. vt late cum communi probat Sanch. *vbi ſupra, num.* 44. & Azeued. *in d. l.* 4. *num.* 39.

50 Secundus caſus eſt, quoties filii prioris matrimonii conſenſerunt ſecundis parentis nuptiis, tunc namque ceſſat præd. bonorum reſeruatio, ita tenet gloſ. *in Auth. de non elig.* 2. *nubent. col.* 1. *in principio, verbo copulantur*, & ibi Angel. *numero* 8. Ciſuent. *in l.* 15. *Taur. numero* 2. *limit.* 1. & ibi D. Caſtil. *col. vltim. numero* 15. *verſ. vnum tamen.* & Anton. Gom. *numero* 6. *in verſ. & idem etiam eſt*, Padill. *in l. cum donationis, num.* 5. *C. de tranſact.* Didac. Perez *in l. fin. tit.* 1. *folio* 54. *in verſ. idem tenetur lib.* 5. *Ordin.* Matienc. *in l.* 3. *gloſ.* 2. *num.* 43. *tit.* 1. *lib.* 5. *non. collect. Reg.* Azeue. *in l.* 4. *n.* 36. *eiuſd. tit.* & hæc eſt communis omnium ſent. ſecund. Tho. Sanch. *d. l.* 7. *de matrim. diſput.* 89. *n.* 43. vbi plurimos alios eam tenens refert eamque probat, & vltra eum Menoch. *conſ.* 626. *n.* 1. *cum ſequentibus, v. lumine* 7. & communem eam appellat Doctorum ſententiam Fachineus *lib.* 3. *controu. c.* 65. *in princ. col.* 400. *in fi. & in verſ.* 2. *concluſ. col.* 401. & ampliat Sanch. *vbi ſupra in fi. d. num.* 43. cum Boer. etiam quoad pœnas anni luctus, eandem cõmunem dicit Marc. Ant. Pereg. *conſil.* 78. *num.* 9.

Contra hanc communem late tenet, & inſurgit Franc. Sarmien. *l.* 1. *ſelect. interp. c.* 4. *per totum*, vbi limitat, niſi expreſſe filii prioris mat. vltra expreſſum ſuum conſenſum dicant ſe remittere ius, quod in illis bonis habent, eandem ſententiam contra communem cum Angel. *conſ.* 396. & Decio *conſ.* 309. *n.* 7. tenet nouiſſime Fachin. *vbi ſupra verſic.* 1. *concluſ. & in verſic. iam quid mihi videatur*, vbi citat eiuſdem opin. Auth. Sarmient. *vbi ſupra*, eamque probat *in verſic. ſequentibus*: nihilominus tamen communis concluſio eſt vera, & proculdubio tenenda in iudicando, & conſulendo, & fundamentis contrariis ſatisfacit Sanch. *vbi ſupra.*

51 Nec ſufficiet in hoc tacitus conſenſus filiorum, veluti, quando filius numquam conqueſtus eſt de ſecundis parentis nuptiis, ſed ſemper tacuit, vel quando filii valde diligebant vitricum vel nouercam, vel alias. ſed expreſſus conſenſus filiorũ requiritur, vt late cũ aliis contra alios merito probauere Sanch. *vbi ſupra, n.* 44. & Marcus Ant. Pereg. *d. conſil.* 78 *n.* 11. & 17. & Fachin. *vbi ſupra verſiculo*: *Quinta cõcluſio, iuncto verſiculo, iam quid mihi*: quidquid contrarium teneat cum aliis Menoch. *d. conſilio* 626. *n.* 7. *cum ſequenti*, nempe tacitum conſenſum in hoc ſufficere, vt in exemplis de quibus ibi per eum: ſed priorem opinionem probat, & ſequitur Azeued. *in l.* 4. *n.* 36. *titulo primo, lib.* 5 *nouæ collect. Reg.* vbi limitat.

Si autem aliqui filii prioris matrimonii annuant ſecundis parentis nuptiis (expreſſe ſcilicet) alii vero renuant, euitauit parens ſecundo nubens pœnas quoad annuentes expreſſe ſolos, quibus non tenebitur reſeruare proprietatem bonorum ex ſubſtantia parentis defuncti acquiſitorum, ſecus tamen quoad renuentes, vt tenent Garron late probans *in rubrica de ſecundis nupt. remed. ſecundo ad euitandas pœnas in noua editione, numero* 121. Didac. Perez *vbi ſupra, columna antepenult.* Azeued. *in d. l.* 4. *num* 36. *titulo primo, lib.* 5. *non. collect. Reg.* & cum eis Sanchez *vbi ſupra, numer.* 45. *vbi numer.* 46. quod ſi ſuperſtites filii deceſſerint, ſatis eſſet nepotum conſenſum, ſecundum Garron. Didac. Perez, & Menoch. quos ad hoc ibi citat, idem ego libenter probo.

Requiritur vero, ad hoc vt filii, vel nepotes cõſentientes ſecundis nuptiis parentum ſibi præiudicent in propoſito, quod ſint puberes, & certiores facti, non enim impuberum conſenſus tamquam in ætate conſilii ignara præſtitus ſufficeret, vt probant Boer. *deciſione* 185. *nu.* 23. Baeç. *de non melior. rat. dot. filia. cap.* 10. *n.* 57. Peregrin. *vbi ſupra, n.* 11. *verſiculo alia.* Sanchez *vbi ſupra, n* 47. 52

Vbi quod non ſufficiet licentia tutoris, nec conſenſus ab ipſo præſtitus, cum inferat graue præiudicium pupillis, vt late probat Garron, *vbi ſupra, numero* 122. *verſ. an ſi filii*, quamuis contrarium probare videatur Ant. Gabriel *vbi ſupra lib.* 3. *com. opin. titulo de ſecundis nupt. concluſione* 1. *numero* 36. cum Bertrando, quem refert. ſed primum reputo verius: intelligenda tamen ſunt hæc quãdo filii minores 25. ann. & ſic puberes conſentiunt ſecundis nuptiis parentis propter iuſtas cauſas ſecundum Angel. *conſil.* 396. *numero* 4. & Menoch. *conſil.* 237. *numero* 21. *lib.* 3. quos ad hoc refert Fachin. *vbi ſupra, d. lib.* 3. *controu. cap.* 65. *verſic. tertia concluſio.* 53

Vbi *in verſic.* 4. *concluſio, iuncto verſic. iam quidem mihi*, ſecus eſſe dicit, & probat quando filii minores, vt ſupra, conſenſum præbent ſecundis nuptiis parentis nulla iuſta cauſa ad id eos impellente, regulare namque eſt quod ſi minor 25. ann. lædatur in actu à ſe celebrato etiam cum conſenſu ſui curatoris, poſſit reſtitui in integrum, ſecus vero ſi non lædatur, vt puta, quia conſulte ex iuſta, & honeſta ſibique alioqui vtili id fecerit. 54

Vt in terminis donationis gratuitæ tradit D. Molin. *de Hiſpan. primogen. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 32. & late de hoc agit Thom. Sanch. *de matrim. lib.* 4. *diſputatione* 9. *n.* 16. *folio mihi* 78. *cum ſequenti.* 55

Illud tamen in propoſito obſeruandum eſſe cenſeo, non requiri in filiis puberibus conſentientibus expreſſe ſecundis nuptiis ſui parentis, quoad amittendam præd. reſeruationem bonorum de qua agimus, ſcientiam illius iuris reſeruationis bonorũ, quod amittunt per præſtationem præd. conſenſus, quia eſt ignorantia iuris, quæ in foro exteriori minime excuſat: *reg. ignorantia de reg. iur. in* 6. *cum ſimil.* & quamuis ea excuſet in foro conſcientiæ, vt probat Sanch. *lib.* 10. *de matrimonio, diſputatione* 32. *num.* 10. veruntamen neque in hoc foro conſcientiæ videtur non deſiderari ſcientiam illius iuris, quia ceſſatio huius pœnæ cum filii conſentiunt, non innititur tacita remiſſione filius, ſed ceſſatione cauſæ, quæ eſt filiis irrogata (vt non ſemel prædiximus) quæ nullo modo infertur ſcienti celebrari ſecundas nuptias, & libere conſentienti, ita ſubtiliter, & vere meo iudicio exiſtimauit idem Sanch. *d. lib.* 7. *diſputatione* 89. *numero* 47. *prope fin.* 56

Secundo obſeruandum eſt ex eodem Auth. *ibidem, n.* 48. cum Garron. præd. conſenſum expreſſum filiorum prioris matrim. ſecundis nuptiis parentis ſuperſtitis præſtitũ, nihil operari, quoad alias pœnas ſecundo nubentium, quæ nõ ſunt ſtatutæ in 57

 filiorum

filioru[m] fauorem: quare, ſi vir legatum relinquat vxori ſub conditione abſtinendi à ſecundis nuptiis nihil operabitur conſenſus filiorum nec expreſſa remiſsio, quia talis iniuria per tranſitum ad ſecundas nuptias contra expreſſam teſtatoris voluntatem, irrogatur principaliter ipſi teſtatori, ipſiuſque fauorem concernit conditio illa. Vnde dicta filiorum licentia operatur in pœnis legalibus concernentibus filiorum fauorem, & in bonis abſque ea conditione relictis, non vero in cæteris quæ illum non concernunt, nec libere relinquuntur, ſed cum præd. expreſſa conditione ſecundo non nubendi.

58 Tertius caſus principalis in quo non habet locũ, imo ceſſat obligatio præd. reſeruationis bonorum eſt, quando coniux defunctus conſenſum præſtitit ſuperſtiti ad ſecundas nuptias tranſeũdi, quia tunc, & eo caſu ceſſat iniuria, quæ alias infertur prædefuncto ex celebratione ſecundarum nuptiarum, ob quam iniuriam introductæ ſunt pœnæ ſecũdo nubentibus abſque præd. licentia, ita tenet Bald. *conſil. 42. ad euidentiam. numer. 1. volumine 3. & in l. filium quem, numero 4. C. Famil. erciſcund.* & alii quamplurimi, quos refert, & ſequitur dicens non eſſe recedendum ab hac communi omnium ſententia Thomas Sanchez *d. lib. 7. diſputatione* 89. *numero* 49. inter quos Antn. Gomez Matienç. & alios plures Authores huius Regni, & nos *in l. nemo poteſt, numero 17. ff. de legat. primo*, atque Azeued. *in l. 4 numero 37. titulo primo. lib. 4. nou. collect. Reg.* contra Sarmient. *d. lib. 1. ſelect. cap. 4. numero* 3. cuius ſententiam ſequebatur etiam Fachin. *d. lib. 3. controuerſiar. cap. 65. verſic. quarto*. pro quibus faciebat gloſ. *in Authen. de nupt in principio, verbo ſine vir*: ſed nihilominus prior ſententia verior, & communis atque omnino tenenda eſt in iudicando & conſulendo proculdubio, quæ procedit etiamſi intra annum luctus vidua cum conſenſu mariti ſecundo nubat, vt probauimus vbi ſupra, & nos ſequitur alios allegans Sanch. qui *ſupra num.* 50. vbi quod hoc hodie proculdubio procedit ſtante Iure Canonico, de quo ſupra.

59 Et quamuis plures Authores, quos ibi citat Sanch. *num.* 51. teneant, ſatis eſſe licentiam expreſſam, vel tacitam viri, vel vxoris, vt alter coniux ſuperſtes tranſiens ad ſecundas nuptias euitet pœnas de quo etiam pro & contra plura adducit Peregrin. *d. conſil. 78. cum ſequentibus*: verius tamen eſſe cenſeo non ſufficere in hoc tacitum conſenſum cõiugis ex ſupra dictis in ſimili caſu conſenſus filiorũ, niſi ſecundum Sanch. *ibidem, num.* 51. coniecturæ taciti illius conſenſus valde apertæ ſint, ita, vt de eius voluntate dubitari nequeat, in caſu ſequenti.

60 Nempe legante coniuge aliquid coniugi ſuperſtiti caſu, quo tranſeat ad ſecundas nuptias, tunc coniugem ſuperſtitem habiturum id legatum plene quoad proprietatem, & vſumfructum, nec tenetur tranſiens ad ſecundas nuptias aliquid reſeruare filiis primi matrimonii, quia illa eſt licentia trãſeundi impune, quoad illud legatũ, ita tenet Bald. *in l. prima, numero 6. C. de ſecundis nupt.* & alios referens Sanch. *d. lib. 7. diſputatione 89. numero* 52. vbi quod procedit etiamſi intra annum luctus coniux ſecundo nubat.

61 Non tamen ſufficiet ſecundum ipſum ibidem *numero* 52. cum aliis, ſi vir concedat vxori facultatem amplam diſponendi in vita, vel in morte de legatis à ſe relictis, qui in tali facultate non obſtante ſi tranſeat ad ſecundas nuptias, non poterit de proprietate illius legati diſponere, ſed filiis prioris matrimonii reſeruabitur.

62 Licentia tamen expreſſa conceſſa à coniuge trãſeundi ad ſecundas nuptias, ſufficit, vt ſuperſtes poſſit impune tranſire ad tertias, vel vlteriores nuptias, vt bene probat Ripa *in rubrica de ſecundis nupt. numero 13. in verſic. contrarium videtur verius*, quem refert & ſequitur Sanch. *vbi ſupra, n.* 54.

63 Sufficitque in hoc ſolus viri conſenſus tranſeundi ad ſecundas nuptias, vel è contra abſque conſenſu filiorum, vt eſt communis ſententia ſecundũ Corraſ. *lib. 3. Miſcellan. cap. 1. numero* 12. & Azeued. (qui alios plures refert) *in d. l. 4. num.* 37. vbi quod ea eſt ſeruanda contra Corraſ. *vbi ſupra* tenentem conſenſum filiorũ etiam ad hoc requiri, ſed nihilominus tenenda eſt præd. communis ſententia, quia poteſt pater præiudicare filiis, ex quo ſolum eis in quamdam conſequentiam ob illatam viro iniuriam acquiritur proprietas dictorum bonorum, vt bene obſeruauit Menoch. *conſil. 155 numero 33. in ſolutione ad tertium, volumine* 2. & cum aliis tenet etiam Thom. Sanch. *vbi ſupra, n.* 55.

64 Addens ex Garron. ſufficere hanc licentiam non tantum in bonis. quæ immediate habuit coniux ab alio coniuge, ſed etiam in his, quæ habuit ab ipſo, medio filio, cui ſucceſsit.

Ex quo non eſt audiendus Rip. *in l. fœminæ in principio quæſtione 11. numero* 25. ſentiens parentum conſenſum ſolum nocere filiis, quando ſunt hæredes patris, ſecus, ſi non ſunt hæredes, indiſtincte namque eſt tenendum cum præfata communi ſententia ex ratione modo dicta.

65 Denique pro complemento huius tertii caſus obſeruandum eſt, credendum eſſe coniugi di[...]ti aliqua bona quæ alter ab ipſo acquiſiuit non titulo lucratiuo, ſed oneroſo acquiſiſſe, ad hunc effectum, ne tranſiens ad ſecundas nuptias re[...] ea bona reſeruare filiis prioris matrimonii ſola namque eius voluntas ſatis eſt, vt alter libere acquirat, & abſque hoc reſeruationis onere, vt cum aliis tenet Simon de Prætis, *de interpretatione vltim. volunt. lib. 1. interpretatione 1. circa legata, dubio 10. numero* 121. quem refert. & ſequitur Sanch. *vbi ſupra, nu.* 17

66 Quartus caſus eſt, quando fœmina tranſiens ad ſecundas nuptias eſt minor, tunc namque non amittit proprietatem per tranſitũ ad ſecundas nuptias, nec tenetur eam filiis prioris matrim. reſeruare ſecundum Socin. *in regula 272. numero* 3. Boer. *deciſ. 185. in fin.* Villalobos *in ſuo Ærario commun opin. litera B. numero* 30. Ant. Gabriel *tom. 3. commun. opin. lib. 10. de ſecundis nupt. concluſione 1. numero* 46. ſed nullo iure probatur hæc limitatio, & ideo merito contra eam tenendum eſt, quia hic non agitur de damno euitando, ſed de lucro euitando quo[...] tu minor ætas nihil prodeſt, & ita tenent Ciſuent. *in l. 15. Taur numero 2. limitatione* 3. Azeued. *in [...] 4. numero* 38. quamuis aliquantulum trepide id affirmet Ciſuent. ſequitur etiam hanc ſecundam ſententiam Sanch. *vbi ſupra, num.* 58.

67 Quintum caſum referunt nonnulli quando filius moritur poſt pupillarem ætatem, idque de[...]ncunt ex Paulo de Caſtr. *in l. omnem, num. 2. C. ad Tertul.* ſed vere id non dicit, quia loquitur in alio caſu. quare tenendum eſt, locum eſſe huic reſeruationi, ſiue filius decedat infra, vel poſt pupillarem ætatem, vt probant Ciſuent. *in d. l 15. Taur. numero 2. limitatione* 4. Azeued. *n.* 40. & 41. & Sanch. *n.* 50. *vbi ſupra.* necnon & Fachin. *d. li. 3. controuerſ. ca. 65. in verſic. porro ex*

68 Sextus caſus eſt, ſi coniux de licentia Principis ad matrimonium ſecundum tranſeat, tunc namque eximitur ab hac, de qua agimus, bonorum reſeruatione ex tex. *in l. ſolet 10. ff. de his, qui not. infam.* ibi, ſolet à Principe impetrari, vt intra legitimũ tempus mulieri nubere liceat, *iuncta gloſ. ibi. verbo liceat.* & in terminis ita tenent Angel. *in repetitione l. mater nu.* 5.

C ad

C. ad. Tertul. Dec. *in l. 1. numero 20. & 21. C. de ſecundis nupt.* Anton. Gom. cum communi *in l. 15. Taur. numero 6. ad fin.* Boer. *vbi ſupra, numero 25.* & Anton. Gabriel *vbi ſupra, d. concluſione 1. de ſecundis nupt. numero 45.* Azeued. *in d. l. 4. numero 46.* & eſt omnium ſententia ſecundum Fachin. *vbi ſupra*, licet ipſe contra eam teneat.

69 Septimus caſus eſt in donationibus factis matri conuolanti ad ſecundas nuptias per extraneum aliquem durante primo matrimonio, bona enim talis donationis factæ ab extraneo, non tenetur mater reſeruare filiis prioris matrimonii, vt cum communi profitetur Ripa *in d. l. fœminæ, numero 55. C. de ſecundis nupt.* & Azeued. *vbi ſupra, num. 41. & 42.* vbi id ampliat, etiam ſi talis donatio matri facta fuerit contemplatione primi viri, ſecundum Decium *in d. cap. Eccleſia Sanctæ Mariæ. num. 35.*

70 Octauus caſus, in quo parens ſuperſtes ſecundas contrahens nuptias nō tenetur reſeruare filiis prioris matrimonii bona, quæ habuit à filio prioris matrimonii, eſt in ſucceſſione aui, aliuſve aſcendentis, vel alterius perſonæ quam patris, non enim tenetur coniux hic binubus reſeruare filiis prioris matrimonii, niſi bona, quæ filio huic à patre ſuo prouenerunt, ſecus vero, ea quæ ab auo, vel ab alio aſcendente quam à patre acquiſita fuerunt eidem filio decedenti, etiamſi patris contemplatione acquiſita fuerint filio, ſiue talis filius moriatur antequam mater trāſierit ad ſecundas nuptias ſiue poſt, vt ſupra diximus, & reſoluimus, & cum communi etiam probat Azeued. *in d. l. 4. numero 42. & 43. titulo 1. lib. 5.*

71 Nonus eſt, quoties alii filii prioris matrimonii non ſuperſunt. vt ſupra etiam diximus, & cum aliis probat Azeued. *vbi ſupra num. 44. & 45.*

CAPITVLVM CX.

De vidua fornicante, an incidat in pœnas ſecundo nubentium? & an hoc caſu ſint correcta Iure Canonico?

SVMMARIVM.

1 *Pœnæ ſecundo nubentium, non ſunt correcta Iure Canonico quatenus comprehendunt viduam fornicantem.*

2 *Vidua fornicans intra vel poſt annum luctus incurrit pœnas iuris.*

3 *Vidua luxurioſe viuens, amittit ſuam medietatem lucrorum, conſtante matrimonio acquiſitorum.*

Et quomodo hoc intelligatur, n. 4.

5 *L. 5. in fi. titulo 9. lib. 5. nou. collect. Reg. intellectus.*

6 *Vidua ſemel fornicans, ſiue intra vel poſt annū luctus, non amittit dotem.*

7 *Pœnæ impoſitæ viduæ luxurioſe viuenti non debentur in foro conſcientiæ ante condemnationem.*

8 *Vidua ſecundo nubens an amittat legatum ſibi relictum à marito, ſi, vel donec caſte, & honeſte vixerit?*

Et an idem vel ſecus ſit in relicto à filio prædefuncto, vel à patre aut ab aliis conſanguineis ipſius viduæ? n. 9.

Et quid in legato vſusfructus viduæ facta à marito donec caſte, & honeſte vixerit, eo adiecto, quod ſi ad ſecundas nuptias tranſierit, legat ei centum? numero 10.

11 *Vidua luxurioſe viuens priuatur proprietate bonorum ex prioris viri ſubſtantia acquiſitorum, & tenetur ea reſeruare filiis prioris matrimonii.*

Et quid in foro conſcientiæ? num. 12.

13 *Viduus luxurioſe viuens an incurrat pœnas, in quas incurrit vidua luxurioſe viuens?*

14 *Interdictio bonorum, quæ fieri debet viduæ luxurioſe viuenti, non fit viduo huiuſmodi.*

15 *Vidua luxurioſe viuens amittit tutelam filiorum.*

Secus in viro fornicante, n. 16.

17 *Vidua luxurioſe viuens retinendo tutelam ante iudicis condemnationem, an peccet?*

POenæ ſecundo nubentium, Iure Canonico 1
non ſunt correctæ, quatenus comprehendunt viduum fornicantem; Ius namque Canonicum voluit fauere ſecundis nuptiis tamquam licitis, ne earum libertas impediatur, vt conſtat *ex cap. fin. de ſecundis nupt.* nemo tamen dicet voluiſſe quoque viduis fornicationis omni iure prohibitæ, reis opitulari: & in terminis ita tenet Cardinal. *in d. cap. fin. numero 2. quæſtione penultim. de ſecundis nupt.* & ibi Alexand. de Neuo, *n. 16.* congerit plurimos hoc tenentes contra vnicum Corneū, Thom. Sanchez *de matrimonio lib. 7. diſputatione 90. numero primo, vbi numero 2. cum ſequentibus* late agit de pœnis fœminarum intra annum luctus fornicantium, & de aliis in materia opportunis, necnon & Padilla *in l. fideicommiſſum, numero 5. & ſequentibus, C. de fideicommiſſ.* Ant. Gom. *in l. 14. Taur. num. 17. cum ſequentibus*, & eſt *l. Regia 3. titulo 12. partita 4.* in illis verbis: *Pero el fuero de los legos defendiole que no caſaſſe faſta vn año, e ponoles pena à las que ante caſan: è la pena es eſta, que es deſpues de mala fama: è deue perder las arras, è la donacion que le fizo el marido finado de las otras coſas, que le oviesse dexado en ſu teſtamento, è deuenlas auer los fijos que fincaren del, è ſi fijos non dexare, los parientes, que ouieren de heredar lo ſuyo, eſſa miſma pena deue auer ſi ante que paſſaſſe el año fizieſſe maldad de ſu cuerpo*, & ibi Gregor. Lop. in his verbis allegat leges Iuris communis concordantes: poſt annum vero luctus vidua fornicans an incurrat eaſdem pœnas, ac ſi intra annum luctus fornicaſſet late pro & contra agit Sanch. *vbi ſupra. numero 4. cum ſequentibus*, reſoluens multo probabilius eſſe attento Iure communi viduam poſt annum luctus fornicantem non ſubiici pœnis ſtatutis viduæ nubenti intra annum luctus, ac proinde non amittere legata ſibi abſolute, & ſine conditione relicta, vel donata à viro, vt ibi per ipſum, *num. 5.* cum aliis pluribus, quos citat, & *num. 6.* cum aliis, & contra alios idem probat in Hiſpania *ex d. l. Regia tertia prætitata* ibi: *ſi ante que paſſaſſe el año*, à contrario ſenſu, non obſtante *l. fori contraria 9. titulo 12. lib. 3. fori*: ibi, *ſi deſpues de la muerte de ſu marido no fiziere buena vida pierdalo todo quanto le dexo*, cum ll. fori vicem legis non obtineant, niſi vſu comprobentur, & præterea, quia loquitur, in vidua, quæ male viuendi habitum contraxit, ac more meretricio ſtupra admittit, ſecundū Acoſtam, Matien. & Barboſ. quos allegat.

Incurret tamen vidua fornicans, ſiue intra an- 2
num luctus, ſiue poſt alias pœnas ſtatutas ſecundo nubentibus poſt annum luctus, vt late probant Palat. Rub. *in rubrica de donat. inter vir. & vx. §. 67. à numero 3. vſque in fin.* Auiles *in proœm. CC. Prat. gloſſa 1. num. 36. cum ſequentibus*, & alios allegans Sanch. *vbi ſupra, n. 7.*

Similiter mulier vidua luxurioſe viuens amittit 3
medietatem lucrorum ſibi attinentem quæſitorū conſtante matrimonio, & reſtituenda eſt hæredibus mariti, in cuius coniugio fuerunt acquiſita, ac lucrata, expreſſa *l. 5. in fin. titulo 9. lib. 5. nou. collect. Reg.* & ibi noſtrates.

Quæ lex vere intelligenda eſt non de vidua, quæ 4
ſemel, aut iterum fornicatur, ſed de ea, quæ fornicationis vitio aſſuefacta eſt, id enim ſonat luxurioſe viuere, *l. & mulieris 15. ff. de curat. furioſ.* iuncta

gloſſa

gloſſa verb. & mulieri, & in terminis ita docent D. Couar. *in quarto Decretal. 2. parte, cap. 7. §. 6. numero 12. in fin. in ſecunda editione*, Acoſta. *in cap. ſi pater, prima parte, verbo legauit, numero* 38. *de teſtamentis lib.* 6. Menchac. *in quæſtion. illuſtrib. cap.* 104. *numero* 6. Anton. Gom. *in l.* 14. *Taur. numero* 17. *& in l.* 53. *numero* 80. & Auiles *in procemio CC. Præt. numero* 39. Matien. *in l.* 5. *gloſſa* 8. *numero* 7. *titulo* 9. *lib.* 5. *nou. collect. Reg.* Padill. *in d. l. fideicommiſſum*, *numero* 7. nos *lib.* 2. *practic. quæſtione* 122. *per totam.* Azeued. *in l.* 4. *numero* 12. *titulo* 1. *lib.* 5. *nou. collect. Reg.* Barboſ. *in l.* 2. *prima parte in principio*, *numero* 69. *ff. ſolut. matrimonio*, Zeuallos *in ſuis Pract. qq. quæſtione* 708. *numero* 16. quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez *d. lib.* 7. *diſputatione* 90. *nu.* 8. contra Anton. Gom. *in d. l.* 83. *Taur. n. vltimo*, Mexiam, & Ioan. Garſ. contrarium tenentes, eam l. intelligentes, quamuis vnicus tantum actus fornicationis ſit, quorum vltimo loco nominatorum, nec vera quidem, nec tenenda opinio eſt, ſed prior quam prædiximus.

5 Intelligitur tamen præd. l. Regia ſiue ante annum luctus, ſiue poſt, vidua illa vitio carnis aſſuefacta ſit, quia indiſtincte loquitur, vt cum aliis probauimus vbi ſupra, & poſt nos Sanchez, *d. numero* 8. *in fi.* & Azeued. *in l.* 5. *numero* 22. *titulo* 9. *lib.* 5. *nou. collect. Reg.*

6 Dotem vero vidua ſemel fornicans, ſiue ante annum luctus, ſiue poſt annum non amittit, vt iure optimo probant contra multos Acoſta, Molin. Matien. Barboſ. & Zeuall. eoſque referens, & ſequutus Sanchez *vbi ſupra, num.* 9. & eſt magis communis hæc ſententia, & in practica recepta ſecundum Azeued. *in d. l.* 4. *numero* 131. vbi etiam quod eſt ſequenda hæc opinio communior indiſtincte in iudicando, & conſulendo.

7 Præd. tamen pœnæ impoſitæ viduæ luxurioſe viuenti, ſiue intra annum luctus, vel poſt minime debentur in foro conſcientiæ, niſi poſt condemnationem ſaltem criminis declaratoriam, vt latiſſime pro vtraque parte hanc quæſtionem differens Thomas Sanchez *d. lib.* 7. *diſputatione* 90. *numero* 10. *cum ſequentibus*, ſic eam reſoluit, *numero* 11. *per totum.*

8 Ex quibus infertur, vxorem, cui maritus legauit mille ſub conditione ſi caſte, & honeſte vixerit, vel donec caſte, & honeſte vixerit, ſecundo nubentem legatum amittere, licet caſte viuere is dicatur, qui vitam coniugalem elegit, *c. Nicæna* 31. *diſtinctione*, D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 151. *articulo* 1. ita tenent Angel. & Alex. *in l. mulier, §. cum proponeretur, ff. ad Trebell.*

9 Idem eſſe dicentes, ſi d. conditio adiecta ſit ab aliquo filio præmortui mariti, ſecus vero ſi à patre, vel ab aliis conſanguineis ipſius viduæ tranſeuntis ad ſecundas nuptias, aliove extraneo, qui non eſſet prioris viri cōſanguineus filiæ, vel alteri fœminæ ſub d. cōditione legatū fiat, quia tunc nō amittit fœmina illud legatum, etiamſi nubat, ſecundum eoſdem, quorum opinio communis eſt, vt plures allegans teſtatur D. Couar. *in quarto de ſponſalib. ſecunda parte cap.* 3. *§.* 9. *numero* 12. vbi *in fi. d. numeri* 12. quod quamuis Angel. *vbi ſupra*, Barbat. & Pariſ. quos ibi citat, dicant mulierem minime caſte viuere, quæ tertio nupſerit, eorum tamen opinio non aliter ſibi placet, (ſcilicet Couar.) inquit, quam ſi referatur ad maritum, vel eius filios d. clauſulam adiicientes: eandem reſolutionem communē in omnibus ſupradictis ſequitur, & probat alios plures allegans Ant. Gom. *in d. l.* 14. *Taur. numero* 9. *per totum*, eandem diſtinctionem tenet Greg. Lopez *in l.* 1. *in gloſſa, ò mas, titulo* 12. *partita* 4. & alii quamplurimi DD. quos refert, & ſequitur dicens eſſe probabiliorem Thomas Sanchez *d. lib.* 7. *diſputatione* 91. *num.* 16. referens *in num.* 14. & 15. alias duas opiniones diuerſas in hoc, ſed præcedens diſtinctio eſt receptiſſima, & tenenda. & *num.* 17. *cum ſequentibus* eam plurimis modis ampliat, & limitat, qui omnino ſunt videndi apud ipſum, quia totam materiā explanant.

Si tamen maritus vxori leget vſumfructum omnium bonorum ſuorum, donec caſtam, honeſtam, & vidualem vitam ſeruauerit, & caſu, quo voluerit ad ſecundas nuptias tranſire, legat ei centum; ſi ipſa turpem vitam ducat, perdet vſumfructum. at, ſi poſt vitam illam turpem nubat, non perdet illa centum ſibi legata, ita tenet & probat Simon de Præt. *de interpret. vltim. volunt. lib.* 1. *interpretatione* 1. *circa legata, dubio* 10. *numero* 121. quem ſequitur Sanchez *vbi ſupra, n.* 12. 10

Obſeruandum tamen eſt, quod vidua fornicans priuatur etiam proprietate bonorum ex prioris viri ſubſtantia acquiſitorum, & tenetur eam reſeruare filiis prioris matrimonii, ac ſi ad ſecundas nuptias tranſiſſet, ne plus operetur luxuria, quam caſtitas, contra tex. *in Authen. de reſtitutione*, & ea quæ parit in vndecimo menſe poſt mortem viri, *§. fi.* & quia vt prædiximus *hoc cap n.* 2. fœmina fornicans, ſiue intra annum luctus, ſiue poſt incurrit omnes pœnas ſecundo nubentibus poſt annum luctus ſtatutas, vt cum aliis probat Azeued. *in l.* 4. *numero* 10. & 11. *titulo* 1. *lib.* 5. *nou. collect. Reg.* quare merito cum hac obſeruatione eſt communis omnium fere ſententia ſecundum Thom. Sanch. qui plurimos eam tenentes refert *d. lib.* 7. *diſputatione* 90. *numero* 13. quamuis ipſe ibi, *num.* 14. contra eam teneat cum Ant. Gom. *in d. l.* 14. *Taur. num.* 16. 11

Fatetur tamen, quod quamuis in foro externo hæc ſua ſecunda opinio non careat ſcrupulo, eo quod contraria ſit communis ac tantorum Doctorum authoritate fulcita, at in foro conſcientiæ credit nullatenus eſſe locum huic reſeruationi bonorum ob fornicationem viduæ, donec ſententia iudicis ea pœna damnetur, quamuis dum tranſit ad ſecundas nuptias, eam ſententiam non deſiderari dixerit *diſputatione præcedenti, numero* 2. Ego in foro conſcientiæ ſequor hanc ſententiam Sanch. contra Nauar. quem refert cum eo tranſiens Azeued. *in d. l.* 4. *num.* 18. in foro vero exteriori communem priorem omnino ſequor, & probo ac tenendam eſſe cenſeo in iudicando, & conſulendo, vtpote veriorem, & receptiorem. 12

Et procedit etiam ex vnico ſtupro, vt ſentiunt DD. tenentes eam. 13

An autem eadem pœna habeat locum in viduo luxurioſe viuente maxime controuertitur per DD. de quibus per Sanchez *vbi ſupra, d. numero* 13. & 14. qui cum Pinelo *in l. vltima, numero* 19. *C. de bon. matern.* eius videtur eſſe ſententiæ, vt contrarium ſit dicendum in viro viduo luxurioſe viuente, quam in fœmina.

Sicut alias videmus, quod licet mulieri luxurioſe viuenti poteſt fieri interdictio bonorum per iudicem tanquam prodigæ, vt cum communi reſoluunt DD. præcipue Anton. Gom. *in l.* 14. *Taur. ſub numero* 13. *verſiculo imo quod magis eſt*, & relati per Pinel. *in d. l. fin. numero* 20. hoc tamen non habet locum in maſculo luxurioſe viuente, quia non debet ſibi fieri ex hoc interdictio bonorum, quia ſexus mulieris eſt debilior, & fragilior, ita tenent Specul. & alii communiter DD. quos refert, & ſequitur Ant. Gom. *vbi ſupra, numero* 14. & eſt verius, & receptius ſecundum Arias Pinel. *in d. l. fin. numero* 24. *el primero, C. de bon. matern.* Vnde idem dicendum 14

vide-

videtur in propoſito in viduo luxurioſe viuente, vt minime teneatur ad reſeruationem bonorum faciendam filiis prioris matrimonii contra Ciſuent. & alios quos refert Sanchez *vbi ſupra, d. numero 13.* quare ego proclinior ſum in hanc ſententiam in fauorem viri, vt ſecus ſit in eo in hoc articulo, quam in fœmina luxurioſe viuente, licet nõ diffitear opinionem Ciſuent. & aliorum contrariam probabilẽ, & ſequutam quoque eſſe.

15 Vidua ſimiliter fornicans amittit tutelam, vel curam filiorum, vt late probauimus *de tutel. prima parte, cap. 9. numero 19.* & plures referens Azeued. *in l. 4. numero 14. titulo 1. lib. 5. nou. collect. Reg.* eſtque communis ſententia, vt nos citans, & alios plurimos affirmat Thom. Sanch. *lib. 7. de matrimonio, diſputatione 90. numero 15. per totum*; vbi ampliat, vt per ſolos tactus inhoneſtos mamillarum, & oſcula impudica amittat tutelam, & curam, eo quod non ſeruetur intacta pudicitia: & quod ipſo iure ceſſet tutela per vitam luxurioſam viduæ, & quod peccet mortaliter vidua fornicans retinendo tutelam filiorum ſecundum Nauar. *in ſumm. Manual. ca. 25. numero 67.* item & quod vidua fornicans indiſtincte perdat tutelam ſiue intra annum luctus fornicetur ſiue poſt, ſecundum plurimorum ſententiam.

16 Ipſe vero Sanchez *ibidem numero 54.* & rectius in ea eſt ſententia, vt nulli dubium eſſe poſſit, viduũ fornicantem non amittere filiorum tutelam.

17 Et in foro externo non dubitat viduam accuſatam de fornicatione fore priuandã tutela, & ſobolis educatione ob malos mores: ſed quod non tenetur ſe ab educatione abſtinere donec iudex priuet, quia id nullo iure cauetur: item quia loquendo in foro conſcientiæ, & ante iudicis priuantis tutela ſententiam eam non amitti per vitam luxurioſam, nedum per vnam fornicationem, aut tactus, vt ibi late probat concludens contra Nauar. nullatenus peccare viduam inhoneſtam vitam agentem retinendo filiorum tutelam donec à iudice ea priuetur, addens quod hoc ipſa experientia reſtatur, quia nullus confeſſarius (quod ipſe audierit) negabit abſolutionem viduæ fornicanti, nec omittenti tutelam, cum viduas in id crimen labi non rarum ſit, & hanc ſententiam vt veriorem probo contra Nauar. *vbi ſupra.*

CAPITVLVM CXI.

De pœnis à teſtatore impoſitis ſecundis nuptiis an Iure Canonico ſint correctæ?

SVMMARIVM.

1 *Conditio retrahens à nuptiis an & quando valeat?*
2 *Pœnæ impoſitæ tranſeuntibus ad ſecundas nuptias an Iure Canonico ſint correctæ?*
3 *Pœnæ impoſitæ a teſtatore contrauenientibus ſuæ voluntati debentur ante condemnationem, & exequutionem, in conſcientia.*
4 *Coniux, cui legatum relinquitur ſub conditione ſi caſte, & honeſte vixerit, tenetur in vtroque foro illud reſtituere hæredibus defuncti, ſi caſtitatem violet etiam occulte.*
5 *Coniux non amittit legatum abſolute ſibi relictum à coniuge prædefuncto per tranſitum ad ſecundas nuptias.*
6 *Legatum relictum alicui ſub conditione ſi caſte, & honeſte vixerit, an amittatur per vnicam fornicationem.*
7 *Legatum relictum pro maritandis fœminis non poteſt dari viduis ſecundo nubentibus.*
8 *Legatum relictum vxori an debeatur ſecundæ vxori, quæ non erat tempore teſtamenti, & numero 9.*
10 *Legatum relictum fœminis maritandis, an poſſit dari fœminæ maritatæ ſine dote, vel cũ modica dote?*
11 *Legatum relictum pro fœmina maritanda, an debeatur fœminæ tempore teſtamenti maritatæ?*
12 *Legatum relictum conſanguineis maritandis, an debeatur conſanguineæ maritatæ poſt mortem teſtatoris? &c. vt hic.*

Conditio teſtatoris excludens nuptias reijcitur, quando is, cui imponitur, nunquam matrimonium contraxit, aut contractum non conſummauit, ſecus quando ſemel illud celebrauit, & conſummauit, quod in vtroque foro procedit, vt probauit late Thom. Sanch. *de matrim. lib. 1. diſputatione 34. numero 30. iuncta diſputatione 33. numero 1.* diximus ſupra alio cap. valebit igitur in vtroque foro conditio non tranſeundi ad ſecundas nuptias viro, vel vxori impoſita, qui primas conſummarunt, vt cum communi probauit idem Author *d. diſputatione 34. numero 31.* ideoque merito Marienç. *in l. 3. gloſſa 2. num. 14. tit. 5. lib. 5. nouæ collect. Reg.* dixit, virum, cui vxor legatum reliquit, ſub conditione non tranſeundi ad ſecundas nuptias, illud amittere tranſeundo, quem ſequitur Thomas Sanch. *de matrim. lib. 7. diſputatione 91. num. 5.* 1

Pœnæ igitur à teſtatoribus impoſitæ in ſuis teſtamentis tranſeuntibus ad ſecundas nuptias non ſunt correctæ Iure Canonico, ſed pœnæ tantum legales: vt patet ex *cap. fin. de ſecundis nupt.* ibi: Legalis infamiæ ſuſtinere iacturam, & ibi: Cum in his præſertim ſeculares leges non dedignentur, Sacros Canones imitari, & in terminis ita tenent Ioan. Garron. *in rubrica, C. de ſecundis nupt. in noua editione poſt nonam pœnam, numero 22. & remed. 4. contra pœnas ſecundo nubent. numero 125. & in l. 1. C. eodem titulo, numero 533. in fin. verſic. aduerte tamen:* Palat. Rub. *in l. 15. Taur. numero 5. & 6.* Guilier. Bened. *in cap. Raynutius, verbo, quæ cum alia, numero 166. in fin. & numer. 197. de teſtam.* D. Couar. *in 4. de ſponſal. 2. parte, cap. 3. §. 9. num. 11.* Anton. Cuch. *lib. 4. Inſtit. maio. tit. 12. num. 120.* Marien. *de coniect. vltimar. volunt. lib. 11. tit. 19. num. 2. in fin.* idem Marien. *in l. 3. gloſ. 2. n. 14. tit. 1. lib. 5. nou. collect. Reg.* & alios allegans Sanch. *d. diſp. 91. n. 1.* 2

Quinimo, quamuis alias regulare ſit pœnam nõ obligare in foro conſcientiæ ante iudicis ſententiam, vt late probauimus *lib. 2. Canon. quæſtionum cap. 5. numero 54.* hoc tamen fallit in pœna à teſtatore adiecta, nam debetur ſtatim ac incurritur in foro conſcientiæ, non expectata vlla iudicis condemnatione, aut exequutione, vt cũ Couar. & aliis reſoluimus *vbi ſupra, num. 16.* & congerit plurimos eos ſequutus Sanch. *vbi ſupra, numer. 3.* eſtque receptiſſima, & indubia ſententia, quã ibi bene probat. 3

Inde *num. 3* deducens nobiſcum, & cum aliis, coniugem, cui vſusfructus, vel aliud legatum relicta ſunt hac lege, vt caſte viuat, teneri in foro conſcientiæ illud reſtituere hæredibus defuncti ſi caſtitatem violet: addens, idem dicendum eſſe ſi ſub cõditione hæres inſtituitur, nam vbi conditioni non paruerit, tenetur in vtroque foro hæreditatem reſtituere, & *n. 4.* non referre quantumuis occulte nõ pareatur conditioni, ſed violetur caſtitas, vt ibi bene probat cum aliis contra Menchacam. 4

Legatum tamen abſolute relictum à coniuge coniugi non amittitur per tranſitum ad ſecundas nuptias, quia abſque conditione relictum eſt, ac nullo iure cauetur id amitti niſi quando vidua intra annum luctus ſecundo nuberet, id quod de Iure 5

Canonico

Canonico correctum eſſe probauimus, & in terminis ita tenent Couar. & alii, quos refert, & ſequitur Sanch. *vbi ſupra, num.* 12. vbi etiam agit de vſufructu, & alimentis legatis, & idem in eis probat poſt alios, quos citat, loquimur, quando non ſunt filii prioris matrimonii: ſi enim hi extarent, ſeruanda ſunt, quæ diximus cap. abhinc ſecundo.

6 An autem legatum relictum alicui ſub conditione, caſte, & honeſte viuendi amittatur, necne per vnicam fornicationem, agit latiſſime Thom. Sanc. *d.lib.7. diſputatione 91. numero 31. cum pluribus ſequentibus*, omnino videndus quoties caſus in praxi acciderit: qui *numero 47. cum ſequentibus*, ſimiliter late agit, an legatum coniugi à coniuge relictum, quando cum filiis coniugis legantis commoratus fuerit, amittatur per tranſitum ad ſecundas nuptias coniugis ſuperſtitis volentis commorari cum præd. filiis? & alia opportuna in materia addit, & declarat.

7 Legatum relictum pro maritandis fœminis regulariter non poteſt dari, aut conferri viduis ſecũdo nubentibus, quia ea verba teſtatoris de ſolis primis nuptiis intelligi debent, *l. boues, §. hoc ſermone, ff. de verbor. ſignif.* ibi: hoc ſermone dum nupta erit, primæ nuptiæ ſignificantur, & ibi Tiraquel. *in principio, numero* 111. plures citat hoc tenentes, & fuit opinio Bart. *in proœmio Decretal. numer. 25.* & tenet Guilier. Bened. *in cap. Raynutius de teſtam. verbo qui cum alia, num 79.* Mantic. *de coniectur. vltim. volunt. lib. 8. tit. 5. num. 21.* & alios referens Thom. Sanch. *d. lib. 7. diſput. 91. num. 55.* vbi *num. ſequentibus* pluribus modis hoc temperat: primo niſi vidua nuptura, prius matrimonium nõ conſummauerit, quia tunc poteſt capere id legatum: ſecundo niſi prius matrimonium irritum fuerit: tertio niſi nullæ eſſent fœminæ ætate nubiles, quibus poſſit id legatum impertiri; tunc namque ex veriſimili teſtatoris mente, ne opus pium differatur, poteſt id legatum dari fœminis viduis, non enim poteſt id legatum dari niſi fœminis, quæ ſunt ætate nubiles, nempe 12. annos natæ, vt ſentiunt communiter DD. ſecundum Garron. *in Rubrica, C. de ſecundis nupt. in noua editione, n. 5.* poſt Bald. *in l. ſancimus, in fin. C. de nupt.* refert, & ſequitur Sanch. *vbi ſupra, num. 57. & 51.* vbi cum Bald. id limitat, niſi legatum relictum eſſet pro certa perſona maritanda, vt ibi per eum.

8 Quod ſi vir aliquid leget vxori, hoc legatum non debebitur ſecundæ vxori, quam poſt teſtamentum priore defuncta duxit, vt lego vxori meæ Mariæ, Menoch. *de præſumpt. lib. 4. præſumptione 122. n. 14.* qui aliis relatis hoc limitat *num.* 15. niſi poſteriori vxori nomen prioris impoſuiſſet, tunc enim cenſetur loco prioris ſubrogata, *l. Filiæ §. vltim. ff. de condit. & demonſtra.* ſequitur Sanch. *vbi ſupra, num.* 58.

9 Si vero legatum ſit à viro vxori ſub nomine appellatiuo, vt lego vxori meæ: ſunt in hoc opiniones, quas referunt D. Couar. *in cap. requiſiſti, numer. 3. de teſtamentis*, Mantica *de coniect. vltim. vol. lib. 8. titulo 15. numero 1. & 2.* & Menoch. *vbi ſupra, numer.* 8. qui *numero* 11. & 12. tenet deberi poſteriori vxori: inquit tamen Sanch. *vbi ſupra, num.* 59. quod quamuis hoc ſit ſatis probabile, ſibi tamen placet concordia, quam ex aliis Doctoribus referunt atque ſequuntur Couar. & Mantic. *vbi ſupra* vterque *nu.* 3. nempe quod ſi teſtator coniugatus erat tempore teſtamenti, intelligitur id legatũ de ſola vxore præſenti, ſi vero tunc temporis coniugatus non erat, debebitur cuicunque vxori, quam tempore mortis teſtator habebat: & *num.* 60. hoc temperat certo modo.

10 Et quid de legato relicto fœminis maritandis, an poſſit dari iam maritatis ſine dote, vel cum modica dote, quando vir ea inopia laborat, vt non ſit ſuſtinendo onera matrimonii? agit ibidem Sanchez, *num. 63. & 64.* & ita diſtinguit, vt ſi verba teſtatoris ita ſe habent; dentur mille ad puellas dotandas, id fieri poſſit: ſecus ſi puellis maritandis legatum relictum ſit, quia vere illa puella non eſt maritanda.

Sed quid ſi pro perſona certa maritanda lega- 11
tum relictum ſit, & ea tempore teſtamenti erat iam maritata? & cenſeri extinctum legatum, ſi viuo teſtatore, & eo inſcio nupſerit, ſecus ſi teſtator nuptiarum conſcius, ac potens teſtamentum mutare, & non mutauit; tunc namque præſumitur ipſum voluiſſe in eadem voluntate perſiſtere, tenet Mantic. *de coniectur. vltim. volunt. lib. 12. titulo 1. numero 13.* cuius fundamentum extra rem eſt ſecundum Sanch. *vbi ſupra, num.* 65. & ideo dicendum eſſe ait legatum pro certa perſona maritanda deberi, quamuis ea tempore teſtamenti maritata eſſet, & à fortiori, ſi poſtea nubat teſtatore ſuperſtite, vt ibi probat alios referens.

Et *num.* 66. ſimiliter credit relictum conſangui- 12
neis maritandis, quamuis nequeat conferri conſanguineæ tempore teſtamenti coniugatæ, vt prædiximus; at ſi teſtatore mortuo nupſiſſet, exiſtimat cum duobus Iuriſperitis ex Doctoribus illius Regii Prætorii Granatenſis poſſe illi dari, quod nõ omnino incertæ perſonæ relictũ ſit, ſed quodãmodo certæ, nempe perſonis ex genere teſtatoris, & quando nupſit habebat iam ius aliquale ad hoc legatum acquiſitum à teſtatoris morte.

CAPITVLVM CXII.

De impedimento impotentiæ frigiditatis.

SVMMARIVM.

1 *Impotentia perpetua ad copulam reddit irritum ſubſequens matrimonium non ſolum Iure Canonico, ſed etiam Iure naturali, vt in num. 2.*

Impotentia temporalis non dirimit matrimonium ſubſequens, numero 1. quod procedit etiamſi ipſa ſit ignorata ab altero contrahente, num. 3.

4 *Impotentiæ temporalis conſcius an peccet contrahendo matrimonium?*

5 *Impotentia coeundi, quæ non eſt vera impotentia, ſed ſolum maxima difficultas, non dirimit matrimonium, vt in exemplo hic poſito.*

6 *Arcta mulier ſi per inciſionem poteſt apta reddi matrimonio, an valide contrahat?*

Et quid ſi nequeat eius arctitudini ſuccurri per inciſionem, numero 10.

7 *Potentia ſeminandi intra vas mulieris an requiratur ad valorem matrimonii, ita vt non ſufficiat potentia penetrandi.*

8 *Semen fœmineum an ſit præciſum ad generandum?*

9 *Seminis pars viri intra vas mulieris, licet non totum, an ſufficiat ad matrimonii valorem?*

11 *Eunuchus vno teſticulo tantum carens valide contrahit matrimonium.*

12 *Senes poſſunt valide contrahere matrimonium.*

Et quid in ſene decrepito, num. 13.

Et in fœmina quantumcumque vetula, n. 14.

Et in ſene adeo exhauſto, vt omnino impotens ſit, n. 15.

16 *Steriles an matrimonium contrahere valide poſſint?*

17 *Fœmina apta copulæ, non tamen potente parere, an valide contrahat matrimonium.*

Et quid ſi taliter affecta eſſet vt certum foret omnes filios mortuos parere, num. 18.

19 *Impoten-*

19 *Impotentia naturalis viri an detur reſpectu vnius fœminæ tantum.*
20 *Matrimonium eſt irritum quando ob exceſſum membri virilis mulier cognoſci non poteſt carnaliter remedijs debitis adhibitis.*
21 *Impedimentum perpetuum ad dirimendum matrimonium quando dicatur tam ex parte viri, quam fœminæ?*
22 *Impedimentum cui abſque miraculo ſubueniri non poteſt, dirimit matrimonium contractum.*
Et quid quando per opus humanum auferri non poteſt abſque peccato, n.23.
24 *Maleficium quando auferri non poteſt abſque alio maleficio, an dirimat matrimonium.*
25 *Arcta fœmina an valide contrahat matrimonium quando à viro proprio non frigido cognoſci non poteſt, ſi ab alio potentiori cognoſci poſſit, aut iam aptata eſt.*
Et quid tunc præſumatur de iure, n.26.
27 *Impedimentum impotentiæ ſi iudicio medicorum medicabile ſit abſque corporali periculo, quamuis fœmina renuat inciſionem, &c. an dirimat matrimonium? & quomodo hoc intelligatur, n.29. & 30.*
28 *Cap. fraternitatis de frig. & malef. intellectus.*
31 *Arcta fœmina nupta, cuius arctitudini iudicio medicorum poteſt ſubueniri per inciſionem, abſque periculo, an teneatur illam pati?*
32 *Matrimonio diſſoluto ob vtriuſque coniugis impedimentum, vel alterius tantum, an & quando aliud matrimonium interdicatur?*

1 IMpotentia perpetua ad copulam reddit irritũ ſubſequens matrimonium, tex. *in cap.2. & per totum de frig. & malef.* temporalis autem impotentia id non dirimit, vt conſtat *ex cap. fraternitatis, verſiculo quamuis igitur eodem titulo*: de perpetua eſt etiam tex. *in l.17. in verſiculo, la 12. titulo 2. partita* 4. ibi, *la duodecima coſa que embarga el caſamiento, e lo desfaze (ſi es fecho) es quando el home ha tan fria natura que non puede yazer con la muger, & l.6. tit.8. partita 4.* quæ ita ſe habet.

Frio ſeyendo algun home naturalmente, de manera que non pudieſſe yazer con muger, ſi acaeſcieſſe que caſaſſe, e ſe querellaſſe alguno dellos ante el Iuez de Sancta Igleſia: diziendo que los departan por razon de tal embargo, deueles dar plaço de tres años, e tomar la jura dellos, e guardar todas las otras coſas que dize en la ley ante deſta: que deuen ſer fechas, e guardadas en los malefiçiados ante que ſe departa el caſamiento. E eſto ſe entiẽde, ſi la muger fueſſe virgen, porque por ſu cuerpo pueda moſtrar manifieſtamente, que en tiempo de los tres años non la pudo conocer. Mas ſi tal home que fueſſe frio de natura caſaſſe con muger corrupta deueſe entender dotra guiſa. Caſi la muger deſque entendieſſe que el marido era aſſi embarga lo non lo querellaſſe luego, o a lo mas tarde faſta vn mes: ſi deſpues ſe querellaſſe, e el marido dixieſſe, que non era aſſi, e juraſſe que la conociera carnalmente. Eſtonce non deue auer el plaço de tres años, nin deue ſer oyda ſobre eſta razon; porque ſoſpecha es contra ella, que pues que tantos dias eſtouo que non querello, que ouo ver con ella: e por ende deue ſer creydo el marido, e non ella. Pero ſi ella ſe querellaſſe luego, o ante del mes deuenla oyr, e darle plaço de los tres años, e guardar todas las otras coſas, que ſon dichas en la ley ante deſta. Eſſo miſmo deuen fazer ſi el marido, e la muger otorgaſſen, que auia entre ellos tal embargo.

2 Et non ſolum Iure Pontificio dirimitur matrim. per impotentiam perpetuam ad copulam, ſed etiã iure naturali, iuxta veriſsimam ſententiam Theolog. quam contra alios ſequitur, & late probat Thomas Sanchez *lib. 7. de matrim. diſputatione 98. n.* 2. vbi *n. ſeqq.* pluribus modis, & caſibus id ampliat, licet contrariam latiſſime, vt probabiliorem ſibi defendat Frater Baſil. *de impedimentis matrim. c.31. §.2. cum ſequentibus, pag. 256.* ſed in his noſtris Regnis prior ſententia approbatur in præd. ll. Regijs.

Et procedit, quod prædiximus de impotentia tẽporali, etiamſi ipſa ſit ignorata ab altero contrahẽte, adhuc namque minime obſtat valori matrimonij; quod patet, quia nullo Iure Eccleſiaſtico contrarium cauetur, imo eius valori valde opitulantur textus de hoc impedimento loquentes, indiſtincte enim decidunt impotentiam temporalem non irritare matrimonium, vt patet ex *d. c. fraternitatis*, nec etiã iure naturali dirimit, quia huiuſmodi impotentia tẽporalis non tollit ſimpliciter matrimonij finẽ, ſed ſecundũ quid, ſcilicet pro aliquo tempore, ac proinde non efficit inuoluntarium ſimpliciter, ſed ſecundũ quid, inſtar erroris qualitatis, quibus & alijs fundamentis pro hac ſentẽtia ſunt vniuerſi prope Theologi, & Iuriſtæ, qui cum D. Tho. *in 4. diſt. 34. q. vnic. art. 2. in corpore*, indiſtincte tradunt impotentiã temporalem non obſtare valori matrimonij: & in proprijs terminis ita docent, & probant Petrus de Ledeſma *de matrim. q.58. art. 1. in difficultate princ. paulo ante ſolution. ad argumenta*, & Manuel Rodrig. *in ſua ſumma 1. tom. in 2. editione, c.253. n. 1. in fin.* quos refert, & ſequitur Tho. Sanch. *lib. 7. de matrim. diſput. 92. num. 4.* aduerſus Sotum, & Enriquez, quorum opin. retulerat *ibidem, nu.3.* 3

Et *num. 5.* agit, an ſaltem ſit reus alicuius culpæ conſcius ſuæ impotentiæ temporalis, ſi ea durante matrimoniũ contrahat, & refert nonnullos Theologos id affirmantes: ipſe tamen exiſtimat nullã eſſe culpã ex natura rei: at poſſe eſſe ratione deceptionis coniugis potentis, quando diu duratura eſſet impotentia, & ei non detegeretur, vt ibi bene latius probat. Vnde ſi coniux potens alias conſcius eſſet illius impotentię temporalis alterius coniugis, licet ab eo, eiuſque parte non detegeretur, cum tamen ſcienter cum eo coniuge potens contraheret matrimonium nulla culpa impotenti temporaliter imputari poterit, iuxta regulas iuris, quæ habent, eum, qui certus eſt non oportere amplius certiorari, & aliam, quod ſcienti non fit fraus nec iniuria. 4

Impotentia vero coeundi, quæ non eſt vera impotentia, ſed ſolum maxima difficultas, non dirimit matrimoninm, veluti ſi poteſt eſſe vera commixtio, ſed cum maxima difficultate, & periculo ægritudinis, vt conſtat ex *cap. 2. de coniug. leproſ.* vbi deciditur, matrimonium contractum cum leproſo eſſe validum: & ex *cap. fraternitatis de frigid. & malefi.* 5

Vbi, quando per inciſionem abſque mortis periculo factam poteſt mulier arcta reddi apta copulæ, valet matrimoniũ; & tamen in vtroque euentu eſt maxima difficultas: hæc concluſio eſt certiſſima ex dictis iuribus, & eam in terminis probant *vbi ſupra* Ledeſma *antepenult. columna, in ſolutione ad 5.* & Sanchez *numero 6.* 6

Ad valorem tamen matrimonij non ſufficit potentia penetrandi vas fœmineum, ſed requiritur potentia ſeminandi intra illud: vnde potens coire, impotens tamen perpetuo ad ſemen emittendum in vas, vel quia nullo modo ſeminat, vel quia præ nimio calore ita præpropere, vt vas expectare nequeat, eſt incapax matrimonij, ſi id vitiũ ita ſit perpetuum, vt nulla medicinæ ope tolli poſſit: hæc eſt communis, & omnium receptiſſima ſententia, quam nos quoque tenuimus *lib. 1. Canonic. quæſtionum, cap. 16. numero 18.* & alij infiniti Authores Theologi, & Iuriſperiti, quos in vnum congerit, & ſequitur Thomas Sanchez *d. diſputatione 92. numero ſeptimo, lib. ſeptimo de matrim.* reprobans *numero octauo* aliquos, qui contrarium tenebant, & affirmans nullatenus recedendum eſſe à præ- 7

cedenti doctrina communi, quæ vetiſſima eſt, & *numero* 12. agit, an ipſa procedat quando mulier conſcia impedimenti illius cedit iuri ſuo, valeatne tunc matrimonium, aut non? & *numero* 13. an aliquid referat in propoſito, qua ex cauſa impotentia hæc in viro conſurgat, & reſoluit nihil referre quacumque ex cauſa impedimentum perpetuæ impotentiæ conſurgat, quando medijs adhibitis ac experientia triennali præmiſſa impotentia non ceſſet, tunc namque diſſoluetur matrimonium, vt docent D. Thom. & alij communiter DD. quos ibi refert, & ſequitur.

8 Quod ſi vir ſeminare poſſet intra vas, ac fœmina capax eſſet ſeminis virilis recipiendi, quamuis ipſa impotens eſſet ad ſeminandum, validum eſſet matrimonium inter eos contractum, eo quod ſemen fœmineum non ſit præciſe ad generandum neceſſarium, quamuis valde conferat, vt tenuimus *d. lib. primo Canonic. quæſtionum cap.* 16. *numero* 16. & alij poſt nos, quos refert Sanchez *vbi ſupra*, *numero* 9. dicens non tamen hoc eſſe adeo certum, quin oppoſitum ſit probabile. Nihilominus tamen magis receptum eſt, quod prædiximus, vt conſtat ex numero Authorum id tenentium, & præterea in dubio pro matrimonio iudicandum eſt, iuxta tex. *in ca. ſi. de ſententia, & re iudic.*

9 Addit Sanchez *numero* 10. cum Ouand. quem citat, non eſſe cenſendum matrimonium nullum, ſi vir non totum ſemen poſſit intra vas fundere, ſed partem, quod ea ſeminis pars intra vas recepta ſufficiens ſit ad conſummandum matrimonium, & efficiendum coniuges vnam carnem.

10 Si autem fœmina tam arcta eſſet, vt non poſſet ſemen intta vas recipete nec arte aliqua iuuari poſſet, eſt incapax matrimonij, ita tenent quamplures DD quos refert, & ſequitur Sanch. *vbi ſupra*, *numero* 11. addens cum Ouand. ſecus eſſe, ſi fœmina ſemen recipere poſſet intra vas, quamuis ſemen ſuſceptũ retinere nequiret, quia tunc valet matrim tunc nãque vere conſummatur ac efficiuntur coniuges vna caro, & ipſa ſolum ſterilis eſt.

11 De matrimonio eunuchorum, vnũ tantum teſticulum habentium, & virilia ſana, & integra in dubium eſt eſſe validum, vt cum communi Doctorum ſententia probat Sanch. *vbi ſupra n.* 15. ſi autẽ vtroque teſticulo careant iure cõmuni attento magna controuerſia erat inter DD. vtriuſque Scholæ, an poſſent valide matrim. contrahere, necne? hodie tamen attento Motu proprio Sixti V. in hoc lato, proculdubio matrimonium contrahere prohibentur, & inhabiles ad hoc ſunt declarati, vt late deduximus *lib. 1. Canon. quæſtionum, ca.* 16. *nu.* 8. *& vltim. in ſecunda editione* & nobiſcum latiſſime Sanch. *vbi ſupra, numero* 15. *cum ſequentibus.*

12 De ſenibus autem certiſſimum eſt apud omnes, & vſus Eccleſiæ habet, quod poſſint (ſi aliud nõ obſiſtat) matrimonium contrahere, & ſic quod ſola ſenectus non obſtet matrimonij valori, derogata antiqua lege Papia contraria tanquam iniqua abrogata, nullus namque eſt adeo ſenex, quin aliquando natura, vel ſaltem medicinæ arte poſſit ad coitum calere, vt inquit gloſſa *in cap. nuptiarum* 27. *quæſtione prima, verbo in quibuſdam*, & alios allegans Tiraquel. *in l. 6. connubial. gloſſa 1. parte* 6. *nu.* 19. & ideo hoc docet Sanct. Thom. *in 4. diſtinctione* 34. *quæſtione vnic. articulo* 2. *ad* 3. quẽ cuncti ſequuntur, ſecondò Sanch. *d. diſput.* 92. *n.* 19 vbi etiam quod eſt certiſſimum apud omnes, & quod vſus Eccleſiæ id comprobat.

13 Et quamuis in ſene decrepito hoc negauerit Portius *in principio, Inſtit. de nupt. columna* 4. *ad finem in verſic. in fine gloſ.* & dubius manſerit Ant. Gomez *in l. 9. Taur. n.* 57 *in fin.* & Henriquez *lib.* 12. *de matrimonio, ca.* 7. *numero* 3. *in comment. litera X.* dixe… eſſe improbabile: nihilominus tamen verius, & receptius eſt, ſenes etiam decrepitos capaces eſſe matrimonij, ſi nullo alio impedimento præter ſenectutem laborent ex ſupradictis: & quia vſus Eccleſiæ nullos ſenes à matrimonio contrahendo reijcit, & in terminis ita tenet poſt alios D. Couar. *in quarto de ſponſal. ſecunda parte, ca* 8 §. 2. *n.* 10. *verſic.* 9. Petrus Duenas *in regula* 350. *limitatione* 1. Mantic. *de coniec. vlt. vol. lib.* 11. *titulo* 13 Andreas Gail *lib. 2. practic. obſ. cruat. capit.* 148. *numero* 8. Rojas *in Epitom. ſucceſ. cap.* 2. *num.* 21 Matienç. *in l.* 10. *gloſſa* 3. *num* 4. *tit.* 8. *lib.* 5. *non. collect. Reg* Manuel Rodrig. *in ſuis quæſtionibus regular. tom. 1. quæſt.* 53. *art.* 1. & plures alios Theologos, & Iuriſtas referens ſequitur Thom. Sanch. *vbi ſupra*, *nu.* 20. & 21.

14 Vbi *numero* 22. quod hoc in fœmina quantuncunque vetula certius eſt, quia frigiditas coitum viri ſenis impediens ipſi non obſtat, vtpote, quæ patiens eſt, & ſemen recipit, ad quod calor iuuenilis minime deſideratur, Syueſt. *verbo matrimonium* 8. *quæſt.* 16. *dicto* 4. *in fin.* Anton. Cuch. *lib. 5. inſtit. maior. tit.* 12. *num.* 262. & Barboſ. *in l.* 1. 2. *part num.* 97. *ff. ſolut. matri.*

15 Quod ſi vir ſenex ſit adeo exhauſtus, vt omnino impotens ſit ad copulam habendam, nec iudicio medicorum iuuari arte poſſit, adhuc hunc capacem eſſe matrimonij conttahendi, ſunt, qui probent, & teneant, quia ſemper habitu retinet intrinſecam ſeminandi intra vas potentiam, ac ſenio per accidens impeditam, ita videntur ſentire Ant de Butrio *in c.* 2. *nu* 5. *de frigid. & malef.* Iaſ. *in l ſed eſt quæſitum. nu.* 1. *ff. de lib. & poſth.* Roland. à Valle *de lucro dot. quæſt* 103. *nu.* 17. *tom.* 9. *tract. diuerſ. in nouis*, & tenent in terminis Summa Tabien. *verbo impedimentum, impedimento* 11. *quæſt.* 3. *numero* 4. Nauar. *lib. 4. conſil. in priori editione, tit. de ſponſal. conſil.* 39. *numero* 15. & 18. *in poſteriori autem editione, titulo de deſponſat. impub. conſil.* 4. *numero* 15. & 18. Manuel Rodrig. *in ſua Summa* 1. *tom.* 2. *editione*, *cap.* 235. *concluſione* 5. *numero* 5. Vega *in ſecundo tom. ſuæ Summæ*, *cap.* 34. *caſu* 61.

Sed veriſſima, & receptiſſima noſtrorũ Doctorum eſt in cõtrarium, nempe hniuſmodi ſenem eſſe matrimonij incapacem, nihil namq; refert conſurgat impotentia perpetua, ac nulla arte reparabilis, ſiue à natura, ſiue ex accidenti, cum is nõ poſſit ad copulam, vtpote ſibi impoſſibilem obligari: huius opin. videtur fuiſſe gloſ. *in ca.* 2 *in fi. de frigid. & malef.* & ibi Innoc. *n. vnic.* Abb. Ancha *nu.* 2. & alij: & in proprijs terminis ita tenent gloſ. *in d. l. ſed eſt quæſitum* 6. *verbo nec ætas, ff. de lib. & poſthu.* & additio ad gloſ. *in l. ſancimus, verſ. o homines, C de nupt.* Hoſtienſ. *in d. ca.* 2. *in fin. de frig. & malef.* & ibi Præpoſ. *n.* 4. Alex. de Neuo, *n. etiam* 4. Greg. Lop. *in l.* 1. *in fin. tit.* 8. *partita* 4. Ant Cuchus *lib. 5. inſtit. mai. tit.* 12. *nu.* 257. Matienç. *in rubrica gloſ.* 1. *n.* 193 *tit.* 1. *lib.* 5. *nouæ collect. Reg.* & nos *lib. 1. Canonic. quæſtionum cap.* 16. *nu.* 13. Barboſ. *vbi ſupra*, *n.* 94. & alij quamplures Iuriſtæ, & Theologi, quos refert, & ſequitur Thomas Sanch. *lib. 7. de matrim diſputatione* 92. *numero* 24. vbi *ad fin. illius numeri* cum alijs idem eſſe probat, ſi ſenex ille poſſet quidem coire, non tamen ſeminare intra vas, tunc namque irritum quoque eſſet matrimonium.

16 De matrimonio autem ſterilium quid dicendum ſit, dubitant Doctores, quibuſdam exiſtimantibus minime id validum eſſe, quia ſicut matrimoniũ ordinatur ad copulam, ita ad prolis generationem, imo eſt potiſſimus finis prolis generatio. ita tenet Felin. *in cap. cum ſit*, *numero* 15. *verſic. demum ſ. ire*, *de for. compet.* & Iaſ. *conſil.* 115. *numero primo*, *volumine primo*, dicens non eſſe proprie matrimonium,

monium, vbi mulier ſexagenaria matrimonium contrahit.

Contraria tamen in hoc ſententia, nempe ſterilitatem nihil obeſſe valori matrimonij, certiſſima eſt, & tenenda, eo quod Eccleſiæ vſus ita habeat, quia nunquam auditum eſt diſſoluiſſe aliquod coniugium ratione ſterilitatis, imo paſſim admittit ſenes ad illud ineundum, vt teſtatur (& ipſe quoque ſæpiſſime vidi) Thomas Sanchez *vbi ſupra*, reſpondens fundamentis contrariæ partis, & tandem quia licet id matrimonium fruſtretur fine primario prolis generationis, conſequitur tamen finem ſecundarium, nempe, ſatisfacere concupiſcentiæ vera copula habita, quod ad eius valorem ſufficit: ita ſuſtinet D. Thom. *in quarto, diſtinctione* 34. *quæſtione vnic. articulo* 2. *ad* 3. receptus paſſim ab omnibus Theologis, & Iuriſtis, exceptis, quos ſupra pro contraria parte retulimus, quos bene impugnat Barboſ. *in d. l. prima, parte prima, numero* 98 *ff. ſolut. matrimonio*, teſte Sanchez *vbi ſupra*.

17 Maior autem difficultas eſſe videtur in illa quæſtione de fœmina non potenti parere abſque manifeſto mortis propriæ periculo, cum tamen apta copulæ ſit, an hac impotentia matrimonium dirimatur necne? in quo duas opiniones contrarias, vt probabiles cum ſuis Authoribus, & fundamentis refert Sanchez *vbi ſupra numero* 27. & 28. & tandem probabilius ſibi eſſe affirmat matrimonium illius
18 fœminæ eſſe validum, vt late probat *d. numero* 28. & *numero* 29. cum alijs tenet, ſimiliter valere matrimonium, ſi mulier potens ſit ad reddendum debitum, & ſi taliter affecta eſſet, vt certum eſſet fore, vt filios omnes mortuos pareret, vtrumq; mihi placet, & ſequor.

19 Vlterius proſequendo materiam dubitari etiam poterit, an detur aliqua impotentia naturalis reſpectiua, ac perpetua dirimens matrimonium reſpectu vnius tantum, aut alterius fœminæ? quam quæſtionem late pro vtraque parte examinat Thomas Sanchez *lib.* 7 *de matrim. diſputatione* 93. *numero* 2. 3. & 4. vbi late probat, & reſoluit cum alijs pluribus, quod in hac re dubitari nequit, quin ſi revera detur impedimentum naturale perpetuum, reſpectu vnius, & non reſpectu alterius fœminæ vndecunque id conſurgat, dirimat matrimonium reſpectu illius fœminæ ſolius, erga quam eſt impotentia, vt ibi late probat.

20 Hinc deducens *numero* 4. quod quando propter membri virilis exceſſum fœmina non poteſt cognoſci, nec arte aliqua huic impedimento ſuccurri poteſt, erit irritum matrimonium cum illa quamuis cum alijs non ſit tale, erga quas exceſſus ille membri copulam non impedit, vt tenent plures Authores Theologi, quos ibi ad hoc refert, & Matienç. *in rubrica gloſſa* 1. *numero* 197. *titul.* 1. *lib.* 5. *nou. collect. Reg* addit Sanch. contra plures non eſſe neceſſarium in hoc euentu Pontificem conſulere, idemque eſſe dicendum quando ob membri virilis groſſitiem impeditur copula cum certa fœmina, ſi hoc impedimentum nequit medicinis auferri: tunc namque impedietur, & irritabitur matrimonium cum illa, reſpectu cuius eſt impedimentum, ſecundum Hoſtienſ. & alios, quos citat, & Gregor. Lopez *in l.* 17. *verbo, en miembros, titulo* 2. *partita* 4.

21 Secundo dubitatur, quando in hac materia dicatur, & ſit impedimentum perpetuum, ſiue cõſurgat ex parte viri, ſiue ex arctitudine, aut virginitate fœminæ, ita vt reſpectu illius, ad quã eſt, dirimat matrimoniũ? & in hoc habemus tex. *in c. fraternitatis de frig. & malef* vbi loquens tex. de fœmina arcta, quæ à viro, cui nupſerat, cognoſci nequibat, regulam generalem conſtituit ad cognoſcendum quando impotentia cenſeatur perpetua, ac ob id matrimonium dirimat ita dicens: Nos tamen perſpicaciter attendentes, quod impedimentum illud non erat perpetuum, quod præter diuinum miraculum per opus humanum abſque corporali periculo poterat remoueri, ſententiam diuortij per errorem, licet probabilem, nouimus eſſe prolatam, cum pateat ex poſt facto, quod ipſa cognoſcibilis erat illi, cuius ſimili commiſcetur, & ideo inter ipſam, & primum virum dicimus matrimonium extitiſſe: ex quo tex. Doctores communiter colligunt eam impotentiam cenſeri perpetuam, quæ nulla arte humana abſque mortis periculo remoueri poteſt, & ideo ſi ſolo miraculo auferri poſſit, eſſe perpetuam, & ſimiliter ſi poſſit per opus humanum, non tamen abſque corporis periculo, at vero eſſe temporalem, quando naturaliter ſine eo periculo auferri poſſit: & ita concludunt vniuerſi Doctores, teſte Sanchez *d. diſputatione* 93. *num.* 7. & cauetur *in l.* 2. *titulo* 8. *partita* 4.

Hinc deducitur primo, matrimonium celebratum cum viro ita impotenti, aut cum muliere ſic arcta, vt illi defectui abſque miraculo ſubueniri non poſſit, erit tamquam nullum diſſoluendum, etſi ante diſſolutionem ceſſauerit iam per miraculum illa impotentia: ita tenent. & probant Henric. *in d. cap. fraternitatis numero* 12. Dominicus à Soto *in quarto Sententiarum, diſtinctione* 34. *quæſtione vnica, articulo ſecundo, columna ſeptima*, immediate ante *verſiculum, ſed quid ſi*, & alij plures, quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. *vbi ſupra, nu.* 8. 22

Secundo deducitur ſecundum eundem Auth. ibi *numero nono*, cenſeri impedimentum perpetuũ, ac proinde dirimi matrimonium ratione illius, quando nequit auferri per opus humanum abſque peccato: ideoque tex. *in d. cap. fraternitatis* decidens eſſe impedimentum temporale, quod per opus humanum auferri poteſt, intelligi debet de opere humano licito; ita tenent communiter Theologi, & Iuriſtæ, quos ibi refert, qui ſunt quamplurimi atque Gregor. Lop. *in l. tertia, in gloſſa, del ſegundo, titulo* 8. *partita quarta*. Hoc idem procedit in impedimento maleficij. id enim cenſetur perpetuum, ac ſufficiens ad dirimendum matrimonium, quando ſolo alio maleficio auferri poteſt, eo quod is auferendi modus illicitus ſit, vt infra in hoc eodem impedimento maleficij dicemus. 23 24

Tertio infertur, idem eſſe dicendum de fœmina arcta quæ viro non frigido nupſit, & ab eo cognoſci nequit, ſed per coitum alterius viri potentioris poteſt illi aptari, aut iam aptata eſt; ſi enim conſtaret per vſum cuiuſcumque temporis prioris viri, aut arte medicinæ abſque corporis periculo non poſſe aptari, erit huiuſmodi matrim. nullum, cum non poſſit abſque culpa mortali fornicationis viro ſuo reddi apta per coitum cum alio, ita tenent communiter DD. vt conſtat ex Sanchez *vbi ſupra, numero* 10. 25

Vbi late examinat pro vtraque parte illam difficilem quæſtionem, an eo ipſo, quod facti experientia comperitur, eam fœminam arctam potuiſſe ab alio viro cognoſci; vel matronæ peritæ iudicant poſſe à viro potentiori, præſumat ius, potuiſſe quoque cognoſci à priori illo viro, qui nec frigiditate, nec maleficio laborabat, ac proinde iudicet, matrimonium cum illo initum eſſe validum necne? & refert ac fundat primam opin. quorundã tenentium id præſumi, ac proinde matrim. eſſe validum, & ſi ſic diſſolutum fuerit reſtaurandũ eſſe, quam tenent Innocent. *in d. cap. fraternitatis, numer.* 1. 2. 3. & 7. & ibi Hoſtienſ. *num.* 7. *cum ſequentibus*, & cæteri communiter Scribentes, Alex. de Neuo dicẽs eſſe com- 26

munem *ibidem in §. quamuis, numero* 17. Dominic. à Soto *vbi ſupra*.

Secunda opinio habet, non ex eo quod potuit ab alio cognoſci, eſſe præſumptionem concludenté, potuiſſe quoque à priori viro, & ita non inde concludi validum fuiſſe prius matrim. ſed inſpiciendũ eſſe, an vterque vir ſimilis ſit, ætate, robore, ac mébro virili, etſi ſimiles ſint, præſumi potuiſſe quoque cognoſci à priori viro, ac proinde id matrimonium validum: ſecus ſi diſſimiles ſint, quia prior vir erat ſeu ex, debilis, vel alium defectum in virili membro patiebatur, poſterior autem iuuenis, vel robuſtior vel eo defectu membri virilis carebat, & hanc tenent Abb. antiquus *in d. cap. fraternitatis, numero ſecundo, & tertio*, & ibi gloſſa *verbo ſimili, & verbo debeat*: & alter Abb. *de frigid. & malef.* & alij quampluri-mi DD. quos congerit, & ſequitur Thomas Sanchez *vbi ſupra, numero* 12. dicens hoc multo verius eſſe, inter quos ex noſtris ſunt Montaluus, Gregor. Lop. Cuchus, Matienç. & multi Theologi, *& numero* 13. hoc intelligendum eſſe ait, quando eſt notabilis diſſimilitudo inter vtrumque virum, & *numero* 14. quod quando hæc differentia non conſtat, ſed eſt res dubia, ſtandum eſſe ex iuris præſumptioni, vt præſumatur eam fœminam potuiſſe à priori viro cognoſci, ac proinde eius matrim. ſit validum, & inſtauretur, ſi iam diſſolutum erat, quia in hoc dubio potiores ſunt prioris viri partes, vtpote, qui iuris præſumptionem pro ſe habet, vt tenent plures, quos ibi ad hoc refert: oportet ergo ſecundum eos aperte conſtare de diſſimilitudine, ne præſumatur prius matrim. validum, ac reſtaurandum ſit: & hoc verum eſſe, quamuis prior maritus his nuptijs diſſolutis, iam ad alias migraſſet: quando autem conſtaret notabilis inter vtrumque virum diſſimilitudo, non eſt fœmina priori viro reddenda, quamuis ſit dubium, an per vſum illius potuerit quoque reddi apta, eo quod ſit contra illum præſumptio ſecundum Paludan. *in quarto, diſtinctione* 34. *quæſtione ſecunda, articulo ſecundo, in fine*, & cum eo Sanchez *d. numero* 14. qui cum his declarationibus ſequitur præd. ſecundam ſententiam ſatis etiam communem, & receptam, prout ego quoque idem facio.

27 Deducitur præterea, quod ſi indicio medicorum, impedimentum impotentiæ medicabile ſit, abſque corporali periculo, quamuis fœmina renuat inciſionem, aut medicamenta neceſſaria, quibus apta reddatur viro, firmum erit matrimoniũ, quia eius firmitas, & valor non pendet ex fœminæ voluntate, ſed ex ipſa rei natura, iuxta quam impedimentum illud temporale eſt, vtpote, quia poteſt per artem abſque corporis periculo tolli, vt tenent Paludanus *in 4. Sententiarum, diſtinctione 34. quæſt. 2. articulo ſecundo, Concluſione ſecunda, numero tertio*, Dinus Antoninus *in ſua Summa tertia parte, titulo primo, cap. 12. §. primo*, Dominicus à Soto *in quarto, d. diſtinctione 34. quæſtione vnica, articulo ſecundo, columna ſexta, verſic. ſed au*, & alij Theologi, & Iuriſtæ, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez *d. diſputatione* 93. *numero* 15. *lib. ſeptimo*, vbi cum Petro de Ledeſma addit, hoc eſſe verũ, quamuis fœmina reniteret inciſionem, eo quod ad eam ſuſtinendam minime teneatur, & præterea bene probat, quod ſi medici dubitarent, an immineat mortis periculum ex illa inciſione, tunc ſubeſſe periculum mortis iudicabitur.

28 Maxima tamen difficultas verſatur circa intellectum tex. *in d. cap. fraternitatis de frigid. & malef.* quatenus decidit, eſſe impedimentum temporale, quod abſque corporali periculo auferri poteſt, an intelligatur præciſe de periculo corporali vitæ, an grauis morbi? & in hoc gloſ. *in d. c. fraternitatis, verbo corporali*, & ibi Hoſtienſ. & alij DD. tenent nomine huius corporalis periculi, intelligi periculum probabile vitæ, aut grauis morbi, vt patet ex *d. cap. fraternitatis verſiculo quamuis igitur, & l. 2. titulo 8. partita quarta*, quæ concordat cum *d. cap. fraternitatis* in illis verbis, *ſin peligro grande de ellas*, & ibi Gregor. Lopez *in verbo, grande*, dicens, nam ſi eſt leue periculum tolerare debet. nec non & Montalu. *in l. 1. verbo, flaqueza, tit. 8. partita* 4. Matienç. *in rubrica, gloſſa 1. num. 97. titulo 1. lib. 5. nou. collect. Reg.* eandem ſententiam tenent, & ſequũtur alij quamplures Authores Theologi, & Iuriſtæ, quos congerit Sanch. *vbi ſupra, num.* 17. alij vero tenent intelligi mortem ipſam, & ideo ſi impedimentum tolli re vera poſſit, ſuperſtite perſona etiam cum mortis periculo non irritari matrimonium, exiſtimantes in quocunque euentu, & cuiuis vitæ periculo expoſita fuerit mulier patiens inciſionem, ſi mortem euadat validum fuiſſe matrimonium, idque inſtaurandum, quamuis prior vir, aut fœmina illa ad aliud tranſierit, eo quod vere illud impedimentum non fuerit perpetuum, experientia detegẽte potuiſſe abſque morte reparari: ita ſuſtinent Innoc. *in d. cap. fraternitatis numero* 1. 2. 3. *&* 7. & ibi Ioan. Andr. *numero* 16. Anton. de Butri *num.* 22. *&* 23. Anchar. *numero* 16. *quæſtione* 2. Cardinal. *numero* 5. *verſic. oppono*, & ibi Præpoſit. *numero* 18. *verſic. in fin. gloſ. & num.* 20. *in fin.* Alex. de Neuo, & alij, quos refert Sanch. *vbi ſupra, numero* 16.

Tertia ſententia verior, & probabilior habet, ſolius mortis periculum intelligi *in d. cap. fraternitatis*, dum loquitur de periculo corporali: eo quod idẽmet tex *cap. fraternitatis, verſic. per hæc autem*, ſe explicat, appellans mortis periculum, quod paulo antea *in verſic. quamuis*, appellauerat corporale periculum: ibi: Niſi per inciſionem, aut alio ſibi modo violentia inferatur, non ſolum modo leuis, ſed forte tam grauis, vt ex ea mortis periculum timeatur: & hanc tenent alij quamplures Authores, quos congerit, & ſequitur Thom. Sanch. *vbi ſupra, numero* 18. dicens, quod quamuis prior ſententia præd. ſit probabilis, ſibi probabilius eſſe, quod habet hæc tertia ſententia, credens tandem eo numero in fine eam non differre moraliter loquendo à primo loco, ſupra relata, quia quoties grauis morbus timetur, ſubeſt moraliter periculum mortis, & ita concordari poſſunt hæ opiniones.

Quod autem prædiximus cenſeri impedimentũ temporale, quod medicabile eſt, abſque vitæ diſcrimine intelligendum eſt, quoties potentia illa ope medicinæ reſtituta eſt duratura non ſuperueniente breuiꝗ alio impedimento perpetuo, ſecus eſt, ſi breui temporis ſpatio duratura eſt arbitrio iudicis limitando, ac poſtea ex eademmet cauſa primæua, adeo arcta reuerteretur fœmina, vt commiſceri non poſſit abſque mortis periculo, tunc namque perinde matrimonium non valeret, ac ſi immedicabile eſſet illud impedimentum, quia non dicitur ceſſare impedimentum quando non durat, ita tenet Caualcan. *ſecunda parte, deciſione* 18. *numero* 4. & cum eo Sanch. *vbi ſupra, numero* 19. vbi *numeris ſequentibus* alia in propoſito huius impedimenti adducit, & declarat apud ipſum videnda. 29

Si vero ope medicinæ abſque mortis periculo poſſit ſubueniri fœminæ virgini, vt apta reddatur viro imbecilli, validum erit matrimonium inter eos, etiamſi nullum peculiare impedimentum ſit ex parte fœminæ, ſed ſola naturalis virginitas cæteris virginibus communis, ſed tantum imbecillitas viri, iuxta doctrinam D. Thom. *in 4. diſtinctione* 24. *quæſtione vnica, articulo 2. ad quintum*, communiter ibi, & alibi recepti per cæteros Theologos, quorum plurimos refert, & ſequitur Sanch. *vbi ſupra, numero*. 30

mero 26. late id probans, quam etiam tenent Gregor. Lopez *in l. ſecunda, verbo, maeſtras, titulo* 8. *partita* 4. & Marc. Ant. Cuchus *lib.* 5. *Inſtit. maiorum, cap.* 12. *numero* 261. alias quæſtiones in propoſito examinat Sanch. *ibidem numeris ſequentibus*, in quibus ipſe erit videndus.

31 Diſputant in propoſito DD. an fœmina nupta, cuius arctitudini iudicant medici poſſe per inciſionem abſque mortis periculo ſubueniri, vt reddatur apta viro teneatur illam pati: & in hac quæſtione duo caſus ſunt conſiderandi. Primus eſt, quando mulier naturaliter eſt præ cæteris arcta: ſecundus, quando arcta non eſt, ſed ſolum naturale virgineũ ſignaculum virili congreſſui obſtat.

Et in priori caſu ſunt opiniones, prima habet, debere mulierem arctam leue periculum pati, atque ita videtur à contrario ſenſu non teneri pati graue; huius opinionis fuit gloſſa *in d. cap. fraternitatis, verbo corporali de frig. & malef.* Greg. Lopez *in d. l. ſecunda verbo, grande, titulo* 8. *partita* 4. Caualcan. *deciſ.* 18. *numero* 4. Lenzelot. *in Inſtitutn Iur. Canonici, lib.* 2. *titulo quæ matrimonium impedir. poſſ.* §. *item frigiditas verbo ope medicorum.*

Alij cenſent, teneri pati inciſionem, vbi non imminet periculum graue mortis, ita Concanonicus noſter Magiſter Palat. *in quarto, diſtinctione* 34. *diſputatione* 1. *columna penult. verbo quinto reſpondebis*, Quand. Angles, & Cañedo, quos refert Thom. Sanch. *d. lib.* 7. *de matrim. diſputatione* 93. *num.* 31.

Tertia ſententia verior, & tenenda diſtinguit hoc modo, vt mulier præd. teneatur pati inciſionem cum moleſtia, & graui dolore, & cauterio faciendã: non vero grauiſſimum morbi incommodum, ita tenent ac docent Dominic. à Soto *in* 4. *diſtinctione* 34. *quæſtione vnic. articulo* 2. *columna* 7. *verſic. dubium autem*, Manuel Rodrig. *in ſumma primo tom. in ſecunda editione, cap.* 235. *numero* 1. Henriquez *lib.* 12. *de matrim. cap.* 7. *numero* 8. Ludouic. Lopez, Bartholomæus à Ledeſma, & Vega, quos refert, probat & ſequitur Sanchez *vbi ſupra, numero* 32. idem à fortiori tenentes, quando impedimentum eſt ſolius virginitatis fœminæ.

In ſecundo vero caſu principali ſupra dicto, nempe quando ſolum eſt naturale virginitatis impedimentum, Petrus de Ledeſma *de matrimonio quæſtione* 58. *articulo* 1. *columna penultima*, tenet non teneri fœminam medicamentum vllum admittere, quamuis eo admiſſo poſſit abſque periculo reddi apta viro, & ſic matrim. validum ſit. quia nullam patitur ægritudinem, aut defectum, nec per eam ſtat, quominus viro debitum reddat, ſed viro incumbit remedium quærere, ipſa enim quatenus ex ſe eſt, apta eſt cognoſci naturaliter à viro non imbecilli, ſicque ex eius tantum parte impedimentum conſurgit: contrariam tamen omnino ſententiã in hoc tenent, & late probant alter Ledeſma *in ſecundam partem quarti, quæſtione* 60. *articulo* 2. *columna* 5. *verſic. ſed dubitabis*, Angles Ludouic. Lopez, Vega, Cañedo, quos refert, & ſequitur bene hanc partẽ probans Sanch. *vbi ſupra, numero* 34. quod *numero* 35. cum alijs temperat, vt id verum ſit, quoties potentia viri cum corruptis eſt manifeſta; & addit, cautiſſime iudicem procedere debere antequam ad hoc medium perueniatur, & prius conſiderate, an vir ſit frigiditate, aut maleficio affectus ex præſumptionibus de quibus infra, & quando ex illis conſtiterit neutro eum vitio laborare, & ex viri inſpectione nullus in mẽbro virili defectus declaretur, conſtabit eſſe potentem ad alias, & ſolam huius fœminæ arctitudinem, aut virginitatem obſtare: poteſt etiam probari eum eſſe potentem ad corruptas, ſi ipſe iuret eas cognouiſſe, & ipſę ſimiliter ſe ab eo cognitas, vt bene probat deciſ. Capellæ Toloſan. 381. *dubio primo, numero* 1. non enim res hæc turpiſſima alijs teſtibus ocularibus probari poteſt.

Matrimonio autem diſſoluto ob vtriuſque con- 32
iugis perpetuum impedimentum, vtrique aliæ nuptiæ interdicendæ ſunt, ſi vero ob alterius tantum impedimentum illi interdicuntur, conceſſa non impedito licentia ad alias nuptias tranſeundi, vt conſtat ſtante viri impedimento *ex cap. laudabile de frigid. & malef. & cap.* 2 *in fin.* 33. *quæſtione* 1. & de impedimento fœminæ *in cap. ex literis eodem titulo.* Hæc doctrina bimembris ſuprad. eſt D. Thom. *in quarto, diſtinctione* 34. *in fin. in expoſitione literæ*, quem vniuerſi ſequuntur ſecundum Thom. Sanchez *d. diſputatione* 93. *numero* 37. vbi reſpondet contrarijs, & declarat quod hæc ita ſe habent, quando impotentia eſt abſoluta, quia ſi eſt reſpectiua, datur vtrique coniugi licentia contrahendi cum alia perſona, erga quam non ſit ea impotentia ſecundum Enriquez, quem refert: & addit, quod ſi coniux potens aliud iniret matrimonium non expectata Eccleſiæ ſententia, peccaret, & eſſet validum ſecundum Sotum *in quarto diſtinctione* 34. *quæſtione vnic. articulo* 2. *in fine corporis*: plura alia de impotentia, quando ſit impedimentum refert Baſil. *vbi ſupra, cap.* 32. *pag.* 475. *cum ſequentibus.*

CAPITVLVM CXIII.

De impedimento maleficij.

SVMMARIVM.

1 *Impotentia perpetua ad copulam ex maleficio conſurgens dirimit matrimoniũ ſubſequens cum perſona illa, ad quam eſt impotentia.*
2 *Legis* 5. *titulo* 8. *partita* 4. *litera refertur.*
3 *Legis fi. titulo* 8. *partita* 4. *litera refertur.*
4 *Maleficium perpetuum cenſetur quando auferri non poteſt, niſi per aliud maleficium.*
Idem quando tolli non poteſt niſi per diuinum miraculum: ſecus ſi per Eccleſiæ exorciſmos, vt in numero 5.
6 *Maleficium an dicatur perpetuum quando auferri non poteſt niſi per eundem authorem, modo licito?*
7 *Maleficium in dubio præſumitur perpetuum.*
8 *Maleficium, qui procurauit, non poteſt petere matrimonij diſſolutionem.*
9 *Malefici poſſunt ſuis maleficijs reddere hominem impotentem ad copulam, & quibus modis dæmonis arte ſoleant id facere, & de alijs in propoſito.*
10 *Maleficij ſignum an liceat deſtruere ad obtinendam maleficij ſanitatem.*
11 *Maleficus quilibet an liceat, & poſſit interrogari, an nouerit in quo tale maleficium conſiſtat, vt ſignum deſtruatur, & ſi ille ignoret, non poterit induci, vt per ſuam artem id inueſtiget: & an ſi forte id addiſcat nouo pacto cum dæmone inito, poſſit ea ſcientia vti? numero* 12. *affirmatur.*

IMpotentia perpetua ad copulam ex maleficio conſurgens dirimit matrim. ſubſequens cum perſona illa, ad quam eſt impotentia, vt conſtat *ex cap. fin* 33. *quæſtione prima*. quod quamuis ſit ex quodam Archiepiſcopo deſumptum; vſu Eccleſiæ quo ad hoc tamquam textus receptus eſt: idem conſtat ex *c. fi. de fri. & malef.* quem tex. vniuerſi Scribentes de impedimento maleficij intelligunt, dempto Innoc. qui de impedimento frigiditatis il- 1

lum intelligit, vt inquit Thom. Sanchez *lib. 7. de matrim. diſputatione 94. numero 8. in principio*, & probatur
2 *in l. 5. titulo 8. partita 4.* cuius litera ita ſe habet, *Fechizos, o otro mal fecho fazendo algun home, o muger, de manera que non ſe pudieſſe ayuntar carnalmente con ſu muger, ò ella con el, podria ſer que tal mal fecho como eſte que duraria por ſiempre, o faſta algun tiempo, è ſi por auentura ſe querellare alguno dellos, o amos a dos ante alguno de los juezes de ſanta Igleſia, diziendo que los departian por razon de tal embargo para ſer ſabidor aquel que los ha departir, como lo deue fazer, e quando, deueles dar plazo de tres años que viuan en vno, e tomar la jura dellos, que ſe trabajaran quando pudieren para ayuntar ſe carnalmente, è ſi faſta eſte tiempo non ſe pudieren ayuntar, è lo querellare otra vez alguno dellos, ò ambos, entiende ſe que el embargo es para ſiempre. Pero antes que los departan deuelos fazer catar a homes buenos, è buenas mugeres, ſi es verdad que à entre ellos tal embargo como razonan. E demas deſto deuen fazer jurar à cada vno dellos en eſta manera. al varon que jure à buena fee ſin engaño, que ſe trabajo, è dio obra quanto pudo para yazer con ella, mas que lo non pudo acabar. E la muger otroſi, que jure que non fizo engaño ninguno, nin lo deſtorno por ninguna manera, que non yogueſſe con ella ſu marido. E deuen jurar con el varon ſiete homes buenos de ſus parientes, ſi los vuiere en aquel lugar, è ſi non con otros que crean que iuro verdad. E la muger deue jurar en eſſa miſma guiſa con ſiete parientes, ò con otras ſiete buenas mugeres de aquel lugar, è deſpues deſto deuelos departir è dar licencia a cada vno dellos que caſen ſi quiſieren.*

Hæc concluſio fuit D. Thom. *in quarto, diſtinctione 34. quæſtione vnic. articulo 3. in corpore*, & ibi communiter omnes Theologi eum ſequuntur, & alibi ſæpiſsime, eſtque communiſsima, & receptiſsima omnium ſententia, vt conſtat ex infinitis Authoribus eam tenentibus, quos citat Sanchez *d. numero* 8.

Idem conſtat ex deciſione tex. *in l. fi. tit. 8. partita 4.* dum huiuſmodi differentiam conſtituit inter
3 maleficiatos, & frigidos, nempe: *Maleficiados, e frios de natura ſon dos maneras de homes, que ſon embargados para non poder caſar, ſegun dize en la ley antes deſta. Pero a departimiento entre ellos de guiſa, que ſi el que fueſſe frio de natura fueſſe partido de ſu muger por mandado de ſanta Igleſia, ſi deſpues caſaſſe con otra, deuenlo partir de la ſegunda, e fazer tornar à la primera. e eſto es porque ſemeja que lo fizo en deſprecio de ſanta Igleſia, caſando engañoſamente otra vez. Ca quien frio es de natura, tambien lo es con la vna muger, como con la otra. Mas ſi el que fueſſe maleficiado maguer lo departieſſe ſanta Igleſia de vna muger, ſi deſpues caſaſſe con otra bien puede fincar con la ſegunda, è non deue tornar a la primera. E eſto es porque podria ſer maleficiado a la primera muger è non à la ſegunda.*

4 Cenſetur autem maleficium perpetuum, ſi non poſsit auferri per opus humanum, niſi per aliud maleficium (quod minime licitum eſt, ſcilicet tollere maleficium alio maleficio, eſſet namq; grauiſsimum ſcelus, vt late ex pluribus docet Thomas Sanch. *lib. 7 de matrim. diſp. 45 per totam*) ita D. Tho. & communiter DD. vt patet ex eodem Sanch. *vbi*
5 *ſupra nu. 9.* vbi *numero* 10. quod ſimiliter cenſebitur perpetuũ maleficium, quamuis tolli poſsit per diuinum miraculũ, ſecus ſi per Eccleſiæ exorciſmos,
6 vt fatentur omnes, *& nu. 11.* agit idem Author, quid dicendũ ſit, quando impedimentum maleficij poteſt auferri à ſolo eius Authore etiam modo licito: & reſoluit, non eſſe tunc præd. impedimentum perpetuum, ſed temporale.

7 In dubio autem, quando conſtare nequit, an ſit perpetuum præd. impedimentum maleficij, vel tẽporale, præſumetur perpetuum, & diſſoluetur matrimonium, quando triennio coniuges dederunt operam copulæ carnali, nec perficere potuerunt, iuxta *d. ca. fi. de frig. & malef.* ita tenent communiter DD. quos refert, & ſequitur Sanch. *vbi ſupra, numero 12.*

Ille autem, qui procurauit maleficium, non poteſt petere ratione illius diſſolutionem matrimonij, cum ſua culpa id euenerit, iuxta gloſſam *verſo ſeparari in cap. fin. 33. quæſtione 1.* & tenent alij Authores, quos citat Sanch *vbi ſupra, numero* 15. quamuis ipſe ibi contrarium probet, quia nihil refert ad matrimonij firmitatem, ſiue coniux, ſiue alius maleficium procurauerit, cuius in hoc ſententia probabilis videtur, ſed à priori tamquam recepta recedendum non eſt in practica. 8

Quod autem malefici poſſint ſuis maleficijs reddere hominem impotentem ad copulã, & quibus modis id dæmonis arte ſoleant facere, & quibus itẽ ſignis dignoſci poſſit, an impotentia ex frigiditate, an potius ex maleficio conſurgat, & quæ ſint ſigna maleficij, agit late Sanchez *d. diſputatione 94. numero 1. cum ſequentibus*, & ante eum Maſcard. *de probat. primo tomo, concluſione 311. & in ſecundo tom. concluſione 888. per totas.* 9

An vero liceat maleficij ſignum deſtruere ad obtinendam maleficij ſanitatem, agit late idem Sanch. *d. lib. 7. diſputatione 96. numero 2. & 3.* vbi cum communi, & recepta ſententia quamplurium Authorũ, quos citat, probat & tenet, licere ipſi malefico, vel cuicumque alij ſigna maleficij temporalis amouere animo deſtruendi pactum cum dæmone initum, & obtinendi ſanitatem maleficiati, & *numero 4.* addit poſſe interrogari alium maleficum, an norit in quo tale maleficium cõſiſtat, vt ſignum deſtruatur, quod ſi ille ignoret, non poterit induci, vt per ſuam artem id inueſtiget. 10 11

Vt ſi forte is addiſcat nono pacto cum d[illegible] c inito, poſſum ea ſcientia ad deſtruen[illegible]um ſignum maleficij in meum commodum vti. vt tenet Ouand. *in quarto diſtinct. 34. quæſtione vnic. diſputatione vnic. pagina antepenult.* 12

CAPITVLVM CXIV.

De impotentia perpetua cognita contrahentibus matrim. vel illi qui potens eſt, an dirimat matrim. vel ſaltem poſsint illud contrahere, vt tanquam fratres habitent, & an ad id teneantur.

SVMMARIVM.

1 *Impotentia perpetua cognita contrahentibus matrim. vel illi qui potens eſt, an dirimat matrimonium, vel ſaltem poſſint illud contrahere, vt tanquam fratres habitent, & an ad id teneantur? & in numeris ſequentibus.*

HAnc quæſtionem ad vtramque partem latiſſime examinat Thomas Sanchez *lib. 7. de matrimonio, diſputatione 97. numero 1. cum ſequentibus*, & circa primam partem eius quæſtionis, *numero 1. & 2.* refert duas quæſtiones ſibi inuicem contrarias, primam affirmatiuam Magiſtri Sentent. *in quarto, diſtinct. 34. ca. 1.* & D. Thom. *in 4. diſtinctione 36. quæſtione vnic. articulo primo, in corpor. & ad quartum, & diſtinctione 34. quæſtione vnic. articulo 2. ad quartum*, & aliorum plurium Theologorũ, & Iuriſperitorum, nempe in præmiſſa ſpecie validum eſſe matrim. inter eos celebratum: ſecundam negatiuam, non valere. quam tenent & probant Scotus, Abulenſ. & alij quamplurimi Theologi. & a

Iuriſtæ

Iuriſtæ maiori numero, quam affirmatiuam. & è noſtris eam quoque tenent Hoſtienſ. Abb. Enric. Felin. Alex. de Neuo, Montalu. *in l. prima, verbo mas como*, & ibi Gregor. Lop. *verbo marido, titulo 9. partita 4.* Nauar. *in ſumma, cap 22. num. 60. & lib. 4. conſil. in ſecunda editione titulo de frigid. conſ. 3. num. 2* Marc Ant. Cuchus *lib. 5. inſtit. mas titulo 12. num. 268* Matienç. *in rubrica gloſſa 1. num. 196. titulo 1. lib. 5. non. collect. Reg.* Barboſ. *in l. prima, parte 1. num. 92. ff. ſolut. matrim.* & alij quam plures ibi à Sanch. congeſti, qui eam quoque ſequitur, & latè comprobat tanquam veriſſimã, & communiſſimam ſententiam, prout eam eſſe affirmat, & nos quoque confitemur, & ſequimur.

2 Circa ſecundam partem quæſtionis principalis de qua in tit. huius cap. nempe, an ſaltem præd. poſſint matrim. contrahere (licet nulliter) vt tanquam fratres cohabitent ad ſolam vitæ ſocietatem? & quidem quando initio eſt bona fide inter eos cõtractum matrimonium, ſcilicet ignorantes impedimentum impotentiæ, proculdubio eſt, poſſe hoc fieri, vt *in cap. conſultationi, & in cap. laudabilem de frigid. & malef. & in c. ſecundo, 33. quæſt. 1.* & in Motu proprio Sixti V. de matrimonio eunuchorum, agente *expreſſa l. 1. titulo 9. partita 4.* ibi: *Pero ſi quiſieren callar ſu embargo, è viuir en vno no como marido, y muger para ayuntarſe carnalmente: mas como hermanos puedenlo fazer.*

3 Hoc tamen caſu non licent eis tactus, qui ſolutis interdicuntur, eo quod re vera coniuges non ſunt, vt docent Dominic. à Soto *in 4. diſtinctione 34. quæſtione vnic. articulo 2. ad fin corpor.* Nauar. *lib. 4. conſil. in ſecunda edit. titulo de frig. & malef. conſil. 3 in 1.* Manuel Rodrig. *in ſecunda editione ſuæ ſum. cap. 235 numero 1.* & alij, quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. *vbi ſupra, numero 4.*

4 Vbi *numero 5.* quod nullatenus ſunt permittendi ſic manere, quando incontinenter viuunt, vacando tactibus, aut in eodem lecto dormientes, vt conſtat ex præd. Motu proprio Sixti V. & quod tunc Epiſcopus debet eos ſeparare, vt tradunt Hoſtienſ. *in d. cap. conſiderationi in fine*, & ibi quoque Ioan. And. *in fin.* Ant. de Butrio, *numero 2.* & Anchar. *in fin.* & Henricus *in cap. fraternitatis numero 6. eodem titulo de frig. & malef.* Gregor. Lopez *in d. l. prima, in gloſſa, para ayuntarſe, titulo 9. partita 4.*

5 Ego vero huiuſmodi confœderationem cenſeo eſſe periculoſiſſimã, ac proinde, non eſſe facile concedendam ob Incontinentiæ periculum, quod omnino eſt fugiendum; qui enim amat periculum, peribit in illo: & huius opinionis prior Author fuit Philiarc. *de officio Sacerd. primo tom. parte ſecunda, lib. 2. cap. 10. verſic. ſed dubium eſt*, quem refert, & ſequitur Sanch. *vbi ſupra, numero 6.* poſt alios, quos refert, ſed antequam eos vidiſſem profecto hoc idem decreueram. Nihilominus tamen iudex Eccleſiaſticus non poterit, his volentibus inſtar fratris, & ſororis cohabitando permanere, denegare hanc cohabitationem, dum aliud non conſtiterit, tum cum pro ſe habeant iuris præſumptionem, cum iura præcitata eam ſibi concedant, tum etiam ex d. Motu proprio Sixti V. qui ſolum eos ſeparari iubet, quando incontinenter viuunt, aut in eodem lecto dormiunt: quare merito Nauar. *d. conſil. 3. numero 14. in prima editione in ſolutione ad 6. & in ſecunda conſil. primo eodem numero, & ſolutione, libr. 4. conſil. de frigid.* quem refert Sanch. qui *ſupra, numero 7.* ait, quod quamuis talis cohabitatio ſit aliquando periculoſa, frequenter tamen caret periculo; ideoque iudicem non eos ſic habitare permiſſurum, ſi eſſent adeo iuuenes, ac infirmi, & in venerea propenſi, vt iure optimo eſſet incontinentię timor. prout frequentius in hac ſpecie ipſe cenſeo eſſe periculum incontinentiæ: quo caſu tenentur ipſi reclamare, vt authoritate Eccleſiæ diſſoluatur matrim. cum aliter abſque ſcandalo ſeparari nequeant ſtante matrimonij præſumptione in foro Eccleſię. ſi tamen ceſſante ſcandalo ſeparati poſſent, ad id non tenerentur, vt probat Sanch. *vbi ſupra, num. 8.*

Quando autem Impotẽs ſuæ incontinentiæ conſcius decepit fœminam ipſam ducens eam in vxorem, ſecundum vnam opinionem tenetur eam, vt ſororem habere, & alere, hanc ſententiam tenent gloſſa *in cap. ſecundo, verſiculo idcirco, & in cap. penultimo in fin. 33. quæſtione 1.* & alij quamplures Authores à Sanch. *vbi ſupra citati, numero 9.* altera habet contrarium, nempe id non eſſe præceptum, ſed conſilium, quam tenent gloſſa *in d. cap. laudabilem, verbo, quod ſi ambo de frig. & malef.* & ibi DD. & alibi ſæpi[illegible], quos congerit, & ſequitur Sanch. *numero 10.* dicens eſſe veriorem, & *numero 12.* cum quampluribus Authoribus. 6

Idem probat, & tenet, quando ambo coniuges tempore initi matrimonij norant impotentiam, contra alios plures tenentes in hac vltima ſpecie, eos teneri tanquam fratres conuiuere ac ad alimenta, ita vt neutri liceat altero inuito reſilire: & quamuis vtraque harum ſententia ſit probabilis, ego magis probo priorem, ſcilicet, vt neque in hac vltima ſpecie ad id teneatur. 7

Si vero in præmiſſa ſpecie, nimitum quando ab initio cognita impotentia volunt vir, & fœmina non matrimonio copulari, ſed quoddam ſocietatis vinculum inire quo ſimul habitantes ad mutua ſeipſos obſequia obligent, vt fœmina inſeruiat viro, & hæc illi alimenta adminiſtret: dicunt DD. vtriuſq; Scholæ hoc licitum eſſe, dummodo periculum incontinentiæ non ſubſit, quos ſequitur Sanchez *vbi ſupra, numero 13.* vbi cum Philiarco bene addit, non facile permittendam huiuſmodi confœderationem, quod maxime probo propter periculum incontinentiæ, & eo fortius quod extra figuram matrimonij in hoc ab initio conueniunt. 8

Quod ſi in motio proxima ſpecie vir potẽs tranſeat ad matrimonium cum alia fœmina, tenebitur virtute præd. pacti priorem adhuc alere, ſicut & ipſa tenetur ei inſeruire, vt cum Soto, & Ludouic. Lopez tenet Sanchez *vbi ſupra, numero 14.* vbi *num. 15.* quod ſi tactibus vacent, aut in eodem lecto dormiant, ſunt omnino ſeparandi. 9

CAPITVLVM CXV.

De reſtauratione primi matrimonij.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium primo iudicio Eccleſiæ diſſolutum ratione frigiditatis viri, ſi ille aliam duxerit, reſtaurandum eſt.*

Et quid ſi tunc prior vxor obierat? numero 2.

Vel aliam mulierem cognouerit fornicarie? numero 3.

4 *Arcta fœmina ſeparata ob hoc a viro, & alij nupta, & cognita ab eo, an ſit tunc primum matrimonium reſtaurandum?*

Et an ſit ſtatim ſeparanda à ſecundo viro? & quid ſi primus vir aliæ coniunctus erat matrimonio? & an interdicatur petitio, & redditio debiti? numero 5.

6 *Matrimonio ſeparato iudicio Eccleſiæ ob maleficium concedenda eſt licentia vtrique tranſeundi ad alias nuptias.*

Et quomodo ſit hoc intelligendum? numero 7. & 8.

9 *Matrimonium contractum non eſt ſtatim inſtaurandum poſt eius diſſolutionem factam ad inſtantiam mulieris;*

9 Deinde obſeruandum erit, quod ſi mulier allegans virum eſſe impotentem nulla tamen impotentia cauſa expreſſa, & vir poſt ſeparationem matrimonij ad aliud tranſierit, non erit ſtatim inſtaurandum prius matrimonium, eo quod tunc mulier totum ſuum ius videtur in iudicium deduxiſſe, vnde idem eſt ac ſi per frigiditatem, vel maleficium eſſet diſſolutum matrimonium, & quando propter maleficium diſſoluitur, non inſtauratur matrimonium, ex eo quod maleficiatus ad aliud tranſierit, vt diximus ſupra: ita tenet gloſſa, *in cap. requiſiſti, verbo acceperit 33. quæſtione* 1. & Aſtenſ. *in* 2. *parte ſuæ ſummæ, lib* 8. *tit.* 37. *articulo* 1. & 2. quod merito placet Thom. Sanch. *d. lib* 7. *diſputatione* 99. *numero* 27. in eo ſenſu, vt non ſtatim, ac conſummatur poſterius matrim. à viro illo, ſit prius inſtaurandum, donec cauſa impotētiæ diſcutiatur, quam iudex tenetur inquirere, ob quam diſſolutum eſt prius matrim. vt inde diſcernat, vtrum ex ijs matrimonium valeat: quod ſi iudex, qui diſſolutionis prioris matrimonij ſententiam protulit, cauſam impotentiæ non expreſſit, erit à præſenti iudice conſideranda ex probatis in priori proceſſu, & ex cauſis, quas teſtes matronæ, & medici reddiderunt, quod ſi nec ex eis conſtet, ipſe denuo inquiret, & cum mulier illa legitime nupſerit, & ſit poſſeſſio pro eius matrimonio, non eſt contra id matrimon. aliquid intentandum, nec ſeparandum, donec conſtet prius validum fuiſſe, & inſtaurandum; at ſeparandum eſt poſterius impotentis matrimon. vtpote contra quod eſt præſumptio ratione impotētiæ donec cauſa diſcutiatur: ita recte perpendit ac diſcurrit Sanch. *vbi ſupra, num.* 28. qui *numero* 29. hinc deducit, quod quamuis pars non teneatur allegare cauſam impotentiæ, iudex tamen tenebitur eam explicare in ſua ſententia, & explicite diſcurrere ex rationibus de quibus ibi per ipſum.

10 Videtur tamen, quod antequam inſtauratio prioris matrimonij fiat in caſibus, in quibus ea legitime fieri debet, debeat prius vterque coniux pœnitentiam agere de periurio commiſſo, dum in ſeparatione impotentiam iurarunt, & hoc ex tex. *in d. cap. laudabilem in fin. de frigid. & malef.* ibi: Et peracta pœnitentia cogantur ad priora connubia redire: & *in ca. requiſiſti 33. quæſtione* 1. ſed bene Turrecremata ibi *in fin.* ſatis eſſe ait, ſi incepta pœnitentia ſit: & melius Sanchez *vbi ſupra, numero* 30. credit, ſatis eſſe illis iniunctam fuiſſe, reſpondens præd. textibus in contrarium præcitatis, declaranſque mentem illorum quomodo ſuæ opinioni non obſint.

11 An autem ſi fœmina à viro ſeparata, quod ab eo cognoſci nequeat, & ei reſtituta ob deceptionem circa impotētiam deprehenſam, ſit illi reſtituenda, ſi ab eo adhuc nequeat cognoſci, & quoties hoc fieri debeat, agit late Thom. Sanch. *vbi ſupra, num.* 31. *cum ſequentibus*, qui eſt videndus in propoſito, & *numero* 37. *cum ſequentibus* agit, qualis reſtitutio facienda ſit, quando tempore, quo inuenitur deceptio Eccleſiæ circa diſſolutionis matrimonij ſententiam, eſt iam alter coniux profeſſus, aut ſacris initiatus, & alia in materia vtilia: an autem matrimonio diſſoluto ratione impotentiæ vtriuſuis coniugis, & errore comperto ex impotentis fornicatione, aut poſterioris matrimonij conſummatione liceat potenti celebrare diuortium ob eam copulam impotentis, agit late idem Sanchez *d. lib.* 7. *tota diſputatione* 101.

12 Denique in propoſito illud hic adducere voluimus, in matrimonio ſpeciale eſſe, vt ſentētia in coniugali cauſa lata, quacumque circunſpectione præmiſſa, ſiue bis ab ea prouocatum fuerit, confirmataque ſit, ſiue lapſus termini ad appellandum ſit, nunquam tranſeat in rem iudicatam, ac proinde non ita efficacem authoritatem ſortitur, quin retractanda ſit, quoties compertum fuerit eam errore quodam latam fuiſſe: tex. eſt *in cap. lator, in verſic. mandamus quatenus*: & *in cap. conſanguinei*, & *in cap. tenor de ſententia, & re iudic.* & *in cap. fraternitatis de frigid. & malef.* vbi hoc docent communiter DD. & alibi ſæpiſſime, quos refert, & ſequitur D. Couar. *in* 4. *de ſponſal. ſecunda parte, cap* 8. §. 12. *numero* 12. *in principio*, & Thom. Sanch. *d. lib.* 7. *diſputatione* 100. *numero* 1. vbi refert, & defendit communem huius concluſionis rationem poſt Couar. *vbi ſupra, numero* 16. *cum duobus ſequentibus.*

Et in his ſententijs non tranſeuntibus in rem iudicatam poteſt probari iniuſtitia ſententiæ tam reſpectu meritorū cauſæ, quam reſpectu ordinis proceſſus per acta cauſæ, quamuis trāſierit decennium à tempore ſententiæ: ſecundum Abb. *in d. c. lator numero* 5. & ibi Alexand. de Neuo, *numero* 4. & Sanch. *vbi ſupra, numero* 2. 13

Quinimo, & iudex ex officio etiam parte inuita procedere poteſt ad retractandam huiuſmodi ſententiam, vbi de errore certior factus fuerit, vt conſtat ex *c. porro ad finem, de diuort.* ibi: Tui officij intereſt, matrimonia illa adhibita grauitate diſſoluere quæ illicite contracta noſcuntur: & bene docet Cardin. *in c. lator numero vnic. verſic. in gloſſa fin.* & Sanch. *vbi ſupra, numero* 3. addens bene ad id teneri iudicem, vt conſtat ex verbis modo relatis *d. c. lator*, quia ſua intereſt peccata auferre: & grauiſſimum eſt, illegitime coniunctos in matrim. perſeuerare: aut legitime coniunctos ſeparari. 14

Pro cuius materiæ intellectu obſeruanda ſunt ſequētia. Primo, quod ſentētia in cauſa matrimoniali non tranſit in rem iudicatam, in hunc nempe ſenſum, quin per viam querelæ poſſit contra eam allegari, aſſumit tamen authoritatem rei iudicatæ in præd. caſibus, vt prætextu appellationis corrigi nequeat, vt voluit gloſſa *in d. cap. fraternitatis, verbo fornicario in fin. de frigid. & malefic.* vt eam intelligunt, & ſequuntur Abb. ibi *numero* 21. Præpoſ. *numero* 19. Alexand. de Neuo *in §. quamuis, numero* 26. idem tenet gloſſa *in cap. ad reprimendum, verbo ſuſpendatur de officio Ordin.* & alios allegans D. Couar. *vbi ſupra, num.* 12. *verſic. ſententia vero*, & plures Sanch. *vbi ſupra, num.* 4. allegantes in fauorem huius communis doctrinæ Hoſtienſ. *in d. cap. tenor in fin.* ex quo eam colligunt dicen[illegible]ententiam matrimonij non tranſire in rem iudica[illegible], quoad veritatem, bene tamen quoad ſubtilitatem, quæ profecto verba mirabilia ſunt in propoſito, ſatiſque inſinuant præd. communem doctrinam, atque eam confirmant. 15

Secundo obſeruandum eſt, quod quamuis ſententia in cauſa matrimoniali non omnino tranſeat in rem iudicatam, tranſit tamen quoad hoc, vt non indiſcriminatim volens eam impugnare audiatur: ſed oportet, vt alleget aliquam veriſimilem cauſam iniuſtitiæ, quæ iure optimo iudicem ad id credendum moueat, ne in infinitum pars contraueniens audiatur: & ideo cauſæ cognitio iuſtitiæ impugnationis præmittenda eſt à iudice, vt pars contraueniens audiatur, vt docent Innoc. & communiter DD. *in d. cap. tenor de ſententia, & re iudic.* & alij quamplures, quos refert, & ſequitur Sanch. *vbi ſupra, numero quinto*, vbi quod ideo iudex debet præmittere ſummariam cauſæ cognitionem non citato aduerſario, & ea apparenti iuſta audiri debet volens impugnare ſententiam, & non alias ſecundum Hoſtienſ. Ioan. Andr. Anton. de Butr. Anchar. Bald. Imol. & Felin. & Cardinal. quos citat, & quod in dubio an cauſa iuſta ſit, audiri debeat, eo quod animæ periculum vertitur, iuxta tex. *in cap. cum ſpecialis, §. final. verſic. excoſſu quoque dubio, de appellat.* vt tenent 16

ijdem

ijdem Hoſtienſ. Ioan. Andr. Anton. de Butr. Anchat. & Cardin. quorum vltimus ſubdit, quod ſi non præmiſſa tali cauſæ cognitione iudex audiat petentem ſententiam reuocari, non poteſt aduerſarius opponere, nec appellare: ſed poſſe puniri iudicem à ſuperiore: atque poſſe etiam dici licere aduerſario opponere, & appellare: & hoc vltimum verius, & tenendum eſſe cenſeo, quia fuit prætermiſſus iuris ordo neceſſarius.

Hinc plura deducuntur congeſta per Thom. Sanchez *vbi ſupra, num. 6. cum ſequentibus*, quæ in praxi ſatis contingibilia ſunt, & ideo ea ſummatim referam.

17 Primo, certam regulam præſcribi minime poſſe quoties audiendus ſit volens præd. ſententiam impugnare, ſed id arbitrio iudicis committendum attenta cauſa coram eo allegata, vt docent Abb. *in d. cap. lator numero* 11. Alex. de Neuo *numero* 12. & Felin. *numero* 6. *declaratione* 5.

18 Secundo, præſumi pro ſententia, ac proceſſus iuſtitia, quando ab ea intra legitimum tempus non eſt appellatum, donec eius iniuſtitia cōſtiterit: & ideo, eam alleganti incumbit onus probandi, vt tenet Innocentius *in cap. bona, el primero, de elect. numero* 8. Archid. *d. 2. quæſtione 6 in ſumma numero* 3. Ioann. Andr. *numero* 3. & communiter DD. *in d. cap. lator*, allegat plures D. Couar. *in quarto de ſponſal. ſecunda parte, ca. 8. §. 12. numero* 12. *verſic. ex quibus conſtat*, & Sanch. *vbi ſupra d. diſputatione* 100. *numero* 7.

19 Tertio, quod ad hoc vt præd. ſententia matrimonialis reſcindatur, oportet condemnatum vti noua querela, nouoque libello, in quo petat eam cauſam coniugalem ſemel iam definitam iterum ad iudicium deduci, & ſententiam reuocari ratione erroris detecti, nam quoad inſtantiam cauſæ tranſijt in rem iudicatam, vt patet *in cap. ex literis ad fin. de in integ. reſtitutione*, ibi: Et ad audientiam reſtituimus eam pro matrimonio poſtulantem: & ibi Hoſtienſ. *numero* 12. Abb. *in d. cap. lator numero* 12. & ibi communiter DD. *de ſententia, & re iud.* Couar. *vbi ſupra, d. num. 12. verſic. ſecund.* & Sanchez, *num.* 8.

20 Quarto, hanc nouam querelam minime poſſe proponi à ſubditis ſuffraganei coram Archiepiſcopo, quia inter eos ſolum eſt iudex in cauſa appellationis, & nō per viam querelæ, iuxta tex. expreſſum *in cap. primo, de officio legat. & c. Paſtoralis in principio de officio Ordin. & in cap. venerabilibus in principio de ſententia excommunic. in* 6. idcoque proponenda erit hæc querela coram eo iudice, qui adiri poteſt per ſimplicem querelam, qui eſt ipſemet, qui primam ſententiam tulerat (vt cum alijs probant Couar. *vbi ſupra d. numero* 12. *verſic. tertio*, & Sanch. *numero* 9. vbi *numero* 10. agit, quid quando aduerſus priorem ſententiam opponitur nullam eſſe) Pontifex etiam, vel eius legatus, vt habetur *in d. cap. primo de officio legat.* Alex. de Neuo *in d. cap lator, num.* 10.

21 Tertio erit obſeruandum, ſententiam in cauſa matrimoniali non tranſire in rem iudicatam quoad ipſum coniugium, ſecus quoad expenſas, quarum ſuccumbens condemnatus fuit per eam ſentētiam, à qua non fuit appellatum, vt poſt alios late probat Sanch. *vbi ſupra, num.* 11.

22 Quarto obſeruandum eſt, quod ſecundū Gofred. *in cap fin. de clandeſtin. deſponſ.* quamuis reſpectu coniugum ſententia præd. non tranſeat in rem iudicatam, reſpectu tamen tertij contra matrim. agentis bene tranſit contra eum in rem iudicatam, ita vt nemo deinceps audiatur volens id impedimentum proponere; quia actio popularis vno agente conſumitur, *l. eum, qui §. in popularibus, ff. de iur. iur.* ſed hæc opinio falſa quidem eſt, ſiquidem ea retenta foueretur peccatum ſuſtinendo matrimonium nullum, & ideo eam merito reprobant Hoſtienſ. Anton. de Butrio, Abb. Alexand. de Neuo, Præpoſ. & Felin. quos refert, & ſequitur Sanchez *vbi ſupra, numero* 12.

Quinto, eadem communis traditio, quod ſententia in cauſa matrimoniali non tranſeat in rem iudicatam, intelligenda eſt, quando ex illius ſententiæ obſeruatione nutriretur peccatum, nec conſenſu partis vtriuſque poſſet culpa ceſſare, vt ſi lata eſſet ſentētia contra legitimum matrimonium declarans id nullum eſſe, aut in fauorem matrimonij cum impedimento dirimente celebrati: ſed quando conſenſu vtriuſq; coniugis poteſt ceſſare culpa, & matrimonium conſtare bene tranſit in rem iudicatam, vt ſi litigetur, an aliquod fuerit legitimum matrimonium allegante altero metum, vel conditionem ſeruientis alterius coniugis à ſe ignoratā, ſuccubuit hic, & ſententia pronunciatum eſt, valuiſſe coniugium, ſi non appellauit legitimo tempore, tranſit in rem iudicatam, ita vt amplius ob eam rationem retractari non poſſit, ita tenet gloſſa final. *in d. cap. lator de ſententia, & re iud.* & ibi communiter DD. D. Couar. *d. §. 12. numero* 19. *verſic. tertio*, vbi bene eam probat, & Sanch. alios allegans *d. lib. 7. diſputatione* 100. *numero* 13. vbi quod eadem ratione ſententiam in ſponſalibus de futuro latam tranſire in rem iudicatam, quando ea diſſoluuntur, probato aliquo impedimento, nec à præd. ſententia appellatum eſt, quia poſſunt partes ſibi præiudicare non appellando, cum etiam poſſint omni ſententia ceſſante diſſoluere ſponſalia abſque aliquo peccato, ſecus ſi ſententia lata ſit in fauorem ſponſalium, non probato impedimento dirimēte matrimonium, ea enim non poteſt in rem iudicatam tranſire, quia foueretur peccatum, compellēdo virtute illorum ſponſalium ad matrimonium irritum celebrandum, vt docent Ant. de Butr. *in c. ex araut, num.* 6. Abb. *num.* 5. *de probat.* & ibi Decius, *numero* 18. *concluſione* 2. & cum eis Sanchez *vbi ſupra, numero* 13. qui *numeris ſequentibus* nonnulla ex præd. deducit apud eum videnda.

CAPITVLVM CXVI.

An impotentia perpetuo ſuperueniens matrimonio non conſummato, id dirimat?

SVMMARIVM.

1 *Impotentia perpetua ſuperueniens, matrimonio non conſummato an id dirimat?*
Et quid eo dubio quando non conſtat, an præceſſerit, vel non? numero 2.
3 *Impotentia propria non plene cognita an liceat eidem ad aliud matrimonium tranſire donec re diligenter inueſtigata dubium deponat?*

SVnt nonnulli, qui in hac quæſtione partem affirmatiuam tenent fragilibus fundamentis, 1
nēpe Gratianus *in ſumma ad fin. 33 q. 1.* Alberic. *in ſuo di tionario litera I. verbo impedimentum impedimento* 15. Carrerius *lib. 5. de ſponſalib. c.* 18. & nonnulli alij. Cæterum certa, & communiſsima ſententia eſt, matrimonium ratum, non conſummatum, non dirimi per quamcunque impotentiam ſuperuenientem, ex text. *in cap. hi, qui 32. quæſtione 7 & in cap ſi vxorem 32 quæſtione* 5. & in terminis ita tenent D. Bonauent. *in 4. diſtinctione 34. articulo 2. quæſtione* 2. & ibi communiter Theologi. & alibi ſæpiſsime, quos congerit. & ſequitur Thom. Sanch. *lib. 7. de matrim. diſputatione* 102. *numero* 3. vbi etiam quamplures Iuriſperitos *l. Reg. 4. ad fi. verſ. Pero ſi acaeſcieſſe,*

titulo

tulo 8. *partita* 4. Marienç. *in rubrica gloſſa* 1. *num* 192. *titulo* 1. *lib.* 5. *non. collect. Reg.* Manuel Rodrig. *in prima parte ſuæ ſumma in* 2. *editione, cap.* 235. *numero* 2. *ad fin.* qualiter autem liceat tunc vſus matrimonij coniugatis, quando eo legitime celebrato ſuperuenit impotentia, Sanchez *vbi ſupra num.* 5 *cum ſequentibus* diſtinguit quatuor genera impotentiæ ſuperuenientis, & per vnumquodque bene diſcurrit.

2 Sed quid erit præſumendum in dubio, quando non cõſtat, an impotẽtia præceſſerit, an ſubſequuta ſit matrimonium, an quod præceſſerit, vel non? in hoc ſunt opiniones diuerſæ; vna habet, præſumi in hac ſpecie impotentiam præceſſiſſe, ac proinde matrimonium eſſe diſſoluendum tanquam irritum, eamque tenent loquentes de omni impotentia, ac etiam accidentali maleficij Hoſtienſ. *in ſumma de frigid. & maleficiat.* §. *quæ impotentia, numero* 7. *verſic. quid ſi dubitetur, & in cap. fraternitatis, num.* 4. *verb. præter diminum eodem tit.* & ibi communiter DD. Montal. *in l.* 4. *in fine, & in l.* 7. *ad fi. tit.* 2 *part.* 4. Greg. Lop. *ind. l.* 5. *in verbo, de tal embargo*, Maſcard. *de probat. concluſ.* 816. *n.* 19 *& concluſ.* 1027. *n.* 3. Marienç. *in rubrica gloſ.* 1 *n.* 204. *titulo* 1. *lib.* 5. & alij quamplures DD. Iuriſtæ, & Theologi, quos congerit Sanch. *vbi ſup. nu.* 1.

Secunda opinio habet in dubio non præſumi impotentiam fuiſſe ante coniugium, quando alter cõiux petit ſeparari matrimonium ratione impotentiæ, ſecus, ſi vterque coniux diſſolutioni aſſenſum præſtaret, vel ſi alter petat aliquam in vxorem, tunc enim præſumitur impotentiam præceſſiſſe, ita Anton. de Butrio *in d. cap. fraternitatis, num.* 20. *de frigid. & malef.*

Tertia opinio aſſerit impotentiam accidentalem, qualis eſt maleficij, aut ſi virilia abſciſſa ſint nõ præſumi præceſſiſſe, atque ita in dubio validum eſſe matrimonium, ita gloſ. *in ſumma* 33. *quæſtione* 1. *verbo quod autem inſ.* & nonnulli alij Authores. quid tenẽdum? Mihi videtur communis, & valde probabilis prior ſententia.

Nihilominus tamen diſtinctio trimembris, quam facit Sanchez *ſupra, numero* 5. *cum ſequentibus*, verior & tenenda videtur, qua præd. diuerſæ ſententiæ concordantur, nempe, primus caſus eſt, quod quando impotentia eſt naturalis, in dubio præſumitur eam præceſſiſſe & ſic matrimonium eſſe nullum, vt habet prima ſententia communis, ſi vero impotentia eſt accidentalis, vt ex maleficio, abſciſſione, aut ex aliquo alio morbo conſurgens, & ſufficienti diligentia præmiſſa conſtare nequit, an ea matrimonium præceſſerit, an potius ſequuta ſit, tunc præſumatur potentiam illam ſubſequutam eſſe matrimonium, ac proinde id fuiſſe validum, vt habet tertia opinio cum ſuis Authoribus, & hic ſecundus caſus limitatur, niſi breue tempus à matrimonio contracto vſque ad eius conſummationis intentionem tranſiiſſet, quia tunc non præſumitur tam breui tempore impotentiam illam accidiſſe ſed potius præſumendum eſt, eam priorem matrimonio fuiſſe, & in hoc caſu prior ſententia locum obtineat, quod ſi facta ſufficienti indagine dubitetur, an impotentia ſit naturalis, an potius accidentalis, cenſet in hoc dubio accidentalem præſumi. Quod ſi non dubitẽt (& hic eſt tertius caſus diſtinctionis) circa anteceſſionem impotentiæ, ſed an vera impotentia ſit, & an matrimonium conſummatum ſit necne? & adhibita ſufficienti diligentia id dubium vinci nequeat, exiſtimat in hoc dubio præſumi pro matrimonij valore, nec illud ſemel initum poſſe diſſolui, quos tres caſus huius diſtinctionis tribus concluſionibus diſtinctis optime, vere, & prudenter meo iudicio probat, & ſuſtinet.

3 Non autem licebit ei cui non plene cognita eſt propria impotentia, ad matrimonium tranſire, donec re diligenter inueſtigata dubium deponat. quoniam exponitur periculo irritandi matrimonij, vt contra Palatins bene probat Sanchez *vbi ſupra, numero* 10. & inſuper quod matrimonium contrahens cum en impotentiæ dubio poſſit non ſolum debitum reddere, ſed etiam petere, vt ibi per eum.

CAPITVLVM CXVII.

An impotentia puberis impediat ſeu dirimat matrimonium.

SVMMARIVM.

1 *Impotentia puberis an impediat ſeu matrimonium dirimat.*

QVando non conſtat impotentiam puberis eſſe perpetuam, & ex frigiditate conſurgere, ſed dubitatur, an ſit temporalis, ac ex debili ætate proueniat, ſi credimus gloſſæ *in ſumma verbo ſponſalia* 30. *quæſtione ſecunda, & in cap. continebatur, verbo proxime de deſponſat. impub. & in cap. puberes. verbo tardiſſime eodem titulo*, & ibi Abb. *num.* 4. dicens fortè hanc ſententiam eſſe veriorem. Alſonſ. à Veracru. *in ſuo Specul. coniug. articulo* 39. *concluſione* 2. hoc matrimonium erit irritum, & nullum. *

Communis tamen, verior & probabilior eſt contraria, imo quod huiuſmodi matrimonium validum ſit, quam tenent Hoſtienſ. *in d. cap. puberes, numero* 5. & ibi communiter DD. D. Couar. *in* 4. *de ſponſal.* 2. *parte, cap.* 5. §. *numero* 2. Ant. Cuchus *lib.* 5. *inſtit. maior. titulo* 12. *numero* 255. Maſcard. *de probat. concluſione* 889. *numero* 10. & alij plures Canoniſtæ, & Theologi, quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. *lib.* 7. *de matrimonio, diſputatione* 104. *numero* 5. vbi eam dicit probabiliorem, eam amplians vt procedat, quando fœmina completo anno 12. ex diminuta corporis diſpoſitione nondum poteſt pati virilem complexum, quia eadem prorſus eſt ratio ac de viro: & ſic in vtroque caſu validum prorſus erit matrimonium.

Suppoſita hac magis recepta ſententia circa tempus, quod in hac ſpecie expectandum ſit, ad experiendum an ea impotentia ſit perpetua, ac matrimonium irritum? quamuis in hoc ſint diuerſæ ſententiæ, quibuſdam exiſtimantibus triennium expectandum eſſe: alijs vero contrahẽti decimoquarto ann. præſcribi biennium, & ſi contraxit anno 17. vnicum annum: & fœminæ anno 12 nubenti, quæ ex diminuta corporis diſpoſitione nõ poteſt viri congreſſum pati, præſcribi tempus vſque ad 14. annum.

Verior, & receptior ſententia habet expectandum eſſe vſque ad plenam pubertatem, quæ fœminis decimoquarto ætatis anno contingit, vt colligitur ex *lege Mela, ff. de aliment. & cibar. legat.* viris vero decimo octauo ętatis anno, vt habetur *in l. arrogato, ff. de adopt. & § minorem, inſtit. eodem titulo*: text. namque *in c. laudabilem de frigid. & malef.* triennium concedens, procedit, quando coniectari poteſt, ex frigiditate, aut alio impedimento impotentiam conſurgere: at quando poteſt præſumi ex ætatis imbecillitate impotentiam prouenire, æquitas ſuadet, eam ætatem expectandam eſſe, in qua perfectum robur comparat natura, tunc namque ceſſabit præſumptio debilitatis ex tenera ætate prouenientis, & poteſt iure præſumi frigiditas, aut aliud impedimẽtum perpetuum, ita tenent Hoſtienſ. *in d. cap. laudabilem paulo poſt princip.* & ibi communiter DD. & alibi, quorum plures refert. & ſequitur Sanch. *vbi ſupra, numero* 18. inferens ex hoc, non poſſe peti ſeparationem matrimonij ratione impotentiæ viri, niſi

vir

vir ſit maior decem, & octo annis: niſi aperte appareat imporentia ad oculum, vt ſi habeat puer virilia ampurata, vel careat vtroque reſticulo: tunc enim nulla temporis mora opus eſt ſecundum Anchar. *in cap. ex literis, numero 1. de frigid. & maleſic.* & eadem ratione, quando diſſolutio matrimonij petitur ob puellæ arctitudinem, nec conſtat ad oculum, eam eſſe talem, vt non ex ætate imbecilli conſurgat, non poteſt peti donec puella expleuerit 14. annum, in quo diximus comperere ei pubertatem perfectam, vſque tunc namque ex imbecilli ætate peruenire poſſit præſumi, ſicut de puero ante plenam pubertatem prædiximus.

CAPITVLVM CXVIII.

De matrimonio contracto in articulo mortis an ſit validum.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium contractum in mortis articulo an validum ſit? & numeris ſequentibus ampliatur, & declaratur: & an filij antea nati legitimentur, & excludant ſubſtitutum?*

4 *Actus, quando non eſt à parte rei contra iuſtitiam nec reſtituendi obligationem inducit, & nihil refert an bono vel malo animo fiat ad reſtitutionis obligationem producendam.*

Filij naturales legitimati per ſui ſequens matrimonium celebratum in articulo mortis an excludant ſubſtitutum, numero 3.

1 SIcut in mortis articulo poteſt contrahi matrimonium ſpirituale profitendo, *vt in cap. ſicut tenor de regul.* ita & carnale, quia validum eſt argumentum, à matrimonio ſpirituali ad carnale, vt late iure probat Euerar. *in ſua centuria leg. hoc eodem loco* à matrimonio ſpirituali, vt conſtat ex vſu Eccleſiæ, qui habet, vt in articulo mortis conſtitutus valde affectus erga concubinam, cui diu adhæſerat, illam ducat in vxorem, ne ſalus eius ſpiritualis deſperetur ob concubinæ affectum, & defectum propoſiti recedendi ab ea. Denique, quia potentia generandi adhuc perſeuerat quamuis vſus illius futurus non ſit, ob impedimentum extrinſecum: accedit præterea, quia nec propoſitum non ſuſcipiendæ prolis nec debiti non reddendi irritat matrimonium, quando id in pactum non deducitur, *cap. fi. de condit. appoſ.* vt conſtat in contrahente animo ingrediendi religionem ante conſummationem: & hæc in noſtris terminis eſt vera omnino ſententia, & vſu Eccleſiæ comprobata, & communiter à profeſſoribus vtriuſq; Scholæ recepta, vt patet ex Thom. Sanch *lib. 7. de matrim. diſputatione* 105. *numero* 3. vbi reſpondet argumentis contrarijs *numero* 2. oppoſitis.

Quinimo huiuſmodi matrimonium habet vim legitimandi prolem naturalem antea ſuſceptam, quia tex. *in cap. tanta, qui filij ſint legitimi*, generaliter & abſolute eam vim matrim. tribuit, quale eſt hoc, & ita in hanc ſententiam conueniunt omnes DD. dempto Bald. *in l. eam quam num. 27. C. de fideicommiſ.* eſtque certiſſima, vt plurimos congerens affirmat Sanch. *vbi ſupra, num.* 5. inter quos Tiraquel. *in l. ſi vnquam C. de reuoc. don. verbo ſuſceperit liberos, numero* 73. Ciſuentes *in l. 12. Taur. dub. 109. numero* 13. & ibi Caſtill. *numero* 25. *Couar. in 4. Decretal. 2. parte, cap. 8. §. 2. numero* 10. Anton. Cuchus *lib. 5 inſtit. mai. titulo* 11. *numero* 138. Andr. Gail *lib. 2. Practic. obſeruat. cap.* 148. *numero* 8. Manuel Rodrig. *in 1. tom. quæſt. Regul. qu.* 13. *art.* 1. & alios quamplures refert, ſed vltra eos [illegible] hanc receptiorem ſententiam, & tenendam contra alios vt reſoluimus *in repetitione §. ſin numero* 168. *Inſtituta de hæred. qual. & differentia.* & eam tenet Gregor. Lopez *in l. 1. in gloſſa ſe caſa con ella, verſiculo etiam, tit. 13. partita* 4.

3 Quod procedit, quamuis in ætate decrepita conſtitutus tunc contrahat, vt cum alijs reſoluit Sanchez *vbi ſupra, num.* 6. Illa tamen quæſtio in propoſito difficillima eſt, an præd. legitimatio excludat ſubſtitutum vocatum ſub conditione; ſi inſtitutus abſque liberis legitimis deceſſerit? & pro eius vera reſolutione duo caſus diſtinguendi ſunt. Primus eſt, quoties nulla alia præſumptio concurrit defraudandi ſubſtitutum, quam celebrari matrimonium in mortis articulo. Secundus vero caſus eſt: quando vere conſtat, animo defraudandi ſubſtitutum matrimonium eſſe celebratum: in priori caſu quamuis Angel. *in l. nuper, numero tertio, C. de natural. lib.* & alij quamplures DD. teneant præſumi matrimonium celebratum à conſtituto in mortis articulo in fraudem ſubſtituti, ac proinde filium ſic legitimatum non excludere ſubſtitutum, argumento *l. ſi ita mea ff. ſolut. mat.* & hanc opin. eſſe magis receptam, Menoch. *conſil. 226. numero 87. volumine tertio, & de præſumpt. lib. ſexto, præſumptione octaua, numero tertio*: contraria tamen ſententia, imo quod in præmiſſa ſpecie nulla alia fraudis ſuſpicione concurrenti, prolem ſic legitimatam ſuccedere excluſo ſubſtituto, verior, communis, & receptiſſima eſt, & tenenda in praxi, vt plurimis citatis reſoluimus vbi ſupra *in d. §. ſin, numero* 169. & nouiſſime poſt nos Thomas Sanchez *d. lib. ſeptimo de matrimonio, diſputatione* 105. *numero 7. & 8.*

In ſecundo vero caſu, quando vere conſtat animo fraudandi ſubſtitutum matrimonium celebratum fuiſſe à conſtituto in articulo mortis, veluti ſi hic ſuum animum expreſsiſſet, vel minatus fuiſſet ſubſtituto fore, vt matrimonium illud ad eius excluſionem contrahat, vel alias de hoc conſtaret, valeat legitimatio, ſed ſubſtitutus non excludatur, vt reſoluimus cum alijs *d. numero* 169. ſic intelligentes, & concordantes præd. duas opiniones contrarias: & eſt communis fere omnium ſententia ſecundum Sanchez *vbi ſupra, num.* 9. qui plurimos Authores huius Regni, & etiam exteros eam tenentes citat, necnon & plura eius fundamenta.

Nihilominus tamen ipſe Sanch. *ibidem numero* 10. late nititur probare etiam in hoc ſecundo caſu, quod proles ſic legitimata excludat ſubſtitutum, eo quod non vere dicatur ſubſtitutum fraudare, qui vtitur ſuo iure, actumque mero iure permiſſum facit, vt ibi late probat, & quia mala intentio patris ineuntis matrimonium nocere non debeat filio ſic legitimato, cum ipſe nihil à patre conſequatur, ſed ex beneficio inſtituentis patrem, hæreditatem illam obtineat, qui noluit prolem legitimam hæreditate priuari.

Denique, quando actus à parte rei non eſt contra iuſtitiam, nec reſtituendi obligationem inducit, nihil refert bono, an malo animo fiat ad reſtitutionis obligationem producendam, vt late deducit Nauar. *lib. 3. de reſtitutione, ca. 5. in noua editione, dub. primo, numero 5. & ſequentibus*, & tandem Sanchez inquit, quod quamuis prior ſententia ſit valde probabilis, ſibi potius placet hæc poſterior, oppoſita in fauorem prolis contra ſubſtitutum ex ſupradictis & alijs rationibus, & quod eam amplectuntur Bald. *in rubrica, C. de priuileg. dot. numero* 2. quem ego non inuenio in meo libro, Sarmento *lib. primo Selectar. cap. ſexto, numero octauo, & numero vltimo, in fi.* & Menchac. *lib. 3. controuerſ. vſufrequent. cap. quarto, num. quinto,* 4

Ioan.

Ioan. Gatcia *de nobilitate, gloſſa 21. numero 59. & in tractatu de hypotheca poſt contract. numero 14.* Spin. in *Specul. teſtament. gloſſa 15. princip. numero* 106. Molin. Theolog. *primo tom. de Iuſtitia, & Iur. tractat. 2. diſputatione 172. ad fi.* & quamuis hæc opinio fortibus rationibus fulcitut, vetcor tamen ne in praxi obtineri poſſit iuxta eam, ſed potius iuxta priorem in fauorem ſubſtituti, tamquam magis receptam, & communem fere omnium ſenteutiam, & valde probabilem, vt prædiximus.

CAPITVLVM CXIX.

De Hermaphrodito an matrim. contrahere poſsit, & in quo ſexu?

SVMMARIVM.

1 *Hermaphroditus an & quando poſſit contrahere matrimonium, & quando peccet? & numeris ſequentibus.*

2 *Parochus an poſſit, & debeat intereſſe matrimonio Hermaphroditorum, & numeris ſequentibus.*

1 PRo teſolutione huius quæſtionis obſeruandum eſt, Hermaphroditum virum, vel fœminam iudicandum eſſe iuxta ſexum in quo præualet, *l. quæritur* 10. *ff. de ſtatu homin.* ſi autem neutet ſexus præualet, ſed vterque eſt æqualis, tunc æque vir, ac fœmina iudicandus eſt, quare poteſt tunc eligere ſexum, quo vti malit, vt docent Hoſtienſ. *in ſumma, titulo de teſtib. §. quis poſſit eſſe teſtis, numero 2. verſic. quod ſi vtriſque* & alij, quos refert & ſequitur Thom. Sanchez *de matrim. lib. 7. diſputatione* 106. *numero* 1. vbi quod debet iurameuto ſe aſtringere fore, vt in poſterum minime altero ſexu præter ſemel electum vtetut, & *numero* 2. quis noſſe debeat vter ſexus præualeat, & quid in dubio eenſendum ſit: nunc ad tem.

Hermaphroditus, in quo alter ſexus ptæualet, poteſt matrimonium contrahere iuxta ſexum illum præualentem: ideoque ſi fœmineus ptæualeat, poteſt vito nubere, ſi autem virilis, poteſt fœminam ducete in vxorem, ita tenet gloſſa *in c. ſi teſtes verbo ad teſtimonium 4. q. 3.* Angel. *in ſumma verbo Hermaphroditus. n. vltim.* Sylueſt. *eodem verbo in fi.* & Summa Tabien. & Atmil. *in fin.* quos refett, & ſequitur Sanch. *vbi ſup. num. 4.* qui *num.* 5. ex hoc recte deducens eſſe irritum matrimonium ipſo iute iuxta alium ſexum, & ſic minus præualentem contractum.

Quando vero vterque ſexus æqualis eſt, electio datur Hermaphtodito iuxta alterutrum ſexum matrimonium contraheudi, vt cum alijs tenet, & ptobat Sanch. *vbi ſupra, numero* 6.

2 Vbi *numero* 7. quod parochus non debet intereſſe tali matrimonio donec Hermaphtoditus coram iudice Eccleſiaſtico ptoteſtetur, quo ſexu vti velit, quare conſulendus eſt prius iudex Eccleſiaſticus, cuius eſt id diſcutere, & examinare, vt conſtet, qualitet matrimonio copulandus ſit, vt docet Maiol. *lib. 3. de irregul. cap. 25. num.* 16. & Sanch. *d. num.* 7.

3 Qui *numero* 8. ideo probat, reum eſſe culpæ mortalis Hermaphtoditum in quo vterque ſexus par eſt, ſi ſemel electo vno ſexu & iuxta illum matrinio cõtracto, viduus effectus iuxta alterum ſexum matrimonio copuletut.

4 Quare parochus his nuptijs tanquam interdictis debet ſuam præſentiam negare, vt docet Maiol. *vbi ſupra*, & nos prædiximus quoque, licet matrimonium ſit validum, quia iure naturæ non irritatur.

Quod ſi conſultis medicis tes in æquilibrio eſſet, nec iudicari poſſit vter ſexus præualeat, cenſeudum eſt ſexum eſſe æqualem, ita Sanchez *vbi ſupra, numero* 9.

CAPITVLVM CXX.

De triennio cohabitationis coniugum experientia requiſita ad declarandum matrimonium irritum ratione impotentiæ, & de alijs in materia opportunis.

SVMMARIVM.

1 *Diſſolutionis matrimonij materia eſt grauiſſima, & quid oporteat in ea circumſpicere iudicem?*

2 *Signa impotentiæ tria ſunt, vt hic, & qualia ſint, numeris ſequentibus.*

4 *Triennium experientia copulæ ad diſſoluendum matrimonium, vel quando expectandum ſit, vel non? & numeris ſequentibus.*

6 *Signum euidens frigiditatis eſt quando ratione eius fuit vir ſeparatus ab alio matrimonio.*

7 *Triennium experientia copulæ in maleficiatis eſt neceſſarium.*

8 *Maleficij impedimento exiſtente inter coniuges vltra triennium, aſſignandum eſt etiam aliud tempus arbitrio iudicis, iudicto ſimul coniugibus, vt orationi vacent, & pœnitentiam agant, &c.*

9 *Triennium an ſit expectandum ad diſſolutionem matrimonij, quando ſunt ſigna dubiæ impotentiæ, & an deinde aliqua alia probatio requiratur.*

10 *Iuramentum ſeptimæ manus propinquorum debet eſſe ex quolibet coniuge, ita quod iurare debeant quatuordecim ſi adſint, ſin minus vicinorum, vltra confeſſionem vtriuſque coniugis.*

Et ſi tot deficiant, ſufficiunt pauciores arbitrio iudicis, vt in numero 11.

Et his deficientibus debent iurare alij bonæ famæ, & omni exceptione maiores, num. 12.

13 *Iuramenti forma ſeptimæ manus propinquorum quæ ſit?*

14 *Iuramentum coniugum circa impotentiam quale eſſe debeat, num. 15.*

16 *Impotentiam coeundi an ſufficiat allegare in genere, vel requiratur etiam quod allegetur ſpecies eius.*

17 *Viro fatenti conſummaſſe matrimonium credendum eſt vxore negante, niſi in caſu de quo infra, nu. 21.*

18 *Proclamatio contra matrimonium, quo tempore fieri debeat.*

19 *Triennium datum ad cohabitandum coniugibus incipit currere à tempore quo vir cœpit copulam iatentare, & declaratur numeris ſequentibus.*

20 *Signa certa impotentiæ quando adſunt, non eſt amplius expectandum, & fœmina quocumque tempore audienda eſt.*

21 *Vxori affirmanti ſe eſſe virginem idque conſtet per aſpectum matronarum potius credendum eſt, quam viro aſſerenti contrarium.*

22 *Matronæ ſatis eſt quod ſint peritæ, licet non ſint peritiſſimæ.*

Et quot eſſe debeant, numero 23.

24 *Vxor audiri non debet ad diſſolutionem matrimonij ob impotentiam viri ante triennij lapſum, niſi in caſu de quo hic, tranſeundi ad religionem.*

25 *Mulieri aſſerenti ſe cognitam à viro potius credendum eſt, quam viro neganti.*

26 *Mulier ſero proclamans impotentiam viri non auditur ante triennium, ſecus poſt.*

27 *Cap. 1. & cap. fin. de frig. & malef. & cap fraternitatis eodem titulo concordia, & intellectus.*

28 *Mulier, quæ tempore matrimonij virgo erat, ſi ſtatim reclamauit allegans viri impotentiam poſt menſem, vel bimeſtre audienda eſt, quamuis vir impotentiam neget, & ſi ea probetur per rectum iudicium, diſſoluetur matrimonium concurrentibus his de quibus hic.*

29 *Muliere corrupta tempore contractus matrimonij qualis probatio impotentiæ requiratur ad diſſolutionem matrimonij.*

30 *Viro proclamanti contra matrimonium ob arctitudinem mulieris ſeruanda ſunt omnia, quæ dicta ſunt in fœmina proclamante.*

31 *Mulieri ſtatim proclamanti contra matrimonium ob impotentiam viri negantis quando credendum ſit?*

1 QVæſtio de matrimonij diſſolutione eſt de re grauiſſima, in qua de maximo animæ periculo agitur, vel diſſoluendo matrimonium validum, vel approbando irritum: quod ſi in alijs cauſis oportet iudicem cuncta rimari, *cap. iudicantē 30. quæſtione 5.* à fortiori Chriſtianus, & rectus iudex in hoc caſu id facere debet, in quo maius periculum vertitur, vt expreſſe docent gloſſa *in cap. fin. in fi. de frigid. & maleſi.* & ibi communiter DD. & alibi ſępiſſime, quos congerit Thom. Sanch. *lib. 7. de matrim. diſputatione* 107. *num.* 1. addens, quod in tanti ponderis negotio nulla iudicis in veritate indaganda ac probationibus exquirendis ſuperfluitas poteſt iure optimo reprehendi, vt tradunt DD. ibi pro hoc ab eo citati, hinc fit ſemper iudicem in hac materia eo ſpectare debere, vt potius probationes impotentiæ ſuperfluas, quam in aliquo diminutas exigat, & vt omnem cautelam, quæ poteſt adhiberi per omnes probationis modos, adhibeat, vt recte præmittit Sanch. *in principio d. num.* 1.

2 Triplicia igitur ſunt impotentiæ ſigna: quædam neceſſario, & euidenter concludentia impotētiam: alia veriſimiliter euidentia impotentiæ ſigna: alia vero dubia, & præſumptiue probantia, ita diſtinguunt Ant. de Butr. *in cap. laudabilem, num.* 14. *de frigid. & maleſ.* & ibi Præpoſ. *numero vltim.* & Alexand. de Neuo, *num.* 16. & 17. & Sanch. *vbi ſupra, num.* 2.

3 Circa priora ſigna, nempe neceſſario, & euidenter concludentia impotentiam, obſeruandum eſt, quod ſiue viri, ſiue fœminæ ſint, ſtatim, quod de his conſtet, diſſoluendum eſt matrimonium, nulla mora expectata: triennium namque requiſitum ad diſſoluendum matrimonium ob impotentiam frigiditatis intelligitur, pręterquam ſi prius ea probari poſſit, vt cauetur *in c. laudabilem de frigid. & maleſi.* at nulla apertior probatio hac reperiri poteſt: igitur, &c. præterea, cum extat apertiſſima probatio, fruſtra expectatur euentus trienij, cuius nullus induceretur effectus, *c. cum contingat de officio deleg.* triennij namque dilatio in propoſito à iure datur, vt curſu, & exercitio copulæ illius temporis detegatur impotentia: ſed quando de ea conſtat ſtatim, & inconuenienti neceſſario, & euidenter ceſſare debet præd. dilatio, nec tunc iuramentum ſeptimæ manus propinquorum deſideratur: gloſ. *in d. cap. fraternitatis, verbo matronas, in principio*, & ibi Abb. *numero* 11. Alexand. de Neu. *in principio, num.* 8. vbi etiam quod neque iuramentum ipſorum coniugum eſt neceſſarium, cum ad oculum pateat impotentia, ſequitur Thom. Sanch. *d. diſputatione* 107. *nu.* 3. vbi quod ſufficiet iuramentum matronarum, vel medicorum ea ſigna clara per inſpectionem atteſtantium.

4 Circa ſecunda ſigna non omnino certa, & euidentia, ſed veriſimiliter euidentia impotentiæ obſeruandum eſt, ſimiliter non deſiderari triennium experiētiæ, ſed exigitur iuramentum coniugum aſſerentium, ſe non poſſe coire, & ſeptimæ manus propinquorum iurantium, ſe credere, eos verum fateri, ſecundum Ant. de Butrio *in d. cap. laudabilem, numero* 14. & ibi Alex de Neuo, *numero* 17. & Sanch. *vbi ſupra, numero* 4. vbi latius hoc declarat dicens, quod tunc inſpiciendus eſt coniux impotens per medicos, aut matronas, & ſi iudicauerint illum omnimodo impotentem per ſigna veriſimiliter euidētia ac concordauerint cum medicorum dicto, iuramenta coniugum, ac ſeptima manus propinquorū, diſſoluetur ſtatim matrimonium, nulla temporis mora expectata: ſi autem diſcordauerint, dicendum eſt idem, quod de ſignis dubijs, vt infra.

Signum autem euidens, ita vt neque triennium, 5
nec iuramenta propinquorum requirantur, dicetur, quando omnino virilia amputata ſunt: quod eſt indubium apud omnes de re hac agentes: item ſi vir careat vtroque teſticulo, vt docent D. Thom. *in quarto diſtinctione* 34. *in fin. in expoſitione literæ*, & alij, quos refert, & ſequitur Sanchez *vbi ſupra, numero* 5. idem eſt, ſi virilia arida ſint, vt docent *in d. cap. laudabilem*, Innoc. *numero vnic. paulo poſt medium, verbo iuſtum iudicium, de frigid. & malef.* Ioan. And. *ibidem numero* 9. Abb. *numero* 2. Præpoſit *numero* 6. Maſcard. *de probat. concluſione* 889. *numero* 4. nihilominus tamen ſunt, qui exiſtiment, membri virilis ſiccitatem non eſſe ſignum omnino certum, & euidens impotentiæ, ac illam neceſſario concludens, ſed veriſimiliter euidens, ac proinde, quod quamuis non ſit neceſſarium expectare trienium, at exigendum eſt iuramentum coniugum, & ſeptimæ manus propinquorum, ita ſentiunt Innocen. *in cap.* 1 *numero* 1. *verſic. vel potes dicere, de frigid. & maleſic.* & ibi. Anton. de Butrio, *numero* 2. *verſic. & per hanc Decretalem*, Præpoſit. *numero* 5 *in fi.* idem Ant. de Butr. *in cap. laudabilem eodem titulo*, & ibi Præpoſ. *numero vltim.* Alex. de Neuo, *numero* 11. *ad finem*, & *numero* 17. *caſu ſecundo*, quorum fundamentis reſpondent Calder. Cardinal Florent. & Petrus de Saxonia, quos refert Præpoſit. *in d. c. laudabilem, numero* 5. Quare pro reſolutione huius articuli bene diſtinguit in hac ſpecie cum alijs, quos refert Sanch. *vbi ſupra, numero* 6. in hunc modum, vt ſi membrum virile ſit omnino ſiccum, eſt ſignum omnino euidens, & neceſſario concludens, & ideo nec triennium, nec iuramenta dicta exiguntur, & in hac ſpecie procedat, & vera ſit proculdubio prior opinio: idem ſi verum ſemen emitteret, ſi euidens eſſet, non poſſe membrum erigere, ita vt poſſet vas fœmineum penetrare, atque ita ſemen intra vas illud emittere: ſi autem non ſic membrum omnino aridum, ſed taliter, vt medici iudicent, non eſſe certam, & euidentem impotentiam, ſed veriſimiliter euidentem, tunc procedat, & vera ſit ſecunda præfata opinio, & ſententia; quod ſi non ſit ita aridum, quin poſſit ſufficienter erigi ad copulam, & de hac potentia conſtet, non erit cenſendus vir ille impotens, ſecundum Alex. de Neuo *in d. cap. laudabilem, numero ſecundo, in ſecundo caſu*, & ibi Præpoſit. *num.* 5.

Signum præterea omnino euidens impotentiæ, ita, vt nec triennium, nec præd. iuramenta exigantur, eſt, quando mulier eſt arcta, vt voluit gloſſa *in cap. fraternitatis, verbo matronas de frigid. & malef.* & tenent Innocent. *in cap. laudabilem eodem titulo, numero vnic. verbo iuſtum iudicium*, & ibi Ioan. And *numero* 9. Anton. de Butr. *numero* 13. & 14. Præpoſ. *numero* 6. *ſuper verb. iuſtum iudicium*, & *numero vltim.* Archid. *in cap. ſecundo, numero ſexto. verſic. & nota in fin* 33. *quæſtione prima*, & ibi Bellarm. *in fin.* & alij plures, quos refert Thomas Sanchez *d. diſputatione* 107. *numero* 7. vbi refert alios nonnullos tenentes contrarium, nempe arctitudinem mulieris non eſſe ſignum omnino certum, & euidens, ſed euidens veriſi-

veriſimiliter, & ideo licet non exigatur triennium, boc tamen dicta iuramenta, eo quod arctatio illa ſit per matronas inſpicienda, quarum oculus ſæpe fallitur, *cap. nec aliqua 27. quæſtione 1.* & indicium medicorum ſimiliter eſt ſæpe fallax, vt experientia docet, & notatur *in cap. propoſuiſti de probat.* & hæc ſententia poſterior magis placet Sanch. niſi mulier ita arcta eſſet, vt cuilibet inſpicienti clare liquere poſſit eam non eſſe capacem alicuius inſtrumenti virilis, vt bene explicat Speculat. *tit. de frigid. & malefic. §. vnic. numero 3.* quam concordiam nos quoque ſequimur.

6 Sed ſi vir ab alio matrimonio ſit iam ratione frigiditatis per ſententiam ſeparatus, proculdubio hoc erit ſignum euidens, & omnino neceſſarium, ita, vt nec triennium, nec iuramenta propinquorum neceſſaria ſint, idque matrimonium ſtatim diſſoluendum eſt, vt docent Ant. de Butr. *in d. c. laudabilem, numero 14.* & ibi Ioan. Andr. *numero 8.* Alexand. de Neu. *numero 15.* Præpoſit. *numero vltim.* Thom. Sanch. *d. lib. 7. diſput. 99. num. 6. & diſpat. 107. num. 8.*

7 In maleficij autem impedimento, cum hæc impotentia non naturalis ſit, ſed accidentalis, ſemper in hoc maleficij impedimento deſideratur triennium experientiæ, vt declaretur irritum matrimonium, quia præſumitur quod diſcurſu temporis medijs adhibitis remoueri poſſit, ita tenet Hoſtienſ. *in d. cap. laudabilem, numero 1. & in cap. fin. ad fi. verbo triennium de frigid. & malefic.* & vti obique communiter DD Grego. Lopez *in l. 5. verbo faſta eſte plaço, titulo 8. partita 4.* hoc amplians, vt procedat etiamſi ab altero coniuge, vel ab vtroque offeratur antea probatio per aſpectum, vel per alia ſigna, nec poterit iudex triennium in hoc euentu abbreuiare, cum id tempus omnino à iure requiratur, *in cap. fin. de frigid. & maleficiat.* iuxta Hoſtienſ. ibi *ad fin. verbo triennium*, Ioan. Andr. *numero 11.* Anchar. *numero 9. notabil. 12* & alios, quos refert & ſequitur Thom. Sanch. *d. diſputatione 107. numero 9 per totum* contra gloſſam, & alios ab eo citatos minus bene aliud indiſtincte volentes in maleficio, & frigiditate dicentes in neutro horum impedimento exigi triennium, ſi ſtatim de illo conſtet: non enim poteſt ſtatim clare conſtare de impedimento maleficij, ſicut de impedimento naturali, id eſſe perpetuum: niſi in caſu rariſſimo, nempe quando per maleficium amputata eſſent omnino virilia, aut vterque teſticulus ſublatus: tunc namque manifeſtum eſt, nullo modo præter Dei miraculum ea reſtitui poſſe, ac proinde clare conſtabit, eam impotentiam eſſe perpetuam, & ideo in hac ſpecie nulla temporis dilatio erit expectanda, nec concedenda, ſed ſtatim ſeparatio facienda eſt, & matrimonium diſſoluendum, alias ſecus iuxta præcedentem communem ſententiam, quam etiam probat *d. l. 5. tit. 8. partita 4.*

8 Deinde in maleficij impedimẽto vltra triennium eſt tempus arbitrarium à iudice aſſignandum indicto ſimul coniugibus, vt orationi vacent ac operibus pœnitentiæ. conſilio, vt ſic Deus placatus coerceat dæmonem, vt deſiſtat matrimonio nocere, vt colligitur *ex d. cap. fin. de frigid. & malef.* & docent ibi Abb. *num. vltim.* & alij Authores, quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. *d. diſputatione 107. numero 10.* hoc verum intelligens quando coniuges per triennium habitarunt ante decretum iudicis, in quo caſu loquitur tex. *in d. cap. fin.* & nonnulli DD. nam ſi id triennium ſignatum eſſet à iudice, vel parocho illius indictis operib. pœnitentiæ, & oratione, non eſt cur eo tranſacto, ſit amplius expectandum, cum iam tempore iure præſcripto coniuges habitauerint, ac indicta ſit pœnitentia ad placandum Deum.

Circa tertiam ſpeciem ſignorum impotentiæ, 9
nempe quæ ſunt dubia, & præſumptiue probata, an expectandum ſit triennium experientiæ, & deinde aliqua alia probatio requiratur, ad hoc vt matrim. diſſoluatur? deciſio huius quæſtionis redditur difficilis ex oppoſitione, (vt ita dicam) text. *in cap. primo, & cap. laudabilem de frigid. & malefic. in d. namque cap. 1. in principio* cauetur, viro poſt menſem, aut trimeſtre, aut annum à celebrato matrimonio fatenti propriam frigiditatem, vxorique eandem affirmanti, ſi ea per verum iudicium probari valeat, diſſolui poſſe matrim. *in d.* vero *cap. laudabilem* deciditur, quod vbi clare non conſtat de frigiditate, expectandum ſit triennium experientiæ, ſed & in alio videntur illi textus ſibimet contrarij, nempe quod *in d. cap. 1.* culpæ tribuitur vxori ſerotina reclamatio, eo quod poſt annum reclamauerit allegans viri ſui frigiditatem, atque ideo eius petitio non admittitur: at *in d. cap laudabilem* ea reclamatio cenſetur præmatura, & ob id reijcitur, & triennium experientiæ requiritur. Quid dicendum?

In hac difficultate omiſſis alijs impertinentibus intellectib. Doctorum duo caſus diſtiguendi ſunt: primus caſus eſt, quando vterque coniux fatetur impotentiam: ſecundus, quando alter eam fatetur, altero negante.

In priori caſu, nempe quando vterque coniux fatetur impotentiam alterius, ſunt duæ opiniones contrariæ Doctorum cum ſuis fundamentis, prima habet, non eſſe opus triennij experientiæ, ſed tempus quoddam arbitrarium ſufficere, vt vnius menſis, aut trium, aut anni, & iuramentum vtriuſque coniugis ac ſeptimæ manus propinquorum, vt diſſoluatur matrimonium, & quod in hoc caſu loquatur, & intelligatur *d. cap. 1.* quam tenẽt ibi gloſſa *verbo per verum, & verbo probari. de frigid. & malef.* & ibi communiter DD. cum Abb. antiquo, & in alijs pluribus locis, de quibus per Maſcard *de probat. concluſione 889. numero 7. & 8.* Anton. Cuch. *lib. 5. inſtit. maio. titulo 12. numero 264* & Thom. Sanch. *de matrim. lib. 7. diſputatione 108. num. 3* vbi etiam congerit plura fundamenta huius ſententiæ, & *numero 21.* eam libenter admittit in ſenibus, vt ibi per eum, & in hac ſpecie vera videtur hæc ſententia, in ſenibus dico.

Secunda ſententia, & opinio in hoc articulo habet, quod quamuis vterque coniux fateatur impotẽtiam, vbi ea non eſt certa, ſemper debet expectari triennium experientiæ conceſſum à *d. cap. laudabilem.* ita tenent gloſſa *in cap. ſi quis acceperit. verbo tempore 33. quæſtione 1. & in d. cap. laudabilem verbo vterque,* Abb. Panormit. *in d. cap. 1. numero 5. & 6. in d. cap laudabilem in fi & in cap fi. numero 4 de frigid. & malef.* D. Thom. *in 4. diſtinctione 34. in fi. in expoſitione literæ Magiſtri, verſic. ſeptima manu*, & alij quamplurimi DD. Canoniſtæ, & Theolog. quos refert, & ſequitur late hanc probans, & dicens eam longe veriorem, & communiorem Sanchez *vbi ſupra, numero 5.* & eſt communior ſententia inter Theologos, & Iuris interpretes, vt affirmat eam ſequutus Fr. Baſilius *de impedim. matrim. cap. 22. §. 6. pagina 496. verſiculo cæterum*, & approbatur *in l. 6. titulo 8. partita 4.* & ibi Gregor. *gloſſa fi.* vbi hoc verum intelligit, in caſu, quo loquimur, ſcilicet, niſi prius per probationem certam conſtaret de frigiditate, & impotentia, quod etiam prædixerat idem Author *in gloſſa, à tres años, & in verbo, deue ſer oydo. & verbo. è darle plaço,* quam etiam limit. cum alijs Authoribus ſequitur Maſcard *de probat. primo tom. concluſione 311. verbo coitus numero 4. & 7. & in ſecundo tom. verbo frigiditas, numero 5. 8. & 16.* Syluest. *verbo matrimonium 8. numero 16. in verſic. ſed ſi vir, & verſic. ſed intellige,* Soto *in quarto Sentent. diſtinctio. 34. in ſecunda*

concluſione, verſic. quapropter, pagina 232. eſt neceſſarium vtroque coniuge fatente impedimentum, ac triennio elapſo facere vlterius coniuges inſpici, licet ſanum ſit conſilium hoc facere, cum hoc non requiratur *in d. cap. laudabilem in vltimo caſu*, vbi eſt ſermo de hoc, vt bene cum alijs probat Sanch. *vbi ſupra, num*. 6.

Deſideratur tamen vltra triennium illud & iuramentum vtriuſque coniugis fatentium impedimentum, vt ſeptima manus propinquorum iuret, vel vicinorum bonæ famæ, ſi propinqui defuerint, vt cum D. Thom. alijſque quamplurimis Theologis, & Iuriſtis, & cum *d. l. 6. tit. 8. partita* 4. reſoluit, & probat Sanch. *vbi ſupra, numero* 7. contra alios, quos citat *numero* 8. qui *numero* 9. intelligit *gloſſam final. in cap. ſi. de frig. & malef.* dicentem, quod licet non ſufficiat aſpectus matronarum, niſi etiam concurrat iuramentum ſeptimæ manus propinquorum. attamen valebit ſententia altero horum omiſſo, vt procedat de omiſſa matronarum inſpectione, ſecus de omiſſione iuramenti ſeptimæ manus, hæc namque ſententiam reddet irritam, vt ibi cum alijs bene probat, & tenet, & numero 10. inde etiam probat, quod licet quidam hoc temperent, vt non exigatur hoc iuramentum ſeptimæ manus propinquorum, quoties fama aſſertionem coniugum adiuuaret, vt ſunt gloſ. *in cap. requiſiſti, verbo ſeptima manu 33. quæſt.* 1. & ibi Archidiac. *numero* 6 Bellamera *numero* 3. merito tamen ab his recedendum eſt, eo quod licet fama in impedimento conſanguinitatis magni ſit momenti, at quando petitur diſſolutio matrimonij ratione impotentiæ modici aut nullius momenti eſt, vt tenent Innocent. *in cap. 1. numero 4. de frigid. & malef.* & ibi Ioan And. *numero* 11. Hoſtienſ 4. Præpoſ. 8. *verſi. ſed quæro quia ſæpe.*

10 Iuramentum autem hoc ſeptimæ manus propinquorum vtroque coniuge fatente impedimentum ſic accipiendum eſt, vt cuiuslibet coniugis ſeptem conſanguinei iurent, vel eis deficientibus ſeptem vicini cuiuslibet: & ita debent eſſe quatuordecim, vt cum alijs pluribus Authoribus reſoluit Sanch. *vbi ſup.* & eſt *expreſſa l. Regia 5. in fin. titulo 8. partita* 4. ibi, *e dezimos*, &c. hoc tamen non procedit, quando alter coniux impedimentum fatetur, alter vero negat, tunc namque propinqui negantis non ſunt vocandi, vt in fauorem fatentis iurent, vt docent Innoc. Hoſt. Ioan. And. & Anchar. *in cap. laudabilem in principio de frigid. & malef.* & cum eis Sanch. *d. lib. 7. diſputatione 109. numero* 13.

11 Quod ſi tot teſtes haberi nequeant, ſufficiunt pauciores arbitrio iudicis, iuxta gloſſam *in d. cap. requiſiſti, verbo ſeptima manu 33. quæſt.* 1. Gregor. Lop. *in d. l. 5. verb. fiete, titulo 8. partita* 4. Maſcard. *de probat. concluſione* 889. *numero* 7. & alios plures, quos refert, & ſequitur Sanchez *d. diſputatione* 108. *nu*. 12. vbi *num*. 13.

12 Quod ſi deſint conſanguinei, & vicini, debent aſſumi alij teſtes bonæ famæ, & omni exceptione maiores.

13 Forma autem huius iuramenti, quamuis iure communi attento debeat fieri tactis Sacroſanctis Euangelijs, vt patet ex tex. *in d. cap. laudabilem de frigid. & malef. in verſic. ſi autem, &c. & in cap. 2. 33. quæſtione* 1. & late probat Thomas Sanchez *d. diſputatione* 108. *numero* 14. at conſuetudine præſcriptum eſt id iuramentum ſuper Cruce præſtari, vt affirmat D. Couar. *in cap. quamuis pactum 1. parte §. 1. numero 2. ad fin. de pact. in* 6. & Sanch. *vbi ſupra ad finem d. numeri* 14. id, quod ſemper vidi in iudicio ſeruari vniuerſaliter in omnibus iuramentis teſtium.

14 Coniuges autem iuramentum de certa ſcientia præſtare debent, nempe quod vir iurare debet ſe bona fide, & abſque dolo ſpecioſam operam copulæ dediſſe, nec potuiſſe conſummare, mulier autem per eam non ſtetiſſe, nec ſe fraude aliqua vſam eſſe: conſanguinei vero de ſola credulitate iurare debẽt: ita tenent omnes Theologi cum D. Thoma *in 4. diſtinctione 34. in fine*, & communiter Canoniſtæ cum gloſſa *in d. cap. laudabilem, verbo vterque de frigid. & malefic.* ſecundum Thom. Sanch. *vbi ſupra, num*. 15. & vtrumque probat expreſſe *l. quinta, in verſic. Pero ante que los departan*, &c.

15 Nec ſufficit ad hoc, vt ratione impotentiæ diſſoluatur omnino matrimonium (denegata facultate impotenti contrahendi aliud matrimonium) confeſſio coniugum dicentium tranſacto triennio ſe non potuiſſe conſummare matrimonium, niſi iuret quoque vir ſe non poſſe coire cum ea fœmina nec cum aliqua alia, ac proinde eſſe ſimpliciter impotentem, vt conſtat *ex cap. 1. de frigid. & malefic.* & probat late, plures DD. hoc tenentes allegans Thomas Sanch. *d. diſputatione* 108 *numero 16. per totum*, inde plura deducens numeris ſequentibus circa periurium quomodo, & quando incurratur in hoc, & quando non, ſi contrarium poſtea appareat eius, quod prius iurauerant, & *num*. 20.

16 An ſufficiat allegare generaliter impotentiam, vel requiratur neceſſario ſpeciem illius proponere, & reſoluit cum communi, ſufficere prius, nec requiri ſecundum, nempe ad hoc vt coniux potens audiatur, at iudicem teneri niti noſſe ſpeciem impotentiæ, & cauſam ipſius, & partes teneri iuxta interrogata declarare, & hæc quoad primum caſum principalem, de quo ſupra.

17 Quoad ſecundum autem caſum, nempe quando alter coniux impotentiam fatetur, altero eam negante, nec ea conſtat euidenter, primo obſeruandum eſt, quod quando mulier fatetur impedimentum, & vir negat, nec illa ab initio contracti matrimonij proclamauit, audienda non eſt, ſed potius reijcienda, & viro adhibenda eſt fides fatenti ſe conſummaſſe matrimonium, ita probat tex *in cap. 1. de frigid. & malef.* ibi, illa autem, ſi prior poſt annum, aut dimidium ad Epiſcopum, aut eius miſſum proclamauerit dicens, quod non cognouiſſes eam: tu autem contrarium affirmas, tibi credendum eſt, eo quod caput es mulieris, quia ſi proclamare voluit, cur tandiu tacuit: cito enim. & in paruo tẽpore ſcire potuit, ſi ſecum coire poſſes: concurrunt namq; (vt inquiunt ibi Abb. *nu*. 5. Alexand. de Neuo, *nu. 7. in fi.* & Brunel. *de ſponſ. concluſione 28. limitatione 1. numero* 16.) duæ præſumptiones contra mulierẽ modo dictæ aſſignatæ *in d. cap*. 1. quem text. intelligunt præfati Doctores, quamuis mulier tempore contracti matrimonij virgo eſſet, & placet hic intellectus Thomæ Sanch. *lib. 7. de matrim. diſputatione* 109. *numero* 2. contra Hoſtienſ & alios plures DD. quos ibi citat, intelligentes *d. cap*. 1. quando mulier eſt corrupta, nam ſi virgo eſſet poſt multos etiam annos reclamantem, audiendam eſſe aiunt.

18 Addit Sanch. *num*. 3. tunc dici non initio matrimonij proclamare, ſed ſero, quando tranſacto bimeſtri proclamat, vt cauetur *in d. cap*. 1. & docent gloſſa *in c. ſi quis acceperit, verbo tempore 33. quæſtione* 1. Innoc *in d. cap. 1. numero vltim.* & ibi Præpoſ. *num* 8. *verſic. vltimo quæro*, quamuis idem Innoc. *in d. cap. 1. numero 1. verſic. tertia pars*, dicat, breue tempus eſſe minus ſemeſtri. addit Sanch. quod ideo minus bene *l. Regia 6. titulo 8. partita* 4 dicit reputari ſerotinam proclamationem, quando poſt annum fit.

Ego vero circa modo dicta video *prædict. l. Regiam* 6. aliter diſponere, quam refertur à Thoma Sanchez *vbi ſupra*, vt conſtat ex eius litera: & præcipue

cipue ibi : *eſto ſe entiende*, (ſcilicet de cohabitatione triennij & iuramentis coniugum,& conſanguineorum,de quibus *in l. præcedenti*) *ſi la muger fueſſe virgen, porque por ſu cuerpo pueda moſtrar manifieſtamente , que en el tiempo de los tres años no la pudo conoſcer : mas ſi tal home que fueſſe frio de natura,caſaſſe con muger corrupta deue ſe entender de otra guiſa: ca ſi la muger deſque entendieſſe que el marido era aſſi embargado, no lo querellaſſe luego, o a lo mas tarde faſta vn mes, ſi deſpues ſe querellare , y el marido dixere que no era aſſi , e juraſſe que la conociera carnalmente : eſtonce no deue auer el plaço de tres años , nin deue ſer oyda ſobre eſta razon; porque ſoſpecha es contra ella , que pues que tantos dias eſtuuo que no querello, que ouo que ver con ella : e porende deue ſer creydo el marido, e non ella ; pero ſi ella ſe querellaſſe luego , o ante del mes , deuenla oyr e darle plaço de tres años, e guardar las otras coſas que ſon dichas en la ley antes deſta , e lo miſmo deuen fazer ſi el marido e la muger otorgaſſen , que auia entre ellos tal embargo*, vbi Greg. Lopez *gloſſa vltima*, hoc intelligit etiamſi intra menſem noo eſſet proclamatum de frigiditate , vt *in d.cap.1. primo reſponſo*, ſcilicet, vt detur triennium, vt *in primo reſponſo d.l.6.* etiam ſi mulier non erat virgo ſed corrupta.& ſemper dicit eſſe intelligendum, niſi prius per probationem certam conſtaret de frigiditate , & impotentia , vt nos quoque ſupra diximus , & hoc quando vir & mulier fatentur impotentiam , quia quando vnus fatetur , alter vero negat, obſeruandum eſt quod prædiximus in hac eadem prima obſeruatione.

De manera que eſta ley Real ſexta , habla al principio quando la muger fueſſe virgen y deſpues en el verſiculo , mas ſi tal home habla y diſpone otra coſa quando el varon que fueſſe frio de natura caſaſſe con muger corrupta , porque en eſte tal caſo vltimo, ſi la muger deſque entendieſſe que el marido era embargado no lo querellaſſe luego, a lo mas tarde faſta vn mes , ſi deſpues ſe querellare , y el marido lo negaſſe , è juraſſe, que la conociera carnalmente. Eſtonce no deue auer el plaço de tres años, ni deue ſer oyda ſobre eſta razon por la ſoſpecha que ay contra ella , de que pues tantos dias eſtuuo que no querello, que ouo que ver con ella, y anſi deue ſer creydo el marido, è no ella, como lo diſpone la dicha ley de Partida.

La qual no dize que ſe deue reputar por tardia la proclamacion, quando poſt annum fit, *como pienſa Sanchez, ſino quando ſe haze deſpues de vn mes , aunque bien ſe ſigue* à fortiori, *que ſera mas tardia la proclamacion que ſe haze deſpues del mes haſta medio año : pero no haze mencion la dicha ley Real del medio año . ſino del mes , à lo mas tarde deſque entendieſſe la muger el embargo del marido , y no lo querellaſſe luego, o a lo mas tarde haſta vn mes.*

Verdad es, que el capitulo primero, de frigid.& malef. en el verſiculo, ſi autem ſtatim, da vn mes, o dos de termino, en eſte caſo para poderſe querellar la muger , y que al dicho texto ſe ha de eſtar por ſer de Derecho Canonico y no a la ley Real que da vn mes.

19 Hoc autem tempus incipit à die , qua vir cœpit copulam intentare, vt colligitur ex textu *in d. c. primo, de frigid. & maleficiat.* dum eam rationem reddit ſerotinæ proclamationis , quod cito mulier noſſe poſſet , an vir ſecum coire potuiſſet , hoc namque experiri nequit niſi à tempore nixus copulæ , & ſic intentatæ, ita gloſſa *in ſumma, verbo quod autem in fin. 33. quæſtione 1. & in cap. laudabilem , verbo celebratis de frigid. & malef.* & ibi Innocent. *ſtatim in principio*, & Hoſtienſ. *etiam in principio*, Anton. de Butrio *numero* 10. Alexan. de Neuo *etiam numero* 10. & nullus contradicit, Sanch. *vbi ſupra , numero* 4. *& diſputatione* 110. *numero* 1. & probatur hæc ſententia *in d l.6.* ibi , *caſi la muger , deſque entendieſſe que el marido era aſſi embargado, &c.* non enim hoc intelligere poteſt mulier, niſi à tempore intentatæ copulæ.

20 Nunc autem præd. prima obſeruatio de qua *ſup. numero* 17. vera intelligenda primo eſt, niſi vxor per certa ſigna oſtendere velit viri impotentiam , tunc enim non obſtante lapſu cuiuſuis temporis audienda eſt , vt docent Innoc. *in d.cap.1. numero vltim de frig.& malef.* & ibi communiter DD. Gregor Lopez *in d l.6. in gloſſa, ni deue, titulo 8. partita* 4. imo ſatis eſt ad hoc , quamvis ſigna non ſint omnino euidentia, & neceſſario concludentia , ſi ſint veriſimiliter euidentia , de quibus ſupra , vt late probat & declarat Thomas Sanchez *d. diſputatione* 109. *numero* 5. vbi etiam cum Alexand. de Neuo , tunc non ſatis eſſe ne expectetur triennium adeſſe ſigna frigiditatis vrgentia, ac præſumptiue probantia, niſi ſiot veriſimiliter euidentia : ideoque ſecundum Abb. *in d. cap. primo , numero* 5. & ibi Alexand. de Neuo *in fin.* & Brunel. *de ſponſal. concluſione* 28. *limitatione* 2. *num.* 16. non erit audienda fœmina petens probare ſe velle viri impotentiam nondum elapſo triennio , ſi velit per aliqua alia ſigna impotentiam probare.

Secundo, & deinde intelligenda eſt præd. prima 21 obſeruatio , niſi vxor per aſpectum probet ſe non cognitam à viro, vt quia reperitur virgo à matronis illam inſpicientibus , tunc namque potius credetur vxori neganti copulam, quam viro affirmanti , vt *in cap. propoſuiſti in fin. de probat.* ibi: iuramento puellæ, & teſtimonijs illarum ſeptem mulierum fides eſt potius ordinata , & tenent gloſſa *in cap. ſi quis acceperit, verſo tempore 33 quæſt. 1. & in cap. quod autem , verbo probare 27. quæſtione 2. & in d. cap. propoſuiſti in fin. & cap. penult. verbo mulieres de probat. & in cap. continebatur, verbo viri de deſponſ. impub. & in cap. primo, verbo caput de frigid. & malef.* Diuos Thom. & communiter Theolog. & alij plures Caooniſtæ , quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez *d. diſputatione* 109. *numero* 6.

Vbi *numero* 7. probat cum alijs ſatis eſſe quod 22 matronæ ſint peritæ , licet non ſint peritiſſimæ, *& numero* 8.

Verius eſſe probat ſufficere ad hoc duas , vel 23 tres obſtetrices, nec requiri ſeptem, *& numero* 10. tenet.

Quod in hac ſpecie nihilominus ſi non adſint alia 24 vrgentiora frigiditatis viri ſigna nec initio matrimonij reclamauit , audiri non debet ante triennij lapſum ad effectum ſoluendi matrimonij , ſed vt concedatur ſibi licentia tranſeundi ad religionem, tunc namque audiri debet , quia per id ſatis probatur matrimonium non eſſe conſummatum , *vt in d. cap. propoſuiſti , & in cap. penult. de probat.* & ante matrimonij conſummationem licitum eſt tranſire ad religionem, *cap. ex publico de conuerſione coniugat.* quod ſic probat , & declarat Alexand. de Neuo *in d. cap.* 1. *num.* 13. *de frig.& malef.*

Molieri autem ſe cognitam à viro aſſerenti po- 25 tius eſt credendum , quam viro neganti , vt tenent hoc bene probantes D.Thom. & alij Theolog. nec non & Maſcard. *de probat. concluſione* 312. *numero* 24. & relari à Thom. Sanch. *vbi ſupra, numero* 9. limitans cum alijs, niſi vir conuincat eam per aſpectum corporis eſſe virginem ; tuoc namque viro potius eſt fides adhibenda.

Tertio intelligenda eſt præd. obſeruatio prima, 26 vt mulier ſero proclamans non audiatur ante triennium habitationis , ſecus vero poſt triennium , vt recte docent , & probant *in d.cap. laudabilem de frig. & malef.* Innocent. *num.* 1. Abb. & Alexand de Neuo vterque etiam *numero* 1. & alij , quos refert , & ſequitur Thomas Sanch. *d. diſputatione* 109. *numero* 11. vbi *numero* 12. hoc declarat , vt huiuſmodi mulier ſero proclamans audiatur poſt triennalem habitationem , ac ſeparabitur matrimonium, ſi per aſpectum probet ſe virginem , accedatque iuramentum ſeptimæ manus propinquorum

teſtantium ipſis veriſimile eſſe, eam verum deponere, & *numero* 13. quod in hac ſpecie, ſcilicet, quando alter coniux ſolus fatetur, ſoli ſeptem propinqui illius fatentis debent iurare ſe credere, illum dicere verum, licet alias quando vterque coniux fatetur impotentiam vnius, requiratur iuramentum ſeptem propinquorum vtriuſuis coniugis, & ſic quatuordecim propinquorum, vt prædiximus, & quod in terminis ita docent Innoc. Hoſtienſ. Ioan. And. & Anchar. *in d. c. laudabilem ſtatim in principio.*

27 Ex quibus profecto concordantur textus, qui alias valde contrarij videbantur, nempe *in cap. primo, & in cap. fi. de frigid. & malef. & in cap. fraternitatis eodem titulo de frigid. & malef.* text. namque *in d. cap.* 1. denegat audientiam mulieri, quæ non reclamauit initio matrimonij allegans viri impotentiam: *in d.* autem *cap. fi.* auditur mulier reclamans poſt octo annos; *in d.* vero *cap. fraternitatis* auditur mulier poſt multos annos: ex quibus iuribus notant communiter DD. licere coniugi, quocumque tempore tranſacto triennio allegare alterius coniugis impotentiam, quia temporis tractu matrimonium irritum, & nullum non firmat, ita tenent Hoſtienſ. & alij communiter Canoniſtæ, quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. *vbi ſupra d. diſputatione* 109. *numero* 14. Concordia igitur inter hæc iura eſt, nempe quod tex. *in d. cap.* 1. negans mulieri audientiam, quando non ſtatim celebrato matrimonio proclamauit, intelligatur, donec triennium tranſactum ſit: at *cap. fraternitatis, & cap. fin.* intelligatur mudo iam tranſierit triennium, ita vere & ſubtiliter meo iudicio cõciliat præd. tria iura Thom. Sanchez *d. numero* 14. *ad fi.* qui *num.* 15. agit, quid dicendum ſit, quando mulier erat corrupta tempore contractus matrimonij.

28 Secunda principalis obſeruatio in propoſito eſt, quod ſi mulier, quæ tempore matrimonij virgo erat, ſtatim proclamauit allegans viri impotentiam, nempe, poſt menſem, aut bimeſtre, audienda eſt; quamuis vir impotentiam neget, & ſi ea probetur per rectum iudicium, diſſoluetur matrimonium, vt *in c.* 1. *in verſic. ſi autem ſtatim, & c. de frig. & malef.* hoc autem procedit, quando apparent ſigna dubia frigiditatis viri, quæ præſumptiue cõcludunt, & vxor reperitur virgo, acceditque iuramentum ſeptimæ manus propinquorum eius, ita cum alijs probat, & tenet Sanchez *vbi ſupra, numero* 16. qui *num.* 17. inquit, quod in hoc euentu requiritur inſpectio coniugum, vt iudicent medici, qualia frigiditatis ſigna in viro ſint, & matronæ, an mulier nondum cognita ſit. Et ad hæc reducenda ſunt, quæ in propoſito tradit Baſilius *vbi ſupra.*

29 Quid autem dicendum ſit quando mulier initio matrimonij proclamans, erat tempore contractus corrupta, nempe qualis probatio tunc requiratur, vt potius ipſi credatur, quam viro affirmanti copulam & ſic diſſoluatur matrimonium, nec apparent ſigna euidentia, vel veriſimiliter euidentia frigiditatis in viro? agit latè idem Sanchez *ibidem, num.* 18. omninu videndus cum caſus in praxi contigerit.

30 Vbi *numero* 20. monet omnia hactenus dicta in hac materia de muliere allegante impotentiam viri, & ob id petente matrimonium diſſolui, accipienda quoque eodem modo eſſe quando vir proclamat contra matrimonium ratione arctitudinis fœminæ, vt ibi bene probat, quæ ſane doctrina optima eſt in propoſito.

31 Prædicta autem, nempe, potius credendum eſſe fœminæ ſaltem virgini ſtatim clamanti, ſunt intelligẽda, quando vir ſimpliciter affirmat ſe cognouiſſe fœminam, mulier autem dicit, & iurat contrarium cum ſeptima propinquorum manu exiſtente aliqua præſumptione ariditatis, vel alterius defectus membri virilis, nam ſi vir paratus ſit iurare cum ſeptima propinquorum manu ſe coire poſſe, vel fœminam à ſe cognitam, præfertur viri probatio, ita tenent Innocent. *in d. cap.* 1. *numero vltimo, de frig. & malef.* & ibi Hoſtienſ. *numero* 4. Ioan. Andreas *numero* 11. Ant. de Butr. *in fi.* Anchar. *numero* 11. Præpoſit. *numero* 8. *verſiculo vltimo quæro*: quod non procedere iudicio ſuo aſſerit Sanch. *vbi ſup. n* 19 vbi fœmina vltra eas probationes oſtenderit ſe per aſpectum virginem; quia vrgentior tunc erit eius probatio cum alijs præd. coniecturis, & ſimili iuramento proprio, & ſeptimæ manus propinquorum ſuorum, quam probatio viri per ſimile iuramentum, & quod ideo æquitas poſcit, vt illi probationi potius credatur. Ego recto iudicis arbitrio hoc relinquendum eſſe cenſeo, qui penſatis actis cauſæ vrgentiora, & veriſimiliora ſigna in propoſito ſequetur, ac iuxta ea pronunciabit.

A quo autem tempore computandum ſit triennium experientiæ præd. & an debeat eſſe continuum, necne, ſequenti capite agemus.

CAPITVLVM CXXI.

A quo tempore computandum ſit triennium experientiæ ad diſſoluendum matrimonium, & an illud debeat eſſe continuum necne?

SVMMARIVM.

1 *Triennium experientiæ a quo tempore computandum ſit ad diſſoluendum matrimonium, & an illud debeat eſſe continuum necne? & numeris ſequentibus.*

2 *Triennium ad diſſolutionem matrimonij in dubio a quo tempore computandum eſt?*

3 *Triennium experientiæ an præciſe computetur à tempore intentatæ copulæ, vel potius à tempore per iudicem præſcripto, peracta a coniugibus pœnitentia?*

4 *Triennium experientiæ an computandum ſit à die plenæ pubertatis, vel antea quando coniux eam non eſt adeptus? & plena pubertas, quæ dicatur?*

5 *Triennium experientiæ an debeat eſſe continuum? & numero* 7.

Et quid de tempore infirmitatis, numero 8.

6 *Tempus legale in dubio debet eſſe continuum.*

9 *Triennium experientiæ ſumi debet morali modo non metaphyſice.*

10 *Spolium an dicatur, quod fit ante matrimonij conſummationem inter virum, & vxorem, ad hoc, vt reſtitutio coniugis concedenda ſit?*

11 *Coniux quando receſſit a viro ante triennium experientiæ cogendus eſt redire ad cohabitandum, ſententia excommunicationis.*

12 *Viro aſſerente ſe cognouiſſe alias fœminas, non vero propriam, an ea poſſit vti prædicta confeſſione ad petendum diuortium, quando ipſa allegauit eſſe impotentem?*

13 *Vir impotens aut frigidus an poſſit proclamare contra matrimonium ad ſe releuandum oneribus illius?*

14 *Fœmina impotens, ignara ſuæ impotentiæ ſi proclamauerit aduerſus matrimonium audienda eſt.*

15 *Matronarum, & medicorum circa impotentiam coniugum plura dubia remiſſiue declarantur.*

TRiennium indulgendum eſſe naturaliter frigidis ad experientiam copulæ nuptialis iura proclamant, præcipue tex. *in cap. laudabilem in principio de frigid. & malef. l.* 5. ibi, *de- 1*
ucles dar plaço de tres años que viuan en uno, tit. 8. *part.* 4. &

omnes

omnes fatētur triennium hoc non numerandũ eſſe à tempore contractus matrimonij, ſed à tempore, quo cœptum eſt à coniugibus copulæ vacare: quare text. *in d.c.laudabilem* decidens, quod tempore celebrati contractus cohabitent per triennium, intelligendus, & ſupplendus eſt à tempore cohabitationis, imo nec ſufficit cohabitare, niſi dent operam copulæ carnali, vt *in cap. requiſiſti 33. quæſtione* 1. ita nuncupatim gloſſ. *in proprio loco, verbo celebrati, & in ſumma verbo quod autem in fine eadem cauſa, & quæſtione, nempe 33. quæſtione* 1. Innocent. & cæteri communiter DD *in d.cap.laudabilem*, nec eſt, qui contradicat, vt patet ex Thom. Sanch. *de matrimonio lib.7. diſputatione 110. num 1. ſic ſimpliciter ſupplenda eſt, d.l. Regia 6.* in verbis ſupra relatis dum dicit, *dandoles dar. plaço de tres años que viuan en vno*, addendum eſt etiam, & incipiant copulam intentare.

2 In dubio autem quando non conſtiterit de tempore, quo coniuges cœperint copulam intentare, cenſeo computandum eſſe hoc triennium à tempore, quo ſimul in eodem lecto inceperint iacere atque dormire, ſiquidem ex tunc videtur eſſe violentiſſima præſumptio, & à communiter accidentibus, quod cœperint copulam intentare, ſi iam antea ea non probetur.

3 Dubium tamen præcipuum in propoſito eſt, an triennium experientiæ præd. præciſe computetur ab eo tempore intentatæ copulæ vel potius à tempore per iudicem præſcripto peracta à coniugibus pœnitentia? ſunt namque plures Authores in maleficij impedimento tenentes ab eo tempore computari triennium nec haberi rationem temporis, quo antea copulæ vacauerant, ita tenent Hoſtienſ. *in ſumma tit. de frigid & malef. §. qualiter, & quando numero 12. & in cap. fin. eodem tit. num. 10. verbo plures terminos, & verbo infra prædictos, & verbo triennium*, & ibi Ioan. And. *numero 11.* Anchar. *numero 9. notabil. 12.* poſt Anton. de Butr. *num. 10.* Cuch. *lib. 5. inſtit. mai. tit. 12. num. 267.* Caualcan. *2. parte, deciſ. 18. num. 7.* & alij nonnulli ab eis relati.

Sed & ſunt alij dicentes in frigiditatis impedimento triennium eſſe numerandum à tempore quo per iudicem ſignatum fuerit, ac coniuges copulæ pœnitentiam egere, vt docent Henr[illegible] *num. 2. de frigid. & malef.* Brunel. *de ſponſal. concluſione 28. declaratione 4. numero 10. & 14.* & Caualcan. *vbi ſupra.*

Nihilominus tamen Sanch. *vbi ſupra, numero 4. cum ſequentibus duabus concluſionibus* dubium hoc reſoluit: prima eſt in impedimento frigiditatis triennium computatur à die copulæ intentatæ, nec opotter hoc trienolum aſſignari à iudice, nec prius pœnitentiam peragi, vt conſtat ex *d.c. laudabilem*, & prædiximus ſupra. idemque eſt dicendum vndecunque hoc impedimentum impotentiæ conſurgat.

Secunda concluſio eſt huiuſmodi: idem eſt in maleficij impedimento, vt *in cap. fi. de frigid & malef.* Ita tenent gloſſa *in ſumma: verb. quod autem in fin. 33. quæſtione* 1. Innocent. *in d. cap. fin. in fine*, & ibi Abb. antiquus *in fin.* & alter Abb. *numero vltim.* Cardinal. *in fin.* Gregor Lopez *in l. 5. verbo, dar plaço, titulo 8. partita 4.* deciſ. Capel. Toloſ. 381. *numero 6.* *Matienç. in rubrica gloſſa 1. numero 203. titulo 1. l[illegible] 5. nou. collect. Reg.* & alij, quos refert, & ſequitur Thom. Sanchez *vbi ſupra, numero 5.* & hæ duæ concluſiones ſunt veræ, & tenendæ.

4 Controuertitur etiam iure an triennium præd. experientiæ computandum ſit à die plenæ pubertatis, vel antea, quando coniux eam non eſt adeptus? Plena pubertas namque in fœminis completur in 14. ann. in viris autem in 18. vt prædiximus ſupra, in quo articulo tres ſunt opiniones: prima habet, & vult adueniente plena pubertate, ſi coniux alter inſtet, vt diſſoluatur matrimoniũ, ratione impotentiæ id diſſoluendum eſſe, non tamen explicat, an aliqua mora expectanda ſit, ac proinde nullam expectandã eſſe ſentire vidētur Authores huius opinionis, alia habet poſt plenam pubertatem expectandũ eſſe mẽſem, aut bimeſtre arbitrio iudicis: ita tenent Hoſtienſ. & alij nonnulli, vtroſque refert Sanch. *vbi ſupra, numero 8. & 9.* qui *numero 10.* ab eis diſcedens, ſequitur opinionem Cardinal. *in cap. puberes numero vnic. de deſponſat. impub.* tenentis triennium hoc incipere à plena pubertate, quam ſententiam ibi bene probat, & ipſe eam quoque veriorem, & ſecuriorem eſſe cenſeo, & probo.

Triennium autem experientiæ videtur, quod debeat eſſe continuum, vt *in c. fi. de frigid. & malef.* ibi: per continuum triennium in ſimul habitaſſe, quinimo generalem regulam habemus alias in iure, quod in dubio. 5

Tempus legale debeat neceſſario eſſe cõtinuum, vt cum alijs probauimus *lib. 1. Canonic. quæſtionum, cap. 12. numero 24.* & in præſcriptionis tempore requiſito, quod ſi ſemel intermittatur, debeat denuo incipere, probat cum alijs D. Couar. *in regula poſſeſſor de reg. iur. in 6. ſecunda parte, §. 12. numero 7.* & idem fere omnium veriſſima ſententia habet in anno nouitiatus, teſte Thom. Sanch. *d. lib. 7. diſputatione 111. numero 1.* & in terminis triennij experientiæ coniugum *ex d. cap. fi.* tenet Cardinal *ibidem in fine.* & voluit Archid. *in ſumma, numero 3. 33. quæſtione prima*, & ibi Bellamer. *numero 2.* 6

Nihilominus tamen contraria ſententia in ſpecie noſtra triennij experientiæ vera, communis, & tenenda eſt, non requiri, ſcilicet id eſſe continuum, & quod tex. *in d. c. fin.* ibi: per continuum triennium: intelligendus ſit ciuili modo, nempe vt toto triennio vacauerint coniuges copulæ debitis horis, & locis, non vero Mathematice continuo, quia id eſſet moraliter impoſſibile, ſæpe namque morbus intermitti, tempus illud, & ſi aliud diceremus impedirentur peregrinationes, aliaque negotia, quibus virum vacare ſocietas, atque gubernatio domeſtica cogit, & in terminis ita tenent Hoſtienſ. & alij quãplures Authores, quos refert, & ſequitur late id comprobans Thomas Sanchez *d. diſputatione 111. numero ſecundo, & tertio*, Greg. Lopez *in l. 5. verbo, ſuſta eſte plaço, titulo 8. partita 5.* & Maſcard. alios allegans *de probat. concluſione 889. numero nono.* 7

Tempus tamen, quo coniux infirmitate, aut alijs negotijs detentus non cohabitauit copulæ vacans, ſupplendum eſt alio tempore cohabitationis, vt ſic triennium compleatur, vt tenent Ioan. And. *in d. cap. fin. numero 9. de frigid. & malef.* Maſcard cum alijs *vbi ſupra, numero 8.* & Sanchez *numero 5.* probans *num. 6.* contra Henriquez non ſufficere maioris partis anni cohabitationem, ſed neceſſarium eſſe triennium compleri, atque ita ſuppleri tempus interpollatum, non tamen hoc Metaphyſice intelligendum eſſe, quaſi quodcunque breue tempus interpollatum ſupplendum ſit, ſed quando eſt notabile arbitrio prudentis, ita, vt moraliter loquendo non cenſeatur plena triennij experientia. 8

Vnde tenet ſufficere cohabitare triennio ſumpto morali modo, vt communiter ſolent cohabitare coniuges, vt ibi bene, & cum iudicio probat. 9

Illa tamen quæſtio ſe hic examinanda offerebatur, tres probabiles opiniones reperiuntur, an ſcilicet ante matrimonij conſummationem cenſeatur ſpolium, ac proinde ſit locus reſtitutioni denegata audientia circa matrimonij valorem, aut nullitatem, donec reſtitutio fiat, quando alter coniux propria authoritate recedit ab altero ob eius impotentiam 10

ante triennij lapſum, vel poſtea? niſi eam cum ſuis fundamentis, & Authoribus late diſſeruiſſet Thom. Sanchez *d. lib. 7. de matrimonio diſput. 112. in princip & per totam*: qui tandem præd. tres opinion. refert: prima habet, ante matrimonij conſummationem non eſſe verum ſpolium, ac proinde non eſſe locum remedio reſtitutionis, vt ibi tribus fundamentis hanc fulcit, præcipuum eſt ex tex. *in cap. ex transmiſsa de reſtit. ſpoliat.* vbi petenti viro reſtitutionem vxoris eã concedit, dummodo probet matrimonium, & copulam, & ibi gloſſa *verb. & ab eo*, hanc tenet & Hoſtienſ. *numero 2 eodem verbo*, Anchar. *numero* 1. & alij plures Authores, ab eodem primo Authore *numero* 6. citati.

Secunda ſententia in hoc articulo tenet, quod ſi ſponſa de præſenti traducta ſit in domum ſponſi, & vt vxor tractata, quamuis conſtet, copulam inter eos non eſſe ſequutam, acquiratur quaſi poſſeſſio ipſius, atque ita concedendam eſſe reſtitutionem ipſius marito ſpoliato, non tantum quoad habitationem, ſed etiam quoad copulam, niſi mulier proponat ſe virginem eſſe, & aliquid alleget, quo probato non tenebitur ad copulam, & tunc denegatur reſtitutio donec de re illa per mulierem allegata cognoſcatur, quod ſi ſponſa traducta non fuerit, cum ceſſet poſſeſſio eius, habet hæc ſententia cogendam eſſe redire ad coniugem dimiſſum, & ad copulam, niſi exceptione aliqua iuſta fœmina ſe tueretur, non via reſtitutionis, ſed ratione contractus matrimonij ad id obligantis, ita tenet Bellamera *in d. cap. ex parte num. 11. de reſtit. ſpol.*

Tertia ſententia verior, & tenenda habet, non eſſe locum in præmiſſa quæſtione plenæ reſtitutioni ante matrimonij conſummationem, quoad habitationem, & copulam: ſed tantum quoad habitationem, & alia miniſteria inter coniuges mutuo debita præter copulam, vt colligitur ex *d. cap. ex parte* à contrario ſenſu: neque obſtat *cap. transmiſsa eodem titulo*, vbi contrarium videtur probari: tex. namque *in d. cap. ex parte* tantum agit de ſola reſtitutione quoad habitationem, & alia obſequia, atque ſolam traductionem ad domum deſiderat: at tex. *in d. cap. ex transmiſsa*, de plena reſtitutione, etiam quoad copulam, ac ideo iure optimo poſtulat copulam habitam, & ita merito hanc tertiam ſententiam tenent Ioann. de Ligna. *in d. cap. ex parte*, quem ibi referunt, & ſequuntur Abb. *numero* 25. *& in cap. penultim. numero primo, de probat.* & alij Canoniſtæ, quos refert, & ſequitur etiam hanc partem bene fundans Thomas Sanchez *d. diſputatione* 112. *numero* 8. inde deducens *numero nono*, fuga cõtingente ante traductionem ad domum nulli reſtitutioni eſſe locum, vt fatentur DD. ab eo ſupra citati: & *numero* 10. temperat hanc tertiam ſententiam principalem, quatenus ait, ſponſam nondum cognitam reſtituendam eſſe viro, quoad habitationem, antequam audiantur eius exceptiones, ſi poſt traductionem receſſit, vt intelligatur, niſi vir ſit adeo ſeuerus, vt merito timeatur extorſio copulæ, nec poſſit ſufficienter caueri hoc damnum cautione per virum præſtita, quia tunc ob hunc timorem differẽda eſt reſtitutio donec de exceptionum iuſtitia cognoſcatur, vt docent Abb. & Brunel. ab eo præcitati.

11 Quando vero coniux receſſit à viro ante experientiæ triennium cogendus eſt excommunicatione, contra eam lata ad cohabitandum vt cum Hoſtienſ. *in ſumma tit. de frigid. & malef. §. qualiter, & quãdo, numero* 12. *in fin. in verſic. quod ſi per mariium ſtet. & in cap. ſi eodem tit. num.* 10. *verbo continuum*, & alijs pluribus bene tenet Sanch. *vbi ſupra, numero*, 12. vbi etiam cum Manuel Rodrig. denegandam eſſe aut abſolutionem fœminæ nolenti cum viro co[…] re, nullam aliam rationem, quam i[m]potenti[am] v[iri] alleganti, nec lapſum eſſe triennium obedientiæ, quod idem dicendum eſt, ſi cohabitare velit, at [non] permittat copulam intentari, ſi autem coniux […] à coniuge triennio experientiæ iam elapſo ob eius impotentiam reſtituetur viro quoad habitationem antequam exceptio admittatur, iuxta præ[fa]tam tertiam ſententiam veriorem, & tenendam ſupra numero 10. relatam, cum non potuerit coniux propria authoritate recedere non expectato iudicio Eccleſiæ, vt late probat Sanchez *vbi ſupra, numero* 14. vbi *numero 15. cum ſequentibus* etiam agit.

An ſi coniux, contra quem allegatur impotentia, tueatur ſe, fatendo in iudicio ſe poſt id matrimonium cognouiſſe alias fœminas, ac proinde non eſſe impotentem aſſerat, fœmina eius coniux poſſit vti in ſuam vtilitatem præd. adulterij confeſſione, ad hoc vt ſaltem ratione illius concedatur ſibi diuortium, & ſic non cogatur cohabitare cum viro, & reſoluit, & recte meo iudicio minime id poſſe fœminam. 12

Viro autem impotenti, vel frigido licitum eſt 13
proclamare aduerſus matrimonium, quia ſua intereſt ipſum diſſolui, ne compellatur ad onera matrimonij nulli ſuſtinenda, vt conſtat ex *cap. primo, de frigid. & malef.* vbi vir proclamauit allegans propriam frigiditatem, & auditus eſt, ita tenet gloſſa *in cap. 2. verbo ideirco 33. quæſtione 1.* Abb. antiquus *in d. cap. primo, numero* 3. & ibi Ioan. Andr. *numero* 3. Abb. Panormitan. *numero primo, notabili primo*, Alexand. de Neuo *num. primo*, Præpoſit. *numero* 4. Syluest. *verbo matrimonium 8. quæſtione 16. dicto quinto*. Palud. & Diuus Antoninus, quos refert, & ſequitur Thom. Sanchez *lib. ſeptimo de matrimonio, diſputatione* 114. *numero* 2. vbi *numero* 3. hoc temperat, ſi vir propriam frigiditatem alleget, vt id matrimonium diſſoluatur, ac eximatur ab eius oneribus ſuſtinendis, ſecus vt ſibi ad alias nuptias tranſitus permittatur, quia tunc audiendus non eſt, vt tenet gloſſa, & Alexand. de Neuo *vbi ſupra*, qui *numero ſecundo* hoc intelligit, quando vir allegat propriam frigiditatem, quia ſi allegaret maleficium, audiretur, & ibi bene probat Sanchez *d. numero tertio*, qui *numero quarto* cum alijs declarat priorem concluſionem, vt liceat viro proclamare allegando ſuam impotentiam, quando illam ignorauit tempore matrimonij; ſecus ſi illam tunc nouerat, quia tunc minime audietur.

Si vero impotentia ſe habeat ex parte fœminæ 14
eam ignorantis, ipſa quoque audienda erit, vt cum alijs tenet, & probat Sanchez *vbi ſupra, numero 6. d. diſputatione* 114.

Sed quia ſæpe in ſuperioribus mentionem feci- 15
mus de matronis, & medicis adhibendis ad inſpiciendos viros frigidos & maleficiatos, & ſic impotentes, & præterea fœminas arctas, ac proinde an conſummatum ſit matrimonium, vel non? opportunum, imo & neceſſarium eſſe videbatur plura dubia hic declarare circa qualitatem matronarum deponere debentium de ſponſæ virginitate, item qualiter, & quibus diligentijs præmiſſis deponere debeant, & quibus maior fides adhibenda ſit, ſi diſcordes fuerint, & an publicatis atteſtationibus poſſint aliæ admitti, & recuſari, & quid poſſit iudex ex officio in his cauſis matrimonialibus, ſed quia omnia hæc in vnum congeſſit atque ſingula declarauit pulchre, curioſe, ac ſatis vtiliter in praxi, doctiſſimus Thomas Sanchez *de matrimonio lib. 7. diſputatione 113 per totam*; ideo nolui hic ea tranſcribere, ad ipſum Lectorem remittens, ex quo deducere poterit, quæ opus fuerint in praxi, quoties caſus circa ſupradicta contigerit.

CAPI-

CAPITVLVM CXXII.

De poteſtate diſpenſandi in impedimentis dirimentibus matrimonium.

SVMMARIVM.

1 *Summus Pontifex an poſsit diſpenſare in impedimentis naturali, & diuino iure matrimonium dirimentibus.*

2 *Diſpenſare an ſolus Summus Pontifex poſsit in impedimentis, ſolo Iure Pontificio dirimentibus matrimonium?*

3 *Legatus Summi Pontificis an poſsit diſpenſare in impedimentis Iure Pontificio dirimentibus matrimonium?*

4 *Epiſcopus an ex aliqua cauſa poſsit diſpenſare in impedimentis dirimentibus matrimonium?*

Et quid in dubio? numero 5.

Et quid in caſu Concil. Trident. ſeſsione 24. de reformatione matrim. cap. 5. numero 6.

Et quid in caſu magnæ neceſsitatis? n. 7.

8 *Commiſſarius Bullæ Cruciatæ an poſsit diſpenſare in impedimentis dirimentibus matrimonium concurrentibus ijs de quibus hic?*

1 PRior quæſtio in hoc c. breuiter examinanda illa eſt, an Summus Pontifex poſſit diſpenſare in impedimentis naturali, & diuino iure matrimonium dirimentibus? in hoc art. tres diuerſas Authorum ſententias refert Thom. Sanch. *lib. 8. de matrimonio, diſputatione 6. n. 8. cum ſequentibus*: prima habet, poſſe Summum Pontificem diſpenſare aliquando in caſu ſpeciali.

Secunda ſententia diſtinguit inter impedimenta iuris humani, & diuini, vt in illis poſſit Pontifex diſpenſare, quando cum eis eſt iam contractum matrimonium, vt ex tunc, id eſt, vt matrimonium legitimetur in ſua radice, atque ea diſpenſatio retrotrahatur, in his vero tantum diſpenſare poſſit, vt ex nunc, id eſt, vt denuo contrahatur idem matrimonium; nec diſpenſatio retrotrahatur, & hanc tenent Ioan. Andr. *in c. per venerabilem, num. 30. qui filij ſint legitim.* & ibi Abb. *num. 21.* Anchar. *num. 21.* Alex. de Neuo *num. 24. & 25.* Cardin. *num. 9. quæſt. 1.* Imol. dicens poſſe etiam vt ex tunc, & alij quos refert Sanchez *vbi ſupra, numero 9.*

Tertia ſententia ait, in nullo impedimento iure diuino naturali matrimonium dirimente poſſe Pontificem diſpenſare: neque in caſu aliquo ſpeciali, excepto voto ſolenni religionis, & hanc probat late, & veriſsimam, ac communiſsimam appellat, & ſequitur Sanchez *vbi ſupra, numero 10.* plurimos eam tenentes congerés, & *num. 11.* monet, valde cauendum à Doctoribus tenentibus, vt gradus conſanguinitatis, & affinitatis Leuitic. 18. olim iure diuino prohibiti, ſint quoque nunc eodem iure vetiti, & in nullo illorum poſſe Pontificem diſpenſare: hoc nāque hodie tanquam hæreticum damnatum eſt in Sacro Concil. Trident. *ſeſſione 24. de matrim. Canone 4.* ibi: Si quis dixerit, non poſſe Eccleſiam in nōnullis illorum diſpenſare, anathema ſit: quare cum iuxta veriſsimam ſententiam, quam late probauit idem Author *lib. 7. diſputatione 52. n. 6* nullus ex illis gradibus ſit hodie iure diuino prohibitus, niſi, qui alias prohibitus eſt iure naturæ, atque ideo poteſt hodie Summus Pontifex in omnibus illis gradibus diſpenſare, præter eos, qui attento iure naturæ matrimonium caſſant, de quibus ibi agit, & exemplificat Sanchez *numero 12. & 13.*

Secunda eſt quæſtio, an ſolius Summi Pontificis 2
ſit diſpenſare in impedimentis ſolo Iure Pontificio dirimentibus matrimonium? in qua vt breuiter ſimiliter procedamus, primo dicendum eſt, ſolius Pontificis eſſe hanc diſpenſationem, ita tenent Hoſtienſ. *in cap. quod dilectio, paulo poſt princip. & in cap. quia circa de conſanguin. & affinit.* & alij, quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. *vbi ſupra d. lib. 8. diſputatione 6. numero 14.* inter quos ſunt Anaſtaſ. Germon. *de ſacrorum immunitatibus lib. 3. cap. 11. numero 105.* Paulus Borgoſ. *de irregular. parte 6. tit. de ſponſalib. num. 1.* Tuled. *lib. 7 ſuæ Summæ c. 18. num. 5.* & loquentes de impedimento cognationis ſpiritualis. Idem affirmant Ledeſm. *in ſecundam partem quarti, quæſtione 58 articulo 2. columna 2.* Barthol à Ledeſma *de matrimonio, dubio 44 in fine primæ concluſionis*, & non poſſe Epiſcopum diſpenſare in his impedimentis docent alij, quos refert, & ſequitur Sanchez *vbi ſupra, ad finem d. numeri 14.* & ita declaratum eſt à Congregatione Cardin. his verbis: Epiſcopus authoritate ordinaria non habet facultatem in gradibus affinitatis ſeu conſanguinitatis à iure prohibitis contrahentes matrimonia diſpenſandi, vt refert Farinat *volumine quarto, declarat. ſuper cap 5. de reformatione matrim. ſeſsione 24 in fi. d. c. 5. folio 72. columna 4.*

Sed neque Legatus Summi Pontificis poteſt in 3
his impedimentis diſpēſare (niſi ad id mandato ſufficienti Summi Pontificis ſit ſuffultus) Legatus namque etiam à latere circa diſpenſationes ea ſolum poteſt in Prouincia ſibi commiſſa, quæ poteſt Epiſcopus in ſua diœceſi, & ideo hanc ampliationem tenent gloſſa *in d. cap. quia circa, verbo à Sede: & in c. quod dilectio, verbo indulgentiam de conſang. & affinit.* Innocent. *in cap. ex parte numero vnic. de tranſlat.* & ibi Imol. *numero ſexto*, Abb. *in cap. quod tranſlationem numero nono, de officio legat.* D. Couat. *in quarto de ſponſalibus, ſecunda parte, capit. 6. §. 10. numero 11.* Anton. Cuchus *lib. ſecundo inſtit maio. titulo 5. numero 142.* & alios plures allegans Sanch. *vbi ſupra, numero 15.* vbi *ad fin.* id ampliat, vt procedat etiam in Legato à latere ſecundum Abbat. Imol. Couat. & alios *vbi ſupra*, qui *numero 16.* cum alijs contra Gofred. hoc ampliat, vt nec generaliter nec ſpecialiter cum aliquibus perſonis Legatus poſſit in præd. impedimentis diſpenſare.

Ex quibus dubitari poteſt de doctrina Dominici 4
à Soto *in quarto Sentent. diſtinct. 42. quæſt. 1. articulo 1. immediate ante ſolutionem ad primū principale*, tenentis poſſe Epiſcopum diſpenſare in impedimento cognationis ortæ ex Baptiſmo tempore neceſſitatis nō ſolemniter collato, dum facillimus non pateret ad Papam aditus, & *q. 2. art. 2. in fine corporis* ait, ſi cognati legales inueniantur matrimonium contraxiſſe, & facillimus non pateret ad Pontificem recurſus poſſe Epiſcopum diſpenſare, quem in hoc ſequitur Ludouic. Lopez, *ſecunda parte Inſtructor. conſcient.* vbi de matrimonio, *cap. 51. in fin.* Emanuel Saa *in ſumma. verbo matrim.* vbi de impedim. dirimentib. *numero 6. in fin.* & idemmet Soto *in quarto, diſtinctione 41. quæſtione vnic. articulo 3. in fine* ait, quod ſi contra impedimentum publicæ honeſtatis ex ſponſalibus ortum aliqui contrahant, & expeditiſsimus non ſit ad Papam acceſſus, poſsit Epiſcopus diſpenſare, quem in hoc ſequuntur Ludouic. Lopez *in eodem tractatu de matrim. cap. vltim. columna antepenult verſ. propterea aduertendum*, & Emanuel Saa *vbi ſupra, numero 12 in fin.*

Dubitari inquam poteſt de his doctrinis, quia cum hæc omnia impedimenta æque ſint Iure Pontificio

tificio inducta ac alia, & æque dirimant matrimoninm, nulla prorſus diſcriminis ratio videtur eſſe in rei veritate, cur in alijs impedimentis nequeat Epiſcopus diſpenſare, ſiue ante matrimonium contractum; & in hoc poſſit, vnde neque in hoc poterit, & in terminis ita tenent Thom. Sanch. *vbi ſupra, numero* 17. dicens præd. doctrinas minus veras eſſe, & huius opinionis ſemper fui contra ſupradictos antequam Thomas Sanch. ſua commentaria in publicum edidiſſet, quare & nunc eius in hoc ſententiam libenter probo, niſi in caſu de quo infra ſtatim agemus.

Dubitari etiam poteſt de alia doctrina eiuſdem Emanuel Saa *in ſumma, verbo diſpenſatio, numero* 1. dicentis, in dubio an egeat res diſpenſatione poſſe Epiſcopum iuxta quorundam probabilem opinionem declarare, non deſiderari diſpenſationem, vel ad cautelam diſpenſare.

5 Hæc namque opinio non eſt omnino admittenda, ſed potius diſtinguendū, vt ſi omnino res ſit dubia, an interuenerit impedimentum necne? nulla opus ſit diſpenſatione, quia in hoc dubio præſumitur pro libertate ad contrahendum, & poſſet tunc Epiſcopus gratia tollendi ſcandali, vel ſcrupuli declarare non opus eſſe diſpenſatione, vel ad cautelam diſpenſare, quamuis hæc non videatur vera diſpenſatio: ideoque ſi poſtea celebrato matrimonio, conſtaret impedimentum dirimens, alia diſpenſatio Summi Pontificis quærenda eſſet, ſi autē res non eſſet omnino dubia, quia præſumptio vrget pro impedimento, eſt neceſſaria diſpenſatio Summi Pontificis, nec eam poteſt Epiſcopus concedere, ita bene tenet & probat Sanch. *vbi ſupra, numero* 18. exempla huius diſtinctionis adducens, addit, quod quando res non eſſet omnino dubia, ſed eſſent opiniones quibuſdam aſſerentibus, id eſſe impedimentum, alijs vero negantibus: ſi opinio negans eſſet vere probabilis, quamuis affirmans eſſet probabilior: poſſet ille ſequens opinionem probabilem id matrimon. inire abſque aliqua diſpenſatione.

Eo quod iuxta veriorem ſententiam ſatis ſit in rebus moralibus ſequi minus probabilem ſententiam, ſi tamen vere probabilis ſit (ego vero probabiliorem ſequerer) quod ſi nec ſit opinio, nec mere dubium, ſed magis propendatur in eam partem, vt ſit impedimentum, nullo tamen aſſenſu illius partis habito, nec exiſtente aliqua iuris præſumptione pro impedimento, tunc adhuc cenſendum eſſe putat Sanch. *d. numero* 18. *ad finem*, non eſſe impedimentum, nec exigi diſpenſationem, ſed ſtandum eſſe pro libertate contrahendi matrimonium; ego vero huius Authoris dicta in fauorem matrimonij vera eſſe crederem, dummodo contrahentes non habeant conſcientiam læſam circa id impedimentum, tunc namque aut deponere debent bona fide ſcrupulum, aut petere, & impetrare diſpenſationem, & abſque ea non contrahere id matrimonium, quia qui facit contra conſcientiam læſam, ædificat in gehennam, & qui amat periculum, peribit in illo.

6 Sed an poterit Epiſcopus diſpenſare virtute Decreti Concilij *ſeſſion. 24. in Decret. de reformatione matrim. cap quinto*, cum habentibus impedimentum dirimens, quando bona fide, præmiſſiſque denunciationibus contraxere, vt denuo illud matrimoninm ineant? videtur namque prima (quod aiunt) facie id facere poſſe Epiſcopum, ex *d. cap.* Concilij, ibi: Si vero ſolennitatibus adhibitis, impedimentū aliquod ſubeſſe poſtea cognoſcatur, cuius ille probabilem ignorantiam habeat: tunc facilius cum eo & gratis diſpenſare poterit, & in hoc euentu permitti Epiſcopo diſpenſationem, quamuis ſit conſtitutio generalis Concilij, probaui cum alijs Tho. Sanch. *lib. 8. de matrim. diſputatione* 5. *num.* 5.

7 Sed nihilominus proculdubio tenendum eſt hoc minime poſſe Epiſcopum, vt ex antecedentibus colligitur, totum illud Decretum cum Summo Pontifice loqui, & ſic quoque conſuetudine explicatum eſt, teſte eodem Sanchez *d. diſputatione* 6. *numero* 19.

Sed an caſu magnæ neceſſitatis poſſit Epiſcopus diſpenſare in impedimentis matrimonium dirimentibus concurrentibus huiuſmodi circunſtantijs, nempe, vt matrimonium ſit publicum, impedimentum autem occultum, & quod ſit ſcandalum in ſeparatione, nec ad Summum Pontificem aditus pateat, inopia, aut aliqua iuſta cauſa id impediente, egimus late ſupra alio capite, in verſiculo ſed dubitant DD. vbi his concurrentibus reſoluimus id licere Epiſcopo, & quid de Commiſſario Cruciatæ Generali ibi dicta ſeruient pro limitatione eorum, quæ hoc cap. diximus.

8 Vlterius in propoſito eſt obſeruandum, Commiſſarium Bullæ Cruciatæ poſſe diſpenſare (vt in eius Pontificia commiſſione cauetur) in ſolo conſcientiæ foro in affinitate conſurgente ex copula fornicaria in primo, vel ſecundo gradu: atque prolem ſuſceptam, & ſuſcipiendam legitimam decernere concurrentibus quatuor conditionibus. Prima, quod matrimonium cum illo impedimento ſit iam contractum, ſeruataque ſit forma Concil. Trid. *ſeſſ. 24. de matrim. c.* 1. Secunda, vt id impedimentum ſit occultum. Tertia, vt adfuerit bona fides, ſaltem ex parte alterius contrahentis, qui tempore contractus matrimonij id impedimentum ignorabat. Quarta, vt coniux, qui ignorauit impedimentum, certior fiat de prioris conſenſus nullitate, quamuis ei non declaretur cauſa nullitatis, vt euitentur ſcandala: quas conditiones declarat Tho. Sanchez *d. lib. 8. diſputatione 6. numero 23. & numero* 24. aſſignat differentias inter diſpenſationem Epiſcopi in præd. caſu magnæ neceſsitatis, & Commiſſarium Cruciatæ, vt ibi per eum, & *numero* 25. *cum ſequentibus* alia in propoſito adducit, & præterea de indultis Apoſtolicis, quibuſdam Religionibus conceſsis ad diſpenſandum in ſimilibus caſibus.

CAPITVLVM CXXIII.

De diſpenſatione Papæ impedimenti voti ſolemnis, ordinis ſacri, vel religionis, matrimonium dirimentis, & quibus in caſibus poſſit Epiſcopus diſpenſare, & de alijs in materia.

SVMMARIVM.

1 *Papa poteſt diſpenſare in voto caſtitatis, in ordinibus ſacris emiſſo, & quæ cauſa requiratur in hoc.*

2 *Papa an poſſit diſpenſare ex magna cauſa in ſolemni Monachorum caſtitatis voto ad matrimonium contrahendum.*

3 *Epiſcopus in votis abſolutis religionis, vel caſtitatis diſpenſare non poteſt, niſi in caſu de quo infra numero 4.*

4 *Coniux poteſt irritare votum ab altero coniuge factum abſque eius licentia.*

Eſt tamen odioſa hæc reſeruatio Epiſcopis facta, numero 5.

6 *Epi-*

6 *Epiſcopus poteſt diſpenſare in voto caſtitatis temporalis, vt ad annum, &c.*

7 *Epiſcopus poteſt diſpenſare in voto coniugis non petendi debitum facto ſine alterius coniugis licentia.*

8 *Epiſcopus non poteſt diſpenſare in voto virginitatis ſeruandæ, niſi in caſu de quo hic.*

9 *Epiſcopus an poſſit diſpenſare in voto non contrahendi matrimonium.*

10 *Epiſcopus poteſt diſpenſare in voto aſſumendi ordinem ſacrum.*

11 *Epiſcopus an poſſit diſpenſare aliquo caſu ex magna cauſa, de qua hic, in voto caſtitatis abſoluto?*

Et numero 12. quomodo hoc intelligatur?

13 *Epiſcopus an poſſit diſpenſare in votis pœnalibus ante vel poſt commiſſam pœnam, in quibus ſi alias eſſent abſoluta, hoc non poſſet?*

14 *Epiſcopus an poſſit diſpenſare ad petendum debitum cum coniuge, qui voto caſtitatis ſimplici aſtrictus matrimonium contraxit?*

15 *Epiſcopus an poſſit diſpenſare ad petendum debitum cum coniuge, cui debiti petitio eſt interdicta ratione affinitatis contractæ cum altero coniuge?*

16 *Epiſcopus an diſpenſare poſſit cum coniuge ad petendum debitum, qui cum ſuo coniuge cognationem ſpiritualem contraxit?*

17 *Diſpenſare quis poſſit in iuramentis puris caſtitatis, vel Religionis?*

18 *Epiſcopus an poſſit diſpenſare in caſibus ſibi permiſſis, quando prius eſt aditus Summus Pontifex pro diſpenſatione in eiſdem? & numeris ſequentibus.*

19 *Mentio prioris diſpenſationis ad nubendum conſanguineo an ſit facienda Papæ, quando petitur ſecunda diſpenſatio ad aliud matrimonium cum conſanguineo?*

Et quid ſi fœmina reſiliat à prima diſpenſatione nolens priori conſanguineo nubere? numero 20.

21 *Diſpenſatio prior ad ducendam conſanguineam in vxorē, an enunciſſe videatur pœnitentia ſequuta?*

22 *Diſpenſatio ad contrahendum matrimonium, ſi plura concurrant impedimenta, an valeat aliquibus ſuppreſſis, ſi in alijs diſpenſationibus diſpenſetur ſuper illis?*

1 COncors fere omnium ſententia habet, poſſe Pontificem diſpenſare in voto caſtitatis in ordinibus ſacris emiſſo, vt affirmat contra nonnullos Thomas Sanchez *de matrim. lib. 8. diſputatione 8. numero 1.* vbi ſe alijs in locis refert, & *numero 2. cum ſequentibus* late agit, an hæc diſpenſatio exigat cauſam publicæ vtilitatis, poſt Açor *in ſumma lib. 13. inſtitut. moral. cap. 13. quæſtione 5.*

2 An autem idem poſſit in ſolemni Monachorum caſtitatis voto, vt ſcilicet religioſus profeſſus ex magna cauſa communi, puta pro Regni conſeruatione, vel pace, quæ aliter non ſperatur tam commode fieri, quam vt religione relicta vxorem ducat? ſatis controuerſum eſt, & tandem cum communi ſententia affirmatiua probauimus cum alijs *lib. 1. Canonic. quæſtionum, cap. 17. numero 5.* & articulum hunc late pro vtraque parte poſt nos vbi ſupra differit nouiſſime Thom. Sanch. *d. diſputatione 8. numero 6. cum ſequentibus*, vbi relatis duabus opinion. in hoc contrarijs cum quamplurimis fundamentis, & Authoribus vtriuſque Scholæ, & affirmans negatiuam eſſe probabilem: tandem tenet noſtram affirmatiuam cum infinitis Authoribus Theologis. & Iuriſperitis eam ſequentibus, dicens eam eſſe longe probabiliorem negatiua, ex quorum numero, & fundamentis conſtat præd. affirmatiuam ſententiam veriorem, & magis communem eſſe. & pluries in practica iuxta eam fuiſſe per Summos Pontifices diſpenſatum cum Monachis profeſſis in hoc voto: & *numero 8.* contra Ricard. & cum communi tenet, & probat deſiderari ad hoc vrgentiſſimam boni communis cauſam: neque obſtat affirmatiuæ ſententiæ tex. qui contra eam videbatur expreſſus *in cap. cum ad monaſterium ſexto in ordine in fin. de ſtatu Monach.* ibi: quia abdicatio proprietatis, ſicut & cuſtodia caſtitatis à Deo eſt adnexa regulæ Monachali, vt contra eam, nec etiam Summus Pontifex poſſit licentiam indulgere; vera namque ſolutio eſt ad illum tex. (alijs omiſsis) Papam non poſſe diſpenſare, vt Monachus, quamdiu manet Monachus, ducat vxorem, quia eſſet contra eſſentiam Monaſtici ſtatus: at poteſt diſpenſare efficiendo de Monacho non Monachum, vt tradunt Socinus, Ricard. & alij, quos refert & ſequitur Sanch. *vbi ſupra, numero 12.* vbi aliam ſolutionem quoque aſſignat, & reſpondet cæteris fundamentis contrarijs, & *numero 10.* late differit, an diſpenſatio Pontificia in voto ſolemni profeſſi abſque cauſa conceſſa, ſit valida, ac proinde matrimonium illud firmum, ac liceat illi petere, & reddere necne?

3 In votis autem abſolutis caſtitatis, vel religionis Epiſcopus diſpenſare non poteſt, quia de iure ſunt reſeruata hæc vota Summo Pontifici, alias namque ſecluſa reſeruatione liceret etiam Epiſcopis in eis diſpenſare; quia ſunt Ordinarij in ſuis diœceſibus, & poſſunt omnia illa circa diſpenſationes, quæ Pōtifex in toto Orbe, niſi reſeruentur, vt probauit Thom. Sanchez *de matrim. diſputatione 61. numero 3.* & in terminis Dominic. à Soto *lib. 7. de Iuſtitia, & Iur. quæſtione 4. articulo 3. columna 4. verſic. qui ſunt autem.* & nos, vbi plures alios hoc idem tenentes citauimus *lib. 2. Canon. quæſtionum, cap 22 numero 46.* & Sotus in hoc eſt ab omnibus receptus, ſecundum Thom. Sanchez *lib. 8. de matrim. diſputatione 9: numero 3. in fine.*

4 Hoc autem temperauimus *vbi ſupra d. cap. 22. numero 49.* vt procedat, quoties à perſonis liberis, alijs non ſubiectis præd. votum religionis, & caſtitatis perpetuæ emittuntur: ſecus vero ſi fiat ab altero coniugum abſque alterius licentia, quia tunc alter coniux poterit votum huiuſmodi irritare, & à fortiori Epiſcopus in eo cum cauſa diſpenſare: vt tenent plures Authores, quos ibi ad hoc citauimus. Superuenit Thom. Sanch. qui *d. diſputatione 9. numero 4.* nos citans in hoc inquit, ſe nullatenus id probare, quia quicquid ſit de poteſtate irritandi hæc vota, non inde arguitur poteſtas Epiſcopi ad diſpenſandum, quia dum Pontifex hæc vota ſibi reſeruat, quoad ſolam poteſtatem diſpenſandi id facit, nulla habita ratione derogandi poteſtati dominatiuæ, ex qua facultas irritandi hæc vota conſurgit.

Sed profecto vir ille religioſus merito poterat immunem ſe oſtendere à ſua præd. cenſura, ſiquidem doctrina mea in hoc eſt communis, & vera, vt patet, & ipſe id non negat, ſed potius fatetur, & tātum intendit, ex poteſtate irritandi hæc vota non argui poteſtas Epiſcopi ad diſpenſandū: at quis dubitat quin à fortiori iuncta præd. irritatione poſſit Epiſcopus in eo voto cum cauſa diſpenſare? itaque impugnatio præd. gratis potius, quam ex re facta videtur, quod alienū eſſe debet à viro graui. Præſertim, cū nos per viā declarationis in præd. doctrina proceſſerimus, & noſtra declaratio ſit vera, & communiter recepta, eamque ſequitur cum alijs idem Author poſtea, *d. lib. 8. diſputat. 11. num. 3. & 4.* quamuis dicat meum fundamentum reprobaſſe in priori loco ſupra allegato, ſed immerito, vt prædiximus: diſtinguit tamen *d. numero 4.* vt procedat no-

dat noſtra præfata opinio, quando fuit emiſſum votum poſt matrim. conſummatum, ſecus ſi emiſſum ſit ante matrimonij conſummationem, quo caſu iterum diſtinguit, & declarat, vt ibi per eum. Sed eius profecto diſtinctio atque ſubdiſtinctio caſu quo nuncupatim loquimur, népe quando præd. votum fit ab altero coniuge abſque alterius licentia, non videtur procedere, ſiquidem tunc alter coniux neglectus, qui licentiam nó præſtitit præd. voto, irritare id iure poteſt: ergo à fortiori ad eius inſtantiam Epiſcopus, ſi opus fuerit, poteſt in eo diſpenſare indiſtincte. Poterit tamé ſeruari præd. eius diſtinctio, quando cum licentia alterius coniugis alter ſolus continentiam vouit, vt latius declarat idem Sanchez *d. diſputatione* 11. *numero* 5. *qui numeris ſequentibus* late agit, quid dicendum ſit in alijs tribus diuerſis caſibus, quos ibi fingit, & declarat, & ideo eſt videndus omnino in materia quoties in praxi caſus contigerit.

5 Illud tamen in propoſito primo obſeruandum eſt ex doctrina omnium de hac materia agentium, reſeruationem præd. diſpenſandi in præd. votis eſſe reſtringendam, quia iuri Epiſcoporum derogat, & ideo odioſa ſit, vt in terminis docet Sanchez *d. diſputatione* 9. *num.* 6.

6 Secundo, poſſe Epiſcopum diſpenſare in voto caſtitatis temporalis, vt ad annum, vel aliud tempus limitatum, emiſſo, vt cum communi probauimus *vbi ſupra, numero* 48. & plurimos alios citans Sanchez *vbi ſupra, numero* 6. vbi *numero* 7. quod poteſt ſimiliter Epiſcopus diſpenſare in voto caſtitatis coniugalis ſeruandæ, quia deficit (hoc eſt differt) à voto caſtitatis abſoluto, hoc namque omnimodã continentiam claudit, ac non copulari matrimonio, at illud ſolos actus venereos illicitos comprehendit: ita Enriquez *lib.* 7. *de indulg. cap.* 30. *numero* 6. Similiter confeſſarius virtute Bullæ, & Iubilei poteſt commutare votũ temporale caſtitatis, Sanch. *d. lib.* 8. *diſputatione* 15. *numero* 4. vbi quoque agit de alijs votis.

7 Tertio, poſſe quoque Epiſcopum diſpenſare in voto, quo alter coniux abſque alterius licentia ad non petendum debitum ſe aſtringit; quia non eſt votum integræ caſtitatis, ſed partis, vt cum Syluest. & alijs tenet Sanch. *vbi ſupra, numero* 8. vbi quod ob eandem rationem idem dicendum eſt, ſi ex licentia alterius emiſſum eſſet, vel etiam, quando vterque ex licentia alterius votum non petendi emiſiſſet, & etiam, licet vterque communi conſenſu voueret, nec petere, nec reddere, nec fornicari.

8 Quarto, non poſſe Epiſcopum diſpenſare in voto virginitatis ſeruandæ, niſi expreſſe vouens noluerit ad caſtitatem ſe obligare, ſed tantum ad corporis integritatem ſeruandam conſiſtentem in abſtinentia à primo luxuriæ actu, per quem virginitas deperditur, quia quando hæc expreſſa intentio non reperitur, eſt votum abſolutæ caſtitatis, ſecus vbi ea adeſt, vt probat Thomas Sanchez *lib.* 9. *de matrim. diſputatione* 33. *numero* 7. & in terminis ita tenent Açot *lib.* 11. *inſtit. moral cap.* 19 *quæſt.* 14. & Thom. Sanchez eum eo *lib.* 8. *diſputatione* 9. *numero* 9.

9 Quinto ex ſupradictis deduci videtur, non poſſe Epiſcopum diſpenſare in voto non contrahendi matrimonium, vt ſentit Caietan. *in opuſculis tomo* 2. *tractatu* 11. *de voto non nubend. quæſtione* 1. Nauar. *in Manual. Hiſpan. cap.* 12. *numero* 76. Angles *in Flor. Theolog. quæſtionum ſecunda parte*, vbi de voto, *quæſtione vnic. articulo* 2. *difficult.* 11. Valentia *in quarta parte*, vbi de matrimonio, *diſputatione* 10. *quæſtione* 5. *puncto* 5. *concluſione* 4. Verior tamen, & communis ſententia in hoc eſt in contrarium, imo quod Epiſcopus poſſit in hoc voto diſpenſare, vt docuimus *lib.* 2. *Canon quæſtionum, cap.* 22. *numero* 39. & plurimos referens hoc tenentes Thomas Sanch. *d. lib.* 8. *diſputatione* 9. *numero* 11. vbi *numero* 12. hoc declarat, vt procedat, quando eſſet merum votum, vel merum iuramentum factum Deo: ſecus ſi tantum factum fuiſſet in fauorem tertij id petentis, cuius intereſt, quia tunc non poſſet Epiſcopus diſpenſare, veluti ſi coniux à coniuge petat, vt ſub iuramento, vel voto ſe obliget ad abſtinendum ſe ab alio matrimonio, tunc namque coniugis illius intereſt propter filiorum bonum, & vt eius amor, nomen, honor, amicitia cum eius conſanguineis conſeruentur, & ideo non poterit Epiſcopus in hac ſpecie diſpenſare propter ius tertio acquiſitum: ſicut aſſerunt communiter DD. non poſſe Epiſcopum diſpenſare in voto in fauorem tertij facto, & ab illo acceptato: at ſi ille remittat ius ſibi acquiſitum, poterit Epiſcopus diſpenſare, quod nõ ſit votum caſtitatis, & ceſſet præiudicium tertij: cuius Authoris in hoc ſententiam libenter probo, quia mihi veriſſima videtur, & tenenda. An autem ille tertius poſſit remittere totam illam abſtinendi ab alio matrimonio obligationem diſtinguit, & bene ibidem idem Author, vt ſi non tantum in eius fauorem emiſſum ſit votum, vel iuramentum, ſed intuitu etiam religionis ad id offerendum Deo, nõ poteſt: ſecus ſi tantum eius intuitu: in dubio auté exiſtimat propter ſubiectam materiam id iuramẽtum, aut votum factum eſſe in alterius coniugis fauorem, quamuis alterius nihil intereſt, cenſeatur in dubio factum in honorem Dei, vt recte docet Dominic. à Soto *lib.* 8 *de Iuſtitia, & Iur. quæſtione prima, articulo* 9. *ad ſecundum.*

Deinde poterit Epiſcopus diſpenſare in voto aſ- 10
ſumendi ordinis ſacri, eo quod id non ſit votum caſtitatis, ſed aſſumendi ſtatum, cui caſtitas annexa eſt, vt cum alijs pluribus probat Sanch. *d. lib.* 8. *diſputatione* 9. *numero* 13. vbi *numeris ſequentibus* agit late de diſpenſatione aliorum votorum an in eis poſſit Epiſcopus diſpenſare, vel ſolum Pontifex: ſed quia directe non ſpectant ad noſtram materiam matrimonij, eas quæſtiones omitto.

Quamuis autem ſupra reſoluerimus in votis ab- 11
ſolutis caſtitatis, vel religionis Epiſcopum diſpenſare non poſſe, quia ſunt reſeruata Pontifici: non tamen ita amare, & ſtricte intelligendum hoc eſt, quin liceat Epiſcopo diſpenſare in his votis caſtitatis perpetuæ, ac religionis, quando magnum incontinentiæ periculum imminet nec facilis aditus ad Pontificem patet ratione paupertatis, vel alia cauſa: merito enim credi poteſt, non fuiſſe mentẽ Pontificis, velle in tali caſu reſeruare ſibi hæc vota, nec item eſt veriſimile velle eum, vt animæ laqueis irretitæ in tanto periculo verſentur, & ideo merito hanc partem tenent Syluest. & alij quamplurimi Authores Theologi magni nominis, quos refert & ſequitur Thom. Sanchez *d. lib.* 8 *diſput.* 9. *numero* 22. vbi idem cum alijs probat, quando etſi Pontifex adiri poſſit, ex mora tamen adeundi graue incontinentiæ periculum immineret, vel aliud quodcumque graue periculum aut grauis ſcandali, vel magni damni tertiæ perſonæ, vt in exemplo in quo ipſe hoc dicit conſuluiſſe, de quo ibi per eum, & *nu.* 23. eandem doctrinam extendit ad cætera vota reſeruata, quamuis non ita frequenter in illis hæc neceſſitas contingat: & *num.* 24. late agit de intellectu tex. *in ca. veniens, qui cler. vel vou.* circa diſpenſationem Epiſcopi in voto caſtitatis ex perturbatione animæ emiſſo, quando vouens eſt iuuenis, vel ſuſpectus ob maius periculum incontinentiæ vitandum.

52 Sunt tamen, qui exiſtiment præcedentem doctrinam *in verſic. quamuis autem num.* 11. relatam, procedere, quando non eſt in eo euentu recurſus ad Nuncium, vt tunc liceat Epiſcopo diſpenſare: ſecus vero alias, ita tenent Magiſt. Aragon *in* 2. 2. *quæſtione* 88. *articulo* 12. *columna* 8. *in verſic. ſi quis autem quærat* & Manuel Rodrig. *in ſecundo tom. ſuæ ſummæ cap* 500. *numero* 3. *ad fin.* ſed meńto eos improbat Sanch. *d. diſputatione* 9. *numero* 25. niſi Nuncius, vel quiuis alius haberet ex priuilegio Pōtificis poteſtatem diſpenſandi in bis votis, & commode abſque præd. periculo adiri poſſet, & numero 26. agit ad quid deſeruiet in præd ſpecie diſpenſatio Epiſcopi, & *num.* 27 latiſsime agit, an in præd votis, quando non reſeruantur Sūmo Pontifici, ſed Epiſcopis ea diſpenſatio competit ob rationes præd. poſsit parochus diſpenſare quando aditus ad Epiſcopum nō patet, vel etiam ſi pateat? & reiecta opinione affirmatiua multorum tenet negatiuam cum Soto *lib.* 7. *de Iuſtitia. & Iur quæſtione* 4. *articulo* 3. *columna* 5. *verſic Abbates.* quæ etiam mihi placet præterquam ſi legitime conſtaret de conſuetudine cōtrariā in præd. votis, vel ſi parochus, vel aliuſconſeſſarius virtute Bullæ Cruciatæ, vel alterius legitimi indulti id poſſet facere, vel commutare præd. vota.

53 An autem Epiſcopus poſsit diſpenſare in votis pœnalibus caſtitatis, & religionis, & cæteris reſeruatis cum cauſa ante, vel poſt commiſſam pœnam, egimus late *lib.* 2. *Canon. quæſtionum*, *cap.* 22. *numero* 50. *cum ſequentibus*; vbi relatis opinionibus reſoluimus cum opinione communi recentiorum id poſſe: quinimo, & confeſſarium virtute Bullæ Cruciatæ, & Iubilei commutare præd. vota, & poſt nos cum communi idem probat. & tenet Thomas Sāch. *d. lib.* 8. *diſputatione* 15 *numero* 8 *& diſputatione* 10. *numero* 6. *cum ſequentibus*: vbi *numero* 10. *cum ſequentibus* idem probat in voto conditionali, ſequutus in hoc tertiam ſententiam receptiſſimam in praxi, quam refert *numero* 12. contra alias duas numeris præcedentibos à ſe relatas, cum eo tamen temperamēto, quando ſcilicet votum eſt vere conditionale; non vero apparenter, vt explicuerat *eadem diſputatione numero* 4. *&* 5. item quoties conditio eſt de futuro, nec tacite ineſt, ſecus ſi conditio ſit de præterito, vel de præſenti, aut ſi tacite ineſt, quia tunc eſt votum omnino purum, vt ibi late probat idem Author *num* 14.

54 Illa tamen quæſtio difficultatem non leuem habet, an Epiſcopus poſſit diſpenſare ad petendū debitum cum coniuge, qui voto caſtitatis ſimplici aſtrictus matrimonium contraxit? quam tetigimus *lib.* 1. *Canon. quæſt. cap.* 23. *num* 17. reſoluentes cum communi Epiſcopum poſſe in hac ſpecie diſpenſare ex cauſa legitima, prout eſt periculum animæ, aut ex mora, aut impoſſibilitate omnino adeundi Romam, nam alias requiritur authoritas Apoſtolica, quam ſententiam tenent etiam alij quam plurimi. quos refert Thom. Sanch. *lib.* 8. *diſputatione* 12. *numero* 2. inferens *numero* 3. ex ea non poſſe Epiſcopum etiam in caſu neceſsitatis diſpenſare, ſi recurſus ſit ad potentem diſpenſare ex priuilegio in voto hoc ad petendum debitum; quare ipſemet ibi *numero* 4. inquit, & tenet multo probabilius eſſe. poſſe ſemper Epiſcopum diſpenſare cum coniugato, qui voto caſtitatis ſimplici ligatus tranſit ad nuptias, vt petat debitum, quia licet attento iure hæc diſpenſatio ſit ſolius Pontificis, at conſuetudine, quæ iuriſdictionem præbet *c. cum contingat de foro compet.* obtentum eſt banc diſpenſationem Epiſcoporum eſſe. paſsim enim Epiſcopi in hoc diſpenſant, nullo Romam confugiente ad petendam in hoc diſpenſationem, eo, vel maxime, quod ex diſpenſationes excuſari nequeūt ratione vrgentis neceſſitatis, cum facilis ſemper aditus pateat ad Religioſos Mendicantes, qui ex priuilegio poſſunt in hoc diſpenſare, & ideo hanc opinionem quam plurimi alij Authores Iuriſtæ, & Theologi tenēt, quos ipſemet Sanchez ibi refert, & ſequitur, propter quorum authoritatem de conſuetudine deponentium nos quoque idem ſecure cenſemus: quam ſententiam ampliat Sanchez *vbi ſupra*, *diſputatione* 20. *numero* 6. vt procedat etiam matrimonio non conſummato, cū Manuel. Rodriguez *in primo tom. ſummæ, ſecunda editione, cap* 242. *numero* 2. addens, quod ſimiliter poſſet Epiſcopus diſpenſare in hac debiti petitione, aut redditione priori bimeſtri, quo ante conſummationem reddere non tenetur, vel ſi cum ipſe vouens ſit innocens alter coniux ſit adulter. Idemque dicit quando hic voto caſtitatis aſtrictus ad matrimonium tranſiret animo ingrediendi Religionem, quia cum is animus non obliget ad ingreſſum, ſed liberum ſit ei matrimonio inito non ingredi. ſed id conſummare reddendo, eadem ratio militat, vt poſſit Epiſcopus cum illo diſpenſare ad petendum: nec in his euentibus neceſſarium eſt confugere ad habentes facultatem diſpenſandi ex priuilegio Pontificio ratione præd. conſuetudinis, in qua ſunt Epiſcopi diſpenſandi, imo & parochus, vt eſt prædictum, & in terminis deducit Sanchez *vbi ſupra*, *numero* 7. vbi *numero* 9. nobiſcum *vbi ſupra* & alijs tenet, & mouet non poſſe Epiſcopum diſpenſare omnino in voto caſtitatis cum eo, qui poſt illud votum ſimplex caſtitatis matrimonium contraxit, ſed tantum ad petendum debitum, vnde nō obſtante præd. diſpenſatione hic ſic diſpenſatus fornicando ſacrilegus erit, & tranſeundo ad aliud matrimonium poſt illud diſſolutum, & noua diſpēſatione Epiſcopi egebit ad petendum debitum.

15 Secunda ſimilis quæſtio difficilis eſt, an poſſit Epiſcopus diſpenſare ad petendum debitum cum coniuge, cui debiti petitio eſt interdicta, ratione affinitatis contractæ cum altero coniuge, de qua quæſtione egimus *d. lib.* 1. *Canon. quæſtionum*, *cap.* 23. *num.* 16. poſt Sot. & alios, quos ibi citauimus, tenentes non poſſe Epiſcopum in hac ſpecie diſpenſare, niſi in caſu neceſſitatis, eo quod non pateat facilis aditus ad Papam, ſitque incontinentiæ periculum, præcipue, quando copula illa eſt ſceleſtiſsima, vt cum ſocru, vel ſorore vxoris, quam etiam tenet Grafis *in prima parte deciſionum lib.* 2. *cap.* 81. *numero* 3. ſunt tamen alij qui dicunt, eam diſpenſationem ſolius eſſe Pontificis, vt conſtat ex D. Couar. *in quarta de ſponſal. ſecunda parte*, *cap.* 7. *§.* 2. *numero* 6. *ad fin* Matienç. *in rubrica titulo* 1. *lib.* 5 *nouæ collect. Reg. gloſſa* 1. *numero* 103. Grafis *vbi ſupra cap.* 83 *num.* 12.

Et hæc quidem, quamuis de rigore iuris vera ſint; conſuetudine tamen, & praxi communi introductum eſt, vt poſsit ſemper in hoc Epiſcopus diſpenſare, prout paſsim Epiſcopi in hoc diſpenſant iuxta communem ſentētiam, & affirmationē Theologorum, & Iuriſperitorum, quos congerit numero infinito, & ſequitur dicens hoc eſſe probabilius, & tenendum Thomas Sanchez *d. lib.* 8. *diſputatione* 12. *numero* 13. id amplians *numero* 14. vt procedat etiamſi ad quoſcumque potentes diſpenſare ſit facillimus aditus.

16 Tertia quæſtio eſt in propoſito, an poſsit Epiſcopus diſpenſare cum coniuge ad petendum debitū, qui cum ſuo coniuge contraxit cognationem ſpiritualem? & poſſe proculdubio tenendum eſt, vt docent quam plurimi, quos etiam refert, & ſequitur Sanch. *vbi ſupra*, *n.* 55. addens, quod hoc conſuetudine præſcripta obtentum eſt.

Hactenus de diſpenſatione voti abſoluti caſtitatis,

tis,vel Religionis,item & de prædict.votis pœnalibus,vel conditionalibus.

17 Nunc agimus de iuramentis puris, & abſolutis caſtitatis,vel Religionis: & quidem ea eſſe reſeruata Summo Pontifici,ſicut,& vota ſimilia tenet Caiet.2.2.*quæſtione* 89.*articulo* 9.*paulo poſt princip.*Dominicus à Soto *lib. 8. de Iuſtitia,& Iur. quæſtione* 1. *articulo* 9.*in fine corpor.* Alcozer *de ludo, cap.* 13. *concluſione* 9.& *in ſumma cap.*16.*folio* 58. *verſic. la primera es*, Don Didac.de Zuñiga *de voto quæſtione* 5.*numero* 42. & *quæſtione* 6.*in fin.*Manuel.Rodrig. *in ſecundo tom. ſuæ ſummæ.cap.*100.*numero* 3. Patet Toledo *lib. 4. ſummæ,cap.*23.*numero* 2.Açor.*lib.*11.*inſtit.moral. cap.* 10.*quæſtione* 3. Aragon *de Iuſtitia, & Iur.*2.2. *quæſtione* 88.*articulo* 12.*columna* 6.*dicto* 1.& *quæſtione* 89.*articulo* 9.*columna* 3.*dicto* 4.Valent. 2. 2. *diſputatione* 6. *quæſtione* 7. *puncto* 4. *columna* 5. *verſic. & notandum eſt.*

Secunda ſententia habet contrarium,nempe huiuſmodi iuramenta non eſſe Pontifici reſeruata, ita tenent Tabiena *in ſumma noviori verbo iurare,quæſtione* 20.*numero* 21.*ad fin.*Nauar.*lib.*2.*conſil. titulo de iureiurand.in priori editione conſ.*3.*numero* 4.& 5.*in poſterior.conſil.*1.*numero* 4.& 5.& alij Moderniores doctiſſimi.

Has tamen opin. bene meo iudicio concordat Thom. Sanchez.*lib.*8.*de matrim.diſputatione* 13. *numero* 5.in hunc nempe modum : ſcilicet vt prima vera ſit regulariter,& inplurimum, quia regulariter ea iuramenta votum continent , & ita fortius vinculum,quàm ſolum votum , ergo merito quod quando hæc iuramenta votum continent , ſint reſeruata Summo Pontifici:ſecunda vero opinio vera ſit,& procedat in caſu raro , quando id iuramentum non includit in ſe votum , vt in exemplis,de quibus per eundem Authorem ibi *numero* 4.vbi *numero* 6.addit, quod quoties priuilegium concedit relaxari,aut commutari omnia iuramenta,quæ nō cedunt in damnum tertij & omnia vota,præter caſtitatis,& Religionis,cēſentur ſub ea votorum reſeruatione, reſeruari quoque iuramenta eiuſdem materiæ,quoties hæc promiſſionem continent,ſecus,vbi ea vacant: & *numero* 7. quod quamuis in Bulla concederentur omnia vota , & iuramenta, quæ non ſint in tertij præiudicium nulla votorum reſeruatione facta, cenſebuntur adhuc reſeruata iuramenta caſtitatis,& religionis , in quibus promiſsio continetur,ſecus ſi ea non contineatur.

Si vero iuramenta caſtitatis , & Religionis ſint pœnalia,vel conditionalia,idem prorſus tenendū ac ſeruandum eſt de illis , quod de votis ſimilibus prædiximus hoc capite numero 13.& in terminis eadem ratione hoc affirmat Sanch.*d.diſputatione* 13. *num.*1.

18 Dubium tamen ſingulare eſt in hac materia, an Epiſcopus in caſibus ſibi permiſsis, de quibus ſupra , poſsit diſpenſare, quando prius aditus eſt Pontifex pro diſpenſatione in eiſdem,ſed hoc quinque concluſionibus bene explicat , & late eas probat Thom.Sanch.*de matrimonio,lib.*8.*diſputatione* 14. *numero* 3 . *cum ſequentibus* , quas hic ſummatim referam,vt breuiter reſolutionem huius dubij habeamus,cætera apud eundem videnda remittens.

Prima concluſio,quando Epiſcopus poteſt iure ordinario in aliqua re diſpenſare,vt in voto pœnali caſtitatis,vel non nubendi,quamuis obtenta ſit à Pontifice commiſsio facta Ordinario, vel confeſſori,vt deſpenſet,poteſt vouens ei renunciare , & adire Epiſcopum,vt poteſtate ſua ordinaria diſpēſet.Secunda concluſio,idem eſt, quamuis iam virtute eius commiſsionis Ordinarius,vel confeſſarius in eo voto diſpenſaſſet partim commutando iuxta Pontificis præſcriptum , poſſet enim hic vel ab Ordinario petere , vt authoritate ordinaria in ea commutatione diſpenſet,etiam quando votum cōmutatum erat ex reſeruatis,vel poteſt etiam eligere redire ad priorem voti obligationem,& petere ab Ordinario,vt diſpenſet in illo authoritate ſua ordinaria.

Tertia concluſio , quando Pontifex de eo caſu conſultus denegauit diſpenſationem iudicans non adeſſe cauſam , non poteſt Epiſcopus diſpenſare niſi noua cauſa proponatur;ſecus tamen eſſet , vbi huic ſingulari non denegaſſet, ſed conſtat ſolitum eſſe Pontificem alijs denegare ob eas cauſas diſpēſationem,reputando eas non eſſe iuſtas , quia tunc poſſet Epiſcopus cum illo,cui denegata non eſt,diſpenſare,iudicans eas eſſe cauſas iuſtas:de hoc tamē vltimo ego valde dubito,quia ſi Summus Pontifex ſolitus eſt ex his cauſis denegare diſpenſationem alijs,quamuis huic particulari eam diſpenſationem non negauerit,quare Ordinarius eam concedere poterit?imo à maiori ad minorem ſumendum eſt argumentum fortiſsimum ; nempe , ſi maior ex præd.cauſis ſolitus eſt denegare diſpenſationem, à fortiori erit prohibita minori ? niſi forſan daremus Summum Pontificem , aliis quandoque denegaſſe,& quandoque conceſsiſſe ob eaſdem cauſas diſpenſationem quo caſu veram crederem eſſe hanc tertiam concluſionem, alias ſecus.

Quarta concluſio, quando Epiſcopi diſpenſant ex commiſsione expreſſa annexa perpetuo dignitati, vt in caſibus Cōcil.Trident.*ſeſſione* 24.*de reformatione cap.*6.*incip. Liceat Epiſcopis*,&c. non aſtringuntur ad diſpenſandum ex ſolis cauſis, ex quibus ſolet Pontifex diſpenſare;quare licet norit Papam nolle diſpenſare ex aliquibus cauſis, & alijs denegaſſe.poteſt cum hoc.cui non denegauit diſpenſare ex alijs cauſis,ſi eas iuſtas iudicat , & idem cenſet Sanch.*n.*6.quando ex cōmiſsione ſpeciali Pontificis diſpenſaret, quoties Pontifex non aſsignat cauſas ex quibus Commiſſarius diſpenſet, ſed ſolū attingit illum,vt ex iuſta cauſa diſpenſet,eius prudentiæ committens diſcernere,quæ ſit iuſta cauſa: & ſecus eſſe dicit quando ex ſola Epicheia diſpenſat Epiſcopus,vt in caſu neceſsitatis ratione periculi in mora,quia cum tunc ex ſola præſumpta Pontificis voluntate diſpenſet,vbi de contraria voluntate conſtat,ceſſat præſumptio,cui Epicheia innititur:ego vero vtroque caſu quādo Papa ſolitus eſt alijs ex ſimilibus cauſis denegare diſpenſationem, crederem.& Ordinarium(vt prædixi)minime quoque diſpenſare poſſe,ſiquidem prudentia Papæ eiuſque conſuetudo,experientia,& ſtylus Romanæ Curiæ præferenda eſt ei, quæ Ordinarij Epiſcopi eſt,niſi(vt præmiſimus)quando Papa concederet, licet aliquando neget,quia tunc non eſt contraria voluntas,vt quoque nuncupatim in propoſito aduertit,& tenet Sanchez *d.n.*6.*ad finem.*

Quinta concluſio,in caſibus, in quibus, qui impetrauit diſpenſationem voti à Pontifice , in quo poterat Epiſcopus diſpenſare,poteſt ad ipſum cōfugere,de quibus in ſuperioribus concluſionibus, in eiſdem poterit confugere ad potentem ex priuilegio diſpenſare.Quod ſi quiſpiam diſpenſationem petijt ab Epiſcopo in caſu in quo poterat,vel à religioſo virtute priuilegiorum , vel commutationem virtute Bullæ , qui eam concedere noluerunt,ſed remiſerunt illum ad Pontificem , poſtquam hic ſe præſentauit Pontifici petens ab illo diſpenſationem , poterunt nihilominus Epiſcopus , Religioſi,vel confeſſor , ſicut prius diſpenſare , ita tenet Sanchez *vbi ſupra,numero* 8. quia licet iam videantur deſijſſe eſſe iudices ex quo cauſam ad ſuperiorem remi-

remiſerunt, vt *in cap. licet de officio legat.* & tradūt ibi gloſſa *verbo tranſtulerat*, Anton.*num.8*.Abb.3. Anchar.2. & Imol.*ad fi.*addētes,vt nec ex partiū conſenſu poſsit ea cauſa ſemel iam ſuperiori præſentata ad priorē iudicem redire;hoc tamē intelligitur in iuriſdictione contentioſa, de qua is textus loquitur,qualis non eſt iuriſdictio diſpenſandi, & idem in hac eadem ſpecie probat Sanch. *vbi ſupra, numero 9. in caſu d. cap. liceat Epiſcopis.ſeſſion. 24.* Sacri Concil. Tridentin. quamuis tex.ille excipiat caſum, quando cauſa eſt deducta ad forum contentioſum,quia verb. forum idem eſt,quod iudicium, ſiue locus vbi iudicatur,*ca.forus de verb.ſignific.*contentioſum namque forum dicitur quando lis agitatur inter partes coram iudice, vt teuet Felin. *in cap.primo, numero 39. de conſtit.* ſecus quando cauſa, quæ non vertitur inter partes, remittitur ad ſuperiorem, vt in noſtra ſpecie, quod mihi non diſplicet.

Alias plures quæſtiones in materia commutationis votorum virtute Bullæ Cruciatæ, vel Iubilei latiſsime examinat Sanch. *d.lib. 8. diſputatione 15. per totam vſque in fin.* quas conſulto hic omittimus, ne diuertamur ab intento, qua ratione etiam præterimus cæteras quæſtiones eiuſdem Authoris in pluribus diſputationibus ſubſequentibus, quamuis enim *in diſputatione 21.per totam* latiſsime agat de taciturnitate veri aut falſi expreſsi in reſcriptis, & diſpenſationibus ad matrimonia, quæ noſtro propoſito conueniāt,eorum tamen præcipua prius digeſsimus noſtro *lib. Canonic. quæſtionum, cap. 15. per totum*, quæ hic accommodanda erunt, quoties de eis agi oporteat ſuper additis à præd. Authore moderniore,ſine tamen præiudicio veritatis,quam ſēper profiteri,& docere nitimur in noſtris ſcriptis, hanc quæ ſit ſapientior diſcernet.

Nonnulla tamen hic breuiter adducere libuit ex eodem Authore *ibidem diſputatione 22.*quæ noſtram materiam concernunt, circa ea, de quibus egimus *d.lib.2.Canonic.quæſtionum. cap. 15. numero 86. cum ſequentibus,*quæ latius proſequitur idē Author *tota illa diſputatione22.*de duplici ad eandem rem diſpenſatione impetrata.an poſterior ſubreptitia cēſeatur ſi prioris mentionem non faciat?

19 Primum eſt,quod ſi fœmina ex diſpenſatione Papæ conſanguineo nubat & eo matrimonio ſoluto, aliam diſpenſationem obtineat ad nubendum alij conſanguineo tacita priore diſpenſatione valida erit: nihilominus hæc ſecunda diſpenſatio, quia ambæ ſunt ſuper diuerſis matrimonijs, & neutra habet connexionem cum alia, ac proinde non eſt neceſſaria præd.mentio iuxta late tradita per eundem Authorem ibidem numero 5. & in hoc meo iudicio recte dicit Sanchez ſimpliciter,& cum addit,idem ſe credere, quamuis hæc poſterior diſpēſatio aut vtraque eſſet petita, ac conceſſa,nulla allegata cauſa, ſed maiori compoſitione pecuniaria exacta ad vſus publicos.

20 Cæterum dubitari forſan poſſet de alia ampliatione eiuſdem Authoris ſtatim ibidem poſita,nempe vt idem ſit dicendū,licet fœmina reſiliat nolēs priori cōſanguineo nubere,ac impetret poſteriorē diſpenſationem ad nubendum alij: credit enim in vtroque caſu mentionē prioris diſpenſationis neceſſariam non eſſe,eo quod ſint ſuper diuerſis matrimonijs & neutra habeat connexionē cū altera; & licet hæc ratio cōcludat in præcedētibus dictis; at in hoc poſteriori de fœmina reſiliēte à prima diſpenſatione nolente priori conſanguineo nubere,ac impetrante poſteriorem diſpenſationemad nubendum alij:non videtur ſufficiens,ſiquidem ſecunda diſpēſatio eſt noua gratia in derogationem prioris; ſed nihilominus adhuc credo hācampliationē quoque eſſe verā, ex eo quod nihil intereſſe videatur, quoad irritationem poſterioris,quod fœmina hæc nubat illi cōſanguineo priori,vel huic ſecūdo,iuxta mentem & intentionem Papę concedentis,de quo ſi ei fuiſſet facta mentio,eum non remoueret à cōceſsione ſecundæ gratiæ, ſiquidem hæc non fuit ſubreptitia in cauſa finali,nec in impulſiua.

Secundo obſeruandum eſt, quod quando aliquis obtenta diſpenſatione ducendi in vxorem cōſanguineam,noluit eam ducere, ſed obtinuit diſpenſationem ad ducendam aliam,prior diſpenſatio euanuiſſe videtur per poſterioris validæ impetrationem,licet ea non ſit vſus ducendo poſteriorem conſanguineam, quia licet per ſecundum matrimonium,ad quod non interfuit diſpenſatio, non videatur renunciari diſpenſationi, vt bene probat Sanchez *eodē l. 8.de matrim.diſputatione 32.num. 6.* at ſecus eſſe videtur per impetrationem poſterioris diſpenſationis,quoniam hæ duæ diſpenſationes ſimul ſtare nequeunt,ſed repugnant quoad exequutionem, & ita per impetrationem poſterioris viſus eſt impetrans renunciare priori in manu Pontificis à quo poſteriorem impetrauit,& ita ea amplius vti nequibit,ſed ſola poſteriori diſpenſatione, quam non eſſe ſubreptitiam,eo quod de priore mentionem non fecerit,prædiximus,quibus & alijs rationibus ita credit in terminis huius ſecūdæ obſeruationis Thom. Sanchez *d. lib. 8.diſputatione 22. numero 19.* 21

Hæc tamen credita opinio vera minime videtur, ſiquidem in vtroque caſu militat eadem ratio, nēpe vt non videatur renunciare impetrans ſecundo diſpenſationem priori,tum ex dictis per eundem Authorem *lib.7.diſputatione 42.numero9.*tum etiam, quia cum ſemel ablatum ſit id cōſanguinitatis impedimētum,& illi habiles effecti ſint ratione prioris diſpenſationis,non eſt cur ratione ſecundæ impedimentum illud reuiuiſcat.

Neque obſtat tacita illa renunciatio, per ſecundam diſpenſationem inducta, quia ea non fuit à concedente acceptata,prout in expreſſa etiam renunciatione nedum in tacita requiritur ad hoc, vt impetrans non poſſit præd.diſpenſatione, vel priuilegio vti mutata voluntate, vt late probat idem Sanch.*d.lib.8.diſputatione 32.numero 2.* ſicut hac eadē ratione idem Sanchez *ibidem numero 6.* reſoluit, quod prædiximus,nēpe per ſecundū matrimoniū, ad quod non interfuit diſpenſatio; non videri renunciatum diſpenſationi prętéritæ,imo in præſenti ſpecie à fortiori videtur tenenda hæc eadem ſententia contra Sanchez *d.lib.8.diſputatione 22.nu. 19.* ſiquidem ſi per mutationem voluntatis ad aliud matrimonium obtenta ſecunda diſpenſatione videretur tacite renunciatum diſpenſationi priori, magis id videretur factum per ſecundum matrimonium effectu celebratum abſque diſpenſatione, ſed in illo caſu non cenſetur renunciatum, vt per Sanchez *vbi ſupra*, ergo à fortiori nec in hoc.neceſſe igitur eſt,vt in vtroque caſu fateatur Sāchez poſſe vti poſtea priore diſpenſatione.aut in neutro:ego partem affirmatiuam in vtroque veriorem eſſe cenſeo,quia tacita illa renunciatio non fuit acceptata à concedente,vt requirit Sanchez *d.diſputatione 32.numero 6.*ad hoc, vt ſit valida illa renunciatio, & vti non poſſit priori diſpenſatione,ergo in ſuo robore manet, ſiquidem impedimentum iam ſublatum non reuiuiſcit per ſecundam diſpenſationē, cum ſemel effecti fuerint habiles ad contrahendū matrimonium inuicem inter ſe quoties voluerint, quæ acceptatio renunciationis debet fieri ad d.effectum per ſolum ſuperiorem illum,à quo diſpen-

ſatio, vel gratia emanauit, nõ vero per Ordinarium vel Commiſſarium, vt bene probat Sanchez *d. diſputatione 32. num.* 4. hinc deducens *nu.* 5. non deſtitui viribus diſpenſationem, & ſi is, cui conceditur, literas cancellet, concidatve.

22 Cæterum illa quæſtio in propoſito ſatis difficilis, & controuerſa eſt, an quando plura concurrunt impedimenta matrimonij oporteat omnia illa in eadem diſpenſatione referre, vel ſatis ſit quod in diuerſis diſpenſationibus diuerſa impedimenta referantur, quo caſu duas contrarias opiniones cum ſuis fundamentis, & Authoribus refert Thomas Sanchez *d. lib. 8. de matrimonio, diſputatione 23. numero 1. cum ſequentibus.* Prima habet ſatis eſſe in diuerſis diſpenſationibus diuerſa impedimenta proponi, & ſic quamlibet earum validam eſſe, quoad impedimentum in ipſa explicitum, verbi gratia, ſi qui ſint ſimul conſanguinei, & affines, poterunt in quibuſdam literis conſanguinitatem propoſitam, tacita affinitate, & in alijs hanc, illa tacita, & vtraq; diſpenſatio valebit, quoad ſuum impedimentum, cuius ſententiæ ſex congerit fundamenta, & plures Authores eam tenentes, dicens tandem: quod cum hæc ſententia tot patronos habeat, & rationes nõ parui momenti, eſt probabilis, nec poſſe iuſte damnati, qui illam amplecteretur, niſi tot impedimenta in eadem perſona concurrerent, vt iuſte poſsit credi Pontificem nõ diſpenſaturum ex cauſis ſibi propoſitis, ſi tot impedimenta concurrere noſſet.

Secunda ſententia habet, neceſſario in eadẽ diſpenſatione eſſe faciendam mentionem plurium illorum impedimentorum, ne diſpenſatio ſubreptitia ſit, ac nullius prorſus valoris: hànc ſententiam tuentur, & tenẽt alij plures Authores, & inter eos D. Couarru. *in quarto de ſponſal. ſecunda parte, cap ſexto, §. quarto, in fine*, quos ibi Sanchez refert *numero ſecundo*, cui tanquam longe probabiliori accedit, vbi eam ampliat numero tertio, vt procedat ſiue ſcienter ſiue ignoranter alterum impedimentum in ea diſpenſatione tacitum ſit, deducens ex ea numeris ſequentibus aliqua nonnulla apud ipſum videnda, & ego quoque hanc ſecundam ſententiam probo. & ſequor cum ſua ampliatione.

Eſt tamen intelligenda, & moderanda cum ipſo ibi, *numero ſexto.* primo vt intelligatur, quando vtrũque impedimentum ſola diſpenſatione tolli poteſt; ſecus ſi alia via tolli poſſet, quia tunc non eſt opus niſi ſolum, quod diſpenſatione indiget diſpenſanti explicare, & alij impedimento poteſt alia via ſubueniri, vt in exemplo, de quo ibi per eum.

Secundo, vt procedat, niſi alterum impedimentum ſit occultum, & eius generis, vt ex manifeſtatione ſequeretur infamia, tunc namque non eſt neceſſe vtrumque impedimentum proponi Põtifici, ſed ſatis eſt exprimere publicum, vt in foro externo diſpenſet, occultum autem ſacræ Pœnitentiariæ explicari quoque impedimento publico illi, ſuper quo Pontifex diſpenſauit; verbi gratia, ſi quis velit ducere propriam conſanguineã, cui affinitate quoque occulta coniunctus eſt ratione copulæ occultæ cum eius ſorore, ita tenet Petrus de Ledeſma *in ſua ſumma de ſacramentis*, vbi de matrimonio agit *capite vigeſimo ſeptimo, poſt ſextam concluſionem*, difficultate prima, cuius opinionem ſequutus iam ita iuxta eam in facti contingentia conſultus reſpondi: & deinde ſacra Pœnitentiaria conſulta reſpondit hoc ſufficere, & eſſe neceſſe, vt teſtis eſt Thomas Sanchez *vbi ſupra d. diſputatione 23. numero ſeptimo*, idem ſequutus, & affirmans ſe vidiſſe ipſas Pœnitentiariorum ſubſcriptiones: additque non referre, ſiue prius proponatur vtrumque ſacræ Pœnitentiariæ, & poſtea publicum Papæ, ſiue è cõtra: quia idemmet eſt effectus, & vtroque modo ſatisfit Pontificis intentioni, & ſimiliter credit, poſſe tunc cõfeſſarium, cui ſacra Pœnitentiaria hoc cõmittit diſpenſare in ea affinitate, licet nondum impetrata ſit conſanguinitatis diſpenſatio, vt poſtea ea impetrata, poſsint illi licite contrahere, & mihi hoc non diſplicet. Quinimo, & *num. octauo* idem credit ſufficere, quamuis impedimẽtum occultum eſſet eius generis, vt ex manifeſtatione infamia non ſequeretur, vt ſi eſſet votum caſtitatis, credit namque ſat eſſe repræſentare Pontifici publicum impedimentum, vt in eo diſpenſet, & poſtea vtrumque ſacræ Ponitentiariæ, quia cum Summus Pontifex deſignauerit, vt in occultis diſpenſet, nec ea volunt publice in foro externo proponi, pie, & merito credi poteſt eum velle ſufficere, & requiri, vt vel vtrumque impedimentum ſibi proponatur, vel ſacræ Pœnitentiariæ explicato tamen publico ſibi, ſuper quo ſacra Pœnitentiaria poteſtate caret: hæc tamen opinio minus ſecura videtur, ſiquidem ceſſat in eo caſu ratio, quare in occultis poſſit pro diſpenſatione occurri, ſacræ Pœnitẽtiariæ ſcilicet, quãdo ex manifeſtatione ſequeretur infamia, hic non ſequitur, igitur, &c. Præterea contra Sanchez in hac ſua credita opinione facit ſtylus Curiæ Romanæ, quod quotidie occurritur in foro exteriori ad Papã, pro diſpenſatione voti caſtitatis.

CAPITVLVM CXXIIII.

De expreſſione graduum conſanguinitatis, & affinitatis, & alys exprimendis in diſpenſationibus Apoſtolicis ad contrahendum matrimonium.

SVMMARIVM.

1 *Impedimenta, quoties plura ſunt, omnia ſunt narranda ad impetrandam diſpenſationem matrimonialẽ, & præterea opus eſt exprimere, quoto gradu conſanguinitatis, affinitatis, vel publicæ honeſtatis ex matrimonio rato coniuncti ſunt contrahere volentes.*

2 *Copulæ numerus an ſit exprimendus ad impetrandam diſpenſationem matrimonialem ſuper affinitate.*

3 *Diſpenſandi facultas in aliquo coniunctionis gradu an extendatur ad eum gradum licet duplicatum? & quid ſi coniunctus gradus eſſet inferior? numero 4. & quid in affinitatis, & publicæ honeſtatis gradibus? numero 5. & quid in linea recta, an ſit neceſſarium exprimere diſtantiam gradus? numero 6.*

7 *Cognationis ſpiritualis in diſpenſatione: an ſit neceſſario exprimendum, quod alter alterum leuauerit de ſacro fonte?*

8 *Error maioris gradus, quam ſit inter contrahere volentes expreſſus in diſpenſatione, an eã vitiet? & quid è conuerſo? numero 9. & quid in errore maioris impedimenti, quam ſit? numero 10.*

11 *Gradus propinquioris mentio an ſit facienda ad impetrandam diſpenſationem matrimonialem, quoties matrimoniũ contracturi diſtant in æquali gradu?*

12 *Copulæ habitæ inter contrahere volentes matrimoniũ mentio an ſit facienda in diſpenſatione conſanguinitatis, vel affinitatis? & quid, quando inceſtus eſſet occultus? numero 13.*

14 Diſ-

14 *Diſpenſationis matrimonialis index, hoc eſt, Commiſſarius an poſsit interrogare partes, vtrum inter ſe copula interceſſerit, quoties in diſpenſatione adijcitur conditio, dummodo copula non interuenerit, vel alias?*

1 QVoties ſunt plura impedimenta, omnia ſunt neceſſario narranda, vt virtute diſpēſationis liceat matrimonium contrahi, atque celebrari, vt omnes de re hac agentes communiter docent, & diximus ſupra cap. præcedenti: & præterea opus eſt exprimere quoto gradu conſanguinitatis, affinitatis, vel publicæ honeſtatis ex matrimonio rato coniuncti ſunt contrahere volentes. vt habet communis ſtylus Curiæ Romanæ, ne ſit ſubreptitia diſpenſatio: vnde nō ſufficit, quod hæc in genere explicentur tacito gradu, eo quod deficiat qualitas neceſſario exprimenda, quo enim gradus coniunctior eſt, eo difficilior eſt diſpenſatio ac maiori compoſitione exacta, & vrgentioribus cauſis petitis conceditur, vt omnes fatentur, vnde ſi duo ſint duplici titulo coniuncti in eodem, vel diuerſo gradu, neceſſaria erit vtriuſque coniunctionis mentio, veluti ſi ſint ex parte vtriuſque parentis coniuncti in ſecundo gradu, nempe *primos hermanos por dos partes*, hoc eſt duplici ſecundo conſanguinitatis gradu coniuncti, vel vno parentis latere in ſecundo gradu & ex altero in tertio, vel quarto, vel ſunt affines duplici titulo, vel etiam duplici titulo contraxerunt cognationem ſpiritualem, & ſic de ſimilibus, vt in legitimatione illegitimi ex adulterio coniugati cum coniugata, qood ſubreptitia ſit præd. legitimatio, & nulla, niſi vtriuſque parentis adulterium narretur, vt cum alijs ſuſtinent, & probant Oldrad. *conſilo* 247. Couar. *in quarto de ſponſal. ſecunda parte, cap.* 8 §. 9. *numero* 3. Gregor Lopez *in l.* 9. *verbo non auian, titulo* 18. *partita* 3. Villalob. *in Ærario commun. opin. litera L. verbo legitimatio, numero* 13. Rojas *in Epitom. ſucceſſionum, cap.* 23. *numero* 17. & 19. Pelaez *de maiorat. in prima editione, prima parte, quæſtione* 1. *numero* 6. Aluar. Valaſc. *conſult.* 80 *numero* 3. *in primo tom.* Molin. Theol *de Iuſtitia & Iur. tractatu ſecundo, diſputatione* 173. *columna* 8. *verſic. hinc colligitur*, & alios plures referens Thom. Sanchez *lib.* 8. *de matrimonio, diſputatione* 24. *numero* 5. vbi idem probat in proprijs terminis de quibus agimus, nempe diſpēſationis conſanguinitatis, & aliorum impedimentorum duplicū, cum Rota nouiſsimorum *volumine* 3. *lib. primo. deciſione* 117. *num.* 1. & *lib.* 2. *deciſione* 70. *numero* 1. & alijs contra alios, quos retulerat numero præcedent. idem tenet Molin. *primo tom. de Iuſtitia & Iur. diſputatione* 161. *columna* 914. *verſiculo illud*, ibi, exprimendum, &c. Sanchez *vbi ſupra, numero* 6. addit. quod nec tacito altero coniunctionis gradu proderit clauſula, nonobſtante, in literis diſpenſationis appoſita, vt reddat ipſam validam ſupplens gradum non expreſſum, vt ibi bene probat.

2 Et ſimiliter *num.* 7. recte addit, quod ſi affinitas eſſet contracta ex pluribus fornicationibus cū eadem conſanguinea non eſſet opus exprimere copulam fuiſſe multiplicatam, ſed ſufficere affinitatis mentionem, quod procedit ſecundum ipſum *ibidē numero* 8. etiam ſi obtenta Pontificia diſpenſatione in affinitate, antequam Ordinarius eam exequatur, impetrans iteraret copulam cum eadem conſanguinea fœmina à ſe ducenda in vxorem, quia adhuc valuit diſpenſatio, eo quod nondum conſummata eſt diſpenſatio in affinitate, ſed Ordinarius virtute mandati Apoſtolici diſpenſare debet: ſecus ſi accideret copula poſtquam iam diſpenſauit Ordinarius, vel confeſſor, cui committitur diſpenſatio in foro conſcientiæ, quia cum prior affinitas ſit omnino per diſpenſationem oblata, contraheretur noua affinitas per hanc copulam, qua nulla eſt diſpenſandi commiſſio, egent ergo contrahere volentes in hac ſpecie noua diſpenſatione, quod mihi etiam placet.

3 Temperat tamen Thomas Sanchez, *ibidem numero* 9. prædicta, nempe quod etſi diſpenſatio in aliquo coniunctionis gradu non extendatur ad cōiunctionem multiplicatam ex vtroque parente; at poteſtas diſpenſandi in aliquo coniunctionis gradu conceſſa, extenditur ad eum gradum licet duplicatum, quia diſpenſatio tanquam odioſa eſt reſtringenda: poteſtas autem diſpenſandi tāquam fauorabilis extendēda, vt in proprijs terminis docent Calder. *conſil.* 1. *de conſanguin. & affinit.* Alexand. de Neuo *in cap. quod dilectio ad fin. de conſang. & affinit.* & ibi Præpoſ. *numero* 8. *verſic. quæro Papa*, Felin. *in cap.* 54. *numero* 8. *de ſimon & in cap. at ſi Clerici §. de adulterijs. numero* 8. *de iudic.* Rip. *reſponſ.* 11. *de reſcript.* Gambar. *de authorit. legat. lib.* 7. *titulo de diſpenſat. legator. circa matrim. numero* 49. *cum ſequentibus.*

Hęc tamen declaratio duas patitur difficultates; prima eſt, quia durum, & abſurdum videtur, vt maioris potentiæ ſit & fortior in hoc facultas Papæ diſpenſandi alicui conceſſa, quam diſpenſatio ipſius Papæ, cum potius contrarium eſſet dicendū.

Secunda difficultas eſt, quoniam ſi hanc declarationem ſequamur per eam derogatur præcedenti communi ſententiæ, ſiquidem regulariter, & vt inplurimum communiter diſpenſatio ad matrimonium committitur Ordinario loci facienda, ergo de nihilo aut parum ſeruiet communis ſententia.

Nihilominus tamen præfata declaratio vera eſt, & tenenda hoc temperamento adhibito, nempe, vt procedat, quoties facultas ad diſpenſandum conceſſa fuit Motu proprio, ſecus, ſi ad petitionem, & ſupplicationem eorum, cum quibus diſpenſandum eſt, concederetur, quia tunc nec etiam Commiſſarius diſpenſare poſſet in duplici gradu, ſed in vno tantum, & in hoc eſt, quod voluit Calder. *d. conſil. primo*, ita hanc materiam intelligunt, & declarant Iacob. Puteus *lib.* 2. *deciſ.* 39. *numero ſecundo.* & deciſ. Rotæ nouiſſimor. *tertia parte, lib.* 1. *deciſ.* 117. *numero primo, & ſecundo*, & iterum *eodem tertio tom. lib.* 2. *deciſ.* 70. & voluit quoque Thomas Sanchez *vbi ſupra, d. numero* 9. *ad fin.*

Neque his obſtat prima difficultas ſupra in contrarium propoſita, quia diſpenſatio facta à Papa in præd. ſpecie facta fuit ſolum in ſecundo coniunctionis gradu tantum expreſſo, vnde ex defectu intentionis, & quia diſpenſatio eſt odioſa, non extēditur ad vtrumque ſecundum gradum duplicatum non expreſſum, ſicut neque etiam extenderetur diſpenſatio Epiſcopi, cui conceſſa fuit facultas diſpenſandi, ſi vterque gradus ſibi non exprimeretur, ſed tantum vnus ſimplex ſecundus gradus, quia noluit diſpenſare in duplici, & mixto, non expreſſo nec articulato, ſed tantum in vno ſimplici ſibi expoſito, vt conſtat ex eodem Puteo vbi ſupra, in fin. Secunda etiam difficultas diſſoluta manet ex præd. ſecunda declaratione.

4 Is vero, cui poteſtas data eſt diſpenſandi in certo gradu, vt in ſecundo, non poterit ſi illi adiunctus quoque eſſet alius gradus etiam inferior, vt ſi contrahentes ſint coniuncti in ſecundo & in tertio etiam gradu, vt quia ſunt, *primos hermanos, y primos ſegundos*, vt bene probat Sanchez *vbi ſupra, numero* 10.

Nec ſufficit aliquando exprimere conſanguinitatis gradum, etſi explicetur eſſe inæqualem, ſed quando inæqualitas oritur ex eo, quod fœmina ſit ſtipiti proximior, eſt quoque hoc explicandum; alias erit ſubreptitia diſpenſatio, cum enim fœmina ſit amita, vel matertera vni, hoc eſt, *tia ſuya*, abſurdum eſſet, ac maior difficultas verſatur in diſpenſando inter eos ad hoc matrimonium ineundum, vt bene docet Dominicus à Soto *in quarto diſtinctione* 40. *quæſt. vnica articulo tertio, columna* 8. *verſic. quarta demum*, ibi: & eadem ratione, *folio mihi* 328. *columna* 2. *ad fin. & articulo quarto, columna penultima, verſic. & tertio, folio* 337. quia cũ conſobrinus debeat iure naturæ eſſe ſubiectus materteræ, eique ac ſuperiori reuerentiam præſtare teneatur, peruerteretur hic ordo matrimonio inter eos celebrato effecta ipſa tanquam vxore ſubdito ſuo conſobrino, vt obſeruat Molin. Theolog. *de Iuſtitia, & Iur. tom.* 1. *diſputatione* 161. *columna penultim. verſic. illud tamen*, ibi, quia etiam, *columna* 914. quod verum merito eſſe cenſet Thomas Sanchez *d. lib.* 8. *diſputatione* 24. *numero* 12. quando eſſet amita, vel matertera in ſecundo, vel tertio gradu, nempe, *ſiendo hermana, ò prima hermana del padre, ò madre del varon*, ſecus ſi in quarto gradu, vt quia eſt, *prima ſegunda deſtos*, quia inter hos ſere nulla eius ſuperioritatis æſtimatio eſt.

5 In affinitate tamen, aut publica honeſtate exiſtimat Sanchez *vbi ſupra*, & bene, non eſſe neceſſarium explicare hanc maiorem fœminæ propinquitatem ſtipiti, ſed ſatis eſſe inæqualitatem gradus exprimere, non enim in affinitate, vel publica honeſtate ea peculiaris reuerentia exhibetur fœminæ propinquiori ſtipiti, quæ in conſanguinitate, præſertim mortua iam prima vxore, ac proinde non ita dedecet hoc matrimonium in affinitate, & publica honeſtate, vt in conſanguinitate, vt eiuſmodi maioris propinquitatis ad ſtipitem ex parte fœminæ ſe tenentis ſit peculiaris mentio facienda.

6 Nihilominus tamen in modo præmiſſa ſpecie neceſſarium foret exprimere diſtantiam graduum eſſe in linea recta, quoties id ita eſſe contigerit, vt bene probat aſſignans exemplum Thomas Sanchez *vbi ſupra, numero* 14. vbi tamen id non reputat eſt neceſſarium exprimere in affinitate ex copula fornicaria.

7 In cognatione ſpirituali credit *numero* 15. neceſſarium eſſe exprimere an inter contrahentes ſit filiatio ſpiritualis, nempe, quod alter alterum leuauerit de ſacro fonte, aut tenuerit in confirmatione, an potius compaternitas? vt ibi bene probat Sanchez: & *numero* 16. idem tenet, quando publica honeſtas oritur ex matrimonio rato, quia tunc non erit ſatis mentionem publicæ honeſtatis fieri, quando petitur diſpenſatio in primo gradu, ſed eſt neceſſarium exprimere eam ex matrimonio rato ortam: niſi quando vltra primum gradum peteretur diſpenſatio publicæ honeſtatis, quia tunc non eſt opus exprimere vnde orta ſit, cum poſt Concil. Tridentin. *ſeſſion.* 24. *cap.* 3. ex ſolo matrimonio rato poſſit oriri.

8 Deinde obſeruandum eſt, quod ſi errore explicetur Summo Pontifici pro diſpenſatione conſequẽda ad matrim. maior gradus, nempe vt ſecundus, cum tamen ſit minor, nempe tertius, valebit diſpenſatio, quia minus includitur in maiori, quo caſu in diſpenſationibus valet argumentum de maiori ad minus, vt dixit Sanch. *lib.* 8. *diſputatione* 1. *numero* 32. *iuncto numero* 35. & in terminis præd. obſeruationem tenent Petrus de Ledeſma *in Summa ſacrament.* vbi de matrim. *cap.* 27. *poſt* 7. *concluſ. dubio* 1. Manuel Rodrig *in* 1. *tom. ſuæ ſummæ in* 2. *editione, cap.* 258. *concluſione* 3. *numero* 3. Vega 2. *tom. ſumm.* 34. *caſu, numero* 98. *in principio*, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez *d. lib.* 8. *diſputatione* 24. *numero* 17. vbi *ad finem* hoc verum credit, quamuis data opera id mendacium contingeret, quia non tangit diſpenſationis ſubſtantiam, & ea falſitate non expreſſa concederetur facilius.

9 Sed è conuerſo ſi errore explicaretur gradus inferior, vt quartus, cum tamen ſit ſuperior, vt tertius, quantumuis ex ignorantia inculpabili procedat, erit ſubreptitia, & irrita diſpenſatio ex defectu intentionis Papæ, vt ibi bene probat idem Sanchez, *num.* 18.

10 Si tamen error contingat in narrando maius impedimentum, cum tamen ſit minus diuerſæ ſpeciei, vt ſi dicatur, contrahentes eſſe conſanguineos in ſecundo gradu, cum tamen non ſint conſanguinei, ſed affines in ſecundo, vel tertio gradu, diſpenſatio erit irrita, quia vna ſpecies ex ſupradict. non includitur, nec comprehenditur ſub alia, vt ibidem recte tenet *numero* 19. qui *numero* 20. bene inquit hoc etiam procedere in proxime præcedentibus duabus concluſionibus, licet ſit error communis circa illum gradum, vel impedimentum.

11 Præterea adnotandum eſt, quod licet olim maxima controuerſia fuerit inter DD. an in diſpenſationis impetratione ſuper gradibus conſanguinitatis, vel affinitatis, quando matrimonium contracturi diſtant inter ſe inæqualiter à communi ſtipite, vt ſi alter diſtet in ſecundo, & alter in tertio gradibus, ſit neceſſario facienda mentio gradus propinquioris, quo alter diſtat, an potius ſit ſatis mentio remotioris gradus, quibuſdam exiſtimantibus ſubreptitiam eſſe diſpenſationem in præd. ſpecie non facta illius gradus propinquioris mentione, prout etiam decreuit Pius IIII. in quodam ſuo Motu proprio: alijs contrarium tenentibus, & horum opin. probauere Gregor. XI. & Clement VI. Romani Pontifices. Hodie tamen quid tenendum ſit, cauetur Motu proprio Sanctiſſimi Pij V. Summi Pontificis anno Incarnationis Dominicæ 1566. 20. die menſis Auguſti, cuius literam refert Thomas Sanchez *d. libr.* 8. *diſputatione* 24. *numero* 23. *cum ſequentibus* poſt Couarr. *in* 4. *ſecunda parte, cap.* 6. §. 10. *numero* 12. & nos *conſil.* 18. *numero* 11. & *libr.* 2. *Canon. quæſtionum, cap.* 15. *numero* 128. & alios plures, quos refert, nec refert ſecundum ipſum, ibi, *numero* 24. hodie eſſe conſuetudinem, & ſtylum Curiæ, vt is gradus propinquior manifeſtetur, quia hoc non introduxit ſtylus, quaſi id neceſſe ſit, aduerſaretur namque præfato Motui proprio Pij Quinti, ſed ad euitanda dubia, & literas declaratorias, quæ ſunt neceſſariæ, & hodie ponuntur in præd. diſpenſationibus his verbis: Diſtantiam vero ſecundi gradus præfati eis non obſtare declares, &c. circa quem Motum proprium plura obſeruat, dubitat, & declarat Sanchez *vbi ſupra, numero* 27 *cum pluribus ſequentibus vſque ad finem præfatæ diſputationis* 24. apud ipſum videnda, quia raro in praxi concurrere cenſeo attento prædicto communi ſtylo.

12 An autem ſit facienda mentio in diſpenſationibus ad contrahendum matrimonium inter cõſanguineos, & affines copulæ inter eos habitæ, ante expeditam ab Ordinario diſpenſationem, cui fuit commiſſa per Papam, ſiue ea contingat antequam mitta-

mittatur Romam ad diſpenſationem impetrandam vel poſt, latiſsime egimus *lib. primo Canonic. quæſtionum, ca.* 15. quod totum ibi probauimus, num. 10. cum ſequentibos, nempe eſſe ſubreptitiam, & iterum ſit diſpenſandum ſuper præd. copula, vt ſic contrahentes ſint ſecuti in conſcientia, & poſt nos Thom. Sanchez *d. lib.* 8. *de matrimonio diſputatione* 25. *per totum*, qui *num.* 8. in omnibus noſtram ſententiá probat, & ſequitur tanquam longe veriorem, & alia in propoſito opportuna adducit, & declarat, præcipoe *num.* 11. & *num.* 14. *cum ſequentibus*.

33 Quod quando inceſtus eſſet occultus, nõ oportet eius mentioné fieri in diſpéſatione pro ſoro externo propoſita Pontifiei: ſed ſatis eſſe petere eius diſpenſationem in ſacta Pœnitentiaria, explicata quoque ibi conſanguinitate, vel affinitate publica, ſuper qua aut diſpenſauit, aut eſt diſpenſatutus Sũmus Pontifex, vel quod ab eo petenda eſt diſpenſatio, ſecundum Galleg. & Nauar. quos ibi ad hoc citat, eſtque verum.

34 An autem quando Sũmus Pontifex in diſpenſatione conſanguinitatis, vel affinitatis appoſuit illã conditionem: dummodo copula non interuenetit; poſsit iudex Commiſſarins iuſte interrogare contrahete volentes de præd. copula, & ipſi poſsint eá negare, ſi fuerit occulta? agunt multi DD. reſoluétes non teneri contrahentes illam fateri, eo quod is inceſtus occultus ſit, ac proinde valere diſpenſationem negata copula, & quod iudex non iuridice interrogauit: hi ſunt Nauat. *lib.* 4. *conſil. in prima editione titul. de ſponſal. conſi.* 2. *in fine*, & *in* 2. *editione*, *titulo de cõſang. & affinit. conſ.* 10. *in fin.* Salzed. *in addit. ad practic. Bernard. Diaz de Lugo, cap.* 126. *in noua editione, columna* 17. *verſic. vnde merito.* Ouand. *in* 4. *diſtinctione* 41. *diſputatione vnic. immediate ante* 12. *propoſitioné*, Emanuel Saa *in ſumma verbo diſpenſatio. numero* 11. Henriquez *lib.* 12. *de matrim. cap.* 2. *num.* 7. Petrus de Ledeſma *de matrimonio, quæſtione* 56. *articulo vltim. dubio* 2. *difficultat*, 3. *concluſione* 2. & *in ſumma* vbi de matrimonio, *cap.* 27. *circa primam concluſ. dubio* 4. Manuel Rodrig. *in primo tom. ſuæ ſummæ in* 2. *editione, cap.* 238. *num.* 8. *in fin.* Vega *in* 2. *tom. ſuæ ſummæ*, *cap.* 34. *caſu* 97.

Cæterum retenta noſtra ſententia, quæ habet inceſtum occultum eſſe explicandum in diſpenſatione, vt ea valida ſit, dicendum eſt, ius eſſe iudici de eo interrogandi, & teneri eos fateri, aut ſi fateri nolint, cum copula præceſſerit, quæ non fuit narrata, non debent vti diſpenſatione obtenta tanquá ſubreptitia ob non declaratum in ea inceſtum: non enim ea interrogatio eo tendit, vt illi puniantur, ſed vt impediatur vſus diſpenſationis ſubreptitiæ, & matrimonium irritum, vt docet Sanchez *lib.* 3. *de matrim. diſp.* 14. *n.* 3. & *d. lib* 8. *diſputatione* 25. *n.* 15. poſt Manuel. Rod. *in tractatu de Ordin. iudiciar. c.* 10. *concluſione* 4. *n.* 4. *in fine*, qué citat: ego nunquã in ſimilibus diſpéſationibus expediédis, prout infinitas expedierim, vt officialis Ordinatius Ciuitaté, interrogaui contrahere volentes nõ adiecta tali cõditione copulæ in eis, an eam cõmiſerint necne? ſiquidem hoc non continebatur in eis, nec meum iudicaui eſſe facere ſimilem interrogationem, quando nulla ſuſpicio eſt qnod copula interceſſerit, ipſi contrahentes hoc videant, ſi tamen aliud mihi alias cõſtaret, minime diſpenſatem abſque noua diſpenſatione copulæ.

Si tamen conttaria noſtra ſententia ſequẽda eſſer aſſerendo eſſe probabilem, vt fatetur Sanch. *ibidem numero* 6. *in fin.* & *numero* 8. *in principio* (quam ipſe minime probo nec cenſeo probari poſſe, nec admittendam eſſe in iudicando nec conſulendo: ta metſi non careat fide aliorum) quæ habet, non impediri valotem diſpenſationis tacito inceſtu, vera eſſet opinio num. præcedenti relata in verſic. An autem, quando Summus Pontifex, quinimo, & omni potius vacare culpa negare inceſtum illum etiam cum iuramento tenet Sanch. *vbi ſupra, d. numero* 15. *ad fin.* quia id iuramentum eſt verum in eo ſenſu, non feci inceſtum, vt ſubſiſtat huic foro externo, in quo iudex rogat, nec iudex roget iuridice, ſed neque hoc probo, nec etiam quod dicit *numero* 16. nempe, quod ſi eſſet alia occulta diſpenſatio impetrata pro ſoro conſcientiæ pro inceſtu illo, non tenerentur tunc contrahentes ſateri inceſtum occultum huiuſmodi, vt probauit quoque idẽ Author *d. lib.* 3. *diſputatione* 14. *numero* 4. & idem quando etſi non eſſet impetrata pro ſoro conſcientiæ, at cootrahentes nolunt ea diſpenſatione vti, donec aliam pro ſoro conſcientiæ impetrent, cum enim longe verior, & tenenda ſit noſtra ſupradict. ſententia in articulo principali, prout ſatetur Sanchez; quinimo certa, & vera, & approbata à Reuerendiſ. Cardin. deputatis à Sum. Pontif. ad interpret. dubiorum Decret. Sancti Concil. Trident. vt prædiximus *d. lib.* 1. *cap.* 15. *numero* 24. quare ſequenda eſt hæc ſecunda: altera opinio in foro externo nec in conſcientia, ratione peccati ex periurio orituri, præſertim cum attenta præſata declaratione Cardin. contrariæ ſententiæ aduerſus noſtrã principalem præſatam iam minime dici poſſunt probabiles.

Tandem Sanchez *d. lib.* 8. *diſput.* 25. *n.* 17. *cum duobus ſequentibus* agit de intellectu clauſulæ communiter conſuetæ apponi in ſimilibus diſpenſationibus matrimonialibus, dummodo fœmina propter hoc rapta non fuerit, ſed quia parum dubium in hoc verſatur, hic non agimus de ea.

CAPITVLVM CXXV.

An & quando commiſsio diſpenſandi in matrimonii impedimentis, & quacunque alia poteſtas delegata expiret morte, vel ceſſatione officii perſona, cui commiſſa eſt, vel delegantis, re integra?

SVMMARIVM.

1 *Committi tribus modis poteſt poteſtas delegata alicui, vel nomine proprio Commiſſarii expreſſo, vel dignitatis, vel vtroque ſimul, & quibus conſectariis id colligatur?*

Et quando morte Commiſſarii extinguatur, numeris ſequentibus.

2 *Commiſſio ſeu delegatio facta Vicario ſeu officiali Epiſcopi an eo mortuo, vel reuocato tranſeat ad ſucceſſorem.*

3 *Commiſsiones, & delegationes factæ Vicariis Capituli ſede vacante, vel habentium iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem an tranſeant ad ſucceſſorem?*

4 *Commiſsiones factæ à Legato etiam à latere ſub nomine dignitatis non tranſeunt ad ſucceſſorem.*

5 *Commiſsio facta Canonico alicuius Eccleſiæ non tranſit ad ſucceſſorem, præterquam ex mente Pontificis, vt hic.*

6 *Commiſsio facta Canonico, qui iam reſignauerat Canonicatum an tranſeat ad ſucceſſorem?*

7 *Commiſsio continens nudum miniſterium ſeu nudam facti exequutionem an tranſeat ad ſucceſſorem.*

8 *Commiſsio facta ſub nomine dignitatis, coniuncto ſan-*

 guine,

guine, aut ſtricto amicitiæ vinculo cum delegante an ad ſucceſſorem tranſeat?

9 *Commiſsio facta alicui ſub nomine proprio, & dignitatis an tranſeat ad ſucceſſorem.*

10 *Commiſsio ſiue delegatio facta officiali Diœceſano diſpenſandi in impedimentis matrimonii, vel in aliis rebus an tranſeat eo renocato ad ſucceſſorem?*

11 *Commiſsio facta officiali, vel Vicario Epiſcopi non poteſt expediri per Epiſcopum etiam officiali remoto.*

12 *Vicarius, cui facta eſt commiſsio, an poſsit eam expedire poſtquam deſiit eſſe Vicarius?*

13 *Commiſsio facta Vicario, vel officiali talis Diœceſis, non expreſſo quod ſit Vicarius Epiſcopi, an expediri poſsit per Vicarium Capituli ſede vacante circa diſpenſationem matrimonialem, vel alias?*

14 *Vicarius Epiſcopi capta poſſeſsione Epiſcopatus, non tamen conſecrati, an poſsit expedire diſpenſationes matrimoniales, & alias commiſſas Vicario ſeu officiali Epiſcopi ſimpliciter.*

15 *Officialis Epiſcopi, qui ſemel pronunciauit reſcriptum ſibi commiſſum eſſe ſubreptitium, an poſsit amplius ſe in cauſa intromittere, & ſic renocare ſuam huiuſmodi ſententiam?*

Et quidè contra, eodem numero.

Et an tanquam Ordinarius id poſsit facere? nu. 16.

17 *Confeſſore ſemel electo virtute breuis ſacræ Pœnitentiariæ ad diſpenſandum in impedimentis matrimoniorum an poſsit elector illo dimiſſo alterum eligere? & numero ſequenti.*

19 *Epiſcopus an poſsit Vicarium ſpecialem conſtituere, vt de ſola delegatione cognoſcat?*

20 *Officialis Epiſcopi, cui eſt commiſſa diſpenſatio, quibuſcumque verbis, de quibus hic, poteſt alii committere receptionem teſtium ac informationem.*

21 *Commiſsiones circa diſpenſationem matrimonij in impedimentis matrimonii in foro externo, & confeſſori in foro animæ in morte concedentis expirent.*

Et quid ſi tempore mortis committentis res iam non erat integra, num. 22.

23 *Diſpenſationes, quæ à Legato Apoſtolico, vel à Summo Papæ Pœnitentiario fiunt, non expirant morte Papæ re integra.*

24 *Priuilegia, & indulgentiæ virtute Bullæ Cruciatæ conceſſa, & alia, de quibus hic, non expirant morte Papæ ea concedentis.*

1 TRibus modis poteſt committi poteſtas delegata alicui: primo expreſſo ſolo nomine proprio delegati: vt committimus Petro, vel Ioanni: ſecundo, expreſſo ſolo nomine dignitatis, vt committimus Epiſcopo Ciuitatenſ. vel aliunde: tertio expreſſo vtroqoe, vt committimus Petro, vel Ioanni Epiſcopo Ciuitatenſ. ex quibus appatebit, qoando commiſſio huioſmodi perſonalis ſit, qoando vero realis: ſi enim perſonalis ſit, ceſſabit eius morte, ſi autem realis noo extinguetur morte delegati, vtpote dignitati, vel officio cõceſſa. ſed tranſibit io perſonam ſuccedeutem in eo officio, vel dignirate: ex coniecturis ergo deducetur, quando commiſſio cenſeatur facta dignitati ſeu officio, & ſic realis ſit, quando autem perſonalis.

Ad coniecturaudum igitur an commiſſio ſit perſoualis, vel realis, non quidem principaliter ſpectandum eſt, an delegatio fiat expreſſo uomine delegati, an vero eius dignitate, hæc namque inſpectio eſt vltimum remedium, ſcilicet, quando ex ſubiecta materia, vel ex aliis verbis in comoiſſione conreotis id deduci uequit: prius igitur ſunt alia verba, & ſubiecta materia perpendenda, & quando illis perpenſis res dubia manet, id iudicandum eſt ex oominis proprii delegati, aut eius dignitatis expreſſione.

Vnde ſi verba, vel materia ſubiecta indicant cõmiſſionem, ſeu delegarionem eſſe perſonalem, ſic erit iudicandum, & ſi ſolius dignitatis delegati mẽtio fiat, veluti ſi Papa committat cauſam Epiſcopo Corduhenſi ſolo dignitatis nomine expreſſo, declarans ſe illi committere ob peculiarem ſcientiæ ac ſanctitatis notitiam, quam de illo habet; vel item ſi fuit excommunicatus Epiſcopus Corduben. ſolo dignitatis uomine expreſſo: tunc namque maoiſeſtum eſt, excommunicationem eſſe perſonalem, & non tranſire ad ſucceſſorẽ, quia hoc petit ſubiecta materia excommunicationis, com ob ſolum perſonale delictum ferri poteſt: hæc doctrina eſt Ioan. Andr. *in regula priuilegium de regul. iur. in 6.* & ibi Anchar. *numero primo, columna 2. & conſil. 327. numero 5. & 6.* Abb. *conſil. 93. numero 1. & 2. lib. 2. & in cap. mandata, numero 1. de præſumpt. & in cap. quoniam Abbas, numero 8. de officio deleg.* & ibi communiter DD. Cooar. *lib. 2. var. reſol. cap. 15 numero 2.* & latiſsime alios allegans idem Couar. *in cap. requiſiſti, numero 1. cum ſequentibus de teſtam.* Barboſa *in l. quia tale 14. numero 41. ff. ſolut. matrimon.* Thomas Sanchez *lib. 8. de matrimonio, diſputatione 27. numero 3.* In dubio autem in hac materia, præſumptio reſpiciens perſonam præferenda eſt præſumptioni reſpicienti dignitatem, ita tenet Decius *in d. cap. quoniam Abbas in noua editione, numero 36.* quem in effectu ſequitur ibi Beroius, *numero 85.* ſatisfaciens difficultatibus contrariis, eſtqoe veriſſimum ſecundum Thomam Sanchez *vbi ſupra, numero 4.*

Semotis autem coniecturis verborum, & quando materia ſubiecta aliud non expoſcit, ſed omnibus penſatis, res eſt dubia, hæc regula ſeruanda eſt, vt ſi ſolum perſonæ delegati nomen exprimatur, erit commiſsio perſoualis, ac morte ipſios delegati extinguetur delegatio. & commiſsio: ſi vero nomen dignitatis, vel officii ſolum exprimitur, commiſsio erit realis, & eo delegato mortuo tranſibit ad ſucceſſorem in ea dignitate, vel officio. ita deciditur *in d. cap. quoniam Abbas*, & ibi gloſ. Abb. & communiter DD. eſt communis hæc diſtinctio, ſecundum Flamin. Pariſ. *de reſignatione benef. lib. primo, quæſtione 11. numero 16.* & Sanchez *vbi ſupra, numero 6.* vbi *numero 7.* cum communi contra Angel. tenet, quod præd. regola procedat etiam ſi ille, cui facta fuit commiſsio realis, decedat re integra, ſicut tranſit ad ſucceſſorem re non integra decedente priore.

Verum illa quæſtio in propoſito eſt ſcitu digniſſima an commiſſio ſeu delegatio facta Vicario ſeu officiali Epiſcopi, eo mortuo, vel reuocato tranſeat ac ſucceſſorem eiuſdem officii? quam pro vtraque parte cum ſuis fuodamentis, & Authoribus examinat Thomas Sanchez *vbi ſupra, numero 8. cum ſequentibus, & numero 10.* reſoluit cum Abb. *in d. cap. quoniam Abbas, numero 11. de offi. delegat.* quod licet proprie, & ſtricte Vicarius Epiſcopi non habeat dignitatẽ, atque ita in rigore commiſsio illi facta ſub nomine digoitatis non tranſiret ad ſucceſſorem: propter mentem tamen Pontificis volentis vere conſiderare Vicarii tribunal, dum hæc committit ſob nomine Vicariatus, bene tranſit commiſsio in ſucceſſorem, præter quam quod praxis ipſa hoc teſtatur, de qua ego ſum teſtis, 2

quia

quia ſæpiſsime hoc vidi ſeruari in praxi, & ſeruaui, quod etiam ſuadet prudens, ac ſuauis Eccleſiæ gubernatio, cum enim commiſſiones diſpenſationum in foro exteriori dirigantur ſemper officiali diœceſano, ſi perſonales eſſent, paſsim peterent magnæque expenſæ fierent in impetrandis aliis reſcriptis, & partium diſpendia ſequerentur, his igitur obuiare volens Pontifex, Vicario ſeu officiali Epiſcopi cauſam committit ſub nomine tribunalis Epiſcopi, vel dignitatis eius, & iuxta hanc ſententiam fuit reſolutum in Rota in vna Senen. Canonicatus, & Præbendæ D. Reumano die 25. Octob. ann. 1546. teſte Puteo *deciſione 487. lib. 2.* prout refert Flamin. Pariſ. *de reſig. benef. lib. 5. quæſtione* 11. *numero* 17. *&* 18. & hæc ſententia eſt æquior. & in praxi recepta eamque ſequuta eſt Rota, vt affirmat alios allegans nouiſsime poſt Sanchez Nicol. Gatria Canonicus Abnlen. *de benef. 6. parte, cap. 2. numero* 34. *cum ſequentibus*. reſpondens contrariis adductis per ipſum *numero 32. & 33. præcedentibus*, vbi reſoluerat negatiuam ſententiam eſſe communem, & magis communem Legiſtarum, ſed nihilominus hanc noſtram affirmatiuam probat numeris ſequentibus.

3 Qua ratione idem probat Sanch. in Vicariis Capituli ſede vacante, & Prælatorum habentium iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem in ſua Diœceſi, ita vt nulli ſubſint Epiſcopo, commiſsiones enim huiuſmodi Vicariis directe ſub nomine officii tranſibunt ad ſucceſſorem, cum militet eadem ratio, & praxis ipſa ita docet, vt teſtatur *ibidem* præd. Author *ad fin. d. numeri* 10. & probat latius *ibidem numero* 34. Sed de Vicariis Capituli ſede vacante late nos agemus *infra hoc ca. in verſicul 4. Vicarium, n. 13.*

4 Commiſſiones autem factæ Legato etiam à latere ſub nomine dignitatis non tranſeunt ad ſucceſſorem, ſed cum perſona Legati extinguntur, quia Legati dignitas non eſt perpetua in Eccleſia, ſed ad nutum, & ſimplicem Pontificis reuocabilis, atque ita finita legatione, non dicitur vacare dignitas, ſed ſemper de nouo per Pontificem creatur, vt bene probat Sanchez *vbi ſupra, num.* 21. vbi *nu.* 12.

5 Idem probat cum aliis in commiſsione facta Canonico alicuius Eccleſiæ, nempe, vt non tranſeat in eius ſucceſſorem, quia Canonicus eum propriè nō habet in rigore.

Addit tamen, quod ex mente Pontificis bene tranſit in ſucceſſorem illius Canonicatus ex ſupradictis in ſucceſſore Vicarii Epiſcopi.

6 De Canonico autem reſignante, quod ipſe reſignans poſsit poſt reſignationem cognoſcere, ſi tempore commiſsionis erat Canonicus, vel in dignitate illa conſtitutus, tenet gloſſa *in cap. ſtatutum, verbo Canonico, verſicula & ſi tempore datæ, de reſcript. lib. 6.* & eſt verior. & communis ſententia, vt contra Abb. late probat reſpondens contrariis Flamin. Pariſ. *vbi ſupra, numero 6. cum ſequentibus*. Quæ communis ſententia vera eſt, & procedit quando commiſsio eſt perſonalis ſecus ſi realis ſit: tunc namque tranſit in ſucceſſorem, vt cum aliis late probat, & declarat Thomas Sanchez *vbi ſupra, numero 22. cum ſequentibus.*

7 Limitatur tamen regula communis ſupradicta in eius ſecunda parte, qua habetur, quod commiſſio facta dignitati tranſeat ad ſucceſſorem, vt procedat, quando commiſsio illa iuriſdictionem aliquam continet, ſecus ſi ſit nudum miniſterium, ſeu nuda facti exequutio, quia in iuriſdictionis commiſsione attenditur præſumpta peritia eius, qui eam dignitatem habet, quicumque ille ſit. at in nudi miniſterii commiſſione ſola certæ perſonæ affectio, & confidentia: ita tenet cum Innocent. *in c. fin. de officio Delegat.* Bart. *in l. more in fin. numero* 19. ibi: aut committitur aliquod negotium, *ff. de iuriſdictione omn. iudic.* & ibi Iaſ. *numero* 65. idem Bart. *in l. qui liberis, §. hæc verba numero 4. ff. de vulg. & pupill. ſubſtitutione*, & ibi Innocent. *numero 5. in fin. & numero* 6. Ioan. Andr. *in cap. fin. numero 24. de officio delegat.* & ibi Anton. *§. vltim. numero* 25. Berouis *in cap. quoniam Abbas numer.* 111. *eodem titulo*, Anchar. *in cap. ſi gratioſe numero 7. de reſcript. in 6.* Ruynus *conſil. 115. numero 9. volumine 1. & conſil. 63. numero 5. verſic. neque obſtat, volumine* 4. & hanc ſequuntur ſimpliciter Scriben. præſupponentes eſſe communem, vt refert Curt. Iun. *in d. l. more, numero* 99. addit tamen non eſſe cōmunem; imo refert plures diſtinguentes ſicut in iuriſdictione: Ioan. tamen Oroſcius *ibidem, numero* 22. refert Abb. & alios aliter intelligentes dictum Innocent. allegatum per Bart. *vbi ſupra* & revera Innoc. *in d. c. fin n* 4 loquitur in caſu, in quo ex verbis conſtat electam eſſe induſtriam perſonæ, in quo omnes fatentur, eam eſſe perſonalem, & non tranſire ad ſucceſſorem. Præterea contra præfatam priorem ſententiam facit, quod nulla congrua differentiæ ratio aſſignari poteſt in præmiſſa ſpecie, cum enim dignitas, cui commiſſio facta eſt, non moriatur, ſed ea in ſucceſſore maneat, dicendum eſſe & ad ſucceſſorem tranſire ſiue commiſſio illa ſit alicuius iuriſdictionis ſeu nudi facti, vel miniſterii, aut ſolius exequutionis. & ita merito hanc partem contra priorem tenet *in d. cap. fin. numero 11. de officio deleg.* & ibi Abb. *§. vltim. in fin.* Card. *quæſtione* 7. Imol. *numero* 20. Anchar. *numero* 8. Felin. *numero 8. limit.* 1. Menoch. *de arbitr. lib. 1. quæſtione 68. numero.* 23. qui omnino videndus eſt à *numero* 4. & hanc tenent quoque alii DD. quos refert, & ſequitur dicens hoc eſſe verius Thomas Sanchez *d. lib. 8. diſputatione 27. numero 14. verſ. at verius eſt.*

Secundo limitandam eſſe cenſet præfatam re- 8
gulam communem Iaſ. *in d. l. more numero 65 ff. de iuriſd. omnium iud.* niſi ille, cui ſub nomine dignitatis facta eſt delegatio, ſit coniunctus ſanguine aut ſtricto amicitiæ vinculo cum delegante, quia tunc erit perſonalis hæc delegatio, nec ad ſucceſſorem tranſibit, vt ibi latius nititur hoc probare: ſed iſthæc limitatio ſimiliter vera nō eſt, vt bene probat Sanc. *vbi ſupra, num.* 15. vbi *numero* 16. aliam prætenſam limitationem ad priorem partem præd. regulæ cōmunis, nempe quando commiſſio ſit nomine ſolo perſonæ delegatæ expreſſo, reprobat reſoluens tunc eſſe perſonalem commiſſionem, & non tranſire ad ſucceſſorem; licet delegatus ſit incognitus deleganti. & cum his ſunt expediti duo priores caſus commiſſionis, & delegationis. Primus, quando commiſsio ſeu delegatio ſit ſolum delegato, eius nomine tamen expreſſo: ſecundo quando ſit dignitati.

Supereſt nunc tertius caſus mixtus explicandus, 9
nempe, quando commiſsio, vel delegatio ſit expreſsis ſimul nominibus dignitatis, & perſonæ delegatæ, an tunc in dubio ſit perſonalis, vel realis? & in hoc multæ ſunt opiniones: gloſſa namque *in l. cum ita 93. verbo hæredi*, tenet cenſeri commiſſionem realem dignitati factam ac proinde tranſire ad ſucceſſorem.

Bart: vero *in d. l. more in fin. ff de iuriſd. omn. indic.* tenet, inſpiciendum eſſe, quod ex his nominibus præcedat in commiſſione, vt ſi id ſit proprium, commiſsio ſit perſonalis, nec tranſire ad ſucceſſorē; ſi vero dignitatis nomen præcedat, tunc ſit realis commiſſio, vel delegatio: quā ſequuntur ibi Decius, *n.* 55. Iaſ. 65. Curtius Iunior *in fin.* Zaſius etiam

in fin.

in fin. Iacob. *in prima lectura, numero* 33. Anchar. *in cap. ſi gratioſe numer.* 6. *in fin. de reſcript. in* 6. Imol. *in l. ſi ſeruus communis, num.* 2. *in principio*, & ibi Ang. *ſtatim in principio, ff. de ſtipul. ſeru.*

Alii autem diſtingunt in hunc modum, vt ſiquidem committens notitiam habeat eius, cui committit, & tunc commiſſio ſit perſonalis, quando præcedit nomen proprium, realis vero, quando præcedit dignitatis nomen, aut non habet notitiã perſonæ, & tunc cenſetur commiſſio realis facta dignitati, quodcunque nomen præcedat, ita tenet Bart. *in d. l. ſi ſeruus communis, numero vnic.* Abb. *conſil.* 93. *in fin. lib.* 2. & *in cap. mandata, numero* 1. *de præſumpt.* & *in d. cap. quoniam Abbas, numero* 8. & ibi Cardinal. *quæſtione penultim.* Decius *in noua editione, numero* 47. & 48. vbi Beroi. *numero* 91. eam dicit communem, eam quoque tenet Gregor. Lopez *in l.* 47. *titulo* 18. *partita* 3. Menoch. *de arbitrar. lib.* 1. *quæſtione* 68. *n.* 16. & 17. & alii.

Vera tamen ſententia, atque tenenda in hoc articulo eſt, quod ſemper huiuſmodi commiſſio ſit perſonalis, ſiue præponatur nomen delegati, ſiue dignitatis, ac proinde non tranſire ad ſucceſſorem, ita tenet Imol. *in d. cap. quoniam Abbas, numero* 8. *in fin.* & ibi Bellamera *quæſtione* 4. *numero* 13. Flamin. alios allegans *d. lib.* 1. *de reſign. benef. quæſtione* 11. *numero* 12. vbi citat Bero. *vbi ſupra, numer.* 91. & 92. dicentem eam eſſe communem, & in puncto iuris veriorem, & *num.* 13. inquit Flamin. quod ſi præcedit nomen proprium, abſque dubio delegatio dicitur perſonalis; eandem quoque ſententiam ſequitur, & late comprobat alios allegans Thom. Sanch. *d. lib.* 8. *diſputatione* 27. *numero* 20. vbi *num.* 21. eam limitat, niſi commiſsio ſeu diſpoſitio ſecundum alterum intellectum redderetur omnino inutilis, tunc enim in dubio cenſeri debet ſpectatum id nomen, ſiue proprium, ſiue dignitatis, iuxta quod diſpoſitio eſt valida, & vtilis, vt ibi probat ponens exemplũ Abbatis *in d. ca. quoniam Abbas n.* 9. vt ibi per eum.

10 Deueniamus nunc iam ad commiſsiones diſpenſandi in impedimentis matrimonii, vel in aliis rebus, quæ ſolent committi officiali diœceſano, an tranſeant eo reuocato ad ſucceſſorem, vel ab ipſomet remoto? in quo primo obſeruandum eſt.

Nomine officialis diœceſani intelligi Vicarium Generalem Epiſcopi illius diœceſis, vt patet *ex Clementina* 2. *de reſcript. iuncta gloſſa verbo officialis*: & *in cap.* 1. & 2. *de officio Vicar. in* 6. & *in cap. fin. eodem titulo*, & hoc experientia quotidiana docet.

11 Secundo, quod commiſſio huiuſmodi facta officiali, vel Vicario non poteſt expediri per Epiſcopũ etiam officiali remoto: tum quia aperta differentia eſt inter Epiſcopum, & eius officialem, vt conſtat *ex cap. venerabilibus, in principio, de ſententia excommunic. in* 6. ibi: Archiepiſcopo, vel eius officiali: tum etiam, quia etſi idem ſit tribunal Epiſcopi, & eius Vicarii, id tamen eſt verum in cauſis, quæ iure ordinario competunt Vicario, ſecus in ei delegatis ſpecialiter, vt pluribus Authoribus citatis affirmat Thom. Sanch. *d. lib.* 8. *de matrim. diſputatione* 27. *numero* 30. id quod in praxi iam vidimus his diebus obſeruatum, & declaratum à Summo Pontifice in quadam commiſsione facta Vicario Epiſcopi, ſed eam expediuit Epiſcopus, conſului eam expeditionem eſſe nullam, ac proinde oportere impetrari gratiam perinde valere à Papa, & poſtea fuit obtenta, in qua prioris expeditionis nullitas fuit declarata præd. ratione.

12 Tertio obſeruandum eſt, quid ſit dicendum quãdo idem Vicarius creatus Vicarius eiuſdem diœceſis, vel alias deſinit eſſe Vicarius, an poſsit de cauſa illa ſibi cõmiſſa tempore Vicariatus cognoſcere, vel diſpenſationem eam exequi? nam ſiquidem commiſsio facta fuerit in forma ordinaria, dicendo officiali talis loci, non poterit commiſſionem proſequi, poſtquam deſiit eſſe Vicarius, quauis factus ſit Epiſcopus eius diœceſis, ſed tranſit ad ſucceſſorem in Vicariatu: ſi vero commiſsio fuit perſonalis, poterit de ea cognoſcere ceſſante Vicariatu, vt deducitur ex ſupradictis, & cum aliis in terminis probat Sanch. *vbi ſupra, numer.* 31. id aliquibus modis limitans.

Quarto, Vicarium Capituli ſede vacante poſſe 13
eam diſpenſationem expedire, & de quauis ſimili delegatione cognoſcere, quando commiſſio non ſit Vicario, ſeu officiali Epiſcopi, ſed officiali talis diœceſis, vt probat Sanch. *vbi ſupra, numer.* 32. & nos quoque hoc ſæpe in praxi obſeruauimus tanquam Vicarius Ciuitaten. Quinimo idem practicatum eſt in ſimili ſpecie in aliis Epiſcopatibus Hiſpaniæ, in quibus Vicarii Capitulorum ſede vacante ſimiles diſpenſationes, & commiſsiones expedierunt, vt inquit Nicol. Garſ. Canonicus Abulenſ. *de benef.* 6. *parte, c.* 2. *num.* 42. & 43. vbi adducit fundamenta huius partis.

Nihilominus tamen ipſe ibi *n.* 44. inquit contrarium eſſe tenendum, vt certum. attento ſtylo Curiæ, & Cancellariæ, quæ Sede Epiſcopali vacante non dirigit huiuſmodi literas in forma dignũ, nec diſpenſationes, &c. officiali Capituli, quia non confidit de illo, ſed Epiſcopo viciniori, ſeu eius officiali, de quo ſtylo teſtatur Hieronym. Paulus *in pract. Cancellar. in principio, verſ. circa qualitatem perſonarum*, & quod eſt notiſsimus omnibus in Curia mediocriter verſatis, & apparet ex literis, quæ huc tranſmittuntur directis viciniori, vt ibi late probat, & numeris ſequentibus adducit plures deciſiones Rotæ, quibus hoc idem decretum fuit: quibus attentis eiuſdem ſum iam ſententiæ, nec exiſtens officialis Capituli ſede vacante admitto ſede Epiſcopali vacante ſimiles diſpenſationes matrimoniales, quia ex defectu intentionis Summi Pontificis videtur partibus non ſuffragari, niſi Papa ſciens ſedis Epiſcopalis vacantis eas conſulto committeret officiali illius Epiſcopatus vacantis, tunc namque eius intentionis manifeſtæ eſſe videtur, vt eas expediat officialis à Capitulo rite deputatus.

Idemque eſſet ſecundum Garſiam *vbi ſupra n.* 49. ſi huiuſmodi literæ, & executiones ſolerent etiam committi, & delegari officiali Capituli, tunc namque nomine officialis Ciuitaten. veniret etiam officialis Capituli ſede vacante: etſi tempore datæ non eſſet officialis Capituli ſed Epiſcopi, quia eo mortuo tranſiret delegatio in officialem, vel Vicarium Capituli tanquam ſucceſſorem in Vicariatu Ciuitat. nec hoc eſt contrarium ſupradictis, quia nunc loquimur, quando eſt conſuetudo committendi, & delegandi præd. cauſas officiali Capituli ſede vacante, tunc namque, & eo caſu etiamſi ſimpliciter nunc committantur officiali Ciuitaten. poterit eas exequi officialis ſede vacante, & ad ipſum quoque tranſibit huiuſmodi iuriſdictio delegata, etiamſi tempore datæ non eſſet officialis Capituli, ſed Epiſcopi, tanquam eius ſucceſſorem in Vicariatu: ceſſante vero præd. poſteriori loco relata conſuetudine committendi, & delegandi officiali ſede vacante, erit obſeruanda principalis de hac re opinio Garſiæ præd. quæ habet vt iuxta ſtylum Curiæ, & Cancellariæ præd. officialis Capituli non poſſet cognoſcere, nec vti dictis literis, nec in eum tranſeat iuriſdictio delegata vno modo, nec alio.

Quinto hic dicendum eſt, quod officialis Capituli ſede vacante non poſsit cognoſcere de cauſa

cauſa commiſſa officiali Epiſcopi, ita tenet Felin. *in cap. cum te, numero 17. verſicul. faciunt*, quia hæc eſt poteſtas delegata, nec Vicarius Capituli eſt vere Vicarius Epiſcopi, item quia Capitulum ipſum nequit de hac cauſa cognoſcere, vt eſt notum, & veriſſimum: ergo à fortiori nec eius Vicarius; quia nemo poteſt plus iuris transferre in alium quã ipſe habet, *vt in regula nemo poteſt plus 79. de reg. iur. in* 6. & hanc tenet, & ſequitur alios plures allegans Nicol. Garſ. *vbi ſupra, numer.* 41. vnde cauendum eſt à Thom. Sanch. *vbi ſupra, num.* 32. tenen. contrarium, quibuſdam priuatis fundamentis, minime quidem vrgentibus, quem merito improbat Nicol. Garſ. *vbi ſupra, ad fin. d. n.* 41.

14 Sexto ex ſupradictis conſtat, Vicarium Generalem Epiſcopi confirmati (intellige capta poſſeſſione Epiſcopatus iuxta formam extrauagantis iniunctæ de electione, in communibus) nondum tamen conſecrati, poſſe diſpenſationem hanc ad matrimonium celebrandum exequi, eo quod nullus alius ſit illius Diœceſis officialis, & hic capax ſit harum delegationum, vt tradunt gloſſa *in Clementina 2. verbo Epiſcopi de reſcript.* & ibi Anchar. *n. 1. in fin.* & Bonif. *n.* 33. licet Imol. *nu.* 20. cum Anton. quem refert, ſentiat, tutius eſſe non eſſe hunc capacem, ſed multo verius eſt eum eſſe capacem, vt bene probat Sanchez *vbi ſupra, num.* 35.

Septimo deducitur, quod ſi duo ſint officiales Epiſcopi, & delegatio fiat ſimpliciter officiali, & alter ex illis eſt principalior, illi ſoli cenſetur commiſſio facta, vt conſtat *ex Clementina 2. de reſcript.* & ibi gloſ. *verbo principalis*, Imol. *num.* 10. & probat Sanc. *vbi ſupra num.* 36. vbi *num.* 17. agit quid cenſendum ſit, quando vterque eſſet æque principalis, & nullus deſignaretur in reſcripto.

15 Quod ſi officialis Epiſcopi ſemel pronunciauit reſcriptum eſſe ſubreptitium, & ſic non poſſe virtute illius diſpenſari in matrimonii impedimento, non poterit amplius ſententiam retractare, etſi ſe deceptum inuenerit, ſed adeundus erit Pontifex, qui delegauit. ſi tamen è contra pronunciauit legitimam eſſe diſpenſationem, & poſtea, ſiue inito, ſiue non inito matrimonio virtute illius diſpenſationis, inueniat ſe deceptum, vel erraſſe, non poterit, in quantum Delegatus, cauſam iterum aſſumere, eo quod iam fuit functus officio Delegati.

16 Sed tanquam Ordinarius poterit cauſam iterum aſſumere, & impedire matrimonium ineundum, vel iam initum diſſoluere non cognoſcens, nec iudicans de prioris ſententiæ viribus, quam vt Delegatus pronunciauit, id enim ſolius eſt Pontificis delegantis: ſed habebit ſe ac ſi nulla eſſet ſententia, & cognoſcet de matrimonio contracto, validum ſit, necne, vel an poſſit contrahi, quemadmodum poteſt cognoſcere de quouis alio matrimonio male inito, ita probat, & tenet Sanchez *vbi ſupra, numer.* 29.

17 Sed quid erit quæſo de diſpenſationibus, quæ in foro conſcientiæ committuntur expediendæ confeſſori per reſcriptum ſacræ Pœnitentiariæ? & non poſſe pœnitentem, vbi ſemel literas cuidam confeſſario præſentauit, illum eligens, vt diſpenſationem exequatur, alterum eligere, eo dimiſſo etiam de prioris confeſſarii conſenſu probat, & tenet Nauar. *lib. 1 conſil. in ſecunda editione, titulo de officio Delegat. conſil. 8. numer. vnic.* melius tamen, & æquius exiſtimat Sanch. *d. lib. 8. de matrim. diſputat. 27. numero* 40.

18 Non tantum vbi pœnitens ſemel literas præſentauit cuidam confeſſario, ſed etiam poſtquam ab eo pronunciatum fuit, diſpenſationem eſſe ſubreptitiam, poſſe impetrantem adire alium confeſſariũ, qui forte ſit in ea opinione, vt reſcriptum valeat, imo poſſe eundemmet confeſſarium re melius perſpecta diſpenſationem illam mutata ſententia exequi: quamuis ſi ſemel diſpenſauit, non poſſit recantare palinodiam, eo quod iam diſpenſatio conſummata ſit.

Epiſcopus non poterit Vicarium ſpecialem conſtituere, vt de ſola delegatione cognoſcat, vt bene probat Sanchez *vbi ſupra, numero* 42. at ſecundum ipſum *numero præcedenti*, Vicarius Generalis ſubſtitutus à Vicario Generali Epiſcopi cum poteſtate ſubſtituendi, & creandi alium Vicarium Generalem poterit delegationem Vicario nomine dignitatis commiſſam exequi, ſicut ipſemet Vicarius poterat. 19

Officialis autem Epiſcopi, cui delegatur per reſcriptum diſpenſationis, diſpenſatio in matrimonii impedimento (non obſtante clauſula illa, ſi preces veritati niti repereris, ſuper quo conſcientiam tuam oneramus, vel diſcretioni tuæ, de qua in his ſpecialem in Domino fiduciam obtinemus) poterit receptionem teſtium, ac informationem alii committere, vt fit quotidie, non tamen ipſam diſpenſationem, vt recte, & late probat, & reſoluit Sanch. *vbi ſupra, num.* 43. vbi reſpondet tex. *in cap. fi. §. vltim. de offi. Delegat.* & aliis difficultatibus. 20

Nunc videamus, an commiſſiones diſpenſandi in impedimentis matrimonii, aliiſve rebus, quæ in foro exteriori Ordinariis committuntur, in interiori autem animæ confeſſario, expirent morte concedentis re integra? Hanc quæſtionem latiſſime examinat pro vtraque parte Thom. Sanchez *de matrim. lib. 8. diſputatione 28. n. 86. cum ſequentibus* primo partẽ affirmatiuam, deinde *n. 87. cum ſeq.* negatiuã, nempe non expirare concedentis morte etiam re integra probabiliorem reputat, probat & ſequitur, quamuis priorem affirmatiuam valde probabilem eſſe cenſeat: ſed negatiuæ hoc fortiſſimũ fundamẽtum eſt, quod quando in literis gratiæ in alicuius fauorẽ conceſſis miniſter exequuturus eſt voluntarius, vtpote, cui non præcipitur, vt exequatur, ſed ſola exequendi facultas conceditur non fauore ipſius, ſed eius, cui gratia eſt concedenda, tunc eſt gratia faciẽda, ac proinde expirat morte cõcedentis re integra, at quando eſt exequutor neceſſarius, vtpote qui exequi iubetur, ſi preces veritate nitantur (vt contingit in commiſſionibus impedimentorum matrimonii) tunc eſt gratia facta, ac proinde non expirat morte concedentis re integra, vt ibi late probat, & allegat hanc negatiuam, & veram opin. tenentes, Hieron. Paul. *in Pract. Canceller. tit. declaratoria ſuper proponẽte, ſeu vouente, §. Præſtantiſſime*, Doctor Rebuffus *in concordat.* vbi de mandat. Apoſtolic. *§. 1. in verb. ſui Pontificatus, verſ. licet quidam DD.* Maiol. *l. 5. de irregul. c. 51. n. 6.* Suarez *de cenſur. diſp. 41. ſectione 2. in fin.* Henriquez *lib. 7. de indulg. c. 21. n. 7. & lib. 12. de matrim. c. 2. n. 5. & c. 3. num. vltim.* Petrus de Ledeſma, Manuel Rodrig. & alii, quos ibi refert. 21

Illud quoque in materia obſeruandum eſt, quod ſiue commiſſiones diſpenſandi ſint gratiæ factæ, vel faciendæ, ſi Commiſſarius iam diſpenſauit ad matrimoniũ, vel ad ordines, & antequam is, cum quo diſpenſatum eſt, vtatur diſpenſatione, iniens matrimonium, vel recipiens ordines, diſpenſans obiit, diſpenſationes huiuſmodi non pereunt, quia res nõ erat integra tempore mortis. & præterea, quia cum iam ſemel diſpenſatio ſit legitime facta, nõ retractatur ex ſuperueniente facto, vt cum Federic. Roſel. Ang. Sylu. Tabiena, Armilla tenet San. *vbi ſupra, numero* 91. 22

Similiter diſpenſationes, quæ à Legato Apoſtolico, vel à Summo Papæ Pœnitentiario fiunt, 23

expe-

expediuntur. non expirant morte Papæ re integra, quamuis dicamus eas eſſe gratias faciendas, quia neutrum horum officium expirat morte Papæ re integra, vt de officio Legati deciditur expreſſe in *cap. Legatos de officio Legat. in 6.* & de officio Pœnitentiarii *in Clementina 2. §. eo tamen promiſſo de electione*, & in terminis ita obſeruat San. *vbi ſupra, n. 92.* vbi *num 93.* reſoluit etiam.

24 Priuilegia, & indulgentiæ Bullæ Cruciatæ conceſſa viſitantibus altaria, & facultates edendi lacticinia, & cætera à nullius exequutione pendentes, necnon, & indulgentias ſemel in vita, & ſemel in mortis articulo per confeſſarium concedendas, ac abſolutionem à reſeruatis, vototumque commutationem per ipſum præſtandas morte Papæ eas concedentis non perire, quia omnia illa ſunt gratiæ iam factæ ipſi pœnitenti, & præterea confeſſarius non eſt in hac ſpecie miniſter voluntarius, ſed neceſſarius, ſiquidem electus eſt à pœnitente virtute Bullæ, vt concedat pœnitenti poſtulanti omnia illa, quæ Bulla indulget, hocque pro remedio animæ conceditur, qui vere eſt actus neceſſarius, & aliis rationibus quas ibi adducit citans Authores huius ſententiæ.

Tandem in tota illa diſputatione 28. à ſui principio late agit de quauis alia poteſtate delegata generaliter, quando expiret morte, vel ceſſatione officii Delegatis re integra in impedimentis contingentibus tam in reſcriptis iuſtitiæ, quam gratiæ, ſed quia hæc tangunt, & pertinēt ad alias materias, tantum hic adduximus, quæ ad noſtram matrimonii ſpectant, cætera ab ea extranea conſulto omittentes, videnda tamen erunt, quoties opus fuerit eis in praxi, quia optime ſunt congeſta.

CAPITVLVM CXXVI.

Quo tempore preces diſpenſationis matrimonialis debeant eſſe veræ?

SVMMARIVM.

1 *Precum veritas, de qua in diſpenſatione ad contrahendum matrimonium, quo tempore interuenire debeat, & probanda ſit tam de iure quam de ſtylo?*

2 *Cauſa diſpenſationis vere probata, ſi poſtea deficiat, an matrimonium valide contrahi poſſit, & quid in dubio, late hoc agitur.*

1 Veritas precum, quæ Summo Pontifici, vel Pœnitentiario porriguntur ad obtinendam diſpenſationem impedimentorum matrimonii in foro exteriori, vel interiori animæ reſpectiue deſideratur atque requiritur, vt adſit tempore conceſsionis Pontificis, vel Pœnitentiarii, quare ſubreptitia erit diſpenſatio, ſi tunc vere non ſint, quamuis tempore præcedenti fuerint, vel tempore ſubſequenti, vera exiſtant, hæc concluſio probatur ex tex. *in cap. quia circa de conſang. & affinit.* dum ibi deciditur, falſam fuiſſe cauſam allegatam ad diſpenſationem matrimonialem, nempe prolem habitam, cum tamen ante diſpenſationem obtentam proles deceſsiſſet; ergo non ſufficit tempore præcedente cauſam fuiſſe veram.

Secundo probatur argumento tex. *in cap. ſi eo tempore de reſcript. lib. 6.* vbi deciditur, quod is, cui prouideri mandatur de beneficio curato, nō poteſt id conſequi, ſi tempore datæ non ſit legitimæ ætatis, quamuis tempore collationis eam ætatem habeat; & reddit tex. rationem; cum tempore datæ non eſſes idoneus, & ibi gloſſa *verbo cum tempore*, ait, tempus datæ eſſe inſpiciendum, & allegat alios textus hoc idem probantes.

Tertio, hoc conſtat ex clauſula illa in facultate, & commiſſione diſpenſandi appoſita, nempe ſi preces veritati nitantur, quo igitur tempore debent eſſe veræ, niſi, quo hæc verba proferuntur, & ſic tempore datæ, quod tempus eſt præſens ſubiunctiui modi, & hæc eſt aperta mens Pontificis, & Pœnitentiarii committentis, iuxta quam ipſa diſpenſatio regulatur, qualitas namque adiecta verbo debet regulari ſecundum tempus verbi, *l. in delictis: §. ſi extraneus, ff. de noxal. l. Titius. ff. de teſtam. mil.* & ideo merito hanc ſententiam tenent, & probant Hoſtienſ. *in d. cap. quia circa, paulo poſt princip. verbo ingreſſa.* & ibi Ioan. Andr. *numero 3.* Ant. de Butrio, *numero etiam tertio, notabil. tertio,* Abb *n. 4.* Alexand. de Neuo, *n etiam quarto.* Præpoſit. *n. primo, notabil. 3.* Rebuf. *in tom. ſecundo Regiar. conſtit. titulo de reſcript. in præfatione, num. 56. verſiculo 14.* Maſcard. *de probat. tertio tom. concluſione 1128. n. 22.* nos *l. 2. Canonic. quæſtionum, cap. 15. n. 133.* necnon Cordub. *in ſumm. quæſtione 45. opinione 2. puncto primo*, Manuel Rodriguez *in primo tom. ſuæ ſummæ, in ſecunda editione, cap. 238. numero vltim* Vega, & alii, quos refert, & ſequitur Thom. Sanch. *de matrim. lib. 8. diſp. 30. n. 4.* vbi *n. 5.* addit hinc inferri ordinarios, & confeſſarios, quibus hæ diſpenſationes committuntur, cautiſſime ſe habituros eſſe, dum precum veritatem examinant, nam facillimo negotio decipientur ſolam cauſæ veritatem examinantes, cum ſæpe contingat eius veritas poſt conceſſionem Romæ factam, verbi gratia, allegatur, fœminam famæ iacturam paſſam eſſe ex frequenti conuerſatione cum viro, & ſæpe ea infamia poſt tempus datæ diſpenſationis ſuborta eſt, & quod ideo cautiſſime, & magna diligentia inſpicere debent tempus datæ, & examinare an tunc verificetur cauſa, prout neceſſarium eſſe conſtat ex prædictis.

Nihilominus tamen praxis communis, & ſtylus antiquus habet, verificari preces tempore quo apud Ordinarium producuntur, & præſentantur hæ diſpenſationes matrimoniales, tunc enim producuntur etiam interrogatoria, quibus articulatur veritas cauſarum tempore quo informatio teſtium fit, nempe, *que la muger que daria infamada, ſi eſte caſamiento no ſe hizieſſe, o que no hallaria varon de igual condicion con quien ſe pudieſſe caſar, que no fueſſe ſu pariente, &c. como el dicho fulano,* propter anguſtiam loci. & ſic de cæteris cauſis, quibus ſic probatis (nullo facto nec probato articulo de tempore datæ, niſi expreſſe hoc requiratur, vel dicatur in commiſſione diſpenſationis) expediuntur præd. diſpenſationes, dummodo non conſtet de falſitate precum tempore datæ, & ſic vidimus quotidie ſeruari in praxi, & practicauimus abhinc 40. ann. & plus abſque vlla contradictione, aut dubio in diuerſis tribunalibus.

Dubitari tamen ſæpe poteſt, an ſi cauſa diſpenſationis fuit vera tempore impetrationis ipſius, at poſtea eius veritas ceſſat, ſiue tempore, quo Ordinarius, vel confeſſor diſpenſaturus eſt, ſiue poſtquam diſpenſauit antequam exequutioni mandetur id, ad quod eſt impetrata diſpenſatio, ea euaneſcat ex ceſſatione cauſæ, verbi gratia: Maria allegauit defectum dotis competentis, vt ſecum diſpenſaretur, & vere tunc & quando Papa gratiam conceſſit, pauper erat, ſed poſtea, vel antequam Ordinarius diſpenſationem exequeretur, vel poſtquam exequutus eſt eam, antequam matrimoniū contraheret virtute illius diſpenſationis, comparauit dotem ſufficientem, dubitatur, an valor huius diſpenſationis eſſet, eo quod eius cauſa ceſſauerit? 2
Pulchra quidem, & difficilis quæſtio eſt, in qua diffuſe procedit Thom. Sanch. *d. l. 8. de matrim. diſputatione*

tione 30. numero 6. cum ſequentibus: ego vero eius mentem, & diſtinctionem breui ſermone comprehendam, meumque iudicium interponam in hunc modum.

Aut cauſa à principio vera, quæ poſtea ceſſat, eſt impulſiua, aut finalis: ſi fuit impulſiua, quamuis poſtea ceſſet, non corruit diſpenſatio, vt bene ibi probat, *numero 7.* & hoc eſt certum, & verum.

Si vero cauſa erat finalis, exigitur ad diſpenſationis valorem, vt cauſa in literis narrata verificetur tempore, quo fuit propoſita Pontifici, vel Pœnitentiario, & etiam tempore, quo hi examinata precum veritate diſpenſationem exequuntur, quare ſi cauſæ veritas tunc ceſſet, euaneſcet diſpenſatio, quia cauſa eius finalis diſpenſauit, dum erat in fieri, & nondum conſummata, vt ibi recte probat, *num. 12.*

Si autem ceſſat omnino cauſa finalis diſpenſationis, poſtquam iam Ordinarius, vel confeſſor diſpenſarunt, & ſic omnino perfecta, & conſummata eſt in ſe diſpenſatio, nondum tamen ſortita eſt ſuum effectum, quia matrimonium nun eſt contractum, vel ſi cœpit ſortiri effectum, is eſt commode diuiſibilis; duplex eſt ſententia: prima habet tunc nun ceſſare diſpenſationem, cuius opinionis fundamenta, & Authores plures refert ibi Sanchez, *numero 13.* inter quos & nos *lib. 2. Canonic. quæſtionum cap. 15. numero 30. & numero 122. & lib. 1. cap. 15. numero 22. in principio, & in fin.* & tandem affirmat, quod qui hanc ſententiam amplecteretur damnari non poſſet, cum graues pro ſe Authores habeat, nec rationibus deſtituta ſit, nec oppoſitæ ita concludant, quin ſolui poſſent. Ego hanc nunc quoque veram eſſe cenſeo ac tenendam.

Secunda ſententia in hoc habet, ceſſare tunc eius diſpenſationis valorem, quam late comprobat Sanchez *vbi ſupra, numero 14. per totum*, ei accedens tanquam multo probabiliori authoritate plurium Authorum tenentium generaliter, & indiſtincte ceſſante diſpenſationis cauſa ipſam ceſſare, inferens ex eis *numero 15.* quod ad hoc vt diſpenſatio valida ſit, ac ſuam firmitatem conſeruet, opus eſt duplici tempore verificari totam cauſam finalem, ex qua valor diſpenſationis pendet, nempe tempore datæ commiſſionis, & tempore, quo omnino conſummanda eſt aſſequens ſuum vltimum indiuiſibilem effectum, & ſic quod vtroque hoc tempore non ceſſarit omnino cauſa finalis. Prima tamẽ ſententia diſtinguens mihi verior videtur, licet ſecunda ſuſtineri valeat, in dubio autem an ceſſauerit omnino cauſa diſpenſationis, iudicanda eſt diſpenſatio valida, vt bene cenſet Sanchez *vbi ſup. num. 9.*

Quod ſi medio tempore inter conceſſionem, diſpenſationem, & exequutionem Ordinarij, vel confeſſoris, cui diſpenſatio reſpectiue commiſſa fuit, deficiat veritas cauſæ, ſed vtroq; tempore vera fuit, vt ſi fœmina impetret diſpenſationem ad matrimonium ex cauſa defectus dotis, & vere dum Pontifex diſpenſauit, pauper erat, diues tamen effecta eſt antequam literæ ad manus Ordinarij venirent, & iterum ante id tempus rediit ad priſtinam paupertatem, valebit quidem diſpenſatio, quia cum vim ſuam, & valorem habere debeat ex voluntate Pontificis, vel Pœnitentiarij concedentis, & Ordinarij, vel confeſſoris exequentis, ſufficit eo duplici tempore cauſam eſſe veram, ne ſubreptionis vitio valeat notari, vt bene probat Sanchez *vbi ſupra, numero 16.*

Qui *numero 17.* addit, quod ſi cauſa vtroque hoc tempore verificetur, & ſic legitime concedatur diſpenſatio, etſi poſtea deficiat, & ita ceſſet diſpenſatio, credit mentẽ concedentis eam eſſe ne ita ceſſet, vt valore ſuo deſtituatur redeunte illa cauſa, ſed ſuſpenſum eſſe valorem diſpenſationis, ita, vt dum cauſa non reddit, nec licitus, nec validus ſit eius diſpenſationis vſus: at eadem iterum cauſa redeunte valebit diſpenſatio.

Ego vero cum fuerim ſequutus primam opinionem principalem ſupra adductam in verſic. ſi autem ceſſat omnino cauſa finalis, &c. eamque teneant graues alij Authores, vt prædiximus, minime probare poſſum hanc vltimam additionem Thomæ Sanchez modo relatam, ſiquidem verificata cauſa diſpenſationis vtroque prædict. tempore requiſito, & ſic legitime conceſſa iam ipſa diſpenſatione, & perfecta, etſi poſtea caſu deficiat cauſa, amplius dubitari non debet de eius valore, nec eſſe impedẽtẽ eius vſus: non enim video, aut coniecturare poſſum talem eſſe mentem concedentis, qualem credit Sanchez, nec vnde eam collegerit, ſemel namque perfecta diſpenſatio atque legitime conceſſa, non debet retractari, nec ſuſpendi eius vſus, ſiquidem iam completa, & obſeruata eſt mens, & præceptum concedentis, alias enim mille ſcrupuli inde plures orirentur dicendo, iam ceſſat, iam reddit cauſa, iam non reddit, ſed deficit. & animæ fidelium illaqueatentur contra mentem Pontificis; accedat tandem, quod cum Pontifex in commiſſione diſpenſandi in impedimentis matrimonij, ſi preces veritate nitantur, concedat Ordinario licentiam, & facultatem diſpenſandi ita vt matrimonium inter ſe contrahere poſſint impetrantes, ſeruata forma Sacri Concil. Trident. & in eo poſtmodum libere, & licite permanere, hoc legitime per impetrantes, & ſententia Ordinarij probato, & completo, & totis ſuis numeris abſoluto, & pro tali declarato, cur eſt amplius dubitandum de eius valore, nec ſuſpendendus eius vſus, quod poſtea cauſa diſpenſationis ceſſare incipiat, vel ceſſet tempore, quo de cauſa iam non eſt amplius diſcutiendum? & ita cenſeo tenendum, ac proinde deponere debere partes ſcrupulum ſi quem forte habeant, ſalua correctione Sanctæ matris Eccleſiæ.

CAPITVLVM CXXVII.

An diſpenſatio in voto caſtitatis, religionis, vel non nubendi extinguatur priori matrimonio inito, iam diſſoluto, vel diſpenſato egreſſo territorio diſpenſantis?

SVMMARIVM:

1 *Diſpenſatio in voto caſtitatis, religionis, vel non nubendi, an ſit realis circa plura matrimonia, vel tantum circa primum? & numeris ſequentibus vſque in finem.*

2 *Diſpenſatio facta in fauorem filij illegitimi pro vno beneficio, an ſi collatio illius ſit irrita, extendatur ad aliud?*

3 *Diſpenſatio Epiſcopi ad matrimonium contrahendum prodeſt vbique terrarum.*

QVandu ex diſpenſationis verbis colligitur, ad vnicum matrimonium eam concedi, id procul dubio erit obſeruandum, dum tamen matrimonium ſit validum, nam ſi irritum, ſiue nullum non extinguet diſpenſationis effectum: ſermo ſiquidem ſimpliciter prolatus intelligitur pro primo actu valido, vt latiſſime ex multis comprobat Tiraquel. *in l. bones, §. hoc ſermone, limitatione 1. num. 1. cum ſequentibus, ff. de verb. ſignificatione.* 1

Idem etiam videmus in illegitimo diſpenſato ad 2

vnicum beneficium, nam ſi collatio illius ſit irrita, non finitur per eam præd. conceſſio, & diſpenſatio, vt tenet Anchar. *in c. 1. quæſtione penultima de filiis preſbyt. in 6.* & ibi Dominicus, *numero penultimo*, & Franc. *numero 13.* quia diſpenſatio debet intelligi cum effectu, ergo ita in propoſito dicendum eſt, vt quamuis diſpenſatio voti expreſſe reſtringatur ad vnicum matrim. intelligenda ſit de valido matrimonio, non vero de irrito, niſi is cum quo diſpenſatum eſt, ſcienter inierit matrimonium irritum, tunc namque ne ex ſua fraude commodum reportet, diſpenſatio extinguitur eo primo actu, quamuis irrito, vt declarant, & tenent præcitati DD. & Tiraquel. latiſſime id probans *vbi ſupra*, *à numero 29. cum ſequentibus*, & vtrumque Thomas Sanchez *de matrimonio lib. 8. diſputatione 31. numero ſecundo, tertio, & quarto*, vbi *numero 5.* quod nec etiam ea diſpenſatio extinguetur primo matrimonio valido, ſoluto tamen ante conſummationem, aut morte, aut profeſſione alterius coniugis, aut Pontificis diſpenſatione, quia tunc non dicitur perfecte, & omnino initum id matrimonium, ad quod diſpenſatũ eſt, ſi non conſummetur; nec diſpẽſatio eſt omnino ſuum effectum ſortita, vtpote, quæ ad id eſt, vt matrimonium conſummetur, & ſola matrimonij conſummatio repugnat voto. Si vero diſpenſatio voti non reſtringatur ad primum matrimonium tantum, nec explicetur in ea, vt liceat matrimonium inire toties, quoties libuerit, & ſic in dubio videtur ea intelligi de ſola prima vice, ex tex. *in cap. primo, §. ille vero de filiis preſbyter. num. ſexto*, vbi quod filius illegitimus, cum quo diſpenſatur ad beneficium, non poteſt niſi vnicum obtinere, eo quod diſpenſatio ſit ſtricti iuris, ſecundo ex *d. l. bones, §. hoc ſermone ff. de verborum ſignificatione.* Nihilominus tamen Thomas Sanchez *vbi ſupra, numero ſeptimo, cum ſequentibus*, articulum hunc tribus concluſionibus explicat: prima eſt, vt ſi diſpenſatio fiat abſolute, & totalis in voto caſtitatis, religionis, aut non nubendi, probabilius ſit licere toties, quoties matrimonium inire, & ſic diſpenſationem non extingui prima vice: hanc limitat primo *numero nono*, niſi cauſa diſpenſationis omnino ceſſarit: ſecundo limitat *in numero decimo*, niſi poteſtas diſpẽſandi limitata ſit, vt ſi Epiſcopus in votis abſolutis caſtitatis, vel religionis diſpenſet ratione vrgentis neceſſitatis.

Ego vero certius eſſe in dubio indiſtincte cenſeo in ſpecie huius concluſionis non intelligi diſpenſatum niſi pro prima vice, ea ratione, quia diſpenſatio præd. ſit odioſa, & ſtricti iuris, vt eſt prædictum, ita tenet Enriquez *lib. 12. de matrimonio, cap. quinto, numero ſeptimo in commento litteram V.*

Secunda concluſio eſt, quando diſpenſatio partialis eſſet quoad actum, vt in voto caſtitatis, aut religionis, ad contrahendum matrimonium, non caret magna probabilitate aſſerere eam diſpẽſationem primo actu extingui; at probabilius reputat Sanchez *numero 11. & 18.* non extingui ſed licere ad alia matrimonia tranſire permanente eadem diſpenſationis cauſa: ſecus ſi cauſa non permanet, ex rationibus, de quibus ibi per eum, vbi citat Stunic. *quæſtione ſexta de voto*, *numero 125.* & Angles *in Flo[illegible]s Theologicarum quæſtionum*, vbi de voto, *quæſtione vnica*, *articulo octauo*, *poſt ſecundam difficultatem*, *dubio primo*, hanc opinionem volentes, ſaltem Stunica nam Angles *vbi ſupra*, tantum dicit Mon[a]chum profeſſum, cum quo diſpenſatum eſt ad ma[t]rimonium, non teneri mortua vxore ad religionem redire; ego vero cenſeo verius, & ſecurius eſſe etiam in ſpecie huius cõcluſionis indiſtincte diſpenſationem præfatam intelligi tantum debere pro prim[a vice] [illegible] rationibus, quib[us] [illegible] præfatam tenuimus, [illegible] qu[ia] [illegible] præd. ſit odi[o]ſa, & ſ[tricti iuris], & in d[ubio pro pri]ma vice intelligi debere.

Tertia concluſio, quando [di]ſpenſa[tio] [illegible] tis limitatur quoad perſonam, [c]um qua [illegible] eſt matrim. tunc ex mente diſponentis [illegible] dum erit, an extinguatur pro prima vic[e], [illegible] rius extend[a]tur vt in exemplis ibi per eum [illegible] *num. 13.* Ego vero hanc concluſionem tun[c] [illegible] rem quando aperte [illegible] vel ſaltem qu[ia] in du[bio] [illegible] mente Pontificis diſpenſan[t]is con[illegible] vlterius extendi ad alias nuptias [illegible] ſuam, & ſic realem eſſe: ſecus in dubio ex [illegible] bus de quibus ſupra.

Illud autem eiuſdem Authoris di[ct]um *num.* [illegible] probo, nempe diſpenſationem Epiſcopi cum [illegible] dito in voto non nubendi prodeſſe, & exten[di] vbique terrarum extra territorium [illegible] penſantis ſic diſpenſatus poſſit ad nu[ptias] [illegible] abſque voti violatione, vt ibi recte, & late p[illegible].

CAPITVLVM CXXVIII.

De intelligentia aliquarum clauſularum, quæ in commiſſionibus diſpenſationis in impedimentis matrimonij apponi ſolent in vtroque foro.

SVMMARIVM.

1 *Augmenti dotis clauſula in diſpenſatione matrimoniali alicui commiſſa, quomodo intelligatur?*
2 *Muneris cuiuſque ſpe, aut præmij recipien[di] [illegible] bus, de qua in alia clauſula matrimoniali diſpenſationis quomodo intelligatur? & numeris ſequentibus.*
3 *Conſuetudo, quæ in aliquibus Diœceſibus inoleuit accipiendi pro diſpenſationibus matrimonialibus vltra iura licita pro aliquibus actis, declaranda, an ſit valida?*
4 *Conſuetudo inducens pronitatem peccandi non valet.*
5 *Conſuetudo contra interdictum, vel alias cenſuras Eccleſiæ habentes ne obſeruentur, non valet.*
6 *Diuturnitas peccandi auget peccatum.*
7 *Officialis Eccleſiaſticus expediens diſpenſationes matrimoniales ſibi commiſſas an teneatur munera ſponte oblata reſtituere?*
Præcipue ſi eſſet exiguitas muneris ſponte oblati à perſona qualificata, cui eſſet dedecus illud reiicere, numero 8.
Et quid omnino expedita diſpenſatione, præcipue eſculentorum, & poculentorum numero 9.
10 *Precum veritas, de quibus in diſpenſatione matrimoniali quomodo verificanda ſit?*
11 *Ordinarius cui committitur diſpenſatio matrimonialis poteſt ex iuſta cauſa diſpenſare circa monitiones non obſtante clauſula diſpenſationis, quæ aſſeritur ſeruata forma Concilij Tridentini.*
Et quid quando matrimonium eſt nullum ex impedimento dirimenti, & denuo eſt celebrandum numero 12.
13 *Cauſa adiecta diſpenſationi quod contrahere [volen]tes ſunt nobiles, vel principaliores Oppidi, [vel] C[iui]tatis an ſit probanda?*

14 Cau-

14 *Concilij Tridentini ſeſſione 24. cap. 5. in fine de matrimonio diſponentis, ne inter magnos Principes diſpenſetur in ſecundo gradu ad contrahendum matrimonium, niſi ex cauſa publica intellectus.*

15 *Ordinarius diſpenſans ad matrimonium an verificare teneatur verba illa diſpenſationis, ipſi ex certis, & rationabilibus cauſis animum ſuum mouentibus cupiunt, &c. an poſſit, vel debeat eas petere verificari?*

16 *Confeſſor electus literis ſacræ Pœnitentiariæ in foro conſcientiæ ad diſpenſandum in matrimonio, approbatus tantum ab Ordinario ad audiendas confeſſiones virorum, non vero mulierum; an poſſit præd. diſpenſationes expedire?*

Et numero 17. *in approbato ad audiendas confeſſiones huiuſcemodi electo virtute Bullæ Cruciatæ, & nu.* 19. *&* 20. *&* 21.

18 *Confeſſio ſacramentalis an ſit neceſſaria ad diſpenſationem, abſolutionem, & commutationem voti alicuius commiſſam?*

22 *Impedimentum dirimens an debeat detegi alteri coniugi, & quomodo ad hoc vt matrimonium iterum valide contrahi poſſit?*

23 *Expenſas diſpenſationis quis ſoluere debeat quando reſilitur a fide data matrimonij contrahendi?*

1 PRimo agemus, quando apponitur in commiſſione diſpenſationis directæ officiali, vel Ordinario alicuius Epiſcopatus clauſula de dotis augmento faciendo per virum, quod allegatur tanquam cauſa, vt hæc diſpenſatio concedatur, an neceſſario ſit integra dos fœminæ augenda, ita vt augmentum illud, ſimul cum illius fœminæ dote, plenam. & ſufficientem dotem conſtituat iuxta fœminæ qualitatem? & tunc quidem hoc erit neceſſarium. ſiue ipſe eam ducturus. ſiue alius doté augeat, vt hoc ſpeciale matrimonium contrahatur, & non alias, idé namque eſt ad huius diſpenſationis valorem, ac ſi vir ipſe augeret, non enim ad illam refert, ex cuius bonis augmentum id fiat, vel quis illud faciat, ſed ſolum expectatur, vt ea liberalitas augmenti dotis fœminæ pauperi fiat, vt huic nubat: vnde ſi vir, propter paupertatem dotem augere non poſſet, atque ita mentitus eſſet, allegans ſe velle eam dotare, cum tamen alius eſſet, qui de hac dote danda fœminæ pactus eſſet, ſi huic viro nuberet, verificatur ſubſtãtia cauſæ, ac proinde diſpenſatio valebit, quia cum mendacium ſit circa rem nihil conferentem ad diſpenſationem, eam non vitiat, ſemper enim, quod principaliter agitur, eſt attendendum, vt *in l. non omnis* 19. *ff ſi cert. petatur*: hic autem agit de dote competente augenda, eaque vere eſt mens Pontificis diſpenſantis: ergo nihil refert, ſi augmentum fiat, vel præſtetur à viro, vel alio, dummodo vere augeatur dos vſque ad quantitatem, ſecundum qualitatem fœminæ ducendę cõpetentem, quando huc exprimitur his verbis in diſpenſatione; cum enim in hac ſpecie, verbũ, augere, cadat ſupra dotis quantitatem, & ponatur particula, vſque, iuncta cum quantitate illius dotis augenda, complectitur totam dotis quantitatem, quæ deerat, vt ſit competens iuxta fœminæ qualitatem, etſi aliquid huic augmentum deficiat, non dicetur vere aucta dos vſque ad quantitatem cõpetenté qualitati fœminę; ſecus tamen eſſet, ſi clauſula diceret velle virum augere competẽter doté fœminæ; hæc namque verba non important integram quantitatem ſupplendam eſſe, ſed augmentũ illud dotis ſupplendum eſſe competens, & conſideratiuone dignum attenta qualitate fœminæ, quare ſecus eſſe videtur in hac ſpecie, ſi aliqua ex parte augeatur dos, dũmodo illa pars reputetur alicuius momenti, & digna qualitatis fœminæ; qué ſenſum videntur habere verba illa, quæ aliquando in his diſpenſationibus adijci ſolent, & quidam conſanguineus dotem huiuſmodi iuxta ſtatus ſui conditionem augere vult, ſatis enim eſſet iuxta proxime dicta, ſi augmentum, licet non ſit integrũ; & plenũ, ſit tamen eius qualitatis, vt dignũ ſit ſtatu fœminę, illique cõpetens, ita intelligit atque exiſtimat Thomas Sanchez *de matrimonio lib. 8. diſputatione* 35. *nu.* 6. hinc deducens *nu.* 7. teneri Ordinarium examinare diligenter huius cauſæ veritatem, diſcutiendo, an id augmentum promittens, ſit illud ſoluendo, & faciat, vt id ſcriptura publica promittat muliere acceptante, vt verificetur dotem eſſe auctam, prout petitur in hac diſpenſatione, & aduertat etiã, ſi maritus (adde, vel alius id promittens) habeat filios ex alio matrimonio, an quantitas hæc excedat, vel non quintum bonorum ſuorũ, in quo ſolo poteſt filijs præiudicare in his Regnis, quæ optima aduertentia eſt, & prætetea alia, an præd. bona ſint libera, de quibus diſponere poſſit, vel implicata ære alieno.

Prædict. tamen differentia Sanchez inter præfatas ſpecies diſpenſationum circa quantitatem augmenti dotis, non videtur tã præciſa, vt diuerſũ ius in vtraque ſtatui debeat, imo cenſeo idem dicendũ in vtraque, dũmodo defectus augmenti moraliter loquendo non ſit magnus iuxta qualitatem fœminæ Non enim plenitudo, & ſufficientia dotis conſiſtit in puncto indiuiſibili, ſed arbitrio boni viri; hoc eſt recti iudicis conſideratis debitis circunſtantijs iudicanda, & arbitranda erit.

Circa illam autem clauſulam ordinariã diſpenſationis impedimentorum matrimonij: depoſita per te omni ſpe cuiuſcunque muneris, aut præmij etiã ſponte oblati, à quo te omnino abſtinere debere monemus: iuncta alia circa idem in fine poſita: volumus autem, quod ſi ſpreta monitione noſtra huiuſmodi aliquid muneris, aut præmij, occaſione diſpenſationis exigere, aut oblatũ recipere temere præſumpſeris excommunicationis latæ ſententiæ pœnã incurras, dubitatur primo an iura, hoc eſt, *los derechos ordinarios del arancel*, officialis cum quo hæc clauſula loquitur, poſſit licite recipere, & abſque incurſu præd pœnæ excõmunicationis? & in hoc pars affirmatiua eſt indubia, quia hæc nõ ſunt munera, nec præmia, ſed iura debita, quæ alias pro ſimilibus actis ſunt taxata, *como es por la preſentacion de la diſpenſacion, y la commiſſion para hazer la informacion de la verificacion de la narratiua, y por la ſentencia*, & ſimil. *como el Notario ante quien ſe expide puede llenar, y llena los ſuyos*: quod autem prohibetur. eſt recipere munus, aut præmium, hoc eſt, *algun don ò premio, y la eſperança de recebirlo por occaſion de la diſpenſacion: los derechos juſtos no ſon eſto*: ergo, &c. *y la razon es, porque por codicia no lleuen lo que no ſe deue por diſpenſar, ni lo reciban aunque las partes de ſu voluntad lo offrezcan, y anſi diſpenſen aunque no ſe verifique la narratiua, como deue, y ſo requiere, que en effecto lo que ſe probibe es los cohechos, dones, y preſentes, mas no los derechos juſtamente deuidos, como dicho es.* 2

Secundo dubitatur, an licita ſit conſuetudo, quæ in aliquibus diœceſibus inoleuit, accipiendi pro expeditione diſpenſationis vnum ſcutum aureum, alteriuſve quantitatis pro labore, quem officialis præd diœceſanus ſubijt in ea diſpenſatione expedienda, Nauar. namque *in hac quæſtione lib. 1. conſil. in ſecunda editione, titulo de reſcript. conſil. vltimo per totum* id negat attentis præd. clauſulis diſpenſationis, & 3

prætetea ex tex. *in cap. ſtatutum, §. inſuper, de reſcriptis* 6. vbi interdicitur iudici Eccleſiaſtico Delegato cuiuſcumque muneris, aut ſtipendij receptio præter eſculenta, & poculenta gratis oblata, quæ paucis diebus conſumi poſſunt, & præter itineris expenſas ſi cauſa delegationis è domicilio exeat.

Sed nihilominus Thomas Sanchez *vbi ſupra, numero* 10. refert alios viros doctos ſuſtinuiſſe contrariũ, & ſic id licere; primo, quia prohibitio huius clauſulæ loquitur de munere aut præmio, quæ pro gratitudine ſponte offeruntur, at quod eſt laboris impenſi ſtipendium, non eſt remunerationis præmium, nec muneris rationem habet: ſecundo, quia mens Pontificis in hac prohibitione eſt ne muneribus corruptus, & excæcatus Ordinarius minus bene munus ſuum exequatur, at laboris iure, vel conſuetudine debitum non corrumpit iudicem, nec ipſum à recto deſiſtere obligat. Quibus rationibus hanc poſteriorem ſententiam veriſſimam eſſe exiſtimat Sanch. *vbi ſupra, nu.* 11. & quia *d. ca. ſtatutũ, §. inſuper*, pro prima ſententia adductũ, non loquitur de quocumque iudice Delegato, ſed de Delegato per literas iuſtitiæ ad litem inter partes agitandam, qualis non eſt hic, & eſto, quod de quocunque Delegato loqueretur, conſuetudo iam obtinuit, vel ſaltem declarauit hoc ſtipendium recipi poſſe.

Quid tenendum in hac ſpecie? ego ſemper dubitaui de valore præd. conſuetudinis, & nunc eam non excuſare cenſeo, & affirmo ſequutus primã opinionẽ Nauar. & contrariam reſpuo, dicant quicquid velint officiales Epiſcopotũ, ſeruantes præfatã conſuetudinẽ, male ſerentes hanc Nauar. & noſtrã ſententiã, quæ vera eſt contra alterã Sanchez, & omnino tenenda ſequentibus fundamentis.

4 Primo, quia non valet cõſuetudo inducens pronitatem ad peccandum, *cap. ex parte de conſuetud.* & ibi DD. Petrus de Rabena *in enarration. ad titul. de conſuet. ſectione 2. n. 44. fol mihi* 131. *in paruis, columna* 1.

5 Secundo, quia non valet conſuetudo contra interdictum, vel alias cenſuras Eccleſiæ habens ne obſeruentur, tex. eſt *in cap. cum inter de conſuetud.* & ibi DD. & reddit tex. rationem *in fin.* in hunc modum, nos igitur cognito, quod ex tali conſuetudine, ſi qua foret, diſrumperetur neruus Eccleſiaſticæ diſciplinæ, ipſam de conſenſu fratrum noſtrorum duximus irritandam, & per illum tex. vltra DD. ibi tenet Rochus de Curt. *in c. cum tanto de conſuetud. ſectione 5. num. 34. verſic. octauo infertur, folio mihi 74. col.* 3. & optime Hugolin. *de cenſur. Eccleſ. Tabul. 1. §. 11. numero 1. & 2. folio* 140. Vbi quod licet tex. ille loquatur in conſuetudine non ſeruandi interdictum: idem & in alijs cenſuris obſeruandũ eſt ex præd. ratione illius tex. quæ ratio eadem eſt in ipſis, ac propterea eadẽ debet eſſe diſpoſitio: argumento *l. illud cum ſimil. ff. ad l. Aquil.* tum etiam quod ratio illa generalis eſt, quo caſu etiamſi lex ſpecialis ſit, generaliter tamẽ accipi debet argumento *l. Regula. §. penultim.* & ibi notant Barto. & Bald. *ff. de iur. & fact. ign.* ſtantibus igitur præd. clauſulis omnino prohibitiuis in cõmiſſione diſpenſandi in matrim. impedimentis, recipiendi quid, muneris, vel præmij etiam ſponte oblati occaſione illius diſpenſationis ſub pœna excõmunicationis Papalis latæ ſententiæ. quæ conſuetudo poteſt valere non ſeruandi, & timendi præd. cenſurã, quæ ob peccatũ mortale præfertur, quantũcumque antiqua ſit præfat. conſuetudo? nonne temeritas magna erit illã cenſurã negligere, vt inquit eadem met clauſula final. eiuſdẽ diſpenſationis, ibi, volumus autem quod ſi ſpreta monitione noſtra eiuſmodi, aliquid muneris aut præmij occaſione d. diſpenſationis exigere, aut oblatum recipere temere præſumpſeris excõmunicationis latæ ſententiæ pœnam incurras? ergo nullo modo hoc eſt faciendum.

6 Tertio, quia quantocumque tempore cenſurã non ſeruent aliqui, non idcirco facient, quominus peccent, quandoquidem diuturnitas peccandi, nõ modo peccatum, eiuſve pœnam non minuit, ſed contra potius, vt *in cap. cum tanto de conſuet.* vbi dicitur, cum tanto ſint grauiora peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam, nemo ſanæ mentis intelligit naturali iure (cuius trãſgreſſio periculum ſalutis inducit) quacumque conſuetudine (quæ dicenda eſt verius in hac parte corruptela) poſſe aliquatenus derogari, licet enim longæuæ conſuetudinis, non ſit leuis authoritas: non tamen eſt vſque adeo valitura, vt vel iuri poſitiuo debeat præiudicium generare, niſi fuerit rationabilis, & legitime præſcripta: hæc autem, de qua agimus, non eſt huiuſmodi, ſed fundata in pura auaritia, & contra cenſuram Eccleſiæ, & ſic cũ peccato, ergo minime eſt valida, nec ſeruanda, etiamſi diuturna ſit, imo hoc ipſo grauiora ſunt peccata inde ſequuta, vt *in d. ca. cum tanto in principio*, & bene Hugolin. *vbi ſupra, num.* 3.

Modo non obſtant fundamenta contrariæ ſententiæ, & non quidem primum de ſtipendio laboris impenſi, quod hoc non eſt prohibitum in dictis clauſulis, ſed tantũ muneris, aut præmij in gratitudinẽ oblatio: reſponſio namque eſt in promptu, nẽpe, quod ſtipendiũ laboris impenſi ſunt tantũ, *los juſtos derechos deuidos conforme al arancel del Obiſpado, y no mas*, & hæc iã ſupra permiſimus: *pero no mas aunque ſea por coſtumbre antiquiſſima, porque lo demas deſto es exceſſo, y ſuena don y cohecho gratuito.*

Nec etiam ſecundum obſtat, quia mens expreſſa eſt ne quid muneris, aut præmij etiam ſponte oblati exigatur ſub pœna excõmunicationis latæ ſententiæ, *que es lo que ſe llama mas por la diſpenſacion de lo que ſon derechos juſtos, y deuidos.*

Ex quibus iam clare patet minime licere conſulere, nec ſeruari in poſterum præd. ſecundam ſententiam, deinde etiam non licere officialem huiuſmodi recipere ea eſculenta, & poculenta, quæ paucis diebus cõſumi poſſunt permiſſa alias iudicibus Delegatis per tex. *in d. c. ſtatutũ, § inſuper*, vt rectius, & late probat idem Sanch. *vbi ſupra, nu.* 12.

7 Diſplicet tamen mihi eiuſdem Authoris additio *ibidẽ, n.* 13. dum tenet quod officialis has diſpenſationes expediens non tenetur munera ſponte oblata reſtituere, quia tantũ deliquit contra prohibitionẽ huius clauſulæ, quæ ſolũ contrauenienti excõmunicationem imponit, nec vllum verbũ habet, quod dominij tranſlationem impediat; non mihi inquã placet hæc opinio, quia cũ non ſolum ipſa exactio cuiuſcunque præmij, aut muneris ſit prohibita, ſed etiam omnis ſpes id recipiendi, conſequitur quod conueniens teneatur id reſtituere, etiamſi ſponte ſibi ſit oblatum, ſicut teneretur etiam reſtituere cętera recipi prohibita, vt alias diximus in materia vſurarum *lib. 2. Canon. quæſtionum ca. 23. de ſimonia, nu.* 46. ſufficit enim tam enixa prohibitio ab initio facta, vt intelligatur mentem Pontificis eam fuiſſe, vt nihil recipiatur, nec retineatur: ſi enim ea recipiens incurrit ſententiam excommunicationis ipſo facto, quomodo abſoluendus erit ab ea, niſi male receptum reſtituat, & ſic parte ſatisfacta, licet enim ſponte fuerit oblatum, illa oblatio potius dici poteſt inuoluntaria, ſiquidem ſit gratia conſequendi facilius diſpenſationem ab officiali, multoque certius quando dubitatur de integra precum verificatione poſt expeditam diſpenſationem, & ſic finita delegatione.

8 Exiguitas tamen, vel paruitas materiæ dati, & recepti

cepti bene excuſatet à reſtitutione, præcipue quando fuit ſponte oblatum à perſona qualificata, cui eſſet dedecus illud rehabere, illique iniuria fieret ſi ipſi retraderetur.

9 Præterea ſi expedita omnino diſpenſatione, & ſic finita delegatione aliquid ſponte offerretur tam eſculētorum quam poculētorum, alteriosve muneris, & reciperetur, non ex hoc officialis incurreret in illam excommunicationem literarum Apoſtolicarum, ſiquidem hoc non fit occaſione diſpenſationis expediendæ, cum ſit iam expedita, ſed in meram remunerationem naturalem, & gratitudinem omnino voluntariam beneficij præcedentis, quæ habet, & benefacienti benefaciamus: argumento *l. Attilius Regulus 27. cum ſimil. lib. ff. de donat.* & *in l. ſ. d. eiſ lege, § conſuluit in fin. ff. de petitione hæred.* cum late cumulatis à Tiraquel. *in l. ſi vnquam verbo donatione largitus, num. 11. cum ſequentibus, C. de reuocand. donat.* & in terminis ita tenet poſtea viſus Sanch. *vbi ſupra, numero 84.*

10 Circa aliam clauſulam diſpenſationis Ordinario delegatæ, qua dicitur, ſi per informationem preces veritate niti repereris, ſuper quo cõſcientiam tuam oneramus, &c. obſeruãdum eſt non deſiderari, nec requiri ad hoc cognitionem iudicialem ſuper veritate harum precum receptis teſtibus iuramento aſtrictis coram Notario examinatis, & ſcriptis, ſed ſatis erit quod extra iudicium iudex hic informetur certiorque fiat de harum precum veritate, vt late in ſimili caſu, nempe in remittendis denunciationibus in Eccleſijs inter Miſſarum ſolemnia tribus feſtis continuis alias faciendis, quod per Concil. Trid. remittitur prudentiæ, & iudicio Ordinarij *ſeſ. 24. de matrim. c. 1. de reformatione*, probauit Thom. Sanch. *lib. 3. de matrim. diſp. 8. n. 4.* vbi *nu. 5.* inde infert poſſe fieri ſine ordine, & figura iudicij. & teſtibus, non receptis in forma iudicij, nec iurantibus, & *num. 6.* qualiter poſſit fieri extra Diœceſim, & repetit in terminis idem Thom. Sanch. *lib. 8. diſp. 35. nu. 15.* vbi eam rationem reddit, quia ſicut in illo caſu cognitio cauſæ diſpenſationis committitur conſcientiæ iudicis, eſtque ad eius conſcientiam informandam: ita & in hoc de quo hic agimus, vt conſtat ex illis verbis, ſuper quo cõſcientiam tuam oneramus, pro qua etiam parte facit Pariſius *conſ. 57. n. 55. volumine 4* dum ait in mandato diſpẽſandi ſuper matrim. exequutorem minime cogi debere aſſumere partes iudicis, ſed debere ſe de precũ veritate informare.

Hinc infert Sanch. *d. diſput. 35. num. 16.* hoc diſtare inter examinationẽ veritatis precum diſpenſationis in foro interiori, & exteriori, quod in illa ſola partis informatio accipienda ſit, in hac autem ex aliorum teſtimonio certior faciendus eſt iudex; at in vtraque conuenit, quod neutra Notario, nec iuramento teſtium indigeat: quinimo ſi notoria eſſet precum veritas, vel aliunde de ea iudici conſtaret, nulla opus eſſet informatione, quia iam conſcientiæ iudicis ſatisfactum eſt, vbi autem ignarus veritatis precum diſpenſaret, quamuis preces in ſe veræ eſſent, non valebit diſpenſatio, vt ibi per eum.

Nihilominus tamen ſtylus, & praxis ordinaria, & communis tribunalium Eccleſiaſticorũ huius Regni ſe habet in contrarium, de qua ego ſum teſtis in diuerſis Epiſcopatibus, & iudex; præſentantur namque huiuſmodi literæ diſpẽſatoriæ ad matrim. ſemper coram officiali ordinario Eccleſiaſtico, cui committitur verificatio precum, & Notario ſimul cum petitione, & interrogatorijs iuxta formam cõmiſſionis ad precum verificationem, & teſtes, qui iudicialiter cum iuramento examinantur, quibus breuiter, & ſummariè abſque vlla citatione, ſine ſtrepitu, & figura iudicij factis, & viſis per iudicẽ Commiſſarium, ſtatim pronunciat ſuam ſententiam, qua (ſi ita probatum exiſtit) declarat in ſcriptis preces eſſe verificatas, & diſpenſat iuxta formam reſcripti, & ſuo nomine ſubſcribit ſentẽtiam, & tranſſumptum eius authenticum partibus traditur, vt ſic legitime inter eos matrimonium ineant, quod in foro externo iudico eſſe neceſſarium ad hoc vt iudici, nec partibus aliquid ſiniſtrum imputetur, & ne aliàs de veritate precum, & de diſpẽſatione huiuſmodi dubitatio in iudicio de eius valore contingat: ſiquidem omnia hæc in foro exteriori aguntur, quamuis alias in foro conſcientiæ (nemine contradicente in foro interiore) opinio Sanchez procederet conſtito iudici extraiudicialiter de veritate precum, & de diſpenſatione ab eo ore conceſſa abſque ſcriptis.

Nec ſtylus, & communis praxis iuris caret fundamento, imo eidem conformis eſſe videtur ex traditis per eundem Thomam Sanchez *d. libro 3. diſputatione 8. numero 3. per totum*, & præterea, quia tradita per ipſum *ibidem* in contrarium *num. 4. cum ſeqq.* loquuntur quando prudentis iudicio, & conſcientiæ alicuius aliquid committitur; in noſtra autem præſenti quæſtione non eſt ita, ſed committitur verificatio precum, & diſpenſatio huiuſmodi matrimonialis officiali talis loci tanquam Ordinario illius, quo tacitè ſupponitur ipſum tanquam iudicem iudicialiter procedere debere, ſuper quo Pontifex eius conſcientiam onerat, vt rectius, & arctius procedat propter cauſæ arduitatem, & grauitatem, non tamen ideò ſequitur, quod extraiudicialiter procedere poſſit abſque teſtibus, & iuramẽtis eorum; ſed quod breuiter, & ſummariè, caute, imo cautiſſime procedat abſque ſtrepitu, & figura iudicij: præſertim, quia ſæpe, ac ſæpius contingit neceſſarium eſſe pro capienda informatione teſtium foras mitti, prout fieri poteſt delegando hunc articulum alteri iudici, & Notario: quomodo ergo hoc fieri poteſt in voce, aut quæ fides danda eſt, niſi iudicialiter cum commiſsione expreſſa, & in ſcriptis id fiat? Præterea veritas precum abſque iuramento teſtium non poteſt ita deprehendi, ſicut cum iuramento eorum; in hunc igitur effectum, vt de ipſa legitime conſtet, oneratur conſcientia officialis per Papam, quamuis in hoc non ita formaliter exprimatur in literis Apoſtolicis, ſed ſatis deducitur ex mente ipſius, & tenore literarum; ſiquidem, oneratur ſuper hoc conſcientia officialis in re admodum graui, in qua agitur de periculo animarum euitãdo: denique per onerationem conſcientiæ, vt ſæpe fit iudicibus minime tolli videtur ordo iudicialis neceſſario alias requiſitus, ſed conſcientia iudicis eius memoriæ reducitur, & commendatur, vt ſic cautius, & accuratius procedat: ſed quomodo in foro exteriori procedere debet, niſi iudicialiter, & in forma conſueta. rationes autem Sanchez quoad forum conſcientiæ rectè concludunt, ſed in exteriori minime.

Circa aliam clauſulam diſpenſationis, quæ habet, vt matrimonium inter ſe publice ſeruata forma 11
Concil. Trident. contrahere valeant, diſpenſes: obſeruandum eſt primo per hanc clauſulam non tolli Ordinario facultatem diſpenſandi ex iuſta cauſa in denunciationibus, quæ matrimonium præcedere debeat, iuxta Concil. Trident. *ſeſſione 24. cap. 1. de matrimonio*, quia *ibidem* præcipitur, vt præmittantur, niſi Ordinarius diſpenſauerit. Præterea quamuis præd. monitiones conſulto omitterentur etiam ſine cauſa matrimonium alias contractum coram parocho, & teſtibus inter non impeditos validum eſſet ac legitimum, vt docuimus *in noſtro tractatu de Iuramento Confirmatorio prima parte cap. 51. numero 25.* & in terminis huius clauſulæ eandem doctri-

nam tenet, & probat recte Sanch. *d. diſputatione* 35. *n.* 19. & inſuper quod Ordinarius poſſit remittere præfatas denunciationes cum cauſa non obſtante d. clauſula ex prædictis.

12 Secundo, quod quando conceditur diſpenſatio in foro exteriori, vt matrimonium prius publice ac præmiſſis denunciationibus initum cum impedimento dirimenti, iterum celebretur, ſicut iterum coram parocho, & teſtibus eſt ineundum: ita etiam ſunt iterum præmittendæ denunciationes, eo quod prius matrimonium perinde ſit ac ſi initũ non fuerat (intellige, niſi ex cauſa iuſta remitterentur) hæc tamen ſecunda obſeruatio intelligenda eſt, niſi paulo ante in priori matrimonio inualido præmiſſæ eſſent, moraliter nãque tunc præmiſſæ cenſentur, ſecus vero ſi multum temporis ſpatium tranſiſſet, ſicut etiam, quando nullum eſſet initũ matrimoniũ, ſi vt iniretur, præmitterentur denũciationes & multo temporis ſpatio differretur matrimonium, eſſent neceſſariæ aliæ denunciationes; quia poſt priores poſſet ortum eſſe aliquod impedimentũ, arbitrioque prudẽtis iudicis relinquitur, quod tempus longũ ſit cenſendũ in propoſito, attenta contrahentiũ conditione, eo ſolo expectato, vt illa attenta non ſit moraliter periculũ noui impedimenti dirimentis, aut impedientis orta à tẽpore priorũ denunciationum, ità hæc omnia credit, & tenet Sanchez *vbi ſupra, numero* 20. dicens in fine illius numeri, quod rariſſime trimeſtre reputaret longum tempus.

13 Circa autem aliam clauſulam diſpenſationis ad matrimonium contrahendum, quæ continet contrahentium qualitatem, dum allegant ſe eſſe nobiles, aut ex nobili genere natos, aut ex ſui oppidi principalioribus, dubitari contingit, an probanda ſit hæc cauſa: videtur namque pars affirmatiua vera, quia nobilitas iuſtam præbet cauſam diſpenſandi in matrimonio, vt probauit Sanch. *de matrim. lib.* 8. *de ſputatione* 19. *num.* 5. nihilominus idem Author *d. lib.* 8. *diſputatione* 35. *numero* 25. ita diſtinguit in propoſito: nempe, vt quando ea contrahentium qualitas refertur mere narrando, & non per modum cauſæ, vel conditionis, hoc modo ipſi qui ex principalibus exiſtunt, tunc non eſſe hoc verificandum, eo quod d. qualitas non refertur tamquam cauſa, ſiquidem poſtea additur ex certis rationabilibus cauſis, & hæc diſpenſatio abſque cauſa conceditur; ſecus, quando præd. qualitas explicatur inter cauſas, ex quibus ea diſpenſatio conceditur, & additur eam aſſeri à contrahentibus, ibi, aſſerentes ſe ex principalibus Ciuitatis exiſtere. quia tunc eſt verificanda: quia in gratijs Apoſtolicis multum differt, quando aliquid narratur in præfatione per verbũ impersonale, nempe, vt aſſeritur, vel non per impersonale, dicendo, vt aſſeris, vel vt aſſerũt proponẽtes, vel, vt ab ipſis aſſeritur, in priori namque caſu, nempe quando per verbũ impersonale ponitur, ea res non eſt probanda; ſecus, quãdo non per verbũ impersonale, vt docet Rebuf. *in concordat.* vbi de forma mandat. Apoſtolic. *ſuper verbo omnia, & ſingula, verſ. non tamen.* Nauar. *in cap. ſi quando exceptione* 3. *nu.* 2. *de reſcript.* & alios referens Maſcard. *concluſ.* 888. *num.* 40. cum ergo in hac clauſula ponatur hæc qualitas tamquam ab ipſis aſſerta, eſt verificanda ab ipſis contrahentibus: hæc Sanchez *vbi ſupra.* Ego vero vtroque caſu cenſeo eſſe verificandam præd. qualitatem nobilitatis, vel principalitatis; quando in commiſſione diſpenſandi ponitur clauſula, ſi preces veritate nitantur, diſpenſes, &c. cũ hæc cadat indiſtincte, & generaliter ſuper omnibus narratis in ſupplicatione, & ſic quocumque modo ponatur, videtur aſſerta, vel tanquam aſſerta ab ipſis contrahentibus, cum alias Papa illam qualitatẽ non aſſereret niſi ſibi proponeretur ab illis: non igitur eſt imponenda verbis, ſed rebus eius cõmiſſio ne dicamus nominalem potius eſſe quam realẽ: at ſi in diſpenſatione facta ſtatim à Papa, non apponatur clauſula præfata, ſi preces veritate nitantur, quãuis de præd. qualitate, vel alia fieret mẽtio in diſpenſatione, tunc non erit probanda. quia iam Papa ex certis alijs cauſis animum ſuum mouentibus diſpenſauit.

At in commiſſione diſpenſandi inter nobiles cũ clauſula, ſi preces veritate nitantur, videtur, quod hæc qualitas nobilitatis verificari debeat, vt tales ſint ex parte vtriuſque parentis, *ex l.* 3. *titulo* 21. *partita* 2. vbi hoc exigitur in nobilitate, ſecus ſi dicatur, vt vulgo dicimus, *hijo, o hijos dalgo*, quia tunc ſatis eſt, & deſideratur nobilitas ex parte patris tantum: ſed nihilominus in vtroque caſu ſatis eſt nobilitas ex parte patris, eaque eſt neceſſaria, quia communis modus intelligendi eſt, eos eſſe *hijos dalgo*, quod à patre ſolo deriuatur, ſic tenet Zeuallos dicens ſe ita vidiſſe ſæpe praxi receptum *in practic. quæſtionibus quæſtione* 688. *numero* 11. & 12. & in terminis ita recte probat Thomas Sanch. *de matrim lib.* 8. *diſputatione* 19. *num.* 6. vbi improbat Anton. Cuch. *lib.* 5. *inſt. t. Maior. titulo* 13. *numero* 15. dicentem plus ſonare dicere aliquos eſſe ex nobili genere natos, quam dicere eſſe nobiles, & addit ibi etiam Sanch. quod quando dicitur eos eſſe principales, vel ex principalioribus populi, ſat eſſe, vt tales dicantur, eos eſſe viros potentes, ac valde diuites, & quod ita vidit literas perinde valere conceſſas à Sixto V. anno 1587. quod in diſpenſatione dicebatur, quoſdã eſſe nobiles cũ tamen tales non eſſent, & ad impetrandum literas perinde valere, narratum eſſe Pontifici, eos eſſe ex principalioribus populi, & iuſſit admitti, ſi ex principalioribus eſſent, quamuis non nobiles.

Quatenus autem in Concil. Trident. *ſeſ.* 24. *cap.* 5. *in fine de matrim.* dicitur, ſtatutum eſſe, ne in ſecundo gradu diſpenſetur, niſi inter magnos Principes, & publicam cauſam, illud dubitari poteſt, qui nomine magnorum Principum intelligitur? & non comprehendi filios Marchionum, aut Ducum, qui Regibus ſubduntur, probat Pater Suarez *in tertia parte, quæſtione* 71. *diſputatione* 31. *ſectione* 2. *columna* 4. pro quo facit *Clementina vnic. de Baptiſmo*, vbi interdicitur Baptiſmus extra Eccleſiam, niſi filiorum Regum, vel Principum, *iuncta gloſſa verbo Regum*, ait, Principatum ſumi pro notabili Potentatu merito Regiæ dignitati comparando, idem tradunt ibi Cardinal *numero* 8. Anchar. 4. Imol. 8. *in fin.* verum inquit Sanch. *d. lib.* 8. *diſputatione* 19. *numero* 2. non deduci hinc, ſumi ita ſtricte principes in præd. Concil. Trident. *capite*, quoniam *in d. Clement. vnic.* ex adiunctis colligitur illa ſtricta interpretatio Principum, vtpote, quæ filios Regum, ac Principum æquiparauit, atque ideo Henriquez *lib.* 12. *de matrim. cap.* 3. *numero* 6. *in commento* [illegible] X. ait, in præfato cap. Concilij praxi interpretari, nomine Principum intelligi, principales perſonas, & *numero* 9. intelligi viros opulentos, eo quod ex larga ſignificatione hi Principes appellantur, vt late probant Tiraquel *de nobilit. cap.* 3. *numero* 5. & 6. & *in l. ſi vnquam verbo facultatum à numero* 1. *C. de reuoc. donat.* & D. Molin. *lib.* 1. *de Hiſpan. primogen. cap.* 2. *num.* 25. 14

Hæc tamen interpretatio non placet Thomæ Sanch. *d. numero* 2. quia Concil. Trident. non dicit abſolute Principes, ſed magnos Principes, at viros opulẽtos nemo magnos Principes iure vocaret, & mens Cõcilij fuit, quod rariſſimæ eſſent hæ diſpẽſatio-

ſtiones, & frequentiſſime mercatores diuitijs abundant, & tamen hi nullo modo magni Principes vere dici poſſunt, quare exiſtimat Sanch. intelligi in eo Decreto dominos ſolos Titulares, qui merito magni domini appellari poſſunt, & confirmatur hoc ex doctrina Bald. *in cap. cunctis numero penult. de elect. *&c.*, vbi quod in priuilegio concello alicui legitimandi omnes, præter natos de genere magnatu, nomine magnatum comprehenduntur nobiles, ... in aliquo Potentatu ſeu Baronia: nihilominus tamen ſæpe vidimus diſpenſari per Summum Pontificem in ſecundo gradu conſanguinitatis inter alios qui non ſunt magnates, nec nobiles viri, ex alijs cauſis, & tamen non eſt dubitandum de valore huiuſmodi diſpenſationũ Pontificiarũ.

25 Alia clauſula apponitur in diſpenſationibus abſque cauſa conceſſis, nempe, ipſi ex certis rationabilibus cauſis eorum animum mouentibus, cupiunt inuicem matrimonialiter copulari, &c. circa quam dubitatur, an Ordinarius debeat petere eam verificari, eo quod ſtatim adiunguntur alia verba, ſcilicet, diſcretioni tuæ mandamus, vt de præmiſſis te diligenter informes, & ſi per informationẽ preces veritate niti repereris, &c. Nihilominus tamen his verbis non obſtantibus illæ cauſæ rationabiles, quibus illi ducuntur, non ſunt probandæ, neque iudex aliquid ab impetrantibus diſpenſationem, vel ab alijs debet inquirere: verba namque illa de præmiſſis te diligenter informes, referuntur ad impedimentum matrimonij narratum, & non ad omnia præmiſſa, vt bene probat Sanchez *d. diſputatione 37. numero* 24.

Hæc de intellectu clauſularum diſpenſationũ, quæ officialibus, & Vicarijs Generalibus in foro exteriori per Pontificem committuntur.

Nunc autem nonnulla agamus de his, quæ in foro conſcientiæ circa matrimonij impedimenta expediuntur in ſacra Pœnitentiaria Romana, plurima namque in vnum congeſſit in propoſito Thom. Sanchez *lib. 8. de matrimonio tota diſputatione 34.* apud ipſum latius videnda, ex quibus tantum duo capiemus, quæ difficilia videntur.

26 Primum eſt de literis diſpenſatorijs ſuper impedimentis matrimonij emanatis à ſacra Pœnitentiaria, commiſſis in foro tantum conſcientiæ diſcreto viro cõfeſſori Doctori in Iure Canonico, vel Magiſtro in Theologia ab Ordinario approbato, à latore vel latrice eligendo, an eligi poſſit ad expediendas has diſpenſationes ſic qualificatus, approbatus tamen ad confeſſiones audiendas à ſuo Ordinario, cum limitatione perſonarum non defectu ſcientiæ, ſed ratione ætatis, eo quod iuuenis ſit, prout contingit, quando approbatur ad audiendas ſolas virorum confeſſiones, non vero fœminarum? & in hoc Thomas Sanchez *ibidem, numero* 16. hunc eligi poſſe ad expediendas has diſpenſationes, ſiue viris ſiue fœminis conceſſas, eo quod in his literis dum petitur in expedituro approbatio Ordinarij vna cum gradu Doctoratus, vel Magiſterij; ſpectatur namque potius ſcientia, ac rerum moralium peritia ad earũ expeditionem, at hic vtrumque ſuæ ſcientiæ teſtimonium habet.

27 Secundo quia in hac ſpecie probabile eſt cenſeri quoque tunc ſufficienter approbatum, vt per Bullam poſſit ad vtriuſque ſexus confeſſiones eligi, vt tenet Henriquez *lib. 6. de pœnitentia, cap. 6. numero* 8. & dicens eſſe probabile Petrus de Ledeſma *in ſumma ſacrament.* vbi de pœnitentia, *cap. 13. poſt primam concluſionem, numero* 8.

28 Tertio, ſuperior opinio confirmatur ex altera, quam late probat & fundat idem Sanch. *vbi ſupra, n. 29.* dicens ſibi eſſe probabilius, nõ eſſe neceſſariũ in diſpenſatione, abſolutione, & cõmutatione voti caſtitatis vel religionis confeſſario commiſſa in foro conſcientiæ iniuncta pœnitentia ſalutari impetranti, audire confeſſionem ſacramentalem eius, cum quo diſpenſandum eſt, quam prius tenuit Gallego *de cognatione ſpiritual. cap. 23. numero* 2. & aliqui viri docti conſulti à Sanch. *vbi ſupra*, vt ipſe ibi refert.

At his non obſtantibus in principali puncto, de quo *ſupra verſ. primum eſt, numero* 16. verior videtur, & potius tenenda opinio contraria negatiua: nempe confeſſarium approbatum à ſuo Ordinario cũ limitatione perſonarum, nempe virorum, non vero fœminarum, minime poſſe eligi, ad expeditionem literarum, quibus committitur confeſſario approbato abſolute à ſuo Ordinario Doctori, vel Magiſtro, &c. vt diſpenſet in foro conſcientiæ tantũ cum tali fœmina ſuper tali impedimento occulto matrimonij, vel ſuper voto caſtitatis, vel religionis fœmina emiſſo, ea ratione, quod non ſolũ in cõfeſſario expedituro requiritur ille gradus, ſcientia, ac rerum moralium peritia ad earũ literarum expeditionem, & exequutionẽ, ſed etiam ſimul quod ſit confeſſarius approbatus à ſuo Ordinario, vt patet ex ipſis literis, & ſic vtrumque copulatiue, ſed hic de quo agimus non eſt approbatus ad audiendas confeſſiones mulierum, ergo ad inſtantiam earum non poteſt eligi ad præd. diſpenſationes expediendas, quia non abſolute, nec ſimpliciter approbatus eſt, ſed limitate ad audiendas confeſſiones virorum, non vero mulierum: ergo, &c. Præterea totum hoc negotium committitur confeſſori approbato ab Ordinario ſic qualificato, de quo fiduciam habuit: hic non eſt huiuſmodi, quomodo ergo poterit præfatas literas expedire, qui non eſt approbatus ad audiendas confeſſiones fœminarũ, cum nullam approbationem ad hoc habeat contra mentem expreſſam cõcedentis, & delegantis? nullo modo profecto ob defectum intentionis, & cum his ceſſat primum fundamentum contrarium.

30 Ad ſecundum de eligendo in confeſſorẽ à fœminis ille, qui tantum eſt approbatus à ſuo Ordinario ad audiendas confeſſiones virorum, reſpondemus negando illum poſſe eligi, niſi à ſolis maſculis rationibus modo prædictis in principali noſtra ſecunda ſententia, quamuis Sanchez *d. numero 16. in principio* dicat, quod in articulo, de quo in præd. ſuo fundamento adhuc ſub iudice lis eſt: quamuis enim ipſe cum Henriquez, & Petro de Ledeſma ſupra citatis teneat partem affirmatiuã, negatiua tamen contra eos multo verior, & certior eſt, eãque præterea tenent, & probant Manuel Rodrig. *in 1. tom. ſuæ ſũma in 2. editione c. 60. numero 4. concluſione* 4. & dicit probabile Petrus de Ledeſma *eodem dubio* 8. quod etiam tenere videtur Suarez *tomo quarto*, vbi de pœnitentia *diſputatione* 28. *ſectione 7. num.* 3.

31 Ad tertium fundamentum reſpondemus, quod quamuis id probabilius, & verum ſit, cum tamen contrarium probabile ſit quoque, vt fatetur idem Sanch. *d. n. 29. in principio*, non tamen inde ſequeretur in noſtro propoſito principali, de quo nunc ex profeſſo agimus aliquid concludens contra noſtrã ſententiã, quia etiãſi confeſſio ſacramentalis neceſſaria non ſit, nec eſſet ad pręd. literas exequendas, cũ tamẽ ſecurius ſit eã interueniente, vt ſoleo in praxi facere: attamen cum in præd. cõmiſſione exigatur, quod confeſſor ſit approbatus à ſuo Ordinario, & hæc qualitas deficiat in confeſſore, de quo agimus, quoad fœminas nõ video qua ratione cõcludenti poſſit dici, aut ſuſtineri contra expreſſam mentẽ delegãtis, quod hic ſit cõpetens ad diſpenſandum

 ſandum

ſandū cūſtæminis in præd. impedimento, aut voto.

22 Secundum principale dubium, & ſatis difficile in propoſito eſt circa declarationem alterius clauſulæ, ibi, cum ipſis latoribus diſpenſa, muliere de nullitate prioris conſenſus certiorata, ſed ita caute, vt ſi illa adhuc ignara ſit, latoris delictum nuſquam detegatur: an in quantum in ea dicitur, vt coniux impedimenti ignarus certior fiat de prioris conſenſus nullitate, id inducat conditionem neceſſariam, ita vt valide confeſſarius diſpenſet, necne? & quidem ille ablatiuus abſolutus, muliere certiorata de nullitate prioris conſenſus, conditionem importare videtur *l. à teſtatore ff. de condit. & demonſtr.* præterea, quia in facultate conceſſa Commiſſario Generali Cruciatæ diſpenſandi in matrimonio inito cum impedimento affinitatis occulto in primo, vel ſecundo gradu, ponitur eadem clauſula, & tamen Thom. Sanch. *d. lib. 8. diſputatione 6. numero 23. & 24* dixit, per eam induci conditionem neceſſariam, ſed nihilominus idem Author *vbi ſupra, diſputatione 34. numero 61.* ſibi perſuadet eam non eſſe conditionem, ſed inſtructionem quandam confeſſarij, vt certior ſit poſterioris matrimonij contractus, quod fere certa opinio habeat neceſſarium eſſe ad eius valorem, vt alter coniux certior fiat de prioris conſenſus nullitate, ducitur, quia quando ponitur, vt conditio (ſicut contingit) in facultate Commiſſarij Cruciatæ, ponitur multo ſtrictioribus verbis denotantibus conditionem, & inter alias conditiones poſitas, vt Commiſſarius ea facultate gaudeat, quod non contingit in clauſula præd. diſpenſationis à ſacra Pœnitentiaria emanatæ: & præterea, quia alias ſæpe fraudarentur hæ diſpenſationes ſuo valore, ſi id eſſet neceſſarium, cum non ſemel contingat non poſſe nullitatem detegi abſque periculo etiam detegendi delicti; præmaxime, ſi impedimentum ſit ex parte fœminæ, tunc namque raro accidit poſſe viro nullitatem prioris conſenſus aperiri, abſque maximo fœminæ periculo, & ſuſpicione alicuius delicti, & inſtabit vir vt ſibi cauſa nullitatis detegatur, & ea non detecta vrgentiorem delicti ſuſpicionem concipiet, atque inimicitia inter coniuges orientur. Denique, quia cum ſtylus habeat, vt ſemper in huiuſmodi diſpenſationibus hæc clauſula ponatur, non eſt credendum, DD. quos retulit idem Sanchez *lib. 2. diſputatione 39. numero 2.* hunc ſtylum ignoraſſe, & tamen conſulunt in hoc caſu impetrari diſpenſationem occulte & tacita prioris conſenſus nullitate, illud de nouo contrahi, ſenſerunt ergo præd. Doctores per hanc clauſulam non induci conditionem, ac proinde locus erit opinionibus, quas retulit, & explicauit *tota illa diſputatione 36* an vbi commode, & abſque periculo nequit alteri coniugi explicari nullitas prioris conſenſus, poſſit ea tacita matrimonium inſtaurari.

Hæc namque opinio, & diſtinctio inter diſpenſationem ſacræ Pœnitentiariæ, & commiſſionem diſpenſandi in ſimili ſpecie Commiſſario Generali Cruciatæ conceſſa maximam habet difficultatem, quia in vtroque caſu eadem militat ratio declarandi prioris conſenſus nullitatem, ſiquidem ablatiuus abſolutus, vt ſupra diximus, importat conditionem, & conditiones ſunt adimplendæ in ſpecifica forma, & ad vnguem obſeruandæ iuxta iura vulgaria, quod ſi periculum præfatum veriſimiliter timeatur, & ſperetur futurū, ac proinde fraudari has diſpenſationes, adeatur tunc ſacra Pœnitentiaria pro huius quoque conditionis diſpenſatione, vel à principio hoc petatur, ne ſcilicet opus ſit declarari prioris conſenſus nullitatem, nec cauſam ipſius propter periculum animarum, & alia mala vitanda, necnon & opinionum concurſum: argumentū autem de ſtylo factum parui momenti eſt, quibus ſic recte conſideratis, atque perpenſis dubito multum de ſecuritate contrariæ opinionis, ac proinde ſatius eſſe cenſeo, petere quoque diſpenſatiūnē præfatæ declarationis, vt prædiximus, quam ea tacita omittere illam.

Cætera autem eiuſdem Authoris reſoluta *d. diſputatione 24.* in hac materia verificationis precum certiora ſunt, & tenenda.

Vltimo ad ſciendum cuius expenſis diſpenſatio matrimonialis impetranda, & ſoluenda ſit, & quando reſiliens à fide matrimonij data eas teneatur integrè ſoluere, videndus eſt omnino Thom. Sanchez *de matrimonio lib. 8. diſputatione 36. per totam,* quæ eſt vltima, necnon & prius idem author *lib. 5. diſputatione 5 numero 21. 37. & a 32. vſque ad 34.* vbi late, & bene materiam hanc declarat. 23

CAPITVLVM CXXIX.

De diuortio coniugum quoad torum, & mutuam cohabitationem ex cauſa fornicationis (hoc eſt) adulterij.

SVMMARIVM.

1 *Adulterium vxoris eſt ſufficiens cauſa ad hoc, vt vir ab ea diſcedere poſſit quoad torum; & mutuam cohabitationem.*

Et quid in vxore propter viri adulterium, numero 2.

Et an ex natura contractus matrimonij id procedat, nu. 3.

4 *Vxor adultera non ſolum quoad torum, & mutuam cohabitationem poteſt dimitti, ſed etiam quoad curam, & diſciplinam.*

5 *Matrimonio diſſoluto ob adulterium quoad torum, & mutuam cohabitationem, non licet neutri eorum alio ſuperſtite ad alias nuptias tranſire.*

6 *Diuortium poteſt peti quoad torum, & mutuam cohabitationem ex cauſa fornicationis vxoris, vel viri quocumque tempore.*

7 *Fornicatio vnius coniugis ſufficit ad diuortium petendum, quoad torum, & mutuam cohabitationem.*

8 *Diuortium an peti poſſit quoad torum, & mutuam cohabitationem ab vxore, quando adulterium fuit commiſſum culpa viri, vt hic.*

9 *Coniux innocens adulterij alterius an propria authoritate poſſit ab eo diuertere quoad habitationem?*

10 *Confeſſio vnius coniugis ad probandum adulterium, an ſufficiat quoad ſeparationem?*

11 *Separatio matrimonij cum petitur coram iudice Eccleſiaſtico cauſa adulterij, quæ praxis ſeruanda ſit, vt recte in cauſa procedatur?*

12 *Separatio, vt fiat quoad torum, & mutuam cohabitationem matrimonij ex cauſa fornicationis, quæ probatio neceſſaria ſit?*

13 *Vir facta ſeparatione matrimonij quoad torum ex cauſa fornicationis non tenetur vxorem etiam emendatam recipere.*

Si tamen velit, poteſt eam recipere, niſi religionem profeſſa fuerit, numero 14.

15 *Separatio matrimonij ex cauſa fornicationis, quamuis regulariter fieri debeat, fallit tamen in pluribus caſibus, de quibus num. 15. & ſequentibus.*

Separatio matrimonij quoad torum, & mutuam cohabitationem ex cauſa fornicationis vxoris, locum non habet quando vir etiam ſimiliter fornicatus eſt, vt in numero 15.

Nec quando ipſe vir vxorem proſtituerit.

Nec quando mulier alteri nupſit propter longam viri abſentiam, credens eſſe mortuum.

Nec

*Nec quando latenter ab aliquo cognita ſub ſpecie viri lectum
ſubintrantis bona fide ex parte coniugis.*
Nec quando fuit vi oppreſſa.
*Neque ſi poſt adulterium perpetratum reconcilliauit eam
ſibi, carnaliter cognoſcens, vt in d. numero 15. &
16. & ſequentibus, vbi de intellectu harum limita-
tionum agitur.*
18 *Vxor ſeparata à viro cauſa fornicationis poteſt petere,
vt reintegretur matrimonium, quando ipſe vir
facta ſeparatione cum alia muliere fornicaretur.*
*Et an tunc vir teneatur dotem vxori reſtituere, quando eam
ſuperlucratus fuerit? num. 19.*
20 *Alimenta ſunt præſtanda vxori lite pendente ſuper
diuortio, & litis expenſa.*
*Et etiamſi eam expulerit è domo, niſi adulterium notorium
ſit, num. 21.*
22 *Vxor ſponte recedens à viro propter adulterium ab ea
commiſſum, non poteſt petere extra domum ali-
menta à viro.*
Et quid ſi ſit iam facta ſeparatio per iudicem? num. 23.
24 *Vxor recedens à viro propter concubinas publicè ab eo
retentas, an poſſit petere alimenta à viro.*
25 *L. 3 titulo 19. partita 4. intellectus, & litera.*
26 *Electio datur vxori ſeparatæ à viro per ſententiam
iudicis, alimentorum, vel fructuum ſuæ dotis.*
27 *Vxor propter ſæuitiam viri ſeorſum habitans debet ali
à viro.*
28 *Separatio tori fit ob ſæuitiam coniugis.*

1 ADulterium vxoris eſt cauſa ſufficiens, vt
vir ab ea diuertere poſſit, quoad torum, &
mutuam cohabitationem, vt conſtat ex
cap. 5. Matthæi, ibi: *Ego autem dico vobis, quia
omnis qui dimiſerit vxorem ſuam excepta cauſa fornicatio-
nis*, &c. Et 19 ibi: *Dico autem vobis, quia quicunque di-
miſerit vxorem ſuam, niſi ob fornicationẽ, & aliã duxerit,
mœchatur*. vbi Nicol. de Lyra, *numero* 10. hoc dicit
eſſe intelligendum quantum ad cohabitationem, &
debiti redditionem, non tamen quantum ad vincu-
lum, quod nõ ſoluitur, niſi per mortem, & propter
hoc ſubditur, & aliam duxerit: hoc eſt ſi dimiſſa
vxore propter fornicationem aliam duxerit, mœ-
chatur, quia remanet adhuc vinculum matrimo-
nij cum primo, & quod adulterium vxoris ſit cauſa
ſufficiens, vt vir ab ea diuertere poſſit quoad to-
rum, & mutuam cohabitationem, probatur etiam
*in cap ſignificaſti, & in cap. gaudemus, & cap. ex literis de
diuort.* & hæc concluſio eſt de fide, & à nemine in
controuerſiam adducitur, vt rectè inquit Thomas
Sanchez *de matrimonio lib.* 10. *de diuort. diſputatione* 3.
numero 2.

2 Caietanus autem in illud Matth. d. c. 19. cẽſet,
non eſſe pares coniuges in iure diuortij celebran-
di propter adulterium. ſed id ſolis viris permitti, ob
vxoris adulterium, quoniam Chriſtus Dominus in
dictis locis Matth. legem hanc diuortij explicans
de ſolis viris mentionem fecit, ſimiliter & textus
Iuris Canonici ſupra allegati.

Præterea non videtur ſimilis ratio, vt vxor poſ-
ſit à viro adultero diuertere, quoniam adulterium
vxoris longe grauiorem iniuriam infert viro, pro-
pter ſobolis incertitudinem, ac viri infamiam, facit
etiam, quia vt inquit Diuus Baſilius *in ſuis Canoni-
bus, Canone 9 &* 21. ſaltem conſuetudo iam inualuit,
vt id diuortium non concedatur vxoribus ob viri
adulterium.

Sed his non obſtantibus ſententia præd. nega-
tiua Caietan. prorſus eſt falſa, & temeraria, vt af-
firmat Thom. Sanchez *vbi ſupra numero* 6. latiſſime,
& veriſſime ex pluribus probans contrarium, nẽpe
coniuges eſſe pares in diuortio cauſa adulterij cele-
brandi, ac proinde ſicut vir innocens poteſt ab
adultero vxore diuertere, ita è contra vxor inno-
cens à viro adultero, quam ſententiam tenuit gloſ-
ſa *in cap. 2. verbo vincat 32. quæſtione 1. & in cap. ſi quis
vxorem, el primero, verbo, non ad imparia 32. quæſtione* 1.
& quamplurimi Authores Theologi. & Iuriſperiti,
quos refert, & ſequitur Thom. Sanchez *vbi ſupra, d.
num* 6. vbi *num.* 10. reſpondet fundamentis contra-
rijs, eandem ſentẽtiam indiſtinctè, hoc eſt reſpectu
coniugum ſequitur alios allegans, licet eius funda-
menta non referat. Farinat. 4. *tom. quæſt.* 143. §. *ſepa-
ratio tori, numero* 9. & nuncupatim in vxore propter
fornicationem viri plures allegans cum communi
Sanch. *vbi ſupra*. idem nũcupatim tenet, & probat
Farinat *vbi ſupra, num.* 22. *cum ſequentibus*, & hæc ſen-
tentia in praxi ſeruatur quotidie, vt videmus, &
iuxta eãm iam pronunciauimus.

Et quamuis dubitari contingat, an ex natura con- 3
tractus matrimonij proficiſcatur, vt liceat diuor-
tium ratione adulterij, ac proinde illud ſit ratione
naturæ, quod negat Alphonſ. à Caſtr. *lib.* 2. *de leg. pœ-
nal. cap.* 4. *in principio*, aſſerens eſſe de iure diuino po-
ſitiuo, vt ibi probare nititur: attamen verius eſt
oriri ex matrimonij natura diuortium hoc, atque
ita eſſe de iure naturæ. vt docent frequentiores,
quos refert, & probat Thom. Sanch. *vbi ſupra, nu-
mero* 4.

Quinimo non ſolum quoad torum, & mutuam 4
cohabitationem poteſt adultera dimitti, ſed etiam
quoad curam, & diſciplinam, vt cum Hugone, &
Laur. tenent, & probant Archidiacon. & Bellamer.
quos refert, & ſequitur Thom. Sanchez *vbi ſupra,
numero* 3.

Non tamen ob adulterium diſſoluitur matrimo- 5
nij vinculum, atque ita neutri coniugi licebit alio
ſuperſtite ad alias tranſire nuptias, quod ſi tranſeat
de facto, matrimonium erit irritum, vt latiſſime
comprobat, & tenet cum communi Thom. San-
chez *d. lib.* 10 *diſputatione* 2. *num* 2. *cum ſequent*. Fari-
nat. *d. quæſt.* 143 §. *ſeparatio tori, nu.* 33. & optime pro-
bat Auendañ. *in D. Matthæum, c.* 5. ſuper illis verbis:
Dictum eſt autem, quicunque dimiſerit vxorem, fol. 369.
col. 2. *cum ſequent*.

Obſeruandum tamen eſt, quod quamuis ius ac- 6
cuſandi de adulterio, quoad pœnam criminalem, &
ciuilem præſcribatur quinquennio, *l. adulter.* 5. *C. ad
l. Iul. de adulter. l.* 4. *tit.* 17. *partita* 7. quoad diuortium
tamen petendum numquam præſcribitur, ſed inte-
grum eſt quantocumque tempore tranſacto illud
petere, vt conſtat ex tex. *in cap. admonere 33. qu.* 2. vbi
poſt ſeptennium pœnitentiæ vxoris adulteræ con-
ceditur viro libera diuertendi facultas, & ibi hoc te-
net gloſſa *verbo pœnitentia*, reprobatque alios dicen-
tes, viginti annorum ſpatio hoc ius præſcribi, quam
gloſſam ſequuntur Anania. Palud. Aymon Crauet.
& Farinat. *in Pract. Crimin.* 1. *parte, quæſt.* 10. *num.* 20.
& eos referens Thom. Sanchez, *d. lib.* 10. *diſputationé
3. numero* 9.

Secundo obſeruandum eſt, vt quidquid ſecus ſit 7
in fornicatione ſpirituali, in fornicatione tamẽ car-
nali vnica tantum fornicatio ſufficiet ad ſeparationẽ
tori inter coniuges, nec oportet expectare correc-
tionem vt integrum ſit innocenti reum coniugem
dimittere. vt probat late cum alijs Thom. Sanchez
lib. 10. *de matrimonio, diſputatione* 15. *numero* 11. & Fa-
rinat. *vbi ſupra, num.* 11.

Tertio ampliatur præfata communis ſententia 8
de ſeparatione tori, vt procedat etiam in adulterio
commiſſo culpa viri, vtpote expellendo vxorem de
domo iniuste. denegando eidem alimenta non red-
dendo debitum, aut quid ſimile. Tunc enim ſi vxor
adulteretur, poteſt vir diuertere, vt cauetur *in cap.
ſignificaſti de diuort.* & ibi gloſ. *verb. materia*, reddit

Hh v ratio-

rationem, quia mulier nulla ad fornicandum adduci debet ratione, *cap. itane 32 quæſt. 5.* idem deciditur *in cap. ex literis eodem titulo*, vbi gloſſa, *verbo compulſa*, eam reddit rationem, quod non ſit ignoſcendum turpiter viuenti prætextu paupertatis *l. palam. ff. de ritu nupt.* & ita vniuerſi DD. fatentur, ſecundum Thom. Sanchez, *de lib. 10. de diuortio, diſputatione 5. num. 6.* vbi hoc intelligit, qui vir ea intentione vxoré repuliſſet, alimentis ve priuaſſet, quod illa neceſſitate vrgente adulterium perpetraret, quia tunc perinde eſt, ac in adulterio conniuere, vt tenent plures DD. quos ibi refert, & ſequitur alios allegans Farinat. *vbi ſupra, num. 12*

9 Deinde maxime dubitari contingit, an quoad habitationem liceat coniugi innocenti propria authoritate diuertere ab adultero, ita vt adulter reſtitutionem petere minime poſſit? Qua in re tres Doctorum opiniones refert Thom. Sanchez, *lib. 10. de matrimonio, titulo de diuortio, diſputatione 12. quæſt. 2. per totum*, & ibidem tribus concluſionibus hoc dubium reſoluit. Prima eſt, quod ſi adulterium ſit occultum, non permittitur in foro externo, vt innocens propria authoritate non expectata Eccleſiæ ſententia diuertat ab habitatione, vnde ſi adulter coniux reſtitutionem petat ad habitationem, qua ſpoliatus eſt, reſtituetur, nec admittetur exceptio innocentis opponentis adulterium occultum, donec ad priſtinum ſtatum reſtituatur coniux dimiſſus, qua reſtitutione facta agetur de illa exceptione, & probato adulterio diuortium celebrabitur Quod ſi in probatione defecerit innocens cogetur in matrimonio perſeuerare, atque ita hanc reſtitutionem ante omnia faciendam, deciditur expreſſe *cap. 2. cap. in literis. cap. ex conqueſtione, cap. item cum quis, de reſtitutione ſpoliat.* quam concluſionem *ibidem* late probat Thom Sanchez *num. 14. cum ſequentibus*, vbi aliquibus modis eam limitat.

Secunda concluſio eſt, quod ad hoc vt poſſit coniux adulter expelli ab habitatione propria authoritate non expectata Eccleſiæ ſententia, itaque vt adultero in foro externo non competat beneficium reſtitutionis, deſideratur adulterium ita notorium eſſe, vt nulla prorſus tergiuerſatione celari poſſit, vt ibi late probat, & declarat, *num. 25. cum ſequentibus.*

Tertia concluſio eſt, quod coniux adulterij ſui coniugis conſcius poteſt in foro conſcientiæ ſecluſo ſcandalo ab eius habitatione diuertere, quamuis adulterium ſit occultum, nec ad id aliqua iudicis ſententia deſideratur, ex tex. *in cap. dixit Dominus 32. quæſt. 1.* & latius probat Thom. Sanchez *vbi ſup. n. 31. cum ſequentibus*, vbi plura ex hoc infert, & deducit, quæ ſunt omnino videnda.

Sed in hac eadem quæſt. & dubio duodecim concluſiones congerit, & ſummat Farinat *4. tom. de delictis carnis, quæſt. 143. §. notorium. & occultum, num. 49. cum ſequentibus*, quæ omnino ſunt videnda quoties de hac re dubitare contigerit.

10 Ad probandum autem adulterium in propoſito ſufficit confeſſio vnius ex coniugibus iuxta text. *in cap. penultimo, de adult. cap. ex literis de diuort.* & ibi Hoſtienſ. *columna 1. in verbo ſponte.* vbi exemplificat in ea vxore, quæ videns ſe non placere marito dixit ei: Tu non vis me, & ego minus te, proponas quidquid volueris, & ego confitebor, & iterum *infra in verbo confiteri, & columna 2. numero 2.* eandem ſententiam tenent alij DD. quos refert, & ſequitur Farinat. *vbi ſupra, d. quæſt. 143 §. ſeparatio tori, num. 17.* & ante eum Thom. Sanchez *d. lib. 10. diſputatione 12. num. 49.* vbi hoc verum intelligit quando confeſſio facta eſt in iudicio, vt docet gloſſa *verbo confeſſionem in d. cap. penultimo*, & ibi Hoſtienſ. gloſſa etiam *in c. 1. verbo patronus 32. q. 1.* quia hæc facit notorium iudiciale, extra iudicium autem facta non plene probat, ſed inducit ſufficiens indicium ad torturam. hæc tamen concluſio duobus modis limitatur.

Primo, vt quamuis hæc iudicialis confeſſio coniugis de adulterio ſufficiat ad ſeparationem tori, non tamen ſufficit quando agitur de diſſoluendo vinculum matrimonij, vt notant communiter DD. *in d. cap. ex literis*, quos refert, & ſequitur Farinat. *d. §. ſeparatio tori, num. 18.* pro quo eſt bonus text. *in cap ſuper eo, de eo qui cognouit conſang.* vbi quod ad matrimonij carnalis diſſolutionem minime ſtatur coniugis cõfeſſioni, quia ſæpe aduerſus matrimonium, vt illud dirimatur, coniuges inter ſe colluderent, quem tex. ad hoc citat Thom. Sanchez *d. lib. 10. diſputatione 12. num. 50.*

Secunda limitatio eſt, vt procedat, dummodo talis confeſſio non ſit facta ad alterius ſuggeſtionem, aut per colluſionem, in quo iudex debet multum aduertere, & ex officio inquirere, ac etiam ſi opus fuerit confitentem monere, & interrogare, vt bene probat tex. *in d. cap. ex literis*, & ibi Hoſtienſ. *columna prima, in verbo admonita, & in verbo, & ad ſuggeſtionem*, Anchar. *numero 7. in fin. & ſequenti*, Butrio *numero 4. in tertio notabil. & numero 12.* Abb. *num. 9.* & Præpoſ. Alex. *ſub numero 2 & numero 5. verſiculo ſed quæro quarto.* quos ad hoc refert, & ſequitur Farinat. *vbi ſupra, numero 19.*

Vnde placuit mihi olim, & nunc quoque placet 11
praxis ſolita obſeruari in tribunali Eccleſiaſtico Placentin. cum agebatur, nempe, de diſſoluendo matrimonio iam contracto, vel de eius ſeparatione ex aliqua legitima cauſa ob euitandam ſuggeſtionem, & colluſionem coniugum in præiudicium matrimonij, deferri cauſam ad Fiſcalem, vt ipſe totis viribus inquirat, vtrum aliquid fraudis in his cauſis interueniat, & pro matrimonio ſuum patrocinium cum veritate, & iuſtitia, ac meritis cauſæ conſideratis præſtet, excitans ad id officium iudicis ne valor, & iuſtitia coniugij indefenſa maneat confitentibus coniugibus, vel impedimentum dirimens, vel adulterium, alias namque plura matrimonia per ſuggeſtionem, & colluſionem diſſoluerentur de facto, vel coniuges de facili ſepararentur, quod per iniuſtitiam, & defectum probationum abſurdiſſimum eſſet.

Nunc autem ſcire oportet in propoſito valde vti- 12
liter in praxi, quæ probatio adulterij coniugis requiratur ad hoc, vt in vtroque foro licita ſit ſeparatio quoad torum, debitique denegationem, & mutuam cohabitationem? quam quæſtionem late, & exacte quinque concluſionibus explicat Thomas Sanchez *d. lib. 10. de matrimonio titulo de diuortio diſputatione 12. quæſtione 3. numero 29 cum ſequentibus.*

Prima concluſio eſt, deſiderari ad id, vt coniux innocens certus ſit de alterius adulterio, cum enim poſſeſſio ſit pro altero coniuge ea in dubio priuari non debet, nec exigitur, vt id teſtibus probari valeat in foro conſcientiæ, ſed tantum in exteriori iudicio, in quo iuxta allegata, & probata iudicandum eſt, ita ibi, *d. numero 29.*

Secunda concluſio eſt, non requiri certitudinem Metaphyſicam, ſed ſatis eſſe moralem, qualis habetur per ea indicia, quæ in foro externo probata conuincerent coniugem de adulterio, ita tenet Vincent. & alij plures Authores, quos citat Sanchez *vbi ſupra, numero 40.* cum enim adulterium ſit ex illis criminibus, quæ in abdito loco, & omnino occulte admittuntur, *l. conſenſu. C. de repud.* eſt difficillimæ probationis, nec vere probari poteſt, ſed præſumptionibus, quod adeo verum eſt, vt ſi quiſpiam nudus ſuper nudam fœminam in ipſo actu copulæ

repe-

reperiatur, non vera, & Metaphyſica certitudine conſtet adulterium conſummatum quale ad diuortium exigitur, vt cum pluribus Authoribus, quos citat, tenet Maſcard *de probat. concluſione 59. num. 4. cum ſequentibus*, & Menoch. *de præſumpt. libro 5. præſumptione 41. numero 12.* quoniam fieri poteſt, vt fœmina ſit arcta, vel vir impotens, aut minime ſeminarit intra vas; vnde fit vt non tam exacte probationes petendæ ſint, ac in alijs criminibus, quæ oculis patent, & palam perpetrantur, vt cum alijs docent Maſcard. *concluſione 57. numero 8.* & Menoch. *vbi ſupra, numero 1. & conſilio 32. numero 18. cum ſequenti, volumine primo*, & conſtat *ex cap. ex literis de præſumpt.* vbi deciditur poſſe diuortij ſententiam proferri ob violentam adulterij præſumptionem, ita Thom. Sanch. *vbi ſupra, numero 40.*

Tertia concluſio habet, non ſufficere quamcumque ſuſpicionem probabilem, ſed debet eſſe violenta, quia hæc ſufficit ad condemnandum, *cap. afferte, capit. ex literis de præſumptione*, & maxime in adulterio, quod vere probari nequit: quare dum tex. *in cap. dixit Dominus 32. quæſtione prima*, inquit, ob fornicationis ſuſpicionem libere poſſe vxorem dimitti, intelligitur de ſuſpicione violenta, vt tenet gloſſa *in d. cap. dixit Dominus, verbo ſuſpicio, & in cap. maritis verbo ex ſuſpicione de adulter.* & quamplures alij DD. quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez, *d. lib. de matrimonio, titulo de diuort. diſputatione 12. 3. q. nu. 41. & 42.* quem & alios refert, & ſequitur Farinat. *d. quarto tom. quæſtione 143. §. ſeparatio, numero 10.*

Tunc autem dicitur ſuſpicio violenta ſufficiens ad diuortij ſententiam, cum viderunt, ſolum cum ſola, nudum cum nuda in eodem lecto iacentes, multis locis ſecretis, & latebris, ad hoc commodis, & horis electis, ex huiuſmodi namque violenta, & certa ſuſpicione fornicationis, poteſt ſententia diuortij promulgari, vt *in d. cap. in literis de præſumpt.* & ita docent omnes, ſecundum Sanchez *vbi ſupra. numero 43.* vbi *numero 44.* non ita accipiendum eſſe aſſerit, vt ſola ea præſumptio explicata *in d. capit. in literis*, ſit violenta, ſed ſufficit quæcumque alia ſimilis, quæ vehementer ſuadeat coniugis adulterium, *& numero 45.* hinc inferri dicit præſumptionem violentam, ad hoc vt dicatur plene probari adulterium, dici, quando quis ſolus cum ſola in loco abdito inuentus eſt, ita Menoch. *d. præſumptione 41. numero 11. cum duobus ſequentibus*, ſed id ita generaliter verum non credit Sanchez vbi ſupra, ſed quando quis repertus eſt ſolus cum ſola in lecto, vel nudus cum nuda, & ita cum ſumma Alteņſi tenet, non ſatis eſſe ſolum cum ſola in locis ſuſpectis reperiri, niſi in eodem lecto, & hora apta ad concubitum, quia prior ſuſpicio eſt probabilis, ſed non violenta, & inquit Nauar. *in rubrica de iudic. numero decimo*, id non ſufficere niſi aliæ circunſtantiæ adijciantur, loci, temporis, & perſonarum. Vnde non induci violentam ſuſpicionem adulterij ex ſolis oſculis, & amplexibus, quando alia adminicula non concurrunt, late probat cum alijs quampluribus Thomas Sanchez *vbi ſupra, numero 47.* contra alios à ſe relatos, *numero 46* vbi *numero 48.* quod nec à fortiori ſufficient xenia miſſa ab adultero vxori alienæ, aut verba amatoria, vt probetur adulterium, nec ſimiliter ſatis erit, ſi quis glorietur ſe cum vxore alterius concubuiſſe, nec literæ amatoriæ, vt ipſe exiſtimat, quamuis in eis mulier fateatur adulterium proprium, quoniam confeſſio hæc non eſt iudicialis, ſed extraiudicialis, quæ in propoſito non ſufficit, vt prædiximus: quicquid alij DD. varij ſint in hoc articule de literis amatorijs, vt ipſe ibi eos refert.

Quarta concluſio principalis Thomæ Sanchez eſt, quod quamuis adulterium plene probari nequeat; at coniecturæ, & præſumptio violenta quib. probandum eſt, ſunt plene probanda per teſtes non ſingulares, & omni exceptione maiores, vt cum multis, quos citat, tenet Burſat. *conſilio 435. num. 39. volumine quarto*, quem refert, & ſequitur Thomas Sanchez, *d. quæſtione 3. numero 51.* vbi exiſtimat, quod in foro conſcientiæ ſufficiens erit notitia, quo coniux innocens diuertere poſſit, ſi de adulterio ſui coniugis certior fiat à perſona fide digniſſima, cui merito prudentiſſimus quiſque fidem haberet, ſe vidiſſe adulterium aut eius violentam ſuſpicionem teſtanti, quoniam hoc certitudinem moralem efficit, quæ ſatis eſt.

Quinta concluſio Thomæ Sanchez *vbi ſupra, numero 52.* eſt, quod viro ſuſpicanti adulterium vxoris licitum eſt illam obſeruare, cum teſtibus idoneis, vt eam poſſit de adulterio conuincere, quoniam id non eſt eius peccato conniuere, ſed vti eius malitia ad proprium commodum, quam concluſionem ipſe ibi late probat, & *numero 53.* reſoluit cum Emanuel. Saa, contra Nauarram, non licere eo fine offerre occaſionem vxori, vt adulteretur, vel filijs aut famulis, vt furentur, & *numero 54.* agit, num liceat viro pactum cum vxore inire, vt amaſio eius caſtitatem violare tentanti conniueat, concedens tempus, & locum, non vt adulterium perficiat, ſed vt in crimine deprehendatur, & reſoluit in foro conſcientiæ id non licere, imo præd. pactum illicitum eſſe cenſet, quidquid aliud ſit in foro contentioſo, iuxta quamplurium Doctorum huius Regni opinionem, quos ibi congerit.

Ex quibus omnibus ſupra adductis in hac quæſtione ſatis conſtat requiri violentam præſumptionem à iure approbatam ad probandam fornicationem, hoc eſt adulterium coniugis quoad tori ſeparationem, & mutuam cohabitationem, nec ſufficere aliam præſumptionem, quæ violenta minime ſit, vt vidimus.

Nihilominus tamen contrarium latè poſt alios, quos citat, tenet & probat Ioannes Baptiſta Ferretus *conſilio 168. numero 4. verſiculo confirmo, & num. 5.* dicens, quod ad probandam copulam ad ſeparationis torum ſufficit probabilis, & vehemens ſuſpicio, etſi non eſſet violenta, ſecundum Ioannem de Anania *in d. cap. maritis, columna ſecunda, ſuper gloſſa prima, de adulter.* per illum tex. qui ea ratione quoque mouetur, quia iudicium violentum ſolum habet vim integræ probationis ad condemnandum, etiam in materia criminali, *d. cap. afferte de præſumpt.* notant DD. *in cap. tertio loco, eodem titulo.* Vnde vt ſit ſpeciale in materia, de qua agitur, ſufficit præſumptio probabilis, quæ habeat mouere animum iudicis, ad ita credendum ſuo arbitrio conſideratis plurib. circunſtantijs, & qualitate perſonarum, prout etiam ita concludere ait omnes DD. *in d. cap. præterea de teſtib.* & quod ita ſecundum eos intelliguntur iura præallegata, nempe *in d. cap. dixit Dominus, & ca. maritis*, quæ contentantur ſuſpicione, vt ea intellexit Anan. *vbi ſupra*, quem ſequitur Ferretus *d. numero quinto*, addens non obſtare, quod gloſſa *in d. cap. dixit Dominus*, requirat violentam præſumptionem, quia procedit, quando agitur ad diſſolutionem vinculi, eandem opinionem Ananiæ, & Ferreti ſequitur etiam Farinat. *in quarto tom. crimin. quæſtione 136. numero 18.* vbi citat eam etiam tenentes Boſsium *in titulo de partu ſuppoſito, numero 31.* Practi. Conradi *ad Rubricam de adulter. numero 15.* Bertazol. *conſilio 20. numero 8. lib. primo, & conſil. 273. numero primo, in fin. cum ſequenti*, & Polidor. Rip. *in tractatu de nocturn. tempore, cap. 36. numero 27. & 47.* & profecto iſta vltima ſententia propter difficilem probationē adulterij ſatis æqua, & tenenda videtur, dummodo, vt ipſa habet, conſi-

deren.

derentur plures circunſtantiæ, & qualitas perſonarum, quæ habeant mouere animum iudicantis ad ita credendum ſuo arbitrio.

13 Facta autem ſeparatione tori propter adulterium, vir vxorem etiam emendatam recipere non tenetur, vt latè probat Thom Sanchez *de matrimonio lib. 10. titulo de diuort. diſputatione 13. per totam*, vbi totam materiam ad ſaturitatem explicat, & ad plura infert, quem refert & ſequitur Farinat. *d. quarto tomo, quæſtione 143. §. ſeparatio, numero 21.* vbi *numero 24.* quod vxor poſſit petere ſeparationem tori non ſolum propter adulterium mariti, hoc eſt ſi nuptam cognouerit, ſed etiam propter fornicationem habendo rem cùm ſoluta, & hoc vt inter coniuges ſeruetur æqualitas iuxta communem Doctorum opinionem, quos ibi ad hoc refert.

14 Si maritus autem facta ſeparatione tori propter adulterium vxoris poteſt, ſi vult, adulteram vxorem in conſortium recipere, & illam ſibi reconciliare etiam inuitam, dummodo iam non fuerit ingreſſa, & profeſſa religionem, iuxta gloſſam *fin. in cap. ex literis de diuort.* & teſtatur de magis communi ex Præpoſit. Alexand. plures Doctores, & alias opiniones contrarias referens Farinat. *vbi ſupra, num. 34.* Multum tamē dubito de veritate huius opinionis, quando vxor eſt inuita, cum habeat pro ſe maximam præſumptionem mortis ſibi inferendæ per maritum propter adulterium præcedens, vel ad minus malæ tractationis, & ſæuitiæ ingentis, ergo ipſa inuita non eſt reſtituenda viro, cum ſit in poſſeſſione iuſti diuortij, & ſeparationis iuditio Eccleſiæ, & licet dolus, & fraus in dubio non præſumatur, nec delictum, niſi probetur; *l. merito, ff. pro ſocio, cum ſimil.* ex pluribus adductis per Maſcard. *de probat. lib. 1. concluſione 495. num. 8. cum ſequentibus, l. quoties, §. qui dolo, ff. de probat.* idem Maſcard. late *concluſione 531. lib. 1. nu. 1. cum ſequentibus*, hoc tamen fallit multis modis, & præcipue contra perſonam ſuſpectam, & odioſam, vt contra vitricum, vt per Maſcard. *d. concluſ. 531. num. 62.* quæ autem maior ſuſpicio eſſe poteſt in ſpecie de qua agimus, quam in marito offenſo per vxoris adulterium, qui eam ſeparatam iudicio Eccleſiæ petit ſibi retradi? item fallit, quando quis aliquem actum inſolitum fecit, nam ex eo præſumitur dolus, vt per Maſcard. *d. concluſ. 531. numero 75.* ſed manifeſtum eſt nullum honeſtum virum repetere vxorem à ſe dimiſſam, & ſeparatam propter adulterium: fallit etiam inter perſonas ſuſpectas, in quibus facile præſumitur dolus, vt per Maſcard. *ibidem, num. 143.* cum igitur in præſenti caſu tot ſimul coniecturæ concurrant doli mali futuri, quod timeri poteſt, & ſuſpicio violenta, vel ſaltem vehemens, & probabilis: conſequens eſt, vt vxor ſeparata à viro propter adulterium, inuita compelli non poſſit redire ad maritum, etiamſi ille velit eam recipere in ſuum conſortium, illamque petat ſibi reſtitui, ob imminens mortis periculum, vel aliud magnum malum, & ſcandalum ex ea reſtitutione petita, vt nemo eſt, qui hoc neget: quibus rationibus, & iuridicis fundamentis ego præfatam communem opinionem minime ſequor, neque ſeruarem in praxi, ſi iudex eſſem, inſtante vxore ne viro reſtituatur.

15 Hactenus vidimus de ſeparatione tori, & mutuæ cohabitationis ob adulterium vnius ex coniugibus: nunc autem hæc regula affirmatiua patitur aliquas limitationes, quas congerit Farinat. *d. §. ſeparatio tori, numero 25. cum ſequentibus vſque in fin.* & ante eum optime Thom Sanchez *lib. 10. de matrimonio, titulo de diuort. diſputatione 5. per totam*, vbi ſeptem caſus à Iure Canonico collectos ab vniuerſis DD. enumerat, & differit, & Auend. *ſuper Matthæum illo ca. 5. fol. 371, col. 1. in verſiculo excipiuntur*, vbi ſequentes refert, & ſequitur. Primus eſt, ſi ipſe vir ſimiliter fornicatus fuerit, nihil enim (ait Auguſtinus) eſt iniquius, quam fornicationis cauſa vxorem dimittere, ſi & ipſe conuincitur fornicari, occurrit enim illud, in quo alterum iudicas, te ipſum condemnas. Secundo, ſi ipſe vxorem proſtituerit. Tertio, ſi mulier virum probabiliter mortuum credēs propter longam eius abſentiam alteri nupſerit. Quarto, ſi eſt latenter ab aliquo cognita ſub ſpecie viri lectum ſubintrante bona fide ex parte coniugis, ſicut accidit Iacob cum Lia, Geneſ. 29. Quinto, ſi fuerit vi oppreſſa. Sexto, ſi reconciliauit eam ſibi poſt adulterium perpetratum carnaliter eam cognoſcens: vbi etiam addit, quod quamquā exceptis his caſib. licitum ſit marito vxorem dimittere, non tamē tenetur: non enim dimittere eam Dominus præcipit, ſed permiſit inculpabiliter: niſi quando ob dimiſſionem ſpes eſſet correctionis eius, vel eſſet ſcandalum, quaſi ipſe adulterium eius conſentiret, tunc enim tenetur eam dimittere: ſcriptum quippe eſt Prouerbiorum 18. *qui adulteram tenet, ſtultus eſt, & inſipiens.* Vltimum caſum, & limitationem ſequitur, probat, & declarat Thom. Sanch: *vbi ſupra, n. 2. cum ſequentibus.*

Secundā limitationem ex ſupradictis probat, & tenet etiam Thom Sanch. *d. lib. 10. diſput. 17. num. 6.* vbi ampliat, quod vxor poteſt propria authoritate diuertere à viro, ſi ille ſit vxoris leno, necnon & Farinat *4. tom. q. 143. § ſeparatio tori, num. 25.* vbi *nu. 26.* hoc ampliat ſiue vxor inuita, & coacta proſtituta fuerit, ſiue etiam volens, & conſentiens, ſecundum Ioan. Andr. & alios plures DD. quos citat, & *nu. 27.* ait, quod ſiue vir adulterij vxoris conſcius noluit prohibere, cum poſſet, idem eſt ac ſi expreſſe conſenſiſſet, atque ideo tanquam leno punitur ex allegatis per Thom. Sanch. *vbi ſupra, diſput. 5. numero 4.* vbi ipſe etiam declarat quando, & quomodo maritus dicatur impotens ad prohibendum vxori adulterium, & quid è contra de vxore conſcia adulterij ſui viri, & illud non prohibente, & quid de viro domi ſuę in ſimul cum vxore adulterum retinente agit Thom. Sanch. *vbi ſupra diſp. 14. num. 17.* vbi concludit perinde haberi, ac ſi vxoris leno exiſteret, quatuor tamen concurrentibus de quibus ibi per eum, & *num. 18.* vbi de viro ſe familiarem exhibente cum adultero, inſuper cum eo ludendo, ridendo, & comedendo, & *diſputat. 17. num. 7.* vbi de viro admittente domi ſuæ viros procaces, & parum pudicos. 16

Tertiam limitationem ſupradictam quando maritus ſe cum vxore adultera reconciliauit tacite, aut expreſſe, ſequitur Farinat. *d. q. 143. d. §. ſeparatio tori, num. 31. & 32.* vbi ſe alio loco refert. 17

Vlterius d. regula communis affirmatiua permittens ſeparationem tori propter adulterium vxoris limitatur quoties facta ſeparatione tori maritus cum aliqua muliere fornicaretur, quia tunc reintegraretur matrimonium, mulierque ad virum reſtitui petere poteſt, ex text. *in cap. ex literis de diuortio*, & ibi gloſſa *in verbo adinuicem ſegregari*, & gloſſa *fin. in fi.* notat, quod delictum ſuperueniens poſt rem iudicatam ipſam rem iudicatam tollit, & ibi DD. & alij plures, quos refert & ſequitur eum communi Farinat. *d. §. ſeparatio, numero 35.* de qua re latiſſime agit Thom. Sanchez *vbi ſupra, diſputatione 9. quæſtione 3. numero 27. cum ſequentibus*, vbi in propoſita quæſtione quatuor refert Doctorum ſententias, quarum vltima, cui ipſe adhæret, probabilior eſt, vt iſto caſu coniugi nulla competat actio aduerſus coniugem, qui fornicatus fuit poſt ſententiam diuortij ad ſui fauorem latam: ſed bene iudex ex officio ad euitandum fornicationis periculum poteſt, & debet coniuges 18

iuges reconciliare, & in ſimul ad cohabitandum cogere, vt ibi late comprobat pluribus Authoribus Canoniſtarum, Legiſtarum, atque Theologorum, & numero 37. agit nunquid in huc caſu in foro conſcientiæ poſt ſeparationem tori fornicationem committens, teneatur vxorem ob adulterium à ſe derelictam recipere, & numero 36. vbi quid ſi mulier ſic per adulterium derelicta non curet redire ad maritum, qui fornicationem commiſit poſt tori ſeparationem, nunquid maritus habeat actionem ad ipſam repetendam, vel potius iudex poſſit, & de-
19 beat illam cogere ad redeundum cum viro. Similiter Sanchez vbi ſupra agit vtrum iſto caſu quando vir lucratus fuit dotem propter adulterium vxoris, & ob id factam tori ſeparationem, ſi poſtea ipſe vir fornicetur, teneatur eidem vxori dotem, quam lucratus fuit, reſtituere, quem refert, & ſequitur ad ſuprad. Farinat. vbi ſupra, d. §. ſeparatio tori, numero 26. cum ſequentibus: vbi numero 40. quod vigore Bullæ Sixti V. 47. de temeraria tori ſeparatione, verſiculo ſed ſuper ſententiam iudicis, & ſequenti imponitur pœna vltimi ſupplicij coniugibus poſt tori ſeparationem publicè, & palam adulteria committentibus.

20 Lite autem pendente ſuper adulterio certum eſt, quod debentur vxori à viro præſtari alimenta, & litis expenſæ, vt cum Pala. Rub. & alijs contra alios, quos refert Zeuall. quando adulterium vxoris eſt notorium, in ſuis quæſtionibus Commun. qu. 734. nu. 18. & ſequentibus, tenet & probat Tho. Sanch. vbi ſupra, d. lib. 10. diſput. 8 nu 28. vbi arbitratur, quod in foro externo cogendus ſit vir alimenta, & litis expenſas miniſtrare vxori vſque ad condemnationem, & pendente lite nihil innouandum, ſed in foro conſcientiæ virum illius adulterij conſcium minime ad ea teneri, & Thom. Sanch. vbi ſupra refert Farinat. vbi ſupra, num. 43. alios allegans, & teſtatur de communi, vbi id ampliant proculdubio procedere quãdo vxor litem diuortij aduerſus virum intentaret ne expenſis deſtituta à cauſa cadat, vt nobiſcum, & cum Barboſ. ibi probant.

21 Quod ſi maritus eiecit vxorem ex domo ſua propter adulterium, tunc adhuc debet eam alere extra domum, niſi adulterium fuerit notorium, vt reſoluit Surdus de aliment. tit. 1. quæſt. 118. num. 5. & tit. 7. quæſt. 16. & ſequenti, & alius referens Thom. Sanchez d. lib. 10. titulo de diuortio, diſput. 8. nu. 24. & ſeqq. addens, quod in foro conſcientiæ etiam in occulto adulterio poteſt vir denegare alimenta vxori adulteræ; ſequitur etiam cum alijs Farinat. vbi ſupra,
22 num. 44. vbi numero 45. quod è contra ſi vxor non eiecta à viro, ſed ſponte ab eo recedit propter adulterium ab ea commiſſum, non poteſt petere ab eodem viro alimenta extra domum, iuxta communem opinionem Doctorum, quos ibi refert, amplians cum Iacob. Port. Imolen. conſ. 160. n. 2. & 3. vt procedat etiam quod aufugerit à viro propter timorem, ne ab eo occidatur.

23 Facta autem ſeparatione tori propter adulterium vxoris, an maritus teneatur eam alere, maxime differunt DD. vt conſtat ex Thom. Sanch. d. lib. 10. diſp. 8. num. 23. & 24. & Farinat. vbi ſupra, n. 41. cum ſequenti, vbi relatis duabus opinionibus contrarijs, & vtraque communi remanet cum negatiua tanquam veriori, & magis communi.

24 Tandem illud pro coronide huius capitis ſciri digniſſimum obſeruamus, nempe, quod ſi vxor receſſerit à viro, eo, quia publice retinet concubinas, non eſt dubium, quod ipſi vxori extra domum habitanti debeantur ab ipſo viro alimenta, ſecundum Anchar. in cap. ſignificaſti, numero 7. de diuort. vbi in verſiculo, & forte, inquit, quod propter culpam mariti non eſſet abſurdum dicere, imo æquum, quod vel fructus perceptos reddat, vel alimenta præbeat: prout vxor elegerit, quem refert, & ſequitur Farinat. ſtatim citandus, & voluit etiam Matth. de Afflict. deciſione 10. numero 1. & numero 2. vbi ampliat etiam quod vxor habeat abunde, vnde poſſit viuere, Viu. opinione 58. num. 8. quos refert, & ſequitur Farinat. quarto tom. quæſtione 1 §. ſeparatio tori, num. 46. & 47. idem Farinat. eadem quæſtione, § expulſio, numero 227.

Quod eſt ſingulare pro intellectu text. in l. 3. titulo 19. partita 4. ibi: E ſi acaeſcieſſe, que ſe parta el caſamiento por alguna razon derecha, aquel por cuya culpa ſe partio es teando de dar de lo ſuyo de que crica los fijos ſi fuere rico, quier ſean mayores de tres años, ò menores, e el otro que no fue en culpa los deue criar, è auer en guarda, quam l. ad hoc citat ſimul cum iure communi de hoc agente Thomas Sanchez, lib. 10. de matrimonio, titulo de diuort. diſputatione 20. per totum, cuius legis Regiæ ratio militat etiam in ſeparatione ob fornicationẽ vnius coniugis, quia tunc fit diuortium ratione iuridica culpa fornicantis. 25

Et ſic dabitur electio mulieri in ſententia, qua fit ſeparatio tori propter fornicationem viri, & concubinatum, fructuum dotis, vel alimentorum, prout in facti contingentia iam ita pronunciaui. 26

Et quod vxor debeat ali a viro, quando ipſa ab eo ſeorſum habitat eius culpa, quia eſt nimis ſæuus, & incomparabilis ſeu tenet concubinam, eſt communis opinio, vt in ſecundo tom. commun. opin. col. fi. verſ. vxor debet ali à viro, vbi hoc verum intelligit quando ad eius inſtantiam admonitus fuit ab eius conſanguineis. vt concubinam dimitteret, & recuſauit relaxare, ſecus ſi non præcedente tali admonitione, & interpellatione vxor diuertit à marito, quia tunc non debet ali, aliquo pacto. Quæ moderatio vera mihi non videtur, ſi vxor in hac ſpecie cum licentia iudicis competentis, vel eius approbatione diuertat, licet enim hoc ex cauſa fornicationis mariti abſque præd. admonitione, vt conſtat ex ſupradictis. Vnde non ſunt ei deneganda alimenta. 27

Sed & ob ſæuitiam coniugis fit ſeparatio tori, vt late egimus lib. 1. Canonic. quæſtionum, ca 24. per totum, & latius poſt nos Thom. Sanch. lib. 10. de matrimon. diſput. 18. per totum: & eſt regula communis quam cum 16. ampliationibus, & 4. limitationibus conſtituit nouiſſime Farinat. 4 tom. quæſtionum crimin. q. 143. & ſæuitia, per totum, vbi §. probatio ſæuitiæ ſtatim ſequẽti late agit, quomodo probetur ſæuitia in propoſito, & §. verberatio, quando poſſit vir vxorem ſuam verberare, vel non, & §. cautio de non offendendo vxorem, præſtãda ſit cautio, & quando ea non ſufficiat, & §. expulſio, & habitatio, an vir quando & ex qua cauſa poſſit propria authoritate ex ſua domo expellere vxorem, & contra, vxor ab ipſo viro aufugere, & ſeorſum habitare: & qualis cautio à coniuge, cuius ſæuitia eſt probata, præſtanda ſit, ne ratione ipſius celebretur diuortium, & coniux, qui diuerterat, ei reſtituatur, agit late idem Sanch. vbi ſupra, q. 2. per totam à num. 34. cum ſequentibus, & in 3. qu. num. 47. cum ſequentibus an celebrato diuortio authoritate iudicis Eccleſiaſtici ratione ſæuitiæ aut furoris alterius coniugis liceat alteri, aut vtriq; ad religionem tranſire aut ordinari. 28

CAP.

CAPITVLVM CXXX.

De reſtitutione bonorum dotalium ſoluto matrimonio conſiſtentium in iuribus Regijs, & annuis redditibus, & quo tempore fieri debeat præd. reſtitutio.

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio dotis conſiſtentis in iuribus Regijs, & alijs redditibus annuis ſoluto matrimonio quando & quomodo fieri debeat? & num. ſeqq. reſoluitur, num. 9.*

5 *Annui redditus de iure reputantur, & cenſentur eſſe inter bona immobilia.*

Etiamſi ſint cenſus redimibiles, quia adhuc reputantur perpetui, n. 6. & 7.

8 *Fructus empti gabellæ à communi pro certo aliquo tempore non cenſentur eſſe in fructu, ſed proprietati annexa.*

1 QVæro, vxor quædam detulit ad matrimonium magnam dotem conſiſtentem in iuribus Regijs quotannis ſoluendis, virtute quorundam priuilegiorum, & in annuis redditibus redimibilibus ſuper rebus immobilibus hominum priuatorũ, durauit matrim. pluribus annis, tandem vxor deceſſit abſque liberis, & deſcendentibus, relicta matre legitima hærede vniuerſali, præterquam in tertio bonorum, quod marito legauit, qui prætendit ſe non teneri reſtituere priuilegia, & inſtrumenta præd. iurium hæredi vxoris, niſi poſt annum ſoluti matrimonij, nec redditus inde interim decurſos, & decurrendos durante præd. anno, ſed eos ſe debere lucrari, non vero hæredem vxoris, quia conſiſtunt in redditibus pecuniarijs iuxta deciſionem tex. *in l. vnic. § exactio, C. de rei vxoriæ actione, & l. 31. tit. 11. partita 4.* & ibi Greg. Lopez. Rurſus, mater præd. vxoris tanquam eius hæres prætendit contrarium, imo quod ad ſe pertinent præd. redditus à die ſoluti matrimonij inpoſterum, quia adhærent rei immobili, ſuntque iura incorporalia.

Dubitatur ergo, quid dicendum ſit de iure in præfata quæſtione?

2 Reſpondi ſecundum ea, quæ proponerentur. Maritum ſibi lucraturum redditus decurſos vſque ad diem mortis ſuæ vxoris, & ex illo tempore ſolutionis matrimonij inpoſterum redditus decurrendi ſimul cum proprietate, & ſorte principali præd. iurium ſpectare ad matrem, hæredemque vxoris ſequentibus fundamentis.

3 Prior pars huius reſponſionis probatur, quia hi ſunt redditus, & vſusfructus dotis durante matrimonio, quæ datur pro oneribus matrimonij ſuſtinendis *l. pro oneribus cum ſimil. C. de iure dotium.*

Et hi diuiduntur in forma præd. *l. diuortio in princip. cum materia, ff. ſolut. matrim. l. 26. in verſ. E porque, &c. tit. 11. part. 4.* diximus *lib. 1. Canonic. qq. c. 33. num. 14.* & in terminis ita docet, & tenet Marcus Ant. Pereg. *de fideicommiſ. art. 49. num. 100. verſic. aut conſtitutæ ſunt, cum ſequentibus*, vbi loquitur in donarijs annuis Principum pro capitali pecuniario, item in cenſibus, qui in regione frequentantur, ad rationẽ ſex, vel ſeptem. pro ſeptenario, vel ad rationem frumenti, & vini redimibilibus ad voluntatem debitoris, & in his putat diuiſionem faciendam eſſe pro rata temporis, quo pecuniæ ſors, cuius reſpectu debentur, ſingula quaque die ſuam præbet vtilitatem ſecundum Bald. & Couar. quos citat.

Ex hoc igitur bene ſequitur, quod maritus ſu- 4
perſtes mortua vxore lucrari debet ſimiles redditus, & iura pro rata vſque ad diem, quo vxor deceſſit, & ſolutum fuit matrimonium; & deinceps, hæredes mulieris, non expectato anno poſt diſſolutionem matrimonij, nec alio tempore. Idem in terminis tenet, & probat Ayora *de partition. prima parte, q. 6. nu. 9. & 10.* vbi loquitur in cenſibus, addit idem Author *2. parte, quæſtione 39. n. 38.* in ſimili caſu de quo ſupra, nempe, quando vxor prędeceſſit abſque liberis, & alijs deſcendentibus inſtituta matre hærede, & relicto tertio bonorum ſuo marito, qui pro dote cum ipſa receperat plura bona mobilia & immobilia inæſtimata, & matrimonium durauit quatuor menſibus, quod in hoc caſu fructus apparentes, y crecidos, debent diuidi pro rata temporis iuxta diſtinctionem *d. l. diuortio, ff. ſolut. matrim.* & maritus iure mariti lucrabitur tertiam partem præd. fructuum, *por los quatro meſes que duro el matrimonio. y de las otras dos tercias partes; que pertenecieron à la heredera de la muger, el marido no ha de lleuar parte alguna*, ratione præd. legati, *de las dos tercias partes de los fructos de las dichas heredades, que quedaron a la muger, ſacado el tercio, que ha de lleuar el marido de la rata que duro el matrimonio*, vt ibi iure late probat, quia non debentur fructus d. tertij ab vxore ſibi relicti etiã poſt mortem ipſius vxoris, niſi à tempore moræ.

Vlterius ſecunda pars reſpõſionis, nempe quod matri præd. vxoris, vt eius hæredi debeant ſtatim dari atque reſtitui priuilegia, & inſtrumenta præd. iurium Regalium, & cæterorum cenſuum, quę ipſa vxor in dotem detulit, & tradidit ſuo marito, nullo tempore expectato poſt mortem ipſius vxoris probatur.

Quia annui redditus de iure reputantur, & cen- 5
ſentur eſſe inter immobilia, iuxta tex. expreſſum *in Clementina exiui de Paradiſo, in verſ. cumque annui redditus de verb. ſignific.* & ibi gloſſa *verbo cumque annui*, & Cardinal. tex. etiam *in auth. de non alien. aut permutand. reb. Eccleſ. in principio, l. ſi quis inquilinos, ff. de legat. 1.* cum alijs adductis per D. Couar. *lib. 3. var. reſol. cap. 7. nu. 2. verſ. ſecundo hos annuos redditus*, Pelaez late *de maior. prima parte, quæſt. 40 nu. 6. cum ſequentibus*, Matienço *in l. 7. titulo 15. lib. 5. nouæ collect. Reg. gloſſa 1. nu. 18. & in l. ſecunda, gloſſa 1. nu. 82. & 83. titulo 9. eiuſdem lib. 5.* vbi hoc intelligit, quando ſunt conſtituti ſuper re aliqua immobili, vt in propoſito: & nus *lib. 2. practic. quæſt. 146. lib. 1.* & eſt cõmunis omnium ſententia, quod hi redditus annui, niſi ſint ad modicum tempus limitati cenſentur inter immobilia, vt cum Baldo, & alijs affirmat Gaſpar Rodriguez *de annuis redditib. lib. 1. quæſt. 14. nu. 8.* vbi cum Roderico Suarez idem intelligit de redditibus ſuper bonis mobilibus conſtitutis, & iuribus ad vitam à Rege conceſſis.

Et quamuis Pelaez *vbi ſupra* cenſeat, præd. iura 6
non loqui de annuis redditibus redimibilibus, ſed perpetuis: attamen verius eſt, & tenendum contrarium, nempe, vt etiam ſi hi annui redditus redimi poſſint intra aliquod tempus, vel ſimpliciter, non tamen ex hoc deſinunt eſſe perpetui, vt *in l. ſufficit*, vbi Iaſ. alia plura iura allegat, *ff. de conditione indebit.* Tiraquel. plures DD. citans *li. primo de retract. lignag. § 1. gloſſa 4. numero* 120. & latius *lib. 2. § 2. numero 38. cum ſequentibus*, quos & alios referunt, & ſequuntur Gaſpar Rodriguez *de annuis reddit. lib. primo, quæſtione tertia, numero octano, & quæſtione 14. numero octano*, vbi ad hoc citat Molin. *de Hiſpan. primogen. lib. ſecundo, cap. 10. numero ſexto*, vbi dicit, hanc eſſe veriorem Doctorum ſententiam, & ple-

& plenius Tiraquel. *de retra. lib. primo, § primo. gloſſa ... numero ... 46. numero 2.* & eum ſequitur Felician de Solis *2. tom de cenſib. lib. 1. cap. 1. num. 3.*

Ex quo ſequitur non eſſe veram contrariam nonnullorum ſententiam nec illam, quam etiam alij voluerunt tenere in hoc opio, nempe quod hi cenſus annui conſtituant tertiam ſpeciem bonorum, ita vt non ſint mobilia, nec immobilia: communis namque ſententia tenenda in iudicando, & conſulendo eſt, quod quamuis cenſus ſint redimibiles ſimpliciter à iure, inter immobilia cenſeantur, & computentur, vt expreſſe hoc probant præd. iura, ſicque nihil intereſt, quod alij DD. dicant ea bona eſſe impropriè immobilia, ſiquidem etiamſi hoc ita eſſet, vel propriè, iura expreſſa, & communis doctrina expreſſe decidunt, & habet, quod cenſeri debeant, & computari inter bona immobilia præmaxime.

7 Quia vt rectè inquit Gaſpar Rodrig. *de ... lib. 1. cap. 2. numero 9. verſ. fateor*, quando hi annui redditus ſub alterna ſpecierum mobilium, vel immobilium neceſſario collocandi ſunt, ex mente quidem legis, teſtatoris aut contrahentium, ex qua videatur, de redditibus quoque actum eſſe, tunc ſequentur immobilium naturam, vt optime adnotat Tiraquel. *de retract. lib. 1. §. 2. gloſſa 6. num. 4.* id quod deduci poteſt ex eorum natura vel qualitate, nam cum prædijs inſint, ipſaque veluti accidentia quædam afficiant, cum illis identificari neceſſarium eſt, iuxta celebrem ſententiam Philoſophorum, quæ habet accidentia identificari cum ſubiecto, & illius ſubſtantia ſubſiſtere, vt rectè conſiderauit Felician. de Solis *in 2. tom. de cenſib. lib. 1 c. 1. num. 3.* vbi *num. 4.* refert, ſe alio loco tenuiſſe, redditus annuos pecuniarios, ſimpliciter, & omni ſtatu inſpecto cenſeri bona immobilia, & hoc probat dumtaxat, quando redditus annui ſuper bonis immobilibus conſtituti ſunt, vt in noſtra ſpecie contingit, iura namque Regalia, eorumq; priuilegia in dotem data conſtituta ſunt, atque impoſita ſuper redditibus Regalibus gabellarum, qui ſunt immobiles, & perpetui, & cæteri cenſus priuatorum ſuper prædijs, & alijs bonis immobilibus, & quæ pro talibus reputantur, ergo eorum naturam, & ſubſtantiam ſortiuntur, quia acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis, ... in regula iuris vulg. & in terminis inquit Ant. Galeat. Maluaſia, *conſil. 121. numero 14. lib. 1.* poſt Bald & Paulum de Caſtr. quos citat: quod ſi quis pro certo tempore redditus futuros gabellę à communi emerit, tunc ipſi redditus, qui demum percipientur, in fructu eſſe non cenſentur, ſed proprietati annexi. Vnde ſi vxori ſuæ vſumfructũ quis reliquerit, ipſa redditus perceptos non lucrifaciet, ſed præſtita cautione ſolum illorum vſumfructum habebit. 8

Fit igitur ex ſupradictis proculdubio, quod ſi conſideremus ipſos redditus decurſos, quorum dies iam venit, illi inter mobilia computentur, quia ſtatim quod cedunt penſiones & redditus, deſinũt eſſe de corpore, ſeu re principali, & ſunt tanquam proprietas ſeparata, ſicut fructus ſeparati ſunt corpus mobile ſtans per ſe: ita in terminis tenet cum alijs Gaſpar Rodrig. *l. 1. q. 2. n. 11. in princip. verſ. Secundo limita*: hos autem redditus decurſos durante matrimonio, & in poſterum decurrentes, iam ſupra reſoluimus, quomodo ſint diuidẽdi, & diſtribuendi inter coniugem ſuperſtitem, & hæredes defuncti, nempe ſuperſtiti, namque ſunt adiudicandi decurſi vſque ad diem mortis alterius, & in poſterum decurrendi ſoluto iam matrimonio hæredibus defuncti. Verum ſi conſideremus ſortem principalem regi principio traditam pro his redditibus, & eorum priuilegia, dum non redimuntur, & ſimiliter inſtrumenta cæterorum iurium redimibilium ſuper bonis priuatorum conſtitutorum, rectè remanet ſupra iure probatum eſſe cenſenda inter immobilia, quia ſortiuntur naturam, & identitatem eorum, & non poſſunt vocari bona mobilia, ſed immobilia, quandoquidem ſunt impoſita ſuper redditibus gabellarum, & alijs regijs perpetuis, & bonis immobilibus, & incorporalib. non enim poſſunt amoueri, nec portari de vno loco ad alium, vt poſſunt mobilia, & ſemouentia, & iuxta hæc quæſtionem præd. reſoluimus. 9

LAVS DEO.

INDEX
CAPITVLORVM
DE SPONSALIBVS ET MATRIMONIIS
LIBRI TERTII
Canonicarum Quæſtionum.

CAPVT primum, Quos ſint ſponſalia, & quid? pag. 2. 6
Cap. 2. De ætate requiſita ad ſponſalia de futuro, & ad matrimonia, 6.
Cap. 3. De verbis, quibus ſponſalia, & matrimonia contrahuntur, 10
Cap. 4. An ſponſalia de futuro poſt ſacrum Concil. Tridentinum celebrata obligent, eius ſolemnitate non obſeruata, 16
Cap. 5 An ſufficiat acceptatio ſponſalium abſque repromiſſione, vt vterque contrahens remaneat obligatus, 18
Cap. 6 An promiſſio matrimonij facta abſenti obliget irreuocabiliter ante abſentis acceptationem, nemine pro eo acceptante seu ſtipulante. & quid ſi tertius eius nomine ſtipuletur, vel acceptet? 22
Cap. 7. De deliberatione ad ſponſalia requiſita, 25
Cap. 8. De muto, & ſurdo, furioſo, inſano, & mente capto, an matrimonium contrahere poſſint? 27
Cap. 9. De promiſſione contrahendi matrimonium vnius contrahentis vera, & alterius ficta, deque matrimonio ſic contracto, 29
Cap. 10. De contrahente falſo matrimonium cum fœmina, vt ab ea copulam extorqueat, 32
Cap. 11. De matrimonio clandeſtino contracto abſque parocho, & teſtibus, an obliget vt ſponſalia? 36
Cap. 12. De ſubarratione anuli quid in hac materia operetur? 37
Cap. 13. De ſponſalibus, & matrimonijs contractis per parentes, pro filijs præſentibus, & tacentibus, 37
Cap. 14. De promittente matrimonium pro abſente, 39
Cap. 15. De obligatione ſponſaliorum eorumque exequutione, 41
Cap. 16 De ſponſalibus contractis per patrem de vna ſuarum filiarum 42
Cap. 17. Vtrum in ſponſalibus, & matrimonijs pœna adijci poſſit pro firmiori eorum obligatione, 43
Cap. 18. Vtrum arræ & ſic pignus valide promitti poſſint pro ſponſalibus adimplendis? 46
Cap. 19. De arris promiſſis à ſponſo ſponſæ, vel à marito vxori, 49
Cap. 20 De promiſſione, vel legato ſub conditione nuptiarum cum certa perſona, 57
Cap. 21. De conditione retrahente à nuptijs. 62
Cap. 22 An fideiuſſores, vel pignora dari poſſint pro ſecuritate matrimonij contrahendi: 68
Cap. 23. An vxor virũ alio migrantem teneatur comitari? & an valeat pactum cum pœna tempore ſponſalium adiecta cohabitandi virum in certo loco? 69
Cap. 24. An ſponſalia de futuro, mutuo contrahentium conſenſu, diſſoluantur? vel lapſo termino ad matrim. celebrandum aſſignato? 72
Cap. 25. An per ingreſſum religionis profeſſione non ſequuta diſſoluantur ſponſalia? 74
Cap. 26. An ſponſalia de futuro diſſoluantur voto ſimplici caſtitatis poſtea emiſſo? 77
Cap. 27. De vi ſponſalium ſequuto matrimonio cum alia perſona, 78
Cap. 28. An poſteriora ſponſalia iuramento confirmata derogent prioribus abſque iuramento contractis? 79
Cap. 29 De ſponſalibus ab impuberibus contractis quomodo ea diſſoluantur? 79
Cap. 30. De abſentia in longinquum ſponſi abſque alterius licentia vtrum ob eam diſſoluantur ſponſalia de futuro? 81
Cap. 31. De diſſolutione ſponſalium de futuro ex cauſa fornicationis, 83
Cap. 32. De diſſolutione ſponſalium de futuro ob ſuperueniens impedimentum, vel deformitatem. 84
Cap. 33. De alijs cauſis ob quas diſſoluuntur ſponſalia de futuro, 86
Cap. 34. De cauſis præcedentibus ſponſalia de futuro ad ipſa diſſoluenda, 88
Cap. 35. An relaxatio iuramenti, vel authoritas iudicis requiratur ad diſſoluenda ſponſalia de futuro iurata, 89
Cap. 36 De probatione ſufficienti impedimenti matrimonij ad illud impediendum, ne contrahatur, 92
Cap. 37. De puella virgine in loco tuto, & honeſto deponenda quoties ab alio pro ſponſa pro fide data petitur, 93
Cap. 38. An in cauſis matrimonialibus habeat locum iuramentis delatio, 96

SECVNDA PARS principalis.

CAp. 39. De ſancto Sacramento matrimonij, 98
Cap. 40. De matrimonio tam vere, quam præſumptiue probato, 100
Cap. 41. De materia, forma, & miniſtro ſacramenti matrimonij. 106
Cap. 42. An matrimonium in lege naturæ & veteri fuerit ſacramentum, & nunc tale ſit in lege noua? 107
Cap. 43. De matrimonio per procuratorem, nuncium, vel per epiſtolam contracto ſuper ca. fi. de procur. lib. 6 108. & an mandatum ad contrahendum matrimonium poſſit, vel cenſeatur tacite reuocatum ex aliquibus actis, ita vt ſecundum matrimonium valeat, & teneat, 114
Cap. 44 Tertius articulus principalis circa caſum in praxi contingentem inter duos magnates, an in eo ſufficienter fuerit probatus diſſenſus ad reuocationem mandati prius dati de contrahendo matrimonio cum altera, ita vt ſecundum matrimonium tenuerit, non vero primum, vel è contra? 120
Cap. 45. An hodie poſt Concil. Trident. matrimonium poſſit contrahi valide per literas, 140
Cap. 46 de conſenſu ad matrimonium requiſito, & qualis eſſe debeat, & ſufficiat, 141
Cap 47. De conſenſu in matrimonio cum opinione vtriuſque coniugis credentis, quod adſit impedimentum, quod re vera non ſit, 145.
Cap. 48 Confeſſarius an teneatur admonere coniuges, qui bona fide ex ignorantia inualide matrimonium contraxiſſe? 150
Cap. 49. An coniux impedimenti conſcius excuſetur à culpa reddendo debitum ad vitanda maiora mala, & qua remedio ei ſuccurratur? 152
Cap. 50. Licitum an ſit petere, aut reddere debitũ, cũ vterque coniux, vel alter contraxit mala fide, dubius de morte prioris coniugis, aut alio impedimento dirimenti? 160
Cap. 51. De probatione mortis coniugis abſentis requiſita ad hoc vt ſuperſtes poſſit licite aliud matrimonium inire. 161
Cap. 52. De proteſtatione ficti conſenſus ad matrimonium præſtandi, 162
Cap. 53. De indiſſolubilitate matrimonij, & an Papa diſpenſet in matrimonio rato tantum? 164

Cap.54. Matrimonium ratum, an & quo iure, & intra quod tempus diſſoluatur profeſſione ſolemni? 165
Cap.55. De matrimonio clandeſtino, 169
Cap.56. De denunciationibus ad matrimonium requiſitis, 171
Cap.57. De diſpenſatione in denunciationibus ad contrahendum matrimonium, 174
Cap.58. An licitum ſit matrimonium conſummare ante monitiones, vel poſt, ante benedictiones tamen Eccleſiæ, hoc eſt velationes? 176
Cap.59. An teneatur quis denunciare impedimentum occultum, 177
Cap.60. Ordinarius vel parochus conſcius impedimenti, an teneatur, vel poſſit contrahere volentes, matrim. copulare? 179
Cap.61. An ex aliqua cauſa poſſit valide contrahi matrimonium abſque parocho, & teſtibus? 181
Cap.62. De parocho miniſtro ſacramenti matrimonij, 183
Cap.63. De domicilio requiſito contrahentium in aliquo loco ad hoc, vt ibi ſortiatur proprium parochum, qui aſſiſtere poſſit, & debeat matrimonio, iuxta decretum Sacri Concilij Trident. & caſus grauis in propoſito in praxi contingens refertur, atque deciditur, 188
Cap.64. De habente duplicem habitationis parochiam, an æque in qualibet poſſit matrim. inire, 198
Cap.65. De matrimonio vagorum, 199
Cap.66. Ordinarij qui dicantur ad aſſiſtendum valide matrimonio, 201
Cap.67. An prohibitio Epiſcopi, vel conſtitutionis Synodalis, ne parochus, vel delegatus ad vniuerſam curam parochiæ tali matrimonio aſſiſtat, nec det licentiam alij aſſiſtendi, niſi ſacerdotibus approbatis ab Epiſcopo, annullet matrimonium aliter celebratum? 203
Cap.68. An Vicarius generalis Epiſcopi poſſit intereſſe matrimonio contrahendo, & alij ſacerdoti licentiam aſſiſtendi concedere? 203
Cap.69. De præſentia parochi, & ipſius officio & teſtium cũ matrimonio aſſiſtunt. 206
Cap.70. De matrimonijs, & ſponſalibus præſumptis, an ceſſauerint poſt Concil. Trid. 208
Cap.71. De filijs natis ex matrimonio nullo bona fide celebrato, an ſint legitimi? 209
Cap.72. De filijs generatis ex matrimonio clandeſtino nullo, ob latens impedimentum ignoratum, approbato tamen ab Eccleſia tanquam valido detecto poſtea impedimento, 212
Cap.73. An filij concepti, vel nati ex matrimonio clandeſtino valido ſint legitimi? 214
Cap.74. An filij inceſtuoſi ſuſcepti ſub tractatu matrimonij contrahendi cum diſpenſatione Papæ obtinenda, vel forte de facto iam contracti mala fide vtriuſque parentis, legitimentur quoad temporalia, & ſucceſſionem maioratus extra terras Eccleſiæ per ſubſequens matrim. poſtea de nouo celebratum diſpenſatione Papæ habente clauſulam huiuſmodi: prolem ſuſceptam ſi qua forte ſit, & ſuſcipiendam legitimam decernendo declaramus, 215
Cap.75. De pœnis clandeſtinitatis matrimonij, & parochi clandeſtino matrimonio intereſſentis, vel de alieno parocho aliquos coniungente matrimonio, ſibi non ſubditos, 222
Cap.76. De contractibus tam matrimonij quam alijs celebratis metu cadente in conſtantem virum, an ſint nulli ipſo iure, vel reſcindendi, 225
Cap.77. De matrimonio, & ſponſalibus metu celebratis, 232
Cap.78. De conditionibus oppoſitis in matrimonijs, & præſertim de illa inter impeditos, ſi Papa diſpenſauerit, 235
Cap.79. De poteſtate parentum in filios circa matrimonia cõtrahenda, 236
Cap.80. De filiabus inuitis parentibus nubentibus, an poſſint exhæredari? & an dotem eis parentes conſtituere teneantur? 238
Cap.81. De conditione honeſta, & poſſibili de præſenti, præterito, vel futuro adiecta matrim. an ipſum ſuſpendat? 240
Cap.82. De conditionibus contra ſubſtantiam matrim. turpibus, & impoſſibilibus adiectis matrimonij cõtractibus, 242

TERTIA PARS
de impedimentis matrimonij.

Cap.83. De impedimentis matrimonij, 251
Cap.84. De impedimento Catechiſmi, 252
Cap.85. De impedimento matrimonij voti ſimplicis, 253
Cap.86. De impedimento raptus, 255
Cap.87. De impedimento inceſtus, 258
Cap.88. De impedimento vxoricidij, & viricidij, 261
Cap.89. De impedimento erroris perſonæ, & qualitatis, 262
Cap.90. De errore conditionis ſeruilis, 263
Cap.91. Libertas an cenſeatur data ſeruo, vel ancillæ ex matrimonio eiuſdem permiſſu domini celebrate? 266
Cap.92. An poſſint ſerui inuitis dominis matrimonio copulari, 269
Cap.93. De filijs an ſequantur conditionem patris, vel matris, quoad honores, & ſtatum, 270
Cap.94. De impedimento voti ſolemnis, & ordinis, 272
Cap.95. De licentia coniugis, & alijs requiſitis ad hoc vt alter coniux poſt conſummatum matrimonium poſſit in Religione profiteri. & quid quando id ſit abſque conſenſu remanentis in ſeculo? 274
Cap.96. De requiſitis ad hoc vt vir ex licentia vxoris poſſit ad ordines promoueri, 278
Cap.97. De clerico beneficiato contrahente matrimonium valide, vel irrite, 279
Cap.98. De impedimento conſanguinitatis 281
Cap.99. De impedimento affinitatis, 283
Cap.100. De impedimento cognationis ſpiritualis, 285
Cap.101. De impedimento conſuetudinis ad matrim. contrahendum vel dirimendum, 288
Cap.102. De impedimento cognationis legalis, 289
Cap.103. De impedimento iuſtitiæ publicæ honeſtatis, 290
Cap.104. De impedimento diſparis cultus, 294
Cap.105. De impedimento criminis, 295
Cap.106. De impedimento ligaminis, & de ſecũdis nuptijs, 299
Cap.107. De bigamia, 301
Cap.108. De pœnis ſecundarum nuptiarum intra annum luctus, 305
Cap.109. De parente tranſeunte ad ſecundas nuptias, quando teneatur reſeruare filijs prioris matrimonij proprietatem bonorum, quæ à priore matrimonio proceſſerunt, & quando non? 303
Cap.110. De vidua fornicante, an incidat in pœnas ſecundo nubentium? & an hoc caſu ſint correctæ Iure Canonico? 321
Cap.111. De pœnis à teſtatore impoſitis ſecundis nuptijs an Iure Canonico ſint correctæ? 323
Cap.112. De impedimento impotentiæ frigiditatis, 324
Cap.113. De impedimento maleficij, [illegible]29
Cap.114. De impotentia perpetua cognita contrahentibus matrim. vel illis, qui potens [illegible], an dirimat matrim. vel [illegible] poſſint illud contrahere, vt tanquam fratres habitent, & an ad id teneantur? 330
Cap.115. De reſtauratione primi matrimonij. 331
Cap.116. An impotentia perpetua ſuperueniens matrimonio non conſummato id dirimat? 334
Cap.117. An impotentia pubertis impediat ſeu dirimat matrimonium? 335
Cap.118. De matrimonio contracto in articulo mortis an ſit validum? 330
Cap.119. De Hermaphrodito, an matrimonium contrahere poſſit, & in quo ſexu? 337
Cap.120. De triennio cohabitationis coniugum experientiæ requiſitæ ad declarandum matrimonium irritum ratione impotentiæ, & de alijs in materia opportunis, 337
Cap.121. A quo tempore computandum ſit triennium experientiæ ad diſſoluendum matrimonium, & an illud debeat eſſe continuum necne? 342
Cap.122. De poteſtate diſpenſandi in impedimentis dirimentibus matrimonium, 345
Cap.123. De diſpenſatione Papæ impedimentis voti ſolemnis, ordinis ſacri, vel Religionis, matrimoni ũ dirimentis. & quibus in caſibus poſſit Epiſcopus diſpenſare, & de alijs in materia, 346
Cap.124. De expreſſione graduum conſanguinitatis, & affinitatis, & alijs exprimendis in diſpenſationibus Apoſtolicis ad contrahendum matrimonium, 352
Cap.125. An & quando commiſſio diſpenſandi in matrimonij impedimentis, & quæcunque alia poteſtas delegata expiret morte, vel ceſſatione officij perſonæ cui commiſſio eſt, vel delegantis, re integra, 355
Cap.126. Quo tempore preces diſpenſationis matrimonialis debeant eſſe veræ? 360
Cap.127. An diſpenſatio in voto caſtitatis, Religionis, vel non nubendi extinguatur priori matrimonio inito iam diſſoluto, vel diſpenſato egreſſo territorio diſpenſantis? 361
Cap.128. De intelligentia aliquarum clauſularum, quæ in cõmiſſionibus diſpenſationis in impedimentis matrimonij apponi ſolent in vtroque foro, 362
Cap.129. De diuortio coniugum quoad torũ, & mutuã cohabitationẽ ex cauſa fornicationis (hoc eſt) adulterij, 368
Cap.130. De reſtitutione bonorum dotalium ſoluto matrimonio conſiſtentium in iuribus Regijs, & omnis redditibus, & quo tempore fieri debeat præd. reſtitutio, 374

IN-

INDEX
RERVM ET VERBORVM
ORDINE ALPHABETICO
DISPOSITVS
QVÆ IN HOC OPERE CONTINENTVR.

A.

ABBAS Eccleſiæ nulli Epiſcopo ſubiectæ poteſt matrimonio intereſſe, & alij aſſiſtendi licentiam concedere, c. 66. n. 6. pag. 202
Ablatiuus abſolutus importat conditionem, c. 47. n. 9. 149
Abſenti facta promiſſio matrimonij, an obliget irreuocabiliter ante acceptationem abſentis, nemine pro eo acceptante, & quid ſi tertius eius nomine acceptet, c. 6. n. 1. cum ſeq. 23
Abſenti facta promiſſio matrim. ante eius acceptationem poteſt reuocari, cap. 6. numero 4. Vide verbum, acceptatio.
Abſoluere poteſt proprius parochus etiam non ſacerdos ab excommunicatione non reſeruata, c. 62. n. 20. 186
Acceptatio ſponſalium, an ſufficiat abſque repromiſſione, c. 5. n. 1. cum ſeq. 18
Acceptatio an requiratur in promiſſione matrimonij facta abſenti nemine pro eo acceptante. & quid ſi tertius eius nomine acceptet, c. 6. n. 1. cum ſeq. 23
Acceptatio, & promiſſio abſentis ſufficit quod fiat per litteras dimiſſorias reſcribendo abſenti. vel alio cuicumque, nec requiritur quod intimetur prædicta promiſſio, vel acceptatio mittenti, c. 6. n. 14. cum ſeq. 25.
Adulterium an committatur cum ſponſa de futuro, c. 1. n. 16. 4
Adulterium quando impediat matrim. contrahendum morte alterius coniugis, & quando non, c. 105. n. 1. & n. 3. 296.
Adulterium ſubſequens machinationem alterius coniugis ſatis eſt quod fiat durante matrimonio hoc eſt ante mortem alterius coniugis ad impediendum matrim. c. 105. n. 13. 297.
Adulterium cum machinatione mortis alterius coniugis requiritur quod ſit notum vtrique ad hoc vt matrim. ſequens impediat, c. 105. n. 14. & 15. 297
Adulterium ſimul cum machinatione mortis alterius coniugis ad hoc vt impediat matrim. an requiratur vt fiat in eum finem, ita vt non ſufficiat quod in aliqua fiat, c. 105. nu. 16. cum ſeq. 297
Adulterium committens ſimul cum fide data de contrahendo matrimonio poſt mortem alterius coniugis impedit matrimonium contrahi, & dirimit, c. 10. n. 26. 298
Adulterium vxoris eſt ſufficiens cauſa ad hoc vt vir ab ea diſcedere poſſit quoad torum & mutuam cohabitationem, c. 129. n. 1. 369
Et quid in vxore propter viri adulterium, ibid. n. 2.
Et an ex natura contractus matrimonij id procedat, ibid. n. 3
Adultera vxor non ſolum quoad torum, & mutuam cohabitationem poteſt dimitti ſed etiam quoad curam, & diſciplinã, c. 129. n. 4. 369
Ob adulterium matrim. diſſoluto quoad torum, & mutuam cohabitationem, non licet neutri eorũ alio ſuperſtite ad alias nuptias tranſire, c. 129. n. 5. 369
Adulterium quando fuit commiſſum culpa viri, an diuortium quoad torum, & mutuam cohabitationem peti poſſit ab vxore, c. 129. n. 8. 369
Adulterij alterius coniugis innocens an propria authoritate poſſit ab eo diuertere quoad habitationem, c. 129. n. 9. 370
Ad probandum adulterium, non ſufficit confeſſio alterius coniugis quoad ſeparationem, c. 129. n. 10. 370
Quando adulterij cauſa petitur ſeparatio matrimonij coram iudice Eccleſiaſtico quæ praxis ſeruanda ſit, vt recte in cauſa procedatur, c. 129. n. 11. 370
Ætas requiſita ad ſponſalia de futuro contrahenda, c. 2. nu. 1. cum ſeq. 7
Ætas ſeptem annorum cum vſu rationis requiritur, vt ſponſalia contrahi poſſint, & ante ſeptennium non ſufficit is vſus rationis, qui licet alias ſufficiat ad peccatum lethale, c. 2. n. 2. & 3. 7
Ætas legitima ad matrimonium validum contrahendum eſt 12. annus in fœmina, in viro 14. c. 2. n. 17. 9
Amplia quod huiuſmodi ætas debet eſſe cõpleta. d. c. 2. n. 18. 9
Limita ſi prima dies prædicti termini ætatis ſit incepta, n. 19. 10
Idem erit dicendũ ſi tres dies ex dicta ætate deficiant, n. 20. 10
In dubio ante prædictam ætatem, nec vir nec fœmina præſumuntur generationi apti, niſi contrarium aſſerens id probet, c. 2. n. 22. 10
Ætas nec aliqua qualitas deſideratur in procuratore ad matrim. celebrandum, præter eã quã ius naturale expoſcit ad explicandum conſenſum nomine alterius, nimirum rationis vſum, c. 44. n. 98. 139
Ætas quæ eſſe debeat ta in maſculo quam in fœmina poſt conſummatum matrim. ad hoc vt coniux poſſit in ſeculo remanere, c. 95. n. 2. 275
Ætas potentiæ generandi tam in viris quam in fœminis, c. 95. n. 3. 275
Æs alienum deducendum eſt de bonis illius qui arras promiſit, item onera & tributa dictorum bonorum. & computandus eſt valor officiorum vendibilium, c. 19. n. 22. 52. ſecus eorũ quæ vendibilia non ſunt, ibidem, n. 23.
Æquipollentium eadem eſt diſciplina, c. 43. n. 33. 116
Affinitatem ſciuiſſe contrahentes non ſufficit, niſi conſtet illum gradum fuiſſe impeditiuum matrimonij, c. 71. n. 7. 210
Affinitas quid ſit, & eius definitio, c. 99. n. 1. 284
Affinitas ex qua copula contrahatur, c. 99. n. 2. 284
Affinitas eſt perſonarum proximitas ex nuptijs proueniens ſecundum leges, c. 99. n. 3. 284
Affinitas durat poſt mortem eius qui affinitatis cauſa fuit, c. 99. n. 4. 284
Affinitas proprie gradus non habet, ſed menſurantur gradus inter affines iuxta gradus conſanguinitatis, c. 99. n. 5. 284.
Affinitas an oriatur ex matrimonio rato non conſummato, vel potius impedimentum publicæ honeſtatis, c. 99. n. 7. 284
Affinitas ex matrimonio conſurgens an iure naturæ dirimat matrimonium in aliquo gradu lineæ rectæ inter aſcendentes & deſcendentes, c. 99. n. 9. 284. & quid in linea tranſuerſali, ibidem
Affinitas iure antiquo, & hodierno vſque ad quem gradum extendatur, c. 99. nu. 11. 284
Affinitas ex copula illicita contracta, hodie per Sanctum Concil. Trid. non progreditur vltra primum, & ſecundum gradum, c. 99. n. 12. 285
Et an in vlterioribus gradibus impediat matrimonium contrahi, ibidem.
Affinitas ex matrimonio orta impedit, & dirimit matrim. intra quartum gradum, c. 99. n. 14. 285
Affinitatis impedimentum non oritur ex matrim. rato non conſummato, remanet tamen impedimentum vlterioris gradus, c. 103. n. 24. 294
Alimenta relicta à viro vxori ſuperſtiti, ſunt eidem præſtanda, etiam ſi ſit ſecundo nupta viro diuiti, c. 108. n. 16. 307
Alimenta ſunt præſtãda vxori lite pendente, c. 129. n. 20. 373
Amicus an ſit idoneus teſtis: vide verbum teſtis.
Animus contrahendi nouum domicilium probatur iuramento ipſius ad contrahendum ibi matrimonium, c. 63. n. 15. 191
Annuli ſubarratio quid operetur in materia matrimonij: vide verbum ſubarratio.
Annuli immiſſio, & ſubarratio facta à ſponſo ſponſæ recipienti, arguit inducat matrimonium de præſenti, præcipue ad fores Eccleſiæ, & coram ſacerdote, c. 63. nu. 23. 192
Anathematis pœna non eſt latæ ſententiæ, ſed ferendæ: vide verbum excommunicatio.

Ancilla efficitur libera domino eius eam collocante in matrimonium viro libero ignaro ſuæ conditionis,c.91.n.1.267

Idem eſt ſi dominus dicat clerico quod eos coniungat matrimonio,c.91.n.2.267

Ampliatur,n.3.ibidem.

Limitatur,n.4.ibidem.

Ancilla contrahens matrimonium tacente domino an eo ipſo conſequatur libertatem,c.91.n.7.& 8.267

Et quid in ſeruitute propria,quæ eſt adſcriptitia,c.91.n.9.267

Ancilla libera efficitur ex eo quod dominus nuptui eam tradat, & inſtrumentum dotis conficiat,c.91.n.10.268

Et quid ſi dominus præſens matrimonio id non conficiat, ſed alius,& quid in ancilla adſcriptitia, c.91.nu.11.cum ſeq. 268

Ancilla an efficiatur libera, domino eius contrahente matrimonium cum ea,c.91.n.13.268

Et quid attento iure noſtro Regio,c.91.n.14.268

Archiepiſcopus,& Epiſcopus in ſua diœceſi non dubiū eſt quin valide poſsint aſſiſtere matrimonio ſubditorum dareque licentiam aſsiſtendi,c.66.n.1.201

Archiepiſcopus nequit aſsiſtere matrimonijs ſubditorum ſuffraganei,quia non eſt Ordinarius ipſorum,niſi in cauſis appellationis, & in alijs caſibus ſpecialibus,c.66.n.2.cum ſeq. 201

Adoptio quid ſit,c.102.n.2.289

Adoptio eſt perfecta, & imperfecta,c.102.n.3.289

Actor ſi confiteatur matrimonium eſſe contractum in facie Eccleſiæ, ſed dixerit filium eſſe illegitimum propter impedimentum,non auditur, niſi probauerit impedimentum, & malam fidem parentum,c.71.n.6.210

Arcta mulier ſi per inciſionem poteſt apta reddi matrim. an valide contrahat,c.112.n.6.325

Et quid ſi eius arctitudini nequeat ſuccurri per inciſionem, c.112.n.10.326

Arcta fœmina an valide contrahat matrimonium quando à viro proprio non frigido cognoſci non poteſt,ſi ab alio potentiori cognoſci poſſit,aut iam aptata eſt, c.112.n.25.327

Et quid tunc præſumatur de iure,ibidem,n.26

Arcta fœmina nupta,cuius arctitudini iudicio medicorum poteſt ſubueniri per inciſionem abſque periculo, an teneatur illam pati.c.112.n.31.327

Arcta fœmina ſeparata ob hoc à viro, & alij nupta, & cognita ab eo an ſit tunc prius matrimonium reſtaurandum,c.115 n.4.332

Et an ſit ſtatim ſeparanda à ſecundo viro, & quid ſi primus vir aliæ coniunctus erat matrimonio, & an interdicatur petitio, & redditio debiti,c.115.n.5.332

Arras pater pro filia promittens an eas amittat ſi faciat quidquid in ſe eſt,vt matrimonium celebretur, c.18.n.22.49

Arras ſi miſit ſponſus habito tractatu inter amicos de matrimonio contrahendo cum aliqua fœmina eaſque ipſa recipit,videtur eam deſponſare,quia hoc eſt ſignum ſufficiens mutuæ promiſſionis, & quid ſi parentes eidem fœminæ annulū miſerint,c.12.n.5.cum ſeq.37

Arræ, & ſic pignus valide promitti poſſunt pro ſponſalibus adimplendis,c.18.n.1.46

Et de ratione differentiæ in hoc,ibidem,n.2

Et in appoſitione pœnæ pro debitore quod tradi debent, ibidem,n.3

Ampliatur,num.4.ibidem,47

Et ſufficit in hoc confeſſio recipientis,n.5.ibidem.47

Arræ prædictæ an poſsint promitti in ſpecie,c.18.n.7.47

Arræ prædictæ an poſsint conſtitui in quacunque quantitate, c.18.n.6.47

Arræ in matrimonijs an poſſint vtrinque cōſtitui,c.18.n.8.47

Arræ prædictæ quando perdantur, & quando non, c.18.n.9. cum ſeq.48

Et quid in foro conſcientiæ,ibidem,n.18.48

Arræ quas promittit ſponſus ſponſæ,vel maritus vxori in Hiſpania ſucceſſerunt loco donationis propter nuptias,c.19.n.1.50

Arræ quas promittit ſponſus ſponſæ vel maritus vxori in præmium virginitatis, ſi quæ non erat virgo an ſint reſtituendæ per mulierem.c.19.n.2.cum ſeq.50

Arræ præſumuntur dari in præmium detrimenti virginitatis, quod per maritum vxor patitur,c.19.n.3.50

Arræ poſſunt dari viduæ, & corruptæ, c.19.n.5.cum ſeq. 50

Arræ poſſunt cōſtitui ab ſponſo ſponſæ,vel à marito vxori,ante vel poſt initum,vel conſummatū matrim. c.19.n.13.51

Arræ in his Regnis Hiſpaniæ non poſſunt dari nec promitti iuxta legem fori vltra decimam partem bonorum promittētis,nec huic legi poteſt renunciari,c.19.n.14.51

Arræ poſſunt promitti tam de bonis præſentibus quā futuris, & mulier poteſt eligere tempus valoris bonorū promittentis,dummodo decimam illorum non excedant,c.19.numero 17.51.

Arrarum promiſsio in dubio de bonis præſentibus intelligitur, niſi futura exprimantur, & numero 20.reijcitur quædam limitatio,cap.19.n.18.52.

Arras promittens quamuis hæredibus neceſſarijs careat non poteſt eas vltra decimam bonorum ſuorum promittere, c.19. n.21.52.

Arras promittens de bonis deducendum eſt omne æs alienum, item onera, & tributa dictorum bonorum & computandum eſt valor officiorum vendibilium ſecus eorum quæ vendibilia non ſunt,ca.19.numero 22.52.& numero 23. ibidem.

Arræ promiſſæ vltra valorem decimæ partis bonorum eas promittentis non in totum vitiantur ſed tantum in exceſſum, c.19.n.24.52.

Arras an poſsit extraneus promittere,c.19.n.25.52.

Arrarum decima,an computanda ſit iuxta valorem bonorum quæ ſponſus,vel maritus bona fide poſsidebat,ſi poſtea euincantur,vel aliter conſtet non fuiſſe propria,c.19.n.27.52.

Arrarum promiſſio à poſſeſſore vinculi,vel maioratus quo modo ſit computanda,c.19.n.28.cum ſeq.52.

Arrarum promiſsio vltra decimam partem bonorum promittentis an firmetur iuramento, & cui incumbat onus probādi exceſſum arrarum,cap.19.n.37.cum ſeq.54.

Arrarum promiſsio vltra decimam partem bonorum an ſit valida in foro conſcientiæ,cap.19.numero 32.cum ſeq.53.

Et quid in melioratione excedente tertium, & quintum facta filiæ per contractum matrimonij inter viuos,ibidem.

Arræ promiſſæ per virum habentem filios prioris matrimonij an ſint extrahendæ ex toto corpore hæreditatis, vel ex ea ſola parte,de qua poteſt libere diſponere,cap.19. numero 39.55.

Arras magnas promittens vir ea ratione quando ampla ſibi dos promiſſa ſit,aliter minores arras promiſſurus,an teneatur arras promiſſas dote non ſoluta,c.19.n.41.55.

Arras an poſsit minor promittere,remiſsiue,c.19.n.4?.55.

Decedente vxore in matrimonio conſummato hæredes eius lucrantur arras,ſi ipſas elegerit potius quam iocalia intra 20. dies,c.19.n.46.cum ſeq.55.

Intellige quod tunc hæredes vxoris tenentur reſtituere viro vel eius hæredibus ſponſalitiam largitatem einſdem valoris cuius erat tempore receptionis, quando ſoluto matrimonio arras elegerunt,ca.19.n.48.56.

Authoritas Eccleſiæ requiritur, etiam ſtantibus ſufficientibus coniecturis ficti conſenſus ad celebrandum aliud matrim. priori ſpreto,cap.49.n.49.159.

B.

Baptizatus metu compellitur ſeruare fidem,c.94. num.16. 273.

Benedictiones nuptiales ante tempus debitum factæ non ſunt iterum faciendæ,c.76.n.28.231.

Benedictiones nuptiales conferri non poſſunt ligatis excommunicatione maiori,c.83.n.11.252.

Benedictio nuptiarum à proprio parocho vel ab ordinario,vel eius licentiam habente hodie attento Concilio fieri debet,c. 106.n.4.292.

Benedictiones nuptiales ſunt neceſſariæ, & de præcepto,c.106. num. 11.300.

Benedictiones nuptiales omittere ex contemptu eſt peccatū mortale,c.106.n.12.300

Benedictiones nuptiales an & quando licet impertiri ſecundis nuptijs late hic agitur,c.106.n.14.300

Benedictiones nuptiales in primo matrimonio irrito præſtitæ non ſunt vlterius in alio impartiendæ,ca.106.nu.15.301

Beneficium curatum aut ſimplex recipiens aut retinens abſque animo ſe ſacris initiandi,an peccet, & quando teneatur ad reſtitutionem fructuum,c.97.nu.11.280

Beneficia per ſponſalia de futuro non amittuntur,cap.97.n.1. 280

Beneficia clerici ſacris non initiati,an vacent per matrim.validum ab eo celebratum ipſo iure,vel requiratur ad id iudicis ſententia,c.97.n.2.280

Beneficia clerici matrimonium contrahentis poſſunt ſtatim impetrari atque alteri conferri.c.97.n.6.280

Bene poteſt quis ad matrimoniū ſpe lucri inuitari,c.20.nu.4. 58

Bigamiæ triplex ſpecies,c.107.n.1.cum ſeq.302

Bigamia nulla cōtrahitur ſine carnali copula,c.107.n.2.302

Bigamia non contrahitur per matrimonium ratum, & non conſummatum,c.107.n.5.302

Bigamia interpretatiua quatuor modis poteſt incurri, de quibus hic,c.107.n.7.302

Bigamus an ſit qui poſt adulterium vxoris eam carnaliter cognouit conſcius adulterij, vel non, c. 107. n. 12. & 13. 303

Bona quæ coniux habuit ex bonis coniugis prædefuncti, ex diſpoſitione legis, ſtatuti, vel conſuetudinis reſeruantur filijs prioris matrim. tranſeunte ad ſecundas nuptias coniuge ſuperſtite, c. 109. n. 42. 318

Et quid ex pacto mutuo inter coniuges inito acquiſitorum poſt mortem coniugis ſuperſtite ad ſecundas nuptias tranſeunte, c. 109. n. 43. 318

Bonum matrimonij triplex eſt, non tamẽ irritatur ob aliquem peruerſum finem, qui eius ſubſtantiæ, & prædictis tribus bonis minime aduerſetur, c. 46. num. 5. 142. & c. 82. num. 2. 243

Bona fides in dubio præſumitur circa nouum domicilium acquirendum quando hoc exprimitur: vide verbum domiciliũ.

Bona fides præſumitur niſi contrarium probetur, c. 71. nu. 4. 210

C.

CAlore iracundiæ geſta non valent nec obligant, c. 7. nu. 1 cum ſeq. 26

Canonica portio habentis duas parochias diuidenda eſt, c. 64 n. 5. 199

Cap. 3. de ſententia excommunicationis, an habeat locum in percutiente clericum turpiter inuentum cum ſponſa ſua de præſenti nondum cognita carnaliter, c. 1. n. 13. cum ſeq. 3

Et an procedat in ſponſa de futuro, ibidem, n. 15 3

Cap. de deſponſatione impuberum intellectus, c. 0. n. 15. 9

Cap neque furioſi in 32. quæſtione 7. intellectus, c 8. n. 6. 28

Cap. in litteris de teſtibus intellectus, c. 44. n. 85. 136

Cap. 1. De conſang. & affin. circa qualitatem teſtium in cauſa matrimoniali intereſſe debentium intellectus, c. 44. nu. 83. 136

Cap. quia circa de canſanguin. & affin. & cap. cum iam dudum de præbendis intellectus, & concordantia, c. 48 num. 1 150

Cap. vltim. §. fin. de officio leg. intellectus. c. 49. n. 17. 156

Cap. in præſentia 19. in ordine de ſponſalibus intellectus, c. 51. per totum 161

Cap. ex publico de conuerſione coniugatorum littera refertur, & de eius intellectu, & materia agitur, & an bimeſtre de quo ibi ſit ad deliberandum de Religionis ingreſſu, c. 54. n. 10. cum ſeq. 167

Cap. 1. & c. fin. & cap. fraternitatem de frig. & maleſ. intellectus, & concordia, c. 120. n. 27 342

Cap. fin. de procuratoribus lib. 6. non eſt correctum per Concil. Trid. dummodo ſeruetur in eo forma eiuſdem Concilij, c. 43 n. 11. 111

Cap. tua nos de ſponſalibus intellectus, c. 43. n. 35. 117

Cap. ex tenore qui filij ſint legitimi, an procedat quando matrim. nullum fuit clandeſtinum omiſſis denunciationibus, c. 71. n. 8. 210

Cap fin in 2. parte de condit. appoſ. intellectus, c. 82. n. 40. & 41. 248

Cap. 19. De regular. in ſeſſione 25. Concilij Tridentini intellectus, c. 95. nu. 28. 278

Cap. quod ſuper in fine de conſang. ex vna parte, & c. 1. & c. ſuper eo de cognat. ſpirit. ex altera intellectus, & concordia, c. 101. n. 9. 289

Cap. Capellanum, & cap. 1. de ſecundis nuptijs intellectus, c. 106. n. 17. 301

Cap. 5. ſeſſione 24. de reformatione in Concil. Trident. intellectus. c. 128. n. 14. 366

Capitulum Eccleſiæ Cathedralis ſede vacante poteſt aſſiſtere matrimonio, vel alij ſacerdoti licentiam dare aſſiſtendi, c. 66 n 5. 202

Cardinales in Eccleſijs ſui tituli habent iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, & ideo poſſunt aſſiſtere matrim. & licentiam concedere aſſiſtendi, c. 66 nu 9. 202

Caſtitas Vide verbum votum.

Cathecilmus quis ſit, & vnde dicatur, cap. 84. numero 1. cum ſeq. 252

Cathecilmi impedimentum an ſit ſublatum per Sanctum Concil. Trid. c. 84 n. 6. 252

Cauſa iuſta requiritur ad diſpenſandum in denunciationibus ad matrim. a Sacro Conc. Trid. requiſitis, non tamen requiritur cognitio iudicialis eius, ſed ſatis eſt quod ordinarius aliqua cauſa rationabili ſibi tantum cognita has denunciationes remittat, c. 57. n. 1. & 2. 174

Cauſæ iuſtæ remittendi denunciationes ad matrim. requiſitas multæ ſunt, & ſufficit quæcunque arbitrio Ordinarij iuſta, c. 57. n. 3. 175

Cauſa diſpenſationis vere probata, ſi poſtea deficiat an matrimonium valide contrahi poſſit, c. 126. n. 2. & per totu m. 360

Cauſa adiecta diſpenſationi, quod contrahere volentes ſint nobiles, vel principaliores oppidi vel Ciuitatis, an ſit probanda, c. 128. n. 13. 366

Ceſſante cauſa tunc demum ceſſat effectus quando ceſſant omnes cauſæ, c 19. n. 10. 51

Ciuilitas acquiritur, hoc eſt vicinitas per matrim contractum in loco, c. 63. n. 18. 191

Circunſtantia copulæ habitæ cum alterius ſponſa de futuro an ſit neceſſario confitenda, c. 1. n. 18. cum ſeqq. 5

Circunſtantia notabiliter aggrauans peccatum licet ſpeciem eius non mutet, an ſit confitenda, c. 1. n. 19. cum ſeq. 6

Clandeſtini matrimonij duæ ſunt ſpecies, de quibus hic, c. 55. numero 1. 170

Clandeſtinum matrimonium an dicatur, quando illicite monitiones omittuntur. c. 55. n. 5. 170

Clandeſtinum matrim. an dicatur quando omittuntur denunciationes, celebratum tamen fuit publice coram maiori parte viciniæ, quoad pœnas incutiendas, c. 55. n. 6. 171

Clandeſtinum matrim. non dicitur quando celebratur coram parocho, & teſtibus, licet ij nõ ſint rogati, c. 55. n. 8. & 9 171

Clam fieri dicitur quod omiſſis iuris requiſitis efficitur, & filij nati ex huiuſmodi matrimonio non ſunt legitimi, c. 55. n. 7. 171

Clandeſtini matrimonij pœna eſt mixti fori, & ſic erit locus præuentioni, & præueniente iudice ſeculari non eſt locus inhibitioni iudicis Eccleſiaſtici. c. 75. nu. 11. & 12. 223

Clericus ſponſam ducens de præſenti valide non recuperat beneficium, etiam alteri non collatum, quamuis ea ante copulam decedat, vel Religionem ingrediatur, c. 97. n. 3. 280

Clericus contrahens matrim valide non poteſt priora beneficia retinere, ſed tenetur ea ſtatim dimittere, c. 97. num. 5. 280

Clericus beneficiatus matrim. contrahens non poteſt beneficiũ quod habet renunciare, c. 97. n. 7. 280

Clericus coniugatus non debet admitti ad Eccleſiaſtica beneficia, neque ad Sacros ordines, aut adminiſtrationes Eccleſiaſticas, niſi forte caſtitatem voueret perpetuam, c. 97. nu. 8. 280

Clericus contrahens matrim. nullum an perdat beneficia? c. 107. n. 20 305

Clericus in ſacris matrimonium contrahens an ſit irregularis, c. 97. n. 13. 281. & c. 107. n. 19. 304

Cognatio ſpiritualis quæ ex baptiſmo naſcitur inter quas perſonas contrahatur iuxta Sanct. Conc. Tridentinum, c. 100 nu. 1. 256

Cognatio ſpiritualis ex Baptiſmo, & Confirmatione orta non eſt ex iure diuino naturali, aut ex diuino poſitiuo, ſed ex ſolo Eccleſiaſtico. c. 100. n. 2. 286

Cognatio ſpiritualis ex baptiſmo. & confirmatione orta impedit matrim. contrah. & dirimit contractum, c. 100. nu. 3. 286

Cognatio ſpiritualis ſuperueniens non dirimit matrim. præcedens, peccat tamen coniux patrinus in ea ſpecie, c. 100. n. 5. 286

Cognationis ſpiritualis impedimentum, an contrahatur in baptiſmo priuato, c. 100. n. 7. 286

Cognatio ſpiritualis in baptiſmo an contrahatur inter plures perſonas tenentes puerum in baptiſmo vltra quæ deſcribuntur in Sancto Concil. Tridentino, c. 100. n. 8. 287

Cognatio aliqua ſpiritualis, an oriatur ex baptiſmo conditionaliter facto. c. 100. n. 10. 287

Cognatio aliqua ſpiritualis an oriatur ex reiteratione ſolemnis priuati baptiſmi valide collati, c. 100. n. 9. 287

Cognationis ſpiritualis ſpecies inter ſuſceptum de ſacro fonte baptiſmatis, & filium filiamue ſuſcipientis eſt ſublatum decreto Concil. Trid. c. 2 ſeſſ. 24. c. 100 n 13. 287

Cognatio legalis eſt effectus adoptionis, ex eaque oritur ſicut affinitas ex copula, c. 102. n. 1. 289

Cognatio legalis triplex, vt hic, c. 102. n. 4. 289

Cognatio legalis imperfecta an impediat, & dirimat matrimonium c. 102. n. 5 289

Cognatio legalis triplex, an impediat, & dirimat matrim. c. 102 n. 6. 290

Et quid de ea quæ oritur ex linea tranſuerſa, c. 102. n. 7. 290

Cognatio legalis ad hoc vt obſtet matrimonio contrah. debent concurrere in eo ſolemnia iuris, c. 102. n. 8. 290

Cognatio legalis ſuperueniens an impediat debiti exactionẽ, c. 102. n. 9. 290

Cognatio legalis ſuperueniens ſponſalibus de futuro ea diſſoluit, c. 102. n. 10. 290

Cognatio legalis triplex an obſtet matrimonio perpetuo contrahendo, & ad quas perſonas, & gradus extendatur, c. 102 n. 11. 291

Cohabitatio coniug. longa tempore habita inducit præſumptionem in fauorem matrim. c 63. n. 28. 194

Ii iij Con-

Conditio teſtatoris præcipientis fœminæ, vt alicui nubat ſub pœna amiſſionis hæreditatis aut legati ab eo relicti valet, c. 20.n.5. 58

Ampliatur, vt procedat etiam ſi teſtator præcipiat vt matrim. contrahas cum conſanguineo, vel conſanguinea intra quartum gradum, ibidem n.6.

Ampliatur etiam quando conſanguinitas eſt in ſecundo gradu, c.20.n 7.59

Limitatur, dummodo prædicta conditio non apponatur in legitima, ibidem, n 8

Conditio appoſita per teſtatorem contrahendi matrim. cum perſona indigna reijcitur à legato, vel hæreditate, niſi fœminæ cui apponitur prædicta conditio, ſit vidua; ſed quamuis virgo non teneatur illi nubere, tenetur tamen ab alijs nuptijs abſtinere, c.20.n.9.& 10. 59

Conditio ducendi in vxorem certam fœminam ſi ipſa recuſet, vel alteri nubat habetur pro impleta.c.20.num.17 60

Conditio mixta, cuius implementum pendet ex voluntate alterius ex initiatis, veluti conditio contrahendi, habetur pro impleta quando impeditur ex facto illius, ex cuius etiam voluntate pendet eius implementum, c. 20.n.18 60

Conditio maioratus, qua cauetur, vt eius ſucceſſor aſtringatur cum certa fœmina matrim. contrahere ſi ea data opera ſe celauerit, & requiſitio ſibi non fiat, & conditionis implementum impediatur, tunc dicitur per eam extitiſſe, quominus matrim. contraheretur poteritque maioratus ſucceſſor cum qua voluerit contrahere obſeruato prius quod hic dicitur, c.20.n.18.60

Et an hoc procedat in primogenijs inſtitutis in contractibus inter viuos irreuocabilibus, ibidem, n.19.

Conditio mixta caſu deficiens abſque alterius culpa, nempe, vt ſi Maria hæres inſtituta, vel legataria ea lege, vt Titio nubat, antequam in mora ſit obierit, vel ipſe Titius, an habeatur pro completa, vel non, c.20.num 22.61

Et quid fauore alimentorum, c.20.n.25.61

Conditio mixta quando non impeditur à contrahentibus, ſed à quodam tertio, an tunc habeatur pro impleta necne? remiſſiue, c.20.n.26.61

Conditio abſtinendi à matrimonio contractui adiecta an reijciatur, vel vitiet, ca.21.n. 1.63

Conditiones, quæ iure improbantur, vocantur impoſſibiles, c. 21.n.3.63

Conditiones impoſſibiles in contractibus appoſitæ ipſos vitiant, c.21.n 4 63

Conditio abſtinendi à nuptijs adiecta in vltima voluntate reijcitur omnino, & de ratione differentiæ inter contractum, & vltimam voluntatem ca 21.n.5.& 6.63

Improbatur in hoc opinio Metymnæ, cap.21.n.7.63

Alia opinio Acoſtæ in hoc etiam improbatur, ibidem, n,8

Conditio auertens à liberis procreandis reijcitur, c. 21.n.9 64

Conditio legati facti extraneo de centum ſi talis virgo non nupſerit, &c. non valet, c 21 n 10.64

Conditio nuptias prohibens adiecta legato relicto patri, tutori, curatori, vel amico. an valeat? c.21.n.12.64

Conditio ſi mulier, cui eſt relictum legatum, ſi non nupſerit rogata ſit illud reſtituere an valeat, cap. 21. nu. 11. 64.

Conditio legati relicti Titiæ.& extraneo ſi ipſa non nupſerit, an reijciatur pro parte Titiæ, c.21.n.13.64

Conditio legati auertens à nuptijs ſpiritualibus an reijciatur, c. 21.n.14 64

Conditio in primogenijs, & meliorationibus adiecta quod Monacha, nec ſacro Ordini initiati ſuccedant valida eſt, c.21 n 16. 64

Conditio adiecta legato qua præcipitur, quod matrim. contrahatur arbitrio, vel conſenſu tertij an reijciatur, c.21.nu. 17 64

Conditio contrahendi matrimonium cum certo genere perſonarum valet, c.21.n.19.65

Conditio teſtatoris hæredi adiecta quod contrahas matrim. cum certa fœmina valet, c.21.n.20.65

Conditio legati adiecta ducendi vxorem cum conſilio talis perſonæ valet, c.21.n.25.66

Limitatur in caſibus, in quibus non ſolum tenetur quis conſiliū requirere, ſed etiam illud ſequi, ibidem, n.28. 66.

Declaratur, n.29.& 30.66

Conditio per quam matrimonium per aliquod tempus differtur non reijcitur, c.21.n.26.66

Conditio adiecta legato, ſi filia mea intra decimum ætatis ſuæ annum non nupſerit valet c.21.n.27. 66

Conditio adiecta legato ſi Titia non nupſerit habebis poſt mortem ſuam centum, an valeat.c.21.n. 31.67

Conditio non nubendi admittitur in vidua attento iure authenticorum, c.21.n.32.67

Conditio prohibens nuptias in homine viduo valida eſt, c. 21. numero 34.67

Conditio non contrahendi matrimonium impoſita eunucho valet, c.21.n.35 67

Conditio nuptias prohibens valet fauore piæ cauſæ, ca.21 nu. 36.67

Conditio non contrahendi matrimonium in quodam certo loco, vel oppido valet.c.21.n.39.67

Conditio appoſita in primogenijs quod ſucceſſor teneatur habitare in certo loco ſub pœna amiſſionis valet, c. 23. numero 20.71

Conditio honeſta, & poſſibilis de præſenti vel de præterito adiecta matrimonio illud non vitiat, nec ſuſpendit, ſi eſt vera, ſecus ſi falſa ſit, c.81.n 1.240

Conditio poſſibilis & honeſta de futuro ſuſpendit matrim. quouſque verificetur, c.81.n.2 240

Et quomodo ſit intelligendum, declaratur ibidem, n.3.4.& 5.

Conditionis verificatio appoſita in contractu matrimonij, vel ſponſalium de futuro, an debeat conſtare parocho, & teſtibus, necne? c.81. n.6.& 7.241

Et quid in dubio tenendum ſit, an Theologorum, vel Canoniſtarum ſententia ibidem, n.8.241

Conditio inter conſanguineos, vel affines, ſi Papa diſpenſauerit, an eo diſpenſante remaneat verificata, & celebratum matrimonium, c.81.n.12.242

Conditiones contra ſubſtantiam matrimonij in ipſo appoſitæ vitiant illud, conditiones vero turpes, & impoſſibiles pro nō adiectis habentur, c. 82.num.1 243. & n.21. 246 & 38. 247

Conditiones, & pacta contra tria bona matrimonij tollunt ipſius ſubſtantiam, & conſenſum debitum, cap. 82. numero 3. 243

Conditio contra ſubſtantiam matrim. in ipſo adiecta quando ipſum vitiet, vel non, c.82.n.4.cum ſeq.243

Conditio adiecta matrimonio, nempe ſi te adulterandam tradideris, eſt contra ſubſtantiam matrimonij, ac proinde illud vitiat, c.82.n.8.244

Conditio adiecta matrimonio, ſcilicet, ſi prolem neces, aut inutiles, aut eam mancam reddas, aut oculos eruas eſt contraria bono prolis ac proinde vitiat matrim.c.82.n.9 244

Conditio illa adiecta matrimonio. ſcilicet ſi prolē a nobis ſemper abijciamus.& alendam exponamus, an vitiet ipſum matrimonium, c.82.n.10.244

Conditio appoſita matrimonio, nempe contraria bono ipſius, ſi eſt honeſta, an illud vitiet, vel tantum quando eſt turpis, c. 82. n. 11.244

Conditio adiecta matrimonio, ſcilicet, contraho tecum ſi prius te voto caſtitatis ſic abſtrinxeris, vt nunquam a me petas nec reddas debitum, an vitiet matrim.c.82.n 13 245

Et quid in pacto,& conditione adiecta de non exigendo debitum, ibidem nu. 14.

Conditio, vel pactum adiectum matrimonio, vt liceat ingredi Religionē ante conſummatū matrim. illud non vitiat: ſecus in conditione, quod teneretur ambo vel alter ingredi Religionem, ante, vel poſt matrimonij conſummationem, c. 82. n.15.& 16.245

Conditio illa adiecta matrimonio, nempe quod alter coniux minime teneatur debitum reddere, quoties alteri petere non liceat an vitiet matrim.c.82.n.17.245

Conditio appoſita in matrimonio ab altero tantum coniugum contra ſubſtantiam matrim. an illud vitiet, c.82.num. 18. 245

Conditiones adiectæ in ſponſalibus de futuro contra ſubſtantiam, & naturam ipſorum ea vitiant, cap.82. numero 20. 246

Conditio adiecta matrim nempe ſi te adulterandam tradas, incitat ad peccandum, & non reijcitur ſed vitiat matrimonium, c.82.n.25.246

Conditio turpis adiecta matrim. illud vitiat quoties coniecturis apparet, non aliter contrahentes voluiſſe contrahere, c. 82.n.26.246

Conditio turpis de præſenti, vel de præterito non reijcitur de matrimonio illa verificata, vt in exemplis de quibus hic: ſecus autem non, c.82.nu.27 246

Conditio in ſponſalibus de futuro adiecta, ſcilicet contraham tecum ſi mecum concubueris, an ſit turpis necne? c.82.num. 28.247

Et quid in alijs conditionibus, ſcilicet ſi te virginem inuenero, vel ſi in primo coitu mihi placueris, c. 82.n.29.247

Conditiones impertinentes vt hic ſuſpendunt matrim.c.82.n. 31.247

Conditio impoſſibilis reputata à contrahentibus poſſibilis nō reijcitur à matrim. vel ſponſalibus, c.82 n.42.249

Conditio impoſſibilis ad hoc vt reijciatur matrim. requiritur quod illud contrahentes conſcij ſint iuris hoc diſponentis.

tit. item quod ſit dubia contrahentium intentio, an animo conſentiendi, vel potius irridendi eam conditionē appoſuerint; ſecus ſi ex alijs coniecturis conſtaret conditionem impoſſibilem appoſitam fuiſſe ioco abſque animo contrahendi, c.82.n.43. cum ſeq.249.

Conditio impoſſibilis appoſita in matrim. ſiue de præterito, præſenti, vel de futuro reijcitur, c.82.n.46.249

Conditio impoſſibilis de iure appoſita in matrimonio reijcitur ſicut impoſſibilis de facto, c.82.n.47.249

Conditio de ſolo facto impoſſibilis, an reijciatur de matrim. c 82.n.48.249

Conditio adiecta matrimonio, quæ ex ſui natura poſſibilis eſt, ſed ex accidenti impoſſibilis, vel ex lapſu temporis non reijcitur de matrimonio, c.82.n.49.250

Conditio adiecta matrimonio, ſi virgo eſt, non reijcitur. ſed valet, c.82.n.50.250

Conditio impoſſibilis contraria ſubſtantiæ matrimonij an ſit reijcienda, c.82.n.51.250

Conditio illa adiecta matrimonio, ſi non aſcenderis Capitolium, an reijciatur, vel annullet matrimonium, c.82.n.52.250.

Conditio retrahens à nuptijs, an, & quando valeat, c. 111.n. 1.323.

Confeſſio impedimenti vtriuſque ſponſi ſufficit ad diſſoluenda ſponſalia de futuro. non tamen confeſſio illius qui matrimonium recuſat, cap. 36. num. 18.92.

Confeſſarius, an & quando teneatur admonere pœnitentem orta ignorantia inuincibili alicuius rei, c.48.n. 2. cum ſeq. 50

Confeſſores ordinarij poſſunt excipere confeſſiones extra diœceſim, non tamen eorum Vicarij quibus hoc Epiſcopus delegauerit, c.62.n.9.184

Confeſſor deputatus pro vagis ille debet eorum matrimonijs intereſſe, c.65.n.12.201

Confeſſore ſemel electo virtute breuis ſacræ pœnitentiariæ ad diſpenſandū in impedimentu matrimonij, an poſſit elector illo dimiſſo alterum eligere, c.125.n.17. cum ſeq. 359

Confeſſor electus litteris ſacræ pœnitentiariæ in foro conſcientiæ ad diſpenſandum in matrim. approbatus tantum ab ordinario ad audiendas confeſſiones virorum, non vero mulierum, an poſſit prædictas diſpenſationes expedire, ca. 128. nu.16. cum ſeq. 367 & quid in electo Bullæ Cruciatæ, ibidem.

Confeſſio ſacramentalis an ſit neceſſaria ad diſpenſationem, abſolutionem, & commutationem voti alicui commiſſam, cap. 128.n.18.367

Confiteri an teneatur contracturus matrim. antequam illud contrahat, c.83.n.13.252

Coniugatus ad ſacros ordines promoueri non poteſt niſi ab vxore cōtinentiam profitente fuerit abſolutus, nec tunc eſt neceſſaria licentia Epiſcopi, c. 96.n. 1. & 2.278

Coniuges non ſunt permittendi ſimul cohabitare quando vir de licentia vxoris profitentis continentiam ad ſacros ordines eſt promotus, c.96.n.3.278

Coniuges non ſunt inter ſe affines ſed principium affinitatis, c. 99.n.6.284

Coniuges iurantes à principio eſſe potentes, ſi poſtea diſſoluatur matrim. ob impotentiam, debent agere pœnitentiam de periurio commiſſo, c.115.n.10.333

Coniugi conſcio impedimenti, quæ remedia competant, c.49. n.3. & 4.154

Coniugalis coitus quo tempore conſiderari debeat, vt proles legitima dicatur, c.72.n.6.213.

Coniugi licentiam concedenti alteri coniugi metu cadenti in conſtantem virum extortam, integrum eſt profeſſum repetere, ſecus quando metus leuis fuit, c.95.n.24.277

Coniugi dicenti aliquid acquiſiſſe ex contractu oneroſo durante priori matrimonio credendum eſt, c.109.n. 65.320

Coniux impedimenti conſcius an poſſit reddere debitum dum ab Eccleſia ad id compellitur per excōmunicationem, vel ſi mortem ſibi timet niſi reddat, c.49.n.1.153

Coniux conſcius impedimenti, illo ceſſante per diſpenſationē, vel ſi propria voluntate tolli poſſit, an teneatur obedire, denuo conſentiens, ca.49.n.2.153

Coniux matrimonio bona fide vtriuſque contracto, dubitans tamen poſtea de ipſius valore, an poſſit debitum petere, & reddere, & an liceat tūc deponere hoc dubium ſpeculatiuum, nec practice dubitare ratione poſſeſſionis, c.49.nu.23. cum ſeq.157

Coniux dato quod ſuus coniux illicite debitum petat an reddere teneatur, c.49.n.30.158

Coniux an quando conſcientia pulſat animum ex credulitate probabili, & diſcreta, quamuis non euidente, nec manifeſta, reddere, & poſtulare debitum poſſit, c.49.n.31. cum ſeq. 158

Et an vnus teſtis impedimenti, vel iuramentum alterius coniugis ſufficiat, ibidem, num.32. & 34

Coniux qui primo dixit eſſe impedimentum ſui matrimonij ſi poſtea ſe retractet, tenetur alter coniux tunc ei reddere debitum. ſed ſi ei credat non poteſt petere nec reddere, c.49.n.35 & 36.158

Et an teneatur credere, ibidem. n.37.

Coniux aſſerens ficte conſenſiſſe, quando ei credatur, & quid ſi proteſtatio ficti conſenſus præceſſit. & an ſufficiat teſtimonium dicentis adfuiſſe impedimentum. vt coniux credat, vel dubitet, & abſtineatur, & qualis probatio impedimenti dirimentis ſufficiat ad matrimonium diſſoluendum, c.49. n.39. cum ſeq.158

Coniux qui dubia fide contraxit matrimonium nullo pacto poteſt exigere debitum, reddere tamen tenetur, cap. 50. nu. 1.160

Coniux vterque quando mala fide contraxit matrim. dubitans de impedimento non poteſt petere nec reddere debitum, c.50. n.2.160

Coniux dubitans de valore matrim. à ſe bona fide contracti, quia dubitat de ſeruitute alterius, an poſſit teneaturque reddere debitum etiam Eccleſia id præcipiente, c. 50.n.3. 160.

Coniux qui bona fide contraxit matri. non tamen dubitat. ſed opinatur matrim. eſſe nullum, an poſſit petere, & reddere debitum, c.50.n.4.161

Coniux vterque intra bimeſtre à contractu matrim. non tenentur ſibi inuicem reddere debitum, ſed poſſunt gaudere illo termino ad deliberandum de Religionis ingreſſu, c. 54. n.18.168

Coniux biennio tranſacto, vel alio termino à iuriſdictione præſcripto ad conſummandum matrim. ipſo non conſummato, licet negando debitum peccet, poterit nihilominus ad Religionem tranſire, c.54. n.19.168

Coniux inceſtuoſus vſque ad quartum gradum impeditur petere debitum ab vxore, c.87.n.5.258

Coniux ſenex remanens in ſeculo ſuſpectus de incōtinentia an debeat quoque profiteri, c.95.n.8.276

Coniux manens in ſeculo ratificans alterius cōiugis profeſſionem abs ſui licentia factam, non indiget Religionis ingreſſu, quamuis iuuenis ſit, c.95.n.10.276

Coniux profeſſus à Religione reuocatus per coniugem tenetur poſt mortem ipſius ad Religionem redire in caſu de quo hic, c95n.14.276

Coniux profeſſus reuocatus ab altero coniuge tenetur ei debitū reddere, c.95.num. 17. 276 non tamen debet petere, vt in num.18

Coniux inualide profeſſus tranſeundo ad aliud matrim. peccat mortaliter, c.95.n.21.277.

Coniux abſque licentia alterius profeſſus, an teneatur ab ipſo reuocatus redire poſt eius obitū ad Religionem, c.95.n. 23. 277

Coniugi licentiam concedenti alteri coniugi metu cadenti in conſtantem virum extortam, integrum eſt profeſſum repetere, ſecus quando metus leuis fuit, cap.95.n.241.277.

Coniux manens in ſeculo poteſt reuocare licentiam à ſe præſtitam dolo graui alteri coniugi ad ingrediendum Religionem c.96. nu. 25. 277

Coniux manens in ſeculo, qui non præſtitit licentiam alteri coniugi ingrediendi Religionem, ſed tacuit, poteſt eum reuocare à Religione, c.95.n.26.278

Coniux ad ſacros ordines promotus, ſola ſpontanea vxoris licentia. abſque alijs à iure requiſitis, an poſſit ab ipſa reuocari, c.96.n.4.278

Coniux ſcienter. & ex neceſſitate baptizans, vel tenens tanquā patrinus in baptiſmo, vel confirmatione filium communem, aut alterius coniugis, an priuetur ex hoc iure exigendi debitum, c.100.nu.6.286

Coniux ſuperſtes tenetur reſeruare filijs prioris matrimonij partem dotis datæ filiæ communi ab ambobus coniugibus, iam defunctæ, pro parte tangente ex bonis prædefuncti coniugis, c. 109.n. 3.310

Coniux ſecundo nubens priuatur ſtatim ipſo iure dominio omnium lucrorum. quæ à coniuge defuncto perceperat, applicaturque communibus liberis, reſeruato ſibi ſolo dum vixerit vſufructu, c.109.n.4 310

Coniux ſuperſtes cum filijs prioris matrimonij, qua ratione teneatur reſeruare prædictis filijs ea quæ habuit à priori viro, vel ab aliquo filio illius matrimonij, cap.109.nu.5.310

Coniux tranſiens ad ſecundas nuptias, an poſſit præferre aliquem filium prioris matrim. in bonis quæ habuit à coniuge prædefuncto, vel à filio illius matrimonij, ca.109. num. 9. 311

Coniux prædefunctus quando meliorauit filium ſuum cōmunem, in tertia bonorum parte, & coniugi ſuperſtiti reliquit

quintum, an teneatur hic tranſiens ad ſecundas nuptias reſeruare illud quintum quoad proprietatem filijs prioris matrimonij, c. 109. n. 12. 311
Coniux ſuperſtes tranſiens ad ſecundas nuptias an teneatur reſeruare filijs prioris matrimonij quæ ab eo habuit quando ſecundum matrim. non fuit conſummatum, vel fuit nullum, cap. 109. num. 28. 314
Coniux tranſiens ad ſecundas nuptias, an teneatur reſeruare filijs prioris matrim. legatum ſibi à prædefuncto relictum titulo legati, inſtitutionis, vel reſtitutionis, c. 109. n. 29. 315.
Coniux tranſiens ad ſecunda vota, an teneatur reſeruare filijs prioris matrimonij bona acquiſita contemplatione coniugis prædefuncti, c. 109. n. 31. 315
Coniux ſuperſtes tranſiens ad ſecundas nuptias, an teneatur ſeruare filijs prioris matrim. proprietatem bonorum, quæ habebat in parte hæreditatis fratris præmortui, an potius in ea ſuccedant alij fratres eiuſdem matrimonij, c. 109. num. 32. 316
Coniux tranſiens ad ſecundas nuptias non tenetur reſeruare filijs prioris matrim. bona quæ proceſſerunt ex ſubſtantia aui filio eiuſdem matrim. prædefuncto, c. 109. n. 33. 316
Etiamſi contemplatione patris vel matris ſint acquiſita filio, ibidem, n. 34. 316
Coniux tranſiens ad ſecundas nuptias non tenetur reſeruare filijs prioris matrimonij bona, quæ peruenerunt ad filium defunctum aliunde, quam ex ſubſtantia parentum, ſed in iis ſuccedit pleno iure, c. 109. n. 35. 316
Coniux tranſiens ad ſecundas nuptias, an teneatur reſeruare filijs prioris matrim. illud quod habuit à filio communi eiuſdem matrim. titulo oneroſo, ca. 109. n. 40. 317
Coniux tranſiens ad ſecundas nuptias acquirit pleno iure bona quæ habuit à priori matrimonio nullis ſtantibus filijs, cap. 109. n. 44. 318
Quod procedit etiamſi coniux prædefunctus filios relinquat ex alio matrim. ca. 109. n. 45. 318.
Idem eſt quando filij ſuſcepti ex priori matrimonio mortui fuerunt, ibidem, n. 46
Coniux tranſiens ad ſecundas nuptias, an teneatur reſeruare filijs prioris matrim. bona quæ habuit ab vno eorum decedente poſt pupillarem ætatem, ca. 109. n. 67. 320
Coniux tranſiens ad ſecundas nuptias, de licentia Principis, an teneatur reſeruare filijs prioris matrimonij bona quæ ratione ipſius habuit, c. 109. n. 68. 320
Coniux cui legatum relinquitur ſub conditione ſi caſte, & honeſte vixerit, tenetur in vtroque foro illud reſtituere hæredibus defuncti, ſi caſtitatem violet etiam occulte, ca. 111. n. 4. 323
Coniux non amittit legatum abſolute ſibi relictum à coniuge prædefuncto per tranſitum ad ſecundas nuptias, ca. 111. nu. 5. 323.
Coniux quando receſſit à viro ante triennium experientiæ cogendus eſt redire ad cohabitandum ſententia excommunicationis, c. 121. n. 11. 344
Coniux poteſt irritare votum ab altero coniuge factum abſque eius licentia, c. 123. n. 4. 347
Conſanguinitatis notitia facilis eſt in primo, & ſecundo gradu, non vero in vlterioribus, c. 71. n. 5. 210
Conſanguinitatis definitio, c. 98. n. 1. 281
Conſanguinei mariti nullam affinitatem contrahunt cum conſanguineis vxoris. vt in exemplis hic poſitis, c. 99. n. 8. 234
Conſcius impedimenti occulti, ſi nouit contrahentes impetraſſe diſpenſationem pro foro conſcientiæ, an teneatur id denunciare, c. 59. n. 13. 178
Conſcius impedimenti ex ſolo auditu, an teneatur id denunciare, c. 59. n. 10. 178.
Conſtitutus in periculo vitæ ſuæ inſtanti, quod aliter euadere non poteſt quã occidendo eum, quem occidi iubet Princeps aut potens vir, an excuſetur occidendo, cap. 44. numero 23. 128
Conſenſus ſimultaneus non requiritur in matrimonio contrahendo, ſed ſatis eſt quod vnus conſentiat per prius, & duret in conſenſu, quando alterius conſenſus accedit ex poſtfacto, c. 6. n. 5. 75
Conſenſus ſimul vtriuſque contrahentium ad valorem matrimonij an ſit neceſſario præſtandus abſque temporis interuallo, necne, c. 45. n. 3. 141.
Conſenſus mutuus contrahentium eſt neceſſarius ad matrim. ca. 46. n. 1. 142
Conſenſus matrimonium efficiens non eſt explicite in copulam ſed in ius & poteſtatem ad talem copulam, implicite autẽ, & virtute ad talem copulam c. 46. n. 4. 142
Conſenſus ad matrimonium non ſatis eſt quod ſit internus ſed oportet quod verbis, vel ſignis exprimatur, & quomodo ſe habent in hoc ſigna exteriora, c. 46. n. 8. & 9. 143.
Conſenſus in valentibus loqui ad matrim. valorem, an requiratur quod verbis exprimatur, vt ſi ſufficiant ſigna, c. 46. nu. 10. cum ſeq. 143
Conſenſu ficto vel metu cadente in conſtantem virum ex parte vnius ex contrahentibus ſatis eſt, quod ſi minus legitime conſenſit denuo conſentiat abſque eo quod vterque conſentiat, niſi alter priorem conſenſum reuocauerit, nec opus eſt quod denuo celebretur matrim. coram parocho, & testibus, ſi prius coram ipſis fuit celebratum: de conſilio autem ad maiorem ſecuritatem, & cautelam, petita fuit licentia ab ordinario, vt coram teſtibus iterum contraheretur occulte in tantum nominibus contrahentium non expreſſis prædicto ordinario, & an ſit tunc opus aliquid declarare contrahentibus à prioris matrim. nullitatis & quaſi temporis intermedio intereſſe, c. 46. n. 14. cum ſeq. 145
Conſenſus in matrim. cum opinione vtriuſque coniugis credentis quod adſit impedimentum, quod re vera non ſit, an ſignificatur matrimonium, & quid verſa vice, c. 47. nu. 1. & 2. 149
Conſenſu deficiente in matrimonio in foro animæ non efficitur matrim. etiam abſque præuia proteſtatione, c. 52. n. 11. 164
Conſenſus contrahentium coram parocho & teſtibus matrimonium ſufficit quod intelligatur per interpretes, quando contrahentes ſunt diuerſi idiomatis, c. 69. n. 5. 207
Conſenſus diuerſitas vitiat contractum, vt quando alter pure conſenſit, alter vero ſub conditione, c. 82. n. 19. 246
Conſenſus filiorum præſtitus ſecundis nuptijs nihil operatur quoad alias pœnas legales, quæ non concernunt filiorum fauorem, c. 109. n. 57. 319
Conſuetudo legitime præſcripta valet vt filius non matris, ſed patris, aut vtriuſque parentis ſeruitutem ſequatur, c. 93. n. 8. 271
Conſuetudine obtentum eſt, vt non petatur diſpenſatio inceſtus commiſſi cum conſanguinea ad contrahendum matrim. cum alia, quæ non eſt conſanguinea, c. 87. n. 22. 361
Conſuetudo vim habet inducendi impedimentum dirimens matrimonium, c. 101. n. 1. cum ſeq. 288
Conſuetudo inducere non poteſt, vt inhabiles iure Canonico ad contrahendum matrimonium habiles ſint, c. 102. n. 2. cum ſeq. 288
Conſuetudo nullo ſcandalo adiuncta non habet vim diſſoluendi matrim. c. 101. n. 3. 288
Conſuetudo a Summo Pontifice approbata poteſt inducere impedimenta matrim. contractum dirimentia, c. 101. n. 4. 288
Conſuetudo ad tempus impediens matrim. & ad tempus ſeparans valet, vt hic, c. 101. n. 5. 288
Conſuetudo an poſſit noua impedimenta matrim. inducere, & id dirimentia, c. 101. n. 6. 288
Conſuetudo eſt interpretatiua legum, priuilegiorum, & ſcripturarum quæ ex decennij curſu interpretantur, & declarantur, etiamſi ad præſcribendam requiratur tempus immemoriale, c. 109. n. 13. 312.
Conſuetudo quæ in aliquibus diœceſibus inoleuit accipiendi pro diſpenſationibus matrim. vltra iura licita pro alijs actis del arancel, an ſit valida, cap. 125. n. 3. 363
Conſuetudo inducens pronitatem peccandi non valet, c. 128. n. 4. 364
Conſuetudo contra interdictum, vel alias cenſuras Eccleſiæ habens ne obſeruentur, non valet, c. 128. n. 5. 364
Continentia eſt annexa ordini Sacro, ita vt illum ſponte ſuſcipiens teneatur in poſterum continere, c. 94. n. 8. 272
Continentia clericorum non tantum obligat ad continendum a nuptijs, ſed etiam à quocũque actu venereo, c. 94. n. 9. 273
Continentia annexa ordinibus Sacris, an ſit de iure diuino vel conſtitutione Eccleſiæ, c. 94. n. 10. 273
Et an ſit ex voto quod Eccleſia annexit ordini ſacro, c. 94. nu. 12. 273
Continentia annexa ordinibus ſacris, an obliget quando ſacer ordo fuit irritus ex iuſta cauſa, licet voluntarie acceptus, c. 94. n. 13. 273
Et quid quando quis vi præciſa fuit promotus ad ordinem ſacrum, c. 94. n. 14. 273
Continentia in ordinato ordine ſacro metu, an obliget, ca. 94. n. 15. cum ſeq. 273
Contractus calore iracundiæ geſtus non valet: niſi cum plenũ iudicium adeſt confirmetur, c. 7. n. 2. 26
Contractus alij quam matrimonij geſti per nuncium vel per epiſtolam, ſi ante præſentationem miſſionem poruitca, nulla intimatione facta alteri parti, an ſint nulli, c. 43. n. 7. 110
Contractus quicumque metu cadenti in conſtantem virum celebrati, an ſint ipſo iure nulli, necne, c. 76. num. 1. cum ſeq. 226

Contra-

Contrahens ficte quando teneatur vere conſentire: vide verbum ficte.

Contrahentes matrim. conſtituti in peccato mortali an de nouo peccent mortaliter, & quid de Parocho intereſſente matrimonio, c.41.n.3.107

Contrahentes per procuratorem, optime facient ſi poſtmodum ipſimet iterum matrimonium ineant ad tollendos ſcrupulos, c.44.n.101.139

Contrahentes matrim an ſcire debeant primo doctrinã Chriſtianam, c.60.n.8.179

Contrahentes matrim. clandeſtinum, hoc eſt ſine parocho, & teſtibus redduntur inhabiles ad ſic contrahendum abſque aliqua declaratione, non tamen egent vlla diſpenſatione ſi velint iterum contrahere in facie Eccleſiæ, c.75. nu. 3. cum ſeq.223

Contrahentes matrim. clandeſtinum, arbitrio Epiſcopi puniri debent, c.75.nu.8.223

Contrahens vero conſenſu matrim. per metum cadentem in cõſtantem virum non peccat, quamuis id eſſe nullum ſciat, c. 76.n.28.229

Commiſſarius Bullæ Cruciatæ, an poſſit diſpenſare in impedimentis dirimentibus matrimonium concurrentibus his de quibus hic, c.122.n.8.346

Commiſſas diſpenſationes matrimoniales Vicario, ſeu officiali Epiſcopi ſimpliciter, an poſſit Vicarius Epiſcopi capta poſſeſſione Epiſcopatus, non tamen conſecrati expedire, c. 125.n. 14.359

Commiſſarij expreſſo nomine, vel dignitatis vel vtroque ſimul poteſtas delegata alicui committi poteſt, & quibus coniecturis id colligatur. & quando morte commiſſarij extinguatur, c.125.n.1.cum ſeq. 356

Commiſſio ſeu delegatio facta Vicario, ſeu officiali Epiſcopi an eo mortuo, vel reuocato tranſeat ad ſucceſſorem, c.125.n.2. 356

Commiſſiones & delegationes factæ Vicarijs Capituli ſede vacante, vel habentium iuriſdictionem quaſi Epiſcopalẽ, an tranſeant ad ſucceſſorem, c.125.n.3.357

Commiſſiones factæ à legato etiam à latere ſub nomine dignitatis non tranſeunt ad ſucceſſorem, c.125.n.4.357

Commiſſio facta Canonico alicuius Eccleſiæ non tranſit ad ſucceſſorem præterquam ex mente Pontif. vt hic, c.125.nu. 5.357

Commiſſio facta Canonico qui iam reſignauerat Canonicatum, an tranſeat ad ſucceſſorem, c.125.n.6.357

Commiſſio continens nudum miniſterium, ſeu nudam facti executionem an tranſeat ad ſucceſſorem, c.125.n.7.357

Commiſſio facta ſub nomine dignitatis coniuncto ſanguine, aut ſtricto amicitiæ vinculo cum delegante, an ad ſucceſſorem tranſeat, c.125.n.8.357

Commiſſio facta alicui ſub nomine proprio, & dignitatis, an tranſeat ad ſucceſſorem, c.125.n.9.357

Commiſſio ſeu delegatio facta officiali diœceſano diſpenſandi in impedimentis matrimonij, vel in alijs rebus, an tranſeat, eo reuocato ad ſucceſſorem, c.125.n.10.358

Commiſſio facta officiali, vel Vicario Epiſcopi non poteſt expediri per Epiſcopum, etiam officiali remoto, c.125. nu. 11. 358

Commiſſio facta Vicario, an poſſit eam expedire poſtquam deſijt eſſe Vicarius, c.125.n.12.358

Commiſſio facta Vicario, vel officiali Epiſcopi, nõ expreſſo quod ſit Vicarius Epiſcopi, ſed talis diœceſis, an expediri poſſit per Vicarium Capituli ſede vacante circa diſpenſationem matrimonialem vel alias, c.125.n.13. 358

Commiſſiones circa diſpenſationem matrim. in impedimentis matrim. in foro externo, & confeſſori in foro animæ an morte concedentis expirent, & quid ſi tempore mortis committentis res iam non erat integra, c.125.num. 21. & 22. 359

Copula ſubſequuta poſt proteſtationem contra matrim. videtur ab ipſa proteſtatione receſſum, c.52.n.10. 164

Copula quando ſufficiat ad ratificandũ matrim. nulliter contractum poſt Sanctum Concilium Tridentinum, c.76.n.31. 229

Copula habita inter conſanguineos, vel affines non impedit exactionem debiti à propria vxore vel viro, c.99.n.16. 285

Copula inter conſanguineos, vel affines habita poſt obtentam diſpenſationem à Papa, an ſit inceſtuoſa, vel non, c.99.nu. 15.285

Copula habita inter contrahentes matrim. conditionaliter, an operetur implementum conditionis, quaſi ab ea videatur receſſum per copulam ſubſequutam, attento Iure communi, & ſtante Sancto Concil. Trid. c.81.n.9.242

Copulæ numerus, an ſit exprimendus ad impetrandam diſpenſationem matrim. ſuper affinitate, c.124.n.2. 353

Copulæ habitæ inter contrahere volentes matrim. mentio an ſit facienda in diſpenſatione conſanguinitatis, vel affinitatis, & quid quando inceſtus eſſet occultus, c.124.n.12. & 13.355

Correctio legis antiquæ non eſt inducenda in dubio, niſi ratio expreſſa in lege noua apta ſit ad corrigendam legem antiquam, c.43.n.31.116

Correctio fraterna præcedere debet antequam impedimentum occultum denuncietur, ſi probabilis ſpes ſit, quod proderit. c. 59.n.3.177

Crimen impediens, & dirimens matrimonium eſt quando cũ adulterio interuenit machinatio alterius coniugis, c.105.n. 5.296

Ampliatur, vt procedat, etiam in machinatione coniugis infidelis à coniuge fideli, ibidem.

Ampliatur etiam, vt procedat in cooperante conſilio & mandato, c.105.n.7. cum ſeq. 296

Curæ, hoc eſt, locum tenentes parochi, an poſſint dare licentiam alij presbytero aſſiſtendi matrimonio, remiſſiue, c.68. n. 24 206

D.

Debitor ita demum tenetur ſoluere debitum cum à creditore fuerit requiſitus, vbi quid in foro conſcientiæ, c.15 n.5. 42

Debitor pœnæ conuentionalis dum à ſe non petitur an poſſit eam præſcribere, & quo tempore, c.18.n.21.49

Decreti Sancti Concilij Trid. ſeſ. 24. c. 6. de reform. intellectus, c.49.n.18.156

Deficiente Iure Canonico recurrendum eſt ad ius Regium, c. 87.n.21.260

Delegatio facta Vicario Epiſcopi excommunicati, &c. non ſuſpenditur durante ipſa excommunicat. c. 68.n.21.205

Delegati iudicis nullitatem quis cognoſcat, c.63 n.29.198

Delegari poteſt quælibet poteſtas ordinaria, c.49.n.19.156

Deliberatio quæ requiratur ad validitatem ſponſaliorum, & an facta calore iracundiæ ſufficiat, c.7.n.1. cum ſeq.26

Deliberatio ſufficiens ad mortale, & ſic ad votum & ſponſalia, quæ requiratur, c.7.n.7.& 8.26

Denunciationibus ad matrim. celebrandum requiſitis illis omiſſis an validum ſit matrim. coram parocho, & teſtibus celebratum, quando ab ordinario non ſunt remiſſæ, c. 56.n. 2.172

Denunciationes requiſitas ad matrim. omittere eſt peccatum mortale, c.56.n.4.172

Denunciationes prædictæ fieri debent in vtriuſque contrahentium parochijs, quando diuerſarum parochiarum ſunt, c.56. n.5.172

Denunciationes ad matrim. fieri debent in vtriuſque contrahentiũ parochijs, vbi diu verſati ſunt, & principaliorem habent larem, & veriſimilius eſt, quod ſciantur impedimenta, & an extra Eccleſiam fieri poſſint in locis competentibus, vt in prædicationibus, in quibus magna copia populi conflueret, c.56.nu. 6.& 7.172

Denunciare quis non tenetur impedimentum, quod teſtibus probari non poteſt, c.59.n.1.cum ſeq.177

Sed contrarium probatur, ibidem, n.2

Denunciare nemo tenetur quod probare non poteſt, c.59.n.2. 177

Denunciationes requiſitæ à Sancto Conc. Trid ad celebrandũ matrim. præſumuntur interceſſiſſe ex curſu decem annorũ cohabitationis mariti & vxoris, c.71.n.14.212

Denunciationes ad matrimonium celebrandum requiſitæ à Sacro Concil. Trident. quomodo & quando fieri debent, c. 56.n.1.171

Deſerens omnino priſtinum domicilium, ſi iter agat, aut nauiget animo acquirendi nouum domicilium, dum nondum acquiſiuit incipiens habitare, ſi matrim. contrahere velit, id poſſet corã quocunque parocho: vbi quid ſi alter ſit vagus, alter vero incola, c.65.n.13.cum ſeq.201

Dictio, alius, eſt repetitiua ſimilium, & quomodo hoc intelligatur, c.62.n.16.185

Dictio, ſed ſi, aduerſatur in iure, & in facto, c.8.n.7.28

Dictionis, ſed, natura, c.19.n.50.56

Differentia inter ſponſam de futuro, & ſponſam de præſenti quæ ſit, c.1.num.4.2

Diſparitas nota liberat à ductione matrim. non tamen à reſtitutione dotis, c.10.n.17.35

Diſpenſare qui poſſunt in denunciationibus ad matrimonium, poſſunt ſimiliter etiam ex iuſta cauſa breuiare, & prolongare eas, c.56.n.10.173

Diſpenſare, an ſolus Summus Pontifex poſſit in impedimentis ſolo Iure Pontificio matrim. dirimentibus, c.122.nu.2.345

Diſpenſationn Apoſtolicæ iudex commiſſarius, an poſſit enterrogare contrahere volentes matrim. an ſe carnaliter cognouerint, quando in diſpenſatione mentio facta non ſit copula, c. 59 n. 14. 178
Diſpenſatio Papæ in primo, & ſecundo conſanguinitatis gradu fuit valida in caſu huius capitis idque probatur, c. 63. nn. 40. 195
Diſpenſare quis poſſit in iuramentis puris caſtitatis, vel Religionis, cap. 123. nu. 21. 350
Diſpenſationis prioris mentio ad nubendum conſanguineo an ſit facienda Papæ, quando petitur ſecunda diſpenſatio ad aliud matrim. cum conſanguineo, c. 123. n. 19. 351
Et quid ſi fœmina reſiliat a prima diſpenſatione nolens priori conſanguineo nubere, c. 123. n. 20. 351
Diſpenſatio prior ad ducendam conſanguineam in vxorem, an euanuiſſe dicatur pœnitentia ſi quinta, c. 123. n. 21. 351
Diſpenſatio ad contrahendum matrim. ſi plura concurrant impedimenta, an valeat aliquibus ſuppreſſis, ſi in alijs diſpenſationibus diſpenſetur ſuper illis, c. 123. n. 22. 352
Diſpenſandi facultas in aliquo coniunctionis gradu an extendatur ad eum gradum, licet duplicatum, & quid ſi coniunctus gradus eſſet inferior, & quid in affinitate, & publicæ honeſtatis gradibus, & quid in linea recta, an ſit neceſſarium exprimere diſtantiam gradus, c. 124. n. 3. cum ſeq. 26
Diſpenſationis matrimonialis iudex, hoc eſt, Commiſſarius, an poſſit interrogare partes virum inter ſe copula interceſſerit quoties in diſpenſatione adijcitur conditio, dummodo copula non interuenerit, c. 124. n. 14. 355
In diſpenſatione cognationis ſpiritualis, an ſit neceſſario exprimendum quod alter alterum de ſacro fonte leuauerit, c. 124. n. 7. 354
Diſpenſationes, quæ à Legato Apoſtolico, vel à Summo Pontificis Pœnitentiario fiunt non expirant morte Pontificis re integra, c. 125. n. 23 359
Diſpenſationis cauſa vere probata, ſi poſtea deficiat an matrim. valide contrahi poſſit, & quid in dubio late hic agitur, c. 126. n. 2. cum ſeq. 360
Diſpenſatio in voto caſtitatis, Religionis, vel non nubendi an ſit valit circa plura matrimonia, vel tantum circa primum, c. 127. n. 1. & per totum, 361
Diſpenſatio facta in fauorem filij illegitimi pro vno beneficio, an ſi collatio illius ſit irrita, extendatur ad aliud, c. 127. n. 2. 361
Diſpenſatio Epiſcopi ad matrimonium contrahendum prodeſt vbique terrarum, c. 127. n. 3. 362
In diſpenſatione matrimoniali augmenti dotis clauſula alicui commiſſa, quomodo intelligatur, c. 128 n. 1. 363
Diſpenſationis expenſas quis ſoluꝰ debeat, quando reſilitur à fide data matrimonij contrahendi, c. 128. n. 23. 368
Diſſolutionis matrimonij materia eſt grauiſſima, & quid oportet in ea circumſpicere iudicem, c. 120. n. 1. 338
Diſpoſitio quando dicatur fauorabilis, vel odioſa, c. 1. n. 20. cum ſeq. 2
Diuortium poteſt peti quoad torum, & mutuam cohabitationem ex cauſa fornicationis vxoris, vel viri quocumque tempore c. 129. n. 6. 369
Diuortium an peti poſſit quoad torum & mutuam cohabitationē ab vxore, quando adulterium fuit commiſſum culpa viri, vide verbum adulterium.
Diuturnitas peccandi auget peccatum, vide verbū conſuetudo.
Dolus & fraus regulariter non præſumuntur, & qui aliud dixerit debet id probare, alias non obtinebit, c. 63. nn. 38 195
Dolus & fraus quod probetur indicijs, & coniecturis atque præſumptionibus quomodo intelligatur, cap. 63. nu. 39. 195
Domicilium originis non ſufficit pro matrimonio eius qui alibi habe. domicilium habitationis, c. 62. n. 29. 187
Domicilium iuris fictione, vt originis propriæ, vel paternæ aut beneficij, an ſufficiat pro matrimonio contrahendo, c. 62. n. 31. 187
Domicilium nouiter acceptum ad celebrandum matrim. relicta propria patria, videtur fraudulentum, non enim contrahitur domicilium, niſi per decennium aut alio tempore arbitrio iudicis, ca. 63. n. 2. 3. & 10. 189
Domicilium in alio loco acquiritur per poſſeſſionem immobilium cum cohabitatione, c. 63. n. 4. 189
Domicilium non contrahitur per habitationem mille annorum ab eo qui habet animum redeundi ad ſuam patriam, vbi bona ſua reliquit, c 63. n. 5. 189
Domini non poſſunt prohibere, ne ſerui matrimonium ineāt, c. 92. n. 2. 269
Domini prohibendo coniugia ſeruorum peccant mortaliter, c. 92. n. 3
Dominis quid liceat facere cū ſeruis contrahentibus matrim. ipſis dominis inuitis, c. 92. n 4. 270
Dominiū trāſfertur ex cōtractu metu celebrato, c. 76. n. 3. 226.
Dominus manumittendo matrem ancillam, filij quos habuit ex ea manumiſſi quoque cenſentur, c. 91. n 15. 268
Domino an liceat ſeruum coniugatum in longinquas partes vendendum mittere, c. 92. n 8. 270
Donatio facta abſenti iure communi, & Regio Partitarum, & etiam iure Regio nouo ante acceptationem poteſt reuocari, c. 6. n 2. & 3. 23
Donatio facta piæ cauſæ, an requirat acceptationem ad eius irreuocabilitatem, c 6. n. 6. 23
Donatio facta præſenti, & tacenti non poteſt reuocari, c. 6. n. 7. 24
Donatio facta infanti abſenti per maiorem ſeptennio non poteſt reuocari, c. 6. n. 10. 24
Donatio propter nuptias facta à viro vxori valet, c. 20 n. 3. 58
Dos quando a viro præcipitur hæredibus reſtituenda vxori, debetur ſtatim etiam infra annum, c. 108. n. 16. 307
Idem eſt quando vir tempore matrim. promiſit dotem reſtituere ſtatim ſoluto matrimonio, vt pactum aliquid operetur, ibidem, n. 17
Duo parochi in ſolidum quoties alicui parochiæ præſunt, poteſt vterque ex illis, altero inuito, miniſtrare Sacramenta, & intereſſe matrimonio alijſque aſſiſtendi licentiam dare, etiamſi ipſi inter ſe habeant diuiſas hebdomadas inſeruiendi, vide verbum parochus.

E.

ECcleſia nunquam præſumit verum matrimonium vbi ex ipſa forma contractus non apparet conſenſus, & quare excludat turpem conditionem, c 82. n. 23. 246
Et quid in alijs contractibus, ibidem, n. 24
Et aſſignatur ratio differentiæ in hac ſpecie quare conditio turpis in matrimonio non vitiet ipſum alios vero contractus irritet, ibidem. n 39. 247
Electione ſponſalitiæ largitatis, vel arrarum ſemel facta non licet variare, c. 19. n. 51. 56
Epiſcopus an poſſit diſpenſare cum coniuge conſcio impedimēti occulti ſui matrimonij, c. 49. n. 5. cum ſeq. 154
Epiſcopus non poteſt diſpenſare in lege ſuperioris, ſalus in caſu vrgentis neceſſitatis, cap. 49. numero 6. cum ſeqq. 154
Epiſcopus an aliquando poſſit diſpenſare in impedimento matrim. dirimente, antequam matrimonium contrahatur, c. 49. n. 11. 155
Epiſcopus an poſſit diſpenſare in prædictis caſibus quando facile recurri poteſt ad nuntium Apoſtolicum habentem poteſtatem ad diſpenſandum, vel ad quemcunque alium habentem poteſtatem diſpenſandi, vt eſt Commiſſarius Cruciatæ, c. 49. n. 12. 155
Epiſcopus an poſſit delegare alteri facultatem diſpenſandi in impedimentis occultis matrim. dirimentibus, in caſibus, in quibus ipſe poteſt diſpenſare, c. 49 n. 14. cum ſeq. 155
Epiſcopus poteſt generaliter delegare caſus ſibi ratione neceſſitatis vrgentis competentes antequam coniugant, vt in impedimēto occulto dirimente matrim. c 49. n. 20 & 21. 156
Epiſcopus an poſſit ſpecialiter delegare caſum hæreſis attento Conc. Trid. ſ. 24. c. 6. de ref. c. 49 n. 22. 156
Epiſcopi Vicarius generalis non poteſt diſpenſare in impedimento occulto matrim. c. 49. n. 13. 155
Epiſcopi & alij habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalē poſſunt diſpenſare in denunciationibus alias requiſitis ad matrim. ante, & poſt ipſum, c. 56 n. 9. 173
Epiſcopus an poſſit alicui delegare facultatem diſpenſandi in denunciationibus requiſitis ad matrim. celebrandum, c. 56. n. 13. 174
Epiſcopi licentia alicui clerico conceſſa, vt aſſiſtat matrim. dūmodo moneat contrahentes ne matrim. conſummēt antequam monitiones fiant, ac is aſſiſtat, & non moneat, an ſit validum matrim. c. 56. n 14. 174
Epiſcopus tanquam Ordinarius poteſt conferre beneficia extra diœceſim, non tamen eius Vicarius, cui hoc Epiſcopus delegauerit, c. 62. n. 8. 184
Epiſcopus non conſecratus poteſt exercere omnia Epiſcopi munera, demptis illis, quæ ab ordine dependent, c. 62. n. 17. 185
Epiſcopus non poteſt coniungere matrimonio ſubditos Abbatum, vel aliorum habentium iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, c. 66 n. 8. 202
Epiſcopus an poſſit diſpenſare contra conſtitutionem Concilij, c. 75. nn. 23. & 25. 225
Epiſcopus non poteſt tollere quamcunque ſuſpenſionem ob delictum impoſitam, c. 75 n 24. 225
Epiſcopus poteſt diſpenſare cum inceſtuoſo propriæ conſanguineæ ad contrahendum matrim. cum alia non conſanguinea, c. 78. n. 23. 268

Epiſco-

Epiſcopus an ex aliqua cauſa poſsit diſpenſare in impedimentis matrim. dirimentibus, c.122.n.4.345
Epiſcopus an poſſit diſpenſare, ſi dubium ſit an adſit impedimentum, c.122.n.5.346
Epiſcopus an poſsit diſpenſare in caſu Concily Tridentini ſ.ſ. 24.c.5.de reformat. ma trimony, c.122.n.6.346
Epiſcopus an poſsit diſpenſare in caſu magnæ neceſsitatis, c. 122.n.7 346
Epiſcopus in votis abſolutis Religionis, vel caſtitatis diſpenſare non poteſt, niſi in caſu quo alter coniux ſine licentia alterius coniugis emiſit dicta vota, c.123.n.3.& 4.347
Sed hæc reſeruatio Epiſcopis facta eſt odioſa ibidem. n.5.348
Epiſcopus poteſt diſpenſare in voto caſtitatis temporalis ad annum, c.123.n 6.348
Epiſcopus poteſt diſpenſare in voto coniugis non petendi debitum facto ſine alterius coniugis licentia, c 123. numero 7. 348
Epiſcopus non poteſt diſpenſare in voto virginitatis ſeruandæ, niſi vouens expreſſe voluerit ſe non obligare ad caſtitatem ſecundum, ſed tantum ad corporis integritatem ſeruandam conſiſtentem in abſtinentia à primo luxuriæ actu, c. 123 n.8.348
Epiſcopus an poſsit diſpenſare in voto non contrahendi matrim.c.123.n.9.348
Epiſcopus poteſt diſpenſare in voto aſſumendi ordinem ſacrum, c.123.n 10 348
Epiſcopus an poſsit diſpenſare aliquo caſu ex magna cauſa, de qua hic in voto caſtitatis abſoluto, & quomodo procedat dicta doctrina, c.123.n.11.& 12.348
Epiſcopus an poſsit diſpenſare in votis pœnalibus ante vel poſt commiſſam pœnam in quibus ſi alias eſſent abſoluta, hoc non poſſet .123.n.13.349
Epiſcopus an poſsit diſpenſare ad petendum debitum cum coniuge cui debiti petitio eſt interdicta ratione affinitatis contractæ cum altero coniuge, c.123 n.15.349
Epiſcopus an diſpenſare poſsit cum coniuge ad petendum debitum qui cũ ſuo coniuge cognationẽ ſpiritualem contraxit, c 123 n 16.349
Epiſcopus an poſsit diſpenſare ad petendum debitum cum coniuge qui voto caſtitatis ſimplici aſtrictus matrim. contraxit, c.123.n.14.349
Epiſcopus, an poſsit diſpenſare in caſibus ſibi permiſsis quando fuit prius aditus Papa pro diſpenſatione in eiſdem, c.123. n 18.cum ſeq 350
Epiſcopus an poſsit Vicarium generalem conſtituere, vt de ſola delegatione cognoſcat, c.125 n.19.359
Error perſonæ dirimit iure naturæ matrimonium, non tamen ſunt irrita cætera ſacramenta ex errore perſonæ, c.89.n.1. 262
Error perſonæ an irritet ſacramenta.c.89.n.2 262
Error qualitatis aut doli antecedentis an vitiet matrimoniũ, c.89.n.3.262
Error qualitatis quando redundet in errorem perſonæ, ita vt tunc vere circa perſonam erretur, ac proinde matrim. ſit nullum, c 89.n.7.263
Error conditionis ſeruilis cum eius ignorantia reddat matrimonium nullum, c.90.n.1.264
Error conditionis perſonæ inter infideles non vitiat matrimonium, niſi aliqua ſpeciali eorum lege irritetur, c.90.num.2. 264
Error ſeruitutis ignoratæ, non perpetuæ ſed ad tempus an dirimat matrim. c 90.n 3.264
Error conditionis ſeruitutis tunc nocet matrim. contrahendo quando tempore eius contractus erat nota in eo loco, c. 90. n.17.265
Error ſeruitutis non veræ ſed adſcriptitiæ, vel originariæ non dirimit matrimonium, c.90.n.20.266
Error ſeruitutis vnius ex contrahentibus ignoratæ quando impediat, & dirimat matrim. & quando non, c.90.num.27. 266
Eunuchus vno teſticulo carens valide contrahit matrimonium, c.112.n.11.326
Excommunicationem an incurrant contrahentes matrimonium clandeſtinum, c.75.n 10.223
Excommunicatus maiori excommunicatione poteſt valide matrim. contrahere, c.83.n.4.251
Excommunicatus ante abſolutionem contrahens matrimoniũ peccat mortaliter, c.83 n.5.251
Excommunicatus minori peccat mortaliter contrahens matrim. ante abſolutionem, c.83 n. 6.251
Excommunicati ambo contrahentes matrimonium an peccent, c.83.n.9.252
Excommunicatus maiori, an poſsit ſponſalia de futuro cum iuramento contrahere abſque culpa lethali, c.83.n.10 252
Excommunicatione maiori ligato benedictiones nuptiales conferri non poſſunt c.83.n 11.252
Excommunicatus maiori vel minori tenetur præmittere abſolutionem antequam contrahat matrim. c.83 n 12.252
Excommunicatus accipiens Doctoratus gradum valide eſt, ſiue in Iure Canonico, ſiue in Sacra Theologia, c.83. num 15. 251
Excuſsio non eſt neceſſaria quando quis ſe obligat vt principalis, y haziendo de deuda y caſo ageno ſuyo proprio, c.19.n.26.52
Exempla non arctant regulam, nec alterant ſubſtantiam, c.44 n.56.133
Expenſas diſpenſationis quis debeat, quando reſilitur à fide data matrim. contrahendi: vide verbum diſpenſatio.
Extraneus an poſsit arras promittere de ſponſi bonis, c.19.num. 25.52
Exhæredationis pœna filij, vel filiæ contrahenti matrimonium clandeſtinum, an hodie per Concilium Triden. ſublata ſit, & quando matrim. clandeſtinum ſit nullum, & quando validum? c.55.n.2.cum ſeq.170

F.

FAlſitas cauſæ finalis annullat donationem, c.19.n.4. 50
Fama de impedimento an ſufficiat ad impediendum matrim. & quæ requirantur ad hoc, c.35. num.13. cum ſeq. 92
Et quid ſi de contraria fama adeſſent clariores probationes. ibidem, num.15
Fama de morte coniugis abſentis an ſufficiat, ad hoc, vt ſuperſtes aliud matrim. inire valeat, c.51.num.3.162
Fama prædicta adiunata alijs adminiculis ſufficit ad id, eo tamen modo vt hic declaratur, c.51.n.4.162
Familiares Epiſcopi, vel Principis admittuntur in teſte pro dominis ſuis ſi ſint perſonæ valde honeſtæ, c.44. numero 23. 125
Fauori Reipublicæ conuenit, vt filij matrim non contrahant abſque conſenſu maiorum, c.21.n 21. 65
Ficte contrahens quoties tenetur vere conſentire, an ſit abſoluendus quouſque vere conſentiat, vel contrahat, nec ne? c.9. n.11.31
Ficte matrim. contrahens ſi fœminam defloravit, ad quid teneatur ſi promiſſionẽ ſuam adimplere non poſsit quia ſacris initiatus eſt, vel alteri matrimonio copulatus c.10 n.12. 37
Ficte promittens ſe deſponſaturum fœminam, & ſub ea ſpe ipſam deflorans quando ipſe vir eſt notabiliter dignioris conditionis, vel alia indicia præbuit ſiꝫ conficti ſui, ex quibus fœmina facile poſſit præſumere dolum an teneatur eã alio ad reſtituere ſuppoſito, quod eam ducere minime tenetur, c.10. n.15.cum ſeq 34
Ficte promittens corruptæ paris conditionis matrim. conſ. ius corruptionis ad quid teneatur, cap.10 numero 19.35
Fictus promiſſor in caſu quo tentatæ virginem à ſe corruptam ducere, & aliam inmitte dixeris, vtibus ſolus tenetur ad prius matrim.c.10 n.14.34
Fictus promiſſor quando immunis eſt ab obligatione ducendi vxorem ex cauſa notabilis inæqualitatis, &c. an ſi interrogatur à iudice, ſi promiſerit poterit id negare, c.10.num.20. 35
Fideiuſſor, obligans ſe, vt principalis, haziendo de deuda agena ſuya propria, poteſt conueniri de illo abſque eo quod præcedat excuſſio in bonis debitoris, c.19.n.26.52
Fideiuſſores pro ſecuritate matrim. contrahendi, interueniẽte nullo iure prohibentur, c.22.n.1.68
Fidem qui dat alteri acceptanti de contrahendo matrimonium obligatur ad id contrahendum non ex vi ſponſalium, cum nulla ſint, ſed ex vi ſimplicis promiſſionis acceptatæ, c.5.num. 3.19
Limita ſi alter poſt acceptationem diu diſtulerit repromiſſionem, & matrim. perficere, c.5.n.4.19
Filius contrahens matrim. clandeſtinum, an poſt Concil.Trid. poſſit exhæredari à patre, c.75.num.26.225
Filij nati ex fornicatione cum ſponſa alterius de futuro, an ſint adulterini, vel dicantur filij naturales, vel ſpurij. c.1.num 21, cum ſeq 6
Filij nati poſt votum ſimplex caſtitatis, an ſint naturales, c.1. n 24.6
Filij geniti ex matrim vere nullo quando adfuit bona fides in vtroque, vel in altero parente ignorante impedimentum ſunt legitimi, quod non ſolum procedit in primogenio huiſpano, verum etiam in eo quod ea lege relictum eſt, vt non niſi filio legitimo deferatur, c.71 n 2.& 3.209
Filij nati ex matrim putatiuo nullo, iam abhinc 30. annis elapſis celebrato, & non aliàs ſunt legitimi, c.71.n.15. 212

Fily nati in cauſa captis, quod uolis, qui fily ſint leg. ſint legitimi, & quia in natis ante Eccleſiæ approbationem, c. 72. n. 2. cum ſeq. 212
Fily nati ſeu concepti pendente lite ante ſententiã, vel poſt eã, an ſint legitimi necne, remiſſiue, c. 72. n. 8. 214
Fily nati ex matrim. celebrato citrà parochio, & teſtibus abſque denunciationibus, an ſint legitimi, c. 73. nu. 2. cum ſeqq. 214
Fily inceſtuoſi ſuſcepti ſub tractatu matrimonij contrahendi cum diſpenſatione Papæ obtinenda, vel forte de facto iam contracti mala fide vtriuſque parentis, an legitimentur quoad temporalia, & ſucceſſionem maioratus extra terras Eccleſiæ per ſubſequens matrim. poſtea de nouo celebratum cum diſpenſatione Papæ cum clauſula de qua hic, c. 74. n. 1. cum ſeq. 216
Fily inceſtuoſi præcipue data mala fide vtriuſque parentis non legitimantur per ſubſequens matrim. ex diſpenſatione Pontificis celebratum, nec admittuntur ad ſucceſſionem maioratus, ad quam vocantur legitimi, & naturales de legitimo matrimonio nati, c. 74. nu. 31. 221
Fily, an teneantur inire matrim. quod ipſorum nomine ſponderant parentes. & an peccent fily inuitis parentibus matrim. contrahentes c. 79. n. 13. 237. & n. 15. 238
Fily quoad libertatem ſequuntur conditionem matris, etiamſi naſcantur ex ancilla propria patris, cap. 93. num. 5. & 6. 271
Fily naturales legitimati per ſubſequens matrim. celebratum in articulo mortis, an excludant ſubſtitutum, c. 118. num. 3. 336
Filiæ inuitis parentibus nubentes an poſſint ab eis exhæredari, & dos denegari, cap. 80. n. 1. & 2. 238
Filiæ Lot excuſantur à culpa dum cum patre concubuere exiſtimantes nullum virum ſupereſſe, qui generationi deſeruire poſſet, c. 98. nu. 15. 282
Filiorum triplex modus de quorum legitimitate dubitari contingit. c. 71. n. 1. cum ſeq. 209
Filius natus ex coniugato, & ſoluta omnino ignorante virum illum eſſe coniugatum ſequuto inter eos matrim. valido, fit & eſt legitimus, c. 72. nu. 3. 213
Filius natus ante contractum matrim. in facie Eccleſiæ ſtante bona fide, & impedimenti ignorantia vnius coniugis legitimus efficitur per ſubſequens matrimonium validum, c. 72. num. 4. 213
Filius ad hoc vt dicatur naturalis, ſtante impedimento quod tempus conſiderandum ſit, c. 72. n. 7. 213
Filius ex coitu damnato, & nefario natus ſi reſcripto Principis legitimetur, an abſolute, & per omnia legitimus efficiatur, c. 74. n. 12. 217
Filius legitimatus per ſubſequens matrimonium an ſuccedat in maioratu, in quo vocantur ſpecifice fily nati ex legitimo matrim. & non alias, c. 74. n. 14. 218
Filius legitimatus ex Principis reſcripto in ampliſſima forma an excludat alios conſanguineos vocatos ad ſucceſſionẽ quorumcunque bonorum ca. 74. num. 15. 218
Filius legitimatus ſubſtitutum excludit, ca. 74. n. 16. 218
Filius legitimatus non comprehenditur ſub vocatione filiorum legitimorum, ca. 74. n. 27. & 28. 220
Filius tenetur ſub culpa mortali obedire parenti præcipienti tale matrim. contrahere in caſibus de quibus hic, c. 79. nu. 16. cum ſeq. 238
Filius exiſtente iuſta cauſa non peccat contrahendo matrim. inuitis parentibus, vt hic: ſecus ceſſante iuſta cauſa, c. 79. nu. 19. 238
Filius quoad honores, & nobilitatem ſequitur conditionem patris, c. 93. nu. 1. 271
Filius naturalis, an & quando gaudeat vel non nobilitate patris, c. 93. nu. 2. 272
Et quid quoad exemptionem tributorum, c. 93. n. 3. 272
Filius naturalis habitus ex ancilla, & viro nobili, an paternam nobilitatem conſequatur, c. 93. n. 4. 271
Finis contrahentium matrim. qualis eſſe debeat vt culpa immunes ſint, c. 46. n. 7. 143
Fœmina poteſt conſtitui procuratrix ad contrahendum matrim. pro alia perſona ſimul cum viro, vel duo viri, vel duæ fœminæ, c. 43. n. 17. 113
Fœmina corrupta vtens medijs licitis vt virginitatis defectum tegat, an peccet? necnon, & parentes, & alij interceſſores eorſque eiuſdem defectus, & compulantes eam matrimonio tanquam virginem? c. 19. n. 12. 51
Fœmina rapiens virum, an incurrat pœnas l. vnica. C. de raptu virg. c. 88. nu. 6. 261
Fœmina tranſiens ad ſecundas nuptias intra vel poſt annum mortis viri tenetur reſeruare filijs prioris matrim. quæ habuit ab illo matrimonio, c. 109. nu. 7. 314
Fœmina minor tranſiens ad ſecundas nuptias an teneatur reſeruare filijs prioris matrim. bona quæ habuit ratione illius, c. 109. n. 66. 320
Fœmina apta copulæ non tamen potens parere, an validè contrahat matrim. c. 112. n. 17. 327
Fœmina à viro ſeparata ob impotentiam, & ei reſtituta ob deceptionem circa impotentiam deprehenſam an ſit illi reſtituenda, ſi ab eo adhuc nequeat cognoſci, cap. 115. numero 11. 333
Fœmina impotens ignara ſuæ impotentiæ ſi proclamauerit aduerſus matrimonium audienda eſt, c. 121. num. 14. 344
Forma data eſſe videtur quando lex Regia ſtatuit quibus in locis, & iuriſdictionibus, & coram quibus iudicibus inſinuatio fiat, & cum certis modificationibus, c. 47. n. 7. 148
Forma ſtatuti non obſeruata actus eſt nullus, cap. 47. numero 8. 148
Forma inducitur ex decreto irritante, & etiam quando ſtatutum aliquid exprimit iuxta actum conficiendum aliter quam Iure communi ſit diſpoſitum, c 62. nu. 5. & 6. 182
Forma tradita à lege vel ſtatuto eſt omnino obſeruanda, alias actus eſt nullus, cap 61. n 7. 182
Fornicatio vnius coniugis ſufficit ad diuortium petendum quoad torum, & mutuam cohabitationem, cap. 129. num. 7. 369
Frater quilibet conſtituit ſuam lineam, ca. 98. n 8. 281
Frater an poſſit contrahere ſponſalia pro ſua ſorore, c. 13. numero 4. 38
Frater deponens pro fratre in cauſa matrimoniali non facit fidem niſi pro valore matrimonij c. 44. numero 15. 124
Fraudulenta cohabitatio in præiudicium parochi proprij vel alterius habita in aliquo loco ad effectum acquirendi nouũ parochum non ſufficit. c. 63. n. 11. 190
Fraus & dolus coniecturis, & indicijs probatur, c. 63. numero 12. 190
Fraus ex breuitate temporis præſumitur, & quomodo intelligatur, cap. 63. nu 36. 195
Fructus pendentes tempore mortis parentis illorum bonorum quæ parens ſuperſtes ſecundo nubens tenetur reſeruare filijs prioris matrim. ad quem pertineant, cap. 109. numero 48. 316
Fructus empti gabellæ à communi pro certo aliquo tempore nõ cenſentur eſſe in fructu ſed in proprietate annexi, c. 130. n. 8. cum ſeq. 375
Furioſus habens dilucida interualla in dubio præſumitur actũ feciſſe tempore ſanæ mentis, vt actus poſitus valeat quã pereat, c 8. n. 14. 28
Si cum furioſo mulier contrahat matrim. & poſtea cum ipſe reuerſus eſt ad ſanam mentem denuo contrahat matrim. cum eo, tenebit hoc matrim. ex nunc. & an tunc ſ[illegible] tacitus conſenſus copula vel cohabitatio ad reualidandum matrim. c. 8. n. 8. & 9. 28
De furioſo. & mente capto dicta negatiue quomodo intelligenda ſunt, ca. 8. n. 13. 28

G.

Geſta per Vicarium generalem Epiſcopi ab eo reuocatum, an & quando ſint valida, & quando non? cap. 68. nu. 22. 205
Geſta per Vicarium generalem Epiſcopi excommunicati vel ſuſpenſi vel notorij clerici percuſſoris quando ſint valida c. 68. n. 19. 205
Gloſſæ authoritas præualet inter opiniones, & qui ei adhærebit nunquam errabit, c. 44. n. 59. 133
Gradum Doctoratus accipiens excommunicatus validus eſt ſiue ſit in Iure Canonico, ſiue in Sacra Theologia, c. 83. nu. 15. 252
Gradus omnes contenti Leuitici, cap. 18. an obligent in lege noua circa matrim. dirimendum c. 98. numero 19. 283
Graduſ propinquitatis mentio an ſit facienda ad impetrandam diſpenſationem matrim quoties matrimonium contracturi diſtant in æquali gradu, ca. 124. nu. 11. 354
Graduum computatio quomodo fiat Iure Ciuili, Canonico, & Regio, c. 98. nu. 10. cum ſeq. 281. vbi refertur litera legis 3. tit. 6. partita 3.
Grauatus aliquam ducere in vxorem primo renuncians, deinde pœnitentia ductus eam ducere velit an ſit audiendus ſi legatum, vel maioratum petat, c. 20. n. 13. 59
Et quid erit è conuerſo, ibidem, n. 14. 60
Grauatus Seiam accipere in vxorem ſi cũ alia contrahat matrim. eaque poſtea defuncta, Seiam accipere velit an [illegible] ſufficiat, vt conditioni parere videatur [illegible] conſequatur maioratum vel vinculum ſub prædicta conditione re[illegible] c. 20. numero 15. 60. & numero 16. declaratur, ibid.

Haben-

H.

Habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem poſſunt aſſiſtere matrimonio, & alijs ſacerdotis licentiam ad id cōcedere, c 66.n.7. 202

Habitatio fraudulenta in præiudicium parochi proprij. vel alterius habita in aliquo loco ad effectum acquirendi nouū parochum non ſufficit, c 63.n. 11.190

Habitator nouus animum ſuum declarans dicens ſe velle ibi habere domicilium, vel perpetuo manere, ſortitur domicilium, c.63.n.14 190

Hæredes viri tenētur reſtituere bona dotalia vxoris immobilia ſtatim, mobilia autem & ſe mouentia atque incorporalia infra ann ſoluti matrim. tenentur tamen ram alere interim ſi inops ſit, c.108.n.13 307. dumtamen non nubat intra annum luctus. vt in n.14. ibidem.

Hæredes mariti quando ſunt in mora reſtituendi bona dotalia viduæ eius vxoris, tenentur tantum id reſtituere quod intereſt ratione lucri ceſſantis aut damni emergentis, c. 108.n.15. 307

Hæredes viri an hodie teneantur alimenta præſtare viduæ vxori, eo tempore quo ei dos non reſtituitur durante anno, ſi inops ſit, c.108.n.18.307

Hæredes mariti an hodie teneantur reſtituere vxori valorem bonorum ipſius conſumptorum durante matrim. quæ illa fuerunt tuncata æſtimata, c.109.n.18.313

Et quid quando ſuperfuerunt bona lucrata conſtante illo matrimonio ſiuitis patrimonijs vtriuſque, & debitis illius matrim. & quid in dubio non ſtantibus bonis ſuperlucratis, c. 109 n.19. & 20 313

Hermaphroditus an & quando poſſit contrahere matrim. & quando peccet, c.119.n.1.cum ſeq.337

Hypotheca bonorum in aliquo contractu aliquam promiſſioris artatum intelligitur de bonis præſentibus, & futuris, etiamſi id non exprimatur, & de ratione differentiæ inter vtrunque caſum, c.19.n.19. 52

I.

Ignorantia triplex eſt. affectata & ſupina & ſic vincibilis, & culpabilis, item & inuincibilis quæ excuſat, c.48.nu. 5.151

Ignorantia non excuſat non adhibentem debitam diligentiam inquirendo quod tenebatur inquirere, cap. 71. numer. 9. 213

Ignorantia craſſa parochi decreti Concilij circa aſſiſtentiam matrim. clandeſtini, an excuſet a pœna ſuſpenſionis, c. 75. n.16.224

Ignorantia probatur iuramento ram allegantis, c.90. nu.16. 265

Ignorantiam allegans pro fundamento ſuæ intentionis ram probare debet, c 90.n.13.265

Ignorantia iuris an ſoro conſcientiæ excuſat, ca.109 num.56. 319

Ignorantiæ ſeruitutis vnius contrahentis matrim. cui incumbat onus probandi, c.90.n 12.cum ſeqq.265

Impuberes ſponſalia contrahentes quando ab eis reſilire poſſunt, c.29 n.1.cum ſeq.79

Impubes adeptus pubertate tacendo, hoc eſt, non reclamando videtur ratificare ſponſalia a ſe contracta ante pubertatem, c. 29.n.6.80

Impubes quando poſſit reſilire à ſponſalibus pro eo à parente contractis, c.29.n.10 81

Impubes ſicut à ſponſalibus veris reſilire non poteſt ante pubertatem, ita nec a præſumptis, quæ reſultant à matrimonio de præſenti ab impuberibus contracto, cap.29.num. 11. 81

Impubes cum iuramento ſponſalia contrahens non poteſt ab eis reſilire. ſed ille contractus in vim ſponſalium perfectus eſt, c. 29.n 12.81

Impedimentum matrim. ne illud contrahatur, quibus modis probetur, c.36.n.1.cum ſeq.90

Impedimentum matrimonij probatur duobus teſtibus. imo & vno teſte, concurrentibus his, de quibus n.3. etiamſi is teſtis non fuerit citatus ſed per partem oblatus, vt in nu.5. c.36. 90

Ampliatur multis modis, n.6 cum ſeq.91

Et quid ſi ſponſalia fuerint iurata, ibidem, ſn.7.

Et quæ requirantur ad hoc vt vnus teſtis de impedimento ſufficiat, ibidem.nu.8.cum ſeq.

Limitatur n.10 & 12. & 17. in caſu de quo ibi.

Impedientes matrim. directè vel indirectè anathemati pœnam incurrunt ipſo facto, & an ſit excommunicatio latæ ſententiæ, c.79.n.8.cum ſeq.237

Impedimenta matrimonij quædam ſunt quæ impediunt. non tamen dirimunt iam contractum, quædam vero quæ impediunt & dirimunt, c.83.n.1.251

Impedimentum inceſtus. an oriatur cum conſanguineis ſponſi vel ſponſæ de futuro, contra publicæ honeſtatis impedimentum, c.87.num.7.cum ſeq 259

Impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitiæ hodie iuxta Sanct. Conc. Trid. non extenditur vltra primum gradum, c.87.n. 8.259

Impedimentum inceſtus non oritur cum cognata legali vel ſpirituali, c.87.nu.10.259

Impedimentum inceſtus pluribus in caſibus non obſtat matrimonio contrahendo: primus eſt quando ignoranter fuit commiſſus inceſtus, c.87.n.11.259

Secundus eſt quando fœmina a conſanguineo mariti violenter cognita ſit, c. 87.n.12.260

Et an tunc mariti conſanguineus incurrat impedimentum ad contrahendum matrim. vt in n.13.260

Et quid ſi vxor in prædicta ſpecie non omnino inuita. ſed timore compulſa conſenſit inceſtui, ibidem, nu.14 260

Tertius caſus eſt, quando ſemen viri non cecidit intra vas mulieris ſed extra. vt in n.15 ibidem.

Quartus caſus eſt quando inceſtus commiſſus fuit mortuo iam altero coniuge. ibidem, n.16

Et de intellectu cap. tranſmiſſæ de eo qui cognouit conſanguineam vxoris ſuæ, quod videbatur contrarium, ibidem, numero 17

Et an impedimentum inceſtus occulti obſit matrimonio contrahendo, ibidem, nu.18

Et an ſententia requiratur ſuper inceſtu, vt impedimētum præſtet matrim. contrahendo, ibidem.n.19

Impedimentum perpetuum ad dirimendum matrim. quando dicatur tam ex parte viri quam fœminæ, c. 112 n. 21. 327

Impedimentum, cui abſque miraculo ſubueniri non poteſt, dirimit matrim. contractum. & quid quando per opus humanum auferri non poteſt abſque peccato, c.112.nu.22.& 23. 327

Impedimentum impotentiæ ſi iudicio medicorum medicabile ſit abſque corporali periculo, quamuis fœmina teneatur incisionem, &c. an dirimat matrim. & quomodo hoc intelligatur, c.112.n. 27.cum ſeq ſententibus, 328

Impedimenta quoties plura ſunt, omnia ſunt narranda ad impetrandam diſpenſationem matrim. & præterea opus eſt exprimere quote gradu conſanguinitatis, affinitatis, vel publicæ honeſtatis ex matrim. rate coniuncti ſunt contrahere volentes, c.124.num.1. 353

Impedimentum dirimens an debeat detegi alteri coniugi, & quomodo, ad hoc vt matrim. iterum validè contrahi poſſit, c.126.n.22.368

Super quibus impedimentis poſſit Papæ Legatus, Epiſcopus, vel Commiſſarius Cruciatæ diſpenſare, vide in eiſdem numeris.

Impotentia coeundi perpetua reddit irritum ſubſequēs matrim. non ſolum iure Canonico ſed etiam iure naturali, c. 112.n. 1.& 2. 325

Impotentia coeundi quæ non eſt vera ſed ſolum maxima difficultas non dirimit matrim. vt in exemplo ibi poſito, cap. 112.n.5.325

Impotentia naturalis viri an detur reſpectu vnius fœminæ tantum, c.112.n. 19.327

Impotentia perpetua ad copulam ex maleficio conſurgens dirimit matrim. ſubſequens cum perſona illa ad quam eſt impotens, c.113.n.1.329

Impotentia perpetua cognita contrahentibus matrimonium vel illi qui potēs eſt, an dirimat matrim. vel ſaltem poſſint illud contrahere, vt tanquam fratres habitēt, & an ad id teneatur, c.114 per totum, 330

Impotentia perpetua ſuperueniens matrimonio non conſummato, an id dirimat, & quid in dubio quando non conſtat an præceſſerit, vel non, c.116 n.1.& 2.334

Impotentia propria non plene cognita non licet eidem ad aliud matrim. tranſire donec r[illegible] inueſtigata dubium deponat, c.116.n.tertio 335

Impotentia puberis, an impediat & dirimat matrim. c. 117. per totum, 335

Impotentiā coeundi an ſufficiat allegare in genere, vel requiratur etiam quod alleget ſpeciem eius, cap.120.num. 16. 340

Impotentia naturalis coitus, an peccet contrahendo matrim. c.112.n.4 325

Inceſtuoſus coniux vſque ad quartum gradum impeditur petere debitum ab vxore. c.87.n.5.258

Inceſtuoſus non impeditur petere debitum ab vxore, niſi quando [illegible]

do inceſtus committitur ex illicita copula vſque ad quartum gradum, attento Sanct. Con. Trid. c. 87. n. 6. 258
Inceſtuoſus non impeditur petere debitum ob vxore uiſi quando inceſtus committitur ex illicita copula vſque ad ſecundum gradum, attento Sancto Concilio Trid. ibidem.
Inceſtus cum affine nullo ſubſiſtente matrimonio praſtat impedimentum perpetuum matrimonio contrahendo, c. 87. n 9. 259
Inceſtus commiſſus à viro cum conſanguineis vxoris impedit matrim. contrahendum, non tamen dirimit iam contractum, & eius ratio, c. 87 n. 1. cum ſeq. 258
Idem eſt in inceſtu commiſſo ab vxore cum conſanguineis viro, c. 87. n. 3. & 4. 258
Inceſtus commiſſus cum propria conſanguinea, an impediat matrim. contrahendum cum non conſanguinea, ſicut commiſſus cum affinibus, c. 87. n. 20. 260
In dubio pronunciandum eſt pro matrimonio, c 44. n. 6. 122
In dubijs eſt amplectendum quod tutius eſt, in quo nullum peccatum periculum verſatur, & quomodo hoc intelligatur, c. 49. n. 27. 157
In dubio pronunciandum eſt pro matrim. & quod in eius fauorem ſtandum ſit opinioni vnius Doctoris grauis vel minoris partis, c. 63. n. 30. cum ſeqq. 194
In his quæ ſecreto fiunt admittuntur probationes per coniecturas, c 44. n. 59. 133
Irregularis an ſit contrahens matrim. ſcienter cum ſeruo vel ancilla propria, c. 90 n. 25. & 26. 266
Irregularis eſt qui vera vxore nondum cognita eaque ſuperſtite ad aliud matrim. de facto tranſit illud conſummans, c. 107. n. 8. 303
Irregularis non eſt contrahens matrim. cum vidua à priori viro cognita, c. 107. nu. 3. 302. Nec etiamſi fuerit cognita à priore viro vel corrupta ſi ipſe eam non cognouit, ibidem, n. 4.
Irregularis an ſit qui ſecundum matrim. de facto contraxit conſcius de illo ii impedimento. & quid de ignorante impedimentum. ſed bona fide contrahente ſecundas nuptias, c. 107 n. 9. 303
Irregularis eſt contrahens matrim. irritum cum vidua carnaliter cognita, ſiue conſcius ſit impedimenti. ſiue non conſummando prædictum matrim. c. 107. n. 10. 303
Irregularis an efficiatur accipiens vxorem fœminam à ſe ſolum defloratam, c. 107. n. 11. 303
Irregularis an ſit ducens vxorem iam corruptam, quam putabat eſſe virginem, c. 107. n. 14 & 15. 304
Irregularis, & bigamus an ſit qui cognouit vxorem adulteram vt præ. iſa cognitam, c. 107. n 16. 304
Irregularis an ſit qui cognouit ex præcepto Eccleſiæ vxorem adulteram compulſus, vel lite pendente, vel quia nequit adulterium probare, c. 107. n. 17. 304
Irregularitas ſimilitudinaria committitur à ſubdiacono, qui de facto matrim. contraxit cum vidua, & eam cognouit carnaliter, c. 107. n. 18 304
Irregularitatem, an incurrat monachus profeſſus matrim. de facto contrahens, c. 107. n. 21. 305
Irregularis an ſit clericus in ſacris conſtitutus virginem ducens in vxorem, c. 107. n. 19. 304
Irregularis an ſit qui poſt ſimplex votum caſtitatis tranſit ad nuptias. vel qui duxit vxorem eodem voto adſtrictam, c. 107 n. 22. 305
Irregularitas bigamiæ, an extinguatur per baptiſmum vel Religionis profeſſionem, aut diſpenſationem, c. 107. n. 23. 305
Iudex interrogans aliquē. num mutuo acceperit nummos, quos re vera iam non debet, poterit is negare cum iuramento ſe non recepiſſe, negando interrogationem prout in ipſa continetur, c. 10. nu. 21. 36
Iudex competens ad diſſoluenda ſponſalia de futuro ex cauſis ſufficientibus, vbi eius authoritas ad id requiritur, eſt iudex ordinarius Eccleſiaſticus vel delegatus, c. 35. n. 8. 90
Iudex ex aliqua iuſta cauſa poteſt induci ad credendum teſtibus ſingularibus, ſicut etiam induci poteſt ad non credendū in caſibus, in quibus ipſi probant, c. 44 n. 60 133
Iudex cauſa cognita, an poſſit reſtringere, vel prorogare bimeſtre, de quo in d. c. ex publico de conuerſione coniugatorum, quod poteſt facere regulariter in alijs cauſis, c. 54. nu. 16 & 17. 167
Iudicis arbitrio relinquitur quanta fides ſit adhibenda teſtibus in cauſis matrim. conſideratis his de quibus hic, c. 44. num. 81. 136
Iuramenti forma ſeptimæ manus propinquorum quæ ſit, c. 120 n. 13. 340
Iuramenti delatio an locum habeat in cauſis matrim. c. 38. per totum, 96. vbi in hoc diſtinguitur, & quid attento Sancto Concil. Trid. ibidem.
Et quid in iuramento neceſſario, ibidem.
Iuramentum adiectum promiſſioni factæ non impedit eius reuocationem ante acceptationem c. 6. n 16. 25
Iuramentum calore iracundiæ factum non obligat, c. 7. num. 4 20
Iuramentum contra bonos mores ciuiles aut naturales quando dicatur eſſe, c. 17. n. 21. 45
Iuramentum ſoluendi pœnam in ſponſalibus adiectam. dato quod non obliget, an ea ſoluta ſtatim repeti poſſit, c. 17 n. 22. 46
Iuramentum impuberis quando firmet eius contractum, & ſponſalia, c. 29. n. 13. 81
Iuramentum accedens promiſſioni dotis. & conſtitutioni procuratoris ad matrim. & voto, vel profeſſioni Religionis, metu tamen extortum, non obligat neque indiget abſolutione, c. 76. n. 48. 232
Iuramentum in matrimonio graui metu præſtitum an obliget, c. 76. n. 44. 232
Iuramentum ſeptimæ manus propinquorum debet eſſe ex quolibet coniuge, ita quod iurare debeant 14. ſi adſint; ſin minus viciniorē. vltra confeſſione vtriuſque coniugis; & ſi hi deficiant, ſufficiunt pauciores arbitrio iudicis; & his deficientibus debent iurare alij bonæ famæ, & omni exceptione maiores, c. 120. numero 10. 11. & 12. 340
Iuramentum coniugum circa impotentiam quale eſſe debeat, c. 120. nu. 14. & 15. 340
Iure Canonico deficiente recurrendum eſt ad Ius Ciuile, & in noſtris Regnis ad ius Regium, c. 91. n 17. 269
Iure Ciuili. Canonico. & Regio quomodo graduum computatio fiat, c. 98. n. 11. cum ſeqq. 281. vbi littera l. 3. tit. 6. part. 3. refertur.
Iuriſdictio voluntaria commiſſa ex priuilegio Pontificis delegari non poteſt, c. 49. n. 15. 155
Iuriſdictio Principis priuilegio competens non perſonæ ſed perpetuo dignitati, vel officio, non eſt delegata ſed ordinaria, & poteſtatem ordinariæ iura habet, c 49. n. 16. 156
Iuriſdictio ordinaria voluntaria. & etiam delegata poteſt exerceri extra territorium, c. 61. n. 10. 185
Iuriſdictio iudicis delegati non expirat morte delegantis quoad negotia cœpta. c. 68 n. 15. 205
Iuriſdictio Vicarij Generalis Epiſcopi ceſſat ipſo iure morte Epiſcopi, & quid ſi eius mors ignoretur, c. 68. n. 16. cum ſeqq. 205
Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum tollitur per Sanctū Concilium Tridentinum vbi ſponſalia quacunque ratione valida non ſunt, c. 103. nu. 1. 291
Iuſtitia publica honeſtatis impedimentum durabat vſque ad quartum gradum. c. 103. n. 3. 291
Et quid hodie attento Sancto Concilio Tridentino, ibidem, numero 5. 291
Iuſtitiæ publicæ honeſtatis definitio, c. 103. n. 2 291
Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedim. vbi ſponſalia valida ſunt, non excedit hodie primum gradum, & an id procedat tam in linea recta quam in tranſuerſali, c. 103. numero 5. & 6. 291
Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedim. an hodie attento Sanct. Trid. Concil. procedat in ſponſalibus de futuro intra primū gradum, vel vlterius in matrimonio, c. 103. nu. 7. 291
Iuſtitiæ publicæ honeſt. impedim. an hodie procedat in his qui ſecundo gradu erant coniuncti ante Concil. Trid. c. 103 n. 8. 291
Iuſtitiæ publicæ honeſt. impedim. an hodie attento Sancto Cōcilio Tridentino procedat in ſponſalibus de præſenti contractis, non ſeruata forma Concilij Tridentini, c. 103. num. 9. 292
Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum non oritur quando factis denunciationibus iuxta formam Concilij non apparet aliquod impedimentum, c. 103. n. 10. 292
Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentū an oriatur ex ſponſalibus, in quibus defecit interior conſenſus, vel adfuit aliud impedimentum occultum, c. 103. n. 13. 292
Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum in quo ſenſu ſit perpetuum, cap. 103. numero 14. 292
Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum an oriatur ex mixtione ad copulam abſque matrimonij fide praeuio, cap. 103. num. 15. 292
Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum non dirimit matrim. præcedens c. 103. n. 16. 2 8
Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum non oritur ex ſponſalibus contractis cum incerta perſona, vt hic & quid in ſponſalibus conditionalibus ante adacentam conditionem, c. 103. n. 18. & 19 292
Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum an oriatur e ſponſalibus cum Maria ſub conditione contractis, ſi poſtea con-

trahat

…abat ſponſalia pura cum eius ſorore, cap. 103. numero. 20. 293
Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum an oriatur ex matrimonio rato abſoluto non conſummato, c. 103. num. 21. 293
Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum an hodie oriatur matrimonio rato irrito, dum tamen non ſit ex defectu conſenſus, c. 103. n. 23. 293
Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedim. ex matrimonio irrito conſurgens non eſt reſtrictum per Concilium Trid. ad primum gradum, ſed durat vſque ad quartum, cap. 103. num. 25. 294
Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedim. an oriatur ex matrim. ſub conditione celebrato c. 103. n. 26. 294
Iuſſus contrahere matrimonium cum perſona nobili, an ſatisfaciat hoc faciendo pro prima vice, an vero pro ſecunda vice id facere teneatur, c. 20. n. 12. 59

L.

Laicus in neceſſitate baptizans an contrahat cognationem ſpiritualem, c. 100. n. 11. 287
Legalis cognatio · vide verbum cognatio legalis.
Legatum virgini ſi Titio nupſerit, non efficitur caducum, ſi virgo illa ex paterno conſenſu alteri nupſerit dummodo ipſa virgo parata fuerit antea nubere Titio, parens id impediuit, c. 20. n. 11. 59
Legatum relictum Mariæ ſi Titius cum ea contraxerit, an debeatur ſi per ipſam non ſteterit ſed per Titium, vt matrimonium non ſequatur, c. 20. n. 20. 60
Legatum alicui relictum, vel donatio, ſi efficiat vt matrim. aliquod contrahatur, eo non contracto, minime debetur, licet omnem diligentiam adhibuerit vt ſequatur ex ratione de qua hic, c. 20. n. 21 61
Legatum relictum virginibus matrimonio collocandis, an poſſit, vel debeat diſtribui Religionem ingredientibus, c. 20. nu. 27. 61
Legatum relictum certæ virgini maritandæ, ſi tempore teſtamenti iam nupta eſſet, poteſt illi hoc legatum dari: ſecus ſi incertum matrim. iungendis legatum eſſet, ca 20. num. 28. 62
Legatum certæ quantitatis factum filiæ, ſi nupſerit, & minori ſi Religionem ingrediatur an valeat, cap. 21. numero 25. 64
Legatum relictum ei qui puellam violauit, ſi eam vxorem duxerit de conſenſu patris, valebit reſecta ea conditionis parte, nempe de conſenſu patris, c. 21. n. 24 66
Legatum ea conditione relictum ſi Titia non nubat intra certum tempus valet, c. 21. n. 37. 67
Legatum relictum ſi Titia nupta non erit, valet ſi nupta non ſit, c. 21. n. 38. 67
Legatum factum Titiæ ſi non nupſerit Caio, Titio, vel Sempronio valet, c 21. nu. 40. 68
Legatum relictum ſub conditione, vt matrimonium contrahatur cum ignobili, deſcendente à Iudæis vel Sarracenis valet, & conditio implenda eſt, c. 21 n. 41 68
Legatum ſub conditione habitandi in certo loco, vel quandiu habitauerit in tali loco an valeat, cap. 23. numero 21. 72
Legatum relictum alicui ſub conditione, ſi caſte, & honeſte vixerit, an amittatur per vnicam fornicationem, c. 111. nu. 6. 324
Legatum relictum pro maritandis fœminis, non poteſt dari viduis ſecundo nubentibus. c. 111. nu. 7. 324
Legatum relictum vxori an debeatur ſecundæ vxori, quæ non erat tempore teſtamenti, c. 111. n. 8. & 9. 324
Legatum relictum fœminis maritandis, an poſſit dari fœminæ maritatæ ſine dote, vel cum modica dote, cap. 111 num. 10. 324
Legatum relictum pro fœmina maritanda, an debeatur fœminæ tempore teſtamenti maritatæ, c. 111. n. 11. 324
Legatum relictum conſanguineis maritandis, an debeatur conſanguineæ maritatæ poſt mortem teſtatoris, c. 111. nu. 12. 324
Legatus Papæ an poſſit diſpenſare in impedim. Iure Pontificio dirimentibus matrimonium. c. 122. n. 3. 345
Legatus poteſt aſſiſtere matrimonio in Prouincia ſuæ delegationis, quia eſt Ordinarius in illa 66. n. 10. 20.
Legatus dicitur proprius ſacerdos ad audiendas confeſſiones, c. 66. n. 11. 202
Legitimatio prolis facta per Papam inter conſanguineos vel affines, inter quos diſpenſat ad contrahendum matrim. ceſſat, & locum non habet, ſi ipſum matrimonium ſequutum non fuerit, c. 74. n. 2 216
Legitimatio prolis operatur quoad ſpiritualia, non quoad temporalia c. 74. n. 21. 219
Legitimatio filiorum duplex eſt, c. 74. n. 24. 219
Legitimatio filiorum a Principe facta ad hoc vt ſufficiens ſit, debet fieri Principi mentio defectus præcedentis, c. 74. n. 25. 220 & nu. 32. 221
Legitimatio filiorum vel diſpenſatio à Papa facta non eſt extendenda, in præiudicium tertij nec ſucceſſiorum, niſi expreſſe hoc cauerit Princeps, cap. 74. num. 25. 220. & numero 32. 221
Legitimationes filiorum ſimpliciter factæ tantum intelliguntur iure factæ quoad ſucceſſionem, & hæreditatem parentum eam petentium, non vero quoad maioratus ſucceſſionem, antea & per anteceſſores inſtituti, cap. 74. numero 19. & 30. 221
Legitimatio filiorum ex triplici cauſa contingere poteſt, c. 73. num. 4. cum ſeq 215
Legitimati nihil differunt à legitimis, cap. 74. numero 17. 218
Legitimatus eſt vere legitimus, & non ſecundum fictionem, c. 74. n. 18. 218
L. ſi vxor, §. diuus. & § ſi minor. ff. ad l. Iuliam. de adult. intellectus, c. 1 n. 17. 4
L. 21. Tauri intellectus, c. 1. nu. 23. 6
L. 25 Tauri, hodie, l. 4. tit. 2. lib. 5. nouæ collect. littera, & intellectus, c. 19. n. 46. cum ſeq 55
L. cum talo §. reſcriptum, ff. de condit. & demonſtrat. intellectus, c. 21. n. 22. 65
L. fin ff de repud intellectus, c. 43 n 42. 119 vbi, nu. 43. reſpondetur fundamentis contrarijs.
L. 2. tit. 15 partit. 4. intellectus, c. 72. n. 5. 213
L. cum ancillis, C. de in ceſtis nuptijs corrigitur Iure Canonico attento, c. 90 nu. 23. 266
L. 5. tit. 22. partit. 4. intellectus, c. 91 n. 5. 267
L. fin. tit. 11. partit. 4. intellectus, c. 91. nu. 19. 269
Leges Imperatorum Romanorum in Hiſpania non habent vim legum, niſi quatenus ratione naturali innituntur, vel conſuetudine receptæ ſunt in praxi vt quotidie videmus iuxta illas iudicare, quando expreſſe deciduntur caſum non ſtante iure Regio in contrarium, c. 108. n. 11. 307
L. Tauri, hodie, l. 8. tit. 8. lib. 5. nouæ collect. Regiæ intellectus circa tertium, de quo poteſt diſponere deſcendens carens liberis, in præiudicium aſcendentium, de quibus bonis debeat deduci. an non, quando parens ſuperſtes tranſiret ad ſecundas nuptias c 109. n 47. 318
L. 5. in fine, tit. 9. lib. 5. nouæ collect. Reg. intellectus, c. 11. nu. 5. 322
L. 5. tit. 8. partit. 4 littera refertur, c. 123. n. 2. 330
L. fin. tit. 8. part. 4. refertur litera. ibid. n. 3
L. 3. tit. 19. part. 4. intellectus, & litera, cap. 129 numero 25. 373
Lex ſemper eſt in viridi obſeruantia, nec ſufficit non vſus eius, niſi probetur contrarius vſus, c. 19. n. 36 54
Lex etſi non afficiat ignorantes quo ad pœnam extrinſecã, ſecus tamen quoad pœnam intrinſecam annullationis actus, c. 61. n. 10. & 11. 182
Libertas concedi non poteſt pro tempore limitato ſed ſemper pro quocunque tempore conceſſa eſt perpetua, c. 90. n 4. 264
Licentia data à parocho ad aſſiſtendum matrimonio contra formam conſtitutionis Synodalis, non adijcientis Decretum irritans, eſt valida, c. 67. n. 4. 203
Licentia conceſſa à proprio ſacerdote alteri metu cadenti in conſtantem virum, an ſit valida, & quid quando prædicta licentia eſt impetrata dolo, & mendacijs, ca. 69. n. 14. cum ſeq. 208
Licentia Epiſcopi non eſt neceſſaria ad hoc vt matrim. clandeſtinum (& ſic nullum) contrahentes recedant ab eo, & nouum contrahant, niſi in caſu, de quo hic; nec parochus in hac ſpecie eos coniungẽs alio matrimonio incurreret triennalẽ ſuſpenſionem, de qua in cap. fin. de clandeſt. deſponſ. c. 76. n. 6. & 7. 223
Licentia vnius coniugis manentis in ſeculo poſt conſummatum matrim. non ſufficit ad hoc vt licitus ſit ingreſſus alterius coniugis in Religionem, niſi vterque ad Religionem migrauerit, præterquam in caſu ſenectutis, cap. 95. num. 1. 275
Licentia Epiſcopi an ſit neceſſaria ad hoc vt coniux ſenex poſt ingreſſum Religionis alterius poſſit remanere in ſeculo, conſummato iam matrimonio, 95. num. 4. cum ſequentibus, 275
Licentia conceſſa à coniuge prædefuncto ſuperſtiti tranſeundi ad ſecundas nuptias ſufficit ad tranſeundum impune ad ter-

tias vel vlteriores, cap. 109. numero 62. 320

Licentia coniugis prædefuncti conceſſa ſuperſtiti transeundi ad ſecundas nuptias ſufficit abſque conſenſu filiorum, c. 109. n. 63. 320

Licitatio vectigalium quæ calore licitantis vltra modum ſolitæ conductionis inflauis, quando admittenda ſit, c. 7. n. 3. 26

Linea conſanguinitatis eſt triplex, vt hic, c. 98. n. 3. 281

Linea in alio ſenſu duplex eſt, directa, & inflexa, vt hic, c. 98. nu. 4. 281

Linea alicuius ſumitur ſurſum, & deorſum, non vero per tranſuerſum, c. 98. n. 6. 281

Linea recta debet ſemper ſuccedere in maioratibus, c. 98. nu. 7. 281

Lineæ definitio, c. 98. n. 2. 281

Lineæ cum fit mentio, de recta linea intelligitur, c. 98. num. 5. 281

Lite pendente inter virũ, & vxorem ſuper cauſa matrimonij, vbi & quomodo ipſa deponenda ſit, cap. 37. num. 4. & 5 95

Lot factum Geneſis 19. cap. qualiter à culpa excuſari valeat, c. 85. n. 7. 254

Lucra acquiſita conſtante matrimonio reſeruari non debent filijs eiuſdem matrim. per tranſitum ad ſecundas nuptias coniugis ſuperſtitis, c. 109. n. 41. 317

M.

Machinatio in mortem coniugis, ſi ab vno tantum fiat, ſine adulterio, non impedit, nec dirimit matrimonium, ca. 105. n. 4. 296

Machinatio mortis alterius coniugis morte non ſecuta non ſufficit ad impediendum matrim. c. 105. n. 9. 297

Machinatio in mortem coniugis, ſimul cum adulterio an ſufficiat ad impediendum matrim. facta ab vno coniuge cum alio extraneo, c. 105. n. 12. 297

Maior ſeptennio contrahens matrim. cum infante non poteſt reſilire donec infans ſeptennium habeat, c. 29. n. 9. 80

Mala non ſunt facienda vt inde bona eueniant, & quomodo hoc intelligatur, c. 85. n. 8. 254

Maleficij ſignum an liceat deſtruere ad obtinendam maleficij ſanitatem, c. 113. nu. 10. 330

Maleficium quando auferri non poteſt abſque alio maleficio an dirimat matrim. c. 112. n. 24 327

Maleficium perpetuum cenſetur quando non poteſt auferri per aliud maleficium, c. 113. n. 4. 330

Idem eſt quando tolli non poteſt niſi per diuinum miraculum: ſecus ſi per Eccleſiæ exorciſmos, c. 113. n. 5. 330

Maleficium an dicatur perpetuum quando auferri non poteſt niſi per eundem authorem modo illicito, cap. 113. num. 6. 330

Maleficium in dubio præſumitur perpetuum, cap. 113. num. 7. 330

Maleficium qui procurauit non poteſt petere matrimonij diſſolutionem, c. 113. n. 8. 330

Malefici poſſunt ſuis maleficijs reddere hominem viripotentem ad copulam, & quibus modis dæmonis arte ſoleant id facere, & de alijs in propoſito, c. 113. n. 9. 330

Maleficus quilibet, an liceat & poſſit interrogari, an norit in quo tale maleficium conſiſtat, vt ſignum deſtruatur, etſi ille ignoret, non poterit induci, vt per ſuam artem id inueſtiget, & an ſi forte id addiſcat nouo pacto cum dæmone inito, poſſit ea ſcientia vti, c. 113. n. 11. & 12. 330

Maleficij impedimento exiſtente inter coniuges, vltra triennium aſſignandum eſt etiam aliud tempus arbitrio iudicis, indicto ſimul coniugibus, vt orationi vacent, & pœnitentiam agant, c. 120. nu. 8. 339

Malitia, an ſuppleat ætatem in ſponſalibus, c. 2. n. 10. 8

Malitia in matrim. ſupplet ætatem ſi tunc adſit potentia generandi, & ſufficiens diſcretio ad ſe obligandum, c. 2. nu. 23 10

Mandati ad contrahendum matrimonium reuocatio annullat ipſum matrim. poſt eam celebratum, etiam ignorata reuocatione, c. 43. n. 5. 110. ſecus in alijs actibus, ibidem, n. 6.

Mandatum ad matrim. contrahendum reuocari poteſt, etiamſi fuerit iuratum, c. 43. n. 9. 110

Mandatum contrahendi cum quadam certa perſona, ſi mandans, interim ſit in alijs occupatus, & nec conſentiat nec diſſentiat, validum erit matrim. poſtea celebratum, c. 43. nu. 14. 113

Mandatum ad contrahendum matrim. poteſt præſtari abſque ſcriptura, ca. 43. nu. 16. 113

Mandatum ad contrahendum matrim. an tacite reuocari poſſit, necne, & quibus modis, c. 43. n. 24. cum ſeq. 114

Mandatum ad contrahendum matrim. tacite reuocatur, & quibus actibus id fiat, c. 43. n. 28. cum ſeq. 115

Manifeſtanda ſunt commiſſa alij ſecreto vbi vergunt in damnum publicum, aut tertiæ perſonæ imminens tu futurum, c. 59. nu. 6. 177

Maritus ad hoc vt poſſit ad dignitatem Epiſcopalem promoueri, vltra licentiam vxoris neceſſaria eſt quoque ipſius profeſſio in Religione, c. 96. n. 9. 279

Maritus ordines ſacros ſuſcipiens abſque licentia vxoris, an irregularis efficiatur, c. 96. n. 10. 279

Mater an poſſit contrahere ſponſalia vel matrim. pro filio vel filia præſente, & tacente, & quid ſi filius ſit emancipatus, c. 13. n. 5. cum ſeq. 38

Mater poteſt offerre filium ſuum Religioni, c. 13. n. 6. 38

Mater tranſiens ad ſecundas nuptias tenetur reſeruare filijs prioris matrim. legitimam tangentem alicui eorum ex parte patris prædefuncti quoad proprietatem, retento ſibi vſufructu, c. 109. n. 6. 310

Mater tranſiens ad ſecundas nuptias, an amittat vſumfructũ bonorum, quæ habuit à viro, vel filijs prioris matrimonij, ſtatim quod ea alienet, & conſolidetur cum proprietate, c. 109. nu. 14. 312. & quid ſi ea alienet ante tranſitum ad nuptias, ibidem, n. 15

Mater ſecundo nubens tenetur præſtare filijs prioris matrim. cautionem de bene vtendo arbitrio boni viri, ſalua rerum ſubſtantia bonorum, quæ habuit à primo matrimonio, c. 109 n. 16. 312

Mater tranſiens ad ſecundas nuptias ad hoc, vt teneatur reſeruare filijs prioris matrim. bona, quæ ex eo habuit, quatuor requiruntur, & idem dicendum de patre tranſeunte ad ſecundas nuptias, c. 109. n. 24. & 25. 313

Mater tranſiens ad ſecundas nuptias an teneatur reſeruare filijs prioris matrim. proprietatem bonorum quæ habuit à filio ex pupillari ſubſtitutione eidem facta per maritum, c. 109. n. 30. 315

Mater tranſiens ad ſecundas nuptias non tenetur reſeruare filijs prioris matrim. bona, quæ habuit ex donatione extranei durante primo matrim. c. 109. n. 69. 321

Materia quæ ſit grauis in promiſſione ſimplici vt eius violatione ſit mortalis culpa, c. 5. n. 14. 22

Matrimoniales cauſæ an poſſint delegari, c. 68. n. 4. 204

Matrimonij in ſacramento qui ſint actus ſacramenti, effectus & vinculum, c. 42. n. 3. 108

Matrimonij forma, & de miniſtro, c. 41. n. 1. cum ſeq. 106

Matrimonij vinculum, rati & non conſummati omnino diſſoluitur profeſſione ſolenni alterius coniugis, & alter manens in ſæculo poteſt ad alias nuptias tranſire, ſed non dirimitur per vota emiſſa à quibuſdam fœminis Religioſis Diui Dominici, quas Beatas vocant, & à quibuſdam viris Tertij Ordinis Diui Frãciſci, & quid in Eremitis, & quid in profeſſione trium vel quatuor votorum Societatis Ieſu, quod dirimitur per profeſſionem Monialium, & Clericorum Ordinum Militarium ſub clauſura viuentium, & quid de Equitibus Militarium Ordinum, qui non viuunt in communi, & de aſcendentibus ad Ordinem Sacrum, c. 54. num. 1. cum ſeqq. 166

Matrimonio contracto metu cadenti in conſtantem virum, an ſit validum, necne, c. 76. nu. 8. cum ſeq. vbi reſoluitur negatiue, 227

Et quando non requiritur relaxatio iuramenti in propoſito, ibidem, num. 9.

Et quod iuſtus metus dicetur, etiamſi arma ſemel ſumpta fuerint depoſita, ibidem, n. 10

Quod procedit, ſiue prædictus metus inferatur per contrahentẽ, ſiue abſque eius culpa per quemcunque alium, & ampliatur alijs modis, ibidem, n. 11. cum ſeq.

Matrimonij ratificatio ad hoc vt ex longa cohabitatione ſit valida, requiritur vt ratificans ſciat prius contractum fuiſſe nullum, alias namque ſi ex errore quo putabat prius matrimonium validum fuiſſe cohabitaret, aut copula maritali accederet, non ratificabitur prius matrim. & quod tempus ad ratificationem requiratur, requiritur etiam præterea quod habitatio illa ſit omnino ſpontanea; ceſſaueritque omnino timoris cauſa, c. 76. n. 22. cum ſeq. 228

Matrimonia præſumpta hodie ceſſant attento Concilio Tridentino, niſi eius forma ſeruetur, c. 12. n. 8. 37

Matrimonij definitio, c. 39. n. 1. 98

Matrimonij in materia in dubio in foro conſcientiæ ſtandum eſt intentioni contrahentium, in foro vero externo præſumptioni iuris & Eccleſiæ, c. 82. num. 22. 246

Matrimonio diſſoluto ob vtriuſque coniugis impedim. vel alterius tantum, an & quando aliud matrim. interdicatur, c. 112. n. 32. 329

Matrimonio ſeparato iudicio Eccleſiæ ob maleficium, concedenda eſt

da eſt licentia vtrique tranſeundi ad alias nuptias, c. 115. n. 6. 332

Et quomodo ſit hoc intelligendum, c. 115. n. 7. & 8. 332

Matrimonio diſſoluto ob adulterium quoad thorum, & mutuam cohabitationem non licet neutri eorum alio ſuperſtite ad alias nuptias tranſire, c. 129. n. 5. 369

Matrimonio nulliter de facto clandeſtine contracto abſque parocho, etiam eo conſummato, poſſunt ijdem contrahentes abſque diſpenſatione, ſi nullum aliud impedimentum opponatur de nouo inter ſe matrimonium celebrare, ſeruata forma Concilij, c. 61. nu. 2. 181

Matrimonio contracto coram parocho, & teſtibus nulliter tamē ob impedimentum occultum, an poſtea obtenta eius diſpenſatione ſit iterum coram parocho, & teſtibus celebrandum, vel ratificandum, remiſſiue, c. 61. n. 3. 182

Matrimonium an per aliquam potentiam poſſit abſque proprio conſenſu conſtare, c. 46. n. 2. 142

Matrimonium aut ſponſalia non debent iudicari, quando non conſtat de animo contrahentium aut al[illegible] ius eorum, quod non habuerint animum contrahendi, ſed extorquendi copulam, c. 43. n. 34. 116

Matrimonium non eſt iudicandum in foro iudiciali ſi quis ex conſenſu fœminæ proteſtetur ſe nolle conſenſum præſtare per quæcunque verba ab ipſo dic proferenda, vt ibi., c. 43. num. 36. 117

Matrimonium in neutro foro eſt illud de facto contractum, in quo conſtat de diſſenſu per euidentia ſigna exteriora, alijſve legitimis argumentis vel teſtibus, c. 43. n. 37. 117

Matrimonium contrahens per verba de præſenti ſed animo ficto, ſi poſtea vero animo contraxit cum ſecunda, validum eſt matrim. ſecundum, & quid in foro externo [illegible], idem ſi prædictum mandatum dedit ſine intentione contrahendi, c. 43. n. 38. cum ſeq. 117

Matrim. attento iure communi ante Concilium Trid. poterat celebrari per litteras, & per [illegible]olam, validumque erat, & quid hodie poſt Concilium Tridentinum, c. 49. num. 1. cum ſeq. 140

Matrim. celebratum contra interdictum Epiſcopi vel conſtitutionis Synodalis validum eſt, niſi adijciatur decretum irritans in tali prohibitione, c. 67. n. 1. cum ſeq. 203

Matrim. contractum in minori ætate, an confirmetur datione annuli, vel ſubarratione facta poſt maiorem ætatem, c. 63. n. 24. cum ſeq. 193

Matrim. iuxta Sanctum Concil. Trid. ad hoc vt valeat celebrari debet coram parocho & teſtibus, & qualis debeat eſſe iſta præſentia parochi, c. 69. n. 2. cum ſeq. 206.

Matrim. celebrari poteſt coram parocho illius loci, in quo aliquis ad negotium expediendum ſe contulit non ad breue tēpus, vt in exemplis hic poſitis, c. 63. n. 20. 191

Matrimonium inter duos alienigenas contrahendum qui ſunt cogniti, quod non ſint comprehenſi inter vagabundos, poteſt celebrari coram parocho, in cuius parochia contrahentes habitant, c. 63. n. 17. 191

Matrimonium celebratum à parocho inter vagos abſque præuia diligentia, de qua in Sancto Concilio Tridentino de hoc loquente, eſt validum, c. 67. n. 2. 203

Matrimonium contractum contra interdictum Eccleſiæ eſt validum, c. 67. nu. 3. 203

Matrimonium contractum coram parocho ſuſpenſo vel excommunicato, & teſtibus eſt validum, cap. 66. numero 19. 203

Matrimonium contrahi poteſt per procuratorem ad id ſpeciale mandatum habentem, coram parocho, & teſtibus, c. 69. n. 6. 207

Matrimonium contractum coram parocho ad id accedente diſtrahente tamen mente tempore contractus, etiamſi adſint teſtes an valeat, c. 69. n. 7. 207

Matrim. coram parocho & teſtibus celebratum eo non intelligente conſenſum non valet, niſi affectaret non intelligere occludendo aures, & oculos, & quomodo hoc intelligatur, c. 69. n. 8. & 9. 207

Matrim. coram parocho & teſtibus vi detentis an valeat, c. 69. nu. 10. 207

Matrimonium coram parocho & teſtibus celebratum, & conſenſum intelligentibus valet, quamuis ad aliud ſint dolo vocati, c. 69. n. 11. 208

Idem eſt ſi coram ipſis caſu tranſeuntibus matrim. celebretur, ſi conſenſum intelligant, & an tunc peccent parochus & teſtes, ibidem, n. 12. & 13.

Matrimonium an in lege naturæ & veteri fuerit ſacramentum. & nunc an tale ſit in lege noua, c. 42. numero 1. & 2. 107

Matrimonium infidelium poſt legem nouam non eſt ſacramentum, & quid ſi ambo poſtea baptizentur, & an tunc gratiam conferat. & an tunc opus ſit ſeruare formam Concil. Trident. hoc eſt, de nouo id contrahere, vel ratificare coram parocho & teſtibus, c. 42. num. 4. cum ſeq. 108

Matrimonium contrahi poteſt per procuratorem habentem ad hoc ſpeciale mandatum, & requiſita ad hoc annunciantur, c. 43. nu. 1. cum ſeq. 129

Matrim. per longam coniugum cohabitationem ſolēniter cōtractum præſumitur, c. 7[illegible]. n. 12. 212

Matrim. primum ſolemniter in facie Eccleſiæ celebratum per procuratorem habentem ad id ſpeciale mandatum præfertur ſecundo, dum non conſtat de mandati reuocatione, c. 44. nu. 1. cum ſeq. 122

Matrimonium, an ex ſolo metu reuerentiali contractum ſit nullum, aut validum, capit. 44. numero 31. cum ſeqq. 127

Matrim. eſt validum contractum à filia, non præcedentibus minis parentum ſed ſolum eo timore, ne patris indignationem incurrat, c. 44. n. 42. 129

Matrim. an irritetur quando intentio contra bona ipſius non deducitur in pactum, ſed in mente retinetur, cap. 46. num. 6. 142

Matrim. ratum non conſummatum quo iure dirimatur per profeſſionem ſolemnem, c. 59. n. 8. 166

Matrim. ratum, & non conſummatum, non ſolum profeſſione vnius coniugis dirimitur, ſed etiam amborum de communi conſenſu, c. 54. n. 9. 167

Matrim. ratum, & conſummatum non dirimitur profeſſione ſolemni Religionis, c. 54. n. 20. 168

Matrim. conſummatur quacunque arte ſemen recipiatur intra vas naturale abſque illius penetratione, item etiamſi ſolum vir intra vas naturale fœminæ ſeminat, vt in numero 22. non tamen ſi non ſeminat, licet vas fœminæ penetret, vt in n. 24. c. 54. n. 21. 168

Matrim. non conſummatur per copulam præcedentem ſed per ſubſequutam matrimonialem, cap. 54. numero 25. 169

Matrim. an conſummetur per copulam vi extortam, c. 54. nu. 26. 169

Matrim. an conſummetur per copulam vi extortam intra bimeſtre. & an tunc poſſit ſponſa ingredi Religionem, c. 54. n. 27. & 28. 169

Matrim. contractum ab his qui relicta ſua origine, rebus, & facultatibus ibidem, ſe contulerunt alibi longe cum animo ibi conſtituendi domicilium certis ex cauſis, & intra tres menſes poſtquam illuc peruenerunt ſe poſtea matrimonio copularunt coram parocho, & teſtibus, an ſit validum, cap. 63. per totum. 189

Matrim. eſt irritum quando ob exceſſum membri virilis mulier cognoſci non poteſt carnaliter remedijs debitis adhibitis c. 112. n. 20. 327

Matrimonium prius in iudicio Eccleſiæ diſſolutum ratione frigiditatis viri, ſi ille aliam duxerit, reſtaurandum eſt, c. 115. n. 1. 332

Et quid ſi tunc prior vxor obierat, c. 115. n. 2. 332

Et quid ſi aliam mulierem cognouerit fornicarie, ibidem, numero 3.

Matrim. contractum non eſt ſtatim inſtaurandum poſt eius diſſolutionem factam ad inſtantiam mulieris dicentis virū eſſe impotentem, nulla cauſa impotentiæ expreſſa, c. 115. n. 9. 333

Matrim. contractum in mortis articulo, an validum ſit, & an filij antea nati legitimentur, & excludant ſubſtitutum, c. 118. n. 1. cum ſeq. 336

Matrim. nulliter celebratū ob impedimentum dirimens, impetrata diſpenſatione, vel eo ceſſante, vt quia prior vxor viuebat, & iam obijt, non conualeſcit, & an coniux conſcius impedimenti in hac ſpecie ſit neceſſarium, vel oporteat quod certiorem faciat alterum illius impedimenti, vel ſatis ſit hac nullitate tacite poſtea renouare conſenſum, c. 47. num. 4. 146

Matrim. & ſponſalia præſumpta an ceſſauerint poſt Conciliū Trid. c. 70 per totum. 208

Matrim. ex diuturnitate temporis præſumitur legitime contractum præcedentibus legitimis ſolemnitatibus ac proinde filij ex eo nati ſunt legitimi, c. 71. nu. 11. 211

Matrim. ad hoc vt clandeſtinum eſſe dicatur ad effectum illegitimitatis prolis, conſtare debet contractum fuiſſe non præmiſſis denunciationibus publice in Eccleſia, cap. 71. num. 16. 212

Matrim. clandeſtinum nullum ob latens impedimentum ignoratum, quod fuit approbatum ab Eccleſia tanquam validum, & poſtea detecto impedimento operatur legitimitatem filiorum, c. 72. n. 1. 212

Matrim. coram parocho, & teſtibus celebratum abſque vlla denun-

denunciationibus nullo ſtante impedimento dirimente validum eſt, & non eſt clandeſtinum, c.73.n.1.214
Matrim. ignoranter in gradibus prohibitis contrahentes neglectis ſolemnitatibus requiſitis in eo contrahendo ſeparandi ſunt & carere debent ſpe diſpenſationis obtinendæ, c.75.n.2.223
Matrim. metu cadente in conſtantem virum, an ita inualidũ ſit, vt nullam prorſus pariat obligationem de non ratificando illud reſpectu eius qui non eſt paſſus metum, vel an poſſit a reſilire antequam metum paſſus ratificet priſtinum conſenſum, c.76.n.17.228
Matrim. contractum metu leui non cadente in virum conſtantem an ſit nullum in foro conſcientiæ, cap.76.numero 19.228
Matrim. metu cadente in conſtantem virum ratificatur, ſi poſtea accedat copula ſponte habita affectu coniugali. & ex tunc incipit valere ſi alter, qui abſque metu conſenſerat, in priſtino conſenſu perſeueret, c.76.n.21.228
Matrim. contrahere ante ætatem legitimam culpa eſt mortalis, c.2.n.16.9
Ad matrim. contrahendum quæ ætas requiratur: vide verbum ætas.
Matrim. contrahitur per verba præſentem conſenſum coniugalem exprimentia, c.3.n.2.11
Idem erit, ſi contrahentes coram parocho & teſtibus dicant inuicem, quod ſe recipiunt in virum & vxorem, o que ſe entregan por marido y muger, vel tandem quod ſe mutuo conſenſu coniungunt, vel habeo teneoque in vxorem ex nunc, & promicebo tibi ſicut vxori ex nunc, ipſa conſentiente, quia omnia importãt verba de præſenti, c.3.n.3.& 4.11
Idem erit ſi quærenti, vis hanc in vxorem? reſpondeat vir placet, vel volo & ſimiliter fœmina, cap 3. numero 5.11
Matrim. etiam dicitur contractum quando verbum, volo, adijcitur accuſatiuo rei, c.3.n.6.11
Matrim. contrahitur etiam per hæc verba; volo te eſſe vxorem meam, quando illo verbo explicatur velle eligentis, ſeu velle efficax, quod eſt actu velle, ſecus ſi prædicto verbo explicetur appetitus ſeu deſiderium quoddam, quod eſt velle inefficax, c.3.n.7.11
In matrim. contrahendis verba prolata ſunt intelligenda ſecundum communem vſum loquendi non ſolum in foro exteriori ſed etiam in foro animæ quando de intentione contrahentium conſtare nequit aliàs, & verba ſunt dubia, c.3.n.15 14
Pro matrim. in dubio pronunciandum eſt in vtraque foro, c.3.n 16.14
Limita ſi de intentione contrahentium conſtet, quamuis verba ſint dubia, tunc enim dictæ intentioni ſtandum eſt in foro conſcientiæ, c.3 n.17 & 18.15
In matrim. contrahendo non requiritur ſimultaneus conſenſus, vide verbum conſenſus.
Matrim. contrahi poteſt per epiſtolam, c.43.n 2.109
Matrim an poſſit mutus, & ſurdus contrahere: vide verbum mutus.
Matrim. ficte contrahens per verba de præſenti, vel contrahere promittens abſque animo ſe obligandi an teneatur in conſcientia vere conſentire, c.9.n.5.cum ſeq.30
Matrim. ſecundum vere contractum poſt primum ficte celebratum quod inualidum eſt ex defectu conſenſus, validum ſit necne, c 9.n.12.31
Matrim. falſo contrahens cum muliere, vt ab ea copulam extorqueat ad quid teneatur, cap. 10. numero 1. cum ſeq. 32
Et ipſa ſeducta tute contrahet matrim. cum alio ſi perſuaderi poteſt in vero conſenſum coniugalem defuiſſe, c.10.num.2. & 3.33
Caſus hic in ſimili refertur in praxi contingens, & nu. 4 ampliatur quod fuit dictum nu.1. & nu. 5. cum ſeq. limitatur aliquibus modo vſque ad n.9. incluſiue, & ad quid teneatur vir in ſpecie de qua hic, ibidem, n 10
Matrim. clandeſtine contractum abſque parocho & teſtibus, an obliget vt ſponſalia, c.11.per totum, 37
Matrim. præſumpta hodie ceſſant poſt Concil. Trid. c.12.nu. 8.37
Matrim. quando inſtitutum fuit, c.39.n.2.& n.5.98
Matrim. ex ea quod eſt ſacramentum confert gratiam non ponentibus obicem, c.39.n.3.98
Matrim. propter quas cauſas eſt à Catholicis contrahendum, c.39.n.6.99
Matrim quare magis à matre quam à patre nomen aſſumpſerit, c.39.num 7.100
Matrim. prohibitũ iure canonico cõtrahere ante annos pubertatis quod regulariter procedat, fallit vt hic, c.63.n.45.297
Matrim. vere probatur quando conſtat illud celebratum fuiſſe iuxta formam ſa. r. Concil. Trid., ſ 24.c. 1. de [illegible] c.40.n.1.100
Matrim. non præſumitur niſi probetur, cap 40. numero [illegible] 100
Matrim. præſumptum pluribus modis probari poteſt, c. 40. n. 3.cum ſeq.100
Matrim. præſumitur contractum quando ſponſam ad propriã domum traduxit, & quomodo hoc intelligatur, c 40.nu.4.100
Matrim. præſumitur contractum quando præceſſerunt verba quidem de præſenti, ſed tamen interpretatione de futuro, vt inter impuberes, aut impuberem & puberem. & quomodo hoc intelligatur, c.40.n.5.101
Et quid ſi poſtea in ætate legitima conſtituti velentur, ibid. n. 16.& 18.104
Matrim. præſumitur ex ſimultanea viri, & mulieris cohabitatione, & quomodo, & quando hoc locum habeat, & quo tempore præſumatur hoc caſu ſolemnitas requiſita, c.40.nu. 6.cum ſeqq.101
Matrim. quando præſumatur ex traditione annuli per virum facta fœminæ, c.40.n.9 103
Matrim. quando præſumatur ſub conditione contractum copula ſubſequuta, & quid hodie attento Concil. Trid. 40 n. 10 cum ſeq.103
Matrim. quare per procuratorem celebrari poſſit, non vero cætera ſacramenta, c.43.nu 8.110
Matrim. contrahentium interrogatio, & expreſſio conſenſus à quo eorum incipere debet, c. 46.n.13.144
Matrim. contractum per procuratorem, vel per litteras an cõferat gratiam, c.43.n.10.111
Matrim. contractum virtute mandati, ad id ſufficientis conceſſi, ſi tempore contractus matrimonij adſit verus conſenſus domini valet, licet tempore mandati præſtiti ficte conſenſiſſet, c.43 nu.15.113
Matrim celebratum virtute mandati, ſeu diſpenſationis Apoſtolicæ abſque monitionibus præmiſſis, an ſit validum, c.43. n.20.& 21.113
Matrim. contractum per procuratorem bene poteſt poſtea per eos iterari, imo bene facient ſi hoc obſeruent ad vitandos ſcrupulos, c.43.n.22.113
Matrim. quando fit per procuratorem, quis ſit miniſter, materia & forma, c.43.n.23.114
Matrim. contractum inter Beatam Virginem Mariam & Ioſeph quomodo proceſſerit, .82.n.12.245
Matrim. an interdicitur feriarum tempore, ipſiuſque conſummatio, benedictiones & ſponſæ in ſponſi domum traductio, ca. 83.n.2.251
Matrim. an liceat contrahere, & nuptias benedicere tempore interdicti, & ceſſationis a diuinis, cap.83.num. 3. 251
Matrim. ſcienter contrahens cum excommunicata an peccet, c.83 n.7.251
Matrim. contrahere cum excommunicato minori nondum denunciato nulla culpa eſt, c.83.n.8.252
Matrim. contrahentes excommunicati, an ambo peccent, c.83 n.9.252
Matrim. ſcienter contrahens cum adſtricta voto ſimplici caſtitatis peccat mortaliter, c 85.n.2.253
Matrim. non vitiatur ex ſolo nominis errore quando de corpore conſtat, c 89.n. 8.263
Matrim. non vitiatur ex mendacio, & ſubreptione ad ipſum inducentium, & quid ſi tantus eſſet dolus vt conſenſum auferret, & quid quando qualitas, in qua erratur, ponitur per modum conditionis, cap.89.num.4. cum ſeq.263
Matrim. contractum ignoranter cũ ancilla non valet, & quid ſi modicum tempus deficiat ad conſequendum omnimodam libertatem, c.90.n.5.264
Matrim. contrahens ignoranter cum ancilla & poſtea eam cognoſcens carnaliter affectu vxorio iam manumiſſam, ignarus manumiſſionis, non cenſetur reualidare matrim. c.90 nu.9.265
Matrim. cum ancilla contractum ignoranter per decennium reualidatur, c.90 n. 10.265
Matrim contrahens ignoranter cum ancilla, an poſſit detecta ſeruitute propria authoritate ab ea recedere, c.90.num.11. 265
Matrim. ignoranter contractum cum liberta validum eſt, c.90 n.19.266
Matrim. ſcienter contractum inter ſeruos, & matrimonium liberi cum ancilla, vel liberæ cum ſeruo, non ignorata ſeruitutis conditione validum eſt, c.90.n.22.266
Matrim contrahens ſcienter cum ancilla, an peccet? cap. 90. numero

numero 24.266. eſt tamen irregularis, vt in numero 25. ibidem.

Matrim. contrahens ſcienter cum propria ancilla an ſit irregularis, c.90.nu.26.266

Matrim. contractum ab ancilla, vel ſeruo, cum perſona libera ignara eius conditionis, cum conſenſu domini tui eo ſciente, & tacente, an matrim. ſit validum vel non in caſibus, in quibus ancilla, vel ſeruus conſequitur libertatem, c.91.nu 16 268

Matrim. poſt ſolemnem Religionis profeſſionem ſubſequutum, eſt irritum, & quo iure ſit introductum, c.94.num.5. & 6. 272

Matrim. initum à coniuge profeſſo eſt irritum, cap.95.numero 15. 276. aduerſus alios, de quibus numero 16. ibidem.

Matrim. contrahentes ſcienter intra quartum gradum conſanguinitatis, vel affinitatis, item & Religioſi, moniales, & clerici ſacris initiati incurrunt ſententiam excommunicationis canonis, c.97.n.12.281

Matrim. valide contractū ab habente acceſſum, & regreſſum ad beneficium Eccleſiaſticum, vacat etiam acceſſus, & regreſſus, c.97.n.4.280

Matrim. in primo gradu conſanguinitatis lineæ rectæ, ſcilicet inter parentes, & filios, an vllo caſu liceat, ne mpe ſi ſolum ipſi in mundo ſuperſint, c.98.n.14 282

Matrim. inter aſcendentes, & deſcendentes vſque ad quem gradum prohibeatur, c.98.n.16.282

Matrim. poteſt contrahi inter conſanguineos, exiſtente vno eorum intra quartum gradum, c.98 n 17.283. & quomodo hoc intelligatur, ibidem, nu. 18. vbi de intellectu cap. fin. de conſang & affin.

Matrim. contractum poſt ſponſalia de futuro cum alia, ex quibus ortum fuit impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitiæ, eſt irritum. & qui illud contraxit tenetur ducere priorem ſponſam de futuro, niſi in caſu de quo hic, cap.103.num.17. 292

Matrim. inter diſpares cultu eſt irritum, veluti fidelis cum infideli, poteſt tamen in hoc Papa diſpenſare, c.104.nu.1.& 2.294

Matrim. inter perſonam baptizatam, & catechumenam eſt irritum.c.104.n 3.295

Matrim. inter hæreticum & apoſtatam, & infidelem non valet, c.104.n.4.295

Matrim. perſonæ fidelis cum hæretica, vel apoſtata à fide eſt validum, quamuis non ſit licitum, c.104.n.6.295

Matrim. contrahens cum perſona hæretica, vel apoſtata à fide peccat mortaliter, c.104.n.7.295

Matrim. præcedens debet eſſe validum ad hoc vt adulterium cum machinatione mortis ſequutæ alterius coniugis impediat matrim futurum: ſecus ſi fuiſſet irritum etiam bona fide exiſtente, c.105.n.24.298

Matrim. nuliter celebratum coram parocho, & teſtibus ob aliquod occultum impedimentum, an ſublato impedimento ſit iterum celebrandum coram parocho & teſtibus, vel ſufficiat nouus conſenſus occultus reuocando priorem conſenſum abſque parocho, & teſtibus, & hoc attento Sancto Concil. Trid. c.47.n 5.cum ſeq.147

Matrim conſummare ante benedictionem Eccleſiæ, an ſit peccatum, & quod, & an tunc negare debitum ſit peccatum, c. 58.n.3.& 4 176

Matrim. poſt Sanct. Concil Trid. non aliter contrahi poteſt quam coram parocho, & teſtibus, quod etiam procedit in foro conſcientiæ, c.61 numero 2.181

Matrim. in mortis articulo deficiente copia parochi an poſſit valide ſine parochi aſſiſtentia celebrari quando matrim. valde neceſſarium eſt, cap. 61. numero 4. cum ſeqq. 182

Matrim. publice contractum coram maiori parte viciniæ abſque parocho non valet, c.61 n.8.182

Matrim. ob inuincibilem ignorantiam Concil. Trid. vbi illud obligat, celebratum ſine parocho, & teſtibus non valet, c.61. n.9.182

Matrim. celebratum abſque parocho, & teſtibus, vbi nunquam fuit publicatum Concil. valet, capit. 61. numero 11.182

Matrim. illorum cui aſſiſtit ſacerdos ex commiſſione proprij parochi extra Prouinciam committentis an ſit validum, c. 62.n.7.9.12.& 13.184

Matrim. celebratum coram parocho excommunicato, ſuſpenſo, vel irregulari non tolerato, an ſit validum. & an huiuſmodi parochus poſſit alij ſacerdoti dare licentiam aſſiſtendi matrim. c 62.n. 23.186

Matrim. celebratum coram ſacerdote de licentia proprij parochi conceſſa ſolis verbis externis, abſque tamen vera intentione occulta, an ſit validum, cap. 62. num.28. 187

Matrim. in iure celebratum coram parocho illius & teſtibus, ab eo qui eſt incola Ciuitatis, vel villæ prædium iure habenti, & illuc aliquoties accedente ad exercenda ruſticalia, an ſit validum, c.63.n 7.189

Matrim. eorum qui volentes illud contrahere, & timentes impedimentum ſibi faciendum in ciuitate, vbi ſunt incolæ, abierunt in aliam, & ibi de licentia Ordinarij ciuitatis, vbi erant incolæ, contraxerunt matrim. non valet, c.63.nu.8. 189. & contrarium probatur ibidem, numero 32. & 33. 194

Matrim. poſt Sanct. Concil. Trid. de præſenti celebratum à duobus impuberibus, vel à pubere, & impubere, maioribus tamen ſeptennio ſolemniter coram parocho, & teſtibus interueniente copula poſt pubertatem, cohabitatione, amplexibus, vel oſculis, non ratificatur abſque eo quod eadem ſolemnitate repetita de nouo celebretur, cap 76 numero 30. 229

Matrim. quando eſt nullum ob impedimentum occultū, an ad eius ratificationem oporteat alterum coniugem certiorem facere de nullitate prioris matrimonij, c.76.n.40.231

Matrim. an ſicut metu initum ratificatur copula ſpontanea affectu maritali habita iuxta opinionem Thomæ Sanchez, ita etiam ratificetur copula grauis metu extorta, ca. 76.nu. 41.231

Matrim. ſecundum contrahens poſt aliud matrim. metu contractum cum iuramento permanere debet cum ſecunda, c.76 n.45.232

Matrim. inter impeditos contractum, an valeat non adiecta conditione, ſi Papa diſpenſauerit.c.78.n.4.236

Matrim. vel ſponſalibus contracta ſub conditione, ſi Papa diſpenſauerit, an ſit licita pœnitentia, & an ea contrahentes incurrant ſententiam excommunicationis, c.98.nu. 1. cum ſeq.235

Matrim. contractum à filijs abſque parentum conſenſu eſt validum, c 79.nu.1.237

Matrim contrahens de præſenti ſub conditione honeſta, an poſſit conſenſum reuocare ante conditionis implementum, c.81.n.14. 242

Matronæ ſatis eſt quod ſint peritæ, licet non ſint peritiſſimæ, c.120.n.22.341. & quot eſſe debeant, cap.120.num.23. 341

Matronarum, & medicorum circa impotentiam coniugum plura dubia remiſſiue declarantur, cap. 121. numero 15. 344

Mente captus non poteſt contrahere, nec donare, c. 8.n.11. & 12.28

Metu res acquiſitæ tranſit eo viſto affecta in quemcunque poſſeſſorem, c.76.n.4.226

Metum paſſus, ſua culpa incidens in eum, non poteſt agere ad reſciſſionem contractus, & idem eſt quando metus abſque iniuria infertur; ſecus quando metum paſſus culpa reus fuit, ſed metus iniuſte, & non iuridice incutitur, tunc enim ſubuenitur metum paſſo, c.76.n.5.& 6.226

Metu lens extorta, an ſint in foro conſcientiæ, & externo reſtituenda ad petitionem partis metum paſſæ, c.76.n.7.cum ſeq 227

Metus cadens in conſtantem virum quo iure irritet matrimonium, c 76.n.15.227

Metus, an irritet matrimonium quando iuſte incutitur, c.76. n.16.228

Metus reuerentialis cum importunis precibus, an ſufficiat, & quando ad reſcindendum contractum, ca.44.nu.37. & 38. 129

Metus reuerentialis, an ſufficiat reſpectu patrui ad contractum reſcindendum, c 44.n.39.& 40.129

Metus reuerentialis patris præcipientis aliquid filio ſub pœna ſuæ maledictionis non eſt ſufficiens, cap. 44. numero 41. 129

Metus reuerentialis cum enormi læſione ſufficit ad contractum reſcindendum, & idem in matrimonio, vt in exemplis hic poſitis, c.44.n 43.129

Metus durat durante cauſa, quamuis in actu exteriori appareat omnimoda libertas, c.76.n.25.229

Metus minor deſideratur in fœmina quam in viro conſtanti, c.77.n 2.233

Metus quotuplex ſit, c.77.n 1.233

Metus ſiue iuſtus ſiue iniuſtus ex graui malo habitus, vel quod natura accidit, vel in quod ſua ſe culpa coniecit non annullat matrimonium, & quid quando metu iniuſto matrimonium fuit celebratum, cap.76.numero 49.cum ſequentibus, 232

Metus impedimentum, vel alias dirimens occultum, etiamſi

poſtea ſit ſublatum, non ſolus qain iterum ſit expreſſe denuo celebratum coram parocho, & teſtibus, vel ſaltem abſque eis, ſequendo quorundam opinionem, cap. 76. num. 321 cum ſeq. 230
Metus ſolus reuerentialis viri erga vxorem, parentis erga filium, an ſit ſufficiens ad reſcendendum matrim. vel alium contractum, c. 44. n. 32. 227
Et quid, vbi cum metu reuerentiali ſimul concurrit nimia crudelitas, & ſæuitia eius, cui reuerentia debetur, ibidem, nu. 33. 128
Et quid ſi pater erat vir terribilis, & nimium crudelis & ſæuitiam præſeferat, ſolitusque ſit ſæuire vbi ſua non obtemperatur voluntas, etiamſi minæ & verbera non præceſſerint, d. cap. 44. n. 34. & 40. 128. & 129
Metus minor cadit in puerum quam in virum, cap. 77. num. 3. 233
Metus quis dicatur cadens in conſtantem virum arbitrio iudicis relinquitur, & quid iure Regio, cap. 77. numero 4. & 5. 233
Metus mortis, mutilationis membri, & grauis corporis cruciatus, grauiumque verberum cadit in conſtantem virum, cap. 77. n. 6. 234
Metus armorum eſt cadens in conſtantem virum, licet illa portans eis non vtatur, & etiamſi arma fuerint depoſita, c. 77. n. 8. 234
Metus carceris, an ſit cadens in conſtantem virum, c. 77. n. 10. 234
Metus infamiæ, an ſit cadens in conſtantem virum, c. 77. n. 11. 234
Metus excommunicationis, an ſit cadens in conſtantem virum, c. 77. n. 12. 234
Metus amiſſionis bonorum, an ſit cadens in conſtantem virũ, c. 77. n. 13. 234
Metus amiſſionis magni lucri, an ſit cadens in conſtantem virum, c. 77. nu. 14. 234
Metus reuerentialis in quos detur, vt dicatur cadere in conſtantem virum, c. 77. n. 15. 235
Metus in perſonas filiorum & aliorum coniunctorum, an ſit cadens in conſtantem virum, c. 77. n. 16. 235
Michaelis Palatij opinio, ſimpliciter loquẽtis in materia vxoricidij improbatur, c. 105. n. 25. 298
Mille teſtes ſingulares regulariter non faciunt fidem, c. 44. numero 2. 122
Minor an poſſit arras promittere, remiſſiue, cap. 19. numero 42. 55
Minores an poſſint donare, c. 109. n. 55. 319
Modus turpis impoſſibilis, vel contra ſubſtantiam matrim. appoſitus in eo, an illud vitiet, c. 82. n. 32. 247
Monachus profeſſus contrahens matrimonium de facto, an incurrat irregularitatem, c. 107. n. 22. 305
Monitiones requiſitæ ad celebrandum matrimonium remitti poſſunt ex iuſta cauſa, c. 71. n. 10. 211
Moræ purgatio attento Iure Canonico eſt licita etiam in caſibus, in quibus alias de Iure Ciuili locum non habebat, dummodo ius alterius non ſit factum deterius, cap. 19. numero 52. 56
Mors coniugis abſentis quomodo ſit probanda ad hoc vt ſuperſtes aliud matrim. poſſit contrahere, cap. 52. per totum, 161
Mulier tranſiens ad ſecundas nuptias, an teneatur reſeruare filijs prioris matrim. arras quas à primo marito habuit, & an poſſit aliquem illorum in illis meliorare, c. 109. num. 38. 317
Mulier nobilis quæ plebeio nupſit, qui ei aliquid donauit, ratione nobilitatis, an teneatur tranſiens ad ſecundas nuptias, illud reſeruare filijs prioris matrimonij, c. 109. numero 39. 317
Mulieri aſſerenti ſe cognitam à viro, potius credendum eſt, quã viro neganti, c. 120. n. 25. 341
Mulier ſero proclamans impotentiam viri, non auditur ante triennium, ſecus poſt, c. 120. n. 26. 341
Mulier poſt contractum matrim. an teneatur credere marito dicenti ſe ficte conſenſiſſe, remiſſiue, cap. 9. numero 13. 32
Mulier deſcendentes habens, quæ ſecundo non nupſit, poteſt quemcunque ex deſcendentibus meliorare in tertia, & quinta arrarum parte, c. 19. n. 43. 55. ſecus in muliere ſecundo nubente, filios prioris matrimonij habente, d. cap. 19. num. 44. 55
Mulier quæ ingreſſa eſt Religionem per metum alicuius perſonæ, etiamſi exiſtat in Religione poſt multos annos viuente illa perſona quæ metum ei intulit, non ex hoc purgatur metus, & an hoc procedat ſtante Sanct. Concil. Trid. c. 76. n. 18. & 29. 229
Mulier quæ tempore matrimonij virgo erat, ſi ſtatim reclamauit allegans viri impotentiam poſt menſem, vel bimeſtre, audienda eſt, quamuis vir impotentiã neget, & ſi ea probetur per rectum iudicium, diſſoluetur matrim. concurrentibus his, de quibus hic, c. 120. n. 28. & 31. 342
Muliere corrupta tempore contractus matrimonij qualis probatio impotentiæ requiratur ad diſſolutionem matrimonij, c. 120. n. 29. 342
Munera ſponte oblata officiali Eccleſiaſtico ob expeditionem diſpenſationis matrim. ſibi commiſſam, an teneatur reſtituere, c. 128. n. 7. 364
Præcipue ſi muneris exiguitas eſſet ſponte oblata à perſona qualificata, cui eſſet dedecus illud rehabere, c. 128. num. 8. 364
Et quid omnino expedita diſpenſatione, præcipue eſculentorum, & poculentorum, ibidem, n. 9. 365
Muneris cuiuſque ſpe, aut præmij recipiendi prohibitio de qua in alia clauſula matrimonialis diſpenſationis quomodo intelligatur, c. 128. nu. 2. cum ſeqq. 363
Mutus, & ſurdus, an poſſint matrimonium contrahere, c. 8. n. 1. cum ſeq. 27
Mutus, & ſurdus ſimul, an poſſint matrimonium contrahere, c. 8. n. 2. 27
Mutus, & ſurdus ſimul, ac cæcus, an poſſint matrimonium contrahere, c. 8. n. 4. 27.

N.

NAturales, an ſint filij nati poſt votum ſimplex caſtitatis, c. 1. n. 24. 6
Non refert quid ex æquipollentibus fiat, c. 43. n. 33. 116
Notarius aut iudex cui contrahere volens fatetur ſe aliquo impedimento laborare, obtinuiſſe tamen eius diſpenſationem pro foro conſcientiæ, an poſſit id non ſcribere, ſed admonere illum vt taceat, c. 60. n. 7. 179
Nulli humanæ poteſtati, coniungere aliquos eſt conceſſum in matrimonio, ſine illorum conſenſu, cap. 46. numero 3. 142
Nuptiæ ſecundæ vel vlteriores, & ſic diſſoluto matrimonio per mortem alterius coniugis licitæ ſunt, cap. 106. numero 10. 300

O.

OBſtetricum inſpectio facienda eſt ad ſciendum an mulier ſit carnaliter cognita, c. 63. n. 49. 198
Occidens vxorem propriam animo aliam incertam ducendi, licet peccet contrahendo matrim. tamen valet, cap. 105. nu. 22. 298
Ordinarius an teneatur diſpenſare in denunciationibus ad matrim. ſtante iuſta cauſa, vel an potius remaneat in ſua mera voluntate, vel an ab eius denegatione quando diſpenſare tenetur poſſit appellari, & an interim ſi ſit graue periculum in mora expediendi diſpenſationem, nec poſſit haberi copia iudicis Ordinarij vt diſpenſet, poſſit denunciationibus omiſſis matrim. contrahi coram parocho & teſtibus, & quid quando diſpenſare non tenetur Ordinarius, c. 57. nu. 4. cum ſeqq. 175
Ordinarij mentio quoties fit in decreto, niſi ſubiecta materia aliud poſcat, intelligitur non tantum de Epiſcopo ſed etiam de omnibus habentibus iuriſdictionem Eccleſiaſticam, c. 66. n. 14. 202
Ordinarius ad impartiendam benedictionem nuptiarum dicitur qui habet iuriſdictionem ordinariam eo loco, vt Archiepiſcopus, Epiſcopus & generalis Vicarius eorundem, c. 106. n. 6. 300
Ordinarius cui committitur diſpenſatio ad matrimonium an teneatur verificare verba illa diſpenſationis, ipſi ex certis, & rationabilibus cauſis animum ſuum mouentibus cupimus, c. 128. n. 15. 367
Ordinarius cui committitur diſpenſatio matrimonialis poteſt ex iuſta cauſa diſpenſare circa monitiones, non obſtãte clauſula diſpẽſationis qua aſſeritur, ſeruata forma Concilij Trid. c. 128 n. 11. 365
Et quid quando matrimonium eſt nullum ex impedimento dirimente, & denuo eſt celebrandum, c. 128. numero 12. 366
Ordinatus ſacris ante vſum rationis, vel ante pubertatem an teneatur ad continentiam, cap. 94. numero 18. 274

Ordinarij

Ordinis peruerſio, quando non eſt de ſubſtantia, non vitiat actum, c. 95. n. 12. 276

Ordo ſacer quo iure matrim. dirimat, c. 94 n. 10. 273

Ordinatus ſacris metu, & non conſentiens, iure Canonico, & Regio non recipit characterem, capite 94. numero 17. 274

Officialis Epiſcopi, qui ſemel pronunciauit reſcriptum ſibi commiſſum eſſe ſubreptitium, an poſſit amplius ſe in cauſa intromittere, & ſic reuocare ſuam huiuſmodi ſententiam. & quando contra. & an tanquam Ordinarius id poſſit facere, c. 125. n. 15. & 16. 359

Officialis Epiſcopi cui eſt commiſſa diſpenſatio quibuſcunque verbis, de quibus ſubdelegare poteſt aliis committere receptionem teſtium ac informationem, c. 125. n. 20. 359

Officialis Eccleſiaſticus expediens diſpenſationes matrimoniales ſibi commiſſas, an teneatur, munera oblata ſponte, reſtituere, c. 128. n. 7. 364

Præcipue ſi eſſet exiguitas muneris, ſponte oblati à perſona qualificata, c. 128 n. 8. 364

Opinio vnius celebris Doctoris, quando communi opinioni præferatur, vel è contra, c. 3 n. 19. 15

Oſcula & alii tactus impudici non ſunt licita inter ſponſos de futuro impeditos contrahere matrimonium ad hoc ut contractione. ſi Papa diſpenſauerit, c. 78 n. 5. 236

Oues & alia animalia æſtimata in dotē tradita ſi fuerint perempta debent ſuppleri ex fœtibus eorundem, vide verbum, dos.

P.

PActa matrimonialia, quod vnus ex filiis naſcituris fidei Catholicæ addicatur & alter hæreſi, ſunt prorſus nulla, & irrita c. 104. n. 8. 295

Pactum cum pœna quod vir teneatur habitare cum vxore in certa ciuitate vel oppido, an valeat, c. 23. nu. 15. cum ſeqq. 70

Palatii opinio circa tranſitum Religionis coniugis inuenis improbatur, c. 95. n. 5. 275

Papa circa ea quæ ſunt de iure poſitiuo habet poteſtatem tūc reuocandi ex tunc, id eſt retro. ideo eſt in legitimatione Papæ, etiam quoad honores ſæculares, c. 74. n. 4. & 5. 216

Papa poteſt tollere conſtitutionem iuris poſitiui etiam quoad effectus præteritos, c. 74 n. 6. & 7 216

Papa poteſt legitimare aliquem, quoad ordinem, beneficium, & dignitatem Eccleſiaſticam: ſecus reſpectu iuris iam alii quæſiti ex hæreditate alterius, cap. 74. numero 8. 9. & 10. 217

Papa diſpenſando in radice matrimonii poteſt legitimare filios ſpurios antea natos, vtendo clauſula prolem ſuſceptam, &c. & quando dicatur diſpenſare ad radicem matrimonii, cap. 74. numero 11. & num. 20. 22. 23 & 33. 217

Papa an poſſit diſpenſare, vt quis poſſet ducere duas ſorores ſucceſſiuè in vxores, affirmatur, cap. 99. numero 10. 284

Papa, an poſſit diſpenſare in impedimentis naturali, & diuino iure dirimentibus matrim. cap. 122. numero primo. 345

Papa ſolus diſpenſare poteſt in impedimentis ſolo Iure Pontificio dirimentibus matrim. cap. 122. numero ſecundo. 345

Papa poteſt diſpenſare in voto caſtitatis in ordinibus ſacris emiſſo, & quæ cauſa requiritur, cap. 123. numero primo. 347

Papa an poſſit diſpenſare ex magna cauſa in ſolemni Monachorum caſtitatis voto ad matrimonium contrahendum, ca. 123. n. 2. 347

Parentes, an poſſint contrahere ſponſalia & matrimonia pro filiis ſuis ſpuriis etiam ex damnato coitu generatis, cap. 13. n. 8. 38

Parentes, an & quando poſſint contrahere ſponſalia, vel matrimonia pro ſuis ſuis, c. 13. n. 1. cum ſeqq. & quid quando filii ſunt abſentes, vel non ſunt doli capaces, 39

Parentes peccant impedientes matrim. filiorum abſque iuſta cauſa; poteſt tamen pater mediis ſuauibus impedire matrim. filii quando alias non tenetur filius ad id matrimonium, c. 79. n. 6. 237

Parentes quoties poſſunt exhæredare filios. non tenentur eis alimenta præſtare, niſi ea quæ ſunt præciſe neceſſaria ad vitam. & ideo tenentur dotare filias in hac ſpecie in quantitate neceſſaria, quando alia alimenta [illegible] ſuppeterent, c. 80. n. 3. cum ſeqq. 239

Parens tranſiens ad ſecundas nuptias, an & quando teneatur reſeruare filiis prioris matrimonii æſtimationem bonorum conſumptorum, c. 109. n. 17. 313

Parens tranſiens ad ſecundas nuptias tenetur reſeruare bona quæ habuit à priori matrimonio quoad proprietatem, non ſolum filiis illius matrimonii ſed etiam nepotibus & pronepotibus, c. 109. nu. 27. 314

Parens tranſiens ad ſecundas nuptias tenetur reſeruare filiis prioris matrimonii bona quæ habuit ab eo, quamuis prædicti filii non ſint hæredes, & renunciauerint hæreditati parentis prædefuncti cum iuramento, cap. 109. numero 36. 316

Vide verbum coniux.

Parentum conſenſus ad ſponſalia, vel matrimonia filiorum. nō eſt ſatis, niſi ipſi filii conſentiant & Canones aliud inſinuantes intelligendi ſunt de honeſtate, & leges aliud ſtatuentes ſunt abrogatæ, cap. 79. numero 2. & 3. 237

Parentes non poſſunt cogere filios ad tales nuptias, ſed libere eas, vel alium ſtatum eligere debent, cap. 79. num. 10 4. 237

Parochus non poteſt diſpenſare in monitionibus requiſitis ad matrim. celebrandum, etiam ſi conſtitutio Synodalis vel Epiſcopus id ſibi non reſeruauerit, c. 56. n. 12. 173

Parochus aſſiſtens matrimonio abſque monitionibus an & quando excuſetur. c. 57. num. 6. 176.

Parochus regulariter factis denunciationibus in Eccleſia iuxta formam Concilii Tridentini ſi nullum opponatur impedimentum poteſt nulla exquiſita Ordinarii licentia matrimonio aſſiſtere, contrahenteſque matrimonio copulare, c. 60. n. 1. 179

Parochus oppoſito impedimento poteſt interdicere matrimoniū, non autem de impedimento cognoſcere ſed debet rem Ordinario remittere, c. 60. nu. 2. 179

Parochus non poteſt aſſiſtere matrimonio frangentis alterum ſponſalium [illegible] tenetur remittere ad Ordinarium, c. 60. n. 3. 179

Parochus proprius, vel Ordinarius ad impartiendam benedictionem nuptiarum qui dicatur, c. 100. numero 5. cum ſeq. 300

Parochus cuiuſque nubentium poteſt benedictionem nuptialem præſtare. c. 100. n. 8. & 9. 300

Parochus non ſacerdos poteſt concedere licentiam ſacerdoti ad aſſiſtendum matrim. non tamen non ſacerdoti, nec etiā Ordinarius, c. 62. n. 21. & 22. 186

Parochus generaliter, vel ſpecialiter interdictus à ſacramentorum adminiſtratione an valide matrim. aſſiſtat, ca. 62. n. 25. 187

Parochus abſque vero titulo ſtante communi errore, an valide aſſiſtere poſſit matrim. c. 62. n. 26. 187

Parochus ipſo iure priuatus beneficio an valide aſſiſtat matrimonio, vt in exemplis hic poſitis. c. 62. n. 27. 187

Parochia propria & diœceſis quæ dicatur, cap. 62. numero 30. 187

Parochia acquiritur ratione habitationis quando ea breuis tēporis non eſt. ſed in id oppidum ſe aliquis recepit cauſa alicuius negotii expediendi. vt acquirunt ſcholaſtici in loco ſtudii. famuli. & mercenarii non ad breue tempus locantes operas in domo vero. & hi qui cauſa peſtis aut belli aliquo confugiunt, c. 63. n. 19. 191

Parochus delegatus ab Epiſcopo ad nutum, an valide aſſiſtat matrimonio, c. 62. nu. 32. 187

Parochi verba, cum quo celebratur matrimonium, non ſunt de eſſentia ipſius. & an peccet parochus venialiter ea omittens, c. 69. n. 3. 206

Parochus aſſiſtens matrimonio an poſſit verba proferre per interpretem coram teſtibus, c. 69. n. 17. 208

Parochus & teſtes aſſiſtentes matrimonio clandeſtino abſque præmiſſis denunciationibus peccarent grauiter & in exteriori iudicio condignis pœnis ab Ordinario ſunt puniendi, c. 57. n. 9. 223

Parochi pœna intereſſentis matrimonio eorum qui non ſunt de ſua parochia, c. 75. n. 15. 224

Parochus alicuius, vel alius, qui non eſt parochus non aſſiſtens matrimonio, ſed alii licentiam aſſiſtendi concedens non incurrit pœnam ſuſpenſionis [illegible] arbitrio iudicis, c. 75. n. 18. 224

Parochiam duplicem quis habere poteſt quando in vtraque æqualiter habitat, c. 64. num 1. 198

Parochiam duplicem habens. an in qualibet poſſit matrimonium inire, & quomodo [illegible] parochus ex illis poteſt audire confeſſionem eius & adminiſtrare ſacramenta, c. 64 n. 2. cum ſeqq. 199

Parochus non poteſt matrimonio vagorum intereſſe niſi diligen-

ligenti inquiſitione præmiſſa, & obtenta Ordinarij licentia, cap. 65. numero 6. 200

Idem eſt in alienigenis alibi habentibus fixum domicilium, ibidem, n.7.

Quod procedit etiam quando alter ſolum ex contrahentibus vagus aut forenſis eſt, d.c. 65.n.8. 200. vbi quis eam licentiam præſtare poſſit, & quid de illis qui de certa parochia intra idem oppidum vel ciuitatem morantur, dum ad aliam parochiam tranſlati non ſunt, ſed ad breue tempus alicubi hoſpitantur, c.65.n.9.200.

Parochus vagorum ad aſſiſtendum eorum matrimonijs erit quicunque parochus, c.65.n.10.200

Quod procedit, etiamſi in fraudem proprij ſacerdotis vagi dereliquiſſent domicilium, ibidem, n.11

Parochi delegati quos Epiſcopi conſtituunt & ad nutum ipſius amoueri poſſunt, & vicecurati à parochis proprietarijs inſtituti, an poſſint alteri ſacerdoti licentiam aſſiſtendi matrimonio concedere, c.66.n.18.202

Parochus tenetur habere librum in quo ſcribat nomina patrinorum baptiſmi, c.84.n.7.252

Parochus an ſit miniſter ſacramenti matrimonij, c.41. nu.2. 107

Parochus & teſtes nõ eſt opus, ad valorẽ matrim. contracti per procuratorem, quod videant litteras in quibus continetur poteſtas procuratoris, ſed tantum quod mandatum ſit ſufficiens, & quod exprimatur coram eis conſenſus de præſenti, Pc .44.n.100.139

Par ochus triennio ſuſpenſus, quia interfuit matrimonio clandeſtino, ſi iterum alio matrimonio interfuerit, primo triennio ſuſpenſionis durante, an per integrum aliud triennium ſuſpendi debeat, c.75.n.19.224

Parochus ſuſpenſus ab officio quia interfuit matrimonio clandeſtino, an ſit ſuſpenſus etiam à beneficio, c.75.numero 21. 224

Parochus ſuſpenſus, quia interfuit matrimonio clandeſtino, an abſolui poſſit ab Epiſcopo ſuo, cap. 75. numero 22. 224

Parochus aſſiſtere non debet matrimonio eorum, quorum alter faſſus eſt votum emiſiſſe, ſed eo non teneri, quia ficte vouit, c.60.n.4.179

Ampliatur, nu 5. ibidem.

Et quid quando parocho, vel iudici Ordinario denunciatur impedimentum, ibidem, nu.6.

Parochus vel Ordinarius qui nouit impedimentum inter contrahere volentes quid facere debeat, cap. 60. numero 10. 180

Parochi proprij aſſiſtentia exigitur de neceſſitate ſacramenti ad valorem matrimonij, cap.62.numero 1.183

Parochus proprius vtriuſque contrahentium eſt Epiſcopus, & eius Vicarius generalis, c.62.n.2.184

Parochus alienus virtute Bullæ Cruciatæ non poteſt eligi ad aſſiſtendum matrimonio, capite 62. numero 3. 184

Parochus proprius alterius contrahentis ſufficit quod aſſiſtat matrimonio pro eius valore, ſaltem ſi ſit parochus illius contrahentis in cuius parochia celebratur, imo etiamſi extra parochiam vel diœceſim celebretur matrimonium. & an ad hoc requiratur licentia Ordinarij vel parochi loci in quo matrimonium celebratur, & an peccet puniendusque ſit parochus proprius aſſiſtens matrimonio abſque prædicta licentia, cap. 62. numero quarto, cum ſequentibus, 184

Parochus proprius aſſiſtens matrimonio, an debeat eſſe ſacerdos necne, c.62.nu. 15. 185

Parochus etiamſi non ſit ſacerdos poteſt licentiam concedere ſuis parochianis confitendi alieno parocho. ſicut eam quoque concedere poteſt recipiendi Euchariſtiam à Religioſo, c. 62. n.18.185

Parochus an poſſit & debeat intereſſe matrimonio hermaphroditorum, cap. 119. numero ſecundo, cum ſequentibus, 337

Partus ſequitur ventrem quoad conditionem matris, c.93.n.6. & 7.271

Pater qui in neceſſitate filium ſuum ex concubina baptizat nõ poteſt eam ducere in vxorem, cap. 100. numero 12. 287

Pater ſi promittat alicui in vxorem filiam ſuam Mariam, & caſu quo nequeat eius vxorem, ad quid teneatur, cap. 16. n.4.43

Pater promittens arras pro filia, an eas amittat ſi faciat quidquid in ſe eſt, vt matrim. celebretur, cap. 18. numero 22.49

Pater quando filiæ legauit ducenta pro ea maritanda, vel pro ſua dote, quam pater in vita ſua poſtea maritauit, datis ſibi ſolis centum, an poſſit tunc filia ab hæredibus patris alia centum reſidua ſibi petere, vel non, cap. 20. numero 29. 62

Pater quid poſſit facere cum filio matrimonium contrahente contra ipſius voluntatem, c.92.n.5. 270

Patres impedientes iniuſte matrimonia filiorum an incurrant excommunicationem, & quid de alijs habentibus iuriſdictionem externam, c.79.n.11.& 12.237

Pater quando filiam matrimonio collocat tenetur eam dotare, etiamſi ei dotem non promiſerit tempore matrimonij, c. 80. n. 6.& 7. 239

Idem eſt ſi filia nupſit cum patris conſenſu cum modica, & minus competenti dote. quia poteſt augmentum petere, c.80 n.8.239

Pater tenetur filiam dotare, etiamſi ei alimenta præſtare non teneatur. quando eſt diues, c.80.n.9.239

Pater filiæ monaſterium ingredientis tenetur dotem conſtituere, c.80.n.10.239

Et idem eſt reſpectu filij volentis ad ſacros ordines promoueri, c.80.n.11.239

Pater an teneatur dotare filiam maiorem 25. ann. ipſo inuito nubentem, c. 80. nu.12. 239. & quid in filio eiuſdem ætatis nubente inuito patre, ibidem, n.13

Pater poteſt increpatione paterna cogere filium ad certum matrim.c.99.n 5.237

Peccatum mortale non eſt contrahere ſponſalia inualida ante ſeptennium: ſecus vero eſt in matrimonio contracto ante ætatem legitimam, c.2.n.15.& 16.9

Penſiones Eccleſiaſticæ, an vacent per contract. matrim.c.97 n.9 280

Perſonæ maiores, & negotia maiora veniunt in mandatis procuratorum, & in contractibus, & alijs rebus, licet nominentur minores vel minora, c.44.nu.91.137

Peruerſio ordinis quando de ſubſtantia non eſt, actum non vitiat, c.95.n.12.276

Pœna arbitraria imponenda eſt ſacerdoti benedicenti ſecundas nuptias in caſu non permiſſo, c.106.n.19.301

Pœna, de qua in authentica, eis relictum, C. de indictione viduit. toll. aduerſus viduam ſecundo nubentem infra annũ luctus, an ſit hodie correcta per Ius Canonicum, c.108.n.10 cum ſeqq.306.

Pœna noua mitior à lege impoſita corrigit grauiorem antiquam: ſecus in pœna noua impoſita à iudice, c.75.n.17. 224

Pœna an adijci poſſit in ſponſalibus, & matrim. pro firmiori obligatione, & per totum cap. deciditur negatiue, c. 17.n. 1.43

Amplia vt procedat non ſolum quando pœna apponitur per ipſos ſponſos ſed etiam per eorum conſanguineos quando militat eadem ratio probabilis, vt in n.2.

Secundo ampliatur, vt procedat, etiam quando pœna ponitur inter multum aſtrictos ipſis ſponſis amicitia, exiſtente eadẽ probabili ratione, vt in n.3.44

Tertio ampliatur, vt procedat etiam quando promittentes pœnam graue damnum inferre poſſunt contrahentibus, niſi contrahant, vt in n.4. ibidem.

Quarto ampliatur. vt procedat etiamſi pœna ſit modica attenta contrahentium dignitate, vt in n.5.

Ampliatur etiam alijs modis nu.6.cum ſeqq.

Pœna adiecta de matrim. contracto diſſoluendo non valet, c. 17.n.6.44

Pœna, qua mulier promiſit ſe alicui non nupturam non valet, c.17.n.7.44

Pœna adiecta fauore matrim. nempe quod vir non tenebit concubinam, valet, c.17.n.8.44

Pœna adiecta matrim. per alios quando nulla imponitur neceſſitas contrahendi matrimonium. an valeat, c. 17.nu. 9. 44

Pœna adiecta matrim. inter omnino extraneos vt hic, bene valet, c.17.nu.10.44

Pœna adiecta per ſponſum extraneo, niſi perfecerit ſponſalia, non valet, c.17.n.11.44

Pœna promiſſa ab extraneo contrahenti ſponſalia valet, c.17. n.12.45

Pœna adiecta ſponſalibus, an valeat quoad id quod intereſt, c.17.n.14.45

Pœna promiſſa inter extraneos, ſi Petrus non duxerit Mariã, an valeat, c.17.n.13.45

Pœna adiecta ſponſalibus, vel matrimonio ſponte ſoluta, an ſit reſtituenda, c.17.n.15.cum ſeqq.45

Pœna promiſſa in contractu ſponſalium, an firmetur iuramento, c.17.n.17.cum ſeqq.45

Pœna promiſſa in ſponſalibus eſt contra bonos mores naturales, c.17.num.20.45

Pœna dupli vel quadrupli adiecta dationi arrarum, an debeatur, c. 18, num. 17. 48 & quid in foro conſcientiæ, n. 18. 48
Pœna conuentionalis an debeatur in foro conſcientiæ, c. 18. n. 19. 49
Pœna conſiſtens in lucro non acquirendo adiecta à contrahentibus ſponſalia, an valeat, vt in exemplo hic poſito, c. 20. n. 2. 58
Pœnæ impoſitæ viduæ ſecundo nubenti infra annũ luctus ſunt correctæ Iure Canonico, cui eſt ſtandum etiam in foro ſeculari, c. 108. n. 2. 6. & 8. 306 & iure Regio idem diſpoſitũ eſt, vt in n. 3. 306
Pœnæ impoſitæ viduæ ſecũdo nubenti infra annum luctus ſunt correctæ Iure Canonico, quacumque parte anni nubat, ca. 108. n. ſeptimo, 306
Pœnæ impoſitæ mulieri ſecundo nubenti infra annum luctus in filiorum fauorem, non ſunt correctæ Iure Canonico, c. 128 n. 21. 308
Pœnæ mulieris ſecundo nubentis infra annum luctus quæ ſunt correctæ, & quæ non Iure Canonico, intelligendæ ſunt de tertijs, & vlterioribus nuptijs, c. 108. n. 22. 308
Pœnæ ſecundo nubentium non ſunt correctæ Iure Canonico, quatenus comprehendunt viduam fornicantem, ca. 110. n. 1. 321
Pœnæ conuentionalis de ſtylo Curiæ non fit condemnatio niſi quatenus intereſt, cap. 18. n. 20 49
Pœnæ conuentionalis debitor dum à ſe non petitur, an poſſit eam præſcribere, & quo tempore, cap. 18. n. 21. 49
Pœnæ vel arræ an promitti poſſint in matrimonio ſpirituali, vel ingreſſu Religionis, c. 22. n. 3. 68
pœnæ impoſitæ viduæ luxurioſe viuenti non debentur in foro conſcientiæ ante condemnationem, c. 110. n. 7. 322
Pœnæ impoſitæ tranſeuntibus ad ſecundas nuptias, an Iure Canonico ſint correctæ, c. 111. n. 2. 323
Pœnæ impoſitæ à teſtatore cõtrauenienti ſuæ voluntati debentur ante condemnationem, & exemptionem in conſcientia, c. 111. n. 3. 323
Pœnitens matrimonij, vel ſponſalium ſub conditione ſi Papa diſpenſauerit contractorum, tenetur refundere alteri parti volenti ſtare contractui expenſas diſpenſationis, cap. 78. n. 3. 236
Pænitere non licet à contractibus conditionalibus ante conditionis euentum, c. 123. n. 21. 273
Pignora pro ſecuritate matrimonij contrahendi an interuenire poſſint, c. 22. n. 2. 68
Pluralitas vxorum ſimul & eodem tempore eſt prohibita, c. 106. n. 1. & 3. 299
Potens ad contrahendum quando quis dicatur arbitrio iudicis relinquitur, c. 63. n. 50. 198
Potentia ſeminandi intra vas mulieris, an requiratur ad valorem matrim. ita vt non ſufficiat poteſtas penetrandi, ca. 112. n. 7. 325
Preces importunæ, an & quando incutiant iuſtum metum, ca. 77. n. 17. 235
Precum veritas de quibus in diſpenſatione matrim. quomodo verificanda ſit, c. 128. n. 10. 365
Precum veritas de qua in diſpenſatione ad cõtrahendum matrimonium, quo tempore interuenire debeat & probanda ſit tam de iure quam de ſtylo, c. 126. n. 1. 360
Præſentia in materia donationis vel promiſſionis matrimonij non præſumitur niſi probetur, c. 6. n. 8. 24
Præſentia non requiritur ad ſponſalia contrahenda in caſu de quo hic, c. 6. n. 9. 24
Præſumptio iuris tãtum admittit probationem in contrariũ, c. 2. n. 22. 10
Priuilegia, & indulgentiæ virtute Bullæ Cruciatæ conceſſa, & alia de quibus hic non expirant morte Papæ ea concedentis, c. 125. n. 24. 360
Probari incontinenti dicitur quando intra triduũ probatur, c. 29. n. 4. 80
Proclamatio contra matrim. quo tempore fieri debeat, c. 120. n. 18. 340
Promiſſio facti alieni obligat etiam in foro conſcientiæ, ca. 14. n. 3. 40
Promiſſio facti alieni obligat etiam hodie attento Iure Ciuili, & in his Regnis attenta l. 2. tit. 16. lib. 5. nouæ collectionis Regiæ, c. 14. n. 4. 40
Promiſſor facti alieni ſi obſeruauerit recte quod promiſit, liber erit à pœna, & intereſſe, c. 14. n. 6. 40
Quod procedit etiamſi promiſeris alterum facturum eum effectu, ibidem, numero 7. cum ſeqq. vbi limitatur aliquibus modis.
Promiſſio interna tantum homini facta non obligat ſecluſa iuris poſitiui diſpoſitione attento ſolo iure naturali, c. 4. n. 5. 17
Promiſſio Deo facta matrimonij contrahendi ex ſe, niſi alijs veſtiatur circunſtantijs inualida eſt, cap. quarto, numero 6. 17
Promiſſio ſimplex matrimonij non mutua ab altero tantum acceptata abſque repromiſſione, an obliget ſub culpa lethali, an vero veniali, c. 5. n. 7. cum ſeqq. 20
Promiſſio matrimonij facta abſenti, an obliget irreuocabiliter ante abſentis acceptationem nemine pro eo acceptante, ſeu ſtipulante, & quid ſi tertius eius nomine ſtipuletur vel acceptet, capite ſexto, n. 1. cum ſeqq. 23
Promiſſio facta abſenti, ante illius acceptationem poteſt reuocari, c. 6. n. 4. 23
Procurator conſtitutus ad contrahendum matrim. non debet excedere fines mandati, alias matrim. erit nullũ, vt in exẽplis hic poſitis, c. 43. n. 19. 113
Procurator ad contrahendum matrim. cum certa quadam fœmina, non poteſt alium in ſui locum ſubſtituere, niſi hoc ſibi concedatur ſpecialiter à domino, c. 43. n. 4. 110
Procurator datus ad contrahendum matrimonium quibus verbis vti debet cum illud contrahit, cap. 43. numero 18. 113
Promiſſio matrim. facta præſenti & tacenti non poteſt reuocari. c. 6. n. 7. 24
Promiſſio matrim. facta infanti abſenti per maiorem ſeptennio, non poteſt reuocari, c. 6. n. 10. cum ſeqq. 24
Promiſſio matrimonij facta abſenti ad ſui irreuocabilitatem, an requirat quod ipſa intimetur abſenti per certum nunciũ, vel epiſtolam, c. 6. n. 12. cum ſeqq. 24
Promiſſio de matrimonio contrahendo facta abſenti aliquo ſtipulanti vel acceptanti pro eo, an poſſit reuocari, c. 6. nu. 17. 25
Promiſſio facta de matrimonio contrahendo ab homine irato, aut alio paſſionis motu ſubito percito non vales, c. 7. n. 6. 26
Promiſſio ſponſalium quando fit animo promittendi non tamen ſe obligandi, an vera ſint ſponſalia, & in foro conſcientiæ obligent, & quid in promiſſione matrimonij iuramento ſtabilita, c. 9. n. 1. & 2. & 3. 29
Promittens factum alienum non ſatisfacit fidei præſtitæ, ſi ficte, & ſimulate id adimpleat, hoc eſt, por cumplimiento, ca. 14. n. 5. 40
Promiſſio pœnæ inter extraneos, ſi Petrus non duxerit Mariam, an valeat: vide verbum pœnæ promiſſio.
Promittens ſub certa pœna Titium fideiuſſorem, & adhibita omni diligentia nolit Titius fideiubere, licet promiſſor excuſetur à pœna, ſed non ab alio fideiuſſore æque tuto præſtando, c. 14. n. 10. 40
Promittens ſponſalia prius monendus eſt, quod ſi renuat fidem adimplere, cogẽdus eſt cenſura Eccleſiaſtica, niſi, vt hic, c. 15. n. 2. 41.
Promittens ſponſalia nullo præmiſſo tempore, nec conditione quando cogendus ſit fidem adimplere, c. 15. n. 3. 42
Promittens aliquam ex pluribus ſe ducturum. quid ſi poſtea vnam ex eis carnaliter cognoſcat, c. 16. n. 5. 43
Promittens vir magnas arras ea ratione, vt ampla ſibi dos promiſſa ſit, aliter minores arras promiſſurus, an teneatur arras promiſſas, dote non ſoluta: vide verbum arras.
Promittens generaliter vnum ſacrum cum animo ſe obligandi ſi id omittat an delinquat mortaliter, c. 5. n. 15. cum ſeqq. 28
In promiſſione ſimplici quæ ſit materia grauis, c. 5. num. 14. 21
Si quis promiſit alicui acceptanti contrahere matrim. obligatur ad id contrahendum non ex vi ſponſalium, ſed ex vi ſimplicis promiſſionis acceptatæ, c. 5. n. 3. 19
Limita ſi alter poſt acceptationem diu diſtulerit repromiſſionem, & matrimonium perficere, c. 5. numero 4. 19
Si promiſſor ad complendam ſuam fidem de matrimonio contrahendo tempus adiecerit, an liberetur ex lapſu temporis aſſignati, c. 5. n. 5. 20
Promittens fœminæ ſe eam ducturum, quam putabat virginem eſſe, an teneatur hoc adimplere ſi ipſa virgo non erat, etiamſi iuramento firmaſſet ſuam promiſſionem, cap. 10. n. 11. 33
promittens ficte matrimonium fœminæ, eamque deflorans, ad quid teneatur, ſi promiſſionem ſuam adimplere non poteſt, quia ſacris initiatus eſt, vel alteri matrimonio copulatus, c. 10. n. 12. 34
Promittens ficte matrimoniũ puellæ, & volens eam ſic deceptam ducere, parentes autem id renuant ad quid teneatur, c. 10. n. 13. 34
Promittẽs vere matrim. non tenetur ſeruare fidem ob aliquam cauſam, vt quia altera fornicata eſt, &c. vt hic, ca. 10. nu. 14. 36

Promittens matrimonium pro abſente ad quid teneatur, c. 14. nu. 1. 39
Promittens factum alienum Iure Canonico *ad quid teneatur, c. 14. n. 2. 40*
Proprius parochus ad contrahendum matrimonium dicitur illius loci, in quo contrahentes habent animum permanendi, ſecus ſi habeant ad tempus redituri ad proprium domicilium, c. 63. n. 6 189
Proteſtatio præcedens alterius coniugis nullitatis conſenſus per quæcunque verba à ſe præſtandi, an ſufficiat ad irritandum matrim. poſtea ſubſequutum, cap. 52. num 1. cum ſeqq. 162
Proteſtatio metus clam facta ad hoc vt valeat debet eſſe cadentis in conſtantem virum, alias ſecus. quod procedit non ſolũ, quando proteſtatio fit aduerſus eum qui metum illaturum timetur ad matrim. contrahendum, ſed etiam aduerſus tertium, qui metum non infert, & hoc fauore matrimonij quia ſummam libertatem requirit, c. 52. numero 6. cum ſeqq. 163
Proteſtatio facta in ipſo actu matrimonij aduerſa parte præſente, & non contradicente, probatur metus ex ea, c. 52. n. 9. 164
Proteſtatio diſſenſus ad matrim. contrahendum ad forum exterius eſt neceſſaria: ſecus quoad forum animæ, c. 52. nu. 11. 164
Proteſtatio vnius ex contrahentibus matrimonium facta, non valet in præiudicium alterius abſque eius conſenſu, c. 43. n. 25. 115
Proteſtatio coniugis ante matrimonium affirmantis, ſe nolle per quæcunque verba poſtea à ſe proferenda matrim. contrahere, an ſit ſufficiens diſſenſus indicium, cap. 49. nu. 52. 160
Prouiſores Capituli ſede vacante quibus fuit commiſſa diſpenſatio potuerunt eam expedire, c. 63. n. 41. 196
Proximus pubertati quis dicitur, c. 3. n. 46. & 47. 198
Puberis reclamatio de ſponſalibus à ſe contractis ante pubertatem coram quo fieri debeat, c. 29. n. 7. 80
Puberes qui dicantur ad contrahendum matrimonium, c. 63. n. 43. 196
Pubes ſi poſt 14. annum habilis non ſit, hoc eſt, potens ad copulam, an poſſit contrahere matrim c. 63. n. 44. 197
Pubes cum impubere contrahens matrimonium numquam reſilire poteſt, c. 29. n. 8. 80
Puella virgo petita in matrimonium contra voluntatem parentum, vel aliorum cũ quibus habitat, quibus caſibus, vbi, & apud quem deponenda eſt atque conſtituenda, vt plena libertate fruatur, & de praxi obſeruanda in propoſito. & quanto tempore remanenda ſit in depoſito, cap 37. num. 1. cum ſeqq 93
Pupillus ſicut ſepulturam eligere, nec parochiam mutare, ita nec ſua voluntate poteſt domicilium cõſtituere, c. 63. n. 9. 190 & n. 34. 194
Purgatio moræ attento Iure Canonico *eſt licita etiam in caſibus, in quibus alias Iure Ciuili locum non habebat, dummodo ius alterius non ſit factum deterius, cap. 19. num. 52. 56*

Q.

*Q*Vando actus non eſt à parte rei contra iuſtitiam nec reſtituendi obligationem inducit, & nihil refert an bono vel mala animo fiat ad reſtitutionis obligationem producendam, c. 118. num. 4. 336*

R.

*R*Aptor fœmina, vt cum alia contrahat matrim. an incurrat pœnas* Sanct. Concil. *Tridens. cap. 86. numero 10. 256*
Raptor debet quoque pati pœnas Iure communi impoſitas, moderato tamen, c. 86. n. 25. 257
Raptor fœminæ ad matrim. contrahendum, ſi ipſam ducat vxorem, an liberetur ab infamiæ pœna de qua in Concil. Trid. c. 86 num. 26. 257
Raptus Iure Ciuili attento dirimebat matrimonium inter raptorem, & raptam celebratum, c. 86. n. 1. 255
Raptus ab initio naſcentis Eccleſiæ non dirimebat matrimonium, niſi quatenus conſenſus deerat raptæ, c. 86. numero 2. 255
Raptus Iure Canonico *antiquo, & nouiori, an interdicatur, cap. 86. numero 3. 225. & n. 4. refertur intellectus cap. fin. de raptoribus.*
Raptus alienæ ſponſæ, an hodie impediat matrim. cum eâ vel alia, c. 86. n. 5. 255
Raptus de quo in Sancto Concil. Trid. an requirat traductionem de loco ad locum, c. 86. n. 9. 256
Raptus hodie attento Sancto Concilio Tridẽnt. quamdiu impediat matrim. c. 86. n. 6. cum ſeqq. 256. & ipſius Concilij intellectus.
Raptus pœna, an requirat copulam, c. 86 n 11. 256
Raptus pœna, an habeat locum ſi quoſa pœnitentia rapientis antequam perueniatur ad locum ad quem rapiebatur, c. 86. n. 13. 256
Raptus pœna, an habeat locum attento Sancto Concilio Tridentino, quando ipſa volens abducta fuit, cap. 86. numero 12. 256
Raptus impertunis precibus factus, aut ſi fœmina conducto pretio contrahatur, an ſit puniendus ipſa in pœnis, c. 86. nu. 14. 256
Raptus pœnæ non eſt locus, ſi virgo conſentiens ignorantibus tamen parentibus abducatur, & quid quando fœmina volens inuitis parentibus abducitur, c. 86. numero 16. & 17. 257
Raptus cuiuſcunque mulieris, an comprehendatur in decreto Concilij Trid. c. 86. n. 21. 257
Raptus propriæ ſponſæ de futuro, reclamantibus parentibus, nõ comprehenditur ſub decreto Sancti Concil. Trid. ac non ago nitis, c 86. n. 22. 257
Raptus pœna an habeat locum in fœmina virum nolentem rapiente, c. 86 n. 23. 257. & n. 30. 258
Raptus ad matrim. contrahendum qua pœna puniatur Iure Communi & de alijs circa intellectum l. vnic., C. de rapta virg. remiſſiue, c 86. n. 27. 258
Raptus pœna de qua in Sancto Concilio Tridentino locum habet, vbi ipſum eſt receptum, alias imponitur pœna Iuris Communis, c. 86. n. 29. 258
Raptus pœna, an habeat locum in fœmina rapiente virum ad matrim. contrahendum, c. 86. n. 30. 258. & an ſit nullum matrim. contractum cum iuuene rapto violenter, ibidem.
Ratihabitio occiſionis coniugis vna cum adulterio ſufficit, ad impediendum matrimon. cum ſuperſtite, ca. 105. num. 8. 297
Ratione vna ex duabus aſſignatis à quacũque diſpoſitione ceſſante, non ob id ceſſat diſpoſitio alia ratione remanente, c. 90. n 7. 264
Ratio differentiæ quare conſuetudo poſſit noua impedimenta matrim. inducere, non vero inducta à Iure Canonico *tollere, c. 101. n. 8 288*
Ratio generalis legis diſponentis in caſu ſpeciali extenditur ad omnes caſus, in quibus ratio diuiſa poteſt applicari, c. 43. n. 30. 116
Redditus annui de iure reputantur, & cenſentur eſſe inter bona immobilia, etiamſi ſint cenſus redemibiles, c. 130. nu. 5. 374
Reipublicæ intereſt quod multis ex legitimo matrimonio procreatis augeatur, c. 21. n. 2. 63
Relaxatio iuramenti, vel authoritas iudicis an ſit neceſſariâ ad diſſoluenda ſponſalia de futuro, c. 35. numero 1. & 2. 89
Religioſi habentes licentiam audiendi confeſſiones, an & quãdo poſſint eas audire extra diœceſim licentiam concedentis, c. 62. n. 14. 185
Relictum alicui ſub conditione ſi non nupſerit, an poſſit in foro conſcientiæ peti, ac habitam ſecure teneri ſi nuptias contraxerit, c. 20. n. 1. 57
Reuocatio procuratoris tacita, ad hoc vt ſit ſufficiens quomodo debet apparere, c. 43. n. 26. 115
Reuocatio Vicarij generalis quomodo ſit intimanda, c. 68. nu. 23. 205
Reſtitutio dotis: vide verbum dos.
Rogatus ab vrbis cuſtodibus num veniat ex tali loco, quem falſo putant peſte infectum eſſe, poteſt iurare ex eo ſe non veniſſe, intelligendo ex eo peſte infecto, c. 10. n. 3. 36
Rumor impedimenti non ſufficit ad impediendum matrim. & quæ differentia ſit inter famam, & rumorem, c. 36. num. 16. 92

S.

*S*Acramenta nouæ legis conferunt gratiam, cap. 39. num. 4. 98*
Sacerdos ſecundas nuptias benedicens in caſu non permiſſo qua pœna puniatur, c 106. n. 16. 301
Scientia eſſe poteſt ſpeculatiua, & practica, & quæ ſit vnaquaq; in

quaque harum, c.49.n.25.157
Scientia, opinio, ſeu dubitatio ſpeculatiua, quando adeſt, licitum eſt aliquando contrarium operari, vt hic, c.49.n.26.157
Scientia non præſumitur alieni facti, ſed potius ignorantia, c.90.n.25.265
Scientia eorum quæ communiter innoteſcunt præſumitur, cap.90.n.18.266
Secreta tenetur manifeſtare quis, quando petuntur tantum ad peccati remedium, & quid quando quis ea accepit ſub confeſſionis ſecreto naturali, non verain confeſſione ſacramentali, c.59.n.7.178
Separatio matrimonij ex cauſa fornicationis quamuis regulariter fieri debeat, fallit tamen in pluribus caſibus, vt hic, cap.129.n.15.cum ſeq.372
Separatio matrimonij quoad torum, & mutuam cohabitationem ex cauſa fornicationis vxoris locum non habet, quando vir etiam ſimiliter fornicatus eſt c.129 n.15.372.
Nec quando ipſe vir vxorem proſtituerit, ibid.
Nec quando mulier alteri nupſit propter longam viri abſentiam credens eſſe mortuum, ibid.
Nec quando latenter ab aliquo cognita ſub ſpecie viri lectum ſubintrante bona fide ex parte coniugis, ibid.
Nec quando fuit vi oppreſſa, ibid.
Neque ſi poſt adulterium perpetratum reconciliauit eam ſibi carnaliter cognoſcens. ibid.n.16. vbi de intellectu harum limitationum agitur, 372
Separatio tori fit ab ſentiam coniugis, c.129.n.28.373
Separatio matrim. cum petitur coram iudice Eccleſiaſtico cauſa adulterij, quæ praxis ſeruanda eſt: vide verbum adulterium.
Separatio vt fiat quoad torum, & mutuam cohabitationem ex cauſa fornicationis, quæ probatio neceſſaria ſit, cap.129.n.12.370.
Septennium ad ſponſalia de futuro valide contrahenda à iure requiſitum, an requiratur quod ſit omnino completum, necne, c.90.n.8.264
Semen fœmineum, an ſit neceſſarium ad generandum, cap.54.n.23.168. & cap.112.n.8.326
Seminis pars viri intra vas mulieris, licet non totum, an ſufficiat ad matrimonij valorem, c.112.n.9.326
Senes poſſunt valide contrahere matrimonium, c.112.n.12.326
Et quid de ſene decrepita, ibid.n.13
Et quid in fœmina quantumuis vetula, ibid.n.14
Et quid in ſene adeo exhauſto, vt omnino impotens ſit, ibid.n.15
Sententia lata in cauſa matrimoniali non tranſit in rem iudicatam, c.115.n.12 cum ſeq.333
Sententia iudicis nulla requiritur ad declarandam illegitimitatem filiorum, ex clandeſtino matrimonio nullo genitorum, cap.72 n.9.214
Serui adſcriptitij qui ſint, c.90.n.21.266
Serui licite poſſunt inuitis dominis matrim. contrahere, c.92.n.1. cum ſeq.269
Serui vxorati contra voluntatem dominorum, cui potius obedire teneantur occurrente neceſſitate domini, & vxoris eodem tempore petentis debitum, c 92.n 7.270
Seruus contrahens cum ancilla credens eam eſſe liberam valide contrahit, c.90 n.28.266
Seruus contrahens matrim. ſciente domino, an efficiatur liber, c.91.n.6.267
Sigillum confeſſionis ſacramentalis obligat etiam reſpectu pœnitentis, c.60.n.11.180
Signa impotentiæ tria ſunt, vt hic, c.102.n.2.338
Signa certa impotentiæ quando adſunt, non eſt amplius expectandum, & fœmina quocumque tempore audienda eſt, cap.120.n.20. 341
Signum euidens frigiditatis eſt, quando ratione eius fuit vir ſeparatus ab alio matrimonio, c.120.n.6. 339
Solemnitas quando agitur de modico præiudicio præſumitur ſpatio 10. annorum: ſi vero agitur de magno præiudicio ſpatio 30. annorum, cap.71 n.13.212
Spiritualis cognatio vna tantum pullulat in patrino catechiſmi, & bapiſmi ſimul, c.84.n.4.252. vide verbum cognatio ſpiritualis.
Sponſa de futuro, & ſponſa de præſenti in quibus differant, c.1.n.4.2
Sponſa de futuro aliquando in iure appellatur vxor, cap.1.n.6 2
Sponſa de futuro non comprehenditur in materia odioſa, ſecus vero in materia fauorabili, c.1.n.9.2
Sponſa de præſenti nondum cognita decedente, an comprehendatur ſub ſtatuto præcipienti, vt vxore decedente abſque liberis, vir dotem vel partem eius lucretur, c.1.n.12.3
Sponſa de futuro vi præciſa cognita carnaliter ab alio, an diſſoluantur ſponſalia, c.31.n.3.83
Sponſa duodennis ſi transeat ad Religionē quo tempore exſpectare debeat ad profitendum, c.54 n.12.167
Sponſa à ſponſo non vi cognita, ſed metu cadente in conſtantem virum, an poſſit ingredi Religionem, c.54.n.29.169
Sponſa vel vxor poteſt arras promittere ſponſo vel marito, ob aliquam iuſtam cauſam, dummodo non excedans decimam partem bonorum eius promittentis, c.19.n.16 51
Sponſalia impuberum verbis de præſenti contracta, an transeant in matrim. de præſenti, ſi traductio nunc fiat poſt Conc. Trid. ſolemniter coram parocho, & teſtibus aduertentibus id fieri cum intentione contrahendi c.63.n 27.193
Sponſalia metu cadente in virum conſtātem inita, an ſint valida. & quid ſi metus ſit leuis, c.76.n 46 & 47.232
Sponſalia de futuro, an hodie poſt Conc Trid ſubſequuta copula efficiantur de præſente, maxime ſi interſint parochus & teſtes, c.81.n.12.242
Et quid ſi conditio ſit de certa dote conſtituenda, c.81.num.13.242
Sponſalia contracta in diem. nempe contraham tecum abhinc vno anno, an ſint valida & obligent, c.82.n.37.247
Sponſalia de futuro inter raptorem, & raptam non valent, c.86 n.24.257
Sponſalia ſi communi conſenſu diſſoluantur, ſunt nulla, ac proinde ex eis non oritur iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum, c.103.n.11.292
Sponſalia contracta ab impuberibus quando inducant impedimentū iuſtitiæ publicæ honeſtatis, vel nō, c.103.n.12.292
Sponſalia inter fidelem & infidelem an valeant ea conditione, ſi hic conuertatur, c.104.n.5 295
Sponſalia contracta inter fidelem, & hæreticum vel apoſtatam ſunt nulla, c.104.n.9 295
Sponſalia tripliciter ſumuntur, vt hic, c.1.n.1. cum ſeq.1
Sponſalia ſunt futurarum nuptiarum promiſſio, c.1.n. 2. & 3.1
Sponſalia vt contrahantur quæ ætas requiratur, vide verbum ætas.
Sponſalia de futuro vltima die ſeptennij incepta contrahi poſſunt, imo ſufficit etiam ſi duo, vel tres dies ſeptennij deficiant, imo in medio ſeptimi anni, capit.2. numero 5. cum ſeqq.7
Sponſalia de futuro in quacumque ætate contracta valent, ſi vis ordinaria, vel miraculoſe vſus rationis acceleretur, ca.2.n.9.8
Sponſalia non ſunt contracta ante ſeptennium, niſi probetur contrahentes eſſe doli capaces, ſeptennio vero completo contracta ſunt valida, niſi probetur non eſſe eos doli capaces, c.2.n.11.8
Sponſalia contracta ante ſeptennium ſi nulla ſint poſt ſeptennium conualeſcunt ex ratificatione expreſſa vel tacita, cap.2.nu.13.8
Sponſalia inualida contrahere non eſt peccatum mortale, cap.2.n.15.9
Sponſalia de futuro quibus modis contrahantur, c 3 n.1.10
Sponſalia de futuro poſt Conc. Trid. an obligent, etiam ſolemnitate non obſeruata, c 4.n.1. cum ſeq.16
Sponſalia de futuro clandeſtina ſunt omnino licita ex ſe abſque culpa, c 4.n.2.17
Sponſalia de futuro ſunt valida, licet contrahentes diſpares ſint valde genere vel diuitijs, dummodo contrahens conſcius ſit conditionis alterius contrahentis, c.4.n.3.17
Limita ſi ſcandalum magnum ex eo matrimonio probabiliter timeatur, c.4.n. 4.17
Sponſalia valida ſunt, ſi tempore promiſſionis matrimonij vterque ſit in Ciuitate eadem, vel loco & eodem die, & coram eiſdem teſtibus, alter alteri prædictam promiſſionem matrimonij fecerit, licet ſimul præſentes non ſint, cap.6.n.9. 24
Sponſalia erunt, ſi quando tractetur de matrimonio contrahendo viro promittenti matrim. fœmina requiſita manum dedit ad fidem recipiendam, c.12.n.7.37
Sponſalia contracta per parentes pro filijs expreſſe conſentientibus, vel tacite ſi præſentes fuerint nec contradixerint, obligant in vtroque, & quid in extraneis, capit.13. numero 1.2.9. & 10.38.
Sponſata vni, hoc eſt, ſponſa promiſſa, de iure ciuili alteri nubere non prohibebatur, ſed iure canonico, & quoad forum conſcientiæ eſt correctum, c.15.n. 1.41
Sponſalia non ſunt quoties pater promiſit, ſe vnam ex filiabus indeterminate daturum. & ipſæ conſentiant, neque oriatur ex eo publicæ honeſtatis impedimentum, verum in hac ſpecie illis conſentientibus electio erit promiſſoris, cap 16.n.1.42

Et quid ſi ante electionem patris omnes eius filiæ excepta vna, ſint mortuæ, an eam teneatur dare pater in foro exteriori, & conſcientiæ, ibid. num. 1. & 3

Sponſalia de futuro priora diſſoluuntur matrim. de præſenti contracto cum alia perſona, etiamſi prima ſponſalia eſſent iurata, c. 27. nu. 1. 78. præterquam ſi matrimonium fuiſſet irritum, ibid. n. 2.

Sponſalia, an obligent poſt ſolutum matrimonium, cum alia perſona contracta c. 27. n. 3 78

Sponſalia de futuro per copulam ſubſequutam tranſibant in matrim. hodie ſecus attento Concil. Trid. c. 27. n. 4. 78

Sponſalia priora de futuro non dirimuntur per ſecunda etiam ſequuta copula, & hoc attento eodem S. Concil. Trid. c. 27. n. 5. 78. vbi num. 6. dicitur quomodo intelligendum ſit, limitatur n. 7. 78

Sponſalia poſteriora iuramento confirmata an derogent prioribus abſque iuramento contractis, c. 28. n. 1. 79

Sponſalia priora, ſi ante celebratum matrimonium cum priore diſſoluantur, an teneatur prior ſponſus ad poſteriora, cap. 28 n. 2. 79

Sponſalia de futuro etiam iurata, diſſoluuntur per fornicationem ſubſequutam ſponſi, vel ſponſæ. & quid per tactus impudicos, amplexus, & oſcula, c. 31 n. 1. 83

Sponſalia de futuro an diſſoluantur vtriuſque fornicatione, c. 31 n. 4. 84

Sponſalia de futuro, an diſſoluantur fornicatione ſpirituali, vt ſi alter ſponſus in hæreſim inciderit, affirmatur, c. 31. n. 5. 84

Sponſalia de futuro, an dirimantur per impedimentum dirimens ſuperueniens, & quid de impediente tantum, c. 32. n. 1. & 2. cum ſeq. 84

Sponſalia de futuro etiam iurata diſſoluuntur fœditate notabili ſuperueniente; ſecus ſi tempore contractus inerat, c. 32. n. 3. 85. vbi n. 4. dicitur quomodo hoc intelligatur.

Sponſalia de futuro, an diſſoluantur, ſi ſponſa tempore ſponſalium pulcherrima eſſet, poſtea vero efficiatur notabiliter deformis, c. 32. n. 5. 85

Sponſalia de futuro præcedentia ad diſſoluenda, eſt ſufficiens cauſa notabilis, morum aſperitas vel ſæuitia, quoties de nouo cognoſcitur, c. 33. n. 1. 86.

Sponſalia de futuro diſſoluuntur ob graues & capitales inimicitias inter ſponſos ortas, c. 33. n. 2. 86

Sponſalia de futuro, an diſſoluantur ob paupertatem ſuperuenientem, c. 33. n. 3. cum ſeq. 86

Sponſalia de futuro diſſoluuntur ob notabile inconueniens, vel nouam cauſam, quæ a principio exiſtēs, ea contrahi impediret, & procedit etiam, ſi ſponſalia prædicta iuramento eſſent confirmata, c. 33. n. 6. & 7. 87

Et procedit etiam. ſi prædicta noua cauſa ſuperueniat poſtquā ſponſus fuerit in mora implendi prædicta ſponſalia, ibid. n. 8. non tamen ſufficeret defectus ſolus magnæ pulchritudinis, vt in numero in

Sponſalia de futuro ex cauſis præcedentibus notis diſſolui non debent, c. 34. n 1. 88

Secus ſi erant ab altero probabiliter ignoratæ. ibid. n. 2. veluti ob fornicationem præcedentem ſponſæ a ſponſo ignoratam, ibid. n. 3.

Idem decendum eſt. ſi ſponſus putabat ſponſam eſſe virginem quæ vidua eſſet, ibid. n. 3

Et quid ſi ſponſus nouit eam viduam, ignorauit tamen præcedentem fornicationem, ibid. n. 4

Et quid ſi ſponſus conſcius erat ſponſam impudicam eſſe & infamem ob fornicationem, vt in n. 5

Et ſuperiora procedunt etiam ſi prædicta ſponſalia iurata ſint, vt in n. 6 ſecus eſt in fornicatione ſponſi præcedente ipſa ſponſalia, ibid. n. 7. 88

Sponſalia de futuro. an, quibus caſibus ex cauſis iuſtis præcedentibus diſſolui poſſunt, hoc fiat ipſo iure, vel alias, c. 34. n. 8. 88

Sponſalia de futuro propria authoritate diſſolui poſſunt, imo diſſoluuntur per ingreſſum Religionis, vel per contractum matrimonij, cum alio poſtea celebrat, c. 35. n. 3. 89

Sponſalia de futuro vbi eſt certitudo cauſæ & facti ex natura rei diſſoluuntur abſque aliqua authoritate iudicis, niſi ratione ſcandali vitandi, c. 35. n. 4. & 5. 90

Limitatur, n. 6. & 7. 90

Sponſalia de futuro, an hodie per copulam ſubſequutam tranſeant in matrim. de præſenti. c. 40. n. 11. cum ſeq. 103.

Sponſalia de futuro, an & quando mutuo contrahentium conſenſu diſſoluantur etiam iurata, c. 24. n 1. cum ſeqq. 72

Vbi etiam quid quando quis requirit alterum. & hic noluit, ibid. n. 2. 3

Sponſalia certo tempore contrahenda, an eo tranſacto diſſoluantur, & quid in dubio, c. 24. n. 6. cum ſeqq. 73.

Sponſalia an diſſoluantur per ingreſſum Religionis p[illegible] ne non ſequuta 25 num. 1. & quid ſi ſponſalia [illegible] ta, ibid. n. 2 74. & 75

Limitatur niſi neceſſitas, aut commoditas, & vtilitas ſequeretur alteri ex contrahentibus, ibid n. 3. 75

Sponſalia iurans, ſi poſtea Religionis voto ſe aſtrinxerit an poſſit licite matrim. inire animo firmo ingrediendi Religionem, c. 25. n. 4. 76

Sponſalia iurans nullo modo aſtrictus voto, an p[illegible] matrim. inire, animo ingrediendi Religionem antequam conſ. umet. c. 25. n. 5. 76

Sponſalia contrahens, & ſub ea ſpe virginem defloratus, an poſſit Religionem ingredi, c. 25. n. 6. 76

Sponſalia de futuro an diſſoluantur voto ſimplici caſtitatis poſtea emiſſo, c. 26. n. 1. cum ſeqq. 77

Sponſalia de futuro diſſoluuntur per votum ſuſcipiendi ordines ſacros, c. 26. n. 2. 77

Sponſalia de futuro præcedentia dirimuntur per votum ingrediendi Religionem, c. 26. n. 3. 77

Sponſaliorum ſignificatio proprior & frequentior eſt futurarum nuptiarum promiſſio, c. 1 n. 8. cum ſ. qq. 2

Sponſalitia largitas ex quibus bonis eſt detrahenda, c. 20. n. 40. 55

Sponſi cognoſcentes ſe carnaliter, remiſſis denunciationibus ab Ordinario ante celebrationem matrim. dummodo po[illegible] fiant, & interim ſe non cognoſcant ſub pœna excommunicationis, proculdubio contrafacientes peccabunt mortaliter, & quid ſi nulla pœna adijciatur contrafacientibus, c. 58. n. 1. 176.

Sponſi poſt contractum matrimonij de præſenti, ante copulam quandoque appellantur maritus & vxor, capit. 1. numero 5. 2.

Sponſus abſens intra eamdem Prouinciam quanto tempore expectandus ſit Iure Ciuili, & Canonico, c. 30. per totū. 81.

Sponſus vi, vel timore graui extorquens copulam a ſponſa de præſenti poſt bimeſtre conceſſum à iure ad deliberandum de Religionis ingreſſu an peccet, c. 45. n. 30. 169

Sponſus vel ſponſa de futuro fornicans aſtrictus manet, innocens autem liber, c. 31 n. 2. 83

Sponſus ſi conſcius cauſæ ſufficientis ad diſſoluenda ſponſalia de futuro, ſponſam cognouit carnaliter, verum videatur ex hoc ius ſuum remittere, c. 34 n. 4. 89

Sponſus aliquo occulto vitio laborans, an poſſit alterum ſponſum ad fidem præſtitam ſeruandam cogere quoties, ſi alter ſponſus id ſciret, poſſet à ſponſalibus reſilire, c. 34. numero 10. 89

Sponſus ſi prætextu Religionis nimis differat matrim. conſummare vagando de vna Relig. ad aliam intra annum probationis poteſt cōpelli, dato termino peremptorio, vt maneat in vna Religione, in qua impleto anno nouitiatus profiteatur vel ad coniugem redeat, & matrim. conſummet, c. 54 n. 13. cum ſeqq. 167.

Sponſus caſtitatem vouens, alter à fide ſponſalium ſeruanda eſt liber, c. 26. n 6. 77

Sponſus & ſponſa dicentes matrim. non conſummaſſe an illis ſit danda fides, c. 54. n. 31. 169. vide verbum coniux.

Statuto ſtante quod nullus emat frumentum in platea, niſi pro ſuo victu, ſi quis id emerit pro ſuo victu totius anni, & poſtea mutato propoſito recedat, & vendat prædictum frumentum, non punitur, c. 63. n. 37. 195

Statutum diſponens quod mulier nupta ſeu maritata, non ſuccedat patri, aut matri exiſtentibus maſculis, locum habet in deſponſata per verba de præſenti, nondum ad domum viri traducta, ex communi vſu loquendi, c. 1. n. 7. 2

In ſtatuto prohibente filiam dotatam non ſuccedere patri, minime comprehenditur ſponſa de futuro, c. 1. n. 9. 2

Statutum præcipiens, vt vxore decedente abſque liberis, vir dotem, vel partem eius lucretur an comprehendat ſponſam de præſenti nondum cognitam decedentem, c. 1. n. 12 3

Steriles an matrim. contrahere poſſint, cap. 112. numero 16. 326

Stips quid ſit, & eius definitio, c 98 nu 9. 281

Stuprum an committatur quando fœmina ſponte ſua ad lectum viri cauſa luxuriæ accedit, ipſaque ab eo carnaliter cognoſcitur, c 86. n. 18. cum ſeqq. 257

Surdus an poſſit matrim. contrahere: vide verbum mutus.

Suſpenſionis pœna per triennium impoſita parocho intereſſenti matrim. clandeſtino nullo, non eſt ipſo iure lata, ſed imponenda, nec eſt correcta per Concilium vltra pœnam arbitrariam, c. 75. n 13. & 14. 224

Suſpenſus, exulatus, aut relegatus ad tempus ſi illo dur[illegible] nte aliam ſimilem pœnam incurrat, an confundatur tempus ſecundæ cum tempore primæ vel non, c. 75. n. 20. 224

Suſpenſ. generaliter, ſi ſolis ordin. minıſt[illegible] nuntiatus ſit nō p

cat

cat contrah[illegible] matri non [illegible] 83. n. 14. 252
Suſpenſionis [illegible] a ſuccedend[illegible] contra ſa[illegible] benedicentes ſecundas nuptias [illegible] non permiſſ[illegible] eſt ſublata per extrauagantem conciliationis Ioannis XXII. c. 106. numero 18. 301

T.

Tacens videtur conſentire quantum eſt in ſui fauorem, nõ vero in [illegible] *c. 5. n. 2. 18*
Tenens puerum in Catechiſmo. vide verbum cognatio ſpiritualis.
Teſtes ſingulares regulariter non faciunt fidem c. 44. n. 2. 122
Teſtes redduntur ſingulares ex diuerſitate loci, & temporis, quod procedit etiam, quando teſtes ſingulares tendunt ad eundem finem, etiam ſi deponant in genere ſuper eodem facto principali, c. 44. n. 4. & 5. 122
Teſtes in cauſa matrimoniali requiruntur omni exceptione maiores, c. 44. n. 9. 122 ſed contra n. 68. cum ſeqq. 134
Teſtes conſanguinei [illegible] *quartum gradum vxoris ſecundi matrim. carnaliter cognitæ non ſunt admittendi contra primum matrim. c. 44. n. 14. 124*
Teſtes conſanguinei & affines in cauſa matrimoniali non ſunt omni exceptione maiores, c. 44. n. 15. 123
Sed contra n. 68. cum ſeq. 134
Teſtes mediatores & proxenetæ matrim. an faciant fidem pro eo, cap. 44. numero 16. & 17. 124. & numero 92. & 93. 138
Teſtes familiares & domeſtici non ſunt omni exceptione maiores in cauſa matrimoniali, c. 44. n. 18. 124
Teſtes qui alias ſunt inhabiles, an admittantur in his, quæ ſunt difficilis probationis & ſi in ſubſidium vel [illegible] *quæ communiter [illegible] ſunt conſueuerunt, & quando veritas aliter probari non poteſt, cap. 44. numero 20. & 21. 125*
Teſtes inhabiles admittuntur quando concurrunt cum alio habili: quod procedit etiam in duobus teſtibus examinatis, quorum vnus eſſet inhabilis, alius vero [illegible] *habilis, ſed hic procedit quando ex natura rei, de qua agitur, probanda veritas aliter fieri non poteſt, vt in crimine hæreſis & ſimilium: ſecus vero ſi ex accidenti non poſſit per alios probare, c. 44. n. 24. & 25. 125 & n. 26. vbi ponuntur exempla.*
Teſtes domeſtici ad probandum ea quæ domi facta ſunt, nõ recipiuntur quando agitur de matrimonio diſſoluendo, & interuenit copula producentis, c. 44. n. 27. 126
Teſtes inhabiles producti ab eo qui potuit adhibere teſtes habiles, & eos non produxit, non probant, etiamſi factum ſit de ſui natura difficilis probationis, c. 44. n. 28. 126
Teſtes inhabiles, etiam quando veritas aliter haberi non poteſt non probant, ſi patiantur plures defectus neque ſunt teſtes integri, & omni exceptione maiores, c. 44. n. 29. 126
Teſtes inhabiles etiam quando concurrunt cum alio habili non admittuntur in cauſa matrimoniali, in qua etiam numerus teſtium non ſupplet, ſicut ſupplet in alia cauſa ciuili graui, ſicut nec in cauſa matrimoniali, cap. 44. n. 30. 127.
Teſtes ſufficit quod conueniant in vnum, & eundem finem rei licet in aliis diſcrepent: c. 44. n. 53. 132
Teſtes ſingulares bene probant præſumptam voluntatem, c. 44 n. 54. & 55. 133
Teſtes ſingulares [illegible] *probant, quando agitur de probando aliquem eſſe hæreticum in genere, ſecus quando agitur de probanda aliqua ſpecie hæreſis, vel quando agitur de probando aliquo actu, in quo de neceſſitate tempus ſit probandum, vt in exemplo hic poſito,* [illegible] *44. n. 56. & 57. 133*
Teſtes ſingulares probant quando ſunt valde digni, & deponũt veriſimilia, c. 44. n. 61. 133
Teſtes ſingulares probant, quando ratio concordiæ teſtium ſingularium eſt eadem veritas, c. 44. n. 62. 133
Teſtes ſingulares probant quando cum eis concurrunt aliæ coniecturæ, c. 44. n. 63. 133
Teſtes in dubio præſumuntur conteſtes, licet ipſi ſe nõ inuicem allegent cum poſſunt eſſe conteſtes, c. 44. n. 64. 133
Teſtes omni exceptione maiores non requiruntur quando agitur de fœdere matrimonij, & ſic de eo contrahendo, vel probando, quinimo etiam fœminæ & conſanguinei admittuntur ſeruatis ſeruandis, c. 44. n. 68. 134
Et n. 69. refertur littera l. 16. tit. 9 partit. 4
Teſtis vnicus deponens de impedimento ſufficit ad matrimonium impediendum, c. 36. n. 19. 92
Teſtes inhabiles qui iure alias repelli poſſunt à teſtificando, nõ admittuntur in cauſa matrimoniali, prout ſunt infames, periuri, inimici, excommunicati & ſimiles, & quomodo hoc intelligatur, c. 44. n. 70. 134
Teſtes inhabiles regulariter non admittuntur, c. 44. n. 71. 134
Teſtes inhabiles [illegible] *in cauſa matrimoniali admittitur, vt* [illegible] *quando ſit matrim. coram parocho & teſtibus* [illegible] *aliquo inſtrumento publico, & quid quando agitur de probando matrimonio clandeſtino, c. 44. nu. 72. 134*
Teſtes quicunque habentes vſum rationis ſufficiunt ad matrim. validitatem, nec deſideratur quod habeant qualitates à iure requiſitas, quare admittuntur, licet ſint infames, excommunicati, parentes, conſanguinei, ſerui, familiares, fœminæ, imo & infideles ex rationibus in numeris ſeqq. adductis, ca. 44. n. 73. 134
Teſtes [illegible] *appoſiti in inſtrumento ex communi contrahentium conſenſu* [illegible] *ſint illegitimi, & inhabiles, faciunt* [illegible] *fidem, nec repelluntur, c. 74. n. 74. 134*
Teſtes [illegible] *& vocati à partibus vt interſint actui, generaliter fidem faciunt, quando procedit non ſolum in teſtibus inſtrumentariis* [illegible] *etiam in adhibitis in priuata ſcriptura nõ negata & hoc multo magis procedit in teſtibus ſubſcriptis tam in publica quam in priuata ſcriptura, c. 44. n. 75. 134*
Teſtes qui matrimonio adhibentur communi conſenſu contrahentium [illegible] *quicunque, præſertim cum in libro parochi deſcribendum ſit matrim. cum nominibus teſtium, vt præcipitur in Concilio Tridentino, cap. 44. n. 76. 134*
Teſtes omni exceptione maiores admittuntur etiam quando agitur de diſſolutione matrimonij, & ſeparatione coniugum, ſed tunc & tunc parentes, & conſanguinei vtrinſque ſexus ſunt teſtes idonei, & ſufficientes ad hoc, imo, & meliores ſunt, ca. 44. n. 77. 135
Teſtes debere eſſe omni exceptione maiores quomodo intelligatur, c. 44. n. 84. 136
Teſtes conſanguinei, vel affines admittuntur etiam quando agitur de diſſoluendo matrim. contracto per procuratorem non ſolum ratione conſanguinitatis, ſed etiam cuiuſque alij impedim. c. 44. n. 86. & 87. & 90. 136
Teſtes familiares admittuntur quando agitur de probando aliquo negotio, in quo familiares veriſimiliter habent maiorem notitiam quam alij, c. 44. n. 88. 137
Teſtes fama & conuerſatione præclari deponentes de diſſenſu matrimonij bene probant, c. 44. n. 89. 137
Teſtes dotheſitici bonæ famæ & opinionis faciunt fidem, etiamſi agatur de dirimendo matrimonio occulto, vel publico, ca. 44. n. 95. 138
Teſtes inhabiles, an in cauſa matrimoniali admittantur cum alio habili, & an numerus teſtium ſuppleat defectum, c. 44. n. 97. 138
Teſtes ad matri. nõ requiritur quod ſint rogati, c. 44. n. 99. 139
Teſtis omni exceptione maior dicatur ille, qui nulla exceptione repelli poteſt, c. 44. n. 10. 123
Teſtis omni exceptione maior, ſeu omni ſuſpicione carens non eſt ille, cuius fides non tantum ex obiectione perimitur, ſed & diminuitur, cuius opinio in diſcrimen, & magnam dubitationem reuocatur, c. 44. n. 11. 123
Teſtis qualitas quod ſit maior omni exceptione debet deduci, & probari, & ideo cauti debent eſſe Aduocati in hoc, c. 44. n. 12. 123
Teſtis idoneus, an ſit amicus, c. 44. n. 19. 125
Teſti domeſtico in his quæ domi fiunt magis creditur quam alteri. c. 44. n. 22. 125
Teſtis valde amicus admittendus videtur, c. 44. n. 94. 138
Teſtis vnius affirmans coniugis abſentis mortem an ſufficiat ad hoc vt ſuperſtes aliud inire valeat matri. c. 51. n. 2. 161
Teſti deponenti de metu magis credendum eſt quam mille teſtibus deponentibus de ſpontanea voluntate, c. 77. n. 7. 234
Teſtium ſingularitas triplex eſt, c. 44. n. 52. 132
Textus decidentes, non licere ducere vxorem quam polluit per adulterium, quomodo ſint intelligendi, c. 105. n. 2. 296
Timens coactionem potentis, timere quoque neceſſe eſt procedere coram eo, & ideo ſufficit proteſtatio clam facta coram teſtibus, c. 52. n. 8. 164
Timor reuerentialis matris, an ſufficiat ad reſcindendum contractum, c. 44. n. 49. 131 & quid in ſorore reſpectu fratris maioris, n. 50. vbi de fratre minori reſpectu maioris, cum eo habitante.
Triennium experientiæ copulæ ad diſſoluendum matrim. vel quando expectandũ ſit vel non, c. 120. n. 4. cum ſeqq. 338
Triennium experientiæ copulæ in maleficiatis eſt neceſſarium c. 120. n. 7. 339
Triennium datum ad cohabitandum coniugibus incipit currere à tempore quo vir cœpit copulam intentare, c. 120. nu. 19. cum ſeqq. 341
Triennium, an ſit expectandum ad diſſolutionem matrimonij, quando ſunt ſigna dubia impotentiæ, & an deinde probatio aliqua requiratur, c. 120. n. 9. 339

Triennium experientiæ à quo tempore computandum ſit ad diſſoluendum matrim. & an illud debeat eſſe continuum, necne, c.121.n.1.cum ſeqq.342
Triennium ad diſſolutionem matrimony in dubio à quo tempore computandum eſt, c.121.n.2.343
Triennium experientiæ, an præciſe computetur à tempore intentatæ copulæ, vel potius à tempore à iudice præſcripto peracta à coniugibus pœnitentia, c.121.n.3.343
Triennium experientiæ, an computandum ſit à die plenæ pubertatis, vel antea quando coniux eam non eſt adeptus, & plena pubertas quæ dicatur, c.121.n.4.343
Triennium experientiæ an debeat eſſe continuum, c.121.n.5. & 7.343
Et quid de tempore infirmitatis, n.8.ibidem.
Triennium experientiæ ſumi debet morali modo non metaphyſice, c.121.n.9 343
Tutor ſi contrahat ſponſalia pro ſuo minore, requiritur pro eorum validitate expreſſus minoris conſenſus, vel eius ratihabitio, c.13.n.3.38

V.

VAgi quomodo matrimonium contrahere poſſint & debeāt, c.65.n.1.cum ſeqq. 199
Et an peccet parochus ſi diligentiam requiſitā à Concilio Tridentino non obſeruauerit, n.15.vbi quod valebit matrimonium, d.c.65.n 15 201
Vagi quid dicantur, & quis ſit eorum parochus, c. 65.numero ſecundo. 199
Vagi poſſunt cuicunque parocho fateri, c.65.n.3.200
Vagi vbique ſortiuntur forū. poſſuntque pro delictis alibi commiſſis puniri, c.65.n.5.200
Vagus dum hoſpitatur in aliqua parochia obiter, non tenetur præciſe in ea recipere ſacramenta, ſed poteſt fateri cuilibet curato diœceſis, c.65.n.5.200
Velationes & benedictiones nuptiales receptæ in propria patria à ſuo parocho matrimony alibi contracti, confirmat ipſum matrimonium, c.63.n.21.192
Verba an ſint de ſubſtantia matrimony, vel ſufficiant ſigna exteriora conſenſus in valentibus loqui, c.63 n.22.192
Verba enunciatiua non inducunt diſpoſitionem, quādo contingit principaliter dubitari de eo, quod enunciatur & nunc dubitatur, c.44.n.7.122
Verba enunciatiua dicuntur illa, quæ continent præambulum, vel proœmium, in quibus non conſiſtit voluntas, ſeu per ſe non ſtant ſed in aliud tranſeunt, & non eſt verbum principale orationis, c.44 n.8.122
Verba enunciatiua inducunt diſpoſitionem, quando illud enunciatum com importent & proferuntur ab eo, qui diſponere poteſt, c 44.n.67.134
Verba enunciatiua quando adſunt diſpoſitiua bene probant, quæ ipſa ſtant de per ſe, cum enuncient princip aliter propter ſe, c.44.n.65.134
Verba enunciatiua probant, quando ſunt neceſſaria ad actum de quo agitur, & eius validitatem quoad illum actum, c.44.n.66.134
Verba diſpoſitiua legis vbi proprie non decidunt caſum certū, ſi ratio diſpoſitionis illum decidit, ille caſus dicitur proprie eſſe in diſpoſitione, c.43.n.32 116
Verba gratia frequentiora vſu poſita in lege eam non ſolent reſtringere, quin ad caſum minus frequentem extendatur, c. 88.n.5.261
Verba illa nunquam te derelinquam pro alia, non efficiunt matrim. c.3.n.12.13
Verba illa non habebo aliam vxorem, vel non ducam aliam, aut aliquam niſi te, vel non erit mihi alia vxor, niſi tu, quid inducant, c.3.n 13.cum ſeqq.13
Verba illa volo tecum contrahere matrimonium vel te in vxorem accipere, an inducant matrimonium de præſenti, vel ſponſalia de futuro tantum, c.3.n.8.cum ſeqq.11.
Verba, an ſint de ſubſtantia matrimony, late hic agitur, c. 40. n.19.105
Verbis quibus ſponſalia de futuro contrahantur c.3.n.1.10.
Verbis quibus matrimonium contrahatur, c 3.n.2.10
Verbum libere, denotat non eſſe neceſſariam licentiam ſacerdotis parochialis habere, c.30.n.4.82
Verbum, debet, quid importet, c.79.n.14.237
Veſtes lugubres præſtitæ vxori viduæ, an ſint reſtituendæ hæredibus viri, infra annum luctus ipſa ſecundas nuptias contrahente, & de lecto quotidiano, c.108.n.19.& 20 308
Vetare ne procurator contrahat matrim. habet vim reuocationis, c.43.n.41.118
Vicarius generalis Epiſcopi poteſt diſpenſare in monitionibus requiſitis ad matrim. à Sancto Concilio Tridentino, etiamſi non habeat ad id ſpecialem delegationem Epiſcopi, c.56.n. 11.173
Vicarius generalis Epiſcopi an poſſit intereſſe matrimonio. & aly clerico concedere licentiam aſſiſtendi, c.68.num.1.cum ſeqq.204
Vicarius generalis Epiſcopi non eſt proprius ſacerdos ad audiendas confeſſiones, nec facultatem aly ad id concedendam, niſi id ſpecialiter ei concedatur, ſed contrarium eſt verius & receptius, c.68.n.2.& n 9 204
Vicarius generalis non poteſt de cauſis matrim. cognoſcere ſed contrarium eſt verius & receptius, c.68.n.3.& n.8.204
Vicarius generalis ſeu vicem alicuius gerens omnia poteſt quæ is cuius vices gerit, c.68 n 6.204
Vicarius generalis Epiſcopi eſt Ordinarius, ordinariamque iuriſdictionem gerit, idemque eſt in alys Vicarys generalibus habentium iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, vt in numero idem eſt in Vicarys generalibus Ordinum Militarium, in ſuis Vicarys, vt in n.11.c. 68.n.7.204
Vicarius Epiſcopi ſede vacante habet iuriſdictionem ordinariā, c.66.n 13.202
Vicarius generalis Epiſcopi, ſeu Archiepiſcopi in ſua diœceſi eſt Ordinarius, ordinariamque iuriſdictionem habet, c.66 nu. 12.202
Vicarius generalis Epiſcopi vel Archiepiſcopi ceſſante ſua poteſtate, an poſſit aſſiſtere matrimonio, c 68.n.14.205
Vicarius generalis Epiſcopi excommunicati vel ſuſpenſi, an poſſit aſſiſtere matrimonio alyque licentiam ad id concedere, c.68.n.20.205
Vicarius foraneus non poteſt aſſiſtere matrimonio neque aly clerico ad id licentiam concedere, niſi habeat cognitionem cauſarum matrimonialium ab Epiſcopo delegatam, c.68.n. 12.204
Vicarius generalis Epiſcopi non poteſt diſpenſare in impedimento occulto matrimony, c.49 n.13.155
Vicarius cui facta eſt commiſſio, an poſſit eam expedire poſtquam deſijt eſſe vicarius, c.125 n 12.358
Vicarius Epiſcopi capta poſſeſſione Epiſcopatus, non tamen conſecrati, an poſſit expedire diſpenſationes matrimoniales & alias commiſſas Vicario ſeu officiali Epiſcopi ſimpliciter, c.125.n.14 359
Vicary habentium iuriſdictionem Eccleſiaſticam Archiepiſcopalem ſunt Ordinary. & nomine ordinary comprehenduntur, ſecus eſt in Vicario foraneo, niſi ſpecialem commiſſionem ad id habeat vel cognitionem cauſarum matrimonialium ab Epiſcopo delegatam, c.66.n.15.cum ſeqq.202
Vicary inferiores & foranei non poſſunt, nec ſolent licentiam concedere ad contrahendum matrim. abſque præuys monitionibus, c.68 n.13.204
Vidua ſecundo nubens intra annum luctus non amittit antenuptialem donationem, nec ea quæ ex liberalitate prioris viri ad eam peruenere, niſi habeat filios ex prioris matrim. 108 n.4. 306. idemque erit quoad hæreditatem ſibi à viro prædefuncto relictam, vt in numero 5.
Vidua ſecundo nubens infra annum luctus non incurrit hodie in pœnam, de quo in l. ſi qua mulier, C. ad S.C.Trebellianū cum ſimilibus, c.108.n.9.306
Vidua ſecundo nubens, vel vlterius non tenetur reſeruare filys prioris matrim. à quo nulla bona habuit, ſed filys alius matrim. ſi ſuperſint à quorum patrimonio paterno habuit bona, c.108.n.34.308
Vidua fornicans vltra vel poſt annum luctus incurrit pœnas iuris, c.110 n.2.321
Vidua luxurioſe viuens amittit ſuam medietatem lucrorum conſtante matrimonio acquiſitorum, c.110 num.3.321.& quomodo intelligatur, n 4.
Vidua ſemel fornicans intra vel poſt annum luctus non amittit dotem, c.110.n.6.322
Vidua ſecundo nubens, an amittat ſibi legatum relictum à marito, ſi, vel donec caſte, & honeſte vixerit, c 110.n.8.322
Et an idem, vel ſecus ſit in relicto à filio prædefuncto vel à patre aut ab alys conſanguineis ipſius viduæ c.110.n.9. 322
Et quid in legato vſusfructus viduæ facto à marito, donec caſte, & honeſte vixerit, eo adiecto, quod ſi ad ſecundas nuptias tranſierit, legat ei centum, c.110.n.10.322
Vidua luxurioſe viuens priuatur proprietate bonorum ex prioris viri ſubſtantia acquiſitorum. & tenetur ea reſeruare filys prioris matrimony, & quid in foro conſcientiæ, c.110. n.11.& 12.322
Vidua luxurioſe viuens amittit tutelam filiorum, c.110.n.15. 323. ſecus in viro fornicante. ibidem, n.16.
Vidua luxurioſe viuens retinendo tutelam ante iudicis condemnationem an peccet, c.110 n.17.323
Viduus conſtituens arras fœminæ, quam putabat virginem eſſe, & poſtea conſcius defectus virginitatis vitam coniugilem

galem cum ea agat, an videatur valide donare, c. 19. num. 11. 51

Viduus luxurioſe viuens, an incurrat pœnas quas incurrit vidua luxurioſe viuens, c. 110. n. 13. 322

Virgo in conditione appoſita legato, non nubendi, intelligitur quæ nulli nupſit, quamuis corrupta ſit, c. 21. n. 33. 67

Vir magnas arras promittens ea ratione quod ampla ſibi dos commiſſa ſit: vide verbum arras.

Vir tranſiens ad ſecundas nuptias tenetur reſeruare filiis prioris matrim. omnia quæ habuit à prima vxore, & alijs filijs prioris matrimonij quoad proprietatē, ſicut idem ſtatutum eſt in fœmina tranſeunte ad ſecundas nuptias, iuxta l. 15. Tauri, quæ eſt l. 4. titulo primo, lib. 5. nouæ Recop. c. 109. n. 8. 311

Vir impotens aut frigidus, an poſſit proclamare cōtra matrim. ad ſe releuandum oneribus illius, c. 121. n. 13. 344

Viro fatenti conſummaſſe matrim. credendum eſt, vxore negante, niſi in caſu de quo infra, c. 120. n. 17. & 21. 340 & 341

Viro proclamanti contra matrim. propter arctitudinem mulieris, ſeruanda ſunt omnia quæ dicta ſunt in fœmina proclamante, c. 120. n. 30. 342

Viro aſſerenti ſe cognouiſſe alias fœminas, non vero propriam, an ea poſſit vti prædicta confeſſione ad petendum diuortium. quando ipſa allegauerit eſſe impotentem, cap. 121. num. 12. 344

Vir nō tenetur, facta ſeparatione matrim. quoad torum ex cauſa fornicationis vxorem etiam emendatam recipere, c. 129. num. 13. 372

Si tamen velit poteſt eam recipere, niſi Religionem profeſſa fuerit, ibidem, n. 14

Viro dicenti adeſſe impedimentum in ſuo matrimonio, an ſit adhibenda fides reſpectu ſui ipſius, c. 49. n. 40. & 41. 159

Et quid reſpectu vxoris, & quæ certitudo requiratur in hoc, n. 42

Et quæ coniecturæ ſufficiant, iudicis arbitrio cōmittitur, n. 43.

Et eſt ſufficiens coniectura reuocatio conſenſus incontinenti facta, n. 44. cum ſeqq.

Et quid ſi puella neget ſe verū conſenſum præſtitiſſe, n. 48. 159

Viricidia an ſufficiat ad impediendū matrim. c. 105. n. 10. 297

Viricidium factum ab vxore alia cauſa quam contrahendi matrim. nō ſufficit ad impediendū matrim. c. 105. n. 11. 297

Voluntas plus declaratur facto, quam verbis, c. 63. nu. 25. 193

Votum Religionis aut caſtitatis prius emittens virginemque poſtea deflorans fide data de matrim. contrahendo cum ea, an teneatur ad matrimonium, vel prius ad votum, c. 25. nu. 7. 76

Votum caſtitatis præcedent ſponſalia de futuro irritat, ca. 26. n. 4. 77

Votum ſimplex caſtitatis impedit matrimonium contrahendū, contractum tamen non dirimit, c. 85. n. 1. 253

Votum habenti impediens matrim. contrahendum, non tamen illud dirimens, interroganti, an valeat matrimonium contrahendum aduerſus prædictum votum qualiter ſecure ſit reſpondendū, c. 85. n. 5. 253. & an liceat tūc conſulere malū ſimpliciter, vt maius malum euitetur, vt in exemplo de quo n. 6. 253

Voto ſimplici caſtitatis, aut Religionis, vel ſacri Ordinis aſſumendi, aut matrim. nō ineundi aſtrictus nō poteſt matrim. contrahere abſque diſpenſatione, c. 85. n. 4. 253

Votum ſolemne Religionis impedit, & dirimit matrimonium poſtea contractum, votum tamen ſimplex tantum impedit contrahendum, c. 94. n. 1. 272

Votum ſolemne ad impediendum matrimonium poſtea contractum ſolum dicitur, quod ſolemnizatum fuerit per ſuſceptionem ſacri Ordinis, aut per profeſſionem expreſſam, vel tacitam factam alicui de Religionibus per Sedem Apoſtolicam approbatis, c. 94. n. 2. & 7. 272

Votum ſimplex eſt generale comprehēdens multam materiam, ſcilicet, Caſtitatis, Religionis, &c. vt hic, c. 94. n. 3. 272

Votum ſolemne particulare eſt, quia non fit, niſi de caſtitate in clericatus ordinibus, & de Religione per profeſſionem, ca. 94. n. 4. 272

Votum temporale coniugis manentis in ſeculo an ſufficiat altero Religionem profitente, c. 95. n. 6. 275

Votum caſtitatis perpetuū coniugis manentis in ſeculo, an efficiatur ſolemne, eo ipſo quod alter profiteatur, c. 95. n. 7. 275.

Votum coniugis iuuenis remanentis in ſeculo non ſufficit, quāuis ita honeſtæ vitæ ſit, vt nullus incontinentiæ timor ſubſit, c. 95. n. 9. 276

Votum profeſſionis factæ ab altero coniuge irritæ, an habeat vim voti ſimplicis, c. 95. n. 22. 277

Votum firmiſſimo animo emiſſum profitendi Religionem, ante matrimonium conſummatum, an validum ſit, c. 4. n. 7. 18

Votum matrim. an obliget, quando ea ratione fit, quod vouens ſe fragilem, & frequenter carnis tentationibus ſuccumbentem ſperetur, c. 4. n. 8. 18

Votum matrim. quando fit in honorem Dei, & cauſa pietatis, an validum ſit, c. 4. n. 9. 18

Votum calore iracundiæ factum, non obligat, c. 7. n. 4. 26

Votum caſtitatis ſimulque Religionis emiſſum abſque incertitudine intentionis, tenetur, dum dubitat de intentione reputare ſe ad caſtitatem obligatum, quamuis non admittatur ad Religionem, c. 9. n. 4. 30

Votum Deo emiſſum nullo præmiſſo termino quando teneatur adimpleri, c. 15. n. 4. 42

Vſus cōmunis loquēdi ſemper attēdendus eſt & præualet communi ſignificationi verborum, c. 1. n. 7. 2

Vſus communis loquendi attendendus eſt in dubio quem valorem habeant verba prolata in matrimonijs contrahendis in vtroque foro, c. 3. n. 14. & 15. 14

Vſusfructus parenti competens ex bonis alterius coniugis prædefuncti quando ſuperſtes tranſit ad ſecundas nuptias nō extinguitur exeunte filio de poteſtate patris, c. 109. n. 26. 314

Vultus potentis terribilis abſque minis incutit iuſtum metum, c. 44. n. 35. 128

Vxor appellatur illa, quæ iam à viro ſuo eſt cognita, c. 1. n. 4. 2

Vxor vel ſponſa poteſt arras promittere marito vel ſponſo ob aliquam iuſtam cauſam, dummodo non excedant decimam partem bonorum eas promittentis, c. 19. n. 16. 51.

Vxor tenetur ſequi virum alio migrantē, vt transferat domicilium, ſub pœna peccati mortalis, c. 23. n. 1. & 2. & an requiratur cauſa ad hoc, n 3. 69

Limitatur vt procedat, niſi vxor abſque graui detrimento virū ſequi non poſſit, ibidem, n. 4. 69

Limitatur etiam, niſi maritus vellet vxorē pertrahere ad peccandum, ibidem. n. 5.

Vxor. an teneatur ſequi virum vagabundum, c. 23. num. 6. cum ſeqq. 69

Vxor tenetur alere virum ſuum inopem culpa ſua bannitum, c. 23. n. 12. 70

Vxor. an teneatur ſequi & comitari virum quando ipſe ob delictum in exilium mittitur, c. 23. n. 11. 70

Vxor quando ex cauſa neceſſaria recedit à domicilio illud alio transferens, tenetur vir ipſam ſequi, c. 23. n. 13. 70

Eſt tamen quædam differentia in hoc inter virum & mulierem, ibidem, n. 14. 70

Vxor ſpoliata à viro, quamuis ante omnia ſit reſtituenda, hoc tamen fallit quando matrimonium fuit clandeſtinum, c. 75, n. 1. 223

Vxor quæ nolebat conſentire cuidam inſtrumento percuſſa valde per maritum ſi poſtea mulier conſenſit ex interuallo, metu hoc feciſſe videtur, c. 76. n. 27. 229

Vxor virum occidens, an iure impediatur cum alio matrim. inire, c. 88. n. 4. 261

Vxor quæ voto caſtitatis emiſſo licentiam conceſſit viro ad ſacros Ordines ſuſcipiendos redditur inhabilis ad matrimonium contrahendum poſt viri vitam, & an de facto contractum dirimatur, c. 96. n. 5. 279

Vxor quæ contradixit Ordini ſacro ſuſcipiendo à marito, eaque reluctante, maritus fuit ſacris initiatus, non prohibetur eo mortuo matrimonium inire, c. 96. n. 6. 279

Et quid in vxore tacite conſentiente, ibidem, n. 7. & 8.

Vxores in ſimul habere nunquam vlli licuit, niſi cui fuit diuina reuelatione conceſſum. c. 106. n. 2. 299

Vxorum pluralitas nulli hodie lege Euangelica eſt permiſſa, c. 106. n. 3. 299

Vxor tranſiens ad ſecundas nuptias tenetur reſeruare filijs prioris matrimonij ſponſalitiam largitatem, quam habuit à viro prioris matrimonij, c. 19. n. 45. 55

Vxor conſummato iam matrimonio agens poſſeſſorio aduerſus maritum excipientem de conſanguinitate, vel alio impedimento prius reſtituenda eſt, quam cognoſcatur de exceptione, cum ſuis declarationibus, & limitationibus, c. 37. n. 6. 96

Vxor non tenetur credere viro neganti verum conſenſum præſtitiſſe, quando coniecturæ prioris conſenſus ſunt vehemētes, & cætera. c. 49. n. 50. 159

Vxor tranſiens ad ſecundas nuptias tenetur reſeruare filijs prioris matrimonij quæcunque bona habuit à primo marito titulo lucratiuo, c. 109. n. 1. 310

Vxor tranſiens ad ſecundas nuptias tenetur reſeruare omnia quæ habuit ab inteſtato à filijs prioris matrimonij quoad proprietatem, (ſolo vſufructu retento) reliquis filijs prioris matrimonij, c. 109. n. 2. 310.

Vxor audiri non debet ad diſſolutionē matrim. ob impotētiam viri ante trienniū, niſi in caſu de quo hic, c. 120. nu. 21. 341

Vxor adultera non ſolum quoad torum, & mutuam cohabitationem poteſt dimitti, ſed etiam quoad curam, &

diſcipli-

diſciplinam: vide verbum adulterium.
Vxor ſeparata à viro cauſa fornicationis poteſt petere, vt reintegretur matrimonium, quando ipſe vir, facta ſeparatione, cum alia muliere fornicauit, c.129.n.18 372
Et an tunc vir teneatur dotem vxoris reſtituere quando eã ſuperlucratus fuerat, c.129.n.19.373
Vxor ſponte recedens à viro propter adulterium ab ea commiſſum, non poteſt petere extra domũ alimenta à viro, & quid ſi iam facta ſit ſeparatio per iudicem, c.129. nn.22.& 23. 373
Vxor recedens à viro propter concubinas publice ab eo retentas, an poſſit petere alimenta à viro, c.129.n.24 373
Vxor propter ſæuitiam viri ſeorſum habitans debet ali à viro, ca.129.n.27.373
Vxori ſeparatæ à viro per iudicis ſententiam datur electio alimentorum, vel fructus ſuæ dotis, c.129.n.26. 373
Vxori affirmanti eſſe virginem, idque conſtet per aſpectũ matronarum, potius credendum eſt, quam viro aſſerenti contrarium, c.120 n.21. 341
Vxor occiſa à viro in vindictam adulterij commiſſi impedit matrim. contrahendum, non tamen dirimit iam contractũ, etiamſi eam in adulterio deprehenſam propria authoritate occidat: ſecus ſi vir adulteram ſibi traditam authoritate iudicis occidat, c.88.n.1.2.& 3.261

FINIS.

ANTVERPIAE,

EX OFFICINA TYPOGRAPHICA

IOANNIS KEERBERGII.

M. DC. XIIX.